SZÉKELYFÖLD

IRÁSBAN ÉS KÉPBEN

[Erdélyi Magyar Adatbank]

SZÉKELYFÖLD
IRÁSBAN ÉS KÉPBEN

[Erdélyi Magyar Adatbank]

SZÉKELYFÖLD
IRÁSBAN ÉS KÉPBEN

Az előszót írta:

TÖRÖK ANDOR DR.

ny. alispán, országgyűlési képviselő,
a Székely Nemzeti Múzeum igazgató-elnöke

Főmunkatársak:

BÁNYAI JÁNOS
tanár, geológus

KERTÉSZ JÁNOS DR.
a Magyar Sociographiai Intézet titkára

LENDVAY FERENC
író, újságíró

Szerkesztette:
DÁVID JÓZSEF

BUDAPEST, 1941

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Hiszek egy Istenben,
Hiszek egy hazában,
Hiszek egy isteni örök igazságban.
Hiszek Magyarország feltámadásában!
Amen.

Megjelent a Székelyföld visszatérésének első évfordulóján
1941 szeptember havában.

„Kaláka” könyvkiadó vállalat, Budapest, II. kerület, Vérmező-út 8.

Felelős kiadó : *Dávid József.*

Nyomta az „Élet” Irodalmi és Nyomda Részvénytársaság. — Igazgató: *Laiszky Jenő.*

[Erdélyi Magyar Adatbank]

TÁRSSZERKESZTŐK ÉS MUNKATÁRSAK:

Albert Vilmos
főgimnáziumi tanár

Anghi Balázs
EMGE igazgató

Antal Áron
főgimnáziumi tanár

Antalffy Endre
tanár

Bányai Edit
iparművész

dersi Biás István
Maros-Torda vármegye főlevéltárnoka

csíkmadarasi Bogáts Dénes
a Székely Nemzeti Múzeum főlevéltárosa

ditrói Csiby Andor dr.
Gyergyószentmiklós város tanácsnoka

id. Dobos Ferenc dr.
főgimnáziumi tanár, c. igazgató

Földi István
tanár

Gulyás Károly
a marosvásárhelyi Teleki könyvtár őre

Harkó József
főgimnáziumi tanár

parajdi Incze Lajos dr.
közíró, újságíró

Lévai Lajos dr.
tanítónőképző intézeti tanár

Lukács Tamás dr.
gimnáziumi igazgató

Pap Béla
adatgyüjtő

Pongrácz Kálmán dr.
ügyvéd, szakíró

Schmidt Imre dr.
Szászrégen város polgármestere

A bekötési táblát tervezte: Szmolik Ede m. kir. ny. százados.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

TARTALOM:

Oldal

Előszó ... 7
Fenyő a Hargitán ... 8
Orbán Balázs ... 1

I. A székelyek és a Székelyföld.

Ki székely? ... 9
A székelyek hun eredete ... 10
Mit nevezünk Székelyföldnek ... 13
A Székelyföld arculata ... 14
A Székelyföld földtani viszonyai ... 16
A Székelyföld őstörténete ... 18
Vízrajzi viszonyok ... 21
Ásványvizek világa ... 23
Gyógylápok és forrásiszapok ... 28
Természetes gázforrások ... 29
Termőtalaj ... 31
Növényvilág ... 33
Állatvilág ... 34
Települési viszonyok ... 35
A természet és a foglalkozási ágak ... 36
A székely anyaszék néprajzi kincsei ... 37
A Sepsi járás néprajza ... 40
A székely viselet ... 47
A székely nép humora ... 49
A Székelyföld műveltségi viszonyai ... 51
A Székelyföld gazdasági problémái ... 58
Gyergyó gazdasági élete ... 70
A marostordai Földmíves Szövetség ... 73
Híres székelyek ... 78
Székely nemes családok ... 81
A Székelyföld irodalma ... 92

II. A Székelyföld tájai.

Székelyudvarhely és környéke ... 95
A Nagyküküllő felső folyása ... 96
Hargita ... 97
A Küküllők forrásvidéke ... 100
A Nagyküküllő alsó folyása mentén ... 101
Székelykeresztúr és vidéke ... 102
Nyikómente ... 103
Firtosvára környéke ... 104
A székely sóvidék ... 105
Kisküküllőmente ... 108
A két Homoród mentén ... 108
A homorodalmási Orbán Balázs-barlang ... 110
Erdővidék ... 112
Miklósvárszék ... 114
Előpatak ... 114
Sepsiszentgyörgy és környéke ... 117
Málnásfürdő vidéke ... 119
Tusnádfürdő ... 120
Szent Anna tó és Mohos tó ... 125
Sepsibükszád ... 127

Oldal

A torjai Büdös barlang ... 127
Kézdivásárhely és környéke ... 130
Az Ojtozi szoros ... 133
Kovászna és az Orbai szék ... 134
Bodza ... 136
Csángóföld ... 136
Alcsík ... 138
Kászonszék ... 139
Csíkszereda és Középcsík ... 140
Gyímes ... 141
Felcsik ... 142
Gyergyószék ... 143
A Gyilkos tó ... 144
Tölgyes ... 148
A Maros és Olt eredete ... 148
Borszék, Bélbor és a Kelemen havasok ... 149
A Maros mentén felfelé ... 150
Marosvásárhely ... 151
Görgény vidéke ... 152
Nyárád tere ... 152
Mezőségi rész ... 153
Aranyosszék ... 154

III. A Székelyföld vármegyéi, városai és falvai.

Bevezetés ... 157
Maros-Torda vármegye ... 158
  Marosvásárhely ... 158
  Szászrégen ... 164
  Marostordai községek ... 166—201
Udvarhely vármegye ... 201
Udvarhely vármegye a román megszállás alatt ... 202
  Székelyudvarhely ... 213
  Udvarhelyi községek ... 217—233
Csík vármegye ... 234
Csík vármegye a 22 éves oláh megszállás alatt ... 235
  Csíkszereda ... 242
  Gyergyószentmiklós ... 243
  Csíki községek ... 251—263
Háromszék vármegye ... 264
  Sepsiszentgyörgy ... 265
  Kézdivásárhely ... 294
  Háromszéki községek ... 303—318

IV. A Székelyföld meséi, mondái, hagyományai.

Bevezetés ... 319
Mesék ... 320
Mondák ... 355
Hagyományok ... 366

Függelék.

Társadalmi adatok ... 1—197
Rövidítések ... 198
Összefoglalás ... 199

[Erdélyi Magyar Adatbank]

ELŐSZÓ

Több, mint 70 év, két emberöltő múlt el azóta, mióta báró Orbán Balázs alapvető értékű nagy munkája: »A Székelyföld leírása« megjelent.

A nagy székely egy mindentudó polihisztornak egy ember erejét meghaladó feladatát vállalta magára, midőn egymagában, munkatársak nélkül, bár a legdicséretesebb szorgalommal dolgozott a székely föld és nép multjának és jelenének egymástól eltérő, földrajzi, néprajzi, gazdasági és történelmi ismeret-területein. Azóta a székelységre vonatkozó ismereteknek nemcsak anyaga szaporodott meg mennyiségében, hanem annak felfogása és értékelése is minősült. Ez okból a székelység tollforgatóit már több, mint 30 év óta foglalkoztatja az a gondolat, hogy a könyvárusi forgalomban régóta nem kapható Orbán Balázs-féle nagy, munka új szerkesztésben újraírva kiadassák. Az első világháború és az azutáni román uralom alatt a gondolat megvalósítása leküzdhetetlen nehézségekbe ütközött; most, hogy a Székelyföld visszatért Magyarországhoz, sietősen elkészült a könyv, mely régen érzett közszükséget pótol, de egyben Orbán Balázs emlékezetének hozott áldozat is kíván lenni.

Sok munkatárs együttes munkája ez a könyv. Tartalma kevesebb, mint szerettük volna, mert a történelmi anyag nem fért bele, abból itt csak vázlatos részek vannak; a székely történet egy külön könyvet kíván meg, ami tervbe is van véve. Ezzel a könyvvel képet akarunk adni arról a székely népről, melynek eredete, multja, fejlődése és jelene oly igen méltó a legteljesebb érdeklődésre.

Hatalmas hódító népeknek: hún-, avar-, bolgárnak összeomlása után fennmaradt egy kis nép, mely mint egy nagy hagyomány őrzője és letéteményese csatlakozik a honfoglaló magyarsághoz és válik ennek a nemzetnek és ezeresztendős sorsának részesévé. Szent István óta keresztény és a nyugateurópai latin-germán kultúrkörnek keleti határőre. A nyugat nagy szellemi áramlatainak kifejezései: a román, gótikus, renaissance, barok, empire stílusok mind megtalálhatók a székely templomokon, ezeken van a gótika legkeletibb határa, — és ez a határa egyben a latin keresztnek és latin betűnek is a 19. évszázadig. Ami a Székelyföldtől keletre van az egy más, idegen, keleteurópai — bizánci kultúrkörhöz tartozik.

A székelyek régi alkotmánya és jogrendszere csodálatosan egyesíti magában az ősi arisztokratikus rendiséget a közös és arányos teherviselés és szociális közösség demokratikus elvével. Kezdettől fogva szabad harcosokból álló szervezett katonanép, ők a magyar királyok és erdélyi fejedelmek állandó hadserege. És e mellett tud Apácai Csere Jánost, Mikes Kelement, Körösi Csoma Sándort, a két Bolyait, Barabás Miklóst stb. termelni magából. Népi építészetében, népművészeti ornamentikájában, rovásírásában ősi keleti hagyatékokat őrzött meg, — és egy páratlanul gazdag népköltészetet, mesekincset, dalköltést s a világirodalomban oly nagyratartott skót népballadákkal egyértékű székely népballadákat termelt ki.

Ez a nép dicsekvés nélkül elmondhatja a költő Zrinyi Miklós szavaival: Egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalók!

Erre a népre és földjére, az exponált helyzetű Székelyföldre még feladatok várnak a magyar sors jövendő fejlődésében, feladatok, amelyek méltók az ezeréves székely multhoz.

Ennek a népnek és földnek leírását adjuk itt olvasóink kezébe. Fogadják szívesen!

Szörösandor

a Székely Nemzeti Muzeum igazgató-elnöke.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

FENYŐ A HARGITÁN...

Földrengés, vagy villámcsapás alatt
A Hargitán egy szikla meghasadt.

Tenyérnyi rés volt. Az esők, szelek
Mind vittek abba nehány porszemet.

És évek mulva oda hullatott
Madár, vagy szél egy kis fenyőmagot.

Az a mag megszerette ott a földet,
S más tavasszal már mint kis fenyő zöldelt.

Gyökereit sziklába kellett vájja,
—S mégis egyre szebb lett a koronája.

Száz szél, vihar támadta, hogy kidöntse,
—De csak annál erősebb lett a törzse.

Őseink az ily fenyőktől tanulták meg talán,
Hogyan lehet megélni a Hargita oldalán.

És mi, mai székelyek is ha élni akarunk,
A kőből is kenyeret kell kiszorítson karunk.

Dr. Dobos Ferenc.

ORBÁN BALÁZS

Orbán Balázs báró 1830 február 3-án született Lengyelfalván. Édesapja Orbán János báró, édesanyja Knechtel Eugénia volt. A székelyudvarhelyi felsőbb iskolába járt, de tanulmányait nem fejezhette be, mert 17 éves korában Konstantinápolyba került, ahová szülei édesanyja örökségéért mentek. A maga szorgalmából szerezte tehát nagy tudását. Beutazta Görögországot, Arábiát, Szíriát, Palesztinát, Egyiptomot s az ókor nagy emlékeiből merített lelkesedést. Éppen Athénben járt, amikor a magyar szabadságharc kitöréséről értesült. Úgy érezte ekkor, hogy minden magyar hazafinak otthon a helye. Még húsz éves sem volt, szabadcsapatot szervezett és százötven emberével megindult hazafelé. Viddinben érte őket a világosi fegyverletétel híre. Elszomorodva fordult vissza és az emigránsokkal keresett összeköttetést, hogy így használjon az elnyomott Magyarországnak. Megismerkedett Kossuth Lajossal, vele ment a száműzöttek szigetére, Jerseybe, ahol a nagy francia regényíróval, Hugo Viktorral kötött barátságot. Hugo Viktor úgy szerette, mint a fiát. Nagyrabecsülte lángoló hazaszeretetét, azt mondotta róla, hogy kétszáz francia Orbán Balázzsal meg tudná buktatni a császárságot.

1855-ben ismét Konstantinápolyban volt, négy évvel később hazatért. Amikor Háromszékbe ért, leborult a földre és mint áhitatos muzulmán csókolta meg a székely rögöt. 1861-ben Udvarhelyszék ideiglenes főjegyzőjévé választották meg. Ugyanebben az évben kiadta első nagy munkáját „Utazás Keleten” címen, hat kötetben. Nagy elismeréssel fogadták és kedves olvasmánya lett a művelt középosztálynak.

Orbán Balázs szejkefürdői lakása, ahol nagy művét megírta

1862-ben fogott hozzá a Székelyföld tanulmányozásához. Öt év alatt gyalog járta be Székelyföld minden községét, fürdőjét, várromját, hegyét, barlangját és megírta nagy munkáját, mely halhatatlanná teszi nevét: „A Székelyföld leírásá”-t. Ez is hat kötetes könyv. Az első kötete 1868-ban, az utolsó 1873-ban jelent meg. Később, 1889-ben kiegészítette még „Torda város és környéké”-nek leírásával. A könyv megirása óriási munkát igényelt, de nagy nehézségekbe ütközött kiadása is, mert Orbán Balázs anyagi eszközei addigra kimerültek. A könyv egyes részletei szigorú birálatban részesültek, de azt általánosan elismerték, hogy „a székely földet és népéletet a mult alkotásaiban és a jelen megnyilvánulásaiban egész mélységig felásta, felszántotta”. Történelmi, régészeti, földrajzi és természetrajzi megállapitásai egyaránt értékesek, valósággal korszakalkotók azonban néprajzi leirásai.

Orbán Balázst könyve megírásában nem a dicsőség vágya vezette, a kapzsiság sem hajtotta. Mindent a népért tett. Bálványozta a székelységet. Hitt nemzete küldetésében és meg akarta tanitani a maga megbecsülésére. A székelyt tartotta Szent István koronája legszebb gyémántjának. Jelszava volt: „a néppel a népért!”. Ezért dolgozott magánéletében és a közpályán. 1867-ben lett Kolozs vármegye főjegyzője. 1871-ben Marosvásárhely, később Berettyóújfalu választotta meg országgyűlési képviselőjének. Egyszerűen élt és öltözködött, hogy megtakarított filléreivel is használhasson népének. Új nemzedéket akart felnevelni, mely önbizalommal telve hirdesse a székely dicsőséget. Három alapítványt tett a székelykeresztúri unitárius gimnázium javára. A Magyar Tud. Akadémia 1887-ben tisztelte meg levelező-tagságával. Székfoglalóját a székely nép hun eredetéről tartotta. Akkor még vitatkoztak vele, a későbbi fejlődés igazat adott neki. Már akkor nem élt. 1890 ápr. 19-én húnyt el Budapesten. A székely nép szerette és becsülte Orbán Balázst. Az asszonyok különösen. „Aztán Orbán Balázsra szavazzon kend!” — fenyegette meg választásra induló férjét a székely asszony. Emléke ma is él a nép között. A magunk részéről azt hisszük, akkor áldozunk legméltóbban a „legnagyobb székely” emlékének, ha áradozó szavak helyett munkáját folytatjuk és igyekezünk becsülettel tovább dolgozni az általa megjelölt úton a székely nép érdekében.

Orbán Balázs sírhelye Szejkefürdő fölött.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Székelyföld térképe.

Az egészet bezáró vastag vonal a Székelyföld és a szomszédos székelyek lakta területet jelenti. Az eredmény vonal a történelmi Székelyföld határa (belül szakgatott vonallal ki vannak tüntetve a székek is a főhelyükkel!) A pontozott vonal a magyar politikai határoknak, a megyebeosztásoknak a határát jelenti. *I.* Udvarhely, *II.* Maros-Torda, *III.* Csík, *IV.* Háromszék, *V.* Torda-Aranyos vármegyék.

Az ősi székely székek beosztása *Scheint Dániel 1833-ban* megjelent térképe szerint: **U** = *Udvarhely* anyaszék, **K** = *Keresztúr* fiszék, **B** = *Bardóc* fiszék, **M** = *Maros* főszék, **Sz** = *Szereda* fiszék, **Cs** = *Csík* főszék, **Gy** = *Gyergyó* fiszék, **Ká** = *Kászon* fiszék, **Ké** = *Kézdi* főszék, **O** = *Orbai* főszék, **S** = *Sepsi* főszék, **Mi** = *Miklósvár* fiszék, **A** = *Aranyos* főszék, **F** = *Felső Fehér* megyéhez tartozó területek.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

I. A székelyek és a Székelyföld.

Irták:* **Albert Vilmos, Anghi Balázs, Antalffy Endre dr., Bányai Edit, Bányai János, Dersi Biás István, id. Dobos Ferenc dr., Harkó József, Lévai Lajos dr., Lukács Tamás dr., Parajdi Incze Lajos dr., Pongrácz Kálmán dr.**

Ki székely?

Ez a kérdés a régi világban a székely autonom berendezkedések idején, a székely közvagyon használásánál igen-igen sokszor felvetődött. Akkoriban a dolognak nagy fontossága volt, mert életbevágó volt az illetőre, amennyiben valakinek a székely mivoltát kétségessé tették.

Az idők folyamán kialakult s a lustrákon s a széküléseken hivatalosan igazolt székelyek közössége féltékenyen őrködött azon, hogy illetéktelenek be ne tolakodjanak soraikba, hisz ez az anyagi előnyeik rovására történhetett! Ezért asszimilált a székelység oly nehezen magába idegeneket, mert a betelepedéssel vagy házasság révén idekerültek alapos ellenőrzés alapján nyilváníttattak a székely közösség tagjának. Mindenki valamikor kezdette a székely mivoltát egyesek ősi idők óta, mások meg kimutathatóan a már meglevő székely közösség elismerő s arra engedélytadó nagylelkűsége folytán lettek székelyekké!

Székely mivoltunk fontossága a székelyek önálló berendezkedésének, a kiváltságoknak megszünte után elhalványodott. Ugyanis azután s főként az osztrák önkényuralom idején bizonyos keveredési folyamat indult meg s így az esetleges betelepedettnek a székely mivoltának a vállalása a törzsökösödés révén esetleg hátrányos is volt egyénileg a számára. Mindamellett házasság révén, érzelmileg s életberendezkedésénél fogva teljesen beolvadva sokan vallották magukat annak ellenére is székelynek, ha az most már csak hátrányt is jelenhetett a számukra. Ezek közt sok derék s becsületes munkával tisztes nevet szerző emberünk akadt, akik, ha maguk esetleg nem is voltak szülöttei a Székelyföldnek, de gyermekeik már földünket vallhatták születésük s megélhetésük helyének. Nincs semmi oka a székelységnek, hogy ezeket egy úgynevezett analizálási módszerrel kitegye sorai közül. Egyelőre a közért dolgozókra s magukat az ügyünk érdekében kellemetlenségnek is kitevőkre, ha már ők ezt önként s tudatosan csinálják, úgy szükségünk is van, mert bizony tátongó sorok vannak ezen a téren.

De tátongó sorokat csinálnak az eltávozottaink is, akik közül a nagy többség nemcsak, hogy együttérezne eltávolodása dacára is közéletünkkel, hanem mint a székely mivoltának s öntudatának az elvesztője ránk értéket nem jelent. Ezeket most már mi címen akarjuk mindenképen székelynek tartani, ha ők maguk közönyükkel jelét nem adják székely mivoltuknak?

Ha tehát mi most egy bizonyos szempontból felújítanók a régiek hadi számbavevéseit, a „lustrákat" úgy minden megreformált „szék" egy bizonyos kulturális számbavevést csinálhatna. Igy aztán igen furcsa dolgok jöhetnének ki. Ugyanis sok „ősi származásút" ki kellene zárni írásbeli formaságokkal is a székely öntudatközösségből. Azért mondhatjuk ily módon, hogy öntudatközösség, mert ma már csak erkölcsi alapja volna az ilyen számbavevéseknek, hisz az anyagi fontossága az ilyen megállapításoknak igazán csak a mult emlékei, közt van meg!

De viszont el kellene ismernünk székely mivoltát sok olyan most nem régen a Székelyföldre kerültnek, aki őszinte szeretettel vállalta a sorsközösséget velünk s ezen kívül meg közérdekű munkánkban pozitíven is részt vett. Hangsúlyozzuk, hogy pozitíven, mert vannak olyanok is, akik csak a maguk számára végeztek pozitív munkát s bizony, ha a köz szempontjából vesszük számadás alá tettüket, akkor inkább a parazitizmus jelenségét kellene megállapítanunk.

Származásuk miatt, ha nem is élnek már évszázadok óta szoros kapcsolatban s intézményesen összekötve, magunkénak valljuk a régi *Felső Fehér vármegye* magyar lakósait is (56 község). Sajnos ezek az apró szigetek távol a törzstől állandóan fogyóban vannak a körülvevő szász és román hullám asszimilálása miatt.

A székely népközösséghez számítjuk még szintén származás alapján a hétfalusi csángókat,

* Az egyes cikkek alatt feltüntetjük írója nevét. Bányai János dolgozatait B. J. betűkkel jelöltük meg.

akik sokáig a brassói szászok rabszolgái voltak valósággal és a keletre a szülőföldjükről kiűzött, elbújdosott véreinket a moldvai csángókat. Ezeknek érdekes visszaszivárgása gyarapította fel *Gyimes* vidékét, ahonnan tovább tart a befelé való szivárgás, úgy hogy a *Hargita* rengetegei kezdenek megtelni az állandó letelepülésre maguknak birtokot vásárló és havasi gazdaságot folytató csángókkal.

A székely faj természetes szaporodása tette lehetővé, hogy az állandóan telített népességű Székelyföld kibírta a tatár-török mészárlásokat, rabigába hurcolásokat. A német zsoldosok s a határőrség komiszkodásai miatt rengeteg emberünk hagyta itt szülőföldjét, hogy „elcsángoljon" a Kárpátokon túlra s ott keressen magának megélhetést. A szájhagyomány szerint a ruháját is azért cserélte fel, hogy a moldvai lakósok közt jobban eltűnhessen a bécsi udvar szimatoló ügynökei elől! Ezt a Moldvába szivárgó vérvesztseéget fokozta az 1884. évi vámháború után beállott gazdasági pangás, amely főként az iparosainkat kényszerítette kivándorlásra, hogy az elvesztett fogyasztó piacra tegye át lakóhelyét s ott keresse meg mindennapi kenyerét. Ez az értékes elem teljesen elveszett a mi számunkra a nagyobb csoportokban élő csángókkal szemben, akik valahogy szinte csodaképp megmaradtak minden hivatalos praktika dacára is anyanyelvük mellett!

Épp ilyen nagy veszteséget kell elkönyvelnünk a kárunkra az intelligens, tanult embereink elszármazása után. Köztudomású, hogy az 1867. évi kiegyezés után a megnyilt hivatalnoki elhelyezkedés milyen rengeteg emberünket csalt a tisztviselői állásba, akik semmi intézményes kapocs nélkül lassanként lesodródtak a törzsről. Ennek a veszteségnek az igazi nagysága akkor látszott meg, amikor a szerencsétlen 1918-ban a háborúvégi zavaros idők vezetői tekintély nélkül hagyták a Székelyföldet.

Az amerikai kivándorlás már nem számítható veszteség gyanánt, mert a legtöbbje szerzeményével megrakodva csak hazajött a szülőföldjére s így vagyonosodásával javított közgazdasági állapotainkon.

A háború után megindult áramlás eredményének a megítélésére nagyobb háttér kell! Annyi bizonyos, hogy soha vezetőink nem gondoltak arra, hogy a mai létszám mellett az eddigi gazdálkodási rendszer szerint nincs mindenkinek kenyeretadó megélhetése s emiatt az egyedüli mentő csak a sok kezet foglalkoztató ipari munkaalkalom a megoldás. Pénzintézeteink nem azzal törődtek, hogy ilyennemű vállalatokkal feljavítsák gazdasági erőnket, hanem a kényelmesebb úton szatócsszerű adsza-nesze kölcsönökkel csak minél több profitot igyekeztek kiszorítani az áldozatból

Pedig nagyszerű üzleti alkalmakra van kilátás az ásványvíz kincseink értékesítésének a révén, amely rengeteg emberünknek adna itt helyben foglalkoztatást s nem lennének kénytelenek idegenbe vándorolni, hogy legnagyobb részt eltűnjenek ott a fertőben. A fürdő, nyaraltatási alkalmak, kirándulási idegenforgalom s az ásványvizek palackozása mind várja a vállalkozási kedvet! Félő, hogy ezzel is úgy járunk, mint az erdők milliárdos értékeivel s újabban a kőbányáink értékesítésével, hogy teljesen idegen kézbe kerülve, másokat gazdagít s rendszerint olyanokat, akik anyagi erejüket a fajtánk ellen használják majd ki. Igy fenjük ki öntudatlan életünkkel azt a kést, amivel a nyakunkat vágják el!

Az lesz népünk igazi megmentője, aki szövetkezeti beindítással megszervezi a természetadta anyagainknak a magunk ereje által való kihasználását, amibe ügyes szervezéssel be lehet kapcsolni a háziipar fellendítését is!! Ilyen gondolattal menthetjük meg a Székelyföldet még lakó véreinket, de ebbe a munkába be kell kapcsolódjanak jóakaratú támogatásukkal az elszármazottak is!!

Ha mindenütt tudnánk, úgy idehaza, mint az elszármazottak is, számbavevést csinálni azzal az erkölcsi alappal, hogy egymást, aki székely, támogassa, ha megérdemli, akkor úgy éreznők, hogy az a „testvér" megszólítás, ami falusi legényeink közt igen használatos, tényleg erkölcsi, nemes tartalommal telne meg, aminek nem az a bizonyos hetyke hang lenne az ereje, hanem az egymásra gondoló szeretet!

B. J.

A székelyek hun eredete.

Az újabbkori történetírás egészen szakított azzal a sokszázados felfogással, mely szerint a székely nép Attila hunjainak Erdélybe szakadt töredékétől származik. Megtették egyes tudósok Szent László idejében a Dunántúlról áttelepített magyaroknak; mások avaroknak, kunoknak, kabaroknak, jászoknak, eszegel-bolgároknak, gepidáknak, sőt Jorga és Anghelescu — Isten bűnükül ne vegye — románoknak. Mindenik tudós többé-kevésbé ingadozó lehetőségre alapította véleményét, — csak egyben értettek egyet: mesének mondották a hun eredetet.

De még ha semmi történelmi alapja nem volna is a hun eredetnek, csupán a nép száján élő többszázados hagyomány: akkor is mindaddig tisztelettel kellene meghajolni e hagyomány előtt, míg kézzelfogható bizonyítékot, történelmi forrást nem tudnak felmutatni az ellenkezőre.

Ki hiszi el ma, hogy Romulust és Rémust farkas szoptatta? Hogy *Bern* város alapításában szerepe volt a medvének? S *Rómában* még ma is a város költségén tartanak egy pár farkast, *Bernben* medvét.

Már pedig a székely nép hun eredetének hite nemcsak a nép ajkán és szívében él századok óta, hanem van ennek a hitnek valami történelmi alapja is, mely több helyen csodálatosan közel áll, vagy egészen is egyezik a nép száján élő sok százados hagyománnyal. S ez mindenesetre szilárdabb kiinduló pont az egyéb népektől való származtatás sokszor nagyon is erőszakolt feltevéseinél.

Közel 100 évvel ezelőtt élt Thierry. Amadé, egyik legnagyobb francia történetíró. Történelmi kutatásainak legnagyobb részét Attila korának és a következő századoknak szentelte. Ezen kutatásainak eredményét Attila története, s Attila fiainak és utódainak története című két könyvében dolgozta fel. (Magyarra fordítva megjelentek Szabó Károly kolozsvári egyetemi tanár fordításában.) Thierry e két könyvet olyan bő forrástanulmányok alapján írta, hogy azokhoz új adatokat ma sem igen lehet találni. Jóformán minden állításánál hivatkozik a forrásra és a jegyzetben sok helyen szószerint is idézi azt.

A hunok korára fő forrása Jordanes gót történetíró, kinek hitelességére nézve azt mondja, hogy több, mint közelálló, sőt egykorú kortárs. Inkábbolyan, mint aki maga is részese volt az eseményeknek

és később elbeszéli azokat. Vajjon, mire alapítja Thierry e véleményét, jóllehet Jordanes csaknem száz évvel élt Attila után?

Jordanes maga elmondja, hogy nagyatyja is, atyja is jegyző volt egy kisebb gót törzs fejedelmének családjánál, kik Attila egyik fiának alattvalói és barátai voltak. Minél szomorúbb idők következtek a hunokra Attila halála után, a nagy király emléke annál élénkebben élt nemcsak utódainál és népénél, de azoknál a germánoknál is, kik alattvalói voltak és kik nem a hódító zsarnokot, hanem a hős és igazságos uralkodót látták benne. Erről a németek nagy hőskölteménye, a Nibelungen Lied is tanuskodik.

Thierry elmondja Jordanes alapján, hogy Attilának sok feleségétől annyi fia volt, hogy egy kisebb nép kitelt volna belőlük. De ezek közül csak hatról emlékezik meg a történelem: 1. Ellák, ki az Attila halála után vívott harcokban hősiesen küzdve esett el. 2. Dengezicz, kit 469-ben a görögök seregével együtt tőrbecsaltak és levágtak s fejét Konstantinápolyban a császári palota előtt karóra tüzték azzal a büszkélkedő felírással, hogy ez Dengezicsnek, Attila fiának feje. 3., 4. és 5. Hemák, Emnedzur és Uzindur. (Ezek egy anyától születtek.) Ezek — miután 455-ben Dengeziccsel együtt másodszor is hiába próbálták meg, hogy *Pannóniát* a keleti gótoktól visszavegyék, — a görög császártól engedélyt nyerve, népükkel együtt a Balkán-félsziget északi részén, az *Alduna* és *Száva* mentén telepedtek le. Ezek közül egyiknek volt alattvalója és barátja az a gót fejedelem, kinek udvarában és családjában Jordanes nagyapja és apja jegyző volt. 6. Gheism, kinek anyja az egyik leghatalmasabb germán fejedelemnek, Ardarik gepida királynak húga volt. Ez atyja birodalmának felbomlása után a maga népével anyai nagybátyjának, a gepida királynak országába húzódott s annak és utódainak fennhatósága alatt késő vénségéig kormányozta a maga népét.

A Gheimsre vonatkozó fenti állításból két dolog világosan kitűnik. Az első az, hogy sem Ardarik király, sem utódai nem láttak ellenséget Gheims királyfi kicsiny népében, mert akkor nem tűrték volna meg országukban oly sok ideig, hogy késő vénségéig kormányozhassa azt. Valószínű ugyanis, hogy Ardarik húgát csak akkor adta Attilához feleségül, mikor a hunok királya lett, — ha egyelőre bátyjával, Budával közösen uralkodtak is. Ennek első jele a görögökkel kötött margusi béke 434-ben. Igy hát Gheism atyja halálakor legfennebb 18—20 éves lehetett. S ha a késő vénség alatt 70 évet értünk, akkor is Ardarik és a következő gepida királyok alatt vagy 50 évig kormányozta a maga népét.

De ahhoz, hogy kormányozhassa, okvetlenül szükséges a második következtetés. Ez az, hogy a beköltözés után a gepidák Gheism népét nem osztották szét kisebb-nagyobb csoportokra és telepítették le maguk közé, hanem egy tömegben, külön telepítették le, mert a kormányzás csak így volt lehetséges.

Sőt ez a jóindulat, mondhatnók barátságos viszony Gheism halálával sem szűnt meg, mert fia, Mundó (a név feltűnően hasonlít Attila atyjának, Mundzuknak nevéhez) követte atyját a gepida királyok kegyében és népe kormányzásában mindaddig, míg Traserik királlyal össze nem veszvén, az üldözni kezdette. Erre Mundó nehányad magával elmenekült Görögországba, hol különböző kalandok után a lovasság legfőbb parancsnoka lett s döntő szerepet játszott 529-ben a Niké-lázadás leverésében. Pár év mulva, fia halálát meg akarván bosszulni egy ütközetben, ő is elesett.

Tehát Gheism Attila birodalmának felbomlása után a maga népével bevonult és letelepedett a gepidák országába, fia pedig több, mint egy fél század mulva néhányad magával elmenekült Görögországba. Önként kínálkozik az összehasonlítás a székely nép száján századokon át élő hagyománnyal, hogy Csaba királyfi 3000 harcosával menekült Erdély hegyei közé. S ha első szent királyunknak keresztény István neve mellett fél század mulva is feljegyezték pogány magyar Vajk nevét: miért ne maradhatott volna meg a Gepidiába költözött hunok között vezéreknek hun Csaba neve a bizonyára germán anya által adott Gheims név mellett? Régi szólásmód volt a székelyek között az olyan távozó után, kit soha sem kívántak viszontlátni: akkor gyere haza, mikor Csaba Görögországból! Vagyis soha. Hátha felcserélték az apát a fiúval? Nem Gheims-Csaba ment el örökre, hanem a fia, Mundó.

Hogy Mundó csak nehányad magával menekült el, ez arra mutat, hogy az akkori gepida király csak reá haragudott, nem pedig népére is. Ha ez az üldözés a Gepidiában lévő hunokra is kiterjedt volna, azok is elmentek volna vele. A görögök őket is éppen úgy befogadták volna, mint ahogy Gheism három testvérét befogadták népével együtt és letelepítették. Szívesen fogadták akkoriban ott a hunokat. Thierry az egykorú források alapján többeket felsorol a hunok közül, kik akkor Görögországban tartományok kormányzói, seregek vezérei voltak. A hun öltözet divatban volt Konstantinápolyban az előkelők között.

Úgy hiszem, a fentiekből valószínű, hogy Attila halála után a hunok egy töredéke Gheims nevű fiának vezetése alatt *a gepidák országába* húzódott s Mundó nevű unokájának elmenekülése után is ottmaradt.

De hát hol volt a gepidák országa? Minden vitán és kétségen felül áll, hogy a gepidák Attila birodalmának felbomlása után *a Tiszától a Keleti-Kárpátokig* terjedő területet szállották meg és ott több, mint száz éven át, 566-ig erős országot alkottak. Mivel pedig ennek a területnek csak nyugaton és délnyugaton nem voltak jó természetes határai: legtömegesebben azokon a részeken telepedtek meg. Minden országalapításra törekvő nép így tett és így tesz mindig és mindenütt. Nyugat felől a keleti gótok, majd a longobárdok, délnyugat felől pedig a görögök támadásaival szemben kellett védekezniök. Ennek következtében országuk belső és keleti részei gyérebb népességűek lehettek. Természetesnek kell tehát találnunk, hogyha Gheims népét egy tömegben telepítették le, azt csak az ország belső vagy keleti részén tehették. Mivel akkor, is úgy volt, hogy a semmiért semmit sem adtak — a letelepítés és a vele járó megélhetés pedig jóval több volt a semminél — annak fejében bizonyos ellenszolgáltatást kellett adjanak.

Állattenyésztők voltak, mint a gepidák. Ilyen adó hát nem kellett azoknak. De kellett a honvédelemben való segítség. Mivel az ország urai, a gepidák éppen a honvédelemre való tekintettel országuk nyugati és délnyugati részén telepedtek le tömegesebben: én nem látok semmi lehetetlenséget abban a feltevésben, hogy Gheims hunjai a Kárpátok keleti és déli szorosainak védelmét kellett, hogy vállalják a kapott otthon fejében. Azokat a szorosokat kevesen is meg tudták védeni. Ha azonban Erdély középső részein telepítették volna le őket, ott éppen kisebb számuk miatt már nem szállhattak volna szembe sikeresen a szorosokon már bejött nagyobb számú ellenséggel (Példa erre kicsiben

a tatárok beütése a Gyimesi-szoroson át Csíkba 1694-ben.)

Ha Gheims kormányzását népe fölött 50 évre, Mundóét pedig csak 8—10 évre tesszük is; — ez körülbelül 510 körül menekült el és hagyta népét a gepidák országában, annak valahol a keleti részén. Alig fél század mulva, 566-ban meghódítja a gepidák országát egy másik hun fajta nép, az avar, kiket a gepidák régi és elkeseredett ellenségei, a Pannóniában lakó longobárdok hívtak segítségül. A gepidákat először a longobárdok támadták meg nyugat felől. Mikor már elkeseredetten folyt a küzdelem, akkor jelentette a lóhalálában érkező hírnök a királynak, hogy országát kelet felől az avarok is megtámadták. A gepidák országa a két felől jövő támadásban megsemmisült és azt az előzetes megegyezés értelmében az avarok kapták. Mikor pedig két év mulva a longobárdok Itáliába költöztek, Pannóniát is átadták az avaroknak. Ezzel a Közép-Duna medencéje másodszor került egy turáni nép kezébe.

A történelmi tankönyvek nem szólanak arról, hogy a hunok és avarok milyen közeli rokonok voltak. Pedig Menander Protektor görög történetíró, mint kortárs, sőt szemtanu írja, hogy midőn az első avar követség Konstantinápolyban megjelent, a császári udvarban a hun tolmácsok közvetítésével hallgatták ki. Paulus Diaconus, a longobárdok történetírója, kinek dédapja sokáig az avarok fogságában volt, még 300 év mulva a honfoglaló magyarokat arra kényszeríformán: a hunok; az avarok, kiket azelőtt hunoknak neveztek; az avarok vagy hunok.

Ha tehát ilyen közeli rokonok voltak az avarok és hunok, egész természetes, hogy Gheims népének unokái szabadító testvéreket láttak az avarokban. Talán még segítettek is nekik, átengedve őket a Kárpátok keleti szorosain. Az avarok pedig értékes szövetségeseket kaptak bennök, kik egyrészt a hely ismeretével válhatnak hasznukra, másrészt pedig számbeli és erőbeli gyarapodást jelentettek reájuk nézve. Hisz a gepidáktól elfoglalt és a longobárdoktól kapott területekhez képest az avarok oly kevesen voltak, hogy Baján fejedelmük követeket küldött *Ázsiába,* hogy az ottmaradt három rokontörzset is hívják az új hazába. (Amint IV. Béla királyunk is Julianus barát útján akarta elhozatni a Magna Ungariában maradt magyar testvéreket.) Ugyanazok a földrajzi és stratégiai tényezők, melyek 300 év mulva a honfoglaló magyarokat arra kényszerítették, hogy legtömegesebben az ország nyugati és déli részein telepedjenek meg, fennállottak az avaroknál is. Mivel a *Keleti-Kárpátok* átjáróit is védeni kellett: kikre bízhatták volna azt nyugodtabb lélekkel, mint azokra, kik már több, mint száz éve ott laktak és a hellyel is ismerősök voltak? Az ott talált hun testvérekre.

Az ott megmaradt gepidák és a hunok között most a szerep megcserélődött. A hunok lettek az urak, a gepidák az alattvalók. Paulus Diaconus bizonyosan nem hiába írja még a VIII. század harmadik negyedében is, az avarok honfoglalása után kétszáz évvel, hogy a gepidák maradványai a hunok kemény uralma alatt élnek.

Az avarok országa a *Közép-Duna* medencéjében közel harmadfélszáz évig állott fenn. Súlypontja a fennebb már említett okokból az ország nyugati és déli részére esett. Az előbbi vonalon a frankokkal, az utóbbin a görögökkel vívnak többször elkeseredett harcokat. Az előbbiek Nagy Károly frank király idejében valósággal írtó jellegűek s azzal végződnek, hogy Nagy Károly az avarok országát megsemmisíti és annak a Dunától nyugatra eső részét birodalmához csatolja.

Érdekes, hogy egyesek az avar helyett még ekkor is a hun nevet használják. Igy Einhardus, Nagy Károly életírója ezen három háborúról írva (791—803) azt mondja: „a hun nemesség ezen háborúkban mind elhullott, dicsőségük elveszett". Theodulf orleansi püspök pedig hunnak nevezi az avar fejedelmet, ki Nagy Károly udvarába ment hódolatra és ott meg is keresztelkedett.

Ez maga is mutatja, hogy az avarok túlnyomó része a Dunántúl és az Alföld déli részén lakott. Ez utóbbiak az *Itália* felől jövő frank seregekkel vívott harcokban pusztultak el. Ha ugyanolyan tömegesen laktak volna az ország többi részeiben is, azok bizonyosan nem nyugodtak volna bele a Dunántúl elvesztésébe.- (Mint ahogy az 1848—49-i szabadságharc idején is a Dunántúl és a főváros elvesztése után a Tiszától keletre szerveztek új sereget, mely a dicsőséges tavaszi hadjáratot megindította.) Ha pedig az avarok a Dunántúl elvesztésébe kénytelenek lettek volna is belenyugodni, a megmaradt részeken országukat — ha kisebb területen és hatalommal is — fenntartották volna.

A Tiszától keletre nem is jártak frank seregek. A Keleti-Kárpátok szorosainak őrzésével megbízott hun ivadékok tehát nem őrlődtek fel ezekben az irtó harcokban, hanem az avarok országának bukása után meghúzódtak *Erdély* természetes fellegvárában. Valószínű, hogy egyes avar töredékek is ide menekültek a nehezen védhető Alföldről és ott csatlakoztak a már negyedfélszáz év óta ott lakó hun ivadékokhoz. Thierry is azt írja, hogy „Baján avar fejedelem vitézeinek fiai ott találkozhattak és egybeolvadhattak Attila vitézeinek fiaival". (II. 375. o.)

Mivel a hunok voltak ott a régebbi lakók, a jobban megszervezettek, az odamenekülő avarok köréjük tömörülhettek, hozzájuk csatlakozhattak. Együtt élték át azt a közel száz évet, mely az avarok országának bukásától eltelt addig, míg a harmadik turáni nép, a magyar foglalta el a *Közép-Duna medencéjét.*

Tudjuk, hogy Arnulf német király hívására az *Etelközben* lakó magyarok 892-ben és 894-ben megtámadták Szvatopluk szláv fejedelemnek a *Morva* és *Vág* mentén lévő országát. Etelközből errefelé a legrövidebb út a *Szamos, Kőrös* és *Maros* völgyein át vezetett és így az etelközi magyarok feltétlenül érintkezésben kellett, hogy álljanak az erdélyi hun-avar ivadékokkal, sőt, mint a hely régi és alapos ismerői valószínűleg ezek kalauzolták őket. Talán az erre vonatkozó alkudozások rejlenek a székely krónika azon szavai alatt, hogy a székelyek a magyarok közeledésnek hírére nagy örömmel követeket küldöttek azok elé és velük szerződést kötöttek. Mikor azután, 895. őszén az egyidejű bolgár és besenyő-támadás a magyarokat Etelköz elhagyására kényszerítette, egyes törzseik a *Keleti-Kárpátok* szorosain jöttek be s a legújabb nagy történelmi munka szerint is (Hóman—Szekfű: I. 119. o.) „A hozzájuk csatlakozó székelységgel a Maros völgyét s az Alduna, Tisza-Maros közét foglalták el". Tehát ez is elismeri, hogy a székelyek a magyarok bejövetelekor már Erdélyben voltak; de idejövetelükre nézve azt mondja, hogy az avar birodalom bukásakor vagy azután odakerült rokon néptöredék lehet.

De még a magyarok honfoglalása után közel háromszáz évvel is találkozunk olyan görög történetíróval, ki

Erdélyben hunokat emleget. Ez Kynnamos Johannes, kiről a lexikon is azt mondja, hogy pontos és lelkiismeretes. Ez leírja, hogy Komnenos Manuel görög császár 1165-ben három sereget indít Erdély ellen. Ezek közül egyik a mai *Moldvánál* támadva „becsapának a hun földre s népes, nagy helységekre találván, azokat feldúlák, sok fogollyal és zsákmánnyal térvén haza". (Századok, 1878. 88, 89. o.)

Sokan azt mondják, hogy a székelyeket a *Dunántúlról* vagy *Biharból* telepítették Erdély keleti részébe. Talán inkább megfordítva áll a dolog. A székelyek egy része, népfeleslege csatlakozhatott a honfoglaló magyarokhoz s a honfoglalás után azokat telepítették le a *Vág* vidékére, *Mosonba* és *Bihar* egy részébe, mely helyeken még háromszáz év mulva is emlegetik. De végül éppen kisebb számuk, a székely népből való kiszakadásuk miatt beolvadtak a környező magyarságba. Igy IV. Béla megengedi a *Vág* vidékén lakó székelyeknek, hogy ezután ne száz fegyverest küldjenek a király táborába, mint eddig, hanem — mint a nemesek — fejenkint és személyesen szolgáljanak. (Székely oklevéltár I. 14. o.) Miegyéb ez, mint a Vág mellett lévő székely telepítés addigi különleges állásának megszüntetése, a környező magyar nemességbe való beolvasztása? De azok a székelyek, kik a magyarok honfoglalása után is Erdély keleti részén maradtak, egészen 1562-ig megtartották különleges, a magyarokétól elütő nemzetségi szervezetüket. Nemek és ágak szerint viselték székeikben a hadnagyi és bírói tisztséget. Külön székely ispán igazgatta őket, ki az ország legelső tisztviselői közé tartozott (Zsigmond király 1429-ben elrendelt, hogy háború esetén az erdélyi vajda is, a székely ispán is két-két bandériumot állítson ki. Székely oklevéltár, I. 126. o.) örökségi és birtokviszonyaik különböztek a magyarokétól. Igy 1481-ben Mátyás király Medgyes Balázsnak hűtlensége miatt elkobzott birtokait a Székelyföldön bírt örökségei kivételével Báthory Istvánnak adományozza. (Székely oklevéltár, I. 238. o.) Saját érdekeik megbeszélésére időnkint székely nemzetgyűléseket tartottak. A királynak adott ökörsütés című ajándék az egész Magyar Birodalomban csak a Székelyföldön volt meg. (Az utolsón, 1559-ben 4400 darab ökröt adtak.) A székelyföldi sóbányák a székelység közös vagyonát képezték, míg az országban minden más helyen a királyé volt azok jövedelme.

Mindezek azt mutatják, hogyha a magyar állam szervezői a székelyt a magyar testvérnépének tekintették is, valami különbségről mégis tudtak, mert csak ez lehetett oka, magyarázata a székely nép különleges jogainak, szervezetének. Ez a különbség aligha lehetett más, mint a magyarok előtt való ittlakás elismerése.

Akik pedig esetleg a nyelvben való egyezés miatt kételkednek ebben, ne felejtsék el, hogy Konstantinos császár még 950 körül is két-nyelvűeknek nevezi a magyarokat, mert a finn-ugor és a török elem akkor még nem olvadt össze teljesen. Á kunok századokkal később telepedtek a magyarok közé s nyelvük ma mégsem különbözik semmiben a magyartól.

Ez csak hozzászólás akar lenni a székely nép hun eredetének kérdéséhez. Megjelölni egy kiinduló pontot, mely van olyan támaszték a hun eredet mellett, mint a más népektől való származtatás nem egy hipotézise. De reánk nézve sokkal erősebb bizonyíték az a szájhagyomány, mely őseinktől századokon át fennmaradt egészen napjainkig.

Id. Dobos Ferenc dr.

Mit nevezünk Székelyföldnek?

Hogy mit is nevezünk Székelyföldnek, azt röviden is meg tudjuk határozni, de ha a földrajzban szokásos pontos határ-megállapítással akarunk dolgozni, akkor megakadunk, mert holmi sablonos s az országhatárok megállapításánál szokásos erősen kontúrozó adatok nem igen állanak a rendelkezésünkre.

Röviden úgy határozhatnók meg a Székelyföld fogalmát, hogy a lakosság által elfoglalt területre gondolunk. A székelyek által a *Hargita* vidékén és az *Aranyosmentén* egységes tömegben lakott terület a *Székelyföld.*

Földrajzi határokkal kifejezve csak a keleti rész megjelölése határozott, ahol a *Keleti Kárpátok* gerince ad hangsulyozott határt! Ez kelet felől mint egy óriási védőfal áll őrt s szolgál természetes akadályul! S mégis milyen csodálatos szerencsétlensége népünknek, hogy erejének elszivárgása ezen a nehezenjárható akadályon keresztül történt s népi fölöslegei ezen kellett utat törjön magának ahelyett, hogy a kényelmesen az *Erdélyi medencébe* befelé vezető utakon szivárgott volna be s maradt volna a Kárpátokon belül szülőföldjének a közelében s azt erősítette volna a székelyek által lakott terület határának a befelé való tolásával.

A Székelyföld többi részén már természetes pontos határt vonni nem tudunk. Térkép szerint csak a székelyek által lakott falvak feltüntetése jelezte a politikai határt. Ez a legrégibb térkép ábrázolástól kezdve, ha néha primitíven is, de hangsúlyozva volt. Legpontosabban azonban Schneint Dániel egykori borszéki fürdőorvos közölte le a pontos adatokat az 1833-ban megjelent munkájában, amelyben az addig ismertek közt a legpontosabb térképet is csatolta. (Das Land und Volk dér Szekler in Siebenbürgen in physischer, politischer, statistischer und geschichtlicher Hinsicht, Pest, Hartlebens Verlag.) Van egy még régebbi pontos térképünk, amelyre büszkék lehetünk, mert a székelyudvarhelyi születésű Lakatos István plébánosnak 17024ki kéziratos munkájához van csatolva. (Siculia. Cum tabula Hunniáé et Siculine. A Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában.)

Igazi képet e kérdésünkben egy egyesített hármastérképpel adhatunk, amelyen a Scheint-féle történelmi határokon kívül ott van a megyékre beosztott politikai határ, de harmadikként szükségesnek tartottuk, hogy a néprajzi elterjedés is ott legyen összehasonlítás kedvéért.

Földrajzi fekvése a következő fokhálózati adatokkal adható meg:

Keleti hosszúsága Ferrótól számítva	41°15'—44°10'
Északi szélessége	45°30'—47°10'

A különálló *Aranyosszék* adatai a következők:

Keleti hosszúsága Ferrótól számítva	41°15'—46°35'
Északi szélessége	46°23'—46°34'

Területe az 1876. évi vármegyék kialakulása szerint. (A közigazgatási beosztások gyakori változása miatt legcélszerűbb volt az akkori állapotot figyelembe venni!!)

Csik megye	4493.22 km^2
Háromszék megye	3556.29"
Maros megye	4324.03"
Udvarhely megye	3417.64"
Aranyos szék (Torda megyébe osztva!)	357.22"
Összesen:	16,148.40 km^2

A lakosság száma az adatok szerint

	1876-ban	1941-ben
Csík megye	107.285	171.996
Háromszék megye	125.881	139.407
Maros megye	165.627	300.771
Udvarhely megye	105.349	120.554
Aranyos szék	17.335	—
Összesen:	521.477	732.728

A tengerszínfeletti magasságra vonatkozó jellemzőbb adatok:

L e g m a g a s a b b c s ú c s o k: Kelemen havasokban a Pietros 2102 m. — Görgényi havasokban a Mezőhavas 1777 m. — A Hargitában a Csomafalvi Délhegy 1695 m. — A Madarasi csúcs 1801 m. — A Csicsói csúcs 1761 m. — A Kárpáti zónában a Muncelul 1691 m. — Pricske 1545 m. — Likas havas 1676 m. — Öcsémteteje 1708 m. — Nagy Hagymás 1793 m. — Pogány havas 1352 m. — Sajhavas 1555 m. — Magyar Nemere 1627 m. — Nagy Sándor 1639 m. — Lakóca 1777 m. — Górtető 1785 m. — Csukás 1957 m. — A Hargitától nyugatra fekvő magas fensík (plató) egyes részletei: Szarkakő Székelyudvarhely mellett 887 m. — Firtostető 1062 m. — Bekecs 1079 m. — Siklódikő 1025 m.

L e g m é l y e b b p o n t o k: Az Oltmentén Alsórákoson alul 444 m. — A Marosmentén Nyárádtő alatt 290 m. — Aranyosszéki részleten Felvincnél 250 m. — Nagyküküllő Újszékely alatt 372 m. — Kisküküllő Kelementelkénél 330 m. — A Kárpátokból kifolyó patakoknál: a Tatrosvölgye 690 m. — Tölgyes völgye 619 m. — Békásvölgye 547 m. — Bodzavölgye 606 m. — Ojtózvölgye 444 m.

A m e d e n c é k á t l a g o s m a g a s s á g a: Gyergyói (Várhegynél) 703 m. — Felcsíki (Bogáthegynél) 680 m. — Középcsíki (a zsögödi szorosnál) 654 m. — Alcsíki (Tusnádfalunál) 638 m. — Felsőháromszéki (Rétynél) 517 m. — Alsóháromszéki (Olt és Feketeügy egyesülésénél) 504 m. — Kászoni (Altiznél) 719 m. — Bélbori 881 m. — Borszéki 808 m. — Bodza 680 m. — Erdővidéki (Barótnál) 475 m.

A nevezetesebb utátvezető hágók: a) A K á r p á t o k v o n u l a t á b a n: Magyaróstető (a háromszéki medencéből át az Ojtozi szorosba) 865 m. — Fehérvíznyaka (Kászonszékből át az Úz völgyébe) 1020 m. — Hatod (Málnásról át Barót felé) 710 m. — Nyerges (Kászonból az Alcsíki medencébe) 878 m. — Büdös (Torjáról át Bükszád-Tusnádfürdőnek) 940 m. — Geréces (Felcsíki és Gyergyói medence közt) 891 m. — Közrez (Gyergyói medence és Borszék közt) 1259 m. — Pongrác (Gyergyói medence és Gyilkostó közt) 1257 m. Mogyoróstető (Középcsík és Gyímes közt) 1164 m.

b) A H a r g i t a g e r i n c á t j á r ó h e l y e i: Bucsin (Parajd és Gyergyó közt) 1287 m. — A régi sóúton a Putnahágó (Parajd és Gyergyó közt szintén) 1138 m. — Libán (Nagyküküllő völgye és Gyergyó közt) 1029 m. — Tolvajos (Csíkszereda és Székelyudvarhely közt) 977 m. — Mitács (a régi csíki út Barót és Alcsik közt) 1210 m.

c) A z E r d é l y i m e d e n c e f e l é e s ő r é s z e n: Hagymás a Rikában (Vargyas és Okland közt) 693 m. — Oklándi tető (a két Homoród közt) 596 m. — Kénosi tető (Homoródszentmárton és Székelyudvarhely közt) 665 m. — Kalanda (Székelyudvarhely és Korond közt) 845 m. — Gagykeresztje (Székelykeresztúr és Erdőszentgyörgy közt) 616 m. — Mogyorósi tető (Sóvidék és Nyárád közt) 671 m. — Visszafolyó (Szováta és Nyárádremete közt) 591 m. — Vácmány (Marosvásárhely és Ákosfalva közt) 430 m.

Földmágnességi adatok. A legújabb 1936. évi mérések szerint a következő pár adat nyújt áttekintést és tájékoztatást:

Hely és t. sz.	f. mag.	Decl.	Incl.	Horiz. compon		Keleti hossz Greenwichtől	Északi széles.
Tölgyes	950 m.	0°29'4 K.	62°36'3 É.	0.21484	CQS	25°43	46°58'5
Mvhely	320 „	0°31'5 Ny.	52°25'2 „	0.21497	„	24°36	46°32
Szászrégen	375 „	0°05'7 K.	62°30'9 „	0.21411	„	24°43	46°47'7

A székelyföld arculata.

Madártávlatból vagy mondjuk a mai viszonyok szerint modernebbül, repülőgépről letekintve, két erőteljes vonást látunk végighúzódni földünkön. A *Kárpátoknak* könyökben meghajló ívét s a *Hargitának* vele párhuzamos gerincét, amely a Kárpátok déli könyökének tart.

A *Dorna Vatrától* majdnem *Brassóig* tartó 150 km hosszú szép vulkánsor csak egy helyen van a Maros által átfűrészelve, amely az egységes *Hargita* vonulatból különvágja a *Kelemen Havasokat.* A hatalmas kalderáktól s az apróbb kráter tölcsérektől felszabdalt gerinc csak kevés helyen képez az erupciós centrumok közt enyhe átjáró helyeket, amelyek szinte szabályszerűen jelzik az egyes erupciók érintkezési helyeit. Ezzel szemben a *Kárpátok* gerince rengeteg sok kifelé tartó vízfolyással van feldarabolva, amelyek a vízválasztót igen mélyre betaszították az *Erdélyi medence* felé s ez a munka nemcsak a multban folyt, hanem a széles homokkő gerincen levő tektonikus depressziók helyén ma is tart. *(Esztelnek* fölött a Nemere alatti *Lassúágnál* és a *Baszka* patak felső folyásánál *Kovászna* fölött!) Már bevégzett történetük van a *Kis Békás, Kászoni* és *Bodzai* medencéknek!

Ezekkel az apró medencékkel egyforma a születése a szép terjedelmes *Háromszék-Bárcaság* területén elterülőnek is. A Hargita vulkánsorának a kiemelkedése a Kárpátok felé levágott medencerészt képezte ki s így született meg a *Bélbori-, Borszéki-, Gyergyói-, Felcsíki-, Középcsíki-, Alcsíki* medence.

Ezekkel szemben a Hargitából az Erdélyi medence felé befutó folyóvizek mossák ki azokat a hosszantfutó v ö l g y e k e t, amelyek a székely nép letelepülésére adtak alkalmat, de sajátos elhelyezkedésükkel olyan elszigetelt települést hoztak létre, hogy O r b á n B a l á z s a Balkánon tett utazásai alkalmával találóan nevezte á széttagolt Görögország másának. (Ez a földrajzi elszigeteltség volt talán az oka, hogy soha sem tudott közöttünk az egységes s közös munkában egybeforró öntudat kifejlődni!)

A Székelyföld középpontjában fekvő *Madarasi Hargita csúcs* (1801 m), mint kilátópont a legérdekesebb panorámát tárja elénk. Ott fekszik előttünk a Székelyföld domborművű térképe a maga természetes színezetében.

Mindjárt közvetlen alattunk déli irányban tátong a *Vargyas* patak forrásvidékét magába foglaló kb. 6 km átmérőjű erupciós kalderája, amely pompás jólkonzervált alakjával a most is működő v u l k á n képét tárja elénk. Fehérré mállóit foltok az andezitnek kaolinná mállott részleteit árulják el! Hogyne, amikor a vulkáni utóhatásokra most is dolgozó erő, a széndiokszid és kénhidrogén gázok kiáramlása a remek ízű borvizek kíséretében még ma is tart. A rozsdásodó foltok e borvizeknek a kiömlési helyét árulják el. Ezeken a bomlott folto-

kon sok helyen látszanak apró bányatúrkálások, mert sok székely atyánkfiát elbolondították az ilyen helyeken másodlagos úton keletkezett s széthintve előforduló csillogó aranyszínű piritek. A lefutó Vargyas patak egy pompás- szűk szorossal (Barranco típus!) vágta át az egykori tölcsérnek a vulkáni törmelékből felépített peremét!

A Madarasi csúcsról kelet felé tekintve ott látjuk magunk előtt hosszú kerítés alakjában a *Keleti Kárpátok* hatalmas vonulatát. Ebben az irányban a gerince mindenütt a talppontunk alatt van s így szépen átláthattunk a túlsó oldalra is, amint a gerincvonulatnak keményebb, ellenállóbb krétakori homokkövét a *Származát* síkság felé ellaposodó lazább harmadkori homokkő-öv szegélyezi, amelybe mélyen vágódtak le a folyóvizek. Az ellaposodó horizonton szép időben megcsillan a *Fekete tenger* vize is!

A kb. szemben álló *Gyimesi szoros* látképileg is hamar észrevehető. Ugyanis ettől délre a hatalmas erdőkkel és gyeppázsittal fedett s homokkőből álló déli részszel ellentétben észak felé egy fehér szirtekből álló mészkőzóna következik (jurakorból), amelyet jogosan neveztek el *Székely Svájcnak.* A *Tarkő* és *Nagy-Hagymás* koporsóalakú profiljai közt a megszakadt részen oszlopalakúan emelkedik ki az *Egyeskő* magányos szirtje. E hegycsoportot, mint egy összekötőhíd kapcsolja a Hargita vonulathoz a *Geréces* átkristályosodott dolomitból álló vonulata, amely alatt a kristályos pala is a permi homokkővel szépen becsúszik a Hargita belsejébe. Viszont a Hargita apró erupciói ezzel párhuzamosan átnyúlnak a Kárpáti részbe is s ily módon egy kétszeresen biztosított gáttal építették ki a *Maros és Olt* közti v í z v á l a s z t ó t *Marosfő* állomásánál! Az átkristályodott dolomit a kristályos pala csoporttal aztán a Kárpátok belső övén felhúzódik egész *Borszékig.* Közben ugyan a ditrói szienittömzs vágja el egy északi és déli részre.

A Kárpátok vonulatán belül és a Hargita közt egy egész sor apró m e d e n c e helyezkedik el. Egy-egy remek miniatűrképét mutatják a hegykoszorúzta kis országoknak. Az *Erdélyi medencéből* leszakadt kis részletek a *Bélbori* medencével kezdődnek meg, amely közvetlen a *Kelemen Havasok* alatt fekszik. Utána jön a *Borszéki medence,* majd a *Gyergyói,* amelyek valamennyije a levantei kor agyagmárgás, homokos rétegei közt bezárt lignitjével az egykori letakart mocsarak gazdag élővilágát konzerválta meg.

A délrefutó *Olt* szintén egy egész sorban elhelyezkedő apró medencét fűz egybe. A *Madarasi csúcs* talpa alatt szinte egy érdekes s z i g e t h e g y szorítja össze a hosszú medencét és választja el a *Csíkszereda* körül kikerekülő részlettől. A *Bogáti hegy* talpánál feltárt kristályos pala s a közéje betelepült paleoeruptivumok álltak ellen az Olt kimosó hatásának s így keletkezett a *Felcsíki* medencét elválasztó *Bogáti* szoros a környékének bő borvízforrásaival *Csíkrákos* falu mellett.

A következő szorulatot *Zsögödfürdő*nél találjuk, ahol a *Hargita* erupciós vonulatának két oldalt kibugyogyant parazitikus kúpja közt keresett utat magárnak az *Ott.* E szoros egyúttal a közeli kárpáti homokkő alaphegységben levő törésvonalat is jelzi, mert a mentében rengeteg sok langyos forrás ömlik ki a felszínre!

A *Bogáti* és *Zsögödi* szorosok közt elterülő medencerészt az eddigi beosztásokkal szemben külön kell vennünk *Középcsík* név alatt, hisz annyira egységes kiképződésű- és nem lehet sem a *Felcsíki,* sem pedig az *Alcsíki* medencékbe beerőszakolni.

Az *Alcsíki* medence kiöblösödő remek térsége *Tusnádfalu* alatt zárul be s a *Tusnádfürdőnél* összeszoruló bevágódás viszi ki az *Olt* vizét *Csíkból.* E szoros ép úgy levágta a hosszú *Hargita* vonulat levékonyodó déli farkát a *Büdös* hegytömzzsel, mint ahogy északon a *Maros* fűrészelte le a vonulat bunkó fejét a *Kelemen* hegység alakjában.

E medencékben a peremen mindenütt fel lehet fedezni a terjedelmes terrászok nyomait, amelyek legfeltűnőbb módon ép á szorosok fölött maradtak meg. A többi helyeken a bőséges törmeléklejtők s a beömlő patakok deltái formálták át.

Tusnádfürdőn alul *Bükszádnál* gyönyörű terrász kíséri az *Olt* további útját. Még *Málnásnál,* az utolsó erupciós pontnál, összeszorul itt már két szépen kifejlett terrásszal szegélyezve, de *Bodoknál* már eléri a *Háromszéki* lapály *Szépmező* nevű részletét, amely tulajdonkép nem egyéb, mint az Olt hatalmasan kiterülő deltája felépítve az alsóbb szintekben bővelkedő homokkő törmelékből, amelyet több méter vastagságban kevert andezit homok és kavics fed. Rendkívül feltűnők *Sepsiszentgyörgy* körül azok a hatalmas andezit tömbök, amelyeket az Olt egykori erőteljes áradásai sodortak le a medencébe. (Az 1—2 m átm. tömbök a körülötte lévő homok kitermelése után szétszórtan hevernek, mint nagyszerű tanujelek. A kemény pirokszénes andezitek a vándorlás alatt alig koptak le valamit, míg a gázoktól felfújt lyukacsos amfibolos-biotitos andezitek mind le vannak gömbölyödve s anyagukban is rendszerint mállottak!)

Ha innen betekintünk az *Orbai* és *Kézdi* székeket magába foglaló medencerészletbe, a tájképnek érdekes zónális elkülönülését látjuk. Az alaphegység itt körös-körül a kárpáti homokkő, amely mindenütt erdővel van borítva. A hegyek lábánál a medence szélén az alaphegységből lehordott törmelék-kúpok alkotnak elődombszerű átmenetet, amelynek laza anyagát a lefutó patakok szabdalták fel. Ezeket a medence felé lassan beereszkedő dombokat fogták be a földművelésbe. Viszont a *Feketeügy* partjait kísérő nedves lapály dúsantermő kaszálókat szolgáltat, amelybe ugyan már sok helyen nyomul elő a szántó, mert az elpusztuló gátakkal együtt a vízszintje állandó leszállóban van s így az egykori, szinte járhatatlan mocsarak teljesen kiszáradóban vannak.

Érdekes szerepük van azoknak a kunhalomszerű d o m b o k n a k , amelyek itt mint apró szigetek emelkednek ki a szintes térségből. (*Zabola, Kovászna, Várhegy, Réty!)* A részletes átkutatásokkal kitűnt, hogy valamennyije a kárpáti homokkő hegység egy-egy rögét tartalmazzák, bőven befedve helyi málladékukkal, amelyet szaporított a gazdasági kultúra is! Az állandóan most is süllyedésben lévő törmelékből vastagon kitöltött medencének az alaphegység rögeiből fennmaradt részletei ezek!

A *Baróti* hegység déli végén mint egy hosszú felkiáltójel alá tett pont emelkedik ki a *Barcaság* síkjából a *Szászhermény* mellett az Olt által levágott részlet a *Várhegy* 704 m magas csúcsa. Körülötte egy kb. 20 m magas terrász húzódik fel észak felé tele az Olt vízgyüjtő terület kavicsaival és vörös agyagos homokjával. Ez a durva kavicsos terrász *Kápec—Ágostonfalva* körül finom agyagba és sárga löszbe megy át, méreteiben is kisebb lesz, mert errefelé a homokkő alaphegységét körülvevő alacsony dombsor már a barnaszenet tartalmazó levantei szürke agyagos márgából és homokból áll.

Az Olt kanyarulatnak azt a részét, ahol a *Kormossal* bővült *Vargyas* és *Barót* pataka beömlik, már *Erdővidéknek* nevezzük. Az Olt-menti áradásos terület dús

fűtermő síkságából levágott terrászokat alkotnak az egykori magasabb szintű levantei mocsarak üledékei, amelyek már a szántó-vető gazdasági munkára alkalmasak. Szinte szabályszerűen következik ezután magasabban az erdő-határ, amely a kemény homokkőből álló alaphegységet választja el a fiatalabb lerakódásoktól. Érdekes tarka képben tárul itt elénk a háttérben emelkedő Hargita gerinc vulkánsora, amelynek a törmelékei az Olt mellékvölgyeiben felfelé már befedik a levantei barnaszenes képződményeket.

Itt errefelé már át is kerültünk a Hargita-vonulat nyugati oldalára, ahol közvetlen az andezites lávaanyag alatt *Málnástól* elkezdve még a *Maroson* is túl *Beszterce* felé egy hatalmas fennsík (a nagy Hargitai plató) vonul több kilométeres szélességben. E szép síkságnak régen semmi karakterizáló vonását fel nem ismerték. Ennek okát talán abban kell találnunk, hogy a völgyekből a Hargita felé nézve a fent szépen elterülő lapályok bizony tekintélyes hegyeknek látszottak s olyanforma a kiképződésük ilyen egyoldalú nézőpontból, mintha csak a Hargitának leszálló előhegyei volnának. Szakember előtt legfeljebb a tetők egyenes vonalú kontúrja tűnik fel csodálatosnak. A hatalmas lapály a laposabb helyeken mocsaras-tőzeges, másik helyen szép kaszáló-legelő helyek vannak rajta; amelyek mogyoró és égerbokros ligetekbe mennek át, de sűrű erdő-részleteket is találunk tölgyből, bükkből és a festői nyirfa csoportokból.

E hatalmas méretű platóba vágódnak be s hátrálnak még a mai nap is az innen eredő folyóvizeink. Maga a mai platószél égy *Szászrégen, Szováta, Korond, Székelyudvarhely, Barót, Málnás* vonalat elképzelve a térképen, hatalmas omlós partfalak által van feltárva. A meredek falak nagy fehéres foltokkal válnak ki a zöld-erdő környezetből *(Firtos lova, Hollókő, Szarkakő, Ördöggátja* stb.) s az előterület tele van az andezites vulkáni törmelék anyagból kihullott sziklatömbökkel, amelyek szétszórtan az *Erdélyi medence* felé befelé még nagyobb távolságban is találhatók, úgy, hogy ezeknek az alapján egy másik vonalat húzhatunk *Marosvásárhely, Székely-Keresztúr, Homoródkőhalom, Olthévíz* irányában, amely az egykori kiterjedését jelzi a mindinkább fogyó szép Hargitai platónak.

A nyugat felé párhuzamosan lefutó folyóvizek tüntették el lassanként a platórészleteket s kiszélesedő völgyeik egész külön egységes fejlődő vidékeit hozták létre a székelységnek. Igy apró kis földrajzi egységet képeznek a *Kis* és *Nagy Homoródmentiek,* amelytől különböznek a *Nagyküküllő, Nyikómenti* és *Gagy* vidékiek.

Egész külön kis ország a *Kis Küküllő* felső vidékének kiszélesedett völgye *Parajd—Korond—Szováta* táján. Ennek a résznek különben külön neve is van, mert általában *Sóvidék* néven ismeretes. A só mellett itt bőségesen felszínre kerülő agyag nemcsak azzal nyom bélyeget e vidékre, hogy itt fejlődött ki legjobban a fazekasság, hanem esős időben mindenki tapasztalhatja az agyagos talaj visszatartó, vendégszerető természetét. Ezért csúfolják a környékiek e vidéket a sok agyaga miatt „Szikonyország”-nak! Remek szép ritkasága e vidéknek a parajdi *Sóhát* átvágott sósziklás képe. A *Korond* pataka még az emberi település idején is eredetileg *Alsófalva* felől a bánya felé levezető mostani út mentén folyt le és ömlött a *Kis Küküllőbe!* Azonban a sósziklák vízelnyelő tölcséreinek a sorozatos beomlásával egy olyan mélyebben fekvő szurdok völgy keletkezett, amely elhódította a lefolyó patakot s egyben a két *Sófalva* közti rétet egykor borító tavat is lecsapolta. Feljebb már *Korondnál* a völgynek keleti oldalán hatalmas ásások nyomai látszanak, amelyek az itt feltörő sósforrások által lerakott forrásmészkő (tévesen aragonitnak nevezték régebben s még ma is ez a neve van forgalomban!) kitermelése által jöttek létre. Ezelőtt mintegy 60 évvel hívta fel az érdeklődést e területre Koch Antal geológus, aki a szép sávos és különbözőképen színeződött kőből csodaszámbamenő csiszolatokat állított elő. Ma szorgalmasan bányásszák ki s értékesítik szép pénzen az egykori még kecske-legelőnek sem alkalmas kopár sziklagombákat, amelyeket a régiek *Csigadombnak* (alakja után!) vagy *Rakodó hegynek* (a keletkezési módjának megfigyelése alapján!) neveztek el. Kiváló szép ritkaságunk ez, amelyhez hasonló nagy előfordulásról sehol a világon nem tudnak.

A természeti kincsekben gazdag vidéknek méltó kiegészítője a *Medve tó,* Szovátán, amelynek alsó része a sósziklák pompás díszítő kuliszái által van körülvéve, míg a felső részén a vulkáni kőzetek törmelék lejtőjén pompázó sűrű erdő koszorúval van keretezve. A Medve tó gátját tulajdonkép a *Sóköz* dombjának lecsúszott részlete képezi, amely 1874—78 táján indult mozgásnak s zárta el a lefutó patak vizét! Igy duzzadt fel a mellékvölgyekbe is behatoló víz egy medvebőr alakú tótükörré! A sósvízre ráömlő édesvizű patak egy érdekes melegraktározó alkalmat szolgáltatott. A napsugarak melege halmozódott fel a sokáig a bokrok közt rejtve maradt tó vizében, annyira, hogy a beleeresztett tojás is megfőtt benne. (72 C°-ot is elért volt a felmelegedése!) Azonban, amikor a természetes melegvizű tónak híre ment s divatba jött, a fürdéssel s kezdetben a csónakázással is felzavart víz kezdett kihűlni s így ma átlag — megrendszabályozott fürdéssel is — csak 32 C°-ig emelkedik. A régi adatokból kitűnik, hogy ezen a helyen már többször volt hasonlóan felmelegedő tó, azonban amilyen észrevétlen keletkeztek, ép úgy el is tűntek bizonyos idő mulva.

Amilyen érdekes felszínű tölcsérektől ripacsos a parajdi Sóhát ép ilyen, sőt talán még nagyobb mértékben tele van a szovátai *Sóköz* is süllyedéssel keletkezett dolinákkal. Ezek egyrésze alul a sótömzsbe mélyülő alagutakkal van összeköttetésben s így a csapadék vize egy bizonyos út után, mint sósforrás, sőt sósvizű búvópatak alakjában lép ki a felszínre. Van olyan hely is *(Kígyós tó),* ahol a tölcsér alja eliszapolódva a csapadék víz édesvizű tó alakjában gyül össze!

A Székelyföld földtani viszonyai.

Egy kis körutazás formájában nézzük végig a Székelyföld geológiailag fontosabb pontjait. A kolozsvár—brassói vasúti fővonalon utazva, legelőbb az *alsórákosi Olt-szorosnál* kapunk változatos kóstolót az érdekesebbnél-érdekesebb földtani alakulatokból. Már a vasuti állomásról széttekintve is egy gazdag és a természet által nyújtott múzeum kerül a szemeink elé. Az oszlopos fekete bazalt a Székelyföld vulkanizmusának legutolsó fázisát mutatja. Az erupció által megemelt hatalmas, zöldes dacittufa-padok egy egykori régebbi vulkáni hamuhullásnak a lerakódásai. Ezek közvetlen a csupaszon kiugró jura-korú mészkőszirtekre települnek. E három anyagnak ipari jelentősége adja az erősen fejlődő falunak a kereseti alkalmat. Az alsó-rákosi utcakövező-kockák és a vasútkavicsoló-anyagok közismertek. Az őrölt dacittufa anyaga természetes cemen-

tet ad. A mészkőbányák hatalmas odui az elfogyasztott sok égetett mész, az üveggyár számára őrölt és a karbid egyik igen fontos s eddig is bőven kitermelt anyagára mutatnak.

Az *Olt bevágása* egymásután hozta felszínre az addig eltemetett régi vulkáni kőzeteket. Apró kis foltokban állanak ki a mészkő- és homokkő-takaró alól a vörös porfir és zöldes szerpentinnek a sziklái a diabazok, melafirok, porfiritek, dioritok kíséretében. A Brassó felé haladó vonatunk *Ágostonfalvánál* a szép és kies *Erdővidékre* ér ki, amelynek kis medencéje a széleken apró dombsorral van bekerítve. Ezek tartalmazzák az őslállatmaradványokról annyira híressé vált 10 m vastag köpeci lignitet. A fiatal levantei-kori képződményeket a gazdaember földművelő munkája érdekesen tette feltűnővé. Laza anyagokból állván (agyagos márga szénnel, homok, laza konglomerát) alkalmassá tette a földművelésre s így az egykori erdőket ezekről a helyekről le is tarolták. A magaslatok mindenütt erdővel vannak fedve, mert itt a *Baróti hegységben* kárpáti homokkőből (krétakori) s feljebb a *Hargita felé* a szintén kemény andezit-lávaanyagokból vannak felépítve.

A *Barcaságon* Brassó felé közeledve már a diluviális kavics-terraszok is feltűnnek, melyek az Olt vízgyüjtő területének összes kőzetfajtáit magukba zárják. A *Háromszéki-medencébe* áttérve egy pompás hegykoszorú fogad, mely tisztán kárpáti homokkőből áll (fliszóna). Itt *Sepsiszentgyörgyig* még megvannak a lignites levantei-kori dombok, de feljebb *Bereck* felé eltűnnek s a hegylábakat egy egész fiatal törmeléklejtö borítja.

A süllyedéssel kialakult medence keletkezésének érdekes tanujelei a *Feketeügy* patakának árterületén fekvő kunhalomszerű emelkedések, amelyeknek könnyen szétmálló anyagából alakult ki a *Rétyi Nyír* érdekes futóhomoksivatagja, a *Székelyföld Szaharája.*

A homokkő vonulat *Kászon-Kovászna* közti részen vassal átitatott agyagpalákkal van tele (szferószideritek), amelyek régente bányászatra is szolgáltak. *Ozsdolánál* igen érdekes a homokkő repedéseiben található víztiszta apró kvarckristályok (máramarosi gyémánt, e vidék elnevezése szerint az ozsdolai gyémánt). A Kárpátok berecki kanyarulatának a külső részén a *Putna* és az *Ojtoz* patakok mellett s feljebb *Gyimesnél* feltűnnek a petróleumot tartalmazó bitumenes palák, a harmadkori homokkövek között.

A mindinkább összeszoruló Olt mentén felfelé haladva, elhagyjuk az *Uzonig* lehúzódó andezit-homokból álló terraszt és *Málnásfürdőnél* elérjük a Hargitavonulat erupciós zónáját. Innen kezdve egész a bukovinai *Dorna Vatráig* az andezitek egész sorozata van képviselve a vonulatban a legsavanyúbb típustól, a kvarcos amfibol-andezitektől egész a bazaltba átmenő bázisosabb fajtákig.

Az *Erdélyi-medence* süllyedéssel való kialakulása alkalmával a *Keleti Kárpátok* belső szélén a leszakadás helyén nyomult fel a vulkáni kidobott törmelék és majd a lávaanyaggal együtt formált krátereket, melyek sehol olyan szépen, konzervált állapotban meg nem maradtak, mint itt. De a vonulattól oldalt is púposodtak ki apró parazitikus vulkánkúpok, eddig alig ismerten elrejtve a messzire kidobált törmelékanyag közt. Ezzel a hatalmas vulkánsorral vágódott el a Kárpátok egykori eredeti vonulata, mely a mai délkeleti könyök helyett egyenesen a *Persány* hegységgel volt összeköttetésben. E tények igazoló-adatait az utóbbi évek részletes geológiai kutatásai derítették ki.

A *Hargita* vulkanizmusa a lávaömléssel még nem szüntette be a működését, hanem az ú. n. utóhatások még ma is éreztetik az erejüket. A lávaömléseket közvetlenül a *forróvizgőzök* működése követte, amelyeknek az eredményei azok a gyönyörű hematit kristálylapocskák, amelyeket a *Kakukhegy* környékén több helyen találnak s az ásványgyüjtemények díszeit képezik. (Sok falusi kincskeresőt bolondították bányászkodásra!) Egyidejűleg igen sok helyen ömlött felszínre forróvíz is gejzírek alakjában, amelyek az opálleraködásaikkal ma is mutatják az egykori kiömlések helyét *(Tolvajos,* hol egy hatalmas opálsziklában barlang is van; *Füle, Magyarhermány, Csíkkarcfalva, Gyergyóremete,* stb.).

A lassú kihüléssel a vulkáni utóhatások legutolsó fázisaként ma is állandóan ömlik ki a kénhidrogén (szolfatarák, a székely szólásmód szerint a „büdös" helyek, mint amilyenek a *torjai, lázárfalvi, csíkszentsimoni, csíkszentimrei, csíkcsicsói,* stb.) és a széndioksid. Manapság ez utóbbinak, a „szárazjég", azaz a sűrített szénsav korában igen fontos közgazdasági szerep jut! (A föld mélyéből felszálló széndioszidnak a vízzel való találkozása ad alkalmat az ásványvizek keletkezésére, melyek a Székelyföldön többezerszámban is ismeretesek. Amint az újabb kutatások rámutattak, ezek az igen fontos gyógy- és üdítővizet szolgáltató források lesznek a súlyos székelyföldi gazdasági problémának a megoldói. Alig van a külföldnek olyan híres gyógyvize, amelynek társa ezen a kis területen megtalálható ne volna. Nemrég tűnt ki, hogy a ritka arzénes és higanyos vizek is megtalálhatók a székely „borvizek" között!)

A vasas borvizek lerakódásából egész dombok halmozódnak fel s igen finom festékanyagot, okkert szolgáltatnak. Több helyen évezredek folyamán a szétömlő borvizek a lerakódó vasas anyagukkal összecementálták a felszín kőzeteit s gyakorlatilag is értékesíthető vasérctelepeket képeztek *(Szentkeresztbánya, Lövéte, Füle, Magyarhermány, Száldobos, Bardóc, Csíkmadaras* és a többi).

Az *Erdélyi-medence* sósvizeinek és a vasat, meszet tartalmazó borvízforrásoknak érdekes közreműködéséből keletkeztek a híres köröndi aragonit-dombok, amelyekből készült dísztágyak ma minden nagyvárosi díszműkereskedés becses díszeit képezik. (Aragonit a székely drágakő!)

Ép ily ritka ásványi kincsét képezik a Hargitának a *Madarasi csúcsban* előforduló cinóber- (higany) telérek, amelyek az erdélyi fejedelmek idejében még a bányászat tárgyát is képezték.

Igen érdekes, hogy a borvizek és gázkiömléses helyek közelében az andezit anyaga teljesen átalakult, kaolinosodott s így a porcellángyártás igen fontos anyagát szolgáltatja. Az ilyen megbontott helyek közelében a kiváló vas a kénhidrogének hatására piritszemesékké alakult át s ezeknek csillogó kristálykái már igen sok kapzsi embert „aranybányászatra" csábítottak rá. *(Vargyas-patak* feje, *Bányapataka Csíkszentimrén,* stb.) Ezért van sok helyen tele a felszín apró dolinaszerű gödrökkel. Sok helyen rendes tárnákat is hajtottak, ahonnan természetesen nemsokára a fullasztó széndioksid kihajtotta az „aranybányászokat". Egy ilyen felhagyott bányahelyen egy hatalmas földalatti borvízfürdő keletkezett, mely erős bugyorgásával már messziről fel-

[Erdélyi Magyar Adatbank]

hívja a figyelmünket. *(Kisbacon* határában, az *Istenkasban.)*

Ha utunkat az Olt mentén folytatjuk, *Csíkszentdomonkosnál* elérjük a szinte unikumszámbamenő krém-márványtelepeket tartalmazó kristályospala vonulatot, mely a *Radnai-havasoktól* kb. a *Gyimes-szorosig* tart. A *balánbányai* részén hatalmas rézércтelepek vannak benne.

Az Olt medrét elhagyva, a *Geréces* vízválasztóján át a *Maros* völgyébe érünk, mely egy szép, tágas térséggé, a *Gyergyói-medencévé* szélesedik ki. *Ditrónál* a világszerte ismert szienit-tömzs csatlakozik a Kárpátok kristályospalájának, *Szárhegynél* szép fehér márványt is tartalmazó vonulatához, amelynek az *Orotva*-patakmenti részén van a kék szodálithfoltos szienit, az ú. n. ditroit. A *Tölgyes* felé menő út közelében, a dombokon épúgy, mint a *borszéki és bélbori* medencékben is kis foltok alakjában maradtak meg levantei-kori lignittelepek.

A Maros folyó a *Salamás* és *Déda* közti szakaszán érdekesen metszi el a Hargita-vonulatot, északra elkülönítve a *Kelemen-havasokat. Maroshévíznél* még előbukkannak az ősi alaphegység maradványai a belőlük kifolyó langyos forrásokkal, de lejebb már a rengeteg vulkáni törmelék mindent elfed. A meredek falakban szépen látszanak az egykori felnyomuló andezites és bazaltos telérek.

Kiérve a belső *Erdélyi-medencébe,* a kidobott vulkáni törmelékanyag (tufák, breccsiák) egy hatalmas plató alakjában kísérik — mintegy 8—900 m magasságban — a Hargita vonulatát. A pontuszi- és szarmata-kori üledékes kőzetekre rárakódó törmelékanyagnak a pereme 30—40 m magas fehér, vakító falakkal árulja el magát (firtosi *„Fehérló",* székelyudvarhelyi *Szarkakő, Bekecs* hegység, stb.) Ezt a peremet mindenütt az erdélyi földgáz legkeletibb előfordulása s az őt jelző sós zóna kíséri a Marostól kezdve egészen le a *Homoródmentén* át az Oltig. Egyik érdekes kiöblösödésében van Szovátánál a csodás melegvizű sóstó, a *Medve-tó.*

B. J.

A Székelyföld őstörténete.

A Székelyföld változatos felépítéséből és az előforduló anyagok sokféleségéből, valamint a kimélyülő völgyekkel feltárt s addig eltakart, a mélységben maradt kőzetek anyagából az tűnik ki, hogy egy roppant hosszantartó és változatos világ lefolyásának eredménye a mai helyzet. Ez főképen az egyes rétegekben elzárt, eltűnt állat- és növényvilág maradványaiból következik. A rétegeket aztán összecsavarta a földkéreg gyűrődése, törése és a különböző korokban megismétlődő vulkánikus anyagoknak felszínre hozása.

Földünk egyes részletei hol szárazon maradtak és akkor dús tropikus növény, állat életközösségek kifejlődésére adtak alkalmat, hol süllyedéssel víz alá kerültek és sekély vagy máshol a mély tengerek üledékeivel teltek fel. Egyes helyeken meg lassan kiédesedő beltavak lerakódásai halmozódtak fel, vagy nagy mocsarak temetődnek el, hogy azokból végre szénképződésre alkalmas rétegek keletkezzenek. A klímalehüléssel járó növényi és állati élet megváltozásával találkozunk még manapság is!

Visszanézve földünk kialakulásának történetébe a legrégibb kornak a képződményeire is találunk adatokat. Az őskort képviselő kristályos palák alkotják jóformán az egész *Gyergyói* csoportját a *Keleti Kárpátoknak.* A *Tölgyesi* szorostól kezdve egész a *Gyimesi* szorosig húzódik ez a sáv, mindenütt a Keleti Kárpátok belső övén. Legdélibb pontját *Csíkszereda* mellett, *Delne* községnél találjuk. Ha azonban tekintetbe vesszük azt, hogy a *Bogát* hegye és *Mórhegyese,* Mádéfalva közelében, továbbá a *Tolvajos* hágó andezites törmelékének apró kavicsai, vagy még tovább *Homoródkeményfalvánál* már a *Hargita* nyugati oldalán óriási tömbökben (1—2 m átm.) előfordulnak nyomokba felszín alatti valószínűen közel lévő folytatásukra következtethetünk. *Felsőrákosnál* és *Alsórákos* mellett is szálban, a mély völgyekkel feltárva előfordul s így könnyen eképzelhetjük e fontos pontok vonulási irányából, hogy itt van a csatlakozás a *Déli Kárpátokkal* összeköttetésben álló *Persány* hegység hasonló képződményeivel. A *Hargitát* létrehozó óriási repedés választotta csak el, az ebben az irányban húzódó ősi *Kárpát* vonulatot! Ennek az egykori szélességben való kiterjedésére jellemző, hogy e vonulattal párhuzamosan *Maroshévvíznél, Szovátánál* és *Parajánál* kerültek elő kristályos paladarabok középkori mészkő tuskókkal együtt nagyobb tömegben. Ez utóbbi két helyen valószínűen a sótömzs ekcémaszerű feltolulása hozta magával az egykori térszínen szabadon álló alaphegység darabjait.

E kristályos pala vonulat legszebb keresztmetszetét a *Gyergyószentmiklós—Gyilkostói* út mentén kaphatjuk *meg.* Megelőzően *Szárhegynél* a márványok alatt ott van a csoport legfelső tagját képviselő agyagpala. A *Békény* patakán vezető út mellett a kvarc betelepülésekkel tarkázott zöldes ősagyagpalák (fillitek) és csillámpalák következnek. Végre fent, a vízválasztón a *Pongrác* hágónál, a legidősebb tagot is meglátjuk, a gneiszot. A kristályospala vonulat egyik kiágazó részlete most nem rég került elő a Hargita andezitjei alól, a *Csík Magosa* nevű hely közelében, ahol fölötte közvetlen permi dolomitok, vörös palák és kemény kvarc konglomerátok következnek.

A kristályis palák a *Keleti Kárpátokban* egy szép teknőt képeztek, amelyben aztán a középkori triász dolomitok, vörös mészkövek, majd a szürke jura meszek s a kréta homokkő zóna képződményei telepedtek le. A medenceszerű jelleget elárulja az a kis kristályos palafolt, amely a túlsó oldalon *Békás* falu mellett bújik ki a felszínre!

E terület külső képének jellemző vonását mutatják a kristályospala zónához tartozó márványok, részben mészkövek, részben dolomitok elkristályosodásából, amelyek *Borszéktől* kezdve valósággal kibélelik a vonulat belső övét s kevés megszakítással *Csíkszenttamásig* húzódnak. E kristályosodás valószínűen azoknak az ősi vulkánikus tüneményeknek köszönhető, amelynek nyomait gyakran megtalálhatjuk! (A *Teknő* felé vörös gránitok, a *Bogát* hegyen lamprofírok stb. alakjában.) Igen szép és híressé vált eruptív tömege e zónának a *Ditró* melletti *Piricske* hegytömzs szienitje.

Említettük, hogy a kristályospalák hosszú vonulatára a középkor képződményei telepedtek le, mint a medencét kitöltő egykori tenger maradványai. A *Gyilkostó* felé vivő utunkban a *Pongrác* tetőről leereszkedve nemsokára eltűnik a csillogó színes gneisz s a belőle keletkezett vörös homokkő és konglomerát, valamint a dolomitok tünnek elő, mint a triász kor-

szak lerakódásai. A tó mellett már a jurakori tenger üledékeiként homokkőrétegek s a belé-jük zárt tűzkőgumók következnek, amelyeket aztán, tájképileg egészen uralva, a mészkövek fednek be. A *Hagymás* patak keleti partján emelkedik az erdőből kiugró *Gyilkos* kőszikla, amelynek talapzatát képező laza anyagoknak a megcsúszása zárta el a *Békás* patak útját s duzzasztotta fel 1837. évben a mai Gyilkostó vizét. Ez a csúszás az egykori állatvilág olyan maradványait tárta fel, amelyek különleges új alakjaival egy sajátságos életközösségről tesznek tanúságot. Ezeknek az útján sok minket közelebbről érdeklő név került be a tudományos irodalomba (Phylloceras Békásense, Haploceras Balanense, Oppelia Kochi, Mikói, Perisphinctes siculicus, Aspidoceras Haynaldi, — Báthory, — Deáki, — Verestóianum, Neaera transsylvanica).

Amint láttuk, hogy a kristályos pala terület a Hargita által elvágva folytatódik a *Rika,* majd a *Persány* hegység felé, hogy a Déli Kárpátokban megkapja a folytatását, éppúgy ez a mészszirtes világ is a Hargita nyugati oldalán, a *homoródalmási* barlangot rejtegető *Nagy Máiban* folytatódik, teljesen ugyanilyen kifejlődésben. A mészkőszirtvilág eredetére érdekesen mutatnak rá azok a középkori vulkánikus, apró foltok, amelyek a völgyek által feltárva mindenütt ott rejtőzködnek a sziklák alatt. (Porfirok, porfiritek, diabázok, gabbrók, szerpentinek.) Szinte magunk előtt látjuk a kis erupciós kúpok tetejére letelepedett és soriba elhelyezkedő korállszirteket. Prinz, a kiváló geográfusunk „egyenesen regényesnek" nevezi e szirt vonulatot „amelyhez hasonló nincs még egy a Földön".

A következő korszaknak, a krétának a képződményei a homokos, konglomerátos kevéssé használható mészkövekkel kezdődnek, amelyre aztán cementmárgák, agyagpalák, homokkőrétegek és vastag padok, valamint konglomerátok telepednek. Ez, a *Gyímesi* szorostól kezdve az ívben meghajló Kárpátokban a *Tömösi* szorosig tart.

A *homoródalmási* barlangnál, a *Vargyas* patak szűk szurdoka által levágott rész után Vargyas község fölött a *Súgó* barlang körül látunk érdekes karsztos képet! A lapos felszín tele van vízelnyelő töbrökkel. A *Sugó* barlang is a vetődésekkel megrepesztett s aztán az elnyelt vizek által kioldott munkának az eredménye, amit a szabályosan elhelyezkedő s részleteiben egyenesen haladó járatai bizonyítanak.

Ez a terület le a nagy *Olt* szorosig, *Alsórákos* községig, tele van a karsztos vidékek jellemző, példáival. Addig, amíg a szürke tithonkori mészkövekben alig találunk szerves életre való nyomokat, annál tömegesebb előfordulás van az Olt bal partján az *Ürmösi Töpe* hegy árkában. A vörös agyagos mészkövek közvetlen a szürke mészkőszirtek alatt vannak s nemcsak számban nagy, hanem egészen új fajok felszinrehozásával gazdagította elászkori lelhely a tudományos irodalmat. (Phylloceras Persányense, — Bielzi, — Ürmösense, — Rákosense, — transsylvanicum, — hungaricum stb.)

A krétakori képződményeket általában a szerves maradványok ritka előfordulása jellemzi. A jurakori mészszirtekre telepedő homokos, kavicsos meszekben még találunk elszórtan nyomokat (Requinea, Radiolites, Hippurites) de a felsőbb szintekben igazán: csak kevés helyen van korhatározó adatunk. Az erre rátelepedő hatalmas homokkőpadokból *Vargyas* mellől kerültek ki fésűs kagylóhoz hasonló maradványok (Rhynchonellák!) Változatosabb ammonites apróságok találhatók *Sepsiszentgyörgy* közelében, az *árkosi Cserelő* helyen lévő kőbányából (Criocerasok). Sokáig állottak előttünk, mint megfejthetetlen képződmények az u. n. „hieroglifák" azok a férgekhez hasonló kidomborodások, amelyek elég bőségesen találhatók a csillámos homokkövek lapjain. Ezek közt is nagy feltűnést keltettek azok a reliefszerűen kidomborodó hatszögletes rajzok, amelyek alakra és nagyságra teljesen megegyeznek a méhek lépsejtjeivel. Közelebbi vizsgálatunkkal kitűnt, hogy ezek a figurák egyebütt is előfordultak s a nemzetközi irodalomban meglehetős sokmindenféle találgatásra adtak alkalmat. Állati, növényi eredetűnek mondták. Majd mások meg szervetlen képződménynek tartották. Most nem rég tűnt ki a jelenkori megfigyelések alapján, hogy azok nem lehetnek mások, mint az egykori tengerszélre a hullámok által kidobott halikráknak a finom iszapba való nyomai, ahol a sűrűn egymás mellett álló gömbölyű ikrák egymást hatszögletes recétadó rajzzá nyomják össze. (Palaeopiscovum carpaticum.) Feltűnő sok apró tengeri moszatszerű lenyomat (Fucoideák) és összezúzott s elszenesedett növényi maradványok még a jellemzői a homokkőlapoknak (szecska képződmények).

A krétakor felsőbb szintjeire jellemző kövület lelőhely van *Ürmös* mellett a cementes márgákban. (Tellina Ürmösensis, Avicula Szádeczkyi, Inoceramus transilvanicus, — globosus, — labiatus var-carpathica és reguláris, valamennyi mind innen kikerült és először innen leírt új fajok!) E rétegeknek a folytatása megvan *Felsőrákosnál* is, ahol főként kagylólenyomatok kerültek elő (Ino Ceramus).

A homokkőzónának van egy csoportja, amely lazább anyagával feltűnően különbözik a krétakori keményebb homokkövektől. Ezek nagyobb tömegben az *Ojtózi* szoros mellett lévő *Kárpáti* könyöknél lépnek fel s már az idősebb harmadkori rétegcsoporthoz tartoznak Paleogen, de *Sósmezőnél* egy kis folton a neogenhez tartozó agyagok és gipszek is fellépnek! E fiatalabb homokkövek a petróleum előfordulásnak a hordozói. (Kénes sósforrások, nyers petróleumszivárgások s a bitumenes, zsíros palák a legjobb jellemzői). A köztük lévő vékony halpalák (dizodil) gazdagok halmaradványokban (egész hallenyomatok, csontrészletek, széthullott halpikkelyek gyakran találhatók bennük). Ezekkel együttesen opálos rétegek is vannak, teljesen bitumennel átitatva (menilites-palák, amelyeket az erdőtjáró atyafiak szorgalmasan szedegetnek, mert ez a tűzszerszámokhoz való kova. Innen van az *osdolai* határban lévő *Kovás* tetőnek és *Kovás* pataknak is a neve!).

. Feltünőek e fiatal homokköves területen azok a hatalmas gneisz és csillámpala szögletes szikladarabok, amelyek a felszínen gyökér nélkül találhatók! Mint valami egzotikumok ülnék a nekik teljesen idegen környezetben. Valószínűen a közeli kristályos palahegységből gyúródtak fel, a Kárpátok felráncosodása alkalmával.

A *Székelyföld* belső területén az idősebb harmadkon képződményekre csak annyi adatunk van, hogy *Homoródkemény falva* mellett a mediterrán (tortoni) agyagba felgyűrt Nummulitesekkel telt mészkőrögöket találunk. Ebben az időben tehát szárazföld lehetett a *Székelyföld* helyén s csak a harmadkor közepén kezdődött egy olyan nagy kéregmozgás, amely egyrészt a *Kárpát* vonulattal párhuzamosan egy hatalmas repedéssel megnyitotta az utat *a Hargita* kráter sorának a

egyben a Kárpáti homokkő egyidejű felgyűrésével megkezdődött a mai hegyrendszerék és medencék kialakulása.

A *Hargita* nyugati oldalán már a szarmata-kori agyagos márgákban találunk közbeékelt igen vékony vulkáni tufa nyomokat, amelyek egy nagyon távoli andezites hamutszóró kitörésre mutatnak. A pontusi rétegekben már vastagabb eruptív rétegek vannak, valamennyije mind andazites típussal. A legnagyobb tömegben azonban a vulkánikus anyag a pomtusi (ponnonici) rétegeken helyezkedik el s így ezutáninak vehetjük a Hargita igazi vulkánizmusának a kezdetét. Ezt bizonyítja az is, hogy *Erdővidéken* a levantei barnaszenes rétegek közt sokszor megismétlődő beágyazott vastag andezites lapili és tufa rétegeket találunk.

A Hargitát megelőző vulkánizmusra mutat a dacit-tufának nagy tömegű fellépése. Meg lehet állapítani, hogy ezek a zöldes és 100 m. vastagságot is túlhaladó rétegek *Alsórákosnál* közvetlen a juraszirtekre és a krétakori kárpáti homokkőre vannak települve. Épp ilyen nagy méretben fordulnak elő *Homorádjánosfalvánál* is, ahol a fölötte lévő márgákból és homokrétegekből osztriga héjjak kerültek elő (mediterránra jellemző Ostrea fajok!). A fölötte lévő sósagyagok és gipszes fészkek után egy ihásik dacittufa réteg jön, de csak 4 m. vastagságban. Ezt már tengeri kagyló és csigafajokban gazdag agyagos márga és homokréteg fedi, konglomerátokkal együtt (Cardium, Ervilia, Tapes, Mactra, Potamides, Trochus, Hydrobia stb. *Homoródújfalu* mellől került ki az eddig legszebb előfordulásnak ismert s egy kis gomba kalapjához hasonló mészmoszat maradványa, amely Acicularia Transsylvana nevet nyerte!).

Amíg a *Hargita* vulkánikus munkája alatt az *Erdélyi* medence vize nagyrészt lecsapolódott addig a Hargita környéki zugokban apró kis beltavak maradtak, amelyek elmocsarasodtak s így adtak alkalmat a barnaszén telepeink keletkezésére *(Bélbor, Borszék, Gyergyó, Háromszék* alsó részének beöblösödéseiben és *Erdővidéken).* Ugyanis a levantei időkben, tehát már a harmadkor végén, nem volt meg az *alsórákosi Olt áttörés* s az itt felgyűlt víztömegnek valószínűen a *Persány* hegység déli részén volt a lefolyása kb. azon a helyen, ahol a vasút *Fogaras* felé átvezet. A hosszú idő alatt képződött mocsarak rengeteg nagy állatnak őrizték meg a csontjait, amelyek a szénbányászattal kapcsolatban kerültek nagyobb számmal a felszínre. Köztük sok olyan van, amelyek jellemző székelyföldi típusok (Sus háromszéki — a vaddisznó őse, Cervus sicu-lus — az őzünk őse, Tapirus hungaricus, Plinarctos Böckhi stb). Ezek mellett hód (Castor fiber), teknősbéka (Emys orbicularis) s az elefántunk őseinek főként az agyarai és zápfogai (Mastodon arvernensis és Borsoni). E magasabbrendü állatokon kívül rengeteg kagyló-, csiga-maradvány került ki a kísérő agyagos márga és homokrétegekből (Limnocardium Fuchsi, Budai,, Staubi, Vivipara Herbichi, Sadleri, Valvata Eugeniae, Odontohydrobia dacica, Pseudamnicola Bodosenais, Pyrgula dacica, Acéllá transsylvanicus, stb.). Az állati maradványokon kívül híressé vált e terület az itt előforduló rengeteg levéllenyomatával (a mai fáink elődei már nagyrészt szerepelnek itt, mint pl. a tölgy, bükk, gyertyán, éger, nyír, mogyoró, nyár, juhar, dió, szil, füz stb., de ezek mellett a melegvidékekre jellemző fajok is fellépnek, amelyek itt manapság már ismeretlenek pl. Castanea, Ficus, Benzoin, Carya, Cassia, Cinnamomu-m, Sassafras, Santalum stb.). A levantei tólerakodásokat lassanként a *Hargita* kidobott andezites anyaga fedte le. A hosszú időn át megismétlődő kitörések idején a törmelékből felépített plató egyes mélyebb részleteiben kis tavacskák keletkeztek, amelynek rengeteg moszatlakója volt. A hosszú idő alatt tekintélyes lerakódás keletkezett ily módon s később egy újabb erupció anyagával elfedve érdekes lencseszerű szerves-anyagfelhalmozódások keletkeztek az andezittörmelék anyagai közé beékelve. Ilyen fekete lignitszerű telep van a *homoródalmási* határban az *Aranyos* patak mellett. Lejebb, közel már *Füle* községhez, a *Fehérfődárka* egy másik hasonló képződésű telepet tár fel. Az alsó szinteken itt is egy barnaszénszerű telepet találunk, amely azonban gyenge fűtőképességű s kiégetés után hófehér hamu marad utána,mint eléghetetlen anyag. Kitünt, hogy ez a maradék tiszta kovamoszatokból (diatoma) áll. Fölötte a folytatása e telepnek már természetes fehérszínű kovaföldet tár fel s mint egyik legkiválóbb ilyen anyagunk forgalomba is került (Infuzoriaföld, kovaföld, Kieselguhr, diatomaföld, csiszolópala, Tripoli stb. neveken ismert a gyakorlati életben).

A fehérszínű kovaföldben opálosodott faágak és szabálytalan színes opáltömbök találhatók zöldesszinű ozokerit fészkekkel együtt. A több mint 30 m. vastag és nagy kiterjedésű diatoma-telep egyik legnagyobb értéke a Székelyföldnek. Hasonló előfordulások vannak kisebb mennyiségben a *felcsíki* medencében és *Gyergyóremete* mellett.

A *Hargita* lassanként mindinkább lecsendesedő vulkánikus munkájának utolsó próbája a *Szent Anna tó* és *Mohostó* ikerkráterének a kirobbantása volt, amelyet hatalmas tömegű hamuhullás előzött meg. Az egész környék hegyeit befedő laza anyag azonban csak a laposabb hegytetőkön maradt meg. (*Málnás* fölött, *Kászonban, Bereck és Kézdimartonos* mellett, mint legtávolabbi pontokon).

Az andezitek kitörése után jött aztán a bazaltoknak a munkája *Alsórákos—Kőhalom* és *Maroshévíz—Gyergyóvárhegy* vidékein.

A negyedkorban már a mai viszonyokhoz hasonlóan kezd kialakulni a Székelyföld képe. A bő vizek kimossák a mai folyammedreket s rengeteg törmelékanyagot raknak le akkori partjaikon, amelyek szép terraszók alakjában kísérik a fő folyamvölgyeinket (A *Nagyküküllő* mellett 4 szintet lehet megkülönböztetni). A terraszok anyagából kerülnek ki az elefánt őseinek, a mammutnak a maradványai, az ős tulok és bölény, az óriási jávorszarvas csontjaival együtt. Sok csontmaradványt rejteget a *homoródalmási* barlang is, melynek részletes feldolgozása még mindig késik. A barlangi medvén (Ursus spelaeus) és hiénán (Hyaena spelaea) más s ma is közönséges erdei állatnak a csontja került az ásatásokból elő (Felis silvestris, Vulpes vulgáris, Mustella martes, Cervus elaphus, Capreolus capreolus, Arctomys marmorata ez az utóbbi most csak a magas hegyek, havasok lakója).

Az emberi nem fellépése e területen igen alkalmas körülményeket talált már kezdettől fogva s így nem csoda, hogy rengeteg maradvány figyelmeztet a letelepedésre akkor is alkalmas pontokra. Ezek a helyek a mostani medencék széleit övező dombokon vannak, ahol - mentve voltak a gyakori áradásoktól. A nagy folyók s a medencéket akkor betöltő tavas mocsarak a halászatra szolgáltattak kitűnő alkalmat. Viszont a hegyek felé a sűrű rengetegek rejtettek sok vadászzsákmányt. A mezőgazdasági kultúra megkezdésével a szelíd domboldalak váltak megmunkálásra alkalmas helyekké.

B. J.

Vízrajzi viszonyok.

A víz munkája valamelyik vidék képének a változtatója. Egyik helyen rombol, a másikon épít s így a különben más változtató földtani tényezők nélkül is az átalakulás munkája állandóan folyik. Ez különösen áll a Székelyföldre is, ahol a völgyek és hegyek kiképződése régóta tart s még tartani is fog, Isten tudja meddig. Nagyszerű adataink vannak arra, hogy valamikor régesrégen nem ilyenek voltak a hegy- és vízrajzi viszonyok. Hogy példát is említsünk a *Hargita* kialakulása előtt a belső kárpáti lánc a mostani *Persányi—Gyímesi* irányban húzódott s így az erdélyi belső medencének ezen belül volt a vízgyüjtő területe. Ezért van, hogy a mostani *Hargitán* belüli részen rengeteg sok olyan kavicsfelhalmozódás van (konglomerátok alakjában!) amelyeknek a szülőhelye az egykori másodkori *Kárpáti* vonulatban tehát a *Hargitán* túl van. Ugyanis onnan a vizek mind befelé folynak a mai Hargita helyén. A Hargita vulkánikus sorának a kialakulása megváltoztatta a vizek járását is. Az ugyanakkor felráncosodó *Gyímes—Bucsesig* tartó homokkőből álló könyök s a belső részben elpusztult Kárpátlánc között medencék keletkeztek *(Csíki, Gyergyói, Háromszéki)* s ezeknek nagy része jó ideig lefolyástalan édesvízű b e l t ó volt, mindaddig míg a nyugatról errefelé hátráló folyók át nem vágták a gátakat s le nem csapolták a mai *Olt* és *Maros* irányában e közbe szorult medencéket. Igy alakult aztán ki a mai folyamrendszernek a hálózata s változtatta meg az addigi vízrendszert teljesen.

A) Folyóvizek.

Az uralkodó jelleget a két testvérfolyónak a *Marosnak* és *Oltnak* az iránya szabja meg. A Maros északnak tartva vágta át magát a vulkáni láncon *Maroshéviz—Déda* szakaszán s hozta létre a páratlan szépségű *Maros szorost.* Ezzel csapolódott le az egykori mocsaras s abból b a r n a s z e n e t képező *Gyergyói medence* s hagyott ott a csücskökben barnaszenet tartalmazó telepeket (Hasonló fiatal mocsárképződmények vannak még *Borszék, Bélbor* vidékén is, csak ezeknek a vízgyüjtője a *Kis Beszterce* felé esik).

Az *Olt,* amint kiért a kárpáti láncból nem tudott, mint régen, a Hargita képződésének az ideje előtt nyugatra futni, egyenesen be a medencébe, hanem útját délre vette s szerencsére még elég jókor átvághatta magát a *Bogáti, Zsögödi* és *Tusnádi* szorosokon, hogy kiérjen a tágas *Háromszéki* lapályra. A vize eleinte *Brassó* környékéről egyenesen nyugatra folyt *Fogarasnak* tartva, de a magasan fekvő medencét a *Homoród* egykori mellékága *Alsórákos* irányában egy mélyebb szinten fűrészelte át s így arra felé kissé szokatlan nagy görbülettel kapott biztosabb lefolyású medret.

E két határozóan jellemző folyóhoz alkalmazkodott aztán a többi mellékág. Egy darabig a *Bodza* folyó is az *Oltba* folyt be, de a Kárpátok külső peremén nagyon mélyen bevágódó medre elérte a mai *Bodzai* medencét s így annak a vize a gyorsabb lefutású kifelé vezető utat választotta magának. Hasonló eset a *Kárpátok* vonulatában igen sok van s kimutatható, hogy a *Kárpátok* gerincén belül eredő patakok legnagyobb része utólag vette az útját kifelé az országunkból (*Baszka, Ojtóz, Lassúág, Úz, Tatros, Békás, Kis Beszterce).* Az iránytváltó helyek, mint érdekes vízrajzi jelenségek a b i f u r k á c i ó n a k képezik szép példáit szinte miniatür nagyságban a földrajzi tanulmányainkból ismert nagy méretűekhez képest.

Ilyen példákat találunk emberi beavatkozás tanújeleivel a *Hargitában.* A Hargita lávaömlését övező hamuhullásokból keletkezett magasfennsíkok (platók) egyes részletei nagyszerűen alkalmasak voltak arra, hogy a még fölöttük lévő magaslatokról lecsurgó vizet egyik vagy másik irányba vezessék át igazán tetszés szerint. Ilyenek vannak *Oláhfalu* határában, ahol a *Nagyküküllő* vízrendszeréhez tartozó s a *zetelaki* határban lévő *Sugó* patak vizét a platón keresztbe csinált csatornákkal összekötötték az oláhfalvi atyafiak a *Homoród* völgyével oly módon, hogy a vizet átvezették a maguk számára, a gombamódon szaporodó vízifűrészeik haj tatására. Hasonló van a *Vargyas* s mellékvizei valamint a *Kishomoród* között is. De a keleti oldal sem maradt hátra, mert a *csíkdánfalvi* határban eredő *Lok* patak vizét átvezették a *csíkkarcfalvi Madicsa* patak völgyébe.

Érdekes eset a *Hargita* gerinc egyik különleges helyének a *csíkszentkirályi „Lucs mejjékinek”* is az esete. Ennek a hatalmas lápnak a tulajdonképeni lefolyása a *Kormos* patak irányában nyugat felé van. Azonban az ellaposodó térszín alkalmat adott arra, hogy kelet felé egy kis csatornaásással a víz egy részét átvigyék *Csíkszentkirály* felé a *Nagyos* patakba, amely aztán az *Oltba* ömlik belé.

Szokatlan vízrajzi esetet takargatnak a Székelyföldön gyakori *Visszafolyó* néven ismert patakelnevezések is! A régi földrajzi munkák is említik a *Gyergyótekerőpatak* mellett lévő *Visszafolyó* patakot. De ilyen van szemben a Hargita oldalán is *Gyergyócsomafalva* határában.

Különös érdekes látványt nyújt még az egyszerű szemlélődőnek is, amikor *Szovátáról* a *Kisküküllő* mellékvölgyében a *Szakadát* patak mentén felfelé haladva eléri a *Nyárád* felé ismét lejtő vízválasztót. Az első pillanatban a lapos térszínen igen nagy meanderezéssel haladó patakocska nyugatra lefolyva olyan képet nyújt, mintha az előttünk elzártnak látszó medencében felfelé a hegynek folyna, csak hosszabb út után egy hirtelen kanyarodéval tárul elénk a nyugat felé kinyiló *Erdélyi medence* s az előterében a *Nyárád* tere. Hasonló nevű patak van bent a *Mezőségen Fele és Mezőcsávás* között.

Az *Olt* és *Maros* közti s a *Hargitáról* lefutó völgyek az egykori *Erdélyi medence* rövid lefutású patakjai voltak, azonban a laza vulkáni törmelékben könnyen felfelé dugva fejüket lassanként feltornászták magukat a Hargita kemény lávaanyagáig. Igy keletkeztek a valamennyien nyugat felé futó *Görgény, Nyárádtere, Kisküküllő* a *Küsmöd* és *Korond* vizével, *Nagyküküllő* a *Nyikóval* és *Gagy* patakával. Már a két *Homoród* irányát a középkorban már meg volt *Persányi* hegység északi részének (igazában *Riksa* hegység) kemény sziklás medre térítette le délfelé, hogy a *Kormos, Vargyashoz* hasonlóan az *Oltba* ömöljenek bele.

A tulajdonképeni Székelyföldtől elszigetelten álló *Aranyosszék* éppen a Biharhegységből lefelé tartó *Aranyos* folyó alsó folyásánál van, ahol a kiszélesedő medencében hatalmas kavics terraszokat találunk, amelyek jó települési helyül szolgáltak a községeknek.

B) Álló vizek.

Elsősorban is a tavainkról kell megemlékeznünk, amelyek sokféle eredettel és megjelenéssel majdnem mindenféle típust képviselnek.

I. *Elgátolt medencékben:*

1. Patak medrek elzárása hegycsuszamlás által *(Gyilkos, Medve tó).*

2. Patak medrek mesterséges feldugása által halastavak számára. Ilyet a régi leírások igen sokat említenek, mert akkoriban a mesterséges haltenyésztésre a nemesi udvarokban sokat adtak. Ezeknek nagy része megsemmisült, feltöltődött, vagy átvágódott s így teljesen kiszáradtak. Nevük azonban a legtöbb helyen valamelyes formában ma is meg van.

3. Hegyoldalaknak részletei lecsúszván a feltorlódott anyag képezett egy természetes vízgyüjtő medencét. *(Rák* tó *Nagy galambfalvánál, Sok* tó *Siklódnál,* Udvarhely megyében.) Ilyen módon keletkeztek azok a lápos, eltőzegesedett lépcsőfokok, amelyek a Kárpátok fiatalabb, lazább hegyeiben igen gyakoriak. *(Osdolai* hegyekben.)

4. Az egykor gleccserek lecsúszásával keletkezett végsáncok, morénák is mint vízduzzasztó gátak jelentkeznek s amelyekre igen szép példákat a *Kelemen Havasokban* találunk, amelyeknek a keletkezése világosan mutatja az egykori jégárak munkáját, amelyet olyan sokáig kétségbe vontak!

II. A felszín behorpadásával keletkezett medencékben:

1. A Hargita platón gyakoriak az ilyen helyek, ahol nem homogén kidobott vulkáni anyag egyenetlen leülepedésével a felszínen bemélyülések jöttek létre s ezek nem nagy mélységű tavak keletkezésére vezettek. Ezek hamar eltőzegesedtek s mocsarakká alakultak át.

2. A folyóterrászok felszínének hasonló behorpadásával keletkeztek apró tavak s majd mocsaras területek főként az *Olt* mellett.

3. Földalatti üregek beomlásával sós vidékeinken felszíni tölcsérek állottak elő (dolinák!), amelyeknek az alsó földalatti kifolyása, ha a bemosott agyaggal eliszapolódik, úgy a vízfelgyülésére nyílik jó alkalom. Sóstavaink nagy része ilyenmódon keletkezett. Azonban lehet olyan példa is, hogy éppen a bemosott agyag szigetelő rétegként működik s akkor a begyűlt víz nem érintkezhetik a sótömzzsel s így a tó vize édes marad. *(Kígyós* tó *Szovátán!)*

III. *Szélfujta barázdák* is alakulhatnak át tavakká. Ilyen érdekes esetet Háromszéken a *Rétyi Nyír* nevezetű miniatűr homoksivatagban látunk, ahol a *Feketeügy* magas vízállása esetén a víz felvegyül s időszaki tavakat képez.

IV. Felhagyott vízkanyarulatok apró tavacskáira is van példa az Olt mentén, amelynek a vize minden áradás alkalmával felfrissül.

V. *Kráter-tóra* szép s mondhatjuk világhírű szép példa a csodás fekvésű *Szent Anna* tava.

C) Vízesések.

Világhírű nevezetességeink nincsenek e nemben, de sok szép turista-csemege van elrejtve szerte-szét. Kevesen ismerik a *Mohostónak (Szent Anna tó* mellett!) északi oldalán lecsapolódó *Verespataknak* a fejét, ahol még nem régen egy kb. 40 m magas szép zuhatag volt. Az emberi kéz beavatkozása ezt is elrontotta s a merőleges falon lezuhanó víz szétdarabolt eséssel jut le a völgybe. Langyos forrás képez vízesést *Tusnádfürdőn* a *Tiszás* rétjén.

Az *ojtozi* szorosban a *Kalaszló* vízesése díszíti a szűk völgyet. *Éodza* szorosban meszes anyagot (mésztuffát) lerakó szép színben pompázó vízesés van.

Erdővidéken Füle fölött a *Kuvasszó* mellékágában húzódik meg egy szép vízesés a fák árnyékában.

A *Madarasi* Hargitában a *Szökő* patak szikláról sziklára ugrándozó vize nyújt szép látványosságot.

A *Békás szoros* látogatói az alagút alatti vízesést keresik fel leginkább s nem is sejtik, hogy nem messze a *Kis Békás* elhagyatott sziklás medrében mintegy 40 m magas vízesés várja a csodajárókat.

D) Mocsarak, lápok, gyógyiszapok.

Ezek közt rengeteg átmenet van. Nem mindenik állóvíz, mint ahogy azt általában rendszerezni szokták.

Leggyakoribbak a nagy folyóvölgyekben elterülő v ö l g y i l á p o k, amelyek rendszerint betorkoló patakok nagyobb törmelékkúpjainak a szélén fordulnak elő. Igen sokszor a lefutó patak száraz, különösen nyáron, de azért a szélénél a felszínre jut az a sok víz, amely a törmelékkúp kavicsai közt bujkál. Ilyen érdekes hely van *Felcsíkban* is *Csíkdánfalvánál,* ahol egy nagy törmeléktej tő peremén bújnak ki források alakjában a kőtengerekben elnyelt vízerek s kibúvásuknál teljesen mocsarassá teszik a vidéket.

Ezekkel ellentétben a magasabb hegyvidékeken olyan lápok vannak, amelyek rendszerint e g y k o r i t a v a k n a k az eltűnését is jelentik egyúttal. A behordott törmelék és a lápi növényzet lassú behaladása kezdi kiszorítani a vizet s a végén a nyílt víztükör egyre kisebb lesz s aztán el is tűnik. A hódító növényzet legnagyobb részét a mohák képezik, ezek közt is a tőzegmohák (Sphagnum), valamint csillagmohák (Politrichum), amelyek boglyaszerű dombocskákat képeznek s ezek megtelnek a jellemző tőzeges lápi növényekkel (Drosera, Andromeda, Vaccinium, stb.).

Az ásványos vizeink kiömlésénél az évezredek háborítatlan munkája folytán értékes á s v á n y i f e l h a l m o z ó d á s képződött, amelynek az anyaga a szivacsos lápi lerakódásokba szinte megkonzerválódva szívódhatott be. A borvizek lerakódását értékesen gyarapítja a lápban élő sok apró állati és növényi szervezet bomló anyaga is. Amint újabban kimutatták ezekben, mint gazdag hormontermők az egykori virágpor (pollen) behullások igen fontosak. A székelyföldi ásványvizeink gazdag rádiumemanáció tartalma is ennek a jó lápi konzerváló anyagnak köszönheti a felgyűlését. Most már értjük és megkapjuk a magyarázatot, hogy ősidők óta miért találták ezeket a lerakódásokat gyógyító hatásúaknak.

E) Különleges vízrajzi esetek.

Igen sok érdekes vízrajzi adat rejtőzik az elnevezésekben. A s z í n e s v i z e k r e például nagyon hálás terület a Székelyföldünk.

F e h é r víz, vagy patak, vagy akár tó nevében is mindig sokat elárul a környezetükből. Rendszerint mészkő vidékek fehérsziklás részein gyakoriak e nevek vagy ahol sókivirágzások vannak.

F e k e t e név, vagy magára a víz színét, vagy a sűrű erdős szűkvölgyek sötét árnyalatát akarja elárulni. *Feketető* pl. nevét a sötét bitumenes iszapjától nyerte. Máshelyen meg a kicsapódó vasszulfid festi feketére a vizet. *(Székelyudvarhely,* a régi *Solymossy*-féle fürdő mellett!)

V e r e s elnevezés, vagy a vasrozsdás lerakódás miatt van (rendszerint borvizes patakokban), vagy pedig a vöröses tőzegsár festi meg a patak vizét. (A *Mohosból Csíklázárfalva* felé lemenő *Veres* patak!) Ennek egy

árnyalata a *Kormos* nevét eredményezte a *Déli Hargitában*. Vagy *Csokoládés (Csiszár-fürdő!),* esetleg *Cseres* neve is lehet ugyanezen színáranyalattal. *(Sepsibükszád* határában a *Zsombor* patak fejében.)

Igen sok elnevezést kapunk a borvízforrásokkal kapcsolatban. *Bor, Borkút, Borszék, Borsáros, Borlok, Borkő* mind szinte biztos adat a borvizes előfordulásra.

A záptojásszagú kénhidrogénes vizeknek is meglátszik a nyoma az elnevezésekben. A *Kárpáti* zónában s a *Hargita* területén nagyon gyakoriak a *Büdös* vizek!

Érdekesek a mésztufát lerakó vizek, amelyeknek legnagyobb része azok a borvizek, amelyek a meszes homokkövet tartalmazó zónában vannak. *(Borszék,* ahol meg éppen dolomiton, mészköveken jön keresztül a víz s hozza magával a rengeteg meszet! De ismeretesek *Bodok, Bálványosfürdő, Tusnád* lerakódásai is.)

Földalatti borvizes barlang van a *Déli Hargitában Kisbacon* határában. Az *Istenkas* csodaszép völgyében ömlik ki a barlangból az erősen vasas borvíz.

Parajánál és *Szovátánál* a sós víz földalatti utakon bújik ki a felszínre s hozza fel a mélyből a kioldott sót.

B.J.

Ásványvizek világa.

Nincs a földkerekségének még egy ilyen kis pontja, mely oly bőkezűen ontaná magából a felséges üdítő és gyógyító italt, mint a Hargita vidéke. Ha Finnországot az ezertó országának neveztük el, úgy még jogosabban mondhatnék a Székelyföldet az ásványvizek, vagy székelyesen a borvizek hazájának.

Az élet fogalmának mindennapi értelmezése mellett ugye milyen furcsán hangzik az ásványvizek életéről beszélni? Pedig mint látni fogjuk, nemcsak születésükről, hanem még az előző életjelenségeikről is lehet szó. Az ásványvizek hosszú életműködésük multával nemcsak meghalnak, hanem haláluk utáni időről s maradványaikról is beszélhetünk!

Földünk életjelenségeinek egyik csodálatos és szép fejezetét ép az ásványvizek mutatják be s ennek illusztrálására találóbb és variációkban gazdagabb anyagot sehol annyit találni nem lehet, mint ép a *Hargitában!* Hargitánk mái látszólagos nyugalmi idejét évezredekkel ezelőtt egy tobzódó erőteljes életműködés előzte meg. A *Kárpátokkal* párhuzamosan az *Erdélyi medencében* megnyílt nagy repedésen át a föld mélyének az erői óriási tömegben dobták ki az útban álló anyagot, amely felépítette a hosszú Hargita vonulatot. Erre a laza törmelékre folyt ki aztán a kitisztított kürtökön, a felületet kemény kéreggel bevonó lávaanyag. Isteni színjáték lehetett ez annakidején!

Az erupciós kitombolás után, mint a mulatós embernél, jött a kaccenjámmeros következő nap. Hargitánk most van ebben a földi életjelenségek közt természetesen hosszú ideig tartó „blaumontagos" állapotban, amely abban nyilvánul, hogy felsebbzett helyein pntja magából a záptojásszagú kénhidrogént és a széndioxid gázokat.

Ezek a Hargita környékén közismert „büdös" helyek *(torjai, lázárfalvi, csíkszentimrei, csicsói,* stb.). A tudományos irodalom, az olasz népi elnevezés után solfatarának említi azokat! Az ilyen helyeken a földkéregnek minden repedése tele van a lerakódó kén rétegeivel.

Ahol magában csak a széndioxid ömlik a felszínre, — az a mofettának nevezett jelenség — ott a záptojás szag nem érezhető, de viszont más érdekes megfigyelni valók akadnak. Ha a felszálló gáznak a felszínen víz állja el az útját, akkor azt erősen bugyborékoltatja. Ennek sajátságos zaja, mozgása ugyancsak sokféle nevet váltott ki a változatos székely szókincsből. *Lobogó, dobogó, fortyogó, rotyogó, dungó, puffogó, posszogó, súgó, hortyogó, tortyogó, buzogó, bolygó, fővő, bugyogó, súgós, stb.* Micsoda bő választéka ez, egy nyelvnek, ugyanazon fogalomnak a kifejezésére! Van ugyan ezenkívül olyan is, melynek a kiejtése után, ha az csak úgy kifutott hirtelen székely atyánkfia száján, már sietve halljuk is a közismert szemérmeteskedő bocsánatkérést, hogy „engedelemmel legyen mondva".

Az erősen bugyborékoló víz a helyi viszonyokkal

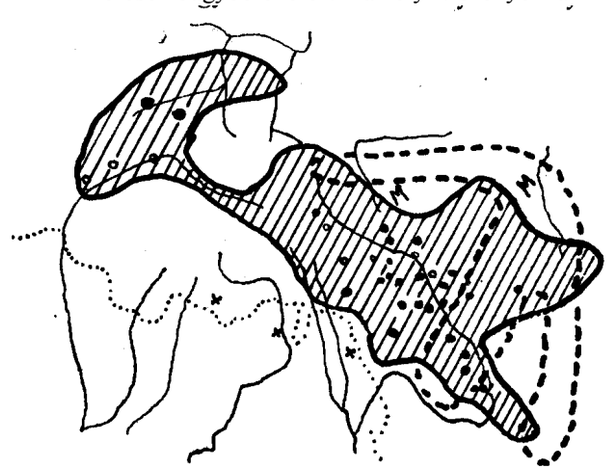

A székelyföldi ásványvizek és gázforrások elterjedése, A vastag folytonos vonal a szénsavas források területét mutatja. A szakgatott vonal a kénesforrásokat zárja körül a Kárpáti vonulatban (főként homokkőben, de krist. palában és mészkőben is!). A pontozott vonal az Erdélyi Medencében levő sósforrások keleti határa. Fekete nagy pontok a széndiokszid és kénhidrogén erős gázömléses helyek (szolfatara és mofetta). A kis körök langyos források. A keresztek pedig a kevert gázömléses helyek (metán, széndiokszid és kénhidrogén). M = methán-gázömlések az Erdélyi Medencén kívül.

nem ismerőst hamar megtéveszthet. Sokszor lehet ugyanis megfigyelni, hogy a nagy bugyborékolás dacára is a vízmedencéből igen kevés, vagy egyáltalán semmi víz nem folyik ki. Igen, mert a víz élénken mozgó felszíne nem a víz forrásának a bőségétől, hanem az átáramló széndioxid gáztól van. Sokszor tévednek tehát a fürdőzők, mikor a hatalmas bugyborékolás láttára igen nagy vízbőséget tételeznek fel! (Ennek ellenpróbája ugyan senkinek eszébe nem jut, pedig egy pillantás a medence kifolyó nyílására, mindjárt megdöntené az addigi téves alapon nyugvó ítéletet.)

Igen érdekes megfigyelése a fürdőzőknek az, hogy a borvíz esős időben, sőt már jóval azelőtt is, jobban „fő", mint szép, meleg, napos időben! A magyarázatot egy kis fizikai ismeret felelevenítésével hamar megérthetjük! Esős idő közeledtével és esős időben, a légnyomás a vízpárák miatt csökken s így ilyenkor a víz felületére nem nehezedvén a szép idő nagy légnyomása, több széndioxid gáz szabadulhat ki az addig a vízben elnyelve tartott állapotából. Igy érthető, hogy a borvizek „fővése" időjósul szolgál a fürdőzési szezón alatt. Ebből érthetjük meg most már azt a másik tapasztalatot .is, hogy miért veszít esős időben az erejéből. Kevesebb

széndioxidot tud ugyanis elnyelve tartani. No, de ezen kívül a talaj meg is telvén esővízzel a forrásokba beszivárogva, fölösen felhígítja azokat, különösen, ha semmi óvóintézkedés nincs a beszivárgások megakadályozására.

A borvíz-fürdő a reggeli órákban „erős". Igen, mert lehülve s az éjszakai nyugalom alatt a víz jobban szaturálódott széndioxiddal. Napközben a fürdés, locsolás s a napsütés következtében rengeteget veszit gáztartalmából. Ha a fürdőmedencében a víz felszíne mélyen van, akkor a kiömlő gáz — nem zavartatván fel az éj folyamán — nem száll el, — nehezebb lévén a levegőnél —, hanem közvetlen a víz színe fölött helyezkedik el. Ennek a ténynek a nemtudása már sok szerencsétlenségnek volt az okozója. Hány korai fürdőző fulladt meg a fojtó széndioxid-gáztól. Ugyan sokszor lehetett segíteni a vízbefultakhoz hasonló mesterséges légzési kísérlettel. Tanácsos ezért a dús széndioxidos fürdők fölött a levegőt előzőleg jól megmozgatni. Azt hiszem nem igen van olyan borvízben fürdő ember, aki egy-egy orrbaszúró s lélegzetelállító szippantást ne kapott volna.

Ahol a gáz szárazon ömlik ki a felszínre, ott a felület mélyedéseiben gyűl meg s úgy kívülről semmi el nem árulja a hely veszedelmes voltát. Legfejebb apró állatok holttetemei tűnhetnek fel az alaposabban vizsgálódóknak. Igen sok községet találunk a Székelyföldön, hol a pincék, kutak tele vannak a kiömlött széndioxid gázzal. Ilyen helyen léc-ekre dugott égő gyertyákkal próbálgatják az összegyűlt gáz. felszínének a magasságát. Ezek a „doh"-os pincék, pl. *Kovásznán.*

Minden veszedelmességük mellett is az ilyen száraz gázforrások gyógyszerül is szolgálnak. Kipróbálták, hogy mint gázfürdők jótékony hatással vannak a hüléses bántalmaknál s megfelelő díj lefizetése mellett használhatók is azok. *(Torjai Büdös, Csiszárfürdő, Sugásfürdő, Kovászna, Málnás, stb.)* A Székelyföldön 3 gyárban vaspalackokba préselik s így hozzák forgalomba. De ezeken felül még mennyi ilyen kiömléses hely van kihasználatlanul, ahonnan *egész Európát* el lehetne látni sűrített szénsavval, a szódavízgyártás e fontos anyagával. Igy tehát gyógyászati és ipari használhatóságánál fogva igen fontos közgazdasági értéket is jelentenek.

A széndioxidról eddig elmondottakkal el is jutottunk az ásványvizek születését megelőző állapotok megértéséhez. A föld belsejéből a repedéseken felfelé törekvő gáz útjában vízzel találkozik. Itt a nagy nyomás és alacsonyabb hőmérsék mellett a víz valósággal telítődik széndioxiddal s így annak az oldóhatása megsokszorozódik. Az, útjába kerülő ásványi anyagokból nagyon „sokat felold s így a felszínre kilépve a rendes édesvíztől, eltérő izet is kap. Ez aztán már nemcsak kellemes üdítő hatása .miatt, hanem gyógyító ásványtanaiménál fogva is értékessé válik. Alig van Európának olyan ásványvize, hogy annak mása a Székelyföldön megtalálható ne volna. Ezt a változatos tartalmat e terület geológiai alakulatának lehet köszönni. Sokszor egészen kicsiny területen, ahol különböző kőzetek egymással érintkeznek, ott az eltérő ásványvizeknek valóságos sorozata található. Jellegzetes példái ennek a *Bálványos* és *Csiszárfürdő* vizei. Ezeken a helyeken a vasas, kénes, konyhasós, meszes, timsós, lúgos vizek egy párszáz négyzetméter területen váltakoznak. Vagy ott van a *Sóvidék* régóta ismert híres fürdője: *Korond.* Itt az ivó vasas, továbbá konyhasósavas Selters-típusú borvizei mellett a koncentrált konyhasós, szulfátos vizű forrásoknak egész sora rakja le magából, szinte szemünk láttára a világhírre emelkedett szép habos rajzú székely drágakövet, az aragonitot. Ma már nagy városaink díszműáru kereskedéseinek ritka becses példányai a belőlük készült dísztárgyak.

A *Hargita* vulkánikus kőzetén, az andeziteken keresztül vándorló ásványvizek rengeteg feloldott vasat szállítanak ki a felszínre, ahol vasrozsda (okker) alakjában rakják le. Évezredek alatt ezekből a lerakódásokból egész kis vasérc-telepek keletkeztek, melyeket emberemlékezet óta egész primitív módon használtak vasolvasztásra és sárga festék gyártására, mint az a ma is feltalálható nyomokból kimutatható.

Ott, ahol a vizek útjukban mészkövön vagy mésztartalmú rétegen jöttek keresztül, rengeteg meszet oldottak fel s abból a felszínen a forrás torkánál egész dombokat raktak le. *Borszéken,* a *Torjai Büdös* környékén e vizek a mész kiválása alkalmával a beléjük hullott ágakat, faleveleket, állatokat kérgezték be s így megkövesítve őrizték meg az utókor számára.

A feloldott ásványi anyagokon kívül még igen sokszor finom iszap alakjában a forrás torkánál lévő mállott finom anyagból is sodor le magával, ami sokszor jellemző színre festi a vizet. A *csicsói „Bűdös" (Hargitafüred)* „hammas" fürdője szürkés opalizáló színét az andezit kaolinosodott szemcséinek a bemosásától nyerte. Az alig száz lépésre lévő „*Szemmosó" már* csokoládébarna, mert az erősen felbugyogó víz a tőzeges környezetből a finom tőzeg-sarat sodorja magával. A. *Bálványosvár* körüli ásványvizeknek *„Cseres", „Bükkös", „Csokoládés"* elnevezései az ilyen színtípusokra vonatkoznak.

Kénhidrogénes vizeinek legtöbbször tejes-sárgás színezete van a kiváló finom kén iszaptól. Legszebb példája ennek a *Székelyudvarhely* melletti *Szejkefürdő* kénes vize, amely a legnagyobb székelynek, Orbán Balázsnak is, mint tulajdonosnak, a büszkesége volt.

A mállott homokköveken keresztül jövő vizek rendszerint kékes-szürke színűek. A zöld színt a többnyire gyenge vízbőségű vagy mocsaras környezetben fekvő vízmedencékben látjuk, mert az ilyen helyeken a mikroszkopikus kicsinységű zöld moszatok szaporodnak el. (Ezek okozzák, az általános ismert esővizes kádakban gyűlt vizek megzöldülését is!)

A fürdőzőknek érdekes megfigyeléséhez tartozik az is, hogy az ilyen zöldszínű víz megsárgul! Ezt a jelenséget csak az erősen vastartalmú vizeknél tapasztalni. Az ok abban keresendő, hogy a legnyomáscsökkenéssel sok széndioxid szabadul ki és így nincs, ami a vasas ásványi anyagot oldva tartsa s így az rozsdás, kocsonyás pelyhek alakjában kiválik s úszik a vízben. Ez aztán túlsúlyba kerülvén, elnyomja *íz* eddigi zöld színt. Igy a víz színének e változása kapcsolatban lévén az előbb említett s a légnyomással változó bugyborékolással, a fürdőző közönségnek időjóslóul szolgál.

Igen érdekes megfigyelésre ad okot a hargitai vizek hőmérsék különbözősége is! Általában, mint igen hideg vizek ismeretesek, amelyek közül talán leghidegebb az eddigi tapasztalatok szerint a madarasi határban fekvő *„Küpüs"*-borvíz, mely annak dacára, hogy napsütötte helyen fekszik, az ő 5°C-ával — kánikulás időben délben mérve — a rekordot tartja. Tekintve azt, hogy e víz a már régen abbahagyott higanybányák területén van, gyógyászati szempontból még nagy jelentőségre emelkedhetik.

Ismertebb hidegfürdőink legnagyobb része 14°—

[Erdélyi Magyar Adatbank]

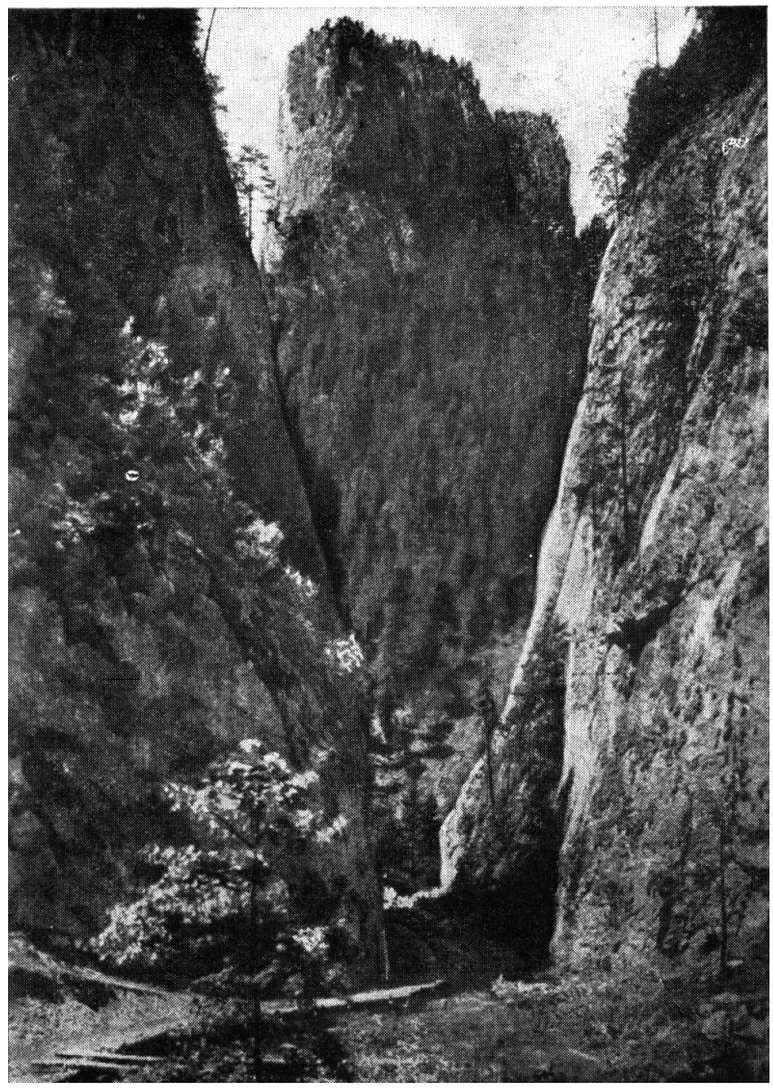

Békás-szoros az Oltárkővel.
(Bányai felv.)

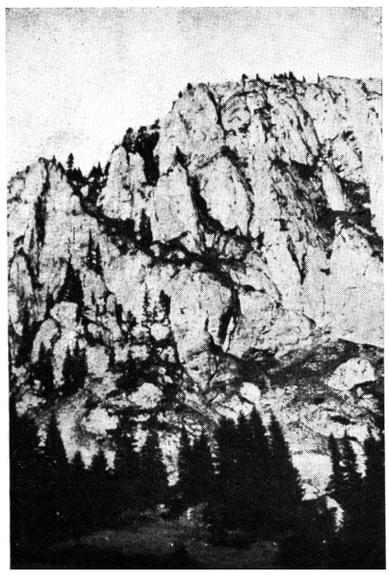

Kis Cohárd a Gyilkos tó fölött.
(Bányai felv.)

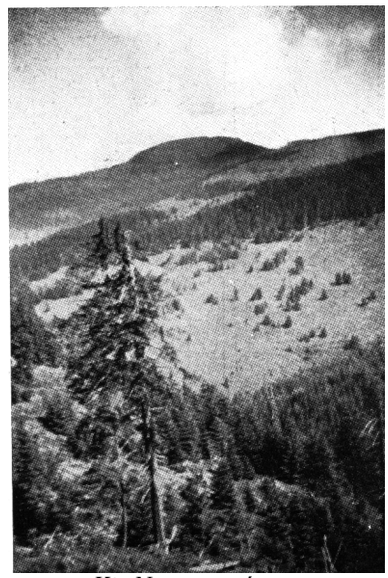

Kis Nemere csúcsa.
(Bányai felv.)

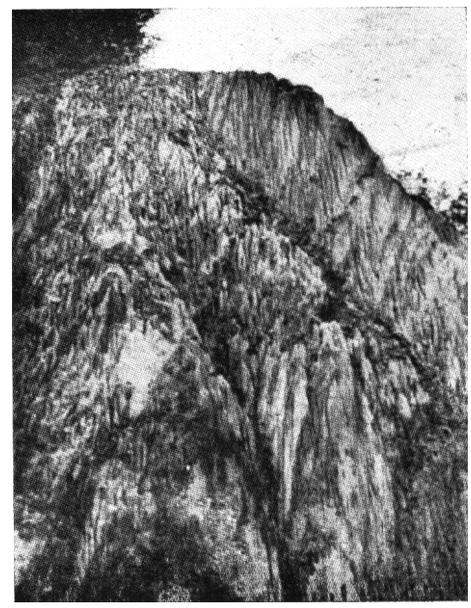

Sóhegy.
(Bányai felv.)

[Erdélyi Magyar Adatbank]

A Székelyföld földtani és talaj térképe.

Jelmagyarázat.

I.

I. A folyómenti mai árterület (Alluvium). 2. Diluviális (pleistocén)~ lerakodások. Legnagyobb részt terraszképződmények, homok, kavics és agyagból vagy futóhomok -d-, vagy nagyobb tömegű mésztuffa lerakódások -c-. 3. Levantei korú agyagos márgák (barnaszéntelepekkel) és homok, kavics lerakódásokkal! 4, Pontusi. 5. Szarmata. 6. Mediterrán. 7. Mediterrán sótömzsökkel. 8. Régi harmadkor (Paleogén). E képződményekben uralkodó kőzetek az agyagos márga, homok s konglomerat, sőt a mészkő is. (Főként az aranyosszéki részekben). 9. Krétakorú kárpáti homokkő (homokkő, agyagos pala és konglomerát rétegekkel és homokos mészkövekkel). 10. Jurakorú mészkő. 11. Vörös színű triász-mészkő (tarka márvány). 12. Permi- vagy diász vörös-homokkő, kvarcos konglomerát és dolomit. 13. Kristályos pala, betelepült márványokkal. 14. Andezit-törmelék. 15. Andezit. 16. Bazalt. 17. Régi vulkánikus kőzetek (porfir, melafir, diához, szerpentin, szienit). A képződmények határát pontozott vonal jelzi.

II.

a) *Különleges talajok kisebb foltokban:*

1. Réti agyag, homok, kavics, bö humusszal. 2. Tözeges talaj (mocsár). 3. Hegyi lápok (mohás tőzegteleppel). 4. Sókivirágzásos helyek. 5. Futóhomok.

b) *Talajzónák:*

6. Módosult fekete televénytalaj (degradált csernozjom). 7. Barna erdei talaj. 8. Szürke erdei talaj. (Podzol). 9. Módosult szürke erdei talaj. (Podzol vázmaradvánnyal). 10. Meszes talaj (Rendzina).

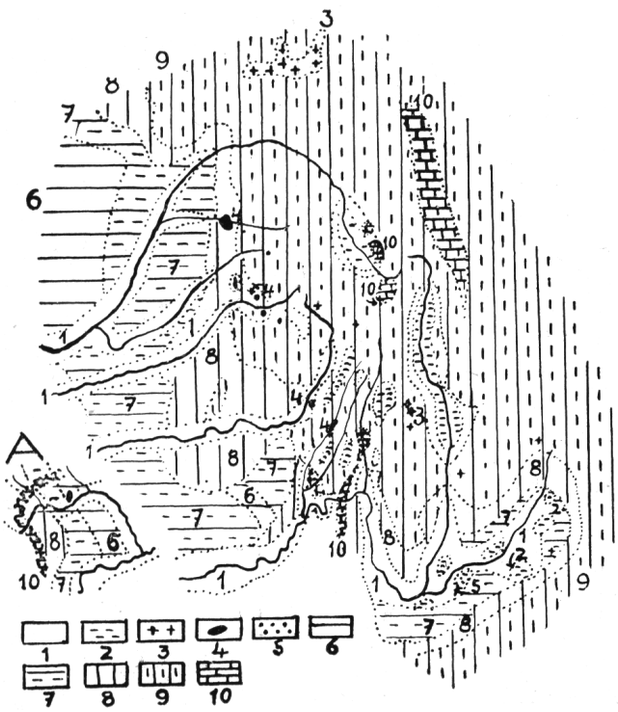

A Székelyföld termőtalaja.
A-nál Aranyosszék külön.

18°C közt van s az is bizonyos, hogy a sokak előtt kellemetlen hidegséget lehet enyhíteni oly módon, hogy a fürdőmedencék beárnyékolását el kell távolítani. Az a furcsa véletlen állott elő ugyanis a székelyföldi vizek kezelésénél, hogy a fürdőmedencéket részint a nem célszerű építkezéssel beárnyékolták, amit fokoztak a túlbuzgóságból rossz helyen alkalmazott befásítási kísérletekkel. Másik helyen meg az ivó forrásoknál, hol épp a víz hidegsége volna a fontos, ott meg a kívánatos árnyékolásról feledkeztek meg.

A fürdővizek hidegsége igen jóízű székely odaszólásokra ad alkalmat. Meg sem tudná állami székely atyánkfia, hogy a vízben sokáig benneülőnek kikékült ajka láttára meg ne jegyezze, „Eisze a küsaszszony szedret eve?" Vagy a vacogó fogakra ne mondja, „Az ifiúrnak csak a fakalán hiányzik a foga közül s mindjárt beállhatna a bándába cindalmosnak!" Persze az avatatlan idegen csak később veszi észre a kedves csipkelődést, ami figyelmeztetőül azt akarja jelenteni, hogy tanácsos lesz a vízből már kikotródni!

Ezekkel a hideg természetű fürdővizekkel szemben azonban vannak langyosak is, melyek közül a *tusnádi, maroshévizi, csíkszeredai* már régóta ismeretesek. Vannak azonban még kevésbé ismertek is, mint amilyenek *Bükszád* határában az *Antalkáék feredője, Csíkrákos* mellett a *Mogyorós* és *Csíkdánfalvánál* a *Dugás* nevűek, melyekre csak nem régen terelődött rá a figyelem. Ennek pedig igen egyszerű oka a székely nép érdekes gondolkozásában rejlik. Ugyanis ott, a Hargita környékén a vizet az ihatósága szempontjából bírálják el. Természetes, hogy arra felé, a határban dolgozó embernek ívásra az ilyen langyos víz nem valami kellemes. Erre mondják, hogy „Az ilyen víz instálom csak olyan szejkés. Nem sokat ér!"

Igen érdekes tünemény az ásványos vizek életében azok haldoklása és halála. Az ok, ha az természetes, akkor kétféle lehet. A forrásuk kiömlésénél bőven lerakodó anyag igen sokszor annyira felemelkedik s elzárja a víz kiömlését, hogy a felhajtóerő természetes, nyomása nem tudja már felülemelni a vizet a peremen s így az alacsonyabb nívón kénytelen új kibúvó helyet keresni magának. Ezt gyakran lehet kimutatni a hargitai forrásoknál, mert pl. a mai források fölött rendszerint mésztuffás vagy vasas lerakódások találhatók. Másféle természetű vizeknél, ha nem ilyen módon öneldugással is ugrik meg a forrásából a víz, mégis megtörténhetik abban az esetben, hogyha a kiömlő víz nyomását szabályozó közeli patak a medrét mélyebbre ássa. Ebben az esetben a források is lejjebb keresnek kibúvót a felszínre.

Az ember a források életében is mint gyilkos szerepelhet, midőn kellő hozzáértés hiányában kezd az addigi természetes kiömlésében bővizű forrás modernizálásához, ami abban nyilvánul, hogy cifra köntösbe, holmi alkalmasnak gondolt köpübe akarja foglalni. A rosszul elhelyezett köpüben nem érzi jól magát a víz, már csak azért sem, mivel rendszerint árrá kényszerítik, hogy magasabb szinten ömöljön ki, mint ahogyan a természetes állapotában volt. Ha a köpü nem az anyaközetben lévő repedésre volt helyezve, akkor a köpü alatt lévő törmeléken át hamar új utat keres magának s egész váratlan és sokszor kellemetlen helyen bújik ki, a tulajdonos nagy bosszuságára.

Szinte közmondásos eset már a Székelyföldön, hogy az ilyen cifra foglalás a forrás halálát jelenti s a díszes foglalat pedig mint egy síremlék marad vissza, ténylegesen is jelezvén egy forrás kimúlását. Tekintve azt hogy sokkal több azoknak a száma, akiknek a hargitai ásványvizekkel palackozott alakjukban volt alkalmuk megismerkedni, épp azért nézzük meg ásványvizeink életrészletének, a palackokban mesterségesen meghosszabbított további útját is!

Mindenki tapasztalhatta, hogy a jégbehűtött víz nem olyan erős, nem olyan kellemesen pezsgő, mint a kevésbbé hideg! A hideg víz ugyanis több széndiokszid gázat tud elnyelni. Emellett az ízlelő szervünket a víz hidegsége, mint hőmérsék érzetét kiváltó inger erősen is befolyásolja.

A kevésbbé hideg ásványvízből a dugó felnyitásával sok széndiokszid száll el és az ivás közben gyöngyöző gáz hatása ízlelő szerveinket kellemesen bizseregteti.

Kellemetlen jelenség a víznek a megzavarodása. A rosszul záró parafadugó az oka, vagy jól záró berendezés mellett a víz helytelen kezelése a töltés alkalmával. A víz elveszítvén könnyen elillanó szénsav tartalmát, nincs ami az addig oldott ásványi alkatrészeket oldatban tartsa s így azok kocsonyás pelyhek alakjában válnak ki. Ezek kezdetben úsznak a vízben, de nyugalmi helyzetben piszkos iszaprétegben ülepednek le az üveg aljára. A piszkos, feketés zavarodás rendszerint az olcsó, lyukacsos dugó szemétjéből származik.

Sokszor érzik — különben a forrásnál szagtalan palackozott víz felbontásánál — némi kénes, záptojásra emlékeztető szag. Ezt az utólagos szagosodást főként a kénsavas vegyületeket tartalmazó vizeknél lehet tapasztalni. A tisztátalan kezelés az oka. Ugyanis a szalma, vagy más piszok útján kénbaktériumok kerülnek a ledugaszolt üvegekbe s ezek az elraktározás ideje alatt megbontják a kénvegyületeket s bomlási terméküket a szagot okozó kéohidrogén.

Több ízben tapasztalták a felbontott ásványvizes palack jodoform szagát. Legtöbb esetben idáig ezt is a tisztátalanság eredményének tulajdonították, de a szag nem jodoformos tisztátalanság, hanem a vízben utólag végbemenő vegyi bomlások eredménye. Azok az ásványvizek, melyek az elemzési adatok szerint jódot tartalmaznak, helytelen kezeléssel könnyen elronthatják a hírüket.

A petróleumos szag vagy a petróleumos üvegektől van, vagy tényleg vannak olyan vizeink, melyek bitumenes anyagok kíséretében jönnek a felszínre, s ha esetleg frissen a forrásnál a szag nem is érezhető, de hosszas állás után a rossz dugaszolásnál a többi ellensúlyozó anyagtól megszabadulván, jobban érezteti a hatását.

A *Székelyudvarhely* melletti *Szejke* ivó borvize ilyen természetű s az oda elsőízben érkezőknél kellemetlen hatást vált ki a petróleumos borvíz, mely a helybeliek rendszeres ivóvize, tekintve, hogy a városi kutak vize teljesen ihatatlan. A megrendelők itt minden reggel megkapják a küszöbükre helyezett korsós friss vizet, amely a híres köröndi mázatlan veres korsóban hosszasabban megtartja üdítő ízét, mint a palackozottak.

Az ásványvizek csoportosítása.

A székelyföldi ásványvizeknek állandóan a földtani viszonyokkal kapcsolatos tárgyalása, nem számítva a helyi vonatkozásokat, általános szempontból is érdekes betekintést nyujt az ásványvizek közkedvelt tárgykörébe.

A Székelyföld földtani felépítését három tényező, *a Kárpátok vonulata,* mint az alaphegység, a *harmadkori sószónával jellemzett medencekitöltés* és az előbbiek érintkezési területén áttörő *andezites Hargita erupciós vonalja jellemzi.*

I. Ezek közül az uralkodó vonást a *Hargita vulkánsora* adja meg, tele lévén a vulkáni utóhatásokra vissza-

vezethető szénsavas ásványvizekkel. Hogy a székely atyánkfiái ezt az üdítő, jó ízű savanyúvizet miért nevezik „borvíznek", nehezen lehetne eldönteni. Egyesek a vékony, karcos borrá emlékeztető savanykás ízéért, mások meg talán azért, mert a meglehetős magas alkoholtartalmú erdélyi borokat általában savanyúvízzel vegyítve „fröccs" (azaz jó székelyesen „mis-más") alakjában szokták „élvezni".

A savanyúvizek kiömlésének főhelye a *Hargita* különböző típusú andezitekből felépített vonulatába esik. Azonban a Hargita vulkáni láncát szülő óriási repedés az alaphegység települését is megzavarta s így a vulkánsortól távolabb eső s a mai Kárpátok zónájába tartozó helyeken is találunk szénsavas ásványvizeket és tiszta széndioxid gázömléses repedéseket *(Kovászna, Kászon, — Gyimes,* stb.).

II. Gyakoriságuk szempontjából az ásványvíz előfordulásoknak egy másik jellemző csoportját a sósvizek teszik, amelyeknek egy része uralkodóan a Hargita nyugati részén, már az erdélyi medencéhez tartozó harmadkori sósrétegekből nyeri a vizét. A másik csoportja a forrásoknak a Kárpátok külső zónájába tartozó homokkövek (flis) területén találhatók s a közeli petróleum előfordulásoknak jellemző kísérői. (Gyimes, Sósmező!)

III. Érdekes átmeneti típust képviselnek a sósvizeket tömítő szénsavas források, amelyek a Selters-típusú vizek keletkezésére vezettek. *(Székely Selters, Horgász* forrás *Kovásznán.)*

IV. Az előbbiektől teljesen független csoport az eddig keveset tanulmányozott „büdös" vizek, kénhidrogén források édes vízzel, melyeket csak a kárpáti alaphegységet képező homokkövekben és kristályospalákban találunk *(Dálnok, Csíkszenttamás).* A sósvizekkel és a savanyúvizekkel kiömlő kénes gázömlések már inkább ismertek *(Torjai Büdös-barlang, Szejkefürdő, Székelyudvarhely* mellett, stb.).

V. A vizeinknek sajátos csoportját alkotják a hőforrásokhoz sorolható langyos vizű (20°—26°) előfordulásaink (hemiterma), melyek geológiai szempontból igen fontos zavarodási vonalakat árulnak el. *(Maroshévíz, Tusnádfürdő,* stb.)

I. A székelyföldi ásványvizek legjellemzőbb típusa mindenesetre a savanyúvizek csoportja. Eredetüket áz egykori hargitai vulkánizmusra vezethetjük vissza. A mélyből feltörő széndioxid útjában a föld kérgében keringő vízzel találkozik, s az így keletkezett szénsavas víz az útjába eső ásványi anyagokból sokat felold. Ettől a földalatti útjától függ tehát a felszínre kerülő ásványvíz minősége s ez ad alkalmat a különböző típusú savanyúvizek keletkezésére.

Ahol a víz az egykori vulkáni csatornákon vagy lávaárkon jön a felszínre, a gazdag vastartalmat az árulja el, hogy messziről is látható vasrozsdát rak le útjában. A mészsziklákon át kikerülő víz feltűnő sok meszet. tartalmaz s így a források szája körül nagy mésztufa dombok rakódnak le *(Borszék).* Változatosabb ásványi tartalomra mutatnak a homokköveken átjövő források, s azok, amelyek több egymás fölé épített képződményen át érnek a felszínre (pl. hol az alaphegység homokkövét andezitek fedik, stb.).

E szerint az egyik-másik jellemzően túlsúlyra jutó ásványi tartalom szempontjából különböző típusok alakulnak ki. Ezek közül legfontosabbak a következők:

1. Meszes (földes) szénsavas vizek jellemző típusa a *borszéki Főkút* vize, mely 1 lit. vízben 2.3133 gr kalciumkarbonátot és 1.2646 gr magnézium karbonátot tartalmaz.

Sok, teljesen idegen környezetben hátramaradt ilyen mésztufa-domb volt az elárulója az egykori meszes ásványvízforrás intenzív működésének. *(Tusnádfalu* mellett a *Nádas-fürdő* felé andezites környezetben, ép így *Bükkszád* falu mellett is az *Olt* völgyében.) A leszálló tendenciát szépen mutatja a *torjai Büdös-barlang* közelében lévő fürdőtelepen a *Fidelis*-forrás fölötti mésztufadomb s jelenleg ép a mostaninál is mélyebb helyeket kereső újabb forráskák, amelyek a mainak állandó gyengülésével lassacskán átveszik a vezető szerepet.

2. Lúgos, vagy alkalikus vizeink szinte szabályszerűen a kárpáti homokkő zónában fordulnak elő s az érthetően magas kalciumkarbonát tartalom mellett főként a nátrium hidrokarbonát túlsúlya adja meg a karakterizáló jelleget. Az ilynemű vizek típusául a *kászoni Pán-forrást* tekinthetjük, amelyben az 1.0940 gr kalciumkarbonát mellett a 0.6309 gr nátrium hidrokarbonát az uralkodó.

E vizek lerakódásai, az elemzési adatokból is kitetszően, igen sok meszet tartalmaznak, amelyek sok kellemetlenséget okoznak gyakorlati kihasználásuk esetén a nem jól záró vezetékek eldugulásával.

Az alkalikus vizeinknek egyik értékes változatát a konyhasó- és szulfát-tartalom adja meg. Igy aztán ízben megegyezik a híres sósvizű Selterssel. Jellemző képviselője a fajnak a *lővétei* (Udvarhely m.) határban fekvő *Bélmező szejkéje,* vagyis, újabb nevén, a „Székely Selters", mely noha a felszínt borító andeziten lép ki a felszínre, de a közelében lévő feltárásokban kimutatható a nem messze fekvő sós szarmata zóna. *Lövéte* község felé közeledve a hasonló források sókoncentrációja annyira szaporodik, hogy ivásra teljesen élvezhetetlenné válnak.

3. A vasas savanyúvizek vannak különben a legnagyobb mértékben elterjedve, ami érthető a Székelyföld geológiai felépítéséből is. Az egykori vulkánok mentén a csatornakitöltéseken felszálló víznek, vagy az andezit lávában és a kidobott törmelékeiben keringő szénsavas víznek éppen a főalkotórészeket tevő színező szilikát ásványok megbomlásából származó vasat van legtöbb alkalma feloldani.

Az andezites területeken kívül is előfordulnak azonban vasdús savanyúvizek. *(Előpatak, Kovászna, Bölön, Málnásfalu,* stb.) Ennek okát abban találjuk, hogy majdnem minden kőzetünk több-kevesebb mértékben tartalmaz vasat. A kárpáti homokkő-zónák homokkövei, de főként a közéjük telepedett szferósziderítek dús vastartalmúak.

II. A hargitai vulkánizmussal kapcsolatos savanyúvizekkel szemben főleg a Székelyföld nyugati részein jelentős szerephez jutnak a konyhasós vizek, amelyek eredetüket közvetlen a harmadkori sósképződmények sótömzseiből, vagy a sótartalmú agyagok kilúgozásából nyerik. Ezek legnagyobbrészt felszínű v. közel felszíni eredetűek lehetnek, hisz a szikláknak *Parajdnál* és *Szovátánál* megfigyelhető a csapadék által szemünk láttára történő oldása mindennapi dolog. Itt igazán könnyű belátni a nagy természet vegyi laboratóriumába. Az esővíznek a szikláknak jutó cseppjei azokat oldva, lecsurgó útjukban koncentrált sóoldatokká válnak s a tócsákban összegyűlő víz már ásványvíz lett szemünk láttára.

A székelyföldi konyhasó átlagos elemzési adatai a következők: Nátrium-klorid 98.28%, kalcium-klorid 0.02%, kalcium-szulfát (gipsz) 0.37%, nátrium-szulfát

0.01%, oldhatatlan rész 1.25%. A különböző sóknak ezt az arányát hűen tükrözted vissza a híres szovátai *Medvesóstó* vizének tartalma, amelynek 1 literében Lengyel B. dr. elemzési adatai szerint 231.521 gr nátrium-klorid van s a többiek aránylag kis mennyiségben vesznek részt (1. elemzési táblázat.). A *Medve-tó* sótartalmát közvetlen a vele érintkező sósziklákból veszi s a más úton-módon bekerülhető anyagok csak jelentéktelen mennyiségben szerepelhetnek. E mellett a magas sótartalom mellett azonban, mint tudjuk, világhírű nevezetessége a víznek a magas hőmérséklete, mely Kalecsinszky S. vizsgálatáig sok találgatásra adott alkalmat. A kiváló tudós a hipotézisek gyártása helyett a természettudós egyetlen fegyveréhez, a műszerekkel való pontos mérésekhez folyamodott s azoknak alapján megállapította, hogy a tó középső rétegének szokatlan felmelegedését az elnyelt nap melege okozza, amely mindig előáll, ha töményebb sós oldatot édesvíz vagy gyengén sós oldat fed. A későbbi vizsgálók ugyan más fizikai és kémiai tényezőket is említenek melegfejlesztő gyanánt, de a legfontosabbnak mégis csak a napnak elnyelt melegét kell tekintenünk. A sóagyagból kilúgozással keletkező sósforrásoknak jellemző példája a *fiatfalvi* (Udvarhely m.) sósfürdő vize, amelynek elemzési adatai a sóstömzsökből keletkező oldatokkal szemben már változatosabb ásványi társaságot mutatnak.

III. Az előbbi két típuscsoport érintkezési területein keletkeztek azok a sós savanyúvizek, amelyeket megfelelő helyeken előbb már említettünk. Az eredetükre való rámutatás mellett annyit hangsúlyoznunk kell, hogy a sósvizek már a Hargita vulkánizmusa előtt megvoltak, de a további életükben beleszólott a lávaömléseket követő időben a széndioxidnak a kiömlése, amelyet éppen a sósvizek tudtak nagy tömegben elnyelni és így az oldóképességük növekedésével megszaporodott a feloldott ásványi tartalom is. Azonban az is bizonyos, hogy az utóvulkáni hatások megszűntével a széndioxid eltűnésével visszaalakulnak rendes típusú sósvizekké.

IV. A székelyföldi kénes előfordulások jellemző szaguk miatt a nép előtt mint „büdös"-helyek ismeretesek. A Hargita-vonulata számos pontján a repedéseken a széndioxiddal együtt száraz gáz formájában kiáramló záptojás szagú kénhidrogéngáz igen gyakori.

Ezeket a kénhidrogénes előfordulásokat, amelyek természetesen a borvizeket is átjárva igen sok helyen fordulnak elő a Hargita zónájában, eredetük szerint a vulkáni utóhatások közé kell soroznunk. Szerves eredetre vallnak az erdélyi medence sósvizeivel együtt található kénes vizek (pl. *Alsóboldogfalva,* Udvarhely m.). Különleges típust képvisel a sós és szénsavas területek érintkezési helyén lévő *Szejke-fürdő* vize, *Székelyudvarhely* mellett, (az Orbán Balázs *Székely Gasteina),* ahol, amint Solymossy kimutatta, a már messziről érezhető záptojásszagú kénhidrogén, eredetileg a forrás vizében szénoxidszulfid (COS) alakjában található s csak a levegőre érve bomlik kénhidrogén és széndioxidra.

Az előbb említett kénhidrogénes előfordulásokkal szemben a kárpáti alaphegység homokkő- és kristályospala zónájában vannak olyan édesvizű kénhidrogénes forrásaink, amelyek legnagyobb valószínűség szerint a

A székelyföldi ásványvizek főbb típusainak összehasonlító táblázata.

	Szénsavas					Sós		Kénes	Termális
1 liter vízben van:	Meszes (földes)	Lúgos (alkálikus)	Sós (alkálikus)	Sósmeszes	Vasas	Konyhasós	Kevert	Édesvízzel	Sós-lúgos vasas
	Borszék Főkút	Kászon Salutari	Lövéte Bekely Selters	Korond Sósfürdő	Torjai Büdös Károly	Szováta Medvető	Fiatfalva (Udvarhely) Sóskút	Gyimes Setétpatak	Tusnádfürdő Rezső
Kálcium hidrokarbonát	2.3133	2.4109	2.4702	0.1117	0.3995	0.152		0.31229	1.1708
Magnézium hidrokarbonát	1.2646	0.2694	0.4611	0.5219	0.0890			0.01120	0.3948
Nátrium hidrokarbonat	0.8282	1.6332	0.6394	1.1238			1		
Kálium hidrokarbonát									
Lithium hidrokarbonát	0.0047		0.0097						
Vas hidrokarbonát	0.0151	0.0473	0.0610	0.1331	0.1277	0.013	0.25488	0.00462	0.0358
Mangan hidrokarbonát	0.0066	0.0067	0.0032	0.0177	0.0008				
Nátrium klorid	0.0415	0.0649	1.8215	153.6137	0.0136	231.521	114.67265		3.2321
Kálium klorid	0.0784	0.0618		0.0156			3.00123		0.5291
Kálcium klorid						0.320	6.84132		
Lithium klorid		0.0704		0.0012			0.03316	0.01183	0.0057
Magnézium klorid						0.280	2.51072		
Aluminium klorid							0.03541	0.00182	
Vas klorid							0.15086		
Ammonium klorid							0.22107	0.00963	
Nátrium bromid						0.010	0.15428		
Lithium bromid									0.0006
Nátrium jodid		0.0070					0.00720		
Lithium jodid									0.0001
Nátrium szulfát			0.0039	0.3700	0.0114			0.00476	
Kálium szulfát		0.0059						0.00810	
Kálcium szulfát	0.0076			1.1915	0.0068	1.441	0.00929		0.0019
Lithium szulfát								0.00467	
Magnesium szulfát								0.08885	
Strontium szulfát									0.0118
Kalcium foszfát					0.0009				
Alumínium okszid									0.0025
Metakovasav	0.0668	0.0447	0.0456	0.0636	0.0002	0.009	*0*		
Nátrium szilikát					0.0421		0.24118		
Szerves anyag							0.61073	0.03713	
Szilárd részek összege	4.6268	4.6222	4.5352	156.2899	0.6920	233.746	128.84460	0,49490	6,6010
Szabad széndioxid	2.8728	2.4487	2.5678	1.0012*	2.1263				0.9645
Hőmérséklet	9°C	9·3°C	11°C	18°C	0·2°C	550–70°C	12°C	11°C	23°C
Vegyelemző	Hankó V. 1890	Hankó V.	Hankó V. 1892	Hankó V. 1892	Ludwig 1845	Lengyel B. 1901	Pamfil 1926	Goetz 1927	Nuricsán 1900

* Tulajdonkép a széndiokszidon kívül szénhidrogén és methángázkeverék!!

sulfidok bomlásából veszik eredetüket. (Pirit és markazit impregnációkat a megfelelő rétegekben sikerült is kimutatni).

V. Inkább fizikai, mint kémiai tulajdonságaik alapján külön csoportba kell soroznunk a h ő f o r r á s o k csoportjába tartozó, de ma már csak langyos (hemiterma) vizeinket, amelyeket az egykori gejzír működések maradványainak kell tekintenünk. Mivel valamennyi előfordulásnál az figyelhető meg, hogy meglehetős vastag törmeléken jutnak ki a felszínre, azért megvan a valószínűsége annak, hogy az ilyen helyeken a víz elé sietve, fúrásokkal a magasabb hőmérsékletű víz már az anyakőzetben lefogva gyorsan, tehát lehülés nélkül juthatna ki a felszínre.

A székelyföldi összes ilynemű vizeink már geológiailag is nagyon fontos helyeken jelennek meg s igen fontos rétegzavarodási eseteket világítanak meg. *Maroshévízen* a Maros-szorosban a felszíni andezites terület kellős közepén, a 26°-os források közelében, a kristályos-pala alaphegység egy kis foltja búvik ki. Ép így van *Csíkrákosnál* is a bogáti Oltszorosnál. A *zsögödi* és lejebb a *tusnádi* Olt-szorosoknál a felgyűrt kárpáti homokkő szélén bujnak ki a langyos források.

Érdekes, hogy a még egyszerű forrás formájában lévő kiömléseket székely atyánkfiái egyáltalán semmire sem becsülik, mert kint dolgozván a határban az ő szempontjukból az ihatóság a fontos, már pedig ezeket a „szejkés" rossz borvizeket egyáltalán nem szeretik. Jelentőségüket azonban könnyű megérteni, ha elgondoljuk, hogy a többi hideg vízzel szemben milyen szívesen használná fel a közönség ezeket fürdési célokra.

A székelyföldi ásványvizeknek mind a tudományos, mind a közgazdasági jelentőségét legjobban talán az a kataszterszerű adat fejezi ki, amely szerint az eddigi kutatások *több mint 2000 forrást* szedtek jegyzékbe ezen az aránylag kis területen. Az ásványvizek általános tudományos érdekű feldolgozására gazdag anyag áll itt a rendelkezésre, de viszont a praktikus kihasználásnak is valóságos ezer meg ezer alkalma volna, ami az amúgy is szegény székely lakosságnak valóságos Istenáldása lehetne. De ezzel is úgy vagyunk, mint mindennel. Amiből sok van, nem tudjuk értékelni és megbecsülni.

B. J.

Gyógylápok és forrásiszapok.

A nép már ősidők óta használja az iszapokat gyógykezelésre, mindazonáltal csak a legutóbbi időben kezdett ennek a gyógyászati jelentősége öntudatossá válni. Tudományos megfigyelések teljesen hiányoztak s inkább valami amolyan jól bevált népi tapasztalat révén próbálgatták, akár mint valami k u r u z s l ó szert.

Hogy a nép jóformán már az ősemberi állapotában észrevette a gyógyforrások vizének lerakódásból keletkezett mocsarak iszapjának a fontosságát, az szinte természetes. Hisz ez történik manapság is a természet szabad ölén élő s a foglalkozásukkal odakötött emberekkel. Az ottani magukra hagyatottságukban messze minden kultúrától és orvosi segélytől, bizony rá vannak utalva a maguk t e r m é s z e t e s p r ó b á l g a t á s a i k r a, mert nekik is vannak egészségi zavaraik.

Ezekre feljegyzett példáink vannak. A mai *Tusnádfürdő* felfedezését pl. annak lehet köszönni, hogy a több mint száz évvel még az ottani vadonban legeltető pásztor gyermeknek a lábán lévő keléseket s g e n n y e s s e b e k e t feltűnő gyorsan az gyógyította be, hogy egy alkalommal a rengetegben eltévedt tehén után mászkálva a bővízű ásványvizek iszapos lerakódásain kellett keresztül gázolnia s azután már egy pár napra az éveken keresztül be nem gyógyult sebei eltüntek!

Most egy pár évvel ezelőtt történt, hogy a mai *csíkszentimrei Büdösfürdő* területén egy öreg pásztor legeltette a tehén-csordát s az egyik feltűnően kopasz, kavicsos helyen — ami szinte csodának látszott a dús füves területen — állongált s piszkálgatta a helyet a botjával. Érezte egyszer, hogy az egyik gödörben elkezd a lába feltűnően melegedni, s különös sistergő-szortyogó hangot hallott a kövek közül kiszuszogni. Mindennap arra felé járva most már figyelte a különös helyet s egyszer az tűnt fel neki, hogy azóta, hogy ezt a rozsdás-iszapos helyet járta és ott sokat állingált, azóta a h ü l é s e s l á b f á j d a l m a i megszüntek. Elmesélgette az erdőtjáró atyafiainak a dolgot s egyik a másik után próbálgatta a kúrát s a kis iszapos tócsákban vájó lábfürdőket és az ottani rozsdás s másik helyen feketés iszapnak a felkenését s az eredmény minden esetben gyógyulás volt. A felgyűlt sok tapasztalat alapján aztán megvizsgálván a területet, rögtön láttam, hogy a *Hargita* szénsavas és borvizes zónájának egyik értékes pontjáról van szó! (Rendszeres építkezés indult meg s ma egy jóhírnevű fürdő alakult szinte szemünk láttára!)

A népi tapasztalatnak tudományos vizsgálata s az évezredes adatoknak a tudományos igazolása egyre késett. Ezt részben annak lehet tulajdonítani, hogy külföldön azt a kevés gyógyforrást, amelynek értékét hamar felismerték, korán befogták a kultúrába s környékéről az addigi évezredes állapotában keletkezett, rondának, egészségtelennek tartott s az ásványvíz lerakódásából keletkezett mocsaras-iszapos helyet igyekeztek teljesen eltüntetni.

A mi székelyföldi megszámlálhatatlan s még ősi állapotában lévő ásványvizes forrásunk ma is a m a g a t e r m é s z e t e s á l l a p o t á b a n v a n, — kivéve azt az aránylag elenyészően kevés forrást, melyeknek a vize forgalomban van — s így kiömléseiknél az évezredes felhalmozódású lápok rengeteg számban sorakoznak fel.

Ezért van jelentőségük ezeknek, mert a megindult érdeklődés mellett nemcsak végtelen nagy mennyiségű anyag áll a tudományos vizsgálatok rendelkezésére, hanem egyben a g y a k o r l a t i é r t é k e s í t é s ü k is gyógyászati szempontból beláthatatlan perspektívát nyujt.

Alig van a világnak az eddig ismert lápos típusai között olyan, amelyik a mieink közt feltalálható ne volna. Ahányféle az ásványvizünk — már pedig minden típusra van példánk —, annyiféle a kiömlésüknél keletkezett lerakódás is. Gondoljunk csak e tekintetben a rengeteg számú konyhasós forrásunkra, amelyeknek a környéke egy speciális iszap lerakódásra vezetett. A vasas vizeink okker lerakódásai még a laikusok előtt is feltűnőek. A meszes ásványos vizeink kiömlésénél a mésztufa morzsalékos anyaga halmoz fel egész dombokat! A Hargita központjában lévő egykori cinóberbányákból kiömlő vasnak látszó borvizek lerakódásában valamilyen formában csak ott kell lennie a *higanysóknak* is, hisz a cinóberes telérek, mint repedés kitöltések csak ezekből kaphatták anyagukat. (Ezek is micsoda értékes csemegét szolgáltatnak tudományos vizsgálatok céljaira s micsoda gyógyászati értéket rejtegethetnek, amelyek csak részletes vizsgálatnál fognak kitünni!) Hasonló a helyzet a *kovásznai Pokolsár* közelében lévő *arzénes* borvízlerakó-

dásokkal is, amelyek szintén várják a részletes feldolgozást! Ép így változatos gyógyító anyag áll rendelkezésre a *kénes* vizeink révén is. E téren is még egy belsőbb osztályozást tudunk csinálni a köztük lévő különbségek alapján. Egészen biztos, hogy a sósvizeink kéntartalma a lerakódásokban egész másféle vegyi összetételben szerepel, mint a hargitai szénsavas vizekkel kapcsolatban. Vagy a kárpáti homokkő zónában az igazi tiszta kénhidrogénes vizek az előbbiektől megint feltűnően különböző anyagokat raknak le.

Hogy az ásványvizeink különböző lerakódásai mennyire eltérhetnek még ugyanazon típusnál is, azt könnyen elgondolhatjuk abból is, hogy míg a hegyoldalon lecsurgó vizek jóformán csak az ásványvizeik ásványi tartalmát rakják le, addig a völgyfenekében kiömlők hatalmas tócsákat, lápokat formálnak maguk körül, amelyekben egy sajátságos életközösség ver tanyát. Az ilyen foltokon szembetűnő az ott növő növények eltérése a közvetlen környezetüktől. Ha ehhez hozzá gondoljuk azt a különös mikroszkopikus kicsinységű állati és növényi életközösséget, ami ott speciálisan kifejlődik, könnyen elképzelhetjük, hogy micsoda érdekes új adatok kerülnek ki a tudományra nézve is ezeknek részletes átkutatásával. Micsoda érdekes eredményeket találtak újabban az édesvizű lápok, mocsarak részletes átkutatásával és micsoda új felfedezések fogják gazdagítani a tudományt az ásványvizes átitatással s szén-diokszidos, vagy kénes vagy methános gázkörben élő kicsiny világ (mikrokosmos) feldolgozásával. Legújabban tűnt ki, hogy az ott élő rovarevőnövények s az évezredeken keresztül felhalmozódott virágpor anyagokkal rengeteg vitamin, hormonanyag raktározódott fel, nem számítva a rádium-emanáció tartalmukat.

Ezek a céltudatos és klinikai kísérletekkel gyógyászati szempontból is megismert területek az eddigi értékeken mivoltukból egyszerre praktikus szempontból is fontos nemzetgazdasági kinccsé alakulnak át. Eddig az ilyen területek az illető tulajdonosokra nézve csak kárt és bosszúságot jelentettek. Az errefelé legelésző állataink betévedve vagy becsalva a nekik igen tetsző ízű vizes mocsárba, ott rendesen elsüllyedtek s vagy odavesztek vagy csak nagy munkával, fáradsággal lehetett onnan kimenteni őket. Más oldalról meg csúf foltja volt az ilyen mocsaras terület s értékrontója a birtokának. Még csak az ott termett füvet sem tudta használni, mert nem érdemelte meg a vele való munkát az értéktelen, savanyú füvek miatt s amellett a süppedékes, rozsdás iszapos helyeken nehéz volt a kaszálás s több kár volt a cipőben, ruhában, mint amennyi haszon volt a munka után.

Igy érthető, hogy a tulajdonosok igyekeztek az ilyen területektől megszabadulni, amennyiben a lecsapolásuk nem sikerült. Sokszor még el is tömték az ilyen területeket termő forrásokat, mert az odajáró borvizethordó atyafiak nagy kárt csináltak azzal, hogy ösvényt tapostak a kaszálójukba.

Az ilyen területek most már mind értékesekké válnak s nem csak az illető tulajdonosoknak csinálnak majd hasznot, hanem megbecsülhetetlen szolgálatot tesznek a gyógyászatban is. E tekintetben talán leggazdagabb ép a Székelyföld, hol kimeríthetetlen tömegben áll rendelkezésünkre s talán nem is olyan nagy elképzelés az, hogy e mocsarak anyaga lábrakel s postai, vasúti csomagok révén el fog jutni mindenüvé.

B. J.

Természetes gázforrások.

A földből kiáramló gázok már emberemlékezet óta ismeretesek. Úgy a hatalmas robbanásokkal kitört és meggyulladt metángázok, mint az emberi életre veszedelmes széndioxid gázömlések érthető módon figyelmessé tették magukra a környékükön lévő lakosságot.

A földből kiáramló sok mindenféle gáz közül nagy tömegével és sokoldalú felhasználhatóságánál fogva a metán emelkedett a helyzet magaslatára, amely születési módjánál fogva hamar elnyerte az általánosabban ismert „földgáz” nevet.

Az éghető gázon kívül azonban a széndioxid gázkiömlések is már régen nevezetességre tettek szert. A *torjai Büdös barlangról* gr. Teleki Domokos 1796-ban tesz említést útleírásaiban. Ennek a gőzölgéseit oly erősnek mondja, hogy „az ott elrepülő madarak annak szagától megöletnek”. A *kovásznai Pokolsár* eldugott torka is többször eredményezett a felgyülemlett széndioxid miatt kitörést. Általánosan ismertekké váltak emberemlékezet óta a székelyföldi iszaptúró gázforrások, amelyeket a lakosság feneketlen iszapgödröknek tart.

A földiből kiömlő különböző gázfajta tehát mindenféle úton-módon igyekezett magát elárulni, magáról hírt adni. Hol sziszegő hangot hallatott a szűk földrepedéseken való feltörés alkalmával, más helyen meggyulva a metán, mint „örök tűz” vált ismertté. Egyes helyeken a gáz sziklaodukban gyűlt fel s a betévedt embert, állatot ölte meg. *(Gyilkos barlang Torjánál.)* Ha a felszínre kilépésnél víz állta az útját, úgy azt bugyborékoltatta. A kénes gázok kiömlései jellegzetes záptojásszagukkal árulták el magukat már nagyobb távolságra is s innen eredtek a Hargita mentén szinte faluról-falura megismétlődő „büdös” elnevezések *(torjai, lázárfalvi, szentsimoni, szentimrei, csicsói,* stb.).

A földből kiáramló gáztömeg ritkán áll csak egyfajta gázból. Rendesen egész keverékek kerülnek ki a földből s az egyes elemzések a legtarkább változatosságot mutatták ki. Tehát, ha bizonyos *csoportosításról akarunk beszélni, csak* típusok kiemeléséről lehet szó, amelyekben egyes gázak vagy fölényes nágy tartalmukkal, vagy gyakorlati jelentőségükkel váltak feltűnővé a többiekhez képest.

A köztudatba is átment ismertebb gázforrások elnevezése is sokszor megtévesztő. Igen érdekes e tekintetben a híres torjai „büdös” barlang is, ahol a gáz vegyi összetétele Ilosvay L. szerint 95.55% széndioxid és csak 0.37% kénhidrogén van benne, amely a záptojásszagot adja.

Lehetően mindenféle szempontot egybevetve, a földből kiáramló gázforrásokat a következőkép csoportosíthatjuk: I. metán, II. széndioxid, III. kénes, IV. nitrogén források.

I. Metángázas források.

A gazdasági életünkbe diadalmasan bevonuló metángáz annakidején, mint újabb erőforrás, nagy feltűnést keltett. A felhasználási eshetőségek sokasága megmozgatta a szakembereket, de viszont a keletkezésének a kérdése is sok kutatásra, vizsgálódásra adott alkalmat.

Egy terület produktivitását jelző tiszta gázforrásoknak van egy igen érdekes fajtája, mely ősidőktől fogva feltűnt az embereknek, ezek az ú. n. iszapforrások (iszapvulkánok). Az ilyen helyeken a feltörő gáz, útjában vízre s agyagos rétegre találván, a vízzel iszapot túr

[Erdélyi Magyar Adatbank]

ki a felszínre s azt ott lerakva, többnyire kisebb iszapkúpokat is halmoz fel.

Az eddigi megfigyelések szerint a legtöbb típusú ilyen előfordulást az erdélyi medencében találták, ahol szerző vizsgálatai szerint 4 főcsoportba oszthatjuk be azokat külső kifejlődésük alapján. *A)* Feneketlennek tartott iszapos gödrök, amelyeket a Székelyföldön „selymék”-nek neveznek. E formának a kifejlődését az okozza, hogy a felszínre kilépő víz egy csúszástól előidézett hepe-hupás mélyedésre talál. A földgázzal kihajtott víznek a bősége sohasem akkora, hogy annak a peremét túlléphesse s így egy állandó mély iszapos pocsolyát képez. *B)* Az előbbinek az ellentéte a „boglya” típus, amely kiömlő iszapjával a forrás száját emeli, mert nem elég gyors a gyengén kiszivárgó víznek a lefolyása. *C)* Bogárhátas lerakódás a meszes vizek mésztufájához hasonló dombot épít. *D) A* legérdekesebb kifejlődési formát az iszapvulkán névnek megfelelőbb kráter típusú iszapömlés képezi, amely rendszerint az egykori földgázrobbanással képezett külső sáncból áll (az udvarhelyiek 4—10 m átmérőjűek). A felszínt egy bőrszerűen megkeményedett iszapkéreg vonja be, amelynek közepét a miniatűr vulkáni kráterhez hasonló, állandóan folyó nyílás foglalja el. (2—4 dm.)

II. Széndioxidos források.

Az egykori működő vulkánok életének legutolsó jelét a föld repedésein felszivárgó széndioxidos gázömlések mutatják. E jelenség, mint a vulkáni utóműködések utolsó fázisa, mofetta néven ismeretes a tudományban.

A kiömlés helye, tekintve, hogy a széndioxidgáz színtelen és szagtalan és így nehezen lehet észrevenni, bizony meglehetős veszedelmekre ad alkalmat. Ugyanis, ha a felfelé törekvő gáz a felszínen gödörbe jut, akkor ezt, minthogy nehezebb a levegőnél, alulról kezdve lassanként megtölti s az oda betévedt embert, állatot megfojtja. E kiömlésekről híres *Hargita* zónában rengeteg olyan helyünk van, ahol a felszíni gödrökben, állandóan lehet találni állati hullákat. Sőt volt eset, hogy az oda betévedt medve szunnyadt örök álomra benne. Szerencse ezen a vidéken, hogy a széndioxid nem magára, hanem kénhidrogénnel együtt ömlik ki a felszínre s így a záptojás szagával már messziről elárulja a veszedelmet.

Ez a természeti kincs bizony a mi székely atyánkfiainak sok gondot okoz, különösen, ha éppen emberi település helyén vannak ezek a gázömlések. Vannak falvak, hol pincét, kutat, árkot, meszesgödröt megtölt a gáz és a figyelmetlenség sok szerencsétlenségnek lett okozója. (Megfojtotta a „doh”, mint mondják *Kovásznán).* Ismerve a gáz tulajdonságait, a friss levegőre való gyors szállítással és mesterséges lélekzéssel esetleg még lehet segíteni ezeken a szerencsétleneken, de csak fokozott óvatosság mellett, nehogy a segítő is oda pusztuljon, mint amilyenre sok példa van éppen a székelyföldi eseteink között.

A kiömlések mentén a rombolást, enyészetet jelentő hatás a laikus előtt is feltűnővé vált s a mindent hasznosítani igyekvő emberi természet az évezredes tapasztalat alapján a felszíni gázzal telt gödröket mint gázfürdőket, hüléses, reumatikus bántalmak gyógyítására igyekezett felhasználni. Közismertek a Székelyföldön széltében-hosszában az u. n. büdösgödrök, vagy némely helyen a mesterséges gázmedencék, az u. n. „gőzlők”, mint azt Kovásznán nevezik.

A száraz gázömlések, a tulajdonképpeni motetták sem állanak igazában tiszta széndiokszidgázból. Amint egyik klasszikus helyünknek, a *torjai Büdös barlangnak* Ilosvay L. által végzett vizsgálataiból tudjuk, az itt kiömlő gázban 95.55% széndiokszid mellett 0.37% H_2S, 0.14% O, 2.64% N és 1.31% víz-gőz van. Valószínű, hogy a Hargita zóna összes gázömléses helyei kicsi ingadozással ugyanezt az összetételű gázat öntik ki a felszínre. Ami pedig a kiömlő gázmennyiséget illeti, erre vonatkozóan szintén 11 osvay közölt pontos mérési adagokat. *A torjai Büdös barlangból* egy éven át 723.000 m^3 gáz ömlik ki, ami súlyban 1,425.000 kg.-nak felel meg. E vidék gáztermelő gazdaságát jellemzi, hogy ezzel szemben a híres rajnamenti összes források termelését 250.000 kg.-ra becsüli Bischoff.

A közismert savanyu vagy szénsavas vizek, a székelyek borvize sem más, mint a mélyben keringő víz széndiokszidgázzal telítve, amelynek ily módon az oldóképessége megnövekedvén, a különböző útjába került ásványokat feloldva, mint más és más ízű ásványvíz kerül ki a felszinre (vasas, földes, alkalikus stb. típusok). Meglehetős nagy tömegű széndiokszidot nyelhet el a víz, így a közismertebb ásványvizeink közül pl. a *borszéki* 2200, a *répáti* 1.380 cm^8 széndiokszidot tartalmaz literenként. Súlytartalom szerint pedig a következő összeállítás ad képet a forrásvizek gáztartalmára nézve:

Biharfalva	3.0252	g.
Kászoni Főkút	2.957	„
Borszéki Főkút	2.8728	„
Bodoki Matild	2.5911	„

Széndiokszid gázkincsünk sokáig kihasználás nélkül ömlött ki a föld felszinére. Legfeljebb a legprimitívebb módon gázfürdő alakjában reumás bántalmak gyógyítására alkalmazták. Mióta azonban feltalálták cseppfolyósítását, azóta jelentékeny szerepet nyert s hatalmas gyáripar fejlődött ki a gázban gazdag vidékek természetadta anyagának a kihasználására.

A modern fürdőgyőgymódban is fokozott szerephez jut a többi gyógymód mellett a széndiokszidnak az alkalmazása s cseppfolyós alakban már ez olyan gyógyintézetekben is használható, melyek a természetes előfordulásoktól távol vannak. A növényélettani kutatások eredményeiként a kertészetben is kezdik használni, pl. a virágházakban a levegő trágyázásaként veszik igénybe.

A cseppfolyós széndiokszidnak a további nagy nyomással való kezelése a szilárdításhoz vezetett. A gyakorlati életben már mind ismertebbé váló szárazjég elnevezés arra vonatkozik, hogy külsejére teljesen a műjéghez hasonlít, de a felmelegedésével járó újból légneművé való változása minden kellemetlen vizes maradék nélkül történik. Az így előálló nagy hideg, baktériumölő tulajdonsága, észrevétlen, nyomnélküli elpárolgása, mind olyan kedvező tulajdonságok, hogy a jeget az eddigi szokásos alkalmazásából mindenütt leszoríthatja. Ideális tisztasága miatt hüsítőitalok készítésénél közvetlen felhasználható s így különösen a meleg évszakoknak vagy meleg vidékeknek igen hasznos és hálás anyaga lesz közegészségügyi szempontból is.

III. Kénes gázforrások.

Ezek a legkönnyebben felismerhetők az összes gázforrások között. A jellemző záptojásszag annyira közismert, hogy már messziről elárulja magát a kiömlés

helye. Rendszerint gázkeverékek alakjában található, rengeteg a vele keveredő gázoknak a száma.

Közülök a vulkáni utóhatások gyanánt működő szolfatárák a legismertebb források, amelyek a Hargita-vonulatban is előfordulnak, de a széndiokszid-gázzal szemben olyan elenyésző százalékban, hogy inkább csak a szagosítása feltünő. Igazán tiszta kénhidrogénes források a Székelyföldön a kárpáti homokkőzónában fordulnak elő, ahol a vasszulfidok bomlására vezethetjük vissza az eredetüket.

Régente minden záptojásszagú gázömlést kénhidrogénnek tartottak. Than Károly volt az, aki első ízben mutatott arra rá, hogy nagyon sok olyan helyünk van, ahol a kéntartalmú gáz szénoksziszulfid (COS) alakjában van meg, tulajdonképen csak a levegőre kiérve bomlik meg széndiokszidra és kénhidrogénre.

A sósvidékeink forrásainak is gyakori gáza. Itt először dr. Lengyel Béla mutatta ki, midőn a Székelyudvarhely mellett *Szejkefürdő* kénes ásványvizét elemezte. A forrásgázakban a metán 81.08%-a mellett 18.20% szénoksziszulfid található.

A kiáramló kénhidrogéngáz a levegőre érve, a levegő okszigénjének a hatására megbomlik $H_2S = S + H_20$, s a származó kén száraz kiömléseknél a föld repedéseit tölti ki s így felszíni kevés értékű kéntelepeket képez (a *torjai* s a többi *hargitai* „büdös" helyeken régente bányászták is a ként). Mai nap is képződnek, szinte a szemünk láttára, a mésztufához hasonló bekérgezéseket alkotván köveken, növényeken, sőt az ott elhalt állatokon is.

A vizeken keresztül kibugyburékoló gázból kiváló kénszemcsék úsznak a vízben s annak igen sokszor fehér színt kölcsönöznek. Ez volt az oka, hogy az 1700-as évek folyamán *Háromszék* megyében az *Esztelnek* és *Almás* községek határában lévő kénes vizet e miatt higanytartarmúnak nézték és ez a régen az irodalomba betévedt „higány" előfordulási adat még ma is szerepel kézikönyveinkben.

IV. Nitrogénes gázforrások.

Az első pillanatban különösen hangzik, hogy a nitrogénforrásról is beszélünk, hisz ilyenről sem az irodalomban, sem a gyakorlati életben nem hallunk szót ejteni. A levegőnek óriási nitrogéntartalma szinte kizárni látszik minden másféle „forrás"-nak a fogalmát. Tényleg ilyen formán is áll a dolog. Ugyanis az eddigi szükségleteit a vegyi ipar a levegőből, ennek a kezünkhöz legközelebb álló, legkönnyebben hozzáférhető és költségmentes anyagából szerezte be. Így nem volt szükség még csak gondolni is arra, hogy mint a legtöbb anyagunk beszerzési forrásához, a mi jó öreg földünkhöz forduljunk segítségül. Mindazonáltal a földből kiáramló gázokról lévén szó, tekintve egyes előfordulásoknak nitrogénben való gazdagságát, már csak a csoportosítás tökéletessége kedvéért is meg kell barátkoznunk a szokatlan elnevezéssel.

A nitrogén gyakori kísérő társa mindennemű gázforrásnak, ha alacsonyabb százalékos arányban is. A tisztán száraz széndiokszid gázforrásokban is előfordul, mint azt a *torjai Büdös barlang* elemzési adatai mutatják. (2.64%). A szénsavas vizeink gázaiban szintén gyakori. Legtöbb a *maroshévizi* 26°C-os langyos forrás vizében található.

A gázforrások keverékgázainak említésreméltóbb tagjai.

Okszigén. A földből kiáramló gázoknak ez is egyik, majdnem állandóan szerepelő tagja. Széndiokszid gázforrásaink közül az ismert *torjai Büdös* gázában Ilosvay csak 0.14%-ot mutatott ki.

Helium. A nem nagyon régen ismeretes hélium igazi jelentősége gyakorlati szempontból akkor kezdett kibontakozni, midőn az amerikai metángázas forrásokban, ha százalékosan nem is feltűnően, de a kiömlő nagy tömegű metánnal keverten mégis jelentősebb mennyiségben megtalálták.

Nálunk a *kovásznai* széndiokszid gázömléseiben mutatták ki a héliumot (nitrogénnel együtt 1.7%). Ha a székelyföldi óriási moffettás gázömléseket tekintetbe vesszük, úgy nyilvánvaló, hogy micsoda nagy gazdagságot jelentenek azok a hélium szempontjából is.

Rádium. A már eddig is igen sok helyen felkutatott rádium emanációt, a rádium gázalakú termékét ásványvizek közelebbi vizsgálata által mind több és több helyről kezdjük ismerni. Weszelszky adataiból ismeretes az előpataki *Főkút* rádiumtartalma: 0.21X10.6 millicurie literenként.

Ha tekintetbe vesszük, hogy ez az adat az ásványvizek tartalmára vonatkozik és hogy tisztán a forrásgázak sokkal több emanációt tartalmaznak, úgy jelentős mennyiséget kell feltételeznünk. A *borszéki* 1.14 m. u. c. tartalmat mutat ki. A *kovásznai* tiszta széndiokszidos gázömlésben pedig literenként 0,30 m. u. c. találtak. Azt tapasztalták, hogy a töménysóoldatok a legjobb elraktározói a rádium emanációnak.

Úgy az ásványvizeknek, mint a forrásgázaknak a rádiumtartalma most már kezd világosságot deríteni azok eddig ismert gyógyhatásának igazi okaira is. Valószínűen ez adja magyarázatát a székelyföldi gázfürdők hüléses bántalmak ellen ősidők óta sikeresen használt alkalmazásának is.

B. J.

Termőtalaj.

A Székelyföld változatos természeti viszonyai s köztük a termőtalajának a változatossága is, hogy úgy mondjuk a közismert „robinzoni gazdálkodást" hozta létre. Vagyis a székely atyánkfia, mintha valami lakatlan szigeten élne, Robinzon módjára akar gazdálkodni, vagyis minden szükségletét ő maga akarja kielégíteni. Ez az elv főként a hegyvidéken lakókat jellemzi feltünőbben.

Bizony ennek megvan is az oka, mert a régi világban igen sok esetben voltak elzárva a világtól s így nem igen lehetett számítani az egyoldalú termelés mellett a cserekereskedelem kényelmével járó másféle életcikkeknek a beszerzésére. A talaj s az életkörülmények határozták meg tehát a kényszerű sokoldalúságot, amelyről leszokni még napjainkban is nehezen tudnak, hisz az utóbbi évek — vagy mondjuk helyesebben — évtizedek háborús idői ezt a „robinzoni elvet" igazolták helyesen.

A földünk változatos felépítése az elsősorban tekintetbe vehető tényező a termőtalaj kialakulása szempontjából. A *Hargitától* nyugatra, az *Erdélyi medence* felé eső részleteket, oda, ahová közvetlen a *Hargita* vulkánizmusa által termelt anyagok nem érnek el, bizonyos egyhangúság jellemzi. Itt az egykori kiédesedő harmadkori beltenger agyagmárgás rétegei képezik a felszinre kijövő képződményeket, amelyeknek az elmálásá-

ból az igen szívós agyagos talaj keletkezett. Ez száraz időben, épp úgy nagy csapadék esetén is nehezen megmunkálható. Nehéz munkát ad a vele foglalkozónak. Meszes lévén tehát, ami a trágyázást illeti, ezt igen fontos tudni, mert mészszükséglete semmiféle formában nincsen s viszont jó figyelmeztető arra, hogy az állattenyésztés szempontjából annyira fontos pillangósok (lóhere, lucerna, baltacim, nyulszapuka stb.) itt nagyszerűen díszlenek s kevesebb talajmegmunkálást kívánnak, mint a vetésforgóval járó gabonafélék.

A harmadkori rétegeknek van egy homokos, konglomerátos szintje is, amely ahol felszínre kerül, egy másik szélsőséges talajt, a homokos, illetőleg a nagyon kavicsos talajt alkotja. Itt gyakoriak aztán a szántással felszínre hozott kifogyhatatlan mennyiségben termő kavicsok, amelyek a gazda nagy bosszúságára még kapáláskor is minden kapavágásra a felszínre kerülnek. Ezek a tréfáson „vesd beljebb” kövek, amelyeket a hegyoldali földtulajdonos az alattuk lévő földre dob át, amennyiben nem annyira tapintatos, hogy a szántója szélén gyüjtse össze s amelyek aztán lassanként valóságos rakott kőkertté alakulnak s így ezzel egy sajátságos kerítéses típusú vidékkép alakul ki, amely nagyon hasonlít a délvidéki terrászos művelés berendezéséhez.

Ezen a belvidéki területen nagyon gyakran lehet látni, a gazda szemének jóleső látványként, jó fekete humuszos részleteket! Ezek, ha az egykori csúszásokból eredő tavak beszáradt mocsarainak a maradványai, úgy tényleg értékes termőtalajt szolgáltatnak. Azonban a legtöbb helyen másról van szó! Az agyagos márgák közt gyakran vannak vékony barnaszén települések, amelynek kibúvó részletei szétmálva megfestik az agyagos talajt feketére. Ez tehát trágyázási szempontból nem olyan értékes, mint az előbbi esetnek fekete humusza.

A medence belseje felé gyakori még az alsóbb szintek sós rétegeinek is a felszínrejutása, ami a jellegzetes konyhasós kivirágzásos helyeket idézi elő. Ezek gazdasági szempontból teljesen használhatatlanok ezidőszerint s különleges kopaszságukkal vagy jellemző sós növényeikkel rikító foltjai a vidéknek.

Különleges homokos talaj van *Háromszéken* a *Rétyi Nyirben,* ahol — tiszta csodamód — az alföldi homokbuckás vidékek jellemző képe alakult ki természetesen itt egész kis miniatűrben, de teljesen azonos tulajdonságok mellett. Azonban e kis *Szaharában* — amint Orbán Balázs nevezte — az emberi kéz munkája igyekezett kizavarni az eredeti természetes mivoltából e csodás helyet s a futóhomok lassanként kezd „megkötődni”. Ezelőtt mintegy 50 évvel az erdei fenyőtelepítés kezdődött s így az eddigi nyirfák s részben a mézgás égerek háttérbe szorultak. De a földmívelési kultúra is lassan-lassan mind előbbre nyomult. Főként a „pityóka”-termelés fizette ki magát, de jól bevált a rozs termelése is. Félő, hogy nemsokára még irmagja sem marad a hamisítatlan homokbuckáknak, hisz napjainkban csak a *szentiványi* részen láthatunk valamit belőlük.

A termőtalajnak egy igen értékes, ásványi sókban gazdag területe alakul ki a *Hargita* zónájában. Az andezitek málása egy változatos összetételű nyirokszerű talajt hozott létre. Ennek a völgyekbe lemosódott iszapja valóságos jó trágyaként javítja fel az ottani elöntött termőtalajt s utána mindig jó termést várhatunk.

Épp így változatos és sokoldalú talajtípust hoz létre a *Hargita* vulkánikus működése által kidobált finom vulkáni hamuanyag is. Az ebből felépített nagy plató lapos helyein egy agyagos természetű talaj jön létre, amely a csapadékvizet nem engedvén át, mocsaras területeket hoz létre s ezért van a Hargita alji „lázakon” mindenütt mocsaras rét, amelynek turfás rétege ha kiszáradt, igen sok esetben ad alkalmat az égésre. Az ilyen helyen tett pásztortüzektől a meggyűlt hely a földalatti elterjedéssel sokáig elég (*Földégés* nevű hely van *Székelyudvarhely* fölött a *Szarkakőtől* nem messze).

A hamuhullásnak lehordott anyaga a medencékben szép terrászokat képez s ezeknek fizikailag is könnyen porlós laza anyaga nemcsak nagyszerű változatos összetételénél fogva, hanem laza szerkezetével a legideálisabb termő talajtípust hozta létre. Igy aztán nem lehet csodálni, hogy a *háromszéki Szépmező* búzája miért jobb, mint az általánosan ismert *bánáti* búza is, amelynél a sikértartalma több, még pedig azért, mert a földben sok a természet által oda betett foszfortartalom. Ezt pedig a vulkáni hamuban levő finoman eloszlott apatit nevű ásványnak köszönhetjük.

Azok a hegyeink, amelyek a kárpáti homokkőből állanak, már szegényebb tápanyag készlettel rendelkeznek. Ami a belőlük képződött termőtalajt illeti, ahol nagyobb tömegben a homokkövek fordulnak elő, ott a laza, sovány homokos talaj keletkezik, ahol pedig az agyagpalák az uralkodók, ott meg az agyagos talaj lesz az uralkodó. Még szerencsésebb az olyan hely, ahol a homokkő-padok agyagos rétegekkel váltakoznak, mert itt egy félig kötött talaj áll elő. Jellemző szabályszerűség gyanánt figyelhetjük meg, hogy a homokköves zóna inkább csak erdőtalajt szolgáltat, s ez nem nagyon alkalmas a földművelésre. Látszik ez a törvényszerűség a vidék látképén is! Szinte meg lehet állapítani már messziről, hogy ahol a medencéket körítő erdők kezdődnek, ott van a kárpáti homokkő szálban, azaz a helyén. A hegyek lábánál levő dombok már mind törmelék lejtőből állanak s legnagyobb részük a kevert anyaguknál fogva nemcsak laza szerkezetüknél, hanem változatosabb összetételüknél fogva is alkalmatos termőtalajt szolgáltatnak a földmívelés számára.

A mészköves vidékek talaja rendszerint vöröses agyagos s ez már messziről is látszik feltűnően. Igen, mert a mészkövek vastartalma jut bele a talajba s festi azt meg vörösre. Egy-egy helyen ugyan éppen ellenkezően igen fekete, tiszta humuszos részleteket találunk, de ezek már egészen kis terjedelműek és gazdálkodási szempontból semmiféle szerepük nincsen (rendzina vagy borovina talaj).

Amint kimutatták, az anyakőzet málásán kívül nagy mértékben hozzájárult a termőtalaj képződéséhez az egykori ősi erdőtakaró, illetve növénytakaró és a hulló, állandóan szálló pornak a bekeveredése. Ezért van aztán, hogy egy kis összehasonlítással arra jövünk rá, hogy az ugyanazon nagy területen előforduló agyagos márgákon levő termő talaj nem mindenütt ugyanaz, mint ahogy azt az anyakőzet után gondolnók. Az erdélyi medencében pl. az egykori lombos erdők kiirtása után egyes helyeken az alföldihez hasonló fekete humuszos talajt hagyott hátra (csernozjom), míg a mai lomberdők övében a csokoládébarna színű erdei talaj az uralkodó. A fenyőerdők övében bármilyen is legyen az anyakőzet, megfigyelhetni, hogy a szürke erdei talaj (podzol) az uralkodó. A fenyőerdők talajának az állandó kilúgozása a nagy csapadék útján csak a kvarchomokot hagyja a felszínen s ez adja meg a szürke jellegét a talajnak. Ebben mutatható ki legtöbbnyire a homoksivatagokból hozott hullópornak is a jótékony feljavító

[Erdélyi Magyar Adatbank]

hatása. A homokköves alapanyagon képződő, kevés ásványisót tartalmazó kvarcos máladék csak ennek az útján termékenyítődik meg annyira, hogy a legmagasabb havasainkon is a hullópor által feljavított részeken nagyszerű f ű t e r m é s t lehet megfigyelni.

A termőtalaj állandó képződése és átalakulása az egykori mocsaras medencék lassú feltöltődésével s kiszáradásával áll kapcsolatban. Ez a folyóvögyekben figyelhető meg a legjobban, hol az egykori nedves, fűtermő rétek mind-mind közelebb húzódnak a folyóvízhez s viszont a szántók feltűnően közelednek a medencék belseje felé, pedig régente szinte törvényszerűség szerint csak a lapályból kiemelkedő terrászokon és dombokon voltak találhatók.

A medencék lassú kiszáradása s így a helyükön előállott humuszos földek szaporodása egyrészt a malomgátak fogyásával is magyarázható, amelyeknek az eltűnése mindig a folyómeder mélyülését hozza magával s így a szomszédos mocsaras rétek talajvize leszivárgást talál.

B. J.

Növényvilág.

A „Székelyföld mindig zöld” s az Alpok kopár, borzongató sziklarészleteiből itt aránylag nagyon kevés van, s az is, mintha isteni gondviseléstől csak a változatosság kedvéért volna ide-oda pöttyintve, főként mészszirtek alakjában. Valamikor, talán még a mostani szántásvetésre befogott medencék is mind erdővel voltak borítva. A legmélyebb helyek uralkodó fája a t ö l g y volt, vagyis az atyafiak „ c s e r e f á j a ”. Hogy milyen nagy kiterjedésű volt a „cserés”, azt legjobban a helynevek bizonyítják, amelyek az egykori erdők eltűnése után is megmaradtak, s még pedig olyan helyeken, ahol ma, a hidegebb klima miatt nem igen tudnók feltételezni a jelenlétét. Azok az iszapba temetett u s z a d é k f á k, „ ö z ö n f á k ”, amelyek a *Feketeügy* iszapos medréből kerülnek elő néha-néha az áradások alkalmával, M o e s z G u s z t á v vizsgálatai szerint, tölgyeknek bizonyultak. Ilyeneket találnak a *Gyergyói medencében* is a *Maros* mederben, amelyet újabban nagy élelmesen sötét, keményfája miatt a kifogyóban levő tiszafa pótlására, dísztárgyak gyártására használnak fel.

A legelterjedtebb erdőtakaró azonban a b ü k k, (bikkl), amely egyik igen fontos jövedelmi forrása a Székelyföldnek. A bükk erdők, különösen az alacsonyabb helyeken igen kevertek. Néhol g y e r t y á n uralkodó mennyisége mellett a n y á r f á k, f ü z e k, j u h a r, h á r s a gyakoriak. Az erdőalji bokrok pedig főként m o g y o r ó b ó l, o s t o r m é n b a n g i t á b ó l, k u t y a b e n g é b ő l állanak. A gondozatlan hegyoldalokat pedig a k ö k é n y és g a l a g o n y a tüskés bokrai lepik el. Ez a „ t ö v i s ”, amit nagy előszeretettel vágnak ki, részben a legelők tisztítása miatt, részben pedig, hogy hazaszállítva kerítést csináljanak belőle. A v a d r ó z s a lepi el néhol a helyeket hatalmas nagy foltokban. Az ilyen helyen ősszel, igen fontos jövedelmi forrása a szegény embereknek a r ó z s a í z n e k a főzése (h e c s e m p e c s). *Dalnok* (Háromszék vm) községben hatalmas kádakat töltenek meg abból, olyan sok van s szekérszámra szállítják be a közeli piacokra. *Zabolapáva* község határában szokatlan módon a veszedelmes s ó s k a b o r b o l y a fordul elő feltűnő nagy tömegben.

A gondozatlan legelőknek egy másik jellegzetessége a magányosan álló „ v a c k o r f á k n a k “ a fellépése. A v a d a l m a és v a d k ö r t e ősszel igen keresett csemege, az ecetkészítéshez szedik zsákszámra s hordják haza a faluba. Gyakran tele van a f a g y ö n g y télen is zölden maradó bokraival, amelynek a ragacsos termését régen madárfogólép készítésére használták fel. Mostanság egész divat lett, a német példára, tavasszal a piacokon való árulása, ami a szegényebb néposztálynak kereseti alkalmat nyújt s viszont ezzel az elszaporodását is korlátozni lehet.

A nedves helyeknek állandó kísérői a f ü z e k, valamint a m é z g á s é g e r, amelyet magasabb hegyvidékén a h a m v a s é g e r vált fel. Egész nagy magasságban *(Nemere hegy)* pedig a h a v a s i é g e r bokrai találhatók.

Értékes fája a nedves területeknek a k ő r i s f a, valamint a hatalmas fákká növő f e h é r n y á r f a.

A lombosfák régiója egyes helyeken s főként, ahol a déli napsütésnek van kitéve, igen nagy magasságba felhúzódik és sokszor látszólag a fenyők fölé kerül. Ilyen eseteket a *Hargita* csipkés csúcsait fedő erdőknél tapasz-

A Székelyföld flórájának térképe. (Dr. Berei Soó Rezső szerint) i) Mezőség (preaemoesicum), d) Máramaros előtti rész (praemarmarosicum), e) Székely Svájc (sicutorum), f) Keleti Kárpátok (praesiculorum), g) Hargita a Baróti hegységgel (Hargitananum), o) Mezőség és Hargita közti terület (Marusicum).

talhatunk, amelyeknek a nyugatfelőli oldaláról a bükk áthúzódik a *csíki* oldal egyes részleteire s ez alulról úgy tűnik fel a tiszta fenyvesekből nézve, mintha az a bizonyos növényföldrajzi szabályszerűség megváltozott volna, vagy „a törvény“ paradokszonja lenne.

Fenyőerdőink legnagyobb része l u c o s, de gyéren, a nedvesebb, párásabb völgyekben, j e g e n y e f e n y ő is van (f e h é r f e n y ő, az előbbi v ö r ö s s e l szemben, mint ahogy a székelyek nevezik!) A havasi tőzeges területeinknek érdekes fája az e r d e i f e n y ő, amelyet a lucskos helyek után az atyafiak „ l u c s ” f é n y ő n e k neveznek. Más helyen az erdei fenyő, mint ültetés, fordul elő s a nagyháború előtt a kopár, omlós helyeknek volt megkötő divatos fája. Lent a lombos erdők régiójában látható fenyő foltok majdnem kivétel nélkül erdei fenyőből állanak.

Az igazi v e r e s f e n y ő is előfordul ritkábban, de valamennyi mind telepítés és sehol sem tudunk eredeti honosult előfordulásról. Igen ritka fenyő, fajta a *Kelemen Havasokban* található c i r b o l y a f e n y ő.

A havasok kopár oldalain gyakori a közönséges boróka (borsika), amelynek a magjait gyüjtve a „székely fenyőviz” gyártására használják fel. Már a fenyőerdők vonalán felül a közép és a törpe boróka lesznek az uralkodók. A nehézszagú boróka csak nagy ritkán található (*Görgényi Havasok).*

A tiszafa régen nagyon gyakori lehetett, azonban az értékes fája miatt mindenütt igen vadásztak rá s így sikerült is kipusztítani, úgy hogy manapság csak valahol a rejtett zúgokban található egy pár példány belőle. *(Tusnádfürdőn* a *Tiszás* nevű rét szélén!)

A dudvás növények közül igen érdekes növényi társulások alakultak ki a földrajzilag is különös jellegű helyeinken. Külön jellegzetes mésznövényzete van a mészszirt vonulatainknak, amelyeknek eltérő s változatos pompájú növényzete még a nem botanikus előtt is feltűnő: Azt lehet mondani, hogy nincs az évnek olyan szakasza, amelyben az ilyen sziklákon virágban pompázó részleteket ne látnánk, kezdve a hóolvadástól egészen a hó leestéig. Egyes helyeinken az egyebütt eltűnésre ítélt havasi gyopár még mindig elég nagy tömegben található. A *Tölgyes—Nagyhagymás* szírt vonulatában, a *Székely Svájcban,* egy egész csomó, s növényföldrajzi szempontból fontos híresség húzódik meg. (Astragalus Römeri, — pseudopurpureus, Hieracium pojoritense, Campunala carpatica, Waldsteinia ternata, stb.)

A lápoknak a nehezen járható területei bővelkednek még feltűnő ritkaságokban. A rovarevő növények majdnem minden európai fajtája feltalálható ezekben (a Droserák, Pinguicola, a nyiltvíztükrökben pedig az Utricularia sa *Rétyi Nyírnek* homokpusztával kombinált tócsáiban a nagyon ritka Aldovandia.) A havasi lápokban érdekesek az erdei fenyőnek elkorcsosult törpe s kiszáradásnak indult példányai. *(Mohostó, Lucsmejjéke!)* Itt találhatók a törpe nyír (Betula humilis) cserje nagyságú példányai is. Már a pici nyír (Betula nana) az eddigi ismereteink szerint csak a *csíkszentkirályi Lucsban* fordul elő, mint előfordulási zónájának legdélibb pontján! Valószínűen az egykori jégkorszak maradványának kell tekintenünk. Épp így-ilyen természetű maradvány a mocsári kőrontó is (Saxifraga hirculus), amely a borvizes lápjainknak a nagy ritkasága *Csíkszentkirály* mellett, a *Borsáros* nevű réten és a *Tolvajos* hágónál, a *Hargitaligeti* fürdő mellett.

Különleges növényvilága van a Székelyföldön gyakori sós kivirágzásos területeinknek is. Mindenkinek feltűnnek azok a faalakúan elágazó húsos, levéltelen, pirosas színű növények, a gérafüvek (Salicornia herbacea), amelyek egyes foltokban sűrűn borítják a helyet. Nyáron ezek mellett egy nagyon szép kék színű virágot látunk, amely leszakítva télen keresztül is változatlanul megmarad. Ez, amit sóvirágnak neveznek (Statice Gmelini). Nyárutóján egy szép kékszínű, magasra növő, fészkes virágú növény lepi el az árkok szélét, amelyet őszi sóvirágnak neveznek (Aster Tripolium).

A hegyeinket alkotó különböző kőzetek is más és másféle növényi társaságok kialakulására adtak alkalmat. Igy pl. a *Kárpátok* homokköves területein gyakoriak az ősz felé virító hanga félék (Calluna vulgáris, Bruckenthalia spiculifolia), majd a rózsás pozdor (Scorsonera rosea). Ezzel szemben a *Hargita* területén ezek teljesen hiányoznak s itt inkább az erdélyi máj fű kökörcsin (Anemone Transsylvanica), a havasi harangrojt (Soldanella montana) s egy pár csak itt előforduló újonnan felfedezett növény említendő (Cirsium Hargitanum, Orchis cordiger ssp. siculorum, stb. *B. J.*

Állatvilág.

Különös állatföldrajzi tényezők érintkezési helye a Székelyföld, s így nem csoda, hogy a Kárpátok által képezett nagy természetes fal nyugat és kelet közt nagy hatással volt az állati élet kifejlődésére. No, aztán sok helyi különlegesség volt irányító tényező az állati életközösségek kialakulására. Azt lehet mondani, hogy alig van a földkerekségének olyan különleges foltja, amely — ha kisebb méretekben is — itt a Székelyföldön feltalálható ne volna (talán az egy trópusit kivéve!).

A nagy magassági zónális elkülönülés feltűnő változásokat Hoz létre az állati életközösségek kialakulásában. Igen nagy különbség van a 250 m legalsó és 2102 m legmagasabb pontok között! Egy ilyen kis területen könnyen érzékelhető módon észre lehet venni az előállott változásokat.

De a természeti ritkaságszámbamenő helyi foltok is egészen eltérő életközösségeket hoznak létre. Hogy más példát ne is említsek hamarjában, mint az ásványos vizek mocsaras előterében s magukban a vizekben is a sokféle típust képviselő vízlakóknak érdekes eltérő társaságát az édesvizekétől. Vagy ott van a *Rétyi Nyír* homoksivatagja, ahol az alföldi homokbuckák megszokott állattípusaival találkozunk.

Nézzük most már azokat a jellemző állatfajtákat, amelyek még ma is hírességei a földünknek.

A *Hargita* s a *Kárpátoknak* egykori büszkesége, az igazi fejedelmi vad, a bölény ma már csak a helynevekben s mondákban él. *(Bölön, Begyen* összetételű szavakban!) Alig több, mint 150 évvel ezelőtt még vadásztak rá s Benkő József, a nagy székely kutató szerint *Erdővidéken* 1775-ben lőtték le az utolsó példányt. Mások szerint még 1790. évben is volt a *Kelemen Hegységben.*

A mai nemes nagy vad, a barna medve, amelynek híres vadászterülete a Székelyföld. Ugyan a védett állatokhoz tartozik, de viszont a havasi legelésző csordákban olyan nagy károkat tesz, hogy gazdasági szempontból éppen ideje volna valamiképen gátat vetni a garázdálkodásának.

Igen jelentős még a farkasok kártétele, valamint a vaddisznóé is s ezért ezekre néha hajtóvadászatokat is szoktak tartani.

A havas vidékek fenyveseiben még mindig van a hiúzból s viszont a bükkösökben sok a vadmacska. A szarvas állomány is kiváló. Különös változata a kárpáti szarvas (Cervus elaphus carpaticus var. montanus és a campestris).

A kisebb prémetadó ragadozók még mindig elég nagy számmal élnek a havasainkban. Nyest, pyuszt és a nyérc (egy különleges faja a Mustela lutreola transsylvanica!), az idevetődő hermelinnel és vidrával még jó keresetforrások a vadont bújó embereinknek.

A ritkaságszámba menő földi kutya (Spalax hungaricus) nemcsak a *Mezőségen* él, hanem találtak már *Balánbányán* is, a Kárpáti zónában.

A háziállataink közt érdekes és értékes lótípust termelt ki az *oroszhegyi* havasi gazdálkodás. A szinte

elvadult körülmények közt felnőtt ponniszerű kis lónak valamikor az oroszhegyi platón, Udvarhely megyében egész kultúrája volt, ma csak az elsatnyult utódai találhatók a havasalji falvainkban.

A madarak közül is sok érdekes állat állandósult meg a Székelyföldön (keselyűk, sasok, rövidujjú karvaly, sólymok, ez utóbbiak a helynevekben is sokat szerepelnek s régente egész tenyészeteket tartottak fenn a fejedelmi solymászatok számára!).

A vándor madarak kedvelt átvonulási helye a Székelyföld s ilyenkor sok sarkvidéki madár kerül terítékre, mint különlegesség.

A feltünőszínü tarka madarakból is van (méhkapó vagy gyurgyalag, kékcsóka, sárga rigó, jégmadár, tengelic, stb.). A mészsziklás vidékeken igen gyakori a vörösfekete színű hajnalmadár. (Tichodroma muralis.)

Egy pár évtizeddel ezelőtt még az Alföld híres nagy madarának, a túzoknak az előfordulására is kaptunk adatokat. Ma nagyszerű vadászatok színhelye a *Hargita* a fajdkakas „dürgése" idején. Finom csemegét ad a székelyek mogyoróstyúkja (a császármadár).

A csúszómászók közül elég gyakori és sok szerencsétlenséget is csinál a keszkenyős kégyó, vagyis a vipera. Mint nagy ritkaság, a feketeszínű változata is előfordul.

Az egykori főúri parkokból elszabadultan él egyes helyeken a mocsári teknős.

Az eddigi vizsgálatok megmutatták, hogy az alsóbbrendű állatok világa sok ritkaságot rejteget s.így ezeknek a szorgalmas munkálása sok eredményes felfedezésre számíthat. *B. J.*

Települési viszonyok.*

A Székelyföld embertelepülési viszonyai jellemző alkalmazkodást mutatnak a földrajzi viszonyokhoz.

Fő szempont, a kezdeti településeknél, mindig a medenceszél keresése volt. Mint mindenütt, úgy itt is, a régi kor primitív embere minden olyan körülményt feltalált, ami a megélhetéséhez szükséges volt. E helykeresésének nagyszerű példái az ősemberi települések, amelyek mindig a halászó, vadászó és legeltetési alkalmak nagyszerű feltalálásának a tanubizonyságai.

A székely nép letelepedése a zárt községekben mindig a védekezést is tűzte ki célul. Addig, amíg a többi erdélyi letelepedő behúzódásánál fogva is a pásztorkodásnak jobban, megfelelő szétszórt helyzetet szerette s ez volt neki a legalkalmasabb, addig a székelység mindig zárt községeket alkotott. Amikor az idegen betörések gyakoriabbakká lettek, otthagyták a nyilt és főútvonalakba eső terepet s az elrejtett völgyekbe húzódtak fel. Ezeknek a nyomait igen sok helynév őrizte meg s az azóta elvadult természet az egykori házépületalapzatok maradványaiban és a felszántott földek jellemző mesgyéivel, vagy pedig gyümölcsfáknak szokatlan helyeken való előfordulásával árulja el magát, amelynek különben okiratszerű adatai is legnagyobbrészt megvannak.

Az áttelepedéseknek különben ma is sok példáját látjuk. Egy nagy égés, vagy árterület esetén, egy szokatlan nagy árvízzel elpusztított község ritkán települt vissza az eredeti helyére. Van olyan esetünk is, amikor hegycsúszás miatt alkalmatlanná tett területet hagynak ott a lakosok s keresnek más, nagyobb biztonságot adó helyet. Erre az utóbbi esetre jó példát nyujt az 1913. évbeli *lövétei* hegycsúszás, amikor a falu felső vége elpusztult s a lakosok a falutól távolabb, attól elszakítottan építettek fel maguknak egy egész kis új falut, amelynek a *nagyságára* jellemző az is, hogy külön iskolát kellett felállítani a számára és még külön harangállványuk is van.

A *Hargita* alján, a nyugati részen különben egy igen érdekes és állandóan folyó kitelepülési folyamat indult meg már évtizedekkel ezelőtt. A szűk völgyben elszaporodott lakosságnak ez a maga egyszerű helykeresési és elhelyezkedési módja. A messzire felnyúló hegyi kaszálók szénájának a megcsinálására rendszerint „hátramegy" a család a havasra. Ott egy primitív házikót építenek maguknak éjjeli szállásul s az eső ellen. Lassanként kibővül, esetleg egy szénatartó csűrrel és egy pár állatka befogadására alkalmas istállóval is. Ez a nyári szállás a munka elvégzése után kiürül s a pár heti használat után a család visszatér a faluba. Azonban gyakran megtörténik később, hogy a nagyobb szénatermést nem szállítják le a faluba, különösen, ha rossz útja van, hanem az állatokat hajtják ide fel s ott helyben etetik fel. Igy a kis „szállás" egész ősszel vagy még télen is használatban marad. A félig-meddig már állandó használatra berendezkedő tanya véglegesen is gazdát kaphat, mert az esetleg nagyobbodó család valamelyik tagja, rendszerint az öregek, mert nekik nincs bajuk a gyermekek taníttatásával, felhúzódnak a remete életre.

Ilymódon elég sűrűén havasi tanyák keletkeztek a legtöbb falu határában. Mostanában szaporodnak el pl. *Lövéte, Homoródalmás* határában. Már *Korond* fölött olyan sűrű lett egy-egy település, hogy egész falurészletek keletkeztek, amelyeknek külön iskolájuk s már kápolnájuk is van, úgy, hogy minden két hétben isteni tiszteletben is van részük. *(Pálpataka, Fényőkút.)*

A régebbi kitelepülések *Oroszhegynél* már annyira elszaporodtak, hogy az egykori *Varság tisztása* nevű telep elvált az anyaközségtől s önálló községgé alakult *Varság* néven.

Sok olyan esetünk van, amikor az eredeti székely falutelepítések után keletkeztek falvak, főként a XVIII. században, amikor főuraink erdeik kihasználására üveggyárakat kezdtek alapítani. A nemes székely nemzet tagjai közt, akiknek megvolt a megélhetésük a maguk birtokán, nem akadt erre a munkára szabadkéz s ezért kénytelen volt részben szakmunkásokat hozatni az üveg megmunkálásához, részben az erdők fájának kitermelésére, hamuzsír főzésre oláhokat telepítettek le. Igy keletkeztek a *Görgényüveges, Zalánpatak, Bukszád, Mikóújfalu* egykori telepei, amelyekből aztán kialakultak a mai községek. Ilymódon csempésződött be az oláhság *Csíkba* is, mégpedig *Kászonba (Doboly), Gyergyóba (Tekerőpatak, Vasláb)* és *Békásba.* Már a *gyimesi* visszatelepülés a csángóink érdekes ösztönszerű közeledése volt vissza az anyai törzshöz.

A fürdők fejlődése is vezetett egy pár újabb településre. *Árapatak* és *Hídvég* községek határában fent a hegyek közt, az akkori elhagyatott helyen önálló községgé nőtte ki magát *Előpatak* néven a régi fürdőtelep. Ép így volt *Borszékkel* is, ahol a források körül keletkezett nyaraló és fürdőtelep alatt, a szénbánya nyitása és az arra alapított üveggyár munkásainak letele-

* A Székelyföld teljes néprajzának megírása kívül esik e mű keretein. Az itt következő hat néprajzi tanulmány a tárgykör egy-egy érdekes részletét világítja meg.

pedése *Alsóborszéket* fejlesztette ki, ahol az állandó lakások elszaporodásával s a felső telep nagyszerű fejlődésével kialadult *Borszék* község. A szintén *Szárhegy* és *Ditró* községek határában keletkezett *Bélbor* község is a gyér telep összetömörüléséből lett önálló községgé.

A *csíki* községek települése a még ma is fennálló tizes védelmi rendszer alapján könnyen megmagyarázható. Különösen *Alcsíkban* figyelhető meg igen szépen, hogy az egyes tízesek egész önálló védelmi berendezkedés céljából nyertek a többi falvaktól egészen elütő szerkezetet.

A falvak alakjára s így települési formájuk kialakulására hatással volt az is, hogy hosszú, szűk patakvölgyekben, vagy pedig katlanszerű völgyfejekben telepedtek le. *Máréfalva, Lövéte, Homoródalmás* pl. hosszú házsorai a szűk völgy miatt sorakoztak egymás mellé. Azonban a nyílt lapos hegyek hosszú falvai inkább az ott átmenő jó közlekedési út miatt maradtak az országút mellett s nem tudták rászánni magukat, hogy mellékutcákkal a sárban elsüllyedő mezők felé építkezzenek szértszórtabban.

A csoportosan épült falvaknak legnagyobb része a mellék-völgyek katlanszerű végződéseiben keletkeztek. *(Énlaka, Tordátfalva, Pálfalva* Udvarhely megyében. Továbbá *Osdola, Martonos, Ikafalva* stb. Háromszéken.)

A nagyobb helyeink, mint vásáros helyek a hegyek lábánál s az arra alkalmas laposabb előtér felhasználásával keletkeztek s településükön jól látszik, hogy a vásárlási helyül szolgáló piac köré csoportosulnak a házak. Egyedül talán *Csíkszereda* ez alul kivétel, mert az a *Brassó—Gyergyó* közti országút és az itt betorkoló *udvarhelyi* út mentén települt s itt is több szomszédos falunak az összeépítkezéséből.

B. J.

A természet és a foglalkozási ágak.

Nemcsak a növényi-állati világ kifejlődésére s az emberi települések kialakulásának módjára, hanem a lakosság kenyérkereseti alkalmaira is nagy hatással van a természet, vagyis az isteni adományok félesége.

Amint már említettük, általában a lakosság foglalkozásában a mindenoldalúság az uralkodó, ami természetszerű következménye a Székelyföld változatos viszonyainak. Azonban egyes vidékekre az uralkodó természeti adottság nyomja rá a bélyeget.

A *háromszéki* lapály nagyszerű talajfélesége a híres gabonatermelésnek vetette meg az alapját. De a szép, nagy s jól fövő lencsének is ez az igazi hazája (a meszes tartalom a sok foszfor mellett, amely a fehérjék képzéséhez kell!) A lazább, nedvesebb helyek meg híresek a „pityóka” termelésről. Ezért fejlődött ki ez a termelési ág olyan nagy méretekben, hogy a kiváló jófajta pityóka nemcsak rengeteg sok szeszgyárat tudott fenntartani, hanem egyúttal élelmezési célokra kivitelre is jutott bőségesen. Ép így igen alkalmas ez a terület a kellemes és megfelelő nedves klímájánál fogva a lóhere, lucerna termelésre, amely nemcsak az állattenyésztésre volt serkentő hatással, hanem a magvaik ma már világmárkás kiviteli cikket képeznek!

A gazdálkodásra alkalmas helyek hátterének, az erdőknek volt jó keresetadó szerepük a téli hónapok alatt. A közeli helyek lombos erdői a helybeli lakosságot látták el tűzifával, viszont a „hátralevő” helyeknek kitermelt fáját vonatszámra szállították el innen s így azok a sokszor hozzáférhetetlen helyek a nagy kitermelő cégek kis vasútjainak segítségével rengeteg környékbeli embernek adtak kenyérkereső foglalkozást a téli hónapok alatt!

A *Kárpátok* s a *Hargita* gerincének fenyvesei pedig ma is kitermelés alatt állanak s nemcsak a kis vízi-fűrészeknek, hanem a nagy vállalatok gőzfűrészeinek is még mindig nyújtják a feldolgozásra való faanyagot. Sajnos, az oláh világ oktalan erdőpusztítása sokkal gyorsabb tempóban fogyasztotta az erdőket, mint ahogy az észszerűség szempontja megengedte volna s így a nagy faforgalom elcsendesedett s a lakosság kereseti viszonyai meg elapadó félben vannak. Szerencsére addig is, amíg a természet behozza a hiányokat, segíthetünk a soha ki nem fogyó földalatti anyagainkkal!

Tömegfoglalkoztatásra igen alkalmasok a kőbányáink, amelyek egyes helyeken régóta kihasználás alatt állanak s ez látszik is a községek pompás fejlődésén, de e kimeríthetetlen kőanyag nemcsak a kockakövek s útkavicsozó törmelék alakjában, hanem a szebb fajtáink faragva, csiszolva, mint díszkövek jöhetnek forgalomba (márványok, szerpentin, szienitek!), ami nagyobb kereseti alkalmat nyujthat. A kőbányák körül lévő községek lakói nemcsak a kőbányában való munkával, hanem az alkalmi fuvarokkal is nagyszerűen tudják értékesíteni a gazdasági munkálatok közben akadó szabad idejüket.

Egy másik nagy tömegben előforduló földalatti kincsünk a rengeteg sok és sokféle típusú ásványvíz, a borvíz főként! Hogy ennek milyen jelentősége van, annak nagyszerű példái azok a helyek, ahol az egykori vadont ma jól kereső település foglalja el *(Borszék, Előpatak, Szováta, Tusnádfürdő,* stb., stb.) De ezzel egyúttal a szaporodó villák, lakások építése rengeteg sok mesteremberünket foglalkoztatja. A velejáró idegenforgalom nagy hatással van bizonyos népi iparoknak a fejlődésére (szövés, dísztárgyak készítése, stb.). A nagyobb ipartelepek közelében önkéntelenül is erőteljes tempóban indult meg a zöldségtermelés, ami egyes alkalmas vidékeinknek már jellemző képet is kezd adni *(„Murokország”* a *Nyárád* mentén s *Aranyos* vidékén!).

A jó agyagot termő helyeinken a fazekas ipar indult fejlődésnek, mint ahogy azt *Korondon* tapasztalhatjuk, ahol a keresletet már kielégíteni nem tudó házi kisipart a nagyobb gyári jellegű tömegtermelés kezdi felváltani. Itt fejlődött ki mint speciális iparág a tapló-munkák készítése is s igazán csodálatraméltó az a kitartás, hogy mint tudják s honnan, azt a rengeteg nyers anyagot összeszedni, ami a készítéshez szükséges! Ugyanitt fejlődött ki háziipari foglalatoskodással kombinálva az itt előforduló szép forrás kalcitoknak (aragonit) dísztárgyakká való feldolgozása. A havasi juhgazdálkodás fejlődésére a nagyszerű legelőink szolgáltatnak alkalmat, amelynek aztán a termékei messze földön híresek. Rengeteg sok elszállításra való bárány van. De a sok helyben leölt bárány bőre is hatalmas kiviteli anyagot képez. Vaj- és túrótermelés azután még a nagyon fontos ág! Sokat keresnek a lenyírt gyapjú után is, amelyet megfonnak, szőnek s így mint készárut hoznak forgalomba, vagy egyszerű „harisnya posztó” alakjában, vagy *Kovásznán* már olyan finoman kidolgozott módon, hogy az ottani kisebb gyári üzemek az angol posztókkal kezdenek versenyezni, tiszta gyapju anyagukkal.

A házilagfont gyapjúnak nagy szerepe van a cserge készítésben is *(Csíkszépvíz* és *Bágy* község Udvarhely megyében!). *Csíkban* hatalmas méretű háziiparrá fejlődött ki az ú. n. festékes szőnyegeknek a készítése.

Nagybacon lakói az itteni nagyszerű agyagnak a felhasználásával mint kiváló tetőfedő cserépkészítők váltak híresekké. Annyira, hogyha messze innen valahol tégla- és cserépvető színeket látunk s ott érdeklődünk a vezetők személyi adatai után, egészen bizonyos, kisül a végén a nagybaconi származás.

Ahol jól faragható termés-kövek vannak, ott a. kőfaragás vált háziiparszerű foglalkozássá. Igy pl. Háromszéken *Kézdiszentkereszt, Kézdiszentlélek, Kurtapatak* (ez utóbbinál a lapos járdakövek készítése!), *Bukszád, Málnás* környékén a kockakövek vágása lett fontosabb, mint az épitő-kövek faragása.

Alsórákoson, Gyergyósalamás vidékén és *Gödemesterházán* a bazaltos kockakövek faragása s az útkavicsozó törmelék készítése lett fontos. A *Magyarhermány* községbeliek mint jó kőfaragók nevezetesek s az itt előforduló puha andezitek (gázzal lyukacsossá vált amfibolos andezitek!) a környék majdnem minden községében láthatók sírkövek, faragott kövekből rakott kapulábak s házak talapzatainak szép kiképzésénél. A *szárhegyi* márványtelep is állandó kitermelés alatt van s a vidék márvány síremlékei mind innen valók jóformán.

Visszafejlődő alakban vannak már csak a kádárkodóknak a munkái. Régente sok hordót csináltak „cserefából", no meg káposztás- és fürdőkádakat is! Régen ismert vándorkádár volt az abroncsozó atyafi, aki a mogyoró hosszú hajtásaiból készült, hasított abroncsait a vállán vitte faluról-falura. (Régen jobban becsülték ezt a mai vasabroncs helyett, amely drága s a nedves pincékben hamar elrozsdásodik.)

Még inkább visszafejlődőben van az egykori híres szitakötés. (Háromszéken *Körösön* s Udvarhely székben pedig *Szitáskeresztúron.)*

Teljesen eltűntek az üveggyárak (üvegcsürök) idejében virágzó hamuzsírfőzők is. Ép így több mint száz éve eltűntek még a cukorrépa kultusz előtt működő cukorfőzők, akik az erdőkön a juharfa nedvéből főzték a cukrot.

Érdekes iparág volt a szekérkenő degenyegnek, a „degettnek" is az árulása. A hordóval járó degettes szekér már a multé.

A mézeskalácsiparnak is csak. maradványai vannak meg *Kézdivásárhelyen* és *Tordán.* A régi primitív papírgyáraknak is csak a nevük maradt hátra helynevek alakjában. *B. J.*

A székely anyaszék néprajzi kincsei.

Udvarhely drága hagyományait őrzi a székelykapu, mely itten a leggyönyörűségesebb, az ős székely rovásírás, amelynek eddig csak itt Udvarhelyszéken találták meg eredeti emlékeit és a legillatosabb lélekvirág: a székely népdal, amely színben szép, megjelenésében üde és csillogó, mint a Hargita zöld füvére hullott égi harmatcsepp.

A székelykapu.

Ami a buddhistáknak az óriásméretű Dájbucs-szobor, ami a spanyoloknak a világ nyolcadik csodája, „octava maravilla del mundo", az Escorial hatalmas épülete, ámi Párisnak az Eiffel-torony, ami az amerikaiaknak a Nemzeti Park érdekes gazdasága, ami a belgáknak a brüsszeli csipke, az alföldi magyarnak a cifra szűr, az a székelynek a székelykapu.

Dísze, büszkesége, hite, ízlése, becsülete, — a kezének a munkája. Történelmi bizonyíték az idők százados pecsétjével. Az egész nemzetnek a névjegye, amiben ki van fejezve az, hogy népi művészete ősrégi, hogy szereti a nehezet, a szépet, hogy a kapun belül egy dolgos, rendes, becsületes, tisztalelkű család él. Minthogy olyan régi a székelykapu, mint maga a nemzet: beszélő bizonyság honfoglaló őseink lelkűkben őrzött művészi tehetségéről. Mindenhol építenek házat kapuval, de ilyet sehol Európában. Ilyen magas népművészettel seholsem találkozunk nyugaton, bátran mondhatjuk, hogy ezt a sokszor megcsodált székelykaput is a magyar nemzet édes testvére, a székely adta Európának. Igy nemzettörténelmi szemponton túl a székelykapunak kultúrhistóriai jelentősége is van.

Történelmi időrendben soroljuk fel a Kr. sz. u. V. században élt *Priscos Rhetornak* írását, aki a nagy hun király, Attifa kortársa volt és mint a keletrómai császárság követe megfordult Attila udvarában is, melyről hiteles jelentést írt. Ámbár őt nem azért küldték, hogy a székelykaput megnézze, mégis politikai természetű munkájában is megemlékezik a hun király díszes fakerítéseiről. Görög írása magyar fordításban így hangzik:

„Néhány folyón átkelve, megérkeztünk a legnagyobb faluba, ahol — mint mondották — Attilának valamennyi közül leghíresebb szállása volt, fából és gyalult deszkából összeillesztve és fakerítéssel körülvéve, amely nem biztonság végett, hanem csak dísznek volt ott. A királyé után Onegesinsé vált ki, amelyet szintén fakerítés vett körül, de ez nem volt tornyokkal is díszítve, mint az Attiláé."

Itt újra elismételjük, hogy nem véletlenül volt az sem, hogy éppen *Udvarhely* megyében, az anyaszékben találnak „iratos" nagy székely kapukat még manapság is, ahol annyi név őrzi Attilának, az Isten ostorának emlékét.

Ha a székelykapu szerkezetét, díszítését és eredetét vizsgáljuk, akkor még messzebb kell mennünk Attilánál. Ugyanis minden székelykaput dekoratív galamdúc díszít, amelyben nincsen rendesen galamb, sőt a galambot ott találjuk — a kiskapu feletti zárt téren is, az úgynevezett képszéken — festve. Majdnem minden székely kapu oszlopán a kapuzábén reliefben pompásan kifaragva ott találjuk a pálmákat tartó sassanida oszlopokat is. Ugyancsak minden székelykapun ott van a Napot tisztelő, keleti népek ornamentikájában annyira jellemző napkorong, őseink napkeleti hazájából, Hunornak és Magyarnak csodaszarvast látó, édes álmából hozták magukkal ezt a tündérkaput, ahol elhaladtak, ahol megálltak, ahol valami szépet találtak, az mind bevésődött lelkűkbe, majd később felíródott százados cserefából faragott kapujukra. Igy a galamb is, amely az uralaltáji Nagymagyarországon a Kr. sz. u. 2. évszázadig a tiszta, fehér, áldó és megtartó isteni erőnek volt a jelképe. E kort követő időben ez a galamb a szimbóliuma a mezopotámiai *Istár* istenasszonynak, vagy a nyugatázsiai vidékeken nagy tiszteletnek örvendő *Asztarténak.* Ez a mély vallásos elem, amely a székely nemzetet a mai napig is határozottan jellemzi, a kereszténység felvétele után is felvéződött a székelykapura. Ugyanis minden székelykapura a kisajtó felett van írva a tulajdonos és neje neve, foglalkozása, címere és a kapu építési éve. De egy székely kapuról sem hiányzik a felírás elől:

„Az Isten segedelméből épité Nagy

[Erdélyi Magyar Adatbank]

András és hites felesége, Fazekas Ágnes." A szegény oláhfalviakra itten is rájár a rúd, mert egy világjáró^ utazó egyszer egy oláhfalvi atyafitól azt kérdezte a mende-monda szerint: — Ugyan bizony, mondja bátya, miből építik ezeket a székelykapukat? — miközben a tudós turista az egyik, kapuzábét rajzolta magának. — Há nem tudja az urasága — fittyentett oda a székely — há Isten segedelméből építik ...

A székelykapun így rajzolódott fel a perzsa-oszlop, a pálmafa egy-egy korszakot, egy-egy művelődési hatást, egy-egy országot jelölve a hazátkereső székely nemzet életében. Igy került *Veress Péter* nemes székelynek 1751-ben épült kapujára a tenger, a halleány, a griffmadár, a Nap és a Hold, *Dálnok* községében.

Az itt látható egyik képünkön, amely egy telekfalvi zárttornác bejáratát ábrázolja, már tiszta török hatás jelentkezik. Amikor a sötét belvilágból nagyszerűen lehet kilátni, viszont kívülről a keskeny nyíláson át nehezen lehet betekinteni, mint a hárem ablakán.

A székelykapu szerkezete, megépítése és kifaragása, valóban mesteri munka. Rendesen két bejárata van: a köríves nagy bejáró, amelyen egy szénásszekérnek kell beférnie, meg a kényelmes kisbejáró kiskapu a gyalogos számára, amely fölött rigmusok szoktak felírva lenni:

Ilyenek: *„Békesség a bémenőre, Áldás a kilépőre!"*

Vagy: *„Szives vendéglátó ez kapu gazdája,*
De a gonosz embört bankos bottal várja."

Vagy: *„Kerítések háta: tolvajok járása.*
Becsületes ember a kapát használja

Vagy: *„Készült ez a kapu Isten segedelmén,*
Az ezerkilencszázhuszonhat végén,
Aki állította szíves vendéglátó
De a hitvány embert furkós bottal váró."

Sajnos meg kell vallanunk, hogy napjainkban mindég kevesebb és kevesebb székelykapu készül. A régieket is csak úgy lehet még megvédeni, hogy az elkorhadt, földben levő oszlopokat ráklábra teszik, így a díszes felsőrészt, még egy százévre is meg lehet óvni. Újabban egészséges lelkes mozgalom indult meg a tanítók, papok és népvezetők között, hogy a sok pénzt felemésztő lakodalmi dáridók helyett, minden székely ifjú párt, egy új székelykapu fogadja hajlékában, mint ahogy régen.

„Mert ha ez a kapuforma kiveszne — mindja *Viski Károly* kitűnő etnográfusunk — kirothadna a székely falu utcasorából, ezzel a székelység legjellemzőbb alkotását, művész tehetségének, díszítő kedvének legbeszédesebb bizonyságát veszítené el nagy kárára magának s az egész magyarságnak. A székelykapu a székely falunak, utcának, életnek címere, büszkesége, a székely mult, történeti hivatás fába vésett nagyszabású bizonysága, fába rót oklevele; olyan, amilyennel kevés nép dicsekedhetik."

A magyar ifjúság fogja tudni kötelességét itt is.

A székely rovásírás.

Mikor a művelt Nyugat országainak tudós főpapjai és országkormányzó előkelői csak lassan kezdik tanulni a latin írást, akkor a székelység pásztorai és mester emberei Ázsiából hozott ősjelekkel már ismerték és rótták a betűket. Ezekről tanúskodtak az Udvarhelyszéken talált rovásírási emlékek, melyek közül az 1930-ban felfedezett székelyderzsi téglaírásról *Paizs* Dezső gondos tanulmányában kideríti, hogy az a XIII. századból *származott.* Hogy a székelyek már történelmük kezdetén is használták ezt az érdekes jobbról balra haladó írást, arról történetíróink is megemlékeznek. Igy *Bonfinius,* Hollós Mátyás király történetírója a székelyekről ezeket írja: „szittya betűik vannak, amelyeket nem papirosra írnak, hanem fácskára rónak. Kevés jellel sok értelmet fejeznek ki — vagy ahogy maga mondja — paucis notis multa sensa comprehendunt". *Benczédi Székely István* 1559-ben írott magyarnyelvű krónikája pedig így emlékezik meg a székely rovásírásról: „Huniabeli székely bötükkel élnek mind e napiglan".

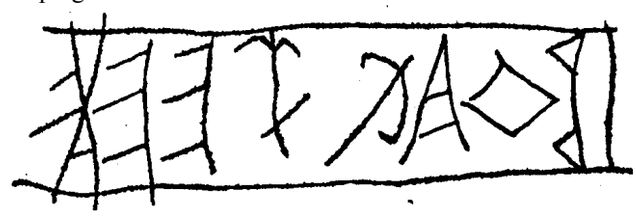

Székely rovásírásos tégla Székelyderzsről. Udvarhelymegye.

A rovásírás úgy történt, hogy a rovásbotot a székely baljában tartotta és késével, bicskájával (a bicsak török szó: írószerszámot jelent) felülről lefelé róta a szögletes, merev, a vágás technikájának megfelelő írásjeleket. Tehát a rovásbotot, ha vízszintesen tartjuk, akkor jobbról balra kell olvasnunk, ellenkezőleg a mi írásunkkal. Míg, ha függőlegesen tartjuk a pálcát, akkor felülről lefelé betűzzük. A székelyföldön most is a szerelmes legény szíve választottjának hímes guzsalyt, virágos botikát farag. De-sohasem használja ezt a szót, hogy „farag", Ő ír! A nóta is azt mondja:

Orbán, István, kincsem!
Irj guzsalyát nékem!
Irnék bíz én kincseim,
De nincs írókésem!

A rovás szó magyar nyelvkincsünkben különféle formában van meg. Ha valakinek sok törleszteni valója van, akkor azt mondjuk, hogy „sok van a

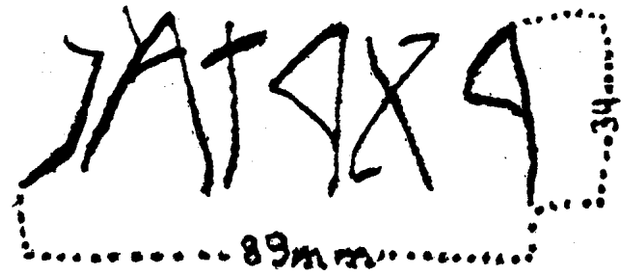

A bögözi székely rovásírásos félirat a XV—XVI. század fordulójáról. Udvarhely m.

rovásán"! E szólásmondásnak is az az eredete, *hogy* a régi világban rovásbotra vágták, rótták fel az adót a polgárokra. Két egymás mellé tett botra írták fel a fizetendőt és a törlesztést. Egy rovásbot az adófizetőnél, a másik az adószedőnél volt. Mátyás király 1478-ban például elrendelte, hogy a falusi bírák ellenőrzés végett szolgáltassák be a rovásnyeleket. Találkozunk olyan kifejezésekkel is, hogy ez a falu ennek a városnak „az adókése alá tartozik". A pásztorok még most is használják a pálcikákra írt jelzéseket, hogy a nyájban történt eseménye-

két feljegyezzék; így van bárányrovás, dögrovás, (a szóbeszédbe is átjött), borjurovás és így a többi. Minden gazdának megvan sok helyt a rovásbotja a pásztornál, aki rendesen vezeti és írja azokat, ha történetesen nem is ismeri a mi latin írásunkat a maga ősi szittya írásjeleivel. Aztán így olvas róla: „Szeles Estánnak az Ároné tartozom 4 tehénnel, 3 harmadfü üszővel, két borjúval, meg egy bőrrel!"

Magam is láttam gyermekkoromban, hogy az építő pallér a szállított követ és homokot a szekerestől mindig ilyen rovásboton vette át. A pallér az átlyukasztott pálcikákat egy drótkarikán hordta, míg a szekeresek legtöbbször a kalapjuk mellé szúrták. Mikor egy téli szekérrel érkezett a fuvaros, akkor elővette az átadásnál a rovásbotját, átadta a pallérnak, aki kikereste a karikából az illető pálcáját, egymás mellé tette és mindkettőre egy rovást vágott a késével. Ez azt jelentette, hogy egy szekér szállítmányt elismert. A leszámolásnál pedig mindig ezeket a rovásbotokat használták.

Nagyfontosságú tehát, hogy a magyar nemzet ősi műveltségét olyan ékesen bizonyító rovásírásnak három eredeti emlékét őrzi az udvarhelyi anyaszék, míg a többi emlékeink csak másolatok. Nagyon valószínű azonban, hogy még több rovásírás fog előkerülni Udvarhely megyében az idők folyamán. Megállapított idősorrendben az alább következő emlékek ismeretesek a tudomány előtt:

1. A székelyderzsi unitárius templomból kikerült téglafelirat, feltételezett ideje a XII. század. (Az itt talált falkép, freskó a feljegyzés szerint 1419-ből való.)

2. A csíkszentmiktósi felirat 1501-ből. Csak másolatban ismeretes. Egyik másolatát a marosvásárhelyi Gr. Teleki-könyvtár őrzi kéziratban. Tartalma a következő:

„Urnák születésétől fogván 1501 esztendőben Mátyás, János István kovács csinálták, Mátyás mester, Gergely mester csinálták."

Szépen olvashatóan írt rovás.

3. A harmadik értékes magyarnyelvű, székely-rovással írt nyelvemlékünk is csak másolatban ismeretes, mint *konstantinápolyi,* helyesebben istambuli epigrama; 1515-ből való, másolása valószínűleg későbbi. 1553—1555 között jegyezte le a lelkes *Dernschwam,* német feliratgyüjtő egy konstantinápolyi vendégfogadó istálójának falán lévő márványtábláról. Történelmileg is ellenőrizett tartalmát a jeles *Thomsen,* dán tudós és *Sebestyén Gyula dr.* fejtették meg a következő értelemmel: „1515. esztendőben írták ezt... László király... öt követét járatták itt... bélaji Barlabás kett esztendejik it vált... nem tön... császár. Keteji Székely Tamás irta inét... Szelimb török császár itet be... 100 lovai."

4. Sorban a mohácsi vész idejéből származik az udvarhelymegyei *Bögöz* község református templomának belső falán ma is jól látható két szó: Atyaisten (v. Atyhai István).

5. Az *énlakai* unitárius templom menyezetén lévő, közismert felirat 1668/69-ből való Olvasása: Egy az Isten! Georgius Musnai.

6. 1653 március 12-én írta *Komáromi Csipkés György* a kismarjai Veszelin Pál emlékkönyvébe az alábbi csinos rovásírással húzott sorokat: „Elég énnekem az Isten kegyelme, te esmérd meg magadat!" Tovább 56 lappal meg ezt írta rovással: „Légy hü mind haláliglan és tenéked adom az élet koronáját!" A *debreceni* főiskola könytára őrzi.

7. 1690-ben másolta le *Marsigli Alajos Ferdinánd* Erdélyben jártában a fára rótt székely örök naptárt. Az érdekes naptár az 1906-ban meghatározott részletesebb tanulmány szerint a XV. század második feléből való a megállapított, nyelvtörténeti adatok alapján. A másolás címlapjára *Marsigli* gróf a következő figyelemre méltó sorokat írta olasz nyelven: „A Székelyföld régi szittya lakói nyelvének fára faragott gyüjteményei, mely a katholikus hitre először áttértek használatára a mozgó ünnepek naptárát tüntette fel s amelyet ugyanazon fadarabról magam gyüjtöttem és küldtem el olaszországi gyüjteménybe akkor, amikor Erdély szorosait elzártam."

Tehát láthatjuk, hogy három kincset érő rovásírás emlék van ma is kitűnő állapotban a székely anyaszékben. A legrégibb *székelyderzsi* feliratot tartalmazó tégladarab felfedezését *Balázs András,* ottani unitárius esperes a következőleg írta meg:

„Az 1929 év tavaszán a templom külső oldalát a szükség szerint vakoltattuk és meszeltettük. A templom északi oldalán a földtől 1.5 m magasságban a felduzzadt vakolat leverése alkalmával egy kis ablak körvonalai mutatkoztak. Ennek nyomán bontani kezdtem a vakolatot, és egy befalazott ablak került elő, melyet kibontottam és itt az ablakot befalazó tégla között találtam a kérdéses téglát. „Hossza 24.25 cm, szélessége 16.55 cm, a vastagsága 4,6—4,8 cm. A rovásírás legtöbbször a magánhangzókat a jelzésben összevonja, vagy kiugorja, így a derzsi téglafeliratot is többféleképen fejtették meg: *Jakubovich Emil, Németh Gyula, Asztalos Miklós* szerint:

Miklós (és) Derzsi-apa-pap (espe-res).

A *bögözi* református templom egyik freskójának rovásbetüs feliratát 1929. évben fedezték fel. A hat rovásjélt tartalmazó epigramma Krisztusfejét övező dicsfényben volt vörös krétával leírva. A felirat 89 mm. hosszú és 34 mm. széles. *Szigethy Béla* a Marsigli-féle kulccsal „Atyai Estánnak" határozta meg. *Jakubovich Emil* szaktudós, Atya Istennek olvasta.

*

Székely virágének.

Ha megcsodáltuk az udvarhelyi anyaszék két drága örökségét a Hargita fájába írt történelmét, a székelykaput és az ősi műveltségét bizonyító rovásírást, most szedjünk egy pár virágot a *Nyikó* mentéről, melyek a székelynép leikéből nőttek. Megmutatták már ezeket a művelt nyugatnak s gyönyörűnek találta ezeket a lélekvirágokat mindenki. *Szittya Horváth Lajos,* lelkes népdalgyüjtő és zeneszerző gyüjteményéből válasszunk ki egy párat igaz gyönyörűségünkre.

Egy szakasz az egész és mégis egész, nagy, emberi boldogság mosolyog felénk:

„Ne nézz reám, ne nevess,
Mert megtudják, hogy szeretsz!
Rám néziél-nevettél...
S így tudták meg, hogy engemet szerettél!"

Katonanótái őszinték és szívhez szólóak. Ime egy:

„Ablakomon besütött a holdvilág,
Az én babám abba füsüli magát:
Én is abba füsülöm a göndör hajamat.
Legény vagyok, szeretem a lányokat."

A következő egy kis ballada. Finom sejtelmes ének:

„Nem aludtam én az éjjel egy órát,
Hallgattam az édesanyám panaszát.
Hajnaltájban kezdtem elszöndörögni...
S valaki a kapun zárját zörgeti.
Édes Rózsám, gyere ki a kapuba,

Nem én vagyok, csak a lelkem jött haza.
Édes rózsám, jöjj ki a ház elébe!
Tekints fel a kék, csillagos, nagy égre!
Csillagos ég! Hej, de régen utazol,
Nem láttad-e jönni babám valahol?
Bíz én láttam Északamerikában,
Ott dolgozik ulinánci vasgyárban...”

A most következő, udvarhelyszéki nótát már országszerte dalolják:

„Látod-é babám, látod-é babám
Ahajt azt a nagy högyet?
Amíg azt a högyet, amíg azt a högyet látod,
Én a tied nem leszek!
Aztat a högyet, aztat a högyet két markommal elhordom!
Ha tudom!
Ugyis csak az enyém, úgy is csak az enyém,
Löszöl édes galambom!

Látod-é babám, látod-é babám
áhajt azt a nagy vizet?
Amig azt a vizet látod, amíg azt a vizet látod,
Én a tied nem leszek!
Áztat a vizet, aztat a vizet kalapommal elhordom!
Ha tudom!
Ugyis csak az enyém, úgyis csak az enyém,
Löszöl, édös galambom!

Látod-é babám, látod-é babám, ahajt azt a nagy tüzet?
Amíg azt a tüzet látod, amíg azt a tüzet látod,
Én a tied nem leszek!
Aztat a tüzet két szömömnek könnyeivel eloltom...
Ha tudom!
Úgyis csak az enyém, úgyis csak az enyém
Löszöl, édös galambom!”

Ha az ember a szívébe teszi ezeket a gyönyörű virágokat, soha többé el nem hervadnak.

Lévai Lajos dr.

A Sepsi járás néprajza.

A *Sepsi* járás Háromszék vármegye legnagyobb járása, amely északról dél felé az egész megyét átöleli az *Olt* völgyében. Az Olt völgyétől nyugatra is kiterjed pár kilométerre, kelet felé pedig a *Feketeügy* völgyében Borosnyó és Lécfalva vonaláig. Ez a földrajzi helyzet magával hozza néprajzi szempontból azt, hogy nem beszélhetünk külön Sepsi járás néprajzáról, hanem mindazt, amit Sepsiben látunk egész Háromszéken megfigyelhetjük.

Az emberiség életében megállapítható fejlődést két nagy csoportba oszthatjuk: a civilizáció és a kultúra fejlődésére. Ha civilizáció alatt azoknak a technikai vívmányoknak az összeségét értjük, amelyek megkönnyítik az embernek a fizikai környezethez való alkalmazkodását akkor a következő jellegzetességekre kell. figyelemmel lennünk:

1. Primitív foglalkozások (földművelés, pásztorkodás, állattenyésztés, halászat, vadászat, méhészet). 2. Magvak megőrlése (malmok). 3. Kezdetleges eszközök tűzcsinálásához. 4. Élelem, ital. 5. Település, lakás. 6. Ruházat, díszek. 7. Primitív, fegyverek. 8. A falusi technika és háziipar (szövés, fonás, varrás), fa-, kő-, fém- és csonteszközök készítése; autochton kisipar, (vesszőfonás, fazekasság, cserzés). 9. Kezdetleges szállító eszközök/10. Népi árúcsere.

A kultúra alatt pedig azokat a szellemi (lelki) adottságokat értjük, amelyek megkönnyítik a társadalmi környezethez való alkalmazkodást: 1. Hagyományok. 2. Szokások. 3. A nép ismeretei. 4. Népművészet. 5. Népi irodalom.

Ha a fent említett két főjellegzetességet vizsgáljuk Sepsi járásban, azt kell megállapítanunk, hogy bizonyos jellegzetességek terén nagy fejlődésen, sőt veszedelmes fejlődésen ment át, viszont másoknál a fejlődés egyáltalán nem észlelhető.

Primitív foglalkozások.

A vadászat ma már szórakozás és csak igen kis mértékben szolgálja a nép gazdasági fejlődését. A ragadozó vadállatok kézrekerítése oly nehéz, hogy azt az egyszerű nép nem tudja megtenni. Legfeljebb az apróbb mezei állatok fogása közismertebb, amelynek az elejtése nem igényel fegyverhasználatot. A hörcsögöt vízzel szokták földalatti házából kihajtani és így jutnak értékes prémjéhez. A 22 éves román uralom oiy drága foglalkozássá tette a vadászatot, hogy sok helyen igen elszaporodtak a farkascsordák, mivel a köznép nem juthatott lőfegyverhez. Még mindig megtalálható formája a vadászatnak a csapda. Télen, a mátyásmadárfogás, amelyet úgynevezett szajkóüttetővel fognak meg, elterjedt formája a madárfogásnak. A mátyás nyelvét felvágják, vagyis a nyelve alsó részén lévő vékony hártyás bőrt vágják el, miáltal szabadabban mozog a nyelve. Ezáltal különösebb, beszédhez hasonló hangot ad. Ezért szokták azt mondani, hogy a mátyás megtanul beszélni. A mátyás elfogása visszamutat a népek primitívebb életébe, arra az időre, amikor a vadászatból egy következő foglalkozási ág fejlődik ki: az állattenyésztés.

Az állattenyésztés valamelyes fejlődést mutat. Semmi sem mutatja jobban, mint az alábbi eset. A román megszállás megszűntével az anyaország Erdély részére u. n. fajállatokat küldött. Miután hozzáértő bizottság átvizsgálta a küldött állatokat (főleg szarvasmarhákat) sajnálattal állapította meg, hogy a küldött állatok úgy fajtisztaságban, mint testi szépségben mögötte állanak az itten tenyésztett állatoknak.

Sertésállományunk tipikusan a környezet bélyegét hordja magán. Legtöbb helyen a zsír — vagy hússertés keresztezve van a hegy- és dombvidék sötét-tarka fajtájával, miáltal igen szívós és az itteni éghajlathoz legjobban alkalmazkodó fajtát tenyésztettek ki.

A juhtenyésztés sajnos a román rablógazdálkodás szomorú bélyegét hordja. Igen sok helyen a román pakulár elsatnyította az állományt. Úgy számban, mint minőségben javításra szorul.

A pásztorkodás megtalálható minden székely faluban, bár juhpásztorkodással nem szívesen foglalkoznak, mert legtöbb helyen lenézett foglalkozásnak tartják. Ezért különösen a román megszállás idején igen sok székely falu juhnyáját román pakulárok őrizték, legeltették. A juhokat Szent György napján seregbe szedik, vagyis a gazdák kiadják a bácsnak. A bács átvételkor, a megegyezés szerint kötelezi magát, hogy minden fejős juh után az egy vider túrót (sajtot) és a kilogramm órdát pontosan megfizeti. Ezután megegyeznek arra vonatkozóan, hogy a nyírást mikor végzik el. A juhnyírásra a tulajdonos fölmegy az esztenára és a jelenlétében a bojtár megnyírja a juhokat. Ezután a gazda a juhait többé nem látja őszig, Szent Mihály napjáig, mikor is a bács kiosztja a juhokat, hogy aztán a teleltetés a tulajdonos gondja legyen. Nagyon sokszor a kisgazda a néhány anyajuhból csak néhány bőrt kap vissza, mert időközben sokat elpusztítanak a farkasok. Az őszön akolba került juhok a tulajdonosnál telelnek ki. Tavasszal bárányokkal szaporodik az állománya. A bárányokat a kisgazda otthon tartja a csűrkertben, ahol

[Erdélyi Magyar Adatbank]

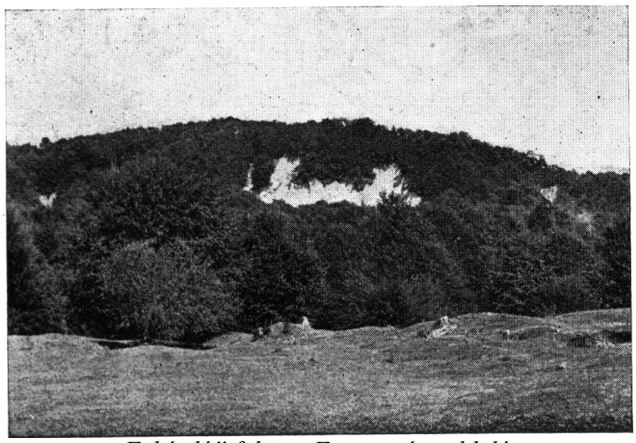

„Fehér ló" foltja a Firtos csúcs oldalán.
(Bányai felv.)

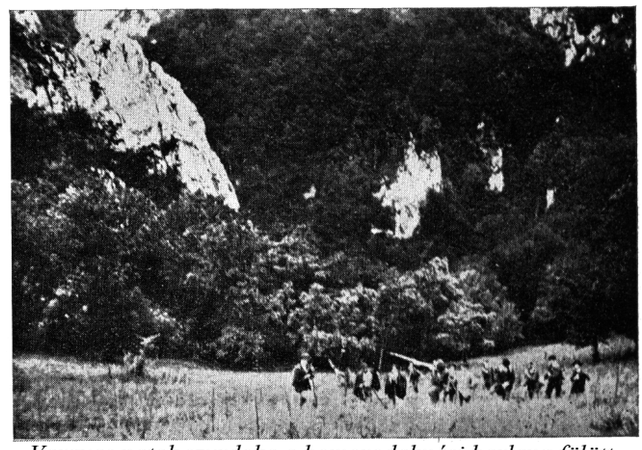

Vargyas patak szurdoka a homorodalmási barlang fölött.
(Bányai felv.)

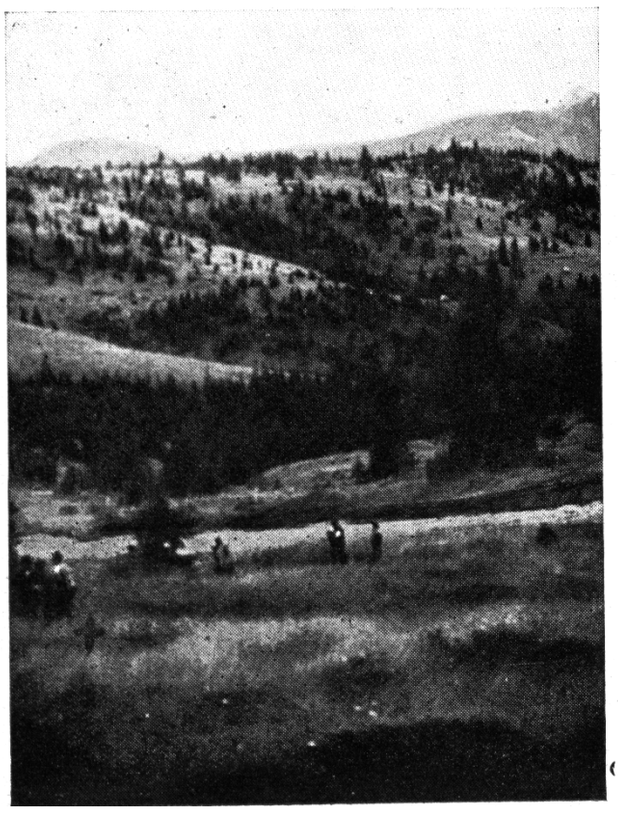

Az Olt forrás-vidéke Gyergyótekerőpatak határában. (Bányai felv.)

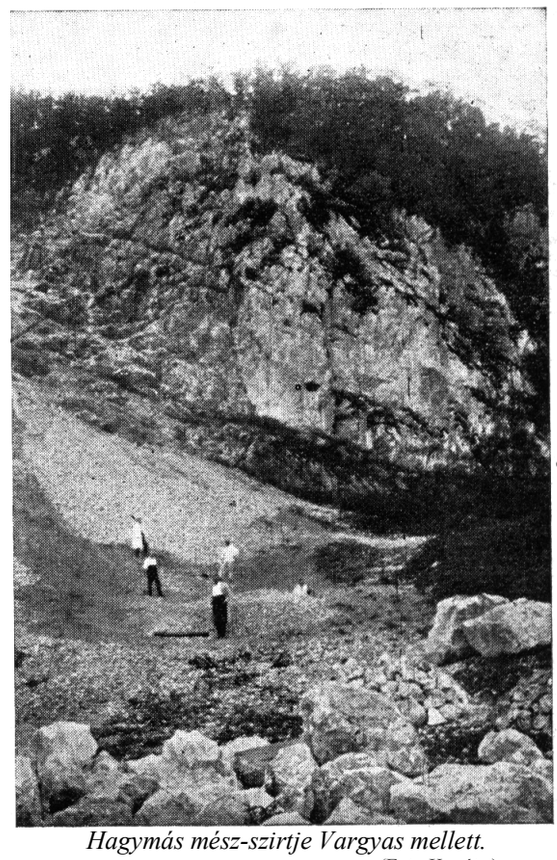

Hagymás mész-szirtje Vargyas mellett.
(Foto Kováts.)

Gyergyószárhegyi márványbánya.
(Bányai felv.)

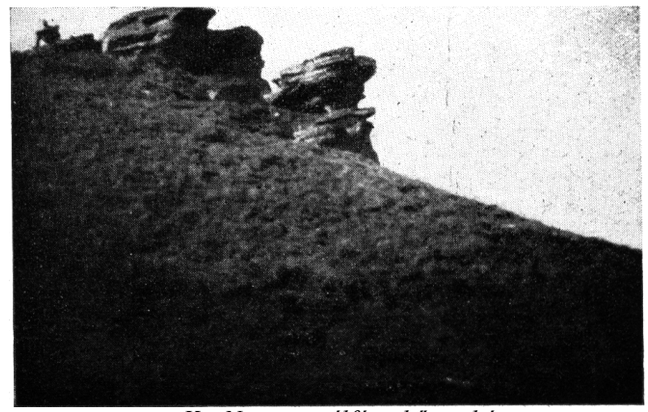

Kis Nemere szélfújta kőgombái.
(Bányai felv.)

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Csíkszentdomokosi mészégető-kemencék.
(Victoria szöv. felv.)

Kibédi vizimalom, fűrésztelep, olajprés.
(Ref. egyház gyüjt. Kibéd.)

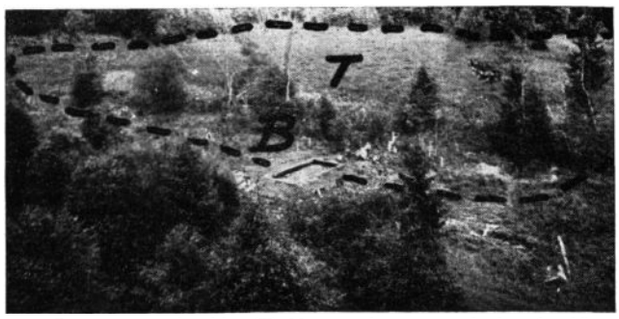

Borvizes gyógyláp (T) Hargitaligeten, a hideg fürdőmedence mellett. (B) A lápi körontó felfedezési helye.
(Bányai felv.)

Csíkszentdomokosi kőbánya. (Victoria szöv. felv.)

Fatelep Csomakőrösön. E telken állt Körösi Csoma Sándor szülőháza. (Victoria szöv. felv.)

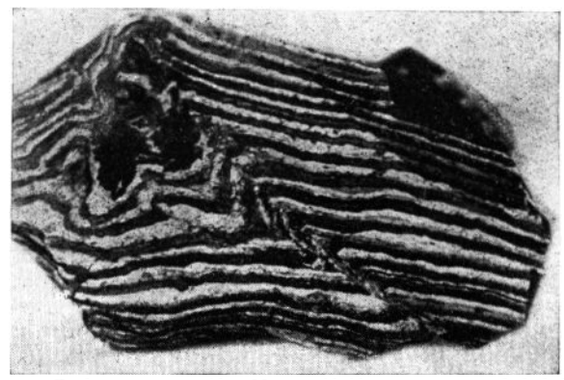

Dobostorta-opál a Hargitából, itt van egyedüli lelőhelye.
(Bányai felv.)

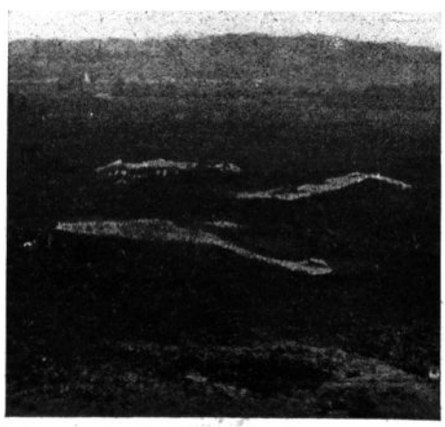

Iszapvulkánok Fiátfalva mellett.
(Bányai felv.)

Oláhfalvi fűrészmalom a letarolt Hargita alatt.
(Bányai felv.)

a disznókkal együtt legelnek, vagy a szalmakazalokat rágják körül.

A vidék délkeleti szélén jelenleg három román falut találunk. Ha a Magyar Statisztikai Közlöny évszámait lapozzuk, azt látjuk, hogy a 80-as évek közepén még sem *Dobolló,* sem *Bácstelek,* sem *Farkasvágó* nem létezett. Ezek a román falvak nem voltak egyebek, mint egy-egy esztena, ahová *Romániából* hoztak pásztorokat (a székely nem szívesen őrizte a juhot), akik később önállóan kezdték a juhászatot űzni és állandó telepet létesítettek. .Még az 1890. és 1900-as statisztikák egy-egy szomszédos község lakosságához számítják ezen telepek román lakóit, akiknek a foglalkozása a pásztorkodás volt. Ma már külön közigazgatási tényezők.

A szarvasmarha pásztorkodás többféle formában történik. A legtöbb hegyvidéki faluban, a hegyvidéken lévő erdők és tisztások alkalmasak a nyári legeltetésre. Némely faluban intézményesen történik a legeltetés.

A kisgazdák az apró borjúkat kicsapják és a közeli erdőkben tartják egész nyáron: Egy-egy községből összeszekerül egy csorda 80—100 drb.-ból álló állomány. Az őrzést vagy felváltva végzik 3—4 napig kettőnként, vagy pedig egy szegényebb pásztort fogadnak őrzőnek.

Ha a primitív foglalkozások közül, a legprimitívebbet keressük, az kétségtelen a halászat lenne. A legelmaradottabb vidék őslakójának életét olvasva, tudjuk, hogy az patak mellett telepedett meg és ottan addig leste, figyelte a sütkérezni kívánkozó halakat, amig sikerült elfogni őket.

A nagy világháború után még nagyon jól megfigyelhettük, amint az öreg székely kihasználva az *Olt* és *Feketeügy* áradás utáni vízapadását, az ezekbe torkoló patakok medrét sikerrel figyelte és az ottmaradt halakat igen gyakran szabadkézzel is ki tudta fogni. Később a hálónak is igen sok. fajtáját használták, úgy a cérnahálót, mint a nád- vagy csigolyavarsát. A román polgári büntető bíróság azonban, gyorsan beszüntette ezt a foglalkozást is.

A primitív foglalkozások legegyszerűbb formájából fejlődött ki a földművelés. Az egykori gyüjtögetés érlelte meg az ősemberben ez új foglalkozási ágat. A magvak télire való eltevése hozta magával a földművelést. A gyüjtögetés még megtalálható egyes helyeken. Legszegényebb néprétegünk még ma is gyüjtögeti a télire való faágat. A kenyérsütéshez szükséges hevítőágat összegyüjtik és módosabb gazdáknak lisztért, szalonnáért, zsírért, stb. adják el. Tehát a kereskedés ősi formája, a cserekereskedés is megtalálható. Ugyancsak a földnélküli szegény népréteg gyüjtöget nyáron gombát, epret, málnát, szedret, áfonyát, vagy pedig teának való áfonya levelet, hársfavirágot stb.-t. Ezeket szintén cserébe adja burgonyáért, tojásért. A földművelés főfoglalkozás ezen a vidéken. Az éghajlat és a talajviszonyok, a folyók és patakok völgyei mind gazdag lehetőséget nyujtanak a földműveléshez. Fejlődési fokozatok mutatják a haladást. Bármennyire is el volt zárva a művelt Nyugattól, a székely élelmesség elleste a földnek modernebb művelési lehetőségeit és ma a régi faekéket, a szakeke váltotta fel; a kézzel való vetést a vetőgép munkája helyettesíti, sőt a kapálásban is kezdik bevezetni a gépeket.

Sepsi járásban nagybirtok nincs. Középbirtok alig van 2—3, sőt igen kevés a kisbirtok is, mert a székegység túlnyomó többsége törpebirtokon gazdálkodik. (Magyarázatképpen jegyezzük meg a birtokok nagyság szerinti elnevezését. Nagybirtok alatt általában az 1.000 kat. holdon felüli birtokot értjük; középbirtoknak a 100 és 1.000 kat. hold közötti birtokot; kisbirtoknak a 100 holdon alulit, míg az 5 holdon aluli birtokot törpebirtoknak nevezzük.)

A világháború előtti ugarrendszer ma már nem létezik, csupán egy-két szegény talajú község határában. (Köztük *Magyarós, Szacsva.)* A földnek a művelése egészen családiasán történik. A törpebirtokos maga szántja meg a földjét két tehénkéjével, vagy két kis lovával, maga veti bele a gabonát saját kezével, ő és családtagjai aratják le, hordják haza és a rokonság segítségével csépelik- ki. Vannak akik nem szemetelnek az udvaron, hanem a falu végén felállított cséplőgéphez-viszik egyenesen a gabonát és ott cséplik ki.

A kisbirtokosok is hasonlóképpen végzik a föld művelését egy kis különbséggel. A kisbirtokosnak az állatállománya több mint két tehén, vagy két ló, úgyhogy a szántást és boronálást, sőt a géppel való vetést is képes elvégezni, ellenben az aratást, vagy kapálást már idegen segítséggel oldja meg. Minden kisbirtokosnak van két-három u. n. bejáró családja — a földnélküli családok közül — ezek a családok részibe dolgoznak. Részibe kapálnak, rendszerint harmadába. A kisbirtokos csak megműveli a földet és beleveti a kapásnövény magvát. A többi munka a harmadásé. Elvégzi a kétszeri, illetve háromszori kapálást, aszerint, hogy a kapásnövény kukorica, burgonya vagy répa. A kukorica leszedését, illetve a burgonya és répa kiszedését szintén a harmadás végzi. Három egyforma csomót (halmot) rak a leszedett kukoricából és a tulajdonos ezekből kiválaszt kettőt, azokat felrakja és hazaszállítja. Miután, a sajátját hazahordta, rendszerint harmadásának is szívességből hazaszállítja a harmada részt. (Azért szívességből, mert ez nincs benne az egyezségben.) A szalmás gabonának csak a learatását *szokta* kiadni a kisbirtokos, szintén részibe. Kilencedibe, vagy tizedibe. A learatott gabonát kévébe kötik, minden 18 kéve kitesz egy csómót. Ha tizedibe aratják, akkor minden tizedik csomó az arató részesé, emellett legtöbb esetben 1 kg. szalonna, az aratás ideje alatt 1—1 ebéd és 1 kenyér jár daraboként. A gabona behordását a kisbirtokosok rendszerint kalákával végzik, mivel nemcsak a ésürbe hordanak, hanem az udvarra is asztagot raknak, amit a változatos időjárás miatt gyorsan el kell végezniük. Négy-öt kisbirtokos gazda hord ilyenkor egy udvarra. A hordás végén ünnepi ebéddel távoznak, hogy következő nap, a következő gazdának hordják be a gabonáját.

A cséplést szintén kalákával végzik. Nagy kiadást jelent a cséplés, mert minden család gyerekeivel együtt a cséplést végző gazdánál étkezik. *„Húszan dolgozunk, negyvenen eszünk”* szokták mondani ilyenkor. Először a csűrből csépelik ki rendszerint az őszgabonát (búzát). Ennek a szalmáját a csűrkertbe szokták rakni, hogy az év folyamán aljszalmának használják fel. A tavasz-gabona (árpa, zab) szalmáját a kiürült csűrbe szokták behordani, mert ezt télen az állatok etetésére használják fel.

A cséplés kizárólag géppel történik. A háború előtt használt tüzesgépet újabban kiszorítja a traktor, amely nagy rokonszenvnek örvend, mivel a tüzes kazán és a cséplő állatokkal való vontatása nehézkes. A régen művelt lovascséplés ma már nincsen meg. Kézicséppel rozsot csépelnek még néhány helyen, mivel a zsuppos házak és csűrök szórványosan még megtalálhatók.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

A kicsépelt gabona szeme legtöbb helyen a padlásra (hijju) kerül. Gabonást csak a módosabb gazdáknál látunk, vagy még inkább a régi nagy kúriák mellett, amelyek ma már messziről kiáltják a szemlélő felé az idő könyörtelen viselkedését. Ezekben a régi kúriákban emeletszerű berendezés volt. Fenn lakott az úr és a pince helyiségben a zsellér. Ma, ha a ház épségben meg is van, a kúria őse már régen jobblétre szenderült, az egykori szorgalmas zsellér tulajdonát képezi a ház. Ha egykor a pincehelyiségben lakott az öreg zsellér, most a fia az egész ház ura lett.

A magvak megőrlése ma már nagy többségben műmalmokban történik. Szórványosan, a hegyvidéki falvakban vannak még apró malmok, amelyek a gabonát csak összetörik, flakkra őrlik. A *Feketeügy* völgyében máma nagy műmalmok vannak, a legfinomabb osztályozó gépekkel.

A kenyértészta sütéséhez szükséges tüzet legtöbb helyt már gyufával gyújtják, azonban még mindig vannak a tűzcsinálásnak ősi mesterei, akik taplóval, tűzkővel (kova) és acéllal gyújtanak tüzet. Erre a célra a bükkfataplót szárítják, áztatják és potyolással kikészítik.

Élelem, ital.

A tésztából kisült kenyeret természetesen nem szárazon fogyasztja a székely; még a legszegényebb is mellévalóval eszi meg. Ez a mellévaló vegyes. Nyáron a gombaszedés idején gombáért, vagy eperért, málnáért és szederért a szegényebb ember módosabb családoktól egész nyárra való zsírt, lisztet, szalonnát szerezhet. Háza körül kis ágyás kerti veteményt gondoz. De legtöbbnek gondja van arra, hogyha semmiből is, de egy kis malacot felneveljen. Ennek az eltartására szükséges eledel ismét a módosabb családok asztaláról kerül elő. A napszámos ember — miközben kapál — kisállatja részére cikóriát, füvet és más burjánt gyüjt össze. Ha ehhez egy kis ételhulladékot is kér a vacsora után, kész a malac eltartására szükséges eledel. Mikor megtörtént a betakarodás (mezei növények behordása) és elreked (az első hó leesik), már hízott malacot vághat le, amely ha nem is nagyfalatot biztosít a sokgyerekes szegény családnak, de van miből télen időnkint kóstolni. Nagyon sok család csupán a nyári munkája révén megfelelő télire való élelmet szerez, s már olyan eset is történt, hogy a szegény napszámos hitelezője lett a munkaadó vagyonosabb gazdának.

A nyári élelem a konyhakertből kerül elő, természetesen az ahhoz szükséges disznózsír nem marad el. Általában azt mondhatjuk, hogy az élelem terén a székely ember igényes.

Ital. Ha azt kérdeznénk, hogy az emberiség hogyan jutott a szeszesital fogyasztásához, akkor messzire vissza kellene mennünk a multba, hiszen tudjuk, hogy bizonyos növények nedvét ma is fogyasztja a legelmaradottabb bennszülött is. Sajnos, itten a magyar nép ősi betegségét látjuk a székelynél. Ha öröme van, örömében iszik, ha elkeseredik, bánatában öblögeti torkát, még pedig pálinkával, borral, rendszerint azzal-, amelyik olcsóbb. De itt is látunk eredetiséget. Tavaszszal ma már inkább az ifjak látogatják a nyírfa erdőt, hogy a nyírfa törzséből viricset csapoljanak. Ez a legegyszerűbb és legeredetibb formája az italnak. Azonban a székely ember ennél a primitív módnál többre képes. Minden székely háznál a nyárvégi és őszi munkálatoknál jelén van a csügör. Meleg nyári napokon munkaközben szokták ezt az élvezetes italt fogyasztani. A hulladék almát összetörik, vizet öntenek rá és két-három napi állás után élvezhető ital keletkezik belőle. Ez a csügör. Ha körtehulladékkal vegyítik, még élvezhetőbb itallá változtatják.

Fejlettebb formája az italkészítésnek a házi sör. Rendszerint pünkösd ünnepére szokták főzni az árpa gyors csiráztatása által. Miután a főzési műveleteket elvégezték, az ereszbe viszik s a sört egy csöbörben állani hagyják.

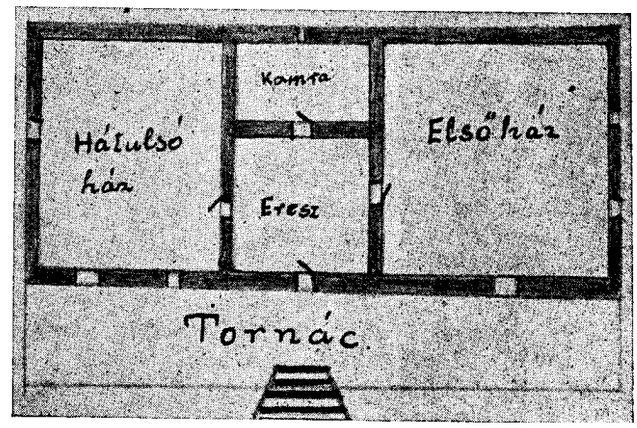

Székely ház alaprajza.

Lakás, település.

Az eresz a Székelyföldön többféle. Ezen a vidéken a középeresz a szokottabb forma, megkülönböztetésül a sarokeresztől, mely csíkmegyei jellegzetesség. Az eresz a székely ház elengedhetetlen velejárója. Az ősi székely házban valószínűleg *Háromszéken* is megvoltak a *Csíkban* még ma is meglévő hálófülkék, amelyek a ház tartozékai voltak, sok gyerekes családnál. A ház két főrészből áll. A nagyház vagy elsőház (az út felőli szoba) ezt csak kivételesen vendégnek használják. Hátul, a csűr felőli szoba, a hátulsó ház. Ezt használják konyhának, hálószobának, dolgozónak, egy szóval az élet minden megnyilvánulását itten látjuk, mert az elsőházat a család tagjai nem piszkítják be. Itten tartják a szép szőtteseket és a vasárnapi gúnyát is.

Az első és hátulsó ház között foglal egy keskeny teret el a középeresz. Régebben az eresz szabad volt, ajtó nélküli és valószínűleg később alakították át egy rendes szobává. Rendszerint pince-lejárónak és padlásfeljárónak szokták használni, valamint itten tartják a lisztes zsákokat is. Némely háznál a két szoba között csak eresz van, másoknál pedig az eresz csupán felét foglalja el a két szoba közötti térségnek, míg a másik felében szemben az ereszajtóval a kamra van. A székelyháznál nem padlóról, hanem házföldjéről beszélünk. A házföldje döngölve készül agyagból, ezt hetenkint szokták újra tapasztani, tapasztás után pedig homokkal hintik be (füvenyezik). Ritkán egyes házaknál még tornácot is találunk. A tornác faragott faoszlopos, mellvédje fűrészelt, mintás és sűrűn deszkázott. Néha egészen síma, minden díszítés nélkül. Újabban kezd ritkulni a háznak ez a szép dísze is. A házfedele a közönséges sátortető, zsindely födéllel. A házon kémény nincs. Ehelyett a régi házak tetődísze a tető végén a kopjafa volt, vagy egyes huszár-katona családnak a házán fából készült lovas-huszár. Ma már ez is eltűnt. A ház oldalát alkotó bornák lécezettek és tapasztottak.

Szorosan a házhoz tartozik a gémeskút és a tö-rökbúzakas. A székely ház alatt általában a hozzátartozó épületeket és mellékhelyiségeket is kell értenünk. A ház rendszerint az út vonalára merőlegesen épül, míg a csűr, az udvar végén párhuzamosan az úttesttel. A csűr zsúppal, zsindellyel födött és födele alatt található az istálló is. Ez gyakorlati szempontból fontos, mert télen nem kell a hidegben és hóban künn járni a kósttal (takarmány). A csűr széles bejáratú, hogy rakott szekérrel be lehessen állani és jobbra és balra, az odorba és az istálló-padlásra leüríthessék a szekeret. Az odorba és istálló-padlásra szokták nyáron cséplés előtt a szalmás gabonát rakni, míg cséplés után a tavaszgabona szalmáját és sarjut tesznek. A csűrbe nagy széles kapu vezet, míg onnan a csűrkertbe legtöbb helyen, kiskapu. Ezen a kis kapun szokták kiereszteni a szekér rúdját, mikor a szekéren levő takarmányt az odorba, vagy az állásra rakják föl.

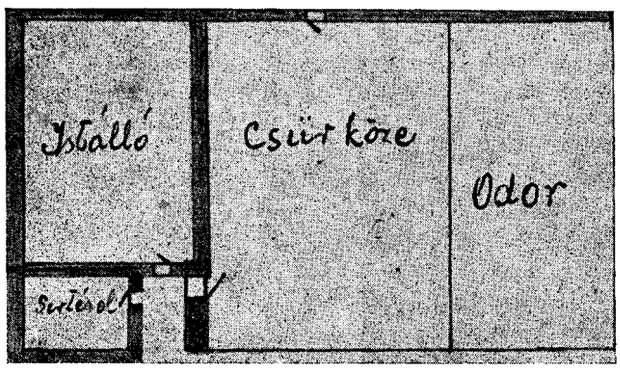

Székely csűr alaprajza.

A falvak rendszerint egy-egy folyó, vagy patak völgyében épültek. Ezt a települést az évenként végigpusztító *Nemere* szél tette szükségessé. Azokban a falvakban, ahol a talajvíz igen mélyen van, ott az út szélén építenek közös-kutakat, hogy a költségeket az egész közösség viselje, és közösen is használják ezeket.

Gazdaságok. Általában a falu két részre oszlik, ú. m. a jószág és a falu határa. Jószág alatt a telket és a rajta lévő épületeket értjük. Ez a jószág mindene a székely embernek. Ezért életnek is nevezik. Egy alkalommal egy tűz esetnél voltam jelen, ahol a ház nagyleánya is megégette magát. *„Jó messziről láttam, hogy az én életecském ég”,* — mondotta a hazaérkező gazda. — Az életecském szó a kis házat és udvart jelentette. Egy másik alkalommal a tanító szépírási gyakorlatnak felíratta az iskolás gyerekekkel a következő mondást: „Gazda szeme hizlalja a jószágot”. A gyerekek nem értették meg, hogy a telek, az udvar és épületek hogyan híznak meg.

Az utcáról bevezető kapu kétféle: tetővel ellátott és tetőnélküli kapu. A régebbi forma az volt, amelynél a kiskapu fölött tető kötötte össze a kapulábakat, míg a nagykapú fölött nem volt födél.

Ruházat.

Háromszék a székely vármegyék közül leginkább kivetkőzött népi jellegéből. Ez a népi jelleg, a népviseletben nyilvánul meg legjobban. A népviselet fontossága rohamosan növekedik az utóbbi időben, mert választani kell a most vagy soha között. Még nem késő, de közel van a népviselet vége. Ha tekintetbe vesszük azt, hogy Háromszék gazdasági központja *Brassó* város volt, továbbá, hogy a népviseletet legtovább hordó népréteg számottevő része a közel fekvő *Bukarestben* találta meg élete fenntartásához szükséges létminimumot, akkor talán sikerül megértenünk, hogy miért járunk a tizenkettedik óra vége felé a népviselet terén. Az óra ütését meghallották és felfigyelt Háromszék intellektuel közönsége a *Székely Nemzeti Múzeum* felhívására, amelyben arra kérte a falvak vezetőit, hogy gyüjtsék össze a még meglévő régi ruhadarabokat, mert már csak rongyokban hevernek a népművészetnek ezen igen értékes termékei. Sajnos, elég későn döbbentünk rá a szomorú valóságra, a valamikori szép viselet több formája teljesen kiveszett, úgyhogy ma azzal kell beérnünk, amit sikerült az utolsó percben megmenteni. Sőt nem mondhatjuk azt, hogy az ősi viseletét ma 100 százalékban elő tudjuk varázsolni. Ha tisztában vagyunk azzal, hogy a népviselet alatt azt a ruházkodást értjük, amelynek anyagát a nép termeli és készíti, akkor azt mondhatjuk, hogy Háromszék vármegye ezen részében, ami a ruha anyagát illeti az népi, ellenben a ruhakészítést ma már nagymértékben szabómesterek végzik és a régi, valószínűleg mintásabb és változatosabb formák ma egyszerűbb alakban jelentkeznek. A népviselet jó-tulajdonsága, hogy divatmentes. Ez az a pont, amiért a mai székely ember, de inkább a székely nő hajlandó az ősi ruhában járni. Mindig divatos a népviselet és ezért tíz éves ruhájában is ünnepelhet, ha a székely rokolyát veszi fel. Ennek a ruhának a multban nagyon sok akadály állott útjában. A régi Habsburg-korszakban bizonyos olyan intézkedések történtek, amelyek a népviselet elkülönülését célozták az úri viselettől, hogy ezáltal, is a népnek az alacsonyrendűségét mutassák. Az egész elnyomásban az az egyetlen szerencséje a népnek, hogy viselete megmaradt tiszta, úrimentes viseletnek.

A világháború utáni idők végleg megásták sírját a népviseletnek. Háromszéken éppen úgy, mint Erdély többi részeiben irredenta viseletnek számított ez a viselet, nagyon sokszor „hideg inget” hordozott a székely rokolya tulajdonosa, mert a székely leányka vagy asszony helyett, apját, illetve férjét rendelték a csendőrőrsre és válogatott kínzásoknak vetették alá, amiért családjában ilyet megenged. A népviselet kialakításában nagy szerepet játszott a vallás is. A szóbanforgó járás lakossága — kevés kivételtől eltekintve — többségben református. Egy másik meghatározó tényező, a korkülönbség, anyagi helyzet, évszakok váltakozása és néhol a foglalkozás is. A népviseletnél külső forma, anyag, belső szerkezet (szabás) és használási mód, az amit vizsgálnunk kell. Külső formára lehetnek többfélék, azonban szabásuk már kevésbbé váltakozik. A ruha állandó jellegét éppen a szerkezete, anyaga és szabása adja meg. A külső mineműség csak másodrendű dolog (szín, díszítés, méret). Legegyszerűbb szabásminta a legősibb forma, hiszen az ősember kerülte a komplikált összevarrásokat, ezért legszívesebben használta a bőrt, vagy vásznat eredeti formájában. A ruha fejlődésében idegen hatásokat is figyelhetünk meg és sok ruhadarab áthozta magával az idegen nevet is, pl. surc (kötény), lajbi (mellény) stb. Néha pedig a ruha anyaga a nép ajkán a ruha nevévé vált, pl. daróc (a köppeny helyett).

A székely népviselet eredetére vonatkozóan a *Magyarság Néprajza* tudományosan felvilágosító magyarázattal szolgál és megállapítja, hogy úgy a magyar, mint a székely népviseletben bolgár-török ruhadarabokat találunk, amelyek a nevüket is hozták magukkal. De szláv eredetű szavakra is bukkanunk, pl. r u h a vagy r u v a = vászonkendő. Ugyancsak a szlávoktól vettük át a g ú n y a szót is. Ezeket és hasonló átvett ruhadarab neveket használ a székelység ezen a vidéken is mindkét nembeli ruhánál, de főleg a női ruhánál.

Az ősi viselet annál jobban megmaradt egy vidéken, minél inkább el volt zárva az illető vidék nagyvárosoktól és vasútvonalaktól, vagyis minél kevesebb lehetősége volt az elpolgáriasodott társadalommali érintkezésre. Sepsi járás azon falvaiban találjuk meg szebb, ősibb formájában a viseletét, amelyek mintegy beékelve feküsznek a környező hegyek között.

Fiatal női ruhát sikerült formában rekonstruált *Dezső Miklós* nagyajtai gyógyszerész, festőművész. Általánosan elfogadható mintaterve a következő: fehér ing, nyaknál ráncos, váll alatt szintén ráncos. Piros vagy meggyvörös mellény, középen fekete díszzsinórral. Alul fekete bársony szegő. Kötény: fehér vászon, csipkével a szélén. Rokolya: piros, kék, zöld, fabarna. Alul egy-két vagy három bársony szalag, aszerint, hogy milyen rangú az egyén. Pórnépnek egy zsinór, lófőnek két zsinór, nemesnek szintén két zsinór alul a rokolyán. Lábbeli csizma vagy fekete cipő, fekete vagy fehér harisnyával.

Sepsi járás falvaiban a népviselet a következő formában található még meg:

Árkoson az öregeknél a régi csuklyás zeke megtalálható ma is. *Bikfalván* ma már nem találjuk az ősi viseletét, csak öregek elbeszélése után jegyezhetjük meg, hogy a nőknek piros, fekete, zöld csíkos szoknyájuk volt. Testhez álló fekete, varottas mellény, sima, magasnyakú és könyökig érő buggyos ujju ing, fekete kötény. Idősebbeknek fodros, fekete csepesz, fekete szalaggal. Férfiaknál jellegzetes volt a fekete pörgekalap, fehér rojtosnyakú ing, melyet zsinórral kötöttek meg. Lábbelijük a ráncos csizma. *Bitán* a nőknek sírna, színes csíkos szoknyájuk volt, háziszőttes kötény, fejrevaló kendő. A férfiaknál már a nagykarimájú kalap a jellegzetes. A mellényük sírna zekelájbi, a kabátjuk szürke zékeujjas volt, melyet fehér testhezálló harisnyával és ráncos csizmával viseltek.

Bodokon a díszes fekete bársony csepeszt említjük meg a nők viseletében, míg a férfiaknál a b i k f a k a l a p és a magasnyakú posztómellény tűnt ki.

Bükszád, Málnás, Újfalu az egyszerűbb csíkozással tűntek ki, valamint *Oltszem,* ahol rövid, zsinóros mellény, fekete kötény és kendő alkották a női ünnepi ruha részeit. A *férfiviseletnél* a kalap karimája még a járás területén is változott. Igy *Étfalvazoltán* a keskenykarimájú, kemény kalapjáról volt nevezetes.

Fotos-Martonoson az ingujj kivarrott volt és az alján keskeny csipkével szegték be. A kötény bő és túlságosan ráncos volt. *Gidófalván* még él a nép ajkán, az egykor használt v i z i k a neve. Ugyanezt megtaláljuk *Káinokon* is, ahol a rokolya alatt viselt p e n d e l y - szó is használatos még. A férfiviseletben itt a szürke, vitézkötéses harisnya volt használatos és a nagy zekeujjas.

Kökösben lilás, kékes-rokolyát viseltek az idősebb nők, ugyanilyen mellénnyel, mely fekete farkas-fogas szegéllyel végződik. Ehhez bőujjú inget viseltek fekete köténnyel. A fiatalabb nők kissé rikítóbb színösszeállítással készítették ruhájukat. Férfiaknál fekete pörgekalap, fehér sírna ing, kétsoros fekete magasnyakú mellény, fekete ujjas, zsinóros fekete, testhezálló harisnya és ráncos csizma volt a viselet. *Lécfalva* és környéke a nyári ú. n. vékony gúnya készítésben volt kiváló. A férfiviseletben a szürke harisnya volt szokásos. Még ma is ráncos csizmában temetik el a régi, módosabb székelyeket. *Nagyborosnyón* a férfi nadrágot egyformán képviselte a fehér és szürke testhezálló zsinóros harisnya. Jellegzetes volt a szederjes posztómellény, amelynek hosszú ujja volt.

Sepsibesenyőn a női mellény bársonnyal volt beszegve, a fejükön csepesz helyett kézimunkás vászon kendőt viseltek.

A jelenleg Sepsi járásban található és itt fel nem említett falvak ezen ruhaformák valamelyikét viselték, sajnos, ma csak elbeszélés és egy néhány rongydarabból tudunk a multból valamit felidézni. Hála a *Szociális Szervezet* munkájának, ma nagy buzgósággal indul az ősi viselet előteremtése. Nemzeti kincs, amelyet ápolnunk kell. Vajha ez az ápolás a mult és jelen korok emléke és követelményei szerint történnék.

A falusi technika és háziipar.

Amint az ősfoglalkozások kiszorulnak, annál inkább kifejlődik az önellátás gondolata jegyében létrejött háziipar. Első helyen említjük a szövést, fonást, és varrást. Ősi foglalkozás, melyet a műveltség haladása nem visszafejlesztett, hanem tökéletesített.

Szinte minden háznál szokásos a k e n d e r t e r m e s z t é s s és annak a feldolgozása. Kender és len, vagy pedig ezek egyike és pamut képezik a székely ember alsóruhájának, törülközőjének, ingének, ágyhuzatának, abroszának, zsákjainak anyagát. A kender, len feldolgozása azonban nem tölti ki a székely fehérnépek egész évi idejét, mert efféle munkával csak télen foglalkoznak. A szövés-fonás előmunkálatait, a törést és tilolást végezik nyáron. A kendert, miután kitépik (ki ny ovik,) a napon megszárítják, azután eláztatják. A *Feketeügy* alkalmas volt erre. Külön erre a célra használt ú. n. kenderáztatók voltak a folyó egyik-másik kanyarjában. Miután kiázott, kiszedik a vízből, ez a k e n d e r v e t é s. Ismét megszárítják és ezután kezdődik a k e n d e r t ö r é s. A kendertörőnek nevezett faszerszám csak a durvább, pozdorjásabb részét távolítja el a kenderszárnak, ezért szükség van a finomabb pozdorja lesúrolására is. Ezt a műveletet a t i l ó v a l végzik. A tilolás után megmaradt fonalból az apróbb pozdorjákat a g e r e b e n és h é h e l segítségével távolítják el. Ezekután kész van a fonásra. Téli estéken a fehérnépek összejönnek a szomszédból és amíg a férfiak kártyáznak, az asszonyok guzsallyal szórakoznak. Hogy régen milyen nagy szerepet játszott a fonás, mutatják a *Székely Nemzeti Múzeum* néprajzi osztályában levő f a r a g o t t g u z s a l y o k. Ezeket a guzsalyokat a legények készítették igen nagy gonddal a leányoknak. Legkedvesebb ajándék egy szép guzsaly vagy súlykoló volt, mert ezeket használták nagyon gyakran. A guzsalyon megfont és fonallá változtatott rostokat további átalakítás végett a m o t o l l á r a, majd az o s z t o v á t á r a teszik, ahol törülközőt, lepedőt készítenek belőle. A s z é k e l y s z ő t t e s messzeföldön híres volt és ezt a hírnevét ma is tartja. Az *Erdélyi Szociális Szervezet* minden nehézség ellenére

is biztosítja a székely szövésnek a további fejlesztését és tökéletesítését, amikor a kornak és jó ízlésnek megfelelő szövést anyagilag is támogatja.

A szövés terén nem feledkezhetünk meg a szőnyegszövésről, amely gazdasági szempontból is jelentős, mert azt a rongyot szövik meg, amely a jelen pillanatig más vidéken eldobásra került volna. A varrás igen nagy szerepet játszott a régebbi időkben és ma mintha poraiból akarnák ismét feltámasztani a régi varrottasokat, varrási technikájukkal együtt. A járás széltében-hosszában ma már iskolákban tanítják az *árapataki, hídvégi* stb. varrottasokat. A háziiparban azonban nemcsak a nők játszanak nagy szerepet — bár az övék a nagyobb dicsőség — á férfiak is tudnak remeket készíteni.

Ki ne hallott volna a *bodoki* kapuláb készítőkről, akik remekmunkájuk dicséretét a rádió hullámain keresztül is hallhatták. Ma is vannak ilyen falusi mesterek, akik mesterségükkel születtek, azt nem tanulták képzett mesterektől, de annál eredetibb és jellegzetesen székelyt tudnak faragni. Ma már elég ritka a székely kapu és még ritkábban találunk faragott guzsalyokat és faragott súlykolókat is. A nyári munkához szükséges szerszámokat házilag állítják elő. Favilla, gereblye, szintén házilag készül. Ezekből is készítettek faragott és festett szép darabokat, azonban ma már ilyeneket is ritkábban látunk. Ugyancsak a falusi technika fejlődését mutatja az egyes helyeken kifejlődött kőfaragás. Kárpáti homokkőből sírköveket és lépcsőket faragnak a falusi kismesterek. A vesszőfonás is igen elterjedt. Kosárfonás, de különösen a vesszőseprű készítés gyakoribb. Utca, udvar és házseprésre egyaránt alkalmas a nyírvesszőből készült seprű. Az agyagmunka az utóbbi időben visszaszorult. Régi, múzeumban található szép kancsóink ma nem találhatók a Székelyföld ezen részében. A fazekasság a virágcserép készítésre szorítkozik főleg, ahol egyszerű, síma forma és az egyszín az uralkodó.

A kezdetleges szállítóeszközök közül a téli bakócát említhetjük meg, melyet télen fahordásra használnak a szegényebbek. Ez egy szánhoz hasonló fatalpon csúszó szállítóeszköz, melyen szállítják a sütőágat is, melyet, mint előbb láttuk, cserébe gazdagabb családokhoz is elvisznek.

Hagyományok, szokások.

Ha az ősi székelyviselet az eltűnés útján van, tehát viseletben nem is őrizték eléggé meg a hagyományt, vannak olyan szokások, amelyeket az ősöktől örököltek és ma is szigorúan ragaszkodnak hozzájuk. Ilyen hagyományos szokások az élet mindenféle vonatkozásában találhatók: az időjárással, az évek elmúlásával és újabb beköszöntésével, ünnepekkel, háziállatokkal, növényekkel, születéssel, kereszteléssel, házassággal, halálozással kapcsolatban.

Tapasztalt székely ember biztosan megállapítja az idő változását, bizonyos állatok rendkívüli viselkedéséből. Ha nyári melegben a szarvasmarha elbogáródzik (elszalad), esőt kell várni. Ugyancsak esőt jelent a házi szárnyasok késői tartózkodása az udvaron. A fecske alant repülése, a libák repülése, szintén esőnek a jele. Ha nem is tudják, hogy az állatok a légnyomás változását mutatják, de öregektől áttanulták a jeleket, melyekből ítélni tudnak. A háborúban kapott seb viszketése, reumatikus bántalmak felújulása, szintén biztos jelek az időváltozásra.

Szilveszter estén a férjhezmenendő leányok összegyűlnek egy házhoz, tésztából gombócot készítenek. A gombócok belsejébe ki-ki papírra írt legényneveket tesz. Éjféli harangozáskor a gombócokat fövő vízbe dobják. Ezalatt körülállják a fazekat és kanállal azt a gombócot merítik ki először, amelyik leghamarabb feljön a vízszínre. Ki-ki ahhoz a legényhez megy feleségül, akinek a nevét a gombóccal kimerítette. Ugyancsak Szilveszter éjszakáján a férjhezmenendő leány kimegy a hízott sertés óljához, megrúgja az ól ajtaját és ahányat röffent a sertés, annyi hónap mulva megy férjhez az illető.

Az újesztendő reggelén a nők nem szívesen mennek ki a házból, mert még kevésbbé szívesen fogadják őket, akárhová menjenek. Az a szokás ugyanis, hogyha az újesztendőben először férfi lépik be a kapun, egész évben szerencse lesz; ha pedig nő, akkor az év szerencsétlen lesz. Újesztendő napján sértés húst kell enni, mert az előmenetelt jelent: „a sertés előre túr". Nem szabad tyúkhúst enni, mert: „a tyúk hátra kapar".

Az ünnepek közül a karácsony és. husvét, a legszebb szokásokat tárja elénk. Karácsony estén a betlehemi pásztorokat ábrázoló ifjak járják a falut papírból készült betlehemi csillaggal és Krisztus Urunk születésével kapcsolatos énekeket énekelnek. Ez a szép szokás ma már sok helyen megváltozott, annyiban, hogy a betlehemesek nem székelyek, hanem a falu szélén lakó cigányokból kerülnek elő, akik már csillag nélkül, csupán koldulási céllal éneklik végig a szent estét. Ilyen alkalommal bőkezű lesz a székely asszony és kalácsot, hurkát, gömböcöt és lisztet tesz a nyitott tarisznyába.

Husvétkor az öntözés szelídebb és darabosabb formái váltakoznak. *Gidófalván* legénycsoportok virágokkal és színes szalagokkal feldíszített szekérbe fogóznak, azt húzzák házról-házra járva. A szekér tetejéről virágos ostorral hajt az egyik, a többiek pedig a szekér körül literes üveggel a kezükben mennek. Ezt az elindulást nem lehet szárazon megúszni, mert a szekér alján egy-két veder víz van elrejtve. Mikor az elfogy, következik a kút mellett lévő itatóvályú használata. Ebbe fektetik a rózsaszálat (leányt), hogy el ne hervadjon. Természetesen ilyenforma vízbe vetésben csak azok a lányok részesülnek, akik nem tudnak sok és szép virágot vagy tojást adni a legényeknek. A szelídebb öntözés kisebb fiúk részéről történik, melyet egy-egy rigmus is kisér.

„Köszönöm a leány
szép tojás adását,
Áldja meg az Isten
E háznak gazdáját.
Gazdájával együtt
Ékes gazdasszonyát."

vagy tömörebb, de ugyanazon jó kívánságot fejezi ki az alábbi vers:

„Szép hasvét ünnepén az a kívánságom
E háznak népére áldás, öröm szálljon."

A húsvét másodnapi öntözés a régi természetimádás korára nyulik vissza, amikor a vizet az élet és tenyészet nemtőjének tekintették. Ezért öntözik meg minden háznál az ékes virágot, a leánykát.

Az állatok akkor szerepelnek, amikor a kisgyerek megijed valamelyiktől és gyógyító írt kell keresni. Nagyon sokszor nem tudják, hogy a gyerek miért sír fel éjszaka. Hívni kell csak a javasasszonyt, aki egy önöntéssel eldönti a kérdést. A megijedt gyerek fejét lepedővel letakarják és fölötte a mindentudó asszony egy mosdótál hideg vízbe loccsantja azt az ónt, amely egy önkanál feloldásából keletkezett. Ezen hirtelen lehülés következtében természetesen valamilyen különleges alak képződik az ónból. Ha kutyától ijedt meg a gyerek, akkor ez az alak kutyához hasonlít, ha pedig más állattól, akkor más alakú lesz. Némely esetben az önöntés már elégséges ahhoz, hogy meggyógyuljon a gyerek, néha pedig tovább mennek az orvoslás terén és az illető állat szőrét vaskanálon megperzselik és a megijedt gyerek orra előtt elfüstölik; ha még ez sem elég, akkor a megégetett állati szőrt teában itatják meg a gyerekkel.

Ha egy háziállatot egyéb vadállat bántalmaz, akkor is van népi gyógyír a sebre. Ha menyét marja meg a tehén emlőjét, akkor keresetlen lyukas kövön kell keresztül fejni és meggyógyul, különben a hiedelem azt tartja, hogy a menyét csak annak az embernek tehenét bántja, aki bántalmazta őt.

A háziállat minden vagyona a székelynek, ezért minden lehetőt megtesz, hogy az minél jobban fejlődjék. Tavasszal, mikor először hajtják ki a tehenet a legelőre, a háta közepén láncot vetnek keresztül. Így jobban fejlődik. Mikor megborjadzik, a tehén szarvát és az istálló ajtót foghagymával kell bedörzsölni, különben nem lesz teje. Az állat pihentetésére is nagy gondot fordít a székely. Azt tartja a néphit, hogy az igás szarvasmarha nem tud pihenni, ha az állat kifogása után, a járomát a szekérrúdról nem vették le. Ha az állattal a vásárba megy a gazda és előtte macska fut keresztül az úton, nem tudja eladni az állatot.

De nemcsak az állatok, hanem a növények is nagy gondját képezik a gazdának. Minden erejével arra igyekszik, hogy minél jobb és tisztább termése legyen. Az üszkös gabonát kerüli legjobban. A búzát, hogy ne legyen üszkös, virágzása idején napfeljötte előtt megkerüli háromszor, mégpedig degettes kötővel. A háziasszony, hogy veteményes kertjében az ugorka jól kössön (teremjen), pác kon a virágait leszedi és kidobja az útra, hogy a tehéncsorda este megegye.

A háztól bizonyos házi cikkeket kiadni nem szabad, mert azzal a szerencsét adják ki. Nem szabad kiadni az életből pl. a sót vagy kovászt. Ugyancsak szerencsétlenséget hoz, ha naplemente után seprik ki a házat és viszik ki a szemetet. Hogy a házat villámcsapástól megvédjék — a menykő ne üssön belé — vagy hogy a jégeső megszünjön, fejszét szoktak az udvarra dobni. A padlásról szalonnát csak akkor lehet lehozni és abból enni, mikor a kakuk megszólal.

A gyerekáldás nagy esemény. Ezzel kapcsolatban is vannak szokások. Az újszülött, akkor fogja a házát szeretni, ha megszületése után az ablakon kiadják és az ajtón behozzák; még ma is gyakran utazik így a párperces újszülött. Az újszülött háznak az ajtóján igen sok helyt még ma is látjuk egy hétig a vörös posztódarabot, amely azért van, hogy a tisztátalan fehérnép be ne mocskolja a kis gyereket. A kis gyerek sokszor lesz beteg. Ilyenkor valaki megígézte. Ezért vizet kell vetni. Félig égő parazsat dobnak a vízbe és a szenes vízzel a gyerek homlokát le szokták mosni.

A keresztelés körül is keletkeznek babonák. Ha a keresztelő nagyvacsorán a lámpa vagy gyertya kialszik, a gyerek meghal. Terhes nő nem lehet keresztanya, mert valamelyik kisded meghal. A kis gyereknek a körmeit egy éves koráig nem szabad levágni, mert tolvaj lesz. Ezért egyéves korig, a gyerekes anya szokta lerágni azokat.

A házassággal kapcsolatban is születtek szokások. Az ifjú pár a lakodalmon egy tányérból eszik, hogy egymást jobban megszeressék. Ha házasságkötéskor esik az eső, sok sírás lesz az életben. —; Ha a fiatal asszony teherbe esik, a karincájába (kötényébe) nem szedhet virágot, mert a születendő gyerek arca is virágos lesz.

A halálozásnak sajnos még mindig nagyon sok mesterséges formája van. Gyakori az akasztás általi halál. Sokszor megtörtént már, hogy az akasztáshoz használt kötél eltűnt a helyszínéről. Hová tünhetett el? Valaki állathizlalni vitte el. Azt tartja a néphit ugyanis, hogyha valaki kötéllel akasztotta fel magát, a használt kötél jelenléte hizlalja az állatot.

A csillagokról is vannak hiedelmek. Ha valaki megszámlálja azokat, a kezére sümölcsök lesznek. Ha csillag szalad le az égről, valaki meghal.

A napról azt tartják, hogy március elsején nagyon megbarnítja a bőrt. Ezért március elsején háttal kell az ajtón kilépni.

Népmüvészet, népköltészet.

A népmüvészet egyes ágairól a falusi technika és háziipar tárgyalásánál már megemlékeztünk. Különösebb említést érdemelnek a művésziesen kifaragott kopjafák, vagy fejfák. Nem találunk temetőt, amelyben nagyobb számmal lennének kopjafák. Csak nagyon elszórtan akad egy-egy elkopott, időviselt és eső áztatott megrepedezett emlék, amely mutatja, a régi faragászati művészetet. Az alakjuk különbözik, van elkeskenyedő tetejű és négy- vagy háromágú stb. Ma nagyon ritkán készítenek kopjafákat. A kopjafa is a népviselet sorsára jutott. Az egyik falu temetőjében találtam egy olyan bokrokkal benőtt kopjafát, amelyről az ősz lelkipásztor sem tudott. Sajnos a korát nem állapíthattam meg, mert az írásnak már halvány nyomait lehetett látni rajta. Minden valószínüség szerint a múlt század eleje és közepe óta áznak és korhadnak ezek a szép emlékek, amelyek értékesebbek voltak akármilyen márvány sírkőnél, mert saját kezével faragta és hosszú időn keresztül dolgozott rajta az, aki legjobban szeretett kedvesei közül veszítette el valamelyiket.

Ugyancsak régi síremlékek voltak, ma már igen elporladtak és elmállottak a homokkőből kifaragott sírkövek.

A kopjafák és sírkövek egész népirodalmat tárnak szemeink elé:

„Ma nekem faragtok
Bús síromra követ.
Holnap a — halottért
Hozótok jön követ;
Ma én hajoltam meg
Ezen gyászos sírnak,
Holnap tán feletted
Gyászruhában sírnak.”

A vers alá a név és készíttetője következik.

Vida Emike születtett 868 Martzi
us 15-en készitettem
végzem 872-ben Sept. 28.

Nemcsak a múltat éneklik meg és nemcsak elhunyt kedveseikről emlékeznek meg egy-egy sírfelirattal vagy kopjafával, hanem élő kedveseikről is zengedeznek kedves, szerelmi nótákat, mint amilyen

Uzon felett meggyult az ég
Lisznyó felett kialuvék
Mondd meg babám szeretsz-e még
Mondd meg babám szeretsz-e még
Ha nem szeretsz, kütdj egy választ
Hogy mehessek én es máshoz. (ism.)

Vagy

Este korán ne jöjj hezzám
Mert nagy vigyázat van reám
Ha eljössz es, csendesen járj
Ablakomon hallgatózzál.

A sarkantyud ne perregjen
Mire anyám felébredjen.
Anyám szidja lányát, szegényt
Minek szeret annyi legényt.

Mondám én es az anyjának
Hagyjon békét a lányának,
Kend sem volt jobb a lányánál
Mint a deákné vásznánál.

Vegyük elé a régi esztendőket
Kijed es tartott szeretőket.
Kapufélfa szólni tudna
Az es majd mondani fogna.

Egy másikban a szerelmi bánatot vagy viszályt éneklik meg:

Bagoly a faluban annyit nem huhul
Hányszor az én rózsám engem elbusul
Nemcsak egyszer-kétszer, hanem százezerszer
Annyit nem huhul
Hányszor elbusul.

Bika a faluban annyit nem bömböl
Hányszor az én rózsám engem megdöngöl
Nemcsak egyszer-kétszer, hanem százezerszer
Annyit nem bömböl
Hányszor megdöngöl.

Kakas a szeméten annyit nem vakar
Hányszor az én rózsám engem bétakar
Nemcsak egyszer-kétszer, hanem százezerszer
Annyit nem vakar
Hányszor bétakar.

Hegyeink közé beékelt és félreeső fekvésű fajainkban ehhez hasonló sok eredeti nóta él még az öregek ajkán, amelyek mind egy-egy gyöngyszemét képezik a népi irodalomnak és népzenének. Ha *Bartók és Kodály* nem is jutott erre a vidékre, gyüjtőkre várnak ezek a kincsek, hogy azután a *magyarosi* és *szentkirályi,* vagy a *lécfalvi* és *kökösi* kincsek egy bokrétában találkozzanak.

Harkó József.

A székely viselet.

Ha valaki ezt a szót hallja Székelyföld, lelki szemei előtt egy hegy es-völ gyes, ezer apróbb kanyargós folyóval átszelt vidék jelenik meg, melynek gazdag színpompája, változatos tájai csodálattal töltik el az idegen szivét és örökké rabja lesz ennek az országrésznek. Ha végigrobogunk ezen a vidéken, minden kanyarnál pompásabb és pompásabb kép tárul elénk. Hol sziklaszoroson haladunk keresztül, ahol úgy érezzük, hogy ezek a gigászi kövek mindjárt összeroppantanak, hol kiérünk egy nagy fensíkra, ahonnan egy tündérvilág tárul szemünk elé. Azonban nemcsak a Székelyföld felszíne ilyen változatos, mert ennek a csodálatos tájnak a hatása meglátszik az ittlakó nép minden megnyilatkozásán.

Ha végignézzük a különböző vidékek változatos ruházatát, a rétek virágszínpompáját juttatják az eszünkbe. Azonban fölösleges pompát nem lehet találni. A székely nép munkájának az irányítója mindig a célszerűség volt. Erre a célszerűségre törekedett az építkezésben is. Népművészi tevékenységének középpontjában a ház állott és természetesen a házban található tárgyakra nyomta rá leginkább művészetének bélyegét. Mindent kidíszített a maga izlése szerint. Alkotásaiba belevitte egész lelkét, szeretetét és szindus fantáziáját. A ruházkodásban is célszerűségre törekedett, de mindamellett ruhái díszében is megmutatta minden játékos kedvét. Így jöttek létre a minden vidék lelkét visszatükröző, változatos szebbnél szebb viseletek. Ha visszanézünk az évszázadok homályában mindinkább eltűnő időkre, bizony a ruhaviselet népies formáinak a felkutatásával megakadunk.

Szerencsére néhány adatot mégis találunk. A gazdag emberek hiúsága az arcképük megörökítésében is megnyilvánult. A festményeken a sokszor semmitmondó arc alatt ott van koruknak ruhavisele-lete is. Épp így a gazdagok és a harcban vitézségükkel kitüntetettek ruhaviseletei figyelhetők meg a címerekben szereplő személyeken is. Sok eredeti ruhadarab maradt meg a főnemesi családok gyüjteményeiben és a múzeumokban, mert azok nagy értéket képviseltek a selyem, bársony anyaguk, arany-ezüst hímzésük s a díszítésként felhasznált drága gyöngyök, ékkövek miatt.

Ezzel szemben ugyan ki gondolt a régi világban a nép egyszerű embereinek a lefestésére? Vagy hogyan maradhatott volna hátra az ő ruhaviselete, amikor a házilag készült durva s primitív szabású ruha jóformán az utolsó rongyáig elhasználódott? Legfeljebb az utolsó évszázadok díszesebb és saját kezemunkájával felcicomázott ünneplő ruhadarabjai maradtak meg eldugva, mint a kimúlt „dísz” molyette maradványai.

Így nem csoda, hogy nagy értéket jelentenek számunkra Marsiglinek, a bécsi udvar szolgálatában álló olasz származású hadimérnöknek a bolognai könyvtárban megőrzött aquarelljei Erdély népeiről, valamint egy ismeretlen német festőnek a képei, szintén Erdély népviseletéről, amelyek jelenleg Budapesten a Magyar Tudományos Akadémia és a Nemzeti Múzeum Könyvtárában vannak elhelyezve. E festmények az 1600-as évek viseletét örökítik meg és az eddig ismertek közt a legrégiebbek és a legalkalmasabb kivitelben mutatják be kiválasztott típusaikat.

Az egyik vízfestmény egy székely hajadont ábrázol. Símán lefésült haja, széles fekete bársonypártával van átkötve. A pártát aranyozott rézlapok díszítik és róla két szalag lóg hátra. A mérsékelten kivágott nyak körül keskeny fekete szalag van, mely a felimeget (ing) összehúzza. Nyakán háromszoros piros üveggyöngy-füzér. A magasszabású piros szövetű vállfűző elől széles kék szalaggal van befűzve. Ezen alul kurta fehér szoknya zöld előruhával (kötény). Az egész

öltözet fölibe fekete durva posztóból kurta férfi zeke van öltve. Kezein kétujjas durva fehér posztókesztyük, melyek szárán akasztó van. Hegyes orrú ráncos csizmája piros szattyán.

Egy csíki asszony viselete is meg van örökítve. Feje könnyű szövetű, nagy fehér kendővel van becsavarva. Meggyszínű vállfűzője elől hasonló színű szalaggal van befűzve. Sötétbarna hosszú szoknyája előtt fodrosaljú világoskék előruhát visel. Lábán karmazsinszínű hegyesorrú lábbeli van. Felöltő gyanánt durva posztóból készült kurtaujju férfizekét visel, melynek ujjaiból az ingváll kézelői kilátszanak.

Hasonlóképpen maradt hátra egy pár férfit, még pedig harcost ábrázoló vízfestmény. Ezeket azért tartom érdemesnek megemlíteni, mivel az akkori viselet egyes darabjai ma is feltalálhatók a férfiviseletekben. A harcos fejét fekete szőrmekucsma fedi. Arca, bajusz és szakáltalan. Lehajtott gallérú, halvány meggyszínű dolmányát világoskék csavaft szövetöv szorítja le. Övéből keresztalakú csiholó készség lóg le. A vállán keresztülvetett szíjon jobb oldalon kis tarisznya lóg. Szűk nadrágja kék posztó, amely elől csúcsba vágott magasszárú, s tarajos hosszuszárú sarkantyúval ellátott karmazsin piros bőrből készült csizmába van húzva. Dolmánya fölé felálló keskeny gallérú s könyökbevágott ujju világos barnaszínű posztózeke van öltve. Oldalán hegyes tőrkardot, balkezében pedig kurtanyelű szekercét visel.

A másik festmény egy csíki harcost ábrázol. Fején felálló piros posztó zacskós, keskeny nyestprémes kucsma. Hosszú hajat hord, de bajusz és szakáltalan. Lehajtott gallérú durva, barna posztóból készült zekéjének ujja alsó kézszár közepén vágott, alóla a fehér ingujjak kilobognak. Derekát széles csavart kék szövetőv borítja. Kék posztóból szabott szűk nadrágja elől csúcsban vágott, magasszárú, piros szattyán csizmába van húzva, melynek sarkán hosszuszárú csillagos taraju sarkantyú van. Jobb kezében szélesélű kurtanyelű baltát visz.

Az előbb említett kódexek képanyagát nagyszerűen egészítik ki báró Apor Péter leírásai. (Metamorphózis Transylvaniae.) Leírván az akkori erdélyi állapotokat a sok mindenféle megfigyelések közt, részletesen emlékszik meg a ruházkodásról is. Nagyon elítéli a „neumodit", amely a nemesek ruházkodásának régi magyaros formáját a Bécsen keresztül idejutott spanyol divattal cseréli fel. Leírja a kúriák asszonyainak ruházatát. Otthon és útrakelve. is mellényt vettek fel. A kart ingujj fedte, amelynek a buggya a könyökben jött össze, ahonnan lapos ráncban omlott alá és csipkeszegéllyel végződött. Ünnepi alkalomkor „vállat" vettek fel, amely drága gyöngyökkel fűződött össze. Ez selyemből, vagy bársonyból készült és nemes prémekkel volt díszítve. A vállaknak szűk ujja volt. A szoknya rendesen olyan anyagból készült mint a váll. Hétköznapokon csak posztó és rózsa szoknyát viseltek, amely lapos ráncba omlott le és aljukat csipke, vagy prém szegélyezte. Elől köténvt hordtak. Kedvelt ruhaszínűk a vörös, zöld, kék. A világosabb alapú ruhák virágokkal voltak telehintve. A fiatalok ruházatát a fejék egészítette ki. E párta sok helyen még ma is meg van. (Kalotaszegi, torockói népviseletnél.) Kalapokat is viseltek, ezeknek az igéző szépeknek tartott alkotmányoknak a tetejét hatalmas strucctoll fedte. De nemcsak kalapot, hanem még süveget is hordtak. Ezek kis kozáksüvegekhez voltak hasonlatosak. Anyaguk vörös bársony, nyuszt vagy nyestprémmel díszítve.

Habár a fentiekben leírt viselet a nemesi osztály viselete volt, érdemesnek tartottam részletesebben megemlíteni, mivel ez a ruházkodás hatást gyakorolt az egyszerűbb néposztályra is. Mint minden mást, ezt is utánoztak. A jobbmódúak a cifrálkodásban annyira mentek, hogy végül is a törvénynek kellett megszabnia, hogy kit milyen öltözködés, ruhaanyag illet meg.

Sajnos régi íróink, krónikásaink nem sokat törődtek (az akkori idők felfogása szerint) a köznéppel és így nem is tartották érdemesnek azokat munkáikban megemlíteni. Annyi bizonyos, hogy a régi népviseletnek az anyaga akár ma is, háziszőttes volt, vagy gyapjú. Ami pedig a ruha elkészítését illeti, abban nem voltak igényesek. Ha összehasonlítjuk a mai viseletét a kódexekben reánk maradt viseleti-képekkel, láthatjuk a réginek egyszerűségét. Különösen az akkori és a ma viselt mellény tekintetében szembetűnő a mainak díszes volta.

Népviselet alatt szorosan véve azt a viseletét értjük, amelynek az anyagát a nép maga termeli, maga állítja elő és ruháit ebből maga készíti, vagy pedig a népi kismester állítja elő a nép ízlése szerint. Ez a viselet az egyes vidékek szerint változik, de itt azután egyöntetű, egyforma. A Székelyföld nagyon gazdag változatos népviseletekben, de ami minden vidék viseletét jellemzi az az egyszerűség. Ez alól kivételt képez Kalotaszeg és Torockó viselete, amely festői, és gazdag hímzésben, díszben, oka pedig valószínűleg az, hogy valamikor ennek a két vidéknek a lakói gazdagok voltak.

A nők ruhadarabjai a következők: hosszúujju ingváll, pruszlik, vagy lajbi, bőredőzetű szoknya, kötény. Az öltözet legdíszesebb része a lajbi, amelynek kontúrjait élesen kihangsúlyozza párhuzamosan futó szélesebb és keskenyebb bársony szalagdíszítés. Alapanyaga sima, ritkábban tarka szőttes, csak elvétve selyem.

A szoknya, vagy rokolya eredetileg csíkos volt és pedig vagy tarka csíkos, vagy kétszínű csíkos. Csíkjai aszerint, hogy idősebb, vagy fiatal viseli, sötétebb, vagy világosabb színűek. Csak újabban egyszerű, sima szőttes a szoknya anyaga. Két szélből toldott, dísze legfeljebb fekete bársony szalag rátét. Ez alá télen kurta kék, vagy zöldes flanellszoknyát vesznek.

Az ing kizárólag hosszú ujju. Régi formájában nyakatlan. Ma pedig legtöbb helyen magasan gombolódik és széle keskeny csipkével van díszítve. Az ingujj bő, kéztőnél összekötött, vagy gombolt. Anyaga gyolcs.

A kötény régen az egyetlen része volt a ruhának, amelyre varrottast tettek. Ma pedig többnyire fehér csipkével díszítik. Télen flanell, vagy posztó ujjast viselnek és föléje még rendesen vastag gyapjukendőt szoktak felvenni.

Hajukat a leányok befonják és hátul egy vagy két fonatba leeresztve hordják, és pántlikát kötnek csokrossan a végibe. Hétköznap egyszerűen a befont hajat koszorúba kötik, vagyis a fejen körbe helyezik el. Az asszonyok a hajukat kontyba kötik és nagy görbe fésűvel szúrják át. Régebben az asszonyok különböző alakú csepeszt főkötőt hordtak, melynek legjellegzetesebb része az arcot körítő keményített fekete tülltaraj, melyet fülük mellett lehaladó keskeny fekete szalaggal, álluk alatt erősítenek meg. Ma azonban leginkább fej-

kendőt hordanak, az idősebbek, sötétebb színűt, a fiatalok világosat, ezt álluk alatt, vagy hátrahajtva kontyuk alatt a tarkójukon kötik össze. Nyáron széleskarimájú szalmakalapot hordanak. Régen magassarkú piros csizmát húztak a lábukra. Ma pedig egyes vidéken fekete csizmát, de leginkább a város példájára fekete fűzős és „cugos" vagy félcipőt viselnek.

A férfiak viseletére nagy hatással volt a régi határőrök egyenruhája. Ezektől vették át a zsinórozást, sőt még az £gyes ezredek színbeli megkülönböztetettségét is, amit a harisnya színes posztóéresztékén láthatunk. A férfiak télen-nyáron szűk abaposztóból készült „harisnyát" húznak magukra. Egyes helyeken szürke vagy fehérszínű, sőt a módosabbaké brassói kék posztó, mint a mellényük is. A nadrág két szára oldalán, kívül hosszú fekete, a csíkiaknál vörös, posztóeresztéke fut végig, a nadrág eresztéke is szintén ilyen posztóval van beszegve. Nyáron nagy karimájú néhol félmagas tetejű fekete kalapot, télen pedig bárányból süveget viselnek. Hétköznap háziszőttes vászoninget, kéztőnél gombbal, vagy lapos kötővel összekötve, alul pedig a nadrágba szorítva, a módosabbak vasárnap gyolcs inget öltenek magukra. Hidegebb időben és ünnepnapokon lájbit, vagy zekét (szürke, gyapjúból készült rövid dolmányt) hordanak. A marostordamegyeiek a zeke gallérját és ujjait kék posztóval szegik be. A módosabbak hosszúszárú csizmába, a szegényebbek bakancsba bujtatják a lábukat. Télen kozsokat, vagy kömönt (lábszár középig érő juhbőilbunda, szőrével befelé fordítva) viselnek. Többsége azonban megelégszik a bőszabású szürke gyapjuposztó condrával. A juhbőrből készült fehér bunda és az ugyanolyan színű bárányból-mellény piros, kék, vagy zöld selyem himzéssel van, díszítve. A csíkiek hímzés helyett hasonló színű bőrdíszt alkalmaznak.

A múlt század közepe táján a vasúti vonalak elterjedésével egy bizonyos nemzetközi iz vonult be minden téren a népi életbe. S ez megérződött a ruházkodáson is. Ennek az anyagelvűség is az oka volt. Ugyanis az olcsó gyári ruhaneműek már magukkal hozták az elkészítésük formáját is. Ez visszahatással volt az eddigi erőteljes házi szövőiparra, amely lassacskán visszafejlődött. S ez az elkorcsosodó irányzat minél tovább tartott, annál inkább kezdte elfelejttetni az ősi ruházkodást. Az oláhok elnemzetlenítő törekvése váltotta ki a „csak azért is"-t. A tanult középosztály megmozdulása adott lökést a népi viselet újjászületésének. Az elfeledett minták felszínre kerültek és az általános nagy érdeklődésre szükségessé vált még mintaképeknek a kiadása is. (A Székelység kiadásában jelentek meg sorozatok Székelyudvarhelyen.) így azután a népviselet ott is feléledt, ahol már régen eltűnt.

Bányai Edit.

A székely nép humora.

A székely nép kedélyvilágának mélysége és gazdasága érdekesén tükröződik a humorában.

Bár derűs, vidám hangulata megnyilatkozik a tréfa, éle, az irónia minden fajtájában, mégis nehéz életsorsa, kedélyének bensősége, átható értelme, Keletről hozott „eltűnődő" természete, a végzetre való hagyatkozása, gondolkodásának az „Allah így akarta" felfogással való némi rokonsága — mind igazi termőtalaja a humornak. Nem lehetetlen, hogy éppen székely ember volt az az egyszeri gazda, aki, midőn a vásárról hazaért s meglátta házának füstölgő romjait, felkiáltott: „No, hála Isten, ezen is átalestem!"

Magát a humort jól érzékelteti a magyar sírva vigadás, vagy Eötvös szava: mosoly könnyek között. A humor gazdag lelkiállapot s irodalmi szempontból a legmagasabb írói világnézet, mely a szép és rút ellentéteit szeretettel hidalja át. A keresztény lelkiség gyöngédsége és megértő szeretető sugárzik át a humoron. A humorista meglátja a rútban, is a szép szikráját, a rosszban is a jót, s a jóban is a rosszat. „Az ellentéteket nem élezi ki: nem nevet rajtuk, nem gúnyolódik, nem esik kétségbe felettük, hanem megértő szívvel tekinti azokat". (György L.) A humorista derüs fölénynyel nézi az élet tarka világát. Látja az élet derűs oldalát — örvend, de nem bízza el magát. Látja a sok bajt, szomorúságot: nem esik kétségbe. Vallja: post nubila Phoebus — borúra derű. Szóval: fölényes világnézetével egyensúlyban tartja az élet ellentéteit s így képes lesz mindig megőrizni lelkének nyugodt derüjét. Székelyünkben sok van a humoristából.

Az alábbi apró történetek, élményszerű feljegyzések meg-megvillanásai a székely lélek derüjének, vidámságának, humorának.

Mátyás király és a székely.

A székely atyafi a törvényszéken (a román világban) elvesztette a perét. Az ítélet kihirdetése után nagy búsan ballag kifelé. Meg nem állhatja, hogy menetközben föl, ne sóhajtson: Meghalt Mátyás király... — „Si apoi? (és aztán?) — kérdezik élénken a román bírák és ügyvédek. A székely jónak látja egyet kanyarítani a dolgon:

— És aztán, aztán — eltemették.

A csicsai ember s a vállalkozó.

Az utat követték az ablakunk alatt. Csicsai (Csicsó, Csíkszeredához közel fekvő falu) fuvarosok hordták a kockakövet a Hargitából. A kövezés vállalkozója egy csikszentdomokosi zsidó volt, Kahána nevű, kit a székelyek rövidesen „Kán úr"-nak kereszteltek.

Egyik fuvaros, sovány, ütött-kopott lovacskáival, rossz szekerén csak alig 70—80 drb.-t tudott hozni. Ez is élég nagy teher volt az ő lovainak. Kán úr nézi jobbról, nézi balról, látszik arcán a rosszalás, mely csakhamar haragba csap át.

Végül is ráförmed az atyafira:

— Ezt a markába' is elhozhdtta volna. Mért netn hozott többet?

A székely vészjóslóan pillant Kán úrra, hosszasan végigméri szemeivel:

— Mit gondol, szólal meg végre, a köre mutatva — ez tollú? (tollu , csíki tájejtés a toll-ra).

Van hely.

Egy alkalommal háromszékiek utaznak a vonaton; egy csíki székely betéved a fülkébe. Szétnéz, látja, hogy nincs hely. Megjegyzi:

— Nincs hely, úgy-e?

A háromszékiek kórusban felelik:

— Van.

— Hol van?

— Itt ülünk rajta.

A „koncsentra”.

Így nevezték el a székelyek a bécsi döntés (1940. aug. 30.) előtti mozgósításra, összpontosításra (koncentrálás) szóló hírhedt behívásokat: se ruhát, se bakancsot nem adtak, az étel kész betegség volt, az időjárás miatt is rengeteget szenvedtek, a piszkos tanyákon megteltek mindenféle állattal, mocsokkal. Alig volt katonaköteles ember, akit 4—5-ször ne hívtak volna „koncsentrára”. Anyagilag is megviselte, sőt tönkretette őket.

A gimn. II. osztályában a karácsonyi szünet után a magyarból karácsony napjáról kellett írni, e címen: Karácsony napja falumban. B. G. 11. o. t. egyebek közt ezt írta a dolgozatában:

— Ünnep első napján kint voltam nagybátyámnál, a plébánosnál Szentiéleken. Mise után jöttek a betlehemesek. Mikor a pásztorok — a játék közben ajándékot vittek a kis Jézusnak, egyik ezt mondta (csak ezt jegyeztem meg, — úgymond az „író”):

— Jaj, édes Jézusom, bocsáss meg, én nem tudtam semmit hozni, mert a nyáron „koncsentrára” voltam.

Cigány vagy úr.

Egy nyári reggelen, hét órakor, nagy sürgősen jön a leányunk, Róza és hív: — Tessék kijönni.

— Miért? — kérdezem.

— Mert, mán nem ës 'tom, hogy mondjam, egy cigány... vagy (folytatja igen habozva) egy úr várja a tanár urat.

Megyek ki s csakugyan a szomszéd muzsikus-cigány, J. A. bontakozik ki előttem. Fiát, Bélát akarta beíratni a gimnáziumba. (A leány eredeti észjárása: egy feltűnően fekete arc s nadrág jelenik meg előtte: az arc — cigány, a nadrág — úr, tehát: cigány vagy úr.)

Egy milliót nem kérhetek.

Egy kurta növésű, másként térpe (törpe) kis madéfalvi ember szokott városunkban megfordulni. Félig favágó, félig koldús. De jobban szereti a favágást, mint a koldulást. Ha azonban favágás nem akad, az alamizsnát is elfogadja.

Egyik napon nálunk is megjelent, s mikor megtudta, hogy nincs vágni való fa, így szólt:

— Naccsága, adjon egy lejt!

— Miért éppen egy lejt? — kérdik.

— Úgy no, — feleli, — hát egy milliót nem kérhetek.

Bár ezt tudják meginni.

B. M. doktorék készültek kirándulásra, két napra. Kél nap nagy idő az erdőn — ételt, italt bőven kellett tehát vinni.

Miközben a nagy gonddal helyezgetik el a szekér derekába a gömbölyű boros-korsót, a doktor anyósa (régi székely asszony) megkérdezi:

— Ugyan biz'a, mit tudnak csinálni két napig odaki?

— Hát sétálunk, eprészünk, gombát szedünk.

— Gombát szednek? Bár ezt tudják meginni, nemhogy még gombát is szedjenek — szőtt az anyós a boros-korsóra mutatva.

Székely válaszok.

A székely eszejárása furfangos, ahogy ők mondják: „facsaratos”, a hozzá intézett kérdésre ritkán kapunk egyenes választ:

— Hány gyermeke van kendnek, bátya? — kérdik egyik atyafitól.

— Avval együtt, ki a mult Szen Mihájkor meghót, három héján tíz — hangzik a felelet.

— Hát kisebb gyermeke hány esztendős?

— A biz, aki azt éri, esztendő ijenkor kétesztendös lessz.

Szakadó esőben viszen egy urat szekerén a székely.

— Vajon kitisztul-e az idő bátya? — kérdi az úr a szekerest.

— Bizony, ha így tart, aligha, — felel a kérdezett.

A nyári gróf.

A falumba a városról egy női-szabó vetődött. Nyurga legény, választékosan öltözött, mindig sötétkékbe s kényeskedön viselkedett: adta az előkelőt a nép között. Egy darabig tisztelettel néztek rá, mint valami úrfélére, mikor aztán megunták bámulni és tisztelni az előkelőségét, gúnnyal támadtak rá s elkeresztelték „nyári gróf”-nak. (Grófsága addig tart, mint a nyár.)

Hëzzaáll a kész vagyonhoz.

A 48-as időkből egy német harcos szakadt a falumba, aki a würtembergi huszár-ezredben szolgált. Úgy hívták: Krumpholz József. Szerette az itókát. Meg is látszott rajta, kivált az orrán: messziről virított.

Kurumpolc Józsibá — mint a falusiak nevezték — egyik éjjel igen csábitó álmot látott: „pénz gyűlt ki¨” a szomszéd Bors familia udvarán a borvíz mellett (a néphit szerint, ha láng csap ki a földből, alatta pénz van elrejtve). Mihelyt virradt, rögtön ásót ragadott s a borvizköpü közelében elkezdett behatolni a föld mélyébe a kincs után. Dél felé már lent volt több, mint két méternyire. Unokája, Trézsi, mindenütt kereste. Hívni akarta ebédre. Végre rátalált a gödör mélyén.

— Mit csinál ott, nagyapó, az Isten szerelmére? — kérdi Trézsi meglepődve.

— Hallgass te! Nem tudod, hogy itt pénz van? Mindjárt elérem az üstöt.

— Oh, nagyapó — szólal meg Trézsi rimánkodva — jöjjön ki, ne kacagtassa magát,

— Menj el te varasbéka — förmed vissza a kincskereső, most jár a l e p c s ë s (csacska) szájad s osztón a k é s z v a g y o n h o z hëzzaállasz. (Biztosra vette, hogy csakugyan ki fogja emelni az üstöt tele arannyal.)

Reszketnek a madarasiak.

A világháború után nehány évig gazdálkodtam. Eljött az idő, hogy ki kellett cserélni az ökröket: eladni és másikat venni helyükbe. Hozzá nem értőnek nem kis feladat. Sokáig bodorogtam a barompiacon, csak nem találtam megfelelőt. Végül is találkoztam falum legöregebb bellérjével (marhakupec), Ferenc Józsibával. Jól érti a mesterségét: 60 éve gyakorolja.

Szólok neki, hogy segítsen két ügyibevaló tulkot vásárolni.

— Lesz minnyá, ne búsuljon, — hangzott a készséges válasz.

A közelben egy élénken tárgyaló vásáros csoport volt látható. Az öreg egyenesen oda tartott. Madarasi

emberek alkuban voltak egy csicsai gazdával egy pár fiatal ökörre. Még csak 100 lej volt a „köz" (különbözet az eladó és vevő árajánlata közt). Józsiba visszajön hozzám és megkérdi:

— Megadhatom-e a száz lejt?

— Adja csak bátran, — szóltam neki, hogy szabaduljak már egyszer a vásártól. Igy a miénk lett a pár tulok, s a madarasiak szeme koppant. Mikor az áldomásozó bódé felé tartunk, megszólal Józsibá:

— Látá-e, a madarasiak hogy r i z e g t e k ?

Ádám, mit tettél?

Márton Áron püspök ditrói káplán korában hittanórát tartott az elemiben. A bűnbeesés története volt leckére. Egyik harisnyás székely legényke meséli a történetet:

— A bűnbeesés után Ádám elbújt az Úr elől. — Itt megállott, nem tudta folytatni.

— S mit mondott az Úr Ádámnak? — tette föl a segítő kérdést a káplán.

— Az Úr azt mondotta — felelte a fiú —, Ádám, a csillagodat, mi' csináltál?

Megtanult magyarul.

A székely beszéde egyszerű, kifejező, kevés szóval sokatmondó. Beszédének, tájszavainak és tájejtésének sajátos zamata van. Az Ő szemében ez az eredeti, ízes beszéd, az igazi magyar nyelv.

Egy magyar asszonyság került közéjük Budapestről. Pár évet töltött ott, s mikor visszakészült szülőföldjére, körülvették.

— Mért megyen el — mondták —, mikor már úgy megszerettük. Olyan jól megtanult már nálunk — m a g y a r u l .

Magyar mise Rómában.

A szentmise titokzatos fönségét alkalmasan őrzi az élet zsibvásárától távol álló latin nyelvnek klasszikus szépsége és tisztasága. Mise és latin nyelv az évszázadok folyamán összeolvadtak; népünk már nem is gondol arra, hogy a misét latinul mondják.

Egy húsvéti zarándoklattal egyik székely atyafi is ellátogatott az örök városba.

A Szent Péter-templomban vettek részt a szentmisén. A székely áhítattal végighallgatta s mikor jöttek kifelé, nagy örömmel állapította meg: — Milyen jó, hogy a misét itt is m a g y a r u l mondják!

Gyászos rigmusok.

Megcsillan a nép humora még oly gyászos alkalommal is, mint amilyen a temetés — s poéta-néphez méltóan, mindjárt rögtönzött rigmusokban. Meghalt a székely asszony ura s a hűséges feleség sokáig ott sirt a megboldogult koporsóján. Aztán kiment, hogy végezze a ház sürgős teendőit. Közben Ózonban halottlátogatók jöttek többen is a faluból; abbahagyva tehát dolgát, beszalad a szobába, férjére borul és így kesereg:

Jaj Istenem, Istenem,
Már sütnöm is kéne,
Szapulnom is kéne,
S ez a boldogtalan meghót:
Siratnom is kéne!

De nemcsak a temetésnek, a Temetőnek is van humora, föképen a különösen hangzó sírfeliratokban. Ime egy ezek közül falum templomának kerítéséből:

Vándor, ki nézsz e köre,
Gondolj élted végére.
Jakab Antal volt a nevem,
S né, a halál mit tén velem!

Az Úr tréfája.

A gyergyócsomafalvi iskolában vagyunk a hittanórán. Egyik fiúcska éneklő hangon, de folyékonyan mondja Ábrahám és Izsák történetét.

— Ábrahám istenfélő ember volt. Egy fia volt neki, Izsák, kit Ábrahám nagyon szeretett. Isten próbára akarta tenni Ábrahámot és így szólt hozzá: „Vedd egyetlen fiadat és áldozd fel nekem". Ábrahám fölment a hegyre, ott oltárt épített és rátette fiát. Már ki is nyujtotta kezét, hogy fiát föláldozza. De ekkor megjelent az Úr angyala.

Itt a felelő megállott.

— És mit mondott az angyal Ábrahámnak? — kérdi a hitoktató.

— Az angyal így szólt Ábrahámhoz: Ne izélj, Ábrahám, mert az Isten csak teréfált (tréfált).

* * *

A székelynek vadregényes a tája, de sovány és kevés a földje. A csodás természeti szépségekkel megáldott Székelyföldön kemény munka folyik a megélhetésért. Az életért vívott ez az állandó harc szívóssá teszi a székelyt, acélossá edzi karját, lelkét egyaránt. Az északi halász arcát a zord táj, a foglalkozás, a viharos tenger bronzszerűvé mintázza: a székely is ilyen bronzarcú ember. De az acélos erők nem égnek el mind a harcos munkában. Marad fölösleg is. Ez él, hat és alkot népi művészetének remekeiben, a szőttes, varrottas színpompás formáiban, az írott tojás bájos rajzaiban, a tulipános ládák, galambúgos kapuk, szerszámok díszítményeiben-, ez csendül meg dalaiban, ez örvénylik balladáiban, ez gyönyörködtet táncában, ez képesíti arra, ne engedje, hogy a sors rátérdepeljen — ez árad és dérit fel ízesen eredeti vidámságában, humorában.

Aki nem a felületet nézi, hanem be tud pillantani a romlatlan népi lélek mélységeibe, tapasztalni fogja, hogy sok vonzó, rokonszenves vonás van a székely eredeti egyéniségében. Vonások és sajátságok, melyeknek — Jakab Ödön kedves verse szerint — még az égiek sem tudnak ellentállni:

„Székelyünknek lelke, mikor mennybe felment,
Szent Péter megkérdi: kend, micsoda szerzet?
S egy minutát sem kell, hogy tovább kint álljon,
Mihelyt megmondotta, hogy: „Székely instálom!"

Albert Vilmos.

A Székelyföld műveltségi viszonyai.

Egy nép igazi belső műveltsége nagyobbára mindig független a társadalmának külső hatásra bekövetkezett idomulásától, általános polgárosultságától, sőt műszaki berendezéseinek korszerű, vagy korszerűtlen állapotától is. Igaz, hogy maga a művelődés, tehát a műveltségállomány gyarapodási folyamata nem vonhatja ki magát a nemzet szervezetének, a társadalom szerkezetének, a polgárosodás által elfojtott népi indulatok feszítésének alkotó hatása alól. A műveltség, mint szellemi vagyon, mégis a nép lelki alkatának egyenes függvénye marad. A többi döntőnek hitt, vagy mondott tényező csak gazdagít-

hatja, vagy silányíthatja, súlyosabbá, vagy súlytalanná teheti, több, vagy kevesebb fontosságot tulajdonít neki, de létre nem hívhatja, s ki nem ölheti.

Ezért következik be néha az az eset, hogy a behatások keresztttüzének kitett népek gyakran a felszínes szemlélet szerint más jellegűnek látszanak, mint a valóságban; lelkükbe sütve hordozzák azokat a bélyegeket is, melyeket a környezet nyomott rájuk. Alatta azonban mindig fellelhető az eredeti műveltségréteg, mely kétséget kizáróan dönti el egy nép jelentőségét az emberiség számára.

Tehát a nép kultúrája lelkiség kérdése: ahogy szembenéz a sorssal, ahogy felismeri az adottságokat, a maga esélyeit, ahogy vállalja azokat, ahogy fogadja a jószerencsét és a végzetet, ahogy elviseli a csapásokat, meglepetéseket, ahogy felel rájuk, ahogy viszonozza, — ez a népi kultúra. Az élet és halál mesgyéjén megállóit ember tünődése afölött, hogy tettei miképpen minősülnek az örök szellemiség fényében. A kultúra — mélyebb értelemben — a népi együttes erkölcsi és szellemi magatartása minden külső és belső tényezővel szemben.

Ez a belső, igazi kultúra anyagi mérőeszközökkel érzékelhetetlen. Csak megnyilvánulásaiban, tehát külső jegyeiben foghatjuk meg, s hasonlíthatjuk össze másokéval. Az összemérés eredménye mindig bizonytalan lesz, mert csak a tényszerű állománnyal számol, azzal nem, hogy a megvalósítása milyen áldozatokba került. Ugyanis egyik nép olcsóbban hozzájut a művelődés tényezőihez, másik csak lemondás, nélkülözés, vagy éppen harc árán. Ebből következik, hogy két azonos műveltségi szinten levő nép közül is egyik többet dolgozott, míg odajutott, mint a másik; egyikre gazdagon ömlöttek a termékenyítő befolyások, a másik sokszor a műveltség nyersanyagáért is kemény küzdelmet folytatott, lappangó ellenséggel, fojtogató és sorvasztó körülményekkel viaskodott.

A népi műveltség mindig egységes és bonthatatlan. A nép nem tartja számon értékelemeinek megszerzési idejét: az újat is éppen úgy becsüli, mint a régit, s ez utóbbit is mellőzi, ha az új megfelelőbb, inkább simul életéhez. Innen következik, hogy — ezredévekben beszélve — egy nép műveltsége egyszer jobban telítve van ősi elemekkel, máskor újabb szerzeményekkel. A lényeg azonban változatlanul az, hogy a nép mindig gondoskodott saját használatára szánt műveltségről. Ezt a műveltséget azonban — amint már jeleztük — nem lehet sem időben, sem térben apróra tördelni. Egységes és összefüggő az. Nem lehet begyömöszölni egy-egy emberöltőbe, a bölcső és koporsó közé. Az emberi műveltség rengeteg alkotó eleme között nem lehet kiválogatni, melyik fontosabb. Mind fontos: a nép szellemi önellátása, dala, tánca, tréfája, ünnepi szokása, bölcs közmondásai, meséje, viselkedése, erkölcsi felfogása, érzelemvilága, tájszeretete, a vérségi kapcsolat lenyügöző érzése; de ugyanúgy az anyagi világ is, mely körülveszi, s melyet maga alakít tetszése, ízlése szerint, mint települési forma, az ősfoglalkozások kezdetleges, maga gyártotta eszközei, a viselet, lakásberendezés, szóval: az egész élet a maga bonyodalmas összefüggéseivel, mely elhagyhatatlan csigaházat von köréje. A nép soha nem hagyhatja el ezt a csigaházat, mert akkor agyontaposható, elmorzsolható és meg is semmisülne az iszonyú tülekedésben, hol már csak nagyobb fajsúlyú népek bírják a versenyt. A népi művészet, az élő népi irodalom nélkülözhetetlen kelléke a népi életnek, mert a legnagyobb fogyasztó tömegnek mindennapi életsója, mely érdemessé teszi a mai nap elviselését, s a felvirradást a holnapra. A műveltség szabályozza az ember viszonyát az emberhez és a tömeg viszonyát a multhoz; a jövendőre való készülődés ebben a hagyományőrzésben ver fészket. A nép természetes megmozdulása, közösségi tömörülése is végeredményben műveltségi kérdés. Csupán a műveltség kérdése, hogy a nép közületei ne puszta szervezetek legyenek, melyeket külföldi minták, tanult fogások szerint elindítottak és most a tehetetlenségi törvény elvén lélek nélkül járnak, mint a felhúzott óra, hanem váljanak élő, ható, alkotó valósággá, melyek alkalmasak arra, hogy a nagy nemzeti törekvéseket, a közösségi vágyakat apróra váltsák és részleteikben valósítsák meg.

*

Ezek után világos, hogy a székely nép műveltségét sem lehet keresztmetszetben, vagy hosszában elhasítva szemlélni. Egységes egész az, s úgy kell vizsgálni, ahogy Van, Az átfogó képhez még a számtalan tényező boncolgatása sem fontos. A műveltség értékének megbecsüléséhez nem elemző, hanem ellenkezőleg, ö s s z e f o g ó műveletekre van szükség. A faji, történelmi, földrajzi, gazdasági és más, itt fel nem sorolható kérdésrtek figyelembe vételével az összességet kell szemlélni. Minden egyes tünet mögött látnunk, vagy éreznünk kell a létesítő tényezők sokaságát, az okozat láncolatát, melynek végső eredményeképen a megfigyelt életjelenség felbukkan.

A székely nép a mai Háromszék, Csik, Udvarhely megyékben, Maros-Torda és Torda-Aranyos egy részében él. Székszervezeti időnként területileg módosultak. Átmenetileg létezett *Kézdiszék, Sepsiszék, Orbaiszék, Csíkszék, Udvarhelyszék, Marosszék, Aranyosszék, Kászonszék, Bardócszék* és *Keresztúrszék.* A három utóbbi azonban nem bizonyult időállónak. A székely nemzet katonai jellege, jogi szervezete, társadalmi képlete és életterének szabatos elhatárolása, továbbá a magyar nemzet hivatásában betöltött rendkívüli történelmi szerepe mind hozzájárult sajátos lelkiségének kialakulásához. A fajta természetes k e d é l y e bearanyozta a hegyen-völgyön lakó, ellenséggel viaskodó, halálon kacagó szikár székely egész világát. Műveltsége is amilyen mély és ősi, éppen olyan könnyed, érthető, szinte derűs, vagy egyenesen mókás. Hiányzanak a kormos, ijesztő színek, a csörgő-csattogó hangok.

Ez a nép a külső világot is a maga hasonlatosságára formálta. A székely hegyek ormán ma omladékban heverő várak, egykor bevehetetlen sasfészkek, — amint O r b á n B a l á z s, a Székelyföld leghálásabb fia felderítette — a magyar hadművészet remekei közé tartoztak hajdan. A Székelyföld minden jelentősebb magaslatán, a hegyi átjárók közelében és egy-egy keskeny völgytorok fölött ma is meg lehet találni ezeket a romokat, melyek egykor a székely nemzet biztos kézzel meghúzott védelmi várrendszeréhez tartoztak. Ma már legendák fonták körül a nevezetesebbeket. Ilyen a székely anyaváros közelében *Budvár, Csicser,* a *bágyi vár,* tovább *Bálványos* vára, *Rapsóné* vára, *Firtos* és *Tartód* omladékai, a híres *Kakassánc,* vagy *ördögül* mentén. Ezeknek a váraknak egy része később is döntő szerepet játszott a Székelyföld történetében. Ilyen volt az emlékezetes *Görgényvára,* a székely ispánok sasfészke. Ilyen volt a híres *vécsi vár,* Rákóczi kurucainak utolsó menedéke. De említhetnők a *radnóti* fejedelmi várkastély szerepét, *Küküllővár* jelentőségét és a székely nép emlékezetéből soha ki nem törülhető *Székelytámad* és *Székelybánfa* várait.

*

A Székelyföld templomépítészete, K ö p e c z i S e b e s t y é n J ó z s e f meggyőző tanulmányai szerint, a nyugati kereszténység egyházi építészetének legkeletibb kiugrását jelzi. Ebben a tekintetben a Kárpátok gerincvonalataegyúttal két külön egyházművészeti világ választóvonalátjelenti. Tőle nyugatra, főként a Székely földön az Árpádok korából deszkamennyezetes, falfestményekkel gazgadított templomok maradtak fenn. A későbbi korokban barokk-elemekkel cicomázott köríves templomépítészet vált uralkodóvá. Gyakran találni azonban a telepek rohamos gyarapodása miatt kibővített templomokat is, melyeknek építészeti iránya csalhatatlanul utal a különböző korokra.

Átlag a három történelmi magyar egyház osztozkodik a székely nép lelkigondozásának feladatában. A római katolikus egyház *Csík*- és *Gyergyó* országában, *Udvarhelyszéknek* egy észak-déli irányban húzható átlótól keletre elterülő felében s *Marosszéken* a *Nyárád*-mentén kizárólagosnak tekinthető. A református egyház legerősebb támasza *Háromszéken* van, s innen *Udvarhelyszék* nyugati sávján átkarol a *Maros* völgyébe is. Az unitárius egyház pedig kisebb-nagyobb foltokban behálózza a Székelyföld nagyobb részét, főként azokat a területeket, melyeken a református egyház van kiépülve. A Székelyföld templomépítése — K ó s K á r o l y é s D e b r e c e n i L á s z l ó tanulmányai szerint — minden nyugati eredetű építészeti törvényei ellenére is, magába olvasztotta a sajátos székely vár- és házépítés jellegzetességeit. Ez a székely építési elemekkel enyhített templomstílus áttörte a Kárpátok vonaláig előrenyomult bizánci és pravoszláv moszkovita ortodoxizmus megmerevült építészeti határát is. Főként *Moldvában,* amerre csak megjelentek a magyarok, mindenütt a nyomukban feltalálható a nyugati kereszténységre annyira jellemző templomépítés is. Mint a nyugateurópai műveltségközösség ismertető jegyét, a magyarság idegen földre is magával vitte az általános érvényű európai keresztény egyházművészet stílusát is.

Nehéz volna felsorolni a Székelyföld híresebb templomait, hiszen majdnem mindegyik őriz valami építészeti ritkaságot, vagy becses műtörténeti emléket. A fennebb említett régészek feldolgozása nyomán kimerítő képünk van a Székelyföld ilyenfajta kincseiről. Itt mindössze arra szorítkozunk, hogy a latinhajtású egyházművészet egy-két ódon remekét felemlítsük. Az Árpádok korában épült *gelencei* falfestményes templom maga az élő történelem. Mellette azonban méltó vetélytársként jelentkezik a *székelyvajai* református templom s a *marosvásárhelyi* vártemplom legutóbb felfedezett falfestménye is. A székelyföldi templomok a mai napig elrejtve megőrizték a magyarság ősi írását, a r o v á s t. A *csíkszentmártoni* templom két teljes rovásírásos sora, az *énlaki* templom menyezetének felirata és a *székelyderzsi* templom falában talált rovásos tégla a magyar népnek századok óta levedlett és elfelejtett kultúrkincseiről beszél. De majdnem minden székely templomocska őriz valamit a székely nemzet hőskorának emlékeiből. Az egyik kőbefaragott domborművű oldalbejárót, a másik a templombástyák lőréseit mentette meg a mai napig. Egyik-másik református templomban ma is látható oldalt a falba épített szentségház, élénk bizonyítékául annak, hogy a templom még a hitújítás kora előtt épült.

*

A székely t e l e p ü l é s jellemző tulajdonságairól csak röviden szólunk. A földrajzi tényezők következtében leggyakoribb a soros település. A völgyben hosszan elnyúlva a folyócskák vagy vert utak mentén húzódnak a házsorok. Ennek a települési formának legjellemzőbb vonása az, hogy a ház bütűvel ugrik ki az utcára, a csűr és egyéb gazdasági épület ellenben a ház hossztengelyére merőlegesen helyezkedik el, mintegy bezárva a gazdasági udvart. Szabálynak tekinthető, hogy a székely házak kis távolságra vannak egymástól. Mindössze egy kisebb méretű konyhakert vagy gyümölcsös van a szomszédos gazdaságok közé ékelve. Vannak azonban rendkívüli települési formák is. Ilyennek tekinthető elsősorban *Varság,* a székely kertfalu, mely egy ezer méteres fennsíkon egymástól messzire szétszórt és a tanyarendszer elvén felépített gazdaságokból áll.

A székely ház gyökeres átalakuláson mentát. Az ősi gerezdes építésű borohaházak törvényszerűen háromosztatúak voltak: középen egy virágba metszett eresz, benne a sütőkemencével és szabadtüzelővel; tőle jobbra a tágasabb lakószoba, sarokba rendezett kecskelábú asztalával és kicsiszékeivel, vetettágyával; balra pedig egy szűkebb helyiség, az ünneplő ruhák, ritkán használt felszerelések és élelmiszerek részére. Ahogy a lakás ősi beosztása módosult, úgy a gerezdes építkezés is lassan kiszorult a használatból. Helyét az úgynevezett farkasfogú metszés foglalta el, mellyel majdnem egyidőben jelent meg a körbefutó tornác is. A mai székely házépítésben egyre nagyobb tér nyílik a faragott kőnek, téglának és fedőcserépnek. A zsup ma már csak némely vidék gazdasági épületein található még meg. Másutt, főleg hegyvidéken nagy szerepe van a hornyolt élű zsindelynek, és a simára metszett iszkolának.

A székely udvarház egyik elmaradhatatlan kelléke a jólismert s z é k e l y k a p u. Eredetére két elmélet van. Egyik a várkastélyok bejáratából származtatja, másik pedig kimutatja, közvetlen rokonságát a mongol és török-tatár népek kapuival. Eszerint a székely kapu a magyarságnak egyik keleti öröksége. A székely kiskapu zábéjainak támasztva ma is megtalálható a kapubálvány. Igaz, hogy ez is egyre ritkul, éppen mint a lobogós kopja, vagy általában a kopjafa.

A székelység tárgyi néprajzával tudományosan foglalkozó gyüjtők, aránytalanul gazdag múzeumokat állíthattak volna fel a székely fafaragás, festés, szövésfonás, hímzés, bőrcserzés és megmunkálás háziipari remekeiből. A székely utolsó gazdasági eszközét is elhalmozza díszítésekkel. A guzsaly, sulyok, járom és bot, le egészen az utolsó kaszanyélig megkapja a méreteihez illő rovátkos virágdíszeket.

*

Nem szabad azt mondani, hogy a Székelyföld értelmisége nem tett meg mindent a székely népi művészet összegyüjtésére és megóvására, amit főként az utóbbi idők szűkös anyagi viszonyai között megtehetett. A sepsiszentgyörgyi *Székely Nemzeti Múzeum,* melynek élére a nagytudású H e r e p e y J á n o s került, igyekezett legalább részleteiben megmenteni az ősi székely életforma egyes emlékeit. Nálunk székelyeknél azonban az ilyen munka többnyire egy-egy áldozatkész ember egyéni kötelességteljesítésének köszönheti megindulását. Nem rendelkeztünk olyan közületekkel, melyek ezt a hagyománytisztelet szempontjából is megbecsülhetetlen munkát az erkölcsin túl anyagi támogatásban is részesíthették volna. Így állott elő az a nem kívánatos helyzet, hogy az egész Székelyföldön mindössze ez az egy múzeum törekedhetett a székely múlt általános képének összeállítására. Tehát a kutató idegen, aki bizonyos vidékek sajátos művészetének tanulmányo-

zása végett a Székelyföldre látogat, vagy a vendég, aki itt keres téli vagy nyári üdülést, kénytelen útjából kitérni és felkeresni a Székely Nemzeti Múzeumot, ha nagyobb választékban akarja szemlélni a székely nemzet múltjának beszédes kellékeit.

Vidéken is vannak kisebb méretű gyüjtemények, főként a középiskolák szertáraiban elhelyezve. Első helyen említendő a *székelyudvarhelyi* református kollégium kis múzeuma. Ez a becses ritkaságot őrző gyüjtemény majdnem teljes egészében egy embernek, Haáz Rudolfnak szorgalmas kutatásából származik. Sajnálatos tény, hogy — mint általában a vidéki gyüjteményeknek —, a székelyudvarhelyinek sincs ennek a célnak megfelelő helyisége. A múzeumnak nincs raktára, hanem minden összegyüjtött anyag zsúfoltan ki van téve a szemlére. Itt említendő meg a székelyudvarhelyi római katolikus főgimnázium néprajzi gyüjtése. A *csíkszeredai* római katolikus főgimnázium gyüjteménye legutóbb Vámszer Géza buzgóságából egészült ki annyira, hogy a tanulóknak általános képet nyújthasson a székely történelem tárgyi vonatkozásaiból. Ma már a múzeumok közé kell számítani a *marosvásárhelyi* világhírű *Teleki-könyvtárat,* melyben megfizethetetlen értékű kódexek és ősnyomtatványok vannak. A városi képtár és könyvtár a román megszállás idején is teljesítette közművelődési feladatait.

Ez azonban korántsem jelenti azt, hogy a Székelyföld tárgyi néprajzának gyüjtése bárcsak átmenetileg is meg volna oldva. Teljes egészében hiányzanak a Skanzen-rendszer intézményei. Ugyanis mialatt az apróbb s így jelentéktelenebb faragványok és díszítések oltalmat találnak a vidéki múzeumokban, nincs egyetlen egy hely, ahol maga az egész székely építészet, házzal, csűrrel és gazdasági felszereléssel együtt egy előrelátó gondoskodás oltalmát élvezné.

*

Erdély kelefi csücskében, elsősorban a Székelyföldön a közművelődés annyira összefonódott a közoktatás, népművelés és iskolán kívüli népnevelés kérdésével, hogy egymástól különválasztva beszélni sem lehet róluk. Jóllehet, mindnek nem állott jól kiépített külön szervezet a rendelkezésére, mégis a nevelőmunka az idegen megszállás alatt is a körülményekhez mérten figyelemreméltó eredményeket mutatott fel. A György Lajos szerkesztésében Kolozsvárott megjelenő *Erdélyi Iskola* biztos vezérfonalat adott azoknak a papoknak, felekezeti tanítóknak, népet féltő falusi értelmiségieknek a kezébe, akik az iskolán kívüli népnevelést előre beállított tervek szerint minden célszerű eszközzel szolgálták. Lehetetlen éles határvonalat húzni a különböző célú társadalmi vagy gazdasági szervezetek munkája közé. Valamennyi önkéntes alakulatunk a magyar szellem harcos csapatának érezte magát, s sűrű portyázással bebeütötte magát a közművelődés területére, hogy szolgálja a népnevelés ügyét. Végeredményben tehát az EMGE is népnevelő szerv volt. Mindenütt elhintett gazdakörei révén sikeresen munkálta az okszerű gazdálkodás terjesztését. A szó igazi értelmében vett népnevelés azonban nagyobbára visszaszorult a felekezeti magyar elemi iskolákba, s ezeknek tömeges bezárása után a templomok szószékére. Falusi papok, lelkipásztorok és missziós szerzetesek vállalták a népnevelés rájuk eső részét.

Általánosságban el lehet mondani, hogy a világháborút megelőző korszakban az erdélyi magyar nép nevelése inkább a felekezeti népiskolákra volt bízva. A három magyar egyház népiskolái mellett az állami iskola is megtalálható volt némely vidéken. Nagyobbrészt azonban inkább nemzetiségi és szórványterületeken épült ki az állami népiskolák hálózata. A harcvonalak összeomlása után beállott főhatalomváltozás ilyenformán nem jelentett végzetes csapást a Székelyföld közoktatására. Az állami iskolák minden további nélkül gazdát cseréltek. A vallásfelekezeti közoktatási intézmények azonban az államhatalom fojtogató szorításában is igyekeztek minden feladatuknak megfelelni. Venczel József dr. alapvető munkáiban és jelentéseiben részletesen számbavette az erdélyi, főképp pedig a székelyföldi magyar iskolák helyzetét. Kimutatta, hogy a megszálló hatalom miként zárta be egyik népiskolát a másik után, s ezzel miképp sorvasztotta a magyar népoktatást. Egyik iskolának azért tagadták meg a nyilvánossági jogát, mert nem volt elég világos, a másiknál viszont azt kifogásolták, hogy a több oldalról beömlő világosság szétszórt fénye árt a gyerekek látásának. Harmadik helyen a terem nem volt elég levegős, másutt nyirkos volt az udvar. Számtalan esetben megtörtént, mint Gyergyószárhegyen és Szentléleken, hogy a bezárt felekezeti iskolát néhány héttel később maga az állam nyitotta meg. Neki ugyanis már jó volt. Gyakori az olyan székely falu, melynek így ma három-négy iskolaépülete is van.

A Székelyföld önmagában nem volt zárt egység. Ezért a középfokú tanintézetek lehetőleg úgy voltak megosztva, hogy az egész erdélyi magyarság igénybevehesse. Ennek ellenére a székely vidékek is el voltak látva középiskolákkal. Első sorban a szakiskolákról kell megemlékeznünk. A *székelyudvarhelyi* agyagipari és a *marosvásárhelyi* fa- és fémipari szakiskola átcsúszott a megszálló hatalom kezelésébe. Ezt az oktatási szintet ezentúl a gazdasági szakiskolák képviselték. Székelyföldön ilyen volt a római katolikus Státus *csíkszeredai* gazdasági iskolája. Ezt azonban korán megfojtották. Maradt tehát az unitárius egyház áldozatából fenntartott *székelykereszturi* gazdasági iskola. A Székelyföld közelében még a Státus *radnóti* szakiskolája és a református egyház híres *csombordi* mezőgazdasági iskolája volt elérhető. A tudásvágytól hajszolt tehetősebb székely gazdalegények ezekben az iskolákban sajátították el az okszerű gazdálkodáshoz szükséges alapvető ismereteket.

A következő fokozaton a székelyföldi tanító- és tanítónőképző intézetek állanak. A római katolikus Státusnak volt egy ilyen tanítóképző vándorintézete, mely *Kézdivásárhelyen, Csíkszeredában,* s legutóbb *Marosvásárhelyen* talált hajlékot. A magyar egyházak között létrejött egyezmény alapján megszűnt a *székelyudvarhelyi* református kollégium, s épületébe Nagyenyedről a tanítónőképző intézet költözött. Az unitárius egyház *Székelykeresztúron* tartott fenn tanítóképző intézetet.

A középfokú oktatás valójában a főgimnáziumokban, illetve kollégiumokban történt. A Státus *Székelyudvarhelyen, Csíkszeredában* és *Marosvásárhelyen* tartott fenn fiú főgimnáziumot. A református egyház a *sepsiszentgyörgyi* Székely Mikó Kollégium és a *marosvásárhelyi* Bolyai Kollégium révén végezte a reáháruió nemzetnevelési feladatokat. Természetes, itt elsősorban a magyar értelmiség utánpótlásának aggasztó kérdését akarták megoldani. Ámde a „bűnös kör” igen nagy mértékben zavarta az ok- és okozat közötti összefüggés megállapítását: a magyar népnek nem volt elég széles

értelmiségi rétege ahhoz, hogy az államhatalom gépezetét minden magánügyben igénybevevő friss román középosztállyal szemben megvédelmezhette volna a magyar föld népét. De éppen, mert nem volt elég vastag középrétegünk, így az sem volt megfelelő számban, aki a fiát középiskolába küldhesse. Az értelmiségi rétegek elvékonyodása meggátolhatatlan folyamatként avatkozott be a magyar nép és a megszállók létküzdelmébe, melynek nagy tétje volt: maga Erdély.

*

A trianoni békeparancs értelmében Erdélyre szabadított idegenek nem nagyon válogattak az eszközökben, ha berendezkedésükről és a megszállott földek, birtokbavételéről volt szó. Közoktatási vonatkozásban bevezették az úgynevezett névelemzést, később a vallásszerinti faj meghatározást s végül a vércsoportok vizsgálatát. Az csak természetes, hogy minden eljárásukat az egyoldalúság jellemezte. A magyar iskolásgyermekek közül lelkiismeretesen kilökdösték mind, aki nem volt tőzsgyökeres magyar nevű, nem volt történelmi magyar egyház tagja s végül — a vérvizsgálat alapján — azt, akit éppen akartak. Gazdasági tekintetben a hírhedt kultúrzóna bevezetésével támasztották alá iskolapolitikájukat. Ez a gyakorlatban annyit jelentett, hogy a színmagyar vidékre kivezényelt óromániai tanító a fizetésén felül külön díjazásban részesült „nemzeti küldetésének" teljesítése végett. Ugyanakkor pedig a székely közbirtokosságok vagyonából jelentős birtoktesteket hasítottak ki, a kultúrzónás román tanítók használatára.

A székelység „visszarománosításának" következő lépése az volt, hogy magával a székely néppel közmunkára való kirovás útján minden jelentős településen bizánci stílusú templomot építettek a görög-keleti román egyház részére. Végül mikor megyénkint félszázon felül emelkedett a román templomok száma, a székely vidékek megyefőnökei, s így a többek között Cionca, merészen kijelentették, hogy egész merőben sikerült visszarománosítaniok a székely népet. Mikor a kirendelt román papok kétségbeesve tapasztalták, hogy a csendőrön és adóvégrehajtón kívül egyéb hitsorsosuk nincs a környékben, előbb hatalmi eszközökhöz nyultak a templomok benépesítése végett. Mi volt könnyebb és kézenfekvőbb dolog, minthogy az iskolás gyermekeket felekezeti különbség nélkül beterelják az állami templomba? Tapasztalva a székely nép erőteljes lelki ellenállását, eleinte csak a román nemzeti ünnepek alkalmával erőszakolták be a gyermekeket a maguk templomába. Később azonban beleszólt a csendőr, s a jegyző is. Utolsó esetben pedig mindig kéznél volt az adóvégrehajtó, aki főleg a falu bizonytalan létalapú elemei között ért el némi hatást azzal a subaalattal, hogyha papíron görög-katolikus, vagy görög-keleti vallásé lesz, akkor a román közigazgatás hosszú időre adómentességet, vagy legalábbis bő kedvezményt nyújt neki. Úgy képzelték, hogy lesz idejük megvárni, míg a most gazdasági eszközökkel odakényszerített magyar emberek gyermekeinek vallási hovatartozásáról lesz szó.

A második bécsi döntés után a Székelyföldre erőszakolt román templomok úgy elárvultak, mintha a Szahara sivatag kellős-közepére emelték volna. A székely nép egészséges ösztönnel megérezte, hogy ezek a kőhalmazok, melyeket a maga és igásbarma munkájával, és az egész magyarságnak téglajegyek címén történt anyagi megzsarolásával, nagyromán nemzeti álmok megvalósítására, és sohasem valláserkölcsi feladatok szolgálatára építettek, most minden további nélkül visszakerültek az építő nép birtokába. Sok faluban megtörtént, hogy a nép dühe az ottmaradt épületek ellen fordult; ezek az épjiletek jelképezték a csendben kivonult elnyomókat. Némely helyen csákányokkal szétszedték, hogy ki-ki hazavigye azt a néhány szekér követ, amit ő hordott oda. Másutt egészségügyi házakká építették át. Így ez a kérdés felekezeti vonatkozásban egyszer s mindenkorra meg van oldva. A birtokok pedig visszakerültek jogos tulajdonosukhoz, a székely közbirtokossághoz.

*

Az erdélyi magyarság ösztönösen védekezett a ránehezülő súlyos nyomás ellen. Mivel a hatalom főképp gazdasági téren akarta szétbomlasztani az erdélyi magyar nép létformáját, a védekezésnek is ezen a küzdőtéren kellett elindulnia. Átfogó egyházi és politikai szervezetünk mellett elodázhatatlanul felmerült egy gazdasági csúcsszerv szükséges volta. Ez az általános magyar óhaj az *Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesületben* testesült meg. Átmeneti pangás után Szász Pál dr. szervező képességgel indította meg az EMGE munka korszakát. Ezzel mintegy párhuzamosan Mikó László (ma Maros-Torda vármegye és Marosvásárhely szabad királyi város főispánja) munkatársaival megszervezte a Marosmegyei Földműves Szövetséget, az EMGE székelyföldi testvérszervezetét. A Marosmegyei Földműves Szövetség elnöke egyszemélyiben EMGE-felügyelő is volt. A szaporán dolgozó gazdakörök az egész Székelyföldön gyorsan elterjedtek. Jelentőségük nem csak abban áll, hogy szaksajtó és gazdasági könyvek forgatásával, téli tanfolyamok szorgalmas látogatásával, általános mezőgazdasági, konyha- és gyümölcskertészeti ismereteket terjesztettek; nem csupán a nemesített vetőmagok elterjedése és a fajállattenyésztés felkarolása tekinthető tényleges eredményként, hanem az a közösségi arcvonal általános kiépítése is, melyet a gazdakörök az együvétartozás érzésével jelentettek. Különben pedig éppen á gazdasági élet nyújtotta az egyetlen sikeres ellenállás terepét a népünk szétbontására irányuló magánkezdeményezések és hatalmi intézkedések ellen. A gazdakörökön kereszt tül lehetett véleményalakító sugallatokat juttatni a falusi gazdaközönséghez, hogy ne engedjék elherdálni mérhetetlen közbirtokossági vagyonukat.

*

A kisebbségi magyar életforma legérzékenyebb szerve, mintegy idegrendszere a magyar sajtó volt. A nyomtatott magyar betű jelentette a körömszakadtáig elszánt védekezés legalkalmasabb eszközét. Igaz, hogy ez az eszköz a két évtizednél is hosszabb megszállás alatt kegyetlenül sivár sorsra volt kárhoztatva, de hihetetlenül súlyos kötelességét a körülményekhez mérten mindig és mindenütt vállalta. Nem mondhatjuk el, hogy teljesítette is, hiszen ez elsősorban nem rajta múlott, hanem a hatalom birtokosain és a leszegényített magyar társadalom anyagi tartalékain.

Fekete Nagy Mihály, a *Carpatpost* című kőnyomatos nemzetpolitikai szemle szerkesztője, a magyar létérdekvizsgálat cikksorozatában részletesen foglalkozott a romániai magyar sajtó helyzetével is. Megállapította azt a törvényszerűséget, hogy — bár számszerű változás lényegében nem történik, — a magyar időszakos sajtótermékek túlnyomó része aránytalanul rövidéletű. A lapok gyorsan kimúlnak és éppen olyan sietséggel és felelőtlenül másokat indítanak helyettük.

Nincs állandóság, s így nem lehet kitartó szolgálatot várni tőlük. Hol a hiba? Mindenütt, a román állam nemzetiségi politikájában és a mi felmérhetetlen szegénységünkben egyaránt.

A romániai magyar élet szellemi góca mindvégig Erdély fővárosa, *Kolozsvár* maradt. Ebben a tekintetben hasznos vidéki pártütésnek számít Brassó, Temesvár, Arad, Nagyvárad, Nagyenyed, Szatmár és Nagybánya magyarságának kultúrpolitikai erőfeszítése. Kolozsvár természetes vonzásából következik, hogy a tűrhető vasúti összeköttetés következtében hatósugarába eső székely vidékek nem voltak a maguk erejére utalva. Ennek ellenére a Székelyföld legkisebb városkája is megteremtette a maga külön sajtótermékét; nagysága szerint folyóiratot, napi- és hetisajtót adott a környező települések magyarságának.

Időrendben első helyen talán Székelyudvarhely áll. Bányai János tudós geológus, a Székelyföld alapos ismerője, *Székelység* címen táj- és népismertető havi folyóiratot indít 1930-ban. Lapja a sokhelyütt. tapasztalható részvétlenség ellenére is, a szerkesztő és munkatársai anyagi áldozatából fenntartotta magát, hogy rendkívül fontos feladatkörét betöltse. Schmidt Béla dr. marosvásárhelyi volt kórházi főorvos *Magyar Népegészségügyi Szemléje* egyedülálló tudományos folyóiratunk volt a magyar falu és fajta egészségügyi kérdéseinek megvitatására. Magas színvonalának ellenére a falusi olvasókörök elmaradhatatlan olvasmánya volt. Itt kell megemlékezni a marosvásárhelyi Fodor István *Krónikás Füzeteiről.* Fodor tervszerűen kutatta fel az elérhető levéltári anyag tanulságos vonatkozásait. Füzeteivel a tájhazafiság élesztgetése által a magyar hagyománytisztelet igaz ügyét szolgálta.

Sokkal nehezebb volna megrajzolni a székelyföldi napisajtó áttekinthető képét. Rengeteg lapocska indult időnként szana-szét a városokban. Hosszabb-rövidebb vergődés után nagyobb részük kénytelen volt felszámolni. Alapos számadással kimutatható, hogy csak Marosvásárhelyen körülbelül tizenöt sajtókísérlet fulladt bele az anyagi tehetetlenségbe, vagy az általános közönybe. Nem ritkán a román sajtóőrség (cenzura) is törült egy-két lapot a megjelenők névsorából. De nem csupán Marosvásárhely, Sepsiszentgyörgy, Székely-Udvarhely és Csíkszereda, de még a parányi Gyergyószentmiklós is jegyezhetett fel történelmébe betiltott magyar újságot. A román megszállás idején a marosvásárhelyi *Reggeli Újság* és a gyakran nevet változtató *Magyar Szó* tett szert- nagyobb jelentőségre. Az ugyancsak marosvásárhelyi Az Ellenzék lassacskán hetilappá zsugorodott.

Számszerint talán a kelleténél is több székelyföldi hetilapunk közül a székelyudvarhelyi *Székely Közélet* említendő vezető helyen. Tompa László, a székely lelki ellenállás költője, tekintélykérdés gyanánt kezelte ezt a lapot. A Csíkszeredában megjelenő *Csíki Lapok* kultúrmunkája erdélyszerte őszinte elismerést vívott ki munkatársainak. A már említett marosvásárhelyi *Az Ellenzék* negyedszázadnál hosszabb ideig szolgálta a kispolgárság ügyeit. S végül maradt a sepsiszentgyörgyi *Székely Nép,* mely — a csíkszeredai és marosvásárhelyi hetilapok példájára — magába szívta a megszűnő laptársak anyagi és szellemi tőkéjét.

Ez utóbbi lap a felszabadulás után László Zoltán és Jakab Antal fáradozása árán nyolcoldalas napilappá épült ki, s a mindkét végén elmetélt székely körvasút mentén gyorsan átvette a brassói Népújság olvasótáborát. Ma nagyobbára a Székely Nép gondoskodik a Székelyföld szellemi ellátásáról, s egyben ő a székely kívánságok és akarások közvetlen szócsöve.

*

Erdély egész műveltségében talán az irodalom a legcsodálatosabb, de ez a legvitásabb is. Az idegen megszállás Után úgy nőtt ki az erdélyi rögből, mint az igénytelen virág, mely szerényen meghúzódik, de üde színeivel, frissítő és megnyugtató jelenlétével már nagyon is sokat mondott annak, aki a népi életigenlést a szellem ismertetőjegyeiből olvassa ki.

Azt mondták, hogy transzilvánista az erdélyi magyar irodalom. S ezen az ellenségei azt értették, hogy be van ragadva a helyi jelentőség sarába, nem tud az egész magyarsághoz szólni, csak az erdélyihez. Transzilvánista az erdélyi irodalom, — mondották a hívei is, — mert maga Erdély lelke beszél belőle az egyetemes magyarsághoz. Transzilvánista, mert Erdély hagyományőrzését menti át a vajúdó kornak.

A két külön mértékkel mért transzilvánizmus igy komoly nézeteltérésnek lett bölcsője. E harcban, ha vér nem is, de tinta igen sok folyt már, s talán könny is figyelemre méltó mennyiségben.

De nem az lényeges, hogy milyen iskola, vagy irodalmi divat lett úrrá Erdély irodalmán, hanem az, hogy az erdélyi magyar szellem akkor is alkotott, mikor állig felfegyverkezett hatalmak őrködtek körülötte. Az erdélyi magyar szellem nyugodtan szemlélte a poroszlókat, martalócokat, kik őrnek voltak állítva elszakítottsága fölé. És nyiltan kijelentette, hogy a magyár néptestet elszakíthatták, de a magyar szellem egyetemességét megbontani nem bírják; azt fegyveres erővel nem, csak egy hatalmasabb szellemmel bírnák megvalósítani, amivel ők nem rendelkeznek.

Az erdélyi magyar irodalom pedig gyorsan kisarjadt a napisajtóból. Már kezdetben olyan ütemben jelentek meg az írások, hogy a tárgyilagos bíráló, aki nem szívesen veszi minőség helyett a mennyiség hangsúlyozását, kételkedve, majd kissé elszomorodva szemlélte az első önálló termést.

Ámde térjünk vissza a székelyekhez. A székely nép többféle módon vett részt az erdélyi magyar irodalom megteremtésében. Legközvetlenebb, hogy elküldte fiait a városba, hadd beszéljék el ott is a székely keservek záporát és örömök pislákoló tüzét. De úgy is részt vett benne, hogy gazdagságában megfürdette, aki erre vágyott; székellyé gyúrta lélekben, aki utolsó lélekzetig szóló sorsközösséget vállalt vele. Végül pedig kölcsön adta egész szellemi értékkészletét; engedte, hogy szabadon válogassanak benne, akik jóhiszeműen nyúlnak hozzá. A székely nép és szellem aránytalanul sok képviselőt küldött ilyenformán az erdélyi magyar szellem munkatáborába. Elküldte a fiait is, el azokat is, akik székellyé hasonultak, de el azokat is, akik az ő tárházából merítettek ihletet az emberivé emelt eszmék meghirdetésére.

Úgy bent, magunk között, mint kifelé, ma Tamási Áron jelenti a székely lélek megszólalását, ő hívta életre az erdélyi irodalom egy új faját, az élet súlyát tréfával enyhítő, mókás kedvű, székely játszva tanító példázatát. Székelyei mindig agyafúrt ravaszsággal „babrálnak ki" a közéjük nem illővel, többnyire a megszálló idegen hatalom képviselőjével. Mikor útnak indult *Farkaslakáról,* édes szülőföldje jól feltarisznyálta mindennel, amit adhatott: tarsolyába rakta minden szép-

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Lövétei mátkapár.

(Foto Kováts.)

Kökösi viselet.

(Harkó felv.)

Lövétei házaspár.

(Foto Kováts.)

Csomakörösi székely pár.

(Ref. egyház gyüjt.)

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Vasárnap délután Kecsetkisfalun.
(Foto Kováts.)

Székely asszony.
(Foto Kováts.)

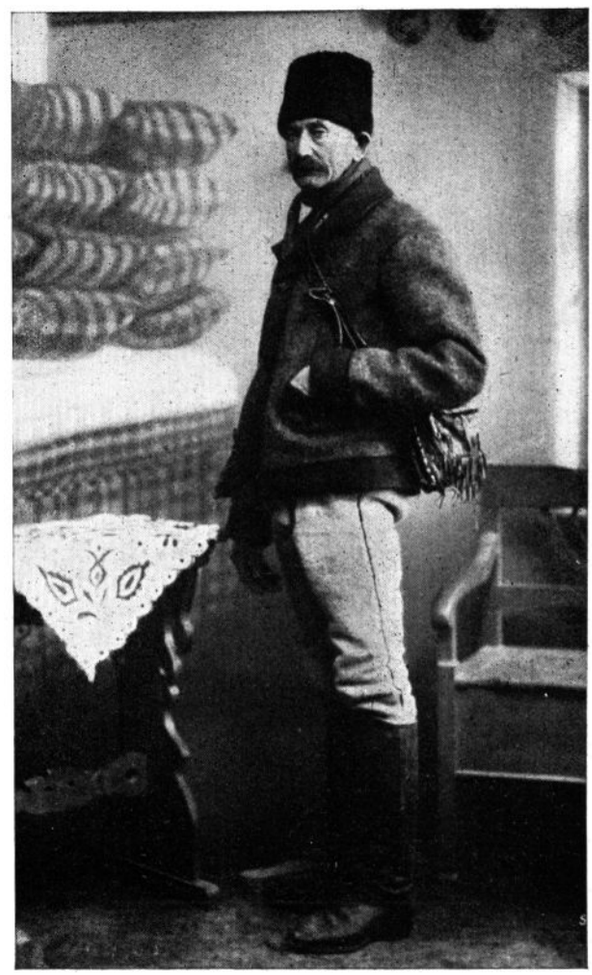

Székely férfi Muzsnáról.
(Foto Kováts.)

ségének, tisztaságának, ízeinek és színeinek, illatainak utolsó emlékét.

A székely élet másik nagy prózaírója Nyirő József. Ő a súlyosabb életű havasi székelyt hordozza körül egy kissé a világban. Írásai a nép rétegében is olvasottak.

Molter Károly a székelység fogadott fia. Polgári műveltsége első sorban a város megírására készíti, de már van egy-két jól megrajzolt székely alakja, a csergedi bíróban és másokban.

Tompa László, a legszékelyebb költő, úgy él székelyudvarhelyi irodalmi környezet nélküli magányában, mint utolsó jelzőtábla a sivatagba szúrva. A megszállás ideje alatt ő jelentette a konok ellenállás lángját, mely soha, egy percig sem kérdezte, hogy érdemes-e, hanem: dacolt szittya módra, karakánul, magyarul. Tőle származik a legmélyebb székely vers, a Lófürösztés.

Áprily Lajos, a parajdi születésű nagy magyar költő, első és örök szépségű verseit a székely tájak levegőjéből szivott ihlettel írta. Később tájszeretete kiszélesedett egész Erdély tikkasztó vágyává.

Makkai Sándor igen nagy termékenységgel adja az erdélyi, s egyben székely vonatkozású regényeket. Igazi munkaterülete a történelem.

Bözödi György már az ifjú nemzedék tagja. Bár szépirodalmi versenyre is kiállott, igazi tere mégis a székely életérdekek vizsgálata maradt. Forradalmi lendület, igen sok erő szorult beléje. Nagy törekvések tüze fűti állandó, magahajszoló önképzésre.

Kovács György a tiszta szépirodalom mellett kötött ki, noha valamikor falukérdésekkel indult el. Több székely regénye jelent meg már a piacon. Általában Tamási Áron csapásain halad.

Gagyi László a székely falusi nyomor okozta lelkiszédelgések hivatott írója.

Itt kell megemlíteni Magyar Bálintot, a sepsiszentgyörgyi pap-költőt. Keményy János báró, az erdélyi írók Helikon baráti körének vendéglátó gazdája, a híres történelmi nevezetességű vécsi várat felajánlotta az irodalom útjait járó erdélyi magyarok megbeszéléseinek, tanácskozásainak hajlékául. Finom tollú író maga is. Utoljára hagyjuk a mikházi székelyt, Kacsó Sándort, aki keményen odamondott novelláival már a huszas évek elején magára vonta a figyelmet. Később azonban a közéleti sajtóharcok egész embert követeltek, neki döntenie kellett; s ő a sajtó és a harc mellé állott. A harcot ellenben minden következményével vállalta. A második bécsi döntés után is odaát maradt. Onnan küldte át újabb művét, a döntés után is ott maradt magyarok megrázó életregényét.

Természetesen, nem ez és nem csak ennyi a székely irodalom. Hiszen nem beszéltünk még Színi Lajosról, Imets Lajosról, Petres Kálmánról, és még igen sok olyan erdélyi magyar íróról, akinek több-kevesebb köze volt a székely néphez, szellemhez, s így a székelyek irodalmához is. Főként pedig hallgattunk azokról a szépírókról, történészekről, tudósokról, néprajzi kutatókról és régészekről, akik a nagy világégés előtt foglalkoztak a székely föld és nép helyzetével. Puszta felsorolásuk is túllépné, írásunk keretét.

*

Erdély tudományos élete, az elmúlt megszállás alatt csökkentett iramban haladhatott. A félgőzre beállított tudományos élet legfőbb jellemvonása a tudományágak egymásrautaltsága volt. Hiszen kisebbségi életformában megbocsáthatatlan fényűzés volna valamely tudományt csupán önmagáért művelni. Az erdélyi magyar értelmiség lehetőleg kikerült minden erőpazarlást. A tudományokat egymás után az egyetemes létfenntartás szolgálatába állította. A munkaterületek elhatároltsága és a munkamegosztás elve mellett sikerült úgy felsorakoztatni a nemzeti társadalom támasztékait képező tudományágakat, hogy közöttük rés ne maradjon. Ezért némelykor úgy látszott, mintha a tudományok művelői néha átkalandoztak volna egymás területére. E látszat mögött az a körülmény rejlik, hogy a munka tudományjellegének sértetlen megőrzése mellett, valamennyit védekezésül létjogaink igazolására kellett felhasználnunk. Így a nemzeti történelem, az irodalomtörténet, régészet, a néprajzi és eszmetörténet egyúttal a magyar nép és társadalom életjogainak és létérdekeinek tudományos vizsgálójává, azaz magyarságtudománnyá változott. Minden tudósunk, a szellem és toll fegyverével védekező élharcosunk beállott a magyar nemzeti kisebbség védelmi vonalába. Ha vidékek és munkaterületek szerint széttördeljük Erdély két évtizedes tudományos életét, nagy vonalakban az alábbi kép bontakozik ki.

A székely nép eredetének, letelepülésének, hadi- és politikai szervezetének kérdése alapvető fontosságú a magyar nemzet dunavölgyi vezetőszerepére nézve. Ezért talán egyetlen részletkérdéssel sem foglalkoztak annyit, mint a székelység történelmével. Ez a kérdés már a XVIII. században az európai tudományos viták szőnyegére került. Német, angol, francia és olasz történelemtudósok kutatták fel a bizánci görög feljegyzéseket, a lengyel, orosz és észerb krónikákat, hogy tiszta képet alkothassanak maguknak a történelmi tényekről. A tudományos világ előtt ők döntötték el azt a kérdést, melyet már egyszer a magyar történészek megoldottak, de a környező apró népek betfivetői érdekeltség címén a nyugati tudományos körökhöz megfellebbeztek. Ha néhány nevet felsorolunk, ezzel már kellőképen érzékeltetjük a székely kérdés történelmi fontosságát és ezzel arányban levő terebélyes irodalmát. A háború előtt Hunfalvy Pál, Szádetzky-Kardoss Lajos, Jakab Ödön, Karácsonyi János püspök írtak döntő fontosságú műveket a székelységről. Alföldi András, Melich János a nyelvtudomány eszközeivel közelítették meg a kérdés lényegét. Legutóbb pedig Jancsó Benedek „Erdély története” című munkája tér ki bővebben a székelységre.

Irodalom- és eszmetörténet terén Kristóf Györgynek és György Lajos dr.-nak vannak elévülhetetlen érdemei.

A székelység néprajza ma is a legárvább tudományok közé tartozik. Talán azért van kevés művelője, mert maga a székely népművészet és szellemi világ ma is élő valóság. Legmagasabb tudományos szempontok szerint Szabó T. Attila dr. dolgozott fel részleteket. Haáz Rudolf a tárgyi néprajz anyagának gyüjtésébe és tudományos feldolgozásába merült bele. Bányai János, a székely területek földtanának alapos ismerője, a táj és ember egymáshoz való viszonyát kutatja. : Átfogó társadalomtudományi képet az utóbbi időben Venczel József dr. és Bözödi György rajzolt. Venczel József tág művelődéstörténeti keretben veszi vizsgálat alá a székelység jövendőbeli járható útjait, melyeket egy előrelátó közmüvelődéspolitikai elgondolás nyithat. A társadalom szerkezetét, rétegedőzési viszonyait vizsgálja, mert az egészséges társadalmi építmény tényezői-

ben helyzeti erőt lát. Bözödi György ezzel szemben inkább a feszítő erőkre és azokra az áramlásokra figyel, melyek a nagy lökés következtében áttörik a társadalmi osztályok határát felfelé vagy lefelé.

Debreczy Sándor a művelődés, iskoláztatás és általános polgárosodás helyzetét veszi számba. Biás István a székelyföldi családi levéltárak ismeretének birtokában kisebb történelmi korképeket ír. Egey Jenő mondhatni az egész Székelyföldet bekalandozta egyetlen kérdésnek, a székely fafaragásnak megismeréséért. Templomok, haranglábak, temetők, kapuk, háromosztatú ereszes házak, roskadó boronaépületek fényképét halmozta fel.

*

A székely nép sokkal kisebb arányban nyomult be a magyar képzőművészetekbe, mint ahogy sajátos életének értékeivel megérdemli. Még leginkább a zenében keltett olyan erjedéseket, melyek — ha kiforrnak — az igazi magyar zene erkölcsi jóvátételéhez vezetnek. Bartók Béla és Kodály Zoltán tört utat a székely nép megőrizte ötfokú ősi magyar zenének. Ezen az úton mint vékony vezetéken át, csak ízelítőt kapott az egész magyar szellemiség a székely nép zenéjének bőségszarujából. A megkezdett munkát Lajtha László folytatta. Otthon a Székelyföldön főképen két jeles karmester tett nagy erőfeszítéseket arra, hogy a székely népzene a polgárosult rétegek kizárólagos zenei kincsévé váljék. Nagy István főgimnáziumi tanár rendkívül fegyelmezett énekkarával országos hírnevet szerzett. Kakucs György, az Erdélyi Magyar Dalosszövetség régi munkása, főkép a falusi és iparosdalárdák szervezésében fejtett ki bámulatos munkásságot. Sajnálatos tény, hogy a székely népi zene még ilyen erőfeszítések árán sem lett magyar közkinccsé.

A képzőművészetek közül főként a festészet merített ihletet a székelység szellemi gazdagságából. Nagy Imre, a külföldön többszörösen díjazott csíkzsögödi festőművész minden egyes székely élet- és jellemképbe belevisz valami különleges színkeverést, újszerű megoldást. Ecsete alól kikerülő székely leányok, menyecskék és mezei munkások a megszólalásig hűek.

Szopos Sándor nagy vásznai többnyire a székely nép történetét vetítik elénk. Megszámlálhatatlan műmelléklete jelent már meg szanaszét. Gyergyai-Brassay István székely tájképei utolérhetetlenek. Főképen a székely sziklaszorosok, hegyi átjárók, váltak híressé ecsetje alatt.

Fametszetekben elsősorban Kós Károly és Debreczeni László bővelkednek. Mindkettő templomokat, kopjafákat és házépítési sajátságokat örökít meg.

A székely szobrászat egészen az utóbbi időkig nem fejlődött ki. Vass Áron, az egyszerű makkfalvi székely kisgazda készít remek fa- és agyagszobrokat. Keze alatt gazdasági szerszámok, háziállatok, és a népi életből ellesett jelenetek elevenednek meg.

*

A gazdag székely népi műveltség szövevényéből mindössze a művelődési viszonyokra kiható tényezőket vettük számba. Ugyanakkor pedig elmulasztottunk alaposabb szemlét tartani a népi műveltség szellemi és erkölcsi tartalma fölött. A szellemi néprajz egész valójában vizsgálódási körünkön kívül maradt. Szándékosan nem léptük át a tárgyi műveltség határait. A székely nép szellemi kincseinek számbavétele és összehasonlító értékelése ugyanis meghaladná jelen írás keretét, és rendeltetését. A székely népdalok, köztük a szerelmi és katonadalok, a még mindig elég sűrűn található ősi ütemű székely népballadák, a székely népi mesék, mondókák, verses tréfák, ünnepi rigmusok, köszöntők a magyar nép ősi verskészségének letagadhatatlan bizonyítékai. Nem kevésbé fontos a székely népi bölcseséget híven őrző közmondások, megjegyzések, refrénként visszatérő beszédfordulatok összesége, a babonák, hiedelmek, kuruzslások sokasága, mert a nép ősi vallásos életét lehet kihámozni belőle. Megcsontosodott, hagyománnyá emelt ősi népszokások valamikor vallási szertartások voltak, melyek az ember és az istenség között létesítettek közvetlennek vélt kapcsolatot. A magyar ezekkel a szertartásokkal kapaszkodott, felejtkezett a természeti elemekbe, segítséget, támogatást, vagy legalább védelmet, megértést remélve tőlük. A székely nép belső világát, lelkiségét tulajdonképen ezek a mélyre hullott szokások őrizték meg a mai napig, s őrzik még, amíg a nép erkölcsi törvényei kikezdetlenül uralkodnak a falusi életforma fölött.

Nem vitás, hogy a székely nép lelki mélysége, legnagyobb értéke, erkölcsi súlya és művelődési hatóereje éppen ezekben a szellemi kincsekben van lehorgonyozva.

Parajdi Incze Lajos dr.

A Székelyföld gazdasági problémái.*

A világháború előtt Magyarország nemzetiségi viszonyaiból következett, hogy a fajok közötti küzdelem Erdélyben öltött a legkiélezettebb formát. Viszont Erdélynek az anyaországnál hatványozottabb agrár jellege eredményezte azt, hogy a nemzetiségi gazdasági terjeszkedés legfőbb célpontjává a magyar földtulajdon megszerzése és a gazdasági szervezkedés minél rendszeresebb és sokoldalúbb kiépítése vált. Míg — az 1900. évi népszámlálás adatai szerint — Magyarországon a mezőgazdasággal foglalkozók aránya 65.73%-ot tett ki, addig ez a szám a Királyhágón túli területen, vagyis a történeti Erdélyben 74.9 %-ra szökött fel s míg ezer lélekre az egész államterületen 524.44 őstermeléssel foglalkozó egyén esett, addig ez a szám a *Székelyföldön* 550.70-re, szász vidéken 557.26-ra, románok által lakott területen pedig 683.88-ra emelkedett. Az iparral és kereskedéssel foglalkozók száma országosan legalacsonyabb volt a Székelyföldön, viszont a napszámos réteg legnagyobb számmal a székelyek között volt képviselve, ami gazdasági ellesettségüknek eléggé élénk tanúbizonysága.

Indokolt, hogy Erdélyben, ebben a nemzetiségi szempontból legjobban szorongatott országrészben ily körülmények között nemzetpolitikusaink figyelme fokozottabban fordult az erdélyi magyarság törzsét képező székelység felé. Hiszen ezek zárt települési területüknél és kedvező szaporodási arányuknál fogva valóban alkalmasak lettek volna arra, hogy a magyar etnikum határát kiterjesszék és megüresedő pozícióit ismét betöltsék. A székely expanziót viszont a Székelyföld teljes gazdasági elesettsége és mellő-

* A szerzőnek a „Közgazdasági Szemlé”-ben megjelent cikke nyomán.

zöttsége hátráltatta s így mindenkép érthető, hogy végre a századfordulón illetékes köreink figyelme is e rendkívül nagyjelentőségű kérdés felé fordult. A székelyföldi elszegényedés és tömeges kivándorlás ténye eredményezte azt, hogy az OMGE az 1902. évben tartott kongresszusát *Tusnád-fürdőre* hívta össze s azt teljesen a székely probléma megvitatásának szentelte. Balogh Pál „A népfajok Magyarországon" c. híres mű szerzője a századfordulón írott „A székelyföld fajnépessége" c. kis tanulmányában megállapította, hogy az erdélyi és székelyföldi magyarság etnikai határai az elmúlt tíz évben is több helyen hátrább szorultak, egyedül *Háromszék* vármegye 104 községéből nem kevesebb, mint 35 vesztett népszámából s míg a románság északról és délről egyre nagyobb létszámmal szivárog be és talál otthont az erdélyi földön, a magyarok tömegesen hagyják el ősi szülőföldjüket és vesznek el végérvényesen a külföldön a magyar nemzet számára. *„Csodálatos folyamattal állunk itt szemben* — mondotta —. *Megfoghatatlan botor helycserével a két szomszédnép életében... Népünk válságos gazdasági helyzete, gyengülő anyagi ereje kecsegtetővé, száz évek óta ki nem merült vándor hajlama pedig valószínűvé tette a jövevényeknek céljuk elérését... Legfőbb ideje már, hogy társadalmunk minden tehetségét és államunk a maga hatalmi erejét e folyamat felé irányozza. A népmozgalmak vizei épp úgy szabályozhatók, mint a folyóvizek s akkor áldást hozó a folyásuk, — de magukra hagyatva, e nyers erőknek romlás marad a nyomában, akár túláradnak a medrükön, akár sekély teknőbe szorulva tespednek el."*

A kongresszus közegészségügyi előadója pedig ugyanakkor megállapította, hogy a világháború előtt e téren amúgy is elmaradt Magyarországon is a Székelyföld áll az utolsó helyen, ahol a gyermekeknek több, mint egyharmada hal el 7 éves kora előtt, a gyermekhalálozások között 17%-kal szerepel a veleszületett gyengeség és a rossz táplálkozás, a ki nem elégítő lakásviszonyok, valamint az elterjedt alkoholizmus következtében fokozottabban pusztítanak a fertőző betegségek és a gümőkór is. A székelység legalább 20%-ának táplálkozása ki nem elégítő, a lakóházak 25%-a egyetlen fűthető szobából és pitvarból áll s körülbelül 65%-a nedves, szűk, sötét, rosszul szellőztethető, kellően nem fűthető földes talajú.

Elképzelhető, hogyha Magyarország nagyhatalmi és a magyar nép többségi helyzetének idejében ily hátramaradott volt a székelység gazdasági és szociális helyzete, miként alakult ez a kisebbségi időkben, mikor az állam részéről már nemcsak közönnyel, hanem kimondottan ellenséges magatartással találkoztak, ami a földreform részrehajló végrehajtásában, a székely-közjavak elkobzásában es a közbirtokossági területeknek politikai kisajátításában is kifejezésre jutott. Ezeknek az adatoknak figyelembe vétele mellett érthetővé válik, hogy az elmúlt két évtizedben nemcsak a volt erdélyi magyar városi lakosság létszáma csökkent 9.27%-al, de ugyanakkor a vidéki magyar népesség is 12.56%-al fogyott, ami a szaporodás csökkenése mellett erős vándormozgalomra is enged következtetni. Magán a szűkebb értelemben vett Székelyföldön például míg *Háromszék* vármegye a világháború előtti évtizedben szaporodási arányával felülmúlta a szász-román többségű *Nagyküküllő, Szeben és Beszterce-Naszód* vármegyéket, addig ma sorrendben e négy vármegye közül az utolsó helyre került s míg *Csík, Háromszék, Maros-Torda* és *Udvarhely* vármegyék tiszta székely községeiben 1910—1930 között a népszaporodás csak 5.53, 0.81, 2.34, illetve 0.30%-ot tett ki, addig ugyanezen vármegyék vegyes nyelvű községeiben már 20.29, 7.13, 7.66, illetve 1.19%-ra emelkedett a szaporodási arányszám. „*Bizony vádirat ez!* — írja egyik statisztikusunk. *Udvarhely megyében „ma 8—9-szeres a kevert nemzetiségű falvak fölénye szaporodás dolgában... (s) minél osztatlanabbal magyar az illető terület, annál nagyobb a romlás, a szaporodás felmorzsolódása, az elterülő erő... (Ma) circa 15.000-rcl több székelyt kellett volna találnunk a székely falvakban hogyha a népgyarapodás terén kétféle községtípus közt (a világháború előtti időben) fennálló eltérés megmaradt volna és nem romlott volna meg oly végzetesen."*

A magyarság keleti törzsének hanyatlására a tömeges székelyföldi kivándorlás terelte az illetékesek figyelmét már a világháború előtti években is. Az 1902. évi augusztus hó 28-án *Csíktusnádon* összeülő székely-kongresszus elnöke gróf Dessewffy Aurél megnyitó beszédében hangsúlyozta, hogy ezt a súlyos problémát az *„állam, a társadalom és minden egyéb tényezőknek együttes közreműködésével sikerülhet csak a megoldás stádiumába juttatni",* mivel *„ez a nagy kérdés, a székely kérdés"* a kivándorlási mozgalom egyik legsúlyosabb tünete. *„A kivándorlás folytán* — mondotta — *számunk folyton csökken, igen sok kézi- és munkaerő, amely itt használható volna elvész, a legsúlyosabb baj pedig az, hogy a Romániába vagy Amerikába" kivándoroltak nagy része „örökre elszakad a hazától."* Hangsúlyozta, hogy a kivándorlás kérdését csak a vele szorosan összefüggő kultúrális, társadalmi, nemzeti és közgazdasági feladatokkal együttesen lehet eredményesen tárgyalni.

Valóban a kongresszus a székely kérdéssel kapcsolatban szóbajöhető kérdések teljes felölelése céljából öt szakosztályt alakított: külön alakult meg az ő s-termelési szakosztály, külön az ipari, kereskedelmi, munkásügyi, értékesítési és közlekedési, külön a birtokpolitikái, adó és hitelügyi, külön a közművelődési és közegészségügyi és végül a kivándorlási és fürdőügyi szakosztály.

Bár a fiatal székely szociológusok egyike-másika kétségbevonja ennek a kongresszusnak erkölcsi és szellemi illetékességét, mert azon a hivatalos szervek tevékenységével kapcsolatban mindennemű bírálatot meghiúsítottak és gazdasági síkon is tartózkodtak radikálisabb javaslatok benyújtásától, mégis megállapíthatjuk, hogy a tárgyalási anyag felette gazdagnak bizonyult, amelynek nagy része ma is hasznosítható. Hiszen azóta a székelyföldi helyzet még csak tovább romlott, tehát a megoldásra váró kérdések nemhogy csökkentek volna, de egyenesen megszaporodtak. A világháború előtt ezek rendezésére már nem állt kellő idő rendelkezésre, viszont a háború után következő román uralom alatt még a legszükségesebb beruházások is elmaradtak. Ma viszont a Székelyföld ismét különlegesen nehéz helyzetbe került az új magyar-román határ megvonása folytán, mert nemcsak eddigi értékesítési és munkapiacait vesztette el, de közlekedésügyi téren is hátrányos pozícióba jutott — az egységes vasúthálózatból való kiesése által —, holott ebben a vonatkozásban az összeomlás előtt is kedvezőtlenebb helyzetben volt, mint az ország többi része.

A Székelyföldön meginduló újjáépítési munkának tehát mintegy előfeltételét képezi a mult

számbavétele s mindazoknak a megállapításoknak, javaslatoknak és kívánságoknak felelevenítése és közkinccsé tétele, amelyek a Székely-kongresszuson a háború előtt felmerültek. S noha az itt elhangzott megnyilatkozások egy része ötletszerű volt, a hiányok megállapítása és a beruházások követelése kapcsán pozitív és negatív értelemben mégis egy oly gazdag informatív anyag gyült egybe, amely — kellő korszerű és az új helyzetből adódó — kiegészítésekkel alapját képezheti nemcsak egy újabb Székely-kongresszusnak, de az állam részéről esetleg megindítandó székelyföldi akciónak is.

A kongresszus összes határozatait és ezeknek előzményeit egy tanulmány keretében természetesen még pusztán felsorolni is nehéz lenne, mert ezek együttes terjedelme közel 700 oldalt tett ki. Viszont a legfontosabb határozmányok és javaslatok szakonként csoportosított problémakörével megismerkedni semmiképen sem látszik fölösleges feladatnak sem nemzetpolitikai, sem közgazdasági szempontból.

A Székelyföld hatványozottan agrár jellegéből önként következett, hogy a kongresszus az őstermelési és mezőgazdasági kérdések tárgyalásával kezdte meg tanácskozását. Nagy Imre előadó hosszabb előterjesztést olvasott fel, minek kapcsán kiemelte, hogy a tömeges erdélyi, de főleg székelyföldi *„kivándorlás csökkentésének legtermészetesebb és legegyszerűbb ellenszere a keresetképesség emelése. Új ipari vállalatok, nagyszabású közmunkák nagy tömegeknek képesek keresetet nyújtani, de sajnos, hogy a mezőgazdasági népesség legnagyobb része ezeknek jótéteményeit általánosságban nem élvezheti. A mezőgazdasági népesség keresetképességét csak a mezőgazdaság körében kell és lehet emelni. A mezőgazdaság körében kell (tehát) a már eddig űzött jövedelmező keresetágak tökéletesítésére törekedni, másrészt új termelési ágak felkarolását és terjesztését. kezdeményezni."* Hangoztatta, hogy szükséges az állattenyésztés nagymértékű felkarolása, úgyszintén a jóformán parlagon heverő legelőterületeknek jövedelmezőbb kihasználása. A szarvasmarhatenyésztéssel kapcsolatban rámutatott arra, hogy ennek a Székelyföldön kétirányúnak kell lennie, mert egyrészt fenn kell tartani és tökéletesíteni kell a főleg igásökrök előállítására alkalmatos magyar fajtát, de másrészt meg kell honosítani a bővebb tejelésű nyugateurópai szarvasmarhafajtákat is legalább olyan mértékben, ahogy ez a szász földön tapasztalható. Ennek az érdekében az államnak nagyobb áldozatokat is érdemes hozni, mert a köztenyésztés részére szükséges apaállatok beszerzésére úgy a székely kisbirtokosok, mint a székely községek nem rendelkeznek kellő anyagi erővel. Hangoztatta, hogy *„mivel az apaállatok egymagákban a jelenlegi hitványabb állatállományt csak hosszabb idő dlatt képesek átalakítani és tökéletesíteni, szükség van arra is, hogy a magánosoknak jóminőségü anyaállatok kedvezményes áron átadhatók legyenek éppen úgy, mint az a felvidéki rutén kirendeltség útján Bereg vármegyében már évek óta sikerrel történik."* E célból magának a társadalomnak és elsősorban a székelyföldi törvényhatóságoknak és gazdasági egyesületeknek is meg kell hozniuk a kellő áldozatokat s igen hasznos lenne, ha ebből a célból állattenyésztési alapokat létesítenének.

Az állatok megfelelő tartásának biztosítása céljából az előadó rámutatott a székelyföldi takarmányozás nagy hiányára, ami annak folytán állt elő, hogy nincs megfelelő számú községi legelő, de ahol van is, ezek teljesen elhanyagoltak. Ezeknek a hiányoknak kiküszöbölése végett szerinte szükséges, hogy *„helyenként mintatelepek állítassanak fel, amelyeken a környékbeli lakosság a legelőgazdálkodás okszerű vitelét a gyakorlatban megtanulhassa."* Példakép említette fel egy Zürcher nevű svájci vállalkozónak a magyar kormány segítségével *Máramaros* megyében létesített ilyen havasi telepét. Előadó fontosnak tartja az értékesítésre kerülő állatok és állati termények kereskedelmi megszervezését, amit a szövetkezetre akar ruházni. Sürgeti a falusi tejszövetkezetek szaporítását s miután megállapítja, hogy a székelyföldi rossz összeköttetés miatt ezen a téren nem is lehet olyan eredményeket várni, mint a *Barcaságon,* mégsem szabad e gondolatot elejteni és különösen fel kell karolni a havasi tejgazdasági telepeknek és sajtkészítő szövetkezeteknek létesítését. Szükségesnek tartja a baromfitenyésztés nagyobb mértékű felkarolását, a baromfiállomány nemesítését, tenyésztés céljából fajkakasok évenkénti kiosztását s mindezek kapcsán helyi baromfitenyésztési egyesületek és baromfitermény értékesítő szövetkezetek alapítását, hogy a külföldi nagybani értékesítés is e szervek útján legyen lebonyolítható.

Az előadói javaslathoz természetesen tömegesen szóltak hozzá a jelenlévők és felpanaszolták, hogy a Székelyföldön igen kevés az állatorvos, a gazdálkodás kérdése iránt egyre terjedő közöny tapasztalható, kívánták a mezőgazdasági iparágak fejlesztését, folyók szabályozását, öntözőcsatornák létesítését, a hízott marha vasúti szállítási díjának mérséklését, a hanyatló lótenyésztés érdekében pedig katonai csikótelep létesítését. Mások viszont a közép- és nagybirtokok hiányát panaszolták, mivel ekként nincs példaadó minta, ahonnan a kisgazdaságok a korszerű és modern gazdálkodás irányelveit elsajátíthatnák. Kívánták, hogy a kormány készíttessen minden székely község számára mezőgazdasági mintaüzemtervet és szaporítsa a mintagazdaságokat, amelyeknek vezetésére, a gazdák irányítására megyénként két-két szaktanár volna kinevezendő. Kívánták a gazdasági felügyelői állások szaporítását, a csíkszeredai felsőbb népiskolával kapcsolatban növénytermesztési kísérleti állomás létesítését, a négy székely vármegye részére külön állategészségügyi kerület és felügyelőségi szervezését, úgyszintén lóheremag értékesítő szövetkezet létesítését. Hangoztatták, a vízszabályozás és alagcsövezés fontosságát s ezzel kapcsolatban Székelyföldre külön kultúrmérnökség kiküldését, két alkalmas hélyen gödöllői mintára baromfitenyésztelep felállítását, a méhészet felkarolásával kapcsolatban mintaméhészet létesítését, végül a gyógyfűvek termesztésének kiterjesztését és a termények vasúti fuvardíjának jelentős mérséklését.

A szorosabb értelemben vett mezőgazdasági kérdések letárgyalása után sor került a velük szoros összefüggésben lévő állattenyésztési kérdések megvitatására is. Az erdélyrészi viszonyokra tekintettel legtöbbet a juh tenyésztésével kapcsolatos problémákkal foglalkoztak, ami nemcsak ennek a tenyésztési ágnak nagymérvű elhanyagoltságát bizonyította, de azt is, hogy más téren már csak oly nagyobb mérvű beruházásokkal lehetett volna a helyzetet olvosolni, amelyet adott időpontban sem az államtól, sem közgazdasági köreinktől esélyesen várni nem lehetett.

Barabás Béla, mint szakosztályi előadó,

hangsúlyozta, hogy a juh tenyésztésénél Erdélyben tekintettel kell lenni a zordabb időjárásra, amelyet egyes kényesebb fajták nehezen tudnak elviselni. Kívánta a racka fajta tenyésztésének felkarolását, megfelelő kosanyag beállítását, úgyszintén a juhászattal kapcsolatos termékek szövetkezeti úton való értékesítését s mindezek kapcsán a szállítási díjtételek leszállítását, mert mint kimutatta az osztrák vasútak sokkal kedvezményesebb díjtételek mellett szállítanak mint a MÁV, ami jelentősen megnehezíti az értékesítést, de másrészt előnyösebb helyet biztosít a hazaikkal szemben az osztrák iparnak is. A hozzászólások kapcsán a kongresszus kifogásolta az ürünevelés hanyatlását, a bárányok tavaszi legeltetésének szakszerűtlenségét, a juhok helytelen takarmányozását, a nyírás kezdetleges véghezvitelét, úgyszintén a gyapjú minőségtermelésének elhanyagolását. Felemlítette, hogy a tej feldolgozására is kevés gondot fordít a székelység és a híres székely túró helyett még a Székelyföldön is a liptaitúrót árulják a boltokban. Kifogásolható a tej tisztántartása és a sajtkezelés is. Több észrevétel után a kongresszus határozatilag mondta ki, hogy: *„1. Intézkedésre kéri a kormányt aziránybán, hogy a székely vármegyék az idegenek által bérbeadott havasi legelőket saját vármegyebeli juhtenyésztők által használtassák ki s e célból hassanak oda, hogy ahol ilyen területek vannak, ott a juhokat ne a nyomásmezőkön legeltessék. 2. Kívánatosnak tartja a Székelyföldön ide alkalmas juhfajokból egy mintajuhászat felállítását, hol a fejés, sajt és túrókészítésben, a juhtartásban és okszerű bárányoztatásban gyakorlatilag képeztessenek ki a juhászok. 3. Szükségesnek tartja, hogy a Székelyföld egyes alkalmas vidékein az azokra nézve legjobbnak ismerhető juhfajokból 300—500 drb. tenyészjuh osztassák ki ingyen, vagy mérsékelt áron. 4. Kívánatosnak tartja, hogy a kivitelre dolgozó székely túrógyárosok annál nagyobb állami támogatásban részesitessenek, minél nagyobb termelésre kötelezik magukat. 5. Szükségesnek tartja, hogy"amely községben juhtenyésztésre alkalmas havasi legelő elegendő mennyiségben nincs, ezek számára az illető vármegyék havasi legelőiből megfelelő mennyiségű havasi legelő adassék bérbe."*

Hogy az állattenyésztéssel kapcsolatos panaszok és észrevételeik ma is mennyire időszerűek, ezt mutatja az a pusztítás, amelyet az elmúlt két évtized a Székelyföld állatállományában véghezvitt s amelyet még csak elmélyített a területi kiürítés során végrehajtott rekvirálás. A Székelyföld nemcsak Romániával, de a szűkebb értelemben vett Erdéllyel szemben is háttérbe szorult e téren, amit bizonyít az alábbi kimutatás is:

	Ló		Szarvasmarha		Juh		Sertés	
	egy km²-re	100 lakosra	egy km²-re	100 lakosra	egy km²-re	100 lakosra	egy km²-re	100 lakosra
	esik darab							
Székelyföld	3.9	11	13.7	38	19.3	53	4.6	13
Erdély	4.7	9	15.6	29	27.3	50	9.4	17
Románia	7.3	22	15.3	23	40.0	63	11.0	16

Figyelemreméltó, hogy a kongresszus egyik legtöbbet vitatott problémájává az ipari és kereskedelmi növények elégtelen termesztésének és a gyümölcstermelés és értékesítés kiterjesztésének kérdése vált, ami élénk tanubizonysága annak, hogy e termelési ágak felkarolásától mennyit várt már a békében is a Székelyföld és a székelyföldi gazdatársadalom. Felismerték, hogy a kendertermelésre nagyobb sík vidékei folytán kiválóan alkalmas *Háromszék* vármegyében, továbbá a *Maros* és *Kisküküllő* völgyében menynyire gazdaságos lenne a kendertermő területek kiterjesztése és kendergyárak, valamint kendertermesztő szövetkezetek létesítése, de ugyanekkor hangoztatták azt is, hogy *Gyergyóban, Alcsíkban, Kovászna* és *Bereck* vidékén egy-egy lentermelő szövetkezetnek és lenfonógyárnak is nagy jövője lenne, amit kellő számú községi len- és kenderáztatónak létesítésével kellene kiegészíteni. A gyümölcstermelés és értékesítés terén viszont az előadó hangoztatta, hogy *„a gyümölcstermelés helyes irányítása, de nevezetesen az értékesítés módjainak rövid időn belül való lehetővététele a Székelyföld oly jövedelmi forrásainak megnyitását képezi, amely a székelység oly sok speciális bajai között az első segélyt nyujtani van hivatva."* Felpanaszolta, hogy e téren a földmívelésügyi kormányzat kevés gondot fordít a Székelyföldre, ami kitűnik a szakiskolák és vándortanítók, valamint az állami faiskolák teljes hiányából. Mivel a termelők legnagyobbrészt magról kelt, rosszul ápolt és közönséges gyümölcsfajtákat tartanak, ezek értékesítésre nem alkalmasak, pedig fogalmat lehet alkotni a gyümölcstermesztés rentabilitásáról, ha meggondolják, hogy jó termés esetén így is 50—60 kocsirakomány fajgyümölcs megy a Székelyföldről a közeli piacokra. A termelés minőség-irányú elmélyítését az is indokolja, hogy a hűvösebb erdélyi éghajlat folytán a gyümölcsök nagyrészt féregnélküliek és gombamentesek maradnak, ami hosszabbi eltartásukat teszi lehetővé.

De a termelési szempontok mellett különös figyelmet érdemelnek a szállítási problémák is, amelyek szintén felülvizsgálatra szorulnak. Túl drága a nagy távolságok miatt nemcsak a gyorsárú, de a teherárú szállítás is, ami hátrányosan hat ki az értékesítésre. Mivel a székelyföldi gyümölcs Budapestre 5—7, Bécsbe pedig 8—10 nap alatt érkezik, ezért a lágyhúsú gyümölcsök egyáltalán nem szállíthatók, a szállíthatók díjtételei pedig felemésztik a termelési költségeket. A gyümölcsállomány javítása mellett fontos lenne a termelőknek kioktatása a szakszerű gyümöcsszedésre, osztályozásra, csomagolásra és eltartásra is. Tekintettél arra, hogy a termés másod- és harmadrendű része gazdagabb termésű években rendszerint elpocsékolódik, kívánatos egy gyümölcsértékesítő szövetkezet és gyümölcskikészítő iparvállalat létesítése, hogy a konzervipar gyökeret verhessen s így akár feldolgozott, akár aszalt minőségben e gyümölcsfeleslegek szintén értékesíthetők és szállíthatók legyenek. Az erdélyrészi *„előnyös munkabérek, olcsó tüzelőanyag és szakszerű berendezés mellett* — mondotta az előadó — *tömeges kivitelre számíthatunk."* Mivel a komlótermelés teljesen elhanyagolt állapotban van, a szőlőterület viszont a multtal szemben legalább felényire csökkent, nem lehet csodálkozni, ha a székely munkások határon túl keresnek megélhetést, tehát ezeket a kérdéseket nemcsak termelési, de szociális szempontból is érdemes beható megbeszélés tárgyává tenni.

Mi volt ezek után a kongresszus határozata? Kívánta, hogy *Marosvásárhelyen* és *Csíkszeredán* gyümölcsoltvány és magcsemete termelő faiskolával kapcsolatos állami földmüves iskolát állítsanak fel és legalább megyénként államilag rendszeresített gyümölcsészeti és gazdasági vándortanítói állásokat szervezzenek. Kimondták, hogy a gyümölcsfeldolgozás és értékesítés lebonyolítása végett *Sóváradon, Kibéden* és *Kézdivásárhelyen* célszerű lenne gyümölcskikészítő telepek felállítása. Kérték a friss gyümölcsre különlegesen kedvezményes szállítási díjtételek meghatározását, a gyümölcsszárítás alkalmazására szabályrendelet alkotását, köz-

ségi méhészetek szervezését, a szőlőterületek kötelező tagosítását, a Székelyföldön gyógy- és haszonfüvek termesztése céljára mintatelepek létesítését, a gyümölcsfeldolgozás céljából felállított konzervgyárak állami segélyezését, mintaszőlők felállítását, amerikai szőlőoltványok kiosztását, *Marosvásárhelyt* szőlészeti és borászati felügyelői állás, valamint mozgóvincelléri állások rendszeresítését, szőlőmunkásképző iskola létrehozását, a vámtételek megfelelő revízióját, komlótelepítési kölcsönök folyósítását, államai komlószárító telepek létesítését és hosszúlejáratú komlótermelési hitelek folyósítását.

Érdekes gazdaságtörténeti adat, hogy a kisebbségi időkben felmerült székelyföldi gazdasági önellátás tervének első nyomaival már a kongresszus tárgyalási anyagában is találkozhatunk. Úgy a mezőgazdasági, mint ipari és kereskedelmi kiküldöttek hangoztatták, hogy komoly eredményeket csak a Székelyföld céltudatos iparosításával lehet elérni, mert a rosszminőségű és amúgy is mértéken túl elaprózódott föld további terjeszkedésre és megélhetésre nem nyujt módot. A gyér lakosságú, de mégis kedvezően szaporodó székely megyék népfölöslegét a hazai földön visszatartani nemzetpolitikai érdek, tehát mindenkép oda kell hatni, hogy a székely nép maga termelte nyersanyagait szintén a saját területén dolgozhassa fel s így munkájának egész eredményét anyagi jólétének megalapozására fordíthassa. „*Erdélynek ama vidékei* — mondotta a faipari kérdések előadója —, *melyeken iparosvárosok vannak, földművelés tekintetében is jobb helyzetűek, mint más vidékek. Azon közkeletű hagyományos osztrák politika, mely szerint Aasztria iparosállam, Magyarország pedig földművelő állam legyen s közgazdaságilag egymást kölcsönösen kiegészítsék, tökéletesen elvesztette létjogosultságát azon perctől kezdve, amint Magyarország földművelése ezen politika hatása alatt csődbe jutott... Eme Metternich-féle álláspontra helyezkedve, csak azt érhetnök el, hogy Magyarországnak örök időkön át csak annyi lakosa lehetne, mint amennyi az osztrák ipar és kereskedelem által adott földművelési körülmények között a földművelésből meg tud élni, míg az ezen felüli népszaporulat kellene, menjen folyton jobb hazát keresni s így Magyarország Ausztriával szemben folyton gyenge, folyton viszonylag védtelen, folyton gyarmat lenne.”* Mi lenne tehát a kongresszus megítélése szerint a teendő?: Az ipar minél szélesebb körű székelyföldi meghonosítása, azonban nem olyan formában, amint az eddig is történt, hogy csak a munkás volt székely, de a vállalkozó már idegen, hanem úgy, hogy *„maga a székely és csángónép létesítse az ipari telepeket, havasi gazdaságokat és azokat a többi vállalatokat, amelyeket a hitelviszonyok javasolnak... Csak az az ipar lesz igazán székely ipar, melynek nemcsak munkásai, hanem vállalkozói is székelyek, székely magán- vagy társascégek.” A* reális és szociális szellemű székelyföldi iparosítás azonban megkívánja azt is, hogy csak oly iparágak fejlesztessenek, amelyeknek megvannak a természeti adottságai s amelyekben maga a székely nép is nagy jártassággal bír. A székely népnek tőkéi a közvagyonban, erdőkben, bányákban és gyógyforrásokban rejlenek, tehát ezek igénylenek elsősorban feldolgozást és kiaknázást.

Ezek a megoldások a kisebbségi időkben különös jelentőséget nyertek s nagyjából hasonló megfogalmazásra találtak. Vita Sándor az erdélyi *HITEL* c. folyóiratban *„A Székelyföld önellátása”* című tanulmányában szintén kifejtette, hogy a *„Székelyföld iparfejlesztése nem lehet ötletszerű, hanem elsősorban a mezőgazdaság, által nyujtott lehetőségekhez kell alkalmazkodnia: cél, hogy a Székelyföld nyersanyagjai elsősorban a Székelyföldön kerüljenek feldolgozásra. A nyersanyagtermeléssel kapcsolatban természetes, hogy elsősorban a faiparra kell gondolnunk”*, de igen nagy lehetőségek rejlenek a mezőgazdasági ipar kiépítésében is, úgyszintén a kender és len feldolgozásában és a juh tenyésztéssel kapcsolatos szövőipar felkarolásában. *„Számos más példát is emlegethetnénk* — írja —, *azonban egy a lényeg: erre az iparfejlesztésre halaszthatatlanul szükségünk van és pedig azért, mert a mezőgazdasági termelést jövedelmezőbb irányba kell terelnünk, a mezőgazdaság által nyújtott nyersanyagok feldolgozásával a Székelyföldet gazdaságilag lehetőleg függetlenítenünk, önellátását előmozdítanunk kell azért, hogy a mezőgazdaság által nem hasznosítható munkaerőket foglalkoztathassuk. Természetesen arra nem szabad gondolnunk, hogy az egész, eddig kivándorolni kényszerült mezőgazdasági lakosság az iparban elhelyezkedést találhat. Tekintetbe kell vennünk, hogy a három székely vármegye természetes szaporulata 1920 és 1930 között 49.339 lelket tett ki, a tényleges szaporulat viszont csak 16.073 lélek volt, tehát 33.266 ember vándorált ki tíz év alatt erről a területről. Évenként tehát 5000 újabb megélhetést kereső lélekre lehet számítani, akiknek csak kisebb részét foglalkoztatja a mezőgazdaság. Sajnos* — teszi hozzá, — *ma nehezen képzelhető el, hogy az eddig elvándorlásra kényszerülő népfelesleget, évente mintegy 3300 egyént, az ipar fel tudna venni. Ha azonban ennek a néprétegnek csak egy kisebb töredéke legalább az otthonában kialakuló ipar segítségével kenyérhez jut, máris komoly jelentőséget nyerhet a Székelyföld iparosítása, nem is beszélve arról, hogy az iparosítás folytán fellendülő mezőgazdaság milyen jelentős mértékben fog hozzájárulni a népfelesleg lekötéséhez.”*

Ha már most ebből a szempontból a Székelyföld közelebbi és távolabbi multját vizsgáljuk és a jelenlegi helyzetet a világháború előtti, majd megszállás alatti viszonyokkal vetjük egybe, úgy azt az eltérést találjuk, hogy a kettős monarchia felbomlása után közben Magyarország maga is jelentős mérvben iparos állam lett, amely így nyerstermékeit nagyobb mértékben képes vámhatárokon belül feldolgozni. A román nyomás megszűnt, tehát ha szükséges, állami támogatással is létrehívható egy tekintélyes, anyaországival hasonló színvonalon mozgó székelyföldi gyáripar, ami annál is szükségesebbnek és sürgősebbnek látszik, mert Erdély kettéosztása és a Székelyföld elkülönülése következtében egyre nagyobb munkásfelesleggel kell számolnunk, amelyet nemzeti okokból szülőföldjéről elvezetni nem lenne kívánatos különösen most, mikor soraikat a mostoha idegen uralom amúgy is megtizedelte.

E meggondolások tehát érthetővé teszik, hogy nyers felsorolásban közreadjuk mindazokat az észrevételeket és kívánságokat, amelyek a Székely-kongresszuson a bánya-, fa-, fonó-, kő- és agyag-, fém-, bőr-, szesz-, úgyszintén söriparral kapcsolatban felmerültek, hiszen ezek nagy része ma is időszerű, áttekintésük módot nyújt a bajok orvoslására és arra, hogy a kibontakozás irányát — a fölösleges tapogatózások elkerülésével — a helyes és kívánatos úton keressük.

Bár az erdélyi bányászat, főleg a déli — tehát ezúttal visszacsatolást nem nyert — területekre támaszkodik, munkáspolitikai szempontból a Székely-kongresszus ezzel a kérdéssel is behatóan foglalkozott. Felpanaszolták ugyanis, hogy nemcsak a magyar szén, hanem a magyar munkásréteg is hátrányos elbírálásban részesül és ezért kívánták a székelységnek altiszti tanfo-

lyamokra való fokozottabb bevonását. Hangoztatták, hogy mily fontos lenne *a Hargitával* kapcsolatban b á n y a i é s i p a r i t é r k é p e t készíteni, a meglévő székelyföldi bányászatot továbbfejleszteni, az itt található vízierőket célszerűbben kihasználni és a székelyföldi szén fokozottabb államvasúti kihasználását kieszközölni. Hogy ez nem lehetetlen — mint mondták — mutatja, hogy míg az államvasutak 1880-tól 1896-ig pártolták a székely szénbányászatot, addig a székelység tűrhető mellékkeresethez is jutott. Fontos lenne, hogy *Baróton* állami támogatással vasgyár létesíttessék és a *kovásznai* vasérc kiaknázása is fokozottabb mértékben induljon meg. Az előadói javaslat indítványozta, kérjék fel a kormányt az egész Székelyföldet felölelő hű g e o l ó g i a i t é r k é p azonnali elkészítésére. Kívánatos, hogy az államvasutak magas díjtételei mérsékeltessenek, vámtarifánk termelésbénító tételei töröltessenek és a legnagyobb erdélyi bányák mellett a magyarság kiképzése céljából vaskohászati altiszti iskolák állíttassanak fel. Szükségesnek mondták a székely munkások fokozottabb alkalmazását és toborzásukra hatósági szervek létesítését. Egy pótindítvány azt javasolta, hogy különösen, az *Erdővidéken* szén és vasércekre, *Gyergyóban* szénre, ólomra és ezüstre, *Sósmezőn* és *Gyimesen* ásványolajra és a *Hargitában* hasznosítható ásványokra vonatkozólag végeztessen szakközegei által kutatásokat a kormány. Célszerű, hogy két székely városban bányabiztosság és bányafelügyelőség szerveztessék és a székelyföldi barnaszén fokozottabb felhasználása céljából ismét legalább annyit vásároljon fel a MÁV, mint ahogy azt a mult század utolsó két évtizedében tette. De az is kívánatos, hogy külön szakértők állapítsák meg a székelyföldi szén használhatóságát az egyes üzemekkel kapcsolatban s ennek megtörténte után e termék oly kedvezményt kapjon, amellyel eladása piachatárait 300 krn-ig lehetne kiterjeszteni. Elő kell írni, hogy az állami szubvenciót élvező gyári vállalatok belföldi szénnel tüzeljenek és üzemük berendezésénél legyenek tekintettel a Székelyföld ásványterményeire. A *kovásznai* vasérc és a *parajdi* sóbányászat lehetőleg elmélyítendő.

Mivel a bányászat a székelyföldi természeti kincsek feltárásának hiányában sehol sem volt fejlett, érthető, hogy bányaipari téren a kongresszus kívánságai aránylag szűk körben mozogtak. Hasonlóan szerénynek bizonyultak a bányászattal összefüggő vasipari kívánságok is, mert csupán azt kívánták, hogy *Marosvásárhelyen* nagyobb szabású vasúti műhelyt létesítsenek, ebben a cseh és német munkások, valamint munkavezetők mellett székely munkásokat is nagyobb számmal foglalkoztassanak és a vastömegáruk gyártása céljából a Székelyföld három különböző városában közműhelyeket létesítsenek.

Kevésbbé érthető azonban, hogy a különböző fafajtákban bővelkedő Székelyföldön a f a i p a r r a l kapcsolatban is súlyos megállapítások hangzottak él a kongresszuson. Bár a székelyek kiváló ácsok és a székelyföldi faanyag kitűnő, a faipar mégis elhanyagolt, mert a rossz szállítási viszonyok megnehezítik a fa kellő értékesítését. A *szászrégeni-mádéfalvi,* valamint *ditrói, tölgyesi, borszéki* és *békási* vasútvonalak kellő kiépítése nélkül pedig „a világ legjobb minőségű erdélyi lucfenyői" nem nyerhetnek rentábilis feldolgozást. Ha *Borszéken* és *Békáson* — mint megállapították — megfelelő gőzfűrésztelepek létesittetnének, ez évenként mintegy 11 millió korona beözönlését jelentené a Székelyföldre.

A felszólalók felpanaszolták az alacsony faeladási árakat, és az idegen ipar versenyét, minek következtében még *Petrozsényban* és *Kovásznán* is Romániából szállított fát dolgoznak fel, amihez a MÁV is segédkezet nyújt, Két éjjel és három napig tartó favágási munkával a székely alig tud egy-két forintot megkeresni és a székelyek között e téren kevés szakember is található. A székely faiparos piaca *Brassó,* de ezt nem lehet kielégítőnek tekinteni és a székely asztalosipart a müipar irányába kell terelni. Hasznos lenne, ha a magyar és főleg a fővárosi cégek faipari szükségleteiket a székely vidékről szereznék be, hiszen például a kitűnő gyártmányú székely szekérkerekeket német kereskedők vásárolják fel, akik azt külföldön kétszeres, sőt háromszoros áron értékesítik. E visszásságok megszüntetésére kívánatos lenne kiviteli kerékgyártó telep gócpont létesítése és szükség esetén ez iparág közületi támogatása.

Az elhangzott vita alapján a kongresszus határozatilag mondotta ki, hogy kívánatosnak tartja: *„1. Borszéken, Békáson és másutt is a székely erdővidék helyes kihasználása céljából furészgyár létesítését. 2. Nagyborosnyón, Zetelakán, Parajdon, Szászrégenben és Kézdivásárhelyt vagy vidékén nagyobb esztergályos, ipari és hajlított fabútorgyár felállítását. 3. A kisebb faipartelepek mint gyujtószálka, fogtisztító, fagyapot, dobozgyárak és iskolai és tanszerek, konyhai és más házieszközök, donga, kerék- és kocsialkatrészek, sámfa- és kaptafakészitő telepek keletkezésének előmozdítását. 4. A kongresszus felkéri a kormányt, hogy a Szováta határán fekvő s a régi Marosszék kultúrvagyonát tevő havason a bükkfaipart gépek adományozása és más módon a kilátásba helyezett támogatásban sürgősen részesítse. 5. Szükségesnek tartja a kongresszus Hosszúfaluban félgyártmányok előállítására gyár felállítását. Fölkéri a közoktatásügyi kormányt, hogy az iskolai faeszközöket, úgymint a rajztáblákat, vonalzókat, körzőket, faliabroszt és képkereteket a székelyudvarhelyi Fábián-félc faipari telepen rendelje meg. 6. A kézdivásárhelyi és kovásznai asztalos kisiparosoknak anyagi és erkölcsi támogatását.* 7. *Sepsiszentgyörgyön, Székelyudvarhelyt. Csíkszeredában, Gyergyószentmiklóson, Gyergyóditróban és a brassóvidéki csángók hétfalusi járásában a kiválóbb asztalosoknak megfelelő tökével való letelepítése által ezen városokban és nagyközségekben a gyári asztalosipar fejlődése útjának egyengetését és e célból faipari elömunkások kiképzésére gyakorlati iskola felállítását. 8. A kormány felkéretik, hogy külföldi kereskedelmi szerződések megkötésénél és az általános vámtarifa megállapításánál odatörekedjék, hogy a hazai termékeknek főleg tranzitó kivitelét megkönnyítse és érdekeit megvédelmezze."*

A faipar mellett a Székelyföldön oly nagy szerepet betölteni. hivatott f o n ó - é s s z ö v ő i p a r k é r d é s e is megvitatás alá került. S z a k á c s P é t e r előadó szomorúan állapította meg, hogy az egész Székelyföldön csupán két szövőgyár van: *Sepsiszentgyörgyön.* Ez a gyár sem prosperált addig, míg K l i n g e r H e n r i k osztrák gyáros jelentékeny állami támogatással bérbe nem vette és korszerűen be nem rendezte. Az állammal kötött szerződése folytán 5 év alatt 400 szövőszéket lett volna köteles kiosztani *Háromszék* vármegyében. 200 szövőszék kiosztatott s a gyáros a legnagyobb elragadtatással nyilatkozott a székely népnek szövésre való rátermettségéről. Dacára ennek a kender- és lentermés nem üti meg a kívánt mértéket, mert a kenderáztatás közhátósági szabályozásával sokakat elriasztottak ettől a keresettől s így a székely népet rákényszerítették arra, hogy az osztrák gyárakban font ú. n. masina-fonál szövésével foglalkozzék, holott ez minőségileg egyáltalán nem kielégítő. *„Az osztrák gyárak utazói*

mintát vettek a székely szötteményekről s azokat utánozva nagy mennyiségben Olcsón, de sokkal rosszabb minőségben forgalomba hozták." Súlyosbította a helyzetet, hogy utóbbi időben a juhtenyésztés is hanyatlott a Székelyföldön, amit a gyapjú rossz értékesítési lehetőségében kell keresni, holott jobb értékesítési viszonyok mellett a gyapjútermelés jelentékenyen fokozható volna, amivel törvényszerűen emelkednék a len- és kendertermelés is. *Parajdon* figyelmet érdemel a kivitelképes fürtöspokróc-készítés elterjedése, azonban másutt is találhatók hasonló kísérletek s így kívánatos lenne az értékesítést *Marosvásárhely* és *Székelyudvarhely* központokra terelni. Sajnálatos, hogy a kikészíttetlen rostot Csehországba kell küldeni feldolgozás végett, minek folytán a munkabérek is oly alacsonyak, hogy egy jó fonóasszony napi keresete csupán 30—32 fillért tesz ki.

Ez észrevételek figyelembevételével a kongresszus kimondta, miszerint a legfontosabb állami feladatok egyikének tartja a hazai fonó-szövőiparnak Székelyföldön való fevirágoztatását s ezért felkéri a kormányt, hogy *„Székelykeresztúrt létesített lenkészitő gyár mellé fonóda is állíttassék s az ott termelendő lenfonál mindenféle feldolgozására Udvarhely vármegye népe a Háromszékmegyében sikerrel bevált rendszer szerint megtanittassék és termelvényeinek értékesítése biztosíttassék."* Kívánatosnak jelentették ki, hogy a *Bágy* és *Parajd* községekben űzött pokróckészítés állami támogatásban részesíttessék és *Marosvásárhelyen, Csíkszeredán* és *Gyergyószentmiklóson* ugyancsak állami támogatással 1000—1000 orsóval rendelkező és később bővíthető fonoda létesíttessék. Szükségesnek jelentették ki, hogy a késmárki szövöiskolánál a szövőipari ismeretek elsajátítása céljából székely fiúk és leányok részére legalább 10 állami ösztöndíjat létesítsenek.

A fa- és fonóipar problémáinak megtárgyalása mellett a székely kongresszus nagy figyelmet szentelt azonban a kő- és agyagipar kérdéseinek is. Az előadói jelentés megállapította, hogy bár a Székelyföldnek kőfaragásra alkalmas számos kőzete van, a kőipar mégis teljesen fejletlen és a városépítészet is teljesen elhanyagolt állapotban van. Bár a *Hargitánál* nagymennyiségű trachit található, mégis a kőfaragást háziiparszerűleg *Udvarhelymegyében* csak alig tíz faluban űzik. *Homoród* és a *Vargyaspataka* között elterülő hegyláncban több helyen nagytömegű színes márvány található, a *Származány*-patak völgyében pedig jelentős gabbró és szerpentin előfordulások vannak. Értékes a *korondi* arragonit, a *Csíki*-hegyekben lévő és kőfaragásra is alkalmas mészkő, a *Gyergyóvaslábnál* lévő szürkemárvány, a *Szárhegynél* található fehérmárvány, továbbá a *csíkzsögödi* két trachitbánya. Figyelemreméltó azonban a *Málnásfürdőn* található andezit előfordulás is.

E természeti értékek kiaknázásra várnak, hiszen ezek nagyrészét a sirköipar körében igen jó lehetne hasznosítani, de kövezési munkáknál is, hiszen e termékekben Magyarország behozatala a mult század utolsó évtizedében évenkint mintegy kétmillió forintot tett ki. Hasznosítani kellene e termékeket gyermekjátékok és díszmunkák készítésére is és kívánatos lenne, hogy a katonai építkezéseknél is nagyobbmérvű felhasználást nyerjenek. Mindezekre tekintettel a kongresszus kívánta, hogy Csíkmegyében *Csikszentdomokos* és *Vasláb* községekben, valamint a *Szárhegyen* mészkő, illetve fehér- és szürkemárvány-bányák nyittassanak, Udvarhely megyében *Homoródalmás* határában, *Csíkzsögödön, Gyepes, Keményfalva, Jánosfalva,* valamint a marostordamegyei *Sóvárad, Havadtő, Magyaros* és *Gödemesterháza* községekben színesmárvány és trachitbányák létesíttessenek s ugyanígy Háromszék megyében a *Málnás, Mikófalu, Korond* és *Alsórákos* községekben található trachit, gabbró és szerpentin rétegek szintén feltárassanak. A minőségmunka termelése céljából kívánták *Gyergyószentmiklós* és *Zalatna* székhellyel kőfaragóiskolák létesítését és ezekben ösztöndíjas székely ifjak eleihelyezését.

A kőipart kiegészítő agyagipar terén szintén megállapították ez iparág hanyatlását és minőségi süllyedését, mert az 50—60 évvel ezelőtt készült agyagipari termékek összehasonlíthatatlanul szebbek és jobbak voltak, mint a legújabb készítmények.

A székely agyagiparnak nagy károkat okozott a romániai vámháború, amely jóformán teljesen megszüntette e termékek kivitelét. A négy székely vármegyében az 1890. évi népszámlálási statisztika szerint már alig több mint 200 egyén űzte ez ősi foglalkozást s további hanyatlásra is lehet számítani, mivel rtyersanyagbeszerző szövetkezetek hiányában a közvetítő kereskedelem az iparűzéshez szükséges anyagok árát indokolatlanul felemelte. Ezért kívánta a kongresszus, hogy *Tordán, Makfalván, Csíkdánfalván* és *Barcaújfalun* nyersanyagbeszerző szövetkezeteket létesítsenek, a *marosvásárhelyi, székelyudvarhelyi* ipari hitelszövetkezetek keretében pedig fazekasipari szakcsoportokat az OKH védelme mellett. Kívánatosnak tartották, hogy a budapesti agyagipari központ tanulmányozza a Székelyföldön található anyagipari nyersanyagok minőségét s ezek figyelembevételével megfelelő gyártási mód és minták kidolgozásáról gondoskodjék. De szükségesnek jelentették ki azt is, hogy a minőség színvonalemelése céljából állami hozzájárulással modern gyártási eszközökkel láttassanak el az agyagiparosok és közülök többen több hónapra tanulmányi útra küldessenek olyan helyekre, ahol a legfejlettebb agyagipari kultúra található.

A többi iparágak székelyföldi szempontból kevésbbé jelentős voltát tekintve már kevesebb érdeklődést keltettek a kongresszuson s ezekkel éppen ezért csak futólagosan foglalkoztak. Bőripari téren panaszolták a timáripari közös műhelyek hiányát, úgyszintén a bőrök vasúti díjtételeinek magasságát, de ugyanekkor szóvátették az egyre veszedelmesebb méreteket öltő ausztriai versenyt és kívánták a szakképzettség emelésére a székelyföldi nagyobb városokban szakelőadások és szaktanfolyamok rendezését is. A szeszipparral kapcsolatban felszólították a kormányt, hogy minősítse a szeszgyártást mezőgazdasági iparnak, a sör pótadóját törölje el, alkalmas kísérleti telepeken állapíttassa meg, hogy a klimatikus és talajtani szempontból mely árpa- és komlófajták alkalmasak a székelyföldi termelésre és küldjön ki négy székely ifjút külföldi sörfőző iskolákba, hogy ott a megfelelő ismereteket elsajátíthassák. Kívánták, hogy *Parajdon* nagyszabású szódagyár létesüljön és a kisüstös főzés megengedése mellett a fogyasztási adónak a községekre hárítását javasolták, hogy aránylagos felosztás alapján később a községek szedjék be a termelőktől a reájuk eső hányadot.

Akár a Székely-kongresszus célkitűzéseit vizsgáljuk, akár a kisebbségi időkben felmerült székelyföldi önellátás gazdasági következményeit kutatjuk, szinte természetesnek látszik, hogy a mezőgazdaság és ipar kérdései mellett a székelyföldi kereskedelem szempontjait sem lehet mellőzni. Hiszen — mint Vita Sándor 1937-ben kimutatta — a *„székelységnek, ha jelenlegi szegényes, nyomott életszínvonalát fenn akarja tartani, még legalább 500 millió leinyi, mezőgazdaságon kívüli*

jövedelemre van szüksége. De ebbe az összegbe — mint írta —, *nem számítottuk még be az adókat, állami és községi szolgáltatásokat, a szeszre, a dohányra, betegségre, gazdasági beruházásokra, művelődési és közcélokra fordított összegeket."*

Természetes, hogy e jelentős tőkének előteremtése nem történhetik másképp csak úgy, ha a székely őslakosság a mezőgazdaság és ipar nyujtotta lehetőségek mellett a kereskedelmet is igyekszik kereseti forrásai közé beiktatni. Azonban a székely-kereskedelem kiépítése is csak akkor jelenthet a székelység egyeteme szempontjából komoly eredményt és hasznot, ha hasonlóan az ipari célkitűzésekhez e vonatkozásban is közvetlenül m a g a a n é p kapcsolódik e munkakörbe akár személy szerint, akár szövetkezetei útján, hogy a közvetítő kereskedelem káros hatásait módjában álljon minél szélesebb területen kikapcsolni. Hiszen egyedül például *„a cukorból — Románia 6.6 kilogrammos átlagos évi fogyasztását véve, alapul — 2713 tonnára van a három megye lakosságának szüksége, ami 90 millió leies terhet jelent. A sófogyasztás — ha átlagos évi 3 kilogrammra tesszük — 4 leies ár mellett közel 5 milliós összeg. Fűrészáruk, rizs, ecet, kávé fogyasztása háztartásonként évi 500 leire becsülhető",* ami újabb 50 millió lei terhet jelent. Ha pedig ezeken az adatokon kívül még számításba vesszük azt az árukeresletet is, amely Székelyföldön a fűszer- és élelmiszerkereskedelem körén is mutatkozik, úgy fogalmat alkothatunk arról, hogy mily jelentős kereseti tényezővé válhatik akár az ipar, akár a kereskedelem azon a Székelyföldön, ahol *„az őstermelő lakosságnak 74%-a nem birtokos és a földtulajdonosok 82%-a tíz holdon aluli kisbirtokos".*

A kényszerítő szükség és a társadalmi kapillaritás szempontjain túl azonban a székely kereskedelem kiépítésénél a helyi adottságokra is tekintettel kell lenni. A n é p i k e r e s k e d e l e m n e k elsősorban saját termelvényeivel kapcsolatban kell kiépülnie, mert hiába kitűnő minőségűek például az erdélyi heremagvak, amelyek úgy *Németországban,* mint *Dániában,* már a világháború előtt is piacra találtak, ezek magas eladási árából nem származik a termelőnek többletbevétele, ha az értékesítést egy tőle idegen, öncélú kereskedelemnek engedi át. *„Legnagyobb gazdasági fogyatkozásunk* — irta 1936-ban P e t r o v a y —, *hogy sem gazdaköri, sem szövetkezeti szervezkedésünk még nem áll azon a fokon, hogy a közös beszerzés és terményértékesitès terén fennálló lehetőségek előnyét és hasznát a magyar termelő rétegek javára biztosíthassa. Mezőgazdasági értékesítésünk megszervezése s az értékesítés szerveinek kiépítése, a termelőknek az értékesítési tevékenységbe való bekapcsolása oly feladatunk, amelynek megoldása nélkül egyéb gazdasági céljaink sem valósíthatók meg. Amíg az őstermelő magyarság gazdasági szerepe csak a termelésben a terméynek előállításában áll, anélkül, hogy a hasznosítás, értékesítés és forgalombahozatal terén mint számottevő tényező szerepelne, mezőgazdaságunk mindvégig idegen gazdasági erők és érdekcsoportok kiszolgáltatottja marad. Gazdasági egyleteink, iskoláink és gazdaköreink gazdasági oktatást nyujtó munkája egy fejlettebb, minőségi és- mennyiségi többletet adó mezőgazdasági termelés elérése, szövetkezeteink propagandája egy fokozottabb szövetkezeti szervezkedés beindulása érdekében csak akkor fognak eredményesekké válni, ha tudunk oly gazdasági és kereskedelmi szerveket is létesíteni, amelyeknek munkájába bekapcsolódva a termelő a maga szervezettségének, többet tudásának, fejlettebb gazdálkodási kultúrájának tényleges hasznát is látja. A hasznothajtó értékesítés, amely visszahat a termelés módjára, eredményére és a termelők gondolkozására, a legjobban tanító gazdasági iskola, a legeredményesebben dolgozó gazdakör és a legtöbbet nyújtó szövetkezet."*

Bár ezek a kisebbségi időkben kijegecesedett elvek a Székely-kongresszuson jelenlegi rendszerezett alakjukban még nem tudtak érvényesülni, azonban az ipari és kereskedelmi nem állami, hanem magángazdasági szempontból irányított termelés elve már itt is éppen úgy felmerült, mint a szövetkezeti szervezkedés prdblémája, avagy a székelyföldi természeti viszonyok folytán különleges jelentőséggel bíró g a b o n a - é s á s v á n y v í z - k e r e s k e d e l e m kérdése. Mindkét vonatkozásban a megfelelő értékesítés legnagyobb akadályának a rossz összeköttetést jelölték meg, de azt is kimondták, hogy szükség lenne ama termelési ágak intenzívebb kultiválására, amelyek a székelyföldi klimatikus és talajviszonyoknak legjobban megfelelnek s amelyeknél a dúsabb hozam mellett a kiviteli lehetőségek is fokozottabb elismeréshez jutnának. Éppen ezért emelni kellene a finomabb fajú sör- malátaárpák termelését, a hüvelyesek vetésterületének kiterjesztését, de különös figyelmet kellene fordítani a vetőmag megválasztására is és községcsoportonként való közös beszerzésre, úgyszintén szövetkezetek létesítésére is, hogy a szükségelt vetőmagot, gépeket, rostákat, tisztítókat és triőröket ezek révén lehessen beszerezni. Sokat segítene a termelőkön, ha beszerzési és értékesítési szempontból külön k ö z s é g - c s o p o r t o k alakulnának, amelyek közös k ö z r a k - t á r a k a t állítanának fel. Hasznosnak bizonyulna, ha kimondanák, hogy csak ólomzárolt arankamentes vetőmagok legyenek forgalomba hozhatók, ha a Székelyföld legélénkebb gabonakereskedő piacán egy magvizsgáló állomást létesítenének és a hetivásárok értékesítési rendjét szabályoznák.

És az á s v á n y v í z k e r e s k e d e l e m terén? Itt is a főhiba az, hogy a források közlekedés tekintetében elzárt helyen vannak, ami az értékesítést is nagyon megnehezíti. Egy nagyobb szállítmányra *Csíkszeredától Budapestig* 261 korona vasúti fuvardíj esett, de a *borszéki* víznél ehhez még 269 korona külön tengely fuvardíj is járult. Egy wagon ásványvíz *Fiúméig* való szállítása mintegy 700 pengő költséget emészt fel s így érthető, hogy a német és cseh vizek a kedvezményesebb fuvar és az olcsó rajnai víziszállítás felhasználásával még hazánkban is versenyképtelenné teszik a székely gyógyvizeket. *„A kormányok bűne* — mondotta K ü l l ő J á n o s előadó —, *hogy éppen a székelyek földje nincs ellátva vasútokkal... (pedig) annyit mint hazánk más ajkú népe mi székelyek is megérdemlünk. Huszonhét év óta semmi számottevő javulás e téren"* nem tapasztalható és a Gyimesnél behozott vasutat is visszatérítették Brassó felé. *„Eddig vasút dolgában úgy csináltak mindent, hogy az ellenség sem tehette volna másképen."* Az értékesítést nagyban megkönnyítené, ha a székely vasutakat északi irányban *Oroszország* felé is kiépítenék és a szódakartel ellenőrzése mellett üveggyárakat állítanának fel a Székelyfödön, hogy az ásványvíz-üvegeket ne kellessen *Csehországból* behozni. Nehezíti az értékesítést a fővárosi fogyasztási adó és kövezetvám, úgyszintén az is, hogy ebből a szempontból a külföldi piacok nincsenek beszervezve. Sokat használna, ha a hazai gyógyvizeket a kórházak és tiszti étkezdék nagyobb mértékben fogyasztanák és előnyben részesítenék a külföldiekkel szemben, ha orvostársadalmunk nagyobb figyelmet szentelne gyógyhatásuk tanulmányozására és vendéglősipa-

runk is hazafias kötelességének tartaná a székelyvizek rendszeres felszolgálását. Az árvisszaélések megakadályozása céljából szükségesnek mondották a borvizek téli és nyári árainak maximálását, fűthető vasúti kocsik beállítását, a reklám fokozását, a mesterséges vizek hatályos ellenőrzését és a szódavíz gyártás eltiltását ott, ahol a közelben borvizek találhatók. Panaszolták az állami támogatás hiányát, aminek következtében 1893 óta a székelyföldi ásványvizek forgalma állandóan csökken, holott ugyanekkor évenkint körülbelül egymilliókétszázezer koronát adtunk ki oly ásványvizekért, amelyeket a Székelyföldön is fel lehetett volna találni. A hozzászólások révén kívánták, hogy a kedvezményes szállítás nemcsak kocsirakományokra, hanem kisebb mennyiségre is kiterjesztessék és a gyógyerejű ásványvizek forgalombahozatala céljából megfelelő hozzájárulás is biztosíttassák, hiszen a magyar nemzetgazdaságnak felbecsülhetetlen kára az, hogy az évi mintegy ezermillió literre tehető székely forrásvízből alig hatmillió kerül eladásra, míg *„százhatvanhatszor ennyi ránk és az emberiségre nézve értéktelenül semmisül meg”,* holott — mint Hankó professzor megállapította — a külföldről behozott gyógy- és ásványvizek szinte valamennyije feltalálható a Székelyföldön.

Ha akár a székelyföldi mezőgazdasági, akár ipari vagy kereskedelmi viszonyok elhanyagoltságát vizsgáljuk, könnyen meggyőződhetünk róla, hogy a válság gyökerében tulajdonképen három kérdésben kevésbé kielégítő rendezése áll: a legfőbb baj a közlekedési viszonyok elhanyagoltsága és vasúti tarifapolitikánk kedvezőtlen díjszabása, minek következtében a Székelyföld sem értékesíteni, sem iparosodni kellőképen nem tud. A második hiány a mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi szakoktatás kiépítésének elmulasztása, míg a harmadik — s talán legegyetemesebb válságok, amely kihat a termelés egész területére, — az egyre jobban elmélyülő hitelhiány.

Bár Északerdély viszacsatolása után új és az erdélyi, valamint székelyföldi viszonyokkal számoló szállítási díjszabást léptettünk életbe — ami valóban komoly gazdasági támogatást jelentett a visszacsatolt területek számára —, mégis el kell ismernünk, hogy a többi kérdések jelenleg is időszerűek, főleg pedig közlekedésügyi téren, ahol a multtal szemben még tovább romlott a helyzet Erdély kettéosztása következtében.

Míg a közlekedésügyi tervet pillanatnyilag csak részben lehetne megvalósítani, addig a hitel hiánnyal kapcsolatos elgondolások ma is időszerűek, bár közben elég tekintélyes hitelszövetkezeti hálózat épült ki Erdélyben, amely a magyarság hiteligényeit a multtal szemben fokozottabb mértékben képes kielégíteni. Már pedig, mint egy székely szociológus megállapítja, a *„Székelyföldön inkább hitelszövetkezetekre, mint pénzintézetekre van szükség”,* mert bankszervezetünk sem a világháború előtt, sem a kisebbségi idők alatt — eltérően a román és szász pénzintézetektől — nem támogatta kellő mértékben népi és nemzeti mozgalmainkat s eléggé öncélú hitelpolitikát folytatott.

Erdély és a Székelyföld hitelügyi hiányait szinte lehetetlen elválasztani a multban észlelt és felpanaszolt hiányoktól, ezért nyers felsorolásban érdemes a kongresszus ily természetű megállapításain is áttekinteni:

Az ügy előadója mindenek előtt hangsúlyozta azt a különbséget, amely a népi erőkből kiépült szász és a felülről szervezett magyar szövetkezetek tevékenysége között fennáll, majd arra mutatott rá, hogy az alatt a három év alatt, amióta az OKH tevékenységét megkezdette, a Székelyföldön. 50 új szövetkezet létesült, amely bizonyitéka annak, hogy a szövetkezeti szervezkedésnek a Székelyföldön mennyire meg van a talaja.

Ugron Zoltán felszólaló a kongresszus zajos ellentmondásai között azt állította, miszerint *„nem szabad megfeledkezni arról, hogy a szövetkezetek terjedésére hátrányosan hatott jóidéig az, hogy a hitelszövetkezetek az ú. n. gróf Károlyi-féle szövetkezetek üldöztettek a hatóságok részéröl s emiatt a hitelszövetkezeti ügy a Székelyföldön bizonyos fokig diszkreditálva van.”* Kifogásolta a drága hitelt és szóvátette, hogy Udvarhely megyében egyedül 27 Károlyi-féle szövetkezet jött létre, de *„ezekből 3 év alatt csak 7 tudott boldogulni”.* Hegedűs Lóránt szóvátette a székelyföldi hitel drágaságát és rámutatott a székelyföldi hitelszervezet túldimenzionáltságára. *Háromszék, Csík, Marostorda, Tordaaranyos* és *Udvarhely* vármegyék területén nemkevesebb mint 157 pénzintézet létezett, amelyek 12—20%-os osztalékkal dolgoztak. *„Az öt vármegye hitelszervezetével* — mondotta — *egy év alatt tönkre lehetne tenni akár az öt leggazdagabb angol grófságnak hitelét.”* De magukban a székely hitelkeresőkben is hiba van, mert sokan közülük fogyasztásra és nem termelésre használják a megkapott kölcsönt. Az 1885. évi gazdasági kongresszuson felmerült az a terv, hogy a váltóhitel formája helyett a Székelyföldön a skótmintájú folyószámla hitelt kellene meghonosítani, amely határidőhöz nem lévén kötve, jobban alkalmazkodik a mezőgazdasági üzem természetéhez. Bár a hibák mélyenfekvők és szerteágazók, mégis a szervezet egyszerűsítésével a hátrányok jelentős tömegétől szabadulni lehet és megállapítható, hogy minta után arra kell fordulni *„amerre a nagy román és szász intézetek mentek. Erejük, pénzük olcsósága és könnyű forgathatósága ezeknek abban van, hogy zálogleveleket bocsáthatnak ki s azokat széles piacukon helyezik el, miáltal a legbiztosabb, legjobban védett és legolcsóbb hitelforrásból meríthetnek.”* Magyar nemzeti szempontból is nagy jelentőségű lenne tehát egy nagy székely jelzálogintézet felállítása, amelynek alapításához mintegy négymillió koronára lenne szükség. Célszerű lenne, ha ennek alapításából a közhatóságok, illetve alapítványaik is kivennék a részüket, hiszen *„méltán meg lehet kívánni, hogy a kivándorlási, ipari, nevelési stb. alapok elsősorban is a kivándorlás nagy bajainak enyhítésére, tehát a székely hitelélet megmentésére fordittassanak.” Az* alapításba bekapcsolhatók lennének a csíki alapok, illetve magánjavak is, úgyszintén az erdélyrészi vármegyék árvaalapja is. Az egyik felszólaló hangsúlyozta, hogy miután a román földvásárlások egyik módszere az, hogy bankjaik a magyar birtokokra a szokásos mértéknél nagyobb kölcsönt folyósítanak s így azokat könnyen elárverezhetik, ezért célszerű lenne, hogy a magyar pénzintézetek a 2.000 forintos kölcsönökön. alól a földbirtokoknak ne 50%-áig, hanem 60—70%-áig nyujtanának hitelt.

E szempontok figyelembevételével a kongresszus úgy határozott, mikép illetékes helyen javasolja: *„Az OKH működési körének kiterjesztését és kapcsolatba hozását a Székelyföldön felállítandó hitelintézettel; a kamatláb atábbszállítását, kölcsönök folyósításánál a telekkönyvi biztosíték általánosításával az annyi visszaélésre és megkárosításra alkalmas váltó lehető kiküszöbölését.”* Kimondták, hogy szükségesnek tartják egy székely záloglevélkibocsátó intézet felállítását s ennek tőkéjének beszerzésénél a különféle alapok bevonását. A hitelnyujtás olcsóbbá tétele érdekében kívánatosnak jelezték a közjegyzői, telekkönyvi és illetékügyi kiadások mérsék-

lését és kiskölcsönök közvetítése terén a közigazgatási közegek igénybevételét. De ugyanekkor kívánták a pénzintézetek észszerű fúzióját is, úgyszintén a kereskedelmi törvénynek a részvénytársaságokra és szövetkezetekre vonatkozó rendelkezéseinek revízióját a kisrészvényesi érdekek szem előtt tartása mellett.

Az erdélyi és székelyföldi hitelügy rendezetlensége természetesen a kisebbségi időkben bosszulta meg magát leginkább, mikor a magyar bankok anyaintézeteiktől elválni kényszerültek s elestek az Osztrák-Magyar Banktól addig élvezett visszleszámítolási hitelektől is. *„1922 december 31-én* — mint B ö z ö d i közli — *Háromszék megyének 9 pénzintézete volt 5,901.400 lei alaptőkével. Csíknak 7 intézete 3.340.000. Udvarhely megyének pedig 6 pénzintézete 1,900.000 lei alaptőkével... A Székelyföld pénzügyi helyzete rosszabb (volt) az erdélyi átlagnál... A lei stabilizációja előtt, 1928. év végén az erdélyi magyar jellegű pénzintézetek tőkevagyonának csak egynegyede, 226 millió lei esett a Székelyföld 37 pénzintézetére, dacára, hogy a székelység legalább egyharmada Erdély másfélmilliónyi magyarságának. A szövetkezeteknél (viszont) már arányosabb volt a vagyon megoszlása... 1929 végén Udvarhegy megyében 32 szövetkezet működött, Háromszékben 21 és Csíkban 11."* Ezek taglétszáma 22.916 főt, kihelyezése 107,216.114 leit, üzleti tőkéje 5,947.291 leit, tartalékalapja pedig 3,105.019 leit tett ki összesen. *„Az Erdélyben működő 312 hitelszövetkezetből 135 esett a tágabb értelemben vett Székelyföld területére*de a konverziós adósságrendezés ezek nagy részét elpusztította s bár azóta a helyzet javult, a visszacsatolt területeken, de főleg a Székelyföldön igen nagy feladatok várnak még a szövetkezeti szervezkedésre, hiszen a székelység ma is ott áll *„eladósodottsága tekintetében, ahol a világháború előtt állott, de kereseti és jövedelmi lehetőségei legalább egy ötödére estek vissza. Emellett a vagyon értéke az aranyérték viszonyában egyharmadára esett, ellenben az adók számösszege a békebelinek tizenöt-húszszorosára emelkedett."* Bár a visszacsatolás következtében főleg a közterhek terén a helyzet javulására lehet számítani, a Székelyföld elszigeteltsége folytán a jövedelmi kulcs jelentékeny emelkedését a közel jövőben még nem várhatjuk, tehát az egyrészt ipari, másrészt kereskedelmi és mezőgazdasági beruházások feltételét képező hitel hiányt megszüntetni s ezzel párhuzamosan a szövetkezeti szervezkedést felkarolni ma még talán sürgősebb és jelentősebb feladat, mint a multban volt.

Már a kongresszuson felismerték azonban, hogy ezeket a kérdéseket megoldani, a kiharcolt kereteket élettel kitölteni, a mezőgazdaság színvonalát emelni és a székelyföldi ipart vagy kereskedelmet tovább fejleszteni csak úgy lehet, ha megfelelő ember létszám is rendelkezésre áll, miért is behatóan foglalkoztak a gazdasági, ipari és kereskedelmi s z a k k é p z é s és munkásközvetítés problémáival is.

Így a gazdasági szakismeretek elsajátítása céljából kérték, hogy a székelyföldi ismétlő iskolákat alakítsák át gazdasági ismétlőiskolává, a népoktatási törvény revíziója során pedig módot kell találni arra is, hogy a tananyag újabb megállapításánál tegyék kötelezővé a háziipar tanulását. Kívánták, hogy a Székelyföldön több helyen mintagazdaságokat szervezzenek és a Székelyföld megmentése érdekében indított akció a régi *Aranyosszék* és *Tordaaranyos* vármegyék területére is kiterjesztessék. Az ipari és kéreskedelmi képzés, valamint munkaközvetítés terén az előadói előterjesztés kiemelte, hogy Székelyföldön az iparosképzés mennyire elhanyagolt, állapotban van, a munkásközvetítés problémáival nem foglalkoznak és a Romániába való tömeges kivándorlás megakadályozására nem tesznek megfelelő intézkedéseket. A kereskedelmi és ipariskolák növendékei, illetve a tanoncok közül — mondotta az egyik felszólaló — csak „mintegy 11%-ot tudtak erre a pályára terelni s ezek is a brassói szászok közül kerültek ki, akik azután képzettségüket a magyarság ellen" fordították. A gyakorlati kereskedelmi képzés elmélyítése céljából javasolták egy brassói nagy áruház létesítését, valamint az ingyenes vasárnapi ipari oktatás bevezetését. A kongresszus kimondta, miszerint célszerű lenne, ha *„évenkint legalább is 30—40 ifjú azokban a legfontosabb iparágakban, amelyekre elhivatásuk szerint lépni kívánnak az ország fejlettebb ipari központjában Budapesten, a legkiválóbb iparosmesterek műhelyében"* nyernének ipari kiképeztetést s ezeknek a budapesti ifjaknak a számára megfelelő otthon is létesíttetnék. E rendszert a nagyobb vidéki városokban is meg lehetne honosítani. Kívánatos lenne tanonc- és segédmunka kiállítások rendezése, a népiskolákba a slöjdmunka bevezetése, székely munkaközvetítő intézet felállítása és *Marosvásárhelyen* felsőkereskedelmi iskola, valamint ipari és szakiskolai internátus szervezése. De az ipari termelés kiterjesztése céljából célszerű lenne az is, ha az OKH kötelékében több ipari és termelő szövetkezet létesíttetnék, a székely kisiparosok közös ipari és gazdasági hitelszövetkezetekbe tömörittetnének, ezek kebelében külön munkaközvetítő csoportok alakulnának, és a kisiparosok modern közműhelyekbe tömörülnének, amellyel kapcsolatban egy szövetkezeti alapon felállítandó nagy á r u h á z is létesíttetnék a székely ipari termékek értékesítésére. E munkához kapcsolódnék a háziipar felkarolása is, amelynek terén jelentős eredményeket lehet elérni, ha az ezt űzők számára lehetővé tennék a jobb munkaeszközök beszerzését, a munkaanyagok előlegezését és az értékesítés altruisztikus megszervezését. E réven az agyag- és kőipar, a pokróc-, kádár-, szőnyeg- és kosáripar éppen úgy megerősödhetnék, mint a gazdasági és háztartási cikkek, vászon- és asztalneműek, a varottasfélék, sás- és szalmafonási munkából élő községek bevétele.

Ha az elmult húsz évnek a magyarságra nézve jóformán minden téren veszteséggel záruló kihatásait vizsgáljuk, talán ez az egyetlen pont, ahol némi előnyt és javulást is megállapíthatunk. Sem vagyonban és tényleges térhódításban persze, hanem e g y é n i k é s z s é g b e n, mert az állami állásoktól és támogatástól megfosztott magyarság önerejére támaszkodva a multtal szemben nagyobb számban helyezkedett el ipari és kereskedelmi pályán s e foglalkozásokkal szemben táplált előítéletét is elvesztette. A megindult állami támogatásnak tehát oda kell hatnia, hogy e rétegekben a vállalkozó kedvet fokozza, az ipari és kereskedelmi érdeklődést ébrentartsa s megfelelő hitelpolitikával tegye lehetővé, hogy az állami és közületi állásokba való visszaáramlás helyett a magyarság e téren is verseny- és fejlődésképessé váljék.

Bár a kongresszus e kérdések mellett tárgyalásai körébe vonta a telepítési, tagosítási és arányosítási kérdéseket is éppen úgy, mint az adóügyet vagy jogi problémákat, minek során a telekkönyvi viszonyok rendezése mellett kérték a végrehajtási és uzsoratörvény revízióját is — e problémákkal ma már részletesebben mégsem érdemes foglalkozni, mert közben nemcsak a birtokviszonyokban állt be jelentős változás, de — úgy erdélyi, mint anyaországi vonatkozásban — a jogszabá-

lyokban is. Noha e kérdések anyagi vonatkozásban ma is fenn állnak, sőt a román földreform hatásaként még jobban elmélyültek, megoldásukat a régi keretek és formák között ma már aligha kereshetjük s amennyiben rendezésükre mégis általános érvényű szabályt szeretnénk felállítani, úgy azt mondhatnék, hogy úgy a tényleges, mint jogi status felülvizsgálata és reviziója nem történhetik meg másként, mint a legmodernebb értelemben vett szociális és népi szempontok figyelembe vételével. Vonatkozik e megállapítás nemcsak a kisebbségi időkben bekövetkezett változásokra, de a régiekre is, mert annak idején sem a telekkönyvi rendezés, sem a végrehajtott tagosítást és arányosítási munkálatok — mint a kongresszus megállapította — nem lettek célszerűen és szociális szellemben végrehajtva.

Ha ebből az anyagból most befejezésül mégis kiemeljük a birtokpolitikai és telepítési kérdésekkel kapcsolatban elhangzott javaslatokat és megállapításokat, úgy ennek okát ezek időszerűségében kell keresnünk. Hiszen az 1930—31. évi román adóstatisztikából kitünőleg a három székely megyében az átlagos birtok nagyság 1.7 hektárt tett ki, míg ez a szám az öt hektáron aluli birtokosoknál 0.9 hektárra süllyedt, vagyis oly csekély terület, amelyen többet terv szerűen gazdálkodni nem lehet. Sebess Dénes tehát, mint a jogi és telepítési kérdések előadója, már ekkor helyesen ismerte fel, hogy egy nemzeti létalapjaiban megtámadott nép pozicióinak megtartásárfa és gyarapítására nem alkalmas a liberális gazdasági rendszer s efelett kemény bírálatot mondva megállapította, hogy az osztrák polgári törvénykönyv rendszerén alapuló korlátlan megoszthatósága a földbirtoknak megdöntötte az ősi székely örökösödési rendet, amely pedig a birtokot a nemzetséghez és vérséghez kötötte. *„Az egyéni szabadságnak adott nagy jogkedvezmények* — mondotta — *kidobták a székely birtokososztályt a nagy világverseny rohanó árjába anélkül, hogy a támogatásáról gondoskodás történt volna. A földbirtok a szabad forgalom esélyeire bízva, ki lett szolgáltatva teljesen a kapitalizmusnak."* Rámutatott arra, hogy ennek következtében a Székelyföldön sűrűn találhatók 100 négyszögölön aluli birtokok, de a 15—20 négyszögöles parcellák sem ritkák. A magyar föld megmentése érdekében célszerű lenne tehát örökösödési jogunk nemzeti szellemű reviziója, amely egyes külföldi mintákhoz hasonlóan a földbirtokot egy család kezében tartaná meg s így annak felaprózódását megakadályozná.

Sürgette a kincstári erdővásárlásokat s ezzel kapcsolatban a székelyföldi marhatenyésztés újjáélesztését, az erdélyi középbirtokok szaporítását és középbirtokú hitbizományok felállítását. Hangsúlyozta, hogy a *„liberálizmus alkalmazásánál elöbbrevalónak tartja, hogy nemzeti egyéniségünket minden oldalról konzerváljuk"* és helytelenítette, hogy a kormány rendszertelenül telepít, holott nézete szerint *„azon a területen kell megtartani a székelyt, ahol ezer éven keresztül élt"*. A telepítés problémájának megvitatása kapcsán szintén szóvátették a székelység helybeli telepítésének fontosságát és kívánták, hogy az újabb telephelyeket a Székelyföld határain belül nyissák meg. Kiemelték, hogy kár a telepítést anyagi qualifikációhoz kötni, hiszen a telepítés célja a kivándorlás megakadályozása, márpedig azok, akik tflegfelelő földtulajdonnal rendelkeznek a kivándorlásra nem is hajlamosak. A megoldási módot illetően volt olyan nézet, hogy az eladásra kerülő birtokok megvételén kellene kezdeni az akciót, míg más felfogás szerint a nemzetiségi tömbök községeibe lenne célszerű egy-egy magyar birtokos telepítése. A telepesektől kamatok nélkül csak a tőkét kell visszakövetelni, de sokat használna az örökbérleti rendszer bevezetése és az is, ha a megélhetési viszonyok javítása mellett megfelelő adó és illetékkedvezményeket is nyújtanának az arra rászorulóknak. Más nézetek szerint, a telepítés sikere megkívánja, hogy a telepes földjét el ne adhassa, a telepítés ne elszórtan, hanem inkább hozzátelepítés útján intéztessék és a szükséges hitelműveletek lebonyolítására külön pénzintézet létesíttetnék. Mivel a telepítés első célja a kivánddrlás megakadályozása, a második a kivándorolni kényszerülők elhelyezése, a harmadik és negyedik pedig a magyarság számszerű megerősítése és a felhasználatlanul álló területek kellő kihasználása, szükséges, hogy a telepítésre alkalmas helyek főleg ott nyerjenek kijelölést, ahol nagyobb kiterjedésű erdőtisztások és irtások, gabona- és gyümölcstermelésre, valamint állattenyésztésre és a szükségelt iparok üzésére elegendő terület áll rendelkezésre. Ezért a telepítés kérdésétől elválaszthatatlannak kell tartanunk a székelyföldi iparosítás problémáját is, hiszen ennek hiányában éppen a legértékesebb munkáselem vándorol ki, amit mutat az is, hogy a kivándorlási szakosztályban a Székelyfölddel kapcsolatban nem kevesebb, mint 14.000 törvénytelenül távollévő hadkötelest említett fel a honvédelmi miniszter megbízottja.

Ezeknek a meggondolásoknak alapján a kongresszus határozatilag ki is mondja, hogy kívánja a birtokminimum megállapítását, annak kimondását, hogy az örökösödési eljárások során a fiágnak a családi házat és a meghatározandó minimális birtokrészt joga legyen megváltani, a kárpótlást képező pénzösszeg vagy járadék kifizethetőségének biztosítására állami pénzintézet létesüljön és a Székelyföldnek Romániával határos erdőségei állami felvásárlást nyerjenek és ezek mérsékelt díjakért a székely földművelő nép használatába bocsátassanak. Kívánták, hogy a Székelyföld erdőtisztásain önálló telephelyeket nyissanak, a telepítéssel kapcsolatban a szövetkezeti szervezkedést mozdítsák elő, a munkásfölösleget ipartelepekhez és nagyobb gazdaságok mellé való hozzátelepítéssel vezessék le, a telepeseket nemcsak vagyoni cenzus, hanem egyéni rátermettség alapján is részesítsék juttatásban és a telepítés folyamán tartsák szem előtt a hitel és értékesítési viszonyok kellő rendezését, akként azonban, hogy egyidejűleg a nemzeti szempontok is elismeréshez jussanak.

Bár ezeken a kérdéseken kívül a kongresszus még behatóan foglalkozott a közoktatás, munkaközvetítés és cselédkérdés, az emberbaráti intézmények, idegenforgalom és a romániai magyarok helyzetének problémájával is — amelyek valamennyiében fontos közgazdasági meggondolások is szerephez jutottak —, megfelelő tér hiányában és ezek gazdasági szempontból közvetett hatására tekintettel, ezekkel immár behatóbban nem foglalkozunk. Azonban megállapítjuk, hogy szerves részét alkották ezek is nemcsak a kongresszus tárgyalási anyagának, de azoknak a közgazdasági elgondolásoknak is, amelyek a Székelyföld megmentésével kapcsolatban ez alkalommal felmerültek és részletes megvitatást nyertek.

Ha a felsorolt adatokon és kívánságokon áttekintünk, megállapíthatjuk, hogy a román uralom következtében ma is nemcsak időszerűek a század elején a Székelyfölddel kapcsolatban tett megállapítások, de több tekintetben a helyzet azóta még tovább romlott s az anyaországban bekövetkezett mezőgazdasági és ipari

fejlődéssel ellentétben a gazdasági élet egész mezején a fokozatos hanyatlás jeleit szemlélhetjük.

Az újjáépítési munkát célzó feladatok eszerint két csoportra különíthetők: negatívekre, vagyis olyanokra, amelyek az észlelt hiányok megszüntetését célozzák és pozitivekre, vagyis olyanokra, amelyek a továbbépítést szolgálják és a székelyföldi gazdasági viszonyok javítását és korszerűsítését kívánják előmozdítani. Mindkét csoportban a kiinduló pontot azok a kívánságok alkotják, amelyek a székely-kongresszuson e tárgyban elhangzottak, viszont az újabb feladatok irányát és terjedelmét azok a tapasztalatok szabják meg, amelyekre az erdélyi magyarság az elmult húsz esztendőben szert tett és amelyek új — Erdély kettéosztása következtében beállott — helyzetéből törvényszerűen adódnak.

A régebbi eredetű feladatok ismételt összefoglalása tehát fölösleges munkának látszik. Ezek feltalálhatók a kongresszus tárgyalási anyagában s velük kapcsolatban pusztán annak megállapítása szükséges, hogy vajjon azóta orvosoltattak-e már, ha igen, milyen mértékben és ha nem, vajjon megoldásuk ma is szükségesnek látszik-e? Fontosabb és újabb munkát jelent azonban annak felderítése, hogy a visszacsatolt erdélyi és székely területeknek pillanatnyilag milyen a gazdasági statusa, ebből a statusból milyen lehetőségek és kötelességek adódnak és ezek kihasználása, valamint teljesítése során milyen új beruházásokat kell tennünk, hogy Erdély gazdasági életét minél előbb a korszerű színvonalra tudjuk emelni.

Ezeknek a feladatoknak megállapítása előzetes statisztikai felvételek nélkül nem eszközölhető. Az első és legfontosabb munka tehát, ami a kormányzatra e területen vár az, hogy gazdaságstatisztikai felvételt ejtsen meg különös tekintettel a székely munkásvándormozgalom adataira és irányára, hogy ezeknek a rétegeknek a munkapiacon való felszívódását vagy közmunkák keretében való foglalkoztatását elő lehessen mozdítani. A második legsürgősebb feladat, amely nélkül minden erdélyi beruházás szinte fölöslegesnek látszik, a vasúti összeköttetés minél gyorsabb és minél teljesebb kiépítése. Nemcsak abban a vonatkozásban, hogy az új határmegvonás által kettészelt vonalak következtében immár magyar területen új vonalak épüljenek s így a Székelyföld a közvetlen forgalomba is bekapcsolható legyen.

Ez az a két feltétel, amely kiindulási alapját képezi minden további erdélyi és székelyföldi reformnak. Azonban ezen túlmenő feladatok is vannak. Bár a pontos adatok ismeretének hiányában részletekbe menő programmot még nem alkothatunk, mégis nagy általánosságban megállapíthatjuk, hogy mezőgazdasági téren a termelés nyugalmának biztosítása érdekében fontos a tulajdoni kérdések minél gyorsabb és minél szociálisabb szellemű újjárendezése. Ennek során nélkülözhetetlen a román földreform felülvizsgálata, a székely közjavak és közbirtokossági területek ismételt köztulajdonba adása, ez eljárások során a tagosítással és arányosítással kapcsolatban a multban elkövetett hibák jóvátétele és kiigazítása, úgyszintén a telekkönyvi viszonyok rendezése. Fontos lenne a rablógazdálkodással kipusztított erdőterületek újjátelepítése, a román földreform mulasztásainak pótlásaként házhelyek osztása, úgyszintén a székely népfeleslegnek a leggyérebben lakott *Beszterce-Naszód* és *Szolnok-Doboka* vármegyék felé való levezetése telepítés útján, am: nemzetpolitikai szempontból is jelentős lenne, mert amellett, hogy így a székelyföldi és erdélyi, illetve anyaországi magyarság között etnikai összeköttetés létesülnék, Északerdély lakosságszámának fokozásával e területek magyar jellege elmélyülést nyerne és gazdasági jelentőségük is emelkednék. A gazdálkodás színvonalának emelése érdekében pedig az szükséges, hogy az állatállományt úgy minőségi, mint mennyiségi vonatkozásban kellő számú tenyészállat Erdélyben való elhelyezése révén feljavítsák, míg a növénytermelés jövedelmezőbbé tétele érdekében kívánatos, hogy a dohány, répa és más ipari növények területét — ahol erre a természeti lehetőségek megvannak — kiterjesszék, a modern rendszerű ekék és mezőgazdasági gépek beszerzésére hosszabb lejáratú hiteleket nyújtsanak és indítsanak akciót a növényi és állati oltó és permetező szerek, úgyszintén a műtrágya kedvezményesebb beszerzésére is.

Egy a mai kor kívánalmai szerint átállított székelyföldi mezőgazdaságnak vagy iparnak azonban értékesítési szempontból is nagyobb igényei lennének. A szövetkezeti mozgalom továbbépítése mellett tehát fontos, hogy az ipari feldolgozásra alkalmas termékek lehetőleg a helyszínen nyerjenek kimunkálást. Ezért a közüzemi rendeléseknél célszerű lenne a népi szövetkezeteknek nagyobb szerepet juttatni, a székely háziipari termékeket egy a magyar állam által Budapesten fenntartott helyiségben árubabocsátani, hogy a termelők a magas boltbérrel és személyzeti kiadásokkal járó terhektől szabaduljanak, a gyengébb minőségű és szállítási terheket viselni alig képes székelyföldi szenet energia központok útján felhasználni és hasznosítani, úgyszintén odahatni, hogy az állami építkezéseknél a szükséges fa- és kőanyag lehetőleg az ezek kitermelésével foglalkozó közösbirtokosságoktól és népi vállalkozásoktól szereztessék be. Bár üzletviteli szempontból egy autonómiával rendelkező szervtől — mint amilyen a MÁV — nehéz ily áldozatot kérni, mégis célszerű lenne, ha módot találnának arra, hogy a Székelyföldről egyébként rakomány nélkül visszafutó vasúti kocsik a nehezen szállítható termékek — fa, kő, szén stb. — szállításánál egész különleges és kedvezményes díjszabást léptetnének életbe, amiáltal ezeket az alföldi területeken amúgy is nélkülözött termékeket közelebb hoznák az anyaországhoz. Ezek tárolására akár *Püspökladányon,* akár *Szolnokon* telepeket lehetne létesíteni, minek következtében az anyaországi út- és házépítéseknél a székélyföldi fa és kő fokozottabb felhasználást nyerhetne, hiszen beszerzésük az említett alföldi pontoktól már a vevők számára is meg lenne könnyítve. Ezeket a telepeket, amelyeket esetleg állatértékesítési szempontból is értékesíteni lehetne, — hogy itt az Erdélyben felhizlalt és hosszú szállításnak kitett állatállomány közbeeső pihenést és feljavítást nyerjen, — a termelő érdekeltségek és a MÁV közösen tarthatnák fenn, miáltal nemcsak a termelők érdeke nyerne biztosítást, de a tarifális téren hozott áldozatok is közvetetten megtérülnének. Hogy ez nem ró egyik félre sem lehetetlen terhet, áldozatot és feladatot, ezt bebizonyította nemcsak a mai német terv, de az összeomlás előtti hadigazdálkodás is, hiszen ezek kapcsán az üresen futó szerelvények felhasználása révén módot találtak még az egyszerű termőföld szállítására is.

E futólagosan és szinte ötletszerűen vázolt kép természetesen csak csekély töredékét képezi a megoldásra váró feladatoknak. Hiszen hátra van még a munkás- és cselédkérdés s ezekkel kapcsolatban a munkásközvetítés kérdéseinek megoldása, az ipari és kereskedelmi tömeges önállósítás szempontjainak kieme-

lése, úgyszintén megvilágítása annak, hogy az erdélyi iparosításnak elválaszthatatlan tartozéka a magyar-román kereskedelmi szerződés reviziója. De megvitatást és közelebbi megvilágítást igényelnek még azok a problémák is, amelyek székelyföldi hitelkérdések megoldásával kapcsolatosak és összefüggésben állnak a román konverziós törvény folytán előállott helyzet felülvizsgálatával is. Ezer és ezer szükség, kívánság, szempont és érdek vár összeegyeztetésre, kimunkálásra és megvitatásra, azonban ezekkel kapcsolatban — az adatok további megismerése előtt — végleges álláspontot még nem foglalhat el a kutató, hiszen ezek nagy része átmeneti jelentőségű s a teendők végleges képe valójában csak ezek megoldása után fog kialakulni.

Amint a román poitika a Székelyföldet „kultúrzónának" minősítette, ami alatt tudatos denacionalizálását értette, úgy fordított értelemben ezt az elnevezést a magyar kormányzatnak is át kell vennie és mindent elkövetni, hogy a Székelyföld — az erdélyi magyarság eme ethnikai forrása és medencéje — valóban „icultúrzónává" váljék, ahol mindazok a problémák korszerű megoldást nyernek, amelyek ma már elengedhetetlen feltételei úgy a kulturális, mint a gazdasági és népi haladásnak.

Hiszen, amint az eddigi adatokbóí kitűnik, ezen a nemzeti szempontból annyira veszélyeztetett területen nemcsak nyelvi és politikai téren folyik a küzdelem, hanem a nemzeti térhódítás legveszedelmesebb és legreálisabb síkján: a gazdasági élet terén is. Minden munkánk, minden beruházásunk, minden fáradságunk meddőnek bizonyulna tehát, ha nemzeti és népi életünk gazdasági hadállásainak kiépítését elmulasztanánk, ha az eleven nemzettest — vagyis a magyar tömegek — életigényeit kielégítetlenül hagynánk, ha a nemzeti gondolat modern értelmének félreismerésével népkultusz helyett elvkultuszt űznénk és világháború előtti mulasztásainkhoz hasonlóan újra nem fordítanánk kellő figyelmet erdélyi magyar népünk gazdasági pozíciójának kellő megerősítésére és kiépítésére.

Amint már a Székely-kongresszuson kívánták azt, hogy az erdélyi kincsek és értékek nagyobb és észszerűbb hasznosíthatósága miatt készítsék el e terület geológiai, valamint talaj- és termelési térképét, hogy ezek alapján indulhassák meg a szervező és feltárd munka, úgy ma is szüséges, hogy minden részletében pontosan kidolgozott gazdasági tervvel induljunk Erdély életbevágó problémáinak megoldására. Egyetlen adottság és egyetlen szempont sem mellőzhető ezen a téren, mert mint láttuk, a gazdasági kérdések is nemzeti jelentőségűek és a nemzeti meggondolások is gazdasági kihatással járnak. A politikai, nemzeti, népi, gazdasági, kulturális és vallási szempontok csodálatos szövedékét és vegyülékét szemlélhetjük minden erdélyi kérdésben, azonban komoly és tartós eredményt ezekkel kapcsolatban csak akkor érhetünk el, ha lesz bátorságunk nemzeti kívánságainkat és érdekeinket is nemzeti elfogultságtól mentesen megítélni, az élet realitásait szem előtt tartani és a kérdések formális megítélését mellőzve, azok lényegét keresni. Érezni lehet nemzetien, de gondolkozni csak logikusan szabad.

Pongrácz Kálmán dr.

Irodalom.

1. *Beksics Gusztáv:* A magyar faj terjeszkedése és nemzeti konszolidációnk. (Budapest, 1896. 98 old.)
2. *Bözödi György:* Székely bánja. (Budapest, Mefhosz kiadás 1940. 323 old.)
3. *Bulla Béla:* Az új országgyarapodás. (Magyar Szemle 1940. okt.)
4. *Éber Ernő:* Fajok harca — Adatok az erdélyi nemzetiségi kérdéshez. (Budapest, 1905. 175 old.)
5. *Fodor Pál:* A székely közbirtokosságok. (Hitel 1938. 2. szám.)
6. *Gyárfás Elemér:* Erdélyi problémák. (Kolozsvár, 1923. 268 old.)
7. *Kós Balázs:* Egy falu mezőgazdaságának rajza. (Hitel 1936. 4. szám.)
8. *Kovrig János:* A kincses Erdély. (Egyedül Vagyunk III. évf. 10. szám.)
9. *Móricz Miklós:* Az erdélyi föld sorsa. (Budapest, 1932. 216 old.)
10. *Nagy Miklós:* Erdély jövője. (Budapest, 1926. 22 old.)
11. *Nádas Rózsa:* Szövetkezetek Erdélyben. (Közgazdasági Szemle LXIV. évf. 9. szám.)
12. *Nonn György:* Telepes község a határ mentén. Hitel 1938. 2. szám.)
13. *Oberding J. György:* Románia mezőgazdasági átszervezése. (Hitel 1937. 2. szám.)
14. *Parádi Kálmán:* A néptáplálkozás. (Hitel 1936. 2. szám.)
15. *Petrovay Tibor:* Kisebbségi magyar gazdaságpolitika. (Hitel 1936. 4. szám.)
16. *Schneller Károly:* Magyarok és románok erőviszonyai Erdélyben. (Társadalomtudomány XX. évf. 4. szám.)

1936. *R. Szeben András:* Transylvania népmozgalma. (Hitel 1936. 2. szám.)

17. *Székely kongresszus.* (Budapest, 1902. A m. kir. földmüvelésügyi minisztérium támogatásával kiadta az OMGE. 696 old.)
18. *Tokaji László:* Eladó ország. (Kolozsvár, 1913. 36. + CCXVIII. old.)
19. *Venczel József:* Müveléspolitikai vázlat. (Hitel 1936. 2. szám.)
20. *Venczel József:* Öt székely község népmozgalma. (Hitel. 2. szám.)
21. *Venczel József:* A székely kivándorlás hátteréből. (Hitel, 1936. 4. szád.)
22. *Vita Sándor:* Gazdasági tanács. (Hitel, 1937. 1. szám.)
23. *Vita Sándor:* A Székelyföld önellátása. (Hitel, 1937. 4. szám.)

Gyergyó gazdasági élete.

A kies és festői Gyergyó völgyének gazdasági elrendezkedése is épp olyan körülhatárolt volt úgy a multakban, mint a jelenben, egyrészt a *Hargita* csúcsai, másrészt pedig a *Keleti Kárpátok* láncai által. Ebben a völgykatlanban körös-körül bezárva még a többi székelyektől is egy kissé elütő fajta székely élte gondokkal teli életét, talán Csaba királyfi átvonulása óta.

A kanyargó *Maros* medre fejszéjüknek nem állott ellen és nyitni kezdte lassan-lassan a termőföldnek alkalmas területeket, egészen addig, amíg a bércek alját el nem érték és újabb és újabb településekre alkalmas területeket nem hódítottak el a őstermészettől, melynek ridegsége nem kímélte meg sem külső, sem belső formájukban a hódítókat. A letarolt erdők nyomain új élet kezdődik, mely a gazdálkodás felé is utat nyit azoknak, akik eddig csak állattenyésztésből tudtak megélhetést teremteni maguknak, a kínálkozó legelős területeken. Ha a történelem lapjait forgatjuk, meglátjuk abból, hogy mennyit kellett szenvednie e szegény fajnak, hogy ezt a silány és hideg vidéket megőrizhesse magának a tatár, török és más ellenségek ellen és biztosítani tudja azt a szegény és kivéve a fát, mindenben értéktelen részt, mely éltette és eltartotta. Igy lett a fa örök rabszolgája és imádója, melynek árnyékában elpihent, melyből takaros házikóját felépítette és végül amelyet elkezdett szállítani olyan vidékekre, ahol annak híján voltak az emberek tömegei. Fejszéje lett a kenyérkereset főeszköze s ezzel a fejszével szerette meg a

mostoha földet, melynek minden rögéhez ragaszkodik teljes szeretetével. Az 1867-es kiegyezés után lassú élet indult e vidéken, melyet a teljes kereset hiánya, a pénztelenség, helyesebben az üzlettelenség jellemezett főként. A nehezen járható utak, melyek a körülvevő magas hegyeken át vezetnek, nem adtak lehetőséget arra, hogy a szomszéd vármegyékkel felvehessék a szoros összeköttetést úgy társadalmilag, mint kereskedelmi szempontból. Csak a 80-as évek kezdették a figyelmet a Székelyföld erdőségeire terelni. Egyetlen pontja Gyergyónak, mely a legnyugatibb részekkel is összeköttetést tartott fenn *Borszékfürdő* volt, ahonnan már az 1700-as években kezdették szállítani a borvizet egészen Bécsig a királyi udvar számára. Innen indult ki a szekerezés meghonosítása, mely tartott egészen napjainkig. A feldolgozott fát deszka formájában elszállította *Marostorda,* ritkábban *Udvarhely* megyébe, hogy az árából törökbúzát vásároljon a családja és igen sokszor mások számára is. A deszkaszállító szekér és a borvizes székely közismert alakja még világosan él a szemeink előtt. Ez a kereseti lehetőség volt részére a legnagyobb, melyet űzhetett és amelynek segítségével az üzleti élet szövevényes formáit meg kezdette ismerni. Életrevalóságát sokszor az sem csorbította meg, ha ezen utakról szomorú tapasztalatokkal tért vissza, ami igen gyakran előfordult. A faúsztatásból, mely a Maros vizén folyt és vitte tutajával le egészen *Arad* és *Szeged* városokig a lehetetlenségekkel határos módon és gyalogszerrel, majd vonattal tért meg először *Marosvásárhelyig,* majd *Dédáig,* míg végül a székely-körvasút meg nem hozta a vágyott otthonáig. A székely-körvasút nemcsak örömet hozott a székely számára, hanem bánatot is, mert megérkezett vele a székelyfa után vágyó zsidóság is, mint a tőke reprezentánsa és a székelységnek egyik legnagyobb mértékig kiaknázó tényezője. A kormányok azon a címen, hogy a székelység segítését célozzák intézkedéseikkel, külön választották a szántóföld után eső faizzási jogot és megengedték azt, hogy azok a tulajdonosok, akik a közösségben több erdőjoggal rendelkeznek, mint 100 hold, kiléphessenek abból és a községi közösséget elhagyhassák. Az így kimért területek magánkezelésbe mentek át és mint ilyenek szabad eladás tárgyát képezhették. Ennek nyomában megindult aztán az üzérkedés és mielőtt megismerhette volna az egyszerű székely, hogy mit is jelent, ez valójában, már fillérekért átcsúszott a vagyonának javarésze az örmények, majd pedig a zsidók kezére. Sokszor pálinkával vették meg a nagy értéket képviselő jogokat, melyekből egyik évről a másikra a földből nőttek, ki az új százezres, majd a milliomos vagyonok. Az ilyen célból csoportokba verődött kisbirtokosok között is elégedetlenség ütötte fel a fejét. A régi csendes Székelyország a tőke harcába lépett, hogy aztán annak rabszolgája és kiuzsorázottja legyen minden tekintetben. A nagyobb birtokcsoportok a legjobb helyen helyezkedtek el és a nekik legmegfelelőbb területeket kivették a községi közösségből a maguk részére és ami maradt, azt meg meghagyták a körülményekkel tájékozatlan, szegény és részben gyámoltalan lakosságnak. Ennek megtörténte után a tőke tovább űzte játékát. A faárakkal ismeretlen egyének olcsón vesztegették el a kimért területekről az értékét képviselő erdőket, melyek a székely körvasút miatt sokszor háromszoros tőárat értek volna el. Ezekhez hozzájárul még az a sajnálatos körülmény is, hogy saját fajtáikból alakult közvetítők lepték el a falvakat, akik a tőke szolgálatában állva károsították meg fajukat és igen sokszor rokonaikat is. Kis exisztenciák máról-holnapra nőttek fel és az 1000 koronás bankjegy így került a kalap mellé azoknál, akik azelőtt színét sem láthatták ezen bankjegynek. Tömege lepte el a községet az erdőmérnököknek, akik a maguk jutalékát szintén megszerezték ebből a vérdíjból. A falvakon állandó népgyülések hangjai hallatszottak, melyeknek következménye aztán a perlekedés és verekedések kezdete lett. Megnyiltak a bíróság kapui, és ott, ahol eddig a szerény kapunyílás is elég volt, a ritkán perlekedők részére, most a tárt kapu is szűknek bizonyult. A nép, mintha senkihez sem tartozott volna, hömpölygőit a gyűlésekről ki-be egészen addig, amíg meg nem indult a kitermelés nagy munkája. Gyártelepek lepték el a falvakat, melyekhez a szegény fuvarosok a saját erdőjük fáit hordozták a legalacsonyabb fuvardíj ellenében. Beálltak a gyárakba munkásként, hogy rabszolgamódra dolgozzák fel azt a kincset, melyet a kérlelhetetlen tőke és a politika közös erővel tett a magáévá. Több, mint 30 éven át folyt ez a gigászi küzdelem, melynek eredménye ma látszik a legvilágosabban a gazdasági erőtlenségben kialakulva.

Fakitermelő szövetkezetek alakítása vetődött fel, melyet könnyű szerrel nyomott el a kereskedelemben megerősödött zsidóság és megkezdette az erdővásároknál szokásos visszaélések sorozatát, melyekből a végeláthatatlan perlekedés és tanúskodások láncolata alakult ki. Természetes, hogy új erők törtek elő a falvak sötétjéből, akik nem kímélve semmit, törtek előre az új erkölcsök szabta utakon, amíg kitűzött céljaikat el nem érték. Nem állott élére senki ennek a nagy átalakulásnak, mely gyökerében megingatta azt a székely erkölcsöt, mely a maga vallásos meggyőződésével és a felsőbbek tiszteletével az elsők közé tartozott még akkor is, amikor lábbal tiporták jogait. Így érkeztünk el a világháború küszöbéhez, melynek gyomrában annyi meglepetés várt ránk székelyekre.

A világháború előre vetette árnyékát gazdasági téren és már 1909-től kezdve szedni kezdette áldozatait még ott is, ahol a jólét honolt azelőtt. Favállalatok, melyeket nem külföldi érdekcsoportok segítettek, omlani kezdettek egyre-másra és a kereskedő és iparos-osztály a teljes legyengülés és megsemmisülés útjára lépett. 1914-ben, amikor a világháború megkezdődött, valami látszólagos fellendülés mutatkozni kezdett, de ez is elakadt, mert munkabíró tömegek hagyták el helyeiket és vették a célravezetőbb fegyvert a kezükbe a kalapács helyett, mely évek óta csak a kenyértelenséget hozta és a szenvedést szaporította a tisztes és becsületes munka számára. Gyámoltalan asszonyok és gyermekek lepték el az aratás és kaszálásra szánt mezőket, kik teljes erejükkel igyekeztek betölteni azok szerepét, akik ma embert kaszáltak és vért arattak a harcmezőkön. Az oláhok betörése új csapásként zúdult a szegény székelyek házikóikra és otthonaikra. Mindent itt hagyva menekült el innen az itthon dolgozó asszony és gyermeksereg, melynek tömegei hömpölyögtek Marosvásárhelyen át egész a Dunántúlig faluról-falura. Ellepték a fővárost és gyárakban helyezkedtek el, hogy a napi kenyeret ne alamizsna gyanánt kapják, hanem a becsületes munka áldásából szerezzék meg. Végre a kiűzött területekre vissza lehetett térni új hont alapítani azoknak, akik a mostoha sorsukban is igaz szeretettel csüngöttek silány, de annál melegebb szeretettel körülvett otthonuk küszöbén. Szálankint kellett összehozni a fészket, melyet pár hónap előtt viszonyaihoz mérten megelégedetten hagyott el a kényszer hatása alatt. Így romlott le a végső hatá-

rig minden gazdasági életlehetőség, mely a háborús elrendezkedés folytán átalakult a szabad gazdasági rendből háborús, kötött renddé. Hónapok teltek el, amíg az élet jelei kezdettek mutatkozni itt is, ott is, ahol azelőtt virágzó falvak húzódtak meg a patakok partján, a gyümölcsfasorok alatt és a berkek hüsében.

Ki gondolta volna, hogy ez a megpróbáltatás sem lesz az utolsó. Jönnie kell egy még nagyobbnak, mely ezt is felülmúlja méreteiben s a Székelyhonba visszatérő életerőt új próbának teszi ki. Megtorpant a Nagymindenség és takarodót fújt az európai harctereken, melyek a tűzgépek lángjában égtek. Elég volt az emberi tobzódás, az öldöklésből, jöttek a wilsoni elvek kecsegtető meleg otthont igérve azoknak, akik elhagyták azt 4 évvel ezelőtt. Mindenki rohant haza, hogy újra felvegye a békés munka eszközét és tovább élje békés életének most más új formák szerinti lehetőségeitől megszabott formáit. A feldult háza küszöbén torpant meg a gazda, de erejének tudatában bizakodva, belső lelki gazdagságának forrásából merítve a szebb jövő felé veszi útját. A politikai bizonytalanság, az ifjúság meggondolatlansága és Európa új rendje, mely felé a most lett hadigazdag országok törekedtek, elhozták az új próbatétel idejét is a sokat és sokszor szenvedett maroknyi székelynek. A saját sorsát intéző, önállósághoz szokott székely a kisebbségi sorsot nyerte osztályrészéül akkor, amikor a teljes leromlás titáni győzelmét ünnepelte a fejünk felett. Aki önállóságában a túlzásig jutott és saját sorsának intézését soha másra nem ruházta át, még a legrégibb időkben sem, ma egy magánál sokkal alacsonyabb sorban élő nép szeszélyének adatott át, hogy kicsinyes bosszúszomját kiélje bennünk és nagystílű, de reális alapokat nélkülöző gazdaságpolitikáját végrehajtsa rajtunk.

A megszállás első éveiben a pénzbőség bizonyos gazdasági fellendülést hozott, melyben azok a magángazdaságok, melyek a világháború alatt nem veszítették el akcióképességüket és állatállományuk megmaradt, szépen törekedtek előre. Megindult az erdők rablógazdálkodás módján való kiaknázása és a tőke új szerepében hamar beletalálva magát, nekilendült az élet újszerű keretei között az érdekeinek a biztositásához. Kihelyezései kevésbé reálisak lettek és kínálta magát a járó-kelőknek, mint az utcai lányok. Kamatai igaz ugyan, hogy 40—45%-ig felrugtattak, de volt bőven és alkalmat adott a gazdasági kombinációkra. Kisebbségi bankjaink rohantak az árral és megfeledkezve az ő kisebbségi hivatásukról és újszerű szerepükről, melyet egy ezeréves állam keretében, mint ilyenék nem is ismerhettek a kisebbségi támogatás és összefogás gondolatát, szintén lépést tartottak a tőkeerős állami támogatású bankokkal és versenyre keltek egymással a kamatlehetőségek kiaknázásában. Az így kihelyezett és nem reális alapokon fekvő kölcsönök a legszélesebb rétegeknek is rendelkezésére állottak, de csak a fenti kamatokkal. Egy holland kölcsön vetette fel halvány árnyékát ezen időben, melyre jegyzések történtek a kolozsvári elgondolás alapján, melyet az r. k. Státus oldott meg legelőször. Azonban meghiúsult és így a gazdálkodásunk teljes egészében valóban kiszolgáltatottja lett a helyi versenyben elvakult bankoknak, így jutottunk el az 1930-as évekig, amikor elérkezett a pénzegység revalorizációja, mely sötét homályként húzódik át a székelység életén. A pénztelenség utcára csalta az emberek tömegeit, gyűléseken hánytákvetették meg a pénzügyi helyzet nehézségeit és egyesek tanácsára az a nézet alakult ki, hogy nem kell fizetni az adósságot, mert az állam el fogja engedni. A jámbor székely, mint mentő gondolatot ragadta meg és rövid egy év alatt keserűen győződött meg róla, hogy az 1000 lejes adósságát, mellyel a konverzióba lépett, az el nem rendezett kamatok és perköltségekkel egyetemben háromszorosára növelte fel, melyből ha el is engedtek 40—60%-ot, mégis jóval többre rúgott, mint azelőtt. A betétesek teljesen elpusztultak a bankoknak fizetőképtelensége miatt és csak azok jártak jól, akik a kezükben tartották a tőkét, vagy szalmazsákjukban bevarrva. Az az erőlködés, hogy a betétesek vegyék át a bankok vezetését, megbukott a tőke érdekein és a bankok által kötött egyességek olyan kedvező visszafizetési lehetőségeket nyújtottak a betétek visszatérítésére, hogy ezáltal teljesen tönkrementek. Pl. akinek 100.000 lei betét állott rendelkezésére, annak harmadát kapta leírva a betétkönyvébe, vagyis 33.000 leit és ezen összeget 10—17 év leforgása alatt igérték meg. Évente kapott tehát ezek szerint a betétjéből 1900 leit, mely megfelel 63 pengőnek.

Eltünt a pénz a piacról és a bankjainkban kihalt az élet teljesen. Tisztviselők, akik azelőtt mamutfizetést élveztek, a mosatás árát nem tudták fizetni a mosónőknek. A gazda, aki a nagykamatos pénzzel vásárolt egyetlen darab birtokocskát, nem tudta kifizetni adósságát és rövidesen megjelent a végrehajtó a portán, mely elvitte a többi birtokot is. A románság kapott támogatást továbbra is az ő nemzeti vonatkozású bankjaitól, csak a székely nem. Így jutott a birtokos osztályunk nagy válságba és a földjeink a románok kezére azon idők alatt, amig a válság dühöngött. A kisebbségi bankok a fakereskedelem szolgálatába léptek és csak a kereskedelmi árúra hiteleztek mert ott gyorsan megfordult az a kis pénz, mellyel rendelkeztek. Nem volt eset rá, hogy ezen idők alatt egyetlen székely is kölcsönhöz juthatott volna. Évek teltek el, amig az élet lassan-lassan meg kezdett mozdulni és új vérkeringés lépett a gazdasági életbe, mely úgylátszott, hogy teljesen kihalt. Senki sem gondolt rá, hogy mégegyszer bankba tegye a pénzét a szomorú tapasztalat után. Egy példa megvilágítja ezen szomorú helyzetet, ha elmondom: Vesz a székely 1 pár ökröt 1000 pengővel a konverzió előtt közvetlen. A konverzió után kap érte 200 pengőt és a kamat, melyet fizetett egy évre a kölcsöne után, kitesz 450 pengőt. Az egyik megértő igazgató kimegy vele a piacra és közösen eladják a pár ökröt, melynek árát átveszi és leírja a szegény ember teljes adósságát a kapott 240 pengőért. Egyetlen élelmes kereskedő akadt, aki rátermettségével megelőzte a bajokat a következő módon: A konverzió előtti héten kihirdeti, hogy a nála lévő adósságot ki lehet fizetni 50%-ával a tartozásnak. Összefut a falu és megállapítja, hogy a szegény kereskedő megbolondult. Igen ám, de pár hét leteltével, amikor a konverzió bekövetkezett, ez volt az egyetlen kereskedő Erdélyben, aki a saját tőkéjével kereskedett es üzletét pár év leforgása alatt felvirágoztatta. Egyedül álló példák, melyeket tanulságul talán felhasználhatunk, de a nehéz időkben a pillanat megérzése csak a kiválók tehetsége marad. Itt látjuk a jelét a helyes gazdasági megérzésnek és tisztalátásnak.

A földkisajátítás nagyműveletéről nem szólottám, mert annak keresztülvitelében csakis a sápolás és igaztálanság érvényesült. Ezen a vidéken nem voltak nagybirtokok, melyek alapul szolgáltak volna a földreform eszméjének és amelyek új elosztásra vártak volna. Egyedülállók voltak az erdei legelők és erdők, melyeknél az állam törekedett tartalékokat gyüjteni magának,

[Erdélyi Magyar Adatbank]

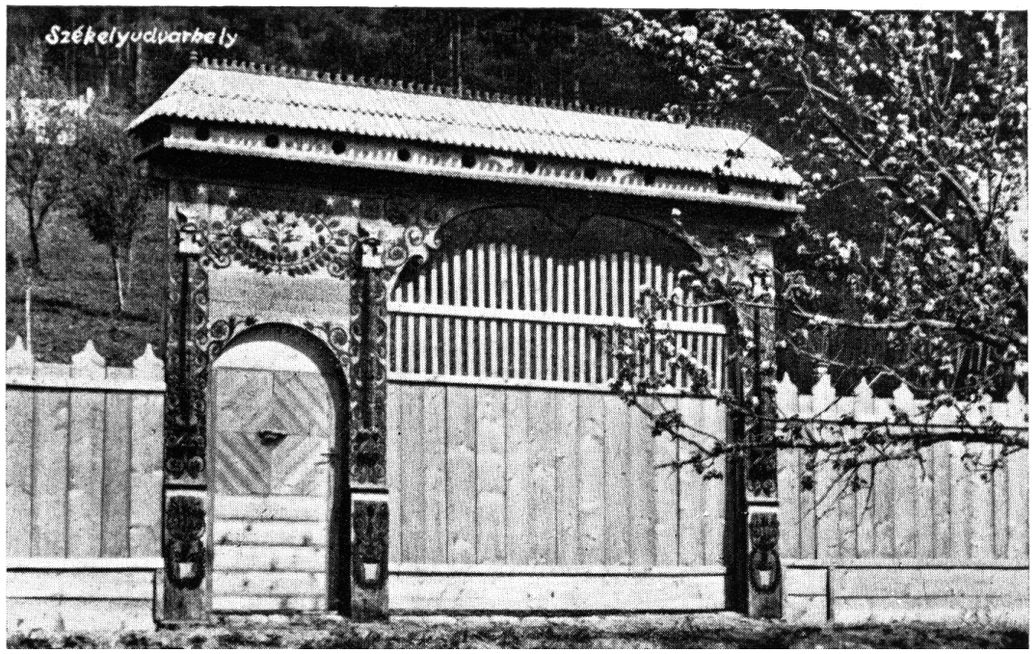

Dr. Lévai Lajos székely kapuja, Székelyudvarhelyen.
(Lévai gyűjt.)

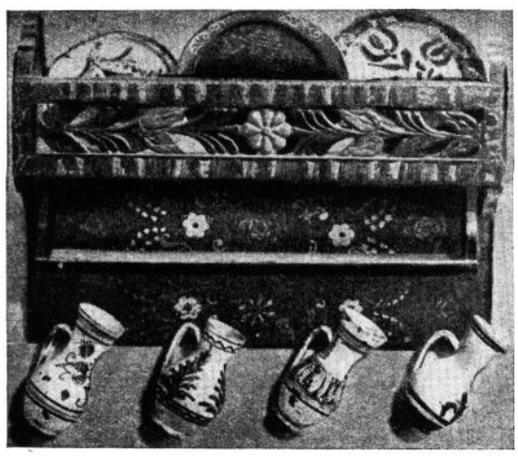

Székely-munkák.
(Dávid gyűjt.)

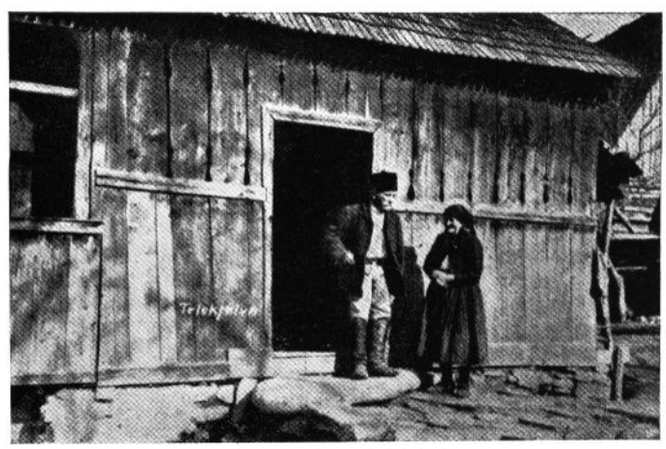

Zárt tornác Telekfalván.
(Foto Kováts.)

Székely sótartó.
(Dávid gyűjt.)

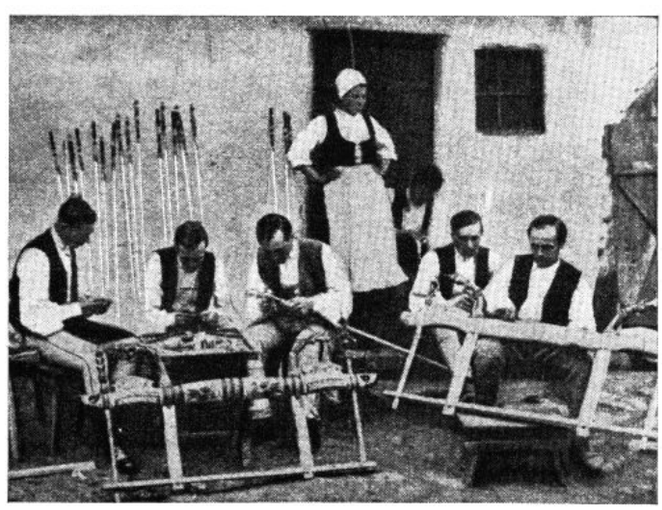

Székely legények munkában.
(Dávid gyűjt.)

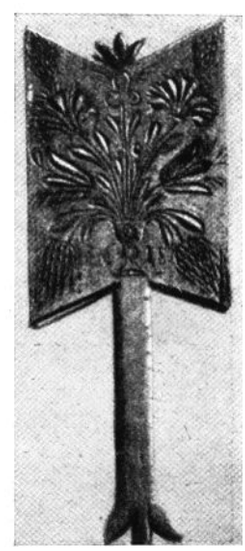

Székely sulykoló,
(Dávid gyűjt.)

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Cséplés kalákával.
(Harkó felv.)

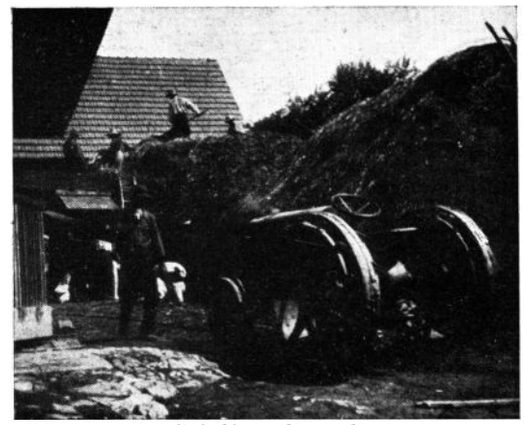

Cséplés traktorral.
(Harkó felv.)

Katlan-kemence.
(Harkó felv.)

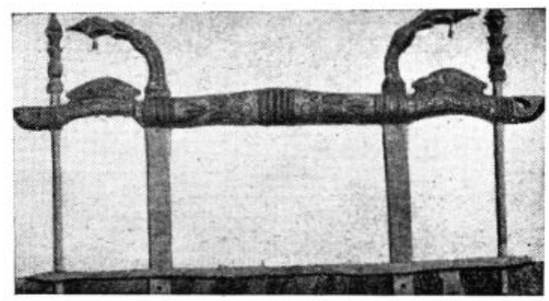

Díszes faragott székely-járom.
(Dávid gyűjt.)

Székelykapu 1761-böl a Sz. N. M. telkén.
(Vetési felv.)

Székelykapú a mikházai kolostornál.
(Róm. kat. egyház gyüjt.).

hogy a román elemeket azoknak a kiosztásával vagyonhoz juttassa.

A leromlott -magángazdaság a konverzió nyügében igyekezett vánszorogni és az új adottságokat megfogni, hogy a szigorú létet fenntarthassa. 1934—35—36 években már lehetett a zöldposztós ajtók mögött tárgyalni kisebb igényekről, de olyan áron, melyet nem bírt el egyetlen kisebb gazdaság sem. Bármely kis tőke csak betáblázásra nyújtott reményt, mely annyira felemelte a költségeket, hogy csak a haldokló gazdaság használhatta fel. Elértünk az 1938-as évekhez, amikor a mozgósítás megkezdődött, melynek kellemétlen következményei a mai napig éreztetik hatásukat. A munkatáborokba összesürített tömegek itthagyva családot, gazdaságot, táborokban dolgoztak 2 éven át, ahol a sertésekhez hasonló ételeket ettek és amikor a ruhájuk lerongyolódott, hazaküldözték új ruháért. Így ment el az utolsó reménységünk is, mely a gazdasági életünket teljesen felmorzsolta és a családot éhinségnek kiszolgáltatta. Az elhagyott családanya képtelen volt a gyermekei gondozását, a gazdasági munkát és a férjéről való gondoskodást is ellátni egyedül. Ott, ahol a viszonyok kedvezőbben alakultak és több munkabíró állott a család rendelkezésére, talán megteremtette a legszükségesebbeket, de azt is elvitte nagyrészben az adó, melyet az ágensek annyi szorgalommal és kitartással hajtottak be, hogy védekezni nem lehetett ellene. A két év lefolyása alatt kifejlődött nagymérvű szegénység terjesztette ki szárnyait a székelység felett.

Így találta a bécsi döntés, mely örömmámorban fürösztötte meg a fáradt lelkeket és egy kis üdülést hozott azok részére, akik reménytveszítve állottak sokszor a megpróbáltatások súlya alatt. A románság öntudatos felkészülése a kivonulásra, meglepte elképzelésünket. Tervszerűen gyüjtöttek össze minden élelmiszert az állomások közelében elhelyezett raktárainkba, vásárolták és rekvirálták azokat az anyagokat, melyek vagy a személyi szükségleteik kielégítésére voltak szükségesek, vagy a katonai ellátást segítették elő. Így vették el a kereskedők részére érkezett lisztszállítmányokat és búzát, melyet eltároltak az állomás közelében s a rendelkezésükre álló bőséges idő alatt teljesen kifosztották a Székelyföldet, kitéve az éhínségnek és egyéb megpróbáltatásoknak. Előre látták azokat a nehézségeket, melyek e maroknyi székelységet érni fogják a székely körvasút elszakítása miatt, melynek áthidalása nem kis feladat elállította a kormányhatalmat, ezzel együtt a kereskedelmet.

Megállott minden munkalehetőség e vidéken. A fa, mely főéletlehetőségünk, elzáratott a kivitel reménységétől és a két év óta műveletlenül heverő gondozatlan földek sem nyújtottak sok reménységet a jövőt illetőleg. Az örömmámorból szomorú valóságra kellett felébredni, melyet tetézett a kegyetlenül szigorú, tél is. Rongyokbabujtatott mezítelen lábú gyermekek és szülők hideg szobában voltak kénytelenek megbújni a tél elől. Azok a munkások, akik megelőző években tisztes keresetükké jó megélhetést biztosítottak családjuk számára, ma koldulni kénytelenek, hogy meg ne haljanak az éhségtől. A magyar kormány segítőakciói megindulnak, de nem tudnak olyan széles körben mozogni, mint az szükséges volna. Meglepik a vidéket a romániai menekültek, akiket szerencsére táborokban helyeznek el, hogy a nehézségeken segítve legyen és az élelmiszerben amúgy is szegény vidéket könnyítsék a ránehezedő tehertől. Iskoláink megtelnek menekültek gyermekeivel és a társadalom mindén rétegében igyekeznek elhelyezkedni, hogy dolgozhassanak és a napi szárazkenyéret előteremthessék. Ezek a problémák még megoldhatóságuknál fogva reménnyel kecsegtettek a jövőt illetőleg. Azonban vannak sokkal súlyosabb kérdéseink, melyeket e helyen szeretnék a megértés és helyes megfontolás számára elmondani, ha nem is a jelennek, hát a jövő számára.

Társadalmunk megszervezése gazdasági téren sok kívánnivalót hagy maga után, azonban politikai téren éljük ki magunkat anélkül, hogy annak reális alapjai lennének. A magyar társadalmi szervezetek örökhibája ez, mely csak a felületeken mozog és a dolgok érdemi formáját nem tekinti. A megszervezés ténye igen nagy feladat, melyet keresztül vinni nem könnyű, de ha egyszer végrehajtatott és azokban a rétegekben, melyek magukban foglalják a teljes alsó néprétegeket, melyeknek egyetlen gazdasági egységben való tömörülése elengedhetetlen kelléke az egész magyar egység létének és fennállásának, akkor reális alapokra helyeztük a jövőt, melyért minden magyar ég és minden magyar küzd.

Legyen egy tömör egység, legyen egy sziklafal, anyagi alapokon építve, mely segíteni is tudja, ha kell anyagiakkal is tagjait a kitartásra és ellenállásra. E nélkül a szervezetlen, széthulló és minden összefüggésnélküli tagolt társadalom jövője megpecsételtetett. Hassa át ezt a társadalom-gazdasági egységet a tisztult magyar érzés, mely öntudattal valósítja meg nem sovén, de tiszta magyar érdeket képviselő elgondolásait minden téren, és minden helyen, ahol csak magyar él és magyar gondolat ébredezik.

Lukács Tamás dr.

A marostordai „Földmíves Szövetség”

I.

A történelem szemüvegén nézve rövidnek látszó, — de kihatásaiban tatárjárást, törökdúlást, labanc és Bach korszakot felülmúló — 22 éves román uralom alatt *Marostorda vármegye* magyarságának valójában két mentsvára volt, ahová szenvedéseiben menekülhetett: az Egyház és a Földmíves Szövetség. E helyeken sírhatta ki könnyeit, panaszkodhatta el fájdalmait Csaba népe s meríthetett könyhullatása, panaszai felsorolása útján újabb erőt a számára Trianonban kijelölt kálvária megjárásához.

Valójában a *Magyar Szövetség* lett volna legilletékesebb védelmezője magyarságunknak, de hiába volt összpontosulva benne minden reményünk, bizodalmunk, mert címében „túlságosan kifejező volt”, egyetlen egy tollvonással feloszlatták... ! Ha nem is jutott hasonló sorsra a később engedélyezett *„Magyar Párt”,* nem tehetett annyit, amennyit akart, amennyit vármegyénk magyarsága elvárt tőle, mert politikai tényezőnek tekintették s így állandó „szordínozásban” és guzsbaverésben. kellett cselekednie... Igy is elismerésreméltó a munka,! melyet végzett, s megérdemli, hogy neve a magyar történelembe aranybetűkkel írattassék be!

Egyházaink hol együtt, hol külön-külön, dicséretes,: felértékelhetetlen munkát végeztek. Igaz, hogy minden pokoli nyomás dacára, valamivel szabadabban mozoghattak, mint a kifejezetten politikai színezetű Magyar Párt. Nemzetközileg is védettek voltak, a világ különböző államaiban élő „testvér egyházak” összefogása

által, ami nem volt azokban az időkben lekicsinyelendő erőforrás, még az oly féktelenül dühöngő államhatalom szemében sem. Nem volt olyan könnyű elbánni velük, amint szerették volna, mert a katolikusokat a katolikusok világegyetemessége, a reformátusokat és unitáriusokat az ő világszövetségeik védelmezték tőlük telhetően. Nem volt könnyű, de nem is volt nagyon hathatós ez a védelem; mindezek dacára is egyházaink könnyebben úszták meg e szövetségek árnyékában a román uralmat, mint politikai színezetű alakulataink.

II.

A nagy szerencsétlenségben, mely Trianonban sorsunkat Clémenceau által megpecsételtette, született meg vármegyénkben a *„Marostorda Vármegyei Földmíves Szövetség”*. Életrehívói: Orbán Balázs, György József dr., Máriafi Lajos, gr. Tholdalági Mihály dr., Mikó László, a Teleki grófok és még sokan a vármegye akkori vezetői voltak.

Nagy lelkesedéssel indult meg a munka, de hivatásának nem tudott — a kezdet-kezdetén — eleget tenni, mert túlsókat vártak tőle... Emiatt bár sok említésre méltó munkát végzett, belső ellentétek ütötték fel fejüket a Szövetség életében. Ekkor, hogy a cél — melynek érdekében megalakult a Szövetség — eléressék, megalakították az *„Erdélyi Barázda*” című szaklapot, mely egyben a Szövetség hivatalos lapja lett.

A lap — úgy látszott — összehozta az együttszenvedő, de egymást mindenben meg nem értő lelkeket, de még mindig nem annyira, amint azt a vármegye egyetemes magyar érdeke megkívánta... Később, mint oly sok nemes magyar vállalkozás... dicséretes munkái dacára is, az Erdélyi Barázda megszünt... nagy örömére a románságnak, kínos megdöbbenésére a vármegye magyarságának, de a vármegyén kívül álló magyarságnak is; mert kitűnően szerkesztett voltánál fogva, közkedveltté vált e kedves kis lap a megye határán túl is. Nagy kár érte. Bukásának oka nem önmagában, hanem életrehívói szerencsétlen vállalkozásában keresendő és található meg. A „*Gazda-bank”* alapításában, mely mielőtt megszületett volna megbukott, s magával rántotta az eladósodott Barázdát is. Nehéz volna e téren ítéletet mondani, tetemre hívni valakit, mert a Gazda-bank gondolata is fajtánk megváltását célozta, hiszen abban az időben, voltak bankjaink, melyek 30—40%-kamatláb mellett dolgoztak s nem ment fehér holló számba, aki magánpénzen, ha heti egy, sőt kétszázalékot is keresett anélkül, hogy lelkiismeret furdalása támadt volna!

III.

Bár a Földmíves Szövetség 1921-ben alakult meg, az 1930. évvel kezdődött meg igazi erőbedobással végzettmunkája. Ekkor sikerült az irtózatos román nyomás hatása alatt összehangolni a lelkeket úgy, hogy egy agy, egy szív, egy kéz munkája lett a Szövetség minden ténykedése.

Az új elnökség a következőkből alakult meg: elnök Mikó László, igazgató Hatfalusy István, titkár dr. Jeney István, pénztáros Angi Balázs, ügyész Csiky László, alelnökök: dr. Drexler Béla, dr. Gyöncz József, Máriaffi Lajos, dr. Rozsnyai György, Kacsó Lajos. Megválasztatott még egy öt tagú számvizsgáló bizottság és 48 tagú választmány.

Szövetségünk első tiz évében is nagy munkát végzett, hiszen az alkalmi előadások, szakelőadások egymást érték, hol önállóan rendezett Gazda-napon, hol más ünnepségekbe bekapcsolódottan, ami nagyban hozzájárult ahhoz, hogy hiábavalóvá vált a román bocskor könyörtelen taposása... azonban azt, hogy a román uralom végét és a „magyar-honvédség” bevonulását megértük mint „Földmíves Szövetség”, fennállásunk második évtizedes munkájának köszönhetjük.

IV.

Vármegyénk magyarságának gondviselésszerű szerencséje volt, hogy az államhatalom Szövetségünket teljesen „gazda” szakegyesületnek tekintette. S így, mert politikamentesnek minősíttettünk, nagyszabású gazda megmozdulásokat végezhettünk...

Gazdanapjainkon és kiállításainkon bemutatni tudtuk önönmagunknak, hogy élünk, és még velünk számolni lehet és számolni kell. 1930-tól 1939-ig húsz gazdanapot rendeztünk, mindeniket pazar kiállítással egybekötve! Ezeken a székely elme találékonysága, a székely kéz művésziesen alkotó ügyessége, bámulatot kiváltó „műremekekkel” vonult fel; igazolva a székely nép életrevalóságát, az erdélyi bércek között élő népek közül, irányításra leghivatottabb rátermettségét. Minden ilyen gazdamegmozdulásunk, gazdasági és háziipari előadások sorozatával fejeződött be.

Legnagyobbszabású ilyen gazdanapunk és kiállításunk volt az egyizben *Marosvásárhelyen* megrendezett „nagy napunk”. A három napon át tartó kiállításon, több mint 100.000 szemlélő vett reszt. Volt is mit néznie, mert amit a székely elme kitalált, azt itt egytől-egyig testet öltött valóságában bemutattuk. E kiállításon résztvett az akkori Nagy-Románia minden számottevő magyar egyesületének gazda, ipari és kereskedelmi csoportja. Valójában ekkor tudtuk meg, hogy mit érünk, hogy nem fajult el még a székely vér. Él és minden cseppje drága gyöngyöt ér! Lángolt az agyunk, duzzadt a keblünk örömünkben, hogy a szörnyű elnyomatás dacára is, még mije vagyunk, s dacosan sziporkázott fel lelkünk titkon parázsló tüze, hogy a jövőben még ennél is többek leszünk!

Kiemelkedő gazdanapjaink voltak még a *mezőpaniti,* melyen a vármegye legkiemelkedőbb gazda-kultúrájával rendelkező községe mutatta be bámulatot kiváltó gazdaerejét. *Lukafalva* is a sikeres gazdanapot rendező községek sorába jutott egy merész elhatározással. Olyan időben, amikor a nagy szárazság visszavetően hatott a növényzetre, rendezte meg gazdanapját, melyre még Aradról is jött érdeklődő, hogy meglássa mire képes „Murokország” népe. Ugyanis a Nyárádmentének alsó részét, nagy zöldség termése miatt, mellyel fél Romániát elárasztotta — Murokországnak nevezték el. Mintegy 3000 ember gyűlt össze e napon Murokországból és a szomszédos községekből, meg a székely fővárosból. Volt itt kiállítva minden fajta zöldség, szebbnél szebb női háziipari termék, de szórakoztató is volt. Különböző sportversenyek, galamblövő- és lovasverseny. Lukafalva gazdakörének a gazdanap tiszta jövedelme egy elsőrangú vetőgépet hozott. *Ákosfalva* is megrendezte a maga gazdanapját a már szokásossá vált keretek között. Nagyon sikeres gazdanap volt ez is. Ez alkalommal is szép bemutatót tartottak asszonyaink a női háziiparból, melyet némileg elhomályosított az a körülmény, hogy az ottani csendőr-őrmester, Nyárádmente réme, megkövetelte, hogy neje is kiállíthasson. Az csak

természetes, hogy meg kellett engednünk, mert ha megtagadjuk, hiába volt kezünkben a prefektus engedélye, az őrmester meggátolta volna a gazdanap megtartását. Ilyenformán az őrmesterné rikító rongya is kiállításra került, — de az oklevéllel még mai napig is adósai vagyunk.

Koronkán két ízben is volt kiállítással összekötött gazdanapunk. Ez alkalommal csak a másodikról emlékezem meg, mely szépségében, gazdagságában a legsikerültebbek közé tartozik. A kiállítás helye az Isten által pazar jókedvében teremtett csodaszép gr. Tholdalagi József-kert volt, ahol a környék és város lakói ezrével vonulhattak fel. Igazi város és falu találkozó volt. A gazdasági és háziipari kiállítás mellett egyben nagy ünnepély is volt.

Sáromberke és *Maroskeresztúr* kiállítással egybekötött gazdanapjukról azért nevezetesek, mert a hatóság e két helyen képviseltette magát.

A *sáromberki* gazdanap gr. Teleki Károly csodálatosan szép kastélyában és parkjában folyt le. Mint minden gazdanapunkon itt is nagyméretű gazdasági és női háziipari kiállítás volt. Templomozás után szakelőadások következtek. Minden jól ment, de Aczél Ede bárót beszéde közben izzó heves vére magával ragadta s megostorozta az államhatalom magyarellenes munkáját. Többek között így szólt: „Mi nem sírunk, hogy az államhatalom kiütötte intellektueljeimk kezéből a kenyeret —. hiszen még az utcaseprői állásokat is többségiekkel töltötte be —, dehogy sírunk! Sőt, köszönettel tartozunk érte, mert az állás nélkül maradt intellektueljeink, visszatérnek az édes anyaföld műveléséhez, melyet könnyebb megélhetés reményében otthagytak és magas műveltségüket hozzáadva a szántás-vetés, a gazda tudományához erősségeinké válnak, hogy onnan sem név, sem vérelemzéssel kipiszkálnr nem lehet! Övék lesz újra a föld, melyet ott hagytak s rajtuk keresztül ha tetszik, ha nem valakinek, miénk lesz az ország, amely miénk volt mióta a világ áll, s az is fog maradni!” Nagy éljenzést és tapsot váltott ki Aczél báró beszéde az ezrekre menő tömegben, de annál nagyobb megütközést a jelen lévő csendőrlégió parancsnokának lelkében. Feljelentés készült a hadbírósághoz, de az ügyet sikerült elsimítanunk.

A székely életrevalóság megnyilvánulására soha jobb lehetőség nem kínálkozott, mint a Marosvásárhelyt megrendezni szándékolt „Székelyhét”, melynek megrendezésére nemcsak vármegyénk, de az egész Székelyföld színe-java szerepesítést kapott. Lázas sietséggel folyt az egész Székelyföld műremekeinek felkutatása. Tízével-húszával futottak be a levelek Szövetségünk főtéri irodájába. Ezekből mi, akik a központi irányítással voltunk megbízva, csodálkozással állapítottuk meg, hogy nem is vagyunk olyan szegények székelyalkotta műremekekben.

Tekintettel, hogy „Székelyhetünk”-nek nemcsak az volt a célja, hogy „a valódi székelyalkotta kincseket felkutassa és így Székely-hét keretében bemutassa, hanem az is, hogy ősidők óta székely tulajdonban lévő — s így székely polgárjogot nyert, bárhonnan jött művészi kincsekét összegyüjtse, mely 1500 éves székely-életünkben még nem történt meg: különböző egyházaink annyi templomi kincset, ereklyeszámba menő vagyont jelentettek be, hogy a már beérkezett bejelentések alapján 10,000.000 lei — 350.000 pengő — értékű egyházi kincs biztosítását vettük tervbe... A kiállítási termeket a ref. kollégium kolosszális épülete szolgáltatta volna, s egy szabadtéri előadásra —, melynek Csík megyéből 280 szereplője lett volna külön vonattal lehozva — s mely a kollégium udvarán lett volna megtartva, minden előkészület megtörtént. Patrovits Kálmán mérnökék már készen is voltak a teátrum terveivel, s mi azon aggódtunk csupán, mi lesz, ha egy zápor vagy egy esős idő belevág a szabadtéri előadásba, melynek futólagos felszerelése több mint 60.000 leiba — 2000 pengő — került volna? Mikor e fölött töprengtünk, de azért javában dolgoztunk, egyik bizottsági értekezletre belépett a város küldönce s nagy, hivatalos leragasztátlan levelet hozott. Ebben „illetékes minisztérium kétségbe vonta Dandea primár azon jogát, hogy ily nagyszabású mozgalomhoz engedélyt adjon; ez csupán az illetékes miniszternek van fenntartva. Különben is a város ezen idő alatt „Városhónapot” rendez s nem vállalhatná, hogy többségiek és kisebbségiek között zavargás törjön ki az elsőbbségért való versengés közepette stb.”. S jött ez a megrendezés befejezésekor, kezdés előtt két héttel, mely idő kevés lett volna arra, hogy előzőleg kiadott engedélyünknek ér-, vényt szerezzünk; Dandea polgármester, ez a sötét lélek, megölte a legszebb székely művészeti kiállítást, melynek megtekintésére Európa különböző államaiból jelentettek be látogatást. Még Kanadából is volt jelentkezés! Vége lett egy szép álomnak, mely a megtestesülés pillanatában volt... Elveszett 30.000 lei készpénzünk — 1000 P —, melyet az előzetes szervezés megemésztett.

Szövetségi életünkben egyik legfontosabb akciónk volt a „tanfolyam”. E téren az EMGE-t, az államot, mindenkit megelőztünk. Tanfolyamainkat — számszerűit 24-et — 1930—1936 között önállóan rendeztük. E tanfolyamok előadói voltak: Anghi Balázs, aki egymaga 10 tanfolyamot tartott gyümölcskertészetből. Gaál Elek gyümölcs- és szőlőkertészetből 8-at. Vad János méhészetből 3-at. Abós Józseffel közösen tartottak még három tanfolyamot. A tanfolyamok tartama 8—16 nap között váltakozott s befejéskor a hallgatók látogatási bizonyítványt nyertek. Két esetben volt húsz-húsz hallgatóval tanfolyamunk — a szőlészetben. Ezzel szemben volt egy 101 hallgatóval biró tanfolyamunk is kifejezetten gyümölcskertészetből.

Tanfolyamaink igazi felívelődése 1937-ben kezdődött; ezévben léptünk bensőséges kapcsolatba az *Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesülettel.* Közös rendezésben 40 tanfolyamot tartottunk, melyből Anghi Balázs részt vett 27-en. Gaál Elek 16-on, Korponai Kornél 9-en és dr. Hajdó Ödön állatorvos 8-on. Anghi Balázs a 37 tanfolyamából 10-et Csík megyében és 1-et Nagyküküllő megyében tartott, a többit Marostorda megyében.

Tíz év lefolyása alatt 64 tanfolyam! Átlag 40-es létszámmal! 2500 hallgató s jókorarészben mind egy vármegyében. Ennek tudható be, hogy *Marostorda* vármegye e téren valamennyi vármegye közül kiemelkedik! Vannak községeink, ahol 2—3, sőt négy tanfolyamot tartottunk. EMGE-vel közösen rendezett tanfolyamaink valamennyié 2 hetes téli gazdasági tanfolyam volt. Két tanfolyamunk 3 hétig tartott, a *vajdaszentiváni* és *nyárádszeredai.* Tanfölyamaink tárgyanyaga általánosságban a következőkből állott: Általános növénytermelés. Általános állattenyésztés. Állategészségügy. Tejtermékek ismertetése. Gyümölcskertészet. Konyha- és virágkertészet. Szőlő-művelés. Nemes-baromfi tenyésztés. Méhészet. Nemes-házinyúl tenyésztés. Gazdasági üzemtan.

Hathetes női háztartási tanfolyamaink is voltak, *Marosvásárhelyen* és *Mezőbándon.* Főleg az első váltott ki nagy hatást. Vizsgáján a ref. kollégium nagyterme szorongásig megtelt közönséggel és kiállítását a város és vidék ezrei látogatták!

[Erdélyi Magyar Adatbank]

V.

Hogy a magas kultúrfokon álló szászokat és másokat is megismerjük, s ezáltal látókörünket bővítve, könnyebb és biztosabb életlehetőségeket teremtsünk magunknak, évente több tanulmányúti kirándulást szerveztünk. A *Bárcaságoti* két ízben, a *Mezőségen* és *Aranyos* vidéken szintén kétszer, egyszer *Maroshéviz, Borszék* és *Bélbor*-havasi gazdaságaiban jártunk.

Mindenik túránkon 35—40 emberrel vettünk részt. Legutolsó túránkon, mely négy napig tartott és 6 vármegyén át vezetett, 68 emberrel Vettünk részt. Ez volt 22 éves kálváriás életünk legszebb szövetségi mozzanata! Mielőtt a tanulmány-utunk ismertetésére térnék, szükségesnek tartom megvilágítani az okot, mely e tanulmányút megszervezésének gondolatát lelkemben megérlelte. Mint Csík vármegye szülöttje, de Maros-Torda vármegye lakója, ismertem mindkét vármegye lakóinak egymásukkal szembeni gondolatmenetét, s végtelenül fájt lelkemnek, hogy a Maros-Torda-megyei jobbmódú ember csíki testvéreinket „hegyi koldúsoknak" nevezte, s a csíki hangadó „góbék" viszonzásképpen „parasztbáróknak" csúfolták a Maros-Torda megyeieket Felvetődött lelkemben a gondolat, hogy ennek a két megyének népét közös nevezőre kell hozzam anélkül, hogy akár ők, akár másvalaki még csak sejtene is róla! Így született meg lelkemben a Földmíves Szövetség nagy túrájának gondolata!

1939 június havában 68 résztvevővel 4 napig hat vármegyén át utaztunk és kitűnő hangulatban, lelkiekben megerősödve, összeforrva, összefolyva, mint a megolvasztott fém, érkeztünk haza Marosvásárhelyre, ahol amikor elbúcsúztunk, elköszöntünk egymástól, úgy éreztük, most már jöhet minden pokol, Maros-Tordát és Csík megyét elválasztani egymástól nem fogja soha senki és semmi!

Még több túrát bonyolítottunk le: Legelsőt a *Bárcaságon* szász gazdaságokban tettük. Nagyobbszabású túránk volt még a *Kisküküllő, Nagyküküllő, Kolozs, Arnyos-Torda* megyén átvezető túránk, melynek kapcsán *Dicsöszentmárton, Medgyes, Enyed, Kolozsvár* és *Torda* városok s vidékük gazdaságai és gyárai kerültek megtekintésre a csodás *Tordai hasadékkal* együtt.

Feledhetetlenül szép túrája volt Szövetségünknek a *Marosvécsen, Maroshévízen és* Borszéken lebonyolított 2 napos tára, melyen havasi gazdaságainkat, vármegyénk, s egyben a világ legszebb fürdőjét. Borszéket látogattuk meg. Élveztük Maroshévíz nagyszabásúvá kiépített hévíz-gyógyfürdőjét is.

Még több túrát bonyolítottunk le; valamennyien igyekeztünk a Kálváriát járó fajtánk gazdaságát, kultúráját erősebbé, szenvedéseit elviselhetőbbé tenni: sokat láttunk, sokat halottunk, beismerjük, hogy még sokat kell tanuljunk, de megnyugtat az a tudat, hogy id. Palkó Gyulánkhoz, Bod Sándorhoz, Tordai Ferenc elnökhöz és még sok-sok gazdatársunkhoz már a szászok is eljöhetnének látni, hallani és tanulni.

VI.

1936. évi június 20-án Szövetségünkben nagyjelentőségű esemény zajlott le. Felkeresett dr., Szász Pál, az EMGE elnöke és közös munkára lépvén az „EMGE"-vel, azóta még nagyobbszabásúvá lett minden cselekedetünk. Ekkor lettek átütőbb erejűek tanfolyamaink, tenyészkoca-akciónk és búza-akciónk.

1936, év nyarán osztottunk ki vármegyénkben elsőízben 10 nyugati fajta *jorcshyrei* tenyészkocát, melyek után ma vármegyénkben, több mint 500 jorcshyrei koca van tenyésztésben. Először nehezen értük el a szerződésben kikötött 50 kg visszaszolgáltatási súlyt, ma már a 90 kg-os visszaszolgáltatási súly sem ritka 6 hónapos korban!

Szövetségünk az EMGE áldozatkészségével 1936. év őszén beindította, meghonosította a Bánkúti 1205 és az Odvosi 241-es jelzésű „nemesített búzafajtákat". Azóta utóbbinak hódítása oly nagy, hogy népünk „szegény ember búzájának" nevezte el! Három vágón búzával kezdtük, s ma több termelőnk van, aki egymaga e búza-fajokból három vagónnyit termel.

1939. évben Rozsnyay György dr. jelenlegi főszolgabíró, Szövetségünk alelnöke *udvarfalvi* birtokán 85 kg-os hektóliteres fajsúlyt ért el a bánkúti 1205 búzánknál, ami Maros-Torda vármegyei rekord. A kiosztásnál *Mezőpanit* község gazdaköre egymaga fél-fél vágón bánkúti, illetve odvosi búzát vett át gazdái között való kiosztásra.

Ma egész vármegyénk el van telve e búzafajtákkal. Régi 8—10 q holdankénti búzaátlagunk 12—14 q-ra ugrott fel s büszkén mondhatjuk, hogy vármegyénkben ma több a 80 kg-os fajsúlyon felüli búza, mint az alul llévő. 1939-ben a román állam bevásárló bizottságának vezetője a következő kijelentést tette: „Egész Romániában a legmagasabb fajsúlyú búzát Maros-Torda megyében találtuk". Nagy áldozatot hozott e téren EMGE az első kiosztásnál nekünk, mert a 600 leien beszerzett búzát 400 leis piaci régi fajta búzával cserélte be vagy adta 200 lei készpénzzel olcsóbban.

Jóllehet vármegyénkben kitűnő minőségű burgonya terem, az EMGE biztatására beindítottuk a Gül Baba-burgonya termelését. Először vontatottan ment — q-ja 1000 leibe került —, de hamarosan polgárjogot szerzett magának, s szédületes arányban terjed más burgonyafajták rovására. Valósággal becézik: de meg is érdemli, mert sok helyen 10—15-szeres termését hozza meg az elvetett magnak.

Még több másfajta magot osztottunk ki vármegyénkben, de olyan nagyszabású, szinte forradalminak nevezhető változást semmivel elérnünk nem lehetett, mint fentiekkel.

A boldogult román Mezőgazdasági Kamarának gyűlöletes nyomása sehol sem volt olyan szembeötlő, mint a gazdasági gépek beszerzése terén. Ha valamiből több drb-ot osztottak ki kedvezményes áron, s abból 1—2 drb-ot kaptunk, szenzációs eredménynek számított. E téren annyira mentek, hogy ha megtudták, hogy a régi székelyföldi kirendeltség által kiosztott valamelyes gazdasági vagy ipari gép van valakinél, azt is elkobozták, hiábavalónak bizonyult a 20—25—30 éves használati jog!

Ekkor jött az EMGE szerencsés belenyúlása a dolgokba: 200 drb vetőgépnék vám- és illetékmentességgel való beszerzése külföldről! — Szegény Anyaországunk még ekkor külföldnek számított s mi, akik ide szakíttattunk, Romániában az „idegen" elnevezés bélyegét hordtuk homlokunkon! Ez akció révén a 200 drb gépnek több mint egynegyed részét vásároltuk meg vármegyénkben, ami némileg pótolta a többségi ránknehezedést, illetve tehermentesített.

Semmi sem bizonyítja e téren elnyomatásunkat annyira, mint az új magyar feltámadás óta bejelentett gép-beszerzési igénylés! A 380 lélekszámúval biró *Ehed* a napokban ott befejezést nyert tanfolyamvizsgáján 6 drb vetőgépet és 6 drb nagynyomású gyümölcsfapferme-

[Erdélyi Magyar Adatbank]

tező-gépet rendelt le, elfogadható fedezetet biztosítva előre s még fentieken kívül sok más gazdasági gépet és felszerelést.

VII.

Erdélyi Barázdánk megszűnése után alig volt gazdasági betűnk... Hiszen amíg Szász Pál dr. nem került az EMGE élére, a 90 éves EMGE hivatalos lapja, a *„Gazda”* mindössze 470 példányban jelent meg! Azóta örvendetesen megjavult a helyzet, mert az *„Erdélyi Gazda”* már 25.000-es peldányszámnál tart, melyből mintegy 2000 drb forog közkézen vármegyénkben!

Az igazságnak teszek eleget, ha kijelentem, hogy fenti ismertetett eredményességünk, a sajtó közreműködése nélkül csak részben következhetett volna be. ...Voltak sajtóorgánumaink, amelyek még a gondolatunkat is igyekeztek ellesni. E lapoknak sokat, nagyon sokat köszönhetünk, s hogy külön-külön nem nevezem meg, oka az, hogy nem akarok megbántódást a magyar lelkekben az újjáéledés boldog napjaiban. Egy szó, mint száz, a magyar sajtó rendkívül fontos szerepet töltött szövetségi életünkben. Kritikája mélyebb meggondolásra, elismerése még nagyobb ambícióra sarkalt és hogy az államhatalom vámpírlelkü pribékjei nem tudtak megfojtani, legelsősorban nekik köszönhetjük.

A betűről emlékezve meg gazdasági szakkönyv dolgában nagyon gyengén állunk. Nem volt erőforrásunk, ahonnan merítsünk. E téren súlyos kötelesség hárul országunkra, hogy gazdaköreink melyek lelkileg gazdagok, de „zsebileg” szegények, a gazdakultúrát terjesztő lapokkal, folyóiratokkal és könyvekkel elláttassanak.

VIII.

Szövetségünknek 85 gazdaköre volt nyilvántartva. Tekintélyes szám, de nem volt valamennyié egyformán jó cselekvő erő. Volt kitűnően működő, kevésbé jól működő és alig élő... Ez mindig attól függött, hogy milyen vezetőség kezébe tették a megalakult gazdakör sorsát! Mindezek dacára is le kell szegeznem azt, hogy Földmíves-szövetségünk elért eredményeit annak köszönheti, hogy akár gazdaköri vezető, akár azonkívül álló személyi jóismerőse, jóbarátja minden községben volt, akire — ha szükség volt — biztonsággal támaszkodhatott.

Anyaországunkhoz való visszacsatolásunk óta 70 régi gazdakörünk alakult meg újra. Féléven belül még számítunk 80, újra, illetve megalakulásra. 150 gazdakör egy vármegyében, melynek egyrésze még román, szédületes igéretet jelent! Ezután már könnyebb lesz a gazdakörök munkája, mert nem fogják munkájuk közeppete karhatalommal szembe találni magukat... Hányszor kellett egy-egy szakelőadást szuronyos csendőrök között tartanunk meg gazdaköreinkben! Mennyi kálváriát kellett járnunk, amíg egy-egy gazdakör gyűlésre engedélyt szerezhettünk. Ha meg is kaptuk felülről, az alsó kiskirályok, „az őrmesterek elgáncsolták”... Mi volna ma gazdaköreinkkel, ha megengedték volna, hogy legalább ünnepnap délutánokon összejöhessenek?

Nem lehetett. Féltek tőlünk; pedig jóllehet, volt vármegyénknek drága pénzen fenntartott Mezőgazdasági kamarája, úgy a vármegye mint a város vezető urai nagyon sokszor kerestek fel főleg gyümölcskertészeti dolgokban s kérték ki tanácsunkat, miáltal lekötelezettnek érezték magukat s nagyon sok esetben nem a belátásuk, hanem ilyirányú lekötelezettségük miatt kényszerültek engedélyeket adni. Különösen jól fogott ez akkor, amikor szövetségünk évzáró közgyűlését kellett hogy tartsa. Szinte tradíciószerűen e közgyűlésünket mindig a Ref. Kollégium dísztermében tartottuk meg. Rendeletben volt megszabva, hogy évzáró közgyűlésünknek a záró iratai március 31-ig be kell hogy érkezzenek a Munkaügyi Minisztériumba, ellenkező esetben egyesületünk önmagától feloszlatottnak tekintendő. Mennyi kálváriát, mennyi vitustáncot kellett járnunk, hogy gyűléstartási engedélyt nyerjünk s a rendeletnek eleget tehessünk.

Minden kálváriát megért egy-egy ilyen gyűlésülik. Más gyűlést nem engedélyeztek, s ez egyen, ha egyszer is egy évben, legalább együtt volt a vármegye színe-java! Ahol ha szavakban nem is lehetett mindent elmondani, egy-egy erős... de később könnybelábadó tekinteten és kézszorításon át jól megértettük egymást és jól esett lelkünknek ha összejöhettünk, mert így a feltámadásban nem csak hittünk, de láttuk is egymást, ami további egy évre, újabb erőt, újabb bizakodást adott.

Ha választmányi gyűlés címen hívtuk is össze vezetőségünket, tekintettel hogy a vármegye különböző rétegeiből és részeiből vetődött össze, ez vármegyei értekezletnek volt mondható. Egy-egy ilyen értekezleten mi-mindent elsusogtunk egymásnak. A kiküldött detektívet egy-egy tagtársunk lekapcsolta, s azalatt elmondottuk egymásnak óvatosan, amit levélre nem bízhattunk... s ha külön-külön kerestük volna feli egymást, gyanusakká váltunk volna a hatalom szemében.

IX.

„Marosmegyei Földmíves Szövetség”
Főtér 60.

Egyemeletes ház. Külseje kopottas. Látszik, hogy a régi időkből maradt vissza. Szerényen húzódik meg az újabb idők főtéri palotái között. Jól illünk össze. Mégha lett volna rá módunk, akkor sem lett volna szabad előkelőbb lakást keresnünk, mert a gazdagnak látszás kihívta volna velünk szemben a hatalmat, mely előtt kisebbségieknek, csak úgy volt valamelyes becse, ha tudták róla, hogy jobb sorsra hivatott, s ennek dacára is lerítt róla a szegénység. Rólunk pedig ordítóan lerítt. Évek hosszú során át hol itt, hol ott ütöttük fel sátrunkat. Még bérelt lakásra sem telt. Ha valahol megtelepedtünk, kölcsön bútorok mellett dolgoztunk. Csak az agyunk, a szívünk, meg a kezünk volt a miénk, azonban amit alkotni tudott, maradéktalanul a közösségé volt. Önkéntes megadózásból tartottuk fenn irodánkat. Bár ideálisan szép volt ez az élet, nem volt elvitatható esetenkénti kesernyés íze... Úgy voltunk vele mint a méhész, aki munkaközben kezére cseppenő mézét, midőn benyalja, még fel sem lélekzett, jön a méh és fullánkjával megkeseríti a még elébb üdítően ható édes mézet...

Azok az egyszerű kopott falak sokat tudnának beszélni, hogy mik játszódtak le közöttük! Kár értük, hogy maholnap csákány alá kerülnek!

A szürkefalú egyemeletes háznak szegényes épületszárnya legutolsó két szobácskáját béreltük az utolsó hat év alatt. Már nem kölcsönvett, saját bútoraink mellett dolgoztunk... s e kis lakosztályban évi 25.000 lejes költségvetéssel végeztünk annyit, amennyit mások nehéz milliókkal sem tudtak megközelíteni. Hány politikai hitét

elveszített testvérünk jött szárnyaszegetten :be hozzánk, s mikor távozott, világot megrengető hősnek érezte magát.

Szövetségünkkel szemben oly nagy volt a bizalom, hogy még elintézhetetlennek látszó családi ügyeikben is felkerestek. Álltuk is a munkát, az igazi „falu munkát", melyet mindig úgy végeztünk, hogy abból sem az értelmiség, sem a kereskedelem, sem az ipar ki ne maradjon. Túráinkon is ez a szempont volt az irányadó. Kiállításainkon a falut és várost igyekeztünk egymáshoz közelebb hozni. Irodánk ajtaján csak sablonból volt kitűzve a hivatalos órák jelzése. Akkor szolgáltuk ki testvéreinket, amikor jöttek.

Főtér 60 sz. alatti irodánk, két kis szoba volt, de nagy lehetőségek állottak benne rendelkezésre. Sok kálváriás út torkollott ide... de mielőtt felértünk volna a vandal oláhok által összehordott Golgotára, hogy örökre megfeszíttessünk, a magyarok Istene megengedte, hogy a Magyar Nemzeti Újjászületés, a Székelység feltámadásának régen várt napja felragyogjon a „Főtér 60"-ra, melyben azt annyian és olyan sokszor megálmodtuk!!!

Anghi Balázs.

Híres székelyek.

Szép szálerdő ezer fájából kiválogatni a legdélcegebbeket — nem könnyű dolog. De még mindig könnyebb, mint embererdő sűrűjéből kiválogatni csak híreseket. Vagy pláne különbségét tenni válogatottak között is ilyen értelemben: ezek híresek, ezek híresebbek, ezek meg a leghíresebbek. Szálerdő fáit egyetlen közös tulajdonságuk ajánlja: sudaras voltuk. Emberi híresség azonban annyifajta, ahányfajta a szellemi megnyilatkozás. És minthogy a köztudat egyéni tudatok szabálytalan egybetorlódása, egyazon híresség kaszált rendje se terül el soha a köztudat egész dülőjén egyforma vastagon. Foglalkozásbeli érdeklődés, tájhazafiság, ez vagy az a társadalmi réteg mind külön véleménnyel szólanak bele a nagyság megítélésébe. Orvos az orvost helyezi legmagasabbra, író és művész az irodalom és művészet neveseit. A nép képzelete is azok feje köré fonja a legenda koszorúját, kik távoli vagy közelmultbeli sorsába voltak erősen béleavatkozók. Szinte úgy látszik, hogy a nagy emberekkel is olyatén vagyunk, mint a kalendáriumi szentekkel. Csak azokat a szenteket jegyezzük jól meg magunknak s húzzuk alá nevüket a kalendáriumban, akiket valamely önző fogalomtársítás alapján életünkhöz közelebbálóknak tudunk: az időjárás szentjeit, no meg azokat, kiknek ünnepe névnapi dáridók hagyományos és biztos alkalmai.

Aki híres székelyekről ír, híres nép híreseit emlegeti. És ki tett zengőbb tanubizonyságot székelyek híresség-éről, mint éppen *Petőfi:* „Csak nem fajult még el a székely vér! Minden kis cseppje drága gyöngyöt ér!" Ér ez annyit dicséretnek, mint a történelem magasztalása és századok szállóigéi. Nincs is széles e házában ember, ki ne tudna valamit a székelyekről. Aki meg, nem-idevalósi, járhatta földjüket, örökké emlékezetében marad a székely tájak képe: fenyőhavasok alján sűrűn elhullatott falvak, falvak körül sovány termőföld, rajta az Úristen nyári zöldje, mint egyetlen bőség, mert terméséldás székelynek szegény öröm; házak előtt faragott székelykapu s a bent megbúvó élet tárgyain tisztán megőrzött míveskedés szemetgyönyörködtető díszei. Székelykapu — Tündérkapu, de kilincsét legtöbbhelyt gond és szegénység nyitogatja. *Mikes Kelemen* szerint „a jó Isten rakás kenyeret hintett el imitt-amott az ember számára", de a jó Isten a székelynek itthon elhintett, amit elhintett, a többit idegenben hintette el, kiét Moldovában, kiét Bukarestben, kiét meg — Uram bocsá' — még ennél meszszebbre is. Örökös kóborlás az idegenben elhintett rakás kenyér után, a folytonos útonlevés, a hazulról elszakadtság vállalt próbái nevelték a székelybe azt a nyugtalan lelki alkatot, amely nélkül nem volt soha igazi nagy tett és messzinéző célvállalás. Vajjon nem ez az ősi székely megszabottság ragadtatta meg szorosabban a tudásra szomjas *Kőrösi Csoma Sándor* kezében a vándorbotot s űzte *Szentkatolnai Bálint Gábort* is keresztül-kasul Ázsia nyelvterületein? Himalája és a Japánig nyúló nyelvmezők kilométerekben kifejezhető távolságok. De mi sokezer kilométer roppantsága a tudomány ismeretlen messziségeihez képest, miknek felkutatására ez a két vakmerő székely elindult?

Székelység sorsára vet világot egy XVI-ik századbeli román feljegyzés is, tehát olyan időből való, mikor, ahogy adódott, parancsra vagy jószántából, vállalt a székelység hadi akkordmunkát is a szomszédos vajdaság törökkel küzdő seregében. Egy *Király Albert* nevezetű ágyúmestert emleget nagy dicsérettel ez a feljegyzés, ki töröktől elragadott két ágyúval segítette Mihály vajda seregét Szinán basa serege felett 1595-ben, a calugareni csatában. A román történetíró szerint Mihály vajda ütközet előtt buzdításul, ugyancsak hivatkozott a magyar vitézség példáira. Jegyezzük meg jól ezt a nevet, a Király Albertét. Ötödfél évszázaddal ezelőtt, hazáján kívül, egy becsülettel szolgált idegen ügynek, de egyben az akkori Európa legfőbb ügyinek a török ellen való védekezésnek, a Jézus háborújának is harcosa Király Albert. Székely sorsra vall, hogy idegen nemzet történetének lapjairól kell idéznünk nevét.

Időzzünk el még egy pillanatra a XVI-ik században, de itthon, a székelység lakta tájakon, politikai, nyelvi, lelki kiformáltságuk területén. Ne kenyerük mikéntjét nézzük, hanem inkább azokat a szellemi hatásokat, eszmék viharzását, hitbéli gerjedelmeket, mik akkor Erdélyszerte megfogták a lelkeket és a Székelyföldre is elhatottak. A század második felében, a nevezetes tordai országgyűlés után, mely Európa művelt népeinek példát mutatva törvénnyé tette a vallásszabadságot, a hitújítás *Dávid Ferenc* rációnálizmusával a végső következtetések útjára csapott. Serveto máglyájának tüzes perjéi gyúlékony telkekre hulltak. Egy lépés híjja volt, hogy a dávidferenci innováció eljusson — az abszurdumig. Ez a lépés a nagyelméjű hitvitázók csatájának s a hit dolgaiba belejátszó politika fegyvereinek zajától távol a székelyföldi szenterzsébeti udvarház gazdájának, *Eössi András*nak elméjében történt meg. Eössi András kúriájának csendjében az újított hit dolgait fontolgatva arra a zárógondolatra jut, hogy az ó-szövetségi Szentírás a hit kizárólagos alapja. Elveti hát az Új-szövetséget, visszaállítja a szombat megölését s a hitgyakorlat külsőségeiben is vallja a mózesi törvény parancsait. Hogy terjed el Székelyföld egyes vidékein az új vallás, a szombatos hit; hogy válnak izzó parázzsá a héber könyvek betűi *Pécsi Simonnak,* Eössi András fogadott fiának telkében; hogy állta és szenvedte a maroknyi szombatos sereg gúnyolt és üldözött hitének mártírsorsát, mindezeket tudjuk jól a történetemből és mégjöbban Kemény Zsigmond „Rajongók"-jából és Móricz Zsigmond „A nagy fejedelem"-jéből. Amit magunknak meg kell jegyeznünk, az az, hogy Eössi András, székely ember, kü-

lönös megszállottságú próféta beírta nevét a vallástörténetbe olyasvalamit adván a világnak, mi tisztán a fürkésző és mindig messzirenéző székely lelkület kivirágzása s az európai szellemtörténet, mondjuk úgy, nem lenne teljes nélküle. Hívei, a szegény szombatosok háromszáz évig vándoroltak egy képzeletbeli Sinai pusztában székely szülőföldjük gondszántotta térein. Míg nyáj voltak, útjukat megvilágította rajongó hitük tűzoszlopa. Ma kevésnek világít már ez a tűzoszlop. Eössi András hite egy-két székelyben ha még pisladozik.

A következő században, a XVII.-ben újólag prófétai szó harsan végig Erdélyen, de nem bibliai szó, hanem a világi tudomány szava. Székely ember harsogja. *Apácai Csere János,* ifjan már a gyulafehérvári, majd a kolozsvári főiskola tanára, a legelső magyar tudománypolitikus. Hollandiában tanult, abban a világban, amelyben még szabadon nyújtózkodhattak a szegény Spinoza és az úri életű Descartes gondolatai. Lehetett volna Apácai Csere János az utrechti egyetem tanára, de megtér Erdélybe, hozza tarisznyájában „Magyar Encyclopaediá-ját s abban az új tanítást a „hályogos szemű" magyar nép számára. Újra akarja nevelni nemzetét, meg akarja tanítani reális ismeretekre. „Lehelld ki magadból Bacchust, kinek mindig áldozol" — dörög a magyar főbűnök egyike elten. Oly tisztán fogalmazta meg az iskola nemzetmegváltó hivatását, hogy ma sem láthatjuk tisztábban ezt a feladatot, mint látta ez a tudós székely egy ilyen elejénvaló időben. Harmincnégy éves korában halt meg, 1695-ben. Erdély az ő személyén keresztül jutott először termékeny érintkezésbe a nyugati felvilágosultság szellemével.

Nem múlik el e század anélkül, hogy ne támasszon megint egy székelyt, Isten áldotta tehetségűt, nagy dicsőség elljegyzettjét, csakhogy épen nem érte meg még. életében dicsőségét, mert többel, mint harminc esztendővel halála után tűnt ki, mekkora kincset örökölt *Mikes Kelementől* — mert ő a szóban levő híres székely — a kései magyar utókor. II. Rákóczi Ferenc örökös bujdosótársa, a fejedelem egyre fogyó udvartartásának legkisebb hivatalnoka, ifjan hagyta él faluját, a háromszéki Zágont, hogy soha többet ne lássa viszont születése földjét, se tágabb hazáját, szép Erdélyországot. Az örökség, mit Mikes Kelemen ránk hagyott, egy könyv, „Törökországi Levelei", olyan írás, hogy 1794-ben első kiadása óta szépségét az idő nemcsak hogy el nem koptatta, hanem még gyarapította. Ahogy lassanként megteljesedett a magyar irodalmi ízlés, úgy hódított és teljesedett meg fokozatosan az irodalmi köztudatban Mikes írólelkének derűs fénye és kedvessége, „ő a legelső magyar világfi-író", az az öt esztendő, mit törökországi száműzött élete előtt a Fejedelemmel Párisban töltött, álmodozva és bizonyára elvonultan a többi „chevalier de Transylvanie" külső életéből, elég idő volt neki, hogy székely leikével összeházasítsa a francia szalonok finom szellemét, egy dolgot azonban tisztán megőrzött székelységéből: romlatlan ősi háromszéki nyelvét. Ahogy ma olvassuk a *„Törökországi Leveleket",* az az érzésünk, hogy ha ennek az írásnak szelíd bája akkor, százötven esztendővel ezelőtt, az akkori francia nyelven megszólalhatott volna, éppen úgy gyönyörködnének benne a mai franciák, mint gyönyörködünk mi, mai magyarok. Hosszú esztendőkön át a durva török világra maga körül ráterítette az erdélyi hagyod Hiányoknak s franciaországi lelkiélményeinek finom leplét, s ha utolsó órájáig Zágonért sóvárgott, ebben a hazasóvárgásban bizonyosan ott égett az a vágy is, hogy hazájába megtérvén, honfitársai fogékony leikébe elültesse, mint egy drága palántát, a nyugati lélek finomságait. Ha sorsa nem rekeszti örökre Rodostóba, a magyar irodalom felújulásának útjára a XVIII-ik század második felében az akkori kezdeményezőkéinél fényesebb csillag, a Mikes Kelemen csillaga ragyog.

Messze földeken kereste rakás kenyerét mindjárt századforduló után egy másik háromszéki nagy székely, *Kőrösi Csoma Sándor* akkora utakon, hogy haláláig vándorolt, mégsem érte el utazása célját. Ámulva kell felkiáltanunk ennél a névnél, a Körösi Csoma Sándor nevénél: Isten hatalmának micsoda rejtelme választotta éppen Kőröscsomát, egy Háromszék megyebeli kis falut, hogy belőle támassza világ szemei elé a lélek elejének legnagyobb csodáját?! Mert az akarat és tudásvágy csodálatos hőse volt Kőrösi Csoma Sándor. Amint nagyobb magyar nemzetének mondai hősei, Hunor és Magyar kergették a csodaszarvast, úgy kergetett ő is makacs elszánással s nagy esze fürkésző pillantásaival Perzsia csalitjain s Tibet forró pusztáin keresztül egy gondolatot. Az utókor nem is láthatja tisztán, mit kergetett: az őshaza és ősmagyar nyelv titkát vagy a tudásnak mindegyre továbbvillanó délibábját? Annyi bizonyos, hogy székelyvérűségének vándor kedve, az akkor bontakozó keleti tudományosság csábító romantikája és titokzatossága csak félig magyarázzák meg vállalkozásának emberi fogalmat meghaladó méreteit. Kellett éreznie értelmének és képességeinek nagy erejét és ehhez igazodott feladatának roppantsága is. Mint névtelen valaki indul el a nagyenyedi kollégiumból, s csak amikor Ázsia mérhetetlen távolságai kezdik elnyelni a messziségben egyre fogyó alakját, akkor ébred érdeklődés iránta a magyar tudományosság -köreiben. Pénzbeli segítséget küldenek utána, de ő érintetlen visszajuttat minden adományt az utolsó aranyig: 650 aranyat az enyedi öreg kolégyomnak, 100 aranyat a kézdivásárhelyi katonaiskolának a maga alapítványakép. Úgylátszik, csak a Himálaja volt nagyobb, mint maga bizodalmának, merész elszántságának és tudós elméjének ereje. Úgy tanulja meg, előre vándorlása közben a legnehezebb keleti nyelveket. Más tudós évekig ostromol egyet is ezekből a nyelvekből. Neki annyi volt Tehéránban megtanulni perzsául, Aleppóban arabul, Indiában *szánszkritul, mint* gyermekkorában Háromszék megyében lehajló ágról leszakítani egy-egy piros almát. Minden jel szerint csak epizód volt életében az is, hogy a Himálaja tövében, egy lámakolostorban angolul megírja a tibeti nyelv grammatikáját, elkészíti az angol tudományosság számára a tibeti nagyszótárt s a kolostor könyvtárában átkutatja a tibeti vallás egész ősi irodalmát. Majd tudományosan feldolgozza 18 hónap alatt az Angol Ázsiai Társaság keleti levéltárát, a Társaság könyvtárosa lesz, bejárja India északibb tartományait. Céltudatossága azonban messzibbre tekint, Kína határa felé, a dsugarok földjére, ott vélte fellelni a magyarral rokon ősi törzset, akikhez 20 esztendővel azelőtt Nagyenyedről elindult rokoni látogatóba. 1842-ben a Himálaja lejtőjén dárdsilingi sírja állította meg útjában. Fakadt-e valaha honvágy fájdalma lelkében, ki tudja megmondani? Legnagyobb tudós alkotása: a tibetiológia megalapozása az angol tudományosság ölébe hullott. Nemzetére csak a neve fényét hagyhatta. Nálunk Jókai regényesítette meg alakját, de még az ő képzelete is innen maradt Kőrösi Csoma Sándor nagyságának valóságos méretein. Robert Browning, angol költő énekelte meg a dárdsilingi sír nagy halottját:

Itt az ő helye, ahol meteorok lövetnek.
És villámok cikkáznak és felhők támadnak,
A csillagok jönnekmennek, a zivatar után jön az öröm.
Békét küldjön neki a harmat.

Maksay Albert fordítása.

Nos a Gondviselés akként rendelte, hogy ugyancsak Háromszék megye adjon a magyar tudományosságnak még egy Ázsiát járó nagyhírű nyelvtudóst, *Szentkatolnai Bálint Gábort,* kinek egyénisége, csodás nyelvtehetsége s életének vállalt feladata nagyban hasonlított a Kőrösi Csoma Sándoréhoz. Őt is megszállja az őshaza és ősmagyar nyelv megejtő igézete. Esztendők hosszú során bejárja Ázsia majdnem minden szegletét. Otthon van *s* tatárok, kirgizek, kabardok földjén, Mongólia törzsei között. Előbb éveket tölt Görög- és Törökországban, Athénben a nemzeti könyvtár tisztviselője, Jeruzsálemben török állami hivatalnok. Vándorlásaiban megtanul annyi nyelvet, ahányat tán senki a világon. Részt vesz *Széchenyi Béla gróf* ázsiai útjában, évekkel később *Zichy Jenő gróf* kaukázusi expedíciójában. A magyar összehasonlító nyelvészet tudós vitáiban a szilárd megalapozású finn-ugor elmélettel szemben nyakasan védi a török e/sődlleges rokonság álláspontját. Hunfalvyval folytatott szenvedelmes polémiájának emlékét őrzi Arany János tréfás rímjátéka az Akadémia egyik üléséről.

Igazi vasfejű székely a Bálint:
Nem arra megy, amerre Hunfalvy Pál int.

Mikor meg egy röpiratában keservesen panaszolja, hogy az Akadémia és a Kultuszminisztérium méltatlanul bánnak véle, Arany így évődik keservével:

Szegény Bálint Gábor,
Boldogtalan góbé,
Amennyit te szenvedsz,
Mi ahhoz a Jóbé!

A kilencvenes évek végétől haláláig a kolozsvári egyetemen az ural-altáji nyelvészet tanára Bálint Gábor. Sokan emlékezünk még reá, sovány, csontos, tatáros arcára, mélytüzű szemeire. Ázsia legkülönbözőbb tájnyelveit szólaltatta meg előadásaiban hallgatóinak nagy álmélkodására. Még japán nyelven is adott elő. Naponként megfordult a Stein-féle könyvkereskedésben. Egy kirgiz, friss nyomású német foliánsok tömegében dúskáló...

Kőrösi Csoma Sándor, Bálint Gábor kedvéért kissé előre száguldottunk az időben. Vissza kell pillantanunk hát a XVIII. századba, mert abban az időtájban is voltak híres székelyeink, mindenik külön érdemmel fér nyeskedő. Kettő a század elején, kettő meg annak a másik felében. *Cserey Mihály,* nagyajtai literátor, egyszerű krónikás ugyan, de mai felismerésünk szerint ő az erdélyiség első igazi megélője, az elmult esztendőkben annyit emlegetett tránszilvánizmus az ő leikéből lelkedzett gondolat. Cserey Mihály emléke gyakran kígyúlt kisebbségi esztendeink borongásaiban s ugyancsak kigyúlt sokszor *Altorjai Apor Péter,* székely báró emléke is, ki szintén literátor volt, mégpedig a legjavából. Erdély megváltozásáról írt latin című könyve, a „Metamorphosis Transilvaniae" könyvek gyöngye, olyan írás, hogy aki olvassa, egyvégtében elolvassa s áldja azt a kedves lelket, ki ilyen szép emléket állított Erdély letűnt képének.

Még egy olyan szelíd pap is, mint *Baróti Szabó Dávid* a nyugtalan keresés embere, újító volt a szellemi megújulásnak századában. Ezermesteri türelemmel addig fúrta-faragta-rakosgatta kora magyar nyelvének szavait, míg pontosan be nem illettek a legnehezebb görög-római versmértékek formáiba. Ezt ugyan megtette abban az időben másik két ember is anélkül, hogy egyik fúrófaragó tudott volna a másikáról. De Baróti Szabó Dávid különb volt hasonlóban fáradozó két társánál, mert ő költő is volt, a másik kettő csak tudákos pepecselő. Mégis csak ő mutatta meg Berzsenyinek és Vörösmartynak a klasszikus verselés lehetőségeit. Kell-e ennél nagyobb *dicsőség?*

Van még egy székelyünk a XVIII-ik század második felében, a Felvilágosodás kora politikai eszméinek fürge harcosa, nevezetes személyiség az akkori idők életében, *Szacsvay Sándor* hírlapíró, a „Magyar Kurir" szerkesztője. Az ő tolla ad hírt a történések sorjában az Európa nyugatján akkor heveskedő francia forradalom eseményeiről, hol lelkesedve az eseményeken, hol szigorúan bírálva azokat. Ha testben nem is volt jelen a világfordulat színhelyén, figyelő elméje állandóan mérlegelte a nagy végbemenést. Messzire kéredzkedő székely lélek nyugtalankodott benne is...

A XIX-ik század a magyar nemzeti élet megtelj esedésének százada s ebben a megteljesedésben a milleniumi esztendő határkő, honnan visszatekintve a nemzet elgyönyörködhetett ezeresztendős folytonosságában. A székelység zárt világa átesett a maga külön megpróbáltatásain, mögötte volt az erdélyi 1848—49 is a közös dicsőség tetejében egy nagy egyéni dicsőséggel, az ágyúöntő *Gábor Áron* dicsőségével. Mintha ősi törvény lenne, hogy a székely köteles minden száz esztendőben nagy nevek aranyával adózni a magyar élet ki nem fogyó kincstárába. Az ország fővárosa megfényesült Budapest, tudományok, művészek és irodalom gyűlőhelye teljes érvényesülés lehetőségeit kínálja minden tehetségnek. Az ország szívébe gyűlt gazdagság vérbősége nagyszerű erőfeszítéseket vált ki az izmokból és elmékből. Ez volt az a boldog idő, amikor — Jókainak szavai szerint, — ha Magyarország boldogságához még hozzá kívánhattunk volna valamit, csak azt kívánhattuk volna, mit Irinyi kívánt pótlásul a márciusi ifjak 12 pontjához: „szállítsák le a só árát". Pesti híres székelyek ebben a boldog korban a kedves szavú *Benedek Elek,* feledhetetlen író, mellette *Gaál Mózes,* az ifjúság termékeny mesélője, *Jancsó Benedek,* hírlapíró és politikai író, a román politikai törekvések feltárója. A parlament akkori nagy szónokai sorában külön erő és szin volt *Ugron Gábor,* ez a székelybe faragott Lord Salisbury. *Bartha Miklóssal* soha azóta megnem közelített magasságra jutott a magyar politikai újságírás. Nem mutatkozhattak meg akkori pompájukban a képzőművészetek sem híres székely művészek alkotásai nélkül. A festészetben *Gyárfás Jenő* neve villan fel rövid időre. Valami fordított atavizmus törte meg pályáját, mert a Tetemre hívás és V. László nagy sikere után fiatalon megtér sepsiszentgyörgyi magányába s örökre hátat fordít a művészi nyilvánosságnak. Ez időtájt csap a legmagasabbra a magyarság szoborállító kedve. Ennek hála írhatja nevét egy pár gyönyörű szoborra *Köllő Miklós,* nagytehetségű székely szobrászművész. Külföldön aratott kész világhírrel tért meg hazájába egy lángelméjű székely feltaláló is, *Ditrói Puskás Tivadar,* a telefonközpont és telefon-hírmondó feltalálója. Elhagyja Párist, ahol a telefonközpont vezérigazgatója volt, azért az érzelmes cseréért, hogy hazájának szolgálhasson. Tündérvárossá szerette volna tenni Budapestet s amerikai szellemű iparosodás útjára állítani Magyarországot. A halál szólott bele szép terveibe...

Említsünk meg még, utolsókul, két híres székelyt, a Székelyföld és székely lélek két nagy szerelmesét: *báró Orbán Balázst* és *Kriza Jánost,* kolozsvári unitárius püspököt. A Székelyföld hajdani leírójában s a „Vadrózsák" kiadójában tudatosult meg először a székegység külön lelkisége s megszólalásának külön hangja. Nem mondhatjuk, hogy életük műve különkülön nem időálló mű, hiszen a Székelyföld első leírása után még nem következett el a várt teljesebb és tudományosabb székely monográfia, és a székely balladák legékesebb modern kiadásai mögül is vissza dereng a Krizaféle első kiadás emléke — tán gyermekkori élményeink visszasugárzásaképen. És amint e pillanatban arról gondolkodom, hogy kivel maradtam adós a múlt híreseinek felsorolásában, tán a Kriza nevétől felrezzenve a székely népballadák titka borong fel bennem. Az az örökre lepecsételt titok, hogy kinek a lelke lehelte az első költői formát egy primitív anyagra, hogy e kettőnek rejtelmes egyesüléséből megszülessék egy-egy bájos ballada ma ismert változata. Vajjon, kik lehettek azok az egyéni költők — egykor bizonyosan falujokban híresek, — kiknek személyes léte és külön megálldottságuk végleg elrejtőzött abban a nagy személytelenségben, minek ma azt a nevet adjuk, hogy: néplélek? Manapság emlékoszlopot állít a kegyelet az ismeretlen katonának. Ha a székely népköltészet mai kultusza testet ölthetne kő vagy bronz oszlopban, a felirat ez lenne rajta: „A székely balladák ismeretlen költőinek."

Tudom, hogy az igazi híresség a halottak híressége. Az idő ítélete, az egyetlen igaz ítélet szentesíti hősök és nagyemberek érdemeit. De a székelységnek vannak mai híresei is. *Tamási Áron, Nyirő József,* ugyancsak híres írók; *Tompa László* a mai költői nemzedék kimagasló alakja. Napjaink neves festője és rajzolója volt csak a közelmultban elhunyt *Márton Ferenc.* A ma nagyjai azonban a holnap még nagyobbjai. A jelenvalóság igéretét ki, tudhatná előre, mennyivel múlja majd felül a holnap valósága. Üdvösebb, ha nem mi fonjuk a körülöttünk fényeskedők fejére a híresség koszorúját. Hadd fonja inkább minél későbbi esztendőkben nyitó virágokból a messzi, messzi utókor...

Antalffy Endre dr.

Székelynemes családok.

Abásfalvi, abásfalvi.
Abodi, dálnoki, makfalvi, vajai.
Abos, csíkjenőfalvi, borsovai.
Adorján, gyergyóújfalvi, kisadorjáni, ménasági, nagyajtai.
Adorjáni, kisadorjáni, nagyadorjáni.
Agh, angyalosi, sepsiszentkirályi.
Agyagási, bölöni.
Agyagfalvi, agyagfalvi.
Ajtai, nagyernyei, szárazajtai v. Kovács, ld. Kovács.
Akácz, csíkszenttamási.
Alárd v. **Alárdi,** óczfalvi, paniti.
Albert, csomortáni, esztelneki, farkaslaki, kecseti, májai, makfalvi, malomfalvi, oroszhegyi, pákéi, zsögödi.
Albisi, albisi, aldobolyi.
Almási, homoródalmási.
Alszegi, szotyori.
Altorjay, altorjai.
Ambrus, baróti, csíkjenőfalvi, énlakai, futásfalvi, hodgyai, köröndi, oroszhegyi, szenterzsébeti, szovátai, uzoni, zaláni.
Andok, zágoni.
Andor, komollói.
András, ámádéfalvi, bánkfalvi, csíkkozmási, csíkrákosi, csíkszentsimoni, farkaslaki, lemhényi, lövétei, oroszhegyi, tiboldi.
Andrássy, csíkszentkirályi, nemes, báró és gróf.
Anghi, szentmiklósi.
Angyalosi v. **Angyalossy,** angyalosi, meggyesfalvi.
Antal, csehédfalvi, csíkszentimrei, gyergyószentmiklósi, ilyefalvi, kőrispataki, malomfalvi, tusnádi, zágoni.
Antalffi, csíkszentmártoni, kobátfalvi, makfalvi, szeredaszentannai.
Antónya, homoródalmási.
Antos, rétyi.
Apor, altorjai nemes, báró és gróf, lázárfalvi, székelyudvarhelyi, várdotfalvi, zaláni.
Aranka, ld. **Bithi.**
Aszalós, berekeresztúri, maroskeresztúri.
Asztalos, taploczai.
Asszú, kovásznai.
Atzél, hidasi.
Ábrahám, felei, kőrispataki, sepsiszentkirályi.
Ábrám, almási.
Ábrán, csíkszentgyörgyi, dályai.
Ábránfalvi, ábránfalvi.
Ádám, bözödi, csíkszenttamási, nagyajtai, sóváradi.
Ádámosi, kisgörgényi.
Ágoston, baróti, bélafalvi, csíkjenőfalvi, gegesi, ilyefalvi, sófalvi.
Ágotha, székelyudvarhelyi.
Ákosfalvi, ákosfalvi.
Árkosi, énlakai, ravai.
Áros, csíkjenőfalvi, haralyi.

Babaricz, aldobolyi.
Babos, angyalosi, aranyosrákosi, besenyői, szászfalusi, szenttamási.
Bacz, zágoni.
Baczó, bágyi, homoródalmási.
Baczoni, aldobolyi, homoródkarácsonfalvi.
Bacsó, eresztevényi, homoródalmási.
Bagoly, bágyoni, szacsvai.
Bajcsi, csíkszentimrei, rugonfalvi.
Bajna, szárhegyi.
Bak, hatolykai, kecseti.
Bakk, szentkatolnai.
Baka, kurtapataki.
Bakcsi, albisi, étfalvi, szentgericzei.
Bakó, bölöni, csíkfalvi, dálnoki, ehedi, etédi, hodosi, jobbágytelki, matisfalvi, mosoni, rigmányi, süketfalvi, szárazajtai.
Bakonyi, bölöni.
Bakos, remetei.
Baksa, csíkmadarasi, szemerjai.
Bala, csíkszentimrei, ehedi.
Balta, csíkbánkfalvi, csíkszentmihályi, zetelaki.
Balási, vacsárcsii.
Balássi, andrásfalvi, bágyi, baróti, bethlenfalvi, csokfalvi, énlákai, marosszentannai, nagysolymosi, széntdemeteri, vadasdi, véczkei.
Balássy, benczédi, csokfalvi, rigmányi, szentannai, vadasdi.
Balázs, altorjai, bágyi, bándi, baróti, bikfalvi, csíkkozmási, csíkszentgyörgyi, csíkszentmártoni, énlakai, futásfalvi, homoródandrásfalvi, kölpényi, lemhényi, mindszenti, remetei, sepsiszentkirályi, szentmiklósi, szovátai, vacsárcsii.
Balikó, sárfalvi.
Baló v. **Balló,** miklósfalvi, nagybaczoni.
Balog v. **Balogh,** bágyoni, barátosi, bocsoki, borsovai, csíkszentkirályi, delnei, dersi, felsőszentmihályfalvi, füleki, hatolykai, homoródkárácsonfalvi, ikafalvi, jobbágytelki, kercsedi, kovásznai, kölpé-

nyi, kőröspataki, marosvásárhelyi, nyárádszentimrei, székelykocsárdi.
Balogh v. **Lakatos,** marosvásárhelyi, ld. Lakatos.
Ballók, dersi.
Bara, szemerjai.
Barra, homoródszentmártoni, mosoni, zágoni.
Barabás, albisi, árkosi, baczoni, lisznyói, márkosfalvi, szépvizi, szombatfalvi, tekerőpataki, papolczi.
Barabási, csíkfalvi, csíkszentsimoni, ehedi, makfalvi, mezőpaniti.
Barát, dersi, náznánfalvi.
Baráth, martonosi.
Barbély, gyalakutai.
Barcsai, lövétei.
Bardócz, futásfalvi, kövendi, nagybaczoni.
Baricz c. **Baritz,** ikafalvi, gelenczei.
Barla, csíkdelnei, csíkszenttamási, mindszenti, siménfalvi, száldobosi, újfalvi.
Barnabás, siklódi.
Barok, ilyefalvi.
Baróti, fülei.
Baróthi, baróti, besenyői.
Barta v. **Bartha,** alsócsernátoni, alsószentmihályfalvi, altorjai, baczoni, bágyoni, baksafalvi, csíkszentsimoni, dálnoki, dersi, felsőcsernátoni, harasztosi, homoródalmási, kászonújfalvi, kisgörgényi, kovásznai, kölpényi, lukafalvi, maksai, nagyborosnyói, olasztelei, sóváradi, szárazajtai.
Bartalis, baróti, esztelneki.
Bartalius, felvinczi, lengyelfalvi.
Barthalis, bibarczfalvi, csíkszentmihályi, kisgörgényi, lengyelfalvi, medeséri.
Bartalyus, alsócsernátoni.
Bartók, baróti, egerpataki, hatolykai, martonfalvi, málnási, nagyajtai, sepsiszentiványi, sepsiszentgyörgyi, szentléleki, szovátai.
Bartos, albisi, angyalosi, szentléleki, taploczai.
Barthos, csíkrákosi, szentléleki.
Bartsa, szárazajtai.
Basa, egerpataki, székelyudvarhelyi, zabolai.
Bató, homoródkarácsonfalvi.
Bálfi, székelyudvarhelyi.
Bálint, alsócsernátoni, bethlenfalvi, farkaslaki, futásfalvi, homoródkacsonfalvi, középajtai, lemhényi. ménasági, oroszhegyi, pálfalvi, sepsiszentgyörgyi, siklódi, szentkatolnai, szentkirályi, szépvizi, zetelaki, zabolai.
Bán, alsócsernátoni, bögözi, galambodi, makfalvi, szeredai.
Bándi, bibarczfalvi, göcsi, harasztosi, szövérdi, osdolái.
Bánffi, szentkatolnai.
Bányász, gyergyószentmiklósi, kölpényi.
Bárány, sámsondi.
Bárdi, szentiványi.
Becz, csíkszentgyörgyi, csíkszentmártoni, kozmási, nyujtódi.
Becze, csíkszentmártoni, delnei.
Becző, ikafalvi.
Becsek, kovásznai.
Becskereki, alsószentmihályfalvi.
Bede, baróti, bardóczi, nagyborosnyói.
Beder, barátosi.
Bedő, barátosi, bölöni, hodgyai, kálnoki, kézdipolyáni, kőröspataki, taplóczai.
Bedőházi, árkosi, kálnoki, kőröspataki, léczfalvi, pákéi.
Beke, alsócsernátoni, baróti, csíkszentkirályi, csíkszentsimoni, dálnoki, köpeczi, nyárádtői, oláhfalvi, pálfalvi, rigmányi.
Békés v. **Békés,** homoródalmási, kurtapataki, maksai, martonfalvi.
Belényesi v. **Blénesi,** gyergyószentmiklósi.
Bencze, bágyi, csíkszentmártoni, demeterfalvi, lövétei, uzoni.
Benczédi, benczédi, bikafalvi.
Bencző, homoródalmási.
Bencser, medeséri.
Bende, haralyi, ménasági, sepsiszentiványi, szentléleki.
Bender, rigmányi.
Bene, barátosi, bikfalvi, csíkszentgyörgyi, homoródoklándi.
Benedek, bánkfalvi, csokfalvi, gyepesi, homoródkarácsonfalvi, impérfalvi, kisbaczoni, köröndi, laborfalvi, lengyelfalvi, léczfalvi, oroszhegyi, uzoni.
Benedekfi v. **Benedekffi,** kadicsfalvi, rugonfalvi.
Benke, laborfalvi, sárfalvi, siménfalvi.
Benfces, csíkszentkirályi.
Benkő, albisi, altorjai, árkosi, bodoki, bögözi, bölöni, csíkrákosi, dálnoki, homoródoklándi, ilyefalvi, kézdisárfalvi, kézdivásárhelyi, kilyéni, kisbaczoni, köpeczi, középajtai, maksai, matisfalvi, siménfalvi.
Benő, jeddi, uzoni.
Bercsényi, gelenczei, székesi nemes és gróf.
Berde, laborfalvi, szovátai.
Bereczk, nagyajtai, uzoni.
Bereczki, szentháromsági, torboszlói.
Berei, bözödi.
Belényi, malomfalvi.
Berkesi, kövendi.
Bernád, fülei, oroszhegyi.
Bernáld, alsócsernátoni, makfalvi, mezőmadarasi.
Bernárd, zetelaki.
Bertalan, bibarczfalvi, nyárádszeredai.
Berze, szentkirályi.
Berzenczei, görgényszentimrei és sámsondi.
Betegh, tusnádi.
Bethlenfalvi. bethlenfalvi.
Besenyei, besenyői.
Beszprémi, csíkpálfalvi.
Bezerédi, bikafalvi.
Békés, martonfalvi.
Békési, alsószentmihályfalvi.
Béla, bánkfalvi, szentpáli.
Béldi, kozmási, uzoni nemes és gróf.
Bélteki, kovásznai, makfalvi.
Béta, szabédi.
Bialis v. **Olasz,** ilyefalvi, ld. Olasz.
Biás, dersi.
Bibó, barátosi.
Bibarczfalvi, bibarczfalvi, csíkrákosi.
Bigye, remetei.
Bihari, keresztúrfalvi.
Bikfalvi, abodi, andrásfalvi, bikfalvi, rétyi.
Bíró, baczkamadarasi, betfalvi, csíkjenőfalvi, csíkmadarasi, csíkpálfalvi, csíkrákosi, csomortányi, gyergyószentmiklósi, homoródszentmártoni, karczfalvi, kisgörgényi, köpeczi, küsmődi, lengyelfalvi, ménasági, polyáni, sepsiszentgyörgyi, sóváradi, szentkatolnai, szentléleki, vacsárcsii, vajai, zetelaki.
Biroga, gelenczei.
Birtalan, bibarczfalvi, martonosi, oroszhegyi.
Bitai, léczfalvi.
Bithi v. **Aranka,** zágoni, ld. Aranka.
Bocz, köpeczi.
Bocskai, remetei.
Bocskor, ld. Bochkor v. Botskor.
Boér, tarcsafalvi, vargyasi.
Bőd, albisi, felsőcsernátoni, márkosfalvi.
Boda, fülei, köpeczi.
Bodó, altorjai, csíkcsicsói, csíkrákosi, csíkszentmártoni, czófalvi, impérfalvi, karácsonfalvi, kászonfelsőfalvi, marosvásárhelyi, mezőpaniti, szentkirályi, tusnádi.
Bodoki, gidófalvi, ilyefalvi, léczfalvi, rétyi, teleki, zaláni.
Bodola, feldobolyi, zágoni.
Bodoni, havadi, tófalvi.
Bodor, bögözi, csíkdánfalvi, homoródalmási, léczfalvi, sepsizaláni.
Bodosi, bodosi, kibédi, nagyajtai.
Boga, kozmási, martonosi.
Bogáti, pávai, zabolai.
Bogáts, csíkmadarasi.
Bogdán v. **Bogdány,** kovásznai.
Bogos, ámádéfalvi.
Bogyó, pákéi.
Boldis, gelenczei.
Boldisár, polyáni, tusnádi.

Boldoczi, bágyoni.
Bolgár, szentábrahámi, szentléleki.
Bolgárfalvi, bolgárfalvi.
Bolon v. **Bolond,** zaláni.
Boncza v. **Boncsa,** székelykeresztúri, szentmihályi.
Bontó, szemerjai.
Borbáth, száldobosi.
Borbély, alsószentmihályfalvi, csegezi, csíkfalvi, csíkszentdomokosi, kézdivásárhelyi, marosszeredai, székelykeresztúri.
Bordi, ménasági.
Borka, mezőmadarasi.
Bornemisza, kászoni és impérfalvi, nemes és báró, ld. Kászoni.
Borok, dersi.
Borok v. **Vásárhelyi,** kézdivásárhelyi, ld. Vásárhelyi.
Boros, csíkszentdomokosi, csíkszentmihályi, csíkszenttamási, keresztúri, szentgericzei, tordátfalvi, zetelaki.
Borosnyai, nagyborosnyói.
Bors, csíkszentkirályi, csíkszentmártoni.
Borsos, csíkkarczfalvi, csomafalvi, káposztásszentmiklósi, marosvásárhelyi, mezőmadarasi, újfalvi.
Boósi, boósi.
Bosó, csomortáni.
Bot, oláhfalvi.
Both, csíkrákosi, csíkszentmártoni, gyergyóalfalvi, gyergyóújfalvi, szentháromsági, tekerőpataki.
Bota, szabédi.
Botházi, zetelaki.
Botos, oltszemi.
Bothos, tompai.
Botskor, csíkbánkfalvi, csíkcsekefalvi, csíkdelnei, csíkszentléleki, csíkszentmártoni, tusnádi.
Bögh, barátosi.
Bögözi, bögözi, miklósfalvi, osdolai, ózdfalvi, polyáni.
Bőjthe, angyalosi, csíkszentgyörgyi, csíkszenttamási, jakabfalvi, szemerjai.
Bölöni, felsőcsernátoni, kézdipolyáni, nagybölöni, szenterzsébeti, vadasdi.
Bőthi, csíkszenttamási.
Bú, újszékelyi.
Bucz, barátosi.
Bucsi, barátosi.
Buda, imecsfalvi.
Budai, bágyoni, besenyői, csegezi.
Burján, bibarczfalvi, égéi.
Bus, sámsondi.
Butak, lemhényi.
Butyka, kovásznai, márkosfalvi.
Buzai, kissolymosi.
Buzás, csíkszentmihályi.
Buzogány, újszékelyi.
Czakó, csíkcsicsói, csíkszentléleki, gegesi, sepsikilyéni, sepsiszentgyörgyi.
Czerjék, bodoki, csíkmadarasi, csíkrákosi, damokosfalvi, hatolykai, tamásfalvi, uzoni, zoltáni.
Czerneri, régeni.
Czibak, felvinczi.
Czibre, czibrefalvi.
Czike, homoródalmási.
Czikmántori, székelyudvarhelyi.
Czikó, csíkmindszenti, csíkszentgyörgyi, veresmarti.
Czipa, imecsfalvi.
Czirják, újfalusi.
Czirjék, sepsizoltáni.
Czobor, vacsárcsii.
Czombó, homoródoklándi.
Christó, tusnádi.
Csaba, csíkcsekefalvi.
Csala, homoródalmási.
Csanádi, göcsi.
Csane, esztelneki.
Csathó, csatószegi, csíkdelnei, csíkszentimrei, csíkszentsimoni, ménasági, vargyasi.
Csavar, csomortáni.
Csák, gyergyószentmiklósi.
Csákány, borzaszegi, homoródszentmártoni, keresztúrfalvi, léczfalvi, lemhényi, náznánfalvi.
Csáka, homoródszentmártoni, mindszenti.
Csáki, dánfalvi, gyergyószentmiklósi, mádéfalvi.
Csáni v. **Csányi,** csíkfalvi, jeddi, kövesdi, székelyudvarhelyi, rugonfalvi.
Csártán, oroszhegyi.
Császár, ámádéfalvi, bánkfalvi, csíkszentgyörgyi, malomfalvi, sepsiszentgyörgyi.
Csedő, csíkszentgyörgyi.
Csegezi, bágyoni, csegezi, székelykocsárdi, szentkatolnai.
Csegze v. **Csekze,** barátosi.
Cseh, alsócsernátoni, márkosfalvi, szentgericzei, szentkatolnai.
Csehérdfalvi, bözödi.
Csehi, sárdi.
Csekme, zabolai.
Csemecsi, homoródalmási.
Csender, szenttamási.
Csere, alsóboldogasszonyfalvi.
Cseres, kilyéni.
Csergő, szentmiklósi.
Cserei v. **Cserey,** baróti, csíkrákosi, mádéfalvi, nagyajtai, tusnádi.
Cseri, nagybölöni.
Csernai, ákosfalvi.
Csernátoni, alsócsernátoni, felsőcsernátoni.
Csetri, bándi.
Csécs, bazédi, bözödi, szabédi.
Csép, bágyoni, kövendi.
Csia, czófalvi.
Csicsó, sándorfalvi.
Csibi, ditrói.
Csigedi, kisfaludi.
Csiki, agyagfalvi, alsócsernátoni, baczoni, erdőszentgyörgyi, farkaslaki, fiatfalvi, gálfalvi, nyárádkarácsonfalvi, szárhegyi, székelyudvarhelyi, szentháromsági, szentléleki, zsögödi.
Csintalan, kézdiszentléleki.
Csipkés, aranyosrákosi.
Csipó, székelykeresztúri.
Csipő, almási.
Csiszár, marosvásárhelyi, szemerjai.
Csiszér, alsószentmihályfalvi, csíkszentkirályi, égei, étfalvi, gidófalvi, szotyori.
Csobai, nyárádtői.
Csobot v. **Csoboth,** altorjai, csíkkozmási.
Csog, fülei.
Csók, szenttamási.
Csoma, gelenczei, lengyelfalvi.
Csomolya, uzoni.
Csomortán, bögözi.
Csomortányi, kurtapataki, lemhényi.
Csomós, albisi, székelyudvarhelyi, zabolai.
Csongvay, csegezi.
Csonka, havadi, nagysolymosi.
Csont, kendői, magyarói.
Csontos, gálfalvi, paniti, székelyudvarhelyi.
Csorja, papolczi.
Csöbi, bordosi.
Csukor, dersi, széntlászlói.
Csupor, altorjai, szentgericzei.
Csusz, gelenczei, imecsfalvi.
Csutak, kovásznai.
Csuz, kovásznai.
Csűr, szentléleki.
Csüdör, altorjai, nyujtódi.
Csűrös, osdolai.

Daczó, sárdi, sepsiszentgyörgyi, vajai.
Dajka, homoródalmási.
Dakó, vadasdi.
Dali, szövérdi.
Damó, lisznyói.
Damokos, alsócsernátoni, árkosi, csíkszenttamási, csíktaploczai, gagyi, rigmányi, vacsárcsii.
Dancs, ilyefalvi.
Danel, bándi, csíkszentgyörgyi.
Dankó, uzoni.
Daniel, csíkrákosi, ilyefalvi, kozmási, olaszteleki és vargyasi nemes és báró, várdotfalvi.
Darkó, nagyajtai.
Daróczi, székelyudvarhelyi.
Darvas, csíkkarczfalvi, csíkszentsimoni, kászonújfalvi, kézdiszentléleki, kozmási, tusnádi.
Dályai, kadácsi, kövesdi, mezőmadarasi.
Dánes, oroszfalvi, sepsimagyarosi.
Dáné, bágyi.
Dánér, uzoni.
Dániel, kápolnásoláhfalvi.

Dávid, bikfalvi, papolczi.
Deák, alsócsernátoni, altorjai, andrásfalvi, barátosi,; berekeresztúri, bodoki, bölöni, csatószegi, csávási, csíkfalvi, csíkrákosi, csíkszentgyörgyi, csíkszentimrei, csíkszentmártoni, dályai, farkaslaki, felei, feltorjai, felvinczi, fülei, gegesi, gelenczei, gyergyóalfalvi, homoródalmási, ilyefalvi, kadácsi, kecseti, kisgalambfalvi, kobátfalvi, komollói, kovásznai, kölpényi, köpeczi, mádéfalvi, makfalvi, maksai, márkosfalvi, ménesi, nagyernyei, nyárádtői, pákéi, rétyi, sepsiszentgyörgyi, sepsiszentiványi, sepsiszentkirályi, szárhegyi, székelyudvarhelyi, szentháromsági, tamásfalvi, udvarhelyi, vajai, zabolai, zágoni, zaláni.
Debreczeni, zágoni.
Deé, nagysolymosi.
Deés, székelyudvarhelyi.
Demeter, csíkborsovai, csikkozmási, csíkszentsimoni, dersi, énlakai, homoródoklándi, köpeczi, makfalvi, maksai, nagygalambfalvi, nyárádgálfalvi, száldobosi, szemerjai, szentmihályi, szentmiklósi, székelykocsárdi, torboszlói, várfalvi.
Demes, zabolai.
Demjén, aldobolyi, csegezi, dálnoki, kobátfalvi, kövendi, makfalvi, paniti, szentkatolnai, szentmártoni.
Dengyel, kövendi.
Dersi v. **Derzsi,** buzaházi, dersi, felsőboldogasszonyfalvi, kányádi, városfalvi.
Décsei, nagysolymosi.
Dénes, baróti, bodoki, farkaslaki.
Dezső, dálnokl.
Diafalvi, oroszhegyi.
Diénes, baróti, csíkszentimrei, dálnoki, dályai, ikafalvi, kányádi, középajtai.
Diénesi, mészkői.
Dimén, homoródszentpáli, karácsonfalvi.
Dimény, farkaslaki, homoródszentpáli, lókodf, szolokmai,
Dimien, szentkatolnai.
Dobai, dobolyi, dobófalvi, szentléleki.
Dobó, nagysolymosi.
Dobos, angyalosi, csikkozmási, csíkszentdomokosi, ilyefalvi.
Dóczi, csíkzsögödi.
Dók, gelenczei, zágoni.
Dola, sepsiszentgyörgyi.
Dombi, homoródszentmártoni, ikafalvi.
Domokos, ákosfalvi, árkosi, delnei, gyergyóalfalui, lukafalvi, nagybölöni, rigmányi, zágoni.
Donáth, altorjai, csíkszentkirályi, lemhényi, nagyajtai, nagyborosnyói, nyujtódi, pálosi, szőrcsei, teleki, vacsárcsii.
Dósa, ákosfalvi, bodoki, etédi, kibédi, makfalvi, újszékelyi.
Drabant, csibai, imecsfalvi.
Drági, paniti.
Duló, alsócsernátoni.
Dusa, felei, sámsondi.
Eczken, albisi.
Egei, égei.
Egerházi, mezőbándi.
Egri, kövesdi.
Egyed, baróti, homoródoklándi, marosyásárhelyi, remetei.
Egyedfi, kissolymosi, várfalvi.
Egyedi, székelyvásárhelyi.
Elek, gidófalvi, kányádi.
Elekes, albisi, dersi, gyergyóújfalvi, homoródoklándi, ilyefalvi, ménasági, szentkatolnai, oláhfalvi.
Endes, csíkcsatószegi, csíkménasági, csíkszentsimoni.
Engi v. Enghi, bogárfalvi, farkaslaki, sófalvi.
Eördögh, feltorjai, gelenczei, sepsizoltáni.
Eősi, köröndi, maksai, szenterzsébeti.
Eötvös, csíkszentmihályi.
Erdélyi, ménasági.
Erdő, felei, sepsiszentkirályi.
Erdős, koronkai, ilyefalvi, kovásznai.
Eresztevényi, eresztevényi.
Erős, bethlenfalvi, csíkszentmiklósi, gyergyószentmiklósi, sárfalvi.
Erősdi, erősdi.
Erszényes, marosvásárhelyi.
Édes, sófalvi.
Égető, kissolymosi, köpeczi.
Éliás, csíkszentmiklósi.
Élthes, tusnádi.

Faggyas, léczfalvi.
Falka, bikfalvi, futásfalvi.
Faluvégi, bözödújfalvi, csokfalvi, mezőmadarasi.
Fancsali, fancsali.
Faragó, szentkatolnai.
Farczádi, farczádi, makfalvi, szentlászlói.
Farkas, altorjai, bágyoni, baróti, bögözi, cserefalvi, csikszentmártoni, csokfalvi, dálnoki, harasztkereki, ikafalvi, ilyefalvi, lemhényi, osdolai, sepsiszentkirályi, torjai, vacsárcsii, várdotfalvi.
Farkaslaki, küsmődi.
Fartó, csíkcsekefalvi.
Fazakas v. Fazekas, bedei, felei, göröcsfalvi, kézdipolyáni, kovásznai, köpeczi, olaszteleki, zágoni.
Fábián, alsószentmihályfalvi, baróti, bodosi, galambfalvi, görgényi, gyergyóújfalvi, kökösi, kölpényi, lisznyói, lörinczfalvi, paniti, só-, falvi, szentkatolnai.
Fejes, léczfalvi, paniti.
Fejér, bágyoni, csíkmadarasi, haralyi, paniti, vacsárcsii.
Fejérvári, szenterzsébeti.
Fekete, aldobolyi, alsócsernátoni, bardóczi, bélafalvi, bögözi, csernátoni, demeterfalvi, fintaházi, gálfalvi, szentkatolnai, polyáni, tordátfalvi, várfalvi.
Feleki, nagygalambfalvi.
Felházi, homoródalmási.
Felméri, makfalvi, székelyudvarhelyi.
Felszegi, homoródszentmártoni, kézdialmási.
Felvinczi, felvinczi, inokfalvi.
Ferencz, abodi, bodoki, bölöni, csatószegi, csíkdánfalvi, csíkszentgyörgyi, csíkszentmihályi, csomafalvi, dánfalvi, gidófalvi, homoródi, kilyéni, kökösi, körösi, ménasági, lengyelfalvi, oláhfalvi, pávai, remetei, sepsiszentkirályi, száldobosi, szentmiklósi, szentkirályi, tekerőpataki, uzoni.
Ferenczi, bodoki, csíkmádéfalvi, csíkszentgyörgyi, harasztkereki, medeséri, nagyernyei, patakfalvi, somosdi.
Fertődi, angyalosi.
Filep, énlakai, gyergyóremetei, náznánfalvi. — ld. Fülep v. Fülöp.
Finna, zabolai.
Finkely, szabédi.
Finta, gelenczei, lemhényi, várfalvi.
Firtos, alsóbenczédi, felsőbenczédi, timafalvi.
Fodor, aranyosrákosi, bágyoni, barátosi, bodoki, csíkborsovai, csikcsekefalvi, csíkszentimrei, csíkszentkirályi, havadi, kászonújfalvi, nagyernyei.
Fogarasi, székelyudvarhelyi, szentlászlói, sepsiszentgyörgyi.
Folti, dersi, szentléleki.
Forral, maksai.
Forgács, harasztkereki.
Fórika, felsőcsernátoni.
Fóris, agyagfalvi, kövesdi, küsmődi, remetei.
Forni, zetelaki.
Forró, angyalosi, besenyői, étfalvi, kovásznai, oroszfalvi.
Fosztó, fülei, kökösi, maroskopándi.
Földes, uzoni.
Földesi, harasztosi, papolczi.
Földi, gelenczei.
Földvári, marosvásárhelyi.
Fuló, dersi.
Furka, baróti.
Füle, szentmiklósi, fülei.
Füleki, barátosi.
Fülöp, aldobolyi, ilyefalvi, martonosi, szárhegyi, tekerőpataki, vadadi. — ld. Filep, v. Fülep.
Fülpös, vargyasi.
Fürtös, benczédi.
Füstös, csíkbánkfalvi, csíkszentmár-

toni, ménasági, sepsiszentgyörgyi.
Füzesi, galambodi.
Fűzi, homoródkarácsonfalvi.

Gaál, ld. Gál.
Gadó, várfalvi.
Gagyi, csittszentiváni, szentgericzei.
Gajdó, alsócsernátoni.
Galambfalvi, gegesi.
Galcsó, lemhényi.
Galgótzi, marosvásárhelyi.
Gantsó, dályai.
Gára, bélafalvi.
Garázda, v. **Guruzda,** nánznánfalvi.
Gazda, bitai, bözödi, ilyefalvi, komollói, rétyi.
Gazdag v. **Gazdagh,** bölöni, zaláni.
Gábor, csíkszentgyörgyi, folyfalvi, lemhényi, nagysolymosi, tekerőpataki.
Gáborfi, tekerőpataki.
Gábos, égéi, lövétei.
Gál, ákosfalvi, alsószentmihályfalvi, baróti, bölöni, csíkfalvi, csíkszentkirályi, csokfalvi, csomafalvi, dálnoki, ehedi, gelenczei, gyergyóalfalvi, gyergyószentmiklósi, hidasi, hilibi, ilyefalvi, kénosi, kilyéni, kisbaczoni, köpeczi, kövendi, magyarosi, málnási, ménasági, nagyajtai, olaszteleki, paniti, pávai, sepsiszentkirályi, szenterzsébeti, szentgericzei, szentistváni, szentlászlói, szentléleki, székelyvásárhelyi, tekerőpataki, újszékelyi, zsögödi.
Gálfalvi, harczói, süketfalvi.
Gálfi v. **Gálffi** és **Gálffy,** csittszentiváni, kecseti, kocsárdi, küsmődi, magyarosi, martonosi, szabédi, szombatfalvi.
Gáspár, bikfalvi, csíkcsekefalvi, csíkszentgyörgyi, csíkszentsimoni, gyalakutai, ilyefalvi, kobátfalvi, lemhényi, nagygalambfalvi, sepsiszentkirályi, szentsimoni, székelyudvarhelyi, szövérdi, paniti, pólyáni.
Gáspárffi, delnei.
Gecző, kovásznai.
Gecsér, kovásznai.
Gedő, etédi, homoródszentmártoni.
Geges, felvinczi.
Gegesi, andrásfalvi, ravai.
Gegő, csíkcsicsói, csíkjenőfalvi, ménasági, siménfalvi.
Gelle, léczfalvi, szotyori.
Gelei, árkosi.
Gellérd, bolgárfalvi, meggyesfalvi.
Gere, szentléleki.
Gereőffy, gyergyóújfalvi.
Gerdei, cserefalvi, koronkai.
Geréb, bethlenfalvi, csíkcsicsói, csíktaploczai, derheterfalvi, fenyédi, fiátfalvi, kelementelki, szemerjai, szentmihályi.
Gergely, baróti, báhdi, bánkfalvi, bikafalvi, bözödújfalvi, csíkszentimrei, csíkszentmártoni, dálnoki, gyergyószentmiklósi, ménasági, mindszenti, nagyajtai, nagysolymosi, szentimrei, székelykői, szentmiklósi, tarcsafalvi, újfalvi.
Gergelyfi, csegezi, csíkszentmártoni, kibédi.
Gergő, küküllőkeményfalvi.
Géczi, bándi, sepsiszentgyörgyi.
Giczi, bándi.
Gicsne, gidófalvi.
Gideon, gidófalvi.
Gidófalvi, gidófalvi, kakasdi.
Gidró, csíkkarczfalvi.
Glésán, gegesi.
Gocz v. **Gotz,** kovásznai.
Gocs, kölpényi.
Golopi, andrásfalvi.
Gombos, tordátfalvi.
Gomolya, nagyborosnyói.
Goró, agyagfalvi.
Gothárd, bánkfalvi, csehérdfalvi, csíkcsekefalvi, csíkszentmártoni, homoródalmási.
Göncz, árkosi.
Gönczi, márkodi, martonfalvi.
Göcs, kölpényi.
Gödé, ménasági.
Gödri, aldobolyi, ilyefalvi, kökösi.
Görgény, bözödi.
Göröcz, göröcsfalvi.
Görög, baróti, székesi.
Gőte, csíkszentsimoni.
Götti, matisfalvi.
Gruzda, kőrösi.
Gulácsi, felsőszentmihályfalvi.
Gurzó, csikszentmiklósi.
Gus, köpeczi.
Guzor, csíkszenttamási.
Gvidó, alsócsernátoni.
Gyalai, szentkatolnai.
Gyárfás, léczfalvi.
Gyenge, miklósvári.
Gyepesi, küsmődi.
Gyereő, ákosfalvi.
Gyergyai, bérei, kibédi, kisolymosi.
Gyöngyösi, bözödújfalvi.
György, bolgárfalvi, csíkcsekefalvi, csíkszentmártoni, felsőszentmihályfalvi, futásfalvi, gyergyószentmiklósi, iklandi, ilyefalvi, kászonjakabfalvi, kelementelki, kézdibaksafalvi, kézdiszentléleki, ménasági, oroszhegyi, remetei, vacsárcsii.
Győrbiró, léczfalvi, szentkatolnai, uzoni.
Györgybiró ld. **György-Biró.**
György-Biró, besenyői.
Györgyi, talpoczai.
Győrfi, agárdi, kebelei, magyarosi, malomfalvi, mosoni, szabédi, szentgericzei.
Győrffi, csíkszentkirályi, gagyi, kobátfalvi.
Győrffy, csatószegi, farczádi, gyergyóújfalvi, szentgericzei.
György-Deák, bolgárfalvi.
György-Jakab, futásfalvi.
Győri, ehedi.
Győrke, dálnoki, vargyasi.
Györgykovács, kézdipolyáni.
Györgypál, csíktaploczai.
Gyújtó, étfalvi, sepsimartonosi.

Hadi, osdolai.
Hadnagy, csíkszentimrei, csokfalvi, dálnoki, farkaslaki, malomfalvi, pálfalvi, zabolai.
Hajczó, lemhényi.
Hajdó, göcsi, szentléleki, szovátai.
Hajdu, kövendi, székelyudvarhelyi, szovátai, tekerőpataki.
Hajós, kakasdi, vargyasi.
Halál, rétyi.
Haller, fintaházi.
Halmágyi, étfalvi, tordátfalvi.
Hamar, kézdifutásfalvi.
Hangyár, bözödújfalvi.
Hankó, lemhényi.
Haraly, pávai.
Harang, nagysolymosi.
Harkó, vajai.
Hatalmas, altorjai.
Hatos, bözödi, nagysolymosi.
Havadi, kissolymosi.
Hea v. **Heya,** kézdisárfalvi.
Hegedűs, kaáli, magyarzsákodi, malomfalvi.
Hegyesi, szemerjai.
Hegyi, agyagfalvi, baczoni, bándi, bikafalvi, bölöni, nagygalambfalvi, rigmányi, szentléleki, vadasdi.
Helmeczi, mezőmadarasi.
Henter, bodoki, csíkszentimrei, nagyajtai, sepsiszentiványi nemes és báró.
Hermán, köpeczi, szárazajtai.
Hermáni, baróti.
Héjjá, sárfalvi.
Hints, farkaslaki, kovásznai.
Hirkó ld. **Hizó.**
Hízó, lemhényi. — ld. Hirkó.
Hodgyai, hodgyai.
Hodor, kézdiszentléleki.
Holló, csíkszentsimoni, csíktaploczai.
Horváth, alsószentmihályfalvi, baróti, felei, felvinczi, jobbágytelki, kézdiszentléleki, kiskedei, kovásznai, magyarzsákodi, rákosi, sámsondi, székesi, székelyudvarhelyi, teleki, uzoni, vajai.
Hosszú, bodokl.
Hozó, csatószegi, csíkszentgyörgyi, csíkszentmártoni.
Husith v. **Husvéth,** lemhényi. — ld. Husvéth.
Huszár, csíkszentmártoni, csokfalvi, fülei, kászoni, kövendi, nagyajtai, tekerőpataki, ürmösi.
Husvéth v. Husith ld. **Husith.**

Ifju, baróti, jeddi.
Illési v. **Illyés,** bergenyei, bölöni, zabolai.
Ilkei, vargyasi.
Illyés, baczkamadarasi.
Illyés, baczkamadarasi, baróti, csíkszentimrei, csíkszentmiklósi, gyergyóalfalvi, gyergyószentmiklósi, homoródalmási, imecsfalvi, malomfalvi, parajdi, pálialvi, sepsisfcentiványi, sófalvi, sóváradi, zabolai.
Imecs, imecsfalvi, kézdiszentléleki, nyujtódi, osdolai, vacsárcsii, vargyasi.
Imre v. **Imreh,** ákosfalvi, angyalosi, csehédfalvi, csíkcsekefalvi, csíkkozmási, csomafalvi, dersi, étfalvi, farkaslaki, felei, gidófalvi, göröcsJalvi, gyergyószentmikíósi, káposztásszentmiklósi, martonosi, málnási, szépvizi.
Incze, baczoni, bodosi, csíkdelnei, csomafalvi, felsőboldogasszonyfalvi, harasztkereki, homoródkarácsonfalvi, kilyéni, kisgörgényi, középajtai, lisznyói, maksai, martonosi, ménasági, nagyajtai, nagysolymosi, náznánfalvi, szárazajtai, szemerjai.
Inczefi, kadácsi.
Ipaczi, szemerjai.
Iromos, székelyudvarhelyi.
Isák v. **Izsák,** egerpataki, feldobolyi, kisborosnyói, ravai, zágoni.
Ispán, sófalvi.
Istók, gyepesi, uzoni.
István, ámádéfalvi, bánkfalvi, bikfalvi, csíkszentgyörgyi, dersi, hatolykai, kászonfelfalvi, kászonújfalvi, marosvásárhelyi, ménasági, sepsiszentkirályi, tekerőpataki, vacsárcsii.
Istvánffi, csíkmádéfalvi, kőrispataki.
Iszlai, iklandi, iszlói, magyarosi, marosvásárhelyi, szabédi, szentgericzei.
Ivácsó, remetei.
Ividő (helyesen: **Jóidő**), bándi.
Izsák, feldobolyi, kisborosnyói.

Jakab, baróti, bögözi, csíkszentkirályi, dálnoki, futásfalvi, homoródalmási, kányádi, laborfalvi, szemerjai, szentgericzei, szentiványi, szentkirályi, szentmihályi, vadasdi.
Jakabffi, szenterzsébeti.
Jakabházi, szentábrahámi.
Jakabos, esztelneki, kisnyujtódi, sepsiszentiványi, szászfalusi.
Jakó v. Jákó, kászonjakabfalvi, kézdiszentléleki, lisznyói, zágoni.
Jakócz, márkosfalvi.
Jakóts, alsócsernátoni, kökösi, lisznyói, zetelaki.
Jancsó, esztelneki, gelenczei, gidófalvi, kézdivásarhelyi, léngyelfalvi, márkosfalvi, nyujtódi.
Janka, mikházi.
Jankó, csíkcsicsói, kászonfelsőfalvi, maksai, nagyajtai, sepsiszentgyörgyi, sepsiszentiványi, uzoni, zágoni, zaláni.
Jatkó, csíkszentmihályi.
Jámbor, egerpataki, kézdivásárhelyi, nyujtódi.
Jáné, dályai.
Jánó, papolczi, zágoni.
János, alfalvi, csíkkozmási, csíkszentmártoni, csíkszentsimoni, felsőboldogasszonyfalvi, feltorjai, gyergyószentmikíósi, ménasági, oroszhegyi, tekerőpataki, újfalvi, zetelaki.
Jánosfalvi, homoródjánosfalvi.
Jánosi, abodi, bardóczfalvi, buzaházi, csíkszentimrei, csíkszentsimoni, felsőboldogasszonyfalvi, folyfalvi, hagymásbodoni, kisgörgényi, magyarosi.
Járai, gelenczei.
Jeddi, jeddi, medeséri, rugonfalvi.
Jenei, bágyoni.
Jeremiás, csíkjenőfalvi.
Jóidő, bándi. — ld. Ividő.
Joó, bágyi, szemerjai.
Jósa v. **Józsa,** bodosi, csíkszentkirályi, koronkai, magyarosi, sófalvi, teleki.
Joseph, sófalvi.

Kabos, kölpényi.
Kaczai, galarpbfalvi, mosoni.
Kaczós, zsögödi.
Kacskán, csíkfalvi, kakasdi, lukafalvi.
Kacsó v. **Kacsóh,** baczkamadarasi, gyergyószentmikíósi, kobátfalvi, selyei, sófalvi.
Kadácsi, homoródalmási.
Kadics, gagyi, máréfalvi.
Kajcsa, altorjai.
Kak, sepsiszentgyörgyi.
Kakas, delnei.
Kakucs, mikházi, remetei.
Kaller, köpeczi.
Kalocsa, csíkszentgyörgyi.
Kalos, dályai.
Kancsó, márkosfalvi.
Kandó, dályai, oroszhegyi.
Kanisztos, lemhényi.
Kanta, kövesdi.
Kanyaró, dersi,
Kanyó, léczfalvi.
Kar, felei.
Karatnai, gelenczei.
Karácson, csíkmádéfalvi, hodgyai, magyarosi, telekfalvi.
Karácsonfalvi, homoródkarácsonfalvi.
Karda, csíkjenőfalvi, kőrispataki.
Kardos, galambodi, taploczai.
Kari, gyergyószentmiklósi.
Karsa, mezőkölpényi.
Kastal, gyergyóújfalvi.
Kasza, feltorjai.
Kaszás, kissolymosi.
Kátó, csíkszentgyörgyi.
Katona v. **Kathona,** abódi, csíkszentmihályi, ilyefalvi, kissolymosi, szárazajtai.
Kádár, abodi, bözödi, farkaslaki, gálfalvi, gelenczei, kilyéni, lemhényi, marosszeredai, martonosi, nyomáti, szenterzsébeti, szentléleki, rugonfalvi.
Kálmán, homoródoklándi.
Kálnai, iklandi.
Kálnoki v. **Kálnoky,** baczoni, kozmási, kőrispataki nemes és gróf, várdotfalvi.
Kánya, csíkszentgyörgyi.
Kányádi, nagygalambfalvi.
Károly, kézdiszentléleki, kozmási, sárfalvi.
Kása, ikafalvi, kászoni, sóváradi.
Kászoni, csíkdánfalvi, kászoni, kercsedi, léczfalvi, nyujtódi. — ld. — Bornemisza.
Kátai, kendői, sámsondi, szentháromsági.
Kecseti, kecseti, kisfaludi.
Kecskés, nagybölöni, ravai, vadasdi.
Kedei, kiskedei, kobátfalvi.
Kedves, csikszentmártoni.
Kele, sepsiszentgyörgyi.
Kelemen, bágyi, baksafalvi, csíkcsicsói, delnei, etédi, homoródjánosfalvi, jeddi, kányádi, kebelei, kobátfalvi, márkosfalvi, marosvásárhelyi, nagyernyei, szentkatolnai.
Kelemenfi, küsmődi.
Kemény, márkosfalvi, szentkatolnai.
Kendei, kendői.
Kenderesi, nagyernyei.
Kennyesi, felsőcsernátoni.
Kenyeres, bazédi, bözödi, dálnoki, homoródalmási.
Kercsedi, kercsedi.
Kerekes, galambodi, ilyefalvi, kézdivásárhelyi.
Kerestély, iszlói, teleki, újfalvi, vágási.
Kereső, kissolymosi.
Keresztes, bánkfalvi, léczfalvi, homoródszentmártoni, köpeczi, maksai, nagybaczoni, olaszteleki, zabolai.
Keresztély, teleki.
Keresztúri, berekereszturi, farkaslaki, szentmihályfalvi.
Kertész, alsóboldogasszonyfalvi.
Kese, lisznyói.
Keserű, baróti, uzoni.
Kékkövi, székelyudvarhelyi.
Kénosi, dersi, homoródszenfpáli, kénosi, városfalvi.
Kézdi, vadasdi.
Kicsin, szentmiklósi.

Killyén, ákosfalvi, atosfalvi, csokfalvi, szentistváni, vadadi.
Kilyéni, kilyéni, szentistváni.
Kinda, musnai.
Kipó, baróti.
Király, bélafalvi, etédi, harasztosi, sámsondi, sepsiszentgyörgyi, sükői, újfalvi.
Kis v. **Kiss,** abodi, atosfalvi, altorjai, alsószentmihályfalvi, árkosi, baczkamadarasi, bögözi, csíkfalvi, csíkszentdomokosi, csittszentiváni, felei, gegesi, havadi, havadtői, kálnoki, kovásznai, kőröspataki, kövendi, középajtai, makfalvi, maksai, martonosi, márkodi, mezőmadarasi, nagyernyei, papolczi, rugonfalvi, sámsondi, sepsiszentgyörgyi, sepsiszentkirályi, sükői, szentimrei, szentistváni, szentsimoni, szovátai, torboszlói, zabolai.
Kisantal, egerpataki.
Kisfaludi, kecseti, kisfaludi.
Kisgyörgy, bölöni.
Kispál, lövétei, sepsiszentiványi, uzoni.
Kispéter, újfalvi.
Kobai, uzoni.
Kobek, szabédi.
Kóbori, szombatfalvi.
Koczó, szentléleki.
Koczkán, csíkfalvi, iszlói, nagyernyei.
Kocs, musnai.
Kocsis, koronkai, marosszentimrei, márkosfalvi.
Kolosi, mezőmadarasi.
Kolosvári, kőrispataki.
Kolumbán, olaszteleki, száldobosi.
Kólya, csíkszentkirályi.
Komáromi, felsőszentmihályfalvi, szentbenedeki.
Komjátszegi v. **Komjátszeghi,** várfalvi.
Kompér, magyarósi.
Komporál, kisbaczoni.
Koncz, bazédi, bordosi, bözödi, dálnoki, marosvásárhelyi, nagysolymosi, sepsiszentgyörgyi.
Koncza, baczoni, zaláni.
Konde, zágoni.
Kondorát, imecsfalvi.
Kondráth, várfalvi.
Kónya, egerpataki, nagyborosnyói, sófalvi, székelykocsárdi, zágoni.
Korcsmáros, sámsondi.
Koréh, bikafalvi.
Kóris, imecsfalvi.
Korlát, csíkszenttamási.
Kornis, erdőszentgyörgyi, homoródszentpáli.
Koródi, csíkszentsimoni, somosdi, tusnádi.
Köröndi, göcsi, szentábrahámi.
Koronka, bergenyei, csittszentiváni.
Korpos, csíkszentmihályi.
Kósa, berekereszturi, csíkszentdomokosi, csíkszentmihályi, középajtai, sepsiszentgyörgyi, szárazajtai, szenterzsébeti, székelyudvarhelyi, uzoni.
Kósza, bardóczi.
Kovács, andrásfalvi, alsócsernátoni, ámádéfalvi, baróti, bánkfalvi, bodoki, bölöni, bözödi, bözödújfalvi, csíkbánkfalvi, csíkdánfalvi, csíkszentimrei, csíkszentgyörgyi, csíkszentsimoni, csokfalvi, dálnoki, farczádi, farkaslaki, felajtai, felsőcsernátoni, feltorjal, gelenczei, göcsi, gyergyószentmiklósi, hagymásbodoni, havadtői, hilibi, homoródalmási, homoródjánosfalvi, homoródkarácsonfalvi, homoródoklándi, homoródszentmártoni, ilyefalvi, kászonjakabfalvi, kászonújfalvi, kézdiszentléleki, kézdipolyáni, kézdivásárhelyi, kilyénfalvi, kilyéni, köröndi, kovásznai, kölpényi, köpeczi, ikőröspataki, köszvényesremetei, középajtai, lemhényi, lisznyói, makfalvi, máréfalvi, marosvásárhelyi, márkodi, medeséri, mikházi, nagyajtai, nagysolymosi, nyárádtői, oklándi, oroszhegyi, pávai, selyei, sepsiszentgyörgyi, sóváradi, szárazajtai, szentháromsági, székelyudvarhelyi, szovátai, timafalvi, tusnádi, uzoni, vacsárcsii, vadadi, zaláni, zetelaki. — ld. Ajtai.
Kovácsi, andrásfalvi, farczádi, lisznyói, nagyajtai, oroszhegyi, székelyudvarhelyi, taploczai.
Kovásznai, kovásznai.
Kozma, albisi, feltorjai, gálfalvi, havadtői, kelementelki, kézdiszentléleki, kissolymosi, ravai, sepsiszentiványi, székesi, zabolai, zágoni.
Kökösi, kökösi.
Köles, gidófalvi.
Kölne, lemhényi.
Köllő, csomafalvi, gyergyószentmiklósi.
Kölönte, felsőcsernátoni.
Költő, kőrispataki.
Kőmives, bibarczfalvi, bözödi, gyergyócsomafalvi, székelyudvarhelyi.
Köncze, csíkszentgyörgyi.
Könczei, altorjai.
Köntés, árkosi.
Köntös, altorjai.
Köpeczi, jeddi, iköpeczi.
Körmöczi, nagyajtai.
Kőszeghi, csikpálfalvi, székelyudvarhelyi.
Kötő, nagysolymosi.
Kövesdi, havadi.
Kövér, árkosi, altorjai, czófalvi, gyergyószentmiklósi.
Krakai, esztelneki.
Kristó, ld. Christo.
Kristóf, újfalvi.
Kun v. **Kuún,** bágyoni, kaáli, kézdimartonosi, kézdipolyáni, osdolai nemes és gróf.
Kupás, szentábrahámi.
Kustos, felsőcsernátoni.
Kuti, (régebben: **Hidegkuti)** szentgericzei.
Kuthi, sepsiszentgyörgyi, uzoni.
Künnle, szentkatolnai.
Küs, árkosi.
Küspál, szentiványi.
Lacz, csíkbánkfalvi.
Laczók, ilyefalvi.
Ladó, csíkmadarasi, delnei.
Lajos, baróti, farczádi, taploczai.
Lakatos, csíkszentmihályi, szövérdi, székelyudvarhelyi, marosvásárhelyi. — ld. Balogh.
László, aldobolyi, alsócsernátoni, angyalost, besenyői, bikfalvi, czófalvi, csatószegi, csíkszentimrei, farkaslaki, gegesi, gelenczei, gyergyóalfalvi, ikafalvi, jánosfalvi, kászonjakabfalvi, remetei, szentháromsági, szentléleki, szovátai, osdolai, torboszlói, torjai, vadasdi, zágoni.
Lászlóffi, rákosi.
Lázár, csíkcsicsói, csíkszentléleki, csíkszenttamási, csíkrákosi, csíktaploczai, dálnoki, farczádi, gyala-r kutai, nemes, báró és gróf, kadácsi, mezőmadarasi, nagyajtai, lövétei, szárhegyi nemes és gróf, szentmiklósi, szeredaszentannai, osdolai, siménfalvi, vacsárcsii, vágási.
Lencz, városfalvi.
Lengyel, altorjai, felei, hilibi, kissolymosi.
Lengyelfalvi, lengyelfalvi.
Lemhényi, lemhényi.
Lestyán, csíkszentkirályi.
Lénárt, barátosi, kaáli, osdolai, pávai.
Létai, aranyosrákosi.
Lévai, altorjai, kissolymosi.
Lippai, bolgárfalvi, felsőszentmihályfalvi.
Literati, alsószentmihályfalvi, bodoki, csekefalvi, csíkszentimrei, dályai, felsőszentmihályfalvi, gidófalvi, kénosi, középajtai, marosszentimrei, ménasági, nagybölöni, tamásfalvi, vajai, vásárhelyi.
Lókodi, homoródszentmártoni.
Losonczi, rétyi.
Lovász, keresztúrfalvi, kissolymosi.
Lőrincz, altorjai, dályai, farkaslaki, felsőcsernátoni, göröcsfalvi, lemhényi, mindszenti, oláhfalvi, pákéi, sófalvi, szentkirályi, szentmiklósi, székelykeresztúri, szombatfalvi, újszékelyi, uzoni, zetelaki.
Lőrinczfi, újszékelyi.
Lőrinczi, dálnoki, sófalvi, szentábrahámi.

Lőte, ilyefalvi.
Luka, imecsfalvi.
Lukács, bikafalvi, borosnyói, futásfalvi, havadtői, karczfalvi, kászonfelsőfalvi, lemhényi, magyarósi, máréfalvi.
Lukácsffi, nagyküküllőfalvi.
Lukácsi, böződújfalvi, szentmiklósi.

Madaras, abodi, kibédi.
Madarasi, mezőmadarasi.
Madarász, csomafalvi, szentmiklósi.
Madoczai, gidófalvi.
Magh, homoródszentmártoni, homoródszentpáli.
Magos, dálnokl.
Magyar, csíkszentgyörgyi, kovásznai.
Magyari, alsócsernátoni, farkaslaki, jeddi, kissolymosi, mezőmadarasi, nagyajtai, nagysolymosi, szentháromsági, udvarhelyi.
Magyarósi, nagyborosnyói, sóváradi.
Mahuly, rákosi.
Major, keresztúrfalvi, teleki.
Mák, udvarfalvi.
Makai, galambodi, mezőmadarasi.
Makó, futásfalvi, teleki,
Maksai, nyárádtői.
Markó, olaszteleki.
Marosi, siménfalvi.
Maróthy, dobófalvi, rugonfalvi.
Marton v. Márton, berei, bethlenfalvi, csíkcsekefalvi, csíkkozmási, csíkszentkirályi, csíkszentsimoni, dálnoki, farkaslaki, felei, futásfalvi, gyergyószentmiklósi, homoródalmási, kilyénfalvi, kisgalambfalvi, küsmődi, léczfalvi, maksai, márkodi, ménasági, taploczai, tarcsafalvi, oláhfalvi, olaszteleki.
Martonosi, keresztúrfalvi.
Matkó, kézdivásárhelyi.
Maurer, ürmösi.
Mácsa, felsőcsernátoni.
Mágori, kézdivásárhelyi.
Májai, májai.
Mándoki, gyergyóalfalvi.
Máriaffi, maksai, nyárádtői.
Márk, egerpataki, középajtai, sepsiszentgyörgyi, szentmiklósi, uzoni.
Márkodi, jeddi, gálfalvi.
Márkos, csíkpálfalvi, csíkvárdotfalvi, gelenczei, nagyernyei, nyárádtői, rétyi, sepsiszentiványi.
Márkosfalvi, miklósfalvi.
Márkus, taploczai.
Mártonfi, oláhfalvi.
Mártonffi, csíkszentgyörgyi.
Mártzi, sepsiszentgyörgyi.
Mátéffi, albisi, göröcsfalvi, havadi, kissolymosi, szentegyházasoláhfalvi, újfalvi, zabolai.
Máthé, abásfalyi, albisi, bikafalvi, bikfalvi, csíkszentmihályi, dálnoki, eresztevényi, fotosi, havadi, hódosi, homoródalmási, homoródoklándi, karczfalvi, köszvényesremetei, maksai, náznánfalvi, oroszhegyi, polyáni, szentegyházasoláhfalvi, tekerőpataki, vacsárcsii, vargyasi, zabolai, zetelaki.
Máthé v. **Szűts,** szépvizi.
Mátis, hatolykai, kézdiszentléleki.
Mátyás, bikfalvi, bodoki, csegezi, farkaslaki, kászonimpérfalvi, kézdialmási, pálfalvi, pávai, szentábrahámi.
Mátyási, nyárádszeredai.
Mátyus, kézdiszentléleki, kibédi, sófalvi.
Medeséri, kőrispataki.
Medgyes, nyárádszentimrei.
Medve, dálnoki, mezőmadarasi.
Mengecz, köszvényesi.
Menyhárt, csatószegi, gelenczei, nyárádszeredai, szombatfalvi, újszékelyi.
Meszes, felsőszentmihályfalvi.
Mezei, gyergyóalfalvi, harasztosi, sóváradi, székelyudvarhelyi, zágoni.
Mérges, sepsiszentgyörgyi.
Mészáros, kézdiszentléleki, mezőmadarasi, székelyvásárhelyi, szentábrahámi, osdolai.
Mihácsa, lemhényi.
Mihálcz, aldobolyi, altorjai, csíkszentsimoni, dálnoki, gelenczei, ilyefalvi, kovásznai, pávai.
Mihály, árkosi, csíkkozmási, csíkszentkirályi, csíkszentsimoni, gyergyóalfalvi, gyergyószentmiklósi, kézdipolyáni, lengyelfalvi, léczfalvi, lövétei, malomfalvi, nagygalambfalvi, szárhegyi, szentmiklósi, tusnádi, újfalvi, zoltáni.
Mihályfi, bétai.
Mihályi, kászonjakabfalvi.
Mikándi, mádéfalvi.
Mike, altorjai.
Mikes, fenyédi, papolczi, várdotfalvi, zabolai nemes és gróf, zágoni.
Miklós, agyagfalvi, betfalvi, bethlenfalvi, csíkcsekefalvi, dálnoki, fancsali, gagyi, homoródalmási, homoródszentmártoni, kobátfalvi, lemhényi, lövétei, mádéfalvi, ménasági, miklósvári, oklándi, sepsiszentgyörgyi, szentléleki, szépvizi, teikerőpataki, zabolai.
Miklósfalvi, miklósfalvi.
Mikó, bodoki, bölöni, hídvégi nemes és gróf, malomfalvi, oltszemi, zsögödi.
Mikola, csíkborsovai, göröcsfalvi, ótordai.
Miriszlai, vajai.
Miske, andrásfalvi, székelykocsárdi.
Moczár, csicsói.
Mohai, dersi.
Mohácsi, felsősinfalvi.
Molnár, alsócsernátoni, bándi, csíkszenttamási, fenyédi, havadi, kézdivásárhelyi, kilyéni, léczfalvi, makfalvi, nagybaczoni, szotyori, zetelaki.
Molnos, köröndi, magyarandrásfalvi, nagyajtai.
Molnosi, sepsiszentkirályi.
Mónos, zetelaki.
Moréh, szenterzsébeti.
Móricz, sepsiszentgyörgyi.
Mósa, nagyernyei.
Mózes, szenterzsébeti.
Morvai, bágyoni, kövendi.
Muszka, marosszentkirályi.
Mükös, fenyédi.

Nagy, abodi, agárdi, agyagfalvi, aldobolyi, alsószentmihályfalvi, altorjai, atosfalvi, árvátfalvi, baczkamadarasi, baczoni, bándi, bágyoni, bedei, bérei, bethlenfalvi, bibarczfalvi, bikafalvi, bölöni, böződi, csávási, csegezi, csíkdelnei, csíkfalvi, jcsíkrákosi, csíkszentgyörgyi, csíkszentdomokosi, csíkszenttamási, csokfalvi, dálnoki, dályai, dersi, erdőszentgyörgyi, fancsali, farczádi, farkaslaki, felajtai, felsőszentmihályfalvi, feltorjai, gelenczei, gidófalvi, göcsi, hagymásbodoni, harasztkereki, hatolykai, havadi, homoródalmási, homoródoklándi, ilenczfalvi, ilyefalvi, jásfalvi, jobbágytelki, kaáli, kászoni, káposztásszentmiklósi, kebelei, kercsedi, keresztúrfalvi, kénosi, kézdivásárhelyi, kibédi, kilyéni, kocsárdi, köröndi, kökösi, körösi, kőröspataki, köpeczi, köszvényesremetei, kövendi, középajtai, lisznyói, lőrinczfalvi, lukafajvi, makfalvi, marosszeredai, ménasági, mihályfalvi, mikházi, nagyajtai, nagybaczoni, nagybölöni, nagyernyei, nyujtódi, olaszteleki, paniti, pálfalvi, rákosi, remetei, rétyi, tigmányi, sámsondi, sárfalvi, sepsikröspataki, sepsiszentgyörgyi, sepsiszentiványi, sinfalvi, sóváradi, szárazajtai, szárhegyi, szentgericzei, szentháromsági, szentmihályi, székelyudvarhelyi, székesi, szotyori, torboszlói, tusnádi, újfalvi, vadadi, vajai, zaláni, zetelaki.
Nyári, csíkfalvi.
Nyelem, lemhényi.
Nemes, altorjai. bándi, besenyői, cserefalvi, csokfalvi, fiatfalvi, hid-

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Ugron-uradalom Szombatfalván.
(Dávid gyüjt.)

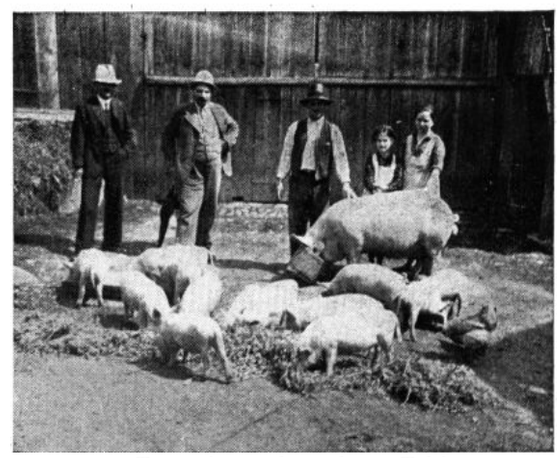

Tizennégy malacos koca, Tekén.
(Anghi gyüjt.)

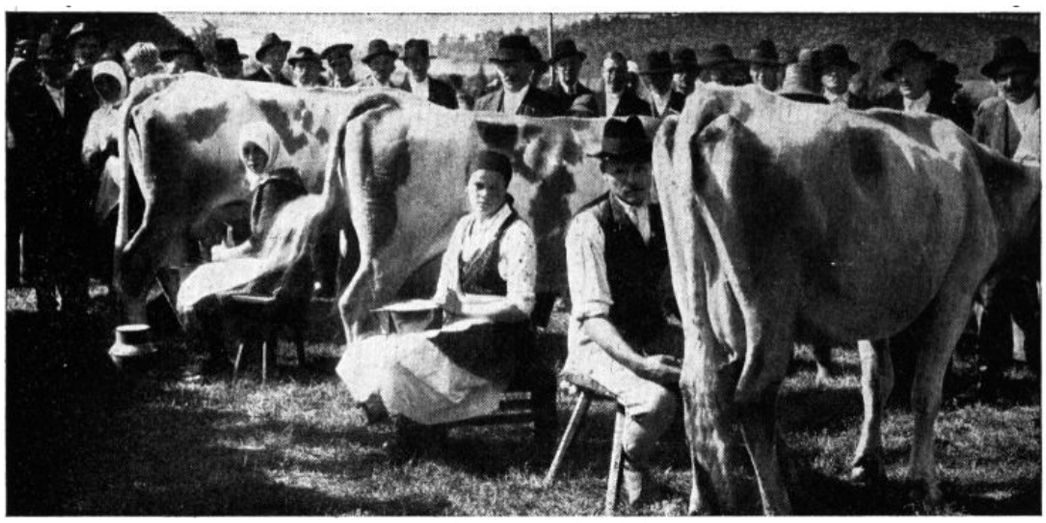

Fejőverseny Lukafalván.
(Anghi gyüjt.)

Aratás Vajdaszentivánon id. Palkó Gyula gazdaságában. (Helter felv.)

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Falurészlet Magyarhermányból.

(Dávid gyüjt.)

Szállás a Hargita fennsíkon.

(Bányai felv.)

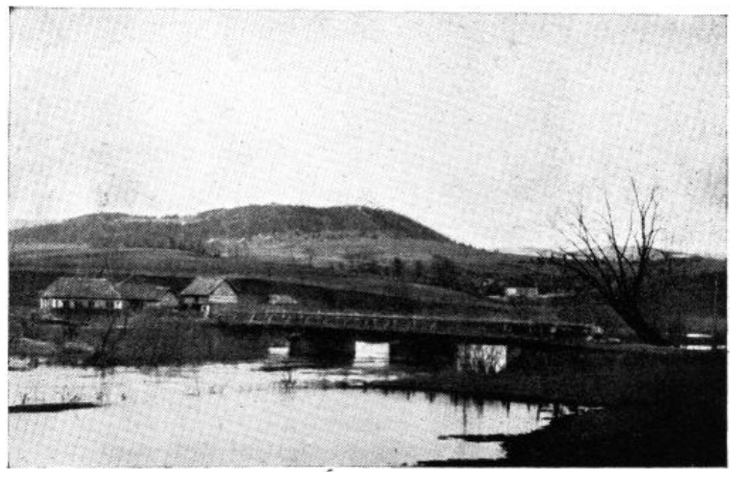

Ólt hídja.

(Bányai felv.)

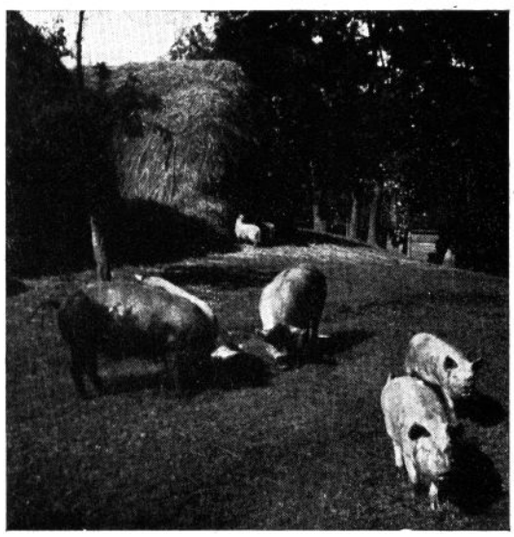

Csűrkert Sepsiben.

(Harkó felv.)

Takarás Magyarhermányban.

(Dávid gyüjt.)

végi nemes és gróf, malomfalvi, nagyajtai, nagyernyei, oltszemi, szentistváni, szentiványi, tordátfalvi.
Nyerges, fiatfalvi, nagyborosnyói, sepsiszentgyörgyi.
Németh, homoródszentpáli, ilyefalvi, vargyasi.
Némethi, városfalvi.
Nyiredi, nagyajtai.
Nyiró, mindszenti.
Nyirő, székelyudvarhelyi.
Nyujtódi, alsóboldogasszonyfalvi, keresztúrfalvi, nyujtódi, rugonfalvi, szentdemeteri.

Okos, csíkszentgyörgyi, ménasági.
Olasz, ilyefalvi. — ld. Biális.
Oláh, csomafalvi, gyergyóújfalvi, kölpényi, kövesdi, lövétei, márkosfalvi, zágoni.
Olosz, máréfalvi.
Olti, márkosfalvi.
Orbán, csíkvárdotfalvi, felvinczi, gidófalvi, homoródalmási, kibédi, lengyelfalvi nemes és báró, lövétei, márkosfalvi, oroszhegyi, székelyudvarhelyi.
Orbai, kézdiszentléleki.
Orbók, kökösi.
Ormányi, ábrahámfalvi.
Orosz, ditrói.
Oroszhegyi, oroszhegyi.
Osvát v. **Osváth,** bethlenfalvi, bi~ barczfalvi, havadi, hilibi, homoródkarácsonfalvi, kovásznai, malomfalvi.
Óvári, gidófalvi.
Ózdi, bögözi, gálfalvi, szentháromsági.
Ördög ld. **Eördögh.**
Ötvös ld. **Eötvös.**
Paál, baróti.
Pais, kézdialmási, vajai.
Pajor, baróti.
Pakó, hatolykai.
Pakot, Farkaslaki, szentléleki.
Palatka, magyarzsákodi.
Palkó, csíkszenttamási, gelenczei, nagysolymosi.
Palló, matisfalvi.
Paniti, baczkamadarasi, nagysolymosi.
Pap v. **Papp,** alsócsernátoni, bándi, csernátfalvi, dersi, hatolykai, kézdivásárhelyi, lemhényi, máréfalvi, nagysolymosi, száldobosi, székelyudvarhelyi.
Papolczi, csíkfalvi, csíkszentmártoni.
Paskó, bereczki.
Patakfalvi, énlakai, patakfalvi.
Pataki, kőröspataki, sepsiszentgyörgyi, tófalvi.
Pathó, koronkai.
Patkó, rákosi.
Patkós, szentgericzei.
Pákéi, pákéi.
Pál v. **Páll,** ámádéfalvi, alsócsernátoni, barátosi, bereczki, bethlenfalvi, bikafalvi, bodoki, boldogasszonyfalvi, csatószegi, csíkszentkirályi, csikszentmihályi, csíkrákosi, csomafalvi, dálnoki, dersi, firtosváraljai, futásfalvi, gyergyószentmiklósi, hatolykai, havadi, havadtői, kézdipolyáni, kilyénfalvi, lövétei, malomfalvi, ménasági, polyáni, remetei, siklódi, szentkatolnai, szentléleki, szovátai, szövérdi, oroszhegyi, tusnádi, újfalvi, vadasdi, vargyasi.
Pálbíró, kökösi.
Pálfalvi, pálfalvi.
Pálffy, andrásfalvi, csicsói, gagyi, szovátai, tarcsafalvi, tordátfalvi, várfalvi.
Pálfalvi, andrásfalvi, szovátai.
Pálhegyi, vágási.
Pál-János, bikfalvi.
Pál-Miklós, zabolai.
Pálosi, székelyudvarhelyi.
Pánczél, albisi.
Pánkotai, alsószentmihályfalvi.
Pápai, csávási, galambodi.
Pásztor, bágyoni, bándi, havadi, kányádi, kissolymosi.
Pázsint, magyarzsákodi.
Pávai, sámsondi.
Pelbárth, besenyői.
Pente, újszékelyi.
Pete v. **Pethe,** buzaházi, nyárádtői, paniti.
Petke, ilyefalvi.
Petki, csíkcsicsói, dersi nemes és gróf.
Pető v. **Pethő,** angyalost, csittszentiváni, felfalvi, feltorjai, hermányi, karácsonfalvi, káposztásszentmiklósi, nagyajtai.
Petres, csíkszentgyörgyi, tusnádi.
Petri, marosszeredai.
Petró, bögözi.
Petröczi, felsőszentmihályfalvi.
Péchi, szenterzsébeti.
Péntek, felsőszentmihályfalvi.
Pénteki, lemhényi.
Pénzes, vásárhelyi.
Péter, albisi, aldobolyi, ámádéfalvi, árkosi, atyhai, bánkfalvi, bikafalvi, csibai, csíkjenőfalvi, csíkszentdomokosi, csíkszentkirályi, csíkszentmártoni, csittszentiváni, dálnoki, etédi, gyergyószentmiklósi, lemhényi, mindszenti, nagyajtai, oláhfalvi, oroszhegyi, sepsiszentkirályi, székelyudvarhelyi, szépvizi, vacsárcsii.
Péterffi, árkosi, csatószegi, gagyi, kibédi, kőrispataki, magyarosi, medeséri, nagyajtai.
Pilátos v. **Pilátus,** dálnokl.
Pintér, zabolai.
Pipei, bözödújfalvi.
Piros, malomfalvi.
Piroska, pálfalvi.
Pócs, homoródalmási.
Póka, siménfalvi.
Pókai, káposztásszentmiklósi, zsögödi.
Pokol, sepsiszentgyörgyi.
Polgár, szentmiklósi.
Polus, szentkatolnai.
Polyák, székelyfalvi.
Ponta, bándi.
Pontos, bándi.
Porka, örményesi.
Porkoláb, hatolykai, városfalvi.
Pormidi, újszékelyi.
Poson, barátosi, jeddi, papolczi.
Posoni, csokfalvi, somosdi.
Pótsa, hatolykai.
Potyó, csíkkozmási, csíkszentmártoni, lemhényi.
Pósa, atyhai.
Porsolt, barátosi.
Posgai, felfalui.
Porzoló, alsócsernátoni.
Pribék, telekfalvi.
Puskás, ditrói.
Pünkösti, uzoni.
Püspöki, káposztásszenitmiklósi.

Radó, harasztosi.
Rarai v. **Raraj,** árkosi, csokfalvi.
Ravai, somosdi.
Ravasz, korondi, tusnádi.
Rácz v. **Rátz,** harasztkereki, homoródkarácsonfalvi, kézdipolyáni, kiskantafalvi, léczfalvi.
Rád, nagyajtai.
Rádai, betfalvi.
Ráduly, csíkmádéfalvi.
Rákosi, aldobolyi, alsócsernátoni, felsőcsernátoni, hagymásbodoni, ilyefalvi.
Ráncz, csíkrákosi.
Rápolthy, fülei, peselneki, székelyudvarhelyi.
Ráposi, székelyudvarhelyi.
Rázó, homoródalmási.
Rend, szabédi.
Rettegi, kézdipolyáni.
Reznek, középajtai.
Réta, lőrinczfalvi.
Réti v. **Réthi,** altorjai, gálfalvi, gyergyószentmiklósi, kibédi, lemhényi, pávai, szentmiklósi.
Részegh, csíkcsekefalvi, csíkszentmártoni.
Rhédey, erdőszentgyörgyi, nemes és gróf.
Rigmányi, rigmányi.
Rigó, homoródarmási.
Roffain, tusnádi.
Rókái, gyergyócsomafalvi.
Román, kézdiszentléleki.
Ros, sepsiszentgyörgyi.
Rósa, szentléleki.
Rosnyai, székelyudvarhelyi.

Sala, agyagfalvi, énlakai, paniti.
Salad, kibédi.
Salamon, csíktaploczai, csjkvárdotfalvi, ménasági, szentiványi, rétyi.
Salati, agyagfalvi, homoródkarácsonfalvi.
Salatia, köpeczi.
Sandi, futásfalvi.
Sas v. **Sass,** gagyi, rugonfalvi, sepsiszentgyörgyi.
Sáfári, mezőbándi.
Sámbokréty, székelyudvarhelyi.
Sámuel, bözödújfalvi.
Sándor, agyagfalvi, ámádéfalvi, bözödújfalvi, csíkszentdomokosi, csíkszentimrei, csíkszentmihályi. csiktaploczai, dályai, décsfalvi, farczádi, homoródjánosfalvi, jánosfalvi, kadicsfalvi, karczfalvi, kénosi, lókodi, nagygalambfalvi, oláhfalvi, pákéi, sárfalvi, szentléleki.
Sántha, csicsói, csíkcsekefalvi, csíkkozmási, csíkszentimrei, csíktusnádi, nagyernyei, lisznyói, siménfalvi, sóváradi, osdolai.
Sárdi, székelykeresztúri.
Sárkány, esztelneki, ilenczfalvi.
Sárosi, csíkrákosi, nagyernyei, szentlászlói.
Sáska, zágoni.
Sebe, martonosi, sóváradi, vargyasi.
Sebesi, bolgárfalvi, dersi.
Sebestyén, angyalosi, bándi, fancsali, gidófalvi, homoródalmási, kökösi, köpeczi, malomfalvi, zetelaki.
Sebők, zetelaki.
Selester, kökösi.
Selye, szentmiklósi.
Semjén, ld. Simén.
Sennyes, bölöni.
Seprődi, kibédi, kőrispataki.
Sepsi, martonfalvi, vajai.
Serester, szemerjai.
Sete, szentkatolnai.
Séra, ilyefalvi, zaláni.
Sértő, nagyajtai.
Sidó, angyalosi, bölöni, zágoni.
Sigér v. **Syger,** baczkamadarasi, szentlászlói.
Sigmond, alsócsernátoni, alsószentmihályfalvi, étfalvi, gálfalvi, kilyéni, kökösi, lemhényi, makfalvi, rugonfalvi. — ld. Zsigmond.
Siket, csikdelnei.
Siklódi, bözödújfalvi, márkodi.
Sikó, bölöni, futásfalvi, nagyernyei, paniti.
Silester, sepsiszentgyörgyi.
Silló, bölöni, csicsói, lengyelfalvi.
Silvester, kibédi, tarcsafalvi. — ld. Sylvester.
Sylvester, alsócsernátoni, komollói, sepsiszentgyörgyi, szemerjai, szeredai.
Silye, ilyefalvi, lövétei.
Simándi, csegezi, kercsedi.
Simén, bethlenfalvi, dobófalvi, kadácsi, keresztúrfalvi, nagykedei.
Siménfalvi, egerszegi, siménfalvi.
Simó, bethlenfalvi, bögözi, bözödújfalvi, csíkszentgyörgyi, farczádi, kissolymosi, újfalvi.
Simon, bethlenfalvi, bibarczfalvi, delnei, etédi, felvinczi, kökösi, nagysolymosi, polyáni, vacsárcsii, vadasdi.
Simonfi, bágyoni, besenyői, gegesi, kibédi, marosvásárhelyi.
Sípos, gálfalvi, léczfalvi, maroskeresztúri, márkosfalvi, martonosi, nagysolymosi, rigmányi, somosdi, vadasdi.
Soó, berei, köszvényesi.
Soós, ákosfalvi, bándi, bergenyei, homoródoklándi, köszvényesi, marosvásárhelyi, vargyasi.
Sófalvi, etédi, sófalvi.
Sója, szentmiklósi.
Solymosi, székelyudvarhelyi.
Sólyom, feltorjai, gyergyóújfalvi, kézdipolyáni, szabédi.
Som, egerpataki.
Sombori, marosvásárhelyi, zetelaki.
Somi, felsőszentmihályfalvi.
Somlyai, csíksomlyói.
Somodi, etédi, dálnoki, somosdi.
Somogyi, alsószentmihályfalvi, bergenyei, dálnoki, sámsondi.
Sövér, gyergyóalfalvi.
Strucz, alsószentmihályfalvi.
Suba, gegesi.
Sugár, bardóczi.
Sükei, köröndi.
Sükösd, csíkszentgyörgyi, kisgörgényi, májai, márkodi, sepsiszentkirályi.
Sütő-Nagy, fiatfalvi, székelykeresztúri.
Szabadi, berei.
Szabó, alsószentmihályfalvi, altorjai, ámádéfalvi, árkosi, baczoni, barátosi, baróti, besenyői, bibarczfalvi, czófalvi, csekefalvi, cserefalvi, csíkbánkfalvi, csíkfalvi, csíkszentgyörgyi, csíkszentmártoni, csíkszentmihályi, csíkszenttamási, csokfalvi, dálnoki, feldobolyi, galambodi, gidófalvi, göcsi, gyer-, gyószentmiklósi, harasztkereki, hatolykai, hodgyai, homoródalmási, homoródkarácsonfalvi, kászonfelsőfalvi, kercsedi, kézdipolyáni, kézdivásárhelyi, kisgalambfalvi, kovásznai, kökösi, kőrispataki, kőröspataki, kövendi, magyarosi, marosszentimrei, marosvásárhelyi, márkosfalvi, nagyborosnyói, nagyernyei, oroszhegyi, oroszfalvi, pálfalvi, rétyi, sepsii, sepsiszentgyörgyi, sepsiszentkirályi, siménfalvi, szenterzsébeti, szentgericzei, szemerjai, szeredai, szépvizi, szotyori, újszékelyi, uzoni, vacsárcsii, vajai, vágási, várfalvi, vásárhelyi, zabolai, zaláni, zágoni, zetelaki, zsögödi.
Szabolcsi, uzoni.
Szacsva, ilyefalvi.
Szacsvai, esztelneki, léczfalvi, szacsvai.
Szakáts, szenterzsébeti.
Szakálos, atyhai.
Szalai, felfalvi, mezőmadarasi, siménfalvi.
Szálló, kézdipolyáni.
Szaniszló, felsőcsernátoni, nagygalambfalvi.
Szappanos, szentmihályfalvi.
Szathmári, barátosi, bikafalvi, marosvásárhelyi.
Szántó v. **Szánthó,** csíkszentimrei, fülei, márkosfalvi, náznánfalvi, kézdipolyáni.
Szász, albisi, bándi, bánkfalvi, baróti, bölöni, bözödi, csávási, felsőcsernátoni, iklandi, ilenczfalvi, ilyefalvi, kisfaludi, komollói, korondi, kövendi, lőrinczfalvi, makfalvi, malomfalvi, marosszentimrei, mészkői, sepsikőröspataki, siklódi, somosdi, szabédi, szemerjai, szentimrei, szentistváni, szentmiklósi, székelyudvarhelyi, szövérdi, udvarfalvi, vargyasi, zsögödi.
Szebeni, csíkszeredai.
Szederjesi, tarcsafalvi.
Szegedi, kisgörgényj, zetelaki.
Szegő, galambodi.
Szekeres, mezőbándi, mezőmadarasi, polyáni.
Szemere, csíkszentkirályi.
Szemerjai, szemerjai.
Szentannai, andrásfalvi, szentannai.
Szenttamási v. **Hajdu,** csíkszent tamási.
Szente, bolgárfalvi, szentléleki.
Szentes, ámádéfalvi, kisbaczoni, lemhényi.
Szentesi, alsószentmihályfalvi.
Szentgyörgyi, sepsiszentgyörgyi.
Szenti, székelyudvarhelyi.
Szent-Iványi, bethlenfalvi, csittszentiváni, sepsiszentiványi.
Szentkereszty, zágoni nemes és báró.
Szent-Királyi, sepsiszentkirályi, tamásfalvi.
Szentmihályi, oláhfalvi.
Szentmihályfalvi, szentmihályfalvi.
Szentpáli, homoródszentpáli.
Szerdahelyi, bözödújfalvi.
Szeredai, szentháromsági, szeredai.
Szél, harasztosi, nyárádtői.
Szél v. **Katona,** székelyudvarhelyi.
Széles, csíkszenttamási.
Szélyes, bétai.

Székely, ákosfalvi, alsószentmihályfalvi, bodosi, csíkrákosi, csíkszentimrei, csíktaploczai, dálnoki, feltorjai, gelenczei, havadi, kecseti, kézdiszentléleki, kibédi, kilyéni, kisfaludi, kisgörgényi, kölpényi, kövendi, lisznyói, makfalvi, malomfalvi, marosvásárhelyi, martonfalvi, márkosfalvi, mezőcsávási, paniti, pákéi, pálfalvi, pávai, peselneki, remetei, rétyi, siménfalvi, somosdi, szabédi, székelyudvarhelyi, szentkirályi, vargyasi, várdotfalvi, várfalvi, véczkei, veresmarti, zabolai.
Szép, bibarczfalvi, esztelneki, kézdibaksafalvi, sóváradi.
Szigyártó, marosvásárhelyi.
Szilágyi, ákosfalvi, kercsedi, sepsiszentgyörgyi, székelyudvarhelyi.
Szilvási, ilyefalvi.
Szilveszter, sepsiszentgyörgyi.
Szinte, sepsikőröspataki.
Szodorai, sepsii.
Szolga, oklándi, vargyasi.
Szombatfalvi, szombatfalvi.
Szombati, bözödújfalvi.
Szonda, kézdipolyáni, pákéi.
Szondi, homoródalmási.
Szopós, csíkszeredai.
Szotyori, szotyori.
Szőcs v. **Szőts,** dánfalvi, kászonfelsőfalvi, kézdivásárhelyi, kovásznai, körösi, nagyernyei, oláhfalvi, siménfalvi, sóváradi, szépvizi, uzoni, zetelaki.
Szőts v. **Szőtsi,** kézdivásárhelyi.
Szőke, bikfalvi, csíkbánkfalvi, csíkszentmártoni, csíkszentsimoni, gelenczei, magyarosi, zágoni.
Szőrcsei, pákéi, szőrcsei.
Szövérdfi v. **Szövérfi,** szövérdi, szövérdfalvi.
Szövérdi, keresztúrfalvi.
Szurdok, nagyborosnyói.
Szurkos, osdolai.
Szűcs, felsőcsernátoni, székelyudvarhelyi.
Takács, sófalvi.
Tamás, abodi, csíkcsekefalvi, csíkjenőfalvi, csíkszentdomokosi, csíkszentkirályi, csíkrákosi, csomortáni, farkaslaki, felsőcsernátoni, kászonújfalvi, kézdibaksafalvi, sepsiszentiványi, szászfalusi, szentkirályi, szentmiklósi, máréfalvi, pákéi, tamásfalvi.
Tamásfi, zetelaki.
Tamásfalvi, tamásfalvi.
Tamási, ákosfalvi, bözödi, csíkmindszenti, csíkszentkirályi, hodgyai, náznánfalvi.
Tana, bölöni, uzoni.
Tankó, csíkszépvízi, ilyefalvi, malomfalvi, marosszentimrei, osdolai.
Tar, csegezi, dombrói.
Tarcsafalvi, tarcsafalvi, szentmihályfalvi.
Tarsoly, torjai.
Tasnádi, kökösi.
Táke, baróti.
Tályai, székelykocsárdi.
Tánczos, barátosi, csíkszentgyörgyi, csokfalvi, vadasdi.
Tegzes, rugonfalvi.
Tegző, árkosi.
Teke, vajai.
Telegdi, agyagfalvi.
Telekfalvi, szentkirályi.
Teleki, dálnokl.
Tesán, kovásznak
Técsi, berei.
Téglási, székelyudvarhelyi.
Tholdalagi, gelenczei és nagyercsei előnévvel gróf, koronkai, szentbenedeki.
Thoroczkai, lázárfalvi, szenterzsébeti.
Tibád, kadicsfalvi.
Tibáld, kőröspataki.
Tiboldi, kőrispataki, tiboldi.
Tóású, bögözi.
Tobi, bánkfalvi, szentgyörgyi.
Tóbiás, kézdiszentléleki.
Tók, kökösi.
Toókos, lövétei, nagybaczoni.
Tolnai, szentlászlói.
Tolvaly, jobbágytelki.
Tombold, bergenyei, szolokmai.
Tomok, kökösi.
Tompa, kisborosnyói.
Tompai, demeterfalvi.
Torbók, kurtapataki.
Tordai v. **Thordai,** marosvásárhelyi.
Torjai, felsőcsernátoni.
Torna, fiatfalvi.
Tornai, zetelaki.
Tót v. **Tóth,** alsószentmihályfalvi, árkosi, bándi, barátosi, besenyői, jobbágyfalvi, karácsonfalvi, kecseti, kézdivásárhelyi, kovásznai, lemhényi, maksai, marosszentgyörgyi, mogyorósi, nyárádszentlászlói, nyárádszeredai, sinfalvi, sófalvi, sóváradgyai, tekerőpataki, udvarhelyi, új falvi, zaláni.
Tőke, csomafaívi, kézdivásárhelyi, marosvásárhelyi.
Tőkés, magyarosi, szentháromsági, torboszlói.
Tőkési, veresmarti.
Tölgyes, bikfalvi.
Tömösi, oláhfalvi.
Török, adorjáni, altorjai, bágyi, csíkszentmihályi, décsfalvi, farkaslaki, felsősinfalvi, futásfalvi, jobbágyfalvi, harasztosi, hódosi, kadicsfalvi, kebelei, kiskászoni, kőrispataki, márkosfalvi, várdotfalvi.
Tősér, máréfalvi.
Tötöri, aranyosrákosi, felsősinfalvi.
Tövisi, hagymásbodoni.
Trink vargyasi.
Trombitás, vajai.
Trufán, havadtői.
Thuri, gyergyóalfalvi, tamásfalvi.
Turóczi, kézdivásárhelyi.
Tusa, martonfalvi.
Tusnádi, jánosfalvi.
Tuson, kurtapataki.
Tuzson, kézdipolyáni.

Udvarhelyi, szentmihályfalvi.
Ugron, ábránfalvi, kovásznai, szentmihályi.
Ujfalvi, csejdi, mezőkövesdi.
Ukichevich, kebeleszentiváni.
Ungvári, veresmarti.
Uzoni, uzoni, városfalvi.
Ürmösi, musnai.
Ütő, egerpataki, nagysolymosi, sepsiszentiványi.

Vadadi, iklandi.
Vadasdi, erdőszentgyörgyi.
Vadász, csekefalvi.
Vagyas, várfalvi.
Vajda, alsócsernátoni, alsószentmihályfalvi, berei, bergenyei, bikfalvi, farczádi, gelenczei, kölpényi, léczfalvi, sepsiszentgyörgyi, pávai, zágoni.
Vaja, pávai.
Vajai, baczkamadarasi, berekeresztúri, vajai.
Vajna, kovásznai, szabédi, pávai, zabolai, zágoni.
Valoncz, kézdiszentléleki.
Vardó, barátosi.
Varga v. **Vargha,** bándi, bögözi, bözödi, csíkszentléleki, csíkszentmihályi, csokfalvi, étfalvi, havadtői, keresztúrfalvi, kibédi, kovásznai, kölpényi, lemhényi, rákosi, sárfalvi, selyei, somosdi, sóváradi, szentábrahámi, szentmihályi, vargyasi, zsögödi.
Vargyas, sükőfalvi.
Vargyasi, bözödújfalvi.
Vas v. **Vass,** bözödi, csittszentiváni, esztelneki, dályai, gelenczei, gyéresi, homoródjánosfalvi, kőröspataki, makfalvi, malomfalvi, martonosi, medeséri, nagyajtai, rigmányi, somosdi, sóvárdi, szentsimoni, vajai.
Vaska, dálnoki, kálnokl.
Vasmathi, csíkszentmihályi.
Vastagh, alsótorjai.
Vata, csomortáni.
Vatai, zaláni.
Vágási, vágási.
Ványolós, ménasági.
Váradi, csíkszentmihályi, szárazajtai.
Várallyai, küsmődi.
Várhegyi, czófalvi, léczfalvi, rétyi.
Várhelyi, léczfalvi.
Vári, küsmődi.

Váró, bágyoni.
Város, sóváradi.
Vásárhelyi, kézdivásárhelyi, sepsiszentgyörgyi, ld. Borok.
Veres v. **Veress,** árikosi, csíkcsekefalvi, csíkdelnei, csíkszentgyrögyi, csíkszerrtléleki, csíkszentsimoni, csíktaplóczai, dálnoki, dersi, erdőszentgyörgyi, farnosi, felei, gelenczei, kézdipolyáni, kőröspataki, kövendi, maksai, márkosfalvi, ménasági, mogyorósi, sepsiszentkirályi, szárhegyi, remetei, várdotfalvi, zágoni, zoltáni.
Verő, ámádéfalvi.
Végh, felsőcsernátoni.
Vékás, szentkirályi.
Vén, kovásznai.
Vida, pákéi.
Vikárius, sepsikőrispataki.
Vincze, atyhai, csíkszentmihályi.
Virágh, csíkszentsimoni.
Vitályos, gidófalvi.
Vitéz, kászonújfalvi.
Vizi, altorjai, csíkjenőfalvi.
Voloncs, kézdiszentléleki.
Vonczi, ilyefalvi.

Zab, vásárhelyi.
Zajzon v. **Zayzon,** ilyefalvi, rétyi, sepsiszentgyörgyi, uzoni.
Zakariás, teleki.
Zantbler, alsócsernátoni.
Zalay, szentkatolnai.
Zarka, lukafalvi.
Zavar, csíkmadarasi.
Zágoni, égéi, dályai, zágoni.
Zebed, középajtai.
Zeke, nagygalambfalvi.
Zeleméri, náznánfalvi.
Zokol, baczkamadarasi.
Zóllya, bágyi, recsenyédi.
Zólyomi, földvári, galambodi, veresmarti.
Zoltán, dályai, laborfalvi, sepsiszentiványi, zoltáni.
Zoltáni, étfalvi.
Zonda, ilyefalvi, kézdipolyáni, szotyori.
Zongor, kölpényi.
Zsögön, osdolai.
Zöld, ilyefalvi, kézdiszentléleki, mádéfalvi, mezőmadarasi, paniti.

Zsigmond, alsócsernátoni, felsőfalvi, kilyéni, makfalvi, oroszhegyi, székelyszállási, ld. Sigmond.

D. Biás István.

A Székelyföld irodalma.

A részletes tanulmányozásra szolgáló összefoglaló irodalom megjelent a *Székely Nemzeti Múzeum Emlékkönyvében* (1929 Sepsiszentgyörgy). Az azután következő irodalom a megjelenése sorrendjében van állandóan ismertetve a *Székely ség* c. folyóiratban (Szerkeszti Bányai János geológus tanár, Székelyudvarhely), amelynek a célja tisztán csak a Székelyföld és népének az ismertetése az Orbán Balázs által megkezdett nyomdokon.

Jó összefoglalást nyujt a természeti viszonyok kritikai ismertetése szempontjából a Székelység melléklete. gyanánt megjelent *„A Székelyföld természeti kincsei és csodás ritkaságai”* c. munka a szerkesztő legújabb! kutatásainak a feltüntetésével (224. l., I. kötet). E munka tárgycsoportok szerint foglalkozik a Székelyfölddel, de a részletes tárgymutató, személynevek és a helynevek jegyzéke alapján, mint egy jó székelyföldi lekszikon használható!

Néhány fontosabb művet és cikket az alantiakban Kertész János dr állított össze:

Könyvek.

Asztalos Miklós: A székelyek őstörténete településükig. Kolozsvár: Erdélyi Múzeum Egyesület, 1933. 21 l.
Asztalos Miklós: Erdély története. Bp.: Erdélyi Férfiak Egyes. 1936.
Aldor Imre: Erdély aranykora. Bp.: Franklin, 1877. 112 l.
Balogh Pál: Erdély népfajai s a székely kérdés. Kolozsvár, 1903. 44 l.
Barabás Samu: Székely oklevéltár. 1219—1776. Bp.: Akadémia, 1934. 490 l.
Bándy Mária&Vámszer Géza: Székely táncok. Cluj-Kolozsvár: Szerzők, 1937. 126 l.
Benedek Elek: Székelyföldi mondák és mesék. Bp.: Athenaeum, 1913. 101 l.
Benkő Károly: Csik, Gyergyó és Kászon. Kolozsvár: Stein, 1853. 163. l.
Berecz Gyula: A székely kultúra és a székely főspán. Bp.: Markovics, 1893. 14 l.
Bikfalvy K.: Az erdélyi sósfürdőkről. Bp. 1898. 14 l.
Boga Lajos: Székelyföld történetírója a 17. században. Értekezések a magyar művelődéstörténet korából. Kolozsvár: Ajtay, 1914. 81 l.
Bözödi György: Székely bánja. Bp.: MEFHOSz, 1940. 323 l.
Buday György és Ortutay Gyula: Székely népballadák. Bp.: Egyetemi nyomda, é. n. 312 l.
Czinyéry Barna: Pusztuló Erdély, pusztuló magyarság. Miskolc Kálvin Szövetség, 1931. 20 l.
Dobranszky Péter: Emlékhangok a Székelyföldről. Bp. 1875. 139 l.
Dorner Béla: Székelyföldi esetek. Erdélyi gazdasági emlékek. Bp.: Stádium, 1940. 100 o.
Erdélyi L.: A székelyek története. Brasov, 1921.
Galgoczy K.: A székelykérdés. Értekezések a társadalomtudományok köréből. Bp. 1874. 23 l.
Haáz Ferenc: Egy székely falu öltözete. Kolozsvár: Minerva, 1929. 13 l.
Hankó Vilmos: Székelyföld. Bp.: Lampel, 1896. 350 l.
Hankó Vilmos: Székelyföld fürdői és ásványvizei. Bp.: Toldi, 1903. 136 l.
Hankó Lajos: A, székely ásványvízipar fellendülésének feltételei. Kolozsvár: Ajtai, 1902. 41 l.
Herbich Ferenc: A székelyföld földtani és őslénytani leírása. Bp.: Kilián, 1878. 304 l.
Herbich Ferenc: A székelyföld földtani térképe.
Hermann Antal: A hegyek kultusza Erdély népeinél. Kolozsvár: Szerző, 1893. 70 l.
Hoffmann Géza: A székelyföld kincsei. Sepsiszentgyörgy, 1901. 48 l.
Horváth Jenő: Erdély története. Bp.: Szent István Társ., 1939. 173 l.
Imets F. Jákó: Hun nyomokon a székelyföldi hely és családnevekben. Bp.: Szt. István Társ., 1897. 56 l.
Jakab Elek: Királyföldi viszonyok ismertetése. Pest, Heckenast, 1871—76.
Jakabffy Ejemér: Erdély statisztikája. Lugos: Magyar Kisebbség, 1923. 143 l.
Jancsó Benedek: Erdély története. Kolozsvár: Minerva, 1931. 387. l.
Jankó János: A kalotaszegi és erdélyi magyarságról. Kolozsvár: Erdélyrészi Kárpát Egyes., 1892. 27 l.
Jósa Jenő: Adalékok a székelyek régi történetéhez. Szamosujvár, Anka ny., 1913. 94 l.
Karácsonyi János: Uj adatok és új szempontok a székelyek régi történetéhez. Kolozsvár: Minerva, 1927. 29. l.
Karácsonyi János: A székely helynevek és a politika. Lugos: Húsvéth ny., 1927. 15 l.
Karlovszky É.: Erdély ipara a 18. század végén. Bp. 1896. 41 o.
Kós Károly: A székely ház. Kolozsvár: Minerva, 1929. 13 l.
Kozma Ferenc: A Székelyföld közgazdasági és közművelődési állapota. Bp.: Kilián, 1879. 472 l.
Köváry László: Székelyhonról. Kolozsvár, 1842. 205 l.
Köváry László: Erdélyország statisztikája. Kolozsvár, 1847. 296 l.
Köváry László: Erdély története 1848—1849-ben. Pest, 1861.
Kulifay Ede.- Erdély története az ősidőktől korunkig. Bp.: Franklin, 1876. 232 l.
Lakatos Sámuel: A székelyföld és Jókai. Marosvásárhely, 1893.
László Jenő: Erdély sorsa az uniótól Trianonig. Bp.: Szerző, 1940. 280 l.

Lénk Ignatz: Siebenbürgens geogr. topogr. Lexikon. Wien: Strauss, 1839.
Lévai Lajos: Székelyföldi képek. Kolozsvár: Minerva, 1940. 125 l.
Máté György.: Üdülőhelyek tanítók számára a Székelyföldön. Marosvásárhely: Reichardsperg, 1904. 28 l.
Máté György: Székelyföldön. Utazás a bajok körül. Marosvásárhely: Reichardsperg, 1901. 38 l.
Mátrai Ferenc Béla: A székelyek földjén. Bp.: Lampel, 1928. 64. l.
Mikó Imre: A székely közületi kulturális önkormányzat. Lugos: Husvéth ny., 1934. 40 l.
Nagy Sándor: A Székelyföldön és az Aldunán. Bp.: Kilián, 1883. 210 l.
Orbán Balázs.: Székelyföld leírása történelmi, régészeti, természetrajzi és népismei szempontból. 1—6 k. Pest: Ráth, 1868—71. I—V. kötet.
Ortutay Gyula: Székely népballadák. Bp.: Egyetemi ny. 1936. 310 l.
Paál Sándor: A székely nép. Bp.: Lampel, 1904. 140 l.
Paget, John: Ungarn und Siebenbürgen Politisch, statistisch, ökönomisch. I—II. k. Leipzig, 1842.
Papp J.: Az erdélyi székelyek vallási és tanügyi kormányzata. Lugos, 1931.
Péter János: A Székelyföld és székely nagyjaink. Kézdivásárhely: Turóczi, 1914.
Péterfy Tamás: Székelyföldről. — Elbeszélések. Marosujvár: Szerző, 1896.
Pákosy Jakab: Székelyföld. Sepsiszentgyörgy: Jókai ny., 1898. 195 l.
Roediger Lajos: A Székely Nemzeti Múzeumban őrzött székely eredetű varrottasokról. Kolozsvár: Minerva, 1928. 8 l.
Roska Márton: Néprajzi feladatok Erdélyben. Kolozsvár: Minerva, 1930. 82 l.
Scheint D. G.: Das Land und Volk der Sekler in Siebenbürgen in physischer, politischer, statistischer und geschichtlicher Hinsicht. Pest, 1833. 215 l.
Schister Hugó: Szász és székely paraszthaz. Bp.: Radó ny. 1918.
Sebess Dénes: A székelység pusztulása Marosvásárhelyt. Marosvásárhely, 1902. 94 l.
Solymossy Sándor: A székely népballadákról. Kolozsvár: Minerva, 1929. 8 l.
Soó R.: A Székelyföld flórájának előmunkálatai. Kolozsvár, 1940. 146 l.
Szabó Károly.: Székely oklevéltár. 1520—1571. 1—2 k. Kolozsvár: Demjén ny., 1876. 348 l.
Szádeczky Kardoss Lajos: A székely puccs 1877-ben. Székely légió szervezése az orosz-török háborúban. Bp.: Pfeiffer, 1920. 151 l.
Szádeczky Kardoss Lajos.: A székely határőrség szervezése. 1762—64. Bp.: Akadémia, 1908. 878 l.
Szádeczky Kardoss Lajos.: A székely nemzet története, és alkotmánya. Bp.: Franklin, 1927. 400 p.
Szádeczky Lajos: Székely Oklevéltár 1296—1603. V. k. Kolozsvár: Ajtai ny. 1897. 480 p.
Szilády Zoltán: A mi Erdélyünk történeti és néprajzi vázlatok. Bp.: Stádium, 1939. 179 l.
Teleki Domokos: A székely határőrség története. Bp. 1877.
Teleki József: Úti jegyzések, melyeket az Székelly földjéről tett az 1799-dik esztendőben. Cluj-Kolozsvár: Glória, 1937. 63 l.
Trozner Lajos: A székély népköltészet. Marosvásárhely, 1900. 58 l.
Viski Károly: A székely népművészetről. Kolozsvár: Minerva, 1929. 29. l.

Cikkek.

Agricola: Húsvéti határkerülés Székelyföldön. Hetilap, 1854. 35. sz.
Aigner L.: Négy hét a Székelyföldön. Természettud. Közl. 35. köt:, p. 636.
Bakcsi Ferenc: Egykét szó a borvizes székelyekről. Hazánk és Külf. 1867. 28.
Balássy Ferenc: Észrevételek Orbán Balázs a „Székelyföld leírása" c. munkájának I. kötetére. Századok, 1869. p. 466.
Balogh Artur: A székely vallási és iskolai önkormányzat. Erdélyi Múzeum, 1931. 10—12., p. 341—54.
Bányai János: Székely sóvidék. Vasárnapi Ujság Könyvtára, 40. sz.
Bányai János: A székelyföld legnagyobb barlangjának térképe 100 évvel ezelőtt jelent meg. Székelység, 6. évf. p. 26—27.
Bede Jób: Székelyföldön. Erdély, 1892., p. 337.
Bedő Albert: A székelyföldi erdők ügyében. Erdészeti Lapok, 1874. 344. l.
Bényei Zsigmond: A székely vasutak. Erdély, 1903. p. 3—10.
Binder Jenő: A székelyföldi polyphenos rege. Ethnografia, 1912. p. 89.
Binder Laura: A székelyek földjén. Erdély, 1899. p. 47.
Dózsa Dániel: Tagosítás Székelyföldön. Mezőgazd. Naptár, 1856. 24.
Elekes István: Székely népdalok. Ethnografia, 1900. p. 277.
Erdélyi: A székelyföldi fürdők. Pesti Napló, 1873. p. 199.
Erdélyi: Ősrégészeti lelet a Székelyföldön. Főv. Lapok, 1878. p. 204—05.
Erdélyi Béla: A Székelyföld. Levente, 1930. 17—20. p. 461—64.
Gáspár Gy.: A székely fürdők felvirágoztatásának módja. Természettud. Közl. 29. köt. p. 373.
Gedő János: Székely szokások. Regélő P. Divatlap, 1843. II. 39., 40., 41., 1844. p. 50—51.
Gerandó A.: Két hét Székelyföldön. Természettud. Közl. 12. köt. p. 476.
Gödri Ferenc: Apróságok a székelyek múltjából. Székely Nemzet, 1892.
Haán Ferenc: A székely ványoló. Néprajzi Ért. 1931. p. 57—70.
Hankó Vilmos: Székelyföld. Erdély, 1896. p. 34.
Harmath Lajos: Sírfeliratok a Székelyföldön. Erdély, 1906. p. 32.
Harmath Lujza: Székely népszokások. Erdély, 1904. p. 5.
Houchard József: Vázlatok a székelyföldi sóképletekről. M. orv. és természet Munk. 1865. 193.
Huszka József: A székely ház. Ethnografia, 1895. p. 18—36.
Jakab Elek: A székely oklevéltár történetírási fontossága. Századok, 1873. p. 50, 122, 198.
Jakab Elek: Maria Vacano Emil a székelységről. Pesti Napló, 1873. 246.
Kovács István: A székely nemek és ágak lajstroma Marosszékben. 1545—1548. Erdélyi Történeti Adatok, 1855. I. p. 261.
Kováts János.- A karácsonyi ünnepkör Gyergyóban. Erdély, 1910. p. 167.
Köváry László: „Székelyhonról" írt könyvéből kivonatok. Magyarország és Erdély képekben, 1854. p. 105.
Kristály Balázs: A lüdérc a székely néphitben. Ethnografia, 1895. p. 106—07.
Lörenthey J.: A Székelyföld lignitképződésének geológiai viszonyairól. Természettud. Közl. 28. köt. p. 150.
Lukács Béta: Uti emlékek Székelyföldről. Magyarország és a Nagyvilág, 1866. 30, 31.
Lukács Béla: A borvizes székely. Hazánk és Külföld, 1867. 26.
Major Antal: Az aldunai székelyek néprajzi orvosi szempontból. Hevesmegyei Hírlap, 1900. p. 103—04.
Milleker Rezső: Székelyföldi problémák. Debreceni Szemle, 1934. p. 1.
Nagy Imre: Székely lakodalmi szokások. Vasárnapi Ujság, 1858. 33, 34.
Nagy János: A székelyföld geológiája. Levente, 1930. 17—20. p. 457—60.
Neményi Ambrus: Székely ház és csárda. Magyarország és a Nagyvilág, 1873. 20.
Oberding J. Gy.: Az erdélyi magyar falvak gazdasági és kulturális intézményei. Magyar Gazdák Szemléje, 1931. 6—8. p. 263—69.
Orbán Balázs; Székelyföld. Vasárnapi Ujság, 1868. 20. sz.
Ottrobán N.: A Székelyföld ásványvizei. Természettud. Közl. 24. köt. p. 495.
Réthy Dezső: Székelyföld vizei és fürdői Erdély, 1893. p. 34—40.
Réthi Lajos: Faáruló székely. Vasárnapi Ujság, 1869. p. 22.
Réthi Lajos: Keresetre induló székely fiú. Vasárnapi Ujság, 1868. p. 49.
Réthi Lajos: Mit tud a székely, ha rosszra adja fejét. Vasárnapi Ujság, 1870. p. 20.
Réthi Lajos: A székelyföldi fürdők. Vasárnapi Ujság, 1873. p. 34—37.
Sándor István: A székelyekről. Sokféle, 1801. VII. p. 110.

Sebestyén Gyula: Avarok-e a mai székelyek. Ethnografia, 1898 p. 408—25.
Sebestyén Károly: Székely kopjafák. Néprajzi Értesítő, 1905. p. 103—07.
Szinte Gábor: A székelycsür. Néprajzi Értesítő, 1903. p. 3—23
Szinte Gábor: A kapu a Székelyföldön. Néprajzi Ért. 1909. p. 40—55.
Szinte Gábor: Kopjafák a Székelyföldről. Néprajzi Ért. 1905 p. 92.
Szinte Gábor: Temető fejfák a Székelyföldiön. Néprajzi Ért. p. 116—21.
Szondy György: Székelyföld növény és állatvilága. Levente 1930. 17—20 p. 465—67.
Thaly Kálmán: A székely népek szokása. Századok, 1869. 125 kötet.
Thirring Lajos.: A visszacsatolt erdélyi és keletmagyarországi terület. Statisztikai Szemle, 1940. 7 p. 551—54.
Ujvári Béla: A székely fürdőkről. Fővárosi Lapok, 1877. 165.
Viski Károly: Székely építkezés. Néprajzi Ért. 1911. p. 100—27.
Viski Károly: Székely tűzhelyek. Néprajzi Ért., 1931. p. 17—20.

Aus dem Szeklerlande. Transsilv. 1861. 11.
Barangolások erre-arra a székelyek földjén. Katolikus Naptár, 1929.
A borvizes székelyek. Vasárnapi Ujság, 1864. 11.
Kérdések a nemes székely nemzetről. Múlt és Jelen, 1847. 11
Néhány nap a Székelyföldön. Reform, 1874. 277, 278.
Réka sírja a székelyföldön. Vasárnapi Ujság, 1878. l.
Székely leányka. Vasárnapi Ujság, 1876. p. 49.
A székely leánykérés és menyegző. Fővárosi Lapok, 1876. p. 264.
Székelyföld írói. Hazánk és Külf., 1865. 18.
A Székelyföld szétdarabolása, Külföldi Magyarság, 1924. 39. p. 3.
A Székelyföld várai. Levente, 1930. 170—20 p. 416—19.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

II. A Székelyföld tájai.

Irta: **Bányai János.**

Székelyudvarhely és környéke.

Székelyudvarhely az ányaszék anyavárosa, amint Orbán Balázs írja, akinek szavai szerint „háromszoros anya nékem", mert tudvalévően itt végezte középfokú tanulmányait. (Alma matere is itt volt tehát!)

Igazán a székelység központjában van s nem csoda, hogy a történelem folyamán vezető szerepet vitt, ahol gyűléseket tartottak s az egész székelységre vonatkozó irományok itt voltak elhelyezve. (Ennek nagy részét az oláhok Kolozsvárra szállították át ismeretlen elhelyezéssel, de szerencsére legnagyobb része az okiratoknak irodalmilag is ismert feldolgozott anyag!) A természeti adományok is gazdagon fordulnak elő a vidékén s helyzeténél fogva is a közvetlen vidékének ipari és kereskedelmi központja lett. Ehhez hozzájárult még a sok iskolája is, ami a székely Athén nemes patinájával vonta be a szép fekvésű helyet, amelynek újabban a fürdő és idegenforgalmi jellege kezd kidomborodni, amennyiben ennek a jelentőségét a vezetőség meg tudná érteni s azt a lakosság javára ki is tudná aknázni.

A hely nagyszerű fontossága már a régi időkben kitűnt s ezért van, hogy K. e. mintegy 3000 évről vannak maradványaink a még a rézkorszakba visszanyúló itteni életre. (Budvárán rézcsákányt találtak!) A bronzkorban a jelentősége az itt átvonuló utak miatt még jobban kidomborodik (markolatos bronzkard). Minden jel arra mutat tehát, hogy a város fölött kiemelkedő, csapott végű, kopasz, sziklás, durva konglomerátokból álló *Budvára,* a történelem majdnem minden szakaszán jelentős menedékvár volt. Valószínű, hogy a vaskorszak elején beletartozott abba a várrendszerbe, amelynek felépülését a szkiták nyugat felé vonulása tett szükségessé. Egy itt talált dyrrachiumi (Durazzó) drachma annak a bizonyítéka, hogy később is egész az Adria tengerig elérő kereskedelmi hálózatnak volt az egyik jelentős pontja.

Az ősemberi települési adatokon kívül a későbbi történelmi időkben is sok részlet-adat mutatja e hely fontosságát. A *Barompiac* rendezése alkalmával csontvázat s római téglákat találtak (cohors I. Ubiorum). Akadtak hunkori lovasfelszerelések is. Majd egy római fürdő építményei kerültek felszínre. Valószínű, hogy a *Csonkavár* vagy *„Székely Támad"* várának a helyén is római őrhely lehetett.

A magyar honfoglalás után kezdetben *Telegd* néven szerepel, mint eseperesség (1235). 1301. évben említik először *Udvard* várát, amely a székely ispánok lakóhelyeként szerepelt. *Udvarhely* néven első ízben *Hunyadi Jánosnak* egy ítélkezési pörében szerepel (1448). Mátyás királytól nyeri 1485-ben a mezőváros jelleget. (A *Székely* előnevet 1613-ban *Bethlen Gábor* használja először.)

Az udvar környékén levő apróbb faluszerű telepítések (Gyárosfalva, Cibrefalva, Szentimre, Dánfalva, stb.) lassanként beolvadnak s így lesz nagyobb városias jellege a helynek. (Legkésőbb 1895-ben az addig különálló *Szombatfalva* olvasztatik be!)

1562-ben építteti a lázadozó székelyek megfékezésére János Zsigmond a *Székely Támad* várát, amely sok viszontagságon ment keresztül, míg végre a kurucvilág leverése után a németek leromboltatták véglegesen s azóta hevert romokban *(Csonkavár),* míg 1892-ben a restaurált várba fel nem építik az akkori reáliskola szép palotáját.

A Nagyküküllő mindkét partján elterülő város magját a *Főtér* s az abból kiinduló *Kossuth-utca* (a régiek Botos-utcája) s a vasúti állomásra vivő *Bethlen-utca* képezik. A főtér felső részén találjuk a ref. templomot, amely a tér egyrészét elkülöníti a központtól (ez a gabonapiac). Az alsó részen, a zöldségpiac szomszédságában emelkedik a Ferencrendiek szép kéttornyos temploma, amelyet a helybeli születésű Lakatos István nagy földrajz és történetíró, csíkkozmási plébános által adományozott helyre építettek. Fent a *Szent Miklós* hegyen emelkedik a plébánia templom. 1788-ban épült kadicsfalvi Török Ferenc esperes buzgólkodására s szép újabbi berendezése gróf Mikes János esperes, valamint Pál István prelátus áldozatkészségének köszönhető.

A templom mellett van a róm. kat. gimnázium modern épülete. Az iskola alapítása 1593-ra vezethető még vissza. Értékes kincse az ú. n. Székelyudvarhelyi Kódex. A hegy alatt a Finevelő

intézet s szemben az Irgalmas rendi apácák rendháza látható.

A gabonapiacra rúg ki a ref. kollégium két emeletes régi épülete (internátus) s a homlokzattal kissé beljebb a tantermeket magába foglaló újabb modern épület. Ma a ref. tanítónőképző talál itt helyet. A kollégium alapítása 1672-ben történt, amikor Bethlen János gróf egy kegyes alapítvánnyal vetette meg az alapjait. Értékes könyvtára van, amelynek az alapját Apafi *fejedelem* 28 kötettel tette le. Érdemes még megtekintésre a régi épület földszintjén elhelyezett néprajzi múzeum ügyesen összeállított gyüjteménye.

A város közvetlen környékén sok minden megtekintésre érdemes látnivalót lehet találni. A Kollégium-kert mögött van a már régóta használt s a földgáztól állandóan bugyborékoló *Fekete tó* nevű primitív fürdő, lejjebb pedig a vasút mellett a *Fernengel* (Gergely régebben!) féle *sósfürdő* (melegített kádfürdőkkel). Ezen. a részen a városban a kutak is mind sósvízűek. (A Malom-utcától nyugatra!) A sós réten áthaladva a kopasz *Kuvar* konglomerát sziklái nyugati végén teljesen elhagyatva áll a régiek *Solymossy*-féle *sósfürdője,* ahol nagy beton hideg fürdőmedence és melegített vízzel kádfürdők is voltak. A szikla alatt egy odúban található a *Feketevíz* nevű gyógyvíz.

A fürdő mellett külön áll a Jézus kápolna, amelynek a keletkezésére biztos történeti adataink nincsenek, de stílusa teljesen a XIII. század építkezési módjára vall. A XVII. századbeli táblás festett mennyezetét, sajnos, 1903-ban kicserélték. Szerencsére a képek másolatait Malonyai *munkájában* megtaláljuk.

A *Budvárral* szemben van nyugati irányban a még magasabb *Csicser* vára (a monda szerint!) s köztük a mély szakadékos *Budvár pataka,* amelyben már több mint 150 évvel ezelőtt ismerték az „aranybányászok" által felhagyott barlangszerű *hosszú üreget.*

Szejkefürdő felé menve a *Máltetö* sarkán feltűnik már messziről az Ugron-család temetkezési helyéül szolgáló kápolna (Ugron Gábornak is itt van a koporsója). Tovább elérjük a hanyatlásnak indult *Szejkefürdőt,* a Székelyföld monográfiája írójának, Orbán Balázsnak az egykori szemefényét.

Attila elnevezésű *kénesfürdő* vizének már messziről érezhető a záptojás szaga. A csodálatosan bővizű fürdőre egészen biztosan szebb jövő vár. Egy gyógylápon keresztül haladva mintegy 100 m távolságban van az udvarhelyiek petróleumos szagú ivóvizének, a *Szejkei borvíznek* a kútja. A fürdő környéke kedves kiránduló helye a városiaknak. Vasárnapokon a ligetes szép helyek zajosak a jókedvű kirándulóktól.

Fent a suvadásos hegyoldalon van Orbán Balázs kopjafás sírja. *Szombatfalván* az Ugron kúria kerítése mellett, közvetlen az országút szélén egy nagy tölgyfa vonja magára figyelmünket. Ez az ú. n. *Kannásné* fája. (Rákóczi korabelinek tartják a hatalmas vastag törzsű fát!)

Szombatfalván a Fehér patakon felfelé haladva, a déli oldalon megtaláljuk a *Szapulj Kati* nevű iszaptúró forrást (földgáz jel!). Innen könnyen átléphetünk a falusiak rövidítő ösvényén *Lengyelfalvára,* a legnagyobb székelynek, Orbán Balázsnak a szülőfalujába.

A város keleti oldalán, egy csupasz marttal a tetején emelkedik a *Szarkakő,* amely az ide lenyúló Hargitai fennsíknek éppen a szélső fokát jelenti.

A Nagyküküllő felső folyása.

Székelyudvarhelyen felül, mindjárt a vasúti végállomása után sorompót látunk az országút mellett. Ez jelzi — másként észre sem vennők —, hogy már a szomszédos *Báthlenfalván* vagyunk. A fűrésztelepek, falerakodók már teljesen egybeforrasztották e szomszédos falut a várossal. Különben a minden telek bejárójánál látható faragott, galambbúgos kis kapuk is észrevétetik, hogy a hagyományokat jobban őrző „vidéken" vagyunk már. Itt szakad be északfelől jöve a *Bosnyák pataka,* amely *Oroszhegy* fölött jó távol a Hargita plató szélén ered s mély völggyel jő felfelé *Szentkirályon, Tibóldon keresztül,* hogy *Kadicsfalvát* elhagyva, itt beleömöljön a Küküllőbe.

A Bosnyák patak mellékvölgyében ott húzódnak még meg *Ülke, Szenttamás* és *Fancsal,* amelynek a neve a „fancsali feszület" révén már szólásmóddá lépett elő.

Tibold község régen Török-család birtoka volt. Ennek az udvarán földmunkálatokkal egy egész éremgyüjteménynek beváló római pénzkincs került elő (a Triumvirátustól kezdve egész Marcus Aurelius Antoniusig).

A *kadicsfalvi Rez* tetején a monda szerint vár volt, amit el is hihetnénk, mert arra alkalmas terület volna, azonban valószínűen összetévesztették a *Kadácsvára* nevével, amely szintén a *Rezen,* de a siménfalvin van! A Rez keleti oldalán, közel a nagy itató vályúhoz, az erdő sűrűjében, egy kb. 40 m-re majdnem függélyesen lenyúló barlang van, amely a legnagyobb valószínűség szerint a homokkőben aranyat kutatóknak a munkája lehetett.

Alatta egyesül a két nagy völgy, a Nagyküküllőnek északról lejövő széles térsége s a keletről idetartó Fenyéd vize. A találkozási helyen van *Fenyéd* község, amelynek szép nagy galambúgos kapui feltűnőek, hisz különben ebből a faluból került ki a kapucsináló mesterek legnagyobb része.

Feljebb találjuk a *Cekkend* alatt *Máréfalvát,* (a Márévárával!), a Nagyküküllő mentén pedig *Küküllőkeményfdlvát,* ahol a szószóna még egyszer felüti a fejét, hogy aztán eltűnjön a közeli Hargita vulkánikus anyaga alatt.

Elérkezünk a vármegye legnagyobb községébe, *Zetelakára,* amelynek imponáló szép katedrálisszerű temploma méltón mutatja a hívő róm. kat. lakosság vallásos áldozatkészségét. A falu lakosai össze vannak szorítva a völgybe, de már sokan húzódnak fel, a nem messzire levő *Zsigmond telepre* s a szerteszét levő hegyi birtokaikra, ahol eleinte csak nyári szállást és szénatartó csűröket csinálnak, amelyek lassanként állandó lakásává válnak a szaporodó család valamelyik tagjának (rendesen az öregek költözködnek ide ki!)

A völgy nyugati oldalán, a *Szellő dombján* (s nem Szőlő, mint a térképen írva van) szép fehér sziklákat találtak régen s ezeket mészköveknek gondolták az első pillanatban. Nagyon kaptak rajta, mert mészkő ezen a vidéken nem lévén, messziről s drágán kellett azt beszerezni. A kiégetésnél tűnt ki, hogy hosszú idő után is változatlan maradt, nagy bosszúságára a felfedezőknek. Igen, mert itt a Hargita vulkáni működése idején itt gejzires melegforrás működött, amelynek a lerakódása a fehér, szürkés, közönséges opálszikla sorozata.

Kint a tetőn egy helyen még megvan a *Tatárútnak* tartott egyenes sánc, valószínűen a rómaiak határvonalának egyik részlete.

Ezzel a hellyel szinte átellenben a fennsík keleti folytatásának egyik előreugró sarkán van *Zetevára,* amelynek a földmunkálatai még elég épen fennmaradtak. Története a monda szerint a magyarságnak a keresztyén vallásra való áttérésének az idejébe vezet vissza. A várat — a monda szerint — *Zeta,* a még pogány főúr építtette.

A vártól nem messze a fennsíkból egy fekete szikla ugrik ki, *Deság gombja* (dombja), amely színét a benne levő sok természetes mágnes szemcsétől kapta, amelylyel tele van hintve. Könnyen pattogó köve jól alakítható kockaköveknek, mint a bazalt.

E vidéken akármerre megyünk, mindenütt találunk emberi szállásokat. Különösen szaporodnak a „szállások" az *Ivó patak* mentén, amely éppen a Hargita szivébe nyúlik fel mélyen. A felső folyását, ahol már a csíki határba megy át, *Zillónak* nevezik. Ezen a helyen é r c e s részletek találhatók a patakban és környékén s régen bányászkodtak is. Nagyrészt a csillogó piritek csábították a kutatókat „aranybányászatra", másrészt a *Sarokág* (Sárogág) patakában voltak a *régi* c i n ó b e r *bányák,* ami után a fölötte levő hegysarok is a *Bányatető* nevet nyerte.

Az északra levivő völgyek egyikében, a *Salamás patakában* itt is megtalálták újabban a Kakukhegyen és környékén már régebben ismert, szépen csillogó v a s - c s i l l á m lemezkéket.

Hargita.

Majdnem minden népnek van egy-egy olyan helye, amelyhez a nemzeti hagyományok ezer szála fűződik. Ezeket a helyeket a néphagyományokon kívül rendszerint a tudatos kultusz is segíti abban, hogy azok a nemzeti eszmények centrumába kerülhessenek. A székelységnek is megvolna a maga Szent Hegye, amelyhez évezredes multjának minden íze-ága köti, még ma is odakapcsolja a mindennapi megélhetés búja-baja. Talán ez a materiális kapcsolat okozza, hogy a *Hargita* igazi jelentősége a székelyeknek, — úgyszólva — csak a tudatalatti formában van meg. Valahogyan hiányzik e helynek az az igazi öntudatos megismerése és tisztelete, amilyent pl. a nyugati nemzeteknél láthatunk.

A felejthetetlen emlékű O r b á n B a l á z s volt az, aki monografikus leírásaiban igazán meg akarta értetni a jelentőségét. Nehéz munkát végzett, mert az ő összefoglaló munkáját nem támogatták speciális részlettanulmányok.

Szomorúan be kell vallanunk, hogy ez a tudományos szempontból is értékes terület soha sem tudta felkelteni azt az érdeklődést a szakemberben sem, mint aminőt megérdemelt volna. Szakembereink is tudományos tekintélyük emelését a külföldi expedíciós kutatásokban keresték s az Ázsiánál is ismeretlenebb Hargita, a maga mélységes titkaival, nagyrészt ma is misztikumba van burkolva.

Az utóbbi években lefolyt s folyó geológiai kutatások végre a d é l i részről tisztázott képet nyújtanak. E kutatások kapcsán sok mende-monda tisztázódott. Szépen szőtt aranyos álmok foszlottak szét, de viszont sok eddig észrevétlenül meghúzódó ritkaságunk került be az érdeklődés középpontjába. Végre tehát kezdünk odajutni a tudományos kutatások módja szerint, hogy szinte leltárszerűen számot tudunk adni tartalmáról. Köztük sok olyan dolognak a jelentőségét, ismerte fel a szakértő szeme, amik eddig legfeljebb csak a pásztorok és erdőjárók (öntudatlan) ismeretében rejtőzködtek.

A régi adatok Hargitáról, mint egységes vulkáni láncról beszélnek, melynek trachit, valójában a n d e z i t anyaga egy hatalmas repedésen ömlött ki a felszínre.

A részletes geológiai felvételek alapján meg lehetett állapítani, hogy az egységesnek látszó Hargita-lánc valójában nem is egy időben működött kisebb-nagyobb v u l k á n i centrumoknak sorozatából áll. A szomszédos érintkező vulkánok közti alacsonyra leszálló gerincet földrajzilag érdekesen mutatják az itt levő hágókon átvezető utak és a folyammedrek. *(Maros áttörés, Bucsin, Libán, Tolvajos, Mitács, Hatod hágók.)* Az is igen érdekes, hogy a Hargita különböző pontjain levő kráterekből kifolyó lávaanyag, mind a hány, annyiféle. Ezek az aránylag fiatal lávaömlések az újabb vizsgálatok szerint az andezitek csoportjába tartoznak s a színes alkotó ásványi részek szerint egymástól különböznek. Pl. a *Szent Anna tó, Büdös* környékén a szürke vagy vörhenyes

VIII. A Hargita vonulat kráterei és andezites anyagának elterjedése.

a) Kráterek, illetve kalderák: 1. Kelemen, 2. Fancsal, 3. Mezőhavas, 4. Borzontfő, 5. Nagy Somlyó, 6. Fertő, 7. Osztoróc, 8. Madarasi (Vargyas), 9. Somlyó, 10. Lucsmejjéke, 11. Kakuk, 12. Zsögödi Három, 13. Kuttetéje, 14. Peleske, 15. Szent Anna-tó—Mohos-tói ikerkráter.

b) A fekete pontok az oldali parazatikus kúpokat jelentik.

c) A keresztek a legtávolabbi felszíni hamuhullás foltjait zárja körül.

d) A keresztek a legtávolabbi felszíni hamuhullás foltjait mutatják.

e) A B-vel jelzett fekete foltok a bazalt-előfordulások.

színű kőzetalapanyagban a nagy fehérszínű földpát foltokat hosszú fekete pálcás a m f i b ó l és kerek hatszögletes sötét gyantaszínű b i o t i t tarkázza. Ezzel szemben a Kakuk-hegyi kráterből kifolyt vörös andezitben inkább a kurta fekete oszlopos a u g i t a gyakori. Egészen mások a Központi Hargitában levő *Madarasi* csúcs (a legmagasabb, 1801 m) szürkés, ibolyás árnyalatú andezitjei, melyek főként a h i p e r s t h é n színtelen, vékony oszlopocskáiból állanak, kevés augittal. A csúcs nyugati oldalán már több az augit s az itt elmálló andezitben ez ellenállóbb lévén, majdnem borsó nagy-

ságú, fekete, szép kristálykák alakjában hull ki. Az egyik forrás erősebb vízáramlása állandó mozgásban tartja a fekete gyöngyöket s a székely erdöllő ember erről nevezte el *Gyöngyös-kútnak.*

A Madarasi csúcs déli részén a *Fekete sarok* nevű helyről egy hatalmas lávaár vonul el egy kis mellékgerinc alakjában *Zetelaka* felé, amely teljesen fekete bazalthoz hasonló tömött anyagával még a laikusoknak is *hamar* feltűnik.

Újabban derült ki, hogy a Hargita gerincen kívül, oldalt is vannak önálló foltként lávatömegek, melyek részben mint törmelékkel eltakart lefolyt lávaárak tárattak fel a mélyülő patakvölgyekkel, de részben ezek apró kis parazitiküs vulkáni oldal-kitörések, amolyan fiók-kráterek, milyenek manapság is találhatók, pl. az Etna környékén. Lávaárakat tár fel a *Homoród, Vargyas patakok* felső vízfolyása, önálló kis centrumok a málnási *Lügettető,* mely egyúttal a Hargita vonulat legdélibb vulkánikus pontja. Bibarcfalva mellett a *Tirku,* Fülénél a *Kútteteje* egész kis foltokon andezitekből állanak. Csíkzsögödnél s a *Geréces-tetőnél,* szintén oldalt, a fővonulattól távol, mint medence feldarabolok jelennek meg e kis erupciók.

A Hargita vulkanizmusának a kifolyó lávaanyagon kívül igen fontos terméke a rendkívül sok kidobott s különböző nagyságú törmelék, mely a legfinomabb szem s a pár köbméter nagyságú darabok közt váltakozik. Igen érdekes, hogy a nyugat felé benéző kráterek anyagukat főként az erdélyi medence belseje felé dobták, amiben segített a mai *Nemerével egyező* irányú akkori szélfúvás is. Természetesen a nagyobb darabok a Hargita közelében estek le, de hogy milyen óriási erők működtek közre az anyag kiszórásánál, mutatja az a tény, hogy 1—2 m^3 nagyságú lávatömbök még Székelyudvarhelyen túl, tehát a kráterektől 20 km-re is találhatók. A kiszórt rengeteg törmelék-anyag az eddigi hegyes-völgyes térszint egy hatalmas platóvá egyenlítette ki. *(Korond, Szentegyházasoláhfalu, Füle közt.)* Akkoriban az erdélyi medence felé mélyen benyúló fensík a mai völgyek kialakulásával szétdarabolódott és a laza anyag lassanként el is tűnt onnan. Csak egyes, nagyobb darabok maradtak vissza, mint tanujelek, a nekik teljesen idegen környezetben. Igy pl. Firtos mellett az ú. n. *Tóbiás kő* is ilyen hátramaradt andezittömb a pontusi korú üledék kőzetek közt. Maga a plató az eredeti vastagságában legszélső feltárásában Székelyudvarhelyen a *Szarkakő* kopasz oldalánál van meg. Nevét valószínűen onnan kapta, hogy a laza törmelékben lévő lyukak igen alkalmasak voltak a csókák (!) fészkelésére. Ilyen érdekes szélső pont a Korond melletti *Firtos* vára is, ahol a híres *Fehérló* nem egyéb, mint az andezittörmeléknek lecsúszás következtében kopaszon maradt oldala.

E pontokon a Hargita felé a hatalmas plató eléggé az eredeti mivoltában maradt meg. Mikor az utas Székelyudvarhely felől a Csíkszeredai úton a völgyből lassanként felkapaszkodik s azt hiszi, hogy egy hegy tetejére érkezett, bámulattal egy nagy síkságot lát maga előtt, amelyből csak ott kezd kiemelkedni a Hargita igazi láncolata. Ez a plató az agyafurtságukról ismeretes oláhfalviaknak azt az ötletet adta, hogy a *Nagyküküllöbe* sietö *Súgó* patak vizét átvezessék a *Homoród* patakba. Úgy szaporították fel a több száz fűrészmalmuk hajtására a vizet! Ily módon az Olt vízrendszerét összekötötték a Küküllőével s ezáltal a földrajzban bifurkáció néven ismert eléggé ritka természeti jelenséget állítottak elő mesterségesen. (Ilyent még két helyen csináltak!)

A füstölgő egykori kráterekből elszálló hamut a szél messzire elhordta s főkép az erdélyi medencét kitöltő tengerbe hullatta le, ami aztán ott vékony andezittufaréteg alakjában helyezkedett el az akkor képződő agyagos márgák közt. Az ezekben előforduló kövületek segítségével a vulkáni kitörés idejét is meg lehetett határozni. A lávaanyag kiömlésének a megszűntével ugyanis a Hargita még nem tekinthető teljesen kialudt vulkánnak. Még sokáig mutogatta az erejét a környékén megindult forró vizek, az ú. n. gejzírek kitörésével. Ezeknek lehetnek a maradványai a még ma is 20—26 C°-os langyos ásványosvizek *Maroshévízen, Tusnádon* stb. A forró vizek sok ásványi anyagot hoztak a felszínre, melyeket itt főként opáldombok alakjában raktak le. A székelyudvarhely—csíkszeredai-út közelében pl. a limonittal festett viaszopál nemcsak tudományos probléma, hanem gyakorlati szempontból is megvan az a jelentősége, hogy az időjárásnak kitett épületrészek befestésére a legalkalmasabb okkersárga festéket adja. Itt egy hatalmas opálsziklában egy jó szobanagyságú, a maga nemében páratlan barlang van. Nem találunk az irodalomban sehol adatot opálbarlang előfordulására.

Maga a hely könnyen megközelíthető s mivel autóval lehet a száda előtt megállani s az addig tartó út mintegy 50 lépésbe kerül, így azt mondhatjuk, hogy lakkcipős kirándulást tehetnek az érdeklődők. Székelyudvarhely és Csíkszereda közt a *Tolvajos* hágón keresztül vezető pompás országút közvetlen közelében fekszik a 68. km-kőnél, az útász-háznál bevezető mellékúton 1 kilométert kell csak kitérnünk! Székelyudvarhelytől mindössze 31 km távol van.

A terület *Lövéte* (Udvarhely m.) község területén fekszik s az itt előforduló s még nem is olyan régen bányázott jóminőségű okkere miatt közismert mindenki előtt *Festékbánya* név alatt. Mivel a közvetlen közelében lent a völgyben egy jó ivóborvíz és egy hideg medence fürdő is van, régenfe a *Hargitaliget* néven ismert hely kedvelt kiránduló pontja volt a környékbelieknek, már csak a közellévő *Kérulyfürdő* miatt is.

Az opálbarlang környéke egy kis foltját képezi a nagy hargitai platónak. A 850—900 m magasságban elterülő szép fennsík a Hargita erupciója alkalmával kidobott andezit törmelékből van felépítve s ennek a *Tolvajos* patak mellékvölgyében, a *Köves* pataknak az országút alatti mélyedésben van a mi opálbarlangunk.

Ebbe a völgybe kitérve, a főútról jobbról-balról tátongó felhagyott bányanyilásokat látunk. A keleti oldalon egy nagy fenyő által eltakarva akadtam rá még 1926-ban az opálbarlang torkára, mely egy sárgás-inajbarna kompakt összefüggő hatalmas opálsziklába mélyült be. E barlangról beszélve természetesen ne gondoljunk a mészkő barlangok fantasztikus és nagyméretű alvilágára. Szerény szobanagyságú sziklaodu ez (10 m hosszú, 5 m széles és 2 m magas!). A torjai *Büdösbarlang* és a nápolyi *Kutyabarlang* sem a feltűnő nagy méreteikkel lettek világhírűekké, hanem sajátságos s a másoktól eltérő tulajdonságaikkal, amelyek unikumokká avatták! Nevét attól a hatalmas és egységes tömegű opálsziklától kapta, amelybe bemélyül. Már maga az opáltömeg 50X30 m felszíni profilja is, szokatlan nagyságánál fogva ritkaságszámba megy! Keletkezését a vulkáni utóhatásokra működő gejzirek nagytömegű kovasav lerakódására vezethetjük vissza, amelyhez hasonló esetet a Hargita környékéről nagyon sokat ismerünk, de valamennyi eddig ismertet felülmúlja a hargitaligeti előfordulás.

A lerakodott opál a keletkezési körülmények szerint bizonyos színdiferenciálódást mutat. A legnagyobb tömeg vassal viaszsárgára van festve (viaszopál) s ez képezte a bányászat tárgyát is. Amellett azután egész skálája van a színeknek az üvegszerű víztiszta (hialith) féleségétől a szenesedő fadaraboktól feketére festett színárnyalatáig.

Mintegy 150 m átmérőjű területen a sárga tömbök kikeresése képezte a bányászat tárgyát s valószínű, hogy a felfedezett hatalmas opálszikla is emiatt került munka alá. Azonban a bemélyített táró nem adott a világos okkerból semmit s látván a nehezen munkálható sziklának sötét árnyalatú anyagát, a munkát félbe hagyták s ilymódon adtak alkalmat a ritkaság számba menő opálbarlang megszületésére.

E barlang mellett a sárga opálos egykori gejzír berakódású tömbök ma kitermelés blatt állanak. Érdekes látni valók a salámnak nevezett kövek s a mellette lévő, a bányászat szempontjából értéktelen, de szép, más színű félopál darabok. Ezeket a falusi bányászok „libicsán"-nak nevezik.

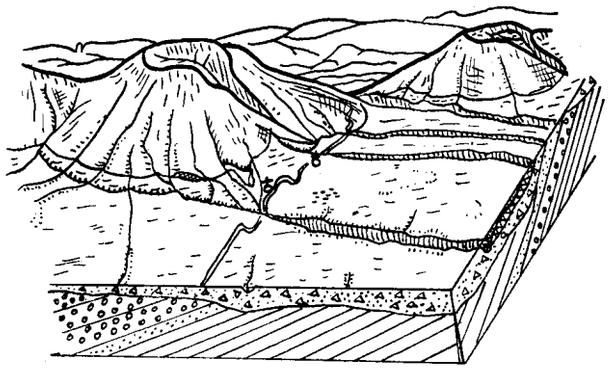

Madarasi Hargita és a Lucsmejjéke. A két kráter között van a Tolvajos hágó, elől Oláhfalu.

Szerző rajza.

Tehát a most előttünk álló kész barlangnak a jelentősége főleg abban van, hogy körülzáró tömör anyagával új, szokatlan típust képez az eddig ismert barlangjaink között. Itt a tömör befoglaló anyagot kell hangsúlyoznunk s nehogy azt gondoljuk, hogy csak vékony opálos erek szelik át az anyakőzetet! Amire lépünk, ami oldalt van, az ép oly opál, mint amikor sóbányában is a feltárás minden porcikája kősó, vagy a mészkőbarlangok körülvevő anyaga is tiszta mészkő.

A Füle melletti gejzirterületek opáljában rengeteg sok a melegvízben élő csiga bekérgezett maradványa. A *Magyarhermány* melletti *Bodvaj* vasbányában pedig az opál és a limonit ritmikus leválásából dobostortához hasonló rétegzett ásványi darabok keletkeztek. Ezek a borotvaéles opálok az ősembernek is hasznos szolgálatot tettek. Dr. László Ferenc, a nemrég elhúnyt kiváló prehistorikus, erősdi ásatásaiban ilyen nyilhegyeket is talált.

Szintén a vulkáni utóhatásnak az eredményei a kisebb-nagyobb érces előfordulások, mint aminők a világszerte ismert kakukhegyi vascsillám (hematit) kristályai.

A *Paphomloka* nevű részen a kőzet repedéseiben előforduló csillogó fekete vékony lemezkék sok kincskereső fantáziáját izgatták hiába. Innen nem messze, *Magyarhermány* közelében a Keselyő-patakban mangánvasérces (psilomelan) előfordulások találhatók. Gyakorlati kihasználását is megpróbálták a háború alatt, de sajnos, a máskülönben igen értékes ásványi anyag kis területen s csak a felszínen fordul elő. Sokkal fontosabbak a csíkinadarasi cinóber és higany előfordulások, melyek az erdélyi fejedelmek idejében kitermelés alatt állottak. A tisztán csak piros festéknek használt cinnaíbarit bányászása úgy látszik akkoriban nem igen fizette ki magát. Érthető is, mert akkor a higanynak a technikában semmi jelentősége nem volt.

A felhagyott bányákat a növényi élet évszázados munkája vadonná változtatta. (Ugyan utólagos próbálgatózásra is találunk nyomokat.) Az egykori tárók helyét a bő kifolyású s limonitos lerakódású vizek árulják el. Ugyanis a kőzetek itt tele voltak piritekkel s ezeknek a bomlási terméke a vizekből kicsapódó vasrozsdás lerakódás. Kisebb pirites telérek a Hargita mentén több helyen találhatók s mivel ezeket aranynak nézték, sok helyen *(Csíkszentimre, Csíkszentsimon,* a madarasi Hargita déli részén stb.) nyitottak „aranybányát", természetesen minden eredmény nélkül. Azonban nemcsak a pirít ejtette tévedésbe az aranykutatókat, hanem a *Bodvaj* melletti andezit málott biotitjának a lemezkéi is. Az *Istenkasnak* nevezett szép kis völgyiben van az *Érces* borvíz. Mellette a kutatók két tárót nyitottak arany után kutatva. Vagy aranyat nem találtak, vagy a befakadt bővizű s dús széndioxid bugyorgású borvíz hajtotta ki a kutatókat, de az bizonyos, hogy most ott egy gőzkazán dübörgésével vetekedő borvizes barlang fürdő van, ami megint unikuma a Hargitának. A széndioxid és az ásványvizek kitörésének a helyén az andezit kőzetanyag rendszerint kaolinossá málik szét. Igy aztán kisebb foltokban porcellánföld kaolin telepek is vannak. *(Csíkszentimre, Csíkszentsimon, Csicsói Büdös* stb.) Ezek is sok tervezgetésre, szép reményekre adtak alkalmat, de részint a kis tömegük miatt s részben pedig azért, mivel az ásványvizekből lerakódó vassal (limonittal) szennyeződtek be, jelentősebb vállalat létesítésére teljesen alkalmatlanoknak bizonyultak.

Ipari szempontból jelentősebbek az elmosott kaolinnak a Hargita alatti kissé szennyezett lerakódásai, melyek gyakorlatilag kipróbálva még nincsenek, de a nagy mennyiségű szép anyag mégis csak be fog válni akár keramikai, akár cementgyártási célokra. *(Füle, Száldobos, Köpec* vidékén.)

A Hargita lávaanyaga, az andezit, sokféle ásványi anyagból lévén összetéve, a szétmálása alkalmával sokoldalú s növényi táplálóanyagban bővelkedő termőtalajt hozott létre. Ahol az éghajlat alkalmas, azokon a helyeken, sokszor az alföldi ember szemében rongy oldalakon, olyan nagyszerű búzát tudnak termelni, mint a völgyek príma humuszos fekete földjében. Magyarázatát is adhatjuk ennek. A mikroszkópi vizsgálatok ugyanis apatitot mutattak ki benne, tehát ezen az úton került foszfor a földbe, amely tudvalevőleg a legfontosabb táplálóanyaga a földnek.

Úgynevezett romantikus sziklás részletet aránylag keveset találunk. Majdnem minden talpalattnyi hely növényzettel fedett, alul jó kaszálók, fennebb legelők terülnek el. Ugyan a gerincen a nemtörődés miatt az elszaporodott szőrfű (cápszakál) veszedelmesen szorítja ki a jobb füveinket.

Igen érdekes, hogy az erdők mint oszlanak el. Lenn a nyugati—déli völgyekben tölgyfa az uralkodó (a székelyek „cserefája". Itt az igazi cserefát nem lehet

látni!) Rendszerint tele van az élősködő fakínnal (Loranthus), viszont a vadalmát és körtét a fagyöngy (Viscum) lepi be. (E káros élősködők kiírtására a falu értelmisége sokat tehetne, ha ezeket a szép zöld gömbalakú bokrokat leszednék és szobadíszül használnák.) Feljebb már a gyertyánnal kevert (bükk lép előtérbe. A Hargita vonulat déli részének a nyugati oldalát majdnem ez borítja. Ezzel ellentétben a csíki oldalon a lucfenyő az általánosan elterjedt. Ha Csík felől mászunk ki a Hargita gerincre, meglep, hogy fenn bükköt találunk, ami ép megfordította annak a közismert szabálynak, hogy bükk után a fenyő szokott a magasabb régióban elhelyezkedni. Ennek okát abban kell keresnünk, hogy a nyugati oldalról addig lopózkodott át a bükk a gerincen, ameddig még elég napos helyeket kapott s így a csíki oldal szempontjából a fenyő fölé került.

Feltűnő pontjai a Hargita vonulatnak az ellaposodott helyek, ahol a különben mélyebben élő erdei fenyő (Pinus silvestris) lepi el a helyet, de csak kis foltokban. *(Mohos tó, Lucs* stb.) Ezek a helyek egyúttal a növényi ritkaságoknak is a rejtekhelyei. Olyan becses formák rejtőzködnek itt, hogy legtöbbjének ez az egyedüli erdélyi, sőt keleteurópai előfordulása. Innen a borvizes lápokból került ki nemrégen, mint Erdélyre új adat a lápi kőrontó (Saxifraga hirculus), mely mint glecser reliktum fontos adatot szolgáltatott a Hargita egykori eljegesedésének kérdéséhez. Épp ilyen fontos adat volt a pici nyírnek (Betula nana) felfedezése a csíkszentkirályi Lucsban.

A pompás legelők és kaszálók az állattenyésztést fejlesztették ki, mely itt a lakosság főfoglalkozása. Ahol még jó utak vannak, a fakitermelés is hoz valamit. Ahol a területek nincsenek „arányosítva" ott a „közbirtokosság" a minden jó forrása. Az évszázadok által kialakított szokások jobban hatnak itt minden paragrafusnál. Mindenki tudja itt, hogy hány állat legeltetési joga illeti meg s mennyi fára tarthat igényt az erdőből. A kaszálókat elárverezik évenként s a begyűlő pénzt a közköltségek fedezésére fordítják.

Ahol a telkek magántulajdonban vannak, ott meg a tanyarendszer alakult ki. A homoródalmási ember pl. ha a falu körül a kaszálást elvégezte, akkor a „szállásokra megy hátra". Ezek főként a Hargita plató füves térségein vannak. Rendszerint egy lakóházból s egy istálló, csűr szerepet betöltő széna berakodóból áll. Hajnalban a harmatos füvet jól vágja a kasza. Kilenc óra tájban elé a puliszkalisztet s a gócaljában fövő vízzel hamar kész az eresztett puliszka, amely mellé túró, szalonna, vagy tej is kerül változatosság kedvéért. Ezért vagy tehenet, vagy kecskét hajtanak ki magukkal legalább addig odahaza azok sem eszik a drága „kóstot". Hogy a szobában a füst ne menjen szét, a tüzelő főié egy akurátus füstfogó „kaholy" van fonva vesszőből s hogy belé ne kapjon a tűz, sárral van ügyesen betapasztva. Reggelizés után jő a takarás, gyüjtés egész délután öt óráig, amikor a leszálló harmattal egy másik füves tábla lekaszálására kerül a sor. Ennek a tanyarendszernek továbbfejlesztett formáját a Lucs mellékén láthatjuk, hol egy pár gyimesi csángó család szerzett birtokot s majdnem állandó tartózkodásra rendezkedett ott be. Csak az igen kemény téli időben mennek haza rövid időre Gyimesbe.

Nem olyan elhagyatott a Hargita, amint sokan gondolják. Télen a fatermelőktől, szénégetőktől mozgalmas a vidék. Nyáron május elsejével messze távoli vidékekről is egész karavánok húzódnak fel a legelésző állatokkal. Hol itt, hol ott bukkanunk kolompoló nyájakra, csordákra. A pásztorok meg minden talpalatnyi helyet ismernek, s ha útbaigazításért fordulunk hozzájuk, pontosan meghatározzák, hogy merre menjünk. Egy nagy városban nem kell ennyi megnevezett utcát számon tartani, mint itt, hogyisne, mikor a *Pál Máté* árkánál fel a *Diadom* hegyre s a *Szakács-kert* sirilejin a köves oldal megmászása után, a *Tiva* patak fejinéi ától az *Egresmocsárhoz* s innen az *Elöhágón* túl a *Meszes* oldal mentén a *Nagyos* patakon átgázolva a *Sövénygesztenye* alatt újból ki s a *Somó* kútjánál már *Lucs* szélén van az ember. S ezt mind egy lélegzetvételre fújja el nagy jóakarattal a kalauzunk. Érthető, hogy ők így megszokták ezt a pontos magyarázatot, mert Están bá'nak is így magyarázták meg, hogy hol látták utoljára elbogározó szürkéjét.

A Küküllők forrásvidéke.

A Hargita-környéki sok minden látnivaló közt a legkevésbbé ismertek közé az a rész tartozik, ahol a Kis- és Nagyküküllők erednek. A bejárandó hely egyáltalán nem turista országút, ahogy szokták nevezni a gyakrabban felkeresett területeket:

A hargitai nagy hegyvonulatnak — körülbelül a közepén — egy olyan különös törése van, amely bizonyára mindenkinek feltűnik, aki közelebbről veszi vizsgálat alá a térképet. Ez a hely a *Libán hágó* és *Bucsin hágó* között van, ahol két vulkánikus hegycsoport a *Borzontfő* és a tőle is, a *Putna hágó* által elvágott (itt van a Gyergyóba vezető régi Sóút!) *Nagy Somlyó* és *Délhegy* vannak.

Nagyszerű gerincvándorlásban lehet része annak, aki a *Libánhágón* leszállva a közlekedési alkalomról neki indul, hogy a két Küküllő forásvidékét felkeresse. Remek szép ritkás erdőkön vezet az út a *Csudállókő* felé, ahol már régóta ismerik a szikla északi lábánál a fehérföldes, kaolinos előfordulást. Egy újabbat a *Szobászó patak* felé hajló oldalán kaptak, amely remekül magánviseli az egykori fluorsavas fumarollás (forróvízgőzös) vulkáni működésnek a jelét. A vulkánikus, földpátban dús andezit anyag elkaolinosodott s míg a tetőkön vasas rétegek rakódtak le, addig a kaolin alatt kvarcos tömbök vannak s ezeknek az üregeiben pedig szép zöldszínü fluorit kristálykák találhatók. E helyről a *Délhegy* hatalmas kúpjára átsétálva sokáig követnek a fehér kaolinosodott kövek. A hegy túlsó oldalán, amint a patak neve is mutatja, az *Aranyász* patakban aranykutatások folytak. Itt bőségesen fordulnak elő a széthintett apró pirit kristálykák, amelyek állandóan bolonditják a kincskeresőket.

A *Nagy Somlyó* felé közeledve mindinkább szaporodnak a szénégetőknek a „bogsái", amelyeknek kellemetlen, fojtós füstje messze elterjedt a vidéken. A messze levő erdők faanyagának ez a leggazdaságosabb kitermelési módja. Amint áttérünk a hegy nyugati oldalára a meredek oldalon egy rakoncátlan, a köveken nagy zajjal ugráló csermely tűnik szemünkbe, amelyet felfelé követve elérjük a Nagyküküllőnek a facsatornán kivezetett forrását! A csatornának a sziklák közé bebujtatott vége gyüjti össze és hozta ki a felszínre az egyhajtásra kiiható kis forráska vizét.

Csendes vidék ez! Halk lépteink zajára itt-ott nagy burranással surran be a sűrűbe a nehézkesen repülő vadpáva (fajdkakas). Már elevenebb zajt csinálnak a csirkéikkel menekülő mogyorós tyúkok (császármadár). A félreeső nedves sűrűkben gyakran lehet látni az ittapodó mackónak a nyomait. A jelenlétéről azzal szokott közbe-közbe tudomást adni, hogy a

közeli csordáknál tesz látogatást. A hegyoldalról leszaladó apró patakok a lankásabb helyen összeérve már pisztráng elszaporodására alkalmas kristálytiszta vizű patakocskákká egyesülnek.

A Nagyküküllő forrásától már könnyű leereszkedni a Kisküküllő eredetéhez. Nincs már innen messze a *Küküllőmezeje* nevű hegyi rét, ahonnan nekiindul a *Kisküküllő,* hogy nem messze már egy csomó apró patakkal összekerülve elveszítse a nevét s a *Kiság* nevet vegye fel. Amint jó messzire a Bucsin felől jövő *Nagyággal* egyesül, csak ott kapja meg újra a születésénél felvett nevet.

A *Putnahágóról,* mint vízválasztóról a túlsó, azaz a keleti oldalra átkerülve a kilaposodó térszín egy igen érdekes vízfolyási módra ad alkalmat, amelyet a székely atyánkfiái *Visszafolyó* patak néven jelölnek. A *Dél* hegy északi oldaláról indul ez ki s lent aztán a *Nagy Lok* vizébe ömlik. Ilyen elnevezés és hasonló természeti jelenség gyakori a Székelyföld más pontjain is.

A Nagyküküllő alsó folyása mentén.

A székely anyavárostól a folyó mentén lefelé haladva *Felsőbaldogfalvát* érjük el. Itt született és itt töltötte életének utolsó éveit a székely-hun krónikák lantosa Fülöp Áron országházi könyvtárigazgató. Az út mellett, dombon épült kúriája halála után idegen kézbe került, de hagyatéki tárgyainak jórésze, könyvtára a székelyudvarhelyi ref. kollégiumnak, az ő szeretett almamáterének jutott.

Itt e községben az országút a *Segesvár* felé hágádéból elágazik a hegyes-völgyes térszíneken végig vezető *Brassó* felé vivő irányba. E mellékvölgyben rejtőzködik el *Árvátfalva,* amelynek már régóta igen híres rezesbandája is volt s tőlük grammofonálták le a székely indulónak tartott ú. n. Árvátfalvi indulót. A fölötte közel levő *Patakfalva* minden kicsisége mellett is ügyesen s főként becsületesen megszervezett tejszövetkezetével mutatott példát az egyesülésben rejlő anyagi és erkölcsi erőnek.

Egészen kint a ponkon van *Telekfalva,* amelynek a lakosai, az esős vagy hideg téli napokat házieszközök háziiparszerű készítésével értékesítik s újabban az idegenforgalom kedves fafaragású dísztárgyait hozzák tömegben forgalomba.

A fővölgybe visszatérve átkelünk a Nagyküküllőn s *Bikafalvánál* elérjük a Sükő, Farcád, Hodgya felől lejövő völgyet. A völgyfejben van *Sükő* a remek déli fekvésű, melegnek kitett helyen telepedett falu, amely híres a cseresznye- és meggytermeléséről. Tiszta virágcsokréta az egész falu tavasszal, a fák virágzása idején! Sok is ilyenkor a kiránduló errefelé s hogy tovább a *Rez tető* szép kilátó helyét felkeressék. Épp így megindul a kirándulók csoportja a cseresznyeérés idején is.

Lejebb a völgyben fekszik a kicsi *Farcád* község. Sajátos háziipara a mészároskodás. Valami túlbuzgó közigazgatási zseni holmi törvényekre való hivatkozással elrendelte volt valamikor réges-régen, hogy vágóhidakat csináljanak a húsvágással foglalkozók. Igy aztán ebből van is éppen elég, hogy más nagyobb városnak is jutna belőle. Régi hagyományként a farcádiaknak egyik megélhetési forrásuk volt a gyengén termő köves határuk mellett, hogy végig vándorolják a környéket, összevásárolják a hízott disznókat s azokat levágva a székelyudvarhelyi piacon a téli, hideg idők alatt nyílt sátrakban árulták. Az oláh uralomnak egy fontos tényedése volt, hogy zárt elárusító helyre kényszerítették őket be s így ezt a különben egyáltalán nem kifogásolható húsárusítást (télen volt s nem nyáron!) mint néprajzi sajátságot eltüntették. A levágott disznóknak nemcsak a húsát, szalonnáját, zsírját árusították, hanem a feldolgozott jó „disznóságot" is. A tiszta, jóízű farcádi kolbász, májas, tüdős, véres és más eféle ínycsiklandozó dolog igen keresett cikk ma is. Azért van átlag véve a székely anyavárosban aránylag olyan kevés házi disznóhízlalás és szokásos téli disznóölés.

No de ezenkívül érdekessége a falunak a szép régi temploma s a templom közelében a patak mellett lévő állandó iszapfolyása (egy kis Pokolsár!).

Bikafalva után *Bögöz* fölött a fővölgy összeszorul, de viszont az elért falunál kitágul. Régi templomában 1929-ben fedezte fel Szigethy Béla, akkor még mint ref. teológus, a régi falfreskó sarkában az irodalomtörténeti szempontból is annyira fontos rovásíráss felírást (szerinte „Atyai Están", Jakubovich Emil „Atya Istennek" olvasta!). A falu északi, fenyves terraszán sok vastag cserép kerül a földmunkálatokkal felszínire. Egy szakszerű ásatás bizonyára értékes ősemberi település maradványait menthetné meg.

Bögöz alatt kiterülő térség a történelemből is jól ismert *„Agyagfalvi rét"* a székelyek „Rákosmezeje"! Első jelentősége 1506-ból ismeretes, amikor Gyergyói Lázár András vezetése alatt 5 szék kiküldöttjei jelentek itt meg. Ekkor született meg az első összefoglalása a székelyek alkotmányának.

Fontos jelentőségű volt s igen nagy gondolkozásra késztető, úgy a multra visszatekintve, mint a jövőre való gondolással az 1848 okt. 16-án tartott gyűlés. Az autonómiától megfosztott székely székek lazán, szervezetlenül, minden központi irányítás nélkül álltak a 1848-as vérzivataros időben, akkor, amikor a szászok, oláhok az osztrák hivatalnokoktól megszervezve s felfegyverezve készültek nekirontani Erdély magyarságának s főként a Székelyföldnek. A szigetként magára álló székelyek ekkor kaptak észbe s gyűltek össze az agyagfalvi réten, felújítva az ősi szokást, hogy védelmükről tanácskozzanak. Az elnöklő s nagy tekintélyű Mikó Imre kimondja a határozatot s a gyűlésre összesereglettek egyenesen a harctérre mennek az ősi föld megvédésére!

A történelmi hely után a völgy újból összeszorul *Décsfalvánál* kezdve s lennebb csak *Nagygalambfalvánál* terül ki. A falu az idők folyamán érdekes fakereskedelmi átrakó ponttá fejlődött ki. A havasokról lejövő deszkás, léces, gerendás szekeresek itt kötnek ki s eladják a galambfalviaknak rakományukat. Akik aztán saját szekereikre átrakva viszik tovább az „Alföld felé"! (értvén alatta a Nagyküküllő tágasabb völgyszakaszát a szászok földje felé!) A múlt század egyik legnagyobb színésztehetségének, Feleky Miklósnak szülőhelye ez a falu.

A falu fölött csúf, köves patak zuhog lefelé, különösen nagy zivatarok esetén. A Vágási patak híres a jó kavicsozó természetéről! A szűk völgyön *Béta* és *Vágás* falvakat közelíthetjük meg erről felől a legkönnyebben, amelyek mint kicsi katolikus foltok el vannak rejtve e félreeső zugban, ebben a kálvinista fészekben. Igen ügyesek a lakosai a szalmafonásban. Szép háziiparrá nőtte ki magát a hosszú rozsszalmából készült szalmakalapoknak a készítése. Ahol a szomszédos piacokon szalmakalap árulást látunk, szinte biztos, hogy bétaiakról van szó. (A megye nyugati részén már a kőrispata-

kiak vannak túlsúlyban, ahol szintén fejlett kalapfonó ipar van!)

A galambfalviak *Rák taváról* kell megemlékeznünk, amely a falu fölött a hegy derekán van! A fölötte levő csúcsnak egy megcsúszott részlete torlódott fel s képez egy csinos tavacskát, amelyben régente igen sok pióca volt s amelyből abban az időben jól pénzeltek a lakosok.

Szép monda fűződik a tó keletkezéséhez* s ép így mondát emlegetnek a *Várfele* nevű helyről is, amely a Vágás patak sarkán fekszik s ahonnan az eke állandóan cserepeket túr a felszínre.

El is érkeztünk most már ahhoz a részlethez, amely után a vidék Keresztárhoz húzódik inkább, mint központhoz.

Székelykeresztúr és vidéke.

Bármilyen irányból is közelítsük meg ezt a vidéket, messziről már feltűnik mindenkinek, hogy a látóhatárt kontúrozó, sűrűn egymásba futó hegyvonulatok, a csipkés tarajukkal, valami fűrész éles fogait juttatják eszünkbe. A helyszínen meg a különös formájú s egyebütt nem látható hegyoldalok, a részletek megtekintésénél még más érdekes látnivalók lepnek meg.

Először a hegyoldalakon kitüremlő szokatlan, kucsmaalakú, egy pár méter magas földboglyák tűnnek fel, amelyek néhol sűrűn borítják a hepe-hupás felszínt. Ezek a sajátságos képződmények feltűntek az egyszerű szántó-vető emberek előtt is s keletkezésük magyarázatát egy-egy sikerült népmondával igyekeztek megfejteni. *Tordátfalván* pl. a *Fiasmál* nevű boglyacsoportot a zsugori gazdagot megátkozó segélykérő szegény ember meghallgatott kérésének tulajdonítják. A szitkozódó s elutasító gazdag emberek a behordott, nagy kalangyáit változtatta át az Úr haragja kővé vált dombokká.

Hogy a természet még is miképen alkotta, azt meg *Székelykeresztúr* határában levő *Hasadthegynél* láthatjuk, mely nevét éppen az örökidő óta tartó, suvadós természetétől nyerte. Az itt található agyagos márga és szürke palák közt ugyanis vékony homokrétegek vannak (pontusi korú édesvizű beltó egykori lerakódásai s ma jó téglavető agyagot szolgáltatnak!) A homokos, réteg tavasszal megtelik vízzel s így az alatta levő agyagos réteg ferde felszíne csúszóssá válik s így egy jó sikamlós pályát alkot a fölötte levő rétegek számára. Igy aztán évről-évre jó falusiház nagyságú réteg-tömegek szakadnak le a tetőkről s a következő év téli fagya és az esőzések legömbölyítik szép kucsma formára a leszakadt részleteket. Rendesen szénaboglya alakot vesznek fel s a hasonlóságot neveli az is, hogy nagyhamar fű lepi be a felszínét mindeniknek s így elég hű boglyaimitációk állanak elő.

A hegygerincnek ez a minden évben megújuló és folytatódó lefenése végre oda vezet, hogy az addigi gömbölyű, vagy lapos tetők eltűnnek s a mindkét oldalról közeledő lesuvadások egyszer összeérnek s azután nem a tető rovására, hanem a kiélezett gerinc jobbra-balra való lefenésével annyira kivékonyodik, hogy szinte nyereg módjára lehet rájuk ülni olymódon, hogy az ember az egyik lábát az egyik, másikat a tulsó völgyben lógathatja le, így ezzel a gerinc magasság évről-évre alacsonyabb lesz.

Ha ezek a lesuvadások már annyira leszállították az egykori gerincet, hogy az ellankásodott oldalokon további suvadások nem történnek, akkor — ahogy szokták mondani — elérte a hegy és völgy a megérésének azt az állapotát, amelyen túl észrevehető változás már nem történhetik. Ilyen állapotba került az a medence felüli belső rész, amely már az ú. n. Mezőséghez tartozik.

Ahol még — a Hargita felé menve — a suvadások gyakoriak, ott nemcsak a földboglyák sűrűek, hanem a lecsúszás mögött a térszín medencealakú része vízzel telik fel s így a boglyák mögött apró tavak is keletkeznek! *(Rák tó* köztük a legnagyobb, de Kisgalambfalva fölött is sok apró s beszáradó tavat láthatunk. Igen sok van Siklód mellett az ú. n. *Soktó* vidéke!)

Székelykeresztúrnak a sajátos értékét a földrajzi helyzete adja meg. A *Nagyküküllő* völgyébe itt torkollik be a *Fehérnyikó* hosszú völgye s épp így a *Gagy* pataka is, az ő falu sorozatával.

A városias kinézésű község jelentős hely volt régen is, hisz a *Keresztúr fiúszéknek* volt a központja. De nemcsak gazdasági központ, amit a heti és országos vásárai, de főként az állatvásárai tesznek híressé, hanem az itt folyó erős kulturális élet is súlyt ad a kis helynek. Az unitáriusoknak az 1794—5. évben alapított kollégiuma igazán a földből, a székely ősi erőből nőtt, virágzott ki. Apró adományok, természeti szolgáltatások, munkavállalás az alapja a 8 osztállyá kifejlődött teljes gimnáziumnak. Ezzel sikerült az oláh üldöztetések alatt is megmenteni. A mai Székelykeresztúrnak az alsó végén, a régiek *Szitáskeresztúrján*, ahol az unitáriusok nagyobb tömegben éltek, épült fel aztán a világháború előtt a gimnázium új, modern épülete. Szomszédságában van az unitárius egyház gazdasági iskolája s a Transilvania tejfeldolgozó üzeme.

A hosszúra nyúló község alsó része régen külön falu volt s a lakosai a téli napok alatt szövéssel s főként szitakészítéssel foglalkoztak. (A régi világban szinte hagyományszámba ment, hogy fuvaros ember éjszaka nem mert itt keresztül hajtatni, mert — amíg észrevette — levágták a lova farkát a szitások.)

A község közepét főként a reformátusok lakták s itt a templomuk mellett van a régi Gyárfás-féle kúria is, ahol a legnagyobb lírikus költőnk, Petőfi Sándor az utolsó éjszakáját töltötte, mielőtt a segeesvári csatatérre ment volna. A körtefa, amely alatt vacsorázott, még ma is meg van. Ezen a telken különben egy érdekes természeti jelenség is megfigyelhető. A teleknek a mezőfelőli részét régen *Katus tavának* nevezték, mert állandóan posványos hely volt. Feltűnő, hogy az itt ásott kútba a víz egész a felszínig emelkedett, sós volt s állandóan bugyborékolt a feltörő gázaktól (metán). Bizony itt egy nagyszerű iszap vulkán volt valamikor az eredeti alakjában.

1928. év táján végre egy szerény, több kabinos kádfürdőt építettek, amely gyógyító hatásánál fogva jó hírnévnek örvend. Amikor a vízszolgáltató nagyobb vízmedencét megépítették a sóskút helyén, a tisztán iszapos mélyedésből sok római rézpénz került elő. Valószínű, hogy a régi szokások szerint már a rómaiak fürdőt csináltak itt s babonából pénzeket dobáltak a vízbe!

A község felső részét még ma is Timafalvának hívják, ahol nagyobb részt a katolikus szántó-vetők laktak. Templomuk igen régi. 1458-ban épült s a fal egy kis részén, javítás közben vastag vakolat alul régi freskó részletek kerültek elő!

A szomszédos hegyoldalon feltünnek a szép szőlő telepítések, ahol igen kevés a borszőlő, hanem annál jobb

* Megjegyezzük, hogy a tavat a nép feneketlennek tartja ép így *Feneketlen tavakat* emlegetnek, de már eltőzegesedve a *Vágás* patak jobb oldali hegy tetején és a Várfele belső várudvarában is.

s igen kitűnő fajta csemege szőlők vannak. A kertekben régen gyakoriak voltak a hosszú karós s drótokkal összefont komló ültetvények is. De nagy a jelentősége az újabban erőteljesebb tempóban neki indult len- és kendertermelésnek és feldolgozásnak, amelyre gyári üzem is van, de nagyon fontos volna fonalkészítő gyárral is kiegészíteni.

Az állami tanítóképző modern épülete feltűnő pontja még a községnek. Régen szövőipari szakiskolája is volt, ma nagyszerűen össze lehetne kapcsolni a polgári leányiskola kifejlesztésére. Nagy hiba volt azt beszüntetni!

Keresztúrnak, a *Gyárfás* sósfürdőn kívül a községtől keletre lévő hegy alatt is van egy Sós kút nevű sósfürdője, amely tulajdonképpen *Fiátfalva* határában van. Az egész környék földgázgyanús hely, hisz 1913—14-ben az alsóboldogfalvi vasúti megálló közelében mintegy 500 m. mélységű kutat is fúrtak, amelyet a kitört világháború miatt hagytak abba, de a sósvíz állandóan ömlik ki belőle s a földgáz is bugyborékol.

Az u. n. *Omlás hegye* felé egy alsóbb hegyfokon volt az u. n. *Galat* vára, ahol ma is sok cseréptöredék kerül felszínre. De a falu északi végén lévő téglavetőnél is fordultak elő leletek, ahol Horváth Lajos igazgató, deák korában a kelta temetkezési helyet felfedezte.

A Nagyküküllőt a déli részen átlépve 1 km-re találjuk *Fiatfalva* kis községet, amelynek túlsó végén messziről feltűnik az Ugron család várkastélyszerű épülete. Régen a híres Vingárdi Geréb Lászlóé volt, aki Mátyás király korában Erdély püspöke volt.

A falu a vallási türelmességnek igazán csodálatraméltó példája. Az unitáriusok és reformátusok egy templomba járnak. Két papjuk van s azok külön-külön egymás után tartják meg templomozásaikat.

A falu alsó határában, Szederje felé menve a *Sukoró nevű* völgyrészben, pár száz lépésre az úttól, egy igen érdekes iszapvulkános rész van, amelyet fehérre száradó, kiömlött iszapja miatt *Fehérszéknek* nevez a lakosság. Az állandóan bugyborékoló iszaptúrás 4—5 helyen tör a felszínre s 1913. évben egy őszi kirobbanással apró miniatűr vulkánt alkotott e helyen.

A Küküllőnek a túlsó oldalán van *Újszékely* község, amely valósággal a Székelyföld kapuját képezi a szászok földje felé. Közelében van *Alsóboldogfalva,* amelynek a falu szélén, a cigánytelep közelében lévő két oláh fatemploma a legjobban bizonyíték arra, hogy a Székelyföldre egy pár oláh család csak a nemesi birtokok jobbágyaként került be, akiknek a számára a földesuruk egyszerű deszkatemplomot építetett, mert a betelepedés nem volt nagy mértékű s nem tartotta végleges értékűnek.

Székelykeresztúr központ vonzó területéhez tartozik a fölötte lévő *Betfalva,* szintén a Nagyküküllő mellett. Az összeszoruló völgy mindkét oldalán tele van suvadásos felpuposodó dombocskákkal. Bizony itt a szántó-vetőnek a dolga nehéz, mert a földek állandó vándorlásban vannak.

A szoroson túl már *Kisgalambfalvát* találjuk, amelynek a lakosai igen ügyes kőművesmesterek s messze földre eljárnak a nyári szezon beálltával dolgozni. Addig odahaza a kis birtokot az asszony kezeli. 1830-ban a falu teljesen leégett s azóta a nagy kárt a lakosság háromnapi ünneppel üli meg. Az újjáépített falu majdnem teljesen kőből épült, cseréptetővel s hatalmas nagy kökapulábak őrzik a portát s a magas léces kapuk valósággal néprajzi tanulmányok lehetnek szakemberek előtt, annyira más a mintája a lécezésnek minden kapunál.

Innen még jobban meg tudjuk közelíteni az előbb említett várhelyet, amelynek a neve a régi írásokban *Galambot-Vára* néven szerepel. Az egykori vár méreteire jellemző, hogy mintegy 1600 lépés a kerülete. Ásatásokkal kézimalom kövek és egy oroszlán szobor került elő innen, mint azt Orbán Balázs írja. Az innen déli irányban a *Meleg* patak túlsó oldalára is várat tesz a népi monda.

Nyikómente.

A Székelyföld nótatermő s néprajzban virágos kertje a Nyikóvölgye. *Székelykeresztúron* feljebb ömlik a *Fehér-Nyikó* pataka a *Nagyküküllőbe.* A kiszélesedő völgyszádánál van *Rugonfalva,* a felejthetetlen emlékű politikus, újságíró Bartha Miklós születési helye. Felfelé a Nyikó mentén, fent a hegyoldalokon olyan községek maradnak el, amelyek híresek víztelenségükről. *Kiskede, Nagykede, Tordátfalva,* a nem rég elhunyt unit. püspöknek, Boross Györgynek szülőfaluja, épp úgy *Medesér* is, mind szűkölködnek a nyári szárazság alatt vízben. A kútjaik nem igazi források, hanem tavasszal s esős időben vízgyüjtő gödrök, amelyeknek vize ilyenkor feljön egész a gárdolásig s kifolyik, mint a forrás vize, de amint beüt a nyári szárazság, a víz kimérésével kiszárad a „kút". Tréfálnak is eleget a szomszédfalusiak, hogy ökröket csak azért tartanak, hogy legyen, aminek vizet hordjanak hordókban a messzire lévő Nyikóból.

Tordátfalva határában van a *Fiasmál* nevű földboglya csoport, amely különleges alakjával feltűnt a népnek s sajátos mondával magyarázza a keletkezését.

Visszatérve a fő völgybe elérjük *Siménfalvát,* ahol még most is mutogatják Székely Mózes erdélyi fejedelem összeomlóban lévő egykori kicsi kuriáját. Fölötte a *Reztető* folytatásaként egy csúcson megtaláljuk azokat a kincsásóktól maradt gödröket, amelyek az egykori *Kadácsvára* nyomait is eltüntették. *Kobátdemeterfatvánál* torkollik be a *Tarcsafalva* felől jövő völgy, ahol több mint 70 évvel ezelőtt a téglavetőben valami tengeri emlősnek a csigolyái kerültek felszínre s ma a kolozsvári múzeumban vannak elhelyezve.

Demeterfalvának érdekes természeti tüneménye a sok iszapvulkán. Bent a falu házai közt az udvarban van az egyik, mégpedig az istálló padozata alatt tört fel s tavasszal a rengeteg kitúrt iszapjával csinál kellemetlenséget a gazdának. A többi kint a határon található. Az egyik Nyikó mellett mintegy 5 m. magas dombot rakott magának, amelynek tetején nádas s mocsári növényzet van. Az iszapvulkánok sora folytatódik a szomszédos *Szentmihályon* is, úgy az út mellett a falu felső végén, mint a hegy alatt a kántori kaszálón is. Fontos földgáz szelepjei ezek a föld belsejének s hisszük, hogy értékes földgáz előfordulásoknak a jelzői!

Itt torkollik be a *Bencéd, Kecsedkisfalud* felől lejövő mellékvölgy. Érdemes ide bejönni. Az eddigi majdnem teljesen unitárius vidéket *Bencédnél,* a híres székely írónk, Gyallay Papp Domokos szülőfalujánál elhagyva a fölötte lévő *kecsedkisfalud* apró kis református folt alakjában ragadt itt meg. Ha a régi szép székely népviseletet s általában a néprajzot akarjuk látni, itt min dent a maga eredetiségében tanulmányozhatunk. Hála Kiss István papjuk erős, szuggesztív munkájának. Tisztességes jóravaló, józanéletű lakói vannak, akik országos viszonylatban is arra alkalmas helyeken méltóan képviselték a székely népet. Egy kis nyakon keresztül átléphetünk ismét a Nyikó völgyébe, amely itt mélyen be-

vágódva megy fel a Hargita felé. Az utolsó község ebben az irányban, a róm. katolikus *Farkaslaka,* amely fölött a *Gordontetön* sokat fúrtak-faragtak a sziklákban a kincskeresők. Az elágazó mellékvölgyekben *Szentlélek* és *Bogárfalva* húzódik meg, még lejebb az unitárius vidékhez csatlakozva pedig *Malomfalva.*

A csodálatosan tisztán megmaradt Nyikómenti székelység ma is őrzi hagyományait. Sok szép székely népdal született itt meg s születik még manapság is. Érdekes, hogy alig van köztük szomorú, lehangoló, hanem mindig valami kötekedő, tréfás hangulat jellemzi őket. Huncutkodik mindennel és mindenkivel, de nem sértően, sőt magamagát sem kíméli meg ebben. Az egész völgy Olyan „szögediesen" beszél, mintha valahonnan arról a vidékről szakították volna ki őket. Egy alkalommal egy más vidéki tanító jött ide, aki a gyermekeket le akarta szoktatni a tájszólásról s magyarázta a nebulóknak erősen, hogy ezután ne *„könyeret-möggyet"* mondjanak, hanem beszéljenek *„e"* hanggal. A legnagyobb magyarázkodáskor észreveszi, hogy hátul az egyik fiúcska nagyon izgatottan nyújtogatja az ujját s erősen síróra áll a szája. Amint megszólítja, hogy no mi baj édes fiam!? A gyerek nagy lelki gyönyörűségére tiszta „özésmentesen" felel. „Tanító úr kérem, Edén a kenyekivel kedeken defett!"! (Ödön a könyökivel köldökön döfött!) Abba is hagyta mindjárt a tájszólásból való kiszoktatást.

Firtosvára környéke.

A két Küküllő közének legmagasabban kiemelkedő pontja a *Firtosvára* néven ismeretes hegysarok, amely a Hargitai nagy platónak legszélső nyugati maradványa. Az egykor egész idáig, sőt tovább is kihúzódó nagy sikság lassanként feldarabolódott a felfelé húzódó folyók, patakok által s csak egyes részleték maradtak hátra a2 egykori sűrű vulkáni hamuhullásból származó nagy fennsíkból. Ez a részlet a lapos tetejével s messze kilátástadó s a vidéket uraló természete miatt, a hagyomány szerint váralapításra volt alkalmas. (1062 m. magas, míg a környezetében lévő kiemelkedések s különösen befelé az Erdélyi Medence felé nem igen haladják túl a 8—900 m-t!)

A mondás lelkü nyikómenti nép hamar fabrikált történeteket e kiugró hegysarokra. A köröndi *Likaskővel* is eretes az egyik monda a felépítésére vonatkozóan. Mig az erdős oldalán évszázadokon át csupaszon virító fehér folt alakjával megteremtette a *„Fehérló"* mondáját, amely szerint a várban lakó tündérhez vizitába feljáró nyikómenti legényt, amint éjfél után a várat elhagyta, irigyei lovastól együtt bedöjtötték a meredek oldalon s a lova felfelé irányuló lábakkal ma is ott van a hegy oldalán, mint kopasz folt a zöld erdős keretben befoglalva. A kopasz folt a nyugat felé néző oldalon van s ezért az *Etéd* vidékiek látják a legjobban. A Fehérlő nekik időjárás mutatóként szerepel. Ugyanis, ha szépen csillog a „Fehérló", akkor szép idő várható, de ha elszürkül, akkor egész biztos, hogy eső közeledik. Ez pedig nagyon fontos a Firtos környékén lakó gazdáknak főként szériacsinálás és aratás idején. A magyarázata egyszerű. A kopaszságot alkotó fehér folt finom hámuhullásból áll, aihely igen vízszívó természetű s így a párákat magába szíva elveszti élénk fehér színét.

A Firtosvárának elfogadható történeti adatai az ittlévő egykori szerzet épület maradványaihoz fűződnek. 1780-ban itt még utoljára minoriták laktak, de a félreeső helyen télen, a nagy hóesés miatt napokig voltak a világtól elzárva s ezért leköltöztek a Körond melletti *Arcsónak* nevezett helyre, ahol a fürdő van. Így aztán rommá lett a templom s mindenféle épület idefenn.

Hatalmas, bővizű forrás buzog fel a vár nyugati sarkán emelkedő meredek szikla alatt. Kedves kiránduló helye a *Firtos kútja* a környéknek s tiszteletreméltó szokása az innen elszármazottaknak, hogy augusztus végén egy vasárnap hazatartanak s itt gyül össze találkozóra a vidék unitárius népe.

Firtosváralja község felé szétszórt sziklatömbök hevernek a kaszálókon, amelyekhez szintén népi monda fűződik (*Jenőné kocsija, Tábiáskő* stb.)

A firtosi aranyleletről kell még megemlékezzünk, amely akkoriban — 1831-ben — nemcsak a vidék gazdagódásra vágyó népe előtt, hanem a tudományos körökben is nagy feltűnést keltett. Bálint Péter firtosváraljai gazda kisfia s a szolgája a vároldalán lévő földjük ugarolása közben 2—3 aranypénzt leltek. Amikor ennek híre futott a falu népe ásóval, kapával ment neki a földnek s elkezdték kaparni a helyet. De a kincsleletre megmozdult a szomszéd falvak népe is s nemsokára egész hangyaboly sürgött-forgott s kutatta a kincset. Természetesem a kincstár is értesült a dologról s egy-kettőre ott volt a hatóság képviselője, hogy a leletből őt megillető részt átvegye. Az akkori szájhagyományok szerint mintegy 5000 darab került ki az egykori korhadt öreg bükkfa tövéből. Hivatalosan azonban 237-nek jutottak a nyomára. Az érmek szerteszéledtek a különböző gyüjteményekben. Amint a vizsgálatukból kitűnt a 620-as évekből való római aranyak voltak, amikor Erdélyben már vége volt a római uralomnak. Hogy miképpen kerülhetett erre az elhagyatott vidékre a kincs, azt csak feltevéssel lehet magyarázni. Valószínűen az akkori népvándorlási zűr-zavarban valami menekülő áshatta el, de az újra való kiásásra már sor nem kerülhetett s így ott maradt olyan hosszú időn keresztül.

Az *Énlaka* felé eső nyergen egykor római őrhely állott és sok számozott római tégla került ki innen. Énlaka különben mütörténeti s irodalomtörténeti beccsel rendelkező, unitárius templommal is bir. Itt van az Orbán Balázs által felfedezett híres rovásírásos festett mennyezet, 1668. évből, amelyet Musnai György mester festett, „Egy az Isten" — felírással!

Az etédi oldaí felé régente a Firtos. finom homokját az eső lemosta a völgybe s ekkor a homok nehezebb, fekete szemcséi elkülönültek a fehérektől s ezt összeseperve az itatós feltalálása előtt mint „rézport" a tinta felszárítására használtak fel (a kalamárisra az itatós óta nincs szükség!) Természetesen a „rézhez" semmi köze sem volt. Amfiból és augit szerű ásványok pora volt.

Az itt átfolyó *Küsmöd* pataka már a Kisküküllő felé tart s Etéden alul *Körispatakon* folyik keresztül. Ennek a déli határában vannak az érdekes és suvadásból keletkezett sorba állított földasztagok.

A következő falu *Bözödújfalu* a Péchy Simon szombatosainak híres-neves helye. Az egyszerű tiszta székely származású atyánkfiai a múlt század közepe után otthagyták a keresztyén vallást s átálottak zsidónak. A sok mindenben, úgy földben és népben tarka székelységnek ezzel egy érdekes újabb, rendkívüli vonása akadt. Csodálatos látvány is volt az errefelé járóknak a fehérposztó harisnyás székely hosszú jellegzetesen zsidó szakállal, amint szántogat a hegyoldalon. Földmívelő zsidó igazán ritka látványosság.

Az oláh uralom utáni időkben azonban meggondolták az atyafiak a dolgot s valamennyien visszatértek az

[Erdélyi Magyar Adatbank]

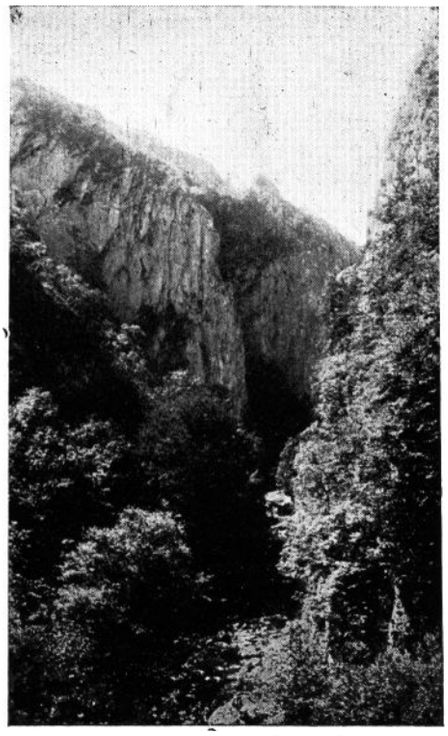

Vargyas patak szurdok-völgye a homorodalmási barlang mellett.
(Foto Kováts.)

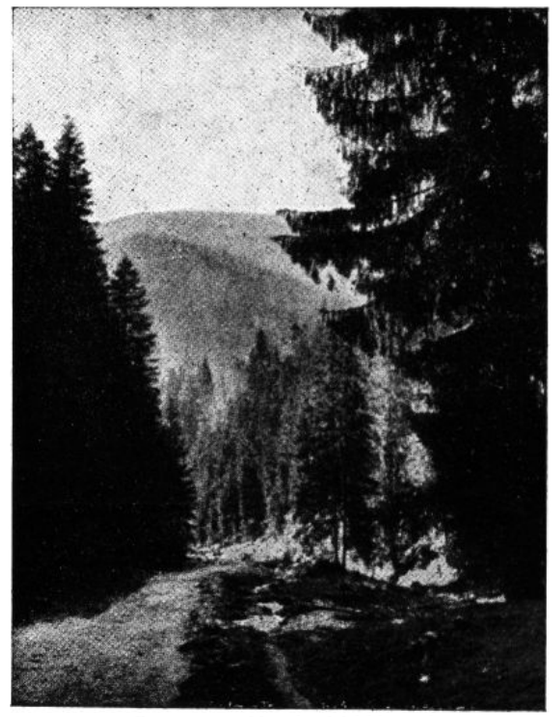

Pietros — Horthy Miklós csúcs.
(Dávid gyüjt.)

Ligetes előtér a Hargita keleti oldalán, Csíkdánfalva határában.
(Bányai felv.)

Rapsóné vára.
(Bányai felv.)

A csíkszentimrei Büdös első „szállodája”.
(Bányai felv.)

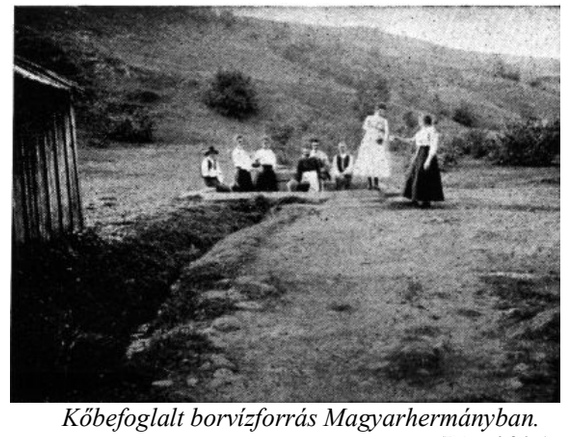

Kőbefoglalt borvízforrás Magyarhermányban.
(Bányai felv.)

[Erdélyi Magyar Adatbank]

A szejkei borvíz töltése korsókba Székelyudvarhelyen. (Foto Kováts.)

Szentgyörgy borvize Kászonfürdőn.
(Bányai felv.)

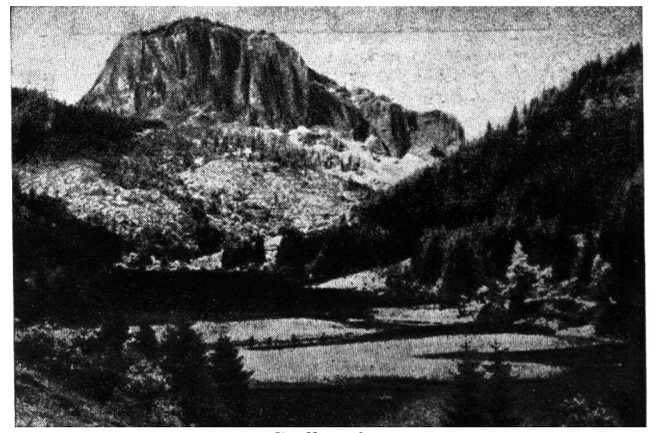

Gyilkostó.
(Dávid gyüjt.)

Nagykőhavas sziklái, előtérben a Brassói Turista Egylet szállója.
(Bányai felv.)

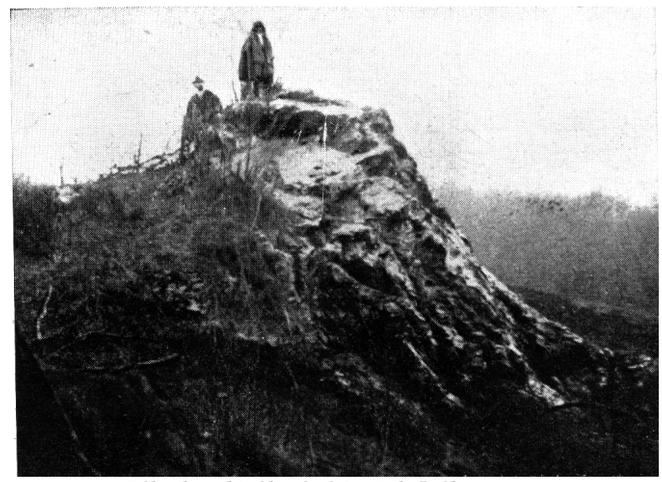

Réka hun királyné sírja Felsőrákoson.
(Bányai felv.)

unitárius vallásra, hogy végre ez a különlegessége Erdélynek a „székely-zsidó” eltűnjön s talán emléke se maradjon a múltnak.

Udvarhelyszék sarkába jutottunk el, ahonnan a fölötte húzódó hegygerinc két irányban vihet át a túlsó völgyek valamelyikébe. Vagy a *Gagykeresztjén* átvivő úton átjutunk a *Gagy patak* völgyébe s itt *Gagy,* majd utána *Magyarandrásfalva, Szentábrahám,* majd *Csekefalva* községeken át *Székelykeresztúrra,* vagy a *Solymos* patak völgyébe ettől nyugatra, ahol *Kissolymos, Nagysalymos, Oláhandrásfalva, Szenterzsébet* községek rejtőznek.

Kissolymosnál a *Selymék* nevű helyen feneketlennek tartott iszapos tócsa van (földgázas iszapvulkán). A Bözödnél ismert *Tündérek útja Nagysolymos* határában már *ördögbarázda* néven ismeretes s valószínű az egykori római limesnek (határvonalnak) valamennyire fennmaradt részlete. A falu fölött egy tetőt ma is *Várhegynek* neveznek. A hagyomány azt tartja, hogy itt a törököknek volt váruk. A vár környékén érdekes földmunkák láthatók. Köztük ismertebb a *Kincseslyuk,* ahová a törökök a kincsüket rejtették el.

Szenterzsébet volt az akkoriban híres neves P é c h y S i m o n n a k , a nagyhatalmú kancellárnak a számüzetési helye. Unalmában itt fordítgatta le a zsidó bibliát és a Talmudot magyar nyelvre.

A lejébb betorkoló *Zsákod* pataka képezi Udvarhelyszéknek a szélét. Ez a félreeső hely sok minden történelmi emléket őriz úgy felszínre került maradványokban, mint várhelyekben is.

A székely sóvidék.

A székely sóvidéket több irányból közelíthetjük meg. *Marosvásárhely* felől jó országúton és a kis keskenyvágányú vasúton. *Dicsőszentmárton* felől fel a Kisküküllőmenti vasúton és országúton, *Székelyudvarhely* felől a Kalandán és keletről a Hargitán át, a Bucsin hágón keresztül *Gyergyószentmiklós* felől. (Ma már az utóbbit leszámítva mindenfelől nagyszerű autóbusz közlekedés teszi hozzáférhetővé e helyet!)

De mit is nevezünk tulajdonképen székely sóvidéknek? A Hargita nyugati részének azt az egységes katlanát, mely a Kisküküllő fejének vízgyüjtő területét foglalja magába és amely lefelé egy irányban, a Kisküküllő lefolyásának irányában, széles tért is nyitott.

Az itt kezdődő Erdélyi Medence agyagos vidéke annyira feltűnt a felső kővidék lakóinak, hogy az agyag itteni nevéről *„Szikony”* országnak is nevezik e környéket. Politikailag Maros és Udvarhely megyében fekvő vidéket 5 forgalmas, szép község uralja: Korond, Parajd, Szováta, Felső- és Alsósófalva.

Az uralkodó són kívül valóságos Eldorádója a kirándulóknak e vidék, nemcsak a természeti ritkaságokat tekintve, hanem a székely mondavilág és történelem sok szép eseményé miatt is.

Szováta. A Kisküküllőmenti vonattal megérkezve az állomásra, a Hargita-felé tekintve a *Szováta* patak és a *Kisküküllő* összeömlésénél keletkezett széles nagy völgy fogad. Itt még a téglavetésre alkalmas agyagos vidéken vagyunk. A falu felé közeledve már jelentkezik a Hargitából kidobott vulkánikus andezit anyagnak kőtörmeléke.

A természet hatása az épitkezési viszonyok kialakulására itt már igazán látszik. Van kő elég s így az alapzat hatalmas, erős kőépítmény. Agyagos vidék is lévén, látjuk a hatását a szép tégla felső építményekben és a piros cserepes tetőben. De hogy. erdő is van bőven, azt elárulják a lakosság szegényebb részének fagerendákból ügyesen összerótt házai és a zsindelyes tetők, a deszka kerítések, az épületrészek tornácos és mesterien faragott faalkatrészei, nem is említve a híres faragványos székely galambducos kapukat és kapufélfákat.

A falu egy része a felülről lehordott kavicsos emelkedésen (terrásson) épült, ahol emiatt természetesen a kutak is elég mélyek, míg a másik rész a Szováta patak kimosott medrében van, mely bizony gyakran van kitéve az áradásoknak. A falun keresztül menő főút felső részén keletre bekanyarodva, a Szováta patakon átlépve már a sós területre érkeztünk. Itt van az ősi fürdő az u. n. *Géra,* mely ma is a szegényebb néposztály hideg és meleg kádfürdőjét képezi. Még a múlt század közepe táján idejárt az egész vidék fürödni. Az u. n. felsőtelepet akkoriban nem ismerték. Elhagyatott vidék volt az, legfeljebb vadászok bujkáltak a sűrű bokrok közt.

Azok mesélgették, hogy ott fenn — a sósziklák miatt erősén őrzött helyen — a sűrűség közt sóstavak vannak, melyek alig hozzáférhetők a sűrű bokrok közt s a szélét belepő nádas miatt. Sőt azt is állították némelyek, hogy egy olyan tóra is akadtak, amelyikben megfürödni sem lehetne olyan meleg, pedig mellette nem messze meg épp egy igen hideg tó is van. Érdekes, hogy ezek a feltűnő dolgok semmi különös érdeklődést nem váltottak ki s az egy O r b á n B a l á z s t kivéve senki sem törődött velük. Pedig furcsa hely volt ez nagyon. Orbán Balázs a Székelyföld leírásában csodálattal említi meg, hogy vajjon hol van az a melegvizű tó, amely még gyermek korában meg volt?

Eltűnt az, mint ahogy napjainkban is születnek és eltűnnek tavak e sós területen. Annyi bizonyos, hogy a mai természeti csoda a *Medve tó,* (vagy az egykori tulajdonos után *Ilyés tó)* helyén az 1878 években még kaszálók voltak, amikor egyszer az ezen a völgyön keresztül menő *Sós* patak feldugult egy hegycsúszás következtében, mely elzárta az útját. Így ez a természetes gát felduzzasztottá a vizet, az addigi szép rétet elöntötte a víz a tulajdonosok nagy bosszúságára és „kárára”.

Igy ez a terület elhagyatottá lett és a lakosság szerint teljesen értéktelenné vált. Már el is felejtkeztek az egész dologról, midőn a 90-es években az egyik szomszédos tulajdonos, I l y é s L a j o s az elbozótosodott alig járható területen vadászva véletlenül észrevette, hogy a tó vize csodálatosan meleg. Tapasztalatát közölte szakemberekkel s így egyszerre ideterelődött a tudós világ figyelme. Csodálatos dolog is volt, amit, itt találtak! A víz felszíne hideg volt s lejjebb pedig melegebb lett, sőt 1 m.-en túl annyira forró, hogy az embernek a lábát égette. Egyesek azt tartották, hogy bizonyára természetes melegforrásokból táplálkozik s innen van a tó vizének a melegsége. A későbbi vizsgálatokkal azonban ez a feltevés magától megdőlt, mert kitünt, hogy egy bizonyos (1.30 m.) mélységen alul a víz újból hidegebb és hidegebbé vált. Mások holmi vegyi bomlásokból felszabaduló melegre gondoltak. Végre 1902-ben K a l e c s i n s z k y S á n d o r , a budapesti földtani intézet vegyésze, pontos mérésekkel megállapította, hogy a tó vizének a melegsége a naptól ered.

A részleteiben, aztán az ok kitűnt, mert hisz az Erdélyi Medencében igen sok sós tavunk van, melyek nem mutatják ugyanezt a tüneményt. A szovátai Medve tó keletkezésénél ugyanis az a szerencsés helyzet állott elő, hogy a környezetében lévő sósziklák feloldásából keletkező sós vízre a felülről jövő patakok édes vize szépen ráfolyt s ott is. maradt a kifolyásáig kisebb fajsúlyánál

[Erdélyi Magyar Adatbank]

fogva. A nyári melegben felmelegedett mélyebb sósvíz réteg nagyobb fajsúlyánál fogva lenti maradt s így nemhogy elvesztette volna a melegét, hanem az évről-évre gyarapodott, úgy hogy K a l e c s i n s z k y vizsgálata idejében a következő volt a helyzet:

1. A felszínen úszó édes víznek a hőmérséklete 21°C. 2. 42 cm mélyben az 1.135 fajsúlyú és 18% sótartalmú víz hőmérséklete már 39°C. 3. 1.32 m mélységben az 1.176 fajsúlyú és 23% sótartalmú vízréteg 56°C hőmérsékletű. 4. 1.82 m mélységben az 1.194 fajsúlyú és 25% sótartalmú vízréteg már csak 19°C hőmérsékletű volt.

Hogy a felmelegedés tényleg ílymódon történt azt a kiváló kutató kísérletekkel is bebizonyította. Ugyan a későbbiek folyamán az is kitűnt, hogy a sóoldatok keletkezésénél fellépő más szokásos kémiai és fizikai tényezők is hozzájárulnak a felmelegedéshez, de a tulajdonképeni felmelegedést mégis csak a nap okozza. Úgy, hogy K a l e c s i n s z k y vizsgálatainak a híre a tudományos körökben elterjedt, azután a világ minden részéről jött hasonló, kisebb méretű tüneményekről jelentés. Igy most már megérthetjük, hogy az egykori elhagyatott hely, hogyan vált világhírű fürdővé.

E vidék nagyszerűségét emeli az a ritkán tapasztalt tény is, hogy a többi kopár sósvidékekkel ellentétben itt a környezet buján van beborítva növényi takaróval — így a tó környéke csodálatos látványt nyújt a zöld lombkörnyezetből élesen kiváló fehér sósziklákkal.

A szomszédos langyos vizű. *Mogyorósi tó,* valamint a hideg *Fekete tó* a fürdőzőknek gazdag választékot nyújtanak. Pompás látványt is nyujt a sóstavakban fürdőzők serege, akiket a sűrű sósvíz mint valami fatuskókat emel a felszínre. Valóságos paradicsoma az úszni nem tudóknak, akik akár a víz felszínén úszkálhatnak vagy pedig mellig bemerülve állva járkálhatnak a 10—20 méteres mélység fölött.

A tavak környéke modern fürdőteleppé van kiépítve, ahol a szebbnél-szebb villák váltakoznak egymással. Maga a terület pedig, főként az ú. n. *Sóhát* madártávlatból igen érdekes képet nyújt a felszín ripacsos egyenetlenségeivel. A sótestben keringő vízfolyások ugyanis földalatti üregeket mosván ki, sok helyen berokkan a felszín s kisebb-nagyobb tölcséralakú dolinákat képez, mint aminőket a jellegzetes mészkővidékeken szoktunk látni. A fürdőtelepről rengeteg sók kirándlási alkalom nyílik a Hargita vonulatnak *Mezőhavas* nevű szakasza felé.

A *Sebes* patak vadregényes völgye már itt a közelben remek látnivalókat nyujt s sziklás, vízeséses szűk völgyében szépen tárja fel a Mezőhavas egykori óriási kráteréből kidobált törmelék anyagot a közben lefolyt és a később megint lefödött lecsurgó lávaárakkal, melyek most, mint valami nagy sziklafalak szegélyezik a havasi patakok lefolyásait.

A Sóvidék másik érdekes látnivalója felé a kis vasúttal mehetünk át a leghamarább, mely Szováta mély völgyén a falu házai fölött toronymagasságban, hatalmas völgyáthidalással vezet keresztül, hogy a Kisküküllő völgyében a küküllőmenti rendes nyomtávú vonathoz csatlakozva vigyen át Parajdra.

Parajd. Ha azt a sok természeti adottságot tekintjük, ami e hely földrajzi viszonyaiból kifolyóan itt található, megértjük rögtön e városias kinézésű község jelentőségét. A Hargita felé irányuló gazdag állattenyésztő Vidéknek, a rengeteg erdők kitermelt anyagának gyüjtőpontjában még a földalatti javak is hozzájárulnak a terület gazdagításához. Parajd már ősidők óta a Székelyföld s környékének sóellátója.

Szovátán kívül még csak itt látható ilyen csodálatos szép fehér sziklák alakjában a felszínre kikerült kősó. A *Korond* pataka valóságos ritkaságszámba menő sószorost (szurdok) vágott rajta keresztül, amely külső alakja után kisebb méretekben a Tordai Hasadék mészsziklás vidékét juttatja eszünkbe. A sótömzs feletti térszín tele van kisebb-nagyobb f e l s z í n i t ö l c s é r e k k e l (dolinák), amelyek madártávlatból az emberi himlőhelyes arcot juttatják eszünkbe.

Érdekes hely ez! Fenn a tetőkön vígan folyók a szántó-vető munka s a szurdok szélén már egy pár lépésre a sószikla bújik ki a felszínre, amelyben növényzet egyáltalán nem él meg. Ezzel ellentétben az olyan helyek, ahol a só csak átitatja a földet, ott a környezettől merően eltérő sajátságos növényvilág alakul ki, amelyet egyebütt feltalálni nem tudunk.

A felszíni tölcsérek itt is a régi kimosott földalatti üregek behorpadásának az eredményei. Egy ilyen nagy méretű beomlás történt régen a patak balparti emelkedésén, ahol az éppen rajta szántogató atyafi ekéstől, marhástól eltűnt a föld alatt. Azóta hívják ezt a helyet *Gyilkosnak.*

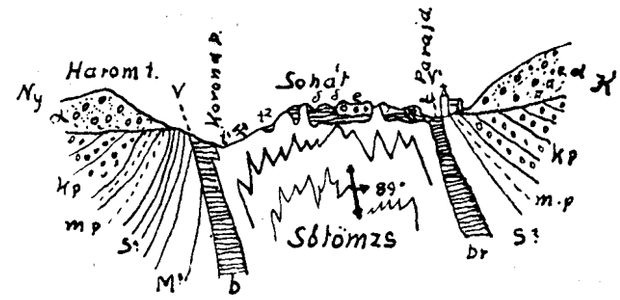

A parajdi Sótömzs ekcémaszerű feltüremlése.
br: Breccsia az alaphegységből feltépett sziklatömbökkel, (kvarcit, kristályos pala, mészkő, homokkő); M?: Mediterrán homokkő; S?: Szarmata homokkő; m. p.: pontusi agyagos márga; K. p.: pontusi konglomerat, andezit, aglomerat, (főként breccsia), -dolinák; e; egzotikus tömbök a felszínen (a breccsiából és andezit tömbök is!); t: terrász; V—V: a Sótömzs feltolulásának az iránya. — Popescu Voitesti után módosítva.

Régente a sót egyszerűen a felszínen bányászták s azoknak a nyomai azok a mostani bányalejárat közelében levő gránáttölcsér-szerű gödrök, amelyekkel valósággal be van hintve a patak partja. Itt ugyanis a sókitermelésben akkora gödröt ástak, ameddig csak könnyű szerrel a sót ki lehetet vágni. Amikor a mélyüléssel nehézzé, s esetleg veszedelmessé vált a bányászkodás, akkor azt a helyet ott hagyták s mellette egy másik újat kezdtek helyette.

A mai bányaművelésre 1762. évben tértek át, belátva a felszíni bányászkodás rendszertelenségének hátrányait. A bányászat megőrizte a bevezetett primitív módjait. Ma is olyan módon és jóformán olyan eszközökkel dolgoznak, mint kezdetben. Nézzünk be a bányába! A lépcsőn lesétálva az akna támogató faburkolata nemsokára elmarad, mert a színtiszta sóbavágott folyosók részei is fehér sóréteggel, sókivirágzással vannak bevonva (nemcsak a felső faburkolatot lepi be) s amely egyúttal megóvja a fa rothadását okozó baktériumok letelepedésétől s így az elrothadás, korhadástól.

A hatalmas nagy bányaüreg közepén van a lovakkal mozgatott felvonó-kosár, amellyel a kitermelt só a napvilágra jut. Ezen a szállító aknán ledobott égő szalma-

csomó némelyek előtt megdöbbentő hatással világítja meg az óriási üreg feketén tátongó mélységét. A karzatokról letekintve, mint Szent János bogárkái úgy mozognak a bányászok apró mécsesei. Az akna talpára leszállva már mindenütt só van körülöttünk. Jó megvilágítás mellett látszanak a tenger vizéből egykor lassanként lerakodott sónak a rétegei, melyek mint a fának az évgyűrűi mutatják a lerakodási idők váltakozásait. Azonban e rétegek nem szabályos, vízszintes elhelyezkedésűek. Ezek is mint egy összegyűrt szalagköteg, szeszélyes rajzokat mutatnak és ezzel elárulják az eredeti letelepedésük után végbement nagy mozgásokat. A sóbánya a lakosság keresete szempontjából is nagyjelentőségű, mert a vidék földművelői a mezei munka leteltével, főként a téli időben, itt jó keresetalkalomhoz jutnak. A sóbányával kapcsolatban az érdekes látnivalókhoz tartozik a s ó ő r l ő m a l o m modern berendezésének megtekintése, amely a vasúti állomás mellett van.

Régente az ú. n. büdösköves-gyufa idejében volt itt egy gyufagyár is, éppen a faanyag könnyű beszerezhetése szempontjából. Később — másféle szempontok miatt — a gyár Kolozsvárra költözött át, nagy kárára e vidék közgazdaságának. Kirándulóknak kedves témája még *Rapsonné* várának felkeresése. A *Bucsin hágó* és az ide nem messze lévő Küküllők forrás vidéke, mely a Hargita rejtett zugaiból mutat be értékes részleteket.

Szokatlan és érdekes tájképet találunk *Siklód* felé felkapaszkodva, ahol a könnyen csúszó agyagos hegyoldal gödrei vízzel megtelve, mint apró tengerszemek csillognak a napsugárban. *„Sok tó melléke”* így hívja a székely atyánkfia e vidéket, mely kicsi mása a finnek ezertó országának: A falu különben érdekes néprajzi terület is, ahol sok minden megmaradt az ősi eredetiségében.

Ha Korond patakán haladunk felfelé a völgy két oldalán két nagyobb református falut hagyunk el. A keleti oldalon levő *Felsősófalva* fölött egy helyet ma is *Kodáros* várának neveznek, amelyet a kincskeresők állandóan turkálnak. A túlsó *Alsósófalva. A* két falu közt régen tó volt! Ennek a maradványa a mai mocsarat rét!

A falun túl nem messze feltűnnek a régi *Árcsó* telep házai, a ma már csak romjaiban levő egykori híres *Korondfürdővel.*

E fürdő már évszázadokkal ezelőtt ismeretes volt, hisz ez volt legközelebb az Erdélyi Medencéhez. Újabban, amint a fürdő hanyatlott, éppen olyan erőteljesebben nőtt a hire az itteni sósforrásokból lerakódó csíkos kőanyagnak, amit a jelentőségének a felismerése alkalmával a r a g o n i t n a k neveztek el, de később kitűnt, hogy nem tisztán aragonitból, hanem kalcitból is áll, ami ugyan a kő szépségén és értékén semmit nem változtat.

A régi leírások érdekesen emlékeznek meg az időkkel változó nevű *Csigadomb, Menykövesdomb, Nagy Selyk, Bugyogó, Rakodó hegy, Laposlik* bámulatos szépségű forráslerakódásairól, melyek régente a fürdővendégek révén, mint fürdőemlékek a maguk természetes alakjukban messze földön elterjedtek. Csak a mult század közepe után terelődött rá a tudósok figyelme s ekkor már szakszerű kutatásokkal iparkodtak megvilágítani e források pompás építő munkáját. Első ízben K o c h A n t a l v. kolozsvári geológus, egyetemi tanár hívta fel a figyelmet az ipari értékesítésükre. Szép csiszolt felületeknek az előállításával remek dísztárgyak készültek, amelyek a kiállításoknak feltünéstkeltő díszei voltak. Ma már a nagyvárosok díszmüárú kereskedéseinek kirakatai pompáznak az innen kikerült finom sávos színárnyalatokban változatos levélnyomók, tintatartók, dohánykészletek példányaitól.

A csíkos kvarcfajtához hasonló, de mésztartalmú ásványt tévesen o n i k s z n a k is nevezik. Valójában külseje után o n i k s z m á r v á n y n a k vagy eredete szerint f o r r á s k a l c i t n a k kellene nevezni. Minket közelebbről azért érdekel, mert a hideg sósvízből lerakodó anyagra ilyen szép példa nincs s így egy kis büszkeséggel igazán s z é k e l y d r á g a k ő n e k nevezhetjük, mely hitünkben a gyáros árai is megerősítenek.

Nemcsak a kikerült darabok szépek, hanem felejthetetlenek a képződési körülményei is. Aki a természet műhelyébe be akar tekinteni, az jöjjön el ide! Sustorgó, fújó hangot adó gázömlések közt folyik ki felszínre a vasas, erősen koncentrált sósoldat, mely egyúttal magával hozza a szénsavas mészanyagot is. A még jelenlevő más oldott ásványi anyagok hatására azonban nem a kristályos mész (kalcit) rakódik le tisztán, hanem az anyag nagy része a nagyobb gáznyomás s a sok só hatására egy másik ásvány alakjában rakódik le, amelyet aragonitnak neveznek!

Ha közel hajolunk a forráshoz, érezzük az egyik fojtó tikkasztó gázat: a szénsavat (széndioxid). A záptojás szagot a kénhidrogéntől nyeri, amelyből a levegőn a tiszta kén válik le. Igen sok metángáz is ömlik itt ki, másféle bitumenes anyagokkal, melyek jellemző petróleum szagukról ismerhetők fel.

A felszálló vizek nemcsak a repedéseket töltik ki, hanem lefolyva a felszínen nagy, gomba alakú sapkákat raknak le, melynek a széle már lyukacsos, tufás szerkezetű (darázskő), ahol aztán a behullott növényi anyagok, sőt állati hullák is megkövesednek, bekérgeződnek.

Mindez a szemünk láttára játszódik le. Ott bújik ki előttünk a sistergő, fővőnek látszó víz. A nyílásánál levő medence tetején hamar vékony, törékeny hártyát húz, mint a felforralás után lehűlő tej. A tudományos megfigyelések arra az eredményre vezettek, hogy mesterségesen lehetne beavatkozni a természet munkájába.

A kibányászott kőrétegek helye a maguk feltúrtságukban is érdekes és tanulságos képet nyújtanak. A bányák fölötti hegytető egy magas platónak a széle az omladásos helyét nevezik *Hollókőnek.* A nyugati oldalon emelkedik ki *Firtos vára.*

Ha a platóra kikapaszkodunk, a szétszórt házak azt mutatják, hogy a szűk völgyből a lakosságnak nagy része lassanként felszorult a „havasra”. Külön tanyacsoportok vannak, amelyeknek saját kis kápolnájuk és iskolájuk van. Ilyen pl. *Pálpataka* rész is. *Datka* nevű részen a lapos, mocsaras térszínen egy különleges folt tűnik fel, ahol nem a közönséges lucfenyő, hanem a hosszú tűs erdei fenyő található (Pinus silvestris).

A völgybe visszatérve nézzünk be most a megnövekedett unitárius és római kat. lakosokból álló *Korondba.* Valósággal néprajzi múzeumba kerülünk itt. A galambúgos kis kapuk s a tetejükön levő félholdas kopjafadíszítés mindjárt szembetűnik. A régóta híres házi fazekas iparából fejlődött ki, a most már gyár módjára dolgozó két nagyobb üzem, amelyeknek szép díszített gyártmányai messze földön híresek és kapósak. Épp így közismertek a mindenüvé eljutó taplóáruk is. Az unitárius temető szép faragott kopjafái, az apró kis zászlócskákkal rengeteg sok ősi faragási motívumot őriztek meg.

A falunak magának is vannak borvizei s nagyon ügyesen elosztva a falu két ellentétes végén vannak, hogy könnyebben hozzáférhessenek a lakók *(Dióvápai* és *Szőlőpataki).* Ez utóbbinak a közelében a kasáló egy

helyen állandóan szortyog esős idő után a kiömlő erős széndioxidos gázömlés miatt. *(Szortyogónak* is nevezik!)

A *Kalanda* felé vivő országút mellett éppen az ott levő malom közelében találjuk a *Likaskövet.*

Kisküküllőmente.

A Sóvidéket a Kisküküllőmentén lefelé teendő utunkhoz *Sóvárad* községnél hagyjuk el. *Kibéd* rendezett szép községet érjük el legközelebb, amelynek tágas völgye fejlett földművelésre volt alkalmas. Hogy a régóta emlegetett szén előjöveteleivel mi van, azt csak részletesebb kutatások tudnák eldönteni. A *Fenes* patakában felbugyogó ásványosforrását gyógyhatásúnak taítják. E községből származik Kibédi Máttyus István, az 1700-as évek tudós orvosa, akinek 6 kötetes Ó- és Új-Diatetikája (két kiadást ért el) még rria is dicsőségre váró teljesítmény volna. E községből származnak a Péterfiek is, akiknek családjából sok kiváló vezető emberünk került ki.

Szépen fejlődő központja e vidéknek *Makfalva,* amely a Dósa család származási helye. A mult évszázad elején példaszerűen állott az egész vidék előtt a Wesselényi iskola. A *Várhegyesének* nevezett csúcson állott a monda szerint *Maja vára.* A várnak sokáig fennállott falait a múlt évszázad elejéig a környék építtetői teljesen széthordották, ez lévén a legjobb kőbeszerzési forrás e vidéknek. Amint régen Molnár Dani, úgy napjainkban Vass Áron, őstehetségű székely szobrász hoz dicsőséget a falura, messzeföldön ismeretes szép állatszobrainak a mintázásával.

Atosfalvánál már újból egy sósvonulatba jutunk be, amelyet a fedett sóskutak mutatnak a legjobban. Itt egymásután következnek *Szentistván* és *Csokfalva.* Péter András a mult század elején ismert népi költő születési helye *Szentistván.*

Csokfalvától keletre ömlik be a *Cseje pataka,* amelynek a fejében a *Virgó patakában* aranykutatók áskálnak időnként s ebből származnak azok a nagyobb üregek, elrejtve az erdő bokrai között. A konglomerátokban előforduló csillámos kőzetek bolondítják itt is a hiszékeny embereket!

A járási székhelyre, *Erdőszentgyörgyre* érkezünk ezután be, amelynek a piacán a ref. templom mellett még állanak az egykori Rhédey grófi kastélynak most más célra szolgáló épületei. A ref. templomban van eltemetve a szerencsétlenül járt szépséges Rhédey Claudia, Würtemberg hercegnek a felesége, aki az akkori angol királynőnek volt az unokája. A község egy sajátsága a többi székely településsel szemben, hogy aránylag nagy az ide beszivárgott zsidóságnak a száma.

Az idebetorkoló *Küsmöd vize* jobb partján van *Senye bérce,* amelyen egykor vár állott s amelynek a nyomai még ma is jól felismerhetők. Innen nyugatra a vasúti állomáshoz lenyúló mocsaras réten apró iszaptúró források mutatnak a földgáz (metán) előfordulásokra.

A községen alul *Havadtőnél* ömlik be jobbpartilag *Havad* pataka. Ennek a mellékvölgynek *Bozód* nevű ágában sok, ősemberi településre mutató cseréptöredéket találtak. Ugyanitt egy salétromos forrás van, amelyet régente fürdésre is használtak.

Gyalakutánál térünk vissza megint a Küküllő völgyébe, amely a gróf Lázár család ősi fészke volt. Nagy kár, hogy régi ref. templomát az eredetiségéből a javíttatások alkalmával kiforgatták s így csak részletek mutatnak annak műtörténeti becsére. Az egyházi kegyszerek közt sok régi értékes darab van.

Kelementelkén érjük el a Székelyföld szélét. De még a szomszédos völgyek mind a két oldalán is rejtőznek apró kis falvak, amelyek megemlítésre méltók. Igy *Szentdemeternek* egy régi falfreskós középkori temploma van. *Szövérd* a híres Szövérdi családnak eredési helye.

Lejebb a Kisküküllö mentén *Balavásárt* érjük el, ahol megkezdődik az igazi borvidék. E községen vezet keresztül a Segesvárról Marosvásárhelyre haladó jókarban tartott országút, amelyen át *Göcs* és *Vaja* érintésével a Nyárád völgyébe térhetünk vissza.

A két Homoród mentén.

Az egymással párhuzamosan haladó *Kis* és *Nagy Homoród* a Központi Hargita nyugati oldalán fakad. Tétovázva indulnak meg a nagy fennsíkon, de a felszaporított vizük hamar munkába fog. Az „oláhfalviak"-nak a fenyőfa a „kenyerük"! Azt pedig nem elég levágni, hanem fel is kell dolgozni, hogy legyen, amiért messzi földre elszállítsák deszka, léc, vagy gerendák alakjában. A régi világban, ahogy szaporodott a lakosság, épp oly mértékben emelkedett a fűrészek száma is s a vékonyan folyó Homoródok vize nem volt elég erős, hogy az egymás hátára növekedő fűrészeket hajtani tudják. Ezért hozta a szükség magával, hogy a zetelaki határból a *Sugó* patak és a közbeeső árkok vizének az eldugásával, az összegyüjtött vizet a magas fennsík természetének a felhasználásával a Nagy Homoród völgyébe vezessék át. Pont így jártak a Kis Homoróddal is, úgy, hogy ennek a *Szentegyházas* fölötti kicsi árka a *Halaság* és *Vargyas* vizével felbővítve már a falun keresztül — közel még az eredetéhez — egy sereg fűrészmalmot tud mozgatni. Ezért van aránylag bővebb vizük e patakoknak.

A Kis Homoród mentén menjünk fel északnak s a másikon pedig vissza délfelé, hogy megismerjük ezt a két érdekes völgyet. A *Kis Homoród* a Székelyföldet *Zsombor* falun alul hagyja el s tér át a szász székek területére, ahol *Homoród kőhalom* bazaltkúpon épült vára már messziről látszik. A vár alatt kénes sósfürdője van. Ebbe a kerületbe tartozik az egykori *Felső Fehér* megyéhez tartozott *Alsórákos* mészégető és bazaltkövet bányászó, jól kereső falu, valamint *Bogát* és *Otthévíz* a régi Bethlen-féle kastély romjaival, ahol a híres hittudós Bod Péter is tartózkodott.

Székelyzsombor már a székely székekhez tartozik s a meredek hegyen épült váráról nevezetes. E várnak a regéjét dolgozta fel Jókai Mór: *„Minden poklokon keresztül"* c. regényében. Határában már régóta szenek után kutatnak. Itt kezdődik az a homoródmenti nagy sósvonulat, amelynek jelei a sóskutak, minden faluban jó messzire feltalálhatok nemcsak itt, hanem a szomszédos Nagy Homoród völgyében is!

Homoródújfalun át *Oklándra* a járás székhelyére érünk. A Székelyudvarhelyről Barót—Brassóba tartó országút régen a *Rika hágóján* ment keresztül és Felsőrákosnál jött ki az Olt völgyébe. Ma ezt az útvonalat nem használják és az új útvonal a *Hagymás nyergén* át Vargyason vezet keresztül. Az oklándi unitárius templom szépen sikerült javítását érdemes megtekinteni. *Újfalunál* már az unitárius vidékre tértünk át, mert *Zsombor* lakosai — úgy látszik a szász szomszédok hatására — lutheránusok voltak minden tősgyökeres székely voltuk dacára is.

Oklándon felül, de már a *karácsonyfalvi* határban van a régen eléggé használt *Dungófürdő* a gázömléses sósvizével, amelyet az utóbbi időben teljesen felhagytak. Határában ősemberi telepek maradványai kerültek elő. Itt élt és dolgozott sokáig Ürmössy székely festőművész. Az egykori lakása fölött az erdei fenyő szomszédságában, — hogy ilyen különlegesség is legyen — szelíd gesztenyét ültettek egy kis folton!

Jó hosszú ideig tart az út, amíg elérjük az unitáriusok utolsó pontját e völgyben, *Homoródalmást,* amelynek éppen a közepén van a sóskútja. A Hargita felé felnyúló hatalmas határa tette lehetővé, hogy fejlett állattenyésztést űznek s székelytúró, kaskavál-sajt s teavaj készítésük jó hírnévnek örvend. E falu ősi székhelye a Barra-családnak, amely már ezelőtt több mint száz évvel is olyan sok kiváló tudóst adott a magyarságnak. A nyugati kiemelkedő tetőn van *Almásvára,* amelynek a történetéről alig maradtak fenn adatok. A mindinkább kopárabbá váló völgyön *Lövétét* érjük el, ahol már tisztán csak róm. katolikusok laknak. A falu igazi néprajzi látványosság! A szűk völgyben összezsúfolódott házak különös szomszédsági viszonyokat teremtettek. Az építkezés jellege is más, mint egyebütt. Terméskőből épült emeletes falusi házak — de azért bőséges faanyag felhasználásával — mutatják a készen kapott anyaggazdagságot. Itt van a sószóna utolsó foltja. A falu felső végén a sótömzs közel van a felszínhez. Az egyik martoldalon száraz időben a kivirágzó só teljesen a hófolt képét adja a helynek. Sok baja van a lakosságnak a hegyoldal csúszása miatt. Legutóbb 1913. évben a falu felső vége csúszott le, mert az alapot képező agyagos pala az akkori nagy esőzések hatására átázott s a fölötte levő vulkáni törmelékanyag megnövekedett súlyával a csúszóssá vált felületen megindult lefelé a völgynek. Ez zúzta össze akkor a falu felső végét, úgy, hogy a legtöbben már nem is építkeztek oda vissza, hanem a falun felül egy kitáguló alkalmas helyen építettek egy különálló kis telepet maguknak. Innen aztán felfelé az elmaradt sósvizeket a borvizes világ váltja fel. Nemsokára elérjük a *Rókaváros* nevű vasbánya területet, ahol a felszínen, de rendszerint tárókban — főként most újabban — szedik ki a rozsdás színű limonit fészkeket és a szürkeszínű agyagvasércet (szferosziderit!) Ezt felszállítják a *Szentkeresztbányán* levő olvasztóhoz és öntőműhelyekhez. A környék itt is tele van borvizekkel. Bent a patak mellett van *Lobogófürdő* és lejebb a Hámoron alul *Dobogófürdő* vagy *Székelyfüred.* Ez az utóbbi név abból az időből maradt hátra, amikor Ugron Gábor a nagy székely rabonbán a megye előkelőségeivel idejárt ki nyaralni. A külön kis telepet képező alsó fürdőtelep a *Dobogó* nevet, a patak mellett levő sok posztóványoló (dürücköl) dübörgő zajától nyerte.

Itt már közel vagyunk a nagy Hargita fennsíkhoz, amelynek lapos, mocsaras tetején fenyőerdők díszlenek. Ha keletre tartunk az innen kiinduló ösvényen, hamar átsétálhatunk a *Vargyas völgyében* levő székely Selters borvíz-forrásaihoz, amely a régi Bélmező borvize nevet azért cserélte fel annak idején a *Selterssel,* mert a gyengén sósízű borvíz teljesen megegyezik ízre és gyógyhatásra a világhírű német Selters vizével.

E teleptől tovább kikapaszkodva, a platón könnyen elérhetjük egyenesbe vágva át szintén a *lövétei* határhoz tartozó *Kéruly fürdőt* és az ú. n. *Festékmalmot*, a mellette levő *Hargitaligettel* (Hargita víz!)

Szentkeresztbányával majdnem össze van építve s ezért inkább idetartozónak gondolnék *Szentegyházasfalvát.* Érdekes néprajza és életkörülményei sok különös vonást takargatnak. A nehéz küzdelmes élete a havastjáró oláhfalviaknak, mint ahogyan a Kápolnás és Szentegyházasfalviakat együttesen nevezik, érthetővé teszi azt a különös életküzdelmet, amelyet e nehéz megélhetési helyen folytatnia kell a lakosságnak. Sok minden adoiha fűződik e faluhoz s ezzel is úgy vagyunk, mint a dunántúliak *Rátóttal,* hogy e vidéken is minden tréfát az oláhfalviak rovására írnak. (Toronyba felhúzott bika, az erdőn keresztbevitt létra, lótojás, emeletes verebek, a túróval megtapasztott templom, stb., stb.)

Kápolnásoláhfalu már a Nagy Homoród vízrendszerén települt, hogy ne legyen baj a fűrészeket hajtó víznek a jogával. Alatta a gödörben van *Homoródfürdő* (egész lent, már a Szászföldön, Homoródkőhalom közelében szintén van egy sósfürdős Homoródfürdő nevű telep!) Ezt a felső, tehát mondhatjuk a havas alattit, a régiek *Gödrösnek* nevezték. Eredete nagyon visszanyúlik a múltba, mert aránylag közel volt az Erdélyi Medencéhez s így hamar igénybe vették gyógyhatását. A legrégibb leírásokban is szerepel e kis fürdő. Az újabbi kutatások, a sok és többféle hatású gyógyvizében tetemes rádiumos hatást is fedeztek fel. Fejlődésére két irány is van, vagy fel a fennsíkra, vagy az ú. n. *Ilona völgyön* lefelé a Homorúd mentén. A modern villa építkezés ezen az oldalon indult meg, ahol e résznek külön borvíz forrásai is vannak!

Hosszú szép völgy következik lefelé, amíg elérjük az első falut, *Homoródkeményfalvát,* ahol visszakerültünk ismét a sószónába. A nyugatról lejövő patakjai *(Felső és Alsó Mészpatakok)* nemcsak tényleg sok mészkövet tartalmaznak, de nem összefüggő szirt alakjában, hanem a sokszor méteres átmérőket elérő durva konglomerátok alkotó darabjaiként. Igy az ebből folyó kibányászás, a mészégetés céljaira, igen nehéz s a kutatási lyukak miatt az egész Domokos hegy össze van lyukgatva. Ami feltűnő ezeken a helyeken az, hogy itt megtalálhatók a Szent László pénzek is (Nummulitesek), amelyek Torda környékén már oly régóta híres elő fordulást képeznek.

Közel van e faluhoz *Abásfalva,* majd lennebb *Homoródszentmárton* a még most is jókarban levő vártemplomával. Bent a Homoród mellett iszapvulkánjai vannak, amelyeket nagy élelmesen a fehérnépek kenderáztatóknak fogtak be. Római sóbánya nyomok vannak (a barompiacon sókivirágzás!), de még kőkorszakbeli eltörött fejszék is kerültek elő.

A falu fölött nyugatra emelkedik ki, ezen a belső területen legnagyobb magaslat, a *Bágyi tető,* amelyen vár volt egykor. Sokáig nem lehetett semmit sem tudni az eredetéről, de nem rég Kelemen Lajos, az ismert történettudós akadt rá értékes feljegyzésekre a várra vonatkozóan. Apafi Mihály fejedelemnek egy 1663. évben kelt oklevele szerint a szomszédos 6 falu egyesült erejével épült a török-tatár pusztítások után. Hogy már azelőtt megerősített hely lehetett, annak nagy a valószínűsége, hisz elsőrendű uralkodó pontja ez a hely a vidéknek. *Bágyfalunak* híres cserge készítő háziipara van!

Szentmárton után *Recsenyéd* következik, amelynek közismert neve a tréfás szólásmód útján maradt fenn. (Megszorult, mint a recsenyédi kutya!)

Szomszédos vele *Homoródszentpál* község, amely példaképe a szövetkezés által jómódba került községeknek. Ezen a vidéken sok bivalyt tartanak, s a bő tejanyagot feldolgozva, szép jövedelmet tudnak biztosítani maguknak a lakosok, a rendes földmívelésen kívül. Bent a

Homoród terén sóskútja van s az itt talált római leletek, valamint a történeti feljegyzések azt mutatják, hogy a régi világban itt tényleges sóbányászat is volt. Közel van ide a *Kerektó* is fent a hegyoldalon a kis fenyves erdő Sarkán s egy másik tó pedig lent a Homoród mellett, amelynek egyrésze átnyúlik már a *Szentpéter* község határába. Szentpéter község felső szélén még meg vannak a régi Kornis kastély megrokkant építményei. A Homoród. balpartján még *Városkáim* s itt a jobboldalon meg *Jánosfalva* következnek. Ez utóbbi fölött a könnyen faragható dacittufa kőbányában sokáig megvoltak a múlt század közepén felfedezett sziklakarcok, amelyeket a rómaiaknak tulajdonítottak a kutatók. Ennek az eddig teljesen unitárius vidéknek is megvan a tréfa-központjuk a jánosfalviak alakjában.

Az idebecsatlakozó félreeső völgyben vannak *Dálya* és *Derzs* községek, melyek régi templomaikkal ismertek a művészettörténetemben. Mindkettőben szokatlan módon megtaláljuk a címeres díszítések közt a székely címert is. *Derzs* határában a gázmedencére jellemző iszapvulkánok szintén előfordulnak a Muzsna község felé vivő gyalogút mellett a völgyben!

A homoródalmási Orbán Balázs-barlang.

A természetjárók előtt már régen ismert és sokak által és sokat látogatott természeti ritkaságunk 1931 jún. 14-ike óta viseli a legnagyobb székelynek, Orbán Balázsnak a nevét. Hogyha halála után nem kerülhetett sor ennek a legnagyobb emberünknek az akkori szokás szerinti megemlékezésére, t. i. szobor vagy más emlékmű felavatására, úgy ilymódon a barlang-keresztelővel igyekezett az elnyomatás alatt élő székelység az emlékezés fáklyáját felgyujtani.

A feledhetetlen nagy ünnepnap a brassói Turista Egylet és a vargyasi Dávid Ferenc Egylet rendezésében valóban méltó nemzeti ünneppé magasztosult. Szellemidézésnek készült, de kitűnt, hogy nem az ünneplők idézték a nagy embert, hanem tényleg még most is Orbán Balázs idézett s hívott meg minden faját, földjét szeretőt a nagy természet templomába, magábaszállásra! Hogy turista egyesület vette kezébe az Orbán Balázs-emlékének ezt az eddig legstílszerűbb megörökítését s azt a régi szokások szerint márványtábla elhelyezéssel is megjelöli, azt szinte természetesnek kell találnunk, hisz nagy munkájának a Székelyföld leírásának a legszorgalmasabb lapozói éppen a természetjárók soraiból kerülnek ki.

Az ünnep óriási népi találkozóvá lett s a megemlékezésnek e keresztelővel való legstílszerűbb megoldását az bizonyította a legjobban, hogy az oláh csendőrök már egy hét mulva szuronyokkal piszkálták le a márványba maradandóan vésett emléksorokat tartalmazó táblát! Igy járt volna minden szoborműves emlékezés is, ha ilyet állított volna fel a székelység! Azonban a legméltóbb emlék, a szívekbe vésett hála és tisztelet túlélték a megszállás hitványságait, bármennyire is igyekezett az uralkodó hatalom kiirtani azt onnan!

A nagy székely munkálkodásának legszebb bizonyítéka éppen az almási barlang pompás és részletes ismertetése is, mert hiszen a könyv megjelenése után 80 évvel sem tudtuk egy jobbal, egy részletesebbel helyettesíteni! Egyes részleteiről talán többet tudunk, de a leírás általánosságban még ma is megállja a helyét.

E kis bevezető kegyeletes megemlékezés után látogassunk ki a természeti csoda színhelyére. Amint a Nagy Homoród-mentén *Homoródalmás* községet elhagyjuk és kelet felé, a most már autóval is járható kapaszkodón neki indulunk a *Kakodrezinek* (így van jelezve a térképen, de tulajdonkép *Kakodvészinek* nevezik!) a lágy homokos, agyagos rétegek után fent a tetőn elérjük azokat a szétszórt vulkánikus kőtömböket (andezit), amelyet a székely atyánkfiái „cserekő”-nek neveznek színük, keménységük miatt. A nyergen szép kilátás nyílik az elhagyott nyugat felé, de annak hepe-hupás felszíne után keletidé szokatlan más tájkép következik. A Hargitára benyúló lapos előtér (plató), a lábunk alatt mintha késsel vágták volna el, egy szűk sziklás szorost tár fel. Idáig jönnek fel a *Persány hegység* (helyesebb a *Rika* hegység!) másodkori mészkőképződményei, amelyek valamikor a Gyergyói havasok hasonló képződményeivel voltak összeköttetésben, de a Hargita vulkánikus kitörése ezt a régi belső Kárpát-láncot átvágta, megsemmisítette. Mint egy felkiáltó jel utolsó vonása ez a szép fehér-vörös szirtvonulat, amely a belsejében rejtegeti a mi barlangunkat.

A szerpentineken hamar lent vagyunk a völgyben a téglavetőknél. A Vargyas patak széles, nedves völgye tele van szórva kis nyári szállásokkal! Ide, sőt még tovább messzibbre is, nyáron hátrajárnak az almásiak jó havasi szénát csinálni! Igy aztán az ide kirándulóknak a barlang védő fedelén kívül van itt meghúzódó helyük éjjelre, vagy az időjárás viszontagságai elől.

Igen jó volna, ha a látogatók álma, a patak mentén kiépített szikla út elkészülhetne, mert akkor autóval éppen a barlang szájánál lehetne megállani s a patakon lefelé, tehát visszatérés nélkül tudná mindenki egy más vidék felkeresésével folytatni az útját lefelé *Vargyas* község s így Erdővidék felé.

De jelenleg, a Vargyas patakhoz leérkezve elhagyjuk a járművünket, mert egy 2 km-es sétára kell vállalkoznunk. Angolparkszerű ligetes helyen haladunk felfelé s elérünk az ösvényünk legmagasabb pontjáig, ahol a régi *Tatárkápolna* romjai vannak. Ez kitűnő letelepedő hely! „Szállások” s jó forrás s emellett nagyszerű kilátás van itt, éppen az utunk közepén. Az előtér lapályos, virágdús kaszálóján egy hosszú sánc vonul (egy részlete a Székelyföld többi részén hasonlóan előforduló határ-vonalaknak!). De egyben a szemfülesek hamar észreveszik, hogy a vakkondtúrásokban (honosoknak mpndja a nép!) igen sok, ujjnyi vastag törött cserép fordul elő. Ősemberi telep volt ezen a nagyon alkalmas helyen, amelynek a közelében az északra fekvő árkokban gipszet (alabástrom), sőt a mende-monda szerint ólmot is találtak! De még ősemberi egyszerű kézi malomkő is került elő. Az egyik barlangban is találtak bronzkori tárgyakat.

A kies szép vidék már régen felkeltette a természet rajongóinak a figyelmét és többször szóba került e helyen egy üdülőtelep létesítése, amire igazán minden lehetőség megvan!

A *Kápolnamezejének* nevezett helyről, ha a barlangot fel akarjuk keresni, le kell ereszkednünk a *Vargyas patak* mellé, vagy kissé feljebb egy keskeny, kecskének való ösvényen kerülhetünk a barlang felé.

Csodálatos más világ fogad itt! A növényzet is mintha teljesen kicserélődött volna, egészen más, mint amilyet fentebb a völgyben láttunk, ahol a mészsziklák nincsenek. Itt vesszük észre egyezerre, hogy a bővizű patak a hatalmas nagy begurult sziklák közt eltűnik *(Víznyugat)* s a meder pedig teljesen kiszáradtnak s jól járhatónak látszik. Igy jutunk el a barlangot rejtő sziklafal alá, sőt még lejebb is mintegy félkilométerre, ahol

hosszú földalatti bujkálás után egy óriási nagy forrás alakjában kerül ismét felszínre *(Vízkelet).* Csapadékos időben a meder járhatatlan természetesen a felül is bőven folyó víz miatt!

Abarlang száda feljebb van — mintegy 20 m magasságban — a víz mai szintje fölött. Az almásiak ideiglenes falépcsőt építettek ide s azon kell a fák lombjai közül kiemelkednünk, hogy annál jobban élvezhessük a sziklaszoros vad szirtvilágát. A tágas barlangnyílás egyrésze még ma is őrzi a falazattal lekicsinyített s védelemre berendezett jellegét. Itt vagyunk a híres „Kőlik"-nál vagy amint a régi sárgult írások emlegetik a *„Ciudalókeu"-nél (Csudálákő!)*

A barlang szádában levő kőfal elárulja nekünk, hogy történelmi időkben ide a látogatókat nem a természet szeretete, hanem az életveszedelem hozta. A török, tatár, labanc világ rablásai, mészárlásai elől menekült ide a környék lakossága, a felkelhető holmiaival együtt! Hogy milyen fontos szempont volt ez, mutatja az a nagy per, amely *Almás* és *Vargyas* községek közt jó hosszú ideig folyt, míg végre 1637-ben az udvarhelyi „derékszék" (anyaszék) ítélete Almásnak adja, de fentartva a vargyasiaknak azt a jogát, hogy „vész" esetén mint menhelyet, ők is használhassák!

A tatárok elleni védekezésnek egyik esetét örökíti meg Varga Ferenc, almási rektor uram a több mint 100 évvel ezelőtt kelt hosszú elbeszélő költeményében.

„Azt is beszélik: hogy végre egy vén leány
Maroknyi lisztjét is megsütötte s egy fán
Kidugta s hangosan eképen kiáltott:
„Ott künn tü éheztek, itt mi eszünk pánkót".
Csala is felmászott egy magas sziklára
A csorda tatárnép megvizsgálására,
Hej de alá bukott ép a tetejéről —
Ma is Csala tornnya: hívják ő nevéről."

Az a bizonyos *Csala tornya* ép előttünk van a barlang száján kipillantva, a völgy túlsó oldalán s tényleg a teljesen cukorsüveg alakú szírt jó kilátó hely a völgyben lefelé kiterjedő vidékre.

Még külföldön is, ezelőtt 100—150 évvel alig volt szó a barlangok különös ismeretéről, nemhogy még térképek lettek volna róluk. Székely ember, Fekete István udvarhelyszéki mérnök volt jóformán e nemben a legelső, aki a ritkaságunkat pontosan felmérte, sőt a térképet egy kis szöveggel együtt le is közölte. (1835. évben!)

Az eddig ismert járatai az elágazó barlangnak, mind pontosan fel vannak rakva a térképre s így ma is jó kalauzul szolgál a bentjárónak. Azonban egy részletesebb kutatás bizonyára olyan eddig nem ismert- részleteket tárhat fel, amelyek szép cseppkő gyüjteményeket tartalmazhatnak.

A nagy boltozatos üregek mellett vannak olyan szűk, kutyaszorító járatok is, amelyeken csak hason csúszva tudunk tovább haladni egy másik kitáguló nagy üregig. Egy-egy helyen rengeteg denevértrágya (guanó) van felhalmozva, amely a lecsepegő nedvességtől is igen csúszóssá válik s nagyon kell vigyázni, nehogy valaki akaratlanul nyakig csússzék bele a zsíros masszába. A barlang vége elkeskenyedik s kis forráska is van itt. A falak tele vannak felírásokkal, amelyek közt még 1500. évbelit is találunk.

Különösen a bejáratához közeli nagy termekben sokat áskálgattak a kincskeresők, de az ősállati, eltemetett csontok után kutatók is. A rendszertelen gödörásásokkal inkább csak kárt csináltak, mert feltúrták a rendszeres ásatásokkal nagy eredményeket igérő területet. A barlangi medve csontjain, fogain kívül más diluviális állatnak is került elő a csontmaradványa. A guánó értékesítésével járó szakszerű ásatások, hisszük, hogy nemcsak gyakorlati, hanem tudományos szempontból is sok becses adatot fognak szolgáltatni.

Az általában ismert nagy barlangon, a *Kőlikon* kívül a szűk szurdok mészkő falában több helyen van még kisebb, nagyobb barlang. Ezek közt legismertebb a szemben, közel a vízszintjéhez eső *Lócsűr,* amelynek első tágas termén kívül egy szűk nyíláson megközelíthető rejtett szép cseppköves terme van. Nem lehetett azonban annyira rejtve, hogy kb. a még 1930. évig szépen megmaradt cseppkő-képződményeit azóta majdnem el he pusztítsák a kirándulók vandál gyüjtői.

Ha kis vízállás mellett a patakon lefelé megyünk, mielőtt az ú. n. *Vízkeletet* elérnők, egy homokkő rétednek iderekedt részletén kell keresztül kapaszkodnunk. Ennek, a nyaknak a vízfelőli végén hatalmas mészszikla helyezkedik el, amely alagútszerűen át van lyukasztva. *Kőcsűrnek* nevezi a nép. Ugyan a mai modernebb világban kőgarázsnak is nevezhetnők! A Vargyas patak egykori szintjét jelöli ez a hely, amely a mai vízszint fölött kb. 40 m-re fekszik. Ezt, az alulról alig látható szép természeti jelenséget alig ismeri valaki, pedig nemcsak a hely, hanem az innen nyíló nagyszerű kilátás is igen értékes turista csemege a kirándulók számára.

A régi irodalmi adatokban is gyakran szerepelnek aranykutatások a barlang alatti részről. Valószínűen a mészkőre települő homokkőben csillogó piritkristályok adtak okot e hiedelemre. De a *Vízkelet* folytatásában levő barlangtóról is sokat mesélnek. A Vízkeíet barlangnyílásánál nagy nehezen bekúszva, belül tényleg van egy vízzel elöntött teremrész, melynek a partján régente még csónak is volt s — a hiedelem szerint — ezen mentek beljebb az aranymosók.

A barlangot rejtő sziklaszoros után a *Vargyas patak* völgye kitágul s egy szépségekben változatos vidéken visz az utunk lefelé *Vargyas község* felé. Nemcsak látványosságban gazdag e terület, hanem a földtani felépítése is épp oly változatos. Szinte lépésről-lépésre változik a kőanyag a lábunk alatt. A *Hidegasszó* patakban vastag, zöldes, vulkáni hamuhullásból származó dacittufák vannak rátelepedve a kárpáti homokkőnek durva konglomerátból és agyagpalákból álló rétegeire, amelyek szokatlanul mélyen benyúlnak a Hargita felé. Jobbra lefelé menve a *Fehér patakban,* mindjárt a torkánál, vörös-tarka mészkő található, szép vörös márványt lehetne belőle csiszolni. (Innen hozták a székelyudvarhelyi Kiss Ferenc emlékmű darabjait, amely a ref. kollégium udvarán van felállítva!) Tovább meg zöldes szerpentinek, húsvörös színű porfirok találhatók vasércek kíséretében. Amilyen gazdag belül a föld, éppen olyan az erdőtakaró is. Itt már elmaradnak a fenyők, hanem a lombos fáknak minden fontosabb fajtája feltalálható. Ezért fejlődött ki a faiparnak jóformán minden ága ezen a vidéken.

A tüzelésre finom bükk és gyertyán mellett ott vannak a vasúti talpfáknak kiváló tölgyerdők, amelyből a hordódongának való anyag is kitelik s a cser héjját még külön is értékesítik. De a puhafáknak nagy tömege a nyárfák is keresettek, sok van a jó szerszámfát adó nyirfából is, nem számítva a kőrist, juharfajtákat és a patakmenti vörös színű égerfákat!

A nedves réteken dús fű terem. Mivel a sziklaszoros

alatti részről nehéz elszállítani a jó havasi szénát, azért az állatokat (juhokat, lovakat) hajtják ide ki telelésre s így a téli szállások is gyakoriak, amelyeket a farkasok támadásai ellen magas kerítésük s az azokon kifelé felmeredő fedőtetők különös építési módja tesz feltűnővé.

Erdővidék.

Erdővidék, vagy még helyesebben mondva, erdősvidék sok helyen van s még is érdekes, hogy egész nagy területet jelentő földrajzi elnevezésnek csak a Székelyföldnek abban a kedves, szép sarkában tartják, amely a déli Hargita délnyugati részén terül el.

A vonaton utazó az Olt északi nagy kanyarulatánál meglepetve látja, hogy *Ágostonfalvánál* egy egész szép medence tárul ki szemei előtt, amelynek a hátterét a sötét Hargita kontúrozza, míg az előtérbe lenyúló hegysarkokat erdei kaszálókkal tarkázott, szép ligetes erdők díszítik.

Az elterülő szép síkság jó szénát adó rétekkel van tele, míg a terrássokon és domboldalakon, nagyszerű gabonatermő szántók csíkozzák a kiterülő pompás képet. Egy olyan szép kis földrajzi egység, amely minden gazdasági forrást magában foglal s így érthető, hogy községeinek külső képe is elárulja az ebből származó jólétet.

A központba befutó patakok a látóhatáron belüli terület minden érdekszálát a csinos, városias kinézésű *Barótra* kapcsolják be. Érdekes, hogy a múltban is mindig kerülték ennek a helynek a hivatalosan is kihangsúlyozandó központi értékét. De, amit nem segítettek elő intézményesen, azt megcsinálta a nagy formáló erő: a földrajzi adottsága.

Itt született Baróti Szabó Dávid, a latinos iskola értékes képviselője s a modern ifjúsági irodalom megteremtője, Gaál Mózes is.

Barótról a vidéken szétnézni akaró most két irányban indulhat útnak. Egyik a Barót patakán felfelé, amelyen hamar elérjük (3 km) *Bibarcfalvát,* a kedvelt borvíz fürdőhelyet, ahol a fürdő s a borvízforrásai bent, a falu házai közt vannak s így az olcsó családi házaknál elhelyezkedve, igen jutányos nyaralási, fürdőzési alkalomhoz lehet itt jutni. Közeli szép kiránduló helyei a *Tirku* erdő csúcsa közvetlen a falu fölött (a hargitai vulkánizmusnak egyik szélső kis különálló kúpja!) Míg a Barót patak túlsó oldalán a monda szerint *Tiburc* vára nyomai találhatók. Bodos felé vezető ösvényen lignites előfordulások vannak, amelyeket sokszor vettek már bányászat alá. A falu alsó végén a református temetőben igen szép faragott kopjafákat láthatunk, mint a népművészet igazi termékeit.

A közeli *Nagybacon* (a régi székely székek idejében *Telegdi-* és *Sepsi Bacon* néven két község volt!) jó élhető s fejlődő község. Lakosai híresek a tégla- és cserépkészítési ügyességükről, úgy hogy messze földre elviszik őket, mint elsőrendű szakerőket. Határában sok borvíz van, amelyek közt legismertebb s a vidék értelmiségének a felkarolása következtében virágzásnak indult *Uzonka fürdő,* a Nagy Morgó hegy alján.

Egy déli irányban fekvő kis községet kell megemlítenünk, *Bodost,* amely szinte el van rejtve a szűk kis völgyfejben a szemeink elől. Mint tréfásan mondják, be lehetne fedelezni az egész falut. Itt született Budai József, az eleinte geológiával foglalkozó, de később botanikát művelő kiváló képzettségű tanár is, akinek a kísérletéből származik a Székelyföld egyik kiváló almafajtájának, a Budai Domokos almának az előállítása (az első, igazi anyafa még ma is meg van!) Ennek értékét az adja meg, hogy remek jó íze mellett változás nélkül eltartható az új termés beértéig s így a legkedvezőbb időkben értékesíthető. Nagy fontosságú a nemrégen felfedezett földgáz forrása is!

Visszatérve a Barót patakának mindinkább szűkülő völgyébe, az útelágazótól nem messze (1 km) találjuk *Kisbacont,* Benedek Elek, a legjobb meseírónknak a születési és halálozási helyét. Nagy érdeme a székely mese- és mondavilágnak remekbe illő feldolgozása s így megmentése az elfeledés veszélye elől. A falu határában van, fent a Hargita fenyvesei alatt az *Istenkas* nevű csodaszép völgykatlan, amely régen a török-tatár dúlások idején a lakosságnak búvóhelyül szolgált. Ide kétféleképpen juthatunk el. Vagy a *Köves* patakon, mindig a völgyben haladva indulunk el, vagy a falu végén a meredek *Csíkorrán* kikapaszkodva a szép Hargita platóra s beállunk a régi ú. n. *Mitácsi* országútra, amely Csíkba vezet át. A lapos térszínről szép kilátás nyílik mindenfelé s a ligetes hely egy valóságos angolpark hatását kelti bennünk. Mielőtt az erdőben felkapaszkodó szerpentin utat elérnők, északfelé, balra kell betérnünk s itt először a borvízforrásokkal telt (langyos is van!) *Györgykovács* nevű katlant érjük el. Innen egy kis nyakon át térhetünk be az *Istenkasba.* A patakmederben megtaláljuk azokat a bányagödröket, amelyek az aranykutató bányászok munkáinak az eredményei. A kőzetben csillogó macskaarany lemezkék (biotit csillámok!) izgatták a kincskeresők fantáziáját. Mintegy 30 m hosszú tárnát ástak ide be az egyik helyen, de a feltörő erős széndioxid gázömlése és a dús borvízforrás kihajtotta őket onnan. Épp így jártak a mellette levő másik próbálgatódzással is! A harmadikkal már 3 méterre behaladva átvágták, az addig fölötte levő forrás erét s így az most itt lent a szép sziklaodúban jön ki a felszínre. Ez, amit most Érces borvíznek neveznek. E szép ritkás erdővel borított tölcsérszerű völgyben rengeteg sok borvíz forrás és fortyogós gázömlés van. A fölötte kiemelkedő *Fenyőváron* túl egy másik völgybe jutunk át, ahol a régi híres *Bodvajbánya* romjait találjuk. Regényes hely s igazán mesébe illő keret! A dombsarkon az egykori kápolna maradványai jelzik, hogy népes, virágzó telep volt ez valamikor. A táró mellett a kidobott csíkozott kövek ritka turista emléktárgyakat képeznek. Itt van a lelőhelye az egész világon egyedül álló csíkozott opál előfordulásának, amelynek a felfedezése és ismertetése a tudományos világban, is oly nagy feltűnést keltett. A kövült dobostortához hasonló darabok remekszép természetes asztali dísztárgyakat, levélnyomókat képeznek.

Ez a ma már elcsendesedett hely különben is nevezetes lett az 1848-as székely önvédelmi harc eseményei által is! Itt öntötte Gábor Áron az ágyúkat, egész egyszerű kisiparos módon s felvette a versenyt ezekkel a primitív készítményekkel a bécsi arzenál ágyúival.

Ha a Bodvajt rejtő szűk patak mederből kikapaszkodunk a nyugatfelé felhúzódó tetőre, egy remek szép panorámában látjuk magunk előtt az Erdélyi Medencének e változatos szép vidékét. A Barót pataka felé visszatérve, ott látjuk magunk előtt *Magyarhermány* falucskát, de mielőtt elérnők, kissé északra a ligetes, erdős helyen, amelyet *Varjúvárnak* neveznek, rengeteg sok sziklatömböt látunk szerte-szét heverve, amelyek mindannyian közönséges opáltömbök s mutatják — mint maradványok — az egykor itt tevékenykedő hőforrások (gejzirek!) nyomait!

A falu felső végén a dombokban porlós, krétaszerű föld van, amely nem a tapadós, gyúrható porcellánföld,

mint azt sokáig hitték, hanem diatomaföld, amelynek az iparban rendkívül változatos és értékes alkalmazása van. (Infuzoriaföld, kovaföld, kieselguhr stb. néven nevezik!)

A falu felső végét környező dombokban még értékesítés alá nem került barnaszén telepek vannak. Feljebb az erdők alatt, a *Keselyű* patakában még ma is láthatók az egykori (a világháború alatti!) mangán-vasas bányák nyomai.

Fent a Hargitában, közvetlen a *Kakuk hegy* magas csúcsa alatt, egy hatalmas havasi legelő van, amelynek a vakondtúrásaiban mindig lehet találni csillogó vas-csillám lemezeket *(Paphomloka* nevű részen). Ezek már a régi irodalomban is említve voltak, ritka szép lemezes kristály kiképződésük miatt.

Nyugat felé a hegynyergen átkapaszkodva a *Kormos patak* völgyébe térünk át. A Hargita alatti legutolsó falu itt *Füle* község, amelynek vasdús vidéke adott alkalmat vasolvasztó felállítására, amely szintén ágyúöntő gyárrá változott Gábor Áron vezetése alatt.

Menjünk felfelé a Kormos mentén. A falutól nem messze egy egész csokorékra való borvíz forrást találunk. Keletre elhagyjuk a *Koság* patakát, amely szintén tele van borvizekkel s völgyben szerte-szét hullott opáltömbökkel.

Innen már látszanak is a hegysarkon feltárt fehér rétegek, ahonnan rengeteg anyagot elszállítottak az itt előforduló diatomaföldből. Az egyik helyen feketeszénszerű rétegben fordul elő, s eleinte, mint barnaszén előfordulást is tartották számon a vidék jó ismerői. Az égetésnél azonban feltűnően szép, fehér, lisztszerű hamu maradt hátra, amely közelebbről megvizsgálva, szintén az éghetetlen, saválló kovalisztnek, diatomaföldnek bizonyult.

Ezzel az előfordulással szemben a völgy nyugati oldalán rengeteg sok opáltömb fordul elő, míg a *Kuvasszó* nevű patakban jó minőségű vasérc található. Ebben a patakban is több borvízforrás van, amelyeknek az egykori lerakódásából származak a vaselőfordulások. *(Vasás* a neve ma is e területnek!) A Kuvasszó patak torkánál levő erdészháztól nem messze egy szép vulkánikus szikla aljából forrik a *Kuvasszói borviz* s tovább e völgyben az erdő sűrűjében egy szép vízesés az egykori vulkáni hamuhullásba egy pazar, elipszis alakú fürdőmedencét mosott, mintha azt betonból öntötték volna ki.

A rengeteg sok borvíz lerakódásából nemcsak itt, hanem feljebb mindenütt találunk nyomokat. Egyik igen érdekes helye s ahol az egykori vasbányászatnak a nyomai is látszanak a *Farkasmező* nevű helyen az *Ördöggátjánál* van. Ha innen a fölötte levő platóra kikapaszkodunk, hamar elérhetünk a Kormos patak forrás vidékéhez a *Lucstó mejjéke* nevű havasi láphoz, amely Keleteurópának legnagyobb tőzegtelepe, s amely tele van növényi ritkaságokkal, köztük a pici nyírrel (Betula nana).

Kirándulóknak jó letelepedésre szolgálnak az itteni csángó tanyák. Az *Aranyász* patak felső folyásában van a homoródalmási határba tartozó *Odorfenyő* nevű lápos rész, ahol a vascsillámok csillogó lemezkéi szintén előfordulnak s valószínű, hogy ezek adtak okot a patak elnevezésére is.

Erdővidék megismeréséhez még át kell ternünk a *Vargyas patak* völgyébe is. Fülén visszatérve elérjük *Bardóc* községet, amelyről hajdan az egész széket (a székely autonómia idején!) elnevezték. Itt született a Székelyföld első nagy ismertetője, Benkő József ref. pap és kollégiumi tanár, akinek még mindig nem tudtunk méltó emléket állítani az utódok hálájául és buzdításul a jövő nemzedéknek!

A Bardócra lefolyó *Egres* patakában érdekes ős-emberi maradványok kerültek elő, de a hely rendszeres felkutatása még mindig késik. A Kormoson túl a szomszédságban van *Száldobos* község. Ennek a határa is tele van borvíz forrással, (Volál patak!) A falu alatt bővizű, jó vasas borvize s a hegyfarkánál pedig még az erdélyi fejedelmek idején is ismert borvízferedője van *(Báthory fürdő).* Közelében van a *Likaskó* nevű borvízforrás, amelyet a mult század közepén ástak ki a posványból, s akkor tűnt ki, hogy a víz kiömlésének évezredes ideje alatt lassanként egy egész kis kúpalakú domb rakódott le, amelynek a tetején, mint egy szenteltvíztartóban van maga a forrás is. Igy építi fel s tornászsza magát a magasba a forráska.

Lejebb a réten az egykor *Csodás tó* helyén van a környék jól ismert, palackozott vize, a *Mária forrás.* Az egykori kenderáztató tavat a felsőrákosiak papjuk biztatására ásták ki s takarították tisztára s így vetették meg az alapját a jól jövedelmező borvízforrásnak.

A Kormos patak keleti oldalán már *Olasztelek* határában, bent a réten a *Nyillöki* borvízforrás bugyog. A hagyomány szerint a régi világ nyilasai idejártak ki, a jó borvíz mellé gyakorlatozni. A réten lejebb a hivatalosan *Nemzeti borvíznek* nevezett faköpüs forrás hangos pukkanással ontja ki magából a sok széndiokszid gázat. Valószínű ezért kapta azt a régi népies nevét, amelyet ha kiejtett a száján a székely atyánkfia, akkor nadrágos ember jelenlétében mindjárt utána is tette nagy szemérmeteskedés közben, hogy „Engedelemmel legyen mondva istálom! Olasztelek fölötti *Tortoma* tetőn még most is látszanak azok az őskori s felásott síroknak a nyomai, amelyek oly értékes adatokat szolgáltattak a tudományos kutatásoknak.

A szép medence nyugati oldalán van *Felsőrákos,* amelynek lakói oly szépen megőrizték ősi viseletüket. Határukban sok értékesíthető anyaguk van. *Bögöz* és *Szilas* patakokban barnaszén. Fehérföld (agyagos márga, kallóföldnek is használható!), cementmárga, építőkő, mészégetésre alkalmas mészkő és szép színes tarka vörös mészkő, szerpentin pedig díszkőnek való

A *Rika patakában* a régi itt átvonuló országút mellett ma is látszik egy hatalmas gulaalakú mészkőszirt, amelyet *Réka hun királyné sírjának* tart a nép monda. Eszerint az innen északi csúcson levő Attila várában elhúnyt királynőt, ide temették el s a nagy hun király a felesége emlékének méltó megörökítésére guríttatja sírja fölé a hatalmas kősziklát.

A hagyomány érdekes motívumai nagyszerűen összevágnak a reálisan megadható magyarázat indokaival. A hatalmas mészszikla ugyanis egy hirtelen csuszamlással suvadt le felülről a patakmeder kimélyülésével s annak ailámosásával. Különben e környezet ideális kirándulóhely! A jól járható úton minden közlekedési eszközzel megközelíthető. Pázsitos kaszálók s a patak árnyékos melléke alkalmasak letelepedésre, mert a szikla mellett jóízű édesvizű forrás is van. Északra innen, egy kis kapaszkodóval a *Pünkösd hegyre* sétálhatunk fel, ahonnan mint egy szép panorámában, magunk előtt látjuk a kies Erdővidéket.

Ha pedig a szikláról a túlsó oldalon a szakadékos völgybe leereszkedünk, egy igazi miniatür Svájcot kapunk, óriási sziklafalakkal és vízesésekkel! (amit alulról nem is sejtenénk!)

Egy kis túrával innen *Vargyas* község fölé mehetünk át a *Hagymás* várához, amely a Vargyas s Homo-

ród patakok vízválasztóján van. Az egykori római kasztrum földsáncai még ma is jól felismerhetők. Innen sokáig követhető az az észak-déli irányban haladó töltés is, amelyet a nép *Kakasbarázda* vagy *Ördögárok* néven ismer, s amelynek egyes részletei a Székelyföld több pontján kimutathatók!

Innen, az újonnan a Rika völgyéből ide áttelepített országúton, a falu felé visszatérve, változatos kővilágba kerülünk. Valósággal minden lépésre más és más fajta kőzet kerül a szemünk elé. A vízválasztó lágy, fiatal homokos, agyagos képződményei után (szarmatakorszakbeli tengeri lerakódások!) a kőbányával megtámadott vörös-tarka *Hagymás kőszikláját* találjuk. Mellette zöldszínű szerpentin, tovább pár lépésre már szürke mészkő, majd homokkő rétegek s ezeken meg zöldes és vulkáni hamuhullásból származó természetes cement anyagot (dacittufa) találunk. Végre a község fölötti dombokon, ezekre a legfiatalabb s kövületekben dús egykori mocsári lerakódások következnek barnaszén rétegekkel (Egres és Vas patak).

A Vargyas patak és mellékágai (Sugó és Szármány patakok) tele vannak karsztos területekkel *(Sugóbarlang),* amelyek valóságos turista csemegéket tartalmaznak a jövőre nézve.

Vargyas község ezeknek a bőséges s változatos erdeinek köszönheti erőteljes fejlődését, amelyet fokozni fog a Vargyas völgyében, a szurdokban levő homoródalmási barlang várható idegenforgalmi fellendülése is.

Miklósvárszék.

Erdővidék központjától délre az Olt és a Baróti hegység között terüli el a régi *Miklósvárszéknek,* a központi Háromszéktől elszakadt részlete. Az útkeresztezés után *Köpecre* érkezünk be. Ennek a neve egy szólásmód révén eléggé beidegződött az emlékezetünkbe. „Baj van Köpecen!" Az 1848-as háború szomorú esetével kapcsolatos ez a mondás, amikor a hadbavonult falu védtelen hátramaradt lakóit az ágostonfalvi oláhok megtámadták s a lakosságot öldökölve a községet kirabolták s a végén felgyújtották. Ennek a nagy tűzvésznek a füstje látszott át a dombon Barót felé, ahol ekkor kelt szárnyra ez a mondás!

Köpec később a barnaszén bányájával vált nevezetessé. Sokáig s a közgazdasági érdekeknek megfelelően adott jó téli keresetforrást a környékbeli lakosságnak. Fent az erdőn, de már a baróti határban, a *Csihányos* nevű részen, egyszerű borvízfürdő medencéje van.

Lejebb a falun alul következik az egészen kis településű *Miklósvár,* amelyről az egész járás, illetve régebben a szék, a nevét nyerte. Fent az erdő alatt kénes forrása van. Érdekes, hogy ez a falu — szigetként — róm. kat. vallású, míg Köpec református volt s a lejebb következők pedig már unitáriusok. Hogy a vallási tarkaság teljesebb legyen az Olt balpartján levő apácai csángó testvéreink meg lutheránusok. Ennek a falunak a határában még ma is állanak az ú. n. apácai templomromok, ahol a hírneves tudóst, Apácai Cserei Jánost megkeresztelték. Feljebb van ezen az oldalon *Ürmös* község, amely szintén a Székelyföldhöz tartozik s amelynek a lakosai erdőkitermeléssel, kőbányászattal keresik meg kenyerüket.

Az Olt balpartján folytassuk tovább utunkat. Elérjük *Nagyajtát* a mostani járás székhelyét. Innen származnak a Csereyek. Itt született Kriza János unitárius püspök, a „Vadrózsák" gyüjtője, aztán Kovács István, a székelyek történelmének tudós kutatója.

Az Ajta patak völgyén nem messze van *Középajta,* az 1700-as évek legnagyobb tudósának működési és halálozási helye. Még ma is mutogatják azt a kertet, ahol a nagy növénykutató a Székelyföld növényi ritkaságait ápolta. Transzilvánia leírója még mindig várja a megérdemelt elismerést. Sírja a középajtai temetőben van.

Határában fent a hegyek közt van egy sokáig művelés alatt állott barna szénbánya, amelynek a baja a rossz útja volt. Épp így nem messze, de már a szárazajtai határban lévő *Kakas-pataki* szén is kitermelésre vár.

Nagyajtán lejebb *Bölön* tűnik fel már messziről, mert a régi hegyes tornyú unitárius templom mellett itt van a bazilika stílusban megépített új Isten háza is. Ebben a faluban született az Amerikát megjáró bölöni Farkas Sándor, aki tapasztalatait az akkori feltűnő demokratikus állapotok vázolásával „Utazás Észak Amerikában" c. alatt megjelent munkájában tette közzé, ezelőtt több mint száz esztendővel (1834.). A könyv nagy feltűnést keltett s maga Széchenyi István gróf is az üdvözlők sorában volt s örvendett, hogy az általa hangoztatott reformeszmékhez olyan értékes támasztékot nyert Farkas munkájában. A községen felül a *Görgő hegyének* ezen az oldalán borvízforrások fakadnak, amelyek a régi irodalomban *Farkaslaki* vizek néven ismeretesek, ami meglehetős nagy zavart idézett elő, mert sokáig az udvarhelymegyei Farkaslakára gondolt mindenki.

Lejebb a nemesi telepítésű oláh falu, *Lüget* következik, majd *Hidvég,* gróf Mikó Imre születési helye. Erdély Széchenyije hallatlan nagy érdemet szerzett magának, amikor a Bach-korszak mostoha körülményei között is kezébe merte venni s áldozott is Erdély közművelődési és gazdasági megszervezése érdekében. Dirisene nevű patakjában barnaszéntelep és finom fehér kvarchomokja van. Kevesen tudják, hogy ebben a határban fent az erdőn is vannak borvízforrások.

Az előpataki út kiágazásánál van *Árapatak* község, amely a régi irodalomban állandóan, mint fürdő és borvizes hely szerepelt. Ugyanis régen, közigazgatásilag, a mai Előpatak vizei e falu határában voltak. Csak a fürdőtelep fejlődésével kezdték az *Előpatak* nevet használni. Arapatak határában a *Retkes* patakában levanteikori homokban és agyagban valóságos kövülettemetkezési helyek vannak. Az egykor beltóra mutató kagyló- és csigamaradványok rengeteg tömege már a régi világban feltünt, úgy hogy már 200 évvel ezelőtt emlegették az irodalomban, mint feltűnő helyet. A vegyes lakosságú község székelyei a vezető lelkészük s hozzáértő nők vezetésével fáradhatatlan nagy munkával felújították a régi szövés és varrás háziiparát.

A Baróti hegység legalsó fokát *Erősd* nevű falunál érjük el, amelyek az erdő alatti dombjain a *Tyiszk* hegyen dr. László Ferenc, a Székely Nemzeti Múzeum őre felfedezte az ősemberi telepet. A mintaszerű felásatásával s az eredmények közlésével világhírt szerzett ennek az eddig teljesen ismeretlen falunak s becsülést a kitartó székely munkának. A leletek szép példányai a Székely Nemzeti Múzeumnak felbecsülhetetlen kincseit képezik.

Előpatak.

A legrégebben ismert fürdője a Székelyföldnek s így megérthető, hogy a hosszú időn át minden körülmények közt valóban kiismert gyógyvizei alapján megtartotta

vezető szerepét. Itt alakult ki a több mint másfél évszázad alatt egy olyan speciális gyógymód, amelyhez hasonlót csak a régi kultúrával rendelkező nyugati fürdőknél találunk.

A gyógyfürdőnek teljesen szubalpin jellege van. A fürdőidény alatt átlagosan 18.5°C a hőmérséklet és a légnyomás pedig 715.1 mm. Úgy a Barcaság, mint a Szépmező ismert szeles időjárása e zárt völgykatlanban nem található fel. A most már elég erdős környezet lehetővé teszi, hogy a legforróbb nyári napokon is enyhe, kellemes és párákkal telt tiszta levegő hat üdítően a nyaralókra. A tikkasztó, bágyasztó s így a beteg szervezetet gyengítő kánikulás napok ismeretlenek. A fürdő közvetlen környéke fenyővel van betelepítve, amely vegyes lomberdőben folytatódik azzal az ismert típussal, ami a Székelyföld közeli helyein feltalálható. Épp így vagyunk az állatvilággal is. A vadászat kedvelői a szinte őserdőkbe átmenő területeken jó vadászterületet nyerhetnek már a nagyobb vadakban is, mint az őz és a szarvas. Közlekedési viszonyai a sűrű autóbuszjáratok miatt kedvezőek.

Az első legrégibb adatot a római korból említi Németh Vilmos, amely szerint Előpatak környékén *Colonia aquarum vivarum* nevű római telep volt! Ezzel megszakad minden s a monda homályába megy vissza az emlékezet e hely felfedezésével, amidőn e vidék egykori földesurát, a gróf Nemes családnak egyik ősét az e helyen annak idején lakó pásztora vendégszeretetével hozza kapcsolatba. Az évelődő, tréfálódó főurat és kíséretét a pásztor, csak az ő általa felismert és általa is különösnek tartott ásványforrásvizével kínálta meg.

Annyi bizonyos, hogy ezidő után mind gyakrabban keresték fel e helyet az arrafelé vadászók és főként a gyógyulást keresők úgy, hogy később már egész tábor keletkezett a forrás körül felütött sátrakból. Az első házat 1772-ben gróf Nemes János, Háromszék akkori főkirálybírája építtette.

Talán még ebből az időből való Kibédi Mátyus Istvánnak, a kiváló vegyészorvosnak a vizsgálata. Tehát már 1761-ben ismerték a víz vegyi összetételét s a fürdőinket később ismertetők mind erre hivatkoznak mind addig, míg aztán az 1800 évek elején megindul nagyobb érdeklődés mellett a vizek elemezése.

Az ekkori viszonyok mellett közlekedési szempontból is nagyon jó helyen volt a fürdő s nem csoda, hogy a Balkán államok lakossága is ezt a gyógyvizet kapván legközelebb, megindul a vándorlás a gyomorbajosok és reumások Mekkája felé.

A közeli érdekeltek belátták, hogy az évtizedes eddigi általános próba annyira bevált, hogy a külföldi ásványvizes fürdők mintájára érdemes e területtel, illetve vizeivel jobban foglalkozni s így meg kell vetni a fürdőkultúra alapját. A pénzthozó s igényesebb érdeklődőket már nem lehetett holmi lombleveles sátorban fogadni s így alakult ki 1802-ben, az eddigi *Árapatak* községhez tartozó közterületnek a felosztása oly módon, hogy a jogosult földesurak a fürdő belterületéit a források közelében a jogosultságuk arányában telkeket kapjanak. (Egy telek 13 öl széles és 100 öl hosszú volt.)

Az egyéni akció aztán meg is vétette az alapját a fürdő fejlesztésének oly módon, hogy most már állandó „házak" kezdtek épülni. Hogy ezt az első primitív fejlődési fokot megérthessük, akkor a most alakuló új fürdőink építkezéseire kell gondolnunk. Bizony az előpatakiak is csak név szerint voltak házak. A fagerendákból álló vázat ágakkal vonták be és tapasztották le. Agyagos padozat s a zsup fedél voltak a kiegészítők. A tulajdonosok nem mentek bele valami nagy kockázatba. A belső berendezés hasonló volt a kerethez, testetlen fenyőasztal, két szék és két ágy képezte a bútorzatot s a szekrényt a gerendára vert szegek helyettesítették.

A fejlődésének igazi lökést Obrenovits Milos volt szerb fejedelemnek 1841—42. látogatása adott. Ugyanis erre építette fel a gr. Nemes család az első komolyabb villaszámba menő u. n. *„Svájci házat"*, ami az akkori viszonyok között nagy haladást jelentett! E látogatás maradandó emléke lett a gör. kel. templom, amelyet a fejedelem 1854-ben építtetett a Béldi Albert által adományozott telken.

Az ekkori fördőviszonyokat nagyszerűen örökíti meg a kiváló történetíró Nagyajtai Kovács István 1841 augusztus 6-án kelt levelében. Említi a szerb fejedelem fürdőzését és az akkori román előkelőségek közt felemlíti Neofit metropolitát, és egy csomó bojárt (Filipescu, Florescu, Ghica, Strudza, Stirbey, Cantacuzino hercegek, s Áron, Maiorescu tanárok stb.).

Igen fontos a fürdő nevének a kialakulására vonatkozó bevezetése. Ugyanis az Előpatak balpartja tulajdonképen Árapatak községhez, míg a jobb partja *Hidvéghez* tartozott s ezért van, hogy a régi szakmunkák nem említik Előpatak fürdőt, hanem az előbbi községeket, mint ásványvíz előfordulási helyeket külön-külön. A fürdő körül az erdökitermelő, szénégető és hamuzsír főzéssel foglalkozók egy telepet csináltak, amelyet aztán lassanként az itt keresztül folyó patakról neveztek el, úgy hogy a múlt század 60-as évekig felváltva Előpatak, hol Árapatak elnevezést használták. Olyan formán alakult idővel a terület benépesítése, hogy a Hidvég határában egy állandóan lakott falu és az árapataki részen meg a fürdőtelep alakult ki, idővel teljesen egyesülve, ami a végén odavezetett, hogy mindkettő elszakadva az anyafalutól külön közigazgatási egységgé alakult Előpatak néven.

Ami a fürdő életének a belső fejlődését illeti, az lépésről-lépésre haladt a tökéletesedés felé, hisz híres külföldi fürdőkkel kelt versenyre gyógyhatásával.

Méltán mondja Hankó Vilmos, a székely származású kiváló vegyész, hogy „ami Belgiumnak Spaa, Németországnak Pyrmont, Csehországnak Franzensbad, az Erdélynek Előpatak."

A szervezetre vonatkozó adataink az 1848-as idők előtti évekből hiányosak. Valószínűen a forradalom zűrzavaros idejében tűntek el, mert hisz ebben az időben a hivatalos ügyeknek az intézésére nem volt kimondott központi iroda s így a hivatalos iratok is az ügyeket vivő magánosoknál voltak elhelyezve.

Érdekes, hogy az 1848-as idők felfordulása közt épült meg a róm. kat. kápolna Erős S. kanonok, áldozatkészségéből a gróf Mikó Imre által adományozott telken.

Irásbeli adatok az 1850-es évekből az elnyomó osztrák kormány idejéből maradtak hátra, amikor 1856-ban beleszól a fürdőfejlesztés dolgába s az akkori vezetőség minden tiltakozása dacára megalakítja a kerületi főnök vezetése alatt a hivatalból kinevezett és a birtokosok közgyűlése által választott „Cur Comissio"-t.

A hivatalos irányítás nem vált a fürdő fejlődésének hátrányára. 1857-ben már rendesen választott fürdőorvos, gyógyszertár, fürdőbiztos két rendőrrel ad szervezett jelleget a fürdőnek. A fürdő akkori jelentős szerepét megérthetjük abból is, hogy Salamon János cigányzenekarát hozták le Erdély fővárosából a közönség szórakoztatására. A következő évben már fedett sétány is épül s az első korszakból még megmaradt primitív házikók lerombolását rendelik el. Akkor épül

fel a nagyvendéglő közelében a gróf Nemes család *„Unió”* nevű csinos kettős épülete.

Hogy a fürdőfejlesztéssel járó s közérdekű terveket realizálni lehessen, elhatározták a tulajdonosok megadóztatását ahban a formában, hogy a bérbeadott házak és lakrészek 7 napi jövedelmét a legforgalmasabb szezonban a közpénztárba kellett befizetni. Ezenkívül a fürdőtelepen lévő üzlettulajdonosoknak is bizonyos díjakat kellett befizetni, a fürdővendégek pedig gyógy- és zenedíjakkal járultak hozzá a költségek fedezéséhez. 1861-ben már több hétig tartó színielőadásban van részük a fürdővendégeknek s ekkor kezdődik meg a később hiressé vált Annanapi báloknak is a rendezése, amely a vidék legelőkelőbb táncmulatságai közé tartozott.

A 80—90-es években nagyon elítélt divatja volt a fürdőnek, a szerencsejátékok űzése. Vagyonok cseréltek gazdát a kártyán s az utcának is megvolt a maga Shylockja, aki a felállított kockázó asztalkájával csalta magához a könnyű pénzszerzésben bízó áldozatokat.

A fürdő akkor került igazán az érdeklődés központjába, amidőn 1875-ben a magyar orvosok és természetvizsgálók itt tartották meg XVII. vándorgyűlésüket. Ettől kezdve egészen 1878-ig tart a fürdő fénypontja, ekkor éri el a látogatottság a tetőpontját. Amint Kővary L. említi már 1843-ban, júl. 16-án 2300 volt az „állandó fürdővendégek száma” s később az abszolutizmus alatt is átlag 900—1500-ra ment a számuk a szezon alatt. Nagy veszteséget jelentett a fürdő látogatottságára, hogy az akkori fiatal román állam és Magyarország közt kitört a vámháború s az utána következő határzár a Kárpátokon túlról jött vendégeket lassanként elszoktatta innen, amit fokozott a kiépült Budapest—Brassó—Predeál—Bukarest vasútnak is a szerepe. A nagyobb pénzű gyógykúrát keresőket a könnyű s kényelmes utazási alkalom s a nagyobb kényelmet nyujtó nyugati fürdők vonták el innen.

1881-ben a fürdő szervezetében változás áll be, amennyiben gróf Nemes János kezdeményezésére az érdekeltek egy törvényszékileg bejegyzett szövetkezetté alakulnak át, amelynek első elnöke gróf Nemes Vince lesz.

Az új alakulat értékes átalakításokat csinál. A fürdőtelep közepén keresztülhaladó poros országutat nagy költséggel áthelyezik a telepen kívül a nyugati oldalra, ahol ma is van. Egyben igen praktikus gondolattal a telepet keresztülszelő patakot betonburkolattal látják el s így nemcsak előnyösen alakították át az eddigi patakmedret, hanem megcsinálták a különben szűk helyen a *„Dobogó”* nevű ma is díszes szép sétáló helyet. Bizony addig a patak mentén lejtő durva kavicsos, egyenetlen út játszotta a sétatér szerepét, amelyen a vigyázatlan minden pillanatban orrát és fejét törhette be. Nagy előnyére vált a fürdőtelepnek az erdei sétautak kiépítése s a régiektől is sokszor felpanaszolt kopár környéknek a fenyővel való befásítása. A fejlesztés érdeme gróf Nemes Jánosé, akit hasonló szép eredménnyel Potsa József követ 1898-ban s halála után pedig 1904-ben Székely György dr., akinek az idejében újból nagy látogatottságnak örvend a fürdő.

Nagy bajt hozott a fürdőre az 1901-ben történt áradás. A nagy esőzés hatalmas vízanyaga a letarolt erdők miatt egyszerre zúdult le a fürdő felé. A sétatér alatt lévő betonmederbe foglalt patak nem tudta leszállítani a nem várt víztömeget s ez rombolva szaladt végig a felszínen.

Nagyarányú érdeklődéssel fordult a fürdő felé a közvélemény, amidőn 1913. évben a Székely Társaságok Szövetsége aug. 25-én itt tartotta Deák Lajos elnök vezetése alatt a VIII. rendes közgyűlését. Ekkor tartotta meg Imecs Ernő a fürdőigazgató a fürdő történetét ismertető előadását s tett javaslatot a fejlesztésének érdekében. A háború és az utána következő zűrzavaros idők érthetően megállították a fürdő fejlődését, de a helyzet rendeződésével megint erre fordult a nemcsak az ivóvizét palackozva fogyasztók serege, hanem a szezonban mind tömegesebben vándorolnak el ide a gyomorbajosok és vérszegények Mekkájába.

Amennyire egyszerűnek látszanak a környék földtani viszonyainak a vizsgálatai az első pillanatra, annál nehezebb annak a részletes kibonyolítása.

A legömbölyödött hegyhátak a kárpáti homokkőnek azt a csoportját takarják, amelyek kevés változatosságot mutató fejlődésükben a Kárpátok főgerincében is követhetők. Mindenütt homokkő darabkák vagy az ebbe a csoportba osztható agyagos palák, cementmárga rétegek és kevert konglomerát darabkák hevernek szerte szét. Igen érdekes megfigyelni, hogy a gerincekhez közel mélyen *vágódnak* be most is a völgyek fejei, amelyek vastag törmeléklejtőket tárnak fel. Épp így az egykori vízhordó munkának az eredményeként lent a völgyekben is vastag hordalék halmozódott fel s ilyen egyenlítette ki az *Elő* pataknak is egykori mélyebb medrét.

A homokkőpadokat sok mészkő tüskét tartalmazó konglomerát fedi. E mészkőnek a jelentőségét gyakorlati szempontból a lakosság hamar észrevette s ki is termelik azokat mészégetési célokra. (A fürdő melletti *Mészégető tető* elnevezése is innen származik.)

A völgyekben a hegy lábát mindenütt vastagon fedi (40 m. is, mint az *Erzsébet forrás* fúrása mutatja) a felülről lehordott törmelék anyag s így a közvetlen ebbe telepített forrás foglalásoknak nem lehet állandó jelleget tulajdonítani.

A gyógyászati szempontból annyira fontos szénsavforrások eredetét a Hargita vulkánikus működésére, illetve annak utóhatásaként jelentkező széndiokszid gázömlésekre kell visszavezetnünk. E gázömlések e környéknek jellemzői s nemcsak magában a vulkáni területben, hanem mint az eddigi megfigyelések mutatják, az alaphegységben, a kárpáti homokkőben is előfordulnak és szabályszerű elhelyezkedésükkel értékes hegyszerkezeti viszonyokat árulnak el. A fürdőnek a közeli *Sugás* vonalába eső vizei megegyeznek azzal a hatalmas repedési iránnyal, amelynek a menetében a *Hargita* kráterei egykor kitörtek s ontották magukból a hosszú gerincet felépítő láva anyagot.

A homokkőben keletkezett repedéseken feltörő széndiokszidgáz az útjába kerülő vizet átjárja s azzal mintegy természetes szódavizet képez, amelynek a szénsav tartalma feloldja az útjában eső ásványi anyagokat. A márgák, homokkövek anyagából meszet és vasat, a földpát tartalomból meg az alkalikus vegyületek egész sorát nyeri s ebbeli gazdagsága tette már emberemlékezet óta fontossá és keresetté e gyógyvizeket.

Érdekes adata az elemzésnek a forrás gázak közt a héliumnak, — ennek az igazán ritka és nagyfontosságú gáznak — a jelenléte, ami viszont érthetővé teszi a víznek már előbb ismert és mért rádióaktivítását. Weszelszky vizsgálatai már 1913-ban rámutattak az *Erzsébet forrás* rádióaktivitására s amint 1917-ben (Magy. Chemiai Folyóirat 120 lap) nyilvánosságra is hozza, a legelső megvizsgált vizek közé vette fel ezeket s vizsgálati eredményeiként a következő adatokat közli:

Főkút	0.21	X10.6	millicurie	literenként	
Újkút	0.18	„	„	„	
Erzsébet for.	0.087	„	„	„	(a gázban 0.11X10.6)
Natália for.	0.07	„	„	„	
József for.	0.098	„	„	„	

(Akkoriban a mérési egységül szolgáló 1 millicurie egyenlő volt 1-milligramm rádium emanációjával.)

Ezekből érthetjük most már meg a vizek gyógyhatásúnak egy másik okát. A fürdő ereje az ivókúrában lévén, érthető, hogy az ivásra használt kutak vízmennyiségének a felszaporítása adta mindig a legtöbb gondot a vezetőségnek. A nagyarányú keresletet már nem lehetett lebonyolítani, amikor 1907-ben a Főkút szomszédságában Pazár István tervei szerint Zsigmondy Béla vállalata fúrással nyitott 42 m. mélységben új forrást, amelyet a szövetkezet elnöke, dr. Székely György felesége, hatolykai Pótsa Erzsébet nevéről „Erzsébet forrás”-nak neveztek el.

A modern berendezéssel elérték, hogy a vizet közvetlen a kárpáti homokkő alaphegységéből, ideális tisztaságban nyerik. A fúrás technikai kivitele a Heron labda rendszeren alapszik, ami biztosítja a víz eredeti tulajdonságainak a megmaradását. A napi teljesítőképességét 40.000 literre fokozták fel s így a forrás kezelősége a legnagyobb keresletet is ki tudja elégíteni.

A mult században divatos kiegészítője volt a kúrának az Ortel féle gyógymód, amelyet már kívülről is elárult az akkoriban az erdei sétautaknak szakaszokra való beosztása és jelzőtáblákkal való felszerelése.

Jelenleg ivókúrára és palackozásra az Erzsébet forrás vize szolgál, amely Hankó Vilmos vizsgálatai szerint Európa vasbanleggazdagabb vizei közé tartozik. Mellette eltörpül az eddig világszerte híresnek ismert franzesbadi Luisenquelle 0.057, cudovai 0.035, a driburgi Hauptquelle 0.0744, a schwalbachi Neubrunnen 0.0772, a pyrmonti Hauptquelle 0.077 gr. vasbicarbonat tartalmával, mert az ő vizsgálatai szerint az Erzsébet forrásban 0.0928 gr. található. Mindamellett a többi erősen vasas ásványvizek káros hatását itt kedvezően egyensúlyozzák a kellő arányban jelenlévő oldó és hajtó hatású sók! Orvosi vélemény szerint:

„A legideálisabb mintaképe a vegyes alkalikus vizeknek, a nátrium, mész, vas és lithium tartalmú vizek csoportjában. Ezért mint gyógyvíz a következő betegségeknél javasolható: vérszegénység, általános gyengeség, hosszasan tartó lábbadozás, emésztési zavarok, vesekolika, köszvény, cukorbetegség, májbajok, nőibetegség, rheumatizmus, kóros elhízás. A víz hatását a fenti betegségeknél a vas ionok fejtik ki, amelyek a vörös vérsejtek tevékenységét fokozzák és az anyagcserét elősegítik. A mész ionok adják a víz duereticus emésztést elősegítő és hashajtó hatását, befolyásolják és elősegítik a hajszálerek működését. Természetes, hogy a szénsav ionjainak a jelenlétében a nátrium ionok hatása is eléggé kifejezett és a gyomornedv kiválasztására a zsírnak a vékonybélben való felszívódására és a légzőszervek működésének a gyorsulására gyakorol hatást. A víz forrásgázainak hélium tartalma és a vele kapcsolatos rádióaktivitása más vidékek hasonló vizei fölé helyezi. Az előbbi gyógyjavalilatokon kívül a palackozott víz tökéletes kezelésénél fogva emésztés elősegítő és étvágycsináló hatásánál fogva asztali viz gyanánt is nagyon ajánlható.”

A gyógyvizek külső és belső használata mellett modernül felszerelt vízgyógyintézet áll a közönség rendelkezésére, ahol iskolázott személyzet szolgája ki az orvos rendeléseit. A kívánalmak szerint speciális láp-, só-, fenyő természetes szénsavas (nauheimi) fürdőket is szolgálnak ki.

Sepsiszentgyörgy és környéke.

A szép háromszéki medence közepén foglal helyet ez a kedvező fekvésű város, a régi *Sepsiszéknek,* most az egész Háromszéknek a székhelye.

A város egy része az áröntéses *Olt* mentén terül el, de az utóbbi időben — igen helyesen — inkább a város fölött elterülő szép magas terraszra kezd felhúzódni. Jó a fekvése, mert fontos közlekedési és termelő helynek a gyüjtőpontja. Az Olt hosszú völgye itt szélesedik ki s viszont a *Kézdiszék* felől lehúzódó *Fekéteügynek* a völgye e helyen torkollik be. A kettő közt lévő szép sík terrass, a *„Szépmező”* a legértékesebb búzatermő helye nemcsak e vidéknek, hanem az egész országnak is. Már a régi elemzési adatok is kimutatták, amit a gyakorlatban még régebbről tudtak, hogy az itt termett búza sikertartalma a legnagyobb s ezért ez szolgáltatja a legkitűnőbb lisztet. Az okát nagyon könnyen megérthetjük, ha tudjuk a földjének a tulajdonságait. A szép terrass a Hargita foszforos ásványokban dús hamuhullásából van felépítve, amely nemcsak anyagával, hanem könnyen megművelhető laza szerkezetével is a búza, általában minden gabona féle termelésére a legkiválóbb termelőtalajt szolgáltatja. Gyönyörűség is nézni, amikor ősszel a vásárokon megjelennek a remek szép és jó búzával telt szekerek.

Az Olt jobb partján elterülő város a vasúton, vagy akár az országutakon érkezőt is pompás panorámával lepi meg. Már messzire látszik a város északi szélén épült lőréses várfallal körülvett református temploma. A több mint 400 évre visszatekintő múlt sok mindent beszélhetne a régi idők vérzivataros napjairól. A városkép közepén a terrass szélén sorba elhelyezkedő megyei épületek foglalnak helyet, köztük a vármegyeház s tovább a jóhírű megyei kórháza. Az előtérben a részben parkírozott hatalmas főtér terül el. Ennek a sarkán van a Székely-Mikó kollégium, a reformátusok büszkesége s erős vára az elnyomatás évei alatt. Neve megörökíti a két nagy alapító nevét. Sokáig volt itt elhelyezve a Cserey Jánosné Zaturecczky Emilia fejedelmi hagyományából alakult Székely Nemzeti Múzeum, míg végre gazdag anyagának megfelelően szép különálló épületet kapott, a városnak *Szemerja* része felé eső végén. A Kós Károly művészi tervei szerint készült magas, tornyos épület kezd már szűk lenni az évenként szaporodó székelyföldi anyag elhelyezésére. Ezért újabban a néprajzi anyag egy részét a főépület mellett felállított régi csíki faépületbe helyezték át, ahol stílszerűen minden tárgy a maga helyére van beállítva, úgy ahogyan az életben is van. A múzeum anyagának nagy értékét képezi a történelmi rész, ahol nemcsak a Székelyföld őstörténelmének vannak ott a kiásott tanujelei (az erősdi ásatások világhírűek!), hanem a népünk ősiségét bizonyító emlékek, tárgyak sorakoznak fel a hatalmas gyüjteményben. Igen érdekes ezek közt Gábor Áron megmaradt egyetlen ágyúja, amely a világháború előtt Kézdivásárhelyen a kórház csatornázása alkalmával került elő. Érdekes, hogy a több százra menő Gábor Áron öntésű ágyú mind eltűnt, egyetlen egy sem került ellenséges kézre. Majd a későbbi ásatások fogják lassanként felszínre hozni Háromszék önvédelmi harcának e dicső emlékeit. A Múzeumnak gazdag könyvtára és irattára van, amelyek még igen sok eddig le nem közölt értékes anya-

got rejtegetnek. Ma már a Székelyfölddel és népével foglalkozóknak szinte elkerülhetetlen, hogy alaposabb munkához ne vegyék igénybe e gazdag anyagot, ahol minden reánk vonatkozó adat a legtökéletesebben össze van gyüjtve. Az 1929. évben megtartott 50 éves fennállási ünnepély alkalmával kiadott Emlékkönyv méltóképen számol be ennek a magas nívójú kultúrintézményünknek a működéséről és fontosságáról.

A múzeum közvetlen szomszédságában van a világháború előtt a tanítónőképző céljaira épült modern intézet. Tovább a szemerjai rész felé hatalmas épületcsoportok vonják magukra a figyelmünket. A dohánygyárnak és a szövőipari telepnek nagyméretű s napról-napra fokozódó fejlődését látjuk itt magunk előtt. Több ezerre menő munkásságnak értékes városfejlesztő s egyben nagyobb kultúrmunkája kapcsolódik bele a város életébe.

A szemerjai részen egy kénhidrogénes forrásra alapított kádfürdő volt régente. A falu külső végén *Élőpatak* felé egy jó bővizű kút is ilyen záptojás szagú vizet önt ki magából. Innen kb. 2 km-re az útnak patak felőli oldalán meg egy lábvontatónak használt fürdőmedencében erős bugyborékolás mellett tör elő a széndioksziдgáz. (Mofetta.)

Szerencsés hely, ásványos vizekben is a város, mert nemcsak a közelében vannak hírneves fürdők, hanem magában a városban is — nem messze a református templomtól — már több mint 100 évvel ezelőtt megvolt a ma is primitív állapotban levő borvizes, melegített kádfürdő. Pedig micsoda szerencsés dolog az, hogy magában a városban van ilyen jó gyógyulási alkalom, ahol a vendégek a szokásos városi élet körülményei közt helyezkedhetnek el s nem kell egy messze levő s csak a nyári időre berendezett fürdőtelep magas árait fizetni. Ha a *Borvíz patakon* feljebb megyünk, a téglavetők alatt a patak szélén újabb borvizes forrásokat találunk. Ez a patak felvisz *Súgásfürdő* felé, amely szintén a városhoz tartozik s kellemes fürdő, kiránduló helye a környéknek. A szélmentes védett völgykatlanon fekvő fürdőtelep sokoldalú gyógytényezővel csalogatja magához a gyógyulásra vágyókat. A jó vasas, földes, alkalikus ivó és fürdő vizein kívül a gyomorbajosoknak kiválóan alkalmas sós ízű, Selters típusú vize is van. A régi világban (a múlt század 70-es éveiben) valami aranybányászok egy tárót hajtottak be a képzelt aranyfolyás után. Azonban egy hatalmas széndioksziдos gázömlés kizavarta a „kincskeresőket" onnan. Az állandóan ömlő gáz fölé egy védő házikót építettek s ezt a *„Gőzlőt"* használták a reumás betegek száraz gázfürdő alakjában gyógyításra. (Állítólag az 1940. évi őszi nagy földrengéskor megszűnt a gázömlés!) A fürdő fölött emelkedő *Görgő* vízválasztó csúcs környéke túl felől is — Bölön felé — tele van jóízű borvízforrásokkal. Épp így gyengén sósízű borvizek vannak a völgyön le. *Árkos* falu felé is *(Benkő, Glória* ismert borvizek!)

A fürdő fölött erdők közt gazdag kristálytiszta jóízű édesvizű források is vannak, amelyek a városi vezetékhez szolgáltatják a vizet. Nevezetes pontja, mint szép kiránduló s jó kilátóhely az *Őrkő,* amelynek hatalmas homokkő padjai kitűnő minőségű építőkövet adnak a városnak. Az Őrkő mögött a *Bíróné* nevű helyen a helyi igényeket eléggé kielégítő barnaszén telep is van, amelyet a megfelelő konjunktúra idején újból meg újból kitermelés alá vesznek.

A várossal szemben elterülő terrász, amelyen a vasúti állomás is van, — amint említettük — finom vulkánikus homokból van felépítve. Ezt használják, mint remek jó „füvenyt" a vakolatkészítéshez. De egyben az alant elterülő kavicsos réteggel együtt betontárgyak készítéséhez nyújt alkalmas anyagot. Szép cementáru-ipar fejlődött itt ki, amelyhez az újabb időben cserépkályhagyár is társult. A homokfeltárással hatalmas nagy mammut csontok kerültek innen ki, amelyek a múzeum értékes darabjait képezik.

Sepsiszentgyörgy környékén van a várostól délre *Ilyefalva* község, a látványosságba menő szép ref. vártemplomával. Fent az erdőn, a régi világban is (a múlt század közepén), de újabban a világháború utáni években nagyméretű barnaszénbányászat is indult meg s a kitermelt anyagot kis iparvasút szállította le a Háromszéki Vasútnak külön e célra épített állomására. A román időkben azonban a gyengébb kalóriájú szén nem tudott versenyezni a romániai nyersolajjal, s ezért, mint fűtőanyag elvesztette a jelentőségét. Reményünk van arra, hogy mint vegyiipari nyersanyag leli meg a megfelelő értékesítési lehetőséget!

Bent a mezőn van *Uzon* község, egészen kis városias külsővel. Lejjebb szomszédos vele a nagy Olt hídjáról nevezetes *Kökös,* ahol 1849-ben Gábor Áron a halálthozó ágyúlövést kapta. Feljebb *Szotyor* község említhető, amelynek a mondás *Óriás köve* a falu szélén már eltűnőben van, addig-addig válogatták az anyagát építési célokra. A hatalmas amfibolos andezit szikla méltán feltűnhetett a népnek, hisz a terrász homokos anyagából régente kiemelkedő szirtet képezett. Valószínű, hogy a hargitai vulkánizmusnak egy legdélibb kitörési pontja volt.

Bent a mezőn már *Uzon* határában van egy *Likaskő* nevű hely, amely a nevét egy ott még feltalálható nagyobbfajta andezit szikláról nyerte, amelynek a tetején tényleg egy kis mélyedés volt valamikor. A szántóföldek kellős közepén levő követ azonban annyit piszkálták — igen útban lévén a szántásnál —, hogy alig valami kis része látszik már ki a földből.

Uzontól északra van *Szentiván-Laborfalva,* régen különálló, most egyesült község. Itt született Jókai Mór felesége, az 1848-as napok ünnepelt színművésze Laborfalvi Róza.

Uzon, Szentiván-Laborfalva, Komolló, Réty, Sepsimagyaros közt terül el a *Székelyföld Szaharája*, amint azt Orbán Balázs találóan nevezte. E helyen a Feketeügy nyugati oldalán a *Szépmező* magas terrássa végződik s kelet felé pedig, nekünk egy igen szokatlan tájkép tűnik fel, amely az Alföld homokbuckáira emlékeztet. Tisztá „suhogó füvény" az egész hely, mint azt a *„Nyir"* környékiek nevezeik. Körülbelül 5 négyzetkilométernyi lehet ez a terület, amelynek legnagyobb hosszúsága 5 km, a legnagyobb szélessége pedig 1.5 km. Nem nagy terület az egész s mint egy kopasz föld fekszik a hegyekkel koszorúzott medencében. Azonban ha a közepébe bemegyünk, akkor bámulunk el a szokatlan látnivalókon! A környező hegyek dacára is teljesen az Alföld kellős közepén érezzük magunkat, annyira hűen, hogy akár el is tévedhetünk ezen az aránylag kis területen. Ha nem vigyázunk, „elbolondulunk" nagyon könnyen, mert az egyforma homokbuckák egyik helyen kopaszon, másik helyen égerfa bokrokkal, vagy nyirfás ligetekkel, más helyen az 1890. évek elején telepített erdei fenyőültetvényekkel elvesznek minden kilátási, tájékozási pontot előlünk!

Kár, hogy ezt az igazán értékes természeti ritkaságot az újabb idők mindent hasznosítani akaró igyekezete kiforgatta a maga eredetiségéből. A jellegzetes szélfújta homokbuckák az eredeti alakjukban már csak kis helyen vannak meg, jellemző homoki növényzettel. Ez a hely a

Szentiványi Nyirnek nevezett sarok. (Több szomszédos falu határa vág ide be s aszerint nevezik, még *Komollai, Rétyi Nyirnek* s általában az egészet ez utóbbi néven!) A sivár homok lassanként átalakult jó krumpli-pityóka termőfölddé. Ezelőtt még egy félszázad előtt a dombok köze tele volt apró tavacskákkal, amelyben gyakori volt a szép fehér tündérrózsa-kupánvirág s a sárga víziró-zsa (vízitök a termés után!). A hínár közt egy igen ritka rovarevő növénye található, amelynek szekér-kerékhez hasonló levélkéin összecsapódó lapátkák vannak, amivel az oda betévedt apró vizi állatkákat fogdossa össze. (Aldrovandia vesiculosa.) De nemcsak növényi ritkaságokban, hanem vizi madarakban is gazdag volt az akkori elhagyatott vidék. (Nemes kócsag, vad hattyu, gödény stb.)

A lassanként eltűnő tavacskák vizét a közeli Feketeügy vízállása szabályozta. Amikor magasabb volt a vízállás, akkor a tavak megteltek s nyáron pedig annyira leszállóit a talajvíz szintje, hogy a legtöbb tó kiszáradt teljesen.

A futóhomokterület keleti szélén *Réty* község közelében egy közel északi irányban húzódó hatalmas töltést találunk. Ez a *Homárka,* amint itt a lakosság nevezi! A monda szerint a hunok árka volt s talán innen nyerte a nevét. Annyi bizonyos, hogy hasonló sánc a Székelyföld többi pontjain is található s amint meg lehet figyelni, rendszerint olyan helyeken, ahol a lapos térszínen alig lehet tájékozódni. Valószínű, hogy a rómaiak határsánca lehetett, amely egyben az apró kis katonai őrhelyeket kötötte össze. A sánc a hosszában mindenütt követi kiemelkedésével (1.5 m) a felszín hajtásait (nem úgy, mint az útbevágások vagy a töltések!) A szomszédos *Komollón* a terász sarkán római őrhely (castrum) nyomai ma is jól láthatók.

A Kárpátoknak ide berúgó laza homokkőből álló nyúlványán túl, *Lisznyó* községen felül, a különtelepült *Lisznyópatakán* kénhidrogénes, záptojásszagú gyógyvizeket találunk, amelyek kellemes fekvésüknél fogva is nagyobb jelentőséget érdemelnek.

A medence túlsó oldalán *Angyalosnál* a laza homokkövek folytatódnak. A domboldalra települt falu alsó szélén ásatások alkalmával gyakran találnak ősemberi településre mutató cserép- s más edénymaradványokra.

Szűk völgybe húzódik fel *Besenyő,* amelynek falfreskós ref. temploma értékes műtörténeti beccsel bir. A falu felső végén az erdő lombjai alatt az itt is feltalálható kénes forrást primitív módon felmelegítve gyógyfürdőnek használják. Érdekes kísérletet tettek itt szelíd gesztenyetelepítéssel.

Besenyő félreeső s elzárt völgyéből ha visszajövünk a medencébe, ott találjuk *Maksát,* ahol az 1660-ban, a Barcsai Ákos zsarolása miatt fellázadt székelyek összegyűltek s itt határozták el jogaiknak fegyverrel való megvédését. Jó központi helyénél fogva még ezután is, mintegy 31-szer tartottak itt közgyűléseket egész 1793-ig. Régi középkori temploma ma református templom, mint az egész falu is e vallást követi. Elővölgyben, épp így a *Csobot* pataka tövén is a gyakran felszínre kerülő cserépdarabok ősemberi telep nyomaira mutatnak. Fent a Csobot patakában egy bővizű forrás fakad, amelyet *Urkutjának* neveznek s vizének gyógyító hatást tulajdonít a nép. A szomszédos völgyben rejtőzködik beljebb az országúttól *Dálnok* község, Dózsa Györgynek a mohácsi vész előtti nagy parasztlázadás vezérének a szülőhelye. A falu fölötti részek letarolt erdők helyeit bokrok verik fel, amelyek közt rengeteg a vadrózsa. Ennek a terméséből ősszel nagy ügyesen ízet főznek ki s hatalmas nagy kádakban viszik piacra a legközelebbi városokba. A falu közelében az erdők alatt több helyen van értékes kénes víz. (Büdös kutak!) A Nádasgödre nevű helyen állítólag timsókivirágzások is találhatók.

Térjünk vissza most *Eresztevényhez,* ahol az előugró hegyfarkak a háromszéki síkot egy felső (Kézdi és Orbai székek!) és egy alsóra (Sepsiszék) vágják el. Az út melletti református templom kerítésénél van a hős Gábor Áronnak, az ágyúöntő tüzérőrnagynak a sírja. A falu melletti *Óriásnak* nevezett hegysarkon valami régi várszerű erődítésnek sáncmaradványai találhatók. Az egyik üreges helyet *Óriások pincéjének,* egy másikat meg *Óriások kútjának* nevezi a nép.

Eresztevény közelében van a külön kis dombon emelkedő *Várhegy.* Itt emeltette János Zsigmond fejedelem a székelyudvarhelyi *Székely Támad* várának a társaként a *Székely Bánja* nevű váracskát, a jogaikért elégedetlenkedő székelyek megfékezésére. E várat Mihály vajda betörése idején 1597-ben a fellázadt székelyek lerombolták, de a lécfalvi 1600-ban tartott országgyűlés azt magukkal a lerombolókkal újból felépíttette. A még most is szépen látható földmunkálatok arra engednek következtetni, hogy eredetileg római őrhely volt.

Málnásfürdő vidéke.

A megye székhelyéről, *Árkost* oldalt elhagyva. *Kőrispatakot,* majd *Kálnokot* érjük el a gróf Kálnoky család régi kastélyával.

Zalán megint kiesik a főútvonalból s szerényen húzódik meg a *Baróti hegység* előrdombjai között. A régi nemes stílusú templomán kívül a kevéssé ismert borvízforrásairól lenne nevezetes. E borvizeknek hasonmását a hegyen túl a régen idetartozó telepnek, *Zalánpataknak* a völgyében is megtaláljuk. Ha az idejutás könnyebb volna, úgy igazán ideális fürdőteleppé alakulhatna át az egykori üvegcsűr alapítású hely, amely az évek folyamán különálló községgé nőtte ki magát.

Zalánnal szemben az Olt keleti oldalán van a borvizéről régóta nevezetes *Bodok.* A régi írások is gyakran emlegetik a bodoki borvizet, amelyet palackozva a borszékivel majdnem egyidőben már forgalomba hoztak. A lugos, földes szénsavas vize Matild forrás alakjában kerül forgalomba. A falun felül találhatók a források, egyik a másikhoz közel. A Matild alatt van közvetlenül a Lenke (Perla) s borvíztelepen felül a Veres borvíz (vasas lerakódásai miatt) a *Szemmosó* vize már kénhidrogénes záptojás szagú. Az északra lévő völgyben a *Sütőpatakában* van a Matildhoz hasonló Vilma forrás (Salus).

Az Olt mellett feljebb, de már a jobb parton van *Oltszem,* amelynek a határában, közvetlen a vasút vonal mellett, borvize s petróleumra mutató erősen sós forrása van.

Közel már Málnásfaluhoz egy az Oltra kiugró hegysarkon felkereshetjük *Kincsás várának* a romjait. Szemben a másik hegytetőn *Herec* tetőfokán van a *Mikóvára,* ahol a ftép aranycsepegést tételez fel. A közelében még egy várnyomról tud a monda, amelyet *Leánykavárnak* neveznek

Málnásfalu határában több helyen találunk borvizeket. Igy a mikóújfalvi határt képező *Száldobos* patakában, ahol száraz gázömlés is van (széndiokszid). Sokkal nevezetesebbek voltak már régóta, amelyekből a

mai *Málnásfürdő* kialakult. E fürdő területe eredetileg a Semsey család birtokában volt. Mivel a legfontosabb forrása a mai Herkules hidegfürdő medencéje, már a maga ősi állapotában is erősen bugyborékolt a sok gáztól, azért *Bugyogónak* nevezték el (a Székelyföldön sok helyen nevezik így el, az erőssen gázömléses forrásokat!). Mivel egykor az özvegy Semseyné birtokába került át a fürdő, amint az irodalmi adatokból ismeretes, sokáig Semseyné Bugyogója néven emlegették a fürdőt.

Hogy a fürdő rohamosan fejlődésnek indult azt szerencsés fekvésének lehetett köszönni. Közel volt a jól járható úthoz, még a régi világban is. A hírét különben megalapozta nemcsak a fürdő vize, hanem a kellemesen sós gyógyvize is,; amely légcsőhurutosoknak s gyómorbántalmakban szenvedőknek valóságos áldás. Ismerik is mindenütt s gyógyszertárakban árulják a híres málnási Mária vizet és a később fúrás által feltárt Siculát.

A nagy gázömlések tették lehetővé, hogy szénsavsürítő gyárat állítsanak fel. Régente a sósvizéből lepárlással gyógysót is állítottak elő. Ezenkívül roppant nagy kereskedelmi érzékkel a fürdőtelep és az Olt kanyarulat közti forráslerakódásokkal átitatott lápot, a reumás bániaknak kezelésére postai csomagokban szétküldve árusították s helyben is meleg lápfürdőt lehetett csináltatni. A fürdőtelepnek a fellendülésére nagy hatással volt az oltmenti vasút kiépítése, amely egyben a környék tűzifa kereskedelmének központjává tette.

Fent a hátteret képező hegységben a völgyekben mindenütt találunk különböző típusú gyógyforrásokat s tisztán kénes is van a fürdőn alul az Olt jobb partján. A közeli *Ligettető,* kellemes szürkés és vörhenyes színű andezitje igen alkalmas faragási célokra s a hegy oldalának óriási sebhelyei mutatják, hogy a pompás kő mindenféle alakban szállítás alá került. Úgy építőkőnek, mint utcai kockakövek faragására alkalmas. A törmelék pedig jó, vasúti pályakavicsozó anyagot ad. Innentől kezdve az Oltnak különösen a jobb partja, végig fel Tusnádfürdőig, meg van nyitva a kőbányák által.

A fürdőtelephez közel van *Mikóujfalu,* egykori telepes község, amelynek a lakóit gróf Mikó Miklós kormányszéki rendelettel ezelőtt mintegy 100 évvel telepítette le a völgybe, a hegyek közt lévő addigi helyükről. Az idetelepített idegenek legnagyobb része fakitermelő munkás volt, akik a bükszádi üvegcsűrnek (üveggyár) vágták az akkori rengetegben a tüzelő fát.

A falu az Olt magas terrászán terül el s az udvarokban is több helyen fakadt fel a kútban borvíz ^az édesvíz helyett. Lent a völgyben az Oltmente tele van a legjobb ízű borvíz forrásokkal. Épp így a falun felül a hegyoldalon is Selters típusú gyengén sósízű gyógyforrás volt egykor üzemben. (Hunnia). Erősen vasas a közeli *Hócsa* nevű forrás.

Tusnádfürdő.

Az irodalmi adatok közt régóta szerepel a csíktusnádi ásványvíz. Amint meglátjuk a történelmi adatainkból, ez nem a ma már közismert és világhírű fürdőre vonatkozik, amelynek az alapítása 1842-ben történt. Alkalomszerűnek véljük, hogy az *Erdély gyöngyéről* — amint ahogyan nagy szeretettel emlegették — a közeledő századik évforduló alkalmával részletesebben megemlékezzünk.

Tengerszínfeletti magassági adatok: A fürdőtelep átlagos magassága *656 m.* Összehasonlításért közöljük a következő fontosabb pontok magassági adatait. A vasúti állomás fölött a régi és új országút közti emelkedés 694. — A fürdőtelep alsó végén, a Komlós árkon alul, az országút kanyarodó 697. — Az Olt szintje a fürdő fölött 635, alatta pedig 606 — Ludmilla tető 727. — Vártető 1083. — Felső Sólyomkő 848, és a fölötte emelkedő Nagy Peleske 1374 m.

Időjárás. Jellemző havasalji éghajlata van a fürdőnek, amely a kánikulai melegek közt is kellemes mérsékelt s a fenyvesek ózondus levegőjével ideális üdülőhelye Kelet Európának.

Története. A tusnádi borvízről először Lakatos István csíkkozmási plébános emlékezik meg a Székelyföldet leíró munkájában, (Kézirat a Magyar Nemzeti Múzeum gyüjteményében!) amelynek a térképe a jelzése szerint 1702-ben készült, azonban a szövege, hogy már az 1600-as évek végén készen volt az bizonyos, mert Bzensky Rudolf az Erdélyről irott munkájában a következőkép nyilatkozik Lakatosról: *„1696. június havában véletlenül abba a szerencsés helyzetbe jutottam, hogy bizalmasan beszélhettem Lakatos István csíki székely plébánossal, aki úgy az egyházi, mint a világi tudományban kivált (perillustris erat) és akinek történeti munkáit olvasva, találtam az Erdély termékenységére és gazdaságára vonatkozó méltó adatokat, nem is haboztam, hogy ezeket prolegomenáimban az ő neve alatt fölvegyem.”*

Majd nemsokára Kunits Ferenc tudós jezsuita munkájában találunk a tusnádi vizekre vonatkozó adatokat: — Tusnad ab aquis acidis singularis cumprimis virtutis fámám obtinet (Dacica Siculia 1731, 57. l.).

Ha azonban a mai Tusnádfürdő keletkezésének történetét ismerve összevetjük annak 1842. évszámát az előbbi irodalmi adatokkal, egy látszólagos ellentmondást veszünk észre!! Közelebbi utánjárással kitűnt, hogy a régi adatok nem a mai Tusnádfürdő vizeire vonatkoznak, hisz azok abban az időben ismeretlenül rejtőztek a világtól félreeső őserdőkben, hanem ma is meg vannak a régi fürdő nyomai apró kis medence és házhelyek alakjában (nem messze Tusnádfalutól a *Kis Három hegy* alatt) s a fürdőt, *Nádasferedő* néven a lakosság használja mai napság is! E völgyben volt még lejjebb az a szürkeszínű mészkőszikla is, amelyet Lakatos is említ, mint ahol meszet termelnek. Ez, a vidéket földtani szempontból jólismerő előtt is szinte lehetetlennek látszott, hisz e vulkánikus terület messze kiesik a mésszirt vonulatokból. (Az igaz, hogy a borvízlerakódásokból keletkezett, aránylag kis mésztuffát — amihez hasonló *Bükszádfalu* fölött még ma is van a tisztán andezites területen — hamar kitermelhették mészégetés céljaira. Manapság ezen a helyen szerteszét hullott apró mészkő darabok jelzik csak a meszetlerakó forrás egykori tevékenységét!)

A ma közismert Tusnádfürdő forrásainak csodás gyógyítóhatására 1842. évben egy pásztorfiú terelte a figyelmet! A vad rengetegben eltévedt barmait kereső fiúnak többször kellett keresztül gázolnia az akkoriban sáros, ingoványos mocsarakon (ha a mostani *Tiszás* nevű hely bőforrásainak kiömlését látjuk, könnyen elképzelhetjük — felnagyítva az akkori méretekre — a patakmódjára ömlő ásványforrások elláposodott környezetének képét!) A barangolások végén örömmel tapasztalta, hogy az ásványvizes iszapba mélyen bemerülő lábairól az addigi súlyos és hosszabb időn át gyógyulni nem

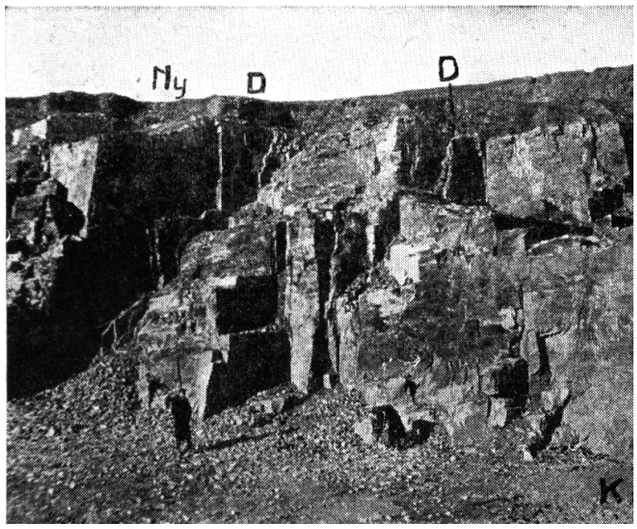

Dacittufapadok feltárása Alsórákoson.
(Bányai felv.)

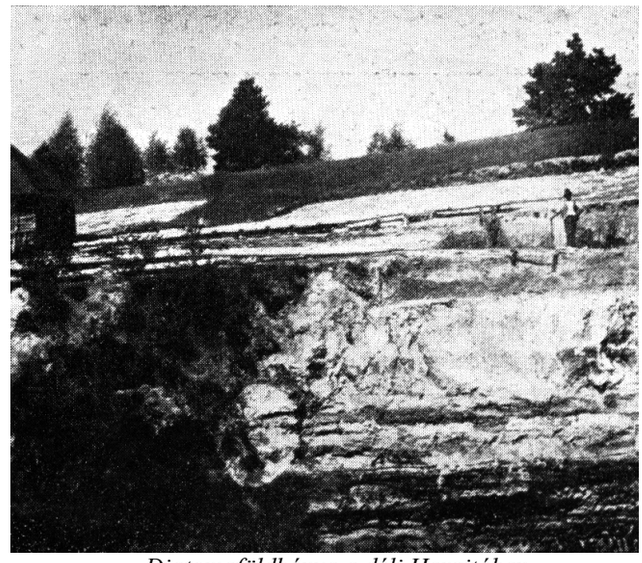

Diatomaföldbánya a déli Hargitában.
(Bányai felv.)

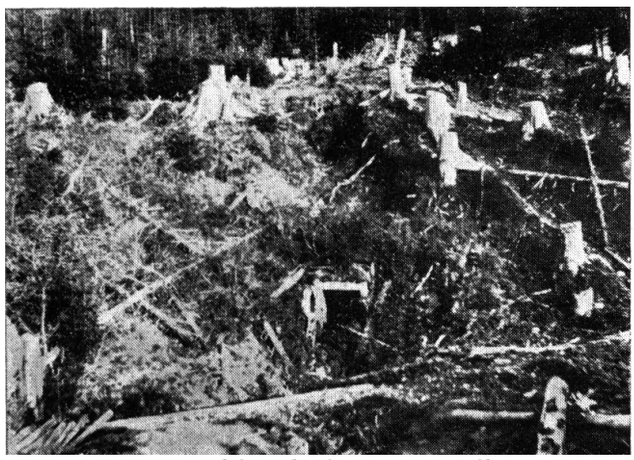

Higanybánya bejárata a Hargitában.
(Bányai felv.)

Kaolinbánya a Hargitában.
(Bányai felv.)

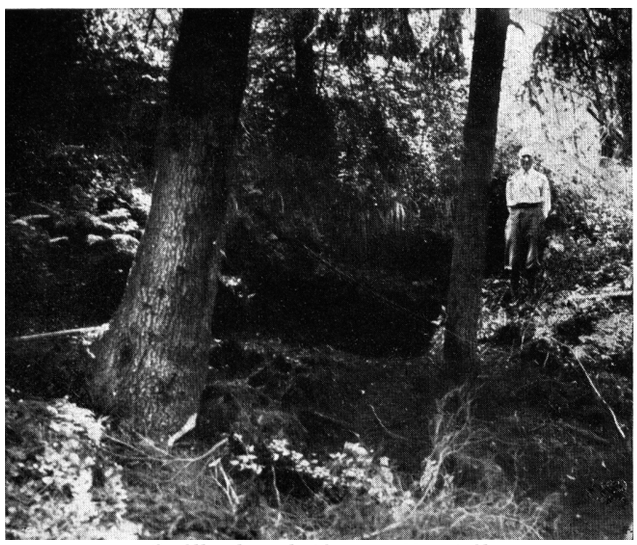

Opálbarlang bejárata a Hargitában.
(Foto Kováts.)

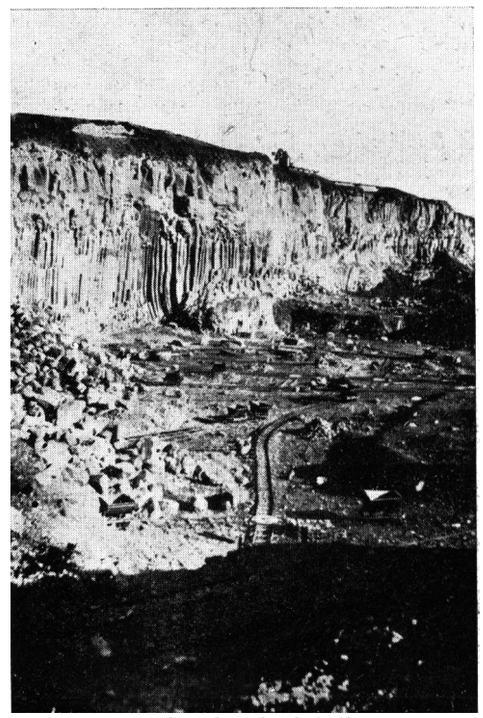

Bazaltoszlopok Alsórákoson.
(Bányai felv.)

[Erdélyi Magyar Adatbank]

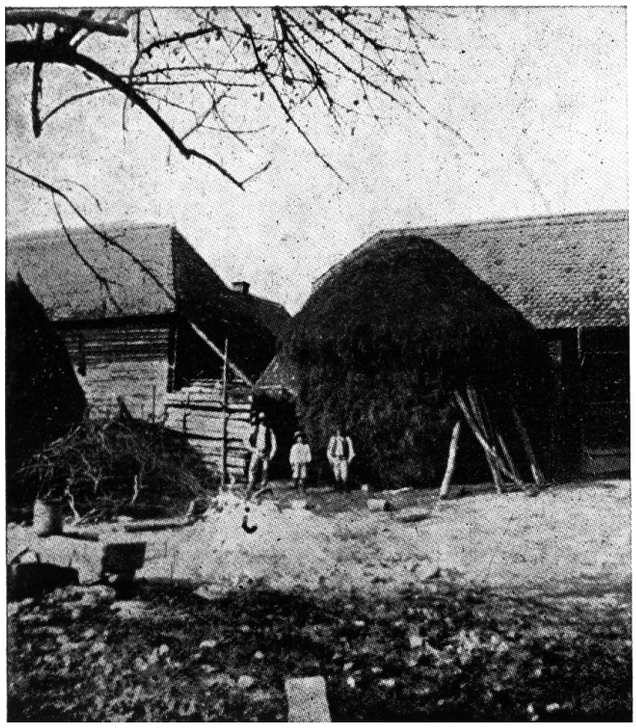

Iszapvulkán Kobátdemeterfalván(i.)
(Bányai felv.)

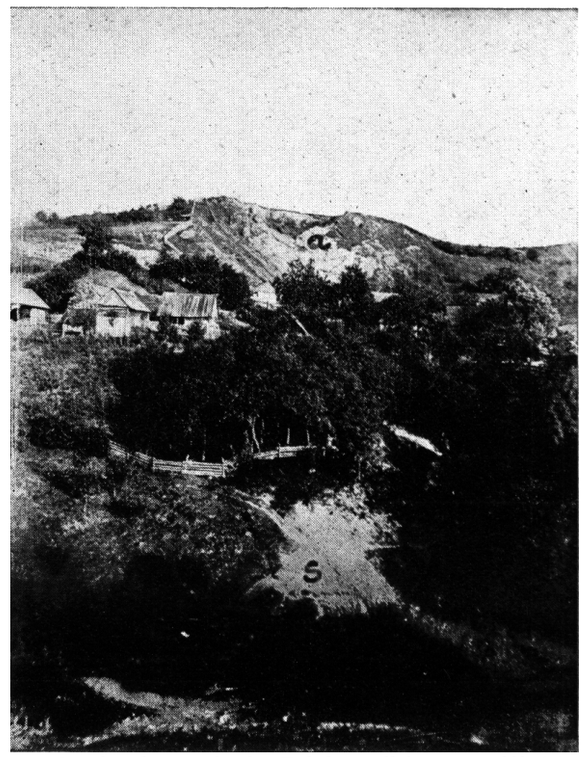

Lövétei hegycsúszás. Felül a vulkáni törmelék (a) alatta sós agyag sókivirágzással (s).
(Bányai felv.)

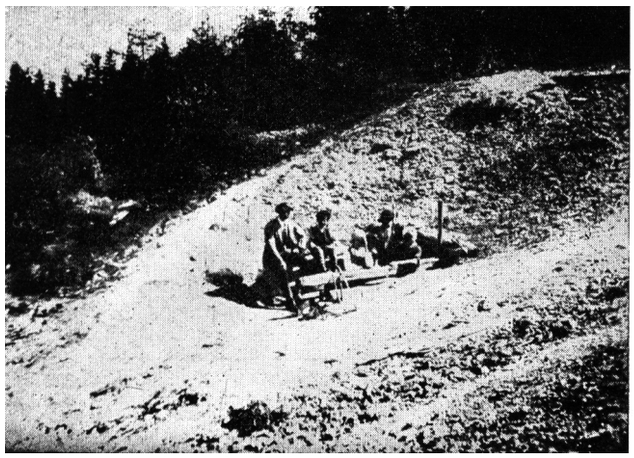

Büdösgödör csíkszentimrei Büdösfürdőn.
(Bányai felv.)

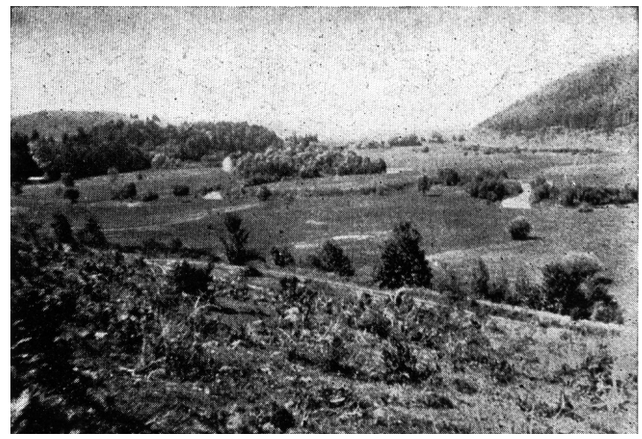

Csíkzsögödi Oltszoros tele borvizes forrásokkal.
(Bányai felv.)

Benedek Elekről elnevezett barlang, borvizes tóval a belsejében.
(Bányai felv.)

Borvizes mocsár nagy gázömléssel Verebesen.
(Bányai felv.)

akaró kiütések most egy pár nap alatt maguktól eltűntek.

A pásztorfiú elbeszélése a faluban nagy feltűnést keltett s az egész környéken mindenki csak a rengetegben lévő *Beszédmező* csodálatos hatású gyógyforrásairól beszélt!

Közben a mindinkább látogatott források után annyira felcsigázódott az érdeklődés, hogy *1845*-ben Élthes Lajos tusnádi birtokos a tulajdonos négy községtől (Tusnád, Verebes, Kozmás, Lázárfalva!) 99 évre bérbevette és Ráduj Ferenc helybeli plébános ösztönzésére egy 6 tagból álló szövetkezetei alakított. Ezzel megkezdődött a rendszeres fürdőfejlesztési munka. Ekkor nyerte a mai *Főkút* vagy *Ősforrás* az azóta feledésbe ment *Siloe* nevet. (Jeruzsálem melletti gyógyforrás neve után, ahol Jézus sok vaknak adta vissza a szemevilágát!) — Ebben az évben az Erdélyi Híradó (ápr. 17.) dics-áriákkal számol be a Siloe forrás gyógyítóhatásáról!

Az érdeklődés olyan nagy lett, hogy a 6 tagból álló csoport csakhamar 42-re szaporodott fel. Nagy hatással volt a fürdő fejlesztésére az akkori róm. kath. püspöknek, a tusnádi születésű Kovács Miklósnak a bőkezű, megértő támogatása. Ő ugyanis 6000 váltó forinttal a szegénysorsú betegek elhelyezésére egy nagy kőépületet emeltetett, *(Püspökház)* amelyet végrendeletében a tusnádi iskolának hagyományozott!

A fürdő ügyei után való érdeklődés a környék birtokosai közt mindinkább nagyobb lett a felsőbb példaadásra (manapság is mennyi ilyen nemes gesztusra volna jó alkalom!!) s egy pár év alatt már — az akkori viszonyok közt csinosnak mondható — 40 villaszerű épület állott készen a szaporodó fürdőközönség befogadására. A szaporodó magánépítkezések szükségessé tették a közös célokat szolgáló épületek emelését is. A fürdőszövetkezet egy 12 öl hosszú *„Fogadóház"* felépítését határozza el. Majd a különböző forrásokból az I. székely gyalogezred főorvosának a hitelesítése mellett 8 üveg vizet küldenek fel Bécsbe a József Akadémiára vegyelmezés céljából, amelyre ugyan válasz vagy eredmény soha nem érkezett. (Valószínűen a közbejött 1848-as események miatt!) A fürdő szépen megindult fejlődését a beállott háborús állapotok vágták el. A tusnádi atyafiak ugyanis, hogy a szabályszerű fürdőélet miatt tovább ingyen nem használhatták a fürdőket, bosszújukban — a zűrzavaros időt kihasználva — felgyújtották a fürdőtelepet.

A szabadságharc szomorú bevégződése utáni idő nem volt alkalmas teremtő munkára a fürdő feltámasztására. Úgy, hogy amikor Ferenc József 1852-ben országjáró útjában ideérkezett s egy éjjelt itt eltöltött, még romjaiban volt a telep. A fiatal uralkodónak annyira megnyerte a tetszését a borvizeknek e sokasága s az Olt sziklaszorosának lebilincselő szépsége, hogy a kerületi főnöknek szigorú rendeletben hagyta meg a fürdő minél előbbi talpraállítását.

Az ugyanezen évben összehivott részvényesek a királyi jóakarat láttára nagyszabású építkezésekre határozták el magukat. E munkában báró Szentkereszti Zsigmond vállalt vezető szerepet. Egy másik főúr, gróf Mikes Benedek pedig nagyarányú építkezésekkel adott bátorítást a vállalkozó befektetésekre. Megépíttette a nyaralók akkoriban divatos svájci stílusában, az *Alvégi szikla* alatt, a pompás háttér felhasználásával a ma is Svájcnak nevezett villáit. Rendbeszedték a fürdőket is s a királyi látogatás emlékére s egy kis bizonyos számítással, 1500 négyszögméter területet ajánlottak fel az uralkodónak, a telep legszebb helyén, a Társaság háza mellett, s kérték, hogy az addig bizonytalan elnevezésű fürdőt *Ferenc József fürdőnek* nevezhessék el. Abban a naív hitben voltak, hogy az akkori Bach korszak által kitermelt terrorloyalitással nagyobb és gyorsabb fejlődési lehetőséget tudnak biztosítani az uralkodói kegy lobogtatásával. Szinte biztosra vették, hogy a király mint birtokostárs, az állandóan külföldet kereső királynénak a számára itthon, a pazar, vadregényes vidéken fog építeni nyaraló kastélyt s így az udvar fénye csalogató hatással lesz a pénzszóró földesurakra.

Á kabinetiroda azonban a primitív s részben még romjaiban lévő fürdőt nem tartotta méltónak az uralkodó nevének a viselésére s így aztán lassanként a legközelebbi falu nevének-a használatára tértek át. (Az irodalomban először dr, Otrobán Nándornak 1860-iki leírásában találjuk). Ebben az évben megindul a csodákat mesélő hírének a hatása alatt a „sárig aranynyal" fizető fürdővendégeknek a nagy tömege, a román fejedelemségek felőlI Megértő barátságos, családias fürdőélet fejlődött ki, amelyben nyomát sem lehetett látni az addig Előpatakon tapasztalt zárkózottságnak. Erdély legkiválóbb zenekarai húzták itt a szórakoztató magyar nótákat, felváltva a mélabús vagy a tüzes ritmikájú román melódiákkal, vagy az akkori divatos táncdarabokkal. Az egyik héten a magyar, másikon meg a román fürdővendégek rendeztek táncmulatságot, amelyekre kölcsönösen meghívták egymást! Igazi elfogulatlan liberálizmus volt a kialakult vezető szellem, távol minden hivatalos irányítástól!

Ebben az időben gróf Mikes Benedek került a fürdőválasztmány elnöki székébe, aki saját költségén demeztette 1866-ban Dietrich H. Gusztáv zürichi vegyésszel 8 forrásnak a vizét. Ezért nevezte el a hálás választmány az egyik forrást tiszteletből az ő emlékére! Az elemzések erősítették meg a *Főkút* vizét használóknak azt a tapasztalatát, hogy az nagyon hasonlít az akkor már világhírű borszéki Főkút vizéhez. A jó példára megpróbálkoztak a palackozásával s bizony ebben az időben úgy Háromszéken, sőt a román fejedelemség területén is erős versenytársa lett a borszéki víznek. Ez évszázadnak az elején azonban a rossz forrásfoglalás miatt sokat veszített erejéből s így lassanként a palackozás abba is maradt.

Nagy hatással volt a fürdő rohamos fejlődésére a *Csík-Háromszék* közötti országúinak a kiépítése. Az eleinte lent az Olt mellett vezetett, részben primitív erdei utat az áradások gyakran elöntötték s a fürdőnél is nagy dolog volt teherszekerekkel, a magas terrásson épült telepet megközelíteni. Az új, pompásan, kiépített országút mindenütt fent a terrásson halad végig, ahonnan remek kilátással gyönyörködhetnek az utasok az Olt sziklaszoros részleteinek szépségeiben. Nagy előnye az útnak az is, hogy a telep közepén megy keresztül s így kényelmesen megközelíthető a fürdőnek minden részlete!

A régi fürdőmedence kicserélése is nagy haladást jelentett a fürdő életében. Addig ugyanis a forrástól mintegy 60 lépés távolságra volt a fürdőmedence s emiatt elvesztette legértékesebb alkotó részeit. Az *új fürdőt* közvetlen a forrásokra építették s így a gazdagon gyöngyöző, bugyborékoló vizet használhatta a gyógyulást keresők serege. Az ivóvizei mellett ez lett Tusnádnak a vonzóereje, mert a kb. 23°C vizek kellemes langyossága még is csak csalogatóbb volt, mint a többi székelyföldi szabadfürdő valóságos fogvacogtató hidege! (6—12° C-ig!)

A fürdő látogatottsága egyre nőtt s csodálatos, hogy a vendégkönyv bevezetésének idején több volt a román vendégek száma mint a belföldieké! Az akkori idők jellemzésére felemlítjük a következő adatokat:

Év	Belföldi	Külföldi	Összesen
1866	295	597	892
1869	241	420	661
1874	384	780	1164

(Feltünő a visszaesés az 1869. évben. Ezt valószínűen az akkor megindult új magyar politikai élet zajlásának lehet tulajdonítani. Nem értek rá nyaralni!)

1886-ban már kényelmi berendezésekre is sor kerül. Megépítik a fedett sétateret, ahol aztán helyet találtak a különböző esős időkre való szórakozási alkalmak és eszközök is! Ugyanekkor *Melegfürdő* épület is készül. 1890-ben a ma is meglévő s modern felszerelésű *Stefánia gyógyintézet* épül fel lukszusos fürdőmedencékkel és kádfürdőkkel. Méltó társa volt a langyosvizű nagy úszómedencének is a megépítése, a *Rezső fürdőben.*

1872-ben az u, n. *Alvégi szikla* fölött megépítik a *Ludmilla tetőnek* nevezett pavillont, ahonnan gyönyörű kilátásban van részük a sétálóknak. (A nevét kőrispataki Kálnoky Ferencné grófnőről nyerte.)

Később e sarok kilátóhelye megszaporodott a romantikus hatást kiváltó *Apor bástya* várszerű csipkés tornyával.

Közben a fürdőtelep alatt az Olt mellett elterülő *Csukás* tó is nagy változáson ment keresztül. Orbán Balázs idejében még mocsaras, tőzeges hely volt s csak a népi monda által őrizte meg a nevét, amennyiben a szájhagyomány *Sólyomkő* várurá birtokában lévő halastónak tartotta. Az 1900-as évek kezdetén takarították ki a medencét s alakították át az Olt vizének a bevezetésével csolnakázó tóvá. Ennek a továbbfejlesztése a nagy háború után történt meg, amikor a brassói Aronsohn cég modern strandfürdővé építette ki, úgy hogy ma a fürdő legnagyobb vonzóerejét képezi. Ami nem is csoda, hisz a többi strandfürdővel összehasonlítva feltétlen nagy előnyére válik, hogy a tó medrében ásványvizes források törnek fel s emellett rengeteg helyen bugyborékol tatja a víz felszínét az itt kiáramló széndiokszid gáz!

A fürdőtelep lassanként sok érdekeltnek lett állandó lakóhelye s így nem csoda, ha nem régen külön községgé alakult s így függetlenül intézheti a maga sorsát. A mai tekintélyes fejlődését, mindenesetre a régi fürdőtelep környékének a villatelkekké való felosztása tette lehetővé, ami ugyan egyes részleteiben a közérdek rovására ment. A mai Tusnádfürdő méltán a Kárpátok gyöngye, mert természeti adottsága miatt a Székelyföldnek valóban értékes gyöngyszeme.

Földtani és vízrajzi adatok. Amilyen érdekes és különösen szép a szemlélő előtt a Hargita nagy vulkánsorát levágó Oltszoros Tusnádfürdő mellett, ép oly különleges a terület földtani felépítése is!

A Keleti Kárpátoknak ez a része a *Bodoki Havasok* krétakori homokkő zónájához tartozik, amelyet áttört a *Szent Anna tó* és *Mohos tó* ikerkrátere. Igen érdekes, hogy éppen középen a homokkőzónának egy részét (agyagos, márgás s vékony homokkőréteggel) a felszínre nyomta ki. Ez a különös idegen folt a vulkánikus kőzetek közt lemegy az alsó vasúti híd felé s ott átmegy az Olt alatt a túlsó oldalra is, ahol a (motetták) széndiokszidos és záptojásszagú kénhidrogénes gázömlések vannak!

Az Olt mindkét oldalán magasba szökő andezites vulkáni sziklák vannak s nagy a valószínűsége annak, hogy a Hargita vonalat vulkánizmusának a végén a Szt. Anna tó és a Mohos tó ikerkráterének hatalmas kitörésével (amelynek az anyaga amfibolos-biotitos andezit) a már meglévő keményebb pirokszénes andezitek lesülyedtek *(Ludmilla* tető, *Felső* és *Alsó Sólyomkő* vonulata!) s így egyúttal megteremtették az Olt sziklás medrét. E nagy vetődést bizonyítják még a langyos források is, amelyek a hőforrások szokásos mintájára óriási vízmennyiséggel ömölnek a felszínre. Igen érdekes, hogy a nyugati oldalon lévő *Peleske* kőzetében az aranyos fekete, hatszögletes csillám, a biotit az uralkodó. Az Olt régi nagy vízbőségét és szintjét jelzi a mai vulkánikus törmelékből kialakult magas terrász (átlag 50 m magasságban). Ebben a *Komlós* ároknál ökölfejnagyságú repedezett felszínű kenyérbombák találhatók, ezek a vulkán által kidobott s gázaktól felfújt lávadaraboknak a tanujelei. A terrász anyagában sok a finom csillogó vulkáni homok, amely mint a szakadékokban lehet látni, egy-egy helyen a borvizes lerakódásával, a vasokkerei van összecementálva. Általában még ma is ez a borvizek lerakódása, amely jellemző rozsdás színével már messziről elárulja magát.

A *fürdő felszerelését* kiegészíti az orvosi vezetés alatt álló modernül berendezett női és férfi hydrotherapia és belélegző készülék (inhaláció). Az ivó és fürdő kúrák s egyéb gyógyító eljárások orvosi rendelés szerint foganatosíttatnak, pontos és helyes keresztülvitelüket szakemberek biztosítják.

Az ivóvíz és fürdőkúrát remekül egészítik ki a motetták gázfürdői, a *Csukás ásványvizes strandfürdője* a szép homokos napozóval, a különféle gyógyiszapok használatával. Mindezt pompásan összefoglalja a fenyves ózondús alpesi jellegű levegő s a rengeteg kirándulási alkalom, amelynek ideg és lelki folyamatokat kiváltó megnyugtató érzésével, minden téren csak jótékony hatást kell gyakorolnia az idekerült nyaralóra. A fürdőn gyógyszertár van s az idény alatt több fürdőorvos működik.

A gyógyítás javaslatai: a lélegzőszervek, nevezetesen az orr, gége, gégecső, hörgők és tüdők hurutos bajai; a vérkeringési rendszer betegségei: szívneurosis (ideges szívbajok) és szívelhájasodás, a szervi szívbajok kompenzációs stádiuma (praeventiv gyógyítómód), az ütőerek elmeszesedésének korai stádiuma; általános táplálkozási zavarok és vérbetegségek, főleg: vérszegénység, sápkór; görvélykór (scrophulosis) és angolkór (rachitis); az idegrendszer betegségei közül az *általános* neurosisok, főleg: általános ideggyengeség (neurasthenia) és hysteria; Basedow kór.

A sétatérről akár a *Várvápája* nevű völgyön, vagy a *Szent Anna tó* felé vivő útból északra kitérve felkerülhetünk arra a meredek sziklafalra, mely a sétatér felső és alsó végén emelkedik. A Svájc nevű villacsoport felett a régi lovagvárakat utánzó *Apor bástyát* találjuk, mely tágas kilátást nyújt a fürdőtelepre s az egész Olt szoros alsó részére. Innen átsétálhatunk a régiek *Alvégi-szikla* csúcsára, amelyen egy csinos fedeles filegória van s amelyet ma *Ludmilla tetőnek* neveznek. E remek kilátó sarok helyzeténél fogva hadászati szempontból is nevezetes lett.

E magaslaton foglalt helyet 1849-ben júl. 5-én Gál Sándor hős székelyeivel, itt e hegyfokon helyezé el megmaradt három ágyúját, s az előre nyomulni törekvő oroszokat és az utánuk kullogó osztrák hadsereget megállítá, feltartóztatta, sőt többször vissza is nyomta, mindaddig győzelmesen tartván e hadállást, míg a nyergesi

szorost szintén hősileg védő Tuzsont az oroszok megkerülve, Csíkba be nem törtek. Mikor már minden veszve s Gál hadállása hátulról is fenyegetve volt, még egyszer megszalasztá az ellent, aztán pedig a *Mitácson* át járatlan havasi utakon elvonult Erdővidékre. Ez volt utolsó csatája a székelyeknek, utó játéka a szabadság vészteljes küzdelmeinek, egy kétségbeesett végső győzelem, mely már nem mentheté meg a haza igaz ügyét, legfeljebb a küzdelem nélküli önmegtagadás vádja ellen fedezé az addig mindig győzött háromszéki székely hadsereget. Ott látszanak még most is azon mellvédek, melyek mellöl a hazának végső ágyúi, az elbukott szabadság bús requieménél viszhangoztatták e szoros bérceit.

Búcsút mondva a szép kilátásnak, induljunk fel a szép fenyvesek által kísért ösvényen a *Vártető* felé. Feljebb kapaszkodva a természet csodás ellentmondásaként elhagyjuk a luc fenyőerdőt s nyárfákkal, nyiresekkel erősen tarifázott bükkerdőbe érünk. A tűlevelűek és lombos erdők e fordított magassági sorrendjét azzal magyarázhatjuk, hogy az Olt lent szűk, párásabb völgye inkább a fenyők elterjedésére volt alkalmasabb, míg a felső naposabb helyeket a lombos erdőink foglalták el. A *Várnyakra* kiérkezve megtaláljuk az erdei szekér utat is, mely déli irányban, felfelé a Szent Anna tóhoz vezet (jelzett út), míg északra lefelé menve elérünk a kilaposodó csúcson levő *Várhoz*.

A *vár* történetére vonatkozó adatokat Ferenczi Sándor nagyobb munkájának az összefoglalásaként közöljük. A Vártetőt a *Nagycsomáddal* összekötő rövid és keskeny hegynyak, a Várnyaka, mindössze 60—70 méterrel alacsonyabb az 1083 m magas Vártetőnél. Alig megyünk néhány lépést rajta, máris szemünkbe ötlik a kb. egy szekér szélességű s részben sziklába vágott várútja.

Ahol az út belép a várba, jobbra egy-egy hatalmas kőhalmaz van. Lehet, hogy az egykori kapubástya maradványai. Ásatás nélkül azonban nem dönthető el. Az innen kiinduló várfal nagyjában tojásdad alakban övezi a magaslatot. A vár belső oldalán, kb. éppen a hegynyakkal és az út kezdetével szemben két, a falra merőlegesen húzódó kőhalmaz látható. Lehet, hogy kincskeresők dobálták ki a köztük lévő mélyedésből. Ámde mivel ez a hely — a vár védelmét illetőleg — a legnagyobb jelentőségű, nagyon valószínű, hogy az utóbb említett két kőhalmaz egy egykori belső bástya maradványa. Azé, mely a várba vezető egyedüli út felől védte a várat, és amelyet bizonyára, a legtöbb és legerősebb támadás ért.

A vár déli felében, a sudár, magas fenyők borította csúcs oldalain nagy szikladarabok hevernek szerteszét. Többön kisebb-nagyobb mélyedések láthatók. A néphit azt tartja ezekről, hogy a vár egykori víztartójából valók. Lehet, de közöttük sehol se találunk határozott irányban vagy alakban csoportosított köveket, amelyek alapján feltehetnők, hogy azok a vár belsejében állott víztartó vagy más egyéb épületek maradványai volnának.

A vár északi felében elterülő természetes, nem mesterséges tereppihenőn nincsenek szikladarabok. Északi vége felé ellenben 3—4 kisebb forrás van, amelyek vize együttesen hagyja el a vár területét. Orbán egy bővizű forrást említ. Nem találtam meg. Bizonyára azonos e kettős s alighanem a juhok — mert ez a kevésbbé fás tereppihenő, úgylátszik, rendes juhlegelő — iszapolták úgy le, hogy ma már alig látszó kis vízerecske folydogál ki belőlük.

Orbán 2000 lépés hosszúnak mondja a várfalat. Ha ezt a 75 cm-es katonalépéssel számítjuk át, akkor a vár másfélkilométer hosszú volna. Vámszer Géza mérése szerint azonban alig 950—1000 m hosszú. A vár — amelynek területét Benkő Károly 30 holdra becsüli — még így is Csík legnagyobb várromja s Erdélyben sem akad sok nála nagyobb.

A szakirodalom nem igen tud itten lelt tárgyakról. Egyedül Imecs F. Jákó s Becze Antal értesítenek arról, hogy „erdőborította talajából barbárkori edények darabjai, nyílvesszők (!) és egyéb eszközök kerülnek napvilágra ma is".

Orbán Balázs, majd utána Szabó László, csíki *Bálványos-várnak* nevezi. Ősmagyar várnak tartja, melyben legutoljára aludt ki a pogány hit. Ámde teljesen jogtalanul. A vár neve ugyanis — amióta adataink vannak róla — mindig Vártető, Várteteje volt — és Orbán után csak az írók említik csíki Bálványosvár néven. A nép ma sem.

Az említett koravaskori edénytöredékek alapján t. i. — minthogy akkor rendszerint éppen nagy viszonylagos magasságú hegyekre telepítették erősségeiket — bizonyosra vehetjük, hogy még a szkíták idejövetele előtt, a Kr. e. VII—VI. században erősítették meg e nagy viszonylagos magasságú (450 m) hegycsúcsot.

A Vártól a *Benevize* patakán, vagy feljebb a bővizű borvízforrásökkal telt *Vargyas* patakán ereszkedünk le az országúira. Ha a Benevizén megyünk le balra kitérve a völgyből egy kis borvíz forrást ejthetünk útba, de itt kitérünk a *Tiszás* pusztájára, amelynek felsővégén az erdőszélén szinte patak módjára ömlik ki a fürdésre igen alkalmas 21—23° C langyos vasas víz. Nagy vízeséssel zuhog le az oldalon, sokszor tűnik el a laza okker lerakódásában vájt földalatti csatornákon, hogy lejebb mint egy új forrás törjön elő.

Az alsó vasúti hídtól az Olt mellett lefelé haladva a sziklás oldalba bevágott vasúti vonal mentén elérkeztünk a hatalmas kőbányával felmart kockakő kitermelő s kavicstörő-zúzó művekhez, melyeknek a kedvéért újabban itt vasúti megállót is csináltak. Szürke andezit anyag mindez s ebből áll a magas partfallal kiemelkedő *Alsó Sólyomkő* sziklacsúcsa is.

„A szoros tulajdonképeni kezdeténél szeszélyes alakú sziklaszál — mint büszke gula — emelkedik ki a völgyből, ezen messze ellátszó, s a tusnádi szorosnak díszes előékítményeül szolgáló fantasztikus sziklatömeg, az úgynevezett Alsó Sólyomkő. Aki ezen cukorsüveg alakú önállólag fellövelő csompót megpillantja, azt fogja kétségtelenül hinni, hogy az fennrekedő sólymoknak, magasratörő keselyűknek megközelíthetetlen tanyája, s az ember ott mégis védlakot épített magának, mert amint egy pásztor mondá, annak tetőcsúcsán hajdan vár büszkélkedett, melyet a tündérkirály számára óriások építettek. Mutatott is viharos tetején valami bástyaszerű sötét tömeget, melyet én kétkedőleg szeszélyes sziklaálakzatnak tarték, mert hihetetlennek teszett, hogy a minden oldalról függőleges sziklaszál ember által megmászható legyen. A Sólyomkő déli orma (vagy 50 lábnyira) csaknem hegyesen, mint díszgúla tornyosul fel, melynek alig 90 négyszögöl láb kiterjedésű tetőlapján kőfal porladéka látszik, mutatva, hogy itt hajdan torony erőd vagy magas zömtorony állott." (Orbán B.)

E sziklaélről a letekintés szédelgős és visszadöbbentő, de a kilátás fölséges. Ferenczi Sándor archaeológus egy nagyobb közleményének végső következtetése az Alsó Sólyomkő várára nézve a következő:

„A vár telepítése s építése — fenn a sziklaszál csúcsán az egyébként szembetűnően kis kiterjedésű öregtorony, ebből indult ki s ehhez tért vissza a várnak az

öregtorony alatti hegylejtőn elterülő, nem túl tágas belterületét körülövező, mészhabarccsal összekötött várfala — együtt nem egyezik meg sem a római, sem a szászváros vidéki dák, vagy a csíkkörnyéki kárp várak telepítésével és építésével. Ez a telepítési s építési eljárás együtt csupán a középkorban fordul elő. S valóban — amennyire Orbán leírásából megállapíthatjuk — a vár beosztása nagyon emlékeztet a *torjai* Bálványos várára: annak leegyeszerűsített utánzása. Jóllehet tehát az e várról közölt egyetlen középkori oklevél koholmány, én az utóbb részletezett okok miatt — feltéve természetesen, hogy Orbán nem tévedett leírásában, magam ugyanis ottjártamkor a rendkívül sűrű bozót miatt semmi érdemlegeset nem figyelhettem meg — mégis középkorinak tartom a várat. Lehet, hogy a Mikó-család valamelyik tagja építette mentsvárul. Minthogy azonban sem a tőszomszéd *Gerebenc* és *Zsombor* birtok 1349-i határjáró levele, sem pedig egyetlen ezekre is vonatkozó más egyéb írásuk nem említi, sőt mi több, minthogy Alsósólyomkő nem is a Mikók akkori birtokán emelkedett és az itteni Mikók székhelye az 1342-i oklevélből kitetszőleg nem is ezen a birtokon, hanem a közeli Oltszemen volt, ott, ahol attól kezdve a XVIII. századig mondhatni megszakítatlanul, nem valószínű, ha csak a sziklaszál valami úton-módon nem került — legalább átmenetileg — még a XVI. század utolsó harmadát jóval megelőzőleg — ez idő után ugyanis semmiesetre se építhették — kezükbe. Hihetőbb az, hogy egy előttük itt élt más tulajdonos, más birtokos család építtette, melynek azonban semmi emléke se maradt reánk és amely nyom nélkül tünt el innen."

A várról leereszkedve a vasúti pályára s besétálva az Olt felé, megtaláljuk a *Somkőalji* borvizet. Felfelé tartva a kőbányánál levő hídon átléphetünk a balparton levő szikla ívhez.

„Ezen sziklahidat *Likaskőnek* nevezik, mivel távolról tekintve, az valójában lyukasnak tetszik, mert szélső része a meder fenekén látszik nyugodni. Hogy én e bámulatos természeti jelenetet közelebbről is megvizsgálandó, leszálltam a völgybe, azt előre is feltételezi az, ki eddig utamon követve meggyőződhetett, hogy mindent, mi figyelmet érdemel, lelkiismeretesen szoktam vizsgálódásom tárgyává tenni, s már egyszer ott lévén, dacára azon néphitnek, hogy a Likaskő sziklaüregében óriási kígyó lakik, mely az arra közelgőt felfalja, én mégis bekúsztam a szikla sötét földalatti menetébe, ekként aztán meggyőződhettem, hogy a sziklahíd a talajt sehol sem éri, hanem önerejénél fogva függ a légben, valamint láthattam e sajátos sziklaüreg megrendítően nagyszerű belsejét." (Orbán B.)

E sziklagátnak az eredetét könnyen megérthetjük, ha a fölötte levő borvíz állandóan lecsurgó vizének évezredes lerakódására gondolunk, mely a laza andezit törmeléket vasas lerakódásával egy lefelé hajló ív alakjában valósággal cementálta. A belül megmaradt laza anyagot az Olt áradásai kikotorták s a fölül lévő kemény breccsiás anyag szép b o l t o z a t alakjában preparálódott ki.

E sziklaíven kívül egy pár lépéssel lejjebb, mint egy kemény sarkantyúgát nyúlik be az Olt vizébe a régiek *Tolvajosköve* (Kéthídköze), ahol Csík és Háromszék határa van! Ettől lejjebb az Olt balpartján, ahol az országúiról lejő a szekérút, újból borvíz forrás van *(Mozi)*. Egy pár lépéssel lejjebb egy primitív fürdőmedence az *Antalkáék feredeje* található a rét közepén.

„A tusnádi szoros e ponton fölül mind festőibb és havasiasabb alakot ölt; lenn a békés völgyből fűrészmalmoknak hegyeket visszhangoztató zaja, legelésző nyájak fület gyönyörködtető kolompzenéje hangzik fel..." így s ehhez hasonló költői lélekre valló lelkendezéssel ír tovább O r b á n B a l á z s e szoros szépségeiről.

A Likaskőtől nem messze a Szent Anna tó felől jön le az *ördögük patak* (Fekete patak), amelynek sűrű bokrokkal fedett völgyében nem messze az országúitól egy tiszta vasokker dombot lerakó, bővizű borvíz forrás van, melynek a vize valósággal patak módjára ömlik ki. E völgyben feljebb még egy másik is van.

Visszatérve az országútra a terrásson, magasan vivő út az egykori vulkáni hamuhullást tárja fel, amelyben igen érdekes ököl, fejnagyságú repedezett kenyérhez hasonló vulkáni bombák találhatók. Legszebbek régente, már a fürdő első házainál levő *Kondás* árokban voltak. E patak medre is le az Oltig tele van borviz forrásokkal, mint maga az Olt bal partja is tovább a Likaskő felé.

Egy másik szép kirándulási hely az Olt jobb partján kínálkozik. A felső vasúti hídon átmenve több borvíz forrást találunk. Ezeket elhagyva egy meredek völgyhöz érünk. Fennebb a *Kocsis sarka* és *Csereános* nevű csúcsok közt a *Holló pataka* által átfolyt szép völgyület mélyed be a havasok közé. E völgyet *Bányász*nak a hagyományok szerint azért hívják, mert ottan a csíki Bálványos vár urának hajdan gazdag aranybányái voltak, s ezen hagyomány alapján ott még ma is arany után kutatnak; azt nem találtak, de azért szépség kincseiben gazdag e rejtett völgyecske, mert midőn az őserdők rengetegeibe vesző *Hollópatak* szép zuhatagokat alkot, akkor balfelőli hegyoldalából a gyönyörű alakzatú *Toronykövek* emelkednek ki, egy csomó festői rendetlenségben elszórt sziklaszál, melyek most torony, majd díszgúla, minaret és pagodát utánzó alakban lövelnek fel a fenyvesek zöld hullámaiból, valóságos fénypontját alkotva e fürdő közel vidékének.

A *Bánya* patak a lejtő közepetáján kétfelé válik s mindenikben bővizű borvíz forrásokat találunk. A déli ágon a találkozástól nem messze ép egy bányaüregből ömlik ki az erősen záptojás szagú borvíz.

A legfelső borvizektől délfelé átmehetünk — a völgyből nézve impozánsnak mondható — *Felső Sólyomkő* sziklájára.

„A Sólyomkő körül más mindenféle bizarr alakot öltött sziklaszálak törnek fel, mintha a hegy egy aesthetikai versenyben tolta volna azokat elő. Ezek egyike (a Sólyomkőn alul) négybástyás kis lovagvár idomát utánozza. *Mikószékének* azért nevezik, hogy régen a bükszádi Mikó, most M i k e s birtoknak határa eddig rúgott fel, valamint arról is, hogy egyik Mikó ős vadászatok alkalmával gyakran szokott ott ülni. A sziklacsúcsra, — hol hajdan a portának adóba küldött sólymokat tenyésztők, s melynek megközelíthetetlen oldalán most is sólymok tanyáznak és keltenek — egy nagy keresztfát helyeztetett H a y n a l d püspök ittjártának emlékére M i k e s B e n e d e k g r ó f. A kereszténység e jelvénye ott, hol a pogánynak nevezett töröknek vadászsólymai neveltettek, — ez aztán a végletek összetalálkozása.

...Eszerint a vár alakja hosszúkás négyszög volt, 125 lépés hosszal, 38 lépés szélességgel, miből kitűnik, hogy a tekintélyes nagyságú s fekvésénél fogva csaknem megközelíthetetlen véderőd volt: büszke sasfészek, hová még a jóbarát is csak bajjal tudja magát felküzdeni; az ellennek pedig oda behatolni teljes lehetetlenség volt. Hogy e vár, e cyclopsi erőfeszítést feltételező építkezés melyik kor, melyik nép teremtménye, arra semmi adatunk nincsen." (Orbán B.)

A fürdőhöz vezető úton alászállva a kemény andezit breccsiából álló sziklabástya tövén egy ferdén bemenő barlangra akadunk, amelyet valószínűen a régi világban

az aranykutatók mélyítettek be. Az erdővel borított meredek lejtőn az Olt felé közeledve egyszerre csodálatosképen a kárpáti homokkő darabkái zörrennek meg lábaink alatt. Ez annak a vulkánizmussal felgyúrt darabnak a nyugati széle, amely az Apor bástya alul, a Főkút felé tartva átnyúlik erre az oldalra is s szépen fel van tárva az alsó vasúti híd jobbparti lábánál. E homokkő rétegen jön keresztül két helyen a záptojásszagú kénhidrogénnel kevert széndioxid gáz. *(Imets* és *Kristó* félé kéngödör.)

Az elhanyagolt két gázömlést nem régen Kovács Károly dr. építtette ki modern gázfürdővé. E gázfürdőknek, főként a hűléses bántalmakat gyógyító hatását már régóta tapasztalták s a legújabbi vizsgálatokkal tűnt ki ezek magas rádium emanációja. Ma nemcsak mint gyógyhely, hanem valóban a kirándulók kedvenc helye lett és sűrű látogatásnak örvend! A közelében több borvízforrás is van az erdő zugaiban. Az ujságírók modern nyaralója felé menve egy pár perc alatt a Csukás tóhoz érkezünk s így e remek strandfürdőnél bekerültünk a fürdő középpontjába.

Szent Anna tó és Mohos tó.

A Hargita hosszú, vulkánikus vonulata és a végébe csöppentett Szent Anna tó madártávlatból úgy látszik, mint egy óriási felkiáltójel a föld arculatán! Ide nézz világ! Ha csodát akarsz látni! Jere ide e kis területre, a Székelyföldre. A föld más pontjain is vannak ilyen hegytölcséreket kitöltő krátertavak (legközelebb Olasz- és Németországban), de ilyen bámulatos szabályos alakot, egy ilyen remek zöld keretbe befoglalva, sehol sem láttak! Az idevándorló — amennyiben nem keres fent valahol a *Csomádhegy* oldalán egy megfelelő kilátó helyet — jóformán csak akkor tér magához, amikor közvetlen a tó szélén kilép az erdőből s egyszerre ott találja magát a természet elragadó s lenyűgöző hatású nagy templomában! Feledhetetlen az az érzés, ami kitörölhetetlen emlékkel fogja meg a legridegebb lelket is!

A Szent Anna tóhoz eljutni nem könnyű dolog! Igazi turista kell ide, bármelyik irányból is akarja megközelíteni. Nem lehet csak úgy odaszaladni autóval, egy kis kitéréssel a tusnádvidéki kirándulásból, hogy egy elfogyasztott uzsonna kellemes emlékével tovább robogjunk a kilométereket nyelő utunkon! Hatalmas meredek oldalon kell kikapaszkodnunk *Tusnádfürdőről* akár az alsó végén, a *Komlósárok* irányában a szerpentineken akarunk felmászni, akár pedig a felső végén a *Vártető* irányában van szándékunk megközelíteni. Már *Bükszád* falu felől, amerre a tó tölcsérének a pereme legalacsonyabb, könnyebb a hozzáférés, akár szekérrel is neki indulhatunk! Sőt, mondják, hogy autóval is eljutottak nagy nehézségekkel a tóhoz ezen az úton. A *torjai Büdös barlang* kirándulói a barlangtól a hegygerincen nyugatnak tartva keresik fel a tavat. Szekérrel járható út van *Lázárfalváról* is! A látogatók mindenesetre nagyon jól teszik, ha kalauzt fogadnak s annak a vezetésével indulnak útra, mert eléggé jól jelzett útirányt csak Tusnádfürdő felől kapunk. Van jelzés Bükszádtól és a Büdös barlang felől is, de azok nem gondozottak s így sokan úgy elkeringhetnek, hogy valahol Csíkban jönnek magukhoz, a tavat oldalt elhagyva!

Végtelen csodálatos az az óriási közömbösség, ahogy a szomszédos falvak a tó jelentőségének a meg nem értése miatt viseltetnek! Semmiféle technikai nehézsége nem volna annak, hogy Bukszádról, az országaitól kiágazó pompás autóút vezessen a tóhoz, az utat meg lehetne hosszabbítani Lázárfalva felé is! Óriási módon megnövekednék a látogatók száma, ami nem kis gazdasági előnyt nyújtana a szomszédos falvak lakosságának! Már csak azóta is, hogy a tulajdonos községek megépítették 1927-ben a remek, stílszerű turista szállót, óriási módon fellendült a forgalma! Ma már nemcsak nyáron, hanem télen is fel merik keresni, hisz e terület a téli sprotoknak valóságos Eldorádója. Bizony régen nagy dolog volt az ide rendezett kirándulás! A gyakori zivatarok miatt alig volt eset arra, hogy valaki megázás nélkül került volna innen vissza!

A tó rendkívülisége, annak csodás hatása a szemlélőre, sok kérdést kivált az emberből! Az emberemlékezet óta ismert tónak az első látogatói is bizonyára sokat eltűnődtek a keletkezésén. Az egyszerű erdőjáró s pásztorkodó ember, mint a Székelyföldnek más pontjain is, a csodálatos s roppant változatos megérzésével, fantasztikus mondákban keresi a megoldást:

E vidéknek két rossz lelkű, zsarnok ura volt; akik testvérek voltak! Az egyiknek a vára a Büdös tetőn, a másiké pedig a mostani Szent Anna tó helyén volt. A Büdös tető várurának egy alkalommal egy előkelő vendége jött, aki szemkápráztató, fényes, négy lovas hintóban érkezett látogatóba! A házigazdának megtetszett a soha nem látott pompás kocsi s addig unszolta a vendégét, amíg kockázni nem kezdettek! A szerencse a házigazdának kedvezett (vagy segített megreperálni a szerencsét!) s így az ő birtokába jutott az irigyelt fogat.

Most már az volt az első dolga, hogy átrobogjon pukkasztás kedvéért is a nagyszerű alkalmatossággal a szomszédba, bemutatóra. A hivalkodó büszkélkedésre a másik fogadást ajánlott fel, hogy 24 óra alatt különb fogaton adja vissza a látogatást! Az az ördögi gondolata támadt most az idősebb testvérnek, hogy nyolc kiválasztott szép lányt fog be a hintójába. Ő maga vette kezébe az ostort s amikor a szerencsétlenek nem bírták a nehéz kocsit még megmozdítani sem, rávágott a legelői levő Annára! A vérző lány térdre esett s iszonyú átkot mondott a kegyetlen várúrra. Az Isten meg is hallgatta s iszonyú dörgés és földrengés közt elsüllyesztette a várat gazdástól együtt. Csak a nyolc szenvedő maradt a víz felszínén. Ezek hazamentek, csak Anna maradt ott s épített kápolnát a tó szélére s ott ima és hálaadás közben fejezte be életét!...

A népi elgondolás érdekes megérzéssel közelíti meg a keletkezés körülményeit! A Hargita vulkánsorának ez az utolsó hatalmas krátere egy óriási kirobbanással keletkezett s pereme nem vágódván át később sem, mint a többi hasonlónál a Hargita sorában, a tölcséren belül lehulló csapadék vizet összegyüjtötte, a mi gyönyörűségesen szép Szent Anna tavunk alakjában.

A keletkezési körülményeknél fogva feltételezhetjük, hogy a tőle északkeletre fekvő szomszédos *Mohos* tóval egy közös nagy krátert képezett a keletkezés első idejében, később ezen belől — ép úgy, mint a Vezuvnál — egy újabb mélyebb kráter keletkezett, amely a mai Szent Anna tavát zárja magában, míg a magasabban, a Mohos tónál fekvő rész az ú. n. átriója, az itt peremet képező *Somma*-szerű sáncnak, a régi hatalmas üst (kaldera) maradványnak.

A keletkezés körülményeiből is következik, hogy a tó nem lehet feneketlen, mint ahogy a nép kezdettől hitte s hiszi ma is. Legutóbb dr. Gelei József mérte meg s kutatta át az egészet s az ő adataiból tudjuk

(Földr. Közl. 1909. 177. l.), hogy számítva a tó vizének a csapadéktól függő változásait, a mélységét 8—9 m-re tehetjük. Igen érdekes, hogy ez a legnagyobb mélység nem a központban van, mint azt a kráter szabályos köralakú tölcsérétől várnók, hanem a déli oldalhoz közel, Bukszád falu felé.

A tó tengerszínfeletti magassága 950 m s így ép 100 m-el van alacsonyabban, mint 1050 m magasságban fekvő Mohos tó, amerre felé a körítő kráter legalacsonyabb (1070 m). A körítő csúcsok közt legmagasabb a *Nagy Csomád* (1293 m.), amely a turista szállótól és a mellette levő kápolnától pontosan északra fekszik. A többi, kiemelkedőbb tető adatai a következők: *Kis Csomád* 1245, *Taca* 1177, *Tóbérc* 1131 m.

A víztükre nem pontosan köralakú, hanem azt inkább egy festő palletájához hasonlíthatnék, amelynek a benyúló része a turista szállónál van. Ennek az az oka, hogy amíg a kráter egyebütt kemény amfibolos, biolitos andezit lávaanyagból áll, addig a Mohos tó felőli, letörpülő perem, laza vulkáni homokból van felépítve s emiatt esőzések alkalmával a behordott homokanyag ezen az oldalon egy kis deltát töltött fel s ez okozta aztán azt is, hogy errefelé elsekélyesedvén a tó medre, a mocsári növényzet hamarább tanyát vert. A homok állandó mosása és a mocsári-növényzet gyors elterjedése rontja a tó szépségét s veszélyt is jelent a számára, ép ezért ezek elleni intézkedésekre volna szükség még most, idejében.

A tónak 1749 m kerülete 213.910 m^2 *területet zár magába.* A víztartalma pedig 900.000 m^3-re tehető 4 m közepes mélységet véve számítási alapul. A vízmennyiségének a változása a csapadék viszonyoktól függ, mert idáig sehol sem sikerült befolyó forrásokat felfedezni. Hanem annál több van a kráter külső peremén, amit a kifelé lejtő lávaáraknak lehet tulajdonítani.

Sokáig az volt a feltevés, hogy az egykori vulkánizmusnak az utóhatásaiként jelentkező s a környékén igen elterjedt ásványvizek és gázömlések a kráteren *belül nem* jelentkeznek. A turistaszálló alapzatának építésénél tűnt ki, hogy bizony a záptojás szagú kénhidrogén, a szén-dioxiddal együtt itt is felszínre kerül (feljebb az útkanyarodónál is lehet ilyent észrevenni). Hanem borvíz forrás még nem került elő. Ebből lehet megérteni, hogy a környék ásványi oldatokban gazdag vizeivel szemben a tó vize feltűnően tiszta, ami legjobban bizonyítja a csapadékvíz útján való utánpótlást. Elemzési adatok szerint a világ legtisztább vizű tava, mert még az egyszer ledesztillált víznél is kevesebb az ásványi tartalma (0.002%). Vagyis 100 cm^3 vízben csak 0.002 gramm szilárd anyag van. Ezekből az is kitűnik, hogy szósem lehet arról, mintha a Szent Anna tó vizének az utánpótlását a fölötte levő Mohos víztartójából kapná leszivárgás útján. A tó vizének a kevés ásványi tartalmából érthetjük meg, hogy csigák, kagylók hiányoznak s más viziállat is rendkívül kevés van benne, ezek is a benyomuló mocsaras rész közelében találhatók inkább.

Apró réce fajok, vízisiklók élnek itt, úgy a vízben mint a parton is gyakori a „vízigyík” — mint a gőtét nevezik a csíki atyánkfiái — (Triton alpestris és montadoni), vízi poloskák vannak (Notonecta glauca, Corixa), sok a szitakötő is (Erytromma najas, Libelulla depressa, Leptetrum 4 maculatum, Sympetrum flaveolum, Lestes ponsa és barbarus, Aeschna flavipescolaberata, grandis, cyanea). Alsóbbrendű rákok: Polyphemnus pediculus, Pleuroxus trigonellus, excitus, Cyclops serrulatus, Macrobiotus macronix. Férgek: Aulostoma gulo, Polycoelis nigra, Stenostomum leucops. Egysejtűek: Peridinium tabulatum, Difflugia acuminata, pyriformis, globulosa, arceolata, constricta, Lequerensia spirális, Heterotrichus sp. Tintinnopois ovalis.

A tóról a régiek sok minden olyant meséltek, amelyek azóta a pontos megfigyelések alapján szinte komikusoknak tűnnek most fel előttünk! Amint előbb említettük, feneketlen tengerszemnek tartották, amely a világtengerekkel van összeköttetésben, ahonnan még „hajóroncsok” is jutottak volna ide fel! (Elázott, tönkrement tutajok darabjai és a parti fák ledőlt törzsei voltak azok!) Hogy aztán beszéltek, dagályról és apályról, ezt a tengeri kapcsolat miatt könnyen elhihetjük. Erre vonatkozóan annyi csak a tény, hogy a tó felszínének ez emelkedése és süllyedése a csapadéktól függ! Átuszhatatlannak tartották! Benne úszni valamivel nehezebb tényleg, mint az ásványi sókkal telítettebb vízben. Befelé, friss erővel könnyebben megy az úszás, mint kifelé fáradtan s ez lehet, amit behúzó örvények tartottak a régiek! Másként ideálisabb hely úszóversenyekre alig van, mint amilyen ez a mindig nyugodt felszínű víz! Csak a nagyobb viharok hozzák hullámzásba a felszínét! Azt is állították, hogy még a legnagyobb csattogó télben sem fagy be. Pedig bizony, Gelei 1909 jan. 2-án 32 cm vastag jeget mért itt! Az újabban télen is mind gyakrabban felkeresők egyhangúan bizonyítják, hogy remek korcsolyázó terület a szép hatalmas területű jégtakaró! Micsoda téli sportoló hely volna ez (nemcsak korcsolyázásra, hanem a környéke szánkó és síző alkalmánál fogva is!), ha autóút vezetne ide!

Bármennyire félreesik még ma is a fő közlekedő útvonalaktól, a messze elrejtett természeti szépség régóta ismeretes! Már 1349-ből említik oklevelek. Valósággal vonzotta is a környék egyszerű népét, amely évenként kétszer, Anna napján és Kisasszonynapján kereste fel a természet e szent templomát. E búcsúkra 20—30.000 ember, is összegyűlt régente. 1764-ben állított ide az addigi rozoga tákolmány helyett, kőből csinosan megépített kápolnát Tusnádi Demeter, v. Kecskés Péter. Egy másikat a Bükszád felőli oldalon 1775-ben építettek, ahová a somlyói kolostorból hoztak egy kis oltárt. (P. E. 1664 volt felmetszve rá!) A két kápolna rombadőlt, a mostanit a háború után építették újra. A búcsút azonban 1786-ban gróf Battyáni Ignác püspök eltörölte, mert botrányos kihágásokká, verekedésekké fajult volt el! 1830-ban újra megengedték, amit megint 1844-ben szüntettek be. A szokás azonban megmaradt s kirándulóknak igen hálás téma ilyenkor ellátogatni ide.

Kirándulóink rendszerint nem tudnak a növényi ritkaságokban bővelkedő (a rovarevő harmatfü — Drosera rotundifolia, anglica és obovata, Scheuchzeria pallustris, tőzegrozmaring — Andromeda polifolia, stb.) *Mohostóról* vagy *Kokojzásról*, pedig amint a lázárfalvi úton felérünk a Szent Anna tó legalacsonyabb peremére, ott kezdődik mindjárt a szép parkszerű rész szélén az erdei fenyők (Pinus silvestris) csoportjánál, a vízlevezető árkon belül. Még a háború előtt indult meg a lecsapoló munka s ma már a régi érdekes apró tavacskákból alig maradt valami! Érdemes ide bemenni s főként a Nagy Csornád oldaláról pillantást vetni e természeti ritkaságunkra. A láp lecsapolt vize mintegy 40 m mágas vízeséssel hull bele a Csík felé lesiető *Veres* patakba, amely színét s utána a nevét lápból kimosott tőzegiszaptól nyerte. A 140 kat. holdra tehető láp mélysége több mint 10 m s így jelentékeny mennyiségű tőzegtelepet rejt magában.

Sepsibükszád.

A csíki vonattal a *torjai Büdös-Bálványosvár* felé igyekvők a Tusnádfürdő előtti Sepsibükszád nagyobb állomáson szállnak le. Az Oltvölgyéből Bükszádfalu felé felkapaszkodva már útközben borvízforrásokat hagyunk el. A magas terrász szakadékok a vulkáni törmelék változatos vulkánikus andezit anyagát tárják fel s ezek sávonként vasrozsdával vannak összecementálva (az egykor magasabban folyt borvízforrások lerakódásaiból!). A faluhoz érve a látótér csodálatosan kiterül az Olt szintje fölött mintegy 50 m-el magasabban fekvő terrász alakjában. Ezen a részen volt az egykori *Üvegcsür* (üveghuta), amely tulajdonképen a falunak is a megalapító alkalma volt!

Orbán Balázs szerint ugyanis 1782-ben gróf Mikó az addig fent, a mikóújfalusi erdőn levő üveghutát a mai *Bükszád* község helyére telepítette le. Akkoriban ez volt a legalkalmasabb módja az óriási és félreeső helyen fekvő nagy erdőségek értékesítésének. Sok fát vágtak le tüzelőnek, de egyúttal a messzeeső erdőrészletek fáját felégették s a hamuból az üveggyártáshoz szükséges hamuzsírt állították elő.

A szerény telep lassanként népes faluvá nőtte ki magát. Az újabb időben *Tusnádfürdő, Szent Anna tó* és *Málnás* látogatottsága nagy hatással van a fejlődésre, mert a szerényebb igényű nyaralni s fürdeni vágyók idehúzódnak, ahol olcsó lakás, élelmezés, az ingyen ivó és fürdő borvíz (kombinálva az Olt strandjával is) nagyon kapós alkalmat adnak az érdeklődőknek. Alig van még egy másik falu, amelynek a környéke annyira tele lenne a borvizek tömegével, mint éppen Bükszád.

A határában nem lehet olyan részlet felé venni az utunkat, hogy üdítő borvíz forrás mellé ne telepedhetnénk le. Különösen a *Büdös* felől lejövő *Zsombor* patak s ennek mellékágai, valamint az Olt melléke van tele forrásokkal. A legtöbb vasas, s ezt már messziről elárulja apaiakban lerakott vöröses vasrozsda is (Veres patak). De van egy pár igen meszes (földes, alkalikus) vize is. A *Rakottya* patakban egy már messziről is jól látható mészszikla árulja el a *Szilvási* borvíz helyét. Szokatlan földtani jelenség, hogy a vulkáni kőzetek területén, a Szent Anna tó kráterének külső oldalán, az amfibol biotitos andezitek közt égetésre alkalmas mészkő legyen! Egy másik értékes borvize a vasúti állomás alatt az Oltba befolyó Rakottyás patakban van, ahol a terrász szélén már kezdődik a Hargita déli lába. Ezt *Fenyősarki* borvíznek nevezik. A Rakottyás patak beömlése és az Olt közötti terrász sarok ősemberi települést rejteget magában, amelyben a monda szerint egy hosszú alagút is van. *Vápavára,* ahogy nevezik, eddig is sok értékes prehisztorikus lelettel gazdagította a Székely Nemzeti Múzeum gyüjteményét.

Tusnádfürdő felé az Olt nyugati oldalán emelkedik *Alsó Sólyomkő vára,* amely alatt az Olt másik partján langyos borvizek találhatók *(Antalkáék feredeje)* s ezeket a kis primitív fürdőmedencében fel is használják. A falu fölött a *Községi borvízről* kikapaszkodva, az erdő szélén találjuk a *Bugyogó* nevű bővizű okkerdús és meszes lerakódásé borvizet.

Innen könnyű átmenni a *Felsőtópataka* felé, amelyben szintén találunk borvizeket s egyben itt közelítjük meg legkönnyebben a Szent Anna tavát is, a legalacsonyabb kráterperemen át.

A torjai Büdös barlang.

A mesék földjére lépünk! Oda, ahol a székely atyánkfiának mindenre mesétszövő lelke is megtorpant. Alig van a Székelyföld különleges helyeinek egy olyan porcikája, amelyet a nép mesemondó fantáziája be ne font volna a csoda csillogó-színes fonalával! Csak ez a hely maradt anélkül, a halált lehelő barlangok területe, mert egymagában is meseszerű volt az már régen az ősember korában, de ma is az a modern világ idejében. Felül is múlt ez minden emberi elképzelést s bámulatba ejti a látogatót, amint a különleges helyre teszi a lábát! A *torjai Büdös barlang,* az Olt szoros *Bálványos* vára és az *Aporok* hasonló nevű vára közt feküdvén valószínű, hogy már emberemlékezet óta ismeretes hely volt. Nem is számítva az e vidéken kóborló, vadászó ősembert, elképzelhetetlen, hogy a monda homályába visszamenő szomszédos Bálványosvár lakói ne ismerték volna, már csak azért is, mert a Büdös hegyen állítólag őrhely is volt. Valószínű, hogy az ásványvizek és kiáramló gázak akkoriban is gyógyításra szolgáltak. Később a puskapor feltalálásával aztán az ott lerakódó kén miatt lett értékes. Erre mutatnak az erdélyi fejedelmeknek a bányászati kiváltságokat adományozó levelei is. Nagy a valószínűsége annak, hogy az itteni barlangok, sziklaoduk az egykori kénbányászatnak a maradványai. A csupasz sziklák közt lerakodott ként éppen gázömléses helyeken találták nagyobb tömegben s ezért ott jobban lehatoltak a repedésekbe, de a kiömlő gáz miatt már bizonyos mélységen túl nem dolgozhattak.

Ez lehetett az oka a *Büdös* (Kénes), *Timsó, Madártemető* (Kis) nevű barlangok keletkezésének is. Ilyen barlangszerű odút még a világháború alatt is többet csináltak a Büdös hegy északi oldalán a kén kibányászása közben. Az első részletesebb leírását a Büdös barlangnak Béll M. közli az 1744-ben megjelent munkájában (Beschreibung zweier Höhlen von wunderbarer Beschaff enheit).

Nemsokára Fridvalszky J. az Erdély ásványairól szóló munkájában (1767) tesz róla említést „a Büdös hegyen egy szikla emelkedik ki, hosszú és széles kiterjedéssel, melyet a természet szép rendben művésziesen kivájt; ide járnak mindazok, akiket viszketegség, főfájás, vagy szembetegség gyötört s a barlang kanyarulataiban az Istent, mint megmentőjüket imádják s méltán is, mert az odamenők lélekzete teljesen elakad. Ha a jó Isten nem akarta volna, hogy a hegy tetején barlang fúvódjék, akkor is végzetes volna a madarakra, mert amelyik felette át akar repülni, a mélységbe bukik alá. Olyan gazdag a hegy, hogy a lakosok a lefolyó ként használják és hengeralakba öntik. (Szabó András fordítása latin eredetiből.)

Fichtel 1780-ban (Mineralgeschichte von Siebenb.) kirándulás alakjában írja le tapasztalatait, de egy későbbi munkájában 1794-ben (Mineralogische Aufsatze) 16 oldalon keresztül foglalkozik a Büdösön tapasztalt jelenségekkel. „Az erdélyi Büdös hely égő széntelep vagy vulkán?” — a ma nekünk már fantisztikusan hangzó — cím alatt.

Ő, a hegyet még most is működő vulkánnak tartotta s annyira elragadta-e félelmetes, veszedelmes hely rendkívülisége, hogy túlcsapongó elképzelésével a barlang szájából kitóduló lángot lát kicsapódni (ez a szép napsütésben tényleg hullámzóan kiömlő gáz lobogó lángszerű mozgása volt!) A föld alatt ropogást, pattogást hall, mintha a föld belső tűzereje dolgozott volna. (En-

nek a magyarázatát a gázba bemerülő fül, dobhártyájának ma is észlelhető zúgása adja meg.)

Az ezután megjelenő Erdélyt leíró művek mindenike foglalkozik e híres helyünkkel. Még azután is sokan félreismerték gázkiömléseinek természetét s a zavaros adatok tömkelegének Ilosvay Lajos 1884-iki évi vizsgálata vetett Véget, amikor klasszikus értékű munkájában, amelyet a Term. Tud. Társulat megbízatása folytán végzett, kimutatta, hogy a kiömlő gáz nagy tömegét a széndiokszid képezi (közönségesen szénsav néven emlegetik!) s csak kevés százalékban, mint szagosító fordul elő a büdös záptojásszagú kénhidrogén gáz, amelyből a barlang s á repedések falát bevonó sárga kén rakódik le.

A mai közlekedési viszonyaink közt vasúton *Kézdivásárhely* állomásáról *Torján* keresztül, vagy *Sepsibükszád* állomásán leszállva közelíthetjük meg a vízválasztón épített torjai Büdös fürdő, vagy Bálványos fürdő nevű gyógyhelyet.

Valamikor á múlt század közepe táján, amikor Orbán Balázs járt itt, a *Sósmező* térsége tele volt bükkágakból épített „burdékkal", mint amilyet a havasi kaszálókon csinálnak ideiglenes szállásként. Már magasabb igényt jelentett a kézdivásárhelyi iparosok ponyvával fedett vásári sátra. Ugyanis ebben az időben valami érdekes paradicsomi állapot uralkodott itt. Állandó fürdő és szálló épületek nem voltak, hanem ezek az ideiglenes tákolmányok szolgáltatták a megszállóik számára a fürdő „hoteleket". Amíg szép napsugaras idő volt, addig gyöngy élet folyt. Amint azonban az itt elég gyakori esős idő beállott, bizony nagy riadalom ütött ki.

A barlang alatti nyereg fürdőtelepén egy karisbádi sósvizü típus a *Fidelis*-kút (természetes itt hideg forrás alakjában) és egy igen vasas, asztali üdítő víznek kiválóan jó ízű *Károly-kút* vize az uralkodók.

A *Fidelis*-forrás alatt az évezredek alatt hatalmas mésztufa-domb rakódott le, amely tele van a belehullott állatok, növények lenyomataival s elkövesített maradványaival. A forrás fölötti, lefolyó lávához hasonló rétegek azt mutatják, hogy a forrás eredeti kiömlése feljebb volt.

A *Károly-forrás* alatt meg a rengeteg lerakott vasrozsda festi vörösre a helyet. A régi irodalomban *Bolus* nevű festék-zöld, gyanánt sokat szerepeltették. Ez egyszerű vasokker.

Nagy fejlődést jelentett, amikor a két szomszéd tulajdonos báró Apor (a torjai részen) és gróf Mikes család (a bükszádi oldalon) deszka és gerendákból készítettek fedett épületeket, ahol már vendéglő is volt. Észrevétlenül két versengő telep keletkezett itt, ahol mindeniknek külön fürdői voltak. Mikes grófnak a *bükszádi* határba eső birtokán. Jent a Zsombor-patak völgyében voltak a fürdői *(Fortyogó, Vallató, Hammas, Bükkös, Cseres,* neveken különböztették meg egymástól. Sőt még előbb *Balajthi jeredeje* nevű is volt!)A *Sósmező* pusztájában, *Károly* és a sós források *(Katalin, Fidelis)* már a báró Apor családnak a torjai határba eső területén voltak. A két bővizű forrás eleinte csak ivókúrára szolgált. A gyomorbajosok főként a sós ízű Fidélis-forrás vizét használták.

A Sósmező volt egyúttal a fürdőközönség találkozó helye, ahonnan reggelizés után, rajokban húzódtak fel a *Büdös csúcshoz* (1143 m) közel levő *Büdös barlang* felé (1052). A régi út mellett jobbról-balról sirokat lehetett látni, azok nyugosznak ott, akik vagy önszántukból vagy véletlenül a barlangban vesztették el életüket.

A barlanghoz közeledve jó messziről érzik a kiömlő kénhidrogéngáznak jellegzetes záptojás szaga. De a környezet is kezd megváltozni. A hegy mintegy kong a lépteink alatt. A dús növényzet megritkul s kopár, fehérre mállóit sziklák tűnnek elénk, amelyben ott tátong előttünk a barlang torka. A Büdös-csúcs kiugró részlete, a környezete homokkő rétegeiből kibújó apró kis vulkán volt egykoron s ezért a hegy anyaga is itt eltér a vidék többi követől. Andezit nevű vulkáni lávából megszilárdult kőzetfajta ez, amelynek a barlangtól távolabb eső részein az ép anyag szépen mutatja a feltünő alkotó ásványokat.

Itt vagyunk a halál tokában, amelynek lenyűgöző, megdöbbentő a hatása. Érdekesen írja le tapasztalatait gróf Teleki Domokos *az 1796-ból* származó munkájában.

„A Sóos mezőről a Büdös Hegyre mentünk fel; jó darab ideig kell menni, és sokat kell hágni ezen az erdős Hegyen a' míg az ember a' Büdös Lyukakhoz ér. Az első Lyuktól meszszecske a' második, ehez valamivel közelebb a harmadik büdöslyuk fekszik; mind egygyik nagy Kő-Szikláknak tövében. — Már közeledvén az ember a' nehéz szagot érezni kezdi, a' Lyukhoz érvén pedig ez a szag majd el szenvedhetetlen. — A' Büdöskö a' Lyukban a' Kősziklákat egészen hártya módjára bé vonja. — ugy hogy azok kívülről sárgának látszanak. Az első Lyuknak ajtójához könnyen elmehetsz, és bé mén vén egyebet egy Lyuknál, melly szélében-is hosszában is négy öt lépésnél, magasságban pedig két ölnél nem több, és Büdöskővel bé vont Kősziklánál, nem látsz, de sokáig itt ki nem állhatod, mert lélekzetet venni ártalmas, sőt halálos is. Ha ezen Lyukban valamint a' többiben is a' Nap bé süt, úgy ollyan, mintha belöll tsupa tűz volna. — A' második Lyuk ehez hasonló, a' harmadik mindeniknél nagyobb, és a' belölle kigőzölgő szag erőssebb és olyan nehezen szenvedhető, hogy a' Lyuk' nyílásánál is alig lehet állani. A' Büdös hegynek második oldalán hasonló Büdösköves Lyukak vágynak. Ezek közt a' leg nagyobbat Gyilkosnak nevezik, mivel egy Ember, a'ki belé ment, ott vesztette hirtelen életét.— Ennek a' gőzölgéseát a' többi felett oly erősnek lenni mondják, hogy ott el repülő Madarak is annak szagától meg ölettetnek; a' mint hogy is ilyen Madarakat annak nyílása előtt sokakat találtak. Most azonban ennek a' nyílásánál a' felette levő Kőszikláik le szakadoztak, a' mellyet egy Menykő tsapásnak ereje okozott. — A' Szem fájdalmak ellen hasznosnak tartatik ezekbe a' büdösköves Lyukakba való bé menetel, azért is gyakran mennek beléjek a' Vidékbeli Emberek: szükség azonban, nagy vigyázást tártani, és a' mint előbb is említettem lélekzetet nem venni. Fichtel ama tudós Erdélyi Mineralógus és volt Thésaurialis Tanátsos, a' maga Erdély Országi Minerális Historiájában, (Beitrag zűr Mineral-Geschichte von Siebenbürgen 2 Theile) egy meg betsülhetetlen Könyvben bőven és egy Természet Vi'sgálónak módja szerint leírja az egész Büdös Hegyet. Az ő nyomosan előadott vélekedése szerint az egész Büdös Hegy valaha egy Vulcanus volt, és ' sok Büdösköves Lyukok, mind meg annyi Tűz okádó nyílások voltak, a' mellyek, vagy az okádás által fel vettetett vagy az után idővel bé vagy le szakadott Kő-sziklák által bédugattak. Ezt az is láttatik bizonyítani, hogy Fichtel Urunk tapasztalása szerint, az egygyik nagy Büdösköves Lyuknak (mellyet a' mint említettem a' Menykő nem régen öszve rontott) a' földje, mellyen az ember állott, ingadozónak lenni találtatott és ugyan azért az alatta lévő öregséget gyaníttatta."

A barlang a maga eredetiségében régen, egy szikla-oduhoz hasonlított, amely azonban az állandóan málló, lehulló kődarabok miatt kezdett feltelni s másrészt a

bentülőkre veszedelmes is volt, ezért az 1870-es években erős gerendákból ajtókeretet csináltak a bejárathoz, s ennek felső szélétől be a sziklákig befödték. Ezzel nemcsak a behulló kövek ellen nyertek védelmet, hanem a betegek megférő helye is megnagyobbodott. A barlang alatti fürdőtelep modern fejlődésével 1892-ben a tulajdonos báró A p o r család a barlangot egy kis szobanagysággá falaztatta ki faragott kövekkel és lezárható ajtóval láttatta el. Ettől kezdve aztán csak kiszabott órában nyilt meg, állandó felügyelet mellett. A háború utáni időkben a fürdők elpusztulásával az egész telep a *Tüdőbeteg Szanatórium* tulajdonába ment át s a barláng rendszeres használata, gyógyászati jelentősége megszűnt s ma már újra szabadon áll, mert az elzáró ajtó lekerült a sarkairól! A visszacsatolás után megindult újjáépítő munka remélhetően minél hamarább visszaállítja a régi fontos szerepébe!

Még a háború előtt is, amikor valóságos búcsújáróhely volt a barlang, gyógyulást és csodalátást keresők számára, bizonyos kialakult szertartásokkal lehetett oda belépni. A barlang le lévén zárva, az őr először felnyitotta az ajtót kiszellözésre, mert rögtön belépni halálos lett volna. Amíg a felgyült gáz kiömlött s felszíne a levegőnél nehezebb volta miatt elérte a barlangszintjéhez képest magasan álló küszöb magasságát, addig a látogatók a fedett pihenőhely asztalára lerakták arany és ezüst ékszereiket, sőt az ezüst pénzeket is, mert azok a büdös szagú kénhidrogén-gáz hatására megfeketedtek. (Ennek dacára milyen közismertek voltak akkoriban az egész környéken a barlangot megjárt fekete ezüst pénzek!)

A belépés a barlangba szinte ünnepies lassúsággal történt, nehogy a már bentülők orrába, szájába felverje a láthatatlan gázréteget. A bentülők komoly méltósággal emelkedtek fel erre és fojtott, elfulladó hangon viszonozták a belépő köszöntését. Az ismeretlen, először itt lévő előtt az egész jelenet szinte komikusnak tűnt fel, nem gondolván arra, hogy a bentülők felemelkedése önkéntelen kényszerből történik, mert a belépő a gázréteget az eddigi szintjéről magasabbra szorítja fel. A hányi-veti berontó alakot, aki a gyors mozgásával valóságos hullámokat ver fel a gázból s így nemcsak kellemetlen prüsszögést, hanem esetleg halálos veszedelmet is okozhat, hamar leintik a bentlevők.

Bizony veszedelmes hely ez! Elég lehajolva egy keveset beszippantani e gázból, hogy gyorsan, minden búcsú nélkül átszánkázzunk a másvilágra! Ugyan a hirtelen szabad levegőre kivitt áldozatot a vízbefultak mintájára, mesterséges lélegzéssel meg lehet menteni az életnek, de nagy önfeláldozásra volna ehhez szükség, mert a segítő is megfeledkezve magáról, a nehéz test felemelése és kicipelése közben beleszippanthat a veszedelmes széndiokszid-gázba s ő maga is oda pusztulhat, mint arra már sok példa is volt. Ezért rendszerint egy hosszú bampós farudat tartottak kéznél, amelylyel az őr a szerencsélent a kabát gallérjánál fogva húzta ki a barlangból. Hogy a veszedelmes gáz milyen magasságig terjed, azt szépen mutatja a barlang falára lerakodó sárga kénes bevonat, amelyről régen kénbarlangnak is nevezték!

A csúcs körül szinte ugyanabban a magasságban több sziklaodú van, amelyeket a látogatók fel szoktak keresni. A *Madártemető* a Büdös-barlang közelében nyugat felé van, ahol a könnyen faragható követ bányászni is kezdték. Itt rendesen lehetett találni elhullt apró emlősöket és madarakat főként. Kelet felé ösvény vezet a *Timsós-barlanghoz,* amely egyszerű deszkafallal volt lezárva és ajtóval ellátva. A barlang falának erősen átváltozott porlós anyaga tele van a kivirágzott timsó fehér penészhez hasonló pelyhes finom kristályaival, amely a vegyelemzési adatok szerint kitűnő anyag volna a timsó gyártására.

A Büdös-csúcs északi, nem járt oldalán van a régi világban ismertebb *Gyilkos-barlang,* amely barlangszerű jellegét még egy 1780 előtti villámcsapás miatt elvesztette. A nagy gázömlés miatt ez a hely ma is veszedelmes, hisz még medvét is találtak elpusztulva e sziklák közt, ahová menedéket ment keresni.

Ha az évszázadok s talán évezredek folyamán kialakult népies gyógyítási gyakorlatot modern formában elképzeljük, az eddig sajnosan nélkülözött klinikai rendszerű vizsgálatok megfigyelései nélkül is megállapítható, hogy a barlang gázömlései bizonyos betegségeket már eddig is hatásosan gyógyítottak. A hűléses bántalmakkal (csúz, ischiás) a barlang gázába bemenők, már pár nap után is könnyebbülést éreztek. A tény az, hogy igen súlyos állapotban, teljesen megkucorodott végtagokkal, járni nem tudó betegek pár nap mulva már lábaikon sántikálgathattak ide s egy néhány hét mulva teljesen kigyógyulva tértek innen haza.

Talán ősidőktől ismeretes volt a Büdös-barlang c s e p e g é s e i n e k a gyógyhatása, amelynek az okát aztán az elemzésük árulta el (l. elemzés II.) a szokatlan szulfátos (timsós) tartalom mellett mint v i l á g - r i t k a s á g o t a szabad kénsavat (vitriolt) is sikerült abban kimutatni, amelyhez hasonlók a barlang alatt, a fürdő közelében, az út mellett levő timsós (szemmosó) források és az egykori timsós fürdő is (1. elemzés I.).

Érdemes megemlíteni, hogy szabad kénsavat csak Amerikában, a Rio-Vinagre folyóvizében é Uj-Granada melegforrásaiban, valamint Temesse és Jáva egy-két vizében találtak, Európában sehol!!!

Gáz-elemzések:

	I.	*II.*
Káliumszulfát	*0.0214*	*0.0887*
Nátriumszulfát	*0.0176*	*0.0399*
Vasszulfát	*0.0920*	*0.1119*
Aluminiumszulfát	*0.0961*	*1.3468*
Kalciumszulfát	*0.3090*	*0.2199*
Magnesiumszulfát	*0.0900*	*0.0459*
Konyhasó	*0.1206*	*0.0309*
Összesen:	*0.8123*	*2.0090*
Szabadkénsav	*0.0960*	*1.3941*

A s z e m b e t e g e k kúrálása abban áll, hogy a betegek a gázrétegbe aláhajolva, tágranyilt szemeiket tették ki a gáz csípő, könnyeztető hatásának s aztán kiemelkedve onnan, a barlang faláról lecsepegő természetes timsós vízzel mosogatták meg. A szemhurut gyorsan meggyógyul, amit ugyan odahaza is elérhet az ember orvosságok becsepegtetésével, de a gyógyulást itt gyorsítja a por és füstmentes, ideális tisztaságú levegő, a szemet nyugtató erdős, pázsitos zöld tájkép s a szemet sem fárasztja valamelyes foglalkozás, amit az ember otthonában nem kerülhet el.

Az orr, garat hurutos bajai, a hülés okozta fülzúgás is a gázrétegbe való lehajlás által gyógyul. Haszonnal alkalmazták a gázfürdőt bizonyos b ő r b e t e g - s é g e k ellen is, aminek a hatását fokozták a barlang aljára összesiírűsödő vagy a timsós források szélére lerakodó fehéres-sárgás kéntej iszapjával való bekenéssel.

Annyi bizonyos, hogy az újabb időkben a szanatóriumokban, klinikákon alkalmazott s drágán megfize-

tett széndiokszidos mesterséges gázfürdő helyett kezelésre a mi természetes gázfürdőink sokkal kellemesebb formában és olcsóbban állnak rendelkezésünkre.

A gyakorlati embert nemcsak az anyag minősége, hanem a mennyisége is érdekli. Felmerül tehát az a kérdés, hogy mennyire lehet becsülni a kiömlő széndiokszid gáz mennyiségét?

Rövidebben minden gondolkozás nélkül azt felelhetnők, hogy kiaknázhatatlan mennyiség áll a rendelkezésünkre. Amit bizonyít Ilosvay L. dr. mérése és számítása. Egyedül csak a Büdös-barlangból másfél millió kg. széndiokszid és 6400 kg. kénhidrogén ömlik ki évenként. A híres Andernach melletti (Németország) forrásokból együttesen 200.000 kg. ömlik ki egy év alatt. És ott hatalmas és jövedelmező szénsavipar fejlődött ki, pedig az csak a heted része a Büdös-barlang által termelt mennyiségnek! Ehhez számítsuk hozzá a többi barlang kiömlő gázát s általában szerteszét a repedéseken állandóan áramló s észrevétlen eltűnő mennyiséget, amelyeket mesterséges feltárásokkal is tetszésszerinti mennyiségben szaporíthatunk a felhasználási lehetőségek határáig!!

Ezek az eshetőségek fantasztikusoknak látszanak s mégis reálisok, nem úgy, mint a szén, vas és arany kutatóink becslései! E fanatikus s derülátó kutatóink egy-két kis széndarabot s a gyéren csillogó pirit-előfordulást „hallatlan nagymennyiségűnek” képzelik el! Borzalmas nagy tömegű gáz áramlik itt ki naponként s tűnik el nyomtalanul a levegőben! Milliós értékek repülnek el kihasználhatatlanulü Még az a szerencse, hogy nem kell aggódnunk a gázforrások kiapadása miatt. Jut és marad bőven az emberileg belátható időkre is belőle.

Kézdivásárhely és környéke.

Ha egy pillantást vetünk csak hazánk térképére, rögtön szemünkbe ötlik a Keleti Kárpátok kigörbült sarkának különleges helyzete. E sarok az évezredek történelme alátt a hullámtörő gát, vagy a hozzánk közelebb álló szárazföldi hasonlattal élve, az utcasarki kerékvetőkő szerepét játszotta. A keletről folyton hullámzó népek árjai, melyek mindig egy-egy, hazánkat fenyegető háborúban nyilatkoztak meg, valamennyien itt torpantak meg és északi vagy déli irányban sodródtak el.

Természetes helyzeténél fogva is a legfontosabb szerep a Kárpátok e legkeletibb kigörbülésének jutott, mint azt a mai eseményekből láttuk s a jövőben is látni fogjuk. Igazán csodálatraméltó nagynak kell lennie a székelység önfentartó erejének, hogy a megismétlődő csapásokat nemcsak ki tudta heverni, hanem tiszteletreméltó munkásságával büszkesége lett az egyetemes nagy magyar nemzetnek.

A Székelyföldnek s főként éppen e saroknak állandóan védekezésre szorítkozó szerepe a földrajzi helyzetéből következik s ezt felismerve öntudatosan is vállalta a lakosság e munkát, pedig sok meg nem értéssel kellett megküzdenie. S ez mind a félreeső voltában keresendő, hisz hazánk szívétől ez a legtávolibb terület s csak nagy kerülőkkel közelíthető meg. Szembetűnő az a végtelen nagy igazságtalansága a nagy háború előtti vezetőknek, hogy a székelység s végül az összmagyarság nagy kárára az erdélyi vasúti fővonalat nem a Székelyföldön vezették egyenesen a legközelebbi tengeri kikötőhöz, hanem nagy agyafúrtsággal, e terület egyenes elkerülésével *Brassón* vitték át s ezzel végtelen nagy csapást mértek a székelységre.

Ennek a félreeső területnek nagyrésze *Kézdiszék*-re esik, amelynek az élénk, iparkodó s magaerejéből is megélő *Kézdivásárhely* a központja. Talán az a folytonos mellőzés és semmibevevés — amiben mindig elég része volt e városnak — fejlesztette ki lakosaiban azt a bámulatos önfentartási ösztönt, mely oly nagy mértékben uralja itt a lelkeket.

A legtöbbnyire iparos és kereskedő lakói, az üresen maradt perceiknek a kihasználására legtöbbnyire gazdálkodással is foglalkoznak, bár politikai határuk kicsinysége miatt kénytelenek adófilléreikkel a szomszédos községeket támogatni. Hisz a ref. temető domb alja már az *oroszfalvi* határba tartozik! E dombról levezető országút bevágásánál akkoriban igen sok római maradvány került elő, amely az egykori őrhely-nek mutatja a nyomait. De a barompiaci részen, a partbevágódásnak a szelvénye sok helyen elárulta az egykori ősemberi települést (óriási nagy, cserépből készült gabonatartó úrnák stb. kerültek innen ki!).

A város maga a településnek egy rendkívüli érdedes kialakulását mutatja. A csinos piacának a házai mintegy kuliszaként fedik, a mindegyik emeletes ház boltozata alatt befutó keskeny sikátorokat, amelyek nem magánudvar bejáratát jelentik, hanem a csak egy szekérrel járható keskeny utácska két oldalán vonatszerűen felsorakozó zsindelyes házak egy egész tömegét. Udvarnélküli lakások ezek, ahol minden háznak az ajtója közvetlen az utcára nyílik. Rendszerint a mellékhelyiségek az utca végén apró kis kertekben vannak elhelyezve, ahol csak épp annyi hely van, hogy egy kis fásszín, disznópajta s más szükéges építmény elférhet. Tűzrendészeti szempontból égbekiáltó példája, hogy mint nem szabad építkezni. Hisz ez az egy-egy utcasorrá összeépített gyúlékony faháztömeg volt a város szerencsétlensége 1834-ben is, amikor a még most is emlegetett nagy égés majdnem az egész várost elpusztította.

A különös építkezés a város keletkezésének még különösebb történetével magyarázható. A szép *Kézdi* medencének a közepén gyűltek össze minden irányból a nagyrészt a környező hegyek alatt települt falvak lakói vásári csere-berére. Mivel ez a hely Torja község határába esett „*Torja-Vásárja”* néven emlegették. Végre a jó vásári hely állandó iparos és kereskedői lakosságot vonzott oda, annyira, hogy már Zsigmond király idejében jelentős hely lett. (1427-ben nyerte a városi kiváltságait.)

A vásártérre beugró s akkor is keskenyre felszabdalt földeken jelentek meg az első állandó lakások, amelyek a hosszú telken befelé a család szaporodásával, illetve az utódok önállósodásával, a közös telken, a helyszűkében egymáshoz ragasztott külön lakásokkal kezdettek betelepülni. A hátrafelé építkezők számára természetesen bejáró helyet kellett hagyni s így a keskeny szántók lassanként felteltek sűrűn összeépített házakkal. Ez, az, utóvégre se nem utca, se nem udvar a múlt század 70-es éveiben a városrendezések alkalmával nagy gondot okozott a vezetőségnek, hogy minek is számítsák azt. Végre sajátságos megoldási módon udvartereknek nevezték el s római számozással különböztették meg egymástól. Egész faluszerű jellege van a domb alatt, a *szentléleki* út környékén elterülő résznek, amely 1848. év előtt a régi székelyszékek fennállása idején külön falu is volt s *Kanta* néven az ősi Felső Fehérmegye közigazgatásához tartozott.

Vallásra is régen ez a rész tiszta róm. katholikus volt, míg a város iparos, kereskedő polgársága a nyakas kálvinista hitet vallotta. A kantai részen volt s van ma is díszes palotájában a Nagy Mózes által 1696-ban alapított gimnázium s mellette a gyakorlati továbbfejlesztést jelentő gazdasági szakiskola.

A város fénykorát a román királyság kialakulása előtti időkben érte el. Ipara és kereskedelme aránylag Budapest és Debrecen után a legnagyobb volt az országban. A 80-as években lezárt román határ miatt elveszett az iparcikkeknek legközelebbi s legjobb fogyasztó piaca a moldvai rész, ahonnan a másként üres szekerekkel visszatérő iparosok sok olcsó nyersanyagot hoztak magukkal. Az akkori fejlett iparára jellemző, hogy csak a csizmadiák céhe közel 400 tagból állott, az aránylag kis 6000 lakosú városkában. A lezárt sorompók azonban mindamellett nem tették tönkre. Az ügyes, élelmes polgárok szorgalmukkal mindig megtalálták a módját a megélhetésnek. A módos s kultúra iránt is nagy megértést tanúsító polgárok saját erejükből alapítottak tanügyi és emberbaráti intézményeket *(Stefánia Menkáz, Rudolf közkórház*, *Erzsébet árvaház, Polgári leányiskola, Gimnázium felső osztályai stb.)*

Amint az 1848-as szabadságharcban megmutatták, a hazaszeretetben, áldozatkészségben s a hősiességben is megállották a helyüket. Itt öntötte Gábor Áron ágyúinak nagy részét az ő kedvenc Turóczy Mózes rézműves és tüzérszázados barátjával együtt (az ágyúöntőház ma is megvan, a puskaporgyártó hely a mai Árvaház udvarán volt!). Érdekes, hogy az ágyúk közül egyetlenegy került csak elő, még a világháború előtti években, a kórház udvarán csatornázási földmunkák közben (ma a Székely Nemzeti Múzeumban van s képe belekerült a város címerébe isi). A szabadságharc hősi napjaiban az egész város egy hatalmas árzenál volt. Aki nem mehetett a harctérre, az mind a hadi üzemben dolgozott!

A városról való mondanivalóink nem is volnának jellemzők, ha meg nem említenők a híres mézeskalácsok sütését. E hanyatlásnak indult iparág a városnak régen a fő-fő büszkeségét képezte. Az oláh világ előtt a városnak jellemző képéhez tartozott a kilenc szeszgyár és a két sörgyár, amelyek kitűnő értékesítési helyül szolgáltak a környék gazdasági termékeinek (árpa, törökbúza, pityóka, amiből élelmezési célra is nagy kivitele van!). A sok szeszgyár rengeteg ökröt hízlalt fel s azok vonatszámra futottak ki a városból a nyugati gócpontok felé.

A piac régi képe a nagy háború előtt valósággal ritka látványosságszámba ment az idegennek. Tavaszi idényben különösen érdekesek voltak a nyitott mészárszékek s a járda szélén a furcsa alakú bárányhús áruló sátrak (kalócsák!). Akkoriban a bárányhúst ugyanis itt nem a mészárosok, hanem a szőcsök árulták, akik ily módon biztosították maguknak a bárányból szükségletüket. Az ú. n. modern egészségügyi követelmények azonban eltüntették ezeket a különlegességeket (mintha még ma is, egyebütt s hozzá modern nagy városokban nem árulnák hasonlóan a húst!). Éppígy különleges alakjuk volt a nyitott kenyeres sátraknak is, amelyeket harmonika módjára lehetett összecsukni. (Micsoda ribillió volt, amikor a Nemere megindult, szele a könnyed szerkezetet a bennülő kenyeres asszonyra borította.) Ezek mellett mindjárt a túrósok jöttek (valódi székely juhtúró világa volt akkor!). Vásárok.alkalmával aztán a piac emelkedett, közepét a csizmadia színek két hosszú sora foglalta el. A piac két oldalán álltak aztán a falusiak gabonás szekerei.

A város közelében — a vasúti állomáson túl — volt az *Akasztófadomb,* amelynek a szomszédságában a szántóföld egy része kopár, gabona nem terem, mert a széndioxidgáznak van itt természetes kiömlése (a mult század 60-as éveiben egy gödör volt, ahol egy ember meg is fulladt a gázban). Lent az ú. n. mocsaras *Május rétje* is tele van borvizes szivárgásokkal. Beljebb, már *Oroszfalva* közelében van a régóta ismeretes *Fortyogó* nevű borvizes fürdő (hidegfürdő medence s kádfürdők is), amely a vásárhelyi polgároknak s környékbeli falvaknak kedvenc kiránduló helye.

Ha a városból a *Kászon* patak völgye felé megyünk, *Kézdiszentlélek* községet érjük el a *Perkő* nevű hegy lábánál. Az innen kifejtett rengeteg homokkő helye valósággal ragyássá teszi a különben szép sima hegyfarkat. Még nem is Olyan rég a falu szélén megvoltak a régi Tarnóczy várkastély romjai. Várfallal körített temploma értékes régiség. Fent a tetőn, ahol most a pünkösdi búcsún felkeresett kápolnácska van, a monda szerint régen vár állott. E hegynyúlványnak a *szárazpataki* részén vasbánya és egyszerű vasolvasztó kemence is volt. Ugyanis a homokkő rétegei közt agyagvasérc telepek is vannak, amelyek *Gyimestől* indulnak ki s e helyen keresztül átvágnak *Kovászna* felé s majdnem egészen a *Bodza* szorosig tartanak.

A vasbányákkal átellenben a keleti oldalon van a régi *Polyán* nevű, most *Kézdiszentkereszt* község az egyik legrégebben ismert borvízkúttal *(Mariska, Székely, Vénus forrás* név alatt hozták forgalomba!). Érdekes képéhez tartozott a kézdivásárhelyi piacnak a „pólyám borvizes" asszony. Természetesen nem is egy, hanem többen, több korsót összekötve, átalvető módjára vállukon vitték be az erősen pezsgő borvizet a piacra eladni. Jó meleg nyári időben nagy keresete is volt. A luxusnak egy neme volt, amikor valaki drágábban, de egy kis ecettel savanyított s erősen fövő, pezsgő pohár vizet rendelt. Akkoriban naponként még házakhoz is hordták be Kézdivásárhelyre a „korsós" borvizet, így lett egyeseknek „megélhetési forrása" a borviz.

A hegy karéja alatt tovább menve elérünk *Bélafalvára,* amelynek vasúti állomása nagy lerakodó helye a Nemere hegy alól ide lehordott fenyőtönköknek. Itt van mellette *Esztelnek* is a régi ferencrendi kolostorával. A völgyzugban levő *Kurtapatak* lapos homokkövei nagyszerű járdaköveket szolgáltatnak a vidéknek. *Esztelnek* felső végén is jó borvízforrások és természetes széndioxid gázömlések vannak.

Ha innen kikapaszkodunk a fahordó úton a tetőre, bámulva látjuk, hogy itt az ú. n. *Lassúág* patak vízgyüjtő területén egy kis fensík terül ki előttünk, amelynek a *Legyes* nevű pontján a víz két irányba folyhatik. Ha keletnek tart, a Lassúágon át a Kárpátok keleti oldalára ér ki, ha pedig nyugatnak indul, akkor meg a háromszéki medencébe s így az Olt vízgyüjtő területére érkezik (bifurkációs, ritka földrajzi jelenség!).

De menjünk vissza s folytassuk utunkat a medence belső oldalán. A *Szentmihály* hegyének régi templommal koronázott különálló dombja az összekötő, *Almás* és *Lemhény* községek között. E két község határában emlegették a régi írások a higanybányákat, mindaddig, amíg a legutóbbi kutatásokkal kitűnt, hogy a Veres patak mellett ma is használt kénes fürdő kéntejtől fehéres vize tévesztette meg az embereket ezelőtt mintegy kétszáz esztendővel.

Feljebb a félreeső erdők közt van az *Almás vára,* amelyben állítólag 1653-ban Keményi János erdélyi fejedelem is pihenőre talált Moldvából visszatérte alkalmával.

A *Mogyorós* tető alatt vagyunk már, *Berecknél,* az egykori mezővárosnál. Az oláhok nagyhatalmi tébolyának nyomai, a hatalmas lőszerraktárak abbamaradt építményei feltűnőek.

Itt született a zseniális ezermester és ágyúöntő, Gábor Áron. Feledhetetlen a neve és az soha ki nem megy a büszke bereckiek emlékezetéből.

A *Leányvár* nevű kúpalakú csúcson a hagyomány ősemberi települést tételez fel. A *Beneturné* vagy *Veneturné* várának a mondája is ismeretes Mátyás királlyal kapcsolatban. Ennek történelmi alapja is lehet, hisz errefelé vette az útját a nagy király, amikor az izgága moldvai vajdát tisztességre akarta megtanítani.

A Kárpátok könyökén belül nagyon jó helyre került *Bereck* városa (ma nagyközség), mert legrövidebb út volt kelet felé az *Ojtozi szoroson* keresztül. Igy a közvetítő kereskedelem és fuvarozás megvetette az alapját a jólétnek. Ma a háromszéki vicinális vonalnak végső állomása s fontos felvevő helye az Ojtozból sodronypályán ideszállított fa kereskedelmének.

Szomszédságában van a völgyzugban elrejtett *Kézdimartonos* község. Közel a faluhoz záptojásszagú kénes forrásai vannak, amelyek közül az egyiket szerény fürdővé építették ki (hideg medence és kádfürdő!).

Déli irányban haladva *Osdolára* érünk. A Kárpátok e sarkában már régóta ismeretesek a szép csillogó „osdolai gyémántok" (víztiszta szabad kvarc kristályok!). Majd a *Kőlik* nevű barlangja, a gróf Kuun család kastélyának romjai s a határából emlegetett földiszurok lerakódásai adtak sok szó-beszédre alkalmat. Ma ezekből alig említenek valamit, hanem inkább a vásárhelyi piacon a cseresznyéjüket. Ha jó termés van és bőven visz a piacra az ízletes csemegéből, büszkén veti oda az érdeklődésre, hogy hát hová es való kied? Osdolai, mi baja vele! Ha a cseresznyetermés rosszul ütött ki, már akkor nagy sóhajtozással feleli őkeme: „Osdolán nyomorgunk estálom!"

No de menjünk hátrafelé a régi határ irányába. A *Kisrét* patak felé elkanyarodva s a *Súgó* patak forrása felé közeledve remekszép angolparkszerű környezetben van a mondás *Kőlik* nevű barlang, mintegy 80 m-re ferdén leifelé haladó tárnaszerű vágatba megy be a hegy belsejébe. Mint mondják a török-tatár dúlások idején menhelyül szolgált. Természetes repedésnek látszik a kárpáti homokkő hatalmas padjaiban szokásos módon, amelyet aztán valószínűen az aranykeresők nagyítottak meg.

Az osdolai gyémántok a templomhoz lemenő hegyélen s az alatta levő patakban bemosva találhatók. Az apró, mákszemtől mogyorónagyságot is elérő kristálykák a homokkő közt levő márgák repedéseiben fordulnak elő s onnan kihullva, főként esős idő után, erős csillogásukkal vonják magukra a figyelmet.

A régi szakmunkákban említett s az állítólagosán *Farkas hegyen* előforduló földi viaszról manapság nem tudnak semmit. (Ezt valószínűen valahol a *Jáhoros* és *Futna* patakok táján kellene keresni, hol a nyers petróleum előfordulására biztató jelek vannak!) A falutól nem messze kénes források is vannak.

Igen érdekes kirándulást lehet tenni az ú. n. *Kádár úton* az *Ojtoz* patak fejét átszelve a határ felé. A *Kovás hegy* (s nem Kovács, amint sokan nevezik, még helyben is!) a petróleum-zónára jellemző barna bitumennel festett kova előfordulásairól nevezetes (a székely atyánkfiái innen szedik a taplós gyujtószerszámhoz a kovát!). Ennek az oldalán jóízű vasas borvíz, erős szénsavas gázömlés van s lejjebb pedig a völgyben sós forrás. Csodálatos messze távolban van ez a hargitai vulkánikus működéssel összefüggésben levő szénsavas előfordulás, de már a petróleumra jellemző sósforrások területén!

A hegyek formái itt egészen különösek, ha a más vidékiekkel összehasonlítjuk. Csúcsos, hegyes tetők láthatók, mintha valami vulkánikus képződésű hegyek közt volnánk. Pedig mind homokkőből állanak, de igen fiatal (harmadkori), laza anyagukba mélyülő völgyek miatt az oldalak le-lesúvadnak, addig, amíg kiélezik a tetőket s az oldalakon lépcsőzetes felszínt hoznak létre, ahol kezdetben még a víz összegyűlése miatt apró tavak is keletkeznek, amelyek gyorsan el is tőzegesednek.

E területről a medvebújóhelyekben gazdag, félreeső sűrű erdőkön keresztül átmehetünk egy vízválasztón a *Putna* völgyébe, ahol már régóta ismeretesek a felszínre is kicsorgó petróleum (nafta)-források. A világháború előtt hatalmas méretben haladt itt a fa kitermelése. Sodronypálya szállította a Kárpátok déli oldaláról át az északira, *Gelence* község felé s onnan le a vasúthoz. Igen jó megélhetési forrása volt a nagyon népes falunak a fakitermelés, aminek a megálltát most nagyon megérzik.

Értékes régisége a falu felső végén levő középkori temploma, amelynek Szent László harcait ábrázoló falfestményeit nem régen állították helyre s mentették meg a művészettörténelem számára.

Gelencéről származik Bethlen Gábor fejedelem egyik vitéze, Szőke Ambrus, akinek az 1662. évből s az akörül származó versecskéi kedves példái az irodalomtörténeti könyveinknek.

A mai kifinomult költeményeinkhez igen egyszerűek ezek, de földjét, fáját melegen szerető lélekre vallanak, mint amilyen pl.:

Ének székelyhazámra.

Székelyföld mindig zöld
Hazám ott, szivem ott
Jaj be szép Székelynép
Székelyvér, magyar ér.
Kicsiny vagy
Még is nagy
Hűség ott
Hideg vagy
Még se fagy
Szíved ott.

No de menjünk át a Kárpátkönyök túlsó, északi oldalára, átvágva a síkságot. Benn a mezőn találjuk *Imecsfalvát,* ahol a múlt század 90-es éveiben egy beomlott klastrom helyén mintegy 400 évre becsülhető múmiát találtak. Itt van különben a Cserey család kúriája, ahol megszületett a Székely Nemzeti Múzeum gondolata s özv. Cserey Jánosné Zathureczky Emilia fáradhatatlan gyüjtéséből kialakult egy olyan értékes anyag, amely már túlhaladta a magángyüjtő műkedvelői jellegét. A székely nemzetnek ajándékozott és Sepsiszentgyörgyre átszállított gazdag anyag volt az alapja a mai híres székely múzeumunknak.

A *Feketeügy* túlsó partján a szomszédban van *Szentkatolna* község, amelynek a lakói mint ügyes kertészek a szomszédos városi piacot látják el zöldséggel. Itt született Bálint Gábor egyet. tanár, utazó és a keleti nyelvek tudósa (sírja a kézdivásárhelyi ref. temetőben van) és. öccse, Benedek fametsző művész és népi hímzések kutatója s felújítója.

Átellenben már a Kárpátoknak *Bodoki hegyek* nevű

ága alatt terül el a hosszan felhúzódó *Torja* (valójában *Altorja, Feltorja, Karolna* és *Alsó-, Felső-Volál* községek), amelynek a határában van a Büdös barlang, fürdőtelep és a *Bálványos* vára. A sok nemesi kúria közül kiválik a báró Apor család kastélya. Ez az ősi fészke a honfoglalás koráig visszavezethető régi családnak, amelynek úgy a multban, mint a jelenben is oly sok kiváló vezető tagja tett értékes szolgálatot a székely nemzetnek.

Torja szomszédságában *Futásfalva* bújik be a hegykaréjok közé. Határában sok jó kénes és borvizes forrása van *(Pokolvölgy, Szajpes* p.). Tovább *Ikafalvát* találjuk, amelynek a *Csonkavárát* vagy *Ikvavárát* a csernátoni völgyön felfelé menve közelíthetjük meg legjobban. Ahol a csernátoni *Nagypatak* összefolyik az *Ika* patakával, a keskeny *Várbércén* ma is áll a szép hengeres vártorony. Egyik, a legjobban megmaradt régi építményünk, de hogy tényleg nagyon régi lehet, mutatja az a tény, hogy semmi közelebbi adatot nem tudunk róla. A hagyomány szerint *Ika* tulajdonkép egy *Póka* nevű király vezére volt, aki a Bálványosvárából elűzetvén, ide vonult félre s épített magának várat.

A Nagypatak völgyén felfelé haladva teljesen ligetszerű pompás erdei kaszálók közt sétálhatunk el a nem messze levő *Csókás* nevű, záptojásszagú, egyszerű falusi fürdőmedencéig. Itt a bővizű patakok tele vannak malmokkal s romantikus hangulat szállja meg az embert e csodás környezetben, a kelepelő malmok zúgására.

A kénes forrásoknak egy másik csoportja *Alsócsernáton* házai közelében van *(Sónyalkodónak* nevezik e helyet!). Mellette barnaszén és finom kvarchomok is található.

Igen gyakoriak a kénes források a vonulat további folytatásában is, *Albis* és *Dálnok* községek határában, a kárpáti homokkő területén. Ezeknek az eredete független a hargitai vulkánikus működéstől.

Visszatérve a hegy lába alól a síkságra, a többi apró falu közt nevezetesebbek *Hatolyka* és *Petőfalva,* amelyeknek a területén sok borvíz forrás és egyszerű fürdőmedence van.

A szép síkságon igen érdekesek a Nagy Magyar Alföldön is látható *Kunhalmoknak* itteni példái. A lapos előtérből hirtelen kiemelkedő dombok itt is sok mendemondára adtak alkalmat, az alföldiekhez hasonlóan. Azonban, amint eddig sikerült megállapítani, ezeknek a keletkezése egészen más, bár a zabolai *Tatárhalom* mondája szerint temetkezési hely volt. Amint a Feketeügy alsóbb folyásánál a jó feltárások mutatják, e dombok sem egyebek, mint az állandóan süllyedésben levő medencében hátramaradt hegyrészek maradványai. E mozgásokat bizonyítják a minden évben, a háromszéki medencében megismétlődő (egy-egy évben többször is) földrengések. Ezek közül az 1802. és legújabban az 1940. évi voltak katasztrofálisan erősek.

A dombok közelebbi ismeretére érdemes volna egynéhányban ásatást rendezni, mert valószínű, hogy különleges helyzetüknél fogva, ha nem mesterségesek is, de valami megerősítésre alkalmasak voltak s így történelmi értékkel bíró leletekre számíthatunk azok feltárásával.

Az Ojtozi szoros.

Bereckből egy pár szerpentinnel, a történelemben is már sokszor emlegetett *Mogyoróstetőre* visz ki a pompásan kiépített műút. A régi hadjáratok idején igen fontos átvonulási út volt az *Ojtoz* szorosa, dacára, hogy maga a völgy szűk voltánál fogva nehéz műszaki problémát jelentett az út elvezetésére. A vízválasztóról belejtve az Ojtoz patakába, bizony sűrű kanyarban tudták csak a meredek oldalon levezetni az utat. Leérve a patakhoz, virágzó élet fogad! Ma hatalmas fűrésztelep dolgozza fel az eddigi elhagyatott havasok faanyagát. A világháború alatt egy kis vasút a határ felé vitte le a faanyagot, amely sokszor a hegyéleken kanyargóit lefelé.

A fatelepen alul levő régi épületek s a kis templom még az egykori vámtelephez tartoztak. Mivel azonban a völgy kiszélesedő részén a határon a sósforrásos mezőn 1769-ben a katonai hatóságok helyet adtak a Moldvából ide települni akaró oláhoknak, így lassanként a Bereckhez tartozó határrészben egy új község keletkezett *Sósmező* néven. (Ugyanakkor a székelyek a katonai hatóságok üldözése elől Moldvában kerestek menedéket s így ránk nézve az a tragikus helyzet állott elő, hogy a székelyek saját földjüket hagyták ott s helyettük az oláhok leltek itt kedves fogadtatást. Ami e helyen kicsiben történt, ez ismétlődött meg számtalan helyen nagyobb mértékben s a vesztes mindenütt a székely volt!)

A közvetlen határszélen települt új községbe tették aztán át a vám- és határőrző hivatalokat, mindamellett az ojtozi telep sem veszítette el jelentőségét, mert egy egész kis faluvá fejlődött ki lassanként. *Ojtoz falut* elhagyva, az útkanyar fölött még jól láthatók a *Rákóczi vár* romjai. A hagyomány szerint a várat II. Rákóczi György építtette s igen hasznos szolgálatot tett az országba betörő ellenség feltartóztatására. A falazata lenyúlt a patakig, sőt azon túl is, a másik oldalon meg volt a folytatása s így az egész völgyet elzárhatta. A völgyön lejjebb levő meredek sziklafok neve még most is *Gyilkos* nevet visel. Az utolsó török háborúk alkalmával ugyanis a székelység Horváth ezredes vezetése alatt tartotta itt az őrséget. Azonban árulás folytán ép olyankor törtek a fegyvereit békésen takarító őrségre a törökök, amikor székelyeink azt nem is sejtették. Valóságos mészárlás keletkezett s innen eredeti s viseli is azóta a szomorú *Gyilkos* nevet ez a hely.

Közelében van a *Kalaszló* nevű szép vízesés is, amelynek a vizét azonban a fakitermelés, legalább egyidőre, elvitte.

Utunk igazán vadregényes vidéken vezet lefelé. Meredekfalú szűk völgyben kanyarog az országút, amelynek építését még a székely határőrezred katonái kezdték meg s az 1850-es években az osztrák hadsereg utászcsapatai végezték be. Az 1854-i keleti háborúban (krimi orosz-török) itt vonult be az osztrák figyelő hadtest Moldvába s ez tette szükségessé az út rendbehozását.

Amint a völgy kezd megvilágosodni, kiszélesedni, úgy észrevesszük, hogy az eddigi kemény, hatalmas, vastag homokkőpadok helyett lazább palák kerülnek felszínre, amelyek szülőanyja a petróleumnak. Innentől kezdve már a Kárpátok keleti szárnyának petróleumos zónájában vagyunk. Próbálkoztáik is itt apró kis fúrásokkal, de belebicsaklott a vállalkozás tőkeszegénysége miatt s főként az akkori fúrótechnikai berendezések fejletlensége miatt. Minden jel meg van arra, hogy a történelemben régen oly nagy szerepet játszó vidék az ásványkincsei miatt válik most már jelentőssé.

Sósmező környékén már sűrűn fordulnak elő sós, kénes források, erősen bugyborékoló földgázömlésekkel, más helyen egyenesen petróleumos szivárgásokkal. Felszínre bújnak itt a bitumennel átitatott palák is! A háború alatt éppen a falu közepén levő sósforrást használ-

ták fel fürdőépítkezésre. Kár, hogy a nagymértékben kiömlő metángázat nem értékesítették a víz felmelegítésére. A falu közelében sok gipsz is van, amelynek égetésére kéznél volna a földgáz (metán). Az Ojtoz patak a határon túl még jobban kiszélesedik s a moldvai részen következő falvak mind csángó magyar lakosúak.

Ha északra átmegyünk a hegyen, egy szép, szűk völgyben magunk előtt látjuk a hatalmas fejlődésnek indult s ásványvizekben (szénsavas, kénes, sós!) *gazdag Szaláncfürdőt — Slanic-ot.* Közvetlen itt a sarokban őrtálló *Nemere* és *Nagy Sándor* hegyek alatt fekszik s a szomszédos falu lakosai majdnem mind Háromszékből és főként Csíkból (Kászonból) menekült székelyek, akik akkoriban ősi viseletűket azért cserélték fel az oláh hosszúinges ruhával, hogy az osztrák katonaság kémei s azok csalafintaságai ellen védve legyenek.

Az ojtozi szorosnak sok szerep jut hazánk történetében. Köztük legnevezetesebbek: a tatárok betörése (1241), Mátyás király moldvai hadjárata (1466), Báthory István itt ment ki a lengyel trónt elfoglalni (1576), Kemény János fővezér felvonulása Lupul vajda ellen (1653), 1849-ben Bem erre vette útját Moldvába, hogy az oroszokat megtámadja még betörésük előtt s hogy fellázítsa a moldvaiakat azok ellen.

Jelentősége mindig meg volt s meg lesz s még is csodálatos módon elsőrendű szerephez soha nem jutott, pedig hazánkból ez volt a legrövidebb út a tenger felé. Ezt már a nagy Széchenyi észrevette s tervbe vette a vasút kiépítését. Azóta is sokat tervezték, hangoztatták fontos szerepét, de amit a világháború alatt kiépítettek, még azt is elrontották. Pedig semmi nagy technikai nehézséget nem jelentene a Bereckig már kiépített vonalat itt átvinni s megcsinálni a kapcsolatot *Târgul Ocna* állomásánál a moldvai vonalakkal.

Kovászna és az Orbai Szék.

A városias képű nagy község — szerencsésen — a síkságon fekszik, de, hogy úgy mondjuk, a hegységre támászkodik. A szép Háromszéki lapály itt hirtelen emelkedéssel megy át a határt képező Kárpátokba. A földtani körülmények nagyon jól mutatják, hogy a síkságnak és a hegynek ez az éles elkülönülése a medence állandó süllyedésével s a hegyeknek még ma is tartó kiemelkedésével van kapcsolatban. Ezt nagyszerűen bizonyítja a vasúti állomás felé a mezőn külön álló dombocska, amely egy lesüllyedt hegycsúcsnak kinnfelejtett feje. Az az egykori nagy zökkenés okozhatta a földkéregnek e helyen azt a nagy felsebzését, amelynek a mentén a föld mélyéből most is állandóan tart a széndioxid gázömlés, amely egy-egy helyen szárazon, máshol pedig vízzel, azaz borvíz alakjában kerül ki a felszínre.

A tisztán gázömléses helyek nagyon gyakoriak a falu felső részében, hogy úgy mondjuk, a piaci *Pokolsártól Vajnafalva* felé. Sokszor a pincék telnek meg a veszedelmes „doh”-val. Azért veszedelmes itt bármilyen felszíni gödörbe, kellő óvatosság nélkül belépni, úgyhogy ott vegyen valaki lélegzetet. Sok szerencsétlenség történt már emiatt, pincék, kutak, mélyebb gödrök ásásánál. Az élelmesség s a népnek minden különlegest kipróbáló természete fedeztette fel a kiáramló gáz gyógyító erejét. Szinte ősidők óta használják az ilyen befedett gázzal telt gödröket, az ú. n. „gőzlőket” a reumatikus bántalmak gyógyítására. Népszerű és kényelmes gyógyfürdő is a száraz gáznak a használata. Különösen esős, (hideg időben), amikor a gyógyulást keresők nem használhatják a borvizes fürdőket, milyen nagyszerű dolog beülni egy ilyen gőzlőbe s ott levetkezés nélkül, kedélyes beszélgetés, kaszinózás közben használni a kúrát.

Valamikor híres-nevezetes csodája volt Kovásznának a *„Pokolsár”,* amelynek a neve már a középkorban ismeretes volt. A község főterén csak úgy bugyog az erős gázömléstől a vize, mely a régi feljegyzések szerint 1837. évi kitörése előtt kristálytiszta volt, akkor nyerte a hammas színét, a feláztatott agyagpalákat bemosva a forrásába. De hogy azelőtt szintén valamikor csak iszapos volt a vize, mutatja éppen az előbb említett régi elnevezése. A legújabb időben újból kitisztult a vize. A mult század utolsó évtizedeiben szép villaszerű fürdőépülettel vették körül a hammas leves medencét. A nagy háború után elhanyagolták, mert a vize már nem volt sáros, hanem inkább felkarolták a szomszédságában feltört iszapos új forrást, amelyet nemsokára fürdővé fejlesztettek *Kis pokolsár* néven. Ma modern, hatalmas borvizes úszómedence árulja el a korral lépést tartó haladást. Végre megértették, hogy az eddigi apró, és legtöbbnyire fákkal beárnyékolt s részben emiatt is fogvacogtató hideg medencék helyett naposabb s nagyobb mozgást biztosító uszodákat kell építeni, ami a nyugati igényeket is kielégítheti, ahol nem igen vannak borvizes strandfürdők!

Szegény Pokolsár sok mindenen ment keresztül életében. Sokszor megpróbálták eltömni s azzal bosszulta meg magát, hogy a torkába belehordott rengeteg követ egy köhögésre dobta ki magából, úgyhogy valósággal kőzáport bocsátott a környékére.

Legutóbb 1885. évből jegyeztek fel egy ilyen kirobbanást. Természetesen ezeknek a kitöréseknek semmi közük-bajuk nincs az igazi vulkánikus jelenségekhez. Egyszerű gázrobbanás, olyan helyen, ahol az állandóan fejlődő, azaz feltörő gáz nem ömölhetik ki a felszínre, hanem összegyülemlik. A régi világban (150 évvel ezelőtt is!) a Pokolsár iszapját a házak meszelésére használták fel a poloskák irtására és távoltartására. Valószínűen a bitumenes tartalom volt hatással az élősködőkre.

Kovásznának egyik jó jövedelmi forrása a sok borvize. Alig van a falu felső végén udvar, ahol a kútban ne borvíz volna édesvíz helyett, ami sok háztartási zavart csinál. De viszont nagyszereün tudják egész primitív módon értékesíteni. Az egyszerű, gazdálkodó kovásznál lakos a házából egy-két szobát kiad nyaralóknak. Vállalja esetleg a házi kosztadást is, sőt a fürdőt is házhoz szállítják azzal, hogy a kútból megmerik az udvarra kitett fenyőfából készült fürdőkádat s aztán a közben felmelegített köveket vasvillával bedobálják a kádba s ezen az ősi módon melegítik fel a vizet!

A vizek nagyrésze szénsavas vasas víz, de a hegyek alján levő forrásokban sok a konyhasó és a szódabikarbónát, azaz a Selters típushoz tartozó gyógyvizek ezek, amelyek közt olyan is van, amelyekben az igen ritka arzénes vegyületek is előfordulnak, ami még jobban fokozza az értéküket! *(Hankó, Galambok, Horgász, Árpád* stb.)

A széndioxid gáznak iparilag is értékesíthető becse van. A málnási, torjai szénsavsűrítő gyárak mellé felsorakozik a kovásznai is s így a Székelyföld ezen a téren is különöset, szokatlant mutat fel. Ugyan újabban a nagy városok füstgázait értékesítik sűrítéssel, azonban ha tekintetbe vesszük azt, hogy a füstben levő széndioxid rajta kívül más és sokszor káros gázakat tartalmaz, elgondolhatjuk micsoda nagy értékkülönbségük van a mi természetes és még

nemes gázmellékletekkel gazdagított széndioxidos forrásainknak.

No de nemcsak a természet volt bőkezű s adott ásványos és gázforrásában, valamint a háttérben húzódó gazdag erdőségeivel jó megélhetési alkalmat a lakosoknak, hanem a havasi juhgazdálkodás gyapjúanyaga fejlesztette ki a finom gyapjúszövetek készítésének jövedelmező iparágát. Ma már a házilag készült s részben egész kis gyárszerűen, gépekkel is felszerelt fonó-, szövőüzemek az angol szövetekkel versenyző kelmét tudnak előállítani. A havasi juhtenyésztés másik híres terméke a sajt, túró (szemerke, kászu túró!).

Most nézzünk *Vajnafalván* felül a hegy alá, ahol a meredek vízmosások, mint a könyv lapjait úgy tárják fel a rétegzett agyagpalákat és homokköveket. Ezek közt nehéz, sötétbarna, fekete színű vasdús kövek is vannak, amelyeket a mult század közepén már egyszer megpróbáltak felhasználni vasoivasztásra (agyagvaskő-szferoszideritt) A *Kopasznak* nevezett hegy főképpen gazdag ezekben az anyagokban. A hegy ugyan ma már nem kopasz, mert az állandó omladozásának a megakadályozására szép fenyőerdővel ültették be. E hegynek egyik sarkát *Timsós hegynek* nevezik, a timsós kivirágzásai miatt.

Ezen az oldalon feljebb találjuk a hegyes csúcson álló *Tündérvárat.* Csodálatos, hogy a jól fennmaradt vármaradványok dacára is eddig még semmi hiteles történelmi adatunk nincs a létezéséről. A népi monda Tündér Ilona emlékével kapcsolja össze az eredetének magyarázatát. Fenn a tetőn egy sziklába vésett kerek üreg van, amelyet kővékának neveznek. A várnyakon nyugat felé menve az erdő sűrűjében az egyik helyen vastag tégladarabok kerülnek elő, amelyet fürdőmedencének tartanak. Mindenesetre igen érdemes volna ásatásokkal e még ismeretlen helyet feltárni.

A *Várhegytől* keletre már messziről látszik a *Szélkapura* felvivő sikló nyílegyenes pályája. A régi országhatáron elterülő ősi rengetegek faanyaga kerül itt be a világ,-forgalomba. A több mint 60 év óta dolgozó óriási faüzemek (Erdélyi Erdő-ipar Részvénytársaság) a *Kommandónál* megindult fűrésztelepüket nemsokára a távolabbi gócpontok üzemeivel gyarapították. Sőt lassanként a határon is átnyúltak s azoknak is az anyagát a *Gór* tető alatt hegynyergen hozták át a siklóval. Majd e területnek a kitermelésével a siklót áttették a *Neruzsa* mélyebben fekvő völgyébe, mert a térképen közel látszó *Foksani* vasúti állomás elérése innen nagyobb akadályokba ütközött. A régen elhagyatott s értéktelennek látszó erdők lassanként kikerültek deszka-, gerenda-, léc-alakban a világpiacra.

A fenyő fogyásával a belső részeken még gyakori bükk kitermelésére is rákerült a sor s nemcsak tüzifának, hanem deszkákká fűrészelve és párolva igen keresett hajóépítő anyag lett- még a más világrészekben is.

Amig a több száz kilométerrel összehálózó iparvasút ki nem épült, ahogy mondani szokták, még tán madár sem járt e vidéken. Legfeljebb a rejtett életet élő hamuzsírfőzők igyekeztek a faanyagot ily módon értékesíteni s a kifőzött anyagot bőrzsákokban szállították el a havasokon kersztül a Bodzában levő akkori üvegcsűrhöz (Krásznóban!).

Épp így kincstára volt akkor a kőrösi szitásoknak is ez a táj. A sűrűn, szép egyenesen növő fenyők bogmentes törzse adta a legjobban hasítható szitakérget, amelyből még ruhatartó s kisebb dobozokat is készítettek akkoriban. Innen kerültek ki a hegedűk felső lapjának szép egyenes, párhuzamos erezetű bogmentes fenyődeszkái is.

Még a nagy erdőirtás dacára is jelentős vadállománya van e területnek. Régente az orvvadászoknak volt valóságos Kánaánja. De még ma is dolgozik a csapda, hisz a drága nyest, nyuszt, hermelin, más értékes prémet adó állatok bőven találhatók itten. Van még mindig a nagy fejedelmi vadból, a medvéből is bőven. Sajnos, gyakran ad hírt magáról a csordák megtámadása által.

A kimagasló csúcsai e vidéknek a *Lakóca* és *Gór* tető, amelyek kedves kiránduló helyei a vidéknek s kis vasúttal mindenik rész nagyszerűen megközelithető. E hegyek vidéke már beleesik a határon túl még inkább elterjedt petróleumos zónába. A Gór alatti patakban *(Murdán),* valamint túl a Lakócáról lefutó *Zabola* és *Putna* patakokban a nyers petróleumszivárgások, sós és kénes forrásokkal, igen gyakoriak.

Ha visszatérünk a *háromszéki* szép síkságra és Kovásznáról a keleti peremen tovább megyünk északra, a szomszéd völgyben ott találjuk a szép csinos házaival feltűnő *Zabola* és *Páva* községeket. Zabolának a szép várkastélyszerű ref. temploma mellett nevezetessége a gróf Mikó családnak ősi fészke, a szép tavas parkban fekvő kastélya. A nagy múlttal biró család sok erdélyi vezető embert adott a köznek s emiatt is Zabola fontos történelmi személyeknek volt találkozó helye.

A falu alatt már a síkságon van a kúnhalomhoz hasonló domb, amelyet a tatáridők emlékéül ma is *Tatárhalomnak* neveznek. E mellett volt a már csak a történelemben szereplő *Domokosfalva,* amely ma csak határnév alakban ismeretes. Zabola a világháborút megelőző időben igen fontos gazdasági központ volt. A grófi uradalom mintagazdasága, valamint az erdő kitermelés *(Zernye* fűrésztelep s ennek a vasúti állomása lent *Zabolafűrésztelep* csatlakozója volt a nagy forgalmat lebonyolító vállalatnak!) jó megélhetést biztosított a vidék lakosságának.

Kovásznának déli szomszédja *Csomakőrös,* a régi szitás háziiparnak főfészke. Sokáig csak erről ismerték a falut, azonban világhírre nem a szitáival jutott, hanem a nagy ázsiai kutató, Csoma Sándornak a kapcsán. 1784-ben született itt a fáradhatatlan s a kitartó szívós, székely munkásnak példaképe, aki mindig hangsúlyozta az ő erdélyi székely-magyar mivoltát. Idegenben szobor hirdeti az emlékét s a japánok szentté avatták mély vallásos bölcseleti tanulmányai alapján, csak a szülőföld késik a nagy szellem s büszkeségünk méltó elismerésében. Talán az 1942. év, halálának a 100. évfordulója, majd csak ad alkalmat a szellemidézésre.

A falu hátterében levő hegyekben a Kovásznán már említett vasércek folytatódnak s hogy a régi világban ki is használták, mutatják a vasolvasztási salakhalmok.

Bent a mezőn van *Nagyborosnyó,* járási székhely. Vásárai igen látogatottak. Mellette, de már a völgybe húzódik be *Kisborosnyó,* amelynek a hegyeiben a monda szerint több várhely van, ami a hely elnevezésekben is kifejezésre jut. *(Pogányvár* vagy *Bodzavár, Várbérc, Fergetyűvár, Szacsvaivár, Török* és *Barabás-vára,* amelyek már közelebb esnek Lisznyóhoz.) Több kénes forrás- is rejtőzik itt eddig még kihasználatlanul (Büdöskút).

Borosnyón belül a síkság közepén van *Cofalva*, a Csia család ősi fészke s a monda szerint eredetileg *Csiafalva* volt a neve. Közelében találták 1840-ben a híres cófalvi aranyleletet egy útbevágáskor. Állí-

tólag kilenc aranycsákányt találtak, aztán nyers aranyat és aranylemezekből vert ékszereket. A legnagyobb rész a bécsi múzeumba került s csak a töredék Budapestre. Ennek a leletnek az a nagy fontossága van, hogy jelzi azt a kora-hallstatti periódusba tartozó kereskedelmi útvonalat, amely Erdély és Moldva közt ezen a helyen vezetett keresztül.

Megint a hegyek közé kell bemennünk, hogy *Zágont,* Mikes Kelemen szülőhelyét felkereshessük. A szülőházának ma csak a romjai vannak meg. Igen sok kiváló ember került ki e községből még, akik közül ismertebbek a Bodola család tagjai (2 református püspök volt közülök!) és Aranka György, aki szintén ref. püspök volt. Nehéz helye volt mindig Zágonnak a történelem folyamán, mert a Balkánról a Székelyföldre betörő ellenség a Bodza szorosan át mindjárt kéznél kapta. Gazdasági nagy erőtartalékát képezik a határig kiterjedő nagy erdői, amelyeknek kitermelése fontos jövedelmi forrása volt a falunak.

Bodza.

A tulajdonképeni Kárpátok vízválasztóján túl fekszik ez az egykor a háromszéki medencével összefüggő katlan. A különös irányú patakok már a térkép nézése után elárulják, hogy itt valami különös dolog történt. A *Bodza* medencéjének a patakjai ugyanis réges-régen mind az Olt felé folytak be, mindaddig, míg a Kárpátok külső oldalán eredt *Buzeu* (a román elnevezés szerint!) addig nem hátrált s fűrészelte be magát a Kárpátokba, szinte észrevétlen módon, míg ennek a vízgyűjtőnek a szélét el nem érte. Tekintve, hogy a Kárpátokon túl alacsonyabb szinttel közelítette meg ezt a medencét, mint ahogyan a háromszéki medence volt, természetes, hogy a vizek átcsapolódtak a kifelé folyó irányba s ezért folyik ki az országunkból a Bodza pataka.

Az alacsony vízválasztó akár *Kisborosnyó* felé *(Ladóc 800* m), akár *Bárkányon át Zágon* felé (885 m). különös tájiképű vidéken vezet át szinte észrevétlenül a bodzái medencébe.

A szétszórt településű hely — a sűrűsödő magok körül — több falu részt képez. *Bodzaforduló* a központja a tágas vidéknek, a szétszórt csoportok *Magyarbodza* (Kisbodzával), *Bárkány, Tálpatak, (Bodzaforduló,* azért, mert az erre felé folyó Kisbodza patak, mintha a Kárpátoknak tartana s felfelé folyna, mindaddig, míg itt egy nagyot fordulva, *Szitabodza és Krászna* felé kifolyik az országból!)

Az első pillanatra látszik, amint szétnézünk, hogy itt a lakosság megélhetése az állattenyésztéstől és a fakereskedelemtől függ. Régente is így volt s különös jelentősége csak abban van, hogy mint alkalmas betörőhely, mindig szomorú szerepet játszott történelmünkben. A hagyományok szerint már a hunok használták s utánuk a kunoknak is kedvenc átkelési helyük volt. Az 1658-iki II. Rákóczi György féle szerencsétlen vállalkozásnak a levét először ez a vidék itta meg. A felbőszült török sereg rettenetes pusztítását itt kezdette már el. Bodzaforduló fölött levő *Őrhegytől* elkezdve a patak eredetének felfelé menve mindenütt látszanak a török táborozási s védelmi műveknek a nyomai. Az utolsó szereplésük 1789-ben volt, amikor a székely határőrök véglegesen kiverték a törököket innen. A *Kápolna* hegyen az egykori vámépület kertjében vannak elhantolva a vitéz véreink.

A *krásznai* részen a szoros bevágódásában 1887 szeptemberében nagy feltűnést keltett, amikor híre futott, hogy valami cigányok pecsétviaszrúd nagyságú és alakú aranyrudacskákat találtak. A rudacskákba sirmiumi bélyegző volt benyomva. A rendkívül értékes (nemcsak anyagi, hanem tudományos szempontból is) lelet megvizsgálásával kitűnt, hogy a rudak római eredetűek s koruk legvalószínűbb számítás szerint Kr. u. 338-ik év lehet.

De a régi, ősemberi időkből is maradtak itt értékes adatok. A *Tűzköves* patak — *Szitásbodzán* — rengeteg tűzkövet tartalmaz, amelyet a kőkorszakbeli ősember is észrevett s felhasználta eszközök készítésére. Az 1911-ben felfedezett leletek azt bizonyították, hogy itt egy nagy kiterjedésű eszközgyártó telep volt valamikor (a diluvium aurignaci periódusából!)

Az egész környék kőzet anyaga az a hatalmas nagy kárpáti homokkő vonulat, amely kb. *Gyimesnél* kezdődik s egész a *Bucsesig* tart, közben óriási konglornerat tömegekkel tarkítva. Ilyen a szomszédos *Csukás hegység* is. Lent a völgyben a fiatalabb homokkő rétegei is előfordulnak az éghető vékony bitumenes palákkal. Igen szép látványossága a vidéknek a *Bodzái vámnál* levő *Sugó* vagy *Malom* patakban levő hatalmas nagy vízesés, mely a meszes s az is színezett lerakódásával elbűvöli a látogatót.

A történelmi időknek egy igen érdekes adata az 1738. évben történt földrengés, amelynek a hatására — mint azt Apor Péter leírja — a régi országhatártól nem messze a parton levő két szikla leomlott s elzárta a Bodza lefolyó vizét. A felgyült víz a Gyilkos-tóhoz hasonlóan tóvá változtatta az eddigi békés, erdős völgyet, ahol a hatalmas szálfáknak csak a csúcsa látszott ki! A lassú feltöltődés és a meder bevágódása lassanként eltüntette a nyílt tavat, de még most is hatalmas mocsaras hely van utána.

Krásznában régebben a tulajdonos gróf Mikes család üveggyárat építtetett a faanyag valamelyes értékesítése céljából. Kellett az olcsó fűtőanyag, viszont a még távolabbi elrejtett erdők hamujából egy egész sereg ember gyártotta a hamuzsírt, amit az üveggyártásnál használtak fel. Hej, de sokszor megtörtént, hogy a havasi ösvényeken, a bőrzsákokban szállított kényes anyagot eső érte s amire megérkezett, elolvadt az egész „kincs", sőt még az erős lúg nagy kárt csinált a lovakban is! Keserves dolog volt az, a szegény embereknek, akik annyi minden sok jó reménységet fűztek a beváltott hamuzsír árához!

Az újabb kornak nevezetessége volt a vasúti vonal kiépítése *Keresztvár* felől, hogy a Bodza völgyén a régi határ közelébe feljövő vasúti vonallal megcsinálják az összeköttetést. Az építést és az összeköttetést meglassította a több mint 5 km hosszú alagútnak az építése, amelynek a két oldalról megindult fúrása sokáig nem tudott találkozni. Közben metángáz ömlést is kaptak, ami újból késést jelentett az építésben. Ma már Bodzáig bejár a Brassóból kiinduló szárnyvonal.

Csángóföld.

A Brassó felé közeledőnek akár vasúton vagy országúton is utazik, feltűnik már messziről az a hosszú falusor, amely Brassó mögött a Kárpátok alján végig húzódik. Ez a csángók földje! *Hosszúfalu* terül el itt, vagy még helyesebben kifejezve, *Hétfalu.* Azaz *Bácsfalu, Türkös, Hosszúfalu, Tatrang, Zajzon* és *Pürkerec.*

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Szent Anna tó.

(Dávid gyüjt.)

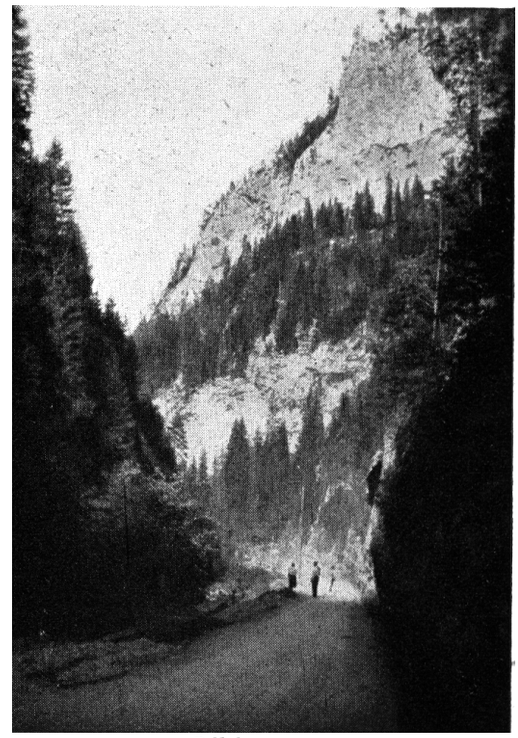

Békás-szoros.

(Dávid gyüjt.)

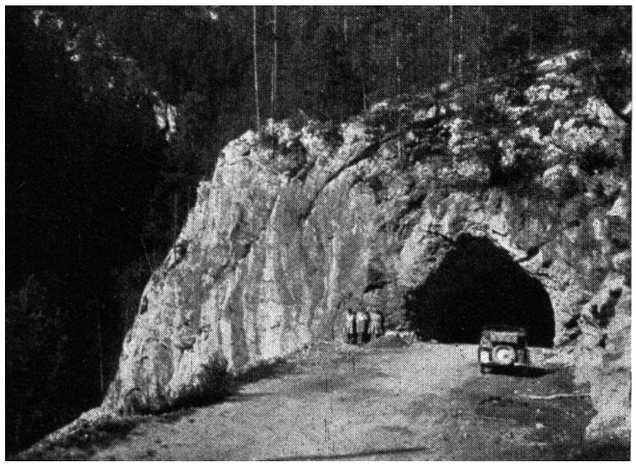

Alagút a Békás-szorosnál.

(Dávid gyüjt.)

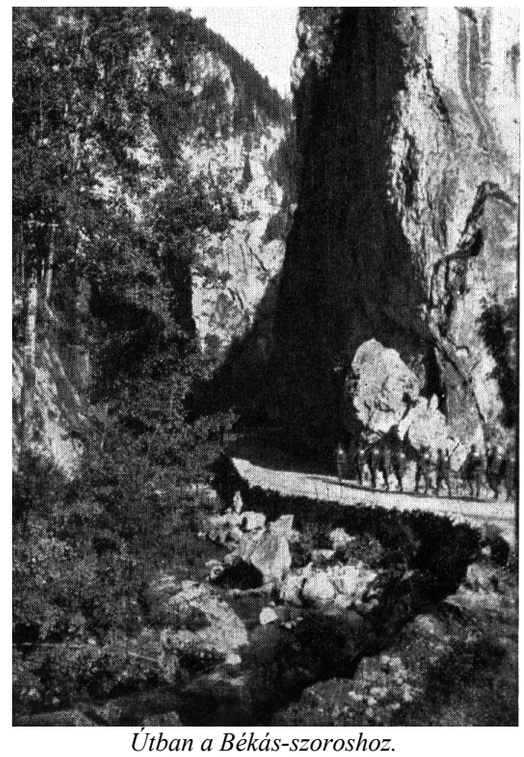

Útban a Békás-szoroshoz.

(Dávid gyüjt.)

Gyilkostavi szerpentinút.

(Dávid gyüjt.)

[Erdélyi Magyar Adatbank]

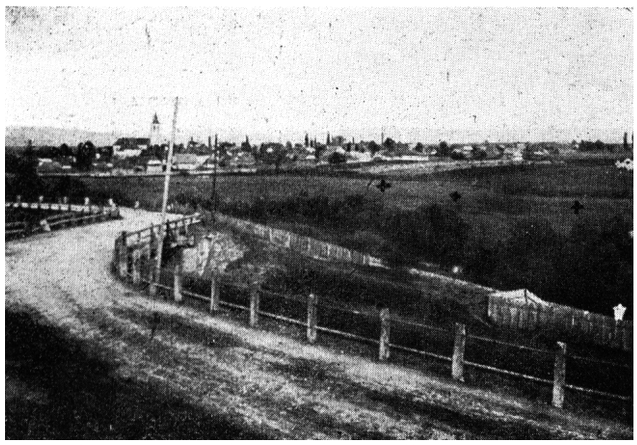

Borsáros nevű borvizes láp (+) Csíkszentmihály határában.

(Bányai felv.)

Vízelnyelő lyukak (dolina) a homoródalmási barlang közelében.

(Bányai felv.)

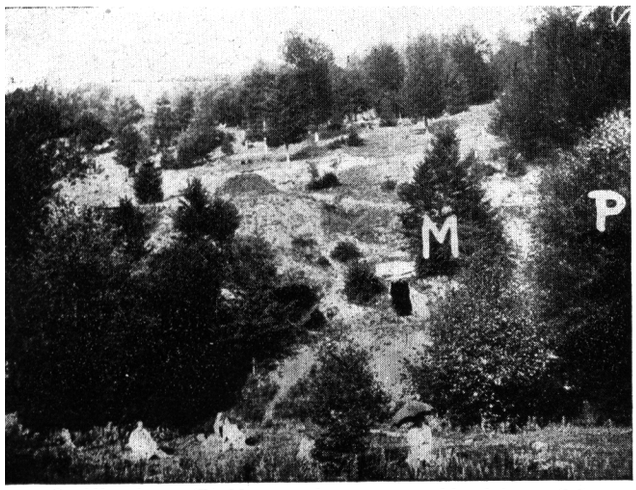

Opálbarlang (P) Hargita ligeten, az okkerbánya (M) Lövéte község határában.

(Bányai felv.)

Kis és Nagy Somlyó hegyek különálló vulkán kúpjai.

(Bányai felv.)

Mohosfő belseje apró tavakkal a Szent Anna tó mellett.

(Bányai felv.)

Likasfő (nyíllal jelölve) Tusnádfürdő mellett. A = andezit lávaanyag Szent Anna-tói kráter külső peremén. T = andezit törmelékből felépített terrasz.

(Bányai felv.)

A rohamosan szaporodó házak lassanként összeértek, sőj a Brassó felé eső *Derestyével* is, úgy hogy ennek a közvetítésével már magával Brassóval egyenes kapcsolatot kaptak.

Hogy a csángók a székelyeknek egy külön települt csoportját képezik, tehát fajilag egyek azzal, az bizonyos! Hogy még is miért kapták e nevet, azt éppen talán azzal a másik bizonytalansággal tudjuk csak megmagyarázni, hogy valószínűen abból az ismeretlen okból, amely a Hargita környéki színmagyarságot a „székely" elnevezéssel illette s különböztette meg! Maga a szó is sok találgatásra adott alkalmat. Egyesek, úgy értelmezték, hogy a csángás, elcsatangolót, elkülönülőt jelent. Más részt meg a székely szólásmód szerint „csángatás"-ból származtatják. Csángatás igazában csengetést jelent. Ezt azok mondják, akiknek feltűnt az, hogy a csángó szekeresek lovain erősen szóló éles csengetyűk vannak s így amerre járnak, a lakosok szinte már előre tudják, hogy csángó meszes, vagy „sulló"-port áruló közeledik (a pürkerecieknek ugyanis fontos keresetforrásuk a mészégetés!)

Maga, a csángók földje valamikor közvetlen a Székelyföldhöz tartozott. Azonban a szászok letelepülése után valahogy ez a rész a szorosok védésére odatelepitett lakossággal, a csángókkal együtt *Brassó* város kezébe került. De hogy tényleg az ide való letelepedésük mikor is történt, azt biztosan kimutatni eddig még nem sikerült. Annyi bizonyos, hogy a reformáció előtt a sepsi esperességhez tartoztak, de a XVII. században a brassói szászok nyomására a lutheránus vallást fogadták el.

A különös helyzetük sok mindenben érezteti a hatását. Régente a *Tömösi* (Predeál), *Ósánci, Bodzai* szoros közelében lévén, állandóan ki voltak téve a betörésekkel járó zavaroknak, veszteségeknek. De viszont a hátuk mögött levő havasok gazdasági előnye vagyonosodást jelentett nekik, mert a juhtenyésztés s a nagyobb állatok tartása is jó jövedelmi forrásul szolgált. A havasi élettel megedzett lakosság jó volt honvédőnek. A békésebb időkben pedig az áruknak kifelé való szekerezésével s a kárpátokontúli területekről olcsón összeszedett nyers anyagokkal (gabona, állatok, bőrök, gyapjú stb.) az akkor is híres ipart folytató Brassóban jó üzleteket csináltak.

Az a sok viszontagság, amin a történelem folyamán keresztül kellett menniök, jóformán semmit sem változtatott ősi szokásaikon. Feltűnő a különben mindenben a székelyekkel megegyező természetük mellett s népszokásaikban, hogy a kieresztett inggel az oláhok viseletét vették át. A jómódú csángó házak, a tiszta szép, rendes beltelek, a többnyire kőépítmények még az istálló és csűr alakjában is, nemcsak jómódra mutatnak, hanem azt az óriási különbséget árulják el, ami a csángók és az oláhok között van.

A terjedelmes falukoszorúnak a központja maga *Hosszúfalu,* amely külsejével és intézményeivel inkább városias jellegre mutat. Külön kis csoportot képez egy kissé elválva a négy első községtől *Tatrang, Pürkerec* és *Zajzon,* közvetlen a betorkoló patakok alsó folyásánál. Sokan nem tudják, hogy. *Tatrangnak* magában a községben vannak jóízű borvízforrásai s így nagy reménysége lehet, hogy ez fontos jövedelmi forrása lesz az, idegenforgalom beszervezésével. A szomszédos *Pürkerec* már a meszek hazája, az itt égetett meszet messze földre elhordozzák a hangos „csángató" lovas szekereikkel. A hosszú *Zajzon* patakába kell bemenjünk, hogy a nagyszerű s régóta ismert fürdőhelyet, *Zajzon* községet elérjük. A faluban bent jó Selters típusú ivóvize van. Maga a fürdő feljebb a *Mészponk* nevű erdő részletben van. E faluban született Rab István, a csángók korán elhunyt költője, akinek a szülőháza emléktáblával van megjelölve.

A csángó falvak háttere a határ felé tele van a legszebb mészsziklás részletekkel, úgy hogy jogosan mondhatjuk a Kárpátok e részletét *Csangó Svájcnak.* A közismert neve *Nagykőhavas,* amelynek a lába lenyúlik egészen a Bárcaságig. Legkönnyebben a *Tömösi szoros* felől közelíthetjük meg ezt a nagy területű kirándulóhelyet. A *Malomdomboknál* hagyjuk el a *Tömös* völgyét, ahol a széles völgyet egy útszerű sánc vágja el, amelyet *Tatárhányás* néven ismernek s hasonlít a Székelyföldön már több helyen említett hasonló egyenes töltésekhez.

A meginduló kapaszkodó nagyhamar meredekké válik s a turistaegylet szerpentines útvezetése igen hasznosnak bizonyult. Alul, eleinte a kárpáti homokkő rétegei tűnnek a szemeinkbe, fel-felé az elmarad s erősen meszes konglomerátok következnek. A forrásválukat elérve már belejutottunk a mészkövés zónába. Alig hogy kiérünk az erdőből, már látszanak mindenütt a szép, kulisszaszerűen ható sziklás részletek. Nemrég fedeztek fel e helytől nem messze egy jégbarlangot rejtegető sziklát, a *Garcsin* völgybe benéző oldal felől. Kint a nyakon levő tisztáson emelkedik a Brassói Turista Egylet pompás turista szállója, amely kényelmesen van berendezve s feleslegessé teszi, hogy az utas nagy fáradsággal cipelje fel az 1620 m magasságba a szükséges holmiját. Az emeletes épület előtt még megvan a régi egyszerű turista menhely, amely csoportos kirándulóknak nyújt szerény és olcsó éjszakázó helyet.

Az erdő szélén látszik a sízők ugró sánca. Igen, mert itt a tél beálltával nem szűnik, meg az élet. Az igazi havas szépségek akkor bontakoznak ki s a szánkázók és sízők itt megtalálják a téli szórakozásaikat is. Sok tekintetben télen talán még élénkebb világ van, mint akárhol máshelyt nyáron. Nem sokan tudják, hogy a síugrósánc mellett a fák közt egy szép természetes, sziklakapu van, amely a homoródalmási barlang mellett levő Kőcsűrhöz hasonlít. Az errefelé vezető ösvényen juthatunk fel a nagy szikla tetejére, amely 1844 m magas csúcsával büszkén emelkedik ki a környezetéből. Közben egy szép sziklafalat hagyunk el, amelynek sima lapját a moaré selyem fodraihoz hasonló rajz díszíti. Ez az ú. n. *Irottkő.* Sokan, akik valamit tanultak már a növénytanból a szép zuzmós bevonatot az írászuzmó telepeinek gondolják. Közelebbi pontos vizsgálatokra tűnt ki, hogy tényleg zuzmók fajtái lepték el a sima szikla falat, amelynek a telepei közt fehér *(Squamaria pruinosa* és *Buellia venusta),* valamint a verestelepűek *(Caloplaca elegans)* mellett a szép sárga bevonat is gyakori *(Caloplaca aurantia).*

A sziklák közt mindenütt egész sajátos növényvilágot látunk, amely nemcsak a meszes talajnak a jellemzője, hanem a nagy magasságánál fogva egyenesen alpesi jellegű. A nagyobb bokrok közt a havasi éger a feltűnő (Alnus viridis), a kisebb törpecserjéik közt a havas szépe (Rhododendron Kotschy) a király rózsának nevezett havasi boroszlán fajta (Daphne Blagayana) s a sárga tárnics (Gentiana lutea) az uralkodók. A mészkő törmelék közt gyakori a vipera s azért nagy óvatossággal kell a napos sziklák közt mozognunk.

Fent a tetőn elmarad a mészkő, hanem a délfelé lapos térszínbe átmenő konglomerátban folytatódik.

Nagyszerű panoráma terül az ember elé. A Kárpátok felé tekintve hosszan látjuk a csipkés gerincvonulatot, míg északfelé egyenesen letekintve, ott terül el a háromszéki és bárcasági medence. A tető déli részén már a határon vagyunk, a beton tömbökbe beágyazott vasgulák jól meg voltak csinálva valamikor, mert azóta sok minden változást kiállottak.

Innen aztán egy élvándorlással vagy *Predeálra* lehet bemenni, vagy a *Tamina* völgybe ereszkedve *Felsőtömöst* érjük el. Visszamenve a turista szállóhoz, az ú. n. *Hétlétrás* szoroson mehetnek le a gyakorlottabb turisták a Malomdombokhoz.

Alcsík.

Csíkszeredán alul a *Zsögödi fürdőnél* az Olt völgye összeszorul. Mindkét oldalon a kőbányák mutatják, hogy nemcsak az Olt jobb partján, hanem a balon is tömött vulkánikus andezit kőzet van, amely kavicsozó anyagnak és kockaköveknek igen alkalmas.

Zsögödfalunál, amely most közigazgatásilag Csíkszeredához tartozik, a csoportos borvízelő-fordulások kezdődnek el újból. A *Harom* aljáig lenyúló szép fenyves közt fekszik a jobb jövőt érdemlő *Zsögödfürdő,* amelynek a története nagyon régi lehet, mert már Borszék előtt emlegették. Ez érthető is, hisz e vízben gazdag, erősen vasas források emberi településekhez közel voltak. Az egész Oltmente tele van itt borvizes szivárgásokkal, gyógylápokkal, úgy hogy kimeríthetetlen mennyiségben lehetne itt szaporítani a források, fürdők számát.

A szoros közepén egy helyet ma is *Papirmalomnak* nevez a nép. Csodálatos, hogy újabban, amikor oly nagy szükség van papirra, miért ne lehetne újból felállítani, amikor a körülmények ma is megfelelőek volnának erre.

Csíkszentkirály előtt a szoros kitágul s az Olt völgye innen le a tusnádi szorosig, szép tágas medencét képez, *Alcsíkot.* Itt a kezdetén, az Olt kanyarulatban a jobb parton egy ingoványos borvizesrét van, amelyet jellemzően *Borsárosnak* neveznek. A régi irodalmi adatok is említik e helyet s méltán, mert itt minden ásónyom valóban borvizet hozhat a felszínre. A vize is melegebb, mint a többi, általában hideg borvíz. Általában 20°C. lehet a hőmérséklete. Ez a vaslerakódásokból felpúposodott rét gazdag lelőhelye a jégkorszakból visszamaradt növényeknek is, amelyek ma nagy ritkaságok. Ezért nyilvánították hivatalosan is ezt a területet védettnek (a rovarevő harmatfüvek-Drosera; mocsári kőrontó- Saxifraga hirculus; törpe nyir-Betula humilis; törpe fűz-Salix rozmarinifolia stb., stb.)

De nemcsak itt, hanem a falu nyugati oldalán levő kutak is mind borvizesek. Érdemes megtekintésre a szép régi középkori temploma. E község határába tartozik fent a Hargitában levő *Lucs mejjéke* nevű nagy láp, amely a keleteurópai havasi lápok közt a legnagyobb. Vize két irányban folyik le. A Kormos patak útján nyugat felé, míg a *Nagyos patakba* csinált mesterséges árok által egy része kelet felé kap lefolyást. Az óriási láp érdemes megtekintésre s a növénygyüjtő kiránduló megtalálhatja a sok szép lápi növényen kívül a pici nyirnek is (Betula nana) virágcserépbe való kis bokrait, amely szintén jégkorszakbeli maradvány s ez az eddig ismert legdélibb előfordulása e ritkaságunknak.

Térjünk innen át most a medence keleti oldalán felsorakozó falvak felé.

A csipkés szélű *Szent Annatói* kúpalakú hegycsoport alatt van, a szép platón elhelyezkedő *Tusnádfalu* maga, amelynek a közelében található a még ma is *Nádasfürdőnek* nevezett borvízes terület. Ez volt az irodalomban *régen* emlegetett Tusnádfürdő. Ma teljesen elhagyottan áll. Az egykori épületei teljesen eltűntek.

Fölötte, szinte a hegyek felé húzódik fel *Lázárfalva*, amelynek a Mohostó alatti részen egymagában több borvíz forrása van, mint az egész vidéknek. Közvetlen a falu felső szélén találjuk a *Fortyogó* nevű primitív fürdő medencéjét. Felfelé a völgyön lépten nyomon borvíz fakad.

A *Kápolnamezején* régen kénbányászatot is kezdettek s ennek a nyomai is feltalálhatok. Azonban a föld alá behajtott járatokat elöntötte a széndiokszid gáz s így félbe kellett hagyni a munkálatokat. Ezek a helyek szerepeinek a történelmi adataink közt, mint kénbánya helyek.

Kelet felé menve *Csíkkozmásra* érünk, amely közvetlen a *Nyergeshegy* alatt fekszik. Ez a vidék is tele van borvízforrásokkal, sőt a *Sószék* nevű helyen konyhasós forrása is van. A falu keleti részének a kútjai is borvizesek, nagy bosszúságára a tulajdonosoknak. Itt írta meg 1700-as évek előtti időben a székelyudvarhelyi származású, Lakatos István plébános latin kéziratban a Székelyföld földrajzát, egy kézirati térikép mellékletével, amely állandó becses forrása volt az utána következő leíróknak. A rendkívüi nagy tudású és tevékeny pap megírta a plébániája történetét is s becses feljegyzései értékes történeti adatokat szolgáltattak a tudománynak. Északra haladva *Csíkszentmártonba* s a vele összeépült *Csíkcsekefalvára* érünk. A falu fölött egy gázömléses hely van, amelyet Posszogónak nevez a nép. A csekefalvi részen többféle jó bórvize van (az egyiket *Palacsintasütőnek* nevezik!) Szentmártontól nem messze, az erdő alatt régen egy egyszerű fürdő is volt — *Szent Annáról* elnevezve — de ma csak a forrásai vannak meg. Értékes irattár és történelmi nevezetességű tárgyak, régi eredeti képek vannak összegyüjtve dr. Nagy Jenő magánmúzeumában, aki egyúttal jóismerője is a székelység történelmének s adatainak buzgó kutatója!

A medencében folytatott vándorlásunkban most a *Fiság* völgyébe kell egy kissé benéznünk. Összeépített falvak jönnek egymásután. *Csíkbánkfalva* van alul, majd egymásután következnek felfelé *Csíkszentgyörgy, Ménaság.* Valamennyi borvíz és kénes forrásairól, gázömléseiről nevezetes. *Ménaságújfalu* fölötti hegysarkon találtak egy bronzkori öntőműhelyt, amely e hely régi fontosságát bizonyítja. A legelső fürdője, amelyet *Vigasszó* néven ismertek a régiek, szintén mint sok más, megszűnt, de a forrásai bugyognak állandóan.

A Lucstól könnyen átsétálhatunk a *csíkszentimrei Büdösbe,* amely mintegy évtizeddel ezelőtt indult rohamos fejlődésnek. A havasi környezetben ilyen magasságban (1100 m) ritka egyebütt a borvízforrás. Itt meg egy egész csomó van belőle. De van egy szárazgáz ömlése is, amelyet régen a pásztorok csináltak a saját használatukra s amelyet sajátságos kifulyó hangja miatt *Süllögőnek* neveztek el. A remek terület igen alkalmas egy nagyobbarányú fürdőtelep kiépítésére, csak természetesen hozzávaló jó utat is kellene ide csinálni. Nem messze van ide tovább egy kissé délre a *Bányapatak* feje, ahol már az 1700-as években fürdőtelep volt. Ez a terület is hasonló az előbbihez, de ma már nyomai sincsenek meg. A drága sok jó borvíz és

gázömlés kihasználatlanul megy veszendőbe. Ez a völgy le végig tele van borvizekkel s közel az egykori telephez egy bánya száj is tátong, ahol a csillogó piritek csábítják az atyafiakat „aranybányászatra". Még itt is gázömlés fakadt. A kifolyó bányavíz pedig jóízű borvíz tulajdonképen. Tovább haladva a gerincvándorlásunkban újból hasonló helyet találunk a szomszédos *Vermed patakában* is. Ezek valamennyien mind Csíkszentimre határába tartoznak. A következő völgy az *Asszópatak* feje, amelyet külön névvel *Aladárnak* is hívnak, szintén tele van borvízforrásokkal, sőt kénes-, szénsavas gázömlést adó gödör is van, holmi egyszerű falusi kúrára berendezve. Itt a borvízforrások környékén a vulkánikus kőanyag teljesen bomlott s szép fehér porcellánfölddé mállott s már régóta pénzelnek a csíkszentsimonbeliek az árusításával. A székelyföldi fazekasok használják fehérmáznak. A patakban lejebb itt is találunk bányalyukakat, amelyeket, szintén „aranybányászok" csináltak (de csak csillogó piritet találtak!).

Ha lenézünk innen az Olt völgyébe, akkor a jobb parton egy nagy méretű ingoványos helyet találunk, ahol szintén sok borvízforrás van. *(Kotormány* nevű rész!) Közel van ide *Verebes* község, ahol az uralkodó planéta a nevezetességei közt szintén a borvíz. Itt igazán „házhoz szállította" a természet, mert Kovács gazda uram nagy bosszúságára éppen az udvaron buggyant föl, nagy örömére az udvari majorságnak, főként a rucáknak és libáknak. A vasúti megálló felé, bent a réten talált borvizet régen palackozták, de az egykori fúrt kút ma elhagyatva áll.

Az Oltmenti községek közt el is jutottunk most a legalsóhoz, amely éppen a tusnádi szoros bejáratánál van. *Tusnádujfalú,* amelynek a története mintegy 100 évre megy vissza. Az állomása gyüjtőhelye a vidék fatermelésének. Közelében van a *Bátordi borvíz,* amelyet az élelmes gyermekek poharaslag árulnak az utazóközönségnek, élesen kiabálva a „Friss borvizet!"

Kászonszék.

A Keleti Kárpátok zugában egy félreeső medencében fekszik a csíki székely székek legkisebbike, *Kászonszék.* Ez az innen lefolyó *Kászonvize* útján inkább Háromszék (Kézdiszék) felé van tulajdonképpen nyitva, mert *Csík*tól a *Nyerges* nevű nyak választja el. Ha felülről nézzük e területet, a domborzati viszonyok az első pillanatra elárulják az egykori besüllyedéssel előállott medencét. A közepén szinte kipreparálódva áll egy szigetként kiemelkedő hegy, amelynek a homokkőből álló rétegei valahogy ellenállóbbak voltak, mint a környezetnek laza vékonypalákból álló települései. Hogy ez a sziget-hegy miért nyerte a *Csere-tető* elnevezést azt a mai állapotok nem mutatják, mert a nyugati végén most telepített tölgyes (ezt nevezik a székeiyatyafiak cserefának!) fiatalabb mint a hegy neve. Valószínűen, hogy a régi világban tényleg tölggyel lehetett beborítva ez a terület. Különben itt a közvetlen környék lombos fákkal kevert erdőkből áll. Már a hátteret képező magasabb hegyekben a lucfenyő (veresfenyő: szemerke fa!) veszi át az uralkodó szerepet. A fa és az állattenyésztés képezi a lakosság megélhetésének főforrását, hisz alig van valami termőföldje Kászonszéknek.

Igazi gazdasága, — de még nem teljesen kihasználva — a föld belsejében van. (Vasércek, agyagvasérc-szferosziderit itt is előfordul, mint Kovásznán.) De sokkal fontosabbak gyógyvizei, amelyek bámulatos tömegben és változatosságban találhatók. Ezek közül egy pár már régóta jó hírnek örvend, mint a *jakabfalvi* határban levő *Kászonfürdő* valamennyi forrása *(Főkút* vagy *Salutáris, Szent László, Szent György,* amelyek forgalomba is kerültek s ezek közt a *Salutáris* igazi verseny társa a borszékinek is. Jó hírnévnek örvend az impéri határban levő *Répáti víz* s ennek a közelében levő *Fehérkői forrás* is.) Ez utóbbinak az az érdekes helyzete van, hogy alig pár lépésre tőle, egy teljesen elütő természetű kénhidrogénes forrás is található. E kénhidrogénes források csodálatos nagy számban kerültek nyilvánosságra az utóbbi kutatások alatt.

Alig van völgye Kászonnak, hogy valamelyik fajta vize ne fordulna elő. Vizei a lugos-földes borvizek csoportjába tartoznak, amelyek közül a jakabfalviak jódos tartalmúak is. A kászoni fürdő mellett talált bitumenes halpalák árulták el ezeknek változatos összetételét s azt is, hogy ezen a területen a petróleum-kutatásokra is biztos nyomok vannak.

Amit mi általában *Kászon* néven ismerünk, az tulajdonképpen több önálló, de egymáshoz közel települt faluból áll. Csík felől a *Nyergesről* először *Kászonujfaluba* érkezünk be, amely egy 1702-beli összeírás szerint *Ujfalu* és *Felsőujfalu* néven volt akkoriban bevezetve. De már 1567-iki feljegyzésekben is szerepel s ezért a neve után ítélve nem kell valami újabb telepítésre gondolni.

A *Vészes* patakon lefelé menve a *Kászon patakába* való beömlésének a közelében érjük el *Kászonjakabfalvát,* amelynek a határában, mint említettük van *Kászonfürdő.* A keléti határrészben, épp úgy különben nyugatra is, várhelyeket említ a népmonda, amelyeknek ma más nyoma, mint a helynév, semmiféle maradványa nincsen. *(Szetyevár, Mocsvár, Bakmájvára, Cecevára.)*

Jakabfalván felül a patak balpartján van. telepítve az egykori nemesi birtok jobbágyaiként behozott oláh jobbágyok által lakott falurészlet, *Doboly.* A *Csere tető* északi végén találjuk a legnagyobb települést, az egymással teljesen összeforrott *Impért, Altiz (Nagykászonnak* nevezik) és *Feltiz* községeket. Ezeken felül már csak apró fürészek következnek.

A szekérrel még jól járható út a Kászonpatak fejébe visz fel, ahol egy széles vízválasztó ereszt át az *Uz völgyébe.* A hosszú völgy lenyúlik egészen a határig s jelenleg a fakitermelő cég kis vasútja révén elég jól bejárható. Ezen a vidéken a kárpáti homokkő-padok szokatlan nagy szirtek alakjában állanak ki a zöld lombtakaró alól. Különös látvány az egyik helyen, hogy a lucfenyő helyét a szakadékos hegyoldalon az erdeifenyő foglalja el. Közel a határhoz a völgy annyira kitágul, hogy ott egy modern, nagyobbarányú gőzfürésztelep foglalhatott helyet, amelynek a termékeit a völgyön át a határon túl, a *Tatrosvölgyi* vasúti fővonalra szállítják le.

A fürésztelep házainál az ú. n. *Kőkért* nevű részen egy *Büdös forrást* találunk: amelyhez népmonda is fűződik. A kénhidrogénes, záptojásszagú források ebben a völgyben is nagyon gyakran találhatók.

Az Uzba ömlik bele nem messze a határon lejebb, a moldvai részen már a *Nemere hegy* alul jövő *Veresvízzel* egyesült *Lassuág* pataka is. Emellett felmehetünk a Lóbérc nevű fatelepig, ahol régen üvegcsür is volt. Itt gyártották ugyanis a kászoni víz palackozásához a régi módi vékonyfalu s csucsorított szájú fehér kupás üvegeket. Az üveggyár megszűnt s helyét a fakitermelés foglalta el. Itt csak szállítóközpont van, mert a kisvasúttal *Esztelnek* község fölé leszállított farönköket a *bélefalvi*

vasúti állomáson levő fürészhöz szekereken fuvarozzák le.

E telep igen jó kirándulási központ a vidéket uraló s teljesen havasi jellegű *Nagy- Kis Nemere* (1653 m) és *Nagy Sándor*-tetők felkeresésére. Kitünő kilátás nyílik innen be Moldova felé s tiszta időben még a *Fekete tenger* víztükre is felcsillog a látóhatár szélén.

Csíkszereda és Középcsík.

Az Olt medencének *Bogáti* és *Zsögödi* szorosai közé eső része *Csíkszeredánál* tágasabb térséggé szélesedik ki, amelynek az öblösödése *Csíkszépvíz-Csíkszentmihály* felé huzódik. A mocsaras árterületből kelet felé egy nagy kayicsterrass és a befutó patakok törmelékanyagából felépített törmelékkupoknak dombokká feldarabolt részletei emelkednek ki.

Egy magasabb terrass alatt fekszik a megye székhelye s a régi *Csíkszék* központja, *Csíkszereda*. Eredetileg több községből alakult, amelyek közt a vásáros hely, *Szereda* lett a fontosabb. Még ma is jól látszik a telepedéséríek s fejlődésének váza az Oltmenti országút mellett felépült házsor alakjában, amelyet T-alakban kiegészített a Hargitából lejövő s idebetorkoló másik országúinak, beépített sora.

Jellemző képét adja már messziről a városnak a déli sarkán emelkedő v á r a , amely most katonai laktanyául szolgál. Az igazában inkább várkastélyt M i k ó F e r e n c építtette 1621-ben. Sok viszontagságon ment keresztül, hol feldúlták, hol újból építették. A mai alakját 1714-ben g r ó f S t e i n w i l l építésével nyerte. Az aránylag kis terjedelmű városból már messziről feltűnik a modern gimnáziumi és nevelő intézet palotája, majd a vármegyeháza a várral szemben. A nagy háború utáni időben a fejlődése a városháza előtti nedves térre terelődött át, ahová a piacot élhelyezték. A magánlakások építkezése az egészségesebb alapot nyújtó *zsögödi* terrass felé és még efölött a város hátterét képező magasabb terrász felé irányul.

A törvényszéki palota környékén újabban egész kis villanegyed fejlődött ki, ahol a borvizeknek a hatása érezhető. Ugyanis innen már nincsen messze az Olt mellett fekvő régen *Katalin fürdőnek* nevezett kiránduló hely, amelyet most a tulajdonos családról, H e l w i g h f ü r d ő n e k hívnak. Rengeteg víz ömlik itt a felszínre s mivel langyos (21°) hőmérsékletű s nagyméretű uszoda alakjában használják, így nagy jövője kell legyen ezért is, amit még inkább erősít a szerencsés fekvése, amely víllatelkeknek alkalmas helynek látszik.

Csíkszeredából a szomszédos *Csíksomlyóra* látogatunk át *Csíktaplóca* község érintésével (határában a hargitai-út mellett szintén langyos vízű borvízforrásai vannak s innen nyerhette az ősrégi nevét!). *Somolyó* neve, mint ahogyan a csíkiek mondják, ma már fogalommá vált Erdélyben.

Évenként valóságos néprajzi ünneppé válik a szokásos p ü n k ö s d i é s a k i s a s s z o n y n a p i b ú c s ú . Tízezrek gyűlnek itt össze a Székelyföld minden részéből, sőt a moldvai csángók közül is, akik ájtatos lélekkel keresik fel a c s o d a t e v ő S z ű z M á r i á t .

A F e r e n c r e n d i s z e r z e t e s e k somlyói szereplése a székelység történetének kiemelkedő részét képezi. Minden üldöztetés és baj közt kitartottak népük mellett s nemcsak a kultúrát szolgálták tanítással, lelkiekkel és még nyomdával is (K á j o n i J á n o s ősnyomtatvány kiadványai híresek!), hanem a sokszor és súlyosan megpróbált székely népet a földjük védelmében is támogatták s a védekezésben vezették.

A búcsújáró kéttornyú mostani templom csak utóda, a többször felépített s a török-tatár dulásokkal lerombolt elődöknek. A mai alakjában hosszú idők építési munkájával 1802 óta áll fenn. Az elnyomatás nehéz idejében milliókba (leiben) kerülő hatalmas o r g o n á t állítottak itt fel, amelyhez hasonlót messze földön nem lehet találni. Régente a szerzettel együtt volt a gimnázium és tanítóképző is. Nagy nevezetességre tettek szert az itt kéziratban felfedezett i s k o l a i d r á m á k , amelyek értékes darabjai a magyar irodalom történelemnek.

A búcsújáráshoz hozzá tartozik a *Kissomlyón* levő *Kálváriának* is a felkeresése, ahová végeláthatatlan sorban mennek ki az idesereglők templomi zászlóik alatt. Felejthetetlen s megható szép látvány! A menet oly hosszú, hogy a templom tágas udvarán felsorakozóknak a vége még el sem indult, mikor az eleje vissza is érkezett a faluba.

A templommal szemben a régi iskola épületeken kívül itt van még a régi „ S z é k h á z ” is, amely még előbb, mint az iskolák, a megyei rendszer életbeléptetésével bevonul a megye székhelyére Csíkszeredára. Az épület sokáig volt üresen, míg újabban a Csíkmegyét érdeklő múzeumi tárgyaknak az egybegyüjtésével egy szép múzeumot rendeztek itt be.

A borvízvilág itt is követ! A templom alatti rét végig, Csíkszereda felé le a *Borlokán* vagy a gimnázium felé, tele van jóízű forrásokkal. Híres nevezetes a nagy köpübe foglalt *„Somolyai borvíz”,* amelyet korsókban szállítanak be az előfizető megrendelőknek minden reggel a házhoz. Alatta egy deszkabódés borvizes medence is van a *Barátok feredje.*

Össze van építve Somlyóval (ez a közös ismert név!) *Csobotfalva* és *Várdotfalva,* amelyek fölött a völgyben szintén sok borvíz forrás van.

Innen hátulról visszafelé jövetkor felkapaszkodhatunk a *Kis- és Nagy Somlyó hegyek* (tetején vár volt!) közti nyeregre, ahol egy 15 szótagot visszaadó viszhang van. Az itt levő kis kápolnát állandóan egy remete őrzi, aki szívesen megmutatja a közelben levő kövült „ O s z t o v á t á t ”, a monda szerint, a szintén kővé vált istentagadó asszonnyal együtt. A vulkánokból egykor kidobott nagy kősziklák alakja adta a nép szájára a mindenre magyarázatot keresőknek ezt a megoldást.

A hegykoszorú alatt észak felé menve, több apró kis falu rejtőzik a félreeső völgynyílásokban. *Delnénél* a külön álló régi S z e n t J á n o s t e m p l o m mint műépítészeti ritkaság tűnik fel szép freskókkal. Régen Delne és Csicsó községnek közös temploma volt.

Csicsó a dombon túl fekszik már egészen a nedves Olt lapályon. A határában van, fent a Hargita csúcsához közel, Keleteurópa legmagasabban fekvő fürdőtelepe (1300 m.) sok és többféle borvízzel, gyógyiszappal és gázfürdővel (Büdös gödör). Az idevezető ösvény a kapaszkodónál mindjárt egy elődombra vezet, amelyen egykor *Csicsó* vára állott. Ma a domb igen meg van támadva a k ő b á n y a feltárásaival.

Csíkszentmiklós és *Borzsova* mögött a hegyekben szintén borvizek sorakoznak fel. A *borzsovai fürdő* régente igen látogatott volt. Ma még a nyomait sem találjuk, pedig kénes fürdő és jó ivó borvize van.

A Gyimes felé vezető úton *Csíkszépvizet* érjük el, ahol az örménységnek van egy nagyobb települése. A falu felső végén itt is borvizesek a kutak. A falun túl a Pogányhavasról lejövő patak mellett megint csak egész Eldorádója következik az ásványvizeknek. Itt valamikor

szintén fürdő volt, amelyet a szépvizi örmények, építettek fel a maguk használatára inkább. Ezek az épületek is eltűntek! Legújabban az alsó forrásnál, a *Cibrekutnál* csináltak szerény deszka építményt.

Ez a patak *Csíkszentmihály* felé vezet be, amelynek ősrégi temploma volt tulajdonkép az egykori, rovásirásos feljegyzés helye és nem a szentmiklósi, mint az sokáig az irodalomban szerepelt. Szentmihály a csíki meszesek központja. A határában levő mészkőből kiégetett meszet használja közép Csík! A Gyimes felé vezető vasút innentől kezdi meg fáradságos kapaszkodóját *Ajnád* felé, hogy aztán a *lóvészi* nagy völgyáthidalás és alagut után beereszkedjék a túlsó gyimesi völgybe.

Visszafelé kell térnünk az Oltnak tartva, hogy *Vacsárcsit* és vele összeépült *Göröcsfalvát* elérjük. Szép középkori vártemplomuk híres műtörténeti jelentőségű. A falu folytatását *Csíkrákos* képezi, amely kirúg egészen az Oltig s a vasút is a házai közt vezet el. Sokáig állott itt a híres, nevezetes régi kúria, amelyben Cserey Mihály történetírónk született. Farágványos mennyezete és falfreskói nagy kár, hogy megsemmisültek. 1668-tól az utóbbi évekig megmaradhatott s most nem régen kellett az emberi kapzsiság miatt elpusztulnia, amikor a fejlődő nemzei öntudat is már-már a teljes korhű restaurálásáról kezdett gondolkozni.

Az Olt itt szorosan oda simul a *Bogáti hegy* alá, amelynek a tetején kápolna van s egykori hadászati fontosságát mutatják azok a még most is jól felismerhető földmunkálatok, amelyek a hegyoldalán rovátkák alakjában már messziről felismerhetők.

A *Bogáti domb* földtani szempontból is érdekes hely. A külső formák után úgy látszik, mintha ez is a Hargitából lenyúló hegylábhoz tartozna annak vulkánikus fiatal kőzetével együtt. Közelebbről megtekintve akkor tűnik ki, hogy itt kristályospalák, tehát az egykori belső Kárpát vonulat őskőzetei kerültek felszínre éppúgy, mint a pár száz méterre levő s a mádéfalvi határban látható *Mórhegyesénél* is. E domb körül rengeteg sok a langyos borvízforrás s az egyiket kis hidegfürdő medencévé építették ki, melegfürdőre is berendezve.

Felfelé a vasút mellett egymásra jönnek a sárga, vasas iszapot lerakó források, úgy hogy Madaras felé ezt a nagy rétet a különös növényzete miatt *Sósmezőnek* nevezik.

Rákoson alul következik *Csíkmádéfalva* s az a híres rét, ahol 1764. évben a német vakdüh kitombolta magát a védtelen-ártatlan embereken. A székelyek történetében egy soha el nem feledhető gyásznap ez s nem hiába emlegetik még most is a komiszlelkü császári vezért, Bukowot, mint a „székelyek hóhérát". Siculicidium-Mádéfalva örökké fenmaradó nevek. A mádéfalvi vasúti állomás közelében szép kőemlékmű hirdeti az itt elesettek fájdalmas véráldozatát.

Gyimes.

A sokat emlegetett *Gyimesi szoroshoz* régen Csíkból Szépvizen keresztül juthattunk el, amelynek pompás országútját 1843-ban már megkezdték építeni s így ezzel, ezt az addig alig megközelíthető csángóvidéket bekapcsolták a Székelyföldbe. Ma már a szép erdős vidéken keresztül vivő autóúton kívül, vasút is vezet át a vízválasztón, hogy a *Lóvésznél* épített magas völgyáthidalás után a *Tatros patakába* s annak a rengeteg sok mellékvölgyébe rejtőző Gyimes községbe beérkezhessünk.

Ha ezt a szép vízgyüjtő területet madártávlatból, egy magasabb hegy tetejéről nézzük, egész kis külön országnak tűnik fel. Érdekes tájképet látunk itt magunk előtt. Lent a völgyekben a templom körül csoportosuló falumagvakon kívül, egymástól tisztes távolban álló házak vannak, a völgyi település szerint szétszórva. A patak mellett levő út s az oda épített lakóházhoz a hegyoldalon fel végig a gerincig hosszú kertek pásztáznak fel, amelyek igazán megadják a jellegét a gyimesi csángó településnek.

Igy aztán megérthetjük, hogy a Gyimes név alatt nem szabad egy zárt településben élő falut gondolni, mert egy átlag 10 km sugarú körrel vonható terület benépesedéséről van szó, amelynek a lakósai a következő fontosabb s önálló szervezetet alkotó községekbe csoportosulnak, megtartván a Gyimes jelző előnevet: *Gyímesfelsőlok, Gyímes-középlok, Gyimesbükk, Gyímes,* ahol a nagy átlépő vámállomás van. De ezeken az elnevezéseken kívül minden völgynek az odatelepült családok szerint megvan a maga neve, vagy esetleg ezt az elnevezést még a betelepedést megelőzően valami természeti adottsága után választották ki.

Családi elnevezések Antalok, Bartosok, Gáborok, Szőcsök, Berze, Rajkók pataka stb. Természetiadottságuk után nyertek nevet a következők: *Hidegség, Görbe, Setét, Rovás, Boros (borvizes!), Ebkő, Ugró, Vörös* patak stb.

A szétszórt településnek az eredménye volt, hogy az egyre szaporodó lakosság az addigi rengeteg erdőket irtani kezdte, részben, hogy a fát értékesítse, másrészt meg, hogy az egyedüli gazdálkodási ághoz, az állattenyésztéshez megfelelő nagyságú füves helyhez jusson. Ezért nagyobb erdőket csak a hátrább eső részeken találhatunk, de azok is az egyre szaporodó gőzfürészek által alaposan meg vannak támadva.

A szerencsére igen szapora és egészséges csángó lakosság szinte ösztönszerűen folytatja tovább az elődöktől örökölt vándorló életet. Huzódnak befelé a Székelyföldre — elég szerencsés gondolattal — s a Kárpátok más részén, vagy a Hargitában keresnek olyan elhagyatott vidékeket, ahol tanyaszerű megtelepedéssel megtalálhatják a jó megélhetési alkalmat.

Érdekes folyamat eredménye a mai csángóvilág életének a kialakulása. A német üldözések elől, főként a határőrvidéki szervezet megalapítása utáni időkben, különösen a csíki lakósság, a határon túl, Moldvában keresett menedéket. Lassanként onnan megkezdődött a mai Gyimes területére való észrevétlen hazaszálingózás és innen még beljebb — az édes anyaföld felé! Figyelemreméltó népmegmozdulási jelenség, amely a székelység vérét eddig fogyasztó kivándorlásnak éppen az ellenkezőjét mutatja, amit jó volna hivatalos úton is támogatni és elősegíteni.

A terület félreeső volta okozta, hogy nagyon keveset tudunk a földjének természeti gazdagságáról. Az északi részen levő mészkőszirt-világ a *Nagyhagymás* vonulatához tartozik s így arra felé valóságos svájci sziklás vidéket találunk. A Tatros közvetlen fővölgye és a déli rész már tisztán kárpáti homokkőből áll, amelynek erdős, füves területei megnyugtató látképet adnak a szemlélőnek. Gyimesfelsőloknál, a lóvészi hegynyeregnél a kristályos, vagyis ős-palák könnyen málló, széthulló s kopaszkodó rétegei bújnak ki a felszínre.

Jellemző e vidékre különben a rengeteg sok kénesforrás (a büdös záptojás szagú kénhidrogén kiömléssel!) Egyik aránylag közel fekvőt a *Setétpataká-*

ban fürdővé építették ki, amelynek az az előnye is van, hogy a kénes fürdővíztől egy pár lépésre nagyszerű vasas borvizforrása is van. Nemrégen találtak *Felsöloknak* igazán a legfelső egyik mellékvölgyében, a *Kuruc* patakban két remek borvízforrást, amelyek a keleti borvíz nélküli vidékekhez a moldvai részekhez a legközelebb vannak.

A szétszórtan levő sósforrások és a petroleumnyomok arra mutatnak, hogy a moldvai petroleumzóna rétegei ide is átnyulnak s így a részletes kutatások e fontos anyagunkat is felszínre hozhatják. Ugyan már voltak a mult század végén próbafúrások, de a költséges munka nem volt elég nagy tökére alapítva. A Hidegség egy mellékvölgyében, *jávárdi patakában* jó minőségű szenet is emlegettek.

Érdekes látványossága Gyimesnek a közvetlen határon levő kis erődje, amely éppen a határhíd felett a déli oldalon emelkedő hegysarkon van. 134 lépcső vezet oda fel a keskeny élen s gyalog felmenve is alig érünk oda szédülés nélkül s mégis egy székely huszár 1789-ben lóháton jutott fel oda, tisztán virtuskodásból.

Gyimesnek a történelemből eléggé kijutott, mert a Moldvában gyűlő ellenségnek ez a rész szolgált a legkedvezőbb helyül a Székelyföldre való betörésre. De viszont 1467-ben Mátyás király is itt küldött ki hadsereget a pártütő moldvai vajda észretérítésére. A tatárdulásoknak meg állandó kapuja volt e hely s a lakosság is csak a betörések megszűnése után kezdett ide beszivárogni.

A tehetséges gyimesi csángó népnek szépen meginduló szobrászművésze volt Bálint Lázár, aki az egyszerű juhpásztor gyermekből fejlődött ki elismert nagysággá. Az őstehetségű gyermek a havasi pásztorkodása közben már tíz éves korában elkezdte gyúrni-formálni az út sarából szedett agyagból a remek figuráit. Később Marosvásárhelyre került be egy épületdíszítő szobrászhoz inasnak s itt szedi fel a mesterségének fogásait. A világháború sodrába ő is bekerül s itt a hadvezérek, uralkodók s tisztek szobrainak a mintázásával hívja fel magára a figyelmet. Az elszakadás után hazamegy Gyimesbe s ezzel elkezdődik szegény számára a vegetáló élet az elnyomatás nehéz napjai alatt. De még annyira felemelkedik, hogy a newyorki világkiállításra a román pavillon homlokzatára az ő díszítéseit teszik fel. Sajnos, mielőtt az igazi vonalba bejuthatott volna, egy pár évvel ezelőtt elhúnyt.

Gyimes vidéke a nyelvészeti kutatóknak is remek területül szolgálhat. A sok érdekes helynév megfejtése igen sok történelmi eseményre mutathat rá. *Mihályszállása, Tarhavas, Bálványos* havasa, *Csülemér* patak, *Apa* havas, *Ősbarátos, Áldomás* pataka, *Jávárdi, Szalamás* (talán Salamás), *Kápolnasorok,* stb.

Gyimesről jó turista alkalom a *Szellő tető* keleti oldalán rejtőző völgyeknek a felkeresése, amelyek még inkább kiestek eddig az érdeklődésünk köréből, mert a tulajdonképpeni kárpáti vízválasztónak a keleti oldalán feküsznek. Ezek *Csügés* és *Kostelek* hegyi falvak, ahol a szétszórt házak — szintén csángó lakossággal — mindenütt jó elhelyezkedési alkalmul szolgálhatnak.

Ezeket a félreeső helyeket a régi világban jó beszivárgási helyül használták fel a csempészésre. A moldvai olcsó só, a gabona s főként a törökbúza, az olcsó állatok, szarvasmarha, ló, stb. itt kerültek be szinte észrevétlenül a Székelyföldre. Itt folyt le az embercsere is, ami a székelységre nézve mindig hátrányos volt, mert állandó vérveszteséget jelentett. Sokáig rejtőzködött itt a mádefalvi veszedelem után a bújdosó székely apostol Zöld Péter róm. kat. pap is, nem hagyván el népét a végítélet idején sem s bátran vállalta a sorsközösséget fajával.

Felcsík.

A *Bogáti szoros* által a Középcsíktól elkülönült felső medencébe *Csíkrákos után* a *Sósmezőn* végighaladva *Madaras* községet érjük el, amellyel egy érdekes láncszerűen összekapcsolódó falusor következik, úgyhogy a közigazgatásilag különálló falvak egy hatalmas nagy településsé olvadnak össze.

„Madaras, hol a pap is fazakas!" — jóízű mondás sokat elárul már jó előre is a faluból. Tényleg, a határában található jó minőségű agyagok már ősidők óta a fazakasmesterséget fejlesztették ki. Sok szó esik a történelmi adatok közt a madarasi hámorról, sőt a hegyeiben található higanybányákról is. Sokáig nem is sejtettük, hogy ezek hol is fordulnak elő, pedig a német múzeumok díszpéldányait képezték a *„Sarogag"* lelhelyű szép piros cinóber darabok. Sok

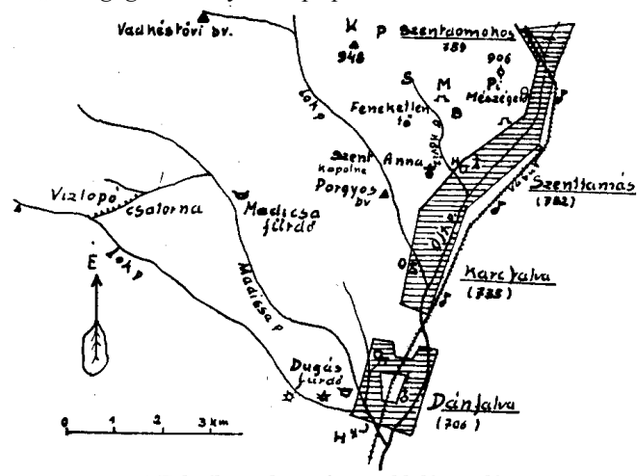

A Felcsíki medence fontosabb látnivalói.

nyomozás után sikerült csak kideríteni, hogy a Hargita legmagasabb csúcsának az északi oldalán, a *Nagy Madaras* patak felső folyásánál a *Sárigás* vagy *Bánya* pataknak nevezett völgyben rejtőzködnek a régi bányák nyomai, ahol — valószínűen higanyos tartalommal — kitűnő jóízű borvízforrások is találhatók. A *Küpüs borvíz* az eddig leghidegebb, valamennyi eddig ismert között, mert kánikulában délben mérve 6°-ot mutatott.

Ez a terület a maga elvadultságában is sok minden érdekest rejteget. Sok finom porcellánföld van itt, tejopál darabokkal és pirít impregnációk kíséretében. Mindenesetre ezeknek szép jövőt jósolhatunk. Míg a régiek a higanybányászaton kívül a vasat is olvasztották s lent a falu mellett a *Fejedelem kertjénél* hámorban fel is dolgozták, addig az újabb értékesítési irány a fentemlítettekben van.

Szomszédos falu *Csíkdánfalva,* amelynek a nyugati határában a domb alatt van a *Dugás* nevű közkedvelt hideg- és melegfürdője, természetes langyos borvízzel. A falunak különben a felső vége igazán érdekes. Szinte kis *Velencének* tekinthetjük, amint a *Tósárnál* a törmeléklejtő szélén egyenesen a felszínre lép ki a fent elnyelt sok víz, megtartva a földalatti egyenletes hőmérsékletet, a kb. 11°C-t. Igy aztán nem lehet csodálni, hogy télen a környező fagypont alatti hőmérséklethez

viszonyítva milyen magasan áll az itt kilépő víznek a melegsége. Valóságos vízpárába burkolódzik a környéke. A bőségesen kiömlő víznek nagy forrásvidéke van, sokszor a szomszédos csűrök, istállók alatt is lehet találni forrásokat. A lefolyásánál, amely egyúttal utcául is szolgál, hosszú pallót használnak közlekedési alkalomul.

A hosszú felcsíki falusor közepén van *Karcfalva,* amelynek a hegysarkon épült várszerű temploma messziről már jól láthatóan emelkedik ki a környezetből. A XV. századból származó gótikus alapformájú, de barokk átalakítással módosított templom felszerelése is sok értéket rejteget. A templom melletti dombon, az állatvásártéren a levágott partfal nagyszerűen mutatja az egykori opáltlerakó gejzírek munkáját. A nagy opáltömbökön kívül a törmelékanyag is át van szőve a beszivárgott opálerekkel.

Karcfalva határában fent, a Hargita alatt van az időnként életre kapó *Madicsafürdő,* kitűnő jóízű vasas borvizével.

Alig vesszük észre a karcfalvi szép templom elhagyása után, hogy már *Csíkjenőfalva* község határában vagyunk. Az itt betorkoló út volt az egykori főközlekedő útvonal Gyergyó felé. A Lok patakán vezetett az út a *Csíkmagossa* hágóján át a Gyergyói medencébe. Ebben a völgyben van a különös nevű *Porgyos borvíz* s fent a Hámor patakában pedig a *Vadkéstövi borvíz.* Ez még a Kárpátokbólide, a Hargitába átnyúló kristályos palákban van. A Csíkmagossára felkapaszkodva beleérünk az igazi vulkáni zónába.

Az Olt mellé visszatérve ismét észrevétlen érünk át *Csíkszenttamás* községbe. Templomában sok érdemes megtekinteni való vár. Régi oltárképe van, sok szép faragványos szobra s régi hímzéses miseruha, amelyeknek művészettörténeti becsük van.

A falu közelében van a Szent Anna kápolna, amelynek a közelében az 1920-as években szántás közben a föld beomlott a szántóvetővel együtt. Ekkor tűnt ki, hogy itt valami alagútféle volt ismeretlen céllal. A *Hővíz nevű* patak feljebb, egy mocsaras réten ered, amelynek a közepén van a *Feneketlen tó* (amely azonban — éppen a helybeliek mérése által bebizonyítva — csak 3.5 m mély!). Fölötte a dombon még megvan az egykori s a szentdomokosiakkal közös templomnak a maradványa, a Csonkatorony. Nem messze van a *Garados* tető csúcsa, amely egészében átkristályosodott, dolomitos márványból áll. Van itt szép krémsárga, ami világritkaság, hófehér (carrarai típus), de sávozott szürke is található. Érdekessége e márványtelepnek, hogy egy-egy helyen gyufaszálkaszerű ásványzárványok vannak benne (pektolit), amelyek a kisebb példányok csiszolása által igen tetszetős új típusú díszt adnak a daraboknak (érdemes volna apró dísztárgyak csiszolására felhasználni!). A csíkszentdomokosi oldal felé a fehérmárvány tömbökben szép limonitosodott pirít kristályokat is találtak, amelyeket kezdetben a munkások gépfegyvergolyóknak gondoltak.

A *Nagy hegy* nyugati oldalán a fehérmárványban hatalmas kvarctuskók vannak beágyazva, amelyeket régente, épp úgy, mint a Kárpátok oldalán levő részekben előforduló „békásokat" is az üveggyártáshoz használták fel, míg a székelyföldi „üvegcsürök" működésben voltak.

A Nagy hegy déli oldalán a *Lok pataka* felé eső részen egy kis érdekes sarok rejtőzik a kis fenyves szélén. Itt került elő egy szép gránitos mag (pegmatit), amelynek a felnyomulása okozta a dolomitoknak az elkristályosítását. Az iparban is annyira fontos s nagy szemekben kvarcot, szép tiszta földpátot és fehér csillámot (muszkovitot) tartalmazó gránitban egyes helyeken még fekete turmalinokat is találunk.

Visszatérve a faluba az Olt mellett két kőbánya túrásai látszanak. A közelebbi a *Kisköpestes,* amelynek forráslerakódású fiatal mészkövét már majdnem teljesen kibányászták. Feljebb mellette van a *Nagyköpestes,* amely most is állandó kitermelés alatt áll s anyagából folytonosan égetik a meszet. E forrás lerakódású mészkőben gyakran lehet találni a mai állatok csontjaihoz hasonló maradványokat, bekérgézve a mészkőben.

Ez a rész már *Csíkszentdomokoshoz* tartozik, amely szélesen terül el a Gerécesről lejövő pataknak az Oltba való beömiése által képezett tágulatban. A változatos kőzetanyagú vidék sok mindenben van segítségére a kenyérkereső sűrű lakosságnak. A felkapaszkodó vasúti vonal majdnem teljes hosszában fel van tárva a kőtermelő bányákkal (mészkő). Volt itt diatomaföldre alapított vállalat is, mert a templom fölötti dombban az andezit törmelékei közt ezek a lerakódások is fészkekben előfordulnak.

Szomorú nevezetessége e falunak a *Pásztorbükke* nevű tető, ahol Báthory Endre fejedelmet, aki a havasalföldi Mihály vajdával szemben a csatát *Sellemberknél* elvesztvén, errefelé vette menekülő útját s ekkor itt egy pásztorkunyhóban megpihenvén, álmában ölte meg Kerestély András idevaló székely atyafi. A bíboros főpap megöléséért VIII. Kelemen pápa átokkal sújtotta a községet. Még ma is egy egyszerű fakereszt jelzi a szerencsétlen emléket.

Az Olt mentén itt most *Balánbánya* felé vehetjük az utunkat, amely a rézérceinek a kibányászata kezdetén *Szentdomokoshoz* tartozó telep volt s nem régen alakult át önálló községgé. Fölötte a szép cikk-cakkos hegyormok már a *Nagy Hagymás* mészkő vonulatához tartoznak s igazán jó szemmel hasonlította egy az Alföldről idekerült csodalátó vándor már száz évvel ezelőtt az Alpokhoz s nevezte el *Székely Svájcnak,* amely elnevezésnek a felújítása igazán helyén való. Valóságos alpesi túrákat lehet itt csinálni s főként amióta az *Egyeskő* csúcsa alatt felépítették a turistamenedékházat, azóta semmi nehézséget nem okoz, hogy a valódi hamisítatlan természetet szeretők itt huzamosabban ne tartózkodjanak e csodás szirtvilág bebarangolásához. Közel találjuk itt úgy a kies *Gyimes völgyét,* mint a *Gyilkos tó* remek környékét is. A *Boty* nevű rész felé meg, a betorkoló völgyekben *borvizes* és *kénes* vizekben lehet részünk. Még mindig van a mészszirt világ ritkaságából, a havasi gyopárból bőségesen, nem számítva a többi ritkaságot!

Gyergyószék.

Ha Csík felől a *Geréces* felé kikapaszkodunk, a mély völgy után e magasságban meglep az előttünk kiterülő magasfensík jelleggel biró Gyergyói medence. Ez nyugat felől a vulkánsorból álló Hargitával s keletre meg a Kárpátok őskőzeteiből felépült hegykoszorúval van körül zárva. A Ditrónál levő külsőleg is elkülönülő hegytömeg, a *Piricske* tömzs a régi vulkánikus kőzeteinek egymásba folyó, egymást átjáró különböző fajtáival szinte földtani ritkasággá emelkedett.

Marosfőnél annyira ellaposodik a vidék, hogy szinte magunk felé, azaz délre irányulónak képzeljük a

folyóvizeket. Ritkás nyíres, fenyős ligetek fedik e területet s egész angolpark jellege van a vidéknek. Nem csoda, ha a kedvező fekvésénél fogva nyári üdülőteleppé alakult ez a *Csíkszenttamás* községhez tartozó falurészlet, amely az oláh uralom alatt önálló községgé különült el.

Innen kereshetjük fel a *Marosnak* mind a három forrását. A kanyargós — szokatlan ilyen magas hegyvidéken — Maros mellett, mindenütt tanyaszerű településeket látunk, amelyek mind *Vasláb* községhez tartoznak. Érdekes módon tudta megőrizni ez a gróf Lázárok által idetelepített oláhság nemzeti jellegét. Az ide lejövő *Lok patak* vizének egy mellékágában, a *Súgó* fejében van a tekerőpatakiak nagyszerű barlangja, amely remek környezetével igen alkalmas volna egy havasi üdülőtelep kifejlesztésére, már csak azért is, mert innen érhetők el legkönnyebben az *Olt* és *Maros* igazi forrásai és a Szanduj patakában levő nem régen felfedezett jóízű borvize.

Tekerőpatakkal majdnem összenőtt *Kilyénfalva,* amelynek a mély kútjai közül egy pár szénsavas vizet tartalmaz. Itt folyik le az egyre kanyargó *Visszafolyó* patak, amely után egy kis átfordítással *Tekerő patak* is a nevét nyerte. A szomszédságban van a Gyergyói medence legnagyobb helye, *Gyergyószentmiklós,* a *Békény* hatalmas völgyének a kitorkolásánál, ahová a rengeteg kimosott anyagot lehozta s magas törmelékkúp alakjában lerakta. Ez okozza aztán azt, hogy a város kútjai igen mélyek és nagy szárazság idején a víz árjának a leszállása miatt ki is száradnak.

A nagy fejlődésnek indult város kiinduló pontja — a jól beszervezett idegenforgalma által — a megélénkült kirándulásoknak. Maga a város is sok látnivalót nyújt. A régi róm. kat. temploma alapjait 1498-ban rakták le. Épp így megtekintésre érdemes az örményszertartású katolikusoknak is a temploma, amely 1730-ban épült s védő bástyákkal vették körül a régi töröktatár betörések idején. Belseje, az örmények áldozatkészsége jeléül, értékes művészi festményekkel, szobrokkal van tele. A Fogarassy Mihály püspök alapította zárda leányközépiskolával (illetve tanítónőképzővel) régóta szolgálta már négy osztályával a nőnevelés ügyét. Modern gimnáziumi épülete feltűnő pontja a városnak.

A város fölött emelkedik a *Both vára* s még nem is régen még meg voltak az egykori építményeknek a nyomai. Néprege szerint Hiripné vára volt eredetileg. Gyergyószentmiklós város nemcsak kereskedelmi s ipari központja e vidéknek, hanem kulturális megmozdulásaival is mindig az élen állt s példát mutatott a sok helyen szunnyadozó szellemi élet felfrissítésére.

Északra nem messze van ide a szintén a medence szélén épült *Szárhegy* község, amelynek szép hófehér márványa már régóta híres. A hegy alatt ma is meg vannak az egykori gróf Lázár kastély romfalai, amelyek szerint nagy költséggel és pompával volt az egykor felépítve, hisz sokszor látott fejedelmeket is falai közt vendégül. Itt nevelkedett fel különben Bethlen Gábor is, a későbbi fejedelem. 1748-ban leégett s oly nagy volt a székely nép szeretete a tudós Bethlen Gábor iránt, hogy önként építette fel azt a részt, ahol a fejedelem akkoriban tartózkodott. A Moldva felől betörő tatárcsorda azonban újból felperzselte a szép várkastélyt.

Tovább északra elérjük az egészen városias *Ditró* községet, amelynek katedrálisszerű kéttornyos temploma bármelyik püspöki székhelynek díszére válna. E község határában találjuk a *Piricskei tömzsöt* alkotó szienit nevű roppant változatos követ, amelynek egy részében a *Túszok* patakában olyan félesége fordul elő, amelyben igen szép kékszínű foltok vannak (szodalit nevű ásvány!). Ezt a tömzsöt nevezték aztán el, éppen, az előfordulási helye után ditroitnak. A díszkőnek is szépen beváló kőből emelték Bem apó szobrának is az alapzatát *Marosvásárhelyen.*

Innen a medence peremén visszakanyarodunk a Maros szoros bejáratához, ahol mint jó fakitermelési központ *Várhegy* terül el. A szomszédságában a Borszék felé eső hegyvidéken van szétszórva *Salamás* község, amelynek foltokban előforduló bazaltját alapos kitermelés alá vették az utóbbi évtizedben.

Térjünk át a medence nyugati oldalára. Az ellaposodó s dombokkal tarkázott helyen *Remetét* találjuk, amelynek a neve már több mint 200 év óta ismeretes a szakirodalomban, az itt található kövesült fadarabok miatt. Ezek közt különösen szépek a kövesedéit nyírfáágak. De borvize is bőven van a községnek, éppen a falu központjában is, de a falun felül a Maros mellett palackozásra alkalmas borvízkútja s régen fürdőmedencéje is volt. Itt a Maros vize erősen bugyborékol a felszínre törő nagy gázömlés miatt.

Felfelé erősen mocsaras térség terül el a Maros mellett. A Gyergyószentmiklósról Parajdra vivő út mellett van *Alfalu,* amely állítólag a legrégibb települése a Gyergyói medencének. Közelében van *Csomafalva,* amelynek majdnem minden kútja borvízzel van tele. Épp ilyenforma *Újfalu* is, amelynek a *Marostizese* nevű részén rengeteg borvízforrása van s régente a Maros mellett, annak a jobb partján egy kis szerény hidegfürdő medencéje is volt. Itt is van egy *Visszafolyó patak,* amely a *Délhegy* északi oldalán eredve a falu mellett ömlik belé a Marodba. A *Közúgó* nevű helyen a szűk völgyben szép vízeséseket találunk. Az erdő letárolása után most a hegy belsejéhez nyúlt a munkát kereső kéz. A *Libán* felé vivő jó út mellett a múlt évtizedben egymásra keletkeztek a kockakővágó bányák, amelyek jó kereseti alkalmat adatak a lakosságnak.

A Gyilkos tó.

A Gyilkos tó megszületésének nem rég múlt el a 100. évfordulója. Különösen hangzik, amikor természeti jelenségek esetében évekről s még hozzá jóformán az ember életkorának megfelelő időről beszélünk! Nagyon hozzászoktunk, hogy a természet laboratóriumában lejátszódó eseményeket a geológiában szokásos módon fejezzük ki. Ezért különös a Gyilkos tó születésének századik évfordulójáról beszélni. Érdekesen jegyzi fel ditrói Puskás Ferenc 1882-ben Borszék fürdő történetéről írott munkájában a tó keletkezésének körülményeit.

„Az 1837-ik évi július havának egyik éjszakáján a Főkút forrásának újabb veszélyt hozott (céloz az 1816. évi május 16-iki eltűnésre!). Úgy délután 7 óra tájban ugyanis kelet felől szokatlan tömörségű óriási sötét felhők kezdvén cikkázó villámokkal tornyosulni bérceink fölött és már távolról ijjesztő morajjal közeledvén, csakhamar rendkívül erős záporral sötétítették el a láthatárt, amely az egy percig nem szünetelő villámlások által lön csak folyvást világítva s azokat, mintha világvégét jeleznék, a zápor sűrű suhogása között földetrázkódtató szakadatlan menydörgések és csattogások követték. Meg volt rémülve az ember és állat a borzasztóan neki-

vadult szilaj elemtől, amely villámütés által Gyergyó vidékének több pontján gyúlásokat is okozott és e bőszült vihar egész reggelig űzte rémes játékát.

A felkelő nap aztán a világhírre emelkedni kezdett nagybecsű forrást — a Főkút vizét — iszaptól betemetve és megsemmisülve találta... Ez alkalommal szakadt össze a nagy víztömegtől átázott s gyér talajánál fogva lecsúszott békási két hely is a gyergyószentmiklósi havasokban, mely miatt az ott lefolyó patak földugulván, a „Gyilkostó" képződött belőle, hol ma is a legszebb és legízesebb pisztrángok tenyésznek."

A tó születésének előbbi évszámát később Herbichnek — a Székelyföld földtani kutatójának — egy közleménye tette kétségessé, mert a Hauerrel együtti 1859-ben tett kirándulásuknak 1866-ban megjelent leírásában, úgy látszik, az akkoriban végzett nyomozásuk eredményeként 1838. évet említi! (Ennek a valószínűségét látszik támogatni az a feljegyzett földrengési adat, amely szerint a Keleti Kárpátokban 1838 jan. 23-án és később újból febr. 10-én nagyobb mérvű földrengés volt, ami szintén oka lehetett a völgyet elzáró hegycsúszásnak.)

Herbichék a legnagyobb valószínűség szerint a vidéket jólismerő pásztorok, határőrök (plájások) bemondására támaszkodtak, akik közt akkoriban még sokan élhettek azok közül, akik a tó keletkezésének idején azon a vidéken tartózkodtak s emlékeztek a nagy esetre. De hogy az ilyen szemtanuk bemondására mennyire nem lehet alapítani, annak jellemző példája a szovátai *Medvető* keletkezésének a története. Ugyanis a kb. 1875. évben szintén csúszással keletkezett Medvető előállásának pontos idejét még az 1898. évben hivatalosan kihallgatott „szemtanuk" vallomása alapján sem lehetett igazában megállapítani!

Amint látni fogjuk, a *Gyilkos* keletkezésének ideje összezavarodik a változó nevek használatával is. A közben felgyűlt adatok keverékében először Bielz A. igyekszik, amolyan német alapossággal rendet teremteni, de ez nemhogy sikerült volna, hanem a megelőző évszázad adatainak téves értelmezésével — nem ismervén a környék helyrajzi adatait — még nagyobb zűrzavart csinált.

Annyi bizonyos, hogy az 1700-as évek leíró munkái tavunkat semmi olyan néven nem említik, amiből a maira valamelyes támasztékot kaphatnánk! Pedig elég gyakran jelentek meg éppen ezekben az években Erdélyt ismertető munkák és térképek! Egyedül Benkő József tesz említést Fridvaldszky adatának a Borszéken ma is meglevő „*Dögleszto"* nevű tavára vonatkozóan, amelyet azzal egészít ki, hogy *Moldva felé* hasonló hely van. Ez ugyan lehet az a teljesen eltőzegesedett s így eltűnt tó is, amely a *Piricske* hegytömzs közepén van *(Piricskei tó* napjainkban, a térképek *Ditró-patak-tónak* nevezik!).

Kővári László a Gyilkos tó keletkezése után nemsokára megjelenő munkáiban egyáltalán nem tesz említést az új tóról, pedig a csodálatos részletességgel dolgozó Lenk az 1839-ben megjelent munkájában, ha nem is egyenesen a *Gyilkostó* vagy *Verestó* címszó alatt, de közvetve még is csak szolgáltat útmutatással. *Békáspatak* leírásánál (I. 115.) *Tyikospatak* mellékágáról beszélve megemlíti a *Vereskőpatak* vagy *Kis Havaspatak,* vagy *Vállye, Verestyó* neveket is! Ezt az utóbbi nevet megismételve látjuk a *Veres Kő Patak* vezérszó alatt is (IV. 399.), ahol a mellékágak közt felsorolja a Vállye *Verestyópatak* nevét is!

A magyarnyelvű leírásokban először Benkő Károly említi tavunkat *Verestó* néven. A tó kezdetben ezt a nevet nyerte, a beléje folyó hasonló nevű patak mintájára. Ugyanis déli és nyugati partjain a triászkori vörös színű képződmények málladéka már messziről feltűnik vöröses színeződésével.

A *Gyilkostó* elnevezést először Orbán Balázs használja az Erdélyi Múzeum-Egylet 1864. évi III. ülésének a jegyzőkönyvi kivonata szerint. — „Elnökölt gr. Mikó Imre Önmaga. ... 4. *Báró Orbán Balázs* mutatványokat olvas fel a Székelyföldön tett utazása alkalmával felfedezett régiségek és ritkaságok leírása és ismertetésére szánt nagyobb munkájából, névszerint a Gyilkos taváról, Galath váráról, Várfeléről s Kadicsa váráról érdekes előadását rajzok és fényképek bemutatásával világosítván. Ezek után az ülés eloszlott" (Erd. Múzeum Egyesület Évkönyvei. III. kötet, 132. l.). A tó leírását aztán külön a Hazánk és Külföld c. folyóirat 1865. évfolyamán a 109—112. lapon találjuk meg, itt önálló fejezetben foglalkozik a tóval. Külön mellékleten jelenik meg a 112. lap után a tó legelső képe, amelyet az Orbán Balázs fényképfelvétele atápján Keleti Gusztáv rajzolt le fametszésre alkalmas kivitelben. A művészi metszés a híres Morelli Gusztáv munkája s még mai szemmel nézve is érdekes képe a tónak.

Tehát — mint sok mindennek különben — e csodás, szép ritkaságunknak is első felkutatója és ismertetője valójában a nagy székely tudós, *Orbán Balázs* volt.

Orbán Balázs az addig általánosan ismert Verestó elnevezés helyett a Gyilkos nevet valószínűleg a tó eredetével kapcsolatos népmondák alapján használja. A néphagyomány szerint a télvíz idején a tavon szekerekkel utat rövidítő erdőllök alatt szakadt volna be a tó jege s pusztultak oda mindnyájan mindenestől. Egy másik monda a hegyomlással hozza kapcsolatba a tónak s a nevének is az eredetét. A leomló két hegyfok közti tágas réten egy esztena volt s annak a közelében legeltették a juhokat. A pásztorok a közeledő vihart látva, menekülni akartak, de mind hiába, mert a leomló hegy az esztenát a juhászokkal és juhokkal együtt eltemette.

A második név előtérbe nyomulása valószínűen az előbbi mondák hatására történt, már csak azért is, mert a déli oldalon levő szirtszál, amelynek az alsó részlete lecsúszott, ősrégi idők óta a Gyilkoskő nevet viselte.

A tó térképen való első ábrázolását az Ackner munkájához csatolt térképen látjuk (1855), ha felírás nélkül és nem feltűnően, de mégis felfedezhető módon. Már jobban látszik a Hauertől 1861-ben kiadott színezett geológiai térképen, ahol ugyancsak név nélkül szerepel. A kis átnézetes térképekkel szemben a bécsi katonai földrajzi int. 1880. évben kiadott l:300.000-es mértékű térképen már határozottabban látszik a jelzése, de itt is még mindig név nélkül.

A tóról földtani adatokat először Herbich Ferenc, a Székelyföld geológiájának jó ismerője közöl. Eleinte ő is a Vöröstó elnevezését használja, de az 1878-ban megjelent összefoglaló nagy munkájában azt már a Gyilkostóval cseréli fel. Mindazonáltal a tó mellett felfedezett új ammonites fajt a régi elnevezés szerint keresztelte el Aspidoceras Verestoicum-nak.

Ekkor említi Herbich a tó keletkezési idejére vonatkozóan az 1838-as évet, amelyet ő bizonyára az ottani vadász, pásztor emberektől hallhatott. Hogy az emberek esetleg nem emlékeztek egész pontosan a le-

suvadás idejére, az nem is csoda. Az akkoriban alig megközelíthető hely kiesett jóformán még a vadászgató emberek útjából is. Mivel a hegycsúszás semmiféle különösebb, nagyobb érdeket nem sértett, érthetően nem jutott hatósági vizsgálatok kezeügyébe sem. A ritkán arrafelé járók abban az időben, a kezdet-kezdetén azt tapasztalták, hogy a feldugulás miatt, szinte észrevétlen lassúsággal, a *Békás* patak vize kezd felgyűlni, s valószínűen a felgyűlő víz csak a következő évben érte el a kifolyás magasságát, amikorra már kialakulhatott tekintélyes víztükre is. Hogy még így is nehezen lehetett tószerűségét észrevenni, azt könnyen megérthetjük, ha elképzeljük, hogy a tó szintjéből sűrűn állottak ki az elárasztott óriási fenyőfák csúcsai, amelyek lekopasztott csonkjai manapság is elég sűrűn meredeznek ki a víztükörből.

A Gyilkos tónak közel egy évszázadnyi időt kellett lepergetnie az életéből, amíg a mai hírét elérhette. Még az évszázad elején is hatalmas turistateljesítménynek számított az idejutás. Ma már egészen más a helyzet. A *Keleti Kárpátok* szép ékessége bekerült — ahogy mondani szokták — a turisták országújába. Az idejutás könnyű, hiszen a *gyergyószentmiklósi* vasútállomásról naponta indul társasgépkocsi a tóhoz. A *Békási* szorosson kiépített gépkocsiét pompás svájci tájat varázsol szemünk elé s a Gyergyói medencéből keletnek haladva át a moldvai részig — igen szerencsés módon — valósággal a Keleti Kárpátok jellemző geológiai szelvényét látjuk magunk előtt.

Gyergyószentmiklósnál a *Hargita* és a *Keleti Kárpátok* közé szorult medence keleti szélének a közepén vagyunk, ahonnan tágasan kinyílt szögben látjuk magunk előtt a nyugati láthatáron húzódó Hargita vulkánikus vonalát. Alatta, a medence szélén a lehordott törmelékkúpok dombsora s a *Maros* lépcsős terrassai húzódnak. Középen a sötétzöld turfás réteken kanyarog a meanderszerű vonalat leíró Maros csillogó kígyója.

Hátat fordítva ennek a képnek belépünk a *Békény* patak torkába, ahol már az őskőzetek sziklái bújnak mindenütt ki az útbevágódások oldalából. A Kárpátok belső kristályospala övezetében vagyunk, ahol ezen a részen a zöldes csillámpalák s a közbe települt fehér kvarcerek láthatók mindenütt. Ugyan egy-egy helyen e környezetben idegennek látszó tömeges kőzettömbök is láthatók! Ezek az északra levő *Piricske* hegytömzs szienites csúcsától gurultak le. A Békény alól hatalmas kanyarodókkal kezdünk kikapaszkódni a *Pongrác-tetőre (Orbán Balázs* még *Vereskő feje* néven említi!). Innen, az 1257 m magas nyeregről nagyszerű kilátás nyílik nyugatra visszafelé tekintve az Erdélyi medencére és keletre fordulva magunk előtt látjuk a Keleti Kárpátok vonulatának alpesi jellegű szirtes vidékét. Éppen ezelőtt 100 évvel nevezte el e kép láttára elragadtatással egy alföldi atyánkfia *Székely Svájcnak.* (Társalkodó. Pest, 1841. 183 lap.) Meglepő is a másodkori mészszirtek csipkés függönye, amint vakító fehérségben — néhol vöröses árnyalattal — a kristályos palaalapot szegélyezi. Mint boncasztalon úgy tárul fel előttünk e pompás kilátópontról a belső kárpáti övezet minden szépsége.

A málladékkal vörösre festett talaj már jó előre figyelmeztet, hogy közeledünk a régiektől, éppen ezért „v ö r ö s”-nek nevezett tóhoz. A Veres/cö-patak és *Likaspatak* összefolyásánál tényleg elénk tárul a tiszta svájci képet mutató táj. Az előtér zöldkeretes tükrében ott látjuk a *Kis Cohárd* sziklafalát s fölötte a szimetrikus, valódi társát. Csodálatos színpadi elrendezés ez, a háttér pazar sziklakulisszájával. Az előtér egykori víztükre ma száraz, gyepes átkelőhely gyalogosok és szekerek számára, mert a hirtelen déli irányba forduló út a *Gyilkos patakkal* egyesült *Hagymáspatak* völgyébe vág át, s *egy* hatalmas szerpentinnel távolodik el a mai víztükörtől, követve a tó egykori, eddig felérő partját. Körülbelül éppen a kanyarulatban levő nagy kőhíd jelezte a tó régi felső végét, mert a nyomok arra mutatnak, hogy kezdetben még a hídon felül is terjedhetett mintegy 100 méterrel!

A tó medencéjének pontos felméréséről nem tudunk. Ugyan H e r b i c h már 1859-ben megkísérelte a mérést, de amint ő maga bevallja a tó környezetének ősi elavultságában az sehogy sem sikerült, mert egyes részletei teljesen hozzáférhetetlenek voltak. Igy aztán a 750 öl hosszúságot és 120 öl szélességet hozzávetőlegesnek veszi! Ezen az átlagos alapon — melléköblöcskéket bele nem számítva — a felszín nagyságára 56 kat. holdat hoz ki. A mélységet az elöntött fák magasságából ítéli 25—30 ölre! Feltűnik neki már akkor, hogy a tó szintje az eredeti állapotokhoz képest s ü l l y e d t ! Az eltelt 30 év elég volt arra, hogy az elzáró gát befűrészelésével mintegy 6—8 lábbal leszálljon a víz szintje s így területe jelentősen kisebbre zsugorodik össze! Érdekes megemlítenünk Herbichnek azt a jellemző megfigyelését, hogy a csúszás után olyan sok időre is talált a Gyilkos tó lábánál mozgásban levő részleteket, úgyhogy a részletes vizsgálataikor ezeket a helyeket, mint veszélyes pontokat, óvatosan elkerülte! A jelenlegi megfigyelések is megerősíthetik *Herbich* adatait, mert a források vizeivel való nem törődés miatt állandóan m o z g ó r é s z l e t e k vannak most is s e tényt nem volna szabad szem elől téveszteni a villaápítkezések helyének megválasztásakor sem.

Orbán Balázs a tó hosszúságát 700 lépésre becsüli s valószínűen ezt az adatot számította át H a n k ó V i l m o s , amikor leírásában 600 m hosszú, keskeny s néhol 200 m-re kiszélesedő víztükörről beszél.

Általában az alakját T betűhöz hasonlítják. Inkább L-nek vagy még találóbban hosszúszárú c s i z m a - a l a k ú n a k lehetne tartani, amelynek a szárát a *Vereskö*-patak irányában való hosszú kiterjedése, míg a csizma fejét a Cohard-patak felé való beöblösödése adja ki. Ezt az alakot mutatja a katonai térkép rajza is, amely után számítva a tó hosszúsága 1300 m s a Cohárd-patak felé menő ága 650 m. Ha azonban a mai tényleges állapotot nézzük, akkor bizony a tó valódi tükrét a Vereskő-patak beömlésén alul kell számítanunk s akkor csak kb. 1050 m hosszúság marad meg!

A tengerszint feletti magasságra vonatkozóan B i e l z A. közli az első pontos mérésadatokat az 1874. évről. A *Vöröstó 995 m,* a Gyilkoskő 1412 m, Csuhard (Cohárd) 1504 m-rel szerepelnek.

Régen, amíg a tó és környéke az eredeti, ősi vadságban élt, nehezen lehetett egységes áttekintő képet kapni az egészről, a tó közeléből. Csak ha a közeli sziklacsúcsokra mászott fel valaki, akkor látta maga előtt a csodás panorámát. Ma már a kiépített pompás gépkocsiúton, amint a *Vereskőpatakán* beérünk a tóhoz, egyszerre elénk tárul a régen őserdők közé rejtett tájkép a csillogó tótükörrel. A déli oldalon levágott erdők nagyobb kilátást engedtek s az itt kanyargó út mindenütt követi a tó hullámzó partvonalát. Itt mindjárt az első villák után meg is érkeztünk a katasztrófa egykori színhelyéhez, a Gyilkoskő lábánál levő csúszáshoz, amely felduzzasztottá a *Nagybékás-patak* vizét. A természetes

gátról látjuk a tó mindkét ágát, a *Hagymáspatak* felé felmenő nagy víztükröt, de előttünk van a *Nagycohárd*-patak rövidebb és haragoszöldben, sötétebb árnyalatot mutató öble is. Máshol milliós befektetésekkel csinálnak alkalmas helyeken hatalmas vízduzzasztó gátakat, amit a Székelyföldnek itt, a nagy természet játszi kedvében ingyen odaajándékozott! A villamos erő kitermelésére még csak elképzelni sem lehet alkalmasabb helyet, mint ezt a hatalmas víztömeget, amelynek a levezetésével rövid útszakaszon szokatlan nagy esést lehet biztosítani. A Gondviselés a maga részéről a nagyobb munkát elvégezte s bizony nagy emberi gyengeség, hanyagság kell ahhoz, hogy oly sok időn keresztül ott maradjon a felraktározott erő kihasználatlanul. Vagy talán arra várnak az illetékesek, hogy a megfelelő villamosáramfejlesztő gépeket is majd a természet fogja ingyen házhoz szállítani?

Elsőízben, még a háború előtt, az Erdélyi Rézművek Rt. kapott engedélyt a kivitelre. A számítások szerint a felhalmozódott víz tömegének fokozására a kiömlésnél levő természetes gát megerősítésével egyidejűleg, annak magasságát 7 m-rel emelték volna s így 3,700.000 m^3 vizet lehetett volna raktározni. A nagy magasságkülönbség 8500 lóerő fejlesztésére lett volna alkalmas.

A Gyilkoskő sarkának a beomlása nemcsak a tó vizének a felduzzasztása szempontjából vált nevezetessé, hanem a felszínre hozott gazdag kövületelőfordulások miatt is. A vastag törmeléklejtő darabjaiban és fent a szálban álló rétegekben is rengeteg csavart csigaformájú ammonites faj került elő, amelyek közt néha nagy levesestányér terjedelműek is találhatók. A nemek változatos tömegét rengeteg faj és példányszámban előforduló ammonitesek bővítik fel, amelyek közt sok olyan újonnan felfedezett faj van, amelynek helyi jelentőségű nevet adott Herbich Ferenc, a felkutatójuk: Aspidoceras *Verestóicum,* Perisphinctes *Siculum,* Phylloceras Békasense.

De akkoriban élt kiválóságokról is nevezett el új fajokat: Oppelia *Kochi,* Oppelia *Hantkeni*, Oppelia *Mikói,* Aspidoceras *Deáki.*

A Gyilkoskő lábánál vezet át az út egy kis nyergen keresztül a *Kis Békás* patak völgyébe. Ennek a kezdeténél egy kis folton a vulkáni diabaz kerül a felszínre egy szerpentines sarokkal együtt. Ez az előfordulás is mutatja az erdélyi mészszirteknél megismétlődő jelenségeket, az egykori vulkánikus kőzetekre korállszirtek képződésének módját.

Innentől kezdve a Békás szurdok bejáratáig valószínűen liaszkori szürke homokkőrétegek következnek, amelyekre a szoros északi oldalán telepedik rá a két *Cohárd* hatalmas tithon mészkőszirtje. *Orbán Balázs* e különösen hangzó névnek az eredetét a következőképen magyarázza. Német geológusok kopogtatták a szikla oldalát a gyakorlati kihasználás szempontjából, azonban igen keménynek találták. (Zu hart!) A kalapácsolgatás közben a foguk közt gyakran kiszaladó elégedetlenségük ragadt meg a pakkothordó székely atyafi fülében s ő azt a hely nevének tulajdonította, mert észrevette, hogy a térképpel itt járogató urak minden, helynek tudják a nevét.

A *Cohárd* különben ütköző pontja annak a hatalmas hosszanti törésvonalnak, amelynek irányát a Gyilkostó és Hagymás patak tengelye adja ki. Erre harántan álló mellék-törésvonalakat jeleznek a Likas és Nagycohárd patakok völgyei és a valamennyi közt legszebb *Békás szurdok* völgye is.

Az erdőtakaró uralkodó jellegét a lucfenyő adja meg. Azonban a naposabb helyeken a bükk is szerephez jut, a kevert lombos erdő alakjában. Feltűnő az erdei fenyő (Pinus silvestris) foltonkénti előfordulása, ahol szépen virít a ritka Iris ruthenica. A lapos mészkőtetők bozótját a boróka (borsika) különböző fajtái alkotják. (Juniperus communis nan — intermedi, — sabina.) A nehezebben járható sziklarészletekben régen igen gyakori volt a ritka és igen drága tiszafa is. Ezeknek legnagyobb részét még 1890—1900-as években termelték ki s raktározták fel a gyergyószentmiklósi vasúti állomáson levő faraktárban, amelyről akkoriban teljesen megfeledkeztek. Most nem régen a telep feloszlatásával az általános kiürítés hozta napvilágra az értékes maradványt, amelyből egy élelmes székely atyafi szépen faragott dísztárgyakat csinál és hoz forgalomba, mint székelyföldi különlegességeket.

Aránylag a legkevesebbet a vidék állatvilágáról tudunk, pedig sok érdekes ritkaságra lehet kilátása egy részletes kutatásnak, amint azt Hermann Ottó egy 1871-iki rövidebb lélegzetű kirándulásának leközlésével bebizonyította. Tisztán csak a sáskafajokkal foglalkozva egy pár új fajjal gyarapította a tudományt *(Thanmotrizon Friwaldszky, Mikói,* a *transsylvanicus* és *austriacus* mellett! A napos, toronymagas sziklafalaknak valóságos díszmadara a szép hajnalmadár (Tichodrona muraria).

Maga a tó vize is, az itteni elszigetelt helyén, értékes biológiai tanulmányokra volna alkalmas. Annál jobban ismert a tó pisztrángban való gazdasága. Kétféle pisztráng él itt. Az egyik a tulajdonképeni tavi pisztráng (Salmo lacustris), amely itt a mély vízben elbújva hosszabb ideig elél s így szokatlan nagyságot érhet el. Fogtak már 85 cm hosszú és 7—8 kg-ot megközelítő példányokat is. Ezzel az élénk pettyes fajtával együtt él a patakokból bevándorló sebes pisztráng is (Trutto fario). A halászat ősi módját festői módon írja le Hermann Ottó a magyar halászatról szóló nagy munkájában.

A Gyilkos tó és környéke a pazar látnivalók sokaságával ma már kedvenc kirándulóhelye a Székelyföldnek s kedvező magaslati fekvése, igazi fenyves, pormentes levegője miatt az utóbbi időben, mint éghajlati gyógyhely is jelentőssé vált. Emellett a sportolóknak valóságos paradicsom! Nincs az évnek olyan szaka, amelyre sportolási alkalom ne adódna. A nyári fürdő, úszó szórakozás, üdülés után, fagy beálltával a tó hatalmas jégtükre ideális hely a hosszantartó téli idény miatt korcsolyaversenyek rendezésére. A síelésnek, szánkózásnak is megvannak az alkalmas helyei e vidéken. A horgászat és vadászat hívei is jó központra találnak a tó mellett kialakult üdülőtelepen. (Az Európában már ritka királyi vad, a medve is előfordul itt, a többi vadászritkaságok között!)

A Gyilkostól multjának a vázolása után foglalkoznunk kell a jövőjével is! A hegyvidéki tavaknak élete és elmúlása eléggé ismeretes az alpesi példák után! Születnek egyik napról a másikra sokszor váratlanul, de viszont szépen észrevétlen tűnnek el, ha az ember nem avatkozik bele a természet munkájába. E megfigyelt földjelenség alól nem kivétel a szép Gyilkos tavunk sem, hisz még a divatba jövése előtt jóval vannak rögzített adataink a visszaszoruló víztükörre vonatkozóan. A történelmi adataink azt sejtetik, hogy az 1837-ben keletkezett tó előtt már volt egy másik eltőzegesedett elődje is, amelynek a kiszáradását a behordott törmelékanyag is elősegített.

A mai tónak a felíöltődését különösen az emberi meggondolatlanság is elősegítette, mert amikor a tó szélén az 1900-as évek elején fűrészgyár volt, a szűk helyen — más megoldás hiányában — a rengeteg fűrészkorpát és fahulladékot, mind a Vereskö-patak torka körül dobálták be a tóba. Ezért történhetett meg, hogy a tónak innen felmenő ága azóta, e rövid idő alatt mintegy 300 m hosszúságban veszített a víztükörből! Még szerencse, hogy idejében erősítették meg az elzáró gátnak laza anyagát, mert a lassú befürészelése a kifolyó víz által, még gyorsabban s feltűnőbb módon szállította volna le a víz szintjét!

E pár megfigyelési adat öntudatos intézkedésre kell rábírja a tó sorsának intézőit, hisz a megindult befektetések miatt most már sok érdekeltség kapcsolódik a tó környékéhez, akiknek fontos érdeke, hogy a tó legalább a mai körülményei közt állandósulhasson, márcsak azért is, mert a természet e csodás adománya nemcsak mint természeti ritkaság nagyfontosságú, hanem egyben a felgyűlt víztömeg kihasználásra váró hatalmas erőforrást is képvisel, amely valóságos kincset jelent a környék gazdasági fejlődésének az érdekében.

Tölgyes.

Csíkmegyének ez az egykor a világtól is félreeső sarka manapság jó közlekedő utakkal van bekapcsolva minden irányban. *Ditróból* a *Sárosputna* tetőn keresztül jó autóúton juthatunk ide el. *Várhegyről* pedig a fatermelő cég kis vasútja a vízválasztón átmászva szépen átmegy a tölgyesi oldalra is. A kopár dombokon emelkedő út Ditrótól nem messze érdekesen mutatja a régi vulkáni kőzetekkel (szienit) erekben átjárt hely földtani szerkezetét. Sőt a tetőn már a Hargitából ide átdobált andezit törmelék sziklái is feltünedeznek, mint legtávolabbi pontok az egykori vulkánikus tűzhelytől. Amint *Tölgyes* falu felé beereszkedünk, a szétszórt házak mutatják jól az egykor megindult szétszórt települést. Ez az oka, hogy óriási területen van elhintve az egész község s amennyi patak, annyi falurész van, a legtöbb az ott megtelepedett családról elnevezve. Amint kiérünk a *Kisbeszterce* völgyébe, a kinyilt kilátás egész alpesi képpé tágul ki. A háttérben a láthatár szélén emelkedik ki már a határon túlfekvő *Csalhó* kopár sziklás csúcsa. Előtte, egy hegyes mészkőcsúcs látszik, a *Hegyes* s vele szemben a *Vereskő,* amelynek egy része védett terület: mint az *Astragalus Römeri* egyetlen lelőhelye. Ezt az érdekes pillangós növényt nem régen fedezték fel. A szikla alatt van a határ s innen nyílik északra egy völgy, amelyben az *Attila gyógyforrást* palackozták s hozták forgalomba. Különben egyik igen érdekes nevezetessége a területnek, hogy alig van olyan völgye, ahol 1 vagy 2 borvíz forrása ne volna.

A *Holló* nevű résznél ezüstöt tartalmazó ólomérc előfordulások vannak, amelyeket már több mint 100 év óta ismernek, de komoly kitermelő munka még nem indult a hasznosításukra. A főként kristályos palából álló hegységnek ilyen érces előjövetelei az ú. n. Singeroasain kívül egyebütt is vannak *(Száraz völgyben).*

A *Kisbeszterce* völgyén fel és a *Bukovina* felé eső túlsó völgyekbe edzett turistáknak való kitűnő kirándulási alkalom van. Aki tisztán csak a természet szépségeit szereti, itt e csodás völgyekben mindent megkap, amit a természet nyujthat s amit az ember még nem tudott elrontani. S ami csodálatos, errefelé is tele van a vidék eddig még alig ismert üdítő borvízforrásokkal.

A Kisbesztercén lefelé haladva a *tölgyesi vámon* át *Moldvába* léphetünk át, ahol tovább *Fiatra* nevű városig nagyszerű autóút vezet s a látványosságoknak egy egész sorát kapjuk fáradságunk jutalmául.

A Maros és Olt eredete.

E két ikerfolyó eredetére vonatkozó földrajzi ismereteink tulajdonkép a népi mondákból ismert adatokat rögzítették meg. A Tarkő mondája majdnem mindenik olvasókönyvben benne van s hiába emlegetik a- földrajzi könyvek a Nagyhagymás hegységet, mindenki inkább a Tarkő adatot tartotta meg magának. Ha a régi földrajzi leírásokban keresünk adatokat az eredetre vonatkozóan, akkor egy egész sereg egymásnak ellentmondó dologgal ismerkedünk meg. Ezeket összehasonlítva kitűnik, hogy mindenki mond valami részletigazságot s a való, amint szokott lenni, a középen van, vagyis azt valamennyi összevetéséből tudnók megállapitani.

Dózsa Dánielnek egy költői feldolgozása (1853) a következőkép emlékezik meg a két folyó eredetéről.

Tarkő királynőnek a Fekete tengerrel kötött szerelmi viszonyából két leánya lett, Olt és Maros. A felserdült gyermekek látván anyjuk bánatát — el lévén szakítva apjuktól — elhatározták, hogy útra kelnek és felkeresik.

Az Olt ifjú gondatlan hevében
Törni kezdte völgyön, bérceken át:
Maros pedig kerülve, sík téren,
Vélte sokkal biztosabbnak útját...

Legelső földrajzi adatot az eredetről Lakatos István, a Székelyföld első földrajzi írója adta (1700 évek előtt már!) a kéziratos latin, leírásában. Eszerint az Olt és Maros a Csíki havasokban egy vízválasztó két oldalán ered. A térképen e helyre a Tarkő nevet írta be; pedig a valóságban ez a szikla meglehetős távol van innen. Igy a szöveg helyes, de a térképi ábrázolás a helytelen bejegyzés miatt nem felel meg a leírásnak.

Ha az összes megjelent leírásokat összevetjük, az tűnik ki, hogy a turista szempontból is érdekes forrásvidéknek a felkeresésére nem gondolt senki sem. Ennek okát pedig e vidék igen félreeső természetének tudhatjuk be. Ugyan, ma már a csíki vasút *marosfői* állomásáról egy pompás kirándulásban könnyen elérhetjük. A Maros eredetével végezhetünk a legkönnyebben, mert Vasláb községen felül az országút mellett van egy igen bővizű forrás, amelyet a járművekkel közlekedőknek mint legkényelmesebben elérhető Marosforrást mutatnak be, hogy emlékül elmondhassák, hogy ittak a Maros forrásából. Akik vonattal jönnek, azoknak visszamenni igen nehéz s idővesztegető volna s ezért ezeknek a számára a régi Gerécesen keresztül menő országútól pár lépésre, a völgyecskében levő forrást mutatják meg.

Aki a fáradságot nem sajnálja, az felkeresheti a tényleges, az igazi forrást a *Feketerez* csúcsához közel. Ugyan a belőle kifolyó patakot *Meszes* vagy *Tikmony* pataknak nevezik, de a forrás környéke *Marosbükk* nevet viseli.

Az *Olt eredetének* a felkeresése már körülményesebb. Ha innen akarunk tovább menni a *Maros* forrásának a megtekintése után, akkor a csúcsra kimászva, a túlsó oldalon a *Kis Olt* forrását érhetjük el. E két forrás összehasonlítása adta az alkalmat az ikerfolyó elnevezésre. (A térképen ez a patakág *Lok patak* néven van feltüntetve, tévesen). Az igazi Olt forráshoz egy

hosszabb gerincvándorlással juthatunk el. A *Siposkó* csúcsának az oldalán elésirülve folytonosan északra tartva elérünk egy ellaposodó nyakhoz, amelyet *Kovács Péternek* neveznek (az itt tanyátverő állandó lakos neve után!). A kristályos paláknak itt kibújó rétegei hatalmas vízbőségű forrást hoznak a felszínre. Az előtér teljesen el van mocsarasodva úgy, hogy a tulajdonképpeni kiömlési helyet nehezen lehet a zsombékos helyen felfedezni. Az innen lefolyó árok vize több patakkal egyesülve nyeri csak az *Ott* nevet. Éppen az Olt mély völgye választja el eredési helyét a gyakran emlegetett *Tarkó* hatalmas mészszikla vonulatától, amely e hellyel szemben a forrástól keletre fekszik.

Az Olt eredetétől nem messze van a *Pongrác tető,* ahol az autóút vezet *Gyergyószentmiklósról* a *Gyilkostóhoz.* Ha pedig leereszkedünk a völgybe, mindenütt az Olt folyását követve: elérkezünk *Balánbányára,* a már régóta ismert rézbánya telepre, amely az anyaközségtől, Csíkszentdomokostól elszakadva, ma már mint önálló község szerepel. E bányahelynek a története igazán pontosan jelzi a réznek világforgalmi jelentőségét. A háborús idők állandóan felvirágoztatták, mig a békés, csendes évek dekonjunktúrája az üzemek ellanyhulását, vagy egyenesen a munkálatok beszüntetését jelentette. Ez részben érthető is volt, mert az idegen földrészekben termelt réznek Európába való szállítása mindig olcsóbba került a hajók által, mint a balánbányai termelésnek a kiszállítása a világpiacra.

A bányaművek fenntartására azonban állandóan nagy gondot fordítotfak, hiszen kilométerre menő tárnák ágaznak szét a hegy belsejében. A kristályos palákban levő kvarcos telérek gazdag kalkopirites rézércet, de ezen kívül piritet és galenitet (ólomérc) is tartalmaznak. Régente még a bányából kifolyó természetes rézgálicból is nyertek színrezet a tavakban felfogott vizbe beledobált vasdarabok által, amelyekre kicsapódott a vörös réz.

Balánbánya egy kis beszervezéssel mint idegenforgalmi központ is megélne, hisz a *Székely Svájc* remek sziklás vidékének központjában fekszik s úgy a Gyilkostó felé, mint Gyimesbe is pazar kirándulási alkalmak vannak.

Borszék, Bélbor és a Kelemen havasok.

A maroshévízi vasúti állomásról ma már könnyen elérhetjük a sokáig a rengetegben elrejtett, de már világhírű fürdőt, *Borszéket.* A tágas völgyből a *Szék* patakánál térünk el keleti irányban s itt hatalmas szerpentinekkel kapaszkodunk ki a vízválasztóra. Közben minden fordulatnál más és más panoráma tárul elénk. Az 1112 m magas hágóról már hamar belejtünk Alsóborszék községbe. Itt, az elzárt különös helyzetű medencében egy helyi érdeket kielégítő barnaszéntelep van, amelyet a borviz palackozással járó nagy üvegfogyasztás állított be a kitermeléssel való értékesítésbe. Régente még nehezebb volt a rossz utakon — amelyek a mai erdei vadhelyekhez hasonlíthattak — ide borvizes üvegeket szállítani. Mivel helyben jóminőségű kvarchomok, mészkő is volt, no aztán régente az elhagyatott erdők faanyagát hamuzsír főzéssel értékesítették, így az üveghez szükséges harmadik rész is olcsón állott a rendelkezésre. Ezeket összevetve az olcsó fűtőanyaggal, a barnaszénnel s a szállítási költségekkel, amely a távoli üveggyártól való fuvarozásai jár, érthető, hogy ezelőtt több mint száz évvel megvalósították az üveggyár felmerült tervét. Sajnos, hogy az utóbbi években az üveggyártást beszüntették, pedig most is nagy szükség volna arra.

A fürdőtelep maga fent az ú. n. *Kerekszéken* fekszik, ott, ahol a rengeteg sok forrás meszes szénsavas vizét szinte patak módjára önti a felszínre. Érthető, hogy az évmilliók alatt a felszínre hozott mész lerakódva, óriási nagy dombot épített fel, amelybe a belehullott növényi és állati maradványok is bekérgeződtek s megkövesedtek. A Kerekszék alatti kőbányában, a Tölgyes felé levivő út mellett, a kitermelt darabokban sokszor lehet találni nem csak bekérgezett csigákat, növényi levéllenyomatokat, hanem még nagyobb gerinces állatok csontjait is, köztük a bölény koponyáját és más csontmaradványait.

Ha innen a szomszédos árok mentén kapaszkodunk fe| a fürdőhöz, útba ejthetjük a *Jégbarlangot,* amely a lyukacsos szellős mésztufába van bemélyítve. Lent még borvízforrást hagyunk el (erősen rádiumos!) s amint kiérnük a laposabb helyre, egy sáros, iszapos pocsolyánál megtaláljuk az ú. n. ősforrást, amelyet a nép ma is *„Döglesztő"-nek* nevez, mert régente — amelyről több rríint 150 éves irodalmi adatok is megemlékeznek — itt egy kisebb fajta tó volt, amely fölött a madarak ha elrepültek, a kiömlő széndioksziid gáztól elszédülve hullottak le s pusztultak bele a tóba. Itt épült a legelső primitív fürdő is az 1700-as évek közepén, amikor a határőrvidék katonái őrséget tartottak.

Amint az *Ősforrástól* befelé a fürdőtelep felé tartunk a fenyvesek közt, először a *Kossuth-kúthoz* érünk. Ezt régente palackozták is! Innen már egy pár lépés s ott vagyunk a telep közepén, a Főkút melletti szép parkban. Egymás után sorakozik itt fel a sok szebbnélszebb villa, s ez egészen villaváros jelleget ad a fürdőnek. A fürdőtelep itteni közepes magassága 880 m, de egyes részletei az 1000 m-t is elérik s így teljesen szubalpin jellege van. Ezt a hitünket megerősíti a teljesen csak fenyőből álló, körülvevő erdő is. Alig van a telepnek egy részlete, amelynek a közelében borvíz-forrás ne volna, mindezekből ma csak a Főkút vizét palackozzák. A kitűnő kezelés lehetővé tette, hogy már több mint egy évszázaddal ezelőtt világhírre emelkedjék. A régi világban a gyékénykóboros gyergyói; szekerek egész Bécsig eljutottak a borszéki vízzel

Az ivókúrán kívül értékes gyógytényezői a fürdőnek a havasi klima s a fürdővizei. Ezeket részben hidegfürdő medencében *(Sáros* és az eltűnt, igen hidegvizű *Lobogó!)* és a modern berendezésű melegített kádfürdők alakjában használják a vendégek. A Főkúttól nem messze van a Hármasliget nevű tőzeges hely, mintegy 20 hold területen, ahol az ásványvizekkel átitatott mocsárban valósággal felhalmozódtak a reumatikus betegségek gyógyítására alkalmas iszapok. Több mint 70 éve használják az innen kitermelt anyagot gyógylápfürdők készítésére. E kis mocsaras park különben azért is nevezetes, mert a törpenyirfának (Betula humilis) egy pár példánya, mint nagy ritkaság itt még előfordul s törvényesen védett természeti emlék gyanánt van számontartva.

Ha a mostani magas kultúrájú fürdőt látjuk: szinte önkéntelenül is eszünkbe kell jusson a 200 évre visszamenő biztosan ismert története. Mint minden székelyföldi gyógyvíznek, úgy ennek is először az itt barangoló pásztorok voltak az ismerői, akik a bölény, medve és szarvas vadászatra ide elrontató előkelőségeket figyelmeztették a jóízű vizekre. A szárhegyi gróf Lázár családnak a tagjai s vendégei látogatták gyakran e helyeket s tanyá-

jukat a jóízű vizek mellé ütötték fel. A székely határőrség felállításával már katonai telep is lett e helyen s így állandó épületeket emeltek, sőt már kápolna is szükségessé vált.

A vidéki nemesség kezdte divatba hozni s kitűnő nyári találkozó hely lett Borszékből. Az 1700-as évek közepétől kezdve már kezdik palackozni is a vizet s ekkor figyel fel a bécsi *Zimmethausen* ügynök, aki *Eisner* üveggyárossal ellátogat ide s 1804-ben bérbe veszi s üveggyárat állítva fel, megkezdődik a víz hírneve külföldön is. Tutajokon szállítják le a *Kisbesztercén Moldva* felé s lóháton *Ditróra,* addig, amíg szekérre rakhatták.

Igy emelkedett Borszék híre a palackozott vize és a gyógyfürdője útján. Csodálatos volt az emberek ragaszkodása a régi világban ehhez a fürdőhöz, amelyhez igazán viszontagságos úton lehetett eljutni s nagy elhatározás kellett ahhoz, hogy valaki az ökrös szekerekkel, rossz erdei utakon eljöjjön ide nyaralni. Először Ditró felé a *Közrezen* építették ki a kocsival, szekérrel valamennyire járható utat, majd a vasútépítés inkább a rövidebb útú *Maroshéviz* felé terelte át a forgalmat.

Ha a fürdőről a *Bükkhavasa* felé sétálunk ki, felfelé haladva, érdekes módon elmarad a fenyő s a tetőn, mint a neve is elárulja a bükkfa lép a helyébe. Ebben az irányban tovább lépegetve a *Nádas* patak lapos völgyét átszelve, most már mind kristályos pala területen át, a szép havasi medencében fekvő *Bélbor* községbe érünk el. E lapos medencét is valamikor egy fiatal s elmocsarasodó tó töltötte ki (mint a Nádas patakot is!) s ennek a maradványaként keletkezett az itt felfedezett fiatalkorú barnaszén telep.

E község határa is tele van borvizekkel, amelyek hasonló tulaj donságúak a borszékiekkel, hisz ugyanolyan földtani körülmények közt jönnek a felszínre. A falu nyugati szélén itt is megtaláljuk a dolomitos, könnyen porló sziklákat, amelyből feloldva hozza a felszínre a rengeteg sok meszet. Itt is van egy hatalmas mésztufa lerakódás. A környéknek a mellékvölgyei, kifelé a bukovinai részek felé is, tele vannak borvizekkel.

Bélbor nagyszerű jó kirándulási központ a *Kelemen havasok* felé is. Innen szinte észrevétlenül emelkedve juthatunk fel az egykori kráter szélére, amelynek csipkés szélei szép gerincvándorlásra nyújtanak alkalmat. Kiérve 2000 m magasság felé, lassanként elmaradnak a fenyőerdők is és nagy lapos fensíkszerű egykori lávafolyásokon érjük el a törpe fenyő veszedelmes sűrűségét. Nehéz itt járható ösvényt kapni, mert a marhacsapások sokszor bevezetnek egy olyan zsákutcába, ahonnan visszatalálni nagyon nehéz. Emellett kiemelkedő, tájékoztató pontot itt sem sziklacsúcs, sem pedig valami kiálló fenyőszál alakjában nem kapunk s így kínos vergődés vár az ide betévedőre.

Ha sikerült a perem szélére kiérnünk, igazán felséges látványban van részünk. Észak felé mint egy tölcsér tátong előttünk a veszedelmesen meredek sziklafalaival a kráter belseje. A csipkés orom nyugaton, egy kiugró csúccsal van díszítve. Ez a *Pietros* 2102 m gúlája. Ha erre felé tartunk, a *Rekettyés csúcs* alatt a déli oldalon egy kis tó csillog a szemeink előtt, amely az egykori glecser maradványa, a letúrt törmelékből áll a gátja. Végmoréna dugta fel itt a vizet. E völgyben lejebb a fehérré mállott sziklák után hatalmas nagy kvarctömbök hevernek szerteszét s itt letárolt erdőszélén egy bővizű forrás alakjában kénhidrogénes, záptojásszagú gyógyvíz tör a felszínre. A kénnek az eredetét tulajdonkép e forrással egy szintben az északi oldalon kell keresnünk, ahol a régi világban a terméskent tényleg bányászták is. Ha oda ereszkedünk le, nagy nehézséget okoz a gleccserek által meredekre vágott katlanfal s lent a jórészt már eltűnt, de eltőzegesedett gleccsertó maradványok s az azokat körülvevő havasi, vagy henyefenyő (Pinus Pumilio) bokrainak szövedéke.

Mint nagy ritkaság — itt már lent — az igen értékes cirbolya vagy mandulafenyő szép szálfáit látjuk kiemelkedni. Jobbra-balra kutatási nyomok, bányából kihányt törmelékek látszanak s ezek közt a sárgás, zöldes kövek tele vannak itatódva kénnel. Az ilyen kövek közt csinált tűz hamar elkergeti a szalonnasütő kirándulót a letelepedési helyétől az égő kén orrcsavaró szagával.

Az ide kiránduló természetkedvelő öntudatlanul is érzi, hogy itt valami olyan különös helyen van, amilyenre alig talál egyebütt példát. Nemcsak a szokatlan nagy magasság, hanem a környezet különös képe s az egyre változó alakulatok lepik meg. Igen, mert az egykori óriási vulkáni kráternek a belső tölcsére belül roppant meredek. A máskülönben is meredek kráterfalakat itt a gleccserek gyalulták még meredekebbre. Ezeknek a maradványai a jégcsúszással járó oldalsáncok (moréna) s jégár végére kitúrt kőtörmelék szinte mesterségesnek látszó kősáncokat képez. Ezzel ellentétben a kráter külsején majdnem ellaposodó térszín fogad, amelynek néhol olyan részletei vannak, hogy vizet összegyüjtő, apró tavas, lápos, mocsaras helyeket képez. Ezek az egykori, kráterből kifolyt, lapos rétegeket alkotó lávaárak képződményei s igen nagy területű jó füves helyeket képeznek, az erdőövön felül egész a henyefenyő határáig.

Mintha valami óriás szobrász a késével formálta volna ki ebbe az itt fent egységnek látszó hegytömbbe a cifra rovátkákat, úgy szabdalódik fel a lenyúló rész a mélyen bevágódó völgyek által minden irányban.

A Maros mentén felfelé.

Marosvásárhelyet északi irányban elhagyva úgy az országút, mint a vasút is a Maros kiszélesedő völgyében vezet fölfelé, be a havasok közé. A tágas termékeny térséget magas lépcsős terrassok kísérik, amelyen sűrűn helyezkednek el a falvak. Első falu közel a városhoz, *Marosszentgyörgy,* amelynek jó sós gyógyfürdője kedves kiránduló helye a vásárhelyieknek. A Maros túlsó oldalán *Marosszentanna* fekszik, amelynek régi templomában értékes falfestmények vannak. *Nagyernyénél* megint visszatérünk a Maros balpartjára, ahol a Bálinti család ősi kastélya tűnik fel. A Péchy Simon által beindított szombatos vallásnak ez volt a tulajdonképpeni fészke s csak később terelődött át Udvarhelyszékre.

Sárpataknál régi templom s a Telekiek kastélya érdemel említést. Általában a jobbról-balról felsorakozó falvaknak majdnem mindenike egy-egy főúri kastélyt vagy műtörténeti beccsel bíró régi templomot rejteget. A *pókainak* 1666-ból eredő mennyezet festményei voltak régóta híresek. *Sáromberkén,* a híres Afrikautazó gróf Teleki Samu ritkaságokban bővelkedő kastélya tünik szemeinkbe.

El is érkezünk nemsokára a sok apró falu után a már nagyobb városias képet nyujtó *Szászrégenbe,* amelynek *Magyarrégen* nevű része örvendetesen erősödik. Itt torkollik be különben a *Görgény völgye* s így ez a kedvező helyzet adott jelentőséget a város fejlődésének.

Amint a Marosvölgyön folytatjuk tovább az utunkat, közel kapjuk a sós gyógyfürdőjéről már régóta ismert s látogatott *Alsóidecs* községet. A Maros jobb partján már messziről látszanak a *vécsi* vár magas falai. A várnak jelenkori nevezetessége volt, hogy gróf Kemény János ide gyüjtötte össze az Erdélyi Helikon tagjait, akik évről-évre megismétlődő találkozóikon az erdélyi magyar irodalom fejlődésének egy-egy lépcsőfokát tették le.

Innentől kezdve lassanként elmaradnak a székely falvak s maga e terület is kívül esett a tulajdonképpeni Székélyföldön. A régi világnak messzire elnyuló ismeretlen havasai székelyeinket nem vonzották s így lassanként, szinte észrevétlenül, a hegygerinceken vándorló juhpásztor oláhság lett a helyfoglaló, amit elősegített a nemesi birtokhoz tartozó területeknek a kihasználására ide telepített oláhoknak az elszaparodása is.

Dédánál vagyunk a tulajdonképpeni Maros szoros szádánál. A Marosmenti vasút építésének egyik végállomása volt sokáig úgy, hogy a *Borszékre* utazók itt szálltak le a vonatról s kezdték el a kocsikázást az igazán vadregényes szoroson felfelé.

Igen, mert az erdélyi vasút megépítésével a vasúti fővonalnak a *székelykocsárdi* állomása volt a Székelyföld becsatlakozó pontja. Később *Marosvásárhelyig*, majd *Szászrégenig* építették ki a pályát. A körvasút tervezésénél aztán *Dédáig* hosszabbították meg s bizony elég jó későre, 1910 táján kapta meg az összeköttetést *Mádéfalvánál* a gyimesi vonalig.

A Maros folyó a hatalmas vulkánikus vonulatot, amely *Bukovinától Málnásfürdőig* tart mintegy 150 km hosszú vonalon, itt fűrészelte át s mintegy kitűnő operációval betekintést enged a belső szerkezetébe. A kidobott vulkáni andezit törmelékei csupasz bevágásai tűnnek elénk fantasztikus sziklák alakjában, amelyeket egy-egy helyen sötétebb, összeállóbb egykori lávaárak s feltólult telérek, szelnek át. Az északi részt nevezik *Kelemen Havasoknak,* míg a déli részt *Görgényi hegységnek* keresztelték el. A jobbra, balra nyíló völgyek a havasok fenyvesei közé vezetnek fel s valóságos eldorádói a természeti szépségeknek. A legnagyobb részt a Bánffy uradalomhoz tartozó terület ma könnyen megközelíthető, mert a fakitermelő vállalat iparvasútjai és épületei igénybe vehetők.

Szalárdnál az alaguttól lejebb a vasúti pálya mellett van egy meleg forrás, amelyet szerény fürdőmedencévé alakítottak ki. A völgyekben fel a Kelemen havasok felé, igen sok borvizes helyet találhatunk, de érces előfordulások is vannak, amelyeket aranynak gondol a nép.

A szoros nagyobb helyeinél mindenütt ott látjuk az állomásokon terpeszkedő fürésztelepeket, amelyek mint jó gyüjtők szedik magukba a fölöttük levő havasok faanyagát s feldolgozva, a vonat ezer meg ezer irányban szállítja szét a becses rakományt.

A fa mellett azonban már a föld belsejében levő anyag is forgalomba került. Főként *Gödemesterházánál* s *Maroshévíz* fölött, a ieketés tömött bazaltos kőzetek adnak nagyszerű útépítő anyagot. A könnyen faragható kövekből utcai kockákat vágnak ki s a lehullott törmelék pedig nagyszerű kavicsozó anyagot szolgáltat.

A legnagyobb központja úgy a fakereskedelemnek, mint a kőiparnak is *Maroshéviz,* ahol két földes, szénsavas langyos forrás tör felszínre (26° C.). Ezek a melegforrások jóformán már ősidők óta ismeretesek, hisz az erdélyi fejedelmek históriájából tudjuk, hogy éppen e kitűnő vizek miatt a nagy bölény-vadászatokat ide központosították. Az egyik meleg forrás lent a Maros mellett van az Urmánczy család birtokában, míg a mellékvölgyben levő *Bánffy-fürdő* fent a terrásson található, amelynek gazdag meszes vize szeszélyes alakú mésztufa dombot rakott le, épp a vasúti pálya fölött!

Marosvásárhely.

Nagyvárosias hatása és legnépesebb volta miatt szeretik a székelyek fővárosa gyanánt emlegetni. Annyi bizonyos, hogy a többi székelyföldi város közt a legnagyobb fejlődést ez a város mutatta fel, de ennek igen fontos oka az is volt, hogy ez volt legközelebb mindig a kormányzó központokhoz, s amíg a többi város — különösen a régi világban, amikor nagyon fontos volt — nem tarthatott igényt a kiváltságos főnemesek pártfogására, addig Marosvásárhelyt, amennyi főúri család csak volt Erdélyben, az mind támogatta. E város környékén voltaki ugyanis azok a nagy nemesi birtokok, amelyeknek a jelét már külsőleg is mutatják a szomszédos falvakban a szegényes környezetből kiváló kastélyok. A vidéki földesuraiknak e város volt a találkozási helyük s valamennyien ezért a városban is építettek maguknak pompás lakásokat (hogy ne mondjuk palotákat!) s ezzel nagy mértékben hozzájárultak a város képének előnyös fejlesztéséhez. A főúri hatás különben érthetően meglátszott a város társadalmi életén is. No, aztán a folytonos fejlődéssel járó intézmények, hivatalok is a főurak révén mind Marosvásárhelyre kerültek, hisz kényelmi szempontok is szerepet játszottak azoknak az elhelyezésénél, főként a vonat és autóbusz közlekedéseket megelőző időkben.

A városnak ezenkívül szerencsés helyzete volt gazdasági, ipari és kereskedelmi szempontból is. A Maros hatalmas völgye mint főközlekedési útvonal szolgált minden időben. A környék fejlett gazdálkodásának itt volt az elárusító helye, a bekapcsolódó nagy vidék szükségletével erőteljesen kifejlesztette az ipart és kereskedemet, amihez aztán a háttérben levő hegyvidék gazdag nyersanyag kitermelése is hozzájárult.

A város keletkezésére biztos adataink nincsenek, csak annyit tudunk, hogy már Kálmán király „Novum forum Siculorumnak" nevezi. Egy 1370-beli okirat szerint „Zekel-Wasarhel"-en a királyi „ökörádót" beszolgáltatták. (Az első német térképeik Neu-Markt néven említik.) A várost Bethlen Gábor tette szabad királyi várossá. Mintegy 30 Ízben tartottak itt országgyűlést, főként az erdélyi fejedelemségek korában. Fontos útvonalban lévén, gyakran esett betörések áldozatává, de a szívós iparos-, kereskedő nemzedék hamar rendbe szedte magát.

A városnak a középpontját a hatalmas s nemes patinájú főúri lakások által körülvett Széchenyi-tér képezi. Ma Bernády György városfejlesztő munkájának eredményeként egész nagyvárosi képe van a főtérnek. A nyugati sarkán büszkélkedik a szép magyar stílusban épített Városháza s a mellette levő nagyarányú Kultúrpalota. A tér közepét a Bem és Kossuth szobrok díszítették. A felső sarkában állott a híres zenélő kút, a székely ezermesternek, Bodor uramnak az alkotása, amelynek a mását nem régen állították fel Budapesten, Margitszigeten, a hőforrás .mellett.

Fent a város felett emelkedő terrásson van a híres könyvmúzeuma, a Teleki Téka, amelyben több mint 70.000 könyvet őriznek, amelyek közt igen sok könyvritkaság található. Közelében van a reformátusoknak

régen alapított kollégiumi épülete. Tovább szintén fent a magaslaton van a vár, amely most katonai laktanyául szolgál. A sarkon levő szép gótikus református templom. Ennek a sírboltjában nyugszik Bethlen János kancellár és történetíró.

A nagy kiterjedésű temetője sok kiváló embernek adott nyugvó helyet. Itt vannak eltemetve a világhírű számtantudósok, Bólyai Farkas és fia János. Továbbá Borsos Tamás, Aranka György, Szász Károly és sok más püspök, valamint Dósa Elek s a nagy Dósa családnak több tagja.

Lent a Marosnál van a vásárhelyiek kedvenc sétáló-ligetük az ú. n. *Elba-szigeten,* amelynek az alapítása egy hozzánk szakadt francia mérnöknek, Houchard József-nek köszönhető, aki egyúttal a Székelyföld kutatásából is szépen kivette a részét. Az ősi elhanyagolt mocsárból valóságos paradicsomot varázsolt a nemes gondolkozás fáradságos munkája. A város mellett terül el az ú. n. *Postarét.* Itt egy domb tövében vannak eltemetve a székely vértanuk, akik a gyászos emlékű Bach-korszakban részt vettek a Várady-féle összeesküvésben (Török János, Gálfy Mihály, Horváth Károly).

Az iskolái adnak nagy fontosságot e városnak, mert az egyetemet kivéve talán mindenféle fajú és rangú iskolát magában foglal (többek közt: ipari szakiskola, zenekonzervatórium, tanítóképző is!). Kulturális életére nagy hatással van a Keményy Zsigmond Irodalmi Társaság munkálkodása, amely azonban sajnos sohasem tudott arra a magaslatra emelkedni, hogy ez az egyetlen székelyföldi irodalmat művelő társaság speciálisan vegye munkába a tisztán székely vonatkozásokat.

Amilyen sokoldalú kulturális téren a város élete, épp oly változatos és nagyarányú az iparos és kereskedelmi élete is. Az erőteljes kisiparon kívül szépen fejlődő gyáripara ad nagy jelentőséget a városnak s ez a fejlődés mind nagyobb és nagyobb lesz, amint az már előre is látható.

Görgény vidéke.

E szép völgy leírásánál igazán hivatkozhatunk a vadregényes jelzőre. Regényesnek tényleg az, mert a székelyek őstörténelmében nagy és fontos szerepet játszott e vidék s főként Görgény vára. Vadnak is elég vad a sziklás, őserdőkkel borított hegyvidék, fel a Mezőhavas hatalmas krátere felé, amelynek a peremén belül összegyűlt vizet a *Fancsal, Laposnya, Fehérág és Székely* patakokból egyesült *Görgény-vize* vezeti le. De tényleg vadállatokban is gazdag volt e környék, hisz az erdélyi fejedelmeknek állandóan vadászterületük volt, akkoriban még az itt előforduló fejedelmi vádra; a bölényre és medvére is. Ugyan a mult század elején elmaradt a bölény, mert az teljesen eltűnt Erdélyből. A Híres vadászélet még egyszer felvirágzott a múlt évszázad 70—80-as éveiben, amikor Rudolf trónörökös nek volt kedvenc vadászterülete ez a vidék. A trónörökös tragikus halála után elcsendesedett a zajos vadászatok ideje, mindaddig, míg áz oláh uralom alatt az uralkodó család újból erre neem fordult figyelmével.

De más tekintetben is sok érdekes és értékes látnivalója van e remek Szép vidéknek. Szászrégenfol ma keskenyvágányú iparvasút vezet fel, majdnem a legelrejtettebb zugokig, a fatermelők telepeiig. A hatalmasan kiszélesedő völgyben indulunk felfelé s Görgénysóaknánál, mint a község neve is elárulja, bejutunk a sózónába. Itt egy szép nagy sóstó 27°-os vizével szolgálja a gyógyulást. A környéknek kedvenc találkozó helye is egyúttal. Alkalmas szép kilátással biztató kiránduló helyek a szomszédos *Szalonna* és *Leányvár* nevű magaslatok. A sziklabércen levő várromok még ma is megvannak s a népmonda szerint minden száz esztendőben erős földrengés rázza meg a vidéket. Ekkor éjfélkor megnyílik egy vasajtó, amely a kincseskamrába vezet. De onnan valamit elhozni nem lehet s az óráról sem szabad elfeledkeznie a bemerészkedőnek, mert összezáródik a hegy s a kapzsi ottmarad a föld alá temetve elevenen.

Közeledünk a völgy legnagyobb községe felé, Görgényszentimréhez. Ide nyúlik föl a Mocsár nevű hatalmas tölgyes erdő, amelyet mint természeti ritkaságot külön törvény véd a kipusztítástól. A falu feletti magányos csúcson emelkedik, ma már romjaiban *Görgényvára.* A keletkezésének ideje ismeretlen, de annyit tudunk róla, hogy az 1400-as években már állott, fénykorát a nemzeti fejedelmek idejében érte el s végpusztulása pedig a németvilág bekövetkezésével esik össze. Ugyanis Rabutin hét havi ostrom után elfoglalta és dühében leromboltatta. Mindazonáltal a vár ma is Rákóczi nevét viseli. A romok közt Kovacsóczy István egri kanonok kápolnát építtetett. E várban tartotta fogságban Keményy János, Barcsai Ákos fejedelmet, kit később *Kővár* felé útnaik indítván, útközben kisérői felkoncoltak. A vár alatti szép parkban álló régi kastélyt még a Bornemissza család építette, de az napjainkban erdőőri szakiskolai célokra szolgál.

A városias kinézésű helynek régen nagy forgalma volt a kőedények gyártásával és sokan e gyár termékeinek tulajdonítják a Székelyföldön elterjedt szép bokálykancsóknak is a gyártását. Épp így már a multté a papírgyára is, valamint a *Nagy* patakban levő üvegcsűrnek is a léte, amelyből csak a telep fejlődéséből keletkezett község maradt máig fenn Görgényüvegcsűr néven.

Ma minden gazdasági vonatkozás a fakitermelés jegyében zajlik le. A hatalmas nagy katlan, *Mezőhavasnak* egykori krátere, csak úgy ontja magából a rengeteg fenyőrönköt. Nagy gőzfűrészek, apró magánfűrészmalmok állandóan dolgozzák a havasokról lehozott fatörzseket. A kis vasúttal mindenüvé eljuthatunk s a sziklás részletek, valamint a tetők szabad kilátóhelyei igazán turista-csemegeszámba mennek.

Megindult az érdeklődés a földalatti kincsek felkutatására. Ezért a Tatárkiő felőli részen, ahol az andezitben pirit szemcsék csillognak, megindult az „arany" utáni kutatás. A fehérre mállóit kaolinos részek még a legbecsesebbek, mert ezek a porcellángyártásra szolgáltathatnak alkalmas anyagot. Valószínűén a régi világban is ez adott kedvet az edénygyár felállítására.

Nyárád tere.

A Marosba Nyárádtőnél beömlő *Nyárádvize* a *Mezőhavasban* ered két ágból, *Kis-* és *Nagynyárád* név alatt s a *Köszvényesremetéhez* tartozó *Vármező* nevű fűrésztelepen alul egyesülve, nyeri a közös Nyárád nevet.

A vulkánikus hegyvidékről kiérve az Erdélyi medence agyagos, homokos dombvidékén a *Nyárád* addigi szűk, sziklás völgye kiterül s mindinkább kiszélesedve alkalmas helyül szolgált a letelepülésre. Tele is van nemcsak a Nyárádvize lapálya, hanem a párhuza-

[Erdélyi Magyar Adatbank]

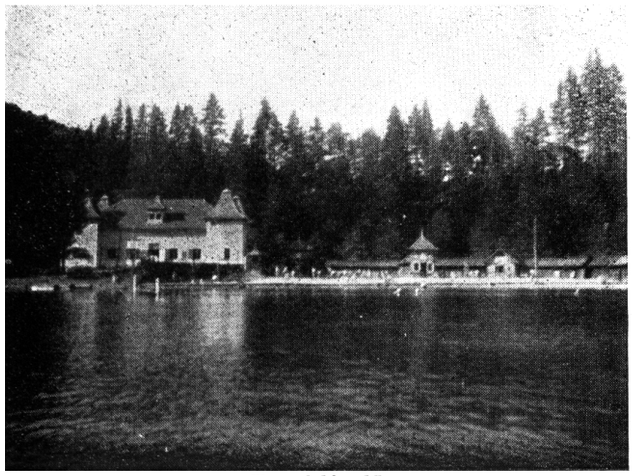

Tusnádfürdő.

(Dávid gyüjt.)

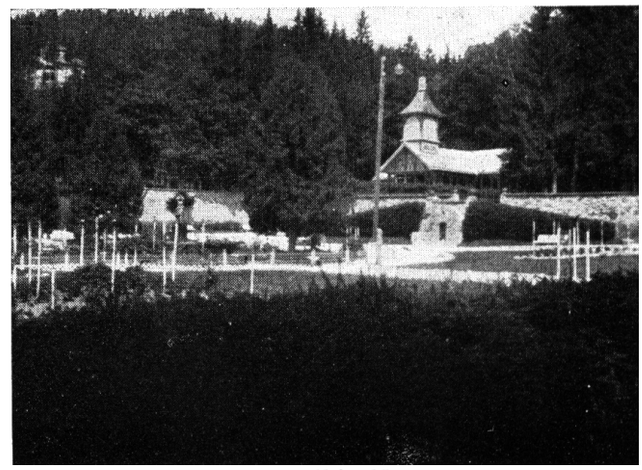

Borszékfürdő.

(Dávid gyüjt.)

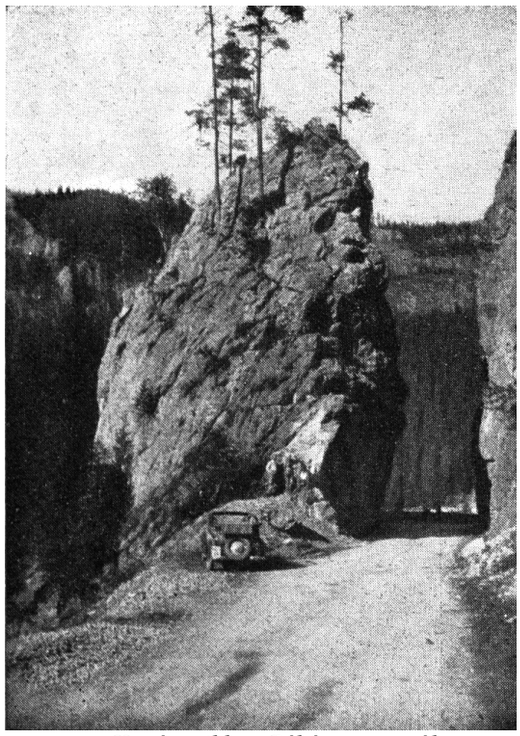

Kopár szikla a Békás-szorosnál.

(Dávid gyüjt.)

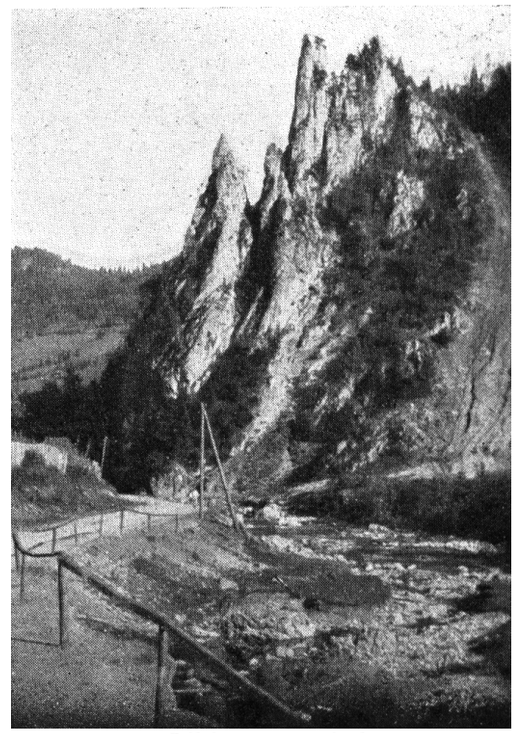

Békás-szorosi részlet.

(Dávid gyüjt.)

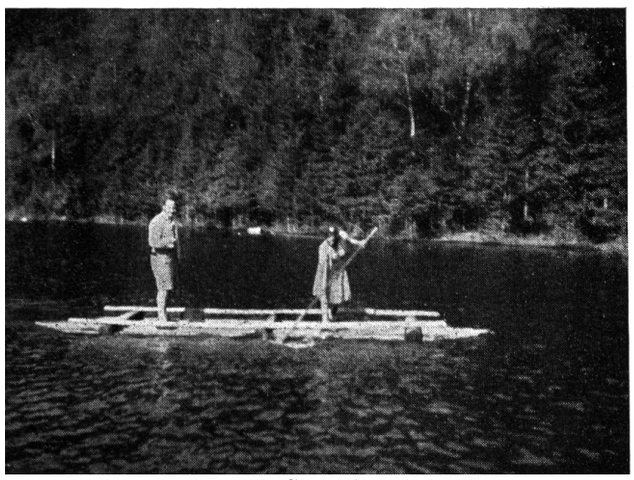

Tutaj a Szent Anna tavon.

(Dávid gyüjt.)

Szent Anna tavi részlet.

(Dávid gyüjt.)

[Erdélyi Magyar Adatbank]

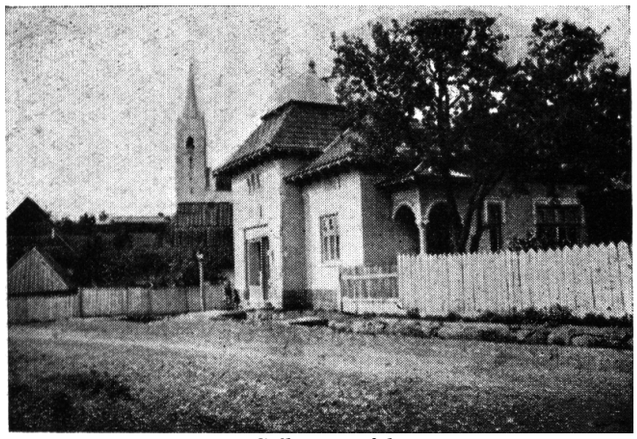

Csíkgöröcsfalva.

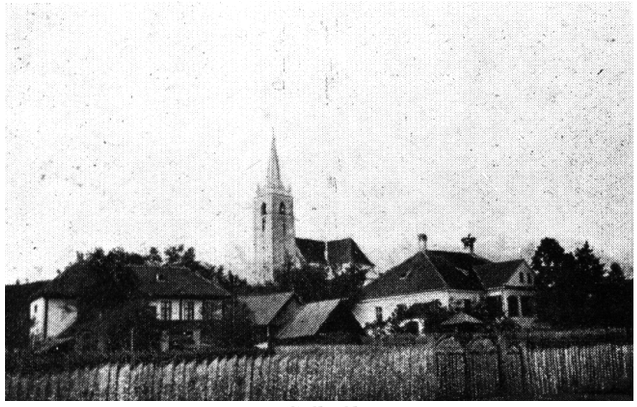

Csíkrákos.

Marosvölgyi részlet.

Hősök kapuja Csíkgöröcsfalván.

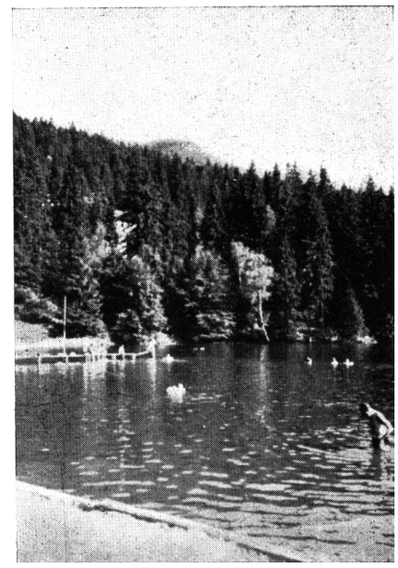

Tusnádfürdő. (Dávid gyüjt.)

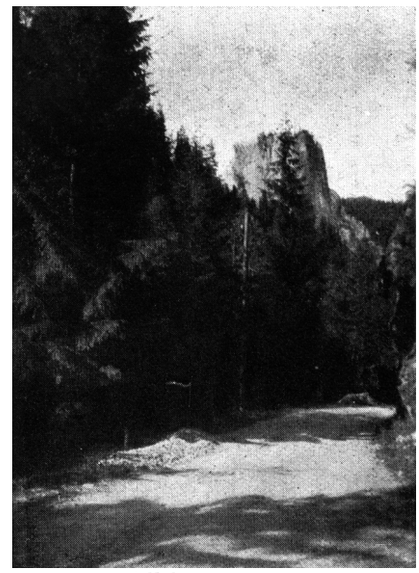

Békás-szoros. (Dávid gyüjt.)

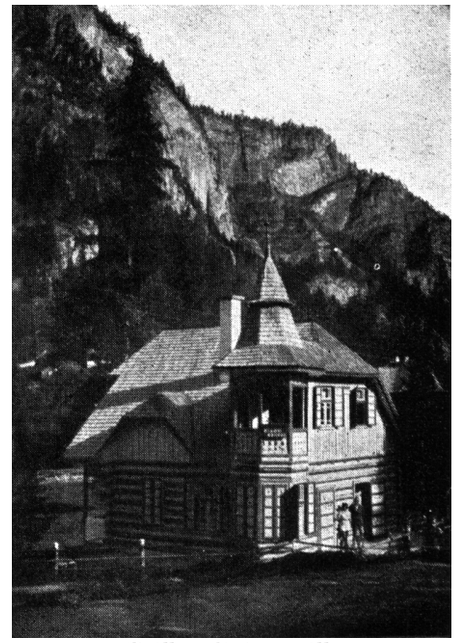

Gyilkostói Anna villa.
(Dávid gyüjt.)

mosan huzódó dombvidék is sűrűn egymás után következő falvakkal. A gazdálkodásra nemcsak az éghajlata, hanem földje miatt is kiválóan alkalmas, bőként a belterjes konyhakerti vetemények termesztése, valamint a gyümölcs után kapott jövedelmek képezik a lakosság megélhetését. A nedves rétek alkalmasak voltak az állattenyésztés kifejlődésére s a tejtermékek feldolgozása jelentékeny bevételi forrásul szolgál. E tekintetben a háttérben levő havasok szolgálnak még jó támasztékul, ahol a nyári időben az alant, a falvakban „meddőnek" tartott állatállomány nevelkedik fel olcsón.

A kb. 80 km hosszú völgyben mintegy 68 falu van szétszórva. A *Nyárád* terének alsó kiszélesedett völgyrészletének legnagyobb helye a keresztező útvonalak miatt is *Ákosfalva,* amely egyben a híres piros-páris almákat termő gyümölcsvidéknek is központja. A sűrűn egymás után jövő falvak közt nevezetesebb *Szentlászló,* ahol a régi temploma érdemes megtekintésre. *Nyárádgálfalván* értékes bronzkori leletek kerültek felszínre. Itt már belejutottunk a nyárádmenti sóvidékbe, ahol majdnem mindenik községnek meg van a maga sóskútja.

Nyárádszerda a legnagyobb helye e vidéknek s egészen kisvárosias jellege van csak úgy külsőleg nézve is. Nevezetes történelmi események színhelye. 1605-ben itt választották meg Bocskay Istvánt fejedelemmé. Itt egyesül különben a Nyárádnak két nagyobb ága, úgy hogy nemcsak a forrás vidékén, hanem itt lejebb is meg van a *Kis-* és *Nagynyárád* elnevezés. A Nagynyárád mentét követve a déli oldalon a völgyfejekben elrejtve feküsznek *Márkod* és *Selye* kitünő gyümölcstermő helyek.

Valószínűen e vidéken született meg az igazán karakterizáló székely népdal is, amely régisége mellett is kedves, igazán szívhez szóló s „divatból" ki nem menő nóta marad.

Bekecs alatt Nyárád tere.
Ott egy kunyhó zsuppal fedve:
De belseje aranybánya,
Arany benne egy szép lányka.

Marosszéki piros-páris
Oly piros az én rózsám is.
Szép az alma az ágtetőn.
Még százszor szebb a szeretőm.

Zsellér vagy te, én meg székely,
De egünkre egy nap jő fel:
Egy eső hull a földünkre:
Mért lennék hát különb, mint te?

Zselléri a születésed,
De királyi a növésed:
Lakod bár nem cifra terem,
Az arany is por közt terem.

Innen felfelé már *Deményházánál* a róm. katolikus vidéket érjük el, amelyet a Székelyföld többi hasonló elnevezése után, szintén *Szentföldnek* hívnak. Ennek a főerőssége a *Mikházánál* levő Ferencrendi szerzet, amely a régi harcos világ hagyományaként még ma is csengetyű helyett dobszóval megy a kereszttel búcsúkra. A Ferencesek birtokában sok értékes régiség van, hímzések és ősnyomtatványok, amelyek szerencsésen átvészelték a nehéz, küzdelmes napokat. Római táborhely is volt itt s annak a maradványait, a bélyegzett téglákat a földmunkálatok gyakran hozzák a felszínre.

Innen már csak *Köszvényes* és *Köszvényesremete* községek vannak hátra s aztán jő a *Mezőhavas* őserdős vidéke. A hatalmas krátert a *Szakadát tető* nevű helyen egy nyak választja el a *Bekecs* (a térképeken Bökecsnek van írva!) impozánsan kiemelkedő tömegétől. Ezen az elválasztó s platószerű lapos helyen van az ú. n. *Visszafolyó rész,* ahol a felülről lejövő patakok akármelyik oldalra futhatnak s az ember is beleavatkozhatik a folyásaik irányításába. A Nyárádmenti kis vasútvonalnak, amely Marosvásárhelyet *Szovátán át Parajddal* köti össze, éppen ezen a helyen van a *Nyárádhavasa* nevű vasúti állomása. Innen nyugat felé nézve nem látszik a Visszafolyó pataknak az a részlete, amely egy kanyarodóval a koszoruzó hegyek közt kibujik s nagyobb eséssel siet le a Nyárád felé. A lapos előtéren a lassan, szinte észrevétlen kanyargó patakocska úgy tűnik fel nekünk, mintha ahelyett, hogy a hegyek felől jöve felénk folyna, éppen ellenkezően a hegynek tart s így a forrása felé igyekszik visszafolyni.

A *Bekecs tetejéről* nagyszerű kilátás nyílik az Erdélyi Medence belseje felé. Valamikor a tetején kápolna is volt, ahová Szent Antal napján jártak ki búcsúra. A Bekecs déli leszálló részén van *Magyaros* község, amely fontos átkelési hely Szováta és Marosvásárhely közt. Itt játszódott le különben 1916. évben az oláh betörőket visszafutásra kényszerítő döntő csata. Igen érdekesek itt a hegycsúszásokból származó földboglyák, amelyeknek csodálatosnak látszó eredetéhez népmonda fűződik. *(Leányhegy, Haranghegy, Lugashegy, Ördöngös domb, Faragott domb, Kis Érhegy* néven külön is említik.) A falu felső végén a *Székhátja* nevű helyen gyomorbajok ellen használt ásványos források vannak.

A Nyárádteréről kijebb eső helyen Ákosfalva szomszédságában van *Székelyvaja,* amelynek a XIII. századbeli templomában értékes falfestményeket fedeztek fel 1937. évben.

Mezőségi rész.

A szép testet, lelket üdítő erdős, havasi tájképek után nehéz szívvel indulunk Marosvásárhelyről a dimbes-dombos *Mezőség* felé. Valamikor — ezek a medence belseje felé mindinkább ellaposodó dombok — erdőkkel voltak fedve, amint a talajok elemzése ezt nagyszerűen bebizonyította. Azonban a mindinkább sűrűsödő lakosságnak a szántóföld után való éhsége lassanként kipusztította a dús, sűrű erdőket. Ezzel ugyan nagy bajt csináltak, mert nehéz lett a tüzifa beszerzése. No, aztán az eltűnt erdőtakaróval megszűntek az eddigi bővizű források s bizony ma nagy kérdés a falvak vízzel való ellátása. Esős idők után megindultak a meredekebb dombrészletek! Suvadások, leszakadt boglyaalakú dombocskák jelzik a mozgásokat. Az ilyen földboglyáknak s mögöttük levő tavacskáknak a hátterében mindig ott látjuk a dombnak a leszakadási hely által felsebzett szelvényét.

Az ilyen módon előállott tavakon kívül a völgyekben mesterséges dugásokkal állítottak elő halastavakat, hogy a rendszerint közelben levő nagy uradalom halszükségletét biztosítani tudják. Azonban az újabb időkben már ezek is kimúlásra vannak ítélve. *Mezőbánd* körül pl. a régi feljegyzések sok apró tavat említenek. Mint értesülünk, ezek kezdenek eltűnni a gátak átvágása által, amit elősegít a feltöltődés is s ma ezeken a helyeken nagyszerű dinnye és cukorrépa termőföldek vannak. Orbán Balázs említi egymásután a sok tavat, amelyeknek ma csak kevés hányada van meg.

Nevezetesebb községei Csávás, amelynek a lakói igen ügyesek az ácsmunkában és a különféle háziiparban. Érdekes szép látnivalója a temploma. A templom-

domb oldalán salétromos gyógyforrás fakad, melyet *Orvoskútnak* nevez a nép. Különben e vidéken is alig van község, hogy a jellegzetes faházikóba zárt sóskúttal valahol kint a határban ne találkozzunk. Innen hordják a lakósok hordókban a hét megszabott napjain a háztartáshoz szükséges sósvizet. Érdekes megfigyelni, hogy e sóskutas házak minden kis porcikája fából van, mert még a legkisebb vasszöget is elrozsdásítaná a sós levegő. Ezért nem lehet az ajtójára is rendes zárat tenni, hanem egy hosszú fakulccsal nyitható, tolókás fafaragvány helyettesíti azt, amit igazán csak a hozzá való kulccsal lehet kinyítani s csak az, aki ért annak a kezeléséhez. Valóságos ötletritkaságok rejtőznek e falusi találmányok között.

Mezőmadaras a legközelebbi nevezetesebb helye e vidéknek. Régi település és sok minden történelmi esemény fűződik e területhez. A falu mellett levő Csupilábnak nevezett dombtetőn állandóan kerülnek elő római eredetű maradványok. A falu közepén levő ásványos forrásokról tudnak már régóta, de semmi komolyabb lépés a kihasználásukra nem történt még eddig. A községhez tartozik a *Feketéknek* nevezett tanyaszerű település, ahol az *Isten tava* van. 1852. évben e tóba hullott bele az a híres meteor, amely mezőmadarasi meteorhullás néven ismeretes az irodalomban. A csodálatos meteor-hullás éppen akkor történt, amikor a község bírója a tavon halászott. Szept. 4-én d. u. 5—6 óra tájban a felhőtlen égből iszonyú mennydörgéssel s nagy csattanással a vízbe s a környékre szét-hulló Istennyila óriási ijedelmet keltett. A tűztünemények közt beeső darab ölnyi magasra felcsapódó hullámzásba hozta a tó vizét. Azt hitték, hogy elérkezett a világ vége s ahányan látták a tüneményt, annyifelé szaladtak ijedtükben. A lehullott darabokból sokat megtaláltak s azok a múzeumaink ritka drága darabjai. Természetes, hogy a legnagyobb darab az akkori Bach-korszak hivatalnokai útján a bécsi múzeumba került.

Nagyobb hely még a közelben *Mezőbánd,* amelynek a tavai sokszor szerepeltek az irodalomban s mint jellemző mezőségi tavaik voltak példaként említve. Vajjon vannak-e újabb adatok arról, hogy régente állítólag a *Csigófájánál* egy suvadás alkalmával sószikla került ki a felszínre. Lehet, hogy ilyen sónyomokat takargatnak a *Sószék* és *Sziksavas* nevű helyek is.

Mezősámsondról kell még megemlékeznünk, amely még beljebb fekszik a Mezőség közepe felé. Itt részletes kutatásra várna a falu melletti dombon levő *Pogányvárnak* nevezett erődítésnek a nyomai. A sok maradvány indokolttá tenné a hely rendszeres felkutatását. Sámsondnak a rendes sóskútján kívül van még egy hajtó tulajdonsággal bíró ásványvizes forrása is a *Mocsár* nevű helyen. Épp ilyen szulfátos vizeket említenek már a régi irodalmi adatok Ölyvesről és Mezőkirályfalváról is. Valószínűen a budai keserűforrásokhoz hasonló gyógyvizekről volna szó, de eddig közelebbi vizsgálat alá még nem kerültek!

E vidék igen nagy érdeklődés tárgyát képezte a földgáz-kutatások alkalmával. Annyi bizonyos, hogy az Erdélyi Medencében eddig is felfedezett földgáztartó boltozatok közül több ezen a helyen is előfordul.

Amint e falvakat bejárjuk, észre lehet venni, hogy a Székelyföld széle felé, ahol a régi nemesi birtokok voltak, mindenütt oláhokkal kevert falvakra találunk. Ezek valamennyien az egykori földesurak buzgó betelepítésének köszönhetik, hogy a havasokról lekerülve, felhigíthatták az addig teljesen székely falvak lakosságát. Szinte törvényszerűen lehet kimutatni, hogy ahol nemesi udvar, kastély van, ott mindenütt megtaláljuk a falu szélére települt oláhságot.

Aranyosszék.

Különleges helye van e vidéknek, az általában ismert Székelyföldhöz viszonyítva. Sokan nem is gondolnak arra, hogy a *Torda* környéki s az ott folyó *Aranyosról* elnevezett hely a székelyszékek egyike tulajdonképpen, mely mint egy gyarmat egészen külön állott az egymással szomszédos többi székekhez képest.

Valahogy úgy alakult ki, hogy egymagában is kis mása az egész Székelyföldnek. Az *Aranyos* folyó alsó kiterült völgye körül van véve, mint egy jó kerítéssel, a környező hegykoszorúval a részben *Torockói hegységhez* tartozó hegynyulványokkal.

Keletkezését V. István király idejére teszik (1270—72), amikor a kézdiszékbeli székelyeknek harci érdemeik elismeréseként ezt a területet adományozta a király. Az alapvető adományozó okirat (1291) felsorolja a településeket. Azonban a vérzivataros időkben régesrégen már sok eltűnt ezek közül, úgyhogy a székely székek autonómiás életüknek utolsó szakában már csak a következő helységeket tartották számon, mint az Aranyosszékhez tartozókat: *Alsószentmihályfalva, Bágyon, Csegez, Felsőszentmihályfalva, Kövend, Keresed, Aranyosrákos, Sinfalva, Várfalva, Mészkő, Csákó, Dombró, Hidas, Harasztos, Inakfalva, Mohács, Örményes, Székelykocsárd, Székelyföldvár, Veresmart, Aranyospolyán.* A székek közigazgatási éltének a megszüntetése után ezek a megyei beosztásba, mint járások kerültek be, még pedig az első tíz község a *felső,* a második tizenegy község pedig az *alsó járásba.* Az egykori Aranyosszék központja *Felvinc* volt s ez a járásbeosztással az alsó járás székhelye maradt.

A régi székbeosztásba nem tartozott bele az Aranyosszéknek kimondottan központjában levő *Torda* városa, amely aztán megyei székhely lett az új beosztás szerint.

Ha e községek egykori székely lakosait gondolnók itt az ősi eredetiségükben, nagypt csalódnánk. Sajnos, a környező oláh tenger hullámai a széki beosztás megszűnése után elárasztották e területünket s különösen a széleken a nemesi birtokok révén helyet kaptak mindenütt az oláhok.

Nem tartozott ide e szék területéhez hivatalosan soha a szomszédos *Torockói völgy* lakossága, de az évszázados baj és nyomorúság eggyéforrasztotta lelkűiében s együttérzésben, úgyhogy a torockóiak mindig Aranyosszékhez tartozónak érezték és vallották magukat. Épp így vagyunk *Torda* város magyar lakosságával is és így aztán nem csoda, ha mindig s most is Tordát tartják *Aranyosszék* igazi középpontjának.

Torda városa igazán kedvező helyen nyerte települését. Itt találkozik ugyanis a gabonatermelő alsó vidék a hegyekről lejövő állati és erdei termékeket lehozó lakossággal. De emellett nagy jelentőségű lett a sóbányászata miatt is. Az ősembertől kezdve minden kornak megtaláljuk itt a nyomait. A rómaiak alatt *Potaissa* néven fontos római központ volt. A helyi múzeuma különösen ebből a korból őriz sok maradványt, amelyek nagyrészt Téglás István gyüjtéséből kerültek össze.

A magyar történelemben sokszor szerepel s különösen Erdélynek a fejedelemségekből származó idejéből vannak nevezetesebb események feljegyezve. Jó központi

helyzete miatt több ízben tartottak itt országgyűlést. Az 1557-i gyűlés a mai kifejezéssel valósággal világszenzáció számba ment, mert ekkor mondták ki az erdélyi rendek a vallásszabadságot, hogy hitéért senki sem üldözhető. Jellemző ez a felvilágosodott elhatározás, hisz annak szellemét még azóta sem lehetett általánosan elfogadtatni.

A város szép tágas piacán az egykori családi kúriában, amelyet emléktáblával is jeleztek, volt báró Jósika Miklós születési helyé. (Ezt a kúriát nem szabad összetévesztenünk a régi fejedelmi „kúriával", amely a *Főtér* közelében fekszik s ma múzeumul szolgál!)

A sokat emlegetett tordai fahíd eltűnt, amely „itt épült helyben" s amelynek művészi szerkezetét még az alatta zajló folyó is „mormolva bámulja". A szorgalmas iparos-kereskedő városnak a külső képéhez tartoznak a jellemző sajátosságai. Bevett szokás ősidők óta itt a sült disznóhúsnak a nyílt piaci árusítása (tordai pecsenye, a „dög"). De mellette meg lehetett vásárolni a kdűnő szivacsos fehér kenyeret is, amelyet házilag sütöttek. Híressége a repedt közepű mézes pogácsája, amelyet a kézdivásárhelyiekhez hasonlóan háziiparszerűen sütöttek.

Újabban, a sok minden s a régi időkből származó adottsága mellett, nagy jelentőségre tett szert és nagyméretű fejlődésnek indult a *sármási* földgáznak (metán) bevezetésével. Óriási gyáripar indult meg s a vasúti állomása körül felburjánzó gyártelepek lassanként szaporodnak *Aranyosgyéres* felé, ahol a rövid vasúti mellékvonalának a fővonalba való bekapcsolása van. Mivel itt is a kedvező helyen megindultak a gyártelepítések, közel vagyunk már ahhoz, hogy az egymáshoz közeledő gyárak végre egy hatalmas teleppé egyesüljenek.

Ha Torda, városából *Alsószentmihályfalva* felé megindulunk, kiérünk a szép tágas *Keresztes mezőre,* ahol az Erdélybe betört Mihály havasalföldi fejedelmet Básta katonái 1600. évben felkoncolták. Alsószentmihályfalvát elérve már igazán Aranyosszékbe érkeztünk. Szorgalmas unitárius lakosai zöldségtermeléssel foglalkoznak, melyhez kitűnő piacuk a tordai sok gyáripari telep és Kolozsvár. De szekereken még a mócok vidéke felé is felmennek, ahol zöldségnemü nem terem. *(Abrudbánya, Aranyosbánya, Topánfalva* felé!)

Közelében van *Mészkő* község, ahonnan könnyen meglátogathatjuk a híres *Tordai Hasadékot,* amelynek a nyílása ide nagyszerű látványt nyujt. Nemcsak a természeti csodák kedvelőit csalogatja ez a vidék, hanem a növény, állattani kutatók számára is sok ritkaságot rejteget. Az Aranyosnak a mészkőszorosból kiérkezési pontján van *Várfalva,* amely hogy a régi világban is nevezetes pont volt, mutatja az a sok földből kikerült maradvány, amelyek régi emberi településeket árulnak el. De a háttérben, *Torockó* felé emelkedő hegyvidék is igazán svájci sziklás látványokat rejt magában. A csodás völgyrészleteken kívül barlangok csalogatják a különlegességeket keresőket.

Aranyosszék székely népe majdnem teljesen unitárius. Épp így azok a hegyen túl levő *torockóiak* is, akiknek a népművészeti irodalomban világhírük ván. A *Székelykő* alatt elterülő pompás alpesi vidék nyújt ezenkívül sok látnivalót. Nagy kár, hogy az egykori vasbánya s az ezeken alapuló vasiparuk teljesen megszűnt.

A szék egykori központjára, *Felvincre* igyekezve vissza kell térnünk a Marosvölgyébe. Az egykori város s most nagyközséggé visszafejlődött helység már András király idejében, 1219. évben szerepel *Vincz* néven. Jelentősége állandóan növekedett, de hogy mikor emelkedett városi rangra, arra biztos adataink nincsenek. Tény az, hogy sok történelmi esemény játszódott itt le s a török-tatár-német dúlások idején mindig útba esett s így az állandó fosztogatások szenvedő alanya volt. Az 1848-as időkben is borzalmas vérfürdőt rendeztek itt az oláhok. Nem csoda, ha a régi történetét felvilágosító iratok a dúlások közt elpusztultak.

Feljebb, az Aranyosnak a Marosba való beömlésénél fekszik *Székelykocsárd,* amelynek fejlődését ez a kedvező fekvése tette lehetővé. Amint a múltban ezen a ponton találkoztak a legfontosabb közlekedő útvonalak, úgy a jelenben is a kolozsvár—tövisi vasúti fővonalnak itt van a nagy jelentőségű elágazása a Marosvölgye felé. Ezen az úton kapott az aranyosszéki székelység kapcsolatot a marosszékiekkel.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

[Vákát oldal]

[Erdélyi Magyar Adatbank]

III. A Székelyföld vármegyéi, városai és falvai.

Irták: **Antal Áron, csíkmadarasi Bogáts Dénes, ditrói Csiby Andor dr., id. Dobos Ferenc dr.. Földi István, Kertész János dr.*, Lévai Lajos dr., Lukács Tamás dr. Schmidt Imre dr.**

E fejezetben nem történelmet írok, nem szociográfiái tanulmányt adok, hanem csupán egy adattárat állítottam össze, melynek az a célja, hogy hazánknak ezen történelmi gyönyörű tájáról, lakóiról és azok néprajzáról, városainak és falvainak multjáról, rövid néhány adattal ismertessem meg azokat, kik e művet forgatni fogják. Hiszen a Székelyföld városairól és majdnem minden egyes községéről önálló tanulmányt lehetne írni.

Az adattár összeállításánál számos székelyföldi munkát néztem át, melyek közt első helyen Orbán Balázs jelentős művét kell említenem. De amint az adattárból látható, kiterjeszkedtem lehetőleg minden fontosabb székelyföldi tanulmányra és azokat megfelelő helyen mint forrást említem. Számos helyen az egyházi vonatkozású adatok Lenk: Siebenbürgisches Lexikonjából valók (1839). Nem bibliográfiát adok, mert Erdély tudományos irodalma oly hatalmas, hogy azok felsorolása vaskos kötetet tenne ki. Még azokat a műveket sem említem fel, melyek Erdélyre vonatkoznak általában, melyben szerepel a Székelyföld is, hanem csak azokat, melyek kifejezetten a Székelyföldről, vagy azok megyéiről, illetve városairól és községeiről szólnak. Az adattárral párhuzamosan megy a forrásanyag felsorolása is, ezzel azt szeretném elérni, hogy hasznosan tudják forgatni ezt az adattárat és irányt jelöljek mindazoknak, kik az itt felsorolt adatokon túlmenőleg kívánnak egyes helységekkel foglalkozni.

Nem említem meg külön minden községnél a trianoni csapást. Ez az egész terület a trianoni békediktátum következtében Romániához került és a felemlített terület községei egységesen kerültek vissza a bécsi döntés értelmében 1940. év szeptemberében csonka hazánkhoz. A község lakóinak számát az 1910-es népszámlálás adatai alapján ismertetem, mert ez a szám ma már történelmi jelentőséggel bír, hiszen a bécsi tárgyalások alkalmával ezt a népszámlálást fogadták el. Nem említem meg az 1930. évi román népszámlálás adatait, mert azok egész más szempontok figyelembevételével keletkeztek a magyarság hátrányára, ellenben közlöm az 1941. évi felszabadulás utáni magyar népszámlálás idevonatkozó lélekszám adatát.

A Székelyföld városainak és községeinek felsorolásánál mindazokat a helységeket felemlítem, melyek a mai Székelyföldön vannak. Igy Marosszék, Udvarhelyszék, Csíkszék és Háromszék városai és községei szerepelnek az adattárban. Maros-Torda megye egy része nem tartozott a Székelyföldhöz, de azért ebben a felsorolásban valamennyi marostordai község szerepel, mert a régi Torda-megye községei az egyesítés után átcsatoltattak. Viszont nem szerepelnek a felsorolásban Aranyosszék, illetve Aranyos-Torda helységei, melyek nem kerültek még vissza hazánkhoz.

Nem minden községről lehet egyforma terjedelmű leírást adni. Mert vannak helységek, melyek történelmüknél, földrajzi helyzetüknél, néprajzuknál, iparuknál fogva jelentősebbek és vannak községek, melyeknél nincsenek ily szempontok, de nem is jegyzett fel róluk a hagyomány vagy a történelem semmit sem. Iparkodtam röviden minden lényegesebb szempontra kiterjeszkedni az adattárban és remélem, hogy hasznosan tudják majd forgatni.

A Székelyföld minden egyes községét különös szeretettel öleljük magunkhoz, hiszen ismerjük a székely nép múltját, tudjuk mit jelentett székely testvéreinknek ez a több, mint két évtizedes elnyomatás. És éppen ezért minden író, minden tudós, aki Székelyföldről ír vagy adatokat gyüjt, különös lelkesedéssel fog hozzá. Amikor ezeket az adatokat összeállítottam megelégedés töltött el, mert a trianoni igazságtalanság minden egyes adatból kitűnik. Az igazságért, a magyar feltámadásért való harcunk nem volt hiábavaló, bebizonyítottuk a világ előtt jogosságunkat és ma ismét Szent István birdalmának részesévé vált a Székelyföld és soha többé nem engedjük elszakítani a magyar birodalomtól!

* Az ebben a fejezetben foglalt ismertetéseket túlnyomó részben Kertész János dr. írta, úgyszintén a bevezetést is. Cikkeit jelzés nélkül adjuk, míg a többi szerző nevét feltüntetjük az általuk írt értekezések végén.

Maros-Torda vármegye.

Járásai: I. Erdőszentgyörgyi, II. Marosvásárhelyi alsó, III. Marosvásárhelyi felső, IV. Mezőbándi, V. Nyárádszeredai, VI. Régeni alsó, VII. Régeni felső, VIII. Tekei.

Városai: Marosvásárhely tjv., Szászrégen mv.

A vármegye összes lélekszáma: 1910-ben: 227.705, 1930-ban. 236.997, 1941-ben: 255.878.

A Királyhágóntúli rész egyik megyéje. Területe 4324.03 km^2. Hegyes-dombos vidéke a Kelemen havasoktól délre, a Maros és Kisküküllő völgyei közt elterülő vidéket foglalja magában.

Legmagasabb hegyei a *Görgényi havasok,* melyek 1422, 1685 és 1634 méter magasak. A legmagasabb hegycsúcsa a *Mező havas,* 1777 méter. Ezek a Maros folyótól délre fekszenek. A Maros jobbpartján a *Kelemen havasok* borítják a megye északi részét. E vidéken a legmagasabb hegycsúcsai a Beszterce-Naszód határában emelkedő *Pietroszul* 2102 m, a *Kelemen havas* 2022 m és a *Sztrunyora* 1994 m. A vármegye délnyugati része *Mezőség* néven ismeretes, rendkívül termékeny terület. A *Feleszilása* nevű 1600 m hegycsúcson három törvényhatóság határa van, úgymint: Maros-Torda, Udvarhely és Csík. A megye gazdag hőforrásokban is. Szováta és Görgény sósforrásai és az oláh-toplicai földes víz a legjelentékenyebb. Éghajlata nyugati részén enyhébb, keleti részén hidegebb. Az enyhe éghajlatú vidékein gabonatermelésen kívül a gyümölcs- és szőllőtermelése virágzik, a Maros völgyén felfelé azonban már ridegebbé válik az éghajlat és havasi klímájává változik. Hatalmas fenyveserdei vannak. Bányászati termékei közt a legjelentékenyebb a só. Régente még jelentős volt a dohánytermelése is. Állattenyésztése is virágzó. Lakóinak foglalkozása földművelés, erdei munka, gyümölcstermelés, állattenyésztés, falvaikban igen kifejlődött a háziipar, városaiban pedig a kereskedelem és iparűzés. Lakói vegyes ajkúak, magyarok, szászok, románok. A magyarság mindig teljes többségben élt a megye területén. Lakóinak vallási megoszlása tekintetében elmondhatjuk, hogy a magyar lakosság nagyobb része református, kisebb része unitárius, a szászok evangélikusok, a római katolikusok is mind magyarok, kik tömören a Nyárád felsővölgyében laknak, az úgynevezett „Szentföldön". A gör. kat. és gör. kel. vallásúak jobbára románok. A vidék kulturális központja a megye székhelye, Marosvásárhely. Jelentősebb városa Szászrégen. A bécsi döntés *Mezőpagocsa, Székelysóspatak* és *Székelyuraly községeket nem csatolta vissza.*

A vármegye irodalma.

Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben. VII. kötet. 1901. 285—307 oldalakon.

Pallas Lexikon 12. kötet 357—359 oldalain.

Barabás Endre: Maros-Torda vármegye és Marosvásárhely th. joggal felruházott és sz. kir. város közgazdasági leírása. Bp. 1907. 167 l.

Barabás Endre: A nép táplálkozása Maros-Torda megyében. Közgazdasági Szemle XXXI. évf. 37. kötete.

Benkő Károly: Marosszék ismertetése. Kolozsvár. 1868—69.

Bólyai Farkas: Marosszéki lakodalmi szertartások. Tudomány Tár 1834. II. p. 211.

Désy Zoltán: Maros-Torda megye 1897. évi állapotáról. Marosvásárhely, 1898. 47 l.

Dósa Makfalvy Sándor: Marostorda vármegyei gazd. egylet monográfiája 1879—1895. Marosvásárhely, 1896. 31 l.

Kelemen Lajos: A régi Marosszék határneveihez. Magyar Nyelvőr 28. évf. p. 382—84.

Kiss Ernő: Erdőgazdaságaink Maros-Torda vármegyében. Marosvásárhely, 1899.

Ősz János: Marosszéki székely mesék. Bp. Benedek Elek kis könyvtára é. n. 188 l.

Pallós Albert: Marostorda vármegye népoktatási intézeteinek története. Marosvásárhely, 1896. 401 l.

Pálmay József: Marostorda megye nemes családai. Marosvásárhely, 1904. 145 l.

Szentiványi Kálmán: Marosszék állapotáról. Marosvásárhely, 1875.

Szentiványi Kálmán: Egyesült Maros-Torda megye 1876. évi állapotáról. Marosvásárhely, 1877. 51 l.

Turnovszky Mór: Visszapillantás Marostorda megyei és Marosvásárhelyi orvosegylet tíz évére. Marosvásárhely, 1900. 20. l.

Maros-Torda vármegye alispáni jelentései 1895., 1897., 1902. évekről. Marosvásárhely.

Maros-Torda megye népszámlálási kötetei.

MAROSVÁSÁRHELY.

A Székelyföld fővárosának mondják e várost. Lakosai székelyek, már a hajdanában is ott élt kevés számú keleti vallású és lutheránus is teljesen elmagyarosodott. A városnak latin elnevezése is volt: Novum forum Siculorum. A kereskedelemnek is már a legrégibb időktől fogva központja volt, mint vásáros hely. Később a környező faluk, hozzácsatolása következtében erősen fejlődött és város lett. Az 1332-i évi regestrumban is előfordul, amikor papja 40 dénárt fizet. Egy 1370-ben kelt okirat, mint Zekel-Wasarhel-t említi. Mátyás király 1482-i szabadalomlevelében a várost oppidumnak címezi, így már akkor önálló tanáccsal bírt. A magyar királyok alatt itt szolgáltatták be a székelyek ököradójukat. 1439-ben országgyűlést tartottak a városban. 1448 január 20-án Hunyady János tartózkodott Marosvásárhelyen. 1506-ban a székelyek az ököradó miatt fellázadtak, szétverték a város alatt Tomori Pál seregét, de később mégis rávették az ököradó megfizetésére őket. Az 1567-i regestrumban 125 kapuval fordul elő, melyből arra következtethetünk, hogy már akkor is a Székelyföld legnagyobb városai közé tartozik. Mátyás király több szabadalmat adott a városnak, így a vámfizetés és a fejadó alól felmenti őt, továbbá vásárjoggal ruházza fel. Mátyás ikirály még egy zászlóval is megjutalmazta a város hősiességét. Az idők folyamán a Mezőségen termő kiváló búza is Vásárhely felé gravitált és ennek következtében kereskedelmi központtá fejlődött. Vásárhely melletti vár helyén régebben a Domonkosok temploma és kolostora állt. Az itt épült erődben volt a templom és az iskola. Mihály havasalföldi vajda katonái a XVII. század elején ostromolták s ez indította a város akkori főbíráját, hogy várat építsen. Bár a székelyek a bécsi országgyűlésen tiltakoztak a vár építése ellen, de később beleegyeztek abba úgy, hogy az egyház építteti a várat templomának biztosítására. Bethlen Gábor fejedelem 1616-ban szabad királyi várossá tette, amikor is a Székelyvásárhely elnevezése helyébe lép ma is fennmaradt neve: Marosvásárhely. Vásárhelyen a már említett országgyűlésen kívül még 33 esetben volt történelmi jelentőségű országgyűlés. 1633-ban Vásárhelyen I. Rákóczi György parancsára fogták el a féktelenkedő Zólyomi Dávidot. Tizenegy esztendővel később 1644-ben Rákóczi a várostól is kért katonaságot lengyelországi hadjáratára. 1658-ban a tatár seregek és az oláh vajdák megrohanták a várost, felégették, és 3000 embert hurcoltak el magukkal a város lakói közül. 1662-ben az ott tartózkodó török csapatok vigyázatlansága következtében nagy tűz támadt. A török hatalom hanyatlása után a bevonuló német seregek sem kímélték meg a várost. Marosvásárhelyen választották meg

Rákóczi Györgyöt fejedelemmé, ki nagy fénnyel vonult be Vásárhelyre, hogy harmadszor is elfoglalja Erdély trónját. A városban élt görög keleti vallásúak oláhul nem beszéltek, istentiszteleteiket is magyar nyelven tartották. Marosvásárhelynek egyik részét Német-Város-nak nevezték, miután a II. József-féle telepítés alatt németeket hoztak, kik az idők folyamán részben elmagyarosodtak, részben pedig visszavándoroltak.

A város legrégibb épülete a XIV. századból fennmaradt várbeli nagytemplom, mely később a reformátusoké lett. A reformátusoknak már a XVI. században volt itt iskolájuk, ezt azonban csak a XVIII. században fejlesztették főiskolává, amikor a Sárospatakról elűzött tanulók és tanárok egyrésze is itt talált menedéket. 1702-ben telepedtek le a jezsuiták Marosvásárhelyen, eltartásukra a város évi bordézsmája szolgált. 1709-ben az országos pestisjárvány igen nagy mértékben pusztította Vásárhely lakóit. A járvány oly nagy volt, hogy még a harangozást és a temetést is eltiltották, lakosainak pedig nem volt szabad elhagyni a város területét. A járvány 1719-ben újból felütötte fejét Vásárhelyen, majd 1738—39-ben is sok áldozatot követelt. 1740-ben telepedtek le a ferencesek a városban, 1754-ben pedig a város fejlesztésére Medgyesről a királyi ítélőtáblát helyezték át. 1770-ben József császár látogatta meg Vásárhelyt. Meg kell emlékeznünk Marosvásárhely országos értékkel bíró és igen jelentős kultúrintézményéről, a Teleki-könyvtárról, melynek alapjait 1800-ban veti meg gróf Teleki Sámuel. Hatalmas összeget áldozott a könyvtár fejlesztésére, az alapító levél 1798-ban kelt és a könyvtárat családi hitbizománnyá tette azzal, hogy a család tartozik a könyvtárat nyilvános használatra a közönség előtt megnyitni. Úgy állományra, mint értékre nézve az ország egyik legnagyobb és legkiválóbb könyvtárai közé tartozik. Számos ritkaság is van a könyvtárban elhelyezve, így a Vásárhelyi kódex, melyet hártyalapra magyar nyelven írtak 1526 előtt. Legrégibb nyomtatványa 1481-ből való. De van 1400-ból való bibliája is, ugyancsak hártyára írva és egy eredeti Corvina is található, melynek értéke igen nagy. A könyvtárnak oly nagy volt a tudományos tekintélye, hogy a huszonkét éves román megszállás alatt is tiszteletben tartották és egyetlen egy könyvet sem koboztak el. (Az Ország-Világ 1881. évi 4-ik száma közöl részletesebb ismertetést a könyvtárról.)

1831-ben a kolera szedi áldozatait a város lakói között. 1833-ban alakult meg a Vásárhelyi Kaszinó, ami a város élete szempontjából jelentős esemény. A református kollégiumot nagyon sok diák látogatja. Az 1848-as szabadságmozgalmakban is erősen kivette részét, sőt egy időre kénytelen volt a fellázított oláhságnak a várost átengedni, melyet azonban 1849 elején Bem tábornok könnyűszerrel visszafoglalt. A segesvári magyar csatavesztés után az oroszok szállották meg Vásárhelyt, majd ezeket leváltotta az osztrák sereg és óriási hadisarcot vetett ki. Itt végezték ki a világosi fegyverletétel után a székely összeesküvés vértanuit.

A kiegyezés és különösen 1900 óta lendült neki azután a város igazán amerikaias tempóban a nagyvárosi fejlődésnek. Idevaló polgár, Bernády György dr. varázsolta egyszerre rövid 20 esztendő alatt igazán nagyvárosi színvonalra. Aszfaltot, csatornázást, vizet vezetett be, sok-sok iskolát emelt és a híres tornyos városháza mellé odaépítette a közművelődés házát, amelyet Móricz Zsigmond méltán nevezett Marosvásárhely „doge palotájának”. De itt érzi igazán székelynek magát a székely, mikor a tükörterem ablakai zománca festményein ott látja Attila, Csaba királyfi alakját, a gyönyörű székelyes díszítésű előcsarnokot, a magyar képtárat, zeneiskolát, mind egy bokorban.

Meg kell emlékeznünk Marosvásárhely kiváló szülötteiről is: Borsos Tamás, ki mint diplomata működött, 1602-ben építette Marosvásárhely várát. Göcse Dániel, a református kollégium nagynevű jótevője, ki 1817-ben alapítványt tett egy építendő egyetem javára. A két Bólyay koruk legnagyobb matematikusai. Nagyszerű emberek voltak és világhírt szereztek a magyar névnek. Gróf Teleki Sámuel, a Teleki-könyvtár alapítója. Dózsa Elek marosszéki kormánybiztos, kit a szabadságharc végén Marosvásárhelyre internáltak, 1851-ben a pesti haditörvényszék elé idézték s nemsokára négyévi várfogságra ítélték és Josefstadtba szállították. Brassó választóinak kérelmére azonban félesztendő mulva kiszabadult. Kiváló jogtudós volt. 1867 után indult a város gyors fejlődésnek. Középületei, nagyszámú katonasága, iskolái fejlesztették erősen a várost, de iparilag és kereskedelmileg is talán a Székelyföld városai között az első helyen állt. Vásárhely nevezetessége volt a Bodor-kútja, mely a piac közepén állt. Bodor, egy székely mesterember volt, ki oly szerkezettel szerelte fel a kutat, mely a vízhajtás következtében zenélt. Bodort később bebörtönözték és kiszabadulása után elkeseredésében a zenélő szerkezetet elrontotta. Azóta senki sem tudta ezt rekonstruálni. A kútat a román uralom alatt betömték és oda építették a gör. kel. templomot.

A világháború alatti oláh betörés is sok izgalmat okozott a városban. A trianoni békediktátum következtében elszakították hazánktól. A román megszállás első teendői közé tartozott, hogy Kossuth és Bem szobrait összetörték. Felépítették a görögkeleti templomot és a görögkatolikus székesegyházat. Itt is, mint a legtöbb erdélyi városban, római származásukra való hivatkozással, felállítják a farkas-emlőn táplálkozó Romulus és Remus szobrát. Hamarosan újabb két szoborral éktelenítik el a várost, Avram-Jancu és a Magyarország felé tekintő szuronyos román katona szobrával. A huszonkét esztendős megszállás nem tudta eltántorítani székely magyar lakosságát és az odaköltözött nagyszámú tisztviselő és katonaság sem tudott románosítani. A bécsi döntés értelmében visszakerült hazánkhoz és Horthy Miklós bevonulása a magyar honvédséggel felejthetetlen magyar ünnep volt a történelmi Marosvásárhely öregeinek és ifjainak egyaránt. — Az 1910. évi népszámlálás szerint lakosainak száma 25.517, kik közül 22.790 magyar, 1717 oláh, 606 német, 32 tót, 17 szerb, 15 horvát, 2 rutén és 338 egyéb anyanyelvű volt.

Nem tartom érdektelennek, hogy az 1930. évi román népszámlálás adatait is itt megemlítsem, mely szerint 38.517 volt az összlélekszám, ezek között 25.359 a magyar, 9493 a román, 2285 a zsidó, 735 a német és 645 egyéb. Ezek szerint még az oláh népszámlálás is elismerte a város magyar jellegét. A legújabb 1941. évi magyar népszámlálás pedig Marosvásárhely lakosságát 44.893-ban állapítja meg. Igy láthatjuk, hogy az elmúlt három évtized alatt majdnem megkétszereződött a város lakossága.

Minorita rendház. A minoriták először 1314ben telepedtek le Marosvásárhelyen. 1556-ban elűzték őket és csak 1726-ban térhettek vissza. Pár év mulva a szomszédos Udvarfalvára kellett menekülniök. 1740-ben egyesültek a firtoshegyi rendtársakkal és visz-

szatértek Marosvásárhelyre. Ekkor fogtak hozzá a rendház és templom építéséhez. 1898-ban bevezették a Noviciátust. Itt képzik ki a rend laikus-testvéreit is és otthont nyújtanak a munkaképtelen és elöregedett rendtagoknak, betegeknek és üdülésre szorulóknak.

Róm. kat. leánynevelő intézet. Az eddig vegyes jezsuita elemi iskola 1783-ban vált ketté és a leányok a „Lábasház"-ban tanultak. Az iskola fönntartója az egyházközség volt. 1890-ben épült az intézet kétemeletes palotája. A tanítást a ferencrendi nővérek vették át. 1898-ban polgári iskolát állítottak belé, 1908-ban megvették a szomszédos épületet internátus céljára. A „Sancta Maria" intézet tanulóival átlagos létszáma 366. Ebből 210 az elemire, 156 a polgári iskolára esik. Az internátusban 50 növendék lakik. A tanítás nyelve a román uralom alatt is magyar volt.

Unitárius Egyház. 1571-ben alapította Dávid Ferenc. Később leányegyház lett, 1896 óta ismét önálló. 1772 óta vezet anyakönyvet, mai temploma 1930-ban épült.

Református egyház. 1555-ben alapították. Mai napig megszakítás nélkül működik mint anyaegyház. Három temploma van. 1. A vártemplom, valószínűleg a XIV. század közepén épült. Eredetileg a Szt. Ferenc-rendhez tartozó barátok temploma volt. 2. A Dr. Gecse Dániel-utcai templom, amely 1829-ben épült. 3. A szabadiúti templom 1937-ben épült. Kezdetben egy parochia működött. Az egyházközség egységes, egy presbitériummal, vagy 2 parochiális körrel működik. Tagjai kivétel nélkül magyarok. A vártemplom műemlék, úgyszintén az egyház birtokában levő felszerelés és kegytárgyak között is bőven akadnak ilyenek. Anyakönyvet 1727-től vezet Az egyház középiskolát és elemi iskolát is tart fenn.

A görögkatolikus egyház már az 1700-as években meg volt. A második számú parochia 1925-től áll fenn. Nagytemplomuk építését 1926-ban kezdték el, 1936-ban szentelték fel.

A Gazdakör újraalakulásának éve 1918. Jelenleg kb. 110 taggal működik, altruista tevékenységet fejt ki, a gazdatársadalmat gépekkel, vetőmagokkal látja el.

Az 1. számú Szántótársulat, kb. 370 év óta fejt ki tevékenységet, alapításának idejére pontos adatok nincsenek, de 1612-ben már saját székháza volt.

A marosvásárhelyi vértanuk.

Az aradi 13 vértanu emléke mélyen bevéződött minden magyar ember szívébe. Sokkal kevésbbé ismerik azonban általában a marosvásárhelyi 3 vértanu sorsát, pedig Török János tanár, Nagyváradi Horváth Károly földbirtokos és Gálfi Mihály ügyvéd is a szabadságharc vértanúi, bár kivégzésük csak 1854-ben következett be. Marosvásárhely népe alaposan kivette részét az 1848—1849-i szabadságharcból és hogy a hazaszeretetnek ez az áldozatos megnyilvánulása feledésbe ne menjen, érdemes és illő e helyen is megemlékezni róla.

Az 1848 márciusi békés átalakulás felvillanyozta Marosvásárhely közönségét is. Elkezdte azonban ördögi hálóját szőni a reakció titkos ármánya és elhervasztotta a békés átalakulás reményeinek legszebb virágait. A tévútra vezetett nemzetiségek megkezdték pusztító munkáinkat a magyarság ellen és a szabadságában megtámadott nemzetnek szervezkedme kellett az önvédelemre. Az oláhok elfajult katonatisztek vezetése alatt olyan dúlást és gyilkolást vittek végbe, hogy a tatárok sem tettek túl rajtuk. Irtó harc volt ez a magyar faj éllen, mely a jobbágyot és a városi polgárt egyaránt sújtotta a földesúrral együtt. A rémjelenségektől csupán a Székelyföld volt mentes, amelynek színmagyar népére ekkor még nem mert rárontani a felzendült csőcselék. A székelyek azonban a magyar testvérek vészkiáltására segítséget akartak nyújtani és fegyveresen sereglettek egybe az agyagfalvi rétre, ahonnan húszezer harcrakész hős indult útnak. Közöttük volt Marosvásárhely ifjúságának színejava.

Marosvásárhelyen már a mozgalom kezdetén megalakult a 12. honvédzászlóalj. Tagjai a város lelkes fiatalságából, főképpen a tanulókból és a királyi táblai ifjúságból kerültek ki. Marosvásárhelyiek alkották a Berzenczey által szervezett Kossuth-huszárok második osztályát is. Mind a két csapatnak fényes szerep jutott a szabadságharc történetében. A 12. zászlóalj, bár addig tüzet sem próbált, már a marosvásárhelyi csatában, 1848 november 5-én kitüntette magát, amikor szuronyrohamot intézett az osztrák ágyúk ellen. A csatában éppúgy, mint a visszavonulásban annyi bátorságot és ügyességet tanúsított, hogy bármely harcedezett csapatnak becsületére vált volna. Marosvásárhelyt ekkor a győztes Gedeon megsarcolta, katonái kizsákmányolták a várost, laktanyává változtatták iskoláit, sőt még a templomait is. Ez a pusztítás azonban nem tartott sokáig, mert 1849 január 13-án Bem kardcsapás nélkül visszafoglalta a várost. Ebben a hadjáratban is részt vett a 12. zászlóalj, amely addig Háromszék dicsőséges önvédelmi harcában tüntette ki magát.

Az oroszok betörésekor a 12. zászlóaljat mindig ott találjuk, ahol a legnagyobb a veszély. Ott voltak a marosvásárhelyi ifjak a radnai szoros elszánt védelménél, a *Borgo-Rusznál, Wallendorfnál,* valamint a *Sófalvánál* vívott csatákban. Itt Bem napiparancsában fejezte ki hálját és elismerését a zászlóalj iránt és személyesen is megjelent a marosvásárhelyiek között, hogy élőszóval dicsérje meg hősies magatartásukat. Mivel nem volt annyi érdemjele, hogy miként óhajtotta, valamennyiüket feldíszítse, felszólította a zászlóaljat, hogy kitüntetésre jelöljenek iki két tisztet, 6 közembert maguk közül. A sófalvi visszavonulásnál a 12. zászlóalj első századának fedezete alatt maradt hátra az a három ágyú, amely addig kartácsolta a tömegben rohanó ellenséget, amíg már csak 25 lépésnyire voltak, és utolsó kartácsa is elfogyott. A marosvásárhelyi század ekkor szuronyt szegezve rohant a muszka seregnek, és addig tartotta fel, amíg Bem visszavonult ágyúival a seregéhez. Sokan elestek közülük, de többen kivágták magukat és csatlakoztak a magyar táborhoz.

A besztercei csatában ismét a 12 zászlóalj önfeláldozása tette lehetővé a Szeretfalvára való visszavonulást, az orosz lovasság szakadatlan rohamai dacára. Július 16-án az ágyúkat, valamint a mocsárnak szorított magyar sereget ismét a 12 zászlóalj mentette meg, a 73. zászlóalj és a lengyel légió segítségével.

Augusztus 2-án Marosvásárhely az oroszok kezébe került, de a 12. zászlóalj tovább ment Bemmel és részt vett Szeben másodszori bevételében és az oroszok megverésében. Csodálatos fegyvertény volt a szebeni visszavonulás, amely kétszáznegyven főnyi áldozatot követelt a hős zászlóaljtól. A csekélyreolvadt csapat ott vérzett Szászsebesnél, Kenyérmezőnél, majd előrenyomult Déváig, de ekkor már minden veszve volt. és a vert sereg maradékai kénytelenek voltak letenni a fegyvert. Marosvásárhely és Háromszék ifjúságának virágából több mint ezren haltak hősi halált, csak 190-en maradtak életben

a fegyverletételkor, de ezeket is börtönbe hurcolták, vagy az osztrák hadseregbe sorozták be.

Marosvásárhelyre 1849 aug. 16-án vonult be Clam-Gallas osztrák tábornok serege. Az elszegényedett városra 40.000 forint hadisarcot, 36.000 kenyeret, 9600 széna, 14.400 zabrészletet, 560 veder bort és 60 vágómarhát róttak ki. A városiak kimutatták fizetésképtelenségüket és a sarc leszállítását kérték, de az osztrák tábornok felelete az volt, hogy ha másnapra utána nem szállítják, akkor megkétszerezi a sarcot. 17.500 forintot gyüjtött össze a város, de Petri Ádám és Lenárt Dániel tanácsosokat a tábornok magával vitte és mindaddig börtönben kínoztatta, amíg az egész összeget kölcsönvett pénzből ki nem fizették. A sarcolás ezzel sem ért véget, mert 1850-ben Heydte 64.000 forintot szedett be Marosvásárhelyen, ami azután teljesen tönkrejuttatta az egykor virágzó várost.

Az anyagi áldozatoknál is súlyosabb erkölcsi csapás volt az az évekig tartó összeesküvési per, amely állandó izgalomban tartotta a város és környékének lakosságát. Pedig természetesnek látszhatott minden gondolkozó ember előtt, hogy a magyar nemzet, mely életképességének legfényesebb bizonyítékát éppen a szabadságharcban szolgáltatta, nem nyugodhatott bele teljes leigázásába. A győzők után kullogó sehonnaiak szabad prédájára dobták oda úgy a nemzeti, mint a magánvagyont. Vándor koldusokból csináltak tisztviselőket, akik bűnbarlanggá aljasitották le a hivatali helyiségeket, betolakodtak a családok szentélyébe, letépték a falakról a kegyelettel őrzött ereklyéket, képeket, elvitték az ősi fegyvereket, kitépték az árvák és özvegyek kezéből az imakönyveket. Kémekké tették vesztegetéssel a cselédeket, jutalmazták a gyanusítást és árulkodást, az alaptalan vádaskodást. Börtönbe hurcolták és kínozták a becsületes polgárokat, urat és parasztot egyaránt. Az évezredes magyar alkotmányt megszüntették, a magyar anyanyelvet kitiltották nemcsak a közigazgatásból, hanem még az iskolákból is. Csoda-e, ha a nemzet elégületlen volt, ha a megalázást nem türte békével?

Olaszországból indult ki az az összeesküvés, amely egész Európára kiterjesztette láthatatlan hatalmát. Igen természetes, hogy a zsarnokság ellen küzdő titkos törekvések termékeny talajra találtak a vérbefürösztött Magyarországon. Bár a komolyabb emberek, főleg a katonaviseltek nemzetünk nyílt jelleménél fogva tartózkodtak a titkos szervezkedéstől, sokan voltak a rajongók és tettrekész fiatalok között, akik részt vettek azokban.

A mozgalom élén Mack ezredes állott, mint a magyar emigráció közvetítője és Kossuth meghatalmazottja. Többen futárszolgálatot teljesítettek, és a jól szervezett osztrák kémrendszer dacára ki-bejártak Olaszország és Magyarország között. Az európai forradalom tervvázlata „évszaki rendszer" nevet viselt. A titkos társulat élén a „láthatatlan kormány" állott, amelynek engedelmeskedni esküvel kötelezte magát mindenki. A magyar birodalmat „az esztendő" fejezte ki jelképesen, az összeesküvés titkos nyelvén. Legfőbb vezetője a közhiedelem szerint Kossuth Lajos, mások szerint Napoleon herceg volt.

Az „esztendő" — tehát Magyarország — 12 „hónapra" oszlott, amelyből 3 jutott Erdélyre. Mindenik hónapnak volt egy polgári és egy katonai parancsnoka, ahol kivihető volt, a kettőt egy személyben egyesítették. A Székelyföld által képezett egyik „hónap" négy „hét"-re: Marosszék, Udvarhelyszék, Háromszék és Csíkszékre oszlott, mindenik „hét"-nek saját főnöke volt. A hetek napokra, a napok 10—12 órára oszlottak, az „órák" századosokat jelentettek, akiknek 60, vagy több „perceik" vagyis közlegényeik voltak. Az „esztendő" nevezte ki a hónapokat, heteket és napokat, de ezeknek nem szabadott egymást ismerniök. Három embernek együtt sohasem szabadott az összeesküvésről beszélni, az iratokat csak a „hónapok" és a „hetek" olvashatták, a perceknek csak annyit szabadott tudni, hogy mikor és hol álljanak fegyveres készenlétben.

Ez a szervezet ügyes és megfelelő lehetett a titoktartó olaszoknak és a lengyeleknek, de nem a magyaroknak. 1851. őszén már a nép is beszélt mindenfelé a láthatatlan kormányról és a tavasszal kiütendő forradalomról. Az osztrák kormányt már előbb figyelmeztették az összeesküvésre. Heydte bárót ezért nevezték ki teljhatalmú biztossá és rendelkezése alá a kémeknek egész légióját helyezték. Heydte tervei azonban az „esztendő"-nek is tudomására jutottak, és rendeletet adott ki, hogy újabb intézkedésig mindenki nyugton legyen. Heydte így tehetetlenül állott és bár sok embert idézett meg és hallgatott ki a fehéregyházi kastélyban, biztos nyomra nem akadt. Talán sohasem derült volna ki, hogy kik vettek részt a mozgalomban, ha nem lett volna árulójuk. Kisgörgényi Biró Mihály vállalta — valószínűleg busás jutalom reményében — a kém szerepét.

Biró behízelegte magát a marosszéki szervezkedés élén álló Török János tanárnál és a Háromszéken működő Horváth Károly földbirtokosnál, akik beavatták a tervbe és át is adták neki az „évszaki rendszer" több példányát. Biró minél több embert akart belevonni a nagy ügybe. Ezért elment Agárdra Nagy Samuhoz, a vitéz honvédszázadoshoz és őt ezredességgel kínálta meg. De Nagy Samu bizalmatlan volt iránta, ki sem hallgatta, sőt figyelmeztette ismerőseit és rokonait is. Ezek nem is mentek bele a kivetett hálóba és később bár elfogták őket, résztvételüket bizonyítani nem tudták és szabadon kellett őket bocsátani.

Biró azonban folytatta pokoli terveit. Horváth Károllyal találkozott a balavásári szüreten és a titkos forradalom kiviteléről tanácskozott vele. Innen Marosvásárhelyre utazott, de itt csaknem rajta vesztett. A beavatottak egyike egy sötét éjszakán az „Arany Kereszt" vendéglőben levő szállására mentében Heydte lakásáról egy köpenyes embert látott kijönni, akiben Biró Mihályt ismerte fel. Már mások is észrevették a rendőrbiztosnál tett ilyen éjjeli látogatásait és többen rebesgették, hogy Biró az egész tervezetet elárulta Heydtének. Többen azt kívánták, hogy az áruló életével lakoljon. De Horváth Károly becsületes lelke nem hitte el ezt a gazságot és megakadályozta a tettlegességet, amiért később ő lakolt életével.

A Napóleon államcsínyjét követő izgalmas napokban Biró elérkezettnek látta az időt, hogy az egész forradalmi tervezetet és az összeesküvők névsorát kiszolgáltassa Heydtének és a rendőrségnek. Amíg ezek jelentése Bécsbe eljutott és onnan az utasítás megérkezett, Biró még mindig azon igyekezett, hogy minél több hazafit vonhasson be a kelepcébe.

Igy érkezett el 1852 január 24-e, amelynek éjjelén az ország minden részében tömeges letartóztatások történtek. Marosvásárhelyen elfogták Török János református tanárt, Topler Simon és Dobolyi Sándor, volt képviselőket, Andrássy Rafael ferencrendi gvárdiánt, Albert János református lelkészt, Demjén Lajos, Nagy Sámuel és Bereczky László honvédszázadosokat. Horváth Károlyt Háromszéken hitték s elfogatási parancsát odaküldték, ő azonban Vásárhelyen tartózkodott és szere-

tett tanárának elfogatását meghallván, felment a térparancsnokságra, ahol azonnal őrizetbe vették. A foglyokat Török és Horváth kivételével rablók és gyilkosok közé zárták, majd másnap útnak indították őket Szeben felé. 27-én érkezett meg oda az első szállítmány. Valamennyinket külön szobába zárták, nem volt szabad egymást látniok, egymással érintkezniük, olvasmányt és írószert is eltiltottak tőlük, élelmezésükre pedig naponta tíz krajcárt adtak. A letartóztatottak így az őrülésnek lettek volna kitéve, ha meg nem vesztegették volna őreiket és így nem érintkezhettek volna egymással levelezés, a falakon való kopogtatás és a kürtőkön át való beszélgetés utján.

Az elfogatások nagy izgalmat váltottak ki az egész országban, de zavart okoztak kormánykörökben is, mert a feladó csak tervezetet és névsort szolgáltatott, de bizonyítékokat nem. Az összeesküvés első áldozata tulajdonképpen Schwarzenberg Bódog miniszterelnök volt, akivel szemben a kormány több tagja azt véleményezte, hogy a kudarc elkerülése végett helyes volna a foglyokat szabadonbocsátani. A herceg ezen annyira felizgult, hogy önkívületi állapotba került, elájult és nemsokára meg is halt.

Bécsben hónapokig haboztak az eljárás megindítása felett és ezalatt a szegény foglyok végtelen gyötrelmeknek voltak kitéve. Március végén a birodalom legfurfangosabb auditorát: Tapferner őrnagyot küldték le Szebenbe a Bartels ezredes elnöklete alatt megalakult haditörvényszékhez. A ravasz Tapferner előbb szép szóval, azután fenyegetéssel akarta vallomásra bírni a foglyokat és amikor ez nem sikerült, azt javasolta, hogy hozassák Szebenbe Biró Mihályt és kérjenek tőle részletesebb adatokat. Biró kényelmes hintóban, fedezet nélkül érkezett meg egy éjszaka és 25 ívre terjedő vallomást tett, amelyben megjelölte a foglyok mindegyikének részvételét az összeesküvésben, találkozásaikat, beszélgetéseiket és egyszersmind azt a titkos rejtekhelyét, ahol a forradalmi irományokat, nyomtatványokat, levelezéseket és névsorokat tartják. Másnap bő jutalommal bocsátották el, épp olyan titokban, mint ahogyan odahívták.

De a foglyok nemcsak ottlétéről, hanem vallomásairól is tudomást szereztek. Egy szebeni jóérzésü magyar ugyanis felismerte Birót, amikor a haditörvényszékre ment és értesítette Nagy Samu feleségét. Nagynénak volt egy megvesztegetett bizalmasa a törvényszéken, aki közölte a honvédszázadossal, hogy miket mondott az áruló. Nagy Samu a börtön falán való kopogtatással értesítette szomszédját, ez a következőt és így hamarosan minden fogoly értesült az eseményekről.

Sajnos, Demjén Lajos, Bartha Gergely és Gál László Tapferner másnapi kérdéseiből azt következtették, hogy mindent tud és így beismerő vallomást tettek. Ezen vallomások alapján és Török tanár vásárhelyi[1] szállásán felfedezett forradalmi irományok adatai folytán új és számos elfogatás történt. Június 13-án hajnalban egész hadsereggel vették körül a marosvásárhelyi református kollégiumot és az iskolát ostromállapotban tartván a fiatalságot éjjel 11 óráig őrizetben tartották. Mindent széthánytak, felkutattak, a padlókat felszaggatták és végül letartóztatták Muzsnay Pált, Nagy Dánielt, Horváth Gáspárt, Koós Ferencet, Albert Mártont, Szász Károlyt, Bodor Józsefet, László Ignácot és Deák Farkast, csupa fiatal gyermeket, akiket néhány napig rablógyilkosok között tartottak, azután szintén Szebenbe szállítottak. Ugyanekkor elfogták Földvári Károlyt, Filep Albertét, Nagy Lajost, Orbán Józsefet és Molnár Józsefet. Nem kímélték az asszonyokat sem, börtönbe került Törökné-Gálfi Róza, Hajnal Róza, Kenderesiné-Boér Emma, Czirjákné és még többen.

Tapfernernek még mindig nem volt elég bizonyíték. Ismét Szebenbe hívta Biró Mihályt, de ez hogy eltávolítsa magától az árulás gyanúját, azt kívánta, hogy mint foglyot szállítsák a haditörvényszékre. Igy is történt, de elfogatásának látszólagossága mégis kiderült és a foglyoknak is tudomásukra jutott. Még a főfoglár is megtudta és becsületes katonaember lévén, szigorúbban és gorombábban bánt Bíróval, mint az összeesküvőkkel.

Mindez nem használt, a vizsgálat most már eredményes volt Biró ügyeskedései folytán. A vádlottaknak meglepő kérdéseket adtak fel, szabadulást ígértek, mire ismét többen terjedelmes vallomást tettek. Szabadon bocsátották Nagy Samut, Uzonit és Zeyk Lászlót, majd pár hét mulva Gált, Bartát és Kocsist is, de csak azzal a feltétellel, hogy a per lefolytéig lakhelyüket nem hagyják el. A többiek még két évig szenvedték a börtönt és csak Földvári Károly, Filep Albert és Bereczki Lászlót helyezték szabadlábra, akik mindvégig kitartóak voltak a tagadásban. Azokat ellenben, akik részvételüket bevallották, könyörtelenül elítélték. Horváth Károly mindent magára vett, mert azt hitte, hogy ezzel megmenti társait. Nagylelkűségének vesztőhely lett a bére, melynek dicsőségét Török János és Gálfi Mihály osztották meg vele. Még 48 vádlottat ítéltek halálra, de ezeknek büntetését kegyelem útján 5—18 évig tartó vasban töltendő várfogságra változtatták át. A hosszú fogság alatt többen megőrültek, néhányan öngyilkossá lettek. Akik életben maradtak, 1857 májusában részesültek amnesztiában.

1854. március 10-én hirdetményt ragasztottak ki Marosvásárhely falaira. A hirdetmény szövege a következő volt:

> *1. T ö r ö k J á n o s Erdélyben Udvarhely kerületben keblezett bágyi születésű 47 éves, református, nős, gyermekei nincsenek, hittani tanár, a marosvásárhelyi református collegiumban.*
>
> *2. N a g y v á r a d i H o r v á t h K á r o l y teleki, háromszéki születésű, 25 éves, református, nőtlen, földbirtokos.*
>
> *3. G á l f i M i h á l y martonosi, udvarhelykerületi születésű, 37 éves, unitárius, nős, 3 gyermek atyja, országos ügyvéd és volt szolgabíró.*
>
> *Mindhármak ellen törvényesen megállapított tényállás mellett törvény előtt tett vallomásoknál fogva bebizonyosodott, hogy ők az erdélyi nagyfejedelemségben felfedezett azon összeesküvésben, melyet szökött felségáruló Kossüth Lajos Londonból titkos ügynökök által újabban feleleventett és amelynek főcélja volt a császári országlásnak Magyarországon és Erdélyben megbuktatásával, és ezen koronaországoknak az összes monarchia kötelékétöli elszaggatásával egy fennebb írt Kossuth Lajos alatt működendő szabad uralkodást állapitani meg, mint vezénylő társulati tagok részt vettek.*
>
> *Ezen felségárulási célzatból Török János még júliusban 1851-ben Kossuth ügynökével, Ruzicskával Teleken összejöveteleket tartott, az utolsótól a társulati szabályokat és más erre vonatkozó irományokat átvette, melyek szerint a fegyveres felkelésben helyezendő koronaországok egyelőre 12 vidékre lettek volna felosztandók és amelyek közül Török János egy vidéki főnöki állomást azon*

kötelezettséggel vett által, hogy a felkelés további szervezetét és vezetését ő igazítandja.

Ennek utána Török János a reá bízott vidéket egyúttal kerületekre felosztván, ezekben a főnököket kinevezte, ezeket a társulati munkásságokra kötelezte, és ezenkívül rendelkezett úgy a forradalmi haderőnek képezése, mint a forradalom kivitelére szükségelt pénzösszegnek megszerzése aránt.

Megvallotta különösen Török János, hogy ö szeptemberben 1851-ben Kossuth elhíresztelt ügynökétől Makktól, aki akkoron Törökországban mulatott, tudósíttatott, miképp a forradalom mindenik vidékben már elintéztetett, az ideiglenes kormány kineveztetett, Makk hadivezérnek tétetett; miképpen kellessék továbbá a Székelyföldnek katonai szervezését a katonai főnökök kinevezésével és a fegyveres erőnek képzésével siettetni; miképpen keltessék végre a társulati levelezéseket, titkos levélhordók által fenntartani és minden kerületi főnökökhöz eljuttatni; hogy továbbá ő ezen utasításoknak megfelelt és önálláspontja szerint működött; hogy ö október végén 1851-ben egy pesti küldött által értesíttetett, miképpen fognak jövendőben a társulati rendeletek Magyarország fővárosából Kolozsváron keresztül küldetni; hogy ő ezúton utasítást nyert, miképpen kellessék nekijek a Kolozsvárott létező társulati tagokkal az összeköttetést felállítandó titkos posták útján fenntartani és a társulati jelentéseket Pestre megtenni; hogy ö mint vidéki főnök alárendelt kerületi főnökeivel szóval és írásban érintkezett, a szervezést névszerint a harmadik kerületben, ennek főnöke, Oálfi Mihály különös tevékenysége által sikerrel előmozdította, Gálfitól működésének eredményéről formaszerinti tárgykimutatásokat fogadott el, sőt saját előmeneteleiről is a pesti küldöttnek szóval, s miután a Magyarországon létező társulati comité címét megkapta, írásban is tudósításokat tett, hogy ö utoljára januáriusban 1852-ben a Tordán felállítandó titkos posta tárgyában az evégre kijelölt társulati taggal érintkezett; és hasonló irányban a társulati jelentéseknek Marosvásárhelyig leendő eljuttatása körül a szükséges intézkedéseket önmaga megtette.

Horváth Károlyra bebizonyult, hogy ő már 1851-ben emisszárius Ruzicskát, kinek minősége és rendeltetése előtte ismeretes volt, saját lakába lappangtatta, és neki alkalmat szolgáltatott nála t. i. Horváthnál a felkelés szervezéséhez szükséges irományokat megkészithetni; hogy ö maga is ezen munkálatokban részt vett, ezenkívül Kossuth megnevezett ügynöke forradalmi merényeit azáltal is előmozdította, hogy annak t. i. Ruzicskának Törökkeli egyben jövetelét saját házánál eszközölte és ez utolsónak saját utialkalmatosságát rendelkezése alá adta; hogy ö Töröknek a Székelyföldön vidéki főnöknek lett kinevezteiését egész bizonysággal tudta, s általa a társulati szabályok alapján három- és miklósvárszéki kerületi főnökké neveztetett, később Makk által Erdélybe küldött szervezési utasításokat Töröktől megkapta és ezek tartalma kivitele körül közremunkált.

Horváth Károly továbbá bevallotta, hogy a már felhozott pesti küldöttet magánál szállásoltatta, vele az összeesküvés érdekében érintkezett, ezúton a titkos posták felállításáról és a levelezés módjáról tudomást szerzett, Török Jánosnak a pesti emisszáriustól átvett titkos kulcsot kézbesítette, saját társulati állomásában hét járást állított fel, ezeket különféle községekre felosztotta, és elfogatásáig vidéki főnök, Törökkel szóval, írásban közlekedett, általánosan élénk buzgalmat és munkásságot fejtett ki társulati állásában.

Gálfi Mihályt illetőleg saját vallomsából bizonyos, hogy ő sógora Török János által a megírt forradalmi törekvésekről és sógorának a Székelyföldön vidéki főnökké lett kineveztetéséről tudomást nyervén, az összeesküvésbeni részvétre magát késznek nyilvánította; a harmadik kerületi főnökségre, amely Udvarhely és Bardoc-széket foglalja magában, lett kineveztetését elfogadta, ezen minőségében tovább működött, kerületét nyolc járásra osztotta, ezeket községekre különböztette, a járási főnököket megkívántató számban kinevezte és beállította, magát a kezéhez vett társulati szabályokhoz alkalmazta, a szervezést siettette és erre az alárendelt társulati tagokat is ösztönözte.

Nyomozott bevallotta továbbá, hogy ö az atája rendelt járási és községi főnökök működése eredményéről az elsőbbek által írásbeli tárgykimutatásokat fogadott el és az összeesküvés előmeneteléről, amely a negyedik járásban tetemes eredményű volt, saját körében vidéki főnök Török Jánosnak jelentéseket tett, általán pedig bekövetkezett letartóztatásáig mind az alárendelt orgánumaival, mind a vidéki főnökkel az egyesülés céljára szóbeli és írásbeli értekezést folytatott.

A dolog ezen állásában a törvényesen lejártatott haditörvényszéki nyomozás alapján 1853-ban október 11-én hozott egyhangú itélet által Török János, Horváth Károly és Gálfi Mihály felségárulási bűnéért az V. haditörvénycikk alapján és ennek a katonai büntetőtörvénykönyv 61. cikkével kapcsolatában, valamint az 1849. évi július első napján az országban közönségesen kihirdetett proclamatio 1. §-a értelmében kötél általi halálra itéltettek, mely büntetés f. évi februárius 18-ról kelt legfelsőbb leirat és f. évi március 3-ról kelt bírói felsőbbségi megerősítés következésében az itéletnek szabályszerű kihirdetése után a megnevezett három törvényesen nyomozott egyénen a inai napon végrehajtatott.

Közhírré tétetett Marosvásárhelyt, március 10-én 1854.

A nagyszebeni cs. kir. haditörvényszék nevében a M. Vásárhelyt létező cs. kir. katonai vidéki parancsnokság által.

Hogy a vértanukra milyen kevés tényállással is igazolható vádat hoztak össze, annak legjobb bizonyítéka ez a falragasz, amelynek alapján egy törvényes jogalapon álló bíróság legfeljebb két-három évi börtönt ítélhetett volna. A kivégzést mégis végrehajtották.

A Postaréten emelkedett a három bitófa. Amikor ezt a város polgárai meglátták, tekintélyes küldöttséget menesztettek az akkori katonai parancsnokhoz, Nuppenau ezredeshez és kérték, hogy, ha az elítélteknek már meg kell halniok, legalább alkalmazza a golyó általi kivégzést. De az akkori városbíró, Lázár János, aki már az elfogatásoknál is csúfosan szerepelt, felkiáltott: „Elég fa van a város érdéin az ily szép madarak számára!”

Azután maga is kiment a vesztőhelyre és sajátkezűleg mérte meg az akasztófák magasságát és vastagságát. Kedvtelve mosolygott az előkészített vérlázító látvány örömére.

A várost és a rétet egész hadsereg özönlötte el és megindult a gyászmenet a nép könnyeitől áztatott utcában. A három hőst: Horváth Károlyt, Török Jánost és Gálfi Mihályt gyalog vezették végig a városon. Mindenik bátran, férfiasan viselte magát. Horváth díszmagyar ruhában, könnyedén lépkedett, mintha valami ünnepélyre menne. Midőn egy csapat varjú repült el felette, felkiáltott: „Még igen korán jöttetek, éhségteket ma még nem csillapíthatom!" Minden ismerősét köszöntötte, a hóhérral nevetve váltott szót, arra kérte, hogy szép szakállával kíméletesen bánjék. Szivarozva, a hazát és a szabadságot éltetve lépett a bitófára. Társai hozzá méltóan viselkedtek. Haláluk halhatatlanságot biztosított a számukra.

Árulójukat és hóhéraikat azonban utolérte az Isten igazságos büntetése. Tapfernert jutalmul a soproni törvényszék elnökévé nevezték ki, de ott megvetéssel fordult el mindenki tőle. Lelkiismeretének furdalásai elől a bor mámorába igyekezett menekülni. 1860 egyik sötét éjjelén gyászos férfiak, fáklyák között, koporsót emelve vonultak a hadbíró szállására és ott ágya helyén ravatalt állítottak. Tapferner ittasan lépett szobájába, ahol a végzetes koporsó állott. Iszonyatos rémület fogta el és összerogyott. Másnap az őrület előjeleivel futott el Sopronból és nemsokára meg is halt.

Lázár János is közmegvetés tárgya volt, és java férfi *korában* hirtelen halállal hunyt el. Még a sírjától is undorral fordult el mindenki.

A legnagyobb vétkes Biró Mihály vérbérén fényes palotát építtetett kisgörgényi birtokán. Az élet minden kényelmét megszerezte magának, de egyedül, mindenkitől kerülve, mégsem élvezhette. Ha a városban megjelent, nem akadt vendéglős, aki szállásra befogadja, és piszkos pénzéért ételt adjon neki. Amikor egy bizottsági ülésen nevét felolvasták, az egész gyülekezet rákiáltotta: „Meghalt"!

Orbán Balázs nyomán.

Irodalom.

Bethlen István: A Mezőség és az erdei magyarság. Marosvásárhely. Kossuth-ny. 1907. 22 l.

Békefi Remig: A marosvásárhelyi ev. ref. fősikola XVII. századi törvényei. Bp.: Athenaeum 1900. 43. l.

Biás István: Adatok a Teleki könyvtár alapításának történetéhez Marosvásárhely Ady ny. 1901. 13 l.

Biás István: A marosvásárhelyi céhek történetéből. Marosvásárhely: Reichardsperg. ny. 1902. 32 l.

Biás István: Marosvásárhely a szabadságharc alatt. Marosvásárhely. Ev. Ref. Coll. ny: 1900. 50 l.

Fodor Ferenc: Marosvásárhely színi élete. Marosvásárhely: Marosmenti Élet 1933. 130 l.

Koncz József: A marosvásárhelyi ev. ref. Kollégium története. Marosvásárhely: Imreh ny. 1889. 774 l.

László Gy.: Marosvásárhely kisipara. Marosvásárhely 1914.21 l.

Orbán Balázs: Marosvásárhely sz. kir. város leírása. Pest: Pesti könyvny. 1870. 58 l.

Oroszlányi Gábor: Marosvásárhely és a háború. 1914—15. Marosvásárhely: Briinn ny. 1915. 80 l.

Pallós Albert: Maros-Torda vm. és Marosvásrhely népoktatási intézeteinek története. Marosvásárhely: Ady ny. 1896. 402 l.

Szász Béla: Marosvásárhely irodalmi multjából. Marosvásárhely: Ady ny. 1905. 28 l.

Szentgyörgyi D.: Marosvásárhelyi lexikon. Marosvásárhely 1912. 240 l.

Deák Farkas: Marosvásárhely és a nagy tűzvész április 12-én. Vasárnapi Ujság 1876. ápr. 23. p. 262:

Gergely Lajos: A fahordó székelyek és a marosvásárhelyi fapiac. Magyarország képekben. 1867. p. 67, 192, 221.

Illyés Mihály: Marosvásárhely történetéhez a szabadságharc idejéből. Erdély Múzeum 1902. p. 274—80.

Katona Antal: Marosvásárhely sz. kir. város rövid ismertetése. Honderű 1848. 8.

Kőváry László: Marosvásárhely. Magyarország és Erdély képekben. 1853. p. 67.

Molter Károly: Marosvásárhely. Erdélyi Helikon. 1930. 7. p. 603—12., 8. p. 677—87. 9. p. 771—82.

Petelei István: Marosvásárhelyi céhek házi szokásairól. Századok 1878. p. 94.

Porzó: Marosvásárhely. Magyarország és a Nagyvilág 1876. p. 37—45.

Szilágyi Sándor: Jelentés a gróf Teleki család marosvásárhelyi levéltárairól. Századok 1880. p. 692.

Szilágyi Sándor: Marosvásárhely a forradalom előtt és alatt. Marosvásárhelyi Emléklap 1850. p. 449.

Várady Gábor: Bem Marosvásárhelyt. Ország Világ 1885. 1. p. 7—10. 2. p. 27.

Marosvásárhely. Ország Tükre 1864. p. 24—25.

Marosvásárhely szab kir. város rövid ismertetése. Hon és Külföld I. 1841. p. 101. p. 105.

A marosvásárhelyi kollégium eredete Nemzeti Újság 1846. p. 291.

A marosvásárhely Teleky könyvtár. Budapesti Hírlap 1912. nov. 17. p. 45—46.

Marosvásárhelytől—Görgényig. Ország Világ 1891. 36. p. 582—90.

SZÁSZRÉGEN.

Szászrégen városa a *Maros* jobbpartján fekszik majdnem közvetlen a *Görgény* folyó torkolatánál az északi szélesség 46° 47' és a keleti hosszúság 24° 22' alatt kedvező fekvésű lankás hegyoldalon.

Legmélyebb tengerszinti magassága a *Maros* parton 362 méter, legmagasabb pontja, ahol még lakóházak vannak 430 m az Adriai tengertől számítva. Főtere a Horthy Miklós-tér 391 m magas. Igy a már e sorokat olvasó előtt is nyilvánvaló, hogy a 68 méteres szintkülönbség egy városnál milyen érdekes lehet turisztikai szempontból és milyen szemgyönyörködtető azokra nézve, akik városunkba érkeznek bármelyik világtáj felől. Szép hegykoszorúzta vidék veszi körül Szászrégent. A közvetlenül alatta elterülő dombvidék végső része a 2104 méter magasig felmenő *Kelemes havas,* amelynek Szászrégen az utolsó nyúlványán fekszik. Ettől északkeletre a Maros balpartján a *Görgényi havasok* veszik körül, amelyeket a várostól körülbelül 4 kilométernyire fekvő 752 méter magas *Nyergeshegy* zár be. A Görgényi havas folytatásaképen a hatalmas *Hargita* hegyvonulat kereken 1700 méter magas *Mezőhavas* kopasz teteje s ettől déli irányban a szintén 1200 méternél magasabb *Bekecs* zárja el a kilátást.

Maga a város olyan mint egy kert. Eltekintve attól, hogy közvetlen közelében szép zöld erdőségek vannak, a rengeteg kertből kimagasló gyümölcsfák és főleg díszcserjés fenyők, kellemes látvány hatását váltják ki az utasból. Levegője nagyon egészséges, szélmentes, az ideális havasaljai (szubalpin) vidék minden jellegzetességével rendelkezik. A keleti Kárpátok éltető erejű levegőjét találjuk itten. Habár a város lakóira nézve kicsiny, hiszen mindössze 10.169 lakost talált a népszámlálás, mégis terjedelemre egy 30.000 lakosnyi városnak felel meg tágas utcái és a már fentebb említett kertjei miatt.

A Székely körvasút mellett fekszik. Sajnos, ez a vonat nem használható az új határ miatt. De arra való tekintettel, hogy a négyes számú országút, valamint a Budapest—Sepsiszentgyörgy-i vasút Szeretfalván szűnik meg és csak Szászrégennél éri újra el — az 50 kméteres járműveken megtett út után — a vasutat, városunk szinte elképzelhetetlen s z e m é l y é s t e h e r f o r g a l m a t

bonyolít le, ugyanis innen tovább menve közelíthetők meg a Székelyföld és annak minden fürdője. Naponta 30—40 MÁV-személyautó és — ne mondjunk sokat — 100—150 teherautó bonyolítja le a közvetítő forgalmat Szeretfalva vasútjától Szászrégen állomásig. Ez az út turisztikai szempontból is nagyon szép és érdemes elgyönyörködni benne. *Szászrégen városának* történelme az idők távlatának homályában vész el. Már a római időkben is telep lehetett. Legelső történelmi feljegyzés *1228-ból származik,* amikoris egy periratban szerepel éspedig „Regum" néven. Német felépítmény volt. Az egyik legnagyobb erdélyi szász monda és legenda gyüjtő szerint Szászrégen lakosait a tatárok a XVII. században teljesen lemészárolták. Az u. n. *szentandrási kereszt,* amely a Beszterce-Szászrégen közötti országút 566 km kő körül van felállítva, jelzi azt a helyet, ahol a tatárok az eléjük kivonuló és zászlódísszel meg templomi szerekkel felszerelt régenieket legyilkolták és el is földelték. Ezért az 1545 évekből Nagyszebenben fenmmaradt születési nyilvántartási könyvben — mely ismeretlen úton került Szebenbe — olyan nevű régeni polgárok nevei vannak felemlítve, melyek az 1700 évektől kezdve itt egyáltalán nem fordulnak elő. Ilyenek például Kimpius, Honius, Graffius stb. A szászrégeniek legyilkolása után a szomszéd községekből mint: *Dedrád, Bátos, Alsó és Felső-Idecs, Petele* községekből, valamint *Kőhalom, Medgyes és Földvár* vidékéről később beköltözöttek népesítették be a várost. Vitás az a kérdés is, hogy milyen viszonyban volt Régen városa a Görgény völgyben uralkodó *Görgényszentimre* községben székelő és közvetlen a magyar királyok alá tartozó várurakkal. Mert hogy nem voltak várjobbágyok, azt kétségkivüli, de hogy városi polgárok voltak, az sem bizonyítható.

Szászrégen városa 1848 nov. 3.-ról 4.-re virradó éjjel negyed ízben égett le majdnem porig. Ekkor leégett a városháza is sok régi okmánnyal. Miután Szászrégen városa hosszú ideig Torda vármegyéhez tartozott, az iratok javarésze Torda vármegyeházán lennének keresendők. Azonban az egyelőre Délerdélynek hazánkhoz visszatéréséig nem lehetséges.

Szászrégen fejlődése az 1848-as évek után vett nagyobb lendületet, amikor is a Maros adta természetes viziút kihasználásával a Kelemen Havas és a Görgényi havasokból megindult a kitermelt fenyőfa lebutajozása. A tutajos kereskedés mellett nagy lendületet adott a városnak a pálinkafőzés. Az akkor kb. 5 és félezer lakost kitevő Régen városa (az 1860. év végén) 9 pálinkafőzővel, melyek közül négy meglehetős nagy kapacitású szeszgyár volt, szerepel. Ez a lendület és különösen az, hogy 1888-ban a Székelykocsárd—Marosvásárhelyi vasútvonalat Szászrégenig meghosszabbították, kereskedelmi téren még inkább emelte a város nívóját. Nagy vas- és fűszerüzletek, valamint textilkereskedések alakultak, mert Gyergyó nagyrésze egész Gyergyószentmiklósig innen látta el szükségletét. Igy fejlődhetett ki és lett híressé a bőripar, kovács- és bognáripar mellett, jóformán minden akkor elképzelhető iparág is.

Szászrégen városának legrégibb, egyúttal legértékesebb épülete, az evangélikus templom, melynek a szentélye *Szent Lőrinc* tiszteletére szentelt kápolnaképen, 1330-ban épült, és pedig, amint azt 1930-ban renováláskor napfényre került emléktábla jelzi, *Mária* tiszteletére épített oltárral. Egészen 1668-ig többszörös toldással alakult ki a mai méreteiben és teljesen magán viseli az egykori építtetőjének hozzáértését vagy hozzánem értését. Sajnos, az utóbbiról kell inkább beszámolni. A templom 1551-ben ment át az evangélikus lutheránus vallásra áttért hívek birtokába. Legutoljára 1848-ban hamvadt el a templom is és az 50-es évek elején kijavították, teljesen átvakolták. Az 1930. évi renováció alkalmával, amikor a vakolatot leverték, kerültek napfényre igazán szép gótikus építkezések nyomai. Egy pár régi címer és főleg a tornyon érdekes beépített kövek, valamint párkányok. A sekrestye ajtaja felett, valamint ennek északi ablaka felett van egy címer, melyet hosszú ideig, 1905-ig a város címereképen használt a magistrátus.

A város jelenlegi címere, melyet a belügyminiszter 1907-ben állapított meg, heraldikai paizs, kék alapon, zöld mezőben, szürke ruhában levő hajdút ábrázol nyusztprémes kucsmával. Balkezében lándzsa, jobbkezében kürt, mellyel a lakosságot harcba hívja.

Az ev. templom után régiség tekintetében mindjárt a római kat. templom következik, melyet 1781-ben, június 8-án szenteltek fel. Az építést még *Mária Terézia* rendelte el, a kincstár, mint patronus költségére. A templom szép késői bárok építmény, 1936-ban rendbehozták. Utána korban a gör. katolikusoknak 1811-ben épült temploma következnék. A református templom jóval későbbi, 1895-ben adták át rendeltetésének. Említésre méltó az ú. n. szász temető, melyet a régiek most is *„Burgberg"-nek* neveznek. Valószínű, hogy a rómaiak idejében castrum-féle lehetett.

A városnak a főtere 5 négyszögöl híjával 6 hold, tehát egyike a régi Magyarország legnagyobb tereinek. Utcái nagyobbrészt girbe-görbék és hegyoldalas fekvésük miatt nagyon érdekesek és változatosak. Legfőbb utcája a Teleky Pál-utca, amely ma Székelyföldnek az anyaország felé irányuló forgalmát bonyolítja le. Az úttesttől jobbra és balra 8—10 méternyi üres tér van, amelyet állítólag a régiek azért tartottak fenn, hogy tűzvész esetén a veszély kisebb legyen. Valószínűleg az akkori gazdaemberek gazdasági szekereinek, eszközeinek elhelyező helye volt.

Szászrégen városát 1926-ban a román kormány egyesítette *Magyarrégen* községgel, miáltal a város magyarsága lényegesen megszaporodott, úgy hogy ma a városnak kb. 45%-a magyar, 25%-a szász, 20%-a román, a többi zsidó és egyéb. Vallás tekintetében katolikusok, evangélikusok, reformátusok, unitáriusok, görög katolikus és gör. keletiek, valamint Mózes vallásúak. A három első felekezet aránya kb. egyforma. Az iparosság ma is egy erős tényező.

Sok alsófokú iskolája van. Éspedig: 1 kat. magyar és egy ev. német nyelvű négy gimnáziumos iskolája, valamint öt elemi iskolája.

Szászrégen városában népes magyar kaszinó és egy magyar iparos olvasókör mellett a szász polgári és iparos egyesület, valamint egy jelenleg nem működő, román iparos olvasókör létezik.

Gyönyörű szép sétatere van, melyet a Maros 3 oldalról fog körül. Kedves sétahelye a régenieknek a Kerekerdő, mely közvetlen a város felett fekszik. Teniszpályája, sport telepei, és egy a modern kornak megfelelő nyári strandfürdője van. Van mellette még egy kisebb hat kádas gőzfürdője is és egy úgynevezett rituális zsidó fürdő, mely a közönségnek is rendelkezésére áll.

A városi hatóságok, a polgármesteri hivatal, rendőrkapitányság, a régeni alsó és régeni felsőjárás főszolgabírósága mellett, királyi járásbíróság, királyi adóhivatal, nagyobb méretű posta, OTI, ipartestület, erdő-

[Erdélyi Magyar Adatbank]

felügyelőségi kirendeltség és MÁV állomásfőnökség működik. Két magyar, két német, egy román és egy zsidó pénzintézet látja el a város hiteléletét.

Heti vásárai, de különösen országos vásárai-híresek. Állatvásárai, ha nem is a régi méretűek, de mégis talán egész Magyarországnak egyik legjobban látogatott ilyen intézményei. A várost nyugat felé. magyar falvak veszik körül, kelet felé románok, délkeletre vegyes községek és északra és északkeletre szász községek is határolják.

A városnak egy elég jól berendezett kórháza van, megfelelő orvosi személyzettel. Ezenkívül még 5 magánpraxist folytató orvos található Régenben. Öt gyógyszertára van. Egy nagyszabású szállodája, amely a város tulajdonát képezi. A kor kívánalmainak megfelelő étteremmel is el van látva. Ezen kívül a vasúti szálloda, Theil-féle szálloda, valamint az ezekkel kapcsolatos és rajtuk kívül álló jó éttermek elégítik ki a vendégek igényeit. Emellett sikerült a „fizető vendég" intézményét a lakossággal, megkedvelteim. A városnak van egy igen jó fúvós zenekara, mellette a német zeneegyletnek egy vegyes zenekara. Ami pedig az énekkultúrát illeti, abban a magyar polgári dalkör a romániai magyar dalegyletek között egyike volt a legelsőknek. És ezt a nívót ma is fenntartja. Erős kulturális megmozdulások csírája mutatkozik minden téren. Ámbár a városnak állandó színháza nincsen, úgy a magyar, mint a német nyelvű szász lakossága elég gyakran produkál meglepően szép és értékes előadásokat. A városi mozgófénykép színház hivatása magaslatán áll, és szintén igyekszik a műveltség terjesztőjévé lenni.

Nem utolsó megemlíteni azt a heroikus küzdelmet, amelyet a város magyarsága a magyar kultúráért és iskoláért a 22 éves román megszállás alatt kifejtett. Mindenesetre érdekes megjegyezni azt, hogy a román elnyomatás ellen a város iparossága, magyarok és szászok együtt küzdöttek és mondhatni ennek az együttműködésnek meg is volt a maga eredménye. Mert bármilyen nagy erővel is igyekeztek mindent elnyomni, ami kisebbségi, mégsem sikerült, sőt némi tekintetben fejlődés is mutatkozott.

Szászrégen városában a román kultúra nem tudott gyökeret verni, dacára annak, hogy kb. 1800 lélekszámmal szerepeltek, és a hivataloknak a java része románokkal volt benépesítve. Úgy, hogy a hivatali ú. n. intelektuelek majdnem mind román népből rekrutálódtak. Ezek eleinte alakítottak kaszinót, mely 5 évi fennállás után megszűnt. Alakítottak két énekkart is, de ezek még ennyi ideig sem birták. Volt egy külön hitelszövetkezetük, de az már 1926-ban megszűnt. Alakult még egy zeneiskola, de az is csak úgy tudott fennmaradni, hogy helyiséget, fűtést és világítást a város adott nekik ingyen. Sportegyesületük a románoknak egyáltalában nem volt.

Szászrégen környékén különösen a kis vadra nagyon sok és szép vadászati lehetőség nyílik. A nyúllállomány számottevő. Emellett pedig a lankás hegyoldalain elterülő erdők tele vannak őzekkel, úgyannyira, hogy a járó-kelőktől pár lépésnyire megállva bámulják az embereket. Előfordul a fogoly és a fürj is. A város területén két vadásztársaság van, éspedig a Kelemen vadásztársaság és a Szászrégeni vadásztársulat. Különösen ki kell emelnünk azt a körülményt, hogy a társulatok nemcsak a vad vadászatát tartják szem előtt, hanem a vad védelmét is igen fontos feladatuknak tekintik.

Schmidt Imre dr.

Egyéb adatok.

Szászrégent az 1877. 1. tc. értelmében kebelezték be az egyesült Maros-Torda vármegyébe.

Már az őskorban lakott hely volt. Tuhutum vezér a honfoglalás idejében itt pihent meg. Szent István idejében már egyházas község. Megfogyatkozott őslakosságát a XII. században a Rajna vidékéről hozott szászokkal pótolták. Egy 1227-i oklevél Régent, mint új szász települést említi. 1393-ban Moldova felől betörő oláhok csaknem teljesen elpusztították a várost. Csakhamar összeszedte magát és a XV. század közepén már egyike a leggazdagabb északerdélyi városoknak. 1483-ban már iskolája is volt.

Mátyás király megerősítette a város eddigi kiváltságait. Az ipar a céhek megalakulásával nagyobb fejlődésnek indult.

1497-ben és 1508-ban nagy pestis-járvány dühöngött a városban. 1564-ben Miksa császár seregei foglalták el, de János Zsigmond hamarosan felszabadítja. Majd Basta seregei hagyták itt nyomukat. 1661-ben a törökök pusztítják, 1679-ben Thököli vonul át hadával. 1717-ben tatárok dúlják a vidéket.

1791-ben már törvényszéke volt. Ebben az időben itt állomásozott a 9. dragonyos ezred.

Lakossága 1910-ben 7310 lélek. Ezek közül 2947 magyar, 2994 német, 1311 oláh, a többi egyéb anyanyelvű. Magyarrégen lakónak száma ugyanekkor 1610 volt, 1340 magyar, 133 oláh, 75 német és 62 egyéb nemzetiségű.

Irodalom:

Rösler K.: Katalog der Bibliothek des evan. Gytnnasiums in Szászrégen. Nagyszeben: Kraft 1907. 29 p.

Keintzel Dániel beszéde az 1848/49-iki történetek ötvenéves évfordulóján, 1898 március 15-én Szászrégenben. Szászrégen: Burghardt ny. 1899. 4. l.

Beiträge zur Kenntnis Sächsisch-Regens. Nagyszeben 1870. 288 l.

Szászrégen r. t. város költségvetési előirányzata 1899.

Haltrich Joseph: Zur Geschichte von Sächsisch-Regen seit den letzten hundert Jahren. Archiv f. sieb. Landeskunde 1858. p. 275.

Hellwig Wilhelm: Szászrégen. Die Entwicklung des Sáchsisch-Regener ev. Knabenschule seit dem Jahne 1848. Progr. d. evang. Knabenschule zu Sächsisch-Regen 1865. p. 3—33.

Téglás Géza: Szászrégentől—Borszékig. Turisták Lapja 1924. p. 125.

Téglás Géza: Szászrégentől—Csíkszeredáig. Turisták Lapja 1924. 10—12. p. 124—30.

Vnacskó, F.: A szászrégeni gázforrás. Bányászati és Kohászati Lapok, 1911. 44. köt. p. 585.

Szászrégeni szászok. Vasárnapi Ujság, 1859. p. 48.

ABAFÁJA.

Megtelepítési ideje az Aba nemzetség valamely törzsére vezethető vissza, mintahogy azt neve is mutatja. Legrégibb időkbene Vécs várához tartozó birtok volt, később attól elszakadt és előneve lett a XIV. és XV. században élt Abafái nemzetségnek.

Az egyházi birtokok világiasítása idején egy 1578-iki okirat szerint Tompa István bírta. 1590-ben Báthori Zsigmond Gyulai Pál fejedelemi tanácsosnak adományozta, annak megöletése után Jósika Istvánra szállt, 1607-ben Huszár István birtoka, akinek leszármazottai hosszú ideig a falu urai voltak. Régebbi nevei Brenndorf, Uedendorf, Sylva Abbatis, oláhul Apafaje, régebben Torda megye felső kerületéhez tartozott. A Maros folyam jobb partján fekszik, szomszédos közsé-

gei Szászrégen, Radnótfája, Petele, Vajda-Szentiván és Beresztelke. Magyarok és oláhok lakják régtől fogva, már 1859-ben plébániájuk és egyházuk van a katolikusoknak, a görög vallásúaknak, valamint a reformátusoknak és az evangélikusoknak is. Az 1831-iki összeírás szerint lakosainak száma 825, 1854-ben 831. 1848-ban a székely tábor Szász-Régen bevétele után itt tartott győzelmi lakomát. 1910-ben 1235 lakója volt, kik közül 853 magyar, 366 oláh, 4 német és 12 egyéb anyanyelvű. 1941-ben lakóinak száma 1535. A régeni alsó járásban fekszik 1914 kat. hold területen. Utolsó posta és távirdája Szászrégen.

ALSÓBÖLKÉNY.

Régeni alsó járásban fekszik, területe 1653 kat. hold. Az 1877. évi I. törvénycikk értelmében a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyébe kebelezték. A községnek sóskútja van, 24 óra alatt 3500 liter színtelen és szagtalan vizet ád. 1910-ben 1047 lakója volt, kik közül 747 magyar, 212 oláh és 88 egyéb. Lélekszáma 1941-ben 1002. Utolsó posta és távírdája Szászrégen. Ref. elemi iskolája 1700-ban létesült. Állami iskola 1939-ben épült. Gazdakör 1905-ben alakult, 1938-ban újjászervezték. Jelenleg 142 tagot számlál. Hangya Fogy. Szöv. 1916-ban létesült, jelenleg saját székházában működik és 120 tagja van.

ALSÓIDECS.

A régeni felső járásban 3017 kat. hold területen fekszik. Az 1877. évi I. törvénycikk értelmében a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyébe kebelezték. A községnek sóskútja és fürdője van. A sósfürdő vize brómos tartalmú. Lakói igen kiváló konyhakertészek. 1910-es népszámlálás szerint 1019 lakója volt, anyanyelv szerint 53 magyar, 913 német, 16 oláh és 37 egyéb. 1941-ben lakosságának száma 1180. Utolsó posta és távirda Szászrégen.

ALSÓKÖHÉR.

A régeni alsó járásban fekszik, területe 1978 kat. hold. Az 1877. évi I. törvénycikk értelmében a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyébe kebelezték. 1910-ben összeírt népesség száma 802 lélek volt, kik közül magyar 23, oláh 761 és egyéb 18 volt. 1941-ben lakosainak száma 948. Utolsó posta és távíró Nyárádremete.

ALSÓRÉPA

A régeni felső járásban fekszik, 2258 kat. hold területen. Az 1877. évi I. törvénycikk értelmében a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyébe kebelezték. Lakói elolához sodott szászok. 1910-ben a lélekszám 944, kik közül 4 magyar, 11 német, 877 oláh és 53 egyéb volt. 1941-ben 924 lakosa volt. Utolsó posta Disznajó, utolsó táviró Marosvécs.

ATOSFALVA.

Kicsiny falu, a hagyomány szerint úgy keletkezett, hogy egy pestis járvány alkalmával 6 család elmenekült a szomszédos Szent Istvánról és Atosfalvára jött, hol megtelepedett. A 6 családról Hatosfalvának hívták, később elmaradt a H-betű és így maradt meg a mai Atosfalva. 1567-ben még igen kis falu a székely regestrumban csak 4 kapuval szerepelt. A falu lakói nagyban űzték a fazekas mesterséget. Ez a foglalkozásuk igen régi eredetű, ezt bizonyítja a falu temetőjében talált kemence, mely teli volt vastag cserépdarabokkal. A temető még arról is nevezetes, hogy egyik részében az úgynevezett németek sírjában nagyszámú labanc van eltemetve. Szép fekvése van a községnek, a Czibre patak völgye mélyül Atosfalvával szemben a hegyek közé. Itt feküdt a Maka várához tartozott Czibrefalva. Helyén emberi együttélés temérdek nyomait találták meg. 1910-ben lakóinak száma 348 volt, kik 6 lélek kivételével magyarok voltak. A község az erdőszentgyörgyi járásban fekszik, területe 822 kat. hold. Lakóinak száma az 1941-es népszámlálás szerint 427. Utolsó posta és távirdája Makfalva.

ÁKOSFALVA.

A Nyárád völgyében fekszik, a folyó jobb partján. Marosvásárhelyi járásban, 1560 kat. hold területen.

A hagyomány azt tartja e helységről, hogy az Atol patak mellett feküdt a régi falu melyet Atolfalvának hívtak, a hegyoldaliban alkalmatlan volt a község fekvése és lakói leköltöztek a Nyárád mellé. Megtartották ősi lakhelyük elnevezését vagyis Atofalvát, csak később Szilágyból odatelepült egy Ákos nevű ember, ki igen tekintélyes család volt és róla nevezték el azután a helységet Ákosfalvának. A régi telephelyén igen sok emléket találtak, mely bizonyítja azon résznek lakott voltát. A község az 1567-ki regestrumban 6 kapuval szerepel. Az Ákosfalvi hídnál 1635-ben Marosszék lustrája tartatott. Ákosfalva a sokvallásúak helysége. A róm. katolikusoknak és reformátusoknak már abban az időben egyházuk volt, az unitáriusoknak és görögkhitűeknek leányegyházközségei. Minden év augusztus 20-án Szent István király napján nagy búcsújárást tartanak, melyre a szomszéd községekből is nagy számmal jönnek el a katholikus hívők. Legtöbb a református, régi templomuk 1753-ban épült. A jezsuiták meg akarták akadályozni a templomépítést és így a reformátusok csak éjjel építhették templomukat. Új templomot 1870-ben építettek. A katolikusok 1725-ben építették az első templomot, újat pedig 1859-ben. Az unitáriusoknak és a keleti vallásúaknak is van templomuk.

Lakosai főként föld és szőlőműveléssel foglalkoznak. A község lakóinak ipara a cseréppipa gyártás, melyet oly nagy mennyiségben gyártattak, hogy vékával mérték. 1860-ban lakói székelyek, kevés oláh és néhány zsidó. 1910-ben 898 lelket számoltak össze, kik közt 875 a magyar, 22 a német és 1 oláh. Lakóinak száma az 1941-es összeírás szerint 1.084 lélek. Vasútállomása a Marosvásárhely—parajdi vonalon helyben, ugyancsak posta és távirdája is a községben van.

BACKAMADARAS.

A Maros folyó vidékén Szentgerincével szemben a Nyárád mentén épült fel a község. A marosi alsó járásban fekszik. Lakói székelyek és oláhok. Református és egyesült gör plébániájuk és templomuk van. Az 1567-iki regestrumban Bachka-Madaras néven 13 kapuval szerepel. A boráról híres Baczka hegy lábánál nagyszerű szőlő terem. A községben 1630-ban és 1668-ban

lustra tartott. A község híres szülöttje Kis Gergely 1783-ban született, tudós volt és a székelyudvarhelyi ref. egyház és kollégium nagynevű jótevője. 1910-ben 1211 lakója volt kik a következőképen oszlottak meg: 1169 magyar, 8 német, 1 tót, 24 oláh és 9 egyéb.

Backamadarassal egyesítették Nyárádbálintfalvát, így 1941-ben már nem szerepel Nyárádbálintfalva mint önálló község. Egyébként Marosszék legkisebb faluja volt. Az 1567-ki regestrumban egy kapuval szerepelt. Lakói nagyrészt elmagyarosodott keleti vallásúak voltak. 1910-ben népességének száma 225 volt, kik közül 29 magyar, 191 oláh és 5 egyéb anyanyelvű. Területe 2455 k. hold, lakosainak száma 1941-ben 1450. Vasútállomása van a Marosvásárhely—parajdi vonalon. U. p. és u. t. Akosfalva.

BALA.

A mezőbándi járásban fekszik 2899 k. hold területen. Az 1877. évi I. törvénycikk értelmében a volt Torda megyéből az egyesített Maros-Torda vármegyébé kebelezték. A községtől 4 kilométerre sóskút van, mely erősen jódos tartalmú, 24 óránként 411 l. folyadékot ad. 1910-ben lakóinak száma 1327 volt. 108 magyar, 6 német, 1178 oláh és 35 egyéb. 1941-ben 1578 lelket írtak össze. Postaügynökség van a helységben, utolsó távíró Mezőrücs. A Szászlekence—Marosvásárhely-i vasútvonal mentén találjuk.

BALAVÁSÁR.

Azelőtt Kisküküllő vármegyéhez tartozott. Itt vonul végig a balavásári hegy, mely a Kisküküllő és a Maros vízválasztója. Lakosainak jelleme és viselete eltérő a székelyektől. A balavásárhelyi magyarságon a szász befolyás erősen érvényesül, ami ruházatuk, nyelvezetük, építkezésükben nyilvánul leginkább meg, de szokásaikban is eltérőbbek, zárkózottabbak és bizalmatlanok, ellentétben ősi székely testvéreikkel. Sokat foglalkoztak a község lakóinak néprajzi vonatkozásával. A község templomáról Malonyai Dezső „A magyar nép művészete” című munkájában képet hoz (II. köt. 14. tábla). Az itteni székely kapuról pedig ugyancsak ebben a munkában találunk megemlékezést. Jó bortermő vidék. — 1910-ben lakosainak száma 985, akik közül 929 magyar, 55 oláh és 1 német anyanyelvű volt.

1941-ben az erdőszentgyörgyi járásban Maros-Torda vármegyében találjuk, 1572 k. höld területen fekszik. Ebben az esztendőben a népszámlálás itt 1081 lakóst írt össze. Vasútállomása van a Marosvásárhely—Székelyudvarhely-i vonalon. Póstahivatal és táviró állomás helyben van.

Irodalom: Hentaller Lajos: A balavásári szüret. Bp. 1894. 157 p. (Tört. rajz a középkorból.)

BAZÉD.

A Maros főfolyása vidékén terül el. A mezőbándi járásban fekszik, területe 1390 k. hold. A hagyomány szerint Szabéd lakói a Szabéd árkánál feküdt ősfaluból húzódtak a Mezőségre és ott alakítottak falut ahol most Bazéd fekszik, ott azonban lakói sok zaklatásnak voltak kitéve, elhagyták Szabédot és mai rejtett helyükön telepedtek le. Hogy az átköltözés mikor történt, nem lehetett pontosan megállapítani, annyi azonban bizonyos, hogy még egy újabb áttelepülés is történt a 17-ik században. Az 1567-iki regestrumban Bazéd már szerepel 2 kapuval. Bazéd és Szabéd községek szerepe már azért is jelentős, mert e határrészen érintkezik a székelység a mezőségi oláhsággal. Szabéd majdnem kizárólag székely, ellenben Bazéd majdnem kizárólag oláh falu volt.

Bazéd határában sós források vannak, gipszkő is előfordul. A felei ref. és a sámsondi kat. egyházhoz tartozik mint filiále. Egyesült gör. temploma is van. 1910-iki népszámlálás szerint lakóinak száma 468 kik 16 magyar kivételével oláhok. Lakosainak száma 1941-ben 523. Utolsó posta Szabéd, utolsó táviró Mezőrücs.

BÁTOS.

Már az 1330-as években egyházas hely. Kolozsmegye keleti határszélén feküdt, később Torda vármegyéhez került. Királyi szabad mezőváros 1800 körül, lakosai főként szászok és oláhok, de sok magyart is találunk. A Lenk: Siebembürgische Lexikon és a Hübner-féle Lexikonban szerepel. A nem egyesült görög vallásúak a széplaki plébániához, a katolikusok a tekeihez, az evangélikusok a szászrégeni anyaegyházhoz tartoztak. Sós tava és sós kútja van. 1910-ben 1605 lakosa volt, ekkor még Kolozs vármegyéhez tartozott. Lakosai között 1381 német, 117 oláh, 85 magyar és 22 egyéb anyanyelvű volt. A németek főként evangélikus vallásúak.

Ma Maros-Torda vármegyében a régeni felső járásban szerepel. Területe 8585 k. hold. Lakosainak száma az 1941-évi összeírás szerint 1545. Postahivatal és táviró állomás helyben, a Beszterce—Szászrégen-i vonalon fekszik.

BEDE.

A Maros főfolyása vidékéhez tartozik. A nyárádszeredai járásban fekszik, 947 k. hold területen. 1569-ben Ghyczy János kapja adományban Szapolyai János Zsigmondtól a községet. Az 1557. évi regestrumban mai nevén 11 kapuval szerepel. Református székelyek lakják, kiknek régóta önálló egyházközségük volt itt, de 1719-ben igen sokan elhaltak pestisben, így önálló egyházukat nem tudták fenntartani és Vadasdnak lettek leányegyházává. 1805-ben ismét visszanyerte egyházi önállóságát. Később annyira megerősödött, hogy 1842-ben a szomszédos Szent-Háromság község reformátusai is Bedéhez tartoztak. Ebben az időben épült csinos kőtemploma is. Az egyház anyakönyvei 1785-től vannak vezetve. 1910-ben lakóinak száma 308, kik mind magyarok. 4941 évi összeíráskor 354 lakost találtak. Utolsó posta és táviró Nyárádszereda.

BEREKERESZTÚR.

A nyárádszeredai járásban fekszik, 686 kat. hold területen. A Maros, főfolyása vidékén terül el, szabad székelyek lakják. Berekeresztúr a pápai dézsmák regestrumában 1332-ben már előfordul, amikor papja 4 dénárt fizet. Az 1567-iki lajstromban 9 kapuval fordul elő. A XIV. század elején a vidék központi egyházközség volt, a XVII. század elején pedig hat falu tartozott már hozzá, később a hat község közül már csak Bere maradt meg, mint filiálója. Keresztúrnak érdekes régi temploma van, mely kiemelkedő dombon épült, gót stílusban. A berekeresztúri templom alatt sírbolt is van,

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Szepsiszentgyörgy, Megyeháza.
(Vértesi felv.)

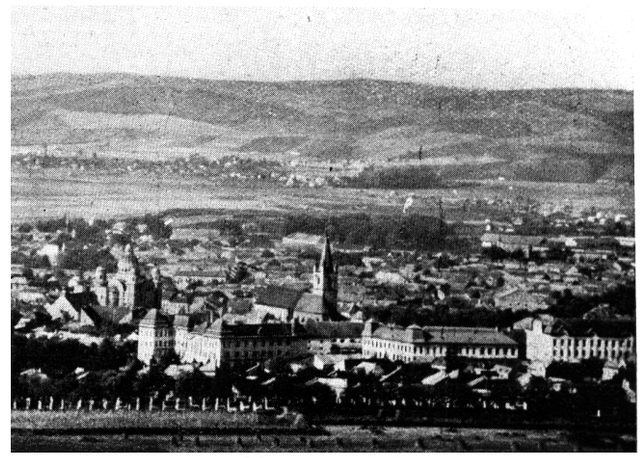

Marosvásárhely.
(Dávid gyüjt.)

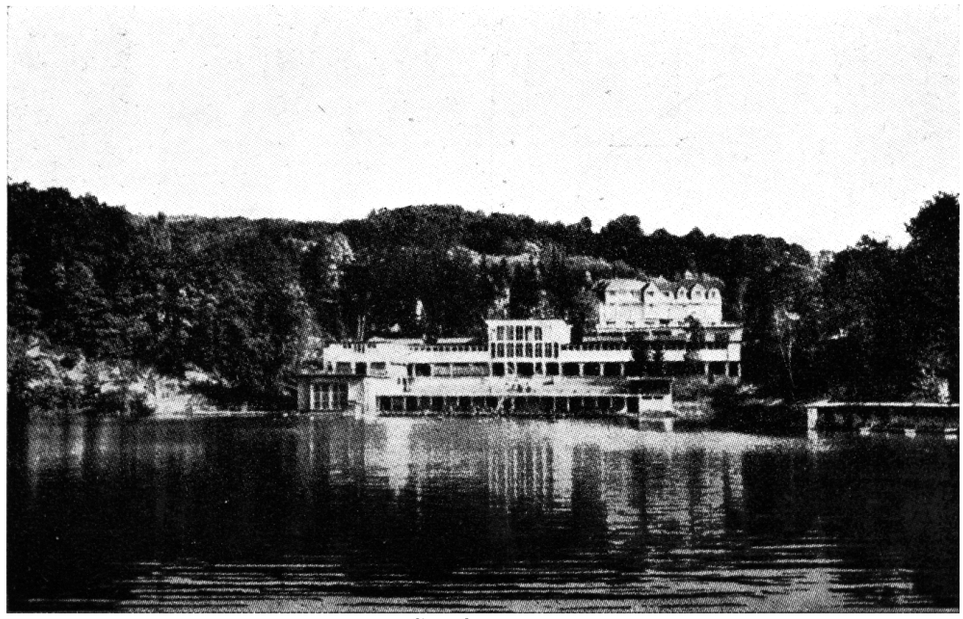

Szováta. (Bányai felv.)

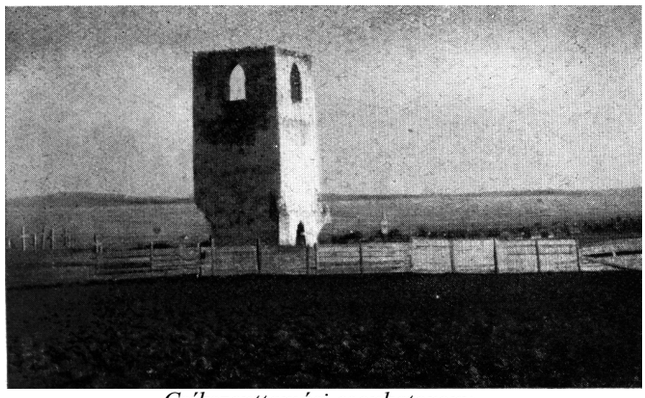

Csíkszenttamási csonkatorony.
(Bányai felv.)

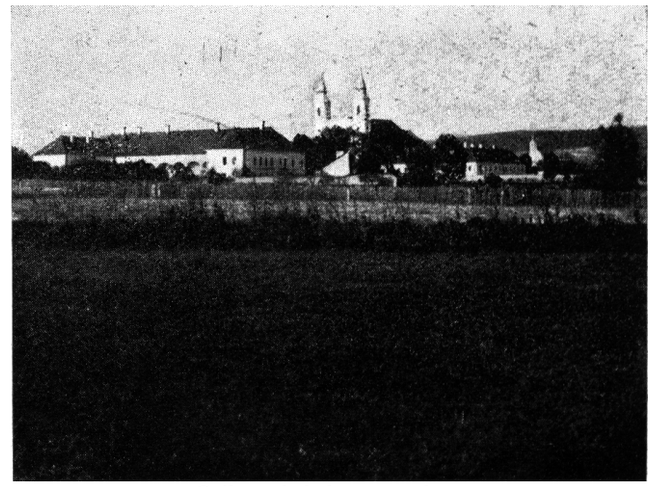

Csíksomlyói kegytemplom.
(Bányai felv.)

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Álnépies „magyaros” viseletek Marostordában

Ünneplőben.

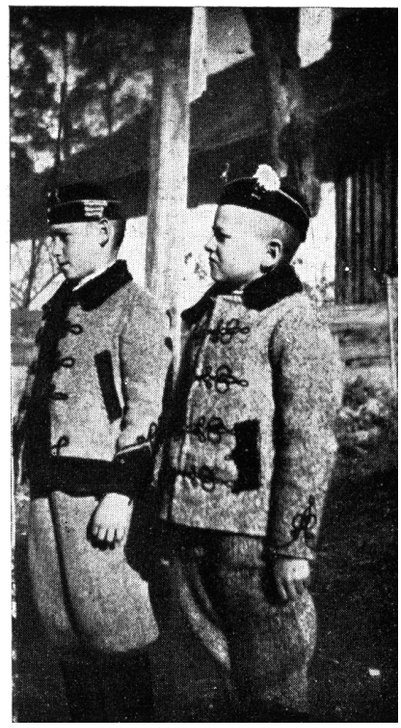

Két kis székely.

Ünneplőben.

Fiatalság.

Sujtásos ruhában.

Fiatalok.

az 1614-iki pestis alkalmával fejedelmi rendelet alapján befalazták. A templom fölött lévő részt Váraldalnaknak hívják és ennek alján egy kis halmot pedig Képes dombnak neveztek el, mert az ide érkezett búcsúsok a hegyen felállított képeknél állomást tartottak. A zarándoklat már régen megszünt errefelé, de az elnevezés fennmaradt. Nevezetes családjai a Keresztúri és Kosa családok. 1910-ben 316 magyar lakosa volt. 1941-ben lakosainak száma 317. Utolsó posta Nyárádmagyaros, utolsó táviró Nyárádszereda.

BERESZTELKE.

A régi alsó járásban találjuk 2220 k. holdon. A Hangya fogyasztási szövetkezet 1904-ben alapította meg a község társadalma. Jelenleg kb. 167 taggal működik. Az 1910-iki népszámlálás szerint a község lakóinak száma 1178, ezek közül 877 magyar, 297 oláh és 4 német anyanyelvű. A magyar lakosság jobbára ref. vallású. 1941-ben lakosainak száma 1335. Utolsó posta és táviró Szászrégen.

Az állami iskola birtokában lévő régi edényekből következtetnek arra, hogy Beresztelkén kb. 2 km^2 kiterjedésű őstelepülés volt. Vannak tárgyai a történelemelőtti korból, a bronz-, a római- és az avarkorból. (Kés, sarló, malomkő, bölényszarv, lakásmaradvány, stb. közelebbi adatok a tordai levéltárban találhatók.) 1938-ban Hitelszövetkezetet szerveztek. A gazdakör 1941-ben alakult.

BORDOS.

A XIV. században már mint falu szerepelt Udvarhely vármegyében, a Keresztúri székhez tartozott. 1582-ben Kornis Mihály özvegyének a birtoka. 1910-ben még Udvarhely megyénél a székelykeresztúri járásban szerepelt. Lakóinak száma ekkor 481, kik valamennyien magyar anyanyelvűek voltak. Vallás szerint főként róm. katolikusok. Római katolikus egyházának megalakulását a XV. századra lehet visszavezetni. Anyakönyvet 1729 óta vezetnek. Az egyház első templomának építési idejét feljegyzések hiányában megállapítani nem lehet, csupán azt tudjuk, hogy eredetileg jezsuita templom volt. A református egyház a reformáció kezdetén alakult, anyakönyvet 1770-től vezet, jelenlegi temploma 1794-ben épült. Az egyház birtokában oltári kehely van a XV. századból.

1941-ben Maros-Torda vármegye erdőszentgyörgyi járásában találjuk. Területe 1750 k. hold, lakosainak száma 582. Utolsó posta és táviró Erdőszentgyörgy.

BUDURLÓ.

Kisközség a Szamos vidékén, Kolozs vármegyéhez tartozott. Több nemesi család tulajdona volt, lakosai oláhok. Egyesült görög temploma és plébániája van. A katolikusok a szász-erkedi plébániához tartoztak. 1910-ben még Kolozs vármegyében van, lakosáinak száma 518, kik 14 egyén kivételével oláhok, vallásra nézve gör. katolikusok.

1941-ben már Maros-Torda vármegye tekei járásában szerepel. Területe 1135 k. hold, lakosainak száma 484. Utolsó posta és táviró Teke.

BÚZAHÁZA.

A Maros vidékén terül el a Nyárád patak balpartján. A nyárádszeredai járásban fekszik, területe 985 k. hold. Több nemesi család tulajdona volt. Lakosai székelyek. Katolikusok és protestánsok. A reformátusok a csíkfalvai, a katolikusok a hódosi, az unitáriusok a csíkszentmártoni és az egyesüt gör. vallásúak a jobbágyfalvi plébániához tartoznak. A községben keresztülhúzódó római *út nyomai* láthatók. Az 1567-i regestrumban már szerepei. 1870-bén 66 háza volt.

1910-ben 549 lakosa volt, kik 14 kivételével magyarok voltak. Lakosainak száma a legutóbbi 1941-es összeírás szerint 576. Vasútállomás helyben, u. p. és u. t. Deményháza.

CSEJD.

Református székelyek által lakott község a Virgó patak mellett. A marosi felső járásban fekszik. Területe 2120 k. hold. Az 1567-iki regestrumban 6 kapuval fordul elő. Chyeijt néven szerepel. 1870-ben 56 házat írtak össze. A református egyházra vonatkozólag 1649-ből vannak legkorábbi feljegyzések. Első lelkésze Trencséni volt, híres lelkésze volt még Bara Dániel (1856-tól 1863-ig) aki az egyházközség könyvtárát alapította. Sajnos ez az utóbbi két évtized alatt nagyobbrészt megsemmisült. A román megszálás alatt magyar iskolája volt. Itt született Szőke József költő, székelyudvarhelyi tanár, a ref. kollégium jótevője.

Lakóinak száma 1910-ben 431, kik közt, 398 a magyar, 23 az oláh és 10 az egyéb anyanyelvű. Lakosainak száma az 1941 évi összeírás szerint 513. Utolsó posta és táviró Marosvásárhely.

CSEREFALVA.

A marosi alsójárásban fekszik. Területe 624 k. hold. Nevét onnan nyerte, hogy hajdanában a Nyárád mentén hatalmas csere erdők voltak. Az erdőség egy kis része fennmaradt. Cserefalva Szent Benedek filiája volt. Az 1567-iki regestrumban lakóinak szegénysége következtében rovatmentesen jegyeztetett be. 1836-ban önálló egyházközséggé lett. 1843-ban az egész teljesen leégett. Mikor újból felépítették, a Székelyföld egyik legszebb faluja lett. Cserefalván volt a kiinduló pontja annak- a római útnak mely a Kisküküllő mentén keresztül a sóváradi castrumhoz vezetett. Ezt az utat Törökök útjának nevezték el. Lakói igen szépek, különösen leányai tűnnek ki szépségükkel. Kiváló dohányt termeltek.

1910-es összeírás szerint 385 lélek élt a községben kik 14 egyén kivételével magyarok. Lakosainak száma az 1941 évi összeírás szerint 409. Utolsó posta és táviró Ákosfalva.

CSIBA.

Szent-Miklóssal összeépült és vele közös egyházközséget alkotó falu. Az 1567-ik évi regestrumban Chybafalva néven két kapuval, mint önálló falu szerepelt. Már 1702-ben is Csibafalva néven ismeretes. Szentmiklóssal csak a későbbi (dők folyamán olvadt össze. Nevének eredetéről biztosat nem lehet megállapítani, lehetséges, hogy Csabától vette. Lakosai főként magyarok, csak Trianon után települt oda néhány román. Az 1910. évi számlálás szerint 319 magyar és 9 német lakosa volt.

A marosi alsó járásban fekszik 392 k. hold területen. Lakosainak száma 1941-ben 341. Utolsó posta és táviró Ákosfalva.

CSÍKFALVA.

A nyárádszeredai járásban fekszik 1194 k. hold területen. Egészen egybeépült Jobbágyfalvával, úgy hogy a két községet alig lehet egymástól megkülönböztetni. Lakosai unitárius székelyek. Hogy a község Csík előneve honnan származik, nem lehet pontosan megállapítani, egyes feltevések szerint a Nyárád mocsárjaiban található csíkokról nevezték el, de föltételezhető az is, hogy első települt lakói Csíkmegyéből származtak. Nevezetes családjai a Nagy és Bakó családok. Az 1567-ik évi regestrumlban 9 kapuval fordul elő. Római út nyomai láthatók a községben. Református egyháza kb. 250 éve áll fenn, anyakönyveit 1766 óta vezetik. Templomnak építési idejét nem tudjuk, régi műemlék. Az 1910. évi népszámlálás szerint tiszta magyar falu 677 lakossal. Lakosainak száma 1941-ben 636. Vasúti megálló van a községben. Utolsó posta és táviró Nyárádszereda.

CSITTSZENTIVÁN.

A marosi alsó járásban van 2330 k. hold területen. Már a XIV. század elején önálló egyházközséggel bírt. A Maros jobb partján fekszik, székelyek lakják, de néhány elszékelyesedett oláh lakost is találni a községben. Csitt előnevét valószínűleg onnan nyerte, hogy ehelyen feküdt Csittfalva, melyet a tatárok semmisítettek meg. Megmaradt lakói Szent-Iványra húzódtak, mely egy tanya volt és falujuk nevét hozzáfűzték az új tanyához, így lett belőle Csittszentiván. Egyébként Csittfalváról a hagyomány is megemlítette, hogy őseink amikor e földre értek, egyik harcos csapat lova kimerültén megállt és gazdája hiába biztatgatta, hogy csitt, csitt, a ló nem mozdult, ezt előjelnek vevén, ehelyen megtelepedtek és megalapították Csittfalvát. — Az 1567-ik évi regestrumban már 13 kapuval szerepel. 1614-ben még mindig mint külön falu szerepelt, de 1635-ben már nem említették. A falu teljesen eltűnt, de létezéséről ma is tudnak. A csittfalvi templom harangját áthozták Szent-Ivánra, de ezen egyedüli emlék is megsemmisült, amikor 1848-ban a harangból ágyút öhtöttek. A XVIII. század első felében pestis pusztította a község lakóit. Híressége: malomfalvi Berényi László Marosszék volt főbírája. A régi templomán kívül még érdemes megemlíteni Csákvárát, ennek helyén romok és omladékok találhatók. A református egyházra vonatkozólag első feljegyzések 1772-ből származnak. Az egyház 3 tanerős iskolát tart fenn. A községtől nem messzire (4 km.-re) sós kút van. A község határában még a római korra emlékeztető régiségeket is találtak. Az 1910. évi népszámlálás szerint 865 magyar, 185 oláh és 23 egyéb lakosa volt. Lakosainak száma 1941-ben 1215. Utolsó posta és táviró Nyárádtő.

CSÓKFALVA.

Az erdőszentgyörgyi járásban fekszik 2883 k. hold területen. Szent István községtől mindössze egy kis patak választja el Csókfalvát. Nevének eredetét a község az alábbi hagyománnyal magyarázta. A letelepülők tanakodtak azon, hogy vajjon várost vagy falut építsenek. A többség élkiáltotta magát, hogy „csak falu”. Később Csókfalu majd CsókfaLva lett. Egy másik feljegyzés szerint a király megcsókolta leánytól származtatja a község nevét. Legvalószínűbb azonban az, hogy azelőtt Csókafalva volt és az idők folyamán rövidült meg a neve. Az 1567. évi regestrumban 22 kapuval volt bejegyezve és így Marosszéknek abban az időben egyik legjelentősebb községe volt. Csókfalvával szemben a Várdombon egy régi vár romjai láthatók. Ez a vár a Kisküküllő balpartján lévő erődök közt hajdanában a legerősebb volt. Lakói reformátusok és unitáriusok, mindkét felekezet temploma egymás mellett van. 1910-ben lakóinak száma 785 volt, kik mind magyarok. 1941-ben 837 lelket írtak össze. Vasúti megálló van a községben. Utolsó posta és táviró Makkfalva.

CSÖB.

Udvarhelymegyei község volt. A XIV. században már szerepelt Csieb néven. Közelében feküdt Himesfalu, melynek romjait megtalálták. 1910-ben még Udvarhely megyében annak székelykeresztúri járásában szerepelt. Lakásainak száma ekkor 312, akik valamennyien magyar anyanyelvűek és főként róm. kat. vallásnak. Róm. kat. egyháza a bordosi egyház filiáléja. Elemi iskolát tart fenn. 1941-ben már Maros-Torda vármegye erdőszentgyörgyi járásban találjuk. Területe 1785 k. hold, lakosainak száma 447. Utolsó posta és táviró állomás: Erdőszentgyörgy.

DEDRÁD.

Azelőtt Kolozs vármegye tekei járásában szerepelt. A Maros mentén a Luc-patak vidékén fekszik. Lakosai szászok, magyarok és oláhok. A széplaki nem egyesült görög plébániához tartozik mint leányegyház. A katolikusok és az evangélikusok a szászrégenihez. 1910-ben 2043 laósa volt, kik közül 1927 német, 25 magyar, 45 oláh és 46 egyéb anyanyelvű volt. A németek valamennyien evangélikus vallásúak. Ma Maros-Torda vármegye régeni-felső járásban találjuk. Területe 4825 k. hold, lakósainak száma az 1941. évi népszámlálás szerint 2126. Utolsó pósta és táviró: Szászrégen.

DEDRÁDSZÉPLAK.

Azelőtt Kolozs vármegye területén feküdt. Magyarok és oláhok által lakott község. 1910-ben 693 lakosa volt, kik közül 393 magyar, 292 oláh és 8 egyéb anyanyelvű volt. A magyarok reformátusok, az oláhok gör. katolikus vallásúak. A református egyház legrégibb anyakönyvi feljegyzése 1793-ból ered. Templomát 1890-ben restaurálták, amikor a régi templom stílusát teljesen megváltoztatták. 1941-ben Maros-Torda vármegye régem felső járásában szerepel. Terüete 1649 k. hold, lakósainak száma 798. Utolsó pósta és táviró: Bátos.

DEMÉNYHAZA.

Maros főfolyása vidékén terül el, a Nyárád patak jobb partján, a nyárádszeredai járásban fekszik, 1371 k. hold területen. Az 1567. évi regestrumban kapuszám nélkül van feljegyezve. Lakói mind római katolikusok. A hódosi katolikus plébánia filiája volt. 1769 óta katolikus iskolája van. Új temploma 1938-ban épült. Az 1910. évi népszámlálás szerint 648 magyar lakója volt, a többi német, oláh és egyéb között oszlik meg, összlélekszáma: 667. Lakósainak száma az 1941. évi összeírás szerint 639. Vasútállomás helyben a Marosvásárhely—Parajd-i vonalon, póstahivatal és táviróállomás helyben.

DÉDA.

A régeni felső járásban fekszik. Területe 6985 k. hold. Az 1877. 1. tc. értelmében a volt Torda megyéből került az egyesült Maros-Torda megyéhez. Régi római vár nyomait találták a Maros jobb partján. A szászrégeni katolikus plébániához tartozik mint filiálé. A nemegyesült görögöknek plébániájuk és templomuk van. Anyakönyveit 1812 óta vezeti. Legrégebbi temploma 1680-ban, újabb temploma 1828-ban, míg a jelenlegi 1906-ban épült. 1848-tól felekezeti iskolát tartott fenn az egyház, amit 1919-ben államosítottak. Az 1910-es számlálás szerint 361 magyar, 1986 oláh, 88 német, 3 rutén és 53 egyéb, vagyis mindössze 2491 lakosa volt. Lakosainak száma az 1941. évi összeírás szerint 2977. Vasútállomás helyben a Szászrégen-Sepsiszentgyörgy-i vonalon. Póstahivatal, és távíróállomás helyben.

DISZNAJÓ.

A régeni felsőjárásban találjuk, 3374 k. hold területen. Az 1877. évi I. törvénycikk értelmében a volt Torda megyéből kebelezték az egyesült Maros-Torda vármegyébe. A Maros vidékén terül el, annak jobbpartján. A reformátusoknak lelkészsége és templomuk van, a katolikusok a szászrégenihez tartoznak, mint leányegyliáz, a nemegyesült görögöké pedig az erdőszakálinak a filiáléja. Református egyháza létezéséről 1586-ból vannak az első feljegyzések. Anyakönyvet 1730 óta vezet. Temploma 1562-ben épült, eredetileg római katolikus templom volt, 1833-ban kibővítették. A templom alatt van a gróf Rédey-család kriptája. Az angol királyné nagyanyjának testvérei és rokonai itt vannak eltemetve. A községtől 4 km-re északra egy sóskútja van. Az 1910. évi összeírás szerint 1450 lakója volt, akik közül 1259 magyar, 188 oláh és 3 német anyanyelvű. Lakosainak száma 1941-ben 1635. Póstahivatai helyben, a Szászrégen— sepsiszentgyörgyi vonalon fekszik. Utolsó táviró: Marosvécs. Itt élt Fráter Béla, gróf Rédey Juliánna gyermeke, „A fonóban szól a nóta” és más dalok híres szerkője. A ref. temetőben van eltemetve.

EHED.

A Maros főfolyása vidékén tétül el a Nyárád patak mellett. A nyárádszeredai járásban fekszik. Területe 1255 k. hold. Az 1567-i regestrumban Egeed néven szerepel. Úgyszólván tiszta katolikus a lakossága. 1839-ben szakadt el Hódostól és önálló egyházközséget nyert. Csinos temploma van. Lakói az 1910-es népszámlálás szerint 5 lélek kivételével mind magyarok, összes lélekszám akkor 420. Lakósainak száma 1941-ben 389. Utolsó posta és távíró Deményháza.

ERDŐCSINÁD.

Az 1877. évi I. tc. értelmében került a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Tordához. A Maros vidékén egy kis patak eredeténél fekszik, a marosi felsőjárásban. A Teleki Okmánytár II. kötete tesz említést a községről egy 1504 aug. 31-én kötött szerződéssel kapcsolatban. Református plébániája és temploma már 1839-ben létezett. A katolikusok annakidején a kaáli plébániához tartoztak, az egyesült görögök pedig a kisszederjesihez. 1910-ben lakóinak száma 791 volt. Lakói mind magyarok. Még az 1930-i román népszámlálás is csak 4 oláh lakost említ. Lakósainak száma az 1941. évi összeírás szerint 869. Területe 1958 k. hold. Utolsó pósta és táviró: Sáromberke.

ERDŐSZAKÁL.

Régeni felsőjárásban találjuk, területe 3883 k. hold. Az 1877. évi I. tc. értelmében a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyéhez kebelezték. A Maros vidékén terül el. Oláhok által lakott község. Több nemesi család tulajdona volt. 1839-ben volt már nemegyesült görög plébániája és temploma. A katolikus egyház a szászrégeni plébániához tartozik mint filiale. A községtől 2 km-re sóskút van. 1910-ben lakóinak száma 901, akik 4 magyar és 21 egyéb anyanyelvűn kívül oláhok. Lakósainak száma 1941-ben 900. Utolsó pósta és táviró: Marosvécs.

ERDŐSZENGYEL.

A marosi felsőjárásban találjuk, 1345 k. hold területet foglal el. Az 1877. évi I. tc. érteimében a volt Torda megyéből került az egyesült Maros-Torda vármegyéhez. A Maros folyó vidékén terül el egy kis patak mellett. Több nemesi család tulajdona volt. Lakósai magyarok és oláhok, nemegyesült görög plébániája van. A nagyernyei katolikus és a sáromberki református egyház filiája. Az 1910. évi összeírás szerint lélekszáma 456, akik között 123 magyar, 274 oláh, és 59 egyéb anyanyelvű volt. Lélekszáma 1941-ben 427. Utolsó pósta és távíró Sáromberke.

ERDŐSZENTGYÖRGY.

A Maros vidékén, a Kisküküllő folyó jobbpartján fekszik. A község egyrészét 1569-ben a fejedelem Kornis Mihálynak ajándékozta. 1567. évi regestrumban 12 kapuval fordul elő. Ódon ref. temploma a XV. sz.-ban gót stílusban épült, ez és a Rédeyek büszke kastélya széppé varázsolták a községet. A kastély helyén, a hagyomány szerint, valamikor apátság állott. A templom először a katolikusoké volt, a reformáció alatt az unitáriusok vették birtokukba, kiktől 1640-ben a reformátusok foglalták el és azután az ő tulajdonukban is maradt. Alatta kripta van. 1760-ban restaurálták, azért gótikus stílusa még felismerhető. A falu temploma állítólag a katolikus időkben Szent Györgynek volt szentelve és innen eredhet a község elnevezése. A község gyors fejlődésen ment keresztül, országos- és hetivásár-jogot kapott. Az élénk kereskedelem nagy mértékben hozzájárult a község fejlendítéséhez. Már a régebbi időben mintegy 40 zsidó család itt ipart és kereskedelmet űzött, zsinagógát is építtetett. A község nevezetes helye a Leánymező és Várhegy, ez utóbbinál valóban vár állott. Lakósai székelyek és oláhok. Az 1910. évi népszámlálás adatai szerint lakósainak száma 2571, akik között 2179 magyar, 351 oláh, 20 német és 21 egyéb van felsorolva. Ma járási székhely, az erdőszentgyörgyi járásban. Területe 6426 k. hold. Lakósainak száma az 1941. évi összeírás szerint 3495. Vasútállomása helyben a Parajd—balavásári vonalon. Póstahivatal és távíróállomás helyben.

FARAGÓ.

A Maros vidékén a Sár patak mellett fekszik. A községről már a Teleki Okmánytár 1357-ben egy bir-

toküggyel kapcsolatban tesz említést. Valószínűleg a Faragó családtól nyerte a nevét. Később több nemesi család bírta. Lakosai már a régebbi időkben oláhok voltak, ezeknek egyesült görög templomuk is volt. A katolikusok a szászrégeni plébániához tartoztak. 1910-ben lakosainak száma 969, akik közül 861 oláh, 75 magyar és 33 egyéb anyanyelvű. Az oláhok mind görög katolikus vallásúak. Ekkor még Kolozsvár megye tekei járásban volt, ma Maros-Torda vármegye tekei járásában szerepel. 3281 k. hold területen. Lakosainak száma 1941-ben 1155. Utolsó posta és táviró Tancs.

FELSŐBÖLKÉNY.

A régeni alsó járásban fekszik. Területe 848 k. hold A község történelmére vonatkozólag semmilyen feljegyzés nincsen. 1910-ben lakosainak száma 546 volt, kik között 479 oláh, 2 magyar és 55 egyéb anyanyelvű szerepel. Lakosainak száma az 1941. évi összeírás szerint 545. Utolsó posta Alsóbölkény, utolsó táviró Szászrégen.

FELSÓIDECS.

A régeni felső járásban fekszik, hol 1705 k. hold területet foglal el. Az 1877-ik évi 1. t. c. értelmében a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyébe kebelezték. A Maros balparti vidékén terül el. A Kemény főúri család tulajdona volt. Lakosai szászok és magyarok. Evangélikus templomuk és plébániájuk helyben van, a katolikusok a szászrégeni plébániához tartoznak. Lakosainak száma 1910-ben 916 volt, kik 61 magyar és 56 egyéb anyanyelvűn kívül németek. Lakosainak száma az 1941. évi összeírás szerint 1132. Utolsó posta és táviró Szászrégen.

FELSŐKÖHÉR.

A Maros vidékén a Köhér patak mellett fekszik, a régeni alsó járásban. Az 1877-ik évi 1. t. c. értelmében a volt Torda vármegyéből az egyesült Maros-Torda vármegyéhez került. Lakosai magyarok és oláhok, utóbbiaknak egyesült görög temploma van, a katolikusok a köszvényesi plébániához tartoznak. A Bornemissza család tulajdona volt. Az 1910 évi népszámlálás szerint lakosainak száma 860, közül 146 magyar és 714 oláh anyanyelvű. Területe 16.320 k. hold. Lakosainak száma 1941-ben 1054. Utolsó posta és táviró Nyárádremete.

FELSŐRÉPA.

Az 1877-ik évi 1. t. c. értelmében Kolozs megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyébe kebelezték. A régeni felső járásban fekszik. Területe 1705 k. hold. Történetére vonatkozólag feljegyzést nem találunk. 1910-ben 1253 lakosa volt, 13 magyar, 25 német és 61 egyéb anyanyelvű kivételével mind oláhok. Lakosainak száma az 1941. évi összeírás szerint 1132. Utolsó posta és táviró Szászrégen.

FINTAHAZA.

A marosi alsó járásban találjuk, ahol 1087 k. hold területet foglal el. A Maros folyó vidékén terül el a Nyárád patak balpartján. A szomszédos Kisteremi községtől csak egy patak választja el. 1567-ik évi regestrumban 4 kapuval van bejegyezve. Több nemesi család tulajdona volt, lakosai székelyek. A reformátusoknak temploma és parochiája helyben volt, az egyesült görögök plébániája Kistereimben, a katolikusoké Ákosfalván. Fintaháza 1702-ig Szent Miklós filiája volt, ekkor lett önálló egyházközséggé. Az erdélyi irodalomból ismeretes marosvásárhelyi történelem tanár: Kovásznai Sándor a község szülötte volt. Erről ő 1852-ben kiadott latin költeményei egyikében megemlékezett. 1910-ben összlakossága 499 lélek, kik 6 egyén kivételével magyar anyanyelvűek.

Lakósainak száma az 1914. évi összeírás szerint 520. Vasúti megálló helyben. Utolsó posta és távíró Nagyteremi.

FOLYFALVA.

Marosi alsó járásban fekszik, 845 k. hold területen. A község teljesen összeépült Nyárád-Karácsonyfalvával. Nevét a hagyomány szerint vagy attól nyerte, hogy mintegy kifolyása Karácsonyfalvának, vagy attól, hogy a Nyárád keresztül folyik rajta. Az 1567-ik évi regestrumban 5 kapuval fordul elő. A Nagy patak mellett egy alagútban hamuval telt urnákat találtak. A község nevezetes szülöttje Tolnai Gábor, ki 1848-ban a 87-ik marosszéki honvédzászlóalj hős parancsnoka volt. Lakósai székelyek, a katolikusok az ákosfalvai, az egyesült görög és református vallásúak pedig a karácsonyfalvai egyházakhoz tartoztak. 1910-ben 439 lakos alkotta összlélekszámát. Lakósainak száma az 1941. évi összeírás szerint 499. Vasúti megálló helyben. Utolsó posta és távíró Ákosfalva.

FÜLEHÁZA.

Régeni felső járásban fekszik. Területe 6015 k. hold. Az 1877-ik évi 1. tc. értelmében a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyéhez kebelezték. A Marós vidékén terül el, annak balpartján. Innen Vécs felé a Maros partján római út vezetett keresztül. Több nemesi család tulajdona volt. Lakósai székelyek és oláhok. A katolikusok a szászrégeni, a nem egyesült görögök pedig a magyarói plébániához tartoztak. 1910-ben 1522 lakosa volt, kik közül 1339 oláh, 160 magyar, 12 német és 11 egyéb anyanyelvű. Lakósainak száma az 1941. évi összeírás szerint 2390. Utolsó pósta és távíró Magyaró.

GALAMBOD.

Marosi felső járásban találjuk, 1611 k. hold területet foglal magában. Erdő és szőlők koszorúzta hegyvidéken fekszik a község. A pápai dézsmák regestruma 1332 és 1334-ik évi rovataiban Galamb és Galambud néven mint önálló egyházközség van bejegyezve. Papja 7 banálist fizet. Az 1567-ik évi regestrumban 5 kapuval fordul elő. Református és görögkatolikus templomai egy dombtetőn állanak. A református templom harangja a tatárok által feldúlt azon faluból került ide, mely a Szurduk tetőn feküdt. A tatárjárás emlékét a Tatárok-útja helynév őrzi. Több nemesi család tulajdona volt. Lakósai magyarok és oláhok voltak. A katolikusok plébániája Sámsondon volt, az egyesült görög és református vallásúaké helyben. 1910-ben 486 lakosa volt, kik közül 293 magyár, 163 oláh és 30 egyéb anyanyelvű. Lakósainak száma az 1941. évi összeírás szerint 554. Utolsó posta Mezőcsávás, utolsó táviró Marosvásárhely.

GEGES.

Az Abod patak völgyében fekszik. Az egész vidéknek egyik legtekintélyesebb községe. Már az 1567-ik évi regestrumban 25 kapuval volt bejegyezve. Azon időben Marosvásárhely és Nyárádszereda után következett nagyságban. Határában régi erőd emlékeit találták meg. A töltésen húzódott az erőd, hol számos nyilat és fegyvertöredéket is találtak. Feltételezhető, hogy az avarkorabeli földváraknak egyik maradványa. Még egy török vár nyomai is megtalálhatók itt. Földje igen kopár, szorgalmas lakosai azonban nagymérvű gyümölcstermesztéssel pótolták ezt a hiányt. A vidék egyik legkiválóbb gyümölcsének, a marosszéki híres piros almának a fő termelő helye. Ez a gyümölcsfajta annyira híressé vált, hogy Marosszék címerében is megtaláljuk a piros almát. Itt született Galambfalvi Ferenc, a hétéves háború híres huszárkapitánya, aki Frigyes király sátrát egy huszárcsínnyel meglepte, a király éppen vacsorázott, e váratlan vendégre az előkelőségek szertefutottak, de a huszárkapitány az abroszba takartan elhozta magával az egész terítéket. Ezt az asztalterítőt megőrizte a gegesi református egyház. A templom legkisebb harangja igen régi eredetű, a kuruc háborúk idején Morvaországban járt huszárok hozták magukkal annak a jetiül, hogy idegenben sem felejtkeztek meg szülőföldjükről. — 1910-ben 666 lakósa volt, kik 2 német anyanyelvű kivételével magyarok. Az erdőszentgyörgyi járásban találjuk, ahol 1956 k. holdat foglal el. Lélekszáma 1941-ben 743. Utolsó posta és táviró Makfalva.

GERNYESZEG.

Az 1877. évi I. tc. értelmében a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyébe kebelezték. A honfoglaláskor már fenn állott. 894-ben Opuntiana néven volt ismeretes. (Czoernig: Ethnographie der Osterreichischen Monarchie. II. Bd. p. 262.) A Maros vidékén, annak balpartján terül el. A Telekiek ősi fészke. A Teleki családnak pompás kastélyát Teleki Mihály gróf építette, ki igen sokat tartózkodott e kedvelt helyen. Lakósai magyarok és oláhok, reformátusok és óhitűek. A reformátusoknak és nem egyesült görögöknek templomuk és parochiájuk a községben van, a katolikusok a nagyernyei plébániához tartoznak. Református temploma 1643-ban került az egyház birtokába. A templom műemlék jellegű, 1912-ben az Országos Magyar Műemlékek Bizottsága és a gróf Teleky-család megbízásából restaurálták. Anyakönyveket 1756 óta vezetnek. Jelenleg kb. 1200 hívőt számlál. Iskolát évszázadok óta tart fenn. Lakóinak érdekes népszokásai vannak és ezenkívül sok babonát is feljegyeztek róluk. (Ethnográfia 1895—49-ik oldalon.) Az 1910-es népszámláláskor 1531 lakója, volt, kik közül 1141 magyar, 368 oláh és 22 egyéb anyanyelvű volt. A régeni alsó járásban fekszik. Területe 2420 k. hold. Lakósainak száma az 1941. évi összeírás szerint 1529. Vasútállomása helyben, a Marosvásárhely—szászrégeni vonalon. Postahivatal és távíróállomás helyben.

GÖCS.

A marosi alsó járásban fekszik, 1002 k. hold területet foglal el a Göcs patak mellett. Több nemesi család tulajdona volt. A hagyomány a falu eredetéről feljegyezte, hogy erdeiben, sok rabló tanyázott, kik az utasokat feltartóztatták és kirabolták, innen ered neve: Göcs, ami akadályt jelent. Ennek ellensúlyozására az egyház itt kápolnát építtetett, hol István király napján nagy búcsút tartottak és engesztelő áldozatot az itt meggyilkoltakért. A rablók azonban nem javultak meg és ezért a nemzeti fejedelmek idejében Vajáról 9, Szövérdről is 9 gazda indult el azzal, hogy ahol találkoznak, ott telepedjenek meg és falut alapítsanak. Ez az a hely, ahol most Göcs község fekszik. Az 1567-iki regestrumban Geoch néven 10 kapuval fordul elő. Az 1614-iki lustra alkalmával 22 gazdát találtak Göcsben. Lakói jobbára reformátusok, kik a vajai református parochiához tartoznak. A katolikusok az egrestői és az egyesült görögök a vajai plébániához tartoznak. Az 1910-i népszámlálás szerint 375 lakósa volt. kik mind magyarok. Lakósainak száma 1941-ben 453. Utolsó posta Székelyvaja, utolsó távíró Ákosfalva.

GÖDEMESTERHÁZA.

Az 1877. évi I. tc. értelmében a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda megyéhez került. A régeni felső járás községe. Területe 47.447 k. hold. Lakói az 1910-es összeírás szerint 2133 lelket tettek ki, kik közül 734 a magyar, 1297 az oláh, 73 a német, 19 a rutén és 10 egyéb. Az oláhok jobbára gör. keletiek, míg a magyarok megoszlanak katolikusok és reformátusok közt. Lakósainak száma 1941-ben 2004. Vasútállomás helyben a Szászrégen—sepsiszentgyörgyi vonalon. Postahivatal és távíróállomás helyben.

GÖRGÉNYADORJÁN.

A régeni alsó járásban fekszik, területe 1057 kat. hold. A község múltjáról nevezetes esemény emléke nem maradt fenn. Az 1910-iki népszámlálás szerint 386 lakósa volt, kik 62 lélek kivételével oláhok. Majdnem összes lakói a gör. kat. vallást követik. Lakóinak száma 1941-ben 497, utolsó posta és távirda Szászrégenben.

GÖRGÉNYHODÁK.

Az 1877. I. tc. értelmében a volt Torda megyéből az egyesített Maros-Torda vármegyébe kebelezték. Azelőtt Maros-Hodák volt a neve. A község a régeni alsó járásban van, területe 20.669 kat. hold. A Maros vidékén terül el a Görgény patak mellett. A főnemes Bornemissza család tulajdona volt. Lakói nagyobb részben oláhok. Egyesült és nem egyesült görög plébániája és temploma van. A katolikusok a görgényszentimrei plébániához tartoznak. Több láb magasságú földhányások és római utak láthatók a falunál, melyekből megerősített római castrumra következtethetünk. Sóskútja és 2 sósforrása van a községnek. 1910-ben lakóinak száma 3151, kik közt 44 a magyar, 10 a német, 27 az egyéb és 3040 az oláh anyanyelvű. 1941-ben lakóinak száma 4304 volt, utolsó posta és távirdája Görgényszentimre.

GÖRGÉNYKAKUCS.

A régeni alsó járásiban fekszik, területe 1078 kat. hold. 1910-ben lakóinak száma 338 volt, kik 13 magyar és 18 egyéb anyanyelvűn kívül oláhok voltak, főként gör. kat. vallásúak. 1941-ben 416 lakost írtak összse. Utolsó postája Alsóbökény, utolsó távirdája Szászrégen.

GÖRGÉNYNÁDAS.

A község a régeni alsó járásban fekszik 1578 kat. hold területen. Azelőtt Oláhnádas néven szerepelt Torda megyében, honnan az 1877. évi I. t. c. értelmében került az egyesült Maros-Torda megyéhez. 1910-ben lakóinak száma 481, 14 egyén kivételével oláhok. Felekezetileg gör. kel. és gör. kat. közt oszlanak meg. 1941-ben lakóinak lélekszáma 573 volt. Utolsó posta és távírdája Gernyeszeg.

GÖRGÉNYOROSZFALU.

Az 1877. évi I. t. c. értelmében a volt Torda megyéből került a mai egyesült Maros-Torda vármegyéhez. A Maros vidékén terül el a Görgény patak bal partján. A régeni alsó járáshoz tartozik, 2871 kat. hold a területe. A főnemesi Bornemissza család tulajdona volt. Lakósai nagyobbrészt oláhok voltak. Van egyesült görög temploma. A katolikusok a görgényszentimrei plébániához tartoznak. A községnek sóskútja van nyugatra 340 méterre egy felhagyott sóbánya Akna nevű helyén. 1910-ben lakóinak száma 1038 volt, kik közül 940 oláh anyanyelvű volt. 1941-ben lakóinak száma 1439. Utolsó posta és távirda Szászrégenben van.

GÖRGÉNYORSOVA.

Az 1877. évi I. t. c. értelmében került Torda megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyéhez. A regem alsó járásban van, területe 2490 kat. hold. Lakóinak száma 1120. Utolsó posta és távirda Görgényszentimre.

GÖRGÉNYSÓAKNA.

Az 1877. évi I. t. c. értelmében került az egyesült Maros-Torda vármegyéhez. 396 méter magasan fekszik a tenger színe felett, a Maros vidékén, a Görgény patak jobb partján. A régeni alsó járáshoz tartozik, területe 2157 kat. hold. Lakói nagyobb részt oláhok. A főnemesi Bornemissza család tulajdona volt. Van egyesült görög és nem egyesült görög plébániája és temploma. A katolikusok a görgényszentimrei plébániához tartoznak. Sóskútja van a községtől nyugatra 75 méternyire. A sós vizének hőmérséklete 27 fok Celsius. Fürdőtelepe is van. 1910-ben 1137 lakója közül 1109 oláh, 15 magyar, 10 német és 3 egyéb volt. 1941-ben lakóinak száma 1400, utolsó posta és távirdája Szászrégenben van.

GÖRGÉNYSZENTIMRE.

Régebben mezőváros volt több szabadalommal. 1877-ben csatolták át Torda megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyébe. A régeni alsó járáshoz tartozik 5977 kat. hold területtel.

A község fölötti hegyen 1708-ig erős vár állott: a híres Görgény vára. Római alapfalakon építették a székelyek 1561-ben. János Zsigmond, Bethlen Gábor, majd Rákóczi vára volt, az utolsó nemzeti felkelés leverésekor romboltatta le Rabutin, osztrák hadvezér.

A környéken elterülő erdők 1734-től nagykászoni Bornemisza János báró nevén állottak 99 esztendőre. A báró emeletes kastélyt építtetett az erdőben. Hatalmas vadas kert és uradalmi épületek vették körül a francia stílusú kastélyt. A vadaskertben dámvadat, őzet és szarvast tenyésztettek. Az állam igényt emelt a birtokra és — hosszas pereskedés után — 1870-ben meg is szerezte. Gyakran járt itt Rudolf trónörökös, innen indult medvevadászatra a görgényi havasokba. Egykori vadászkastélyában később m. kir. állam erdészeti szakiskolát létesítettek, amely ma is működik.

A község lakói túlnyomórészt magyarok, a római katolikus és a református egyház hívei. A római katolikus templom a XVI. század végén épült. Az egyház 1720 óta vezet anyakönyveket, 1860-tól kezdve iskolát tart fenn. A református egyház fennállására vonatkozólag a legrégibb feljegyzés 1619-ből ered. Templomát 1649-ben építették, harangját I. Rákóczi György öntette. Az anyakönyveket 1773 óta vezetik.

A községtől 2 km-nyire keletre sóskút van, a közeli patakok pisztrángokban bővelkednek.

Lakóinak száma 1910-ben 1817 volt, közülök 1215 magyar, 560 oláh, 15 német és 27 egyéb anyanyelvű. Az 1941. évi összeírás 1493 lakót talált a községben.

Irodalom.

Nemes Ödön: Görgényszentimre. Ország-Világ, 1884. 41. p. 655.—6.

Pallós Albert: A görgényszentimrei ref. egyház monográphiája. Prot. Közlöny. 1887. 35.—38. számai.

Medvevadászatok. Ország-Világ, 1885. 40 p. 661.

GÖRGÉNYÜVEGCSÜR

Az 1877. évi I. t. c. értelmében a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyébe kebelezték. A régeni alsó járásban fekszik, területe 1297 kat. hold. A róm. kat. templomot 1879-ben kezdték építeni, 1887-ben szentelték fel Nép. Szt. János tiszteletére. Korábban az istentiszteletet az uradalmi kápolnában tartották. Anyakönyvet 1884 óta vezetnek. Az egyház régebben felekezeti iskolát tartott fenn, amit később államosítottak. 1910-ben lakóinak száma 1254 volt, kik közül 1064 magyar, 188 oláh és 2 egyéb anyanyelvű. 1941-ben lakóinak száma 1570. Utolsó posta és távirda Görgényszentimre.

GYULAKUTA.

A község történelmi helye a Várhegy, melyen a hagyomány szerint Gyala székely vezér vára állott. A Tormás patakban sok helyütt vermeket látni, hová a hagyomány szerint a menekülő lakosság elrejtette értékesebb ingóságait. Valóban sok ily tárgyat találtak e helyen. Hajdanában Gyalakuta néven szerepelt. A Bikás pataknak a Kis Küküllőbe ömlésénél fekszik. A Kisküküllő folyó jobbpartján. Küküllövölgy ezen részének tekintélyes községe központi egyházközség volt. A pápai dézsmák regestrumában 1332-ben már előfordul, papja 6 dénárt fizetett. 1567-iki lajtsromban már Gyalakuta néven szerepel. A gróf Lázár család tulajdona, kinek szép kastélya van. A kastély később a Bánffy család tulajdonába került. Lakói színtiszta székelyek, kik jobbára református vallásúak. A reformátusoknak parochiájuk és templomuk van. A templom a csúcsíves építészet egy remek példánya. A XIV. században épült gót stílusban. Érdekes felíratú sírköveket találni a falu temetőjében. A református felekezeti iskola egy Úrasztal-i kehely értékéből épült fel. A román megszállás alatt az erdőszentgyörgyi oláh pópa oláhokat akart betelepíteni e tiszta

székely faluba. A nép ősi ösztönének engedelmeskedett és összefogva megvásárolta a gróf Lázár-féle birtokot. Az oláh pap befolyására a román állam román nyelvű elemi iskola felépítését erőltette és ennek terheit a népre hárította. 1910-ben lakóinak száma 1154 magyar volt. Ma az erdőszentgyörgyi járásban fekszik, területe 2186 kat. hold. Az 1941-iki népszámlálás szerint összes lakóinak száma 1457. Hitelszövetkezet, Tejszövetkezet és Fogyasztási Szövetkezete van, mely a helyes gazdasági élet fellendítését szolgálja, jelenleg 130 tagon felüli létszámmal működik. Vasút mellett fekszik, utolsó posta és távirdája Balavásár.

HAGYMÁSBODON.

A marosi alsó járásban fekszik, területe 1132 kat. hold. Hajdanában nem a mai helyén feküdt, hanem a Teleknek nevezett részen. Ezt bizonyítja a későbbi idők folyamán ott talált számos emléktárgy. Koponyákat, római hamvedreket, fegyvereket és érmeket találtak. Erre vezetett keresztül a rómaiak útja is. A Tatárszállás a hagyomány szerint a tatárok táborhelye volt. Ide hordták össze rablóhadjárataikból a zsákmányolt holmit, melyék közül sokat itt megtaláltak. Az 1567-iki regestrumban 3 kapuval volt bejegyezve. Több nemes család tulajdona volt. Pathó Menyhért és Haller Gábor családjai voltak a nevezetesebbek. A község közel esik Marosvásárhelyhez és így határában szőlőtermő vidéken a vásárhelyieknek csinos nyaralóik vannak. A vásárhelyiek-itt tartják meg szüreti mulatságaikat is. Lakói magyarok, még 1880-ban volt ugyan 21 román lakosa, de azok is elmagyarosodtak, az 1930-as népszámlálás szerint is csak 8 románt mutattak ki. Ennek dacára volt egyesült görög plébániája. A reformátusokak parochiája és temploma a községben van. Korortkának volt leányegyháza, csak később szakadt el és önálló egyházközséggé vált. 1910-ben lakóinak száma 342, kik 16 egyén kivételével magyarok. 1941-iki összeírás szerint lakóinak száma 436. Utolsó posta és távirda Marosvásárhelyen van.

HARASZTKERÉK.

A nyárádszeredai járásban fekszik 2103 kat. hold területen. A község nevét onnan származtatják, hogy egy kerekded hegykebelben fekszik, melyet régen erdő-haraszt környezett. A XIV. század elején több nevén volt ismeretes (Harazhkerev, Harckerek, Lazaskerek). Már ebben az időben mint önálló egyházközség szerepel. A pápai dézsmák regestrumában 1332-ben papja 8 dénárt fizetett. Az 1567-ik évi lajstromban 9 kapuval szerepel. A Nyárád völgyében a falu melletti kerek dombot Kápolnának hívják, régente itt kápolna állott, később temetkező hely volt. Hajdanában unitáriusok laktak a községben. Ezek később szombatosok lettek. Bethlen Gábor alatt azután reformálódtak. A szombatosokról egy emlék is fennmaradt — az erdőben levő „szombatosok kútja” —, itt gyülekeztek össze titokban. Vásárjoga a községnek 1672-ből való. A község lakói gyékényszövéssel foglalkoztak, melynek révén ipara híressé vált. Ez jólétet teremtett. Orbán Balázs könyvében részletesen leírja, hogyan történt a gyékényszövés. (Székelyföld leírása IV. köt. 55—56. oldalon.) Lakosai közt 1880-ban még akadt oláh, az idők folyamán teljesen eltűntek a községből, 1910-ben már egy oláh se lakott itt, lakóinak száma 1001 volt, 50 egyén kivételével mind magyarok. Volt egyesült görög plébániája. A reformátusoknak templomuk és parochiájuk van. Most is fennálló ref. templomát 1831-ben a régi templom lebontása után kezdték építeni. Anyakönyvének legrégebbi adata: 1777-ből való. A katolikusok az ákosfalvai plébániához tartoznak. Lakóinak száma az 1941. évi népszámláláskor 1047 lélek volt. Utolsó posta és távirdája Marosvásárhely.

HARCÓ.

A marosi alsó járásban van, területe 1563 kat. hold. Az 1332-iki és 1333-iki pápai dézsmák szerint Hudsev és Hudzov néven fordul elő. A XIV. század elején már önálló egyházközség. Az 1567-i regestrumban 6 kapuval szerepel. A Gálfalvi család tulajdona volt. Lakói vegyesen magyarok és oláhok. Értékes református temploma van. A reformátusoknak és az egyesült görögöknek parochiájuk a községben volt. A katolikusok a marosvásárhelyi plébániához tartoznak. 1910-ben a lakosság száma 423 volt, kik közül 213 a magyar, 175 az oláh, 8 a német és 27 az egyéb anyanyelvű. 1941. évi népszámlálás szerint 415 lakója van. Utolsó pósta Mezőpanit, utolsó távirdája Marosvásárhelyen.

HAVAD.

Az erdőszentgyörgyi járásban fekszik, területe 6426 kat. hold. A Havad patak mellett, havas, vadon vidéken terül el, innen származtatják nevét is. Régi okmányokban és a falu pecsétjén Hovad név alatt szerepel- Az 1567. évi regestrumban 10 kapuval fordul elő. A falutól keletre van az úgynevezett Csereoldal, melyben 5 sziklaüreg van, ezeket úgy hívják, hogy Tatárpince, mert a tatárjáráskor a lakósok ott rejtőzködtek el. Az erre vezető utat is Tatárútnak nevezték el. Itt találjuk még a Daraberdő nevű helyet, hol ugyancsak a lakosság talált menedéket annakidején. Több nemesi család tulajdona volt a község. Református parochiája van- Egyháza alakulására biztos adatok nincsenek, feljegyzések szerint 1660-ban már működött. Anyakönyve 1733-tól van, temploma 1794-ben épült. A katolikusok a szentháromsági plébániához, a nemegyesült görögök az erdőszentgyörgyi és az egyesült görögök pedig a szentháromsági plébániához tartoznak. 1910-ben lakóinak száma 496 volt, kik 6 egyén kivételével magyarok voltak. 1941-es népszámlálás alapján lakossága 522 lélek. Vasútállomása, postája és távirdája Balavásár. Hangya Szövetkezete 1941-ben alakult meg.

HAVADTŐ.

Az erdőszentgyörgyi járásban van, területe 1231 kat. hold. A Maros vidékén terül el, a Havad patak töviben. Az 1567. évi regestrumban 8 kapuval fordul elő. Több nemesi család tulajdona volt. Lakói székelyek, régebben néhány oláh lakosa is volt, újabban pedig néhány német család is élt a községben. Régebben sűrű jegenyesor vezetett Erdőszentgyörgyig, amit gróf Rédey László idejében ültettek. Erdőszentgörgy ref. leányegyháza. Az erdőszentgyörgyi nemegyesült görög és a bordosi katolikus plébániához tartozik- 1910-ben 773 lakósa volt, kik közül 738 a magyar, 23 a német és 12 egyéb. Lakóinak száma az 1941. évi népszámlálás szerint 943, utolsó posta és távirda Balavásár.

HÉTBÜKK.

Az 1877. évi I. tc. értelmében a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyébe kebelezték. A régeni alsójárásban van, területe 1553 kat. hold. A Maros vidékén terül el. Több nemesi család tulajdona volt. Lakói nagyobbrészt oláhok. Van egyesült görög temploma. A katolikusok a jobbágytelki plébániához tartoznak. 1910-ben 658 oláh és 6 magyar lakója volt. 1941-ben 685 lakóját írták össze, utolsó posta és távirda Gernyeszeg.

HOLTMAROS.

A régeni felsőjárásban fekszik, területe 1049 kat. hold. Az 1877- évi I. tc. értelmében a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyéhez került. A Maros vidékén terül el, annak balpartján. Több nemesi család lakta. Lakói magyarok és oláhok. Református temploma van. A nemegyesült görögök idecspataki, a katolikusok a szászrégeni plébániához tartoznak. A községnek van egy sóskútja, mely északra 2 km távolságra fekszik, 1910-ben lakóinak száma 796 volt, kik közt 717 a magyar, 69 az oláh és 10 egyéb. 1941-ben 817 lakója volt. Utolsó posta és távirda Magyaró.

IDECSPATAK.

Az 1877. évi I. tc. értelmében került a volt Torda megyéből az egysült Maros-Torda vármegyéhez. Ma a régeni íelsőjárásban van, területe 5730 kat. hold. A Maros vidékén az Idecs patak mellett fekszik. Több nemesi család tulajdona volt. Lakosai jobbára oláhok. Nemegyesült görög plébániája és temploma van. A katolikusok a szászrégeni plébániához tartoznak. Sóskútja a községtől 2 km-re van. 1910-ki népszámlálás szerint 1713 lakója közül 1685 oláh, 12 magyar és 16 német. 1941-ben 1701 lakót írtak össze. Utolsó posta és távirda Marosvécsen van.

IKLAND.

A marosi felsőjárásban 1056 kat. hold területen fekszik. György László író, a falu szülötte, a község nevét Ikla nevű hölgytől származtatja, ki Salamon király idejében Belgrád ostroma alkalmával belopódzott a várba és ott tüzet gyujtott, hogy ezzel is előmozdítsa a vár bevételét. A király jutalmul egy székely leventéhez adta nőül, azután e helyen telepedtek le és a levente a falut, mely ekkor keletkezett, nejéről Iklandnak nevezte el. Régi okmányokban Kappan-Ikland néven is szerepel. Kappan ugyanis a — hagyomány szerint — a házaspárral egyidőben települt ide, mint pap. Később itt a Barátok erdejében egy kolostort alapítottak, mely az ernyei pálosoké lett. Az 1567. évi regestrumban 4 kapuval fordul elő. A község sóskútja 1 km-re keletre fekszik. Unitárius és református székelyek által lakott község. 1910-ben 377 lakója volt, kik 9 egyén kivételével magyarok. 1941. évi népszámlálás szerint 450 a lélekszám. Gazdakört 1907-ben, Tejszövetkezetet 1908-ban, Fogyasztási Szövetkezetei 1910-ben alapított a község társadalma. Utolsó posta és távirda Sáromberke.

ILLYÉSMEZŐ.

A nyárádszeredai járásban van, területe 130 kat. hold. A Küküllő mentén fekszik, Kisküküllő völgyében. 27 sósforrása van, melyek között van olyan is, amely 1—5 holdnyi területet borít el. Sóbányája is van. A sósvizek vegyi összetételét a Földtani Közlöny 1887-ik évi 9—11. száma közli. 1910-ben lakosainak száma 260 volt, akik valamennyien magyar anyanyelvűek, vallásuk főként görög katolikus, de találunk református és róm. katolikus vallásúakat is. 1941-es összeírás szerint lakosainak száma 378. Utolsó posta és utolsó távirdája Szóváta.

ISZLÓ.

A nyárádszeredai járásban fekszik, 1335 kat. hold területen. Nevét a hagyomány szerint egy először ide települt Iszla nevű őstől nyerte, kinek utódai az Iszlai-család tagjai, az újabb korban is léteznek. Az Üvertető alján fekszik, az 1567. évi regestrumban már 14 kapuval fordul elő, 1870-ben 77 ház állott a községben. Hamarcsa nevű szőlője igen jó bort terem. 1910-ben 449 lakosa volt, kik 12 egyén kivételével valamennyien magyar nyelvűek. 1941. évi összeírás szerint lakóinak száma 496. Utolsó postája és távirdája Deményháza.

JEDD.

A marosi felsőjárásban fekszik, területe 1939 kat. hold. Nevét Jedd nevű székely őslakótól nyerte. Egy Jett nevű székely Szent István alatt a Bálványos várában küzdők között szerepelt. Egyébként a Jeddi-család gyakran fordul elő a székelyek történetében, ezeknek utódai Udvarhelyszékre, Rugonfalvára mentek. Jedd néven már az 1567. évi regestrumban is szerepel 10 kapuval. A község egyik nevezetessége az egymás mellett emelkedő halmok, melyeket általában Békesd néven ismernek. De a közös elnevezés mellett a domboknak külön neveik is vannak, így az egyiket Képhegynek hívják a hagyomány szerint azért, mert ott szentkép állott. A másik domb neve Kincses, ott nagymennyiségű kincset találtak. E halmok között táborozott Apafi. Mihályt trónraültető Ali pasa 1662-ben. Marosszéken van egy szólás „Jeddrene", mely 1809-ből származik, amikor gróf Teleki Mihály az összeirandó székegységet Jeddre hívta meg, de a székelység nem akarta megengedni az összeírást mindaddig, míg régi szabadságát és kiváltságait vissza nem adták. Több nemesi család tulajdona volt. Lakósai székelyek és oláhok. Az egyesült görögök az agárdi plébániához tartoznak, a reformátusoknak helyben van parochiájuk, a róm. kat. vallásúak pedig a szentgyörgyi plébániához tartoznak. A református egyházban a XVIII. században már rendezett élet volt templommal és pappal. Első papja, Almágyi István 1692-ben, első tanítója, Tótfalussy Mihály volt. Anyakönyvet 1740-től vezet. A templom építésére adatok nincsenek, lehetséges, hogy korábban katolikusoké volt, de lehetséges, hogy már a református hívők építették. Az első templom kőlábakon állott. A mostani 1870-ben épült. Régi harangjai 1666, 1677 és 1695-ből valók voltak, a világháborúban felhasználták. Templomtornya 1810-ben épült, iskolája XVIII. század vége felé kezdte el működését. 1910-ben 705 lakosa volt, kik közül 632 magyar, 29 oláh és 44 egyéb anyanyelvű. 1941-ben népességének száma 831. Utolsó posta és távirda Marosvásárhelyen van.

JOBBÁGYFALVA.

A nyárádszeredai járásban fekszik, 1700 k. hold területen. Régi római út nyomai láthatók a községben,

mely a Hosszaszó patak völgyénél jött le Mosonig és a vidéken Traján útjának nevezték. Egy erősség is állott itt, melyet azonban később leromboltak. A falu népessége nagyrészt jövevényekből, vagyis ide telepített jobbágyokból állott. Az 1567. évi regestrumban 5 kapuval szerepel. 1790-ben még csak 20 háza volt, 1870-ben már 110, 1910-ben pedig már 155 ház állott a községben. 1910-ben 731 lakosa volt, kik valamennyien magyarok. 1941-ben lakosainak száma 760. Róm. kat. egyházi anyakönyve 1875 óta van. Azelőtt Székelykál községhez tartozott, mint leányegyház. Temploma 1880-ban épült. Vasúti megálló helyben, utolsó posta és utolsó táviró Nyárádszereda.

JOBBÁGYTELKE.

A nyárádszeredai járásban fekszik, 2577 k. hold területen, Marosszék végső faluja, a Hódosi pataknál, a Tarbükk alatt. A hagyomány szerint első lakosai görgényi várjobbágyok voltak és onnan telepítették ide őket, innen nyerte a helység nevét. Ennek van is alapja, mert a marosszéki székelyek között voltak darabontok, kik a törvény ellenére a görgényi várnál szolgáltak. Lakói tiszta székely magyarok, népviseletük egészen különleges. Az 1567. évi regestrumban mai nevén szerepelt, de a kapuk száma nem volt feljegyezve. 1719-i nagy pestis-, majd később a kolerajárványnak igen sokan estek áldozatul, tekintve azonban a község lakóinak nagy szaporaságát, hamarosan pótolták a veszteséget. 1781-ben szakadt el Hódostól és önálló egyházközséggé lett. 1781—86 között épült katolikus temploma. A falunak különleges ipara volt, a szalmakalap-készítés, mely iparcikket az egész környéken értékesítették. Igy Marosvásárhelyen, Szászrégenben és Besztercén tömegesen lehetett látni székely leányokat, kik ilyen szalmakalapokat vittek a hetivásárokra. A falu feletti dombrészen épületnyomok láthatók, melyet Németek-várának neveztek. Ez azonban nem volt más, mint az itt állomásozó német katonaságnak szállása. 1910-ben 1091 magyar, főként róm. kat. vallású lakosa volt. Iskolája 1904-ben épült, ma 4 tanító és 4 tantermes katolikus elemi iskolája van, a negyedik tanterem a román megszállás utolsóelőtti évében épült s ezzel sikerült megakadályozni a román állami iskolának a betolakodását. A község feletti dombokon 4-4 csoport fenyő hirdeti az ezeréves haza emlékét. Az 1914—18-as világháborúban 54 hősi halottja volt a községnek. A hősi emlékmű már készen áll, de a román uralom alatt nem lehetett felállítani. A jobbágytelkiek resztvettek az 1919. évi úgynevezett nyárádmenti felkelésben is. 1941. évi összeírás alkalmával 1233 lakósa volt. Utolsó posta és táviró Deményháza.

Irodalom: Kovács Antal plébános leírása a községről. (Kézirat.)

KÁPOSZTÁSSZENTMIKLÓS.

A marosi alsójárásban van, 1208 kat. hold területen. A Göbec és Bancsi patakok egybefolyásánál fekszik. Nevének eredetéről a hagyomány azt állítja, hogy ide először egy Miklós nevű szerzetes települt, ki oda kis imaházat is épített. Igy a kápolna köré települők Szentmiklósnak nevezték el az új telepet, minthogy a szerzetes lóháton jött — tehát kápa hozta — a telep előneve Káposztás lett. De egy másik valószínűbb felfogás az, hogy a falu egyházának védszentje Szent Miklós volt. A község a XIV. század elején központi egyházközsége volt az Alnyárád majdnem minden falujának. A pápai dézsmák regestrumában 1332-ben már előfordult, amikor papja 16 dénárt fizet. Temploma, mely magaslaton fekszik, ugyancsak igen régi, a 13. századból származó románkori műemlék. Az idők folyamán teljesen átalakították. Szentmiklós még a reformáció után is anyaegyháza volt számos környéki falunak. Igen sok régiség maradt fenn a községben, melyekből az elmúlt időkre lehet következtetni. 1910-ben 646, főként református magyar lakosa volt. 1941-ben lélekszáma 799. Utolsó posta és táviró Ákosfalva.

KÁSVA.

A régeni alsójárásban találjuk, területe 5601 k. hold. Az 1877. évi I. tc. értelmében a volt Torda vármegyéből az egyesült Maros-Torda vármegyébe kebelezték. 1910-ben 1778 lakosa volt, kik 27 magyar, és 7 németajkú kivételével mind oláhok, vallásuk főként gör. katolikus. Görög katolikus egyháza 1900-tól áll fenn, templomát is akkor építették. 1941-ben lakosainak száma 1323. Utolsó posta és utolsó táviró: Görgényszentimre.

KEBELE.

A marosi felsőjárásban fekszik, területe 908 kat. hold. Nevét a hegykebelben való fekvésétől nyerhette. Bár egyes felfogások szerint a falu eredetileg Sóskút völgyében feküdt, ahol lakói az ellenségtől sokat szenvedtek. Ennek következtében elrejtőztek az agárdi erdőben, honnan viszont a vízhiány késztette őket, hogy a mai helyre települjenek. Az 1567. évi regestrumban 4 kapuval szerepel. A községnél Traján útjának maradványai láthatók. A kebelei tetőn régi építkezések maradványai vannak, ezekről a néprege érdekes adatokat jegyzett fel. Igy többek között, hogy Tündér Ilonának volt ott udvarháza. A nép sokáig egy pincét keresett e házakban, hol a királynénak temérdek kincse lett volna elásva. 1910-ben 215 lakosa volt, mégpedig 119 magyar és 96 oláh. Sok gyümölcsöt és jó bort termelnek. 1941-ben lakósainak száma 298. Utolsó posta és táviró Marosvásárhely.

KEBELESZENTIVÁNY.

Hajdan a vajdák székhelye volt. Tiszta székely falu, mely később elolához sodott. Anyaegyháza volt a vidékén levő faluknak. A XIV. század elején már előfordul a község neve. A pápai dézsmajegyzék 1332. évi regestrumában is szerepel. Még a reformáció után is központi egyházközség volt. Az 1567. évi regestrumban 1 kapuval fordul elő. 1661-ben Ali pasa teljesen elpusztította, s ekkor a magyarság nagyrészét is kiírtották. A régi temploma, mely kiállta Ali pasa ostromát — teljesen elpusztult. 1796-ban új templomot építettek. Lakósainak és papjának hősiességét a templom falában elhelyezett emléktábla őrzi. A pusztulás után teljesen kivesztek az ottélő székely családok. Később egy székely család visszatelepült. A földesurak az elpusztított székelység helyébe oláhokat telepitettek. A fennálló református temploma azonban nagy tiszteletnek örvendett és a távoli községek református népe istentiszteletekre ide vándorolt. A falunál levő Zsidó-patak elnevezése a szombatosok korából ered. 1910-ben lakósainak száma 227 volt, kik 17 magyar és 34 egyéb anyanyelvűn kivit oláhok voltak. Az 1930. évi román népszámlálás 208 román és 30 magyar anyanyelvűt tüntet fel. 1941-ben 284

lakosa volt. A község ma a marosi felsőjárásban fekszik. Területe 671 kat. hold. Utolsó posta és utolsó táviró Marosvásárhely.

KELEMENTELKE.

A Kisküküllő völgyében, Marosszék utolsó faluja. Az erdőszentgyörgyi járásban fekszik, területe 911 k. hold. Nevét a hagyomány szerint az először ide települt Botos Kelementől származtatják. Az 1567. évi regestrumban 18 kapuval szerepel. Történelmi hely, itt tartották Gyulafi László helytartósága alatt 1605-ben azon országgyűlést, melyen kimondották a Bocskai melletti felkelést. 1666 nov. 30-án pedig Kornis Gáspár főkapitány a kelementelki téren lustrálja meg Marosszéket. 1666-ban már önálló egyházközsége van a reformátusoknak. Itt találkozik a Balavásár—Kelementelke—Parajd—segesvári út, mely egyesülve vezet Marosvásárhely felé. Jó bortermő vidéke van. 1910-ben lakóinak száma 740, kik közül 733 magyar, 5 oláh és 2 egyéb. Lélekszáma 1941-ben 777, utolsó posta és távirda Balavásár.

KENDŐ.

Nevét a hagyomány szerint az oda települt Kendei Jánostól nyerte. Kopár vidékét szorgalmas lakói gyümölcstermeléssel pótolták. Ez a vidék hazája a híres marosszéki piros párizs almának, mely mint kendői termék, egész Marosszéken igen népszerű. Cseresznyetermése is híres. Hajdanában a falu nem a mai helyén terült el, hanem Bere és Berekeresztúr közt, mely területet Kendő mezejének hívták. A tatár pusztítások következtében vonultak lakói feljebb, honnan meg Márkod űzte el őket. Ezt a második telephelyet Aljkendőnek nevezték. Majd innen felköltöztek a Bekecs, hegyeire az úgynevezett Kendőfőhöz. Ez a vidék hatalmas erdőségekkel volt borítva itt már nyugtot találhattak. A rendkívül hideg és vízhiány késztette a népességet, hogy ezt a helyet is elhagyják és így jutottak el mai településhelyükre. Kendő az 1567. évi regestrumban már 9 kapuval szerepel. Tiszta református székely falu. Református egyháza 1814-ig Berekeresztúr filiáléja volt, azóta önálló anyaegyház. Temploma 1787-ben épült. 1896-ban építették a tanítói lakkal egy fedél alá a ref. felekezeti iskolát. 1910-ben lakóinak száma 268, kik 9 egyén kivételével mind magyarok. Ma a nyárádszeredai járásban 798 kat. hold területen fekszik. 1941. évi népszámlálás szerint 251 lakója volt. Utolsó posta és távirda Deményháza.

KIBÉD.

Az erdőnyentgyörgyi járásban fekszik, területe 6551 kat. hold. Marosszéknek egyik legnagyobb és legszebb faluja. Igen szép fekvésű. Egyik völgyében kőszénerek, a Fenes pataknál dúsan felbuzgó savanyúvizek vannak, itt találták a Kisküküllő völgyében az első szőlőmívelésre alkalmas talajt. A szőlőtermelés hajdanában igen jövedelmező volt e vidéken, ma már azonban nem is terem meg. A szőlők alján gyümölcsösök vannak, melyek a lakosság főjövedelmi forrását jelentik. Régi temploma 1552-ben épült, a ref. egyházról 1640-ből vannak első adatok. 1709-ben Kibédet a labancok elpusztították és p híres Dózsa-nemzetségből sokat leöltek. Templomát J710-ben újból felépítették, jelenlegi formáját 1826-ban Kapta. 1847-ben. Bodor Péter híres székely orgonakészítő építette a templom orgonáját. Számos értékes okmány őriz Kibédre vonatkozó adatokat. Jeles családjai a Mátyus és Péterffyek voltak. Itt született Péterffy László, a nagy felkészültségű tudós, aki 1804-ben a Teleki Könyvtár őre volt. Majd gr. Degenfeld Ottó és Imre nevelője lett. Számos fizikai és mértani tanulmányt készített. Sárospatakon és Nagyenyeden mint tanár működött és 61 éves korában mártirhalált halt, mert Bocsárdon a fellázadt oláhok megkínozták, majd szalmával beborították és elégették. Meg kell még emlékeznünk ethnográfiai szempontból az itt élő népesség által szerzett dalokról, melyek a magyar népdalgyüjtemény egyik legszebb virágai közé tartoznak. (Ethnográfia 1902. és 1906. évf.) Lakóinak száma 1910-ben 2633 volt, kik mind magyarok és főként református vallásúak. 1905-ben Hangya Szövetkezetét, 1910-ben Gazdakört alapított a község társadalma. Hitelszövetkezete 1928-ban, a Viktória Malomipar és Gazdasági Szövetkezet 1932-ben alakult, Tej szövetkezete 1936 óta van, jelenleg 125 működő taggal. Lélekszáma 1941-ben 2786. Vasútállomása a Parajd—Balavásár-i vonalon, posta, távirda helyben.

KINCSESFŐ.

A régeni alsójárásban van, 1489 kat. hold területen. Az 1877. évi I. tc. értelmében a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyéhez csatolták. Sóskútja van a községnek. 1910-ben lakóinak száma 532, kik 9 egyén kivételével oláhok voltak, főként gör. kat. vallásúak. Összes népessége 1941-ben 605. Utolsó posta és távírdája Nyárádremete.

KISADORJÁN.

A Nyárád balpartján, a Dorna patak hegyei közé bemélyedő völgyben fekszik, a nyárádszeredai járásban. Területe 432 kat. hold. Az 1567. évi regestrumban egy kapuval szerepel. 1870-ben 22 ház állott a községben. A község lakói unitáriusok voltak, köztük a legnépesebb az Adorján-család. A falutól keletre elterülő Csirik hegy oldalán kiváló minőségű cseresznye terem. Népessége 1910-ben 146 volt, kik mind magyarok. Lélekszáma 1941-ben 148. Utolsó posta és távirda Nyárádszereda.

KISFÜLPÖS.

Azelőtt Kolozs vármegyében feküdt a nagynyuladi járásban. Később a tekei járásba került. A Maros vidékén a Luc patak völgyében fekszik. Lakósai vegyesen magyarok és oláhok voltak. A reformátusok és görög katolikusoknak egyházközsége és temploma volt, a róm. katolikusok Szászrégenhez tartoztak. 1910-ben is még Kolozs megyében találjuk. Lakosainak száma ekkor 631, kik közül 350 magyar, 278 oláh és 3 egyéb anyanyelvű. 1941-ben Maros-Torda vármegye tekei járásában szerepel. Területe 2192 kat. hold, lakosainak száma 669. Utolsó posta és táviró Tancs.

KISGÖRGÉNY.

A Töm patak torkolatánál, a Nyárád balpartján fekszik, a marosi álsójárásban, területe 936 kat. hold. Az 1567. évi regestrumban 6 kapuval fordul elő. 1667-ben Apafi Mihály fejedelem a marosvásárhelyi országgyűlésre menvén, ebédre itt szállott meg. Az itt emel-

kedő várhoz is sok történelmi emlék fűződik. Lakóinak nagyrésze gyümölcstermeléssel foglalkozik, különösen kiváló a cseresznyéje. A vidéken üvegtermeléshez alkalmas kristályos kavicsot találtak. 1910-ben lakóinak száma 497, kik 4 oláh kivételével magyarok. 1941. évi népszámlálás szerint 548 a népesség száma. Utolsó posta Székelyvaja, utolsó távirda Ákosfalva.

KISILLYE.

A marosi felsőjárásban fekszik, 761 kat. hold területen. Az 1877. évi 1. tc. értelmében a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyebe kebelezték. Maros-Illye néven is említik. Igen régi eredetű, 1494-ben a Balássyak birtoka volt. A Teleki Okmánytár is megemlékszik róla birtokadományozással kapcsolatban. (Teleki Okm. II. 174—75. old.) Itt született Bethlen Gábor fejedelem 1580-ban. Szülőházán emlékét hosszú ideig márványtábla őrizte, melyet 1797-ben a nagyenyedi főiskolába szállítottak. 1910-ben lakóinak száma 315, kik közül 288 magyar, 14 oláh és 13 egyéb anyanyelvű. 1941-ben lakóinak száma 340. Utolsó posta és távirda Sáromberke.

Irodalom: Bethlen Gábor születési helye Maros-Illyén. Hazánk s a Külföld, 1865. 40. p. 631.

KISKEND.

Balavásártól délre fekszik, szép vidéken. A községi kiváltságlevelek jegyzékében már szerepelt. (Illésy, 1823.) 1910-ben Kisküküllő vármegye erzsébetvárosi járásában feküdt, lakósainak száma 402, kik 2 egyén kivételével magyar anyanyelvűek és főként református vallásúak. 1941-ben Maros-Torda vármegye erdőszentgyörgyi járásában szerepel. Területe 597 kat. hold. lakosainak száma 519. Utolsó posta és táviró Nagykend.

KISLEKENCE.

A szabédi szűk völgyből lefelé menve, találjuk Lekencét. A község ma a mezőbándi járásban fekszik. Területe 471 kat. hold. A falunál terül el a lekencei tó, mely festői tájat varázsol a szemlélő elé. A tó sokkal nagyobb volt, lecsapolások következtében kisebbedett meg. A tó hasznos is, amennyiben a lakosságnak a nád kitermelése és a halászat jövedelmet hoz. A halászati jövedék felett hajdan nagy vita folyt, amit Bethlen Gábor fejedelem döntött el. Református egyháza 1834-ben már létezett. Közös volt Rücs és Sámsond községekkel. 1910-ben lakóinak száma 172 volt, kik 12 kivételével oláhok voltak. 1941-ben lakóinak száma 218 lélek volt. Utolsó posta Mezősámsond, utolsó távirda Mezőrücs.

KISNYULAS.

Az 1877. évi I. tc. értelmében Kolozs megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyéhez került. Mezőbándi járásban fekszik, területe 1644 kat. hold. Jobbára oláhok lakta község. 1910-ben összes népessége 656 volt, kik közül 41 magyar, 12 német, 38 egyéb és 565 oláh anyanyelvű volt. Lakóinak száma 1941-ben 749 lélek. Utolsó postája Bala, utolsó távirdája Mezőrücs.

KISSZEDERJES.

A marosi felsőjárásban van, területe 574 kat. hold. Azelőtt a régeni alsójárásban feküdt. Az 1877. évi I. tc. értelmében a volt Torda megyéből került az egyesült Maros-Torda vármegyéhez. Többségben oláhok lakták. 1910-ben 245 lakója közül 9 magyaron és 8 németajkún kívül 220 oláhajkú és 8 más anyanyelvű lakta. 1941-ben a lélekszám 270. Utolsó posta és távirda Sáromberke.

KISSZENTLŐRINC.

A nyárádszeredai járásban járásban fekszik. Területe 907 kat. hold. 1890 előtt magyar faj többségű község volt, ezután emelkedett az oláhság száma. (Bélteky: Magyar szórványság, 1900, a 159. old.) 1910-ben 283 lakosa közül már 236 volt oláh, 37 magyar és 10 egyéb. 1941-ben összlakossága 298. Utolsó posta és távirda Nyárádszereda.

KISTEREMI.

A marosi alsójárásban találjuk. Területe 1305 kat. hold. Azelőtt Kisküküllő vármegye községei között volt. A Kis-Teremi patak balpartján, fekszik, erdős vidéken. Nagy-Teremi filiáléja volt és a teremi uradalom tartozéka. Az 1880 és 1890-es években lakosai között több oláht találunk. 1910-ben lélekszáma 173 volt, közülük 163 magyar, 10 oláh anyanyelvű. Nagyobb számmal vannak képviselve a görög katolikus és a református felekezetek. 1941-ben lélekszáma 254. Utolsó posta és táviró Nagyteremi.

KOLOZSNAGYIDA.

Mint a neve is mutatja, Kolozs vármegyében feküdt. Ma Maros-Torda vármegye tekei járásában szerepel. Területe 3783 kat. hold. A községnek sóskútja van, mely 24 óra alatt 260 liter folyadékot ad. 1910-ben 1134 lakosa volt, közülük 134 magyar, 179 német, 552 oláh anyanyelvű. 269 egyéb anyanyelvűt is találunk, kiknek legnagyobb része cigány. Felekezet szerint görög keletiek, evangélikusok és reformátusok. Van Gazdaköre és Hangya Szövetkezete. 1941-ben lakósainak száma 1235. Vasuti megálló helyben. Utolsó posta és táviró Teke.

KOMLÓD.

A tekei járásban fekszik. Területe 1453 kat. hold. Azelőtt Kolozs vármegyéhez tartozott. Kicsiny község, 1910-ben 435 lakossal, kik közül 209 magyar, 221 oláh és 5 német anyanyelvű volt, Vallásuk az oláhoknak görög katolikus, a magyaroknak főként református. 1941-ben lakósainak száma 523. Utolsó posta és táviró Nagynyulas.

KORÓD.

Történeti szempontból a vármegye egyik legérdekesebb községe, mely gróf Kornis Zsigmondnak, ki a pragmatica sanctió idejében Erdély főkormányzója volt, rendes lakóhelyül szolgált. A szép kastélynak már csak romjai maradtak meg. 1910-ben Kisküküllő vármegye erzsébetvárosi járásában szerepel. Lakósainak száma 377, kik közül 58 a magyar, 318 az oláh és 1 horvát anyanyelvű. 1941-ben Maros-Torda vármegye erdőszentgyörgyi járásában találjuk. Területe 587 kat. hold, lakósainak száma 336. Utolsó posta és táviróállomás Balavásár.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

KORONKA.

A marosi felső járásban fekszik 2580 kat. hold területen. Részben református székelyek, részben elszékelyesedett oláhok által lakott falu. Nevét a források a korunka szláv szóból származtatják. A pápai dézsmák regestrumában 1332-ben megtalálható már, mint önálló egyházközség. Korunka, Kornuka és Koruka néven szerepel már a XIV. század elején. Az 1567-i regestrumban pedig Coronkának van írva és nyolc kapuval szerepel. Koronkát János Zsigmond uralkodása alatt Mihályfi Tamás bírta, kinek kastélyát a fellázadt székelyek 1562-ben feldúlták. Tőlük Kovacsóczi Farkasra, majd a Toldalagiakra szállt a birtok. A régi kastély romjaiból építették fel az újat. A koronkai réten kétszer tartott Marosszék lustrát, 1634-ben és 1636-ban. A Toldalagiak történelmi multú kastélya, a reformátusok régi temploma, melyet később újjáépítettek, a kiemelkedőbb épületei a községnek. Erre vezetett keresztül a római út, melyet Traján útjának neveznek. Közelében feküdt Sárvári község, mely a török-tatár háborúkban teljesen elpusztult. Koronka filiáléja volt a 18. század közepéig Bodon. Sóskútja a községtől nem messzire van. 1910-ben 911 lélek lakott a községben, kik közül 740 magyar, 75 oláh és 96 egyéb anyanyelvű volt. Lakóinak száma 1941-ben 1156. Utolsó posta és távirda Marosvásárhely.

KOZMATELKE.

Azelőtt Kolozs vármegyéhez tartozott. 1910-ben lakosainak száma 1119, kiknek legnagyobb része oláh anyanyelvű. 19 magyar és 13 egyéb anyanyelvű alkotja a kivételt. Az oláhok valamennyien görög katolikus vallásúak. — 1941-ben Maros-Torda vármegye tekei járásában szerepel. Területe 2902 kat. hold, lakosainak száma 1325. Utolsó posta és távíró Tancs.

KÖRTEKAPU.

Az 1877. évi I. tc. értelmében a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyébe kebelezték. A régeni alsó járásban feskzik, területe 1447 kat. hold. A község történelméről nem maradt fenn adat. 1910-ben népessége 551 lelket tett ki, kik a következőképpen oszlottak meg, 49 magyar, 501 oláh és 1 német. Jobbára görög katolikusok. Lélekszáma 1941-ben 706. Utolsó posta és távirda Gernyeszeg.

KÖRTVÉLYFAJA.

A régeni alsó járásban 1935 kat. hold területen fekszik. Az 1877. évi I. tc. értelmében a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyébe kebelezték. Csak a 15. században találunk róla említést Körtvélyfalva néven. A 16. században Körtvélyes néven szerepel. 1910-ben 1211 lakója volt, kik 10 lélek kivételével mind magyarok voltak. Lakóinak száma 1941-ben 1355. Vasúti megállója van. Utolsó posta és távirda Gernyeszeg.

LIBÁNFALVA.

A régeni alsó járásban fekszik, területe 50.521 kat. hold. Az 1877. évi I. tc. értelmében a megszűnt Torda megyéből került az egyesült Maros-Torda vármegyéhez. Görgénylibánfalva néven is ismeretes. Sóskútja a községtől nyugatra két kilométerre van. Lakóinak száma 1910-ben 3553, kik közül magyar 163, oláh 3320, német 21 és egyéb 49. Lakóinak nagyobb része (1014) ref. vallású. A gör. kel. száma 172. Lakossága 1941-ben 4668. Utolsó posta és távirda Görgényszentimrén.

Irodalom: Libánfalva. Ország Világ, 1884. 41. p. 656.

LŐRINCFALVA.

Gyönyörű szép fekvésű község, a Nyárád jobbpartján. Területe 700 kat. hold, a marosi alsó járásban fekszik. A községen vezetett keresztül az Apulumtól kiinduló római út. Maradványai ma is láthatók. A nép ördög útjának nevezi. Az 1567-i regestrumban hét kapuval fordul elő. 1623-ban lustrát tartottak Lőrincfalván, amikor Bethlen Gábor fejedelem is megjelent. 1628-ban Bethlen Gábor birtokot adományoz e helyen Toldalaginak. A nagy 1831. évi kolerajárvány idején az erdélyi kormány egészségügyi osztálya ide tette át székhelyét, tekintve, hogy e vidék volt a legegészségesebb. Innen adta ki intézkedéseit a nagy járvány leküzdésére. Több épület omladozó romjai hirdetik a negyvennyolcas szabadságharc emlékeit. A Marosvásárhelynek tartó Gedeon táborát követő oláhok és szászok dúlták fel e vidéket. A vidék központi egyháza Nyárádtő volt, melyhez Lörincfalva is tartozott. 1620-ban kivált és önálló egyházközséggé lett, ekkor mindössze 23 gazda volt a községben, számuk azonban hamarosan megsokszorozódott. Temploma azonban már kezdetben is állott. A XV. század kezdetén épült gót stílusban. A hegyfokon igen jó dohány terem. 1910-ben lélekszáma 517, kik 1 oláh kivételével mind magyarok voltak. 1941-ben összes népességének száma 545. Vasúti megállója helyben, utolsó posta és távirda Nagyteremi.

LŐVÉR.

A régeni felső járásban fekszik. Az 1877. évi I. tc. értelmében a volt Torda megyéből került az egyesült Maros-Torda vármegyéhez. Oláhok lakta község. 1880-ban 520, 1890-ben 855, 1900-ban 719, 1910-ben 748, 1920-ban 797 oláh lakosa volt. 1930-ban a román népszámláláskor 811 lakója közül 5 magyart mutattak ki, 1941-ben pedig 988 lakosa volt. Területe 1958 kat. hold. Utolsó posta és távirda Szászrégen.

LUDVÉG.

A tekei járásban fekszik. Területe 4566 kat. hold. A XIV. században egyházas hely, magyar és szász lakossággal, Kolozs vármegye tekei járásában. 1910-ben is még itt találjuk. Lakosainak száma ekkor 971, kik közül 239 magyar, 571 oláh, 160 német és 1 egyéb anyanyelvű volt. Vallás szerint főként gör. katolikusok, a magyarok jobbára reformátusok, a németek pedig evangélikusok. Református egyháza 1715-től vezeti anyakönyveit, korábban a dedrádszéplaki egyházhoz tartozott. 1941 május óta anyaegyház. Lélekszáma 915. Utolsó posta és távíró Teke.

LUKAFALVA.

A marosi alsó járásban van 1482 kat. hold területen. A község nevét a hagyomány egy először ide tele-

pült Lukács nevű szentéletű embertől származtatja, ki Lukács evangélista tiszteletére kápolnát épített. A kápolna körül többen megtelepedtek, azután falut létesítettek, melyet az alapító és a kápolna védszentjéről Lukácsfalvának, később pedig Lukafalvának hívtak. Az 1567-i regestrumban nyolc kapuval volt bejegyezve. A szomszédos Illencfalvával együtt alkotott egy egyházközséget. Közös templomuk volt a két falu közt egyenlő távolságban. Ott volt elhelyezve az iskola is. Az iskolát 1868-ban saját pénzükből építették a két község lakói. 1870-ben már száz tanulója volt. A lakosság főfoglalkozása a zöldségtermesztés. Gazdasági udvaruknak berendezése elütő a többi székely falvakétól. Jellemző sajátsága a kettős kiskapu és a kettős udvarrendszer. Lukafalva 1941-ben egyesült Lukailencfalvával. Lukafalva lakóinak száma 1910-ben 713 volt, kik 15 oláh kivételével mind magyarok. Lukailencfalván ugyanekkor 433 lakost találtak, közülök 5 volt oláh anyanyelvű. Illencfalva jeles szülöttje Szász József író, Döbrentei Gábor kortársa. Az egyesült falvak népességének száma 1941-ben 1123 lélek. Utolsó posta és távirda Nagytereim.

MAGYARFÜLPÖS.

A régeni alsó járásban fekszik, területe 3132 kat. hold. Az 1877. évi I. tc. értelmében a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyébe kebelezték. Régi neve Koród-Fülpes. A Koródi-család ősi váráról nyerte ezt az elnevezést. A vár a falun kívül egy hegycsúcson emelkedett. 1910-ben lakóinak száma 839 volt, kik közül 383 a magyar, 367 az oláh, 16 a német és 73 egyéb anyanyelvű. Vallásra nézve főként gör. katolikusok és reformátusok. Református egyháza 1630-ban létesült kb. 400 lélekkel. A parochia és levéltár 1711-ben leégett, első anyakönyvi bejegyzés 1785-ből van. Református iskolája 1919-ben épült, 1929-ben új iskolával bővült. Temploma valamikor katolikus templom volt, majd lutheránus, végül református templom lett. Gótikus stílben épült, szép freskók voltak benne, amelyeket 1912-ben a szélvihar elpusztított. Alatta kripta van. Népessége 1941-ben 943. Utolós pósta és távirda Szászrégen.

MAGYARÓ.

Az 1877. évi I. tc. értelmében a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyébe kebelezték. A régeni felső járásban fekszik, területe 5881 kat. hold. A Kis-Nyárád völgyének utolsó faluja, vadregényes vidéken fekszik. A Maros mellett több római korabeli leletet találtak. Hajdanában Marosszék egyik jelentős faluja volt, mit az is bizonyít, hogy az 1567-i regestrumban Mogyaros néven már 32 kapuval szerepel. Mindig a népes helységek közé tartozott. 1791-ig nem volt önálló egyházközsége, hanem Berekeresztúr filiája volt. Ekkor kivált és önálló egyházközséggé alakult. Templomának építkezését 1866-ban fejezték be. 1845-ben vásárjogot nyert, évente négy ízben tart vásárt. Egyik utcáját Egerszegnek hívják, a feljegyzések szerint ily nevű falu létezett erre, mely később beolvadt Magyaró-ba. A falu sem állt mindig mai helyén, hanem a Kati hegyesének Várbérce nevű részén. A monda szerint itt a várban egy őrség volt, mely a falut alapította. A lakók később vándoroltak mai lejebb fekvő területre. A Várbércen van a Kati kútja, mely magas fekvése dacára igen bővelkedik vízben. Nyáron jéghideg a vize, télen pedig sohasem fagy be, ha a hó elolvadt körülötte, a fű azonnal zöldül, több kisebb hegy veszi körül a falut, felső végénél egy ásványos forrás van, melyet azonban elhanyagoltak. Sóskútja a község déli részén van. 1910-ben 2525 lakója volt, kik közül 1884 magyar, 575 oláh, 7 német, és 59 egyéb volt. Lakóinak száma 1941-ben 3016, vasútállomása helyben a Szászrégen—sepsiszentgyörgyi vonalon. Posta, távirda helyben.

Irodalom: Ilván innen—Ilván túl. (Magyaró.) Ország Világ, 1887. 26. p. 419—22.

MAGYARPÉTERLAKA.

A régeni alsó járásban fekszik. Területe 2128 kat. hold. Az 1877. évi I. tc. értelmében a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda megyébe kebelezték. Mátyás király Somkereki Istvánnak és Miklósnak hunyadmegyei birtokaiért, hogy eddigi hű szolgálataikat megjutalmazza, cserébe a Görgény várához tarozó tordamegyei Péterlakát és Körtvélyfáját adja. (Teleki Okmánytár II. p. 69—70. 1458. szept. 5.) Ebből következtethetünk a község régi létezésére. 1910-ben lakóinak száma 816, kik 19 egyén kivételével mind magyarok, nagyobbára református vallásúak. Népessége 1941-ben 966. Utolsó posta és távirda Gernyeszeg.

MAKFALVA.

Hajdan Makafalva néven volt ismeretes, az idők folyamán lett Makfalva. Nevét Maka váráról nyerte. A hagyomány szerint Maka várat a székely rabonbánok egyike építette. A várőrség később átköltözött a Küküllön és megalapította Makfalvát. A XIV. század végén a tűzvész a falut teljesen elpusztította, amikor is a község eredeti helyéről a Szalatma patak balpartjáról átköltözött a Kisküküllő jobbpartjára, hol lakói azután véglegesen megtelepedtek. Az 1567. évi regestrumban 22 kapuval lett bejegyezve, miből látható, hogy már akkor nagyobb község volt. 1827-ben négy, országos- és hetivásárjogot nyert. A makfalviak nagyban űzik a fazekasságot, mellyel azután kereskedést folytatnak és ily módon az idevalósi mázos edény igen híressé vált. A piactéren régi kistemploma helyére 1866-ban szép nagy templomot építettek, magas toronnyal. A templomot az 1916-i földrengés súlyosan megrongálta, úgy hogy 1928-ban lebontották és hatalmas költséggel újat építettek. Nevezetes épülete a híres Wesselényi-féle iskola, mely részben Wesselényi Miklós nevéhez fűződik. A makfalvi vár köveit felhasználták a Wesselényi-iskola építéséhez. Az iskola alapkövét 1836. okt. 17.-én tették le. Alapítványt is tettek s így csakhamar négyosztályú elemi iskolává fejlődött. Az iskolával egy kisdedóvóda is volt egybekötve, az egyedüli, mely az 1844-ben Marosszéken alapított kisdedóvódák közül fennmaradt. Makfalva hazája a Dózsa családnak, kik a székely történelemben, majd a későbbi időkben is sokat szerepeltek. A családnak sok jeles tagja helyezkedett el vezetőként közpályákon. A XIX. század végén Makfalva még járási székhely volt. Amíg a község Maros megyéhez tartozott, a közhatóságok központja volt. 1910-ben 1821 lakosa volt, kik 3 oláh kivételével valamennyien magyar anyanyelvűek. 1941-ben az erdőszentgyörgyi járásban találjuk 3753 k. hold területtel és 1950 lakossal. Vasútállomása helyben a Parajd—Balavásár-i vonalon. Postahivatal és távíróállomás helyben.

MALOMFALVA.

A marosi alsó járás községei között találjuk. Területe 1206 k. hold. Régi székely lakosságú falu, az idők folyamán elolához hasodott. Az 1567-ik évi regestrumban 5 kapuval szerepelt. Hegyeiben igen jó bor terem. Legnevezetesebb szőlőhegye a Búcsumás, melynek alján egyesül a Nyárád a Marossal. A marosi tutajozásnak egyik főhelye. A gyergyói havasokról leúsztatott negyed-tutajokat itt foglalják össze egész tutajokká. Református egyháza 1834-ben már létezett. A község határában átvonuló római út nyomai láthatók. Római épület maradványokat is találtak. 1910-ben 621 lakosa volt, kik közül 101 magyar, 406 oláh és 114 egyéb anyanyelvű. Lakosainak száma 1941-ben 605. Utolsó posta és távíró Nyárádtő.

MAROSAGÁRD.

A marosi felső járásban fekszik, területe 1140. kat. hold. Székelyek és oláhok által vegyesen lakott kis község. Feltevések szerint neve agártól származhat, mert vidéke szűk, sovány, mint egy agár. Az 1567. évi regestrumban 7 kapuval fordul elő, 1870-ben már 46 háza volt a falunak. 1910-ben 329 volt a lakóinak száma, 88 magyar és 241 oláh lélekből állt. Lélekszáma 1941-ben 487. Utolsó posta és távirda Marosvásárhely.

MAROSBÁRDOS.

A Mezőség egyik szélső falúja, oláhok lakják. A marosi felső járásban fekszik 1000 kat. hold területen. A község nevét a hagyomány a következőkben jegyezte fel. Régen e falut bárddal harcoló székelyek lakták, kik a törökök elleni viadalban nagyrészt elvérzettek. Ezek helyére költöztek azután az oláhok. Az 1567. évi regestrumban 2 kapuval van bejegyezve. A falut 1609-ben Vásárhely városa vásárolta meg. Azonban valószínűleg nem az egész falut, mert a feljegyzések szerint 1824-ig a Lázár családot találjuk birtokosként. Később ezt a részt is a város vette meg. Lakói 1848-ig Vásárhely jobbágyai voltak. 1910-ben 415 lakosa voit, kik 6 lélek kivételével mind. oláhok. 1941-ben összes lakossága 367. Utolsó posta és távirda Marosvásárhely.

MAROSFELFALU.

A régeni felső járásban fekszik, területe 2815 kat. hold. Az 1877. évi I. tc. értelmében a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyéhez került. 1910-ben lakóinak száma 1228, kik közül 762 magyar, 345 oláh, 121 egyéb anyanyelvű. Vallás szerint nagyobbrésze református és görög katolikus. Ref. egyházára vonatkozó feljegyzéseket már a XVI. sz.-ból találunk, az első anyakönyvi bejegyzés 1785-ből van. A régi templomáról annyit tudunk, hogy IV. Béla király idejéből való és a reformáció előtti időkben valószínűleg a Fehér Barátok tulajdonában volt. Új temploma 1913-ban épült. Parochiája 1883 óta áll fenn. A XVII. században már iskolája működött az egyháznak, 1923-ban bővítették ki két tanerőre. A gazdakör alapítása a háború előtti időkre nyúlik vissza. A világháború után működése megszünt. A román megszállás alatt a földmíves Szövetség közbenjárásával újjáalakult és a gazdaközönséget elméleti oktatásban részesítette. Lélekszáma 1941-ben 1319. Utolsó posta és távirda Szászrégen.

MAROSHÉVIZ.

A régeni felső járásban fekszik, területe 58.972 kat. hold. A község Toplica néven is ismeretes. Magyarok és oláhok vegyesen lakják. Híres hőforrásairól. Ennek következtében számosan látogatják és így fürdőhellyé alakult. A forrásai gyógyerejűek. Igen nagykiterjedésű és sűrű népességű nagyközség. A marosi tutajozásnak egyik központja. Az ide hozott faanyagot itt dolgozzák fel és erre létesült számos fűrészmalom és gépfűrész. Már Hankó, Székelyföld című munkájában 1896-ban 64 ily üzemet említ. Öt templom is van a községben, melyek közül a görög keletiek kéttornyú temploma a legnagyobb. 1910-ben lakóinak száma 7388: 2417 magyar, 4194 oláh, 651 német, 85 rutén, 41 egyéb. Valamennyi felekezet elég nagy számmal van képviselve a lakósság közt. Népessége az 1941-ki népszámláláskor 9109 volt. Vasútállomása helyben a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon. Posta, távirda helyben.

MAROSJARA.

Az 1877. évi I. tc. értelmében a volt Tordamegyéből, az egyesült Maros-Torda vármegyébe kebelezték. A régeni alsójárásban fekszik, területe 2067 kat. hold. A Teleki Okmánytár említést tesz a községről egy birtok zálogbaadással kapcsolatban 1487-ről. Ebben az iratban említés történik Járai Péter birtokosról, valószínűleg a község elnevezése ezzel a családdal van kapcsolatban. Ref. egyháza hiteles adatok szerint már a XVIII. század eleje óta tart fenn felekezeti iskolát. 1767-től vannak anyakönyvei, temploma 1867-ben épült. Tornyát 1894-ben építették. A község vidékén földgáz van és bitumenes anyagok bányászata és kitermelése folyik. A bányaművelés joga 1915-ben kizárólagosan a Magyar Földgáz rt.-ra ruháztatott át. 1910-ben népességének száma 938, kik 14 egyén kivételével magyarok. Lélekszáma 1941-ben 1064. Utolsó posta és távirda Gernyeszeg.

MAROSKERESZTUR.

A Maros balpartján szép vidéken fekszik a község marosi alsó járásban, területe 1679 kat. hold. Igen régi helység. A községtől délre a Maros és Nyárád közti hegyfok egyik magaslatát Búcsú padnak hívták, a hagyományok szerint itt tartották a katolikusok a búcsút. Más felfogás szerint itt búcsúztak el a hozzátartozók a harcba indulóktól. Meg kell emlékeznünk még egy nevezetes helyéről a Földvárról. A római idők maradványa. A községben is találtak római eredetű feljegyzéseket. A központi egyháza már a XIV. század elején Sanctus Crux néven fordul elő. A pápai dézsmák regestrumában 1332-ben már szerepel, ekkor papja 14 dénárt fizet. Az 1567-iki regestrumban 9 kapuval volt bejegyezve. Tiszta székely falu volt, az idők folyamán betelepült oláhokkal vegyesajku községgé lett. Közelében fekszik Nyárádtő község. A két község között egyenlő távolságra egy kis dombon állt a két falunak közös temploma. Ehhez tartozott mint filiale még Lőrincfalva is. A marosszéki ref. esperességnek gyakran volt székesegyháza. Gyakran szolgált a templom a három falu népének védelméül, mert erődített hely volt. Ide vonult a nép Basta dúlásakor is, de Basta seregével 1601-ben körülvette és lerombolta a templomot, az odamenekültek nagyrészét pe-

dig meggyilkoltatta. Ekkor fogyott meg a község lakossága. Ref. egyháza azonban továbbra is tekintélyes maradt. 1768-ban a jezsuiták itt letelepültek és átvették a lakosság vallásos vezetését. Ennek következtében megfogyott a református hívek száma. Ezutánra tehető a magyar lakosság csökkenése és az oláhok betelepülése, illetve a lakosság oláhosodása. Csupán régi magyar nevük árulja el székely eredetüket. Hajdanában szőlőtermő vidék volt, erre vall, hogy egyik hegyét Szölőlábnak hívták. Ma teljesen kipusztult. 1910-ben összes lélekszáma 896, kik közül 514 magyar, 362 oláh és 20 egyéb anyanyelvű volt. Lélekszáma 1941-ben 1041. Vasúti megálló helyben, postája helyben, utolsó távirda Nyárádtő.

MAROSKÖVESD.

Az 1877. évi I. tc. értelmében a volt Tordamegyéből az egyesült Maros-Torda vármegyébe kebelezték. A régeni felső járásban fekszik, területe 987 kat. hold. Marosszék végső faluja a Bonczos völgyében. Néhány oláh család kivételével székelyek lakták. Neve eredete nem állapítható meg, mert a vidék teljesen kőszegény. Az 1567-ki regestrumban 7 kapuval szerepel. A reformátusoknak igen régi templomuk volt, helyére már újabbat is építettek. 1910-ben lakóinak száma 475, kik 9 magyar és 18 egyéb kivételével oláhok. Lélekszáma 1941-ben 478. Utolsó posta és távirda Déda.

MAROSLAKA.

A községről a régebbi forrásokban nem találunk említést. 1910-ben lakóinak száma 359 volt, kik 15 egyén kivételével oláhok. Ma a régeni felső járásban találjuk, területe 506 kat. hold, lélekszáma 367. Utolsó posta Disznajó, utolsó távirda Marosvécs.

MAROSLIGET.

Az 1877. évi I. tc. értelmében a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyéhez került. Ma a régeni felső járásban van, területe 17.862 kat. hold. Lélekszáma 1910-ben 1033 volt, 4 magyar 19 német és 22 egyéb anyanyelvűn kívül mind oláhok voltak. Vallásra nézve nagyobbára gör. keletiek, sok gör. kat. is van közöttük. Népessége 1941-ben 1173 volt. Utolsó posta Disznajó, utolsó távirda Marosvécs.

MAROSOROSZFALU.

A régeni felső járásban fekszik, területe 5127 kat. hold. Az 1877. évi I. tc. értelmében Naszód vidékéről e községet az egyesült Maros-Torda vármegyébe kebelezték. A községtől nem messzire egy sóskút van. Lélekszáma 1910-ben 1596 volt, kik 40 magyar és 48 német kivételével mind oláhok. Vallásra nézve főként görög katolikusok. Lakóinak száma 1941-ben 1724 lélek. Utolsó posta és távirda Magyaró.

MAROSOROSZI.

Alsó-Oroszi és Felső-Oroszi 1941-ben Marosoroszi néven egyesült. Mindkét községet az 1877. évi 1. törvénycikk értelmében kebelezték a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyébe.

Alsó-Oroszi kincstári birtok volt, melyet Sárpataki Márton mint a fejedelem követe kapott jutalmul. 1910-ben a népességének száma 622 volt, kik közül mindössze 7 volt magyar anyanyelvű, a többi oláh.

Felső-Oroszi 1669-ben Balogh Máté birtoka volt, ki a fejedelemtől kapta a hazáért való szolgálataiért, majd a gróf Teleki-család tulajdona lett. Lakósai főként oláhok. A köszvényesi kat. és a libánfalvai nem egyesült görög plébániához tartozik. Sóskútja a községtől délkeletre a Sós-domb nevű helyen van. 24 óra alatt 2400 liter folyadékot ád. 1910-ben 927 lakósa volt, kik közül 16 magyar és 911 oláh anyanyelvű. Az egyesült község a régeni alsó járásban fekszik. Területe 5699 k. hold, 1941-ben lélekszáma 1842. Utolsó posta és távíró Nyárádremete.

MAROSSÁRPATAK.

Az 1877. évi I. tc. értelmében a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyébe kebelezték. A marosi felső járásban, területe 3867 kat. hold. A Teleki okmánytár több alkalommal említi. (1398-ban, 1411-ben három alkalommal, 1491-ben és 1492-ben, 1505-ben és 1519-ben.) Itt van a gróf Teleki Domokos szép régi kastélya. Lakóinak száma 1910-ben. 1527 volt, kik közül 1332 magyar, 110 oláh és 85 egyéb anyanyelvű. Nagyobbára ref. vallásúak. A református egyház a reformáció idejéből áll fenn. Urasztali kelyhe 1607-ből való. Ennek felirata: „átkozott legyen valaki, a szent Sakramentumon kívül izig ebbül az pohárból” anyakönyvei 1780-ból vannak. Régi temploma eredetileg katolikus templom volt. Mai templomát 1916-ban építették, jelenleg öt tanerős iskolát tart fenn. Hitelszövetkezet 1890 óta áll fenn. 500 taggal működik. Tejszövetkezetét 1906-ban létesítették, jelenleg kb. 40 taggal működik. A Hangya sz. 1908-ban alapíttatott, jelenleg kb. 120 tagot számlál. .Van gazdaköre, amely a világháború után létesült. Lélekszáma 1941-ben 1768. Utolsó posta és távirda Sáromberke.

MAROSSZENTANNA.

Terjedelmes falu. A marosi felső járásban fekszik, területe 1483 kat. hold. Az első feljegyzést Szent Annáról a pápai dézsmák regestrumában találjuk 1332-ben, amikor papja 4 banálist fizetett. Egyik részét Benefalvának hívták. Ezen a néven szerepelt az 1567-ik regestrumban is, hol 4 kapuval van bejegyezve. Balázsi Mihály földesúr telepített a tiszta székely falu lakósai közé későbbi időben oláhokat. Bethlen Gábor idejében történt összeíráskor még csak székelyeket találtak a községben. A régi református egyházat hatalmas várkastély övezte. A református egyház Udvarfalva filiáléja, anyakönyvei 1802-től vannak, 1619-ből eredő Urasztal kelyhe mint műemlék van a birtokában. Felekezeti iskolát 1802 óta tart fenn. Temploma a hagyományok szerint eredetileg katolikus templom volt. 1797-ben már állott. Minthogy azt egy Anna nevű asszony építtette, erről nyerte a község „Szentanna” nevet. A templomban XIV. századból származó freskók vannak. 1910-ben lakóinak száma 1250, kik közül 503 magyar és 747 oláh. 1940-ben alakult a Hangya szövetkezet 57 taggal. Lélekszáma 1941-ben 1360. Utolsó posta és távírda Marosvásárhely.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

MAROSSZENTGYÖRGY.

A marosi felső járásban fekszik, a Maros völgyében, félórányira Marosvásárhelytől. Területe 3742 kat. hold. 1332-ben már fennállott. Temploma a XlV-ik században épült. A pápai dézsmák regestrumában már előfordul, papja 10 régi banálist fizet. A Szentgyörgyi család a községből származott, innen eredhet neve. A XV. században bírták a Szentgyörgyiek. Valószínűbb azonban,, hogy védszentjéről nyerte nevét, kinek tiszteletére volt a falu temploma szentelve. A nemzeti fejedelmek alatt lakói reformálódtak, de az új földesúr Petki Dávid visszafoglalta a reformátusoktól a templomot és lassan a magyar hívek kivesztek, helyükbe a földesúr oláhokat hozott. Lakói azután elszékelyesedtek. A községet még Cigány-Szentgyörgynek is nevezték, mert igen sok cigány telpedett le a faluban. Az 1567-iki regestrumban 15 kapuval volt bejegyezve, miből következtethetünk jelentőségére. A Petki család kastélya igen szép helyen emelkedett.

Később a Máriaffy család jutott a birtokába, kik a kastélyt is bírták. A kastély kertjében lévő Alsó tó vize egy alkalommal 1887 szept. 8-án egészen vérvörössé vált. Ezt a természettudósok megvizsgálták és kiderítették, hogy egy nagyon elszaporodott féreg okozta a víz felszínének ezen változását, mely másnapra eltűnt. Azóta a kis tavat Vérestónak nevezték. Mint fürdőhely is ismeretes. Sóskútja nem messzire van a községtől. A helyi egyházközséget 1700 óta a Ferences rendi barátok vezetik. Az erdélyi Szt. Ferenc-rend építette a marosszentgyörgyi rendházat. Plébánia-temploma deszkamennyezetén műemléknek számító festmény van. A rend r. kat. iskolát tart fenn 5 tanerővel. Az iskolában 1936 óta vették át a tanítást a szerzetes barátok. Céljuk az volt, hogy a magyar kultúrát és a katolikus vallás a román megszállás alatt teljesen elrománosodott községben ismét terjesszék. 1910-ben lakóinak száma 1952, kik közül 891 a magyar, 812 az oláh és 249 egyéb anyanyelvű. Lélekszáma 1941-ben 2854. Utolsó posta és távirda Marosvásárhely.

MAROSSZENTKIRÁLY.

A marosi alsó járásban fekszik. Területe 2131 kat. hold. Szentkirályt a pápai dézsmák regestrumában 1332-ik évben találjuk először. E korban már. tekintélyes egyházközség volt. A község régente Székelyháza nevet viselt, de mindkét néven 1350^ben már előfordult. Szentkirályon a pálosok 1350-ben kolostort alapítottak, templomuk román stílusban épült. A községtől északra egy kerek domb van, melyet Klastromtetőnek neveznek. A hagyomány úgy véli, hogy a fehérbarátok kolostora állt e helyen. Az 1567-ik évi regestrumban 4 kapuval szerepel. A helybeli református egyházközségnek a birtokában van egy ezüst kehely, mely valószínűleg ugyancsak a fehérbarátoké volt. 1910-ben lakosainak száma 896 volt, kik közül 534 a magyar, 357 oláh és 5 egyéb anyanyelvű.

Marosszentkirály-lyal egyesült Egerszeg, legfelső helysége azon összeépült falucsoportnak, mely Hosszúfalu elnevezés alatt ismeretes. Ahol az egyik falu végződik, már a másik kezdődik. Egerszeg a Maros főfolyása vidékén a Maros jobb, partján fekszik. A róm. katolikusok a marosvásárhelyi plébániához, a reformátusok a szentkirályi parochiához tartoztak, az izraelitáknak, kik régebben szintén laktak a faluban, Náznánfalván volt a zsinagógájuk, a nem egyesült görögöknek pedig a községben volt plébániája. Több nemesi család volt a tulajdonos. Lakói székelyek és oláhok. 1910-ben 175 lakosa volt, kik közt 75 magyar és 100 oláh volt.

Az egyesült község lakosainak száma 1941-ben 1766. Van malma, szeszgyára. Postahivatal helyben, utolsó távíró Marosvásárhely.

MAROSTELEK.

Azelőtt Oláh-Telek néven szerepelt Torda vármegyében, honnan az 1877. évi 1. tc. értelmében került az egyesült Maros-Tordamegyéhez Most a régeni alsó járásban fekszik 1738 kat. hold területen. l910-ben lélekszáma 682, kik 24 magyar kivételével oláhok és majdnem kivétel nélkül görög katolikus vallásúak. Lakóinak száma 1941-ben 763. Utolsó posta és távirdája Gernyeszeg.

MAROSVÉCS.

A régeni felső járás községe. Az 1877. évi. I. törvénycikk értelmében a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyébe kebelezték. Területe 2124 k. hold. határában erődítés romjai láthatók. Állítólag a rómaiak idejében épült. Romjai közt sok antik tárgyat találtak, köztük egy remekművű bronzmécsest. Negyven darab urnát is kiástak, melyeket azonban nem tudtak az utókor számára megőrizni, mert feltárásuk után rövidesen szétporladtak. A községtől mintegy 150 méternyire az úgynevezett Sósdombon egy sóskútja van. Itt van egy ősi várkastély, melyről már 1228-ban találunk feljegyzést. 1650 óta van a Kemény-család birtokában. Ref. egyháza a XVII. század elején már fennállott, templomát báró Kemény Simon építette 1878—79-es években. Első anyakönyvi bejegyzés 1787-ből származik. Egyik harangja az 1586-ból való, orgonája 1770-ben készült, a katedra feletti díszt Umlig Lőrinc készítette. Az egyház felekezeti iskolát tart fenn, mely 1919-ben épült 4 tanteremmel, mintaiskola. Az 1910. évi népszámláláskor 1190 lakosa volt, kik főként református magyarok voltak. Az oláhok száma mindössze 122 volt. Számos egyesületén kívül számottevő még a Hangya Szövetkezet, a tejszövetkezete és a gazdaköre. Lakosainak száma 1285 volt az 1941. évi összeíráskor. Vasútállomása helyben a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon. Postahivatal és távirdahivatal helyben van.

MÁJA.

A nyárádszeredai járásban találjuk, ahol 1040 k. holdat foglal el. A Gönczér bérce alatt hatalmas gyümölcsösöktől körülvéve terül el. Az 1567. évi regestrumban 16 kapuval fordul elő. Határában sok kőfejszét, egy régi boronát s más egyéb régiségeket találtak. 1870-ben 52 háza volt, határterjedelme 1048 hold, összlakossága 394. Az 1910. évi népszámlálás szerint 478 lakója volt, kik jobbára református magyarok voltak. Lakásainak száma 1941-ben 428. Utulsó posta és távíró Nyárádszereda.

MARKOD.

A nyárádszeredai járás községei között találjuk 1808 kat. hold területen. Gyümölcstermeléséről nevezetes hely. Bortermése igen gyenge minőségű, de búzája

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Sepsiszentgyörgy. Ref. székely Mikó-kollégium.

(Paszjár felv.)

Székelyudvarhelyi órészlet.

(Bányai felv.)

Szászrégen.

(Dr. Schmidt Imre gyüjt.)

[Erdélyi Magyar Adatbank]

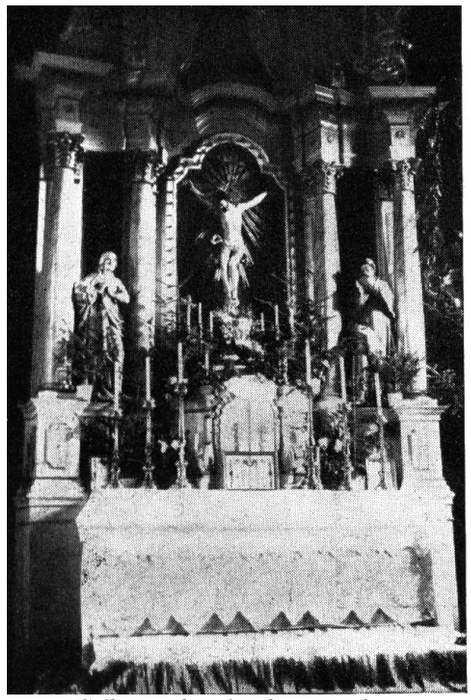

Csíkszeredai róm. kat. templom főoltára 1751-ből.
(Róm. kat. egyház gyüjt.)

A székelyudvarhelyi róm. kat. templom belseje.
(Róm. kat. egyház gyüjt.)

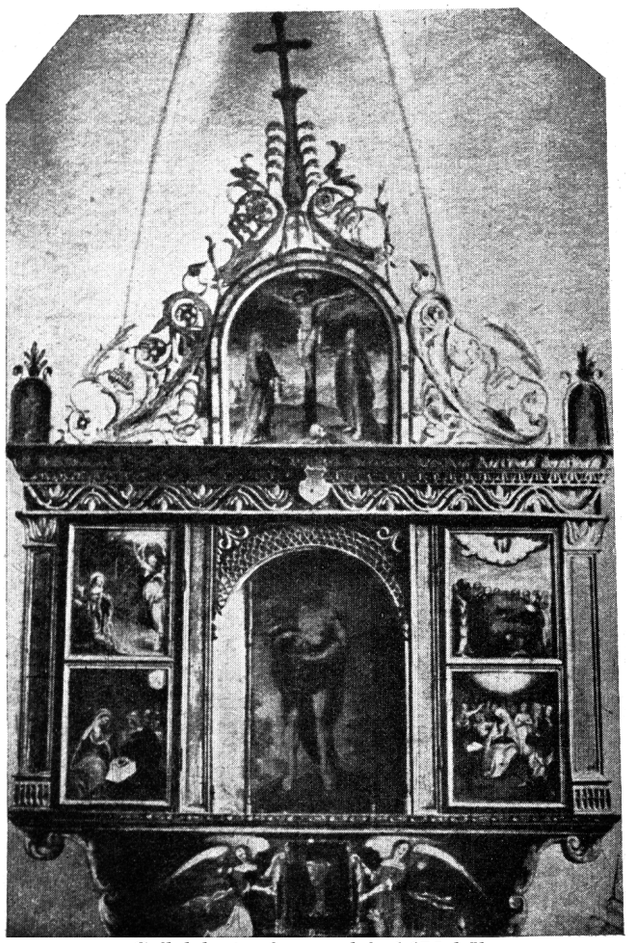

Csíkdelnei szárnyasoltár 1675-ből.
(Róm. kat. egyház gyüjt.)

Székely temető.
(Dávid gyüjt.)

a legnehezebb a marosszéki búzák között. Márkodtól nyugatra sajátságos formájú kerek dombok vannak, ezek egyikén állott Márkod temploma. Márkod az 1567-iki regestrumban 13 kapuval szerepel. 1721-ben csak 20 gazda lakta a községet, 1870-ben már 136 és lakóházainak száma 130 volt. Márkodtól északra terül el Kada tartománya, ahol régen Vataháza a tatárok által feldúlt falu feküdt. A falu megmaradt lakói Márkodra települtek. 1870-ben lakóinak száma 648 volt. Az 1910. évi népszámlálás szerint 650 a lélekszáma, majdnem mind református vallású magyarok. Ref. egyháza 1792-ig a berekeresztúri egyház leányegyháza. Ekkor lett önálló anyaegyház, első lelkésze Benkő Mihály volt. Református iskolája 1714-ben, temploma 1823-ban épült, előzőleg fatemploma volt. Orgonáját 1845-ben állították fel. 1855-ben 6 mázsás harangot vett a gyülekezet. A jelenlegi iskolát 1925-ben építették a hívők adományaiból. Lélekszáma az 1941. évi összeírás szerint 640. Utolsó posta és távíró Deményháza.

MEGGYESFALVA.

A marosi alsó járásban fekszik, a Maros balpartján. Kicsiny házai közül kiemelkedik a gróf Lázár kastély. Homlokzatán e felírás olvasható: „Isten a főgondviselő”. A község talaja kiválóan jó, de a Maros gyakori áradásai nagyon sok kárt okoznak. Régente Medjesfalva néven szerepelt. A XV. században az Alárdiak birtoka volt. Később a Kornis család bírta, kiktől a Lázár grófok tulajdonába került. Az 1567. évi regestrumban 6 kapuval fordul elő. A falu mellett 1601-ben Székely Mózes szétvert 3000 kurtánt, kik megtámadták a falut. A XVIII. század elején egész Marosszékről ide szállították az elítélteket, mert itt voltak a börtönök. Meggyesfalva a Káposztásszentmiklós-i egyháznak a filiáléja, 1673-ban szakadt el a távolfekvő anyaegyháztól. A lelkész felváltva tartott istentiszteletet a szomszédos Kakasdon és Meggyesfalván. A község lakói 1716-ig magyarok és protestánsok voltak. 1716-ban Kornis Zsigmond a reformátusok templomát lefoglalta és a jezsuitáknak adományozta. A lakóság nagyrésze ekkor elvándorolt és helyükre oláhokat telepítettek be a földesurak. Annyira lecsökkent később a magyarok száma, hogy csak a Lázár család képviselte a magyarságot. A község lakóinak nemzetiségi megoszlása a későbbi években ismét kedvezőbben alakult és az 1910-es népszámlálás szerint már 463 magyar, 699 oláh, 18 német, 9 tót és 73 legnagyobb részt cigány anyanyelvű lakója volt. Görögkeleti egyházára vonatkozó adatok 1795-től vannak. Fatemploma a XVIII. századból származik, mai kőtemplomát 1937-ben építették. Anyakönyvet 1813 óta vezetnek. Itt találjuk a báró Bors alapította tégla- és cserépgyárat, amely 1918 óta részvénytársaság és kb. 150 embernek nyujt megélhetést. Lakósainak száma az 1941. évi összeírás szerint 1404. Vasútállomás és postaügynökség helyben van, utolsó távíró Marosvásárhely.

MEZŐAKNA.

A tekei járásban szerepel. Területe 2954 k. hold. Azelőtt Kolozs megye területén feküdt, a Sajópatak völgyében. Lakosai főként görög katolikus oláhok voltak. Az 1330-as években egyházas hely. 1399 körül a Teleki Okmánytár már említi a község nevét. 1552-ben, majd 1725-ben királyi kiváltságlevelét megerősítették. — 1910-ben lakósainak száma 1245, kik közül 1229 oláh, 5 magyar és 11 német anyanyelvű. Felekezetre nézve főként görög katolikusok. Iskoláját 1860-ban építették. 1941-ig román nyelven tanítottak a megszállás alatt. Mostantól kezdve magyar nyelvű tanítás folyik. Lakósainak száma 1401. Vasútállomása helyben. Utolsó posta és táviró Nagynyulas.

MEZŐBANYICA.

Maros-Torda vármegye tekei járásában szerepel. Területe ma 2768 k. hold. Azelőtt Kolozs vármegye területén találtuk. A Maros vidékén, a Luc patak völgyében fekszik. 1791-ben alabástrombányászatát említik. 1910-ben is. Kolozs megyéhez számították. Ekkor 989 lakosa volt, kik közül 934 oláh, 47 magyar és 8 német anyanyelvű. Az oláhok görög katolikus vallásúak. 1941-ben lakósainak száma 1090. Utolsó posta és táviró Tancs.

MEZŐBARÁTFALVA.

Kolozs vármegyéhez tartozott, de Torda-Aranyos megyénél is szerepelt egyidőben. 1700 körül szárhegyi Lázár gróf birtoka volt. Lakósainak száma 1910-ben 334, kik 6 magyar kivételével oláh anyanyelvűek és görög katolikus vallásúak. 1941-ben Maros-Torda vármegye tekei járásban szerepel. Területe 926 k. hold, az 1941. évi népszámlálási adatok szerint jelenleg lakósainak száma 365. Utolsó posta és távíró Teke.

MEZŐBÁND.

Járási székhely, a mezőbándi járásban. 3700 k. hold területet foglal el. A Mezőség legnépesebb községe. Csender vagy Ividö patak völgyében fekszik. A Marosvásárhelyt Kolozsvárral összekötő út Bándon vezet keresztül. A község neve először 1332-ben fordul elő a pápai dézsmák regestrumában. A helységet jobbára nemesek lakták. A XIV. század első felében már mint önálló egyházközség szerepel. Kezdetben igen jelentéktelen kis falu volt, az idők folyamán azonban több környező falut olvasztott magába, úgymint: Abafalvát, Sugófalvát, Székely-Gerebenest, Kincsesfalvát, Kisteleket, Csükmödöt, Rózsásfalvát és az Urak tava nevű részt. Jelentősebb birtokosa 1700 körül a szárhegyi Lázár gróf volt. A község 1857-ben majdnem teljesen leégett, szorgalmas lakói azonban hamarosan felépítették és kicsinosították. Lorántffy Zsuzsannának szép udvarháza s birtoka volt a községben. Bánd környékén nagymennyiségű só mutatkozott, igen alkalmas sóbányaterep. Számos történelmi esemény fűződik a község határához. Temérdek, régiséget is találták e vidéken. Lélekszáma az 1910-es számlálás szerint 3525 volt, kik közül 1845 magyar, 1230 oláh anyanyelvű, a többi megoszlik német és egyéb közt. Lakósainak száma az 1941. évi összeíráskor 3069. Vasútállomás helyben a Szászlekence-Marosvásárhely-i vonalon. Postahivatal és távíróállomás helyben van.

MEZŐBERGENYE.

A Maros főfolyásának vidékén terül el. Régi helység, a XIV. század elején Borgene és Bergune néven

szerepel. 1567. évi regestrumban mai nevén találjuk 5 kapuval. Lakói református vallásit székelyek. Ref. egyháza is igen régi, 1760-tól vezeti anyakönyveit. Jelenleg 7 osztályos elemi iskolája működik. A magyar anyanyelvűeken kívül még oláhok lakják, kiknek nem egyesült gör. plébániája és temploma van. Az 1910-es összeíráskor 998 lakója volt, kik közt 695 magyar és 297 oláh volt. Marosi alsó járás községei között találjuk. Területe 3013 k. hold, lákósainak száma az 1941. évi összeírás szerint 1194. Vasútállomás és postaügynökség helyben, utolsó távíró Marovásárhely.

MEZŐCSÁVÁS.

A marosi felső járásban fekszik. Területe 2646 k. hold. 1567-ben a regestrumban 9 kapuval van feljegyezve. Bethjen Gábor korában, 1614-ben székelyek által lakott falunak van feltűntetve. 1870-ben már 149 lakóháza volt. Lakóinak egyharmada ekkor oláh volt, kik azonban tökéletesen bírták a magyar nyelvet. Csávás lakói igen híres ácsok, kik állandóan versenyeztek a városi ácsokkal. Ezenkívül lakói még más mesterséget, is elsajátítottak, úgymint a szűcsipart, szabó és csizmadiaságot, de főként az esztergályosságot, melyet annyira tökéletesítettek, hogy orsót, fonókereket és szövőszékeket is gyártottak. Itt is megmaradt sokáig az a szokás, hogy a sírfákra zászlót helyeztek.

A templomdomb nyugati oldalán egy salétromos gyógyforrása van, melyet Orvos-kútnak neveznek. Hashajtó tulajdonsággal bír, de egyéb gyomorbajokra is hatással van. Közelében volt Tormás nevű falu, melyet a törökök elpusztítottak. Ásatások alkalmával számos erre valló régiségeket találtak. Református egyháza van. Az 1910-es népszámlálás szerint 1108 lakója volt, kik közül 608 magyar és 490 oláh anyanyelvű, vallásuk főként református és gör. katolikus. Lakosainak száma az, 1941. évi összeírás szerint 1281. Állami és ref. felekezeti iskolája van. Postaügynökség helyben, a Nyárádtő—Marosvásárhely-i vonal közelében fekszik a község, utolsó táviró Marosvásárhely.

MEZŐERKED.

1526 körül Szapolyaitól nyeri gróf Lázár, ekkor még Szászerked néven volt ismeretes. 1636-ban Lázár István zálogba adja birtokát. Kolozs megyében a nagynyulasi járásban feküdt, lakósai magyarok és oláhok voltak. Gör. kat. egyháza 1733-ban már fennállott és temploma is volt. Anyakönyvük 1818 óta van. 1908-ban építették új templomukat, amit az 1912. évi nagy vihar megrongált. A Szentkép-falat a budapesti Műegyetemen készítették. 1910-ben lakósainak száma 1174 volt, közülük 289 magyar, 852 oláh és 33 egyéb anyanyelvű. 1941-ben Maros-Torda vármegyéhez tartozik a tekei járásban. Területe 4584 k. hold, lakósainak száma 1270. Utolsó posta és távíró Teke.

MEZŐFELE.

A Maros vidékén terül el, egy kis patak mellett. A marosi felső járásban fekszik, területe 1285 kat. hold. Régen Ménessel együtt közös egyházközséget alkotott. Nevét valószínűleg innen származtatja, minthogy csak fél egyházközség volt. Közös templomuk a két falu közti Képesdombon feküdt. Ezért hívták a domb alatti mocsaras helyet Szentegyház tavának. 1567-iki regestrumban 2 kapuval szerepel. Környékén kőszénrétegek mutatkoztak, melyet a nép özönvíz fának nevez. Itt oly zsíros szikföldek voltak, mit a helybeliek szappan helyet használtak. A szomszéd falukba is vittek innen ily földet. Lakói híres ácsok és építőmesterek. A nők nádmunkát végeznek: szatyrot, lábszőnyeget, gyékényt, kosarat, kantárt és más hasonló cikkeket gyártanak. Szorgalmas lakói ezenkívül gyümölcstermeléssel is foglalkoznak, melyből szép jövedelemre tesznek szert. Kiváló a cseresznyéből van igen jó termés. A Mezőség e községében egyetlen egy oláh sem élt, legutóbbi összeírások alkalmával azonban már 9 oláh lelket, majd az 1930-iki román népszámlálás szerint 69 románt írtak össze. Református egyházközsége helyben. Az egyesült görögök a ménesi plébániához, a katolikusok a sámsondi plébániához tartoznak. 1910-ben lakóinak száma 661 volt, kik a már előbb említett 9 oláh kivételével mind magyarok, összes népessége 1941-ben 747. Utolsó posta Mezőcsávás, utolsó távirda Marosvásárhely.

MEZŐHARASZTOS.

A Maros vidékén terül el, a gróf Bethlen család tulajdona volt. Lakósai főként oláhok, egyesült görög templomuk is van. A katolikus hívők a szászrégeni plébániához tartoznak. 1910-ben lélekszáma 610, kik közül 518 oláh, 18 magyar és 74 egyéb anyanyelvű. Az oláhok mind görög katolikus vallásúak. Kolozs vármegyéhez tartozott, ma Maros-Torda vármegye tekei járásában találjuk. Területe 1882. k. hold, lakósainak száma 1941-ben 694. Utolsó posta és távíró Tancs.

MEZŐKIRÁLYFALVA.

1910-ben Kolozs vármegye mezőörményesi járásában találjuk. Lakóinak száma ekkor 650, kik közül 587 oláh és 63 magyar anyanyelvű. Az oláhok főként gör. katolikus vallásúak. Nevezetesek a helység keserűvízforrásai.

1941-ben Maros-Torda vármegye mezőbándi járásában szerepel. Területe 1730 k. hold, lakósainak száma 853. Vasúti megállója van. Utolsó posta és távíró Mezőörményes.

MEZŐKÖLPÉNY.

A mezőbándi járásban fekszik, területe 1804 k. hold. Sámsond völgyével szemben találjuk a lekencei tó balpartján. Oldalán a Borsóshegy emelkedik. A hegy tetején vár állott a török időkben. A déli alján levő oldalt Vérpadnak nevezik a csata emlékére, melyet a várért vívtak. A Mezőség legszebb és legnagyobb erdősége veszi körül. Szőlők és gyümölcsösök nagyszámban találhatók e termékeny vidéken. Már 1332-ben Kulpen név alatt szerepelt. A pápai dézsmák jegyzékében papja 3 banálist és 3 dénárt fizetett. Az 1567-iki regestrumban 8 kapuval találjuk. Lakóinak kétharmad része volt székely a többi mind oláh. A székelyek néhány kivételével reformátusok voltak. Régente inkább az unitárius vallást követték. Az itt élő oláhok úgy öltözetben, mind nyelvileg teljesen elszékelyesedtek. Környékén van a Katonadomb, továbbá a Bocsok, — mely a hagyomány

szerint Bocskai fejedelem birtoka volt — és Füzes nevű hely. Mindegyikhez mondákat fűz a néphagyomány. Sóskútja a község közelében van. Lélekszáma 1910-ben 759, kik közt a magyar 468, az oláh 210, német 6 és egyéb 75. Lélekszáma 1941-ben 866. Utolsó posta Szabéd, utolsó távirda Mezőrücs.

MEZŐMAJOS.

Az 1877. évi I. tc. értelmében a volt Torda megyéből átcsatolták az egyesült Maros-Torda vármegyébe. 1910-ben lakóinak száma 480 volt, 28 egyén kivételével oláhok. Vallásuk főként görög katolikus. Ma a marosi felső járásban fekszik, területe 1299 kat. hold, lélekszáma 1941-ben 577. Utolsó posta és távirda Sáromberke.

MEZŐMADARAS.

A mezőbándi járásban fekszik, területe 3762 kat. hold. A Mezőség legnagyobb és Marosszéknek harmadik legnagyobb faluja volt már régen is. Környékén talált római korabeli maradványokból arra lehet következtetni, hogy e környék már a római időkben is lakott hely volt. Nagyrészt székelyek lakják. Kevés oláh lakosát csak a vallása különbözteti meg a székelyektől. A székelyek reformátusok, de néhány katolikus vallású székely is lakik a községben. A reformátusoknak régi szép templomuk van. Madaras a pápai dézsmák regestrumában már előfordult, 1332-ben már egyházzal bírt. Papja 1 banálist és 25 dénárt fizetett. Az 1567-iki regestrumban 23 kapuval szerepel, ez is bizonyítja a község lakottságát. A falu birtokosai közül ki kell emelni a Borsos és Bethlen családokat. Nevezetesebb helyei a Csupiláb, Kincsesdomb, Medgyespad, hol a Rákóczi-féle forradalom egyik győzelmes ütközete zajlott le és Vásárostető. A hagyomány szerint e helyen híres vásárokat tartottak hajdanában. Mezőmadarasnál hydro-vulkánikus forrásokat találtak, melyek a kovásznai pokolsárral azonos tartalmúak. Ilyen forrás van a falu közepén is, sűrű fekete vize időnként kitör medréből. Ehhez a forráshoz is több rege fűződik. A község közelében van a Feketék nevű hely, hol régente rácok laktak, kiket kalózkodásaik miatt a szomszédos falvak lakói Borsos Tamás vezetése alatt kiirtottak. Van a falunál egy tó is, mely Istentava név alatt ismeretes, a Kisvölgytől keletre eső emelkedésen 700 lábnyira a tér színvonala fölött terül el. Vize kristálytiszta. Száltelek völgytorkolatában találjuk a Kincseskútnak nevezett forrást. A hagyomány azt állítja, hogy itt valamikor Kincsesfalva néven falu állott. 1910-ben népességének száma 2935 volt, 1712 a magyar, 1133 az oláh és 90 egyéb anyanyelvű. Lakóinak száma 1941-ben 1971 lélek. Postaügynökség helyben. Utolsó távirda Mezőbánd.

MEZŐMÉNES.

A marosi felső járásban fekszik, területe 1131 kat. hold. A Bocsok keleti oldalán felfakadó Báb patak mellett a szőlővel beültetett Czigla vagy Német-Kalap alján fekszik. A Bocsok hegység erdeivel a vidék egyik legszebb része. Ménes először a XIV. század elején 1332-ben a pápai dézsmák regestrumában fordul elő, amikor papja 5 banálist fizet. Az 1567-iki regestrumba 2 kapuval jegyezték be. Régen a falu nem a mostani helyén állott, hanem feljebb a Sárháló pataknál és Nagy-Menös volt a neve. A tatárok feldúlták és lakói akkor menekültek a Bocsok rengetegeibe, majd onnan a község mai helyére. A régi falu helyén álló dombot Pusztatemplomnak nevezték el. Itt fakadt fel a bővizű Sárháló patak forrása, még vasastartalmú forrásvíz is mutatkozott. Református egyháza már 1834-ben létezett, közös volt Szabéd és Fele községekkel. 1910-ben lakóinak száma 392 volt, közülök 167 magyar és 225 oláh. Lélekszáma 1941-ben 482. Utolsó posta Mezőcsávás, utolsó távirda Marosvásárhely.

MEZŐÖRMÉNYES.

Kisebb falu, mely azelőtt Kolozs vármegyében feküdt. Ma Maros-Torda vármegye mezőbándi járásában szerepel. Területe 4520 kat. hold. Korábbi lakosai magyarok voltak, 1415-ben azonban már oláhokat is említenek forrásaink. 1910-ben már 1401 lakosa van, kik közül 1042 oláh, 314 magyar, 14 német és 31 egyéb anyanyelvű volt. Az oláhok főként görög katolikus vallásúak. 1941-ben lakosainak száma 1801. Postahivatal és táviróállomása helyben. A Szászlekence—Marosvásárhely-i vonalon fekszik.

MEZŐPANIT.

A marosi alsójárás községe. Területe 3323 kat. hold. Első említése 1332-re tehető, amikőr is a pápai dézsmák regestrumában fordul elő. Az 1567. évi lajstromban 10 kapuval szerepel. Kizárólag székelyek lakták ezt a falut, kik dohánytermeléssel foglalkoztak. A feljegyzések szerint az itt lakó székelyek Háromszékből települtek át. Innen származott a híres Alárdi család. Ref. egyháza régi eredetű, már a XVI. századból vannak adataink fennállására. Az idők folyamán lassan néhány oláh család szivárgott be, ezzel magyarázható, hogy az újabb idők népszámlálásában már szerepelnek oláhok. A falu fekvése igen szép. Keletre a Juktető csúcsa emelkedik. Nyugatra az Agyagoshegy egyik része a Borsfű terül el. Nevét a sűrű borsfa bokroktól nyerte. A hagyomány szerint egy idevalósi harcos hozta Törökországból magával ezeket a bokrokat. Gyümölcse a nagy hideg miatt nem terem meg, de fáját annál inkább tudják felhasználni a helybeli dohánytermelők pipaszár készítésére. Az 1910. évi népszámlálás szerint 1729 lakója közül 1601 magyar, 117 oláh és 6 német. Lakosainak száma 1941-ben 2033. Postahivatal helyben, utolsó távírdája Marosvásárhely. A Szászlekence—Marosvásárhely-i vonalon fekszik.

MEZŐRÜCS.

A mezőbándi járásban találjuk. Területe 1941-ben 4429 k. hold. Jobbára oláhoktól lakott község, valószínűleg csak az idők folyamán oláhosodott el, tekintve, hogy 1834-ben már önálló református egyháza volt. 1910-ben 1553 lakosa közül 1295 oláh, 165 magyar és 93 egyéb anyanyelvű volt. Az oláhok nagyrésze gör. katolikus vallású. Egyházuk keletkezésére nincsenek feljegyzések, de 1828-ban már esperesi székhely volt, templommal és parochiával. 1941-ben lakosainak száma 2143. Vasútállomása van a Szászlekence—Marosvásárhely-i vonalon. Postahivatal és táviróállomás helyben van.

MEZŐSÁMSOND.

A mezőbándi járásban fekszik. Területe 3691 k.hold. A pápai dézsmák regestrumában, 1332-ben szerepel, papja 10 dénárt fizetett. Az 1567. évi regestrumban pedig 12 kapuval fordul elő. A falunak 5 temploma van, a reformátusok két templomot bírtak. Az egyik gróf Rhédey-család sírboltjaként maradt meg, a másikat a hívek számára építtette a gróf Rhédey-család, kinek szép kastélya is van a faluban. Református egyháza már 1834-ben állott. A róm. kat. egyház még Szt. István idejéből származik. Jelenlegi temploma 1785-ben készült. Ezt megelőzőleg is volt templom. A katolikusoknak anyaegyháza Mezőség falvainak központjává vált. A gör. katolikusoknak is volt plébániájuk és templomuk. A gör. keletieknek is van templomuk, sőt hajdan kolostoruk is állhatott a Monosteria nevű helyen. Különálló dombon állott a Pogányvár, melynek csak a romjai maradtak fenn. Sósforrásai és sóskútja is van, ezenkívül még egy ásványos forrással is bír a Mocsár nevű helyen. 1915-ben megállapodást létesítettek, hogy a földgáz és bitumines anyagok bányaművelése a Magyar Földgáz Rt-t illeti. 1910-ben lakásainak száma 2086, kik közül 1167 oláh, 909 magyar és 10 német anyanyelvű. Lakosainak száma az 1941. évi népszámlálás alapján 1681. Vasútállomása helyben, utolsó táviró Mezőrücs.

Irodalom: A gróf Rhédey kastély. Ország Világ 1897. jún. 13. p. 377.

MEZŐSOLYMOS.

1660 köröl a szárhegyi gróf Lázár-család itt a birtokos. A község Kolozs megyéhez tartozott és volt idő, mikor Oláh-Mezősolymos néven szerepelt. 1910-ben lakósainak száma 775, kik 21 egyén kivételével oláh anyanyelvűek voltak. Vallásuk főként görög katolikus. 1941-ben Maros-Torda vármegye tekei járásában találjuk. Területe 2265 kat. hold, lakósainak száma 897. Utolsó posta és táviró Teke.

MEZŐSZABAD.

A marosi felsőjárásban fekszik, területe 2127 kat. hold. Őslakói szabad székelyek voltak, kiktől a köz.ség nevét is kapta. 1609-ben Marosvásárhely tulajdonában lehetett a község. A hagyomány szerint a székelyek kipusztulását Ali pasa okozta, ki a hősiesen védekező népet legyilkoltatta. A lakossággal együtt a falu is elpusztult. Később oláhok népesítették be. Közelében lévő sárforrás zöldesen leszivárgó vizét a marhák igen kedvelik, ragadós sara pedig minden vegyülés nélkül építkezésnél használható. Sósforrások is vannak a község területén. Görög katolikus temploma van, a katolikus hívők Sámsondhoz tartoznak. 1910-ben lakosainak száma 905, kik 28 magyar és 75 egyéb anyanyelvűn kívül oláhok és túlnyomórészt gör. kat. vallásúak. Lakosainak száma az 1941. évi összeírás szerint 1015. Utolsó posta Mezőcsávás, utolsó táviró Marosvásárhely.

MEZŐSZENTANDRÁS.

A Maros vidékén a Luc-patak völgyében fekszik. 1910-ben 640 lakosa volt, kik közül 14 magyar, 9 német és 617 oláh anyanyelvű. Az oláhok mind görög katolikus vallásúak. A katolikusok Szászrégenhez tartoztak. Még 1910-ben Kolozs varmegyéhez tartozott, ma Maros-Torda vármegyében a régeni alsójárásban szerepel. Területe 1181 k. hold, lakosainak száma 1941-ben 641. Utolsó posta és utolsó táviró Szászrégen.

MEZŐSZENTMÁRTON.

A mezőbándi járásban találjuk. Területe 5782 kat. hold. 1910-ben lakósainák száma 1401 volt, nagyobbrészt oláhok. A magyarok száma 146, egyéb anyanyelvű 5. Az oláhok száma 1880-tól kezdve állandó emelkedést mutat. Felekezetre nézve főként görög katolikusokat találunk, a magyarok azonban reformátusok voltak. 1941-ben lakosainak száma 2298. Vasúti megállója van, utolsó posta és táviró Mezőrücs.

MEZŐSZOKOL.

Ma Maros-Torda vármegyében, a tekei járásban szerepel. Területe 1267 k. hold. Kolozs vármegyéhez tartozott. A Teleki Okmánytárban már 1340-ben említés van a községről egy idézéssel kapcsolatban. Szokol, vagy Zokol név alatt is ismeretes. 1910-ben 816 lakosa volt, 7 kivételével oláh anyanyelvűek. Felekezet szerint főként görög katolikusok. 1941ben lakosainak száma 945. Utolsó posta és táviró Tancs.

MIKHÁZA.

A nyárádszeredai járásban találjuk, területe 1640 k. hold. Regényes vidéken fekvő község a Nyárád balpartján, a Csillaghegy alján. A Csillaghegyen még megterem a szőlő, de már kivesző félben van. A római idők jeleit erre mindenfelé megtalálhatjuk. Erre vezetett keresztül a római útvonal, egy római állótábor is volt e vidéken. Számos bronzapróságot és feliratos téglát találtak. Legelső történelmi feljegyzés Mikházáról 1309-ből való, amikor Mickhasai pap említve van az erdélyi káptalannak a Szentszék követéhez dézsma ügyben tett átiratában. Mickhasa-án a Ferenceseknek igen híres kolostoruk állott, melyet 1336 körül alapíthattak Márkodi Gergely segítsége révén. A szerzetesek a Toldalagi grófok pártfogásából éltek. Ugyanitt apácák is voltak. 1785-ig gimnáziumuk volt, amelyet József császár Marosvásárhelyre helyeztetett át. A kolostor kriptájában Erdély legelőkelőbb családjainak, a Telekieknek, Bornemisszáknak, Lázár grófoknak és Zichyeknek tagjai pihennek. Régi emlék a kolostor cserfa galambducos kapuja, mely 1673-ból való. A község temploma a domb tetején százados fák között fekszik. Köszvényesnek volt a filiája. Az 1567-ik évi regestrumban a bejegyzett helységek között szerepel, azonban kapuszáma nincs feltüntetve. 1910-ben lakosainak száma 664, kik 2 egyén kivételével magyar anyanyelvűek és főként róm. kat vallásúak.

Az 1941. évi népszámlálás 617 lelket említ. Utolsó posta és távíró Deményháza.

MONOSFALU.

Az 1877-ik évi 1. t.-c. értelmében a volt Naszód vidékének e községét az egyesült Maros-Torda vármegyébe kebelezték. Mint Monosfalu nem szerepel Orbán Balázs székelyföldi leírásában, de feltételezhető, hogy a

könyvében említett Moson az elödje volt Monosfalunak. Először 1457-ben szerepel. Az 1567-ik évi regestrumban 13 kapuval fordul elő. A XIX. században a gróf Lázár családnak volt itt szép kastélya. Hajdan tiszta székely falu volt, erről tanuskodik a reformátusok temploma és a lustrák is. 1870-ben lakosainak már csak a fele székely. Ma még jobban eloláhosodott. A Corpus Juris-ban és az Erdély című folyóirat 1896-ik évfolyamában már mint Monosfalut említik. 191Ü-ben ugyancsak e néven van feltüntetve 580 lakossal, kik közül 549 oláh, 15 német, 3 magyar és 13 egyéb anyanyelvű. — Ma a régeni felsöjárásban fekszik, 2039 k. hold területen. Lakósainak száma az 1941. évi összeírás szerint 620. Utolsó posta Disznajó, utolsó távíró Marosvécs.

NAGYADORJÁN.

A község nevét valószínűleg az Adorján családtól nyerte. Az 1567-ik évi regestrumban 3 kapuval szerepelt. Az 1877-ik évi 1. t.-c. értelmében a volt Torda vármegyéből az egyesült Maros-Torda vármegyébe kebelezték. A Nyárád patak völgyében fekszik. Ma a nyárádszeredai járásban találjuk, területe 854 k. hold. 1910-ben lakosainak száma 260, kik 6 egyén kivételével magyar anyanyelvűek és református vallásúak. Egy hegyhát választja el a falut a Kisküküllő megyéhez tartozó Havadtól, melynek leányegyháza volt. Lakosainak száma 1941-ben 298. Utolsó posta és táviró Nyárádszereda.

NAGYERCSE.

A régeni alsó járásban 2568 k. hold területen találjuk. Az 1877-ik évi 1. t.-c. értelmében Kolozs megyéből kebelezték az egyesült Maros-Torda vármegyébe. A községtől keletre egy sós kút van. 1910-ben lakóinak száma 721 volt, kik közül 197 magyar, 522 oláh, 2 egyéb anyanyelvű volt. Az oláhok gör. katolikus vallásúak, a magyarok legnagyobb részben reformátusok.

1941-ben lakosainak száma 991. Utolsó posta és távíró Gernyeszeg.

NAGYERNYE.

A marosi felsőjárás községei között szerepel 3288 k. hold területen. Marosszék egyik legjelentékenyebb helysége. Már a XIV. század elején önálló egyházközség volt. 1333-ban papja 4 banálist fizet a pápai dézsmák regestruma szerint. 1567. évi regestrumban 22 kapuval jegyezték fel. Református temploma 1668-ban épült. Harangja is régiség, 1687-ben készült. Nevezetes még az unitáriusoktól a jezsuiták által a római katolikusok részére 1729-ben karhatalommal elfoglalt templom. Érdekes gótstilusban épült a Bálint-kastély. Az erdélyi felekezetek közül csak a lutheránusok nincsenek képviselve. Régen az egész falu unitárius vallású volt, később azonban a Péchy Simon által terjesztett szombatos vallást vették fel. Minden üldözés ellenére a szombatosok sokáig megtartották vallásukat, mert csak látszólag tértek át a református, katolikus és unitárius hitre. A község határában igen sok sós forrás van, egy sót kutat is találunk nem messze a községtől. — 1910-ben 1615 lakósa volt, kik 32 egyén kivételével magyar anyanyelvűek.

1941-ben lakósainank száma 1675. Római katolikus és református egyháza, állami és fekezeti iskolája van. Tejszövetkezete 64 taggal működik. A gazdatársadalom Gazdakörben tömörült. Vasúti megálló helyben, utolsó posta és távíró Sáromberke.

NAGYKEND.

Balavásártól délre fekszik ez a tisztán magyarajkú falu, szász lakosú községekkel körülvéve. 1910-ben lakósainak száma 802 volt, magyar anyanyelvűek és legnagyobb részben református vallásúak. Ekkor még Kisküküllő vármegye erzsébetvárosi járásához tartozott. Ma Maros-Torda vármegye erdőszentgyörgyi járásában találjuk. Területe 1604 k. hold, lakosainak száma 1941-ben 1043. Postahivatal és távíró helyben, a Parajd—Balavásár-i vonalon fekszik.

NAGYNYULAS.

1482-ben a Gyalakutiak birtoka volt. Unitárius egyháza régi eredetű. Kolozs vármegye rnezőörményesi járásában feküdt. Lakósainak száma 1910-ben 1491, kik 80 magyar és 9 egyéb anyanyelvűn kívül oláhok voltak, vallásuk főként görögkatolikus. 1941-ben Maros-Torda vármegye tekei járásában találjuk. Területe 4131 k. hold, lakosainak száma 1918. Vasútállomása helyben a Szászlekence—Marosvásárhely-i vonalon. Postahivatal és távíróállomás helyben.

NAGYSZEDERJES.

Az 1877-ik évi 1. t.-c. értelmében a volt Torda megyéből került az egyesült Maros-Torda vármegyébe. A Teleki okmánytárban 1411-ben egy birtoküggyel kapcsolatban szerepel. 1910^ben lakósainak száma 269 volt, közülük 220 oláh, 14 magyar és 35 egyéb anyanyelvű. Az oláhok valamennyien görögkatolikus vallásúak. 1941-ben a marosi felső járásban szerepel 524 k. hold területtel és 288 lakossal. Utolsó posta és távíró Sáromberke.

NAGYTEREMI.

A Nyárád torkolatának baloldalán fekszik. A község nevével először 1263-ban találkozunk, amikor még a kolozsmonostori apátsághoz tartozik. Teremi birtokosa 1486-tól kezdve a XVII. század elejéig a Sükkösd család volt. A család utolsó tagja 1603-ban a csatatéren elesett és a község fejedelmi birtokká lett. Apafi Mihály fejedelem 1662-ben Bethlen Jánosnak adományozta több községgel egyetemben. Az ő leszármazottai tulajdonában maradt később is a község. A Kripta-hegy tetején az 1773-ban elhalt gróf Bethlen Farkas tábornok kriptája van, mellette pedig az, 1860-ban elhalt gróf Bethlen Lipót és nejének emlékére emlékoszlopot állítottak. A hegy alján gróf Bethlen Kamillónak van szép kastélya. Neki nagy érdeme van abban, hogy Teremi a Nyárád vidék kiemelkedő pontja lett. A Sükkösdiek idejében a község lakói az unitárius vallást követték, Bethlen alatt pedig a falu nagy része áttért a református hitre. A református templom építészeti szempontból igen értékes, a XIII. század végén román és gót stílben épült. A megmaradt unitáriusok a falu felső részén építettek templomot. A Bethlen család itteni ága később katolizált és a birtokán katolikus templomot épített. Az oláhoknak is volt templo-

muk. A Galambhegyen régen erős vár állott. 1910-ben még Kisküküllő vármegye radnóti járásában találjuk, lélekszáma ekkor 1291 volt, kik közül 478 magyar, 807 oláh és 6 egyéb anyanyelvű. Ma Maros-Torda vármegye marosi alsó járásában szerepel, 3806 k. hold területen. Lakosainak száma 1941-ben 1305. Vasútállomása helyben a Marosvásárhely—Parajd-i vonalon. Postahivatal és távíróállomás helyben.

NÁZNÁNFALVA.

A marosi alsó járásban fekszik, területe 2036 k. hold. Nevét a régi székely Náznán-ágtól kapta. Az 1567. évi regestrumban 4 kapuval jegyezték fel. Náznánfalván volt Marosszék börtöne. Náznánfalva és szomszéd Kisfalud református székelyei alkotják Szentkirály leányközségét Kisfaludban levő csinos egyházzal. A katolikus székelyeknek Náznánfalván van templomuk, hol Nagyboldogasszony napján látogatott búcsút tartanaik. Az unitárius székelységnek Szentkirálybn van egyháza. A görög nemegyesülteknek is van Náznánfalván templomuk és a zsidóknak zsinagógájuk. A görögkeleti egyházról 1893 óta vannak feljegyzések, jelenlegi temploma 1853-ban épült. Náznánfalva déli részét Bordásszegnek nevezik, az 1567. évi regestrumban önálló községként szerepelt. — 1910-ben 575 lakosa volt, kik közül 181 magyar és 394 oláh anyanyelvű.

Maroskisfalud Náznánfaluval egybeépült és a román megszállás alatt egyesült. Régen Ujfalu név alatt volt ismeretes. Egyes okmányokban már fellelhető Kisfalud neve. A 1567-iki regestrumban négy kapuval szerepel. Egy 1685-ből való okmány kifejezetten felemlíti, hogy Kisfaludot is székelyek lakták. A földesurak telepítési politikája következtében az idők folyamán úgyszólván teljesen elolához hosodott, mit az alábbi népszámlálás adatai is bizonyítanak. 1910-ben népessége 559 lelket tett ki. Ezek közül 44 magyar és 515 oláh volt. Az egyesült község lakósainak száma 1941-ben 1153. Vasúti megálló helyben, utolsó posta Marosszentkirály, utolsó távíró Marosvásárhely.

NYÁRÁDGÁLFALVA.

A Maros vidékén terül el a Nyárád patak jobbpartján. Több nemesi család tulajdona volt. Az 1567-iki regestrumban 9 kapuval fordul elő. Lakói székelyek, és főkét unitárius vallásúak. Ezek régente a Szentlászló-i egyházközséghez tartoztak. Később önálló egyházközséget alapítottak. Nevezetes családaik a Szentiványi és Ozdiak. Itt született Szentiványi Mihály, ki a XIX. század harmincas éveinek legkiválóbb politikusa volt. Az unitáriusoknak temploma és parodhiája már igen régen volt. A Szentháromság-i katolikus és a tompái református egyházhoz tartozott. 1910-ben lakóinak száma 841 volt, kik 3 oláh kivételével magyarok. 1941-ben a nyárádszeredai járásban fekszik, területe 1378 kat. hold, lélekszáma 936. Utolsó posta és távirda: Nyárádszereda.

NYÁRÁDKARÁCSONY.

A Berec és Horgas patakok mellett fekszik, Folyfalvával teljesen összeépült. Az 1567-iki regestrumban a község 8 kapuval szerepelt. Mindig önálló egyházközség volt. Református temploma egy magaslaton fekszik. XVI. századbeli műkincsei vannak. Nevezetes psaládja a Sasa család volt, kinek egykor szép és értékes kastélya volt, mely rombadőlt. 1910-ben népességének száma 646, kik 5 oláh és 90 egyéb anyanyelvűn kívül magyarok és főként református és görögkatolikusok. Ma a marosi alsó járásban fekszik, területe 967 kat. hold, lélekszáma 1941-ben 727. Utolsó posta és távirda Ákosfalva.

NYÁRÁDKÖSZVÉNYES.

A nyárádszeredai járásban fekszik, területe 3544 kat. hold. Határában négyes halom van, hol a tatárokkal vívott harcokban elesett katonák nyugosznak. Az 1567-iki regestrumban be volt jegyezve, de kapuszám nélkül. Vásárjogát 1842-ben nyerte. Sós források találhatók a községben. 1910-es népszámlálás szerint 1045 lakója volt, 12 egyénen kívül mind magyar és római katolikus vallású. A római katolikus egyház anyakönyvét 1712-től vezetik. Régi temploma 1484-ből, új temploma 1822-ből származik. 4 tanerős iskolát tart fenn az egyház. Lélekszáma 1941-ben 1131. Vasúti megállója helyben, utolsó posta és távirda Deményházán van.

NYÁRÁDMAGYARÓS.

A nyárádszeredai járásban fekszik, területe 3479 k. hold. Régi község, 1848-ban 704 lakosa volt, valamennyien református székelyek. 1910-ig lakóinak száma megkétszereződött, számuk ekkor 1465 volt. 47 egyén kivételével magyarok voltak, legnagyobb részük református vallású. Népessége 1941-ben 1434. Posta helyben, a Marosvásárhely—Parajd-i vonalon, utolsó távirda Nyárádszereda.

NYÁRÁDREMETE.

A nyárádszeredai járásban fekszik, területe 8375 kat. hold. Nagy-Nyárád völgyének utolsó községe, a Nagy-Nyárád és a Vityal egyesülésénél. Azelőtt Köszvényes-Remetének hívták. Az 1567-iki regestrumban kapuszám nélkül van bejegyezve. Hatalmas erdőségek veszik körül, melyekben az őskori erődítvények romjainak tömegét találták. Ezek a romok azért maradtak fenn, mert a vidék kőben bővelkedik és így építkezésekhez nem hordták el a romokat, mint azt Marosszék más vidékein megtették. A község vizei a Nagyág, Kiság, Vityál és Várpataki. Nevezetes helyei Vármező, Nyárádtő, (hol vízdús forrás bugyog), Rákóczi halom, Tatárhágó, Veltető, Belmező és Tatárkonyha. Vidéke igen kopár, lakói ezért állattenyésztéssel, főként marhatenyésztéssel és fakereskedéssel pótolják a kereseti lehetőségeket. Mindig szabad székelyek lakták. Híres családja a Bocskai-család. 1910-ben lakósainak száma 1943, akik 14 egyén kivételével magyarok és nagyobbára római katolikus vallásúak.

Lélekszáma 1941-iki összeírás szerint 2470. Hangya szövetkezete 1904-ben, hitelszövetkezete 1905-ben alakult. Vasútállomás helyben a Marosvásárhely—Parajd-i vonalon. Posta, távirda helyben.

NYÁRÁDSELYE.

A nyárádszeredai járásban van, területe 5241 kat. hold. A Bekecs alján fekszik. A kirándulók a Bekecsre legkönnyebben innen jutnak el. A község az 1567-iki re-

gestrumban 33 kapuval szerepelt, már akkortájt jelentős helység. Hajdan Berekeresztúr filiáléja volt, 1643-ban lett önálló egyházközséggé. Selyén katolikusok is élnek nagyobb számban, kiknek már 1736-ban volt egyházuk, melyet a mikházi szerzetesek irányítottak. A róm. kat. egyház anyakönyvét 1768-tól vezetik, régi temploma 1722-ben épült. Van felekezeti iskolája. Nevezetes családja a Kacsó család. A községnek egy részét Bergenyeszállásnak hívják, e helyen valaha népes falu állott. A község határa kopár, éghajlata zord. Lakói szénégetéssel foglalkoznak, ezenkívül még állattenyésztéssel és gyümölcstermeléssel. Különösen szilva- és diótermésük szokott igen gazdag lenni. 1910-ben népességének száma 1055 volt, mind magyar. Vallás szerint megoszlik a katolikusok és reformátusok közt. Lélekszáma 1941-ben 1052. Utolsó posta Nyárádmagyarós, utolsó távirda Nyárádszereda.

NYÁRÁDSZENTANNA.

Gyakran nevezték Szerede-Szentannának is. Egyházáról először 1332-ben történik említés, amikor papja 4 banálist fizetett. Az 1567-iki regestrumban 5 kapuval szerepel. Számos falu ide tartozott mint filiále. Kevés kivétellel székelyek lakta helység. A reformátusok temploma a XIV. században épült gót stílusban. Műemlék. Az egyházi anyakönyvet 1790-től vezetik. Itt élt a Lázár család, mely 1841-ben kihalt. Birtokát a család egy másik ága örökölte. A község északi részén Burgundia nevű helyen egy sósforrása van. A Várhegytetőn vár állott, romjai fennmaradtak. Az erődítmény nagyobb része földtöltés volt, ami avar korbeli alkotásra vall. 1910-ben összes népessége 460 magyar volt, kik főként református vallásuak. Ma a nyárádszeredai járásban fekszik 1390 kat. hold területen, 1941-iki összeírás szerint lakóinak száma 430 volt. Utolsó posta és távirda Nyárádszereda.

NYÁRÁDSZENTBENEDEK.

Maros-Torda vármegye marosi alsó járásában fekszik, területe 1107 kat. hold. Ákosfalvával majdnem összeépült. A hagyomány szerint a bencéseknek volt itt kolostoruk. Erről nyerhette a falu nevét is. Már a XIV. század elején önálló egyházközség volt. 1332-ben papja két banálist fizetett. Az 1567-iki regestrumban mai nevén szerepel 6 kapuval. Református temploma igen régi eredetű, egyik harangját 1493-ban öntötték. Itt táborozott a Rákóczi felkelés kezdetén gróf Bethlen Samu, kit Ilosva kapitány 500 székellyel meglepett és széjjelvert. A község lakói főként székelyek voltak, de akadt néhány oláh család is. 1910-ben lakóinak száma 547, kik közül 515 a magyar, 23 az oláh és 9 egyéb anyanyelvű. A magyarság nagyobbrészt református vallású. Lélekszáma 1941-ben 578. Utolsó posta és távirdája Ákosfalván van.

Irodalom: Ady László: Nyárádszentbenedek. Magyar nép. IV. 20.

NYÁRÁDSZENTIMRE.

Az Ámé és Baróth patakok egybefolyásánál fekszik a Nyárád völgyében. Maros-Torda vármegye nyárádszeredai járásában van, 1577 kat. hold területen. Nevét szájhagyományok szerint az üldöztetések elől itt meghuzodott Imre nevű szerzetestől kapta. 1332-ben már mint önálló egyházközség szerepel és anyaközsége a vidék faluinak. Papja az 1332-iki pápai regestrum szerint 4 banálist fizetett. Temploma régi és gót stílusban épült. A törökdulás idején a templomba menekült emberekre rágyújtották a templomot, csontjaikat mostanában tárták fel. A templom Árpádkorabeli műemlék, értékéből többszörös restaurálás folytán sajnos sokat veszített. Nevezetes családja a Medgyes család. Elődei ezen családnak püspökök, horvát bánok és kiváló hadvezérek voltak. A falu jeles szülötte Balogh József botanikus, ki délamerikai kutatásai közben a tudomány áldozata lett. 1910-ben összes népessége 640 volt, kik 10 kivétellel magyarok és jobbára református vallásuak.

Lélekszáma 1941-ben 571. Utolsó posta Nyárádmagyarós, utolsó távirda Nyárádszereda.

NYÁRÁDSZENTLÁSZLÓ.

A Nyárád vidék legszebben fekvő faluja, a Nyomát patak torkolatánál lévő két hegyfokon. A hagyomány szerint a régi templom helyén Szent László király által alapított kolostor állott, a falu innen vehette nevét. Szent László már a XIV. században mint önálló egyházközség szerepel. 1332-ben a pápai dézsmák lajstromában papja 5 banálist fizetett. Az 1567-iki regestrumban pedig 4 kapuval volt bejegyezve. Marosszék viceszéke a mult időkben Szent Lászlón tartotta üléseit. Csak az unitáriusoknak van templomuk a faluban, a reformátusok Backamadarashoz tartoznak. A katolikusok Szent Háromsághoz és a görög egyesületek pedig Bálintfalvához tartoznak mint leányegyházak. Az unitárius templom egy magaslaton áll, a XIV. század közepén román és gót stílusban épült. A torony alatt van a Sigér család sírboltja.

1910-ben összes népessége 516 magyar volt, nagyobb részük unitárius vallású. 1941-ben a vármegye nyárádszeredai járásában fekszik, területe 1129 kat. hold, lakóinak száma 556. Vasúti megállója helyben, utolsó posta és távirda Nyárádszereda.

NYÁRÁDSZENTMÁRTON.

Az 1877. évi I. t.-c. értelmében a volt Kolozs vármegyéből az egyesült Maros-Torda vármegyébe kebelezték. A nyárádszeredai járásban fekszik 1067 kat. hold területen. 1910-ben lakosságának száma 544 volt, kik 12 egyén kivételével magyarok és nagyobb részben unitárius vallásuak. Nagyobb számban még reformátusok élnek a községben. Népessége 1941-ben 528 volt. Utolsó posta és távirda Nyárádszereda.

NYÁRÁDSZENTSIMON.

A nyárádszeredai járásban fekszik, területe 683 kat. hold. Régen a vidék központi egyházközsége volt. Hozzátartozott Geges, Havad, a Nyárád mentén fekvő két Adorján és Rigmány. A XIV. század elején már önálló egyházközség. A pápai dézsmák regestrumában, 1332-ben, papja 6 banálist és 4 dénárt fizetett. Az 1567-iki regestrumban 8 kapuval fordult elő. 1910-ben lakóinak száma 234, mind magyarok és főként református vallásuak. Népessége 1941-ben 243. Utolsó posta és távirda Nyárádszereda.

NYÁRÁDSZEREDA.

A róla elnevezett járás székhelye, a Kis- és Nagynyárád összefolyásánál fekszik 3205 kat. hold területen. Marosszék legrégibb városa, sokáig központja volt. Valószínűleg Zsigmond király emelte városi rangra. Mint város (oppidum Zereda) először az 1567. évi regestrumban fordul elő 26 kapuval. Az országgyűlésre követet küldő városok jegyzékében 1585-ben szerepel Maros-Szereda néven. Szegény-Szeredának is nevezték, mert nem volt városias jellege. Itt tartották meg 1605. február 21-én azt az országgyűlést, amelyen Bocskai Isvánt Erdély fejedelmévé választották. 1606-ban vásárjogot nyert. A hagyomány szerint Bocskai ajándékozta Nyárádszeredának az adorjániak szőlleit, amelyeket büntetésből vett el az adorjániaktól, mert ezek vonakodtak résztvenni a felkelésben. 1745-ig Nyárádszeredán tartották Marosszék közgyűléseit és törvényszéki üléseit. II. Lipót 1790-ben új vásárjogot engedélyezett Szeredának, de a város jelentősége ekkor már csökkenni kezdett és a központi igazgatás Marosvásárhelyre helyeződött át. Később községgé fejlődött vissza. 1910-ben lakóinak száma 1524 volt, 14 kivételével, mind magyar anyanyelvű. Túlnyomórészt református vallásuak, de római kat. egyházközségük is van, amely 8 község anyaegyháza. 1940-ben Nyárádszeredához csatolták Demeterfalvát, Nyárádandrásfalvát és Süketfalvát. Igy népességének száma 2836 főre emelkedett a legutóbbi népszámláláskor. Vasútállomása van a Marosvásárhely—Parajd-i vonalon. Posta- és távirdahivatala helyben. Demeterfalva is régi község volt, az 1567. évi regestrumban 2 kapuval szerepelt. Szentanna leányegyháza volt, a nemesi Nagy-család tulajdona. 1870-ben 28 házat találtak a faluban, 1910-ben 150 lelket számoltak össze. Népessége tiszta magyar, református, unitárius, róm. katolikus és görög keleti vallású volt.

Nyárádandrásfalvát 12 kapuval tüntették fel az 1567. évi regestrumban. A Lázár és a Balázsi családok bírták. 1910-ben 722 lakója volt, 4 oláh kivételével magyarok. Református és görög katolikus vallásúak voltak. Régebben magyar szertartású görög keletiek is laktak a faluban. Közelében Várdomb és Várpatak helynevek vannak, valószínűleg török időbeli vár állott itt, romjait meg is találták.

Süketfalva csak egy kapuval fordul elő az 1567. évi regestrumban. 1870-ben 37 háza volt. 1910-ben 132 lelket írtak össze a faluban. Valamennyien székelyek, magyar anyanyelvűek voltak, vallásra nézve a református és unitárius egyházhoz tartoztak.

Irodalom:

Gál Kálmán: Határkerülés és husvéti öntözés a Nyárád vidékén. Etihnográfia. 1895. 301—3 o.

Girókuti Ferenc: Nyárád, Maros, Sajó, Szamos és Tiszamente. Kertész G. 1872. II. 12—15. sz.

Kelemen Lajos: Nyárádszereda. Magyar Nép 1922—24. V. 17—19.

Szentiványi Kálmán: A nyárádszeredai választókerület választóközönségéhez. Bp. Stephaneum. 1900. 29 l.

NYÁRÁDTŐ.

Maros-Torda megye marosi alsójárásban fekszik, területe 2236 kat. hold. Marosszék egyik végfaluja, a Nyárád és Maros összefolyásánál Maroskeresztúr közelében. Az 1567.-i regestrumban 10 kapuval szerepel. A falut a történelem folyamán kétizben pusztították el ellenséges csapatok. A falu birtokosai Pókay, Kendi, Melegh és Máriafi családok voltak. A községen római út nyomai vonulnak keresztül. Református egyházáról 1834-ben találunk feljegyzést. A világháború alatt 1916—1918-ban készültek el a Nyárád ártéri hidai. 1910-ben lakóinak száma 1171, 321 magyar, 757 oláh és 93 egyéb anyanyelvű. Vallásuk nagyobbrészt gör. kat. de sok róm. kat. és református vallású is él a községben. Az izraelita vallásúak száma 20 volt. Lélekszáma 1941-ben 1234. Vasútállomása helyben a Nyárádtő—Marosvásárhely-i vonalon. Posta, távirda helyben.

NYOMÁT.

A nyárádszeredai járásban fekszik a Nyomát patak mellett. Területe 1354 kat. hold. A hagyomány szerint egy Moniat nevű remete telepedett meg e helyen és kis kápolnát épített, mely köré többen települtek. A falut a remetéről Moniátnak nevezték el. A hagyományt alátámasztja az 1567. évi regestrum, hol a falu Monyat néven szerepel 9 kapuval. E neve mellett régi védszentjének nevét is gyakran használta és így Boldogasszonyfalva néven is szerepelt. 1667-ben is egy határjárással kapcsalatban a Monyát név fordul elő. Új keletű neve: Nyomát a mult század végén kerülhetett forgalomba. A községben 5 vallásfelekezet van képviselve. Legnépesebb az unitárius egyházközség, templomuk is a legérdekesebb. A XIII. században épült román stílusban. Nyomátnál a völgy kétfelé oszlik, szép hegyekkel körülvéve. Itt van az úgynevezett Királykútja, melyet a hagyomány szerint arról neveztek el, hogy Szent László király itt vadászott és e kút helyén pihent meg. Lakóinak száma 1910-ben 688 volt, 3 egyén kivételével magyarok. Lélekszáma 1941-ben 730. Utolsó posta és távirdája Nyárádszereda.

OROSZFÁJA.

A Teleki Okmánytárban 1430-ban birtokperekkél kapcsolatban találunk róla feljegyzést. Kolozs megye mezőörményesi járásában feküdt. 1910-ben lélekszáma 888, kik közül 240 magyar, 632 oláh és 16 német anyanyelvű volt. Az oláhok mind görög katolikus vallásúak, a magyarok nagyrésze református. 1941-ben Maros-Torda vármegye tekei járásában szerepel. Területe 2843 kat. hold, lakosainak száma 998. Utolsó posta és távíró Nagynyulás.

OROSZIDECS.

Az 1877. évi I. tc. értelmében a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyéhez került. A régeni felső járásban fekszik, területe 3646 kat. hold. A községnek van egy sóskútja két kilométer távolságra mely 24 óra alatt 175 liter vizet ád. 1910-ben lakóinak száma 639 volt, 7 lélek kivételével mind oláhok és főként gör. keleti vallásúak. Lélekszáma 1941-ben 694. Utolsó posta és távirda Szászrégen.

PALOTAILVA.

Gyönyörű vidéken fekszik. Vegyes ajkú magyar-román lakossága van. 1910-ben lakóinak száma 1552

volt, kik közül 650 magyar, 735 oláh, 119 német, a többi pedig rutén, horvát, tót, szerb, és egyéb anyanyelvű. Hazánknak valamennyi nemzetisége képviselve volt 1910-ben a községben. Igy természetesen valamennyi felekezet képviselőit is megtaláljuk. A magyarok legnagyobb része róm. kat., az oláhok pedig görög keletiek. Az izraeliták száma is igen nagy volt. Ma a régeni felső járásban fekszik, területe 19.463 kat. hold. Lakóinak szánja 1941-ben 1938. Vasútállomása helyben a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon. Posta és távirda helyben.

Irodalom: Ilván innen — Ilván túl. Ország Világ. (1887. 26. p. 419—422. tájleíirás.)

PASZMOS.

Nevének többféle változata fordul elő. 1861-ben az evangélikus egyház dézsmakárpótlásának összege megállapításakor Paschbucshe név alatt szerepelt. A községben a Teleki családról elnevezett régi várnak romjai láthatók. Sós kút van a községtől nem messze, 24 órában 360 liter folyadékot ád. Kolozs megye területén feküdt. 1910-ben lélekszáma 901 volt, 423 oláh, 370 német, 4 magyar és 104 egyéb anyanyelvű. A németek evangélikusok, az oláhok görög katolikusok. 1941-ben Maros-Torda vármegye tekei járásában találjuk. Területe 3961 k. hold, lakóinak száma 851. Utolsó posta és táviró Teke.

PETELE.

A régeni alsó járásban fekszik 6547 kat. hold területen. Az 1877. évi I. t. c. értelmében a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyébe kebelezték. Szász falu, kiterjedt kincstári birtokok központja volt. Birk néven is szerepelt. A Maros balpartján vezető római út nyomai láthatók a községnél. Egyéb római régiségek is kerültek napfényre az ásatások alkalmával. 1910-ben a népességének száma 2015 volt, a magyarok száma 98, a németeké 1135, az oláhoké 524 és egyéb 258. A németek mind evang. vallásúak, a románok nagyobbrésze görög katolikus, A gör. kat. egyház, 1700-ban alakult, első temploma 1753-ban épült, a jelenlegi 1832-ben hívei adakozásából emeltetett. Első anyakönyvi bejegyzése 1821-ből van. 1853 óta felekezeti iskolát tartott fenn, 1922-ben az iskolát államosították. A magyarok reformátusok és római katolikusok. Népességének száma az utolsó összeíráskor azaz 1941-ben 1906. Vasúti megállója helyben. Utolsó posta és távirda Szászrégen.

PÓKA.

Az 1877. évi I. t. c. értelmében a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyébe kebelezték. Szent István királyunk a zalai kolostornak Pókán halastavat adományozott. A Teleki Okmánytárban birtokügggyel kapcsolatban 1413-ban szerepel elsőízben. 1446-ban ugyancsak e forrás említi. Terjedelmes falromok maradtak fenn a római időkből és a Maros mentében vezető római út nyomai láthatók errefelé. A község határában keserűvízforrások vannak. 1910-ben lakóinak száma 702 volt, 69 oláh kivételével mind magyarok és főként református vallásúak. Az oláhok görög katolikusok. A marosi felső járásban fekszik, területe 2484 kat. hold. Lélekszáma 1941-ben 776. Utolsó posta és távirda Sáromberke.

PÓKAKERESZTUR.

A marosi felső járásban fekszik, területe 1279 kat. hold. Az 1877. évi I. t. c. értelmében kebelezték a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyébe. 1660 körül a szárhegyi gróf Lázár család volt itt a birtokos. 1910-ben népességének száma 376, 28 oláh és 1 német anyanyelvűn kívül mind magyarok és főként református vallásúak. Az 1941. évi népszámláláskor 436 lelket írtak össze. Utolsó posta és távirda Sáromberke.

PUSZTAALMÁS.

Az 1877. évi I. t. c. értelmében a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyébe kebelezték. Az 1910-es népszámláláskor lakóinak száma 355, 24 magyar, 324 oláh és 7 egyéb volt. Az oláhok görög katolikusok. A marosi felsőjárásban fekszik, területe 763 kat. hold. Lélekszáma 1941-ben 477. Utolsó posta és távirda Sáromberke.

RADNÓTFÁJA.

A régeni alsó járásban fekszik, területe 844 k. hold. Az 1877. évi 1. t. c. értelmében kebelezték a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyébe. Itt van a Toldalagi grófok és a Matskássy családok kastélya. A Toldalagiak kastélyának egyik földszinti szobájában legalább 10.000 oklevelet őriznek. A legrégibb 1268-ból való. 1910-ben lakóinak száma 1627, 837 magyar, 207 német, 546 oláh, 15 tót, 18 rutén, 1 horvát és 3 egyéb. Valamennyi vallás képviselve van. A legtöbb a görög katolikus és református, ebből arra következtethetünk, hogy az oláhok görög katolikusok és a magyarok reformátusok. Ref. egyháza a XVII. században alakult, s azóta a magyarságnak, s magyarosításnak erős vára e vidéken. Az egyház kéttanerős iskolát tartott fenn s a román megszállás alatt két új tanteremmel bővítette ki. De magas a római katolikusok száma is: 253. Az izraeliták száma pedig 244. Lélekszáma 1941-ben 1882. Vasúti megállója van, utolsó posta és távirda Szászrégen.

Irodalom: Szabó Károly jelentése a Századiokban a Történelmi Társulat Hunyadmegyei kirándulásáról. Földrajzi Közlemények 1888. X. VI. p. 274. oldalán.

RATOSNYA.

Az 1877. évi I. t. c. értelmében a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda megyéhez csatolták. Vegyesen lakták magyarok és oláhok. 1910-ben lakóinak száma 907 volt, 464 magyar, 390 oláh és a többi egyéb anyanyelvű. Vallásuk az oláhoknak görög keleti, a magyaroknak nagyobb része róm. kat., de sok ref. is van. A ref. egyház, anyakönyvét 1869-től vezeti. Az izraeliták száma 95 volt. 1941-ben Maros-Torda megye régeni felső járásban fekszik, területe 32.410 kat. hold. Lélekszáma 843. Vasútállomása helyben a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon, posta, távirda helyben.

Irodalom: Ilván innen — Ilván túl. Ország Világ 1887. 26. p. 419—422. (tájleirás.)

RAVA.

Udvarhely megyében feküdt, ma Maros-Torda megye erdőszentgyörgyi járásában találjuk, területe 3235 k.

hold. Kornis Mihály özvegyének volt a birtoka. A XV. században már mint falu szerepelt. Az udvarhelyi keresztúri székhez tartozott. 1812-ben az unitáriusok itt szinódust tartottak. Az egyház birtokában van egy 1633-ból való magyar felírású úrasztali pohár. Az unitárius egyház alakulására vonatkozólag nincsenek pontos feljegyzések, de az 1700-as években már fennállott. Anyakönyvet 1750-től vezet. Temploma a XVIII. század első felében épült, amit 1912-ben renováltak. 1910-ben lakóinak száma 841 volt, 25 oláh és 8 német kivételével mind magyarok és javarészt unitárius vallásúak. Lélekszáma 1941-ben 839. Ez évben Hangya szövetkezetei alapítottak. Utolsó posta és távírda Erdőszentgyörgy.

RIGMÁNY.

Szép vidéken, regényes völgyben, a nyárádszeredai járásban fekszik 964 kat. hold területen. Szent Simon filiája volt. Az 1567. évi regestrumban 8 kapuval szerepel. Lakói önként elhatározták, hogy pálinkát sohasem isznak és aki fogadását megszegi, 5 forint büntetést fizet. A faluban régen a Gyulai család volt a birtokos, szép kastélya is állott, e helyet később is Gyulai kertnek hívták. Egy másik részt Daczó erdejének hívták, itt lakott Daczó Ferenc. A községen kívül a Teknős oldalon egy a gegesihez hasonló, de annál sokkal nagyszerűbb töltés van, mely mély sáncaival az egész rigmányi völgyet félkör alakban körülveszi. A töltés 4—5 öl magas és az áradásoktól védi a falut. A vízmosás sok régi emléket mos ki. A hatalmas töltés és az itt talált régi vasdarabok az avar idők maradványai lehetnek. A Várhegyen állott a régi vár, honnan messze vidékre el lehet látni. 1910-ben népességének száma 420 volt, valamennyien magyarok és legnagyobb részük református vallású. Ref. egyháza mint leányház működik. A reformáció idejében alakult, temploma 1809-ben épült. Felekezeti iskolát tart fenn. Lakóinak száma 1941-ben 526. Utolsó posta és távirda Nyárádszereda.

SÁROMBERKE.

A maros felső járásban fekszik, területe 1622 kat. hold. Az 1877. évi I. tc. értelmében a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyébe kebelezték. A Teleki Okmánytárban szerepel, első említése 1395-ből való egy birtokcserével kapcsolatban. Itt van gróf Teleki Samu régi kastélya. Lakói főként magyarok, túlnyomórészt ref. vallásúak. A reformátusoknak templomuk van a községben. 1785-ben épült barok stílusban. Az egyházi anyakönyveket 1757 óta vezetik. Iskolát 1823 óta tart fenn. A gör. keletiek Gernyeszeghez, a róm. kat. Nagyernyéhez tartoznak. 1910-ben lakóinak száma 1030 volt, kik közül 970 a magyar, 17 a német és 43 az oláh. Lélekszáma 1941-ben 1082. Gazdakör 1904-ben alakult a községben. Vasútállomása helyben a Marosvásárhely—Szászrégen-i vonalon. Posta és távirda helyben.

Irodalom: Ilván innen — Itván túl. Ország Világ 1887. 26. p. 419—22.

SEPRŐD.

A Maros vidékén terül el a Nyárád-patak völgyében. A nyárádszeredai járásban fekszik 488 kat. hold területen. 1332-ben a pápai dézsmák regestrumában papja 4 banálist fizetett. Az 1567. évi regestrumban 6 kapuval szerepel. A község nevét a székely nemek 24 ága között előforduló Seprőd ágtól nyerhette. Az itteni Seprőd család sok kiváló tisztviselőt adott Marosszéknek. A vidék faluinak anyaközsége lett. A reformátusoknak gót stílusban épült régi temploma van. Vidékén jó szőlő termett. Sóskútja nem messzire a községtől van. 1910-ben lakóinak száma mindössze 143 volt, mind magyarok és református vallásúak. Legutóbbi 1941. évi összeírás szerint lakóinak száma 208 volt. Utolsó posta Nyárádmagyarós, utolsó távirda Nyárádszereda.

SEPTÉR.

A község a Maros vidékén a Maroslekence patak völgyében fekszik. Az erdélyi káptalan birtoka volt. Későbbi időkben Józsa Miklós birta. A Teleki Okmánytárban egy birtoküggyel kapcsolatban már 1412-ben szerepel. 1910-ben lakóinak száma 1075, közülük 148 magyar, 900 oláh és 27 egyéb anyanyelvű. Az oláhok legnagyobb része görög katolikus vallású. A magyarok reformátusok és római katolikusok. A görög katolikusoknak temploma van, a reformátusok Újlakhoz, a katolikusok Szászerkedhez tartoztak. Kolozs vármegyéhez tartozott, onnan került Maros-Tordához. 1941-ben a mezőbándi járásban találjuk. Területe 3221 k. hold, lakosainak száma 1396. Utolsó posta és táviró Mezőörményes.

SOMOSD.

A Nyárádba siető Eger-patak torkolatánál, a Nyárád völgyében fekszik. A falut gyümölcsfák erdeje vette körül. Lakóinak egyik főfoglalkozása a gyümölcstermelés. A község neve is a gyümölccsel van kapcsolatban, ugyanis erdeiben nagymennyiségű som termett és innen vette a nevét. Régészeti szempontból is nevezetes helység. Környékén több vár romjai láthatók. Sok értékes régi fegyvert és régi szerszámot találtak. A Pindus szőlő hegy oldalán nagykiterjedésű szőlőtermelés folyt, hol kiváló minőségű bor termett. Az 1567. évi regestrumban 16 kapuval fordul elő, melyből következtethetünk, hogy már abban az időben is jelentős helység volt. 1910-ben összes népessége 1002 volt, mind magyarok és legnagyobb részben református vallásúak. A reformátusoknak templomuk van. A katolikusok Ákosfalvához tartoztak, a gör. katolikusok pedig Káposztásszentmiklóshoz. A marosi alsó járásban fekszik, területe 1791 kat. hold. Lélekszáma 1941-ben 1077. Utolsó posta és távirda Ákosfalva.

SOROPHÁZA.

A Maros vidékén a Bölkény-patak völgyében fekszik. Az 1877. évi I. tc. értelmében a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyébe kebelezték. Lakói oláhok. Görög katolikus templom van a községben. A róm. katolikusok a görgényszentimrei plébániához tartoznak. 1910-ben lakosságának száma 645, 5 magyar és 9 egyéb kivételével oláhok és görög katolikus vallásúak. 1941-ben Maros-Torda vármegye régeni alsójárásban fekszik, területe 1144 kat. hold, lélekszáma 855. Utolsó posta Alsóbölkény, utolsó távirda Szászrégen.

SÓVARAD.

A Maros vidékén, a Kis-Küküllő völgyében fekszik, Szováta közelében. Errefelé volt a rómaiaknak megerősí-

tett táborhelye. Itt vezetett keresztül a római hadiút is. Sok római régiséget találtak. A pápai dézsmák regestrumában szerepel, papja 8 dénárt fizetett. Az 1567. évi regestrumban „Sovargya" név alatt szerepelt 22 kapuval. 1582-ben Kornis Mihály özvegyének a birtoka volt. Az 1635. évi lustrában Sowaradgia néven fordult elő. A római vár fölé épült falu hamarosan önálló egyházközség lett. A források egy itt létezett ferences kolostorról is tesznek említést. Ennek a későbbi idők folyamán semmi nyoma sem maradt. Híres erődje volt Csombod vára, melynek romjai megmaradtak. A Szénégető és Köves patakok által határolt területen magas hegyfokon állt. A hegy oldalában kitűnő bor termett, de a szőlő az idők folyamán teljesen kipusztult és ma a környező hegyei teljesen kopárak. Sóskútja nem messzire a községtől van. Lakói székelyek. Református és görög keleti templom van a községben. A katolikusok Szovátához tartoznak. 1910-ben 1946 lakosa volt, mind magyarok és főként református vallásúak. Ma Maros-Torda megye nyárádszeredai járásban fekszik, területe 6476 kat. hold. Lélekszáma 1941. évi összeírás szerint 1712. Vasútállomása helyben a Marosvásárhely—Székelyudvarhely-i vonalon. Posta és távirda helyben.

SZABÉD:

A Korhány-patak völgyében fekszik, a mezőségi székely falvak között a legszebb. Unitárius vallású székelyek lakják. Régente mindössze 3 oláh család lakta s ennek ellenére volt templomuk, melynek leányközsége Kislekence volt. Az unitáriusoknak is van templomuk. 1570 körül épült. A katolikusok Sámsonhoz tartoztak. A szabédi református egyház már 1834-ben létezett. A falu lakói földmívesek, kik a falut környező hegyoldalakon szőlő- és gyümölcstermeléssel is foglalkoztak. 1867-től kezdve vásárjoggal bírt. A hagyomány szerint hajdan lakói Bazéd falu helyén laktak, de átköltöztek Szabédra, mert régebbi helyükön sok alkalmatlankodásnak voltak kitéve, tekintve hogy arra vezetett keresztül a Mezőség fő útvonala. A bazédi határ nagyrészét a későbbi idők folyamán is szabédiak bírták. Az 1567. évi regestrumban 8 kapuval szerepelt. Bethlen Gábor lustrájában is előfordul Szabéd neve. Az itteni lakósok valószínűleg már János Zsigmond alatt tértek át az unitárius hitre, hiteles adat azonban csak 1855-től maradt fenn. A falu felett Földvár nevű helyen régi vár állhatott. A vidéken sűrűn követik egymást a sós források. A község sós kútja nyugatra 3 km.-re fekszik. 1910-ben lakóinak száma 987, 8 oláh kivételével magyar anyanyelvűek. Nagyobbára unitárius vallásúak, de a reformátusok száma is elég nagy. 1941-ben a mezőbándi járásban találjuk. Területe 1898 k. hold, lélekszáma 1021. Vasútállomása helyben a Szászlekence—Marosvásárhely-i vonalon. Postaügynökség helyben, utolsó táviró Mezőrücs.

SZÁLTELEK.

A Maros vidékén a Maroslekence-patak völgyében fekszik. Az 1567. évi regestrumban Záltelek néven szerepel, kapuszám nincs feltüntetve. 1614-ben Vajai János deák bírta. Görög katolikus temploma van, a reformátusok Mezőbándhoz, a katolikusok Sámsondhoz tartoznak. Református egyháza már 1834-ben volt. Bethlen Gábor lustrájában mint tiszta székely lakosságú falu szerepel. A község területén van egy bővizű forrás, melynek Kincseskút a neve. A hagyomány azt állítja, hogy e kút helyén állott hajdanában Kincsesfalva, melynek keresztyén lakó.t Vatha lázadásakor az őshitre visszahajlott székelyek üldözőbe vették. Ezek kincseiket a kútba rejtették el. Sóskútja a községben van. 1910-ben 335 lakósa volt, 63 magyar és 13 egyéb anyanyelvű, a többi mind oláh, kik főként görög katolikus vallásúak. A magyarok mind reformátusok. Ma a mezőbándi járásban találjuk. 1941. évi összeírás szerint területe 756 k. hold, lakosainak száma 283. Utolsó posta Mezőmadaras, utolsó táviró Mezőbánd.

SZÁSZPÉNTEK.

Kolozs vármegye tekei járásában feküdt, nevének többféle változata fordul elő. 1850 körül báró Löwenthal család volt itt a birtokos. Sós kútja van, nem messze a községtől, 24 óra alatt 1247 liter vizet ad. Környékén sós földeket találtak. Lélekszáma 1910-ben 1034 volt, ebből 949 oláh, 25 magyar és 90 egyéb anyanyelvű. Az oláhok görög katolikus vallásúak. 1941-ben Maros-Torda vármegye tekei járásában szerepel. Területe 4985 k. hold, lélekszáma 969. Utolsó posta és táviró Teke.

SZENTDEMETER.

Udvarhely megye székely keresztúri járásában volt, a Kisküküllő völgyében fekszik. A XIV. században már mint falu szerepelt. A nándorfehérvári főharmincadhely fiókhelye volt, a külföldre kivitt árúk után itt szedték a vámot. Két nevezetes ősrégi épülete a katolikus templom és a Gyulaffy kastély! A falu közelében 1605-ben tartották meg az erdélyi országgyűlést. A községben vár is állott, melyről a következő feljegyzés maradt meg: 1660-ban Kemény János meggyilkoltatta Kis Andrással Lázár Györgyöt Szentdemeter várában. A Gyulaffyakon kívül a Balázsi és Toldalagi családokat kell még megemlíteni, kik megyei és országos tisztségeket töltöttek be. A róm. kat. egyház 1834-ben már állott. Lakói néhány oláh kivételével mind székelyek. 1910-ben 731 lakosa volt, 12 egyén kivételével magyarok és legnagyobb részük róm. kat. vallású. 1941-ben Maros-Torda vármegyében az erdőszentgyörgyi járás községei között találjuk. Területe 1875 k. hold, lélekszáma 895. Utolsó posta és táviró Erdőszentgyörgy.

SZENTGERICE.

A régi térképen ez a falu Szentlélek néven szerepel, lakói akkor katolikusok voltak. Később nagyobbrészt unitárius hitet valló népek lakták. A falu nevét Szentgerlicére változtatták, melyből azután Szentgerice lett. Szájhagyományok szerint vörös barátok kolostora volt itt, annak egyik perjele szent Gerécia volt. Ettől kapta a község a nevét. A Maros vidékén a Nyárád patak völgyében fekszik. A XIV. század elején már mint önálló egyházközség szerepelt. A pápai dézsmák regestrumában 1332-ben, fel van jegyezve és papja 55 dénárt fizetett. Az 1567. évi regsetrumban 19 kapuval fordul elő. Unitárius temploma igen érdekes műemlék. 1470-ben épült gót stílusban. Gyönyörű menyezetfestménye van, eredeti magyaros motívumokkal és élénk színekkel. 1767-ben a templom hajójának boltíves menyezetét deszkával cserélték ki. Mária Terézia idejében a katolikusok vitatták az unitáriusok jogát a templomhoz, de azok fegyverrel védték azt meg. Az unitáriusok voltak

e vidéken az összes felekeeztek közül a legszorgalmasabbak. Náluk a földművelés, állattenyésztés, szőlőművelés és gyümölcstermelés sokkal magasabb fokon állt, mint a többi felekezeteknél. Hosszú időn keresztül tartó elnyomatásuk fejlesztette ki bennük az életrevalóságot. 1691-ben Marosszék lustráját Szentgericén tartották. 1865-ben az unitáriusok itt tartották meg zsinatukat. Jakab Elek híres erdélyi író és költő a falu szülötte. Lakói székelyek, néhány oláh is akad közöttük. A reformátusoknak is volt templomuk. A katolikusok Szentháromsághoz tartoznak, a görög keletiek Erdőszentgyörgyhöz. Lakóinak száma 1910-ben 1369, közülük 1326 magyar, 14 oláh és 29 egyéb anyanyelvű. 1941-ben a marosi alsó járásban fekszik, 2562 kat. hold területen. Lélekszáma 1281. Vasúti megálló helyben, utolsó posta és táviró Ákosfalva.

SZENTHÁROMSÁG.

A Maros vidékén, a Nyárád-patak völgyében fekszik, Szentlászlóval szemben. A XIV. század elején már önálló egyházközsége volt. A pápai dézsmák regestrumában 1332-ben papja 12 dénárt fizetett. Az 1567. évi regestrumban pedig 10 kapuval fordul elő. Négy felekezetnek van temploma. Az unitárius egyházközség leányközsége Kisadorján, a református egyház anyaegyháza Szentgerice. Építészeti szempontból legérdekesebb a katolikus templom, melyet 1752-ben erőszakkal vettek el az unitáriusoktól. Ez a templom a XIV. században épült gót stílusban, sok értékes régiség maradt fenn benne. A falu legrégibb családja, a Szerdahelyi-család, már 1349-ben létezett. 1910-ben 1245 lakósa volt, 10 kivételével magyarok és legnagyobb számban római katolikusok és unitáriusok, de találunk sok református és görög katolikus vallását is a községben. A róm. kat. egyház anyakönyveit 1738-tól őrizték meg, a régi iratokat tűzvész pusztította el. Ma a nyárádszeredai járásban fekszik. Területe 3458 kat. hold, 1941-ben lélekszáma 1354. Utolsó posta és táviró Nyárádszereda.

SZENTMIHÁLY.

Az 1877. évi I. tc. értelmében a volt Torda vármegyéből az egyesült Maros-Torda vármegyébe kebelezték. Azelőtt Szentmihálytelke néven volt ismeretes. A községtől nem messzire a Sósdomb nevű helyen egy sóskútja van, mely 24 óra alatt 2250 liter vizet ád. 1910-ben 508 lakosa volt, kik 7 kivételével mind oláhok és görög katolikus vallásúak. Ma a régeni alsójárás községei között találjuk, területe 909 kat. hold, lélekszáma az 1941. évi összeírás szerint 557. Utolsó posta Alsóbölkény, utolsó táviró Szászrégen.

SZÉKELYABÓD.

E falu régen Nádszeg-rétjén feküdt, mit ma is Kisabódnak neveznek. Abad néven 16 kapuval van az 1567. évi regestrumban bejegyezve. 1768-ig Makfalva filiáléja volt, akkor lett önálló községgé. Hajdan járási székhely is volt. Mellette csobog az Abód-patak, mely az Abóskútjából ered. Abódi Tamás András 1824-ben végrendeletig a marosvásárhelyi és kolozsvári református kollégiumoknak 4000 forintot adományozott. 1910-ben 516 lakósa volt, kik 10 kivételével magyar anyanyelvűek és református vallásúak. 1941 ben az erdőszentgyörgyi járásban fekszik. Területe 1479 kat. hold, lakosainak száma 563. Utolsó posta és távíró Makfalva.

SZÉKELYBERE.

A Nyárád-patak völgyében fekszik. Valamikor a sellyei járásban volt. 1941-ben a nyárádszeredai járásban 789 kat. hold területen találjuk. Lakósai székelyek. Református temploma van a községnek, parochiája Berekeresztúron. A katolikus hívők a sellyei plébániához tartoznak. Összes népessége 1910-ben 456, 7 kivételével székelyek és majdnem kivétel nélkül református vallásúak. Lélekszáma 1941-ben 417. Utolsó posta Nyárádmagyarós, utolsó táviró Nyárádszereda.

SZÉKELYBÓS.

A Maros vidékén terül el. A község nevét a Boós-családtól nyerte. Legelőször az 1567. évi regestrumban említik, amikoris két kapuval fordul elő. A falu felett van egy Kápolnás nevű hely, hol egykor a falunak megerősített imaháza állott, melyet a tatárok ostroma semmisített meg. Közelében feküdt a hagyomány szerint Kisernye falu. Csak földalatti maradványai maradtak meg, a törökök elpusztították és lakói a mai Bós helyére települtek. Azt a hegyláncolatot, mely Kisernye völgyét a Nyárád völgyétől elválasztja. Kincsesnek nevezik, mert a hagyomány szerint oda ásták el a feldúlt falu lakói értékesebb holmijukat. Más felfogás szerint ott egy Kincses nevű falu állott. 1661-ben Ali pasa itt ütötte fel sátorát. A Vacmány hegy oldalán feküdt Vacmány falu, mely ugyancsak elpusztult a törökök idején. A hely nevében őrzi tovább a falu emlékét. 1910-ben 251 lélek lakta, 28 oláh kivételével magyarok. Nagyrészük református vallású. Régebben a katolikusok az ákosfalvi plébániához tartoztak, az egyesült görögök Kebeleszentiványhoz. Református parochia és templom helyben. 1941-ben a marosi felső járásban találjuk, területe 658 kat. hold. Lakósainak száma 264. Utolsó posta és táviró Marosvásárhely.

SZÉKELYBŐ.

Gyümölcsösfák erdeitől körülvéve, a Füle és Berek hegyek között fekszik a község. Lakói tiszta székelyek. Az idők folyamán ugyan letelepedett néhány oláh, kik azonban ismét elköltöztek. Több nemesi család tulajdona volt. Régente nem használta a Székely előnevet a község, ekkor Bőő alakban szerepelt. Mint egyházközség már a XIV. század elején. 1332-ben a pápai dézsmák regestrumában papja 4 banálist fizetett. Az 1567. évi regestrumban Beő néven 6 kapuval fordul elő. Református templomát a jezsuiták 1766-ban elfoglalták és József császár hozzájárult a templom kijavításához. Ekkor több katolikus is telepedett meg a faluban, a reformátusok pedig kis fatemplomba jártak imádkozni. 1910-ben 238 lakósa volt, valamennyien magyar anyanyelvűek. Vallásuk megoszlik a római katolikus és református felelcezetek között. 1941-ben a nyárádszeredai járásban találjuk 857 kat. hod területen. Lélekszáma 259. Utolsó posta és táviró Nyárádszereda.

SZÉKELYCSÓKA.

Ősi székely község. A források nem jegyeztek fel semmi különöset a községről. 1910-ben népességének száma 513, kik 14 egyén kivételével magyarok és úgyszólván valamennyien reformátusok. Az 1941. évi népszámláláskor a marosi alsó járásban írták össze. Területe 667 kat. hold, lélekszáma 581. Utolsó posta Székelyvaja, utolsó távíró Ákosfalva.

SZÉKELYHODOS.

A Maros vidékén terül el, azelőtt csak Hódos néven szerepelt. Lakosai székelyek. Régen a vidék központi anyaegyháza, esperesi székhely volt. A reformáció alatt egyházi főhatósága alá tartozott a Marosvásárhelytől Szovátáig elterülő rész. Először az 1332. évi pápai dézsmák regestrumában fordul elő, amikor papja 2 banálist fizetett. Az 1567. évi regestrumban mostani nevén azon marosszéki faluk csoportjába van felvéve, melyeknek kapuszáma nincsen feltüntetve. Híres vásárai voltak. A falu felett álló hegyet Bakosházának nevezik, hol régen ilynevű falu állott. A katolikusok pébániája helyben volt, az egyesült görögök a jobbágyfalvi plébániához tartoztak. 1910-ben 582 magyar lakosa volt, néhány kivétellel római katolikus vallásúak. 1941-ben a nyárádszeredai járásban találjuk 1661 kat. hold területen. Lélekszáma 469. Utosó posta és táviró Deményháza.

SZÉKELYKAKASD.

Az 1567. évi regestrumban már 8 kapuval szerepelt. Szőleiben igen jó bor termett. Régen Meggyesfalvával együtt Káposztásszentmiklós filiája. 1673-ban lett önálló egyházközség. Újabb okmányokban Kakasdfalva néven is szerepelt. 1756-ban lakóinak száma 97. Az 1767. és 1777. évi pestisjárványok lakosait majdnem teljesen kipusztították. A nagy vészből csak 10 család menekült meg. Református egyháza már 1834-ben létezett. 1870-ben házainak száma 69. 1910-ben összes népessége 574 volt, 35 egyén kivételével magyarok és majdnem kivétel nélkül református vallásúak. 1941-ben a marosi alsó járás községei között találjuk. Területe 958 kat. hold, lakosainak száma 652. Utolsó posta Meggyesfalva, utolsó táviró Marosvásárhely.

SZÉKELYKÁL.

Nevére vonatkozólag a Földrajzi Közlemények 1916. évi számának 291. lapján hoz magyarázatot. Megállapítja, hogy Kálé tulajdonnév emlékét őrzi Kál helységnév. Határában két elpusztult falunak, Szentpéternek és Tövishegynek a romjai láthatók. Igen régi a káli egyház. Először á pápai dézsmák regestrumában fordul elő 1332-ben, amikor papja 8 dénárt fizetett. János Zsigmond idejében az egész falu áttért az unitárius vallásra. Ekkor régi temploma is az unitáriusoké lett. Az 1567. évi regestrumban 15 kapuval fordul elő. Vásárjogát 1667-ben Apafi Mihálytól nyerte. 1720-ban néhány katolikus család költözött be és azok Kun Mátyás közbenjárásával visszavették a régi templomot. Nevezetes családjai a katolikus Kun- és az unitárius Nagy-családok. Katolikus, református és unitárius székelyek lakják. Ezek mindegyikének van temploma, sőt 1848 előtt még a görög egyesülteknek is volt imaháza, de hívei mind áttértek unitáriusokká és azok is maradtak. 1910-ben lakóinak száma 930 volt, 17 egyén kivételével magyar anyanyelvűek. 1941-ben a marosi felsőjárásban találjuk. Területe 3002 kat. hold, lélekszáma 964. Utolsó posta és táviró Sáromberke.

SZÉKELYKÖVESD.

A marosi alsójárásban találjuk, 1685 k. hold területen. Mindig Maros-Torda vármegyéhez tartozott. Lakóinak száma 60 évre viszamenőleg állandó lassú fejlődést mutat. A magyarság száma mindig lényegesen több volt az itt élő oláhokénál. Olyannyira, hogy még a román megszállás után, 1920-ban is csökkent az oláhok száma, csupán az 1930-as román népszámlálás mutat jelentéktelen emelkedést, de ez arányban állott a község összes lélekszámának és így a magyarság számának emelkedésével is. 1910-ben összes lélekszáma 636 volt, 452 magyar, 121 oláh és 63 egyéb anyanyelvű. 1920-ban csökkent a lélekszáma, mindössze 558 volt, közülük 109 volt csak az oláh és 433 a magyar. 1930-ban a román népszámláláskor 694 volt az összes népesség, 520 a magyar és 174 a román. Vallás szerint reformátusok (a magyarok) és görög katolikusok (az oláhok). 10 izr. felekezetű is volt a községben. 1941-ben összes népessége 671. Utolsó posta Mezőpanit, utolsó táviró Marosvásárhely.

SZÉKELYMOSON.

A XIV. században a Bycsak-család birta. Lakói magyarok és oláhok. A magyarság száma itt — bár 1910-ig lassú emelkedést mutat — 1920-ban erősen csökkent. Ehhez viszonyítva azonban a románság száma nem emelkedett túlságosan. 1910-ben 468 lakosa volt, kik közül 224 magyar és 244 oláh anyanyelvű. A románok görög keleti vallásúak, a magyarok nagyobbrésze református, de van római katolikus és unitárius is. 1941-ben a nyárádszeredai járásban fekszik, területe 1377 kat. hold, lélekszáma 521. Utolsó posta és táviró Nyárádszereda.

SZÉKELYSÁRD.

A tompai völgyben fekszik, hol 1585-ben Lázár Lőrinc nyer jószágot, mely később Bornemissza kezére jut. Igen kicsiny helység lehetett, mert az 1567. évi regestrumban csak 1 kapuval volt bejegyezve. A község fejlődését Daczó Gergelynek köszönheti, ki a XVII. században a csaknem egészen lakatlan helységet újból telepítette még pedig székelyekkel. Sárd népessége 1700-ig teljesen székely volt, az idők folyamán azonban több oláh család települt meg és így a népességének fele oláh lett. Az oláhokat a földesurak telepítették be. A jobbágyi teendők elvégzésére alkalmasabbaknak bizonyultak, mint a székelyek. Földbirtokosa a Bornemissza-család. A község határában hydro-vulkanikus sárforrások vannak. 1910-ben lakóinak száma 462, kik közül 344 magyar és 118 oláh. Lakóinak nagyobb része a görög katolikus vallást követi. 1941-ben a nyárádszeredai járásban találjuk 1169 kat. hold területen. Népességének száma 476. Utolsó posta és távirda Nyárádszereda.

SZÉKELYSZÁLLÁS.

Udvarhely megye székelykeresztúri járásában feküdt, a Kisküküllő völgyében. A XIV. században a megye legkisebb falva volt. A XVII. században újratelepült. Lakói székelyek, róm. katolikus vallásúak voltak. 1910-ben még Udvarhely megyében volt, lakóinak száma 277, valamennyien magyar anyanyelvűek és katolikus vallásúak. 1941-ben már Maros-Torda vármegye erdőszentgyörgyi járásában találjuk. Területe 563 kat. hold, lélekszáma 371. Utolsó posta és táviró Nagykend.

SZÉKELYSZENTISTVÁN.

Egy kilométer távolságra fekszik Átosfalvától. Hatalmas erdőség veszi körül, melynek területe mélyen belenyúlik Udvarhely vármegyébe. A legelső feljegyzés a községről a pápai dézsmák regestrumában 1332-ben volt, amikor már mint önálló egyházközség szerepel. Az 1567. évi regestrumban 14 kapuval szerepel. Kornis Mihály özvegyének birtoka volt 1582-ben. Az Ore-patak mellett régi katolikus templom romjai láthatók. 1783-ban ennek anyagából építették a református templomot. A református egyház birtokában van egy XV. századból származó harang. A község határában sóskút van. A község jeles szülötte, Péter András népköltő. 1910-ben lakóinak száma 508, mind magyarok és legnagyobb részt református vallásúak. Ma az erdőszentgyörgyi járásban fekszik, területe 2284 kat. hold. Lélekszáma 1941-ben 540. Utolsó posta és távirda Makfalva.

Irodalom. Gergely Lajos: Péter András népköltőről. Magyarország Képekben 1867. III. füzet.

SZÉKELYTOMPA.

A Tompa-patak torkolatánál, a nyárádszeredai járásban fekszik, területe 917 kat. hold. Régente csak Tompa néven volt ismeretes. A község hajdanában nem mai helyén állott, hanem a falu felett keletre elvonuló hegyláncolatnak előfokán feküdt, hol most a református temető van. Az 1567. évi regestrumban 2 kapuval szerepéi. Tompa régen vegyes lakósú magyar-oláh falu volt, ma kizárólag székely lakosú. A szentlőrinci templomot az oláhok foglalták el. A községnek sóskútja van. Itt volt a Botos-család telepített mintagazdasága, mely párját ritkítja egész Székelyföldön. 1910-ben lakóinak száma 377 volt, mind magyarok és nagyrészük ref. vallású. 1941-ben lélekszáma 403. Vasúti megállója van, utolsó posta és távirda Nyárádszereda.

SZÉKELYVAJA.

A Göcs-patak Nyárádba való ömlésénél fekszik. A hagyomány szerint itt állott a szentbenedekrendi fehér barátok majorja, honnan a barátoknak tejet-vajat szolgáltattak. Valószínűbb azonban, hogy a régi székelyeknél feltalálható Vaja-ágtól nyerte nevét. 1332-ben Voya néven mint önálló egyházközség szerepel. Az 1567. évi regestrumban „Waya” néven volt ismeretes 9 kapuval. Nyugatra fekvő szőlőjét, valamint az onnan jövő csermelyt is Csermának hívják. Vajának régi temploma van, mely eredetileg román stílusban épült. Kapuja fölött 1442. évszám olvasható. Egyik harangja 1497-ből való. Az egyháznak értékes kincsei vannak: egy ezüstkehely 1642-ből és egy asztalterítő 1791-ből. Nevezetes helyei a Szilkerék és Sülyedék, hol hatalmas iszapvulkán tör elő. A Belvány hegyen sok régi fegyvertöredéket találtak. Itt van a Kék heggyel szemben elterülő fennsík, hol 1562-ben a János Zsigmond ellen fellázadt székelyeket leverték, ugyanitt tartották 1848-ban Marosszék nemzetőrei gyűlésüket és innen indultak a radnóti oláh tábor ellen. Református egyháza van, írja Benkő: Transilvánia című munkájában 1834-ben. 1910-ben lakóinak száma 1008, 13 oláh kivételével mind magyarok és főként református vallásúak. 1941-ben a marosi alsó járásban fekszik, területe 3790 kat. hold. Lélekszáma 990. Posta helyben, utolsó távirda Ákosfalván.

SZÉKELYVÉCKE.

Udvarhely vármegye székelykeresztúri járásában feküdt. A XIV. században már mint falu szerepelt. 1580-ban egy birtokperrel kapcsolatban említik. Határában kiaknázatlan hatalmas kőszénréteg hevert. Zsámot patak és Sorokárok között emelkedik a Tatárvár, hol régen Hogya nevű falu feküdt. E helyen nagyon sok lándzsadarabot és nyílvesszőt találtak. Híres volt tőzegbányászata. 1834-ben Benkő: Transilvánia c. műve katolikus parochiájáról tesz említést. 1910-ben 838 lakosa volt, 9 kivételével magyar anyanyelvűek és jobbára róm. katolikus vallásúak. 1941-ben Maros-Torda vármegye erdőszentgyörgyi járásában fekszik 2878 k. hold területen. Lélekszáma ekkor 1069. Utolsó posta és táviró Nagykend.

SZÉKES.

A Dana-patak völgyében fekszik, körülötte emelkednek a Csendér, Öröszvény és Zsegély hegyek. Az 1567. évi regestrumban Zekes néven fordul elő 7 kapuval. Az Ingó-patak völgyében közel a községhez egy igen régi kovácsműhelyre bukkantak. Tele volt régi fegyverekkel. Ebből arra következtettek, hogy itt válamikor egy falu állott, mely teljesen elpusztult. Innen származik a híres Bercsényi-család. Bercsényi Miklós száműzetése alatt sokszor visszakövetelte székesi birtokát. Azzal indokolta kérését, hogy székely ember birtoka a fiskusra nem szállhat át. A Kápolnadombon építette Bercsényi Imre családi sírboltját, kápolnával. Innen a domb neve. A református egyházközség nagyobb harangja igen régi eredetű. Lakói székelyek voltak. A katolikusok Kálhoz, a görög katolikusok pedig Tófalvához tartoztak. A környéke sárforrásokkal van tele. 1910-ben lakóinak száma 523, 12 egyén kivételével magyarok és jobbára ref. vallásúak. 1941-ben a marosi felsőjárásban fekszik 1346 kat. hold területen. Lélekszáma 458. Utolsó posta és távirda Sáromberke.

SZÖVÉRD.

A Göcs-patak két patakocska, a Botosalj és Tőkés egyesüléséből ered s ezeknek összefolyásánál, hol András-patak nevet veszi fel, fekszik Szövérd község az Őrhegy déli lábánál. A pápai dézsmák regestrumában 1332-ben már mint önálló egyházközség van feltüntetve. Az 1567. évi regestrumban pedig Zeöverd néven szerepel kapuszám nélkül. Itt született Szövérdi Bálint, aki az 1467. évben Mátyás király ellen szerkesztett forradalmi okmány első aláírója volt. Itt élt a nemzeti fejedelmek

alatt nagy szerepet játszó Gáspár-család. A család teljesen kihalt a községből, utódai Havadon élnek. Református egyházáról 1834-ben történik említés. 1910-ben népességének száma 609, 10 kivételével magyarok és református vallásúak. Ma a marosi alsó járásban fekszik, területe 1893 kat. hold. Lélekszáma 600. Utolsó posta Székelyvaja, utolsó távirda Ákosfalva.

SZOVÁTA.

Három jelentékeny havasi folyó szakad jobbpartilag a Kis-Küküllőbe, a Juhod vize, a Sebes vize és a Szovátha patak. Ahol a Sebes vize és a Szovátha patak völgyei a a Kisküküllő völgyével találkoznak, részint a két folyó által körülfont hegyfok fennsíkján, részint a Szovátha patak völgyének torkolatában fekszik Szováta. Nevének eredete valószínűleg Szovátha mezejétől származik. Itt élt ugyanis a székelyek Szovát-ága. Marosszék egyik legcsinosabb faluja. A nevezett két folyó által körülzajlott s az országút által is érintett lapályos hegyfokot Földvárnak, hátrább pedig, ahol heggyé növi ki magát, Ámenusnak nevezik. Mindkét helyen a római időkben castrum, vagyis tábor állott, amely a hadi út és a parajdi sótelep felett volt hivatva őrködni. A falu mellett vonul el egy hatalmas földtöltés, melyet a székelyek Rabsonné útjának, vagy óriások árkának neveznek. Ez tulajdonképen a római időkből megmaradt főútvonal, mely Gyulafehérvártól (Apulumtól) Mikházáig vezetett. A község 1580-ban alakult, akkor mindössze 16 család lakta. Egy érdekes adatot kell megemlíteni 1581-ből, ugyanis Kornis Mihály Báthory István lengyel királyhoz intézett folyamodványában a fürdőjéről híressé vált Szováta történetét mondja el. Ez volt a legrégibb említése fürdőjének. Azóta világhíres fürdővé, sőt gyógyhellyé fejlődött. 1597-ből más írott feljegyzések is vannak. 1870-ben már 400 család lakott a helységben, házainak száma 326 volt. Lakói magyarok és katolikusok voltak már kezdettől fogva. Házaik elé nagyon szerettek galambbúgos kaput állítani. Hatalmas erdőség veszi körül. Megművelhető földje igen kevés. Legnagyobb nevezetessége a községnek a sóhegyek és sóstavak. Az itt elterülő sóbányákat már a rómaiak is művelték. Dacára annak, hogy a környékén havasok vannak, éghajlata nagyon enyhe. Római katolikus parochiáját 1834-ben említi Benkő munkájában. A görög katolikus esperesség székhelye ugyanezen időben. Az itt levő hatalmas mennyiségű só, mely sok helyen hegyekké nőtt, több helyen pedig mesztelen sziklákat alkotott, kikristályosodva gyönyörű látványt nyujt a szemlélőnek. Eleinte csak turisták keresték fel, ma már mindenfelől sereglenek úgy a betegek, mint az üdülni vágyók Szovátára. A tenger színe felett 436—560 méter magasan fekszik. Sóstava 4000 négyszögméter, a közepe 7 méter mély. A nép nagy sós tavát Fekete-tónak mondja, de Feneketlen tóról vagy Jordán taváról is beszélnek. A tó hőmérséklete 25 fok Celsius a felületen, lejjebb melegebb. Sós vizét, görvélyes, csúzos, köszvényes és ideges betegek használják igen nagy sikerrel. Három fajta fürdője van, hideg, langyos és forró. Gyönyörű szép környéke, jó elszállásolási lehetősége és kedvező összeköttetése, különösen a nyári időkben temérdek fürdővendéget vonz. 1910-ben lakóinak száma 2826 volt, 2763 a magyar, 11 oláh, 28 német és 24 egyéb anyanyelvű. Felekezetileg lakosai megoszlanak, a legtöbb a római katolikus, majd a református és a görög kat., de a többi felekezet is képviselve van. 1941-ben a nyárádszeredai járásban fekszik, területe 24.365 kat. hold. Lélekszáma 4060. Vasútállomása helyben a Marosvásárhely—Parajd-i vonalon. Posta, távirda helyben.

Irodalom:

Agyagási Károly: Szováta. Fürdőismertetés és gyógyítójavaslatok. Marosvásárhely: Benkő 1908. 54 l.

Hankó Vilmos: A bábolnai meleg Mátyás forrás és szovátai Fekete-tó hideg sósforrás chemiai elemzése. Budapest 1880. 15 l.

Hankó Vilmos: Adatok a szovátai forró sóstavak chemiai viszonyainak megismeréséhez. Bp.: Magyar Szt. Korona Országának balneolog. Évk. 1904.

Hankó Vilmos: A szovátai melegvizü sóstavak hőmérsékletének ingadozása. Magyar Balneologiai Ért. 1908—10.

Kalecsinszky Sándor: Naptól fölmelegedő sóstavak. Szováta meleg forró Sóstavai. Bp. 1904. 48 l.

Kalecsinszky Sándor: A szovátai meleg és forró konyhasóstavak mint természetes hőaccumulátorokról. Bp.: Mathematekai és Természettud. Ért. Klny. 1901. 19 l.

Kozma Dénes: Szovátai fürdő emlék. Költemények. Bp.: Toldi 1907. 110 l.

Schafarzik Ferenc: A naptól felmelegedő szovátai konyhasóstavaknak főleg a forró Medve-tónak geológiai, hidrografiai, egy egynémely fizikai viszonyairól. Földtani Közlöny 38. kötet.

Bódor Aladár: Szováta. Magyarság 1937. aug. 17. p. 7.

Garlóczy Zsigmond: Szovátáról. Magyar Balneológiái Ért. 1908.

Gyárfás Elemér: Szováta és a Mezőhavas. Erdély 1904. p. 49.

Hankó Vilmos: A szovátai Medve-tó. Természettud. Közl. 33. köt. p. 572.

S. Illyés Tibor: A szovátai melegvizű sóstavak hőmérsékletének ingadozása. Természettud. Füz. 1902.

Róth L.: A szovátai Illyés-tó környéke geológiai szempontból. Földt. Közl. 1899. p. 41—44.

Lengyel B.: A szovátai Illyés-(Medve)tó. Földt. Közlemények 1898. p. 229.

Róth L.: A szovátai Illyés-tó és környéke geológiai tekintetben. Természettud. Közl. 31. köt. p. 208:

Vitás Béla: Szováta. Turista Közlöny 1916. p. 86—87.

TANCS.

Kolozs vármegye tekei járásában volt. 1910-ben lakósainak száma 757, 653 magyar, 18 oláh és 86 egyéb anyanyelvű. A magyarok református vallásűak. 1941-ben Maros-Torda vármegye tekei járásához tartozik. 1599 kat. hold területtel. Lélekszáma 851. Posta és táviró helyben, a Beszterce—Szászrégen-i vonalon fekszik.

TEKE.

Kolozs vármegye tekei járásának székhelye volt. Kulturális hely, 1403-ban iskolája már létezett. Doboka vármegyéhez is tartozott. Sós tava van. Hajdan az evangélikus egyház dézsmakárpótlásának összege megállapításakor Tekendorf néven fordult elő. Lakosai kiváltságot élveztek, fel voltak mentve, hogy a postakocsi számára pihent lovakat adjanak, midőn azok a fejedelmek üzenetét vagy levelét vitték. Teke 1830-ban mint Szászkirály mezőváros szerepelt. Római katolikus egyháza 1725-ben alakult, anyakönyveit 1771-től vezetik. Róm. kat. népiskolája 1773-ban épült. 1910-ben 2604 lakosa volt, 641 magyar, 1067 német, 672 oláh 10 tót és 214 egyéb anyanyelvű. A németek nagyobb része evangélikus vallású, a magyarok róm. katolikusok és reformátusok, az oláhok valamennyien görög katolikusok. 90 izraelita is élt a községben.

Ma Maros-Torda vármegye tekei járásában fekszik, ugyancsak járási székhely. Területe 7908 k. hold, lélekszáma 2935. Vasútállomása helyben a Beszterce—szászrégeni vonalon, postahivatal és távíróállomás helyben.

TEKEUJFALU.

Azelőtt Kolozs vármegye tekei járásában feküdt, később került Maros-Tordához. 1910-ben lakosainak száma 661 volt, 27 egyén kivételével oláhok, görög katolikus vallásúak. — Ma Maros-Torda vármegye tekei járásában találjuk. Területe 2073 k. hold. Az 1941. évi népszámlálás 784 lelket írt össze. Utolsó posta és távíró Teke.

TEREMIUJFALU.

Azelőtt Kisküküllö vármegyében feküdt a radnóti járásában. 1910-ben is még itt találjuk. Ekkor lélekszáma 767, 13 oláh kivételével magyar anyanyelvűek. Főként református vallásúak. Lakossága igen lassan, de állandóan emelkedő tendenciát mutat. A magyarok sokasodtak, az oláhok ellenben csökkentek. Nagyobbarányú oláh megtelepedés a román megszállás következtében állott be. 1910-ben 13, 1920-ban már 142 oláh lakost mutattak ki. 1941-ben Maros-Torda vármegye marosi alsó járásában fekszik. Területe 1050 k. hold, lélekszáma 850. Utolsó posta és távíró Nagyteremi.

TOLDALAG.

Az 1877. évi I. tc. értelmében a volt Torda megyéből kebelezték az egyesült Maros-Torda vármegyébe. A gróf Toldalagi család ősi fészke. A község neve is a családtól származik. 1910-ben lakóinak száma 644, 308 magyar, 317 német és 19 egyéb anyanyelvű. Vallás szerint a magyarok főként reformátusok, az oláhok görög katolikusok. 1941-ben a, régeni alsó járásban fekszik, területe 1384 kat. hold. Lélekszáma 710. Utolsó posta és távirda Gernyeszeg.

TORBOSZLÓ.

A Nyiras patak völgyében fekszik. Az 1567-ki regestrumban 10 kapuval fordul elő. Szent Imre filialéja volt. A XIX. század elején önálló egyházközséggé lett. Határában van a Kevereg nevű hegy, melyről a hagyomány azt tartja, hogy amikor a vidék népessége a nemesség ellen fellázadt és ide gyűlt össze, ott kevergett míg a nemesség rájuk nem csapott. Ezért Kevereg a neve. A szó forrongást, lázongást jelent. A község a Bereczky-család ősi fészke. A család a 48-as szabadságharc jeles vezérei közé tartozott. 1910-ben lakóinak száma 426, 5 kivételével magyarok és főként református vallásúak. Ma a nyárádszeredai járásban van, területe 1426 kat. hold. Népességének száma 1941-ben 474. Utolsó posta Nyárádmagyarós, utolsó távirda Nyárádszereda.

UDVARFALVA.

Már 1332-ben önálló egyházközség volt, papja 5 banálist fizetett. Az 1567-ki regestrumban 5 kapuval fordul elő. A falu előbbeni helye a Maros terén volt, lényegesen lejebb Szent-Annával egy vonalban, de nagyon ki volt téve az áradásoknak. 1786-ban az itteni földbirtokos tanácsára költöztek át lakói a falu mai ármentesebb területére. A Rozsnyay-család ősi fészke. A család a közéletben igen kiváló helyet töltött be. Rozsnyay Dávid diplomata és jeles irodalmár volt. A községben 1735-ig rendházuk volt a minoritáknak. Innen költöztek át Marosvásárhelyre. 1910-beri 654 ember lakta, 611 magyar anyanyelvű, 33 oláh és 10 egyéb. A magyarok majdnem mind reformátusok voltak, az oláhok pedig főként görög katolikusok. 1941-ben a marosi felső járásban fekszik, területe 1035 kat. hold. Népességének száma a legutóbbi összeíráskor — 1941-ben — 829. Utolsó posta és távirda Marosvásárhely.

UNOKA.

Az 1877. évi I. tc. értelmében a volt Torda megyéből kebelezték az egyesült Maros-Torda vármegyébe. A Teleki Okmánytárban birtokügyekkel kapcsolatban már 1484-ben említik. 1910-ben lélekszáma 263 volt, 184 magyar, 63 oláh és 16 egyéb anyanyelvű. Lakói reformátusok és görög katolikusok. 1941-ben a régeni alsó járásban fekszik, területe 636 kat. hold. lélekszáma 264. Utolsó posta és távirda Gernyeszeg.

VADAD.

A Ferenc patak völgyében fekszik. Unitárius székelyek által lakott község. Hatalmas erdőség veszi körül. Hegyeiben igen jó bor terem. Az 1567-iki regestrumban 12 kapuval szerepel. 1910-ben lakóinak száma 482 volt, mind magyarok és unitárius vallásúak. A nyárádszeredai járásban fekszik, területe 1449 kat. hold. Lélekszáma 1941-ben 525. Utolsó posta és távirda Deményháza.

VADASD.

A Kisküküllő völgyében a bükki patak mellett fekszik. Azelőtt Marosszék szovátai járásában volt. Ma az erdőszentgyörgyi járásban találjuk, területe 1748 kat. hold. Gróf Kornis Mihálynak volt itt két jobbágyos telke. 1582-ben Kornis Mihály özvegye birta. Az 1567-iki regestrumban „Wadast" néven szerepel. Vadasddal szemben az úgynevezett Bősöd völgyében sok cserepet, kőfejszét és egyéb tárgyakat találtak, a hagyomány szerint ezek a tárgyak az avar időkből valók. Egy salétromos forrást is találtak itt, fürdőzési célokat szolgált. A Havad felé vezető úton a Teke hídjánál feküdt hajdan Tekefalva, mely teljesen elpusztult. A községben sósforrások vannak. 1910-ben lakóinak száma 542 volt, 55 egyén kivételével magyarok és jobbára református vallásúak. Református temploma 1895-ben épült. Tornyát 1900-ban építették. Az egyház keletkezése óta tart fenn iskolát. 1941-ben lélekszáma 619. Utolsó posta és távirda Erdőszentgyörgy.

VAJDASZENTIVÁNY.

A régeni alsó járásban fekszik, területe 4950 kat. hold. Az 1877. évi I. tc. értelmében a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda vármegyébe kebelezték. A báró Löwénthal-család volt itt a birtokos. Terjedelmes falromokat találtak a római időkből és a Maros mentén vezető római út nyomai is fennmaradtak. Lakói közül sokan űzték a szigonyos halászatot. 1910-ben lakóinak száma 1729 volt, 1256 magyar, 358 oláh és 115 egyéb anyanyelvű. A magyarok legnagyobb része református vallású, az oláhok görög katolikusok, de a többi felekezet is képviselvé van a községben. 1829-ben tűzvész pusztította el a ref. egyház régi iratait, így biztos adatokat nem tudunk régmultjáról. A hagyományok szerint az 1600-as évekre nyúlik vissza az egyház keletke-

[Erdélyi Magyar Adatbank]

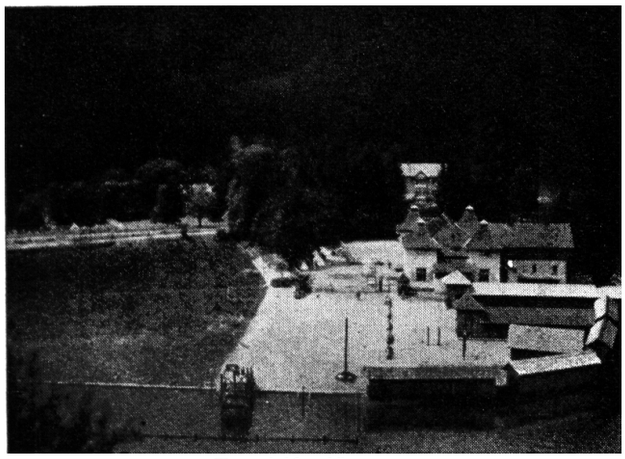

Tusnádfürdő.

(Bányai felv.)

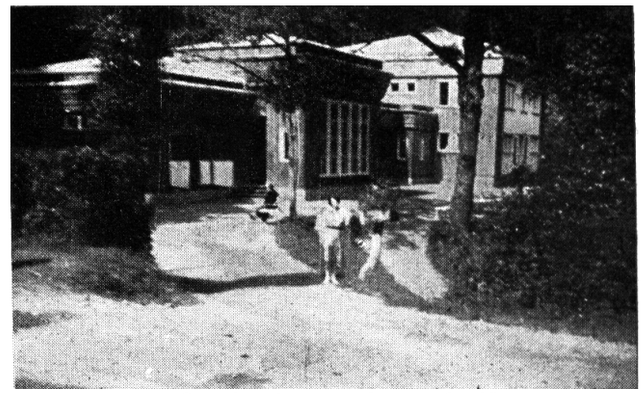

Szováta. Iszapos rheuma fürdő.

(Bányai felv.)

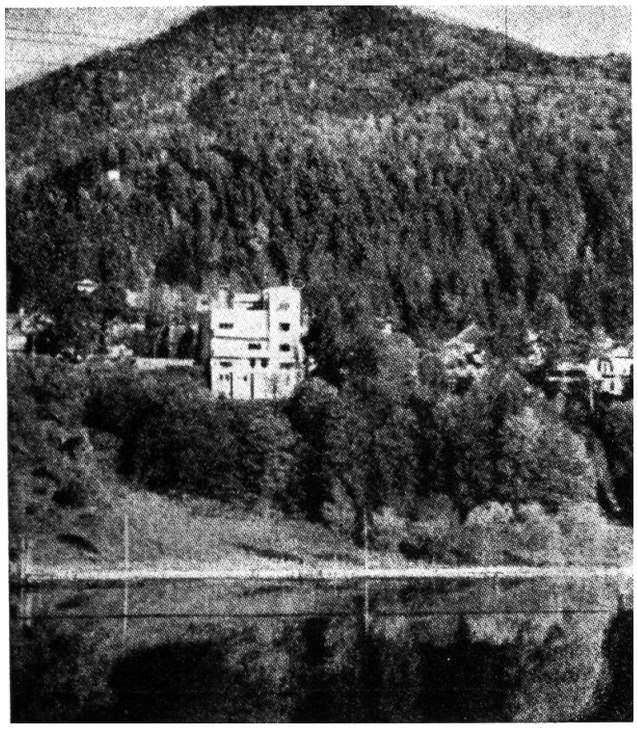

Tusnádfürdő.

(Dávid gyüjt.)

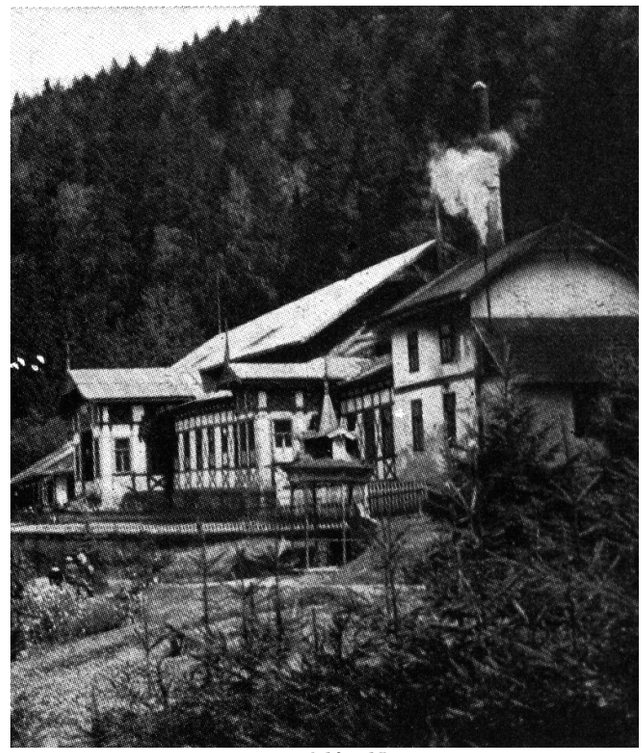

Tusnádfürdő.

(Bányai felv.)

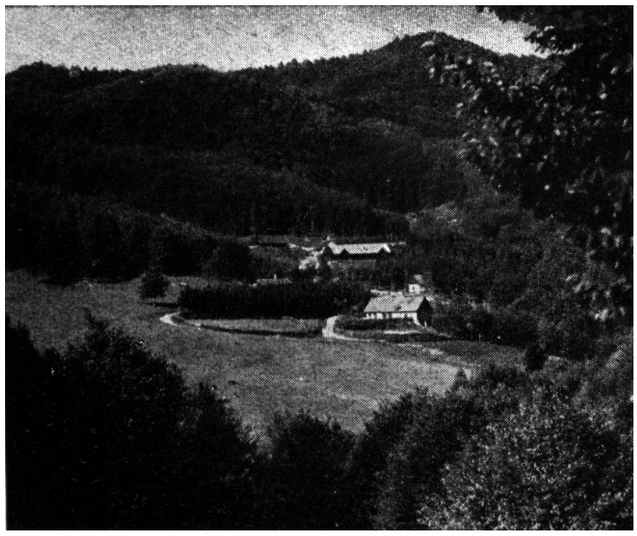

Csiszárfürdő.

(Puskás felv.)

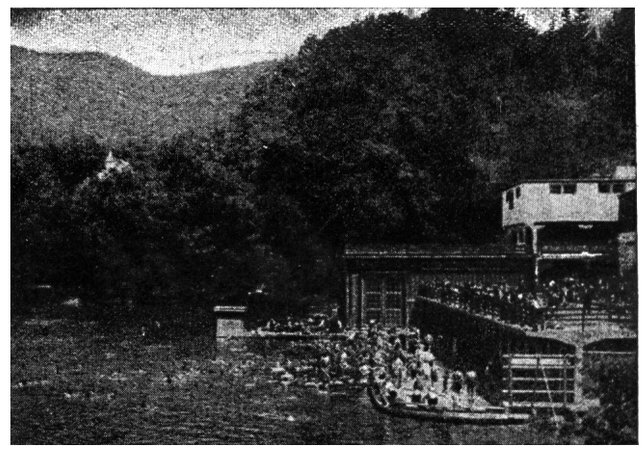

Medvetói részlet.

(Dávid gyüjt.)

[Erdélyi Magyar Adatbank]

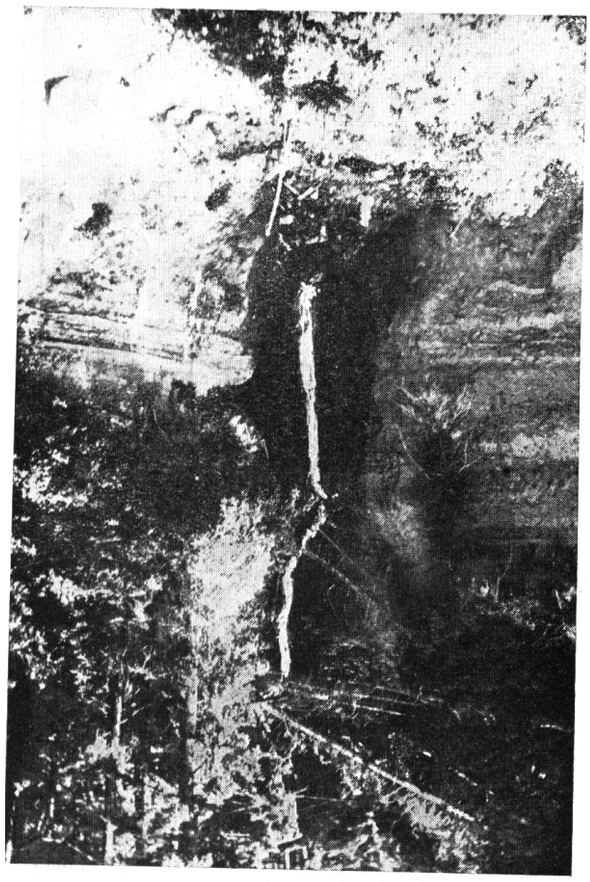

Verespatak feje vízeséssel.
(Bányai felv.)

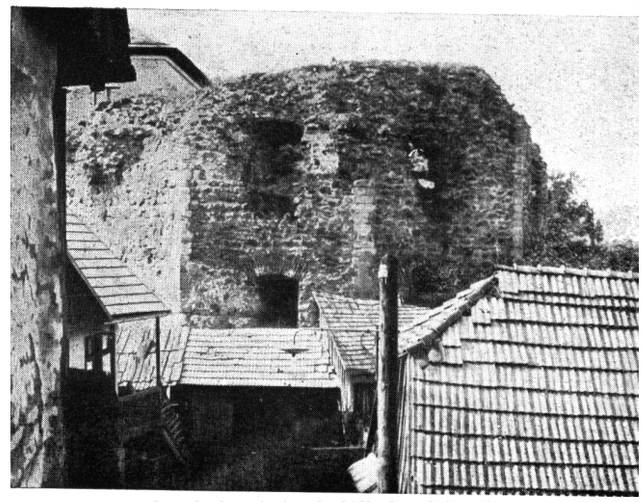

Udvarhely várának délkeleti bástyája.
(Bányai felv.)

Régi sírkő.
(Harkó felv.)

Szovátai ref. templom menyezete.
(Ref. egyház gyüjt.)

Ősi kopjafa a szotyori temetőben.
(Harkó felv.)

zése. A templom keleti kisebb része az 1400-as években, míg kibővítése 1795-ben épült. A ref. elemi iskola 1919-ben kezdett el működni, azelőtt állami iskola volt. 1938-ban a hívők adakozásából újjáépítették. Görög katolikus egyháza 1732-ben alakult, anyakönyvet 1849 óta vezet, régi fatemploma leégett, új temploma 1907-ben épült. A Hangya szövetkezet 1904-ben létesült, gazdaköre 1908-ban alakult meg. 1941-beti lélekszáma 2110. Utolsó posta és távirda Gernyeszegen.

Irodalom: Vajdaszentiványi. Ország Világ 1885. 1. p. 7.

VAJOLA.

Nevének többféle változata létezett. Német neve Weilan volt. Az evangélikus egyház dézsmakárpótlásának összege megállapításakor e néven szerepelt. Sós kútja van, nem messze a községtől a Rothbaum nevű helyen. Több sósforrása is van. 1910-ben Kolozs vármegyéhez tartozott, lakosainak száma 914, 762 német, 9 magyar, 35 oláh és 104 egyéb anyanyelvű volt. A németek evangélikus vallásúak. 1941-ben Maros-Torda vármegye tekei járásában szerepel. Területe 3676 kat. hold, lélekszáma 869. Utolsó posta és távíró Bátos.

VÁRHEGY.

Az 1877.évi I. tc. értelmében a volt Torda megyéből az egyesült Maros-Torda megyébe kebelezték. Igen sok régi emléket találtak e vidéken, 1848-ban itt volt a várhegyi csata. 1910-ben lakóinak száma 576, 209 magyar, 329 oláh és 38 egyéb. Felekezet szerint a románok főként görög katolikusok, a magyarok reformátusok. 1941-ben a marosi felső járásban találjuk, területe 1070 kat. hold. Lélekszáma 602. Utolsó posta és távirda Marosvásárhely.

Irodalom: Várhegy. Földrajzi Közlemények 1925. p. 17.

VECE.

Kicsiny falu. Az 1567-iki regestrumban 7 kapuval szerepelt. 1870-ben házainak száma 44 volt. 1910-ben lakóinak száma 236, 6 magyar kivételével oláhok és főként görög keleti vallásúak. 1941-ben a nyárádszeredai járásban fekszik, területe 531 kat. hold. Lélekszáma 283. Utolsó posta és távirda Nyárádszereda.

Udvarhely vármegye.

A régi Udvarhelyszék egyike az ősi székely székeknek és azelőtt Udvarhely volt a központjuk. Itt tartották a székely nemzéti gyűléseket. Az 1876-i megyerendezés alkalmával alakult meg Udvarhely vármegye. Hozzácsatolták Keresztúr és Bardócz székeket, továbbá Segesvár szék néhány szász faluját. A megye északkeleti határán áll a Hargita bükk, tölgy és fenyves erdeivel. A Galusa tető 1798 méter magas, honnan messzire ellátni egész Eráély vidékére. A megye déli határán van a Rika erdő, hová a monda szerint Attila pihenni tért nagy csatái után. Itt temették el Attila feleségét, Rika királynét. A Rika erdő nevezetessége az is, hogy elhatárol két székely nyelvjárást. A Rikán innen ö-vel beszélnek, a Rikán túl pedig é-vel. A megye területe 1910-es megállapítás szerint 510.610 k. hold. Északkeleti részében ered a Nagyküküllő. A megyén még keresztül halad a Kisküküllő és Nagy-Homoród folyó is. Mindkettő a Hargitából ered. Az időjárása elég kedvezőtlen, hosszú és kemény tél szokott lenni a megye területén, a tavasz és a nyár rövid. Lakóinak száma 124.173 volt. Legnagyobb részük, 118.458 lélek magyar anyanyelvű, német 2202 és oláh 2840, a többi egyéb nemzetiségű. Felekezetileg római katolkusok, reformátusok és unitáriusok. A megye népének főfoglalkozása a földmívelés és állattenyésztés. A megye területén nincsen nagybirtok, a háromszáz holdas már nagybirtok számba megy. Az aratás csak július végén kezdődik e vidéken. Az erdők kitermelése és a fatermelés is sok embernek ad megélhetést. A szekerezés, vagyis ezeknek az anyagoknak a szállításajs juttat elég bőséges munkaalkalmat. Majdnem minden falunak megvan a maga háziipara. A kézműipar központjai Székelyudvarhely és Székelykeresztúr. A gyáripar gyöngén volt képviselve a megyében. A bányászat főhelye a parajdi sóbánya. A són kívül gazdag még a megye barnaszénben és vaskőben. Rendkívül sok a fürdőhelye és az ásványvize. A homoródi fürdő, majd Szejke fürdő híressé váltak országszerte. Udvarhely vármegyének 12 községe nem került vissza a bécsi döntés értelmében hazánkhoz, így a vármegye csonka maradt az 1000 éves magyar területhez képest. Ezek a községek a következők: Alsóboldogfalva, Erked, Homoródbené, Magyarfelek, Magyarzsákod, Petek, Szederjes, Székelyandrásfalva, Székelyderr, Székelyszenterzsébet, Székelymuzsna, Ujszékely.

Udvarhely vármegye közigazgatási beosztása: I. Oklándi járás. II. Parajdi járás. III. Székelykeresztúri járás. IV. Székelyudvarhelyi járás. Megyei város: Székelyudvarhely.

Irodalom.

Könyvek:

Barabás Endre: Udvarhely vármegye közgazdasági leírása. Bp. 1904. 57 p.

Domokos Andor: Alispáni jelentés Udvarhely vm. közigazgatási állapotáról az 1899 évben. Székely udvarhely: Becsek-ny. 1900. 54 p.

Daniel Gábor: Udvarszék utolsó főkirálybírájának ismeretlen emlékezései. Szeged: Hargitaváralja 1938. 31 p.

Gálffy István: Udvarhely vm. községi és körjegyzői egyletének története. Székelyudvarhely: Becsek-ny. 1909. 24 p.

Gönczi Lajos.: Udvarhely vm. flórájának főbb vonásai. Kolozsvár: Ajtai-ny. 1890. 39 p.

Horger A.: Udvarhely vármegye székely nyelvjárásának hangtani sajátságai. Bp.: Franklin 1900. 52 p.

Jakab—Szádeczky: Udvarhely vármegye története a legrégibb időktől 1849-ig. Bp.: Kilián 1901. 583 p.
Kertész Albert: Udvarhely vm. földrajza, földrajzi alapfogalmakkal. Székely udvarhely: Betegh P. 1904.
László Gy.: Udvarhely vm. iparfejlesztése. Marosvásárhely 1913. 14 p.
Lukinich Imre: Az udvarhelyi vár története. Kolozsvár: Ajtai 1903. 24 p.
Örley János: Ipar és iparfejlesztés Udvarhely vm.-ben. Székelyudvarhely: Becsek-ny. 1901. 41 p.
Pálffy Aladár: Udvarhely vm. Rákóczi szabadságharcában. Székelyudvarhely: Betegh-ny. 1906. 30 p.
Pálmay József: Udvarhely vm. nemes családai. Székelyudvarhely: Betegh-ny. 1900. 268 p.
Pálmay J.: Udvarhely vármegye nemes családjai. Pótkötet. Székelyudvarhely 1906. 27 p.
Solymossy Endre: Udvarhely vármegye szövő-fonó háziipara. Székely udvarhely: Betegh-ny. 1908. 6 p.
Szász Ferenc: Az udvarhelyi tanítóegylet 25 éves története. Székelyudvarhely: Betegh-ny. 1899. 15 p.
Szász Ferenc: Udvarhely vármegye földrajza. Székelyudvarhely: Becsek-ny. 1909. 119 l.
Szász Ferenc: Udvarhelymegyei kalauz. Székelyudvarhely: Becsek-ny. 1909. 119 p.
Szombathy I.: Udvarhely szék és Udvarhely város rövid leírása. Székelyudvarhely 1874. 67 p.
Vajda Emil: Az udvarhelymegyei általános népnevelési egylet 25 éves története 1869—1895. Székely udvarhely: Betegh-ny. 1895. 40 p.
Házirend az udvarhelyinegyei kórház betegei számára. Székelyudvarhely: Becsek-ny. 1897. 7 p.

Cikkek:
Balásy Dénes: Udvarhely megyei kuruzslószerek és gyógyítási babonák. Ethnografia 1901. p. 33—36.
Balázsy Gábor: Udvarhely megyei babonák. Ethnografia 1905. p. 40—41.
Kertész János: A Székelyföld községeinek értékei. Világítás, Útépítés. Vízellátás. 1941. 8 p. 3—4.
Kolumbán Samu: Udvarhelymegyei székely néphit. Ethnografia 1895. p. 298—305.
Szirte Gábor: Udvarhely megye. Erdély 1901. p. 19—25.
Téglás Gábor: A Limes Daciae két Küküllő és Olt közötti részlete Udvarhely megye északi és keleti egységeiben Oroszfalutól Alsórákosig. Archeologiai Közl. 1895. XIX. p. 1—54.
Wesselényi Miklós: Udvarhelyszék rendeihez küldött s f. évi jún. 27-én tartott közgyűlésén felolvasott levele. Társalkodó 1842. p. 261—62.
Földgáz Udvarhelymegyében. Magyar Lloyd 1924. 8. p. 8.

Udvarhely vármegye a román megszállás alatt.

Amilyen rendületlenül hiszünk abban, hogy székely népünk az Attila egyik fiával Erdélybe szakadt hunok ivadéka, — kikhez később avar és besenyő töredékek is csatlakozhattak, — éppen úgy hisszük azt is, hogy a nép nagyjából mindig mai lakóhelyén élt. Főkötelessége a keleti határok védelme volt; erre nézve a földrajzi tényezők mindig azok voltak, mint napjainkban. De vannak adataink arra, hogy észak, dél és nyugat felé egykor tovább terjedt a székely ispán hatásköre a mai Székelyföldnél.

Míg az erdélyi magyarság éppen úgy, mint a magyarországi, megyékben szervezkedett, amelynek élére a király nevezte ki a főispánt, a székelyek hét székben tömörültek, melyek mindenikének élére ők maguk választották a szék katonai és polgári két fejét, a hadnagyot és a bírót. A király csak az egész székelység élére nevezett ki egy főtisztviselőt, *a székely ispánt*, mint az erdélyi magyar megyék élére a vajdát. S míg a magyaroknál a törzs és nemzetiségi szervezet a királyság megalakulása után csakhamar teljesen felbomlott, a székelyeknél több, mint fél ezer éven át, a székely köznép 1562-i felkelésének leveréséig, illetve az azt követő segesvári országgyűlésig megmaradt.

Régi krónikák és oklevelek emlegetik a székelyek három nemzetségét és hiteles történelmi adatok azt, hogy az egész székely nép *hat nemre és huszonnégy ágra* oszlott. A nemzetiségi szervezet éppen abban maradt meg oly hosszú ideig, hogy a székekben a hadnagyot és bírót mindenik évben más ágból választották, míg egy huszonnégy éves időszakon át mindenik nem ágára sor került. Akkor azután újra kezdették.

A magyarok hét törzsének nevét leírta Konstantinos görög császár. De a székelyek három nemzetségének nem akadt sem ilyen koronás, sem egyszerű feljegyzője. Fennmaradt azonban a nemek és ágak hivatalviselésének két ilyen 24 éves időszaka. Egyik 1491-től 1515-ig; a Székely oklevéltár közli. A másik Gróf Mikó Imre által kiadott Erdélyi történelmi adatok I. kötetének 261, 264. lapjain levő cikkhez van mellékelve s az 1548 körüli évekből való.

Ezek szerint a nemek és ágak nevei a következők voltak: H a l o m nemben Gyergy, Peter, Halom, Náznán ágak, Ö r l ö c nemben Bud, Szovát, Seprőd, Ecken ágak, J e n ő nemben Szomorú, Uj, Boroszló, Blási ágak, M e d g y e s nemben Medgyes, Dudor, Kürt, Gyáros ágak, A d o r j á n nemben Telegd, Poson, Vácmán, Vaja ágak, Á b r á n nemben Nagy, Gyerő, Uj, Karácson ágak. Érdekes, hogy a Jenő és Kürt ág-név a magyaroknál mint törzsnevek szerepelnek.

A Székelyföld anyaszéke.

Említettük, hogy a székely nép hét székben szervezkedett. Ezek között Udvarhely szék volt a központ, az úgynevezett *anyaszék*. Azzá tette földrajzi helyzete, hogy a Székelyföld közepén feküdt, különösen akkor, mikor nyugati irányban tovább kiterjedt, mint napjainkban. Valószínűleg ez volt állandó vagy legalább is huzamosabb tartózkodási helye a székely ispánnak, ki innen, a természetes központból legkönnyebben intézhette békében a kormányzást, háborúban a katonai mozdulatokat. Éppen innen vehette az udvarhely nevet; a székelyek ispánjának sokáig itt volt az udvara. Udvarhelyszék néven először 1448-ban fordul elő. De már azelőtt több, mint 200 évvel, először 1235-ben említik Telegd néven. Ez arra mutat, hogy az Adorján-nem Telegd ágának volt fő települési helye.

Mint politikai és vallási középpont, legalkalmasabb volt a *székely nemzetgyülések* tartására is. Nagy Lajos királyunk alatt 1357-ben tartották az első olyant, miről írásbeli feljegyzés van; azután még igen sokat, egészen az 1848-ban tartott agyagfalvai gyűlésig.

A többi székek részéről bizonyos tiszteletadás nyilvánult meg Udvarhely, mint anyaszék iránt abban, hogy pereiket oda fellebbezhették. Igy például 1553-ban egy pert Maros-székről Udvarhelyszékhez fellebbeztek. (Székely oklevéltár. II. 106.)

Az erdélyi fejedelemség megalakulásával járó nagyobb terhek és a törököknek fizetett adó miatt nem tartották tiszteletben a székely nép régi adómentességét. Az erdélyi országgyűléseken előbb méltányosságból kértek tőlük hozzájárulást az állami kiadásokhoz, mintegy önként vállalt adót. A megszokás révén aztán később állandósult az. Mivel pedig az előkelők kivonták magukat az adófizetés kötelezettsége alól, annak egész terhe a szegényebbekre nehezedett.

Ez az adóteher és az előkelőbbek hatalmaskodása okozta a székely köznép 1562-i felkelését, melynek élén az udvarhelyszéki Pálfalváról való N a g y G y ö r g y állott. A fejedelem rendes hadai azonban leverték őket s a Segesváron tartott országgyűlés büntetésül megszűntette a székely nemzet különleges régi jogait s a szegény, de addig mégis szabad székelyeket jobbágyságra vetette. Fékentartásukra Udvarhelyen várat építettek, melynek gúnyból „ S z é k e l y t á m a d a”, a háromszéki várhelyen épültnek „Sz é k e l y b á n j a” nevet adtak. Nemcsak az odavalók, de a többi székekben lakók közül is sokakat ezen várak körül terhes szolgálatokra kényszerítettek s a vár szükségleteire sok körüllevő birtokot lefoglaltak. A várakban levő parancsnokok és katonák hatalmaskodása is sok újabb elégedetlenség forrása volt, melyek sokszor az erdélyi országgyűléseken is szóba kerültek, — de rendesen hiába. Ez az oka, hogy az Erdélyben akkoriban oly gyakori trónviszályok és politikai zavarok okozói ígéreteikkel könnyen fellázithatták a székelységet, — s legtöbbször még nagyobb bajba sodorták. (Békés Gáspár, Mihály vajda.)

Vagy éppen a fejedelem ígérte vissza régi jogaikat, ha fegyvert fognak mellette. (Báthory Zsigmond az 1595-i havasföldi hadjáratban.) Azután cserbenhagyta őket, mikor az urak megint jobbágyságra kényszerítették. Mégis milyen szép jele a nemzeti érzéshez való ragaszkodásnak, hogy midőn pár év mulva Básta leveri Báthory Zsigmondot és Erdélyt a német hűségére akarja felesketni: a Székelyföldön sokan, néhol egész faluk elmenekültek, semhogy a németnek hűséget esküdjenek.

Pedig a nagy erdélyi fejedelmek mindig tudták, hogy a székely nép katonailag milyen értéket jelent. Bocskay még végrendeletében is meghagyja utódainak, hogy a székely népre különös gondjuk legyen. Bethlen Gábor még uralkodása első hónapjaiban összeiratja a Székelyföld egész lakosságát, még a bénákra, szolgalegényekre, koldusokra is kiterjedve. I. Rákóczi György 1635-ben szintén pontos összeírást készíttet. Mindezen összeírásokban, lustrákban meg van állapítva, hogy vagyona alapján ki a fő-ember (ez többed-magával kellett háborúba menjen), primipilus (lovas), vagy pixidarius (gyalogos) szolgálatra kötelezett. Ezekben a lustrákban elvétve is alig akad nem magyar családnév.

Az erdélyi fejedelemség megszűnésével a Székelyföld és így Udvarhelyszék is a *Habsburgok uralma* alá került. De hogy nem valami szívesen tűrte, mutatja az, hogy alig másfél évtized mulva szivvel-lélekkel csatlakozott a II. Rákóczi Ferenc vezetése alatt megindult szabadságharchoz. Ostromukra az udvarhelyi várban levő német őrség parancsnoka nemcsak feladta a várat, de — az egykorú krónikás szavai szerint — *„maga is mind a németekkel kuruccá lett”*. De ha a forgandó hadiszerencse időnkint megint a németek kezébe adta Udvarhelyszéket: nem volt vége, hossza a sokféle zaklatásnak, mindennemű terményekben és pénzben való adóztatásnak. Ha a szegény ember nem tudott fizetni, — az egykorú Cserey Mihály szerint, — *„minden marháját elvették, egy jó pár ökröt hat forintban. A brossai, szebeni mészárosok meg is gazdagodának, mert azok vevék meg az executor-októl hallatlan olcsó áron”*. Még patkópénz címén is külön adót szedtek.

II. Rákóczi Ferenc szabadságharcának leverése után nem volt elég a németek bosszúja és egyre súlyosabb adóztatása: még a természet is a székelység ellen fordult. 1717 tavaszától 1719 nyaráig a *szárazság* miatt Csík- és Udvarhelyszéken olyan éhség támadt, hogy ezrek pusztultak éhen, vagy vándoroltak ki.

Újabb veszedelem fenyegette Udvarhelyszéket 1762-ben, mikor Mária Terézia rendeletére *Bukov tábornok* a székely határőrség szervezéséhez fogott. Udvarhelyszéken azonban igéretekkel, pénzszórással, fenyegetéssel sem boldogult; sőt a város és a vidék begyűlt népe oly fenyegetőleg lépett fel, hogy Bukov egy nem éppen szalonnak nevezhető helyen húzta meg magát s kudarccal és szégyenszemre volt kénytelen eltávozni. A határőrség megszervezése Udvarhelyszéken így nem sikerül s megmenekültek attól a sok-sok szenvedéstől és áldozattól, mely ezen keresztül 84 éven át nehezedett csíki és háromszéki testvéreikre, egészen 1848-ig.

S hogy II. József, a kalapos király németesítő törekvései sehogy sem tetszettek az udvarhelyszékieknek, mutatja az is, hogy amikor a császár elrendelte az iskolákban a németnyelvű tanítást, a Székelyudvarhelyen levő és már akkor is közel 200 éves római katolikus gimnáziumban a tanulók létszáma pár év alatt szinte egyharmadára csökkent.

II. József uralkodása végén megindult török s kevés megszakítással reákövetkező francia háborúk közel negyed-századon át mind újabb vér és anyagi áldozatokat követeltek. Igy Udvarhelyszéken az 1809-ben összeírt 1000 insurgenst két lovas- és négy gyalogosszázadba osztották. A sok vér és anyagi áldozat jutalmát azután megkapták a Napóleon leverését követő úgynevezett Szent-szövetség kormányzási rendszerében. Ennek talán legjellemzőbb kifejezője Ferenc király azon nyilatkozata, hogy *szabadság és rend egymás mellett nem állhatnak meg.* Hogyan tetszhetett volna ez a kormányzási rendszer a szabadságszerető székelyeknek?

Nem csoda hát, hogy amikor Páris felől 1848 tavaszán szabadabb szelek kezdettek fujni, éppen Udvarhelyszék volt az, mely április 4-i közgyűléséből harminctagú bizottságot küldött Kolozsvárra az erdélyi főkormányszékhez, kívánva az erdélyi országgyűlés összehívását és a *Magyarországgal való uniót.* Vezetőjük, Pálffy János önérzetesen hivatkozott arra, hogyha kérelmüket meg nem hallgatják, elhozzák mind a harmincezer székelyt, kiknek nevében megjelentek. Ennek az öntudatos és erélyes fellépésnek nagy része volt abban, hogy összehívták Kolozsvárra az erdélyi országgyűlést, mely május 30-án kimondotta az egyesülést Magyarország és Erdély között. Midőn összeült az ismét egyesült Magyarország első országgyűlése Pesten, a székelység megbecsülése nyilvánult meg abban, hogy a fennebb említett Pálffy Jánost választották meg az országgyűlés egyik alelnökévé.

Az egyesülés fölötti örömet és az ahhoz fűzött reményeket csakhamar megzavarta Bécs aknamunkája, mely a nemzetiségeket bujtogatta fel a magyarság ellen, hogy az így felidézett zavarosban halászhasson. A felizgatott nemzetiségek fenyegető, majd támadó magatartásával szemben a magyar kormány már májusban érintkezésbe lépett a székelységgel s az Erdélyből kiállítandó négy honvédzászlóalj egyikének toborzási helye Székelyudvarhely volt. Október 16-ra pedig székely nemzetgyűlést hívott össze az *agyagfalvi rétre,* hová az egész Székelyföldről vagy 40.000 ember gyűlt össze. Több más határozat mellett kimondották, hogy a székelység az Erdélyben élő más anyanyelvűek ellen harcot nem kezd, de az országban élő magyar testvérei pusztulását hidegen nem nézheti. Ezért a 19—40. éves férfiakból egy 12.000 főnyi sereget alakít.

S hogy ez a határozat nemcsak üres szó vot, a szabadságharc erdélyi részének legfényesebb lapjai bizonyítják. Bem apó seregéneik nagyobb része székelyekből állott és a szemtanú Petőfi méltán írhatta:

„Nem fajult el még a székely vér,
Minden kis cseppje drága gyöngyöt ér."

Ezekkel a gyöngyszemekkel tele van szórva Erdély minden csatatere. De az osztrákok segítségére jött orosz hadak töménytelen számával szemben hiábavaló volt minden vitézség: Segesvárnál és Világosnál a zászló elbukott, — de a becsület megmaradt.

Ha a hatalom meg is ölhette a jelent, nem irthatta ki a jobb jövőbe vetett reményt. Tíz év után, midőn Ausztria Olaszországból kiszorult: derengeni kezdett. A königrätzi vereség után megint felragyogott a Szent Korona napja. Az 1867-i kiegyezés valóra váltotta Magyarország és Erdély között a politikai egyesülést, — mert a lelki egység nem is szakadt meg soha. — Hisz a költő, hadvezér és államférfiú Zrínyi Miklós a külön erdélyi fejedelemség fennállásának idején is a Szent Korona legszebb gyöngyének nevezi Erdélyt.

1896-ban együtt adtunk hálát Magyarország ezeréves fennállásáért. A világháború száz csataterén együtt folyt a magyar és székely vér a közös hazáért. A világháború végén pedig a *székely hadosztály* volt a betörő román hadakkal szemben az utolsó magyar fegyveres erő.

De a balsors erősebb volt a vitézségnél s a megsebesült oroszlánt megrohanták a sakálok, hogy régi éhségüket kielégítsék. Azok, kik a véletlen szerencse következtében a világ urainak képzelték magukat, *a trianoni toron* bőségesen, túlon-túl is kielégítették a sakálok éhségét azzal a nem is titkolt utógondolattal, hogy a tagjainak levagdalása következtében életképtelenné tett Magyarország rövid időn belül úgyis, elpusztul és akkor a maradékon, a Csonkaországon is megosztozhatnak.

Trianon Erdélyt és azzal a Székelyföldet is elszakította Magyarországtól; odadobta zsákmányul a dákoromán ábrándoknak. Testünk meg kellett, hogy hajoljon a kényszer előtt, de lelkünkből *a feltámadás reménye* nem halt ki egy percre sem. Csak ideje felől voltunk bizonytalanságban, de nem annak bekövetkezése felől.

Isten a mi szenvedéseinket is javunkra írta. Ezek jutalmaképpen adott a jobb jövőben bízni tudó, azért éjét nappá tevő vezetőket a Csonkaország élére s népet, mely engedelmeskedni tudott ezen vezetőknek, érdekeit alá tudta rendelni a jobb jövő érdekében a hazának, a köznek. Majd meg adott olyan külpolitikai változásokat, melyek közelebb hozták reményeink megvalósulását. A trianoni bilincs láncszemei húsz esztendő után szakadozni kezdettek és további két év mulva Észak-Erdély és a Székelyföld is felszabadult az idegen megszállás alól. Ide is találtak Krisztus Urunk szavai: *„a leányzó nem halt meg, csak alszik."*

A következőkben nem összefüggő leírást, csak egy pár képet akarok nyújtani arról, hogyis mult el ez a 22 év a Székelyföld anyaszéke: Udvarhely felett. Azaz, hogy már nem is beszélhetünk Udvarhelyszékről, hiszen az 1876. évi XXXIII. tc. Udvarhelyszéket Keresztúr és Bardoc fiúszékekkel Udvarhely vármegyévé alakitotta át.

A közhatalom változása.

1918-ban a nemzet kezéből kiesett a fegyver. Ki volt szolgáltatva zsákmányra éhes, bosszúra szomjas ellenségeinek. A Székelyföldet nem lepte úgy meg a métely, mint Magyarország többi részeit. Nálunk nem voltak gyárimunkás és bányásztömegek, kiket szociáldemokrata, legtöbbször idegen vezetőik elbolondithattak volna. Nem voltak nagybirtokok, melynek felosztásától várhatták volna a földnélküliek sorsuk jobbrafordulását. Nem voltak különböző anyanyelvű tömegek, kiket egymás ellen fel lehetett volna izgatni.

Mikor a határok védtelenül maradtak és benn az országban a megbízható katonaságot leszerelték, kétségbeejtő aggodalom szállotta meg a Székelyföldet. Nem csoda hát, hogy Udvarhely vármegye közgyűlése 1918. október 30-án nyomott hangulatban ült össze. A lapdk már jelezték, hogy Románia támadásra készül Bulgária ellen és így nem tartja magára nézve kötelezőnek a megelőző évben kötött cotrocenii békét. Akkor tehát bizonyosan Erdélyre vonatkozó vágyait is megpróbálja érvényesíteni — s még nagyon emlékeztünk az 1916-i román betörésre és menekülésünkre.

V a l e n t s i k F e r e n c d r. a gyűlésen azzal próbálta a kedélyeket megnyugtatni, hogy Románia az antant támogatása nélkül nem támadhat. De részéről egy ilyen támadásnak nem is volna semmi értelme, mert a területi kérdések úgyis a zöld-asztalnál kerülnek megoldásra. Mégis jónak látta odatenni: hogyha a támadás minden logika ellenére mégis bekövetkeznék: a székely nép ne hagyja el otthonát, hanem maradjon itthon.

A központosítás túltengése következtében minden szem a főváros felé fordult, onnan várt valamelyes irányítást, vagy legalább tájékoztatást. Midőn a megyegyűlést követő napon, október 31-én este a távíró Udvarhelyre is meghozta a hírt, hogy a fővárosban Károlyi Mihállyal élén a nemzeti tanács vette át a hatalmat, reménykedni kezdettünk. Innen, a távolból nem tudhattuk, hogy milyen elemekből is áll és komolyan vettük a nemzeti jelzőt. November 3-án, vasárnap délután a Vasszékely szobránál Udvarhelyen is megalakult a *nemzeti tanács.* Elnökévé a vármegye helyettes alispánját, d r. P á l Á r p á d o t választották meg, ki azonnal fel is eskette a nemzet hűségére az ott megjelent tisztikart és a 200 főnyi katonaságot.

A gyűlés az elnök mellé egy 30 tagú tanácsot választott úgy, hogy abban a társadalom minden rétege képviselve legyen. A belső rend fenntartására pedig elhatározta a nemzetőrség felállítását, felszólítva a 20—40 év közötti férfiakat az abba való belépésre.

Udvarhely példájára a megye több nagyobb községében alakult még nemzeti tanács. Az udvarhelyi nemzeti tanács megbízásából a városon át hazavonuló katonáktól a fegyvereket és más katonai felszereléseket L u k á c s M ó z e s százados és M a c s k á s s y L á s z l ó hadnagy vették számba a laktanyában. Midőn a románok közeledésének hírére a budapesti nemzeti tanács az ellenállást megtiltotta, az említett két tiszt minden eshetőségre gondolva egy csomó gépfegyvert és lőszert befalazott a laktanya egy félreeső helyiségében. Később azonban a románok valahogy megtudták ezt és mindketten több hónapi fogságot és meghurcoltatást szenvedtek e miatt.

A vármegyében a személyi és vagyonbiztonság ellen kilengések alig fordultak elő. Ez nem annyira a megalakult nemzetőrségnek, mint a lakosság közszellemének volt köszönhető.

Csíkban Bélbor, Gyimes, Békás, Holló határszéli községekben azonban már ott állottak a román seregek előőrsei és a Csíkszentmártonban levő őrség parancsnoka, egy főhadnagy azzal fenyegette meg a lövöldöző

székely atyafiakat, hogy nemsokára nagyobb román sereg érkezik oda. Pár nap mulva nagy zeneszóval be is vonultak Csíkszeredára és így már csak a Hargita választotta el tőlünk. Tudtuk, hogy néhány nap mulva mi is Csík vármegye sorsára jutunk. A laktanyában levő, alig 200 főnyi katonaság hazaszéledt és a tisztek nagy része a még rendelkezésére álló vasúton vagy kiment Erdélyből, vagy a Kolozsváron alakuló székely hadosztályhoz csatlakozott. Udvarhely vármegye székelysége pedig az utolsó hetek eseményeitől földresujtva, teljes bénultságban nézett a jövő elé. Hiába akart T o m p a L á s z l ó Ének a jövő gyermekéhez c. versének utolsó szakaszában vigasztalni:

„Bizony mondom, ez öltő tiportan
Fénylőbb hős, mint eddig annyi más.
Mind, aki csak tisztán él e körben,
Egyformán szent, mártír, glóriás”

nem tudtuk elhinni, hogy a politikai mártiromság is hozhat glóriát és hogy ennek fénye éppen úgy felemeli a a szemfedőnknek szánt békeparancsot, mint a Krisztus sírjából kitörő fény a sírt fedő sziklalapot.

December 6-a, Szent Miklós napja ebben az évben péntekre esett és ebben az esetben Udvarhelyre nézve csakugyan igaza volt a babonának, mert ezen a napon vonultak be oda a román seregek. Csíkszeredából 5-én reggel elindulva Szentegyházasfaluban háltak és 6-án délelőtt 10 órakor egy hadnagy vezetése alatt 10 lovasból álló különítmény jött be Udvarhelyre, hogy szállást csináljon egy vadászezrednek, a hozzátartozó lovasságnak és tüzérségnek. A megye küldöttsége a városi vámnál fogadta Niculescu tábornokot. Dr. Paál Árpád rövid beszédben az ellenfél lovagiasságára hivatkozva, figyelmet és kíméletet kért a város és megye nyomorúsága és fájdalma iránt. Kérte a tábornokot, hogy a közérdek szolgálatában hagyja meg igazságszolgáltatásunkat, hivatalainkat, iskoláinkat, templomainkat, melyek helyükön állanak. Székelyudvarhely város és a hozzátartozó megye ezzel megnyitja a román sereg előtt az útat.

A tábornok pár szóval kijelentette, hogy békét és rendet akar és a kormánybiztossal és helyettes alispánnal a megyeházán beszél a továbbiakról. A kölcsönös bemutatkozások után kocsira ültek és a megyeházára hajtattak, hol azután órákon át tanácskoztak. A tábornok azt mondotta, hogy sorozásról vagy internálásról szó sem lehet, ők csak megszállani jöttek. Az államalakulatok állásáról majd a béketárgyalásokon a kormányok döntenek. Midőn pedig egy hét mulva Niculescu tábornok tovább ment és helyette Léca tábornok jött Udvarhelyre, általában ő is elfogadta a korábbi megállapodásokat.

A következő napokon kisebb csapatok megszállották a megye nagyobb helységeit is, de a régi hivatalok egy ideig még működhettek a megszálló román seregek mellett. Erre és Niculescu tábornok kijelentésére támaszkodva már-már reménykedni kezdettünk, hogy hátha csakugyan ideiglenes megszállásról van csak szó; hiszen december 11-én a vármegye közigazgatási gyűlését is meg lehetett tartani a főispán-kormánybiztos elnöklete alatt, — bár egy román tiszt is résztvett azon, mint hivatalos kiküldött. Midőn ez valami megjegyzést tett, az elnök figyelmeztette, hogy hozzászólási és szavazati joga csak a bizottság tagjainak van.

December 18-án este 3 román tiszt sorra járta a Kaszinó, Tisztviselői Kör és Kereskedelmi Otthon helyiségeit. A jelenlévők neveit felírták, jegyzőkönyveket vettek fel és a helyiségeket bezárták. (A parancsnok a nála emelt panasz után újra kinyittatta, de január elején megint bezáratta azokat.)

Néhány nap mulva a térparancsnokság írt át a kormánybiztoshoz, hogy ezután csak románnyelvű átiratokat fogad el. Mikor pedig A p á t h y I s t v á n, Erdély főkormánybiztosa Kolozsvárra gyűlést hirdetett s megyénkből is többen akartak odamenni, a román katonaság mindenkit megakadályozott ebben.

A hosszú háború által okozott leromlás, a háború végén kitörő forradalom, a szállítási nehézségek és a megszálló hadak előnyomulása következtében a megye több helyén aggasztó méreteket öltött az élelmiszer, ruha és cipő hiánya. Nagyon szomorú karácsonyunk volt és még nagyobb aggodalommal néztünk az új év elé.

De azért a magyar állameszméhez való törhetetlen ragaszkodás nyilvánult meg abban, midőn Újév napján nemcsak a megyeszékhely tisztviselői, de a vidéki tisztviselők küldöttségei is tisztelegtek V a l e n t s i k F e r e n c dr. kormánybiztos előtt. Nevökben a helyettes alispán nyiltan megmondotta, hogy megjelenésük nemcsak a szokásos újévi üdvözlet végett, hanem az állam iránti hűségnyilvánítás végett is történik.

Megkezdődtek már az egyéni zaklatások is. G e r g e l y J á n o s görög katolikus esperest valami névtelen feljelentés alapján dec. 31-én Szebenbe, C s i k i P é t e r róm. kat. káplánt újévi szentbeszédének néhány kiragadott mondata miatt Segesvárra vitték. Nemsokára mindkettőt hazaengedték ugyan, de egyideig lakásukat nem hagyhatták el.

Január 7-én P a á l Á r p á d dr. helyettes alispánt tartóztatták le. A város összes hivatalai 11-én a segesvári hadosztály-parancsnoksághoz intézett átirattal kérték, hogy bocsássák szabadon és engedjék meg a hivatalába való visszatérést.

Boila miniszter azon kijelentését, hogy a Székelyföld is Románia impériuma alá tartozik, a szebeni kormányzótanács meg is akarta valósítani és ezért a közhatalom átvételére minden megye élére egy-egy prefektust nevezett ki. Ezen feladat elvégzését Udvarhely vármegyében N e a m t i u V a l é r r a bízta, ki az Osztrák-Magyar Monarchia ú. n. közös hadseregében hadbíró-őrnagy volt és kiről ép azért hitte a kormányzótanács, hogy ebben a csaknem 100%-os székely vármegyében meg tudja valósítani az új közhatalom elismerését.

A prefektus január 14-én érkezett Udvarhelyre és egy őrnagy kíséretében ment a vármegyeházára. A főispán-kormánybiztosnak felmutatta a nagyszebeni kormányzótanácstól kapott prefektusi kinevezését; felszólította, hogy a megye vezetését adja át neki, mint a román közhatalom képviselőjének. Amennyiben nem volna hajlandó erre, kénytelen lesz katonai erőt igénybe venni.

A főispán a Niculescu tábornokkal való megegyezésre hivatkozott, mely szerint a román sereg megszállás céljából jött és a megszállás ideje alatt a kormányzati, közigazgatási és bírói teendők végzése az illető hivatalnoki kar kezében marad s az államalakulatok állásáról majd a kormányok döntenek a béketárgyalásokon. A prefektus ezzel szemben azt állította, hogy a gyulafehérvári román nemzetgyűlés kimondotta Erdélynek Romániához való csatolását. Az antant ahhoz hozzájárult és így a nagyszebeni kormányzótanácsnak joga volt ahhoz, hogy őt az impérium átvételére ideküldje. Megismételte, hogy

amennyiben a főispán nem hajlandó a megye vezetését átadni, kénytelen lesz katonaságot igénybe venni. A főispán kijelentette, hogy neki nem áll katonai erő rendelkezésére és mivel hivatalos teendőinek végzésében akadályozva van, a kényszer előtt meghajlik és a megyeházát elhagyja. Mivel azonban az eljárást jogosnak nem ismerheti el, ez ellen óvást emel.

A főispán távozása után a prefektus összehívatta a városban levő tisztviselőket a kisterembe. Megismételve a főispán előtt felhozott indokait, felszólította őket, hogy álljanak új hazájuk szolgálatába és ennek jeléül tegyenek egyelőre ne is esküt, hanem csak fogadalmat és végezzék tovább hivatalos teendőiket. Igérte, hogy ennek fejében minden tisztviselő állásában maradhat, fizetését ezután is éppen úgy megkapja, mint eddig.

Ez a felszólítás a tisztviselők körében nagy megütközést keltett; megtagadták tehát a fogadalom letételét.

A prefektus 24 órai gondolkozási időt adott nekik, hogy azalatt otthon, családjukban beszéljék meg a dolgot. A tisztviselők e 24 óra alatt nemcsak családtagjaikkal, de egymás között is alaposan meghányták-vetették a dolgot és túlnyomó részükben az a meggyőződés alakult ki, hogy amíg Magyarország fel nem oldja őket a neki tett hűségeskü alól, addig Romániának sem esküt, sem fogadalmat nem tehetnek.

Ezzel az elhatározással mentek fel másnap a megyeházára, melynek folyosói tele voltak fegyveres katonasággal, sőt az udvaron és a megyeháza előtt pár gépfegyver is állott. Midőn a prefektus megint felszólította őket a fogadalom letételére, a tisztviselők túlnyomó része a fenti indokolás alapján mégis megtagadta azt. Erre a prefektus kijelentette, hogy ezzel állásukat, fizetésüket és nyugdíjhoz való jogukat elveszítették. Közülük 32-őt letartóztattak, így akarva őket is, a többieket is a fogadalom letételére és hivatalos teendőik végzésére kényszeríteni. Pár napon át a reáliskola és a kollégium épületében tartották őrizet alatt, majd meg Segesváron, Nagyszebenben, Enyeden, Szamosújváron, Szászvároson és Déván tartották egyrészüket hosszabb-rövidebb ideg fogságban, míg a többit innen-onnan hazaengedték. Az utolsókat március 5.-én engedték szabadon. Egyeseket közülük azonban később még két-háromízben is letartóztattak és meghurcoltak.

Január 23-án még 8 tisztviselőt szólított fel a prefektus a fogadalom letételére és a hivatalos teendők végzésére. Mikor ezek is megtagadták — a prefektusnál levő őrnagy a városi tanácsoson kutyakorbácsával háromszor végigvágott — két napra az ügyészség fogházába zárták őket, hol időnkint piszkos, lealázó munkát végeztettek velük.

A súlyosan beteg főispánt pedig lakásán felügyelet alatt tartották. Hiába igazolták az orvosok, hogy gyógykezelés végett Budapestre kellene szállítani: nem engedték. Pár hónap mulva meg is halt.

Akinek az állás és kenyér nélkül maradt tisztviselők közül egy kis megtakarított pénze vagy családi vagyona volt, azt élte fel. A nagy többség azonban, kik addig is egészen fizetésükre voltak utalva, valami munka után nézett. Favállalatoknál, magánvállalatok irodáiban, mezei munkáknál dolgoztak sokan — mikor mi akadt. (Még sokan emlékezünk egy öreg törvényszéki bíróra, ki cipőkrémet készített és árult. Egy másik tisztviselő cementcserepet gyártott.) Mindaddig, míg a békeszerződés Budapesten való törvénybeiktatása (1920 nov. 15.) feloldotta őket a Magyarországnak tett hűségeskü alól és így megpróbálhatták az új hatalomnál képzettségüknek és eddigi munkakörüknek megfelelő valamely állás elnyerését.

Nem csoda hát, hogy sokan — élve a békeszerződésben nyújtott joggal — Magyarország javára optáltak, s könnyektől kísérve, könnyeket itthagyva, megindultak a kitelepülök vonatai. Azt sem tudtuk, hogy azokat sirassuk-e inkább, akik elmennek, vagy magunkat, akik ittmaradunk. A Székely Közélet 1920 nov. 19.-i száma így ír: „Nehány nap mulva újabb kitelepítő vonat indul. Nem tudjuk, hányadik. Nem tudjuk, vajjon az utolsó-e? Azt szeretnők, ha ezentúl senkisem kívánná, nem lenne kénytelen közülünk elvándorolni."

Okt. 2-án Udvarhelyről 37, a megye más helyeiről 36 családot vitt egy kitelepítő vonat. Udvarhely városából — ha jól emlékszem — 1061 lélek repatriált.

Közigazgatási és politikai viszonyok.

Miután a magyar tisztviselőknek nagyrésze megtagadta a fogadalom letételét és a hivatalos teendők végzését s emiatt közülük sokan a fennebb jelzett Kálváriát járták, a hivatalok éppen csak döcögtek valahogy.

A hivatalok élére pedig azt állítottak, akit éppen kaptak. Alispán volt jóidéig egy görög keleti pap, kinek három középiskolai osztálya volt. Polgármester és élelmezési biztos egy-egy román születésű irnok, kik közül az egyik később alispán lett. Az ügyvédek közül csak egy idevaló és egy jövevény dolgozott. Postafőnök egy volt román őrmester. Jegyző a falusi bíró lehetőleg román, vagy legalább románul is tudó.

Mikor azután Magyarország a békediktátum elfogadásával ittmaradt tisztviselőit feloldotta a neki tett hűségeskü alól és azok közül sokan itt szolgálatra jelentkeztek és alkalmazást kaptak, a hivatalok menete is javult valamit. De magyar ember vezetőállást a lehető legritkábban kapott és azt is csak addig, míg úgy-ahogy megfelelő román akadt helyette.

Az új hatalomnak semmi sem tetszett, mi a múltra emlékeztette. Hogyne szúrta volna hát szemüket a megyeháza közelében álló *milleneumi emlék,* Magyarország ezeréves fennállásának jelképe és az alig száz méterre levő *Vasszékely,* a székely vitézség megkapóan hű kifejezője.

A február 25.-ére virradó éjjel 1919-ben kötelekkel megkötözve, a Vasszékelyt földredöntötték és összetörték. A reggel iskolába menő diákok és hivatalnokok fájdalmas megütközéssel vették körül és a tehetetlen fájdalom könnyeket csalt a szemekbe, ökölbe szorította a kezeket. A szobor darabjait a katonaság elvitte és eltüzelte. Három nagyobb darabot sikerült belőle megmenteni... Midőn a felszabadulás után a Hősök-ünnepét először ültük meg Székelyudvarhelyen, ezt a három darabot helyezték a Vasszékely talapzatára, hogy jelképezzék a száz csatatéren elhullott székely testvéreinket; és ott tartottuk meg az ünnepséget.

Pár nap mulva a millenniumi emlékoszlopot is ledöntötték és összetörték a lábánál levő oroszlánokkal együtt és darabjait a Küküllőbe dobták.

1920 nyarán elrendelték az első sorozást. A sorozásra kötelezett székelyudvarhelyi fiúk a sorozás napjának reggelén, mintegy kétszázan, a város mellett levő kollégiumkertben gyűltek össze és onnan a Malom-utcán és Kossuth-utcán át négyes sorokban vonultak a sorozóhelyiség elé. Élükön J a k a b J ó z s e f ref.

segédlelkész egy szép magyar lobogót, Tassaly József egy gyászlobogót vitt. A románok emiatt nyolc társukkal együtt letartóztatták és Nagyszebenbe vitték, hol a hadbíróság novemberben Jakab Józsefet 2, Tassaly Józsefet egy évi börtönre és 2000—2000 leu pénzbüntetésre, a többieket pedig 1—3 hónapig terjedő börtönre és 1000—1000 leu pénzbüntetésre ítélte.

A székely legények nem nagy örömmel vonultak be román katonának. Igy például azok a szentegyházasfalvai legények, kiket 1920 nyarán besoroztak, a bevonulási idő közeledésekor zajongva vonultak a bíró háza elé, a bevonulás elhalasztását követelve. A községben levő csendőrség közéjük lőtt; közülök kettőt súlyosan, többet könnyebben megsebesített.

Egyesek megszöktek a bevonulás elől és az ilyenekkel szemben a csendőrség nem ismert kíméletet. Ferenc Sándor égéi katonaszökevény két szúrás és egy lövés által okozott sérüléseibe belehalt. Boga Samu és Boga Dénes erdőfülei gazdákat Mara Domokos György vadőr meggyanusította, hogy orvvadászág céljából mentek az erdőre; és mikor ebből szóváltás támadt, mindkettőt lelőtte úgy, hogy azok holtan estek össze. Ekkor kocsin bejött Udvarhelyre az ügyészséghez s jelentette, hogy „egy kis esete volt Bogáékkal". (Székely Közélet, 1923 október 14.) Csendőrőrmesterek, jegyzők, valóságos kiskirályok voltak a faluban. Innen kellett volna megmintáznia Gogának a „Domnul Notar" c. regényét... Hát még a főszolgabírák! Azok voltak ám a nagy hatalmasságok! Politikai szervezkedésről, hosszú ideig szó sem lehetett.

Midőn a magyar szövetség háromszékvármegyei tagozata 1921 február 23.-án megalakult, az udvarhelymegyei székelység tagjai csak táviratban értesíthették, hogy lélekben velük vannak, de „körülményeik nem engedik meg a személyes megjelenést..." Ezek a „körülmények" a helyi kiskirályok voltak, akik nem sokat törődtek a kormány szándékaival. Nagymagyarországon Hajdu és Udvarhely vármegyékben volt a magyarság arányszáma legkedvezőbb. Udvarhely vármegyében még az 1920. évi román népszámlálás szerint is a megye 119.385 lakójából 111.345, azaz 93.26% volt a magyar és csak 4675. azaz 3.91% a román. Székelyudvarhelyen még kedvezőbb az arány a magyarságra nézve (94.71% és 2.07%).

Később, hogy Marostorda vármegyében a magyarság arányszámát gyengítsék, onnan Erdőszentgyörgyöt nyolc más községgel átcsatolták Udvarhely vármegyéhez, mint annak ötödik járását.

Természetes, hogy minden választásnál Udvarhely megyében is állítottak magyar jelölteket, illetve a későbbi választási törvény szerint szerepeltek a magyarpárti jelölő listák. Mindjárt az első választáson alkalmunk nyílt arra, hogy megismerkedjünk a román választási módszerekkel, illetve egyelőre csak azok bizonyos fajaival.

A jelölések határideje a hivatalos hirdetések szerint február 26.-ának déli 12 órája volt. És ime! 25-én délelőtt új hirdetéseket ragsztottak ki, melyek szerint a leadási határidő 25.-ének déli 12 órája. A régi hirdetések dátuma „sajtóhiba". A magyar párt meglepetéséből magához térve a jelölőlistákat hirtelen összeállítva be akarta adni, de a leglehetetlenebb ürügyekkel visszautasították. Keresztúron három, Udvarhelyen és Oklándon két-kétízben történt, míg eltelt a dél, a jelölések beadásának határideje. (Ugyanez történt Csík és Háromszék vármegyékben is.) Igy hát Udvarhely megye mindhárom kerületében ellenjelölt nélkül a liberális párt jelöltjei lettek képviselők. Nem hiába írta hát a Székely Közélet március 12.-i száma: „Itt nem voltak választások, — de mégis vannak képviselők." A néhány nappal később megtartott senátor választásra a Magyar Párt Pál Istvánt, a székelyudvarhelyi róm. kat. főesperest jelölte és ezt a jelölést el is fogadták. A megtartott szavazáson Pál István 4278, a liberális jelölt 1409 szavazatot kapott. Ez az eredmény mutatja, hogy legalább is milyen lett volna a képviselőválasztások eredménye, ha sor is kerül a választásra. Legalább is: mert a szenátorválasztáson csak a negyven évnél idősebb választók vehettek részt.

Hol erőszakos, hol kijátszó választási módszerek alkalmazásában nem volt különbség a kormányok között. De ha éppen a legapróbb részletekig elmennénk, alighanem a liberálisoké lenne az elsőség.

A választások körzetekben történtek és minden körzetbe több kisebb-nagyobb falu tartozott. A szavazatokat egy-egy kiküldött törvényszéki bíró, mint elnök és a pártok bizalmi férfiainak jelenlétében tették egy lepecsételt urnába a választók. Sokszor azonban az urnának dupla feneke volt és az alsó részben már a lepecsételés előtt el voltak helyezve a kormánynak megfelelő arányban a szavazócédulák. Vagy az urna rendben volt, de a szavazatokat a számbavételnél csak az elnök látta és ő diktálta, hogy erre a pártra ennyi, arra annyi szavazat esett. Ha a szavazócédulákat a magyarpárti jelölt vagy bizalmi férfi is meg akarta, nézni, az elnök a legnagyobb méltatlankodással vetette oda, hogy csak nem tételezi fel róla a csalást.

Sokszor azonban a Magyar Párt bizalmi férfiai be sem juthattak a szavazóhelyiségekbe, — vagy ha bejutottak, hamarosan kikerültek onnan. A hatósági orvos ilyenkor rendesen megállapította, hogy egyes falukban hirtelen oly veszedelmes járványos betegség ütötte fel a fejét, hogy zár alá kell helyezni. (A választás után megszűnt a járvány.) Vagy a bizalmi férfiak feltűnően hasonlítottak egy nehány körözött egyénhez és emiatt csendőrök tartóztatták le s tartották 24—48 óráig, a választás végéig valamelyik csendőrőrsön, amikor a tévedés kiderült és szabadon bocsátották. S ha mindezeket kikerülve mégis csak bejutott a szavazóhelyiségbe, egy mesterségesen felidézett és veszekedéssé fajult vitatkozás hevében egyszerűen kitették a szűrét onnan; vagy pedig valamelyik román párt bizalmi férfia pisztolyt csempészett a magyarpárti kolléga zsebébe és akkor ezen a címen kísérték el a csendőrök és vitték el 15—20 km-re is, hol azzal engedték el, hogy visza ne merjen menni.

És így tovább; nagyon találékonyak voltak az ilyenekben: pl. egy nyugdíjas (pensionar) magyar tisztviselő jelöltségét azon a címen utasították vissza, hogy olyan nevű penzió-tulajdonost nem ismernek...

A későbbi választási törvény Udvarhely vármegye részére négy képviselőt és két szenátort engedélyezett. A képviselőket pártszerinti szavazással (ú. n. lista alapján) választották. A szehátorok közül csak egyiket választották közvetlenül a negyven évesnél idősebb polgárok. A másikat pedig a községek képviselőtestületei. Hogy ezek a képviselőtestületek miképpen voltak összeállítva, arra csak példának hozom fel Székelyudvarhely városát. Ha a Magyar Párt jelöltjeit választották meg, azt valamely ürügy alatt csakhamar feloszlatták és helyükbe lépett a hatalom által kinevezett interimár bizottság. A törvény szerint a község képviselőtestületének hivatalból tagja a község legtöbb hívőt számláló vallásának lelkipásztora. Megtették ezen a címen a görög keleti egyház papját, kinek alig volt egy pár híve. A vá-

rosban levő felekezeti iskolák egyik tanára jogszerint szintén tag kellett, hogy legyen és erre kinevezték a görög keleti Mizgán Jánost, ki a román nyelvre óraadó volt a róm. kat. gimnáziumban. A mezőgazdaság képviseletére kineveztek egy segesvári, az ipari érdekek képviseletére egy marosvásárhelyi románt. Igy aztán a legmagyarabb város képviselőtestülete 1930 nyarán állott 11 románból és három olyan magyarból, kik a kormány védelme alatt álló „magyar" kisgada pártból álló ú. n. karikások voltak.

A megye 90%-on felüli magyarságára való tekintettel azonban még az előre elkészített választási eredmények is nagykegyesen engedélyeztek egy-két magyarpárti képviselőt. Ezért az erdélyi Magyar Párt elnöke legtöbbször Udvarhely megye jelöltjei között az első helyen állott.

Egyik román miniszter 1922-ben jövendölte meg nagy-büszkén az udvarhelyi vármegyeháza erkélyéről, hogy a kis székely sziget tíz év alatt eltűnik a nagy román néptengerben.

De egyik év telt a másik után és mégsem akartunk fogyni sehogy. A megjövendölt tíz év már letelőben volt, mikor a fiatal francia írók folyóiratának, a Plans-nak 1931-i évfolyamában Philipp Lamour így ír: „Románia túlságosan sokat nyelt és most emésztési zavarokkal küzd."

II. Károly király 1937-ben még a látszólagos alkotmányt is megsokalta. Egyszerűen felrúgta az egészet és kimondotta, hogy minden jog és hatalom forrása ő, a király. Azután nagykegyesen „népszavazás" alá bocsátotta ezt az új „alkotmányt". Nyilvánosan kellett szavazni és aki ellene szavazott, arról ott helyben jegyzőkönyvet vettek fel. Nem csoda hát, ha az egész országban alig 5000 ember (Udvarhegy megyében kettő) szavazott ellene.

A következő két évben az egész ország zengett a „nagy" király dicsőítésétől. Ez alatt a feloszlatott Vasgárda tagjai lázasan dolgoztak a felszín alatt nemcsak a rendszer, de a király személye, sőt a királyság kormányformája ellen is. A legyilkolt ezrek tízezer és tízezer társa és rokona titokban tovább dolgozott és alig néhány hónap mulva az „imádott" király ellen olyan egyszerre tört ki a lázadás, úgy otthagyta mindenki, hogy alig néhányad magával szökve kellett menekülnie országából.

A Romániában levő belső zavarok következtében remélni kezdettük, hogy örökös vágyunk most már talán valóra válik és végre reánk is felsüt a Szent Korona napja.

De lássuk röviden, hogy a 22. évi román uralom milyen következményekkel járt Udvarhely vármegyére nézve gazdasági és művelődési szempontból.

Gazdasági leromlásunk.

Minden terület gazdasági viszonyait elsősorban a földrajzi tényezők határozzák meg. Ami azok nélkül, sőt azok ellenére történik, az csak ideig-óráig tartó lehet. Udvarhely vármegye nagyjában a Hargita középső részének nyugati oldalán terül el. Tehát nyugat felé lejt és a Hargitából eredő vizei ezt az irányt követik. Vizeit északon a Kisküküllő, középen a Nagyküküllő, délen az Oltba sietö Homoród szedi össze.

Helységeinek tengerszint feletti magassága nyugaton 400 m.-nél kezdődik. Középen 500 m. körül van, keleten, a Hargita lábánál a 700 m-t is meghaladja. Ennek következtében nyugati szegletében a szőlő is megterem; középső részében a búza és kukorica a főterméke; a Hargita lábánál már csak a rozs, zab és burgonya érik be. A gyümölcs, különösen alma és szilva a megye legnagyobb részében jól megterem; bár ezen a téren még sok a tennivaló, de nagyok a fejlődési lehetőségek is.

A megyének csak negyedrésze szántóföld és csak a megye nyugati részében termi meg a lakosság számára szükséges gabonát. Minél inkább közeledik a Hagitához, annál gyengébb lesz a termőföld, zordonabb az éghajlat és annál kevésbbé terem meg a lakosság számára szükséges gabona. A megye nagyobb része tehát búzában, rozsban, törökbúzában behozatalra szorul. Cserébe fát és a Hargita legelőin élő állatokat és állati termékeket ad.

A szentkeresztbányai vasgyáron és a gőzfűrészeken kívül iparról alig lehet beszélni. A kevés faanyagot feldolgozó néhány vízifűrész inkább háziipari jellegű; teljesen az a szövő-fonó ipar, melynek legnagyobb része saját szükségleteiket elégíti ki alig juthat valami eladásra. Ugyancsak ily szűk keretek között mozog a fafaragás, agyagedénykészítés és szalmafonás. A világhírű aragonit feldolgozása is kisméretű és az is egy idegent gazdagít, míg néhány székely alkalmazottja a barna kenyeret is alig szerzi meg. Pedig egy fejlettebb iparnak sok feltétele meg volna itt (szakszerűbb fafeldolgozás és agyagipar, gyapjú, bőr, fokozottabb len és kendertermelés és azok feldolgozása; ásványi és festékanyagok; ásványvizek, stb.) ha nem bénítana meg minden ilyenirányú fejlődést a rossz vasúti összeköttetés és a szakképzettség hiánya.

A megye 40.159 birtokosa közül 33.410 olyan, ki 10 holdnál kisebb földön gazdálkodik. Ha tudjuk, hogy milyen egy hold erdei kaszáló vagy hegyoldalon fekvő szántóföld, nem tartjuk túlzásnak a szakértők véleményét, hogy egy ilyen tízholdas gazda évi jövedelme alig haladja meg az ezer pengőt. Nehogy azt higyje valaki, hogy a 33.410 birtokosnak azért van csak 10 holdnál (sőt egy részének 5 holdnál) kisebb birtoka, mert mellettük sokezer holdas uradalmak terpeszkednek. Szó sincs róla. Talán az egész megyében sincs egyetlen ezerholdas birtok és könnyen meg lehetne számolni a száz holdon felülieket. Egyszerűen nincs több művelésre alkalmas terület a megyében. A többi terület hegyi legelő és erdő.

Míg ezek a legelők és erdők a megye egész lakosságának közös vagyonát képezték, ha nehéz és fáradságos munkával is, de élhettek a szegények. Mikor azonban a mult század vége felé bevezették az ú. n. arányosítást, — mikoris ezen közös vagyonokból mindenki saját birtoka arányában kikapta a maga részét és a szegényeket a közvagyonból jóformán kisemmizték, azok egyszerre napszámos sorba sűlyedtek. Ez az oka, hogy az 1900. évi népszámlálás szerint egész Magyarországon a napszámosréteg számaránya a Székelyföldön volt legnagyobb. Amint a napszámosok számarányában, a gyermekhalandóságban is a Székelyföld vezetett Magyarországon. A gyermekek több, mint egyharmada halt el 7 éves kora előtt. Ez a kivándorlás mellett a másik rettenetes vérveszteség. Nemsokára következett a harmadik nagy érvágás, a világháború: emberéletben, gazdasági javakban egyaránt. A munkaképes férfiak éveken át távol voltak és az itthonmaradottak nem tudták a földet úgy megművelni, amint kellett volna. Azok közül pedig, akik elmentek, sokan, nagyon sokan nem jöttek vissza soha.

A háborúelőtti idők gazdasági bajai, a több, mint 4-éves háború és közben a román betörés, a háború végén kitörő forradalom, a hirtelen jövő román megszállás és a Magyarországgal való gazdasági kapcsolatok erőszakos széttépése jóformán egészen tönkretették a megye gazdasági életét. Gyógyításra, szeretű gondoskodásra lett volna szükség, hogy hosszú idő alatt is valahogyan lábraállhasson. E helyett a kíméletlen, a végletekig menő kiszipolyozás következeit be a román uralommal.

Azt szokták mondani, hogy az ember több bajt és szenvedést elbír, mint amennyire képesnek hiszi magát. Udvarhely vármegye sem hihette soha, hogy belőle annyit ki lehessen sajtolni. Hiába igérte Niculescu tábornok már a megszállás napján, hogy minden anyagot, munkát megfizetnek. Még 1922. novemberében is így ír a helyi lap: *„Pár év előtt kényszerfuvarozással nyomorították meg a népet. Sok panasz után azt ígérték, hogy nem fog megismétlődni. Most a két Oláhfalu és Lövéte gazdái 50—60 km-ről kell, hogy fát szállítsanak a megyei tisztviselőknek”*. Ugyanezen faluk 1939 nyarán nevetségesen csekély áron kellett, hogy fát vágjanak és szállítsanak Jacobescu csendőrőrnagy favállalatának. Ezt hívták *„muszáj fá”*-nak.

Bár lényegében a következő fejezethez tartozik, de a reájuk fordított közös költségek és munka miatt itt kell megemlítenem a román templomok és állami (román) iskolák építését. Minden nagyobb községben görögkeleti templomot építettek a község költségén és közmunkájával — jóllehet a legtöbb községben egyetlen görögkeleti vallású sem volt. Legfeljebb egy-egy csendőr, ki ma itt volt, holnap ott. A legtöbb községben természetesen ugyancsak a község költségén és munkájával olyan állami iskolát építtettek, hogy Jorga valeni de munte-i egyetlen teremből álló szabadegyeteme kismiska volt ahhoz. A költségekkel ilyenkor nem takarékoskodtak és volt eset, hogy egy-egy közepes módú székely gazdára 12—16.000 lej esett az ilyen templom vagy iskola építés költségeiből. Az udvarhelyi görögkeleti templom állítólag 14 millió leuba került a közmunkákon kívül, bár szakértők szerint félannyiba sem kerülhetett. Rengeteg munkát vett igénybe az ilyen építésekhez való anyagszállítás. Követ, homokot, meszet, fát, cserepet, téglát és egyebeket kellett szállítani sokszor a legsürgősebb dologidőben is. Ha azalatt a falu gabonája, szénája tönkrement, azzal nem törődtek. Székelyudvarhelyre, a csendörlaktanya építéséhez szállítottak rengeteg anyagot. Ha megkérdezték hová viszik, egyik a nagykaszámyát, másik a kiskaszárnyát mondotta. Csak egy épült és ezért sokan megnéztük, hová viszik. Amelyik azt mondotta a „nagyhoz”, az vitt az épülő csendőrlaktanyához, a másik azt mondotta a „kicsihez”, az vitte a Jacobescu csendőrőrnagy épülő mozihelyiségéhez.

Alig vehet az ember az akkori időkből kezébe olyan újságot, hol ne volna panasz az elviselhetetlen adók miatt. A keresztúri iparosok és kereskedők 1921. márciusában küldöttségileg kérik a prefektust, járjon közbe, hogy szállítsák le az újonnan megállapított adójukat, mert képtelenek azt megfizetni. Ez nem olyan szólásmondás volt. Sok kereskedő bezárta üzletét, iparos beadta iparengedélyét, mert még az adóravalót sem tudta megkeresni.

Egy 1930. évi kimutatásban olvasom, hogy míg az utolsó 3 év alatt az egyenes adók Romániában átlag 3%-kal emelkedtek, ugyanazon idő alatt Csík, Háromszék és Udvarhely vármegyében 21%-kal. A kivetett adó ellen akár fellebbeztél, akár nem. Jobb volt, ha az ember el sem ment a fellebbezésre, mert könnyen úgy járt, mint a köröndi molnár és vele sokan. A tárgyalásról kijövet bosszúsan jegyezte meg: *„Ha már megidézik az embert, miért nem hallgatják meg”*. Ezért letartóztatták.

Az adók behajtása a legkíméletlenebbül folyt. Sok helyen megtörtént, hogyha a végrehajtó nem kapott otthon senkit, egyszerűen betörte az ajtót, a ház előtt álló szekérre dobált ágyneműt, ruhát, ennivalót, bútort és elhajtatott. Sokszor láttunk a városban ilyen adóban lefoglalt holmival megrakott szekeret. Vagy kihajtották az istállókból a tehenet, szekérbefogták a lovat és azt hozták el adóhátralék fejében. Aztán sohasem lehetett tudni, hogy még mennyi adó van hátra. Olyan volt ez, mint a bibliában a szegényasszony olajos-korsója, csakhogy megfordítva. Nekik akármennyi adót fizettél be, még mindig maradt hátralékod.

A végtelenül fesrófolt egyenes-adók mellett szereszáma sem volt a közvetett adóknak. Egész külön tudomány volt, hogy az ember eligazodhasson a sokféle színű és értékű segélybélyegen. Még a kenyérre és az utolsó ABC-s könyvre is segélybélyeget kellett ragasztani.

Ezeken kívül állandóan fejed felett függött a büntetés réme. A házad, kerted előtt az utcán egy kis fű nőtt ki, hirtelen eső jött és kivitt udvarodról egy kis trágyalevet; a piacon árultál valamit, de nem volt kitéve az árjegyzék; otthon feledted az iparigazolványt, magyaros díszítésű volt a ruhád; ruhád, virágod összeállítása magyar nemzetiszínt mutatott; lovaid rossz utakon kifáradtak és megállítottad egy percre, hogy szusszanjanak, ezekért mind megbüntettek. Ha cigánnyal nagyon magyaros nótát huzattál: megbüntettek vagy bezártak: téged is, őt is.

A román uralommal járó százféle kiszipolyozáshoz járult azután az 1930-ban ide is eljutó *gazdasági világválság*. A pénz már évekkel előbb kezdett drágább lenni úgy, hogy a bankokban a váltóadósságokra 32%-os kamatot szedtek. Ebből a bankokra nézve még kedvező helyzetből a rómánság hasznot akart húzni és *Cetatea* néven Udvanhelyen bankot alapítottak. Befolyásukkal a megyei árvaszéket kötelezték, hogy az árvák pénzét ott helyezze el. A bank igazgatója a pénzzel a maga javára jól „dolgozott”, mert néhány év alatt házai, kertjei voltak (melyeket kiskorú gyermekeire íratott) és csendestárs volt egy csomó városi üzletben. A gazdasági világválságnak ide való eljutásával a bank megbukott. Odaveszett az árvák pénzéből két millió, jótékonycélra való gyüjtésből egynegyed millió és székely kisgazdákat pereltek négy millióért. Az igazgató mindössze egy hónapig volt vizsgálati fogságban.

A gazdasági válság következtében a *székelykeresztúri bank* is megbukott, a több, mint félszázados *Udvarhelymegyei Takarékpénztár* pedig betéteseivel kényszeregyezséget kötött. E szerint betéteik 50%-át el kellett, hogy engedjék, 20%-ért részvényt kaptak (amivel semmit sem értek) és a fennmaradó 30%-ot 8 év alatt kamat nélkül kapták meg. Veszett fejszének a nyele. Sok jótékony egyesület pénze, egyházi és iskolai alapítvány veszett oda ezen alkalommal.

A földbirtokreform sem hagyta megyénket érintetlenül. Nagybirtokok nem voltak ugyan, melyeket fel lehetett volna osztani; de el tudtak ők venni a kicsikből is. Az a kicsiség, hogy a földkisajátítási törvény szerint a városoktól 2 km. körzetben nincs kisajátítás, itt nem

számított. A Küküllő mellett és a vasút két oldalán lévő helyeket az új út mellett kisajátították és odaadták hivatalnokaiknak, hogy ott építsenek. Volt család, hol férj, feleség, fiú és leány hivatalba járt és mindenik kapott. De még 10% sem épített az így kapott telekre, hanem a legtöbb csakhamar eladta. Homoródfürdőn 28, később még 15 villatelket sajátítottak ki és adtak belőlük még más megyékben lakó román tisztviselőknek is.

Nemcsak a hivatalból törekedtek a magyarokat kiszorítani többször megismételt nyelvvizsgákkal, hanem az ipari és kereskedelmi pályákról is. A legmagyarabb város tisztán románokból álló, felülről kinevezett képviselőtestülete 1930-ban kimondotta, hogy az iparos és kereskedőtanoncok tanítása azután csak a román nyelven történhetik. Felszabadítani pedig csak azt a tanoncot lehetett, aki a tanonciskolában is levizsgázott.

Az állam sok esetben ú. n. bonokkal fizetett. De ha valaki ilyennel akart adót fizetni, vagy valamely állami vállalatnál biztosítékban letenni, azt (az állam a saját bonját) nem fogadta el. Aki aztán meg volt szorulva, az érték 30, 40%áért adta el.

Meg kellett vesztegetni a legkisebbtől a legnagyobbig, ha valami jogos követeléshez valaki hozzá akart jutni. Elmaradt nyugdíjakat, fizetéseket csak úgy adtak ki, ha annak 20—30%-át odaadta az illető azoknak, kiktől a kiutalás függött. Ha valaki útlevelet akart váltani, a sokféle bizonyítványhoz csak megvesztegetéssel lehetett hozzájutni. A közvetett adóknak ez is egy neme volt...

A megye egyik legértékesebb kincse volt a fa. Már 1919 legelején a budapesti *Fabank* kiküldöttei tárgyalásokat kezdettek a nagyszebeni román kormányzótanáccsal a székelyföldi erdők faanyagának kihasználásáról. Az egykori lap nem hiába írta: *„Ha ezeket a tárgyalásokat nélkülünk folytatják, sok jövő székely nemzedék sírva nézhet utána.”* Úgy is lett. Hiába vett meg valaki tisztességes áron egy darab erdőt, ha a minisztérium nem adott vágási engedélyt. Igy hát megvették feleáron vagy még olcsóbban azok, kik tudták, hogyan kell és mennyiért lehet a minisztériumtól a vágási engedélyt megszerezni. Az ilyenek nem gazdálkodtak, hanem garázdálkodtak az így elnyert erdőből és nem törődve a jövővel, letarolták azokat az utolsó karóig.

Nagy értéket képviselt, mert fejlett fokon állott a vármegye állattenyésztése is. Már alig két év mulva az állategészségügy annyira lehanyatlott, hogy már nem is járványszerűen léptek fel az egyes állatbetegségek, hanem állandó jelleget öltöttek és sűrűn szedték mindenütt áldozataikat. A Bucurestiből kapott oltóanyag többnyire megbízhatatlan volt.

Az általános elszegényedésre mutat az, hogy míg a megyében 1896-ban 60.535 szarvasmarha volt, 1925-ben már csak 52.907 darab, 1935-ben pedig már csak 40.470 darab volt. Ahelyett tehát, hogy szaporodott volna, 39 év alatt kétharmadára apadt. Az elszegényedésnek még megdöbbentőbb jele a sertésállomány apadása. Hiszen különösen falun minden szegény család igyekszik legalább egy malacot megakasztani, hogy az valahogyan eltengődve, felnőve, télre ne legyen egészen üres a kamara. Míg 1896-ban 42.108 darab volt a megyében, 1935-ben ennek alig egynegyed része, 12.248 volt. Pedig az 1935. évi számadatban szerepel azon 9 község sertésállománya is, melyeket Marostorda megyétől időközben Udvarhely megyéhez átcsatoltak. A juhállomány is ezen idő alatt csaknem felére apadt, úgyszintén a lóállomány is.

Nem volt elég hogy gazdaságilag teljesen lejáratták, koldussá tettek. Az anyagiaknál is talán még drágább kincseinkből, nyelvünkből, vallásunkból, műveltségünkből is ki akartak forgatni.

Támadások nyelvünk és hitünk ellen.

A megye köztoktatásügye a hatalomváltozás idején fejlett fokon állott. Még a román statisztika is elismerte, hogy az írni, olvasni tudás tekintetében Románia összes megyéi között a harmadik helyen áll. A népoktatás terén nemes verseny folyt az állami és a felekezeti elemi iskolák között. Volt 93 állami iskolája 190 tanerővel és 66 felekezeti (róm. kat., ref., unit., ev., sőt görög keleti is), 113 tanerővel, összesen tehát 169 elemi népiskolája 303 tanerővel. Volt három főgimnáziuma (Székelyudvarhelyen róm. kat. és ref., Székelykeresztúron unit.), egy állami tanítóképző intézete Székelykeresztúron, polgári leányiskolája, kő- és agyagipari szakiskolája Székelyudvarhelyen, polgári leányiskolája Keresztúron és Udvarhelyen. Az állami reáliskola 1916-i román betörés alkalmával elmenekült és azután többet nem is jött vissza. Tanítványainak létszáma nem sokkal haladta meg a százat. Azok javarésze is máshelyről jött. Nem volt tehát itt gyökere.

A felekezeti iskolák az állam ellenőrzése alatt bizonyos önkormányzatot élveztek, de személyi és dologi kiadásaik legnagyobb részét államsegélyből fedezték. A hatalomváltozással ennek egyszerre vége lett. A román állam, mint jogutód, átvette az összes állami iskolákat, de egyelőre meghagyta a magyar tanítási nyelvet. Mivel pedig az állami iskolák tanerői közül sokan repatriáltak Magyarországra, tanerőkben nagy hiány volt. Ezen a bajon azután az ú. n. gyorstalpaló tanfolyamokon próbáltak segíteni. Akinek volt néhány osztályos középiskolai végzettsége és valamennyit románul is tudott, hathetes tanfolyamokon kiképezték tanítókká és mindjárt alkalmazták is őket. El lehet képzelni, hogy milyen tanítás folyt azokban az iskolákban. Nem csoda hát, ha még 1923 őszén is hírlapi hirdetés útján hívják az okleveles tanerőket, hogy jelentkezzenek a megyei tanfelügyelőségen, mert havi 900 leu fizetéssel azonnal alkalmazzák.

De még a gyostalpalók tanítása is tűrhető volt ahhoz képest, amit a kultúrzónások műveltek. 1922-ben Angelescu lett a közoktatásügyi miniszter és nemsokára megkezdte a tűzön-vízen keresztül való románosítást. Kötelezővé tette a román nyelven való tanítást; erre felemelt fizetéssel és más kedvezményekkel küldötte ide a legtöbbször csak románul tudó tanítókat. A tanítók egy szót sem tudtak magyarul, a tanítványok egy szót sem románul. Hát lehetett így tanítani? Mivel az iskolákat látogató román segédtanfelügyelők (revizorok) előtt mégis csak valami eredményt akartak mutatni, bemagoltattak, sokszor a szó legszorosabb értelmében beléjük vertek néhány feletetet a sablonosan ismétlődő kérdésekre a történelem, földrajz, alkotmánytan köréből, a testrészek, családtagok, ruházat megnevezéséből, az iskolában levő tárgyakról és amit talán legelőször kellett volna említenem, megtanították a nemzeti himnuszra, néhány román hazafias dalra és a román táncokra.

Nemhiába sír fel az egykorú újság: „Az ami ma gyermekeinkkel egyes állami iskolákban történik, emberkínzás”. A magyar papok elkeseredetten küzdöttek felekezeti iskolájukért. Belátták, hogy híveik magyar nemzeti jellegét csak a valláson keresztül tudják megtartani,

vagy még inkább, hogy a kettő egymással elválaszhatatlanul össze van kapcsolva. Ha egyik elbukik, vele bukik a másik is. Egyik legjobb paptól hallottam ezt a kijelentést: „Ha a templom és az iskola között kellene választanom, habozás nélkül az iskolát választanám, mert az iskolán keresztül újra be tudnám népesíteni a templomot, — de ha az iskola elveszne, üres maradna nemsokára a templom is." Az állam a földreform címén elvette az egyházak birtokainak legnagyobb részét, melyek jövedelméből addig iskoláikat fenntartották. Arról, hogy egyházaknak, felekezeti iskoláknak államsegélyt adjanak, egyik kormány sem akart tudni.

Mint szívekbemarkoló segélykiáltás hangzott fel R e m é n y i k gyönyörű versének refrénje:

„Ne hagyjátok a templomot s az iskolát"

És nem hagyták. A veszedelem nagyságát felismerő intelligens emberek vasárnapokon kocsival 30—40 km-re is elmentek, hogy a népet két-három községben tájékoztassák, áldozatokra kérjék. Milyen megható volt, mikor pl. *Lövéte* népe 1922 októberében kimondotta, hogy katolikus iskoláját élete árán is fenntartja és nyomban 40.000 leüt ajánlottak fel az iskola fenntartására. (Ezt a szép esetet még a Svájcban megjelenő Kipi című lap is közölte.)

És Lövéte példáját sok-sok más község követte. Voltak, akik a dohányzásról mondottak le, hogy az így megtakarított pénzt adhassák az iskola tartására. P á l I s t v á n élete legszebb emlékének nevezte azt a gyűlést, melyen az udvarhelyi római katolikus egyházközség hívei egyhangúlag kimondották, hogy hitfelekezeti iskoláikat fenntartják. (Pedig ez kb. évi 300.000 leüt jelentett.) Midőn a szombatfalvai cigányok közül egyesektől szegénységük miatt semmit sem kértek, önként ajánlották fel néhány leujukat erre a célra. Pedig a felekezeti elemi iskolákat is kötelezték arra, hogy az ú. n. nemzeti tantárgyakat (román történelem, földrajz, alkotmánytan) pár évig magyarul, azután román nyelven tanítsák és a román nyelvet is, mint tantárgyat bevezessék.

Ha azután egy-egy iskolalátogató „revisor" jött, az természetesen mindig ezen nemzeti tárgyak iránt érdeklődött és hogy a tantermekben ott van-e a királyi pár és néhány nemzeti hősük képe, himnuszok szövege. Román kiadásúak-e a térképek, nem használnak-e néhány magyarországi kiadású térképet.

Ha azután azt állapította meg, hogy a tanítók nem tudnak elég jól románul (nekik a legritkább esetben tudott valaki elég jól) a következő nyári szünidőre román nyelvű tanfolyamra utasította őket.

Oh, azok a tanfolyamok...

A tanév nehéz munkájában kimerült, kevés fizetés mellett nyomorgó tanítók nyári pihenése helyett Erdély vagy sokszor régi Románia egyik-másik városába kellett, leginkább többszáz km-re, utazni, hogy ott padokon ülve órarend szerint tanuljanak olyanoktól, kiknél legtöbbször sokkal többet tudtak. De náluk a kultúra fokmérője az államnyelv ismerete volt. Ha valaha részletesen megírják ezen idők történetét, annak legszebb fejezete a felekezeti tanítók szenvedésekkel tele, de kötelességteljesítő küzdelmeinek leírása lesz.

Egyes állami iskolákat (pl. a székelykeresztúri tanítóképzőt) a román állam azzal az igérettel vette át, hogy azt meg is tartja magyar nyelvűnek. Alig két-három év mulva azonban már a tanárok többsége olyan volt, hogy alig tudott magyarul, már csak e miatt is a tanítás nyelvét románra kellett változtatni.

Az Udvarhelyen levő két magyar gimnázium ellensúlyozására a reáliskola épületében 1923 novemberében román tannyelvű gimnáziumot állítottak, kijelentve, hogy azt a jövő tanévre már négy osztályúvá teszik. A közmondás szerint azonban evéssel jön meg az étvágy; és a következő tanévben egyszerre nyolcosztályúvá bővítették. Ezen iskola tanulóinak legnagyobb része a régi Romániából vagy erdélyi románok közül ideküldött ösztöndíjasok voltak. Ekkor lett szállóige, hogy a román ösztöndíjasnak születik, mint állami tisztviselő és mint tőkepénzes hal meg. Ennek igazgatója volt a hírhedt D o b r o t a , kinek még tanári alapvizsgája sem volt és aki aztán később, a tanári állásából való menesztés után, a maga helyi újságocskájában Szent Bertalan-éjszakával fenyegette meg a székelységet.

A katolikusok és reformátusok két gimnáziuma folytatta a maga több évszázados munkáját; azaz, hogy többek lettek: védőbástyái a magyar kultúrának. Tudásban többet, erkölcsben jobbat igyekeztek adni tanítványaiknak, hogy az uralomra került faj fiaival szemben megállhassák helyüket az életben. A tanárok mindig megtalálták a módját, hogy az egyes tantárgyak keretein belül a nemzeti érzést fejlesszék is tanítványaikban.

A református egyházi főhatóság elhatározta a nagyenyedi tanítónőképző Udvarhelyre hozatalát a ref. gimnázium helyére. Felekezeti megegyzés alapján viszont a katolikusok a marosvásárhelyi gimnázium felső tagozatát megszüntették.

Sok baj volt az anyagiakkal is. Fennebb már említettem, hogy a földreform során elvették az egyházi birtokok nagy részét. Emiatt az unitáriusok főhatósága meg akarta szüntetni a székelykeresztúri gimnáziumot, — a katolikus pedig kijelentette, hogy Udvarhelyen levő gimnáziumának fenntartási költségeinek egyharmadát tudja csak fedezni. Erre segítségül jöttek a veszélyben forgó iskolák véndiákjai. Nemcsak maguk ajánlottak fel anyagi erejükhöz képest bizonyos évi összeget az iskola szükségleteire, de rokonaik, ismerőseik közül is sokat rábeszéltek, hogy hozzanak áldozatot a magyar tanügy érdekében. Egyedül a katolikus gimnázium segélyezésére 3 év alatt 1,100.000 leüt adtak össze; sokszor olyanok, kik maguk is nagy gondokkal küzdöttek.

Az 1923—24-i tanév után Angelescu törvénye értelmében legtöbbször idegen városban, teljesen román tanárok előtt kellett érettségit tenniök azoknak, akik nem román tannyelvű középiskolában végezték el a VIII. osztályt. Hogy milyen szellemben ment ez a vizsgáztatás, mutatja a következő eset. Egyik tanév végén a szebeni állami gimnáziumba küldötték erre a vizsgára a mi diákjainkat. Volt közöttük tiszta jeles tanuló. Az elbukott és ugyanakkor a szebeni iskolának mind a 27 tanulója sikerrel érettségizett. A IV. osztályba behozták az ú. n. kis-érettségit, melyet saját tanárok előtt, de kiküldött román tanár elnöklete mellett kellett letenni. Aki ezen elbukott, nem tanulhatott tovább. A tanítónőképzőben egyik inspektor egy magyarországi neveléstani folyóiratot talált. Az igazgatónő vállalta, hogy az övé. Erre az igazgatástól felfüggesztették és fegyelmi vizsgálatot indítottak ellene. Csak két esztendei zaklatás után vehette át ismét az igazgatást.

Egy alkalommal meg a róm. kat. gimnáziumba kötöttek bele. A magyar és román footballcsapat készült a küzdelemre és a román gimnázium tanulói nagy énekszóval vonultak nézőnek a versenypályára. Mikor a versenyen a román csapat alul maradt, a román diákok hallgatva kullogtak hazafelé. Néhány rk. magyar diák kárörömmel odaszólott nekik: Na, most énekeljetek! Ebből aztán nagy hűhót csaptak. Azt állították, hogy őket nemzeti érzésükben megsértették a magyar fiúk,

feljelentették az esetet a román főigazgatóságnak. Az egy Rusu nevű inspektort küldött le a dolog megvizsgálására, aki a róm. kat. gimnázium igazgatóját és két tanárát (egyik csak két hete jött oda) felfüggesztette; a növendékek egyensapkájáról a díszítést leszedette; a tanári kart arra kötelezte, hogy az állami gimnázium tanári karától kérjen bocsánatot, és az egész iskola nyilvánossági jogát egy évre felfüggesztve, a tanulókat arra kötelezte, hogy a két félév végén kiküldött román tanárok előtt vizsgázzanak, — kiknek a busás vizsgadíjakat természetesen meg kellett fizetni. Félmillió leüt tettek zsebre. De a tanárok és diákok úgy nekifeküdtek a tanításnak, illetve a tanulásnak, hogy a kiküldött román tanárok előtt való évvégi vizsga eredménye alig volt gyengébb a rendes tanév eredményénél.

Hiába voltak a miniszterhez küldött felterjesztések és a királyhoz intézett memorandumok, a tanügyi hatalmasságok mindent elkövettek a felekezeti, tehát magyar nyelvű iskola gyengítésére. Míg a hatalomváltozáskor a megyében 38 róm. kat. elemi iskola volt 73 tanerővel, a román uralom végére leapadt 26 iskolára 63 tanerővel. Ekkor a tanköteles róm. kat. gyermekek közül 2701 járt katolikus elemi iskolába és 4482 állami, tehát románnyelvű elemi iskolába.

A magyar iskolák ellen intézett támadások egyúttal a magyar egyházközségek ellen is szólották.

Pedig amilyen egységes Udvarhely megye a magyarság szemjxmtjából, annyira változatos vallási tekintetben. De a felekezetek békében éltek egymással s megtörtént Udvarhelyen, hogy valaki a gimnázium osztályainak egy részét a református, másikat a katolikus gimnáziumban végezte.

Görögkatolikus és görögkeleti még 4%-a sem volt a megye lakosságának. Mégis arra gondoltak, hogy valamikor a többséget, talán az egészet is azokká tehetik. Ez volt a tervük az iskolapolitikával. Ezért építettek oly sok helyen görögkeleti templomot; szakítottak ki a földbirtokreform alkalmával minden nagyobb falu határában görögkeleti papnak, kántornak való birtokot. Ezeket betöltés hiányában mind az udvarhelyi görög keleti pap használta s neki egyelőre ennyi elég is volt. A közigazgatás egy-egy embere, ezen a téren is érdemeket akart szerezni és hatalmaskodással, kényszerítéssel akart híveket toborozni egyházának. Különösen Cionca Macedón, az oklándi járás főszolgabírája volt hirhedt ezen a téren. Sokszor súlyos büntetések elengedését ígérte egyeseknek, ha őseik hitét megtagadva áttérnek a görögkeleti vallásra. Vagy az anyakönyveket nézette át harmad, negyediziglen és akinek nagydédszülője görög katolikus vagy keleti volt, egyszerűen átírták annak. Azután nem engedték meg, hogy gyermekét a felekezeti iskolába írassa. A lakosság legnagyobb része nemcsak hű maradt ősi hitében, de minden alkalmat meg is ragadott, hogy annak kifelé is kifejezést adjon. Templomokban, körmeneteken, egyházi gyűléseken sokat láttunk olyant, aki régebben nem nagyon koptatta ott a küszöböt.

Ha pedig valamely nagy, országos jellegű megmozdulás színhelye volt városunk, messze községek lakossága bejött oda. Igy pl. midőn az erdélyi katolikus nagygyűlést 1931 szeptember 5 és 6-án Székelyudvarhelyen rendezték meg, ezrek és ezrek jöttek be a megye távoli községeiből; dacára annak, hogy a vármegyeházáról előző napon kitelefonáltak a községeknek, hogy a 6-iki ünnepség elmarad. Úgy érezték, hogy ezáltal nemcsak vallási, hanem nemzeti érzésüknek is kifejezést adnak.

Valahogy úgy állott a dolog, mint ahogy egyik katolikus vezetőférfi mondotta a gyergyószentmiklósi nagygyűlésen. A gyűlést a szabadban kezdettük meg, de egy hirtelen eső miatt a templomban kellett folytatni. *„A vihar miatt kellett a szabadból a templomba jönnünk; de hányszor találtak menedéket őseink az élet viharában az egyházban, melyet ez a templom képvisel. Míg künn zúgott a vihar, meghúzódtak ott és ha vége lett, kijöttek megint”* — mondotta a szónok.

Nekünk is az egyházak voltak legbiztosabb menedékeink a román megszállás 22 éve alatt. Most, hogy Isten jóvoltából künn is kiderült, nem hagyjuk el azokat, nemhogy végleg, de hosszabb időre se.

Elfagyott remények.

Midőn a román megszállás első kábulatából magukhoz tértünk, nem akartuk elhinni, hogy ez tartós is lehet. Nemhogy évekről, de még hónapokról sem akartunk tudni. Arra számítottunk, hogy a csatlakozókkal megerősödött székely hadosztály visszanyomja a román seregeket és akkor innen, a Székelyföldről hátbatámadjuk Marosvásárhely felől. Udvarhely megyében megszervezkedtünk és vártuk a híradást. *Parajdon* azonban valami tévedés következtében idő előtt kapták a híradást és ebből igen nagy veszedelem támadt. 1919 március 31-én délután egy 40 főből álló felfegyverzett székely csapat érkezett Parajdra Marosvásárhely felől azzal a hírrel, hogy a magyar sereg áttörte a román frontot. Az udvarhelyi székelység vonuljon Marosvásárhelyre és készüljön a hátbatámadásra.

A parajdi férfiak hirtelen szervezkedtek, percek alatt lefegyverezték a 12 főből álló csendőrséget. Három csendőr meghalt és lovas futárok szólították fel a vidék falvait a csatlakozásra. Éjjel *Sófalváról* hoztak be egy hadnagyot és egy altisztet. A hadnagyot Farkas Dénes szakaszvezető egy lövéssel lábán megsebesítette. Ugyancsak az éjjel *Koronáról* is hoztak be egy hadnagyot és egy altisztet, kiket Vinczefi Zsuzsanna székely menyecske csunyán elvert. Egyesek éjjel lementek *Szovátára,* hogy tájékozódjanak és megdöbbenve értesültek, hogy a többi faluban mindenütt csend van. Parajdra visszatérve elmondották ezt a népnek, azt tanácsolva, hogy a súlyosabban terheltek próbáljanak elmenekülni vagy elrejtőzni. A többiek pedig a fegyvereket rejtsék el és csendben várják az elkövetkezendőket.

Másnap, április 1-én *Dicsőszentmárton* felől vonattal érkezett egy román zászlóalj megfelelő tüzérséggel, 2-án hajnalban pedig *Udvarhelyről* jött katonaság. A férfiakat összefogdosták és embertelenül ütötték-verték. Bocz Endre tartalékos honvédszázadost addig ütötték, míg a hús cafatokban lógott le róla s egy-egy órai pihenő után többször megismételték ezt. Egyetlen puskatus-ütéssel összes fogait kitörték. A többi elfogottakkal is ilyenformán bántak. Három nap mulva kettőnként összekötözve szekereken behozták Udvarhelyre. Onnan előbb Dévára, majd Szebenbe szállították. Hónapokig tartó tárgyalás után egyeseket hosszabb-rövidebb ideig tartó fogságra ítéltek, a többit hazaengedték — de a legtöbbnek jóformán egész vagyona rámént.

Farkas Dénes egy darabig bujkált, de április 7-én őt is elfogták és rögtönítélő bíróságuk halálra ítélte. A piacra parancsolták ki a falu egész lakosságát és ennek kíséretében vitték ki a temetőbe. Laár Ferenc ref. lelkész vele mehetett, hogy a halálra előké-

szítse. „Tiszteletes Úr, ugye szép temetésem van?" Mondotta útközben. A temetőben egy keresztre kötötték és úgy lőttek belé. Mikor tetemét a keresztről levágták, egy román tizedes fejbe rugdosta, azt mondva: „Nesze neked magyar".

Parajdról Udvarhelyre is megjött a felkelésre való felhívás és a vidéki falvakba innen is futárok mentek, hogy mindenik falu megszervezett férfiserege az előre megállapított terv szerint, az éjjel bizonyos órájára érkezzék be a városba és végezze el a részére kiosztott munkát. A kaszárnyát, csendőrlaktanyát, megyeházát, postát, vasútállomást kellett volna meglepetéssel elfoglalni. Két óra mulva azonban megjött Marosvásárhelyről a biztos hír, hogy a parajdi eset egy sajnálatos félreértés következménye. Az Istenért, nehogy mi is beugorjunk. Az udvarhelyi vezetők az első megdöbbenés után felelősségük tudatában arra gondoltak, hogy minél előbb értesíteni kell a faluk vezetőit, hogy semmit se csináljanak. A ref. gimnázium hat magasabbosztályú tanulója vállalkozott, hogy erdőkön, mezőkön keresztül kiszöknek a falukba és megviszik az értesítést.

Az udvarhelyi vezetők aggódva virrasztottak és lesték, hogy az éjjel bizonyos órájában nem villan-e fel az előre megállapított fényjel? De amikor az elmaradt, akkor is csak félig nyugodtak meg, mig a hajnali órákban sorra haza nem érkeztek a derék fiúk, jelentve, hogy a megbízatásnak szerencsésen eleget tettek.

A parajdi mozgalomban való részesség gyanúja alatt és mivel a laktanyában elfalazott fegyverek és lőszerek elrejtői is kitudódtak, a városban is elfogták L u k á c s L ő r i n c századost, M a c s k á s s y L á s z l ó hadnagyot és M a c s k á s s y E r n ő zászlóst. A Parajdon elfogott és nyomorékká vert Bocz Endrével együtt őket is Dévára, majd Szebenbe vitték, hol a hadbíróság előtt többször kihallgatták és jegyzőkönyveket vettek fel a kihallgatásról. Hónapok mulva nagyon súlyos összegekért a régi kihallgatásokon felvett jegyzőkönyveket megsemmisítették, újakat írtak és ezek alapján azután ideiglenesen, a tárgyalásig, szabadlábra helyezték őket. Mihelyt azután tehették, kimentek Magyarországra. Mikor a tárgyalásra szóló meghivóval keresték, nem volt ki elmenjen.

Nem sokkal azután a csendőrök erőszakoskodása miatt *Etéden* verekedés támadt a csendőrök és a falusiak között, melyben egy csendőr meghalt és egy-kettő megsebesült. Erre a fél falut bevitték Székelykeresztúrra; közülök egy néhányat elítéltek és bebörtönöztek s a többit oly embertelenül elverték, hogy hónapokig nyomták az ágyat, egyesek pedig örökre nyomorékok maradtak. — ...Midőn Csehszlovákia felbomlásával a triánoni bilincs meglazult és Hitler a lengyel-kérdés felvetésekor kijelentette, hogy Délkelet-Európában is rendezni kell a kisebbségi kérdést, reménykedni kezdettünk, hogy reánk is sor kerül. Észak-Erdélyben és a Székelyföldön egy szervezet alakult, melynek feladata az volt, hogyha háborúra kerülne a sor Magyarország és Románia között, utak, vasutak és hidak megrongálásával, táviró és telefonvezetékek elvágásával és minden más módon nehezítse a román hadsereg dolgát.

A román hatóságok azonban valahogy — de nem a szervezet tagjainak hibájából — rájöttek a dologra; 1939 októberének közepén a szervezet 140 tagját elfogva, előbb a nagyváradi kémelhárítóhoz, azután a kolozsvári katonai börtönbe vitték. Hosszas vallatások és embertelen kinzások után közülök egyet életfogytiglan, tizennégyet 5—5 évre elítéltek; 36-ot december 21-én, 16-ot május 17-én kiadtak Magyarországnak, a többi 73-at pedig decemberben és januárban hazaengedték.

A mozgalomban való részesség miatt Udvarhely megyéből csak hármat fogtak e l : P. D é z s i I p o l y ferencrendi szerzetest, R á k o s y A l b e r t hontorodfürdői vendéglőst és engem. J a k ó A l b e r t r. k. gimn. tanár szerencsésen ki tudott szökni Magyarországra. Helyette azonban elfogták feleségét, fiát és leányát s Kolozsvárról azokat is csak december 21-én, Rákosival együtt engedték haza. Dézsi Ipolyt a decemberben, engem a májusban Magyarországnak átadott csoporttal adtak ki.

Midőn a kísérő őrnagy-főügyésztől kérdeztük, hogy kapnak-e értünk csere-foglyokat és ő azt felelte, hogy nem, csodálkozva kérdeztük, hogy minek köszönhetjük kiadatásunkat. Azt felelte, hogy ezáltal Románia és Magyarország közötti barátság elmélyítése a céljuk.

Midőn mi erdélyiek a felszabadító seregekkel szeptember 11-én bevonultunk Kolozsvárra, nagy örömünkre ott találtuk azt a 15 társunkat, kiket elítéltek, de kiket egy pár nappal előbb szabadon engedtek. — — —

...De talán nem is helyes ezen fejezet címe. Nem fagyott el itt soha a magyar feltámadás reménye, csak visszahúzódott a zord időjárás elől. Mikor azonban enyhébb idők következtek, reménységünk rügye újra nekiduzzadt, majd ki is pattant; és amidőn a Szent Korona napja reáragyogott, kibomlott belőle a szabadság szép, boldogító virága.

Id. Dobos Ferenc dr.

SZÉKELYUDVARHELY.

Nagyküküllő kitágult völgyében, a folyó balpartján fekszik. Alapítását a hunokkal hozzák kapcsolatba. A hagyomány szerint Attila a Havasalföldről jövet, a város határában állapodott meg udvarával, innen kapta volna nevét. A város határában több vár állott. Arra, hogy Attila itt tartózkodott, több feljegyzés és itt talált tárgyak is szolgálnak bizonyítékul. Udvarhely egyházának megalapítása a XI—XII. századra tehető. 1317-ben már feljegyezték plébánosáttak nevét is. Régente nemcsak a székely anyaszéknek, hanem az egész Székelyföldnek főhelye. A pápai dézsmák regestrumában 1332-ben Udvarhel néven szerepelt. 1357 óta itt tartották a székely nemzeti gyűléseket. 1485-ben mezőváros, 1557-ben Izabella királyné kivette a szék hatósága alól és királyi bírói hatalom alá helyezvén, önkormányzati joggal ruházta fel. Ebből az időből való pecsétje is. 1567-ben 54 kaput írtak össze a városban. A város népességének növekedése kapcsolatban volt az idők folyamán a városhoz csatlakozott falukkal, így Szentimre, Dánfalva, Gyárosfalva, sőt az elpusztult Cibrefalva lakói is itt telepedtek le. Vásárjoggal is rendelkezett. A város lakói között megtelepedett iparosoknak történelmi múltjuk van. Céhekben szervezkedtek, először a fazekasok 1577-ben. A fazekas ipar később olyan jelentőségre tett szert, hogy az általuk gyártott cikkeket oláh kereskedők Romániában értékesítették. Utána a szabók, szűcsök, lakatosok, mészárosok, csizmadiák, fésűsök, kőművesek és asztalosok céhei, majd a kereskedők szervezete alakult meg. Még számos egyéb iparosa is volt a városnak, azonban nem szervezkedtek céhekké. Csonka-várát 1572-ben János Zsigmond építette a székelyek megfékezésére és ezért később a székelyek bosszúból lerombolták. Másik vára volt Bud-vár, a Küküllő jobbpartján. Ez a Székelyföld egyik legrégibb és legvédettebb vára

volt. A városnak egyik nevezetes szülötte volt Székely Mózes. 1709-ben pestisjárvány pusztított lakósai között. Nem mehetünk el szó nélkül a városnak magas színvonalon álló közoktatásügye mellett. Híres 1672-ben alapított ref. kollégiuma. Katolikus főgimnáziuma még a XVII. század végén keletkezett, kezdetben a jezsuiták vezették. Mind a legkiválóbb tanerőkkel rendelkeztek. Lakói magyarok és még a környékről a piacra érkezők is mind magyarul beszélnek. Rendkívül élelmes a népe, mert például a székely magyarság maga végzi el itt az ablakostót munkáját, maga tölti be az őszeresek szerepét, gyüjti a csontot, rongyot és árusítja a közelében levő szejkei és homoródi ásványvizet. A piac végén a ferencesek zárdája és kéttornyú temploma áll. Róm. katolikus plébánia-temploma a Szentmihály hegyen épült 1788-ban. A piac közepén áll a református templom. Az említett iskolákon kívül még számos iskolája van. A város határában igen sok cigány telepedett meg. A várostól nyugatra eső Gagy-völgyében szőlőt is termelnek. A havas felé eső vidék lakói római katolikusok, délfelé inkább reformátusok laknak. A város kútjaiban nincsen jó víz, meszes és sok ammoniákot tartalmaz. A várostól egy félóránnyira a Küküllő balpartján tisztavizű sós tó van, melyet hideg tükörfürdővé alakítottak át. A város keleti oldalán emelkedik a Szarkakő, ahonnan tiszta időben a fogarasi és brassói havasokat is lehet látni. Az 1848-as szabadságharc Kossuth mellé állította Székelyudvarhely népét. Bem dicsőséges hadjárata során Székelyudvarhelyt is visszafoglalta a császáriaktól. A kiegyezés utáni esztendőkben kezdett ismét erőteljesebb fejlődésnek indulni. Az 1916. évi világháborúban a román betörés veszélyeztette a várost, úgy hogy például a szakiskola is menekülni volt kénytelen. 1910-ben lélekszáma 10.244 volt, 9888 magyar, 212 német, 115 oláh és 29 egyéb anyanyelvű. Felekezet szerint a legtöbb a római katolikus, majd sorrendben következik a református, az unitárius, az evangélikus, az izraelita és a görög katolikus. A római katolikus egyház elemi leányiskolát, fiú elemi iskolát, óvodát, főgimnáziumot tart fenn. Két temploma és egy kápolnája van. Az egyházi intézmények vezetésében résztvevő Irgalmas Nővérek a városi kórházban betegápolással is foglalkoznak. A Ferences-barátok rendháza szájhagyományok szerint, korábban más rendé volt és már Szent László idejében épült. 1560-ban már a Ferencesek bírták, amikor is János Zsigmond a barátokat elűzte és a rendházat erőddé alakíttatta át. 1604-ben a rend Báthory Zsigmondtól visszakapta a házát. A rendház mostani templomát 1730-tól 34-ig építette. A mai zárdát 1736-ban kezdte építeni, a templom kettős tornyát 1771-ben fejezték be, időközben Mária Terézia 1743-ban megerősítette működésüket. A barátok tanítással foglalkoznak és szegény székely szülők gyermekeit saját költségükön nevelik áldozópappá. A református egyházközség a XVI. században létesült. Van református kollégium nőnevelő intézete, tanítónőképzője, amelyet 1870-ben gr. Bethlen János erdélyi kancellár alapított. 1927-ig mint főgimnázium működött, azután tanítónőképzővel bővítették ki. A trianoni békeszerződés elszakította a várost, mely 22 évi román megszállás után 1940-ben került vissza hazánkhoz. — Kulturális szempontból meg kell még emlékeznünk a 250 esztendős múlttal rendelkező római katolikus főgimnázium könyvtáráról és az ugyancsak ősi református kollégium könyvtáráról is. Mint nyaraló- és fürdőváros is számításba jön, annál is inkább, mert a várostól 3 km-re fekszik a híres Szejkefürdő. — 1941-ben lélekszáma 11.915 volt.

Meg kell említenünk Szombatfalva községet, melyet Székelyudvarhelytől csak a Küküllő választott el. A XIV. század elején önálló egyházközséggel rendelkezett, a község később teljesen beolvadt Székelyudvarhelybe.

Irodalom.

Könyvek:

Balásy Dénes: Múzeumot Székely-Udvarhelynek! Székelyudvarhely: Betegh-ny. 1898. 15 l.

Borszéky Soma: Székelyudvarhely diadala. Székelyudvarhely. Betegh-ny. 1907. 16 l.

Gönczi L.: (szerk.) A székelyudvarhelyi ev. ref. kollégium múltja és jelene. Székelyudvarhely: Betegh-ny. 1895. 249 l.

Gönczi Lajos: Vázlat Székelyudvarhely környékének flórájából. Székelyudvarhely 1888.

Gyertyánffy István: Az önmunkásságról. A gimnázium története. Kolozsvár 1858.

Jakab E.: Udvarhely története. Bp. 1905.

Kassay Ignác: Mélt. Mikó Árpád főispán úr fogadtatása Székelyudvarhely város közönsége nevében 1894. szept. 28-án. Székelyudvarhely: Becsek-ny. 1894. 7 l.

Kis Ferenc: A székelyudvarhelyi ev. ref. collegium történelme. Székelyudvarhely: Becsek-ny. 1878. 114 l.

Lele György: A szekelyudvarhelyi nemesség és polgárság kiváltságjogi pőre a 18. és 19. század fordulóján. Debrecen: Városi-ny. 1913. 55 l.

Lukinich Imre: Az udvarhelyi vár története. Kolozsvár 1903. 24 l.

Magyar Vilmos: A székelyudvarhelyi ref. kollégium. Bp.: Pátria-ny. 1914 l.

Szabó Samu: A székelyudvarhelyi kódex. Bp.: Franklin 1907. 108 l.

Vajda Emil: Emléklap az EMKÉ-nek a Székelyföld anyavárosában Székely-Udvarhelyet 1895. május 4-én tartott jubiláns díszközgyűlése alkalmából. Székelyudvarhely: Betegh-ny. 1895. 92 l.

Székelyudvarhely r. t. város szabályrendeletei 1875—1896. Székelyudvarhely: Becsek-ny. 1897. 252 l.

Székelyudvarhely szabályrendeletei. Székelyudvarhely 1912. 31 l.

A „Székelyudvarhely" karácsonyi ajándéka tizedik évfordulója alkalmából. Bp.: Pallas 1905. 48 l.

Székelyudvarhely város villamosvilágítása. Székely udvarhely: Betegh-ny. 1905. 8 l.

Székelyudvarhely r. t. város utcáinak helyszínrajza. 1:2880. Székelyudvarhely é. n.

A székelyudvarhelyi állami kő- és agyagipari szakiskola, szervezete, tanterve, fegyelmi és házszabályai. Székelyudvarhely: Becsek-ny. 1904. 40 l.

A székelyudvarhelyi kerületi munkásbiztosító pénztár 1912, 1913. évi jelentése, zárszámadása, statisztikai kimutatásai és 1913—15. évi költségelőirányzata. Székely udvarhely é. n.

A székelyudvarhelyi r. kat. főgimnázium első tudósítványa 1857—58. tanévben. Kolozsvár: Kath. lyceum 1858.

A székelyudvarhelyi birtokosság szervezési szabályai. Székelyudvarhely: Betegh-ny. 1901. 12 l.

A székelyudvarhelyi birtokosság szervezeti szabályai. Székelyudvarhely: Betegh-ny. 1906. 12 l.

Cikkek:

Fronius, Friedrich: Eine naturhistorische Excursion in das Szeklerland. Verhandl. u. Mitteil f. Naturw. IX. 1858. 77. 1 sz.

Fronius, Friedrich: Zwei Tagé auf dem Szurul und sechs Tagé in Szeklerland. Archív f. Siebenbürgische Landeskunde 1858. 141. 1 sz.

Halácsy Dezső: A székely anyaváros. Székelyudvarhely. Biztosítás és Városgazdaság 1941. 6. p. 44—45.

Hoffer András: Székelyudvarhely és környéke. Erdély 1912. p. 3.

József Dezső: Székelyudvarhelytől Szovátáig. Turista Közlöny 1917. p. 8—9.

Kisgyörgy Sándor: Levél a Székelyudvarhelyen alakult hitközségről. Keresztény Magvető 1872. p. 345.

Kisgyörgy Sándor: Esperesi vizsgálat a székely-udvarhelyi eklézsiában. Keresztény Magvető 1873. p. 102.

Laukó Albert: Székelyudvarhely. Földrajzi Közlemények 1888. p. 387.

Pálfy M.: Adatok Székclyudvarhely környékének geológiai és hyrografiai viszonyaihoz. Földtani Közlöny 1899. p. 6—12.
Pálfy M.: Adatok Székelyudvarhely környékének geológiájához. Természettudományi Közl. 30 k. p. 492.
Simonyi Zsigmond: A székelyudvarhelyi kódex. Magyar Nyelvőr 1906.
Szász József: Székelyudvarhely. Bud vára. Magy. Nép. 10. sz. 1922. p. 11.
Szeles János: Székelyudvarhely története. Erdélyi Múzeum 1898. p. 384—402. 456—65., 523—38., 578—605.
Szigethy Gyula: Székelyudvarhely. A nemes székely nemzet anyavárának leírása. Orsz. Minerva 1828. p. 1742.
Szigethy Gy. Mihály: Székely-udvarhely történetéhez. Erdélyi Múzeum 1899. p. 220—31.
Tégfás Gábor: A székely-udvarhelyi római castrum és annak katonai fürdője. Erdélyi Múzeum 1897. p. 257—68.
Székely-udvarhely. Magyarország és a Nagyvilág 1866. 19.
Tököli-féle mozgalom hatása Székelyudvarhelyen. Erdélyi Múzeum 1934. 7—12. p. 376—78.

Székelyudvarhely művelődési képe.

Székelyudvarhely iskolaváros, manapság is öt középiskolája van: ref. tanítónőképző, rom. kat. főgimnázium, agyag és faipari szakiskola, állami leánygimnázium és áll. fiúlíceum, ezenkívül van három kisdedóvója és hat elemi iskolája. Sok derék és kiváló embert adott ez az iskolaváros a magyar társadalomnak.

A szép eredménnyel működő intézetek közül a két magyar középiskolát ismertetem részletesebben, mert az állami iskolák nemzeti célkitűzéseit s kulturális munkaprogramukat saját szerveik propagálják.

Róm. kat. főgimnázium.

Székelyudvarhely felett impozáns tekintettel szinte uralkodik a róm. kat. főgimnázium díszes, új épülete.

A vonattal érkező utas ezt a háromemeletes palotát látja először a Szent Miklós-hegyen. Ez a város első üdvözlete. S mikor távozik a városból az idegen vagy vándor, ennek a büszke, fehér kultúrvárnak üveges, ragyogó szeme néz legtovább utána az elmenőnek. Ez az anyaszék felejthetetlen utolsó köszöntése!

Bitay Árpád dr. történész és Biró Lajos főgimnáziumi igazgató tanulmányai alapján a róm. kat. főgimnázium alapjait már 1593-ban megvetette Marosvásárhelyi Gergely (1561—1623) lelkes székely származású jezsuita-atya. Másfél emberöltő mulva az iskola élén találjuk Sámbár Mátyást, a tüzes ellenreformátort. Káldi Györgytől—Boga Lajosig egész sora következik a kiváló magyar pedagógusoknak és professzoroknak. Az intézet fenntartói 1773-ig, amint Szeles János Udvarhely városról 1798-ban írt naplójából is kitetszik, maguk a jezsuita-atyák voltak. Az 1892 október 31-én felszentelt főgimnáziumot (a mai fiúnevelő) a közeli székely községek hordták össze jószívű szolgálattal és Istennek ajánlott ajándékkal.

Tanítványai közül sokan vannak, akikre már az egész nemzet büszke: az Apor, Benkő, Orbán, Csáky gróf, Mikó és Kun családok itt taníttatták gyermekeiket vagy a legújabbak közül Nyirő József, Tamási Áron és Tomcsa Sándor kitűnő székely írók, meg Palló Imre jeles operaénekes nevét említsük csak meg. Könyvtárának értékei között ott találjuk a mohácsi vész idején magyar nyelven írt úgynevezett Udvarhelyi kódexet. Ez egy imádságos könyv, melyet Nyujtódi András ferencrendi szerzetes fordított és saját kezével írt testvére, Nyujtódi Judith apáca számára.

Református tanítónőképezde.

A másik hírneves középiskola a református tanitónőképzö intézet. A székely Hargita rózsáskertje, ahogy nevezni szokták a jó szülők a székelyudvarhelyi református tanítőnőképző intézetet, minden évben megtermi a maga drága, féltve őrzött, szép, illatos virágait. Ezek a rózsák hintik be azután köszöntésükkel, munkájukkal a magyar falvakat, édes illattal díszítik a kálvinista templomok orgonáit s halnak meg halványan, zokszó nélkül, eltemetkezve annyi ezer meg ezer kacagó, ártatlan gyermek fehér leikébe. Ezek a rózsák, ezek a virágok a magyar tanítónők!

A székeiyudvarhelyi református kollégium hivatalos alapítási éve 1670, amikor gróf Bethlen János 1000 arannyal örökös fundamentumot ad a nemes „orthodoxa scholának". Ez a hatalmas összeg leányának, a menyasszony Zsófiának, aki az esküvő előtt váratlanul meghalt, a hozománya volt, amely most örökös, állandó lelki kincsekké változott.

Kiss Gergely professzor idejében (1768—87) a kollégiumban megjelenik a bölcsészeti és a theológiai akadémia is. Igy az udvarhelyi kollégium 1832-ben főiskola címet nyer és kibővül a jogi tanszékkel, melynek tudós tanára Sylveszter Dénes lett.

Az 1848—49-i időkben a kollégium sokat szenved. Diákjai a honvédseregben harcolnak és halnak meg a magyar szabadságért. Ezért derék tanárait rabságra hurcolják s az intézetre hadisarcot vetnek ki az osztrákok. Csak 1850-ben nyithatja meg kapuit a kollégium újra Magyarósy, Szabó L. és Kiss Ferenc professzorok buzgósága után. A főiskolai karok 1852-ben szűnnek meg. A fiú-főgimnázium dr. Makkai Sándor püspök teremtő gondolata és dr. Illés Gyula egyházkerületi tanácsos jó igyekezete folytán 1927-ben alakult át a helyzet és a fejlődés törvénye szerint igazán minta leányiskolává, amelyre az egész Erdély magyarsága büszkeséggel néz.

A kollégium híres tanárai és igazgatói között megemlítjük Letenyei Pál, backamadarasi Kiss Gergely, Kiss József, Benkő József (jeles munkája, a Speciális Transsilvania kézirata az intézeti könyvtár birtokában van). Z. Sebess János, Magyarosi Szőke József, Kiss Ferenc, Bod Károly, Gönczi Lajos, Sólymossy Endre, Kovács Dániel, Olasz Gyula, Fejes Áron, Csefó Sándor és Szabó András neveit. Áldozatos gondnokai között ott találjuk a Bethlen, Ugron, Korda, Dániel, Toldalaghy, Teleki, Kemény, Székely, Sebessi, Mezey, Gyárfás és Jodál családokat. Sok kitűnő tanítványa között csak korunk egyik legnagyobb magyar szónokát, Ravasz László dr.-t és a legédesebb szavú meseköltőt, Benedek Eleket említsük meg. Benedek Elek utoljára 1927-ben járt az ő hűséges szeretett kollégiumában, amikor a székely tanulóifjúság meleg ünneplésben részesítette.

A városban nincsen közös, egységes vízvezeték, de ennek a művészi stílusban megépített intézetnek van külön, nagyszerűen működő vízvezetéki rendszere. Pompás, hatalmas angolpark két gondozott teniszpályával áll a növendékek rendelkezésére a kollégium kertjében. Télen kényelmes korcsolyapálya és 20 darab nagy szánkó szórakoztatja a háziestélyen kívül az ifjúságot. Gazdagon felszerelt tantermek, szertárak, könyvtár, iskola-múzeum, zenetermek, barátságos, családias dolgozók, hálók és a tiszta étkezde táplálja és látja el testiekben és szellemiekben az ügyes prepákat. Elismerő dicsérettel kell megemlítenünk a szép és rendes torna-

csarnokban felállított „székelykapu” színpadot, Haáz Rudolf tanár művészi tervezését és munkáját.

Kevesen tudják, hogy Erdély egyik leggazdagabb iskolakönyvtára is több mint 20 ezer példányszámmal szintén a székelyudvarhelyi kollégium birtokában van. Alapját gróf Bethlen 26 darab és Apaffy Mihály fejedelem 18 darab könyvadománya képezi. A könyvtár kincsei között találtuk: Thuróczy J. Chronica Hungarorumát (1483) kézzel színezett képeivel és indáiéival, Pázmány P. Igazságra vezérlő Kalauzát (1623-ból), Kempis Tamás C. Jézus követéséről való könyvnek magyar fordítását (egyetlen ismert példány), melyet „tekintetes és nagys. Haller Sigm. úrnak beteges cáplanja, M. Vásárhelyi Gergely, peczi. prépost” a helybeli r. kat. fögimn. alapítója fordított le. Általában a XVI., XVII. és XVIII. század irodalma gazdagon, van képviselve a tanítónőképző könyvtárában

Székely néprajzi múzeum.

A ref. kollégium büszkesége, a szakszerűen berendezett székelyföldi néprajzi múzeum, négy nagy teremből áll. Nemes példa arra, hogy a nevelő jó tanítványaival mekkora szellemi vagyont tud összegyüjteni, ha hivatásának tudatában van. Hiszen a Székelyföld második legnagyobb néprajzi múzeumát nagyobbrészt mind a diákok hordták össze, gyüjtötték a lomtárból, a padlásról, elpusztulásra szánt helyekről tanáruk irányítása mellett.

Az első teremben a templom, temető és a régmúlt emlékei fogadják a látogatót. A falon művészi Haázképek a régi diák életéből: a diákbál, ahova cseberben vitték a város szép leányait, hogy be ne sározzák az új cipellőt, a cipóosztás jelenete, a diáktörvényszék (sedria) csípős ítélete, a szolgafiú édes álma a ládáján, a számbavétel-lustra és így tovább.

A második teremben a mezőgazdasági szerszámok, szövőfonó felszerelések színes tárháza van kiállítva. Itt látható a farönkből készült ős szittya-szekérnek négy kereke. Az érdekes kerék vastagsága 25 cm, magassága 65, tengelynyílása pedig 18—20 cm. A patakfalvi Ferenczi-kúriából került a múzeumba. A földmüvelés és pásztorkodás tárgyai után egy teljesen bebútörozott székely konyha és szoba következik — díszben.

Az utolsó szobában a székely ezermesterkedés pazar és mesés tárgyai vannak kiállítva. Miniatűr székely gyalogkapu, hímes járomfák, cifra, zörgős guzsalyfagyüjtemény, a finomművű sulykoló-sorozatban az a legszebb, melyet a legszerelmesebb székely legény készített az ő szíve választottjának. Egyik szebb, mint a másik! Kancsó, bokály, tányérsorozata is lebilincseli a hozzáértő figyelmét. Népi hangszerek, lakodalmi szokások emlékei, húsvéti tojások, Vas Áron székely állatszobrásznak figyelemreméltó alkotásai, meg a székely néplélek sok szép reméke gyönyörködtet ebben a teremben védő üveg alatt.

A Székely Dalegylet.

A Székely dalegylet 1868 április 26-án alakult meg városunkban Nagy Lajos elnöklete alatt. Az egylet célját szóról-szóra akkor így jelölték meg: „az egylet célja a férfi műének művelése és terjesztése, hogy egyfelől az énekművészet, szív és erkölcsnemesítő hatása által a társaséletet nemcsak összetartóbbá, hanem egyszersmind szebbé, kedvesebbé tegye; másfelől pedig az egyesületnek ezen irányban kivivendő sikere által magát a társulás eszméjét is mindinkább népszerűvé tegye”. A 22. §-ból álló alapszabályzatot ki is nyomtatták Marosvásárhelyen, az ev. ref. főtanoda betűivel 1868-ban. A belügyminisztérium 38.069—1873. szept. 9. szám alatt Grois Gusztáv miniszteri tanácsos aláírásával hagyta jóvá az alapszabályokat. A törvényes alapszabályokat városunk tanácsa 1873 szeptember 18-án adta át Kovács János, akkori egyleti elnöknek.

Az egylet útja ezen a hétven éven át sokszor verőfényes, virágos haladás volt, de többször volt ez az út tövises, meredek, sziklás szakadék, ahol a visszavonás és személyi ellentétek majdnem a pusztulásba sodorták a Székely Dálegylet virágzó életét. Hála a Gondviselésnek — a válságos pillanatban mindig résen voltak azok a derék polgárok, akiknek hűsége és nemessége éppen idejében mentette; meg a Székely Dalegylet hanyatló zászlóját, hogy újabb dicsőség legyen az önfeláldozó összetartásnak az osztályrésze. A Székely Dalegylet már ott szerepel 1873-ban az ország első, bejegyzett 42 dalárdája között a szegedi és tordai dalárdák között. 1874-i zászlószentelése után már 1874 augusztus 28-án résztvesz a kolozsvári dalosünnepen, ahol Petőfi—Huber: Csatadalát adja elő Liszkay Károly karnagy vezénylete alatt. Ezen a dalosünnepélyen a közös kart — maga Erkel Ferenc, a halhatatlan zeneszerző vezényelte. Az 1874 augusztus 29-én megtartott Országos Magyar Dalárdaegyesületek közgyűlésén elnök lett Királyi Pál, titkár Ábrányi Kornél, a választmányi tagok között ott olvassuk Erkel Ferenc, Reményi Ede neve mellett Kovács János, a Székely Dalegylet boldogemlékű elnökének a nevét is. Már az 1892-ős budapesti diadal, és az 1894-es fiumei ezüst babérkoszorú dicsősége dr. Vajda Emil karnagy áldásos, lelkes munkájához fűződik. Vajda Emil dr. tíz évig, 1887—1897-ig volt a Székely Dalegyletnek rajongva szeretett karnagya. E tíz év alatt pontos kimutatás szerint 140 hangversenyt rendezett a Székely Dalegylet, a betanított kardalok száma meghaladta a 100-at. Mégis a legnagyobb dicsőség a budapesti országos dalosversenyen való részvétel volt, amikor a Székely Dalegylet 1892-ben, csoportjában 13 dalárda között a Nemzeti Zenede nagy díját hódította meg remek teljesítményével dr. Vajda Emil varázspálcája alatt.

Ugyancsak felejthetetlen sikere volt a Székely Dalegyetnek 1894-ben, amikor az Adria-tenger partján, Fiúmében emelte dicsőségesre győzelmes lobogóját, 32 versenyző dalárda közül kerülvén ki győztesnek, haza hózva a székely anyavárosba a kecskeméti hölgyek gyönyörű, ezüst babérkoszorúját. 1897 március 21-én mutatja be itten először a Székely Dalegylet Lukácsi Sándor: „A vereshajú” című népszínművét. Ettől kezdve igazán jeles műkedvelő-gárdát toboroz a Székely Dalegylet, amikor fáradhatatlan buzgósággal, önfeláldozó lelkesültséggel hozza színre a szebbnél-szebb színműveket és daljátékokat állandó fejlődési vonalban.

1902 május 22-én hivatalosan beiktatják a 27 tagú női kart is — rövidéletű működésre — Kertész Albertné, buzgó karnagy nő vezénylete alatt. 1907 nyarán elnöksége leköszönt, s a feloszlást indítványozta. De a dalegylet nem halt meg, hanem föltámadott. Akadt egy ideális lelkű, erős akaratú ifjú ember, Horváth József ref. kántor, ki szembészállva áz előítéletekkel, kezébe vette a dalegylet vezetését, azt újra szervezte, s szinte hihetetlen rövid idő alatt a nagyobbrészt új tagokból álló dalegylettel a legszebb sikert érte el.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

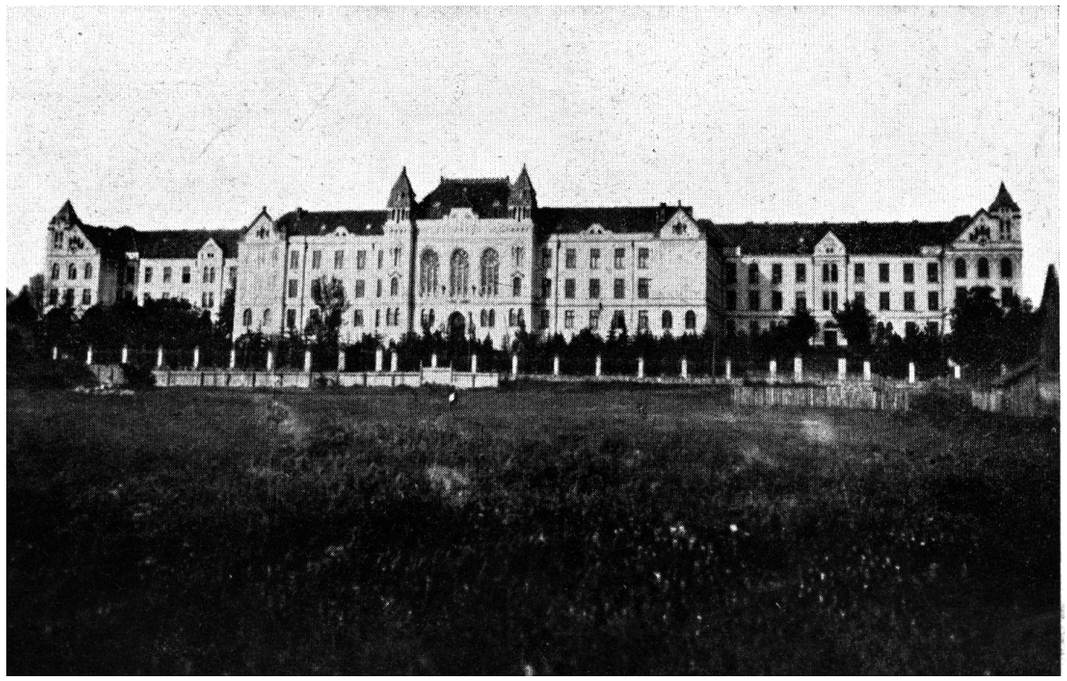

Csíkszeredai római katolikus főgimnázium.

(Róm. kat. gimnázium gyüjt.)

Régi utcarészlet Sepsiszentgyörgyön.

(Paszjár felv.)

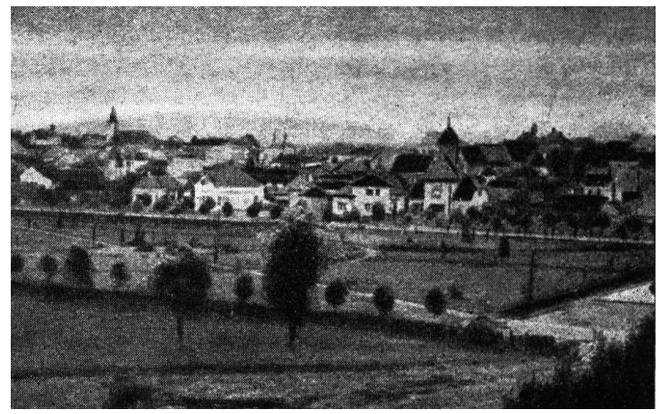

Csíkszereda.

(Dávid gyüjt.)

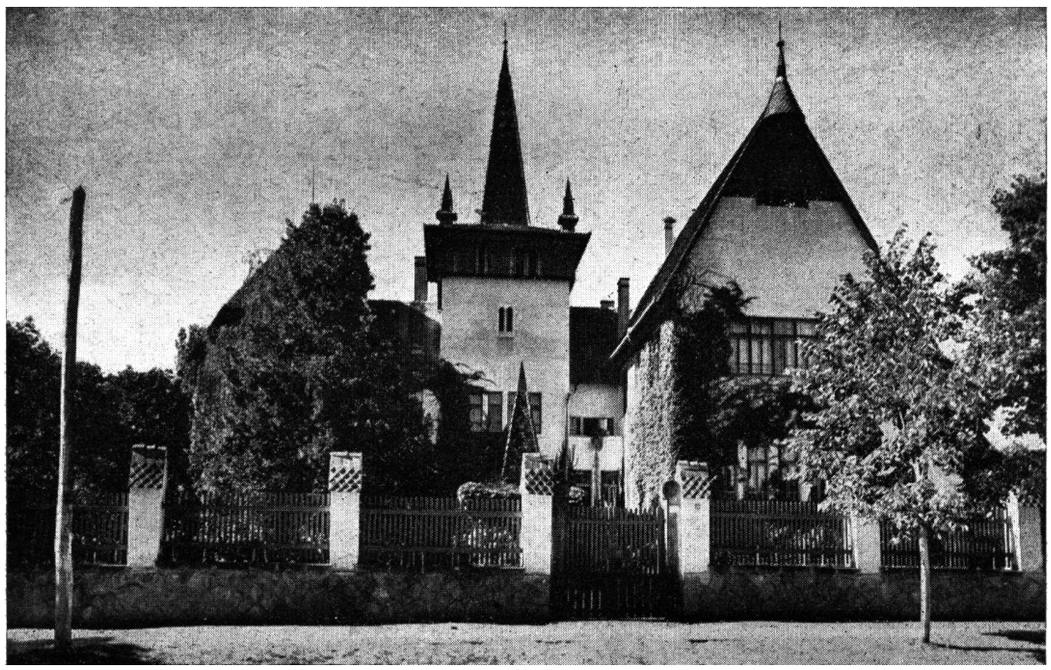

Sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum.

(Lapikás felv.)

[Erdélyi Magyar Adatbank]

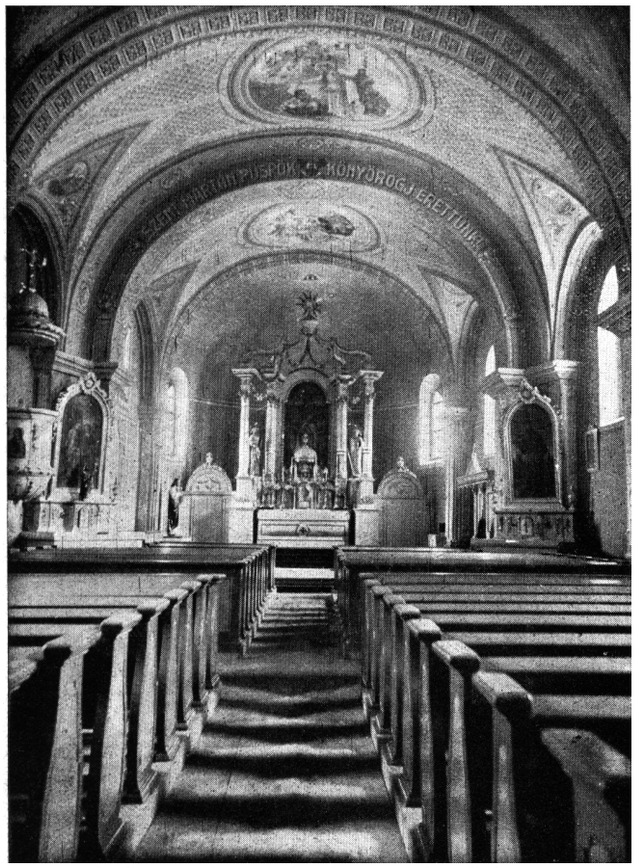

Csíkszentmártoni róm. kat. templom belseje.
(Róm. kat. egyház gyüjt.)

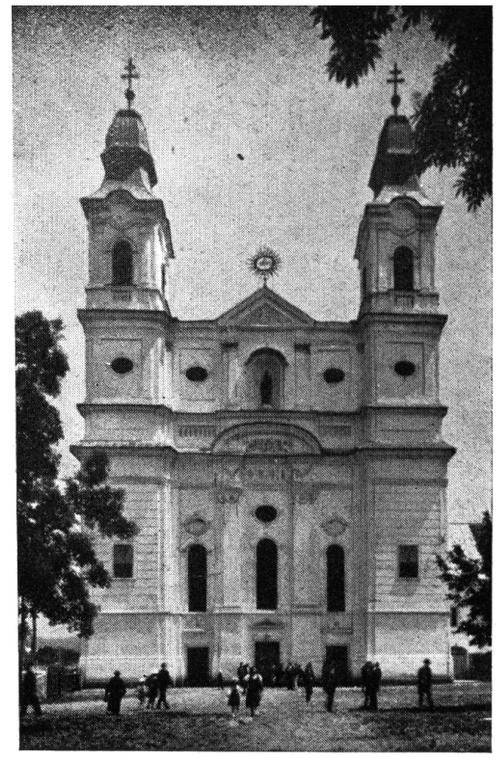

Csíksomlyói kegytemplom.
(Anghi gyüjt.)

Csíksomlyói kápolna oltára.
(Róm. kat. egyház gyüjt.)

Gyergyóremetei róm. kat. templom belseje.
(Róm. kat. egyház gyüjt.)

Nevezetes dátum az 1911-es év is, amikor a Székely Dalegylet vezetése alatt az Országos Dalosszövetség városunkban létre hozza a Székely Daloskerületet.

1912 június 20, 30 és 1-én Budapesten az országos dalosversenyen a Székely Dalegylet a kitűzött nagy serleget nyerte meg Horváth József karnagy vezetése alatt. Igy büszkén készült a Székely Dalegylet az 1914-ben városunkban rendezendő országos dalosversenyre, amelyre akkor 32 dalárda jelentkezett. A rendezés nagy és fáradságos munkáját, az országos dalosverseny előkészületeit már majdnem befejezte a Székely Dalegylet, amikor kitört a világháború s az országos dalosverseny elmaradt. Újra a megpróbáltatás nehéz évei következnek. 1921 november 13-án Brassóban tartott dalosgyűlésen a Székely Dalegylet elnöke vezetése alatti küldöttség tevékeny részt vesz a Románia Magyar Dalosszövetség megalakulásában. Gönczy Gábor dr. elnöksége és gondos vezetése alatt szerez a Székely Dalegylet magának biztos otthont, amely lehetővé teszi a lendületesebb munkát és az eredményesebb működést. Gönczy Gábor dr. elnöksége alatt szerveződik a Székely Dalegylet fúvós zenekara. Az 1928 augusztus 5-én a Segesváron tartott országos dalosversenyen a Székely Dalegylet a férfi karok második csoportjában az I./d. díjat, egy gyönyörű serleget nyeri el. Kiss Elek karnagy munkája is ebben az időben kapcsolódik a Székely Dalegylet vérkeringésébe; sok siker, sok elismerés fűződik e jeles karnagyunk nevéhez.

A Székelyudvarhelyi kaszinó.

A város legrégibb kultúregyesülete a székelyudvarhelyi kaszinó, amely manapság is sok virágzó kultúrmunkának vetette meg a biztos alapját. Kevesen tudják, hogy a Székelyudvarhelyi kaszinó keletkezése gróf Széchenyi István, a legnagyobb magyar halálának kegyeletes emlékünnepén született meg.

Minden nagy és tiszteletreméltó munka, amely a székely anyavárosban valaha annyi megbecsülést, annyi dicsőséget jelentett a székely névnek, annak köszönhette sikerét, hogy a legnagyobb magyar, gróf Széchenyi István tragikus, szívetmarkoló halálát itt megértették és megbecsülték a.legnemesebbet: a lángoló munkaszeretetei. 1860 április 30-án a székely anyavárosban, Székelyudvarhelyen a római katolikusok és a helvét hitvallásúak ref. templomaiban általános nemzeti részvéttel tartották meg gr. Széchenyi Istvánnak a gyászünnepélyét.

Az ünnepélyes istentiszteletek után az összesereglettek, mintegy szent sugalattól indítva, nagyszámban gyülekeztek össze a városháza tanácskozó termében, ahol közakarattal elhatározták a kaszinó létrehozását. Az alapszabályok 23 paragrafusban elkészültek s azt hitelesítették is. Innentől kezdve mint Székelyudvarhelyi Polgári Olvasó és önképző Egylet fejti ki a maga áldásos és sokoldalú kultúrmunkásságát. Sok drága név, sok tisztes emlék, sok ős család, sok halott arc, sok új virágzó sarjadék, egyetlen egy egylet történetében. Az igazak mind helyükön voltak: a munka és alkotás vértelen csatamezején, a babérágak alatt.

Lévai Lajos dr.

ABÁSFALVA.

Az oláhfalvi járásban szerepelt az 1854. évi fölosztás szerint. Első említése 1570-ből ered, amikor Abásfalvi Petenye György, II. János választott király és erdélyi fejedelemtől új adományt nyer minden birtokaira nézve. Az 1821. évi úrbéri összeíráskor két nemes birtokos találtatott itt: Demjén István és Török Ferenc. Lakósai jobbára székelyek és megmagyarosodott oláhok, összes számuk 1831-ben 329, 1854-ben 327. Az unitáriusoknak és a görög hitűeknek már akkor önálló egyházuk volt, a katolikus hívek a remetei anyaegyházhoz tartoztak. Lakosainak főfoglalkozása a szántás-vetés, sokan foglalkoztak mészégetéssel, mellyel csaknem egész Erdélyt beutazták. 1910-ben lakóinak száma 486 volt, mind magyar anyanyelvűek. Ma az oklándi járásban fekszik, területe 1728 kat. hold, lélekszáma az 1941-es népszámlálás szerint 486. Utolsó posta és távírda Homoródszentmárton.

AGYAGFALVA.

A község mellett elterülő térségen tartották a székelyek nemzeti gyűléseiket már évszázadok óta. Azért mondják e helyet a székelyek Rákosmezejének is. 1506-ban az agyagfalvi réten nevezetes gyűlést tartottak, melyen a székelység meghozta az agyagfalvi konstituciót. 1848 október 16-án is itt tartották a székely nemzetgyűlést. Ősi székely falu, a XIV, században már szerepelt. Temploma a XIII. században épült. Bethlen Gábor fejedelem 1617-ben Pesthy Ferencnek adományozta. 1854-ben már 728 lakosa volt, református székelyek. 1910-ben 946 jobbára református magyar volt a lakója. 1941-ben a székelyudvarhelyi járásban fekszik, területe 2132 kat. hold, lélekszáma 888, utolsó posta és távirda Bögöz.

ALSÓSÓFALVA.

Kisközség, mely sóbányájáról nevezetes. 1405-ben már létezett a sóbánya. A bányában november 15-től április 15-ig folyik a munka. Mediterrán sóvidék. 1910-ben lélekszáma 1981 magyar volt, kiknek nagyobb része református vallású. 1941-ben a parajdi járásban fekszik 12.040 kat. hold területen, lélekszáma 2039. Utolsó posta és távirda Parajd.

ÁBRÁNFALVA.

Nevét az Ábrán-családtól kapta. Korábbi neve Ábrahámfalva volt. A Básta-féle jegyzékben már előfordult. Legmagasabb, kiemelkedése a Szabrács. 1910-ben 133 lakosa volt, mind magyarok és főként református vallásúak. 1941-ben a székelyudvarhelyi járásban fekszik 1035 kát, hold területen, lélekszáma 141. Utolsó posta és távirda Bögöz.

ÁRVÁTFALVA.

A XIV. században már mint falu szerepelt. A Bástafféle jegyzékben is előfordult. Református temploma igen régi. Közelében van a Vigyázóhegy, hol a hagyomány szerint Budvár őrszemei tartózkodtak. 1910-ben 215 magyar, jobbára református vallású lakta. 1941-ben a

székelyudvarhelyi járásban fekszik, területe 358 kat. hold, lélekszáma 148. Utolsó posta és távirda Székelyudvarhely.

ATYHA.

Törzsökös székely falu, az 1854. évi fölosztás szerint a marosvásárhelyi kerület makfalvi járásában, a hasonló nevű patak mellett. Később Udvarhely megye parajdi járásához került. Lakói majdnem mind igen régtől fogva írástudók, vallásra nézve katolikusok. A XIV. században mint falu szerepelt. Mária-napi búcsúi híresek. Templomának harangja 1422-ből való. 1594-ben Báthory Zsigmond hűséges szolgálataiért Kendi Ferencnek adományozta. Ez időtájban birtokosai voltak még Apaffi, Becz és Apor nemzetségek is. Az 1722. évi összeírás szerint Attyha egy magas hegyen, a Fias-tetőn fekszik, kiváló szilva- és almatermelő hely. Lakosai a parajdi sóbányában foglalatoskodnak. Híres a fazékgyártása. A XV. század vége felé nagy szerepet tölt be a történelemben, a reformáció előtt 9 falu anyaegyháza volt. Sóskútja van. 1839-ben bennlakóinak lélekszáma 968, 1854-ben 1322, 1855-ben pedig egy egykorú feljegyzés szerint katolikus lakosainak száma 1353. 1910-ben 1609 lakosa volt, 6 német és 2 oláh kivételével magyarok. Ma a parajdi járásban fekszik, területe 4558 kat. hold. Lélekszáma 1941-ben 1452. Utolsó posta és távirda Korond.

BÁGY.

A községtől északra van a bágyi vár, délkeletre a 648, méter magas Pázmány-hegy. Azelőtt a homoródi járásban volt. A faluban a házak alig látszanak a sok gyümölcsfától. Igen jó hírnévnek örvendett a bágyi pokróc. Temploma a XV. századból való, gót stílusban épült. Az előbb említett bágyi vár a székely várhálózat egyik legfontosabb pontja volt, magas falainak romjai fennmaradtak és ott a környék lakói temérdek régiséget és harcieszközöket találtak. A község a Básta-féle jegyzékben szerepel. Tiszta székely lakosságú falu, ahol 1865-ben 520 többnyire református vallású lakos élt. Már akkor önálló református egyházuk volt. 1910-ben 561 magyar, református vallású lakója volt. 1941-ben oklándi járásban fekszik, területe 1553 kat. hold, lélekszáma 651. Utolsó posta és távirda Homoródszentpál.

BARDOC.

Régente a marosi székely székhez és Marosvásárhelyhez tartozott. Lakói magyarok és oláhok voltak, gör. kat. egyházuk már 1865-ben volt. Ezidőben Udvarhelyszékhez tartozott és Bordos-nak nevezték. A reformációkor mind unitáriusok lakták és önálló egyházközség volt. 1781-ben a katolikusok elvették templomukat és Bárdost Szentdemeter anyaegyházává emelték. Az egyház régi harangját a XIV. század közepén öntötték. 1941-ben az oklándi járásban fekszik 3059 kat. hold területen, lélekszáma 922. Postaügynökség helyben. Utolsó távirda Olasztelek.

BENCÉD.

A XIV. században már mint falu szerepel. 1602-ben a Básta-féle jegyzékben is előfordul. A Maros vidékén terül el, a Váralja-patak mellett. Lakosai székelyek, unitárius temploma Szentkirály parochiájához tartozik, mint filialé. A katolikusok a szentléleki plébánához tartoznak. A község két részből állt, Nagy- és Kisbencédből. A község szülötte volt a XVI. században élt Székely István, kinek számos magyar nyelven megjelent munkája közül a legnevezetesebb a Krakkóban 1558-ban kiadott Világkrónikája és Magyar Krónikája. Lakóinak száma 1910-ben 346, 9 egyén kivételével mind magyar anyanyelvűek és főként unitárius vallásúak. 1941-ben a székelykeresztúri járásban, 963 kat. hold területen fekszik. Lélekszáma ugyanezen esztendőben 374 volt. Utolsó posta Kobátfalva, utolsó távirda Székelykeresztúr.

BETFALVA.

A XIV. században már mint falu szerepel. A Maros vidékén terül el, nem messze a Nagyküküllőtől. A 716 m magas Kopasz-tető a községtől északra fekszik. 1602-ben a keresztúrszékhez tartozott. Több nemesi család tulajdona. Lakói székelyek. Van református parochiája és temploma, a nemegyesült görögök a nagygalambfalvi plébániához tartoztak, az egyesült görögök pedig a szitáskeresztúrihoz. Református egyháza mint filialé alakult meg s korábban Rugonfalvához tartozott. 1719-ben lett anyaegyház, temploma 1747-ben lett átépítve. 1910-ben 538 lakosa volt, 6 oláh kivételével magyarok és főként református vallásúak. Ma a székelykeresztúri járásban fekszik, területe 1716 kat. hold, lélekszáma 1941-ben 661. 1940-ben alapították Hangya Szövetkezetét. Vasuti megállója helyben, utolsó posta és távirda Székelykeresztúr.

BÉTA.

Erdős, hegyes vidéken a Béta-patak mellett fekszik. A Básta-féle jegyzékben már előfordult, de megelőzőleg a XIV. században már mint falu szerepelt. Lakói székelyek. A dobófalvai református és a vágási róm. katolikus egyházhoz tartozott, mint filialé. 1910-ben 380 magyar, főként római katolikus vallású lakosa volt. 1941-ben a székelyudvarhelyi járásban fekszik, területe 765 kat. hold, lélekszáma 421. Utolsó posta és távirda Bögöz.

BIKAFALVA.

A község régi neve Nagy-Küküllőfalva volt. Szentlukács-falva néven is ismerték. Lukács evangélistának a jelképe a bika volt, feltételezhető, hogy nevének mai alakja innen ered. A hagyomány nevének eredetéről még egy másik mondát is megőrzött, ugyanis Básta rémkorában barmaiból annyira kipusztult a Székelyföld, hogy csupán e helyen maradt egyetlen egy bika és erről nevezték el azután Bikásfalvának. A Maros vidékén terül el, a Sükő-patak mellett. A XIV. században már mint falu szerepelt. Az 1332-ben felállított pápai dézsmák regestrumában is előfordult, amikor is papja 4 banálist fizetett. Ugyancsak fel volt véve a Básta-féle jegyzékbe is. Lakói székelyek voltak. A reformátusoknak van templomuk és parochiájuk. A katolikusok és egyesült görögök a székelyudvarhelyi plébániához tartoznak, mint filialé. 1910-ben lakóinak száma 414, valamennyien magyarok és nagyobbrészben református vallásúak. 1941-ben a székelyudvarhelyi járásban 1047 k. hold területen fekszik. Lélekszáma 487. Vasuti megállója helyben, postaügynöksége is van. Utolsó távirda Bögöz.

BOGÁRFALVA.

Eredeti neve Bolgárfalva volt. Benkő szerint nevét az ott élő Bolgár-családtól nyerte. Mint falu a XIV. században már szerepelt. Akkortájt Bogártfalva néven volt ismeretes. A Básta-féle jegyzékben is előfordul. Hosszú időn keresztül Szentlélek filiája volt. Határa nagyon kicsiny és köves. Több nemesi család tulajdona volt. Lakói székelyek. A római korból is több emléket találtak e vidéken. 1910-ben lakóinak száma 439, római katolikus vallású magyar. Ma a székelyudvarhelyi járásban fekszik, területe 1816 kat. hold, lélekszáma 466. Utolsó posta és távirda Farkaslaka.

BÖGÖZ.

A Maros vidékén terül el. A XIV. században már mint falu szerepelt. A Básta-jegyzékben is előfordult. Régente a bögözi járás székhelye volt, mely 13 helységet foglalt magában. A pápa dézsmák regestruma Bugus néven szerepelteti a falut. Papja 1332-ben négy banálist fizetett. Népes falu, református temploma a XV. században épült. A katolikusok a vágási, az egyesült görögök pedig a székelyudvarhelyi plébániához tartoztak. Lakói székelyek. A Nagyküküllő völgyének egyik legszebb állomása. Csinos házaival megkapja a szemlélőt. Nevét „bő-köz”-től származtatják, mivel szorosközti termékeny részen fekszik. Régi neve Hosszúfalu volt, mivel házai szétszórtan, messzire elértek. Ott azonban az árvizek nyugtalanították lakóit és azért e biztosabb helyre költöztek át. 1910-ben lakóinak száma 1112 volt, mind magyarok, főként református vallásúak. 1941-ben a székelyudvarhelyi járásban van, területe 3327 kat. hold, lélekszáma 1271. Vasútállomása helyben a Székelykeresztúr—Székelyudvarhely-i vonalon, posta, távirda helyben.

Irodalom.

Jakubovich Emil: A bögözi székely rovásbetüs felirat. Magyar Nyelv 1931. 3—4. p. 81—84.

BÖZÖD.

Járási székhely volt hajdanában. A Maros vidékén, a Bözödpatak mellett terül el. A XIV. században Beozeod néven már mint falu szerepel. A község neve hun eredetű. Az unitáriusoknak és reformátusoknak parochiájuk és templomuk van. Az unitárius egyház 1560 körül létesült. Anyakönyve 1775-től van vezetve. Temploma 1710-ben épült, tornyát 1717-ben fejezték be. A parochia birtokában 1600-as évekből Úrasztal-terítő van. Kisharangja 1783-ból való, míg orgonáját 1888-ban építették. A református egyházhoz tartozik Bözödújfalu is. **A** katolikusok és egyesült görögök a bözödújfalusi plébániához tartoztak. Lakói székelyek, számuk 1910-ben 1278 volt, főként unitárius és református vallásúak. Ásványvízforrása van. 1941-ben a székelykeresztúri járásban találjuk, területe 3780 kat. hold, lélekszáma 1359. 1940-ben alakult a Hangya Szövetkezet. Alapítója Bözödy Jakab György, jelenleg 111 taggal működik. Utolsó posta és távirda Erdőszentgyörgy.

Irodalom.

Koncz Adatok a bözödi ref. egyházközség történetéhez. Marosvásárhely 1905. 56 l.

Kornhuber, G.: Naturhistorische Verhältnisse der Umgebung von Bösing. Verhandl. f. Naturk. 1857. 11. 61.

BÖZÖDUJFALU.

A Maros vidékén terül el, az atyhai patak mellett. Újfalu néven 1602-ben a keresztúri székhez tartozott. A székely szombatosok lakóhelye, egész Erdélyben csak itt élnek napjainkig szombatosok. Maguk közt házasodtak, zsidókkal ritkán, kereszténnyekkel egyáltalán nem. Kornis Mihály özvegyének volt a birtoka. Neve a hagyomány szerint abból ered, hogy vidéke igen szép zöld. A szállást keresők vezetője a szép zöldre mutatva felkiáltott: „Be-ződ!” Neve később székely tájszólás szerint Bözöd lett. A reformátusok Bözödhöz tartoznak. Az unitáriusoknak templomuk van, mely a kőrispataki parochiához tartozik. Az egyesült görögöknek és a katolikusoknak van templomuk és plébániájuk. A róm. kat. egyház 1729-ben alakult. Templomának építési idejét is ezen időre teszik. 1910-ben lakóinak száma 679 volt, nagyobbik része a romi kat. vallást követi, de sok unitárius, gör. kat. és izr. vallású is élt ebben az időben a községben. 1941-ben a székelykeresztúri járásban fekszik, területe 2596 kat. hold, lélekszáma 778. Utolsó posta és távirda Erdőszentgyörgy.

Irodalom.

Kauftheil Ernő: Látogatás Bözödújfalun a zsidó hitre tért székely szombatosok között. Múlt és Jövő 1933. márc. p. 71.

Orbán Balázs és *Ürmösi Sándor:* A székely szombatosokról. Székelyföld I. kötet. Udvarhelyszék 146—148. oldalán.

CSEHÉTFALVA.

Már a XIV. században mint falu szerepelt, a későbbi időkben sok lófő lakott itt. A Básta-féle jegyzékben 1602-ben Csehédfalva néven szerepelt. A templom harangja Tarcsafalváról került ide, 1481-ből való. A templomnak az áldozókelyhe is igen értékes, 1648-ból származik, a magyar ötvösművészet remeke. 1910-ben lakóinak száma 429 volt, 7 kivételével magyarok és jobbára unitárius vallásúak. 1941-ben a székelykeresztúri járásban van, területe 1653 kat. hold, lélekszáma 467. Utolsó posta Kobátfalva, utolsó távirda Székelykeresztúr.

CSEKEFALVA.

A Gagyi patak mentének legelső faluja. 1602-ben a keresztúri székhez tartozott. Mediterrán sótelepe van. Valamikor Szentábrahám filiája volt. Ma a reformátusoknak és az unitáriusoknak templomuk van. 1910-ben lakóinak száma 571, 4 kivételével magyarok, főként ref. és unit. vallásúak. 1941-ben a székelykeresztúri járásban fekszik, területe 1151 kat. hold, lélekszáma 496. Utolsó posta és távirda Székelykeresztúr.

DÉCSFALVA.

A XIV. században már mint falu szerepel. A Bástaféle jegyzékben is előfordul. Monda szerint hajdan az agyagfalvi réten állott, de mivel lakói erkölcstelenkedtek, elsűlyedt. Udvarhely megye legkisebb faluja, egy

hegyszorosnak a felső torkolatában fekszik a Nagyküküllő balpartján. Lakói székelyek. A katolikusok a vágási plébániához tartoztak, a reformátusok pedig az agyagfalvihoz. 1910-ben, lakóinak száma 140 volt, mind magyarok és főként református vallásúak. Ma a székelyudvarhelyi járásban fekszik, területe 356 kat. hold, lélekszáma 1941-ben 163. Utolsó posta és távírda Bögöz.

ERDŐFÜLE.

Az Olt vidékén terül el. A XIV. században már mint falu szerepelt. A XVI. században sok lófő lakott itt. Az 1567-i regestrumban 43 kapuval találjuk. Az 1602-i Básta-féle jegyzékben is előfordul. Vasércek vannak a környékén, melyeket iparilag feldolgoznak, így vashámora is van a községnek. Ez az iparág sok lakójának ad megélhetést. Barnaszén rétegeket is találtak földjében. Lakói katonailag szervezett székelyek voltak, különösen bordakészítéssel foglalkoztak. A reformátusoknak temploma és lelkészi hivatala helyben van. A nem egyesült görögök a vargyasihoz, a katolikusok pedig a baróti plébániához tartoznak. Régebben néhány oláh lakosa is volt. Temploma a XIV. sz.-ban épült, harangja is ebből a korból való. Közelében feküdt Voál nevű falu, mely teljesen elpusztult és csak romjai maradtak fenn. Ugyancsak elpusztult a határában fekvő Dobó falu is, melyet 1661-ben a törökök dúltak fel. Hatalmas erdősége vadban bővelkedik. Régen bölények tanyáztak itt, az utolsót 1814-ben lőtték le. 1910-ben lakóinak száma 1231, 3 kivételével magyarok és főként reformátusok. 1941-ben az oklándi járásban fekszik, területe 20.730 kat. hold, lélekszáma 1374. Utolsó posta Bardoc, utolsó távirda Olasztelek.

ETÉD.

A község neve hun eredetű. A XIV. században már mint falu szerepelt. A Fejér-Nyikó partján fekszik. Mivel ellenség nem járt a faluban, ősi emlékei fennmaradtak. Az omladozó Firtos várából a minorita szerzetesek ide költöztek. A XIV. században sok lófő lakott itt. 1593-ban nyert vásárjogot. 1602-ben a Básta-féle jegyzékben szerepelt. 1816-ban egy katonai sereg főhelye. Lakói túlnyomórészben református magyarok. A katolikusok plébániája helyben volt. A reformátusoknak parochiája és temploma ugyancsak helyben. Református egyháza a XVII. század elején Küsmöd filiáléja volt. A XVI. század elején épült első temploma fából. Ez elpusztulván, 1678-ban építették a ma is fennálló kőtemplomát, amely az 1792 szeptember 8-i óriási tűzvészben megrongálódott, tetőszerkezetének fája elégett, harangjai megolvadtak, és csak 1800-ban tudták mai formájába állítani. I896-ig felekezeti iskolát tartott fenn az egyház, 1939-ben kultúrházat és bérházat építtetett. A rómaiak útvonala erre vonult keresztül. Az etédi nők szépsége közmondás-számba ment, „Olyan szép, mint az etédi menyecske”. A bivalytenyésztés virágzott a faluban. 1910-ben lakóinak száma 1614, 10 lélek kivételével magyarok, nagyobbára reformátusok, de a katolikusok is nagyobb számban vannak képviselve köztük. Ma a székelykeresztúri járásban van, területe 7714 kat. hold, lélekszáma 1941-ben 1638. Posta, távirda helyben a Parajd—Balavásár-i vonalon.

Irodalom.

Pálffy A.: Etéd község története. Eted 1903. 43 l.
Völgyszirti Alfonz: Etéd, erdélyi falu eredete. Vasárnapi Ujság 1856. 8. sz.

ÉGE.

Az Olt vidékén egy kis patak mellett terül el. Régente Ige nevet viselt. A XIV. században már mint falu szerepelt Udvarhely megyében. 1602-ben a Básta-féle jegyzékben is előfordul. Több nemesi család tulajdona volt. Lakói székelyek. Van református temploma és lelkészsége. Református egyháza megalakulása az 1682-i évre tehető. Az időben Dálya leányegyháza volt. 1758-ban lett önálló anyaegyház. Temploma 1775-ben épült, a torony 1892-ben. A katolikusok a karácsonfalvai plébániához tartoznak. Legnevezetesebb helye a Fejedelem földjének nevezett kaszáló, amely hosszú időn keresztül a Bágyi várhoz tartozott. 1910-ben lakóinak száma 205 magyar volt, főként a református vallást követték. Ma az oklándi járásban fekszik, területe 997 kat. hold, lélekszáma 1941-ben 210. Tejszövetkezetét 1930-ban, Hangya szövetkezetét 1940-ben alapították. Utolsó posta és távirda Homoródszentpál.

ÉNLAKA.

A XIV. században már mint falu szerepelt Janlaka néven. 1332-ben előfordul a pápai dézsmák regestrumában, amikor is papja négy banálist fizet egyházi adóul. A XVI. században mint Jenő-laka szerepelt, de sokszor Igen-laka néven is előfordult. A Básta-féle jegyzékben 1602-ben Jenlaka néven volt ismeretes. A római időkből találtak tárgyakat a községben. Az unitáriusok temploma igen régi. Egy kis dombon áll, gót stílusban épült a XV. század körül, Erdély egyik legérdekesebb nevezetessége. A templom falán hun-scytha betűkhöz hasonló írásjegyeket találtak. Ezek azonosak az Ázsiából hozott és a székelyek által sokáig használt betűkkel. A község közelében van egy szikla, amely nyergeit ló formáját mutatja, Firtos lovának hívják. Ha fehér, jó időt, ha elsötétül, tartós esőt várnak az itt lakó székelyek. Az egyesült görögök a bözödújfalusi plébániához tartoznak, a katolikusok pedig az etédihez. 1910-ben lakóinak száma 643, valamennyien magyarok és legnagyobbrészt unitárius vallásúak. 1941-ben a székelykeresztúri járásban fekszik, területe 3348 kat. hold, lélekszáma 588. Utolsó posta és távirda Etéd.

Irodalom.

Musnai László: Az énlaki rovásirásos felirat. Erdélyi Múzeum 1936. 4—9. p. 212—14.
Szabó Károly: Az énlaki egyház ős székely betűkkel írt fölirata. Magyar Sajtó 1864. 121 sz.
Völgyszirti Alfonz: Énlaka erdélyi falu eredete. Vasárnapi Ujság 1856. 8. sz.

FARCÁD.

A község neve hun eredetű. Már 1332-ben létezett a pápai dézsmák regestrumában, amikor négy banális egyházi adót fizetett. 1602-ben a Básta-féle jegyzékbe is fel volt véve Farcijád néven. Régebben hasonnevű járás székhelye volt. Lakói székelyek. Van református templomuk és parochiájuk. A katolikusok a lengyelfalvai

plébániához tartoztak. A reformáció előtt központi egyháza volt a vidék falvainak. Szép gót stílusú temploma volt. Lakói a Szászföldön disznókat vásároltak s a húst az udvarhelyi piacon mérték ki, nyáron pedig gyümölcscsel kereskedtek. 1910-ben lakóinak száma 521 magyar, főként reformátusok. 1941-ben a székelyudvarhelyi járásban fekszik, területe 1857 kat. hold, lélekszáma 518. Utolsó posta és távirda Székelyudvarhely.

FARKASLAKA.

A Maros vidékén terül el a Gordon hegy lábainál. A XIV. században már mint falu szerepelt. A Básta-féle jegyzékbe 1602-ben fel volt véve. 1834-ben katolikus parochiája már létezett. Lakói székelyek, főképpen szénégetéssel foglalkoztak. Több régi fegyvert találtak e helyen. 1910-ben lakóinak száma 1327 volt, mind magyarok és főként római katolikus vallásúak. 1941-ben a székelyudvarhelyi járásban fekszik. Területe 5304 kat. hold. Lélekszáma 1435. Posta-távirda helyben a Marosvásárhely—Székelyudvarhely-i vonalon.

FELSŐBOLDOGFALVA.

Székelyesen Bódogfalának hívták. A község a Nagyküküllő völgyében fekszik. 1332-ben a pápai dézsmák regestrumában már előfordul, négy banális egyházi adót fizetett. Básta jegyzékében is szerepel 1602-ben. 1617-ben Bethlen Gábor fejedelem Petky Ferencnek adományozta. Református templomát Izabella királyné építtette. Az épület stílusa román és gót keverék. 1793-ig Boldogfalva mint anyaegyház szerepelt. Határában fekszik Borzakő, melynek helyén Cibrefalva nyomai és romjai fellelhetők. A katolikusok és egyesült görögök a székelyudvarhelyi plébániákhoz tartoznak. Lakói nemes székelyek voltak. Erre vonult keresztül a rómaiak hadi útja. 1910-ben lélekszáma 441 magyar volt, nagy része református vallású. 1941-ben a székelyudvarhelyi járásban 1139 kat. hold. területen fekszik. Lélekszáma 420. Utolsó posta és távirda Székelyudvarhely.

FELSŐRÁKOS.

Az 1877. évi I. tc. értelmében a volt Felső-Fehér megyéből került Udvarhely megyéhez. Az Olt vidékén a Vargyas patak mellett fekszik. Több nemesi család tulajdona volt. Lakói magyarok. Az idegen betelepülőket a székelyek magukba olvasztották. Vidékén barnaszénrétegeket találtak. Tölgyerdejében vaddisznó is tanyázik. Igen értékes a savanyúvize. Unitárius temploma van, a katolikusok a baróti plébániához tartoztak. 1834-ben már volt katolikus plébániája. A nemegyesült görögök az ágostonfalvai plébániához tartoztak. 1848 dec. 12-én nagy csata volt itt, mely a magyarok győzelmével végződött. 1910-ben 1270 magyar, főként unit. vallású lakója volt. Ma az oklándi járásban fekszik, területe 7518 kat. hold. Lélekszáma 1941-ben 1352. Utolsó posta és távirda Barót.

FELSŐSÓFALVA.

A Maros vidékén a Korond patak jobbpartján terül el. Mediterrán sóvidéke van. Határában még a föld felszínén is találtak sótömböket. Sóbányája 1562-ben még a székelység közös birtoka volt. A XIV. században már mint falu szerepelt, ugyancsak előfordult 1602-ben a Básta-féle jegyzékben is. Báthory Zsgimond 1601-ben meghagyta Székely Mózes itteni kir. kamarásnak, hogy a lófőktől sem adót, sem robotot ne kívánjon. A római időkből több emléke maradt fenn. A monda szerint a Kodárosi vár rejtett pincéiben tündérek őrzik a temény-telen aranyat, ami a római időkből itt maradt. A község két részből állt, az Alsó- és Felsősófalvából. Régi szokás a sófalvaiaknál, hogy a sírokra kopjanyelet helyeznek a tulipános kifaragott fejfák mellé. Lakói székelyek. Református templomuk van. A katolikusok a parajdi, az egyesült görögök pedig a székelyudvarhelyi plébániához tartoztak. 1910-ben lakóinak száma 2177 magyar, főként református vallású. 1941-ben a parajdi járásban találjuk, területe 8360 kat. hold. Lélekszáma 2113. Postaügynöksége helyben. Utolsó távirda Parajd.

FENYÉD.

A Maros vidékén a Küküllő folyó balpartján terül el. A község neve hun eredetű. A XIV. században már mint falu szerepelt. A Básta-féle 1602-es jegyzékben is előfordult. Több nemesi család tulajdona volt. Lakói székelyek. A község határában vonult keresztül a római út. Sok fűrészmalma és posztókikészítő üzeme van, melyeket a Nagyküküllő vize lát el energiával. A katolikusoknak templomuk és plébániájuk van. Az egyesült görögök a székelyudvarhelyi plébániához tartoznak, mint filiálé. 1910-ben lélekszáma 767 magyar, főként római katolikus vallású. 1941-ben a székelyudvarhelyi járásban találjuk, területe 3180 kat. hold, lélekszáma 831. Utolsó posta és távirda Székelyudvarhely.

FIATFALVA.

A XIV. században már mint falu szerepelt. A Nagyküküllő partján fekszik, lakói földműveléssel foglalkoznak. A bivalytenyésztése igen virágzó volt. 1602-ben a keresztúri székhez tartozott. A gróf Mikó-család volt a földbirtokosa, ezenkívül azonban még több nemesi család birta. Lakói székelyek. Unitárius és református temploma és parochiája van. A vallási türelemnek a legszebb példáját lehetett itt tapasztalni: a reformátusok és unitáriusok századok óta egy templomba járnak. Református egyháza anyakönyvét 1783 óta vezeti, mint anyaegyház 1762-től működik, jelenlegi temploma 1805-ben épült. 1711-ből származó keresztelő-serleg van az egyház birtokában. A katolikusok a szitáskeresztúri, a nemegyesült görögök pelig a boldogasszonyfalvai plébániához tartoztak. 1910-ben lakóinak száma 1016, 41 egyén kivételével magyarok, főként református és unitárius vallásnak. 1941-ben a székelykeresztúri járásban fekszik, területe 2753 kat. hold, lélekszáma 1025. Utolsó posta és távirda Székelykeresztúr.

Irodalom.

Soós Farkas: Fiátfalva. Erdélyi Protestáns Közlöny 1874, 5, 6. sz.

FIRTOSMARTONOS.

1602-ben a keresztúri székhez tartozott. A római időkből több tárgyat találtak e helyen; Szomszédságában

[Erdélyi Magyar Adatbank]

van a Csaba-lika. A község határában egy sóskút van, mely 24 óra alatt 680 liter vizet ád. 1910-ben lakóinak száma 613 volt, mind magyarok és főként unitárius vallásúak. Ma a székelykeresztúri járásban 3497 kat. hold területen fekszik. Lélekszáma 1941-ben 680. Utolsó posta és távirda Etéd.

FIRTOSVÁRALJA.

Nevét a határába eső Firtos tetőtől nyerte, mely 1042 méter magas. Igen régi maradványokat találtak itt még a rómaiak előtti időkből. Népvándorláskorabeli leleteket is találtak. A község határában vonult keresztül a rómaiak hadi útvonala. A Firtos hegy tetején ősrégi vár romjai vannak, mely monda szerint egy jóságáról messze híres Firtos nevű tündéré volt. A monda szerint vára már Attila hun király idejében létezett. Az 1602. évi Bástaféle jegyzékben is szerepel, de ezt megelőzőleg egy birtokperrel kapcsolatban 1459-ben is említik. A vár helyén 1725-ben János kápolna épült, 1737-ben pedig egy új zárda keletkezett. Lakói unitárius székelyek, templomuk és parochiájuk volt. A katolikusok a pálfalvai plébániához tartoztak. 1910-ben lakóinak száma 348 magyar, főként unitárius vallású. Ma a székelyudvarhelyi járásban fekszik, területe 1564 kat. hold, lélekszáma 1941-ben 331. Utolsó posta és távirda Farkaslaka.

Irodalom.

Firtosváralja, Archeológiái Közlemények 1861 évf. II. 236 oldal és 1895. évf. XIX. 7, 10, 11—12 és 33 old.
Müller Frigyes: Die Ruinen am Firtos in Siebenbürgen. Mitt. d. K. K. Central Comission Wien 1858. III. 25—26 old.
Ferenczi Sándor: Firtosvár aranyéremlete. Odonheiu 1934. 16 l.
Kovács Mihály: Népmondák a Firtosaljáról. Ethnografia 1927. p. 46—49.

GAGY.

Már a XIV. században mint falu szerepelt. 1332-ben a pápai dézsmák regestrumában is előfordul, négy banális egyházi adót fizetett. A XVI. században nyolc lófő lakott itt. A Maros vidékén, a Gagy-patak mellett fekszik, több nemesi család tulajdona volt. Lakói magyarok. A falu határában lévő Gagy keresztje nevű tető arról nevezetes, hogy egykor a firtosváraljai barátok keresztet tűztek fel a hegytetőre. Unitárius temploma és parochiája van. A templom harangja 1701-ből való, a székelyek a forgalomból kikerült libertásokból öntették. A katolikusok és egyesült görögök a keresztúri, a nemegyesült görögök a szenterzsébeti, a reformátusok a csekefalvi egyházhoz tartoztak. A falun keresztül vezet a Székelykeresztúrról Kisküküllőig vezető útvonal. Lakói közt sok volt a golyvás, valószínűleg a község vize okozta ezt a betegséget. A nép igen elhanyagolt volt hajdanában, orvos hiányában a kuruzslók száma elszaporodott. 1910-ben lakóinak száma 650, mind magyarok és főként unitárius vallásúak. 1941-ben a székelykeresztúri járásban fekszik, területe 2270 kat. hold. Lélekszáma 836. Postaügynökség helyben. Utolsó távirda Székelykeresztúr.

GYEPES.

Az Olt vidékén terül el, a Gyepes-patak mellett. A község már a XIV. században szerepelt. 1602-ben a Básta-féle jegyzékben is előfordul. Korábbi neve Gyepü volt. A szentmártoniak alapították. Hosszú időn keresztül a Kornisok birtoka volt. Lakói székelyek. Az unitáriusoknak templomuk és parochiájuk van. Feltehető, hogy az unitárius egyház a XVI. század végén fennállott. Ezideig 3 temploma épült. Az első templom építési idejét feljegyzések hiányában, nem lehet megállapítani, a második 1795-ben, a harmadik 1840-ben emeltetett. Paplakja feljegyzések szerint már 1641-ben volt. Az egyesült görögök az abásfalvai plébániához tartoznak. 1910-ben lakóinak száma 578 magyar, főként unitárius vallású. 1941-ben az oklándi járásban fekszik, területe 3807 kat. hold. Lélekszáma 551. Utolsó posta és távirda Homoródszentmárton.

HODGYA.

A XIV. században már mint falu szerepelt. A Bástaféle jegyzékben is előfordul 1602-ben. Több nemesi család tulajdona volt a község. 1758-ban vált el Farcádtól. Két részből állt, úgymint Alsó- és Felső-Hodgyából. Református egyháza 1834-ben már létezett. Templomában régi szentedényeket találtak. Lakói székelyek, a katolikusok a vágási plébániához, az egyesült görögök Székelyudvarhely plébániájához tartoznak. 1910-ben 444 magyar anyanyelvű, főként református vallású lakosa volt. 1941-ben a székelyudvarhelyi járásban fekszik, területe 1353 kat. hold, lélekszáma 473. Utolsó posta Bikafalva, utolsó táviró Bögöz.

HOMORÓDALMÁS.

Almás néven mint falu, már a XIV. században szerepelt. 1332-ben a pápai dézsmák regestrumában is előfordult, papja 4 banális egyházi adót fizetett. Az 1567. évi regestrumban 46 kapuval szerepel. A falu területén még a XVI. században 5 falu volt szétszórva, úgymint Almásfalva, Benkőfalva, Csikefalva, Kakod és Varjas. A Básta-féle jegyzékben is előfordul (1602). Határában sok mészkövet találtak, salétromos forrása is van. Nagyon jóminőségű barnaszenet is találtak a vidéken. A falunál ömlik a Nagyhomoród az Oltba. A községtől délkeletre van az almási barlang, 1002 m magasságban, amely a tatárjárás alatt a lakosság menedékhelye volt. A barlang közelében sok, fehér erekkel tarkázott, vörös márványtömböt találtak. A barlangban a denevéreknek négy fajtáját lelték meg, tölgyerdejében a vaddisznó tanyázik. A nép képzelete itt gondolja elrejtettnek Dárius kincseit, ma is járnak kincskeresők, kik kutatják azt a vasajtót, melyet a néphit szerint Ugron Gábor készített a kincsek fölé. A barlanggal átellenben, az Erős hegy szakadékos oldalából egy sziklaszál nyúlik fel, ez a Csala-tornya. Csala-tornyán felül, az Erős oldalában egy kisebb barlang is van, melyet „Kislócsürnek" hívnak, mert nehéz időkben a nagybarlangba menekült székelység itt tartotta állatait. A Kislócsür alatt a szorost egy boltos kapuval bíró sziklafal a „Kőcsür" zárja el, amely valószínűleg külső erődítése volt a barlang környékének. Több nemesi család tulajdona volt, unitárius parochiája és temploma van. A katolikusok a karácsonfalvi, az egyesült görögök az abátfalvi plébániához tartoztak. A római időkből is maradtak fenn emlékek. Lakósai mészégetéssel is foglalkoznak, meszet visznek a székelyudvarhelyi vásárra, Sőskútjai vannak. Híres a homoródi fürdő. 1910-ben 2381 lakosa volt, mind magyarok és főként unitárius vallásúak. 1941-ben az oklándi

járásban fekszik, 19.500 kat. hold területen. Lélekszáma 2676. Postaügynöksége helyben, utolsó táviró Okländ.

Irodalom.

Solymosi L.: A homoródi vasas savanyúvízforrások chemiai elemzése. Bp. 1881. 18 l.
Timon Béla: A Sós-patak Homoród Balkánér vizeinek levezetésére vonatkozó javaslata — mérnöknek. Eger: Egri ny. 1897. 19 l.
Ugron János: A Homoród fürdői építkezésekről alkotott szabály. Székelyudvarhely: Becsek-ny. 1897. 8 l.
Csatáry Ottó: Homoródi fürdő. Divatcsarnok 1854. 49.
Jókai Mór: A homoród-almási barlang Erdélyben. Vahot N. Naptára 1855.
Kővári László: A Homoród-almási barlang. Magyarország és Erdély Képekben 1853.
Orbán István: Homoród-Almás. N. Társ. 1832.
Téglás István: A homoródi őstelep. Archeol. Ért. 1887. 268 l.
Ugron Gábor: Tárcza Homorúdról. Fővárosi Lapok 1874. 198.

HOMORÓDDARÓC.

Kőhalomszéktől csatoltatott a megyéhez, az 1877. évi I. tc. értelmében. Szász lakosai búzájukat a székelyudvarhelyi vásáron értékesítették. A község német-szász neve Draas. Tölgyerdejében vaddisznó tanyázik. 1910-ben 1058 lakosa volt, 85 magyar, 638 német, 265 oláh és 70 egyéb anyanyelvű. A németek evangélikus vallásúak, az oláhok nagyrésze görög keleti. 1941-ben az oklándi járás községei között találjuk 6302 kat. hold területtel. Lélekszáma 1095, postaügynökség helyben, utolsó táviró Homoródszentpál.

HOMORÓDJÁNOSFALVA.

A XIV. században már mint falu szerepelt. 1602-ben a Básta-féle jegyzékben is előfordult. Igen sok régiséget találtak itt. Népét a gyors beszéd jellemzi és ezért a székelyek sok adomát mondanák a jánosfalviakról. Temploma 1522-ben épült gót stílusban. Határában van a Köveshegy, melyből sok követ bányásztak. Az értékes anyagot már a rómaiak kiaknázták. 1910-ben lélekszáma 367 volt, magyar anyanyelvűek és főként unitárius vallásúak. 1941-ben az oklándi járásban találjuk, területe 1210 kat. hold, lélekszáma 386. Utolsó posta és táviró Homoródszentpál.

Irodalom.

Téglás Gábor: A jánosfalvi római kőbányászat és falképei. Archeol. Ért. 1886. évf. I.

HOMORÓDKEMÉNYFALVA.

1602-ben a Básta-féle jegyzékben már szerepelt. Római idők emlékei is feltalálhatok a község határában. Sóskútjai is vannak. Omladozó régi temploma román stílusban épült és a falun kívül feküdt. Új templomát már a falu belsejében építették fel. Az egyház tulajdonában egy úrvacsoránál használt 1657-ből származó kenyérszelő kés van. Nevezetes helye a Hollókő. Lakói meszet visznek a székelyudvarhelyi vásárra. 1910-ben 427 lakosa volt, valamennyien magyarok és főként unitárius vallásúak. Ma az oklándi járásban 1177 k. hold területen fekszik. Lélekszáma 1941-ben 484. Utolsó posta és táviró Homoródszentmárton.

HOMORÓDREMETE.

A XIV. században már mint falu szerepelt. 1579-ben Dánfalva lakóinak egyrésze ide telepedett át. A Básta-féle jegyzékben 1602-ben is fel volt véve. A Homoród két partján élő székelység annyira elszegényedett, hogy jobbágy-sorsba süllyedt. Az örökös háborúskodások fosztották meg őket anyagi és jogi jólétüktől. Sokáig Homoródszentmárton filiáléja volt, csak a XVIII. század végén alakult önálló egyházközséggé. Népét egy Ágota nevű pap a katolikus hitre térítette át. 1910-ben lakóinak száma 286 magyar és főként római katolikus vallású. 1941-ben az oklándi járásban, 11.848 kat. hold területen feküdt. Lélekszáma 327. Utolsó posta és távirda Homoródszentmárton.

HOMORÓDSZENTLÁSZLÓ.

A XIV. században már mint falu szerepelt, a Básta féle jegyzékben 1602-ben is előfordult. Sokáig 5 falu anyaegyháza volt. A református egyház harangja 1616-ból, kelyhe a XV. századból való. 1910-ben lélekszáma 207 római katolikus vallású magyar volt. 1941-ben pedig 205 lelket írtak össze. A székelyudvarhelyi járásban fekszik, területe 688 kat. hold. Utolsó posta és távirda Bögöz.

HOMORÓDSZENTMÁRTON.

A rómaiak idejében már fejtették itt a sót, a víz azonban teljesen ellepte. Ebből az időből több emlék maradt fenn. Erre vezetett keresztül a római út is. 1332-ben a pápai dézsmák regestrumában előfordul, papja 4 banális adót fizetett. 1602-ben a Básta jegyzékében is szerepelt. Vidéke sóban szerfelett gazdag. A XIV. századból való szép temploma és várkastélya volt, melyet hét község épített és tartott fenn. A Székelyföld egyik legérdekesebb épülete ez a templom. Hatalmas bástyával ellátott védfal övezte, mely a lakosságnak menedékül szolgált. Veszély esetén a hét község lakosssága ide menekült. Több nemesi család tulajdona volt a község. Lakói magyarok. Van unitárius és református temploma. Unitárius egyháza 1623-ban mint anyaegyház alakult. Anyakönyvet 1777 óta vezet. Temploma 1727-ben épült, kegyszerei között több műemléket találunk. A ref. egyház 1779 óta vezet anyakönyvet. A falu mellett folyik a Kis-Homoród, bálparti részét Bükfalvának nevezik. Savanyúvízforrása van, mely gyógyerejű. Nem messzire a községtől sóskútja is van. 1910-ben lakóinak száma 889 magyar, unitárius és református vallásúak. 1941-ben az oklándi járásban találjuk, 3634 kat. hold. területen. Lélekszáma 916. Hitelszövetkezete 1908-ban létesült, 250 taggal működik. Hangya szövetkezete is számottevő tényező a környék gazdasági életében. Posta és távirda helyben.

HOMORÓDSZENTPÁL.

A falu már a XIV. században szerepel. A község helyén római tábor állott. Nagyon sok római emléktárgyat ástak itt ki. 1332-ben a pápai dézsmák jegyzékében előfordul, amikor is négy banális egyházi adót fizetett. 1519-ben Zápolya itt verte le a székelyeket. 1602-ben a Básta féle felsorolásban is fel van jegyezve. A Ho-

moród feletti hegyen régi vár romjai láthatók. Földjében sok gipszet és sós agyagot találtak. Vidékén sok a só. Konyhasós vizei is vannak. 1614-ben a nemzeti fejedelmek idejében a sóbányászata még virágzott. A község határában van a Lelke nevű halastó. Déli végén láthatók a Kornis kastély romjai. Unitárius egyháza működéséről 1700-tól vannak feljegyzések. Anyakönyveket 1770-től. vezet. Templomának két harangja 1842-ből való. 1910-ben lakóinak száma 740 magyar, főként unitárius vallású. A gazdakört 1908-ban alapították, van Hangya szövetkezete, jelenleg 300 taggal működik. 1941-ben az oklándi járásban fekszik, területe 3265 kat. hold. Lélekszáma 794. Posta s távirda helyben.

HOMORÓDSZENTPÉTER.

A Kis-Homoród mellett fekszik. A Básta féle jegyzékben 1602-ben fel volt véve a falu. A XV. sz.-ban épült gót stílusú unitárius temploma. A XVIII. sz. végéig Homoródszentpál filiája volt, ezután alakult át önálló egyházközséggé. Anyakönyvének feljegyzései 1747-től vannak. Határában sós kútja van. 1910-ben lakóinak száma 289 magyar, 8 kivételével mind unitáriusok. 1941-ben az oklándi járásban fekszik, területe 1096 kat. hold. Lélekszáma 323. Utolsó posta és távirda Homoródszentpál.

HOMORÓDÚJFALU.

Az Olt folyó vidékén a Kis Homoród patak partján fekszik a Rika mellett, Okland és Székelyzsombor falvak között. Már a XIV. században szerepel mint falu. 1602-ben a Básta jegyzékében is előfordul. A XVI. században 9 lófő lakott itt. Lakói székelyek. Unitárius temploma van. Az egyesült görögök az abásfalvi plébániához, a katolikusok a sombori plébániához tartoztak. Határában) sóskútja van. 1910-ben lélekszáma 401 magyar, főként unitárius vallású. Ma az oklándi járásban 1244 kat. hold területen fekszik, lélekszáma 406. Utolsó posta és távirda Okland.

KADÁCS.

Két részből állt a falu úgymint Kis- és Nagy-Kadácsból. Határában van Kadicsa vára, hol nagyon sok régi emléket találunk. Közelében emelkedik a Rez hegység, amely a környék legmagasabb pontja. A bencéseknek állott itt hajdan monostoruk. A XIV. században már mint falu szerepelt. Az ellenséges csapások elkerülték, így meg tudta őrizni ősi jellegét. 1910-ben lakóinak száma 421 magyar, nagyobb részük az unitárius vallást követi. 1941-ben a székelykeresztúri járásban fekszik, területe 1696 kat. hold, lélekszáma 388. Utolsó posta Kobátfalva, utolsó távirda Székelykeresztúr.

KADICSFALVA.

Nevét Kadosa hun vezértől nyerte. A kilencedik században Kadácsfölde néven szerepelt, hol a keresztséget terjesztő Apor Sándor főrabonbán elhelyezte híveit. A XIV. században már mint falu szerepelt. 1602-ben is előfordul Básta jegyzékében. A Rez lábainál fekszik, közelében van a Danca elkülönített hegycsúcs, amelynek nyugati aljánál szakad be a Bosnyák patak a Kuküllőbe. 1910-ben lélekszáma 506 magyar, római katolikus vallásúak. Róm. kat. temploma 1790-ben épült a státus és a hívek adományából. Plébániája 1802 óta működik. Korábban Szenttamáshoz tartozott mint leányegyház. Kéttanerős felekezeti iskolát tart fenn. 1941-ben a székelyudvarhelyi járásban, 1128 kat. hold területen fekszik, a legutóbbi 1941-es összeírás alkalmával 515 lelket számoltak meg. Utolsó posta és távirda Székelyudvarhely.

KARÁCSONFALVA.

Az Olt vidékén a Nagy-Homoród patak mellett fekszik. Számos római korabeli feliratos követ találtak itt, erre vonult keresztül a római hadiútvonal is. A Kövesbérc alatt, Karácsonyfalván felül, a Velence nevű határrészben tégla- és cserép-töredékek jelzik az egykori római település helyét. Az unitárius templomban a harangon 1117-es évszám olvasható, ami a keresztény egyház fennálását bizonyítja. Már a XIV. században önálló egyházközség volt. 1332-ben 4 banális egyházi adót fizetett. Temploma a XIII. században épült romám stílusban. Díszes kapuját később készítették a rajta található felirat 1495-ös esztendőről szól. A reformáció idejében a lakosság az unitárius hitre tért át, azonban 1777-ben csak véres áldozatok árán tudták megakadályozni templomuk visszavételét. Básta jegyzékében 1602-ben is szerepel. Lakói mészégetéssel és mészárusítással is foglalkoznak. Van mészbányája a falunak és cseppkőbarlangja. Határában sóskútja van, tölgyerdejében vaddisznók is tanyáznak. 1910-ben lakóinak száma 1006 volt, 13 egyén kivételével magyarok és javarészt unitárius vallásúak, de sok római kat. is lakja. 1941-ben az oklándi járásban fekszik, területe 5420 kat. hold, lélekszáma 1029. Utolsó posta és távirda Okland.

KÁNYÁD.

Kanad néven már a XIV. században előfordul. Határában Barátdülőnek nevezett helyen kolostor állott, melynek csak romjai maradtak fenn. 1332-ben a pápai dézsmák regestrumában szerepel, 4 banális egyházi adót fizetett. 1602-ben a Básta-féle jegyzékben is előfordul. Több nemesi család tulajdona volt. 1910-ben lakóinak száma 443, magyarok, és főként református vallásúak voltak. 1941-ben hozzácsatolták Jásfalvát. Hajdan Ijászfalvámak nevezték. Elnevezése onnan származik, hogy itt laktak az erdélyi vajdák és fejedelmek leghíresebb íjászai. A XIV. században már mit falu szerepelt. 1602-ben a Básta jegyzékében is fel volt véve. 1654-ben az Ugron család kapott itt birtokot. A Kornis családnak is volt földje a községben. 1714-ben németek voltak itt elszállásolva. 1910-ben lakóinak száma 108 magyar református. Legújabb adatai már külön nincsenek feltüntetve. Ma a székelyudvarhelyi járásban fekszik. Az egyesült község területe 2480 kat. hold, lélekszáma 1941-ben 576. Utolsó posta és távirda Bögöz.

KAPOLNÁSFALU.

A római időkből emlékek maradtak itt, erre vonult keresztül a hadi útvonal is. A községnek hajdan népies neve Szentegyházas-Oláhfalu volt, majd később Oláh-

falu néven szerepelt. A XIV. században már falu volt. 1602-ben a Básta-féle jegyzékben is előfordult. 1609-ben székely lakossága felszabadult a jobbágysorsból. 1711-ben a pestisjárvány enyhítésére terményadót vetettek ki rá. A község ügyeit régebben a királybíró vezette. Nemesi község volt, több kiváltságot élvezett. Kiváltságai értelmében idegeneknek nem volt szabad tartózkodni a község területén. Ezért a kiváltságért kétezer deszkát kellett önköltségükön a fejedelemnek szállítani. Háziipara már a legrégibb időkben igen fejlett volt. Az oláhfalusiak temérdek csöbröt, kádat, hordódongát, deszkát, zsindelyt gyártanak és hofdanak szét egész Erdélyben. 1834-ben római katolikus parochiája már volt. Az 1877. évi 1. tc. értelmében került Udvarhely megyéhez, ezután szerepel csak mai nevén. A homoródi fürdő a község tulajdona. 1910-ben 1877 lakosa volt, főként római katolikus vallású magyarok. 1941-ben a székelyudvarhelyi járásban szerepel, 8029 k. hold területen. Lélekszáma 2141. Utolsó posta és távíró Szentegyházasfalva.

KECSETKISFALUD.

A község neve hun eredetű. A XIV. században már mint falu szerepelt. Kecset és Kisfalu azelőtt két községet alkotott. 1467-ben lakói a Mátyás elleni lázadásban vettek részt. 1602-ben a Básta-féle jegyzékben is előfordul. 1627-ben Kecsetben lustrát tartottak. 1910-ben 749 volt a lélekszáma, szín magyar község, lakosai főként református vallásuak. 1941-ben a székelyudvarhelyi járásban fekszik 3536 k. hold területen. Lélekszáma 783. Utolsó posta és táviró Farkaslaka.

KÉNOS.

A község neve 1602-ben a Básta-féle jegyzékben már előfordul. Lakói ma is megtartják népi szokásaikat. Vidékén gyakori a rettentő erejű szél, melyet a székelység „bábák fergetegének” nevez. 1910-ben 342 lakosa volt, valamennyien magyar anyanyelvűek és főként unitárius vallásuak. Unitárius egyháza 1633-ban már mint önálló egyház szerepelt. 1651-ben épült a temploma. Anyakönyvét 1802-től vezeti. Az oklándi járásban fekszik 1901 k. hold területen. Lélekszáma az 1941. évi öszeírás szerint 349. Utolsó posta és táviró Homoródszentmárton.

KISGALAMBFALVA.

1602-ben a keresztúri székhez tartozott. Területén Gálát, Galatvár, Galatbükk nevű határrészeket találjuk. Tölgyerdejébem vaddisznó tanyázik. 1830-ban teljesen leégett, de később kőházakból teljesen újraépült. Lakosai között sok a kőműves. 1910-ben 664 volt a lélekszáma, valamennyien magyar anyanyelvűek és nagyrészben református vallásúak. Református egyháza régebben Nagygalambfalva filiáléja volt. Az 1670-es években alapították a hagyományok szerint, ezt azonban pontosan nem lehet megállapítani, a tűzvész az összes régi iratokat megsemmisítette. Temploma 1798-ban épült. Ma a székelykeresztúri járás községei között szerepel, 2457 k. hold. területen. Lélekszáma az 1941. évi összeírás szerint 676. Hangya szövetkezete 1940-ben alakult. Utolsó posta és távíró Nagygalambfalva.

KISKEDE.

1602-ben a keresztúri szék községei között szerepel. 1617-ben Bethlen Gábor Péchy Simonnak adományozta. Lakóinak a bivalytenyésztés biztosított megélhetést. 1910-ben 217 lakosa volt, valamennyien magyarok és legnagyobb számban unitárius vallásúak. 1941-ben a székelykeresztúri járásban fekszik 821 k. hold területen. Lélekszáma ekkor 226. Utolsó posta és táviró Székelykeresztúr.

KISSOLYMOS.

1602-ben a keresztúri szék községei között szelepeit. Az unitáriusók tulajdonában 2 értékes kehely van, melyet 1632-ben adományoztak az egyháznak. A XVIII. század végén híres iskolája volt. 1910-ben 1081 magyar anyanyelvű lakosa volt, kik főként unitárius vallásúak, de nagyobb számban találtak reformátusokat is. Ma a székelykeresztúri járás községei között van felvéve 4021 k. hold területtel. Lélekszáma az 1941. évi összeírás szerint 1108. Postaügynökség helyben, utolsó táviró Székelykeresztúr.

KOBÁTFALVA.

A XIV. században már mint falu szerepelt. 1602-ben a Básta-féle jegyzékben is előfordul, ekkor a keresztúri szék községei között találjuk. Régen két részből állt: Kobátfalvából és Demeterfalvából. 1910-ben 530 lakosa volt, valamennyien magyar anyanyelvűek és javarészt unitárius vallásúak. Ma a székelykereszíúri járásban fekszik 1781 k. hold területen. Lélekszáma az 1941. évi összeírás szerint 523. Postaügynökség helyben, utolsó táviró Székelykeresztúr.

KOROND.

A megye, nagyságra második községe, 534 m magasan fekszik, a Firtos hegy lábánál, a Korond vizének völgyében, Udvarhely megye székelyudvarhelyi járásában feküdt azelőtt. Az itteni római sánc erődítési vonalát a nép Hadak-útjának nevezi. Határában emelkedik Tartod vára. A XIV. században már mint falu szerepelt. Erdély Gleichenbergjének mondják gyógyfürdőjét. A fürdővel szemben hideg sósforrás van 17.5 fokú sós, savanyú vízzel, mely gyantás szagú, tejfehérszínű és szénsavban igen gazdag. Mellbetegek isszák kecsketejjel. Az itt mutatkozó forráskövekből éppoly dísztárgyakat lehet készíteni, mint a karlsbadiakból. A fazekasok főfészke. Itt készül a sok máztalan cserépedény, mely Székelyföld konyháit ellátja. A székely asszony mondása, „hogy korondiban fő meg legízletesebbre a puliszka”. A község neve hun eredetű. 1602-ben a Básta-féle jegyzékben is előfordul. kat. temploma már 1332-ben állott. Róm. kat. plébániája a XIII. sz.-ban a pápai regestrumokban már szerepelt. 1711-ben újra állították, az anyakönyveit ez időtől vezetik. Régi templomát 1912-ben lebontották és helyette épült fel a mai. Az egyház felekezeti népiskolát tart fenn. Az unitárius egyházközség 1570-ben létesült. 1520-ban kezdték templomuk építését, 1550-ben fejezték be. 1910-ben lakóinak száma 3752 volt, mind magyarok. 1941-ben a parajdi járásban

fekszik, területe 13.238 kat. hold, lélekszáma 4520. Posta, távirdá helyben a Marosvásárhely—Parajd-i vonalon.

Irodalom.

Fialka Gusztáv: Korond és sós levegőjének hatása a légzőszervekre. Bp.: Magy. Balneológiái Ért. 1901.
Vajda Emil: Korond klimatikus gyógyhely, gyógyfürdő és nyaraló leírása. Bp.: Neunnayer 1896. 19 l.
Csatáry Ottó: Korondi fürdő. Divatcsarnok 1854. 49. sz.
Hankó Vilmos: A köröndi fürdő. Erdély 1894. p. 138—150.
Jakab Elek: Korondi fürdő Erdélyben. Vasárnapi Ujság 1866. 26. p. 314. 27. p. 327—339. 28. p.
Mangold Heinrich: Dér Kurort Korond in Siebenbürgen Ung. Med. Chir. Presse 1866. 128. l.
Vajna János: Korond környéke és fürdője ismertetése. Magy. Orv. és Term. vizsgálók munkálatai X. köt. 1865.
Fürdőink.: Ismét Korond. Hetilap 1854. 84. sz.
Korond. Ország Világ 1901. aug. 11. p. 636.
Néhány szó az unitáriusok köröndi 1841-i synodusáról. Nemzeti Társalkodó 1841. II. 95. 103.

KÖRISPATAK.

A XIV. században már mint falu szerepelt. 1602-ben a keresztúri székhez tartozott, Körespatak néven. 1679-ben Nemes János naplójában fordul elő. A községnek egy részét Diósfalva képezte. Itt van a Szilassy-sziklabarlang. 1910-ben lakóinak száma 1313 magyar, nagyobb részben reformátusok, de igen sok unitárius is van. Unitárius egyháza 1568-ban a tordai zsinat után alakult meg, legrégebbi iratai és feljegyzései 1570-ből származnak. Régi temploma leégett, 1803-ban és 1810—1811-ben építették új kőtemplomukat. Az anyakönyveket 1834 óta vezetik. Az egyháznak van egy 1713-ból való óntányérja. 1941-ben a székelykeresztúri járásban fekszik, területe 4922 kat. hold, lélekszáma 1199. Utolsó posta és távirda Etéd.

KÜKÜLLŐKEMÉNYFALVA.

A határán átvonuló római sáncvonal teszi emlékezetessé a római időket. A Básta-féle jegyzékben 1602-ben előfordul. A XVI. században Barrabás Balázs lófő székhelye volt. Teljesen egybeépült Zetelakával. Lakói árpatermesztéssel, deszkafűrészeléssel, zsindelykészítéssel és tűzifaárusitással foglalkoztak. Határában van sóskútja. 1910-ben lakóinak száma 591, magyarok, 4 lélek kivételével római katolikusok. 1941-ben a székelyudvarhelyi járásban fekszik, területe 2394 kat. hold, lélekszáma 697. Utolsó posta és távirda Zetelaka.

KÜSMÖD.

A község neve hun eredetű. Erre vezetett a rómaiak útvonala. A XIV. században már létezett. 1332-ben a pápai dézsmák regestrumában előfordult és ekkor 4 banális egyházi adót fizetett. Básta-jegyzékében is szerepelt. Hosszú ideig több falu anyaegyháza volt. Temploma gót stílusban épült, harangja Zsigmond korából való. A Derencstetőn van Ilona Jancsi honvéd sírja, melyet a nép nagy tiszteletben tart. 1910-ben lakóinak száma 718, 16 oláh kivételével magyarok és főként református vallásúak. 1941-ben a parajdi járásban fekszik, területe 3079 kat. hold, lélekszáma 768. Utolsó posta és távirda Etéd.

LÓKÓD.

A község neve hun eredetű. A XIV. században már mint falu szerepelt, 1602-ben a Básta-féle jegyzékben is előfordul. 1629-ben Rédei János kap itt birokot. Lókód környékét hatalmas erdőségek borítják, melyek lakóinak sok foglalkozási lehetőséget nyújtanak. 1815-ig Homoródszentmárton filialéja volt. Később önálló egyházközséggé lett. 1910-ben lélekszáma 240 volt, mind magyarok, közülük 46 református, 188 unitárius és 6 egyéb vallású. 1941-ben az oklándi járásban találjuk, területe 763 kat. hold, lélekszáma 258. Utolsó posta és távirda Homoródszentmárton.

LÖVÉTE.

Nagykiterjedésű székely község, a Nagyhomoród mellett. A római időkből határában több emléket találtak. 1332-ben négy banális egyházi adót fizetett. Már a XIV. században mint falu szerepelt. A Básta-féle jegyzékben, 1602-ben, Levéte néven fordult elő. Birtokosai a Rédeiek, Ugronok és még néhány nemesi család volt. A közelében levő Somkő vagy Sólyomkő azon sólymoktól nyerte nevét, melyeket itt a solymárok tartottak. Savanyúviz-forrásait régen felfedezték. A község tulajdonában van a másfélóra járásnyira fekvő Kiruly-fürdő. Gyógyhatású fürdői még a Lobogó és Dobogó is. Vasércérctelepei is vannak. Talajában limonit, konyhasó és agyag van. Mivel a községet és vidékét az ellenség a történelem folyamán megkímélte, ősi jellege fennmaradt. Határában van Szentkeresztbánya, amely nagyon sok vasat termelt. Több falu olvadt bele. Római katolikus vallású székelyek lakják. Háziiparuk nagyon fejlett. Posztókészítők, deszkavájók, szövők, mind vízierőre berendezett üzemmel dolgoznak. 1910-ben lélekszáma 3434 volt, 30 német, 13 román és 2 egyéb kivételével magyarok és főleg római katolikus vallásúak. A róm. kat. egyház az Árpádházi-királyok alapítása. Jelenlegi temploma 1776-ban épült. Hitelszövetkezete 1903 óta fejt ki közgazdasági tevékenységet. 1941-ben az oklándi járásban fekszik, területe 18.308 kat. hold, lakóinak száma 3799. Posta, távirda helyben.

MÁRÉFALVA.

Móréfalvának is nevezték. A IX. században Máréfölde, hol a keresztséget terjesztő Apor Sándor főrabonban fiát és híveit elhelyezte. 1082-ben épül Imre herceg tiszteletére egyháza. A Básta-féle jegyzékben 1602-ben is előfordul. Határa kopár, sziklás terület, rossz termőföld, ahol még a helyi szükségletre elegendő gabona sem termett meg. Dilluviális tőzegtelepe van. Barnaszén is található. Az Ugronoknak volt itt birtokuk. A Leshegyen két hatalmas barlangja van. Itt van Máré vára is. A falutól nem messzire fekszik Homoród-fürdő, melynek borvize elsőrendű gyógyhatással bír. Itt tartották évente a környékbeli unitáriusok összejövetelüket, mely őrtüzek mellett rendezett lakomával végződött. 1910-ben lélekszáma 1419, magyarok, róm. kat. és unitárius vallásúak. 1941-ben a székelyudvarhelyi járásban fekszik, területe 6297 k. hold, lélekszáma 1665. Utolsó posta és távirda Székelyudvarhely.

MÁTISFALVA.

A Fancsika-patak mellett fekszik. A monda szerint egy Mátis nevű regényes hajlamú ember alapította.

Valóban több Mátis család lakott a faluban. A XVI. században Mátyusfalvának hívták. Reformált vallású székelyek lakták. 1910-ben lakóinak száma 311, református magyarok. 1941-ben a székelyudvarhelyi járásban 92S kat. hold területen fekszik, lakóinak száma 333. Utolsó posta és távirda Bögöz.

MEDESÉR.

1602-ben a keresztúri székhez tartozott. A XVI. században 10 lófő lakott itt. Kismedesér, Újmedesér néven is szerepelt. Nevezetesebb helyei Bencsér kertje, Hollóvár, Vasvár, Őrhegy, Rézút, Kőkép és Táborhely. A templom régi harangja a XV. századból való. A Medesér közelében fekvő elpusztult faluból, Körtvefájáról települt mostani helyére. Környékén nagyon sok római emléktárgyra bukkantak. Barnaszénrétegek vannak a határában. 1910-ben lakóinak száma 640 volt, 10 német kivételével magyarok és javarészt unitáriusok. 1941-ben a székelykeresztúri járásban fekszik, területe 2867 kat. hold, lélekszáma 598. Utolsó posta Siménfalva, utolsó távirda Székelykeresztúr.

MIKLÓSFALVA.

A Nagypatak völgyében fekszik. 1332-ben a pápai dézsmák regestrumában szerepel, négy banális egyházi adót fizetett. A Básta-féle jegyzékben 1602-ben is előfordul. 1910-ben lakóinak száma 285, magyarok, református vallásúak. 1941-ben a székelyudvarhelyi járásban 1068 kat. hold területen fekszik. Lélekszáma 312. Utolsó posta és távirda Bögöz.

NAGYGALAMBFALVA.

A XIV. században már mint falu szerepelt, az 1332. évi pápai regestrumban előfordul, négy banális egyházi adót fizetett. 1602-ben a keresztúri székhez tartozott. Több nemesi család származott e helyről. Vagyonos község, a mellette fekvő hegyoldalban egy régi vár romjai láthatók. A község melletti fennsíkon van egy tengerszem, az úgynevezett Rák-tava, melyről a monda azt tartja, hogy helyén hajdan a Rákné háza volt, aki megfojtotta szép mostoha leányát. A falusi leányok tavaszszal és nyáron virágot szórnak a tóba. A falu eredetileg gótikus templomának építését a hagyomány Izabella királynénak tulajdonítja. Református egyháza a reformáció idején alakult, anyakönyvet 1745-től vezet, felekezeti iskolát tart fenn. 1885-ben nagy tűzvész pusztított, mely kb. 40 épületét elhamvasztotta. Van a faluban egy hatalmas tölgyfa, mely 5 és fél öl törzskerületű és 30 méter magas. 1910-ben lélekszáma 1441 magyar, javarészt református vallásúak. 1941-ben a székelykeresztúri járásban fekszik, területe 4722 kat. hold, lakóinak száma 1484. Vasútállomás helyben a Székelykeresztúr—Székelyudvarhely-i vonalon, posta és távirda helyben.

NAGYKEDE.

1602-ben a keresztúri székhez tartozott. Két részből állt: Nagy- és Kis-Kedéből. A két falu közepén volt egy közös unitárius templom, amely igen gyönge faépítményű volt. 1910-ben 202 lakosa volt, mind magyarok, részben református, részben unitárius vallásúak. Ma a székely keresztúri járásban fekszik, területe 843 kat. hold, lélekszáma 195. Utolsó posta és távirda Székelykeresztúr.

NAGYSOLYMOS.

A XIV. században már mint falu szerepelt. 1332-ben négy banális egyházi adót fizetett. 1492-ben székelyek, magyarok és szászok Báthori István túlkapásai ellen gyűlést tartottak e helyen. 1602-ben a keresztúri székhez tantozott. 1701rben hét solymár lakott itt. Régi református templomán a mór építészet nyomai ismerhetők fel. 1727-ben itt egy székülést tartottak mely jogtörténeti szempontból igen jelentős volt a székely alkotmányban. Helynevei: Ördögbarázda, Törökvár és Karisfal. 1910-ben lakóinak száma 951, 3 egyén kivételével magyarok és főként reformátusok, de sok unitárius is élt a községben. 1941-ben a székelykeresztúri járásban fekszik, területe 4009 kat. hold, lélekszáma 928. Utolsó posta és távirda Székelykeresztúr.

NYIKÓMALOMFALVA.

1591-ben Báthory Zsigmond e helyen telkeket adományozott. 1602-ben a Básta-féle jegyzékben szerepelt. Sokáig Szentlélek filiája volt. Később önálló egyházközség lett. 1910-ben lakóinak száma 771 magyar volt. Nyolc kivételével római katolikus. 1941-ben a székelyudvarhelyi járásban fekszik, területe 2280 kat. hold, lélekszáma 753. Utolsó posta és távirda Farkaslaka.

OCFALVA.

A XIV. században már mint falu szerepelt. A XVI. században Ózdfalvának hívták. 1602-ben Básta jegyzékében is előfordul. 1714-ben németek voltak a faluban beszállásolva. Régi időben a Küküllő jobb partján feküdt, ott, ahol a Bonta-patak a Küküllőbe szakad. Azon a területen- igen sok cserép és más töredéket találtak. A tatárdulás után megmaradt 8 lakója átköltözött a Küküllőn és ott alapította meg Ocfalvát. 1910-ben lélekszáma 244, mind magyarok és javarészt református vallásúak. 1941-ben a székelyudvarhelyi járásban fekszik, területe 627 kat. hold, lakóinak száma 285. Utolsó posta Bikafalva, utolsó távirda Bögöz.

OKLÁND.

A Nagy-Homoród mellett fekszik, nagy hegyekkel van körülvéve. A XIV. században már mint falu szerepelt. 1602-ben a Básta jegyzékében is fel volt véve. Közelében hajdan vasbányák voltak. Az Ilonakőnél hatalmas tömegben fordult elő a vas. Még 1703-ban bányászták. Tölgy erdejében vaddisznó tanyázik. A római időbeli sóbányászat nyomaira találni. Sóskútja van a határban. 1910-ben 950 volt a lélekszáma, 11 kivételével magyarok és főként unitárius vallásúak, de sok római katolikus és református polgára is volt. 1941-ben az oklándi járás székhelye, területe 4043 kat. hold. A legutóbbi 1941-es összeírás szerint népességének száma 1069 volt. Az Urikaszinója 1890-ben alapíttatott. 1916-ban a román betörés elpusztította a gyönyörű könyvtárát és olvasótermét. A felszabadulásig a magyar kultúra

helyi fellegvára volt. Posta és távirda helyben a Székelyudvarhely—Nagybacon-i vonalon.

Irodalom.

Heltai Ferenc programmbeszéde Homoród-Oklándon. Budapest: Pesti ny. 1896. 15 l.

OLASZTELEK.

Régi elnevezése Fundus Italicus volt. De nemcsak a név, hanem sok más jel is arra utal, hogy olasz telepesek alapították. Első lakosai valóban rómaiak voltak, kiket még Trajanus telepített be Itáliából. Erre vall az itt talált temérdek római emlék is. 1332-ben fiókegyháza volt Bardocnak. A vargyasi báró Dániel család bírta egyideig. A XIV. században már mint falu szerepelt, Básta jegyzékében 1602-ben is előfordult. Római katolikus templomának padlózatát a római tábor itt maradt köveiből készítették. A XVI. században a legtöbb lófő itt lakott. Pliocénkori barnaszénrétegei vannak. A falu közelében emelkedik a Tortonna tető, ahol bronzkori leleteket fedeztek fel. 1910-ben lakóinak száma 838, mind magyarok és főként református vallásúak. 1941-ben az oklándi járásban fekszik, területe 2103 kat. hold, lélekszáma 810. Posta és távirda helyben a Székelyudvarhely—Nagybacon-i vonalon.

Irodalom.

Római régiségek Olasztelken. Vasárnapi Ujság 1859. 4.

OROSZHEGY.

Valószínűleg őslakói orosz eredetűek voltak s innen vette nevét a község. Töb mint 700 méter magasságban fekszik sziklákhoz tapasztva a havasok szélén egy fennsíkon. Az Őrhegy közelében vezet a Tatárok útja, hol sok török-tatár fegyvert találtak. A római idők emlékeit itt is megtalálni. Egyháza már 1330-ban virágzott, 1332-ben négy banális egyházi adót fizetett. A XIV. században már falu volt. Az 1567. évi regestrumban pedig 56 kapuval találjuk, 1602-ben a Básta-féle jegyzékben is előfordul. Lakói megőrizték az ősi székely szokásokat. A lakodalom és a temetés tartásának a módja igen régi eredetű. A nép viselete érdekes, továbbá a külhavasi telepei, primitív szódagyártása, vadászatai és híres lófajtája teszik különlegessé és vagyonossá a falut. A község a megye egyik legnagyobb erdőbirtokosa. Lakói leginkább állattenyésztéssel foglalkoznak. Híres lovaik kiválnak fürgeségükkel, kitartásukkal és jó formájukkal. Székelyudvarhely északi részén lévő fapiacon értékesítik tüzifájukat. Áldozócsütörtökön a lakosság körmenetben vonul korán reggel a kápolnadombi romokhoz. A zarándoklat alkalmával a betegek a szomszédos „Uruságos” kútban megfőrödnek, mert az gyógyító erejű. A hit szerint, aki a forrásvízbe bedobott áldozati filléreket eltulajdonítja, gyógyíthatatlan fekélyekben fog elpusztulni. 1910-ben lakóinak száma 2128 volt, mind magyarok és leginkább római katolikus vallásúak. 1941-ben a székelyudvarhelyi járásban fekszik, területe 12.176 kat. hold., lélekszáma 2408. Utolsó posta és távirda Székelyudvarhely.

PARAJD.

Azon a vidéken fekszik, ahol a Kisküküllő elhagyja a vármegyét Maros-Torda felé. A római útvonal erre vezetett keresztül. A XIV. században már mint falu szerepelt. 1602-ben a Básta-féle jegyzék is említi. Nagykiterjedésű gazdag sóbányái vannak, melyek régen a székelyek közös tulajdonát alkották. 1780-ban indult meg a sóbányászat. Bányája évente körülbelül 40.000 mázsa tiszta és 30.000 mázsa földes sót ad. Konyhasós vizei és sósforrásai is vannak. Az itt termelt sót a régi időkben a székelyek és szászok helyi fogyasztásra használtak. Régente a nemesek vágatása fejében könnyen hozzájuthattak a sóhoz, azonban János Zsigmond ezt a jogot csak a főnemeseknek engedélyezte. Fürdői is híresek. Lakói nagyrészben az itteni bányákban keresik meg kenyerüket. A községnek 1802-től kezdve vásárjoga van. Egy órányira a községtől a Juhod és Szilas-patak között áll egy szikla, melyen Rapsóné vára volt a monda szerint. E vidéken tatárkorabeli emlékeket találtak. Gyufagyára és fűrésztelepe is volt. 1910-ben lélekszáma 2808 volt, 30 kivételével magyarok, vegyesen református és római katolikus vallásúak. A református egyház az 1600-as évek óta áll fenn. Anyakönyvét 1706 óta vezetik. A templomon 1790-es szám áll; de ez csak a renoválás idejét jelzi. Az egyház mint anyaegyház működik, hozzátartozik Illyésmező is. A római katolikus egyház levéltárának egy része a románoknak 1916-ban való betörésekor megsemmisült. 1777-től vannak anyakönyvei. Alsó- és Felsősófalva leányegyházak tartoznak ide. 1784-ben épült a temploma. Római katolikus iskolája 1939/40. évben épült a község lakosainak adakozásából. 1941-ben a parajdi járásban fekszik 11.104 kat. hold területen. Lélekszáma 2915. Vasútállomása helyben a Marosvásárhely—Parajd-i vonalon. Posta és távirda helyben.

Irodalom:

Csanády Béla: Kirándulás a parajdi sóbányákhoz. Vasárnapi Ujság 1864. 37. sz.
Csengery József: Vázlat a parajdi sóképlet viszonyainak és az ottan divó sóbányaművelet modorának. Magy. Orv. és Természetvizsg. Munkálatai 1868. XI. k.
Kőváry László: Kösötelepünk fekvése, minősége, sóskutak, történeti adatok Parajd sóaknája. Hetilap 1852. 9—10 sz.
Téglás Gábor: A székely sóvidéken. A parajdi sóaknák és gyufagyár. Fővárosi Lapok 1874. p. 208—09.

PATAKFALVA.

A XIV. században már mint önálló egyházközség szerepelt, a papi teendőket a ferencrendiek végezték. 1332-ben a pápai dézsmák regestrumában előfordul, papja 4 banális egyházi adót fizetett. 1602-ben a Básta-féle jegyzékbe is fel volt véve. Környékét hegyek övezik. 1568-ból egy feljegyzés azt mondotta, hogy Telegdy Mihály székely főkapitánynak János Zsigmond meghagyta, hogy a város itteni eredejét szabadon használhassa. A falu egy részét Kurucszegnek nevezik. Nem messze a falutól emelkedik a Papdomb, ahol 1804-ig egy ősrégi templom állott. 1910-ben 364 magyar, jobbára református vallású lakója volt. 1941-ben a székelyudvarhelyi járásban fekszik, területe 2061 kat. hold, lélekszáma 330. Utolsó posta és távirda Székelyudvarhely.

RECSENYÉD.

Erre vonult keresztül a rómaiak főútvonala. A XIV. században már mint falu szerepel. 1602-ben a Básta-féle jegyzékben is előfordul. Több nemesi család tulajdona volt. A község házai kőből épültek és cseréppel vannak fedve. Népe szorgalmas földművelő. A férfiak kiskari-

májú kalapot viselnek, a nők pedig gyöngyfüzert. A községnek sóskútja van. 1910-ben 295 magyar anyanyelvű és jobbára unitárius vallású lakosa volt. Az unitáriusok 1760-ban kezdik templomuk építését, amit csak 1829-ben tudtak befejezni. Felekezeti iskolájuk 1780 óta van. Ma az oklándi járásban fekszik, 1521 kat. hold területen. Lélekszáma 1941-ben 331. Utolsó posta és távirda Homoródszentmárton.

RUGONFALVA.

A székelykeresztúri járásbán fekszik, területe 1998 kat. hold. A XIV. században már mint falu szerepelt. A Fehér-Nyikó legalsó folyásánál egy kitágult völgyben fekszik. Temploma gót stílusban épült, hatalmas kőfal övezi, mely egykor a lakosság védelméül szolgált. Régen Rugonfalván szerzetesek laktak, később híveik reformátusok lettek. Ref. temploma a XII—XIII. századból való. Műemlék. Az egyház felekezeti iskolát tart fenn. Itt született Barta Miklós, a jeles magyar újságíró. 1910-ben 669 magyar és főként református vallású lakosa volt. 1941-ben lélekszáma 840. 1940-ben alakult meg a községben a Hangya Szövetkezet, mintegy 130 működő taggal. Utolsó posta és távirda Székelykeresztúr.

SÁNDORTELKE.

A XIV. században már mint falu szerepelt. A Bástaféle jegyzékben, 1602-ben is előfordul. Bethlen Gábor Ugron Jánosnak ajándékozta a helységet 1617-ben. Rétpatak völgyében fekszik, nagyobb hegye a Bögözkő. A református templom helyben van, a római katolikusok és görög katolikusok pedig Székelyudvarhelyhez tartoznak. Lakóinak száma 1910-ben 127 volt, valamennyien magyarok és főként református vallásúak. 1941-ben a székelyudvarhelyi járásban fekszik, területe 510 kat. hold, lélekszáma 141. Utolsó posta és távirda Székelyudvarhely.

SIKLÓD.

Havas tetején fekszik, rengeteg erdőség és nagykiterjedésű cseresznyekertek övezik. A XIV. században már mint falu szerepelt. 1567. évi regestrumban 46 kapuval fordul elő az 1602. évi Básta-féle jegyzékben is fel volt véve. 1846-ig a falu házai csaknem mind szalmával voltak fedve. Lakói az ősrégi szokásokat megőrizték, a sírra zászlós kopját tűztek. Lakói Székelyek, református templomuk helyben volt, a katolikusok Etédhez, a görög katolikusok pedig Bözödújfaluhoz tartoznak. 1910-ben 1664 magyar lakosa volt, főként református vallásúak. Ma a parajdi járásban, 5496 kat. hold területen fekszik. Lélekszáma a legutolsó, 1941-es összeírás szerint 1632. Utolsó posta és távirda Parajd.

Irodalom:

Szuszék készítése Siklódon és Varságon. Néprajzi Múzeum Értesítője 1941. 1. p. 96—99.

SIMÉNFALVA.

Már a XIV. században mint falu szerepelt, 1332-ben a pápai dézsmák regestrumában fel van sorolva, 4 banális egyházi adót fizetett. A XVI. században sok lófő székely lakta. A község két részből állt: Alsó- és Felső-Siménfalvából. Székely Mózesnek volt Alsó-Siménfalván birtoka. Székely Mózes adományozta az unitárius egyháznak egyik harangját 1585-ben. A község közelében ömlik a Nyikóba az Alba-patak, melynek mentén sok fehér föld terül el. A reformátusoknak és unitáriusoknak van templomuk, a katolikusok és görög katolikusok Székelykeresztúrhoz tartoznak. 1896-ban Hitelszövetkezetet, 1900-ban Hangya Szövetkezetet alapított a község polgársága. 1910-ben lélekszáma 915, mind magyar anyanyelvűek, főként unitáriusok, de igen sok református is van. 1941-ben a székelykeresztúri járásban fekszik, területe 3336 kat. hold, lélekszáma 1093. Postaügynökség helyben, utolsó távíró Székelykeresztúr.

SÜKŐ.

A Rez oldalán fekszik, a Sükő-patak mentén, innen származik valószínűleg neve is. 1602-ben, a Básta-féle jegyzékben is szerepel. Cseresznyéje híres az egész Székelyföldön. Gát-patak mentén nagy égerfa-berek terül el. Lakói székelyek. Református temploma van, a görög katolikusok Székelyudvarhelyhez, a katolikusok Lengyelfalvához tartoznak. 1910-ben 268 magyar, többségben református lakósa volt. 1941-ben a székelyudvarhelyi járásban fekszik, 1433 kat. hold területen. Lélekszáma 287. Utolsó posta és távíró Székelyudvarhely.

SZENTÁBRAHÁM.

1332-ben a pápai dézsmák regestrumában szerepel, 4 banális egyházi adót fizetett. 1662-ben Szent-Ábránd néven a keresztúri székhez tartozott. Mediterrán sórétegei vannak. Hosszú ideig Csekefalva, Andrásfalva és Gagy a leányegyházai voltak, közös templomuk a Templomhegyen feküdt. Határában dák-korabeli tárgyakat találtak, melyek a kolozsvári múzeumba kerültek. Lakói székelyek, az unitáriusoknak templomuk van. A görög keletiek Szenterzsébethez, a katolikusok és görög katolikusok Székelykeresztúrhoz tartoznak. 1910-ben 629 lakója volt, főként unitáriusok. 1941-ben a székelykeresztúri járásban fekszik, területe 2370 kat. hold, lélekszáma 927. Utolsó posta és táviró Székelykeresztúr. 1941-ben hozzácsatolták Magyarandrásfalvát, amely a XIV. században már mint falu létezett. Határában sóskútja van. 1910-ben összes lélekszáma 161 volt, nagyobbára az unitárius vallás hívei, csak 37-en reformátusok.

SZENTEGYHÁZASFALU.

A község igen szép vidéken fekszik, közelében vannak a Hargita hegység legmagasabb csúcsai, melyek tetejéről az egész Székelyföldet belátni. Környékét hatalmas fenyőfaerdők borítják és sok helyen szénsavas borvíz buzog fel. A mai községet két falu alkotja, mint Szentegyházas- és Kápolnásoláhfalu. Lakói a történelem folyamán sok kiváltságot élveztek. 1302-ben az udvardi várhoz természetbeni gerendát és épületfát szolgáltattak. 1360 körül épült temploma. 1589-ben Báthory Zsigmond fejedelem kiváltságait megerősítette. 1602-ben a Básta-féle jegyzékben is előfordult. 1609-ben székely lakossága felszabadult a jobbágysorsból. A pestis enyhítésére 250 frt. adót fizetett. Fejlett háziipara volt. Lakói a fából való házieszközök előállításával foglalkoz-

tak. Sósforrása van. Régi időktől rendezett tanáccsal birt és az országgyűlésekre követet küldött. A római út erre vezetett keresztül. Lobogó-fürdő a község birtoka. 1910-ben 2289 lakosa volt, valamennyien magyar anyanyelvűek és legnagyobbrészt romai katolikus vallásúak. Ma a székelyudvarhelyi járás községei között szerepel, 11.966 kat. hold területen. Lélekszáma az 1941. évi összeírás szerint 3506. Postahivatal és táviróállomás helyben, a Csíkszereda—Székelyudvarhely-i vonalon fekszik.

SZENTLÉLEK.

1332-ben már szerepel a falu neve, ekkor 4 banális egyházi adót fizetett. Régebben a Várhegyen vár állott. A község határán vezetett a római út. A XIV. században központi anyaegyház volt. Temploma nagyon régi építésű. 1602-ben a Básta-féle jegyzékben is előfordul. 1617-ben Bethlen Gábor Péchy Simonnak adományozta. 1910-ben 594 lakosa volt, valamennyien magyar anyanyelvűek és javarészt római katolikus vallásúak. Ma a székelyudvarhelyi járás községei között találjuk 3362 k. hold területen. Lélekszáma 1941-ben 665. Utolsó posta és táviró Farkaslaka.

SZÉKELYBETHLENFALVA.

A Nagyküküllő folyó balpartján terül el. 1332-ben a pápai dézsmák regestrumában már szerepel, 4 banális egyházi adót fizetett. 1602-ben a Básta-féle jegyzék is említi. Sokáig a Bethlen család tulajdona volt, innen nyerte nevét a község. Katolikus lakói a kadicsfalvi plébániához tartoztak. Római katolikus temploma 1812-ben Pál András c. püspök költségén épült. Társhitközsége Kadicsfalvának. Határában van a Szászok táborának nevezett domb. 1705-ben itt verték meg a kurucok a szász labancokat. 1910-ben 900 lakosa volt, 8 egyén kivételével magyar anyanyelvűek és főként róm. katolikus vallásúak. Ma a székelykeresztúri járás községei között szerepel 2837 k. hold területen. Három tanerős iskolája van és virágzó Hangya fogyasztási szövetkezete. Lélekszáma az 1941. évi összeírás szerint 1108. Utolsó posta és táviró Székelyudvarhely.

SZÉKELYDÁLYA.

A XIV. században már mint falu szerepelt. 1332-ben a pápai dézsmák regestrumában 4 banális egyházi adó fizetésével kapcsolatban említik. A XIV. században épült gótstilű ref. temploma, melyet igen szép freskó díszít, 8 művésziesen kifestett címerrel. 1602-ben a Básta-féle jegyzék is feljegyezte a község nevét. A XVI. században 15 lófő székely lakta. 1617-ben Bethlen Gábor Ugron Gábornak adományozta. 1910-ben 604 lakosa volt, 16 egyén kivételével magyar anyanyelvűek és főként református vallásúak. Ma az oklándi járásban szerepel 2835 k. hold területen. Lélekszáma az 1941. évi összeíráskor 583. Utolsó posta és táviró Homoródszentpál.

SZÉKELYDOBÓ.

A Maros főfolyása vidékén terül el. A XIV. században már mint falu szerepel. 1332-ben a pápai dézsmák regestrumában mint 4 banális egyházi adót fizető község van említve. 1602-ben a Básta-féle jegyzékben is előfordul. A XIV. század elején már önálló egyházközség volt. Református templomát 1630 után építették. Több nemesi család tulajdona volt, lakói székelyek. 1910-ben 773 lakosa volt, valamennyien magyar anyanyelvűek és róm. kat. vallásúak. A reformátusok száma 56. Ma a székelykeresztúri járásban szerepel, 1582 k. hold területen. Lélekszáma az 1941. évi összeírás szerint 950. Utolsó posta és táviró Bögöz.

SZÉKELYFANCSAL.

A Maros vidékén fekszik. A 14. században már mint falu szerepel. 1602-ben a Básta-féle jegyzék is említi. 1617-ben Bethlen Gábor Pesthy Ferencnek adományozta. Több nemesi család tulajdona volt, lakói székelyek. A község határán római út vezetett keresztül. A szentkirályi katolikus plébániához tartozott mint filiále. Stefánia trónörökösnőnek kedvenc halászóhelye volt. Innen ered a sokat emlegetett fancsali feszület, mely Jézust cifra zsinóros mentében és magyar nadrágban ábrázolta. 1910-ben 196 lakosa volt, színmagyarok, 3 egyén kivételével róm. katolikus vallásúak. 1941-ben a székelyudvarhelyi járásban szerepel 1083 k. hold területtel és 191 lakossal. Utolsó posta és táviró Székelyudvahely.

Irodalom:

Domján Elek: Egyháztörténeti adattár. A fancsali templomfoglalás 1775. Bp.: Hornyánszky 1902—05.
Obsidian lelet Fancsalon. Archeol. Ért. 1870. 111. p. 105.

SZÉKELYHIDEGKUT.

Az 1877-ik évi I. tc. értelmében a volt Küküllő megyéből került Udvarhely vármegyéhez. Ekkor Oláh-Hidegkút néven is ismeretes volt. 1910-ben 424 lakóssal szerepel, kik közül 49 magyar, 375 román anyanyelvű. A románok görög keleti vallásúak, a magyarok megoszlanak róm. katolikus, református és gör. katolikus felekezetek között. A román uralom alatt beléolvasztották a szomszédos Magyarhidegkút községet, mely ugyancsak régi község, a XIV. században már mint falu létezett. 1602-ben a keresztúri székhez tartoztt. 1910-ben 438 lakosa volt, 268 magyar és 170 román. A magyarok római katolikus és református vallásúak, a románok pedig görög keletiek. Ma a székelykeresztúri járás községei között találjuk 3047 kat. hold területen, 1941-ben a népszámlálás 731 egyént írt össze. Utolsó posta és távíró Székelyudvarhely.

SZÉKELYKERESZTÚR.

A Nagyküküllő jobb partján fekszik. Hajdanában Szitáskeresztúrnak is nevezték, ezen megnevezése onnan ered, hogy lakói egy része szitagyártással foglalkozott. 1332-ben a pápai dézsmák regestrumában előfordul, papja ekkor 4 banális adót fizetett. Egyháza igen régi, 1448 körül épülhetett gót stílusban, a bencéseké volt. Római időkbeli emlékek fennmaradtak. 1459-ben mezőváros lett. 1558-ban Izabella királynétól pecsétet kapott a város. 1562-ben nyerte a város kiváltságait. 1564-ben I. Ferdinánd megerősítette kiváltságaiban. Itt

ismerték el 1605-ben Bocskayt fejedelemnek. Lakói vegyesen voltak földművesek, iparosok és kereskedők. A keresztúri szék főhelye volt, majd 1870-ig mint fiókszék szerepelt. A város vásárjoggal már 1632-ben I. Rákóczy György alatt rendelkezett. Híresek a székelykeresztúri baromvásárok. 1767-ben állították helyre róm. kat. plébániáját. A reformátusoknak és unitáriusoknak is van templomuk. Református egyháza a XVI. században alakult. 1642-ben építették első templomukat, majd jelenlegi templomukat 1834-ben emelték. Az egyháznak már a XVII. században volt iskolája, amit később államosítottak. Jelenlegi felekezeti iskoláját 1937-ben építette. Említésre méltó a város unitárius gimnáziuma, mely 1794-ben alakult. Tanítóképzője is volt. Lakóinak egyrésze fadoboz készítéssel is foglalkozott. Lentermelés és dohánytermelés is virágzott. Nem messzire a községtől sóskútja van. 1910-ben lakóinak száma 3886 volt; 3766 magyar, 71 német, 25 oláh, 12 tót és 12 egyéb. A magyarok főként református és unitárius vallásúak. A római katolikus hívők száma is magas. 1941-ben a székelykeresztúri járásban fekszik 5111 kat. hold területen, lélekszáma 4637. Vasútállomása helyben a Székelyudvarhely—Székelykeresztúr-i vonalon. Posta, távirda helyben.

Irodalom:

Barabás Endre: Székelykeresztúr közgazdasági leírása. Bp.: M. Gazdák Sz. 1904. 46 l.
Borbély Samu: A székelykeresztúri állami tanítóképző intézet 25 éves története. Székelyudvarhely: Betegh-ny. 1896.. 136 l.
Gyertyánffy István: Jelentés a székelykeresztúri áll. tanítóképezde 1870—71. tanévéről. Pest: Bendiner 1872. 105 l.
Sándor János: A székelykeresztúri unitárius gymnasium története. Székelykeresztúr: Becsek-ny. 1896. 316 l.
Székelykeresztúri paedagógiai körnek az 1868. magyar országgyűléshez intézett felirata. Pest: Aigner 1873.
Emlékfüzet a székelykeresztúri áll. tanítóképző intézet 30 éves fennállása alkalmából a végzett tanítványok által megtartott találkozóról. Székelyudvarhely: Betegh-ny. 1901. 80 l.
Visszatekintés a székelykeresztúri gymnasium száz évére az 1894. jún. 28-án tartott évzáró ünnepélyen. Kolozsvár: Ajtai-ny. 1894. 15 l.
Albert János: Hogy lettem én 1835-ben Székelykeresztúron egyenruhás — tógátus — diák? Keresztény Magvető XXXVII. kötete.
Bányai János: Székelykeresztúr. Magyar Nép 1928. jún. 30. 26. sz. p. l.
Sándor János: Székelykeresztúri gymnasium építtetésének történelmi rajza, tekintettel a jótevőkre. Keresztény Magvető 1873. p. 334.
Székely György: A székelykeresztúri algymnazium orgonája. Keresztény Magvető XXXVII. kötet.

SZÉKELYLENGYELFALVA.

A XIV. században már mint falu szerepel. 1602-ben a Básta-féle jegyzékben is előfordult. 1910-ben 503 volt a lélekszáma, színmagyar község. Lakosai főként róm. katolikus vallásúak, a református és az unitárius felekezet csak kevés hívővel van képviselve. 1829-ben itt született Orbán Balázs, a Székelyföld nagy tudósa. Ma a székelyudvarhelyi járás községei között találjuk, területe 2239 kat. hold. Lélekszáma az 1941. évi összeírás szerint 493. Utolsó posta és távíró Székelyudvarhely.

Irodalom:

Weress Jolán: Orbán Balázs az első erdélyi falukutató. (Művelődés 1941. VIII. szám. p. 6—7-ig.)

SZÉKELYMAGYAROS.

A község első említését 1602-ben a Básta-féle jegyzékben találjuk. 1624-ben birtokadományozással kapcsolatban említik okmányaink. 1910-ben 215 lakost írtak össze, valamennyien magyar anyanyelvűek és nyolc egyén kivételével református vallásúak. 1941-ben a székelyudvarhelyi járás községei között szerepel 875 kat. hold területtel és 234 lakossal. Utolsó posta és távíró Bögöz.

SZÉKELYPÁLFALVA.

A székelykeresztúri járásban találjuk 4783 k. hold területen. A XIV. században már mint falu szerepelt, 1332-ben a pápai dézsmák regestrumában előfordul, ekkor 4 banális egyházi adót fizetett. 1459-ben egy birtokperrel kapcsolatban említik a községet. 1602-ben a Básta-féle jegyzék is feltünteti a község nevét Pálfalva alakban. Erre vezetett a rómaiak útja. 1910-ben lélekszáma 576 volt. Lakosai hat egyén kivételével magyar anyanyelvűek és főként római katolikus vallásúak. Lélekszáma az 1941. évi összeírás szerint 647. Utolsó posta és távíró Farkaslaka.

SZÉKELYSZÁLDOBOS.

A község régi neve Zaldubus és Szálldobó volt. Régi lakói székely határőrkatonák voltak. Az Olt vidékén a Vargyas patak völgyében fekszik. Nevezetes helye a Hegyfark, melynek tövében két ásványos forrás fakad. A XIV. században mint falu szerepel. 1602-ben a Básta-féle jegyzék már mai nevén említi. Református lakosainak helyben van templomuk és egyházuk, a gör. keletiek Baróthoz tartoztak. 1910-ben 935 volt a lélekszáma, 871 magyar, 56 román anyanyelvű. Felekezet szerint a magyarok főként református vallásúak az oláhok gör. keletiek. 1941-ben az oklándi járás községei között találjuk 4622 k. hold területen. Lélekszáma az 1941. évi összeíráskor 986. Utolsó posta és távíró Olasztelek.

Irodalom:

Székelyszáldobosi babonák. Néprajzi Múzeum Értesítője 1941. p. 100—03.

SZÉKELYSZENTKIRÁLY.

Már a XI. században találkozunk a község említésével, ekkor épült ugyanis Szent István tiszteletére emelt egyháza. A római kor emlékei is fellelhetők a község területén. A XIV. században faluként szerepel. 1602-ben a Básta-féle jegyzék Szentkirály néven említi. Régente

hozzátartozott mint filiálé Oroszhegy, 1606-ban még egy egyházközség a két falu, csak később váltak el. 1910-ben lélekszáma 1028 volt. Színmagyar község és lakosai csaknem kivétel nélkül róm. katolikus vallásúak voltak. 1941-ben a székelyudvarhelyi járásban szerepel 4276 k. hold területtel és 1080 lakossal. Utolsó posta és távíró Székelyudvarhely.

SZÉKELYSZENTMIHÁLY.

A XIV. században már mint falu szerepel. 1332-ben a pápai dézsmák regestrumában mint 4 banális egyházi adót fizető falu van feljegyezve. 1602-ben a Básta-féle jegyzék is említi. A XVI. században sok lófő székely lakott itt. Egy megerősített római táborhely nyomait találjuk a község területén. Öt falunak anyaegyháza, igen nagy és szép templommal. A templom mellett két római felirású kő látható, fogadalmi oltár volt. 1910-ben 458 lakosa volt, hét egyén kivételével magyar anyanyelvűek és főként unitárius vallásúak. A többi felekezetek csak nagyon kevés számmal vannak képviselve. 1941-ben a székelykeresztúri járásban szerepel 2676 k. hold területtel és-505 lakossal. Utolsó posta Kobátfalva, utolsó távíró Székelykeresztúr.

SZÉKELYSZENTMIKLÓS.

A XIV. században már falu volt. Régen anyaegyháza öt falunak és apátsági székhely. Mostani lakosai unitáriusok. 1910-ben 159 volt a lélekszáma, színmagyar község. Lakosai unitárius vallásúak, csak három református képez kivételt. 1869-től 1900-ig még találni egy-két katolikus egyént is, de később ezek teljesen eltűnnek a statisztikából. 1941-ben a székelykeresztúri járás községei között találjuk 632 k. hold területtel és 162 lakossal. Utolsó posta Siménfalva, utolsó távíró Székelykeresztúr.

SZÉKELYSZENTTAMÁS.

A XIV. században már mint falu szerepel, 1332-ben a pápai dézsmák regestrumában mint 4 banális egyházi adót fizető község van említve. 1602-ben a Básta-féle jegyzékben is előfordul. 1910-ben 251 lakosa volt, mind magyar. Egy egyén kivételével római katolikus vallásúak. 1941-ben a székelykeresztúri járás községei között találjuk 1322 k. hold területtel. Lélekszáma ekkor 237, Utolsó posta és távíró Székelyudvarhely.

SZÉKELYVARSÁG.

Hajdan pusztaság, havasi lakóterület, Oroszhegy fiók községe volt. A község határán végigvonul a római sáncerődítés. Oroszhegyhez tartozott, 1906-ban Varságtisztás telepből alakult községgé. 1910-ben 1233 lakosa volt, 12 kivételével magyarok és római katolikus vallásúak. Ma a székelyudvarhelyi járásban fekszik, területe 1904 k. hold. Lélekszáma 1677. Utolsó posta és távirda Zetelaka.

Irodalom:

Szuszék készítése Varságon és Siklódon Udvarhelymegyében. Néprajzi Múzeum Értesítője 1941. 1. p. 96—99.

SZÉKELYZSOMBOR.

A Kishomoród mellett fekszik. Azelőtt Kőhalomszékhez tartozott, az 1877. évi I. tc. értelmében került Uvarhely vármegyéhez. 1488-ban iskoláját említik forrásaink. Római idők nyomait is megtaláljuk a község területén. Tölgyerdejében vaddisznó tanyázik. 1910-ben lélekszáma 1189, lakosai közül ekkor 910 magyar, 7 német, 269 román és 3 egyéb anyanyelvű volt. Felekezet szerint 149 róm. kat., 27 ref., 648 ev., 278 gör. kel., 79 unitárius és 8 egyéb vallású. Evangélikus temploma építését a XV. századra teszik. Azóta is többszörös restauráción ment keresztül. 1941-ben az oklándi járásban szerepel 7918 k. hold területtel és 1278 lakossal. Van Hangya és tej szövetkezete. Utolsó posta és távíró Okland.

Irodalom:

Róth V.: A székelyzsombori és a szenterzsébeti oltárok. Kolozsvár: Erdélyi Múzeum 1910. 18. l.

SZOLOKMA.

A XIV. században már falu volt, 1602-ben a Bástajegyzékben is előfordul. A Siklód és Széppataka egyesülésénél fekszik. Közelében van Bakó vára, hol nagyon sok cserépdarabot és fegyvertöredéket találtak. Érdekes a környéke. Régente, ha Makfalváig akartak eljutni, 25-ször kellett átkelni minden híd nélkül a Szolokma patakon. 1910-ben lakóinak száma 690 magyar, leginkább református vallásúak. Ma a parajdi járásban fekszik, területe 1423 k. hold, lélekszáma 810. Utolsó posta és távirda Etéd.

TARCSAFALVA.

A falu a Nyikóba ömlő Konyhapatak mellett terül el. A XIV. százában már mint falu szerepelt. 1332-ben a pápai dézsmák regestrumában fordul elő, négy banális egyházi adót fizetett. 1602-ben a keresztúri székhez tartozott. Régi temploma gót stílusban épült. Harangja 1389-ből való Zsigmond király idejéből. 1910-ben lélekszáma 379 magyar, leginkább az unitárius vallást követik. 1941-ben a székelykeresztúri járásban fekszik, területe 1332 k. hold; lélekszáma 401. Utolsó posta Kobátfalva, utolsó távirda Székelykeresztúr.

TELEKFALVA.

A XIV. században már mint falu szerepel. Nevezetesebb helyei őrhegy és Somerdő barlangjai, hol a székelyek az ellenség elől meghúzódtak. Az erőd nyomai a későbbi időkben is fennmaradtak. 1602-ben a Bástaféle jegyzék is feltünteti. 1910-ben lélekszáma 340 ma-

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Gyergyószentmiklós. Utcarészlet és róm. kat. templom.

(Dávid gyüjt.)

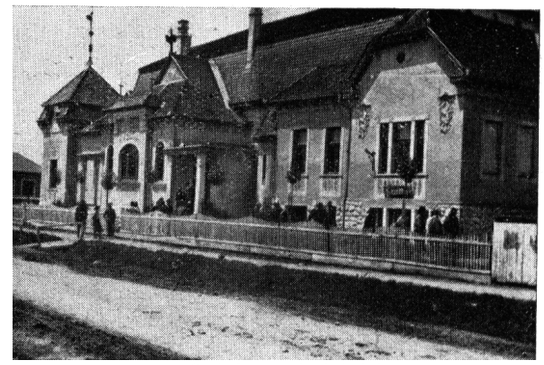

Szárhegyi kultúrház.

(Anghi gyüjt.)

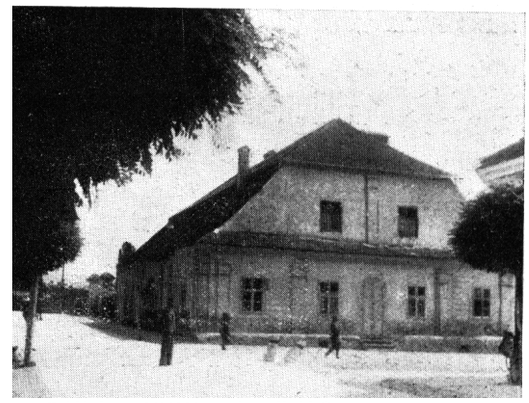

Bálház a XVIII. századból Sepsiszentgyörgyön.

(Vértesi felv.)

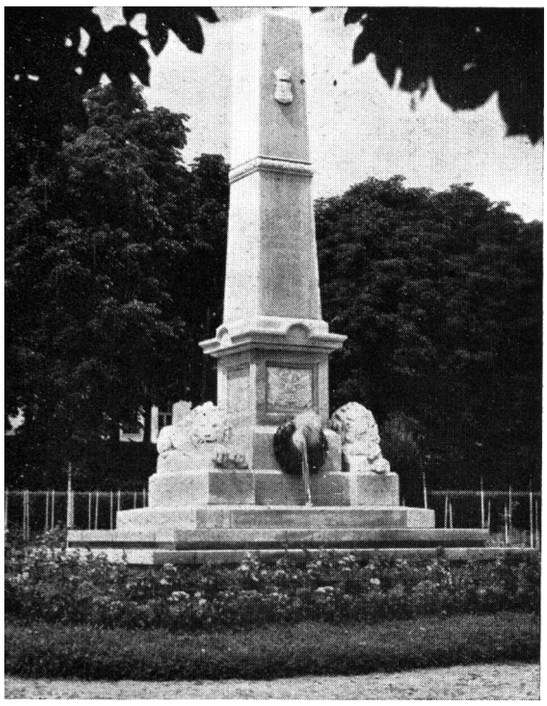

1848/1849. honvéd emlékoszlop Sepsiszentgyörgyön.

(Paszjár felv.)

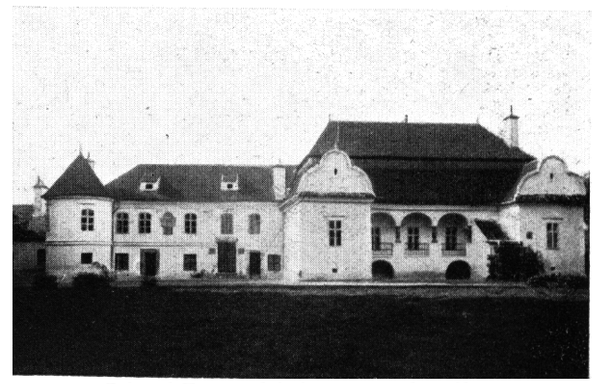

Dániel Ferenc báró vargyasi kastélya.

(Kováts felv.)

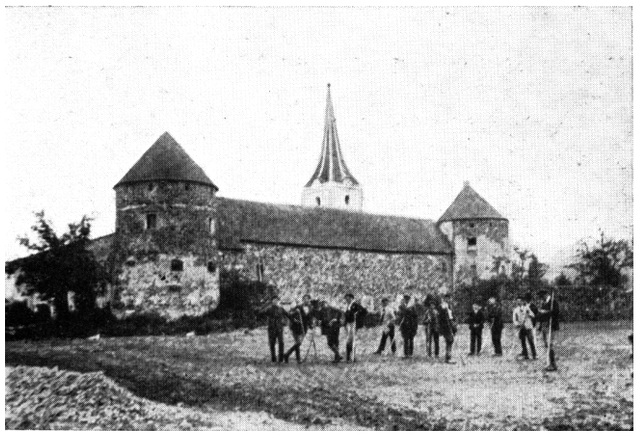

Alsórákosi várkastély.

(Bányai felv.)

Szent Anna-tói részlet a turistaszállóval, (+) jelölt helyen széndioxid-kénhidrogénes gázömlések.

(Bányai felv.)

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Átosfalvi református templom.
(Ref. egyház gyüjt.)

Székelyszentistváni református templom.
(Ref. egyház gyüjt.)

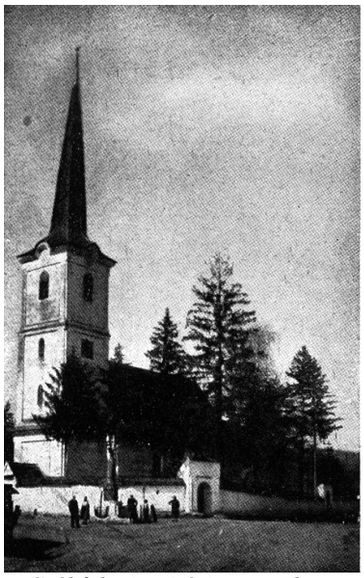

Csókfalvai unitárius templom.
(Unit. egyház gyüjt.)

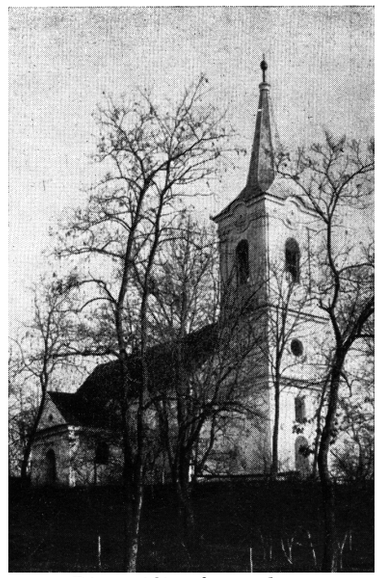

Disznajói ref. templom.
(Ref. egyház gyüjt.)

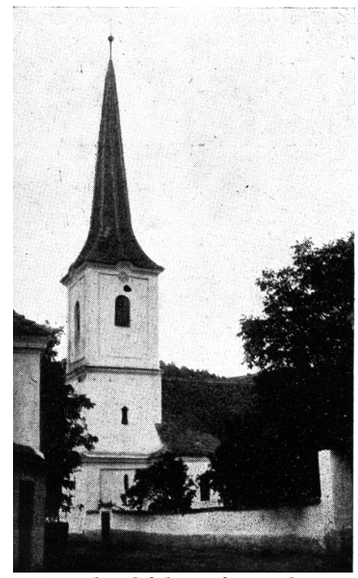

Kisgalambfalvi ref. templom.
(Ref. egyház gyüjt.)

A szárhegyi szentferencrendi zárda.
(Anghi gyüjt.)

Sepsiszentgyörgyi ref. vártemplom.
(Lapikás felv.)

gyar volt, leginkább református vallásúak. Ma a székelyudvarhelyi járásban fekszik, területe 1114 k. hold. Lakóinak száma 1941-ben 335. Utolsó posta és távirda Székelyudvarhely.

TIBÓD.

Római táborhely volt és környékén igen sok római korabeli tárgyat találtak. Találtak a többi közt egy pénzzel telt fazekat, melyben a triumvirátustól kezdve egész Antoniusig minden konzul és császárnak volt pénze. A XIV. században már mint falu szerepel. 1602-ben a Básta-féle jegyzékben is előfordult. Neve valószínűleg az itt élő birtokosától, a Tiboldy családtól ered. 1910-ben lakóinak száma 140 volt, mind magyarok és római katolikusok. 1941-ben a székelyudvarhelyi járásban fekszik 584 kat. hold területen, lélekszáma 201. Utolsó posta és távirda Székelyudvarhely.

TORDÁTFALVA.

A XIV. században már mint falu szerepelt, 1602-ben a keresztúri székhez tartozott. Itt van a halmágyi vár romja, az ősszékely Halmágyi család lakhelye. Régóta mint önálló egyház szerepel. Lakói gyümölcstermelők, igen nagy mennyiségben szállítják a jó minőségű gyümölcsöt a vásárra. 1910-ben lélekszáma 462 volt, nagyobb részük az unitárius vallást követi. 1941-ben a székelykeresztúri járásban 1993. kat. hold területen fekszik. Ugyanezen esztendőben összes lakóinak száma 403. Utolsó posta Kobátfalva, utolsó távirda Székelykeresztúr.

ÜLKE.

Régente Ilknek hívták. A XIV. században már mint falu szerepelt. 1602-ben a Básta-féle jegyzékben is előfordul. Itt készítették az egész Székelyföld szükségleteit fedező, cifra réz-szeletkékkel kirakott, fodrosfedelű fapipákat. 1910-ben lélekszáma 625 mágyar, római katolikus vallásúak. 1941-ben a székelyudvarhelyi járásban fekszik, területe 2443 kat. hold. Lélekszáma 724. Utolsó posta és távirda Székelyudvarhely.

VARGYAS.

Nagyközség volt a Vargyas-patak mellett. Erre vonult keresztül a római hadi útvonal. Sok római régiséget is találtak. A XIV. században már falu. 1393-tól kezdve minden nevezetesebb történelmi eseményben vezető szerepet töltött be. 1602-ben, a Básta-féle jegyzékben is előfordul. 1636-bari Vargyasszéknek is nevezték. Erre vonult keresztül XII. Károly svéd király, ki itt csapataival megpihent. Tölgyérdejében vaddisznó tanyázik. A környékén vasércet és barnaszenet találtak. A Hargita oldalán előtünnek a mészkövek. Határában sóskútja van. A falu legnevezetesebb családja a Dánieí-család. Az itteni elemi iskolát Dániel Gábor alapította. 1910-ben lélekszáma 1793 volt, 11 kivételével magyarok és javarészt unitárius vallásúak. Sok református és görög keleti vallású lakója is Volt. Ma az óklándi járásban fekszik, területe 12.151 kat. hold, lélekszáma 2087. Póstaügynökség helyben, utolsó távirda Olasztelek.

VÁGÁS.

A XIV. században már mint falu szerepelt. 1332-ben a pápai dézsmák regestrumában előfordul, 4 banális egyházi adót fizetett. Hosszú időn keresztül Dobó filiája volt. A két falunak közös temploma volt. A tulajdonjog felett sokáig vitatkoztak, mígnem Brandenburgi Katalin a templomot a katolikusoknak adta át. 1517-ben Székely Mózes kapott itt birtokot Báthory Zsigmondtól. 1602-ben Básta jegyzéke is említi. 1834-ben volt katolikus parochiája. 1910-ben lakóinak száma 606, hat egyén kivételével római katolikusok. 1941-ben a székelyudvarhelyi járásban fekszik, területe 1488 kat. hold, lélekszáma 654. Utolsó posta és távirda Bögöz.

VÁROSFALVA.

A Kis-Homoród balpartján fekszik, szemben Jánosfalvával. Azelőtt Homoródvárosfalvápak hívták. Erre vonult keresztül a római út. A XIV. században már mint falu szerepelt, Básta jegyzékében 1602-ben is előfordult. A XVI. században sok lófő lakott itt. Temploma 1695-ben épült. A község határában sóskút van. 1910-ben lakóinak száma 522, mind magyarok és javarészt unitárius vallásúak. Ma az oklándi járásban fekszik, területe 1034 kat. hold. Lélekszáma 1941-ben 594. Utolsó posta és távirda Homoródszentpál.

ZETELAKA.

Régen törvényhatósági joggal bíró város volt, később havasalji nagyközség. A megye egyik legnépesebb községe. Nagy hegyek és erdőségek veszik körül, erdeiben szarvasok tanyáznak. Neve valószínűleg Zete lakától származik. A falutól félórányira a „Várdomján" egy meredek trachit sziklacsúcson állnak a Zete vár romjai, amit a monda szerint Zeta, a büszke pogány főúr épített, fia kereszténnyé lett, apja emiatt kitagadta s ezért az Úr földrengéssel lerombolta a várat. 1332-ben a pápai dézsmák regestrúmában előfordul, 4 banális egyházi adót fizetett. Egyháza Szent László alatt épült a XI. században. A XVI. században 12 lófő lakott itt. A Básta-féle jegyzékben is szerepel 1602-ben. Kiváltságokkal rendelkezett. Első kiváltságait Bethlen Gábortól nyerte 1622-ben, Apafitól 1680-ban. Háziipara igen fejlett volt már a régebbi időkben is. Lakói szép szálas termetűek és igen nagy kézügyességgel rendelkeznek. Hosszú időn keresztül adóba évenként 100.000 drb. zsindelyt adott. A lakosság árpatermesztéssel, deszkafűrészeléssel, zsindelykészítéssel és tüzifaárusítással foglalkozik. A székelyudvarhelyi fapiacon értékesítik tűzifájukat. Teljesen egybeépült Küküllő-Keményfalvával. A nép még egy mondát őrzött meg. ugyanis Ördögárkának nevezik a római sáncot, mert Zeta vár ura az ördöggel építteté Tardos és Firtos vára felé. A római katolikus parochia 1834-ben fennállott. 1910-ben 4724 lakósa volt, 10 kivételével magyarok, főképen róm. kat. vallásúak. 1941-ben a székelyudvarhelyi járásban fekszik, területe 32.395 k. hold, lélekszáma 5309. Posta-távirda helyben, vasútállomása a Székelyudvarhely—Zetelaka-i vonalon.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Csík vármegye.

Hosszúkás alakban húzódik végig Csíkmegye a keleti határhegylánc és a Hargita hegység között, az Olt és Maros felső folyásának medencéjében. Határvidékét hatalmas erdőségek borítják. Területe 4493 négyszögkilométer. Legmagasabb hegycsúcsai a Nagy-Hagymás 1793 m, a Tarhavas 1662 m, Lóhavas 1611 m. Románia felé négy nagyobb szoroson keresztül vezet az út: az úzvölgyi, gyímesi, békást és tölgyesi szorosokon. Csíkmegye három medencére tagolódik, úgymint a gyergyói, felcsíki és alcsíki lapályra. A Hargita határt von a szomszédos Maros-Torda és Udvarhely megyék felé. Csíkot minden oldalról hegyek veszik körül, de könnyen járható utak vezetnek ki belőle. Főfolyói a Maros, mely Csíkmegye közepetáján, a Fekete-Rez nevű hegygerinc délnyugati oldalából ered és az Olt, mely a Maros forrása közelében a Fekete-Rez északkeleti nyúlványából ered, a tusnádi szoroson keresztül hagyja el a megye területét és jut el Háromszékbe. Éghajlata a hegyesebb vidékeken hűvösebb, a görgényi havasokban, a Hargitán és a Gyergyóban zord. Kevés a növelésre alkalmas földterülete, leginkább búzát, rozsot és zabot termesztenek. Gyümölcs kevés van, az időjárás következtében kukorica is kevés terem. A csíkiek főtápláléka a rozskenyér. A burgonya termelésére nagy súlyt helyeznek, mert ez is a fontosabb táplálékaikhoz tartozik. A legelőjük annál dúsabb és így állattenyésztésre igen alkalmas. Növényzete gazdag és változatos. A községek leírásánál láthatjuk majd, hogy ércekben is mily gazdag a megye területe, bányászata virágzó volt. Ásványvízforrásai és fürdőhelyei is gazdagítják a megyét. Erdőségeiben a legritkább vadak is előfordulnak, híres vadászatok zajlottak le a görgényi havasokban, hová nem egyízben látogatott el Rudolf trónörökös, külföldi magas vendégek is érkeztek egy-egy nagyobbszabású vadászatra. A bölény volt errefelé a legnagyobb vad, melyet még a XVIII. században is találtak. A halállománya igen tekintélyes, a számos hegyi patakban és a tavakban igen bőséges halmennyiség található, dacára a nagyarányú orvhalászatnak, mely egyidőben bizony nagyon megfogyasztotta a hal állományát.

A vármegye egyike volt a hét székely széknek és pedig együttesen említve, Gyergyó és Kászon székekkel. A mai Csík megyét 1876-ban alakították a régi Csíkszék területéből. Lakói a nehéz munka következtében, rendkívül kézügyességre tettek szert és így a háziipara is nagymértékben fellendült. A fa és az ásványvíz a fő kereskedelmi cikke. A borvizes székely, egyik nevezetessége a Székelyföldnek. A megye lakóinak nagyobb része magyar. Vallás szerint 80%-uk római katolikus. A megye székhelye Csíkszereda. Nevezetes a tusnádi fürdője, a csíksomlyói búcsújáróhelye, de minden egyes kicsiny falva és vidéke is értékes, mindenhol találunk valami nevezetességet, vagy történelmi multja teszi emlékezetessé, vagy népének viselete, vagy különleges szokásai, nagyszerű természeti gyógytényezői, vagy csodálatos vadregényes vidéke. A Gyilkos-tó, Szent Anna-tava, a Gyímesi-szoros környéke, havasai, mind vonzzák az idegent területének megismerésére és ennek következtében, megkedveltetésére. Lakóinak száma 1910-ben 145.270, 1930-ban 157.167 és 1941-ben 171.996. — Közigazgatási beosztása: csíkszentmártoni járás, csíkszeredai járás, gyergyószentmiklósi járás, gyergyótölgyesi járás, szépvízi járás.

Irodalom:

C s í k .

Könyvek:

Bartalis Ágost: A csíki székelység alapvető kérdései. Mercurea-Ciuc: Vákár-ny. 1931/. 40 l.

Benkő Károly: Csík, Gyergyó és Kászon leírások két, t. i. általános és részletes osztályokban. Kolozsvár: Stein-ny. 1853. 163 l.

Domokos Pál Péter: A csíki énekeskönyvek. Kolozsvár: Minerva 1929. 11 l.

Endes Miklós: Csík-, gyergyó-, kászon-székek (Csík megye) földjének és népének története 1918-ig. Bp.: Szerző 1938. 633 l.

Hankó V.: Csíkmegye fürdői. Bp.: Lampel 1890. 104 l.

Józsa Sándor: Csíkmegye földrajza, a földrajz elemeivel. Gyergyó-Ditró: Szerző 1884. 72 l.

— Csík vm. földrajza a földrajz elemeivel és Csík vm. környékének ismertetésével. Csík-Szereda: György-ny. 1896. 45 l.

Lakatos Mihály: Csíki székely naptár az 1890. évre. Csík-Szereda: Györgyjakab-ny. 1890.

Nagy Dezső: Csík-Gyimes vidékének földtani viszonya különös tekintettel a petróleumot tartalmazó területre. Bp.: Berkovits-ny. 1900. 19 l.

Nagy Imre: Csíkmegye közgazdasági állapota és a székely kivándorlás. Sepsiszentgyörgy: Jókai-ny. 1891.

— Csíkmegye közgazdasági leírása. Bp.: Pesti-ny. 1902. 43 l.

— Csík vármegye közgazdasági állapotáról. Csíkszereda 1911. 119 l.

Szádeczky Lajos: A csíki-székely krónika. Bp.: Akad. 1905. 252 l.

Szádeczky—Kardoss Lajos: Mégegyszer a csíki székely krónikáról. Bp. 1911. 44 l.

Vitos Mózes: Csíkmegyei füzetek. Adatok Csíkmegye leírásához és történetéhez. I—II. k. Csíkszereda: Györgyjakab-ny. 1894.

Csík vármegye adóközségeinek területe és kataszteri tiszta jövedelme mivelési áganként és osztályonként az 1909. évi V. tc. alapján végrehajtott kataszteri kiigazítás után. Bp.: Állami-ny. 1914. 31 l.

Csík vármegye községei és egyéb lakott helyei hivatalos neveinek jegyzéke. Bp.: Pesti-ny. 1905. 7 l.

Csík vármegye. A Magyar korona országainak 1900. évi népszámlálása. Bp.: Kiliány-ny. 1902. 6 l.

A Néppárt Csíkmegyében. Bp.: Stephaneaum-ny. é. n.

Cikkek:

Albert István: Csíkmegye a mai megyei közigazgatás statisztikai adatainak tükrében. Magyar Kisebbség 1937. 14. p. 384—88.

Antal Áron: Csík vm. története. Péter: Székelyföld 1914. p. 6—18.

Bartal György: A csíki székely krónika. Új Magyar Múzeum 1859. I. p. 413., Budapesti Szemle 1859. p. 209.

Bere Antal: Csíkmegyei vadászatok. Erdély 1893. p. 195—99.

Domokos Pál: Régi csíki népdalok. Erdélyi Múzeum 1937. p. 319—38.

Farkas Sándor: Négyszemöltéssel varrott oláh női ing Csíkmegyéből. Ethnografia melléklete IV. évf.

Görög I.: Csík Gyergyó és Székely eredete. Csíki Lapok 27. sz.

Györffy István: Csík—Gyergyó—Kászonszék 1614. évi lustrája: Geneológiai Füzetek 1913. p. 49—54., 94—99., 129—32.

Horger Antal: Csíki székely ablakrácsozatok. Ethnografia melléklete II. évf., Néprajzi Ért. 1902. p. 137—41.

Józsa János: A csíki székely krónika. Századok 1911. p. 383.

Kelemen Lajos: A csíki krónika egy jegyzetes példányáról. Erdélyi Múzeum 1900. p. 48—53.

Kristály Balázs: A csíki székelyek időjóslásai. Ethnografia 1895. p. 108.

László Elek: Csíki székely népszokások. Ethnografia 1896. p. 384—98.

Molnár József: A roncsoló toroklob járványa Csíkmegyében. Gyógyászat 1871. 18 sz.

Xantisné Paull Aranka.- Képek az elveszett paradicsomból. Hol vannak a visszakebelezett csíki havasok. Magyar Nép 34. sz. 1923. aug. 25.

Szemere László: Mit nélkülözünk Csíkvármegyében. Turistaság és Alpinizmus 1922. szept.—okt.
— Csíkmegye. Turistaság és Alpinizmus 1922. p. 167—72.
— Mit nélkülözünk Csík vármegyével? Turistaság és Alpinizmus 1930.
Szigeti Gyula Mihály: A csík-gyergyói kászon-székbeli főtisztviselők karakterei. F. M. Or. Minerva 1836. IV. p. 164.
Téglás Gábor: Parasztszokások Csíkgyergyó határszéli községeiben. Néprajzi Ért. 1913. p. 294.
Venczel József: Csík népe és népesedési viszonyai. Hitel 1939. 3. p. 229—41.
Csíkban a tatárok. Hon és Külföld 1846. 6.
A csíki havasok között. Ország Tükre 1864. 5.
A csíki székelyek elrománosítása. Magyar Külpolitika 1931. 2. p. 2.
Farsang a csíki székelyeknél. Hazánk és Külföld 1867. 50, 52.
„Kaláka". Erdélyi s különösen csíkgyergyói népszokások. Khern Ede. Delejtű 1860. 315.
A Székely Nemzeti Múzeum igazgató-választmányának emlékirata, Csík és Udvarhely vm. törvényhatóságához a Székely Nemzeti Múzeum szervezet ügyében. Sz. Nemz. Múzeum Értesítője 1902.

G y e r g y ó .

Békenymelléki: A Hiripné vára Gyergyóban. Székelyudvarhely Kricsa-ny. 1887. 14 l.
Benkő Károly: Csík-Gyergyó és Kászon. Leírások két általános és részletes osztályokban. Kolozsvár 1853. 163 l.
— A gyergyói róm-kat. tanítóegyesület alapszabályai. Gyergyó-Ditró. 1895. 8 l.
Gencsy István: A gyergyói nyelvjárás. Magyar Nyelvőr XXXIV. évf. 1905.
Kacsó Sándor: A gyergyói dalosverseny. Erdélyi Helikon 1929. 9. p. 688—694.
Kelemen Lajos: Gyergyószék lustrája 1616-ból. Genealógiai Füzetek V. évfolyam.
Kónya Imre: Gyergyói népszokások. Néprajzi Értesítő 1914. p. 127—29.
Kölönte Béla: Gyergyó története. Péter: Székelyföld I. p. 77—90.
Lütgendorff Kázmér: Gyergyó felszabadítása 1916 őszén — Hadtörténelmi Közlemények 1934. 3—4. p. 217—67.
Szádecky Lajos: A gyergyói vár eredete. Erdély 1902. p. 35.
Szücs István és Gencsy J.: A gyergyói székely nyelvjárás. Nyelvészeti Füzetek 1905. 20. p. 62.
Vándor: Gyergyó. Nemzeti Társalkodó 1839.
Gyergyói, gyógyi, homoródi és radnai savanyúvíz. Magyar Hirmondó 1781. 96. sz.

G y í m e s .

Sebestyén Károly: A gyimesi csángó ház. Bp.: Néprajzi Értesítő 1909. 11 l.
Mattyasovszky Miklós: Löjegyzék gr. Forgách K. ghymesi uradalmából. Vad és Versenylap 1872. 10. 1873. 14. 1874. 13. sz.
Lüley Róbert: Ghymesi vadásztér. Vad és Versenylap 1863. 8. sz.
Tatár Péter: Ghymes vár története. Pest: Bucsánszky-ny. 1857. 8 l.
Mednyánszky A.: Ghymes várának leírásai. Tudományos Gyüjtemény 1821. II. kötet.
Ghymes. Magyar Házi Barát XIV. évf. 1847. 38.
A gyimesi vám., Gyergyó-Szentmiklós. Egyéb székelyföldi képek. Vasárnapi Ujság 1871. 14.
Téglás Géza: A gyimesi szoros. Turisták Lapja 1924. p. 129.
Rosos István: Gazdasági tudósítás. Kászon vidéke. Falusi Gazda 1862. I. 19. sz.
Kászon székelyszéknek Csíkszéktől Lázár Bálint által eszközlött hajdani elválásának leírása a XV.-ik századból. Hon és Külföld V. 1845. 62.

O l t .

Árokalyi: Átszállás az Oltón. N. Társ. 1839.
Beke Sámuel: Gazdasági tudósítások. Oltszem. Erdélyi Gazda 1870. 12.
Koch A.: Olt-menti bazalt vulkánok. Természettudományi Közl. köt. p. 323.
— Az Olt-menti bazalt vidékről. Természettud. Közl. 26. köt p. 150.

Csík vármegye a 22 éves oláh megszállás alatt.

Dr. Tolnay október 25-én bizonytalan időre Budapestre utazott — írja 1918 október 25-iki számában a Csíki Lapok, Csíkmegyének érdemes, öreg újságja. T o l n a y L a j o s a vármegyének a Károlyi-forradalom előtt utolsó főispánja volt s október 19-én lemondott állásáról, de a magyar kormány kérésére még néhány napig állta a sarat s aztán bizonytalan időre, véglegesen eltávozott. Október végén a kormány új főispánt nevezett ki Sándor Ákos személyében, de ez a vármegye felé sem jött. Ugyanakkor az alispán betegszabadságon volt s nyugdíjaztatván magát, többé nem foglalta el hivatalát. Igy esett meg az, hogy Csík vármegyét fejetlenül találta az „őszirózsás forradalom".

Mit tehetett a háborútól beteggé csömörlött, irányítás nélkül való vidék? Követte habozás nélkül a pesti példát: nemzeti tanácsokat szervezett; örvendezett, hogy a Habsburgoktól megszabadult, éltette a köztársaságot s — ami nagy baj volt — hűségesen megfogadta Lindner hadügyminiszter tanácsát, aki nem akart katonát látni. De azt sem akarták meglátni, hogy Magyarország bekötötte magát a siralomház tornácába.

1. Siralomház árnyékában.

A póttestektől, lábadozó osztagoktól, üdülő helyekről, nemsokára pedig a harcvonalakból csapatosan, szakadatlanul jöttek, haza Csíkországba a katonák. Egyrészük magával hozta tábori felszerelését is. Felfordult a világ az Olt és a Maros legfelső folyása körül, éppen úgy, mint mindenütt az egész országban. Állandó lövöldözés, csak úgy kedvtelésből vagy éppen ijesztésül; gránátrobbanás kísérte a zabolátlan hangulatot. Erőszakoskodás, magánbosszú, duhaj betyárkodás, amit fűtött a házifőtt pálinka, mint gomolygó büdös füst ülte meg a falvakat. Katonai szolgálatot kikerülő vagy éppen felmentett módosabb emberek futással mentették életüket. Jegyzőket kerestek halálra a hadisegélyek, cukor, kőolaj vagy egyéb okok miatt — jogosan vagy érdemtelenül. A madarasi jegyző éjnek idején menekült be Csíkszeredába, éppen így a szépvízi főszolgabíró is és még mások. Boltokat és italméréseket törtek fel, katonai raktárakat fosztottak ki. November 4-én és a következő napokon — ki szekérrel, ki gyalogszerrel — szétragadozták a csíkszeredai kincstári raktárak tartalmát. Elhordták a sok élelmiszert, ruhaneműt, vasárut. Még úgynevezett uriasszonyok is buzgólkodtak a kincstári holmik megmentésében, hogy ne jussanak oláh kézre. Az általános felfordulásban alig egy-két falu maradt nyugodt. Szentimrén az egyik veszedelmes duhajt népítélettel lőtték agyon. A kormánybiztos jelentése szerint a zavargásoknak három emberi élet esett áldozatul.

Kolozsvár és Marosvásárhely után 1918 november 7-én Csíkszeredában is megalakult a nemzeti tanács a lelkesedésnek lángoló örömtüzei mellett. Az alakuló gyűlés kimondotta a pesti népkormányhoz való csatlakozását, elhatározta a nemzetőrség megszervezését. Elnöknek idősebb P á l G á b o r t , a csíkszeredai főgimnázium nyugalmazott igazgatóját, a köztiszteletben álló, függetlenségi hazafit választották meg. Másnap megalakult a csíkszeredai nemzetőrség, ezt követték az összes községek. Alcsík-Kászonban csíkszentmártoni kezdeményezésre 100 tagú bizottság buzgólkodott a szervezés végrehajtásában és a közrend helyreállításában. A nemzetőrség megszervezése után a kihágások lassankint alábbhagytak s a románok bejövetelével teljesen meg is szüntek.

Ekkor már megvolt a feje a vármegyének, Györpál Domokos volt függetlenégi képviselő személyében, kit a népkormány november 17-én kormánybiztosnak nevezett ki. A megye területén pedig napokkal azelőtt, tapogatódzó román járőrök jelentek meg, így Tölgyesen, Gyímesbükkön, Csügésen és az Úz völgyén keresztül, Csíkszentmártonban. Ezek a járőrök félénkek és szerények; élelmüket úgy koldulták össze. S amikor a vármegye keleti határán kezdett beszivárogni a balkáni sáskahad, a csíkszeredai nemzeti tanács, a pesti, népkormány felhívására, Szántó Samu indítványára, nov. 15-én megszavazta a köztársaságot.

A boldogság — sajnos — nem sokáig tartott. Nov. 23-án az első román vadászezred, Niculescu dandártábornok parancsnoksága alatt, átlépte Gyímesbükknél a határt. A parancsnok távbeszélőn biztosította a nemzeti tanácsot, hogy barátságos szándékkal jönnek s gondjuk lesz a személy- és vagyonbiztonságra. Csakugyan, a román katonaság kezdetben békésen viselte magát, csak kenyeret, szénát és zabot harácsolt. E viselkedés legfőbb oka az a félelem volt, amit a csíkiek katonai hírneve ébresztett bennük. A székelyek büszkeségét, önérzetét tüzesvasként égette az úgynevezett armatának már a külső megjelenése is. Összeszorított fogakkal, néma megvetéssel vagy gúnyos megjegyzésekkel és arcfintorral nézték éz ágrólszakadt alakokat. Már akkor megszületett a nóta: „Bocskor van a lábamon, sarkantyú a bocskoron”... Valóban... félmezítlábas, bocskoros, rongyos had volt ez a megszálló sereg,-a lószerszámok madzaggal toldottak. Az egyedek éppen nem harciasak, inkább zsebrákféle nép. Megalázottságukban a csíkiek készek voltak rájuk menni és kiverni oda, ahonnan jöttek, ha a csíkszeredai nemzeti tanács nyomatékkai fel nem hívja a lakosságot, hogy fogadja barátságosan a megszálló csapatokat.

November 26-án déli 12 órakor érkezett be Csíkszeredára Niculescu az ezredével. A városban Szász Lajos vármegyei főjegyző és Ujfalusi Jenő polgármester fogadták, jól-rosszul elnyomva lelki fájdalmukat. A kormánybiztos sietett megkérdezni a tábornokot, hogy a román katonaság mi jogon és milyen céllal jött be az országba. Niculescu Dumitru kijelentette, hogy a belgrádi fegyverszünet értelmében a nyugati szövetségesek parancsára lépte át a vármegye határát, hogy a részére kijelölt területet megszállja. A belgrádi fegyverszüneti szerződés, a Maros balpartját jelölte meg megszállandó területnek. Csíkmegye területének tehát nagyobb része megszállás alá esett. A szerződés meghagyta a magyar igazgatást s a 17. pont kimondotta, hogy a szövetségesek a magyar állam belső igazgatásába nem fognak beleszólni. Üres szavak! Az oláhok addig hatoltak be az ország területére, ameddig őket a züllött állapot csalogatta. A közigazgatást is, mihelyt Erdély egész területét megszállották, siettek markukba kaparintani. Az 1. román vadászezred után megérkezett az 5-ik is, aztán a 4. rosiori lovasezred, melynek parancsnoksága Gyergyószentmiklóson állapodott meg. A csapatok erős helyőrségeket hagyván Csíkban, tovább húzódtak nyugat felé.

A magyar hadügyminiszter, ki szétzüllesztette a hadsereget, számot vetve az ország aggasztó helyzetével, november közepén fegyverbe parancsolta az 1896—1900-as évfolyamokat, 48 órán belül a póttesteknél jelentkezni kellett. Csík vármegyéből sokan vonultak be s részei lettek a nevezetes székely hadosztálynak, mely az ellenséges vörösek és a románok közé ékelődve, kénytelen volt magát 1919 május havában megadni a románoknak, mert nem akart a kommunizmus eszköze lenni. A brassói fellegvárba és laktanyákba vetették a csíki fiúkat is a többiekkel együtt fogságba, ahol éhínség és végső nyomorúság várt reájuk. Az otthonvalók azonban, s kivált a csíkszeredai hölgyek, szorgalmasan gyüjtögették és küldözgették nekik a szeretetcsomagokat, amíg aztán a nyár folyamán hazaengedték őket. De otthon is sokáig a katonai parancsnokságokon naponkint jelentkezniük kellett.

Jászi Oszkárnak szerencsétlen aradi tárgyalása az erdélyi oláh vezérekkel, akik 16 vármegyét követeltek, azt a meggyőződést érlelte ki a csíki vezető férfiakban, hogy a székelység életjogainak kinyilvánítására székely nemzetgyűlést kell összehívni Marosvásárhelyre. Hasonló viszonyok kényszerűsége hozta létre 1848 októberében az agyagfalvi nemzetgyűlést is. A marosvásárhelyi székely nemzetgyűlés november 28-án csakugyan le is zajlott. Ámbár Csíkban született meg a gondolat s onnan is érlelték meg, a vármegyét a gyűlésen csak a gyergyói nemzeti tanács elnöke képviselte. A budapesti székely nemzeti tanács ülésén is Csíkból egyedül a gyergyószentmiklósi küldöttség jelent meg. Három nappal a székely nemzetgyűlés után, december 1-én szállották meg Marosvásárhelyt, az úgynevezett székely fővárost, a román csapatok. Tervszerűséggel-e, avagy véletlenül, ugyanazon a napon zajlott le a gyulafehérvári oláh nemzetgyűlés is, amely kimondotta Erdély feltétel nélkül való csatlakozását a román királysághoz.

2. Ellenállás a várakozásban.

Halálos, nehéz köd feküdte meg a csíki magyarság életét. Talán az összes megszállt magyarlakta területek közül Csík vármegyét érte a legerősebb oláh támadás, mert a román közvélemény a csíki magyarság faji erejét tartotta legtöbbre.

Alig helyezkedett el a megszálló katonaság, december elején lefegyverezte és feloszlatta a nemzetőrséget, lefegyverezte később a 130 főből álló csendőrséget. A csendőrök nagyobb része elhagyta a vármegye területét. Az utolsó kakastoll eltűnését úgy nézte a csíki lakosság, mintha életének egy értékes darabját szakították volna ki, hiszen megérezte a közbiztonság felborulását. Ez még mind elég simán, udvariasan ment, de az új hatalom lassankint merészebb lett. A román katonai parancsnokság 1919 január közepén már szigorú büntetés terhe alatt eltiltja az „idegen” egyenruhák viselését, a románellénes érzések nyilvánítását, a gyülekezést, elrendeli a fegyverek, robbanóanyagok beszolgáltatását, kincstári anyagok bejelentését, kimpndja az ingyenes szállásolás kötelezettségét. Nemsokára mindennaposak lettek az erőszakos ragadozások (ú. n. requirálás), házmotozások, börtönbe hurcolások és a verések. S ez jobbára mind eldugott fegyverek és kincstári javak kutatása cimén, vagy pedig amaz otromba gyanúsítás ürügye alatt, hogy az illető vörös érzelmű. A vármegyeház zárt falai közül egész éven át kitört a megkínzottak jajgatása, mint a dantei pokolrataszítottak üvöltése. Állatias gyönyörűséggel vertek az oláh katonák lemeztelenített asszonyokat is.

Aztán, mikor elkövetkezett Pesten a vörös kormány, megszaporodott a letartóztatottak száma. Sokakat, kikről megszimatolták, hogy vagyonosabbak, távolabbi börtönökbe hurcolták, Nagyszebenbe, Fogarasra, Brassóba. Egyúttal kivirágzott a titkos ügynökök, léprevivők fojtogató böléndekvirága. A futkosó, kétségbeesett csa-

ládtagoknak, jóbarátoknak rendesen tartotta a markát egy ilyen ügynök, megsúgván azt, van egy bizonyos előkelő úr, aki jó pénzért közbenjár a katonai ügyésznél és bíráknál, hogy a fogoly minél hamarább hazaszabaduljon. Csíkból csak ilyen címen nagy összegeket csavartak ki. Trónra ült a sápolás, baksis, váltságpénz: ezek a kedves balkáni, illetőleg ó-királyságbeli hervadhatatlan életű jogszokások. Mert ez a rendszer a katonai igazgatás megszüntével, szélesen elburjánozva, átszállt a polgári igazgatás minden ágára is és virágzott egészen Csíkmegye felszabadításáig. A baksis és a sáp kihágásra, büntettre csábított, megszabadított a börtöntől, meg a katonáskodástól, s enélkül egy lépést sem tehetett a csíki ember ügyes-bajos dolgaiban.

Csíkmegyében e rendszer tökéletes kifejlesztésére és szolgálatára egy külön oláh rohamcsapat is alakult. Ilyen kitüntetés nem ért más vármegyét. Ugyanis a fogarasmegyeiek Csíkot saját gyarmatuknak szemelték ki. Mint hajdanában Amerikát a spanyol konkisztádorok, úgy árasztották el Csíkot 1919 tavaszától kezdve ezek a sóvár, kapzsi hajdamákok. Szegényül jöttek, nagy vagyonokat harácsoltak össze. Kitelt közülük 3 megyefőnök, 1—2 alfőnök, 5—6 ügyvéd, orvos, mindenféle hivatalnok, megyei gépkocsivezető, hivatali szolga, pénzügyigazgató, rendőr, kereskedő, szeszegyedárus, tanfelügyelő, tanító, hivatalnoknő és két pópa, egy görög katolikus és egy keleti. S ezek az emberek nyíltan mondották, azért jöttek Csíkba, hogy saját becses személyükben hozzájáruljanak az erős és gazdag román középosztály megalkotásához. Ez volt a célja a kormányzatnak is. Panamázhattak, harácsolhattak tehát kedvükre, soha senkisem vonta őket kérdőre, ha a magyarság kárára csinálták. Aztán beérkezett a csíki Eldorádóba az ó-királyságból egy nagytömegű rongyos, éhes, nagyszájú, műveletlen siserehad, köztük az oláh műveltség terjesztésére vállalkozó többszáz vacator (invatator= tanító). Mindezek egy-két hónap alatt kiöltözködtek és balkáni elegánciával feszítettek a megalázott csíki „sztréinek” (idegenek) között, mint az oláh államhatalomnak kiváltságos előőrsei. E szerepükben kiskirályoknak érezték magukat. Kiskirály volt a csendőr, az adószedő, adókirovó, adóellenőr, állami erdőőr, oláh útkaparó, tanító, rendőr, hivatalnok.

A magyarok ellen irányuló román politikában megvolt a módszerek fokozatossága. Először is verésekkel, megfélemlítéssel meg akarták ijeszteni a magyarokat. Azután elzárták őket a politikai küzdőtértől. Jött a földkisajátítás, a magyar népet kiuzsorázó adórendszer, a baksis, a sápolás, a büntetéspénzek s egyéb eszközei az anyagi tönkretételnek; negyedik fokozat volt a magyar műveltség és szellemi élet eltüntetése; végül a magyar erkölcsiségnek és faji öntudatnak tönkretétele. Végső céljában ez a politika arra törekedett, hogy a magyar ember ne lehessen egyéb: kiszolgáltatott cseléd és napszámos, — vagy pedig vándoroljon ki.

Az oláh megszállás alatt átszenvedett 21 esztendőnek és 10 hónapnak csíki történetét ezek a tényezők határozzák meg. Ezek szabják meg a csíki székelységnek elszánt, makacs küzdelmét, melyet anyagi és szellemi javainak védelmében folytatott. E küzdelemben aránylag nincs változatosság, szinte mindég évről-évre ugyanazon csapások ellen kellett talponállnia.

Az egyik bukaresti lap 1919 jan. 26-án kiáltványt közölt Erdélynek Romániába való bekebelezéséről. De Csíkban a megszokott vármegyei élet egyelőre tovább haladt a maga útján. Györpál Domokos kormánybiztos férfiasan állotta a helyét. Január 30-ra a közigazgatási bizottságot rendkívüli ülésre hívta össze. Nagy volt a szükséglet, kivált élelmiszerekben és kőolajban. Tenni kellett valamit. Az ülésen ellenőrképpen megjelent egy román százados, a katonai parancsnok segédtisztje. A kormánybiztos utánjárására febr. 9-én a nagyszebeni kormányzó tanács kinevezett egy Gyergyószentmiklóson megtelepedett román ügyvédet élelmezési prefektnek. Másnap a kormánybiztos a belgrádi fegyverszünet 17. pontjára hivatkozva, mely a békekötésig a magyar közigazgatást biztosította, átír a kormányzó tanácsnak, hangoztatva, hogy nem ismeri el senkinek jogát arranézve, hogy a polgári közigazgatás jogkörébe eső kötelező és érvényes rendelkezéseket bocsáthasson ki, éppen azért a kormányzó tanácsnak az e körbe vágó rendelkezéseit nem fogja teljesíteni, kivéve a közélelmezést és közellátást érdeklő rendelkezéseket, minthogy a vármegye az ostromállapot miatt a közlekedéstől el van zárva s élelmi- meg világító cikkekben nagy a szükséglet. Február 21-én tiltakozik a Gyergyószentmiklóson állomásozó oláh kir. 4. lovasezred parancsnokságánál, hogy a középületekre román zászlókat tűztek ki és a járásbíróság épületéről a magyar címert leverték. Mindeme tiltakozások természetesen hiábavalók voltak.

Közben, február 16-án, amerikai bizottság szállott ki Csíkszeredába. Charles Moorfield Storey, az Egyesült Államok egyik diplomatája, jött el a párisi békebizottság megbízásából veres titkárjával, a zsidó Davidsohn úrral. Megjelent velük a szebeni kormányzó tanács képviseletében valami Rákóci nevű, szatmárvidéki oláh úri ember. Storey kikérdezett több illetékes embert a csíki történelmi, néprajzi, vallási és gazdasági viszonyokról. A feleteket vaskos bőrtárcájába beírta. Megértőleg vette tudomásul, hogy Csík vármegye nem akar oláh uralom alá jutni. Végül a kormánybiztos átadott neki egy francia nyelvű emlékiratot, melyet több illetékes ember segítségével szerkesztett. Storey látogatása felpezsdítette a lehangolt és a Székelyföld sorsa miatt aggódó emberek kedvét. Remélték, hogy a székelységet a béketanács nem szolgáltatja ki Románia kíméletlenségének.

Pedig ugyanazon a napon a kormányzó tanács sajtóirodája hivatalos közleményt adott ki arról, hogy a kormányzó tanács csak románul tökéletesen tudó tisztviselőket alkalmaz, a régi tisztviselőknek pedig egy év alatt meg kell tanulniok románul.

Az erdélyi megyék élére már 1918 decemberében és 1919 januárjában kinevezték a megyefőnököket (prefekteket) s azóta a románok mindenütt átvették az összes hivatalokat. Egyedül Csíkmegyét nem háborgatták még. De ennek is eljött kérlelhetetlenül a napja: 1919 április 22-ike. Csíkmegye első oláh megyefőnöke, Neamtiu Valér ezredes, aki egyúttal Udvarhely vármegyének is prefektje volt, délután 4 órakor, katonaságtól kísérve, megjelent a vármegyeházán, a főispáni hivatalban. Györpál Domokos kormánybiztos, mikor az ezredes tőle a hivatal átadását követelte, a követelés teljesítését megtagadta Az ezredes fegyveres erő alkalmazására hivatkozott. A kormánybiztos erre engedett, de kikötötte, hogy jegyzőkönyvet vegyenek fel az eljárásról. Györpál erre elhagyta a főispáni hivatalt.

Április 24-én a megyefőnök megjelent az alispáni hivatalban. Ott Szász Lajos főjegyző, alispán-helyettes az eskü letételét megtagadta. Mikor a megyefőnök arra kérte, maradjon hivatalában, esküt sem kíván, Szász Lajos kijelentette, hogy az új viszonyok között szolgálatot nem teljesít. Igy ment tovább az átvétel a főszolgabíróságoknál (Gyergyószentmiklóson április 25-én), a pénzügyigazgatásnál, a két állampénztárnál (csíkszere-

dai és gyergyószentmiklósi), az erdőhivatalnál stb. Az államépítészeti hivatalt meg februárban átvették. Átvették a csíkszeredai és gyergyószentmiklósi rendőrséget s a két városházát. A bíróságot 1919 október 5-én vették át; a törvényszéket áthelyezték Brassóba, ahonnan sok utánjárással lehetett csak visszahozni. Megszüntették a csíkszentmártoni járásbíróságot s így Csíkban nem maradt más igazságszolgáltatási intézmény, csak a csíkszeredai és gyergyószentmiklósi járásbíróság. A bírósági tisztviselők éppen úgy megtagadták az esküt, mint a többi tisztviselők, csak egy gyergyószentmiklósi járásbíró esküdött fel az oláh államra, az sem volt született magyar. Nem tettek esküt a magyar állami tantestületek sem. Egyedül az árvaszéktől nem kívántak egyelőre esküt, lévén az — mint a románok mondták — nem politikai testület. Azonban ezt az intézményt is egy év mulva, 1920 június 6-án, átvették. Az esküt az árvaszéki tisztviselők többsége megtagadta, öten azonban letették. Később (1926 jan. 1.) gyámtanács néven az árvaszéket beolvasztották a törvényszékbe.

Mivel az oláhoknak szakképzett emberük nem volt, sok hivatalban a segédszemélyzetet erőszakkal tartották vissza. Ilyen viszonyok között sok tanulatlan, műveletlen erdélyi román, volt jegyzők és segédjegyzők, irnokok, őrmesterek, pópák, sőt megbízhatatlan magyarok is, kik rendesen a magyar időkben fegyelmi vagy büntető eljárás alatt voltak, előkelő hivatalokat kaptak. Román emberek, kik azelőtt a magyar fogalmazói kar tagjai voltak, most fiatalon magas állásokba jutottak. A tisztviselőhiányt mi sem mutatja jobban, mint pl. az, hogy egy görög keleti pópa egyszerre volt csíkszeredai polgármester és felcsíki főszolgabíró. Helyét később a főbíróságon egy másik görög keleti pópa vette át. Ez idővel átnyergelt az ügyvédi karba és kíméletlenségével szép vagyont harácsolt össze.

A vasutas és postai tisztviselőket is hiába kényszergették az eskü letételére; aztán csak nyilatkozatokat kívántak tőlük. Kétszer tagadták meg ezt is, akkor sem engedtek, mikor a román nyugati seregek parancsnoka megfenyegette őket, hogy átteszi mindannyiukat a határon. Végre is a nagyszebeni kormányzótanács közölte velük, hogy sem esküt, sem nyilatkozatot nem kívánnak, marad minden, a régiben. Mikor aztán a magyar vasutasokat kezdették elbocsátani és helyüket román személyzettel betölteni, szinte mindennaposak lettek a vasúti balesetek, köztük több igen súlyos is.

Az eskü megtagadása után megkezdődött a volt magyar tisztviselők súlyos kálváriája. Egy kis részük, aki győzte pénzzel vagy élelmesebb volt, visszakapta állását, de rendesen alsóbb fokozatban. Nagyobb részük — úgy ahogy — elhelyezkedett a gazdasági életben. De sokat megviselt a nyomorúság s korán elpusztultak. Nem sokan a trianoni parancs értelmében magyar honosak lettek. De Csíkból nem költözött ki több, mint 300—400 ember. Magát az egész csíki székelységet megragasztotta a Hargita lehellete és a szülőföld szeretete.

Ezeket az időket, a román államot és az oláh népet illetőleg, magyar részről a teljes tartózkodás (passiv resistentia) jellemzi. Derülátást elborultság váltogatott, s Csíkban is azok, akik elméjüket ilyeneken járatták, egy erdélyi Svájcról ábrándoztak. A túlnyomó rész azonban fegyverrel szerette volna megoldani a kérdést. Akármennyit is kutatott a román katonaság, csendőrség és titkos rendőrség, azért nehány ezer puska a megfelelő tölténnyel jó helyeken el volt rejtve, akadt géppuska is és a kászoni havasokban két tábori ágyú. Budapesti kezdeményezésre az amúgyis már megindult titkos szervezkedés végső alakot nyert. Néhai Siménfalvy vezérkari ezredes Budapestről intézte a szervezkedés ügyét. Volt egy tűzlelkű, elszánt magyar, Thuróczy István debreceni vasuti főellenőr, aki közvetített Budapest és Csík között. Hozta és vitte a híreket, utasításokat, jelentéseket. Thuróczy később kétévi súlyos fogságot szenvedett a zsilavi börtönben egy vakmerő, de leleplezett vállalkozásáért. A csíkiek két éven keresztül — még Trianon után is — várták, hogy fegyverbe állhassanak. A szervezet titoktartását, fegyelmét és helyes vezetését megmutatta az, hogy míg ez üggyel kapcsolatban Erdélynek minden magyar városában elfogatások, elítélések, sőt halálos ítéletek is (Csécsi Nagy Imre ezredes és társai) történtek, addig Csíkban ebből kifolyólag senkinek sem történt baja.

A trianoni parancsbéke után a csíkiakon bizonyos kábultság vett erőt. Az 1919 november első napjaiban megtartott országos választások iránt Csíkban senkisem érdeklődött. Három képviselőt és két szenátort a szebeni kormányzó-tanács nevezett ki. Avarescu 1920 május végén ismét választásokat rendezett, de a csíkiek annyira távoltartották magukat a politikai mozgalmaktól, hogy még a választói névjegyzékekbe sem vétették fel magukat. Pedig már megkezdették a földkisajátítást, már hajtják be az új adókat, már az iskolákban románul tanítják az úgynevezett nemzeti tárgyakat (román nyelv, történelem, földrajz, alkotmánytan). Megtörtént Csíkban az első újoncozás és 1920 nov. 14-én bevonult Marosvásárhelyre az öt legfiatalabb korosztály.

3. Harc az anyagi és szellemi örökségért.

Az 1920. év végén a cenzúra ideiglenes eltörlésével a magyar közvélemény és sajtó indítékot merítve egyes román államférfiak nyilatkozataiból, a magyar területi önkormányzatot kezdi hangoztatni. E követelés valószerűségét támogatták a békeszerződések vonatkozó pontjai. Ekkor határozták el Kolozsvárt a Romániai Magyar Nemzeti Szövetség megalapítását, melynek célja legyen a magyar területi-önkormányzat kiharcolása.

Csíkszeredában 1921. július 3-án alakult meg a Magyar Nemzeti Szövetség. A gyűlés 177 tagú intézőbizottságot választott, gondoskodván arról, hogy abban minden csíki község képviselve legyen; képviselőket jelölt ki a kolozsvári központi gyűlésbe s megalakította a tisztikart. Elnöknek ifj. Pál Gábort választotta meg. Ettől kezdve végig az oláh megszállás idején ő volt a csíki magyarság vezetője, irányítója. Nem tevén le a hűségesküt, felhagyott ügyvédi gyakorlatával s magát egészen a csíki székely ügyeknek szentelte. Magyar meggyőződésében szigorú egyenesvonalúság — mondhatni bizonyos puritán fanatizmus, — megalkuvást nem ismerő gondolkozás jellemezte. Nagy befolyással volt az egész romániai magyar politika irányítására. Erőt és tekintélyt adott neki ehhez az a tudat, hogy az egész csíki székelységet a háta mögött érezte. Az emlékiratok tömegét dolgozta ki s juttatta az illetékes hatóságok elé. Személyesen is gyakran eljárt súlyos panaszok esetén.

A szövetség azonban rövid életű volt. A Bratianu kormány ugyanis nem hagyta jóvá az alapszabályokat, mivel az egyik pont a szövetség céljául a politikai képviseletet is megjelölte. Végül is a kormány a szövetséget feloszlatta. Igy aztán a Magyar Szövetség Udvarhely kezdeményezésére átalakult politikai párttá Orszá-

gos Romániai Magyar Párt névvel. Politikai pártok alakulásához ugyanis nem kellett a kormánytól jóváhagyott alapszabály.

Bratianu Jonel miniszterelnök az oláh parlamentet 1922. március 27-re hivatta össze. A választásra most először készületeket tett a csíkmegyei székelység is. Február 10-én a Magyar Szövetség csíki tagozata, amely 1922. december 19-én alakult át Magyar Párttá, csíkszeredai gyűlésén Gyárfás Elemért és Görög Joákimot képviselőknek, Jósika Samut pedig szenátornak jelölte. A liberális kormány ugyanis Csíkmegye számára 3 képviselőt és 1 szenátort engedélyezett; a tiszta magyar felcsíki, szépvízi, gyergyói és alcsíki járásokat két kerületbe, míg a kis tölgyesi járást túlnyomóan oláh lakossága miatt egy kerületbe osztotta be. A tölgyesi járás oláh lakossága még 1919. tavaszán Gyergyóvárhegyen tartott gyűlésén külön megyének nyilvánította ki magát. A liberális kormány a járás nagyobb részét román nemzeti okokból később el is szakította a vármegye területétől, Neamti és Maros megyék közt osztva fel.

A két magyar kerületből ugyan igen kevés választó volt felvéve a névjegyzékbe, azonban a kevés szám is mind magyar volt. A választás tehát biztos eredményt ad. A Magyar Párt bizalmi emberei a kitüzött napon, február 25-én, nyújtották be a jelöléseket, szabályosan felszerelve az előírt okiratokkal, a csíkszeredai városházán a jelölő bizottság elnökének, aki a jelöléseket elfogadta. Akkor távirat érkezett a bukaresti belügyminisztériumból, mely hirtelen felmentette az elnököt és egy másik bírót nevezett ki. Ez visszautasította a magyar jelöléseket, az elsők után a másod- és harmadrendbélieket is, mert a magyar bizalmiférfiak tisztában lévén a liberális furfangossággal, tartalék jelölésekről is gondoskodtak. Ellenjelöltek így nem lévén, a választási elnök a liberális jelölteket képviselőknek hirdette ki. Jellemző az oláh választási módszerekre például az, hogy a szeredai polgármester a magyar jelöltek és jelölők neveinek hitelesítése elöl elbujdokolt. A szenátorválasztásra a kormány nem állított ellenjelöltet s így 1922. május 31-én a választási bizottság Jósikát szenátornak jelentette ki.

Groza Péter erdélyi miniszter elcsodálkozott a balkáni kormányzáson már 1921. június 7-én, amikor Csíkszeredában járt, hogy a sérelmeket a helyszínén megismerje. Hosszasan tárgyalt Pál Gáborral, fogadta a panaszló küldöttségeket s a megyeház nagytermében összegyült tömeg előtt egész programot adott. „Célom a régi jogrend helyreállítása” — ezt mondotta. De a jogrendből semmi sem lett, sőt a jogtalanság a liberális uralom alatt hovatovább mindjobban elburjánzott.

Csík vármegyében kényszerbérletekre már 1919. tavaszán kárpótlás nélkül nagy területeket kezdettek kisajátítani. Az 1921. évi júliusi agrártörvény helytelen, sőt rosszakaratú végrehajtása szegény csíki embereket apró kis földjüktől, községeket és közbirtokosságokat sok ezer holdnyi legelő-erdő területüktől fosztott meg; 1923-ban pedig a Csíki Magánjavaknak 62 ezer holdnál nagyobb terjedelmű havasait, házait, pénzalapjait egyszerűen elkobozták. Az iskolák ellen a támadás még 1919-ben megkezdődött, 1922-ben az összes tanítókat oláh vizsgára rendelik, a községi iskolákat államiaknak nyilvánítják, kezdik kiszorítani a magyar nyelvet az iskolákból, sőt a hivatalos használatból máris teljesen kiszorították. Hivatalokkal magyarul nem lehetett érintkezni.

Az állami oktatásról szóló törvényt 1924-bei,, a magánoktatásról szólót 1925-ben szavazták meg. Nincs már ezután egy magyar nyelvű állami iskola sem a székely Csík megyében, a katolikus iskolák pedig kétnyelvűek lettek. Egy jó részüket becsukták vagy épületeiket az állam számára elkobozták s mindenféle ravasz módon igyekeztek elsorvasztani. A liberális kormány választói törvényt is hozott a lajstromos rendszerrel. Uj törvény szervezte meg a közigazgatást; községi és megyei tanácsokat állítva fel.

Mindezek a törekvések a csíkiak önbizalmát nem ingatták meg. Szöcs Géza liberális szenátor halálával megüresedett helyre a Magyar Párt csíki intézőbizottsága Gyárfás Elemért jelölte. A jelölést Oprea Miklós csíkszeredai polgármester elfogadta. A párt a választásra nagy lelkesedéssel készült. A választás 1925. április 24-én le is zajlott, de a Gyárfás szavazatait a liberálisok éjjel hivatalos segítséggel kilopták az urnákból. Ez év őszén tartották meg először rendesen Csík megyében a községi választásokat. A tanácsokba a Magyar Párt bizalmi emberei kerültek.

Az erdélyi magyarság eddig magára hagyatva állta küzdelmeit, még a szászokkal sem sikerült valamilyen szövetséget kötnie. Egysége és súlya azonban felkeltette az ellenzéki román pártok figyelmét. Kezdettek a Magyar Párthoz közeledni és ajánlatokat tenni. A párt alapos megfontolás után, már csak azért is, hogy kikerüljön elszigetelt és nyomasztó helyzetéből, az Avarescu vagyis Néppárt ajánlatát fogadta el. Az előzetes tárgyalás eredményét Csucsán összegezték, Goga Octavian kastélyában, mely azelőtt az Ady Endréé volt; innen az egyezmény neve Csucsai Paktum. Benne volt a Csíki Magánjavak visszaadásának az ügye is. A csúcsai paktum alapján 1926. április 21-én a két párt választási egyezményt is kötött, mely szerint Csík megyében a Magyar Párt a három kamarai képviselőből kap kettőt, a Néppárt egyet, míg a két szenátort (az egyik az általános, a másik a tanácsok szenátora) a Magyar Párt kapja.

Ezt a választási egyezményt az Avarescu-párt, mikor kormányra került, meg is tartotta. A magyar párt az 1926. május végi választásokon nagy lelkesedéssel, egységesen vett részt. Imítt-amott még az eldugott magyar zászlók is előkerültek. Több mint 30.000 szavazó adta le szavazatát. Ezen az első lajstromos szavazáson az egyezményes lista túlnyomóan nagy többséggel győzött a liberális lista fölött. Képviselők lettek László Dezső és Willer József, akik a következő két választáson is bejutottak a parlamentbe. Az általános szenátor választáson nagy fölénnyel Görög Joákim győzött. A vármegyei tanács és a községi tanácsok Gyárfás Elemért választották meg. Gyárfást azután is a csíki székelyek mindig megválasztották szenátornak. Nagy tudásával, higgadt modorával, áthidalásra hajló természetével értékes szolgálatokat tett nemcsak a csíkiaknak, hanem az egész erdélyi magyarságnak is.

A választás után nemsokára kitűnt, hogy a magyarság hiába várja a csúcsai paktum végrehajtását. Magyar szempontból Gogáék sem voltak különbek a többi oláh pártnál. Viszont kormányzásuk nem sokkal tartott tovább egy évnél. Ujra a liberálisok jöttek és 1927. július első felében olyan választásokat csináltak, amelyek kegyetlenség és csalás dolgában még az 1922. évbeli választásokat is túlszárnyalták. Az urnalopás és szavazatok meghamisítása most is szerepet játszott, de a hangsúly inkább a testi bántalmazáson, letartóztatá-

son s azon volt, hogy a szavazókat a katonaság nem engedte be a szavazó körletekbe. Csak a szentmártoni szavazó körben a képviselőválasztás hapján a magyar bizalmi férfiak 50-nél több tiltakozást (kontestációt) adtak be a választást vezető törvényszéki bírónál, vagy sürgöny és távbeszélő útján a törvényszéki elnöknél. Több választási körletben letartóztatták a magyar párt bizalmi embereit. Csodálatos, hogy minden erőszak és minden csalás ellenére is a székelység miféle elszántsággal és milyen tömegekben járult az urnák elé. A liberálisok erőszaka és csalása nélkül a magyar lista mind a három jelöltje győzött volna. Igy is a két első, László Dezső és Willer József mandátumot kapott. Az általános szenátor választáson Gyárfás Elemér került be. A tanácsok választásánál a kormány erőszaka miatt a magyar jelöltet nem sikerült bevinni. Ezt.a szenátori helyet a következő, mintegy hét választáson sem sikerült a magyaroknak megszerezni. Minthogy a megyei és községi tanácsosok együttes száma 500—600 körül volt, könnyű volt a kormánynak 15—30 szótöbbséget összeerőszakolni. Erre ékes példát szolgáltat az 1932 július 24-én végbement szenátorválasztás. Éjjel csendőrök verték fel a tanácsosokat és elvették szavazólapjaikat; voltak sokan olyanok, kiket a csendőrörsök pincéiben elzártak. A Szereda felé vezető utakat és a vasútállomásokat katonák és csendőrök állták el és a választókat elfogták. Ha mégis bevergődtek a városba, a katonai sorfalon át nem tudtak a szavazóhelyiségbe bejutni. A délutáni órákban az 500 méteres kordon előtt mégis csak valahogy összeverődött 150—160 tisztes választó. Ezeket a prefekt lerészegített gyergyóbékási faj testvéreivel és csendőreivel űzette ki a városból. Igy körülbelül 12 szavazattöbbséggel az oláh jelölt került be a parlamentbe.

A vármegye 1925-ben körülbelül 24—26 millió adót fizetett. Most egy körmönfont és lelkiismeretlen pénzügyigazgató, hogy a kormánynak is kedvébe járjon, az adókat kétszeresére emelte fel; 1937-ben Csík már mindenféle adó címén 75,000.000 lejt fizetett. Azonkívül jött a sokféle külön illeték és bírságolás. Sok keserves pénzébe került a szülőknek az iskolai bírságok felhajtása. És megszámlálhatatlan az a pénz, amit a közbirtokosságok kiizzadtak államnak, erdőgondnokságnak, ügyvédnek, közvetítőnek, zsidónak és ki tudja, még kinek. Tönkre is mentek szinte kivétel nélkül. Az általános gazdasági válság miatt is a kereset megszűkült, a kamat felszökött 30—40%-ra s Csík megye magyar népének nagyobb része eladósodott. Sokan elvándoroltak szülőföldjükről munkát és megélhetést keresni. Bukarest átka kezd lenni a csíki cselédlányoknak.

Most indul meg igazán az erőszakos oláhosítási folyamat. Ostoba és fanatikus oláh tanítók sok száz ősi székely családról egyszerűen megállapítják az oláh eredetét, mert hiszen — amint ők mondták — Csík népe elmagyarosított román. Ősi katolikus családokat az anyakönyvekben egyszerűen átvezetnek oláh vallásúaknak (gör. kat. és gör. keletire), természetesen a neveket is áttorzítva román hangzásra. De ez nem is volt új dolog. Még 1919-ben az oláh hatóságok átváltoztatták az összes helységneveket. Majd aztán Tatarescu liberális kormánya 1937-ben rendeletet ad a telekkönyvi hatóságnak és a községi elöljáróságoknak, hogy az összes utca-, víz-, hegy- és dűlőneveket románosítsák.

A liberális kormány még Ferdinánd király halálát is arra használta fel, hogy kellemetlenkedjék a székelyeknek; 1927 július végén a vezető férfiak közül letartóztatott vagy 30—35 embert s Szeredában az állami elemi iskola épületében hetekig fogva tartotta. A foglyok saját költségükön éltek, sőt ők tartották az őrizet katonáit is. Éppen így kényszerítették a magyar tanárokat és tanítókat arra, hogy a szinte évenkint tartott románnyelvi tanfolyamokra és vizsgákra messzi városokba a saját költségükön menjenek.

Maniunak és nemzeti parasztpártjának hatalomrajutását nemcsak az oláhok, hanem a magyarok is nagy reménységgel nézték. Voltak Csíkszeredában jámbor, hiszékeny s még inkább előnyöket hajhászó magyarok, akik Maniu csíki megyefőnökét lovas bandéirummal fogadták és nagy hűhóval iktatták be. Kormánya nyomorította meg a csíki községeket az oláh nyelvű óvodákkal. Az 1928 dec. 12-én megtartott képviselőválasztáson László Dezső és Willer József kerültek be a parlamentbe, míg a lista harmadik magyar jelöltje, Bitay Árpád mindössze 300 szavazattal maradt le. Szenátor Gyárfás Elemér lett.

Maniu semmit sem valósított meg a hozzáfűzött várakozásból s így a nemzeti parasztpártot 1931 tavaszán Jorga váltotta fel. Azon az óriási romlottságon, ami Romániában otthonos, senki sem tudott segíteni. Az állam jövedelméből milliárdok tűntek el. A csíkmegyei tisztviselők hónapokig nem kaptak fizetést. A nyugdíjasok az egész évben semmit, sőt 1932-ben is csak kis részleteket. Megérezték ezt különösen a hadirokkantak, özvegyek és árvák, kik félannyi ellátmányt sem kaptak, mint az ókirályságbeliek. Később aztán értéktelen bonokkal kárpótolták őket.

A Jorga-féle, 1931 június elején megtartott választásokon tűnt ki az, hogy a csíki székelység addig példás és az egész romániai magyarságot lelkesítő egysége, fegyelme, faji öntudata megromlott.

4. Megfogyva bár, de törve nem.

Már az 1928. évi választásokon meglátszott, hogy egyes gyergyói választókörzetekben az emberek a szavazólapokat széttépik vagy mindenik listát lebélyegzik. Sokan pedig tartózkodtak a szavazástól. A következő időkben sok ezren ki sem veszik szavazólapjaikat, nem törődve a törvényben megállapított pénzbüntetéssel, amelyet különben sohasem hajtottak végre. Előfordult például az 1933. évi választásokon, hogy a több, mint 40 ezer szavazóból csak 22 ezer vette ki a hatóságoktól szavazólapját. Ebből a számból sem szavazott le mindenki. Ekkor a magyar listára nyolc ezer s egynéhány száz szavazat esett, kevesebb, mint a liberálisra. Nem is volt 1931-től kezdve a csíki magyar pártnak több képviselője, csak egy, sez Pál Gábor volt; több szenátora, csak Gyárfás Elemér.

Az emberek torkig voltak a gyakori választásokkal, látták, hogy a politika az oláh pártoknak csak megszokott játéka, hogy Romániának a sorsát, sem az övékét nem viszi előre. Ráeszméltek arra, hogy helyzetük hovatovább nehezebbé válik. Elégedetlenek voltak azzal, hogy képviselőik a parlamentben nem tudtak számukra kézzelfogható eredményeket kivívni. Ezt a meghasonlást élesztették bennök a kormányok emberei, a zsidó kommunizmusnak titkos ügynökei és egyes törtető magyarok is. A 30-as évek elején Gyergyóban kommunista párt alakult, kivált a szegényebb és keresetnélküli elemek bevonásával. Kommunista sejteket szerveztek ágrólszakadt, dologtalan emberek. A Kolozsvárt tákolt „Falvak népe” című lázító újságot terjesztették mindenütt. Gyergyószentmiklóson, Alfaluban, Csíkszentdomo-

koson, Csíkszentgyörgyön és Csíkszentimrén volt erős a kommunista izgatás. Alfaluban lelketlen közbirtokossági vezetők is növelték a meghasonlást. Gyergyószentmiklóson mindenek fölé az egyik törtető ügyvéd kisgazdapártot is alapított. Voltak haszonleső, fajukról megfeledkező vagy félrevezetett székelyek, kik odaadták magukat a különböző oláh pártok szolgálatára. Egyesek oláh listákon jelöléseket vállaltak, sokan oláh jelöléseket írtak alá. Az 1931. évi választásokon már kommunista és egy más, gazdapártféle listát adtak be. Ezen a választáson hét lista szerepelt, számuk a következő választásokon még növekedett. Az 1932. év július havában megtartott választásokra még a zsidók is külön listát adtak be. Meg is tehették, mert ezek az oláh uralom alatt Csíkba vetődött üzletemberek semmi közösséget nem éreztek a székelységgel, csak a székely erdőkkel.

A Magyar Párt elnöki tanácsa és intézőbizottsága 1932 júliusában a román pártokkal cimborálókat névszerint is nyilvánosan megrótta és a pártból kidobta; megismételte ezt a következő választás után is. A gyergyói áldatlan viszonyok és a magyar öntudat megfogyatkozása miatt László Dezső, ki 1918 decemberétől fogva fontos szerepet töltött be Gyergyó irányításában, nem vállalta el az 1931-i választáson a jelölést, s azután sem. De mint a megyei tanács elnöke tovább is közmegelégedésre töltötte be feladatát. Ebben az időben az. elnöki tanács határozatot hozott, hogy a párt képviselője, szenátora és vezetői gyakran keressék fel a falvakat a nép helyes irányításának és a faji öntudat erősítésének érdekében. Ezután a két parlamenti férfiú, kivált pedig Pál Gábor, a párt vezetőinek kíséretében gyakran meglátogatta a községeket. Ezek a látogatások nemcsak beszámolók voltak a Magyar Párt országházi működéséről és a magyarság helyzetéről, hanem össze voltak kötve erőteljes felvilágosító és nevelő munkával is. így sikerült aztán Pál Gábornak Gyergyó megzavart nyugalmát és egységét helyreállítani.

A csíki magyar közügyek érdekében a Magyar Párt 12 tagú elnöki tanácsa gyakran tartott üléseket, az intéző bizottság is egy évben a szükséghez képest többször összejött, míg a megyei pártgyűlést az elnök rendszerint egy évben egyszer hívta össze, amíg a hatóságok megengedték. A vasgárdista mozgolódások miatt 1937 március 31-én, a belügyminiszter eltiltott minden gyülekezést, 1938-ban pedig beköszöntött a legszigorúbb ostromállapot. Elmaradtak a megszokott műkedvelő előadások, kulturális összejövetelek, s a vezetők még a kat. népszövetség keretében sem tudtak véreikkel érintkezni. Mégis az Országos Magyar Párt elnökségének sikerült kijárnia, hogy 1937 szeptember 3—4-én Sepsiszentgyörgyon országos nagygyűlést tarthasson. Ez volt az utolsó magyarpárti nagygyűlés, mely különben kiállítással is össze volt kötve. Ezen, a gyűlésen hangzottak el még egyszer a nagy nyilvánosság előtt a romániai magyarság sérelmei. Pál Gábor csíki képviselő terjesztette elő azokat megrázóan azzal a határozati javaslattal, hogy a párt utasítsa a vezetőséget: juttassa el a panaszokat a király elé és kérje az elnyomás ellen védelmét.

Az utolsó liberális kormányzat idejéből (1933—37) Csík vármegyét közelebbről két törvény érdekelte. Az egyik a magánadósságok rendezéséről szóló törvény. A konverzió az eladósodott nép javára éppen az utolsó órában jött. A másik törvény a csíki magánjavakról szólt. A csíki székelység vezetősége benn az országban minden lehető jogsegélyt igénybe vett, hogy ezt az elkobzott vagyont a volt határőr katonák utódai visszakapják. Végre is Pál Gábor, Györpál Domokos és Balogh Arthur szenátor panasszal fordultak Genfbe a nemzetek szövetségének tanácsa elé. Románia hosszas huzavonája után a genfi tanács három megbízottja nyilt kérdésnek hagyván a dolog jogi oldalát, hanem a gyakorlati szempontot véve, visszaítélt a vagyonból 12 ezer hold erdő-legelőt a házakon és a pénzalapokon kívül. A román állam ezt a döntést elfogadta és 1934-ben törvénybe iktatta azzal a feltétellel, hogy a csíki érdekeltek csak úgy kapják meg a visszaítélt vagyonrészt, ha lemondanak a többiről. Ezt pedig a vagyonjogosultak közvéleménye nem fogadhatta el. A magánjavak kérdése maradt megoldatlanul.

E nehéz időkben, a magyar szellemnek egyik letéteményese a Magyar Párt csíkszeredai irodája volt, melyet a csíki tagozat még 1925-ben állított fel. Az iroda élén a párt főtitkára, A d o r j á n I m r e állott. Az iroda nagy munkát végzett egészen 1938-ig, mikor mindenféle pártalakulat királyi parancsra feloszlott. Vezette a választásokat, figyelte az állapotok változásait, felvilágosításokat adott, panaszokat intézett el jogi segélyt nyujtott, stb. Hasonlóképpen, működött a gyergyószentmiklósi pártiroda is.

Magyaros munkát fejtett ki éveken keresztül a választott megyei tanács is. A megyének évenkint a költségvetése 20 millió lejen fölül volt. A tanács ebből az első években (1926—31) bőven szavazott meg segítséget a magyar intézményeknek. Mikor a 30-as évek közepe felé az oláh tanácsosok száma megnövekedett, ezeknek és a megyefőnököknek hallatlan nyomása alatt már nagyobb segítséget kellett az oláh intézmények számára megszavazni, hogy valamit a magyarok is kapjanak. Igy is legtöbbször a magyar célokra fordítandó összegeket a belügyminisztérium illető ügyosztálya a költségvetésből törölte. Ha pedig interimár, azaz ideiglenes tanács volt, mint 1933-ban, a magyar egyházak, iskolák, szegények, tűzkárosultak, stb. semmit sem kaptak.

A községekben is, ha a hatalomnak valamiért nem tetszett a választott tanácsosok magatartása, mindjárt jött a feloszlatás és interimár bizottságok kinevezése. Az egyik évben (1934) például azért volt 22 községben ideiglenes tanács, mert a választottak nem tudtak románul. Igy végtére is a községek vezetése megbízhatatlan emberek kezébe került.

De ezekben a súlyos időkben a csíki közvélemény figyelme átnézett a Hargitán, át a trianoni határon. Mikor 1935-ben Vajda-Vojvod a numerus valachicust hirdette, még az elítéltetettség érzésétől megremegett, de két év mulva nem nagyon vette lelkére Popp Valér munkaügyi miniszter tervezetét, mely minden kisebbségi vállalatba 75%-nyi oláhot akart behelyezni. Az sem bántotta már nagyon a csíkieket, hogy az utolsó rendőr, bakter, a kéményseprő inas is a numerus valachicus miatt oláh volt. Figyelték a külpolitikai fordulatokat, s hovatovább erősödött bennük a meggyőződés, hogy nincs már nagyon messze a megváltás órája. A csíkiek már régóta mondogatták: Nem baj, csak lopjanak, hazudjanak, erőszakoskodjanak az oláhok, mi annál hamarább felszabadulunk.

A csíkiek 1938-ban parancsszóra megszavazták az új alkotmányt, parancsszóra beíratták magukat a Nemzeti Újjászületés pártjába, anélkül, hogy törődtek volna a párttal és vezetőivel. Érdeklődésüket inkább lekötötte az, hogy az önkényes kormány egy rakás vasgárdistát bellebbezett a csíkszeredai régi földműves iskolába. Megrendülve vették tudomásul, hogy közülök negyven-

négyet 1939 szeptember 22-én hajnalban a csendőrség legéppuskázott.

Ekkor már Románia benne volt a teljes mozgósításban. Az pedig végig a kapkodás, összevisszaság képét mutatta. A csíkieket 1939 tavaszától kezdve tömegesen hívták be. Beosztották munkatáborokba. Ez a mozgósítás még jobban leszegényítette őket és kifosztotta élelmicikkeikből, mert az oláh kincstár éhkoppal fizette őket. Korlátlan rekvirálás volt, tehát elvitték lovaikat, elvették szekereiket, szerszámaikat. Még jó volt, hogy a mozgósítottak egy részét otthon hagyták, és követ törettek velők, meg kavicsot hordattak az utak szegélyére, mert a hosszú megszállás alatt az állam beszedte az óriási útadókat, de Csík megyében utat nem javíttatott. Meg is jegyezte jenőfalvi Szopos Ferenc, a régi világból való öreg ember, mikor szekerén Csicsó és Rákos között Szeredából döcögött haza: „Igazi jó dogunk leve. Eddig két sánc es elég vót, most még nyóc es van."

A Kárpátalja visszakerülésekor a csíkiek azt mondogatták: „No, most mi következünk!" Ezért aránylag könnyen vették az oláh mozgósítás keserűségeit. S megfogyva bár, de törve nem Csík vármegye 1940 szeptember 11-én haza is került.

Antal Áron.

CSÍKSZEREDA.

Régi város. Izabella királynő védlevelében Oppidum-Zereda néven szerepelt, de valószínű, hogy ezt jóval megelőzőleg is már létezett. Izabella királyné szabadalomlevelének előszavaiból kiderül, hogy Csíkszereda már 1558 előtt város volt. Az eredeti szabadalomlevelet, mely a várost ebben az esztendőben említi, Csíkszereda levéltárában őrzik. Egy régebben kibocsátott oklevél említést tesz arról, hogy valamennyi székely székben egy-egy város létezik. Csíkszék városa minden bizonnyal Csíkszereda volt. A hagyomány is megemlít egy feltevést, nevének eredetére vonatkozólag. Eszerint telepítői valószínűleg szerdai napon kezdték első házaikat építeni, de sok feltevés amellett szól, hogy leglátogatottabb hetivásárai szerdai napra estek. A városnak címeres pecsétjén, mely ma is érvényben van, három szál nefelejts látható egy szívalakú edényformán, rézre bevésve és kimetszve balodalán C, jobboldalán pedig S betűkkel. A következő körfelírás olvasható rajta: „Sigilum opidi Csík-Szereda". Szereda és Mártonfalvából alakult. A város sok kiváltságot élvezett. Említésreméltó, kiváltságai között a szokásban levő örökösödési törvény, mely szerint az elhalt tulajdonos háza és más vagyona, abban az esetben, ha a halál bekövetkezése után törvényes örökösei rögtön nem vették birtokukba, a városra szállott. Az 1567-ik évi regestrumban 16 kapuval szerepelt. Báthory Gábor 1608-ban megerősítette kiváltságaiban. A város történelmi nevezetessége a szeredai vár, mely helyén régen Mikóvára állott. 1611-ben épült, ekkor Mikóújvárnak nevezték. A Mikó-család történetében a vár gyakran fordul elő és így feltételezhető, hogy már ezt megelőzőleg is állott ott vár. Valószínűleg a 11. században, ugyancsak Mikó építette. 1661-ben a törökök lerombolták a várat. 1714-ben Mikóújvára romjain Steinwille István császári tábornok építette fel a későbbi szeredai várat. 1666-ban adóját a török 15 tallérban állapította meg. 1692-ben taxás hely volt. A város igen sokat szenvedett az erdélyi fejedelmek között dúló harcoktól. Apafi Mihály megtoldotta szabadalmait, hogy lakói a szomszédos községek határában erdőkitermeléssel is foglalkozhattak. A törökök elvonulásakor Csíkszeredát teljesen feldúlták, lakói vagy elmenekültek, vagy leöldösték őket. 1677-ben egész Csík megyében nagy pestisjárvány pusztított, a járvány Csíkszeredát sem kímélte. 1690-ben a város a kurucok kezére került. A kuruc hadak visszavonulóban voltak és eközben jutottak a város birtokába. A szatmári békekötés után, itt — de különösen a várban — sok katonaság telepedett le, mely a város székely lakosságát erősen megsarcolta. A sokat szenvedett és lakosságában megfogyatkozott városba Moldovából jöttek idegen telepesek, kik az itt állomásozó katonaság támogatásával a helybeli lakosság rovására javakhoz jutottak. Az itt élő idegenek sohasem érezték jól magukat, tudva helyzetük ideiglenes voltát és így sokan közülük, alaposan megszedve magukat ismét visszatértek Moldovába. Ebben az időben rendkívüli visszaesés következett be a városban, fejlődéséről szó sem lehetett. 1730 és 1734 között újból felüti fejét a pestisvész, melyet a Moldovából jövők hurcoltak be. 1736-ban a lakosság a vezetőséghez kérelemmel fordul adó- és kötelezettségeik elengedése tárgyában. Csíkszeredának egyik nevezetes helye a „Paphalála", ahol Mikes, Csíkszék főkapitánya Gyergyai János katolikus nős esperest, ki a nős katolikus papok képviselőjeként jelentkezett, kivégeztette. Amikor lakói elkezdték az erdőkitermélést, megalapozták a jövő szempontjából a város ipari fejlődését. Iparosai céhekké alakultak. Csakhamar a legkülönbözőbb szakmákban szép eredményeket értek el. Nem egy iparosa a milleneumi kiállításkor elismerő oklevelet kapott. A cipészek, szövőmunkások, kőfaragók jó hírnévre tettek szert. A nyomdaipar is fejlődésnek indult, 1880-ban volt egy kisebb nyomdája, mely azonban leégett. Szövőtanműhelye és kőfaragó szakiskolája is létesült. Az újabb időkben azután sörgyár, téglagyár, alakult és fejlődésnek indult a ruházati, asztalos, szálloda és vendéglő ipar. Vashámora és vasfúvóüzeme is állott. 1851-ben kezdték el építeni kórházát, mely azonban fából volt, később új kórházat építettek. Az 1900-as évek elején az iparosodást a fegyencek munkája is előmozdította, taplóból gyártottak kalapokat, tárcákat, sapkákat. Tanügye is jelentős fejlődésen ment keresztül, különösen, amikor a Csíksomlyón létesített gimnáziumot is áthelyezték Csíkszeredára. Csíkmegye legtöbb iskolája itt van elhelyezve, így kulturális szempontból igen magas színvonalra emelkedett. 1837-ben mezőváros lett. Az I. számú székely gyalogezred parancsnoksága itt volt. 1848-ban a város lakossága lelkesedve indult a szabadságharcba. 1849 nyarán az osztrák császári tábornok Csíkszereda felé vonult. A székelyek tekintve a nagy orosz segítséget, nem tudták feltartóztatni. A forradalmi idők után Csíkszereda egy követet tartozott küldeni a közös országgyűlésre, Pestre. 1852-ben erdélyi körútján I. Ferenc József is átutazott Csíkszeredán, 1870-ben törvényhatósági várossá léptette elő. A város nagyobb fejlődése a kiegyezés után indult meg. 1879-ben Csíkszereda megyei székhely lett, a kicsiny városnak hatalmas megyeházat építettek. A város mindössze pár utcából állt és nem rendszeresen épült. Egymásután építették a különböző megyei hivatalokat. A régi várból honvédlaktanya lett. Az Olt partján épült, hol ásványvíz-források buzognak fel, melyet a csíkszeredaiak fürdőzés céljaira használnak. Kitűnő ásványvize is van. 6 gyógyforrása volt, melyek vastartalmúak. Közlekedésére szolgál a Sepsiszentgyörgy—Gyimes-i vasút, melynek sokáig végső állomása volt. Később egészen a határig építették ki ezt a vasútvonalat. 1853-ban 229 háza állott és lakosainak száma 961 volt, kik közül 914

székely, 15 örmény, 8 német, 6 horvát, 4 szász és 14 cigány volt. Felekezetre nézve pedig 956 római katolikus és 5 luteránus. Az izraeliták is elszaporodtak a helységben, zsinagógát is építettek. A népviselet ősi eredetiségében maradt fenn. A férfiak hosszúszárú csizmát, szűk posztónadrágot és irhából készült ködmönt viseltek, a nők férfikalapot hordtak. Házaikat magas tetővel építik, a tető alatt a padláson tartják gabonájukat, szalonnát és a házi eszközöket. Népszokásaik különösen a farsang alatt és a húsvéti öntözéskor nyilvánulnak meg. 1897-ben adták át a Brassó és Csíkszereda között épített vasutat és az idők folyamán épített székely körvasút még nagyobb forgalmat biztosított a városnak. Csíkszereda a világháborúban is szenvedéseknek volt kitéve, amennyiben 1916-ban a betörő román csapatok Csíkszeredát is megszállották. A megszállás nem egészen három hónapig tartott és ugyanez év október 11-én a magyar hadijelentés örömmel számolt be Csíkszereda visszafoglalásáról. Az ittlevő román csapatok a várost alaposan kifosztották. A román csapatok a kivonuláskor felégették a várost. Nemsokára a román csapatok kivonulása után IV. Károly királyunk, aki abban az időben még trónörökös volt, október 28-án meglátogatta a majdnem teljesen romokban heverő várost, melynek akkor mindössze 89 lakosa volt. Itt kell megemlékeznünk, hogy Csíkszereda mint rendezett-tanácsú város és megyeszékhely, aránylag mindig kis lélekszámú volt. Tekintve a város múltját, azt a sok súlyos csapást, amelyet az itteni lakosságnak el kellett szenvednie, gyakran kivándorlásra kényszerült. Az első népszámlálás kevés lelket talált itt. 1910-ben 3701 lakosa volt, akik közül 3591 magyar, 45 német, 44 román, 7 tót, 14 egyéb anyanyelvű. Felekezet szerint a legtöbben római katolikus vallásúak, vagyis 2924. A reformátusok száma 328, az izraelitáké 241, a görög katolikusoké 95, az evangélikusoké 65, az unitáriusoké 27 és a görög keletieké 21. 1918 novembere Csíkszereda történelmének talán egyik legtragikusabb ideje volt. A román csapatok ismét bevonultak a városba, hogy most már egy átkos békeszerződéssel, Trianonnal megerősítsék jogtalan hódításukat és valóban 22 esztendeig nem távoztak el onnan. Azonban ez a több mint két évtizedes idegen uralom sem volt képes megváltoztatni a város képét. Ez a székely város a 22 éves megszállás alatt is egyik legerősebb bástyája volt a magyarságnak. Megőrizte magyar kultúráját és bár a románok iparkodtak az odahelyezett tisztviselőkkel és katonasággal ellensúlyozni magyar voltát, az a magyarság szívós akaratán és hazafiasságán megtört. A hosszú rabság után 1940 szeptemberében diadalkapukkal és mámoros lelkesedéssel fogadták magyar honvédeinket, immár azzal a hittel, hogy soha többé nem szakíthatják el Szent István birodalmától. 1941-ben a magyar népszámlálás 6920 lelket talált a városban, melyből láthatjuk, hogy az elmúlt 3 évtized alatt lakossága majdnem megkétszereződött. Ma megyei város 7655 k hold területen. A római katolikus egyház anyakönyvei 1751-től vannak vezetve. Temploma 1751-től 1758-ig épült. Valószínűleg ezidőig a csíksomlyói egyház volt az anyaegyháza, a szentmisét 1751 előtt a Mikó-vár kápolnájában tartották. Jelenleg mint anyaegyház működik, leányegyháza Zsögöd. 1887-ben alakult a református egyháza, mint missziós egyház. Anyakönyve ezidőtől yan vezetve. A csíkszeredai Ipartestület 1885-ben, Csíkszereda és Vidéke Ipartestület 1940-ben, csíkszeredai Kereskedők Köre 1895-ben kezdte meg működését. Ezen intézmények könyvtárai a magyar kultúra terjesztésének szolgálatában állottak. Meg kell még emlékeznünk Zsögöd faluról, melyet Csíkszeredához csatoltak. Alcsík első faluja az Olt folyó jobbpartján. Az 1685-iki lustrában Seogeod és az 1702-iki összeírásban Sögött néven szerepel. A faluval szemben az Olt jobbpartján áll a Kisvártető nevű hegy, melyen egykor erős vár állott. A várhegyen is erősség lehetett, melyre bizonyságul szolgál az itt talált vastag fal, melyet az idő sem tudott elpusztítani. Itt van az Olt-szoros, mely Al- és Felcsíknak természetes határa. Jeles savanyúvízforrása van, a csíkszeredaiaknak kedvelt fürdőhelye. Vasas, kénes vize átlagosan 14 fokos. A község határában több helyen is ásványos víz bugyog fel. A fürdőhely 648 méter magasan fekszik. A Mikó-család bölcsője volt. 1910-ben 1213 lakosa volt, kik 14 egyén kivételével magyarok és legnagyobbrészt római katolikus vallásúak. A községnek Csíkszeredához való csatolása is növelte Csíkszereda népességét.

Irodalom.

Kémenes Antal: Csíkszereda eredete. Csíki Lapok 27. sz. é. n.
Miller József: Csíkszeredai levél. Államorvos 1869. 6. sz.
Szlávik Ferenc: Csíkszereda története. Péter: Székelyföld c. munkából 1914. p. 19—25.
Szlávik Ferenc: A csíkszeredai főgimnázium története. Péter: Székelyföld c. műből. 1914. p. 26—33.
Csíkszereda. Városok Lapja 1941. jún. 15. p. 140—42.
A csíkszeredai munkásbiztosító pénztár jelentése, zárszámadása és statisztikai kimutatásai az 1913. és 1915. évről Csíkszereda é. n.

GYERGYÓSZENTMIKLÓS.

Történetíróink legnagyobb része azt állítja, hogy *896-ig, a népvándorlás idejéig, Gyergyó multjáról bebizonyíthatólag semmit sem tudunk,* csak annyit sejtünk, hogy Gyergyó hatalmas rengeteg lehetett, középső és déli része azonban lakott. S z a b ó T. A t t i l a pedig azt mondja, hogy a székely település-történetnek történelmileg legismeretlenebb része éppen Gyergyó.

Az újabb munkák között egyik legérdekesebb R. K i s s I s t v á n debreceni egyet. tanárnak 1939-ben megjelent „A nemes székely nemzet képe” c. munkája. Ebből tudjuk meg, amiről eddig soha sem hallottunk, hogy R o s k a M á r t o n, a kitűnő hírű erdélyi archeológus szerint, *Gyergyószentmiklóson a kő-rézkort jellemző 10 drb. magyar típusú kettős, ellentett élű rézcsákány leletet találtak együtt,* aminek magyarázatát Roska abban találja, hogy az akkor már művelés alatt álló balánbányai rézbányából kerülhettek ide.

De hogyan? Ez nem történhetett másképpen, minthogy *városunk már a kő-rézkorban lakott volt,* ha nem is a mai értelemben, s ez őskori lakosok bányamunkások voltak, a szomszédos balánbányai rézbányában. Hogy ezek az őslakók milyen eredetűek voltak, annak megállapítása már a történetírók feladatát képezi.

Míg ez őskori leletekről eddig semmit sem tudtunk, sokat hallottunk arról a vitáról, vajjon ismerték-e a régi rómaiak a Székelyföld e részét éppen az e részen található különféle bányákra való tekintettel?

Téglás Gábor, a régi Magyarország egyik legnagyobb régésze, személyes meggyőződése alapján állítja, hogy Gyergyóban a római kornak semmi emléke nem található. A római emlékek nyomait határozottan megcáfolja Orbán Balázs is. Téglás Gábor és Orbán Balázsnak ezen határozott véleményével azonban nem éppen egyezik a Roska Márton véleménye, aki Erdély őskoráról írt tanulmányában azt írja: „Az a vélemény pedig, hogy a római hódítás nem lépte volna át a

Marosvécs—Olthévíz-i vonalat, *még bizonyításra szorul”,* amiből arra következtethetünk, hogy Roska ismerte Téglás és Orbán Balázs véleményét erről a kérdésről.

A város keletkezése.

Rugonfalvi Kiss István idézett művében összeállítja a székely ispánok lehető teljes névsorát 1220—1525-ig, tehát a mohácsi vészig. E névsorból megtudjuk, hogy 1220-ban a székelységnek már ispánja van, bizonyos Zoltán nevű. 1321—1327-ig Simon mester és Lázár nevű a székelyek ispánja. Ha hitelesnek fogadjuk el R. Kiss Istvánnak ezen összeállítását, ebből azt a következtetést kell levonnunk, hogy 1321-től 1327-ig terjedő időkben Gyergyó s így Gyergyószentmiklós is, szervezett közigazgatási terület, s hogy ha tekintetbe vesszük, hogy eddig a szervezettségig hosszabb időnek kellett eltelnie, rájövünk arra, hogy Gyergyó *már a XII-ik században nem lehetett ösrengetegektől borított, hanem egy közigazgatásilag jól beszervezett terület, amely már bizonyos kultúrfokot jelentett.*

De az ebben az időbeni lakatlanságot megcáfolják a pápai tizedszedőknek 1332—1337. évek között felvett jegyzőkönyvei is, melyek Gyergyóban egy pap adózásáról emlékeznek meg (Stefanus sacerdos de Gorgio solvit III. banales.” In primis Nycolaus sacerdos de Gorgio solvit III banales”).

Az 1567. évi lustrum Gyergyóban már a következő községekről emlékezik meg: Alfalu 44, Szárhegy 48, Ditró 26, Remete 6, Csomafalva 15, Újfalu 32, Tekerőpatak 40, *Gyergyószentrniklós pedig 78 portával van felvéve, városunk tehát már akkor az egész Csíkszék legnagyobb községe.* — Ezt bizonyítja az is, hogy városunk r. kat. templomának szemöldök kövébe, mint építési évszám az 1498. év van bevésve, tehát szinte egy századdal az 1567-ik évi lustrum előtt, ami annak a jele, hogy városunknak 1498-ban ha nem is 78 portája, de nem sokkal kevesebb lehetett, tehát már tekintélyes egyházközsége volt Gyergyónak, sőt plébániája is lehetett, mivel egy 1499-ből kelt okiratban, melyet egy Benedek nevű gyergyószentmiklósi esperes foglalt írásba, az áll, hogy Gergelyfi Györgyné egyházi alapítványba adja a templom melletti három földjét oly célból, hogy annak használata papról-papra szálljon örökkön-örökké.

Okiratunk van arról, hogy Csíkszereda városa — 1427 körüli években keletkezett. Ha mármost összevetjük ez évszámot és a templom-építés 1498-iki évét, és figyelembe vesszük, hogy a templomépítésig is már tekintélyes lélekszám lakott városunkban, arra a következtetésre kell jutnunk, hogy *városunknak e két évszám közötti időben kellett alapittatnia, illetve székelységünk által betelepíttetnie.*

Szabó T. Attila is megállapítja „Gyergyói helynevek a XVII.—XIX. századból” c. munkájában: „Bizonyos, hogy a XIV-ik század harmincas éveiben a Felső-Maros forrásvidéke táján már egyházba szervezkedett székelység élt, de hogy mikor került oda, arról semmi bizonyosat nem tudunk”.

Ugyancsak Szabó T. Attila szerint Gyergyó székely voltának első kétségtelen bizonyítékát csak 1466-ból ismerjük. Ez oklevél szerint, mely Budán 1466 jún. 27-én kelt, Mátyás király meghagyja az Aranyos-, Udvarhely-, Csík- és Gyergyó-i székelységnek (siculis in sedibus Aranyos. Maros, Udvarhely, Chyk et Gywrgyw commorentibus), hogy az erdélyi püspöknek és egyházának rossz szokásból fizetni kezdett tizenhatod rész helyett ezentúl a szokásos tizedet fizessék. (Székely oklevéltár.) Ez az évszám is megerősíti városunknak 1427—1498 évek közötti keletkezését, mivel ebből az tűnik ki, hogy a püspöknek és egyházának a hívek kezdetben tizedet fizettek, amelyet „rossz szokásból” később átváltoztattak tizenhatod részre.

Szabó Attilának Gyergyó székely voltának kétségtelen bizonyítékul felhozott 1466-ból kelt okirat elsősége azonban vitás, mivel R. Kiss István szerint az első és a székelységre vonatkozó oklevél a XIII-ik század elején kelt, Kölönte Béla szerint (Gyergyó története) pedig egy 1463-ban kelt oklevélben Gyergyó mint Csík fiú-széke szerepel.

Gyergyószentmiklós elnevezése az idők folyamán azonban kezd már lassan kialakulni, ami annak a jele, hogy lakossának szaporodása folytán úgy önállóságban, mint jelentőségében nyer.

Amint láttuk az 1332—1337-iki pápai regestrumában még csak mint „Gorgio” szerepel. 1569-ben azonban már „Zentmijklos”-nak neveztetik. 1650-ben „Gijergijo zent Miklós”, 1602- és 1674-ben „Szent Miklós”, 1702, 1729, 1731, 1758-ban „Gyergyó Szent Miklós”, Gyergyó Sz. Miklós, 1773-ban Szt. Miklós in Gyergyo, 1808-ban „Szent Miklós (Gyergyó)” a neve. Német elnevezése „Niklasmarkt”, román „Szin-Miklós”. 1864-ben „Gyo-Szent Miklós, „Szent Miklós”.

Amint láttuk, Gyergyóról legelőször az 1332—1337. évi pápai dézsmaszedők jegyzőkönyvei emlékeznek meg. Hogy mi történt az ezt megelőző években, az talán örök titok marad. Ezért mondja R. Kiss István, hogy „a székely nemzet őstörténetének emlékeit elsodorta az idők árja. A székely nemzet történetét a honfoglalás után (896) még sűrűbb homály fedi, mint az őskorban”. Így nem tudjuk azt sem, hogy a magyarság első nagy tragédiájában: a mohi pusztán (1241) részt vettek volna.

III. Béla magyar királytól Nagy Lajosig az egyes királyok különböző hadjárataiban történelmi bizonyítékaink szerint már részt vesznek a székelyek, de Gyergyó székelységére nézve semmi adataink nincsenek. Ismét csak a pápai dézsmajegyzőkönyv idejét véve alapul (1332—1337) Gyergyó s így városunk székely lakossága is, csak ettől az időponttól kapcsolódható bele a történelembe, tehát Nagy Lajos idejében. Történelmi adataink szerint Erdély székelysége Nagy Lajosnak majdnem minden hadjáratában részt vesz; meg is becsülte őket vitézségükért, mert alatta fejlődött ki az erdélyi három nemzet szervezete, mely nemcsak az igazságszolgáltatásban, hanem a kormányzatban is autonómiát élvez. Nemzetgyűléseket, sőt közös országgyűléseket is tartanak.

A Hunyadiak korában (1446—1490) szintén sokat hallunk a székelyekről.

1507-ben tűnik fel először a székelység történelmében Lázár András neve, a szárhegyi gróf Lázárok egyik őséé. Ebben az időben ugyanis a sok hadjárat s az ezek nyomában fellépő sok nyomorúság miatt annyira megromlanak a székely erkölcsök, hogy a medgyesi vásárra igyekező kereskedőket megtámadták és kifosztották. Barlabási Lénárt székely alkirálybíró azt javasolja Lázár Andrásnak és más főembereknek, hassanak oda, hogy a székelyek és más nemzetek között létrejött szövetséges egyezség és béke álljon helyre.

Szapolyai János magyar király alatt betör a török a Székelyföldre. Szapolyainak 1519—1521-ig tartó hadjáratai és zsarnokoskodása tönkre teszi a székely népet és a Székelyföldet, miközben veszedelmesen közeledik

a magyarság második legnagyobb szerencsétlensége, az 1526-iki mohácsi vész, amelyben — amint tudjuk a történelemből — hibás intézkedések miatt — nem vehetett részt a székelység, s amely meghozta a magyarság részére a 150 éves török hódoltságot.

Gyergyó székelysége a török hódoltság alatt.

A mohácsi vészt követő időkben egyre többet hallunk a gyergyói székelyekről. Gritti halála után, kit Szapolyai Erdély kormányzójának nevezett ki, Majláth István kerül Erdély kormányzói székébe, mint a székelyek vajdája s egyben ispánja is, ki 1535. évben, Fábián napján, amint azt egy szász krónikás feljegyezte, megtartja a székely ispánok hagyományos gyergyói bölényvadászatát.

Erdély politikai horizontján most tünik fel Martinuzzi hatalmas történelmi alakja, ki az államháztartás szükségleteinek arányos részét a székelyekre hárítja. Ez természetesen nem tetszett a kiváltságaira büszke székelységnek, s a fel-feltörő elégedetlenséget Martinuzzi csak úgy tudta megfékezni, hogy az egyes székely székeket egymás ellen játszotta ki. Így például egy Enyeden 1546 dec. 7-én kelt rendeletében a „fratii carissimi"-nek (drága testvérek) nevezett *csík-* és *gyergyóiakra* ruházta azt a feladatot, hogy az engedetlenkedő háromszékieket fegyverrel is kényszerítsék az engedelmességre.

1562-ben tör ki a székelyek lázadása elnyomó földesuraik ellen. Ebben a hatalmas lázadásban részt vesz a gyergyói székelység is. Meg is bűnhődött érte. Legnagyobb része jobbágysorba került. Csík- és Gyergyó székben 10 ember 217 jobbágyot kap. Így kap 1566-ban Lázár István 57 ház jobbágyot, s ezáltal Gyergyószentmiklós majdnem minden lakója a szárhegyi gr. Lázárok jobbágyává lesz. Az 1569. évi összeírásban Gyergyószentmiklóson csak 9 lófő család szerepel. Ez a szám az 1603. évi pótöszeírásban sem emelkedik, az 1614. évi rendes jegyzőkönyvekben pedig visszaesik 6 lófő családra, míg az 1616. évi, összeírásban már alig találunk lófőt. Ezért történt meg az is, hogy Gyergyószentmiklós székelysége rövid ideig bár, protestáns volt. Lázár András ugyanis áttér a protestáns vallásra, s e vallást rákényszeríti jobbágyaira is. János Zsigmond fejedelem pedig kényszeríti Udvarhely-, Kászon- és Gyergyószéket a Székelytámad vára felépítésére, s egyszersmind várszolgálatok teljesítésére is kötelezi a székelyeket Súlyos büntetés volt az addig szabad székelységre. A várkapitányok zsarolták, szipolyozták a népet. Gyergyó népe a hegyeken át a hátán vitte a Maros halait az udvarhelyi várnagy asztalára. (Connert: A székelyek alkotmányának históriája).

János Zsigmond szomorú emlékű uralkodása után a székely nép Báthory István igazságosságában bízik, de miután ő nenj alkudozik velük, a trónkövetelő Békés Gáspárhoz csatlakoznak. A szentpáli csata újra eldönti a székelyek sorsát. A gyergyói népet arra kényszeríti a fejedelem, hogy a vashámornál három hétig, a fejedelem gazdaságában pedig egy hétig ingyen dolgozzék, s mindezen felül kényszeríti őket a lerombolt várhegyi vár felépítésére.

Báthory Zsigmond uralkodása sem hoz javulást a székelység sorsának jobbrafordulásában; annyira nem, hogy már nemcsak egyesek, hanem egész községek felett rendelkezik. *Így adja zálogba 3500 tallérért Gyergyószentmiklóst* a hatalmas Lázár Andrásnak, ki a lófők és veres darabontok birtokainak kivételével majdnem az egész Gyergyó birtokosa. Állítólag Gyergyószentmiklóson is kastélya van. (Gyergyószentmiklós város levéltára). A község a zálog alól csak 1599-ben szabadul fel.

Az időközben lemondott Báthory Zsigmond azonban újra megjelenik Erdélyben, s hogy a székelységet megnyerje a maga részére, 1601. dec. 31-én kiadott oklevelében nemcsak a súlyos várszolgálat alól menti fel a székelységet, hanem a jobbágyság alól is. A székelyek azonban nem hisznek már neki, s ezért a Básta tábornokkal szövetségre lépett Mihály vajdának segítenek a goroszlói csata megnyerésében. A goroszlói csatában Mihály vajda elesett, Székely Mózes szabadságharca elbukott, s ezáltal Erdély egyedüli ura Rudolf király hadvezére, Básta lett. Básta nem tudta megbocsátani a székelységnek, hogy Mihály vajda mellé állott, s ezért — Losteiner szerint — Csíkszéket valósággal elhamvasztja.

A székelység a folytonos hadakozások miatt bevetetlenül hagyta földjét, aminek következményeképpen óriási éhínség tört ki, úgyannyira, hogy maga Básta így írja le 1603 őszén az erdélyi állapotokat: *„A sok háború és változás egészen feldúlta, pusztává tette az országot. A mezővárosok és falvak leégtek, a legtöbb ember és marhája leöletett, elhajtatott, elhullott...*"

Bocskay és Bethlen Gábor fejedelmek alatt alig történik valami fontosabb esemény. Rákóczy Zsigmond fejedelem alatt azonban Gyergyószentmiklós már ismeretessé kezd válni, amennyiben a fejedelem 1607-ben országos vásár tartási engedélyt ad neki (az oklevél mai napig is meg van a város levéltárában) miáltal nagy fejlődési lehetőséget nyujt a községnek. 1607-ben nagy pestis dühöng Erdélyben, úgy, hogy Gyergyószentmiklóson rövid idő alatt 700 ember halt meg. A régi cinterem-ben már nem volt elég hely a tekintélyesebb halottak befogadására, úgy hogy azt ki kellett bővíteni. (Lásd: Veszely: Erdélyi Egyháztörténeti adatok).

Rákóczy György szívén viselte a székelység nehéz sorsát, s ezért több székely községnek megengedte, hogy a közösen használt széki birtok egy-egy hatalmas területét felosztha ssa. Így 1633-ban Gyergyószentmiklósnak is megengedi, hogy *Tínópálvesze, Nyárádhavas, Oláhbükk* és *Hosszúvész* nevű havasai felosztassanak. „Ezek a megnevezett havasok három részre osztatnak, mivelhogy az falu tizedben vaggion". (Gyergyószentmiklós város levéltára.)

II-ik Rákóczy György szomorú idejéből maradt fenn egy feljegyzésünk Gyergyó népének vitézségére nézve. Ezeket a feljegyzéseket Ferenczy György, Gyergyószentmiklós akkori esperes-plébánosa, 1634—1641-ig erdélyi vikárius generális, vetette papírra s amelyen az 1658 aug. 17-iki moldvai oláh-tatár betörést meséli el. E feljegyzések szerint ugyanakkor, mikor a tatárok a bodzái szoroson át betörtek Erdélybe s Háromszéket és a Bárcaságot feldúlták, Gyergyóba a moldvai oláhok törtek be Pintye vezetése alatt. A betörőhad miután az akkori Toplicát (most Maroshévíz) felégette, aug. 6-án Ditrót gyújtotta fel és úgy közelgett Szárhegy felé. A veszély láttára azonban bizonyos Gábor nevű deák (írástudó) Gyergyó otthon maradt népét összeszedte s a Ditró és Szárhegy közötti térségen feltartóztatta az előnyomuló oláhokat. A székelyek Jézus kiáltással rontottak neki a moldvaiaknak, akikből 1750-et levágtak, a többi pedig elszaladt, míg a székelyek-közül csak 15-en estek el. Az elhullott moldvaiakból 450-néI többet temettek el a mai napig is látható és később emlékoszloppal megjelölt „Tatárdomb" alá, míg a többiek holtestét farkasok és

hollók falták fel. Ferenczy feljegyzéseiből arra következtethetünk, hogy a moldvai oláhság a tölgyesi szoroson át tört be.

Ezidőben gyakran fordul elő a neve szárhegyi gr. Lázár Istvánnak, ki Rákóczy György egyik leghűségesebb híve volt, s akit még akkor sem hagyott el, mikor Rákóczy napjai szomorúra fordultak. Barcsay fejedelem 1659 jan. 18-án neki adományozza a gyergyószentmiklósi harmincadokat azért, hogy az ő hűségére megnyerje. De Csík és Gyergyó népe még II. Rákóczy György halála után sem akarja elismerni Barcsayt. Az ellenállás vezetője Lázár István lesz, kire nagy tekintélye és népszerűsége folytán egész Gyergyó bizalommal tekint. Hiába édesgeti, fenyegeti Barcsay nemcsak Lázárt, hanem a gyergyói népet is, ha nem tér át az ő hűségére, Gyergyó kitart Lázár István és Rákóczy mellett, Lázár vezetése mellett felkel Barcsay ellen, Barcsay csíki pártját szabályos ütközetben leveri, s Csíkszereda várát elfoglalja (Székely oklevéltár).

Barcsay, majd Kemény János rövid fejedelemsége után Apaffy Mihály kerül Erdély trónjára. Keménynek a törökkel szembeni nagyszőllősi csatavesztése után, hol életét is vesztette, Kucsuk basa levelet intéz Gyergyó székelységéhez, melyben az Apaffyhoz való hűségre buzdítja.

Eközben Lázár István, ki visszavonultan él szárhegyi birtokán, levelet ír Apaffy Mihály fejedelemhez, ki megbocsát neki. Lázár István azonban ennek dacára részt vesz az Apaffy ellen irányuló mozgalomban s vele együtt Csík, Gyergyó és Háromszék is, miért is Apaffy őt elfogatja s a fogarasi várba záratja, hol nemsokára meg is hal. (Székely Oklevéltár.)

Az örmény betelepülés.

Gyergyószentmiklós életében történelmi és gazdasági fordulatot jelent az Apaffy Mihály fejedelem alatt 1654-ik évben Moldvából betelepült örménység. Az örménység már kétszázötven éven át szomszédja volt a gyergyói földműveléssel foglalkozó székelységnek, amelyből K ö l ö n t e azt következteti, hogy minden valószínűség szerint Gyergyószentmiklós székely lakossága már betelepülésük előtt üzleti érintkezésben állott az örménységgel, bárha e tekintetben semmi bizonyíték nem áll rendelkezésünkre.

A gyergyószentmiklósi örmény plébánia levéltárában feltalálható Theodorovits Simonnak 1634-ben írt feljegyzései szerint az első örmény betelepülő Hörcz Ázbej és testvére, Vártig volt. Gyergyószentmiklós székelysége szívesen fogadta az első testvérpár betelepülőt, minek következménye az lett, hogy 1669-ben utánuk Tóháti Dávid és Bocsánczi János papjaik vezetésével nagyobb számban jöttek be a piricskei szoroson át Moldvából, ahonnan a kényszerűség is űzte új haza keresésére. Az örménység ekkori püspöke Minácz Zilifdar Oghlu volt.

A betelepült örmények követeket küldtek Apaffy fejedelemhez, kérve az állandó letelepülés engedélyezését. Apaffy Mihály felismeri az örménységben a kiváló kereskedelmi érzékkel bíró népet, szívesen adja meg nekik a betelepedésre az engedélyt, 1680 okt. 26-án kelt oklevelében szabad kereskedést biztosít nekik, sőt kiváltságokkal is ruházza fel.

A betelepülő örménység ekkor az orthodox hitet vallotta, de már 1689-ben Verzár Axendius püspök buzgolkodására felveszik a katolikus vallást. Eleinte templomuk sem volt, de 1680-ban Ferenczy György r. kat. es-peres-pléb. az „idegenek temetkezési helyén” átengedi nekik az általa épített kis kápolnát. Ezt a jelenlegi örm. templom kerítés ajtajának fába vésett felirata is mutatja. V á k á r J ó z s e f jelenlegi örm. plébános, pápai kamarás szerint (lásd az Erdélyi Múzeum Egyletnek Gyergyószentmiklós 1939 aug. 27—29 napjain tartott vándorgyűlésen „A gyósztmiklósi latin és örmény szertartású r. k. templomok története” cim alatt megtartott előadását) az örménység akkor, mikor a régi kápolnát Ferenczy Györgytől megvásárolta, már katolikus volt. A vásár 1712 április. 6-án jött létre.

Rövid idő mulva azonban a kápolna már kicsinynek bizonyult, miért is 1729-ben Theodorovits Simon plébános mozgalmat indít új templom építésére. A mozgalom sikerrel is járt, mert három év mulva Kósza János örm. szert. s. lelkész, Lukácsi Jakab és Jánosi Lázár örmény bíró vezetése mellett 1733-ban elkészül a mai templom, melynek tornyát 1734-ben Lukácsi János saját költségén építtette fel, 1772 aug. 24-én pedig Br. Bajthai Antal erdélyi püspök felszentelt.

Román betelepülés Gyergyóba.

A románság betelepülésének első nyomai Gyergyóba összes történetíróink szerint a XVI-ik században kezdenek mutatkozni. Gyergyószentmiklóson az első nyomok 1629-ben, azután pedig 1660-ban mutathatók ki. Az erdélyi románság a moldvai vajdák és bojárok sanyargatásai elől menekülve ekkor kezd lassankint beszivárogni Erdélybe. A székelység semmi lépést sem tett a lassú beszivárgás ellen, mert a kevés igényű és csendes természetű románság elsőrendű pásztornép volt és kitűnő jobbágyanyag. Maga a románság is szívesen lett a székely földesúrnak jobbágyává, mivel még így is jobb sorsa volt, mint otthon Moldvában. Igy alapította az egyik szárhegyi gr. Lázár *Vasláb* tiszta román községet, az általa letelepített román jobbágyaiból.

A betelepülő románok kezdetben orthodoxok voltak, akiknek a római egyházba való térítésüket még Báthory Zsigmond erdélyi fejedelem megkezdi, eredményesebben folytatja azonban 1. Lipót császár és király. A térítést nagy buzgalommal folytatja Mária Terézia is. Parochiák csak 1790-ben kezdenek létesülni. Gyergyószentmiklóson 1792-ben épül, amikor mindjárt vezetni kezdik az anyakönyveket is. Abból, hogy parochia Gyergyószentmiklóson 1792-ben épült, azt következtethetjük, hogy már megelőzőleg bizonyos számú román lakos lehetett itt, amely 1792-ig annyira felszaporodott, hogy habár fából is, templomot építenek, amelynek helyén épül fel aztán 1900-ban tiszta kőből a mai kőtemplom. 1842-ben a hívek száma 110 volt, 1886-ban 100, 1896-ban 136, 1900-ban 144, 1910-ben 296.

A románságnak Erdélyben való letelepedésére nézve érdekes adatokat tudunk meg G. P o p a - L i s s e a n u - nak Bukarestben 1936-ban megjelent „A székelyek és a románok elszékelyesítése” c. munkájából. E munkát szerzője propaganda műnek szánta, melyben a románoknak erdélybeni ősfoglalását akarja bebizonyítani és azt, hogy a székelyek nem mások, mint elmagyarosodott románok. (Jorga-féle elmélet). Ezt a könyvet a bécsi döntés előtt ném sok idővel az összes román tisztviselők között ingyen osztogatták, a magyar tisztviselőknek pedig névreszólóan küldték meg.

Popa Lisseanu könyvéhez mellékletként egy statisztikát csatol, onnan vesszük a következő adatokat. E statisztika szerint az első románok Udvarhely és Há-

romszék megyékben az 1733-ik évben, Csíkmegyében 1750-ben, míg *Gyergyószentmiklóson csak 1760-ban tünnek fel.* Ez évben (1760) gör. kat. és orthodox román volt összesen 290, 1910-ben nyelv szerint volt (aki t. i. románul is beszélt) 156, vallás szerint (akik gör. kat. vagy orthodoxoknak vallották magukat, de románul nem tudtak) 447 lélek. (Ez utóbbiak vannak jelenleg is Gyergyószentmiklóson, akik annak idején a hajdudorogi gör. kat. püspökség egyházkormányzata alá lettek beosztva.) Az 1920. évi román statisztikai évkönyv szerint a gyergyószentmiklósi románok száma 466 volt.

Ebből a statisztikából, amely szerint Gyergyószentmiklóson az első román nyomok 1760. évben tűnnek fel, s abból a körülményből, hogy a mi adataink szerint városunkban a román parochia 1792-ben épült fel, amikor tehát már bizonyos számú románságnak kellett lennie városunkban, — tényként állapíthatjuk meg, hogy a *románoknak tényleg 1733. év után, ezen év és 1792 között kellett városunkba betelepednie.*

Kurucvilág Gyergyóban.

A XVII. század végén, a nemzeti fejedelemség bukása után, a Habsburgok uralma alá kerül Erdély is. E kort az idegen katonaságnak a székely lakásokba való beszállásolása és népünknek általuk történt sanyargatása teszi emlékezetessé. A Székely Oklevéltár egyik okirata szerint: *„Hasonlóképpen Gyergyószentmiklós a Passus* (szoros) *töviben az szüntelen való strázsáló németekkel terheltetik, mely passusra az nagy hegyekre télben szénát, nyárban füét* (füvet) *kell hordani szüntelen oly szánnal, hogy csak üresen is alig mehetnek a nagy hegyre marhával.”*

Ilyen szomorú állapotok között éri Gyergyó székelységét II. Rákóczy Ferenc szabadságharca. 1703-ban a csíkiakkal együtt Gyergyó székelysége is csatlakozik Rákóczy seregéhez. A gyergyói székely harcosok élére Lázár Ferenc áll, ki 1702-ben hazatér moldvai száműzetéséből és Rákóczy pártjára áll. A székelység leverésére gr. Rabutin, az erdélyi császári csapatok vezére, 1708-ban sereget küld Acton vezérlete alatt.

A gyergyóiak Rákóczyhoz való hűségét semmi sem jellemzi jobban, mint az Acton seregével a Geréces tetőn vívott csata. A Csík felől közelgő császári hadak feltartóztatására ugyanis Both alkirálybíró vonul a gyergyói székelységgel, azonban a hősiesen védekező székely sereget Acton csapatai, melyeket titkos ösvényeken vezettek a székelyek hátába, hátulról támadják meg s így a székely csapatok hősi küzdelemben a Geréces tetőn pusztulnak el. Both királybíró sebesülten maga is a németek fogságába esik, Acton feldulja Both királybíró gyergyószentmiklósi várkastélyát, s őt maját a vár falához céltáblának kiállítva kis fiaival lövöldöztetett rá, míg nemes lelke égbe szállt. (Losteiner: Chronologica deserip. kézirat.) E várkastély nyomai Gyergyószentmiklós város felső határában máig is láthatók, s Gyergyószentmiklós székely népe is oly nagy kegyelettel viseltetik „Bothvára” iránt, hogy csak nemrégen is csinos kápolnát épített a fokára, melyet Jézus Szt. Szívéről nevezett el és ahová minden évben Jézus Szt. Szíve napján búcsú menetben zarándokol.

Gyergyó leverése után Acton tüzzel-vassal pusztítja Gyergyót, Lázár Ferenc Moldvába menekül, szárhegyi kastélyát a császáriak felégetik, a székely néppel pedig oly kegyetlenül bánik Acton, hogy Cserey Mihály császárpárti szerint is: *„Mintha nem a császár országa lenne Erdély, hanem vagy a töröké vagy a francia királyé.”* A lakosság a hegyekbe menekül, lakásait pedik annyira feldúlja a császári sereg, hogy nem maradt egy fedél sem, ahová lovaikat beköthették volna.

Rákóczy szabadságharcának elbukása után lélekzethez jut Gyergyó székely népe, azonban a háború rémségei helyett egy újabb veszély tör rá, a pestis, amely oly nagy mérvben szedi áldozatait, hogy alig marad életben a lakosság fele. A pestis után éhínség, belzavarok következnek s kezdődik újra a panaszjárás a beszállásolt katonák sanyargatásai miatt.

1716-ban tör be utoljára a tatár Gyergyóba, de bár a sok szenvedéstől el is van csigázva Gyergyó székely népe, véresen veri vissza a tatárokat. A tatárbeütés után újból felüti fejét a pestis, s még veszedelmesebb arányokban szedi áldozatait. A Székely Oklevéltár egyik kimutatása szerint Gyergyószentmiklóson elhalt 713 ember, életben maradt csak 904.

Gyergyó székelységének ezt a lesújtó állapotát kihasználja Kantakuzén Illés oláh vajda s megcsonkítja a Gyergyószentmiklós tulajdonát képező havasokat, melyek hosszú perlekedések után csak II. József császár idejében kerülnek vissza a gyergyóiak birtokába.

III. Károlytól IV. Károlyig.

III. Károly és Mária Terézia uralkodása alatt viszonylagos nyugalomban telt el Gyergyó székelységének élete, mígnem Mária Terézia királynőnek a fegyverfelvételt elrendelő rendelete ellenállásba, majd Mádéfalvánál vérfürdőbe kergette Csíkszék székely népét. (Siculicidium 1764.) Gyergyószentmiklós székelysége ekkor is majdnem teljesen a gr. Lázárok jobbágya volt s igy nem lehet csodálkozni azon, hogyha a Lázár János gr. elnöklete alatt működő bizottság sorozásának alája vetette magát. Igy történt az, hogy Gyergyószentmiklóson állítottak fel négy gyalog- és egy lovasszázadot, mely utóbbinak székhelye Gyergyószentmiklós lett s ugyanitt szentelték fel a hadizászlót is.

A fegyver erőszakos felvétele után Csíkszék székelysége megadta magát sorsának. Engedte, hogy megszervezzék a székely határőrséget, amely — bár törvény tiltotta, hogy az ország határán kívül vigyék — részt vett a Napóleoni hadjáratokban is, ahol igen vitézül viselkedett.

II. József, majd I. Ferenc császár és király uralkodásának ideje belső reformok meghonosításával teit el, mígnem az 1848—49-i szabadságharc újra fel nem rázza letargiájából a székelységet. A szabadságharc ideje alatt bőven volt alkalma Gyergyó székelységének ősi szabadságszeretetét és vitézi erényeit bemutatnia, azonban a világosi fegyverletétel és az ezt követő abszolutizmus alatt újabb szenvedések forrását nyitotta meg Gyergyó részére is.

A világosi fegyverletétel után Erdélyt hat katonai vidékre osztották, melynek élén egy katonai parancsnok állott egy polgári biztossal. Ezenkívül csendőrség, nyomozó törvényszékek, tiszti bizottmányok, vésztörvényszékek sanyargatták a székelységet, bőven ontva a halálos ítéleteket és súlyos várfogság-büntetéseket.

Ezek a vésztörvényszékek halállal büntették Gyergyószentmiklósról Lezsák Lajost és Magyar Ferenc volt 48-as tiszteket, kötél általi halálra ítélték Lakatos Lőrinc és Jakobi Sándor gyergyószentmiklósi róm. kat. papokat, a halálos ítéleteket azonban később több-kevesebb várfogságra változtatták át.

Az 1867-i kiegyezés, majd az ezt követő időszak a liberalizmus jegyében megindult megerősödés és fejlődés időszaka volt, egészen az 1914—1918. évi világháború kitöréséig.

Gyergyó, s így Gyergyószentmiklós város székelysége, mint a történelem folyamán már annyiszor, ebben a világháborúban is kitermelte a maga hőstetteit. Mint legnagyobb részben a székelyudvarhelyi cs. és kir. 82-ik gyalogezred, a marösváásrhelyi 22-ik honv. gyalogezred és a csíkszeredai 24-ik honv. gyalogezred, majd a Székely Hadosztály egyszerű katonái, népfőlkelői és tisztjei, a világháborúban mintegy 1500-an vettek részt a város polgárai közül, igen sokan elnyerték úgy a tiszti, mint a legénységi állományból a kisezüst, nagyezüst és arany vitézségi érmeket. Sajnos, hadirokkantja és hadiözvegye is van elég a városnak: hadirokkantja 87, hadiözvegye 85.

A román megszállás.

Erdély, s így Gyergyó székelységének is a világtörténelem folyamán talán ez a leggyászosabb korszaka.

Hazatérő katonáinkat itthonmaradt családtagjaik panasza és vádaskodása fogadta, kik a háború végén mutatkozó ellátási nehézségekért a kötelességüket erejükön felül teljesítő köztisztviselőket tették felelőssé, így történt meg, hogy a forradalmakkal rendszeresen együttjáró túlfűtöttség és a katonai és polgári fegyelem meglazulása folytán, történtek egyes kilengések, amelyeket az egész város elítélt és sajnált, de amelyeket később talán azok is megbántak, akik előidézték. Igy esett áldozatul egy meggondolatlan fegyveres cselekedetnek Gyergyószentmiklós város egyik legérdemesebb székelye: Blénessy Albert birtokos és képviselőtestületi tag.

Már-már elfelejtődött minden kilengés és helyreállt a rendes élet, amikor rendfenntartási célokat hangoztatva, 1918. év őszén megjelenték Gyergyószeritmiklóson az első román katonák. Könnyű volt nekik. A város tőszomszédságában fekvő békási és tölgyesi szorosok teljesen nyitva, védtelenül állottak előttük. A város lakossága inkább letargikus állapotban, mint nyugodtan fogadta a rongyos és kiéhezett román csapatokat, sőt később már ahhoz is kedvet érzett, hogy kikacagja és kigúnyolja őket. Mikor azonban a hadsereggel együtt bevonult a „sziguranca” is és megkezdte működését, a rongyos katonák pedig kezdték leszedni a piacon is a székely volt katonák lábairól a még világháborúból megmaradt katonai, bakancsokat és csizmákat, majd pedig mikor állítólagos összeesküvések címén megkezdődtek a botozások és zsarolások — csak akkor tér észre székelységünk és látta be, hogy milyen helyzetbe került. De akkor már minden késő volt. Nem maradt ránézve más hátra, mint fogait csikorgatva, hallgatni.

Az állítólagos rendfenntartási célból történt ideiglenes megszállás lassankint kezdett megálladósulni. Idegenből, Ó-Romániából hozott tisztviselők foglalták el azokat a helyeket, amelyeket azelőtt a város székely lakosságának gyermekei töltötték be. Kenyértelenül maradt sok száz iskolázott és arravaló fiatal és idősebbb ember, akiknek nem maradt más hátra, mint vagy megfogni az ősi földet túró eke szarvát, vagy „cándrát” hordani a zsidó gyárakból, vagy pedig munka nélkül lézengeni a város utcáin. A fiatalabb része lassankint megunta a céltalan lézengést és kilátástalanságot, kiszökdösött a csonka anyaországba, a többiek pedig, kik itthon maradtak, passzív rezisztenciába sűlyedtek.

Remény, kilátás sehol, semmi! Igy telt el a megszállás után több esztendő. A lakosság kétségbeesve tapasztalta, hogy rendezkedik be napról-napra biztosabban az idegen uralom. Feállították a „kultúr zónát”, ó-királyságbeli tanítók százaival tömték teli az iskolákat. Ezeknek az volt a feladatuk, hogy elnemzetlentísék a székely gyermekeket. Megteremtették azt a nemzetiségi felfogást, hogy a székely nem más, mint elszékelyesített román. Ezért behozták a névelemzést, a vérvizsgálatot és részint ezek segítségével, részint pedig egyéb eszközökkel kényszerítették a székely gyermekeket a román állami iskolába.

Aztán megindult a nyelvvizsga. Utcaseprőket is kötelezték arra, hogy a román nyelvtanból és történelemből bizonyítványt szerezzenek. Öreg, meglett családapákat iskolapadokba ültettek, s ezalatt otthon kétségbeesve leste a család a hírt, hogy vajjon sikerült-e a nyelvvizsga, hogy ezáltal továbbra is biztosítva legyen a mindennapi sovány kenyér. Az értelmiségnek kihullott kezéből a toll, az iparosnak a szerszám, székelységünk talpa alól pedig megindult a fpld. Az agrár reform pedig derékba törte nagy- és középbirtokosainkat.

Az idő kereke azonban nem állott meg. Megmozdult Németország, a lebilincselt Titán, és lerázta láncait. Az első bécsi döntés. Gyergyószentmiklós elkínzott népe éppen úgy, mint egész Erdély, kezdett fellélegzeni. Kezdett bízni, hogy egyszer, valamikor, Erdélyre is sor kerül. Lesve-leste a rádió minden hírét és könnyezve hallgatta a bíztató szót, hogy az édesanya nem feledkezett meg idegenbe szakadt, kétségbeesett gyermekeiről.

Az első bécsi döntés fegyverbe állította román zászló alá székely gyermekeinket és családapáinkat is. És ezzel megkezdődött székelységünknek egy másik nagy kálváriája. Éhezve, fagyoskodva állottak őrt a „zónákban”, s ha szabadságot akartak kapni, hogy legalább egypár napi munkájukkal segítségére legyenek az otthonmaradottaknak, azt akkor meg kellett fizetni. Igy lassankint elhordták hazulról mindent. Üres lett a kamara, elment a marha, árát lassankint elhordta élelmezésre, vagy az őrmesternek a „koncentrás”.

A város lakossága hihetetlenül szenvedett, de nemzeti öntudatában napról-napra erősödött.-És várt és várt. Az iskolában még a legkisebb gyermek is arról suttogott, hogy „mikor jönnek a magyarok”. És eljött a második bécsi döntés is, amely meghozta elkínzott, elgyötört székely népünkre a várva-várt pillanatot a felszabadulást, a

Hazatérés.

1940 szept. 10. Gyergyószentmiklós polgárságára nézve soha el nem felejthető nap. Lángbetűk bevésték a lelkünkbe. Hosszú és kínos szenvedések után a feltámadás napja. Örök temetője huszonkétévi megaláztatásnak és örök reménysége a feltámadt új magyar életnek!

És most átadjuk a szót a történelemnek! Elővesszük városunk régi hetilapjának, a „Gyergyó”-nak három ünnepi számát. Húsz évi hallgatás utáni megjelenését e napok váltották ki s a lap e sorok írójának alkalmi szerkesztésében jelent meg. Három szám látott csak napvilágot, három „ünnepi” szám, de ez is volt a célja. Gyergyószentmiklós nagy napjának történelmét meg kellett írni. Ezt nem volt szabad elhanyagolni, s a lap tulajdonosának: Márk Istvánnak kérésére, egy pillanat alatt verbuválódott össze az alkalmi szerkesztő bizottság. Egy pillanat alatt megértették azt a szép és nagy fel-

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Kúria, Háromszékben.
(Harkó felv.)

Székely háztípus Háromszékben.
(Harkó felv.)

Székely ház a XVII. századból Dálnokon.
(Dávid gyüjt.)

Zsúppal födött ház Háromszékben.
(Harkó felv.)

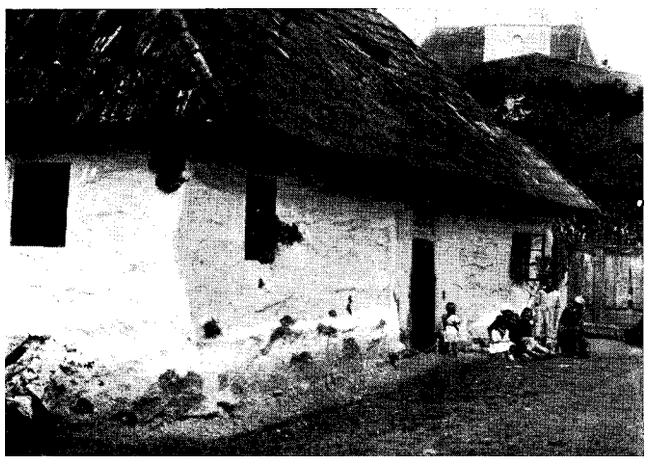

Régi sepsiszentgyörgyi ház.
(A Székely Nemzeti Múzeum felv.)

Régi gabonás Háromszékben.
(Harkó felv.)

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Kézdivásárhely.

(Dávid gyüjt.)

Marosvásárhely.

(Dávid gyüjt.)

Kézdivásárhely.

(Bányai felv.)

adatot, amelyet a „Gyergyó” vállalt magára s minden egyes cikkben benne volt írójának egész szíve és lelke.

A bécsi döntést megelőző órákban mindnyájan tudtuk, hogy történnie kell valaminek. Már hetekkel megelőzőleg szinte megállott városunkban minden munka. Várta mindenki a nagy ünnepet, a felszabadulást. Nem tudott senki semmi bizonyosat, de azt érezte, hogy a közelgő napok sorsfordulót jelentenek életében. Lestük a rádiót. Lopva, titokban jöttünk össze, hogy ne veszítsünk el egy pillanatot sem. A vihar előtti csend ülte meg a várost. Szótlan, összezárt ajakkal jöttünk-mentünk, hogy a megerősített román katonaság ne vegye észre, mi forr a lelkűnkben.

És egyszerre csak, aug. 30-án, megszólal a rádió. Öblös hang adta tudtunkra a bécsi döntést. Még iránt sem tudtunk venni kezünkbe, hogy leírjuk vele az új határt, nekünk csak az volt a fő, hogy városunk is a felszabadult területbe esett. Boldog arcok vitték, kiabálták az utcán mindenfelé, hogy felszabadultunk. Határtalan örömünkben már nem féltünk a román katonaságtól, a leselkedő sziguranca-ágensektől sem; boldog, önfeledt pillanatokban élt az egész város.

Papjainknak legelső kötelessége volt figyelmeztetni a szószékről a lakosságot, hogy őrizze meg nyugalmát. Hogy ne ragadtassa el magát meggondolatlan cselekedetre. Legyen hű magyar nagylelkűségéhez és fegyelemszeretetéhez. Lakosságunk megfogadta papjai és vezetői figyelmeztető szavát, örült, boldog volt, de ezzel nem bántott senkit. Maguk a románság politikai és katonai vezetői is elismerték, hogy ilyen fegyelmezettségre nem voltak elkészülve.

A bécsi döntést követő napon már katonai- es magánautók özönlötték el a várost, hogy elszállítsák a román tisztviselőket és bútoraikat. Senki egyetlen egy megjegyzést sem tett, mikor látta, hogy hürcolkodnak ki városunkból azok a tisztviselők, akik éveken keresztül keserítették el népünket. Talán egyedül Gyergyószentmiklós volt az a város, ahol minden kilengés nélkül folyt le ez a nagy történelmi változás. Gyergyószentmiklós székelysége hű volt önmagához.

Közben a rádióból azt is megtudtuk, hogy szeptember 10-ike lesz az a nap, amelyen bevonulnak városunkba dicső honvédeink, s a bécsi döntés napja és a bevonulás ideje közötti pár napot lakosságunk a méltó fogadtatásra való előkészületekkel töltötte el.

1940 szept. 10. Ragyogó őszi napsütés. Mintha a jó Isten is tudná, mily nagy örömünnepe van ma városunknak. Már a kora reggeli órákban megkezdődött a város fellobogózása s még az eldugott kis utcákban is magyar trikolórt lenget a szél. Régi zászlók kerülnek elő, rajtuk a magyar koronával. Azután elindul hazulról mindenki, kabátján nemzeti színű szalaggal. A székely legények kokárdával és árvalányhajas kalappal. Mindenki a piactérre tart, mert nem akar lemaradni az ünnepségről. A bérkocsisok lovainak fülénél nemzeti színű szalagokat fujdogál a szél.

A helybeli frontharcosok, mintegy öt század, már reggel 7 órakor gyülekeznek a futbal-téren, hol gyakorlatokat tartanak. Jóleső érzés volt látni az öreg katonákat, akiknek melle tele volt a világháborúban szerzett kitüntetésekkel. Csapatfordulatokat gyakorolnak; hiába, már sokan elfelejtették a régi vezényszavakat. Bizony még a fordulatokat is elfelejtették. De a pattogó magyar vezényszavakra újból frissek lesznek az izmok és a szemekben tűz gyul ki. Tizenegy óra felé szakaszokba fejlődve, megindulnak a „századok” a piactér felé. Felhangzanak a régi katonanóták, újra megszólal az ajkakon:

Ellőtték a jobb karomat,
Folyik piros vérem.

A menet a piactérre ér. Kemény lépésük alatt csattog az aszfalt, az összegyűlt tömeg pedig szeretettel veszi körül régi katonáit.

A piactér már teljes díszben várja honvédeink bevonulását. A Gyergyói Első Takarékpénztár banképülete előtt hatalmas díszkapu áll, egyik oldalán „Isten hozott”, másik oldalán „Soha többé el nem választhatnak” felírással középen a magyar, két oldalt pedig a baráti államok: Németország és Olaszország lobogóival. A rendet a helybeli magyar népőrség és a tűzoltók tartják fenn. A házak ablakai, erkélyei tele vannak szőnyegekkel és virágokkal.

11 órakor feszült várakozás. Az a hír fut végig a sorokon, a parlamenterek már elindultak Szárhegy községből. 11 órakor tényleg be is futott egy autó fehér lobogóval, melyben magyar és román tisztek ülnek.

Újabb feszült várakozás. Egyszer csak viharos éljenzés. Befut az első motorkerékpár egy „gyerekarcú hadnaggyal”. Por lepi be ruháját, egész arcát. Látszik, hogy messzi útról jön. Azután a második, harmadik, negyedik és igy tovább. A lakosság megrohanja őket, simogatja kezével, tekintetével és nem fogy ki a kérdezősködésből. A szebbnél-szebb, pirosabbnál-pirosabb arcú honvédek pedig állják a meleg tekinteteket, s látszik rajtuk, hogy jól esik a forró szeretet. Portól szürke ruhájuk tele virágokkal, amelyeket Ditró és Szárhegy boldog székelyei szórtak rájuk, de még van hely a város leányainak virágjai részére is. A motorkerékpárosok egy része leszáll a piactéren, míg másik része megállás nélkül folytatja útját a Gyilkos-tó felé, hogy az utakat biztosítsa az átvonuló csapat részére.

Déli harangszókor tudjuk meg, hogy honvédeink csak a délutáni órákban fognak megérkezni. Addig haza kell menni ebédelni, azután pedig újra visszasietni a piactérre. Délután 3 órakor a helybeli fúvószenekarral az élen elsőnek frontharcosaink vonulnak fel és a díszkapu mellett elfoglalják kijelölt helyüket. A pódiumon tábori oltár áll, már ott látjuk Szabó György apátot, László Ignác és Péterffy Lőrinc dr. főespereseket, Vákar József örmény plébános, pápai kamarást, Nagy Béla ref. lelkészt talárban, Gál Alajos dr. és Lengyel Emil dr. polgármestert a rendezőség részéről. A pódium körül vannak felállítva az egyesületek és küldöttségek. A várakozás ideje alatt Dalegyletünk énekszámokkal, Sándor István zenekara pedig zeneszámokkal szórakoztatják a közönséget.

Egyszerre csak megszólal a telefon-mikrofon és jelzi a vezérkar közeledtét. $^{1}/_{4}$4 óra. Megérkeznek a harcikocsik, motorkerékpárosok újabb csapata, élelmezési és egészségügyi oszlopok, légelhárító ágyúk, utászok és motorizált gyalogosok csoportjai. Fenséges látvány! A magyar hadsereg erejének e nagyszerűsége valósággal megdöbbent. Egetverő éljenzések: Éljen a magyar hadsereg. Az éljenzés pillanatig meg nem szűnik, miközben asszonyaink és leányaink bőven ontják virágainkat honvédeinkre.

Megérkezik Heszlényi tábornok, ki autójában körüljárja a piacteret, majd tisztjei sorfala között az emelvény felé indul. Útközben a frontharcosok nevében Lázár Gyula százados jelentkezik, majd a vezénylő tábornok vezérkarától körülvéve, elfoglalja helyét az emelvényen. Ezután Lengyel Emil dr. polgármester átadja a várost, majd László Ignác főesperes és Gál Alajos dr. üdvözlő beszédei következnek, végül a gyermekek nevében

Csathó Ági és Pál Sanyi üdvözlik a tábornokot és a magyar honvédséget.

A tábornok meleg szavakkal válaszol az üdvözlésekre, majd Bálint Paula, Filó Magda, Zarug Lenke és Lázár Anucj megkoszorúzzák a hadsereg zászlóját. A többezer főre menő tömeg leikéből felharsan. Vörösmarty „Szózata", s ezer torokból száll a fogadkozás az ég felé, hogy nekünk ezen a földön élnünk s halnunk kell. A gyönyörű és felejthetetlen fogadtatást Te Deum fejezi be.

Közben folyton, érkeznek még a honvédség különböző gyalogos és járműves egységei. Egy pillanatra sincs megállás. Gyalogosok, autósok, kerékpárosok roskadoznak a sok virág alatt, miközben asszonyaink, leányaink és férfiaink sietnek körülvenni honvédeinket, hogy legalább kezet szoríthassanak velük. Eközben előkerülnek székely szőttesekben vagy magyar ruhákban asszonyaink és leányaink, kezükben, hatalmas kosarakkal, melyekből ínycsiklandóan kandikálnak ki a pirosrasült kürtöskalácsok. A honvédkezek mind tele lesznek kürtössel, de még egyre dobálják fel az autókra a kürtösöket. Ládák között, ülések alatt, minden szabad kis helyen kürtös húzódik meg.

Asszonyaink többszáz kenyeret is sütöttek erre az alkalomra és hogy ne csak „száraz" kenyér éh kalács jusson felszabadító honvédeinknek, mészárosaink jó vastag szalonnáról is gondoskodtak, vendéglőseink pedig 170 liter bort ajándékoztak honvédeinknek.

Este 8 órakor kigvulnak a házak ablakaiban a gyertyák. A tömeg az örmény plébánia előtti téren újból gyülekezik, majd felharsan Székely Ifjúságunk fúvószenekarától a Rákóczi-induló, melynek hangjai mellett megindul a fekete tömeg le a piactéren fáklyák imbolygó fénye mellett az alszegi iskoláig, folyton éljenezve a magyar hadsereget, Horthyt, Csákyt, Telekit és a baráti hatalmakat. A fáklyásmenet az alszegi iskolánál megtér, majd megtorpan a Szilágyi-szálloda előtt, ahol a vezénylő tábornok vezérkarától körülvéve, már várja az erkélyen a felvonuló tömeget.

A lelkesedés lecsillapultával László Dezső dr. üdvözli a vezénylő tábornokot és a magyar hadsereget, azután Dalárdánk és Sándor István zenekara ad elő különböző ének- és zeneszámokat, míg az egész üdvözlést befejezi Strasser Annuskának e napra készített alkalmi költeménye.

Pár oldalon elfuttattuk Gyergyószentmiklós városának egész történelmét. Ebben a történelemben sok-sok keserű könny és bánat húzódik meg, de igen nagy szabadságszeretet is, amelyért sok vért áldozott e nemes város székelysége. Ebből a történelemből sok tanulságot vonhat le az utókor, s mikor mi röviden papírra vetettük, tettük ezt azért, hogy bizonyságot szolgáltassunk arról, hogy könnyekből és véráldozatokból termelődik ki mindig a megújulás.

Ditrói Csiby Andor dr.

Egyéb adatok.

A város Maros vidékén terül el, a Belkény-patak mellett, Csíkszék legnépesebb helysége volt. Vásárai igen látogatottak voltak. Itt volt az 1796-ban alakított törvényszék székhelye. 1837-ben mezőváros volt. 1883-ban 7000 lelket meghaladta a népessége. Lakóinak nagyrésze hajdanában marhatenyésztéssel és földmíveléssel foglalkozott. Iparosai jórészt örmények voltak. Örmény tímárok készítették titokban azokat a veres kordoványokát, melyek országszerte híresek lettek. Az örmények marhakereskedésből és tutajozásból nagyon meggazdagodtak. Számos nagyobb ipari üzeme is létesült az idők folyamán. Igy sör- és szeszgyár, rongyhasznosító, fürészgyár, gyufagyár. Kulturális szempontból is magas színvonalon áll a város, számos tanintézete van, melyek közül külön ki kell emelni az 1783 körül alapított ipariskolát. 1843-ban építették az algimnáziumot, mind a két iskola határőrezredek hatóságainak óhajára épült és céljuk az volt, hogy elnémetesítő folyamatot indítsanak a város lakói közt. A tanulók nagyrészét a gimnáziumból a csíkszentmártoni hadiiskolába vitték. Ez az eljárás azonban kudarcot vallott. 1848-ban bebizonyították hazafiasságukat a gyergyószentmiklósiak, akik Gábor Áron vezetése alatt a legképzettebb tüzérek voltak. Az abszolutizmus alatt azután büntetésből az iskolát megszüntették, a székelyek azonban Haynald püspök munkássága következtében közadakozásból 1859-ben újra életre keltették. A város környéke fgen szép, idegenforgalmi jelentősége ennélfogva igen nagy. Környékén van a híres, szép Gyilkos-tó. A tó 1837-ben egy nagy sziklabeomlás következtében keletkezett. Benne igen sok pisztráng van, mely könyékbeli románok kedvelt tápláléka. A Gyilkos-tó mellett emelkedik a Cohárd hegy, hol nagymennyiségben találtak vörösmárványt. Gyergyószentmiklós a megye legnagyobb erdőbirtokosa, ezt lakói ki is tudják használni, fakitermeléssel is foglalkoznak, a deszkákat tutajon szállítják el. Háziiparuk az agyagipar. Katolikus és görög katolikus plébániája és temploma van. A görög katolikus esperesség székhelye, melyhez 15 parochia tartozik. Az izraelitáknak zsinagógájuk van. 1910-ben lakóinak száma 8905, 8549 magyar, 115 német, 155 tót, 51 román és 23 egyéb. Felekezet szerint a legtöbb a római katolikus, kiknek száma 7889. A görög katolikusoké 438, az izraelitáké 321, református is volt 193. Ma megyei város, területe 83.000 kat. hold, lélekszáma 1941-ben 10.960.

Irodalom.

Bányamelléki: Szent Anna kápolnája Gyergyószentmiklóson. Gyergyóditró: Kricsa ny. 1888. 4 l.
Orbán Balázs: Szent-Domokostól—Gyergyószentmiklósig. Ország Tükre 1864. 15.
Gyergyószentmiklós község szabályrendelete. Marosvásárhely Imreh ny. 1875.
Gyergyószentmiklós főtere. Ország Tükre 1864. 15.
Gyergyószentmiklós rend. tan. város szervezési szabályrendelete. Gyergyószentmiklós 1913. 77 l.
Gyergyószentmiklós r. t. város költségelőirányzata 1914—1915.
Gyikos-tó—Gyergyógyöngye, Magyar Fürdőélet 1941. 14. p. 3.
Hogyan keletkezett a Gyilkos-tó? Magyar Fürdőélet 1941. 14. p. 4.
A Békás szoros. Magyar Fürdőélet 1941. 14. p. 7.

A gyergyószentmiklósi m. kir. állami gimnázium.

A gyergyószentmiklósi m. kir. állami, gimnázium 1908. évben alakult, az akkori itt működő polgári fiúiskolából, melynek 4 osztálya alakíttatott át alsótagozatú gimnáziummá. Ezen intézet évről-évre fokozatosan fejlesztette tovább egy-egy osztállyal magát, amíg végre teljes 8 osztályos főgimnáziummá nem lett.

Az 1869. évi közoktatási törvény a polgári iskolákat a nagyközségeknek tartotta fenn. Gyergyószentmiklós ezen időben ugyancsak nagyközség lévén, várossá alakulásához volt kötve az, hogy a gimnáziumot megkaphassa. Miután a székelység körében az a hiedelem vert gyökeret, hogy ezen átalakulás egyúttal az állami terhekhez való hozzájárulás mértékét is emelni fogja,

nagy küzdelem fejlődött ki a város akkori községi bírája, a köréje csoportosult intelligens társadalom és a nép között. Ezen küzdelemben hatalmas erőt képviselt a megboldogult Görög Joáchim örm. szertartású plébános, aki igen nagy népszerűségnek örvendett és Márton Lajos községi főbíró, valamint Puskás Adolf jegyző, akik teljes erejük latbavetésével igyekeztek meggyőzni a község lakosságát, hogy az alakítandó intézmény nagyban elősegíti nemcsak a község lakósainak a haladását a kultúrában, hanem a környékre is nagy befolyást fog gyakorolni. A küzdelem, mely forradalomszerű megnyilvánulásával évekig tartott, mégis a józan vezetők előnyére dőlt el és a magyar kormány 1912-ben hozzáfogott az új gimnázium építéséhez, melyhez a telket, közel 5 holdnyit, a már várossá lett Gyergyószentmiklós adományozta ingyen ezen célokra. Az intézet mellé egy internátus volt tervezve, mely a székely származású szegény gyermekek segélyezését és támogatását tűzte ki célul. Miután felhők tornyosultak Európa akkori egén, nem sikerült ezen tervet valóra váltani a kormánynak, mert az 1912-ben elkezdett épület csak 1914-ben nyert befejezést épp akkor, amikor a világháború kezdetét vette. 1914-ben szeptember 1-én költözött be az ifjúság és tanári kar az új épületbe, hogy azt rövid idő multán átadja a gyászosvégzetű összeomlás után, a románoknak. 1919-ben a párizskörnyéki békék előírásai szerint magyar nyelvű román áll. gimnázium lett belőle, melynek tanítási nyelve magyar volt egészen 1927-ig. Ekkor a Bratiánu-kormány kimutatta, hogy a székelyek kisebbségben vannak az intézetben. Elfelejtette azonban odaírni azt, hogy idecsődítette az albán gyermekeket és a fekete regát minden hájjal megkent szegényeit, akikhez számítva az örmény és zsidó növendékeket is, valóban megközelítették az 50%-os elosztást. Az igazgató kierőszakolta a magyar tagozat azonnali beszüntetését és ezen időtől kezdve csak román volt az előadás nyelve. Ráfeküdtek az idemenekült kisebbségi tanerőkre, akiket pár év alatt leapasztottak. Eddig 10 magyar rendes tanára volt a testületnek, akik teljes szívvel-lélekkel állottak a magyar érdekek szolgálatába még akkor is, ha az személyükre nézve veszéllyel járt. Innentől kezdve lassan bevezették a székely növendékek üldözését, akik a nyelv nemtudása miatt, amúgy is lassan hullottak. Alig menekült meg a felsőbb osztályok számára 4—6 növendék, így maradtunk e rövid 22 év alatt teljesen friss erő nélkül és félni lehetett, hogy valóban elveszítjük a képzett elemeket minden téren az elkövetkező pár év alatt. Nem így történt. A nagy német előretörés meghozta azt, amire még ők sem számítottak. Megnyíltak a határsorompók Nagyvárad előtt és magyar honvédek száguldottak át a nagy területeken. A bécsi döntéssel visszacsatolt területeken s így Gyergyóban is, új hit éledt, új remények fakadtak és eljött a pillanata annak a megújhodásnak, mely szíveinket új és kimondhatatlan reménységekkel tölti el. László Ignác főesperes vezetésével, mint a M. P. iskolaügyi megbízottjával, dolgoztak az intézet átvételén: Nagy Gyula, Baktai Béla és dr. Lukács Tamás tanárok, valamint Márk István M. P. helybeli megbízottja, akik már részben meg is ejtették az átvételt, amikor megérkezett egy nemvárt katonai osztag, melyet a gimnázium volt igazgatója hívott oda személyének a megvédése érdekében. Ezekkel érkezett 4 tiszt, akik a legénységet az intézet tornatermében helyezték el lovaikkal egyetemben, az intézet előtt 2, az alagsorban 2, az első emeleten 2 gépfegyvert helyeztek el a város szívének irányítva és megkeresték az átvételre kiküldött bizottságot, mely az eisőemeleti folyosón végezte a rábízott komoly feladatot. A századosuk megkérdezte, hogy a bizottság mivel foglalkozik. Miután megtudta azt, kijelentette, hogy azonnal hagyja el mindenki az épületét, mert nem áll jót senkinek az életéért. A bizottság félbehagyta az átvétel munkáját. Nekem azonban sikerült lecsendesítenem a századost és állandó bennmaradási engedélyt kapnom. Megakadályoztam az intézet bútorainak, teljes berendezésének az elvitelét, sőt az általuk beszerzett internátusi felszerelésnek az elszállítását is.

Végre elérkezett a várvavárt nap, amelyen el kellett hagyniok a várost. Reggel az intézet kulcsait magamhoz vettem, hogy azt annak rendje és módja szerint átadhassam a magyar állam képviselőjének. 1940 okt. 20-án volt az első magyar tanév ünnepélyes megnyitása, melyen a vármegyei katonai parancsnok, vitéz Horváth tábornok is részt vett. Ezen a megnyitón hitet tett a székely gyermeksereg, amely rövid idő alatt 260-ra szaporodott fel. Az intézetben internátus is létesült, 100 növendék részére nyujtott otthont, legnagyobb részt a falvakból jött szegény székely szülők gyermekeinek. A magyar állam nem volt fukar a szegénysorsú gyermekek felsegélyezésében sem. Bőségesen nyújtotta a tandíjkedvezményeket és internátusi segélyeket azok részére, akik a 2 évig tartó katonai szolgálat alatt leszegényedve kerültek haza. Biztosítani tudtam 200 tandíj és 65 internátusi kedvezményt, melyek teljesen kielégítették a rászorulók igényeit. Társadalmi utón megszereztem olyan intézmények segítségét, melyek lelkesen siettek a bajokkal küzdő intézet segítségére és 200 tanulónak juttattak ruha és egyéb segítséget. Ezenfelül az intézeten kívül is közel 100 szegény gyermek kapott ruha, cipő és más segítséget, mely a legjobb időkben érkezett.

Úgy tekint a székelység ezen intézet impozáns falaira, mint a templomára, melynek falai között olyanok gyermekei nyernek apai támogatást, kiknek anyagi lehetőségeik nincsenek és akiket az állam által adott ösztöndíjak támogatása mellett juttatunk el oda, hogy a jövő nagy munkáját elvégezzék az állami gépezet működésében. *Lukács Tamás dr.*

BÉLBOR.

Több mint ezer méter magasságban fekszik a község és ezáltal az ország legmagasabban fekvő községe. Hegyi falu, házai igen elszórtan fekszenek. Moldvából bevándorolt oláhok alapították. Több mint 100 ásványvíz forrása van, ezek közül azonban csak kettőt gondoznak. Kitűnő ásványvize Ditró és Szárhegy községek tulajdona. A bélbori apró lovak nagyon keresettek és hegymászásra páratlanul alkalmasak. Bélbor Ditró filiája volt, a tölgyesi katolikus plébániához tartoztak hívei. 1910-ben 1351 lakosa volt, 188 magyar és 2 német kivételével román anyanyelvűek és javarészt görög katolikus vallásúak. 1941-ben a gyergyótölgyesi járásban találjuk 49.000 k. hold területen. Lakóinak száma 2137. Posta és táviró helyben, a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon.

Irodalom.

Pálfy Mór: Borszékfürdő és Gyergyóbélbor geológiai és hydiologiai viszonyai. Bp.: Franklin 1905. 12 l.

BORSZÉK.

A legismertebb és legrégibb erdélyi fürdőhely, 1439-ben egy monda szerint egy pásztor fedezte fel aki beteg-

ségére gyógyulást talált itt... Két részből állt Álsó és Felső Borszékből. A XVIII. században vált ismertté és azóta fokozatosan fejlődött. Mintegy 120 éves fejlődésre tekinthet vissza. Éghajlata mint általában a hegyes vidékeken zord és esős, de levegője oly rendkívül tiszta, hogy ennélfogva kitűnő gyógyhely. Aránylag kis földterületén tizenegy bővizű gyógyforrása van. 1773-ban gróf Bánfi Dénes fejlesztette ki a borszéki fürdőt. Borszék forrásait 1820, 1852 és 1862-ben elemezték először és megállapították, hogy vasat, szénsavat és különböző sókat tartalmaznak és gyógyerejük híres külföldi forrásokéval vetekszik. Ásványvize a világ összes hasonló vizével versenyezhet s oly szállításképes, hogy még Amerikába is eljuthat. Fekvése igen szép, völgyben terül el 882 méternyire a tenger színe fölött. Szelektől óvott, 10 km. hosszú fenyves sétánya valóságos klimatikus gyógyhellyé varázsolja. Környékén óriási őserdők vannak, hatalmas jegenyefenyőkből, lucfenyőóriásokból, melyek közt találni egy és fél átmérőjű törzzsel 40—60 méter magasságú fát is. A főkútból annak idején évente négy millió üveget töltöttek meg. Palackjait maga állítja elő, mert az itteni homok üveggyártásra rendkívül alkalmas. Az üveggyára több száz munkásnak adott kenyeret. Lakói ezenkívül még bányászattal is foglalkoznak, ugyanis értékes barnakőszéntelepek vannak errefelé. Deszkavájásra külön telepet létesítettek, mely Orolva néven volt ismeretes. A fürdő is sok lakójának nyujt megélhetést. A gróf Lázár család sokat tett a fejlesztése érdekében. Számos kútja közül egyedül a Jánoskútja édesvizű. A katolikusok a tölgyes szorosi plébániához tartoztak. 1910-ben lélekszáma 1862, 1702 magyar, jobbára római katolikus vallásúak, az izraeliták száma 125. A románok száma 126, leginkább görög katolikusok, 23 német és 11 egyéb lakosa is volt. 1941-ben a gyergyótölgyesi járásban fekszik, területe 2.127 kat. hold, lélekszáma 2247. Posta és távirda helyben a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon.

Irodalom.

Könyvek:
Andrássy Antal: Egyházi beszéd Borszék új templomának felállításakor. Kolozsvár: Lyceum ny. 1844.
Cseh Károly: Borszék gyógyászati és nemzetgazdasági szempontból. Borszék 1873. 248 l.
Cseh Károly: Borszék vom therapeutischen und national-ökonomischen Gesichtpunkte. Pest 1873.
Cseh Károly: Borszék gyógy- és fürdőhely. Bp.: Nagel ny. 1885. 145 l.
Cseh Károly: Les Thermes de Borszék au point de one de la Therapie et de l'Économie Nationale. Bp. 1873.
Cseh Károly: The Borszék Baths from a medicial and national-economist point of vicio. Bp. 1873.
Greiszing Károly: Die Mineralquellen zu Zajzon in Siebenbürgen, sowie die berühmten Kurorte Siebenbürgens Borszék Aroapatak u. Baaszen. Wien 1855.
König József: Die Mineralquellen von Borszék in Siebenbürgen und ihre Heilwirkung. Kronstadt. 1843.
Kurz Antal: Borszék, Siebenbürgens berühmtester Kurort nebst einem kurzen Anhänge über Bélbor. Kronstadt: Németh 1844. 198 l.
Meyr Ignácz: Borszék gyógyvizei, természettudományi szempontból. Brassó: Römer 1863. 58 l.
Meyr Ignácz: Inviatiune spre a intribuintia cu folosu ápele minerále de Borszék in Transilvania de... Brassovin 1863.
Meyr lgrcácz: Die Heilquellen von Borszék in Siebenbürgen. In naturhistorischer und therapeutischer Beziehung dargestellt. Kronstadt 1863.
Moldován Gergely: Egy fürdőidény Borszéken. Kolozsvár: Demjén 1883. 187 l,
Pálfy Mór: Borszékfürdő és Gyergyóbélbor geológiai és hidrológiai viszonyai. Bp.: Franklin 1905. 12 l.
Puskás Ferenc: Borszék története. Bp.: Athenaeum 1882. 189 l.
Szilágyi Miklós: A hideg fürdőről általánosan és Borszékről különösen. Bp. 1856. 212 l.
Szilvássy János: Borszék monográfiája. Gyergyóditró: Jóba E. ny. 1894. 99 l.
Die Heilquellen von Borszék, nach eigenen Erfahrungen in Kürze beschrieben von einem praktischen Artze. Pest 1825.
Die Mineralquellen von Borszék in Siebenbürgen und ihre Heilwirkung. Kronstadt 1843.
Cikkek:
Alecsandri V.: Borszék ezelőtt száz évvel. Székelység 7. évf. p. 44—48.
Csataghi: Borszék: Hazánk s a Külföld 1868, 30.
Cseh Károly: Levelezés. Borszék. Fürd. L. 1873. 9, 12. sz.
Cseh Károly: Fürdői levél. Borszék. Vasárnapi Ujság 1874. 34. *Cseh Károly:* Borszék. Orv. 1874. 37, 39 sz.
Fusz Karl: Bericht über eine Excursion in den Gebirgen von Tikutza bis Borszék. Archiv f. Siebenbürg. Landeskunde 1853—55. p. 389.
Gergely Lajos: Borszék és a borvizes székelyek. Magyarország Képekben 1867. p. 67, 192, 291.
Hankó V.: A borszéki ásványvizek chemiai elemzése. Természettud. Közl. 22 k. p. 213.
Margitay Gábor: Borszéki leletek. Arch. Ért. 1863. p. 134.
Neustäater Michael: Über den Gebrauch des Borszéker Sauerbrunnéns und dessen heilsame Wirkungen im Bluthusten. Siebenbürg. Quard 1793. 179 sz.
Otrobán Nándor: Die Heilquellen in Borszék. Ung. Med.-Chir-Presse 1866. 268.
Pálfy AL: Borszékfürdő és Gyergyóbélbor geológiai és hidrológiai viszonyai. Földt. Közl. 1905. p. 1—12.
Salzer Michael: Borszék. Verhandlung u. Mittheilung f. Naturw. 1856. 49.
Schnell P.: Chemische Analyse der Borszéker Mineralquellen. Verhandlung Mittheilung f. Naturw. 1854. 121.
Siklósy J.: Fénytünemény Borszéken. Természettudományi Közl. 22. k. p. 497.
Staub M.: A borszéki mésztufalerakódás. Földt. Közl. 1895. p. 185—91.
Szádeczky Gyula: Borszék fürdő forrásairól geológiai tekinttt-ben. Erdélyi Múzeum 1930. 7—9. p. 1—26.
Szilvássy János: Borszék hatása a vérre. Természettudományi Közl. 31. k. p. 365.
Szilvássy János: Borszék fürdő. Erdély 1894. p. 172.
Szüts Ferenc: Borszéki levél. Pesti Napló 1880. 215.
Téglás Géza: Borszék. Turisták Lapja 1924. p. 127.
Borszék. Erdélyi Gazda 1870. 17. sz.
Borszék fürdői. Vasárnapi Ujság 1873. 21.
Borszék fürdői. Reform 1873. 131.
Borszéki éremlelet. Archeol. Ért. 1873. p. 137.
A borszéki fürdő. Vasárnapi Ujság 1873. máj. 25. p. 251—52.
A borszéki szénsavanyú ásványvizet érdeklő tudósítás. Tudományos Gyüjt. 1826. 84.

CSATÓSZEG.

A Csató család ősi birtoka, valószínűleg ettől nyerte nevét a község. 1567. évi regestrumban 25 kapuval szerepel. 1583-ban Székely Mózesnek volt itt a birtoka, anyakönyve 1699-ben kezdődik. PorceTlánföldet bányásznak. A falunak jó, iható borvíz forrásai vannak, egynéhány közülük vastartalmú. Szemben a faluval van egy nagy sírhalom a Gőgös nevű helyen. Régi díszes kőtemploma van. Az 1900-as években téglagyára is volt. 1910-ben 980 magyar, főként római katolikus vallású lakója volt. 1941-ben a csíkszentmártoni járásban fekszik, 3248 k. hold területen, lélekszáma 1069. Utolsó posta és táviró Csíksimon.

CSÍKBÁNKFALVA.

Öt kisebb faluból keletkezett, ezek az 1567. évi regestrumban külön faluként szerepelnek Ittkétfalva 22 kapuval, Kotormány 5 kapuval és Bánkfalva 20 kapuval. A falunak kénes és vasas borvízforrása van. Határa keleti részén van a Gönczéd nevű büdös-köves forrás.

1910-ben lakóinak száma 2700, 15 egyén kivételével magyar anyanyelvűek és főként római katolikus vallásinak. 1941-ben a csíkszentmártoni járás községei között van felsorolva, 9230 k. hold területtel. Lélekszáma 1739. Utolsó posta és táviró Csíkszentgyörgy.

CSÍKBORZSOVA.

Az Olt folyó vidékén terül el a Szépvíz-patak mellett. Keresztül folyik rajta a Szentmiklós-patak. Az 1567. évi regestrumban 28 kapuval szerepel. Mindig tiszta székely lakosai voltak, akik az 1800-as években Szentmiklós katolikus plébániájához, tartoztak. A falunak jó vasas borvíz fürdője van. Nevezetes a Borsova-patak mellett fekvő gyógyforrás. 1910-ben 639 lelket írtak össze, színmagyar község, valamennyi lakosa római katolikus vallású. 1941-ben a szépvizi járás községei között szerepel 1353 k. hold területtel és 805 lakossal. Utolsó posta és táviró Szépvíz.

Irodalom.

Sipos Zsigmond: Borzsova monográfiája. 1910. Századok 1912, p. 144—47.

CSÍKCSEKEFALVA.

A község teljesen összeépült Szentmártonnal, amelynek azelőtt filiája volt. Az 1567. évi regestrumban 32 kapuval szerepelt. Ekkor neve Chyekefalva alakban szerepelt. Közelében van a több mint ezer méter magas Paphegy. A falun kívül a keleti részen jó iható borvíz forrása van. Az 1900-as évek elején tégla- és cserépgyára épült. 1910-ben 1267 lakosa volt, 5 egyén kivételével magyar anyanyelvűek. Felekezetre nézve főként római katolikus vallásúak, nagyobb számmal még a református felekezet van képviselve. Ma a csíkszentmártoni járás községei között van feltüntetve 4254 k. hold területtel. 1941-ben 1147 a lélekszáma. Utolsó posta és táviró Csíkszentmárton.

CSÍKCSICSÓ.

Azelőtt csupán Csicsó néven szerepelt. A Hargita itt vadban bővelkedik. Keleti része igen termékeny. Igen híres a káposzta termelése, Marosvásárhelytől egészen Brassó vidékéig árulják. Az itt lelt kőanyagot a Csíkszeredái kőfaragó szakiskolában dolgozzák fel. Másfél-órányira a Csicsó vár romjai vannak, hajdan a rabonbánok erős vára volt. Egy sziklanyúlványon épült 1494-ben említik már forrásaink. A Bétafő nevű részében van kénes barlangja, melynek közelében ásványvízforrások vannak. Itt van Borhegyes nevű fürdője. A Hargita fürdőtelep 1310 méter magasságban fekszik, ez Magyarország legmagasabban fekvő fürdőtelepe. Szénsavas savanyúvize fakad itt. A telep a 90-es években mindössze néhány faházból állt. Két fürdője van; az egyik jéghideg borvizes, a másik sárgásszínü, zavaros, forrásban lévő vasas fürdő. A község nyugati részén átfolyik az Olt. Határában találjuk a Szent János templomot mely a XV. század elején épült gót stílusban. Még 1334-ben a templom Szent János községé volt, a falu azonban elpusztult és területét a szomszéd falvak vették birtokukba. Delne és Pálfalva tartották ott közös istentiszteletüket. A vidékén leginkább csak a zab termett. Borsika fenyő nagyon sok fordul elő, gyümölcséből úgynevezett fenyővizet készítenek. Említésre méltó az Omladványosnál található kén. 1910-ben lakóinak száma 2260 volt, mind magyarok és leginkább római katolikusok. Ma a csíkszeredai járásban fekszik, területe 11.851 kat. hold, lélekszáma 1941-ben 2435. Utolsó posta és távirda Mádéfalva.

CSÍKCSOMORTÁN.

A Remete-völgy közelében, fenyvesekkel övezett hegyvidéken fekszik. A Várdombon régen vár állott. Hegyeiben grafit-telepeket találtak. A Csomortány család birtoka volt, innen a község elnevezése. Az 1567. évi regestrumban 8 kapuval írták össze Chymortán névalakban. A község vidékén savanyúvízforrások vannak. 1910-ben 706 lakosa volt, 8 egyén kivételével magyar anyanyelvűek és csaknem valamennyien katolikus vallásúak. Római katolikus iskolája 1909-ben épült és a román megszállás alatt is magyar felekezeti iskolaként működött. Ma a csíkszeredai járásban szerepel, 11.774 k. hold területtel. 1941. évi népszámlálás szerint 737 lélek lakja. Utolsó posta és táviró Csíksomlyó.

CSÍKDÁNFALVA.

Az Olt folyó főfolyása vidékén terül el. Tulajdonképen három részből állt: Dánfalvából, Városból és Oltfalvából. Lakosai székely határkatonák voltak, akik azelőtt a Nagy-boldogasszonyi katolikus plébániához tartoztak. Sokan foglalkoztak fazékgyártással. A község területén a régebbi időkben vashámor és kőszénbánya működött. Kiváló gyógyhatású kénes kigőzölgésű forrásai vannak. 1910-ben 2700 lakosa volt, főként magyar anyanyelvűek. Felekezet szerint legtöbben római katolikus vallásúak (2556), nagyobb számban vannak még görög katolikusok is (111). — 1941-ben a csíkszeredai járásban fekszik, 10.771 kat. hold területen. Lélekszáma 2865. Utolsó posta és táviró Karcfalva.

CSÍKDELNE.

Az Olt folyó vidékén terül el, egy kis patak mellett. Erdőségeinek keleti részén, a Péter havas alján ered a Czucza- vagy Szulcza-vize. Csík-delnei Csató János birtoka volt, majd Bocskov Ferenc szerezte meg. Lakosai székely határkatonák voltak. Katolikus plébánia temploma már régebb idő óta van. 1910-ben 699 lakósa volt, valamennyien magyar anyanyelvűek és egy egyén kivételével római katolikus vallásúak. 191Ö-ben alakult közbirtokosságát 1922-ben szervezték újjá. Gazdaköre 1941. óta fejt ki tevékenységet. 1941-ben 308 kat. hold területen a szépvízi járás községei között szerepel. Lélekszáma ekkor 701. Utolsó posta és távíró Szépvíz.

CSÍKJENŐFALVA.

A Maros vidékén terül el az Olt folyó mindkét partján. Több nemesi család tulajdona volt. Lakói székelyek, kik székely határkatonák voltak és az 1. székely gyalogos és az 1. székely huszárezredhez tartoztak. A katolikusok a nagyboldogasszonyfalvi plébániához, az egyesült görögök pedig a szentdomokosi plébániához tartoztak. 1910-ben lakóinak száma 2237, 10 kivételével ma-

gyarok és romai katolikus vallásuak. Ma a csíkszeredai járásban fekszik, területe 8202 kat. hold, lélekszáma 1941-ben 2281. Utolsó posta és távirda Karcfalva.

CSÍKMADARAS.

Fazekas mesterség üzéséről híres falu, már Szent István korában létezett. Már Zsigmond király idejében vasbányáiról volt híres. A csíkmadarasi határ nyugati részében vashámorok voltak. Híresek a vastartalmú ásványos savanyúvíz forrásai. Az Olt keresztül folyik a községen. A Hargitában a vasbányászaton kívül még higanyt is bányásztak. A nemzeti fejedelmek korában Konstantinápolyba szállították innen a higanyt. Minden ház fazekasműhely volt, annyira híres volt az agyagipara, hogy még a nóta is igy szól: „Az a falu Madaras, hol a pap is fazekas”. Ezenkívül még deszkametszéssel is foglalkoznak. Madarasi Demere 1065-ben a kereszténység ellen fegyvert ragadott, de Béla király legyőzte. Az 1567. évi regestrumában 30 kapuval szerepel. 1585-ben követet küldött az országgyűlésre, ami önkormányzati jogának gyakorlására vall. A bányák Bethlen Gábor birtokában voltak, 1661-ben szállottak Apafi fejedelemre. Utána Bánffy György nyerte el, ki tovább műveltette azokat. Vastermelése 1732-ben szűnt meg. 1910-ben lakóinak száma 2255 magyar, javarészt római katolikus vallású. Temploma 1770-ben épült. 1941-ben a Csíkszeredái járásban fekszik, területe 21.759 kat. hold, lélekszáma 2343. Vasútállomása helyben a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon. Posta, távirda helyben.

CSÍKMÉNASÁG.

A Tapolca völgyében fekszik, magas hegyektől körülvéve, nem messzire a román határtól. Északi határa jó zabtermő vidék, kendert pedig annyit termeltek, hogy kivitelre is jutott. Temploma a XIV. századból való, igen érdekes középkori műemlék. Egyik papi díszruháját Mária Terézia adományozta az egyháznak. 1567. évi regestrumában 61 kapuval fordul elő. Anyakönyvének kezdete 1717. Legnevezetesebb forrása a Vigaszó melletti kékes-fekete színű forrás, mely 6 fok hideg. Ménaság-Újfalui részen 1707 után a nők fegyvert ragadtak és legyilkolták a császári seregeket. A hős nők utódai ma is méltók elődeikhez. Pottyondi nevű részen nagyon sok gyógyforrás van, mely leginkább szénsavas, vasas és kénes. 1910-ben lakóinak száma 2178 magyar, jobbára római katolikus vallású. 1941-ben a csíkszentmártoni járásban fekszik, területe 10.506 kat. hold, lélekszáma 2014. Utolsó posta és távirda Csíkszentgyörgy.

Irodalom.

Bartalis Ágost: Segítsünk a székelyeken. Csík—Ménaság székelyei. Budapest: Belvárosi ny. 1901. 24 l.

CSÍKMINDSZENT.

Az Olt folyó vidékén, hegyekkel körülvéve, igen szép fekvésű község. Azelőtt Alcsíkhoz tartozott és 7 részből állott. „Templom-tize” nevű részen állott érdekes és műkincsekkel rendelkező egyháza, mely a XIV. század elején épült gót stílusban. Már az 1332—33. évi pápai feljegyzés is megemlékezik a községről. Az 1567. évi regestrumban pedig 30 kapuval szerepelt. A község anyakönyvei 1718-ból valók. Északi határán jól terem a zab. Keleti határában vasas borvízforrások vannak. 1910-ben 1190 lakost írtak össze, szín magyar község. Felekezet szerint, 5 egyén kivételével, római katolikusok. 1941-ben 4211 kat. hold területtel a csíkszeredai járás községei között találjuk. Lélekszáma ekkor 1174. Utolsó posta és táviró Csíkszereda.

Balás Antal: Gazdasági tudósítás. Csík—Mindszent. Falusi Gazda. 1868. I. 14. és II. 12. sz.

CSÍKPÁLFALVA.

Az Aracs völgy torkolatában fekszik. A felette levő Várdombon hajdan vár állott, ma azonban már romjait sem látni. Szép kilátás nyílik a faluból a völgyre és Somlyóra. Az 1900-as évek elején gőzfűrésztelep működött a faluban. 1874-ben épült elemi népiskolája, mint községi iskola, 1910-ben államosították. 1910-ben 651 lakosa volt, valamennyien magyar anyanyelvűek és főként római katolikus vallásúak. Kivételt képez 79 görög katolikus, 2 református és 1 izraelita vallású egyén. Ma a szépvízi járás községei között szerepel 3948 kat. hold területtel. 1941-ben a népszámlálás 699 lakost írt össze. Utolsó posta és táviró Szépvíz.

CSÍKRÁKOS.

Mádéfalvával majdnem teljesen összeépült. Itt emelkelik a Hargita legmagasabb csúcsa, a Galustető. Igen régi eredetű község, hajdan rabonbánság székhelye volt. Nyugati részében, a Várnáli hegyen, régen vár állott, melyről azt tartja a közhit, hogy rabonbánok építették. Apafi fejedelem e várat saját céljaira megújította. Csíkszék első tanácskozó helye volt e község. Nevezetes tere a Rákos-tér, itt tartották a székelyek gyűléseiket. Itt állomásozott az I. székely gyalogezred egyik százada. Dombon emelt csúcsíves temploma a XVIII. század folyamán épült. Egyike a Székelyföld legszebb templomainak, melyet törésekkel ellátott fal vesz körül. Anyaegyháza volt Mádéfalvának, Göröcsfalvának és Vacsárcsinak. A község közelében vannak a Pogány-vár romjai. A Bogát nevű hegy alsó nyugati részén meleg forrású ásványvíz fakad. A község keleti részében finom, kemény, szürkés kövek teremnek, melyből küszöböket, lépcsőket, malom- és sóörlő köveket készítenek. A kőfaragás jó keresetet nyújt lakosainak. 1910-ben 1604 lelket írtak össze, szín magyar Tcözség. Lakosai főként római katolikus vallásúak. 1941-ben 5438 kat. hold területen a csíkszeredai járásban fekszik. Lélekszáma ekkor 1472. Hitelszövetkezete 1901-ben alakult, jelenleg 220 taggal működik. Postahivatal és táviró helyben, a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon fekszik.

CSÍKSOMLYÓ.

Először 1332-ben, a pápai dézsmákban említik. Csak újabban létezik, mint önálló község. Várdotfalva és Csobotfalva egyesült Csíksomlyó néven. A katolikus székelység központja. A Somlyó hegyeknek északnyugati tövében fekszik. A két Somlyó hegy között jó visszhang van. A kegyeletes emlékekben gazdag helyen Várdot és Csobot falva érintkezésénél emelkedik a Szent Ferencesek híres kolostora és 1802 körül épült szép

temploma. 1913-ban még Várdotfalvához tartozik. Itt a ferencrendi atyák a legrégibb időkben kezdték a tanodai oktatást. Az itt létesült algimnáziumot a székelység és Haynald Lajos püspök főgimnáziummá fejlesztették. A Szent Vince zárda 1913 óta áll fenn. 75 ágyas árvaháza van, amit a Vincés-Nővérek vezetnek. Egészségháza, 15 ágyas szülő-otthonnal és 20 ágyas gyermekgondozóval a Szociális Testvérek vezetése alatt működik. Árvaháza és elemi iskolája is van. A ferencrendi atyák nyomdája híres. Csíksomlyó, mint kegyhely is nevezetes, pünkösd ünnepén tartották meg mindig az országos búcsújárást. 1567-ben a székelyek megverték János Zsigmond seregét e helyen és azóta a hála jeléül gyűlnek itt össze a Székelyföld katolikusai. Erdély legtávolabb vidékeiről is érkeztek a zarándokok. A csíki csodálatos Boldogasszony tartotta a Székelyföld magyarjaiban a hitet a román megszállás éveiben is. A kegyképhez több legenda fűződik. A temploma igen régi eredetű. Már 1208-ban állott itt szerzetesház, a ferencesek csak a tatárjárás után jöttek. A kegykép minden gyalázattól megmenekült, sohasem tisztították és mindig teljesen ép és fényes maradt. A katolikus székelység évente kétszer tart Csíksomlyón búcsút. Pünkösd szombatja a nagybúcsú napja és szeptember 8.-a. 1940-ben azonban szeptember 14-én tartották meg a körmenetet és búcsút, hogy a már felszabadult Csíksomlyó és a Székelyföld könyörögheссen magyar zászlókkal a Boldogságos Szűzhöz. Hatalmas tömegben ezrek és ezrek vesznek részt a körmenetben. Gyönyörű festői képet nyujt a sok színes népviselet, pompa és magyaros dísz. (Kertész János: Magyar zarándokhelyek, Bp. 1941.) 1661-ben a törökök felégették a falut, a kolostort kirabolták, 1705-ben is ez történt a labancok részéről. Csobotfalváról és Várdotfalváról is meg kell emlékeznünk. Mind a két község 1941-ben olvadt össze Csíksomlyóval és ez utóbbi néven maradt fenn, mint önálló község. Kitűnő ásványvize és kénes forrása is van.

Csobotfalvának 1853-ban 64 lakóháza és 293 lakosa volt, kik mind székelyek voltak, felekezetre nézve pedig római katolikusok. 1910-ben 421 lakosa volt, 26 kivételével magyarok és valamennyien római katolikusok.

Várdotfalvának 1853-ban 664 székely és római katolikus vallású lakosa volt. 1910-ben lélekszáma 949 volt, 11 kivételével magyarok és nagyobbrészt római katolikusok. A község közgazdasági életében nagy szerepet játszik az 1901-ben alakult Hangya fogyasztási szövetkezet. A honvédség bevonulása után alapították meg a „Kalot” székely népfőiskolát. Ma csíkszeredai járásban fekszik 18.236 kat. hold területen Csíksomlyó. Népességének száma 1941-ben 1414 volt. Posta és távírdája helyben, a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon.

Irodalom.

Fülöp Árpád: A csíksomlyói nagypénteki misztériumok. Bp.: Franklin 1897. 242 l.
Gáspárjenö: A csíksomlyói bucsú. Erdély és visszatért Keleti részek c. munka 463—65. oldal, 1941.
Jordánszky Elek: Magyarországban s ahhoz tartozó részekben lévő boldogságos Szűz Mária s kegyelem képeinek rövid leírása. Pozsony 1836. 167 l.
Kertész János: Magyar zarándokhelyek. Bp.: Szt. Imre herceg kiadó 1941. 24 l.
Tima Dénes: a csíksomlyói segítő Mária. Kolozsvár: Szt. Bonaventura, 1907.
P. Boros Fortunát: A csíksomlyói hegyszobor története. Kolozsvár: Szt Bonaventura 1924. 64. l.
Búcsúénekek a csíksomlyói Szűz Máriához (Kilián Ernő). Bpest: Pálosok, 1938. 16. l.
Körész Kelemen: Csíksomlyó. Egyházi Lapok, 1868/69. p. 536.
Glósz M.: A csíksomlyói Szent Ferene-rendi szerzetesek nyomdájában az 1662—1884. évig megjelent könyvek és egyéb nyomtatványok teljes címtára. Csíksomlyó, 1884. 41 l.
P. Szalóczi Pelbárt: Csíksomlyó. Élet, 1940. 37. p. 762—64.
Szlávik Ferenc: A csíksomlyói iskolai dráma. Iskolai Értesítő, 1907—08.
Csíksomlyói búcsú eredete. Keresztény Magvető, 1872. p. 344.
A csíksomlyói tanoda és növelde. Gyulafehérvári Füzetek 2. 1862.

CSÍKSZENTDOMOKOS.

Csíkszék legészakibb falva. Észak felé az Olt mentén hatalmas bányatelepe van. Határában emelkedik Várbükk nevű hegye, melynek déli része végén egy kis vár állott, romjai még láthatók. Keleti határában jó borvíz forrása van. A Pásztorbükk tetőn találjuk Báthory Endre fejedelem egyszerű sírját. Állítólag itt gyilkolták meg Báthory Endrét, 1599-ben. Újabb időkben búcsúhelyül szolgál a fejedelem sírjára tett kereszt. Itt is találunk ásványos forrást. A nemzeti fejedelmek alatt vasat bányásztak Balánbányán, Bethlen Gábor fejedelem száz hámorosnak szabadalmat adott. 1702-ben itt a vasbányászat megszűnt, csak a szomszédos falu lakói szedtek még ércköveket, melyből magunknak kis jövedelmet szereztek. Egyik hegysége szép, hófehér tiszta márványból van, anyagát csak útburkolásra használják. Lakói a bányászaton kívül a fazekas ipart űzik, továbbá mészégetéssel is foglalkoznak. Az Olt folyó vizét malmok és fűrészek hajtására is használják. Lakói székelyhatárkatonák utódai, tiszta székely eredetűek, de oláhosan öltözködnek. Az 1567-iki regestrumban 34 kapuval fordul elő. Innen kezdve az Olt völgye összeszűkül, mert balról a Fekete Rez, a Csíkot Gyergyótól elválasztó hegység magas sziklagerince emelkedik s zárja el a völgyet. A Balán havason rézbányája van. A XVIII. század második felében újabb bányavállalatok virágoztak fel. Évi termelés az 1800-as években 2—3 ezer métermázsa volt. Az itteni rézbánya eredetéről és az erről szóló kötlevelekről részletes leírást lehet találni Benkő: Csík—Gyergyó—Kászon című munka II. köt. 47—58. oldalain. Meg kell emlékezni a Bálán hegyoldalában az 1880-ban megindult újabb rézbányászatról is. A község felett elterülő Balánhavas az ország leggazdagabb réztermőhelye volt. 1895 előtt évi 7800 mázsa vörösrezet termeltek bányájából. A bányászat 1895 óta szünetel. A bánya 853 méter magasan fekszik a tengerszíne felett. Régebben külön község volt Csík-Balabánya, 1899-ben Csíkszentdomokoshoz csatolták. A bányászok pinzgaui szarvasmarha tenyésztésével is foglalkoztak. A bányát egy Opra nevű pásztor fedezte fel a XIX. század elején. Hosszú ideig a Zakariás-család tulajdona volt. Az abszolutizmus alatt egy brassói szászokból és külföldiekből álló részvénytársaság szerezte meg a fülei, szentkeresztbányai és ruszbergi bányákkal együtt. Ebben az időben 3000 mázsa rózsarezet bányásztak ki. Ez a rézfajta nagy kerestetitek örvendett; sokat szállítottak belőle Bécsbe. Később különvált a bányatársulat és a brassóiak megtartották maguknak Szentdomokosi Rézbánya Rt. név alatt ezt a balánhegyi bányát. A bánya mellett egy 1000 lelket meghaladó bányatelep alakult, nagyrészt székelyekből és néhány idetelepített bukovinai idegenből. 1910-ben lakóinak száma 5391 volt, 39 egyén kivételével magyar anyanyelvűek és javarészt római katolikus vallásúak. Gazdaköre 1910-ben alakult, jelenleg 120 taggal működik. 1935-ben „Viktoria” Ált. Gazdasági Szövetkezetei létesítettek, mely 250 taggal működik, van gőzmalma, villanytelepe.

Foglalkozik mészégetéssel, kőtermeléssel, tejfeldolgozással, terménybeszerzéssel és értékesítéssel. Van fafeldolgozó és fűrészüzeme gőzerőre berendezve. Ma a csíkszeredai járásban fekszik 22.535 k. hold területen. Lélekszáma 1941-ben 6717. Vasútállomás helyben a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon, posta és távíró helyben.

Irodalom.

Szabó Dezső: A csíkszentdomonkosi nyelvjárás, Magyar Nyelvőr, 1903. évf.

Orbán Balázs: Szent-Domonkostól Gyergyószentmiklósig. Ország Tükre, 1864. 15.

Herbich Franz: Geologische Excursion Balán an dem Vöröstó, nach Békás, Zsedánpatak. Verh. u. Mittheil. f. Naturw. 1865. 217.

Lukács Béta: Balán a Székelyföldön. Magyarország Képekben, 1867.

CSÍKSZENTGYÖRGY.

Az Olt főfolyása vidékén a Fissag-patak völgyében fekszik. Régebbi időben 5 részből állott. Az 1567. évi regestrumban is két résszel szerepelt. Az egyik Körisményfalva (Keorysményfalva) 15 kapuval, a másik Jenőfalva (Jeneofalva) 36 kapuval lett összeírva. A XIV. század elején önálló egyházközsége volt és vásárjoggal rendelkezett. Római katolikus temploma már 1332-beri fennálott. Második templomát 1673-ban építették, gót stílben készült igen szép épület, melyet hatalmas kőkerítés övez. A község anyakönyvei 1684-ben kezdődnek. Nyugati határában az úgynevezett Monyosbükk aljában igen jó borvizes forrása van. Erdőségeinek északkeleti részeiben kőszén, réz és vaserek vannak. Az 1900-as évek elején kendert termelt kivitelre, földje igen jó. Jól megterem a kukorica is. A XIX. század elején csíkszengyörgyi Csedő István birtoka volt. Lakói székely határkatonák voltak. 1910-ben 2127 lakosa volt, 28 egyén kivételével magyar anyanyelvűek. A legnagyobb számban a róm. katolikus felekezet van képviselve. Ma a csíkszentmártoni járás községei között találjuk 22.749 k. hold területtel. 1941-ben lélekszáma 2448, Postahivatal és táviróállomás helyben van.

Irodalom.

Jósa János: A csókszentgyörgyi Jósa család rövid története. Szamosujvár: Aurora, 1900. 66 l.

CSÍKSZENTIMRE.

A régebbi időkben ez a község is tizedekből állott hat rész alkotta. Igen szép fekvésű község, az Olt vize keresztülfolyik rajta, a Bedecs-patak bal partján fekszik. A folyó jobbpartján lévő rész Olt előnevet viselt, a balparti rész Bedecs, Tengeszeg és Alszeg nevű részekre oszlott; 1567-ben Bedecs néven 26 és Zentemrek alakban 30 kapuval fordutl elő. A községhez tartozó Bányapataki-fürdő kén, vas, jód, magnézium tartalmú és igen jó hatású. Nyugati részén a Bányahegyben hajdan vashámor volt. Határában van a Büdös-barlang, ennek keleti részén fakad a Büdös-i borvíz. A falu mindig híres volt borvízforrásairól. A római katolikus egyház első anyakönyve 1696-tól van, temploma 1777-ben épült. Már régebbi idő óta felekezeti elemi iskolát tart fenn. 1910-ben 1788 lakossal szerepelt, 1 egyén kivételével magyar anyanyelvűek és főként római katolikus vallásúak. Közbirtokossága 1901-ben, Hangya szövetkezete 1918-ban, Hitelszövetkezete 1931-ben alakult. 1941-ben a csíkszeredai járásban találjuk 9868 k. hold területtel és 2048 lakossal. Vasúti megálló, postahivatal, táviró és távbeszélő állomás helyben van, a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon.

CSÍKSZENTKIRÁLY.

A Tiva-patak torkolatánál fekszik, az Olt két részre osztja. A XIV. század elején önálló egyházközség, az 1567. évi regestrumban 23 kapuval jegyezték fel Zentkyraly névalakban. Telegd nevű hegyén egy hatalmas kastély romjai láthatók, mely a gróf Andrássy család tulajdona volt. Lakóinak sok alkalom kínálkozott arra, hogy jövedelmet biztosítsanak maguknak, cserép és téglagyár, műmalom, gőzfűrésztelep működött a községben, háziiparként pedig kőfaragással foglalkoztak. A csíkszeredai kőfaragó iskola is itt nyert anyagot feldolgozásra. A falu temploma gót stílben épült, kőkerítéssel. Határában számos kis tó van, megemlítésre méltó a Boros-tó, mely a borvízforrásokból tartja fenn magát. Erdőségeiben állítólag gazdag arany és ezüst erek vannak. Délkeleti részén vashámor volt, kőbányáiban szürkés és vöröses márvány-színben játszó köveket ta lálni. Természeti kincseit kiegészíti még igen jó savanyúvíz forrása. 1867-ben a falu teljesen leégett. Feljegyzések szerint 1874-ben már 6 osztályos római katolikus elemi iskolája működött. Jelenlegi iskolája 1892-ben épült. 1890-ben közbirtokosságot, 1896-ban hitelszövetkezetet alapított a község társadalma. 1910-ben 1606 lakosa volt, 5 egyén kivételével magyar anyanyelvűek és javarészt római katolikus vallásúak. Ma a csíkszeredai járásban szerepel 8730 k. hold területtel. Az 1941. évi népszámlálás 1977 lelket talált a községben. Vasútállomás, postahivatal és távbeszélő állomás helyben a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon.

CSÍKSZENTLÉLEK.

A csíkszeredai járásban találjuk 2107 k. hold területtel. Első említése 1332-ből való, a pápai dézsmák regestrumában fordult elő. 1517-ben várát említik okleveleink. 1567-ben Zentlélek alakban 15 kapuval jegyezték fel. Az Olt vidékén a Zsögöd-patak mellett fekszik. Közös temploma volt Fitoddal, Bánátussal és Zsögöddel. Temploma a XIV. században épült, egy magaslaton fekszik. A templom tornya 1856-ban épült. Régi nagy oltárát még a világháború kitörése előtt múzeumba vitték, mint műemléket. Feljegyzések szerint 1845 óta tart fenn iskolát. A falunak két borvizes forrása van. 1910-ben 696 lakosa volt, valamennyien magyar anyanyelvűek és 1 egyén kivételével római katolikus vallásúak. Gazdaköre 1939-ben alakult. 1941-ben 683 lelket írtak össze. Utolsó posta és táviró Csíkszereda.

CSÍKSZENTMÁRTON.

Szentgyörgy közelében a hegyek aljában fekszik. Neve először a pápai dézsmák regestrumában 1332-ben fordul elő, ekkor filiája volt Csekefalva. Az 1567. évi regestrumban 2 kapuval szerepelt. Egyik harangját 1495-ben öntötték, temploma és iskolája 1840 körül épült. Ezidöben nyert a község vásárjogot. Több elpusztult helységet találtak határában. 1834-ben említik

unitárius egyházát. 1853-ban Bocskor László birtokában találjuk. Kitűnő ásványvize, jó borvízforrásai vannak. Nevezetes Poszogó nevű forrása, mely igen gazdag tartalmú. A falu déli részét Csekefalvának nevezik, itt is többféle savanyúvízforrás van. Papírosmalma jó kereseti forrás volt lakosainak. 1910-ben 1034 lakosa volt, 6 egyén kivételével magyar anyanyelvűek. Felekezet szerint legtöbben római katolikus vallásúak, a többi felekezetek csak csekély számmal vannak képviselve. Ma a csíkszenmártoni járás székhelye. Területe 12.066 k. hold. 1941-ben a népszámlálás 1508 egyént írt össze. Vasútállomás, postahivatal és távbeszélő állomás helyben.

CSÍKSZENTMIHÁLY.

Régi időkben e község is tizedekre oszlott, 4 rész alkotta. A község filialéja volt Ajnád, melyhez egészen közel van a Sugás-tó, igen szép fekvéssel. Templomát már 1332-ben említik. A későbbi évszázadok folyamán háromszor kibővítették és megújították. Első anyakönyvi bejegyzés 1712-től van, a régi okmányok a tatárjárás idején semmisültek meg. A templom tövében hatalmas kőkereszt áll, mely eredetileg Vészhalom nevű helyen állt és hatósági engedéllyel hozták ide a hálás székelyek. Az ajnádi r. kat. egyház kápolnája 1545-ből áll fenn. 1567-ben 64 kapuval írták össze. Környező erdejében vasgomba termett és régente evvel kereskedtek lakói. 1780 körül Bialis Eleklúrtoka volt. A Csiga-patak mellett több nevezetes gyógyvizű ásványforrása van. Keleti részén Tojássarka néven igen jó borvízfürdő van. Lakosai agyagiparral is foglalkoztak. 1910-ben 2543 lakosa volt, 334 román és 3 német kivételével magyar anyanyelvűek, a románok gör. kat., a magyarok római katolikus vallásúak. Közbirtokossága 1902 óta, gazdaköre 1941 óta áll fenn. Állami elemi népiskolája 1905-ben épült községi iskola jelleggel. 1920 óta mint állami iskola működik. 1909-ben létesült a Hangya szövetkezet, hol jelenleg 206 tag működik. 1941-ben a szépvizi járás községei között szerepel 13.739 k. hold területtel és 3137 lakossal. Posta helyben, utolsó táviró Szépvíz.

CSÍKSZENTMIKLÓS.

A XIV. század elején mint önálló egyházközség szerepelt. Az 1567. évi regestrumban 22 kapuval fordul elő. Keletre, a falu végén ásványos források vannak. 1910-ben 1100 lakosa volt, valamennyien magyar anyanyelvűek és római katolikus vallásúak. Állami elemi népiskolája 1918-ig mint községi iskola működött, azóta állami jelleggel bír. 1941-ben a *szépvizi* járásban találtuk, területe 2907 k. hold és 1216 lélek lakja. Utolsó posta és távíró Szépvíz.

CSíKSZENTSIMON.

Mocsaras és vizenyős helyen fekszik. Az 1332. évi regestrumban már említik, ekkor papja 4 banális egyházi adót fizetett. A közelében lévő Aladár nevű hegyen aranybányászat folyt, 1851-ben kezdték művelni. Nevezetes vastartalmú és ásványos forrásai vannak. Nád nevű tavában pedig sok a hal. A XVIII. század elején református egyházát említik, az újabb időkben azonban lakosai katolikusok voltak. 1910-ben 1504 lelket írtak össze, 9 egyén kivételével magyar anyanyelvűek. Felekezet szerint főként római katolikusok, ekkor már csak 14 református volt a községben. Ma a csíkszentmártoni járásban fekszik 7182 k. hold területen. Lélekszáma 1941-ben 1968. Van Hangya szövetkezete, amely még a világháború előtti időkben létesült, jelenleg kb. 180 taggal működik. Vasútállomás, postahivatal, táviró és távbeszélő állomás helyben, a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon.

CSÍKSZENTTAMÁS.

Régen Szentdomokossal egy falut alkotott és egy egyházközségét. 1725-ben lett önálló egyházközséggé. A két község között lévő dombon feküdt közös templomuk, igen szép gót stílusban épült egyház volt, várfal övezte, mely a történelem folyamán sokszor nyújtott menedéket szorongatott lakóinak. 1725-ben ezt az egyházat lebontották és a faluban építették fel belőle Szenttamás templomát. Régi harangjukat is ide helyezték, mely még 1495-ből való. Határában meiegvizű tó van, melyből a Hővíz nevű igen bővizű patak folyik. Lakosai mészégetéssel foglalkoztak. 1910-ben 2791 volt a lélekszáma, kivétel nélkül magyarok. Felekezet szerint főként római katolikusok, de 260 görög katolikus és 19 református vallású egyént is találunk. Marosfő községnek azelőtt önálló közigazgatása volt, 1941-ben azonban megszünt, területe részben Csíkszenttamáshoz, részben Tekerőpatakhoz került. Ma mint Csíkszenttamás külterületi lakott helye szerepel. 1941-ben a csíkszeredai járásban fekszik 12.773 k. hold területen és 3018 lélek lakja. Vasúti megállója van, utolsó posta és táviró Karcfalva.

CSIKTAPLOCA.

A csíkszeredai járásban fekszik, területe 10.505 k. hold. A székelyek a vizenyős, tavas helyet ma is „taplocának” nevezik, Csíkban így hívják az erdőirtásokat is. Valószínűleg innen ered a község neve, mert az Olt vidékét régente fenyves erdők borították s a falu első településeinek tisztásokat kellett irtaniok, hogy a földművelésre alkalmas területet nyerjenek. Taploca környékén ma is sok a forrásos, mocsaras hely s így nem lehetetlen, hogy ezek adták a község nevét. A római kat. egyház Somlyó fiókegyháza volt, de Szent Antal tiszteletére emelt kápolna állott a községben. A helyére 1860 körül díszes templomot emeltek, amely kedvelt búcsújáró helye az egész megye katolikus népének. A búcsút régebben Szent Antal napján tartották, de ez aratás előtti alkalmatlan időre esett, miértis Mindenszentekre tették. A hagyomány szerint Taplocán élt az Apolt nemzetségéből származó Sándor Istvánné Görgő Anna, aki 50 fegyveresével 300 rabló ellen harcolt olyan vitézül, hogy kétszázat közülök levágott, a többit pedig megszalasztotta és egészen Gyimesig üldözte. A Sándor család birtokában volt az a díszes kehely, amelyet sokáig a székelyek ősi áldozó poharának tartottak. A pohár talpára az 1412. évszám van vésve s ez sok vitára adott alkalmat. Egyes régészek szerint a kehely felső részes honfoglalás előtti időkből való, míg talpa későbbi eredetű, mások az egész poharat a XV. században készültnek mondják. A pohár felső része kókuszdióból van, díszes ötvözetű ezüst pánt veszi körül és erősíti a talpazathoz. A monda szerint a pohár a hatalom jelképe volt a székelyeknél s a nemzetgyűléseket mindig e pohárból való áldozat vagy áldomás előzte meg. Utoljára 1412-ben szerepelt volna a kehely, amikor Sándor Pétert Stibor vajda jelenlétében a székelyek és csángók

ispánjává választották meg s a választás emlékére Taploca és Csomortán között halmot hordtak össze, mely a Sándordomb nevet viselte. Taploca nemcsak régi, de elég népes helység is volt, de fejlődése az utóbbi időben megakadt. 1853-ban 1524 lakosa volt. 1910-ben lakóinak száma 1760, hat kivételével magyar anyanyelvűek és róm. katolikus vallásúak. 1941-ben tartott népszámlálás alkalmával 1944 lelket írtak össze a községben. Csíkszeredától északra fekszik az Olt bal partján. Utolsó posta és utolsó távíró Csíkszereda.

CSÍKVEREBES.

Igen szép vidéken fekvő, kis község. Tusnád filiája volt. A falu keleti részén vasas források vannak, nyugatra pedig borvízforrások fakadnak. Nevezetes vasbányája volt, ma már azonban nyoma sincs. 1910-ben 380 lakosa volt, 2 egyén kivételével magyar anyanyelvűek és főként római katolikusok. Kivételt képez 14 görög katolikus és 5 egyéb vallású egyén. Római katolikus egyháza Csíktusnádhoz tartozik. Temploma a XVII. században épült. Ma a csíkszentmártoni járásban szerepel, területe 870 k. hold. Lélekszáma az 1941. évi népszámlálás szerint 356. Vasúti megállója van, utolsó posta és táviró Tusnád.

DITRÓ.

A község határának északnyugati részén, a Magúra hegy aljából ered a Kis-Beszterce egyik ága. A Ditró-patak a község határán át folyik a Maros vizébe. Gyergyó-Ditró néven volt ismeretes. A község határában vasércet és ezüstöt találtak, melyet hajdan bányásztak. Itt állomásozott az első székely gyalogezred egyik százada. Határában ott a világhírű borszéki savanyúvíz forrás és gyógyfürdő, továbbá az üveghuta. Hatalmas erdőségek veszik körül, hol lakói fakitermeléssel foglalkoznak, melyből a községnek igen nagy bevétele van. Az itt termelt Ditroit nevű kőzetnek gyönyörű kék színe van. Vázákat és díszműveket faragtak belőle a lakosok. Igen népes község volt. Az 1567. évi regestrumban 26 kapuval szerepelt. Már 1853-ban 3998 volt a lélekszáma. Legnagyobb részben székelyek lakták, ezen kívül még számos oláh és örmény lakosa is volt, de íaláltak 30 cigányt, néhány németet, lengyelt és szászt is. A székelyek java része róm. katolikus vallású volt. Nyomda állott a községben, mely már 1883-ban létezett. A római katolikusoknak szép templomuk van, mely a schematizmus szerint már 1500 előtt fennállott. A görög egyesültek a várhegyaljai plébániához tartoztak. A község közelében emelkedik a Tatárhalom, itt nyugodtak az 1658. évi győzelem alkalmával elesett moldvaiak és tatárok. A falu igen hosszú, Remete községtől csak a Maros választja el. A községhez tartozik még Dudát telep, lakói a XIX. század elején betelepült moldvai oláhok. Ditrónak vásárjoga is van, vásárai igen látogatottak. Nagy kiterjedésű legelőinek jövedelme az összes közköltségeket fedezi. Lakói tutajozással és borvízszállítással is foglalkoztak. A tutajok egészen Aradig mentek le, borvizes szekereikkel pedig az egész Székelyföldet bebarangolták. 1910-ben már 6987 lakosa volt, 6560 magyar, 362 oláh, 46 német és a többi egyéb anyanyelvű. A magyarok római katolikusok, az oláhok görög katolikusok. 1941-ben a gyergyószentmiklósi járásban fekszik, 27.581 k. hold területen. Lélekszáma 7621. Vasúti megálló helyben a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon. Posta és táviró helyben.

Irodalom.

Józsa Sándor: A gyergyó—ditrói kath. elemi iskolák története. Gyergyó—Ditró: Szerző, 1895.

Kopasz Gergely: Ünnepi beszéd a gyergyóditrói tüz. testület zászlajának felszentelésekor. Gyergyószentmiklós: Lotz ny. 1900. 14 l.

Bielz Eduard: Ueber den angeblichen Lazurischen von Ditró. Verhandl. u. Mittheil. f. Naturw. 1860. 134.

Cotta Bernhard: über den Sodalit von Ditró. Verhandl. u. Mittheilung f. Naturw. 1862. 34.

Hauer Jr.: Laurstein von Ditró. Jahrbuch d. k. k. geologischen Reichsanstalt, 1860.

Rákosi Béla: A járványos roncsoló toroklob Gyergyó-Ditrón. Gyógyászat, 1871. 19. sz.

GALOCAS.

A Maros mellett fekszik, Remete község és a gróf Lázár család tulajdona volt. Azelőtt Gyergyóvárhegyhez tartozott mint lakott hely, a román uralom alatt vált ki. Ma mint önálló község szerepel a gyergyószentmiklósi járásban. Területe 3941 k. hold, lélekszáma az 1941. évi népszámlálás szerint 1665. Vasútállomás, postahivatal, távíró és távbeszélő állomás helyben a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon fekszik.

GÖRÖCSFALVA.

Régen Gömröcsfalva nevet viselt. Az 1567. évi regestrumban Gerechyfalva néven 20 kapuval fordult elő. 1643-iki lustrában Georeoczyifalvának nevezték. Római katolikus plébániája az 1300-as években fennállott. A hagyományok szerint eredetileg már Szt. István idején alakult meg és fakápolnája azidőben a Kisasszonydombon épült. Kőtemplomának felépítési idejét 1464—1467-re teszik. Kétszer tűzvész áldozata lett. Később Csík-Rákos filiája volt. 1910-ben lakóinak száma 474 magyar, hét kivételével római katolikus vallású. 1941-ben a csíkszeredai járásban fekszik, területe 2259 kat. hold, lélekszáma 592. Utolsó posta és távirda Csíkrákos.

GYERGYÓALFALU.

Hatalmas hegyekkel körülvett vidéken fekszik, itt ömlik a Marosba a Bakta-patak. Lakosai fakitermeléssel foglalkoznak, melyből a községnek szép bevétele van. A pápai dézsmák regestrumában 1332-ben már előfordult Gyergyó vidékének legnagyobb faluja volt, melyre bizonyságul szolgál az is, hogy 1567. évi regestrumban 44 kapuval szerepelt, de ebbe a jobbágyporták nem voltak beleértve. Gyergyónak legalacsonyabban fekvő helysége. Temploma a XII. század végén épült, harangja 1537-ből való. A községben hajdan sok oláh lakott, az idők folyamán azonban teljesen elmagyarosodtak. 1853-ban 3765 székely, 419 oláh, 47 örmény és 53 cigány lakosa volt. Az 1880-as népszámláláskor már mindössze 2 oláh lakott a községben. Az első székely gyalogezred egyik századának volt állomáshelye. 1868-ban vásárjogot nyert. Márványfaragó iskoláját az állami felső népiskolával akarták kapcsolatba hozni. 1892-ben asztalos és faesztergályos tanműhely alakult. Nagyobb méhészete is volt a községnek. 1910-ben lakóinak száma 6442, 50 egyén kivételével magyar anyanyelvűek. A Romániához való csatolás után ismét nagyobb számban települtek le a községben románok. Savanyúvíz-forrása van. 1941-ben a gyergyószentmiklósi járásban 37.440 k. hold területen, lélekszáma ekkor 7.014. Postahivatal és távíróállomás helyben a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon.

GYERGYÓBÉKÁS.

A történelmi ezeréves magyar határnál fekszik magas hegyektől körülvéve. Lakói favágással és deszkakitermeléssel foglalkoznak. Egészen Konstantinápolyig és Alexandriáig is eljutott a gyergyóbékás környéki faárú. A legjobb kukoricája a megyének itt terem. 1853-ban 199 lakóháza, ugyanezen időben 1024 nagyobb részben román nyelvű lakosa volt. Vallásuk főként görög katolikus volt. 1910-ben lélekszáma 7133 volt, 495 magyar, 77 német és 6559 román ajkú, két egyéb anyanyelvű is élt a községben. Felekezet szerint a románok leginkább a görög katolikus vallást követték, a magyarok főként római katolikusok, de a többi felekezetnek is volt hívük, különösen az izraelitáknak, kiknek számuk 171. A lélekszám nagyarányú emelkedése azzal magyarázható, hogy 1892-ben hozzácsatolták Gyergyódomík és Gyergyózsedánpatak részeket. 1941-ben a gyeT§yótölgyesi járásban fekszik, területe 27.853 kat. hold, lélekszáma 9609, posta, távirda helyben a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon.

GYERGYÓCSOMAFALVA.

A Somlyó-vize jobb partján fekszik. Régi neve Somafalva volt. 1567-ben Chymofalva néven 15 kapuval fordul elő. Nevezetes helye a Várhegy, hol hajdan vár állott. A községben úton-útfélen még az ásónyomon is jóízű szénsavas savanyúvíz fakad, igen sok a vas és szénsav tartalmú ásványforrás. Somlyó-hegy nevű hegye oldalában az Aranyász-patak ágai között aranyat kerestek. Az 1848. évi schematizmus szerint 1728-ban alakult egyházmegyéje. Római katolikus temploma kőből épült kerítéssel van övezve. A községben az 1900-as évek elején gőzfürész-telep működött. 1910-ben 3917 volt a lélekszáma, 23 egyén leszámításával magyar anyanyelvűek és javarészt római katolikus vallásúak. Ma a gyergyószentmiklósi járásban fekszik 17.594 k. hold területen. Lélekszáma az 1941. évi népszámlálás szerint 4925. Postahivatal működik a községben, a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon fekszik. Utolsó táviró Gyergyóalfalu.

GYERGYÓHODOS.

Ditró község Hódos nevü külterületi lakott helyéből alakult, melytől a román uralom alatt vált ki. Mai nevét 1941-ben vette fel, azelőtt Ditróhodos alakban szerepelt. Ma a gyergyószentmiklósi járásban van mint önálló község, területe 3800 k. hold, lélekszáma 1941-ben 1513. Postahivatal, távíró és távbeszélő állomása van, a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon.

GYERGYÓHOLLÓ.

A Beszterce völgyében fekszik, a községen folyik keresztül a Kis-Beszterce, mely a tölgyesi szoroson át Romániába siet. Határmenti község hegyek között. Régen Tölgyes filiáléja volt. Két részből állt, úgymint Alsó- és Felső-Hollóból. Újabb kori település. Lakói erdőkitermeléssel foglalkoznak. A Borszék-Tölgyesi országút itt vezet keresztül. 1837-ben ólombányászat folyt közel a községhez. Moldvából emigrált oláhok alapították. A katolikusok a tölgyesi plébániához tartoztak. 1853-ban 148 lakóháza volt, lakosainak száma ebben az esztendőben 702, 533 román, 116 székely és 52 egyéb anyanyelvű. 1910-ben 1396 lakosa volt, 500 magyar, 889 román, 6 német és 1 egyéb. Felekezet szerint a magyarok jobbára római katolikusok, a románok pedig görög katolikus vallásúak. 1941-ben a gyergyótölgyesi járásban fekszik, területe 20.111 kat. hold, lélekszáma 1660. Posta és távirda helyben, a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon.

GYERGYÓREMETE.

Hegyekkel körülvéve igen szép vidéken fekszik. A községen átfolyik a Kőpatak. Egykor Remetéhez tartozott Várhelyalja. Határának déli és keleti részén vas és gálicos ásványos források vannak. Természeti kincsekben igen gazdag, többek között fehér porlókő és csillámkő fordul elő ásványai között, melyek porcellán gyártásához alkalmasak. 1771-ben épült a róm. katolikus lakosok díszes temploma. Az 1800-as évek végén igen szép összeg folyt be faanyagból, melyeket a Székelyföld több vidékére szállítottak. A gyergyószentmiklósi gyufagyár is innen szerezte be faanyagát. 1910-ben 6207 volt a lélekszáma, 2 egyén kivételével magyar anyanyelvűek. Felekezet szerint főként római katolikusok, nagyobb számmal vannak örmény katolikusok és reformátusok. Ma a gyergyószentmiklósi járásban fekszik, 20.308 k. hold területen. 1941-ben a népszámlálás 6879 lelket talált. Postahivatal, táviró és távbeszélő állomás helyben, a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon fekszik.

GYERGYÓTÖLGYES.

Régi neve Csíktölgyes volt. A tölgyesi szorosban fekszik, egyik legszebb vidékén a Beszterce folyónak. Régente ólom-, ezüst- és szénbányászata volt, de 1848-ban e terület növelése megszűnt. Fa- és deszka-kereskedéssel is foglalkoztak lakói, hatalmas fűrésztelep is működött itt. Lakosai ősidőktől fogva székelyek voltak, a XVIII. század végén 100 székely család lakta. Ezután vándoroltak ide románok. A helység alsó végénél a Putna-patak torkolatánál van a tölgyesi vám. Tölgyest egy híd választja el Hollótól, mely filiáléja volt. Lakóinak jó jövedelmezőséget biztosított a mészégetés. A Beszterce folyón át fát szállítottak. A tölgyesi erdőben gazdag ásványos források vannak, igen jó a savanyúvize. 1887-ben is már mint járási székhely szerepelt. 1896-ban jelzálog-hitelbank létesült a községben. 1910-ben 3878 lakosa volt, 2572 magyar, 237 német, 1032 román és 37 egyéb anyanyelvű. Felekezet szerint a magyarok főként római katolikusok, a románok görög katolikusok. Nagyobb számban vannak izraeliták (358), kiknek zsinagógájuk volt. Ma a gyergyótölgyesi járásban találjuk, járási székhely. Területe igen nagy, 79.895 k. hold. Lélekszáma az 1941. évi népszámlálás alapján 4479. Postahivatal, táviró és távbeszélő állomás helyben, a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon.

GYERGYÓÚJFALU.

A Visszafolyó-patak Marosba való ömlésénél fekszik. Az 1567. évi regestrumban 32 kapuval szerepelt.

Gazdag vastartalmú és szénsavas .ásványvizei vannak. Erdejében pedig a feneketlen Lucs-tavat találjuk, mely tőzegláp. Hajdani tulajdonosai az Elekes és Sólyom családok voltak. Római útvonal nyomait is láthatjuk a község területén. Határában Katorzsa nevű falu maradványait találjuk, ezt a falut a törökök pusztították el. Innen indul a fatutajozás a Maroson. Az első székely gyalogezred egyik századának állomáshelye volt. A római katolikusoknak szép díszes kőtempomuk van, melyet 1825-ben kezdtek építeni. Tornya 1844-ben épült. 1910-ben 4225 lakosa volt, 71 német, 65 rutén, 18 tót és 21 oláh kivételével magyar anyanyelvűek. Felekezet szerint főként római katolikusok, nagyobb számmal még a görög katolikus felekezet van képviselve (159). 1941-ben a gyergyószentmiklósi járásban fekszik 22.142 k. hold területen és 4089 lélekszámmal. Postahivatal van a községben a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon, utolsó táviró Tekerőpatak.

GYERGYÓVÁRHEGY.

A Maros völgyében fekszik. Újabb település volt a Remete község és a gróf Lázár-család birtokán. Lakói Moldvából bevándorolt egészen szegény oláhok voltak. A község oláh lakossága a későbbi időkben is megtartotta anyanyelvét. 1910-ben lakóinak száma 2729 volt, 179 magyar és 3 német anyanyelvű kivételével oláhok. A magyarok főként róm. kat. vallásnak az oláhok pedig görög katolikusok. 1941-ben a gyergyószentmiklósi járásban fekszik, területe 9.002 k. hold, lélekszáma 2607. Vasúti megállója helyben, utolsó posta és távíró Gyergyóhodos.

GYIMESBÜKK.

Gyimes filialeja volt, Szépvíz közelében fekszik a Gyimes szorosban, a Tatros mellékfolyó mellett. Csángó magyarok lakták, kikhez később Moldvából idegen telepesek jöttek. A csángók népviselete hasonlít az oláhokéhoz, jellemük, vallásuk és nyelvezetük azonban magyar és igen közel áll a székelyekhez. Óriási erdők vidékén fekszik a falu, hajdan gőzfűrész-telepe volt. Határában sós kutak vannak. 1910-ben 6298 lakosa volt, 4373 magyar, 109 német, 15 tót, 1725 román, 12 rutén, 2 horvát és 62 egyéb nemzetiségű. Felekezet szerint legtöbben római katolikusok, számuk 3509, a görög katolikusok száma 2266, a reformátusoké 162, az evangélikusoké 31, a görög keletieké 33, az unitáriusoké 29, az izraelitáké 263. Ma a szépvízi járásban fekszik, területe 10.323 k. hold, lélekszáma az 1941. évi népszámlálás szerint 6067. Vasútállomás, postahivatal, távíró- és távbeszélő állomás helyben, a Mádéfalva—Gyimesbükki vonalon fekszik.

GYIMESFELSŐLOK.

Hegyi falu a moldvai határon, régi idők óta vámhivatallal. A Tatros folyó mellett fekszik. Gyimes filiája volt csángó lakósokkal, kikhez az idők folyamán idegenek települtek, később azonban teljesen elmagyarosodtak. Az 1850-es években még 645 oláh és 654 székely családot említenek forrásaink. 1890-ben már csak 17 volt az oláhok száma, míg az 1910. évi népszámláláskor 4. Ekkor az összes lélekszám 2288, az említett 4 román anyanyelvűn kívül mind magyarok. Felekezet szerint 97 görög katolikus és 16 református egyén kivételével római katolikus vallásúak. Ma a szépvízi járásban fekszik, területe 3855 k. hold, lélekszáma az 1941. évi népszámlálás szerint 3034. Vasútállomás, postahivatal, távíró- és távbeszélő állomás helyben a Mádéfalva—Gyimesbükk-i vonalon fekszik.

Irodalom.

Néprajzi jegyzetek a gyimesfelsőloki és gyimesközéploki csángókról. Erdélyi Múzeum 1932. 7—12. számaiból klny. 22 oldal.

GYIMESKÖZÉPLOK.

Mindig tisztán székelyek által lakott falu a Gyimes vidékén. A Lipe havasok alatt fekszik, állami út mellett. Az 1850-es években még csak 776 lakosa volt, de ezután rohamosan emelkedett lélekszáma. Az utóbbi időben néhány idegen telepes vándorolt be, de a község mindig megtartotta székely jellegét. Az 1910. évi népszámlálás idején lakosainak száma 3080-ra emelkedett, kik közül 2979 volt magyar, a többi részben német, részben román anyanyelvű. Felekezet szerint 2741 római katolikus, 159 görög katolikus, 30 református, 10 ágostai evangélikus és 140 izraelita vallású. 1941-ben a szépvízi járás községei között találjuk, területe ekkor 12.473 k. hold, lélekszáma 5366. Vasútállomás, postahivatal, távíró- és távbeszélő állomás helyben, a Mádéfalva—Gyimesbükk-i vonalon fekszik.

Irodalom.

Néprajzi jegyzetek a gyimesközéploki és gyimesfelsöloki csángókról. Erdélyi Múzeum 1932. 7—12. számaiból klny. 22 l.

KARCFALVA.

Nevét Kurs nevű őstől származtatják. A Madicsa és Székászó patakok mellett fekszik. Ez Erdély egyik legnagyobb egyházközsége volt, Nagy-Boldogasszonyfalva néven szerepelt, első római kat. temploma egy magaslaton áll, fénylő magas tornyával a vidék fénypontját alkotta és a XV. században épült. Régi szent edényei műemlékként maradtak fenn. A templomot bástyaszerűen fal veszi körül, melyen lövések nyomai láthatók. Mint a vidék középpontjában fekvő helység 1840-ben vásárjogot nyert. Itt találjuk a híres és gazdag vastartalmú Madicsa nevű forrásvizet. 1910-ben 1245 volt a lélekszáma, 3 egyén kivételével magyar anyanyelvűek és 14 egyén leszámításával római katolikus vallásúak. 1939-ben alakult Gazdaköre jelenleg kb. 70 működő tagot számlál. Ma a csíkszeredai járásban szerepel 5648 k. hold területtel. 1941-ben a népszámlálás 1383 egyént írt össze. Vasútállomás, postahivatal, távíró- és távbeszélő állomás van a községben a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon.

KÁSZONALTIZ.

Igen szép vidéken fekszik. A községtől 4 km-re van a fehérkői savanyúvíz, mely szénsavas-nátrium tartalmú és gyógyhatású. Római katolikus egyháza fennállására vonatkozó legrégebbi adatok 1332-ből datálódnak. Temploma Nagy Lajos korabeli, anyakönyve 1701-től van. 1630-ból való kehely van az egyház tulajdonában. Közös templomuk van a feltizi és impéri lakossággal.

Gyógyfürdője híres, már az 1890-es években egy 50 szobából álló fogadót említenek forrásaink. 1910-ben 985 lakosa volt, 5 egyén kivételével magyar anyanyelvűek és főként római katolikus vallásúak. Ma a csíkszentmártoni járás községei között találjuk 7976 k. hold területtel. 1941-ben 949 lakosa volt. Postahivatal, távíró- és távbeszélő állomás helyben a Csíkszentsimon—Kászonaltiz-i mellékvonalon.

KÁSZONFELTIZ.

Az Olt folyó vidékén a Kászon patak mellett fekszik. Lakosai székely határkatonák voltak, az első székely gyalogezred egyik állomáshelye volt. A községtől északra folyik az Uz folyó, mely Románia területére vezet. 1910-ben 1247 lakósa volt, valamennyien magyar anyanyelvűek és főként római katolikusok, de szép számmal vannak görög katolikus vallású egyének is, számuk 243. Ma a csíkszentmártoni járás községei között találjuk 7976 k. hold területtel. Az 1941. évi népszámlálás 1274 lakost írt össze. Utolsó posta és távíró Kászonaltiz, mellyel szomszédos község.

KÁSZONIMPÉR.

Hegyek között fekszik vadregényes vidéken. Négy tizedből állt. Közelében van a Tölgyesi szoros, ahol honvédeink 1848-ban elszántan harcoltak az oroszok ellen. Általuk annak idején emelt hatalmas földgátak sokáig fennmaradtak. A falu déli részében van a római katolikusok kőkápolnája. 1853-ban 207 lakóháza és 1072 lakósa volt, 847 székely, 190 román és 35 cigány. A székelyek római katolikusok, a románok görög katolikusok. Savanyúvíz forrása kiváló. A Répáti víz hőmérséklete 7 fok, szénsavas. Sokféle gyümölcsöt termelnek lakói. 1910-ben lélekszáma 1143, 11 kivételével magyarok és javarészt római katolikusok. 1941-ben a csíkszentmártoni járásban fekszik, területe 8261 kat hold, lélekszáma 1069. Utolsó posta és távirda Kászonaltiz. Itt kell megemlékezni Kászonszékről. 1390-ben Zsigmond király autonómiát adott e területnek. Kászonszéket akkortájt Nagykászon alkotta. Régen Kászonszék öt faluja egy egyházközséget alkotott. Kazun és Kasun néven szerepeltek már az 1332-iki pápai dézsmák regestrumában. Kászonújfalu és Jakabfalva 1782-ben szakadt el és vált külön egyházközséggé. 1462-ben Mátyás király megerősíti kiváltságaiban. Nagykászon három részből állt Altiz, Feltiz és Kászonimpér. E három helység 1840-ben vásárjogot is nyert. Nagykászon temploma a XIII. század végén épült gót stílusban. Harangja 1642-ből való. Három vár is állott e vidéken, Szetye, Nyergestető és Csecze vára.

KÁSZONJAKABFALVA.

A község hegyes vidéken több mint 700 méter magasságban fekszik. 1782-ben lett önálló egyházközséggé. A római katolikusoknak szép régi templomuk van, két harangja közül az egyik 1798-ból, a másik 1724-ből való. Római katolikus egyháza 1783-ban alakult, ugyanakkor épült a temploma is, amit időnként többször restauráltak. Az egyház korábban felekezeti iskolát tartott fenn. 1900 óta ez mint állami iskola működött. Lakói sokfajta gyümölcsöt termelnek. Üveggyára is volt. Határában van a Balázsiak híres Jakabfalvi gyógyfürdője. Forrása gazdag savanyúvízforrás, melynek vize Kászoni borvíz néven ismeretes. A községen keresztül folyik a Kászon vize Háromszék felé. A víz malmokat hajt. Több nemesi család tulajdona volt. Lakói katonailag megszervezett székelyek. 1910-ben lélekszáma 1239, 9 kivételével magyarok és nagyrészt római, kisebb részt görög katolikusok. Ma a csíkszentmártoni járásban fekszik, területe 9998 kat. hold. Lakóinak száma 1226. Utolsó posta és távirda Kászonaltiz.

KÁSZONUJFALU.

A falu hegyek között fekszik. Két faluból alakult, az 1702-iki összeírásban Újfalu és Felsőújfalu szerepelnek. Az 1567. évi regestrumban Wyfalu néven 26 kapuval van bejegyezve. Közelében emelkedik a híres Nyergestető nevű hegy, meiyen 1550-ben, 1660-ban és 1849-ben nagy csaták zajlottak le. Az itt harcoló magyar csapatok minden ütközetben diadalt arattak. A Nyergestetői várnak csak romjai maradtak fenn. A falu északi részében van a római katolikusok temploma és kőből épült kis kápolnája. Posta állomását 1849-ben kapta. A Vészes-patak folyik keresztül a községen. Savanyúvízforrása van. 1853-ban már 378 lakóháza és 1981 javarészt székely lakosa volt. 1910-ben lélekszáma 1758, három kivételével magyarok és legnagyobb részt római katolikusok. 1941 ben a csíkszentmártoni járásban fekszik, területe 9015 kat. hold, lakóinak száma 1732. Posta és távirda helyben.

KILYÉNFALVA.

Újfaluval majdnem összeépült, a gyergyói falvak egyik legkisebb és legújabb eredetű községe. Az 1567. évi regestrumban még nem szerepelt. 1743-ban emelték római katolikus templomát, mely a falu közepén áll, kő kerítéssel. Tornyot később kapott, valószínűleg 1831-ben, mert fejirásán ez az évszám szerepel. A községnek faanyagból szép bevétele volt, lakói tutajozással foglalkoztak. Mindig színmagyar község volt. 1910-ben 886 egyént írta kössze, valamennyien magyar anyanyelvűek és 7 kivételével római katolikus vallásúak. Ma a gyérgyószentmiklósi járás községei között szerepel 6588 kat. hold területtel. Az 1941. évi népszámlálás 996 lelket talált a községben. Utolsó posta és táviró Tekerőpatak.

KOZMÁS.

A XIV. század elején Cosma és Damianus néven fordult elő. Az 1567. évi regestrumban 17 kapuval szerepelt. Római katolikus temploma 1653-ban kezdett épülni. A község első anyakönyve 1695-ből való. Vásárjogát 1833-ban kapta. Nevezetes ásványos savanyúvízforrásai vannak. Az 1900-as évek elején téglagyár működött a községben. Az első székely gyalogezred egyik századának állomáshelye volt. 1910-ben 1391 lakosa volt, valamennyien magyar anyanyelvűek és nagyrészben római katolikus vallásúak. Ma a csíkszentmártoni járásban szerepel 5393 kat. hold területtel és 1941-ben 1443 lakosa volt. Postahivatala, táviró és távbeszelő-állomása van.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

LÁZÁRFALVA.

Három hegy alján fekszik, régen mind jobbágyok lakták. Kápolnamező nevű helyén üveghuták és fujtatok voltak. Ugyanitt valamikor vasbánya volt. A községtől délre egy kénes-vasas gyógyforrás van. A községtől 3 órányira fekszik a Szent-Anna-tó. Határában salétrom fordul elő. Tusnád és Hídpatak közötti hegyfokon állott a híres Petki kastély. 1910-ben 836 lakosa volt, valamennyien magyar anyanyelvűek. Felekezet szerint 571 lakosa római katolikus, 264 pedig görög katolikus. Róm. kat. temploma 1883-ban épült. Anyakönyve 1914 óta van, amikor önálló anyaegyház lett. Korábban Csíkkozmás községhez tartozott. Ma a csíkszentmártoni járásban fekszik 2624 kat. hold területen. 1941-ben a népszámlálás 920 lelket írt össze. Utolsó posta és táviró Kozmás.

MÁDÉFALVA.

A Olt folyó két részre osztja a községet. Nagykiterjedésű, népes falu. Rákóczi idejében a székek itt is tartottak gyűlést. A Hargitának Mádéfalvához tartozó részét Mihály-havassának nevezik. Az itteni forrást úgy ellepi a hó, hogy június végéig nem olvad el. Az 1567-iki regestrumban 44 kapuval fordul elő. A falu régebbi neve Amadéfalva volt. A falu határában találjuk a Mária Terézia uralkodása alatt legyilkolt székelyek sírját. A fakereszten ez olvasható „Ezen kereszt állíttatott emlékül kik itt nyugosznak az 1764 veszedelemtől. Készíttette nagyajtai Cserei Zsuzsanna." Bukow császári parancsnok itt mészároltába le a székelyek küldöttségét, akik az erőszakos toborzás ellen akartak tiltakozni. Azután az egész falut kardélre hányatta. Ez volt a mádéfalvi veszedelem. Utána megindult a fejlődés és 1853-ban már 285 ház állott a községben. 1910-ben lakóinak száma 1908 volt, 53 kivételével magyarok és javarészt római katolikusok. Állami elemi iskolája mint római katolikus felekezeti iskola kezdte meg működését, később községi jellegű volt, 1906 körül lett államosítva. Eredetileg 1885-ben épült az iskola. Hitelszövetkezete 1900-ban, gazdaköre 1936-ban kezdte meg működését. 1941-ben a csíkszeredai járásban találjuk, területe 7168 kat. hold, lélekszáma 2381. Vasútállomása helyben a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon. Posta és távirda helyben.

Irodalom.

Szádeczky Lajos: A székely határőrség szervezése és a mádéfalvi veszedelem. Századok 1900. p. 197—326.

A mádéfalvi veszedelem emlékoszlopa. 1764. Erdélyi Szemle 1899. p. 179—80.

Balló István: A mádéfalvi veszedelem. Csíkszereda: Szvoboda-ny. 1906, 85 l.

Orbán Gyula: A mádéfalvi veszedelem siculicidium története. Csíkszereda: Gyöngy-ny. 1893.

Lukács Béla: Mádéfalvi székelyek. Magyarország és a Nagyvilág 1869. 17.

SALAMÁS.

A Maros vidékén, igen szép helyen fekszik. A Gyergyószék kis faluja volt, főként román lakosokkal. Régente Ditróhoz tartozott. Moldvából bevándorolt románok egészítették ki lakosságát s ezután lett önálló község. Remete község és a gróf Lázár-család birtoka volt. 1910-ben 1597 lakósa volt, 134 magyar, 32 német, 1430 román anyanyelvű. Felekezet szerint főként görög katolikusok, számuk 944, a római katolikusoké 95, az izraelitáké 47, az egyéb felekezetek csak igen kevés számmal vannak képviselve. Ma a gyergyószentmiklósi járásban szerepel 11.200 kat. hold területtel. Lélekszáma az 1941. évi népszámláláskor 2181. Utolsó posta és távíró Gyergyóhodos.

SZÁRHEGY.

A falu lakói székely határkatonák voltak. A Guducs patak völgyében a Maros vidékén a Sármány-hegy aljában fekszik. A Sármány dombon 1565-ben épült ferencesek kolostora állott. Katolikus temploma is igen régi. A görög katolikusok Gyergyószentmiklóshoz tartoztak. Régi várának romjai maradtak csak fenn. 1567-ik évi regestrumában 48 kapuval szerepelt. Hegyeiben található az úgynevezett szárhegyi márvány, mely igen jó minőségű. A fakitermelés is jövedelmet biztosít a község lakóinak. Cserép- és téglagyár volt a községben. A községben áll a gróf Lázárok kastélya, itt töltötte gyermekkorát és itt nevelkedett 1590-től Bethlen Gábor, Erdély fejedelme. A kastély a történelem folyamán sok viszontagságon ment keresztül. 1600-ban Mihály vajda, 1707-ben, Acton császári tábornok rombolta le, de mindannyiszor újjáépült. Temploma egy Bányának nevezett helyen áll, hol régente márványbányászás folyt. A Sármány-hegy tetején van a Szent Antalnak szentelt kápolna, hová Gyergyó népe búcsúra zarándokol. Savanyúvíz forrása van. 1910-ben lakóinak száma 4753 volt, 4420 magyar, 139 német, 155 oláh, 25 rutén és 14 egyéb anyanyelvű. Ma a gyergyószentmiklósi járásban fekszik, területe 38.730 kat. hold, lélekszáma 1941-ben 4977. Vasútállomása helyben a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon. Posta és távíró helyben.

Irodalom.

Szárhegyi kastély. Vasárnapi Ujság 1869. 22.

SZÉPVÍZ.

A hasonnevű patak mellett fekszik a Pogány-havas lábánál. Felette van a Széphavas, hol hajdan a moldvai székelyek és magyarok részére kápolna állott, ma már romjai is alig láthatók. Korábbi neve Csík-Szépvíz volt. Mindig népes falu volt, vásártartási joggal. Kereskedelmét és iparát élénkké tették a bevándorolt örmény lakosok, kik Apafi fejedelemsége alatt települtek Szépvíz területére. Szépvízen az örményeknek külön templomuk és papjuk volt. Ezidőben a székelység Szent-Miklóshoz tartozott. A Széphavason már említett kápolna pihenő helye volt a moldvai csángóknak, kik itt jártak át a csíksomlyói búcsúra és úgy induláskor, mint visszatérésükkor istentiszteletet tartottak e kápolnában. Ma a római katolikusoknak két kőtemplomuk van. 1896-ban mint népes falut említik forrásaink, melynek piacán csinos épületek állnak. Ezidőben téglasajtológép és cserépgyár működött. Az első székely gyalogezred egyik századának állomáshelye volt. 1910-ben lakóinak száma 3078, 92 román és 12 egyéb kivételével magyarok. Vallásra nézve a legtöbb római katolikus. A görög kato-

likusok száma is elég magas. 1941-ben a szépvízi járás székhelye, területe 20.265 kat. hold, lélekszáma 3468. Vasútállomás, posta, távirda helyben.

TEKERŐPATAK.

A Visszafolyó-patak mellett fekszik, ennek tekervényes folyásától vette nevét. Az 1567. évi regestrumban 40 kapuval szerepelt. 1732-ben épült katolikus temploma. 1896-ban mint nagyközség említik forrásaink. Az 1900-as évek elejéről való adataink szerint lakói mészégetéssel foglalkoztak, de szép jövedelmet biztosított számukra a faanyagok szállítása is. 1910-ben 2650 lakosa volt, 2116 magyar, 5 német; 502 román, 7 rutén és 20 egyéb anyanyelvű. Felekezet szerint 1994 római katolikus, 602 görög katolikus, 30 református, 1 unitárius és 23 izraelita. Ma a gyergyószentmiklósi járásban szerepel 21.104 kat. hold területtel. Marosfő nevű község, mely azelőtt önálló közigazgatás alatt állott, megszűnt és területe részben Tekerőpatak, részben Csíkszenttamás községekhez került. Az 1941. évi népszámlálás 3102 lelket talált a községben. Vasúti megálló van, postahivatal, táviró és távbeszélő állomás helyben, a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon fekszik.

TUSNÁD.

Csíkszék legdélibb fekvésű népes faluja, valaha taxális helység volt, mint ilyen fordul elő az 1595-ben tartott országgyűlés végzéseiben is. Az 1567. évi regestrumban 45 kapuval szerepelt. Itt született Kovács Miklós erdélyi püspök, kinek támogatásával a falu feladatává tette, hogy fiait papokká neveljék. Újtusnád r. k. egyháza 1912-ben alakult, bár templomának építését 1864-ben kezdték el, és 1888-ban fejezték be. Iskolái 1874 óta tart fenn. A püspök intézkedésére néptanodát létesítettek. A falu határában van az országos hírű Tusnádfürdő, mely 1941 óta mint önálló helység szerepel. Szénsavas fürdője rendkívül gyógyhatású. A fellegekbe meredő hegység nyugati tövében buzog fel a dús forrás vize. Keleti részén kráterszerű bércek ölén fekszik Szent Anna tava. A tó kerülete 1800 méter, közepén 12 méter mély. Vize tiszta, átlátszó. 1910-ben 2285 lakosa volt, 4 egyén kivételével magyar anyanyelvűek és főként római katolikus vallásúak. 1941-ben a csíkszentmártoni járásban fekszik, területe 16.556, kat. hold, lélekszáma 2519. Van hitelszövetkezete, 1909-ban alapították. Vasútállomása helyben a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon, posta és táviró helyben.

Irodalom.

Kozma Ferenc: A Szent Anna tó. Erdély 1893. p. 285.

TUSNÁDFÜRDŐ.

1941-ben mint külön helység van felvéve a csíkszentmártoni járásban 240 kat. hold kiterjedésű területen. Lélekszáma jelenleg 726. Vasútállomása helyben a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon. Posta és távirda helyben. Számos gyógyhatású forrása van. A legnevezetesebb a Rezső forrás, mely jódos, sós és szénsavas. Határának délnyugati részén a Holló és Bányapatak mellett aranyat és ezüstöt találtak. Régen bányászták is. Földjén jó kukorica terem. A község fölött van a csíki Bálványosvár. Korábban Tusnádhoz tartozott. A román megszállás alatt mint külterületi lakott helyből alakult önálló községgé.

Irodalom:

Dietrich G.: Chemische Analysen der Mineralquellen von Tusnád in Siebenbürgen. Wien, 1866.
Dietrich: Tusnád und seine Quellen. Ungarische Medizinische Chir. Pr. 1867. 3—4. számok.
Hankó: Székelyföld c. munkája 225. oldalán.
Pawelka E.: Csík-Tusnád gyógyforrásai. Brassó, 1885. 33 l.
Schuller: Tusnádi kirándulás. Földrajzi Közl. 1883. p. 159.
Szilágyi Gyula: Tusnád gyógyfürdő rövid ismertetése. Bp. Krammer 1902. 18 l.
Nuricsán J.: Tusnádfürdő ásványvizeinek kémiai analysise. Bp. 1900.
Székely kongresszus Csíktusnádon, 1902. aug. 28—30-án. Bp. Pátria, 1902. 81. l. U. a. 1904. 18 l.
Csatáry Ottó: Tusnádi fürdő. Divatcsarnok, 1854. 45.
Mihál Antal: Fürdőink — A csíktusnádi fürdő. 1854. 68. sz.
A magyar orvosok és természetvizsgálók nagygyűlése Tusnádon. Reform, 1875. 200.
Tusnádi fürdő és környéke. Vasárnapi Ujság, 1875. 35.
Tusnádi fürdő. Hazánk s a Külföld, 1867. 36.
Tusnád. Ország Világ, 1884. 32. p. 517—520.

VACSÁRCSI.

Határában a Sándor család kastélya állott, itt állították össze 1533-ban a Csíki-krónikát. Régi oklevelekben Vachárk és Vacharchi alakban fordult elő. Az 1567. évi regestrumban 47 kapuval szerepel. Hajdan Rákos filiáléja volt, majdnem összeépült vele. Az 1910. évi népszámlálás idején 776 lakosa volt, valamennyien magyar anyanyelvűek. A korábbi időkben is mindig színmagyar lakossága volt. Felekezet szerint szinte kivétel nélkül római katolikusok, alig akad közöttük évtizedeken keresztül 1—1 más vallású egyén. Ma a csíkszeredai járás községei között találjuk 3055 kat. hold területtel. 1941-ben a népszámlálás 822 lelket talált. Utolsó posta és távirda Csíkrákos.

VASLÁB.

Kis román falu, délről Gyergyó utolsó faluja. Román lakói a gróf Lázár család úrbéresei voltak, románul azonban nem beszéltek és sokszor székelyeknek gondolták őket. Az 1567. évi regestrumban nem szerepelt, ez arra vall, hogy vagy később alakult, vagy mint jobbágyfalut mellőzték az összeíráskor. Azelőtt Vasláb környékét rablók lakták. Az 1900-as évek elején lakosai mészégetéssel foglalkoztak. 1910-ben 940 volt a lélekszáma, 110 magyar, 8 német, 803 román, 4 rutén és 2 horvát anyanyelvű, az egyéb anyanyelvűek száma 13. Felekezet szerint főként gör. katolikusok, csupán a róm. katolikusok voltak nagyobb számban (91). Ma a gyergyószentmiklósi járás községei között találjuk 7195 k. hold területen. Az 1941. évi népszámlálás 1629 lakost írt össze. Vasútállomása, postahivatala, távíró- és távbeszélőállomása van, a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Háromszék vármegye.

Az erdélyi medence délkeleti sarkában 3556 négyzetkilométer területen fekszik Háromszék megye. Délnyugati oldala kivételével hatalmas hegyek és erdőségek övezik. Legmagasabb csúcsai a Bodoki havas 1195 m Nagy Sándor-hegység 1640 m, Nemere 1628 m, Lakóca 1775 m, Csilyános 1605 m. Az ojtozi és bodzái szorosokon keresztül lehet kijutni Románia felé. Legnagyobb folyója az Olt és annak mellékvize, a Feketeügy. Ásványokban nem olyan gazdag, mint a Székelyföld többi megyéi. Barnaszenet egyedül Köpecen bányásznak. Ásványvizekben viszont rendkívül gazdag. Itt kell megemlékeznünk nevezetesebb forrásairól, melyek a fürdőügy és idegenforgalom szempontjából is jelentősek. Legnagyobb fürdőhelye Előpatak, majd Kovászna, Polyána, Bodok, Málnásfürdő, Bálványosfüred és Súgás. Mindegyikében több gyógyhatású forrás van. Erdejében tölgy, bükk, nyírfa és fenyőfa található. Az erdőség egész területének mintegy 61%-át foglalja el. Rónaságain és a lankás domboldalakon megterem a gabona mindenféle fajtája. Szemerja környékén még dohány is termett. Lakóinak nagyrésze földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkozik. Marhatenyésztés Bereck és Kovászna vidékén, juhtenyésztés az egész vármegye területén eléggé elterjedt. Sepsiszentgyörgyön állami méntelep van a lótenyésztés előmozdítása céljából. A magyar honvédség számára sok lovat vásárolnak e vidéken, de a szomszédos Romániából is gyakran jöttek földbirtokosok és lókereskedők, hogy a háromszéki hegyi lovakból vásároljanak. Időjárására nagy befolyással van a Nemere csúcsairól jövő szél. Az egész időjárásnak mintegy irányítója a Nemere, az innen jövő széljárás hol hideget, hol esőt hoz. Hóeséskor a Nemere szele felkapja a havat és betemeti az egész vidéket. Ilyenkor teljesen megbénul a forgalom. Nemere szele kihatással volt a falvak építkezésére is. Mindegyik úgy helyezkedett el, hogy a széljárásától lehetőleg védett helyre kerüljön. A megye jeles szülöttei közül ki kell emelni Kőrösi-Csoma Sándort, Dózsa Györgyöt, Révai Vajnáa Eleket, Barabás Miklóst és Jókainé Laborfalvi Rózát. A megye lakói iparral, különösen kézműiparral is foglalkoznak. Nagy erdőségei révén elsősorban a faipar lendült fel és ad sok embernek kenyeret. Málnáson és Mikóújfaluban a kőfaragás dívik. Az agyagipart Bodokon, Kálnokon, Zabolán és Kézdivásárhelyen űzték. A sepsiszentgyörgyi szövőgyárban szövőiparát fejlesztették. Szeszgyárak, dohánygyár, sörgyár és a baróti székely-túrógyár képviseli gyáriparát. Kulturális szempontból sem elhanyagolt a megye, minden falunak megvan az iskolája, de városaiban elsőrangú magasabbfokú és szakiskolák is működnek. Meg kell emlékeznünk a híres sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumról, mely az egész székelység, de különösen Háromszékre vonatkozó anyag központi gyüjtőhelye. Háromszék a kézdi, sepsi és orbai székekből 1562 táján alakult meg. Mint megye, az általános megyei rendezéskor 1876-ban létesült. A vármegye székhelye Sepsiszentgyörgy. Másik jelentősebb városa Kézdivásárhely. A vármegye egész multjáról részletes beszámolót ad Háromszék vármegye Emlékkönyve, mely Magyarország ezeréves fennállásának ünnepe alkalmából jelent meg Sepsiszentgyörgyön 1899-ben.

Háromszék vármegye lélekszáma: 1910-ben 129.918, 1930-ban 127.769, 1941-ben 139.407. Sepsiszentgyrögy megyei város lakossága 1910-ben 8665, 1930-ban 10.818, 1941-ben 14.376.

A megye közigazgatási beosztása a legújabb 1941-i rendezés szerint: miklósvári járás, kézdi járás, orbai járás, sepsi járás.

A vármegyének kilenc községe nem került vissza a bécsi döntés értelmében 1940 őszén hazánkhoz. A továbbra is román megszállás alatt maradt háromszéki falvak a következők: Aldoboly, Árapatak, Bodola, Dobolló, Erösd, Hídvég, Keresztvár, Magyarbodza és Márkos.

Irodalom.

Könyvek:

Berecz Gyula: Háromszék vm. népoktatási intézeteinek története. Brassó: Alexi-ny. 1893. 253 l.

Bodola Lajos: Háromszék vm. gazdasági viszonyai és teendői körülvonalazása. Sepsi-Szentgyörgy 1893. 16. l.

Böckh I.: A háromszékmegyei Sósmező és környékének geológiai viszonyai, különös tekintettel az ottani petróleumtartalmú lerakódásra. Bp. 1895—96. 193 l.

Csutak Vilmos: Háromszék fölkelése a Rákóczy szabadságharc elején. Sepsiszentgyörgy: Jókai-ny. 1906. 30 l.

Erdélyi Lajos: A csángók eredete nyelvjárásaik alapján. Székesfehérvár 1908. 28 l.

Gábor Péter: Jelentése Háromszék vm. alispánjának a vármegye 1898. évi közigazgatási állapotáról. Kézdi-vásárhely: Jancsó 1899. 85 l.

Györffy János és *Szabó Sándor:* Földrajzi előismeretek. Háromszék vm. földrajza. Bp.: Szent István Társ. 1906. 52 l.

Hankó Vilmos: A háromszékmegyei bodoki ásványvizek ismertetése. Bp.: Hornyánszky 1887. 8 l.

Horváth Ida: Háromszéki medence. Bp. 1915. 92 l.

Nagy Elek: Háromszékmegye ipara. Sepsiszentgyörgy: Jókai-ny. 1893. 57 l.

Nagy Sándor: Háromszék önvédelmi harca. 1848—49. Kolozsvár: Gombos 1896. 175 l.

Papp Károly: A futásfalvi Pokolvölgy környéke Háromszék vármegyében. Bp. 1912. 30 l.

Pascu R.: Kőbányák és ásványvizek Háromszék megyében. Bucuresti R. Földt. Int. kiadv. 1927.

Pálmay József: Háromszék vármegye nemes családjai. Sepsiszentgyörgy: Jókai-ny. 1901. 494 l.

Schlosser Miksa és *Böckh Hugó:* Parairulus anglicus és ursus Böckhi a Baroth köpeci lignitből Háromszék vm.-ben. Bp.: Kilián 1899.

Schroeller Hermann: A háromszéki festett kerámia. Kolozsvár: Minerva 1929. 11 l.

Háromszék vármegye. Emlékkönyv Magyarország ezeréves fennállása ünnepére. Sepsiszentgyörgy: Jókai-ny. 1899. 380 l.

Háromszék vármegye alispáni jelentése, 1898—1901., 1905, 1906, 1912, 1913, Kézdivásárhely 1898—1901., Sepsiszentgyörgy 1905—13.

Háromszék vármegye név- és lakásjegyzék tiszticímtár és útmutatója. 1907—08. Kézdivásárhely é. n. 146 l.

Háromszék vármegye községei és egyéb lakott helyei hivatalos neveinek jegyzéke. Bp.: Pesti ny. 1905. 8 l.

Háromszék vm. közigazgatási naplója. 1899 évre. Kézdivásárhely: Jancsó-ny. 1898. 229 l.

Háromszék vm. térképe 1:350.000. Bp.: M. Földr. Int. é. n. 1 l.

Magyar korona országainak népszámlálása 1900. Háromszék vm. Bp.: Kilián 1902. 19 l.

Cikkek:

Antal Mihály: Háromszék vármegye egészségügye. Háromszék vm. monográfiája.

Balázs Márton: A háromszék vármegyei húsvéti irott tojásokról és népszokásokról. Székely Nemzeti Múzeumi Ért. 1902. p. 32—77.

Csifó Salamon: Háromszék vármegye. „Háromszék vm. monográfiája”-ból.

Csutak Vilmos: Háromszék vm. története. Péter: Székelyföld 1914. p. 91—99.

Erdélyi Lajos: A háromszéki nyelvjárásról. Akad. Ért. 1907. 1. p. 5—18.

Farmos Dezső: Háromszék vm. időjárásáról. „Háromszék vm. monográfiája”-ból.

Gyárfás Győző: Háromszék vm. közlekedési viszonyai. „Háromszék vm. monográfiája”-ból.

László Ferenc: Háromezékmegyei népies időjósok. Időjárás IV. évf.
Marienburg Adolph: Háromszék und Csík. Skizzen nach eigener Anschaung. Blätter 1838. 27, 28.
Málik József: Háromszék vm. közművelődése. „Háromszék vm. monográfiája"-ból.
Révay Lajos: Szláv nyomok Háromszéken. Székely Nemzeti Múzeumi Ért. 1890—91.
Sebestyén Károly: Néprajzi apróságok Háromszék megyéből. Ethnografia IX. évfolyam.
Szentiványi Miklós: Háromszék vármegye közigazgatása. „Háromszék vm. monográfiája"-ból.
Székely Bendegúz: Háromszék vm. természeti viszonyai. „Háromszék vm. monográfiája"-ból.
Székely Ödön: Levelek Háromszék 1848—49-iki önvédelmi harca történetéhez. Erdélyi Múzeum 1914. p. 219—28.
Téglás Gábor: A rézkori civilizáció emlékei Háromszéken és szomszédos vidékein. Székely Nemzeti Múzeum Ért. 1890—91.

SEPSISZENTGYÖRGY.

Sepsiszentgyörgy fekvése révén alkalmas volt mindig a megtelepülésre. Az Olt révén a Duna mellékéről a déli kultúrhatások mindig utat találtak ide, ugyanezt a közvetítő szerepet töltötték be a szorosok is.

Az őskor első feléről a paleolithikumból, vagyis a régebbi kőkorszakból nem került még semmi felszínre. A neolithikum képviselve van a *„Varadi-utcai"* zsugorított csontvázas sírlelettel. Az ott talált kerámiai leletek a korai rézkort mutatják. Gazdag rézkori telepet rejt magában az *„Őrkői"* őstelep is, honnan kő- és csonteszközök, agyag hálónehezékek, cserépkanalak, orsónehezékek, díszített edénytöredékek, valamint rézvésők, rézbalták kerültek napvilágra. Ez egykorú az ó-romániai Glina III.-nak nevezett kultúrával.

A város közelében levő *„Eprestetőn."* szintén réz-, valamint korai bronzkori telep emlékei kerültek elő. A cölöpépítményes kultúrákkal rokon Szarvas-Vucedol-Zoki kultúra beáramlása következtében már a bronzkor első szakaszában a Dunántúlon kialakuló kultúra, — amely edényeit mészbetéttel díszítette, — nálunk is érezteti hatását. A *„Gémvára"* feletti bronzkori telep emlékei közül előkerült egy geometriai díszítéses mészbetétes tál.

A késői bronzkor, valamint a korai vaskor (La Téne) folyamán Sepsiszentgyörgy környékén trák eredetű népek laktak. Ez megállapítható a város határában levő bedőházi malomnál előkerült kerámiából, amely kronológiailag a római hódítást megelőző századra nyúlik vissza. Pontos meghatározása és felkutatása a jövő feladata.

A római hódítás kiterjed Háromszék megye egy részére s tartott kb. Kr. u. 250-ig. A város területe is római uralom alatt állott. Ezt mutatják a Székely Nemzeti Múzeum gyüjteményében látható római kerámiai maradványok, csontfésűk, melyek az enyvgyár, az Olthíd s egyéb oltmelléki leletekből kerültek elő, valamint a Daczó család sírboltjának mellékéről való római pénzek.

A város magva az ősi időkben azt az aránylag csekély kiterjedésű helyet foglalta magában, mely a mai református templom lábánál terjedt el, s melynek *„Bolgárszeg"* volt a neve. Ami a város továbbfejlődését, terjeszkedését illeti, megállapíthatjuk, hogy annak több irányban volt lehetősége. Egyfelől a *Vojkán* és *Debren* felé, hol a tér belésímul az *„Őrkő"* nevű hegy nyulványaiba, másfelől pedig a sima területen fekvő, ú. n. *„Erege"* nevű hely felé.

A helynevekből és a város főterének rendezése céljából készített térképekből megállapítható, hogy a város 1844-ig egészen addig nyúlhatott ki, hol a mai *„Bazár"*, illetve a törvényszék van, azzal egy vonalban északra a *„Barompiacra"* vezető út felé, délre pedig, ahol a *„Csíki-utca"* és az *„Olt-utca"* kezdődik. A bazár során levő börtönházat kivéve, 1844-ben a mai főtéren csak egyetlen ház, az 1832-ben épült „Székház" állott, nem számítva ide a katonaság épületeit. A városban szórványosan beépült hely volt még a *„Libócnak"* egy némely része.

Amint láttuk, a város terjeszkedésének semmi akadálya sem volt. Sőt mondhatjuk, letelepedésre kiválóan alkalmas helynek mutatkozott. Alkalmassá tette szerencsés fekvésén kívül az is, hogy beléesett abba az útvonalba, mely keletről nyugatra és délről északra vezetett.

Kelet felé az Olt és Feketeügy völgyében vezető főút az ojtozi szoroson keresztül a szomszédos Moldovával és Nyugat-Ázsiával, déli irányban a tömösi szoroson keresztül Bulgáriával és Kis-Ázsiával, észak felé az Olt völgyében haladva a gyímesi szoroson, vagy ettől fennebb a radnai szoroson keresztül Lengyel- és Oroszországgal, nyugat felé szintén az Olt völgyében Nyugat-Európával kötötte össze.

Nem csoda tehát, ha már a barbár korban felismerték e helynek fontosságát.

Ma még nem lehet megállapítani, a trák eredetű népeken kívül mily népek laktak itt a rómaiak előtt, sem pedig azt, kik jöttek a rómaiak helyére. Ezt csak a jövőben megejtendő kutatások dönthetik el. Egy bizonyos, hogy a székelyek megtelepedését közvetlen megelőző időkben valamilyen szláv fajta nép és már elszlávosodott bolgárok laktak Háromszéken és így Sepsiszentgyörgyön is. Ennek legfőbb bizonyítékai városunkban, — ha kevés számban is, — a máig is élő szláv és bolgár helynevek. Igy pl. *Vojkan, Debren, Piliske, Peleske* és ezek változatai.

A város magvát, mint említettük *„Bolgárszegnek"* hívták. Nevét pedig valószínűleg a keletiek egyik legnagyobb szentjéről, Szent Györgyről kaphatta. Ezért nem igen férhet kétség bolgár eredetéhez.[1]

Az ittlakó szlávokat és bolgárokat a székelység, mely e földet elfoglalta, idővel magába olvasztotta. Elnevezéseit átvette, nyelvének megfelelőleg átalakította és mai napig megőrizte. Ha a székelységen kívül itt más őslakosság, pl. román is lett volna, annak elnevezései is fentmaradtak volna. Ilyent egész Háromszéken, a moldovai határszélt kivéve, nem lehet találni. Ezek a hegyes, erdős területek határkiigazítások következtében kerültek ide, viszont székely területek mentek át a moldovai vajdák igazgatása alá. A Moldovának átadott területek helyneveiben a magyar eredet eltorzított alakjuk ellenére ma is felismerhető.

Mikor foglalta el a székelység ezt a helyet, pontosan megállapítani nem lehet. A székelység mindig meg volt győződve arról, hogy Attila hunjainak leszármazottja és már a magyarok honfoglalása előtt itt lakott. Ebbéli tudatának különösen birtokpereskedéseiben adott lépten-nyomon kifejezést, melyekben *őshonfoglalására és vérrel szerzett jogaira hivatkozott.* A hagyomány bizonysága mellett tudósaink közül többen foglaltak állást, de igen számosan tagadták azt. Tudósaink újabban a székelyek őstörténetének kérdését sok tekintetben tisztázták. Különösen Hóman Bálint, ki egy külön tanulmányban foglalkozott a székelyek őstörténetével. Hóman Bálint a krónikák forráskritikai elemzése álapján kimondja: a magyaroknál őstörténeti tudat volt a hún

származás hagyománya, s hogy azt keletről hozták magukkal. Megállapítja a székelyek és hunok kapcsolatát s a magyarral való rokonságát.[2] A megszállás idejét nem lehet ugyan pontosan megállapítani, de nem lehetetlen, hogy már a honfoglalás előtt itt laktak. A hagyományt, Hóman Bálint megállapítását és a bolgár alapítás tényét véve alapul, valószínűnek tarthatjuk, hogy Sepsiszentgyörgy a legrégibb települések egyike. Hogy mekkora volt az első település, még sejteni sem lehet. Mindenesetre kicsiny. Ha pedig nem bolgár, hanem székely alapítás, akkor is keletkezésének idejét feltétlenül az 1241—42. évi tatárjárás előtti időre kell tennünk. A székelyek, mint a keleti népek, nomádok voltak, s mint ilyenek, a nemzetségfők által kijelölt helyeken sátrakat vertek (esetleg kunyhókat építettek), melyeket hadi szempontból védelmül használtak és hogy barmaik ne kóboroljanak el, gyepükkel láttak el. A kijelölt területeken, — melyek a később keletkezett községek határai lehettek, — a törzsfők az illető nemzetség ágaiból származó minden 10 család élére tekintélyes és harcvezetésben járatos embert állítottak, vagy pedig maga a tíz család, választotta, s ezeket tizedeseknek nevezték. A területet, mely a köz tulajdona volt, annyi tizedre osztották fel, ahány tizedes volt.[3] Hogy Szentgyörgy is tizedekre volt felosztva, a fennmaradt helynevek mutatják. Pl. Erege-tíz, Felszeg-tíz, Forrók-tize stb.

Jóllehet Sepsiszentgyörgy nevével okmányilag legelőször csak 1332-ben találkozunk és ha bolgár eredetét nem is fogadjuk el, alapítását mégis a nagy tatárjárás előtti időre kell tennünk. Esetleg városunk is megszenvedte a tatárjárást, mint az innen 3 km-re fekvő Oroszfalu község, melynek romjain épült fel a mai Árkos.

Az 1252. esztendőben IV. Béla királyunk a tatárjáráskor lakatlanná vált *„Székföldét”,* melyen Hidvég, Árapatak, Erősd, Lüget és Nyáraspatak községek feküdtek, Akadás fiának, Vincének, sepsi székelynek adományozta. E terület határainak megállapításánál a következő helynevekkel találkozunk: Vecel, Közbérc, Benedekmező, Debrefő, Korlátpataka. Ezek közül *Benedekmező, Debrefő* és *Közbérc* ma is Sepsiszentgyörgy határában fekszik, ami szintén bizonyság a város, illetve akkor még falucska, tatárjárás előtti létezéséről.

1332-ben már önálló plébániája volt és Mihály nevű papja 15 banálist (mái értékben kb. 3 pengő) adott a pápai tizedbe.[4] Ezzel az adóval nem állott az utolsó helyen, sőt a többi székelyföldi községekhez mérten, melyeknek legtöbbje 3—4 banálist adott a nagyobb plébániák, illetve falvak közé tartozott. Hogy ekkorává fejlődjék, tekintélyes időre volt szükség, s így jogos azon feltevésünk, hogy jóval a tatárjárás előtti időben keletkezett.

Ezen időtől fogva közel egy századon át nincs említés Sepsiszentgyörgyről. Ennek magyarázatát abban is találhatjuk, hogy a székelység, mely régente földközösségben élt, az idők folyamán az általa használt földek egy részét saját tulajdonává tette és ezzel megvetette az *ősi vagyon* intézményének alapját. Mivel a székely öröklési jog nem engedte meg az ősi vagyon elidegenítését, írásbeli adás-vételi szerződések nem jöhettek létre. Másrészt a királyok részéről Székelyföldön birtokadományozásoknak nem volt helye, tehát okiratot sem lehetett kiállítani. Ami a város szabadalmairól, vásártartási jogairól szóló okleveleket illeti, azok elpusztultak. A szék egyik jegyzőjének 1660 körüli feljegyzése szerint az 1658. évi tatárdúlás alkalmával a levéltárakat az ellenség elégette.[5] Ami kevés megmaradt, azt 1849-ben az oroszok tették tönkre. Az oroszok a város sáros utcáit, hogy szárazon járjanak, bekötött jegyzőkönyvekkel „követték” ki és irattárát elégették.

1415 július 15-én Brassóban kelt oklevélben van újra említés Szentgyörgyről annyiban, hogy azon székelyek között, kik Sepsi szék nevében örökösen eladnak a botfalusiaknak egy darab erdős helyet 50 arany forintért azon célból, hogy a kapott pénzen a király pártütő ellenségei ellen várat építhessenek, előfordul szentgyörgyi Forró László, Kis Gergely és Daczó János.[8]

Zsigmond királynak 1426 december 26-tól 1427 július 8-ig keltezett okleveleiből megtudjuk, hogy ezen idő alatt Brassóban és környékén tartózkodott. Ebből az időből több, mint két hetet Sepsiszentgyörgyön töltött. Vele volt felesége Cillei Borbála is, ki Szentgyörgyről (in Zenthgywrgh terrae seu provinciae Siculorum) ad ki egy levelet Körmöcbánya városának, hogy a város polgárai közül mindazok, kik Ebner Mátyás körmöd polgárnak adósok, fizetési kötelezettségeiknek tegyenek eleget.[7]

Kíséretében voltak az ország nagyjai is, amint azt kusalyi Jakcs János székely ispánnak 1427 május 13-án kelt okleveléből megudjuk. Az oklevél szeint Zsigmond király a prelátusokkal, az ország báróival és nagyjaival, valamint a sepsi széki főemberekkel Sepsiszentgyörgyön (Zentgeurgh) törvényszéket tartott, melyen Gidófalvi Jánost, Bálint fiát, Gidófalvi Pétert és Miklóst, Barabás fiait és atyai ágon való vérrokonait, kiknek eredete mellett a sepsi széki főemberek tanúskodtak, az Ágszáz nemből származó igaz nemes székelyeknek elismerte. Kimondotta, hogy, aki őket és atyai ágról való utódaikat ilyeneknek nem ismerné el, vérdíjukban marasztaltassék el.[8]

Ezen két okiraton nincs jelezve Sepsiszentgyörgynek városi jellege, de fel kell tételeznünk, hogyha 1427 május 9-én, midőn Torjavásárának, a mai Kézdivásárhelynek kiváltságait megerősítette a király Sepsiszentgyörgynek is adott valamelyes kiváltságlevelet. Az oklevélnek azon szavait: *„Verum quia nos in qualibet Sedium Siculorum nostrorum partium nostrarum Transsilvanarum unam habemus civitatem certis libertatibus insigniam, de quibus civitas nostra seu oppidum Thoryauasara una fore dinoscitur, prout etiam vos exinde credimus non latere”,* Szabó Károly, a kiváló székelytörténész úgy magyarázza, hogy minden székben volt egy szabad város, mely kiváltságokkal élt s nem tartozott a szék hatósága alá. Nem lehet kételkedni abban, hogy ezek a székelyvárosok, a városokat különösen pártoló Zsigmond királytól nyerték szabadalmaikat. Melyek voltak ezek a városok, pontosan nem lehet meghatározni, de bizonyos, hogy ezek közé tartozott Udvarhely székben Székelyudvarhely, Maros székben Székelyvásárhely, a mai Marosvásárhely, Kézdi székben Torjavására, a mai Kézdivásárhely, Sepsi székben Szentgyögy, Csík székben Csíkszereda, Keresztúr fiúszékben Székelykeresztúr és Aranyos székben Felvine.[9] Igaz ugyan, hogy Kézdivásárhely kezdettől fogva nagy ipari és kereskedelmi gócpont volt, s mint ilyen, mindig összehasonlíthatatlanul nagyobb adótétellel szerepel, mint Sepsiszentgyörgy, de az utóbbi lakosság tekintetében nagyobb volt Kézdivásárhelynél és Háromszéknek a legrégibb időkben vezetőhelye, központja volt. Okmányainkban első helyen Sepsi szék és ezzel együtt Sepsiszentgyörgy van emlitve, csak másodsorban Kézdi szék és Kézdivásárhely. Ha a szerencsétlen 1658. és 1849. esztendőben Sepsiszentgyörgy nem dúlatott volna fel, sok mindenre világosságot lehetne deríteni. Ezzel szemben Kézdivásárhely ab-

ban a szerencsés helyzetben van, hogy levéltára 1427-től fogva csaknem teljes épségben megmaradt.

Zsigmond király és feleségének itt időzése után húsz esztendővel, 1448-ban igen nagy vendéget fogadott falai közé Szentgyörgy városa, az akkori keresztény világ legnagyobb hősének, Hunyadi Jánosnak, Magyarország kormányzójának személyében. Hunyadi János, ki különösen kedvelte a székelyeket, már járt városunk közelében, mert 1442 május 21-én a közeli Hermányban tartózkodott. Nincs nyoma annak, hogy akkor ide is ellátogatott volna, ellenben 1448 január 9-én nemcsak itt időzött, hanem résztvett Sepsi szék közgyűlésén, melyen törvényt tartott és ítélt az Árapataki Antal és Szotyori Mátyás közt felmerült peres ügyben. Hosszú ideig nem tartózkodhatott városunkban, mert január 22-én már Székelyudvarhelyen ítélkezik.[10]

1461 október 22-én Szepesi Bálint, a székelyek alispánja Sepsiszentgyörgy városából (in oppido Zenth Gewrg) keltez egy oklevelet. Ez tehát az első eset, mikor világosan *mezővárosnak* van jelölve. Vingárti Geréb Péter, erdélyi vajda és a székelyek ispánja 1477 január 18-án ugyancsak Szentgyörgy *városból* keltezi karácsonfalvi Jánossal — Antalné, Kálnoki Bobála perében hozott ítéletét.[11]

Nagy bánatot szerezhetett a szentgyörgyieknek az a végzés, melyet Székelyudvarhelyen 1492 szeptember 23-án Báthory István országbíró elnöklete alatt megtartott székely nemzetgyűlés hozott. Sepsiszentgyörgy mezőváros (oppidum Zenthgijewrgh) és Sepsi szék között keletkezett vitás ügyben résztvettek az összes székely székek kiküldöttei s a szász nemzet megbízottai. A gyűlésen a város képviseletének nevében Gócs (Goch) Dénes, Török (Thewrek) Pál és Bartók Domokos polgárok panaszt adnak elé: annak ellenére, hogy Szentgyörgy a hét székely széknek azon szabad és kiváltságos városai közé tartozik, mely kiváltságait a régi királyoktól nyerte, mégis a szék, — melynek nevében sepsiszentgyörgyi Dáczó Bálint, Forró Tamás, Pathó Ferenc és Roma Balázs jelentek meg, — mint a közönséges mezővárosokat és falvakat, a maguk hatósága alá tartozónak tekinti. Igazságuk bizonyítására bemutatnak két oklevélmásolatot. A szék Balázs és Daczó nevében Daczó Bálint a város kiküldötteinek állítását tagadják és azt adják elő, hogy Szentgyörgy sohasem volt kiváltságos város és sohasem voltak olyan kiváltságai, mint a többi királyi városoknak, hanem emberi emlékezettől fogva mezőváros volt és a szék hatósága alá tartozott. Ugyanilyen értelemben nyilatkoznak a többi székely székek és a szászok kiküldöttei is. Mivel Sepsiszentgyörgy kiküldöttei állításukat sem tanúkkal bizonyítani nem tudták, sem pedig a két oklevélmásolaton kívül egyebet felmutatni nem tudtak, a vajda a székely és szász kiküldöttekkel ítéletet hozott, mely szerint: Szentgyörgy, mivel sohasem volt kiváltságos szabad város, hanem olyan, mint a többi közönséges székely városok és falvak, — azért,, amint eddig, úgy ezután is Sepsi szék hatósága alá tartozzék.[12]

Az országbíró és vajda nem volt következetes. Ma nem lehet megállapítani, de valószínűleg *nyomós* okok késztethették Báthori Istvánt arra, hogy engedékeny legyen és két hét multán a fenti ítéletet megmásítva, Segesvárt 1492 október 7-én új ítéletet hozzon. Ebben kimondja, hogy: ámbár előbbi ítéletlevelében Sepsiszentgyörgy mezővárost más községek módjára Sepsi szék hatósága alá helyezte, mégis meg akarja tartani eddigi szokásaiban és hatóságában, azért megparancsolja a jelenlegi és jövőbeni királybíráknak, kapitányoknak, a főbbeknek, a bíráknak és esküdteknek, hogy Szentgyörgy *kiváltságos várost* (civitas) és lakóit ezután háborgatni ne merészeljék. Megparancsolja egyúttal azt is, hogy a kapitány, a bírák és a székelyek főbbjei a régi szokás szerint évenként ne többször, mint egyszer és csak harmadmagukkal szánjanak meg a városban. Továbbá felmenti a várost a régi tartozásoknak megfizetésétől, melyekkel ajándék címen tartoztak a fentieknek.[13]

1506-ban Erdélyben két nevezetes gyűlést tartottak, melyen a székelység is részt vett. Az egyiket Segesvárt tartották február 10-én, melyen fontos végzéseket hoztak Erdély három nemzetének: a magyarnak, székelynek és szásznak igazságszolgáltatása ügyében. Hogy a gyűlésen Háromszéket, s ezzel Szentgyörgyöt ki képviselte, nem tudjuk. A másik gyűlés az udvarhelyszéki Agyagfalván folyt le. Ennek a gyűlésnek legfőbb tárgya a király és vajda elleni pártütés, lázadás megakadályozása és az iránt való hűség fenntartása. Sepsi székről jelen voltak a főemberek közül: Kálnoki Bálint, Czerjék Balázs, Mikó Mihály és sepsiszentgyörgyi Daczó Péter, azonkívül a lófők és tisztviselők közül sokan.[14]

A XVI. század elejét Sepsiszentgyörgy és Brassó közti *„keresztes háború”* idejének nevezhejük. A háborút Brassó indította meg. Brassó, mely iparának és kereskedelmének révén meggazdagodott, mint hatalmas és különféle kiváltságokkal felruházott város, nem türhette el, hogy szomszédságában, a mintegy 30 km-re fekvő kis városka, magának vásárjogot követeljen, országos és hetivásárokat tartson. Ezt fejlett kereskedelme és kiváló ipara megérezte. Itt nemcsak arról volt szó, hogy fél Háromszék közönségének pénzét vesztette el, hanem Brassó kárára a földmíveléssel és állattenyésztéssel foglalkozó háromszéki székelység gabonáját, marháját és nyersterményeit elsősorban is a hozzá közelebb fekvő Szentgyörgyre hordotta, s szükségleteit itten mindjárt fedezte is. De elvesztette, ha kis mértékben is azt a jövedelmet, melyet a szomszédos Moldova és Havasalföld kereskedői, kik ide is kezdtek ellátogatni (Kézdivásárhelyt nem számítva), mindeddig Brassóba vittek. Háromszék, hol a szőlő nem terem meg, borszükségletének nagy részét most Havasalföldéből szerezte be, mert közelebb kapta, mint Erdély bortermő vidékeit. Kézdivásárhely, mely élénk forgalmat bonyolított le Moldovával, általában Kelettel és amelynek igen fejlett kereskedelme és ipara volt, nem bánthatta oly érzékenyen, mert aránylag nagy távolságra, több mint 70 km-re feküdt Brassótól.

A megindított hadjáratnak kezdő lépése az volt, hogy II. Ulászló király Tatán 1510 augusztus 10-én kelt rendeletében Bazini és Szentgyörgyi Péter gróf erdélyi vajdának és a székelyek ispánjának, Brassó polgármesterének, bírájának és esküdtjeinek panaszára szigorúan megparancsolta, hogy Szentgyörgyöt (Zentgeoerh) új vásár tartásától tiltsa el, melyet, mint mondják, eddig soha nem tartottak és Brassót jogaiban védelmezze meg. Ezen rendeletet 1555 december 30-án Ferdinánd király, Bornemissza Gál brassói esküdt-polgár kérésére átírta és újra kiadta.[15]

Székelyvásárhelyen, a mai Marosvásárhelyen 1514 február 28-án Szapolyai János, Szepes földjének örökös grófja, erdélyi vajda és a székelyek ispánja, egyrészről Brassó város bírája és esküdt polgárai, másrészről a sepsiszentgyörgyi székelyek (Zent Gijewrgh) közt, a szentgyörgyi hetivásárok tartása ügyében folyó pert, melyet a székelyek a Székelyudvarhelyen tartott nemzetgyűlésből a Szent György napján Székelyvásárhelyen tartandó törvényszékre fellebbeztek meg, elhalasztja és

megparancsolja, hogy a pér eldőltéig Szentgyörgyön olyan árukat, melyekből a király részére huszadot szednek, senki ne áruljon. Egyúttal felhatalmazza a brassói tanácsot, hogy az ilyen áruk után járó huszadot Szentgyörgyön is úgy szedjék be, miként Brassóban.[16]

Úgy látszik, a pert Szentgyörgy elvesztette, mert Brassó panaszára ugyancsak Szapolyai János, Kolozsvárt 1514 október 11-én kiadott rendeletében megparancsolja Szentgyörgynek, hogy Báthori István egykori vajda ítéletlevele ellenére, melyet a király is megerősített, Brassó városa és a királyi jövedelem kárára országos és hetivásárokat tartani ne merészeljen.[17]

Milyen egyezség jött létre Szapolyai János. és Szentgyörgy város között, azt nem tudjuk. Nem is fontos. Kézzelfogható eredménye az lett, hogy a vajda Szentgyörgy város bírájának és esküdt-polgárainak kérésére, Királyfalván 1515 december 15-én Báthori István néhai vajdának 1492 október 7-én kiadott kiváltságlevelét átírta és megerősítette, egyszersmind megparancsolta a kapitányoknak, a királybíráknak, általában a székek tisztviselőinek, hogy a várost jogaiban ne háborgassák.[18]

Néhány év multán Szapolyai János személyesen is eljött városunkba. Úgy látszik, több napig tartózkodott itt és törvényt is tartottamért Sepsiszentgyörgyön (Sepsy Zenthgergh) 1519 július 3-án kiadott rendeletében megparancsolja Bikfalva lakosainak, hogy a legközelebbi hétfői napon jelenjenek meg előtte és Brassó város bírájának, esküdtjeinek a Bodzamezeje ügyében tett panaszára feleletet adjanak.[19]

Közben a háborúskodás Szentgyörgy és Brassó közt a vásártartási jog körül még folyt. A gazdag és hatalmas Brassónak sikerült Szapolyai Jánost rávennie arra, hogy 1515 december 15-én Szentgyögy részére kiadott kiváltságlevelét visszavonja, illetve megsemmisítse. Székelyudvarhelyen 1519 szeptember 10-én Szapolyai parancsot ad ki Sepsi szék bíráinak, főembereinek és lófőinek, hogy Szentgyörgyöt (Zenthgijewrgh) *várossá tenni ne merészeljék és ott vásári tartani ne engedjenek.*[20]

A város erre kénytelen volt egyenesen II. Lajos királyhoz fordulni, ki Budán 1520 május 27-én titkos pecsétjével ellátott okiratot állít ki Szentgyörgy mezőváros részére, melyben azon országos és hetivásárokat, melyeknek tartására a régi királyoktól kiváltságuk volt, nemcsak újra engedélyezi, hanem azonfelül még évenként két: Keresztelő Szent János és Szent Lukács evangélista napján tartandó újabb vásárra is is engedélyt ad, oly jogokkal és kiváltságokkal, melyekkel más kiváltságos városok, mezővárosok és falvak élnek.[21]

Brassó keze újra dolgozott! Fél .év sem telt el és Lajos király Pozsonyban 1520 október 11-én Szapolyai János erdélyi vajdának tiltó parancsot ad, ne engedje meg a sepsi széki székelyeknek, hogy Sepsiszentgyörgyből szabad várost csináljanak és ott vásárokat tartsanak, mert úgy látszik, ez a királyi huszad csorbítására és a *szászok elnyomására* történik. Hiszen néhai Báthori István Erdély vajdája is, a székelyeknek Udvarhelyen tartott közgyűlésén kiadott ítéletlevelében ezt megtiltotta.[22]

Lajos király 12 nappal később Tatáról hasonlószellemű parancsot küld a sepsi széki székelyeknek is azzal a megtoldással, hogy ebben az ügyben hozzá követekét ne küldjenek, mert kiadta a vajdának a rendeletet a legnagyobb eréllyel és szigorúsággal történő végrehajtás végett.[23]

Ugyanezen értelemben még egyszer megismétli parancsát II. Lajos király Budán 1525 március 30-án, majd halála után I. Ferdinánd király Prágában 1528 július én Petényi Péter erdélyi vajdához és ugyanaznap Sepsi székhez intéz parancsot, melyben eltiltja a vásártartási. Ugyanis erre jogot és szabadságot sem tőle, sem pedig a régi királyoktól nem szereztek, s nem tűri el, hogy más szabad városokhoz hasonlóan maguknak ilyen kiváltságokat, jogokat valljanak.[24]

Amint láttuk, sok baja volt Szentgyörgynek a királyokkal, vajdákkal és Brassóval. Szerencsétlenségére azt sem tudta kivívni, hogy a szék hatósága alól kivonja magát, és saját tanácsa által igazgassa belső ügyeit, peres dolgait, ami miatt állandóan zsarolták a szék főemberei. Kicsiny város létére kénytelen volt a lehetőség *szerint* védekezni. A királyhoz fordult védelemért. A szerencsétlen II. Lajos pártfogásába veszi a sokat szenvedett várost és Budán 1525 április 7-én két parancsot bocsát ki a város érdekében. Egyiket a szék tisztviselőinek, a másikat Szapolyai János vajdának.[25]

Az elsőben megparancsolja a kapitányoknak, királybíráknak, lófőknek, főnépeknek és a szék ülnökeinek, hogy Sepsiszentgyörgy (Sepsi Zenthgewrgh) polgárait és lakosait Magyarország jóemlékezetű királyainak kedvezéséből kapott szabadságukban ne háborgassák, gyűlésbe és hadbamenetelre ne kényszerítsék, mert neki megigérték, hogy mind a gyűlésbe, mind a hadba elmennek, mikor a többi városok is mennek s végül a király és a vajda részére a szokásos illetményeket a többi szomszédos székely mezővárosok szokása szerint megadják. A másodikban megparancsolja a vajdának, az alvajdának, az összes székely, de különösen Sepsi szék tisztjeinek, hogy Sepsiszentgyörgy bíráját, esküdtjét ne háborgassák, midőn azok ellen eljár, kik a városban laknak, s annak piacáról élnek, de a *városban házakat bíró előkelő székelyek pártfogásában bízva,* a szokott adót a többi lakosokkal együtt meg nem fizetik, a városba jövőket zsarolják, a városban garázdálkodnak, sőt inkább az ily gonosztevők megfenyítésére felszólíttatva segítséget adjanak.[26]

Lajos királynak ebből a parancsából határozottan kitűnik, hogy a városnak voltak kiváltságlevelei, melyeket a régi királyoktól szerzett. Ezeknek eredetije az idők folyamán megsemmisülhetett, mert amint láttuk, 1492-ben a székelyudvarhelyi nemzetgyűlésen csak két másolatot tudott felmutatni. Igazságának tudatában, jogaihoz ragaszkodott, s a tiltó rendeleteket nem vette figyelembe. Brassó mesterkedései legfeljebb ideig-óráig zavarhatták és talán sok költséget okoztak, de székely szívósságával mindig kivívta győzelmét, még később is. Ami Szapolyai János vajda személyét illeti, őt a székelyek nem szerették, mert velük szemben a szászokat pártfogolta, különben is az alatta történt gyakori forrongások, lázadások leverője éppen a vajda volt.

A Dózsa György-féle 1514. évi parasztlázadást tudvalevő, hogy Szapolyai János legnagyobb részben székely lovasokból álló hadával verte le. A leverésben a sepsiszentgyörgyiek föltétlenül részt vettek, mivel a hadba, — még, ha nem tartoztak volna a szék hatósága alá, — akkor is el kellett menniök.

A Magyarországon nemsokára lejátszódott tragikus események nagy hatással lehettek a Székelyföldre, így városunkra is. Mohácsnál a régi dicsőséges magyar történelemnek egy korszaka lezárult, hogy egy új nyíljon meg nemcsak Magyarország, hanem a székelység történetében is. Mohács eltemette Magyarország függetlenségét. Az ország két pártra és három részre szakadt.

A királyi trónért Szapolyai János és Ferdinánd közt megindult versengésben, a székelység minden sérelmét elfeledve, az elsőnek állott pártjára, s mellette min-

den körülmények közt hűségesen kitartott. A versengést kihasználta Péter moldovai vajda, betört Székelyföldre és több székely széket feldúlt, felégetett. Erről február 4.-i levelükben azt írják a szászok, hogy: Székelyföld füstben-lángokban áll.

Erdély különválása után a Nyugaton megindult reformáció a maga nagy változásait itt is előidézte. Nincs semmi biztos nyomunk arra, hogy a háromszéki katolikus templomok először mikor és milyen vallásúaknak jutottak a kezére. Irásos adat nem igazolja, hogy Brassónak és a Barcaságnak korai reformálódása Háromszéket vallási téren azonnal átalakította volna. Nincs semmiféle adatunk arra nézve sem, hogy ki, mikor és milyen eredménnyel hirdette Sepsiszéntgyörgyön a reformáció tanait. Korán nem történhetett, mert Háromszéken aránylag elég későn, csak 1560 körül fordul elő okmányilag reformált hitű pap neve, kiről azonban nem lehet megállapítani, milyen vallást követett. Arról pedig írásbeli adataink vannak, hogy 1560—1580 közt sok olyan községben, mely a XVI. század végén teljesen reformált hitű volt, még katolikus papok működtek. Ez tehát bizonyíték arra, hogy az átalakulás lassan történt meg. Br. Orbán Balázs: *„Székelyföld leírása”* és id. Zayzon Ferenc: *„Székelyudvarhelyi evang. református egyház története”* c. munkájában arra hivatkozik, hogy a háromszékmegyei Ikafalván László Andrásnál az 1800-as évek elején volt egy régi kézirat, melyben le volt írva a reformációnak Háromszékre és az egyes eklézsiákba való behozatala és elterjedésének története. Hogy ez a kézirat hová lett, nem lehet tudni. A kézirat szerint négy misszionárius jött Sepsiszentgyörgyre, kik-itt és a környékén elvégezve feladataikat, Háromszéken más irányba vették útjokat. Ezeket a misszionáriusokat Felső-Háromszéken ellenségesen fogadták, amiért kénytelenek voltak elmenekülni. Az eleinte állítólag lutheránus székelyek kálvinisták lettek, majd János Zsigmond, alatt az unitárius vallást vették fel. Az az állítás sem valószínű, hogy Bethlen Gábor alatt a reformátusok jutottak volna túlsúlyra, midőn 1622-ben Keserüi Dayka János Sepsiszentgyörgyre jött, hol szép szóval, majd erőszakos eszközökkel 62 unitárius egyházközséget térített volna vissza a református egyházba. Sepsiszentgyörgy papjairól 1574 óta hiteles irásos bizonyítékaink vannak. Ezzel szemben helybeli unitárius papnak, vagy iskolamesternek nem maradt fenn a neve. A várossal szomszédos Árkos, Köröspatak, Killyén, Kökös, Sepsiszentivány, Szemerja erős unitárius községek voltak és maratak, ezért, ha Keserűi Dayka Jánosnak erőszakos felléptével sikerült a nagyobb Sepsiszentgyörgyön és még 61 községben véglegesen megszüntetni az unitárizmust, miért nem sikerült a város tőszomszédságában levő kicsiny falvakban? Valószínű, hogy unitáriusok éltek a városban is, de istentiszteletre a várostól mintegy 2 km távolságra levő Szemerjára jártak, körülbelül 1754-ig, mikor az egyházközség itt is megszünt.[27]

Ami az iskolákat illeti, már a reformációt megelőző időben, a katolikusoknak is feltétlenül megvoltak, a maguk intézetei, a tanításnak azonban nagyobb lendületet a reformáció adott. Nincs Háromszéknek községe, melynek a XVI. század végén, vagy a XVII. század elején iskolája ne lett volna. Ennek a korszaknak szép magyar nyelvű, világosan megfogalmazott iratai tanúbizonyságai a művelődés nagy haladásának.

Szapolyai János halála után özvegye, majd fia János Zsigmond alatt a székelyek helyzete, különösen az 1557. és 1558-iki gyulafehérvári országgyűlésén hozott végzések következtében súlyosbodott. Itt kimondották, hogy hűtlenség esetén a székelyek is fő- és jószágvesztésre ítélhetők, továbbá kimondották az egyenlő teherviselést a katonáskodás és az adózás terén. A székelység nemcsak adó alá vonatott, hanem a főnépek és a lófők sanyargatták, ezért forrongani kezdett, majd 1562-ben nyiltan felkelt. A lázadás leverettetése után, a segesvári gyülésen az egész székely társadalmat alapjában felforgató végzéseket hoztak.

A végzés főbb pontjai ezek: *„Minthogy a székelység régi szabadságokban bízván, hogy ok jószágokat, örökségeket el nem veszthetnék, az király méltósága ellen, s országunknak békességes állapotja ellen sokszor feltámadnak és oly dolgokat mertenek késérteni, kikből országunkra nagy romlás következett: azért, hogy minden efféle gonoszságnak és támadásnak okai közüliünk kivettessenek, végeztük, hogy ezután, valamikor ők oly dologban vétkeznének, kiből hitetlenség szokott következni, ők is ózonképpen, mint a nemesség és országbeli többi füveink, örök hitetlenséggel büntettessernek és mind fejenként jószágokot és örökségeket elveszessék, miképpen ez dologról más artikulusaink között országbeli hiveinknek közönséges végezéséről articulus vagyon.*

A főnépek az ő föségekben és a lófők az ő lófőségekben minden székben szabadon éljenek, úgy, mint a nemesség az ő nemességekben.

A főnépek és lófejek minden dézmámk fizetéséből kivétessenek, de úgy, hogy ők is lovakkal, páncéllal, sisakkal, paizzsal, kopjákkal hadakozóképen, jó móddal legyenek mindenkor. Stb.

Az székely község mi szabad birodalmunk alatt legyen, kiket sem a főnépek, sem senki, akárkik legyenek, bántani ne merjék, sem semmi szolgátra ne kénszeritsék őket.”[28]

Eszerint a harmadik, vagyis gyalogrend jobbággyá tétetett, miáltal jogegyenlőségük megszünt. A királyi tiszttartók, várnagyok, a fejedelem kapitányai ezután keményen sanyargatták a köznépet, de nem nagyon vették figyelembe a főnépek és a lófők jogait sem, úgyannyira, hogy ezek többízben panaszkodtak a fejedelemnél.

1566-ban azokat a székelyeket, kik a király mellett fogtak fegyvert és neki hűséggel szolgáltak, összeírták. Sepsi székből felírattak: Kálnoki Bálint, Daczó György, Daczó Ferenc, Mikó Miklós, Kálnoki Tamás és Baróti Pál. Ezek közül a két Daczó, szentgyörgyi.[29]

A jobbágyokká tett székelyek közül János Zsigmond és az őt követő fejedelmek híveiknek sokat eladományoztak. Igy kapott 1567 március 5-én Sepsiszentgyörgyön Daczó Pál negyven ház jobbágyot, Daczó Gergely ugyancsak itt tizenkét ház jobbágyot.[30] Ezen adományozásból kitűnik, hogy Sepsiszentgyörgynek lakossága is résztvett a lázadásban és azok, kik nem voltak a város polgárai, hanem a szék joghatósága alá tartoztak, elvesztették ősi székely nemességüket és jobbágyokká tétettek. 1562-től kezdve a szerencsétlen harmadik rend állandóan elégedetlen volt és évtizedeken át küzdött régi szabadságának visszanyeréséért.

Az 1566. évi nagyszebeni országgyűlés által Szászsebes vára felépítésére 25 dénáros adó vettetett ki. Ennek felhajtása céljából a következő 1577-ik esztendőben Háromszék kapuinak összeírását rendelték el. Ez az összeírás megbízható képet nyújt arról, hogy Háromszéknek milyen vagyoni helyzete volt s községenként mennyi volt a kapuk száma. Háromszék 96 községéből Szentgyörgy nagyság tekintetében a harmadik helyen

áll 63 kapuval. Ebből a számból azonban hiányzik a városhoz tartozó részek kapuszáma. Az adófelszedő megjegyzése szerint a rovásból exemptusok a városok, melyeknek lélekszáma Székelyföld összes városában 312. Ha ebből a 312-ből Sepsiszentgyörgyön a városi kapuk számát meg tudnók állapítani és a falu részen levőkhöz adnók, városunk Háromszéken minden bizonnyal az első helyre kerülne.[31]

Báthoryak idejéből városunkra vonatkozó okirat csak iegy darab maradt fenn. Ellenben annál több a székbeliekre. Ezek az iratok nagyobbrészt pereskedések, birtokadományozások, nemesítések, adás-vételek stb. Ezekből megállapíthatjuk azt, hogy Báthory István oroszországi hadjáratában a háromszéki székelyek közül sokan vettek részt, kik közül többet úgyis, mint erdélyi fejedelem, úgyis, mint lengyel király búsásan jutalmazott. A közrend felkelt ugyan ellene és Békés Gáspár oldalára állott, amit Báthory István kegyetlenül megtorolt. Mégis, ha szüksége volt a székelyek fegyverére, ezek minden további feltétel nélkül eleget tettek fejedelmük kívánságának. Vitézségüket jutalmazatlanul nem hagyta.

A Sepsiszentgyörgyre vonatkozó egyetlen irat, melyet fentebb említettünk, 1586-ból Báthory Zsigmond idejéből származik. Egy vitás erdőnek használati jogára vonatkozik. A darabokból álló, hiányos okmányból csak az állapítható meg, hogy: Báthory Zsigmond, erdélyi vajda és a székelyek ispánja, elrendelte nagyajtai Henter Miklósnak, uzoni Béldi Jánosnak, gelencei Mihálcz Miklósnak, alsócsernátoni Damokos Istvánnak, szentmáriaasszonyi Geréb Istvánnak, bodoki Mikó Miklósnak, sepsiszentgyörgyi Daczó Tamásnak, gidófalvi Jancsó Péternek, sepsiszentgyörgyi Kövér Boldizsárnak, lisznyói Szotyori Antalnak, lisznyói Sánta Kristófnak, zaláni Jankó Istvánnak, zaláni Koré Illésnek, baróti Baróthi Pálnak, köröspataki Vas Péternek, Marosi Jánosnak köröspataki lelkipásztornak, pákéi Szörcsei Demeternek, zabolai Basa Péternek, zabolai Mikes Mihálynak, kilyéni Nemes Jánosnak és Gáspárnak, teleki Donáth Istvánnak, hogy sepsiszentgyörgyi Daczó Ferenc, mint felperes és több árkosi lófő székely, mint alperes ügyében tartsanak vizsgálatot, annak a Sepsiszentgyörgy és Ákos község tulajdonát képező, közös és szabad erdőnek ügyében, *melyet „Farkwereofelnek, avagy Árkosi Peleske vereo felenek neveznek.”* Ez a peres ügy még néhai II. Lajos király idejében kezdődött.[32]

Dicsőségesen harcoltak a székelyek Báthory Zsigmondnak a török ellen Oláhországban folytatott hadjáratában, ki a hadjárat kezdete előtt a közszékejyeket a jobbágyságból felszabadította, de annak dicsőséges befejezése után szabadságuktól megfosztotta. Az elégedetlenek felkeltek ellene. Felkelésüket azonban Bocskai István leverte.

Báthory Zsigmond, ez az állhatatlan uralkodó, Rudolf német császár és magyar király javára lemondott Erdély trónjáról, miáltal oly zavaros helyzetet teremtett Erdélyben, hogy következményeit keservesen siratta meg a kicsiny ország népe. A lemondott Báthory, Rudolfot többízben kijátszván, az Mihály vajdát, a Báthoryak vazallusát, ki közben Rudolf császának is hűségesküt tett, felbujtotta, hogy támadja meg Erdélyt. Mihály oláh vajda a császár parancsának engedelmeskedett és betört Erdélybe. Felszólította a székelyeket, hogy csatlakozzanak melléje, mert régi székely szabadságukat visszaállítja. Nem csoda, ha a szegény székely nép, mely mindig csak adott, de semmit nem kapott, örömmel csatlakozott a vajdához, ki szabadságukat 1599 november hó 28-án valójában visszaadta.

Mihály vajdának a székelység segítségével sikerült Erdélyt meghódítani. Mivel azonban ő is Erdély trónjára vágyott, el kellett buknia. Rudolf császár által Erdélybe küldött Básta György tábornok, az erdélyi nemességgel Miriszlónál 1600-ban Mihály vajdát megverte, majd zsoldos katonáival Torda mellett meggyilkoltatta. Básta ezután oly rémuralmat teremtett Erdélyben, melyhez fogható a tatárjárás óta talán soha nem volt. Nem tagadható, — mert az írások bizonyítják, — hogy Mihály vajda a székelyeknek adott Ígéretét lehetőleg beváltotta. Háromszéken több adóhiányt tett, sok embert védelmébe vett. Okiratainkban az 1599—1600. évek, mint: *„Mihály vajda bejövetele”, halála* után pedig: *„Mihály vajda veszedelme”* időpontoknak vannak megjelölve.[33]

Bástának gondja volt arra, hogy a székelységet a császár és király hűségére feleskesse. Háromszéken ez 1602 augusztus 1-én történt meg.

Sepsiszentgyörgyön ekkor a következők esküdtek fel: Kövér Gáspár, Pató Gergely, Biró István és Szabó Márton lófő székelyek. Király Lőrinc, Butak István, Fábián György, Miklós Jakab, Geczi Péter, Kosa Péter, Márk Péter, Nagy Márton, Nagy Boldizsár, Kovács Bálint, Csóka István, Pataki Albert, Beke János, Király Mihály, Király Ferenc, Fazekas Bálint, Szabó István, Kis Mihály, Nagy Dankó Péter, Szabó György, Kósa Tamás, Beke Gergely, Pataki István, Lakatos János, Márk Lázár, Orbán Mihály, Voncs Pál, Szabó Lukács, Dankó Péter, Butak Máté, Illyés Balázs, Császár István, Szilveszter András, Keselyős Máté, Keselyős Péter, Fazekas András, Miklós György, Csángó Miklós, Dola István, Beke István, Gegő Pál és Kovács János szabad székelyek. A Daczók és más nemesi renden levők, úgy látszik, nem tettek esküt, mert a jegyzőkönyvben egynek sem találjuk a nevét. Ezek vagy nem tartoztak a hűtlenek közé, vagy megszöktek az eskü elől. Esetleg kiskorúak lehettek. Ma nehéz eldönteni.[34]

Feltűnő, hogy a névsorban egyiknél sem látjuk a *„civis”,* vagy *„polgár”* megjelölést, hanem mindegyiknél azt a székely rendi állást, mellyel a székeken lakókat jelölték meg. II. Lajos királynak 1525 április 7-én kiadott rendelete eltiltotta, hogy a sepsiszentgyörgyieket hadbamenetelre kényszerítsék, de kötelesek voltak elmenni, mikor a többi városok mentek. A hűségeskü-jegyzőkönyvben ez a megjegyzés olvasható: *„Ezeken kül Kézdi-Vásárnelyt és Bereczkben vadnak szabad székelyek, de azok hadban menni nem szoktak”.* Ha a hűségeskü jegyzőkönyvbe felvettek nevét összehasonlítjuk a Bethlen Gábor-féle 1614. évi rendi jegyzőkönyvvel, úgy találjuk, hogy a hűségesküt tettek iegtöbbje, az 1614. éviben a *„városi rend”* rovat alatt Írattak fel. Igy bizonyos, hogy a sepsiszentgyörgyiek, a kézdivásárhelyiekkel és bereckiekkel ellentétben, Mihály vajda mellé állottak.

Itt meg kell jegyeznünk, hogy Báthory Zsigmond á székelyekkel szemben elkövetett azon bűnét, hogy oláhországi hadjárata után szabadságuktól megfosztotta, Déván 1601 december 31-én kiadott szabadságlevelével jóvátette.

Básta rémuralma után Erdély trónjára Bocskay István került, ki halálos ágyán sem feledkezik meg a hozzá hű székelyekről, midőn azt kívánja: *„a székely nemzetséget a mi tölünk nékik adott szabadságában tartsák meg”.* Bocskayt Rákóczi Zsigmond követte. Utána Báthory Gábort választották meg. Alatta.a városok adófizetése átalányban állapíttatott meg, akkori elnevezése

szerint: *„taxa”*. Azóta a mezővárosok taxáshelyeknek neveztettek.[35]

Báthory Gábort a háromszéki székelyek, kikkel sok jót tett, nagyon kedvelték, úgyannyira, hogy korai halálát megsiratták.

Az állandó zür-zavar és a folytonos háború a város fejlődésére bizonnyal hatással volt. Kereskedelme, ipara nem fejlődhetett. Básta alatt az öldöklés, pestis és különösen az óriási éhinség miatt lakóinak száma nagyon megfogyatkozhatott. Bethlen Gábor bölcs uralkodása alatt azonban nyugalmasabb napok következtek a városra.

Városunk nagy hálával tartozik Bethlen Gábornak, főleg azért, mert rendezte a szék és a város közti viszonyt.

Bethlen már uralkodása kezdetén igyekezett megnyerni a székelységet, melynek hadierejére nagy szüksége volt, hogy megvédhesse országát, de segíthesse, ha kell, a magyarországiakat is alkotmányuk és vallásszabadságuk védelmében. Hogy milyen haderőre számíthat Székelyföldön, azt tudni akarta, azért elrendelte, hogy a székekben tartsanak hadiszemlét és írják össze névszerint a férfilakosságot. Ebben az összeírásban a városi rend már külön van választva a szék alá tartozóktól. Felírattak a jobbágyok is.

Az összeírás 1614-ben történt meg. Szentgyörgyön felírták a következőket. A nemesek közül: Daczó László, Geczy András, Geczy Ferenc, Nyerges Tamás, Miklós Péter, Márk István, Márk Pál, Márk János, Pataki Mihály, Kúthi Péter, Kis Boldizsár, Kak János, Pokol Mihály, Szabó György, Kele Istók iskolába jár, Szilveszter András.

Lófők: Szabó Balázs, Szabó János, Szabó Márton, Biró István, Biró János, Zajzon András, Demjén Miklós, Péter pap prédikátor, Bálint pap prédikátor.

Gyalog puskások: Kozma Pál régi, Király István, Jákó János.

Városi rend: Kovács János, Fábián Máté, Fábián Gergely, Lakatos János, Voncs György, Kovács István, Fábián György, Voncs Balázs, Voncs János, Voncs Gergely, Antal István, Király György, Nagy István, Gócz Mihály, Dola István, Miklós György, Miklós Pál, Király István, Pataki István, Király Péter, Király Ferenc, Király Demeter, Beke János, Butak Pál, Király György, Fazakas Bálint, Csóka János, Varga Pál István, Fazakas András, Varga Illyés István, Császár János, Butak Gergely, Jankó Ferenc, Beke Gergely, Köcze György, Király János, Sas György, Sebestyén Miklós, Bartók András, Pered István, Kula Tamás, Szabó János, Czakó Mihály, Czakó György, Beke László, Varga Ferenc, Kis Fülöp Márton, Fogarasi Miklós, Varga János, Csóka István, Sinkó Pál, Márk Lázár, Nagy Jakab, Szabó György, Botos János, Kesielyős Mihály, Keselyős Péter, Simon Márton, Szász Mihály, Butak János, Varga Demeter, Nagy Gáspár, Tóth István, Pasik István, Geczy István, Geczy Péter, Kak István, Kósa István, Kósa Máté, Benkes István, Kósa Bálint, Márk István, Ábrám János, Király István szolga, Bartos István szolga.

Jobbágyok: Nagy György, Horváth Ambrus, Király András, Küs Mihály, Fazakas Máté, Borbély János, Vajda Mártonná, Boldizsár Istók, Fazakas Mihály, Kocsis János, Szabó István, Bartos Tamás, Pred János, Fazakas Miklós, Erdélyi Gáspár, Rácz Mihály oláh, Oláh Balázs oláh, Oláh Román, Oláh Bartalis, István cigán, Oláh Gergely. Ezek mindnyájan a Daczó László jobbágyai voltak. Székely János, a Nemes Balázs jobbágya, Mihály Kovács, a Ferenc Gerébné jobbágya, Erdélyi Gáspár, a Péter pap zsellére.[36]

Abban az esetben, ha a felírtakat egyúttal családfőknek tekintjük, Sepsiszentgyörgy lakossága körülbelül 800 főre tehető. A szám nem nagy. Ma sok kis községnek több lakója van. Ne felejtsük azonban azt, hogy a sok háború, különösen pedig az 1602-ben fellépett pestis és éhinség következtében sok ember pusztult el.

Bethlen főcélja az volt, hogy minél több fegyveres katonája legyen. Megakadályozni igyekezett, hogy a székelyek jobbágyul kössék le magokat, mert ezáltal kibújtak a hadiszolgálat alól. A székely jobbágyok azonkívül, hogy hadba nem mentek, adót sem fizettek, ennek folytán a hadbamenés terhe a nemesekre, lófőkre és darabontokra hárult. A jobbágyi lekötésnek megakadályozására az 1622-i országgyűlésen javasolja, hogy a székely jobbágyok is kapuszámra rovassanak meg adóval, mert akkor nem adják el magokat oly könnyen.[37]

Ugyanezen időtájban jelenti Béldi Kelemen, háromszéki főkapitány Bethlennek, hogy igen sok szabad székelynek is vagyon jobbágya és van olyan lófő, kinek több jobbágya van, mint neki. A szabad székelyek közül egyesek csak addig kötik le magokat, míg a hadnak vége lesz. Mások pedig azért, mert nincs mit egyenek.[38]

Bethlen Gábor tudta, hogy egy ország felvirágoztatásához nemcsak a közállapotok rendezésére, bel- és külbiztonságára van szükség, hanem anyagi jólétének és szellemi művelődésének ifokozására is. A városok különösen alkalmasak voltak arra, hogy a műveltség és az anyagi jólétnek középpontjai legyenek. Bethlen idejében a kereskedelem és ipar bent az országban nagy lendületet vett, de a külfölddel is szoros és élénk kapcsolatban állottak. Városunk abban a szerencsés helyzetben volt, hogy közel feküdvén az oláh fejedelemségekhez, kicserélő helye lehetett a két ország áruinak, terményeinek. Mivel Sepsiszentgyörgyről sem feledkezett meg, a város, ha szerény keretek közt is, feladatát teljesítette. A fejedelem ugyanis 1620 szeptember 29-én kiadott rendeletében megerősíti a városnak Báthory István vajda által adott és Szapolyai János által 1515 dec. 15-én megerősített kiváltságlevelét. Székelyudvarhelyen 1622 dec. 18-án kiadott rendeletével pedig II. Lajos király által a város számára adott kiváltságokat erősíti meg és újabb kiváltságokkal bővíti.

„Sepsi Szent György várasunkbeli bírák, polgárok és ott lakások képében hozaték élőnkben Lajos királynak bizonyos immunitásokról való privilégiuma per formam comissionis, melynek summája nyelvünkön így következik: Elsőbben, hogy Szapolyai János az akkori erdélyi vajda és az Sepsi széki tisztviselők régi rendtartásokban, törvényekben impetitorok ellen az városbelieket megoltalmazzák és abban megtartsák. Másodszor, hogy magok között bírót és polgárt creálhassanak minden esztendőben, kik igazság szerint a bűnöst megbüntethessék, az igazat szabadíthassák, és valami az város szükségbe kívántatik azoktól a lakosoktól, az kik bírság alá vetettek, illendőképpen szedővevőt vehessenek, és az több székely városoknak szokása szerént senki az ellen rugódozni és cselekedni ne merészeljen. Harmadszor, hogy törvényes székeket, vagy pedig piaczokat senki ne invádálja és zendülést háborúságot ne indítson. Könyörögvén alázatosan, hogy ezen dologról és több ide alá megspecificált immunitásokról kegyelmesen annuálnánk és serio demándálnánk. Értvén azt is, hogy annak a városnak szabadsága ellen sokan és kiváltképpen az városnak elei, nemcsak nobilitálták magokat, de még házokat is eximálták, mivel azért constál városoknak régi immunitása, per hoc in

praejudicium fisci nostri et oppidi illius az nem lehetett volna: annak okáért méltónak láttatván lenni ezek az kívánságok, immunitásokat ezzel augeáltuk, hogy tudniillik valami dolog avagy casus az városon és annak határán esik, arról az bíró tehessen törvént és exequáltathassa is, s az poenának terhét, sokadalmak, vásárok idején való kis jövedelmecskét, úgymint vér és órbirságot, s egyébféle terheket város számára és szükségére percipiálhassdnak. Annak felette, mivel Háromszéknek ott az városon vagyon derekas székes helye és ott is szoktak megbüntettetni az megsententiázott emberek, azt is kegyelmesen nekiek megengedtük, hogy ezután ne tartozzanak hóhért tartani, vagy másunnét hozni azoknak megbüntetésére. Mely immunitásokat nékiek úgy engedtük meg, hogy ők is az több ott körülvaló városoknak szabadságihoz és törvényihez tartsák magokat. Hagyjuk azért és serio parancsoljuk hüségteknek, hogy ez levelünk látván, az feljül megirt immunitásokban, rendtartásokban és törvényekben az megnevezett városbélieket successive ex officio megtartsa és tartassa, sőt authoritate nostra vobis in hac parte actributa minden illegitimus impetitorok ellen hűségtek megoltalmazza. Secus non facturi."[39]

Háromszék rendjei Maksán 1623 április 28-án közgyűlést tartottak, melyen a gyulafehérvári országgyűlésre küldött követeiknek, — kívánságaikra vonatkozólag, — utasításokat adtak. A városokra vonatkozó kívánalmaknak főbb pontjait a következőkben írták elő:

„Mivelhogy minden legitimus fejedelmeknek ideiben az mely fökapitánok, királybírók Háromszékre rendeltettenek, ugyanezen Háromszékben levő városok is mindenekben azon főtiszteknek tisztek alatt úgy viseltetnenek, hogy azoknak hírek és tanácsok nélkül semminémü innovátiokat nem cselekedtenek, hanem kapitányoktól függvén az ispánok kibocsátásában is ilyen mód és rendtartás observáltatott, hogy a szék fogta ispánok városokban bejővén, valami bírságok estenek köztök, azt hit szerént felkeresvén, fele jövedelme a tiszteké volt, fele az városé.

Item valami jövedelmek vásár napján, avagy sokadalmak napján estenek, tudniillik vámok és egyéb hasznos jövedelmek, aequaliter az főtiszt és város közt elosztatott.

Az mi az vásárlás dolgát illeti, mind az külső országbeliek és mind ezen háromszékbeliek, ha mit kereskedésnek és vásárlásnak okáért behoztak, szabadon árulhatták, ki az széknek nem kevés hasznára volt.

Ilyen dolgokat is értünk, hogy néha az városi atyánkfiai közül nem az közönséges jót, hanem csak az maga privátumát nézvén, az kik Molduvából kijönek, avagy Brassóból Molduva felé menni akarnának, avagy az országnak más részire menni ügyekeznének, afféle embereknek oly fautori, hogy az vám előtt tisztek kárára eligazítják és az vámot ilyen praetextus alatt magoknak vonzók. Vannak ilyen innovátiók is köztök, hogy külső helyekből hét közben avagy vásár napján és sokadalmak szombatján húst, halat, vasat, sót és egyéb árút eladásnak okáért behoznak, eladni nem engedik, az szék szabadságának és praerogativájának derogamenjire.

Kívánjuk azt is, hogy az országnak végezése szerint, fontnak, vékának, ejtelnek igazán való mértéke az főtisztekkel együtt revideáttassék az városon és ha az külső falusiak közül valaki vétkesnek találtatik, azok is megfeddtessenek... stb.

Ez is nagy fogyatkozásunkra vagyon, noha ezelőtt is az ország deliberált felőle, hogy az szász városokon, de kiváltképpen Brassóban az székelység gabonáját ide-geneknek vételitől feltíltják, ez alatt magok házaktól ezelőtt beszedett gabonát adják nekik nagy nyereségekkel, az székelységtöl magok olcsón szedvén be, melyről kegyelmetek provideáljon... stb.

Ezeken küül valami egyebet is ő kegyelmek az székek szükségire való igaz és méltó, hasznos dolgokat feltalálhatnak, azokban is munkálkodván, viseljenek gondot mindenekre"... stb.[40]

Báthory István vajdának 1492 szeptember 3-án kiadott ítéletlevelében láttuk, hogy Szentgyörgyöt a szék hatósága alá tartozó városnak ítélte, mely ítéletet II. Lajos és Ferdinánd király, úgyszintén Szapolyai János, mint vajda helybenhagyott. Ez az ítélet nagy megterheltetéssel járt, mert a város lakói nemcsak az állami adót fizették és katonáskodtak, hanem azonkívül fizették a város adóját és megszabott terheit is hordozták. Ezzel szemben a város területén lakó nemesek, lófők, gyalogpuskások és ezeknek jobbágyai, — mind az őslakók, mind a később bevándorlottak, — a város terheihez nem járultak hozzá, hanem — mint állafn az államban — csak a szék terheit hordozták a katonáskodáson kívül. Telkeiket, házaikat falusi jószágoknak nyilvánították, peresügyeiket nem a városi, hanem a széki bíróság elé vitték, miáltal minden városi kötelezettség alól kivonták magokat. Többen akadtak a városi polgárok közül, kiknek több telkük volt (néha maguk a bírók, és az esküdtek is), egyes városi jószágaikat kivonták a város igazgatása alól és falusi teleknek nyilvánították, hogy azok után adót ne fizessenek és kevesebb terhet viseljenek. Viszont, mint városi polgárok falusi jószágaik után éppen úgy akartak részesülni a város hasznaiból, mint városi jószáguk után. Előállott az a különös helyzet, hogy az utcának egyik oldala a városhoz, a másik a faluhoz tartozott. Még különösebb és nem ritka volt az a Helyzet, mikor az utcának ugyanazon oldalán a városi és falusi telkek egymást váltogatták.

A városnak és a falurésznek rendesen közös bírája volt, ki a nevét aszerint, hogy melyiket képviselte: *„városi bírónak"*, vagy *„falusi bírónak"* írta alá. Néha előfordult, hogy külön-külön választottak bírót.

Bethlen a város érdekében Sebesvárában 1625 szeptember 3-án fontos parancsot adott ki végrehajtás céljából Béldi Kelemen főkapitánynak és Daniel Mihály főkirálybírónak:

„Sepsi és Kézdi székekben való várasinkot: Sepsi-Szent-Györgyöt, Illyefalva városát, Kézdi-Vásárhelyt és Bereczket ezután magunk arra rendelt bizonyos emberünk által akarván dirigáltatni, hűségtek jurisdictiója alól ököt eximáltuk. Hagyjuk azért és parancsoljuk hűségteknek, ez levelünk látván, ezután az megmondott városi embereken semmi jurisdictiónak praetensióit nem tartván, törvényére széken való compareálásra okadásra semmiképpen ne kénszeritse és azért őköt se személyekben, se marháikban megbántani, háborítani és károsítani semmi úton és módon ne merészelje, hanem ha kinek ellenek valami praetensiója lés zen, magunk emberünk előtt, kit arra fogunk rendelni, procedáljon ellenek. Secus non facturi."[41]

Hogy a szentgyörgyi papokon és iskolamestereken segítsen, az akkori időkhöz képest tekintélyes alapítványt tett. Ez az alapítvány valószínűleg elveszett, mert a XVIII. sz. közepén sorsa már ismeretlen.[42]

Egy pereskedésből kifolyólag a marosvásárhelyi kir. Tábla 1831 június 8-án a város részére hiteles kivonatban kiadja Bethlen Gábornak Besztercebányán 1629 augusztus 29-én Sepsi szék tisztjeihez intézett

parancsát, mely szerint: *„confirmátja Sepsi-Szent-György városának minden privilégiumait, szabadságaiban, immunitásaiban meghagyván, mindenektől megtartatni parancsolja és, hogy gazdálkodásra és egyéb sepsi széki székelyekhez tartozó terheknek elviselésére kényszeríteni személyekben, javaikban és egyéb dolgokban valami okkal meggátolni, háborítani senki ne merészelje, se meg ne engedje.”*[43]

Amint látjuk Bethlen Gábor Sepsiszentgyörgynek érdekeit szívén viselte. A várost addigi bizonytalan helyzetéből kiemelve lehetőséget adott további fejlődésének.

Rákóczi Zsigmond, Báthory Gábor és Bethlen Gábor idejében megállapítják a hús, sör, bocskorbőr árát. A napszámot szabályozzák. A vétkeseket szigorú pénzbüntetéssel sujtják. Fontos intézkedések történnek az oláh pásztorok járás-kelésére.

1622-ben elrendelik, hogy: *„a sernek ejtele másfél pénzt ér jeti, aki jó ser. Az alábbvaló egy pénz. A tehénhúsnak fontja másfél pénz, a disznóhúsnak két pénz. A bocskorbörnek java 8 dénár. Az alábbvalója alább járjon.*

1624-ben a bocskorbőr java 10, az alábbvaló 8 dénár. Aratónak 8 pénz, kaszálónak 10 dénár. A bíráknak legyen gondja, hogy aki többet adna, büntesse 1 forintra”.

1608-ban azt végezték, hogy: *„akinek oláh pásztora vagyon, hogyha szinte az ura juhai mellett vagyon is, cédulát adjon neki az ura, hogyha valaki az ura marhája mellett háborgatni akarja is, az cédulával oltalmazza magát. Ha peniglen az ura cédulája nála legyen is, ha más faluba az vagy harmad faluba találók az cédula mellett ugyan megfoghassák és azután igazodjék meg, hogy mi járásba volt.*

Ha pedig valamely pásztornak járása vagyon valahová az ura adjon cédulát neki és avval járjon.

A korcsomaháznál éjjel senkinek a korcsmáros se bort, se sert ne adjon, ha ki innya akar, házához hordassa, sub poena 3 frt.”

Nagyon érdekes feljegyzés maradt fent Orbai szék törvénykezési jegyzőkönyvében arról, hogy Háromszék milyen természetbeni ajándékokat ajánlott fel Bethlen Gábor és Brandenburgi Katalin lakodalmára. A gyűlést 1625 december 16-án Maksán tartották, hol: *„az Vrunk eo felsege menyegzoye lakodalmába igertek kozonsegesen mynden Rendek az harom zekrul vago marhakot in No. 50. Berbechet 100, ludat 300, tsukot ezereth, zabot cubules 500, tsukmonyat az menninek zereth teheti. Az vthan megh teobitetek 200 berbechel es 200 eythel vayal”.* Széntgyörgy és a többi háromszéki város menynyit ajánlott fel, arról nincs feljegyzés.[44]

Városunkra gondot viselő Bethlen Gábornak halála után I. Rákóczi György került Erdély trónjára, ki nagynevű elődjének méltó utódja volt. Alatta az ipar és kereskedelem, a földművelés tovább fejlődött, amellett a tudománynak, a művészetnek nagy pártfogója volt. Ő is, mint elődje, nagy figyelmet fordított a székelységre. 1633 július 23-án értesíti a várost, hogy augusztus 21-re Medgyesre országgyűlést hirdetett, melyre a város küldje el követeit, hogy az országnak és a fejedelemnek javára hasznos dolgokat végezhessenek. Kik mentek el a gyűlésre a város részéről, nem tudjuk.

Kitűzött célja az volt, hogy a székelység panaszait, sérelmeit meghallgassa, harcképességét megvizsgálja és ezzel kápcsolatosan hadiszemlét tartson, azért elhatározta, hogy Székelyföldet bejárja.

A hadiszemle Háromszéken 1635 október 25-én a fejedelem jelenlétében kezdődött és körülbelül november 13-án végződött. Ezen a napon ugyanis Kézdivásárhelyen tartózkodott, honnan levelet intézett Háromszék mindenrendű lakóihoz, melyben megmagyarázza, hogy szemléjének célja az, hogy: *„akik a zászló alá irattak, azokat jószágukkal, gyermekeikkel együtt a tisztviselők oltalmazzák meg igazságukban és jobbágyokká tenni ne engedjék. Ahol szabad örökségek, — lófőé, darabonté — találtatnak, ezután, kiknek urok deficiálna, azokat lófő, vagya darabont leányuk jobbágy kézbe semmikép ne engedjék, dehogy az olyan lófő, vagy darabont leányok az őket illető örökségből semmissé ne legyenek, az olyan örökséget hites emberek becsüljék meg és igaz becsű szerént való árát az leányok kisebb lófő, vagy darabont atyafiai tegyék le és legyen az övék a jószág.”*[43]

Ez a rendelet Sepsiszentgyörgyöt úgyis, mint falut, úgyis, mint várost érdekelteimért a *„civilis fundusok”* sem kerülhettek jobbágy kézre.

A hadiszemle jegyzőkönyvbe külön-külön beírattak a nemesek, a régi és új lófők, a régi és új gyalogpuskások, a visszaperlett gyalogok, az özvegyek, árvák, távollevők, magtalanul elhaltak, megjegyezve, hogy örökségeiket kik bírják, igen soknál megjegyeztetett, hogy kitől kapta a nemességét, lófősítését, vagy gyalogosítását. A nemeseknél és lófőknél beírták azt is, hogy hány lóval jelent meg a szemlén. A bejegyzések oly részletesek, hogy még az újszülött fiúgyermekek is megtalálhatók benne. A leányok nincsenek beírva. Sem Bethlen Gábor 1614. évi, sem a későbbi hadiszemle, vagy rendijegyzőkönyvek nem ily tökéletesek.

Sepsi Szentgiörgy. Jurati homines: Vonczi Mihaly minor, — Mark Istvan major, — Kosa Balint, — Küs Mihaly major, — Fazakas Balint, — Dola Istvan, — Geczy Peter.

Nobiles: Daczo Lazlo, — Daczo Istvan, — Geczi István obiit, fia Marton ez mustralt, eq. 1., ennek fia Andras, — Geczi Ferencz, fia Istvan eq. 1., — Miklos Peter eq. 1., fia Andras ez mustralt megh, — Kele Pal elbudosott, Kele Mathe battia biria jozagat, — Kele Istvan elbudosott, ennek is iozagat Kele Mate biria, — Dola István, fiaj György eq. 1., Janos, unokaj Daniel, Istvan, Samuel. — Koncz Boldisar zolga, — Fazakas Balintt gyalog lófő, — Jankó Ferencz obiit, fiaj Ferencz, Mihaly, Daniel, — Beke Thamas eq. 1., fiai Janos, Gergely, Istvan, — Sylvester Andras obiit, fia Jakab, — ennek fiaj Sigmond, Istok, — Sylvester Janos fiaj Istok, Janczi, — Mark Pal fia Sigmond eq. 1., — Pokol Mihaly obbit Ersebet Mathe varosi ember biria öröksegett, — Kak Janos g. nemes ember fia Giörgy mester, — Kuti Marton, udvari katona, öröksegett Giörgy Janos Andras biria felesege után, — Kuti Peter Moldovaban budosott, ennek is örökseget Gjörgy Janos biria, — Deak Marton, Kornis Ferenczne aszszoniom szolgaja volt, örökségét az annia biria, — Fogarasi Balas varosi ember, — Pataki István felakasztottak, — Szabo Janczi meghalt, zallogos öröksege volt, Zabo Marton visza valtotta.

Viduae nobilium: Benedek Deakne, — Kuthj Andrasne. — Fogarasi Miklosne, — Pataki Mihaline, — Zabo Istvanne.

Primipili veterani: Szabo Janos eq. 1., — Zabo Marton eq. 1. fiaj Balas, Andras, Mathe, — Zabo Mihaly fia Lazlo eq. 1., — Zabo Istvan Colosvaratt lakik, — Zabo Gabor zolga, — Zaiczon Pal fia Istok, eöczej Balint, Andras, — Geczi Peter eq. 1., — Biro Janos eq. 1., — Dimjen Miklos obiit, — György Janos Andras eq. 1.,— Kis Mihalj senior fia Istvan eq. 1., — Kovacz Thamas zolga, eöcze Balintt, — Erdeő Pal eq. 1., — Kozak Istva Urunk eo Nga. adot lofő levelet eq. 1., — Vas Istvan

eq. 1. fiay. Mihalj, Istvan, Pal, Andras zolga, — Czako János eq. 1., — Zaiczon János. —

Viduae primipilorum: Biro Istvanne, — Zaiczon Andrasne, — Kovacz Janosne.

Pedites veterani: Kozma Pal, — Kiralj Istvan lofő Urunk atta neki, eq. 1., — Kis Mihaly junior, — Szeöcz Damokos fiay Mihok, Istóok, — Kak Miklos obiit felesege s leania biria jozagat, — Incze Istvan fia Gyeörgy, — Fazakas Miklos.

Viduae peditum: Kiraly Isvanne, fia Kiralj Istvan megmustralt az lovasok között.

Oppidani: Kak Barrabas, — Vonczi Giörgy, — Vonczi Janos, — Vonczy Gergely, — Kiraly György, — Nagy Istvan, — Vonczi Peter, — Vonczi Balas, — Vonczi Mihaly, — Gocs Mihali, — Sas Janos, — Miklós Pal, — Kiralj Istvan junior obiit, — Kiralj Istvan maior, Kiralj Benedek, — Kiraly Peter, — Kiralj Pal, — Kiralj Demeter obiit fiai Janos, István, — Kiraly Giörgy, — Bartok Pal, — Beke Janos obiit fia Istok, — Pataki Istvan, — Czioka Janos, Butak Gergely, — Beke Lörincz, — Abram Janos, — Keöcze György obiit fiaj Peter, Gaspar, — Kiralj Mattias, — Sas György, — Csazar Janos, — Nagy Mihaly, — Bartok Antal, — Kula Istvan, — Jakocz Janos, — Czako Thamas obiit eöcze Marton, — Czako Mihalj, — Beke Lazlo obiit, — Varga Ferencz, — Varga Janos, — Fabian Gergely, — Kiraly Balint, — Varga Gaspar, — Nagy Istvan, Czioka Istvan, obiit, — Bende Pal, — Varga Pal, — Sinko Pal, — Mark Istvan junior, — Zabo György, — Nagy Jacab, — Janko György, — Botos Janos, Nagy Marton, — Keselős Peter obiit, fiaj Istvan, Ferencz, Pal, — Keseliős Mihaly, — Kereztes Marton, — Bartok Janos, — Ersebeth Janos, — Toth Istvan obiit, fiaj Peter, Janos, — Kiraly Janos, — Passik Andras, — Kosa Istvan, — Vonczi Mihally, — Kosa Balint, — Mark Istvan, — Czoka Mihalj obiit, — Mark Janos obiit.

Recentes: Czazar Andras, — Czazar Peter, — Varga Janos junior, — Varga Pal Istvan, — Mark Mathe, Szabo Mihalj, — Nagi Janos, — Kosa Marton, — Kosa Mathe, — Vaida Janos, — Bartok Peter, — Bartok Jakab, — Bartok Istvan, — Illyes Martont Daczo Laszlo uram foglalta el, — Totth Istvan jozagatt az commissariusok ideieben Daczo Laslo uram megh igirte az városiaknak, hogy megh adgja, de most is birja, — Fabian Mathe örökseget is Daczo Laszlo uram foglalta el, Miklos Margitek örökseget is ő kegyelme foglalta el, ki regen Mathe Lukacz öröksege volt, — Vonczi Benedek leaniat vötte Zekeli Andras jobbagia Mike Miklos, s felesege utan biria az attia jozagatt, — Danko Annat megh öltek volna, s Szekely Boldisar uram szabadította megh s az olta mind magatt eöröksegett iobbagiul birya, — Kiraly Janos jozagatt megh ighire Daczo Lazlo uram az varosnak, — Szeöcz Gyeörgyne helyet is ö kegyelme foglalta el.

Viduae oppidanorum: Miklos Gjörgine, fia Pal biria jozagatt, — Vonczi Benedekne Szekely Andras birja, — Kozak Gyeörgyne fia Istvan zolgal örökségeröl, — Koczis Andrasne obiit, jozagatt Vaida Janos Attiafia biria, — Kovacz Janosne, — Szeöcz Györgine iozagatt Daczo Lazlo uram biria, — Danka Balintne iozaganak felett Székely Boldisar biria, felett az varos, — Czoka Peternenek fia Benedek, — Bende Balasne.

Recuperati: Passik Pal obiit fia Istvan, — Varga Pal Istvan oda feirtuk, — Fazakas Andras, — Varga Illyes Janos obiit, — Kis Fülöp Marton, Varga Dmeter, — Modra György, — Bartos Istvan obiit, — Bartok Istvan megh irtuk oda fel, — Bartok Andrasne fiait oda fel irtuk, — Kis Kosa Istvan fia Istvan, — Kosa Mathe fiait megh irtuk oda fel, — Marton Kovacz.

Computus: nobiles 14, viduae nobilium 5, primipili veterani 15, viduae primipilorum 3, pedites veterani 5, viduae peditum 1, oppidani 50, recentes 13, viduae oppidanorum 8, recuperati 6, absentes 3.[46]

A hadiszemle és rendi összeírások megmutatják, kik voltak őslakói Sepsiszentgyörgynek. Ezekből a törzsökös, ősi családokból ma már aránylag kevés él, mivel a háborúk, éhínség, pestis, a török-tatár dúlások, kivándorlás, eltávozás igen megfogyasztották számukat. Rákóczit 1635 november 18-án Székelyudvarhelyen találjuk. Innen küldi parancsát Semjén Gáborral Sepsiszentgyörgyre Daczó Lászlónak, hogy induljon el Segesvárra, mivel a mustrát Udvarhelyen elvégezte és szintén oda megy.[47]

1637 augusztus 10-én értesíti a várost, hogy Istennek hála, gonosz hírei nincsenek, sőt követjétől, ki a fényes portáról megérkezett, jót hallott, mégis a töröknek, s két Oláhország vajdáinak Erdély határai körül való táborozását látva, az ország vigyázására gondja kell legyen. Arra az esetre, ha véletlenül valami történne, amint az elmúlt esztendőben, úgy most is parancsolja, jó szekerekkel, lovakkal, emberekkel legyen készen a város, hogyha parancsolja odamehessenek, hová küldeni fogja.

Rákóczi, Bethlen példájára jó indulatot tanusított városunk iránt, melynek látható jele az, hogy Gyulafehérvárt 1641 május 8-án Sepsi-Szent-György város részére átírta és kiadta II. Lajos 1520 május 27-i, 1527 április 7-i, II. János király 1564 július 5-i és Bethlen Gábor 1622 december 18-án kelt kiváltságleveleit, egyúttal megparancsolta hídvégi Nemes Tamás kapitánynak. vargyasi Dániel Mihály főkirálybírónak és Sepsi, Orbai és Kézdi székek alkirálybíráinak és ülnökeinek, hogy a város lakóit szabadságaiban és kiváltságaiban megvédelmezzék.[48]

Halála után fia II. Rákóczi György, atyja nyomdokain haladva szintén pártfogója volt a székelységnek és részükre több üdvösséges törvényt hozott.

Gyulafehérvárról 1650 október 7-én Kézdivásárhelyhez intézett leveléből megtudjuk azt, hogy Bethlen Gábor idejétől kezdve, ha fejedelem a tatár kánhoz követeket küldött, akkor Sepsiszentgyörgynek, Kézdivásárhelynek és Illyefalvának kötelessége volt együttesen egy könnyű vasas szekeret, hat jól tartott metszett lovat, kocsissal, fullajtárral előállítani. Miután Sebessi Miklóst három hét mulva követül akarja a tatár kánhoz küldeni, tartsák készen ezeket számára. 1653 április 6-án megparancsolja, mivel a hasznos béke megmaradására vigyázni kell, a szokás szerint adott gyalogosokat, jó fegyveresen oly készülettel tartsák készen, hogy azonnal elindulhassanak oda, ahová a szükség kívánni fogja. 1654 február 19-én Nagyszebénből intézkedik, hogy a tatár kánhoz induló követei számára Kézdivásárhely, Sepsiszentgyörgy és Illyefalva együtesen készítsen két könnyű, két-két ló után való jó vasas szekeret. Hat jól tartott erős lovat pedig tartsanak készen, melyek az utat kibírják, mert követei két héten belül Szebenböl el fognak indulni.[49]

Az országot bölcsen vezető és felvirágoztató fejedelmet utolérte a nagyravágyás. A svéd-lengyel háború zavarait kihasználni igyekezett arra, hogy Lengyelország trónját a maga részére megszerezze. Mivel a lengyelekkel nem tudott megegyezni, szövetségre lépett X. Károly svéd királlyal és 40.000 főnyi haddal megindult Lengyelország elfoglalására. A szultán nem nézte jó

szemmel ezt a vállalkozást. Azon figyelmeztetése, hogy: *„üljön veszteg”,* süket fülekre talált. Rákóczi lengyelországi nagy sikerei aggodalomba ejtették a szultánt, ezért százezer tatárt küldött hátbatámadására. Ugyanakkor Rákóczi növekvő hatalmára féltékeny I. Lipót király is hadakat indított ellene, svéd szövetségese pedig egyéb gondjai miatt kénytelen volt hazájába visszatérni. A magára hagyott fejedelem, a több oldalról reátámadó ellenségtől visszavonulásra kényszerítve, katasztrofális vereséget szenvedett. Seregének azon része, mely nem koncoltatott fel, Kemény János fővezérrel együtt tatárrabságba esett. Rákóczi veresége súlyos csapás volt Sepsiszentgyörgyre, mivel a siralmas hadjáratban a város lakói közül mindazok, kik vele mentek, vagy elestek, vagy rabságba kerültek. Egyik kapitányuk sepsiszentgyörgyi Daczó Ferenc rétyi Székely Mózessel, Szmail Ali basa Cselebinek rabságába esett. A basa Daczó Ferencet 367, Székely Mózest 217 imperiális tallér váltságdíj fejében szabadon bocsátotta. Ugyanezen városban Karamanne Memhet rabságában voltak a háromszéki Imecs Mátyás és István Deák is. Ez utóbbiért Székely Mózes és Daczó Ferenc vállaltak kezességet 50 frt. erejéig. A felszabadító és kezeslevelet, mint tanúk köröspataki Kálnoki Farkas, sepsiszentgyörgyi Kovács Bálint és alsóvoláli Benkő János írták alá.[60]

Azt a rettentő csapást, mely a várost fiainak elvesztésével érte, újabbak követték. 1658 augusztusában a tatár kán és a két oláh vajda a bodzái szorosan betört a Barcaságba, melynek feldúlása után Háromszékre került a sor. Száz esztendő multán Vásárhelyi János, sepsiszentgyörgyi ref. lelkipásztor 1755-ben kezdett „Urbáriumnak”, a „Series Pastorum” c. fejezetében erről a tatárdúlásról a következőket írja: *„az igen virágzó és abban az időben igen híres eklézsiát nemcsak, hogy fénekestől felfordította, hanem vassal lemészárolván kiirtotta. A várost földig lerombolta, felgyújtotta. A lakásoknak minden vagyonát, aranyát, ezüstjét és másnemű javait a profán katonák prédájának kiszolgáltatta. Igen sok polgárt, tekintet nélkül korra és nemre vassal kegyetlenül lemészárolt. A várat, melybe a lakosság beszorulva védekezett, bevette és az ittlevők nagy részét leölte. A gyilkosságtól csodálatosan megmenekülteket, mintegy 750 életbenmaradottat, a várból rabszíjra fűzve, kemény rabságba és örökös rabságba hajtotta, akiknek legtöbbje a barbárok kemény rabságában elpusztult. Ezek között nem kerülte el a súlyos rabságot ez a tiszteletre méltó férfiú Király Mihály úr sem, mert miután az Ő minden java az ellenség kezébe került volna, két kis a gagyogást alig elhagyó fiacskáját, az Ő igen kedves felesége szeme láttára, a vad ellenség darabokra tépte és nyársra tűzve a kutyáknak dobta. Őt magát szeretett nyájával együtt a legnyomorúságosabb rabságba vitte.”* Király Mihály lelkipásztort a váradi basa nagyösszegű váltságdíjért bocsátotta szabadon.

Ideje sem volt a városnak aléltságából felébredni, máris újabb, a fentiekhez hasonló csapás érte. Ali pasa „kinek emléke átkozott” török csapatjaival végigrabolván Erdélyt, 1661-ben Szent Mihály napja tájban Háromszékre is betört, hol különösen Sepsi széket pusztította. A szentgyörgyi templomkastélyt ostrommal bevette. Az odamenekültek közül 550-et legyilkoltak és 900-at rabságba hurcoltak, kik között környékbeliek is voltak. Nem csoda, ha azt írják az akkori levelekben, hogy: *„a sok háborúság miatt annyira megfogyatkoztak volt, hogy nincs boldog állapotuk.”*[51]

A háborút megsinylette a város ipara, kereskedelme és mezőgazdasága. A sok ember elpusztulása és rabságba hurcolása mindinkább érezhetővé kezdett válni. Cselédet nehezen lehetett kapni. A bérek igen magasra szöktek fel. Ha összehasonlítjuk a régi szegődségeket, óriási eltolódások mutatkoznak. Bethlen Gábor idejében egy kisebb béreslegény évi átlagos bére készpénzben 4 frt. körül mozgott, ehhez még természetben 1—1 köböl búza és zabvetés járult. A nagyobb béresé 8 frt., azonkívül 1—2 köböl búza és ugyanannyi zabvetés, egy szűr, téli és nyári harisnya, 2 ing, gatya és süveg volt. Ezek összesen körülbelül 15 frt. értéket képviseltek. Ezzel szemben a lengyelországi hadjárat és a török-tatár hadjárat után a bérek 35—40 forintra ugrottak fel.[62]

A nagyon leszegényedett és éhező nép között a lopás bűne nagyon elharapódzott. A lopásokat a majdnem hetenként végrehajtott akasztások sem szüntették meg.

Az állapotok a szomszédos Havasalföldében és Moldvában sem voltak jobbak. A török kegyetlenkedése és a bojárok zsarolásai miatt ebben az időben kezdődött meg az oláhoknak Háromszékre való nagyobbmérvű beszivárgása, kiknek nagy része jobbágyúi lekötötte magát. Közülök nagyon sokan lopott szarvasmarhával, lóval, főleg júhnyájjal jöttek át, mellyel kereskedést űztek. A lopott állatokkal való kereskedés meggátlására a városokra és a falvakra egyaránt érvényes végzéseket hoztak. 1662 november 24-én Sepsi-Szent-Györgyön tartott gyűlésen elvégezték, hogy: *„nemes, lófő, puskás darabont és jobbágy egyszóval senki, magyartól és oláhtól, kiváltképpen ismeretlen embertől, sem ez országi, sem más országi lovakat és akármiféle marhákat ne vásároljanak annak színe alatt, hogy áldomásitallal emberséges emberek előtt lopott marhát vegyenek. Valaki ez végzésünk ellen merészelne cselekedni az tisztek, azt az vásárlott marhát indifferenter akárkitől is mox et de facto elvehessék és vetethessék és, ha kik találkoznak, kiké azok az marhák lennének, megadják és adassák, hogy az eddig való abusus tolláltassék. In super az mint azokot az lopott marhákat vötte, annyi summa pénzen mégis bünteti essék az Tisztektől. Ha az Tisztek posthabealnák ennek végbenvitelét, 25 forinton büntetődjenek. Akárkinek szabados legyen megfogni ismeretlen oláhot, magyart is, kinek hiteles testimoniálisa nincsen. Ismeretes oláhot, kire méltó suspició lehet, úgy mindazáltal, hogy javokban meg ne károsittassanak. Azok penig biró kezinél legyenek minden javokkal, melyre az bírák az faluval együtt tartozzanak felkelni sub fl. 12., hogy az ilyen ismeretlen emberek miatt senki kárt ne valljon. Hogy valakik marhákot vágnak mészárszékre pénzre, emberséges emberek előtt áldomásitallal igaz marhát vegyenek és fontját igaz mértékkel, az szépit másfél pénzen, az alábbvalót egyen adják.”*[53]

1674-ben a város és a falurész között a postalóadás miatt vita keletkezett. Kiváltsága folytán sem a város, sem a falurész nem volt hajlandó postalovat adni. A kérdés tisztázására november 19-én tanúvallatást tartottak arról, hogy: *„a veszedelem előtt, azon szabad emberek, kik hadban szolgáltak, de városi jószágon laktak, micsoda szolgálattal tartoztak a város közé és postalóval tartoztak-e, vagy nem, s micsoda szabadságok volt azoknak, mikor megnemesittettek?”*

A kihallgatott városi polgárok egyöntetűen azt vallják, hogy a városiak az ország adóját megadták, de nostalóadással és egyéb teherviseléssel nem tartoztak. Király Zsigmond városi ember vallomásában előadja, hogy: a veszedelem előtt Rákóczi György fejedelmet, mikor Földváron volt, levélben megkérték, rendelje el azt, hogy mindenki egyenlően viselje a terheket, de a hadban szolgáló embereket, kik városi fundust bírnak, ne eről-

tessék postalóadásra. Innen t. i. Földvárról a fejedelem Lengyelországba ment, de kérésükre azt írta hogy: *„az ki városi ember értsen egyet a várossal, az ki hadban szolgáló ember, semmit ne adjon.”*[54]

Az 1658. és 1661. évek vér és anyagi veszteségeit a város sohasem tudta kiheverni. A megfogyatkozott, leszegényedett és a súlyos adózás terhe alatt nyögő városnak régi törekvése az volt, hogy bevonja az adófizetésbe a szék alá tartozó, de városi jószágon lakó nemes és szabad embereket. Ezek mindig vonakodtak a város adóterhéhez való hozzájárulástól azon a címen, hogy nem városi polgárok és mint hadban szolgálók csak a szék terheit kötelesek hordozni. 1678-ban a városnak sikerült kivívni, hogy az országgyűlés elrendelje: „*Sepsi-Szent-Györgyön civilis funduson lakó vitézlő rendek, kik zászló alatt vagynak, mivel a szükség idején fegyverrel kelnek fel a haza szükségére, postalóadással ne terheltessenek, mindazáltal a város közé, nevezet szerént: az ország adójában contribuáljanak.”* E szerint, akik városi telkekre beköltöztek, *„katonáskodtak, mint falusiak, s adót fizettek, mint városiak.”*[55]

Az országgyűlésnek végzése csak olyan orvosság volt, mely ideig-óráig használt. Apafi fejedelemsége alatt a város élete mozgalmas volt ugyan, de az előbbi esztendőkhöz viszonyítva nyugalmas. Halála után az ide bejött német katonaság viselkedésével annyira meggyülöltette magát, hogy Thökölynek zernyesti sikeres győzelme után csaknem az egész székelység és vele Sepsiszentgyörgy kuruccá lett. Thökölynek bukása után Veteráni német generális 9 ezreddel megszállotta Háromszék falvait. A tábornok szállását Sepsiszentgyörgyön ütötte fel, s a várost katonái teljesen kipusztították. Ennek a szomorú időszaknak beszédes emléke, az a panaszos jelentés, melyet Sepsi szék minden rendű közönsége a guberniumhoz intézett, s mely a következőképen szól: *„az elmult szomorú esztendőben Istennek kemény itéletéből két rendbéli hatalmas nemzetnek a székeken való táborozása, mind pedig ö felsége hadainak kilenc hétig itt való kvártélyozásokban portiójokra való expensájok miatt és gyakorta azon vitézeknek extraordinária excursiójok által való károsittatásunk, mind majd egész székül végső pusztulásra jutottunk.*

Az ő felsége hadai statióban lévén Illvefalván, Szent-Királyban, Szemerján, Szent-Györgyön, Árkoson, Körös-patakon, Kálnokon kilenc hetek alatt azon faluk annyira elromlottanak, hogy tízedrészinek és sem magoknak, sem marhájoknak semmi életek. Sok épületeket azon falukban elrontottak, ellenzettek, búzátokat, s minden egyéb gabonájokot, szénájokot, szalmájokot mind eltékozlották. De sem azzal, sem a nekik rendeltetett viktuálékkal meg sem elégedvén azon vitézek a szomszéd falukra gyakrabban éjjel, némelykor nappal is excursáltak és mivel az ellenség tüzitől félvén a szegénység, a gabonáját a mezőkre rakta volt ki, annak nagyobb részit zaláni, bodoki, zoltáni, étfalvi, gidófalvi, kilyéni, szotyori, angyalosi lakosokon elcséplettek, szánokkal, szekerekkel azon falukra, s azokon kívül Fotosra, Martonosra, Angyalosra, Besenyőre, Ersztevényre, Rétyre, Maksára, Csernátonba, Márkosfalvára, Léczfalvára, Bitára excursálva, azoknak minden szénájokot, szalmátokat elhordották. Sepsi-Szent-Györgyön a közelebbik elmult télen is és lllyefalván kvártélyban lévén a császár ő felsége vitézi, akkor is a szegénység mind marhájában, gabonájában, s egyéb javaiban igen sok károkat vallott, mert a nekik rendeltetett viktuálékat be nem küldvén az assignált helyekről, sok jámboroknak járomvonó marhájokot megnyúzták, búzájokot, gabonájokot tékozlották, melyekről semmi refusiót a szegénység máig sem vött. De azt most csak hátrábbhagyva kibeszélhetetlen a mennyi rettenetest szenvedtek a rajtok most kilenc hetek alatt kvártélyozott német vitézek miatt, mert ami kevés gabonájokot a kastélyokba szemül betakaritottak, azt többnyire minden portékájokkal elkóborlották. Csépeletlen gabonájokot, szénájokot, szalmájokot mind eltékozlották. Sokat közülök kényszeritették elhagyni városokat, mivek sem maguknak, sem marhájoknak nincsen mivel élődni. Ezek felett mikor az ellenség Csikból lejött akkor is mikor Prázsmárra szállott volt, sok rettenetes károkat vallottak mind marhájokban, mind egyébb javokban.”[55]

Ezt a kifosztást roppant drágaság követte. A város a reánehezedett nyomorúság miatt 3 éven át adójának csak egy részét tudta megfizetni. Sárosi János ítélőmester kénytelen volt azon a címen, hogy a *„németek a városnak 10 ökrét megölték, a restanciába beszámítani és az alól feloldani őket.”*

169Hben a kolozsvári országgyűlésen Háromszékre terményekben 7000 köböl gabonát vetettek ki, azonkívül Sepsiszentgyörgyöt és Bereczket 100—100, Illyefalvát 200, Kézdivásárhelyt 400 köböl zabbál rótták meg. Mekkora volt a szegénység városunkban mutatja az, hogy a kisebb lllyefalván 100 köböllel többet tartozott beszolgáltatni.[57]

Az országgyűlés belátja, hogy az ország és ezzel a lakosság helyzete évről-évre súlyosbodik, azonban a helyzeten segíteni nem igen tud. Az ország fenntartására és a német katonaság ellátására megkívántaié adón kívül gabonaneműekre és egyéb élelmiszerekre is szükség van. 1698-ban, midőn május havára kiveti a katonaság részére beszolgáltatandó gabonamennyiséget előre bocsátja, hogy: *„Noha az felette való nagy teherviselés alatt már szinte elállottunk, sőt a búzátlanság miatt félő, hogy sokak éhelhalásra ne jussanak, mindazáltal ily nagy fogyatkozásnál római császár, koronás király kegyelmes urunk ő felségéhez való hűségünk megmutatására s édes hazánknak ily végső pusztulására hajtott áltapotjában való conservációjára nézvén a militia májusi intertenciójáról ilyen dispositiókat tettünk, hogy ... adjanak Kézdi-Vásárhely cubulos 15, Illyefalva cubulos 15, Szent-György cubulos 15.”*[58]

1697 szeptember 15-én Sepsi-Szent-György város és gr. Kálnoki Sámuel alkancellár és háromszéki főkirálybíró között szerződés jött létre. A szerződés szerint a város vásártartási jogát, melyet a régi királyoktól és fejedelmektől nyert, kiváltságaival és jogaival együtt átruházza Kálnoki Sámuelre és beleegyezését adja, hogy a vásárok áthelyeztessenek a közelben fekvő Gidófalvára. Ezt a szerződést Lipót király jóváhagyta. A vásárokat meg is tartották Gidófalván, a város azonban a vásárra igyekvő kereskedőket és iparosokat állandóan zaklatta, ami pereskedésre vezetett Kálnoki és a város között. Mi késztette a várost vásárjogának eladására és mi lett az eredménye és mily körülmények között szerezte vissza jogát, nem áll adat rendelkezésünkre.[59]

1692-ben a székelység a maga jóakaratából 22.000 forint adót fizetett. A következő években mind többel és többel róják meg, úgyannyira, hogy 1703-ban csak a székelység adója elérte a 100.000 forintot. E hallatlan összeg fizetése mellett még a beszállásolt katonaságot is tartotta. A nőttön-növő terhek elől Háromszék lakói közül igen sokan otthagyták ősi otthonukat, földjüket és idegenbe, főként Moldovába és Havasalföldre menekültek. A gubernium a szökések megakadályozására szigorú rendeleteket adott ki. Ekkor Háromszéken csak egy szikrára volt szükség, hogy az elfojtott tűz lángra

lobbanjon. Csak az alkalmat kellett kivárni, hogy a nép fegyvert fogjon kezébe.

Rákóczi Ferenc zászlóbontásával 1703-ban a szikra lángra lobbant és a háromszéki székelység Henter Mihály, Székely Zsigmond, Kálnoki Péter és Nemes Tamás vezetésével fegyvert fogott, hogy azzal vívja ki ősi szabadságát és jogait.

A Rákóczi Ferenc által hirdetett gyulafehérvári országgyűlésre Sepsi-, Kézdi- és Orbai szék népe tömegesen jelent meg, hol Rákóczit, kiben Megváltóját látta, az egybegyűlt erdélyi rendekkel nagy lelkesedés közben fejedelemmé választották. A díszkövetségben, mely Rákóczinak tudtul adta fejedelemmé választását, a székelységet a háromszéki, zabolai Mikes Mihály gróf, Rákóczi egyik legodaadóbb híve képviselte.

Az országgyűlés tartama alatt a hármszéki kurucok a Barcaságon fegyverben állottak és Brassót ostromzár alatt tartották. A gyulafehérvári országgyűlésen elrendelték a fegyverforgató székelység összeírását. A hadiszemlére a háromszékiek az aldobolyi síkon gyűltek össze. Milyen lelkesedéssel tett eleget ennek a rendeletnek a háromszéki székelység, mutatja az, hogy 1704 júl lius 25-én a táborban több, mint 3000 felkelt székely nevét írták össze. Ez az összeírás legszebb bizonyítéka, egyúttal becses emléke a háromszéki székelység hazaszeretetének.

Szentgyörgyről 5 nemes, 23 lófő és 12 gyalog jelent meg.

Nemes Tamás lovas századában szolgáltak a nemességből: Daczó Pál, Daczó János, Székely Boldizsár, Bartók István, Daczó Ferenc szolgája és Bartók János, Daczó Ferenc szolgája.

Lófők: Móricz Mihály, Miklós István tizedes, Király Sámuel, Király Dániel, Szabó Ferenc, Daczó János szolgája Bakó István, Daczó Pál szolgája, Sas János, Daczó Pál szolgája, Zajzon András, Koré András, Mihály András, Kelemen Bálint, Daczó Pál szolgája, Zajzon Ferenc, Daczó János szolgája, Málnási Pál, Daczó Pál szolgája, Zajzon Ferenc, Daczó János szolgája, Márk Zsigmond, Daczó János szolgája, Jancsó Péter, Csiszér Boldizsár, Gyárfás Pál, Daczó Pál szolgája, Borbély János, Daczó János szolgája, Képiró János, Daczó János szolgája, Szöcs János, Szabó László, Rákosi Benedek debilis.

Gyalogosok: Jancsó Ferenc száza: Jakócs János, Tót Mihály, Botos Miklós, Nagy Gergely, Botos János, Falka Mihály, Nagy Zsigmond, Pető Lukács, Zajzon Bálint, Incze István nyomorú, Zajzon János, Bihari István.

A polgárságból senki sincs felírva, mert ezek nem tartoztak a széki katonasághoz, azonban több írásbeli adatból tudjuk, hogy sokan kivették a részüket a szabadságharc küzdelmeiből.[60]

A szerencse kerekének forgása szerint egyszer a kurucok, máskor a labancok voltak Háromszéken a helyzet urai. Háromszék és Szentgyörgy mindvégig hű maradt Rákóczihoz. A labanc uralom alatt, hol a gubernium, hol pedig a brassói katonai parancsnok intéz rendeleteket a városhoz. A háborúskodás alatt a pestis is felütötte a fejét, még pedig oly mértékben, hogy Haller István gubernátor Szebenből 1709 augusztus 24-én értesíti a várost: *„minthogy Isten ő felségének látogatása kezdett sátyosodni, azért a sokadalhiak tartása a mostani időkben meg nem engedtetik. Adja tudtul a kereskedőknek, mestereknek és mindenféle embereknek, hogy haszontalanul ne fáradjanak, mert sokadalom meg nem engedtetik."* Röviddel ezután a Brassóban szállásoló generális megparancsolja: mindenütt állítsanak fel akasztófát, s hirdessék ki, hogy aki pestises helyről jön, fel fogják akasztani. A szék Tisztsége a gyülekezések, összejövetelek megakadályozására eltiltja a korcsmákban való muzsikálást, táncolást azzal, ha valaki muzsikálna, a muzsikát rontsák össze.[61]

Több szerencsétlen csatavesztés után a kurucok ereje megtört. Mikor pedig a helyzet teljesen reménytelenné vált, a felkelt nemzet letette a fegyvert. A letiport székely nemzet fiai hazatértek otthonukba, hol pestis, éhhalál, súlyos adózás és a nyakukra küldött katonaság várta őket.

A pestisjárvány leküzdésére a gubernium erélyes intézkedéseket tett, itt-ott mégis felütötte fejét. Az 1717-ik esztendőben hihetetlen mértékben lépett fel. Ehhez hozzájárult még az is, hogy 1717 pünkösd havától 1718 szeptemberéig, kereken 17 hónapon át, nemcsak eső nem esett, hó nem hullott, de még harmat sem volt. Ennek következtében oly iszonyatos szárazság következett be, hogy a tavak, kutak és a kisebb folyók, patakok teljesen kiszáradtak. Az éhhalállal kínlódó háromszékiek kétségbeesetten fordulnak a guberniumhoz segítségért, s könyörgő levelükben azt írják: *„az másfél esztendeig rajtunk continuálodott szárazság miatt olyan extremitásra jutottanak szegény székünk lakosai, hogy nagy része ez világra az kitől merre lehetett elszélyedett. Itthon megmaradt része penig úgy eléhezett, hogy mig benne tartott makkal, galagonyával éltének. Az elfogyván, most mogyorós rügyet esznek, mely miatt ugy elfogyatkoztanak erejekben, hogy nem járni, hanem kullogni láttatnak."*

Közük továbbá, hogyha Isten és a halál nem könyörül meg, egész vidékek maradnak pusztán. Majd így folytatják: *„A pestis sem grasszálna olyan mértékben, ha volna mit enni, de a pestisből némelyek felgyógyulván, és nem lévén mit enniek, csak el kell veszniek... Nem is rekeszthetjük be azt, az mint kivántatnék, mert az éhségtől kényszerittetve és látván másként is meg kell halni, csak ráveti titkon némelyik a fejét."* Végül azzal fejezik be, hogy a nagy nyomorúságot fokozza a katonaság sanyargatása annak ellenére, hogy az is látja, hogy 10 faluban nem lehet kapni egy köböl gabonát.

A kormányszék szigorú rendeleteket ad ki a vándorlás megakadályozására, majd újabb intézkedéseket tesz a pestis leküzdésére. Eltiltja az útlevél nélkül való járást, a pompás és nagy temetkezések, lakodalmak tartását, általában minden olyan alkalmat, hol nagyobbszámú ember jelenik meg. Elrendeli továbbá a földön heverő holttestek eltemetését, a pestisben elhaltak ruháinak elégetését, a gabona árának megállapítását és ezekhez hasonló dolgokat. Mindezek nem akadályozták meg. hogy a pestis fokozatosan ne szedje áldozatait. Rendeletet, tanácsot adott eleget a kormányszék, csak amire szükség volt: gabonát, élelmiszert nem. Nem is tehette, mert nem volt honnan. A rendelkezésre álló készletre a katonaságnak volt szüksége. Természetbeni segély sehonnan nem jött. Egyebet nem tehetett a kormányszék, mint Istén irgalmára bízza a népet, s elrendelje, hogy naponta kétszer harangozzanak, s a harangszó hallatára minden ember ott, ahol van, süvegét vegye le, könyörögjön Istenhez, hogy fordítsa el büntető ostorát. Elrendeli azt is, hogy vallásra való tekintet nélkül, mindenki hetenként egyszer böjtöljön. Mintha nem böjtöltek volna eleget![62]

Az éhínség megszüntével egyidőben a pestis is alábbhagyott. Az 1720-ik esztendő elején végül is annyira megszünt, hogy hálaadó istentiszteleteket lehetett tartani. A szárazság és pestis megszűntek, de nem szűnt meg ezután sem a katonaság eltartásának terhe és a

lakosság sanyargatása, sőt az erősen megfogyott népre rótták ki az elhaltak adóját is. A szárazság és pestis következtében.Háromszék falvai és városai lakosságának hasonfele, több mint 19.000 ember halt meg. Sepsiszentgyörgy lakossága is felére olvadt le ekkor. Méltán sóhajtott fel Vásárhelyi János szentgyörgyi pap, midőn azt írta naplójába: *„A legszomorúbb esztendő, mert Isten ebben megsokasitotta a jajgatást, sírást, vészkiáltást, mert akik az éhséget kiállották is, az Isten mérges hálójából egészségesen nem menekülhettek.”*

Ezek a gondterhes esztendők nagy változásokat idéztek elő a város vagyoni viszonyaiban. A nép, hogy életét megmentse és tengethesse, rá volt utalva földjének eladására, elzálogosítására. Ebből az időből egész tömege maradt meg az adás-vételi és elzálogosítási szerződéseknek.

A Szentgyörgy városi és falurészi lakósok birtokviszonyairól tájékozódást nyerhetünk az 1730-ik esztendőben tartott vagyonvizsgálat jegyzőkönyvéből. Az ott található kimutatásból megállapíthatjuk, hogy a város területén lakó, de a székhez tartozóknak sokkal több birtoka volt, mint a polgároknak. E kimutatás azért is fontos, mert magában foglalja azon szabad székely emberek neveit, kik a város közé állottak és így annak polgáraivá váltak.

Székely részen való földek, melyeket városiak birnak.		Városi részen való földek, melyeket külsők birnak.	
Szántó köböl.	Kaszáló szekér	Szántó köböl.	Kaszáló szekér.
164	16	472	64

„E felett bírnak a szentgyörgyi városiak székely fundust nro. 20. Nemkülönben bírnak külső birtokosok a szentgyörgyi határon földeket és réteket a fent elősoroltakon kívül, melyeket a városiak határainak kétféle igazgatása miatt elkülöníteni nem tudnak és megállapítani nem lehet, hogy valaha takszás telkek, vagy székely telkek voltak-e? 578 köböl szántó, 50 szekér kaszáló.”

A székelységből a szentgyörgyi városiak közé általállott lófő és gyalogpuskás emberek ezek:

Zajzon Pál utódai, Málnási Zsigmond, Dávid István utódai, Szabó Pál, Bakó Ferenc, Zajzon Zsigmond, Sükes György, Zajzon Ferenc, Király Ferenc, Zajzon Mihály, Benkő Mihály, Móricz Miklós, Bartók János, Móricz Miklós, Gyárfás János, Farkas Bálintné, Márk Istvánné, Móricz János, Gecse Pál, Málnási István, Tótt Balázs, Kovács Balázs, Császár Borka, Málnási János, Sikó János, Bertalan József, Szabó András, Csőre Tamás, Botos Ferenc, Incze Ferenc, Nagy Imre, Szabó László, Nagy Gergely, Bedő Imre, Balog Mihály, Veres János.[68]

Úgy látszik, a sors nem elégedett meg azokkal a csapásokkal, amelyeket a nemrégiben lezajlott kuruclabanc világ, pestis, szárazság és az ezekkel karöltve járó éhínség okozott. A város egész határát 1733-ban egy nagy jégeső annyira tönkretette, hogy semmiféle termésnek hasznát nem vehette. Ugyanekkor fellépett marhavész az állatállományt elpusztította, mely miatt, — jegyzi fel a krónikaíró — *„nagy szükséget kelleték szenvednünk, újabb látogató kezeit bocsátván Isten ő felsége.*” Néhány év mulva, vagyis 1738-ban nagy földindulás okozott károkat. Ez alkalommal sok templom és torony hasadozott meg, vagy omlott össze. A szentgyörgyi templom tornya annyira megrongálódott, hogy lebontása elkerülhetetlenné vált. Az új tornyot anyagi eszközök hiányában csak 1761-ben tudták felépíteni.[84]

A Rákóczi szabadságharcot követő szatmári békekötés után a vitéz székely nemzetet, mely mindig saját fegyverével teljesített katonai szolgálatot, lefegyverezték. Erdély védelmét idegen, főleg német származású katonaságra bízták. Ez a katonaság valósággal átka lett azoknak a helyeknek, ahová beszállásolták. Szentgyörgy, mint nagyobb és központi fekvésű város, mindig szálláshelye volt egy nagyobbszámú katonaságnak. Az eltartással járó terhek és visszaélések annyira elviselhetetlenek voltak, hogy a szék és város egyre-másra küldte panaszos írásait a guberniumhoz. Ez belátta a helyzet súlyosságát. A segítésre való jóakaraté szándék meg is volt benne, de a katonasággal szemben tehetetlen volt.

Milyen lehetett a lakosság helyzete, arra élénk világot vetnek azok a kérdések, melyeket gubernium a széknek tett fel a visszaélések ügyében. A szék válaszadásra felhívta a városokat és falvakat. A panasz elsősorban a helyi katonai biztosok ellen irányult, kiknek cselekedetei ellen sem a bírák, sem a szék által kirendelt felügyelők nem mertek felszólalni. A főbb kérdések, melyekre választ kívántak, a következők voltak:

A katonatisztek temészetben, vagy pénzben vették fel illetményeiket, s arról adtak-e elismervényt? Válogattak-e a gabonában és hogyan mérték ki? Miket adtak a tiszteknek pénzben, vagy terményekben? Strázsát és mosóasszonyt naponként adtak-e? Egész nap, vagy éjjel is ott voltak-e? Előfogatot, ajándékot adtak-e? A tisztek maguk, vagy feleségeik dolgában vették igénybe az előfogatot? Vadászatra, halászatra hajtották-e az embereket, s hány ember ment vadászatra? A konyhára milyen dolgokat adtak? A katonák húst vettek-e? Ha nem, hány hónap óta nem vettek, s a gazdák mikép tartották a katonákat? a szalonnát font számra adták-e a katonáknak, s hány fontot egy napra? Mikor húst vett a katona, mikép készíttette él a gazdával, és szalonnát, vajat, lisztet, árpakását adtak-e? Ha húst vettek egy hétre, vagy egy-két napra vették-e? Vásznat egy katonának, hány singet adtak a gazdák? Verekedtek-e és kiket vertek meg? Jól éltek-e a gazdákkal, szidták-e, fenyegették-e, kergették-e?

A guberniumhoz jelentéstételre Szentgyörgy részéről Székely Eleket, Kézdivásárhely részéről Dombi Jánost rendelte ki a szék tisztsége, kiknek mivel az élelem szűk és drága volt, hetenként húsz-húsz rajnai forintot fizettek. Egyúttal a szék elrendelte Székely Eleknek azt is, hogy a gubemiumtól kérjen határnapot a megjelenésére. *„Ki a kérést egy külön postától elküldeni tartsa kötelességének.”*[65]

Ebben a nehéz időben Szentgyörgy nyomorúságos állapotát híven tükrözi vissza a városi rendeknek a guberniumhoz beadott kérése. Kérésükben előadják, hogy Szentgyörgynek egy része városi, más része falusi jószágokból áll. A városi jószágokból a változó idők folyamán, sok került falusi jószágon lakó kezére, vagy olyanokéba, kik a szék községeiből költöztek be. Ezek, mint a szék hatósága alá tartozó, városi jószágot bíró emberek, nem hajlandók a városnak adózni és terheit viselni. Azok, kik a város-részhez tartoznak a sok csapás miatt elpusztultak, vagy elbujdostak, minek folytán a város lakói úgy megfogyatkoztak és elszegényedtek, hogy a város terheit *„csak néhányon vonják”*. Nincs is a házában taxás mezőváros, mely ily nyomorúságos helyzetben lenne.

Kérik a guberniumot, vegye tekintetbe ezt a lehetetlen helyzetet, karolja fel ügyüket és parancsolja meg

Háromszéknek, hogy azok a jószágok, melyek eddig városiak voltak, maradjanak meg városi igazgatás és *adózás* alatt, különben a városból *egészen* falu lesz.[66]

Annak ellenére, hogy a gubernium a város kívánságát méltányolta és megfelelően intézkedett, a torzsalkodások, ellenségeskedések mégis napirenden voltak. A város részen levők is, a falu-résziek is féltették a maguk kiváltságait, minek következtében a harc végleges megszűnésére nem volt kilátás. Ugyanígy állt a helyzet a papokkal és mesterekkel. *„A szentgyörgyi civilis fundusokat bíró tiszteletes atyafiaknak — panaszolja a pap és iskolamester, — a taxáért marhájokat fogta a szentgyörgyi bíró, s elbecsültette a privilégiumnak punctuma ellen. Ugyancsak a városi bíró, a primipilaris fundusokat biró atyafiak zselléreiket is, hogy neki in casibus privilegiatis nem engedelmeskednek szertelen bünteti a privilégium punctuma ellen."*

A panasztevőkkel szemben azzal védekezik a város, hogy: *„Vadnak pedig itt Szentgyörgyön feles privilegista sessiok, papok és mesterek házaik, kikben adózó személyek mentenek lakni és hogy odamentenek azután nem adóztak."*[67]

„Azonban előfordult az is, hogy városi embereknek is voltak különös jószágaik, melyben akár jobbágy, akár szabad embereket tartottak, ezen jószágok után nem adóztak."

1750-ben az egyházi személyek a guberniumhoz fordultak panaszukkal a város ellen, mert:

1. Szentgyörgy városában birtokos emberek lévén, makk termés idején annak használatából kirekesztik, nemkülönben mezőn, réten, részekre oszló helyeknek hasznából is elzárják.

2. A városnak felfogott tilalmas erdejét, szükség idején, a város lakóinak közmegegyezéséből felosztják, melyből egyik-másik szükségéhez képest szálfát kap. Az egyházi rendeknek abból az okból, hogy a városiakkal minden teherviselésben nem vesznek részt, az erdőből nem adnak és, ha fát merészelnek hozni, 3 frt-ig megbüntetik.

3. Kiváltságuk ellenére paraszti szolgálatra kényszeríti a város u. m. útcsinálás, hídjavítás, erdő és mező őrzés, határkert tartás.

Az 1. és 2. pontra nézve a gubernium úgy intézkedik, hogy akár nemes ember, akár egyházi személy az illető, az erdők, mezők, vagy egyéb haszonvevő helyekből telkeik száma arányában részesítendő. Az egyházi rend a közönséges szedés-vevés és egyéb szükséges közdologból a faluval, vagy a várossal egyetérteni tartozik, t. i., amely a közjónak megmaradására megkívántatik. Egyéb teherviseléssel, mely az egyházi személyek tekintélyével nem fér össze, mint az útcsinálás, hídtartás, erdő és mező pásztorság, mivel kiváltságaik ellen van, — nem tartoznak.[68]

Ha a kis emberek kiváltságaiknak megvédésének címe alatt, több ízben talán öntudatlanul, vagy ha szándékosan meg is károsították a várost az még érthető, — ellenben az érthetetlen, hogy egy tekintélyes és gazdag, falurészen lakó birtokos család, mint a Daczó, 1577 és 1631 évben kelt kétes hitelű egyezséglevél alapján pert indított a város tulajdonát képező ú. n. *„Barompiacz"* n. hely megszerzése céljából, melyet ősi örökségének tartott.

A városnak közönséges piactere a XVII. sz.-ban.a *„Templom-utca"* felső végén, a mai vártemplom és papilak előtti kis téren volt, melyet: *„Templom-utcának, vagy Régi piac-utcának"* neveztek. A baromvásárt Thököly járása előtt a Daezók kúriája körüli *„puszta helyen"* tartották, melynek *„Vásármező"* volt a neve. Ez a *„Vásármező"* egy felől az Olt folyó, más felől Debrenpataka közti helyen terült el.

Nem bizonyos, de föltehető, hogy a város vezetősége és a Daezók között a vásári italárusítás miatt összetüzés keletkezett, azért a város a baromvásárt áthelyezte arra a helyre, mely a város ellenkező oldalán feküdt és amelynek egy része azelőtt *„Borjújáróhely"*, más része pedig a város részéről szántott földterület volt. Ettől az időtől kezdve ennek a helynek a neve *„Barompiacz"* lett és magában foglalta azt a területet, mely Szemerja felől a *„Nagyvízmosásnál"* kezdődött, hol régen *„Akasztófa"* állott, s azért *„Akasztófa gödrének"* is nevezték és kinyúlott az *„Égető dombig"*, *„Nyakvágókőig"* majd egy út határolta, hol kertek rúgtak reá. A vízmosáson alul lenyúlott addig a helyig, ahol ma a *„Székely Mikó Kollégium"* és a *„Városi szálloda"* áll. Innen a törvényszék során felhúzódott a katolikus temető felé. A XIX. sz. elején a baromvásártérből kiszakított helyre, a mai *„Szabadságtérre"* helyezte át a város kirakó vásárait is, mint biztonságosabb helyre.[69]

1750 körül a város vezetősége és néhány polgár közt összeütközés történt a bíró hatalmaskodása és a város jövedelmeinek, különösen a büntetéspénzeknek kivetése és elszámolása miatt. A guberniumtól kiküldött bizottság az ügy megvizsgálása után a következőket rendelte el: *„a bíró minden évben búcsúzzék, számot adván először a bevételekről. Megmarasztása, vagy megválasztása függjön a nép akaratától. Akire legtöbb szavazat esik, az legyen a bíró. A választás ne erőszakkal, lármával, hanem önkéntesen, szabadon és csendben történjék. A bíró az utasításokat tisztségének kezdetén, azonkívül félesztendönként a város közönségének gyűlésén a maga és mások tudására olvassa fel. Végrehajtókat a város válasszon a maga kebeléből, kiknek a bíró évenként adjon számot és ezt a város népének a közönséges gyűlésen olvassák fel. A jó egyetértés és a város közönséges dolgainak előmozdítására szükséges, hogy a bíró a tanácsot és a város népét a gyűléseken és azonkívül is illendő tiszteletben tartsa. A polgárok is a bírónak illendő becsülettel és engedelmességgel tartoznak."*[70]

Intézkedik a bizottság arról is, hogy: *„a bíró tisztségének átvételekor esküt tegyen, kinek ugyanakkor fel kell olvasni a város kiváltságait, melyeket tartson meg és mások által is megtartasson. A törvényen kívül az embereket ne bántsa. Senkit rendjén és értékén felül ne terheljen meg. A város erdejét, mezejét, utcáit régi határaiban megoltalmazza, senkinek elfoglalni ne engedje. A vétkeseket érdemük és a körülmények szerint megbüntesse. A bírságokat, melyek a kiváltságok szerint a várost illetik a város számára fordítsa, azokat pedig melyekről a kiváltságok nem szólnak magának tarthatja. Igaz törvényt szolgáltat, tekintet nélkül az egyénre, félretévén atyafiságot, barátságot, hasznot, irigységet, haragot és minden indulatot. Törvénytelen végrehajtást nem végeztet, magát becsületesen viselje. Korcsmákba inni ne járjon, másoknak mind jó magaviseletével, mind józan életével jó példát mutasson. A felsőbbek parancsait tisztelettel vegye és azokat minden részében tehetsége szerint végre is hajtsa".*

Végül elrendeli a bizottság, hogy a bíró készíttessen egy konc papírból álló könyvet, melybe vezettesse be a guberniumi rendeleteket. Minden adózó részére két ív papírból álló könyvecske készítendő, melybe beírandó az adótartozás és a teljesített adófizetések összege. A könyvecske az adózónál álljon, melyből nem szabad egy lapot sem kivágni. Javítás se legyen benne, mert az arra

a gyanúra ad alkalmat, hogy a bíró és a tanács az adózót, vagy pedig az adózó a tanácsot akarná kijátszani.[71]

Néhány békés esztendő után, annál inkább izgalmasabbá vált az 1762—1764. évek közti időszak, hogy a székely nép kezeire, melynek régi szabadsága és jogai amúgyis erősen megvolt nyirbálva, más súlyosabb bilincseket rakjon. Mária Teréziának országa és trónja megvédelmezésére erős, fegyelmezett hadseregre volt szüksége, mert egyrészt nyugat felől fenyegette állandó veszedelem, másrészt kelet felől állandóan kapta a híreket a török és tatár készülődésekről. Erdély keleti határait régente a vitéz és szabad székely nemzet védelmezte, de ezt az örökös nyugtalanságban élő nemzetet a Rákóczi szabadságharc után lefegyverezték. Az Erdély védelmezésével megbízott katonaságé a határőr szolgálatot teljesítő zsoldos őrségek gyengéknek bizonyultak és feladatuknak nem feleltek meg. Azt a felvetett eszmét, hogy Erdély keleti részén állítsanak fel egy olyan határőrséget, mely a szerb-horvát részeken jól bevált, Mária Terézia örömmel karolta fel és megbízta br. Buccow Adolf tábornokot, Erdély katonai parancsnokát és főkormányzóját a székely határőrvidék felállításával és a katonaság megszervezésével.

Buccow kísérlete a székelységnél nagy nehézségekbe ütközött, mert a tervbevett határőrvidék felállításának módja és célja nem jelentette a régi székely szabadságnak visszaállítását, illetőleg fenntartását, hanem éppen annak ellenkezőjét. Mária Teréziának szándéka odajárányult, hogy csak azokat sorozzák be a határőrségbe, akik önként vállalják a fegyverfelvételt. Buccow a királyné óhaja ellenére erőszakosan lépett fel és ezen cselekedetével olyan ellenhatást váltott ki, hogy a székelység semmi körülmények közt sem volt hajlandó a fegyvert felvenni és ellenszegült.[72]

A fegyverfelvételt megtagadó Háromszéken 6 század Okelli ezredbeli katona tartózkodott. Ezeknek a századoknak nemcsak a legénysége és altisztjei kezdtek erőszakoskodni és követelőzni, hanem tisztjei is. A Szentgyörgyön állomásozó Ernst és Haysler kapitányra sokat panaszkodtak, mert zsarolták a város lakosságát, kiket, ha követeléseiknek nem tudtak eleget tenni, ütöttek, vertek.[73]

Buccow, ki a királynénak a fegyverfelvétel módozataira vonatkozó okiratát meghamisította, erőszakosan lépett fel, mire a székelyek lázadásban, törtek ki és az erőszakra erőszakkal válaszoltak. E miatt Buccownak helyéről távoznia kellett. Amit az elejtett Buccow nem tudott kierőszakolni, t. i. a felfegyverzést, azt br. Siskovitz altábornagy, ki az előbbinek a helyére került, a védtelen csíki és háromszéki székelyeknek Mádéfalvánál történt legyilkolásával végrehajtotta.

Midőn Háromszéken megkezdődött a mérték alá állítás, a kiküldött bizottsághoz Sepsiszentgyörgy és lllyefalva városok egy folyamodványt adtak be, melyben kiváltságlevelükre hivatkoztak, hangoztatva, hogy ők nem állanak a szék közigazgatása alatt és a hadakozás alól fel vannak mentve. Kérik, most is mentessenek fel és tartsák-meg kiváltságaik élvezetében. A bizottság mindkét város folyamodványát elutasította és úgy a polgárokat, mint a falu-részen lakókat 1764 március 4-én összeírta és felfegyverezte.

A besorozott székelyeket két gyalog- és egy huszárezredbe osztották be. Az 1-ső gyalogezred a csíkiakból állott, a 2-ik gyalogezred pedig a háromszékieken kívül az Udvarhely székhez tartozó Bardócz fiú-szék besorozottjaiból. A huszárezred Csík, Háromszék és Bardóc fiú-szék fiaiból soroztatott. A második gyalogezred ezredtörzsének székhelye Kézdivásárhely, a huszárezredé pedig Sepsiszentgyörgy lett.

Uzonból 1764 március 7-én br. Siskovitz jelentette gr. Daunnak, a bécsi haditanács elnökének, hogy Háromszéken Sepsi szék, Szentgyörgy és lllyefalva katonasága az esküt letette.

Ekkor Sepsiszentgyörgyről a huszárok közé besoroztak:

szolgálatképest		szolgálatra alkalmatlant u				
fegyverest	számfelettit	1-5 évig	6-10 évig	11-16 évig	öregség, v. egyéb ok miatt	összesen
15	3	4	2	4	5	33
A gyalogosok közé besoroztak:						
70	15	38	46	19	62	250

Besorozták tehát Szentgyörgy város és falu összes polgárait, adófizető címeres nemes embereit, lófőit és gyalogpuskásait.[74] Ezeknek a családjához tartozó leányok *„katonaleányokká”* váltak. Azokat a gyermekeket, kik ezu,tán születtek már, mint katonagyermekeket anyakönyveltek el. Nem voltak katonakötelesek: az adótól mentes nemesek és a jobbágyok.

A katonarendűek polgári peresügyeikben a városi, illetve a széki bíróság, egyébként a hadbíróság alá tartoztak. A katonai parancsnokságok lassanként minden hatalmat a kezükbe ragadtak. Nélkülük nem eshetett meg sem városi, sem falusi tisztújítás. Jóváhagyásuk nélkül nem lehetett városi, avagy széki hivatalt vállalni. Engedélyük nélkül papi, tanítói pályára sem lehetett menni.

Itt megemlítjük, hogy II. József 1782-ben a város régi vásártartási jogait megújította és a, hetivásárnak a hétfői napon való tartását engedélyezte.[75]

A határőrség felállítása után azok a városi polgárok, akik katonai igazgatás alá estek, városi jogaik védelmében az eddig gyakran erőszakoskodó nagyobb nemes urakkal szemben merészebbé váltak, mert tudták, hogy a katonai parancsnokságok megvédelmezik, legalább is pártolni fogják őket. Sőt, tovább mentek! Némely tehernek hordozását lerázták a vállukról és a jobbágyokra hárították, mivel amúgy is elég teher maradt még rajtuk.

Daczó József 1783-ban a háromszéki folytonos táblánál panaszt tesz amiatt, hogy: ő a szentgyörgyi örökös és nagyobb birtokos, a városi tanácstól és katonásított elemektől jogtalanságot kell elszenvedjen. A katonaság felállítása óta nem gondolnak az ő elődei és a szentgyörgyi régi, gyökeres és itt élt polgárok között létrejött egyezségekkel, melyeket a városiak és a birtokosok egymás javára, hasznára kötöttek. A régi egyezségek mellett eddig szép egyetértésben éltek. A katonaság idejéig határaikat, mezeiket, rétjeiket, erdőiket rendben tartották, őrizték, semmi jogtalanságot nem cselekedtek, költséget nem okoztak. *„Meghalálozván az ős és gyökeres városi polgárok, oly falusi gazda és katona emberek költöztek Szent-Györgyre, kik katonáskodnak, s felforgatják a város és elődei közt kötött egyezségeket.”* Kéri a táblát, hogy a város katonarendű lakóit a régi egyezséglevelek betartására szorítsa.[70]

Rövid idő mulva a szentgyörgyi parasztrendben levők fordulnak panasszal a folytonos táblához, mert éjjel és nappal a leveleket kell hordaniok, postálkodniok, a

katonáknak előfogatot adni, a kvártélyraboknak szállást adni, azokat őrizni, széna-zab porciókat adni és több más bajban eljárni, melyet alig győznek, annyival is inkább, mert azt Isten tudja, mily nyomorúsággal viszik végbe. Ezek miatt az udvarokba köteles szolgálatukat gyakran nem tudják ellátni. A földesurak dolguk elmulasztásáért erélyesen hajtják a táblához. Nemcsak méltatlan panasszal illetik őket, hanem végrehajtókat küldenek reájuk. Kérik a táblát, hasson oda, hogy azoknak, kik rabot tartanak, szállást adnak és strázsálnak, a szék fizessen és egyéb terheiken könnyítsen.

A jobbágyság 1787-ben panaszával újból megkeresi a folytonos táblát, *„Szent-Györgyön lévén* — írják — *a Continua Tábla, ezen kívül kétféle katonaság tisztjeinek szállása, a szüntelen való postálkodás és forspontadás a jobbágyságon fordul meg, holott más faluknak is kötelessége a terheket hordozni.”* Kérik a táblát, parancsolja meg, hogy minden közelben lévő falu e terheket rendre és szeres emberekkel viselje. A leveleket a Continua Táblától ők hordják Brassóba, Középajtára, Kézdivásárhelyre, mi miatt lovaik már teljesen leromlottak, az ökör fogatokat pedig nem akarják elfogadni.

Panaszkodnak amiatt is hogy: *„az égettbor főzését a jobbágyoknak megtiltották. Más rendbeli embereknek, katonáknak, papoknak szabad főzni, holott az adót őfelségének a jobbágyság adja.”* Kérik az égettbor főzésének megengedését, s az elvett égettborfőző sisakoknak vissza adását.[77]

A törvényellenes határőrség felállítása, a székely szabadságnak és jogoknak súlyos megsértése, a terhes adózás és egyéb megterheltetések miatt, a székely nemzet gyakran adott kifejezést elégedetlenségének. A katonai hatóságoknak az a törekvése, hogy a sérelmek tárgyalását az országgyűlésen meggátolja, nem sikerült, mert a . székely követeknek az országgyűlésre való küldését nem tudta megakadályozni. Az 1790-iki országgyűlés előtt Andrád Dániel városi főbíró tárta fel Szentgyörgynek pontokba foglalt sérelmeit. A panaszra főképen az alább felsoroltak adtak okot:

A huszárezred parancsnokának stabalis házat építettek, mely körül kert is van. Ezzel a kerttel a parancsnok nem elégedett meg, hanem a „*Barompiac”* nevű helyből egy nagy darab helyet elfoglalt, hová a városnak 5—6 köböl zabot kell vetnie, sőt a helyet kerítéssel is ellátnia. Volt a városnak a piac mellett egy darab jószága, melyre a város egy házat épített, hogy a szék és a város gyűléseit ott tarthassa. Ezt a házat 1763-ban a huszártisztek elfoglalták, amelyért házbért 1784 óta fizetnek ugyan, de csak 20 irtot, holott mástól könnyen megkaphatnának 100 frtot is. A ház körül elterülő helyet elültették, azért a város oda nem építhet;

„Terhelésünkre vagyon az is, hogy noha ezelőtt való esztendőkben a normális oskoláknak híre sem hallatott, de mostan városunkba a normális oskola felállíttatván, azok, kik gyermekeiket tanítatni akarjuk, noha célunk a tudománybeli gyarapodásért collégiumokba volna, mindazáltal, hogy gyermekeink tanulni mehessenek, az vagy igen nehezen engedtetik meg, vagy ha elmennek is, midőn katonaságra alkalmatosak, az országnak nagy kárára, erőszakkal katonaságra visszahozatnak, fegyverbe öltöztetnek és így csaknem a normális oskolába való tanulással megelégedni parancsoltatnak.” Akik papságra, vagy egyéb hivatalra akarnak menni, megakadályozzák. A katonaság annyiban gondoskodott az iskoláztatásról, hogy Szentgyörgyön felállított egy német nyelvű iskolát, melyben a határőrséghez tartozók gyeimekeit tanították. Itt a tandíj évi 40 krajcár volt.

A városbíró kérte az országgyűlést, hogy a város kiváltságait tisztázzák, mert Lipót király által kiadott diplomába világosan meg íratott, hogy a székely nemzet, mint hadakozó nép minden teherviseléstől, adózástól ment legyen, mégis 1763—64-ben, a székely katonaság felállításakor, a város lakóit is erőszakosan felfegyverezték, székely szabadságát és kiváltságait elvették, ezenfelül még idegen országbeli hadakozásra is kényszerítik. Az 1791-iki országgyűlésen elhatározták, hogy a primipilusok és pixidariusok mentesek legyenek az adó alól és a katonáskodás a törvényes lábra állítassák vissza. Ezt II. Lipót és I. Ferenc király visszautasította.[78]

Annak ellenére, hogy a székely népre a határőrség hordozásával óriási teher szakadt és ennek következtében elégedetlenségre méltán volt oka, mégis helyét őseitől öröklött vitézi híréhez méltóan mindig és minden körülmények között megállotta. A székely huszárezredbe besorozott szentgyörgyiek 1778-ban Radechownál mentek át a tűzkeresztségen. Fontosabb szerephez, a gyalog- és a huszárezred az 1788—90-iki török elleni háborúban jutott. 1793—1815-ig a franciák ellen harcoltak. A török és francia háborúban két ezred mintegy 200 csatában és ütközetben vett részt. A tisztek és a legénység helyeiket mindig és mindenkor székely vitézekhez illően állták meg. Ezen idő alatt a széntgyörgyi huszárok és gyalogok is bőven hullatták vérüket és nagyon soknak porladnak csontjai Európa legkülönbözőbb csataterein.

Az 1797. év október havában tartott márkális gyűlésen egy határozatot hoztak, melyről a katonai parancsnokság másolatot vett, s a városok és falvak bíráinak kihirdetés céljából megküldött. Ez a határozat közelről érdekelte Szentgyörgy városát is, mert lakossága nagy részben oly gazdákból állott, kik férfi, vagy női cselédet tartottak. A kiadott parancs hangsúlyozza, hogy *„a ruházatra vonatkozó rendelkezés a katonarendűeket nem érinti, csupáncsak a parasztokat”*.

A márkális gyűlés határozatában kimondja, hogy: kitelvén a szolgának ideje, a gazda tartozik egy hiteles levelet adni *„szolgálattyának módjáról és annak kiteléséről, melynél fogva a következendő gazdája bátorságosan befogadhassa.”* Ha a gazda elmulasztaná ezt a levelet kiadni, büntetésben részesül. Minthogy a béresszolgáknak fizetése olyan nagy, hogy a gazda nem adhatja meg: *„tehát a mostani környülálláshoz és pénznek szükségihez képest, egy faragni tudó jó béresszolgának esztendői fizetése lészen 12 magyar forint, 6 véka őszi, 6 véka tavaszi vetés. Faragni nemtudónak, 10 magyar forint és 10 véka vetés. Fele őszi és fele tavaszi. Mindkét rendbélinek a szokás szerint való két rend ruházat. Úgymint: két kender ing, két szösz lábravaló, oly meghatározottal, hogy a két rendbéli ruházat mellé süvegre egy forint is adassék. A hosszú zeke csinálásban bécsúszott rendetlenség iránt hátároztatik, hogy egyenesen felállva, kezeit lebocsátván, ameddig ér a keze hosszúsága, akkora legyen a zekéje. Börbunda, kalap és effélék nem adatnak. A béres inasnak, a jobbnak és nagyobbnak, aki szekeret is tud rakni, két ökrü szekérrel erdölni, elégséges hat magyar forint és hat véka vetés, két rend ruházattal együtt.”*

Ha a konvenciós cselédek keringeni, estvénként és éjszakánként kóborolni merészelnek, illendőképen megfenyíttessenek. A béres vagy paraszt ember befont, vagy betekert hajat, kordováncsizmát, nadrágot viselni ne merészeljen, Ha mégis viselné, büntetéssel sújtják.

A szolgálók három osztályba soroztatnak. *„Az olyan szolgálónak bére, aki főzést, szappanozást, téglázást tud és előbbi gazdájától jó bizonyítványa yan, huszonnégy*

magyar forintot, egy pár inget, egy pár fejelés csizmát és egy főrevaló keszkenőt kaphat. Az olyanok, akik alkalmatosak, az egy főzésen kívül mind a külső, mind a belső szolgálatra s az előtt is szolgálatban voltak bére: 15 magyar forint, egy pár új és egy pár fejelés csizma. Az olyanoknak, akik apróbb szolgálatot tesznek, 12 esztendőn feljel 14 esztendős korukig bérük legyen: 5 magyar forint, egy pár új és egy pár fejelés csizma és egy főre való keszkenő. Senki magassarkú csizmát igérni és venni szolgálójának ne merészeljen. Akár szolgáló, akár maga házánál lakó paraszt fehérnép semminémü selyem portékából való egyet-mást viselni, elkobzás büntetése alatt ne merészeljen. Igy: posztó köpeny eget, vagy hosszú posztó, vagy matéria bundát is kivévén a libériás cselédeket."[79]

Közben még tartott a franciák elleni hadakozás. Városunk katonarendű lakóinak egy része évek óta távol volt, s ennek folytán nem dolgozhatott, nem kereshetett, az itthon maradottak pedig nagy drágasággal és szegénységgel küzdöttek. Az élelmezés, különösen a húsellátás körül bajok mutatkoztak. A városnak rendes mészárosai nem voltak. Akik időnként marhát vágtak, a brassói áraknál is drágábban árulták a húst. A tanács szükségképpen tartott ugyan fenn mészárszéket, ezt azonban csak ideig-óráig tehette. A közgyűlés felszólította városi és székbeli lakóit a mészárosság elvállalására, de senki sem jelentkezett. Idegent kináltak meg. Vertán János kézdivásárhelyi kereskedő vállalkozott is és kötelezte magát arra, hogy hetenként háromszor: hétfőn, szerdán, szombaton, marha-, sertés-, berbécshúst, szalonnát és hájat árul, de csak a brassói árakon. A gubernium kifogásolta ezt az egyezséget és elrendelte a tanácsnak, minden igyekezetével azon legyen, hogy a környékről, nevezetesen Kézdivásárhelyről, hol a húst olcsóbban vágják ki, olyan embert szerezzenek, ki az ottani árakon árul. Azt a szokást, hogy a szentgyörgyi mészárszék bérlője az árakat a brassói árakhoz tartsa, szüntesse meg és tiltsa be.

Ettől az időtől kezdve a tanács többnyire bérbeadta a mészárszéket. Ha bérlő nem akadt, bérfizetés nélkül is engedélyezte a húsárulást, azonban a szerződésben kikötötte, hogy a mészáros tartozik minden hétfőn, szerdán és szombaton árulni. Tavasztól kezdve négy hónapon keresztül csakis a hétfői napon, mely egyúttal a vásár napja is volt. Ha az említett napokon kívül széki gyűlést tartottak, vagy a katonaságnak volt szüksége húsra, a mészáros tartozott a húst kiadni. Abban az esetben, ha mészáros a hús árát emelni akarta, a tanács a kézdivásárhelyi árakat vette figyelembe, nem pedig a brassói árakat. Ha a mészáros tiltakozott az árak megállapítása ellen, a városi főbíró a mészáros jelenlétében marhát vásároltatott, azt kivágatta és annak alapján szabályozta az árakat.[80]

1802 október 26-án nagy szerencsétlenség érte Sepsiszentgyörgyöt. Egész Háromszéket földrengés rázta meg, mely oly hatalmas erejű volt, hogy nem volt kőépület, melyet kisebb, nagyobb kár ne ért volna. A templomok és tornyok nagy része, melyek kevés kivétellel kőből épültek, a földrengés áldozatául estek. Lebontásuk, újraépítésük, vagy sürgős kijavításuk elkerülhetetlenné vált. A földrengés alkalmával, a szentgyörgyi ref. vártemplom boltozata leszakadt, tornya földig hasadozott, bástyatornya és a várkerítés összeomlott. A templomot sikerült megmenteni, de tornyát nem.[81]

A pápai tiziedjegyzék szerint Szentgyörgy 1332-ben önálló plébánia volt és föltehető, hogy ekkor már volt egy fából, esetleg kőből épült kicsiny temploma, mely az idők folyamán vagy elpusztult, vagy pedig a népesség szaporodásával kicsinynek bizonyulván, lebontatott. A mai templom építését, gót építési stílusa szerint a XIV. századvégére, vagy a XV. sz. elejére tehetjük, azért a legjobb akarattal seni fogadhatjuk el Vásárhelyi Jánosnak, a már említett „Urbáriumba" írt azon feljegyzését, hogy: *„az inclyta Daczó familiának boldog emlékezetű elei közül tituláris Daczó Pál úr építette a szentgyörgyi jeles templomot a végiben levő tornyon kívül."* Irja továbbá Vásárhelyi János hogy: *„Építette pedig az említett úr a megnevezett templomot maga költségével in anno 1547."* Egy hiányos keltezésű, de az 1600—1610 közti időből származó irat azt mondja, hogy a templomtornyot öregsége miatt lebontották. Ez az írás, — a torony öregségéről szólva — azt bizonyítja, hogy Daczó Pál a templomon, mely 1547-ben igen régi lehetett, csak alapos javítást végeztetett.[82]

A vártemplomnak másfélszáz esztendőn keresztül nem volt tornya, mert az 1600-as évek elején lebontott helyett, csak 1761-ben emeltek újat. Azonban nem a templom, hanem a várfal mellé. Ezt a tornyot rongálta meg az 1802-ik évi földrengés annyira, hogy nem lehetett kijavítani. Mivel az egyházközségnek nem volt ereje, hogy újat építhessen, annak felépítésére 1829-ben került sor. A templom kijavítása is nehezen történt meg, mert nem volt pénz. Szilágyi Sándor megyebíró 1804 augusztus 25-én a főkirálybíróhoz fordult engedélyért, hogy a tömlöcből rabokat vehessen ki napszámra és állandó élelmezés mellett, kik az építésnél segédkezzenek.[83]

A templomot eredetileg kettős várfal övezte és bástyatornyokkal volt ellátva. A külső falnak ma csak nyomai látszanak. A belső, mely romokban hever, kamarákkal volt ellátva, melyekben a város lakossága béke idején gabonáját tartotta, háború esetén pedig egyéb értékeit is őrizte.

Láttuk, hogy Szentgyörgy lakói nemcsak a legrégibb, hanem a későbbi időkben is földmíveléssel foglalkoztak. Csak vásártartási joga adott városi jelleget. A városi és a falu-részen lakóknak a száma, mely különben is kevés volt, állandóan hullámzásnak volt kitéve. Az örökösen tartó háborúskodás, a török-tatár dúlás, az éhség, pestis mind hozzájárultak ahhoz, hogy leapadjon. Az őslakosság nagy része kipusztult. Igaz, hogy a szomszédos községekből állandóan szivárogtak ide emberek, s a nagyobb birtokosok jobbágyaik közül sokat telepítettek be, így az egyensúly lassan helyre állott, de a beköltözöttek is a földmívelést űzték. Szentgyörgy lakói közül tanult iparos nagyon kevés volt. Ha volt is valamelyes ipara, a közelfekvő Brassó és Kézdivásárhely fejlett iparával nem tudott versenyezni. Csak a XVIII. sz. vége felé a székely határőrség felállítása után jöttek tanultabb iparosok a városba. Vonzotta őket a nagyrészt idegenekből álló tisztek, altisztek és ezek családtagjainak fogyasztóképessége. Nemcsak magyarok, hanem más nemzetiségűek is jöttek. Az iparosok száma a XIX. sz. elején annyira megszaporodott, hogy céhekbe kezdtek tömörülni.

Legelőször a csizmadiacéh alakult meg. 1808-ban folyamodványt adnak be a Nemes Magistratushoz: *„mely nagy kárt szenvedett eleitől fogva mind a Sepsi-Szent-Györgyi közönség, mind a vidékbeli faluk lakosai az mesteremberekneknem annyira szük voltok miatt, mint abban, hogy Czéhes hely nem lévén, minden országszerte keringő rossz mesteremberek sohult másutt helyeket nem lelvén: ide telepedtenek, s egy darab ideig rossz és rendkívül való áros munkájokkal a publicumot károsították....*

mi alább irt mester emberekül szándékoztunk egy Csizmadia Czéhnek felállíttására, úgy, hogy abba más mesteremberek is bejöhessenek, és közönségesen légyünk a Nemes Magistratusnak fővigyázata alatt." Kérik: *„a felséges Guberniumnak hathatósan ajánlani, hogy a szokott mód és meghatározott Taxa fizetés mellett ezen felállandó Czéhnek törvényes diploma adassék a felséges Császári és Királyi felségtől."* A gubernium kérésükre 1808-ban adta ki a céhlevelet.[84]

1823-ban megalakult a *varga-timár társaság.* A társaság a városi tanácshoz fordult, hogy eszközöljön ki részére a guberniumtól kiváltság levelet. A tanács a kérést nem teljesíti, érdeke lévén, hogy a vásárra jövő idegen tímárokat ne tartsa távol a várostól, mert vásárpénzeik fizetése által a város jövedelmének gyarapításához hozzájárultak. Sok huzavona után kénytelen a tanács engedni. 1826-ban kimutatást készíttet a tímárok számáról és elrendeli, hogy a céh tagjai mindenfajta bőrből remeket készítsenek és mutassák be a tanácsnak. A készítményeket idegen mesteremberekkel megvizsgáltatta, s mivel azok kifogást nem tettek, a társaság kérelmét a guberniumhoz felterjesztette, honnan 1829-ben megkapták a „Cehálé privilégiumot". A céh ekkor 28 tagból állott.

Az engedélyt a céh megszerezte, de sok köszönet nem volt benne. Ugyanis a birtokosok panaszt emeltek a céh ellen amiatt, hogy az engedély megszerzésében *„dolus fraus"* van. A céh nem tudja kielégíteni a szükségletet, mivel a tagok között olyanok vannak, kik mesterségükhöz nem értenek, s a monopólium gyakorlása által kárt okoznak. A gubernium erre a kiadott szabadalomlevelet visszavonta s csak 1839-ben adta ki újra, midőn a tanács előterjeszti, hogy mesterségüket értő tímárok telepedtek a városba.[85]

A szabómesterek már 1820-ban egyesületbe tömörültek, azonban folyamodványukat, hogy céhet alakíthassanak, csak 1830. febr. 20-án nyujtották be a városi tanácshoz, kérve, eszközölje ki az engedélyt a guberniumnál. A tanács hozzájárult kérésük teljesítéséhez, de kikötötte, hogy készítsenek előbb egy szabályzatot, melynek alapján a kiváltságlevelet a guberniumtól kieszközölhesse. A szabályzat elkészült. Be is adták, melyre az engedélyokiratot csak hosszú hat esztendő eltelte után kapták kézhez. Röviddel az engedély megérkezte után Kiss Miklós főcéhmester vezetése alatt megalakult 35 taggal a céh, melybe azután beállottak a takácsmesterek is.

Ugyancsak 1830-ban tömörülnek az *asztalos, lakatos, kovács* és *kerekes mesterek* társulatba, s a szabókhoz hasonlóan ők is kérik a tanácsot, hogy járjon közbe a guberniumnál a céhlevél kiadatása iránt. A kiváltságlevelet a gubernium valószínűleg nem adta ki, mert nyoma sincs annak. Annyit tudunk, hogy az *asztalosok és lakatosok* 1853-ban újra társasággá-alakultak.

A *suszterek, kalaposok, szőcsök és pléhes mesterek* közösen alakítottak egyesületet, melyre az engedélyt 1854-ben a cs. kir. kerületi biztosság adta meg. A társulat tagjai közt volt 11 suszter, 3 kalapos, 1 szűcs és 1 pléhesmester.

1858-ban új céh alakult, melybe beléptek a *kerekes, kovács, nyerges, és szíjgyártó mesterek.* Ebbe a céhbe tartoztak nemcsak a szenitgyörgyi, hanem a járásban lakó mesterek is. Cigányok nem lehettek tagjai a céhnek, azért ezek mesterségüket külön folytatták.[86]

Tudjuk, hogy Andrád Sámuel főbíró, a városnak az 1790-iki országgyűlésre küldött követe, a városnak sérelmeit pontokba foglalva, az országgyűlés elé terjesztette. Ezek kozott szerepelt a huszárezredesi lak körüli helynek elfoglalása és a huszártisztek által erőszakosan elfoglalt városi háznak évi haszonbére. A város ezért a házért eddig húsz frt. évi haszonbért kapott, most, a pénz elértéktelenedése idején 50 irtot. Időközben királyi rendelet jelent meg, mely megengedte, hogy azokat a város tulajdonát képező jószágokat, melyeket idegen hatóságok elfoglalva tartanak, visszakérhessék. Sepsi-Szent-György város közönsége, a királyi rendelet alapján visszakéri azt a kertet, *„melyet a Stáb jószág mellett becsületből adott Ernst Obristlájdinándrmk, mert nem kívánható, hogy egy szegény község minden javát feláldozza. A város amúgyis adott ingyen nagykiterjedésü szép stabalis jószágot, melyért fizetnek ugyan évi 50 frtot bérként, mely azonban hozna legkevesebb 250 frtot." A* fenti összeg mindig elmegy javítási költségekre. *„Ezen felyül az szék részére is adott tömlöchelyeket, azonkívül magazinomnak is hasznos kertet, melyben a nemes Stáb és gyalog Compania puskaport és egyebet tart. Ő felsége sem kívánhatja, hogy kvártélyházak tartásával terheltessék a város."*

Ős jószágukat csak oly feltételek mellett akarják visszaadni, hogy: 1. Jobbítást fizessenek. 2. A város adjon reverzálist, hogy mihelyt kvártélyra szükség leszen, azonnal helyet ad. Erre a város közönsége azt feleli, hogy hogy semmiféle jobbítást nem ad, mert a kertet a katonaság amúgyis mindennel beveti és haszna van belőle, *„de nem is kívánható, hogy a városi közönség, a maga tulajdon vérrel vett örökségéről reverzálist adjon, mely annyit jelentene, hogy mindenéről mondjon le."*[87]

Szentgyörgyön rendes postaállomás nem volt. A város polgárai és a falu-rész lakói kiváltságaik alapján, a postálkodás terhei alól fel voltak mentve. Leveleiket a szék postájával együtt a távolabbi postaállomásokra a jobbágyokkal vitették el. A falvakba szóló leveleket a falusi bíró szeres emberei továbbították a szomszédos községig. A katonaság saját küldönceivel szállíttatta el küldeményeit. Ez a szállítási mód nehézkes volt és a fokozódó igényeket nem elégítette ki. A gubernium a szék útján, majd pedig közvetlen felszólította a várost, hogy állítson fel egy rendes postaállomást és a postát akár az adózók által adott előfogatokkal, akár külön lovasküldöncök útján szállítsa. Ezeknek az embereknek a postavitelért a kincstár annyit fog fizetni, mint amennyit a postalovakért szokott.[88]

Mikor állították fel az első postaállomást és ki kezelte, pontosan nem tudjuk, csak annyit, hogy a szék átírt a városhoz, melyben sürgeti a felállítást. Minden jel arra mutat,- hogy ekkor véglegesen rendezték a kérdést. 1844-ben a mai Kossuth Lajos-utcában volt, melyet akkor *„Posta-utcának"* neveztek.[89]

Közben a városban a pénz értékének csökkenése miatt, a drágaság mindinkább emelkedett. Egy ismeretlennek 1811. márciusában kelt feljegyzése szerint: *„a bankócédulának megszaporodása idején, egy jó pár ökörnek az ára 3000 frt. volt,* egy pár közönségesnek másfélezer, alábbvalónak ezer forint. Egy köböl búza 100 frt, egyköböl rozs 70.Egy köböl törökbúza 70, egy köböl zab 70 frt. Egy pár csizma 30 rénes frt, egy pár bocskor 5 rénes frt. Egy pár juh 100 rénes frt. Egy font marhahús 16 garas, egy font sertéshús 28 garas, egy tojás 2 garas, egy kupa bor 3 rénes, egy kupa pálinka 5 rénes frt.[90]

Az alatt az idő alatt, míg a város polgárai távol idegenben katonáskodtak, az itthon maradt urak, különösen a Daczók, különféle perekkel zaklatták a város nyugalmát és annak ellenére, hogy a falu-részhez és

ennek folytán a székhez tartoztak, a város igazgatásába is megkísérelték a beavatkozást. A város vezetősége erélyesen ellenállott. Kívánságait elutasította és jogai megvédelmezésére, hol a katonai parancsnoksághoz, hol a guberniumhoz fordult. A parancsnokság, mivel a város lakói a székely katonaság tagjai voltak, magától értetődően a maga hatáskörében intézkedett és átírt, vagy a székhez, vagy a guberniumhoz. Igy tett 1811-ben a városi bíróválasztás alkalmával is. Ekkor *„némely urak”* arra akarták kényszeríteni a várost, hogy necsak bíróválasztást tartsanak, hanem városi tanácsos választást is. A tanács, mivel ez a kívánság a törvénnyel ellenkezett, a katonai parancsnokság közbelépését kérte. Jelentette egyúttal azt is, hogy ebben az ügyben a guberniumtól értesítést vár. Divéky ezredparancsnok írásban közölte a tanáccsal, hogy várja be a gubernium válaszát, addig is a *„város kövesse ügye igazgatásában privilégium szerinti ősi szokását.”*[91]

Panaszt emelt a városi tanács a guberniumhoz Daczó József és János ellen, azért is, hogy a város honn levő közönségét félrevezetve a város tilalmas erdejét felszabadította és: *„amíg a mi atyánkfiái a Nemes Hazánk és Országaink védelmére ellenség előtt véres verejtékkel hadakoztak, és igen sokan ételekkel fizettek, melyek után sok árva, neveletlen gyermekek maradtak, azalatt a Mlts. Datzó János és Jósef urak idehaza csendességben lévén, cselédeikkel együtt sokszámú nagy és kitsin házakat építettek, melyeket keringő lipitorokkal bétöltvén, kik közül sokan Ő Felsége szolgálattyára mehettek volna, a katonaság pedig negyedrészét sem építhette, honn nem lévén, most sem építhetnek a királyi szolgálat és drágaság mián, de úgy elpusztították a megnevezett Urak cselé-, deikkel együtt a tilalmas erdőket azon haszontalan törpeszarvazatú czigány házakra, hogy egy becsületes szarúfát nem találhatni, supra conpetentiam még meg nem szűnvén, szándékoztak egy néhány apróság törvénytelen házakat építeni, melyekre a tilalmas erdeinket hordassák éjjel-nappal megszűnés nélkül, melyekből így hamarább tűz támadtatván, erdőnk elpusztulása után Városunk is utolsó romlásra juthat.”*[92]

A város élén eddig a főbíró és a magistrátus állott, melynek tagja volt egy fő- és aljegyző és 6 tanácsos. 1816 február 16-án más városok mintájára megszervezik az esküdtek testületét a *„24 személyekből álló hittel kötelezett viginti quattuor virátusokat.”* Ez a városi tanácsot ellenőrző új testület volt, mely nagyobb befolyásra akart szert tenni a város igazgatásában és ellenőrzést gyakorolni a jövedelmek és kiadások felett. Ez a virátus választotta a tanács tagjait és a saját kebeléből egy orátort. A virátus élén az orátor állott, ki a közgyűléseken az előadó volt. Gyűléseiket a tanácsháznál tartották. Csak igen fontos esetben tartott gyűlést az egész virátus. Kisebb ügyek elintézésére egy 9 tagból álló bizottságot választottak az *„értelmesebb, aktivusabb és expertusabbak” közül.*[93] A városi főbírónak évi fizetése: 60, a jegyzőé: 30, az orátoré: 6 rajnai forint volt.

A következő 1817-ik évben magas vendégek érkeztek Szentgyörgyre. I. Ferenc király, feleségével Karolina Augusztával és huszonhárom kocsiban levő kíséretével, Galíciából, Besztercén, Kolozsváron, Gyulafehérváron és Feketehalmon keresztül szeptember 13-án Brassóba érkezett. Szeptember 15-én Sepsiszentgyörgy, Kézdivásárhely és Csíkszereda meglátogatására indult, honnan szeptember 18-án tért vissza Brassóba.

Ezt a napot a város egyik jegyzőkönyvében a következőképpen örökítették meg: *„Isten kegyelméből Felséges fejedelmünk és Császárunk 1. Ferencz minekutána sok, terhesen eddig fojtatott háborúit mind magának, mind pedig országaira nézve kívánatos véggel szerentsésen elvégezte volna, országaihoz s alattvalóihoz való kívánatos szeretettel viseltetvén, tetszett Ő Felségének, Felséges Asszonyunkkal Karolina Augustina kedves hitvesével és sok magukkal hozott Úri rendekkel, az ezen 1817-ik esztendő fojtával Császári szállását elhagyni és egy terhes hosszas útazás között, Birodalmát, Országait, Népeit régen várt örömekre, maga személyesen békerülni és meglátogatni. Ekkori országlása alkalmatosságával, szerentséje lévén ezen mi kitsin Városunk is Ő Felségét, minden magához tartózandókkal, nagy örömmel, tapsolással, vivát-kiáltások között Szeptember 17-én elfogadni és ugyanazon éttzakán egy csendes nyugodalmat engedni.”*[94]

Ebben az időtájban épült a lassanként szaporodó római katolikusok számára a jelenlegi templom.

A székely katonaság 1815 szeptemberében haza indult Franciaországból. Ettől az időtől kezdve, mivel a város lakósságát nem vitték idegenbe, a város is nyugodtabban fejlődhetett, művelődhetett. A város és falurészi katonák megjárták nemcsak Ausztriát, hanem Lengyel-, Orosz-, Cseh-, Német- és Franciaországot. Sokat láttak, tanultak, főként Francia és Németországban. Tapasztalataikat itthon hasznosították. Hazatérésük után lassan-lassan itt is a rend és jólét jelei mutatkoztak. Egy maradt csak a régiben: a katonaság viselésének a terhe.

Az országgyűléseken gyakran rámutáttak arra, hogy a határőrséget a törvények ellenére erőszakolták a székelységre. Katonatisztjeik idegenek, magyarul nem tudnak. A jobbágyok szolgálata nem oly terhes, mint á katonáké. Régi jó törvényeiből kiforgatták. Alkotmányos szabadságuk visszaszerzésében gátolják, stb. A rendeknek gyakori sürgetése ellenére, a király mereven elzárkózott az elől, hogy a katonáskodást a törvényes alapra helyezze.

Az 1834-iki országgyűlésen a várost gróf Kun Kocsárd és Gyárfás Dávid képviselte. Gr. Kún betegsége miatt lemondott. Arra az időre, míg egészségét visszanyeri, bölöni Farkas Sándort küldte a város az ő helyébe.[95] Az 1837. évi országgyűlésen Nagy István és Kováts Gábor voltak a város, követei.[96]

A XIX. század első negyedéig a városnak kereskedelme örmény kereskedőknek a kezében volt. Ekkor zsidók is kezdtek beszivárogni a városba, kik kereskedés űzése mellett főként sör, pálinka, szappan és hamuzsírfőzéssel foglalkoztak. 1831 március havában 80 városi polgár a székhez és a guberniumhoz panaszos levelet nyújtott be, melyben a zsidók okozta sérelmeiket adták elő. Felemlítik, hogy Szentgyörgyön századokon keresztül zsidó nem lakott, de nem is telepedhetett meg, mert a törvény nem engedte meg. A törvény tiltotta, hogy sör- és pálinkafőző házakat építsenek. Most nemcsak ezeket főzik és árulják, hanem *„emellett szappan és hamuzsir főzést is gyakorolnak a város közepében*” és egyéb kereskedéseik, s csalásaik által a polgárokat megkárosítják. Mivel a hasznuk után járó pénzt az állodiális kasszába sem fizetik be, a kincstárt is megkárosítják. Mesterségükből kifolyólag az erdőket pusztítják és ezáltal évenként több száz öl fát prédáinak el, úgy, hogy ma-holnap erdő sem marad. Kérik a guberniumot és a széket, szabadítsák meg a zsidóktól.

A szék a hozzá benyújtott panasziratot felterjesztette a guberniumhoz, azzal a kéréssel, hogy a gubernium adjon ki rendeletet a zsidók kereskedésének megakadályozására és a várost ezektől az orgazdáktól sza-

badítsa meg. 1837-ben ebben az ügyben a katonasághoz tesznek panaszt, mely így szól: *„Méltóságos Ezred Kormánya! A hazai törvények, s azt követett felséges rendelések, jelesen pedig az Approbata Constitatio 5. rész 82 edictuma világos értelme szerént, (mely ezen szavakban fejlődik: a zsidóknak az egy Fejérváratt lakhatások megehgedtetett, csakhogy a városoknak privilégiumának, sem pedig egyébb rendeknek ne praejudicáljanak.) A zsidók ezen nemes Háromszékben, s ennek kebelezett privitegiált mezővárosában megtelepedések, meg nem engedtetett, s mégis jelenleg úgy annyira elszaporodtanak, s mesterséges csalásokkal székely atyánkfiái csekély haszon jövedelmeit elfojtották, hogy élelmeket s egyéb szükséges jókat, miánnok megszerezni, csakis álig tudják, a midőn: 1-sőbben. A gabonát és egyéb földi termesztvényeket is felszedvén, pálinkafőzéssel megdrágítják, s a katonaság, kinek részszcrént birtoka csekély volta mién katonai köntösét kiállni, részszerént élelmét megszerezni ebből kelletvén haszna elfojtatik. 2-szor. Serházakat hammaszsírfözéseket, fabrikát, és egyéb ezekhez hasonlókat állítanak fel, melyhez csak egyeknek is részére esztendőnként kelletik 600—700 ölfa, mely mián a fát megdrágítják, s úgy annyira felszedik, hogy a legfelsőbb áron is piaci fát kapni nem lehet, holott székely katona atyánkfiái ölfa adásra szoríttatván, erdőnek nemléte mián, piaci fából kellettik ölfáját megadni. E mellett erdőket vesznek meg, azt vágassák, égetik hamunak a hamuzsírfözésre, s így az erdőt pusztítják. Az 1812. esztendőről kelt és 322 fökormányszéki számmal jegyzett kihirdetett kegyelmes rendelés articutusa pontjai ellenére. Egyszóval az egész székely ség miánnok veszedelmeztetve vagyon, a felhozott okoknál fogva. Könyörgünk mély alázatossággal a méltóságos Ezred Kormányának) méltóztasson az itteni megtelepedett zsidókat hathatós közbevetése által, kiüzettetni eszközölni, a felséges Generál Commandónál, mely aránt a mai naptól, a felséges királyi Főigazgató tanács is megtanáltatott általunk rendes hivatal útján. Alázatos tisztelettel lévén, vagyunk* ia *Méltóságos Ezred Kormányának, alázatos szolgái: a S.-Szt.-Györgyi Tanács. Költ a s.-s.-györgyi tanács és esküdtségének október 27-én 1837-ben tartott üléséből. Kiss Miklós m. pr. int. város főbírája. Gyárfás Dávid m. pr. helyettes jegyző."*[97]

Rövid leírás maradt fenn Sepsiszentgyörgyről, egy ismeretlennek, valószínűleg Kincses János kökösi ref. lelkipásztornak tollából. Ebben a leírásban a város 1833. év körüli képét érdekesen festi meg. Sepsiszentgyögy. — az író szerint — kereskedő és ipari város. Több kereskedése mellett céhtársulatok működnek, melyekben csaknem mindenféle mesterember képviselve van. Az élet könnyű és olcsó. Lakás mindenkor kapható. Ezek az előnyök a nép gazdasági érdekeit előmozdítják, miáltal tisztességes haszonra tesznek szert. Több különböző rendű és tudományú orvos lakik a városban. Van törvényszéke, gyógytára, postája, s *„a nemes székely nemzet nűvelődésének előmozdítására egy kaszinó."*

A szék levéltárának külön ház építését vették tervbe. Itt van a háromszéki Tisztségnek *„derekes székesháza"*, melyben a fiúszék és az állandó tábla tartja üléseit.[98]

Ebben az időben, a mai főtér északi oldalán a székházán, vagyis a mai *„megyeházon"* kívül több épület nem volt. 1854-ben épült azután, a kórház. A székháztól nagy távolságban, a piac délkeleti oldalán állott a katolikus templom és az 1830-ban épült katonai laktanya, melyben most a járásbíróság van, elhelyezve, valamint az a három egyemeletes katonai célokra épült ház, mely most a „Székely Tanalap" tulajdonát képezi.

Szentgyörgynek építkezési módja inkább falusi, mint városi jellegű volt. A katonaság részére épített házaktól és a székháztól eltekintve, csak néhány tehetősebb nemes embernek és polgárnak volt kőháza. A polgárság és a jobbágyság lakóházait fából építette, melyeket zsindellyel, vagy szalmával fedett be. Mióta a katonaság részére emelt házsor és a székháza felépült, a tanács nagyobb gondot fordított a város csinosítására. A gyakori tűzeset, mely különösen a szalmával fedett házakban tett nagy kárt és állandóan veszélyeztette a város többi épületét, arra késztette a tanácsot, hogy a katonai parancsnokság kiküldöttjeivel 1839 júliusában, a város *minden* házát tűzbiztonság szempontjából megvizsgálja. Az elegyes bizottság a vizsgálat során arra az álláspontra helyezkedett,-hogy a tulajdonosok szalmával fedett épületeiket egy év leforgása alatt zsindelytetőzettel cseréljék ki. A tulajdonosok nagy része erre kötelezte is magát, kivéve néhány szegénysorsú jobbágyot, kik helyett azután földesuruk vállalta a kicserélést. Az összeírás szerint a város és falu területén 165 lakóház, 157 csűr és istálló volt szalmával fedve.[99]

Ha összehasonlítást teszünk Szentgyörgynek 1833. évi leírása és a Kolozsvárt a *„Nemzeti Társalkodó"* 1839. évfolyamában közölt alábbi útleírás, úgyszintén az elegyes bizottság megállapítása között, tapasztalni fogjuk, hogy az író lelkipásztor és a tudósító más szemmel nézte a várost, mint a tanács és az ellenőrző bizottság.

„Szemerjáról... nehány perc alatt a Szt.-György kapui — a katonai díszes lakok előtt vagyunk. A városnak ezen része ízléssel s csínnal készült épületeivel igen nyájas és meglepő tekintetet mutat. Legjelesebb ezek között az ezredesi-lak, délszaki szegletére alkalmazott örházzal, ezen őrház kőalapjából a négy szegleten, négy oszlop emelkedik ki, melyeken a csinos, veresre festett födlezet nyugszik. Ezen oszlopok közt a fedlezettöl le a kőrakásig széles s tiszta üvegtáblák a ki s belátást a város környékére mindenfelől tárva tartják. Stb. A katonai lakokkal szemben emelkedő dombon fekszik a csak mostanában készült székház, minek párja hazánkban bizonyosan egy sincs. A legújabb építészeti modorban egy, az alatta fekvő várost, s *szinte az széket uraló dombon épülve, parancsoló pillanatokat szór el a kétfelől elömlő rónákon, s mintegy nyájasan láttatik legeltetni szemeit a gyönyörű vidék bájain. Stb. A város közintézetei közt említést érdemelnek a ref. és kat. templomok, egy katonai nevelőház, s a reformátusok télen, nyáron át üres iskolájok. Van a városnak egy kis Casinóia is, több szobákkal, mint olvasnivalókkal. Stb. Van a városban egy gyógytár is, nehány apró boltocskák s ezek közt egy kitetszőbb, a városi pénzforgásnak szinte középpontja. Régebben Sz.-Györgyön műipar és kézmüvek szabadon űzettek, a szabó ökröt vághatott, a fazekas egyszersmind kovácsolhatott. Mostanában céhok keletkeztek, s mikor másutt a céhok nyűgjétől menekvésen törik fejőket, itt folyvást szaporodnak s népesednek azok, szaporodnak velök a különben is számos szegényeknek lajstroma. Stb. Lakásai kevés kivétellel magyarok. Részemről a sz.-györgyi s diaijában a sepsi-széki nemzedéket nemcsak, hogy legszebbnek, de aránylag legférfiasabbnak is találtam egész Háromszéken. Magas, nyúlánk termet, derült arc, égő szemek, munkára* s *tűrésre edzett izmok főbélyegei a sz.-györgyi népességnek. Orbai székről ezt nem állíthatom. A sz.-györgyi népesség társalkodásában sok van azon eredeti nyíltságból, mely a székely ivadékot kitűnőleg bélyegzi. Vendégszerető, barátságos s igaz róla, mit diaijában a székelyekről mondanak, hogy „megölik*

az embert becsülettel." Visszatérve megnéztük a templomot, mely köröskörül árkokkal s kőfallal elrekesztett várformában fekszik. Stb. Most a vár déli oldalán iskolaházak épülvék. Nincs Háromszéknek ennél alkalmasabb iskola épületje, de fájdalom, szomorú üresség tanyázik falai között, — nem hinné az ember, nincs kit tanítani benne."[100]

Amíg a város a maga kicsiny ügyes-bajos dolgaival foglalkozott, addig az erdélyi országgyűléseken sorsdöntő kérdések tárgyalására került a sor. Megindult a nagy küzdelem régi sérelmek orvoslására és korszerű reformkérdések keresztülvitelére. Magyarországnak Erdéllyel való uniója égető kérdéssé vált.

Sepsiszentgyörgy követeinek 1834-ben még határozottan unióellenes utasításokat ad. *„Ha történnék az. hogy Erdélynek Magyarországgal való egyesülése kérdés alá jönne, vagy a királyi feltételek, vagy pedig országos projectumok rendében, — noha az elintézett uniónak modálitása és célja kijelelve és világosítva nincsenek, mindazáltat ezen uniót hazánk és juris dictionk boldogítására célarányosnak lenni közönségünk nem látván, kötelessége lészen követ atyánkfiának, ezen unióban meg nem egyezni, sőt annak tökéletesen eltenemondani, annyival is inkább, mivel a két nemes haza önnön kölcsönös törvénye szerént, meg lévén állítva az, hogy az egyik országbeli nemesi szabadsággal bíró indigéna a más országban is hasonló nemesi szabadságban élhessen, ezen törvény szentsége a két nemes hazát annyira egyben kötötte, kapcsolta, hogy annak nagyobb unióra szüksége nincsen, de terhes és káros is lenne az erdélyi jurisdictiókra nézve, főképen reánk nézve, mivel az elintézett uniónak önkéntes következése az, hogy a két országnak csak egy törvényhozó teste légyen, ezen törvényhozó test maga gyűléseit soha, vagy igen kevésszer tartaná Erdélyben.* Stb."

A város ugyanezen országgyűlésre küldött követeinek még a következő utasításokat adta: *„Az országgyűlésnek ily hosszú ideig való nem tartása közönséges sérelem tévén, követ atyánkfia a nemes rendekkel egyetértőleg azon fog munkálkodni, hogy az országgyűlések tartása iránt egy újabb articulus hozassék.*

Mivel a nemzeti művelődés előmozdítására és a hazafiak boldogítására nevezetes befolyása van annak, ha a nemzet maga törvényit nem idegen, hanem a maga anyanyelvén olvashatja és értheti, ehhezképest azon munkálkodjanak, hogy valamiképen az ország jegyzőkönyve, úgy a törvénycikkelyek is (articulusok) magyarul szerkesztessenek nemcsak, sőt deák nyelven írott régebbi törvények is, amelyek ellenkező törvények, vagy szokások által nem abregáltattak, magyarra fordíttassanak.

Noha közönséges tudás szerint a Sepsi-Szent-Györgyi és számos más falusi huszár katonaság a reformata religiót követik, mégis csak katolikusok számára tartatik hadi pap, minthogy pedig a reformata religiót követő katonákra nézvén, akik sokkal számosabban tanáltatnak éppen olyan szükséges a hadi pap tartása, mint szintén a katolikusok számára, önként következik, hogy a reformátusok számára is egy hadi papot azon aerális fizetésen, melyen a katolikus pap tartatik, tartatni kelletik, mert a kölcsönös igazság hozza magával, hogy akkor amidőn a religióknak egyik a más felett elsősége nincsen, tehát a több számmal levő református katonák, kik életekkel vagyonukat egyaránt teszik a király és haza oltárára, hasonlólag megérdemlik, hogy számukra is hadi pap tartassék. Ennek is kieszközlése biztos atyánkfiára bízatik.

Szent-György városa privilégiuma nyilván tartván azt, hogy bíróját, senátort, s egyéb városi hivatalokra tartozó személyeket a városi polgárok szabadon választhassanak, e részben is a privilégium sérelmével a katonai tisztek nagy akadályokat és praejudiciumokat okoznak azáltal, hogy a választott tagokat, akik érdemesek és alkalmasak az hivatalra ki nem bocsátják, sőt katonai szolgálatra kommandiroznak, mely miatt gyakorta szenved mind a juridicii, mind a politikai administratió, ugyanazért szükséges ezen sérelem orvoslását is eszközölni, hogy addig, míg a székely limitánia militia törvényes helyhezetbe léphetik illibate megtartathassék. A városi magistratus noha éppen olyán prima instantia fórum, mint szintén a sepsi viceszék s következőleg egyik a másra nézve csak egyenlő aktivitással birnak egyik a másnak se nem appelátivum foruma, sem pedig törvényhatósága és directiója alatt nincsen, mégis gyakorta megtörtént, hogy a magistrátus, nemcsak mixtim az elegyes közönséggel, sőt különösen, is a sepsi tekintetes viceszékre hivattatik, s ottan pereltetik meg és, ha a fórum ellen kifogás tétetik is, meg nem állíttatik, minthogy pedig a hazai törvények jelesen a tabuláris instructió 22-ik §-a szerént a mezővárosok magistrátusainak prima instantia foruma egyenesen a felséges királyi gubernium, önként következik, hogy a Szentgyörgy városa magistrátusa is a Sepsi viceszéken nem pereltethetik, minekutánna kötelessége lészen követ atyánkfiának ezen sérelmet is a méltóságos, tekintetes, nemes ország rendjei eleiben terjeszteni a végett, hogy ez iránt tiszta új articulus hozattassék és ezáltal a törvény és privilégium ellenére bécsúszott törvénytelen szokás eltöröltessék.

Nagy hátramaradására szolgál az igazság kiszolgáltatásának az is, hogy a magistrátuális hivatalok igen csekély fizetésre vágynak határozva, midőn a városi bíró 20 r. frt., a notárius 10 r. frt., a senátorok pedig 7 r. frt 20 x-rokat kapnak, conventiós pénzben esztendőnként, mellyel életek módján igen keveset segíthetvén, a városi polgárok közül azok, kik magokat jobban kimívelték és alkalmatosak volnának, az hivatalok viselésére, olyanokra marad, kik alig, vagy alig sem alkalmatosak annak folytatására, ki kelt tehát eszközölni, hogy a magistrátuális hivatalok fizetései megjobbíttassanak articuláriter."[101]

Horváth Albert főkirálybíró elnöklete alatt Sepsiszentgyörgyön 1848 április 11-én tartott székgyűlésen viharos éljenzéssel elfogadják mind az unióra, mind a köztherviselésre, vallásszabadságra, úrbéri viszonyokra és a nemzetőrség felállítására vonatkozó javaslatokat. Kimondja a széki gyűlés, hogy az unió sürgős kimondása céljából az országgyűlés összehívását kéri a kormánytól.

Eközben a magyarországi megyék egymásután küldik buzdító felhívásaikat Háromszék tisztségéhez, a városok pedig a szentgyörgyi tanácshoz, az anyaországgal való egyesülés sürgős kimondása végett. A székelység erős nemzeti érzülete mellett azért is kívánta az egyesülés megvalósítását, mert ettől remélte, hogy az átkos katonai határőrségi szolgálattól megmenekülhet.

A minden oldalról megnyilvánuló erélyes sürgetésre a főkormányszék 1848 május 29-re összehívta az erdélyi országgyűlést, melyen, mint Szentgyörgy város követei Demeter József és Gyárfás Károly jelentek meg. Az országgyűlésnek legfontosabb tárgya az anyaországgal való egyesülés volt. Ezt a következő nap, május 30-án egyhangúlag ki is mondották. Az unióról hozott törvényt a király 1848 június 11-én szentesítette.

A székely követek az unió elfogadását egy előző-

leg megtartott nemzetgyűlésen, a határőrségnek átalakításától szerették volna függővé tenni. Ettől azután elállottak. Demeter József és Gyárfás Károly Sepsiszentgyörgy országgyűlési követei jelentették a városnak, hogy: *„elmentek a székely nemzeti gyűlésbe, hol a székely katonaság ügyét illetőleg oly terv hozatott fel, mely a székely nemzettel nem egyezett meg, t. i. könnyítés, apróságodás lett célbavéve és a rendszer megszüntetése a magyarhoni gyűlésre halasztassék. Ezt a követek ellenezték, minek következménye az lett, hogy a nemzeti gyűlésből az éppen ezen tárgyban dolgozó bizottmányi gyűlésbe küldettek résztvenni és befolyni a székely ügy kidolgozásába. A gyűlésben való megjelenésnek következménye az lett, hogy hosszas vitatkozás után a székely követek együttes tanácskozásra gyűltek és 1848 június 2-án reggel 5 órakor összeülvén, a székely követek által megállapított elvek alapján Berde Mózes törvénycikket fogalmazott, mely szerint a katonai rendszer kimondassék, úgyhogy a katonáskodás az eddigi mód szerinti folytatása most megmaradjon a jövő országgyűlésnek az országos fegyverviselést teendő határozatáig, hogy biztosan néznek a közel jövőbe, mert hiszik, hogy elég erélyesek tudnak lenni az országgyűlésen kivívni, amit egymás közt elhatároztak.”* Jelentették továbbá a követek, hogy: *„a követválasztási törvényjavaslat a magyarországi modorban ment át, annyi különbséggel, hogy a székelység azon része is, mely eddig tettleg nem folyt be a választásba, úgy vevődött, mintha befolyt volna.”*[102]

A szentesített törvénycikk alapján István nádor felszólította a várost, hogy a július 5-én tartandó pesti országgyűlésre küldje el követét. Ekkor a várost Demeter József, a városi főbíró képviselte. A város főbírójává Demeter József helyébe szavazattöbbséggel Kováts Gábort választották meg. Gróf Mikó Imre a kormányszék nevében értesítette Horváth Albertet, Háromszék főkirálybíráját, hogy Kováts Gábor megválasztását a király helybenhagyta.

Még el sem ülhettek az egyesülés örömének hullámai, a reakció megkezdette munkáját. Először a szerbeket, azután az oláhokat lázította a magyarság ellen. A magyar kormánnyal szemben kétes magatartást tanusító br. Puchner, Erdély katonai kormányzója, hogy a székely városokban levő fegyvereket megmentse és a magyar kormánynak ne szolgáltassa ki, a csíkszeredai és kézdivásárhelyi katonai raktárakból 1848 áprilisában titokban Brassóba akarta szállítani, a székely Katonaságot pedig, hogy a mozgalmaktól távoltartsa, szándékában volt a szász városokban elhelyezni. Mindkét szándéka meghiúsult. Az egy századnyi katonaság, melynek feladata az volt, hogy a javítás ürügye alatt útbaindított fegyvereket Brassóba kísérje, midőn értesült Puchner tervéről, hogy a magyarokat a fegyverektől alattomosan meg akarja fosztani, Uzonban a ládákat felbontotta, az azokban talált 1515 fegyvert, látva, hogy épek és jók, tisztjeik tiltakozása ellenére — kiknek az engedelmességet megtagadta, — Sepsiszentgyörgyre hozta be és itt a székházában helyezte el. Ennek megtörténte után hazatért.[103]

A magyar kormány ezalatt elrendelte a nemzetőrség felállítását. Gróf Batthyány Lajos miniszterelnök a székelyekhez külön felhívást intézett a veszélyben levő haza megvédelmezésére, felszólította őket, hogy a fellázadt szerbek és horvátok ellen siessenek a szegedi táborba. Ide két zászlóalj, még pedig: egy a háromszéki, egy a csíki gyalogságból és egy osztály huszárság indult útnak. Több nem mehetett, mert itthon is szükség volt katonaságra.

Háromszéken a nemzetőrség szervezését már korán, 1848 áprilisában megkezdették, melyből rövid idő mulva egy kisebb csapat elindulhatott erdélyrészi szorongatott magyar testvéreinek megvédelmezésére. Háromszéknek a szabadságharcban való dicső szerepe megkezdődött!

A szabadságharc folyamán a hazaszeretetnek és áldozatkészségnek oly ragyogó jelét adta egész Háromszék, főként két városának, Sepsiszentgyörgynek és Kézdivásárhelynek lakóssága — a legkisebbtől a legnagyobbig, — hogy páratlanul áll Magyarország 1848/49-iki szabadságharcának történetében.

Az események rohamos fejlődése közben, Háromszék kivételével, egész Erdély elveszett. Háromszék — élén a két városkával, Szentgyörggyel és Kézdivásárhellyel — annak ellenére, hogy az ellenség minden, oldalról fenyegette, szorongatta és mintegy vasgyűrűvel körülvette, önbizalmát nem vesztette el, hanem sziklaszilárdan ellenállott.

1848 november 23-án a sepsiszentgyörgyi gyűlésen, midőn némelyek a meghódolást ajánlották, az egybegyűlt nép, annak ellenére, hogy sem ágyú, sem lőszer nem állott rendelkezésre, még alkudozásra sem volt hajlandó, és további ellenállásra határozta el magát. Ekkor: *„előállott egy Gábor Áron nevű székely gyalogkatona a szent-györgyi gyűlésen, egy székre felállva a sokaság jelenlétében mondó: hogyha matéria van, ő képes minden 24 órában ágyút önteni. Ezt a nép örömmel fogadd. Gábor Áron azonnal az ágyúöntéshez fogott és néhány nap alatt ki volt téve két darab 6—6 fontos ágyú.”*[104]

Gábor Áron a székház mögött levő dombon próbálta ki ágyúját. A próbalövés oly nagyszerűen sikerült, hogy a vezetőség megbízta nemcsak az ágyúk öntésével, hanem a tüzérség megszervezésével is, melynek ő lett a parancsnoka.

A tornyokból lekerültek a harangok, hogy Kézdivásárhely és Sepsiszentgyörgy ágyúöntő műhelyeibe kerüljenek. Szentgyörgyön Kiss János, a híres harangmívesnek Olt-utcai műhelyében 5 ágyút öntöttek.[105]

Az első csata, melyen Gábor Áron két ágyúja a vérkeresztséget elnyerte, 1848 november 30-án a hídvégi csata volt, hol a székelyek örömrivalgással fogadták az ágyúkat. Az ágyúk eldördülése a székelyekbe oly nagy önbizalmat öntött, hogy a támadó ellenséget visszaverték, mely Földvár irányában elmenekült.

Több szerencsés ütközet után, midőn a háromszékiek már Brassót fenyegették, a szorongatott Gedeon osztrák tábornoknak Puchner segítséget küldött. A minden oldalról körülvett háromszékiek kénytelenek voltak visszavonulni és Gedeonnal béketárgyalásokat kezdeni. A békét Árapatakon 1849 január 2-án megkötötték. A béke azonban nem tartott sokáig, mert az ellenség az egyezséget többízben megsértette.

A háromszékiek hírét vevén annak, hogy Bem átvette Erdély parancsnokságát, újra fegyvert ragadtak. Néhány nap alatt 8000 ember állott harcra készen. A csíkiak, kiket a Bem által ezredessé kinevezett hőslelkű Gál Sándor szervezett meg, határtalan lelkesedésükben közel 10.000 embert állítottak ki.

Háromszéken a polgári ügyek intézését, a Beöthy Ödön által kormánybiztossá kinevezett Németh László országgyűlési képviselő vette át, ki ezernyi életveszély között jutott Háromszékre. Németh László megérkezésekor azonnal felhívással fordult a háromszékiekhez, hogy életükön és vérükön kívül vagyonilag is áldozzanak a haza oltárára. Felhívását ezen szavakkal kezdte

meg: *„megcsókoltam a nagy tettek szülötteinek földét, midőn arra beléptem.”*

Felhívásának eredménye lett. *„Kézdi-Vásárhely ágyú, lőpor és gyutacsgyárrá alakult. Sepsi-Szent-György golyóöntödévé, fegyver és tölténykészítő műhellyé vált, ahol a férfiak táborbaszállva, lelkes székely leányok dolgozának. A falvak harangjaikat, akinek óntála, tányéra, kanala volt, felajánld önként, s összehordák mindazokat a haza oltárára ágyú és golyóöntésre. Nagyobb birtokosok és községek lovakat ajándékoztak. A határszélen felállított tábor kenyér és más élelmiszerekkel, a lovak széna, zabbal láttattak el adakozás útján, anélkül, hogy államsegély igénybe vétetett volna. Oh! a nagy nép önfeláldozása és áldozatkészsége előtt meghajolva le kell borulni az utókor gyermekeinek!”*

„Bevégezve a csíkiakkal egyesült Háromszék erőkifejtését, minden igyekezetemet a szék polgári szervezetére fordítottam. És itt hallgatással nem mellőzhetem Háromszék felső kerületének két férfiát: Cseh Ignácot és Hankó Danit, akik közül az első, aki hírt, dicsőséget nem keresett, de hol a nemzet és hon érdeke kívánta, mindig olt láttuk őt, a tisztes agg férfit, — a másik Kézdi-Vásárhely lelkes polgárainak volt leglelkesebbje, aki a börtön és üldöztetés által korán megtört és elhúnyt. Ezek támogattak a szék polgári megszervezésében. És én hozzátehetem, — írja Nagy Sándor, — *„hogy az alsó kerületben (Sepsiben) is voltak többen, akik főleg az élelmezési ügyben, s a megkezdett helyes irányban segédkeztek. Ilyenek voltak: Demeter József országos képviselő, Kovács Gábor sepsi-szent-györgyi városi főbíró, Mihály József birtokos, Gödri Ferenc szent-györgyi és Nagy Ferenc gidófalvi lelkészek, Erdővidéken pedig a rendíthetetlen hazafi br. Rauber Nándor.”*[106]

Gál Sándor Csíkból Sepsiszentgyörgyre jött, hol a harc továbbfolytatására 1849 január 28-án intézkedéseit megtette, s miután az ellenségnek a békét felmondta, Uzonba ment. Itt egyesült a háromszékiek és a csíkiak hadserege.

A béke felmondásának, a háromszéki és csíki hadak egyesületének hírére, a Brassóban lévő ellenség elvonult, mire a várost oly rémület fogta el, hogy békekövetet küldött Sepsiszentgyörgyre, testvériségben kívánván élni a magyarokkal. Háromszék hallani sem akart erről. A Kézdivásárhelyre küldött harangokat Gábor Áron hű munkatársai ágyúkká varázsolták át. Sepsiszentgyörgy is szállított egyet-egyet. Gábor Áronnak a Székely Nemzeti Múzeumban található leveléből tudjuk, ha anyaga volt, naponta két ágyút is tudott önteni.

Bemnek legfőbb kívánsága az volt, hogy a kitünően megszervezett székely hadsereggel egyesülhessen. Ez meg is történt. A székelyek segítségével vívta meg azután Bem erdélyi csatáit, aratta győzelmeit.

Németh László kormánybiztos Sepsiszentgyörgyről 1849 március 22-én keltezett levelében azt írja szotyori Nagy Endre sepsi-széki alkirálybírónak: *„Az igazságos Isten ügyünket megsegítette. Az ellenség főfészke Szeben és Brassó elestenek. Maga a zsoldos sereg is tökéletesen meg és szétverve az országból kiüzetett. Oláhországba menekült. De Székelyek! Testvérek! Valamint a szerencsétlenségben el nem csüggedünk, úgy a szerencse örömérzetében túlságosak ne legyünk. Egyre hívlak fel, s ez az, hogy gabonaneműinkkel bánjunk gazdálkodva. A jövőt senki sem tudja, tehát a kézdi-vásárhelyi, s sepsi-szent-györgyi piacon elkelnek, tehát az Olt és a Feketeügyön túl, míg meg nem győződünk arról, hogy kik a szomszédok, jó embereink, gabonát venni nem szabad. Az álladalom, kinek feleslegese van bevásárlandja, egy közös magtár megalapítására: Németh László sk. kormánybiztos.”*

Kőváry László azt írja, hogy Bemet egy tekintélyes háromszéki küldöttség felkereste és kérte, hogy látogassa meg Székelyföldet, mert: *„ha Székelyföldet meg nem látogatja, maga az egész székelység vándorolna hozzá. Bem Brassó meghódolása utáni vasárnap, március 25-én, néhány tőzstisztje kiséretében Háromszékre indult.”* Ennek ellenemond Gábor tábornoknak 1849 március 26-án Brassóból a háromszákiekhez intézett kiáltványa. Ez a kiáltvány a következőket mondja: *„Háromszék összes polgárához! Bizonyosan azon örvendetes reménytől valótok áthatva, hogy a mi dicső vezérünk Bem tábornok úr, országunknak az ellenségtől és a zsarnokságtól szerencsésen történt kitisztítása után határotokat is meglátogatandja, s személyesen mond mindnyájatoknak köszönetét, mindig teljegészen bebizonyított hazafiúi buzgalmatokat, de felsőbb katonai hivattatása azt nem engedi, hanem fogadjátok ezennel az ő nevében meghagyására forró köszönetét éppen úgy, mintha személyesen megjelent volna, valamint ő is mindig azon reménytől, s méltán is maradott hátra, hogy fő gondotok lesz a határaitoknak ellenség bérontásától való védése, őrizzétek tehát határaitokat mindenfelől azaránt, hogy országunk, valamint most, úgy továbbra is maradjon tisztán minden ellenségtől. Nyújtsatok ezután is segédkezet ügyünk kivívására, hogy nemsokára Magyarhon is oly állásokban hozhassék, mint jelenleg országunk van. Fogadjátok el mostan újonnan kinevezett hatóságok tanácsait és parancsait és maradjatok továbbra is oly hazafiúi buzgalommal, mint eddig, amint Tőletek a haza kívánja.”*[107]

Hiába való volt Bemnek minden erőfeszítése, hiába való a magyar és székely honvédeknek csodákat művelő vitézsége. Az osztrákoknak segítségére jövő orosz hadak a tömösi és törcsvári szoroson, a Bem által Oláhországba kiűzött osztrákokkal betörtek Magyarországba.

Tömös felől 1849 június 18-án benyomuló több, mint 28.000 oroszból álló haderőt Lüders tábornok vezette. Ezzel az óriási hadsereggel szemben a szorost csupán csak 1600 székely védelmezte.

Előre látható volt, hogy ezt a csekély számú sereget az orosz túlerejével legyőzi, mindazonáltal ellenállott. A június 20-iki egyenlőtlen tömösi küzdelemben több, mint 500 honvéd esett el, élén hős ezredesével papolci Kiss Sándorral és igen sok tisztjével. Lüders Tömösről Brassó ellen indult, melynek fellegvárát 200 székely védte, kézdivásárhelyi Tóth Samu parancsnoksága alatt. Mivel lőszere elfogyott, a maroknyi sereg két napi hősi ellenállás után megadta magát.

Vitályos százados sepsiszentgyörgyi térparancsnok arra a hírre, hogy Tömösnél az oroszok betörtek, s határszél más helyein is betörésre készen állanak, nehány Sepsi-széki község nemzetőrének azt a parancsot adta, hogy lándzsával és más fegyverrel felszerelve és négy napi élelemmel ellátva, azonnal vonuljon be. Mégpedig Angyalos, Eresztevény és Besenyő nemzetőrsége Uzonba Gidófalva, Étfalva, Zoltán, Fotos és Martonos nemzetőrsége Sepsiszentgyörgyre.[108]

A távollevő Bem ereje megfeszítésével Háromszék felmentésére sietett, melyet Lüders által ide küldött Hasdorf és az ojtozi szoroson betörő Lein orosz ezredes két tűz közé szorított. Háromszék védte magát, azonban Kökös és Uzon között csatát vesztett. Az orosz hadsereg Kökös, Uzon, Sepsiszentgyörgy és több más község feldúlása után Kézdivásárhely ellen indult, melyet június 25-én szintén feldúlt.

A szétvert had Csíkba menekült. Itt Gál Sándor ezredes azután összegyüjtötte, s ismét Háromszékre vezette, hogy az oroszokon bosszút álljon. Gál Sándor és az oroszok 1849 július 2-án Kökösnél ütköztek meg. Gál a maga csekély erejével, a túlerőben levő oroszokkal szemben már alig-alig tudta tartani magát. Egyszerre csak megérkezett Kézdivásárhelyről Gábor Áron 30 ágyújával, s a csatának döntő fordulatot adott. Az oroszt megverték és a Feketeügyön túlra kergették. A székelyek a csatát megnyerték, de elvesztették egyik legnagyobb hősüket — Gábor Áront.

Lüders, hogy a Háromszék felől állandóan fenyegető veszélynek véget vessen, Nagyszeben felé elindított seregét visszarendelte és teljes erejével Háromszék ellen vonult. Gál Sándor hírt kapván az ellenség közeledéséről, Sepsiszentgyörgyre vonult vissza, hol seregét két felé osztotta.

A sereg nagy része a székház feletti magaslaton, kisebb része a *„Szépmezőnek”* egy kis emelkedésén, az ú. n. *„Eprestetőn”* foglalt állást. Míg az Eprestetőn július 5-én megindult küzdelemben az udvarhely-széki származású Gyertyánfy Ferenc, s százada egy szakasz Vilmos huszártól támogatva, csaknem az utolsó emberig elesett, addig a magaslaton levő sereg önbizalmát vesztve, tétlenül nézte végig az önfeláldozó Gyertyánfy század pusztulását.[109] Gál ezredes, mivel főtisztjeinek nagy része megtagadta az engedelmességet, kénytelen volt Csík felé elvonulni.

Az oroszok bevonultak Szentgyörgyre, hol Lüders csapatainak két órai szabad, rablást engedélyezett. A vármegyeházán megszállt Lüders tábornok, Kovács Gábor főbíró, Bogdán István és Kupfertstich Jakab kérésére, a rablást ezután beszüntette. Ekkor pusztult el Háromszék levéltárának nagy része, a városé pedig csaknem teljes egészében.[111]

Az orosz megvetette a lábát Háromszéken! Eközben híre járt, hogy Bem közeleg Háromszék felé. A hír valónak bizonyult. Háromszék ismét fellángolt és a Csíkból 8000 fővel elindult Bem seregéhez 7000 emberrel csatlakozott. Ezzel a hadsereggel azután 1849 július 20-án Sepsiszentgyörgynél az oroszokat megverte. A következő napon Szentgyörgy és Uzon között újra csatára kényszerítette. Itt ismét megvervén az oroszokat, a menekülőket a szász Barcaságba kergette át. Gábor Áron és Gyertyánfy Ferenc halála meg volt bosszúlva!

Bem seregének egy részét Gál ezredes paracsnoksága alatt Háromszék védelmére visszahagyván, más részével Ojtozon keresztül Moldovába tört be, az ottlevő oroszok visszaszorítására. Ekkor járt Petőfi Sándor Sepsiszentgyörgyön, hol Bogdán István látta vendégül.[111]

Bem Moldovából visszatérőben július 25-én Sepsiszentgyörgy érintésével Marosvásárhely felé tartott. Mihelyt Clam-Gallas osztrák tábornok erről értesült, 30.000 főnyi sereggel betört Háromszékbe. Gál Sándor ezredes két zászlóaljával ennek a nagy erőnek nem állhatott ellen, azért sepsiszentgyörgyi állását feladta és Csíkba vonult.

Háromszéket, mely a szabadságharc alatt fényesen tett bizonyságot hazaszeretetéről, s nemzeti becsületét a legnehezebb helyzetekben is oly példaadó módon megvédte, az orosz-osztrák hadak elárasztották.

Megkezdődött az elnyomatás és a bosszúállás korszaka! Magyarországot önállóságától megfosztották, s a hat kerületre osztott Erdélyt elszakították tőle. Székelyföldet az udvarhelyi kerület alá helyezték, melynek élére egy katonai parancsnokot neveztek ki. Ezek mellett a polgári ügyek elintézésére, mint tanácsadók, kerületi biztosok állottak. A kerületek járásokra, a járások aljárásokra tagozódtak, egy-egy biztos vezetése alatt. Hivatalos nyelvvé a németet tették.

Sepsiszentgyörgynek lakossága 1849-ben összesen 2365 főből állott. Ezek között férfi 1151, nő 1214 volt. A férfiakból leszámítandó 364 fiúgyermek, a nők közül 95 leánygyermek, kik iskolába jártak. A csecsemők és iskolába nem járók számát nem ismerhetjük. Ha ezeket nem vesszük figyelembe, a város felnőtt férfilakossága az öregekkel együtt 787, a nőké pedig 1119 volt.[112]

A szabadságharc kezdetén fegyver alatt állott kb. 200 székely gyalog és huszárkatona. Az *első sorozáskor* a katonarendűek közül besoroztak 36, a felszabadult jobbágyok közül 45 önként jelentkezőt. A számításba vehető 787 férfiből 281, tehát több, mint egyharmada szolgálta a hazát.

Itt szükségesnek tartjuk megjegyezni azt, hogy a város- és falu-rész 1848-ban elhatározta áz egyesülést, melyet 1850 január 16-án újra kimondott és ezen időtől fogva a két külön igazgatás teljesen megszünt.

Sepsiszentgyörgyöt az oroszok 1849 szeptember 1-én szállották meg és a városra 2000 frt. hadisarcot vetettek ki. Az oroszokat, kiket büntetésből falvakra helyeztek ki, felváltotta egy Bianchi gyalogezredben zászlóalj, 2 osztály ulánus, egy félüteg tüzérség és egy szekerész csapat. A gyalogzászlóalját magánházakhál, az ulánusokat a székely huszárság épületeiben, a tüzérséget a szekerészekkel a vármegyeházán szállásolták el. Az oroszokat, kik novemberben hazamentek, a város és a falvak élelmezték. Ezalatt a három hónap alatt az oroszok részére a város 65.000 kenyeret, 69 vágómarhát, nagymennyiségű bort és pálinkát adott. Az osztrák katonaság az oroszok eltávozása után is itt maradt.

A magyaroknak és az ellenségnek 1848/49-iki táborozása miatt a kicsiny városra nagy teher nehezedett. A város lakói annyira elszegényedtek, hogy adójukat sem tudták megfizetni. A város középületei roskadozó állapotban voltak. A katonai célokat szolgáló megrongált házak és építmények sürgős javításra szorultak. E mellett a katonaság a piac kíkövezését is elrendelte, ami tetemes kiadással járt. Mivel a város anyagilag teljesen tönkrement, a jövedelem szaporítása céljából a tanács elhatározta, hogy a sörfőzést és árulást 1849 november 1-től hat évre bérbeadja, a következő feltételek mellett:

A haszonbérlőn, vagy megbízottján kívül, Szentgyörgyön és a város határán belül másnak sört főzni és árulni, úgyszintén élesztőt árulni nem szabad. A sorfozó kötelessége elégséges, jó sört és élesztőt, az árpa árához mérve, a tanács által megszabott áron árulni.[113]

Ily körülmények között került ide november elején, mint háromszéki kerületi biztos, Kovács István császári kapitány, ki nevét csakhamar hírhedtté tette. Ettől az időtől kezdve kezdődött meg Háromszéken a nagy politikai tisztogatás és ezzel kapcsolatosan a szabadságharcban résztvettek elfogatása. A kapitányt, ki a csíki I. székely gy.-ezred ditrói századában szolgált, a kézdivásárhelyi börtönből az oroszok szabadították ki. Kovács kapitány lefoglalta magának lakásul és irodául a székelyhuszároknak azon épületét, mely a római katolikus templommal szemben van és a székelyhatárőrség fennállása idején huszárezredesi lak volt. Innen intézte azon rendelkezéseit, melyekkel örök időre gyűlöltté tette nevét.

Kovács kapitánynak, mint kerületi biztosnak ideérkezése első napjaiban, legelső teendői közé. tartozott az, hogy a szabadságharcban nagyobb szerepet vivő egyéneket elfogassa és vagyonukat elkobozza. A katona-

[Erdélyi Magyar Adatbank]

ságal karöltve lefoglalta a kincstár számára a város ingatlanainak egy részét. Ezek leginkább azok voltak, melyek katonai célokat szolgáltak. Elkobozták nemcsak a vármegyeházat, hanem még a római katolikus templomot is azon a címen, hogy az ezredkápolna és Szentgyörgyön nincsen önálló plébánia. Az elkobzást nem terjesztették ki azon házra, mely a 2-ik gyalogezred 4. századának kapitányi lakása volt. Ebben a házban lakott Balázs Manó kapitány, ki átállott a magyarokhoz és 1848 tavaszán Marosvásárhelyre ment, hogy a 12. zászlóalj katonáit begyakorolja. Balázs Manót, mint őrnagyot azután árulásért, hogy az Erdővidék lefegyverzésére küldött Haydtével titkos levelezést folytatott, saját katonái elfogták és Sepsiszengyörgyre hozták, hol a nép dühében megölte. Ezen kapitányi lakáshoz egy egész házsor tartozott, fel a fiúárvaházig, az árvaház telkével együtt. Az árvaház telke akkor egy tágas vízmosásos völgy volt, melyet a székely gyalogkatonaság céllövőhelynek használt. A város a helyet azután eladogatta.

Kovács kapitány 1849 november 5-én a várost felszólította, tegyen jelentést arra, hogy: *„Legfelsőbb helyen is tudomásba lévén, hogy a város, a magyar forradalom veszedelmes főnökeinek Kossuthnak és Bemnek a piacon a Bélái ház mellett két bennvaló jószágot ajándékozott, melyeknek szélessége 20, hossza pedig 35 ölet teszen. Ezen telkeket a nevezett tulajdonosoktól szándékom vagyon lefoglalni a felséges aerárium számára, azért elvárom a tanácstól, hogy biztosai által mutassa ki azon telkeket, valamint az ajándékleveleket is adja be, mi volt indoka az ajándékozásnak? ki indítványozta? tégyen jelentést legsietöbben.”*[114]

A város Bemet és Kossuthot polgáraivá választotta és akkor adta nekik a telkeket.

Kovács kapitány azokat a németül tudó fiatal altiszteket, kik 1848 előtt a 2-ik székely gyalogezredben szolgáltak és a szabadságharcban, mint tisztek küzdöttek, maga mellé és az alkerületi biztosságokhoz szolgálattételre berendelte és beosztotta. Aki nem engedelmeskedett, vasraverette és 12 vasvillás emberrel bekísértette. Ily módon 17 tisztet kísértetett be. Midőn megkezdődött a szabadságharcban résztvett honvédtisztek összeírása, üldözése és összefogdosása, ezek a befogott írnokok összebeszéltek és Kovács kapitány több rendeletének végrehajtását oly ügyesen kijátszották, hogy igen sok otthon tartózkodó és még le nem tartóztatott tisztnek elfogatását meghiúsították.

Kovács kapitány különösen azokat üldözte, kik a Kossuth huszároknál szolgáltak, mert az a különítmény, mely Ditróban őt elfogta és 1849 januárjában gyalog Kézdivásárhelyre a börtönbe kísérte, Kossuth huszárokból állott.[115]

Annak ellenére, hogy a város anyagi helyzete nagyon súlyos volt, a város közönsége kénytelen volt hozzájárulni ahhoz, hogy tisztviselőinek és alkalmazottjainak megélhetését biztosítsa, azért fizetésüket 1849 december 29-én a következőleg rendezte:[116]

Régi fizetés volt:			Új fizetés:	
a) *Tanács személyzete.*				
főbíró	80	r. frt.	300	r. frt.
főjegyző	60	”	200	„
aljegyző, ki egyúttal levéltárnok	30	„	150	„
hat tanácsos	224	„	900	„
fiskális	10	„	60	„
városszolgáknak	42	„	120	„
két árvabírónak	—	„	40	„
b) *Rendőrhivatal személyzetnek.*				
rendőrfőnek	—		200	r. frt.
rendőrtitkár	—		150	„
rendőrjegyző	—		100	„
rendőrirnok	—		50	„
három szolga per 30 frt.			90	„
c) *A városi gazdászatnál.*				
orátor	24	r. frt.	100	r. frt.
városgazda	25	„	80	„
pénztárnok	50	„	100	„
sebész	—	„	60	„
bakó	12	„	12	

A megszállás után igen sok idegen, főként osztrák és cseh nemzetiségű tisztviselő költözött a városba. Ezzel egyidejűleg megkezdődött a zsidók beáramlása is, ami tűrhetetlen helyzetet teremtett. A rendőrség nem sokat törődött velük. A városi tanács nevében Gödri Ferenc helyettes főbíró és Györgybíró Beniám főjegyző írásban keresték meg Demeter József rendőrbiztost és erélyesen követelték, hogy: *„a felsőbb rendeletek ellenére ide belő pózott és cellengő zsidókat utasítaná ki a rendszabály értelmében hazájokba, valamint minden más most belopózott keringő egyénnel bánnék hasonló módon. Mivel eddig semmi lépést nem tett, s tán nem is kíván, kérik, hogy az előbbi átiratuk értelmében járjon el, hogy a Tanács ne legyen arra kényszerítve, hogy felsőbb helyre jelentést tegyen.”*

Az átirat hátán a következő olvasható: *„Iczig feladása szerint újonnan jött izraeliták: Stark Bernád és egy legény, Rezel Móric, Leopold Lajos és egy legény, Schwarz Fülöp, Policzer Leopold, Móric pipacsináló, a tanító, a sakter, Dávid Márton, Rosemberg Jakab, Móritz Eugli, Becher boltos legénye, Zeroch Jakab, Hermán Hodolicz, Hirs József, Itzig,*”[117]

1850-ben szervezték meg a büntető törvényszéket, melynek elnöke Meneberger, tanácsosai Füger és Fekete voltak. Füger tanácsos azt a nagy kiterjedésű vízmosásos területet, mely a székház kertjének háta megett terült el, s a *„Barompiac”* folytatása volt, a várostól *évi 2 frt. haszonbérért* kivette. Ezt a helyet azután a törvényszék fogházából kivett rabokkal ingyen megdolgoztatta. Egy részét fákkal és virágokkal ültette be, a többit zöldséggel. A helyet azután róla *„Füger-kertnek”* nevezték, majd székelyesen *„Füge-kertnek.”* Füger 1854. év végén távozott el Sepsiszentgyörgyről. A gondozott szép kertet a város később elcserélte a vármegyével azért a helyért, melyet a város 1846-ban börtönhelyül adott a széknek. Ezt 1868-ban a város a ref. egyháznak ajándékozta, hogy oda templomot építsen.

Előzőleg említettük, hogy a katonai kincstár számára 1849-ben lefoglalták a szék ingatlanait, többi között ezt a helyet is. A sepsiszentgyörgyi görög keleti hívek akkori papja Popovics Elek, mint elkobzott tulajdont, Saguna püspök közbenjárására, ajándékul kérte meg I. Ferenc József királytól templom építési célra. A város tiltakozott az elajándékozás ellen, azzal az indokkal, hogy az oláhoknak van templomuk és így templomhelyük is, a kincstár részére történt elkobzás is jogtalan volt, mert a hely soha nem volt katonai tulajdon, hanem a vármegye közönségéé. A tiltakozásnak eredménye az volt, hogy az ajándékozást megsemmisítették és Háromszék közönségének visszaadták.[118]

1852-ben I. Ferenc József erdélyi körútja alkalmával Sepsiszentgyörgyre is ellátogatott. Kovács kapitány

jelölte ki azokat a személyeket, kik a vármegye határán az aldobolyi hídnál fogadták a királyt. A fogadásra kiparancsolta a közeli falvak népét, meghagyva, hogy népies viseletbe öltözenek. Megparancsolta azt is, hogy a férfiak harisnyájukra szegélynek fekete-sárga zsinórt varrjanak. A legények kalapjukra, a leányok hajfonatukba fekete-sárga pántlikát tegyenek.[119]

Volt-e a vármegyének 1849-ig ápoló, vagy beteggondozó intézménye, nem tudjuk. A székely gyalog- és huszárezred valószínűleg rendezett be beteg katonái számára a katonaépületek valamelyikében egy-két szobát. Kórháza ellenben nem volt. Orvosban nem volt hiány. Több katonaorvos állomásozott a városban, emellett mind a három szék tartott hivatalos polgári orvost. Az orvosok megélhetése biztosítva volt, annyival is inkább, mert a megye fürdőit, bármily kezdetlegesek voltak, számosan keresték fel, még messziről is.

A város egy kórház felépítésének tervét pártolta és a maga részéről igyekezett ennek a megvalósítását előmozdítani, de saját erejéből képtelen volt erre. 1850-ben vállalta, hogy a felállítandó kórház számára ingyen telket adományoz, melyet 1851. június 11-én hozott határozatával meg is valósított. Határozatában kimondja: *„szegények számára kórház alapítása és felállítása vétetvén célba... ezen üdvös cél megvalósítása érdekében, a város tanácsa és közönsége felajánlja azon telket, mely a város piacán van, s eddig főleg baromvásári hely volt, még pedig ezen barompiac napnyugati részének déli szegeletén, a városi polgár Császár Sámuel jelenleg fennálló új háza keleti végétől, az ú. n. Székház jelenleg kaszármának használandó épület napkeleti frontja déli szegeletére egyaránt véve az épület első frontjának, mi a piac négy szegeletességének díszít nem csorbíthatja, napnyugatra kiterjesztve a jelenleg szántásra használandó helyek határkertjéig, oly szélességűt, amennyit az épület kiterjedése igényel, a végiben megkivántató és a bejárásra szükséges kapuhellyel, mi már cövekkel ki is jelöltetett, azon megjegyzéssel, hogy azon helyért soha semmi kárpótlást nem követelnek, míg ezen épület azon üdvös célra fog használtatni.”*

A díszes, nagykiterjedésű kórházat, mely Ferenc József nevét viselte és ma is ezt a célt szolgálja, 1852—1854-ben közmunkával építették fel, a szék lakóira kivetett rovataiból. A kórház befejezése után, 1854—1856-ban épült az új városházává tanács részére szükséges helyiségekkel, szállodával, vendéglővel, sok üzlethelyiséggel, Schwarzenberg herceg, erdélyi katonai kormányzó anyagi támogatásával.[120]

Az ostromállapot még mindig tartott. Kovács kapitány éppen oly szigorral igazgatta kerületét, mint eddig. Művére 1854 áprilisában tette fel a koronát. A szabadságharc leveretett ugyan, de mindenki leste a felvirradást. A felszabadítást külföldről várták. A bitófa és börtön elől külföldre menekültek összeesküvést szerveztek, melynek célja az volt, hogy új felkelést indítsanak és a letiport hazát újra felszabadítsák. Makk József és Gál Sándor ezredes, előbbi Bukarestben, utóbbi itthon volt a lelke a titkos társaságnak, kiknek főfeladatuk az volt, hogy Székelyföldet megszervezzék, előkészítsék a felkelésre. Az összeesküvés székelyföldi vezetője Marosvásárhelyen Török János hittanár, Háromszéken Horváth Károly teleki földbirtokos, Udvarhelyszéken Gálfi Mihály ügyvéd volt. Az összeesküvést külföldről feljelentették, s mindhármukat 1854-ben Marosvásárhelyen kivégezték. Ebbe az összeesküvésbe volt belekeveredve Várady József és Bartalis István is. Kovács kapitány Váradyt hat társával elfogatta, Marosvásárhelyre a fenyítő törvényszékhez kísértette, mely Váradyt és Bartalist halálra ítélte, a többinek halálos ítéletét 18 évi kényszermunkára változtatta. Schwarzenberg herceg Háromszék elrettentésére elrendelte, hogy mindkettőn a halálos ítéletet Sepsiszentgyörgyön, hajtsák végre.[121]

A siralomházat, a jelenlegi járásbírósági épület földszintjének délkeleti szobájában rendezték be, a bitófát pedig az őrkő nyugati lábánál állították fel. Az ítéletet 1854 április 19-én hajtották végre. A két vértanú holtteste estig függött a bitón. Akkor a helyszínen ásott sírba tették, s Kováts kapitány rendeletére oltatlan meszet és vizet öntöttek rájuk. Sírjukat, melyre később kőemléket állítottak, kegyeletes kezek éveken keresztül, — éjjelenként, titkon, — megkoszorúzták. Csontjaik megsemmisültek! Síremlékük pedig? A hősiességet, a vértanúságot meg nem értő, a hazafiúi eszmények magaslatára felemelkedni nem tudó idegen katonák, 1934-ben eltávolították. Azóta a ref. vártemplom cintermében várja méltó helyére való visszahelyezését.

Kovács kapitány érdemeiért őrnagyi rangot nyert. Ugyanazon évben nyugdíjba ment. Helyét Warhanek Hugó dr. foglalta el (1854—56), kit Greskovics Vilmos váltott fel. Mindkettő a megyeházán tartott szállást.

A Bach-rendszer bukása után Sepsiszentgyörgy is megkezdte alkotmányos életét. A város közönségének legelső teendője az volt, hogy tisztújító gyűlést társon br. Szentkereszty Zsigmond és Vida Dániel felkért biztosok jelenlétében. A gyűlés elnökének, Asserman Ferenc volt honvédezredest választották meg, ki igen. szép, szívet melegítő beszédben felkérte a gyűlést az egyetértésre és alkotmányos szellemben való működésre.

Mielőtt a választást megejtették volna, megállapították a városi tanács tagjainak fizetését. A főbíró évi fizetése: 200 frt. A főjegyzőjé: 150 frt. Hat tanácsosnak egyenként 120 frt., összesen 720 frt. A rendőrbiztosé: 150 frt. A rendőrsegédnek: 80 frt. Az aljegyzőnek: 100 frt. Az orátornak: 100 frt. A pénztárnoknak: 100 frt. Az adószedőnek: 100 frt. A városgazdának: 100 frt. A börtönőrnek szállással: 80 frt. öt városszolgának egyenként 60 frt., összesen. 300 frt. Az árvaelnöknek: 150 frt. Két ülnöknek egyenként 40 frt., összesen 80 frt. A szállás- és fuvarbiztosnak: 80 frt.

A megejtett választáson Császár Bálintot 97 szavazattal megválasztották főbírónak. 1861 május 22. és 23-án Császár Bálint főbíró alatt a közönség gyűlést tartott, a városi képviselőtestületi tagok megválasztása céljából, mely alkalommal elhatározták, hogy: *„a szépen hangzó szám kedvéért is, légyen 48 a képviselők száma, minthogy különben is a törvény intézkedése szerint annyi szükséges.”* A képviselőtestületi tagok megválasztása után Császár Bálint főbíró indítványára, *„tiszteletbeli főjegyzőnek megválasztja Kossuth Lajost, közjegyzőknek: br. Szentkereszty Zsigmondot, Gödri Ferencet, Szakáts Mózest és Antos Ferencet.” „Tiszteletbeli választmányi tagoknak: III. Napóleon császárt, Napóleon herceget, Viktor Emánuelt, Olaszország királyát, Türr István, Bethlen Gergely, Garibaldi József, Klapka György tábornokokat, Gál Sándor és Teleki Sándor ezredeseket, Deák Ferenc, Eötvös József minisztereket, Tisza Kálmán képviselőt, és a szentgyörgyi gimnázium gondnokát gr. Mikó Imrét.” „A gyűlés az indítványt zajos örömmel és éljenzéssel elfogadta és megbízta Demeter József főjegyzőt, hogy ezt a határozatot a Kolozsvári Közlöny útján közzétenni siessen.*”[122]

A székely határőrséghez tartozó ezredeket a szabadságharcban való részvételükért büntetésből feloszlatták. Ettől kezdve a különféle nemzetiségekhez tartozó

katonatisztek megszűntek kerékkötői lenni a szabad iskoláztatásnak. Az elnyomatás keserves évei alatt á gyermekek neveltetésére nagyobb gondot kezdtek fordítani. A háromszéki. székelység rendesen iskoláztatta gyermekeit, de magasabbfokú iskolák hiányában rá volt utalva arra, hogy a távoli Kolozsváron, Nagyenyeden, Székelyudvarhelyen, Marosvásárhelyen, Brassóban és Nagyszebenben taníttassa. Ezt azonban mindenki jó szándéka ellenére sem tehette.

Lelkes hazafiak összeálltak, hogy megvessék alapját egy algimnáziumnak, melyhez a vármegye közönsége egy szivvel-lélekkel bejelentette csatlakozását. A közönség különféle természetű adománya és Sepsiszentgyörgy város 24.000, forintos alapítványa lehetővé tette, hogy egy református algimnázium megnyílhasson. A város a pénzt kölcsön vette fel. A tőke és kamat törlesztésére, korcsmárosi jogának évi jövedelmét kötötte le. Ez az összeg évente 1200 forintot tett ki.

Az I. osztály 1859-ben nyilt meg, 1863-ig. fokozatosan 4 osztályúvá fejlődött. A tanítást a ref. elemi iskola helységeiben tartották. A férőhely a fejlődés következtében csakhamar szűkké vált, azért 1869-ben egy állandó iskolaépület emelését vették tervbe. Újra megmozdult Háromszék minden rendű és rangú jó népe. Gyült az adomány és annyira szaporodott, hogy a tervbevett hatalmas épületnek alapkövét 1870-ben letették. Az építkezést csak 1877-ben fejezték be, a város újabb nagyarányú segítségével és gr. Mikó Imrének fejedelmi ajándékával. Háromszéknek ez, a nagynevű fia végrendeletében 60.000 forintot hagyományozott a gimnázium céljaira, melyből 30.000 forintot a közszükségletek fedezésére azonnal folyósítani lehetett. A másik 30.000 forintot a végrendelet értelmében tőkésítették, míg a 100.000 forintot elérte. A nagylelkű hagyományozó iránti mély hálából és emlékének örök időkre való megörökítésére az intézet a *„Székely Mikó Kollégium”* nevet kapta.

A város közönsége 1890. december 18-án tartott képviselőtestületi gyűlésén elhatározta, hogy a középtanodai törvény alapján az erdélyi református kerületi közgyűlés útján kérelmezi a m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztériumtól, a négy osztályú algimnáziumnak nyolc osztályú főgimnáziummá való emelését. A kérdés hosszas tárgyalás után oly módon intéztetett el, hogy az állam 12.000 frt. segélyt ígért a Székely Mikó Kollégiumnak, ha a város, mint kegyúr, az épületnek a közkívánalmai szerinti felépítését elvállalja. Erre a város 50.000 forint kölcsönt vett fel. Sem ez az összeg, sem a minisztérium által kilátásba helyezett 12.000 frt. segély az építkezésre nem volt elegendő. Újabb megegyezéssel az állam 32.000 frtot engedélyezett. Az új épület 1892 szeptemberében teljesen elkészült. Ugyanakkor nyílt meg a gimnázium 8-ik osztálya és a kollégiumi tápintézet 200 tanulóra berendezve.

A város közönsége, főként polgármestere, később országgyűlési képviselője Császár Bálint, nemcsak a kollégium sorsát viselte szívén, de az 1867-iki kiegyezés után különféle iskolák felállításával, vagy legalább is támogatásával igyekezett a művelődést, a haladást előmozdítani. A régi református és az 1850-es években keletkezett római katolikus, valamint a görög keleti iskolákat a város községi iskolává alakította át. 1874-ben felső leányiskolát nyitott, mely 1878-ban polgári leányiskolává alakult át. 1878-ban polgári fiúiskolát, 1880-ban női ipariskolát, 1892-ben óvónőképzőt, ezzel mintaóvodát, majd iparos tanonciskolát állítottak fel és nyitottak meg. Az óvónőképző, később állami: tanítónőképzővé alakult át.[123]

Nem lehet, említés nélkül hagyni a Pótsa József háromszéki főispán buzgolkodása folytán, a Háromszéki Takarékpénztár 10.000 forintos, a megyei gyámpénztár tartalékalapjának 15.000 forintos és magánosok alapítványaiból keletkezett fiú árva- és szeretetházat és dr. Bilinszky Lajos a nagyszebeni Szent Ferenc-rendi zárda igazgatója által alapított római katolikus leányárvaházat. Ezek mellett a jótékonyintézeteket, közművelődési célokát szolgáló különböző egyesületeket.

Sepsiszentgyörgyön van a Székelyföld egyik legdrágább kincse a *„Székely Nemzeti Múzeum*”, melyet özvegy Cserey Jánosné szül. Zathureczky Emilia alapított és 1879. szeptember 15-én a székely népnek ajándékozott, hogy a: *„szeretett székely nemzete tudásának tért nyisson s mívelödésével segédkezet nyujtson.”*

A múzeum, mely első elhelyezését a „Székely Mikó Kollégiumban nyerte, 1912-ben a Kós Károly műépítész és író terve alapján készült díszes épületbe került. Gazdag régiségtárával, történelmi és ereklye, néprajzi, természetrajzi és képzőművészeti gyüjteményével, hatalmas könyvtárával és levéltárával Magyarország első és legszebb vidéki múzeumai közé tartozik. Ez a múzeum nemcsak gyüjti, megmenti, gondozza és nyilvánossá teszi Székelyföld kincseit, hanem anyagának tudományos feldolgozásával a tudomány míveléséhez is hozzájárul.

Sepsiszentgyörgy 1880-bain területileg és lakosság tekintetében megnövekedett. Ugyanis a szomszédos Szemerja faluval, mellyel csaknem egybeépült, közigazgatásilag egyesült. A megszűnt Szemerja ettől az időtől kezdve a *„Szemerja városrész”* nevet viseli.

Amint láttuk Sepsiszentgyörgyöt az 1848/49-iki szabadságharc nem törte meg. Minél nagyobb volt az elnyomónak ereje, mennél jobban össze akarták törni, annál nagyobb lett az élet után való vágyása, a szebb és boldogabb jövendőbe vetett hite. Szívós székely akaraterejével éppen úgy elviselte a szenvedéseket, mint ahogy elviselték régente ősei, s mint ahogy elviselték újabban késői unokái. Sepsiszentgyörgy város ezt nemcsak hazáját és városát szerető polgárságának, hanem Isten igazi kegyelméből való kitűnő főbíráinak és polgármestereinek is köszönheti. Szemerjai Demeter József, Kovács Gábor, Császár Bálint, Gödri Ferenc neve fogalom a város történetében, mert a 100 évvel ezelőtt fából épült, zsindellyel és szalmával fedett, házakból álló, iskolával, közintézményekkel álig rendelkező városkát, ők tették — várossá.

Sepsiszentgyörgy város és falu bíráinak nevét kisebb-nagyobb megszakítással 1659 óta ismerjük. Azelőttről csak háromnak maradt fenn a neve. Ennek oka a levéltáraknak 1658. és 1849-iki elpusztulása. Az alábbi névjegyzékben látjuk, hogy régente évenként változtak. A XVIII. század végétől ugyanazon személyt egymásután többször is megválasztották.

Bírák: Mihály Péter 1616. Gócs Mihály 1618. Király Péter 1640. Márk Péter 1659. Kovács Tamás 1660. Király Márton 1662. Fekete Tamás, (más. helyen Sas Tamás néven) 1663. Id. Kósa István 1664. Modra Mihály 1665. Varga István falu-részi 1666. Márk Péter 1667. Császár János 1668. Kovács Tamás 1669- Bartók Máté 1670. Császár György 1671. Márk Péter 1672. Czakó Bálint 1673. Varga György 1674. Modra Mihály 1675. Császár István falu-részi 1677. Id. Kósa István 1678. Krizbai András falu-részi 1680. Kósa Mihály 1681. Modra Mihály 1682. Császár István 1683. Kósa István falu-részi 1683, 1684. Király István 1685. Szigeti Szöcs György (előfordul Szegedi György néven is) 1688. Sas János 1691. Krizbai András 1693. Nagy Péter

1694. Király János 1F96. Császár István 1697. Császár Sámuel 1698. Sas Miklós 1699. Gáspár Miklós és Sas Miklós falu-részi 1700. Kosa István 1700. Király János 1703. Császár Ferenc 1704. Kósa Pál 1705. Császár Ferenc 1708. Király János 1710. Császár Ferenc 1711, Császár Sámuel 1712. Gyárfás Ferenc 1725. Császár Ferenc 1724. Császár Mihály 1727. Gyárfás Ferenc 1728. Császár Ferenc 1730—33. Gyárfás Ferenc 1734. Császár Mihály 1735. Király András 1737—8. K.rály János 1739. Gyárfás Mihály 1742. Király János 1743. Kosa Mihály 1744. Gyárfás Ferenc 1745—6. Császár Mihály 1747—8. Szilágyi Sámuel 1749—50. Császár Dániel 1752. Szilágyi Sámuel 1755—60. Gyárfás Pál 1762. Sik János 1763. Kis Ferenc falu-részi 1764. Szilágyi Sámuel 1765. Gyárfás Pál 1766—8. Szilágyi Sámuel 1768. Miklós Mihály 1777. Szilágyi Sámuel 1777—80. Császár Sámuel 1783. Szilágyi Sámuel 1784. Bartók Lázár 1786. András Dániel 1788—1795. Szilágyi Sándor 1796—8. András Dániel 1800. Móricz János 1802—5. Kiss Miklós 1805. Móricz János 1809—19. Király József 1823. K s Miklós 1824. Király József 1825—32. Nagy István 1833—4. Király József 1835—ö. Nagy István 1837—40. Kiss Miklós helyettes 1837. Demeter József 1841—7. Márk Áron 1842—3 (valószínűleg az alatt míg Demeter József követ volt). Kovács Gábor 1848—9. Mihály József 1850—3. Császár Bálint 1862—74. Daczó Ferenc 1875. Császár Bálint 1878—91. Kováts Bálint 1891—4. Gödri Ferenc 1895—1913. Bálint Dénes 1913—1920.[124]

A városnak országgyűlésekre küldött követeit csak az újabb időkből ismerjük: 1779-ben, Andrád Dániel, 1830-ban Kovács Gábor, 1834-ben gr. Kun Kocsárd, Gyárfás Dávid és ideiglenesen bölöni Farkas Sándor, 1837-ben Nagy István és Kovács Gábor, 1848-ban Demeter Jósef és Gyárfás Károly, 1863-ban br. Szentkereszty Zsigmond, 1867—69-ben gr. Kálnoky Pál voltak a város követei. 1870—75-ig Császár Bálint, 1875—78-ig Wodiáner Béla, 1878—81-ig Tisza Kálmán, 1881—84-ig Csiky Kálmán, 1884—94-ig Beksics Gusztáv, 1894—96-ig Gajári Ödön, majd újra 1896—1905-ig Beksics Gusztáv, 1905—1910-ig Bene István, 1910—1918-ig Hegedüs Lóránt képviselték a várost.

Sepsiszentgyörgy közönsége, a város érdekében tett szolgálataiért, vagy érdemeiért díszpolgárokká választotta 1868-ban gr. Péchy Manót, 1874-ben Lázár Mihályt, 1877-ben Szentiványi Gyulát, 1878-ban Szász Károlyt, 1880-ban Turóczi Adolfot, 1881-ben Tisza Kálmánt, Jókai Mórt, 1885-ben Szász Domokost, br. Kemény Gábort, 1889-ben Pótsa Józsefet, br. Apor Gábort, 1890 körül Trauenfesti lovag Ámon Gusztávot, 1892-ben Kossuth Lajost, 1894-ben Beksics Gusztávot, 1897-ben Wlassics Gyulát, 1899-ben Lukács Lászlót, 1905-ben Kossuth Ferencet, 1913-ban br. Szentkereszty Bélát, dr. Balogh Jenőt és dr. Hegedüs Lórántot.[125]

Végül megemlítjük, hogy városunknak két címerét ismerjük. Egy régit és egy újat. A régiről volt-e a városnak adománylevele, nem tudjuk. Köpeci Sebestyén József heráldikus a Sepsiszentgyörgyön megjelenő „Székely Nép" XLIX. évfolyamáriak 91. számában mindkettőnek leírását közli. A régi címert pecsétekből, az újabbat Ferencz József adományából ismerjük. Sajnos, ez a díszes kiállítású, vörösbársonyba kötött adománylevél, a városi tanács vaspénztárából, melyben a megszállók őrizték, 1940 szeptember 1—10. közti időben eltűnt. Mivel a II. József által adományozott vásártartási jogról szóló oklevél csak egyszerű kiállítású (és így annak értéket az etvivő nem tulajdonított, s amely szintén a vaspénztárban volt), itt maradt.

„Városunk 1897 előtt pecsétjeiben címerként egy heraldikailag balra fordult, válláig ábrázolt, páncélba öltözött, fodros, kerekgalléros, szakállas, vállig érő hajú férfiarcképet használt, *„CHRISTUS SPES MEA"* körirattal. Ez az arckép valószínűleg II. Lajos magyar királyt ábrázolja, ki városunknak Budán 1520 május 27-én, — régebbi kiváltsága folytán tartani szokott egy országos és a keddnapi hetivásárokon, kívül — Keresztelő Szent János és Lukács evangélista napján tartandó két országos vásárra ad újabb engedélyt."

„A város címerét mai formájában I. Ferencz József király adományozta Bécsben 1897 június 27-én, városunk akkori, feledhetetlen emlékű, nagy polgármestere Gödri Ferenc hathatós közbenjárására."

„A címer a következő: Háromszögű kék pajzs, melynek alját hármas zöld halom foglalja el. A középső magasabb halomra egy köralakú medaillon van helyezve, melynek mezeje arany, kerete pedig vörös. E keretben *CHRISTUS SPES MEA* (Krisztus az én reményem) fehér nagybetűs körirat foglal helyet. — A medaillon közepén egy balra fordult, vállig látható szakállas, bajuszos, vállig érő hajú, páncélba öltözött, fodros spanyolgalléros férfi arcképe látható (a királyi oklevél szerint a város régi címere). — A pajzs alsó felét égy ódon, barna színű, faragott kövekből épített ormostetejű vártai, foglalj a el, s ezen két oldalt egy-egy oromsorrál koronázott bástya áll. .Középen pedig — a középső zöld halmon állva, tehát a várfalat megszakítva — a sepsiszentgyörgyi ref. vártemplom tornyának hűséges kép? van ábrázolva. — A két bástyán, valamint alattuk a várfalon egy-egy hosszú iőrés látható. — A templomtoronytól jobbra egy sugaras arany naparc, — balra pedig egy ezüst sugarakkal övezett, telő félhold lebeg."

„A pajzsra helyezett, szembe fordított leveles koronás, nyilt sisak dísze: könyöklő páncélos jobbkar, kezével arany markulatú és keresztvasú, egyenes pallóst tartva, melynek pengéje vörös szíven van átszúrva." „A sisak takarója mindkét oldalon kékarany."

„E címert városunk halhatatlan emlékű polgármestere, Gödri Ferenc tervezte. Alkotó elemei mutatják, mily nagy és példaadó szeretettel viseltetett ősi városunk, nemzetünk és multunk emlékei iránt. Főmotívuma városunk legjellegzetesebb, egyúttal egyetlen középkori, monumentális építészeti emléke, a vártemplom. A nap és félhold a székely nemzet ősi címere. A köriratos férfifej városunk pecsétéin szerepel, mely a királyi oklevél szerint a város régi címere. A sisakdísz pedig Háromszék vármegyének ősrégi címerkéjét, a szíven átszúrt pallóst tartó páncélos kart mutatja. Mindenike századok óta megszentelt emlékünk. Idők jöhetnek, mehetnek, világok, világnézetek változhatnak, értékét veszti minden, mi ma becses, de a multak aranyködébe vesző eredetű — minket jelentő — emlékeink szeretete soha el nem múlik".

Ezzel be is fejeztük Sepsiszentgyörgy város történetét.

Az utolsó 22 esztendő történetének megírása a jövő történetírójának feladata lesz.

Városunk mindenkor kicsiny és szegény volt. Lakóinak ezer év alatt sok gyászban, szomorúságban, de sok dicsőségben is része volt. Ha Isten úgy akarja, hogy a jövőben is annyit szenvedjen, mint a multban szenvedett, azt is elviseli, mert hisz abban, hogy becsületes,

[Erdélyi Magyar Adatbank]

építőmunkával, embertársainak szeretetével mindég eléri azt a boldogságot, — amely boldogságában az édes magyar haza kebelében, a jelenben van. Adja Isten úgy legyen!

Csíkmadarasi Bogáts Dénes.

Jegyzet. A város lakosságának lélekszáma 1880-ban 5268, ben 5665, 1900-ban 7131, 1910-ben 8665, 1920-ban 11.189, 1930-ban 10.818, 1941-ben 14.376 volt, túlnyomórészt magyar anyanyelvűek, felekezet szerint 1910-ben így oszlottak meg: 2247 róm. kat., 117 gör. kat., 4953 ref., 197 ev., 451 gör. kel., 312 unit., 383 izraelita és 5 egyéb.

Források.

1. Bogáts Dénes: Háromszéki helynevek. Emlékkönyv a Székely Nemzeti Múzeum 50 éves jubileumára. Szerk. Csutak Vilmos. — 2. Hóman Bálint: A székelyek eredete. — 3. Bogáts Dénes: Adatok a régi Háromszék topográfiájához helynév kutatás alapján. Erdélyi Múzeum Emlékkönyve. 1933. — 4. Beke A.: Az erdélyi egyházmegye képe a pápai tizedjegyzék alapján. — 5. Sepsi törvsz. jkv. 1658—65. Székely Nemzeti Múzeum. — 6. Szabó Károly: Székely Oklevéltár. I. 109—111. o. — 7. Sz. O. l. 122. o. — 8. Hártyák gyüjteménye. Sz. N. M. — 9. Sz. O. l. 122—4. o. — 10. Barabás Samu: Sz. O. VIII. 70. o. — 11. Sz. O. I. 191. o., II. 98—9. o. — 12. III. 118—9. o. — 13. III. 121—2. o. —14. Hiteles másolat Bogátsnál. — 15. Szabó—Szádeczky: Sz. O. V. 42—3 o. — 16. Sz. O. III. 182—3. — 17. Sz. O. III. 186—7. o. — 18. Sz. O. I. 329—30. o. — 19. Sz. O. III. 203. o. — 20. Sz. O. III. 204—5. o. — 21. Sz. O. II. 2—3. o. — 22. Sz. O. III. 208—9. o. — 23. Sz. O. III. 209—10. o. — 24. Sz. O. III. 238—40. o. — 25. Sz. O. II. 15—6. o. — 26. Törzsgyüjtemény. Székely Nemzeti Múzeum. — 27. Bogáts Dénes. A szemerjai ref. egyház története. 1941. — 28. Sz. O. II. 161—7. o. — 29. Sz. O. II. 1945. o. — 30. Sz. O. II. 213—5. o. — 31. Sz. O. II. 222—3. o. — 32. Törzsgyüjt. Sz. N. M. — 33. U. o. — 34. Szádeczky: Sz. O. V. 207—8. o. — 35. Kállay: Históriai értekezés a nemes székely nemzet eredetéről. Nagyenyed. 1829. 123—4. o. — 36. Hadiszemle jkv. Sz. N. M. — 37—38. Sz. O. IV. 212. és 215—8. o. — 39. Sz. O. IV. 218—20. o. — 40. Törzsgyüjt. Sz. N. M. — 41. U. o. — 42. Sepsi egyházmegyei jkv. Sz. N. M. — 43. Törzsgyüjt. Sz. N. M. — 44. Orbai törvsz. jkv. 1614—27. k. Sz. N. M. — 45. Kézdivásárhely. Kö. t. Sz. N. M. — 46 Sz. N. M. lt. — 47. Törzsgyüjt. Sz. N. M. — 49. Kézdivásárhely. Kö. t. Sz. N. M. — 50. Törzsgyüjt. Sz. N. M. — 51. Sepsi egyházmegyei lt. Sz. N. M. — 52. Sepsi törvsz. jk. 1658—65. Sz. N. M. — 53. Orbai törvsz. jk. 1614—27. — 54. Törzsgy. Sz. N. M. — 55. U. o. — 56. Háromszék lt. Sz. N M. 57. U. o. — 58. U. o. — 59. Gödri lt. Sz. N. M. — 60. Eredeti lustrum. Sz. N. M. — 61. Háromszék lt. Sz. N. M. — 62. U. o. — 63. Gödri lt. Sz. N. M. — 64. U. o. — 65. Sepsi generális jkv. 1704-től. Sz. N. M. — 67—68—69. Gödri lt. Sz. N. M. — 70. Gödri lt. Sz. N. M. — 71. U. o. — 72. Szádeczky: Székely határőrség szervezése. — 73. Háromszék lt. Sz. N. M. — 74. Szádéczky: Székely határőrség szervezése. — 75. Városi lt. — 76—77—78—79—80. Gödri lt. Sz. N. M. — 81. Bogáts Dénes: A szemerjai ref. egyház története. 1941. — 82. Törzsgyüjt. Sz. N. M. — 83—84. Gödri lt. Sz. N. M. — 85. Timárcéh lt. — 86—87—88—89. Gödri lt. Sz. N. M. — 90. Törzsgyüjt. Sz. N. M. —91—92—93. Gödri lt. Sz. N. M. — 94. Városi tanács jkv. — 95—96—97—98—99. Gödri lt. Sz. N. M. — 100. Háromszék megye. Emlékkönyv Magyarország ezeréves fennállására, Szerk. Pótsa József. 1899. — 101—102. Gödri lt. Sz, N. M. — 103. Nagy Sándor: Háromszék önvédelmi harca 1848/49. Kolozsvár 1896. — 104. Rétyi Székelv Dénes jegyzetei. Sz. N. M. — 105. Gödri lt. Sz. N. M, — 106—107. Nagy Sándor: Háromszék önvédelmi harca 1848/49. — 108. Sz. N. M. A szabadságharcra vonatkozó köteg. — 109. hr. Orbán Balázs: Székelyföld leírása. III. k. — 110—111—112—113—114—115—116—117—118—119 120—121—122—123. Gödri lt. Sz. N. M. — 124. Sepsi törvsz. jegyzőkönyvekből gyüjtött adatok. Sz. N. M. — 125. Városi tanács lt.

KÉZDIVÁSÁRHELY.

A Fekeügy völgyében fekszik a város, a Torja vize mentén. Az 1877. évi I. tc. értelmében került. Háromszék megyéhez. Az ásatások alkalmával sok római régiséget találtak itt. Igen érdekes a város kialakulása. Népes település hely volt itt már a történelem előtti időkben is. A város területén hajdanában csupa deszkabódé állott és ezekből lassú fejlődés útján alakult ki annak mai képe. Piaca volt a központ, honnan az utcák és házsorok sugárszerűen ágaznak kifelé. 1427-ben Zsigmond király Thoryawasara (Torja-Vásárja) néven ismert Kézdivásárhelyet királyi városi rangra emeli és vásárjoggal is felnuházta. Jogait a nemzeti fejedelmiek is mind meghagyták, sőt gyarapították. A nemeseknek itt nem kellett vámot fizetni s még az olyan szekerektől sem volt szabad vámot szedni, amelyek a nemesség számára hordtak gabonát vagy más terhet. Lakóinak is sok kiváltsága volt. A vitézlő rendnek az erdejét és határát azonban nem használhatták szabadon. Az 1567. évi regestrumban már 60 kapuval szerepelt. A város erősen iparos jellegű volt már régebben is, erre vall rég letelepedett családainak neve, melyek foglalkozást jelentettek, úgymint Kovács, Szabó, Szőcs, Csiszár stb. 1606-ban Kézdivásárhely taxalis hely lett. 1848-ban több rögtönzött hadiszerkészítő gyárat rendeztek be. Itt készítette Gábor Áron híres ágyúit. Kézműiparosai is nagy ügyességre tettek szert. Lakossága már 1877-ben több mint 28%-ban ipari foglalkozású volt. Igen virágzó volt bőripara, 4700 lakosa közül 1900-ban 180 csizmadia volt, régebben még több. Kézdivásárhelyről egymillió pár csizmát adtak el évenként a kászoni vásáron. Egy budapesti cég a helybeli kiállításon látott csizmákból 20.000 párat rendelt. Virágzó volt még az agyag- és bútoripar is. Több sörgyár keletkezett a városban, továbbá szeszgyárak is létesültek. Ez az ipari fejlődés azután maga után vonta a kereskedelemnek a fellendülését. De azért számos lakója földmíveléssel és állattenyésztéssel is foglalkozott.- A II. székely határőrség parancsnoksága itt volt. Székely katonaiskola is létesült 1817-ben, mely 27 évig működött, utána laktanya lett. Egyébként a város iskolakultúrája is igen magas színvonalon állott, amennyiben sok iskolája állott a magyar oktatásügy szolgálatában. Alreáliskolája 1870-ben alakult.. A minoriták alapították a katolikus gimnáziumot mely ugyan 1848 után megszűnt, de 1868-ban újra megnyílt. Volt polgári iskolája és számos alsófokú és szakiskolája is. A reformátusok iskolája 1834-ben létezett. Később járásbíróság, törvényszék, körjegyzőség, adóhivatala is volt. A háromszékmegyei „Erzsébet árvaház" leánynevelő intézetét 1872-ben alapította báró Szentkereszty Stefánia. Az intézetben 55—60 árva székely leánygyermeket gondoztak. 1834-ben nagy tűz pusztított a városban, mely a város háromnegyedrészét elpusztította. Ekkor leégett a református templom is, melyet újjáépítettek a piactéren. Különös volt az építkezési módja a városnak, kevés háznak van önálló udvara s az udvarok egyszersmind utcák, illetve kis sikátorok, melyek mindkét végén egy-egy utcával közlekednek. A különös udvarteres építkezés úgy keletkezett, hogy a régi tulajdonos keskeny szántóföldjét gyermekei közt felosztva közös bejárót volt kénytelen fenntartani az egyes részekhez való hozzáférhetésre. A földszalag időfolytán mindig kisebbre daraboltatott s minden darabra új lakóház épült.

A város iparosai látták el egész Székelyföldet és Moldovát is iparcikkkel, azonban az 1883-i román vámháború megakadályozta az ipari cikkek kivitelét és a

virágzó kisipara ezidotől kezdve nagy hanyatlásnak indult. A Székelyföld első takarékpénztárát itt alapították. Kézdivásárhellyel összeépült és közigazgatásilag is egyesült, Kanta nevű városrésze, 1848-ig mint külön község szerepelt. Kantánál kezdődött a Háromszéki katolikus rész az úgynevezett Szentföld és egészen az északi hegyek tövéig tartott. Itt a minoritáknak kolostoruk állott. A világháború alatt is sokat szenvedett a város, a trianoni szerződés elszakította tőlünk és 22 évig román megszállás alatt maradt. 1940 őszén tért vissza Szent István birodalmához. 1910-ben lakóinak száma 6079 volt 109 egyén kivételével magyarok és főként római katolikus és református vallásúak. 1941-ben megyei város területe 1128 kat. hold, lélekszáma 6608. Posta, távirda és vasútállomása helyben van.

Irodalom.

Kézdivásárhely. Klapka küldetése a magyar szabadságharc előkészítésére. Ország Világ 1885. 11. p. 166.

Kézdivásárhely jelene.

Az ágyúöntő város az új század hajnalán, a 900-as években, nem sokat változott. Polgárai, a szabadságharc hőseinek leszármazottjai, mintha az anyatejjel szívták volna magukba a magyar függetlenség utáni olthatatlan vágyat, nem sokat nézdegéltek távolabb közvetlen városuk határánál s makacsul nem szereztek tudomást a kiegyezés utáni áramlatokról. Egész életüket úgy rendezték be, hogy lehetőleg másokra ne szoruljanak és így a politikai kortesfogások sem idegesítették, nem vágyakoztak az után, hogy Kézdivásárhelyből nagy várost alkossanak s ezért nem is keresték a hatalmasak kegyeit. Éltek, dolgoztak s mert abban az időben, aki dolgozott, az jól keresett, módosodtak a vásárhelyiek is. Az alig ötezer lelket számláló városban közel kettőszáz csizmadia, cipész, harminc tímár, közel ennyi szűcs, mészáros alkotja a polgárság zömét, de ezeken kívül meszeföldön híres az asztalosipar, — melynek készítményei Bécsig is eljutnak s a vásárhelyi mézespogácsa, — melyet egyedül a Rácz-, később a Boda-család készít, — országszerte kedvenc csemege.

A mult század kicsi pálinkafőzőéi is lassan átalakulnak. A tehetős, nagyobb gazdák egymásután építik a mezőgazdasági szeszgyárakat, melyekből tizenegy van állandó üzemben, ezeken kívül három sörgyár is épül az árpa feldolgozására és tizennégy hizlalda ezer számra szállítja a hízott ökröket Budapest és Becs vágóhídjaira.

Az iparosok a szomszédos megyék vásárjain, a szesz- és sörgyárak termelvényeik és hizlaldáik révén az egész ország területén szép pénzeket keresnek. Jó mód és gazdagság látszik a magánosoknál, *szegény ember alig van a város területén,* de építkezés aránylag kevés és a város utcái, udvarterei alig változnak valamit. A piac-téren még látszik valami városias forma, de az utcák, udvarterek zsúfoltak az egymásmellé épített faházaktól és kövezés, csatornázás, vízvezeték-építés, mind olyan dolgok maradnak, amit csak a polgárság iskolázott része óhajt.

Ilyen a helyzet 1901-ben, amikor T ö r ö k A n d o r dr. lesz Kézdivásárhely új polgármestere és a haladásra vágyó, iskolázott réteg boldogan várja a újításokat. A polgármesternek meg is vannak a szép tervei, elgondolásai, nagy lelkesedéssel kezd a munkához, azonban már a kezdet-kezdetén súlyos nehézségeket okoz a politika.

Magyarországon ebben az időben mind jobban lángrakápnak a politikai harcok, feéke van, jólét vári, tehát az emberek a pártpolitikában igyekeznek kiélni magukat és ettől a betegségtől Kézdivásárhely se marad mentes. Az eddigi egységes politikai állásfoglalás megbomlik. A polgárság zöme, — főképpen az iparosság, — rendíthetetlenül kitárt ugyan a függetlenségi politika mellett, de azok, akik úgy látják, hogy a város fejlődését akadályozza a kormány elleni állásfoglalás, már új politikai elgondolásokat hangoztatnak és — főképpen azért, mert ebben az időben a szó teljes értelmében harcra kerül a sor a megyeszékhely és Kézdivásáhely között — többen új politikai irányvezetést igyekeznek meghonosítani, amiért ellentétbe kerülnek az ú. n. függetlenekkel.

A kétféle elgondolásból aztán csakhamar személyi harcok születnek, az egység megbomlik, az alkotó munka sokszor a személyi ellenségeskedéseken megtorpan és a gazdag polgárság nem törődik az újításokkal, hanem politizálásban keres és talál olcsó szórakozást.

Szerencse, hogy az ipar és- kereskedelem aránylag észrevétlenül ússza át ezt a harcot is. Anyagiakban nem csorbul az erő, a szorgalmas munkának az anyagi gyümölcse nem marad el, de városfejlesztésre már alkalmatlan az idő és a szép elgondolások közül alig valósítható meg egy-egy töredék. A hatalmon levő politikusoknak se rokonszenves ez az ellenzékieskedő város, hagyják, makacskodására önmaga ébredjen majd rá és így, amíg a többi erdélyi városok rohamos fejlődésnek indulnak, Vásárhelynek csak morzsák jutnak és többnyire a saját erejéből kell megvalósítsa azt amit tud.

Még így is haladás tapasztalható. Saját polgárai erőfeszítéséből jön létre a polgári leányiskola, a róm. kat. Státus gyönyörű új főgimnáziumot épít a város kantai részén, a Molnár Józsiás-féle műmalom mellett Nagy Ferenc és Kovács János egy-egy új műmalmot építenek és az asztalosipar is továbbfejlődik; amennyiben új bútorgyár létesül. Áldozatos-polgára, volt képviselője: M o l n á r J ó z s i á s gyönyörű sétakertet ad a városnak, Azonban azt, hogy a berecki vasútvonalat az Ojtozi-szoroson át Moldova felé tovább építsék, már nem tudják elérni s ezáltal nagy károsodás éri az ipart és kereskedelmet.

Ebben az időben indul meg a harc a törvényszékért is, amelynek akkor még Kézdivásárhelyen van a hivatalos helyisége, de amelyre Sepsiszentgyörgy, mint megyeszékhely már bejelenti az igényét. Kézdivásárhely azonban nem egykönnyen hagyja magát. Két hetilapja: a „Székely Hírlap” és „Székely Ujság” harcol, hogy Háromszékmegye ipari és gazdasági központja valamiképpen le ne maradjon, a versengésben, a polgárság is erőfeszítéseket tesz és a hivatalos város most már alkalmasnak látja az időt a városfejlesztési tervek megszavaztatására, beindítására is, amikor kitör a világháború.

Ebben az időben a brassói 24. honvéd gyalogezred 3. zászlóalja állomásozik Kézdivásárhelyen. A honvédek a háború kitörésekor az orosz harctérre vonulnak, velük megy Felső-Háromszék férfi fiatalságának is színevirágja és a kicsi székely város egyszerre nagyon elcsendesedik. A polgári jólét ugyan még megvan, a háború borzalmai egyelőre nem érnek közvetlen idáig, de a sebesültek, a bevonuló katonák, az újságok hírei lecsendesítik a közhangulatot és most már igazán elakad minden terve a szebb jövőnek. .

Több, mint két évig éli a város az egyhangú, belső események nélküli életet, amikor 1916 augusztus 28-án hirtelen bekövetkezik a román hadüzenet és döbbenetes rémület vesz erőt a lelkeken. Az alig 30 kilométerre levő

Sósmező irányából még 27-én este; megindulnak a román csapatok. A város lakóit mély álomból riasztja fel az orvtámadás hire s mert tudják, hogy a határon védőcsapatok nincsenek és magában a városban is csak egy harminc tagú népfelkelő őrség van, hirtelen mindenki menekülésre gondol. A zavart növelik a határhoz közel eső falvakból érkezők rémtörténetei, úgy, hogy órák alatt úgyszólván teljesen kiürül a város. A férfiak messze orosz és olasz földön harcolnak, itthon csak az asszonyok és a gyermekek vannak, akik riadtan csomagolják össze legféltettebb holmijukat s szekéren, gyalogszerrel, végelátthatatlan tömegben, mint egy nagy népvándorlás indulnak Bálványos felé, át a Hatod nevű hegyen Barót, majd Udvarhely irányába.

A román csapatok, melyeket csak néhány hős csendőr és pénzügyőr akadályoz az előnyomulásban, bátortalanul tapogatnak előre és három napba telik, amíg meg merik szállani Kézdivásárhelyet, ahol csak néhány öregembert és öregasszonyt találnak s így vérszemet kapván, hősiesen hozzákezdenek a város kifosztásához. A színmagyar város lakásait egytől-egyig feltörik, a boltokat, raktárakat kiürítik és minden mozgatható dolgot szekerekre dobálva, megkezdik a beszállítást Foksán felé.

Hat hétig rabolják így a várost, amikor a magyar honvédhuszárok előőrsei gyors visszavonulásra kényszerítik őket. A balkáni rossz-szellem azonban még az utolsó percben is bosszúra áhítozik és mielőtt kivonulnának, két helyen felgyújtják a várost. A magyar katonaság azonban hamarosan megérkezik, a tüzeket még mielőtt átterjedhettek volna a faépületekre, eloltják és még ugyanazon a napon a Bereck fölött levő Magyarós tetőig űzik a románokat.

A polgárság az ország különböző vidékeiről, a beutazást korlátozó intézkedések miatt csak lassan szivároghat haza. Itthon szörnyű kép tárul eléjük. A jómódú házak, udvarok, kereskedések és műhelyek üresek, legtöbb helyen még csak egy párna se maradt. Azonban senki sem panaszkodik, nem zúgolódik. Hihetetlen szívóssággal, szinte elképzelhetetlen szorgalommal kapaszkodnak bele az alkotásba és csak most látszik meg igazán, hogy milyen értékes, kitartó és küzdeni tudó emberek ezek. Férfiak híján az asszonyok és gyermekek látnak hozzá az új élet megindításához és a katonaság segítségével megművelik földjeiket, a szász vidékekről kiegészítik az állatállományt, anyagot szereznek be és megindul az élet az üzletekben, műhelyekben s mire 1917 ősze békövetkezik, már alig van mélyebb nyoma a szegénységnek.

Kétségtelen, hogy ebben az új életindulásban a hatóságok is sokat segítettek, az állam atyai jóindulattal igyekezett enyhíteni a nyomorúságot, de mégis el kell ismerni, hogy maga a polgárság s főképpen az asszonyok és gyermekek hangyaszorgalma és erős akarata nélkül, valóságos éhínség lett volna ezen a vidéken. És még valami, ami egyben jellemző is a kézdivásárhelyiekre: az, hogy a nehéz időkben, senki sem akart az államon élősködni. Az ország nagy városaiban, a menekülés idején nagyon sokan elsőrendű elhelyezkedést találtak, sokat nem is akartak visszaengedni a hazai nyomorúságba, de ez a városát mindenekfölött szerető nép a világ minden kincséért se maradt idegenben. Jött, hazaszökött, — ha másként nem jöhetett, — vállalta a szigorú tél minden nélkülözését, vállalta az élelmezés nagy nehézségeit, átélte a front közvetlen mögöttes vidékének ágyúdörgéses, repülőtámadásos izgalmait minden zokszó, minden panasz nélkül, mert szerette, imádta a családi fészket, az elhanyagolt, össze-vissza épült, Nemere fúvástól végigsepert kicsi székely várost.

És 1918-ban, amikor az ország más vidékein mármár kiapadt minden forrás, Kézdivásárhely újból a nyugalom, a rend egyik legerősebb fészke lett. A kereskedésekben megindult az élet, a műhelyekben folyt a munka, a gyárak kéményei füstöltek s mindenkinek jutott egy darab kenyér. A bukaresti béke után már nyugtalanságra is kevesebb ok volt. A románok meglapulva húzódtak viszsza a Kárpátok túlsó oldalára, a katonaság is lassan elvonult és ismét csend lett az ország délkeleti szegletében, ahová csak az újságok híradásai és a katonák levelei nyomán jutott el az a bűnös hang, amelyik a törik-szakad békét követelte.

Kézdivásárhely lakói sohasem ismerték a szociáldemokrata mozgalmat, a kommunizmusról pedig csak az orosz fogságból hazatértek szörnyű elbeszélései révén szereztek tudomást s bár alig volt ház, ahonnan véráldozatot ne adtak volna a hazának, mégse értette meg senki, hogy győzelem nélkül hogy lehet békét kívánni. A nyugtalanság azonban lassan, lassan mégis belopakodott a szívekbe. A határról más harcterekre vitték a magyar katonákat és helyettük cseh, morva és horvát ezeredek jöttek, a határon túlról pedig mind több és több hír, suttogás szűrődött át arról, hogy Romániában újból készül valami. Már hideg ősz volt, már vörös avar hullott. az erdei fák alá, amikor híre jött, hogy a város határában állomásozó repülő század cseh tisztjei megszöktek a gépekkel, Budapest forradalmi lázban ég, az arcvonalakról elindultak hazafelé a katonák és tényleg, a keleti Kárpátokból is egyszerre özönleni kezdtek Vásárhely felé az idegen ezredek. Berúgott legénység lövöldözött az utcákon, rangjuktól megfosztott tisztek igyekeztek az állomásra és ebben az időben úgyszólván fej nélkül állott a város. Török Andor dr, polgármestert csak néhány héttel előbb nevezték ki Háromszék megye alispánjává, a ihelyette választott új polgármester: Séra Gyula dr. súlyos spanyolnáthában haldokló betegen feküdt és néhány öreg rendőrön kívül úgyszólván karhatalom nélkül kellett nézze a polgárság a forradalmi hangulatban viszszaözönlő katonaság garázdálkodását.

A Gondviselés azonban a nehéz időkben is gondoskodott Kézdivásárhelyről és Molnár Dénes dr., városi főjegyző személyében erőskezű embert állított az elárvult város élére. Molnár Dénes dr., mint a fiatalon elhúnyt Séra Gyula utóda, merész határozottsággal cselekszik. Ismeri a város apraját, nagyját; hiszen idevaló ember ő is: a néhai nagy székely Molnár Józsiás unokaöcscse. Tudja, hogy a nép itt nem hajlamos a forradalmi eszmékre, de számol azzal is, hogy a harctérről hazatérő katonák között lesznek megmételyezettek s azért hirtelen kibővíti a városi képviselőtestületet és abba Szilveszter Ferenc dr. paptanár, Tóth Balázs főgimn. címzetes igazgató és Turóczy István nyomdatulajdonos személyében olyan embereket állít az élre, kifelé, mint Nemzeti Tanácsot, befelé, mint áldozatrakész magyar embereket, akik a tömegre hatni tudnak és akik egyúttal helyes irányba is terelik majd az esetleg lángralobbanó szenvedélyeket. A taktikai megoldás teljes sikerrel jár. A Nemzeti Tanács nevét viselő városi tanács gyorsan intézkedik, két nap alatt már megalakul a polgárőrség, illetve nemzetőrség is, melynek parancsnokságát tényleges katonatiszt: Kolozsvári László 24-es honvéd őrnagy veszi kezébe, majd amikor ő a Székely Hadosztály megszervezése végett távozik, Nagy Ferenc földbirtokosra, tart. századosra bízza.

Falvakon ezalatt forradalmi jelenetek játszódnak le, jegyzők, papok, tanítók menekülnek a városba, ahol a nemzetőrség kifogástalanul teljesíti kötelességét s saját tisztjei vezetése alatt, — akik közül különösen Császár János tart. hadnagy tűnik ki, — nem csak a város nyugalmáról gondoskodik, hanem a környék falvainak is gyakran segítséget nyujt és Mina Kálmán rendőrkapitánnyal együttdolgozva, tökéletesen ellátja a nehéz szolgálatot.

Időközben hazaérkeznek a harctéri katonák is. A vásárhelyi polgár azonban, aki a golyók záporában derekasan megállta a helyét, itthon nem követel külön jogokat magának, nem veszi be a Budapest felől jövő forradalmi tanokat, hanem dolgozni szeretne, hogy saját munkájával építse újra otthonát. Újból kinyílnak tehát a berozsdásodott műhelyajtók, szorgalmas kezek kezdik kézbevenni a szerszámokat, élelmes kereskedőszellemüek más vidékeket járnak be szekerekkel, ahonnan csereárúkat hoznak s már-már észre se lehetne venni a vesztett háború nyomát a lelkeken, amikor megbízható értesítések jönnek a románok szándékairól.

Most is az a helyzet, mint 1848-ban, a polgárság nem fél, de óvatos, elővigyázatos lesz és a fiatalság minden hívó szó nélkül indul vissza az ezredekhez, ahol felajánlják szolgálataikat. Az idősebb generáció pedig kézbe veszi a harctérről magával hozott fegyvert és készül az önvédelemre. A gyulafehérvári gyűlés döbbenetes csodálkozást vált ki. Már látszik, hogy mi a románok szándéka, de Kézdivásárhely bízik önmagában és bízik a többi székely városban, megyékben s egyöntetű az az elhatározás, hogy ha Erdély többi részén erőt is vesz az „oláh", Székelyföld ellenáll s ha másképpen nem lehetne, önálló országot alakítanak a négy székely megyéből.

A székely elgondolásokat azonban megtudják a románok is és ravaszul gondoskodnak arról, hogy ezt lehetetlenné tegyék. A román hadak egyesülve az Erdélyben alakult román nemzeti gárdákkal, óvatosan körülözönlik a Székelyföldet és amikor már teljesen megszakad az összeköttetés az anyaországgal, csak akkor kezdik megszállani a székely megyéket.

A kézdivásárhelyi nemzetőrség is észreveszi ezt a szándékot s mert a város területén hatalmas mennyiségű fegyver és hadianyag halmozódott fel, részben azért, hogy előkészítsék az alakulásban levő Székely Hadosztály felfegyverzését, részben azért, hogy egy túlerőben levő támadás esetén ez a hadianyag ne kerülhessen ellenséges kézbe, egy egész vonatrakomány fegyvert, gépfegyvert, töltényt Kolozsvárra indítanak s azt a román gárdák zárógyűrűjén át, életük kockáztatásával rendeltetési helyére is juttatják, majd itthon kezdik a felkészülést a harcra. Erre azonban nem kerülhet sor. A románok előbb Brassót, majd Csík megyét is megszállják, lopakodva átszivárognak a Kárpátok ösvényein és 1919 január közepén azt veszik észre a kézdivásárhelyiek, hogy a fojtogató gyűrű teljesen bezárult.

Molnár Dénes dr. 1919 január 17-én kap értesítést arról, hogy Sepsiszentgyörgy felől nagyobb román csapategységek indultak el vasúton, hogy mint Székelyföld még egyetlen szabad városát, Kézdivásárhélyt is megszállják. A hír nem kelt aggodalmat. Az emberek tudják, hogy így oktalanság lenne szembeszállani, de szentül hiszik, hogy a harcra készült Székely Hadosztály rövidesen elűzi a betolakodókat, — akik egyébként még mindig azt hangoztatták, hogy csak rendet teremteni jönnek Székelyföldre — és a szó teljes értelmében undorral húzódnak be házaikba, hogy ne lássák a bevonulókat. Estére hajlik már a januári nap, amikor a vonat begördül az állomásra és a román katonaság óvatosan lekecmereg a kocsikból, majd amikor az üres, kihalt utcákat meglátják, harminckét trombitással éktelen csunpolgázásba kezdenek. A szokatlan, balkáni melódiák előbb csak az ablakok, kerítések réseihez csalják az embereket, aztán amikor meglátják a szánalmas, rosszul táplált, orosz, bolgár és magyar katonaruhákba öltöztetett románokat, — amint bocskoros lábaikat gyorsan kapkodják, — egyszerre egy nagy nevetési láz fogja el a vásárhelyieket. Érzik, hogy siralmas lenne ez a helyzet, de nevetni kell ezeken a románokon, akik így akarják meghódítani Erdélyt.

Csatakos, zimankós téli este borul a városra. Az első este, amikor ellenség tartja megszállva a várost. Az utcák kihaltak, polgáremberek nem akarnak, a román katonák pedig nem mernek mutatkozni. A zászlóaljnyi gyalogság a volt 24-es honvédlaktanyában helyezkedik el és erős őrség vigyáz a kapuknál, hogy esetleges támadás ellen védekezhessék. Az utcákon csak a nemzetőrség tagjai teljesítenek szolgálatot s fogcsikorgatva farkasszemet néznek a románokkal.

Kézdivásárhelyen ebben az időben csak egyetlen román család lakik, de ezek is beköltözöttek. A román tisztek azoktól szereznek adatokat a polgárság és a város helyzetére vonatkozólag, mert a hivatalok elzárkóznak minden barátkozási képmutatás elől s láthatóan, érezhetően lenézik a betolakodókat.

Napokig feszül így a helyzet, amikor annyira behálózzák a környéket is, hogy már merészebben kezdenek fellépni. Az első intézkedés a nemzetőrök leszerelése. Nem megy könnyen, de a kényszernek engedni kejl és amikor az utolsó nemzetőr is átadja fegyverét, azonnal megkezdik a garázdálkodást. Dobszóval hirdetik ki, hogy este az utcán senkinek se szabad járni, követelik a házaknál levő fegyverek azonnali beszolgáltatását, a kincstári ruhák beadását és megkezdik a házkutatásokat. Rettenetes napok ezek. A balkáni gőg teljesen elveszi az eszüket a románoknak. Ha valakit lámpagyujtás után az utcán találnak, ha valakire csak a legkisebb gyanúja hárul annak, hogy fegyvere van, azt irgalmatlanul elverik. Esténként, amikor ezek a szörnnyű műveletek folynak, tíz, húsz trombitás fújja a kaszárnya előtt a kürtöket és mégis kihallatszik a megkínzott emberek fájdalmas kiáltása.

A polgármester interveniál, de amit a tisztek ígérnek, azt az utolsó káplár kikacagja. Minden katona külön hatalmasság és minden őrmester egy-egy kiskirály. Oda költöznek be, ahová akarnak és azt veszik el, ami nekik tetszik. Jogorvoslat nincs, törvény nincs és jószándékról beszélni se lehet. A legtöbb kínzásnak a katonaviselt fiatalság van kitéve s ezek, hogy bosszút állhassanak, tömegesen szöknek el hazulról és életük kockáztatásával keresik meg a Székely Hadosztályt, ahol szolgálatra jelentkeznek.

Időközben az otthon levők is lázadási terveket szőnek. A nemzetőrök sok fegyvere és néhány gépfegyvere a róm. kat. temető egyik kriptájában van eldugva. (Dávid Antal-féle kripta.) Ezekkel a fegyverekkel meg akarják rohanni a vásárhelyi helyőrséget, összeköttetést akarnak szerezni a többi székely megyékkel, de a tervet egy hitvány, gyáva ember elárulja és a románok lázas nyomozásba kezdenek. A temetőből még sikerül kilopni a fegyvereket, de a további nyomozást már nem lehet tévútra vezetni, egy hazaáruló detektív megtudja a fegyverek rejtekhelyét és Dávid Dezső kereskedőt, Bándy Béla és Császár János tart. tisz-

teket, — mint akik a fegyverelrejtést végezték, — riápokig tartó kínozással vallomásra kényszerítik. A derék emberek teljesen magukra vállalják a tett elkövetését, de a vérszomjas rendőrspiclik tovább nyomoznak és sok ember börtönbe kerül. Az elítélek: Dávid Dezső, Bándy Béla, Császár János, Zs. Nagy Árpád és Benkő Antal a szebeni hadbíróság börtöneiben töltik ki hosszabb, rövidebb büntetéseiket és testileg, lelkileg megtörnek a rettenetes bánásmód alatt. Hogy pedig a polgárság még jobban megrettenjen, arról is gondoskodik a hírhedt „sziguranca" azáltal, hogy a város legtekintélyesebb polgárait internálja, táborokba zárja, később pedig állandó rendőri felügyelet alatt tartja esztendőkön át.

Románia pedig, amelyet csak Nagy-Romániának szabad nevezni, ezalatt képviselő (deputat) és felsőházi (szenátor) választást tart. Kézdivásárhely azonban nem tartja magát Romániához tartozónak, tehát a polgárság nem is szavaz, de ez nem is lényeges. Tudják ők, hogy miképpen kell szavazatokat gyártani, leszavaznak ők a vásárhelyiek helyett és csak az eredménykihirdetéskor tűnik ki, hogy a városnak Fekete András dr. ügyvéd személyében képviselője, Herepey Iván dr. ügyvéd személyében pedig szenátora van. Tehát kénytelen a város belekapcsolódni a *„román alkotmányos"* életbe, — akár akar, akár nem — és a megválasztottak" bevonulnak a bukaresti parlamentbe, mint Kézdivásárhely székelységének képviselői.

A katonaság gyors államalkotó tevékenységét aztán a polgári hatóságok is követik. Előbb szép szóval, anyagi javakkal igyekeznek hatni a magyar tisztviselőkre. Esküt, hűségesküt kérnek és minden földi jót megígérnek ellenszolgáltatásul, de amikor azt látják, hogy nem hajlandók feleskődni az *„új hazára",* fenyegetést és kényszert alkalmaznak. Eredmény azonban így is vajmi kevés. A magyar tisztviselők nyíltan megmondják, hogy nem ismerik el törvényesnek a megszállást és megtagadják az esküt, amiért aztán egymásután dobják ki őket a hivatalból. Igy természetesen megáll egy-egy hivatal működése és ezen vagy úgy segítenek, hogy elviszik a hivatalt, — mint pl. a vásárhelyi törvényszéket, amelyet a bírói kar több tagjának jó magyarsága miatt Brassóba helyezték át és egyszerűen kidobják az esküt megtagadókat, — vagy hamarosan benépesítik a hivatalokat románokkal. Ezeknél a benépesítéseknél aztán nem fontos az iskolai, végzettség. Hivatalszolgából irodaigazgató, borbélysegédből rendőrtiszt, juhászbojtárból csendőrőrmester lesz s még nem is ez a legroszszabb, hanem az, hogy az ú. n. Regát minden söpredékét is a Székelyföldre zúdítják.

Az iskolák is lehetetlen helyzetbe kerülnek. Az állami elemi iskolának egyelőre az a szerencséje, hogy a nagyzási hóbortban szenvedő románság egyszerre legalább is tanár akar lenni s így nem akad pályázó a tanítói állásokra, de már az állami polgári iskolákat üldözőbe veszik. A leányiskola szorult helyzetén a református egyház úgy segít, hogy átveszi az iskola vezetését, de a nagy terhek miatt csak az 1919—20-as iskolai évben bírja fenntartani s mivel anyagi lehetőségei kiapadnak, egy év után román állami kezelésbe kerül. A rom. kat. főgimnázium tehát az egyetlen, amelyet nem bírnak megbontani. A többi iskolák igazgatói vagy Magyarországra települnek át, vagy nyugdíjazásukat kell kérjék. Ugyancsak Magyarországra települnek ki a tisztviselők is, akik az itthoni kenyértelenséget, vagy a távozást választhatják csak a súlyos kényszer brutális nyomása alatt.

Csak a polgármester tartja szívósan a pozícióját. Magyarságából nem enged, a város tisztviselőkarát is mind maga köré gyüjti és mint egyetlen kicsi magyar sziget, tartják magukat 1922 febr. 9-ig, amikor már ott is türhetetlen lesz a helyzet. Molnár Dénes dr. lemond, de ugyancsak magyar embert, Horváth Lajos főjegyzőt hagyja maga helyett, akit azonban a románok csakhamar Mórvay Endre volt alispánnal váltanak fel.

Mórvay Endre személye nem rokonszenves a polgárság előtt s neki tulajdonítják, hogy a városházára is bevonultak a románok és ezért nyíltan ellenségnek nevezik az új „primárt", aki ezért szintén ellenséget lát a polgárságban és úgy gondolja megpuhítani őket, hogy a hivatalos rendelkezéseket buzgón végrehajtja. Ebben az időben még kivétel nélkül megvan a sok korcsma, majdnem minden utcában ebből él egy, két család s bár ezek az épületek nagyrészt kétségtelenül alkalmatlanok ilyen célra, eddig senki sem kifogásolta a magyar vezetők közül, a román hatósági közegek viszont jópénzért szemethúnytak. Az új primár ezeket a korcsmákat vagy bezáratja, vagy pedig magas adókivetéssel teszi lehetetlenné s ugyancsak súlyos adókat róvat ki az iparosokra, valamint a kereskedőkre is. A román adóprés örvend, ha alkalma van minél jobban leszorítani a magyarokat, a végrehajtók, mint éhes kopók járják a korcsmákat, kereskedéseket, műhelyeket és pénzhíján a berendezési tárgyakat, szerszámokat, készárukat szedik össze, amelyet aztán egymás között olcsó pénzért elkótyavetyélnek.

És amilyen mértékben erősödik a nyomás a magánosok ellen, ugyanígy üldözőbe veszik a különböző *egyesületeket* is. Állandó gyanusítás, örökös zaklatás az egyesületi vezetők élete, de áldozatos emberek mégis mindig akadnak és ha a kisebb egyesületek ellen sikerül is a roham, ez nem jelenti az ellenállás feladását, mert a sok szétforgácsolt erő összefog és mindent megmozgatva, nagyobb, ellenállóbb kereteket alkot. Igy jön létre később a legyengített és szétriasztott ipari céhek pótlására a *„Vegyes Ipartársulat",* amelynek kebelén belül nemcsak az iparosok, hanem az ú. n. intellektuális polgárság is szövetkezik és az időközben agyannyomorgatott *„Uri kaszinó"* több lelkes tagja is szívvel, lélekkel segíti az iparosság szervezkedését.

Általában ekkor már mindenki tisztán látja a tömörülés, az összefogás szükségességét és általános az az óhaj, hogy egy nagy magyar pártban kell tömöríteni az erdélyi magyarságot s 1922-ben, amikor ismét képviselőválasztásra került a sor, a magyarság is jelölteket állít, Kézdivásárhely is. A vásárhelyi jelölt Szilveszter Ferenc dr. r. kat. főgimn. paptanár olyan népszerűségnek örvend, hogy megválasztása nem lehet kétséges még a románok előtt sem. Azonban hiába adja le szavazatait a városi polgárság és a vidék, este, az összeszámlálás előtt ellopják, kicserélik az urnákat s a magyar szavazatokból mind kormányszavazatok lesznek, Szilveszter Ferenc helyett ismeretlen román kerül a parlamentbe.

A kábultságban, a törvénytelenségek ilyen elképzelhetetlen forgatagában alig látszik más menedék, mint a vallás, az Isten háza. A megnyomorgatott magyarság a felekezetek hitbuzgalmi egyesületeibe, a templomok áhítatos csendességébe menekül. Anyagi ereje megtörik, a 11 szeszgyár közül már csak három van üzemben, a műhelyek közül is sok bezárt már és aki a mindennapi kenyerét se tudja itthon megkeresni, a nagy városok felé menekül. Brassó, Bukarest, Galac, Plojest gyárai keresik a szorgalmas magyar munkaerőt és egymásután

mennek a családok a „Regát" felé. Kézdivásárhelyre pedig ugyanilyen mértékben szivárognak be a környék románjai. Korcsmákat, üzleteket nyitnak, ellepik a hivatalokat és mert úgyszólván semmi adót se fizetnek, rohamosan gazdagszanak.

Mórvay Endre távozása után 1927-ben már alig van magyar tisztviselő a városnál és ugyanez a helyzet a többi hivataloknál, az állami iskoláknál is. Kezdődik a nyelvvizsga, a folyton piszkálódó gáncsoskodás. Regáti, kiéhezett, szubintelligens tisztviselők, gyorstalpalással előkészített tanítók, tanárok, mint valami afrikai gyarmatra, úgy vetik magukat a székely városkára. A hivatalokban már szólani se szabad magyarul s bár látszólag szabad a politikai élet, a majdnem évenként ismétlődő választásokra mindig ellopják a szavazatokat, önkényesen kibuktatják a magyarság képviselőit.

Az emékezetes 1927. évi Avarescu-féle választás is csupán porhintés lesz. Választási propagandaképpen megengedik a magyar nemzeti zászlók kitűzését, azonban amikor rövid percek leforgása alatt minden házra kitűzik a piros-fehér-zöld zászlókat, a román rendőrség úgy megretten, hogy futólépésben rohanja meg a házakat s eljárást indít a polgárság ellen. Ez a választás különben általában arra volt jó a románoknak, hogy kitapasztalják, vajjon mennyire maradt hűséges a magyar gondolathoz a város. A zászlók ezt tökéletesen igazolták, a jelek ékesen bizonyították, hogy itt minden elnemzetlenítő munka meddő maradt s ezután még dühösebben vetették magukat Kézdivásárhelyre, amelyet Románia legerősebb magyar irredenta fészkének neveztek el. Természetes, hogy az ilyen konokul magyar városnak nem adnak semmit, hanem még a meglevő javait is elveszik, kiélik. Eddig legalább a városi képviselőtestület magyar volt, román ott nem zavarta a belső munkát, most a román primár mellé hivatalból egyre-másra küldik be a román tanácsosokat, akik úgy szavaznak, ahogy a primár parancsolja. A román állami iskolák tanárai, tanítói, a román égyház papja, a különböző hivatalok román tisztviselői, a katonaság tisztjei lesznek a főhangadók.

A polgárság tűr, de szívében izzó gyűlölet parázslik és ez a gyűlölet az 1930. évi közigazgatási választáson két táborra osztja a magyarságot. Az egyik rész ismervén a helyzetet, tudván, hogy a románok már semmi körülmények között se engedik magyar primár választását, ú. n. paktumot köt a román pártok közös jelöltjével olyan értelemben, hogy legalább az alprimári (helyettes polgármesteri) állást a magyarság kapja; a másik tábor, ahol még hiszik, hogy a szavazatok száma és nem a politika szabja meg, hogy ki lesz a primár, önálló listával indul. A választási harc meglehetősen kiélesedik, egyik jobb magyar akar lenni a másiknál és gyüjtik az erőt az összecsapásra, amely azonban 50—50%-os eredménnyel ér véget s végül sok haragot, sértődöttséget hoz maga után. Az idők azonban nem alkalmasak a haragra. Gazdaságilag már annyira megroppant a magyarság, hogy a terhek alatt fulladoznak az összes társadalmi osztályok. A román rendszer hosszú évekig megtűrte, hogy a bankok magas kamatláb mellett helyezzék ki pénzeiket s most az adósságcsinálás egyszerre megboszulta magát. A gyenge termések, a túlzott adó- és a gabonafélékkel folytatott lelkiismeretlen zsidó spekuláció a vidéket is teljesen kimeríti. A piac leromlik, áru van, de vevő nincs, a bankok szorítják az adósokat és mert pénzt sehonnan se lehet előteremteni, egymást érik az árverések, amelyeken kapzsi idegenek és pénzéhségükben megtévedt uzsorások szedik össze az olcsón dobrakerült házakat, birtokokat.

Ez az 1930 utáni idő, vagyonilag talán a legjobban próbára teszi Kézdivásárhelyt. Majdnem minden második üzlet tönkremegy, a fiatal iparostársadalom is megsemmisül és a híres konverziós törvény következtében, vagyonuk nagyrészét elveszítik a tőkepénzes betétesek is.

Csendes, szomorú város lesz Kézdivásárhely és szegények, elhagyatottak lesznek a híres vásárhelyi vargák. Ebben a nehéz időben óriási szerepet vállalnak a kultúregyesületek és a két hetilap: a *„Székelyföld"* és a *„Székely Ujság"*. Mint élő lelkiismeret, állandóan ébrein tartják a csüggedőket. Az ú. n. intellektuális osztály fő irányítója a Kaszinó, amelynek elnöke: Ikafalvi Diénes Ödön ügyvéd, ezekben a nehéz időkben új tervet valósít meg: múzeumot létesít. Szívós erővel, rendíthetetlen akarattal küzd Diénes Ödön és az ő alkotó láza sok elkedvetlenedett magyart új alkotásra lendít. Egy másik kiváló ember Sinkovits Aurél dr. orvos, a fiatalságot lendítette munkába azáltal, hogy gyönyörű területet adományozott sporttelep céljára, az iparosságot a Vegyes Jpartársulat igyekszik összefogni és lassan, hosszú évek munkájával sikerül is az új élet indulás, amelynek első megnyilatkozása az 1933. évi *kiállítás*.

Kézdivásárhelyen nagyobbszabású kiállítás eddig még sohasem volt, de mert ebben az időben Erdély minden nagyobb városa kiállításokkal igyekezett új vérkeringést hozni, Vásárhely is megpróbálta. Kicsi, de lelkes gárda kezdte meg a munkát, a „Székely Föld" c. lap szerkesztőségében és ehhez a munkához hamarosan csatlakozott nemcsak a város, hanem a vidék is úgy, hogy olyan anyagot sikerült úgy ipari, valamint gazdasági téren is összehozni, amilyent az ország nagy városai se múlhattak felül. A kiállítás jellemzésére szolgáljon, hogy az akkori primár román nyelvű beszédét magyarul így fejezte be: *„Büszke vagyok, hogy ennek a városnak lehetek a primárja."*

A terv sikerült, az aléltság egy csapásra megszűnt, Erdély felfigyelt ennek a kicsi székely városnak a munkájára, a lapok oldalas tudósításokban, cikkekben valósággal az életrevalóság követendő példájaként emlegették, dicsérték Kézdivásárhelyet s a magyarság büszkén emelte fel a fejét. Éppen ideje is volt volt újrakovácsolni a kitartás szakadozott kapcsait, mert olyan újabb roham következett, amilyent eleddig nem élt át a város. 1934-ben a volt kézdivásárhelyi kórházi főorvos kerül a prefektusi székbe. Lefelé zsarnok, felfelé talpnyaló, alakoskodó és hitvány ember. Amíg kórházi főorvos, hogy minél nagyobb pacienturája legyen, mézes-mázas a vásárhelyiekkel szemben. Határtalan pénzéhességénél azonban csak a magyarok elleni gyűlölete nagyobb és mihelyt prefektus lesz, valósággal ránehezedik az egész megyére. Mindent gyűlöl, ami magyar és kémei, fendőrspiclijei mindenütt ottvannak. Rögeszméje a székelyek visszarománosítása és erre a legalávalóbb fegyvereket is felhasználja. Renegátokat akar nevelni s mert Kézdivásárhelyen ilyen elvetemült embert csak egyet kap, teljes dühével ráveti magát a városra. Adóval, büntetésekkel, rendőri zaklatásokkal szeretné tönkretenni a vezetőket, de nem sikerül s így új módszerhez folyamodik. Magyarnyelvű lapot alapít a megyeszékhelyen és ennek elvetemült szerkesztőjével nyomdafestéket alig tűrő hangon támadja Vásárhelyt és az erdélyi magyarság minden vezetőjét, sőt a csonkaország vezetőit is. Védekezésre ezek ellen a támadások ellen nincs mód, mert a

cenzúra minden választ töröl a lapokból. A támadások már-már az összetartás alapjait kezdik ki, amikor Földi István a Székelyföld c. lap szerkesztője „Tisztánlátó székely" aláírással egy verset küld be közlésre. A vers látszólag a Magyar Párt ellen szól, de a sorok kezdőbetűi azt mondják, hogy: Ferenci Gheorghe fajáruló szemét." A vers a Ferenci lapjában megjelenik és az olvasók rájönnek a székely raffinériára. Hetekig ezen nevet egész Erdély és Ferenci fajáruló tevékenykedése belefullad ebbe a nevetésbe. Az ügy azonban távolabb is kihat, a botrány Bidut, a lap finanszírozóját is kikezdi és. vizsgálatot indítanak ellene.

Ebben az időben érdekes helyzetbe kerül Kézdivásárhely egyik legtevékenyebb egyesülete az Önkéntes Tűzoltó Egylet is. Bidu, védekezni próbál a botrány ellen és az akkori belügyminisztert Sepsiszentgyörgyre hívja, hogy saját szemeivel győződjön meg arról miszerint őt, Bidut, mennyire szeretik a székelyek. Természetesen ugyanekkor szigorú parancsokat küld mindenfelé, hogy az emberek román lobogók alatt „Éljen Bidu Valer a mi szeretett prefektusunk" feliratú táblákkal jelenjenek meg és teljes számban legyen ott a vásárhelyi tűzoltózenekar is. Az egyesület vezetői nagy gondban vannak. Bidut mindenki gyűlöli, de megtagadni a parancsot annyit jelent, mint feladni ennek a magyar egyesületnek milliós vagyonát. Hát nincs más mód, cselhez kell itt is folyamodni. A zenekar 28 tagja közül 19 hiányzik, — vásárban van, — tehát tizenkilenc tűzoltót állítanak be, akik hangszereket kapnak és úgy csinálják a dolgot, mintha ők is játszanának. A zenekar így teljes létszámú, csak éppen a hanganyag gyönge, de ezen segít a nagydob és a réztányér és a belügyminiszter úr nagy megelégedéssel dicséri meg a tűzoltókat, Bidu pedig hálából boros ebédet rendez, amit a zenekar nem fogad el, mert tanácsosnak tartja mielőbb elhagyni a veszélyes terepet.

Mindig becsületére válik Kézdivásárhelynek az, hogy ezek a dolgok, — bár több százan is tudtak róla, — a román uralom alatt sohasem tudódtak ki és az egyesületi életben sehol áruló nem volt. Pedig a gyakran ismétlődő választásokban minden embert megkörnyékeztek, állásokat, pénzeket ígértek, de még a legszegényebb emberek is kitartottak és a 22 év alatt Kézdivásárhelyen román párt gyökeret verni nem tudott, onnan szavazatokat nem kapott s az ú. n. „visszarománosítás" rohamával is csak néhány tisztviselőt sikerült átparancsolni hatósági fenyegetéssel a román egyházba.

Az állandó nyomás azonban eigy percre se szűnt meg. A gyakran változó primárok, hogy pénzéhségüket kielégíthessék, folyton emelték a közterheket és pazarolták a város javait. Főképpen az erdők: a Katreza, a Kétág és a Kecskés voltak jó üzleti lehetőségek. Néhány zsidó céggel összejátszva, ezeket az erdőket árulgatták. Hatalmas mennyiségű fa került eladásra aránylag potom összegekért s, hogy valami külső látszat is legyen, ezeknek a pénzeknek felhasználását városfejlesztésre állították be. Igy, egy bizonyos hányadából a sokmilliós értéknek, aszfalt-járdát készítettek a piacon, kockakővel burkolták a Gábor Áron- és a Vasut-utcát s egyrészt az erdőn, egyrészt az útmunkán keresve, gazdagodtak, módosodtak addig, amíg maga a polgárság állandóan szegényedett.

Az a tény, hogy a románság teljesen ellepte a közhivatalokat, gondolkozásra, védekezésre késztette a magyarságot. Hivatali pályára nem lehetett menni, az ipar és kereskedelem terén az adózás volt kibírhatatlan, így-hát a gazdálkodás látszott még a legalkalmasabb életpályának, de ezen a téren nagy volt az elmaradottság. A helyzeten az Erdélyi Róm kat. Egyházmegyei Tanács igyekezett segíteni és annál is inkább, mert a főgimnázium felső tagozata már 1931-ben megszűnt s most a Csíkszeredáról idehelyezett kat. tanítóképzőt is 1935-ben Marosvásárhelyre vitték, a megye társadalma, valláskülönbség nélkül, egy *gazdasági iskola* felállítását kívánta. Az iskola létesítése elé a románok sok akadályt gördítettek, de Szentkereszty Béla báró, — aki akkor Háromszék képviselője volt, — 1935 decemberében mégis kiharcolta az engedélyt, aminek birtokában aztán Boga Alajos dr. referens-kanonok, Tóth Balázs, Vargha Béla és Tóth István jószágigazgatók segítségével, Szentkereszty báró főgondnoksága alatt még azon év december 23-án megnyittatja az iskolát a volt fiúnevelő helyiségeiben. Az iskolának kevés felszerelése volt, de részben az egyház, részben magánosok és az Erdélyi Gazdasági Egylet útján hamarosan fejlődni kezd úgy, hogy egyik erőssége lesz a háromszéki, csíki, brassóvidéki székely gazdátársadalomnak.

A többi iskolák közül, már csak a kat. gimnáziumban, a kat. és református elemiben hangzik magyar szó. A fiú polgári megszűnt, illetve vegyes, leány és fiú iskola lett, ahol a néhány magyar tanárnak sem szabad magyarul beszélnie, akiket kényre-kedvre megtűrnek. A növendékek is túlsúlyban románok, akiket a Regátból hoznak ide és ingyen tanítják. A tanári kar pedig sovén magyargyűlölő, valósággal ellensége a városnak. Az elemi iskolában is csak titkon taníthat az a néhány magyar tanító, tanítónő, akit még megtűrnek s már az iparos tanonciskolában is csak titokban lehet magyarul tanítani.

Szép és áldozatos munkát végez ezekben a nehéz időkben az *„Erzsébet Leány Árvaház"*, ez az izig-vérig magyar intézmény, amelyet nagy anyagi gondok között is kitűnően vezet Balogh Katinka igazgatónő. Ugyanígy, dicséretes a munka a *„Stephania" Szegényházban* is, ahol Jancsó Gáborné vezeti az ügyeket nagy szorgalommal, takarékossággal. A róm. kat. algimnáziumnak Szőcs Mihály, a gazdasági iskolának Coporny János, majd Lőnhárt Ignác, a kat. eleminek Paál Elek, a ref eleminek Kovács József, majd Soós József az igazgatója.

A politikai szervezettség is, a lehetőségekhez képest jól működik. Tevékenységét főképpen a választások előtt fejti ki, amikor a román ígérgetések pergőtűzében felvilágosítja, összetartja a magyarságot és a súlyos jogtalanságok eseteiben bátran hangot ad, védekezik. A Magyar Párt kézdijárási elnöke Tóth Balázs, a városi elnök Vargha Béla dr., akik mellett számosan segédkeznek.

A népművelődési egyesületek közül a református dalárda Kovács József, a katolikus dalárda Paal Elek kántorok vezetése alatt ápolja a magyar dalt. A reformátusok kötőkéket, biblia magyarázó estélyeket, műkedvelő előadásokat rendeznek Paál Lajos ref. lelkész irányítása alatt, a katolikusok az erdélyi róm. kat. Népszövetség alcsoportjaként már 1931-ben Otthont alapítanak s ott előbb Várhelyi Gyula dr. főgimn. tanár, majd az ő halála után Földi István gazd. isk. tanár, hírlapíró vezetése alatt számos ismeretterjesztő előadást rendeznek s irányítják a székely szőttesruha mozgalmat és a népies kézimunka tanítást. Eleven élet van a Vegyes Ipartársulatban Lukács József, az Ipartestületben Kovács István elnökök vezetése alatt, akiketmint főtikár: Várhelyi Ödön dr. segit nehéz munkájukban. A kereskedők és kereskedő-

ifjak köre szintén kiveszi részét a munkából. D á v i d D e z s ő elnök mellett B á n d y I s t v á n titkár tevékenykedik és gondosan védelmezik a kereskedőtársadalom érdekeit a folytonos zsarolási rohamok ellen.

A román belpolitikai élet közben egyre zajlik. A vasgárdista-mozgalmak kikezdték az uralkodó személyét és kikezdték az uralkodó liberális pártot is, tehát gyökeres átalakításokra volt szükség és a király ezt az új alkotmányon keresztül gondolja megvalósíthatónak. Az új alkotmány elfogadása felől népszavazás dönt. A városháza nagytermében folyik le a népszavazás, ahol városi és rendőrtisztviselők prédára éhes csoportja előtt kell nyilatkozni, hogy elfogadja-e, vagy visszautasítja a polgárság az új alkotmányt. Érthető, ha magyar részről senki se szavaz ellene, mert ez a vakmerőség a börtönt és a legborzalmasabb kínzásokat jelentené.

Igy születik meg Károly király új Romániája, ahol még erősebb elnyomatásnak van kitéve a magyarság. A szabad véleménynyilvánítás tökéletesen megszűnik, mindenütt a terror nyomása érzik. Új képviselő- és szenátorválasztásokat írnak ki, rendi alapon, de ezen a választáson ugyanúgy elgáncsolnak mindent, ami magyar, mint azelőtt tették, sőt a városi vezetést is tökéletesen maguknak sajátítják ki. A sajtó napról-napra ú. n. „királyi szavak”-at kell hozzon, a cenzúra minden mást töröl, a gyülekezési jogot tökéletesen megszüntetik és olyan ártatlan dolgokat se lehet csinálni, hogy pl. az Oltáregylet, vagy a kötőke összejövetelt tartson. Az iparos- és kereskedőtársadalomra új, bélyeg és könyvelési ellenőröket szabadítanak, akik nyúzzák az embereket és a közintézményekhez mindenfelé beülnek a románok. Igy siklik át a Kézdivásárhelyi Sport Egylet vezetése is román kézbe s az eddig színmagyarnak gondolt egyesület máról-holnapra veszélybe kerül és az áldott emlékű Sinkovits Aurél dr sporttelepén, — amelyet az adakozó kimondottan székely ifjúsági nevelés céljaira hagyományozott, — román elnök, román és zsidó tisztikar pöffeszkedik.

A nyomás most már igazán elviselhetetlen és minden reménység csak abban van, hogy a Felvidék után Erdélyre is sor kerül, Erdély is visszakerül az anyaországhoz. Ezt suttogják az emberek egymás között, ez tartja a megalázott, leszegényedett polgárságban a lelket és dicséretére legyen mondva, Kézdivásárhely minden becsületes polgárának, itt soha, egyetlen pillanatig nem csügged senki ebben a hitében. Pedig politikai élet már nincs, a Magyar Párt helyét átvevő Népközösség se szabad, hogy dolgozzon, társadalmi egyesületben se szabad összegyűlni, csak éppen még a templombajárás szabad, azonban a papok minden szavát rendőrök, detektívek figyelik és ha az oltáron véletlenül piros és fehér virágdíszek vannak a zöld levelek között, már baj van, már megindul a nyomozó gépezet. Azt azonban nem tudják megtiltani, hogy vasárnap, amikor a templomokból kijön a nép, biztatóan össze ne villanjanak a szemek és a magyar rádió egy-egy biztató hírét óvatosan el ne mondják egymásnak.

És ezek a remények látszólag gyorsan haladnak a megvalósulás felé. 1939 március 15-én, a magyar hadsereg meglepetésszerű, gyors kárpátaljai bevonulása napján egyszerre felbolydul a város! — A magyar hadsereg nem áll meg a Kárpátalján! Erdély következik. — suttogják az emberek és a románok tényleg ijedten, kapkodva mozgósítani kezdenek. Éjnek idején verik fel a lovasgazdákat, viszik a lovakat, szekereket, hámokat, hívják az embereket egészen ötven éves korig fegyverbe s alig két nap alatt felfordul minden erőszakos rend.

A remények azonban koraiak, Vásárhely polgárai egy kicsit elszámították magukat és a románok, akik ezeken a napokon, mint megriadt falka húzódtak össze, most gúnyos megjegyzéseket tesznek, bosszút lihegnek. A bosszú eszközei a végrehajtók. Szekerekkel mennek házról-házra, hihetetlen és törvénytelen adókat követelnek és aki nem tud fizetni, vagy nehány száz lejjel meg nem vesztegeti a végrehajtókat, annak az utolsó párnáját is elviszik. Különösen pályáznak a varrógépekre, zongorákra. Ezeket az értékes holmikat 2—300 lejes adótartozás fejében már viszik és ugyanilyen potom összegért kéz alatt árverezik el a beköltözködött románoknak. Irodaszolgák, rendőrök mind meggépesednek, kis tisztviselők zongorákkal, szalongarnitúrákkal rendezkednek be és nevetve mondják egymásnak, hogy Vásárhely az ország egyik legjobb helye, mert itt van a legjobb alkalom a meggazdagodásra.

A magyarság azonban szó nélkül tűr. Összeszorított fogakkal nézi a hencegőket és vár, bízik rendületlenül. A férfiak ú. n. „koncsentrálás” címén majdnem mind katonák. De nem fegyveres szolgálatot csinálnak, hanem hadimunkára viszik őket. Iparosok, kereskedők, tanárok, ügyvédek, akik mesterségükön kívuKegyébbel nem foglalkoztak soha, most lapáttal, csákánnyal vágják a besszarábiai fagyos rögöket, hogy tankcsapdákat csináljanak az oroszok ellen. A szokatlan munkától véres lesz a kéz, a rossz szállás és a sósvízből álló élelmezés miatt csont és bőrré soványodnak, hazulról viszik az élelmet, hazulról kérik a pénzt, tehát szegényedik mindenki és teljesen megszűnik a kereseti lehetőség, de zokszó nincs, csak a gyűlölet növekszik, szikrázik, izzik a lelkekben és ökölbeszorul a kéz, ha a leszámolásra gondol a ember. A lapátos magyar századok mellett rongyos, tetves, bocskoros altisztek állanak töltött fegyverekkel, idegen tisztek rendelkeznek bottal és- korbácscsal s Gábor Áron unokái, az ágyúöntő vargák utódai most már érzik, hogy ez nem mehet soká. Egymásután szöknek el az ezredektől, nem teljesítik az újabb behívásokat, szervezkednek, várják a jeladást és halálraszántan, mindenre készek.

Igy, ilyen lelkiállapotban találja a székely várost a bécsi döntés. 1940 aug. 30. délután fél négy az óra, amikor az első rádióhír, mint futótűz elterjed a városban és pillanatok alatt mindenki megtudja. A város tele van katonasággal, de ki törődik most ezzel? Az emberek sírnak, nevetnek, összecsókolódznak az utcán, a kereskedéseket valósággal megrohanják a piros, fehér, zöld anyagokért és mert csak selyemből vannak ilyen színek, egyszerű emberek az utolsó pénzüket adják oda a drága magyar színekért.

A románok bátorsága is egyszerre semmivé lesz. Az eddig hangoskodó nagyfiúk ijedten nézik a magyar erő ilyen hatalmas föl lángolását. Szaladnak a lakásaikra, csomagolnak és van olyan is, aki minden csomag nélkül a vonatra szalad.

Azonban félelemre nincs okuk. A bosszú elpárolgott, senkise akar itt vért, senkise akarja elvenni tőlük az összerablott javakat. Csak azt kívánják, hogy menjenek, tünjenek el minél hamarább.

Az azonban természetes, hogy most már mindenki szabadon akar beszélni, cselekedni és amikor szeptember 1-én d. e. a templomokban először hangzik el a magyar himnusz, már nincs erő, ami vissza tudná tartani a nemzeti érzés fellángolását. Vasárnap délután fiatalemberek gyülekeznek a piactéren és az egyik megjegyzést tesz a tér közepén levő hatalmas, román nemzetiszínű oszlopra:

— Hát ezt még meddig nézzük?

— Vágjuk ki, — mondja a másik.

És percek alatt fejszék kerülnek elő, nekiállanak a román zászlóoszlopnak, kivágják, földredöntik, majd petróleummal leöntve, meggyujtják.

— Bele a zászlóikat is a tűzbe! Kiáltja valaki és szempillantás alatt az emeleti lakásokból az utca kövére hullanak a román zászlók, amelyekkel olyan gyakran, kellett a házakat „feldíszíteni" és égnek a kék-sárga-piros zászlók a máglya tetején, miközben rendőrök és megrettent román katonák nézik a meggátolhatatlan bosszú és az elfojtott keserűség rettenetes megnyilvánulását. A fiatalok ezután kitűzik a magyar zászlót a Kereskedő Kör erkélyére, eléneklik a himnuszt és zászló alá gyülve, körbejárják a várost.

A román karhatalom ijedten nézi ezeket a tüntetéseket. Az emberek nemzeti színű szalagokat tűznek a ruhájukra, a nők szőttesbe öltöznek, ők osztogatják a nemzeti jelvényeket. Mindenki az utcán van, lelkesedik, él, mozog az egész város. Akik azonban ismerik a román természetet, azok tudják, hogy az első meglapulás után az alattomos bosszú következik. A vezetők tudják, hogy még tíz nap van hátra, amíg a döntés értelmében bevonulhatnak a magyar csapatok s éppen ezért, hirtelen gyűlést hívnak össze a kaszinóba, ahol elhatározzák a polgárőrség felállítását. A gyűlés után egy szűkebb bizottság Tóth Balázs járási magyarpárti elnök lakására megy, ahol a főszolgabíróval, a csendőr- és rendőrparancsnokokkal együtt megbeszélik a polgárőrség és katonaság együttműködését a rend fenntartása érdekében. A gyűlésen Tóth Balázson kívül jelen vannak: Vargha Béla dr., a városi magyarpárti elnök, Várhelyi Ödön dr. titkár, Földi István járási főtitkár, Gyöngyössy István dr., Török Andor dr., Molnár Dénes dr., Kovács István (asztalos), Dávid István dr., Bándy István, Sólyom Miklós dr. alelnökök, Molnár Józsiás, Bálint Vince, Cseh Gyula, Laczkó László dr., Tóth Andor, Szini Andor, Pálmai Béla és még többen, akik úgy döntöttek, hogy a polgárőrség és katonaság azonnal megkezdi az együttműködést és a Párt, mint a hatóság képviselői is együttműködnek a rend fenntartása érdekében.

A főszolgabíró felháborodottan tiltakozik a zászlóoszlop és a román zászló elégetése ellen és telefonon újabb karhatalmat akar kérni, de amikor megértetik vele, hogy ezt felelőtlen: gyermekemberek csinálták és éppen azért csinálhatták, mert nem volt polgárőrség, ígéretet tesz, hogy a dolgot meg nem történtnek tekinti és nem kér újabb karhatalmat se. A városba érkezik Szentkereszty Béla báró képviselő, megyei magyarpárti elnök és Séra István volt honv. főhadnagy, a megyei titkos katonai szervezet vezetője, akik a városházához hívatják a helyi vezetőket és a polgárság jelenlétében kiosztják a karhatalmi szerepeket. Eszerint a városi polgárőrség parancsnoka lett; Bálint Vince bankigazgató, helyettesei: Földi István tanár, aki egyben a tűzoltó egylet karhatalmi parancsnoka is, valamint Tóth Andor tart. főhadnagy. A járásban parancsnok: Sólyom Miklós dr. ügyvéd tart. főhadnagy, Orbai járásban parancsnok: Molnár Józsiás tanár, tart. főhadnagy, akik azonnal átveszik a szervezkedés vezetését.

A polgárság az első fellángolás után példásan fegyelmezett. Alig egy óra mulva, már három század áll készen Kis Kós Antal, Bedő Andor és Becsky Andor parancsnokok alatt s este már együtt teljesítik a polgárőrök a megrettent katonai őrszemekkel a szolgálatot.

Néhány nyugodt nap telt el ezután. Rendzavarás nem volt sehol, a polgárság nyugodtan várta, hogy teljenek a napok. Időközben egy tankezred is felvonult a városba, de ennek parancsnoka: egy ezredes, látván a példás fegyelmet, megdicsérte a vezetőket és a lakosságot s tovább ment Csíkmegye felé.

Szeptember 3-án éjjel azonban Ozsdoláról visszavonult az ott állomásozó román utászezred és ennek parancsnoka felháborodva a zászlóégetésen, még azon az éjszakán parancsot ad a tettesek összefogatására. A katonaság és rendőrség azonnal körülfogja a fegyvertelen polgárőr csapatokat, teljes felkészültséggel sorra veszik a fiatalemberek lakását és 14 fiatalt, valamint Dávid István tekintélyes nagykereskedőt az ágyból kihúzva, ismeretlen helyre szállítják. A kétségbeesett hozzátartozók még az éjszaka folyamán, a kerítéseken át, felkeresik a magyarpárti vezetőket és segítséget kérnek, de az utcák tele vannak katonákkal, senkit sem engednek kimozdulni a lakásokból s így hajnalig semmit se lehet csinálni. Hajnalban négy vezető: Tóth Balázs, Sólyom Miklós dr., Bálint Vince és Földi István a főszolgabíróhoz, onnan pedig az ozsdolai utászezred parancsnokához mennek. A parancsnok: egy őrnagy goromba szemrehányásokkal fogadja a vezetőket és fenyegetésbe kezd, azonban a négy ember nem tágít, hasonló hangnemben válaszolnak, majd az őrnagy azon kijelentésére, hogy milyen kezességre hajlandók, ha szabadon engedi az elfogottakat, egyhangúan válaszolnak.

— Az életünkkel felelünk értük...

— Na, majd meglátom, — felel elbizakodottan az őrnagy és udvariatlanul kiküldi őket a szobájából.

A helyzet kényes és veszedelmes. A városban több, mint 3000 katona van, ezenkívül csendőri megerősítések is érkeztek és a polgárságot még az utcára sem akarják kiengedni.

Délelőtt 10 órakor berobog a tankezred is. Harminc nehéz tank és hatvan tehergépkocsi hozza a katonákat. Az ezredes előbb nem érti a felfordult helyzetet és bizalmatlan, azonban kétségkívül jellemes ember, aki állja az előbbi ígéretét és tárgyalásba kezd a foglyokat illetőleg. A kívánsága az, hogy valamelyik vezető tartson beszédet a piacon a néphez és azután ők maguk ítélkezzenek az elfogottak fölött. Tóth Balafcs elnök vállalja a nehéz, feladatot. Nyugalomra inti a lakosságot, majd egy gépkocsizó szakasz elmegy a foglyokért, akiket a Sinkovits sporttelep pincéjében őriztetett az utászezred.

A szegény embereket azon az éjszakán többször is megkínozták. Falhoz állították őket, hogy kivégzik, majd újból visszavezették a pincébe, ahol mindenféle rémítésekkel próbálták őket megfélemlíteni. A rendőrségen volt az ítéletkihirdetés és az ítélet az volt, hogy a magyar csapatok bevonulásáig valamennyit a lakásán internálták a polgárőrség felügyelete alatt. Ez meg is történt.

Igy teltek el az utolsó nehéz napok. Időközben a város román vezetői is elpárologtak és szeptember 13-án, amikor a honvédek a városba bevonultak, már egyetlen hivatalban sem volt román. Az utolsó román csapat szept. 12-én délben Szentkatolna irányában hagyta el a várost. Csendben, szinte félve húzódták vissza abból a városból, ahol huszonkét év alatt sem tudtak gyökeretverni s ahol soha sem szerette, nem becsülte őket senki.

1940 szeptember 13. örökre emlékezetes napja lesz Kézdivásárhelynek. Hajnalban már mindenki az utcán van. Minden házon nemzeti zászló, minden ember ruháján jelvény. Egymásután jönnek a társadalmi egyesületek, dalárdák, céhek és kilenc órakor a Rákóczi induló hangjai mellett, foszlányokba szakadt régi zászlójával,

[Erdélyi Magyar Adatbank]

rezes zenekarával az élen kivonul a tűzoltóság is, mint Vásárhely egyetlen katonás alakulata, amelyet 22 év alatt sem tudtak megbontani.

A nagy téren gyönyörű emelvény, köröskörül fehér karszallagos polgárőrök, kitüntetéseikkel díszelgő hősök, asszonyok, leányok, gyermekek ezrei várják a honvédeket. Eső szemez, hideg szél fúj, de senki se mozdul egy tapodtat sem. Délfelé jár az idő, amikor beszalad a diákok első hírhozó kerékpárosa, majd a lovasbandérium száguld utána és a díszkapu alatt Szentlélek irányából, a Kanta-utcában feltűnik az első magyar autó.

Egy őrnagy és egy százados jön elől, utánuk a harckocsik, páncélkocsik végeláthatatlan sora. Az I. magyar gyorsdandár. — Könny, sírás, zokogás és végetérni nem akaró éljen. Ebben olvadt fel két hosszú évtized minden szenvedése.

*

A katonai közigazgatás alatt B r u n n e r M i h á l y alezredes vezette a város ügyeit s neki V a r g h a B é l a d r. és B á n d y I s t v á n segédkezett polgári részről.

A polgári közigazgatást K. K o v á t s I s t v á n dr., mint kinevezett polgármester kezdte meg és ezzel új élet kezdődött Kézdivásárhelyen a magyar hűség, kitartás és honfiú tűz eme nagyszerű végvárában, ahol mindig büszkék lehetnek a „vargák[1]* arra, hogy soha, soha meg nem tántorodtak a magyar hitvallásban.

Földi István.

ALSÓCSERNÁTON.

A Feketeügy völgyében a bodoki hegység keleti oldalán Torjától délnyugatra fekszik a község. 1332-ben már szerepel a pápai dézsmák regestrumában, amikor papja 32 banális adót fizetett. Az 1567-ik regestrumban Alcsernáton 68 kapuval fordul elő. Vásárjoga is volt. 1593-ban Báthory Zsigmond Sennyey Pongrácznak adományozta. Több nemesi család tulajdona volt. Itt született Bőd Péter, Erdély Kazinczyja. 1910-ben 1949 lakója közül mindössze 30 volt idegenajkú. Vallás szerint a legtöbb a református, számszerint 1171, római katolikus 601, görög keleti 174 és evangélikus 3. Református egyházának 1702-től van anyakönyve. Temploma 1680-ban épült, újraépítették 1896-ban. Régi templomát várfal övezte. Római katolikus temploma 1844-ben épült. Zamber János csíkszentmártoni kanonok saját költségén építtette. Plébániája 1874-ben létesült. 1941-ben a kézdi járásban fekszik, területe 8061 kat. hold, Iélekszáma 2272. Posta és távírda helyben a Sepsiszentgyörgy—Bereck-i vonalon.

ANGYALOS.

1332—1333. évi regestrumban Angelus és Angélius néven fordul elő. 1567. évi regestrumban Angjalos néven 30 kapuval volt bejegyezve. Nevezetes családja a Forró-család. Megemlítésre méltó helyei a Jankafeje és a Tatárút. Hegyei a Várhányás, Nérőhegy és Vaskapu. 1910-ben 550 lakósa volt, 4 egyén kivételével magyarok. Nagyobbrészben a református hitet követik (528), a római katolikusokhoz 13-an tartoztak, a többi egyéb felekezetű. A református egyház feljegyzései és anyakönyvei 1827-ből származnak. Jelenlegi temploma 1800-ban épült. 1941-ben a sepsi járásban fekszik, területe 2838 kat. hold, lélekszáma 715. Utolsó posta és távirda Gidófalva.

ÁRKOS.

Az Árkos és Geje patak összefolyásánál fekszik. Bedőháza és Pincehely nevű falvakból alakult. Az 1567. évi regestrumban 30 kapuval volt bejegyezve. Unitárius templomát ódon várkastély övezte. Várhegy nevű hegyén erős vár állott, melynek csak romjai maradtak fenn. Református egyházáról 1834-ben említés történik. Savanyúvízforrása van a Gesztena kútjánál. Itt van a báró Szentkereszthy-család kastélya. Kétizben nagy tűzvész pusztított a községben. 1855 június 21-én 200 épületét hamvasztotta el a tűzvész, 1885 májusában a község 35 háza égett le. 1910-ben 1721 lakója volt, 8 kivételével magyarok és főként unitárius vallásunk. A reformátusok és római katolikusok száma is elég magas. Unitárius egyháza 1560-ban létesült, anyakönyvet 1765-től vezet. Mai temploma 1831-ben épült, régi templomát a földrengés tette tönkre. Az egyház felekezeti iskolát is tart fenn. Van Hangya szövetkezete, mely 1904-ben alapíttatott és gazdaköre, amely 1905-ben létesült. Ma a sepsi járásban fekszik 6415 kat. hold területen, lélekszáma 1941. évi összeírás szerint 1823. Utolsó posta és távirda Sepsiszentgyörgy.

BARÁTOS.

A község az 1567. évi regestrumban 24 kapuval szerepelt. Achner és Philippi német írók a falu nevéből kiindulva minden bizonyíték nélkül német lovagok kolostorának a létezésére következtettek. A falu német neve Mönchsdorf, ami magyarul Barátfalut jelent. Barátos és Cófalva közt az országút ásásánál arany leletre bukkantak, melynek értéke 965 arany volt. A II. székely gyalogezred egyik századának állomáshelye volt. 1910-ben lakóinak száma 1427 volt, 1280 a magyar, 119 román és 28 egyéb. Felekezetre nézve 1034 református, 195 római katolikus, 73 görög katolikus, 79 görög keleti, 37 izr. és 9 egyéb vallású. 1941-ben az orbai járásban fekszik, területe 2764 kat. hold, lélekszáma 815. Vasútállomása helyben a Sepsiszentgyörgy—Bareck-i vonalon, posta, távirda helyben.

BARÓT.

II. András király 1224. évi oklevelében mint a német vendégeknek adományozott királyi föld határa említtetik. Miklósvárszék székhelye volt, majd a baróti járás központja. 1941 óta a járás neve miklósvári járás lett. Itt született baróti Szabó Dávid jezsuita költőnk. Határában hatalmas erdőségek vafinak és hegyeiben sok szenet találtak. Völgyé timsóban gazdag. Privilegizált falu II. Endre óta. Később mezőváros lett. A székely huszárezred és a II. székely gyalogezred egy-egy századának állomáshelye volt. Lakói a lenszövést űzték. 1886 februárjában földrengés volt a községben. Számos iskolája, pénzintézete és egyéb középületei is voltak. Állami polgári iskolája 1872 óta működik. 1884-ig a vármegye, majd az állam tartotta fenn. 1919—1924-ig mint ref. felekezeti polgári iskola, 1924—1929-ig román állami gimnáziumként működött, majd megszűnt. 1940 októberben újra megnyitották mint állami polgári fiú- és leányisko-

lát. 1910-ben lakóinak száma 2531 volt, 30 lélek kivételével magyarok, legnagyobb részük róm. kat., de a reformátusok száma is magas. Dalárdája az Erdővidék egyik legértékesebb kultúrintézménye, 1877-ben alakult. Gazdaköre 1900-ban létesült, járási ipartestülete 1906 óta működik. Van erdőbirtokossága is. 1941-ben a miklósvári járásban fekszik, területe 4660 kat. hold, lélekszáma 2903. Posta, távirda helyben a Székelyudvarhely—Nagybacon-i vonalon.

BERECK.

Határszéli nagyközség volt a Kézdi-székben. Határában ősrégi sáncokat és árkokat ástak ki, melyekben bélyegzett római téglákat találtak. Lakói székelyek és oláhok. A székelyek leginkább földműveléssel, az oláhok pedig állattenyésztéssel foglalkoztak. Árufuvarozásból is szép jövedelemre tettek szert, mert az Ojtozi szoroson keresztül fuvarozási kiváltságot élveztek. Zsigmond király 1426-ban mezővárosi rangra emelte és számos kiváltsággal ruházta fel. A tatárdúlás végigszáguldott rajta. Báthory István is erre vonult keresztül a lengyel trón elfoglalására. A község közelében levő Ojtozi szoroson keresztül vonult be 1849-ben az orosz hadsereg. Hajdan Bereckfalva néven fordult elő. Az 1877. évi első tc. értelmében került Háromszék vármegyéhez. A második székely gyalogezred egyik századának állomáshelye volt. A helység a megye egyik legnagyobb erdőbirtokosa. Híres országos vásárai voltak, melyet Romániából érkezők is látogattak. A határában levő sósmezőn olajforrások is vannak. Sósmezőt 1869-ben csatolták Bereckhez, de később önálló község lett. Híres szülöttje volt a helységnek Gábor Áron. 1910-ben 3275 iakósa volt, 2087 magyar, 1186 román és 2 német anyanyelvű. Felekezetre nézve a magyarok római katolikusok, a románok görög keletiek. 1941-ben a kezdi járásban fekszik, területe 23.670 kat. hold, lélekszáma 2821. Vasútállomás, postahivatal, távíró és távbeszélő állomás helyben, a Sepsiszentgyörgy—Bereck-i vonalon.

BÉLAFALVA.

Az 1567. évi regestrumban mai nevén fordult már előkés 20 kapuval volt bejegyezve. Az úgynevezett Szentföld végső falui közé tartozik. 1910-ben lélekszáma 718 magyar volt. A falu már régóta színtiszta magyar, valószínűleg idegenek nem is laktak a községben. 10 egyén kivételével ebben az esztendőben csak római katolikus vallású lakói voltak. 1941-ben a kézdi járásban találjuk 930 kat. hold területen. A legutóbbi összeíráskor 957 lakosa volt. Posta, távirda helyben a Sepsiszentgyörgy—Bereck-i vonalon.

BIBARCFALVA.

Nevét Tiburcz várától nyerte, az idők folyamán elferdítve került forgalomba és Bibarcz néven maradt fenn. A XIV. században már mint falu szerepelt. 1332-ben Byborch név alatt már mint önálló egyházközség létezett. A Básta-féle jegyzékben, 1602-ben is előfordul. Vidéke geológiailag igen értékes homok-mészkő, trachit, timsó lelőhely. Barnaszénrétegei is vannak. Savanyúvize vastartalmú. Környékén van a Tirkóbükk, mely 661 méter magas, délre fekszik Tiburc vára. A XVI. században sok lófő lakott a községben. A község helyén már a római időkben erősség létezett. Református temploma igen régi, azonban többízben átalakították. A katolikusok a baróti plébániához tartoznak, a nem egyesült görögök pedig a vargyasihoz. Több nemesi család tulajdona volt. 1910-ben lakóinak száma 883 magyar, főként református vallású. Udvarhely megye oklándi járásában volt, a legújabb közigazgatási beosztás értelmében került Háromszék vármegye baróti járásához, illetve mai elnevezése szerint a miklósvári járáshoz. Területe 2548 kat. hold, lélekszáma 976. Postaügynökség helyben. Utolsó távirda: Nagybacon.

BIKFALVA.

Az Olt folyó vidékén terül el. A XIV. század elején Villa Bicha néven fordult elő mint önálló egyházközség. Az 1567. évi regestrumban pedig Bykafalva néven 54 kapuval szerepelt. Református temploma a XVII. század óta van a községnek. Régi temploma egy magaslaton állott és várkastély övezte. Új temploma 1863-ban épült, egyike a Székelyföld legszebb templomainak, egyik harangjában a magyar felírás 1640-ből való. A katolikusok a sepsiszentgyörgyi plébániához, az egyesült és nem egyesült görögök pedig a lisznyai plébániához tartoztak. Több nemesi család tulajdona volt, lakói székely határkatonák és románok. Népe szorgalmas, a férfiak posztóruhában jártak. 1910-ben lakóinak száma 1854, 828 magyar és 1026 román. A magyarok leginkább reformátusok, az oláhok görög keletiek. 1912 óta működik Hangya szövetkezete. 1941-ben a sepsi járásban fekszik, területe 1577 kat. hold, lélekszáma 850. Posta helyben, utolsó távirda Uzon.

Irodalom.

Bong Zsigmondi: Gazdasági tudósítások. Bikfalva. Erdélyi Gazda 1870. 12. sz.

BITA.

Az Olt folyó vidékén terül el, a Feketeügy mellett. Lakosai székely határkatonák. A reformátusoknak templomuk és plébániájuk van. A katolikusok a szentiványi plébániához tartoznak. Az 1567. évi regestrumban Bytha néven fordult élő 5 kapuval. 1910-ben lakóinak száma 459, 12 kivételével református vallásúak. 1941-ben a sepsi járásban fekszik. Területe 1400 kat. hold, lélekszáma 492. Utolsó posta Réty, utolsó távirda Nagyborosnyó.

BÓDOS.

A Bódos-patak völgyében fekszik. Két vár van a közelében a Tiburcz és Kelemen vára. Növényvilága gazdag, az itt talált növények közt olyan is van, amelyet csak Grönlandban ismertek. Határában barnaszén-rétegeket találtak. 1864-ben *nagy tűzvész pusztított* a községben, 71 lakóháza és több melléképület esett áldozatul. 1910-ben lakóinak száma 571 magyar, javarészt református vallásúak. 1941-ben a baróti járásban fekszik, területe 2138 kat. hold, lélekszáma 628, utolsó posta és távirda Nagybacon.

BÖLÖN.

Az Olt jobbpartján fekszik. Két részből állott 1880-ig, Kis- és Nagybölönből. 1567. évi regestrumban

130 kapuval fordul elő, nagyobb volt mint a megye székhelye, Sepsiszentgyörgy. Itt született Farkas Sándor híres amerikai utazó és tudós. Unitárius temploma gót stílusban épült és erős várkastély övezte. Lakói lenszövéssel is foglalkoztak. A II. székely gyalogezred egyik századának volt állomáshelye. 1910-ben lélekszáma 2354 volt, 13 kivételével magyarok, nagyobbrészben unitáriusok és görög keleti vallásúak. 1941-ben a miklósvári járásban fekszik, területe 11.839 kat. hold, lakosainak száma 2708. Utolsó posta és távírda Nagyajta.

CÓFALVA.

Várheggyel szemben fekszik. Az 1567. évi regestrumban 3 kapuval szerepelt. Ismeretesek az 1840-ben talált cófalvi régiségek. Hatalmas darab aranyakat találtak itt, melyek közül többet a bécsi múzeumba szállítottak, volt köztük 896 gramm súlyú, arany is. Aranycsákány, durva csavaros aranyláncok, ruhadíszítések, lószerszámok is voltak tiszta színaranyból. Ezeket vagy a rómaiak, de még inkább barbárok készítették. Számos itt talált aranyból pénzt verettek. 1910-ben lakóinak száma 360 magyar, főként refofmátus vallásúak. 1941-ben az orbai járásban fekszik, területe 1000 kat. hold, lélekszáma 359. Utolsó posta és távírda Barátos.

CSOMAKÖRÖS.

Háromszék vármegye kovásznai járásában feküdt, a járás nevét újabban, 1941-ben, orbai-ra változtatták. Lakosai háziiparként foglalkoztak szitakészítéssel. Tiszta székely, falu, hol jobbágycsaládok sohasem laktak. Szurduk nevű hegyében hajdan nagymennyiségű vas volt, melyet régente bányásztak, de bányászatának ma már csak emlékei maradtak fenn. 1910-ben lélekszáma 619 volt. 17 kivételével magyarok és református vallásúak. A községben született 1798-ban a kiváló tudós, Körösi-Csoma Sándor, ki beutazta egész Tibetet. Érdemes megemlíteni, hogy mindössze 1 román lakósát tüntette fel az 1890-es népszámlálás. Vallás terén a református hit követői, csak néhány római katolikus vallású család volt a községben. A ref. egyháznak 1764 óta vannak anyakönyvi bejegyzései. Temploma 1779-ben épült 1941-ben 6475 kat. hold a község területe, lélekszáma 612. A feljegyzések szerint a községnek már több mint 100 éve van iskolája. 1906-ban épült a községi népiskola, 1913-tól mint állami iskola működik. Utolsó posta Papolc, utolsó távirda Zágon.

CSOMORTÁN.

Az úgynevezett Szentföld végső faluja. Határában van a Csomortány vára, melyet a híres Csomortányi-család birtokolt. Közelében van még egy vár, az úgynevezett Hajdu vár. 1910-ben lakóinak száma 677 magyar, majdnem valamennyien róm. katolikusok. 1941-ben a kézdi járásban találjuk, területe 3617 kat. hold, lélekszáma 700. Utolsó posta Esztelnek, utolsó távirda Bélafalva.

DÁLNOK.

Az Olt folyó vidékén terül el, a Dálnok-patak mellett. 1334-ben a pápai dézsmák regestrumában Dálnok néven fordul elő. 1567-ben 42 kapuval szerepelt. A falunak több kiváló szülötte van: Dózsa György, az 1514. évi parasztlázadás vezére, Barabás Miklós neves festőművész, Dálnoki János és Ferenci János írók. A II. székely gyalogezred egy századának állomáshelye volt. A reformátusoknak templomuk és parochiájuk van. Református egyháza 1610 és 1630 között alakult. Anyakönyve 1772 óta van. A katolikusok a futásfalvi, a nemegyesült görögök az alsócsernátoni, az egyesült görögök pedig a nagyborosnyói plébániákhoz tartoztak. A falu határában lévő Nádas gödörben timsót találtak. 1910-ben lakóinak száma 1374, majdnem valamennyien magyarok és református vallásúak. 1941-ben a kézdi járásban fekszik, területe 8796 kat. hold, lélekszáma 1490. Hangya szövetkezetét 1910-ben alapították, jelenleg 107 taggal működik. Hitelszövetkezete 1900-ban létesült. Posta és távirda helyben a Sepsiszentgyörgy—Berecki-i vonalon.

Irodalom.

Barabás Miklós festőművészünk szülőfaluja. Ország Világ 1887. 8. p. 120.

EGERPATAK.

Az Olt vidékén a Szereda-patak mellett terül el. 1567-ben Egerpathak néven 21 kapuval szerepel. Határában állott a Fergettyű vára. Természeti nevezetessége az Ordító hegy és a Nyolcforintos tó. Több nemesi család tulajdona volt a község. Lakói székely határkatonák voltak. Református temploma és parochiája van. A katolikusok a szentiványi plébániához tartoztak, az egyesült és nemegyesült görögök pedig a borosnyói plébániához. 1910-ben lakóinak száma 505, néhány kivételével református vallásúak. 1941-ben a sepsi járásban találjuk 2342 kat. hold területen. Lélekszáma 514. Utolsó posta Réty, utolsó távirda Nagyborosnyó.

ELŐPATAK.

A hegyláncolatnak egyik részén csöndes völgyben fekszik Előpatak, a híres székely fürdőhely. A megye székhelyétől 15 km. távolságra van. Előpatak hazánknak talán egyik legrégibb fürdőhelye és kiváló savanyúvizét az elsők között fedezték fel. A gazdag oláh bojárok előszeretettel keresték fel soványító kúra céljából. Kivülök előkelő magyar nemesek és török kiválóságok is gyakran megfordultak itt. A fürdőhely fejlődése szemmel látható volt, Kiváló gyógyerejű vizei közül az Újkút és Főkút vizének vastartalma páratlan. Ezenkívül még két jó forrása van. Az 1877. évi 1. tc. értelmében a volt Felső-Fehér megyéből került Háromszék vármegyébe. A fürdőről napilapjaink ^és szakfolyóirataink nagyon sok érdekes feljegyzést őriztek meg a jövő számára. Forrásvizének kémiai összetételével az orvosok sokat foglalkoztak. 1,910-ben 765 lakosa volt, 209 magyar, 553 román és 3 német anyanyelvű. A magyarok valamennyi felekezet között oszlanak meg, míg a románok görög keleti vallásúak. 1941-ben a sepsijárásban fekszik, területe 1606 kat. hold, lélekszáma 709. Postahivatal, táviró és távbeszélő állomás helyben a Szászrégen-Sepsiszentgyörgy-i vonalon.

Irodalom.

Az előpataki fürdőről. Vasárnapi Újság 1870. 36. p. 455.
Előpatak. Ország-Világ 1884. 32. p. 517.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

ERESZTEVÉNY.

A falu elnevezéséről több monda él a székelyek között. Az Olt folyó vidékén a Besenyő patak mellett fekszik. Több nemesi család tulajdona volt. Az 1567. évi regestrumban Erezthwen néven 12 kapuval jegyezték be. Nevezetes családja az Eresztevényi család. Van református temploma és parochiája. Az egyház anyakönyvei 1808 óta vannak vezetve. Temploma 1884-ben épült. A templom mellett van Gábor Áron sírja melyen a következő felirat olvasható. „Ott porlad a székely ágyúöntő, aki 1849 július 2-án a kökösi hídnál hősi halált halt." A katolikusok a szentiványi, a nem egyesült görögök a nagyborosnyói plébániához tartoztak. A Brassó—Kézdi vásárhely-i útvonal erre vezet keresztül. 1910-ben lakóinak száma 221 magyar, 27 kivételével református vallásúak. 1941-ben a sepsi járásban fekszik, területe 1095 kat. hold, lélekszáma 240, utolsó posta Maksa, utolsó távirda Nagyborosnyó.

ESZTELNEK.

Az Olt folyó vidékén terül el az Esztelnek patak mellett. Van egy régi ferencrendi kolostora templommal, mely a minoritáké volt, mielőtt Kantába helyezték át kolostorukat. A zárda 1663-ban épült. Katolikus plébániája és temploma helyben van, az egyesült görögök a lemhényi plébániához tartoztak. Több nemesi család tulajdona volt a község. Tanyáin a juhászok jó túrót készítenek. 1910-ben lélekszáma 1147, 12 német és 14 egyéb kivételével magyarok és javarészt római katolikus vallásúak. 1941-ben a kézdi járásban fekszik, területe 15.417 kat. hold, lakóinak száma 1258. Posta helyben, utolsó távirda Bélafalva.

ÉTFALVAZOLTÁN.

Két falu, úgymint Étfalva és Zoltán összeolvadásából keletkezett. Egyesülésük 1899-ben történt. Az Olt folyó vidékén. annak balpartján terül el. Neve Ethe és Zoltán nevű székely őstől származik. Az 1567. évi regestrumban Etthfalva néven 6 kapuval, Zoltán 9 kapuval szerepelt. Több nemesi család tuljdona volt. Református temploma és parochiája van. Az 1746-ból vannak a ref. egyház anyakönyvében az első feljegyzések. Két temploma van, az egyik 1804-ben, a másik 1892-ben épült. A katolikusok a körispataki, az egyesült görögök a gidófalvi plébániához tartoznak. 1910-ben lakóinak számá 447 magyar, 45 kivételével reformátusok. 1941-ben a sepsi járásban fekszik, területe 3109 kat. hold, lélekszáma 492. Utolsó posta és távirda Gidófalva.

FELDOBOLY.

Az Olt vidékén terül el, egy kis patak eredeténél. Az 1567. évi regestrumban Feldoboly néven 20 kapuval jegyezték be. Több nemesi család tulajdona volt. Van református temploma és parochiája. A katolikusok a zágoni plébániához, a nem egyesült görögök a kisborosnyói, az egyesült görögök pedig a nagyborosnyói plébániához tartoztak. 1910-ben lakóinak száma 510, 7 kivételével magyarok és legnagyobb részt reformátusok. 1941-ben a sepsi járásban fekszik, területe 979 k. hold, lélekszáma 455. Utolsó posta Kisborosnyó, utolsó távirda Nagyborosnyó.

FELSŐCSERNÁTON.

Az Olt vidékén terül el a Csernáton patak mellett. Az 1567. évi regestrumban 36 kapuval szerepel. A katolikusok a futásfalvai, az egyesült görögök pedig az altorjai plébániához tartoztak. 1593-ban Báthory Zsigmond Sennyey Pongrácnak adományozza. 1910-ben lakóinak száma 1287 magyar, 1002 református, 231 róm. kat., 12 gör. kat., 32 gör. kel. és 10 egyéb. 1941-ben a kézdi járásban fekszik, területe 4685 kat. hold, lélekszáma 1456. Utolsó posta és távirda Alsócsernáton.

FOTOSMARTONOS.

Fotos és Sepsimartonos egyesültek 1899-ben Fotosmartonos néven. Hajdan két különálló falu volt. Fotos az 1567. évi regestrumban mint Fothos szerepelt 10 kapuval. Ref. egyháza 1771-től vezeti anyakönyveit. Jelenlegi temploma 1821-ben, a tornya 1822-ben épült. 1910-ben lakóinak száma 432, mind magyarok és 21 kivételével református vallásúak. 1941-ben a sepsi járásán fekszik, területe 3907 kat. hold, lélekszáma 464, Utolsó posta és távirda Gidófalva.

FUTÁSFALVA.

Az Olt vidékén terül el a Nagy és Kiság völgyében. Az 1567. évi regestrumban Fwtásfalva néven fordul elő és 13 kapuval van bejegyezve. Lakói székely határkatonák és nemesek voltak. A katolikusoknak a plébániájuk helyben van. Az egyesült görögök az altorjai plébániához tartoztak. Imrekápolna bérce, Kápolnamező és Kovácshegy nevű hegyeiben sok nyilveszőt és régi sarkantyút találtak. Nevezetes forrása a Sóskút. 1910-ben lakóinak száma 733 magyar, javarészt római katolikusok. 1941-ben a kézdi járásban fekszik, területe 7024 kat. hold, lélekszáma 774. Utolsó posta Torja, utolsó távirda Kézdivásárhely.

Irodalom.

Papp Károly: A futásfalvi Pokolvölgy környéke Háromszék vármegyében. Budapest 1912. 30 l.

GELENCE.

A Gelence-patak mellett fekszik. Az 1567. évi regestrumban már 61 kapuval szerepelt. 1594-ben az albisi Csomós család kapott itt részbirtokot Báthory Zsigmondtól. Hajdan két részből állott, a Gelence jobb partján lévő rész Szolodár, a balparti Lahida néven szerepelt. A XV. században épült a katolikus temploma. A község fa ipara igen fejlett volt, fűrészmalmok működtek a község területén, az 1880-as évekből petróleumforrást említenek adataink. 1910-ben 3663 lakosa volt, 3357 magyar, 44 német, 38 tót, 93 román, 8 rutén, 4 horvát, 1 szerb és 118 egyéb anyanyelvű. Felekezet szerint 2988 lélek római katolikus, 362 görög katolikus, 236 református, 18 ág. evangélikus, 27 g. keleti, 19 unitárius, 13 izraelita, 1941-ben az orbai járásban szerepel 23.697

kat. hold területtel és 3631 lakossal. Postahivatal és távíróállomás helyben, a Sepsiszentgyörgy—Bereck-i vonalon fekszik.

GIDÓFALVA.

Az Olt balpartján fekszik. Az 1567. évi regestrumban 45 kapuval szerepel Gidófalva néven. A Gidófalvi család tulajdona volt, innen kapta a falu elnevezését. Az 1800-as évek közepén már több nemesi család tulajdona, lakosai székelyek és székely határkatonák. A székely huszárezred egyik századának állomáshelye volt. Ref. egyházának anyakönyveit 1767 óta vezetik. Az egyházra vonatkozó legrégebbi feljegyzések 1652-ből vannak. Temploma a XIII. századból ered és mint történelmi műemlék szerepel. Róm. kat. egyháza 1834-ben a kőrispataki katolikus plébániához tartozott mint filiale. 1910-ben 925 lakosa volt, 46 egyén kivételével magyar anyanyelvűek. Felekezet szerint 836 református, 67 róm. katolikus, 18 unitárius és 4 egyéb vallású. Ma a sepsi járásban szerepel, területe 3289. Lélekszáma az 1941. évi összeírás szerint 912. Postahivatal, táviró és távbeszélő állomás van a községben. Vasúti megállója van a Sepsiszentgyörgy—Szászrégen-i vonalon.

HARALY.

Az 1567. évi regestrumban 13 kapuval fordult elő. Hajdan állítólag német lovagvár állott a község területén, ma azonban már romjait sem találni. Hosszú idő óta szfnmagyar lakossággal bíró község, alig találni egy-egy idegenajkút. Az 1910. évi népszámlálás idején 406 egyén alkotta lakosságát, valamennyien magyar anyanyelvűek. Felekezet szerint 2 református kivételével római katolikus vallásúak. E tekintetben sem volt sok változás, a korábbi években is főként róm. katolikus vallásúak lakták. Ma az orbai járás községei között szerepel, területe 935 kat. hold, lélekszáma az 1941. évi népszámlálás szerint 523. Utolsó posta és táviró Gelence.

HATOLYKA.

Első említését az 1332—33. évi pápai regestrumban találjuk, ekkor Hattolia néven szerepelt. Hajdan Szent-Katolna filiája volt. Az 1567. évi regestrumban 17 kapuval fordul elő. 1701-ben Háromszék székgyűlést tartott a község területén. Határában igen sok savanyúvíz-forrás van, édes vizet szinte nem is találni. Kiváló gyógyerejű fürdője van. Mindig tisztán székelyek által lakott község volt, az 1910. évi népszámlálás idején 470 lakossal. Felekezet szerint főként római katolikusok, csak 3 görög katolikus, 29 református, 7 izraelita és 1 ágostai evangélikus vallású egyén képez kivételt. Ma a kézdi járás községei között szerepel, 1506 kát, hold területtel. Az 1941. évi népszámlálás 479 egyént írt össze. Utolsó posta Kézdimarfonfalva, utolsó táviró Szentkatolna.

HILIB.

Egy szűk völgyben fekszik, valamikor Gelence filiája volt. 1567. évi regestrumban 14 kapuval szerepéit. Régi neve Hylyb volt. Ősidők óta székelyek által lakott község, csak nagyritkán találni egypár bevándorolt idegen családot. Az 1910. évi népszámlálás idején 704 lakósa volt, 15 román, a többi magyar anyanyelvű. 4 görög katolikus, 11 református és 20 görög keleti egyén leszámításával valamennyien római katolikusak. Ma a kézdi járás községei között szerepel. Területe 1898 kat. hold, lélekszáma az 1941. évi népszámlálás szerint 752. Utolsó posta Ozsdola, utolsó táviró Kézdivásárhely.

IKAFALVA.

Hajdan is e néven szerepelt, csupán lka, Ika-villa változatban fordult elő. Nagyon jól védhető helyen épült, mély útjait is hadi szempontból építették védő árokul. Területén régen vár állott, az 1900-as évek elején azonban már mint romladozó épületet említik. 1834-ben református egyházáról írnak forrásaink. Az egyház anyakönyveit 1767-től vezetik, temploma 1874-ben épült. 1910-ben 630 lakosa volt, valamennyien magyar anyanyelvűek. Mindig tisztán magyarok által lakott község volt. Felekezetűk szerint lakosai közül 237 róm. kat., 2 gör. kat., 382 ref., 9 gör. kel. vallású. Ma a kézdi járásban szerepel, területe 2802 kat. hold. Lélekszáma az 1941. évi népszámlálás szerint 157. Utolsó posta Torja, utolsó táviró Kézdivásárhely.

ILLYEFALVA.

Az Olt jobbpartján fekszik, 1334-ben már említés történik róla. Temploma 1443-ban épült. 1567-ben lllyefalva néven 62 kapuval volt bejegyezve. Hajdan két részből állott, Faluból és Városból, később egyesült. Mint taxális mezőváros szerepelt 1595-ben. Vásárjoga is volt. 1612-ben Báthory Gábor ellenségei: a szászok a várost elpusztították. 1658-ban a törökök nehány száz lakóját elfogták, várkastélyát pedig lerombolták. Egyes feljegyzések szerint határában régi vár állott, mely valaha római telep lehetett. Az 1700-as évek elején a székelyek fékentartására a német katonaságnak egyik csoportja itt telepedett le. Postahivatalát 1863-ban állították fel, az 1877. évi I. tc. értelmében került Háromszék vármegyéhez. Hegyeiben 214 méter vastag barnaszénréteget találtak. 1910-ben 1360 lakosa közül 1340 magyar, nagyobb részük református, kisebbik részük római katolikus vallású volt. Református egyháza 1570-ben létesült, anyakönyve 1752 óta van. Temploma építésének idejét pontosan megállapítani nem lehet. Valószínű, hogy két különböző korban építették, a főhajó a XVIII. századra, míg a templom északi része boltíves csúcsaival az Árpádok idejére enged következtetni. Róm. kat. egyháza fennállásáról a XVII. század óta tudunk. Temploma 1868-ban épült. 1941-ben a sepsi járásban találjuk 5342 kat. hold területen, lélekszáma 1544. Postahivatal helyben, a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon, utolsó táviró Sepsiszentgyörgy.

IMECSFALVA.

Az albisi Csomós-család ősi birtoka volt, kik Báthory Zsigmondtól kapták az első részbirtokot. Későbbi források már a Cserey-család tulajdonában említik, kuriája szép dísze volt a községnek. A Cserey-féle múzeumban sokoldalú és gazdag gyüjtemény volt, mely már hírnévre tett szert a Székelyföldön. Az 1910. évi népszámlálás idején 422 lakósa volt, 2 egyén kivételével magyar anyanyelvűek. Felekezet szerint 34 református

es 2 görög keleti kivételével római katolikus vallásúak. Ma a kézdi járásban szerepel 1399 kat. hold területtel: és az 1941. évi népszámlálás szerint 393 lakossal. Postahivatala, távíró- és távbeszélő állomása van, vasútállomása pedig a Sepsiszentgyörgy—Bereck-i vonalon.

KÁLNOK.

A Kálnoky-család ősi fészke. 1332-ben a pápai dézsmák regestrumában már találkozunk a község nevével. Az 1567. évi regestrumban 11 kapuval szerepelt. 1674-ben Gidófalvy Imre egy szilvást kapott a község területéből. A református egyház anyakönyvet 1790-től vezet. A templom építésének pontos ideje nem állapítható meg. 1760-ból azonban két úrasztali tányért őriz kegyszerei között. Unitárius egyházának alakulása az 1566—1570-es évekre tehető. Az idevalósi reformátusoktól váltak ki, de azért a templomot több mint száz éven keresztül közösen használták. 1674-ben építették fel az unitárius templomot. 1791-ben lenszövése ismeretes volt, ez a háziipar szép jövedelmet biztosított lakosainak. Régi neve Kalnuk. Mindig tiszta székely falu volt, 1910-ben 655 lakossal. Felekezet szerint 35 volt a római katolikus, 384 a református, 243 az unitárius és 3 az egyéb vallású lakos. Ma a sepsi járásban szerepel 3302 kat. hold területtel és az 1941. évi népszámlálás szerint 780 lakossal. 1941-ben alaptíották a Hangya szövetkezetét. Utolsó posta és táviró Sepsiköröspatak.

Irodalom.

Kovára Imre: Adatok a kálnoki unitárius egyházközség történetéhez. Kolozsvár: Pallas 1936. 11 l.

KÉZDIALBIS.

Az 1567. évi regestrumban találkozunk először nevével Albys alakban. Ekkor 13 kapuval szerepelt. 1594-ben az albisi Csomós-család kapott itt részbirtokot Báthory Zsigmondtól. Igen jó gyümölcstermő hely volt, lakosai szilvoriumot is készítettek, amiből szép jövedelemre tettek szert. Színmagyar község ősidőktől kezdve. Az 1910. évi népszámlálás idején 709 egyén lakta, kik között egyetlen idegenajkút sem találtak. Főként református vallásúak, a fenti évben 38 római katolikus, 2 görög katolikus és 1 görög keleti egyén képezte a kivételt. Ma a kézdi járásban szerepel 2278 kat. hold területtel és az 1941 évi népszámlálás szerint 712 lakossal. Utolsó posta és táviró Dálnok.

KÉZDIALMÁS.

Ős időktől fogva színmagyar község. Területe természeti kincsekben gazdag, aranybányája és savanyúvíz-forrása híres volt. Az 1910. évi népszámlálás idején 1328 lakosa volt, valamennyien magyar anyanyelvűek. Felekezet szerint 6 egyén kivételével római katolikusok. Ma a kézdi járásban szerepel 3820 kat. hold területen. Az 1941. évi népszámlálás 1421 lelket írt össze területén. Postaügynökség helyben, utolsó távíró Berecken. A Sepsiszentgyörgy—Bereck-i vonalon fekszik.

KÉZDIKŐVAR.

A község első említése 1332-ből való. Ekkor még Szárazpatakkal égy egyházközséget alkotott. Neve időben Pusulvile és Pusulnik volt, később Peselnek alakban ismeretes. 1607-ben Kálnoki Bedő István részbirtokot kap a község területéből, 1630-ban egy birtokhagyománnyal kapcsolatban említik okirataink. Székely község ősidőktől kezdve. Az 1877. évi I. tc. csatolta Háromszék vármegyéhez, azelőtt Felső-Fehér vm. községei között szerepelt. 1910-ben már Háromszék vm. kézdi járásában írták össze 1217 lakossal, valamennyien magyar anyanyelvűek és főként római katolikus vallásúak. Ma is a kézdi járásban találjuk, területe 5796 kat. hold, lélekszáma az 1941. évi népszámlálás szerint 1141. Utolsó posta és táviró Kézdiszehtlélek,

KÉZDIMARTONOS.

Az 1567. évi regestrumban 11 kapuval fordul elő. Egyidőben mint Ozsdola filiáját említik, ekkor tisztán székelyek lakták, kikhez a későbbi idők folyamán oláhok települtek. 1644-bén Mártonffy István kolostort ^építtetett a község területén. A községnek azt a részét, hol a kolostor állott, ma Kápolnaszernek nevezik. Az 1880. évi népszámlálásnál már kitűnik az oláh betelepülők száma, de fejlődésükről nem lehet szó, sőt a magyarság szaporodása százalék arányban a románok rovására dől el. 1910-ben 1097 volt lélekszáma, közülük 739 magyar (67.6%) és 358 román (32.4%), Felekezet szerint a magyarok római katolikusok, a románok görög keleti vallásúak. Ma a kézdi járásban szerepel 3732 kat. hold területtel. Lélekszáma az 1941. évi népszámlálás szerint 1149. Utolsó posta és táviró Bereck.

KÉZDIMARTONFALVA.

Régebben Mártonfalvának hívták, ezt- megelőzően az 1500-as években mai nevén szerepelt. Igen régi települési hely, már a történelemelőtti időkben emberlakta vidék. Az 1567. évi regestrumban 12 kapuval szerepelt. Református egyháza anyakönyvei 1751-től vannak vezetve. Temploma még az Árpádházi királyok idejében épült, s korábban katolikus templom volt. 1824-ben kibővítették és építették át a mai formájára. Több természeti csapás sújtotta a községet, 1817-ben rossz termés, 1856-ban és 1861-ben pedig nagy jégverés okozott súlyos károkat a falu lakóinak. 1834-ben nagy tűz volt a helységben. 1848-ban Háromszék vezető férfiai itt határozták el az önvédelmi harc megkezdését. 1910-ben lakóinak száma 508, mind magyarok, református és római katolikus vallásúak. 1941-ben a kézdi járásban fekszik, területe 1349 kat. hold, lélekszáma 641. Postaügynökség helyben, utolsó távirda Szentkatolna.

Irodalom.

K. Bogdán Károly: Kézdimartonfalva község története. Kéziratban. 1931.

KÉZDIMÁRKOSFALVA.

Első említése 1333-ból való, neve ekkor Marci-villa alakban fordul elő. Az 1567. évi regestrumban Markosfalva alakban írták össze 21 kapuval. 1744-ben Háromszék itt tartotta közgyűlését. Az első székely huszárezred egyik századának állomáshelye volt. Mindig színmagyar köség volt. 1910-ben 830 lélek lakta, valamennyien magyar anyanyelvűek. Lakosságának nagyobb része refor-

mátus, kisebb része római katolikus vallású. 1889-ben hozzácsatolták Matisfalva nevű községet. Ma a kézdi járásban szerepel 2552 kat. hold területtel. Lélekszáma az 1941. évi népszámlálás szerint 858. Posta helyben, utolsó távíró Szentkatolna.

KÉZDIOROSZFALU.

Régi besenyő telep, mely az 1567. évi regestrumban 15 kapuval szerepelt. Szénsavas és vasas fürdője régóta ismeretes. A Fortyogó-fürdő vize igen jó gyógyhatású savanyúvíz, hőmérséklete 12 fok. Mindig magyarok lakták. 1910-ben 428 volt a lélekszáma, csak 6 egyén nem magyar anyanyelvű. Nagyobb részben római katolikus vallásúak, kisebb részben reformátusok. Ma a kézdi járás községei között találjuk, területe 707 kat. hold, lélekszáma az 1941. évi népszámlálás szerint 468. Utolsó posta és táviró Kézdivásárhely.

KÉZDISÁRFALVA.

Az Olt vidékén a Feketeügy völgyében fekszik, közvetlen az Ozsdola patak torkolata mellett. Határában sok iszapos rész volt. Az 1567. évi regestrumban 14 kapuval fordul elő, nevét ekkor Salfalva alakban említik. 1631-ben egy birtokhagyományozással kapcsolatban említik okleveleink. Lakosai mindig székelyek voltak. Római katolikus plébániáját mint anyaegyházat említik, ide tartozott Szászfalu is. Róm. kat. egyházának anyakönyve 1733-ból van, temploma 1823-ban épült. Az első székely huszárezred egyik századának állomáshelye volt. Savanyúvízforrása igen jó. 1910-ben 479 magyar anyanyelvű lakós alkotta népességét, 7 egyén kivételével római katolikus vallásúak. Ma a kézdi járásban szerepel 1300 kat. hold területtel. 1941-ben a népszámlálás 480 egyént írt össze. Utolsó posta és távíró Kézdivásárhely.

KÉZDISZÁRAZPATAK.

1311-ben mint Peselnek (Kézdikővár) leányegyházát említik okirataink. 1324-ben mint szabad besenyők által lakott falu szerepel, később az Aporok jobbágyaivá lettek. Az 1877. évi 1. tc. értelmében került Háromszék vármegyéhez a volt Felső-Fehér vármegyéből. 1910-ben 882 volt a lélekszáma, 3 egyén kivételével magyar anyanyelvűek. Főként római katolikusok, csak 7 görög katolikus, 3 református és 1 görög keleti vallású egyén képez kivételt. 1941-ben a kézdi járás községei között szerepel 3357 kat. hold területtel és 948 lakossal. Utolsó posta és távíró Kézdiszentlélek.

KÉZDISZÁSZFALU.

Az Olt vidékén a Feketeügy völgyében fekszik. III. Béla által telepített szászok lakták, kik a rossz viszonyok következtében elhagyták a községet és Máramaros megyébe telepedtek át. Azóta tisztán székelyek lakták. Az 1567. évi regestrumban Zazfalva néven 10 kapuval fordul elő. Közös temploma volt Sárfaluval, melyhez mint leányegyház tartozott. 1581-ben egy birtokadományozással kapcsolatban találjuk említését. 1910-ben 257 magyar ajkú egyén alkotta lakosságát, 4 egyén kivételével római katolikus vallásúak. Ma a kézdi járás községei között találjuk, területe 776 kat. hold, lélekszáma az 1941. évi népszámlálás alapján 272. Utolsó posta Nyujtód, utolsó távirda Kézdivásárhely.

KÉZDISZENTKERESZT.

Mindig tisztán székelyek által lakott község, a hajdani Kézdi-székben. Az utóbbi négy évtized alatt lakosainak száma stagnálást mutat. Az 1880-as években 1748 volt a lélekszáma, 1900-ban lecsökkent 1654-re, majd 1910-ben ismét 1731. Ezután lassú emelkedésről beszélhetünk. Az 1910. évi népszámlálás idején 4 egyén kivételével magyarság lakta, 1585 római katolikus, 126 görög katolikus, 10 református, 5 izraelita és 5 egyéb vallású volt. Római katolikus egyháza 1711-től vezet anyakönyvet, temploma 1798-ban épült. Ma a kézdi járás községei között szerepel 8188 kat. hold területtel. Lélekszáma az 1941. évi népszámlálás alapján 1762. Vasúti megállója van a Sepsiszentgyörgy—Bereck-i vonalon, posta helyben, utolsó távíró Kézdiszentlélek.

KÉZDISZENTLÉLEK.

A Kászonvize balpartján fekszik a Perkő alatt. 1332-ben már mint önálló egyházközség szerepelt a pápai dézsmák jegyzékében. Az 1567. évi regestrumban pedig 54 kapuval fordult elő. Hajdan besenyők lakták. Temploma igen régi, 1401-ben épült gót stílusban. A Perkő nevű begyen, volt Erdély legrégibb végvára. Építési idejét IX—X. századra teszik. Fontos szerepe volt a tatárjárás idején. 1465-ben már csak mint romot említették. Később kastélyt építettek ide és Mátyás király Bályogi Lőrincnek adományozta. 1517-ben II. Lajos Szapolyai Jánosnak és Györgynek adományozta. Erről a birtokátruházásról a Teleki Okmánytár is megemlékezik. 1634-ben Tarnóczy Sebestyéné lett. Itt állott a Tarnóczyak kastélya, melynek csak romjai maradtak fenn. 1910-ben lakóinak száma 3006 magyar, jobbára róm. kat. vallású volt. 1941-ben Háromszék vármegye kézdivásárhelyi járásában fekszik 5300 kat. hold területen. Lakóinak összes száma 3289 volt. Posta, távirda és vasútállomás helyben a Sepsiszentgyörgy—Bereck-i vonalon.

Irodalom.

Lázár Miklós gr.: Adatok a Rerkő alatti várról és kastélyról Kézdi-Szentléleken. Századok 1870. p. 211.

KILYÉN.

Első említése 1332-ből való, ekkor Kylien alakban szerepel. 1427-ben épült szép gótstílü temploma, mely előbb a római katolikusoké, majd az unitáriusoké volt. Az 1567. évi regestrumban Kylben alakban 22 kapuval fordul elő. Vezérdomb nevű helye a régi időkben a székely grófok igazságszolgáltató helye volt. Határában a római kor maradványait találták. 1910-ben 500 lakosa közül 479 magyar, 12 német, 9 román anyanyelvű volt. Felekezet szerint 352 református, 86 római katolikus, 3 görög katolikus, 7. evangélikus, 27 görög keleti, 25 unitárius vallású. Ma a sepsi járásban szerepel 1697 kat. hold területtel. Lélekszáma az 1941. évi népszámlálás alapján 716. Vasúti megállója van, utolsó posta és távíró Sepsiszentgyörgy.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

KISBACON.

A XIV. században már mint falu szerepelt, 1602-ben a Básta-féle jegyzékben is előfordul. Pliocén barnaszén rétegei vannak. A XVIII. században a falunak Telegd volt neve, Baczon külön községet alkotott. A XIV. században közös templomot építettek a két község lakosai részére. Hosszú ideig Nagy-Baczon filialeja volt. 1910-ben 760 lakosa volt, színmagyarok, főként református vallásúak. 1941-ben 4482 kat. hold területen az oklándi járásban szerepelt. Lélekszáma ekkor 702. postaügynökség helyben, utolsó távíró Nagybacon. A legújabb közigazgatási rendelkezés értelmében került Háromszék megye baróti járásához, illetve mai elnevezése szerint a miklósvári járáshoz.

KISBOROSNYÓ.

A Hammas patak völgyében fekszik, igen szép és természeti kincsekben gazdag vidéken. Nevének eredetét boros savanyúvizéről származtatják okleveleink. Várbérce nevű helyén hajdan vár állott. Az 1567. évi regestrumban 16 kapuval szerepelt. A faluban nagyon sok ódon nemesi kúria romjai maradtak fenn. Híres családjai voltak a Domonkos- és a Tompa-család. Lakói lenszövéssel is foglalkoztak, mely mint háziipar szép mellékjövedelmet biztosított számukra. Igen érdekes a nők viseletében a „fota". Az 1877. évi 1. tc. értelmében került Háromszék vármegyéhez, a volt Felső-Fehér vármegyéből. 1910-ben 1602 lakósa volt, 603 magyar, 993 román, 6 német anyanyelvű. A magyarok csaknem minden felekezet között megoszlanak, a románok jobbára görög keletiek. Ma a sepsi járásban szerepel. Területe 7436 kat. hold, melyben Nagypatak község területe js bennfoglaltatik. Lélekszáma az 1941. évi népszámlálás alapján 630. Posta helyben, utolsó távíró Nagyborosnyó.

KOMMANDÓ.

Kisközség az orbai járásban. Még a világháború előtt Gyulafalvához tartozott és mint külterületi lakotthely volt nyilvántartva. A község a román uralom alatt vált ki Papolc községből és önállóvá lett. 1941-ben területe még Papolc területében szerepel, de a magyar népszámlálás már kimutatja lélekszámát, mely 1742. Utolsó posta Palóc, utolsó távirda Zágon.

KOMOLLÓ.

Réty-től délre a Feketeügy folyó mentén fekszik. Az 1567. évi regestrumban 12 kapuval fordul elő. Közelében van Várhely, hol régen vár állott. Római castruin maradványaira is bukkantak. Komollón volt egy szokás, mely a község lakóinak szociális gondolkodására igen szép fényt vet. A gabona betakarítása idején a falu nincstelenjei a falu végére mennek, hol minden gazda juttat nekik egy részt gabonájukból. 1910-ben lakóinak száma 487, 8 kivételével magyarok és főként reformátusok, de a görög keletiek száma is elég nagy. 1941-ben a sepsi járásban fekszik, területe 1674 kat. hold, lélekszáma 565. Utolsó posta és távirda Uzon.

KOVÁSZNA.

A falu két részből áll, Kovásznából, és a vele összeforrott Vajna-falvából. A falu bitumen tartalmú agyagpalán épült, mely helyenként termékeny diluviális réteggel van borítva. A tenger színe felett 560 méter magasságban fekszik. A község területén útol-útfélen, árokban és hegyoldalon, erdőben, de még a kapa nyomán is savanyúvíz fakad. Minden magántelken, még a hegyről lesiető patak medrében is gázkitörések és ásványvízforrások vannak. Igen híres Pokolsár fürdője, mely vulkanikus eredetű. Vize csúz, köszvény és idegbaj ellen hatásos. A Pokolsár medencéjében heves kitörések voltak 1837-ben, 1856-ban és 1885-ben. Ilyenkor földlökések és heves gázkitörések között kövek repültek fel a medencéből és a kitörés után a Pokolsár helyén olyan mély lyuk maradt, hogy betöltésére 2—300 szekér kő kellett. Ivó- és fürdőforrásai is híresek. A Mikes- és Cifra-forrás vizei vérszegénység ellen is hatásosak. Említésre méltó forrásai még a Horgász-kút, Sósfürdő és Hankó-kút. A tulajdonképeni fürdőtelep Vajna-falván a Mikestelken van szép parkban, lakóházakkal, sétányokkal. Az emberek és az állatok egyaránt úgy megszokták itt a savanyúvíz ivását, hogy ha más vidékre kerülnek, ott csak végszükségből isszák meg az édes ivzet. A község városjogot 1840-ben nyert. A Vajnafalvai részen oláhok laktak, sok pásztor volt közöttük, kiknél nevezetes népszokás volt a Szent Illés-napi leányvásár és az ezzel kapcsolatos lakodalmazás. A kovásznai székelyek merészek, harcias természetűek, ha két haragos összeveszett, még a XIX. század közepén is, ősi szokás szerint párbajt vívtak. A Kopasz nevű hegységben finom vas található nagy tömegekben, a bányászás lassú menetben indult el. Várhegyén hajdanában hatalmas vár állott. 1887-ben a község és a fürdőhely csaknem teljesen leégett. Nevezetesek a kovásznai fűrészmalmok. A székely nép itt tartotta hagyományos tarisznya-bálját, a bál jövedelmét mindig jótékony célra fordították. 1842-ben már 2000 főt meghaladó lélekszáma volt. 1910-ben 5451 lakója volt, 4154 magyar, 1105 oláh, 92 rutén, 48 német, 52 egyéb anyanyelvű. Vallás szerint a magyarok nagyobbrésze református, de sokan a római katolikus vallást követik. Az oláhok nagyobbrésze görög keleti. Református egyházát 1605-ben alapították, 1650-től vezet anyakönyvet, temploma 1650-ben már állott. 1700-tól mint anyaegyház működik, 1816-ban templomtornya ledőlt, az 1940. évi földrengés is nagy kárt okozott a templom épületében. Ma Háromszék vármegye kovásznai járásában fekszik, járási székhely, területe 20.022 kat. hold, lélekszáma 1941-ben 6276. Vasútállomás, posta és távíró helyben a Sepsiczentgyörgy—Bereck-i vonalon.

Irodalom.

Bardócz Pál: Kovászna a híres Pokolsár fürdővel. Bp.: Eiek ny 1902. 11 l.
Siculus: A kovásznai erdőarányosítás kérdéséhez, Sepsiszentgyörgy: Jókai ny. 1901. 16 l.
Árokalyi: Kovásznai csillagrendszer. N. Társ. 1839.
Árokalyi: Szükséges ismeretek Kovásznáról. N. Társ. 1839.
Árokalyi: Ünnepélyes beérkezés Kovásznára. N. Társ. 1839.
Bernáth J.: A kovásznai gőzfürdő chemiai alkata. H. n.
Csécs György: Gazdasági tudósítások. Kovászna. Erd. Gazda 1870. 12.
Fiók Károly: Kovászna, Borosnyó, Brassó. Magyar Nyelvőr 1901. XXX. évf.
Folbert Fr.: Die Mineral- und Gasquellen von Kovászna. Verhandlung u. Mittheilung f. Naturw. 1860. 78. l.
Hauer Fr.: Reolgar, Schwefel, Arogen von Kovászna. Jahrbuch d. k. k. geologischen Reichsanstalt 1860.

Kallós Kálmán: kovásznai ócska torony. Vasárnapi Újság 1858. 12.
Mihál Antal: Néhány fürdőnk az idén. Kovászna. Hetilap 1853.
Otrobán Nándor: Kovászna, Kászon, Tusnád. Magyar Futár 1859. 320.
Roediger Lajos: Kopjafák a kovásznai temetőben. Néprajzi Ért. 1903. p. 299—302.

KÖKÖS.

A Feketeügy völgyében fekszik. Az 1567. évi regestrumban már 34 kapuval van feljegyezve Keoheos alakban. Hajdan 4 leányegyháza volt. Lakósai az 1848—49-i szabadságharcban hősiesen kivették részüket, háromszor arattak győzelmet az itteni székely honvédek. Itt halt hősi halált Gábor Áron 1849-ben. A menekülő oroszok a falut felégették. 1910-ben 1207 lakósa volt, 1038 magyar, 169 román anyanyelvű. Felekezet szerint találunk 47 római katolikust, 5 görög katolikust, 405 reformátust, 4 ág. evangélikust, 414 görög keletit, 328 unitáriust és 4 izraelitát, mondhatjuk tehát, hogy mindegyik felekezet képviselve van a községben. Református egyházának anyakönyvei 1790-től vannak vezetve, temploma 1790-ben épült. Az 1940. évi földrengés megrongálta. Az egyház felekezeti iskolát tart fenn. A község unitárius egyháza 1568-ban alakult, temploma Mátyás korabeli. Anyakönyvet 1781-től vezet. 1907-ben Hangya szövetkezetei alapított a község lakossága. Ma a sepsi járás községei között szerepel 2164 kat. hold területen. Lélekszáma az 1941. évi népszámlálás szerint 1315. Vasúti megálló helyben a Sepsiszentgyörgy—Kökös-i vonalon, posta helyben, utolsó távíró Uzon.

KÖPEC.

Erdős vidéken fekszik. Miklósvár szék első Oltmelléki faluja. Régen a Szénégető hegy alatt feküdt. A történelem folyamán kétízben érte súlyos csapás, először 1660-ban gyilkoltak és fosztogattak itt az oláhok, majd 1848-ban megrohanták a falut, lakóit kiirtották, a helységet felégették. Innen, a közmondás „Baj van Köpecen". A köpeci csata 1848 december 9-én zajlott le. Lakói jó minőségű bordákat készítenek. Határában nagymennyiségű lignitszerű barnakőszenet tártak fel és évente 500.000 mázsa barnaszenet bányásztak. Részvénytársaság alakult Erdővidéki Bánya Rt. néven a bánya kiaknázására. 1885 februárjában nagy bányaszerencsétlenség történt. A csilléket fölvonó lánc elszakadt s a lezuhanó kocsik több emberéletet oltottak ki. 1910-ben lakóinak száma 1299, 13 kivételével magyárok, főként reformátusok. 1941-ben a miklósvári járásban fekszik, területe 2854 kat. hold, lélekszáma 1427. Postaügynökség helyben, utolsó távirda Barót.

KÖZÉPAJTA.

Szép vidéken fekszik. Felayta néven szerepelt 1567-ben 53 kapuval. Temploma a XIV. század elején épült, falain és mennyezetén 1796-ig még a székely rovásírás emlékei maradtak fenn. Itt lakott és itt van eltemetve Benkő József, tudós professzor, aki a XVIII. századbah a Székelyföldről több könyvet írt. Ezekben a munkáiban található jelentősebb adatait felhasználtuk a községek adattárának feldolgozásánál. (Benkő Josephus: Transsilvania sive magnus Transsilvaniae principatus olim Dacia mediterranea dictus. I—II. köt. Claudiopolis 1833—34.) 1910-ben lakóinak száma 1473 magyar, nagyrésze (1218) református vallású. 1941-ben a miklósvári járásban fekszik, területe 9269 kat. hold, lélekszáma 1427. Postaügynökség helyben, utolsó távirda Barót.

Irodalom.

Benkő Josephus: Lmago inclytae in Transsylvania nationis sieti licae historico-politica. Cibinium 1791. 88 p.

KURTAPATAK.

A Háromszéki „Szentföld" végső faluja. Az 1567. évi regestrumban Korthapathak alakban 7 kapuval van bejegyezve. Jobbára római katolikus vallású, mindig magyarajkú lakossága volt. Az 1910. évi népszámlálás idején 547 egyén alkotta lakosságát, 8 kivételével magyarok. Főként római katolikus vallásúak, de minden felekezetből találunk 1—1 egyént. Ma a kézdi járás községei között szerepel 1563 kat. hold területtel. .Lélekszáma az 1941. népszámlálás alapján 570. Utolsó posta Esztelnek, utolsó táviró Bélafalva.

LEMHÉNY.

1332-ben már szerepel római katolikus egyházközsége. Nevének változatai Lehman és Lehmen alakban fordulnak elő. A Nagy-Lemhény patak völgyében fekszik. Várerősségnek nevezett sziklahegyén hajdan vár állott, ma már romjai is alig láthatók. Lemhény 1567-ben 51 kapuval szerepelt. Ekkor még külön volt feltüntetve Vence 17 kapuval, mely később teljesen összeépült Lemhénnyel. 1630-ban birtok-hagyománnyal kapcsolatban említik okleveleink a község nevét. Az egész Székelyföldön híresek voltak a lemhényi festett húsvéti tojások. 1910-ben 2943 lakosa volt, 16 német, 50 román és 41 egyéb anyanyelvű kivételével magyarok. 2568 római katolikus, 257 görög katolikus, 19 református, 13 ágostai evangélikus, 68 görög keleti és 18 egyéb vallású volt. Ma a kézdi járásban fekszik 23.768 kat. hold területen. Lélekszáma az 1941. évi népszámlálás alapján 2853. Vasúti állomása van a Sepsiszentgyörgy— Bereck-i vonalon, posta helyben, utolsó táviró Bereck.

LÉCFALVA.

A Feketeügy jobb partján fekszik. 1332-ben találjuk első írott említését Lezofalvam, 1334-ben Lezefalva alakban. 1567-ben Leczffalwa alakban fordul elő, 1600-ban székely országgyűlés színhelye. 1635-ben Leszfalva néven 28 kapuval van felvéve. 1660-ban Nemes János naplójában van róla említés. A Gyárfás család lakhelye volt. 1899-ben Várhegy nevű községet csatolták hozzá. Várhegyén sok római régiséget találtak. A Feketeügy kanyarulatánál lévő magaslaton állt „Székely bánja" nevű vára. A hagyomány szerint a várat János Zsigmond építtette az udvarhelyi Székely támad nevű várral egyidejűleg a székelyek megfékezésre. A Nemes grófi család kastélya állott a községben. 1910-ben 985 lakosa közül 976 magyar, 1 német, 8 tót anyanyelvű volt, főként református vallásúak. Ma a sepsi járás községei között találjuk 3148 kat. hold területtel, lélekszáma az 1941. évi népszámlálás szerint 866. Utolsi posta Baksa, utolsó táviró Nagyborosnyó.

LISZNYÓ.

Első említése 1332-ből való. A XIV. század elején önálló egyházközség volt. Az 1567. évi regestrumban 31 kafpuval szerepelt. Nevét ekkor Lyzno alakban írták. Régi templomának toronygombját a székely címer díszítette. 1706-ban kuruc-labanc csata színhelye volt. Borzós csúcs nevű helyén őrtorony állott. 1910-ben 924 lakossal szerepelt, 19 román kivételével magyarok. Valamennyi felekezetnek vannak hívei, legtöbb a református, a görög katolikus és a görög keleti egyháznak. Ma a sepsi járásban fekszik 3811 kat. hold területtel. Lélekszáma az 1941. évi népszámlálás szerint 933. Utolsó posta és táviró Uzon.

MAGYARHERMÁNY.

A XIV. században már mint falu szerepelt. Básta jegyzékében is fel volt véve 1602-ben Pliocénkori vasérce és bányatelepe van. 1765-ig filiáléja volt Nagy-Baczonnak. A bodzai csatában, 1788-ban, 29 hermányi katona esett el. A Fenyős patak völgyében fekszik a híres Bodvaji vashámor. 1910-ben összes lakóinak száma 1185, mind magyarok és nagyobbára református vallásúak. Az oklándi járásban 4297 kat. hold területen fekszik. Lélekszáma 1222. Postaügynökség helyben, utolsó távirda Nagybacon. A legújabb közigazgatási beosztás értelmében került Háromszék megye baróti járásához, illetve mai elnevezése szerint a miklósvári járáshoz.

MAKSA.

A Besenyő patak mellett fekszik. 1332-ben találjuk első említését, ekkor mint önálló rom. kat. egyházközség szerepelt. Neve Moya, Mota, Mara alakban fordult elő. 1567-ben 34 kapuval jegyezték fel. 1630-tól 1793-ig itt tartották Háromszék közgyűléseit. A község sokszor történelmi esemény színhelye volt. 1660-ban székely lakói fellázadtak Barcsai fejedelem ellen, 1704-ben a labancok teljesen felégették a falut. A reformáció idején katolikus lakói vallást változtattak és ma már igen kevés számú római katolikus egyént találunk itt. Református egyháza anyakönyveit 1773-tól vezetik. Temploma 1894-ben épült, 1940-es földrengés használhatatlanná tette. Az egyház korábban felekezeti iskolát is tartott fenn, amit később államosítottak. 1857-ben kisdedóvó alapításáról emlékeznek meg a források. 1910-ben 760 lakosa volt, 1 egyén kivételével magyar anyanyelvűek. Valamennyi felekezetnek vannak kisebb számban hívei, de javarészt református vallásúatk. Ma a sepsi járás községei között találjuk 2732 kat. hold területen. Lélekszáma az 1941. évi népszámlálás szerint. 881. Postahivatal van, utolsó táviró Nagyborosnyó.

MÁLNÁS.

A község mellett kifejlődött híres Málnásfürdőt 1941-ben közigazgatásilag is Málnás községhez csatolták. A községtől egy negyedórányira van a fürdő, mely 584 méter magasságban fekszik. Az Olt völgyének kiszélesedő öblében, a folyó balpartján terül el a község, „Székelyföldi Tátrafüred”-nek nevezik. Málnásfürdő ásványvize részbei ivóvíznek, részben fürdő céljára használatos. Ivó savanyúviz forrásai a F[kút, mely szén-dioxidban gazdag, az Újkút, vasas savanyú vizével, a Mária-forrás szénsavban, szódabikarbónában és konyhasóban gazdag savanyúvizet ád. Orvosok igen gyakran rendelik gyógyítás céljaira. Idült fejgörcsöknél és szembajoknál igen jó hatású. A falutól nem messzire Herec nevű helyen egy magaslaton, régi vár romjai láthatók. A község szülötte Málnási László, gróf Bethlen Kata udvari papja, kinek több jeles munkája jelent meg. Református egyházát 1834-ben említik. 1910-ben lélekszáma 854, 17 egyén kivételével magyar anyanyelvűek és javarészt református vallásúak. 1896 óta van üzemben az egyik kőbánya, míg a másik 1934-ben nyílt meg. Kb. 120—150 embernek nyújt állandó kenyeret. 1905-ben Hangya szövetkezet, 1906-ban Hitelszövetkezet létesült. 1941-ben a sepsi járásban fekszik, területe 4832 kat. hold, lélekszáma 1029. Vasúti megálló helyben a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon, postahivatal és táviróállomás helyben.

Irodalom.

Barla-Szabó József: A málnás! Síciulia gyógyvíz therápiai alkalmazása. Magyar Balneol. Ért. 1908.
Koch Antal: A málnási hypersthéntartalmú augitandesit előfordulási viszonyairól. Orvos és természettud. Ért. 1888. 249—52., 297—301.
Nuricsán József: A málnás-fürdői szénsavgyár. Bp.: Pesti Lloyd ny. 1901. 7 l.
Nuricsán J.: A málnási gázkiömlésről. Természettudományi Közl. 28. k. p. 46.
Nuricsán J.: A málnási Siculia forrás vize. Természettud. Közl. 32. köt. p. 200.
Nuricsán J.: A málnási szénsavfonásokról. Természettud. Közl. 31. köt. p. 47.
Málnás. Ország-Világ 1884. 32. p. 517.

MIKLÓSVÁR.

Már 1211-ben említik mint Castrum St. Nicolai néven. Hasonló nevű fiók-szék székhelye. 1654-ben Nemes János naplójában előfordult. 1834-ben említik róm. kat. parochiáját. Nevezetesebb helye Tortogó vára és Szék-Átalja. E helyen feküdt régen a falu. Lakóit 1717-ben Kálnoky Ádám a református vallástól erőszakkal a katolikus hitre térítette. Az egyházközség régi harangján az 1400-as évszám olvasható. Lakói székelyek. 1910-ben lakóinak száma 697, legnagyobb részben római katolikus vallásúak. 1941-ben a miklósvári járásban fekszik, területe 3687 kat. hold. A járást a községről nevezték el miklósvári járásnak. Lélekszáma 797. Utolsó posta Köpec, utolsó távirda Barót.

MIKÓÚJFALU.

Nagy-Murgó közelében fekszik. 1815-ig a falu a Nagy- és Kispatak felső völgyében terült el, honnan Mikó Miklós gróf a könnyebb ellenőrzés kedvéért mostani helyére telepítette. Kitűnő ásványvize van, az útszélen pompás vasas-savanyúvíz buzog. Az 1877. évi I. tc. értelmében került Háromszék vármegyéhez a volt Felső-Fehér vármegyéből. 1918-ban adták át a forgalomnak a mikóújfalusi hidat, melyet 3 éven át építettek. 1910-ben 1570 volt a lélekszáma, 13 egyén kivételével magyar anyanyelvűek. 504 lakosa róm. kat., 133 ref., 5 evang., 918 gör. keleti, 10 egyéb vallású. Ma a sepsi járásban fekszik 6501 kat. hold területen, lélekszáma az 1941. évi népszámlálás szerint 1951. Postaügynökség helyben, utolsó táviró Málnás.

NAGYAJTA.

Rövid ideig Miklósvárszék székhelye volt. Az unitáriusok egyik központja. Az unitárius templom a falutól délre egy magaslaton fekszik és ódon várkastély övezte. Itt született Kriza János unitárius püspök. Kriza János összegyüjtötte a székely népköltészet termékeit Vadrózsák címen. A falunak még több kiváló szülöttje is volt. Innen származott a XVI. század híres krónikása, Cserey Mihály. Benkő József, Erdély híres történetírójának apja is idevalósi volt. Kovács István híres okiratgyüjtő szülőhelye. Határában 10 m vastag barnaszénréteget találtak. 1865-ben a községet és a szomszéd községek határait vaddisznófalkák pusztították, haj tó vadászatot rendeltek el ellenük. 1886-ban földrengés volt e vidéken, melyet a községben is éreztek. 1910-ben lakóinak száma 1417, 32 egyén kivételével magyarok és javarészt unitáriusok. Sok református, római katolikus és görög keleti vallású lakója is volt. 1941-ben a miklósvári járásban fekszik, területe 2728 kat. hold, lélekszáma 1355. Posta, távirda helyben.

NAGYBACON.

Az 1877. évi I. tc. értelmében a volt Udvarhely székből került Háromszék vármegyéhez. Telegdi Baczon néven is szerepelt. Sok érdekes székely vonatkozású néprajzi emlékeket őriznek az emberek viseletűkben, építkezéseikben. 1876-ig két politikai községből állott, Sepsi és Telegdibaconból. Ekkor egyesítették Nagybacon név alatt. A község határában van Uzonka fürdőtelep, mely a rómaiak idejében ismeretes volt, sőt a nevét is egy római tisztről kapta Ausoniastól, aki használta a forrás szénsavas-kénes borvizét. A község lakói főleg reformátusok. Korábban román pásztorok is szivárogtak be és görög keleti egyházat is alapítottak. Ma ezek száma 30-ra tehető mindössze. A református egyházközség nyomait 1536-ban találjuk először, temploma az Árpádházi királyok idejére enged következtetni, főleg a két bejárat faragott kőből készített ajtórámája, stb. 1910-ben lakóinak száma 2172, 28 kivételével magyarok és javarészt református vallásúak. A község a román megszállás alatt gazdaságilag leromlott. Legnagyobb vesztesége a régen virágzó híres cserépiparának megsemmisülése. A megszállás alatt a magyar életet és kultúrmunkát az egyház védelmezte, sőt kultúrházat is épített. 1917-ben Hangya Fogyasztási Szövetkezetét létesített a helyi gazdatársadalom. Gazdaköre 1935-ben létesült. 1941-ben a miklósvári járásban fekszik, területe 16.543 kat. hold, lélekszáma 2285. Posta, távirda helyben.

NAGYBOROSNYÓ.

Igen szép fekvésű népes község a Hammas patak mellett. 1332-ben már önálló egyházközségként szerepelt. A XIV. század végén Suruzno volt a neve, ásatások alkalmával őskori alapfalakra bukkantak. Az 1567. évi regestrumban 36 kapuval fordult elő. 1680-ban itt tartották Háromszék Iustráját. 1847-ben vásárjogot nyert. Híresek voltak hetivásárai és baromfi-piacai. 1859-ben mint 1400 lelket számláló községet említik. Sok szép épület díszíti a községet. Itt van a Horváth-kúria, hol-Apafi Mihály vadászatok alkalmával megszállt. Igen szép temploma, emeletes községháza és iskolája van. Református egyház az 1570-es években alakult. Temploma 1791-ben épült. 1910-ben 1544 lélek alkotta népességét, 11 egyén kivételével magyar anyanyelvűek. Valamennyi vallásnak vannak követői: 100 róm. kat., 35 gör. kat., 1321 ref., 13 ág. evang., 3 gör. keleti, 6 unit., 66 izr. egyén volt Iakósai között. Ma a sepsi járásban fekszik, területe 3349 kat. hold, lélekszáma az 1941. évi népszámlálás szerint 1698. Vasútállomása van a Sepsiszentgyörgy—Bereck-i vonalon, postahivatal, távíró- és távbeszélő állomás helyben.

NAGYPATAK.

Kisközség az orbai járásban. A község a román uralom alatt vált ki Kisborosnyó község területéből és önálló lett. Már a régi időkben mint külterületi lakott hely létezett. Ma Nagypatak néven a sepsi járásban fekszik, területe még Kisborosnyó területében szerepel, lélekszáma az 1941. évi népszámlálás alapján 1033. Utolsó posta Kisborosnyó, utolsó táviró Nagyborosnyó.

NYUJTÓD.

Hajdan két részből állott, Kis- és Nagy-Nyujtódból. Neve Nachtond, Natand változatokban fordult elő. A XV. század elején szerepel Nyujtód néven. 1426-ban már létezik a Nyujtód-család. Templomát a 14. század végén építették. 1567-ben 25 kapuval van feljegyezve a regestrumban. 1632-ben a ferencesek kolostort alapítottak a község területén. 1910-ben 1095 lakosa volt, 11 egyén kivételével magyar anyanyelvűek és csaknem valamennyien római katolikus vallásúak. Ma a kézdi járás községei között találjuk 2391 k. hold területen. Lélekszáma az 1941. évi népszámlálás szerint 1197. Posta helyben, utolsó távíró Bereck.

OLTSZEM.

Az Olt balpartján fekszik. Felette emelkedik a Vártető nevű hegy, hol hajdan a Herecz vagy Mikó vár állott. A 14. században Olczmu és Olczheme néven fordult elő. 1567-ben 9 kapuval van feljegyezve. A római kor nyomai számos itt talált tárgyból megállapíthatók. Gyakoriak a római réz- és bronz éremleletek. Hajdan Sepsiszék községe volt. Északi végén az Olt végében áll gróf Mikó Miklós 1827-ben építtetett renaissance stílű kastélya. 1910-ben 638 lakosa volt, 4 egyén kivételével magyar anyanyelvűek és főként református vallásúak. Ma a sepsi járásban fekszik, területe 3713 kat. hold, lélekszámú az 1941 évi népszámlálás alapján 728. Utolsó posta és táviró Sepsibodok.

ORBAITELEK.

Ősi székely falu, mely azelőtt Telek néven volt ismeretes, majd Orbai alakban említették. Egy 1840-ből való adat aranyműveseket említ a községben. 1910-ben 773 egyén alkotta lakosságát, valamennyien magyar anyanyelvűek és főként református vallásúak. 23 római katolikus, 5 izraelita és 2 egyéb vallású egyén képez kivételt. Ma az orbai járás községei szerepel

[Erdélyi Magyar Adatbank]

1427 k. hold területtel. Lélekszáma az 1941. évi népszámlálás szerint 841. Utolsó posta és távíró Kovászna.

OZSDOLA.

A Kopoló patak mellett fekszik. 1335-ben Jsdula, Uzdula és Odula nevet viseli. 1567-iki regestrumban is előfordul Osdola néven 40 kapuval. Határa kopár, lakói gyümölcsöt termelnek, ezek közt első helyen áll a cseresznye. Igen sok volt a faluban a golyvás ember. Itt állott régen a Kun-kastély, melynek csak romjai maradtak fenn. Ebben a kastélyban volt gróf Bethlen Miklós mennyegzője. Itt van a Kun-család ősi fészke. Ettől a családtól származik Kun Kocsárd, a szászvárosi ref. kollégium nagynevű jótevője. A Kopoló völgyében sok értékes drágakövet találtak. A Szemerkés hegy keleti oldalán ered az Oláhországba folyó Putna, régen forgalmas összekötő út vezetett erre Moldovába. 1910-ben lakóinak száma 2633, 191 románajkú kivételével magyarok. A magyarok legnagyobb részt római katolikusok, a románok valamennyien görög keletiek. 1941-ben a kézdi járásban fekszik, területe 20.957 kat. hold, lélekszáma 2751. Postaügynökség helyben, utolsó távirda Kézdivásárhely.

PAPOLC.

A Papolcközben, havas oldalán nem messzire Zágontól fekszik a község. Az 1567-iki regestrumban 19 kapuval szerepelt. Lakói deszka, kád, hordó és zsindelykészítéssel és kereskedéssel foglalkoztak. A templom harangja öt mázsás súlyú, 1615-ből való felírással van ellátva. A község vásárjogát 1706-ban nyerte. Régebben hetivásárokat is tarthatott, de ezt később Zágonba helyezték át. 1910-ben lélekszáma 4377, 3635 magyar, 544 román, 59 német, 76 tót, 11 rutén és 52 egyéb anyanyelvű. Felekezet szerint 2408 ref., 1027 róm kat., 380 gör. kat., 296 gör. kel., 98 evang., 44 unitárius, 123 izr. és 1 egyéb. 1941-ben az orbai járásban találjuk 21.927 kat. hold. területen, melyben Kommandó község területe is bentfoglaltatik. Lakóinak száma 1562. Postaügynökség helyben, utolsó távirda Zágon.

PÁKÉ.

Ősi székely falu, mely a Vida-család lakhelye volt. Az 1567. évi regestrumban 20 kapuval szerepelt. Lakosai igen lassan szaporodtak, az utolsó hat évtized alatt a helyzet a következő volt: 1880-ban 623, 1890-ben 630, 1900-ban 580, 1910-ben 587 volt a lélekszáma, 1920-ban 590 és 1930-ban 620 lelket mutat a népszámlálás, míg az 1941. évi 616 lakóst említ. Mindig magyarok lakták, idegen nem akadt köztük. Felekezetileg főként református vallásúak voltak, a többi felekezet csak igen kevés számmal volt képviselve. Ma az orbai járás községei között találjuk 1666 k. hold területen. Utolsó posta és táviró Barátos.

RÉTY.

Már 1138-ban létezett mint falu Sepsziszékben. Dobolyka-tető nevű helyén áll régi temploma, mely azelőtt a római katolikus hívők számára szolgált. A Székelyföld egyik leghíresebb és legszebb épülete volt. A reformáció alatt lakosai közül igen sokan áttértek és ma már csak kevés számú római katolikust tafálunk. A község neve 1335-ben Reech, 1567-ben Relthy alakban fordult elő. Az 1567-ik évi regestrumban 17 kapuval szerepelt. A Feketeügy balpartján terül el a Rétyi-nyir, mely homokbuckás, sivár terület. 1910-ben 903 lakosa volt, valamennyien magyar anyanyelvűek. Felekezetileg főként reformátusok, 51 római katolikus, 10 unitárius, 9 görög keleti, 5 izraelita és 2 egyéb vallású egyén alkotja a kivételt. Ma a sepsi járásban fekszik, területe 2526 k. hold. Lélekszáma az 1941. évi népszámlálás szerint 992. Vasútállomása helyben a Sepsiszentgyörgy—Bereck-i vonalon Réty-Eresztevény néven. Posta helyben, utolsó táviró Nagyborosnyó.

SEPSIBESENYŐ.

1332-ben a pápai dézsmák regestrumában Besenczed néven fordul elő. Temploma a 13. századból való, köríves román stílusban épült. 1500 körül Czobor Imre birtokában említik okmányaink. Az 1567-ik évi regestrumban Besenyő, Bessenyew alakban fordul elő 28 kapuval. Templomát ma református lakói használják, hajdan a római katolikusoké volt. Itt húzódik a Csente-tető nevű hegység, mely Háromszék központi hegysége. 1910-ben 455 egyén lakta, valamennyien magyar anyanyelvűek. Korábbi években is mindig magyarok lakták. Felekezet szerint főként reformátusok, de mindegyik felekezet képviselve van, azonban igen csekély számmal. Ma a sepsi járásban találjuk 2413 k. hold területtel. Lélekszáma az 1941. évi népszámlálás alapján 539. Utolsó posta Maksa, utolsó távíró Nagyborosnyó.

SEPSIBODOK.

Az Olt folyó vidékén terül el. 1332-ben Buduk alakban említik forrásaink. Az 1567-ik évi regestrumban 26 kapuval van bejegyezve mai nevén. Ősi fészke a Mikócsaládnak. Természeti kincsekben, de főleg forrásokban igen gazdag. Ásványvize kristálytiszta és szagtalan. A bodoki Matild farrás egész Székelyföldön híres. Körülötte hajdan fürdőépületek voltak. A község felett áll az 1195 méter magas Bodoki havas, melynek oldalán a Kincses-vár romjai láthatók. Református egyházáról 1839-ből mint önálló egyházközségről van említés. Katolikus hívei a mikóújfalusi plébániához tartoztak. 1910-ben 965 magyar nyelvű egyén alkotta lakosságát, 40 róm. kat., 3 g. kat., 844 ref., 64 unitárius, 12 izr. és 2. egyéb vallású volt. Ma a sepsi járásban fekszik 3853 k. hold területen. Lélekszáma az 1941. évi népszámlálás szerint 1146. Vasútállomás helyben a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon. Postahivatal, táviró- és távbeszélő állomás helyben.

SEPSIBÜKSZÁD.

1782-ben alapította gróf Mikó. Később üveggyárat építtetett ide. Az üveggyár munkásai székelyek, románok és németek voltak, ma már színmagyar községnek mondható. Kezdetben az egész falu 12 gazdából állott. Az

üveggyár gróf Mikes Bertalan tulajdona volt. Vápavára nevű helyén hajdan vár állott, a Székelyföld egyik legerősebb helye volt. Gyors fejlődésen ment át a község, mert nemcsak a nagy üveghuta vonzotta a lakósokat, hanem kitűnő ásványvize is. 1877-ben 701 vendég látogatta a híres bükszádi gyógyfürdőt. Az 1877-ik évi 1. tc. értelmében került Háromszék vármegyéhez, a volt Felső-Fehér vármegyéből. 1910-ben 1971 lakosa volt, 19 egyén kivételével magyar anyanyelvűek és főként római katolikus vallásúak. Nagyobb számban görög keleti és református lakosokat találunk még. Református egyház 1919-ben alakult meg mint önálló egyházközség. Temploma 1867-ben épült. Anyakönyve 1876 óta van. Ma a sepsi járásban fekszik. Területe 11.743 k. hold, lélekszáma az 1941. évi népszámlálás szerint 2434. Vasútállomása helyben a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon, postahivatal, táviró- és távbeszélőállomás helyben.

SEPSIKÖRÖSPATAK.

Római katolikus egyháza a 14. század elején alakult. Régi neve Komuspotok, Kevruspotok, Kovruspotok alakban fordult elő. Az 1567-ik évi regestrumban Kroerospatak alakban 20 kapuval szerepelt, ősi fészke a Kálnoki grófi családnak. Régente egy egyházközséget alkotott Káinokkal, közös templomuk volt a Kápolnahegyen. Tiszta székely falu. Régi ref. temploma 1703-as évi tűzvészkor leégett. Csak a tornya maradt meg, 1773-ban építették ismételten fel. Legújabb temploma 1820-ban épült. Anyakönyveit 1767-től vezeti, az egyház pontos keletkezését megállapítani nem lehet, a régi kutyabőrírások az 1500-as évekből erednek. Unitárius egyháza a XVI. században alakult meg. Anyakönyvei 1786-ból vannak. Temploma 1711-ben épült. 1910-ben 1277 lakosa volt, 18 egyén kivételével magyar anyanyelvűek. Felekezet szerint 745 egyén róm. kat., 10 g. kat., 209 ref., 17 g. kel., 289 unitárius, 5 izraelita, 2 ágostai evangélikus vallású, tehát minden felekezetnek vannak hívei. Ma a sepsi járás községei között találjuk. Területe 5598 k. hold, lélekszáma az 1941. évi népszámlálás szerint 1324. Vasuti megállója van a Szászrégen—Sepsiszentgyörgy-i vonalon. Postahivatal, táviró- és távbeszélőállomás helyben.

SEPSIMAGYAROS.

Ősi székely falu Sepsi-székben. Az 1567-ik évi regestrumban Monyoros alakban 9 kapuval szerepel. Közelében van a Kuruchalom, hol kuruc vitézek pihennek. A kuruc-labanc háborúban a község lakói is kivették részüket és ezidőben sokat szenvedett. 1910-ben 430 lakossal szerepel az összeírásban, 29 egyén kivételével magyar anyanyelvűek. Főként reformátusok, a kevésszámú román lakos a görög keleti vallást követi. Ma a sepsi járás községei között szerepel 2167 k. hold területtel. Az 1941. évi népszámlálás 422 lakost írt össze. Utolsó posta és táviró Uzon.

SEPSISZENTKIRÁLY.

Az 1333-ik évi pápai dézsmák regestrumában mint római katolikus egyház szerepel a község de Sancto Reye alakban. Lakosai a reformáció idején vallást változtattak és ma már csak kevés számú római katolikus egyént találnak közöttük. 1834-ből való forrás református és unitárius egyházát említi. Református egyházának anyakönyvei 1760-ból erednek. Temploma 1761-ben épült. Uj temploma 1872-ben emeltetett. Tiszta székely falu, 1910-ben 435 magyar anyanyelvű egyén alkotta lakosságát. 20 r. kat., 254 ref., 158 unitárius és 3 egyéb vallású egyén volt. Ma a sepsi járásban szerepel 2470 k. hold területtel. Az 1941. évi népszámlálás 588 lakost említ. Utolsó posta és táviró Sepsiszentgyörgy.

SÓSMEZŐ.

Az Ojtoz patak mellett fekszik. A 17. század vége felé keletkezett oláh falu. Nevét sós forrásaitól kapta. Természeti kincsekben egyébként is gazdag, vidékén petroleumrétegek is vannak. Klimája a szomszéd községétől eltérően enyhe. Lakósai főként állattenyésztéssel és erdőmíveléssel foglalkoznak. A határmenti vámhivatal székhelye. 1910-ben népességét 1709 lélek alkotta, 356 magyar, 1 német, 1346 román, 6 egyéb nemzetiségű egyén volt. A magyarok főként római katolikusok, a románok csaknem valamennyien görög keleti vallásúak. Ma a kézdi járásban fekszik, területe 8237 k. hold, Iélekszáma az 1941. évi népszámlálás szerint 950, a csökkenés a románok elvándorlásával magyarázható. Postahivatal, táviró- és távbeszélőállomás helyben.

SZACSVA.

A Szacsva patak mellett fekszik. Hosszú ideig hozzátartozott Egerpatak és Magyaros. Az 1567-ik évi regestrumban 13 kapuval szerepelt Zachwa néven, ősi fészke a Szacsvai családnak, kik a Szacsvai vár tulajdonosai voltak, őslakói székelyek, de egynéhány oláh család is települt ide a későbbi idők folyamán. Egy 1834-ből való forrás református egyházát említi. 1910-ben 320 egyén alkotta lakosságát, 282 magyar, 1 német, 19 román anyanyelvű. Felekezetileg főként reformátusok, 29 görög keleti, 5 róm. kat., 5 gör. kat. és 1 ev. vallású egyén kivételével. Ma a sepsi járásban fekszik, területe 2419 k. hold, Iélekszáma 294. Utolsó posta Réty, utolsó táviró Nagyborosnyó.

SZÁRAZAJTA.

Az Olt vidékén, az Ajta patak völgyében fekszik. A falu lakói székelyek. Református temploma van. Református egyháza 1700-ban alakult, anyakönyve 1730-tól van vezetve. A gör. katolikusok Körispatakhoz tartoztak, a gör. keletiek Bárólhoz, a római katolikusok Miklósvárhoz. Az 1567-iki regestrumban már 43 kapuval szerepel. Nevezetesebb helyei a Kurtavár, Tatárvágás, Kinyira, Házsártos és Metsze. 1910-ben lakóinak száma 1792 magyar, nagyrészt református vallásúak. 1941-ben a miklósvári járásban fekszik, területe 9575 kat. hold. Lélekszáma 1768. Utolsó posta és távirda Nagybacon.

SZENTIVÁNLABORFALVA.

Hajdan két községet alkotott, Szent-Iványt és Laborfalvát. Szentivány említését már az 1332-ik évi pápai

regestrumban megtaláljuk, ekkor filiája volt Laborfalva. A 17. században több székely gyűlés színhelye volt. Innen származik a Szentiványi-család. Igen szép Béldierdő nevű helye, melyben Béldi Pál rejtőzött Apafi üldözése elől. Szentivány az 1567-ik évi regestrumban Zenthjwan alakban fordult elő. Laborfalva ekkor 22 kapuval szerepel. A Berde-család főfészke. Itt született Jókainé Laborfalvi Róza. A két község 1899-ben egyesült. 1910-ben Szentiványlaborfalva néven 889 lakosa volt, 10 egyén kivételével magyar anyanyelvűek. Felekezet szerint 307 róm. kat., 4 g. kat., 206 ref., 10 ág. evang., 127 gör: keleti, 234 unitárius és 1 izraelita vallású. Ma a sepsi járásban szerepel, területe 3219 k. hold, lélekszáma az 1941. évi népszámlálás alapján 1140. Utolsó posta és táviró Uzon.

SZENTKATOLNA.

A Kászon és a Feketeügy egyesülésénél fekszik. 1332-ben már megtaláljuk a község említését. „De Sancta Catharina", majd Katherina alakban fordult elő neve. A multban Háromszék többször tartott itt közgyűlést. 1666-ban határában egy gőzölgő kénüreget fedeztek fel, amely hasonlít a torjai Büdös-barlanghoz. Az első székely huszárezred egyik századának állomáshelyé volt. 1910-ben lakosainak száma 985, 7 egyén kivételével magyar anyanyelvűek és főként római katolikus vallásúak. 38 református és 6 egyéb vallású egyén alkotott kivételt. Ma a kézdi járásban fekszik 2747 k. hold területen. Lélekszáma az 1941. évi népszámlálás alapján 1195. Vasuti megállója van a Sepsiszentgyörgy—Bereck-i vonalon, postahivatal, távíró- és távbeszélőállomás helyben.

SZÉKELYPETŐFALVA.

Petőfalva volt Háromszék egyetlen jobbágyfaluja. A falu lakói a zabolai Mikes-család jobbágyai voltak. Imecsfalva filiája, mely az 1567-ik évi regestrumban Peteofalva néven 4 kapuval szerepelt. 1848-ban szabadult fel a jobbágysorsból. Határában savanyúvízforrások vannak. Mindig tisztán magyarok által lakott község volt, 1910-ben 342 lélek alkotta lakosságát. Főként római katolikusok, korábbi adatok szerint sem voltak más vallásúak, csak reformátusok akadtak néha csekély számban. Ma az orbai járás községei között találjuk 837 k. hold területtel. Lélekszáma az 1941. évi népszámlálás szerint 371. Utolsó posta és távíró Zabola.

SZÉKELYTAMÁSFALVA.

Zabola községgel szemben fekszik. Nevezetes családja, a Tamásfalvi, e községtől vette a nevét. A család sok jó katonát adott a hazának. 1567-ben a község 10 kápuval van feljegyezve. Mindig tisztán székelyek lakták, lassú fejlődéssel szaporodtak. 1880-ban 437, 1890-ben 505, 1900-ban 502, 1910-ben 590, 1920-ban 646, 1930-ban 729 egyén alkotta népességét. 1910-ben 1 egyén kivételével magyar anyanyelvűek voltak, 111 római katolikus és 1 görög keleti vallású kivételével reformátusok. örmény-katolikus egyháza 1675-ben alakult, anyakönyvei 1756-ból vannak, mint önálló anyaegyház működik. A hívők száma kb. 750, Háromszék, Udvarhely és Csík vármegye örménykatolikusai mind idetartoznak. Ma az orbai járásban fekszik 1335 k. hold területen 793 lakossal. Utolsó posta és távirda Kovászna.

SZOTYOR.

Kis falu, hajdan a Sepsi-székben. Temploma 1426-ban épült. Az 1567-ik évi regestrumban Zotyor alakban fordul elő, 1635-ben pedig Szatior alakban jegyezték fel. Hunyadi János, majd Mátyás király adománylevelükben Szotyoron várat említenek. Református egyházát 1834-ben említik forrásaink. 1910-ben 423 lakosa volt, valamennyien magyar anyanyelvűek és főként református vallásúak. A római katolikus felekezetnek van nagyobb számú híve a reformátusokon kívül. Ma a sepsi járásban fekszik, területe 1080 k. hold, lélekszáma az 1941. évi népszámlálás alapján 504. Utolsó posta és táviró Sepsiszentgyörgy.

SZÖRCSE.

Szent István korában már létezett, nevét Upor László idejében kapta. Az 1567-ik évi regestrumban Zeorche alakban 6 kapuval szerepelt. 1780 körül Bialitz László birtoka volt. 1910-ben 623 lélek alkotta lakosságát, 1 egyén kivételével magyar anyanyelvűek és főként református vallásúak. Nagyobb számban csak a római katolikus hívők vannak a reformátusokon kívül. Református egyháza 1637-ben már állott. Anyakönyvei 1765-ből erednek. Régi templomáról adatok nincsenek, 1833-ban fából készült templomát lebontották, helyette 1840-ben új templomot építettek. Ma az orbai járásban találjuk 1424 k. hold területen. Az 1941. évi népszámlálás szerint 719 lakosa van. Utolsó posta és táviró Kovászna.

TORJA.

Mint bányászközség és taxalis hely sok kiváltságot élvezett. Vásárjoggal is bírt. 1567-ben Alsótorja 40, Felsőtorja 20 kapuval volt bejegyezve. A pápai dézsmák lajstromába is be volt jegyezve. Torját valójában 5 falu alkotta a Torja patak mellett. Az öt falu négy egyházközséget alkotott és két törvényhatósághoz tartozott. Adorján volt a katolikus templom, itt leginkább katolikusok laktak. Innen ered a híres Apor-család is. övék volt már 1220 előtt a közelben fekvő Bálványos vára, ahol 1603-ig lovagi életet éltek. Apor László várába záratta I. Ottót a szent koronával együtt, mely két évig volt az ő birtokában. Apor Péter mint híres író a XVIII. század elején szerepel. Közelében állt Torja vára és itt volt a híres Büdös-barlang. Altorja és Feltorja 1899-ben Torja néven egyesült. A bronzkorból és későbbi időkből találunk maradványokat. A Büdös-barlang falát nedves lecsapódás borítja, melyben sav, alminium, vas, mész és klór is van. A Büdös-hegyben hajdan kénbánya volt s a nemzeti fejedelmek korában még bányászták is a ként. Torja e bányájáért mint bányahelység soká képviselve volt a nemzetgyűlésen. Sósvízforrásai is vannak. A község lakói székelyek. 1910-ben lakóinak száma 2584, valamennyien magyarok és főként római katolikus vallásúak, de a reformátusok is erősen vannak képviselve. Ref. temploma 1728-ban már állott, korábban református

temploma Feltorján volt, anyakönyvei 1780-tól vannak vezetve. 1917-ben csatolták a községhez Karatnavolát-ot, mely ezelőtt Felső-Fehér vm. községe volt, az 1877. évi 1. tc. értelmében került Háromszék vármegyéhez. E községnek 1910-ben 1421 lakosa volt, 2 egyén kivételével magyar anyanyelvűek és részben római katolikus, részben református vallásúak voltak. Karatna és Volát 1889-ig két önálló község volt. Ma Háromszék megye kézdivásárhelyi járásához tartozik, területe 19.860 kat. hold, lélekszáma az 1941-es számlálás szerint 4372. Posta helyben, utolsó távirdája Kézdivásárhelyen.

Irodalom.

Chyzer Kornél: A torjai büdösön levő bálványos fürdőről. Bp. 1897. 15 l.
Ilosvay Lajos: A torjai Büdös-barlang levegőjének chemiai és fizikai vizsgálata. Bp.: Kilián, 1895. 63. l.
Andrae C.: Geologische Beschaffenheit des Berges Büdös. Jahrbuch der k. k. geographische Reichsanstalt, 1853.
Árokalyi: Büdöshegy és környéke. N. Társ. 1839.
Barta Ignác: A Büdös kénüreg. Hazánk és a Külföld. 1866. 47.
Brem J. A.: Analyse der am Berge Büdös vorkommenden Schwefel- und Alaunerden. Verh. u. Mitth. f. Naturw. 1855. 35. l.
Brehm J. A.: Bemerkungen zu Dr. Schur's Bericht über die Schwefel-, A laun-, Tori- und Goldoeherlagen am Berge Büdös. Verh. u. Mitth. f. Naturw. 1853. 71, 189. l.
László F.: Réz a büdöskői kénes fürdő vízében. Természettud. Közl. 25. k. p. 272.
Sartoni Franz: Die Schwefelhöhle am Berge Büdös in Siebenbürgen. Wien: Amlen Dall 1810.
Vass József: A torjai kéntoarlang. Kolozsvári kath. gimnázium évk. 1859. p. 3—17.
Uzoni Gábor: Torjai Büdös. Remény, Emléikkönyv 1871. p. 203.
A torjai Büdös. Kénbarlang a Székelyföldön. Tarka Világ, 1869. l.

UZON.

A Feketeügy folyó mentén fekszik Uzon. Csinos és vagyonos nagyközség. Piacterének közepén régi magas templom állt, melyet várfal környékezett. A XIV. század elején már önálló egyházközség. A templom a XV. századból való. A kurucok 1706-ban megostromolták a templom várkastélyát. A II. székely gyalogezred egy századának állomáshelye volt. Az 1567-iki regestrumban Wzon néven 68 kapuval szerepel. 1671-ben Nemes János naplójában előfordul. A Béldi család ősi fészke. Vásárjoggal bírt. A falu lakóinak szép viselete van, mely hasonlít az udvarhelyszéki népviselethez. Érdekesek a székely tűzhelyek. Református egyháza 1648-ban alakult, temploma azonban több mint 500 éves és eredeti formájában áll ma is fenn. Az egyháznak felekezeti népiskolája van. 1910-ben lakóinak száma 1785, 77 román, 9 német és 1 egyéb anyanyelvűn kívül magyarok és főként reformátusok (1240). A római katolikusok száma 231, a görög keletieké 227. 1941-ben a sepsi járásban fekszik, területe 3835 kat. hold, lélekszáma 2197. Vasútállomása helyben a Sepsiszentgyörgy—Kökös-i vonalon. Posta, távirda helyben.

ZABOLA.

A Mikesek ősi birtoka. A gróf Mikes-kastély szép környezetben áll. Határában sok sós földet találtak. A II. székely gyalogezred egy századának állomáshelye volt. Református temploma igen régi, várfal övezi. Itt van eltemetve gróf Mikes Kelemen honvédezredes, aki a nagyszebeni csatában esett el. Itt született gróf Mikó Imre későbbi közoktatási miniszter. Lakói készítették a messze földön is híressé vált fátyolkendőket. Vásárjogot Mátyás királytól nyert 1478-ban. Az 1567-ik regestrumban 45 kapuval jegyezték be. A Nagy és Hegymöge patakoknál a Nemeréről zúgó szél kora tavasszal és késő ősszel nagy pusztításokat szokott végezni. Egy német tudós Zebel-nek nevezte a helységet és az itt talált lovagvárat német lovagok tulajdonának említi. Zabola alapításáról Finta István írt egy elbeszélő költeményt. Szép épülete még Basa Tamás kuriája. A község közelében van a Tatárhalom, ahol sok törött fegyvert és koponyacsontot találtak. 1910-ben lakóinak száma 316fr volt, 2650 a magyar, 425 a román, 29 a német, 16 a tót és 46 egyéb anyanyelvű, felekezet szerint a legtöbb a református, számuk 1586, a római katolikusok száma 1085, a görög keletieké 405 volt, a görög katolikusoké pedig 49, 41 egyéb felekezetű. Páva község 1941-ben beolvadt Zabolába. Az 1567-iki regestrumban Pawa néven szerepelt 22 kapuval. Lakói sólyomtenyésztéssel is foglalkoztak. 1635-ben a Iustrális könyvben 17 solymár család volt bejegyezve. Innen származik a Vajna család, kinek leszármazottja a híres Pávai Vajna Elek tudós. Nagy divat volt a húsvéti tojásfestés, szebbnél-szebb mintákat festettek. Jó savanyúvízforrása is van. 1910-ben lakóinak száma 1089 volt, 36 oláh és 29 egyéb kivételével magyarok. Vallás szerint megoszlanak a római kat. és ref. közt. A pávai református templom tornya 1606-ban épült. A templom épülete ennél sokkal régebbi. Anyakönyve 1757-ből van, a papok névsora 1691-től van meg. A templom falába nemesi pávás címer van beépítve, ennek felirata azonban már elmosódott. 1941-ben az orbai járásban fekszik, területe 29.719 kat. hold, lélekszáma 3751. Vasútállomása helyben a Sepsiszentgyörgy—Bereck-i vonalon. Posta, távirda helyben.

ZALÁN.

Szárazajta határában fekszik, egészen új telepítés volt Orbán Balázs szerint. Zalány néven is szerepelt. Tulajdonképpen az egész falu a gróf Kálnoky Antal által épített üveggyárhoz tartozott. Lakói hamuzsírfőzéssel és állattenyésztéssel foglalkoztak. A gyár azonban később megszűnt. Várhegyén hajdan vár állott. Tavaiban sok pisztrángot lehet találni. Református egyháza anyakönyveit 1789-től vezetik. Temploma műemlék, 1319-ből való. Az egyház háronitanerős iskolát tart fenn és van felekezeti óvodája is. 1910-ben lakóinak száma 793 magyar, nagyobbára a református vallást követik. 1941-ben a sepsi járásban fekszik, területe 6112 kat. hold, lélekszáma. 847. Utolsó posta és távirda Sepsibodok.

ZALÁNPATAK.

A megye keleti részén az Ajta vagy Nagypatak völgyében terméketlen, de szépségekben gazdag vidéken találjuk Zalánpatak községet. 1910-ben lakóinak száma 344 magyar, felekezet szerint megoszlanak a róm. katolikusok (193) és a gör. katolikusok (123) közt. 17 református lakója is volt. 1941-ben a miklósvári já-

[Erdélyi Magyar Adatbank]

rásban fekszik, termete 1600 kat. hold, lélekszáma 382. Utolsó posta és távirda Nagyborosnyó.

ZÁGON.

A Ruszka patak völgyén keresztül vezető úton jutunk el Zágonba. A báró Szentkereszthyek ősi fészke. Mikes Kelemen szülőföldje. Lakói székelyek és románok. A falu a megye egyik legnagyobb erdőbirtokosa, határa, ameddig a szem ellát, mind erdőség. A székely huszárezred egyik osztályparancsnoksága volt itt. Területén a nemes nem volt köteles vámot fizetni és még az olyan szekerektől sem volt szabad vámot kérni, amelyek a nemességnek szállítottak gabonát vagy más árut. Az 1567-i regestrumban 51 kapuval volt bejegyezve. Lakói épületfa-, edényfa-, deszka- és zsindelykereskedéssel foglalkoztak. Vásárjoguk van. Hetivásáraik forgalmasak. Hamuzsírfőzés és marhatenyésztés is egyik fő jövedelmi forrásuk volt. A református egyháznak jól felszerelt iskolája és hatalmas magtára volt. Iskolájába vallásfelekezetre való tekintet nélkül felveszik a tanulókat és a felekezetek papjainak megengedik a hit tanítását. A község határában hamvvedreket találtak, ami a község régi eredetére vall. Bodmezején egy elpusztult falu romjaira bukkantak. Nevezetes családai a Mikes, Bodola és Aranka családok. Itt volt Mikes Kelemen birtoka is, melyet az államtól báró Szentkereszthy vásárolt meg. Református egyháza a reformáció idején alakult, 1841-ben épült a ma is fennálló temploma. 1910-ben lakóinak száma 5135 volt, 2984 magyar, 2108 román és 43 egyéb anyanyelvű. Vallásra nézve a legtöbb 2569 református, 2118 görög keleti, 416 róm. kat., a többi egyéb felekezetek közt oszlik meg. 1941-ben az orbai járásban fekszik, területe 57.925 kat. hold, lélekszáma 4232. Posta, távirda helyben.

Irodalom.

Népszokások. Ethnográfia, 1895. p. 396.

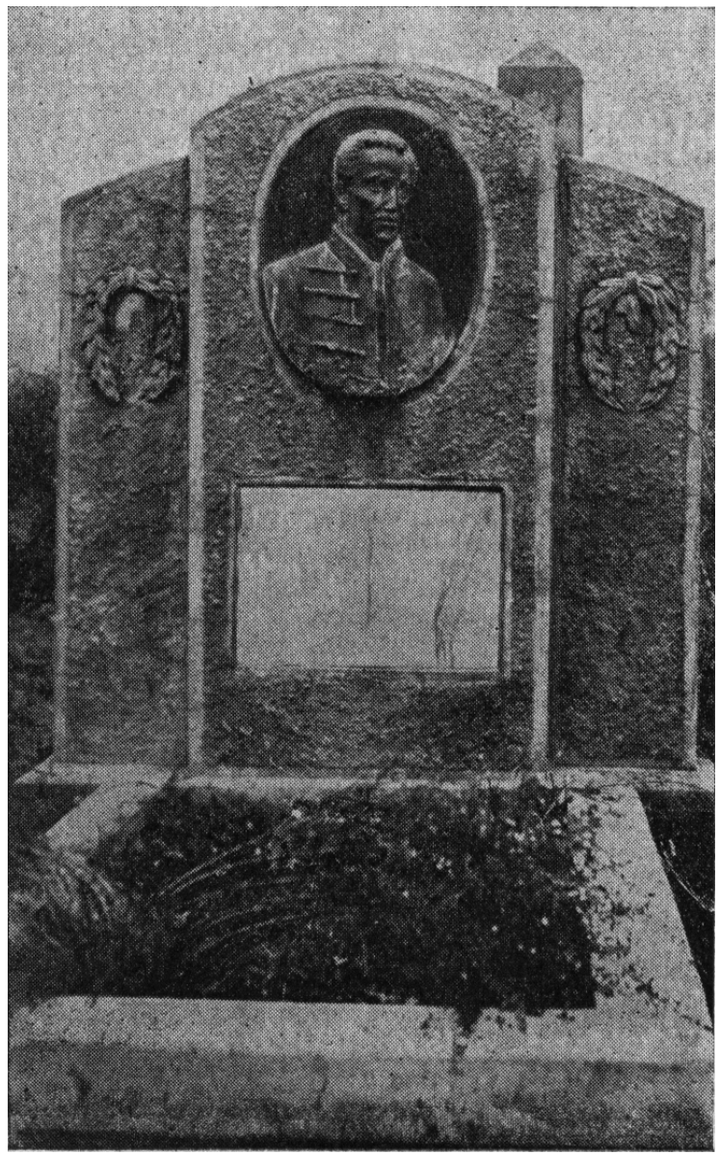

Benkő József sírja Középajtán.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

IV. A Székelyföld meséi, mondái és hagyományai.

Kriza János, Orbán Balázs, Benedek Elek, Sebesi Jób, Kőváry László, Mailand Oszkár, Ősz János, Ferenczy László Marcella és mások gyüjtései nyomán összeállította: **Lendvay Ferenc.**

Bevezetés.

A néprajzi kutatás nálunk még általában a gyüjtés stádiumában van. Tárgyi néprajzi néphagyományaink összeszedése bizonyos egyoldalúságoktól eltekintve szépen halad. Annál szomorúbb helyzetben van a szellemi néprajzi gyüjtés, pedig voltaképpen hamarabb kezdődött, mint a tárgyi. Bartók és Kodály alapos, átfogó népzenei gyüjtésétől eltekintve, népünk szellemi hagyatékát csak egy-két magányos szakember gyüjti. Összefoglaló néphagyományi gyüjtemény nem is jelent még meg, pedig az a veszély fenyeget, hogy a nép ősi szellemi hagyományai elvesznek a mai újság- és könyvműveltségre támaszkodó időkben. Sürgősen mentenünk kell tehát a feledés veszélyétől azt, amink van és amit még menteni lehet.

A Székelyföld hihetetlenül gazdag szellemi hagyományokban is éppúgy, mint anyagi javakban. A Hargita hegyeinek mélye kincseket rejteget, milliós értékek folynak el kihasználatlanul az ásványvízforrásokban és vesznek a levegőbe a gázömléses helyeken. Mégis van belőlük annyi, hogy gazdaggá lehetne tenni velük a szegény, sokat szenvedett székely népet. Éppígy kiaknázatlanok és kifogyhatatlanok a székely nép szellemi kincsei is. Ezeknek teljes feltárása nemcsak a Székelyföldet, hanem az egész magyar nemzeti művelődést dúsgazdag nábobbá tenné. Hiszen mérhetetlen mennyiségükhöz képest eddig jóval kevesebb került belőlük „közforgalomba", mint a málnási vízből!

Miért őrizte meg a székely nép jobban ősi hagyományait, mint az ország más tájain lakó magyar testvérei? Erre a kérdésre a Székelyföld földrajza és története ad feleletet. A Székelyföldet területi elhatároltsága különálló egységgé tette és rossz közlekedési viszonyai önmagára utalták. A történelem folyamán mindig védekeznie kellett különböző hódítások ellen és ez az örökös harc bizalmatlanná, tette a székely népet az idegen kultúrával szemben is. Még a magyar kultúra újabb formái elől is elzárkózott, mert a magyarság részéről a XVI. század óta a jobbágyság és a feudalizmus fenyegette. A székelység lázadásokkal és kivándorlással tiltakozott ősi jogai megsértése ellen, mind hiába. Ezért azután kulturális téren akarta hangsúlyozni önállóságát és jogigényét. Nem vette át az újabb magyar formákat s így nyelve, viselete, zenéje sokkal régiesebb, mint az alföldi magyaré. Földrajzi helyzete és történelme sok szenvedést jelentett a székely népre, de végeredményben ezzel is olyan értékeket mentett át a mai időkre, amelyeknek felbecsülése csak a jövő feladata.

A magyar népköltési kutatás csak százéves multra tekinthet vissza. Első nagy népköltési kiadványunk *Erdélyi János* háromkötetes gyüjteménye volt. Már ennek megjelenése előtt — 1842-ben — tervezte *Kriza János,* unitárius püspök székely néphagyomány-gyüjtésének kiadását, mely Vadrózsák címen végre 1863-ban jelent meg. Már ő is érezte vállalkozásának tragikumát, hogy munkája tulajdonképpen lerögzített kifejezése a népi kultúra pusztulásának. Követői még inkább tudatában voltak ennek a megdöbbentő valóságnak. Mégis lankadatlan szorgalommal dolgoztak, mert belátták, hogy a magyar nemzeti művelődésnek szüksége van a népi hagyományokra. *Orbán Balázs* fáradhatatlan kitartással járta be a Székelyföldet s nemcsak a természet szépséget, a történelem emlékeit, hanem főképpen és különös előszeretettel a népi hagyományokat örökítette meg. Nem mulasztotta el a legkisebb szokás, vagy mondatöredék feljegyzését sem, akármilyen értéktelennek látszott is a tudós szemében, mert érezte, hogy éljön a nagy szintézis kora, amikor ezek nélkül a töredékek nélkül nem volna összeilleszthető a magyar népi művelődés hatalmas épülete. *Kőváry László* talán kevesebb alapossággal, de nem kisebb lelkesedéssel gyüjtögette a történeti mondákat. *Benedek Elek* és *Sebesi Jób* főként a népmesék összeszedésében tevékenykedtek. Benedek abban is remekelt, hogy a székely és magyar népmesekincset elevenné tette és

[Erdélyi Magyar Adatbank]

páratlan költőiséggel tálalta fel a magyar jövőnek: a gyermekek fogékony lelkének. *Mailand Oszkár* a sóvidéken gyüjtött össze sok szép mesét és rengeteg új fordolat, mozzanat feljegyzésével gazdagította a Magyar Népköltési Gyüjteményt, amelynek hetedik kötete kizárólag az ő munkája. Az újabb gyüjtések közül nevezetesek *ősz János* és *Ferenczy László Marcella* gyüjtései, mert jó mesemondókkal dolgoztak és hűségesen, kellő érzékkel jegyezték fel a meséket. (Sajtó alatt van *Berde Máriának* egy székely mesegyüjteménye, amely 1941 karácsonyán jelenik meg: Az árva királyfi címen.) Sajnos, a Magyar Rádiótársaság hangfelvétellel dolgozó gyüjtői még nem jutottak el a Székelyföldre, pedig a korszerű néprajzi kutatásnak csak az.efajta gyüjtési módszer felel, meg.

A Székelyföld igazi megismeréséhez hozzátartozik a mesék, mondák és történeti hagyományok tanulmányozása is. Aki valaha beutazta ezt a kis „országot", lépten-nyomon találkozhatott a történelem hagyományaival, a régmult mondáival és a mesék tündérvilágával. Ezek a szellemi kincsek m a i s o t t é l n e k a várromokban, sziklákban, barlangokban, hegyekben, völgyekben, vizekben, falvakban és városokban. Nem kerülhetjük ki őket, mert minduntalan hivatkoznak rájuk az ott élő emberek s nem érthetjük meg őket, ha nem ismerjük hagyományaikat. Nekünk magyaroknak pedig nincsen nagyobb feladatunk, mint hogy végre teljes egészében megértsük egymást és ebben a megértésben egymásra és magunkra találjunk.

A történelmi hagyományokat főképpen *Orbán Balázs* és *Köváry László* műveiből gyüjtöttük össze és ezek közül is inkább az ismeretlenebbeket kerestük ki. Nem mulasztottuk el azonban az ismertebbek közlését sem, ha azok újabban megjelent könyvekben egyáltalában nem, vagy csak töredékesen találhatók fel. Regény- és drámaíróink rengeteg f e l d o l g o z á s r a a l k a l m a s tárg y a t találhatnak közöttük.

A mondákat elválasztottuk a történelmi hagyományoktól, mert azok a történelem előtti időkre vonatkoznak, az őstörténelem népi emlékei. A Székelyföldön minden természeti jelenséghez, tárgyhoz, embercsinálta régi műhöz, szóhoz, névhez fűződött valamilyen monda. Sajnos, ezek nagyrésze f e l e d é s b e m e r ü l t, mert feljegyzésük csak a népi kultúra megváltozásának kezdetén indult meg. Mégis nagy érték ez a megmaradt keyés is, mert nemcsak a nép leikébe, felfogásába világít bele, hanem valóban megtörtént, régmult eseményekre is utal.

A népmese a nép képzeletének játéka, a nép szórakozása, színháza. A nép maga sem hiszi el a mesét, éppúgy, mint a gyermek sem hiszi el, mégis g y ö n y ö r k ö d i k benne. A székely nép mesevilága oly gazdag, hogy nem fér be egyetlen könyv kereteibe sem. A régebbi és nehezebben megtalálható gyüjtemények valamennyi meséjét Ismertetjük itt, míg az újabb gyűjteményekből csak a legjellemzőbbnek talált meséket válogattuk ki. Választanunk kellett a b ő s é g é s a h ű s é g között és mi a bőséget választottuk. Ez annyit jelent, hogy a legtöbb mesének csak a tartalmát ismertetjük és eredeti előadási módjától eltérünk. Igy több mese fért a gyüjteménybe és talán nincs egyetlen olyan használatos fordulat, vagy mozzanat sem. ami kimaradt volna. Ezzel a székely népmese „l e l k é t" mutatjuk be *Arany László* szavaival élve, míg „testét", formáját csak néhány példával érzékeltetjük. Tettük ezt azért is, mert a forma nem állandó, mindig a mesemondótól függ. A régebbi gyüjteményekben nem is fektettek rá nagy súlyt és így az akkori előadásmód el is veszett már a számunkra. A csak tartalmilag ismertetett mesékben igyekeztünk egy-egy versikével, szólással, tájszóval az eredeti előadás színét megcsillogtatni, zamatét megízleltetni. A meséket nem csoportosítottuk sem tárgyuk, sem mozzanataik szerint, csak a különböző helyen feljegyzett változatokat tettük egymás mellé.

Mindenkit elkápráztat a székely nép szellemi kincsei csodálatos bőségének pompája és sokszínű ragyogása. Azt hisszük, hogy az a nép, amelyik szellemi kincsekben ilyen gazdag, anyagi javakban sem maradhat el más népek mögött. Az a nép, amelyik ilyen tevékeny a szórakozásban és szórakoztatásban, nem lehet lusta a komoly munkában sem. A székely nép nagy, erős óriás a játékban, nem lehet soha kicsiny, gyenge törpe az élet harcában. Tudjuk, hogy a székely nép multja nagy és dicső, de hisszük, hogy a jövője még nagyobb és még dicsőbb lesz!

Irodalom.

Benedek Elek: Magyar mese- és mondavilág. I—V.
Benedek Elek: Székely mesék és mondák. 1913.
Benedek Elek: Erdélyi népmondák. Minerva. Kolozsvár. 1926.
Benedek Elek: Székely Tündérország. Budapest. 1927.
Ferenczy László Marcella: Székely népmesék. 1940.
Gagyhy Dénes: A székelyek. Budapest. 1916.
Győrffy István: A néphagyomány és a nemzeti művelődés. 1939.
Kovács Mihály: Népmondák a Firtosaljáról. (Ethn. 1927.)
Kőváry László: Száz történelmi rege.
Lábán-Keresztury: Magyar regék.
Lükő Gábor: A magyar népkutatás. Exodus. 1940.
Magyar Népköltési Gyüjtemény. III. VII. és XII. kötet.
Orbán Balázs: A Székelyföld leírása.
Ortutay Gyula: Székely népballadák. 1940.
Ősz János: A csudatáska. Erdélyi Szépmíves Céh. 1941.

MESÉK:

A halhatatlanságra vágyó királyfi.

Eccör volt hol nem volt, hetedhét országon, még azon is túl, még az Operencián is túl, bédőlt kemencének kidőlt ódalába, vén asszony szoknyájának a hetvenhetedik ráncába volt egy fejér bolha, annak a köllősközepibe volt egy fényös királyi város, a városba pedig lakott egy öreg-rend király, kinek volt egyetlenegy jóramenendő fia, — elég ez hezza, hogy a király sokat remélt ebből a fiából, azér ötöt kitaníttatta minden iskolai tudományokra, aztán elküldötte külső országokra látni, hallani, tapasztalni. — Oda is országolt több esztendeig a királyfi, míg végre az apja kévánságára hazatelepődött; — de a királyfinak a sok járás-kelésbe egészen elváltozott a természete, gondolkodóvá és szomorkodóvá lött, — ezen az öreg király erősen megütődött s gondolkodott, hogy mi lehet ennek a nagy változásnak az oka? de nem szólott senkinek felőle, csak magába főzte, míg arra a gondolatra jött, hogy a királyfi bizonyosan szerelmös, azér olyan gondolkozó. Történt eccör, hogy a király csak a királyfival ketten voltak a királyi rezsedencia ebédlő szobájába, az öreg király kartőn fogta a fiát, bévezette az ódalszobába, amely teli volt mindenféle szép leányi képekkel, s azt mondá a fiának: Te édes fiam, nagyon kedvetlenül viseled magadot; jó vóna, ha megházasodnál, lásd ebbe a szobába minden császároknak, királyoknak és fejedelmeknek leányaik le vannak festve, tetszésöd szerint választhatsz; amelyik leginkább szüved szerént való, azt hozom feleségül neked, csak jobb kedvödet lássam. — Jaj édes király atyám, feleié a királyfi, se a szerelőm, se a házasság nem bánt ingömet, hanem az a gondolat szomorít,

hogy minden emböröknek, még a királyoknak is eccör meg kell halni; szeretném tehát olyan birodalmat födözni föl, ahol a halálnak nincs hatalma; el is határoztam magamba, hogy ha a lábam térgyig vásik is, addig menyek, míg ilyent találok.

Az öreg király ügyeközött leuntatni fiát föltött szándékáról; mondotta neki, hogy az lehetetlen, elbeszélte azt is, hogy ő már ötven esztendeje, hogy királyja az országának, mindég megelégedve és bódogul élt s egyszörsmind ajánlotta fiának, hogy a királyságot is átadja neki, csak más kedvit lássa, s maradjon honnjába; de a királyfi állhatatos maradt föltételéhöz, másnap reggel kardot kötött az ódalára s utnak is indult.

Mikor több nap mulva kihaladt vóna az apja birodalmából, amint möndögelt az után, még messzire meglátott egy roppant nagy élőfát, — mintha a tetejibe egy nagy sas libegne; közelebb mene a fához, hát lássa, hogy egy nagy sas annak a nagy fának tetejibe levő ágait ugyancsak rugdossa, ugyan poszátoltak szerteszéjjel az ágak, — mikor elbámészkodnék rajta, a sas csak magát gondolja, leszáll melléje a királyfinak, körösztül bukkik a fejin, lösz belőle egy király, s azt kérdi a bámészkodó királyfitól: Te mit bámulsz öcsém? Hát biz én csak azt bámulom, — feleié emez, — hogy te miért rugdosod ezt a nagy fa tetejit. Erre a sas király azt mondja: Ládd-e, én arra vagyok kárhoztatva, hogy se én, se semmi hezzám tartozó zelletségöm meg ne hallhassunk addig, valameddig ezt az élőfát innét tőstőből ki ne rugdosom vélle; de már este van, ma többet nem dógozom, hanem haza monyok s tégödöt is, mint utazót, jószüvel látlak szegény házamhoz hálóba. A királyfi erre el is igérközék s együtt elsétáltak a saskirály rezsedenciájába, — hát a saskirálynak egy gyönyörűséges szép leánya vagyon, ki el is fogadta az apját s a vendég királyfit s azonnal asztalt terittetött s vacsorával ellátta. Vacsorálás közbe kérdé több szóváltások között a sas király az utazó királyfit, hogy mi célja lenne utazásának? A királyfi pedig kinyilatkoztatá, hogy addig akar éppen utazni, hol olyan birodalomra talál, melybe a halálnak ne lögyön hatalma. No édes öcsém, — mondá a sas király — úgy éppeg jó helyen jársz; nem hallád-e, hogy addig rajtam, és a hozzám tartozóimon a halálnak semmi hatalma nincs, amíg azt a nagy fát töstől, gyökerestől ki nem rugdalom; addig pedig eltelik 600 esztendő is. Kelj össze addig a leányommal, s itt nálam addig eleget élhettök. Jaj édös király bátyám uram! az mind ió volna; de 600 esztendő mulva csak meg kell halni, én pedig olyan helyet akarok fölfödözni, hol a halálnak soha se lögyön hatalma. A király kisasszony is marasztotta, mert már jóformán megismerkedtek volt; de semmiképen sem tudá ötöt maradásra birni. Végre hát, hogy minden emlék nélkül mégis el ne bocsássa, adott neki egy iskotoját, melynek a belső fenekén az ő képe volt lefestve, s azt mondá: No te királyfi! mivelhogy semmiképen sem maradál nálam, vedd ezt az emléket! —ennek oly tulajdonsága van, hogy ha elfáradsz a födön járásba, nyisd föl az iskotoját, nézz az én képömre, s ahogy gondolod, úgy utazhatsz: ha tetszik a levegőben, ha ott igen élös lesz a levegő fuvása, a föld színén, mint a sebös gondolat, vagy mint a sebös forgószél. A királyfi az iskotoját megköszöné, zsebibe tette, másnap búcsút vött a saskirály házától s utnak indult.

Egy darabig mönt gyalog az országúton, de egy idő mulya meg kezdőit bágyadni, s eszébe jufott az iskotoja; elővövé hát, kinyitotta s reápillantött a király küsasszony képibe s gondolta magába: haladjak úgy, mint a sebös szél fönn a levegőbe, s azonnal fölkereködött, s úgy haladott, mint a sebös szél. Mikor egy jó darabig elhaladt volna, egyszer egy roppant nagy magos hegy fölött haladva, lássa, hogy egy kopac embör egy kosárba ásóval és kapával födet rakott a hegy tetejéről, s viszi az alj felé. Megáll s elbámul ezön a királyfi, — a kopac embör is megáll s kérdi a királyfitól: te mit bámulsz öcsém? Hát én bizony csak azt bámulom, hogy kegyemöd hova viszi innét azt a kosár födet? Jaj édes öcsém! mondta az öreg, én arra vagyok kárhoztatva, hogy addig se én, se semmi famíliám meg nem halhatunk, míg ezt a nagy hegyet evvel a kosárral mind el nem hordom, s a helyét itt meg nem teresitöm; de már este felé van, ma többet nem dógozom; azzal körösztül bukkott a fején, s lött belőle egy kopac király, melléje állott az utazó királyfinak, s meghitta ötöt magához éjjeli hálóba. — El is mentek együtt a kopac király rezsedenciájába, hát ennek még százszorta szebb leánya van, mint az előbbinek, — ki őköt jószüvel látta s vacsorával is csakhamar ellátta. Vacsora alatt a kopac király megkérdezé az utazó királyfit, hogy meddig utazik? mire a királyfi hasonlólag azt felelte, hogy addig utazik, míg olyan országot talál, ahol a halálnak ne lögyön semmi hatalma. Ugy éppen jó helyt jársz, azt mondja a kopac király is, mert amint mondám, én arra vagyok kárhoztatva, hogy addig meg nem halhat semmiféle familiám, míg azt a nagy hegyet mind el nem hordom, addig pedig eltelik 800 esztendő is; keljetek essze a leányommal, úgyis látom, nem unjátok egymást, a 800 esztendeig eleget élhettök. Igen de, mondja a királyfi, én oda akarok menni, hol a halálnak soha se lögyön hatalma. Erre készülődni kezdett s jóécakát mondván, elmönt a hálószobájába; másnap mindnyájan igen jókor felkőtek, s a király küsasszony újból marasztá a királyfit, de teljességgel nem maradt; hogy tehát minden emlék nélkül el ne mönnyön a királyfi, adott neki egy olyan arany gyürüt, melynek az a tulajdonsága volt, hogy annak birtokosa ujjában megfordította, éppen ott lött azonnal, ahol akarta; — a királyfi a gyürüt elvötte, megköszönte s avval bucsuzott s utra indult megint.

Egy darabig ment az országuton; ekkor eszébe jut az adott gyürü; megfordítja tehát azt az ujjába, s gondolja magában, hogy éppen a világ végin lögyön. Behunyja szemit, s hát egy pillantásra, mikor a szemit kinyitja, egy pompás királyi város közepibe vagyon, megindul annak utcáin le és föl; lássa a sok csodálatos öltözetű s formájú emböröket, huszonhét féle nyelvön próbált velük beszélni, mert annyi nyelvet tudott a királyfi, de senki sem felelt egyre se. Megbusul tehát, hogy mitevös lögyön itt, hol senkivel sem tud értekeződni. Addig jár-kel bujában, hogy eccör egy olyan öltözetű emberre talál, milyent az ő országába szoktak viselni, megszólítsa maga nyelvén, hát tud rá felelni; megkérdözi tehát legelőbb is, hogy miféle város ez; az ember megmagyarázza, hogy ez a kék király országának fővárosa; de maga a király meghót, hanem vagyon egy kedves szép királyi kisasszony, s az uralkodik hét ország fölött; mert más senki sincs az egész királyi nemzetségből. A királyfi meg volt elégödve a fölvilágositással, s kérdé az embert, hogy nem tudná-e a király rezsedenciáját megmutatni. — Jó szüvel — mondá az ember — s elvezette a királyfit a rezsedenciához, s ott elbucsuzék tőlle. A királyfi beindult a rezsedenciába, hát a király küsasszony a rezsedencia garádicsára leülve, himet varr, s a királyfi egyenesen neki indult; a királyi küsasszony pedig fölállott ülőhelyiből, s megesmerve a királyfit, hogy nem hétköznapi embör, fölvezette őt a rezsedencia palotáiba, s

ott urilag elfogadta. Több szóváltás után, hogy a királyi küsaszony megtudta a szándékát a királyfinak, kérte, hogy maradjon nálla s lögyön neki társa az uralkodásba; de a királyfi kijelentötte, hogy csak abba az országba akar megtelepödni, hol a halálnak nincs hatalma. Ekkor a király küsasszony kartőn fogta a király urfit, bevezette egy ódalszoba ajtajába, s hát annak a szobának a pádimentuma úgy teli van szurkálva varrótűvel, hogy csak egyet sem lehetne abba többet leszurni. No te királyfi, azt mondja ekkor a küsasszony — látod-e ezt a roppant sokaságú varrótőt? én arra vagyok kárhoztatva, hogy amíg ezt a sok tűt el nem használom, el nem vaslalom a varrásba, addig sem én, sem semmi hozzám tartozó familiám meg nem halhatunk; addig pedig eltelik ezer esztendő; ha nálam maradsz, addig eleget élhetünk s uralkodhatunk. — Igen, de, mondja a királyfi, ezer esztendő mulva csak meg kell halni; én pedig olyan országot keresők, hol a halálnak soha hatalma ne lögyön. Eleget ügyeközött a himvarró király küsasszony leverni szándékáról a királyfit; végre is ez kijelentötte, hogy nem marad, hanem folytatja elkezdött utját. A király küsasszony ekkor a királyfi eleibe állott, s így szólott hezzá: mivel semmiképen nem tudlak megtartani, emlékbe fogadj el tőlem egy arany vesszőcskét, ennek olyan tulajdonsága löszön, hogy szorultság esetibe azzá változik, amivé változtatni meggondolod. A királyfi megköszönte a király küsasszony adományát, azt a zsebibe rejtötte, avval bucsut vött tőlle, s utra indult ujból.

Alig ért ki a városból, hát ott egy nagy folyóra talált; de látta, hogy annak a túlsó szélinél az ég kárpitjai már leereszködtek, s tovább menni nem lehet, mert ott a világnak vége van; felindult tehát vizjöttire a folyó martján; mikor egy darabocskáig fölfelé haladt volna, eccör a szömibe ötlött egy fényös királyi kastély a folyóvíz fölött a levegőbe függve; de minden vizsgálódása után sem látott semmi utat vagy hidat oda, amelyik azt a száraz földel összekötötte volna; pedig csakugyan szerette volna a fényes kastélyba bepillantani. Eccör csak eszébe jut az aranyvessző, melyet a himvarró király küsasszonytól kapott volt; elévöszi azt s ledobja a földre evvel a gondolattal: lögyön belőlle egy palló átal a fényes királyi kastélyba, s legottan a vesszőből egy arany palló lött átal a fényös királyi kastélyba; a királyfi sem késedelmezőtt sokáig; reá ugrik az arany pallóra, s átalmönyön rajta a kastélyba; — de mikor a kastély kapuján belépött, hát aztat olyan külömbnél csuda-állatok őrzik amilyenöket ő soha sem látott volt. Megijed s poroncsol a kardjának: kard ki a hüvelyből! — a kardja ki is ugrik s egynéhánynak a fejét el is üti; de hát azoknak eccöribe más fejük nő; erre még jobban megretten a királyfi, a kardját hüvelyibe poroncsolja, s megbámul. A kastély királynéja ezt látta az ablakból s egy inast tüsként utána szalasztott, hogy az őrök ne bántsák, megporoncsolta az inasnak, hogy az idegen utazót hozzá vigye. Ugy is lött. Az inas gyorsan lefutott, a királyfit az őrökön körösztül vitte a kastély királynéja eleibe.

Mikor a királyfi megérközött a királyné eleibe, elkezde a királyné hozzá beszélni. Azt látom, hogy nem mindennapi embör vagy; de azt is akarom tudni, ki vagy s mi járásbéli? A királyfi erre megnevezé, hogy ő melyik királynak a fia, hogy azér indult útra, hogy olyan országot födözzön föl, hol a halálnak nincs hatalma. No, jó helyt állsz, mondá a királyné, mert én vagyok az élet és halhatatlanság királynéja, itt már bátorságban vagy a halál ellen. Eccöribe leültette s jó szüvel is látta a királyfit, asztalhoz ültetvén ötét csakhamar.

Éppen egy ezer esztendeig maradt ebbe a fényes kastélyba a királyfi, de az oly hamar eltünt, mint az előtt egy félesztendő.

Mikor eltölt volna az ezer esztendő, egy éjcaka olyan álmot lát a királyfi, mintha otthon az apjával s anyjával mulatozott volna, e miatt a hazavágyódás úgy utolérte, hogy amikor reggel fölkőt, tüstént jelentötte a halhatatlanság királynéjának, hogy ő haza akar menni az apját és anyját még egyszer meglátni. A halhatatlanság királynéja elbámult ezen a beszéden, s azt mondá: Jaj te királyfi, mit töttél te föl az eszedbe, hiszen apád és anyád több 800 esztendeinél, hogy meghótak, azoknak most semmi hirök, porok föl nem találod. De a királyfit nem tudta leverni szándékáról; azt mondá tehát: No ha csakugyan mégis elméssz, addig ne mönj el, jere velem, hogy tarisnyáltassak az útra. Azonnal a nyakába is akaszta egy arany és egy ezüst kulacsot s bevezeté őtet legelőbb egy kis ódalszobába, ennek egyik szögletibe megmutatott neki egy kis lappancsot, azt fölnyittatta s azt mondá: No ebből a folyadékból, mely ez alatt a lappancs alatt van, töltsd teli az ezüst kulacsodat; ez olyan természetű, hogy ha ebből akárkit lepreckelsz, ha az előtt ezer élettel birt volna is, azonnal halál fia löszön. Azután bevivé egy más ódalszobába, melynek egyik szögletibe hasonlólag egy küs lappancs látszott, azt is fölnyittatta a királyné, s megtöltötte annak folyadékjából az arany fiaskót, s azt mondá: no te királyfi, ennek a folyadéknak, mely az örökkévalóság kősziklájából veszi eredetit, olyan tulajdonsága van, hogy ha valaki ezelőtt négy vagy ötezer esztendővel meghótt is, ha csak egy csontocskáját megkapod, s megpreckölöd ennek vízivel, azonnal a legjobb állapotjába fölébred. A királyfi megköszöné a halhatatlanság királynéjának ajándékait, avval elbúcsúzott tőlle és az egész kastélytól, s utra indult.

Csakhamar beért abba a városba, hol a himvarró király küsasszony lakott, de alig ismert reá, annyira el volt változva, mönt sietve a királyi rezsedenciához, hát ott olyan csöndesség van, mintha senki sem laknék benne. Mönyön föl a kastély palotáiba, hát mikor a nappali szobába ér, ott találja a királyi kisasszonyt a varrójára buva s elaludva; szép csöndesen oda osonkodik, szólítsa, de nem felel; meghuzintja a gunyáját, de nem mozdul. Innen szalad abba a szobába, mely teli volt tűvel, hát egy tű sincs benne, az utolsó varrótű is a király küsasszony varrójába belétörött, s avval a királyi küsasszony möghót. Csakhamar kapja az arany fiaskóját, meglocsolja belőle a királyi küsasszonyt, az éledözni kezd, eccör feltartsa a fejit, megszólalik s legelőbb is azt mondja a királyfinak: jaj, édös barátom, be jó, hogy fölébrösztöttél, rég hogy aluszom, úgy lehet. De alhattál volna, mond a királyfi, míg a világ, ha föl nem támasztottalak volna. Ekkor a király küsasszony észrevötte, hogy ő meghót vót s a királyfi támasztotta föl, megköszöné igön szépen s jótétel helyibe jót igér.

Innen a királyfi búcsút véve, mönt igyenössen a kopac királyhoz, hát még messzire meglássa, hogy a nagy hegyet mind elhordotta, mikorra odaérközik, lássa, hogy a kosarát a feje alá tette, az ásót és lapátot maga mellé elnyújtotta, s meghót. Csakhamar előveszi itt is az arany fiaskóját, mepreckeli vele a kopac királyt, s mint az előbbenit föltámaszsza. Ez is jótétel helyibe jót Ígért, s tőlle elbúcsúzik, s monyon a saskirályhoz, hát a Saskirály a nagy élőfát gyökerestől, tőstől együtt úgy kikapálta, hogy a legküssebb ágának sincs semmi hire, pora; maga pedig a szárnyait kétfelé vetette, az orrát a földre guggasztotta s meghót; már a legyek dorolták is. A királyfi előbb előveszi az arany kulacsot, megöntözi vélle

a Saskirályt, s az is éledözni kezd, esszeszedi magát s megszólalik: Jaj be sokat aludtam, köszönöm, hogy föl-ébresztettél édös jó barátom! De alhattál volna, mond a királyfi, míg a világ, ha föl nem támasztottalak volna. Ekkor vöszi észre magát a Saskirály, hogy ő meghót vót. Reá emlékszik a királyfira, s megköszöni, hogy ötöt föltámasztotta s jótétel helyibe jót igér.

Ezután búcsútvöszön a királyfi a Saskirálytól is, elindul s csakhamar megérközik apja. királyi városához, de már messziről észreveszi, hogy a királyi rezsedencia elsüllyedt, semmi hire, pora nem látszik, közelebb mönyön hozzá, hát kénköves tó lőtt a helyire, mely úgy égött kék lánggal folyvást, mint a jó szilvapálinka.

Elveszte minden reménységit a király urfi, hogy valaha az apját s anyját föltalálhassa, bujába visszaindul, de amint a város közül haladna ki, hátulról valaki megszólítsa ezekkel a szókkal. Megállj, király urfi, jó helyt jársz, éppen ezer esztendeje, hogy szüntelen kereslek. A királyfi hátratekint, s megesmeri, hogy aki megszóllitotta, az az öreg Halál (kő fülibe!) Csakhamar kapja az ujjában lévő gyűrűt, megfordítsa, s mint a gondolat olyan sebössen a Saskirálynál terem, onnat a kopac királynál, onnan a himvarró király küsasszonynál, mindenikkel minden ármádiájukat kiállíttassa a Halál akadályoztatására, míg ő a halhatatlanság királynéjához beérhet; de a Halál olyan sebössen vágtatott mindenütt utána, hogy mikor a halhatatlanság királynéja kastélyába egy lábát bétötte a királyfi, a másikat kivül megragadta a Halál, ilyen szókkal: megállj! enyim vagy.

Észrevötte a halhatatlanság királynéja a dögöt, s leszólott az ablakából, s pirongatta a Halált, hogy mit keres az ő országába, mikor ott hatalma nincs. Igen de, azt mondja a Halál, féllába az én országomba van, az az enyim; igen, de fele az enyim mindenképen, azt mondta a halhatatlan királyné, s mi hasznod, ha elhasitsuk, felinek sem én, sem te nem vehessük hasznát; hanem azt mondom: jere bé hozzám, most megengedöm, s itt ketten fogadással intézzük el a dolgot. A Halál reá állott, bemönt a halhatatlanság királynéja kastélyába, s a királyné azt jovasolta nélki, hogy ő a királyfit fölrúgja épen a hetedik égig, hajnalcsillag háta megi, s ha olyan igyenösen föl tudja lökni, hogy a várba esik, akkor lögyön a királynéjé, ha pedig a vár falán kivül esik le, akkor lögyön a Halálé. A Halál ezen fogadásba beleegyezött. Ekkor a királyfit a királyné kiállította a vár közepibe, a lábát a királyfi lábai alá feszitötte, s úgy fölrúgta a csillagok közi, hogy egészen odaveszött, de a veselködésbe egy kicsit mgtántorodott a királyné s erősen megijedt, hogy bizony kívül esik a királyfi a váron, szorgalmatosán leste tehát, mikor a királyfi visszafordul. Eccör megpillantja mint egy küs darázsi, hogy hol vagyon, méri a szemivel, hogy hova tanál leesni, de hát eppenös éppen a vár falára, — mögijed a királyné, de egy kis déli szél annyit használt mégis, hogy a királyfi éppen a vár mellé belől felöl esött volna, ha a királyné ki nem fogja vala, de a királyné oda ugrott, s mint egy könnyű laptát, úgy kifogta, bévitte az ölibe a kastélyba, s látván, hogy küsség elszédült, megcsókolta, hogy kijózanodjék. Ekkor megporoncsolta a királyi udvar népinek, hogy mindnyájan söprűt keressenek, azt gyújtsák meg, s tüzes söprűkkel söprüzzék ki a Halált a halhatatlanság királynéja várából, s megporoncsolta neki, hogy oda többé lábát betönni ne merészölje. A királyfi és királyné pedig máig is boldogul és dicsőségösen élnek; aki nem hiszi, keresse föl a világ véginél a folyó fölött a levegőbe függő várát a halhatatlanság királynéjának, s mikor azt fölkapja, azonnal meg fog győződni a mese igazsága felől. *(Kriza)*

Az apám lakadalma.

Eccer csak azon veszem eszre magamot, hogy hát apám házasodni akar, s anyámot meg akarja venni. — Azt mongya nekem apám: Eriggy a malomba, s őrless a lakadalomra kenyérnek valót! — Rajta szegén! kapom én frissen magamot, mind eme könnyű fickó, keresek egy átalvetőt, fel, viszek a hijjuba három tarisnyát, s megfőtök kilenc surnyét ojan dalnoki búzával, mind a makk, s mind a kilencet eccerre vállamra billentem, s kiviszem a szekérre. Kivezetem az ökröket, s bé akarom fogni, de hát egyik sem tanál a régi hejjire, fogom a csást hócsból, a hócsost csából s úgy jól tanál. Poróbálom a járompálcát, s hát nem tanál a hejjire; dugom egyik hejjett a lapát nyelit, másik hejjett a kötőrudat s úgy jól van a dolog.

Élmények a malomba, s mikor odaérek, megállíttom az ökrököt, felütöm az ostor nyelit előttik a födbe, nehogy megindujjanak; magam pedég bémenyek a malomba, hadd hijjam a mónárt, hogy a búzát segíttsen béhordani.

Egyetlen egy lelket sem kaptam benn a malomba. Nezek széjjel az ágy alá, s a pest megi, s hát látom, hogy a ződ kancsó nincs ott a szegen; abból megtuttam, hogy a malom oda van eprészni. Gondolom, hogy immán ha ennibe van, szép békességesen haza várom; de eszembe jut, hogy nem igen szokása haza sietni, s a mig eléjön, én addég meg se őszülhetek, — osztág az ökröknek es bajosocska esztendőről esztendőre várakozni, mett nem es hoztam vót nekik, mit enni aggyak. Utánna iramodom hát sebess kutyafuttába ki a bércre, s hát ott szimatol a bokrok között! vágok egy istenes jó husángot, kosztolni kezdem két ódalba, a hogy csak tőllem lehetett; még eccer jól neki huzom a husángot, s a mig reá sójtottam vóna, hallom messzüről, hogy megzerdül oda bé a vőgybe, s hát úgy őröl, ugyan zakatol: eppen az én buzámot járta.

Hogy a bércről hamarébb leérjek a vőgybe, neki fekvém s béhingerődzém az ódalon; utánnam a mennyi csutak: megkévánták töllem az üdőtőtést. Nekik nem lett belé semmi bajik; émes csak egy kicsiddég üttem belé az arromat egy lágy tehenganyéjba, de nem mártottam fel onnét egészen, még ott es elég maratt a hejjin; több baja lett annak a szegén fejér lónak, a mik ott eddegelt az ajjba, met a töllünk úgy megijett. hogy a lábára szoritott nyüggel együtt kifutott a világból, s még nem jött vissza ez napságig.

Hezza dörgölgetém az arromot a gyephez, mind a tvuk szokott, s elmenék. hadd lássam, az ökrök nem mentek-e el az álló hejjikről; a hát az én ostornyelem oda fogont a födbe, s akkora fa nőtt belőlle mind a barassai nagy torony; de anyi fiat kötöttek belé a seregéiek. hogy azoknak a csárrogásától a malomzugás nem hallott. Bezzeg megörvendék neki; gondolám, hogy most fogok seregéjfiát eleget! Jól tuttam hágdosni, a hogy csak kellett: felhágok a fára, dugom a kezemet, s hát nem tér bé a likba, próbálom a fejemet, s hát jól bétér! teli szettem a keblemet seregéjfiuval. Ki akartam buni a likból, de hát én nem térek ki? haza futok, elviszem a ródaló féjszít, s kivágom onnét magamat. De nem tuttam leszállani, met a fa vastagocska vót, s a fejem es szédült, hanem kiátottam a mónárnak, hogy vegyen le; a mónár azt gondolta, hogy az a bajom, hogy megehültem, s nekem a fiától mónárpogácsát küdött. De én a fiunak olyan erőss ludméreggel montam meg, hogy nem efféle bajom van, hogy az ecceribe elfutott, s hozott egy véka korpát, azt nekem egy koszt végin felnyujtotta. Én kö-

telet sodorék belőlle, ojant, hogy a malomkövet es fel lehetett vóna vélle akasztani; próbálom, leér-e a fődig, de hát egyrét nem éri; fogom kétrét, s hát ojan jól leér, hogy még a fődön meghajlik. Ereszkedni kezdek le rajta, de egy féreg ott fenn, a hol egy ághoz megköttem vót, elkercelte, s én kötelestől lecseppentem. De míg a fődre érnék, addig a seregéjfiak a kebelembe megtolvasodtak, szárnyaikra kőtek, s engem repitteni keztek. Mikor az Ót felett repültünk, valami asszonyok ott az Óton rongyát mostak, s kiátozni keztek felém: Mi a tüzes gutot csinál az a gyermek, hogy ugy tud repülni? ha leesik, eppen az Ótba szottyan, s beléhal! Láttam, hogy mind felém néznék, de a seregéjfiak csarrogásától nem tuftam tisztán kivenni, mit kiátnak; azt gondoltam, azt kiátság, hogy óggyam meg az ingem derekát. Én az ingem derekát kiszabaditám a harisnyám szíjja alól; avat a seregéjfiak eccerre a kebelemből mind kiduvadának, nekem amennyi szárnyam, mind elrepüle, s én az Ótnak kellősközepibe belécsubbanék. Csubbanásommal az Ótat ugy kicsapám az árkából, hogy az egésszen kiloccsant a hegy ajjáig; de mikor az árkába visszatakarodott egy kicsi héjjával, a mit egy gidófalvi szonnyu komondor lecselt fel belőlle, annyi hal maradt künn utánna, hogy a hejjet Mánástól Dobojig s Árkostól Angyalosig, mind ellepte — még a Szépmezőt es egészen. No, ott vót hal elég! Tizenkét bihalszekér egy hétig mind örökké hordotta, soha meg nem szünt, még sem tutta megkezdeni; de mene egy csóré cigánpurdé Kőröspatakról, mind felszede a pendejjibe, s elvivé.

Eszembe jut, hogy engem nem jászodni küttek vót, hanem őrölni; elinulok arrafelé, a hol az ökrök vótak, hadd lám, micsinálnak? nem mentek-e el hejjikről? Sokáig mentem, úgy, hogy megfárattam belé. Látok a réten egy lovat, s reagondolom, hogy: ezen könnyen oda jutok, hova kell. Utanna indulok, de hát ő engem nem vár meg. Fogom a farkát, egyet fordíttok rajta, s magammal szembe állíttom, s mondom neki amúgy mirgyilusoson: Hó! megájj, pityigangos! ne légy ojan jeszke! Megértette a jó szót s megáll ott, mind a cüvek. Megnyergelém a szürkét, felülék a barnára, s úgy elmenék a sárgán, egy lőtőn ki, s egy hágón bé. hogy a föd es szakatt utánnam.

Egy hejt egy szőllő alatt menék el, s annak a keritésin belől sok szép ért gyümőcs vót. Megállittám a szürkét, leszállék a barnáról, s megkötém a sárgát a gyépühöz; próbálom, hogy béhágjak, de nem tudék; megmarkolám a hajamot, s annálfogva bélódittám magamot. Rázni kezdem a szilvát, hull a dió, szedem a magyarót; s teli rakám a keblemet.

Erőss meleg vót, meg vótam szonnyulva, hogy majd megepettem. Látom, hogy ott nem messze vadnak valami aratók, s kérdem, hol kapnék itt vizet valahol? Azok nekem megmutattak nem messze egy forrást. Oda menyek, de hát béfagyott! eleget akartam a jeget a sarkammal vaj kövel betörni, de nem lehetett, mett a jég lehetett *egy* araszos; hanem kapám a fejemről a koponyámat, s könnyen betörém vélle a jeget vizet meritték velle s amugy jót ivám.

Elmenék a gyepühöz, hajamnál fogva kilódittám magamat az útra; elódám a szürkét, felülék a barnára, s úgy elvágtaték a sárgán egy lőtön ki, s egy hágón bé, hogy ugyan lógott a hajam belé. Egy hejt találék két embert; mikor meghaladtam vóna őköt, utánnak azt kiáták: Te fiu, hova lett a fejed? Tapasztom a fenekem, s hát nincs ott a fejem! vissza én aval sebess kutytróppba a forráshoz; de hát mit látok! az én koponyám magát nállam nélkül megunta, s neki csak annyi esze vót, hogy mindekutánna ott felejtettem, magának sárból nyakat, kezet, derekat, lábat csinálatott, s a jégen sikolándva kaptam meg. Én es meglehetősöcskén futtám sikolándani; eleget sikolándottam utánna, de ő jobban tudott, mind én, nem tuttam semmi lettéképpen megfogni. Uram isten, mi tevős legyek! merőbe megjettem, hogy fejem nélkül kell csakugyan maradnom. De eszembe juta valami, s mondám magamba: hadd el, koponya, ne vesd magad, mett engem nem vágsz ki! csakhamar sárból egy agarat csinálék, neki uszittám a koponyának, s az egy micre elfogá, s szépen előmbe hozá: én elvém, feltevém, menék a gyepühöz, hajamnál fogva kilódittám magamot; elódám a szürkét, felülök a barnára, s úgy elmenék a sárgán egy lőtön ki, s egy hágón bé, mind a madár.

Mikor a malomig értem, ott veszem eszre, hogy engemet apám otthon nem győzött várni, keresésemre indult, s hogy; nem kapott, siratni kezdett nagy jajszóval: Jaj lelkem, fiam, hova lettél? jaj, jaj, miétt es küdélek el csak magadra! jaj, lelkem, fiam, most vége neked, valahol elpusztultál! — A mennyit engem apám életembe szidott s korholt, soha sem hittem vóna, hogy engemet úgy tuggyon sajnálni. Hogy láttam, mi baja van, még távurról hezza szóllottam: Ne busujjon kjed egyet es apám uram, mett itt vagyok! rossz féjszi nem vesz el!

Meghoztam szegény apámnak a lelkit. A zsákokat a liszttel szekérre raktuk, haza mentünk, s az apám lakadalmát fáinosan meginnapoltuk. A menyasszony anyám vót, s a menyasszonytáncot legelőbb én jártam el vélle, s azután jött a szer másokra. Mikor a lakodalomnak vége lett, mások mind eltakarottak, s mü otthon marattunk csak magunkra: s máig es élünk, ha meg nem hótunk!

Én még azután egy esztendőre lettem, mert apámnak igazi törvényes fia vagyok; szépen felcseperedtem, s ügyes legén lett belőllem.

(Kriza)

A Nyir Eleje Kertje.

Mely történt magas Oroszhegyben, egyik bizonyos esztendőben.

Egyszer magas Oroszhegyben
Történt egy furcsa dolog.
Mely még ma is némelyeknek
Olykor szájokban forog.

Egy fickó a marhák mellett
Többnyire magánoson
Mint pásztor, tökfilkó fővel
Nőve fel a havason.

Papnak, kántornak, templomnak
Hallotta ugyan hirit,
De hogy azokat ismerje,
Soha sem tette szerit.

Már eléggé nagy kamasz volt,
Tudott jól csattintani,
Ostorával rittyegetni,
Csára-hajszra hajtani.

De ki teremtett és miért?
Több ilyen kérdésekre
Csak annyit tudott felelni,
Mint az ő buta ökre.

Hogy Isten van, azt hallotta,
De úgy vélte magában,
Hogy az is, mint ő s más pásztor,
Jár egy durva condrában.

A jövendő élet felől
Nem sokat törte fejét,
Azt hitte, hogy pásztorsággal
Tölti ott is idejét.

A lüdércek, boszorkányok
Felöl ha kérdeztetett,
Tudott ő elbeszélem
Sok furcsa történetet.

Beszélte, hogy már sok ízben
Elbámult a lidércen
Mikor látta tüzet szórva,
Haladni fet a bércén.

Hallotta a nagyanyjától,
Hoggy ennek ludlába van,
A kihez egyszer hozzácsap,
Jaj annak valójában.

Látott sokszor rusnya sárkányt
A felhőkben függeni,
Mely nagy égihaborukat
Szokott elterjeszteni.

Könnyű volna, mondotta, azt
Az embernek megkötni,
Csak egy vasvillat kellene
Akkor a földbe ütni.

Még a boszorkányokról is
Csuda dolgokat beszélt,
De ezektől átaljában
Ő épen semmit sem félt.

Mert a ki magát, így szólott,
Foghagymával megkeni,
Ahhoz soha a boszorkány
Nem merne közelíteni.

Ily balgatag képzeletek
Voltak az ő fejében,
Nem lévén a ki oktassa
Az havason létében.

Egyszer mégis őt az atyja
Az havasról lecsalá
A lévén célja, hogy fiát
Vegye jó lecke alá.

Elküldé mindjárt előbb is
A templomba másokkal,
Belép félve és megáll az
Ajtón belől nem sokkal.

De jön a pap, felöltözék,
A kántor meg orgonál,
Ő szájat tát, szemet mereszt,
Mint egy darab fa úgy áll.

Misét és prédikációt,
S egyebet végig nézett,
Mindent a hogy megfoghatott,
Magában jól megjegyzett.

Ezután másokkal ismét
Ő is haza ballagó,
Apa! így szól, a templomban
Ugyan láték dolgot ma.

Mit láttál? — „Hiszen bezzeg mit!
Volt járásom-kelésem,
Láttam az erdőn is holmit,
De még ilyent sohasem.

Bejön az pap a templomba,
Földig érő szoknyába,
Nagy gangoson elsősétál,
Betér egy kamarába.

Kijön ismét felöltözve
Egy kurta firiskóba,
Csendit, beáll nagy szaporán
Egy szép festett katlanba.

Nosza uram, papolni kezd,
Hadaz jobb s bal kezével,
Döngeti a katlan szádát
Keményen az öklével.

Minden parancsolatokat
Egymásután kiada,
Leszáll, megy kamarájába
Megintlen bevesz oda.

Egyszer két fickó csak kiáll,
A csengetyüt rándítja,
Erre valaki a hijba
A muzsikát kondítja.

Mennek a legénykék elől.
Utána a pap nagy cifrán,
Szeges sapka a fejében,
Szép lepedő a hátán.

Egy terített asztal mellett
Szépen megtelepednek,
Jönnek, mennek, egyezkednek,
Sugdosódni kezdenek.

Ebből egyebet nem érték,
Mert a szókat habarták,
Me a kupa, me a kupa,
Ezt sokszor elhadarták.

Azonba kezdé nagyon a
Pap: nyir eleje kertje,
Megint nyir eleje kertje,
Meg a nyir eleje kertje.

Nem tudom a kerttel és a
Kupával mit akartak,
Hogy erről, főkép amarról
Olyan sokat habartak.

Néha a pap, mint kifordult,
„Baliskum" úgy kiáltott,
Erre a híjból „pirított
Túró" szózat hallatott.

Bíz elhiszem, hogy ő kemék
Túrót ehetnének volt,
Annak pirítása felől
Azért folytattanak szót.

Jó is igazán a túró
Mert én is a havason
Ha egy kőn megpiríthattam,
Ebédeltem urason.

Egy fényes poharat a pap
Ő keme hajtogatott,
Meg is mondó felszóval, hogy
Abból mit illogatott.

Mert osztán egyet fordulván,
Igy danola: óh jó must,
A színe is úgy mutatta,
Hogy a bizon édes must.

Ittam én is fenn az erdőn
Édes nyirfa-viricset,
De olyan volt, hogy ez annál
Édesebb nem lehetett.

Az asztalon volt egy könyv is,
Ezt csak hányták vetették,
Le-lekapták a kis fickók
Hol innét, hol túl tették.

Ebből a pap annyit mondott,
Hogy már meg is kezdettem
Vala unni, mert én abból
Csak keveset értettem.

Utoljára kiforduló,
Hosszason éneklé ezt:
„Ne-te-e-e-e-e
E-e Miska ezt.”

Akart még több efféléket
A tökfilkó mondani,
De az apja szamárságát
Már nem tudta állani.

Látszik beste kurafia,
Igy summogott az öreg,
Hogy iskolád nem vala más,
Mint a vadon rengeteg.

Látszik, hogy mutatásod volt
Csak a buta ökrökkel,
Mert a nagy ostobaságban
Bezzeg feltész ezekkel.

Ostoba még az erdőn is,
Vagy tán nem jut eszedbe,
Hogy effélékről beszéltem,
Mért nem szedted begyedbe.

Igy, így cirmolta az apa
A tudatlan gyermeket,
De e csak vállat vonított,
Kacagta mindezeket.

Osztán hogy ne maradjon úgy,
Holmire tanította,
Tán valami vált belőle,
Aztat addig faragta. *(Orbán)*

Szép Palkó.

Egy szegény özvegy asszonynak volt a fia Palkó. Elindult szolgálatot keresni és egy erdőben egy óriással találkozott. Apjának szólítja és ezzel összebarátkozik vele. Másnap az óriás vállára ülteti Palkót, hegyről-hegyre lép és délutánra megérkezik vele egy királyi vár elé.

Palkó szép fiú volt és először pulykapásztornak, majd asztalosinasnak fogadták meg. A király három leánya közül a legkisebbik belé is szeretett. A királyné elpanaszolta ezt a királynak, aki kemény próba elé állította Palkót. Azt parancsolta neki, hogy a szemben lévő nagy erdőt egy éjszaka levágja, hazahordja, felhasogassa és a király udvarán összerakja. Tömlőébe is záratta és mégis megfenyegette, ha nem lesz meg, amit parancsolt, lefejezteti.

Palkó búsult a börtönben, de egy titkos ajtón belopódzott hozzá a legkisebbik királyleány. Rézcsapóju ostort adott neki és azt mondta, ha azzal hármat csattint, ördögök jönnek elő és minden parancsát teljesítik. Palkó kilopódzott a titkos ajtón, kiadta a parancsot az ördögöknek és azok egy óra alatt kivágták az erdőt, hazahordták, felaprították és összerakták a fáját.

A király reggel meglepődött, de másik éjjelre még nehezebb feladatot bízott Palkóra. Megparancsolta, hogy az erdő helyét szántsa fel, vesse be haricskával, érlelje meg, arassa le, csépelje ki, őrölje meg és reggelre főzzön puliszkát belőle. Azzal visszaküldte a tömlőcbe.

Palkón megint segített a királylány egy arany ostorral, amelynek csattintására a pokol minden népe előjött, dolgozott, munkálkodott, s hajnal felé maga Pluióné kavargatta, főzte a puliszkát egy óriási kondérban. A király reggel csodálkozott is, bosszankodott is, nevetett is és a puliszkahegyből megvendégelte az egész várost. Még maga is evett belőle jó csíki túróval.

A puliszka elfogyott, de másnapra azt a parancsot adta Palkónak, hogy a királyi istállóban álló ménlovat, kancát, két szürke és egy pejcsikót másnap úgy járassa meg, hogy elfáradjanak. Palkó most már jókedvvel ment vissza a börtönbe, mert azt hitte, ez nem nehéz feladat. De a királylány megmondta neki, hogy a mén az apja lesz, a kanca az anyja, a két szürke csikó a két nővére, a pejcsikó pedig ő maga, a kis királyleány. Csak egy nagy vasrúddal tudja megjámborítani őket, mert különben agyonrúgják.

Palkó szótfogadott és alaposan megkínozta a lóvá változott királyi családot, csak szerelmesével, a kis királylánnyal bánt jól. Ez végül fel is kapta a hátára és menekült vele hetedhét országon keresztül. A király lángot-lehelő sas képében repült utána. Háromszor megtévesztették az üldöző királyt. Először kölesvetéssé és őrzőjévé változtak át a királylány, meg Palkó, másodszor bárány és pásztor lett belőlük, harmadszor kápolna és remete. A sas, vagyis a király mind a háromszor megszólította Palkót, hogy nem látta-e a menekülőket, de a válaszban mindig megnyugodott és csak otthon a feleségétől tudta meg, hogy az üldözöttek voltak a kérdezettek.

Palkóék tovább menekültek, de most már maga a királyné repült utánuk sólyom képében. A királylány tóvá, Palkó meg aranyrucává változott át és a víz alá bukva ügyesen elkerülte a sólyom támadásait. Tehetetlenségében a királyné megátkozta őket, hogy elfeledkez-

zenek egymásról, mintha sohasem ismerték volna egymást.

Palkó és a királylány visszaváltoztak és tovább vándoroltak. Egy város szélén elaludtak, de reggelre kelve megfogta őket az átok és nem ismerték meg egymást. Külön-külön szolgálatba álltak és csaknem egy esztendeig nem is hallottak egymásról. Ekkor Palkó azt álmodja, hogy a barna ménló meghalt, a szolgálónak szegődött királylány pedig a barna kanca halálát látja álmában. Erről aztán eszükbe is jutott minden. Palkót gazdája szerelmes-levéllel küldte a királylány kisasszonyához. A szerelmesek találkoztak és megismerték egymást.

A királylány az álomból kitalálta, hogy apja és anyja meghaltak, s rájuk maradt a királyság. Haza is indultak és még ravatalon találták a királyt és a királynét, akiknek két idősebb lánya még előbb elhunyt. A királylány örökölte a királyságot és Palkót urának választotta.

(Kriza)

A soktudó fiú.

Egy szegény ember a fiával szántogatott. Közben a fiú akkorákat csattogtatott az ostorával, hogy még puskalövésnek is sok lett volna. Arra kocsikázott a király, megtetszett neki a fiú, egy zacskó pénzt adott az apjának és a gyermeket maga mellé vette a kocsiba.

Útközben a fiú akkorát kacagott, hogy a lovak megijedtek, s hámjuk szerteszéjjel szakadt. Az inas és a kocsis nem tudták összebogozni, de a soktudó fiú egy perc alatt megcsinálta. A király most már attól félt, hogy őt is bajba keveri ez a fiú. De a királykisasszony úgy megszerette, hogy nem is tudott nála nélkül lenni. Egyszer a király levelet olvasott és a soktudó fiú akkorát kacagott, hogy a palota meghasadozott. Mesteremberek nem tudták megjavítani, a fiú hamarosan helyreállította. A király azt hitte, hogy az ördöggel cimborái és ezért bezáratta és befalaztatta a toronyba. De a király leánya megfizette a mestereméreket s azok hagytak egy akkora lyukat, hogy ételt nyujthasson be rajta.

Egyszer a pogány király két egyforma lovat küldött a királynak s azt üzente, ha niem tudja megítélni, melyik a fiatalabb a két ló közül, elfoglalja az országát s a fejét karóba húzatja. A király összehívta tanácsosait, tudósait, de a két egyforma állatról nem tudták megmondani, melyik a vénebb, melyik a fiatalabb. A királyleány bánatában két napig megfeledkezett a soktudó fiúról, de harmadnap elmondta neki az esetet. A fiú azt tanácsolta, hogy egy vályúba tejet, a másikba szilvapálinkát öntsenek, amelyik ló a tejnek fut, az a fiatalabb, amelyik a pálinkának, az a vénebb. Kössenek cédulát a farkukra és küldjék vissza a pogány királynak. Úgy is tettek s a pogány király bosszankodott, hogy kifogtak rajta.

Most egy királyi pálcát küldött, hogy mondja meg a király, melyik a vékonyabbik, melyik a vastagabbik vége, mert ha három nap alatt nem mondja meg, elveszi az országát, fejét pedig karóba keríti. A tudósok és a bölcsek megint nem tudtak megfelelni, mert egyforma vastagnak látszott a pálca. A soktudó fiú azt tanácsolta a királylánynak, töltsön meg egy kádat tejjel, tegye bele a pálcát, a vékonyabb fele fél collal alább lesz mint a vastagabb. Oda tegyenek gyászpecsétet és küldjék vissza a pogány királynak.

Igy is lett. Még jobban bosszankodott a pogány király, s azt a parancsot adta, hogy a keresztény király vasárnap ugyanabban a pillanatban ugyanazt tegye amit ő s csak arra vigyázzon, hogy a pogány király ne tudja lenyelni az első kanál levest, mert különben elpusztítja az országát. Nagy búbánat nehezedett újra a királyi palotára s a királylány megint napokig elfelejtett ételt vinni a soktudó fiúnak. Aztán mégis vitt neki cipót és bort s azt a tanácsot kapta, hogy engedjék szabadon, akkor segít a bajon. A király szétbonttatta a tornyot és csodálkozott, hogy a soktudó fiú még életben van. A fiú kívánságára vasárnapra egekig érő tornyot építettek a palota elé. A fiú messzehordó fegyvert vett magához, felment a toronyba és onnan figyelte a pogány királyt. A tornácra egy embert állított, annak lekiáltotta, hogy mit csinál a pogány. Amikor a pogány király be akarta kapni az első kanál levest, kilőtte a kezéből a kanalat. A pogány király hanyattesett ijedtében, de aztán azt követelte a keresztény királytól, hogy küldje el neki azt a személyt, aki a kanalat olyan pontosan kilőtte a szájából.

A fiú két iegénytársával egyforma ruhába öltözött, úgy ment hármasban a pogány királyhoz. A pogány király nem tudta kitalálni, melyik közülük a soktudó fiú, ezért boszorkányos feleségét elbújtatta az ágyuk alá. Éjjel a fiú megmagyarázta két társának, hogy milyen ételt kaptak vacsorára. A boszorkány királyné ollójával egy darabot levágott a fiú ruhájából. De a soktudó fiú reggel észrevette és pajtásai ruhájából is kivágott egy éppen akkora darabot. A pogány király erre föl akarta akaszttatni mind a három legényt. De a soktudó fiú elüzent a keresztény királyhoz, hogy küldjön két regiment katonát, egyiket piros ruhában, a másikat feketében. Amikor már éppen akasztották volna a fiúkat, meglátja a pogány király a közeledő katonákat. Kérdezi, hogy miféle katonák azok. A soktudó fiú azt mondja, hogy a tűzláng piros ruhások angyalsereg, amely a mennyországból jön a fiúk leikéért, a fekete gyászruhás a poklok serege s azok elviszik a pokolba a királyt, ha csakugyan felakasztatja őket. Megijedt erre a király és a népe, elkotródtak, a fiúk meg kiszabadultak és hazamentek.

A soktudó fiú azonban nagyon megszerette a pogány király kisebbik lányát s visszament a palotába. Észrevétlen bejutott a lány szobájába s megegyeztek, hogy éjfélkor megszöknek. A királykisasszony három hajszálat megbabonázott, azokat otthagyta s útnak indult a soktudó fiúval. A pogány király azt álmodta, hogy megszökött a kisebbik lánya, ráparancsolt a feleségére, nézzen utána tüstént. Zörget a királyné a lány ajtaján, a hajszál felel neki. A királyné megnyugodva tért vissza. De a király ismét rosszat álmodott, felköltötte a feleségét, de a másik hajszál megint félrevezette. Igy történt harmadszor is és a fiatalok egérutat nyertek. Csak reggel vették észre a szökést, akkor a királyné griffmadárrá változott, úgy repült a leánya után.

A királylány kápolnává változtatta a fiút, ő maga szakállas zarándok lett, mire az anyja megérkezett. Kérdezi a királyné, nem látott-e egy fiút meg egy lányt. Azt válaszolja, hogy egy lelket sem látott. Visszamegy a királyné, de a király ismét utánuk küldi. A királylány kemencévé változtatta a fiút, maga vén pékmester lett, megint félrevezették a királynét Harmadszor tó lett a királylány és réce a fiú, de így sem tudta megfogni őket az anyja, ezért megátkozta a lányát, hogy a kedvese úgy feledkezzék meg róla, amint ő megfeledkezett a szüleiről. A rucának kikapta a félszemét, azzal hazament. A lány sem volt rest, gyorsan ő is madárrá változott, megelőzte az anyját s egy szomszédasszony képében leitatta. Aztán elvette zsebéből a fiú szemét, visszament és beillesztette a helyére.

Amikor a fiú falujához közeledtek, azt mondta a le-

gény a királylánynak, hogy maradjon a fogadóban, amíg a nászné ppel utána jön. De megfogta az anyai átok, pár nap alatt úgy elfeledkezett a királylányról, mintha sonasem ismerte volna. Egyik falubeli lányba lett szerelmes és házasságra vitte a dogot. Amikor ezt a királylány meghallotta, egy virágbokrétát megbabonázott és az utcai kút vedrébe tette. A vőfély kivette a vederből és a kalapjába tűzte. A vőlegény meglátta, elkérte tőle, amint kézbevette, emlékezni kezdett. Megfordította a nászné pet és feleségül vette a királykisasszonyt.

(Ősz)

Az irigy testvérek.

Egy királynak három lánya volt: Kevélység, Kedvesség és Szívesség. A király legjobban szerette a legkisebbiket, Szívességet, mert legjobban tudott apja kedvében járni. Szívességhez sok úrfi is járt, nénjeihez pedig az ördög sem. Ezért nagyon irigykedtek rá.

Kikéredzkedtek az erdőre és ott huguknak levágták mind a két kezét, rongyos ruhába öltöztették és ismeretlen vidék felé kergették. Szívesség egy szép kertbe került, ahol az alacsonyan termő gyümölcsökből élt. A kert egy királyfié volt, aki találkozott Szívességgel és meg is szerette és feleségül vette.

A két irigy testvér azt mondta apjának, hogy Szívesség elcsatangolt az erdőben. De az apjuk megharagudott rájuk és elkergette őket. Éppen abba az országba vetődtek, ahol Szívesség királyné volt és egy kis városban húzták meg magukat.

A király háborúba vonult és eközben Szívesség ikret szült, két szép fiút. Megírta az urának és. egy követtel elküldte a levelet. A követ éppen abban a házban szállt meg, ahol a királyné két nővére lakott. Ezek ellopták tőle a levelet és ahelyett azt írták a királynak, hogy Szívesség két idomtalan csodaállatot szült. A király elbúsult a levélen, de válaszában vigasztaló szavakat írt a feleségének. A követ visszamenet megint az irigy testvérek házában szállt meg. Ezek a király levelét is elcserélték és azt írták helyette, hogy a király nem kívánja látni sem feleségét, sem a gyerekeket.

A szegény királynét mindenki sajnálta, de a király parancsának engedelmeskedni kellett és ezért Szívességet két fiával együtt útnak eresztették. Napokig étlen-szomjan ment a csonka kezeivel, míg végre egy forrásra akadt. Ahogy lehajolt, hogy igyék, beleesett. Nagy öröme letf, mert a forrásvíztől mind a két keze kiépült. Most már jobb kedvvel vándorolt tovább. A rengeteg erdőben egy öreg emberrel találkozott, akinek elmesélte sorsát. Az felismerte benne a lányát, és elmondta, hogy őt Szívesség férje kergette el az országából.

Szívesség ura hazatért a háború után és amikor megtudta, hogy mi történt, felesége és gyermekei keresésére indult. Meg is találta őket a rengeteg erdőben. Kiderült most már, hogyan cserélődtek ki a levelek s a két irigy testvért halálra ítélték. De Szívesség addig könyörgött, amig az ura megkegyelmezett nekik és az apja is megbocsájtóttá bűnüket.

(Kriza)

Nád Péter.

Egy király fia elment vadászni 12 jágerével. Egy erdő szélén elaludt s csak egy vadász vigyázott rá. Arra ment három királykisasszony. A legidősebb azt mondta, ha az övé lehetne a szép királyfiú, az egész katonaságot egy orsófonálból egy esztendeig ki tudná állani. A középső azt mondta, na magáévá tehetné a királyfit, egy árpacipóból az egész katonaságot ki tudná tartani. A legkisebbik azt mondta, ha feleségül mehetne a szép királyfihoz, olyan 12 arany-hajú gyermeket szűlne neki, mint 12 tulipán. A jáger elmondta a királyfinak, hogy mit mondtak a királykisasszonyok.

A királyfi lefúvatta a vadászatot, hazament, négylovas hintóba fogatott s apjával együtt elment a Fekete király kastélyába leánynézőbe. Elvette feleségül a legkisebbik királylányt. A másik két lány elbúsult és szemrehányást tett az apjuknak, hogy őket otthagyta szégyenben. Palotát csináltattak maguknak a havasban és odaköltöztek.

A fiatal király háborúba ment, közben a felesége 12 aranyhajú ikerfiút szűlt. Az örömhírt az öreg király megírta fiának s egy öregemberrel elküldte a levelet. A havason át vezetett az öregember útja, éppen ott, ahol a Fekete király két leánya lakott. Ezek behívták az öreget, etették-itatták, levetét kicserélték. Meghagyták neki, mikor visszatér, ismét jöjjön be hozzájuk. A fiatal király sírni kezdett, amikor a levelet elolvasta. Az volt benne: „Na ugyan édes fiam, hoztál nekünk egy olyan menyet, hogy 12 kopókölyköt szűlt neked." A királyfi azt írta vissza: „Az Isten Őfelsége rosszul látogatott meg engem, de ha kutya-, ha macskakölykök, viseljék gondját, amíg hazajövök." Az öregember visszafelé ismét a havasi kastély mellett ment el, a királykisasszonyok behívták, lerészegítették, levélét kicserélték. Beleírták: „A 12 aranyhajú fiút dobják a tengerbe, a feleségemet pedig vagdaltassák össze." Az öreg király és a királyné sírni kezdtek, amikor a levelet elolvasták. Sírt a fiatal királyné is. 11 gyermekét belédobták a tengerbe, a tizenkettediknek és a fiatal királynénak bárkát készítettek és vízre bocsájtották.

Egy év mulva hazajött a fiatal király, szomorúan hallotta, hogy feleségét elpusztították. Elvette feleségül a felesége nénjét.

A tenger elvitte a bárkát messzire és kivetette egy szigetre. A fiú közben megnőtt, szétrúgta a bárkát, anyjával együtt kiszállt, hálát adtak az Istennek, hogy kivezérelte őket a szárazra. Krisztus Urunk Szent Péterrel leszállt hozzájuk, s a fiút Nád Péternek keresztelték. Olyan nyilat adtak neki, hogy akármihez lő, az elesik, s egy csodaalmát, meg egy aranyvesszőt. Nád Péter egy szép térségen feldobta az almát, lett belőle kétemeletes palota. Az aranyvesszőt bedobta a tengerbe, lett belőle egy akkora hajó, amivel szekeret is tudott vinni. Jött egyszer az édesapja udvarából-három béresszekér. Nád Péter átvitte őket a tengeren, meg is vendégelte a béreseket, fizetést nem fogadott el tőlük, csak arra kérte őket, hogy kicsi kutyáját vigyék magukkal. A béresek otthon elmondták a királynak, hogy mit láttak. A királyné azt felelte: Annál nagyobb hazugságot is tudok mondani: „A tenger mellett van egy akkora kan, mint egy hároméves tulok. Ha valaki lebírná és elvinné onnét, annyit szántana, hogy még hat évig sem tudná elhasználni."

A kicsi kutya elmondta ezt Péternek, Péter megtalálta a kant, rá akart lőni a nyilával, de a kan megszólalt és megígérte, hogy dolgozik neki. Annyit túrt, vetett, boronáit, hogy többet nem is lehetett. Mikor megért a gabona le is vágta, hazahordta, kicsépelte s hombárba rakta. Aznap este Krisztus Urunk, kipróbálta a keresztfiát, hogy nem bízta-e el magát. Két utas ember képében jelentkeztek Szent Péterrel, de Nád Péter és az édesanyja szívesen látta és megvendégelte őket. Krisztus Urunk aranyalmát ajándékozott Péternek, ebből fényes arany-

híd lett. Megint jöttek a király béresei, Nád Péter ismét megvendégelte őket és velük küldte a kiskutyáját. Otthon a béresek elmesélték az aranyhidat, de a királyné ismét közbeszólt: „Ennél nagyobb hazugságot tudok cn mondani, lakik a tengersziget mellett 11 koronás hattyú, aki azt a 11 hattyút meglövi, olyan királyságot nyer, hogy egy madár egy évig sem tud keresztülrepülni rajta." A kiskutya megint elmondta Péternek, mit hallott a király udvarában. Nád Péter kiment a tengerpartra, s megtálálta a hattyúkat. Tíz koronás hattyú szépen játszott, de a tizenegyedik keservesen sírt. Péter vigasztalni kezdte, mire a 11 hattyú visszaváltozott fiúnak és ő megismerte a testvéreit. Hazamentek az anyjukhoz.

Másnap megint jöttek a béresek, Péter megint megvendégelte őket. Otthon elmondták a királynak, hogy a hajóslegénynél van 11 olyan legény, mint 11 szál égő gyertya, olyanok együtt, mint 12 hajnalcsillag. Erre a szóra a király fejéből kiesik a korona, a királyné alól kiszökik mind a hét párna és a királyné leesik a földre. A király reggel elment a hajóshoz, meglátta feleségét és 12 fiát. Hazavitte őket, a másik feleségét pedig négyfelé vágatta. Újból megesküdtek és boldogul élnek.

(Mailand)

A nyulak pásztora.

Egy szegény asszonynak három fia volt, de olyan szegények voltak, mint a templom egere. A legények megelégelték a keserves életet s rászánták a fejüket, hogy valamerre kimozdulnak hazulról. A legidősebb indult el először szerencsét próbálni. Egy aranyos kútnál letelepedett és elővette a hamubasült pogácsát, amit az anyja sütött. Elébe szökik egy kicsi egér s egy falatot kér a pogácsából. A legény nem adott neki s az egérke szomorúan búját vissza a lyukába. Egy királyi városba ért, beállott nyúlpásztornak a királyhoz.

Másnap kihajtotta a mezőre a király száz nyulát, de bizony ahogy kiértek, a száz százfelé futott. A legény nem mert visszamenni a királyhoz, hanem megfutamodott és hazáig meg sem állott. Otthon elbeszélte, hogy mi történt s a második legény fogadkozott, hogy ő megőrzi a száz nyulat, ha addig él is. De ő is úgy járt, mint a legidősebb. Ő sem adott az egérkének a hamubasült pogácsából és a király száz nyula tőle is megfutamodott. Most már a legkisebb legény indult útnak. Az anyja akkora hamubasült pogácsát sütött neki, mint egy jó nagy taligakerék. Az aranyos kútnál megetette az egeret, az egy kis kürtöt adott neki. Azt mondta, ha veszedelemben van, fújjon belé és minden rossz jóra fordul. A legény tarisznyájába dugta a kürtöt s meg sem állott a király palotájának kapujáig. Ő is elvállalta a nyúlpásztorságot. Reggel tőle is megiramodtak a nyulak, de ijedtében eszébe jutott a kürt, belefújt, hát a száz nyúl egyszerre megfordul s úgy összefut, mint a juhok. Nem is hiányzott belőlük egy sem.

Másnap a király próbára akarta tenni a legényt, megparancsolta a szolgálónak, hogy kérjen a pásztortól egy nyulat a király nevében. A legény először nem adott neki, de addig beszélt a leány, hogy vendégség van a királynál s mind ketten a fejüket vesztik, ha nem lesz nyúl az asztalon, míg a legény megfogott egy nyulat, bedugta a zsákba. A leány elindult vele; Útközben az egérke kirágta a zsákot, a nyúl kiugrott és visszafutott a többihöz. Az egérke egy nagy darab tehéntrágyát dugott a zsákba és a lány azt vitte haza.

Este a legény beterelte a nagy kapun a száz nyulat. Jön elébe a király nagy mérgesen s kérdezi, mit küldött neki a nagy zsákban. A legény azt mondja, hogy nyulat. Kérdezi a király a szolgálót is, de az is erősítgeti, hogy nyulat kapott. Számlálják a nyúlsereget: megvan mind a száz. Csodálkozik a király, ilyen pásztora még nem volt, hogy küld is nyulat, mégsem hiányzik a seregből. Kérdezi a legényt, mit kíván:

— Csak egy zsák pénzt felséges királyom, mert nagy a szegénység odahaza!

A király egy szekér pénzt méretett s a legény tizenkét ökörrel húzatta haza.

(Benedek)

A rosszfonó leány.

Volt egy leány, aki nem szeretett fonni. Az anyja sokat korholta emiatt s egyszer a guzsallyal kergette ki az útra. Éppen arra ment a királyfiú, megkérdezte, miért kergeti. Az asszony azt mondta, hogy azért, mert minden fonni-valóját megfonta már, s most már a kerítést is meg akarja fonni. A királyfi elkérte a lányt, hogy majd ő ad neki elég fonnivalót, az asszony meg örömest odaadta.

A lányt betették egy nagy raktárba, amelyik tele voit kenderrel. A királyfi megígérte neki, hogy feleségül veszi, ha egy hónap alatt azt mind megfonja.

A lány csak búsult és ült, hozzá sem fogott a munkához. A harmadik hét végén egy éjszaka egy kis törpe látogatta meg. Megígérte, hogy megfonja egy hét alatt a sok fonnivalót. De ha azalatt a lány nem találja ki az ő nevét, elviszi magával. A törpe font, a lány pedig várt a jószerencsére. A negyedik héten egy olyan inas hozott neki ebédet, aki a királyfival szokott vadászni. Elmesélte, hogy az erdőben egy törpét látott, aki az egyik ágról a másikra ugrál és azt dúdolgatta:

Az én nevem Tánci Vargaluska,
Feleségem lesz jófonó Zsuzska

Amikor a fonal mind készen volt, a lány megmondta a törpének, hogy tudja a nevét: Tánci Vargaluskának hívják. A kicsi ember elment, de jött a királyfi egész udvarával és elbámultak a sok szép fonalon. Érdemesnek ítélték a lány, hogy királyné legyen, meg is tartották a lakodalmat.

A lakodalmi ebéd után eléálltak a szegények alamizsna osztogatásra. Volt köztük egy vénasszony, akinek a szempillája az egész ábrázatát eltakarta, egy másik akinek az ajka szinte a térdét verte és egy harmadik, aki olyan lapos volt, mint a deszka. Elmondták a királynak, hogy a sok fonástól lettek ilyen félszegek. A király erre megtiltotta a feleségének a fonást, az orsót, guzsalyt, motollát mind összetörték és tűzbe dobták.

(Kriza)

A möndölecskék.

Egy özvegyasszonynak három legény fia volt. Mert szegények voltak, egyiküknek mindig el kellett mennie szolgálni. Először a nagyobbik fiú ment el és talált egy öreg embert, aki megfogadta a möndölecskék (juhok)

mellé. Áz öreg azt parancsolta neki, hogy ne hajtsa őket, csak menjen utánuk. A legény így is tett, de amikor a juhok átmentek egy sebes folyón, nem ment utánuk, hanem megvárta amíg visszajöttek és úgy hajtotta haza őket. Elbeszélte ezt az öreg embernek, aki fizetés nélkül eleresztette. A második fiú is így járt.

A harmadik fiú szintén ahhoz az öreg emberhez állott szolgálatba, de ő bele is ment a sebes folyóvízbe, amelyik leszedett róla gúnyát, húst, mindent. Csak csontja és bőre volt, amikor a másik partra ért, de a möndölecskék ráfujtak és külömb teste lett, mint azelőtt. Egy nagy rétre értek, ahol kaszálni lehetett volna a füvet, mégis az ott legelő marhák olyan soványak voltak, hogy a szél szinte elfujta őket. Onnan egy másik rétre mentek a juhok, ahol kopasz volt a föld, a marhák mégis olyan kövérek voltak, mint a gyűrött háj. Innen egy erdőbe mentek a möndölecskék, ahol minden faágon egy meztelen verébfiú sírt. Később egy nagy kerthez jutottak, ahol a kerítés két oldalán két kutya marakodtak, de nem tudták egymást bántani. Aztán egy tóhoz jutottak, ahol egy asszony kanállal meregetett valamit a vízből, de nem tudta kihalászni. Egy tiszta forrást látott a szegény fiú és bár szomjas volt, nem mert belőle inni, mert egy döglött kutya szájából bugyogott a víz. Végül egy szép virágoskertben legelni kezdték a möndölecskék a zöld füvet. A fiú is leült egy fa árnyékába, rálőtt egy galambra, de csak egy tollát találta el, azt zsebre is tette. Később megindultak hazafelé a möndölecskék, a szegény legény utánuk mendegélt. Otthon elbeszélte az öregembernek, hogy merre járt. Azt mondja az öreg: az a szép zöld síkság, ahol először keresztülmentél, a te ifjúságodat jelenti, a sebes víz, a bűnmosó élet vize, mely lemosta a bűneidet. Azért születtél újra a túlsó parton, amikor a möndölecskék, az angyalok, jó tanítók rád fújtak. Azok a marhák, akik a kövér fűben soványak voltak, a fösvényeket jelentik, akik maguktól is sajnálják az ételt, ezért a másvilágon is nagy bőségben mindig éhesek és szomjasak lesznek. Azok a marhák, akik a kopasz füvön is kövérek voltak, jelentik azokat, akik e világon a kicsiből is adnak szegénynek, mert azok a másvilágon is kevés eledelből jóízű falatot esznek. A síró verébfiókák azokat az anyákat jelentik, akik nem kereszteltetik meg a gyermekeiket, mert ezek a másvilágon örökké sírnak-rínak. A két marakodó kutya a pörlekedő atyafiakat jelenti, akik a másvilágon sem férnek össze. A kanállal halászó asszony ezen a világon vizet tett a tejbe, a másvilágon azért méreget, hogy kiválassza a tejet a vízből. A döglött kutya szájából folyó tiszta víz, a szép tanításokat jelzi, a döglött kutya pedig azokat, akik bölcs tanításokat tesznek, de maguk nem tartják meg. A virágoskert, amelyikbe bementetek, az a mennyország, odajutnak, akik ezen a világon bűn nélkül élnek. De most bizonyítsd be, hogy te jártál abban a kertben?!

A fiú kivette tarisznyájából a fehér galambtollát, mire az öreg ember, azt mondta, hogy ő volt a fehér galamb, aki az egész utón vigyázott rá és követte, mint ahogyan az Isten is mindig megy az emberrel és látja, mit cselekszik. Avval vette az öregember a tollat, odatette a hiányzó kisujjához, ráfujt, s egyszerre ép lett. Végül megkérdezte a fiút, hogy a mennyországot vá-Iasztja-e, vagy annyi aranyat, amennyit elbirhat. A fiú a mennyországot választotta, az öreg mégis adott neki egy zsák aranyat. Haza is ment vele, hatökrös gazda lett belőle, feleségül vett egy jó lányt, aki olyan szép volt, mint egy virágszál.

(Kriza)

Krisztus mondák.

1.

Három árva legény elindult szerencsét próbálni. Találkoznak Krisztus urunkkal és Szent Péterrel. Krisztus urunk megkérdezte tőlük, hogy mik szeretnének lenni. A legnagyobb azt mondta: gazdaember. Krisztus megtette gazdának, csak azt kötötte lelkére, hogy ne feledkezzék meg a szegényekről. A középső fiúból juhász, a legkisebből csónakos lett.

Egy idő mulva Krisztus urunk azt mondja Péternek: — Gyere, Péter, nézzük meg mit csinálnak a fiaink.

Először a gazdához mentek. Nagy úr lett belőle, három tajtékpipából fújta a füstöt s éppen csépeltek nála. Péter bement kéregetni, de semmit sem kapott, Krisztus urunk visszaküldte, hogy legalább egy marék szóratlan búzát kérjen. Amikor megkapta, átküldte vele a szegény asszony udvarára, hogy ott égesse el a búzát. Meggyujtja Péter, egy perc alatt tele lett az udvar búzával. A szegény asszony alig győzött hálálkodni.

Látja ezt a gazda, lekiállt a cséplőknek, hogy ne vesződjenek tovább, hanem gyújtsák meg az egészet. Azok meggyujtották, de nem lett belőle tiszta búza, hanem elkezdett égni a csűr is. A gazda szaladt a kútra, de beleesett, elpusztult; a háza porig leégett.

Krisztus urunk és Péter, a második fiúhoz mentek. A juhász is kikergette a kéregető Pétert s nagy könyörgésre csak egy csupor savót adott. Krisztus urunk feldobta a csuprot az esztena tetejére, az kigyulladt és benneégett a juhász is.

Most elmentek a csónakoshoz. Szívesen átjött értők a vízen és vitte őket nagy örömmel. Közben Krisztus urunk megvarasodott és azt mondta a legénynek, hogy csak szopós gyermeke vérétől gyógyulhat meg. A legénykapta a kést és kieresztette a gyermek vérét. Azzal bekente Krisztus urunkat s mindjárt lepattogott testéről a var. Krisztus azt mondta Péternek, dobja a gyermeket a kemencébe és gyujtsa rá a tüzet. A csónakos legény ezt is nézte szó nélkül. Erre Krisztus urunk a kemencéhez küldte, hát ott ül a gyermek, két aranyalmával játszott. Hozta a gazda nagy örömmel és térdre-borult Krisztus urunk előtt. Krisztus nagy darab földet adott neki s mielőtt megköszönhette volna, Szent Péterrel együtt eltünt.

(Kriza)

2.

Krisztus urunk Szent Péterrel utazott és éjjel szállásra egy szegény özvegyasszonyhoz tért be, akinek semmi gazdasága nem volt, csak egy tehene. De volt egy neveletlen fiacskája is, s azt úgy kényeztette, hogy még a széltől is óvta. Szívesen látta vendégeit, tejjel és kenyérrel kínálta őket.

Reggel elbúcsúztak, s mikor a határra értek, Krisztus azt mondta Szent Péternek, hogy az özvegyasszony tehenét éppen most eszik a farkasok.

— Óh, édes mesterem, hogy engeded meg, hiszen annak a szegény asszonynak egyebe sem volt, mégis kétszer megvendégelt minket?!

Azt mondja erre Krisztus: „Az özvegyasszony kényezteti a fiacskáját, dologra nem tanítja, ha felnő, tekergő tolvaj lesz belőle. Ha nincs, mire tátsa a száját, megfogja a dolgot és becsületes ember lesz.”

(Orbán)

3.

Mikor Krisztust a zsidók űzőbe vették, egy nyárfára mászott fel. De a zsidók rátaláltak, lehúzták a nyárfáról és megkínozták. Krisztus megátkozta a nyárfát, hogy télben, nyárban mindig dideregjék. Az átok meg is fogta a nyárfát, azóta reszket mindig és szomorúan zúg.

Máskor fenyőfára mászott fel Krisztus és ezen nem találták meg a zsidók. Amikor leszállott róla, megáldotta, hogy télben-nyárban zöld legyen és mindig keresztesen nőjjék. Ezért zöld mindig a fenyőfa és ezért nőnek ágai keresztben. *(Orbán)*

4.

Krisztus urunk a földön jártában befordult egy fösvény asszonyhoz szegény ember képében és kenyeret kért tőle. Az elküldte, hogy jöjjön másnap, akkor süt. Másnap egy kis vakarék tésztát sütött a szegény ember részére, de abból akkora kenyér lett, mint egy taligakerék. A fösvény asszony nem akarta odaadni, s elbújt a teknő alá. Meghagyta a leányának, ha jön a szegény ember, mondja, hogy nincs itthon.

— Hordja a hátán, míg a világ, ami most rajta van! — szólott Krisztus. A fösvény asszony abban a pillanatban teknősbékává változott. *(Orbán)*

5.

Krisztus és Szent Péter amint együtt vándoroltak, sült ludat kaptak alamizsnába. Krisztus ment elől, Péter utána, közben megette a lud egyik lábát, mert nem tudta tovább tűrni az éhséget. A falu végén letelepedtek egy patak partjára falatozni. Krisztus meglátja, hogy a lúdnak csak az egyik lába van meg.

— Uram, ennek csak egy lába volt — mondta Péter. — Nézd amott a jégen is áll egy sereg lúd, azoknak is csak egy lábuk van.

Krisztus hessentett egyet, a ludak leeresztették a másik lábukat is és gágogva szétszaladtak. Majd megpirongatta Pétert, mire az bevallotta, hogy megette a sült liba lábát. *(Orbán)*

6.

Krisztus urunk Szent Péterrel gyalogszerrel vándorolt, amikor egy pópával találkozott. Megkérdezte, mi járatban van. A pópa azt mondta, hogy olyan országot keres, hol a búzakenyérnél jobb ennivalót kap. Krisztus büntetésből lóvá változtatta a pópát és egy szegény faragóembernek ajándékozta, de meghagyta, hogy jól terhelje meg és forgácsnál egyebet ne adjon neki enni.

A faragó embernek nem kellett sok bíztatás. Eljárt minden vásárra, jól megterhelte a lovat és adott neki annyi forgácsot, amennyi csak beiéért. Egy esztendő mulva másik lovat is vehetett melléje. Akkor ismét találkozott Krisztus urunkkal és Szent Péterrel. Még egy esztendőre nála hagyták a lovat, az alatt a szegény ember még egy lovat szerzett, s hálásan megköszönte Krisztusnak a jótéteményét s visszaadta a lovat.

Szent Péter a lovat a pópa feleségéhez kötötte be éjjeli szállásra. A papné egy jó öl szénát tett elejébe, s amikor a ló meg akarta csókolni, úgy hozzá legyintett, hogy kifolyt az egyik szeme. Reggel Krisztus visszaváltoztatta a lovat papnak. A felesége jól összeszidta, hogy 3 esztendeig elcsavargott és még a szemét is elvesztette. A pap elmondotta, hogy ló volt és csak forgáccsal élt, de most már belátta, hogy nincs jobb ennivaló a búzakenyérnél. *(Orbán)*

A zarándok és az Isten angyala.

Egy gazdag embernek sok szép báránya volt. Kicsi pásztora furulyázgatott nekik, de jött egy legény és addig kötözködött vele, amíg a pásztorfiú fejbe nem vágta a bunkósbotjával. A legény szörnyethalt, a juhászfiú az árokba temette, hogy ne lássa senki. Este egy hiányzott a bárányai közül. A gazdag ember a fát küldte el a pásztorocskával, hogy keressék meg az elveszett bárányt. Közben összevesztek s a gazda fia agyonütötte a kis juhászt, el is temette abba az árokba, ahol a másik legény feküdt.

Mind a két gyilkosságot látta egy zarándok, aki három esztendeig folyvást imádkozott, hogy az Isten büntesse meg a bűnösöket. Amikor látta, hogy semmi sem történik, abba hagyta az imádkozást és elindult a világba. Találkozott egy emberrel, akinek elmondta bánatát, mire az azt felelte, hogy ő is csak a rosszak előmenetelét és a jók sanyarúságát látta, azért többé nem is kegyeskedik. Barátságot fogadtak és együtt indultak tovább.

Estére egy gazdánál szálltak meg, akinek szép felesége és egy fia volt. Éjszaka a zarándok utitársa késsel elvágta a kis gyermek nyakát, aztán felköltötte a zarándokot és titokban tovább álltak. Másnap is találtak egy jószívű gazdát, aki vendégül látta őket, de a zarándok utitársa ellopta az ezüst poharát. Harmadnap olyan faluba kerültek, ahol senki sem fogadta be őket. Szakadt a zápor s egy diszóólban húzták meg magukat. Reggel a zarándok utitársa a disznóól gazdájának odaajándékozta a lopott ezüstpoharat. Tovább mentek s egy keskeny hídra értek, ahol a zarándok utitársa egy szembenlevő ártatlan embert belelökött a vízbe.

A zarándok most már el akart válni társától. Szemlehányást tett neki, hogy megölte a jószívű gazda egyetlen fiát, a másiknak ellopta kedvenc poharát és odaajándékozta annak a rossz embernek, aki a disznóólba utasította őket. Végül vízbetaszította azt a becsületes embert, aki szerencsés jónapot kívánt neki a hídon.

Az utitárs azt mondta, hogy ő az Isten angyala, tudja a jövendőt és aszerint cselekszik. A jószívű gazda egyetlen fia akasztófára került volna, mert szülei elkényeztették. A másik gazdának azért lopta el az ezüst poharát, mert annyira szerette, hogy elrészegesedett volna, így pedig lemondott az ivásról. A zsugori gazdának azért ajándékozta oda az ezüstpoharat, hogy igya meg mindenét, mert olyannak nem való a gazdagság, aki nem könyörül a szegény utason. A hídról azért taszította vízbe a becsületesnek látszó embert, mert éppen akkor indult a gonoszság útjára. Az angyal azt tanácsolta a zarándoknak, hogy térjen vissza kicsi házába és ne siettesse az isteni igazságszolgáltatást. Azzal fényes lángszekéren felszállott az égbe. *(Orbán)*

Az árkotugró székely legényke.

Egy öreg juhász az árokparton egy kis gyermekei talált. Fölnevelte, csak imádkozni nem tanította meg, más minden tudományába beavatta. De imádkozni ő maga sem tudott. A kis bojtár, amikor a jó Istenre gondolt, átugrott egy árkon, ez volt az ő imádsága.

Amikor legénysorba került, a vén juhász biztatta, hogy házasodjék meg. A legény nem is mondott ellent. A szép epréső lányok közül kiválasztotta a legszebbet és elvette feleségül. Szegényesen, de egyetértésben, jó békességben éltek. Amikor már annyi gyermekük volt, hogy

a számukat sem tudták, a juhász levelet írt az Istennek, hogy küldjön csizmákat, ruhát, meg ennivalót a gyermekeknek. Ő maga nem tudott írni, hát a pappal iratta meg a levelet s a legmagasabb fa tetejére tűzte.

A jó Isten, aki mindent lát, meglátta a levelet, el is olvasta, és tudta, hogy az egykori árkotugró székely legénye írta, aki csak úgy tudott imádkozni, hogy átugrott egy árkot. Az Isten elküldte a királyt, hogy menjen abba az erdőbe vadászni, ahol a székely legény lakott. Az udvari emberek észrevették a fára tűzött levelet, a király lelőtte a fáról s elolvasta. Aztán összecsomagoltatott ennivalót, ruhát, csizmát, minden jófélét és elküldte a szegényembernek. A szolgáknak meghagyta, ha a juhász kérdi ki küldte őket, mondják, hogy a jó Isten.

Volt nagy öröm a szegényember házában! Minden gyermeknek jutott ennivalló, elég ruha és csizma is. A juhász örömében ahány árkot talált, mind átugrotta. Igy köszönte meg a jó Istennek hozzávaló jóságát.

(Ferenczy)

Igazság és Hamisság.

Az Igazság elindult, hogy bejárja a világot. Találkozott a Hamissággal és együtt mentek tovább. A Hamisság rávette az Igazságot, hogy tarisznyájának tartalmát ossza meg vele. Mikor az elfogyott, a Hamisság csak úgy akart adni a maga tarisznyájából az Igazságnak, ha az megengedi, hogy egyik szemét kiszúrja. Az Igazság éhes volt, kiszúratta hát a szemét. Később a másik szemét is feláldozta, aztán az egyik karját, aztán a másikat, mert a Hamisság csak ezzel a feltétellel adott neki enni. Végül ott akarta hagyni a magával tehetetlen Igazságot és csak nagy könyörgésre kísérte egy város közelébe, de ott sem a forgalmas útra, hogy kéregethessen, hanem az akasztófa alá, ahol senki sem járt.

Az Igazság éjszaka kihallgatta az ördögök tanácskozását. Az egyik azt mondta, hogy megölte a tudós orvost, aki kitalálta azt, hogy gyógyulhatnak meg a vakok és a nyomorékok. El is beszélte, hogy újhold péntekének éjjelén meg kell hengergőzniök a harmatban, akkor a csonkák épekké, a vakok látókká lesznek. Egy másik ördög azt híresztelte, hogy sziklát gördített a források erére s ezért a közellévő királyi város lakosai szomjan fognak halni.

Kakasszóra eltakarodtak az ördögök. Éppen újhold pénteké volt, az Igazság megfürdött a harmatban, mire kinőtték karjai. Megmosta a szemét harmatvízzel és visszanyerte látását. Bement a közeli városba, ahol mindenki gyászolt a víztelenség miatt. Az Igazság elmondta a királynak, hogyan segíthet a bajon, s valóban mikor kiemelték az ördög kövét, a források erei megnyíltak. A király maga mellett marasztalta az Igazságot, nagy gazdagságba és boldogságba helyezte.

Közben a Hamisság útravalója is elfogyott és kéregetésből tengődött. Eljutott az Igazsághoz is, tőle is kért valamit. Az Igazság azt mondta neki, hogy csak akkor ad egy darab kenyeret, ha megengedi, hogy kiszúrja a szemét. A Hamisság éhes volt, hát ráállott. Másnap a másik szemét szúratta ki, aztán rendre mind a két karját levágatta egy darab száraz kenyérért. Akkor arra kérte az Igazságot, vezesse őt az alá az akasztófa alá, amelyiktől az Igazság szerencséje elindult. Az Igazság teljesítette kérését és otthagyta a Hamisságot az akasztófánál.

Az éjjel megint odajöttek az ördögök, de mielőtt tanácskozni kezdtek, jól körülnéztek, hogy nem hallgatja-e valaki ki őket, úgy mint a multkor. Megtalálták a Hamisságot, szétszaggatták, azután megégették és porát szét- v fúvatták a széllel. Még a pora is olyan ártalmas volt, hogy mindenüvé eljutott és az az oka, hogy ahol ember van, ott hamisságnak is kell lenni. *(Kriza)*

Szűz Mária keresztleánya.

Egy istenfélő asszony leányát Szűz Mária keresztlányának fogadta és megígérte, hogy 12 éves koráig felneveli. Egyszer azt mondta a lánynak, hogy söpörje ki a tíz szobát, de a tizenegyedikbe ne nézzen be. Sepert a lány hat napig, de a hetedik napon nem állta meg, hogy be ne nézzen a tizenegyedik szobába. Ott látta Krisztus Urunkat, Szent Pétert és Szűz Máriát.

Szűz Mária kérdezte a keresztlányától, hogy mit látott, de az azt felelte, hogy nem látott és nem hallott semmit. Szűz Mária büntetésből vakká és süketté tette a lányt és elküldte magától. Egy szénaboglyába bújt a lány, de egy királyfi meglátta s hazavitte feleségének. A királyfi háborúba ment, s felesége két aranyhajú gyermeket szült. Akkor megjelent előtte Szűz Mária és azt mondta, ha nem mondja meg, mit látott a tizenegyedik szobában, elviszi a két gyermeket, mellette pedig egy véres kést hagy, hogy azt higgyék, ő ölte meg őket. Keresztlánya mégsem mondta meg Szűz Máriának, hogy mit látott. A gyermekek eltűntek, s a királyurfi amikor hazajött, összehívta tudósait, hogy mivel büntessék a gyilkos asszonyt. Úgy határoztak, hogy a vadaskertbe, zárják és a vadak majd szétszaggatják. Be is vitték a vadaskertbe, de a vadak nem bántották. Éjjel megjelent Szűz Mária, látóvá tette keresztlányát, hogy szembenézzen a veszedelemmel. Az asszony ekkor kivallotta, mit látott a tizenegyedik szobában.

— Látod keresztleányom, eddig is megmondhattad volna ezt, nem szenvedtél volna annyit! — mondta Szűz Mária és gyémántpalotát gondolt a vadaskertbe, azzal elbúcsúzott. A királyfi reggel bement a gyémántpalotába, ott találta feleségét két szép gyermekével. *(Mailand)*

Halász Józsi.

Egy szegény halásznak volt egy Józsi nevű fia. Amikor az apja meghalt, ő is megpróbált halászni. A tenyeréről lement a bőr, de csak egy aranyhalat fogott. Hazavitte, tányérba tette, de a hal kiugrott onnan és szép kisasszonnyá változott. Azt mondta: „én a tied, te az enyém”. Egy nagy hegyen sárkányokkal kastélyt csináltatott az urának és nagy gazdaságot varázsolt oda. Józsi pünkösdre ebédre hívta meg a földesurát, az el is jött. Az asszony elbujt előle, de amikor kocsira ült, mégis meglátta és halálosan megszerette.

Nagyon beteg lett a földesúr s a házán dolgozó három faragóember segíteni akart rajta. Az egyik azt a próbát találta ki, hogy a nagy kőoszlop helyét Józsi ültesse be szőlővel, az a szőlő egy éjszaka érjék is meg, s reggelre egy kupa bort adjon belőle a földesúrnak, mert különben elveszti a feleségét. Józsi asszonyának sárkányai teljesítették a parancsot, de a földesúr másnapra hétszer betegebb lett.

A második faragóember most azt a próbát találta ki, hogy Józsi csináltasson a kapu elé ezüsthidat, egy éjszaka a híd két végét szebbnél-szebb fákkal ültesse be, azokon reggelre madarak csiripeljenek, mert különben Józsi elveszti a feleségét. Az asszony ostor csattin-

tással előhívta sárkányait és azok ezt a parancsot is teljesítették. Reggelre a földesúr még hétszer betegebb lett.

A harmadik faragóember akkor azt a próbát találta ki, hogy Józsi hívja meg virágvasárnapra ebédre az Istent, ha nem tudja megtenni, elveszti a feleségét. Elhivatja a földesúr Józsit és megmondja neki a parancsot. Józsi búsan meséli el a feleségének, aki táltoslovat adott neki, azzal küldi a mennyországba. Józsi meghívta az Istent ebédre, s az Isten azt mondta, a földesúr vessen be egy földet árpával ma, az árpa érjék be, annak kenyerét adja ebédre s a ma fogamzott borjúnak húsát hozzá. Józsi átadta az üzenetet a földesúrnak s most már az búsult el.

Virágvasárnapján jött az Isten őfelsége Szent Péterrel az égből. A földesúr bezáratta előttük a kapuját. Az Isten Halász Józsihoz ment ebédre, de közben a földesúr házát elsüllyesztette, udvarát vizzé változtatta. Ebéd közben azt mondta az Isten: „Ezen a világon teríts asztalt a nyomorultaknak, a másvilágon neked is terítenek. Én ezzel elbúcsúzom, ti pedig éljetek örömmel, jókedvvel egymás között."

Máig is élnek, ha meg nem haltak. *(Kriza)*

A szegény ember és az ördög.

Egy szegény embernek annyi gyereke volt, mint a rosta lika, még eggyel több, de nem tudott nekik enni adni, mert nem talált sehol szolgálatot. Bejárt országot-világot, senkisem fogadta fel. Amint buslakodik, eléje toppan az ördög s felfogadta szolgának. Azt mondta neki, nem lesz más dolga, csak fát kell hordania az erdőből és vizet a kútból.

Az ördögnek is annyi gyereke volt mint a rosta lika, még eggyel több és az ördög egy ötvenvedres hordóval hozott nekik vizet, de ezt azok egy hajtásra mind megitták. Akkor a szegény embert küldte vízért. Megijed a szegény ember, mert neki még egy veder is sok, nemhogy az az ötvenvedres hordó. Fogott egy ásót és elkezdte körülásni a kutat. Kérdezte az ördög, hogy mit csinál? Azt mondta, nem kínlódik a vízhordással, hanem egyszerre hazaviszi az egész kutat. Az ördög megijedt, hogy kiszárad a kútja, kérte a szegény embert, hogy ne ássa ki, inkább maga hordja ezután is a vizet.

Másnap fáért ment az ördög az erdőbe, két ölet felrakott a hátára s az egy nap alatt elfogyott. Harmadnap a szegény embert küldte fáért. Ez fogott egy nagy kötelet és elkezdte az erdőt körülkeríteni vele. Kérdi az ördög, hogy mit csinál? Azt mondja, hazaviszi egyszerre az egész erdőt, hogy ne kelljen annyit fáradni. Az ördög könyörgött neki, hogy hagyja abba, inkább ő maga hordja ezután is a fát. A szegény ember nem bánta és elmentek haza. Az ördög szeretett volna megszabadulni a szolgájától, mert megijedt a nagy erejétől. Tizenkét bivalybőrből csinált egy zsákot, a szegény ember megtöltötte arannyal s azt mondta az ördögnek, ha nem viszi oda ahová ő parancsolja, akkor fiastól, mindenestől elpusztítja. Az ördög vitte a zsákot a szegény ember után. Amikor hazaértek, látja, hogy egész ármádia gyermek omlik ki a házból, fut nagy rongyosan a szegényember felé. Az ördög elkiáltja magát: Tyüh, aki áldója van, ennyi még nekem sincs! — azzal ledobta a zsákot, s úgy elfutott, mintha a szemét vették volna ki. A szegény ember pedig boldogul élt a pénzből a sok gyermekével együtt. *(Benedek)*

Tündér Erzsébet.

Egy szegény embernek volt egy felesége és három gyermeke. A nagyobbik fiú elindult, hogy szolgálatot keressen, s egy nagy havason egy ősz emberrel találkozott. Az öreg felfogadta, s az első két napon együtt szántott vele. Harmadnap egy bokros helyre küldte, hogy abból annyit szántson magának, amennyibe egy véka búza elfér, az lesz a bére. A legény megijedt a munkától és hazament. Csakhamar elindult a középső fiú, de ő is úgy járt, mint a bátyja.

Amikor hazaért, elindult a legkisebb fiú. A rengeteg havas közepén ő is megtalálta az ősz embert. A harmadik napon neki is a bokros helyet kellett volna bevetnie. De ő nem ijedt meg, szekercéjével vágni kezdte a sok tüskét, bokrot, s az öreg ember kutyája szépen összehordta mindet egy rakásba. Amikor a szántáshoz fogott, a két ökör bokrostól együtt vígan hasította a gyepet. Három fordulóra készen is volt, s elvetette a magot. Az öregember másnap el is bocsájtotta szolgálatból, inért akkor három nap volt egy esztendő.

A fiú hazament, de egy év mulva visszament apjával és testvéreivel együtt aratni. Hát látják, hogy az ő bokros földjén csupa aranykalász érett. Amíg apjuk szekeret fogadni ment, s bátyjai szundikáltak, a fiú észrevette, hogy egy harkály elhúz egy arany búzaszálat. Utána szaladt, de a harkály tovább szökött és becsalogatta őt a rengeteg havas közepébe. Visszament volna már, de nem találta az utat. Fölmászott egy magas fára, s egy kis világosságot látott. Odament árkon, sziklán, erdőn keresztül. Egy tűzhöz ért, amely mellett egy óriási nagy ember alszik. A legény belébújt a kabátja ujjába és ő is elaludt. Reggel felébredt az óriás és megörült a fiúnak. Haza is vitte a palotájába, az ágyába fektette és szépen betakarta. A fiú elmondta neki az egész történetet, s az óriás megígérte, hogy apja helyett apja, anyja helyett anyja lesz és minden kívánságát teljesíti. Szép ruhákat csináltatott neki, drága ételekkel tartotta, de amikor húsz éves lett a fiú mégis szomorkodni kezdett. Az óriás faggatásaira bevallotta, hogy házasodni akar. Az óriás elküldte egy fehér tóhoz, hogy az ott fürdőző három szép tündérlány közül válasszon magának feleséget. Amelyik megtetszik neki, annak a ruháját lopja el és szaladjon haza, de vissza ne forduljon.

A legény elbújt a tóparton egy tölgyfa alá és várta a tündéreket. Három fehér galamb szállt a tó partjára, bukfenceztek, lányok lettek, levetkőztek és bementek fürödni. A fiú felkapta a nagyobbiknak a ruháját és megfutamodott vele. De a tündér észrevette, utána-szaladt és addig csábítgatta, amíg a fiú hátrafordult. Ekkor arculütötte a fiút és elkapta a ruháját. Másnap ugyanígy járt a legény a középső tündérrel. Harmadnap a legkisebb tündérlány ruháját lopta el, de ez hiába mondogatta, hogy nézzen hátra, mert szép fehér a bőre, formás a teste, a legény nem fordult vissza. Háza is vitte a köntöst óriás apjához, de a lány csak nem jött érte. Az óriás ekkor dióhéjba tette a tündérruhát és bevarrta a fiú mellényének a zsebébe. Amikor elvégezte, hatlovas hintón megérkezett Tündér Erzsébet egész udvarával. Az óriás a porba írt papot, mestert, vendégeket, hát mindjárt ott is teremtek és megtartották a lakodalmat.

Egy darabig nagy boldogságban éltek együtt az ifjú házasok, de aztán a fiú szomorkodni kezdett édesapja, anyja, testvérei után. Az óriás hazaengedte. Lovat, kocsit, legényeket, kisasszonyokat írt a porba, azok meg is éledtek és vitték a fiatal párt. Otthon a meggazdagodott család éppen a fiú halotti tórát ülte még harmad-

szor. A bánat örömre fordult, amikor megismerték elveszettnek hitt gyermeküket és a torból lakodalom lett. Tündér Erzsébet megkívánta a lánykori ruháját, ezért anyósa álomport adott a fiúnak, kibontotta zsebét, kivette belőle a dióhéjat, abból a ruhát. Tündér Erzsébet egyet táncolt a ruhában, aztán galambbá változott és kirepült a körtefára. Az urától avval búcsúzott el, ha látni akarja, keresse meg Feketegyász országában, Johara városában.

A fiú gondolt egy lovat, az ott is termett, aztán azt gondolta, hogy legyen az óriás kapujában, hát ott is volt mindjárt. Az óriás sem tudta, hol van Feketegyász országában Johara városa. De adott a fiúnak egy buzogányt és két testvéréhez utasította. Bátyja a csúszómászó állatoknak volt a királya, szívesen segített volna a legényen, de állatjai sem hallották hírét Feketegyász országának, Johara városának. Tovább ment a szegény legény s nagy később az óriás nénjéhez érkezett, aki ostorcsattintással összegyüjtötte állatait és megkérdezte tőlük, tudják-e hol van Feketegyász országa. Egyik sem tudta, de utoljára jött egy sánta harkály, aki azzal mentegetődzött késéséért, hogy Feketegyász országában, Johara városában törték el a lábát. Hosszú vándorlás után oda is vezette a szegény embert. Itt megtalálta Tündér Erzsébet palotáját, s kérte a tündért, hogy térjen viszsza hozzá. Tündér Erzsébet azzal utasította vissza, hogy egy vén görbéhez nem megy feleségül. Sírni kezdett a szegény ember, de a tündér közben megparancsolta kisasszonyainak, hogy ifjító fűből készítsenek neki fürdőt. A szegény embert megfürösztötték, fiatalabb lett mint valaha s harmadszor is nagy lakodalmat csapott Tündér Erzsébettel. Aztán mind a ketten az óriásihoz mentek lakni, a legény szüleit, akiknél megcsúfolódott, meg sem látogatták. *(Kriza)*

Tündér Ilona.

Egy szegény embernek annyi gyermeke volt, mint a rosta lika és még eggyel több. Mikor a felsége megint ikreket hozott a világra, elvitte azokat a szomszéd faluba keresztelni. Útközben találkozott egy gróffal, az megvette tőle a két gyermeket. Vitte haza a grófnéhoz, aki nagyon megörült nekik. A fiút Virágfi Jánosnak, a leányt Zöldhajú Marcellának keresztelték. Három napra akkorát nőttek, mint akár egy tizenhároméves. Egyszer a grófné elment a gróffal a vásárba és a fiú meg a leány elkezdtek kártyázni. Zöldhajú Marcella még a ruháját is elnyerte Virágfi Jánosnak, s mert nem akart tovább játszani, János azt kívánta, hogy vigye el az ördög. El is vitte. Amikor a grófék hazajöttek, Jánost egyedül találták. Meghagyták neki, hogy keresse meg a testvérét, addig ne jöjjön elébük.

Virágfi János elment és egy királyhoz beállt lovásznak. Két vén lovat adtak a kezére és olyan lett belőlük, mint a hároméves paripa. A király megszerette a lovászt és adott neki egy puskát, hogy menjen vadászni. Egy tejtóban tizenkét vadrucát látott fürdeni. Célzott rájuk, de az egyik vadruca rákiáltott, hogy tegye le a fegyvert. Az átkozott ruca kijött a tóból, keresztül bukott a fején, gyémántkisasszony lett belőle: Tündér Ilona. Megebédelt Virágfi Jánossal, aztán olyan bugyelárist ajándékozott neki, amelyikből sohasem fogy ki a pénz és csak azt kötötte lelkére, hogy három napig el ne dicsekedjen vele, hogy milyen kedvese van. Másnap ismét találkoztak a tejtó partján Tündér Ilona és Virágfi János. Hazamenet János betért egy fogadóba. A legények csúfolták, hogy nincs kedvese, erre ő azt mondta, hogy olyan kedvese van, akinek a talpa szebb, mint a királyné orcája. A legények megmondták ezt a királynak, s az bezáratta a fiút. De Tündér Ilona levelet írt a királynak, s kihívta a tejtó partjára. Amikor a király benézett a tóba, látta, hogy az átkozott rucának szebb a talpa, mint az ő felesége orcája. Tündér Ilona szemrehányást tett Virágfi Jánosnak, hogy eldicsekedett vele, azzal ruca képében elrepült.

Virágfi János útnak indult a felkeresésére. A Feketetenger partján egy malomba ért, megtudta, hogy az átkozott ruca onnan viszi a búzalisztet. Bebújt egy zsákba, s amikor jött Tündér Ilona 3 hattyúja, őt is elvitték. De észrevették: egyik zsák nehezebb és ledobták az üveghegyről. Mikor leérkezett, apróbb volt János teste, mint a liszt. A kis molnár összeszedte és feltámasztotta. Megkérdezte tőle, hogy juthatna el Tündér Ilonához. A molnár azt tanácsolta neki, hogy vegye meg az istentelen kovács háromlábú lovát, vasaltassa visszájára, szerezze meg a kocsisát és a szekerét is hámostól, akkor el tud vele menni. Virágfi János csodabugyelárisával megtöltötte a kovács üres kamráját pénzzel és azon megvette a lovat, a szekeret, meg a cigány kocsist. El is jutottak az üveghegy tetejére. De a cigányné férjével tüt szúratott Virágfi János kabátjába, attól az elaludt éppen akkor, mikor Tündér Ilona tizenkettedmagával odaröpült. Amikor felébredt, már messzire szálltak és Virágfi János nagyon elbúsult. Másnap megint így járt, mert a cigánylegény ismét belészúrta a kabátjába a cigányné bűvös tűiét. Tündér Ilona azt izente neki, hogy többé ne is induljon utána, mert Isten tudja, találkoznak-e valaha, vagy sem.

Virágfi János mégis elindult, és hetedhét országon keresztül egy nagy havasba érkezett. Egy nagy palotát látott, bement, a terített asztalról jól megebédelt. Akkor jött egy kígyó és arra kérte, hogy töltsön ott három éjszakát a tizenkét óriással. János megígérte, befeküdt az ágyba. Az óriások lapdáztak vele, aztán kidobták az ablakon, de ő hétszerte külömb lett, amilyen azelőtt volt. Másnap ismét jött a kígyó, de már övig asszony volt. Arra kérte, hogy még két éjszakát töltsön itt. Virágfi János megint elszenvedte az óriások kínzását, s a kígyóbőrbe bújt asszony térdig ki szabadult. Harmadik éjszaka 12 bandás húzta Jánosnak, de ő oda sem hederített. Éjfélkor lefeküdt aludni. Reggel Tündér Ilona csókja ébresztette fel.

Virágfi János egy aranyvesszővel megsuhintotta a palota négy szögletét, mire az aranyalmává változott. Zsebretette és elindultak hazafelé. Egy kis mezőben találtak egy rengeteg házat és abban volt Zöldhajú Marcella. A testvérek összeölelkeztek, most már hárman mentek hazafele. Tündér Ilona egyet gondolt és már otthon is voltak. Virágfi János elővette az aranyalmát, feldobta, tizenkétemeletes kacsalábon forgó palota lett belőle, mindig arra fordult, amerre az áldott nap. Papot, hóhért hivattak, nagy lakodalmat csaptak.

(Mailand.)

A bolondos legény.

Egy szegény ember holta után egy bikát hagyott három fiának. A fiúk úgy egyeztek meg, hogy mindegyikük egy-egy pajtát épít és amelyikébe belefut a bika, legyen azé. A két nagyobb legény nagy cifra pajtát épített, a harmadik, aki egy kicsit bolondos volt, nyírsep-

rüből font egyet. Eleresztik a bikát és az egyenesen a vesszőpajtába futott. A bolondos fiú kötelet vetett a fejébe és vezette a vásárra.

Amint megy, egy nagy horgas fűzfa elkezd nyikorogni, mint a csíki szekér. A legény azt gondolta, hogy a fűzfa meg akarja venni a bikát, azért nyikorog. „Mit adsz érte?" — kérdezte. A fűzfa csak nyikorgott. A legény gondolta, hogy szarva nélkül akarja, leütötte a bikának mind a két szarvát, de a fűzfa csak nyikorgott.

— Hát nincs most pénzed? Nem baj, majd eljövök a jövő héten! — Azzal megkötötte a fűzfához a bikát, ő meg elment haza. Mondta a bátyjainak, hogy eladta a bikát egy horgas fűzfának 40 forintért és jövő héten megkapja a pénzt. Két testvére kinevette, de a bolondos legény nem hederített rájuk. A másik héten elmegy a fűzfához és kéri a pénzt, de az meg sem mukkan. A legény kapja a fejszét, ráüt a fára, az gyökerestül kidől, hát egy nagy üst pénz van alatta. Azt mondja a fűzfának:

— Na hallod-e, ebből elviszem a tartozásodat, a többit meg kamatra! — Kiemelte az üstöt és hazavitte. A másik két legény megirigyelte tőle és összesúgott, hogy az éjjel megölik és vízbe dobják. A bolondos legénynek jó füle volt, meghallotta, mit terveznek bátyja! és elszökött hazulról. A királyhoz ment panaszra. A királynak volt egy lánya, akit senki sem tudott megkacagtatni. Amikor a bolondos legény elmondta panaszát. úgy elkacagta magát, hogy az egész ház zengett[1] belé. A király erre neki adta a lányát, fele királyságát és fel akarta akasztatni a testvéreit. De a legény béreseknek fogadta meg őket. Olyan vendégséget csaptak, hogy hét nap, hét éjjel még a ló is bort ivott.

(Benedek-Sebesi.)

Rózsa vitéz.

Három királyfi elbujdosott, mert országukat ellenség foglalta el. Egy magas hegyre hosszú póznát állítottak, arra fehér kendőt tűztek és megegyeztek, ha valamelyikük a kendőt véresnek látja, testvérei segítségére indul.

A legkisebbik, akit Rózsának hittak, balfelé ment, a másik kettő jobbfelé. Rózsa egy szép kastélyba tért be, vesztére, mert hét óriás lakott abban. Összeaprították a királyfit és kidobták az ablakon. De reggel, amikor az óriások elmentek hazulról, egy leányfejü kígyó összeragasztotta a királyúrfi testét forrasztófűvel és meglocsolta élőhaló vízzel úgy, hogy feltámadt, szebb és erősebb lett, mint azelőtt. Másnap az óriások megint összevagdalták, de a kígyó ismét életre hozta. Ekkor a leány már övig bujt elő a kígyóbőrből. Harmadnap is megölték Rózsát az óriások, de a lány, aki most már egészen kibújt a kígyóbőrből, ismét életre keltette, sőt sokkal szebbé és erősebbé tette. Elbeszélte Rózsának, hogy ő is királylány volt, az óriások megölték az apját és elfoglalták az országát. Rózsa holtigvaló szerelmet esküdött a szép lánynak. Mikor este hazajöttek az óriások, valamennyit megölte.

Reggel Rózsa a havas tetőre nézett és meglátta, hogy véres a fehér kendő. Elbúcsúzott kedvesétől, kardot, nyilat, forrasztófüvet és élőhaló vizet vett magához, azzal elindult a bátyiai után. Utközben lőtt egy nyulat, azután egy házikó előtt megtalálta két bátyia vadászkutyáit fához láncolva. Egy boszorkány is előkerült és Rózsa megtudta tőle, hogv két bátvját megölte bosszúból, mert Rózsa meg az ő hét óriás fiát pusztította el. Rózsa levágta a boszorkányt, azután kiásta két bátyja holttestét, forrasztófűvel összeforrasztotta, élőhaló-vízzel feltámasztotta.

Elmesélték egymásnak élményeiket. A legidősebb testvér hazament és átvette apja királyságát, a két fiatalabb pedig megosztozott az óriásoktól megmentett nagy országon. Rózsa feltalálta szép kedvesét, össze is kelt vele. Nagy lakodalmat csináltak. *(Kriza.)*

Borsszem vitéz.

Egy gazdag királynak meg a feleségének egyetlen bánata az volt, hogy sohasem volt gyermekük. Arra kérték az Istent, adjon nekik egy magzatot. A királyné egyszer éppen a tizenegyedik boltjukat seperte, amikor egy borsszem felugrott a pult tetejére. A királyné leseperte onnan, de mindig újra felugrott. A királyné bekapta a borsszemet és nemsokára áldott állapotba került. Volt nagy öröm, de nemsokára bánat is, mert a gyermek már az anyja méhében sírni kezdett. Senkisem tudta elállítani a gyermek sírását. Egyszer csak jött egy kisfiú, és azt mondta: „Hallgass, hallgass te Borsszem vitéz, mert neked adom szép Júliát, aki erdőt zöldit és mezőt virágoztat."

Amikor ezt harmadszor megismételte, a gyermeksírás elhallgatott. A király rögtön ráíratta a kisfiúra fele királyságát. De Borsszem vitéz már amikor háromnapos lett, követelni kezdte anyjától, amit ígért. A csűr alá szorította és csak akkor engedte el, amikor megismételte, hogy neki ígérte szép Juliát, aki erdőt zöldit és mezőt virágoztat.

Borsszem vitéz nemsokára el is indult szép Júlia keresésére. Egy rét közepén füstöt látott feltörni a földből. Oda bement, s egy olyan öreg embert látott, hogy négy vásrúddal volt feltámasztva a szempillája. Megvendégelte Borsszem vitézt az öreg, de szép Júliának hírét sem hallotta, s a bátyjához utasította a fiút. Ennél is, de még a nagyobbik bátyjánál is így járt Borsszem vitéz. Végül kiért a havasokból és egy tarlón egy rókával találkozott. A róka tudta, hol lakik szép Júlia, mert mindennap az ő udvarából lopott egy csirkét. Borsszem vitéz komaságot fogadott a rókával, s arra kérte, vezesse el szép Juliához. A róka el is vezette, de meghagyta neki, hogy szép Julia szavát mindig fogadja meg, mert különben elszakadnak egymástól.

Szép Julia megörült Borsszem vitéznek, mindjárt meg is tartották a lakodalmat és boldogan éltek egy darabig. Egyszer szép Júlia templomba készült, s átadott az urának tizenkét kulcsot, tizenkét boltjának a kulcsát, de megmondta, hogy a tizenharmadikba ne menjen be, különben egyiküknek füst. másikuknak tűz. Borsszem vitéz összejárta a tizenkét boltot, s látta, hogy a tizenharmadikon olyan tizenkét lakat van, mint tizenkét itatócseber. Hangot is hallott abból a szobából, valaki arra kérte, szabadítsa meg. Arany ivópoharával merítsen vizet a márványlépcsö alóli forrásból, cseppentsen mindegyik lakatra tizenkét cseppet és akkor Iepattagzanak az ajtóról. Borsszem vitéz megtette, s mikor kinyitotta az ajtót, látta, hogy egy huszonnégyfejű sárkány van a falra feszítve tizenkét vasrúddal és huszonkét vaslánccal. Azokra is rácseppentett Borsszem vitéz a forrás vizéből és a sárkány kiszabadult. Nem bántotta a fiút, de meghagyta neki, hogy azonnal elpusztuljon az országból, mert különben összetöri.

Borsszem vitéz búsan érkezett meg róka komáiához. Kérdezte tőle, meglátható-e még valaha szép Júliáját. A róka azt mondta, hogy a kútnál meglátható, mert onnan hord minden reggel vizet a sárkánynak. Borsszem vitéz reggel a kútnál várta szép Juliát, lóra

ültette és elmenekült vele. De a huszonnégyfejű sárkány háromlábú lova elárulta az urának, hogy viszik szép Juliát. A sárkány utánuk vágtatott, s utolérte őket éppen akkor, mikor az apjuk határába akartak belépni. A sárkány megkegyelmezett megszabadítójának, de szép Juliát visszavitte. Másnap megint elszöktek, de a sárkány lova ismét figyelmeztette a gazdáját, utol is érte a menekülőket, csakhogy most már pozdorjává vágta össze Borsszem vitézt. Aztán minden csontját egy kendőbe tette s a ló hátára kötözte, ő maga meg Júliával hazatért.

Borsszem vitéz lova a róka komához vitte ura holttestét, s a róka összegyúrta emberformájúra. Aztán elment élőhaló füvet és élőhaló vizet keresni. Szerzett is egy kígyótól és feltámasztotta Borsszem vitézt. Aztán azt mondta neki, csak akkor tudja megszöktetni szép Juliát, ha neki is olyan lova lesz, mint a sárkánynak. Julia tudakolja hát ki a sárkánytól, hol vette a lovát csikó korában. A sárkánynak jó kedve volt, megmondta Juliának, hogy a lovat a tengersziget mellől hozta, ahol fa verekedik fával, fű verekedik fűvel, kő verekedik kővel, a víz a vízzel, a hab a habbal. Julia megmondta ezt Borsszem vitéznek, az meg elindult megkeresni a csikót. Egy rengeteg erdőben megszabadította a griffmadár fiókáit a hétfejű sárkánytól. Hálából az öreg griffmadár elvitte a tengersziget mellé, ahol fa verekedik fával, fü verekedik fűvel, kő verekedik kővel, víz a vízzel, hab a habbal. Előbb a griffmadár összegyüjtetett fiaival minden medvét, rókát, nyulat, őzet, szarvast a havasból, azoknak bőréből átalvetőt készíttetett, egyik felét teliraktak hússal, a másik felét megtöltötték vízzel. Röpülés közben ha a griffmadár hátranézett, Borsszem vitéznek egy darab húst és egy marék vizet kellett a szájába tennie. Amikor elfogyott a hús, Borsszem vitéz a maga combjából vágott le egy darabot a griffmadárnak. így értek oda a tengersziget partjára. Egy csipkebokron láttak egy rézkantárt, jött egy szürke ló s amikor a ballábából egy csikót rúgott. Borsszem vitéz rácsapta a kantárt, s a hátára ugrott. Csakhamar megérkeztek a griffmadár fészkéhez. A griffmadár kendercsomót kötött a ló farkára, meggyujtotta, s azt mondta Borsszem vitéznek, hogy nyargalja vele végig hetedhét országot. Az első próbánál csaknem a ló farkáig égett a kender, mire visszatértek. Harmadszorra már olyan gyorsan vágtatott a ló, hogy csak akkor akart meggyulladni a kender, mikor visszaérkezett a griffmadár fája alá. Most már elengedte a griffmadár Borsszem vitézt, de előbb visszaillesztette a húst, amit a combjából vágott, nehogy hiányos legyen.

Borsszem vitéz egyet toppintott és ott termett a róka kománál. Elmondja, hogy sikerrel járt. Reggel kimegy a forráshoz várni Juliáját. Fölkapta lovára és megindult vele mint a gondolat. A 24 fejű sárkányt megint figyelmeztette táltosa Julia szökéséről, de előre megmondta neki, hogy nem érik utól, mert a legkisebbik öccse viszi a hátán. A huszonnégyfejű sárkány vérig sarkantyúzta a lovát, erre az úgy megugrott, hogy a sárkány beleütötte a fejét a hajnalcsillagba, aztán leesett a földre, izzé-porrá törött, s minden csontja hetvenhét havasba széjjelszóródott. Ekkor megállt Borsszem vitéz lova, a huszonnégyfejű sárkány lova meg utolérte őket. Felültette rá a feleségét, úgy mentek először Julia házához, aztán Borsszem vitéz apjának városához. Az gyászba volt borulva, de mindjárt levetették a gyászt és nagy örvendezéssel fogadták őket. Olyan lakodalmat csaptak, hogy tizenkét esztendeig tartott.

(*Mailand.)*

Hamvas Gyurka.

Egy szegény asszonynak volt három fia. A legnagyobb csizmadia mesterséget folytatott, a középső szabó volt, de a legkisebb mindig a hamuban hevert, azért el is elnevezték Hamvas Gyurkának. Az asszony elvitte a városba, beadta fazekas inasnak, de Gyurka már másnap otthon volt és azt mondta, nem mocskolódik az agyaggal. Elvitték timárnak, de megszökött, mert a büdösséget nem tudta szenvedni. Vitték szabónak, de viszszajött, mert sokat kellett ülni. Két bátyja morgolódott, mire az asszony ismét elindult Gyurkával a város felé.

Egy veresszakállú uraséggal találkozott, aki azt mondta, neki éppen ilyen tétlen legény kell, nagy bért fizet neki. Amikor megírta a szerződést, megmondta, hogy ő Durumó, a pokol királya és az ördögök közé viszi a fiút. Az asszony könyörgött, de csak annyit ért el, hogy az uraság megígérte, hogy egy év mulva a Durumó-sarka nevű helyen visszaadja a fiát.

Egy esztendő mulva szegény asszony elment pontosan Durumo-sarkához, de Durumó nem hozta vissza a fiát. Egy ősz ember azt mondta neki, hogy magának kell érte mennie s egy kis nyulat adott vezetőnek, meg egy szál rozmaringot, hogy megismerje a fiát az ördögök között. Be is jutott a pokolba Durumó elé, meg is ismerte a fiát, pedig olyan fekete volt, mint az üst. Akkor Durumó összevagdaltatta azt a regiment ördögöt, amelyhez Hamvas Gyurka tartozott, porrá égettette őket, aztán jóféle füvekkel megkenegettette, s a porból ismét egy regiment ördög lett, de most már mákszemnyit sem különböztek egymástól.

— Na most válassza ki kend a fiát — bíztatta Durumó az asszonyt. A szegény asszony kezébe vette a rozmaringot, amit az ősz embertől kapott s megindult az ördögök sorfala előtt. Amikor a fiához ért, a rozmaring kivirágzott: „Ez az én fiam!" Durumó bosszankodott, Hamvas Gyurka meg csókává változott és kirepült a pokol száján. Az anyja utána ment.

Durumó sassá változott és üldözőbe vette, de Gyurka egy szép réten bukfencet vetett és selyemkendő lett. Oláh lányok, legények táncoltak ott, az egyik leány felvette és a nyaka köré kötötte. Leszállott erre a sas is és bunkósbottá változott. Egy vidéki legény kérte a lány selyemkendőjét, aztán erővel akarta elvenni, de a lány kedvese a bunkósbottal jól elverte. A selyemkendőből ismét csóka lett, a bunkósbotból sas és most még mérgesebben vette űzőbe, mert neki is fájt az ütés.

A csóka berepült egy ablakon, gyémántgyűrűvé változott. A ház kisasszonya bálba készült és felhúzta az ujjára a gyűrűt. Durumó gazdag úrfi képében jelent meg a házban és annyira megszerettette magát, hogy elhívták magukkal a bálba. Ott kérte a lánytól a gyűrűt, de az kikacagta, akkor erővel akarta lehúzni. A kisasszony sikoltozni kezdett, Durumót kidobták az ablakon. Le is mondott az üldözésről. Este a kisasszony lehúzta az ujjáról a gyűrűt, az csóka lett és kirepült az ablakon. Hazáig meg sem állott, ott ismét Hamvas Gyurka lett belőle.

Megörült az anyja s Hamvas Gyurka azt mondta, nem bánta meg, hogy egy évig Durumó szolgája volt, mert annyi huncutságot tanult, hogy úri módra megélnek belőle. Másnap így szólt a bátyjaihoz: „Én hollószínű paripává változom, vezessetek a vásárba, adjatok el jó pénzért. Csak kettőt kötök ki, veresszakállú embernek el ne adjatok és a kötőféket ne hagyjátok a fejemen."

Másnap valóban hollószínű paripa lett Gyurkából,

bátyjai el is adták 500 forintért, de áldomás közben megfeledkeztek róla, hogy rajta maradt a kötőfék. Egy óbester vette meg, haza is vezette, de a paripa meg sem kóstolta a sarjut, az óbester lánya komlóscipót és nádmézet adott neki, azt gyorsan megette. Amikor az óbester kiengedte az udvarra, bukfencet vetett, csókává változott és hazarepült. Jól összeszidta a testvéreit, hogy megfeledkeztek a kötőfékről. Azt mondta, másnap is vezessék a vásárba, de vigyázzanak rá, nehogy a kötőfék a fejében maradjon.

Másnap szürke csikó lett Gyurkából. Bátyjai csaknem eladták egy veresszakálú embernek, aki éppen Durumó volt. Az utolsó pillanatban gondolták meg magukat és 3000 forintért egy gróf udvarába vezették be. De nagy örömükben megint a csikó fejében felejtették a kötőféket. Durumó utánament és lovászmesternek állott be a grófhoz. Egyenest az istállóba sietett és a cseberrúddal jól elverte a csikót. Meghallotta a dörömbölést az uraság, Durumót deresre huzattá, s ötven botot adatott neki. Amikor elengedték, sassá változott, megfogadta, hogy nem üldözi többé Gyurkát, mert az úgyis túljár az eszén.

A gróf kieresztette a csikót az udvarra, jól tartották, kalácccsal, cukorral, süteményekkel. De amint levették róla a kötőféket és magára hagyták, bukfencet vetett, megint hazarepült csóka képében. Bátyjai ijedtükben az asztal alá bujtak. Gyurka elosztotta négyfelé a pénzt. Egy részt anyjának adott, kettőt testvéreinek, a negyedik részt megtartotta magának. Azzal megint átbucskázott a fején s csóka képében úgy elrepült, hogy még a hírét sem hallották. *(Orbán)*

Hamujutka Jancsi.

Egy király megparancsolta három fiának, hogy vegyék el a Kutyafejű király három leányát. Az egyik királyfit Hamujutka Jancsinak hívták, mert mindig a hamuban játszott. Mikor magukra maradtak, akkor sem változott meg testvérbátyjai nagy bosszúságára. Egyszer jól elverték, akkor kiment az istállóba, megnyergelte a háromlábú táltost s egyszerre ott termett a Kutyafejű király kastélyában. A három királykisasszony éppen aludt, felvette őket a lovára s mindhármat hazavitte. Bátyjai úgy megörültek, hogy össze-vissza csókolták. Nem úgy a Kutyafejű király, aki összeszedte a katonaságát, megindult, hogy Hamujutka Jancsit elpusztítsa. A királyfiak szívesen fogadták a Kutyafejű királyt, úgy tisztelegtek neki, hogy a kardjuk darabokra szakadt. A Kutyafejű megbékélt és megtartották a hetedhét országra szóló hármas lakodalmat.

Egyszer a Veres király kihirdette, hogy aki az ő írásának másolatát tudja, minden napra kap másfél véka aranyat. Hamujutka Jancsi elbúcsúzott a feleségétől, beállt a Veres királyhoz írnoknak. Éppen úgy írt, mint a Veres király. Amikor körülnézett a királyi városban, látott egy öreg embert karonfogva sétálni két fehérnéppel. Az öreg eldicsekedett, hogy Hamujutka Jancsi feleségét is el tudná bolondítani. A királyfi szaván fogta és neki ígérte fele királyságát, ha három napon belül megmondja, micsoda jegye van a feleségének. Ha nem tud választ adni három nap mulva, felakasztatja.

Az öreg ember megijedt, mégis elindult abba a városba, ahol a királyfiú felesége lakik. Egy özvegy asszonynál szállt meg és elmondta neki, mi járatban van. Az özvegyasszony elment a királynéhoz, megkérte, hogy kincsesládáját a királyné hálószobájába hozhassa. A királyné megéngedte neki, de a ládában nem kincs volt, hanem az öreg ember, aki két lyukon keresztül megleste, milyen anyajegy van a királyné testén. Reggel kibújt a ládából, visszament Hamujutka Jancsihoz, megmondta neki; milyen a felesége anyajegye. Hamujutka Jancsi a Fekete-tenger közepén felakasztotta magát.

Elbúsult a szegény királyné, megkereste férjét az akasztófán és megtudta tőle, hogy az ura bűnösnek tartja. Igy szólt:

— Szívemnek szerelme, szememnek kegyese, most én beleugrom ebbe a tengerbe. Ha hibás vagyok, itt pusztuljak el, ha pedig igaz szívvel vagyunk egymáshoz, te se halj meg azon az akasztófán, amíg újra nem találkozunk!

Hét évig utazott a királyné a tengerben, aztán kikerült a partra. Egy hajóssal találkozott, akitől férfinak való ruhát kért. Ebben jelentkezett a Veres királynál katonának. Egy hónap mulva kapitány lett, három hónap mulva brigadéros. Megkérte a királyt, engedje meg neki, hogy elmenjen abba a királyi városba, amelyik azelőtt a férje országa volt. A király elengedte. Ott pedig az az öreg ember volt a király, aki az ő anyajegyét annak idején kileste, és aki miatt Hamujutka Jancsi felakasztotta magát. Az egykori furfangos özvegyasszony volt a királyné.

A király meghívta vacsorára a brigadérost. Mulatás közben elbeszélgettek, hogy ki hogyan lett tiszt. A brigadéros azt mondta, hogy szegény favágó gyermeke volt, de a király lánya belé szeretett, meg akart halni, ha nem veszi feleségül. A király hozzáadta s megtette brigadérosnak, hogy ne kelljen szégyelnie a vejét. Nagyot kacagtak rá. Aztán az öreg király mesélte el Hamujutka Jancsival való fogadását és azt, hogyan leste ki a királyné jegyét. Mindenki kacagott, csak a brigadéros nem. Két tisztjével feliratott mindent, amit a király mondott. Aztán hazament, levágatta Hamujutka Jancsit a kötélről s a tisztekkel felolvastatta neki, mit mondott az a vén tolvaj király. Utána megkérdezte a brigadéros:

— Na te királyfi, ha most meglátnád a feleségedet életben, magadhoz vennéd-e?

Hamujutka Jancsi belátta, hogy ő volt hibás, erre a brigadéros elárulta, hogy ő a felesége. Nagy sírással és zokogással csókolták meg egymást. Hamujutka Jancsi feleségével és katonáival hazament, a vén tolvaj királyt meg a feleségét lófarkra köttette, aztán hirdetett nagy lakodalmat. *(Mailand)*

Szerencse és Áldás.

Szerencse és Áldás együtt utaztak egy városba s meglátták, hogy egy szegény ember seprőt árul, de nem igen veszik. Áldás megvette mindet és hatszoros árat fizetett érte. Másszor ismét utaztak ketten, hát látták, hogy a szegény ember ismét seprőt árul. Áldás megint megvette mindet és tízszeres árát adta.

Amikor harmadszor mentek a városba és meglátták, hogy megint csak seprőt árul az ember, azt mondta Szerencse: „Látom te hiába vetted meg kétszer, a seprűs szegény ember maradt; most én veszem meg tőle a

seprőket." Meg is vette, de csak a piaci árat fizette érte. Amikor negyedszer mentek a városba, látják, hogy a seprős négy ökörrel, vasastalpú szekérrel tiszta búzát árul. Szerencse így szólt Áldáshoz: „Látod, te hiába vetted meg kétszer magas áron a seprűit, én csak egyszer vettem meg, közönséges piaci árat fizettem érte s abból az lett, hogy most már tisztabúzát árul és úgy látszik otthon is jó gazdasága van." *(Kriza)*

A Szerencse és az Áldás.

Egy szegény ember seprűkötésből élt egyik napról a másikra. Egyszer a piacon találkozott a Szerencsével és az Áldással. Ezek éppen azon vitatkoztak, hogy melyikük hatalmasabb, melyikük tud több jót csinálni. Az Áldás azt mondta, tegyenek próbát és az lesz a hatalmasabb, aki gazdagabbá teszi a szegény embert.

Az Áldás száz forintot adott a szegény embernek. Ez hazavitte, betette a korpa közé, és elment az erdőbe fáért. Hazajött a felesége, nem volt miből ebédet készítsen, vette a korpát és kicserélte puliszkalisztre, s amikor hazajött az ember, volt puliszka, de oda volt a száz forint. Másnap ismét a vásárba kellett mennie a seprűvel. Megint találkozott a Szerencsével és az Áldással. Elmondta mi történt és megint kapott az Áldástól száz forintot. Hazavitte és mert a felesége nem volt otthon, a hamvasfazékba dugta, aztán elment fáért az erdőbe. A felesége a hamvas fazékat elvitte a tímárhoz és puliszkalisztet cserélt rajta. Mire a szegény ember hazajött, a száz forintnak hült helye volt. Mit volt mit tenni, kötött egy hátravaló seprűt és vitte a városba.

Meglátta őt az Áldás és azt mondta, nem ad többé neki semmit, mert nem életrevaló ember. A Szerencse adott neki egy krajcárt. A szegény ember megköszönte, eladta a seprűjét, vett az árán lisztet, tojást, a krajcáron pedig három diót és azzal elindult hazafelé. Útközben három gyerekkel találkozott, akik veszekedtek egy fényes kőért. A szegény ember mindegyiknek adott egy diót és megkapta a fényes követ. Hazavitte és a gerendára tette. Jött egy örmény kereskedő, megismerte, hogy gyémánt s megvette három véka ezüstért.

A szegény ember másnap jószágot vett, szántót, kaszálót, hat szép ökröt, két lovat, és a Márton-napi vásárra egy szekér búzát vitetett be. A Szerencse és az Áldás ott állottak a város végén és az Áldás most már beismerte, hogy szerencse nélkül az áldás keveset ér.

(Orbán)

Disznófickó.

Egy szegény asszony elment a királynéhoz fonnivalóért. Egy öl kenderpozdorjából tiszta ezüstfonalat készített. Megörült a királyné és megint adott neki fonnivalót. Most tiszta gyémántfonalat font az öregasszony. Amikor bement vele a királyné udvarába, megszólította egy kis kandisznó és azt mondta neki, hogy ajándékul csak őt fogadja el a királynétól. A királyné feltarisznyálta arannyal, ezüsttel és gyémánttal, odaadta neki a kis kant is. A vénasszony a kemence mellé szalmára helyezte a malacot.

Harmadnapra megszólalt a kis kan és azt mondta a gazdaasszonyának, menjen el a királyhoz és mondja meg neki, hogy Disznófickó azt üzente, készítse a lányát feleségnek. A király az üzenetre összegyüjtötte tizenkét tudósát és azt határozta, hogy próbát tesz a furcsa kérővel. Az első próba az volt, hogy Disznófickónak el kellett pusztítania egy nagy kősziklát, annak a helyére szép szőlőket ültetnie, hogy egyrésze virágozzék, egyrésze érjen, reggelre egy tál szőlőt és egy üveg bort kellett tennie a király asztalára. Disznófickó sípjával összehívta az ördögöket és reggelre meglett minden. A király megrettent és megint összehívta tizenkét tudósát. A második próba az volt, hogy Disznófickó ajtajától a királyi palotáig tiszta gyémánt út legyen, az út szélén külömbnél külömb gyümölcsfák, egyrésze virágozzék, másrésze érjen, az út közepén legyen egy tiszta gyémántkút, mellette aranyvályu és aranyveder, amelyik merje a vizet a vályúba akkor, amikor a király viszi a lányát Disznófickónak és 12 lovát meg akarja itatni. Disznófickó estére megint belefújt a sípjába és a világ valamennyi ördögét előparancsolta. Azok reggelre mindent elkészítettek.

A király hintóba ültette a lányát és elindultak a gyémántúton. A vénasszony házánál a királykisasszony leszállt, Disznófickó a szájával megfogta köntösét, úgy indultak a mennyegzőre. A pap megeskette őket. A vénasszony ágyat nem tudott adni a fiatal párnak, csak egy kis szalmát tett le a sarokba. Disznófickó az éjszaka gyémántágyat varázsolt oda, ő maga átbukott a fején és gyémántkirályfi lett belőle, a disznóbőrt pedig odaakasztotta az ágy lábára. Megörült a fiatalasszony, hogy ilyen szép szerelmes ura van, Disznófickó megkérte őt, hogy három napig ne dicsekedjen el vele. Aztán reggelre megint visszaváltozott kanná. A harmadik napon a fiatalasszony meglátogatta királyi édesanyját, a titokból nem árult el semmit. De a nagyanyja leitatta pálinkával és akkor elmondta, hogy a kis kan tiszta gyémántkirályúrfivá változik és a varras bőrét leteszi az ágy lábára. Azon az éjszaka is úgy történt minden, mint előbb, de amíg a fiatal pár aludt, a vénasszony elégette Disznófickó bőrét a kemencében.

Reggel Disznófickó kapott a bőr után, de nem találta. Szemrehányást tett a feleségének, hogy mégis eldicsekedett. Felesége derekát kétszer megölelte s egyszerre két vasabroncs fonódott reá. Azt mondta, azoktól nem szabadul meg addig, amíg ismét meg nem öleli. Azzal vadgalambbá változott és elrepült.

A királylány vasbocskort, mankósbotot készíttetett magának és megindult Disznófickó felkeresésére. Elérkezett Szent-Hétfőhöz. Megkérte igazítsa útba. Szent-Hétfő összetrombitálta valamennyi ördögöt, de egyikse hallotta hírét Disznófickónak. Ugyanígy járt a királykisasszony Szent-Keddnél, Szent-Szeredánál, Szent-Csütörtöknél, Szent-Pénteknél, Szent-Szombatnál. Végül Szent-Vasárnaphoz jutott. Az ostorcsattintással csődítette össze az ördögöket, megolvasta őket és látta, hogy egyik hiányzik. Megjött az is nagy későre, sántán. Azt mondta, hogy Disznófickó lőtte el a féllábát. Szent-Vasárnap megparancsolta neki, vegye a hátára a királykisasszonyt és vigye le Disznófickóhoz. Az ördög engedelmeskedett és egy gyémántpalota előtt tette le a fiatalasszonyt.

A palotában aranyláncon aranybölcső lógott, abban aludt Disznófickó. A fiatalasszony megcsókolta és forró könnye arcára csepegett. Disznófickó attól felébredt. megölelte a feleségét s lepattantak a vasabroncsok. A fiatalasszony aranyhajú gyermeket szült az urának, hárman átbuktak a fejükön, három fehér vadgalambbá változtak, felrepültek az égbe és lett belőlük a fiascsillag, mely ma is látszik a mennybolt peremén.

(Mailand)

A huszár és a szolgáló.

Egy papné elküldte a szolgálóját, hogy mossa meg a patakban edényét. A szolgáló mosogatás közben látja, hogy egy rák mászik ki a vízből. Kicsit félt tőle, mert még sohasem látott rákot. Arra ment egy huszár, megkérdezte tőle, mi az Isten csudája ez. A katona azt mondta, rák. A szolgáló nézi, azt mondja: „Az bizony mász.” „Rák” — mondja ismét a katona, „mász” — erősíti a szolgáló. „Az bizony rák” — mondja harmadszor is a katona, mire a szolgáló visszavág, hogy ő látja, hogy mász.

— De hát húgomasszony, miféle lélekkel mondhatja azt, mikor én jól látom, hogy r á k ? — kérdi a katona.

— Na én sem vagyok sem vak, se nem bolond, én jól látom, hogy m á s z — mondja a szolgáló.

— De biz én sem vagyok sem vak, sem bolond, én jól látom, hogy rák! — mondja a katona. A szolgáló megharagszik, földhöz veri az edényeit, s azt mondja nagy mérgesen: „Az Isten engem éppen így pusztítson el, ha nem mász.”

A katona leugrik a lováról, kirántja a kardját, elvágja a lova nyakát és azt mondja: „A hóhér éppen így vágja el a nyakamat, ha nem rák.” A katona elment ló nélkül, a szolgáló edény nélkül. Elbeszélte a papnénak, hogy mi történt a másszál és a rákkal.

— Hát ezért tettél olyan nagy kárt nekem? — kérdezi a papné.

— Asszonyom, én nem hagyhattam abba, mikor jól láttam, hogy m á s z és az a gaz katona mégis mindig azt hajtogatta, hogy r á k .

A papné éppen sütni akart, kapta százforintos új bundáját, belöki a kemencébe és azt mondja: „A tűz lángja éppen így égessen meg engemet, ha mind a ketten bolondok nem voltatok.”

Megérzi a pap a rossz szagot, megtudja, hogy mi történt, a rák és a m á s z miatt, palástját fejszével összevagdalja a küszöbön és azt mondja: „A hóhér éppen így vágjon össze engem, ha mind a hárman bolondok nem voltatok.”

Odaérkezik a mester, akinek a borjúja betévedt a pap udvarába. Amikor megtudja, hogy mi történt és miért, úgy fejbevágja borjúját az ajtó előtt, hogy mindjárt felfordul és megdöglik. — Azt mondja rá: „A tüzes ménykő éppen így üssön agyon engem, ha mind a négyen bolondok nem voltatok.”

Megérkezik a kurátor, kérdezi mi történt, és mikor elbeszélik neki, megharagszik, felkapja az eklézsia ládáját és úgy vágja földhöz, hogy darabokra szakad: „.Az Isten éppen így pusztítson el engem ebben az órában, ha mind az öten bolondok nem voltatok.”

Betoppan az egyházfi is, meglátja a drága térítőket, kendőket a földön s kérdi mi történt. Megmondják neki is, erre fölkapja a földről a térítőket, kendőket, darabokra hasítja mindegyiket, azt mondja: „Az ördög éppen így szaggasson el engem, ha mind a hatan bolondok nem voltatok.”

A hír elterjedt a történt dologról, összegyűlt az eklézsia, fölgyujtották a papi házat és azt mondták: „A tűz lángja így égessen meg minket, ha mind a heten bolondok nem voltatok.”

(Kriza)

Az acélgyürü.

Egy szegény ember fát szedegetett az erdőben és egy kígyófiúra akadt. Meg akarta ölni, de a kígyófiú könyörgött neki, kegyelmezzen meg az életének, akkor boldoggá teszi. A szegény ember elengedte a kígyót és egy acélgyűrűt kapott tőle.

Mikor hazaért, megfordítja ujján a gyűrűt, hát ott terem a kicsi kígyó. A szegény ember parancsára másnap reggelre fényes palotát teremtett rongyos házikója helyébe olyat, hogy még az asztal is aranyból volt benne. Elhozta a Fekete Király leányát is a szegény embernek feleségül. Olyan szép volt az a királylány, hogy a napra lehetett nézni, de reá nem. Boldog volt a szegény ember, mert mindent kapott, amit a szemeszája kívánt, csak egyet kellett csavarintani az acélgyűrűn.

Egyszer az embér elment hazulról és otthon felejtette az acélgyűrűt. A felesége elcserélte egy gyűrűs zsidónál aranygyűrűért. A gyűrűs zsidó ismerte az acélgyűrű titkát s a fényes palotát asszonyostól, mindenestől elvitette a kígyóval az Óperenciás-tenger túlsó partjára. Búsult a szegény ember, amikor hazajött s világgá indult, hogy megtalálja a palotáját.

Meggyógyított egy beteg kutyát és egy beteg macskát, s azok elkísérték a tenger partjára. Meg is látta a szegény ember a palotáját a túlsó parton. A kutya meg a macska átúsztak a tengeren, bementek a palotába, meglátták, hogy ott alszik a gyűrűs zsidó és a szakállára van kötve az acélgyűrű. A macska leoldotta, szájába vette s máris úsztak visszafelé^ A tenger közepén tartottak, amikor arra úszott egy hal, a macska utánakapott és a gyűrűt a tengerbe ejtette. A kutya vízbe akarta fojtani a macskát, de a macska fogadkozott, hogy visszaszerzi az acélgyűrűt. Elkapott egy kis halat, hát az éppen a halak királyának volt a fia. A macska megkegyelmezett az életének, ha visszaszerzi a gyűrűt. A halak királya összehívta a népét, megkérdezett minden halat, hogy nincs-e nála a gyűrű. Egyiknél sem volt. De a végén jött nagy megizzadva egy sánta hal s hozta a gyűrűt. A kutya mindjárt elkapta, vitte gazdájának. A szegény ember egyet csavarintott az acélgyűrűn, azt parancsolta a kis kígyónak, hogy palotáját vigye vissza a helyére, a gyűrűs zsidót pedig felejtse ott a túlsó parton. Úgy is lett. De a kutya meg a macska azóta is folyvást haragusznak egymásra. *(Benedek)*

A szegény ember és a zenészek.

Egy szegény ember elment egyetlen borjújával a vásárba, ott olcsón elcsalták tőle a zenészek. Gondolja magában a szegény ember: „Drága lesz nektek az olcsó hús.” Bement két korcsmába és mindegyikben előre kifizette egy-egy veder pálinka árát. Aztán hívta a zenészeket, hogy igyák meg a borjú áldomását, mikor fizetni kellett, azt mondja a korcsmáros, hogy már ki van fizetve. Igy történt a második korcsmában is. A zenészek kérdésére a szegény ember azt mondta, hogy az ő sapkája fizette ki, mert az olyan sapka, hogy mindent ki tud fizetni. A zenészek elcserélték a sapkát a borjúért s a szegény ember indult hazafelé.

Bementek a zenészék a harmadik korcsmába, a legdrágább italokat rendelték és amikor a korcsmáros a pénzt kérte, azt mondták: „Fizet a sapka!” De a sapka nem fizetett és a korcsmáros jól elverte őket. Mentek a

szegény ember után, hogy viszaadják a sapkát. A szegény ember éppen disznót ölt és amikor meglátta a zenészeket, egy vérrel töltött hólyagot tett a felesége inge alá. Amikor a zenészek megérkeztek, teszi magát, mintha nagyon haragudnék a feleségére, aztán belészúría a kést a hólyagba. Megijedtek a zenészek, mire a szegény ember azt mondta, van neki egy 360 éves muzsikája, ha azt meghúzza, minden halott felébred. Meg is húzta a muzsikát, a felesége lábraállt, elkészíti a vacsorát és mulatnak reggelig. Reggel a zenészek megvették tőle a muzsikát száz forintért.

Hazamennek, a prímás beledöfi a kést a feleségébe. Húzza a muzsikát, de az asszony nem akart felébredni. Azt mondja a másik, nem jól ölte meg, azzal ö is leszúrta a feleségét, de bizony azt sem tudta többé felébreszteni. Haragudtak a zenészek, hogy a szegény ember kifogyasztotta őket a feleségeikből, visszamentek hozzá, hogy számonkérjék tőle. A szegény ember éppen kútat ásott, onnan kiáltotta, hogy húzzák ki. Egyenként próbálkoztak a cigányok, de a szegény ember egyenként levágta őket és mind ott pusztultak. *(Mailand)*

A három szerencsepróbáló.

Volt egy szegény embernek három vitéz fia. Kérték az apjukat, engedje el őket szerencsepróbálni, hogy kimutathassák vitézségüket. Az apjuk mindegyiknek egy-egy fegyvert adott és útnak engedte őket.

Estére egy fekete erdőben aludtak. Egy öreg asszony szállást kért mellettük és reggel hálából a legidősebbnek olyan erszényt adott, amelyből sohasem fogy ki az arany. Másnap egy nagy víz mellett aludtak a fiúk és megint szívesen látták a banyát. Reggel láthatatlanná tevő sapkát adott a középső fiúnak. Másnap egy kis városba értek s az erszényből vett aranyon megvásárolták a legszebb házat. Éjféltájban megint jött az öregasszony és szállást kért. Megadták. Reggel ezüst veszszőt ajándékozott a legkisebb fiúnak és azt mondta, annak olyan ereje van, ahányat suhint vele, annyi tábor katona áll elő. Azt is megmondta, hogy nem messze lakik egy szép hercegkisasszony, az csak olyan legényíek akar a felesége lenni, aki őt meg tudja nyerni. Sok hercegúrfi próbált már vele szerencsét, de pórul jártak.

Alig tünt el a vénasszony, a legidősebb legény elindult a hercegkisasszony vára felé. Meg is érkezett oda s káprázott a szeme a lány szépségétől. A lány leültette kockázni, azt Ígérte, ha nyer. övé lesz apja fele birtokárai egvütt. A kisasszony annyit nyert, hogy halommal állt előtte az arany, de a legény erszényéből sem fogyott ki. A kisasszony elkérte az erszényt, hogy megnézze. A legény odaadta, de ekkor előjöttek a strázsák és kikísérték a várból. Búsan ment vissza a legény a testvéreihez és elpanaszolta, hogy hogyan járt.

Ekkor a középső fiú ment a várba és bejelentette, hogy ő az erszényért jött. A hercegkisaasszony meg akarta kötöztetni. de a fiú fejébe húzta a sapkáját, láthatatlanná vált s az őrök nem tudták megfogni. Amikor kimentek a strázsák, levette a sapkát a fejéről és ismét kérte az erszényt. A kisasszony hizelgett neki, igérte az erszényt, a sok aranyat, meg magát is, ha megmutatja neki a boszorkányos sapkát. A legény odaadta, ekkor a kisasszony megkötöztette és kikísértette a várból. Ez is búsan jött vissza testvéreihez. Akkor a legkisebbik ment el szerencsét próbálni.

A vár előtt hármat suhintott ezüst vesszejével, mire három tábor katonaság vette körül a kastélyt, ő maga meg generálissá változott. Azzal bement és megmondta a fejedelemnek, hogy az erszényért, meg a sapkáért jött. Őt is ki akarták vezetni, de az udvaron kiáltott egyet és a sok katona ostromolni kezdte a várat. Megijedtek a palota lakói, visszahívták a generálist. Azt mondta a fejedelem, neki adja a lányát és fele birodalmát, ha elküldi a katonaságot. A fiú hármat suhintott az ezüst vesszővel és a katonák eltüntek. A hercegkisasszony elkezdett neki hízelegni és kicsalta tőle az ezüst vesszőt. Aztán kikísértette a várból.

A legény nem ment vissza a testvéreihez, hanem a rengeteg havasba bujdosott. Egy kőszál alatt elaludt. Álmában megjelent az öreg asszony s azt mondta neki, hogy töltse meg kulacsát a kuruzsos forrás vizéből és szakítson le egypár almát az ott levő fáról, azzal rongyos öltözetben menjen vissza a várba. Az almát adja oda a konyhamesternek, attól a fejedelem egész háznépe megbódul.

A legény szót fogadott, eladta a két almát, a fejedelem háznépe megbolondult tőle. Senkisem tudta meggyógyítani őket. Akkor a legény doktornak öltözve jelentkezett. Mindegyik betegnek adott egy gyűszűnyi vizet a kulacsból, csak a kisaszonynak nem. Mindenki meggyógyult, csak a kisasszony maradt bolond. Sajnálták is, kacagtak is rajta. Könyörgött a fejedelem, hogy gyógyítsa meg a lányát is, de a doktor azt mondta: „Add nekem a lányodat, add vissza az erszényt, a sapkát és az ezüst vesszőt, akkor meggyógyítom!” Most vette észre a fejedelem, hogy kivel van dolga. Nem maradt más hátra, mindent vissza kellett adni. Akkor a legény a hercegkisaszonynak is adott egy gyűszűnyit a vízből, helyre is állott tőle az esze. Nagy lakodalmat csaptak, arra a másik két legényt is meghívták.

(Benedek—Sebesi)

Két világszép ember.

Egy király 140 esztendeig élt a feleségével, akkor született egy fiuk. Tizenkét évig ki sem engedték a napra, de akkor már nagyon kívánkozott az apja katonaságát meglátni. Végigment a sor előtt s azok úgy nézték, majd rajta hagyták a szemüket, olyan szép volt. Csak egy öreg katona nem nézte. Ezt a katonát Jánosnak hívták s a király kérdésére azt mondta, látott ő már szebbet is, mert a Zorombarát király leánya hétszerte szebb, mint a királyfi. Egy látcsövön meg is mutatta a királyfinak, s az azt mondta, ha az a lány nem lesz az övé, meghal érette. Katona János megígérte, hogy hozzásegíti, ha testvérének fogadja. Elindultak ketten s a Fekete-tenger partjára érkeztek. János egy lóbőrből hajót csinált, azt telirakatta mindenféle portékával. Igy értek a Zorombarát király udvarához, ahol kikötöttek. A királykisasszony lement a hajóra, hogy papucsot vegyen magának, de János elindította a hajót. Amikor partra értek, lóra ültette Világszép királyfit, és Világszép kisasszonyt és elindultak hazafelé. Útközben János kihallgatta három galamb beszédét, megtudta, hogy a királykisasszonyt három nagy veszedelem fenyegeti az úton. Elpusztította a lovat, mely ledobta volna a hátáról a királylányt, kiöntötte a bort, amely megmérgezte volna, végül levágta a Gyehenna király fejét, aki el akarta rabolni a világszép királykisasszonyt. De egy csepp vér az alvó kisasszony arcára esett s a vén király meglátta, amikor Katona János onnan lenyalta. Halálra ítélték és fel akarták akasztani, ekkor elmondta, hogy mit hallott a madaraktól, mire nyakig kőbálvánnyá változott.

Világszép királynénak egy fia és leánya született. A királyúrfi azt álmodta, ha a két gyermek vérével megöntözné a kőbálványt, János megelevenedne. Mikor a felesége templomba ment, egy késsel levágta mind a két gyermek nyakát, testüket meg beledobta a halastóba. Vérükkel bekente a kőbálványt s János kiugrott belőle, olyan fiatalon, mint 17 esztendős korában.

— Jaj, kedves öcsém, mint elaludtam, — mondta János.

— Alhattál volna míg a világ, ha én nem vagyok, — mondta a Világszép királyúrfi. Erre két gyermeke megelevenedett a halastóban és amikor felesége hazajött a templomból, nagy lakomát csaptak és ismét testvériséget fogadtak. *(Mailand)*

Csihán királyúrfi.

Volt egy kevély molnárlegény, aki megunta a munkát és a koplalást és elindult világgá. A Gagy vize mellett, Martonoson alól, talált egy puszta malmot, melyet a csihán is benőtt. Addig építette, javítgatta, míg nem maradt egyebe, mint a nadrágja. Mégsem jött a malomba őrlő. Hanem a király tizenkét vadásza arra hajtott egy rókát, melyet a molnár elrejtett a kopók elől. Hálából a róka megkérdezte a legényt, nem volna e kedve megházasodni. A molnárnak kedve lett volna, de meztelenül nem mehetett a guzsalyosba.

A róka először egy rézdarabot, aztán egy darab aranyat, végül egy darab gyémántot hozott neki. Aztán szájába fogta a rezet és elment vele Sármány királyhoz. Azt mondta a róka, hogy ö Csihán királyúrfi követe és a király lányát kéri feleségül. Meg is kapta és a jegygyűrűt elvitte a molnárlegénynek, megmondta neki, hogy ezentúl Csihán királyúrfinak hívják. Később az aranyat vitte nászajándékba a róka Sármány királynak. Végül odavezette a molnárlegényt is. Útközben elégette a rongyos ruháját és beküldte egy tóba fürödni.

A róka azt mondta Sármány királynak, hogy Csihán királyúrfi három társzekérrel, hat lóval, hintóval, beleesett a vízbe s csak anyaszült mezítelen tudta kifogni. A király ruhát, hintót küldött veje elé, megérkezésekor meg is tartották a lakodalmat. Sármány király udvarában maradtak két hónapig, akkor azt mondta a molnárlegény királyi felesége, hogy menjenek most már Csihán királyúrfi palotájába. A róka azt a tanácsot adta neki, hogy csak menjenek utána.

Mentek hetedhét országon keresztül. Amikor egy ökörcsordához értek, a róka felbíztatta a pásztort, mondja azt, hogy ez a csorda Csihán királyúrfié. Aztán bement a vasfogú bábához s megijesztette, hogy jönnek a franciák. A bába a feneketlen tó partjára menekült, de a róka belökte a tóba. Csihán királyúrfira maradt az egész vagyon. Nagy lakodalmat csapott.

A lakodalom után a róka betegnek tette magát, hadd lássa, hogyan bánnak vele a sok jótétemény után. Csihán királyúrfi a szemétdombra dobatta. De amikor ő is arrafelé ment, a róka megkérdezte: „Te Csihán királyúrfi, vagyis csihánból lett molnár, akarsz-e megint olyan gazda lenni, amilyen voltál a csihán malomban?" Megijedt erre a molnárból lett királyfi és megfogadta, hogy amíg él, jól tartja és megbecsüli a rókát. Többé nem is feledkezett meg róla. *(Kriza)*

A mesterséget tanult királyfi.

Egy jóravaló királynak volt egy okos fia. Egy tudós azt jósolta, hogy azt a lányt fogja féleségül venni, akivel 12 éves korában legelőször találkozik, amikor a palota kapuján kilép. A királyfi 12 éves lett, születésnapi ajándékul egy szép lovat kapott. Elindult sétalovaglásra s amint a palota kapuján kilépett, egy maszatosképű kislányt látott, kötönykéje felfogva s benne három szép piros alma. A királyfinak eszébe jutott a jóslat, megharagudott, hogy ez a maszatosképű lányka, a disznópásztor leánya lesz a felesége. Mérgében a levegőbe suhintott, de a lovaglópálca vége a kislány nyakát érte s vér serkedt a nyomán.

A királyfi szép sudár ifjú lett és nagyon szeretett vadászni. Egyszer az erdőben hatalmas medvét vett üldözőbe és eltévedt. Egy kunyhóhoz került, ahol egy szép lány nyitott neki ajtót. Megismerkedtek és megegyeztek, hogy szombat este megint eljön a vendég. A lány szelíd medvéjével elkísértette a királyfit, azontúl is a medve kísérte oda minden szombaton a kunyhóhoz. A királyfi megkérte a lányt feleségül, de a lány apja azt mondta, csak olyan embernek adja a lányát, aki valami mesterséget tud. Királyfinak sem adja, mert ha az ellenség elfoglalja az országát, koldusabb lesz a koldusnál.

A királyfi nagyon szerette az aranyhajú szép leányt, és kitanulta a kovácsmesterséget. Aztán ismét megkérte a lány kezét. Most már az apja is beleegyezett. Az öreg király és a királyné szánkón mentek az erdei kunyhóba kézfogóra. Nemsokára megtartották az esküvőt. Amikor a menyasszony lehajtotta a fejét az oltár előtt, a királyfi vörös csíkot látott a szép hófehér nyakán. A fiatal asszony elmondta, hogy mikor kicsi lány volt, egy suhanc lovagolt ki a palota kapuján és pálcájával rásuhintott. Azóta nem tünt el onnan a piros csík. A királyfi megismerte, hogy ő a disznópásztor leánya és így beteljesedett a tudós jóslata.

A lakodalomra meghívták a leány apját, a disznópásztort is, a király és a királyné közé ültették. Egyszer csak felállt és darócruhája alól fényes királyi öltözet ragyogott ki. Elmondotta, hogy hatalmas gazdag király volt, de ellenség tört be az országába és neki menekülnie kellett. Nem értett semmiféle munkához, beállott hát disznópásztornak. Most értette csak meg a királyfi, hogy miért mondotta neki, hogy a király fiának sem adja a lányát, csak ha tud valami mesterséget. A királyi szülők öröme is nagyobb lett. mert igazi királykisasszonyt kapott feleségül a fiuk. Boldogan éltek, míg meg nem haltak. *(Ferenczy)*

A rest macska.

Egy legény feleségül vett egy dologtalan gazdag leányt és azt fogadta, hogy sohasem veri meg. A fiatalasszony sohasem dolgozott, csak házról-házra járt. Az ura nem verte meg, de egy reggel, mikor dologra ment, megparancsolta a macskának, hogy minden házimunkát végezzen el, mert különben megveri, ha hazajön.

A macska szunyókálva hallgatta a beszédet, az asszony meg azt gondolta, hogy megbolondult az ura. Mégis bíztatta a macskát, hogy dolgozzon, de a macska nem dolgozott. Hazajött a gazda, látta, hogy minden rosszul van, a macskát felkötötte a felesége hátára és addig verte, míg az asszony meg nem fogadta, hogy mindent elvégez a macska helyett, csak ne üsse szegényt. Az asszony elpanaszolta a dolgot az anyjának, de az apja azt mondta, ha megfogadta, tegye is meg, mert kü-

lönben a macska másnap is megverődik. Ezzel hazaküldte az urához.

Másnap reggel megint megparancsolta a gazda a macskának, hőgy mit tegyen és estére ismét megverte a felesége hátán. A panaszkodó fiatalasszonyt pedig az apja megint visszakergette.

Harmadik nap reggel megint elmondta a gazda a macskának a parancsolatot, de most már mindent eligazított helyette az ifiasszony, mert leikéből sajnálta-a szegény macskát, hogy kínjában az ő hátába aggatja a körmét s az ostornak a vége is az ő hátát éri. Mikor az ura hazajött, minden rendben volt. Az asszony örömmel terítette meg az asztalt, tálalta az ennivalót. Aztán mindennap úgy volt, a macska többször nem verődött meg, az ifiasszonyból jó gazdaasszony lett. *(Kriza)*

Megölő Istéfán.

Egy nagy gazdának volt egy fia, egy másiknak egy lánya. Össze akarták házasítani őket, de a leány nem akarta szeretni a legényt, pedig a legény szerette .a leányt. Erőnek-erejével hozzá akarták adni, de a leány a templomban földhöz csapta a mátkagyűrűt a pap előtt: „Nesze ördög, vidd el ezt a mátkagyűrűt s ha magzatom lesz ettől az uramtól, azt is vidd el!" Odafutott egy ördög elkapta a mátkagyűrűt és elvitte. A pap nem akarta megesketni a fiatalokat, de a két nagy gazda kényszerítette rá.

Amikor a két nagygazda meghalt, a fiatalok lassan megszerették egymást. Szép fiuk született, akit kollégiumba adtak. Akkor meghalt az apja. Az anyja sírt és elmondta a fiának, hogy attól fél, hogy elviszi az ördög. A fiú szentelt gyertyát, szenteltvizet és tömjént kért a papjától és elhatározta, elmegy a pokolba és visszaszerzi az ördögöktől az anyja mátkagyűrjét. Útnak indult és egy nagy erdőben egy öregasszonynál szállt meg. Volt annak egy rabló fia, akit Megölő Istéfánnak hívtak. *A* diákot nem bántotta, mert elmondta neki, hogy a pokolba indul, inkább útbaigazította, merre kell mennie s csak arra kérte, nézze meg az ő ágyát is a pokolban.

Amikor a diák a pokol ajtajához közeledett, meggyujtotta a tömjént, a szentelt gyertyát s szórta a szenteltvizet. Az ördögök kiszaladtak, ő követelte tőlük anyja jegygyűrűjét. Egy sánta ördög előadta. Szerződést is adtak hozzá, hogy nem tartanak számot a fiúra. A diák visszatért Megölő Istéfánhoz és elmondta neki, hogy a sánta ördög csak azért adta oda a jegygyűrűt, mert nem akart Megölő Istéfán ágyába feküdni. Rossz ágy lehet az, ha még az ördögök is félnek tőle.

Reggel megindul a diák hazafelé, de Megölő Istéfán utána megy és követeli, segítsen rajta, hogy ne kerüljön abba a fene ágyba a pokolba. A diák elhozatta vele azt a vadalma botot, amivel a legelső embert agyonütötte. Azzal elküldte egy forráshoz, hogy ott térdenállva imádkozzon és szájával térdenállva addig hordja a vizet a botra, amíg az kisarjadzik és almát kezd teremni. Igy menekülhet meg a pokol kínjaitól. Megölő Istéfán hordani kezdte a vizet a botra.

A diák pap lett, 25 esztendő mulva felszentelték pápának. Amikor beutazta országát, megállóit egy kőszikla tetején. Inasa szép almákat látott egy törpe fán. A pápának eszébe jut Megölő Istéfán és előszólítja. Csak egy száraz koponya gurult elő és azt mondta, hogy tagjai széthullottak a vízhordásban. A pápa összeparancsolta a csontokat, inasával eltemettette, misét szolgáltatott fölötte és bűneiből föloldozta. Akkor Megölő Istefán. megmentődött a pokolbeli rossz ágytól. *(Kriza)*

A kétszívű királyfi.

A fekete királynak akkora országa volt, hogy az áldott nap sohasem nyugodott le rajta. De nem volt gyönyörűsége benne, mert egyetlen fiának olyan érzékeny szíve volt, ha egy félszeg embert, vagy oktalan állatot meglátott, mindjárt sírva fakadt. Sírás volt a királyfinak éjjele-nappala. Aggódott a király, hogyha ő meghal, mit ér a nagy ország, meg a sok cifra katona, ha nincs, aki uralkodjék? Hiszen az ő fia, ha meglát egy bénát, vagy egy vakot, mindjárt ellágyul és kiejti a kardot a kezéből.

Jött egyszer egy csudadoktor és ajánlkozott, hogy meggyógyítja a királyfit. El is vitte magával Bergengóciába és egy évvel később új szívvel engedte haza. Csak azt kérte, hogy attól kezdve, ahány ember sírásra fakad a királyfi miatt, annyi zsák aranyat adjon a csudadoktornak.

A királyfi visszatért az apja országába s meglátott egy juhászkutyát az út közepén. El volt lőve a két utolsó lába, keservesen nézett a királyúrfira. Ő félrerúgta az útjából s tovább ment. Később egy vak koldust megütött a botjával, otthon pedig apját és anyját is eltaszította magától. Sírt most már a király, de még jobban a királyné. Aztán ez így ment minden áldott nap. A királyúrfi mindenkit megríkatott mostoha viselkedésével. A csudadoktor pedig mindennap pontosan eljött a zsák aranyáért. Lassanként amennyi arany volt a király országában, mind az ő kincseskamrájába került. Akkor a királyúrfi visszakérte tőle a régi szívét. Azt felelte a csudadoktor:

—: Felséges királyúrfi! Tanuld meg, hogy szív helyébe lehet új szívet tenni, de a régit visszaszerezni — soha! *(Benedek)*

A tejkút.

Egy királynak volt egy olyan kútja, amelyből éjjel-nappal folyt a tej. Ebből a tejből élt a király, ebben mosakodott, ebben fürdött. Egy reggel kiapadt a tejkút. A király tizenkét vadászt ültetett melléje s azok meglátták, hogy éjszaka egy óriás itta ki a tejet.

Másnap szilvapálinkával töltette tele a kútat a király. Az óriás ezt is kiitta, de mindjárt el is aludt tőle. A király bezárta az óriást, de négyéves kisfia labdája beesett a börtön ablakán. Az óriás csak úgy adta ki, ha elhozza neki a börtön kulcsát. Kiszabadult az óriás és megint kiitta a tejet a kútból. Másnap be is vallotta a király fia, hogy elegendte az óriást. Büntetésből egy cigány kíséretében elüldözték a gyermeket.

Egy erdőben elengedte a cigány és találkozott az óriással. Az hazavitte Óriás-országba, fel is nevelte. Amikor nagy lett, elküldötte Fehérországba, hogy elvegye a Fehér király leányát. De előbb disznópásztornak öltöztette.

A Fehér király Jancsit kondásának fogadta és a királylány belé is szeretett. De finom ingéről megismerte, hogy nem lehet szegény legény. Jancsi furulyázott a disznóknak és azok táncoltak előtte. Az óriás király délben értejött, aranyguzsalyat, aranymotollát és aranyorsót adott neki, de lelkére kötötte, csak akkor adja oda a királykisasszonynak, ha megmutatja magát meztelenül. Estére az óriás visszavitte Jancsit a kondához, Jancsi pedig éjjel meglátta a királykisasszony anyajegyét.

Egyszer a Fehér király kihirdeti, hogy annak adja a lányát, aki kitalálja, mi az anyajegye. Messzi ország-

gokból jöttek az urak, de egyik sem tudta kitalálni. Rézlóval, rézgunyában jelentkezett Jancsi és megmondta, hogy a királykisasszonynak egyik hóna alatt a napnak, a másik hóna alatt a holdnak van a jegye. El is jegyezte rögtön, de aztán eltünt. Másnap ezüstparipán jelent meg, megcsókolta a királykisasszonyt és ismét eltünt. Harmadnap délben fényes aranykocsiban érkezett, most már megtartották a lakodalmat. *(Kriza)*

A házasodni akaró királyfiú.

Egy özvegy királyné erőltette egyetlen fiát, hogy házasodjon meg. A fiú elindult élettársat keresni. Egy nagy havasban óriás embert talált, aki egy nyáj aranyszőrű juhot őrzött. Az óriás meghívta magához szállásra. Azt mondta a királyfinak, hogy míg ő alszik, forralja fel a kád tejet. Isten akkor azt sugároltatta a fiúnak, hogy ne költse fel az óriást, hanem mikor legjobban buzog a tej, egy keverőkanállal vágja az óriás szeme közé. A fiú így csinált és az óriás megvakult. Kereste a királyfit, de nem találta meg, mert belebujt egy aranyszőrü bárány bőrébe.

Az óriás három napig botorkált a királyfi után a házában, aztán kinyitotta a lakatot és kiengedte juhait a mezőre. Mindegyiket megtapogatta, hogy nem a királyfi inegy-e ki a lába között. A királyfi az aranyszőrű bárány bőrében mégis kijutott a szabadba, onnan kiáltott vissza: „Itt vagyok te vak tolvaj!" Az óriás kérlelte, hogy jöjjön visza, nem bántja, még aranygyűrűt is ad ajándékba.

— Dobd ide! — mondta a királyfi s az óriás oda is dobta a gyűrűt neki. A királyfi felhúzta az ujjára, de az úgy bedagadt, hogy nem tudta levenni. A gyűrű kiabálni kezdett: „Erre vak óriás, erre!" Megijedt a királyfi, de nem sokáig habozott, levágta az ujját és beledobta egy tóba. A gyűrű ott is kiáltott: „Erre vak óriás, erre!" Az óriás ment a gyűrű után s beleveszett a tóba.

A királyfi tovább indult s egy medvével találkozott, meg akarta enni a medve, mert a megvakított óriás a bátyja volt. Sok könyörgésre meghagyta az életét, de megígérte, ha megházasodik, elpusztítja. Búsan ment tovább a királyfi, az erdő közepén beállt egy vén boszorkányhoz szolgálni. Volt a boszorkánynak egy szép lánya, azt megkérte feleségül s meg is kapta. Amint mennek az esküvőre, nagy bődűléssel megjelenik a medve. A királyfi kettéharapta a jegygyűrűjét, kettészakította a zsebkendőjét, felét odaadta a lánynak, felét eltette s elmenekült. Hetedhét országon túl talált egy házikót, abban egy öreg embert. Az egy még öregebbhez, az meg egy olyan öreghez utasította, akinek a lába gyökeret vert a sok ültében és a patkányok fészket raktak a szakállában. Mindegyik öregtől kapott egy gyűrűt s a harmadik három kutyához utasította. Az egyiket Földnehezének, a másikat Mindentudónak, a harmadikat Világotlátónak hívták. A királyfi nevűknél szólította a kutyákat és elindult hazafelé, mert most már nem félt a medvétől. Amikor hazatért, a mennyasszonya éppen a lakodalmát tartotta. A királyfit is megkínálta borral, de az a lány poharába becsempészte a félgyűrűt és ivás után "megtörölte a száját a fél-zsebkendővel. A lány megismerte, az új vőlegénynek utat adtak és mindjárt megtartották a lakodalmat. (Mihók bá' ott törte ki a lábat a nagy.táncolásban, ha nem hiszik, kérdezzék meg tőle.)

A vén medve mindig nyomon kísérte a királyfit, de félt megtámadni a nagy kutyák miatt. Egyszer összebeszélt a vénasszonnyal és az bezárta a kutyákat. A királyfi elment vadászni és a medve megtámadta. Látta, hogy nincs menekvés, csak annyit kért, hogy hármat kiálthasson. A kutyái nevét kiáltotta, azok szétrúgták a falat, ahová be voltak zárva, leteperték a medvét és szétszaggatták a boszorkányt is. A királyfi hazavitte feleségét az özvegy királynéhoz. Nagy lakodalmat csaptak, hercegek, grófok, princegek most is járják a csürdönggölőt. *(Mailand)*

Haragszik-e gazduram?

Egy szegény embernek három fia volt, kettő derék ügyes legény, a harmadik amolyan tabajdok, félkegyelmű. A legidősebb legény elment szolgálatot keresni, a szegény ember egy szóval sem mondta, hogy ne menjen. Ment, mendegélt a legény és egy gazdag emberhez beszegődött szolgának. A szerződésben azt írták, hogy egy esztendő leteltével a gazda egy véka pénzt fizet neki, de amelyikük az esztendő leforgása alatt megharagszik, a másik vágja le annak az orrát. Az esztendő *kakuk*-szóig tart. A gazda először cséplésbe állította a legényt, úgy dolgoztatta, hogy a nyelve is kilógott, de enni egyszer sem hívta. Két-három napig csépelt a legény éhen-szomjan, de akkor kikelt a béketűrésből.

— Talán bizony haragszol? — kérdezte a gazda.

— Már, hogy az Istennek az égő haragjában ne haragudnék!

— Na, ha haragszol, akkor add ide az orrodat! — mondotta a gazda. Azzal lenyisszentette a legény orrát s a szegénynek pénz nélkül, orr nélkül kellett hazamennie. Otthon nagy szomorúan elbeszélte, hogy mi történt s a második legény fogadkozott, hogy elmegy ahhoz a gazdához és elhozza a pénzt is, meg a gazda orrát is. El is ment, de ugyanúgy járt, mint a bátyja, ő is pénz nélkül, orr nélkül tért haza.

Most a tabajdok legény indult útra, hiába kacagták a testvérei. Éppen olyan kontraktussal szegődött be a gazdához, mint a bátyjai. Őt is csépelni küldte a gazda és bizony nem hívta enni, sem az első, sem a második nap. A legény nem szólt semmit, hanem este-reggel elmért két véka gabonát a szomszédnak, azért kapott ennivalót. Amikor a gazdája megkérdezte, hogy sohasem eszik-e, elmondta neki, hogy hogyan szerez ételt.

— Talán bizony haragszik, gazduram?

— Dehogy haragszom, dehogy haragszom — felelte a gazda.

Másnap vasárnap volt, a gazda és a felesége elment a templomba és azt mondták a legénynek, hogy jól főzze meg az ételt és tegyen a fazékba petrezselymet. A gazda drágalátos kutyáját Petrezselyemnek hívták, a legény belényomta a fazékba. Amikor hazajöttek a templomból, az asszony mindjárt a kutyát szólítja, de az nem jött elő. A legény megmondta, hogy a parancs szerint a Petrezselymet a fazékba tette. Lett erre nagy patába, sírás-rívás.

— Talán bizony haragszik, gazduram?

Haragudott a gazda, de csak azt mondta, hogy nem haragszik. Másnap a gazda és a felesége lakodalomba mentek, meghagyták a legénynek, hogy dolgozzék ő is azt, amit a szomszédok. A szomszéd gazda a régi zsindelyt szedte le házáról, a legény leverte a vadonatúj zsindelyt a gazdáéról. Amikor hazajöttek, megint megkérdezte, hogy haragszik-e a gazdája. A gazda csak magában mérgelődött, de nem tudta, hogy mit csináljon ezzel a bolond legénnyel. Este összebeszélt a feleségével,

hogy olyan dolgot adnak neki, amit nem tud elvégezni, aztán elkergetik. Reggel azt mondta neki, hogy a háztól a pajtáig olyan ösvényt csináljon, hogy az egyik lábával keményre, a másikkal lágyra lépjen, aki átmegy rajta.

A legény gondolt egyet, bement a juhakolba, száz juhnak levágta a nyakát és a lábát, az egyiket hasra, a másikat hátra fektetve, elkészítette az ösvényt. A gazda még mindig nem merte mondani, hogy haragszik. Este a felesége azt találta ki, hogy majd ő reggel felül a körtefára, ott kukukol, hogy letelt az esztendő. Akkor az ura fizesse ki és küldje el a legényt. Reggel az asszony csakugyan felült a körtefára és elkezdett kukukolni. A legény megrázta a körtefát, leesett az asszony, kitörött a lába. Most már a gazda sem tudta visszatartani mérgét.

— No, te ilyen-olyan gazember! Eladtad a búzámat, megfőzted a drága jó kutyámat, leverted a házamról a zsindelyt, megölted száz juhomat, most még kitörted a feleségem lábát is, pusztulj innen!

— Talán bizony haragszik, gazduram? — kérdezte ártatlanul a legény.

— Hogyne haragudnék!

— Hát akkor adja ide az orrát, hadd vágjam le!

A gazda odaadta az orrát, de a legény csak úgy ment el, ha a két bátyja levágott orrát is visszakapja. Nagy vígan ért haza a véka pénzzel és a bátyjaj orrával. Oda is nyomta mind a kettőnek s azok úgy odaforradtak, mintha le sem vágták volna soha. Volt nagy dinomdánom. *(Benedek)*

Az ördög kilenc kérdése.

Egy szegény legény meg akart házasodni. Az édesanyja ellenezte, mégis elindult feleséget keresni. Egy fényes rézhídhoz érkezett, ahol egy öreg ember azt a tanácsot adta neki, hogy szép csendesen menjen rajta keresztül, mert az az ördög hídja. A legény átment, de egy ördög mégis kiugrott a híd alól. Nem volt rossz szándéka, mert a legény nem bosszantotta zajával, mint más utazók szokták. Az ördög azt a tanácsot adta a legénynek, hogy keresse meg Jámbortelep falut, mert annak végén van egy gazdának három eladó leánya.

A legény megfogadta az ördög tanácsát, megtalálta a gazdát, aki hozzá is adta legnagyobbik leányát. Visszafelé megint szép csendesen mentek keresztül az ördög hídján. Az ördög kilenc kövér disznót ajándékozott nekik, azzal a feltétellel, hogy négy hét mulva kilenc kérdésére meg kell felelnie.

Az ifjú pár hazahajtotta a disznókat, megölették, vendégséget csaptak, a kilenc szalonnát pedig felakasztották a padlásra. Négy hét mulva a férj búsulni kezdett, mert attól félt, hogy nem tud megfelelni az ördög kilenc kérdésére és majd rosszul jár. Ekkor egy rongyos koldus kért szállást éjszakára. Jól megvendégelték, de észrevette, hogy szomorúak és amikor megtudta bajukat, azt mondta, hogy majd ő megfelel az ördög kérdéseire. Éjfélkor bekopogott az ördög, de a gazda helyett a koldus felelt neki.

— Mi van a világon, ami csak *egy?*

— Egy Isten van az égben, egy nap van az égen, egy feje van minden embernek.

— Tudsz-e mondani valamit a *kettőre?*

— Akinek két ép látó szeme van, szerencsés ember, mindent tisztán láthat a nap alatt.

— Mit tudsz mondani a *háromra?*

— Amelyik házon három ablak van, az elég világos.

— Hadd halljam, mit mondasz a *négyre?*

— Négy kerék elég egy szekérbe, több nem is kell.

— Hát tudsz-e mondani valamit az *ötre?*

— Öt kézujj elég egy kardnak a markolatára.

— Mondj valamit most már a *hatra!*

— Akinek jó hat ökre van, szánthat, vethet, boronálhat, erdőbe járhat a más segítsége nélkül.

— Nem hiszem hogy tudnál valamit mondani a *hétre?*

— Akinek hét leánya van, annak főhet a feje, míg rendre mind a hetet jól férjhez adja.

— Mondj valamit most a *nyolcra?*

— Akinek nyolc asztagja van a csürkertben, nem szorul másra kenyér dolgában.

— Hát utoljára mit mondasz a *kilencre?*

— Akinek kilenc szalonnája van, nem fut a szomszédba pörgölnivalóért.

Az ördög elbámult a kész feleleteken, azt hitte, hogy a gazda maga felelget neki, úgy látta, többet tud mint ő s azzal elment. A gazda reggel jól megvendégelte, feltarisznyázta a koldust, mert kisegítette a bajból. Rövid idő alatt feleségével szép jószágot szereztek, arra házat építtettek. *(Kriza)*

A furfangos legény szerencséje.

Egy szegény legénynek alig volt bétevő falatja. Emellett még elaggott apját és édesanyját neki kellett eltartani. Amikor meghaltak, vitte őket a Küküllőbe, ő meg elindult világgá. Egy városban beállt kőművesnek. A király kincstartó palotát építtetett s ő összebeszélt a mesterrel, hogy rejtett vakablakot hagynak rajta, amin bejárhatnak a kincshez.

Amint elkészült a palota, a király megtölti sok drága kinccsel. Pár hét rhulva jött a kőműves, hívta a legényt, nézzék meg, mennyi kincs van a kincstárban. Ügyesen kinyitották a vakablakot, elhoztak két zsák aranyat, ismét visszatették a vakablakot és senki sem tudta megmondani, hogyan loptak a kincstárból, mikor annak ajtaján hármas lakat van, mellette egy regiment katona áll őrt. A királyi tanács csapdát állított fel a kincstárban s amikor a kőműves meg a legény másodszor is elmentek pénzért, a kőműves beleesett a csapdába. Megszabadítani nem tudta, hát nem tehetett egyebet, minthogy levágta a fejét, leszedte a gunyáját, elmegy. Másnap a király egy fejetlen, meztelen embert talált a kincstárban. Nem tudták kitalálni, ki lehet, úgy határoztak, hogy taligán végighordozzák a városon s ahol sírás hallatszik, odavaló.

Közben a legény összebeszélt a kőműves feleségével, megosztozott vele az aranyon. Együtt is éltek a királyi pénzen. Amikor a fejetlen kőművest éppen a kapujuk előtt vitték, a legény fát vágott az udvaron, az asszony meg hordozgatta befelé. Meglátja az asszony a fejetlen embert, hangos jajszóval kezdte siratni. A legény azonban gyorsan lecsapta három lábaujját, elnyúlt a favágón és megparancsolta az asszonynak, hogy levágott lábujjait sirassa. A félrevezetés sikerült.

A királynak mégsem fért a fejébe ez az eset, kihirdette az országban, akárki fia volt is társa a kincstári fejetlen tolvajnak, jelentkezzék bátran, mert megtetszett neki az ügyessége, ő a lányát és fele királyságát odaadja neki. A furfangos legény jelentkezett a királynál. Tömlöcbe zárták és akasztófára ítélték. Amikor vit-

ték kifelé, a legény megegyezett a hóhérral, hogy csak úgy akassza fel, látszatra, este pedig vegye le a fáról, akkor megosztoznak ketten a királyi kincseken. A hitvány hóhér le is szabadította a fáról a legényt, de vesztére, mert a furfangos ember oly ügyesen tekerintette vissza a hóhért a maga helyére, hogy csak akkor vette észre, hogy mi van vele, mikor már az akasztófán lógott. Reggelre virradva, majd hanyatt esett a király, mikor meglátta, hogy az akasztott ember nem a legény, hanem a hóhér. Nem tudta, micsoda ördögi praktikával történhetett meg ez a szemfényvesztés, hogy a legény akasztotta fel a hóhért és nem a hóhér őt. Most már attól félt a király, hogy ő is a hóhér sorsára jut. Inkább elhivatta a legényt s hozzáadta a lányát: Mert a lánynak is tetszett a dolog, mindjárt meg is tartották a lakodalmat. *(Ősz)*

Szerencsének szerencséje.

Volt egy királynak egy tizennyolc esztendős fia. A király elment a háborúba, fiára bízta az országot, de meghagyta, hogy meg ne házasodjék, míg haza nem jön. A fiú várt egy darabig, de amikor 25 esztendős lett, gondolkozni kezdett a házasságról. Mikor tíz esztendeje volt már apja távollétének, nagy pompával elindult guzsalyosba. Szembetalálkozott az apja táborával. Apja megharagudott rá, amikor megtudta, hogy házasodni indul, elparancsolta embereit a királyfi mellől. A királyfival csak egy hűséges vadász maradt. Mentek és eljutottak az aranyvárig. Aranyvár királyának volt egy szép lánya, a királyfi megkérte, jó szívvel odaadták s mindjárt megtartották a lakodalmat.

Egy hónapos vendégség után elindultak a fiatalok hazafelé. Egy fogadóban aludtak első este s a hűséges vadász vigyázott rájuk. Éjféltájban kihallgatta három varjú, három galamb és három sas beszédét. Ezek azt mondták, hogy a fiatalok alatt leszakad az Aranyvíz hídja, apjok ajándékhintója ledobja őket s az eléjük küldendő ruhák összeégetik a testüket. Azt is mondták a madarak, hogy aki kihallgatja és elárulja beszédjüket, sóbálvánnyá változik.

A hűséges vadász azt mondta a királyfinak, hogy álma szerint csak akkor jut haza, ha útközben a vadász minden kérésének enged. A királyfi megígérte. Az Aranyvíz hídján gyalog mentek keresztül, a vadász a lovakat átgázoltatta a vízen. Az öreg király ajándékba küldött hintóját és a ruhákat a vadász összeaprította. Igy szerencsésen meg is érkeztek. De az öreg király bosszankodott, hogy fiát nem pusztíthatta el s amikor megtudta, hogy a vadász az oka mindennek, halálra ítélte. Az akasztófa alatt a vadász elbeszélte, amit a madaraktól hallott s először térdig, majd övig, végül tetőtől-talpig sóbálvánnyá változott. Búsult a fiatal király hűséges vadásza elvesztésén. Dajkája azt mondta neki, keresse fel Szerencsének szerencséjét, mert senki más nem segithet rajta.

Az ifjú király elindult megkeresni Szerencsének szerencséjét. Egy hétkövű malomba érkezett és amikor elmondta, mi járatban van, a molnár megkérte, kérdezze meg Szerencsének szerencséjét, mi az oka, hogy hétkövű malmában olyan szegény, hogy alig él egyik napról a másikra. A király tovább ment, a város végén egy házban három vénlány adott neki szállást. Amikor elindult, ezek is megkérték, kérdezze meg Szerencsének szerencséjét, mi lehet az oka, hogy nem akadt kérőjük, pedig szépek, jók és dolgosak. A királyfi megigérte és tovább ment. Egy erdőben átkelt egy tiszta vizű patakon és az megkérte, kérdezze meg Szerencsének szerencséjét, mi az oka, hogy tiszta vizében egyetlen élő állat sincs. A királyfi ezt is megígérte és nemsokára ráakadt Szerencsének szerencséje házára. Délelőtt vele dolgozott, ebéd után elmondta a baját. Szerencsének szerencséje azt a tanácsot adta neki, hogy amikor fia születik, annak kisujjának három csepp vérével életre keltheti a sóbálvánnyá változott vadászt. Azt mondta a tisztavizű patakban azért nincs hal, sem rák, sem más élő állat, mert még nem halt bele senki, de ezt csak akkor mondja meg a pataknak a királyfi, ha már átkelt rajta és felmászott a legmagasabb fára. A három lány azért nem ment férjhez, mert a szemetet a nappal szembe öntik. A molnár azért szegény, mert sohasem adott semmit Isten nevében, a templomba sem járt.

A király megköszönte Szerencsének szerencséjének beszédét és elindult hazafelé. Szerencséje volt, hogy előbb jó magas fára mászott a hegy tetején, mielőtt a pataknak megmondta volna az üzenetet, mert a patak egyszerre annyira megáradt, hogy szinte lemosta a fáról. A király a lányoknak is, a molnárnak is átadta az üzenetet. A molnár adni kezdett a szegényeknek, úgy meggazdagodott, hogy azt sem tudta, mije van. A három leány nem öntötte többé nappal szembe a szemetet, egy hét mulva kérőjük akadt. A patak lovastól együtt elsepert egy tolvajt, attól kezdve a leghíresebb halászó, rákászó patak lett belőle.

Mire az ifjú király hazaérkezett, felesége szép fiúcskát szült. Mindjárt vért eresztett a kisujjából és megkente vele a sóbálvány erét. A hűséges vadász életrekelt, az öreg király pedig mérgében, meghalt: elment Földvárra, deszkát árulni. *(Kriza)*

A két bors-ökröcske.

Egy igen-igen szegény embernek volt egy fia. A szomszédjában lakott egy még nálánál is szegényebb ember, annak volt egy leánya, összeadták őket, hogy egy koldustarisznyából legyen kettő.

A fiatalasszony azt mondta az urának, hogy egy pénteken próbáljon böjtölni, hátha ad az Isten valamit nekik. Az ember hét pénteken böjtölt egymásután, de az Isten csak nem adott semmit. Akkor a szegényember hamuból sült pogácsát süttetett a feleségével és útnak indult az Istenhez, hogy meglássa, hol van a hiba. A Herec-erdőben talált egy ősz embert, aki két akkora ökörrel szántogatott, mint egy-egy borsszem. Elmondta mi-járatban van, mire az ősz ember nekiadta a két borsökröcskét, hogy eléljen velük, csak azt kötötte ki, hogy senkinek el ne adja, akármennyit igérjenek érte.

Hazahajtja a szegény ember az ajándék állatokat s másnap az erdőbe megy velük. Csak két szál fát akar feltenni, de a táltos ökröcskék unszolták, hogy rakja meg alaposan a szekeret. Amint kiértek az erdőből, találkoztak a gróffal, meg a bíróval. A gróf meg akarta venni az ökröcskéket, de a szegény ember nem adta. Megharagszik a gróf, azt mondja a szegény embernek, ha egy nap alattiéi nem szántja a Herec erdőt, be nem veti s fel nem boronálja, ökre nélkül marad.

Búsult a szegény ember, de az egyik borsszem ökröcske megvigasztalja, hogy csak szerezzen ekét, ők elvégzik a többit. Amikor megvolt az eke, elmentek a Herecbe s az ökrök elvégezték a munkát. A gazda aludt közben, mire felébredt, már megvolt boronálva a szántás. Jelentette a bírónak, hogy készen van a munkája.

Másnap a gróf az egész takarmányát betakaríttatta vele. Az ökrök mind egy szekérre rakták olyan magasan, hogy a tetejébe sem lehetett látni. A szekér nekiment a kastélynak, az fenekestül felfordult. A grófot majd megölte a bosszúság és most már azt mondta, hogy a szegény ember vitesse őt a pokolba a bíróval együtt. Fel is ültek a szekérre s a két ökröcske a pokol szádához vitte őket. Neki futottak az ajtónak, beütötték a fejükkel, a gróf meg a bíró besétált. Megszólalt az egyik ökör: „Na most, gazduram, rántsa rájuk az ajtót!" A szegény ember úgy is tett és a gróf meg a bíró ott maradtak a pokolban.

(Benedek—Sebestyén)

A táltos királyleány.

Volt egyszer egy olyan táltos királyleány, aki minden találós mesét kitalált, de az övéit nem tudta kitalálni senki. Kihirdette, hogy aki az ő meséit kitalálja, vagy olyat mond, amit ő nem tudna kitalálni, ahhoz megy feleségül. Sokan megróbálkoztak, de senki sem ment semmire. A táltos királyleány már 99 kérőjének húzatta karóba a fejét. Végül azt gondolta, hogy valakivel színből kitaláltatja a mesét és hozzá megy feleségül.

A szomszédos ország gazdag, özvegy^ királynéjának volt egy fia. Ő is el akart menni szerencsét próbálni, de az anyja le akarta beszélni. Amikor nem sikerült, mérget akart vele itatni, nehogy a táltos királykisasszony pusztítsa el szép fiát. Volt a királyfinak egy táltos inasa, aki megmondta az úrfinak, hogy ne igyon az anyjakínálta borból. A királyfi ki is öntötte a bort, abból egy csepp a ló lábára esett s a ló mindjárt megdöglött. Elpusztult a két varjú is, amelyik a ló húsából evett. A királyfi megsüttette a két varjút és betette a tarisznyányája.

Útnak eredt a királyfi meg a szolga és egy rengeteg erdőben tizenkét tolvajt láttak egy nagy tűz mellett. A királyfi megutálta őket a varjak húsával, azok megették, meg is halt tőle mind a tizenkettő. A szolga akkor ezt a találós mesét találta ki: „Egy csepptől meghalt egy, egytől kettő, kettőtől tizenkettő."

Másnap megérkeztek a táltos királylányhoz és a királyfi elmondta a találós mesét. A lány nem tudta kitalálni, három napi gondolkozási időt kért. Első éjjel a királyleány egyik szolgálóját felöltöztette a maga ruhájába és elküldte a királyfihoz, hogy megtudja tőle a mesét. A királyfi azt mondta, megmondja neki, ha mellé fekszik. A leány levetkőzött, de akkor a királyfi kikergette, ruháját pedig ott tartotta. Kétszer ismételte meg ezt a királyleány, de a királyfi mindig elkergette a szolgálót. Negyednap délben újra feltette a kérdést: „Egy csepptől meghalt egy, egytől kettő, kettőtől tizenkettő, mi ez?" A leány most sem tudta megmondani. Akkor a királyfi elővette a három ruhát, és azt mondotta a tanácsuraknak: „Mit érdemel az olyan királyleány, aki három éjjel egymásután lejött az én szobámba, de én nem eresztettem magamhoz, hanem elvettem a köntöseit." A királyleány esküdözött, hogy nem ő volt, hanem a szolgálói, de a szolgálók is tagadták. A tanácsosok karóba huzatták a táltos királyleányt.

Az öreg király fiának fogadta a királyfit, az meg elvette feleségül a Fehér király leányát, Liliom királykisasszonyt.

(Kriza)

Király Derzsa.

Egy királynak volt három leánya és egy gyémánt köntöse. Azt mondta a leányainak, menjenek el eprészni és amelyikük leghamarabb teleszedi kancsóját, azé legyen a gyémánt köntös. Elment a három leány egy rengeteg havas közepébe eprészni. A legkisebbik hamar teleszedte aranykorsóját, de a másik két leány nem tudta teleszedni, mert egy szemet tettek a kancsóba, egyet megettek. Tanakodott a két idősebb királyleány és elhatározták, hogy húgukat: Derzsát megölik. Igy is tettek. Mikor hazamentek, kérdezi az apjuk, hol marad Derzsa. Azt válaszolták, hátramaradt, mert nem szedte teli a csuprát. Búsult a király, mert Derzsa nem került elő.

Egyszer egy juhász furulyát csinált abból az akácfából, amelyik Derzsa sírja felett nőtt. Amikor beléfújt, így szólt a furulya:

Fújjad, fújjad én zsellérem!
Én is voltam, mikor voltam:
Királyleány, király Derzsa.
Eprészedők megölének,
Kerékvágásba tevének.

A juhász megijedt, odaadta a furulyát a királyné, nak, hogy fújja ő is és hallja mit beszél. Amikor a királyné megfújta a furulyát így szólt:

Fújjad, fújjad édes szülöm!
Én is voltam, mikor voltam:
Királyleány, király Derzsa,
Eprészedők megölének.
Kerékvágásba tevének.

Ugyanígy szólt a furulya a királynak is. Ekkor behívták a leányokat és odaadták nekik, hogy fújják meg ők is. Megfújja a nagyobbik leány és a tilinkó így szólt:

Fújjad, fújjad én gyilkosom!
Én is voltam, mikor voltam:
Királyleány, király Derzsa.
Testvéreim megölének.
Kerékvágásba tevének.

A nagyobbik királylány olyan mérges lett, hogy a tilinkót bedobta a sütőkemencébe. Ekkor kipattant egy szikra és abból életrekelt Derzsa, de még szebb volt mint azelőtt. Mikor megtudták, hogy testvérei ölték meg, a két nagyobbik leányt levetkeztették és megcsapták.

(Mailand)

Álommese.

Volt az apámnak jó négy ökre, kettő volt a másé, csak kettő nem a miénk. Volt jó négy vasastalpú kereke. Két kerék volt a másé, s csak kettő nem a miénk. Felraktunk a szekérre hat zsák búzát. Három zsák volt a másé, de három nem a miénk. Elvittük a malomba őrölni. De a malom odavolt eprészni. Hát én izibe szedtem egy kalapfő Küküllő-követ és a malmot egy miccentés alatt hazahajigáltam aharról. De addig az ostornyelemet az ökrök elé szúrtam, hogy megálljanak. Dehát amíg én a malmot hajigáltam, akkora jegenyefa nőtt az ostornyelemből, hogy az Isten szabad ege alatt kétrétbe hajlott. Apám kicsigyermek volt, én nagy em-

ber. A jegenyefa odujába seregélyek jártak ki s be. Apám sírt a seregélyekért. Hát én megsajnáltam apámat. Fogtam a hajamat s a hajamnál fogva felvetém magam a jegenyefára, hogy a seregélyeket az oduból apámnak kivegyem.

De a kezem az odúba szorult, hogy kivenni sehogysem tudtam. Haza kellett, hogy menjek a csonka faragófejszém után s avval vágjam ki a kezem az oduból. Hanem a seregélyeket azért a fészekből a kebelembe. raktam. Hát azok a szárnyukra vettek engem s megindítottak le azon a Küküllő-mentén. Valami asszonyok mostak a Küküllőben. A szemük sarkába akadtam. S csodálkoztukban elkezdték kiabálni: Oh jé, oh jé! Én azt értettem, azt kiabálják, ódd ki! ódd ki! a nadrágod! Hanem amint kioldottam, a seregélyek a kebelemből kirepültek, s én úgy belésuppantam a Küküllőbe s annyi halat kicsaptam a partra, hogy a király kincstári szekere három hónapig mind hordta a halat s mégsem tudta szeresül elhordani. Odament a Pozdor Marci csurdé cigánypurdéja s a kebelében egy pár szempercek alatt mind elhordta a sok halat. Onnan csak mendegéltem tovább. Hát három lány Szent János napkor, úgy aratás derékba, aratott egy földön. Megszomjaztam, hát kérdem tőlük:

— Hol van itt egy kút?

Azt mondották: amoda elébb.

Megyek a kúthoz. Dehát az úgy be volt fagyva, hogy inni sehogyse tudtam. Hamar lekapom a fejem s betörtem vele a jeget, s akkorát ittam, hogy csak úgy dörgött belé. Egyszer hát nézi a nyakamcsigája s hát nincs ott a fejem. Hamar megyek vissza a fejem után s hát már akkor katánkóréból sikolát csinált s el akart tőlem sikolázni. De én is izibe sárgasárból agarat formálék s ahajt avval fogatám valahogy a fejem. Jól van, hát csak annyi, hogy innen is mentem, tovább. Hát egy kis házban valami kis zummogást hallok. Kapom a hajam, s a hajamnál fogva felvetém maga a ház fedelére. Behallgatok a kürtön. Hát benn úgy fő a káposzta, hogy ugyancsak rotyog belé a kása.

Na jó! Bévetem magam a kürtőn s úgy laktam töltelékes káposztával, hogy félreállott a hasam a korpaciberétől. Na! innen is csak úgy megyek tovább Nagyaszó oldalán. Hát egy kerítésen belől valami szép sárgarépákat láttam. Elkezdettem piszkálgatni. De hogy jobban menjen a dolog, felhágtam az ugorkafára s úgy megráztam, hogy csak úgy hullott belé a dió, hogy ugyancsak kopogott a földön a mogyoró. Erre kapott a vén Kukujbá egy karót s úgy csapott vele derékon keresztül, hogy még a gyepű is leszakadt belé. S hát én erre felébredtem ahajt. . . *(Ősz)*

Mondjad hát: széna!

Gyalakután lakott egy ember, akinek annyi lánya volt, akár a rosta lika. Legjobban kellett vigyázni a legkisebbikre, mert furfangosabb volt az ördögnél is és nem hajtott sem az apja, sem az anyja szavára. Verték, ütötték, nem használt. A lány Nagygalambfalvára szökött és beállott szolgálatba. Egy legény megszerette és elvette. Egy ideig békességben éltek, aztán a menyecske rávette az urát, hogy látogassák meg a szüleit. Szekéren mentek Szentgyörgyön keresztül, mikor az asszony egy boglya szalmát lát és azt mondja:

— Mekkora szénaboglya van ott!

— Nem széna az, hanem szalmaboglya! — mondja az ura.

— Az nem, mert az széna!

— Az szalma! — mondja az ura.

Ezen úgy összevesztek, hogy a menyecske a haját tépte nagy bosszúságában, de az ura mindig azt erősítette, hogy szalma. A menyecske az ecetes korsót a tinók közé dobja, azok megijednek, megfutamodnak, keresztül-kasul szaladnak az úton, mindent összerontanak. Csitította az ura, de a menyecske csak azt kívánta, mondja az ura azt, hogy széna, de az mindig azt mondta, hogy szalma.

Megérkeztek Gyalakutára a menyecske szüleihez, az asszony senkihez sem szólt egy szót sem, csak lefeküdt az ágyba. Eleget mondta az ura, ne tetesse magát, keljen fel, nem használt.

— Mondjad hát: széna!

— Az bizony csak szalma!

Este jöttek a látogatók, rokonok, sajnálkoztak az asszony betegségén, hívták vacsorára, nem ment. Egyet sem szólt, nem is mozdult. Azt hitték meghalt, elmentek a papért. Az ura odasúgta neki: „Állj talpra, mert mindjárt megmondom, hogy csak teszed magad!”

— Mondjad hát, hogy széna!

— Az bizony csak szalma!

Jött a pap, imádkozott, elment. Megvirradt, a menyecske nem szólt, szemét is behúnyta, gondolta magában, majd ráíjeszt az urára. Fölravatalozták, megsirratták, megkondították a harangot. Lezárták a koporsót, a pap prédikált. Utána a szegény ember ismét odasúgott:

— Feleség! Vége az életednek, mindjárt visznek a temetőbe, szój, ébredj!

— Mondjad hát: széna!

— Az bizony csak: szalma!

Kiviszik a temetőbe, leteszik a sírhoz, az ura mégegyszer megpróbálja szólásra bírni, de most sem sikerül. Leeresztik a koporsót, szépen betakarják, a nép elmegy.

A menyecske most veszi magát észe, hogy milyen bolondul cselekedett, azt mondja magában, hogy bár az ördög vitte volna el. Erre megjelent az ördög, kiásta, nyakába ültette és felvitte a föld színére. A menyecske ott sem szállt le a nyakáról, hanem sarkantyúzta, hogy vigye haza. Megijedt az ördög, fut egyik hegyről a másikra, találkozik egy huszárral. Azt ígéri neki, hogy gazdaggá teszi, ha megszabadítja a menyecskétől. Szép szóval próbálja a huszár, de amikor nem megy, kardot ránt. Erre a menyecske leugrik az ördög nyakáról. Hálából az ördög azt mondja a huszárnak, hogy jöjjön utána a király udvarába, mert ő belebujik a királynéba és addig ki nem jön, míg a király oda nem ígéri a huszárnak a lányát és holta után egész királyságát. Aztán másik királynéba bújik, de ha a huszár kap sok pénzt, onnan is kijön, csak amikor a harmadikba bujik, onnan már nem lehet kihajtani.

Igy is történt. A huszár megkapta a király lányát és a szomszéd királytól sok pénzt, mert kihajtotta asszonyaikból az ördögöt. Akkor az ördög a harmadik királynéba bujt belé. Hívták a huszárt, hogy gyógyítsa meg a királynét. Kiált a huszár az ördögnek: „Indulj komám!” De az ördög nem mozdult még a második kiáltásra sem. Akkor azt mondta a huszár: „Indulj, mert érkezik a székely menyecske!” Nem kellett több a szegény ördögnek, kipattant a királynéból, úgy elvetette magát, hogy a mai napig is mindig fut. *(Kriza)*

Többet tud az apjánál.

Egy szegény pásztorember két legényfiát meg akarta tanítani a lopásra. Próbára először a nagyobbikat vitte az erdőbe, de az mindig csak a madárfészkeket leste. Másnap a kisebbiket vitte ki próbára. Megláttak egy embert, aki kecskét hajtott a vásárról. A legényke szerette volna ellopni a kecskét, az apja biztatta.

A legényke lehúzta a félcsizmáját és odatette az útra, ahol a kecskés embernek el kellett menni. Az ember nem vitte el a félcsizmát. Akkor a legényke egy másik ösvényen elébe került és ott ismét letette a félcsizmát.

— Mégis csak elviszem — gondolja a kecskés ember, — kettő megérdemli! Azzal megkötötte a kecskét egy fához és visszafordult a másik csizmáért. A legényke közben fölhúzta a félcsizmát és elvitte a kecskét az apjához, hogy csináljon tokányt belőle, ő majd addig ellopja a kenyerét is a kecskés embernek.

Kereste az ember a csizmát, meg a kecskét, belé is fáradt és leült egy forrás mellé falatozni. A legényke a bokrok között elkezdett mekegni. Megörült a szegény ember, hogy közel van az eltévedt kecskéje, otthagyta a tarisznyáját, kenyerét és megindult a mekegés irányába. Mikor már jó messzire volt, a legényke visszakerült, vette a kenyeret és a tarisznyát, haza-ment az apjához.

Az öreg azt gondolta, ha így folytatja a fiú, hamar akasztófára kerül, jó volna egy kicsit megijeszteni. Favágás ürügye alatt az erdőbe ment, üvölteni kezdett, mint egy farkas. De a legényke megismerte a hangját. Az öreg visszatért a fával, akkor a fiú ment az erdőbe. A sűrűben kapta a baltát s elkezdett döngetni egy rönköt. Közben siránkozott:

— Ne üssön engem bátya, nem én loptam el a kecskét, ott süti az a vén ember, az lopta el!

Aztán dobogott a lábával, mintha a kecskés ember futna az apja felé. A vén pásztor jobbnak látta elmenekülni s csak akkor tért magához, amikor a fia kacagva útját állta és megmondta, hogy ő tréfálta meg. Az öreg csak megcsóválta a fejét: „Hej fiam, fiam! Te többet tudsz az apádnál!” *(Orbán)*

A vén huszár.

Egy öreg huszár már húsz esztendős katona volt, mégsem kapott egy makulányi kis csillagot sem. Megszökött a századjától, hogy megy a királyhoz panaszra. Egy rengeteg erdőben eltévedt és találkozott egy nadrágos emberrel. Az is utat vesztett s a huszárhoz fordult, hogy menjenek együtt. Azt mondta, hogy a király udvarából való. A vén huszár elmesélte neki az igazságtalanságot, ami vele történt.

Egy égig érő magas hegy tetejére értek, ott azt mondja a huszár: „Szaladj fel vén tokos erre a magas fára, nézz széjjel, látnál-e valamerre világosságot!” A vén tokos maga a király volt, de nem árulta el magát, ezért aztán hiába könyörgött a huszárnak, hogy mászszon fel ő, addig fogja a lovát, mert a huszár azt mondta, felséges király ura lovát nem adja minden jött-ment kezébe. A fáradt királynak fel kellett mennie a fára, látott is valamerre világosságot, s ott egy kis házikót értek el. Egy öreg asszony megvendégelte őket, de azt mondta, rablók tanyája az a ház és hamarosan menjenek odébb. A király hátrahúzódott egy szegletbe, de a huszár egyenesen az érkező rablókhoz fordult. Azt mondta, hogy megunta a katonaéletet és ő is rabló akar lenni, ha befogadják a bandájukba. A rablók örömmel fogadták, az asztalhoz ültek áldomásra. A huszár egy veder bort tetetett a tűzre és két jó marék paprikát bele, hogy megmutassa, hogyan kell inni egy igazi rablónak. Mikor, a rablók karéjba álltak, hogy bámulják, szemközt öntötte őket a paprikás borral és sorra levágta a fejüket. Aztán az öreg asszonnyal megmutattatta, hol van az összerabolt kincs. Volt vagy 12 szekérre való arany és ezüst. A huszár elküldte a „vén tokost” szekerekért a királyhoz, ő addig őrizte a kincset.

Jöttek a szekerek, velük ment a huszár is és a király költségén megszállt egy fogadóban. Másnap hivatja a király. Megrökönyödött a vén huszár, mikor megismerte, hogy ő a királyt véntokosozta le. De a király megígérte neki, hogy megkapja a csillagokat. Ment vissza a századához, de mint szökött katonát elfogták és halálrá ítélték. Éppen ki akarták végezni, mikor jött lóháton a király. Levettette a kapitánnyal a gúnyáját és megcseréltette a huszárral, mert aki csak így tud igazságot tenni, közlegényi rangot érdemel. A huszárból egyszerre kapitány lett, tán ma is él még és komandiroz, ha meg nem halt. *(Ősz)*

A fotosi ember garasa.

Egy martonosi ember adós maradt egy garassal egy fotosi gazdának. Kérte, hogy engedje el, de a fotosi nem tágított és azt mondta, halálakor is megveszi rajta. A martonosi ember csakugyan meghalt, mielőtt megadhatta volna az adóságát. Kiterítették a templomba s a fotosi ember odament, hogy megvegye rajta a garast.

A templomban 12 tolvaj lopott kincsen osztozkodott. Egy gyémántnyelű késen összevesztek, végül vezérüknek ígérik, de csak akkor, ha beleüti a halottba. Ebben a percben a halott feltámadt. A tolvajok szétszaladtak, a fotosi és a martonosi ember pedig megosztozott a kincsen. Végül a fotosi kérni kezdte a garasát, de a martonosi ember tudni sem akart róla. Közben egyik tolvaj visszajött s látta az ablakon át, hogy egy garasért veszekednek. Visszaszaladt társaihoz és azt mondta, hogy ne menjenek oda, mert annyian vannak a templomban, hogy a tömérdek kincsből egynek csak egy garas jutott. Azóta mondják, hogy felveszi, mint a fotosi ember a garasát. *(Benedek–Sebesi)*

A szép ember és a csalfa asszony.

Volt egy igen-igen szép ember, szépségben senki sem vetekedhetett vele. A királyné is meglátta a róla készült festményt s a király magához hivatta a szép embert. Elindult, de útközben eszébe jutott, hogy otthon felejtette az imádságos könyvét. Visszament érte és meglátta, hogy a felesége egy ifjú legénnyel szerelmeskedik. Egyszeriben megváltozott és sápadt lett, mint a viasz. A király nem is találta szépnek. A szép ember csak arra kérte a királyt, hogy küldje három napra egy külön szobába. Ott imádkozott a könyvéből hajnaltól késő estig, hogy az Isten adja vissza a szépségét.

Amint kitekint az ablakon látja, hogy a királyné a lugasban egy csúnya szerecsennel csókolódzik. Erre megvígasztalódott és visszatért a szépsége. Három nap

mulva jelentkezett a királynál és elmondta neki, hogy vesztette el a színét és hogy kapta ismét vissza. Most már a király keseredett el és útnak indult a szép emberrel, hogy megvígasztalódjék.

Egy mezőn négyökrös ekét láttak szántani úgy, hogy az asszony fogta az eke szarvát, az ura meg az ökröket hajtotta, közben egy nagy ládát cipelt a hátán. Megkérdezi a király, hogy mit jelent ez. Az asszony azt mondja, hogy legféltettebb kincsük van a ládában, nem merik otthon hagyni, sem a szántóföld végére letenni, mert elviheti valaki, azért hordozza az ura a hátán. A király felnyittatta a ládát, hát az asszony kedvese kuporgott benne. Elnevette magát a király és azt mondta a szép embernek:

— Na most már én is megvígasztalódtam, mert ha van is a feleségemnek kedvese, legalább nem hordoztatja velem! *(Orbán)*

Fából-Faragott Péter.

Egy gazdaembernek nem volt gyermeke. Kiment az erdőbe, és fából faragott egy gyermeket. Hazavitte, feleségével maguk közé tették az ágyba s a gyermek megelevenedett. Nagyon megörültek neki, elhívták a papot s megkeresztelték Fából-Faragott Péternek. Amikor 3 napos volt, kért az apjától nyolc krajcárt, azon megvette a fegyverkovácstól azt a kardot, amelyet legelőször csinált.

Másnap az apjával elment a vásárba. Meghallották, hogy két aranylánccal összekötözött ökör azé lesz, aki a láncukat kettévágja, Fából-Faragott Péter elvágta a láncot a régi karddal, az ökrök hazaszaladtak. Tüzes parázzsal etette meg őket Fából-Faragott Péter, akkor felcsapták a farkukat s az egyik ment napnyugatra, a másik napkeletre. Fából-Faragott Péter a kapu elé hívta édesapját. Az ujjával az egyik kapufélfából bort, a másik kapufélfából pálinkát fakasztott s azt mondta, ha az a bor vízzé változik, a pálinka meg piros vérré, a szántótaliga odaáll az ajtó elé s a malomkő rágurul, akkor ő már meg van halva s ha édesapja akar, a szántótaligára üljön, mert az odaviszi hozzá. Ezzel elbúcsúzott és elindult világot látni.

Egy királyhoz beállott inasnak. A király lánya úgy megszerette Fából-Faragott Pétert, hogy meg akart halni, ha nem adják hozzá feleségül. A király hozzáadta, de nemsokára háború ütött ki s Péter egyedül kéredzkedett oda. Ugy harcolt, hogy annyi holttest volt mellette, hogy már csak a karja tudott mozogni. Akkor az ő fejét is levágták. Egy reggel a szántótaliga odaállt a kapu elé, a malomkő magától felment rája, a bor vízzé, a pálinka vérré változott. A gazdaember felült a szántótaligára és odament, ahol Fából-Faragott Pétert levágták. Látta, hogy annyi holttest van ott, hogy egy fűszál sem látszik ki tőlük. De jött a két aranyökör, szarvukkal elhánvták a sok testet és kivették Fából-Faragott Pétert. Az egyik összeragasztotta, a másik lelket fújt belé. Fából-Faragott Péter hazament, királyi apósa nagy örömmel fogadta és felszentelték királynak.

(Mailand)

Mirkó királyfi.

Egy király három fiát elküldte a kollégiumba tanulni. Egy darabig tanultak is, de aztán mind a hárman hazamentek. A király bosszankodott, behúzódott palotája egyik szobájába, mindig az ablakban ült és napkeletre nézett, mintha várt volna valakit. Az egyik szemével mindörökké sírt, a másik szemével pedig mindörökké kacagott.

A királyfiak meg akarták tudni, mi az oka annak, hogy az apjuk egyik szeme örökké sír, a másik pedig kacag. Először a legidősebb fiú kérdezte meg, de a király hozzávágta a pallósát. A királyfi kiugrott az ajtón és elkerülte a csapást. Ugyanígy járt a második királyfi is. A harmadik, akit Mirkónak hívtak, nem ugrott ki a szoba ajtaján, csak félreugrott a pallós elől, aztán kihúzta a falból és odavitte királyi atyjához. A király azt mondta Mirkónak, azért sír az egyik szeme, mert búsul fiai miatt, hogy élhetetlenek, nem uralkodásra valók, a másik szeme pedig azért kacag, mert volt neki ifjú korában egy jó pajtása, a Mezei vitéz, aki azt ígérte neki, ha ellenségét legyőzi, hozzájön lakni és együtt töltik öregségüket. Azért is néz mindig napkeletre, mert onnan várja Mezei vitézt, aki a selyemréten lakik.

Mirkó királyfi elmondta testvéreinek az apja beszédét. Elhatározták, hogy elmennek szerencsét próbálni. Először a legidősebb indult útnak jó paripán s egy esztendő mulva egy réz hidlással ért haza. A második királyfi egy év mulva ezüst hidlásocskát hozott. Mind a kettőt gyönge vitéznek nevezte az apjuk. Végre útnak indult Mirkó királyfi. Egy vén banya tanácsára borzas, horgaslábú kancát választott ki a királyi ménesből, apjától elkérte arany kürtjét, nyergét, pisztolyát, kardját, melyek már jó rozsdások voltak. De a táltos rájuk fujt s egyszeribe aranyosak lettek. Ugy repült a táltos, mint a forgószél, Mirkó csak behunyta a szemét és jól belékapaszkodott. Kis idő mulva elérték a rézhidat, honnét a padlást nagyobbik testvére hazavitte, aztán az ezüsthidat, melyiknek padlását a második testvére vitte el. Keresztül repült a táltos az aranyhídon is, át négy nagy oroszlánon s egy véghetetlen magas, meredek kősziklához érkezett. Erre is fölment, keskeny ösvényen átröppent és eljutott a selyemrétre, hol Mezei vitéz fekete selyemből szőtt sátra állt. A sátorban aludt a vitéz, de fölötte egy kard úgy vagdalkozott mindenfelé, hogy még a légy sem szállhatott rá. Mirkó is lefeküdt a selyemfűbe és kardjának megparancsolta: „kard ki a hüvelyből” és az ő kardja is épp úgy vagdalózott, mint Mezei vitézé.

Amikor felébredtek, Mirkó megmondta, hogy kinek a fia és mi-járásban van. Mezei vitéz örömmel fogadta barátja fiát, mert apjával hatszáz évvel ezelőtt sokat harcolt együtt. Aztán elmondta, hogy a selyemrét mindennap megtelik ellenséggel és azt neki mindennap le kell vágni. Amíg beszéltek, ettek-ittak, meg is telt a rét ellenséggel, de ketten lóra pattantak, fölkiáltottak: „kard ki a hüvelyből” s a két kard egy pillanatra fejét vette mind az ellenségnek. Csak tizenkét vitéz futamodott meg, de Mirkó királyfi utánuk eredt. Egy szép síma helyen eltűntek, mintha a föld nyelte volna el őket. Mirkó látta, hogy ott titkos ajtó van s az alatt mély lyuk csigalépcsővel. Táltosa beléugratott és levitte az alvilágba, ahol fényes gyémántkastély volt. A tizenkét vitéz odatartott, de Mirkó csodakardja levágta őket. A kastélyban nagy zörgéssel, csattogással egy vén ördöngős szüle katonákat szőtt. Mikor jobbra vette a vetelöt, két huszár ugrott ki belőle lovastól, mikor pedig balra vette, mindenkor két gyalogos ugrott ki belőle fegyverestől. Hiába aprította a kard őket, az ördöngős ismét másokat szőtt. Mirkó megparancsolta a kardjának, hogy az ördöngős szülét aprítsa porrá, aztán kihordta az osztovátát az udvarra és meggyujtotta. De a

tűzből kiugrott a szülének egy oldalcsontocskája, forogni kezdett a porban és újból egy ördöngős szüle lett belőle. Négy gyémánt patkószeget adott Mirkónak, hogy hagyja meg az életét, de Mirkó mégis összeapríttatta, tüzbe is dobta, többé nem is támadt fel. Táltos paripája ismét felvitte a selyemmezőre. Mezei vitéz nagy örömmel fogadta, Mirkó meg meghívta királyi apjához, mert immár elfogyott az ellensége.

El is indultak, de a magas kősziklára Mezei vitéz lova nem tudott felkapaszkodni. Mirkó odaadta neki a gyémánt patkószegeket és azzal úgy haladtak hazafelé, mint a sebes gondolat. Amikor a király meglátta őket, nagy örömében mind a két szemével kacagott. Mezei vitéz elbeszélte Mirkó dolgait, de az öreg király mégsem hitte, hogy Mirkó a Kutyafejüvel meg merne mérkőzni. Mirkó csak hallgatta a beszélgetést, de ebéd után megkérdezte Mezei vitézt, ki az a Kutyafejű és merrefelé lakik. Mezei vitéz azt mondta neki, hogy északra lakik és olyan vitéz, amilyen a nap alatt több egy sincsen.

Mirkó másnap a táltossal elindult a Kutyafejűhöz. Hamarosan odaért hatemeletes gyémántkastélyához, de a Kutyafejü nem volt otthon. Otthon volt azonban a leánya, egy olyan gyönyörű királyi kisasszony, akinek párját nem lehetett volna találni az egész földkerekségen. Az ablakban hímet varrt és amikor Mirkó hangját meghallotta, olyan mérgesen tekintett ki, hogy a királyfi a táltossal együtt kőbálvánnyá változott. Később meggondolta magát a leány, lesietett, egy aranyvesszővel leveregette a követ Mirkóról és lováról. Mirkó azt mondta, hogy lánynézőbe jött hozzá. A kisasszony egyszerébe belészeretett, felvezette a gyémántkastélyba és vendégül látta. Asztal fölött Mirkó bevallotta, hogy azért jött, hogy megmérkőzzék a Kutyafejűvel. A leány megsajnálta és azt tanácsolta, hogy a kastély hetedik pincéjében levő hordóból töltsön meg egy ezüstpalackot, mert abban a hordóban van az apja ereje. Ha vívás közben ereje lankadni kezd, csak kisujját mártsa a palackba s mindjárt ötezer ember ereje száll bele.

Mirkó megfogadta a jótanácsot, megtöltötte ezüstpalackját, de a hordóban maradt bort elöntötte mind egy cseppig, hogy a Kutyafejű ne használhassa. Levét hat köböl búzalisztttel itatta fel, aztán örök hűséget esküdött a szép kisasszonynak. Megkérdezte, mikor jön haza az apja. A királylány azt felelte, könnyű azt előre megtudni, mert 40 mérföldről 40 mázsás buzogányát előköszönőnek úgy hazadobja, hogy ahová leesik, forrás fakad a földből. Röpült is nemsokára a buzogány, a királyi vár udvarán felfakadt a víz, ahová leesett. Mirkó visszadobta a buzogányt s Kutyafejű lova megbotlott bele. Figyelmeztette is a gazdáját, de Kutyafejű azt mondta, hatszáz -esztendővel ezelőtt megálmodta, hogy ügye lesz Mirkó királyfival, de nem fél tőle, mert kisujjában is több erő van, mint benne.

Mirkó a vár udvarán vívott meg a Kutyafejűvel. Aztán birokra keltek és Mirkó legyőzte a Kutyafejűt, le is vágta a fejét s a kastély mögötti feneketlen tóba dobta. A királylány megharagudott Mirkóra, mert ígérete ellenére megölte apját, de ez megmagyarázta neki, hogyha életben hagyja, akkor őt pusztította volna el. Csak avval tudta megvigasztalni, hogy hűségesküjét állja és feleségül akarja venni. Föl is készültek az útra, de Mirkó sajnálta itthagyni a hatemeletes gyémántkastélyt. A kisasszony gyémántvesszőt vett elő, kerülgetni kezdte a kastélyt, ütögette az oldalát. A gyémántkastély összehúzódott és mikor akkora lett, mint egy faköpönyeg, beugrott a kisasszony is és aztán az egésszel aranyalmává húzódott össze. Mirkó királyfi zsebretette az aranyalmát és a gyémántvesszőt és táltoslován hazament. Magával vitte a Kutyafejű táltosát is.

Az öreg királyt Mezei vitézzel mulatva találta s azok kételkedtek benne, hogy legyőzte a Kutyafejűt. Mirkó karonfogta őket, hogy bebizonyítsa, nemcsak, hogy legyőzte a Kutyafejűt, de a hatemeletes gyémántkastélyát és abban gyönyörű szép lányát is magával hozta. A királyi virágoskert közepén kinézett Mirkó egy szép helyet a gyémántkastély számára, oda letette az aranyalmát, kerülni és veregetni kezdte a gyémántvesszővel. Az aranyalma terjedni kezdett négyszögre, nagyobbra, nagyobbra, mindaddig, míg hatemeletes gyémántkastély lett belőle. Mirkó ismét karonfogta apját s Mezei vitézt is, fölvitte őket a gyémántlépcsőn a kastély szobáiba, ahol a szép királykisasszony jószívvel fogadta őket. Magától megterült az asztal, drága ételek-italok jelentek meg rajta és az összegyűlt vendégek vígan lakomáztak. Az öreg király végre megelégedett fiával, átadta a királyságát és egész birodalmát Mirkónak. Ő meg Mezei vitézzel csöndes, magányos életbe vonult vissza. *(Kriza)*

Szegényember nyert pere.

Egy szegény ember gazdag komájának dolgozott egy hétig. Vasárnap arra kérte a komát, hétfőn adja kölcsön kért ökrét, hogy hazahozhassa a szénáját. A gazdag koma hétfőre nem, de vasárnapra odaadta az ökröket azzal, hogy ha vasárnap is eszik, dolgozzék vasárnap is a szegény ember. Amikor hazafelé tartott, az egyik ökör kifordult a járomból. A lelketlen koma per alá fogta a szegény embert. Mindjárt el is indultak a városba. Estére beszálltak a gazdag koma egyik jó ismerőséhez. A két gazdag evett-ivott, a szegényember csak a hamubasült pogácsáját rágcsálta. A házigazda felesége áldott állapotában volt. megkívánta a pogácsát és elvesztette terhét. Reggel aztán a házigazda is elindult, hogy perelje a szegényembert.

Félt a szegényember a bíróságtól, bele akart ugrani egy szakadékba. Ebben is szerencsétlen volt, mert egy fapapucsos barát nyakába zuhant, nem lett semmi baja. De most már a barát is a perelők közé állt és hárman mentek a szegény ember ellen.

A bíró meghallgatta a gazdag meg a szegény embert is, arra ítélte gazdag komáját, hogy egyik ökrét adja a szegény embernek, mert vasárnap dolgoztatta. A második panaszra megkérdezte a szegényt, hogy van-e gyereke. Aztán úgy ítélt, hogy egyik gyerekét adja oda a gazdagnak, hogy az nevelje fel, mert ő a hibás, hogy nem hívta meg vacsorájához a szegényt is. A második káros inkább száz forintot adott a szegény embernek, hogy nevelje csak maga fel a gyerekét. A fapacsucsos barát is elmondta a panaszát. A bíró megkérdezte a szegény embert, tud-e fájdalomdíjat fizetni a papnak. Mikor látta, hogy nem tud, úgy ítélt, hogy a szegény ember üljön a szakadékba, a barát pedig ugorjon a nyakába, így vissza lesz adva a kölcsön. A barát inkább adott száz forintot, hogy a bíró engedje el az ítéletet. A szegény ember örömében azt sem tudta, hogy menjen ki az ajtón. Hazament és úgy gazdálkodott az egy ökörrel és a kapott pénzzel, hogy hatökrös gazda lett belőle. *(Ősz.)*

A szerencsepróbáló királyfi.

Egy királyfi elindult szerencsét próbálni és magával vitte öreg szolgáját is. Egy rengeteg erdőben megtelepednek egy forrás mellett s falatoznak. Jött akkor egy kicsi emberke, hétsinges volt a szakálla és a vállán egy mázsás botot cipelt. A kicsi ember beleugrott a forrásba és aztán eltünt.

A királyúrfi azt mondta a szolgájának, hogy ő utána megy, mert biztosan Tündérországba ment. A szolga menjen haza és mondja meg az édesapjának, ha egy esztendő mulva nem kerül vissza, gyászolják meg. Azzal beléugrik a forrásba és elmerül benne. Egy szép réten találta magát és egy nagy aranyvárat látott fekete gyásszal bevonva. Egy embertől megtudja, hogy azért vonták feketébe a várat, mert a közeli tóban lakik egy hétfejü sárkány, akinek mindennap egy leányt kell adni ebédre. Most éppen a király leányára került a sor, aki megmentené, megkapná a lányt és a fele királyságot.

A királyfi gondolta, hogy ő szerencsét próbál. Hozta a hóhérlegény a királykisasszonyt és a tó mellett már várta őket a hétfejü sárkány. A királyúrfi nekiugrott a sárkánynak s levágta hat fejét. Könyörgött a sárkány, hogy a hetediket hagyja meg, de a királyúrfi nem engedett, levágta azt is. Hazavitte a királykisasszonyt. Hétországra szóló vendégséget csaptak, közben eltelt az egy esztendő és a királyúrfinak eszébe jutott, hogy neki is haza kellene mennie. Feleségestül hintóba ült és kihajtott a forrásból. Az apja már ott várta egész udvarnépével. Volt öröm! Aztán tojáshéjba kerekedtek és a Küküllőn leereszkedtek. Holnap legyenek a ti vendégetek. (*Benedek)*

A vadászó királyfiak.

Egy királynak három fia volt. Mivel nagyon szeretett vadászni, a fiait is jól megtanította erre. Apjuk országának hat havasában vadászhattak, de a hetedikben, a fekete havasban nem engedte őket vadászni a király. Amikor meghalt, rögtön elindultak a fiúk a fekete havasba vadászni. Több napig még csak madarat sem láttak. Hárman háromfelé indultak végre és megegyeztek, hogy megverik, aki haszontalanra pattintja a nyilát.

A kisebbik egy holló szájából acéldarabot lőtt ki, azután egy sólyom karmából kovát, végül egy mókus farka mögül egy darab taplót. Bátyjai mind a háromszor megverték a haszontalan lövésért.

Estefelé lelőttek egy őzet, de nem tudták megsütni, mert nem volt tüzük. A legkisebbik azonban az acél, kova és tapló segítségével tüzet csiholt és jó vacsorát készítettek. Éjszaka a legnagyobbik királyfi őrizte testvérei álmát, amikor jött egy háromfejű sárkány és megtámadta. A legidősebb királyfi megölte a háromfejű sárkányt, másnap a középső királyfi az ötfejűt, a harmadik nap a legkisebb királyfi a héffejű sárkányt ejtette el. Ennek vére azonban eloltotta a tüzet és a kis királyfi nem tudott újat gyújtani, mert a harcban elvesztette a kovát.

Elindult tűz után és találkozott az Éjféllel, akit megkötözött, hogy megálljon az idő. Később így csinált a Hajnallal is. Amint tovább ment, huszonnégy erdei tolvajt talált ökörsütés közben. A tolvajok elfogták a királyfit, de nem ölték meg, mert fel akarták használni arra, hogy a fekete gyász városának tornya tetejéről lőjje le a vaskakast. Ez mindig kukorékolt, amikor ki akarták rabolni a várost és ellopni a király leányait.

Elindultak és magukkal vitték a királyfit is. A királyfi lelőtte a vaskakast, de amikor átmásztak a vár falán egyenként levágta mindegyik tolvaj fejét. Aztán bement a király palotájába, ahol mindenki aludt, csak a legkisebb királylány ébredt fel. Megvendégelte a királyfit és gyűrűt adott neki ajándékba. A királyfi indult vissza, közben lecsípte a tolvajok orrának és fülének hegyét, tüzet kerített, eloldotta az Éjfélt és a Hajnalt és szerencsésen meg is érkezett a szállásra, ott reggelre jó tüzet rakott.

Feketegyász városában virradatkor Veres vitéz ráakadt a tolvajok holttestére, ő is levágott csonka fülükből és orrukból és azt híresztelte, hogy ő ölte meg a huszonnégy tolvajt. A király magához hívatta és megengedte neki, hogy válasszon a lányai közül. Veres vitéz éppen a legkisebbik lányt választotta, aki a királyfitól tudta már az éjszakai eseményeket. Megörült, mikor a király azt mondta neki, ahhoz adja feleségül, aki a huszonnégy tolvajt megölte. Csak akkor szomorodott el, mikor Veres vitéz állt elő vőlegénynek. Elmondott mindent az apjának és ez követeket küldött a királyfiakért.

A legkisebbik királyfi elbeszélte, hogyan ölték meg a háromfejű, ötfejű és hétfejű sárkányt és hogyan járt az erdei tolvajokkal, hogyan találkozott a király lányával. Megmutatta a gyűrűt, kirakta az asztalra a tolvajok levágott orra és füle hegyét. Kiderült, hogy Veres vitéz csak akkor vagdalt belőlük, amikor már csonkák voltak. Hamisságáért lófarkra kötötték, négy darabba vágták és a város négy szegletére felszegezték.

A vadászó királyfiak elnyerték a Fekete gyászvárosi király három lányát és a legkisebbik királyfi ott maradt királynak, két bátyja pedig hazatért az apjuk országába. *(Kriza)*

A tizenkét koronás hattyú.

Egy szegény asszonynak tizenkét szép fia volt, de nem győzte etetni őket. Egyszer nagyon megtámadták s a szegény asszony elkívánta, hogy hattyúvá változzanak. addig meg ne szabaduljanak, amíg leánytestvérük csihánból inget nem köt nekik, de úgy, hogy amíg köti, egy szót sem beszél. A szegény asszony kívánsága teljesült, a fiúk hattyúvá változtak és elrepültek. Az anyjuk sokáig búsult utánuk, aztán megint férjhezment és egy gyönyörűséges kislányt hozott a világra.

Amikor a kislány tíz éves lett, meghallotta a szomszédasszonyoktól, hogy neki milyen tizenkét bátyja volt és megtudta anyjától az átkot. A kislány elindult, hogy megkeresse bátyjait. Estére egy nagy síkságon kicsi házikót látott, abban tizenkét ágy volt. A kislány megvetette az ágyakat, kisepert, tüzet csinált. Nemsokára hazajött tizenkét bátyja s amikor elmondta a történetüket, mindjárt megismerték. Másnap reggel a kislány csihánt szedett, meghántotta és leült az erdő közepében, hogy inget kössön. A király fia arra járt vadászni, nagyon megtetszett neki a szép lány. Kérdezte kicsoda-micsoda, de a lány nem felelt. Hazavitte a királyfi a kislányt, vallatták, faggatták, de az ott sem szól egy szót sem, csak fonja, köti az ingeket szüntelen.

Az öreg király összegyüjtötte tanácsosait, hogyan bírják szóra az idegen leánykát. Végül máglyát rakattak, meggyujtották, odakötözték mellé a kislányt. Az nézte keservesen a királyfit, de nem szólt, csak kötötte az ingeket szüntelen. Már a tizenkettediknél tartott, annak is csak egy ujja hiányzott. Éppen be akarták dobni a tűzbe, amikor lóháton megérkezett tizenkét bátyja. Elmondták a királyfinak, hogy az ő testvérkéjük ez a lány, azért nem szól, azért köti az ingeket, hogy megváltsa őket. Ekkor a királyfi kézen fogta a kislányt, bevitte a palotába. Nagy lakodalmat hirdettek és megesküdtek.

Tál, tányér, elég volt,
Kenyér, cipó kevés volt.
Istenes ember volt,
Aki egy csepp levest kaphatott,
Kapával vágták a fát,
Rostával hordták a vizet,
Szitával a világosságot.

(Mailand)

Az aranyszőrű bárány.

Egy szegény ember fia elment szolgálni. Akadt egy emberre, aki megfogadta a juhok mellé pásztornak. A fiú jó cseléd volt és egy esztendő mulva egy aranyszőrü bárányt kapott. Hazaindult vele és útközben egy gazdánál szállt meg, akinek egy leánya volt. A leány el akarta lopni az aranyszőrü bárányát, de amikor hozzányúlt, hozzáragadt a szőréhez. A legény nem tudta onnét levenni, a bárányt sem hagyhatta el, így indult útnak. Furulyázni kezdett, arra a bárány táncnak eredt: *táncol a bárány, bárány szőrén a leány.* Egy asszony kenyeret vetett be a kemencébe s meglátta, hogy a leány táncol a bárány szőrén. Hozzáüt a lapáttal, de a lapát a leány hátára ragadt és a lapát végére a sütőasszony. Őt is elvitte bárány. A templom előtt a legény ismét fújni kezdi a furulyáját: *táncol a bárány, a bárány szőrén a leány, a leány hátán a lapát, a lapát végén a sütőasszony.*

A pap akkor jött ki a templomból, szidta őket, hogy menjenek haza és mivel a szó nem használt, pálcájával nagy ott ütött a sütőasszony hátára. A pálca odaragadt és a pap a pálca végéhez. Evvel a szép komédiával ment tovább a fiú. Estére a királyi városba érkezett és egy öregasszonynál szállt meg. Az asszonytól megtudta, hogy a király leánya nagyon beteg, orvosság nem használ neki, de mindjárt meggyógyulna, ha valaki megkacagtatná. A király éppen aznap hirdette ki, hogy odaadja leányát és fele királyságát annak, aki a beteg leányt megkacagtatja.

A bárányos legény reggel bejelentette magát, hogy meg akarja kacagtatni a királyleányt. A leány kiállott a tornácra, a legény megfújta furulyáját. *Táncolni kezd a bárány, bárány szőrén a leány, a leány hátán a lapát, a lapát végén a sütőasszony, asszony hátán a pálca, a pálca végén a pap.* Erre nagy hahotával elkacagta magát a királyleány, annak még a bárányka is úgy megörült, hogy mindent lerázott magáról, egyedül kezdett táncolni, táncolt külön a leány is, a sütőasszony is, még a pap is.

A király összeeskettette leányát a pásztprral, a papból udvari papot csinált, az asszonyból udvari sütőnét, a leányból komornát. Egyik hétfőtől másik keddig tartott a lakodalom. *(Kriza)*

Hová tűnt el a kománé?

Nyárádandrásfalván élt egy özvegyasszony, aki mindenféle bűvölés-bájoláshoz értett. Egy Tamás Péter nevű gazdaembernek volt három fia s egy keresztelőn összekomásodtak az özvegyasszonnyal. A legények járni kezdtek a kománé házához. Előbb a legidősebb legény mulatozott ott, de éjfélkor mindig olyan álom szállt a szemére, hogy ha akarta, ha nem, elaludt és sohasem tudta meg, hogy került haza. A második legény is így járt, mégis megpróbálkozott a legkisebb fiú. Az özvegy menyecske szívesen fogadta s minden jófélével kínálta. A legény evett, de a bort a karosláda mellé öntötte s nem aludt el, de tetette magát, hogy alszik. Éjfélkor a menyecske csodakenőccsel bekente magát s a kürtőn keresztül eltűnt a szobából. A legény nem volt rest, gyorsan ő is megkente homlokát, talpait és a két tenyerét a csodakenőccsel, kimondta a varázsszavakat s felemelkedett, mintha szárnyai nőttek volna. Nagy fényességben találta magát, fényes urak között, ott látta a kománét is. A menyecske megengedte neki, hogy maradjon, csak Jehova nevét ne mondja ki. A legény evett-ivott, fejébe is szállhatott az ital, mert egyszerre csak felállt, hogy felköszöntse a vendégeket: „Isten éltessen mindnyájunkat!”

Ebben a percben nagy sötétség támadt, rémitő lárma, jajgatás, lánccsörgés hallatszott és a legény egyedül maradt. Mikor fölébredt, egy borospincében ült egy hordó tetején. Igy találta a borfiú, de hiába beszélt neki, a legény nem értette meg. Jött a korcsmáros, az tudott egy keveset magyarul. Magyarázta volna a legény a tündérséget, de nem értették meg. Ő meg csak annyit tudott, hogy olyan messze került otthonról, hogy elkopna a lába, míg hazaérne. A korcsmáros szolgájának fogadta.

Már jó ideje szolgált ott, a gazdája meg is szerette, a fiú meg a nyelvüket is megtanulta. Egyszer azt kérdezi tőle a korcsmáros, járt-e már a szentlőrinci útfordulónál és látott-e ott egy ormótlan követ. Megörült a korcsmáros, mikor a legény elmondta, hogy ott van bizony az a kő. Kutatott, lapozott valami régi írások között és azt mondta a legénynek, ha elhozza neki szekéren a szentlőrinci követ, neki adja a lovat, szekeret és még háromszáz aranyat.

Elindult a legény s egy holdvilágos este megérkezett Széntlőrincfalva és Kebele közé az útfordulóhoz. Megtalálta az ormótlan követ és nagy nehezen kierőszakolta a helyéből. Alatta ürességet látott, amiből láng csapott ki. Hirtelen elmondta a Miatyánkot s arra eltűnt a láng. Föltette a követ a szekérre és elvitte a korcsmároshoz. Az azt mondta, hogy szobrot akar faragni belőle, de csak azért mondta, hogy a legény gyanút ne fogjon, mert bizony kincs volt a kő belsejében. A legény megkapta a lovat, a szekeret meg a háromszáz aranyat és vígan kocogott haza. Testvérei, szülei alig hittek a szemüknek, mikor meglátták, mert a kománé sohasem került többé haza s azt rebesgették, hogyha gonosz szellemek elvitték a pokolba a legénnyel együtt.

A legény az aranyon házat, földet, jószágot vett, aztán kiválasztotta a legügyesebb, legtakarékosabb leányt és feleségül vette. Fiai, unokái máig is élnek, ha meg nem haltak.

(Ferenczy)

A szegény ember szerencséje.

A szegény ember két marhájával szántogatta tenyeremnyi földjét, amikor az egyik tehene megdöglött. Lenyúzta a bőrét s elindult vele a városba, hogy eladja. Amíg pihent, kiterítette a bőrt egy bokorra száradni s arra ébredt, hogy egy fakopogtató vagdalja a bőrt, s már olyan nagy lyukat vágott rajta, hogy a lába is beleakadt. Megfogta a madarat, a tarisznyájába tette s ment tovább. Egy jómódú gazda ablakán betekintett, hogy szállást kérjen éjszakára. Látja, hogy az asszony pálinkát és fánkot tesz a ládába, a sült libát meg a cserepes tetejére. Nemsokára jött a.gazda s a szegény ember szállást kért. Bemennek, de az asszony azt mondja, hogy nincsen vacsora. A szegény ember látta, hogy kutya van a kertben, elővette a madarát és azt mondta, hogy az jövendőmondó. A gazda kérte, hogy mondjon neki jövendőt, megfizeti.

A szegény ember megcsípte a madár lábát, az fájdalmában cseregni kezd.

— Mit mond az a jövendőmondó? — kérdi a gazda.

— Azt mondja, hogy a kemence tetején egy sült liba vár gazduramra. A ládában meg fánk és mézes pálinka.

Az asszony nem tagadhatta s odáadta az ételt. De haragudott a szegény emberre, mert másnak készítette a finom falatokat. A gazda örömében megvette a jövendőmondót, két szép kajla ökröt és egy búzával rakott szekeret adott érte. A szegény ember olyan szerencsével szorgalmaskodott, hogy nemsokára hatökrös gazda lett belőle. *(Ősz)*

A két gazdag ember gyermeke.

Egy országnak két távoli szögletén két gazdag ember lakott. Az egyiknek fia született, a másiknak lánya, egymást hittak komának és megegyeztek, hogy a gyermekeket összeházasítják. Munka nélkül nőttek fel a gyermekek, kényeztették, becézték őket, aztán össze is házasították.

Amikor apjuk, anyjuk meghalt, vették észre, hogy semmihez sem értenek a világon. A jobbágyok, zsellérek azt csináltak velük, amit akartak és kezdtek elszegényedni.

Egyszer a gazdának eszébe jutott, hogy vásárba megy, mert az apjától úgy látta. Szép pár ökrét elhajtotta. Útközben lakodalommal találkozott s annak úgy köszönt, ahogy apjától egy halottasháznál hallotta: „Isten őrizzen tieteket ilyen szomorú változástól és a megszomorodottaknak adjon vigasztalást!” A lakodalmasok jól megcibálták és azt mondták neki, máskor tartsa fel a kalapját a botja végébe és örömében rikoltozzon.

Tovább ment, az erdő szélén mészárosokkal találkozott, akik kövér disznókat hajtottak. Kalapját feltartotta a botja végén és rikoltozni kezdett. A disznók megijedtek és mind szétszaladtak az erdőbe. A mészárosok jól megverték és azt mondták, hogy máskor így köszönjön: „Az Isten áldja meg egy helyébe kettővel!”

Tovább ment, látta, hogy egy ember burjántól tisztogatja földjét. Köszönt: „Áldja meg az Isten, bátyja, egy helyébe kettővel!” Az ember úgy is mérges volt a sok gazra, jól elpáholta és azt mondta neki, máskor inkább segítsen ő is egyet-kettőt kitépni.

Nemsokára két emberrel találkozott, akik egymást tépázták. Ő is odament és hol az egyiket, hol a másikat kezdte tépázni. Erre azok jól megverték. Igy ért el a vásárba. Két ökréért egy fakó szekeret cserélt, azt odaadta egy fejszéért, a fejszét egy fenőkőért. Azzal mint ki jól végezte dolgát, indult hazafelé. A falujához közel egy tóban vadkacsákat látott, közéjük dobta a fenökövet. A fenőkő elmerült, a vadkacsák elrepültek. Levetközött és bement a tóba, hogy megkeresse a fenökövet. Közben ellopták a ruháját a tó partjáról. Mindenéből kivetkezve érkezett haza.

A felesége nem volt otthon, levágott egy darab kenyeret és lement a pincébe. Amíg a hordóhoz ment, hogy bort eresszen, a kenyeret letette a pince küszöbére. Mikor eresztené a bort, látja, hogy a kutya elkapja a kenyerét. Utána dobja a csapot, a csap elveszett, a kutya a kenyérrel elfutott, a bor pedig kifolyt. Hogy a felesége észre ne vegye a kárt, a pincében lévő zsáknyi lisztet ráhintette a bortócsára. A sarokban kotolt egy lúd, azt gondolta, azt sziszegi, hogy beárulja a feleségének. Megfojtotta a ludat s hogy helyrehozza a hibát, megmellesztette, meghengergőzött a lisztes habarcsban, azután a toliban és ráült a fészekre kotolni.

Hazajött a felesége, meglátta a nyitott pinceajtót, lement és észrevette, hogy a fészken ül és sziszeg, mint a lúd. Amikor mindent elmondott az asszonynak, kiadta neki az utat. Útközben Krisztus Urunkkal találkozott és azt mondta neki, hogy nem osztja meg vele kenyerét, mert nem csinált belőle gazdag embert. Aztán a halállal találkozott, vele megosztotta kenyerét, pálinkáját és komájának fogadta, mert nem vitte el. A halál tréfából bebújt a pálinkás üvegbe, ő bedugta az üveget és csak akkor engedte ki, amikor a halál megígérte, hogy gazdag embert csinál belőle. Abban egyeztek meg, hogy doktor lesz és akinek a halál a lábához áll, az nem hal meg, de akinek a fejéhez áll, az meghal. Ezzel elváltak.

Az emberünk egy városba ért, ahol a király leánya igen beteg volt. A doktorok nem tudták meggyógyítani. Jelenti, hogy ő meggyógyítja, ha élnivaló, ha nem, azt is megmondja. Elment a beteghez és látta, hogy a halál a lábánál áll. Szénahamvából fürdőt csinált, megfürösztötte benne a királylányt és az meg is gyógyult. A király gazdagon megajándékozta. Feleségét is magához vitette és együtt úri módra éltek az orvoslásból.

Egyszer ő is nagyon beteg lett és a komája a fejéhez állott, hiába kérte, hogy álljon a lábához. Azzal elköltözött a másvilágra. *(Kriza)*

A vörös tehén.

Volt egy özvegy embernek egy fia meg egy vörös tehene. Elvette feleségül a szomszéd asszonyt, de ez olyan mostohán bánt a gyerekkel, hogy mindig verte, enni meg nem igen adott neki. A mostohának három lánya volt, a legidősebbnek volt egy szeme, a másodiknak kettő, a harmadiknak három. Ezek is mindig csúfolódtak a szegény fiúval.

Egyszer a legényke elmegy a vörös tehénnel éhálóba s amikor előveszi a tarisznyáját látja, hogy kenyér helyett egy darab tégla van benne. Megszomorodott a fiú, még a könnye is kicsordult. Meglátja ezt a vörös tehén és így szólt: „Ne búsulj te legényke, hanem mondjad: „aludjál el, te egyszem”. Mert mostohád utánad küldte az egyszemű lányát, hogy lesse meg, mit csinálsz. Azután csavard ki az egyik szarvamat, abban elég ennivalót találsz.”

A legény szót fogadott a tehénnek, az egyszemű lány el is aludt, a fiú meg jóllakott. A goposz mostoha csodálkozott, hogy nem halt éhen. Másnap is úgy járt, csak akkor a kétszemű lány leskélődött utána. Harmadik nap a háromszemű lányt ment a legényke után, de a legényke nem tudta, hogy három szeme van, mert a harmadik a nyakacsigolyáján volt. Amikor enni akart, megint csak ezt mondta: „aludjál el kétszem", de a lány a harmadik szemével mindent látott. A gonosz mostoha rávette az urát, hogy üttesse le a tehenet. A tehén tanácsára a fiú maga vállalkozott a leütésre, de a fejszével a gonosz mostohát kólintotta főbe, azzal felugrott a tehén hátára és elnyargalt rajta.

A rézrétre jutottak, ahol a rézbika volt a gazda. Megküzdött a vörös tehén a rézbikával és ledöfte. Azzal továbbmentek az ezüstrétre. Ott az ezüstbikát győzte le a vörös tehén, az aranyréten pedig az aranybikát. Most már egészen szabadjára legelészhetett mind a három réten. A legényke pedig, mikor akkorára nőtt, elvette az aranyrét túlsó felén lakó király leányát. *(Benedek)*

Hajnal, Vacsora és Éjfél.

Egy öreg asszony három fiút hozott a világra. Egyet vacsorakor, egyet éjfélkor, egyet hajnalban. A legutoljára született fiúcska mindjárt megszólalt s azt mondta kereszteljék őket: Hajnal, Éjféle és Vacsora névre.

Amikor a király meghallotta, hogy hármas ikrek születtek, elküldte őket a leányai keresésére, mert azok éppen azon az éjszakán vesztek el. A három testvér elindult és barátságot kötöttek egy cigánylegénnyel. Hétvilágon, hétországon keresztül mentek s egy gyémánterdőbe érkeztek, ahonnan egy lyuk vezetett le az alvilágba. Egy százöles kantárt csináltak, hogy azon ereszkedjenek le. Megesküdtek, hogy akármelyik megy ie az alvilágba, a másik három el nem mozdul, amíg vissza nem jön. Hajnal egy vendéglőt gondolt, hogy a várakozóknak legyen hol enni, inni, aludni.

Vacsora ült a kantárba először, de csak egy ölnyire ereszkedett és már kiabált, hogy húzzák vissza. Azután Éjféle és a cigánylegény próbálkozott, de egyikük sem mert leszállni. Hajnal leereszekedett az alvilágba s egy kastélyban megtalálta a legidősebb királykisasszonyí. Az ura óriás volt, de Hajnal legyőzte. Tovább ment, s egy récelábon forgó palotában megtalálta a második királykisasszonyt is. Annak az urát is legyőzte, majd kiszabadította a harmadik királykisasszonyt is. Mindegyiktől kapott egy aranygyűrűt. Aranyvesszővel megsuhintotta a palotákat s azok aranyalmává változtak. Igy értek oda, ahol fel kell menni a felvilágba. Vacsora, Éjféle és a cigánylegény felhúzták a három királykisasszonyt, de Hajnalt nem. Tovább bujdogált hát az alvilágban és egy vak majoroshoz állt be juhpásztornak. Egy hollófiút jóllakatott és ezzel visszaszerezte gazdájának és aszonyának a szemét, örömükben odaadták neki háromlábú táltos lovukat, az felvitte őt a felső világra, éppen a király városának a végére.

A táltos ló itt rojtos zacskóvá változott, Hajnal zsebredugta s beállt egy kovácshoz inasnak. A király éppen annál a kovácsnál rendelte meg a leányai jegygyűrűjét. A 12 kovácslegény, sem a mester nem vállalkozott rá, hogy megcsinálja, de a kicsi inas elvállalta. Elővette zsebéből a királylányok jegygyűrűjét és egész éjjel kalapált, reszelt. Száz forintot kapott egy-egy gyűrűért, még a lakodalomba is meghívta a király. Hajnal azt mondta, nem szegény legénynek való az. Amikor a kovácsék elmentek, földhöz vágta a zacskóját, gondolt magának ezüstlovat és ezüstruhát, avval ment el Vacsora és a nagyobbik királykisasszony esküvőjére. De a templomból mindjárt kifordult, hazament, ismét zacskóvá változtatta a lovát s úgy tett, mintha el sem mozdult volna hazulról. Másnap aranylovon, aranyruhában jelent meg Éjféle és a középső királykisasszony esküvőjén. Harmadnap lett volna a legkisebbik királylány esküvője a cigánylegényel. Hajnal gyémántlovon, gyémántruhában ugratott be a templomba, megkérdezte a cigánylegénytől, hol váltotta meg a királylányokat. Felelte a cigánylegény, hogy az alvilágból hozta fel őket. De Hajnal megmutatta a három gyűrűt, amit a királykisasszonyoktól kapott és mindenki látta, hogy a cigánylegény hazudik. A kisebbik királykiaszony örömmel ugrott Hajnal nyakába, a pap mindjárt meg is eskette őket. A táltosló úgy kirúgta a cigánylegényt a templomból, hogy ezer darabra szakadt. *(Mailand)*

A borbély és a szegény ember.

Egy szegény embernek nem volt egyebe, csak egy szedett-vedett, kopott-rongyos szamara. Avval hordott a városba fát. Egyszer egy borbély megvette tőle a szamár terhét, de a nyerget is lerakatta vele, mondván, hogy ő az egész szamár terhére alkudott és ki is fizette azt. A szegény ember búsan tette le a nyerget és nagy bánatosan hazament. Egyszer aztán észbekap, veszi a szamarát és bemegy a városba, ott is egyenest a borbélyhoz:

— Mennyiért beretválna meg az úr engemet, meg a társamat?

A borbély megmondta, a szegényember kifizette, avval veszi a szamarát és bévele a borbélyhoz, hogy hát itt a társa, beretválja meg. A borbély azt mondta, hogy ő nem szokott szamarakat borotválni. A szegényember követelte a borotválást, mert különben bíróság elé viszi a dolgot. A borbély most már könyörgésre fogta, hogy visszaadja a pénzt, még rá is fizet, csak ne kelljen a szamarat világ csúfjára megborotválnia. A szegényember visszakapta a pénzét, meg a multkor elvett nyergét is és ment haza. Ha a borbély a pénzt nem adta volna vissza, és a szegényember a borbélyt tanács elé vitte volna, az és mesém is tovább tartott volnak. *(Ősz)*

A telhetetlen kecske.

Volt egy embernek három fia és egy kecskéje. Elküldte a kisebbik fiát a kecskével a mezőre, hadd legeljen. Mikor haza értek, megkérdi a kecskétől evett-e. Azt feleli a kecske:

— Ettem-ettem, de azzal vagyok, amit tegnap ettem.

Másnap és harmadnap a két nagyobb legény ment a kecskével a mezőre, de estére megint csak panaszkodott. Negyedik nap a szegény ember maga ment a telhetetlen kecskével, de este neki is csak azt felelte, amit a fiainak. Megharagudott a szegény ember s elkezdte nyúzni a kecskét. A félig nyúzott bakkecske megugrott, az erdőbe futott és bebújt egy rókalikba. Mikor hazajött a róka, megijedt a kecskétől. Ki vagy? — kérdezte tőle.

— Én vagyok a félig nyúzott bakkecske, be ne jöjj, ha az életed kedves!

A róka elszaladt a farkashoz, hogy segítségül hívja. Benéz a farkas is a likba, de ö is megijedt, s bekiáltott: ki vagy?

— Én vagyok a félig nyúzott bakkecske, be ne jöjj, ha életed kedves!

A róka meg a farkas elmentek a medvéhez, de az is megijedt, amikor meglátta a csudaállatot. Elszaladtak mind a hárman, kerestek egy méhet, meg egy dongót, elhívták a rókalyukhoz. Azok nem ijedtek meg, hanem beröpültek s megcsípték a kecskét. Szörnyű mekegéssel kiugrott a kecske a lyukból, a három vadállat meg mindjárt megkapta és felfalta. *(Benedek)*

A deákból lett király.

Egy deák útjában borsószemekre talált. Mivel apja azt tanácsolta neki, ha olyat talál, ami többet ér egy bolhánál, vegye fel, felszedte a borsószemeket és zsebre tette. Aznap este egy királyi városba érkezett. A királytól kért szállást és útiköltséget. A királyné álruhás királyfinak nézte a deákot és azt hitte, leánynézőbe jött. Ezért ottmarasztalták és úgy egyeztek meg, hogy rossz ágyat vetnek neki, mert ha azzal megelégszik, akkor csak deák, de ha nem, akkor királyfiú. Egy udvari ember figyelte a deák álmát.

Vetkőzés közben a deák zsebéből kihullottak a borsószemek az ágyra és ő egész éjjel azzal vesződött, hogy összeszedje. Az udvari ember, aki figyelte, csak annyit látott, hogy nem alszik. Ezt jelentette is a királynak és most még inkább királyfinak hitték a deákot. Másnap királyi ágyat vetettek neki. A deák vigyázott a borsószemekre és mert az előző éjjel nem aludt, virradatig meg sem moccant. Az udvari ember most is figyelte és reggel jelentette a királynak. Most még jobban álruhás királyfinak vélték és így is szólítgatták. A király leányának megtetszett a deák, a deák sem volt ellene, így összekeltek. Egy év mulva kocsiba ültették őket, hogy a diákkirály mutassa meg feleségének a maga országát.

A deák megijedt és útközben meg akart szökni. Egy árokba bújt, ahol hétfejű sárkánnyal találkozott. Elmondta a sárkánynak az egész dolgát. A sárkány felajánlotta neki lúdlábon forduló rézvárát, hogy ott békében lakjék. Csak akkor álljon tovább, ha a vár forogni kezd, mert akkor hazamegy a sárkány és mindenkit kivégez, akit ott talál. A deák megfogadta a sárkány tanácsát, beköltözött várába s két esztendőn keresztül élt ott, már maga is azt hitte, hogy igazán király. Ekkor megmozdult a vár és forogni kezdett. A deák búsan ment ki a bástyára, ahol egy vén banyával találkozott. Elbeszélte neki az egész dolgát. A banya kijelentette, hogy ő a kuruzsos királyné és legfélelmesebb ellensége a hétfejű sárkány. Azt tanácsolta, süttessen egy cipót, egymásután hét sütéssel és másnap, mikor a hétfejű sárkány megérkezik, tegye ki a várkapuba, akkor sohasem fogja többé háborgatni.

A deák elkészítette a cipót és már éjfél után kitette a várkapuba. Napkeltekor jött a sárkány, de a cipó nem engedte be, ha nem állja ki, amit ő kiállt. A sárkány megkérdezte tőle, hogy milyen próbákat állott ki.

A cipó elbeszélte, hogy mikor mag volt, felásott földbe takarták, elrohadt, kikelt, felnőtt, sok hideget, meleget, esőt, havat kiállott, mégis megtermett, levágták, összekötözték, megcsépelték, összemorzsálták, meggyúrták, azután hétszer egymásután a tüzes kemencébe vetették. Amikor ezt meghallotta a sárkány, mérgében kihasadt és elpusztult. A deák ekkor ura lett a várnak, apósa és anyósa halála után pedig két országnak a királya. *(Kriza)*

MONDÁK.

A hadak útja.

Attila halála után két pártra szakadtak a hunok s a legyőzött népek fellázadtak. Aladár elesett a testvérharcban. Csaba elindult kelet felé, hogy a magyarokat hívja segítségül és közös erővel foglalják el ismét a szép hazát. De háromezer vitézt itt hagyott, hogy s z é k e l j e n e k itt, amíg ő visszatér a magyarokkal.

Mielőtt visszaindultak a Szittyaországba, áldoztak a tűznek, a víznek, a levegőnek és a földnek. Megeskütdtek, hogyha a székelyeket ellenség támadná, visszatérnek a világ végéről is. Ott esküdtek meg, ahol az Olt vize ered.

Még a határig sem értek, megrendült a föld és jelezte, hogy bajban van a székely. Visszajött Csaba a seregével és széjjelverték az ellenséget. Azután ismét fölkerekedtek, de még kétszer vissza kellett térniük, hogy segítsenek testvéreiken. Negyedszer elértek szerencsésen Szittyaországba.

Száz év is elmult s a székelyek hiába várták Csaba királyfit és a magyarokat. Akkor ismét ellenség ütött a hegyek közt élő székelységre. Minden oldalról körülvették őket és sehonnan sem jött segítség. Amikor az utolsó csatára készülődtek, éjnek éjszakáján megvilágosodott az ég s a csillagok fényes ragyogása közepette megjelent Csaba királyfi, nyomában régholt vitézei. Az ellenség szétfutott rémületében.

Csaba és vitézei ismét fölszálltak a csillagos égboltra és visszaszáguldottak azon az úton, amelyen jöttek. Ragyogó fehér por verődött a paripák lába nyomán, el sem enyészik az égről soha. Ez a Hadak Útja: a tejút.

Réka halála.

A Rika erdejében, a Hegyesdombon állott egykor Attila legkedvesebb vára. Itt szeretett időzni családjával és udvari személyzetével. Nagy vadászatokat tartott az erdőben. A dákokat a Csukás-tó környékén verték vissza a hunok, amikor megtámadták a hegyesdombi várat...

Ebben, a várban halt meg Attila felesége: Réka királyné. Amikor nagybeteg lett, magához hivatta urát és fiait, akik között Aladár volt a legidősebb, Csaba a legfiatalabb. A királyné azt kívánta, ha meghal, hét napig ne temessék el. A hetedik napon sorba jöjjenek hozzá a fiai, csókolják meg a szemét. Akinek csókjára fölnyílnak a szemei, az legyen a hunok királya. A többi meg nyugodjék meg ebben, mert Isten rendelése. Réka nemsokára meghalt, de nem temették el. Hét nap mulva sorban megcsókolták mind a két szemét a fiai. Aladár kezdte, legvégül jött Csaba. Réka szemei felnyíltak, meg is szólalt és egy nyilat ajándékozott legkisebb fiának. Aztán ismét lehúnyta szemét és fel sem nyitotta többé.

Tanakodtak, hova temessék. Abban egyeztek meg, hogy a vártér élén álló hatalmas sziklát lehengerítik,

ahol az aljban megáll, ott lesz a királyné sírja. A szikla legurult s a patak vizében állott meg. Ott ásták meg a sírt s a nagy követ ráhengerítették, hogy emberi kéz meg ne háborítsa Réka nyugodalmát, amíg világ a világ.

A szikla ma is ott van a völgyben, a patak megkerüli. Régi betűrovások nyomai is láthatók az oldalán, de elolvasni ma már nem tudná senki. Száz évvel ezelőtt villám hasítotíla ketté a sziklát, mégis őrzi a sírt, éppúgy, mint az erdő a királyné nevét.

Székely honszerzés és Mükes.

Attila a hunok rengeteg királya,
Nászéjén Ildikó karján szörnyet hala.
Villám volt ő, — míg élt, menydörgő hatalma
Keleten, nyugaton a földet megrázta.

De a hódító kart a lángészt kigúnyolta
A sors, a nagy király pártos utódiba,
Mig ezek egymásközt osztályharcot vittak
Aláástak a nagy hún birodalomnak.

Igy történt, hogy kik a húnt eddig rettegték,
A pártütő népek most őt visszaverték.
És a megrendített világrázó nemzet,
Több csapatban indult keresni új helyet.

Oh a nemzet, amely pártokra szakadott,
S egymással szemben vi élet-halál harcot,
Szörnyet bukik, mert a fáradt oroszlánnak
Még a szúnyogok is vérén lakmároznak!

A húnok törzsönként sorakoztak össze
Több egyesült törzsnek volt egy hadvezére.
Kadicsa hős vezér összegyüjti hadát,
Hogy határozza el a nép saját sorsát.

Fenn van a kadvezér a domb magaslatán,
Messze nyúl ki a had ennek sík lapályán.
Sötét éjjel borult mindenik arcára,
A benn dúló vihart, hogy magába zárja!

Mintha mindegyik egy élő szobor volna;
Oly merően és némán néznek Kadicsára.
Elveszett a csata, de szolgák nem lesznek,
Inkább családostól egylábig elvesznek.

Vitézek, Pajtások! szól a nép vezére,
Csorbát kapott kardunk, de nincsen eltörve!
A nagy nemzeti test[1] *messze vette útját,*
Mi maradunk s itten keresünk új hazát.

Kelet ős hegyei tova magaslanak
Ezek legerősebb várai Hadúrnak.
A föllegek széke, a hegyek teteje,
Alattuk legyen kis nemzetünk s z é k h e l y e .

A sötét harcosok erre megmozdultak,
Mint megannyi fia rémes földingásnak.
S rá zúgák: „Kadicsa, mint mondád, úgy legyen,
Csakhogy szabadságunk legyen a székhelyen!”

Ekkor csak egyszerre Kadicsa leánya,
Föllebben, mint a nap egy lehullt szikrája.

Mika — mert így hívták — mosolygott a népre,
Szerették, mert ő volt a tábor tündére.

Fennkölt tekintete, fellegtelen égbolt,
Két szeme mint égő csillagpár ragyog ott.
Szép ő, mint kelő nap kihasadt bíbora,
Bátor, mint a felleg csattogó villáma.

Fölzeng Mika hangja: Daliák, testvérek!
Ama hegysor s völgyek gazdagon teremnek.
Bujábban leng a fű, mint a csaták nyila,
Táborunknak megfér ottan minden nyája.

Kinek ott lakásunk nincsen a kedvére.
Csapásaink alatt folyjon el a vére.
Karddal szabadságot, s szabadsággal kardot
A hún megvédeni mindig tud és tudott!

Én jártam ott és jelül egy dombot emeltem,
Melyről tátosinkkal hadúrt megkérdeztem.
Áldozatunk hadúr nagyon megkedvelte,
S a székhelyt örökre seregünknek ígérte.

Fel hát, kis tábora, Attila hadának!
A sas a sziklába ver fészket magának.
Amely csapatvezér előbb jut a dombra,
Annak nejévé lesz Kadicsa leánya!

Mika szavaira a kard felvillogott,
A kard étén a nap örömében táncolt.
A mogorva arcok kiderültek, s nincsen
A ki ne tombolna széles jó kedvében.

A nyerendő honnak álomdását itták,
Ősi szokás szerint kerültek a kupák.
Áldoztak hadúrnak, a nap és a holdnak,
Dicséneket zengtek Kadicsa s lányának.

Kelet bérceiről vonulnak a népek,
A nyomuló hadnak, hogy helyt engedjenek.
Egy népfajnak se jut oly féle eszébe,
Hogy tegezt emeljen a rettegett népre.

Jő a világbíró hunok töredéke,
De elég nagy arra, hogy győzzön fegyvere.
Ujongva fogadják a hegyek és a völgyek,
Székhelyet adván a legvitézebb népnek.

Tova repül Mika tüzes paripája,
Mellette halad a hősvér Kadicsa,
Egy perc és eljutnak a domb lejtőjére,
Melyet felhányatott a tábor tündére.

Nagy lélekzettel szól hösvezér Kadicsa:
Köszönet hadúrnak, eljutottunk a dombra!
És a dombtetőről egy hang felel vissza:
M ü k e s itten várunk Kadicsa lányára.

M ü k e s ! szól a vezér, ki mondta ezt ott fenn,
Ki nyerte meg, hogy a tündér férje legyen?
Egyik alvezéred, minek mondjam nevem,
Mikor hősvezérünk úgyis ismer engem!

Jól van, vezér, mántul „M ü k e s ” legyen neved.
Ez a dombtetőről első köszöntésed.
Mükes név alatt vedd Kadicsa leányát.
A sereg tündére hűn megtartja szavát.

Bátor Mükes, ki a halált sokszor vívta.
Hogy Mikához lépett, oda bátorsága:
„Nemzetem, honszerző szép vezércsillaga,
A legvitézebb sem méltó bírásodra!

Szeretlek tégedet, mint nap a világot,
Mégis visszaadom megígért szavadat!
Nem bírhatlak csak mint a harcnak jutalmát,
Kövesd kebelednek legforróbb hajlamát!”

„Igy is csak te bírod tiszta szerelmemet,
Tudtam, hogy első léssz, Mükes a domb felett!”
„Gyermekim! ti méltók vagytok egymásra.
Áldásom reátok! áldás új hazánkra!”

A hadtestek később egy nagy térre gyültek,
Felséges terére dicső Háromszéknek.
Itt volt az áldozat, táltosok imája:
Hogy hadúr a s z é k h e l y t védje, oltalmazza.

Most a dombtetőről a „varázsdob” hangja,
A hún szellemeket körbe varázsolja.
És szól a szellemek fejedelme: „Vérek!
A birtokba vett hon örökre tiétek.

Ha egyesek lesztek, kardotok hatalma,
Ősi szabadságtok s jogotok megóvja.
Míveljétek a hún jellemet és nyelvet,
A nemzetnek ezek adnak örök éltet!

És neked hős Mükes s Kadicsa leánya
Esküdt hüségteket hadúr meghallgatta.
Nemzetek elmúlnak s a ti sarjaitok
Századok mulva is élnek, virágoznak!”

A szellemnek árnya ezzel tova lengett.
A hunok öröme most határtalan lett.
Megkezdődtek a nagy ősi áldomások,
Vihar módra zúgtak a harcijátékok.

Több napig tattott a hunok nagy ünnepe,
Visszatért közükbe Attila szelleme.
És a hún — mint s z é k e l y — a hont ma is bírja,
Ma is az hősöknek méltó ivadéka!

Mükes és Mika is nincsenek meghalva,
Korunkig lehozta a nép hagyománya,
Mükesnek utódi a derék M i k e s e k
Virágzó nemzetség, dísze a nemzetnek.

(Finta István)

Budvára.

Székelyudvarhely mellett emelkedik fel egy magas szi-klahegy. Azon állott egykor Budvára. A nagy hun királynak, Attilának testvére: Buda építette, róla is nevezték el. Buda halála után Attila is gyakran időzött itt, világhódító hadjáratairól ide tért meg pihenni.

Később ez a vár volt a székelyek főrabonbánjainak székhelye. A vár alatt gyült össze időnként a székely nép, hogy áldozzanak az isteneknek, tanácskozzanak a haza dolgai fölött, hogy törvényt hozzanak és törvényt üljenek. A magyarok bejövetelekor Zardinhám volt a székelyek főrabonbánja, aki szövetségre lépett Árpáddal. Az egyességet Búd várában hirdették ki a népnek. Később Budvára lett a keresztény hitre tért székelyek főfészke, míg a pogány hiten maradtak Bálványos, Ika és más várakba húzódtak vissza.

Búd várát a tatárok pusztították el. Háromszáz főnyi hős csapat védelmezte a várat, de a túlerővel szemben nem tudott megállani. Mind elestek s a győzelmes tatárak lerombolták az ősi várat. A hegy üregei azonban ekkor is, később is gyakran nyújtottak menedéket az üldözött székelyeknek. A barlangokból Farcád felé is volt kijárat, a bennszorultak arra menekülhettek. Az üregek teli voltak gabonával, fegyverrel, kinccsel. Sokáig itt őrizték a székelyek törvénytartó kő-vértjeit, a hunok és székelyek állatbőrökre írt történetét. Mind a becses emlék az ellenség martalékává lett volna, ha tündérek nem vigyáznának rá, akik elzárták az emberek elől a földalatti utak nyílásait.

A Szent Anna tó keletkezése.

A tó helyén egykor magas hegy meredt az égnek s a hegy tetején vár állott. Szemben vele egy másik vár kevélykedett a Büdös barlang fölött. Két testvéré volt a két vár, de ezek örökösen vetélkedtek, csak abban egyeztek, hogy a föld népét egyformán lelketlenül sanyargatták.

Egyszer a büdösi vár ura gyönyörű aranyhintót és hat pompás lovat nyert a kártyán. Sietett rajta öccséhez kérkedni. Azt igérte, hogy odaadja várát, minden birtokát, ha különb hat lóval jön hozzá a büdösi várba.

— Tizenkettővel megyek! — kiáltott az öccse. Aztán szétküldte cselédeit, hozzák fel a várba a vidék legszebb lányait, ő ezek közül kiválogatta a tizenkét legszebbiket. A legeslegszebb egy Anna nevű leány volt.

Befogta őket a hintó rúdja mellé, felült a bakra és közéjük cserdített ostorával. Anna hátán ömlött a vér. Megátkozta a kegyetlen várurat, hogy nyiljon meg alatta a föld.

Az átok megfogant. Megrendült a föld, villámlott, menndörgött, meglódult a vár tornya, majd összeomlott az egész és elsüllyedt a vízben. A vár helyén nagy tó keletkezett, a tóban úszkált tizenkét hattyú. Kiúsztak a partra, megrázkódtak, ismét lányokká lettek. Tizenegy visszament a falujába, Anna azonban ott maradt. Kápolnát épített a tó partján és itt élte le életét csendes imádkozásban.

Híre ment ennek messze földre és sokan zarándokoltak el a tóparti kápolnához. A nép a szentéletű lányról nevezte a tavat Szent Anna tavának.

A Szent Anna tó tündérei.

A Szent Anna tó fenekén tündérek építettek maguknak arany palotát. Esténként feljöttek a víz színére és olyan szépen énekeltek, mint az égből leszállott angyalok. A tóparti kápolnában egy barát lakott. Egy darabig csak hallgatta a tündérek csábító énekét, aztán útnak indult és messze-messze földről olyan harangot hozott, amelynek hangja sokkal szebb volt, mint a tündéreké. Ha olyankor szólalt meg a harang, amikor a tündérek énekeltek, torkukon akadt a hang. Szomorúan szálltak le a tó fenekére.

A tündérek királynéja meg akarta szerezni a harangot. Sok aranyat-ezüstöt ígért egy pásztorlegénynek, hogy lopja el a kápolna tornyából. A kis juhász egy éjjel ellopta a harangot és a tó partján átadta a tündérek

szolgájának. Egy zsák kincset kapott érte. Vállára vette a zsákot, de az első lépésnél térdig süppedt a földbe. Másodikat lépett, lesüppedt derékig, harmadikat lépett, mellig süppedt. Megijedt a legényke, ledobta a zsákot, nagynehezen kimászott és hazatámolygott a szállására.

A barát reggel vette észre, hogy eltűnt a harang. Kereste mindenütt, de nem találta. Másikat vett helyette, de bizony ennek süketes volt a hangja. Valahányszor meghúzta, a tündérek feljöttek a tó színére és csúfolodó nótát énekeltek:

Gingalló! Szentajtó, főzz kását! Nincsen só.
Ha nincs só, kérj mástól.
De nem ad! Ha nem ád, vágd pofon!
Gingalló, gingalló!

Szegény barát csak hallgatta a csúfolódást, de a juhászlegényt furdalta a lelkiismeret. Kiment a tó partjára és várta a tündérkirálynét. Amikor kijött a partra, megfogta a juhászlegényt és húzta befelé a tóba. A pásztor azonban a másik kezével a birkák farkába kapaszkodott és azok segítségével kihúzta a tó partjára a tündér királynét. Csak akkor bocsátotta el, amikor visszaadta a régi harangot. Vissza is vitte a kápolnába.

Amikor a barát ismét meghúzta a szépszavú harangot, zengett-zúgott az erdő, a tündérek pedig éktelen sírással eltűntek a tóból...

Csicser vitéz.

Budvárával átellenben van egy magas hegy: Csicser a neve. Ennek a hegynek a tetején is vár állott régesrégen, amikor Budvárában még a rabonbánok székeltek. Csicser várából messzire el lehetett látni, innét vették észre először, ha ellenség közeledett és nagy tüzekkel adtak jelt a többi váraknak. Itt lakott Csicser vitéz, aki megszerette a rabonbán szépséges lányát és sűrűn átlovagolt hozzá Budvárába. A lány is szerette Csicsert, de a büszke rabonbán fejedelmi vérből való ifjúnak szánta a lányát, ezért megtiltotta Csicsernek a látogatást. Epedve ült kis várában a bús vitéz, tekintete örökösen Budvár bástyáin csüngött. Egyszercsak megjelent a bástyaormon a rabonbán tündérszép lánya és nyilveszőt röpített Csicserhez. Levél volt a vesszőn, ebben megírta a lány, hogy atyja tilalma ellenére is szereti és örökké szeretni fogja. Megörült a vitéz s ezen úton választ is küldött a lánynak. Ezután a szerelmesek nyilszárnyakon röpülő levelekben beszélgettek szomorú, kesergő, mégis olthatatlan tűzzel égő érzelmeikről.

Egyszer ellenséges népek törtek be a székelyek földjére. Csicser meggyujtotta a nagy máglyákat s hírül adta a közelgő veszedelmet. A várak fegyverfogható népe egy táborba gyűlt, úgy indultak az ellenség elé a rabonbán vezetésével. Csicser is köztük volt kis csapatával.

Alig kezdődött a csata, az ellenség körülfogta a rabonbánt s ha nincs ott Csicser, bizony fel is koncolják. Csicser megmentette a vezért, aztán az egész sereg élére állt s úgy szétverte az ellenséget, hogy hírmondója sem maradt.

— Kérj jutalmat és én megadom! — mondotta a fejedelem.

— Leányod kezét kérem, aki nélkül nem élhetek! — válaszolt Csicser vitéz.

A rabonbán nem szeghette meg szavát és Budvár zárt kapui feltárultak a határtalan boldogságnak.

Firtosalja.

Firtos várához régebben nagy darab föld tartozott. A birtokos öreg úr fel akarta osztani fiai között. Puskát vetett a vállára és vadászni hívta gyermekeit, vadászat közben hozta létre közöttük az osztozást.

A várból kiindulva, a völgyben azt mondotta:

— Itt én lakom!

Ezen a helyen létesült falut ma is *Énlakának* hívják. Tovább menve így szólt nagyobbik fiának:

— E tiéd!

Azon a helyen épült *Etéd*. Tovább ballagnak s kis idő mulva ismét megszólal az apa. Most második fiához intézte szavait:

— Nem szép hely ugyan, de megélhetésre nem kis mód!

Ma ezen a helyen találjuk *Küsmöd* falut, amelyet régebben Kismodnak neveztek. Az apa fiaival itt ebédhez ült s a harmadik fiú nyugtalanul kérte, hogy részére is szólaljon meg. Az apa előbbre mutatott és megnyugtatta fiát:

— Szólok még ma!

Ahova mutatott, ott épült fel *Szolokma*. Már hazafelé mendegéltek, amikor kérdi az apa legkisebb fiát, hogy hát ő nem békétlenkedik-e. A fiú nyugodtan felelt:

— Adj, ha akarsz, atyám!

Övé lett a föld Korond felett, ahol a gyönyörű magasból leragyogó *Atyha* épült.

Tartod.

Tartod hegyén valamikor fényes vár állott. Egy tündér építette, aki azon versengett egy másik tündérlánnyal, hogy melyikük szebb. Mind a kettő olyan szép volt, hogy soha senki sem tudott választani közülök. Akkor megpróbálták, melyikük tud szebb munkát végbezvinni.

Az egyik tündér felépítette várát. Csak úgy ragyogott az aranytól, ezüsttől, gyémánttól. A másik tündér gyógyforrást fakasztott a hegy tövében Korond közelében.. Bírónak egy öreg, beteg embert hívtak meg. Ez a köröndi forrásvíznek adta az elsőséget, mert attól meggyógyult:

— Ez a forrás a szebb, mert ez a jobb.

A várépítő tündér nagy dühbe jött:

— No, te hegy! — mondta — Megszépítettelek, de szépségedet tovább nem *tartod!*

Azzal kivette az épület szegletköveit, mire a büszke vár tüstént összeomlott. A nagy hegyet azóta Tartodnak hívják.

Likaskő.

Firtos a jó tündérek királynéja volt. De miként egy fatörzsről édes és savanyú gyümölcsöt termő ág nőhet, úgy a szelíd Firtosnak is volt egy testvére, Tartod, aki a rosszat művelő tündérek királynője volt. A két tündértestvér ellentétben élt, mint ahogy a rossz és a jó mindig küzdenek egymással.

Firtos örült a teremtett lények boldogságának, az emberiség fejlődésének és elhatározta, hogy tündéreivel várat épít a hegytetőn. A jó tündérek éppen megkezdték a munkát, amikor arra ment Tartod, a gonosz, tündér. Irigység keletkezett a szívében és megfogadta, hogy

aznap éjfélig nemcsak szebb várat épít, mint Firtos, de ideje lesz arra is, hogy Firtos várának sarokkövét a maga várába szállítsa.

Firtos vára éjfél előtt elkészült, örömtüzek lobogtak bástyáin, amikor lecsaptak oda Tartod és sötét szellemei. Egy perc alatt kifeszítették a vár szögletkövéül odahelyezett nagy szikladarabot, a másik percben már át is fúrták és vasrúdra fűzve röpítették Tartod vára felé. De ekkor Korondon éjfélre szóltak a kakasok. A vasrúd kettészakadt, a kő leesett, Tartod gonosz fogadása elveszett. Vára is összeomlott és Isten büntetéséből el kellett költöznie a győztes Firtos birodalmából. A likas kő ma is ott hever a Korond vizében, jól látszik rajta a rossz tündérek fúrta lyuk.

Firtos tündére.

A Firtos hegy kebelében ma is tündérek élnek. Aranyoszlopos palotában laknak s csak éjjel, szép holdvilágban jönnek ki a föld felszínére.

Egyszer egy pásztorlegényke játszadozott az erdőben. Hát egy szép asszony jött hozzá és mézes-mázas beszéddel magához édesgetve, bevitte a firtosi aranypalotába. Hét év mult el, a legénykéből legény lett. Jó dolga volt, mert a tündér szerette, kényeztette, mégis haza vágyódott.

— Jól van, lelkem lelke — mondta a tündér — menj haza. De egy esztendőre visszajöjj, édesem, mert ha nem, megvakulsz!

Megfogadta a legény, hogy visszatér s kinccsel terhelve ment haza. Szülei úgy örültek neki, mint a tavaszi fecskének. Jószágot vettek és boldogul éltek. De közeledett az esztendő vége s a legénynek eszébe jutott a szép tündérnek tett fogadása. Menni is akart vissza, de öreg apja, anyja siránkoztak:

— Ne menj el, édes fiam! Ne hagyj el minket, hiszen jó dolgod van itt nálunk!

A fiú engedett és maradt. De amikor betelt az esztendő, megcsendült a ház s a legény szemevilága elveszett. Azért ki mit fogad, tartsa be.

Firtos lova.

Szép tündérlány lakott Firtos várában. Hogy-hogynem, nem tetszettek neki a tündérfiúk és beleszeretett egy daliás leventébe. A tündér törvény szigorúan tiltja, hogy tündérek alacsonyabb származású emberfiával folytassanak viszonyt, a tündérlány apja is ellenezte a földi szerelmet, de a szép tündér nem fogadott szót. A kert aranysarkú lugasában találkoztak a szerelmesek tanútlan, néma éjjeleken.

Egy szép holdvilágos estén ismét fellovagolt a levente a meredek hegy szirtjein. Szerelmes tündére ott várta epedve a hegy ormán. Már kezét nyújtotta a lovag felé, hogy felsegítse, amikor a ló megcsúszott és mindnyájan lezuhantak. A két szerető egybeölelkezve hullott a mélységbe s a halálban egyesültek örökre. A fehér ló fennakadt a hegy oldalán s ott kövesült meg nyergével, kantárjával együtt. Ha fehéren ragyog, jó idő lesz, ha elsötétül, tartós eső következik.

Tartod kincse.

Egy ügyes és bátor pásztorfiú legeltette marháit a Tartod aljában. Minden társa között a legerősebb és legvitézebb volt, szembe mert szállni a nyájra törő medvével is, szép, magastermetű, pirosarcú fiú volt. Egyszer a vároldalban három idegennel találkozott, akik szép Ígéretekkel felcsalták a várba. Ott egy nagy üregre mutattak.

— Ott lent roppant kincs van! — mondták. — Ereszkedj le, töltsd meg a zsebeidet. Ha készen vagy, rázd meg a kötelet, mi felhúzunk és; megosztozunk a kincsen.

A vállalkozó szellemű fiú leereszkedik a derekára font szilfakötéllel. Amint leér, a sötétből szemvakító világosságba jutott, fényes palotába, amelyet aranyláncra akasztott, fejnagyságú három gyémánt világított meg. Szép, szőke tündérek énekeltek-, táncoltak, vigadtak ott. A pásztorfiú is velük mulatott.

Amikor el akart indulni, hogy széttekintsen abban a ragyogó tündérvilágban, elvezették egy kőhöz és azt mondták neki, hogy a kő alatt van hadas Irnák kardja, ha fel tudja emelni a követ, elveheti, mért hasznára szolgál. A fiú felemelte a sziklát, felkötötte a szép, aranytokú kardot s elindult. Amint megy-mendegél, egy réz várhoz ért, melynek ablakában egy asszony ült és kérdi tőle:

— Hol jársz itt fiam, hol még ember sohasem járt?

— Hisz te is ott vagy! — felelt a pásztorfiú.

— Jaj, édesem, engem az ötfejű sárkány ragadott el és hozott ide. Gyere fel és beszélgessünk.

Ott esznek, isznak, vigadnak, de egyszercsak jön a sárkány nagy lármával. A fiú elbujt a kemence mögé. Amint belépett, a sárkány szimatolni kezdett s olyan hangon ordított, hogy rengett belé a vár:

— Miféle Ádám-bűz van itt, — kérdezte az asszonytól.

A kis sógor jött el látogatóba — felelt remegve az asszony. — Az én kisebbik öcsém!

— Gyere ki sógorkám! — szólt a sárkány. — Ebédelj velem. Megedd ezt az acélpogácsát, mert ha nem, én eszlek meg téged!

A fiú kardjához nyúl, hát az magától kihúzódik s azzal hozzávág a sárkányhoz. Négy feje mindjárt leszakadt.

— Hadd meg az ötödik fejemet, — rimánkodik a sárkány, — neked adom váram, kincsem.

— Igen, de hogy vigyem el?

— Vedd ezt a rézvesszőt és érintsd meg véle.

A pásztorfiú így is tett, mire a vár rézalmává változott. Ezt a tarisznyájába tette, de aztán az asszony tanácsára levágta a sárkány ötödik fejét is, mert különben a többi is kinőtt volna. Azzal ügyet sem vetett a világra, tovább vándorolt a menyecskével.

Mentek, mendegéltek, hát egy ezüst várhoz értek. Annak az ablakában is egy asszony varrt hímet. Őt meg a hatfejü sárkány rabolta el. A pásztorfiú avval is úgy járt el, mint az ötfejűvel s a várat minden kincsével egy ezüstalma képében tarisznyájába tette. Most már mindkét menyecske vele tartott. Igy értek az aranyvárhoz, ahol a hétfejű sárkány lakott. A fiú ezt is legyőzte írnák kardjával, zsebrevágta az aranyalmát és megszabadította a harmadik asszonyt.

Megindulnak kifelé s a fiú megráncigálja a kötelet. Az asszonyok hálálkodnak, hogy megmentőjüket soha el nem hagyják, aztán elcsalták tőle a három almát meg a kardot is. Rendre felkötötte őket a szilfakötélre s fenn-

lévő társai felhúzták őket. Amikor ő következett volna, egy követ kötött a kötélre és félreállott. Rossz sejtelme nem csalt, mert csak félig húzták fel, aztán visszaejtették a követ.

Elbúsulta magát, hogy így megcsalták, akiket megmentett és megsegített. Jár-kel, hát egy nagy erdőben borjúnagyságú madárfiókákat talál. Egyik azt csiripolja, hogy bujtassák el, mert ő ölte meg a sárkányokat. El is bujtatják s amikor jön a bivalynagyságú anyjuk, elmondják neki, hogy ő az az ember, aki megölte a sárkányokat, amelyek eddig mindig felfalták tojásait és kicsinyeit. Az óriás madár hálából kivitte a fiút a felvilágra. Letette a földre, aztán elszállott. A pásztorfiú otthon sokat bánkódott az álnok asszonyok által elcsalt kincséért, de főleg bűvös kardjáért, amelyet jól tudott volna használni a haza oltalmára.

Bálványos vár.

Tündérek építették Bálványos várát. Amikor készen volt, Apor vitéznek ajándékozták, mert menekült a keresztvíz elől. Azt mondották neki, amíg megmarad a pogány hiten, ember be nem veszi a várat. Igy is volt. Ellenség nem juthatott tovább a Bálványos patakánál, mert a tündérek elvették az erejét és vissza kellett fordulnia.

Apornak három fia volt. Falut sem láttak, mert apjuk halála után is tartották a pogány hitet. A legkisebb egyszer vadászat közben betévedt Torjára, ahol apja élt, míg a nép keresztény hitre nem tért. A fiú végigment a falu utcáján és megpillantott egy szépséges szép lányt: Mike Ilonát. Meg is kérte feleségül, de az anyja nem adta hozzá, a Krisztustagadót kitiltotta házából.

A legény két bátyját hívta segítségül és vasárnap — amikor Mike Ilona kijött a templomból — nyeregbe kapta és elrabolta a lányt. Felvitte Bálványos várba.

Mikéné és emberei üldözőbe vették őket, de közelébe sem férték a várnak. Hanem a szép Mike Ilona nem tette boldoggá az Apor fiút, egyre sírdogált és azt hajtogatta, hogy térjen Krisztus hitére.

Fájt ez nagyon a fiatal Apornak és megigérte, ha gyermekük születik, megkeresztelted. Megörült a lány, de bezzeg megharagudtak a tündérek.

Erős fergeteg kerekedett, zengett az ég, rengett a föld, összedült a vár. Csak egyetlen fala maradt meg, de Ilona meg az ura, akik a pusztulás közepette Jézushoz fohászkodtak, elkerülték a tündérek haragját. Aznap visszamentek Torjára s a szétfutott várnéppel együtt az Apor fiúk is megkeresztelkedtek.

Ika vára.

Ika Póka király vezére volt, s amikor Bálványos várából elűzték, felépítette Ika várát. Furuzsina istennő nevében harcolt ez a bátor vitéz, de a túlerővel vívott véres csatában ő is elesett. Kiontott véréből fakadt a Furus pataka nevű forrás Ikafalva mellett. Ennek a forrásnak a vize erőt ad annak, aki issza. Azért mondják a bátor ikafalvi legényekre: „Nem csoda, hisz a Furus vizén nőtt fel”.

Ika várába egy óriás költözött, egy roppant szárnyas ember, aki olyan erős volt, hogy ha barlangjában a sziklára ütött, az behorpadt. A vár sziklaján most is látszik nagy öklének benyomult helye. Ez az óriás gyakran lerepült a csernátoni templom tornyára, onnan rémítgette az embereket.

Később egy óriáskígyó lakott a várban. Ez olyan nagy volt, hogyha farkával körülölelte a tornyot, fejével lenyúlt a patakba vizet inni. Máskor meg azért hajolt le, hogy az arrajárókat felkapja a várába és megegye. Egyszer egy idegen vitéz jött a tájra és az óriáskígyót hosszas tusa után megölte.

Ika várának köveit ma sem lehet elmozdítani a helyükből. Egyszer a torony aljában lévő malomban egy jámbor életű molnár lakott, akinek gonosz természetű, civakodó felesége volt. A jámbor molnár elhatározta, hogy malmát feleségével együtt eltemeti. Felment a várba, és a torony malomra néző oldalát bontani kezdte, hogy a vár a malomra düljön. Alig kezdte el munkáját, karja elszáradt, a vár alatt folyó patak pedig megáradt és a malmot molnárnéstól együtt elsodorta. Egy másik legény a torony tetejét kezdte egyszer virtusból bontogatni. Akkor villám csapott le a felhőtelen égből és a legény azonnal szörnyet halt.

Maros és Olt.

A Tarkő egy szép tündérasszonytól kapta a nevét. A tetején álló arany palotában lakott a Tarkő nevű szép tündér. Két lánya volt: Maros és Olt. Nem sok öröme tellett bennük, mert szüntelen civakodtak. Maros csendes természetű volt, Olt hevesvérű és mindenben különbnek vélte magát nénjénél. Tarkő azért is bánkódott, mert ura számüzetésben élt a Fekete-tenger mellett.

A lányok fel akarták keresni apjokat, mire a tündér folyóvízzé változtatta őket. De most sem értettek egyet és külön utakon indultak el. Olt nekiment a szikláknak és hegyeknek, sebesen szaladt és keresztül törtetett rajtuk. Maros szépen, csendesen, kerülő utakon járt. Ahogy tovább haladtak, mind a ketten növekedtek, folyókká dagadtak.

Olt tört, zúzott mindent, amit útjában talált. Sodorta maga előtt a fákat, a sziklákat. De mire a verestoronyi szorosig ért, úgy elfáradt, úgy kimerült, hogy alig-alig folydogált már. Meg-megállott, tovább vánszorgott, megint megállóit és sírt keservesen.

Amint kesereg magában, nagy zúgást hall és látja, mint közeledik feléje méltóságosan egy nagy-nagy folyó. Maros szelíd hangját hallja:

— Jer, Olt, jer! Engem magába fogadott a Duna, elvisz az édesapámhoz! Jer, elvisz téged is!

Olt erre nekirugaszkodott, áttörte az utolsó akadályt és odaszaladt a Duna keblére, ölelte, csókolta nővérét: Marost. Egymást átölelve látták meg édesapjukat, aki ott állt a Fekete-tenger partján, azután elmerültek á tengerben.

Jézus kápolnája.

Székelyudvarhely közelében, a Nagypatak völgyében áll Jézus kápolnája. Valamikor pogány oltár volt a helyén. Ide jártak áldozni a tuhudonok. A szemben lévő büszke sziklaormon emelkedett Budvára, ahol keresztény vitézek laktak.

Egyszer meglesték a vitézek a pogányok szertartását. A várbeli leghíresebb íjász „Jézus”-t kiáltva, közébük röpítette nyilát. A lövés a pogány vezért szíven találta. A pogányok ijedtükben „Jézus”-t kiáltva, keresztényekké lettek. A csodás lövés által eszközölt megtérés

emlékére az oltár helyére kápolnát építettek a keresztény vitézek és azt Jézus kápolnájának nevezték el.

Mások szerint a tatárdúláskor történt ez a csodálatos esemény. A környék népe a tatárok elől Budvárába menekült és hősiesen védte magát. De a tatárok körülvették a várat és ki akarták éheztetni a védőket. A kán sátra ott állott a kápolna helyén. Előtte pöffeszkedett a tatár vezér. A magyarok élelme és reménye már fogytán volt, amikor egy híres íjász Jézust hívta segítségül, megfeszítette hatalmas ívét és kirepítette nyílvesszejét a tatárok felé. Repült a nyíl, repült s a várbeliek szívszorongva nézték. Kétszer-háromszor olyan messze szállt, mint máskor szokott és egyenesen szíven találta a kánt. A csodás lövés elrémítette a tatárokat, vezérüket elvesztvén, szétfutottak. A várbeli nép pedig lejött és szerencsés megmenekülése emlékére kápolnát emelt azon a helyen, ahol a tatár vezér meghalt.

Rapsóné útja.

Rapsóné gazdag asszony volt, Parajd és Szováta között állott a vára. Amilyen gazdag, olyan vallásos is volt és minden vasárnap négylovas hintón hajtatott Kolozsvárra misét hallgatni. De gyakran elkésett, mert rossz volt az út.

A szép özvegy megegyezett az ördöggel, hogy jó utat készít neki Kolozsvárig s fizetség fejében két hegy aranyat és egy völgy ezüstöt kap. Az ördög egy éjszaka olyan sima utat csinált a vártól Kolozsvárig, amilyen eddig még nem volt a világon. Ezen a bűvös úton olyan sebesen haladott Rapsóné hintaja táltos lovaival, hogy még várában volt, midőn Kolozsvárott elsőt harangoztak, de mikorra beharangoztak, már ott is volt a templomban. Egyszer kocsisa kalapját lefújta a szél s az le akart szállni, hogy felvegye.

— Ok nélkül szállasz le — mondta az asszonya, — mert a kalapod már ötóra járásnyira maradt el!

Az ördög hamarosan jelentkezett a fizetségért. Rapsóné sokáig húzta-halasztotta a fizetést, de végül nem tudott kitérni. Ekkor kivett a ládájából két aranyat és egy ezüstöt. Mindegyik mellére tett egy-egy aranyat, a kettő közé meg egy ezüstöt.

— Itt a két hegy arany, és az egy völgy ezüst, viheted! — mondta az ördögnek és nagyot kacagott hozzá.

Az ördög igen megharagudott, hogy így rászedték s szét is rombolta a szép utat azon az éjszakán.

Rapsóné vára.

A Nagyág völgyéből kiemelkedő sziklacsúcson állott Rapsóné vára. Rapsóné, Firtos és Tartod testvérek voltak s egy időben építették várukat. Este mind a három várban egyszerre gyújtották meg a gyertyát. Rapsóné értett az ördöngős mesterségekhez, várának követi egy bűvös kakas és egy táltos macska hordta fel a hegyre. A Barátságtető alatt, a Borza-vápában van egy barlang, abban laktak az aranyhajú, habköntösű tündérek, akiknek Rapsóné volt a királynőjük. Ezek mindannyiszor elkísérték, ha Firtoson és Tartodon lakó testvéreihez ment látogatóba.

A barlangban mulatozó tündérek egyszer behívtak magukhoz egy pásztorlegényt. Három napig énekeltek, táncoltak, muzsikáltak neki. Aztán leültek vele kártyázni s egy kalap arannyal bocsátották el. A pásztor kiment, a kincset leöntötte a földre s visszatért, hogy újra megtöltse kalapját. Hanem ekkorra eltűnt már a tündérvilág és amikor kinnhagyott aranyát keerste, azt sem találta, mert szénné változott át.

Rapsóné kincse nem is ott, hanem a Dészkás vár barlangjában van elrejtve. Egykor kincskeresők addig ástak ott, míg egy nagy vasajtóhoz értek, melyet három óriási lakat védett. Leütötték ezeket, mire az ezredév óta zárt ajtó olyan nagy zajjal pattant fel, hogy a hegy megrendült belé. A nyíláson át roppant kincshalmaz tűnt fel, de amikor hozzá akartak nyúlni, félelmes hang hallatszott:

— Emberélet esett áldozatul e kincs elrejtésekor, csak emberélettel lehet azt kivenni!

A kincskeresők megszaladtak s még elég jókor, mert mögöttük egy hatalmas szikla zuhant le s elfödte a kincstár ajtaját.

Herec vára.

Herec várát szerecsen óriások építették és lakták. Az övék volt Kincses vára is és csak néhányat léptek, hogy oda átjussanak. A szerecsen óriások rengeteg kincset gyüjtöttek össze és azokat Herec várának pincéjében helyezték el, ahol fekete törpék őrizetére bízták.

Egyszer egy pásztorgyerek beesett a pincébe, s ott látta, hogy nagy csapat fekete törpe eszik, iszik, táncol. Őt is megkínálták fekete kancsóból, fekete hordóban pedig roppant kincs hevert. A meglepett fiú visszautasította a bort, s felsóhajtott: „Én jó Istenem, hová jutottam.” Az Isten nevének említésére az addig barátságos törpék megragadták a fiút, s egy titkos ajtón úgy kiröpítették, hogy az erdő szélén félholtan rogyott össze. Itt találták meg társai, akiknek elbeszélte az esetet s holtáig mennyre-földre esküdött, hogy szóról-szóra így történt.

Bálványos.

Bálványos várát egy óriás építette lágykőből s ez csak akkor keményedett meg, mikor a vár már készen volt. Az óriásnak volt egy szép leánya és a Büdös tetejéig érő aranyhidat csinált neki, hogy azon sétáljon a napként tündöklő tündérkirályné. A lány egy szép tavaszi reggelen megszökött, hogy az alanti világban széttekintsen. Két lépéssel leért Póka halmára, hol az emberek szorgalmasan szántottak-vetettek. Csodálkozva nézte a tündérkirályné a soha nem látott fürge lényeket s amikor kibámulta magát, néhányat ekéstől, ökröstől kötényébe szedett és visszalépett velük apja várába. Apja feddő hangon megintette: „Tedd le leányom, bocsásd szabadon azokat a bogarakat, mert haragjuk pusztulásunkat okozhatná. Kíméld őket leányom, mert ők lesznek a mi utódaink!”

Ördög barázdája.

A szentdemeteri kastélyt három kényúr építtette: Balázsi, Nyujtodi és Csáki. Népzsaroló, kínzó, kegyet-, len emberek voltak, a kastély pincéje teli volt alattvalóik jajával. Balázsi bírta a keleti szárnyat, Nyujtodi a nyugatit, Csáki azt a részt, ahol a templom van. A pompás kastély és összezsarolt temérdek kincsük felfuvalkodottá tették ez urakat s ilyen istentelen beszédre fakadtak:

— Nem bánjuk, akárki lakjék a mennyben, csak mi lakhassunk ebben a kastélyban!

Nem kellett több a gonosz léleknek, harmadik éjfélen megjelent a kastélyban s a három büszke urat járomba fogva, körülszánttatta a vidéket roppant vasekéjével. Akik akkoriban künn háltak a marhákkal, hallották az éj sötétjében, midőn az ördög nagyokat csattintva réz ostorával, nógatta az urakat:

— Hi Csáki! Hi Balázsi! Hi Nyujtodi!

A csöbi és a zsákodi erdőkön, most is ott van a mély árok: az Ördög barázdája. Solymoson azt mondják, azért szántotta az ördög, mert ide akarta terelni a Küköllőt, de szándéka nem sikerült, Isten nem segítette és így nem tudott ekéjével megfordulni. A csöbiek meg is találták hosszú ekevasát. Olyan nagy volt, hogy kilenc szekeret utolsó szegig megvasaltak vele s még megmaradt egy fejszére való.

Jenőné kocsija.

A Firtos aljában van egy sajátságos kocsialakú sziklacsoportozat, ezt nevezik Jenőné kocsijának.

Jenőné valamikor ott lakott a várban. Gazdag, de istentelen, gonosszal szövetkezett asszony volt. Egyszer kikocsizott a vidékre és amikor hazafelé tartott, kocsisa azt mondta:

— Ha Isten megsegít, mindjárt otthon leszünk!

— Akár segít, akár nem, megérkezünk! — felelt büszkén Jenőné, de alighogy kimondták ajkai ezt az istenkáromlást, kocsija és ő maga is kővé változott. Ma is. ott van a hegy oldalában.

Mások Tündér Ilona kocsijának hívják és azt mondják, hogy Firtos tündérei kocsikáztak azon holdvilágos éjeken. Egyszer úgy elmulattak, hogy az idő folyásáról is megfeledkeztek. Éjfél elmult, a kakas megszólalt és a kocsi kővé változott.

Csombod vára.

Sóvárad közelében roppant nagy vár állott, közepében pedig volt egy többemeletes torony. Ebben lakott Csombod vitéz, a vár ura. A torony tetejében olyan nagy harang volt, hogyha Csombod azt vész idején meghúzta, a szomszéd várakban is meghallották és segítségére siethettek. A torony alján alagút volt, ezen a hegy belsején keresztül ki lehetett jutni a vár körüli erdőbe. Közelében volt áz a mély kút, amely vízzel látta el a vár népes őrségét.

Csombod roppant erős, hatalmas hangú vitéz volt. Amikor le akart szekerezni a várából, olyat kiáltott, hogy az egész vidék meghallotta. Ilyenkor senkisem indult el felfelé, hogy Csombod szekere a vár keskeny útján akadálytalanul lejöhessen.

Egyszer Csombod várát körülözönlötték a tatárok. A híres leventékből álló őrség védte magát és többször vissza verte a támadók rohamát. A hosszú ostrom alatt azonban fogyni kezdett az élelem. Csombod hiába zúgatta meg nagy harangját, a szomszéd várak nem tudtak segítséget küldeni, mert őket is körülzárta az ellenség. Csombod látva reménytelen helyzetét, a vár kútjába tette roppant kincseit harangjával együtt. Azután csapatával elmenekült az alagúton. A tatárok földig rombolták a várat, de a kincseket nem találták meg. Vezérük mégis örült a győzelemnek és a szomszédos „Örömök dombján” nagy lakomát rendezett táborával.

A nép egy része a „Hallgató tetőn” sáncolta el magát és ott védekezett a tatárok ellen. Néhányan élelemért széledtek el. A tatárok elfogták és kínzással arra kényszerítették őket, hogy kiáltsák társaiknak, lejöhetnek, mert az ellenség már elment. Többen le is jöttek, ezeket a tatárok megrohanták és legyilkolták. Elrohadt hulláikról kapta nevét a „Büdös szállás”, a hegy keleti oldalán. Akik nem mozdultak a tetőről, megmaradtak és a tatárok elvonulása után a hegy nyugati oldalán: az „Oremus”-on adtak hálát az Istennek szerencsés megmenekülésükért.

Csombod kincse ma is ott van a betemetett kútban és a várhegy déli alján fakadó forrás vize azért veres, mert a kincseken szivárog keresztül.

Rák tava.

E helyen nem mindig volt ám tó! Kis életben ringott volna ott a boldogság! De Rákné nem nagyon érezte, mert az édes leánya rút, míg a mostoha szép leány volt. A deli ifjak csak úgy törték le a kapuzábét a sok látogatásban. Természetesen mindenik csak a mostoháért járt oda. Nem tetszett ez sehogy sem Ráknénak s ezért elhatározta, hogy elteszi láb alól a szép mostohát. A szörnyű tettet végre is hajtotta. A megfojtott leány könnyéből keletkezett a tó, amelyben-elsüllyedt az egész telek mostohástól együtt. A megfojtott leányból tündér lett s valahányszor elérkezik holdtölte, a szép tündérleány feljön a tó felszínére s aztán újból eltűnik.

A tordai hasadék.

Szent László királlyal csak egyszer esett meg, hogy megfutamodni kényszerült az ellenség elől. Meg kellett futamodnia, mert a csata hevében azon vette észre magát, hogy egyedül van. Egy pillanat mulva körül fogta volna az ellenség s mit ér a nagy vitézség, egy ember nem bírhat le százakat.

Megsarkantyúzta a lovát és szélsebesen vágtatott a tordai hegyek felé. De a kunok a nyomában voltak és már úgy látszott, hogy elejébe kerekednek és körülfogják.

— Ó, Uram Jézus, segélj! — fohászkodott fel Szent László s abban a pillanatban kettéhasadt a tordai hegy. Széles, mély hasadék tátongott a király mögött. A kunok rémülten nézték, de megkerülni sem tudták hamarosan, mert a szakadék nemcsak széles és mély, hanem hosszú is volt.

Szent Lászlónak nem is kellett már vágtatni, szép csendesen léptetett vissza az ő népéhez.

A bágyi vár.

A bágyi várat Sándur nevű gazdag, de kegyetlen úr lakta. Alattvalóit, jobbágyait minden ok nélkül, puszta időtöltésből kínoztatta. Többeket halálra ítélt és a Kénos hegyen borzalmas eszközökkel végeztetett ki. Sándurnak volt egy igen szép, de rossz leánya, aki elcsábította a fiatalembereket csak azért, hogy apjának legyen kit legyilkoltatnia. A kivégzésekben a lány is nagy kedvét lelte.

Sokáig tartott ez a gonosz mesterség, míg végre az ég is megsokalta Sándurnak és leányának gazságait. Egy

sötét, szélvészes éjjelen rossz szellemek szállták meg a várat. Széttépték a kegyetlen várurat és szívtelen lányát, testüket a madarak eledeléül szórták ki. A büszke várat pedig földig lerombolták.

Még mielőtt ez történt, a várurak lovaikat, harci ménjeiket a Lokod helyén állott lókertben, lókötőben tartották. A ménes-pásztornak volt egy gyönyörű leánya, akibe az egyik Sándur beleszeretett. Gyakran lejárt a lókertbe, de nem a lovait látogatta, hanem a szép leányt. Viszonyuk eredménye egy csinos fiúcska lett, akit az úr elismert természetes fiának. Neki is adta az egész lókertet s a fiúcska utódai alapították a falut, amely lókötőről Lokod nevet nyert. Lokodon ma is élnek a Sándorok leszármazottai.

Feneketlen tó.

A szenttamási templom dombjának alján van a Feneketlen tó. Régente a tó helyén állott a harangozó háza. Ez a harangozó egyszer ellopta a templomból a harangütőt és elrejtette az ágya alá. A harang elnémult és nem hívta a híveket az Isten házába. Az elöljáróság a harangütő keresésére indult és betért a harangozóhoz is. Kérdezték tőle, hogy nem látta-e a harangütőt, vagy ha nála van, adja elő. A harangozó így felelte: „Süllyedjek el, ha láttam!" Alig mondták ki ajkai a hazugságot és az átkot, a talaj inogni kezdett és a ház falai megrepedtek. Az elöljárók gyorsan elmenekültek, de a harangozó házával együtt elsüllyedt. Feneketlen tó keletkezett azon a helyen, s a tóból éjjelenként most is lehet hallani a hamis eskü miatt nyugalmat nem találó harangozó jajveszékelését. A tó a föld alatt a Gerecésen eltűnő Emésztő patakkal van összeköttetésben és volt eset már rá, hogy az ott bedobott réce a Feneketlen tóból jött ki.

Pásztorbükk.

Báthori Endre szent ember volt és nemes tulajdonságai miatt fejedelemmé választották. A pokol hatalmasságai le akarták győzni s ezért a földre küldték Mihály vajdát. Mihály vajda rabolt, pusztított, lábbal tiporta az igazságot. Báthori Endre csapatait legyőzte a vajda és vérdíjat tűzött ki a szent férfiú fejére. A fejedelem táltos lován menekült, de elfáradt a hosszú úton és Pásztorbükkin leült pihenni a forrás mellé. Nemsokára mélyen elaludt. Lova meghallotta a közelgő bérgyilkosok lépéseit, de hiába kapargált, nyerített, a szent ember nem ébredt fel. A gyilkosok levágták a fejét és elvitték Mihály vajdához. A levágott fejet azonban olyan dicsfény vette körül, hogy a rablókapitány megijedt tőle s azontúl nem volt többé sem éjjele, sem nappala. Az étel tűzzé vált a szájában, a víz lánggá és nyomorultan pusztult el.

Azon a helyen, ahol a szent ember elesett, hét évig bugyborékolt fel a vér és nem közelíthetett oda senki, mert megakadtak a lábai. A helyet olyan nyulak táncolták körül, melyeket nem járt sem a golyó, sem a serét. Szent Domokos határában 7 évig nem termett egyéb csengő kórónál, úgy hogy a lakosok vagy éhenhaltak, vagy elvándoroltak. Hét év mulva egy szeplőtelen fiatal pap jött a Pásztorbükkire, megközelíthette a vérforrást és keresztet helyezett el oda. Akkor a vér megszünt bugyborékolni és a föld visszanyerte termékenységét.

A kereszt, amelyet a pap a vérforrás helyére állított, gyökeret vert és keresztalakú nyírfává nőtt. A Pásztorbükkin még ma is olyan nyulak vannak, melyeket nem jár a golyó. A bérgyilkosok leszármazottait arról lehet megismerni, hogy jobb karuk hosszabb a balnál.

Hiripné vára.

A Békény patak völgyéből emelkedik ki a Vároldala nevű tető, amelyen egykor Hiripné vára állott. Hiripnének két fia volt. Ábrahám és Damokos, mind a kettő vitéz levente, de mind a kettő zsarnok várúr. A vidék népét bevehetetlen sziklavárukból nyomorgatták, főkedvtelésük az volt, hogy elrabolták a falvak legszebb szüzeit. Az elrabolt lányok vőlegényei gyakran jelentek meg a vár alatt és elégtételt követeltek a lányrablóktól. Damokos a róla elnevezett hegyfokon vívott meg a kihívókkal és sorra legyőzte őket. Ugyanígy tett testvére a Békényen túl levő Ábrahámnak nevezett helyen. Anyjuk a vár tornyából gyönyörködött fiai küzdelmében és babérkoszorúval várta őket, amikor visszatértek párviadalaikról. Végre emberükre találtak. Egy napon két gyászruhába öltözött vitéz hívta küzdelemre a két leventét. Egyik az egyikkel, másik a másikkal vívott. Damokos és Ábrahám elvéreztek a küzdőtéren. Hiripné kezében elfonnyadt a babérkoszorú s fájdalmában nemsokára fiai után halt. A nép ekkor megrohanta a várat, lerombolta a bűn és gyötrelem fészkét.

Földváriné.

Homoródfürdő közelében állott egykoron Lejtő vára. Földvárnak is nevezték, mert Földvári nevű fejedelemé volt. Roppánt gazdag ember volt ez a Földvári, terjedelmes havasi föld birtokosa. Tizenkét falu havasán legelésztek nagy nyájai. A Hüvölgy patakánál halastava volt.

De akármilyen gazdag és hatalmas volt ez a fejedelem, amikor körülhordozták az országban a véres kardot, neki is csatába kellett mennie. A harcban elesett Földvári és özvegyen maradt felesége hamarosan únni kezdte magányos várát, a havasi tájat, ahol minden szöglet, minden fűszál szomorúságára emlékeztette. A Rika erdejében lakó férjes lányához vágyakozott. Szeretett volna hozzá költözni, de nem kapott vállalkozót, aki nagy kincseivel, sok holmijával oda beszállítsa. Türelmetlenségében végre azt mondta, hogy vára körül lévő birtokait annak adja, aki lányához beköltözteti.

Összeállott ekkor a tizenhét havasi falu népe s többszáz szekérrel ott termett a várnál. Felrakták a rengeteg ingóságot és beszállították a bús özvegyet Rikában lakó lányához. Meg is kapták a tizenhét falu havasát, mely a Kereszthegy aljáig nyúlik. Az elhagyott vár fényes palotájával együtt elpusztult a vadonban.

A Gyilkos tó.

Ditróban a legszebb székely leány Ferencz Anikó apátián, anyátlan árva volt. A falu szélén lakott és szövéssel, fonással kereste kenyerét. Egy ditrói legény akarta elvenni. Ugyanebben az időben élt egy Nucu Dumitru nevű haramia a gyergyói havasokban. Egy vásáron nagyon megtetszett neki a leány. Egy viharos estén, amikor a leány már lefeküdt, megjelent a haramia és el akarta vinni magával Anikót. A leány szabadkozott, de a haramia rávetette magát és hajánál fogva hurcolta rejtekhelyére. Egy hatalmas barlangba vitte, hol meg akarta fojtani, de ekkor megjelent az erdő szelleme. A haramia ijedten vette észre, hogy az óriási sziklafal kettéválik és a szellem kézenfogva elvezeti a leányt. Amikor a haramia a csodálkozásból magához tért, a

leány már nem volt ott. Átkozva kezébe vette óriási vasrúdját és azzal olyat vágott a sziklára, hogy az szétomlott, de a haramiát is maga alá temette. A ledőlt sziklaóriás örökre elzárta a völgy bejáratát, a völgyben csobogó patak nem tudott lefolyni és így egy gyönyörű tó keletkezett, amely a Gyilkos tó nevet kapta.

Zeta vára.

Zeta büszke nagyúr volt. Rendületlenül ragaszkodott ősei vallásához, a pogány hithez. Magas hegyoromra épített magának bevehetetlen várat s nem ismert magánál erősebbet, hatalmasabbat. Csak két lánya tartott ki mellette, mert egyetlen fia felvette a keresztény hitet.

Egyszer megjelent a fiú apja aranytól ragyogó palotájában. Fehér táltos lovon ült, de Zeta rá sem nézett a tornácról. Két lánya arany hímet varrt mellette. A fiú intette atyját, hogy térjen meg a keresztény hitre, mert különben Isten büntetése éri. Zeta büszkén válaszolt:

— Az én védistenem: Hadúr és új, jövevény istened haragját kinevetem!

A káromló szavakra megrendült a föld s az egész fényes vár Zetával és leányaival együtt elsüllyedt. Istenfélő fia azonban minden bántódás nélkül ugratott le a várfokról. Egy sziklán most is látszik táltosa patkójának bemélyült nyoma.

Zetával és várával együtt elsülyedtek kincsei is, de minden hetedik évben, Szent György napján megnyílnak a hegynek vasajtai. Vagy száz évvel ezelőtt egy Botházi nevű furfangos ember kileste ezt a pillanatot és bement a kincseskamrába. Ott látta Zeta két gyönyörű lányát, akik a roppant kincshalmaz mellett még mindig hímeztek.

— Meddig vártok még itt hugocskáim? — kérdezte tőlük.

— Addig, amig a tehenek meleg tejet adnak és amíg az asszonyok kovásszal sütnek! — feleltek Zeta leányai.

Botházi gyorsan megtöltötte kucsmáját arannyal és drágakövekkel és sietett kifelé a pincéből, nehogy a vasajtó becsukódjék. A sarkát mégis oda törte és holtáig sánta maradt. Az elátkozott pénzből került gazdagságán sem volt áldás. Csakhamar elúszott a vagyon és családja szegényen maradt.

Függőkő.

Az Alsórákosi szorosban van a Függőkő nevű szikla, ott ahol az Olt szorosa összeszorul. A Függőkő erkélyszerűen hajol ki a lábánál örvénylő folyó fölé. A sziklamederbe szorított Olt habjai haragosan zúgva ütődnek a sziklához. Elnyeléssel fenyegető vészes örvényei mély tölcsérében lakik a halak királya: az óriás koronás harcsa. Olyan szörnyeteg állat ez, mely úgy nyeli el az embert, mint a legyet a béka. Gyakran látták kiemelkedni a hullámokból gyémántosan ragyogó fejét. Ha valaki Függőkő keskeny ösvényén megcsúszik a folyó fölött, rögtön megjelenik a koronás harcsa és bekapja.

Egyszer a mátéfalvi halászok két csónakkal hálót feszítettek a Függőkő alá, mert dús zsákmányt reméltek a zavaros vízben. A halak királya is belekerült a nagy hálóba, de oly erővel szaggatta szét, hogy a két csónak, mely a háló végét tartotta, összecsapódott. A halászok beleestek az örvénybe és a koronás harcsa valamennyiüket felfalta.

Tiburc vára.

Bibarcfalva fölött, a hegytetőn emelkedett egykor Tiburc vára. Tiburc Szent István király húgának, Saroltának volt a fia. Rendíthetetlenül ragaszkodott ősei pogány hitéhez, azért elhagyta az udvar királyi fényét s az erdők rengetegébe vonult, hogy szabadon áldozhasson a magyarok Istenének: a Hadúrnak. Tiburc vára és a két Bálványos volt az üldözőbe vett hitnek végső menhelye. Itt füstölögtek utoljára Hadúr oltárai. Tiburc magánosan élt a várban néhány szolgájával s mikor halálát érezte közeledni, pincét ásatott a vár alá. Oda temették el kincseivel és áldozati eszközeivel együtt.

Szűzleányok útja.

Torboszlón sok szép leány lakott, úgy hogy a házasulandó legények messziről is eljöttek feleségnek valóért. A két legszebb lány igen kevély, szívtelen és csúfolkodó volt. Mivel gazdag lányok voltak, kérőjük is akadt elég, de ők csak csúfolkodtak a legényekkel.

Egyszer híre ment a faluban a nagy guzsalyosnak. Minden lány odament, nem maradhatott hát otthon a két legszebb lány sem. Az egyik guzsalyán ezüst pántlikával volt lefogva a szösz, a másikén arannyal. Györkovács Kaláris énekelt:

Haj, haj porzsománt
Csukros szegfű szép virág,
Gombos majoránna szál
Édes csókod illatja
Szívemet hasogatja.

Pont éjfélkor felpattant az ajtó, bejön rajta két nyalka legény. Sarkantyú pengett a csizmájukon. Szomszédfalubelinek mondották magukat és letelepedtek a két szép leány mellé. Aztán megkérték, hogy hazakísérjék őket.

Már rég vége volt a guzsalyosnak, amikor a két szép leány apja jött s keresték a lányokat. Mondták nekik, hogy az idegen legények kisérték őket haza. Keresték a szomszéd faluban a lányokat, erdőn-mezőn, titkos barlangokban, de nem találták meg őket soha többé. Sok idő mulva a Nagykőszikla hasadékában egy juhászbojtár megtalálta az egyik lány aranyszalagját. A Nagykőszikla hasadékáról azt tartották, hogy ott ki s be járnák az ördögök, ördögök voltak a legények, akik elvitték a szívtelen, kevély leányokat. Azt az utat azóta is Szűzleányok útjának nevezik.

Kustaly vára.

Kustaly vára a Rika erdejében volt. Óriások építették, még abban a korban, amikor víz borította az alanti völgyeket. E vidéken három óriás testvér élt és mert nem akartak egymástól messzire távozni, egyikük a bágyi hegyre, a másik a Hegyestetőre, a harmadik a Lapiás tetőre épített magának várat. Csónakon jártak át egymás látogatására. Később mikor a vizek Verestoronynál utat törtek maguknak és lefolytak, a felszáradott völgyekben megjelent az ember és szántóvető eszközeivel dolgozni kezdett. A kustalyvári óriás lánya egyszer lesétált a Homoród völgyébe. Megtetszettek neki az emberek és mint valami ritka bogarakat ekéikkel bar-

maikkal együtt köténybe rakta és felvitte az apjához. Az öreg óriás azt mondta neki, hogy vigye vissza őket, mert az óriások kihalása után ezek a kis emberek lesznek a föld urai.

Az óriások nyomát mutatja a vár közelében lévő nagy kopár terület, ahol semmiféle növény nem tenyészik, ahol télen sohasem áll meg a hó. Ez volt az óriások tüzelőhelye. A hegy egyik meredek oldalát azért nevezik Pirító-nak, mert az óriások nagyon kipirultak a fáradtságtól, amikor itt fölkapaszkodtak a várba.

Kisvártető.

Zsögöd várának közelében van egy kőszikla, amelyben lábszerű benyomat látszik. Ezen a helyen várta a vár urának visszatértét szerető felesége. Zsögöd gazdája csatába ment s epedő neje hiába várta. Minden nap fölmászott a sziklára, ahonnan messze lehetett látni és kémkedte a tájat, hogy nem pillantja-e meg egyszer szeretett férje alakját. Hiába legeltette könnytől és szerelemtől ragyogó szemét a vidéken, hiába állott ott a sziklaormon addig, amíg pici lába bemélyedt a kőbe, az epedve várt férj nem jött meg, mert elesett valahol a véres harcokban. A hű asszony is meghalt a búbánatban és a várakozásban, de a kemény szikla máig is megőrizte lábanyomát.

Fiasmál.

Tordátfalva mellett van a Fiasmál nevű önálló hegy, melynek nyugati alján 12 szabályos kerek dombocska emelkedik. A hegyen egykor fényes kastély állott és abban egy dúsgazdag ember kevélykedett. Amilyen gazdag volt a kastély ura, olyan fösvény is volt őkelme. A hozzá folyamodó szegényt alamizsna nélkül bocsátotta el, az éhezőnek még egy falat kenyeret sem adott, pedig kastélya alatt ott pompálkodtak magas asztagai.

Egy napon éhes vándor kopogott be a kastély kapuján és segélyt kért. A fösvény úr szitkokkal utasította el a kéregetőt. A vándor elment, de a lejtő alján visszafordult és átkot mondott a kegyetlen gazdagra. Erre a fényes kastély urával együtt elsüllyedt, a hatalmas asztagok pedig kővé változtak át. Igy keletkezett a 12 szabályos halom, bennük van elrejtve a fösvény roppant kincse, de senkisem tudja kivenni, mert átok alatt van.

A kovásznai vár.

A kovásznai vár valamikor Tündér Ilonáé volt. A Kővéka nevű helyen volt a bejárata annak a pincének, amelyben Tündér Ilona roppant kincse van elrejtve. A bejáratot bűvös kakas őrzi, amely hét évben csak egyszer alszik el. Ekkor megnyílnak a pince kapui és aki eltalálja az időt, hozhat ki gyémántos virágokat, mert ilyenekkel vannak díszítve a pince falai.

Egyszer egy oláh pásztor nyitva találta az ajtót és bement a pincébe. Csuklyáját megtöltötte arannyal, gyémánttal, de amikor kilépett, a kakas kukorékolni kezdett, az ajtó becsapódott és a csuklyát odakapta. A pásztor kiszakította, de addig eltávozni nem tudott, amíg a kincset ki nem öntötte belőle. A kincs lapuvá változott.

Mikor Tündér Ilona elhagyta az emberek országát, a vár romladozni kezdett. Ekkor hét testvér vette a birtokába, újra építette és megnagyobbította. A hét testvér közül hat mindig hadakozott, a legfiatalabb őrizte a várat és művelte a földet, hogy bátyjainak és harcosainak enni adhasson, amikor télre hazatértek.

Benet úr.

Bereck közelében élt egy derék székely vitéz, akit Benet úrnak hívtak. Szegény ember volt, de vendégszerető háza mindig nyitva állott az utasok előtt. Mátyás király egyszer azon a vidéken vadászgatott és álruhában, deáknak öltözve, betért Benet úrhoz. Benet székely szívességgel fogadta ismeretlen vendégét és vacsorára lencsével kínálta. Azt mondta: „Itt a székely földön sovány a föld, uram, csak úgy terem, ha jól trágyázzák. A lencse is olyan, hogy jó legyen, megzsírozzuk és tormával hintjük be”. Sokáig eltréfált még Mátyás király a jókedvű házigazdával és nagyon megtetszett neki az őszinte nemesszívű székely ember. Reggel egy gyűrűt adott neki és azt mondta, ha Budára megy, keresse fel a gyűrűvel Mátyás deákot. Azután elbúcsúzott.

Benet úr egy év mulva felment Budára, mert úgyis nagyon kíváncsi volt már a világhírű várra. A gyűrűvel Mátyás deák után tudakozódott, mire tüstént a királyhoz vezették. Álmélkodott, amikor a királyban egykori vendégét ismerte fel és bocsánatot kért, hogy nem fogadta illő tisztességgel és lencsénél egyébbel meg sem kínálhatta. Mátyás király a tormás lencsét úgy fizette vissza, hogy egy tál aranyat megtrágyázott ezüsttel és egy tál ezüstöt megtrágyázott arannyal, mindkettőt odaadta Benet úrnak. A jelenlevő főurak komázni kezdtek a jól megtermett székellyel s azt akarták látni, hány mentét bírna el. Akasztani kezdték a nyakába a sok aranyos bogláros díszmentét s mikor már vagy 20 darab a nyakában volt, kérdi a király: „Birja-e, Benet úr?” A székely így válaszolt: „Akár haláig, felséges uram! Huncfut, aki visszaveszi.”

A király nagyot nevetett az ügyes válaszon, megveregette Benet úr vállát s a szép mentékhez saját gyémántos kardját adta ajándékba. „Ezzel hazámért harcolok s a kincset amit adtál, hazám javára fogom fordítani” — mondta Benet úr és elbúcsúzott a királytól. Hazatérve várat kezdett építeni a határszélre, sajnos, korai halála megakadályozta annak befejezésében. Özvegye fejezte be az építkezést s a várat Benet-urné (Venturné) várának nevezik.

Venturné.

Gőgös, büszke asszony volt Venturné. Özvegyen maradt és egyetlen fiát is háborúba szólították. Bereck mellett, az ojtozi szoros közelében volt a kastélya, így mindig félt a közeli határon betörő ellenségtől. Elhatározta, hogy olyan erős várat épít, hogy azt semmiféle ellenség se tudja bevenni. Összerendelte jobbágyait s addig nem engedett pihenést nekik, míg a várat fel nem építették.

Venturné nagyon büszke volt várára és amikor fia hazafelé tartott, elébe lovagolt, hogy dicsekedjék, amikor először megpillantja. Azt mondta a fiának, olyan várat épített, melyet maga az Úristen se vesz be. A fiú nagyon megbotránkozott e kérkedésre és nem is ment a várba, hanem elvágtatott.

Venturné egyedül tért haza vastag kőfalai közé. De alig lépett be a kapun, égiháború tört ki. Villámlás és mennydörgés közepette összedült a hatalmas vár, kő kövön nem maradt belőle és maga alá temette asszonyát is minden kevélységével és hivalkodásával együtt.

A csíksomlyói Szűz Mária.

Ha Csíkszéket valami veszedelem fenyegette, a Somlyói Szűz Mária arca elborult, szemei könnyeztek. Azok a hívők, akik igazi hittel közeledtek hozzá, felépültek betegségeikből.

Amikor Ali basa dúlta az országot, egy tatár berontott a Somlyói templomba és ostorával a szent szobor arcára csapott. Az ostorcsapás nyomán vérfolt keletkezett, amit semmiféle módon nem tudtak onnan eltávolítani. 1690-ben két tatár garázdálkodott a templomban. Az egyik szekercéjével akarta elhasítani a szobrot, de keze elszáradt, amikor felemelte a szekercét. Igy járt a másik is, aki lándzsáját akarta belédöfni. Egyszer maga a török basa lépett a templomba s annyira elbűvölte őt Szűz Mária szobra, hogy embereit kikorbácsolta a templomból, ő maga pedig leborult és imádkozott a szent szobor előtt.

Leányvár.

Félgömb alakú domb viseli ezt a nevet az ojtozi szoros közelében. A fölötte levő hegyen lakott egykoron az utolsó óriás. Volt ennek egy szép tündér leánya, aki gyakran járt le az emberek közé és szívesen elbeszélgetett velük. Egy csinos pásztorfiú legeltette arrafelé a nyáját s olyan szépen furulyázott, hogy a tündérleány belészeretett. A büszke óriás, amikor megtudta az esetet, egy szikladarabot zúdított a szerelmes pásztorra. Leánya elbúsult ezen s nem is lehetett megvigasztalni. Tündéreivel együtt megszökött apja várából, az alacsony dombon épített várat magának. Itt is folyton kedvese után epekedett, nemsokára meg is halt bánatában. Vele kiveszett az óriások faja.

Zabola.

A Háromszéket Moldovától elválasztó rengeteg erdőkben rablók tanyáztak és rettegésben tartották a vidéket. Zabor alrabonbán két csapattal indult el a rablók ellen. Az egyiket ő maga, a másikat hős fia vezette. Csakhamar ráakadtak a haramiákra és véres küzdelmet vívtak velük. Amikor javában állt a harc, egyszer csak szétnyílik a rablók serege és utat enged egy szép leánynak, aki párviadalra hívja ki az ifjabbik Zabort. A székely ifjú első pillanatra beleszeretett a rablóvezér leányába, akit Zainának hívtak. A lánynak is megtetszett a fiatal hős és mindketten beszüntették a harcot. Zabor megkérte Zaina kezét s a rablók megzabolázására várat épített, amelyet Zabolának nevezett el.

Veres királybíró.

Kőhalom várát megvívta a török és foglyul ejtette Veres királybírót is. Elvitték Sztambulba s a Jedikule sötét börtönébe zárták. Nagy ritkán engedték ki friss levegőt szívni. Egyszer egyik fogolytársa Menenges, aki a szék darabontja volt, így szólt hozzá: „Uram én hazaviszlek, amikor akarod.” A királybíró bús mosollyal nézett rá, de az másodszor és harmadszor is megismételte ajánlatát. Ekkor a királybírónak eszébe jutott, hogy ez a darabont otthon is bűbájos hírében állott és kijelentette, hogy elfogadja ajánlatát. Menenges maga mellé ültette köpenyegére a királybírót, s lelkére kötötte, hogy fel ne nyissa a szemét, akármi történjék is. A darabont néhány varázsszót mondott, mire a köpenyeg felemelkedett és sas sebességgel röpítette őket haza. Estére a vár melletti tó partján szálltak le. Ott egy kolostor állott, de ez az utasok megérkeztekor elsűlyedt, helyén pedig szép rét keletkezett, amelyre később falut építettek. Veres királybíró akkor leszedte magáról bilincseit és felakasztotta azokat a vár fegyvertárában. Ma is ott láthatók Kőhalomban.

HAGYOMÁNYOK.

A szárhegyi barát.

Amikor Mihály vajda becsapott Erdélybe, csak a székelyek nem adták meg magukat. Gyergyó táján, Szárhegy közelében, a Sármányvölgyben gyűltek össze, de Mihály vajda serege körülfogta őket. A vajda embereivel a szárhegyi zárdába megy, de ott csak egy öreg barátot talált, a többiek elmenekültek, hogy hírül vigyék a nagy veszedelmet. Mihály vajda csapra üttette a boroshordókat és embereivel együtt ivott, amennyi csak beléjük fért. Egyszercsak úgy elálmosodtak, hogy alig álltak a lábukon. Azt hitték, hogy a barát altatót kevert a borba, ezért felkoncolták szegény Iván pátert. Azután mégis elaludtak. A székelyek rajtuk ütöttek és megszabadították Gyergyót a nagy veszedelemtől. Iván pátert a zárda előtt temették el és emlékét nem felejtették el soha.

Nizet Ferenc.

1694-ben tatárok ütöttek be Felcsíkra. Végigdúlták a falvakat, az ellenállókat levágták és 7000-nél több foglyot hurcoltak magukkal. Amikor Felcsíkon már semmit sem találtak, a somlyói kolostor kirablására indultak. A szerzetesek elmenekültek, csak Nizet Ferenc maradt ott, négy konfráterrel. A kolostor udvara teli volt menekültekkel, akiket páni félelem fogott el. Nizet annyira fellelkesítette a tömeget, hogy elhatározták szembeszállni a veszéllyel. A szerzetes a kolostorban levő fegyverekkel felfegyverezte a férfiakat, azután a Kissomlyó aljában hadállásba vitte őket. A nők fejére főkötő helyett kucsmákat tétetett és a férfiak mögé állította fel őket, hogy nagyobbnak látsszék a sereg.

Mirza kán mitsem sejtve közeledett a kolostor felé s csak akkor rémült meg, amikor váratlanul iszonyú dobpergés, harangzúgás, lövöldözés fogadta s egy csatarendbe állított nagy hadsereget látott. A kán volt az első, aki megfordította lovát és futni kezdett, követte őt az egész dúló csapat. Nizet serege közébük vágott és kétfelé szakította a tatárokat. Kis részük Gyimesen át, a többi Alcsik felé menekült. Itt állt az alcsíkiak tábora s a tatárok két tűz közé kerültek. Otthagyták gazdag zsákmányukat, foglyaikat és szétfutottak, ki merre látott. A csíki menyecskék a csatában viselt fekete kucsmák emlékére ekkor cserélték fel az addig divatos fehér főkötőjüket feketével.

Ilyés András.

Ilyés András Szentgyörgyön nevelkedett s eleinte nem nagy kedvet mutatott a tanuláshoz. Pásztor szeretett volna lenni, azért anyja elküldte sertéseket őrizni. Egyszer az Óriáson legeltette disznóit s eközben elaludt. Ébredése iszonyú volt, mert egy roppant medve állott előtte. A gyermek imát rebegve feltartotta botját, mire a medve meghunyászkodva távozott. András Isten intését látta az esetben, hazament s azt mondta anyjának, hogy addig tanul, amíg püspök nem lesz belőle. Kívánsága teljesült, mert 1696-ban Erdély püspökévé szentelték. Címerébe felvette a medvét, amint a botját elébe tartó pásztorfiú ellen felemeli félelmes lábait. Az Óriás hegyre pedig, ahol csodaszerű kalandja történt, kápolnát építtetett.

Hős Judit.

Az 1694-i tatárjáráskor történt Szentmiklóson. A tatárok egy nemes lófő házát rohanták meg és a székelyt feleségével együtt elfogták. Judit nevű szép hajadon lányuk nem akarta magát az emberrablók kezébe adni, felkapta édesapja kardját és hősies önvédelemben 9 tatárt sujtott le. A sebesültek segélykiáltásaira odajöttek társaik és az egyre szaporodó ellenség láttára, rabszíjra fűzött szülei kérték Juditot, hogy adja meg magát, ne áldozza fel életét a sikertelen küzdelemben. De ő nem engedett sem szülei kérésének, sem az ellenség fenyegetésének, hanem tovább küzdött. Mikor jobb karját leszelték, balkezébe fogta a szablyát s mikor azt is megsebesítették, hóna alá szorított karddal rohant ellenfeleire. Végül őt is leszúrták.

Tatárhíd.

Sok száz esztendővel ezelőtt, mikor a vitéz székely nemzetnek örökös harca volt törökkel, tatárral, mindenféle dúló ellenséggel, Vargyas környékén befészkelte magát egy rabló tatár csapat. Vezérüket Rapsának hívták s ez csapatával sorra rabolta ki és perzselte fel a falvakat. A népet szíjrafűzve hurcolták rabságba, a marhákat csordaszámra hajtották el. A székelyek sokszor menekültek előlük a Csudálló kőlyukba, de végre megelégelték a sok futást és elhatározták, hogy szembeszállnak a rablókkal.

A vargyasiak élére Marczel Gergely nevű vitéz székely állott. A nép fegyverrel, cséppei, nyárssal sorakozott fel. A falu végén posványos hely volt s csak a hídon lehetett közeledni, ezért itt várták a vargyasiak a kutyafejű tatárt. Jöttek is nemsokára, de a székelyek keményen összecsaptak velük. Az asszonyok is küzdöttek, ki nyárssal, ki kapával ütötte, szúrta a tatárt. Marczel sebet kapott a gégéjén, de bátor felesége, aki mellette küzdött, felkapta s felvitte a Látóhegyre. Ott bekötözte, ápolgatta, de Marczel nemsokára hörögni kezdett s kérő szemekkel nézett élete párjára. Az asszony megértette ura akaratát, letérdepelt a haldokló mellett és megesküdött, hogy megbosszulja. Amikor a hős kiadta lelkét, felkapta férje fegyverét és lerohant a viaskodók közé. Kiáltásaival annyira felbátorította a népet, hogy a csata a székelyek javára fordult. A tatárok közül sokan elestek, mások megfutamodtak. Vezérük: Rapsán keményen harcolt, de egyedül maradt. Kivágta magát a hídon, de ismét körülvették s nekinyargalt a Vargyasnak, hogy azon átúszva futó serege elé kerüljön. A patak éppen áradásban volt, Rapsán lova megakadt a fatörzsek között és gazdájával együtt belefulladt a vízbe. A hidat, mely körül a véres csata folyt, ma is Tatárhfdjának nevezik, a kis utcát pedig, ahol a tatár vezér a pátak felé menekült, Rapsán utcájának hívják.

Illyefalva pusztulása.
Siralmas ének 1658-ból.

Iszonyú hazánk romlása
Ennek egyik díszes tagja
Sok néppel volt Illyefalva
Erős két vára.

Pogányok hogy ránk jövének,
Öt nap egész estig vélek,
Bajlodtunk éjjel is untig
Egész virradtig.

De hogy ők ezt látták volna —
Köztünk hogy senki nem volna,
Ki töllök rettegne s futna,
Sőt merész dolga,

Frigyet mi velünk szerzének
Notáriusok elveszett
Melly Chámnak nehezen esett,
Haragra gerjedt.

Mondának, hogy ha az embert,
Életben adhatnók őtét,
Senki nem bántatnék tőllök,
Bizonnyal hinnők.

Mirzát, de meg nem adhattuk,
Életét mert elfogyattuk,
Mellyet azután megbántunk,
Hogy nem gondoltuk.

Holt testit is kérték töllünk,
Mellyet megadni nem mertünk,
Nem láttuk, neki feleltünk.
Nem hittek nekünk.

Kit hogy megtromfolhassanak,
Csalárdságot gondoltanak,
Mind békességre hajlának,
Élést kívánnak.

Hívénk pogányok hitének
De az csak fortély nékiek,
Várunkhoz hogy jöhessenek,
A volt elméjek.

Élést várunkból kihányánk,
Eleget az ebnek adánk,
Őket várunkhoz bocsátánk,
Mi nagy kárt vallónk.

Nem kelle neki praebenda,
Kozák Kurtán kőfalt vágja
Tatár tüzet ránk bocsáta,
Rablásra juta.

Várban is erősen vívánk.
Míg szintén mind ellankadánk
Kezünkön, hogy mind meghalnánk,
Ez volt regulánk.

De hogy öt nap és éjszaka,
Testünk sok viadal mia
Éhség, szomjúság ezt hozá,
Erőnk elfogya.

Pogányság minket megtolya
És várunkba betódula.
Tűz s fegyver mind rajtunk vala.
Lelkünk elhala.

Szörnyű romlásunk értsed,
Nyolc százat rabságra vittek
Várunkba, kik égtek s vesztek,
Számba sem vöttek.

Volt ötszáz ember koponya.
Vár mellett sok test elhalva.
Széllyel másot is sok vala,
Kínnal meghalva.

Pincékbe rejtek hellyekben
Sokan rejteztek féltekben.
Vigyázó pogány ezekben
Sem hagyott hellyben.

Krisztusnak hív tanítványi
Sáphár Miklós Illyefalvi,
Márton Kézdi-Vásárhellyi
Pogány rabjai.

Péter pap Árapataki,
András pap a Szentkirállyá
János pap is a Killyéni,
Sokan a többi.

Simon pap Kisborosnyai
Vitézen pogánnyal víni
Merészelt, szegény harcolni,
Kezén meghalni.

Mesterek is, kik voltanak,
Vesztek és raboltattanak,
Szörnyen megkínoztattanak,
Kik köztök voltak.

Anyáknak gyermecskéjeket
Ölökből kivonták őket,
Kőfalhoz verték testöket,
Szaggatták őket.

Mint lapdát egy kézből másba
Hajitnak így csecsemőt kardra,
Hánytanak rutul tétova,
Tagjok koncolva.

Véneknek ősz szakállokot
Elborotválták s orrokot.
Pórázba vontak sokakat,
Nyomorultakat.

Szülőknek kisdedecskéjét
El messze hajtották testét,

Annyát is mindnyárást ezek
Hurcolni készek.

Sokan közülök meghaltak,
Hogy ily rutul megkínoztattak,
Természet ellen mocskoltak,
Melyet nem szoktak.

Lóra tették, míg éltenek,
Ha látták, hogy ok betegek,
És hogy lovon nem ülhetnek,
Megölni készek.

Rutul szüzekkel is éltek,
Nem nézték, hogy nincs idejek.
Buja szamári életek,
Ez pogány népnek.

Éhségünk nagy volt közöttök,
Szokatlan nekünk az ő étkök,
Kit hogy kéntelen étettek,
Huldogált könyvek.

Lónak sebessége mellett,
Kötözve ha nem mehetett,
Szegény rab hogy ha elesett,
Vonva vitetett.

Melly miá meg is fulladtak,
Ló mellett hogy hurcoltattak,
Szörnyűképpen kinoztattak,
Jajt sokan mondtak.

Barmokról nyuzott bőröket
Törettek nap-estig vélek
Kötözni, hogy abból nekik
Szijjat messenek.

Kivel úgy megkötöztettek,
Hogy testekbe besülyedtek,
Osztán ha megenyhittettek,
Ki sebesültek.

Melly ha meggyógyult forrása,
Mintha karddal vágták volna,
Ugy látszik ma is rabokra,
Foghatsz bizonyra.

Sokan a rabok cséplettek,
Buzát, kölest, lisztet törtek,
Kiből rut italt köpültek,
Abból részt töttek.

Kevert minémű disznóknak,
Adatik az illy állatnak,
Tatárok nekünk is adtak,
Avval kínoztak.

Étkeknek véres tajtékját,
Nem hadták elhánnunk gazát
Gaz lévbe itatták mocskát
Megfőtt liquorát.

Só nélkül az étkét főzte,
Melly csak a csömört nevelte.
Hasnak férgeit többitette,
Gyomrot gyötrötte.

Lóhast megennünk só nélkül
(Holott édes mindenestől
Mondottuk) nem jó a nélkül,
Megrongált mentől.

Némelly rabot megsütöttek,
Tüzes karóba is vertek,
Testek rutul metéltettek,
Nem kiméltettek.

Láncokkal is kötöztenek
Lószőrből pórázt füztenek,
Rabot szekérhez kötöttek,
Mezitelen vittek.

Nem volt kedvezés semmiben.
Amaz négyeknek mint régen,
Király kedvezett ügyökben
Rabsági hellyben.

Nabugodanozor régen
Zsidókkal mint tött szörnyűbben,
Lött dolgunk nekünk ez hellyben
Kegyetlenebben.

Javaink hamuvá tették,
Kiket pogányok nem vettek,
Szemérmünk mind kitettzettek,
Megfertéződtek.

Nagy volt Istennek ostora.
Mely ma is vagyon felhuzva,
Ezzel sem mult el haragja,
Szörnyű csapása.

Nem kell tudós ő elméjért
Eszes tanács adásáért
Kell ott szép személly a bűnért
Nemes pénzéjért.

Kérjük Istent mint atyánkat,
Szárnyon megnyomorodtakot,
Nézze Krisztus főpapunkot,
Bün-oldozónkat.

Haragját a pogányságra
Fordítsa az ő nyakokra,
Döjtse tüzét országokra,
Végromlásokra.

Támadjon fel mi mellettünk
Végye el nyomorult igyünk,
A pogány népeket értünk,
Rontsa el kérjük.

Raboknak erős láncokot
Törje el vas békojókat,
Minden kinzó szerszámokot,
Isten azokat.

Szegény keserves anyánkot
Örvendeztessen sokakot,
Rabságból ő magzattyokot
Hozván azokat.

Az ő szemek eleibe
Hogy azokkal egyetembe
Mint Jákob Jóseffel régen
Örvende szemben.

Kiért ő neki dicsösség
Legyen mindentől tisztesség
Adassék neki, nagy felség
Minden erősség.

Romlásunk ezer hatszázban,
Az ötvennyolc forgásában,
Esik Kisasszony havában,
Aratás tájban.

Illyefalvának romlását,
Szemlélvén nagy pusztaságát,
Pogányoktól elrablását
Irván le kinnyát.

Sírókút.

A vargyasi temetőn kívül, a Látóhegy oldalában van az úgynevezett Sírókút. A tatárjárás idején élt Vargyason egy Máté Bandi nevű ember. A tatárok elrabolták az ő egyetlen., szép lányát is. A lány édesanyja úgy elbúsulta magát, hogy nem is tudták megvigasztalni. Máté Bandi megígérte a feleségének, hogy akárhogyan is, de Isten segítségével visszahozza a lányát. Elindult kelet felé és magával vitte a lány vőlegényét is.

A bús anya várta őket vissza. Minden nap kiment a kútfőhöz és várta a lányát. Egy este aztán megpillantotta őket. Jött az ura, a lánya, meg a jövendőbeli veje. A viszontlátás mély örömében egymásra borultak és forró könnyzáport sírtak. Máté Bandi családja sohasem mondta el, hogyan történt a szerencsés szabadulás, csellel-e, vagy erőszakkal, csak annyit feleltek a kérdezősködőknek: Isten segedelmével. A forrást, ahol a boldog viszontlátás történt, azóta Sírókútnak nevezik.

Veszélymező.

A Bekecs keleti alján erdőktől körülvett mező terül el. A tatárjárás idején erre az eldugott helyre menekült a vidék népessége. Egy darabig itt nyugtuk is volt.

Egy idő mulva a fegyverfogható férfiak elszéledtek, hogy élelmet szerezzenek. Éppen távol voltak, amikor egy áruló rávezette a tatárokat a menhelyre. Rárohant a horda a védtelen nőkre, gyermekekre és öregekre, egy részüket rabszíjra fűzték, a többit legyilkolták. Mire a férfiak megtértek, csak pusztulást találtak, hullákat és vértengert. E gyászos nap óta viseli a tisztás a Veszély mezeje nevét.

Nem messze tőle van egy domb, a Palota. Ezen barátok laktak, akik borzadva hallották a Veszélymezőn foglyul ejtettek kétségbeesett sikoltásait. Segíteni nem tudtak rajtuk, mert nem volt fegyverük, de időt nyertek arra, hogy harangjukat és féltőbb kincseiket a kolostor kútjába rejtve, maguk elmenekűljenek. A kegyetlen tatár csorda a veszélymezei öldöklés után a palotára vetette magát, de a remélt kincseket nem találták meg. Mérgükben földig lerombolták a palotát. A barátok nem is költöztek vissza régi helyükre, hanem Mikházán építettek új kolostort.

A tatárok az elrabolt szép nőkkel és gyermekekkel a Szakadát bércén át igyekeztek a Kis-Küküllő völgye felé. De a székelyek, akik a veszélymezei pusztuláskor

távol voltak, üldözőbe vették őket és egyesülvén a szakadátvári és vityalvári harcosokkal, utolérték őket a Tatárhágó szorosában. Itt rájuk csaptak. Minden székely úgy harcolt, mint egy sebzett oroszlán. Szétverték a tatárokat, sokat leöltek közülök, kiszabadították a foglyokat és elvették a zsákmányt.

Csergő Kata.

Nyárádmagyaros mellett emelkedik a Kati hegyese nevű magaslat. A lápon bővizű forrás buzog fel, mely télen sem fagy be soha: ez a Kati kútja. Mind a két név Csergő Katának, a hős székely lánynak emlékét őrzi.

Amikor a tatárok dúlták hazánkat, Magyaros közelébe is elvetődtek. Közeledtükre a nép a Várbércére húzódott és falakat emelt a védekezésre. A gabonát és egyéb értékeket a pincékbe vermelték el, fegyvereiket meg előkészítették. Nemsokára megérkezett a tatár sereg, elözönlötte a völgyet és egészen körülzárta a várat. Bevenni nem tudta, mert a székelyek szívósan védekeztek. De az ostrom sokáig tartott és segítségre semmi kilátása sem volt az őrségnek. Az élelem is fogyni kezdett, vizük pedig egyáltalán nem volt. A férfiak kezdtek elcsüggedni és közeledni látták az elkerülhetetlen véget.

Ekkor lépett elő Csergő Kata, aki lány létére is olyan erős volt, hogy vetekedhetett akármelyik férfival. De nemcsak a karja volt erős, hanem a szíve is. Élére állott a kicsi csapatnak és kiütött a várból, rá az elbizakodott tatárokra. A mindenre elszánt székelyek vágták őket, mint a répát. Csergő Kata olyan vitézül küzdött az öldöklő harcban, hogy meg sem sérült. A tatárok végül is elmenekültek s a várnép felszabadult. Ekkor alapították a vár alatt elterülő lapályon Magyaros falut, az éltető forrás közelében. A forrást a bátor székely lányról Kati kútjának nevezték el.

Botos Deborka.

Egyszer 13 kalugyer jött Moldovából Páva községbe, hogy pávákat vegyenek. Botos Péter házát is fölkeresték és nagyon megtetszett nekik a gazda szép lánya: Deborka. Elhatározták, hogy ellopják és elviszik magukkal. Egy forrás mellett ütöttek tanyát az erdőben és várták a kedvező alkalmat. Botos Péter arrafelé vadászott leányával és a kalugyerek megtámadták őket. Botos és a leánya tizenegyet levágott közülük, de a tizenkettedik leszúrta Botos Pétert. Deborka kardot rántott és rárohant a gyilkosokra. Hiába csábították, hiába könyörögtek, mind a kettőt megölte. A forrást, ahol a harc lefolyt, ma is Botos kútjának nevezik.

Cselő.

Zetelaka közelében, a Küküllő kiszélesedő völgyében van Cselő nevű tér. Régebben itt feküdt Zetelaka község, de a tatárok egy dúló csapatja ezen a félreeső helyen is megtalálta. A lakosok a Kerekdombra menekültek, de a tatárok oda is követték őket.

Ekkor Bátor Balázs állott a nép élére és védelemre lelkesítette őket. Azután cselhez folyamodott. Embermagasságra vágatta le a fákat s mindenik mellé tölcséres puskával felfegyverzett embert állított. Ezek a mit sem sejtő tatárokat egész közeire bevárták, azután pusztító tüzet adtak rájuk. Halomszámra esett el az ellenség, az életben maradottak pedig eszeveszetten elfutottak. A lakosság megmenekült a vésztől, de falujok elpusztult, mert a száguldó tatárok felgyujtották a házakat. Csak két malomépület maradt épségben.

A székelyek azután mostani helyére építették Zetelakát s régi helyét Cselő mezejének nevezték el.

Csalóka.

Székelyudvarhely fölött a Küküllő völgyében van egy domb, amelyet Szászok táborának hívnak. A körülötte húzódó két árok közül az egyiket Nagycsalókának, a másikat Kiscsalókának nevezik.

A kuruc-labanc világban történt, hogy szászokból álló nagy labanc tábor szállott meg ezen a dombon. Udvarhelyen akkor kevés kuruc tanyázott s gyengének érezték magukat arra, hogy megtámadják a hatalmas labanc sereget. Mégis kellemetlen volt a közelségük s szerették volna elűzni a szászokat. Leleményes vezérük cselhez folyamodott. Egy ködös reggelen kurucait köpenybe öltözve felsétáltatta a Nagy-Csalóka árkán, majd a Kis-Csalókán visszalopta őket. Azután újból felvonultak a Nagy-Csalókán, de már kifordított ködmönben és ismét visszatértek csöndben a Kis-Csalókán. Harmadszor már köpeny nélkül sorakoztak csatarendbe és nagy zajjal meneteltek ismét a Nagycsalóka árkában.

A szászok ekkor már nem bírták tovább sem türelemmel, sem bátorsággal, mert azt hitték, három különböző kurucezred vonult fel ellenük és bekeríti őket. Páni félelem fogta el a labancokat, eldobálták fegyvereiket és hanyat-homlok menekülve elfutottak a székelyek elől, akik most már üldözőbe fogták őket. A szászok elhagyott reggelijét jóízűen fogyasztották el a kurucok és megosztoztak a gazdag zsákmányon.

Csudálókő.

A homoródalmási barlangot nevezi így a nép, mert csodás kőszorosban fekszik ez a csodás Kőlyuk. Titkos járataiban tündérek és törpék őrzik Dárius kincsét. Ide hozta földalatti utakon a hamelni bűvész a sípjával elcsalt gyermekeket, akiknek utódai az erdélyi szászok lettek.

Az almási barlangba menekül vész idején a környéki székely nép. Egyszer a tatárok egész idáig nyomultak utánuk, de biztos védhelyükön nem merték megtámadni őket. Kiéheztetéssel akarták megadásra kényszeríteni a székelységet. Tábort ütött a tatár a Mál oldalán és leste a barlangot. A szegény bennszorultaknak fogytán volt már az élelmök, de éheztek a tatárok is, mert a feldúlt vidéken nem tudtak táplálékot szerezni.

Ekkor egy székely vénlánynak elmés ötlete támadt. Utolsó marék lisztjét hamuval keverve óriási perecet gyúrt. Szép pirosra kisütötte s egy hosszú rúdon felmutatta a tatároknak:

— Lám, mi jól élünk, míg ti éheztek!

A tatárok látván, hogy a székelyeknek még élelmök van, elvonultak a barlang alól. A barlanggal szemben tornyosuló sziklaszálról figyelte őket egy Csala nevű bátor székely. Az egész ostrom alatt hírt adott bajtársainak a tatárok minden mozdulatáról. Amikor végleg eltávoztak, olyan hevesen integetett örömében, hogy lába alatt omladozni kezdett a kő, Csala lezuhant és szörnyet halt. A hű őr emlékére a sziklát ma is Csala tornyának nevezik.

A hűség jutalma.

Egy a zsombori levéltárban talált kézirat töredéke.

Kőhalomszék napkeleti végén fekszik a meglehetős népes falu, Zsombor, melynek lakosai a régibb időkben szászokból állottak, de ezek kihalván, nagyobbára az 1454-ik esztendőben uralkodó iszonyú dögvész alkalmával magyarok foglalák el az ő helyöket, kik a körülte fekvő helységekből, kiváltképen Felső-Fejérvármegyében fekvő, a gróf Bethlen-család Alsó-Rákos nevű falujából idevonák magokat, szabadságot és termékeny mezőket találván a szászok földjén, melynél fogva időtelve a dögvész után megmaradott kevés szászok is bevevék a magyar nyelvet.

A falu megett északra egy jócska nagyságú hegy emelkedik fel, melynek alja, mint az ide való protestáns zarándokok szent nyugvó helye (temető) földi futásunk végére emlékeztet komolyan, fejét pedig a hegynek ékesítik egy régi német várnak maradványi, hol jelenleg gabonát, szalonát s egyéb portékákat tartanak a falusiak. A vár amint most ott áll, régi kinézését majd egészen elvesztette, mivel az egyetlen egy, még fenn álló 3—4 ölnyi magasságú kerítés fala mintegy 20 esztendővel ez előtt végbement kijobbításkor, mésszel behányatott és megfejéríttetett. A régi időben kettős fallal és egy sánccal volt körülvéve, melyeknek egykori létéről még csak a földben találtató alap-kőfalak bizonyítnak. Ebben az eredeti állapotában elég erős is vala a vár, hogy ama boldogtalan régi időkben, szerencsétlen elődeinknek tágas menedékhelyül és bátorságos oltalmul szolgáljon!

Midőn 1621-ik esztendőben ismétlen vért szomjuhozó ragadozók csordája pusztítván és égetvén mindenfele, a szerencsétlen hazát által járná, ebbe a régi várba szaladának a környék megrettent lakói, oltalmat és védelmét keresvén a közelgető pogány csordák dühe előtt. Az egybeszorult és tódult, segedelmet óhajtó szerencsétlenek serege közt egy ifjú magyar nemes ember is találtatott, a mint a rege tartja egy homorod szt. mártoni Lebei János nevű gróf forrón szeretett, nem régen magának eljegyzett drága nőével egyetemben, a kinek a barbarusok közelgetésétől több mint egy okból félni kellett. Éppen olyan kellemetes és szép vala ez, mint gondos ura élete iránt, e pedig ahoz való szereiből annyi bátorságot vett vala magának, hogy vezérül ajánlaná magát a vár kicsiny őrizetének. Elkövetkezék a rettenetes nap, melytől sok ideig reszkettek. A várra rohanának 3 kegyetlen csordák számtalan sokasággal és vad dühösséggel; nagy rebegést okozó lármával és zajjal jelentvén magokat. Kétségbeeséssel és magok egész elszánásával oltalmazák a megtámadtak régi kősziklafészköket, oroszlány módjára harcolt elől az ifjú vezér, számba sem vévén a testéből csordogáló vért. De hiába, a sokaság győzelmet von, a Murád bey csordája nem kedveze még a csecsszopónak sem, anyjának emlőin is folytatá a gyilkolást, a maga gyönyörűségére vért szomjuhozó vad indulattal. Rettenetes volt a nézés, azt beszéli a rege, hogy szinte térdig állott a meghült keresztény vér a vár sötét járásaiban. Kevesen maradónak meg életben, a kiknek t. i. szerencséjök vala a zavarban elszaladni, mások pedig rabszolga láncokban hurcoltatának el. Az elsők közé tartozott az ifjú grófné, az utolsók közé meg a vitéz vezér.

Megértvén a kesergő asszony urának szerencsétlen sorsát, eladá javait és elutaza napkeletre, hogy forrón szeretett társát, — ki a szaracénusok nyomorúsággal és gyalázattal teljes fogságában hevert, — élete kockáztatásával is megszabadítsa. Elérkezett Jeruzsálembe tovább megyen onnét hű szolgájával, ki az ő kincseit viszi vala. A gyenge szép grófné keresztül járja Syriának égető pusztáit nappal a nap hévségétől égettetvén, éjszaka a hideg harmattól eláztatván, a várhoz juta Eufrates folyó vizénél, melyben férje láncokban sinylődött. A vár ura megpillantván a szép magyar nőt, magánál kívánja tartani. De megtántoríthatatlan hűséggel ragaszkodik ez urához és ellene áll minden kínoknak. Végtére megilleti a nagy hűség a barbarust, igéri, hogy szabadon bocsátja társát, de három nehéz feltételek alatt.

Elsőben el kelletett mennie, hogy a szaracénus atyafiát kikérje, ki az Eufratesen túl, egy pogány vad nép keze között halálfia vala. Által kel tehát a nagy folyón, megilleti könyörgéseivel a vadnak szívét és elhozza a férje kegyetlen urának az ő atyafiát. Másodszor le kellett ereszkednie egy törékeny csolnakban valamely magas rettenetes vízomlásról. Imádkozva lépett a csolnakba, ezren állának a parton, a nemes asszonynak bátorságát csudálván és elkerülhetetlen halálán bánkódván, midőn a csolnak lassan az omláshoz érkeznék, befedi könnyeivel áztatott fátyolával szemeit, leesik imádkozva térdeire, s lezuhan úgy a zúgó habokba. És az Isten angyalai szárnyaikon hordozók a csolnakot, sérelem nélkül lépik a partra, az egybegyült sokaság örömkiáltásai közt térvén vissza a várba, melynek sötét tömlöce kedves urát magába zárta.

„Menj — azt mondja most a szaracénus — szabadítsd meg őt magad" kezébe adván nagy kevélyen az ura fogházának és láncainak kulcsait. Elviszi aztán a vas kemény rostélyhoz, mely a tömlőé tornyát körülvevé és a melyet éh oroszlányok, a bemenetelnek őrzői, prédára vágyakodó körmeikkel megragadván, fogaikkal harapnak vala. Megnyitja félelem nélkül az ajtót, a ragadozó kegyetlen állatok arra rohannak azonnal, de ő leborul, buzgón imádkozván térdeire esik és ime mellette feküsznek egyszeribe az oroszlányok, csendesen békességesen nyájaskodván, mint valamely bárányok, gyenge kezével az egyikre támaszkodván, azok közül felkel, kinyitja a tömlöcöt, eloldja drága urának láncait, és kiviszi, a kit megszabadított, a napvilágra, melyet amaz öt esztendő óta nem látott vala. Által járja véle a kietlen pusztákat, bátorítja, mikor kétségbe akar esni, megehető gyökereket keres neki, a forrásba, melyet találnak, bemártja fátyolát, hogy az égető hévségben néhány csepp vize legyen annak megenyhitésére. Végtére eléri vele Jeruzsálemet, majd Ptolemais városát is, hajóra ül ott és megérkeznek ismét ketten szerencsésen hazájokba.

A patakfalvi ördög.

II. Rákóczi Ferenc szabadságharca után a fejedelemhű székely népet iszonyúan zsarolták a ráült idegenek. Ekkor élt Patakfalván Szabados Péterné, egy hősi halált halt kuruc vitéz özvegye. Volt egy ügyefogyott fiacskája, aki hüvelykével olyan ügyesen tudott kavicsokat pattogtatni, hogy mindig célba talált.

A szegény özvegyhez osztrák katonákat szállásoltak be. A fiú ekkor anyja utasítására beült a kemence alá s onnan pattogtatta kavicsait a katonák homlokára. Azok azt hitték, hogy az ördög lövöldöz rájuk és rémülten szaladtak el. Nagy híre futott a patakfalvi ördögnek és tiszti bizottság szállt ki vizsgálatra. A fiú ezeket is

elpattogtatta. Akkor papot hoztak, hogy tömjénnel űzze el az ördögöt. Kőkartács zúdult a papra is, szenteltvizet, imakönyvet eldobva menekülnie kellett. De a tisztek egyike rajtakapta az eddig számba sem vett fiúcskát és vallatóra fogta. Kiderült, hogy anyja parancsára cselekedett. Erre az özvegyet mézzel kenték be és tollba hentergették, majd Udvarhely piacán pellengére állították. Mellére táblát akasztottak: „Ez a patakfalvi ördög!”

Patakfalva megőrizte a kuruc asszony emlékét, a falu egyik részét, ahol Szabadosék laktak, ma is Kucucszegnek nevezik.

Bíró Gábor és Orbán Borka.

Biró Gábor özvegyen maradt és édesanyjával élt Homoródszentmártonban. Szép levente volt, összefont üstöké sarkantyújáig ért le s édesanyja maga fésülte meg minden nap. Egyszer Bécsben élő bátyját látogatta meg és nőies szépsége annyira megtetszett a császárnak, hogy mindenképpen ott akarta marasztalni. Biró Gábor azonban szerette hazáját és anyját, inkább hazajött szülőföldjére. Thököly akkoriban győzte le Heisslert és egy csapat török pusztítva vonult felfelé a Homoród völgyén. A rémült nép a szentmártoni kastélyban keresett menedéket.

Biró Gábor ekkor a fegyverforgató férfiak élére állt, kirohant a kastélyból és megtámadta a törököket. Hullott előttük a pogány, de a túlerő mégis diadalmaskodott a vitézség fölött. Bajtársai sorra elestek, Biró Gábor egyedül is folytatta a küzdelmet százak ellen. Amikor lovát kilőtték alóla, gyalog harcolt tovább. Csapásai elől a legbátrabbak is hátráltak. Ekkor anyja a toronyból lekiáltott neki, hogy mentse magát. Lokod felé menekült, de Zendesnél elbukott, mert hosszú haja megakadt a szederindákban. A törökök utolérték és megölték.

A hős elesett és megkezdődött a kastély ostroma. A bennlévők élére ekkor Orbán Borka, egy hőslelkű asszony állt. Olyan bátran és szívósan védték magukat, hogy a törökök minden erőfeszítése meddő maradt. Borka kiállott a bástyára és szalmatekercset mutatva az ostromlóknak lekiáltott:

— Ha ilyennel élnénk is, meg nem adjuk magunkat!

A törökök végül is megunták az ostromot és elvonultak. Biró Gábor holttestét nagy hajába burkolva hozta fel a kastélyba kesergő anyja és a nép. A templom szentélyében temették el s a lányok zászlót hímeztek a sírjára ezzel a felírással:

„It nyugszik Biró Gábor uramnak virágzó életének 23. esztendős korában tatárok fegyverétől sok sebei után vitézi módon elhervadott teste. 1691.”

Orbán Borka emlékét a róla elnevezett kert őrzi.

Hollókő.

Keményfalva felett a Homoród völgyében van egy Hollókő nevű sziklaszál, melynek barlangjában vészterhes időkben sokszor talált menedéket a környék népe. Egyszer tatár dúlt a vidéken s a rémült székelyeket egészen a barlangig üldözte. Ekkor a vidék hirhedett hőse: Lakatos felkapaszkodott a sziklaszálra s onnan kétcsövű puskájával célba vette a tatárok veresruhás vezérét. Eldördült a puska, a bércek menydörgéshez hasonlóan visszhangozták a dörrenést, a tatár kán pedig lefordult lováról. A tatárok a sohasem hallott puskaszótól és vezérük elestétől megrettentek és elszáguldottak. A nép diadalmenetben vitte vissza falujába megmentőjét.

Ennek a Lakatosnak dédunokája: Lakatos János is híres vitéz volt. Egyszer Csíktaplócán benyitott egy házba, ahol hét tatár éppen nyilat kovácsolt. Hét nyíl repült a belépő hős felé, de ő lehajolt s kikerülte őket, majd előrántotta félelmes kardját s tokánnyá szabdalta a hét tatárt. Aztán a zsákmánnyal lóra ült, de másik hét tatár üldözőbe vette. Nyílzápor zúdult a vitézre, de amikor veszedelmessé vált a helyzet, szűrét az Oltba mártotta. A nagy hidegben csakhamar jéggé fagyott a szűr és a tatárok nyilai visszapattantak a jégpáncélról. Négyet levágott Lakatos János a tatárok közül, a többi elmenekült, de vezérük aranyszőrű paripáját emlékül hozta haza. Vitézségénél csak a szerencséje volt nagyobb. Egy csatában sebterhelten csaknem a labancok kezébe került, amikor az ellen soraiban megpillantott egy labancot, kivel hajdan Bécsben barátságot kötött. A labanc is felismerte Lakatost és megmentette veszedelmes helyzetéből.

A telekfalvi szörny.

Telekfalvát egy a bágyi várból való Balázs nevű vitéz alapította, akinek megtetszett a szép források által öntözött völgy és ott „telket” foglalt magának. Amikor a falu benépesült, lakói a Somoserdő sziklafalába barlangokat véstek maguknak, hogy ott védekezhessenek az ellenség ellen. Az Őrhegyen háborús időkben mindig őr állott, akinek fehér és vörös zászlója volt. Ha az őrtornyon fehér zászló lengett, akkor a nép nyugodtan dolgozhatott, de ha vörös zászlót lobogtatott a szél, a lakósok fegyvert ragadtak és a védbarlangokba vonultak.

Egyszer nagy tatár csapat dúlta a környéket és vezérük nagy csengetyűs lovon vágtatott csapatja élén, hogy elpusztítsa, elhamvassza Telekfalvát. De az őrhegyi vészjelek által idejében értesített népség védhején volt már, ágyúi és fegyverei megtöltve. Egy telekfalvi híres tüzér fogadást tett, hogy az első lövéssel elejti a tatár vezért. El is dördült ágyúja s a vezér harangos lova felbukott. A szerencsés jellövésre megszólalt a többi ágyú és fegyver is. A golyózápor által megtizedelt és vezéreveszett csapat eszeveszetten menekült el. A telekfalviak e győzelem emlékét, a tatárvezér csengetyűjét templomuk tornyába helyezték mint lélekharangot.

Máskor ismét kőlyuki erődébe vonult a vidék népe egy tatár csapat elől. Oly hősiesen védekeztek, hogy tízszeres ostromrohamot visszavertek. A tatárok látták, hogy így nem boldogulnak, körülfogták a barlangot. A bennlévőknek élelme elfogyott, lőkészletük leapadt. A legválságosabb órákban egy Sári nevű vénleánynak leleményes ötlete támadt. Egy nagy tökbe szemet, orrot, szájat vágott s retekszeletekből rémletes fogakat illesztett bele. A tököt póznára szúrta, kitömött roppant bábra illesztette s nagy guzsalyt rakván melléje, egy éjszaka kitette az Őrhegyre. Aztán maga is alá bujt. A tatárok reggel megpillantották az óriási szörnyet és ijedten kérdezték:

— Ki vagy?

Sivító hangon felelt Sári:

— Én a halál anyja vagyok. Az élet fonalát nyuj-

tom és szaggatom. Ha rögtön nem távoztok, éltetek fonalát szaggatni kezdem s ti mind elpusztultok!

Ezt hallván a tatárok, rémülten futottak szét s abbahagyták az ostromot. A megmentett telekfalviak diadalmenetben vitték Sárit falujokba és nagy örömünnepet ültek.

Tökfejű Pál.

Akkor történt, amikor nagy Rákóczi kibontotta zászlaját a magyar haza és szabadság védelmére. A székelység is fegyvert fogott és hűségesen harcolt mindvégig a fejedelem oldalán.

Derzsről két egymást igen szerető testvér: Pál Mihály és Pál Lőrinc vett részt a szerencsétlenül végződött holdvilági csatában. Mihály menekült, de testvérét hiába kereste a futók között. Visszatért hát a csatatérre, hogy legalább holttestét megtalálja és tisztességesen eltemesse. Amint ott kutatgat, Lőrinc széthasított koponyával kitántorodik a törökbúza közül.

— Jaj, lelkem Lőrincem, ki bánt ily csúful veled? — kiáltott rá.

— Az a három labanc, aki ott megy be a malomba! — felelt a sebesült.

— No semmi, csak hogy élsz! — mondja Mihály s hamarjában leszel egy fejéhez találó tököt, kétfelé hasítja és testvére fejére húzza. A tök összeszorította a sebet, elállította a vérzést, mire Lőrinc csakhamar felüdült.

Beesteledvén a két testvér szép csendesen a malomhoz húzódott, ahol a három labanc a molnárral borozgatott s iszonyúan szidta Rákóczit meg a magyart. Nem sokáig tehették, mert Mihály és Lőrinc rájuk rontott s mind a négyet összeaprította. Aztán hazaballagtak Derzsre. Lőrinc mindaddig viselte töksisakját, míg sebe begyógyult. De a Tökfejű név ráragadt és utódaira is átment. Nem szégyen és gúny jele volt ez, hanem a tisztességé.

A Bonta szoros hőse.

Nemcsak az ősidőkről, az 1848-as szabadságharcról is mesél mondákat a székely nép. Egyik ilyen rege a Bögöz község melletti Bonta szorosról szól.

Azokban a rémes napokban, amikor halomra ölték Erdélyben a magyarokat, sokan menekültek Háromszékbe. Itt álltak szembe végső küzdelemre páratlan hősiességgel a győzelmes hatalommal. Egy menekült honvéd gyönyörű lányt hozott magával, egyetlen élő tagját egy legyilkolt családnak. Egy háromszéki székelyre bízta a lányt, ő maga pedig visszament csapatához folytatni a harcot. Hiába várta vissza a lány meg a házigazdája, mert fogságba esett. A szép lány folyton sírt, egyre sápadtabb lett. Megmentőjén kívül senkije sem maradt a világban és most róla sem hallott hírt. Nem nézhette ezt a háromszéki székely és elindult, hogy egymaga kiszabadítsa a foglyot, szép védencének szerelmesét.

Udvarhelyre ment. Megtudta, hogy a honvéd ott sínylődik a börtönben. Megvesztegette az őröket és azok elmondották, hogy másnap tovább szállítják. A székely fejszét vett magához és lesbe állt a Bonta szorosban. Nemsokára jött a honvéd három szász nemzetőr kíséretében. A háromszéki ember előugrott rejtekéből, harcra kelt a fegyveresekkel és lesújtotta őket. A foglyot megszabadította bilincseitől és vitte magával kerülő utakon, bujkálva, haza Háromszékbe. A szép lány sírt, kacagott örömében, amikor meglátta őket. A bátor székely meg abban lelte örömét, hogy mint fogadott apa ünnepeskedhetett az ifjú pár lakodalmán.

Gábor Áron.

Gábor Áron 1814-ben született Berecken. A csíksomlyói gimnáziumban kezdte tanulmányait és már gyermekkorában nagy hajlamot mutatott a gépészet iránt. Szeretett volna felsőbb iskolába járni, de a katonai kormánytól nem kapott engedélyt és kénytelen volt bevonulni. A tüzérséghez osztották be s csak pár hónapig tanulmányozhatta Pesten és Bécsben az ágyúöntés mesterségét. Beszerzett azonban néhány szakkönyvet, s ezekből fejlesztette ismereteit. A hosszú katonáskodás miatt idegei fölmondták a szolgálatot, ezért felmentették. Visszavonult birtokára és asztalos mesterséggel kereste kenyerét. 1848 nov. 16-án Sepsiszentgyörgyön tartották azt a gyűlést, amelyen határozni akartak Háromszék magatartása felett. Sokan mondták, hogy nincs ágyú, nincs lőkészlet, ezek nélkül pedig lehetetlen harcolni. Ekkor egy szakállas férfiú kért szót és kijelentette, hogy két hét alatt lesz ágyú és muníció, amennyi kell. A tömeg megéljenezte Gábor Áront és rendelkezésére bocsájtották a fülei vashámort. Két hét mulva ott állott a hat ágyú Szentgyörgy piacán. Vasból voltak, lesimításukra sem volt idő, és bozontosságuk miatt varasbékáknak nevezte el őket a nép. De Gábor Áron az egyikkel az első lövésre a célpontba talált.

Ezután megkezdette a tüzérek kiképzését és pár nap mulva már részt is vett velük az első csatában. A kökösi hídnál vesztette életét 1849. júl. 2-án.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

[Vákát oldal]

[Erdélyi Magyar Adatbank]

V. A Székelyföld társadalma.

amelyben mindazok szerepelnek, akik adatszolgáltatásukkal vagy megrendelésükkel a mű megjelenését lehetővé tették.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

[Vákát oldal]

Abos József borzsovai, rk. plébános, Deményháza. Sz. 1870. Csíkdánfalva. Székely nemesi családból ered. Tanulmányait Csíksomlyón, Gyulafehérváron végezte. 1895-ben szentelték pappá és Gyergyószentmiklóson kezdte el működését. A világháborúban tábori lelkész, majd hadosztály plébános volt. 1918-ban a marosvásárhelyi járványkórházba került, ahol a beteg katonák számára méhészeti tanfolyamot tartott, mint képzett méhész. 1920 óta Deményháza plébánosa. A hadiékítményes vaskereszt és a papi érdemkereszt tulajdonosa, több egyházi és társadalmi egyesület vezetésében vesz részt.

Dr. Adler Miklós orvos, Csíkszereda, u. o. sz. 1895. Atyja: A. József néhai, anyja: Deutsch Róza. Középiskoláit Kézdivásárhelyen, Fogaras, Brassó, Csíkszeredán végezte, egyetemi tanulmányokat Budapesten és Kolozsvárott. Pályafutását Csíkszeredán állami kórházban kezdte meg, ahol 15 éven keresztül működött, jelenleg magánorvosi gyakorlatot folytat. A M. P. helyi tagozatának tagja volt, részt vett a világháborúban, 1915-től a 82. gy. ezred kötelékében az orosz fronton harcolt, majd később mint tábori kórházi orvos teljesített szolgálatot. Mint hadnagy szerelt le, az arany érdemkereszt a vit. é. szalagon, K. cs. k. tulajdonosa.

Adorján Gábor kisadorjáni, Marosvásárhely. Ref. elnök, lelkipásztor. Sz. 1892. Héjjasfalva. Atyja néhai László is ref. lelkész volt. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Kolozsváron végezte. Pályafutását, mint a ref. kollégium tanára Sepsziszentgyörgyön kezdte, onnan Kolozsvárra került. 1925 okt. 1-től mint lelkipásztor működik 1936-ig Dicsőszentmártonban, 1937-től pedig mint elnök-lelkész Marosvásárhelyen teljesíti hivatását. Több egyházi funkciót töltött be, a megszállás alatt a sepsiszentgyörgyi ref. kollégiumot újjá szervezte. Ma is aktív részt vesz számos egyházi és kulturális egyesület vezetésében. Neje: Bertalan Erzsébet, aki a helybeli ref. Nőszövetség munkájában tevékeny részt vesz. Gyermekei: Márta és Erzsébet.

Adorján István tanár, igazgatóhelyettes, Marosvásárhely. Sz. 1914. Aranyosbánya. Székely nemesi család gyermeke. Apja: István, anyja: Petres Erzsébet. Tanulmányait Csíkszeredán és Kolozsvárott végezte. 1939-től tanítóképzőintézeti tanár Marosvásárhelyen. Földrajz és történelem szakos.

Adorján Imre menasági, országgyűlési képviselő, Csíksomlyó. Sz. 1884. Menaság. Atyja: néhai A. István, anyja: Málnási Ágnes. Ősrégi székely főnemesi családból származik. Középiskolái után gazdasági akadémiát végzett, majd a Gazdasági Egyesületnek volt a titkára. 1914-től a 82-ik hadosztály kötelékében az orosz, olasz és román frontokon harcolt, kétszer sebesült és 1918-ban szerelt le mint főhadnagy. Hadiékítményes ezüst és bomz Sig. Laud., I. ezüst, II. ezüst, K. cs. k. és seb. é. tulajdonosa. A román megszállás alatt a Magyar Párt működésében és a magyarság érdekében élénk tevékenységet fejtett ki, miért ás 1939-ben letartóztatták, bebörtönözték és 5 évi kényszermunkára ítélték, honnan 1940 szeptember 7-én óvadék ellenében tudott csak szabadulni. Az E. K. E. elnöke (csíki tagozatának), az Országos Nemzetvédelmi Bizottságnak tagja, Hangya Szövetkezet elnöke, Szent Péter Egyházmegye főgondnoka, tűzharcosok szövetségének helyi elnöke.

Adorján Kálmán MÁV állomásfőnök, Nyárádszereda. Sz. 1901. Kászonújfalu. Székely nemesi család leszármazottja. A székelykeresztúri unit. gimnáziumban tett érettségit, majd a román vasúthoz került. Kényszerűségből szolgált a román hadseregben, mint hadapródőrmester szerelt le. Megpróbált a megszállás alatt az anyaországba jönni, de elfogták és huzamosabb ideig rendőri felügyelet alatt tartották. Neje: Sófalvy Anna, fia: Kálmán.

Adorján Lajos ref. lelkész, Póka. Sz. 1869. Iklonid. Nemesi családból ered. Atyja A. János is lelkész volt. Tanulmányait Marosvásárhelyen, Nagyenyeden és Kolozsvárott végezte. 1900-ban Budapesten magyar és latin szakon abszolvált. 1900-tól Székelybőn, majd 1909 óta Pókán vezeti az egyhazat. A M. P. helyi elnöke, a hazafias egyesületek támogatója. Magyarságáért a románok üldözték, lakásából huzamosabb ideig nem volt szabad eltávoznia.

Adorján Péter gazdálkodó. Sz. 1893. Mezőpanit. Törzsgyökeres székely nemesi családból ered. Atyja: A. Ferenc, édesanyja: Barabási Zsuzsanna volt. „Emge” földmíves iskolát is végzett. Saját földjén gazdálkodik 1932 óta. A székely közbirtokosság volt elnöke, a M, P. tagja volt. A megszállás elején a közbirtokosság vezetője volt, később dohánybeváltó lett. A világháborúban a 103. ezredben orosz, román és olasz fronton harcolt, a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Nagy Borbála, gyermekei: Ilona és Péter.

†**Adorján Zoltán** igazgató-tanító, Marosvásárhely. Sz. 1880. Héjjasfalva. Középiskoláit Segesváron, a képzőt Nagyenyeden végezte 16 évi pedagógiai tevékenységgel Ákosfalvára került, ahol tényleges szolgálata közben, 1935-ben, 35 évi munkásságának teljesítése után váratlanul húnyt el. Kiváló író volt, számos hírlapi cikke és könyve jelent meg. A szövetkezet megalapítója volt. Pedagógus társai érdekében önzetlen értékes munkát fejtett ki. Özvegye: Folbert Ilona, gyermekei: Dezső ügyvéd, Zoltán tanító, Béla kereskedő, Ilona és László.

Adorjáni Benjámin gazdálkodó, Havad Sz. 1897. u. o. Ősei 1625-ben nemességet kaptak II. Rákóczi György fejedelemtől. Iskolái elvégzése után az ősi földön kezdett gazdálkodni. Jelenleg 36 holdon folytat korszerű gazdálkodást, valamint haszonállattenyésztést. A világháborúban a 62. gyalogezred kötelékében, a román fronton harcolt, sebesült és megrokkant. A M. P. volt elnöke. Neje: Máthé Vilma, gyermekei: Magda, Irén, Ibolya és Viola.

Adorjáni Domokos gazdálkodó, Havad. Sz. 1886. u. o. Székely nemesi családból ered. Atyja A. Péter gazdálkodó, tekintélyes polgár volt. Középiskolái elvégzése után gazdálkodni kezdett. Jelenleg 20 hold földjén gazdálkodik. Volt községi előljáró. Magyarsága miatt többízben volt kellemetlensege. A világháborúban a 62. honv. gy. ezredben az orosz fronton harcolt, 4 évi fogságot szenvedett és 1918-ban szerelt le. Neje: Csombor Lidia, gyermekei: Jolán és Ida.

Adorjáni Endre id. gazdálkodó, Havad. Sz. 81903. Nyárádszereda. Atyja: A. Albert állami erdész volt. Középiskoláit a sárospataki ref. gimnáziumban végezte, most 30 holnyi birtokán folytat korszerű gazdálkodást. Községi törvénybíró, a M. P. tagja, hazafias magatartása miatt a megszállás alatt üldözték. Neje: Nemes Ida, gyermekei: Aranka és Erzsébet.

Adorjáni István gazdálkodó, Havad. Sz. 1883. u. o. Kutyabőrös nemesi családból származik, édesatyja †A. Péter virilis községi képviselő volt. 40 hold földjén mindennemű mezőgazdasági terményeket termel és saját nevelésű haszonállatokat tart. Volt bíró, tekintélyes polgára a községnek és hosszú esztendőkig a M. P. tagja volt. Hazafiságáért elítélték. Neje: Adorjáni Jolán, gyermekei: Árpád és Ilonka.

Adorjáni Károly ny. ref. tanító, Marossárpatak. Sz. 1878. Havad. Édesatyja: †Károly, édesanyja: †Adorjáni Eszter volt. Tanulmányait Nagyenyeden végezte. Pályafutását Marossárpatakon kezdte, ahol 1938-ig, nyugalomba vonulásáig tevékenykedett. 1938 óta a közügyek vezetésében részt vesz. A gazdakör, a Tejszövetkezet, valamint a Hangya alapítói közé tartozik.

Jelenleg a Hangya szöv. és a helyi O. K. H. szöv. elnöke és vezetője. Közreműködésével cca 430 hold földet osztottak ki és ezáltal számos magyar otthont létesített. A világháborúban a 22-es honv. ezredben az orosz fronton küzdött, ahol 1914 nov. 5-én sebesülten került fogságba és csak 1921 januárban térhetett haza. Neje: Gödri Mária, gyermekei: Dezső kántortanító, Ilona férj. Biró Simonné, Zoltán, Julia férj. Orbán Józsefné ref. pap neje, Károly, István és Mária.

Adorjáni Károly gazdálkodó, Havad. Sz. 1904. Szentsimon. Székely nemesi családból származik. Atyja: †A. Gergely gazdálkodó volt. Iskoláit elvégezvén, gazdálkodni kezdett és 30 holdon folytat belterjes gazdálkodást. Saját nevelésű haszonállatjaira különös gondot fordít, a község tekintélyes polgára. Mint a M. P. tagját hazafiasságáért hadbíróság elé hurcolták. Neje: Dósa Ilona, gyermekei: Lajos, Károly, Piroska és Albert.

Adorjánt Lajos gazdálkodó, Havad. Sz. 1896. Székelybós. Ősrégi nemesi családból származik, nemességük 1625-ből ered, ősei a község alapítói közé tartoztak. Középiskolái elvégzése után ősei földjén kezdett gazdálkodni. Jelenleg 35 holdon gazdálkodik önállóan. Volt községi pénztáros és résztvett a M. P. működésében is. A világháborúban a 62-es honv. gy. ezr.-ben a szerb, román, orosz és olasz fronton küzdött, ahol légnyomást kapott és mint szakaszvezető szerelt le. A bronz v. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Kászoni Erzsébet, gyermekei: László és Ernő.

Adorjáni Zoltán gazdálkodó, Pókakeresztúr. Sz. 1907. Marossárpatakon. Középiskoláit Morosvásárhelyen és Csákváron felső mezőgazdasági szakiskolát végzett. Parécj állami birtokon intézői tisztséget töltött be, majd 1933 óta önállóan gazdálkodik. Tekintélyes polgára a községnek, a ref. egyház presbitere és a M. P. tagja volt. Gazdaságba a gépi erő bevezetésével a környéken ő kezdett legelőször foglalkozni. Felesége: Nádler Irén, gyermekei: Zoltán és László.

Agyagásy Gábor körjegyző, Marosfélfalu, Sz. 1885. Felvinc. Ősi székely nemesi családból származik. Atyja: †A. Sándor igazg. tanító volt, édesanyja Szilágyi Ágnes. Középiskoláit Nagyenyeden, a közigazgatási tanfolyamot Mvásárhelyen végezte. Jegyzői okl. 1906-ban nyert. Mint gyakornok Alvincen kezdte el működését, Hosszúaszón s. jegyző, 1910-től 1940-ig Kiskaposon jegyző volt. A visszacsatolás óta Marosfelfaíu körjegyzője. A világháború alatt fölmentést nyert és a menekült ügyek beszervezésével fejtett ki kiváló munkásságot és ezért I. Ferenc József a III. osztályú polgári érdemkereszttel tüntette ki. Neje: Versényi Eszter, gyermekei: Ágnes férj. dr. Faragó Sándorné honvédkórházi orvos neje és György textilmérnöki tanulmányait végzi Németországban.

Ajtay Jenő szárazajtai ny. miniszteri tanácsos, okl. erdőmérnök. Sz. 1870. Kitid. Tősgyökeres székely nemesi családból származik, ősei eredetileg a szárazaitai Gecse nevet viselték. Tanulmányait Selmecbányán végezte. 1893-ban nyert oklevelet. Működését Lugoson kezdte, majd Deliblátra került és a világháború után a földmívelési minisztérium erdészeti főosztályán nyert beosztást. 1927-ben vonult nyugalomba. Számos cikke jelent meg az erdészeti lanokhan. A „Magyarok Lapja” társszerkesztőie és felelős kiadnia, az Orsz. Rákóczi Szöv. üevv. társelnöke, a Magyarországi Turán Szövetség, valamint a Magyarok Társaságának tagja. Neje: passevi Hofer Sarolta tiroti eredetű, gyermekei: Jenő és Erzsébet férj. ifjabb Dombi Edéné.

Ajvász Árpád gyógyszerész, Csíkszereda. Sz. 1899. Székelykeresztúr. Tanulmányait Székelykeresztúron és Szegeden végezte. Segesváron és Erzsébetváros praktizált és 1923-ban Jenő fivérével megvette a Fekete Sas gyógyszertárat, azóta annak tulajdonosa. Minden társadalmi, kulturális és egyházi egyesület tagja és támogatója. Magyarságáért másfél évig internálták. A világháborúban 12-es tűzér ezredben albán és orosz fronton harcolt és zászlósi rangban betegen került haza. Neje: Fejér Dóra, gyermekei: Gábor és Pál.

Ajvász János segédjegyző, Kászonaltiz. Sz. 1913. Szentegyházasfalu. Régi székely családból származik. Atyja: †János volt. Középiskoláit Székelyudvarhelyen, jegyzői tanfolyamot Fogarason végzett, 1935-ben nyert oklevelet. Gyakorlatát Szentegyházasfalu, Felsőköhér, Csíkszentdomokos, Csíkmadaras, Jenőfalván, Karcfalván és Kászonaltizen folytatta. Az Erdélyi Párt tagja.

Ajvász Jenő gyógyszerész, Csíkszereda. Sz. 1890. Székelykeresztúr. A „Fekete Sas” gyógyszertár társtulajdonosa. Középiskolai tanulmányait Erzsébetvároson, az egyetemet Kolozsváron végezte és 1911-ben nyerte oklevelét. Segesváron, Wienben és Budapesten fejlesztette szakismereteit és 1923-ban Árpád fivérével az 1837-ben alapított „Fekete Sas” gyógyszertárat vette át. A világháborúban az erzsébetvárosi hadikórház gyógyszertárának vezetője volt, főhadnagyi rangban szerelt le. Az arany katonai érdemkereszt tulajdonosa. Minden helybeli szociális, kulturális és egyházi mozgalom lelkes támogatója.

Akáczos István gazdálkodó, Köpec. Sz. 1896. u. o. Régi székely nemesi családból származik és iskolái elvégzése után gazdálkodással kezdett foglalkozni. 1928 óta önálló gazda, 26 hold földjét műveli. A világháborúban a 2-ik közös gy. ezr. kötelékében Prágába került, majd az olasz és orosz fronton harcolt. 1918-ban sebesült. 1919-ben a székely hadosztályhoz került és részt vett a szatmárnémeti ütközetben is. Neje: Németh Irén, gyermekei: Bálint, Mária, István és Erzsébet.

Albert Géza gőzmalom- és fűrésztelep-tulajdonos, Farkaslaka. Sz. 1892. Alsórákos. Ősrégi székely családból ered, Székelyudvarhelyen járt középiskolába, majd a géplakatos szakmát tanulta. A fűrésztelepet 1914-ben atyja A. István alapította. A fűrésztelepet modernizálta és a gőzmalmot is korszerűen rendezte be. A világháborúban a 2-ik gy. ezr. kötelékében az orosz és olasz fronton küzdött. Kitüntetései a bronz vit. é. és a K. cs.-k. Altiszti rangban szerelt le. Neje okl. tanítónő, aki a képzőt Nagyszebenben végezte és 1926 óta a községben működik. Gyermekei: Margit, Géza Árpád és Ernő.

Albert Lajos kerékgyártómester, Székelyszentistván. Sz. 1908. Édesatyja: A. Dénes, édesanyja: Vass Róza volt. Iskolái után az iparát Marosvásárhelyen tanulta és ott fejlesztette szaktudását. 1939 óta önálló iparos. A M. P. tagja, a község jónevű iparosa. Neje: Szente Róza, gyermeke: Margit.

Albert Vilmos rk. főgimnáziumi tanár, igazgató-helyettes, Csíkszereda. Sz. 1886. Csíkszentkirály. Ősrégi tősgyökeres székely család leszármazottja. Atyja: †A. Béniám községi jegyző, édesanyja: †Fodor Amália volt. Tanulmányait Csíksomlyón és Kolozsvárott végezte, magyar-latin szakos oklevelét 1910-ben nyerte. Működését Gyulafehérváron kezdte el, onnan Nagyszalontára, majd ismét Gyulafehérvárra került és 1925-től a Csíkszeredái rk. főgimnázium tanára, 1941-től helyettes igazgató. A rk. egyháztanács és a városi tanács tagja, a Credo világi elnöke, az Erdélyi rk. Népszövetség ügyv. alelnöke. A világháborúban a 23-as honv. gy. ezr.-ben az orosz harctéren küzdött, sebesült és 1915 július 1-én orosz fogságba került és csak 1920-ban tért haza. Hadnagyi rangban szerelt le, a III. oszt. érdemkereszt tulajdonosa. Neje: Vogel Mária, gyermekei: Pál és Magdolna.

Albertini Zoltán fürdő-községi főbíró, Tusnád-fürdő. Sz. 1896. Sepsibükszád. Atyja: †A. Géza, anyja: Petres Vilma. Sepsiszentgyörgyi Mikó-kollégiumban végezte tanulmányait. A világháborúban a 82. gy. e. kötelékében orosz, olasz és román, frontokon harcolt, 7-szer sebesült. Mint tartalékos hadnagy szerelt le. III. o. kat. érdemkereszt, II. ezüst vit. é. bronz, K. cs.-k., seb. é. és e. é. tulajdonosa. A Nemzeti Hadseregben 1920-ig teljesített szolgálatot. 1923-ban került vissza Székelyföldre és a magyar kisebbség sorsáért exponálta magát. Az erdélyi összeesküvésben részt vett, ezért bebörtönözték. Neje: Pohl Etelka, gyermekei: Lidia és Zoltán.

Almássy Sarolta állami tanítónő, Nagykárolyban született. Atyja: †Almássy Ignác ügyvéd, szatmármegyei tiszti főügyész volt. Édesanyja: urai Uray Margit volt. Régi nemesi család leszármazottja, tanulmányait Nagykárolyban és Szatmárnémetiben végezte. Tyúkodon kezdte meg működését, onnan Nagykárolyba került s a megszálláskor eskü megtagadása miatt kiutasították és előbb Szalkszentmártonban, majd 1928 óta Pestszenterzsébeten működik.

Alter Izsó textilkereskedő, Csíkszereda. Sz. 1895. Maroshévíz. Iskolái után a textilszakmát tanulta ki, Szászrégenben, Erzsébetváros működött, 1920-ban Sepsiszentgyörgyön önálló lett, 1922 óta Csíkszeredán működik. A M. P.-nak tagja volt. 1915-ben a 12. hegyi tüzérezredhez vonult be, előbb az orosz, majd az olasz fronton harcolt, utóbbi helyen fogságba esett. 1919-ben tért haza, mint tizedes, a II. ezüst vit. é. és bronz vit. é. tulajdonosa. Neje: Hirschdörfer Erzsébet, gyermekei: Tibor és Lajos.

Ambrus Albert gazdálkodó, Nyárádszentmárton. Sz. 1882. u. o. Édesatyja: A. János, édesanyja: Kiss Eszter. Iskolái Nyárádszentmártonban végezte. Jelenleg földjén okszerű gazdálkodást folytat és haszonállatok nevelésével foglalkozik. A M. P. tagja, tekintélyes polgára a községnek. Neje: Nagy Rebeka, gyermekei: Ambrus, Albert, Lajos, János, Paula, Marcella és Margit.

Ambrus András gazdálkodó, Székelyzsombor. Sz. 1862. Bukarest. Atyja: †János, anyja: †Mátyás Kata. Iskoláit Székelyföldön végezte, gazdálkodást a szülői háznál tanulta. 1884 óta önálló. Mint méhészt arany és bronz éremmel és számos más elismerő oklevéllel tüntették ki. A vármegyei méhészeti bizottság alelnöke, a Méhészeti Szaklap munkatársa, több szakelőadást tartott. A községi tanács és a presbitérium tagja.

Ambrus Kapisztrán páter, ferencrendi házfőnök, Marosvásárhely. Sz. 1903. Gyergyócsomafalva. Iskoláit Gyergyóalfalu, Csíksomfalva, Vajdahunyad és Ró-

mában végezte. Vajdahunyadon mint teológiai tanár kezdte működését, onnan Csíksomlyóra helyezték és 1935-ben került a helyi zárdába, ahol 1936-ban a rendház főnöke lett. A megszállás alatt is állandóan magyar könyvekkel látta el a Szentkereszt Szövetség tagjait, amely szövetségnek ma is vezetője. Magyarsága miatt többször meghurcolták.

Ambrus Mihály főgépész, Székelyudvarhely. Sz. 1889. Csehétfalva. Régi erdélyi család sarja, iskolái elvégzése után a lakatos szakmát tanulta és mint segéd Budapesten és Erdélyben fejlesztette szaktudását. 1912-ben a városi villanytelep gépésze, 1918-ban pedig főgépésze lett, azóta közmegelégedésre végzi felelősségteljes munkáját. A világháborúban a 82-es gy. ezr.-nél teljesített katonai szolgálatot. Neje: Illyés Zsuzsánna, gyermekei: Gábor, Margit, Róza, Mihály és Sándor.

Ambrus Ödön András áll. tanító, Csíkszereda. Sz. 1893. Szentegyházasfalu. Atyja: †Ferenc, anyja: †Bartalis Anna. Székelylófő nemesi család leszármazottja. Középiskoláit és tanítóképzőt Csíksomlyón végezte. Dipl. 1913-ban nyert. Marosörményesen kezdte pályafutását és több helyen működött, a felszabadulás óta pedig Csíkszeredán. A világháborúban részt vett a 24., 22. honv. gy. e. kötelékében. Orosz fronton 1915-ben fogságba esett, szökés útján 1920-ban. tért csak vissza. Neje: Tőke Teréz, gyermekei: Klára és István.

Ambrus Péter gazdálkodó, Medesér. Sz. 1907. Atyja: †Péter, volt községi bíró és egyházi képviselő. Ősrégi székely szabad család gyermeke. Atyja útmutatása mellett fejlesztette gazdasági szakismereteit, 1931 óta 12 hold földjén önállóan gazdálkodik. Neje: Szabó Julianna, gyermekei Péter, Balázs, Irma, Margit és Károly. A Fogyasztási Szövetkezet és a Tejszövetkezet pénztárosi tisztségét tölti be.

Anda Géza róm. kat. plébános, Csíktusnád. Sz. 1883. Csíkszépvízen. Atyja: †Antal, anyja: †Kassai Róza. Csíksomlyón és Gyulafehérváron végezte tanulmányait. Működését Szentkereszten kezdte meg 1905-ben. Több helyen mint lelkész és plébános. 1912 óta Csíktusnádon mint plébános működik. Katolikus egyesületek, a Hitelszövetkezet és az Erdélyi Párt elnöke. Kgi. képv. test. tag. A világháborúban mint tábori lelkész az olasz fronton teljesített szolgálatot. Fivérei: †Péter és †István a világháborúban szerzett betegségükben. haltak hősi halált.

Andok József gazdálkodó, Feldoboly. Sz. 1863. u. o. Atyja: József, régi székely nemesi család leszármazottja, ki az iskolái elvégzése után a gazdálkodást atyja mellett tanulta és jelenleg 34 holdon belterjes gazdálkodást folytat. A község közéletében részt vett, előbb mint kgi. rendőr, majd pénztárnok, volt megyebíró és erdőbíró. Neje: az ismertnevű Gaál székely családból származik, gyermekei: Mária és Eliza.

András Albert igazgató-tanító, Vargyas. Sz. 1895. Firtosmartonos. Iskoláit Székelykeresztúron végezte, pedagógiai működését Etéden kezdte meg 1919-ben, előbb mint állami, később mint felekezeti tanító. Székelyszentmiklóson, Kobátfalván és 1941-től Vargyason mint áll. isk. igazgató-tanító működik. A kobátfalvai Hangya szöv. volt vezetője és a Dávid Ferenc ifj. egyletnek. A világháborúban a 23. h. gy. ezr.-ben szerb, olasz és orosz fronton harcolt, mint tartalékos főhadnagy szerelt le. A III. o. kat. érdemkereszt kardokkal és a Károly cs.-k. tulajdonosa. Neje: Göncz Irén, gyermekei: Irma és György.

András András asztalosmester, Lövéte. Sz. 1898. u. o. Atyja: †Mátyás, édesanyja: tGyörgy Katalin. Iskolái után Budapesten tanulta az iparát és u. o. ipari szakiskolát is végzett. 1923 óta önálló mester Lövétén. 1931-ben saját tervei szerint vízierőre rendezte be asztalosüzemét és kitanulta a molnáripart is, jelenleg a község vízimalmát is bérli. A világháborúban a 52. gy.-e. kötelékében az orosz és olasz fronton harcolt, a bronz vit. é. és K. cs.-k. tulajdonosa. A M. P. működésében részt vett. Kisebb meghurcoltatásokban volt része. A magyar kultúra fejlődésének lelkes előmozdítója.

András Ferenc id. gazdálkodó, Székelyszenttamás. Sz. 1869. u. o. Ősrégi székely nemesi családból. Iskoláit elvégezvén, szülei mellett gazdálkodott, majd katonai szolgálatra a 24. tüzérezr.-nél Brassóban szolgált, mint szakaszvezető szerelt le. Részt vett a világháborúban is a 82. gy.-e.-ben kiképző altiszti minőségben. Jelenleg 50 holdon gazdálkodik, a község tekintélyes polgára, volt községi pénztáros, közbirtokossági elnök és az egyháztanács tagja. Neje: Sebestyén Juliánna

András Gyárfás géplakatos mester, Csíktaplóca. Sz. 1894. u. o. Atyja: †Ferenc, anyja: †Vass Erzsébet. Csíkszeredán tett érettségit, majd állami szolgálatba lépett. 1919-ben a hűségeskü megtagadása miatt a románok elbocsátották. Kitanulta a géplakatos mesterséget, 1923 óta önálló mester, üzemében két-három embert foglalkoztat állandóan. A világháborúban az 1. honvéd gy.-e. kötelékében a román fronton teljesített szolgálatot. A M. P. működésében részt vett, a római kat. egyháztanácsnak és a választott községi tanácsnak tagja. Hitelszövetkezet ig. elnöke. Az Erdélyi Párt helyi tagozatának elnöke. Ipartestület alelnöke. Neje: Lajos Julianna, gyermekei: László, Erzsébet, Imre, Irén, Julianna, Margit, Ferenc, Gyárfás és Csaba.

András Ignác községi bíró, gazdálkodó, Kászonaltiz. Sz. 1897. Kászonfeltizen. Atyja: †György, anyja: Máté Rozália. Régi székely család gyermeke. Iskoláit Bukarestben és Nagyszebenben végezte. A világháborúban a 82. gy.-e. kötelékében teljesített szolgálatot, az orosz fronton harcolt, ahol sebesülten fogságba esett. A M. P. tagja volt. Neje: Tamás Erzsébet, gyermekei: Anna, Mária, György, Sándor.

András Péter róm. kat. plébános, Máréfalva. Sz. 1881. Kadicsfalva. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Gyulafehérvárott végezte. 1905-ben kezdte meg működését mint káplán, 19Ó7-ben Karácsonyfalva, majd Csíkszentlélek, Görgényszentimre, Vágás, majd Máréfalván mint plébános folytatja lelkipásztori működését. Magyarsága miatt több ízben állították törvényszék elé. Nevéhez számos templom fölszerelése, felújítása, harangbeszerzése, valamint iskola alapítása is fűződik,

András Tamás gazdálkodó, Kászonaltiz. U. o. 1901. sz. Atyja: Ignác, régi székely nemesi család tagja. Iskoláit ott végezte, majd a gazdálkodást szüleitől tanulta. Gazdaságában belterjes gazdálkodást folytat. Katonai szolgálatának 1923-ban tett eleget. A M. P.-nak tagja volt, s részt vett minden hazafias megmozdulásban. Neje: Balázs Rozália, gyermeke: Árpád.

Andrássi Antal kereskedő, Barót. Sz. 1889. Tanulmányai elvégzése után kereskedelmi pályára lép és Vargyason szerzett szakmai gyakorlatot. Tíz évig Vargyason, majd 1920-tól Baróton önálló. A világháborúban a 2-es vártüzér ezredben a szerb, albán és montenegrói frontokon mint tűzmester szolgált. Négy évi frontszolgálata volt, kitüntetése K. cs.-k.. Felesége: Polacsek Matild, leánya: Szeréna.

Andrási Ferenc gazdálkodó, Vágás. Sz. 1882. u. o. Székely nemesi családból ered. Iskolái elvégzése után a bognármesterséget tanulta és mint segéd fejlesztette szaktudását. Katonai szolgálatának letöltése után az ősi föld megmunkálásához kezdett és most főleg gazdálkodik. A világháborúban a 82. e. kötelékében az orosz fronton fogságba esett, ahonnan szökéssel menekült. Felesége: Sára Anna. Volt községi közgyám, albiztos. Jelenleg kgi tanácsos. A M. P. tagja és a magyar ügyek lelkes támogatója volt.

Andrásy Ferenc gazdálkodó, Medesér. Sz. 1891. u. o. Székely nemesi család leszármazottja. Atyja: Áron, községi bíró volt. A gazdálkodást édesatyja mellett tanulta, 1919 óta gazdálkodik családjával körülbelül 40 hold földbirtokán. Belterjes gazdálkodást folytat, melyben fia, Áron, aki gazdasági szakiskolát végzett, megfelelő szaktudással segédkezik. A világ háborúban az 5. tüzérezredben az orosz fronton küzdött. Neje: Varga Ida, fia: Áron. Az unitárius egyház tanácsosa, volt törvénybíró és községi képv. test. tag. A M. P.-nak működésében kivette részét.

Andrási István asztalosmester, Kobátfalva. Sz. 1900. Magyarlápos. Iskoláit elvégezve az asztalosiparban szabadult föl és mint segéd 15 éven keresztül fejlesztette szaktudását, 1930-ban az épület- és bútorasztalos szakmában lett önálló mester. Minden épület- és bútorasztalos szakmába tartozó munkát vállal és szakszerűen végez. Neje: Bardóczi Ilona, gyermekei: Ilonka és Margit. A M. P. tagja és a magyar ügyek támogatója volt.

Andrásy Lajos gazdálkodó, Telekfalva, Sz. 1892. u. o., székely nemesi családból. Édesatyja mellett tanulta a gazdálkodást, jelenleg 30 holdon gazdálkodik önállóan. Saját nevelésű haszonállatokat tart. Részt vett a világháborúban és az 5-ös tüzérezredben az olasz és orosz fronton küzdött. A II. o. ezüst és a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Bálint Mária, gyermekei: Lajos, Irma és Julianna. Mint a község tekintélyes polgára a Gazdakör elnöke, a Tejszöv. pénztárosa, a ref. egyh. presbitere és a közbirtokosság jegyzője.

Andrássy Lászlódé özv. szül. **Kovács Ilona** gazdálkodó és kereskedő, Köpecz. Sz. u. o., eredeti székely család leszármazottja, iskoláit u. i. és Brassóban végezte. 1929-ben ment férjhez Andrássy Lászlóhoz, aki 1937-ben húnyt el. Gyermekei: László és Irén. Az üzletet férje halála óta nagy szaktudással és hozzáértéssel vezeti. A M. P. tagja volt. Gyermekeit magyar szellemben nevelte.

Andrássy **Mihály** gazdálkodó, községi bíró, Nyikómalomfalva. Sz. 1891. u. o. Iskoláit szülőfalujában végezte, majd édesatyja útmutatása mellett gazdálkodni tanult. Székely nemesi család leszármazottja. A világháborúban a 82-es közös gy.-e.-ben az orosz, román és az olasz fronton harcolt, kétszer sebesült és mint őrmester szerelt le. A II. o. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k.. tulajdonosa: Minden magyar eszmét és kultúrát teljes erejével támogatott, a Tejszöv. alapító tagja, a Gazdakör felügy. biz. tagja és az Ifjúsági Egylet párt. tagja. 1940-től a főbírói tisztet tölti be. Neje: Sinka Julianna, gyermekei: Mihály és Gyula.

Andrássy Sándor gazdálkodó, Rava. Sz. 1901. u. o. Édesatyja: †Sándor gazdálkodó volt. Székely nemesi család leszár-

mazottja. Iskolái elvégzése után az ősi föld gazdálkodását tanulta és jelenleg 63 hold födlbirtokán folytat belterjes gazdálkodást. Mint a község egyik tekintélyes polgára a Hangya szöv. felügy. biz. tagja és egyházának, valamint községének pénztárnoki tisztségét tölti be. Ősei a község alapító családjai között szerepelnek. Neje: Izsák Julianna, gyermekei: Sándor, Lajos, Borbála, Julianna és Zsuzsánna.

Angel Miksa kereskedő. Maroshévíz. Sz. 1897. u. o. Iskolái elvégzése után a kereskedői szakmát sajátította el, majd 1928-ban Maroshévízen lett önálló. Részt vett a világháborúban és a 103-as ezr.-ben szolgált, áz orosz fronton sebesült és mint őrmester szerelt le. Bronz, K. cs.-k. és seb. é. tulajdonosa. Neje: Hartmann Paula. A M. P. tagja és a magyar kulturális ügyek felkarolója volt a román megszállás alatt.

Angi Dénes tankerületi főigazgató, Marosvásárhely. Sz. 1888. u. o. Ősrégi székely családból származik, atyja: Ignác, édesanyja: Csergő Anna volt. Tanulmányai elvégzése után Budapesten kezdte meg pedagógiai működését mint történelem- és földrajzszakos tanár. Sopronban, Gyergyósztmiklóson, Csíksomlyón, Csíkszeredán tanított. Tankerületi főigazgató, szakelőadó. Neje: Zsáján Mária, gyermekei: István, László és Mária. Magyarossága köztudomású és közismert volt, emiatt többször volt kellemetlensége és 1939-ben a román hatóság le is tartóztatta.

Anhaltzer Sándor ny. MÁV főmozdonyvezető, Marosvásárhely. Sz. 1881. Nagyszentmiklós. Iskoláit Budapesten végezte és 1906-ban lépett a MÁV szolgálatába, ahol 30 évig teljesített szolgálatot. Mint főmozdonyvezet ment nyugdíjba. A világháborúban a vasúti ezredben szolgált és 1915-ben az oroszok fogságába esett és csak 1921-ben jött haza. Elhúnyt 1933-ban. Özvegye: Zuckerberger Helén, leánya: Ágnes.

Antal Albert gazdálkodó, kgi bíró, Csíkkarcfalva. Sz. 1898. u. o., régi lófő székely nemesi családból szárazik. Atyja: István. Iskolái után atyjától tanulta a gazdálkodást. Jelenleg 32 holdon korszerű gazdálkodást folytat, a világháborúban a 24. gy. e. kötelékében az olasz és orosz harctéren harcolt. Olasz fogságba esett. Közbirtokosság erdögazdája volt, a Gazdakör alapító tagja és elnöke, községi és egyházi képviselő, a M. P.-nak tagja volt. Neje: †Gidró Rozália, gyermekei: Ferenc és Vilmos.

Antal Áron gazdálkodó, Vágás. Sz. 1896. u. o. Székely nemes család gyermeke. Édesatyja mellett gazdálkodni tanult és a világháborúban a 82-es gy.-e. kötelékében a román és olasz fronton harcolt, ahol megsebesült. 1918-ban szerelt le. 1920-ban a románok kétéves katonai szolgálatra kényszerítették. 1923-tól gazdálkodik önállóan. Neje: Gál Julianna, gyermekei: Beáta, Juilanna, Emma, András és Áron. A községi tanács tagja és minden hazafias megmozdulás önzetlen támogatója.

Antal Béla dr. zágoni, orvos, Zágon. Sz. 1888. u. o. Ősrégi székely nemesi család sarja, tanulmányait a Sepsiszentgyörgyi ref. székely Mikó-fögimnáziuban és a kolozsvári tudományegyetemen végezte, ahol oklevelét nyerte. A világháború alatt mint katonaorvos teljesítette hivatását az orosz és albán fronton. Számos elismerő oklevél tulajdonosa Kitüntetése a II. o. vöröskereszt díszjelvény a hadiékítménynyel és a K. cs.-k. Neje: báró Szentkereszthy Zsófia.

Antal Béla ref. lelkész, Kendő. Sz. 1908. Boroskrakkón. Ősrégi papi családból származik Magyarlétáról. Középiskoláit Kolozsvárott végezte el, majd Budapesten tett érettségit, teológiai tanulmányait Kolozsváron folytatta. Egy esztendőn keresztül Alsórákoson segédlelkész volt, 6 évig Székelybőben mint lelkész tevékenykedett és 1938 óta Kendő község ref. lelkésze. Minden magyar hazafias megmozdulásban részt vett és annak lelkes támogatója volt. A M. P. volt tagja, jelenleg gazdaköri elnök. Neje: Nagy Rozália (ref. felekezeti tanítónő), gyermekei: Hajnalka és Judit.

Antal Brigitta h. igazgatónő, Csíkszereda. Csíkcsomortáni születésű, atyja: †János, anyja: Kovács Rozália, regi székely család leszármazottja. Középiskoláit Csíkszeredán, képzőt Szatmárnémetiben végezte. 1906-ban nyert oklevelet. Pályafutását Sárospatakon kezdte meg, majd több állomáshelye után 1929-ben Csíkszeredára került, ahol a mai napig működik mint pedagógus. A román megszállás alatt magyarsága miatt hosszabb időn keresztül fel volt mentve állásától és ez idő alatt zongoratanítással foglalkozott.

Antal Demeter földbirtokos, kántor, Maroshévíz. Sz. 1892. u. o. Iskoláit Maroshévízen végezte, máj dédesatyja mellett az ősi földön gazdálkodott és 1921 óta 30 holdon folytat okszerű, belterjes gazdálkodást. A világháborúban a 62-es gy.-ezr. kötelékében az orosz, olasz frontokon küzdött és 1918-ban szerelt le tizedesi rangban. A seb. és a bronz vit. é., valamint a K. cs. k. tulajdonosa. Neje: Voda Ilona. Minden magyar ügy lelkes és önzetlen támogatója és a kultúra harcosa.

Antal Gusztáv ref. lelkész, Szászrégeni Kispetrin sz. 1905. Atyja: Géza ref. lelkész, anyja: Perémártoni Nagy Jenny. Úgy atyai, mint anyai részről régi református papi család leszármazottja. Középiskoláit Sárospatakon és Kolozsvárott, teológiát Kolozsvárott végzett. Papi pályafutását Kolozsváron kezdte, s mint s.-lelkész több községben működött. 1935 óta szászrégeni lelkész. Az oláh megszállás alatt is minden magyar megmozdulásban részt vett. Hazafias cselekedetiért hadbíróság elé is állították. Neje: Székely Klára.

Antal István ny. főmozdonyvezető, Marosvásárhely. Sz. 1885. Gyimesközéplak. Iskoláit Csíksomlyón és Piskin végezte és 1899-ben került a MÁV kötelékébe. 1917-ben lett főmozdonyvezető és 1938-ban 34 évi szolgálata után vonult jói megérdemelt nyugalomba. Mint vasutas a világháború alatt szolgálatot teljesített. Magyarságát a román megszállás alatt sem tagadta meg, ezért állásából elbocsátották és csak később vették vissza. Neje: Simon Ilona, gyermeke: Kornélia.

Antal István gőzfűrésztulajdonos, Csíkszentmihály. Sz. 1896. Ajnádon. Atyja: András, anyja: Koncz Tekla- ősrégi székely katona-nemes családból származik, aki iskoláit szülőközségében végezte. Előbb a gazdálkodást tanulta és 1923-ban önálló is lett a családi birtokon. 1937-ben megalapította a gőzerőre berendezett fűrésztelepét, hol főleg bérvágással foglalkozik. A község közéletében is részt vesz, a Hangya szöv. igazgatósági tagja, a M. P. volt tagja, jelenleg az Erdélyi Pártnak a tagja. Részt vett a világháborúban a 82. gy.-e. kötelékében az olasz fronton, Doberdónál harcolt, ahol megsebesült, majd a román frontra került és az összeomlásig teljesített szolgálatot. A kommun bukása után a nemzeti hadseregben teljesítette utolsó katonai szolgálatát. Mint tizedes szerelt le. A II. o. ezüst, a bronz vit. é., K. cs.-k.-tel lett kitüntetve. Neje: Fénya Julianna, leánya: Julianna.

Antal István gazdálkodó Ocfalva. Sz. 1867. u. o. Székely nemesi család leszármazottja. Iskoláit szülőfalujában és Székelyudvarhelyen végezte. Édesapja útmutatása mellett gazdálkodást tanult, majd önálló gazda lett. Tekintélyes polgár, volt községi bíró, iskolaszéki elnök, községi pénztáros és a ref. egyháznak 25 évig presbitere: Neje: †Orbán Regina, leánya: Lina, férjezett Orbán Miklósné. Unokái: Emma, Ilona, Dénes és Gizella.

Antal János állami igazgató-tanító, Lisznyó. Sz. 1879. Maksa. Atyja: †János, édesanyja: †Csomós Rozália. Székely nemesi család leszármazottja. Iskoláit Sepsiszentgyörgyön, Békéscsabán és Déván végezte. 1899-ben nyert oklevelet. Solton, Makón, Lisznyón, Albison, Eresztevényben tanított, majd Liznyóra került. A világháborúban részt vett, 1916-ban mint tanítót szabadságolták. Neje: Hatay Mária, gyermekei: Sára, András és Márta.

Antal János gazdálkodó, Székelydobó. Sz. 1885. u. o. Iskoláit elvégezve a gazdálkodást tanulta édesapja mellett, majd katonaéveit szolgálta le a 22-es honvéd gy. ezr.-ben Marosvásárhelyen. A világháborúban az orosz fronton harcolt, végig küzdötte a világháborút. Neje: Hegyi Julianna, gyermekei: Albert, Regina, Julianna, János, Zsigmond, Gergely, Ferenc és Erzsébet. Jelenleg 15 holdnyi földbirtokán gazdálkodik, főleg búzát és tengerit termel. A M. P.-nak megalakulásától kezdve tagja volt.

Antal Károly dánfalvi Beszkárt tisztviselő, Budapest. Sz. 1898. Gyimesközéplak. Csíkszeredán végezte középiskoláit és 1916-ban a 82-ik gy. ezr. kötelékében olasz és román fronton harcolt, az összeomláskor olasz hadifogságba került. Hadnagyi rangban szerelt le. A I. és II. ezüst vit. é., bronz vit. é. és a K. cs.-k, tulajdonosa. 1927 óta áll a Beszkárt szolgálatában. Lófőszékely nemesi családból származott. Atyja: János, anyja: Szépvizi Antal Anna volt. Neje: Marton Erzsébet.

Antal Mihály körjegyző, Vajdaszentivány. Sz. 1906. Alsórákos. Ősrégi törzsökös csíki székely család. Atyja: Zsigmond, anyja: Lakatos Ilona. Székelykereszturon tett érettségit, 1930-ban Fogarason végezte a jegyző tanfolyamot. 1931-ben Gernyeszegen volt segédjegyző és 1940 óta Vajdaszentivány vezető jegyzője. Minden magyar kulturális és szociális munkában tevékeny részt vett.

Antal Pál r. kat. tanító, Csíksomlyó. Sz. 1914, Felvincen. Atyja: †Károly, anyja: Csiszér Regina. Régi székely lófőnemesi családból származik. Középiskoláit és a tanítóképzőt Kézdivásárhelyen végezte. Csíksomlyó—Csobátfalván kezdte pályafutását, ahol a mai napig fejt ki tevékenységet. A M. P. működésében élénk részt vett, jelenleg az Erdélyi Pártnak tagja, a Gazdakör könyvtárnoka, és leventeoktató. A megszállás alatt magyarságának számos ízben adta tanúbizonyságát.

Antal Rezső dánfalvi, tb. útbiztos, Csíkszentmárton. Sz. 1900. Csíkdánfalva. Régi székely nemesi családból származik, középiskoláit Szatmárnémetiben végezte el, kereskedelmi akadémiát Kolozsvárott 1918-ban Gyulafehérváron tiszti iskolát végzett. Előbb kereskedelmi pályán működött, 1924—1927-ig, majd a brassói magyar lapok belső tudósítójaként, míg 1931-től 1934-ig gazdálkodással foglalko-

zott. 1934-ben a „Székely fa” később „Csíkfatermelők Szövetkezet” főtisztviselője volt. A román megszállás alatt a M. P. tevékeny tagja volt, a csíkszeredai Magyar Turista Egyesület vezetőségi tagja, általában a község köz és kulturális életében kiveszi részét. 1940 október havától törvényhatósági útbiztos.

Antal Sándor gazdálkodó, Ocfalva. Sz. 1876. u. o. Törzsökös székely családból ered. Iskolái elvégzése után atyja mellett gazdálkodott, aki mellett a gazdálkodás szakismereteit sajátította el. Tekintélyes gazda, cca 30 holdon főleg búzát és tengerit termel, A román uralom alatt a M. P.-nak mindvégig tagja volt. A Gazdakör tagja, volt községi bíró és 1914 óta a ref. egyház presbitere. Neje: †Hagyói Berta, aki 1927-ben elhunyt. Gyermekei: Ferenc, Irma, Anna, Sándor, Károly, István és József.

Antal Tivadar csatai dr. városi aljegyző, Csíkszereda. Sz. 1904. Bácsföldvár. Ősrégi nemesi család leszármazottja, nemessége a 16-ik századból ered. Középiskoláit Zentán és Egerben, egyetemet Debrecenben végzett, és 1932-ben szerzett jog- és államtudományi doktorátust. Debrecenben kezdte meg közigazgatási működését, majd Hajdu vármegyéhez került és 1935-ben Debrecen városnál működött. 1941 február 1-én került Csíkszeredára, ahol mint belügyminiszter által kinevezett másodosztályú aljegyző ténykedik. Iparhatósági biztos, rendőrbüntető bíró.

Antalffy Endre dr. író, tanár, műfordító, Marosvásárhely. Sz. 1877. Marostordamegyei nemesi család leszármazottja, Érettségit Gyulafehérváron tett, majd a kairói mohamedán főiskolán folytatta tanulmányait. Budapesten és Marosvásárhelyen gyarapította tudását. Petrőczi Kata Szidóniáról és a Keletről írt tanulmányokat. Arab és perzsa nyelvből fordításokat és verseket írt. Az 1001 éjszaka meséit is lefordította. A román tudományos akadémia megbízásából Romániáról írt több tudományos történeimi munkát. Számos cikke, fordítása jelent meg a külföldi és hazai sajtóban. E mű szerkesztőbizottságának is tagja: Neje: Szilágy Hermina, fia: András.

Antalffy Ferenc ifj. ref. kántortanító, Vajdaszentivány. Sz. 1915. Székelyabod. Primor székely család leszármazottja. Atyja: id. Ferenc is ref. kántortanító, anyja: Demény Ida. A marosvásárhelyi ref. kollégiumban, majd a nagyenyedi tanítóképzőben végezte tanulmányait, 1938-ban nyert oklevelet. 1940 okt. 20-án a honv. kat. parnokság nevezte ki, mely kinevezést a ref. egyházkerület is elismert és megerősített. Azóta itt tanít. A dalárda karnagya, minden kultúrmozgalom támogatója.

Antoni János r. k. lelkész, Korond. Sz. 1911. Pulv. Atyja: János, anyja: Győrffy Julianna. Székely nemes család leszármazottja. Gimnáziumi tanulmányait Székelyudvarhelyt, a teológiát Gyulafehérvárott végezte. Ditrón kezdte meg papi működését, onnan Brassóba, Aranyosgyéresre és 1938-ban Korondra került. Több vallásos egyesület vezetője. A román uralom alatt 1934-ben a hitvallásos iskola védelme miatt bíróság elé állították.

Antoniu Mihályné sz. Grónay Margit állami tanítónő, Gödemesterháza. Marossárpatak születésű, régi nemesi család gyermeke. Marosvásárhelyen végezte á középiskolát és Nagyváradon a tanítóképzőben 1920-ban nyert oklevelet. Makfalván kezdte meg működését, majd Gödemesferházára került az állami iskolához. Gyermeke: Mihály. A magyar szellem istápolója mindvégig, több hazafias és kulturális egyesületben vesz részt.

Apor László fürdőbérlő, Kászonjakabfalva. Sz. 1896. Káinok. Atyja: †Ferenc, anyja: †Téglás Mária. Székelyudvarhelyi Miko-kollégiumban érettségizett, majd a világháborúban vett részt, a 2. gy. ezred kötelékében az orosz és olasz fronton harcolt, kétszer sebesült, a II. ezüst vit. é. és a K. cs.-k. kitüntetések birtokosa, zászlósi ranggal szerelt le. Neje: Kardos Ágnes, gyermekei: Ágnes, Ilona, Mária és Márta. Fivére: †Ferenc a világháborúban mint hadnagy hősi halált halt.

Apor Zoltán altorjai aljegyző, joghallgató, Székelyvaja. Sz. 1919. Atyja: Zoltán nyug. főszolgabíró, anyja: Háner Mária. Törzsökös székely nemesi család leszármazottja. Marosvásárhelyen tett érettségit és a kolozsvári egyetem hallgatója, közben Székelyvaja község aljegyzői tisztségét tölti be. Jegyzői tanfolyamot Temesváron végezte. A kisebbségi sors erősen sújtotta családját, mert magyar volta miatt édesatyja állását vesztette.

Aszalós Albert községi bíró, gazdálkodó, Folyfalva. Sz. 1887 u. o. Atyja: †Pál, anyja: †János i Krisztina volt. Eredeti székely községalapító, nemes családból ered. Iskoláit elvégezve gazdálkodást tanult, jelenleg 25 holdon gazdálkodik. Tekintélyes gazda, volt községi pénztáros, 1940-től pedig a bírói tisztséget tölti be. Résztvett a világháborúban és a 22-es honv. ezr.-ben az orosz fronton sebesült, majd fogságba esett. 33 havi fogság után tért haza. Neje: Borzás Róza, gyermekei: Árpád, Lina és Róza.

Aszalós Antal vajgyáros, Nagyteremi. Sz. 1889. Maroskeresztur. Székely nemesi család leszármazottja, a család előneve keresztúri. Iskolái után gazdasági szakiskolát végzett és tejfeldolgozó és vajgyári üzemet alapított, amit modernül rendezett be. A világháborúban a 2-ik huszár ezr.-ben, majd a 62. k, gy.-ezr.-ben orosz, román és olasz fronton harcolt és mint szakaszvezető szerelt le. Kitüntetései a II. ezüst és a bronz vit. érem. Neje: Szebefán Mária, gyermekei: András és Margit. A román megszállás alatt vállalatát csak a legnagyobb nehézségek árán tudta fönntartani, mert magyarsága miatt a román állam minden ürüggyel sujtotta.

Aszalós István községi bíró, asztalosmester, Medgyesfalva. Sz. 1913. u. o. Iskoláit szülőfalujában végezte, majd az asztalosipart sajátította el. Mint segéd különböző nagy üzemekben fejlesztette szaktudását, ahol kiváló képzettségre tett szert. Jelenleg a gróf Bissingen uradalom asztalos mestere. Tekintélyes iparos, fiatal kora dacára gazdaköri ellenőrző és a község bírája. Neje: Gergely Ilona, gyermeke: Ilona.

Aszalós István ifj. gazdálkodó, Maroskeresztur. Sz. 1895. u. o. Szabad székely családból származik, a község legrégebbi családjából, kinek ősei a község alapítói közé tartoznak. Édesatyja mellett a gazdálkodást tanulta, 1920-tól önálló. A Gazdakör és a Hangya Szövetkezet tagja, választott M. P.-i tag volt. A világháborúban résztvett mint őrvezető és az orosz fronton kétszer sebesült. Neje: Aszalós Eliza, gyermekei: Irén és Árpád. A magyar érdek és minden hazafias mozgalom támogatója volt a megszállás legnehezebb éveiben is, gyermekeit magyar szellemben nevelte.

†Asztalos Dénes mezősi, nyug. pénzügyi főtiszt, Marosvásárhely. Iskoláit Marosvásárhelyen a kereskedelmi akadémián végezte, majd a m. kir. pénzügy szolgálatában mint tisztviselő kezdte működését. 1938-ban tragikus hirtelenséggel hunyt el, mint pénzügyi főtiszt. Neje: Lénert Erzsébet, gyermekei: Dénes, György és Mária. Régi nemesi család leszármazottja. Gyermekeit magyar szellemben nevelte. Minden magyar, hazafias és kulturális megmozdulás önzetlen támogatója volt.

Asztalos Ferenc igazgató-tanító, Felsőrákos. Sz. 1886. u. o. Atyja: †Ferenc, anyja: Biró P. Ilona volt. Székely nemesi családból származik. Tanulmányait Baráton és Székelykereszturon végezte. Somogy-megyében kezdte tanítói működését, majd Nagyenyedre, Medesérre, Rákosra került, ahol azóta mint igazgató-tanító fejt ki pedagógiai munkásságot. 1914-ben a 82-es közös gy. ezr.-ben az orosz frontra került, ahol megsebesült és mint segédszolgálatos szolgálta tovább hazáját. Magyarságát soha meg nem tagadta, ezért a románok kényszer-nyugdíjba is helyezték. Neje: Ferenczy Júlia, gyermeke: Éva, okleveles tanárnő.

Asztalos Jenő vezető főjegyző, Sepsibükszád. Sz. 1899. Sepsikőröspatak. Ősrégi háromszékmegyei nemes családból származik. Érettségit Székelyudvarhelyen, jegyzői tanfolyamot Fogarason végezte. Alsóvistyán, majd Zalánon volt segédjegyző, 1925-ben ugyanott főjegyző. Középajta, Szárazajta és 1941 óta Sepsibükszád főjegyzője lett. A világháborúban a 24. gy. ezr. kötelékében orosz frontra került és mint hadapród szerelt le. A K. cs.-k. tulajdonosa. Hazafias magatartása miatt a románok kétszer is fegyelmi vizsgálatot indítottak ellene. Az Erdélyi Párt tagja, a középajtai tűzoltó testület megalapítója. Minden hazafias, kulturális és szociális ügy hathatós támogatója. Neje: Vajda Jolán, gyermeke: Zoltán.

Auer Oszkár nyug. főművezető, Marosvásárhely. Sz. 1886 Aranyosgyéres. Székely család leszármazottja. Atyja: Ferenc, anyja: Tarpay Ilona volt. Iskoláit Kolozsváron és Tordán végezte, majd az államvasutak kötelékébe lépett, ahol 1939-ben történt nyugdíjazásáig teljesített szolgálatot. Nehéz és felelősségteljes szolgálata alatt feljebbvalóinak mindenkor teljes megelégedését érdemelte ki. Magyarságát soha meg nem tagadta, gyermekeit magyar szellemben, nevelte. Neje: Bács Mária, kolozsvári családból származik, gyermekei: Margit, Ferenc, Arnold és István.

Ábrahám Béla birtokos, Csíktusnád. Sz. 1904 u. o. Régi székely nemesi családból származik, iskoláit helyben és a csíkszeredai gimnáziumban végezte. Gazdálkodást a szüleinél tanulta, 1931 óta önálló gazda. Katonai kötelezettségének 1926-ban tett eleget. A M. P. tagja volt, a Gazdakör ellenőrző tagja. Neje: Imecs Ida, gyermeke: Jolán. Minden hazafias és kulturális megmozdulásban kivette részét.

Ábrahám József dr. alispán, Csíkszereda. Sz. 1885. Csíklázárfalva. Érettségit Csíksomlyón, egyetemet Kolozsvárott végzett, hol jóm doktorátust nyert. Ügyvédi vizsgát Marosvásárhelyen tett, Brassóban, Csíkszeredán. Kézdivásárhelyen ügyvédjelöltként, Csíkszentmártonban mint önálló ügyvéd működött. 1914-ben önként vonult be a 82. gy. ezr.-hez. Az orosz harctéren 1916-ban fogságba esett, ahonnan szökés útján 1920 decemberében tért vi«zsza mint zászlós. A II. ezüst vit. é. tulajdonosa. 1921-től Csíkszeredán, folytatott ügyvédi gyakorlatot. A visszatérés óta Csíkvármegye alispánja. Az ügyvédi Kamara Tanácsának tagja, majd elnöke, a

vármegye tanácsának és állandó választmányának tagja, az utóbbinak elnöke, a Mezőgazdasági Kamarának elnöke, a M. P. alelnöke volt. Működést főleg iskolai, közbirtokossági és egyházi ügyekben fejtett ki. Csikvármegye Magánjavai igazgató tanácsának tagja. Neje: Nagy Klára, gyermekei: József és Magda.

Ábrahátn József birtokos, községi pénztáros, Csíktusnád. Sz. 1900. u. o. Atyja: †Ábel, anyja: Nagy Amália. Iskoláit helyben és gimn. Csíkszeredán végzett. Gazdálkodást a szüleinél tanulta, 1927 évtől önálló. Községi Hangya-pénztámok és igazgatósági tag, a Róm. kat. Egyház gondnoka, v. t. b. t., gazdafelügyelőségi tudósító, az OKH. igazgatósági tagja, az Erdélyi Párt körzeti alelnöke. A világháborúban résztvett, a 82. gy. ezr.-ben. A M. P. körzeti elnöke volt. Neje: Molnár Borbála, gyermekei: Erzsébet és Árpád. A román megszállás alatt hazafias magatartásáért atrocitásoknak volt kitéve.

Ábrahám Izidor kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1910. Oláhsály. Alsókereskedelmi iskolát Besztercén végezte és 10 éven keresztül jobb üzletekben volt segéd, ahol szaktudását fejlesztette. 1938-ban lett önálló, saját erejéből és szorgalmából. A kereskedő társulat tagja. Neje: Marton Sarolta.

Ábrahám Mendel kereskedő, Homoródszentmárton. Sz. 1891. Kobátfalva. Iskoláit szülőfalujában végezte és édesanyja mellett a kereskedői szakmát sajátította el. 1926-ban lett önálló Homoródszentmártonban. Neje: Lázár Szeréna. Képzett kereskedő, önállóságát takarékos életmódjának és munkaszeretetének köszönheti.

Ábrahám Mendel órás-ékszerész és régiségkereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1900. Alsófehérmegyében. Iskoláit Budapesten végezte, ahol a szakmát elsajátította és szaktudását fejlesztette. 1923-ban Marosvásárhelyen lett önálló. Képzett órás és ékszerész, tagja a Magyar Iparos Egyesületnek. Neje: Friedmann Szeréna, gyermekei: Éva, Edith és Klára.

Ábrahám Sámuel kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1880. Szolnok-Doboka megyében. Iskoláit Berzsen végezte, majd a kereskedői pályára lépett és mint segéd jobb cégeknél fejlesztette szaktudását. 1919-ben lett önálló és 1922-ben üzletét megnagyobbítva Ábrahám és Weisz néven, Weisz Miklóssal közösen vezeti. A város egyik legnagyobb üzlete, 20 alkalmazottat foglalkoztat. A világháborút végigharcolta az orosz fronton és 1918-ban szerelt le. Neje: Fridrich Sarolta.

Ábrahám Simon magántisztviselő, Marosvásárhely. Sz. 1881. Apahida. Iskoláit Kolozsváron, majd Marosvásárhelyen a jegyzői tanfolyamot végezte el. Magyaroson volt jegyzőgyakornok, majd a hűségeskü megtagadása miatt állásából elbocsájtották. Mint magántisztviselő különböző cégeknél működött, 1937-től a Fajborok Pincészetének ecetgyári tisztviselője lett. Neje: Hermann Klára, gyermekei: Katalin és Sándor. Magyar ügyek és a kultúra lelkes támogatója volt.

Ács Lajos Géza nagyrápolthi körjegyző. Magyaró. Sz. 1899. Abrudbánya. Régi székely nemesi családból származik. Atyja: †Sándor, anyja: †Drummus Anna volt. Iskolái elvégzése után jegyzői oklevelet szerzett és 1923-ban Ponorban mint gyakornok kezdte meg működését. Kútfalván, Metesden, Blandianán, Maroscsúcson, Ispánlakán rrfint jegyző, és a bevonulás óta Magyarón mint körjegyző működik. A világháborúban az olasz fronton harcolt mint a székely hadosztály tagja. Neje: Szabédi Rendi Jolán, gyermekei Lajos és Jolán-Erzsébet. Magyarsága miatt, amely közismert volt, állásától felfüggesztették, házát lerombolták és súlyos anyagi károkat okoztak a románok. Az Ispánlaki Vadásztársulat volt elnöke, minden magyar hazafias ügy munkájában résztvesz és pártolja.

†Ádám Aladár földbirtokos, Bözöd. Sz. 1873. u. o. Ősrégi székely nemes család leszármazottja. Atyja: †Domokos, körjegyző volt. Középiskolai tanulmányai után előbb kereskedői pályán működött, majd a család 86 holdas birtokán gazdálkodott, okszerű, belterjes gazdálkodást folytatott. Résztvett a világháborúban a 82-es gy. ezr. kötelékében. 1921-ben hunyt el. Özvegye: Péterffy Vilma okleveles óvónő, aki 16 éven keresztül mint óvónő működött. Gyermekei: Zsuzsánna, Irén, Lenke, Margit és Mária.

Ádám Dániel igazgató-tanító, Homoródszentpéter. Sz. 1900. Bözöd. Ősrégi székely nemesi családból származik. Atyja: Dániel, anyja: Varga Julianna. Tanulmányait Székelykereszturon végezte. Munkásságát Bencéden kezdte meg, onnan Székelyvarság, Székelyderzs, majd 1929-ben Homoródszentpéterre került, ahol mint igazgató-tanító munkálkodik. Résztvett a világháborúban a 82-es k. gy. ezr.-ben. Neje: Balázs Julianna, gyermekei: Katalin és Erzsébet. Egyházi kántor, a Dávid Ferenc Dalárda szervezője és karnagya, a Szövetkezet könyvelője, a Tejszövetkezet ig. tagja. A Népi Szabad Iskola szervezője, szakelőadásokat tart, a magyar kultúrát hathatósan ápolja.

Ádám Zoltán tanító, Csíkfalva. Sz. 1921. Nyárádszentmárkon. Atyja: Mihály igazgató-tanító, anyja: Fazakas Etel. Ősrégi székely nemesi unitárius család gyermeke. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Székelykereszturon végezte 1940-ben, és azóta tanít. Az egész család apai és anyai ágon is székelyföldről származik. Édesatyja résztvett a világháborúban és az olasz fronton fogságba esett, mint zászlós szerelt le. Minden magyar és hazafias ügy lelkes támogatója, ifjúsági elnök.

Ágoston Albert F. gazdálkodó, Székelykál. Sz. 1885. Alsósófalva. Atyja: †Károly, anyja: †Fülöp Zsuzsanna volt. Tekintélyes gazdacsalád leszármazottja, községalapító székely nemzetségből származik. Iskolái elvégzése után atyja mellett tanulta a gazdálkodást, 1920-tól önálló 38 holdas birtokán. Tényleges katonai szolgálatra 1908-ban vonult be. A 24. honv. gy. ezr. kötelékében teljesített szolgálatot és 1910-ben a m. kir. csendőrséghez lépett át, ahol 1919 márciusáig mint őrmester szolgált s a román megszállás miatt hagyta abba csendőri ténykedését. Számos elismerés és kitüntetésben volt része és több dicsérő és elismerő okirat tulajdonosa. A község tekintélyes polgára. Neje: Adorján Judit, gyermekei: Albert és Béla.

Ágoston István gazdálkodó, községi bíró, Szováta. Sz. 1883. u. o. Székely család leszármazottja. Atyja: †Károly, anyja: Sándor Rozália. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult, 1918 óta önálló gazdálkodó. A világháborúban az olasz és orosz fronton harcolt, őrmesteri rangban szerelt le. A II. ezüst és a bronz vit. érem, valamint a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: †Pál Rozália, gyermekei: Károly, Irma, István, János és Margit. Első neje 1930-ban, második neje: Józsa Róza, 1939-ben hunyt el. Tekintélyes polgára a községnek, a község bírája, mely tisztségét közmegelégedésre tölti be.

Ágoston László földbirtokos, gyárvezető gondnok, Uzon. Sz. 1893. Budapest. Székely nemesi család leszármazottja. Atyja: †István, katonatiszt volt. Tanulmányait Budapesten végezte és katonatiszti pályára készült, a budapesti Ludovika Akadémiát végezte el. A világháborúban az orosz fronton harcolt, ahol fogságba esett és 1922-ben került haza. Főhadnagyi rangban szerelt le. A katonai érdemkereszt tulajdonosa. Leszerelése óta gazdaságának vezetésével foglalkozik, a helybeli szeszgyár gondnoka. Neje: Szabó Sarolta, gyermeke István. Volt M. P. elnök, jelenleg az Erdélyi Párt elnöki tisztségét tölti be.

Babochay Andor m. kir. tisztiorvos, Csíkszépvíz. Sz. 1901. Orci. Atyja: †B. Andor, anyja Danilovich Jolán. Középiskoláit Tatán és Kereszthelyen, egyetemet Budapesten végzett, 1925-ben nyerte diplomáját. A budakeszi szanatóriumban kezdte meg működését. Később a csendőrhíradó osztályhoz, majd a m. kir. 4-es honvédhíradó osztályhoz került mint honvédfőorvos. Utána privát praxisát az ország több helyén folytatta, míg 1940 óta Csikszépvíz tisztiorvosa lett. Neje: Igaz Mária-Lujza, gyermekei: Judit és András.

Bachmann Ferenc ny. főmozdonyvezető, Marosvásárhely. Sz. 1887. u. o. Régi székely család gyermeke. Iskolái elvégzése után 1911-ben került a vasúthoz, ahol 1939-ig teljesített szolgálatot. Mint tengerész Pólába vonult be, majd részt vett a világháborúban is. K. cs.-k. és a jub. emlékkereszt tulajdonosa. Neje: Török Etelka, gyermekei: Ferenc műszaki rajzoló, Etelka: Lőrinczi Jánosné p. ü. éllenőr neje, Ibolya: Moldován Oktávián áll.-főnök neje.

Baczó Áron homoródalmási és bágyi, igazgató-tanító, Bágy. Sz. 1898. Székely nemesi családból ered. A nagyenyedi Bethlen Kollégiumban nyert tanítói oklevelet, majd Felsőboldogfalván kezdte pályafutását. Árvátfalva és Székelydálya után 1940-ben került Bágyra, ahol igazgató-tanító. A háborúban a 24. gy.-e.-ben orosz, olasz fronton harcolt, mint hadapródőrmester szerelt le. Minden hazafias, egyházi és kulturális megmozdulásban részt vett. 1935-ben a kötelező nyelvvizsgán nemtudás ürügye alatt állásából elmozdították. A M. P.-ban tevékeny részt vett, a ref. egyház kántora. Neje: Kandó Margit a ref. leányegyesület vezetésében vesz részt. Gyermekei: István, Ludmilla, Margit és Sándor.

Baczó Dénes gazdálkodó, Bágy. Sz. 1869. u. o. Székely nemesi családból származik (homoródalmási és bágyi előnévvel). Iskoláit Bágyon és a szekelyudvarhelyi ref. kollégiumban végezte. Atyja mellett az ősi birtok vezetésében dolgozott. 1906 óta önálló gazda. A M. P. és a Gazdakör tagja, a szövetkezet igazgatósági tagja, a ref. egyháznak volt presbitere és gondnoka. Neje: †Máthé Eliza, gyermekei: Áron, Albert, József, Júlia, Róza, Klára és Géza.

Baczó Gábor gazdálkodó, Bágy. Sz. 1874. Homoródalmási és bágyi nemesi család sarja. Iskoláit szülőfalujában és Székelyudvarhelyen a ref. kollégiumban végezte. Ősei birtokán és saját szerzeményű földjén 1896 óta gazdálkodik. Tekintélyes polgár, a M. P. helyi elnöke, a legválságosabb időkben töltötte be a községi bírói tisztséget, volt gazdaköri elnök, a ref egyház presbitere, a szövetkezet felügyelő bizottságának tagja. Neje: Sípos Berta, gyermekei: Eszter, Erzsébet, Mária, Katalin, Gábor, Mózes és Margit. Első

neje: †Kádár Eszter volt. A világháborúban a 34. tüzérezr.-ben 1914—1918-ig az orosz és szerb fronton harcolt.

Baczó József gazdálkodó, tejszövetkezeti kezelő, Bágy. Sz. 1904. Bágy. A homoródalmási és bágyi nemesi eredetű család leszármazottja. Iskoláit Bágyon és Székelyudvarhelyen végezte a ref. kollégiumban. Ősei birtokán édesatyja mellett sajátította el a gazdasági szakismereteket és 1938 óta a községi tejszövetkezet ügyeit nagy szaktudással kezeli. A szövetkezet föllendülése munkásságának eredménye. A M. P. helyi tagozatának titkára, a község kulturális és szociális életében jelentős szerepet tölt be.

Bagoly Béla dr. szacsvai, városi számvevő, Pestszenterzsébet. Sz. 1899. Marosillye. Édesatyja: András, édesanyja: kézdipolgári Simon Mária volt. Székely nemesi família leszármazottai. Tanulmányait Kézdivásárhelyen a r. k. főgimnáziumban és Ferenc József tud.-egyetemen végezte. A világháborúban a 24. honv. gy.-ezredben és a székely hadosztály kötelékében küzdött és hadnagyi rangban szerelt le. Az Erdélyi Férfiak Egyesületének tagja, a Hargitaváralja sz. község főbírája. Neje: Csuka Erzsébet, gyermeke: Erzsébet-Rozália.

Bagoly Lajos ref. lelkész Fatosmartonos. Sz. 1880. Papolcon. Édesatyja: †Sámuel, édesanyja: †Dombora Mária volt. Tanulmányait Kolozsváron végezte és 1904 óta tölti be hivatását. A közs. képv-testület, a Gazdakör és a Hangya szöv. vezetőségi tagja, minden hazafias, vallásos és kultúrintézmény lelkes támogatója. Neje: Kövér Ilona, gyermekei: dr. Pál orvos, nőgyógyász, Péter, Magda és Lajos, a Ludovika Akadémia növendéke.

Bagotai Sámuel gazdálkodó, szabómester, Köpec. Sz. 1889. Székely nemesi családból származik. Atyja: †B. László, anyja: Demeter Lídia. Iskoláit Köpecen végezte, majd a szabóipart tanulta. Segédéveit Ietöltvén, saját erejéből és szorgalmából lett önálló mester, saját földjén gazdálkodik is. Műhelyében egy-két tanulót és egy segédet foglalkoztat. A világháborúban a 2. gy.-e.-ben az orosz fronton harcolt, bal kezén és bal lábán sebesült és mint rokkant, tizedesi rangban szerelt le. Neje: Varga Gizella.

Bajcsi József gazdálkodó, Futásfalva. Sz. 1873. u. o. Székely családból ered: Atyja: B. István, anyja: László Rozália. Iskolái elvégzése után a szülői háznál tanulta a gazdálkodást és 1900 óta önálló 35 holdnyi birtokán. Tekintélyes polgára a községnek. A világháborúban az orosz fronton küzdött és szakaszvezetői rangban szerelt le. Első neje: †Balog Anna volt, mostani neje: Komor Julia, gyermeke: Vilmos.

Bajka Béni földbirtokos, Dálnok. Sz. 1870. Felsőcsernáton. Atyja: †Mihály, édesanyja: magyarossi Lázár Rozália volt. Lófő nemes családból ered. Iskolái után pénzügyi szolgálatban kezdte pályafutását és Fiumében vámhivatali ellenőr volt. 1900-ban önálló kereskedő és gazdálkodó volt Kézdialbisban, majd 1930-ig Dálnokon folytatta. Üzletét jelenleg Gábor fia vezeti, ő maga pedig gazdálkodik. Katonai szolgálatot a 63. gy.-e.-ben és a 2. cs. és kir. e.-ben Bécsben teljesített. 1897-től 1900-ig segédjegyző volt Alsócsernátonban. 1897 óta presbiter, a tűzoltótestület alparancsnoka, az egyházi dalárda aktív tagja, a tűzoltóbanda h. vezetője, községi virilis képviselő. Minden hazafias, egyházi és kulturális megmozdulás lelkes támogatója. Neje: Rákossy Katalin felsőcsernátoni primor székely nemesi származás, gyermekei: Ferenc és Gábor.

Bajka Gábor kereskedő, Dálnok. Sz. 1899. Felsőcsernáton. Szülőfalujában és Kézdivásárhelyen végezte iskoláit, majd édesatyja mellett sajátította el a kereskedői szakmát és 1928 óta önálló kereskedő. Saját földjén gazdálkodik is. 1916-ban önként jelentkezett katonai szolgálatra és a 35. tüzér-e.-ben az olasz fronton harcolt, sebesült. Neje: Miklós Ágnes, gyermekei: Gábor és Zoltán.

Bajka Gerő igazgató-tanító, Felsőcsernáton. Sz. 1902. Alsócsernáton. Atyja: Mihály is pedagógus volt, édesanyja: Dulló Ilona. Tanulmányait Sepsisztgyörgyön és Nagyenyeden végezte, oklevelét 1920-ban nyerte. 1921 óta tanít. Református kántor, a dalegyesület vezetője, a Hangya igazgatósági tagja. 1923-tól 1929-ig a felekezeti iskola lezárása miatt nem taníthatott, addig mint kántor tényked ett. Neje: Elczner Irma áll. tanítónő, gyermekei: Ottilia és Izabella.

Bajkó Lajos gazdálkodó, Marosvásárhely. Sz. 1887; Gyergyói székely családból ered. Atyja: †Lajos, anyja: Tordai Eszter volt. Iskoláit Marosvásárhelyen végezte és a szülői háznál tanult meg gazdálkodni és 1919 óta önálló. A világháborúban mint I. osztályú matróz a tengerészeinél teljesített szolgálatot, K. cs.-k. és a jub. e. é. tulajdonosa. A Gazdakörnek volt alelnöke és pénztárosa, a köz érdekeit önzetlenül szolgálta; volt egyházi és képviselőtestületi tag. Neje: Vízi Róza, gyermekei: Lajos és Eszter.

Bajkó László r. k. plébános, Parajd. Sz. 1906. Szentháromság. Atyja: fMáté kántortanító, édesanyja: Máthe Zsuzsánna volt. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Gyulafehérváron végezte, 1930-ban szentelték pappá. Dicsőszentmártonban mint káplán kezdte el működését, onnan Csíkszentdomokos, Brassó, Székelyudvarhely, Verespatak, Erzsébetbánya és 1940-től Parajd az állomáshelyei. Törhetetlen magyarsága miatt hadbíróság elé is került. Számos egyesület alapításában vett tevékeny részt, több vallásos és hazafias egylet támogatója.

Bajkó Mária állami tanítónő, Görgényüvegcsür. Sz. Magyarborgö. Ősrégi lófő-székely családból származik. Atyja: B. József MÁV áll. elöljáró, édesanyja: Csibi Mária volt. Középiskolai tanulmányait Budapesten végezte és 1940 októbertől tanít a Székelyföldön. Azóta ott minden hazafias és kulturális megmozdulásban kiveszi részét.

Bajkó Samu fakitermelő és kereskedő, Málnásfürdő. Sz. 1883. Papolc. Ősi székely nemesi családból ered. Atyja: †György gazdálkodó volt. Középiskoláit Sepsiszentgyörgyön végezte, majd hat éven át mint gazdatiszt tényked ett. 1926 óta Málnásfürdőn fakitermeléssel és fakereskedelemmel foglalkozik. Üzletköre az egész ország területére kiterjed. Az Erdélyi Párt tagja, minden hazafias megmozdulás Jelkes támogatója. Neje: Zuliani Albina, nevelt gyermeke: Puskás-Bajkó István ref. s.-lelkész.

Bajkó Sándor r. k. tanító, Ákosfalva. Sz. 1911. Szentháromság. Régi lófő székely család leszármazottja. Atyja: †B. Máté, anyja: Máthé Zsuzsanna. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Csíkszeredán végezte. Oklevelének elnyerése után 1934-ben kezdte el tanítói működését és 1939 óta van Ákosfalván. Egyházi, hazafias és kulturális tevékenységet fejt ki. Katonai szolgálatát a román hadseregben vojt kénytelen eltölteni.

Bajnoczy Lajos ny. szolgabíró, Septér. Sz. 1881. Budatelke. Atyja: B. Mihály, anyja: Eperjessy Jolán. Mint díjnok 1902-ben Kolozs megyében kezdte meg pályafutását és a ranglétrán felfelé menve lett Septér község szolgabírája. Ezidőszerint már nyugalomban van. A háború alatt 1916-ban mint hadnagy önként jelentkezett katonai szolgálatra. Neje: †Sz. Mariska, aki kb. már 15 éve meghalt. Gyermekei: Mária, Márta és Eszter. A megszállás alatt minden magyar kulturális és hazafias megmozdulásnak résztvevője és támogatója volt és emiatt állandó üldöztetésnek volt kitéve, de mindennek dacára kitartott rendíthetetlen magyarsága mellett.

Bak Albert gazdálkodó, Kecsetkisfalud. Sz. 1898. u. o. Székely nemesi családból származik, négy középiskolát Székelyudvarhelyen /végzett, majd a szülői háznál gazdálkodni tanult és gazdasági szakiskolát végzett. A világháború alatt a 22-es gy.-e. kötelékében szolgált és a román megszállás után a román hadseregben is kénytelen volt egy évet leszolgálni. Birtokát szakszerűen kezeli, tekintélyes polgára a községnek. A hazafias magyar eszméket mindenkor teljes erejével támogatta, a községi tanácsnak másod ízben tagja, a ref. egyház presbitere, az Erdélyi Párt ügyv. alelnöke. Neje: Pál Anna, gyermekei: Albert, Tamás, Anna és Mózes.

Baka Albert Péter kurtapataki, gazdálkodó, Esztelnek. Sz. 1875. u. o. Régi szabad székely nemesi családból származik. Atyja: fB. Elek, anyja: †Gergely Katalin. Iskolái után szülei gazdaságában tanulta ki a földművelést, 1897-ben a 24. gy.-e.-hez vonult be tényleges katonai szolgálatra. A világháborúban is részt vett, a 7. csendőrkerületi parancsnokság kézdivásárhelyi szakaszában, itt teljesített szolgálatot az összeomlásig. Tekintélyes polgára a községnek, a Közbirtokosság vezetője, erdőgazda, községi képviselő. Neje: Rancz Mária, gyermekei: Borbála, Sándor, Boldizsár, Ferenc.

†Bakcsy Boldizsár áll. igazgató-tanító, Etfalvazoltán. Sz. 1886. Székely nemesi családból született. Tanulmányait Nagyenyeden végezte. Mint tanító Illyefalván 1923-ban halt meg 15 évi pedagógiai szolgálata után. A világháborúban az orosz fronton harcolt, onnan betegen került haza. Özvegye: Magyary Anna okl. óvónő.

Bakcsy Emília albisi, földbirtokos, Albis. Sz. Dálnokon. Édesatyja †B. Gergely, édesanyja: Gidófalvy Emília volt. Ősi székely primor családból származik. Szülei halála óta az ősi birtokon gazdálkodik, ahol mindenféle mezőgazdasági termék termelésével foglalkozik és haszonállatokat tenyészt. Hazafias, szociális és minden kultúrintézmény támogatója.

Bakcsy Gergely flldbirtokos, Dálnok. Sz. 1890. u. o. Atyja: B. Gyula, édesanyja: Veress Mária volt. Iskoláit elvégezve atyja mellett a gazdasági szakismereteit fejlesztette, majd önálló gazda lett. Tekintélyes polgára a községnek, a M. P. megalakulása óta részt vesz annak munkájában, a Hangya részvényese. A világháborút a 2. honv. gy.-e.-ben az olasz fronton küzdötte végig. Neje: Miklós Mária.

Bakcsy János angyalosi, tanító, Homoródszentmárton. Sz. 1907. Bikfalva. Udvarhelymegyei nemesi család gyermeke. Atyja: †János, édesanyja: Bencze Etel. Tanítói oklevelének elnyerése után 1926-ban kezdte el pedagógiai munkásságát Székelykeresztúron. Bodzafordulón, Bá-

gyon, Homoródszentpálon, Bardócon és 1941 óta Homoródszentmártonban tanít. A Hangya ügyv. elnöke. Minden egyházi, hazafias és kultúrintézmény munkájában részt vesz.

Bakcsy Kálmán albisi, magántisztviselő, Kovászna. Sz. 1907. Fotosmartónos. Székely nemesi családból ered. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön végezte. Előbb mint állami tisztviselő a közig. pályán működött, de magyarsága miatt elüldözték. Minden magyar, kulturális és szociális egyesület lelkes, önzetlen támogatója. Neje: Szász Mária.

Bakcsy Kálmán uradalmi intéző, Olasztelek. Sz. 1877. Etfalvazoltán. Nemesi családból származik. Atyja: Gábor, anyja: Jánó Lina. Oklevelét a kassai gazdasági tanintézetben szerezte, majd a diószegi cukorgyár uradalmában működött. Innen Sajószentandrásrg, Bilakra, Sárosdra, a kisperkátai uradalomhoz került. 1918-tól Száldoboson saját fürdőtelepét vezette, 1934-től pedig a báró Dániel-uradalom intézője Olaszteleken. A háborúban a 24. honv. gy.-e.-ben mint önkéntes őrvezető teljesített szolgálatot. A M. P. megalakulása óta tagja. Neje: Varga Gizella, gyermeke: Gábor, teológus.

Bakcsy Károly szabómester, ipartestületi elnök, Csíkszereda. Sz. 1903. u. o. Háromszékmegyei nemesi családból származik. Középiskoláit Csíkszeredán és Budapesten végezte. Érettségit tett, majd atyja: fB. Ferenc mellett kitanulta a szabóipart. Anyja: Bartha Karolin. Mint segéd Budapesten szabásztanfolyamot is végezvén, kiváló szaktudásra tett szert. 1927 óta önálló mester. Az Erdélyi Párt alelnöke, városi tanácsos, rk. egyháztanács tagja, a dal- és zeneegylet pénztárosa, az I. P. O. K. választmányi tagja, 1940-től pedig az ipartestület köztiszteletben álló elnöke. Neje: Kovács Veronika, gyermekei: Anna, Lenke és László.

Bakcsy László albisi, állami tanító, Kovászna. Sz. 1900. Kisfalud. Atyja: †Sándor is pedagógus volt, édesanyja: †albisi Ferencz Róza. Székely nemesi származású. Középiskoláit Mikón és Nagyenyeden végezte, oklevelét 1920—21-ben nyerte. Kovásznán kezdte el tanítói működését előbb mint felekezeti, majd állami tanítói minőségben. Nagy magyarsága miatt a románok négy évre elítélték, de később fölmentést nyert. A világháborúban a 24. gy.-e. kötelékében teljesített katonai szolgálatot.

Bakk József ref. lelkész, Radnótfája. Sz. 1890. Felsőboldogfalva. Pályafutását Bogdándon mint segédlelkész kezdte meg, onnan Marosvásárhelyre mint s.-lelkész, majd 1917-ben Erdőcsinádra és 1918-ban Radnótfája lelkésze. Egyházmegyei tanügyi előadó volt 1927 óta. A „Református Ifjúság" c. lap főszerkesztője; valláserkölcsfi novellái jelentek meg különféle lapokban, népies füzeteket írt és adott ki. A megszállás alatt a magyarság erőskezű vezetője volt. Két új iskolát épített, egy-egy egyházi építkezése mellett. Lelkes munkájának eredménye, hogy a radnótfájiak magyarok maradtak és magyarságukban még erősödtek a megszállás alatt. Magyarsága miatt számos meghurcoltatásban volt része, amit azonban mindig felemelt fejjel viselt. Nevelt fia: Pál László.

Bakó Albert ifj. ig.-tanító, Csíksomlyó. Sz. 1913. Csíkmenaság. Atyja: Albert Menaságon tanító, az oláh megszállás ideje alatt hazafias magyarsága miatt sok megpróbáltatáson ment keresztül, ő maga tanulmányait Csíkszeredán és Kézdivásárhelyen végezte, működését 1935-ben Csíksomlyón kezdte meg, ahol a község vallási és kulturális életének tevékeny résztvevője. Erdélyi Pártnak tagja, a M. P.-nak volt tagja.

Bakó Domonkos gazdálkodó, Jobbágytelke. Sz. 1874. u. o. Atyja: †Pál, édesanyja: †Tolvaj Karolina volt. Székely nemesi család. Iskolái elvégzése után atyjánál tanulta a gázdálkodást, most saját földjén, kb. 30 holdon gazdálkodik. A román megszállásig a község bírája volt. Mint köztiszteletben élő polgár a r. k. egyház tanácstagja és megyebírája. Miniden hazafias, vallásos és kultúrmozgalomban önzetlenül részt vett. Neje: Bakó Erzsébet. Öt gyermeke van.

Bakó Imre gazdálkodó, Mezőcsávás. Sz. 1901. u. o. Ősrégi református magyar családból származik. Atyja: †Samu, édesanyja: ötvös Róza volt. Iskoláit elvégezvén az ősi föld művelését folytatja, melyet édesatyja mellett tanult. Saját nevelésű haszonállatokat tart, mindenfajta mezőgazdasági terményt termel. M. P. tagja, községi esküdt. Neje: Székely Róza, gyermekei: Imre és Erzsébet.

Bakó Kálmán r. kat. igazgató-tanító, Csíkcsomortán. Sz. 1901. Csíkmenaság. Atyja: B. László, anyja: Bálint Rozália. Régi székely család gyermeke, aki a középiskoláit Csíkszeredán, a képzőt Csíksomlyón végezte. 1925-ben kezdte meg pályafutását, helyben és azóta a mai napig itt teljesít szolgálatot. A M. P. működésében tevékeny részt vett. Jelenleg az Erdélyi Párt tagja, tagja még a Gazdakörnek és a Közbirtokosságnak is. Az elrománosítás ellen élénk küzdelmet fejtett ki, ezért 1938-ban. fel is függesztették. Neje: Gábor Irén, gyermekei: Kálmán, Anna és László.

Bakó Kálmán okl. középiskolai tanár, polgári leányiskolái igazgató, Csíkszereda. Sz. 1893. u. o. Törzsökös csíki nemesi család leszármazottja. Iskoláit Csíksomlyón, egyetemet Kolozsváron végezte, mint fizika és mennyiségtan szakos nyert oklevelet 1921-ben. Kolozsváron kezdi el pályafutását, de magyarsága miatt állásából elmozdították és a kolozsvári hitelbankhoz került. 1926-ban a csíkszeredai bankhoz jött és 1932-ig működött. 1932—1934-ben magántanulókkal foglalkozott. Mint a M. P. tevékeny harcosa városi tanácsnoknak és h. polgármesternek jelölték és ezt a tisztséget 1937-ig töltötte be. 1937—1941-ig a „Csík" gazd. szövetkezet tisztviselője, majd igazgatója február 13-ig. Ettől kezdve megbízott igazgató a helybeli polgári leányiskolánál. A háborúban a 64. gy. ezredben orosz és olasz fronton harcolt, tartalékos főhadnagyi rangban. A Sig. Laud., a II. ezüst vit. é., bronz vit. é. és a K cs.-k. tulajdonosa. Neje: Kovács Ilona csíki nemesi családból, gyermekei: Kálmán László.

Bakó Károly nyug. igazgató-tanító. Nagybacon. Sz. 1858. Parajd. Régi székely nemes, pedagógus családból ered. Atyja: †B. Dániel is tanító volt. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Székelykeresztúron végezte, ott nyert oklevelet 1878-ban. Részt vett a boszniai okkupációban, majd. leszerelése után Bódoson kezdte el működését, innen Nagyfaacoimbá került, ahol igazgató lett és a kántori teendőket is ellátta. 1926-ban vonult nyugalomba 42 évi eredménydús szolgálat után. Neje: Sándor Ilona okl. óvónő, aki 35 éven át áldásos tevékenységet fejtett ki. Nevelt gyermekük: Baktay Béla gimnáziumi tanár.

Bakó Vilmos nagybaconi, fűszerkereskedő, Vágás. Sz. 1876. Etéd. Régi nemesi családból ered, középiskolát végzett Székelyudvarhelyen, majd a kereskedői szakmát tanulta. Mint vas- és fűszerkereskedő fejlesztette szaktudását, maid önálló lett saját erejéből és szorgalmából Baróton. A 2. huszár-ezredben teljesített katonai szolgálatot Nagyszebenben. Neje: †Otrobán Frida 1930-ban halt el. A magyar ügyek mindenkori lelkes és önzetlen támogatója.

Bakó János igazgató-tanító, Holtmaros. Sz. 1914. Désakna. Édesatyja: †B. Géza, édesanyja: Kovács Erzsébet. Tanulmányait a Bethlen-kollégiumban végezte és oklevelének elnyerése után Désaknán, Magyaron és jelenleg Holtmaroson működik. A gazdakör és az ifjúsági egylet elnöke. A magyar ügyek önzetlen harcosa volt a megszállás idején is, mely idő alatt 2 esztendőn át tanított.

Balás Kálmán dr. kászonimpéri főjegyző, polgármester-helyettes, Csíkszereda. Sz. 1902. Csíktaplóca. Középiskoláit Gödöllőn végezte, majd közgazdasági oklevelet és doktori diplomát nyert. Gödöllőn a községi a. ü. osztálynál kezdte pályafutását, majd Szolnok-Dobokára, Bethlenre és 1940-ben Csíkszeredán adóhivatali főnők lett és 1941 I. 27-től főjegyző, h. polgármester. Neje: Bene Anna. Fitestvérei: Béla 1916-ban a románok betörésekor, Dénes az orosz harctéren 1915-ben, Árpád 1914-ben az orosz harctéren halt hősi halált.

Balás Kálmán gazdálkodó, Kézdikővár. Sz. 1883. u. o. Atyja: †B. József, anyja: Benkő Rozália. Székely nemesi családból ered. Kézdivásárhelyen végezte gimnáziumi tanulmányait, maid az ősi földön gazdálkodik 1906 óta. 50 holdon termel mindenféle mezőgazdasági terményt és haszonállatokat tenyészt. A 24. gy. ezredben az orosz fronton harcolt, őrmesteri rangban szerelt le. Okleveles gépész, gazdakör tagja, tűzoltó-parancsnok, egvháztanács tag, tekintélyes polgára a községnek. Minden kulturális intézmény támogatója. Neie: Balás Anna, gyermeke: Eleonóra.

Balássy Gábor gazdálkodó. Olasztelek. Sz. 1887. u. o. Atyja: András, anyja: Kolombán Julianna volt. Iskoláit elvégezvén édesatyja mellett tanult és 1912 óta önállóan gazdálkodik 20 hold földjén. A háborúban a 82. székely hadosztálynál az orosz, olasz és román fronton harcolt, tizedesi rangban szerelt le. A II. ezüst vit. é., a bronz vit. é., a K. cs.-k. és a háb. e. é. tulajdonosa. Volt községi pénztáros, a fogy. szövetkezet igazgatóra és tól 1922-ig községi bíró. A M. P. helvi tagozatának alelnöke is volt. Neje: Kolumbán Lujza, gyermekei: Sándor és András.

Balássy István gazdálkodó, Olasztelek. Sz. 1893. u. o. Atyja: fFrenc, anyja: Gáspár Lidia volt. Ősrégi nemesi származású székely családból ered. Iskolái elvégzése után gazdálkodni kezd az ősi birtokon, 1920 óta önállóan 19 hold földjén. Volt a közbirtokosság elnöke, albíró, községi tanácstag, vármegyei katonai tanácstag. A 2. huszárezredben orosz, román és olasz fronton küzdött, majd önként a Székelyhadosztálynál jelentkezett az összeomláskor. A II. ezüst vit. é., a bronz vit. é., a K. cs.-k. és a háb. e. é. tulajdonosa. Neje: Kolonbán Anna.

Balássy Kálmán dr., bágyi kórházi ig.-főorvos, Csíkszereda. Sz. 1888. Fotos (Háromszék). Ősrégi székely nemesi familiából. Atyja: fB. Gyula igazg. tanító, ismert pedagógus, édesanyja: †Bartha Berta volt. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön, Ko-

lozsváron, a Ferenc József Tud. Egy. végezte. Bánffyhunyadon és Kolozsváron volt klinikai orvos. A világháborúban főorvosi rangban ténykedett, volt málnási körorvos és a csíkszeredai kórháznál J920 óta főorvos, majd igazgató. A M. P. és a magyar kaszinó tagja. 1939-ben, mint magyar irredentát Besszarábiába internálták és csak 1940 júniusban térhetett haza. A világháborúban a 21-es és a 24-es honvéd, majd a 7-es tábori tűzérezredben teljesített szolgálatot 1914-től 1918-ig. Kitüntetése 2. Sig. Laud. a kardokkal és a K. cs.-k. Lelkes és törhetetlen magyarsága közismert, magyarságáért többször kellemetlenkedtek a románok. Gyermeke: Béla.

Balássy Sándor községi bíró, gazdálkodó, Ábrándfalva. Sz. 1905. u. o. Atyja: †Sándor. Ősrégi székely gazdacsaládból ered. Iskolái elvégzése után atyja mellett tanult gazdálkodni. Jelenleg 116 holdon termel mindenféle mezőgazdasági terményeket és saját nevelésű állatokat tenyészt. Tekintélyes polgára a községnek, a bírói tisztet közmegelégedésre tölti be. Neje: Nagy Elisa, gyermekei: Irma, Sándor, Éva és Róza.

Balázs Albert mészáros- és hentesmesmester, Székelyudvarhely. Sz. 1899. u. o. Régi erdélyi család gyermeke. Atyja: †Albert, édesanyja: Dénes Teréz. Iskoláit elvégezvén a húsiparban fejlesztette szaktudását, majd önálló mester lett saját erejéből. A bécsi döntés után a románok 11 évi önállósága után elüldözték ismert magyarsága miatt. A háborúban a 22. gy. ezredben az orosz és olasz harctéren küzdött, 1918-ban a székely hadosztályhoz vonult be, majd a nemzeti hadseregben szolgált 1922-ig. Törzsőrmesteri rangban szerelt le. Kétszer az I. ezüst vit. é., a II. ezüst vit. é., a seb. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Henter Anna, gyermekei: Albert, Ibolyka és Éva.

Balázs Béla okl. jegyző, Székelykeresztúr. Sz. 1914. Barót (Háromszékmegye). Székely nemesi családból származik. Atyja: †Károly, édesanyja: László Rozália volt. Tanulmányait Székelyudvarhelyen, Brassóban, Fogarason végezte és 1934-ben nyert oklevelet. 1937 nov. 15-én kezdte el közigazgatási ténykedését Székelykeresztúron és 1940 szept. 13-án vezető jegyzővé választották. Nehéz és felelősségteljes hivatását teljes megelégedésre végzi, minden hazafias és kulturális mozgalom lelkes, önzetlen támogatója. Édesatyja a világháborúban hősi halált halt.

Balázs Dezső r. k. plébános, Görgényüvegcsűr. Sz. 1906. Csíktaplóca. Atyja: †B. Zsigmond ny. vármegyei tisztviselő, édesanyja:, Becze Rozália volt. Székely lófő nemes családból származik. Tanulmányait Csíkszeredán, Gyulafehérváron végezte, 1929-ben szentelték pappá. Szárhegyen kezdte el ténykedését, mint káplán, onnan Székelyudvarhelyre, Marosvásárhelyre került. 1933-ban Désaknán parochus lelkész, Naszódon plébános 1940-ben és 1940 áprilisban Görgényüvegcsűr plébánosa lett.

Balázs Ferenc földbirtokos, Mezőerked. Sz. 1872. Kiszombor. Atyja: B. Bálint földbirtokos. Középiskoláit a keszthelyi gazdasági iskolában végezte el, majd pedig Mezőerkedre került a gróf Lázár-féle uradalomba, ahol mint gazdatiszt fejtett ki tevékenységet. A grófi birtokot azonban a román megszállás alkalmával felosztották és ekkor állását el kellett hagynia. Minden magyar hazafias és kulturális megmozdulásnak lelkes támogatója és résztvevője volt. Tevékenyen részt vett Mezőerked község fejlesztésében. Vármegyei törvényhatósági bizottsági tag.

Balázs Ignác gazdálkodó, Patakfalva. Sz. 1896. Árvátfalva. Székely nemesi család leszármazottja. Iskoláit Árvátfalván végezte és atyja mellett gazdálkodott. 1915-ben, a világháborúban a 82. közös gy. ezredhez vonult be. Az orosz, román harctéren harcolt, 1917-ben kar- és láblövéssel sebesült. Őrvezetői rangban szerelt le. Azóta önállóan gazdálkodik 22 hold birtokán. Főleg búzát és tengerit termel és saját nevelésű haszonállatokat tart. A tejszövetkezet és a gazdakör tagja, a M. P. támogatója. Neje: Jakab Berta, gyermekei: Ignác, Lajos és László.

Balázs János gazdálkodó, községi bíró, Szentdemeter. Sz, 1895. u. o. Atyja †József tekintélyes polgár volt. Iskoláit szülőfalujában végezte, majd 1920-ban 20 holdnyi földjén önálló gazda lett. A világháborúban a 82. gy. ezredben az orosz és román fronton harcolt, sebesült, szakaszvezetői rangban szerelt le. A II. ezüst vit. é., a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A M. P. helyi elnöke, már másodízben tölti be a bírói tisztséget közmegelégedésre, a közbirtokosság elnöke, a szövetkezet ig. tagja. Neje: Molnár Róza, gyermekei: Róza, Erzsébet, József és Margit.

Balázs János vendéglős, Székelyudvarhely. Sz. 1891 Abásfalva. Atyja: János mészárosmester, édesanyja: Szabó Anna. Iskolái elvégzése után előbb a cipészipart tanulta és 1920-ban önálló is lett. 1925 óta folytatja a vendéglátó ipart. A világháborúban a román, orosz és olasz fronton küzdött, sebesült. Bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Dávid Etelka, gyermekei: János, Etelka és Dezső.

Balázs János fodrászmester, Marosvásárhely. Sz. 1896. Gödemesterháza. Szé, kely családból ered. Atyja.: †István, anyja: Dohai Vilma volt. Iskoláit Maroshévízen és Marosvásárhelyen végezte. Iparát kitanulva, mint segéd fejlesztette szaktudását és 1921-ben lett önálló mester. A világháborúban a 22. honv. gy. ezredben szolgált, az olasz harctéren sebesült, őrmesteri rangban szerelt le. A III. o. vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Festin Anna, gyermekei: Mária, Vilma, Matild és Attila-János.

Balázs Károly kereskedő, Barót. Sz. 1912. u. o. Édesatyja: †Károly, édesanyja: László Rozália volt. Iskolái elvégzése után a kereskedői szakmát tanulta és mint segéd Baróton és Brassóban fejlesztette szaktudását. 1938 óta önálló. A román hadseregben volt kénytelen leszolgálni önkéntesi esztendejét. Mint arra érdemes mavvar polgár, dohánynagyárudát kapott 1940-ben. Édesatyja a világháborúban az orosz fronton halt hősi halált. A család nemesi származású. Neje: Pál Irma, gyermeke: Sándor.

Balázs Lajos dr. ügyvéd, Nyárádtő. Sz. 1890. Szatmármegye. Atyja 22 évig volt körjegyző. Középiskolát Nagybányán, jogot Budapesten végezte. 1921 óta kamarai tag. A világháborúban az orosz és olasz fronton harcolt, tart. zászlós. A bornz vit. é. és a vas érdemkereszt tulajdonosa. Neje: Silberschatz Berta, gyermekei: Sándor, Riza és Noémi. Atyái nagyatyja †Fried Adolf részt vett a szabadságharcban és vitézségéért főhadnagyi rangra emelték.

Balázs László okl. tanító, Bözödújfalu. Sz. 1921. Oroszhegy. Atyja: †Lajos községi jegyző volt. Régi székely nemesi családból ered. Nagyváradon és Marosvásárhelyen végezte tanulmányait és 1940-ben nyerte el oklevelét. Pedagógiai munkásságát 1940-ben kezdte el Bözödújfalun.

Balázs Lázár ny. adófőtiszt, Csíkszentkirály. Sz. 1885. u. o. Atyja: †Benjamin, anyja: Gábori Terézia. Régi székely család gyermeke. Érettségit Csíksomlyon tett. Pályafutását a csíksomlyói állami erdőhivatalnál kezdte meg. 1910-ben Csikszeredá mint adótiszt működött, 1931-ben 30 évi szorgalmas munkássága után vonult nyugalomba, mely idő óta 30 hold családi birtokán gazdálkodik. A világháború alatt a 2. brassói ezred kötelékében az orosz és a szerb fronton szolgált. Részt vett csapata több ütközetében. Neje: György Karolin.

Balázs Lázár fűrészüzem társtulajdonos, Csíkszentimre. A legrégibb székely nemesi családok közé tartozik. Atyja: †B. Lázár, anyja: †Incze Zsuzsanna. Iskoláit a brassói ipariskolán végezte és az asztalosipart tanulta ki. Szaktudását Szegeden folytatta, a világháborúban rétezt vett a galíciai harctéren, a gorlicei csatában, valamint számos ütközetben. A koronás ezüst, a koronás vas érd. ker. tulajdonosa. 1920—1930-ig a csíkszeredai Fűrész és Bútorüzem vezetője volt. 1930—1935-ig malomtulajdonos, majd 1935-ben alapította meg Törzsök Károllyal fűrészüzemét. A M. P. tagja volt. Neje: Balogh Julianna, gyermekéi: Béla, Magdolna és Julianna.

Balázs Mihály gazdálkodó, Csehétfalva. Sz. 1890. Atyja: †János tekintélyes polgár, 18 évig volt t. hát. biz. tag és bíró is. Ősrégi nemesi család. Iskolái elvégzése után, 1919-ben kezdett önállóan gazdálkodni. Jelenleg 41 holdon folytat belterjes gazdálkodást. 1911-ben vonult be tényleges katonai szolgálatra. A világháborúban az orosz fronton harcolt, szakaszvezetői rangban szerelt le. Az unitárius egyház megyebírája, a községi képviselőtestület tagja. Fivére, János mint zászlós a világháborúban hősi halált halt. Neje: Nagy Eszter, gyermekei: Róza Bálint Albertné, János, Zsuzsanna, Erzsébet és Irma.

Balázs Mózes gazdálkodó, Lókod. Sz. 1879. u. o. Törzsgyökeres székely családból származik. Atyja: Mózes, anyja: Máthé Amália. Iskolái elvégzése után előbb atyja mellett dolgozott, majd 1919-ben önálló gazda lett. A háborúban, a 314. ezredben az orosz fronton harcolt, majd 1916-ban fogságba került és csak 1919-ben térhetett haza. A M. P. tagja, az unitárius egyház presbitere és gondnoka, a gazdakör tanácsosa, a tejszövetkezet igazgatósági tagja. Neje: Sándor Julianna.

Balázsi Gergely gazdálkodó, Sándortelke. Sz. 1875. Lókod. Székely nemesi családból ered. Atyja mellett tanulta a gazdálkodást és 1896-ban vonult be tényleges katonai szolgálatra a 37-es tűzérezredhez és főtűzéri rangban szerelt le. A világháborúban ismét teljesítette hazafiúi kötelességét és a 7-es vártűzéreknél az olasz fronton harcolt. A bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Tekintélyes polgára a községnek, minden, hazafias cél lelkes támogatója. Neje: †Bara Rebeka, gyermekei: Áron, Laios, Gergely.

Balázsi Gergely ifj., gazdálkodó, Sándortelke. Sz. 1911. u. o. Székely család leszármazottja. Iskoláit Sándortelken végezte, majd az ősi földön kezdett gazdálkodni, édesatyja mellett tanulta a föld megművelésének munkáját. Neje: †Szabó Ilona, gyermekei: Ilonka és Gergely.

Balázsi Lajos mészárosmester, Zetelaka. Sz. 1903. u. o. Atyja: †B. Lajos, anyja:

Szabó Ilona. Iskolái elvégzése után a húsiparban szabadult föl és szaktudásának alapos fejlesztése után 1926-ban lett önálló iparos. Tüzoltó alparancsnok. Neje: Sebestyén Anna, gyermekei: Lajos, Béla, Erzsébet, Anna, Mária, Ilona és József.

Balázsi Péter gazdálkodó, Székelymagyaros. Sz. 1901. u. o. Székely nemesi családiból ered. Iskoláit itt végezte, majd atyja tanította a, gazdasági szakismereteikre. Főleg búzát és tengerit termel 10 holdnyi földjén. Minden hazafias mozgalom munkájában részt vesz. Neje: Demeter Berta, örökbefogadott leánya: Irénke.

Balizs Ferenc gazdálkodó, Jedd. Sz. 1896. u. o. Ősrégi magyar gazdacsaládból ered. Atyja: †Károly, anyja Hatházy Julia Iskolái után a család ősi földjén kezdte el munkálkodását. Jelenleg 10 holdon dolgozik, 1922 óta önállóan. A háborúban a 22. gy. ezredben szolgált, az olasz harctéren küzdött és tizedesi rangban szerelt le. Az I. ezüst vit. é., a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A ref. egyház presbitere, gondnoka. Neje: Kovács Ilona, gyermekei: Mihály, Irén és Ferenc.

Baló István nagybaconi, m. kir. postamester, Nyárádszereda. Sz. 1894. u. o. Atyja: B. Lajos jbírósági tisztviselő, édesanyja: Baumann Lujza volt. Régi székely nemesi eredetű familia gyermeke. Középiskolát Budapesten végezte, majd a 12-es tábori tarack-ezredben orosz és román fronton harcolt, hadapród-őrmesteri rangban szerelt le. A bronz, K. cs.-k. és a vaskeresztet kapta kitüntetésül. Leszerelése után került a m, kir. postához és előbb Jassyban, majd Nyárádszeredán lett postamester. Másodszor lett községi bíróvá választva, az úri kaszinó alelnöke, a gazdakörnek is alelnöke. Neje: Nagy Eulália, gyermekei: Csongor és Tünde.

Baló István gazdálkodó, Magyarhermány. Sz. 1888. u. o. Székely családból származik. Atyja: Ádám, anyja: Pető Julianna. Iskoláit szülőfalujában végezte, majd tényleges katonai szolgálatát 1909-ben a 24. honv. gy. ezredben szolgálta le, innen a m. kir. cseindőrség kötelékében teljesítette szolgálatát 1918-ig, a háború végéig és őrmesteri rangban szerelt le. Több elismerésben és dicséretben volt része. 1921 óta önálló gazda. Minden hazafias célú törekvést támagat. Neje: Putnoki Helén.

Baló Ödön nagybaconi, m. kir. járásbírósági alelnök, Pestszenterzsébet. Sz. 1873. Kézdivásárhely. Székely nemesi család leszármazottja. Édesatyja: †László áll. polgári fiúiskolái igazgató, édesanyja: nyujtódi Jancsó Emma volt. Tanulmányait a kolozsvári ref. kollégiumban, majd a Ferenc József Tud. Egyetemen végezte. A kézdivásárhelyi és a szókelyudvarhelyi törvényszéken ténykedett 1919-ig. 1920-ban került a pestszenterzsébeti m. kir. járásbírósághoz, ahol azóta működik. Neie: Kovács Amália, gyermekei: Ödön szfőv. anyakönyvvezető, István, László állatorvos.

Baló Zsigmond nagybaconi, aranyműves, Remetekertváros. Sz. 1865. Magyarhermány. Lófőszékely nemesi családból született. Atyja: B. András, anyja: Keresztes Julianna. Iskoláit Székelyudvarhelyen végezte és Marosvásárhelyen az aranyműves pályát sajátította el. Tanult aranyműves és ékszerész. Székelyudvar$_r$ helyen önálló mester lett. saját erejéből. 1920-ban menekülni volt kénytelen és Újpesten 1930-ig folytatta iparát. A szénhalmi ref. egyház presbitere. A világháborban a 82. közös gy. ezredben teljesített katonai szolgálatot. Neje: bibarczfalvi és szárazajtai Bándy Anna.

†Balla Attila csíkszentmihályi, ny. MÁV felügyelő, Marosvásárhely. Sz. 1860. Nyárádszentiászló. Székely nemesi családból származik. Iskoláit Nyárádszentlászlón és Kolozsváron végezte. 1883-ban lépett a MÁV szolgálatába, ahol 1921-ig teljesített szolgálatot. 1934-ben elhúnyt. A M. P.

Ha volt a párt megalakulásától kezdve, nagy magyarsága közismert volt. Özvegye: Beczeg Ilona, gyermekei: Erzsébet színművésznő, József csendörőrnagy, Ilona tanítónő, Endre dohányárus, Mihály állami tisztviselő, Attila állami tisztviselő és Boriska üzemvezető.

Balla Imre áll. isk. ig., Csíkdelne. Sz. 1901. u. o. Atyja: B. László, anyja: Ladó Viktória. Régi lófő székely nemesi család sarja. Középiskoláit és tanítóképzőt Csíksomlyón végzett. Pályafutását Csíkdelnén kezdte meg, 1930-tól mint ig.-tantó működik. Az egyháztanács jegyzője, a Hangya ügyv. igazgatója, ifj. egyesületek elnöke, aki minden kulturális és hazafias ügy lelkes támogatója. A M. P. működésében tevékeny részt vett. Neje: Erős Regina, gyermekei: Ibolya és Imre.

†Ballai István gazdálkodó, Marosszentanna. Sz. 1883. Atyja: Ferenc, édesanyja: Kertész Sára volt. iskolái elvégzése után Marosludason gazdálkodott 24 holdas birtokán. A világháborúban részt vett a 21. gy.-e.-ben és az orosz fronton harcolt. Tizedesi rangban szerelt le. Magyarsága közismert volt, ezért a románok szolgálatra hívták be és embertelenül bántak vele. 1927 május 8-án meghalt. A család a román sanyargatás miatt a marosludasi birtokot kényfeiéri volt átcserélni és 1940-ben került Márosszentannára. özvegye: Magyari Mária, gyermekei: György, József és Erzsébet. István fia az embertelen román bántalmazás következtében katonai szolgálata után 1938-ban halt meg.

Balló János dr. m. kir. tisztiorvos, Csíkszereda. Sz 1905. Csíkcsomortán. Atyja: B. Antal gazdálkodó, anya: Csiszér Rozália. Régi székely nemesi család gyermeke. Gimnáziumot Csíkszeredán végzett, egyetemet Szegeden járt, orvosi gyakorlatát a szombathelyi közkórházban és Szolgaegyházán, majd mint magánorvos Baracskán működött. A megszálláskor nyert áthelyezést Csíkszeredára mint tisztiorvos. Neie: Perényi Gabriella, gyermeke: János.

Balló Márton gazdálkodó, Marosszentanna. Sz. 1891. u. o. Atyja: B. Márton, anyja: Benő Mária. Iskoláit elvégezvén ősei hagyományához híven a gazdálkodást tanulta, 1918 óta önálló gazda 15 hold saját földön. A világháborúban a 22. h. gy.-e.-ben mint szakaszvezető szolgált, mint 40%-os rokkant szerelt le. Hat évig volt ref. egyházi presbiter és hét éve gondnoka. A szövetkezet igazgatósági tagja. Neje: Szász Karolnia, gyermekei: Márton, Ferenc, György, Lajos, Karolina.

Balló Vilmos gazdálkodó, Nagybacon. Sz. 1885. u. o. Székely család gyermeke. Atyja: †András, édesatyja: †Jósa Karolin volt. Iskoláit Nagybaconban végezte, a család birtokán atyja mellett tanulta a föld művelését. Most 78 hold ősi földön gazdálkodik. 1914-ben a 2. gy.-e.-ben az orosz fronton sebesülten került fogságba, tizedesi rangban. Neje: Bardócz Ilona, gyermekei: László és András.

Balog Domokos asztalosiparos, gazdálkodó, Városfalva. Sz. 1893. u. o Atyja: Elek, anyja: Czirják Julianna. Régi székely família gyermeke. Iskoláit elvégezvén ipart tanult, 1921-ben pedig saját erejéből és szorgalmából lett önálló. A háborúban a 34-es k. tüzérezredben az orosz, olasz harctéren küzdött, szakaszvezetői rangban szerelt le, bronz vi. é. és a K. cs.-k.-tel lett kitüntetve. A Hangya elnöke, kilenc évig volt egyházi pénztáros, közs. tanácstag. Neje: Szabó Irén, gyermeke: Ella és Margit.

Balogh Albert mészáros- és hentesmester, Parajd. Sz. 1902. Deményháza. Atyja: |B. Albert. Székely család leszármazottja. Tanulóéveit szülőfalujában töltötte, iparát mint segéd a jegjobb mestereknél Marosvásárhelyen, Kolozsváron, később Romániában fejlesztette és saját erejéből lett önálló mester Szovátán és 1941-ben Parajdon lett önálló. A M. P., az ipartestület tágja. Neje: Bíró Anna, leánya: Ágnes.

Balogh Antal börgyáros, Újpest. Sz. 1889. Karcfalva. Édesatyja: †B. József, édesanyja: László Marcella volt. Anyai nagyatyja Bem tábornok seregében a szabadságharcban küzdött. Iparát mint tímár kezdte tanulni Erdélyben és mint segéd Kolozsvár, Brassó, Medgyes, Újpest üzemeiben gyakorolt. 1919-ben lett önálló. Pest vármegye th. biz. tagja. A r. k. egyháztanács és Újpest városi tanácsának tagja. A háborúban a 24. gy.-e.-ben az orosz fronton küzdött, háromszor sebesült, szakaszvezetői rangban szerelt le. Neje: Antal Rozália.

Balogh Béla kántortanító, Szentháromság. Sz. 1914. Hilib. Atyja: B. Jenő nyug. tanító, anyja: Dulló Ilona. Székely nemesi családból ered. Iskoláit Kézdivásárhelyen és Csíkszeredán végezte. Oklevelét 1933-ban nyerte, majd 1940-ben került Szentháromságra, mint kántortanító. Minden hazafias, kulturális törekvés önzetlen támogatója. Neje: Korondy Erzsébet.

Balogh Dezső m. kir. erdőmérnök, Görgényszentimre. Sz. 1894. Bélen. Atyja: †Kálmán főerdőtanácsos, anyja: Guldon Berta volt. Tanulmányait Nagyváradon, Selmecbányán végezte, 1921-ben nyert oklevelet. Nagybányán kezdte el működését, majd Galacza, Moldvába működött. 1940-ben került Görgényszentimrére. Az alerdész szakiskola tanára. Magyar, hazafias magatartása miatt üldözték. Neje: Vidivocs Mária.

Balogh Domokos barátosi gazdálkodó, Kézdimárkosfalva. Sz. 1883. Barátos. Családja lófőszékely nemesi család, 1570-ben kapott nemességet atyja: Domokos. Iskoláit Fiumében végezte, majd pénzügyőri pályán működött és Sepsiszentgyörgyön teljesített szolgálatot, mint pénzügyőri fővigyázó. A román hüségesküt megtagadta, ezért elbocsátották 1919-ben. Jelenleg 50 holdon gazdálkodik okszerűen és mindennemű mezőgazdasági terméket termel és faj haszonállatokat tart. A Gazdakör alelnöke, a községi képv. testület tagja. Neje: Málnásy Ilka, gyermekei: Jenő és Ernő, mindkettő aranykalászos gazda, a családi birtok vezetésében édesatyjuk mellett dolgoznak a családi birtokon.

Balogh Ferenc református lelkész. Makfalva. Sz. 1898-ban Barátos. Lófőszékely nemesi családból származik. Atyja: †Domokos, anyja: Tánczos Sára. Tanulmányait Sepsiszentgyörgy, Kolozsváron végezte, 1925-ben lett lelkipásztor. A háborúban a 24. gy.-e.-ben az orosz és olasz fronton harcolt, fogságba került. Hadnagyi rangban szerelt le. I. ezüst, bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Alsósófalván, majd 1935 óta Makfalván teljesíti hivatását. Neje: Bíró Emma, gyermeke: Éva. A Gazdakör elnöke. Minden hazafias, vallásos és kulturális cél támogatója.

Balogh Gyula földbirtokos, Nyárádszentimre. Sz. 1893. u. o. Régi törzsökös szé-

kely nemesi családból származik. Valamikor a család tulajdonát képezte Nyárádszentimre község nagyobb része földbirtokban. Érettségi vizsgáját a Marosvásárhelyi ref. kollégiumban tette le, majd gazdasági akadémiát Kolozsvárott és Magyaróvárott végzett. Ezután a gróf Károlyi Imre-féle uradalomba Érdre került, ahol mint gazdatiszt fejtett ki működést. Majd mikor atyja elhalálozott, állását otthagyta és átvette a családi birtok vezetését és azt a mai napig is folytatja. Az Erdélyi Gazdasági Egyesület tagja, a nyárádszentimrei Gazdakör elnöke, a Tejszövetkezet igazgatója, volt községi bíró. Minden hazafias megmozdulásban résztvett, a M. P.-nak volt tagja. Neje: kézdivásárhelyi Kovács Lenke, gyermekei: Éva, Katalin és Ildikó.

Balogh György állami tanító, Lisznyó. Sz. 1900. Árkos. Atyja: †György, anyja: Balázs Mária volt. Nemesi család gyermeke. Iskoláit Sepsiszentgyörgyön, Kereszturon végezte tanulmányait, 1918-ban nyert oklevelet. A román hűségeskü megtagadása miatt nem folytathatott pedagógiai ténykedést, ezért lakatosipart tanult, és gepészi vizsgát tett. 1940 októberóta tanít. A világháborúban az olasz fronton küzdött, 9 hónapig olasz fogságban volt. Hadapród-őrmesteri rangot ért el. Neje: Szabó Adél, fia: Csaba.

Balogh István dr. földbirtokos, Málnás. Sz. 1880. u. o. Református székely nemesi családból ered. Atyja: B. József földbirtokos, postamester volt. Középiskoláit Sepsiszentgyörgyön, jogot Kolozsváron végezte és 1911-ben nyerte el jogi diplomáját. Mint törvényszéki joggyakormok Brassón és Csíkszeredán ténykedett, majd Sepsiszentgyörgyön ügyvédjelölt, ügyészi megbízott volt. Később a málnási 216 holdnyi családi birtok vezetését vette át, ahol belterjes, okszerű gazdálkodást folytat. Az Erdélyi és M. P. tagja, a ref. egyházmegye tanácsosa és presbiter. Neje: Göncz Mária, fia: József okl. gazda, aki a birtok vezetésében segédkezik.

Balogh József bágyoni, földbirtokos, molnármester, Szörcse. Sz. 1898. Bágyon. Lófőszékely nemesi eredet. Középiskoláit Mikón végezte, l917-ben tett érettségit. A világháborúban a 24. gy.-e.-ben az orosz fronton harcolt, hadnagyi rangban szerelt le. A bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Simó Anna helybeli tanítónő, gyermekei: Gabriella és Ildikó. Hazafias és kulturális egyesületek támogatója.

Balogh József gazdálkodó, Ikland. Sz. 1889. Atyja: †B. László, atyja: fSzabó Mária volt. Ősrégi székely családból származik, gazdasági szaktudását édesatyja mellett sajátította el és jelenleg saját földjén gazdálkodik. Megelőzőleg katonaéveit a 62. gy.-e.-ben töltötte, majd a m. kir. csendőrség kötelékében teljesített szolgálatot 1919-ig, a megszállásig, amikor a hűségeskü megtagadása miatt elbocsátották. Neje: Szász Zsuzsánna, kinek bátyja: Mózes a világháborúban hősi halált halt.

Balogh Katalin, a háromszékmegyei „Erzsébet leányárvaház igazgatónője, Kézdivásárhely. Sz. u. o. Tanítóképzőt Kolozsváron, állami nőipariskolát Budapesten végzett. 1912-ben az árvaház kötelékébe lép, halo 1921-ben igazgatóvá nevezik ki. A román megszállás alatt az intézet növendékei magyarságukat megtartották, vezetése mellett hazafias szellem kifejlesztésére törekedett. Átlagosan 30—60 között van a felügyelete alatt álló gyermekek száma.

Balogh Károly gazdálkodó, Nagyadorján. Sz. 1881. u. o. Régi ref. székely családból származik, iskolái után a gazdálkodást tanulta, 1906 óta önálló. A falu legtekintélyesebb gazdái közé tartozik. 1911-ben egyhangúlag bírónak választották, hosszú éveken keresztül viselte. A község közügyeibe ma is résztvesz, mint községi közgyám. A világháborúban az orosz fronton teljesített tűzharcos szolgálatot. Kitüntetései: bronz vit. é. és K. cs.-k. A M. P. választmányi tagja, magyar kulturális és politikai mozgalmak támogatója volt. Neje: Adorjáni Vilma, gyermekei: Margit, Erzsébet, Ábel és Béni.

Balogh Lajos okl. kántortanító, Csíkszentmihály. Sz. 1902. Marosujvár. Atyja: B. Lajos kántortanító volt, anyja: Antal Róza. Régi székely lőfő családból származnak. Gimnáziumot Csíkszeredán, a tanítóképzőt Csiksomlyón végezte. 1925-ben Csíkszentmihályon kezdte meg működését. Jelenleg mint kántortanító működik. Az egyháztanács tagja és jegyzője, tanító és ifjúsági könyvtár könyvtárosa, tantestületi jegyző, aki a község kulturális és közéletében is kiveszi részét. A M. P.-nak tagja volt. Neje: Rácz Anna, gyermekei: Magdolna és Gábor.

Balogh Lajos vegyeskereskedő, Kézdiszentkereszt. Sz. 1892. Székely nemesi családból származik. Iskoláit Gyergyótölgyesen, Székelyudvarhelyen végezte. A kereskedői pályán fejlesztette szaktudását és 1928-ban lett önálló. A háborúban a 2. gy.-e.-ben szolgált, orosz fogságot szenvedett, tizedesi rangban szerelt le, a II. o. ezüst vit. é. tulajdonosa. Neje: Winkler Lenke, gyermeke: Kálmán Jenő.

Balogh Lajos gazdálkodó, Városfalva. Sz. 1905. u. o. Iskoláit elvégezvén édesatyja mellett tanulta a gazdálkodást és 1935-ben lett önálló gazda. Tekintélyes polgára a községnek, a Tejszövetkezet igazgatósági tagja, a Gazdakör volt elnöke. Magyarságáért súlyosan bántalmazták. Neje: Vass Ráchel, leánya: Eszter.

Balogh Lajos nyugdíjas fővigyázó, Kézdimárkosfalva. Sz. 1880. u. o. Atyja: Sándor, anyja: Orbán Júlia. Iskoláit székelyföldön és a budapesti felsőipariskolában végezte, majd a MÁV szolgálatába lépett, ahol mozdonyvezető lett, később pedig, mint mozdonyfővigyázó teljesítette felelősségteljes szolgálatát. 1921-ben nyugdíjazták, Neje: †Koós Mária, gyermekei: Klára és Magdolna. Második neje: Szilveszter Berta.

Balogh Ödön futásfalvi és jobbágytelki. Középiskolai tanár. Sz. 1895. Szászrégen. Tősgyökeres nemesi székely családból származik. Egyetemet Kolozsvárott végezte, magyar, német és román nyelvtanár. Szászrégenben és Szamosujváron tanított. Számos Önálló műve jelent meg, több tudományos cikkét közölték. A világháborúban a 62. gy.-e.-ben harcolt. Több tudományos társulat tagja. Nyelvtörténeti munkákat, fordításokat írt, néprajzi, filológiai munkái közismertek. Neje: Fejér, Kató, gyermekei: Magda, Irén és Ervin.

Bandár János ifj. gazdálkodó, községi bíró, Mezőfele. Sz. 1904. u. o. Ősi székely család leszármazottja. Atyja: József, anyja: Tóth Paula. Iskoláit elvégezvén, édesatyja útmutatása mellett sajátította el a gazdálkodás szakismereteit és 1927 óta önálló gazda. A mezőgazdasági kiállítás són 1937-ben bronzérmet nyert. A M. P., az E. F. E. tagja, a Szövetkezet volt ügyvezető elnöke. A községi tanács tagja, 1940-től a község bírája. Neje: György Ida, gyermekei: Éva és Ida.

Baudentisztél Anna igazgató-tanító, Pókakeresztur. Sz. Budapesten, oklevelét Nagyszebenben szerezte. 1934-től Szászrégenben és 1936-tól Pókakereszturon tanít. A református énekkar vezetője. Minden kulturális és egyházi megmozdulásban és a község közéleteben résztvesz. A megszállás alatt a magyar ügyeket pártfogolta és a magyarság érdekében minden áldozatot meghozott.

Bandita János tanító, Füleháza, Sz. 1916. u. o. Atyja: István, anyja: Kazán Mária. Középiskoláit és a tanítóképzőt Marosvásárhelyen végezte, előbb mint helyettes teljesített szolgálatot, 1940 óta Füleháza tanítója. Ismertnevű család, akik a magyar érdekekért és a magyar kultúráért mindenkor szívesen hoztak áldozatot.

Batiz Sarolta áll. tanítónő, Mezőrücs. Fotosmartonosi születésű. Atyja: András postafőtisztviselő. Középiskoláit Szászrégenben és tanítóképzőt Nagyszebenben végezte. 1938-ban. Mint pedagógus pályafutását 1940-ben Mezőcsürön kezdte meg mint állami iskolai tanítónő, ahol a mai napig teljesít nevelő szolgálatot.

Baúm Ferenc fűszer- és csemegekereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1892. Kereskedő családból. Segédéveit atyja mellett töltötte és 1922-ben lett önálló Résztvett a világháborúban az 50. gy.-ezr.-ben az olasz és orosz fronton, tizedesi rangot ért el. Bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Klein Irén, aki résztvett az üzlet vezetésében.

Bara Ágoston vegyeskereskedő, Csíkkarcfalva. Sz. 1897. Csíkszenttamás. Székely köznemes családból származik. Atyja: †Albert, anyja: †Albert Erzsébet. Iskoláit szülőhelyén végezte el, majd mint kereskedő kitanult. 1922-ben lett önálló és alapította meg ma is fennálló és jóhírnévnek örvendő vegyesáruüzletét. Tekintélyes polgára a községnek, községi képviselő, iskolaszéki tag, a M. P.-nak mindvégig tagja volt. A világháborúban a 82. gyezr. kötelékében az orosz és oláh fronton harcolt, két bronz, II. o. ezüst, K. cs.-k. és háb. e. é. tulajdonosa. Az összeomlás után a székely hadosztályban teljesített tovább szolgálatot. Résztvett az ellenforradalomban, ahol a vörösök fogságába esett. A kpmmun bukása után a Nemzeti Hadseregnek tagja volt, mint szakaszvezető szerelt le. Neje.: Császár Irén, gyermekei: Béla és László.

Bara Márton nyug. m. kir. csendőrtiszthelyettes, újpest. Sz. 1870. Csíkszentdomokos. Székely nemesi családból származik. 1893-ban vonult be, a 24. honv. gy.-e.-ben teljesített szolgálatot és 1894-ben lépett a m. kir. csendőrséghez. Brassón, Gelenczén, Hosszúfalun, Kolozsváron, Bereczen, Kézdivásárhelyen, Zajzonban, Gyergyótölgyesen, Naszódon teljesített szolgálatot, majd 1920-ban került Budapestre. Salgótarjánban az iskolában szolgálatvezető altiszt volt és 1924-ben ment nyugdíjba. Az újpesti Credo tagja, több dicsérő okirat és elismerésben részesült, számos kitüntetés tulajdonosa. Neje: Jancsö Róza, gyermekei: Gábor, László és Károly.

Bara Péter „Hangya” ügyv. igazgató, Csíkszentdomokos. Sz. 1903. u. o. Régi szabad székely család tagja. Atyja: †Péter, anyja: Kedves Rozália. Iskolái után a géplakatos ipart tanulta, mint segéd fejlesztette szaktudását. Majd Nagybányán „Phönix” vegyipari rt. munkavezetője volt. 1938-ban az ő kezdeményezésére megalakítják a Hangya szövetkezetei, amelynek ügyvezető igazgatója a mai napig. A M. P. munkájában kivette a részét. Neje: Szekeres Anna, gyermekei: Károly, Sarolta, Olga és Vencel.

Barabás Benedek református lelkész,

Székelyvaja. Sz. 1905. Zabola. Iskoláit Sepsiszentgyörgyön, Marosvásárhelyen, a teológiát Kolozsvárott végezte, 1934-ben nyert oklevelet. Marosszentgyörgyön kezdte meg hivatásának teljesítését és 1936-ban került Vajára. A község kulturális és szociális intézményeinek vezetésében vezető szerepet tölt be. Magyarsága miatt hadbíróság elé került.

Barabás Béla albisi ny. máv. főfelügyelő. Sz. 1863. Kolozsvár. Atyja: †György belügyminiszteri számtanácsos, nagyatyja: †János ref lelkész, anyja: †ilyefalvi Lukács Karolin volt. Anyai nagyatyja: †Lukács László, az 1948—49-i szabadságharcban küzdött és fogságot szenvedett magyarságáért Olmützben. Neje: Fux Berta, gyermeke: Béla dr. m. kir. rendőrkapitány és Berta férj. Horváth Lajosné.

Barabás Béla vendéglős, Marosvásárhely. Sz. 1894. Borszék. Törzsökös székely szabad családból ered. Iskoláit Aninoszán végezte és előbb a kovácsipart kezdte tanulni édesatyja mellett. Atyja korai halála miatt a kereskedői és vendéglős ipart gyakorolta és 1933-ban Marosvásárhelyen önálló kereskedést létesített, majd italmérő engedélyt nyervén vendéglős lett. A háború alatt mint bányász fölmentést nyert, de a román betöréskor polgári ruhában küzdött, majd a 69. gy.-e.-ben teljesített szolgálatot. Sebesült, majd 1917-ben fölmentették. Minden hazafias mozgalom lelkes támogatója. Neje: Wéber Magdolna, gyermekei: Ilona, Géza, Béla, Imre és Magdolna.

Barabás Béla Győző, árkosi, unit. lelkész, Szentivánlaborfalva. Sz. 1899. Verespatakon. Atyja: †Sándor áll. isk. igazgató volt. Régi székely nemesi család leszármazottja. Középiskolai tanulmányai után a teológiát Kolozsváron végezte, pályafutását Tordán mint középiskolai tanár kezdte meg. 1929-től mint unitárius lelkész Borsodon, 1932-től Szentivánlaborfalván működik. Neje: Major Erzsébet, gyermekei: Erzsébet, Matild, Béla és Csaba. A M. P. tagja volt, a Hangya alapítója és igazgatója.

Barabás Dezső dr. albisi, ügyvéd, városi aljegyző, Kispest. Sz. 1897. Magyarkereke. Atyja: Árpád is református lelkész volt. Anyja: Bányai Anna. Középiskolát Kolozsvárott, egyetemet Budapesten végzett. A háborúban a 21. honv. gy.-e.-ben az orosz fronton fogságba esett és 1921-ben tért haza. 1923 óta Kispest város I. o. aljegyzője. Neje: Lángos Blanka.

Barabás Gábor ref. lelkész, Zágon. Sz. 1892. Hidvég. Lófő székely nemesi család leszármazottja. Atyja: Mihály, anyja: Béres Mária. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön, Kolozsváron végezte, Gárdon volt segédlelkész, majd 1928 óta Zágonban teljesíti hivatását. A dalkör, a M. P. elnöke. Neje: Izsák Mária, gyermekei: Gábor és Ágnes.

Barabás György üveg-porcellán kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1873. Sóvárad. Ősrégi székely családból született. Iskoláit Sóváradon végezte és a kereskedői pályát választva 1897-ben lett önálló saját erejéből Nyárádremetén. 1939-ben Marosvásárhelyre helyezte át üzletét. A világháborúban résztvett, mint őrvezető szerelt le. Neje: M. Katalin, leánya: Erzsébet.

Barabás Gyula műszerészmester, Székelyudvarhely. Sz. 1898. Medgyes. Kisküküllő megyei családból származik. Iskolái elvégzése után az elektrotechnikát tanulta, Budapesten a Ganz-gyárban kiváló képzettségre tett szert és 1927-ben lett önálló Székelyudvarhelyen. A világháború alatt Bécsben teljesített katonai szolgálatot. Neje: Horváth Margit, gyermekei: Gyula, Márta, László és Zoltán.

Barabás János lisznyói gazdálkodó, Lisznyó. Sz. 1892. u. o. Székely nemesi családból származik. Iskoláit Sepsiszentgyörgyön végezte és utána Brassóban a MÁV-nál teljesített szolgálatot. 1918-ban önálló gazda lett. 40 holdon folytat szakszerű gazdálkodást. Résztvett a világháborúban az orosz fronton, sebesülten került fogságba, tizedesi rangban szerelt le. Neje: Márk Terézia, gyermekei: Kálmán és Lajos.

Barabás József dr. árkosi nyug. min. osztályfőnök, orvos, Budapest. Sz. 1876. Székelykeresztur. Ősei atyai ágon unitárius lelkészek voltak. Székely nemes család, atyja: †Lajos, anyja: †Nick Anna volt. Tanulmányait Kolozsváron végezte, orvosi diplomát 1900-ban nyert. A segesvári vármegyei kórházban, mint alorvos kezdte pályafutását. Katonaéve alatt a nagyszebeni katonai kórházban teljesített szolgálatot. A budapesti klinikán, majd Marosvásárhelyen volt alorvos, ugyancsak Hódmezővásárhely szemészeti klinikáján is. 1907-ben Fehértemplomban kórházi igazgató-főorvos lett, ahol 1914-ig működött. Budapestre a m, kir. belügyminisztériumba nevezték ki egészségügyi felügyelővé, a szegedi kerület e.-ügyi felügyeletével bízták meg. 1937-ben, miniszteri osztályfőnöki rangban ment nyugdíjba. A szakirodalomban közismert nevet biztosított, számos e. ü. cikke jelent meg szaklapokban. Több kitüntetés és elismerés tulajdonosa.

Barabás Julianna márkosfalvi, m. kir. járásbírósági irodatiszt, Budapest. Szekszárdon született, atyja: Barabás Fábián, anyja: székelyszenterzsébeti Szakács Márta volt. Nemesi családból származik. Iskolái elvégzése után Kolozsváron kezdte mint járásbírósági díjnok, állami szolgálatát. A román megszálláskor menekülni volt kénytelen, 1922-ben Budapestre került és azóta itt teljesít szolgálatot. 1937-től tagja a Hargitavárallyai jelképes községnek.

Barabás Lajos gazdálkodó, Fiátfalva. Sz. 1897. u. o. Atyja: †Mózes gazdálkodó volt. Iskolái elvégzése után édesatyja mellett gazdálkodott. 1918 óta önálló gazda. Jelenleg 24 holdon családjával gazdálkodik. Belterjes gazdaságát nagy hozzáértéssel vezeti. A Háborúban a 34. tábori tüzérezredben a szerb, orosz, olasz fronton küzdött, tizedesi rangban szerelt le. A községi képviselőtestület tagja, az unitárius egyház tanácsosa, Hangya igazg. tag, 7 évig volt községi és közbirtokossági pénztárnok. Neje: Fazakas Lídia, gyermekei: Károly, Anna és Lajos.

†Barabás Lőrinc márkosfalvi, főjegyző. Sz. 1864. u. o. Atyja: Elek földbirtokos volt, ősi primor székely családból származik. Iskolái után a közigazgatási pályára lépett, 36 éven Keresztül mint jegyző működött. 1924-ben nyugalomba vonult és ezidőtől haláláig gazdálkodással foglalkozott. 1936-ban hunyt el. A magyar ügyek, a kultúra és a gazdasági élet irányításában minden önzetlenül vette ki részét. Özvegye: Málnási Etelka, gyermekei: Károly, István, Béla, Sándor.

Barabás Károly tanító, Esztelnek. Sz. 1900. u. o. Atyja: †Lőrinc, anyja: Málnási Etelka. Középiskoláit Miko-kollégiumban Sepsiszentgyörgyön, képzőt Nagyenyeden és Csíksomlyón végzett. Mint pedagógus több helyet tanított, előbb felekezeti, majd állami iskolában. 1935-ben a románok elbocsátották állásából magyar érzelme miatt. A M. P. működésében résztvett, minden hazafias és kulturális ügy lelkes támogatója volt. 1918-ban bevonult a 24. gy.-e.-hez, az összeomláskor a székely hadosztályba lépett be. Ezért hosszabb ideig internálva volt Brassóban. Neje; Sylvester Erzsébet, gyermeke: Zoltán.

Barabás Miklós gazdálkodó, Székelybethlen. Sz. 1904. Székelybethlenfalva. Ősrégi gazdálkodó családból származik. Édesatyja útmutatása mellett sajátította el a gazdálkodást és 1923 óta gazdálkodik önállóan. Szabadgazdálkodást folytat az ősi rögön, tekintélyes kisgazda. Ősei valamennyien e község születtei és a község alapítói voltak. Neje: Mózes Róza, gyermekei: Margit, Miklós, Emma és Rózsi.

Barabás Sándor gazdálkodó, Székelyszentistván. Sz. 1875. u. o. Ősei nyomdokait követvén szintén gazdálkodni kezdett iskolái elvégzése után, jelenleg 33 holdnyi területen gazdálkodik. A 20. honv. gy.-e-ben, mint őr vezető az orosz fronton küzdött, majd a csendőrség kötelékében teljesítette honfiúi kötelességét. Volt községi bíró, a M. P. alelnöke, egyházi presbiter, községi pénztáros. Minden hazafias és kulturális célt támogat. Neje: Boka Eszter, gyermekei: Sándor és Zsuzsanna.

Barabási Domokos ny. m. kir. honv. törzsőrmester, gazdálkodó, Mezőpanit. Sz. 1883. u. o. Székely nemesi családból ered. Atyja: fLászIó, anyja: †János i Anna volt. Iskolái elvégzése után a katonai pályát választotta. A 22. gy.-e.-ben szolgált és a háború alatt az orosz fronton kétszer is sebesült. I. és II. o. ezüst, bronz vit. érem és a K. cs.-k. tulajdonosa. Mint törzsőrmester vonult nyugalomba, azóta gazdálkodik. A M. P., Hangya, Tejszövetkezet tagja. Neje: Bartha Júliana, gyermekei: Eszter és Julianna.

Barabási Ferenc makfalvi, református lelkész, Mezőcsávás. Sz. 1886. Mezőpanit Ősrégi nemesi családból ered. Atyja: †Sándor, anyja: Pete Anna volt. Marosvásárhelyen, Kolozsváron és Debrecenben végezte tanulmányait. 1914-től kezdve számos községben volt segédlelkész, majd 1918-ban lett Mezőcsávás lelkésze. A Hangya, Gazdakör megszervezésében tevékeny részt vett. A M. P. elnöke, az E. F. E. tagja. Neje: Kiss Anna, gyermekei: Ferenc, Zoltán és Adél.

Barabási G. Sándor gazdálkodó, Mezőpanit. Sz. 1875. u. o. Székely nemesi családból ered, előneve mezőpaníti. Iskoláit szülőfalujában végezte, atyja mellett gazdálkodást tanult és 1908 óta önálló. M. P. tagja, 6 éven keresztül volt községi pénztáros, hosszú évek óta presbiter, a Tejszövetkezet volt könyvelője. Neje: Magyari Zsuzsánna, gyermekei: Sándor, Gergely és József.

Barabási Sándor gazdálkodó, Mezőfele. Sz. 1903. Magyarfülpös. Tősgyökeres református családból született. Atyja: Lajos, anyja: Kiss Zsuzsánna. Iskoláit elvégezvén gazdálkodást tanult, gyékénytisztítással foglalkozik. A M. P. tagja, a Szövetkezet felügyelőbizottsági és a presbitérium tagja. Neje: Fodor Ibolya, gyermekei: Ibolya, Sándor, Domokos, Jolán és Anna.

Barabássy Zsigmond ehedi vendéglős, a „Transilvánia" étterem bérlője, Marosvásárhely. Sz. 1892. F.hed. Atyja: †Lukács, anyja: Simonffy Anna. Ősi székely nemesi család leszármazottja. Iskolái után állami erdőőri szakiskolát végzett, utána mint I. o. állami legelömester, a földmivelésügyi minisztérium marosvásárhelyi kirendeltségéhez nyert beosztást. Résztvett a világháborúban a 62. gy.-ezr. kötelékében, az orosz fronton harcolt, a gorliecei áttörésnél. Onnan az olasz frontra került. Két-

szer sebesült. Háború után a román megszálláskor, állását elvesztette és mint tej- és vajgyüjtő működött. Később mint vendéglős tevékenykedett, népszerűségével és hozzáértésével ezen a pályán teremtett egzisztenciát. 1938-ban Brassóban mint vendéglős működött, s nála volt az elégedetlen magyar társadalom gyülekezőhelye. A bécsi döntéskor a románok fegyveresen törtek életére s ezután tért Marosvásárhelyre vissza, ahol átvette a „Transilvania" étterem vezetését. M. R-nak alakulása óta tagja. Neje: Vitális Anna.

Baranyi Ferenc dr., MÁV tanácsos Budapest. Sz. 1888. Marosvásárhely. Székely famíliából született. Édesatyja: †Ferenc, édesanyja: †Szabó Mária volt. Iskoláit Marosvásárhelyen, egyetemet Kolozsváron végezte. 1912-ben lépett a MÁV szolgálatába Marosvásárhelyén és 1920 óta Budapesten teljesít szolgálatot. Neje: Szabó Teréz marosvásárhelyi székely családból ered, gyermeke: Teréz.

Barbáth Vilmos száldobosi, ny. igazgató-tanító, Marosvásárhely. Sz. 1876. Bódos. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön és Nagyenyeden végezte, 1896-ban nyert oklevelet. A zilahi tanfelügyelőségen kezdte működését, majd Szilágyperesen volt igazgató. A román megszállás alatt állandóan a magyar kultúra és szociális tevékenység volt főteendője. Kiváló méhész. 1929 óta fürdőigazgató. Pedagógiai működését 1928-ban fejezte be, akkor vonult nyugalomba. A háborúban a szerb és az olasz fronton küzdött, zászlósi rangban szerelt le. Neje polgári iskolai tanárnő, huzamosabb időn keresztül tanított; gyermekei: Dalma és Viktória.

†Bardócz Álmos nagybaconi, állami tanító, Nagybacon. Sz. 1898. tősgyökeres székely nemes családból. Oklevelét Nagyenyeden szerezte, pedagógiai ténykedését Szárazajtán kezdte, majd szülőfalujában 1931-ben bekövetkezett halálálig tanított. A világháborúban részt vett és a 24. gy.-ezr.-ben az orosz harctéren súlyosan sebesülve jobb karját elvesztette. Zászlósi rangot ért el. özvegye: Zsigmond Irma, gyermekei: Dezső és Csaba.

Bardócz Ferenc korcsmáros és kereskedő, Nagybacon. Sz. 1885. u. o. Ősrégi helyi családból ered, kutyabőrös nemesi família. Iskolái elvégzése után gazdálkodni kezdett, majd kereskedő és korcsmáros lett. Saját földjén még ma is gazdálkodik. 1914-től részt .vett a háborúban, az orosz és olasz harctéren harcolt. A bronz vit. é., K. cs.-k. és a német vaskereszt tulajdonosa. Neje: Szukács Sára, fia: Vilmos. A ref. egyház presbitere, minden kulturális és hazafias cél támogatója.

Bardócz Géza gazdálkodó, cipészmester, Nagybacon. Sz. 1894. u. o. Helybeli községalapító székely Családból ered. Atyja: †Sándor gazdálkodó volt. Iskoláit szülőfalujában végezte, majd Baróton a cipészipart tanulta, megfordult Budapesten is, ahol szaktudását fejlesztette. 1922-ben lett önálló iparos saját erejéből és szorgalmából, valamint gazdálkodással is foglalkozik. Részt vett a világháborúban, ahol a 24., majd a 2. gy.-e.-ben az orosz harctéren küzdött, ahol fogságba .került és 20 havi fogsága után szökve menekült haza. Neje: Keresztes Elvira.

Bardócz Mózes r. k. plébános, Mezősámsond. Sz. 1907. Futásfalva. Édesatyja: †Mihály, édesanyja: Hamar Ágnes volt. Gimnáziumot Kézdivásárhelyen végzett, 1932-ben szentelték pappá. Csíkszentdomonkoson kezdte el pályafutását mint káplán, volt Baróton is, majd 1936-ban Mezősámsond plébánosa lett. A Hangya ügyvezetője volt, minden egyházi és hazafias munkában tevékeny részt vesz.

Bardócz Sámuel nagybaconi, gazdálkodó, földbirtokos. Sz. 1865. Nagybacon. Székely nemesi családból ered. Középiskolai tanulmányait Nagyszebenben kezdte, majd hadapródiskolát végzett és katonatiszt volt, de a család kb. 750 hold földbirtokának vezetésere hazatért. Ennek legnagyobb részét a háborúban hadiköltsönbe fektette, jelenleg 20 holdon gazdálkodik. A helyi takarékpénztár vezérigazgatója volt 19 éven át. A ref. egyházmegye tanácsosa, a M. P. elnöke, a Hitelszövetkezet igazg. elnöke. Neje: Nagy Vilma, gyermekei: Sámuel polg. isk. igazgató, Miklós gazdálkodó, Mária, János iparművész, Ferenc gazdálkodó. A világháborúban egy fia: †Bardócz Ferenc dr. törvényszéki jegyző volt és az orosz fronton hadnagyi rangban halt hősi halált.

Bardosán György korcsmáros, Náznámfalva. Sz. 1884. u. u. Iskolái elvégzése után gazdálkodással kezdett foglalkozni, majd 1928 óta a községi vendéglő bérlője és annak vezetését végzi. A 62. közös gy.-e.-ben az orosz fronton harcolt és sebesült, majd orosz fogságba esett. Négy évi fogság után térhetett haza. A II. ezüst vit. é. tulajdonosa. Neje: Torna Fressina, gyermekei: Ilona és Flóra.

Bardosán Károly gör. kel. esperes, Marosszentkirály. Sz. 1907. Marosvásárhely. Atyja: †Gyula, édesanyja: Kulcsár Anna volt. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Kolozsváron végezte, 1933-ban szentelték pappá. 1940 óta működik Marosszentkirályon. A „Maresul" népbank elnöke, a marosvásárhelyi gör. kel. esperesség gondnoka. Neje: Leuca Mária, gyermekei: Mária-Szidónia, Octávián-Stelián és Doina-Gabriella.

Bardótz Ferenc gazdálkodó, Nagybacon. Sz. 1895. u. o. Székely nemesi család leszármazottja. Középiskolát Baróton végzett, majd ősei földjének megmunkálását atyja mellett tanulta. A háborúban a 2. cs. és kir. huszárezr.-ben orosz, olasz és román fronton harcolt, háromszor sebesült és szakaszvezetői rangban szerelt le. Az I. és II. ezüst, 2 bronz vit. é., a K. cs.-k. és a háb. e. é., tulajdonosa, Hetven hold földön végez belterjes időszerű gazdálkodást. Neje: Bardótz Marcella, gyermekei: György aljegyző, Sándor tanítóképző int. növendék és Zsigmond gimn. tanuló. Minden hazafias, kulturális és szociális egyesület támogatója és tagja.

Barkóczy Dénes vendéglős, Székelyudvarhely. Sz. 1907. u. o. Édesatyja: Albert mészárosmester és vendéglős, édesanyja: Czimbalmos Anna. Iskolái elvégzése után a kereskedői pályán dolgozott, majd édesatyja által alapított vendéglő vezetését vette át. Vendéglője Székelyudvarhely és környéke úri közönségének kedvelt és ismert helye. Jó magyar konyhát vezet, több alkalmazottat foglalkoztat. Vendéglője az egész környéken jó hírnévnek örvend. Minden kulturális és hazafias cél lelkes támogatója.

Barlabás Mária etédi, m. kir. áll. tanítónő, Kibéd. Sz. Nagyenyeden, székely nemesi család leszármazottja. A tanítónőképzőt Nagyváradon végezte, 1915-ben nyert oklevelet. Debrádszéplakon kezdte el tanítói működését és 1940-ben került Kibédre, azóta itt tanít.

Baróthy Pál gazdálkodó, Torja. Sz. 1911. u. o. Édesatyja: József körjegyző volt 36 évig Torján, édesanyja: Tóth Amália. Nagyatyja a brassói Fellegvár parancsnoka volt. Középiskolát Brassóban végzett, ahol kereskedelmi érettségit tett. Édesatyja halála óta önállóan gazdálkodik. A Gazdakör alelnöke.

†Barra László községi jegyző, Székelymoson. Sz. 1868. Buzaháza. Iskoláit Buzaházán kezdte, majd jegyzői oklevelet szerezvén közigazgatási pályán működött 1918-ban bekövetkezett haláláig. Özvegye: Pálffy Vilma. Férje utolsó állomáshelye Hódos volt, ott halt meg. Gyermekei: András, László, Mária. Közigazgatási pályafutása alatt magyar hazafias szellem jellemezte, köztiszteletben és szeretetben élt, halála osztatlan részvétet keltett.

Barra Sándor községi jegyző, Székelyzsombor. Sz. 1881. Homoródalmás. Régi ősi székely család, ősei a homoródalmási előnevet viselték. Atyja: B. Lajos, anyja: Gothard Rebeka volt. Középiskoláit Kolozsváron, jegyzőtanfolyamot Marosvásárhelyen végzett. Pályafutását Homoródalmáson kezdte, több állomás után Kobátfalva jegyzője lett, ahol 1929-ben kényszernyugdíjba küldték. Magyarsága és rendíthetetlen hite miatt többször volt meghurcoltatásban is része. Neje: Imre Mária, gyermekei: Jolán, Livia, Pál.

Barta Ferenc szücsmester, Székelyszentistván. Sz. 1897. u. o. Régi ősi székely család leszármazottja, aki iskoláját szülőhelyén végezte. Utána a szűcsipart Maorsvásárhelyen tanulta. Felszabadulása után 1915-ben a világháborúban vett részt a román, orosz, olasz és francia fronton 22 hónapon keresztül. Kitüntetései: II. o. ezüst vit. é., vaskereszt, K. cs.-k.

A világháború után önállósította magát és üzemét a mai napig vezeti. A M. P. működésében részt vett. Neje: Fekete Zsuzsanna, gyermekei: Ferenc és Árpád.

Barta Kelemen János községi bíró, Abafája. Sz. 1897. u. o. Iskoláit elvégezvén gazdálkodott. A világháborúban a 22. h. gy.-e.-ben az orosz fronton harcolt, betegen került haza, majd fölgyógyulása után ismét az orosz, majd az olasz harctéren küzdött. A 11. ezüst vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A ref. egyház volt gondnoka, pénztárosa, 1940-től pedig a községben a bírói tisztet tölti be. Neje: Opra Anna, gyermekei: Zsuzsánna, Pál és Mária.

Bartalics András kereskedő, Havadtő. Sz. 1895. Bordos. Székely családból ered. Édesatyja: †András, édesanyja Pál Mária volt. Tanulmányait elvégezve előbb mint építész tevékenykedett, majd pályát cserélve 1930-ban önálló kereskedést nyitott.

A világháborúban részt vett mint önkéntes. Minden hazafias cél lelkes támogatója. Neje: Eke Sára, négy gyermeke van.

Bartalis Imréné özv. szül. Binder Zsuzsanna áll. tanító özvegye, Csíksomlyó. Sz. Erzsébetváros. Atyja: †Ferenc, anyja: Vikárius Zsuzsanna. A medgyesi ferences zárdában végezte középiskolai tanulmányait, 1928-ban nőül ment Bartalics Imre tanítóhoz, aki Csíksomlyón szerzett tanítói oklevelet és már több helyen teljesített szolgálatot. 1915-ben férje önként a 24. gy.-e.-hez vonult be, az orosz fronton küzdött, kétszer megsebesült és mint főhadnagy az I. és II. ezüst, bronz vit. é., K. cs.-k. és seb. é. kitüntetésekkel szerelt le. Gyermekei: Árpád, Irén. A helyi társadalmi élet vezető tagjai voltak.

Bartalis János gazda, Csíksomlyó. Sz. 1885. Csobátfalva. Atyja: †János, anyja: Bartalis Erzsébet. Régi székely család. Iskoláit Csíksomlyón vegezte, majd a szülői háznál tanult gazdálkodni, 1910 óta önálló. Úgy a szülei, mint a saját 25 holdat kitevő birtokán gazdálkodik. Tekinté-

lyes polgára a községnek, 19 éven át községi bíró volt, mely idő alatt mindenkor a község és magyar polgártársai érdekeit igyekezett megvédeni. A világháborúban részt vett, a galíciai fronton harcolt. A megszállás alatt mint bíró, a M. P. vezetője, több ízben le volt tartóztatva: Neje: Nagy Vilma, gyermekei: Matild, Julianna és Jenő.

Bartalics Lajos cipészmester, Székelyudvarhely. Sz. 1902. Szkelylengyelfalva. Erdélyi gazdálkodó családból ered. Iskoláit elvégezvén a cipészipart sajátította el, majd Budapesten szakiskolát végzett. Segédéveit jobb mestereknél töltötte és 1929-ben saját erejéből és szorgalmából lett önálló mester. Három évet a román hadseregben kellett eltöltenie. Mérték után rendelésre és raktárra dolgozik, javításokat szakszerűen végez. Neje: Menyhárt Vilma.

Bartalis Márton r. k. plébános, Ákosfalva. Sz. 1888. Csobotfalva. Székely nemesi család leszármazottja. Édesatyja: †János, édesanyja: Bartalis Erzsébet. Tanulmányait Csíksomlyón, teológiát Gyulafehérváron végzett és 1916-ban szentelték föl. Csíkszenrgyörgyön kezdte el, majd Csíkménaság, Gyergyóremete, Zetelaka, Nagyság, Türkös volt állomáshelye és 1926-tól Ákosfalva plébánosa. Több vallásos egyesület vezetője és megalapítója.

Bartalics Márton igazgató-tanító, Városfalva. Sz. 1891. Médesér. Ősrégi székely nemesi családból ered. Tanulmányait Szekelykeresztúron végezte, 1910-ben oklevelet nyert. Egyházi kántor, a Dávid Ferenc ifj. egylet vezetője, a dalegylet alapítója, a szövetkezet ügyvezetője. A magyar kultúrát a népművelődési előadásokon magyar színdarabok előadása által fejlesztette és ápolta. 1912-től a városfalvi iskola igazgatója. Neje: Máthé Júlia.

Bartha Béla gazdálkodó, Olasztelek. Sz. 1883. u. o. Székely gazdálkodó családból. Édesatyja: Gyula, édesanyja: Takó Rebeka volt. Szülőfalujában járt iskolába, majd atyja mellett gazdálkodott, jelenleg 25 hold földön munkálkodik. A világháborúban a 24. h. gy.-e.-ben az orosz fronton harcolt, sebesült, tizedesi rangban szerelt le. A 11. ezüst vit. é., a K. cs.-k. és a háb. e. é. tulajdonosa. Neje: Márko Teréz, leánya: Panna.

†Bartha Elek kisgörgényi, földbirtokos, Székelyvaja. Sz. 1884. Csíkszentiván. Ősrégi székely földbirtokos nemesi családból ered. Iskoláit Marosvásárhelyen végezte, majd édesatyja útmutatása mellett gazdálkodást tanult. A világháborúban a 12. tarack tüzérezr.-ben az orosz frontra került, ahol sebesült, betegen tért haza és a harctéren szerzett betegsége következtében 1916-ban hősi halált halt. Özvegye: paniti Kovács Erzsébet, aki férje halála óta a gazdálkodást fiai segítségével nagy hozzáértéssel vezeti. Gyermekei: Péter és József.

Bartha Ferenc r. k. esperes-plébános, Kászonújlak. Sz. 1876. Kolozs. Atyja: †Ferenc, anyja: †Kun Mária. Régi székely család leszármazottja. Középiskoláit Kolozsváron, teológiát Gyulafehérváron végezte. Mint káplán 1899-ben Kézdiszentléleken kezdte pályafutását s több állomáshelye után 1903-ban került Kászonújfalura, ahol a mai napig működik. 1932-ben esperessé nevezték ki. Vallásos és társadalmi egyesületek vezetője, a község képviselő, a Hangya alapító tagja, magyarsága miatt a román megszállás alatt sok kellemetlensége volt, sőt le is tartóztatták.

Bartha György ref. lelkész, Angyalos. Sz. 1904. Baiátos. Székely nemesi család gyermeke. Édesatyja: Samu ny. áll. ig.-tanító, édesanyja: Bartha Ilona. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön, Székelyudvarhelyen és Kolozsváron végezte. Lelkészi működését 1927-ben Kolozsváron kezdte meg, majd 1932-ben került Angyalosra. Az Erdélyi Párt és a szövetkezet helyi elnöke, a magyar kultúra istápolója volt már a megszállás alatt is. Neje: Kiczkó Katalin, gyermekei: Sándor és Mária.

Bartha György nagyborosnyói, földbirtokos, Lukafalva. Sz. 1882. u. o. Középiskolát végzett és mint ősi székely nemesi család gyermeke, az ősi hagyományokhoz híven gazdálkodást kezdett. 1903 óta önálló. A háborúban a 62. gy.-e.-ben, majd a tábori csendőrségnél teljesített szolgálatot. Őrmesteri rangban szerelt le. Számos elismerés és kitüntetés tulajdonosa. Földművelése mintaszerű, állatállományával, különösen szarvasmarháival a kiállításon oklevelet nyert. Neje: Nagy Róza, gyermekei: Irénke és Mária.

Bartha István állami tanító, Kisszentlőrinc. Sz. 1914. Maroscsapó. Székely nemesi család gyermeke. Édesatyja: József, édesanyja: Serestey Erzsébet. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Gyulafehérváron végezte és Kisszentlőrincen 1940-ben kezdte meg pedagógiai működését.

Bartha János dálnoki, igazgató-tanító, Marosszentkirály. Sz. 1883. Marosfélfalun. Székely ngmesi családból ered. Iskoláit a marosvásárhelyi ref. kollégiumban és Kolozsváron végezte. Pedagógiai munkásságát Kendetelepen kezdte meg, onnan Abaúj megyébe, Ongára és Bárcára került, majd Beresztlkén, Marosszentkirályon folytatta. 1920-ban igazgató-tanító lett. 1937-ben a románok a nyelv nemtudása miatt nyugdíjazták. A bécsi döntés után újból aktív szolgálatra jelentkezett és azóta ismét tanít. A világháborúban a 62. és a 128. ezr.-ben az orosz és olasz fronton harcolt, háromszor sebesült, zászlósi rangot ért el. Neje: Nagy Róza okl. tanító, 1927 óta tanít helyben. Gyermekei: Lajos, a bölcsészeti tan hallgatója, Erzsébet m. kir. postakiadó.

Bartha Jenő dr. dálnokfalvi, fogorvos, Budapest. Sz. 1886-ban. Igazolt székely nemesi eredet. Édesatyja: Kálmán tábornok-hadbiztos, édesanyja: Mehrbrot Anna volt. Budapesten folytat fogorvosi praxist. Neje: Borothy Erzsébet, gyermekei: László, István és Miklós.

Bartha József gazdálkodó, községi bíró, Marosszeritkiraly. Sz. 1903. u. o. Székely gazdacsalád leszármazottja, aki ősei nyomdokán haladva, iskolai elvégzése után, gazdálkodást tanult. A román megszállás alatt többször kötelezték munkatábori szolgálatra. A község osztatlan bizalma folytán a bírói tisztséget tölti be. A ref. egyház presbitere, magtárgondnok. Neje: Máthé Ágnes, gyermekei: Julianna, Rózsi, Árpád, József és Márta.

Bartha József kisgörgényi, nyug. MÁV mozdonyfővigyázó, Marosvásárhely. Sz. 1879. Csíkszentiván. Iskolái elvégzése után ipart tanult, majd 1900-ban lépett a MÁV szolgálatába, ahol 40 évig teljesítette önfeláldozóan szolgálatát. A világháborúban, mint vasutas vett részt. Neje: Fülöp Zsuzsanna, gyermekei: László és Irma.

Bartha József gazdálkodó, Nagybacon. Sz. 1883. Székely huszár családból ered. Atyja: †Sámuel, édesanyja: Nagy Julianna volt. Iskoláit elvégezvén, atyja mellett gazdálkodott. Most 78 hold földbirtokán dolgozik családjával közösen. A világháborúban a 32. tűzérezredben az orosz, olasz, szerb és román fronton harcolt, sebesült. A K. cs.-k., a seb. e. é. és a háb. e. é. tulajdonosa. Neje: Benedek Ida, gyermekei: Emma férj. László Józsefné, Zsófia, Margit és József.

†Bartha Károly MABI számtanácsos, Réty. Sz. 1886. Csíkszereda. Atyja: †Károly. Régi székely nemesi családból származik. Középiskoláit Csíkszeredán végezte. Utána 1921-ig a betegsegélyző-pénztár tisztviselője volt, amikor a román megszálláskor a hivatalos eskü megtagadása miatt kiutasították. Ekkor került Budapestre, ahol 1922-ben számtanácsossá nevezték ki a MABI-hoz. 1924-ben hunyt el. A világháborút végigharcolta, ahol komoly beteséget szerzett, mely egyéves meghurcoltatása miatt sürgette halálát. Neje: felsőtorjai Kozma Julianna ny. MABI számvizsgáló volt. Gyermekük: Pál.

Bartha Károly nyug. áll. igazgató-tanító, Páva. Sz. 1867. u. o. Székely pedagógus családból ered. Tanulmányait Székelykeresztúron végezte. 1887-ben Gyulafehérváron kezdett tanítani, majd 1893-ban Pávára került. Itt lett igazgató és 1920-ig tanított. Egyházmegyei tanács tagja, presbiter. Gyümölcsnevelésért aranyérmet és díszoklevelet nyert. Neje: Márkus Sipos Mária, gyermekei: Jenő, Károly, Ella és Irma.

Bartha Károly kisgörgényi, gazdálkodó, Csittszentiván. Sz. 1882. u. o. Nemesi család gyermeke. Atyja †István, édesanyja Zsigmond Vilma volt. Marosvásárhelyen és Kolozsváron végezte iskoláit. Előbb nagybirtok vezetője volt, majd 1920 óta önálló gazdálkodó Csittszentivánon. A világháborúban a 62. gy. ezredben az orosz harctéren sebesült, szakaszvezetői rangban szerelt le. A M. P. tagja, hosszú esztendőkön keresztül, a Hangya elnöke volt. Községi bírói tisztséget is töltött be. Neje: Zsigmond Ilona, gyermeke: Zoltán.

Bartha Lajos kereskedő, Nagyajta. Sz. 1908. u. o. Középiskolát Baróton végzett, majd a kereskedői pályát választotta. A szakmát kitanulva szakmai képzettségét, mint segéd fejlesztette és 1935-ben saját erejéből lett önálló. Intelligens, képzett kereskedő. A polg. olvasó egylet és a M. P. tagja. Neje: Benedek Julianna, gyermeke: Ilona.

Bartha László vitéz, szárazajtai és nagyborosnyai, m. kir. tábornok, a vitézi szék kapitánya. Sz. 1879. Sepsiszentgyörgy. Igazolt törzsökös székely primor nemesi eredetű családból származik. Édesatyja: †József, édesanyja köpeczi Nagy Róza volt. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön és a budapesti Ludovika Akadémián végezte. A világháborút, mint csapattiszt küzdötte végig az orosz, szerb, román fronton, mint százados, majd őrnagy. 1919-ben, mint a Ludovika parancsnoka ellenforradalmat szervezett és 1919 június 24-én végre is hajtotta. 11 évig volt az akadémia tanára. Háború alatt a nagyváradi zászlóalj parancsnoka, a forradalom után a kassai hadapród iskola parancsnoka volt. 1934-ben vonult nyugalomba. Neje: nagykéri Crauss Márta.

Bartha László nyug. jószágfelügyelő, Kökös. Sz. 1867. u. o. Székely nemesi eredetű. Középiskolái elvégzése után a gazdasági akadémián nyert oklevelet és mint gazdatiszt állami szolgálatban volt. Marosludason teljesítette tovább hivatását és mint jószágfelügyelő vonult nyugalomba. Jelenleg saját földjén gazdálkodik. A magyar kultúrát mindenkor a legmesszebbmenő készséggel hatékonyan

támogatta. Neje: Trusza Piroska m. kir. postamester.

Bartha Miklós gazdálkodó, Mezőpanit. Sz. 1889. u. o. Ősrégi székely református gazdacsalád leszármazottja. Atyja: Árpád, édesanyja Iszlai Ágnes volt. Iskoláit elvégezvén, az ősi föld megmunkálását tűzte ki életének céljául és 1935 óta önállóan gazdálkodik. A világháborúban a 103. gy. ezredben az orosz fronton harcolt, sebesült. A szövetkezet igazg. tagja és pénztárosa. Neje: Borbély Ágnes, gyermekei: Ilona, Jolán és Juliska.

Bartha Miklós gazdálkodó, Székelysárd. Sz. 1883. Atyja †János, édesanyja Kali Anna volt. Iskolái elvégzése után ipari pályát választott, majd gazdálkodó is lett. Cséplőgéptulajdonos, bércséplést is vállal. A világháborúban a 22. gy. ezredben az orosz fronton harcolt, sebesült és orosz fogságba került, ahonnan csak 1921-ben tért haza. A II. ezüst vit. é. tulajdonosa. Neje: Bereczky Ilona, gyermekei: Ilona, Berta és Vilma.

Bartha Mózes ref. lelkész, Kézdialbis. Sz. 1896. Nagyborosnyó. Lófőszékely nemzetség leszármazottja. Iskoláit Borosnyón, Sepsiszentgyörgyön, a teológiát Budapesten és Kolozsvárott végezte. Dicsőszentmártonban kezdte el papi hivatását, onnan Nagysármás, Torda, Kézdialbisra került. Misszió előadó, a M. P. járáselnöke, megyebizottsági tag, dalköri elnök és a gazdakörnek is elnöke. Minden hazafias, vallásos és kulturális cél lelkes harcosa. Neje: köpeczi Bócz Ágnes.

Bartha Ottilia okl. áll. tantónő, Nagybacon. Sz. u. o. Ősrégi székely nemesi eredetű családból származik. Édesatyja: Dániel a világháborút végigharcolta és 1931-ben húnyt el, édesanyja Boda Gizella. Tanulmányait Brassón és Székelyudvarhelyen végezte, 1933-ban nyert oklevelet. Szárazajtán kezdte el tanítói működését és 1940-ben került Nagybaconba. Minden hazafias, kulturális törekvés támogatója.

Bartha Zsigmond főjegyző, Homoródalmás. Sz. 1898. Székelyderzs. Atyja: B. Zsigmond, anyja: Papp Judit. Ősi nemesi székely családból származik. Tanulmányait Székelykeresztúron végezte. Pályafutását Székelyderzsben kezdte s több állomáshelye után Kóborban, Halimádon és Vajdavécsén 1940-ig mint jegyző teljesített szolgálatot, amikoris Homoródalmás főjegyzőjévé lett kinevezve. A világháborúban a 22. gy. e. kötelékében önként vett részt az orosz, olasz harctéren. Kitüntetései: II. ezüst vit. é., K. cs.-k. Mint hadapródőrmester szerelt le. A magyar ügyek lelkes támogatója volt s ezért több meghurcoltatásban volt része. Neje: Vajda Jolán, gyermekei: Jolán és Gizella.

Barthos András gazdálkodó, a Gazdakör jegyzője, Dálnok. Sz. 1898. Atyja: Árpád, édesanyja: fElekes Róza. Székely nemesi családból származik. Dálnokon és Homokfalun polgárit végzett, majd a szülői háznál gazdálkodást kezdett. A világháborúban a 2., majd a 82. cs. és kir. közös gy. ezredben az orosz, román és olasz fronton harcolt, ahol 1918-ban az olaszok fogságába esett. A bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Volt iskolaszéki tanácstag, elnök, a ref. presbitérium tagja, a gazdakör jegyzője, a hitelszövetkezet könyvelője, a M. P. helyi megbízottja, minden kulturális és hazafias megmozdulásnak részese.

Barthalis Álmos bibarcfalvi, gazdálkodó. Olasztelek. Sz. 1898. u. o. Református székely nemesi származású. Középiskolát Baróton végzett és az ősi birtok megmunkálását édesatyja útmutatása mellett sajátította el. 35 holdon önálló gazda. Volt közbírtokossági elnök és községi tanácstag. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: bágyi Balázsi Lídia.

Barthos Gábor albisi, tanító, ref. kántor, Mezőpanit. Sz. 1898. Mezőbergenye. Atyja: †Gábor, édesanyja: Dürr Albertina volt. Középnemesi székely család leszármazottja. Tanulmányait a nagyenyedi tanítóképzőben végezte, 1919 óta tanít. A világháborúban a 22. gy. ezredben orosz és olasz fronton küzdött, mint zászlós szerelt le. A ref. egyház kántora, a presbitérium jegyzője, az ifj. dalárda vezetője, a vármegyei földműves szövetség alelnöke, a magyar kultúra és minden szociális intézmény igazi harcosa. Neje: †Lőriczy Berta, gyermekei: Zsolt és Blanka.

Barthos Gerő albisi, igazgató-tanító, Nagyajta. Sz. 1884. Eresztevény. Régi székely nemesi családból ered. Atyja: †László református lelkész, édesanyja: kálnoki Bedő Karolina. Iskoláit Déván végezte 1904-ben. Pedagógiai működését a komárommegyei Madaron kezdte, onnan 1905-ben Nagyajtára került és azóta itt működik. 1911-ben igazgatóvá nevezték ki. A polgári dalkör, a gazdakör megszervezője és 30 éven át volt elnöke, valamint a polgári olvasó és az ifjúsági egyletnek is. Az erdő vidéki méhész egylet ügyv. elnöke, a tanító egylet titkára. A M. P. pénztárnoka, a vármegyei elsőházas bizottság tagja. A világháborúban, részt vett, őrmesteri rangban szerelt le, több kitüntetés tulajdonosa. Magyarsága miatt tíz esetben volt ellene följelentés és egy éven át a csendőrségen állandó jelentkezésre volt kötelezve. Neje: nagyajtai Péterffy Piroska, gyermekei: László, a selypi cukorgyár gondnoka és Piroska.

Barthos József r. k. plébános, Lövéte. Sz. 1896. Imecsfalva. Régi székely nemesi család leszármazottja. Atyja: B. Lázár, anyja †Küs Regina. Középiskoláit és teológiát Gyulafehérváron végzett, api pályafutását Zetelakán kezdte több állomáshelyen teljesített szolgálatot, míg 1934-ben Lövétére került plébánosnak. Részt vett a világháborúban a 25. és 46. gy. e. kötelékében a szerb és olasz frontokon. A megszállás alatt a M. P. ügyvezetője volt, a Magyar Népszövetség elnöke, az EGE tagja, vallásos és kulturális egyesületek vezetője, fogyasztási szövetkezet alapító tagja, a magyar kultúra terjesztője, miértis többször meghurcolták.

Bartis János vitéz, gazdálkodó, községi bíró, Nyárádtő. Sz. 1888. u. o. Szabad székely család gyermeke. Iskolái elvégzése után gazdálkodni kezdett, 1911 óta önálló. A világháborúban az orosz fronton harcolt, majd tiszti kiképző-altiszt volt Déván, őrmesteri rangban szerelt le. Az I. ezüst vit. é., II. vit. é., valamint a bronz vit. é. tulajdonosa. Községi bíró, a nemzetőrség megszervezője, minden hazafias cél igaz harcosa. Neje: Papp Mária, gyermeke: János.

Barto Ferenc gazdálkodó, Mádéfalva. Sz. 1873. u. o. Atyja: †B. Ignác, anyja: †Olti Jozefa. Régi székely lófő nemesi családból származik. Iskolái után a szülei birtokán tanulta a gazdálkodást. 1901-ben lett önálló. Gazdaságában állattenyésztéssel is foglalkozik. A M. P.-nak értékes tagja volt, az Erdélyi Pártnak, a Gazdakörnek s más szociális és kulturális intézmény működésében részt vett. 1901-től 1910-ig községi bíró volt. Jelenleg községi pénztáros. Részt vett a világháborúban, a 24- gy. ezredben az orosz fronton harcolt. Neje: Bodó Julianna, gyermekei: Árpád, Rozália.

Bartók Sándor kereskedő, Csíkszenttamás. Sz. 1895. Csíkcsekefalva. Atyja: †B. Dániel, anyja: Miklós Regina, ősi háromszéki szabad székely családból származik. Iskolái után a kereskedői pályára lépett és a textilszakmát sajátította el és mint segéd Csíkszeredán működött. 1919-ben lett önálló, amikor megalapította a ma is még fennálló fűszer és vegyeskereskedését. A község képviselőtestületének tagja, a M. P. működésében részt vett, az Erdélyi Párt alelnöke. A világháborúban a 24. gy. e. kötelékében az orosz és olasz fronton harcolt, egyszer sebesült. Kitüntetései: II. ezüst vit. é. bronz vit. é. és a K. cs.-k., mint tizedes szerelt le. Neje: Incze Vilma, gyermekei: Dóra, Sándor, Zsófia.

Bartos András gazdálkodó, gazdaköri jegyző. Sz. 1898. Atyja: B. Árpád, anyja: Elekes Róza. Középiskoláit elvégezvén, szüleinél a gazdálkodást tanulta. Jelenleg mint tekintélyes gazdálkodó tevékenykedik, aki a ref. egyháznak presbitere, az OKH könyvelője, a M. P.-nak tagja volt, a Gazdakör jegyzője és aki minden szociális és kulturális megmozdulásnak áldozatos híve. A világháborúban a 2. és 82. gy. e. kötelékében vett részt, az orosz, román és olasz fronton harcolt. 1919-ig olasz fogságban volt. Kitüntetései: bronz vit. é. és a K. cs.-k. Iskolaszéki tanácstag, majd unitárius iskolaszéki elnök volt.

Bartos Boldizsár kelmefestő, gyapjúfeldolgozó, Kézdivásárhely. Sz. 1893. Csomorta. Székely család fia. Az ipart kitanulta, majd Csomortán, Budapesten, Galacon, Debrecenben, Sátoraljaújhelyen, Brassóban és Bukaresten fejlesztve szaktudását. 1921-ben lett önálló mester. Az partesttilet választmányi tagja, a helyi kulturális és szociális, hazafias egyesületek működésében részt vesz. Az egész környék elismert szaktekintélye, jónevő iparosa. Üzeme modern, villanyerőre van berendezve, több embert foglalkoztat. Több ipari kiállításon vett részt, számos elismerést és kitüntetést kapott kiváló munkájáért. A világháborúban a 2. közös ezredben orosz és olasz fronton küzdött, 1917-ben fogságba esett. Mint tizedes szerelt le, a II. ezüst vit. é., a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Györgyjakab Mária, gyermekei: Mária, Teréz, Alargit, Erzsébet, Ilona, Gizella, Rozália.

Bartos Mihály gazdálkodó, közs. bíró, Décsfalva. Sz, 1890. Székelymagyaros. Székely nemes család gyermeke. Iskoláit Székelymagyaroson végezte, majd a szülői háznál gazdálkodást tanult. 1911-ben vonult be katonai szolgálatra, bent érte a világháború és a 82. gy. ezred kötelékében vett részt az orosz front harcaiban, kétszer sebesült, tizedesi rangban szerelt le. Sebt é., a háb. e. é., a bronz vit. é., és a K. cs.-k. tulajdonosa. Minden magyar ügyet önzetlenül támogat. Első neje: Nagy Julia 1930-ban meghalt. Második neje: Somorai Lídia. Gyermekei: Dénes, Ida és Erzsébet.

Bartos Miklós gazdálkodó, Székelymagyaros. Sz. 1887. u. o. Székely családból ered. Iskoláit elvégezvén, atyja mellett gazdálkodást tanult. A világháborút a 82. közös gyalogezredben az orosz fronton harcolta végig, őrmesteri rangban szerelt le. 1918-tól 1940-ig a legnehezebb időkben töltötte be a község pénztárnoki tisztségét. Tekintélyes polgár. Neje: Gál

Julianna gyermekei: Julianna, Miklós, György és Erzsébet.

Bartus József szűcsmester, Székelyhódos. Sz. 1897. u. o. Iskoláit szülőfalujában végezte, majd a szócsipart tanulta. Segédéveit jónevű mestereknél töltötte és szaktudását gyarapítva tökéletesítette szakmai tudását és 1920-ban saját erejéből önálló mester. Részt vett a világháborúban és a 62. gy. ezredben az orosz harctéren küzdött. 52 havi szolgálat után szerelt le. A II. ezüst vit. é., a bronz vit. é., a vas és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Fábián Zsuzsánna, gyermekei: József és Zoltán.

Basa Géza zabolai, földbirtokos, Mezősámsond. Sz. 1882. u. o. Nemesi család leszármazottja. Iskoláit Marosvásárhelyen végezte és 1906-óta vezeti önállóan 200 holdas birtokát. Főleg kendert, szóját, cukorrépát termel, haszonállatok tenyésztésével is foglalkozik. A világháborúban a 9. huszár ezredben az orosz fronton harcolt, őrmesteri rangban szerelt le. Kitüntetése a II. ezüst vit. é. A római katolikus egyház főgondnoka. Neje: Kirkósa Anna, gyermekei: Mária, Anna és Géza.

Basch Dávid kereskedő, Marosvásárhely. Sz, 1908. Máramarossziget. Iskolái elvégzése után kereskedői szakmát tanult, 1935-ben lett önálló Marosvásárhelyen. Neje: Ruttner Hanna, gyermekei: Mózes és Júda.

Bateau Péter ny. körjegyző, Felsőréfa. Sz. 1894. Marosligeti. Atyja: †B. Sándor g. kát lelkész, anyja: †Giliga Flóra. Középiskoláit Balázsfalván végezte el. Közigazgatási tanfolyamot, sőt Kolozsváron egyetemet végzett. A régeni vadásztársaság díszelnöke, vadászati felügyelő volt, a világháborúban részt vett, az orosz és az olasz fronton harcolt, II. ezüst, bronz vit. é., K. cs.-k. és a vaskereszt, kitüntetések tulajdonosa. Neje: P. Valéria, gyermekei: Sándor, Aurora, Valéria, Mária. A magyar ügynek mindenkor lelkes pártolója volt és részt vett a közügyek vezetésében.

Bayer Tibor igazgató-kántortanító, Deményháza. Sz. 1914. Kolozsvár. Édesatyja: †Lipót kolozsvári városi tisztviselő, édesanyja: Papp Vilma volt. Kolozsváron és Marosvásárhelyen a tanítóképzőt végezte, 1939-ben nyert oklevelet és a deményházi r. k. felekezeti iskolában végzi pedagógiai ténykedését. A M. P. tevékeny tagja, a legényegylet szervezője, a dalkör és a sportegyesület munkájában is részt vett. Neje: Csomortány Erzsébet okl. tanítónő.

Bayer Tiborné sz. csíkcsomortányi Csomortány Erzsébet tanítónő, Deményháza. Sz. Kában (Hajdú m.). Édesatyja: †Ferenc áll. útmester, édesanyja: ditrói Siklódi Anna volt. Nagyváradon végezte tanulmányait. 1937-ben Kászonújfalun kezdte működését, onnan Bukarestbe került és 1940-ben férjhezmenetele óta Deményházán tanít.

Báki Albert fodrászmester, kereskedő és korcsmáros, Görgényszentimre. Sz. 1897. u. o. Erdélyi család gyermeke. A fodrászipart Szászrégenben tanulta, 1911-ben szabadult föl. Debrecenben, Marosvásárhelyen, Nagyenyeden, Gyulafehérváron volt segéd és 1920-ban lett önálló. 1930 óta korcsmáros és vegyeskereskedő. A Hitelszövetkezet v. felügy. biz. tagja, az Iparoskör pénztárosa, a r. k. egyháztanács tagja. Neje: Kohl Gizella, gyermeke: Zelma. Tekintélyes polgár, saját erejéből és szorgalmából küzdötte föl magát.

Bálint Albert unit. lelkész, Gyepes. Sz. 1889. Firtosváralja, ősrégi szabad székely családból. Atyja: †Mózes, anyja: Papp Zsuzsanna. Középiskoláit Székelykeresztúron és Kolozsváron, teológiát Kolozsváron végzett. Pályafutását Komjátszegen kezdte meg. 1912-ben Gyepes községbe került és azóta a mai napig irányítja a község egyházi életét. A megszállás alatt a M. P. működésében vett részt, annak elnöke volt. Magyarságának bátor kiállása miatt többször meghurcolták. Ennek dacára férfiasán harcolt a magyar érdekekért. A Dávid Ferenc Ifj. Egyesület vezetője volt, minden kulturális megmozdulásnak lelkes híve és tevékeny résztvevője. Neje: Baczó Erzsébet, gyermekei: Ferenc és Ildikó.

Bálint András birtokos, Csíkdelne. Sz. 1890. u. o. Ősrégi székely nemesi család leszármazottja. Atyja: †András, anyja: †Székely Anna. Iskoláit Csíkdelnén végezte el, majd utána a szüleinél gazdálkodott. A háború alatt katonai szolgálatra vonult be a 82-es közös gy.-e.-hez és az orosz fronton harcolt. 1914 október havában orosz fogságba került, ahonnan csak 1920-ban tért haza. Jelenleg a saját birtokát kezeli, amely kb. 25 hold kiterjedésű és ott korszerűen gazdálkodik. 1921 óta Csíkdelne község Közbirtokosságának elnöke. A román megszállás alatt minden magyar hazafias megmozdulásnak híve volt, a M. P.-nak volt tagja. Neje: László Róza, szintén régi nemesi székely család leszármazottja, gyermekei: Mária, András, Erzsébet, Regina és Lajos.

Bálint András gazdálkodó, Dálnok. Sz. 1896. Dálnok. Székely nemesi család leszármazottja. Atyja: József, édesanyja: Stojka Mária. Édesatyja útmutatása mellett gazdálkodást tanult, most önállóan gazdálkodik. A világháborúban a 2. cs. és kin gy.-e.-ben orosz, olasz frnoton harcolt a II. ezüst, bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Községi pénztáros, ref. presbiter, a dalárda pénztárosa, az Ifj. Egylet alelnöke és pénztárosa. Neje: Már Berta, fia: Benedek.

Bálint Árpád községi főjegyző, Makfalva. Sz. 1895. Erked. Székely nemesi családból ered. Atyja: †Mózes, édesanyja: Bálint Katalin. Iskoláit Székelykeresztúron, Kolozsváron végezte, jegyzői tanfolyamot 1922-ben bogarason végzett. Szászrádason mint s.-jegyző kezdte pályafutását, onnan Almásra, Kisszentlászlóra került, ahol már mint főjegyző működött. 1940-től Makfalván főjegyző. Részt vett a világháborúban az 50. gy.-e.-ben és hadnagyi rangban szerelt le 1918-ban. A Sig. Laud., I. és II. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Opra Julianna, gyermekei: Éva és Árpád. Minden kulturális, szociális és hazafias ténykedésben része van.

Bálint Barna okl. kántortanító, Nyárádremete. Sz. 1918. Gyergyószentmiklós. Székely nemési családból ered. Pedagógus-család leszármazottja. Atyja: Ákos kántortanító, édesanyja: Pálffy Teréz. Gimnáziumot Gyergyószentmiklóson, a tanítóképzőt Marosvásárhelyen végezte és 1938-ban nyert oklevelet, azóta tanít. A Hangya könyvelője, a „Kalot” legényegylet világi elnöke. Az általa szervezett egyházi énekkar karmestere.

Bálint B. Dénes gazdálkodó, Oroszhegy. Sz. 1910. u. o. Székely nemesi családból ered. Iskoláit Oroszhegyen és Székelyudvarhelyen végezte. A szülői háznál tanult gazdálkodni. Főleg búzát, tengerit termel, haszonállatok nevelésével foglalkozik. Jeenleg 45 holdat művel. Katonaévét a román hadseregben volt kénytelen leszolgálni. Közbirtokosság! tanácsos. — Neje: Vass Mária, gyermekei: Aladár és Imre.

Bálint Dávid szabómester, Székelyudvarhely. Sz. 1899. Székelyszentkirály. Atyja: András, édesanyja: †László Anna volt. Erdélyi családból származik. Iskoláit elvégezte és utána a szabóipart tanulta, ipari szakiskolát is végzett. Segédéveit Budapest, Brassó jónevű mestereinél töltötte és 1927-ben lett önálló mester. Kezéből ízléses, szép munka kerül ki legújabb divat szerint, három alkalmazottal dolgozik, az úri közönség kedvelt iparosa. Neje: Gyulay Irma, gyermekei: Jenő, Éva, Tibor és Andor.

Bálint Endre kalaposmester, Szászrégen. Sz. 1887. Marosvásárhelyen. Atyja: fB. János, anyja: Püspök Karolin. Középiskoláit Marosvásárhelyen végezte, majd a divatkereskedői szakmát tanulta, szakképzettségét Budapesten fejlesztette, ahol tíz évig mint utazó működött. 1921-ben a nőikalapiparra tért át. Az Iparfestület elnöke, a M. P. főtitkára, a Magyar Népközösség társelnöke, a Magyar Iparosok Olvasókörének elnöke, Polgári Dalkör ügyvezetője, Marosi Felsődalosker. ügyvezetője, unit. egyh. főtanácsának gondnoka, Erdélyi Párt elnöki tanácstagja, városi tanácstag. Részt vett a világháborúban s mint őrmester szerelt le. Neje: Seibriger Albertin, gyermekei: Csaba, Ildikó és Előd.

Bálint Ferenc csizmadiamester, ipartestületi elnök, Szászrégen. Sz. 1894. Sepsiszentgyörgyön. Atyja: †Bálint; anyja: †Szakáts Róza. Régi lófő székely család leszármazottja. Iskoláit Szászrégenben végezte, majd a csizmadiamesterséget tanulta. 1914-ig fejlesztette mint segéd szaktudását, amikor is a világháború alatt bevonult a 12. hegyi tüzérekhez. Az olasz, orosz és román frontokon teljesített szolgálatot, egyszer sebesült, K. cs.-k. tulajdonosa. A háború után önállósította magát s ma üzemében néhány embernek nyújt állandó kenyeret. A M. P. tagja volt, az Iparos Olvasókör vezetőségi tagja. A Csizmakészítő Ipartársulat elnöke, egyházi tanácsos, városi tanácsnak tagja és tagja minden hazafias, szociális és kulturális egyesületnek. Megszállás alatt magyar propagandát folytatott, miért is meghurcolták. Neje: Vajda Teréz, gyermeke: Magdolna.

Bálint Ferenc ref. lelkész, Eresztevény. Sz. 1910. u. o. Székely nemesi család gyermeke. Édesatyja: Ferenc is ref. lelkész volt. Tanulmányait Eresztevényen, Kolozsváron, Sepsiszentgyrögyön és Brassódban végezte. A románok 25 társával együtt a nyelv miatt elbuktatták és Budapesten tett vizsgát. Kolozsváron a teológián 1933-ban nyert oklevelet. Pappászentelése után Eresztevény község választotta meg, azóta ott teljesíti hivatását. Saját földjén gazdálkodik is. Neje: Gaál Matild áll. tanítónő, gyermekei: Ferenc és Edit.

Bálint Ferenc igazgató-tanító, Görgényüvegcsűr. Sz. 1893. Székely nemesi családból ered. Atyja: István 30 évig volt községi bíró, édesanyja: Petrás Mária. Marosvásárhelyen és Csíksomlyón végezte tanulmányait. Pedagógiai munkásságát Görgényüvegcsűrön 1918-ban kezdte meg, 1940 óta igazgató. A világháborúban a 63. gy.-e.-ben az orosz fronton, majd a 22. gy.-e.-ben harcolt, mint hadapród-őrmester betegen szerelt le. A r. k. Szentkereszt hadsereg vezető elnöke, egyháztanács tagja és jegyzője. Magyarsága miatt a románok állásától megfosztották. Neje: Benkő Zsuzsanna.

Bálint Ferenc gazdálkodó, Ábrándfalva. Sz. 1905. Székely nemes családból ered. Atyja: †Sándor, édesanyja: Orbán Berta. Iskolái elvégzése után őseinek nyomdokain haladva gazdálkodást tanult. Katonai szolgálatot a román hadseregben kellett teljesítenie. 1929 óta önálló gazda. Az Erdélyi Párt helyi tagozatának elnöke, a Gazdakör pénztárosa, a ref. egyház presbitere. Neje: Forró Ida, gyermekei: Ödön és Irma.

Bálint Ferencné ref. lelkész özvegye, Eresztvény. Sz. 1888. Eresztvény ősrégi törzsökös székely nemesi családból ered. Édesatyja: Cseh József ny. igazgató-tanító, édesanyja: Kőszegi Rozália. Iskoláit Sepsiszentgyörgyön végezte, ahol tanítói oklevelet nyert 1906-ban. Eresztvényben tanított és 1908-ban állását elhagyta és férjhez ment Bálint Ferenc ref. lelkészhez, aki 1925-ben hányt el. Gyermekei: Ferenc ref. lelkész és Dezső tanító.

Bálint Gergely gépész, malomtulajdonos, Énlaka. Sz. 1907. u. o: Atyja: János molnármester volt, mellette tanulta a szakmát. 1934-ben János testvérével társas malmot épített, melyet közösen vezetnek. Modern szívógázberendezésű. 30 HP, 2 pár kővel, 1 hengerszékkel fölszerelt üzemében vám- és kereskedelmi őrlést végze. Neje: Bálint Anna.

Bálint Géza gazdálkodó, községi bíró, Székelydálya. Sz. 1902. u. o: ősrégi szabad székely család gyermeke. Iskoláit szülőfalujában végezte, majd édesatyja útmutatása mellett a föld megmunkálását sajátította el. 1928 óta önálló gazda. Saját nevelésű háziállatokat tart, melyekre különös gondot fordít, belterjes gazdálkodást folytat. A M. P. helyi tagozatának titkára, az EFE tagja, a szövetkezet igazg. tagja, a cséplőgépszöv. igazgatósági tagja, a Közbirtokosság jegyzője, tanácstagja. Volt albíró, de a románok terrorja miatt lemondott. 1940 őszén a község egyhangúlag választja meg első magyar bírójának. Neje: Kovács Julianna, gyermekei: Lajos és Domokos.

Bálint István gazdálkodó, Csíkkozmás. Régi ősi székely családból származik. Csíkkozmáson 1906-ban született. Iskoláit szülőhelyén végezte el, majd a gazdálkodást az atyja mellett tanulta. Katonai szolgálatának eleget tett, jelenleg mint községi közgyám működik, a megszállás alatt a M. P. kötelékében fejtett ki tevékenységet, minden magyar és kulturális ügynek támogatója. Neje: Dobos Erzsébet, gyermekei: Bálint és Iboly.

Bálint Jakab állami tantió, Székelyvécke. Sz. 1907. Firtosváralja. Édesatyja: Márton, édesanyja: Kelemen Vilma. Székely törzsökös család leszármazottja. Székelykeresztúron végezte tanulmányait, 1925-ben nyert oklevelet, azóta tanít. Siklódon, Csókfalván, Kőrispatakon tanított és 1940-ben került Székelyvéckére. A levente egyesület főoktatója. Neje: †Gálffy Margit 1937-ben húnyt el. Egy leánya van. Minden hazafias, kulturális egyesület munkájában részt vesz.

Bálint János malomtulajdonos. Énlaka. Sz. 1901. u. o. Atyja: János malomtulajdonos volt. Iskolái elvégzése után a molnármesterséget tanulta. Gergely öccsével 1934-ben modern berendezésű malmot építtettek és azt közösen nagy szakértelemmel vezetik. Neje: Kiss Emma, gyermeke: Margit, ősrégi székely család.

Bálint János malomtulajdonos, Olasztelek. Sz. 1888. Szárazajta. Édesatyja: tjános, édesanyja: †Bogdán Mária. Székely törzsökös család, Baróton négy középiskolát végzett és utána a malomszakmát sajátította el. A világháborúban az orosz fronton harcolt, őrmesteri rangban szerelt le. A koronás ezüst és vaskereszt, a bronz vit. é., a háb. e. é., a K. cs.-k. tulajdonosa. Kereskedelmi és váműrlést végez. Neje: Kupai Margit, gyermekei: László és Klára.

Bálint József gazdálkodó, Székelykál. Sz. 1893. u. o. Székely család leszármazottja. Atyja: †Lajos, édesanyja: †Biró Erzsébet. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult, 1919 óta önálló gazda. A világháborúban a 12. tüzérezred kötelékében orosz fronton harcolt. Földjén minden mezőgazdasági terméket termel, haszonállatok nevelésével foglalkozik. Neje: Boér Anna, gyermekei: István és Anna.

Bálint József kosárfonómester. Marosvásárhely. Sz. 1890. Aranyostordán. Székely törzsökös családból született. Iskolái elvégzése után a kosárfonóipart sajátította el. Szakmai tudását fejlesztette mint segéd és 1920-ban saját erejéből és szorgalmából lett önálló mester. Kezéből és műhelyéből ízléses, szép, megbízható munka kerül ki. A világháborúban az orosz fronton harcolt, őrmesteri rangban szerelt le. Az I. és II. ezüst, bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Farkas Mária, gyermekei: Irén, Tibor, József, Margit és Antal.

Bálint József gazdálkodó, Dálnok. Sz. 1856. u. o. Törzsökös székely családból ered. Édesatyja: †János gazdálkodó, édesanyja: Szász Zsuzsanna. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: Németh Zsuzsánna, gyermekei: József és György. 1916-ban a románok internálták magyarsága miatt és 1918-ban tért vissza.

Bálint István gazdálkodó, községi bíró, Görgényüvegcsűr. Sz. 1900. u. o: Atyja: †B. Ferenc v. közs. bíró, édesanyja: Darabont Róza. Iskoláit szülőfalujában végezte, majd gazdálkodást tanult. A r. k. egyháztanács tagja, 1940-ben a katonai közigazgatás által kinevezett bíró. Tisztségét közmegelégedésre tölti be. Magyarsága miatt a románok saját birtokából kiűzték. Neje: Benkő Mária, gyermekei: Imre, Károly, Róza, Anna-Mária és Dóra.

Bálint Lajos gazdálkodó, Székelyszentkirály. Sz. 1910. u. o: Atyja: Ferenc, édesanyja: Kovács Terézia volt. Székely gazda-családból származik. Iskolái elvégzése után édesatyja útmutatása mellett gazdálkodást tanult. 1941 óta önálló. A tűzoltótestület alparancsnoka, a Legényegylet titkára, minden hazafias ügy lelkes pártolója és támogatója. Katonaéveit a román hadseregben volt kénytelen leszolgálni. Neje: László Diána.

Bálint M. Ferenc gazdálkodó. Oroszhegy. Sz. 1878. u. o. Erdélyi családból ered, törzsökös székely. Iskoláit Oroszhegyen, gimnáziumi tanulmányait Székelyudvarhelyen végezte. Édesatyja mellett tanult meg gazdálkodni. A világháborúban a 82. gy.e.-ben az orosz harctéren orosz fogságba esett és négy évi fogság után tért haza. Volt közbirtokossági elnök, községi albíró. Neje: Márton Berta, gyermeke: Márton, Anna, Dénes, Ilona és László.

Bálint Ödön unit. esperes, Homoródkarácsonyfalva. Sz. 1890. Firtosváralja. ősi szabadszékely családból származik. Atyja: B. József, anyja: Péter Amália. Középiskoláit és teológiát Kolozsvárott végzett, pályafutását Vadadon kezdte. 1915-től Homoródkarácsonyfalván működik. 1936-ban esperessé választották. Nemcsak az egyház, hanem a község fejlesztése terén is élénk tevékenységet fejt ki; a fogyasztási szövetkezet és tejszövetkezet megalapítója. A M. P. helyi elnöke volt s minden magyar vonatkozású kulturális ügy lelkes támogatója. Neje: Nagy Irma, gyermeke: Dezső-Ödön.

Bálint Sándor gazdálkodó, Ábrándfalva. Sz. 1880. u. o. Székely gazdacsalád leszármazottja. Atyja: †Ferenc, édesanyja: Orbán Zsuzsanna. 1905 óta önálló gazda, tekintélyes polgár. A ref. egyház presbitere, 15 évig volt községi bíró, 8 évig községi pénztáros és adószedő. A háborúban az orosz fronton beteg lett, hazakerült, majd mint tábori csendőr Odesszában teljestiett szolgálatot, őrvezetői rangban szerelt le, a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Orbán Berta, gyermekei: Ferenc, János, Berta, Sándor, Mihály és Vilma.

Bálint Vince bankigazgató, Kézdivásárhely. Sz. 1895. Csíkszentimre. Lófő székely családból származik. Édesatyja: †János, édesanyja: †Kelemen Julianna volt. Marosvásárhelyen tett érettségit és 1918-ban a csíkszeredai takarékpénztárhoz került mint tisztviselő. 1925-ben cégvezető lett és a kézdivásárhelyi takarékfiók főnökévé nevezték ki, 1931 óta igazgató. A vármegyei int. biz. tagja, a r. k: otthon alelnöke, az Árvaház felügy. biz. tagja. A 62. gy.-e.-ben orosz, olasz fronton küzdött, hadnagyi rangban szerelt le. A Sig. Laud. kardokkal, két II. ezüst vit. é., bajor vaskereszt, K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Papp Ilona, fia: Vince.

Bándy István gazdálkodó, Bibarcfalva. Sz. 1903. u. o. Székely nemzetség fia: Atyja: †György, édesanyja: Németh Ilona. Iskoláit Baróton és Székelykeresztúron végezte, atyja mellett gazdálkodást tanult. Előbb tanítónak készült, majd az ősi rög iránti szeretet a föld megműveléséhez vonzotta és gazdálkodni kezdett. A Gazdakör elnöke, volt községi bíró, minden hazafias, kultúrtörekvés támogatója. Neje: Szakács Hermina.

Bándy István ifj. kereskedő, Kézdivásárhely. Sz. 1890. u. o: Atyja: id. István is kereskedő, édesanyja: Fejér Katalin. Lófő székely család fia. Érettségit tett, majd Kolozsváron keresk. akadémiát végzett. A 24. gy.-e.-ben az orosz és olasz fronton harcolt, főhadnagyi rangban szerelt le. A bronz vit. é., Sig. Laud: a kardokkal, ezüst Sig. Laud. katonai érdemkereszt, a K. cs.-k. tulajdonosa. A M: P: helyi tagozatának alelnöke, mint a párt megbízottja alpolgármesteri tisztségben ő adta át a várost a bevonuló magyar hatóságnak. A tűzoltóegylet elnöke, a r. k. egyház gondnoka, a sportegylet alelnöke, a kat. otthon és a kereskedői kör titkára. Neje: Lipsitz Gizella, fia: János.

Bányay József nagybányai, malomtulajdonos, Jedd. Sz. 1893. Marosvásárhely. Nemes család leszármazottja. Középiskolát végzett és utána a géplakatosipart sajátította el. Ősei is molnármesterek voltak. Atyja által vásárolt malmot modern fölszereléssel a kor követelményeinek megfelelően látta el és nagy szaktudással vezeti. Önként vonult be a háborúba és a 62. gy.-e.-ben az orosz harctéren 1915-ben fogságba került. Tizedesi rangban szerelt le. Neje: Bölcsei Terézia, gyermekei: Mária és Éva.

Bányay Sándor gazdálkodó, asztalosmester, Köpec. Sz, 1893. u. o: Iskolái elvégzése után az asztalosmesterséget tanulta és fölszabadulván jobb mestereknél fejlesztette szaktudását és 1918-ban lett önálló iparos. A világháborúban a 22. h. gy.-e.-ben orosz és olasz fronton harcolt, őrmesteri rangban szeréit le. Az I. és II.

ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Gazdálkodással is foglalkozik. Neje: Benedek Emma, gyermeke: Sándor-Ferenc. A M. P. volt helyi elnöke, egyházi gondnok, községi tanácstag, a Hitelszövetkezet felügy. biz. elnöke, a Hangya igazg. tagja.

Báró József unit. lelkész, Városfalva. Sz. 1892. Szentábrahám. Magyar nemesi családból született. Kolozsváron tett érettségit, majd teológiai tanulmányait befejezve 1915-ben szentelték pappá. Tordán, Polgárdin, Székelymuzsnán volt segédlelkész, 1919 óta a városfalvi gyülekezet lelkipásztora. Szervezte és vezette mint elnök a M. P.-ot a megszállás alatt, a tejszövetkezet és cséplőgéptársulat szervezője volt, a Hitelszövetkezet könyvelője, ügyvezetőé, a Hangya volt elnöke, a Dávid Ferenc Kör elnöke, az „Egy zászló" pénztárosa. Az Unitárius Napló szerkesztője, számos cikke jelent meg nyomtatásban. Neje: Tamás Piroska, gyermekei: Piroska, Hajnal, József.

Becher Ábrahám kereskedő, Nyárádszereda. Sz. 1894. u. o. Kereskedői szaktudását fejlesztve 1923-ban lett önálló kereskedő. Részt vett a világháborúban, orosz és olasz fronton harcolt, tizedesi rangban szerelt le. A bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Stein Gizella, nevelt fia: Farkas Pál.

Beck Sándor hentes- és mészárosmester, Alsócsernát. Sz. 1914. u. o. Édesatyja: Mihály, édesanyja: Móra Mária volt. Iskolái elvégzése után a húsipart tanulta és mint segéd jobb mestereknél fejlesztette szaktudását, ahol kiváló képzettségre tett szert és 1940-ben saját erejéből és szorgalmából önálló lett. Katonaéveit a románoknál volt kénytelen leszolgálni. Minden hazafias intézményt támogat. Bátyja: Beck Pál a világháborúban hősi halált halt.

Becsák János igazgató-tanító, Olasztelek. Sz. 1893. Brassó. Tanulmányait Segesváron, a tanítóképzőt Székelykeresztúron végezte. Agyagfalván kezdte el tanítói működését, onnan Székelymagyarosra, 1920-ban pedig Olasztelekre került, azóta igazgató-tanító. 1914-ben a világháború kitörésekor a 21. honv. gy.-e.-ben az orosz fronton fogságba került és 1920-ban tért haza, zászlósi rangban szerelt le. A K. cs.-k. tulajdonosa. A román uralom alatt magyarsága miatt állásától megfosztották. Neje: Keresztessy Irma, leánya: Magda, tanítónő.

Beczássy Imre ifj. földbirtokos, Dálnok. Sz. 1902. u. o. Nemesi családból származik. Iskoláit Dálnokon, Brassóban érettségit tett, Hohenheimban gazdasági főiskolát végzett. 1924 óta önálló gazda. A Hangya igazgatója, gazdaköri elnök, a M. P. tagja. Minden hazafias, szociális és kulturális megmozdulás pártfogója. Neje: árkosi és bessenyői Benkő Erzsébet, gyermekei: Éva és Imre.

Becze Elek r. k. igazg.-tanító, Kászonfeltíz. Sz. 1889 u. o. Atyja: Antal, anyja: András Teréz. Régi székely család leszármazottja. Középiskolát és képzőt Csíksomlyón végzett. Pályafutását Nagyszebenben kezdte meg, onnan a gyergyótölgyesi állami iskolához, majd 1918-ban a kászonfeltízi r. k. iskolához került A M. P.-nak tagja és minden hazafias és magyar ügynek lelkes támogatója volt. A világháborúban az olasz fronton harcolt. A Hangya Fogy. Szöv. és Hitelszövetkezetnek 17 éven át volt vezetője. Neje: Kolumbán Ilona.

Becze Imre csíkszentmártoni, főszolgabíró, Budapest. Sz. Csíkszeredán. Tanulmányait elvégezvén a közigazgatási pályára lépett és Csíkszeredán főszolgabírói tisztséget töltött be. A világháború alatt mint honvéd népfölkelőszázados harcolt, s a fronton szerzett betegségében 1924-ben halt meg. Édesatyja: †Becze Antal Csík vármegye jónevű, kiváló alispánja volt, édesanyja: †Czikó Mária, özvegye: nagyenyedi és csíkszentgyörgyi Mártonffy Anna, gyermekei: István dr., a Magyar Nemzeti Bank ellenőre, György vegyészmérnök New-Yorkban, Anna keresk. miniszteri tisztviselő.

Beczó Jenő gazdálkodó, MÁV nyugdíjas, Kézdimárkosfalva. Sz. 1885. u. o. Székely család gyermeke. Iskolái elvégzése után a MÁV szolgálatába lépett és 1926-ig teljesítette szolgálatát. Nyugdíjba vonulása után gazdálkodni kezdett. A M. P. tagja, bíró is volt, a Gazdakör működésében is részt vesz. Neje: Barabás Emma, gyermekei: Margit, Emma, Géza, Amália, Vilma és Jolán.

Bede Emil unit. lelkész, Recsenyéd. Sz. 1911. Magyarszovát. Ősrégi erdélyi nemes családból ered. Édesatyja: †Emil, édesanyja: nagyajtai Kovács Rozália. A kolozsvári unit. kollégiumban végezte tanulmányait, 1934-ben nyert oklevelet, 1938-ban szentelték pappá. Dicsőszentmártonban volt s.-lelkész, majd Székelykeresztúron s.-tanár. 1939 óta Recsenyéd lelkipásztora. A magyar dal lelkes ápolója, dalosszövetségi tag, a kolozsvári ip. dalárda aktív tagja. A Gazdakör elnöke, a Hangya ügyv. igazgatója, közismert irodalmi munkásságot fejt ki. Neje: Gyöngyösi Judith, leánya: Ildikó.

Bede László ref. lelkész, Sepsiköröspatak. Sz. 1909. Torja, ősi székely nemesi család leszármazottja. Édesatyja: †András tanító volt, aki a világháborúban a szerb fronton a haza védelmében 1914-ben halt hősi halált. Sepsiszentgyörgyön érettségi vizsgát tett, teológiát Kolozsváron végzett, 1935-ben szentelték pappá. Működését Alsórákoson kezdte meg és 1936-ban Kálnokra került, azóta itt végzi hivatását. A Hangya ügyv. igazgatója, az Erdélyi Párt helyi elnöke. Neje: Babos Emma, gyermeke: Ibolyka és Julianna.

Bedő Albert kálnoki gazdálkodó, Lisznyó. Sz. 1895. u. o. Székely nemesi család gyermeke. Tanulmányait Nagyenyeden végezte, ahol érettségi vizsgát tett, majd a közigazgatási pályára lépett és jegyzőgyakornok volt. Később a föld iránti szeretete a gazdálkodáshoz késztette. 1919-től önálló gazda, 90 hold földbirtokán intenzív, belterjes gazdálkodást folytat. A háborúban a 24.-gy.-e.-ben az orosz fronton hadnagyi rangban harcolt, majd a székely hadosztálynál teljesített szolgálatot és 1919-ben szerelt le. Több kitüntetés tulajdonosa. Magyarsága miatt a románok megverték, letartóztatták.

Bedő Andor kálnoki állami tanító, Kézdivásárhely. Sz. 1889. Lisznyón. Lófőszékely családból ered. Tanulmányait Hosszúfalun és Kolozsváron végezte, 1908-ban nyert tanítói oklevelet. 1940-ben került Kézdivásárhelyre. A világháborúban orosz és az olasz fronton harcolt, sebesült. Hadnagyi rangban tért haza. Ezüst és a bronz vit. é., K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Szőllősy Berta polgári iskolai tanárnő. Gyermekei Gábor, Andor, Zoltán és Klára.

Bedő Árpád gazdálkodó, fűszerkereskedő, Erdőfüle. Sz. 1903. u. o. Székely törzsökös nemes családból ered, elődei igazolt főnemesek voltak. Atyja: †Sámuel anyja: †Boga Mária volt. Iskoláit elvégezte, majd atyja mellett a kereskedői szakmát tanulta és annak halála után átvette az üzlet vezetését. Édesatyja nyomdokain haladva, annak szellemében .vezeti tovább. Üzlete városi nívón van berendezve, szolid, megbízhatósága a környéken is ismert. A ref. egyház presbiteré, gyermekeinek hazafias szellemben való nevelésére a megszállás ideje alatt is különös gondot fordított. Neje: Dobay Gizella, gyermekei: Máté, Ilona és Emma.

Bedő Domokos id. gazdálkodó, Hodgya. Sz. 1875. u. o. Székely családból származik. Hodgyán járt iskolába, majd atyja házánál gazdálkodást tanult. A 82. közös gy.-e.-ben szolgálta le katonaéveit, majd 1900-ban vette feleségül Józsa Rebekát. Házasságából 3 gyermek született: Áron, Domonkos és Róza. A világháborúban ismét teljesített katonai szolgálatot és az orosz fronton harcolt. Jelenleg 36 holdon gazdálkodik. Volt községi bíró, a ref. egyháznak presbitere. A község tekintélyes polgára.

Bedő Ferenc gazdálkodó, Bölön. Sz. 1909. u. o. Atyja: †István, anyja: Bakó Zsuzsánna. Székely gazdacsalád leszármazottja. Iskolái befejezése után a szülői háznál gazdálkodott. 1933 óta önálló. A Gazdakör, az erdélyi M. P. tagja, az önkéntes Tűzoltó Egylet parancsnoka. Neje: Kozma Eszter, gyermekei: Mária és Ilona.

Bedő Gyula kálnoki és hodgyai, gazdálkodó, Hodgya. 1880. u. o. Székely nemesi családból született. A gazdasági ismeretekre édesatyja tanította. Iskolái elvégzése után a szülői háznál gazdálkodott, 1901-ben kötelező katonaéveit a 82. gy.-e.-ben töltötte. 1903-ban vette nőül Pálfy Juliannát. Gyermekei: Irén, Béla, Klára, Róza, Gyula, Sára és Gedeon. A világháborúban a 22. honv. gy.-e.-ben orosz fronton harcolt, kétszer sebesült. Jelenleg 36 holdon gazdálkodik, okszerű gazdálkodást folytat. Volt községi bíró, a ref. egyház presbitere, községi tanácsos. A Gazdakör tagja, minden hazafias, kulturális és egyházi mozgalom lelkes támogatója.

Bedő Imre id. köröspataki, állami igazgató-tanító, Sepsiköröspatak. 1882. u. o. Unitárius székely nemesi családból született. Tanítóképzőt Székelykeresztúron végzett, 1903-ban nyerte oklevelét. 1904-ben Sepsiszentgyörgyön kezdett tanítani, 1926-ban került Sepsikőröspatakra, azóta itt tanít. Magyarsága miatt a románok el-. űzték állásából és csak a magyar hadsereg bevonulása után kezdhette el újra pedagógiai munkásságát. A háborúban részt vett. A Hangya és a Szövetkezet igazg. tagja, ügyvezetője, Gazdakör vezetőségi tagja. Neje: Bedő Blanka, gyermekei: Imre, igazgató-tanító és Jenő.

Bedő János gazdálkodó. Ábrándfalva. Sz. 1877. u. o. Atyja: †József, anyja: fNyisztor Anna. Székely törzsökös családból ered. A gazdálkodásra édesatyja tanította. 1901 óta önálló gazdálkodó. A világháborúban a 22. gy.-e.-ben 28 hónapon át harcolt az orosz fronton, sebesült, rokkantán szerelt le. A K. cs.-k. és a seb. é. tulajdonosa. A ref. egyház presbitere. Neje: Pál Eszter. Nyolc gyermeke van.

Bedő József gazdálkodó, Nagybacon. 1885. u. o: Székely gazdacsaládból született Atyja: †Sámuel, anyja: †Bardócz Anna volt. Iskoláinak elvégzése után a gazdasági szakismereteket tanulta és atyja mellett gazdálkodott. Jelenleg 30 holdas földbirtokát munkálja. Minden mezőgazdasági terméket termel, saját nevelésű haszonállatokat tart. Résztvett a világháborúban és az orosz fronton harcolt, sebesült. K. cs.-k. kitüntetése van. Neje:

Bardócz Júlia, gyermeke: Zoltán és Béla.

Bedő Károly gazdálkodó. Ábrándfalva. Sz. 1885. u. o. Székely nemes gazdacsaládból ered. Atyja: †József, anyja: †Nyisztor Anna volt. Szülői háznál tanulta a föld megművelését, 1911 óta önálló 18 holdas birtokán. A világháborúban az orosz fronton küzdött, K. cs.-k.-je van. A református egyház presbitere. A megszállás alatt állandó magyarsága miatt többször volt kellemetlensége. Neje: †Molnár Julianna. 7 gyermeke van.

Bedő Róza kálnoki és hodgyai református felekezeti tanító, Disznajó. Székely nemesi családból született Hodgyán. Atyja: Gyula, anyja: Pálffy Julianna. Székelyudvarhelyen a tanítóképzőt végezte el, ott nyert oklevelet. Tanított Küküllőváron, Kisborosnyón, Nagysajón és Holtmaroson, 1938 óta pedig Disznajón. Minden hazafias-, kultúrügy lelkes támogatója.

Bedő Sámuel gazdálkodó, Nagybacon. Sz. 1869. u. o. Székely tősgyökeres gazdacsaládból ered. Ősei nyomdokain haladva ő is az ősi föld megmunkálását tanulta, 1898 óta önálló gazda A világháborúban a 2. cs. kir. gy.-e.-ben teljesített szolgálatot, az olasz földön és a székely hadosztály harcaiban vett részt. Családját magyar hazafias szellemben nevelte a megszállás 22 esztendeje alatt is. Neje: Balássy Júlia, gyermekei: Gábor, Róza, Géza és Irén.

Bedőházy Gábor kálnoki, nyug. pü. számvevőségi főtanácsos, Kézdikővár. Sz. 1873. Káinok. Nemes család leszármazottja. Iskoláit Sepsiszentgyörgyön és Székelykeresztúron végezte, Kolozsvárom jegyzői oklevelet szerzett, majd államszámviteli vizsgát tett. Közigazgatási pályán a vármegyénél kezdte ténykedését, majd a pénzügyi főtanácsos 1929-ben vonult nyugalomba. A világháborúban hadnagyi rangban vonult be és az orosz fronton volt század, majd zalj. parancsnok. 1917-ben századossá lépett elő és így szerelt le 1917-ben fölmentéssel. Számos kitüntetés tulajdonosa. Neje: Balázs Amália.

Beke István dr. dálnoki főjegyző, Nagyborosnyó. Sz. 1885. Dálnok. Székely nemes családból ered, ősei 1690-ben nyertek nemesi oklevelet. Kézdivásárhelyen tett érettségit, egyetemi diplomáját Kolozsváron szerezte 1918-ban. Mint szolgabíró 1924-ben kezdte el közigazgatási munkásságát és 1930-ig működött, amikor a románok elmozdították állásából. 1940-ben a magyar hadsereg bevonulása óta működik újra, s jelenleg Nagyborosnyó kinevezett főjegyzője. Neje: Rápolthy Anna, gyermeke: György. A Hangya elnöke, minden hazafias, kulturális és szociális munkában tevékeny része van.

Beke Jenő gazdálkodó, Futásfalva. Sz. 1901. u. o. Székely törzsökös gazdacsaládból származik. Kézdivásárhelyen tett érettségit, majd édesatyja mellett a családi birtok vezetését tanulta. Édesatyja 1933-ban elhalt, azóta önálló gazda. A Gazdakör tagja, volt községi pénztáros, minden magyar, hazafias ügy lelkes, önzetlen támogatója. Tekintélyes gazda, magyarsága miatt többször bántalmazták. Neje: Szilveszter Anna, gyermekei: Dénes, Ilona, Zoltán és Béla.

Bekő Dénes gazdálkodó, Etéd. Sz. 1889. u. o. Székely nemesi családból ered. Iskoláit elvégezte, majd atyja mellett ősei birtokát tanulta megmunkálni. 1911-ben vonult be tényleges katonai szolgálatra. 1914-ben a világháborúban résztvett, a 82. gy.-e.-ben az orosz frontra került és 1915. júniusban fogságba esett és 1918-ban szökve menekült meg. Neje: Dávid Ilka, gyermekei Balázs, Irma, Lajos és Dezső. Tekintélyes polgár, volt albíró és községi bíró is.

Bekő Mihály gazdálkodó, Okland. Sz. 1860. u. o. Székely gazdacsaládból ered. Atyja: †Mihály, anyja: †Egyed Rebeka volt. Édesatyja útmutatása mellett az ősi föld megművelését tanulta, majd önálló gazda lett. A község tekintélyes polgára, 100 hold birtokán gazdálkodik. Hosszú esztendőkön át a község bírája volt, s a román megszállás alatt is 5 éven át, mint bíró tevékenykedett és védte a magyar érdeket. Gyermekei: Zsuzsanna, Eszter, Sándor vármegyei tisztviselő, Erzsébet Fodor Gáborné csendőr tiszth. neje, Katalin Kakas Béláné ref. lelkész neje, Ilona Szabó Istvánné közs. jegyző neje. Minden magyar ügy igaz barátja és önzetlen, lelkes támogatója.

Bencze Béla körjegyző, Kászonaltiz. Sz. 1893. Tusnád. Régi székely katonacsalád leszármazottja. Atyja: †Ferenc. Tanulmányait Csíkszeredán, jegyzői oklevelet Marosvásárhelyen 1919-ben nyert. Pályafutását K. Altízen mint s. jegyző kezdte meg, majd 4 éven át mint körjegyző működött. 1930-ban Kászonjakabfalvára nevezték ki jegyzőnek, 1940-ben a m. kir. honvédség vezetője, visszahelyezte kászonaltizi körjegyzőnek. A világháborúban résztvett, a 2. gy.-e. kötelékében, az orosz, albán, olasz frontokon harcolt, egyszer sebesült, mint főhadnagy szerelt le. Kitüntetései: II. o. ezüst, kétszer Sig. Laud., K. cs.-k. seb. é. és háb. e. é. Az Erdélyi Párt tagja. Neje: Tompos Ágnes, nevelt gyermekei: Bajkó Barabás (szig. orvos) és Katalin.

Bencze Dénes id. gazdálkodó, Bágy. Sz. 1883. u. o. Székely nemesi gazdacsaládból ered. Iskoláit Bágyon, Székelyudvarhelyen a ref. kollégiumban végezte, majd a lakatos szakmát tanulta. Édesatyja halála miatt az ipari pályát abbahagyta és hazajött az ősi föld megmunkálására. 1906 óta gazdálkodik önállóan. A világháborúban a 2. huszárezredben orosz, román fronton harcolt, tizedesi rangban szerelt le. A M. P. helyi csoportjának első elnöke, a Tejszövetkezet megalapítója és elnöke, a Hangya elnöké, a közbirtokosságnak kétízben is volt elnöke, 9 évig volt községi pénztáros, volt bíró is, de a román terror miatt lemondott. Neje: nemes lokodi Sándor Mária, gyermekei: András, Gizella, Etelka, Albert, Dénes, Matild, Sándor, Mária és Apollónia.

Bencze Domokos főjegyző, Lövéte. Sz. 1891. Bágy. Ősrégi nemes székely család leszármazottja, homoródszentmárton-i és keményfalvi előnevet viseli. Atyja: Ferenc, anyja: Tóásó Ágnes: Középiskoláit Székelyudvarhelyen a róm. kat. főgimnáziumban végezte, theológiát két esztendőn keresztül hallgatott Kolozsváron és Sárospatakon. Majd közigazgatási pályára lépett, a román imperium alatt családi birtokán gazdálkodik, de 1924-ben is a közigazgatási pályán helyezkedik el. A világháborúban résztvett, a 24. gy.-e. kötelékében az orosz fronton. A magyar és kulturális ügyek lelkes támogatója volt, ezért hivatalában többször felfüggesztették. Homoródszentpáli Gazdakör és Szövetkezet fellendítésében résztvett, több gazdaköri előadást tartott. Neje: Szabó Irma, gyermeke: Olga, Jolán.

Bencze Ferenc gazdálkodó, Bágy. Sz. 1867. u. o. Ősrégi nemes család sarja. Atyja: †János, anyja: †Veres Mária volt. Elemi iskolát Bágyon, gimnáziumi tanulmányait Székelyudvarhelyen végezte. Édesatyja korai halála miatt gazdálkodni kezdett a családi birtokon és 1882 óta önálló gazda. Gazdaságát okszerűen vezeti, belterjes gazdálkodása ismert a környéken. Elsők között vezette be a here és répa termelést. A háború alatt a legnehezebb időben töltötte be a bírói tisztséget, volt esküdt bírósági tag, hosszú esztendők óta presbiter, a közbirtokosságnak volt jegyzője, később elnöke. A falu tagosításában tevékeny részt vett, minden hazafias és egyházi ügy lelkes támogatója. Neje: Tóásó Ágnes, gyermekei: Domokos és Gyula.

Bencze Gábor homoródszentmártoni és homoródszentpáli, vezető körjegyző, Homoródszentpál. Sz. 1881. u. o. Tősgyökeres székely nemesi családból ered. Atyja: †Balázs, anyja: bágyi és homoródalmási Baczó Mária. A szászvárosi „Kún Kocsárd" kollégiumban tett érettségit és a jegyzői tanfolyamof Budapesten végezte el 1903-ban. Nagydenken volt jegyzőgyakornok, 1907-ben választják meg Homoródszentpáli jegyzőnek, ahol 1920-ig teljesítette hivatását. A román hatóság a hűségeskű megtagadása miatt megfosztotta állásától. 1923-ban reaktiválták és 1933-ig ténykedett, amikor nyngdijazták. A magyar hadsereg bevonulása után, 1940-ben ismét átvette szülőfalujának vezetését, azóta működik. A cséplőgép szövetkezet elnöke, minden hazafias ügy lelkes harcosa. Neje: Györffy Ilona, gyermekei: László, Balázs és Klára.

Bencze János okl. tanító és gazdálkodó, Deményháza. Sz. 1896. u. o. Atyja: †János, anyja: Tavaszi Ágnes. Középiskoláit Kézdivásárhelyen és Székelykeresztúron végezte, ahol tanítói oklevelét nyerte. A világháborúban a 22. honv. gy.-e.-ben az orosz fronton sebesült, majd az olasz frontra került. Hadnagyi rangban szerelt le. A II. o ezüst vit. é. tulajdonosa, A Tejszövetkezet alapítója, a Hangya ügyvezető elnöke. Nagy magyar érzése miatt állandó bántalmazásban volt része, lefogták, internálták, ezért kellett tanítói munkásságát is abbahagynia. Minden hazafias, kulturális és szociális ügy lelkes harcosa és önzetlen támogatója.

Bencze János ifj. molnár, Abásfalva. Sz. 1913. Homoródalmás. Régi unitárius székely családból származik. Atyja: János, anyja: fPerkó Jozefa. Iskolái után a molnáripart tanulta, s mint segéd kellő szakértelemre tett szert, 1931-ben önállósította magát és azóta vezeti üzemét. Egyházi téren fejt ki tevékenységet. Neje: Gergely Eszter, gyermekei: Gyula, Magda és László.

Bencze József ref. lelkész, Zalán. Sz. 1898. u. o. Székely nemesi eredetű família gyermeke. Atyja: †B. Lajos, anyja: Tóth Mária. Iskoláit Sepsiszentgyörgyön, Kolozsváron végezte, a teológiát. Külföldön is hirdette az igét, ahol tanulmányait fejlesztette és Bélavásáron 12 évig végezte hivatását, onnan Zalánra választották meg lelkésznek. A világháborúban az orosz fronton vett részt és mint zászlós szerelt le. Neje: Sámuel Irén, gyermekei: Zsófia, Ildikó és Éva.

Bencze Márton gazdálkodó, Székelylengyelfalva. Sz. 1894. u. o. Székely nemes család leszármazottja. Iskolái elvégzése után a szülői háznál gazdálkodást tanult. A világháború kitörésekor a 82. közös gy.-e.-ben az orosz harctérre került, ahol 1915-ben megsebesült, 1918-ban szerelt le. Neje: Ferencz Berta. A megszállás alatt mindvégig lelkes tagja volt a M. P.-nak. Volt községi bíró és megyebíró.

Bencze Rezső kereskedő, Lövéte. Sz.

1907. u. o. Régi székely nemesi család gyermeke, a család a bágyi előnevet használja. Atyja: József, anyja: Schmazenka Mária. Tanulmányait Székely udvarhelyen és Brassóban végezte, előbb mint tisztviselő, majd szövetkezeti üzletvezető működött, 1932-ben Neje családja üzletének vezetését vette át. 1936-ban fuvarozási vállalatot létesített, majd 1940-ben ismét mint kereskedő önállósította magát. A M. P. működésében intenzíven kivette a részét, magyarsága miatt hadbíróság elé is került. Neje: Bencze Anna, gyermeke: Rezső.

Becze Zsigmond kisbirtokos, Csíkdelne. Sz. 1871. u. o. Atyja: †B. Mózes, anyja: †Benő Erzsébet. Iskolái elvégzése után atyja mellett, tanulta a gazdálkodást, 1895-ben a családi örökölt birtokon önálló lett, jelenleg cca. 20 holdon belterjesen gazdálkodik. Volt közs. bíró, hosszú időn keresztül községi pénztárnok, az Egyházmegyének 8 év óta pénztárnoka, az oláh uralom alatt a M. P. minden megmozdulásában résztvett. Első neje: †Péter Julianna, második neje: delnei Farkas Anna. Gyermekei: Imre, Zsigmond, Lajos.

Benczédi Ferenc nyug. állami tanító, Tarczafalva. Sz. 1873. Benczén. Ősrégi szabad székely család leszármazottja. Atyja: †Zsigmond, gazdálkodó volt. Iskoláit Székelykeresztúron végezte, oklevelet 1894-ben nyert. Pedagógiai munkásságát Kolozsváron, mint felekezeti tanító kezdte meg. 1895-ben Tarczafalvára került. 1916-ban lett állami tanító. 1928-ban vonult nyugalomba. A háborúban az orosz és a szerb fronton harcolt, hadnagyi rangban szerelt le. A koronás arany érdemkereszt tulajdonosa. Első neje: †Máté Ilka, második neje: Márkos Róza. Gyermekei: Irén, Anna, Ferenc, Piroska, Sándor, András, Béla és Judit. Az unitárius egyház jegyzője és kebli tanácsosa, minden hazafias és vallásos cél támogatója.

Benczédi Ferenc gazdálkodó, Kadács. Sz. 1896. u. o. Atyja: †János, a község vezető polgára, egyházgondnok volt. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult, jelenleg önállóan gazdálkodik saját földjén A világháborúban a 82. közös gy.-e.-ben az orosz fronton harcolt, sebesült és mint rokkant szerelt le. Neje: Inczeffy Anikó szintén székely családból ered. Minden magyar ügyet önzetlenül támogat. A M. P. tagja a megalakulás óta.

Bene László református lelkész, Parajd. Sz. 1908. Páva. Atyja: László, anyja: Sidó Anna. Székely nemesi család sarja. Tanulmányait Székelyünkön, Sepsiszentgyörgyön és a kolozsvári teológián végezte. 1934-ben szentelték pappá. Bábonyban kezdte meg pályafutását, onnan Brassóba, majd Parajára került. Megszállás alatt a M. P. működésében vett részt, a magyar népközösségnek volt elnöke. Hangya elnöke, a Kaszinó választmányi tagja, a hitelszövetkezet felügyelőbizottsági tagja.

Bene Sándor községi bíró, gazdálkodó, Beresztelke. Sz. 1887. u. o. Atyja Sándor 12 évig közs. pénztáros, 6 évig bíró volt. Iskoláit elvégezvén gazdálkodást tanult, majd saját szorgalmából az ács és az asztalosiparban képezte ki magát. A háborúban az orosz fronton vett részt. A ref. egyháznak 10 évig gondnoka, 10 évig közs. képv. testületi tag volt. Neje: Szabados Sára, gyermekei: Sándor és Dezső.

Benedek Albert gazdálkodó, csizmadiamester, Köpecz. Sz. 1869. u. o. Székely családból ered. Atyja: †József, anyja: Babotai Lídia. Iskolái elvégzése után gazdálkodott atyja mellett, majd a csizmadia mesterséget sajátította el és gazdálkodással is foglalkozott saját földjén. Jónevű iparosa volt a községnek. 1938-ban halt meg, január 12-én. özvegye: Boócz Apollónia, székely családból született, gyermekei: József, Pál, Emma, Erzsébet, Ida és Jolán. Gyermekeit magyar szellemben, a haza iránti hűségre és szeretetre nevelte.

Benedek András gazdálkodó, kgi bíró, Gyepes. Sz. 1901. u. o. Mint székely nemesi család a baconi előnevet viseli. Atyja: †Domokos, anyja: Zsombori Róza. Iskolái után gazdálkodást tanult és 1925 óta önálló gazda. A M. P. tagja volt, a közbirtokosságnak pénztárosa volt, a presbitériumnak tagja. A visszacsatolás óta a község első magyar bírája. Neje: Benedek Róza, gyermekei: Tivadar és Lenke.

Benedek András kisbaconi, gazdálkodó, Bibarcfalva. Sz. 1892. u. o. Székely nemes család gyermeke. Székelyudvarhelyen gimnáziumi érettségit tett 1910-ben, majd vasúti hivatalnok volt. 1922 óta gazdálkodik saját földjén. Okszerű belterjes gazdálkodást végez. Haszonállatokat nevel. A világháborúban a 82. székely gy.-ezr.-ben orosz fronton harcolt, ahol 1915-ben fogságba esett, ahol 6 évet szenvedett. Hadnagyi rangban szerelt le. Községi tanácstag, volt magyar párt elnök, minden hazafias megmozdulást önzetlenül támogat. Neje: Torday Rozália, gyermekei: Csaba és Ildikó.

Benedek Árpád kisbaconi, állami igazgató-tanító, Köpec. Sz. 1900. u. o. Atyja: Dénes, anyja: †Jány Mária. Székely nemesi család leszármazottja. Tanulmányait Baróton és Nagyenyeden végezte, ahol oklevelet nyert. 1919-ben Köpecen kezdte meg működését, ahol 1925-től 31-ig igazgató-tanító volt, majd nyugdíjba ment. 1940 szeptemberben a magyar hadsereg bevonulása óta ismét kinevezett igazgató. Résztvett a világháborúban a székely hadosztályban mint hadapród-őrmester. Neje: Bóocz Mária köpeci, gyermekei: Álmos és Ildikó. Gyermekeit magyar szellemben neyelte. Minden magyar ügy lelkes pártfogója. A Gazdakör és a Hitelszövetkezet elnöke, a Tejszövetkezetnek is elnöke, a Dalárda karnagya.

Benedek Barabás Imre gazdálkodó, Magyarhermány. Sz. 1911. u. o. Székely gazdacsalád gyermeke. Atyja: László, anyja: Benedek Júlia. Iskolái elvégzése után szülei házánál tanult gazdálkodni, 1936 óta önálló gazda. Gazdaságát nagy szakértelemmel és szeretettel vezeti, saját nevelésű haszonállatokat tart. Magyarságát mindvégig megtartotta, a M. P.-nak lelkes támogatója volt. Neje: Sándor Eszter, gyermeke: András.

Benedek Bálint ifjabb gazdálkodó, Homoródszentpéter. Sz. 1901. u. o. Ősrégi unitárius székely családból ered. Atyja: Bálint, anyja: Gábor Julianna. Iskolái elvégzése után az ősi föld megmunkálását tanulta, 1927 óta önálló gazda. Okszerű gazdálkodást folytat, haszonállatjaira különös gondot fordít. Neje: Tamás Zsuzsánna. Tekintélyes polgára a községnek, a Hangya felügy. bizt. tagja, a Hitelszövetkezet, a Cséplőgépszövetkezet volt igazg. tagja, a Tejszöv. volt felügy. biz. tagja. Az egyház presbitere, a Közbirtokosság volt gazdája. Magyarsága miatt a csendőrök letartóztatták, sok kellemetlenségben volt része.

Benedek Dénes gazdálkodó, Gyepes. Sz. 1891. u. o. Ősi székely nemesi családból, baconi előnevet viseli. Atyja: Dénes, anyja: Kádár Rebeka. Iskolái elvégzése után családi gazdaságban kezdte meg működését, 1918-ban lett önálló gazdálkodó. A világháborúban a 24. gy.-e. kötelékében a zorosz fronton harcolt, hol fél lábát elvesztette, mint tizedes szerelt le. Kitüntetései: I. o. ezüst vit. é., K. cs. k. seb. é. A felszabaduláskor a Kormányzó úr őfőméltósága külön kitüntetésben részesítette. A M. P. lelkes tagja volt, a Közbirtokosság ellenőre, egyházi pénztáros, tej szövetkezeti igazgató. Minden kulturális és hazafias ügy támogatója. Neje: Benedek Róza, gyermekei: Berta és Dénes.

Benedek Ferenc gazdálkodó és vendéglős, Csikszentkirály. Sz. 1906. u. o. Atyja: †Gábor, anyja: Csato Ágnes. Régi székely családiból származik, középiskoláit Csíkszeredán végezte, a gazdálkodást szüleinél tanulta, 1932 óta önálló 32 holdat kitevő gazdaságán. A M. P. tagja volt. 1941 óta a helyi Gazdakör elnöke. Köztiszteletben álló polgár. Neje: Szántó Matild, gyermekei: Tibor és Béla.

Benedek Gábor unitárius lelkész, Kökös. Sz. 1892. Csókfalva. Székely nemes család leszármazottja. Atyja: †János 52 évig volt tanító, anyja: †Szabó Julianna volt. Középiskolát és a teológiát Kolozsváron végezte, 1920-iban szentelték pappá. Kökösön kezdte meg lelkészi működését, ahol azóta is megszakítás nélkül munkálkodik, min taz egyház vezetője. Neje: Kiss Ilona, gyermekei: Sára, Magda és János. A M. P.-nak 20 éven át volt elnöke, a Hangya Szöv. elnöke és igazgatója, az unitárius egyház nyugdíjbizottságának és pénzügyi bizottságának:, valamint fegyelmi bíróságának tagja, főtanácsi tag. A községi képviselőtestelület tagja, minden hazafias és vallásos ügy lelkes támogatója.

Benedek Huszár János földbirtokos. Kisbacon. Sz. 1873. u. o. Atyja: †Gábor, tekintélyes földbirtokos volt. Ősrégi székely nemesi család leszármazott gyermeke, középiskolát Baróton végzett, majd mint tisztviselő működött. 1897 óta folytat belterjes gazdálkodást 40 hold erdő és 135 hold földjén. 1914-ben a világháború kitörésekor a csendőrség számyparancsnokságához nyert beosztást, ahol, mint szakaszvezető irodai szolgálatot teljesített. Számos elismerésben volt része. Neje: Csorba Julianna, kisbaconi nemesi családból származik. Gyermekei: Viola, férj. Benke Józsefné, igazga. tantió neje, Margit, dr. Kertész Gyuláné pénzügyi főfelügy. neje, Borbála, Benedek Károlyné jegyző neje. Mint tekintélyes polgára a községnek, a Hangya Szöv. ügyv. elnöke, a M. P.-nak volt tagja és 1940 óta kinevezett községi biró, ezt megelőzőleg a legnehezebb időkben 15 éven át volt Kisbacon község bírája. Az egyház presbitere és volt világi képviselője. Unokaöccse az ismert írónak: Benedek Eleknek.

Benedek Gyula gazdálkodó, Gyepes. Sz. 1898. u. o. Régi nemesi székely család leszármazottja. Atyja: †Ferenic, anvja: †Demeter Róza. Iskolái után szülei mellett a gazdálkodást tanulta és 1920 óta önállóan vezeti a család ősi földjét. A M. P. működésében élénk tevékenységet fejtett ki, tejszövetkezeti igazgató, a közbirtokosságnak két ízben volt elnöke, egyházi presbiter. Neje: Benedek Rebeka, gyermekei: Erzsébet és Elek.

Benedek Imre bibarcfalvi, gazdálkodó, Bibarcfalva. Sz. 1899. u. o. Ősrégi székely nemesi család leszármazottja. Középiskolát Székelyudvanhelyen végzett, azután a családi birtokon gazdálkodott, maid 1927-bien önálló gazda lett. 10 hold földje van, 20 hold erdőség és legelő. A világháborúban a 38-as honv. tüzér ezr.-ben teljesített szolgálatot az olasz fronton. Neje: Berta-

lan Jolán, gyermekei: Benedek, Margit és Dávid. A község tekintélyes polgára, a M. P. tagja, gyermekeit magyar szellemben nevelte.

Benedek Jenő kisbaconi nyug. áll. pénzt, főtanácsos, Budapest. Sz. 1870. Olasztelek. Atyja: †József, ref. lelkész, anyja: †Biró Julianna. Székely lófő nemesi családiból származott. Tanulmányát Székelyudvarhelyen a ref. collegiumban végezte, Segesvárott, mint adóhivatali gyakornok, onnan Somogykasádra, Sepsiszentgyörgyre, majd Tordára helyezték. 1900-ban, mint áll. pénz. főtanácsos működött, az oláh megszálláskor állását el kellett hagynia. 1921-ben Budapestre repatrált, itt, mint a határmegállapító bizottság központi főpénztárosa működött. 1922-ben saját kérelmére nyugdíjba vonult. A Háromszék Vármegye nemesi könyvének összeállításában Pálmaynak segédkezett. Neje: Lendvay Irma, gyermekei: Jenő, László, Klementin és József.

Benedek Lajos birtokos, Székelytamásfalva. Sz. 1893. u. o. Atyja: B. Imre, anyja: Bende Ágnes. Lófő székely családból származik. Iskolái után ősi családi birtokon kezdett gazdálkodni, a község tekintélyes polgára, Gazdakör elnöke, ref. egyházi gondnok és presbiter, az Erdőhirtokosság gazdája, községi képviselő, a M. P.-nak tagja volt, a világháborúban részt vett, az orosz, román harctéren, mint őrmester szerelt le, a II. ezüst és bronz vit. é., K. cs. k. seb. é. tulajdonosa. Neje: Veres Anna.

Benedek M. Gergely gazdálkodó, Kisbacon Sz. 1902. u. o. Régi nemesi székely család gyermeke. Atyja: †Gergely, anyja: Benedek Anna. Iskoláit Kisbaconban végezte, utána a családi háznál gazdálkodott, 1926-ban önálló gazda lett, jelenleg 27 hold földön folytat belterjes gazdálkodást. Katonaéveit a román hadseregben töltötte. Neje: Ozsváth Lujza, gyermekei: Teréz, Róza és Árpád. A M. P. tagja, a Hangya Szöv. felügy. bizottságának is tagja. Egyházának presbitere. A község tekintélyes polgára, gyermekeit magyar szellemben nevelte.

Benedek Mihály unitárius lelkész, Székelykál. Sz, 1906. Székelykeresztúr. Érettségijét 1924-ben Székelykeresztúron tette le, a Theológiai Akadémiát Kolozsváron végezte 1928-ban. 1928-tól Marosvásárhelyi hitoktató, egyben szabédi adminisztrátor lelkész, 1929-től Székelykálon teljesít lelkészi szolgálatot. Neje: Kilyén Gizella, unitárius tanítónő, gyermekei: Gizella és Mihály. A 22 éves megszállás alatt minden erejét hívei lelki ápolására és magyar érzelmük fenntartására fordította. Ez idő alatt magyar híveiből egyet sem veszített, sőt minél nagyobb volt szenvedésük, annál inkább összetartottak.

Benedek Mihály kisbaconi, adóügyi jegyző, Köpec. Sz, 1891. u. o. Régi nemes székely család leszármazottja. Iskoláit Székelyudvarhelyen a ref. collegiumban végezte, a jegyzői diplomát Kolozsváron szeerzte meg. 1913-ban kezdte meg működését Kisbaconban, 1919-ben a románok a hűségeskü megtagadása miatt minden anyagi kárpótlás nélkül állásából elbocsájtották. Ezután saját birtokán gazdálkodással foglalkozott, majd 1940-ben katonai járási aljegyzővé nevezték ki, ahol ma, minit adóügyi jegyző működik. A világháborúban a 24. h.-gy.-e.-hez Brassóba vonult be, majd 1918-ban leszerelt. Neje: Muzsnyay Julianna, gyermeke: Lajos. A M. P. tagja, édesatyját magyarságáért a románok tettleg is bántalmazták.

Benedek Pál gazdálkodó, Köpec. Sz. 1902, u. o. Régi nemes székely család gyermeke. Atyja: †Sámuel, anyja: †Tokos Anna. Iskoláit Köpecen végezte, majd utána édesatyja vezetésével a családi birtokon tanult gazdálkodni. 1923 óta önálló gazda, 11 hold földje van, ebből 4 holdat örökölt, a többit pedig önszorgalmával szerezte. Neje: †Kovács Margit, gyermekei Blanka, Margit és Pál. A M. P. tagja, magyarságáért a románok meghurcolták. 1941-ben a főszolgabíró községi bíróvá nevezte iki. Hitelszövetkezetnek, Tejszövetkezetnek ig. tagja, az Erdőbirtokosságnál felügy. biz. tag, a ref. dalkör pénztárosa

Benedek Sándor gazdálkodó, Felsőboldogfalva. Sz. 1896. u. o. Ősrégi nemes székely család sarja. Iskoláit Felsőboldogfalván végezte, majd a szülei birtokán gazdálkodott. 1914-ben vonult be, katonai szolgálátra, a világháború kitörésekor a 82-es k. gy.-e.-hez került, majd az orosz frontra vezényelték, ahol megsebesült, 1919-ben szerelt le, mint káplár. Neje: Keresztes Ágnes, ősrégi székely nemesi családból származik, gyermeke: Biri, férjezett Biró Mózesné gazdálkodó neje. A román uralom alatt a M. P. lelkes és önzetlen támogatója volt, magyarságát mindig bátran megvallotta. A ref. egyház gondnoka.

Benedek Sándor kisbaconi dr., Budapest. Sz. 1894. u. o. Legfőbb áll. számvevőszéki tanácsos. Ősrégi székely nemes lófő családból származott. Atyja: fSándor, v. b. t. t., a közigazg. bíróság volt alelnöike. Neje: Faller Klára, gyermekei: Éva és Judith.

Benedekffy Sándor gazdálkodó, Rugonfalva. Sz. 1876. u. o. Ősrégi székely nemes család sarja. Atyja: †Sándor, ősei a község vezető polgárai voltak. Nemességüket 1600-ban kapták meg. Középiskolái elvégzése után önálló gazda lett, jelenleg 60 holdas birtokán folytat belterjes gazdálkodást. A Hangya Szöv. alelnöke, Neje: Weinhardt Johanna, gyermekei: Róza, férjezett Pálffy Albertné unitárius lelkész neje, Irma, férjezett dr. Gelley Béláné ügyvéd neje. A M. P. elnöke és bizottsági tagja volt.

†Benke Elek ny. adóhivatali főnök, Siménfalva. Sz. 1865. u. o. Székely eredetű családból származik, Kolozsváron tett érettségit, majd állami szolgálatba lépett és 38 évi szolgálat után, mint a székelykeresztúri adóhivatal főnöke vonult nyugdíjba, 1927-ben húnyt el. Siménfalvi birtokán 70 holdon, gazdálkodással is foglalkozott. özvegye: Benczédy Erzsébet, gyermekei László jegyző, István műegyetemi hallgató és András gimnáziumi tanuló.

Benke László laborfalvi, földbirtokos, Eresz,tevény. Sz. 1898. u. o. Atyja: Géza, földbirtokos, anyja: Zathureczky Anna. Középiskoláit Sepsiszentgyörgyön végezte, ahonnan érettségi után a Kolozsvári gazdasági iskolát, majd 1919-ben a Debreceni iskolát látogatta. Utána Eresztevényben gazdálkodott, majd édesatyja elhúnytával átvette az ősi földet. Jelenleg belterjes gazdálkodást folytat 343 holdon. A világháborúban 1916-ban vonult be Medgyesre a 2. huszár e.-hez, mint tartalékos huszár hadnagy szereti le, 1918-ban Kolozsváron, A II. o. e., bronz, a K. cs. k. és a Sig. laud. tulajdonosa. Jelenleg édesanyjával él együtt. A Gazdakör és a M. P. tagja. Ősrégi székely nemes család leszármazottja, atyai ágról Bikfalvi székelyek.

Benkő András gazdálkodó, Lukafalva. Sz. 1882. u. o. Ősrégi székely nemes gazdálkodó családból származik, fiatal éveit szülei házánál töltötte, 1904-ben vonult be önként tényleges katonai szolgálatra a 62-es cs. és kir. gy.-e.-hez. Majd a csendőrség kötelékébe lépett, ahol, mint hivatásos csendőr kezdte meg pályafutását, többéves szolgálati ideje alatt, mint őrsparancsniotk működött. A háború alatt, mint járás őrmester szerepelt, majd az 1919-es években a román uralom alatt a románok állásától megfosztották, hűségeskű le nem tétele miatt. Számos elismerő okirat és kitüntetés tulajdonosa. Neje: Nagyvajdafalvi Marosi Karola, gyermekei: Ilonka és Karola. A fenti községnek több éven át volt bírója.

Benkő Anna kisbaconi, m. kir. áll. óvónő, Pestszenterzsébet. Atyja: †József, marosvásárhelyi ügyvéd, anyja: Oroszlány Anna. Törzsökös székely főnemesi család gyermeke, a család atyai ágon kisbaconi eredetű. Tanulmányait Betlehenben kezdte, majd Désen a polágri iskolát magánúton tette le, Sepsiszentgyörgyön az állami óvónőképzőben fejezte be tanulmányait és 1897-ben nyert oklevelet. Működését Bethlenben kezdte meg, majd 1897-ben vette át édesanyjától az óvoda vezetését. Az oláhok megszállásakor a hűségeskü megtagadása miatt állását elhagyni kényszerült, 1925-ben gróf Bethlenek közbenjárására repatriált s a Pestszenterzsébeti áll. óvodához nevezték ki, ahol a mai n,a-oigis működik. A Kisdednevelők Orsz, Egyesülete Pestvármegyei Körének elnöke.

Benkő Árpád árkosi, földbirtokos, Árkos. Sz. 1867. u. o. Székely nemesi család leszármazottja. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön végezte, majd a Háromszéki Tak. Pénztár Rt.-hez került, ahol, mint pénztáros 20 éves keresztül működött. Az árkosi tűzoltótestület parancsnoka és a Háromszéki Bank Rt. árkosi fiókjának igazgató elnöke volt. 1938 aug. 6-án húnyt él Árkoson. Özvegye Nagy Ágnes, kinek atyja: †Nagy József, anyja: †Göncz Klára szintén erdélyi nemesi família leszármazottja, Mindketten kivették részüket minden hazafias és szociális ügy támogatásában.

Benkő Árpád kisbaconi, igazgató-tanító, Kisbacon. Sz. 1885. u. o. Ősrégi székely nemesi családból származik. Atyja: Gergely, anyja: Nagy Lujza. Tanulmányait Barót és Sepsiszentgyörgyön végezte, a tanítóképzőt Kolozsvárott és itt nyerte 1905-ben oklevelét. Működési állomásai: Barót, Nagydevecser, Mezőpanit, Bardócz, 1929-től Kisbaconban igazgató-tanító. A világháborúban a 24-ik h. gy.-e. kötelékében az orosz fronton harcolt, ahol 1916-ban orosz fogságba került és csak 1920-ban tért vissza. A román megszállás alatt 1934-ben az oláhok állásából elbocsájtották magyarsága miatt. Iskolájában régi magyar térképet találtak és ezért sok üldözésben volt része. Neje: Benedek Erzsébet, gyermekei: Zoltán, László, Magda, Ilona, Árpád, Attila és Viola.

Benkő Ferenc földbirtokos, Ludvég. Sz. 1896. u. o. Régi ősi ref. székelycsalád a kissolymosi előnevet viseli. A református Egyház anyakönyvei feljegyzései szerint a Benkő név 1715-ben jegyeztetett be. A Bornemissza és báró Kemény családokkal voltak ősei rokonságban és nagykiterjedésű birtokaikat a szabadságharc idején vesztették el, Benkő Farkas ősük vezetése alatt. 1915-ben önként jelentkezett a világháborúban a szerb és az olasz fronton harcolt. Kitüntetései II. ezüst, bronz vit. é. és K. cs. k. bajor kereszt. A

M. P. bizalmi férfia volt és a magyar ügyekért mindig exponálta magát. A ref. egyház presbitere, községi bíró. Neje: Báky Anna, gyermekei: Mihály és Ferenc.

Benkő Gábor maksai, földbirtokos, Étfalvazoltán. Sz. 1895. u. o. Székely nemesi család. Atyja: †Sándor, anyja: †Péter Rozália. Gimnáziumot Székelyudvarhelyen, gazdasági akadémiát Kolozsváron végezte. 1916 óta önálló gazda, 106 hold szántó, 20 kaszáló és 70 holdas erdőbirtoka van. Őstermeléssel foglalkozik, lenkender és lenmagot is termel. Mintaszerű gazdaságában okszerű intenzív gazdálkodást folytat, saját nevelésű haszonállatokat tart. Az EFÉ szöv. elnöke, Gazdaköri elnök, ref. presbiter és a magyar hazához való visszatérés óta községi bírói tisztet is közmegelégedésre tölti be.

Benkő István kereskedő, Lövéte. Sz. 1907. Barót. Atyja: István, anyja: †Gál Zsuzsanna. Középiskoláit Baróton végezte el, utána kereskedelmi pályára lépett, s mint képzett kereskedő 1936-ban a Hangya üzletvezetője lett, amit hozzáértéssel és szakértelemmel vezet. Keresztény magyar kereskedő, aki minden kulturális és hazafias megmozdulásban kivette a részét. Neje: Nagy Borbála, gyermekei: Zsófia és Zsuzsanna.

Benkő József gazdálkodó, Bardócz. Sz. 1907. u. o. Ősrégi székely gazdálkodó családból származik. 1927-ben nősült és azóta mint önálló kisgazda gazdálkodik saját birtokán. Jelenleg a községi Gazdakör elnöke, Tejszövetkezet elnöke, községi pénztárnok, valamint az Erdőbirtokosságnál is tisztséget tölt be. Katona éveit a román hadseregben szolgálta le. A megszállás alatt igen sokat szenvedett hazafias magatartásáért, állandóan üldözték. A M. P. tagja. Neje: Miklós Heléna, gyermeke: Levente.

†Benkő József gazdálkodó, Komolló. Sz. 1848. u. o. Régi székely gazdálkodó családból származik. Atyja: Ferenc. Iskolái után gazdálkodást tanult, 1877-ben lett önálló, jelenleg 30 holdon gazdálkodik. A megszállás alatt magyarsága miatt az oláhok internálták. A ref. egyház megyebírája és a községnek 35 éven keresztül pénztárnoka volt, 1926-ban hunyt el. Neje: †Szabó Ágnes, gyermekei: Berta, Etelka, Béla, Sándor, Zsuzsanna és Ágnes.

Benkő Kálmán gazdálkodó, községi pénztárnak, Kamolló. Sz. 1906. u. o. Atyja: †János, régi székely család leszármazottja. A gazdálkodást tanulta, iskolái után. 1926-ban lett önálló, lelenleg 12 holdon belterjesen gazdálkodik. Község pénztárnoka, OKH könyvelő, ref. egyházi presbiter, az Erdélyi Párt titkára, a M. P.-nak tagja volt. Neje: Kovács Irén, gyermekei: Zsuzsanna és Kálmán.

Benkő László árkosi, körjegyző, Felsőréfa. Sz. 1895. Sövényfalva. Atyja: János, anyja:: Bindatz Karolina. Régi székely primor család tagja. Tanulmányait Szászvárosban és Fogarason végezte. Mint jegyző Sövényfalván működött. 1932-ben felfüggesztették állásából, a magyarság érdekében kifejtett tevékenysége miatt. A M. P.-nak tagja volt. Neie: Gellert Mária.

Benkő László ref. kántortanító, Csíkszentiván. Sz. 1910. Mezőpanit. Atyja: Árpád, .anyja: †Benedek Berta. Ősrégi székely família 1930-ban Nagyenyeden nyert oklevelet és 1935-ig különböző helyeken tanított. 1935 óta a csíkszentiváni iskola tanítója. Neje: Gecse Erzsébet. A M. P. és az EFE tagja, dalárda szervezője. Részt vesz minden magyar, hazafias, kulturális és szociális munkában.

Benkő Mózes községi jegyző, Rugonfalva. Sz. 1890. Székelyudvarhely. Ősrégi székely eredetű nemes család gyermeke. Atyja: †Sándor, vármegyei tisztviselő volt. Tanulmányait Székelyudvarhelyen, jegyzői tanfolyamot Marosvásárhelyen végezte, oklevelet 1912-ben nyert. Működését, mint segédjegyző kezdte meg Parajdon, majd Kismödön körjegyző lett. Magyarsága miatt 1936-ban román területre helyezték át. A világháborúban a 24-es h. gy.-e. kötelékében szolgált, az orosz és az olasz harctéren harcolt, kétszer sebesült, 1917-ben szerelt le, mint főhadnagy. A katonai érdemkereszt, arany vit. é. I. és II. vit. é. és a K. cs. k. tulajdonosa. Gyermekei: Lili, Olga, Julianna, Sarolta.

†Benkő Pál maksai, gazdálkodó, Étfalvazoltán. Sz. 1866. u. o. Községalapító étfalvi nemes család leszármazottja. Iskolái elvégzése után a szülői háznál gazdálkodott. majd önálló gazda lett egészen 1921-ben bekövetkezett haláláig. Tekintélye? polgára volt a községnek, volt közs. képviselőtestületi tag. Özvegye: Pünkösti Mária, gyermekei: Berta, Margit, Rozália és Mária.

Benkő Sándor ny. MÁV főmozdonyvezető, Marosvásárhely. Sz. 1874. Sepsiszentgyörgy. Atyja: †Gergely, édesanyja: Korody Anna volt. Középiskolákat végzett, majd műszaki tanfolyamot hallgatott és 1899-ben kezdte meg szolgálatát az államvasutaknál. 41 évi felelősségteljes szolgálat után 1928-ban vonult nyugalomba mint főmozdonyvezető. Nehéz szolgálatát mindenkor a legteljesebb megelégedésre látta el. Neje: Simon Zsófia. Mindketten ősi nemesi családból származnak, és minden hazafias, kulturális célt pártoltak.

Benkő Sándor gazdálkodó, „Szikulic" tejfeldolgozó megbízottja, Nagyteremi. Sz. 1908. Lukafalva. Székely nemesi törzs leszármazottja. Atyja: †József, édesanyja: Kékessy Mária. Iskoláit szülőfalujában végezte, a gazdasági szakismereteket édesatyja mellett sajátította el és 1938 óta gazdálkodik önállóan. 1941-től a „Szikulic" üzem helyi megbízottja. A M. P. tagja, a Gazdakör pénztárosa és minden hazafias ügy lelkes támogatója.

Benkő Sándor gazdálkodó, Kisbacon. Sz. 1900. u. o. Székely gazda család leszármazottja. nemesi származású. Négy középiskolát Székelyudvarhelyen végzett, maid ősei nyomdokain haladva gazdálkodni kezdett és 1926 óta önálló, 18 hold föld és 20 hold erdő-legelő birtokán. A világháborúban a 82. gy.-ezr. kötelékébe önként jelentkezett, a román fronton harcolt, ahol fogságba is került, de kétheti fogsága után megszökött. Neje: Bartha Etelka, gyermekei: Sándor, Mária és József. Tekintélyes polgár, magyarsága miatt a románok üldözték, nyilvártartották, tettleg is bántalmazták. Magyarságát soha meg nem tagadta, gyermekeit is magyar szellemben nevelte.

Benkő Sándor gazdálkodó, községi pénztáros, Illyefalva. Sz. 1904. u. o. Szabad székely nemesi gazdacsalád gyermeke. Négy középiskolát végzett, majd édesatyja: fB. Sándor irányítása mellett a gazdálkodást tanulta. Jelenleg 24 hold földjén gazdálkodik okszerűen, ahol minden gabonafélét termel és saját nevelésű haszonállatokat tart. Volt községi tanácsos, községi pénztáros, az Erdélyi Párt intézőbizottságának tagja, a ref. egyház presbitere és minden hazafias és kulturális ügy igaz támogatója. Nejé: †Pásztor Gizella, gyermeke: Sándor gimn. tanuló.

Benkő Vilmos gazdálkodó, Magyarhermány. Sz. 1887. u. o. Székely gazdálkodó családból ered Atyja: †Sándor, édesanyja: †Pethő Anna. Iskolái elvégzése után mint ősei, ős is a gazdálkodást tanulta és 1915-től önálló. Tekintélyes polgára a községnek, a ref. egyháznak volt megyebírája, volt községi közgyám, kilenc évig az Erdőbirtok osság tanácsosa, a köz érdekében önzetlen munkásságot fetjett ki, amiért köztiszteletben és közmegbecsülésben áll. A háború alatt a 24-es h. gy.-e.-ben az orosz és albán fronton harcolt, sebesült. Végigküzdötte a világháborút. Neje: Kolobér Anna. A megszállás alatt törhetetlen magyarsága miatt nemcsak üldözték, de tettleg is bántalmazták és sok szenvedésben volt része.

Benovits Jenő kereskedő, Tusnádfürdő. Sz. 1890. Sepsiszentgyörgy. Atyja: †Ábrahám, anyja: Berkovits Viktória. Régi nemes székely család sarja. Iskolái után a kereskedői szakot tanulta ki és fejlesztette szaktudását. 1917-ben lett önálló. A világháborúban a 24. gy.-e. kötelékében teljesített szolgálatot. Neje: Szabó Mária, gyermekei: Tibor, Jenő. A magyar ügyek mindenkori lelkes támogatója volt.

Benő Lajos igazgató-tanító, gazdálkodó, Galambod. Sz. 1897. Jedd. Nemes székely famíla leszármazottja. Atyja: †István, édesanyja: †Balizs Ágnes volt. Nagyenyeden 1916-ban nyerte tanítói oklevelét és Vajdaszentiványon tanított, de a románok állásából elmozdították nyelvnemtudás miatt és ő az ősi föld megmunkálásához kezdett és gazdálkodott. A ref. egyház a visszatéréskor a galambodi iskola vezetésével bízta meg, azóta ismét tanít. A világháborúban a 62. gy.-e.-ben az orosz és olasz, francia fronton harcolt, részt vett az ellenforradalomban és az .ellenforradalom leverésében is. Mint hadnagy szerelt le. A bronz vit. é., a bajor kereszt és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: vajai Miriszlay Erzsébet, gyermekei: Lajos és Hajnal. A M. P. és az EFE tagja, az Orsz. Gazd. Egyesület tudósítója, a helybeli szövetkezet jegyzője, önfeláldozó munkásságot fejtett ki a megszállás 22 nehéz esztendeje alatt.

Bereczi Márton gazdálkodó, Tibód. Sz. 1897. u. o. Székely nemesi gazda család leszármazottja. Iskoláit Székelyszenttamáson végezte, maid a szülői háznál gazdálkodást tanult. 1916-ban a 82. közös gy.-ezr.-ben a román frontra került, ahol 1917-ben megsebesült. 1918-ban szerelt le. Neje: Hadnagy Margit, gyermekei: Ferenc és Géza. A román uralom alatt a M. P.-nak mindvégig tagja volt, a magyar eszméket leghatásosabban támogatta, volt községi albíró és jelenleg az egyházközség elöljárói tisztségét tölti be.

Bereczk Lajosné sz. Kálnoky Anna áll. isk. tanítónő, Csíkszereda. Sz. Sepsizalán. Atyja: †K. János, anyja: †Séra Berta. Régi lófő nemes székely család sarja. Brassóban és Nagyszebenben végezte tanulmányait, 1910-ben Csíkpálfalvára nyert kinevezést, hol 1921-ig működött. Magyar érzelmei miatt a román állam elbocsátotta, és a felszabadulásig sem állást, sem nyugdijat nem juttatott. Férje: B. Lajos erdőhivatali tisztviselő, gyermekei: Anna és Lajos.

Bereczki Ferenc kovácsmester, Görgényszentimre. Sz. 1899. u. o. Atyja: József gazdálkodó, édesanyja: Fábián Zsusánna volt. Iskoláit szülőfalujában végezte, majd a kovácsmesterséget sajátította el. Mint segéd hosszabb időt töltött el és jónevű mesterek mellett gyarapította szaktudá-

sát. 1924-ben saját erejéből és szorgalmából önálló mestSr lett. A világháborúban a cs. és kir. 2. huszárezr. kötelékében az olasz fronton harcolt, majd a forradalom kitörésekor a székely hadosztálynál jelentkezett 1918-ban, ahol 1919 januárig teljesített szolgálatot, amikor szülőfalujába tért vissza. Neje: Gergely Mária, gyermekei: József, Ferenc és Jolán.

Bereczki Károly vendéglős, Görgényszentimre. Sz. 1893. u. o. Atyja: Sándor, tekintélyes ácsmester, édesanyja: Puskás Anna volt. Iskolái elvégzésével önként jelentkezett katonai szolgálatra és altiszti iskolát végzett. A világháborúban a 22. gy.-e.-ben az orosz fronton megsebesült, majd felgyógyulása után az olasz frontra került, később Déván mint géppuskairányzó csoport működött a háború végéig. Szakaszvezetiö rangban szerelt le. Kitüntetései az I. ezüst, bronz vit. é., a K. cs.-k. és a német háb. e. é. Törhetetlen magyarsága miatt sokat szenvedett. Neje: Bartha Anna.

Bereczki Lázárné sz. Kovács Ágnes községi szülésznő, Döményháza. Sz. 1880. u. o. Édesatyja: †K. József, édesanyja: Simon Rozália volt. Ősrégi szabad székely család gyermeke. Iskoláit Döményházán, a szülészeti tanfolyamot Nagyszebenben 1907-ben végezte. Mint kitűnően végzett növendék került Székelyszentistvánra, onnan Átosfalvára, majd Csókfalvára és 1913-tól szülőfalujában végzi hivatását. Működését mindenkor feletteseinek legnagyobb megelégedésére végezte el. Férje: †Bereczki Lázár 1916-ban húnyt el, gyermekei: Antal és Anna, Lázár fia a világháborúban hősi halált halt a haza védelmében.

Bereczky Győző gazdálkodó, Rava. Sz. 1900. u. o. Ősrégi székely nemes család gyermeke. Édesatyja: Lajos is gazdálkodó volt. A gazdasági szakismereteket atyja útmutatása mellett sajátította el, jelenleg édesatyjával közösen vezeti hetven hold kiterjedésű családi birtokát. Minden gabonaneműt termel, saját nevelésű haszonállataira különös gondot fordít. Neje: Izsák Juliánna, gyermekei: Domokos, Endre és Lajos. A M. P. tagja, magyarságát a keserves megszállás alatt meg nem tagadva, családját és gyermekeit is magyar szellemben nevelte.

Bereczky Imre szabómester, Rava. Sz. 1897. u. o. Székely gazdálkodó családból származott. Székelykeresztúron középiskolát végzett, majd a szabómesterséget tanulta ki és 1922-ben lett önálló. Az ipara mellett gazdálkodással is foglalkozik. A világháborúban a 82-es k. gy.-e.-ben az orosz és román fronton küzdött, súlyosan sebesült, jobb lábát elvesztette és mint 80-%os rokkant szerelt le tizedesi rangban. Több kitüntetése van. A községnek volt tanácstagja, volt M. P.-i tag, tekintélyes polgár. Neje: Hankó Juliánna, gyermekei: Elvira, férj. Izsák Gyuláné és Árpád.

Bereczky Károly kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1906. u. o. Atyja: B: Károly, anyja: Madaras-Rebeka. Régi székely család leszármazottai. Középiskoláit Brassóban végezte, majd ugyanott tanulta a kereskedői szakmát. Később az építőiparban helyezkedett el s nagyobb építkezések munkáit vezette. Katonai kötelezettségének eleget tett. 1940-ben Marosvásárhelyen önállósította magát mint fűszer- és vegyeskereskedő. A brassói M. P.-nak tagja volt. Neje: Deák Regina, gyermeke: Károly,

Bereczky Lajos gazdálkodó, Rava. Sz. 1870. Csöb. Ősrégi székely gazdálkodó családból ered. Édesatyja: †Lajos is gazdálkodó volt. A szülői háznál tanulta a gazdasági szakismereteket. Jelenleg hetven holdon gazdálkodik családjával. A község egyik vezető polgára, a volt M. P. tagja és pénztárosa, volt községi pénztáros és közgyám. Az egyház kebli tanácsosa. A világháborúban a 22-es gy.-ezr. kötelékében küzdött hazájáért, ugyanúgy Imre fia is, aki a háborúban lábát vesztette, súlyosan sebesült. Neje: József Mária, gyermekei: Imre, Győző, Elvira, Zsuzsánna és Vilmos.

Bereczky Sándor közs. jegyző, Szentháromság. Sz. 1899. Sárd. Ősrégi nemesi székely család leszármazottja. Iskoláit Szászvároson végezte, majd a világháború kitörésekor a 21. gy.-e.-ben az orosz és olasz fronton harcolt és 1918-ban mint zászlós francia fogságBa került. A II. ezüst vit. é. tulajdonosa. A Hangya elnöke, minden kulturális, hazafias és szociális ügy munkájában részt vesz. Neje: Szekeres Irma.

Berek Ferenc építész, építőmester, Csíkszereda. Sz. 1888. Erdőgyarak. Középiskoláit Nagyváradon, a felsőipariskolát pedig magánúton végezte, oklevelét Debrecenben nyerte el. A kárpátaljai falvak föléptésénél kezdte működését és 1919-ben került Csíkszeredára. Részt vett több köz- és magánépület megépítésénél, többet önálló terve szerint is épített. Számos templom és magánház tervezése és felépítése fűződik nevéhez. A M. P. Csíkszeredai tagozatának lelkes tagja, volt városi tanácstag, a helyi ipartetületnek esztendőkön keresztül vezetőségi tagja volt. Neje: Illyés Erzsébet, csíkszeredai születésű nemes székely családból származik. Gyermekei: Klára és Ferenc.

Berekméri Ferenc (Andrásé) gazdálkodó, községi bíró, Sáromberke. Sz. 1898. u. o. Ősrégi székely községalapító családból származott. Atyja: †András, édesanyja: †Kristóf Mária. Az iskolák elvégzése után ősei által szerzett földön kezdett gazdálkodni, melyet becsületes munkájával és szorgalmával gyarapítóit. A világháborúban az 5. honv. tüzérezr.-ben, majd a 8-as tüzéreknél harcolt. Betegen került haza, a bronz vit. é. és K. cs.-k. kitüntetése van. Neje: Fülöp Mária, gyermekei: András, Ferenc és Miklós. Egyház presbitere, a Hitelszövetkezet pénztárosa, a Gazdakör váL tagja és 1940 óta a község bírája, mely tisztségét közmegelégedésre tölti be.

Berekméry István gadálkodó, Sáromberke. Sz. 1877. u. o. Atyja: †András, édesanyja: Berekméri Zsuzsánna. Iskolái elvégzése után édesatyja mellett gazdálkodást tanult, majd önálló lett és a saját földjén gazdálkodik. A világháborúban a 22-es honv. gy.-e.-ben az orosz fronton esett fogságba és csak 1918-ban szabadult. Neje: Szőcs Mária, gyermekei: Erzsébet, András, Anna, Domokos, Mária és Ilona. A M. P. és az EFE tagja, gazdaköri jegyző a megalakulás óta, a Szövetkezet ügyv. könyvelője, könyvtári kezelő, a ref. egyház presbitere hosszú esztendők óta.

Berekméry János gazdálkodó, községi bíró, Gernyeszeg. Sz. 1887. u. o. Atyja: György, tekintélyes polgár, a község képviselőtestületének tagja és a ref. egyháznak 13 évig volt gondnoka, édesanyja: Makó Bálint Zsuzsánna volt, nemesi család. Édesatyja mellett ősei foglalkozásához híven ő is gazdálkodást tanult és 1918 óta önállóan gazdálkodik. A világháborúban a 62-es gy.-e.-ben 24 hónapot töltött, majd a román frontra került saját kérelmére, ahol 11 hónapon át küzdött. 1940 szept. óta a község bírói tisztségét tölti be, a Gazdakörnek volt vezetőségi tagja, a ref. egyháznak presbitere, négy évig volt gondnoka. Neje: Gólya Mária, gyermeke: János.

Berekméry József kertész, Marosvásárhely. Sz. 1892. Gernyeszeg. Atyja: József, édesanyja: Szotyori Mária. Iskoláit Gernyeszfegen végezte, majd kertészi szakképzettséget nyert és 1932 óta önálló. A világháborúban a 62-es gy.-e.-ben harcolt az orosz, szerb és az olasz fronton, sebesült. A seb. é., a szolg, é., a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Kozma Mária, gyermeke: Géza, a tanítóképzőt végezte. Magyarságát mindig megtartotta és környezetének példát adva, másokkal is megtartatta.

Berekméry Zoltán műbútorasztalos, Marosvásárhely. Sz. 1908. u. o. Atyja: Ferenc, édesanyja: Vidám Zsuzsánna. Székely család leszármazottja. Iskoláit elvégezve a müasztalos ipart tanulta ki és mint segéd jobb mesterek műhelyeiben gyarapította szaktudását. 1932-ben lett saját erejéből és szorgalmából önálló mester. Az Ipartestület asztalos szakosztályának ügyv. alelnöke, a Magyar Iparos Egyesület választmányi tagja, minden hazafias, kulturális és szociális munka pártolója. Neje: Gusád Elza, gyermekei: Zoltán és Zsuzsánna.

Berényi Margit r. k. tanítónő, Szentegyházasfalu. Sz. Szentesen. Ősei: B. József telekkönyvvezető és Berényi Imre földbirtokos volt. Tanítóképzőt 1906-ban végzett és azóta mint pedagógus működik. 1918 óta Szentegyházasfalvára nyert áthelyezést. Több vallásos egyesület vezetésében vesz részt. A román megszállás alatt magyarsága miatt elhelyezték Kápolnásfaluba. Az oláhok által felajánlott állami állást nem fogadta el. A székely közéletben felekezeti iskolák védelmében több cikket írt.

Berde Béla igazgató-tanító, Etfalvazoltán. Sz. 1905. S.-kálnok. Székely nemesi családból származik. Atyja: Károly, édesanyja: Bedőházy Borbála volt. A tanítóképzőt Székelykeresztúron végezte, 1928 óta folytat pedagógiai munkásságot. Neje: Zágoni Irma, gyermeke: Borbála. Az önkéntes tűzoltótestület parancsnoka, levente-főoktató, a Lövész Egyesület elnöke, minden kulturális és hazafias ügy lelkes támogatója.

Berde Ferenc földbirtokos, Szacsva. Sz. 1890. u. o. Lófő székely nemesi család leszármazottja. Atyja: Ferenc, anyja: Jákó Rozália. Középiskoláit Sepsiszentgyörgyön végezte, majd a családi birtokon kezdett gazdálkodni. Részt vett a világháborúban, a 24. gy.-e. kötelékében az orosz fronton harcotl, 1915-ben megsebesült, 25%-os rokkantként szerelt le. A M. P. helyi elnöke volt, ki a magyarság hazafias, kulturális és szociális ügyeit teljes odaadással támogatta. Neje: Korer Berta, gyermekei: Antal, Dezső és Margit.

Berger Gusztáv gyógyszerész, Ákosfalva. Sz. 1896. Beszterce. Középiskoláit Besztercén, az egyetemet Kolozsváron végezte és 1920-ban nyert oklevelet. 1922 óta Ákosfalván gyógyszerész. A világháborúban a 63-as gy.-e.-ben az olasz és orosz fronton harcolt és mint hadnagy szerelt le. Neje: Mösler Berta, gyermekei: Gusztáv, Erika és Krisztián. A román hadsereg megszólása miatt négyheti fogságot szenvedett.

Berger Zélig kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1903. Magyarpéterlaka. Iskoláit Marosvásárhelyen végezte, majd kereske-

dői szakmát tanulta ki. 1931 óta önálló kereskedő. Neje: Kohn Regina, gyermeke: Tamás.

Berki József szabómester és korcsmáros, Marosszentkirály. Sz. 1898. u. o. Székely gazdálkodó család leszármazottja. Iskoláit szülőhelyén végezte, segédéveit Marosvásárhelyen töltötte. Mint segéd Makón, Budapesten és Bukarestben gyarapította szakismereteit, majd saját erejéből és szorgalmából önálló lett. 1916-ban vonult be a 62. k. gy.-ezr.-hez és az orosz és olasz fronton harcolt. Mint őrvezető a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Beke Margit, gyermekei: József és László.

Berkovics József dr. orvos, Csíkszereda. Sz. 1905. u. o. Atyja: B. Samu, anyja: Braun Lilla. Középiskoláit Csíkszeredán, Egyetemet Firenzében és Páduában végezte. Dipl. 1931-ben a román állam nosztrifikálta, amikor is Csíkszeredán nyitotta meg rendelőjét, ahol a mai napig általános orvosi gyakorlatot folytat. A megszállás alatt a M. P. működésében részt vett. Neje: Popper Erzsébet, gyermeke: László.

Berkovics Sámuel bádogosmester, Csíkszereda. Sz. 1875. Homrogd. Iskoláit Kassán és Szikszón végezte, majd a bádogosszakmát tanulta ki és mint segéd Miskolcon, Kisterenyén, Budapesten, Wienben, Drezdenben, Baselben, Karlsruheben, Freiburgban, Lyonban, Marseilleben, Montreuxben fejlesztette szaktudását és kiváló szakképzettségre tett szert, amikor 1904-ben Csíkszeredán lett önálló. Számos köz- és magánépület bádogos munkáit végezte, négy évtized óta végzett munkája megbecsülést és jó nevet szerzett részére. Az ipartestületnek volt választmányi tagja és az Orsz. Ipartestület csíkszeredai kiküldöttje. Csíkvármegyei kiállításon elismerő oklevelet nyert. Neje: Braun Lilla, gyermekei: dr. Berkovics József és Bernát.

Bermann Márkus magántisztviselő, Maroshévíz. Sz. 1898. Gyergyótölgyes. Középiskoláit Budapesten és Marosvásárhelyen végezte, majd mint önálló kereskedő 1920—1939-ig működött. 1939 óta magántisztviselő. A világháborúban részt vett az olasz és francia fronton a 62-es gy.-e.-ben, majd a székely hadosztályban. Tartalékos zászlós. A bronz vit. é., a K. cs. k. és a bajor kereszt tulajdonnosa. Neje: Guttmann Vilma, gyermekei: György és Aliz, Magyar érzelmei miatt a románok üldözték.

Bernát Károly fűszer- és vegyeskereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1896. u. o. Szülőhelyén végezte iskoláit, majd kereskedelmi pályát választva, szaktudását különböző helyeken fejlesztette és önerejéből 1920-ban lett önálló. 1925-ben került Marosvásárhelyre. Részt vett a világháborúban a szerb és albán fronton. Neie: Kohn Hermina, gyermekei: Bella és Tibor.

Berszán Domokos korcsmáros és gazdálkodó, Szárazajta. Sz. 1908. u. o. Atyja: †György, anyja: Vancsa Mária. Szárazajtán végezte iskoláit, majd gazdálkodást tanult és mint gazdálkodó földműveléssel foglalkozott és 1935-ben saját erejéből nyitotta meg korcsmáját. Neje: Berszán Erzsébet, gyermekei: Domokos, György és Jolán. A M. P. tagja, magyar érzelmeit soha nem palástolta, ezért üldözték.

Bertalan Albert ny. MÁV főraktárnok. Kispest. Sz. 1876. Nagykadács. Ősrégi székely nemesi családból származik. Atyja: †Sándor, anyja: Marosi Mária. Iskolái elvégzése után az Államvasutakhoz került és Budapesten a Keleti, Józsefvárosi és Buda-Császárfürdő állomáson, majd a Nyugati pályaudvarnál teljesítette szolgálatát. 36 évi érdemdús szolgálata után mint főraktárnok vonult nyugalomba. A Hargitaváralja jelképes székely község lelkes tagja. Neje: Boros Eszter, szintén székely családból származik. Gyermekei nejének első házasságából: Benczédy Dániel pt. tisztviselő és Erzsébet férj. Babusa Péterné.

Bertalan Áron cserépgyáros, Korond. Sz. 1896. u. o. Székely nemesi család leszármazottja. Iskoláit Korondon végezte, majd édesatyjától örökölt cserépüzemet vette át, melyet szorgalmával és szaktudásával a modern kor követelményeinek megfelelően gyárrá építette ki. A világháborúban a 22. h. gy.-e.-ben az orosz fronton harcolt, betegen került haza. 1916-ban a román frontra került, ahol megsebesült. Felgyógyulása után a géppuska tanfolyamon vett részt, 1918-ban szerelt le. 1937-ben gyára 75 alkalmazottnak ad elfoglaltságot és kenyeret. Gyártmányai országszerte közismertek és kedveltek, főleg dísztárgyakat, kőkorsókat, nippeket és gyógyedényeket, valamint laboratóriumi fölszereléseket készít. A magyar ügyek és minden kulturális megmozdulás lelkes pártfogója. Neje: Lőrinc Erzsébet, gyermekei: Béla és Erzsébet.

Bertalan Béla mészárosmester, Zetelaka. Sz. 1890. u. o. Atyja: †József, anyja: Zsigmond Julianna. Iskolái végeztével a húsipart tanulta ki és 1919-ben létesítette üzletét. Tekintélyes iparos, ipartestületi tanácsos. A világháborúban résztvett, megelőzőleg 1911 óta teljesített tényleges szolgálatot a tengerészeknél. A Pauter cirkálón, a Mária Terézián és a Szent György cirkálón a Földközi és az Adriai tengeren harcolt. Résztvett az Elisabeth cirkáló elsüllyesztésében és mint tizedes szerelt le. A K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: László Julianna.

Bertalan György földbirtokos, Bibarcfalva. Sz. 1899. Bibarcfalva. Atyja: György, anyja: Jakab Mária volt. Székely földbirtokos családból származott. Középiskoláit és a tanítóképzőt Kolozsváron végezte, tanulmányait a világháború miatt hagyta abba, majd a leszerelése után a családi birtok vezetését végzi, 1919 óta önállóan. Intenzív, belterjes, mintagazdálkodást folytat, megfelelő saját nevelésű haszonállatokat tart. A világháborúban a 82-es székely hadosztály kötelékében az orosz és olasz fronton harcolt, sebesült, mint önkéntes szakaszvezető szerelt le. A bronz vit. é., a seb. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Mint a M. P. vezetőségi tagját törhetetlen magyarsága miatt letartóztatták és sanyargatták. A közbirtokosság vezetőségi tagja, egyházmegyei bíró, az Erdőbirtokosság és a Legeltetési Társulat elnöke. Neje: Kovács Anna.

Bertleff András földbirtokos, Székelyvaja. Sz. 1904. Nagyszeben. Atyja: †Bertleff András dr. tüzérszázados, a világháborúban halt hősi halált, édesanyja sepsiköröspataki Thibold Margit volt. Ősrégi székely nemes családból ered. Iskoláit Nagyszeben, Marosvásárhely, Nagykanizsa és Kismartonban katonai iskolát végzett. Marosvásárhelyen 1922-ben tett érettségit. Mint banktisztviselő Marosvásárhelyen működött, majd katonai szolgálatát teljesítette. Neje: kézdiszentlélekl Orbai Piroska, gyermeke: András és Piroska,

Berze Lajos ifj. gazdálkodó, Székelyszentkirály. Sz. 1907. u. o. Székely nemesi család leszármazottja. Atyja: Lajos, anyja: Hegyi Vilma. A szülői háznál gazdálkodást tanult édesatyja mellett, majd katonaéveinek letöltése után önállóan kezdett gazdálkodni. A róm. kat. egyház tanácstagja, a Gazdakör alelnöke, tekintélyes polgára a községnek. Neje: Gergely Irén, gyermeke: Aladár.

Betán Elek szentistványi, gazdálkodó, Székelyszentistván. Sz. 1865. u. o. Atyja: János, anyja: Máthé Rebeka. Ősrégi községalapító család leszármazottja. Iskoláit elvégezve gazdálkodni kezdett, majd hosszú esztendőkön keresztül mint pénzügyőr működött. A M. P. tagja, községi tanácstag, magyarságáért a csendőrök meghurcolták és megverték. A román csendőrök brutalitása halálát okozta, törhetetlen magyarságáért halállal kellett fizetnie. A község köztiszteletben és közbecsülésben élő polgára volt. Özvegye: Kiss Katalin, gyermekei: Katalin, Róza és Elek.

Béres Lajos szabómester, Marosvásárhely. Sz. 1907. u. o. Törzsökös székely család gyermeke. Atyja: Sándor, anyja: Makrai Julianna. Iskolái elvégzése után a szabóipart sajátította el és mint segéd jobb mesterek üzemeiben fejlesztette szaktudását. 1938-ban lett önálló Marosvásárhelyen. Mérték után rendelésre dolgozik, angol és francia szabászatot is tud, műhelyéből kikerült ruhák szépek és csinosak. Az úri közönség kedvelt szabója. Neje: Pápai Mária, gyermekei: László és Julianna

Bibó Sándor m. kir. csendőrtiszthelyettes, Budapest. Sz. 1891. Étfalvazoltán. Régi székely nemesi családból származik. Atyja: †János, anyja: †Tóth Mária. Iskolái elvégzése után 1910-ben vonult be a 2. brassói közös gy.-ezredbe. 1913-ban lett szakaszvezető, amikor a csendőrség kötelékébe lépett át. Szolgált Hunyad megyében, majd Brádi, Dévai őrsön mint őrmester és megbízott őrsparancsnokhelyettes. 1918-ban került Budapestre, innen Kecskemétre, majd Kaposvárra helyezték és 1928 óta végleg Budapestem teljesít szolgálatot. Működése alatt számos elismerő és dicsérő oklevélben volt része. Neje: Apa Rozália, gyermeke: Ilona.

Bibó Samu ny. közs. jegyző, Marosvásárhely. Sz. 1874. Atyja: †László, anyja: †Mircse Anna. Ősrégi székely nemesi család leszármazottja. Nagyenyeden tett érettségit, majd 1897-ben Szászugrán községi jegyzővé választották, ahol 1927-ig működött, amikor a román nyelv nem tudása miatt kényszernyugdíjazták. Háború alatt mint községi jegyző teljesített szolgálatot, nyugdíjazását főleg törhetetlen magyarságáért büntetésül adták. Magyarságát soha meg nem tagadta, gyermekeit és családját magyar szellemben nevelte. 30 évi szolgálata alatt nagy tudással és hazafiasságával szolgálta a magyar ügyet. Neje: Szalai Jolán, gyermekei: Erzsébet, Margit, Samu és Mária.

Bikfalvy Ferenc kereskedő, Illyefalva. Sz. 1889. u. o. Háromszékmegyei székely családból származik. Iskolái elvégzése után a kereskedői szakmát tanulta és mint segéd Désen, Hátszegen, Sepsiszentgyörgy, Petrozsényban és Déván gyarapította szaktudását és. 1924-ben önszorgalmából és saját erejéből lett önálló Illyefalván. Üzlete mellett 1935-ben korcsmát is létesített. A világháborúban a 2. k. gy.-ezr.-ben orosz, olasz, román fronton harcolt, szakászvezetői rangban szerelt le. A K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Prohászka Rozália, gyermekei: Árpád és Bella. A M. P. volt tagja, valamint az Erdélyi Pártnak is. A ref. egyház volt gondnoka.

Binder Lajosné özv. vendéglős, Kézdivásárhely. Sz. 1869. Lemhény. Néhai férje a város tisztes polgára és vendéglőse

1927-ben hunyt el, azóta özvegyi jogon, nagy szaktudással és hozzáértéssel vezeti üzletét férje nyomdokain haladva. Gyermekei: Anna, Katalin, István és Zoltán. Néhai férje végigküzdötte a világháborút.

Biró Albert, Nagyadorján. Sz. 1905. u. o. Régi székely családból származik. Önálló gazdálkodó 1933-ban lett. Jelenleg 25 hold gazdaságán belterjesen gozdálkodik. Községi képviselő. M. P. tagja volt. Neje: Kósa Ida, gyermekei: Emma és Albert.

Biró Albin kántortanító, Göröcsfalva. Sz. 1913. Szentdemeterben. Atyja: János, aki a világháborúban is résztvett és 7 éven keresztül sínylődött orosz fogságban, Csíkdánfalván tanított, ő maga középiskoláit Marosvásárhelyen, a tanítóképzőt Kézdivásárhelyen végezte el, s mint kántortanító több községben teljesített szolgálatot. Jelenleg Göröcsfalva kántortanítója. A Hitelszövetkezet ügyvezető igazgatója, a Gazdakör titkára és jegyzője, az Erdélyi Párt tagja. Neje: Imre Veronika.

Biró András Mózes gazdálkodó, Marospéterlaka. Sz. 1897. u. o. Atyja: †Mózes, anyja: Bíró Katalin volt. Iskolái elvégzése után a gazdálkodást tanulta, jelenleg 14 hold saját földet művel, 1910 óta önálló gazda. A világháborúban a 62-es k. gy.-e.-ben szerb, montenegró, albán, valamint az olasz fronton harcolt, megsebesült és mint szakaszvezető szerelt le. Kitüntetései: II. o. ezüst vit. é., 2 db bronz vit. é., K. cs.-k. és 2 db bajor vaskereszt. Neje: Nagy Katalin, gyermekei: Júlia, Anna, Attila, András, Katalin, Zsuzsánna és Mózes. Magyar hazafiassága közismert volt, amiért többször zaklatták.

Biró Dénes igazgató-tanító, Füleháza. Sz. 1893. Felsőcsernáton. Atyja: István. Ősrégi székely nemesi család leszármazottja. Középiskoláit Kézdivásárhelyen. és Gyulafehérváron végezte, itt 2 éven át teológiai tanulmányt folytatott. Világháborúban résztvett orosz és az olasz fronton. A megszállás alatt mint pénzügyi tisztviselő működött. A kisebbségi sorsból kivette részét. Neje: Gy. Ida, gyermekei: Zoltán és Sarolta.

Biró Dénes ny. főszolgabíró, Parajd. Sz. 1879. Alsósófalva. Atyja: †Biró Albert, anyja: †Káli Lídia. Középiskolái elvégzése után a közigazgatási pályára lépett és Udvarhely megyében mint allevéltáros, majd főlevéltárnok, szolgabíró, főszolgabíró és főjegyző működött. A Parajdi Hitelszövetkezet elnöke, minden társadalmi és kulturális egyesület munkájában vezető részt vállal. Neje: Válentsík Rozália, gyermekei: Ibolyka, Dénes és Márta. Közigazgatási pályafutása alatt a magyar és hazafias ügyet állandóan szem előtt tartotta, köztiszteletben álló tisztviselője volt a vármegyének.

Biró Dezső ref. lelkész, Rugonfalva. Sz. 1882. Székelyföldvár. Ősrégi, nemes székely család, ősei legtöbbnyire ref. papok voltak, nemességet még Bethlen Gábor fejedelemtől kapták. Az érettségit Székelyudvarhelyen, teológiai vizsgát Kolozsváron tette le. 1906-ban került Rugonfalvára, ahol azóta teljesíti hivatását. Neje: Kiss Juliánna, gyermekei: Áron, László, Emma, Magda, Dezső, Károly, András, Lajos és Mária. Minden magyar ügy lelkes és önzetlen támogatója és segítője.

Biró Domokos ny. igazgató-tanító, Felsősófalva. Sz. 1875. Énlaka. Székely nemesi családból származik, családi elöneve homoródszentmártoni. Tanulmányait Székelyudvarlaka és Székelykeresztúron végezte és 1894-ben Homoródkeményfalván kezdte pedagógiai működését, utána Medesérre, Korondra került, ahol 32 évet töltött el és mint igazgató-tanító, majd pedig járási kerületi tanfelügyelő működött. A helyi Fogy. Szövetkezet és a Köröndi Gazdakör megalapítója és ügyv. igazgatója volt. Megszervezte a Dalárdát és a zenekart. 18 éven át volt a vármegye törv. hat. biz. tagja. Magyarság miatt üldözték és fogságot is szenvedett. Neje: Győrffy Gizella, gyermekei: Margit férj. Szász Dénesné főjegyző neje, Gábor dr. orvos Csucsán és Emma férj. Balog Ferencné ref. lelkész neje.

Biró Endre sóváradi, okl. gépészmérnök, erdőmérnök, Marosvásárhely. Sz. 1891. Nyárádselyén. Atyja: Géza ref. lelkész, ősi nemesi székely család, már az 1614-es nemesi lustrában is szerepel. Anyja: székelyudvarhelyi Szabó Anna. Mindkét ág nemesi címerrel rendelkezik. Középiskoláit Székelyudvarhelyen, erdőmérnöki főiskolát Selmecbányán, műegyetemet Budapesten végzett. A világháborúban a 62. gy.-ezr. kötelékében az orosz fronton harcolt, egyszer sebesült, mint főhadnagy szerelt le. A bronz vit. é., K. cs.-k. tulajdonosa. 1919-ben harmadmagával megalapította az „Agroferra" műszaki vállalatot, 1924-től 1940-ig fűrész és malomépítő, valamint gépjavítóműhely tulajdonosa volt. A román megszállás alatt a magyar ügyek lelkes és áldozatkész támogatója volt. A vásárhelyi Gazdakör alapítótagja. Neje: bonyhai Hirsch Irén.

Biró Ferenc, Ferencé gazdálkodó, Marospéterlaka. Sz. 1899. u. o. Iskolái elvégzése után a gazdálkodást tanulta és 1925 óta önálló gazda. A község tekintélyes polgára, Tejszövetkezeti elnök, a szociális bizottság tagja. A világháborút a 62-es gy.-e.-ben harcolta végig az olasz fronton. K. cs.-k.-je van. Neje: Kiss Juliánna, gyermekei: György, Ferenc, Olga, Lajos és Juliánna

Biró Ferenc főesperes-plébános, Csíkszereda. Sz. 1883. Csikszenttamás. Ősrégi lófő székely nemzetség leszármazottja. Atyja: Imre, anyja: Török Teréz volt. Tanulmányait Csíksomlyón és Gyulafehérváron végezte. Sepsiszentgyörgyön kezdte el működését, majd Gyulafehérváron volt káplán, onnan Mádéfalvára került, ahol 22 évig volt plébános és 1933-ban esperesplébános lett. 1913—14-ben megszervezte a madafalvai egyházközséget és templomot építtetett. A megszállás alatt a magyar zászló kitűzéséért botbüntetést, 5 heti fogságot szenvedett, majd hadbíróság elé kerüit. A mádéfalvi M. P. elnöke és vármegyei alelnök volt. A városi tanács tagja, az Erdélyi Tudósítónak hosszú esztendőkön át tudósítója volt. A világháborút mint tábori lelkész a 22-es gy.-ezr. kötelékében az orosz fronton szolgálta végig.

Biró F. János gazdálkodó, Felsőrákos. Sz. 1872. u. o. Atyja: †János, anyja: †Biró Juliánna. Iskolái elvégzése után az ősi föld megmunkálását sajátította el, 1915 óta önálló gazda és 58 kat. hold birtokát nagy szakértelemmel vezeti. Mint családfentartó nyert felmentést a világháború alatt. Áz unitárius egyház presbitere, volt községi bíró a világháború alatt, valamint közbirtokossági elnök, a Hangya ügyv.. igazgatója, a Hitelszövetkezet igazgatója és felügy. biz. tagja. Neje: Fituri-Pál Anna, gyermeke: Ferenc nős, Biró Juliannával.

Biró Gábor fatermelő, faszén nagykereskedő, Parajd. Sz. 1893. Érmihályfalva. Atyja: Gábor, anyja: Szentgyörgyi Erzsébet. Iskolái elvégzése után kereskedői szakmát sajátított el és Budapesten gyakorolt, majd a Nagybányai Aranybánya élelmezője lett. 1920-ban került Parajdra, ahol faszénkifermeléssel és fakitermeléssel foglalkozik. A Parajdi OKH elnöke, a fakitermelés és faszénépítés bevezetésével Parajd községben új iparágat létesített, mely a község javára vált. Neje: Gyerkes Erzsébet okleveles tanítónő, gyermekei: Sára, Ildikó és Gabriella.

Biró Izsák homoródszentmártoni, unit. lelkész, Szentgerice. Sz. 1900. Énlakán. Ősi primor székely család leszármazottja. Középiskoláit Szentkeresztúron, teológiát Kolozsváron végezte, előbb Bordoson, majd 1929-től Szentgericén működik. A M. P. tagja volt és ezért több atrocitásban volt része. Neje: Sárossi Julianna, gyermeke: József.

Biró János gazdálkodó, Körtvélyfája. Sz. 1884. u. o. Ősrégi gazdacsaládból származik. Atyja: †István, anyja: †Kis Katalin. Az iskolák elvégzése után ősei nyomdokain haladva gazdálkodni kezdett, ahol súlyosan sebesült. Mint őrmester szerelt le. 3 db II. o. ezüst, a bronz vit. é., a bajor kereszt, K. cs.-k. és a jub. e. é. tulajdonosa, a volt 62-es k. gy.-ezr. kiváló katonája. A ref. egyház presbitere és a kultúrház tagja. Neje: Kiss Mária.

Biró Károly ny. m. kir. csendőrtiszthelyettes, Budapest. Sz. 1883. Kézdialmás. ősrégi törzsökös székely gazdacsaládból származik. Atyja: Mihály, anyja: Bartók Karolina. Iskolái elvégzése után a 2. közös gy., majd a 2. huszár-ezr.-hez került, ahol 1907-ig teljesített szolgálatot, ekkor közvetlen a m. kir. csendőrség kötelékébe lépett át. Mádéfalván, Besztercén, Naszódon és számos más helyen mint őrsparancsnok teljeaített szolgálatot é 1919-ben került Jászberénybe. Onnan Jászkarájenő, Abony, Ujszászon volt őrsparancsnok és 1921-ben vonult nyugalomba. Számos dicsérő okirat és elismerő oklevél tulajdonosa. Több nagy bünügy felderítésében volt része, amelyért kitüntetést kapott. A Hargitaváralja jelképes székely község tagja. Neje: Tóth Erzsébet, szintén székely nemes család leszármazottja.

Biró Mózes gazdálkodó, Felsőrákos. Sz. 1877. u. o. Atyja: †Mózes, anyja: Pál Anna. Tősgyökeres székely család gyermeke. Iskoláit szülőfalujában végezte, majd édesatyja mellett gazdálkodást tanult. 30 holdas birtokán 1904 óta önálló, belterjes, korszerű gozdálkodást folytat. Volt községi esküdt, az unitárius egyház presbitere. Minden magyar és haz.afias ügy lelkes támogatója. Neje: Kádár Anna, gyermekei: Mózes és Anna, férj. Pál B. Andrásné.

Biró Mózes István gazdálkodó, Zetelaka. Sz. 1900. u. o. Atyja: †Mózes, anyja: Péter Rozália. Iskolái elvégzése után édesatyja útmutatása mellett a gazdálkodást sajátította el és 1926 óta önálló 28 holdas birtokán. Tekintélyes polgára a községnek, 2 évig volt községi bíró, a közbirtokosság pénztárosa 1938 óta és egyházi tanácstag. Közismert agyarsága miatt súlyosan bántalmazták, mely után 12 hétig fekvő beteg volt, bátyját a románok hazafias magatartása miatt agyonlőtték. Neje: Márton Berta, gyermekei Anna, András, Irén, Nándor, Árpád, Erzsébet és Vilma.

Biró Nagy Mózes gazdálkodó, Felsőrákos. Sz. 1884. u. o. Iskoláit szülőfalujában végezte, majd a családi háznál gazdálkodást tanult. Atyja: †Miklós, anyja: †Pál Judith. 1913 óta önálló gazda. Tekintélyes polgára a községnek, a községi pénztáros tisztségét tölti be, a Hitelszövetkezet könyvelője, a Hangya Szöv. elnöke. A világháborúban a 82-es k. gy.-ezr. kötelékében orosz fronton harcolt,

1915-ben sebesülten került az oroszok fogságába. 4 évi fogság után tért haza. Neje: †Biró Katalin.

Biró Péter gazdálkodó, Zefelaka. Sz. 1895. u. o. Atyja: †Péter, anyja Illyés Terézia. Ősrégi községalapító gazdacsalád leszármazottja. 1920 óta vezeti önállóan 24 holdas gazdaságát. A világháborúban a 38-as tüzér-ezr.-ben harcolt az olasz fronton, mint fütüzér szerelt le. 1937 óta községi albíró, mely tisztségét közmegelégedésre tölti be. Neje: Gergely Márta, gyermekei: Mária és Ilona.

Biró Sándor gazdálkodó, Nagyadorján. Sz. 1897. u. o. Régi lófő nemesi székely család sarja. 1917-ben lett önálló. Jelenleg 30 holdon korszerűen gazdálkodik. A világháborúban az albán fronton teljesített tűzharcos szolgálatot Községi képviselő, a Gazdakör elnöke, a M. P. tagja és bizalmija volt. A magyar politikai és kulturális mozgalmaknak híve és támogatója. Neje: Pál Róza, gyermekei: Gyula és Lajos.

Biró Zoltán rádiókereskedő, Csíkszereda. Sz. 1909. U. o. Atyja: József, anyja: Abos Veronika. Csíkszeredai főgimnáziumban végezte tanulmányait, majd a Ganz Villamossági Vállalatnál kitanulta az elektrotechnikát. Szaktudását Bukarestben fejlesztette 1934-ig. Csíkszeredán lett önálló. Magyarsága miatt a román megszállás alatt meghurcoltatásban volt része. Neje: Incze Katalin, gyermekei: András és Gábor.

Birtalan György alsó, gazdálkodó, körjegyzői írnok, Székelyvécke. Sz. 1883. u. o. Atyja: †György, anyja: †Sántha Veronka. Törzsökös, székely család leszármazottja. Iskolái elvégzése után édesatyja mellett a gazdálkodást tanulta, 1907 óta gazdálkodik önállóan. A világháborúban a 82. gy.-e.-ben az orosz, román és olasz fronton harcolt, egyszer sebesült és mint tizedes szerelt le. A II. o. ezüst és a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Községi írnok, a M. P. és a Gazdakör tagja. Neje: †Pipei Mária, aki elhalt és 1921 óta második neje: Pipei Julianna. Gyermekei: Nelly, Mihály, Pál, Árpád, Jenő, Imre és Magda.

Birtalan P. János gazdálkodó, ny. vasutas, Székelyvécke. Sz. 1885. u. o. Atyja: tjános, anyja: Hegedüs Amália. Székely nemes család leszármazottja. Iskoláit elvégezve gazdálkodást tanult, majd 1913-tól 1940-ig mint irodakezelő az Államvasutak kötelékében teljesített szolgálatot. Szolgálata alatt főleg erdélyi állomásokon működött. Saját földjén gazdálkodást folytat. A világháború alatt a 24-és gy.-e.-ben szolgált. A M. P. tagja, és a Hangya Szöv. vezetőségi tagja, minden kulturális és szociális ügy támogatója. Neje: Csiszér Ilona.

Birtha Zoltán vendéglős, Marosvásárhely. Sz. 1899. Nagytereim. Apja: István, anyja: Wonsahiáger Mária. Iskolái után a vendéglői szakmát Kolozsváron tanulta. Budapesten és Maros vásárhelyen működött, önálló ez év januárjában lett. Neje: Vass Olga, gyermeke: Zoltán.

Bisztray Sándor bisztrai, ref. lelkipásztor, Somosd. Sz. 1907. Marosvásárhely. Atyja: Domokos, anyja: Zilahi Szöcs Ilona. Székely eredeti nemesi családból származik. Középiskolai tanulmányait a Marosvásárhelyi ref. kollégiumban, a theológiát Kolozsváron végezte. Mint segédlelkész Marosvásárhelyen kezdte meg működését, majd 1933 őszén a, Somosdi eklézsia lelkipásztorrá választotta meg és azóta az egyház vezetője. A marosi egyházmegye belmissziói előadója, az egyházmegyei Nőszövetség titkára. A „Ref. Ifjúság" című vallásos folyóirat társszerkesztője. Számos cikke jelent meg a marosvásárhelyi Reggeli Ujságban, a Kolozsvári Ellenzékben és több vallásos folyóiratban. A M. P. helyi tagozatának volt elnöke és bizalmija. A román megszállás alatt a magyar dal fejlődését élőképeikben és korhű jelmezekben, előadásban a Marosvásárhelyi Ref. Nőszövetség által kétízben adták elő, több előadást a román hatóság betiltott. A ref. lelkipásztorok részére munkanaplót szerkesztett. Neje: Trucza Margit, gyermeke: Enikő.

Bitai Mátyás gazdálkodó, Orbaitelek. Sz. 1893. u. o. Lófő székely nemzetség leszármazottja. Atyja: Imre, anyja: Zakariás Ágnes. Iskoláit szülőfalujában végezte, az ősi földön gazdálkodni tanult. A világháborúban a 24. honv. gy.-e. kötelékében szolgált, az orosz fronton 1915-ben fogságba esett. A K. cs.-k. tulajdonosa. Tekintélyes polgára a községnek, gazdaságát mintaszerűen kezeli, minden gabonafélét termel és haszonállatok nevelésével foglalkozik. A M. P. tagja. Neje: Zakariás Rozália, gyermekei: Rozália, Imre és Mátyás.

Bltay Zsigmond gazdálkodó, Kézdivámár,kosfalva. Sz. 1898. u. o. Atyja: †Tamás, anyja: †Orbán Rozália. Székely nemes családbó lszármazik. Iskoláit Kézdivásárhelyen végezte, majd édesatyja mellett gazdálkodást tanult. Jelenleg 22 holdon folytat korszerö gazdálkodást. Katonaéveit a román hadseregben volt kénytelen leszolgálni. A Gazdakör titkára, a M. P. jegyzője, minden kulturális, szociális és hazafias célt szolgáló egyesület pártolója. Neje: Barabás Mária, gyermekei: Ferenc és Klára.

Blázs Radó kertész, Marosvásárhely. Sz. 1885. Bulgária. Iskoláit Bulgáriában végezte és édesatyjától a konyhakertészetet tanulta. 1901-ben telepedett Magyarországra és azóta itt folytat 4 holdon kertgazdálkodást. Termelényeit a marosvásárhelyi és a környéki piacokon értékesíti. Neje: Turk Dakic, gyermekei: Emil és György.

Blázs Traján mészáros- és hentesmester, Marosvásárhely. Sz. 1904. Medgyesfalva. Atyja: Sándor. Iskoláit Marosvásárhelyen végezte, majd a húsiparos szakmát sajátította el és mint segéd Marovásárhelyien fejlesztette szaktudását és 1929-ben önálló mester lett. Tiszta és ízléses üzletében kzárólag és saját ikészítményü hentesárukat tart. Neje: Kósa Mária, gyermeke: László.

Blénessy József gyergyószentmiklósi és belényesi uradalmi intéző, Vajdaszen.t-ivány. Sz. 1900. Gyergyószentmiklós. Atyja: József, anyja: György Kémenes Veronika. Törzsökös székely nemesi család leszármazottja. Középiskolát Makón, a gazdasági akadémiát Keszthelyen végezte, majd a családi birtok vezetését vette át. 1921-ben gróf Teleki Domokos gernyeszegi birotkán volt segédtiszt, majd bérlő Székelyszenterzsébeten. 1930-tól 1937-ig herceg Cantacusino uradalmi intézőié volt. 1938 óta gróf Zichy Vladimir uradalmát vezeti. A világháborúban a 35. nagyszebeni nehéz tüzérezredben az olasz harctéren téliesített szolgálatot, sebesült, és mint egyéves önkéntes tizedes szerelt le. Neje: Fodor Sára, okleveles tanítónő. A magyar kultúra, szociális intézmények és hazafias egyesületeik mindenkori pártfogója.

Blütner Zsigmond hentes és mészáros, Marosvásárhely. Sz. 1880. Nagysajón. Iskoláit Nagysalymon végezte és azok elvégzése után a mészáros és hentes szakmát tanulta ki és 1904 óta önálló mester Marosvásánhelyeen. Városi nívón berendezett üzlettéen állandóan friss vágású húsokat mér. Tekntélyes iparosa a városnak. A világháború alatt a 63. gy.-e.-ben az oroszfen,gyei fronton harcolt. Neje: Spiner Róza, gyermekei: Sarolta, Zelma, Lenke és Klára.

Bock Adolf körjegyző, Mezőörményes. Sz. 1896. Székelyudvarhelyen. Atyja: József, ny. várm. tiszt, középiskoláit Székelyudvarhelyen, egyetemi tanulmányait olozsváron és Debrecenben végezte a jogi fakultáson. 1919 óta működik a közigazgatási pályán. Előbb, mint gyakornok, 1915-ben, mint szolgabíró, majd mint körjegyző. Neje: †Fernengel Adél, gyermeki: Edit és Erna. Második neje: Dengel Teréz. A világháborúban részt vett, a 12. hegyi tüzéreknél a déli harctereken és az olasz fronton harcolt. 3 évi frontszolgálat után, mint tart. hadnagy szerelt le, kitüntetései: bronz é., Sig. laud., K. cs.-k.

†Bocskor Antal birtokos, Csíkdelne. Sz. 1871. u. o. Atyja: †Zsigmond, anyja: †Károly Lina. Régi székely lófő nemesi család sarja. Középiskoláit Csíksoimlyó-n tanulta és utána a lakatos szakmát sajátította el. Budapesten, a MAG kötelékében fejlesztette ipari tudását. Innen visszakerült a családi birtokára, ahol gazdálkodik, egyben bércsépléssel is foglalkozott. Községi képviselő. Az Egyháztanács tagja volt, köztiszteletben álló polgár. Tagja volt a M. P.-nak, annak minden hazafias megmozdulásában részt vett. A világháborúban a 82. gy.-e. kötelékében az olasz fronton és a dalmát tengerparton teljesi tett szolgálatot. 1929-ben hunyt el. Özvegye: Fodor Jozé, kinké atyja: †F. Mihály, anyja: †Péter Anna Mária.

Bocskay Géza gazdálkodó, asztalosmester, Görgényüvegcsür. Sz. 1887. u. o. Régi vasmegyei gazdacsaládból származik. Iskolái elvégzése után az asztalos ipart Makón tanulta ki, mint segéd Kolozsvár, Gyergyószentmiklós, Szászrégen és Marosvásárhely legjobb mestereinél dolgozott és Görgényüvegcsürön lett önálló mester. 17 holdas birtokán gazdálkodással is foglalkozik. A község tekintélyes polgára. 3 évig volt közbirtokossági elnök és a róm. kat. egyh, tanácstagja. A világhábúroban a 22. gy.-e. kötelékében az orosz ronton harcolt, sebesült és mint őrvezető szerelt le Magyarsága miatt a románok többször bántalmazták.

Bod Kelemen albisi, székesfővárosi Gázmű-ellenőr, Csillaghegy. Sz. 1888. Székelyalbis. Székely nemesi család leszármazottja. Atyja: †Lázár, anyja: barátosi Porzsolt Ágnes. 1908 óta van Budapest Székesfőváros Gázmüveinél alkalmazva, a világháború kitörésekor a 24. honv. gy.-e.-ben harcolt és az orosz fronton 1914 dec. 22-én fogságba került. Ázsiában, Samarkandban és Szentpétervároin töltötte fogságát. 1921-ben tért haza. Neje: †Krizsán Anna, gyermekei: Béla, Gyula és Anna.

Bod László albisi és felsőcsernátoni bérlő Marosfelfalu. Sz. 1901. Szatmárnémeti. Atyja: Sándor, ref. főgimnáziumi tanár, anyja: Sárkány Berta. Középiskoláit Szatmáron végezte, ahol érettségit tett, majd a család birtokán gazdálkodni kezdett. 1927-től, mint bérlő működik. Minden nemes magtermieléssel, tenyészállatok nevelésével, főleg sertés hizlalással foglalkozik. Intenzív, belterjes gazdálkodást folytat. A megszállás alatt a M. P.-nak volt tagja, a Gazdakör díszelnöke.

Neje: tordai Palkó Irén, gyermekei: Magda, Károly és László.

Bod Sándor albisi és felsöcsernátoni földbirtokos, Vajdaszentivány. Sz. 1895. Szatmár. Atyja: Sándor, ref. főgimnáziumi tnár, nagyatyja 50 éven át Vajdaszentiványon lelkész, Bem tábornok tábori lelkésze volt. Ősrégi székely nemesi eredetű családból származik. Középiskoláit szatmáron végezte, majd a Debreceni és Keszthelyi gazdasági akadémiát látogatta. Működését gróf Károlyi László uradalmában kezdte, majd a világháború kitörésekor az 5. gy.-e.-ben az orosz frontra került, sebesült, fogságba esett és mint cserekokkant tért vissza. Tartalékos hadnagyi rangban szerelt le. Birtokán intenzív, belterjes gazdálkodást folytat, sertés hizlalással és tenyésztéssel foglalkozik, tehenészete elsőrendű. 1938-ban az országos versenyen tehene 7600 literrel harmadik díjat nyert. Speciális máktermeléssel is foglalkozik. A görgényi ref. egyház világi főjegyzője egyházkerületi tanácsos. Első neje: †Tolvaly Erzsébet, jobbágyfalvi nemesi családból származott, második neje: gidófalvi Csiszár Ella, gyermekei: Sándor—Péter, Erzsébet—Berta, Aladár—Albert.

Bod Péter albisi ny. tanítóképző intézeti tanár. Sz. 1854. Sepsmagyaros. Ősrégi székely nemesi családból származik, háromszékmegyei nemesi familia. Atyja: †Mózes, erf. lelkész, anyja: †Kovács Julianna volt. Tanulmányait a nagyenyedi Bethlen kollégiumban végezte, és mint földrajz-történelem tanár nyert diplomát. A nagyenyedi, majd a kolozsvári tanítóképzőintézet tanára volt, 1887-ben a nagyszebeni áll. polg. leányiskola, valamint a kerületbe tartozó összes népiskolák igazgatásával bízták meg. E fontos állását 1919-ig látta el, amikor felsőbb utasításra repatriált és Budapestre került, ahol nyugdíjba vonult. Közismert irodalmi munkássága, a szakirodalomban csúcsosodott ki. Magyar ABC könyv, a Női Életpályák címén, valamint földrajz és ewéb tankönyveit több iskola használta. 1933-ban húnvt el. özvegye: Persz Katinka kisbéri polg. iskolai tanárnő, gyermeke: Piroska, özv. vitéz Csörgey Károly m. kir. tábornok özvegye.

Boda Albert földbirtokos, Torja. Sz. 1887. u. o. Atyja: Albert, anyja: †Boda Mária. Eredeti székely nemes család leszármazottja, középiskoláit a Mikó-kollégiumban végezte, majd a kereskedői pályára lépett. 1920-tól kizárólag földjének megművelésével foglalkozik és 85 holdnyi birtokán főleg lencsetermeléssel foglalkozik. A világháborúban a 2. gy.-e.-ben teljesített katonai szolgálatot. Neje: Szász Ilona, gyermekei: Jenő, főgimnáziumi tanár, Sarolta. A románok nagy magyarsága. miatt üzletét bezárták és őt magát több ízben bántalmazták. Tagja minden hazafias és kulturális egyesületnek.

Boda Ferenc vendéglős, Uzon. Sz. 1899. Barót. Háromszékmegyei nemesi családból származik, Baróton végzett középiskolát, majd a kereskedői pályát kitanulva, a Hangya Szöv. üzletvezetője volt Uzonban. Illyefalván volt önálló kereskedő és 1934-ben vendéglőt nyitott saját erejéből. A világháború alatt a székely hadosztálynál szolgált a 2. honv. gy.-e.-ben. Hat heti román fogságot is szenedett, mint őrvezető szerelt le. A II. ezüst vit. é. és a K. cs. k. tulajdonosa. Neje: Nagy Etelka, gyermekei: Károly és Sándor. A románok eskü megtagadás miatt 6 hónapig tartották fogva. Minden magyar mozgalom lelkes harcosa és támogatója.

Boda István fülei dr. Bp. kereskedelmi akad. tanára, egyetemi m. tanár, Budapest. Sz. 1894. Máramarossziget. Ősrégi nemesi család leszármazottja. Atyja: †Dénes, anyja: medveczky és kisbesztercei Medveczky Janka. Középiskolai tanulmányait Kolozsváron, egyetemet Kolozsváron és Budapesten végezte. Mint tanár a fiumei akadémián kezdte működését, majd a fiumei olasz főreáliskola tanára volt, 1920-tól budapesti keresk. akadémiai tanár, 1932-től szegedi egyet. magán tanár, 1937től a Műegyetem közgazdasági karának előadó szaktanára (olasz), a vizsgáztató bizottság tagja. Tanulmányi szakfelügyelő, a Psychológiai Társaság alelnöke, a Nemzetközi Philosophia Kongresszus állandó bizottsági tagja, a Philosophiai együttműködés Nemzetközi Intézetének (Párizs) igazg. választmányi tagja. Számos külföldi és magyar tudományos társulat működésében játszik vezető szerepet. Neje: Agónia Edmea, gyermekei: Fiore Erzsébet és Janka Edmea.

Boda István fülei gazdálkodó, magánzó, Erdőfüle. Sz. 1865. u. o. Atyja: †Dénes, anyja: †Bendai Mária. Székely nemes család leszármazottja. Középiskoláit elvégezve a közigazgatási pályán kezdte meg működését, majd uradalmi gazdatiszt volt és később az ősi birtokon gazdálkodást kezdett. Nemességük Apaffy Mihály erdélyi fejedelem idejéből dotálódik. Neje: †Nagy Hanarola, fia: Domokos, mint okleveles tanító az orosz fronton, mint főhadnagy harcolt és az ott szerzett súlyos sebesülés következtében halt hősi halált. Az I. ezüst vit. é. és több kitüntetés tulajdonosa.

Bodali F. Mihály gazdálkodó, Uzon. Sz. 1869. u. o. Székely gazdacsaládból ered. Atyja: †Mihály, gazdálkodó volt. Az iskolák elvégzése után édesatyja útmutatása mellett gazdálkodást tanult, jelenleg 32 holdas birtokán folytat belterjes gazdálkodást. Neje: Zajzon Róza, gyermeke: Ferenc és Ibolyka, és nevelt gyermeke: Barta Anna, ki hadiárva. Tekintélyes polgára a községnek, a ref. egyháznak 30 éve presbitere, gondnoka, községi elöljáró, községi bíró, 20 évig működött, mint községi adószedő. A M. P. intézőbizottságának volt tagja, magyarságát a legnehezebb időkben sem tagadta meg.

Bodali József mészáros- és hentesmester, Uzon. Sz. 1903. u. o. Ősrégi székely gazdacsaládból származik. Atyja: †János, gazdálkodó volt. Iskolái elvégzése után a mészáros és hentes szakmát tanulta és mint segéd Brassóban kiváló szaktudásra tett szert. 1940-ben Uzonban nyitotta meg saját erejéből és szorgalmából üzletét, ahol állandóan friss vágású húsokat tart. A község tekintélyes iparosa, az Ipartestületnek, a M. P.-nak és az Erdélyi Pártnak tagja. Neje: Sándor Margit, gyermekei: Ibolyka, Margit és Ágnes.

Bódi Ferenc igazgató-tanító, Kézdikővár. Sz. 1882. u. o. Ősrégi eredeti székely család leszármazottja. Atyja: †János, anyja: Balázs Anna. Iskoláit Kézdivásárhelyen és Csíksomlyón végezte. Mint tanító Besenyeszög, Jászladány és 1905-től Kézdiköváron működik. 1932-ben a románo ktörhetetlen magyarsága miatt állásától megfosztották és 1941 óta tanít ismét. Minden kulturális és szociális intézmény vezetésében részt vesz. A világháborúban az orosz fronton harcolt, szakaszvezetői rangban szerelt le. Neje: Balázs irma, gyermekei: László, orvos, Jenő, tanító. Saiát földjén gazdálkodást is folytat.

Bodó Ádám nagykászöni MÁV intéző, Sashalom. Sz. 1884. Nagykászon. Székely nemesi földbirtokos családból származik. Atyja: Antal, anyja: Bodó Klára. Középiskoláit Bánffyhunyadon és Kolozsváron végezte. A MÁV kötelékében Kovásznán, Csíkszeredán, Csíkgyimesen működött, majd az oláhok, mivel a székely hadosztállyal volt összeköttetésben, bebörtönözték és 9 hónapi fogsággal sújtották. Kiszabadulása után kiutastíották és azóta Budapesten teljesít szolgálatot. Minden székely mozgalom lelkes támogatója, a jelképes Hargitaváralja székely község sashalmi megalapítója és főbírája. Neje: Tankó Gizella, szikmegyei nemesi családból származik.

Bodó Gábor s. jegyző, Csíkszentimre. Sz. 1899. u. o. Régi székely család leszármazottja. Atyja: József, anyja: †Balló Kar talin. Középiskoláit Csíkszeredán és Hajdúböszörményben végezte, majd a világháborúban vett részt, a 24. brassói és az 1. gy.-e. kötelékében az orosz fronton. 22 hónapos frontszolgálattal, mint zászlós szerelt le az összeomláskor. Családi birtokán kezdett gazdálkodni, 1928 óta önálló gazdálkodást folytat. A visszacsatolás óta, mint a község segédjeegyzője teljesít szolgálatot. A Közbirtokosság pénztárnoka, a Hangya könyvelője volt. A M. P.-nak tagja volt. Neje: Bartis Róza, gyermekei: Zoltán, Julianna, Gábor, Erzsébet és József.

Bodó Ilona állami tanítónő, Bikfalva. Sz. Sepsiszentgyörgyön, háromiszék megye székely nemesi család leszármazottja. Atyja: Zsigmond. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön kezdte, a tanítóképzőt Székelyudvarhelyen végezte el. 1938 óta tanít és 1939-ben került Bikfalvára. A magyar kultúra lelkes és önzetlen harcosa.

Bodó Imre gazdálkodó, Magyarhermány. Sz. 1875. u. o. Atyja: †Lajos, anyja: †Bocskor Anna. Ősi székely gázdacsalád leszármazottja, az iskolák végeztével .atyjától tanulta a gazdálkodást és önállósága óta saját földjét műveli. A világháborúban a 24. h. gy.-e.-ben az orosz fronton harcolt, betegen tért haza. A K. cs-k. és a bronz vit. é. tulajdonosa. Neje: Zsigmond Mária, gyermeke: Sándor. A román megszállás alatt magyarságát a legnagyobb nélkülözések között megtartotta és családját is magyar szellemben nevelte.

Bodó Lajos állami elemi iskolai igazgató, körzeti iskolafelügyelő, Soroksár. Sz. 1887. Kászonfeltiz. Ősrégi lófő székely nemes család leszármazottja, tanulmányait Csíksomlyón végezte és működését 1997-ben Tordán kezdte meg, mint r. kat. kántortanító. Onnan Vizaknafürdőre került, ahol a megszállásig tanított, amikor a hűségeskü megtagadása miatt kiutasították. Később Pestszentlőrincen, Taksonyban és 1923-tól Soroksáron tanít. Az állami iskola igazgatója és körzeti iskola felügyelő.

Bodó Lajos gazdálkodó, Mádéfalva. Sz. 1895. u. o. Atyja: †Dénes, anyja: fSárosisy Matild. Régi lófő székely család leszármazottai. Iskoláit szülőfalujában végezte, szülei mellett tanulta a gazdálkodást. 1919 óta önálló birtokán belterjes gazdálkodást űz. A világháborúban résztvett a 82. gy.-e. kötelékében az olasz harctéren Doberdónál harcolt, majd román frontra került. Egvszer sebesült és mint tizedes szerelt le. Kitüntetései: aranyérem, I. és II. o. ezüst, K. cs.-k., háb. e. é. Magyarságának számos alkalommal tanujelét adta cselekedeteivel. Neje: Ferencz Borbála, gyermekei: Ferenc, Anna, Lajos és Dénes.

Bodó László kereskedő és gazdálkodó, Torja, Sz. 1890. u. o. Atyja: †Móric,

anyja: †Gál Zsuzsámra. Nemes székely család leszármazottja. Torján, majd Kolozsváron végezte iskoláit és a kereskedői pályát elsajátítva, segédéveit jobb üzletekben töltötte, ahol szakismereteit gyarapította. 1920-ban lett önálló Torján. Sajátföldjén gazdálkodást is folytat. A kézdivásárhelyi kereskedőegylet tagja, a helyi Gazdakör tagja, a ref. egyház presbitere. Neje: Csiszér Emília, gyermekei: László és Lili. A M. P. örökös tagja, minden magyar és hazafias egyesület munkájából kiveszi az őt megillető részt.

Bodó Sándor gazdálkodó, Harcó. Sz. 1902. u. o. Mezőpaniti nemes családból származik. Atyja: István, anyja: †Paizs Borbála. Iskoláit elvégezve az ácsipart tanulta ki és mint segéd helyben és a környéken fejlesztette szaktudását. Az ősi földön 1928 óta önálló gazdálkodást is folytat. A M. P. tagja, a ref. egyház presbitere, községi tanácstag, albíró és 1941 óta a község pénztárnoki tisztségét is betölti. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: Láng Ida.

Bodó Zoltán MÁV titkár, Pestszentlőrinc. Sz. 1890. Lukafalva. Atyja: †József polgári iskolai tanár, anyja: †Kiss Irma. Székely nemesi család leszármazottja, pedagógus-famíliából ered. Tanulmányait a kolozsvári ref. kollégiumban, majd az egyetemen végezte, ahol államtudományi vizsgát tett. 1908-ban lépett a MÁV kötelékébe és a kolozsvári ü.-v.-nél kezdte meg szolgálatát. 1911-ben Szegedre, 1912-ben Pécsre és 1922-ben a MÁV igazgatósághoz Budapestre került. Neje: Bordán Viola.

Bodola Ödön zágoni, igazgató-tanító, kántor, Feldoboly. Sz. 1900. u. o. Atyja: Antal ig.-tan., anyja: Hadnagy Ida. Tanulmányait az anyaországban végezte, 1918-ban kezdte pályafutását és 1919-től Feldobolyon mint ig.-tanító működik. A 24. honv. gy.-e. kötelékében teljestíett katonai szolgálatot s román fogságba került. Neje: Imreh Irma, gyermekei: Tibor és Magda. A M. P. tagja volt, magyarsága miatt meghurcoltatásban volt része.

Bodoni László ny. ref. igazgató-tanító, Havad. Sz. 1854. Havad. Székely ref. nemesi családból származik. Tanulmányait Székelykeresztúron végezte és pedagógiai működését Abadon kezdte el. Onnan Brádra, majd Magyarpéterlakára és 1892-ben Havadra került, ahol nyugalombavonulásáig terjesztette a magyar kultúrát. A vármegye törv.-hat. biz. volt tagja, Brádon faiskolai felügyelő volt. Neje: Neje: †Vass Apollónia, gyermekei: Gyula fitéz, ig.-tanító, Ilka és Kálmán.

Bodoni Sándor gazdálkodó, Vadasd. Sz. 1909. u. o. Atyja: †Károly gazdálkodó volt. Ősrégi székely gazda család leszármazottja. Iskolái elvégzése után édesatyja tanítása mellett, a gazdálkodás szakismereteit sajátította el. Jelenleg 28 holdon folytat belterjes gazdálkodást. Minden idejét szakismereteinek gyaraptására fordítja. A M. P. tagja, a község második bírája. Neje: Balog Klára, gyermekei: Mihály, Olga, Károly és Róza.

Bodor Ferenc fatermelő Vargyas. Sz. 1879. Vargyas. Iskoláit Vargyason végezte, majd a szülői háznál gazdálkodást tanult. 1905-től fakitermeléssel foglalkozik, az Államvasutak és nagykereskedők alszállítója. 160 hold ingatlana van, gazdálkodást is folytat. Virilis képviselő, az Erdélyi Fatermelők Szövetkezete érdekképviseletének és a Kistermelők választmányának bizottsági tagja. Vármegyei gazdák vagyonának gondnoka. A világháborúban a 24. h. gy.-ezr. kötelékében az orosz fronton harcolt, végigküzdltte a háborút. Az unit. egyház főtanácstagja, esztendőkön keresztül volt egyházi gondnok. Neje: Borbáth Eszter, gyermeke: Sándor.

Bodrogi István szűcsmester, Székelyudvarhely. Sz. 1913. u. o. Székely iparos család leszármazottja. Atyja: †Gábor, anyja: †Sepsi Elza. Iskolái elvégzése után a szűcsipart tanulta, segédéveit a legjobb mesterek üzemeiben töltötte el és a szakmára teljesen fölkészülten 1936-ban saját erejéből önálló üzletet létestíett. Az úri közönség kedvelt mestere. Katonaéveit a román hadseregben volt kénytelen leszolgálni. Keze alól és műhelyéből megbízható és szép ízléses munkák kerülnek ki.

Bodurján János lelkész, Szépvíz. Sz. 1881. Kisázsia. Atyja: †Efraim votl. Teológiát Velencében végzett, és mint paptanár u. o. kezdte meg működését. 1911-ben Erzsébetvárosra került mint káplán, 1919-ben Bukarestben mint tanár és az ottani örmény lapok szerkesztője, 1929-ben Szépvízre, ahol a mai napig mint plébános működik. Számos cikket írt, sőt nyomdát létesített, melyben örmény könyveket és iratokat adott ki. örmény lexikont álltott össze. Több egyházi egyesület vezetője.

Boér Ferenc gazdálkodó, Székelykál. Sz. 1898. u. o. Atyja: †József, anyja: †Varga Zsuzsánna. Tősgyökeres székely gazda családból származik, 18 éves kora óta önálló gazda és birtokán mintaszerű gazdaságot létesített. Saját nevelésű hasznonállatokat tart és azokra különös gondot fordtí. A világháborúban a 62. gy.-e. kötelékében harcolt. Neje: Kali Ágnes. Két gyermeke van, kiket magyar szellemben nevelt. Az unit. egyház tanácsosa és volt jegyzője.

Boér Gergely kereskedő, Szárazajta. Sz. 1896. Magyarhermány. Atyja: †Gergely, anyja: †Benkő Rozália. Lófő székely nemesi család leszármazottja. Iskoláit Magyarhermányban végezte, majd édesatyja mellett gazdálkodást tanult. A Hangyának volt üzletvezetője, majd 1938 óta önálló kereskedő. Üzlete városi nívón van berendezve, a község és a környék kedvelt bevásárlási forrása. A világháborúban a 24, 309. és a 310. ezredben az orosz fronton harcolt és az oroszok fogságába került, ahonnan csak 1921-ben tért haza Mint tizedes két bronz vit. émel szerelt le. Neje: Pethő Vilma, gyermeke: Magdolna.

Boér Irén kövesdi, tanítónő, Székelykövesd. Sz. u. o. Ősrégi nemes család leszármazottja. Atyja: †Károly, anyja: †Ősz Irén. A tanítóképzőt Székelyudvarhelyen a ref. tanítóképzőben végezte és a magyar anyaországhoz visszatért Székelykövesd községben a magyar csapatok bevonulása óta a magyar kultúra őre.

Boér István gazdálkodó ny. csendőr, Székelyvécke. Sz. 1876. u. o. Atyja: †János, anyja: †Csiszér Veronka. Székely gazda családból ered. Iskolái elvégzése után a m. kir. csendőrség kötelékébe lépett, ahol 1911-ig teljestíett szolgálatot és mint tiszthelyettes vonult nyugalomba. Szolgálatát mindenkor teljes megelégedésre töltötte be. Jelenleg saját földjén gazdálkodással is foglalkozik. A Gazdakör cs a M. P. tagja. Neje: †Mitra Mária. Magyarsága közismert és a megszállás nehéz évei alatt is mintaképül szolgált.

Boér József nagyberivói, m. kir. dohányárus, Budapest. Sz. 1899. Budapest. Székely család leszármazottja. Atyja: †József Dicsőszentmártonban tekintélyes szabómester volt, édesanyja: Herczig Kornélia-Iskoláit Budapesten végezte, majd a technológián gépészeti szakot tanult. A világháborúban az 50. gy.-e. kötelékében, majd a fiumei repülőszázadnál és a székely hadosztály kötelékében harcolt, sebesült. Tizedesi rangban szerelt le, a II. ezüst vit. é., a seb. é. és a K. cs. k. tulajdonosa. Neje: Brzják Anna.

Boér József gazdálkodó, Görgényszentimre. Sz. 1883. u. o. Atyja: †József, édesanyja: †Szőke Róza. Kalotaszegen az Erdöipari Rt.-nál mint erdőkerülő működött 1912-ig, majd Palotailnára került, ahol mint erdőfelügyelő teljesített szolgálatot. Jelenleg önállóan gazdálkodik saját földjén. A világháborúban mint törzsőrmester harcolt az orosz fronton. A román megszállás alatt törhetetlen és tántoríthatatlan magyarsága miatt a román csendőrök többször megverték, állandó megfigyelés alatt tartották. Neje: Bocskay Etelka, gyermekei: Lenke, Ferenc, Etel, József és Jolán. Eredeti székely nemesi családból származik.

Boér József kereskedő, Homoródalmás. Sz. 1894. u o. Ősi székely nemesi család leszármazottja. Atyja: †József, anyja: Rigó Krisztina. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult, 1924-ben lépett kereskedelmi pályára s tudását Brassóban fejlesztette. 1929-ben lett szülőfalujában önálló, ahol szorgalmas munkával üzletét a legelsők közé fejlesztette. A világháborúban a 32. gy.-ezr.-hez önként vonult be és az orosz és olasz fronton harcolt. Egyszer súlyosan sebesült. A bronz vit. é. és K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Bomhér Anna, gyermeke: Ibolya. Magyarsága miatt meghurcoltatásban volt része a megszállás alatt.

Bogdán Emil kereskedő és gazdálkodó, Nagy bacon. Sz. 1895. u. o. Csíki székely nemes család leszármazottja. Atyja: †Kristóf. Brassóban tett kereskedelmi érettségit és 1923-ban Nagybaconban lett önálló kereskedő. Üzletét családjával együtt vezeti, gazdálkodik is 16 holdas földbirtokán. A világháborúban a 2., majd a 63. gy.-e. kötelékében az olasz fronton harcolt, hadnagyi rangban szerelt le. A III. oszt. hadiékítm. katonai érdemkereszt tulajdonosa. Neje: Borsi Anna, gyermekei: László és Emil.

Bogdán István áll. vizsg. fogász, Barót. Sz. 1893. Bánffyhunyad. Atyja: István, édesanyja: Bogdán Anna volt. Tanulmányait Kolozsváron végezte, majd a fogászatot tanulta ki és 1915-ben Magyarországon állami vizsgát tett, majd 1923-ban a bukaresti egyetemen vizsgázott. A szakmába vágó minden munkát tökéletes szaktudással végez. A világháború alatt a bánffyhunyadi kórházban teljesített szolgálatot. Kolozsváron nemzeti szalag viselése miatt lefogták, megbotozták és megverték. Több ízben lezárták és bántalmazták. A nagyszebeni és kolozsvári hadbíróság elől megszökött. A M. P. megszervezésében tevékeny részt vállalt és ma is aktív tagja. 15 év óta működő tagja a baróti dalárdának, két évig volt ügyv. alelnöke, jelenleg választmányi tagja. 1921 óta áll fenn jónevű rendelője Baróton. Neje: száldobosi Borbáth Mária okl. tanítónő.

Bogdán Istvánné özv. kereskedő, Szováta. Sz. 1900. Kerestelek. Atyja: †Perényi György, anyja: †Vasvári Mária. Szilágymegyei családból származik. 1926-ban ment férjhez Bogdán Istvánhoz, aki 1940-ben liúnyt el. Férjét a románok magyar, hazafias viselkedése miatt elhurcolták Kolozsvárra, ahonnan betegen tért haza és ott szerzett betegségében elhúnyt.

Férjének halála után özvegyi jogon férje nyomdokain haladva vezeti az üzletet Béla fiával együtt. Béla fia nős, neje: Szenkovics Katalin, egy gyermeke van: Katinka.

Bogdán Károly földbirtokos, Kézdimartonfalva. Sz. 1864. u. o. Székely nemesi család leszármazottja.Tanulmányait Nagyenyeden, majd Sepsiszentgyörgyön végezte, ahol érettségit tett. Az ősi birtok vezetését édesatyja mellett sajátította el. 1894 óta gazdálkodik, 100 holdas földbirtokán. A Gazdakör elnöke, az Erdélyi Párt elnöke, a M. P. tagja; minden hazafias, kulturális és szociális intézmény támogatásában részt vesz. Neje: †Vajna Katalin, gyermekei: Klára, Ilona és Zsuzsánna. Megírta a község történetét.

Bogdán László kereskedő, Nagyajta. Sz. 1894. Fogaras. Atyja: Mihály, édesanyja: †Molnár Erzsébet. Fogarason és Sárkányban végezte iskoláit, majd az asztalosipart tanulta ki. A világháború kitörésekor a 31. gy.-e. kötelékében teljesített szolgálatot, az orosz és az olasz fronton harcolt, sebesült, szakaszvezetői rangban szerelt le. A bronz vit. é., háb. e. é., K. cs.-k. és a kettősávos háb. e. é. tulajdonosa. 1922-ben korcsmát létesített és 1925-ben fűszerüzletet nyitott. Neje: Lucs Irén, gyereke: Tibor. Fivére: †József a szerb fronton hősi halált halt.

Bogdány Béla Gyula kovásznai, min. tanácsos, Budapest. Sz. 1881. Szaplonca. Háromszéki ősrégi erdélyi nemes családból származik. Atyja: Gyula, nagyatyja: Sámuel volt. Középiskolai tanulmányait és jogakadémiát Máramarosszigeten végezte. Neje: dr. Madarász Lujza, örökbefogadott fia: Ottó.

Boga Gábor gazdálkodó, Erdőfüle. Sz. 1889. u. o. Ősrégi székely gazdálkodó családból származik. Atyja: †József, anyja: †Bedő Mária. Atyjánál tanulta a gazdálkodást, 1923 óta pedig önállóan vezeti 100 holdas birtokát. Erdőfüle tekintélyes polgára, a M. P. tagja és lelkes támogatója. A világháborúban a 82. közös gy.-e.-ben az orosz fronton sebesült, majd felépülése után ismét frontszolgálatot teljesített. Később gazdaságának vezetésére fölmnetést nyert. Három gyermek atyja. Neje: Boga Lidia.

Boga László unit. tanító, Árkos. Sz. 1888. Atyja: †László, anyja: †Kolcza Ráchel. Tanulmányait Nagyenyeden végezte, ahol tanítói és kántori oklevelet szerzett. Működését Zemplén vármegyében kezdte meg, onnan Kolozs megyébe került, ahol Fakótelkén tanított. Mint felekezeti tanító 1926 óta működik Árkoson. Minden kulturális, szociális és hazafias egyesület munkájában részt vesz és azok támogatója. Neje: Tegző Mária, gyermeke: Magda.

Boga Mózes gazdálkodó, Csíkkozmás. Sz. 1887. u. o. Atyja: †Ádám ősrégi székely családból származik. Iskoláit szülőfalujában végezte, utána a gazdálkodást tanulta. A világháborúban részt vett a 24. h. gy.e.-nél. Az orosz fronton harcolt és megsebesült. Az I., II. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. kitüntetések tulajdonosa. Neje: Dobos Anna, gyermekei: Anna és Margit. Községi tanácstag, egyháztanácstag, Erdélyi Párt helyi t. alelnöke.

Boga Sándor gazdálkodó, Erdőfüle. Sz. 1882. u. o. Atyja: †József, anyja: †Bedő Róza. Iskolái elvégzése után az ősi birtokon kezdett édesatyjánál gazdálkodni és 1919 óta önálló 100 holdas birtokán. Minden mezőgazdasági termény termelésével és haszonállatok nevelésével foglalkozik. Mint a község tekintélyes polgára hosszú időn át a bírói tisztséget töltötte be, volt iskolaszéki tag. A világháborúban a 82. közös gy.-e.-ben harcolt, sebesült, majd 1916-ban orosz fogságba került, ahol két évet szenvedett. Neje: Kiss Mária. A M. P. lelkes tagja hosszú évek óta.

Boglae Demeter sütőmester, Székelykeresztúr. Sz. 1909. Abrudbánya. Székelykeresztúron végezte iskoláit, mely után a sütőipart tanulta ki, segédéveit jobb mesterek mellett töltötte és 1938-ban lett önálló sütőmester. Az Ipartestület tagja. Egykemencés üzemében finom fehér, valamint bérsütést végez. Neje: Nagy Olga, gyermeke: Aurél.

Bokor Árpád Tibod gazdálkodó, Székelybethlenfalva. Sz.: 1890. u. o. Atyja: †Ferenc, anyja: †Tibod Anna. Székely nemesi gazdálkodó családból származik. Iskoláit szülőfalujában végezte és édesatyja mellett gazdálkodást tanult. A világháborúban a 34-es tüzérezr.-ben az orosz fronton harcolt, ahol fogságba esett és Szibériában 44 hónapig volt fogoly. A község tekintélyes polgára, közérdekű tisztségeket visel. Neje: Soó Veronika, gyermekei: Imre, Árpád, András és Róza.

Bokor Bálint ig.-tanító, Sepsikálnok. Sz. 1905. Sepsikőröspatakon. Atyja: Ferenc, anyja: †Tischler Anna. Tanítói oklevelét Székelykeresztúron 1925-ben nyerte el s mint pedagógus, a megszállás alatt több helyen működött. 1935-ben Sepsikálnokra került, ahol a mai napig teljesíti hivatását. Katonai kötelezettségének eleget tett. Minden hazafias és kulturális ügy lelkes támogatója.

Bokor József sütőmester, Marosvásárhely. Sz. 1902. Szentmargita. Atyja: Dénes, anyja Szilágyi Róza. Eredeti székely család gyermeke. Iskoláit Magyardelőn végezte, majd a pékipart sajátította el, 1932-ben saját erejéből és szorgalmából önálló üzemet létesített. Higenikus és tiszta üzemében fehér finom és bérsütést végez, ízletes süteményeket készít. A Magyar Iparos Egylet és a Népközösség tagja. Neje: Gombos Erzsébet, gyermekei: Ferenc, József és Sándor.

Bokor Károly ny. igazgató-tanító, Székelyudvarhely. Sz. 1883. Botfalva. Székely nemesi család leszármazottja. Atyja: †János, édesanyja: †Kiss Juliánna Tanulmányait Nagyenyeden végezte. 1915-ben a 22-es honv. gy.-e. kötelékében az orosz és olasz fronton harcolt. A Szeike-fürdő tulajdonosa. Neje: Gyarmaty Anna, gyermekei: Anna, Lili, Károly és Zoltán.

Bokor Mária tanítónő, Lövéte. Sz. Kőröspatak. Régi szabad székely családból származik. Atyja: †Lajos, anyja: Szabó Róza. 1925-ben nyerte Nagyszebenben oklevelét s mint r. kat. felekezeti tanítónő több helyütt teljesített szolgálatot. 1937 óta Lövétén működik. Minden állomáshelyén vallásos és kulturális élet fejlesztése terén szerzett érdemeket.

Bokor Mihály gazdálkodó, Havadtő. Sz. 1895. u. o. Atyja: Mihály, édesanyja: †László Anna volt. Iskoláit szülőfalujában végezte, ahol gazdálkodást tanult. A világháborúban a 62-es gy.-e. kötelékében küzdött. 1921-ben nejével Észak Amerikába vándorolt ki, ahonnan 1936-ban tért haza. Az Egyesült Államokban híres magyar kertészetet vezetett be. A község tekintélyes polgára, minden társadalmi, kulturális és jótékony egyesület munkájából hathatós részt vállal. Két kezük, munkája és szorgalmuk által szerzett pénzen házat építettek Havadtőn és mivel magyar színre festette be, nejével együtt elhurcolták és bántalmazták őket. Neje: Takács Ágnes. Amijük van, két kezük munkája és szorgalmuk eredménye.

†Boócz József ref. lelkész, Köpec. Sz. 1869. Köpec. Édesatyja: †József, anyja: †Boócz Mária. Iskoláit Nagyenyeden és Sárospatakon végezte, hosszú esztendőkön keresztül Magyarhermányon és Köpecen volt lelkész, 1937-ben húnyt el. A M. P. volt vezető tagja, a magyar szellem és a hazafias eszmék lelkes támogatója és mindenkori harcosa volt. A románok állandóan megfigyelés alatt tartották. Özvegye: Madarassy Emília. Nevelt fiuk: †Babarczy Antal a világháborúban, mint zászlós halt hősi halált, az arany vit. érem tulajdonosa volt.

Borbáth Árpád róm. kat. kántortanító, Görgényüvegcsür. Sz. 1897. Székelyszentkirály. Csíkszeredai székely nemesi família leszármazottja. Atyja: József ny. kántortanító: édesanyja: Elekes Róza. Tanulmányait Gyergyóditróban, Székelyudvarhelyen és Csíksomlyón végezte. Mint segédkántor Csíkkarcfalván kezdte meg, majd Gyergyóremetén kántor és 1924 óta Görgényüvegcsürön végzi kántori hivatását. Hazafias, magyar érzelmei miatt 1 hónapig volf letartóztatásban. Neje: Nagy Mária, gyermekei: Klára férj. Benkő Ferencné, Árpád és Imre. Minden hazafias, vallásos, kulturális egyesület működésében részt vesz.

Borbáth Endre kántortanító, Nyárádsellye. Sz. 1903. Lővéte. Atyja: József, édesanyja: Elekes Rozália. Székely nemesi családból származik, édesatyja és nagyatyja is kántortanító volt. Tanulmányait Gyergyóditrón, Csíksomlyón és Csíkszeredán végezte. Mint segédtanító Gyergyóditrón kezdte meg működését, mint tanító Gyergyóalfaluban és 1929 óta Nyárádsellyén tanít. Neje: Mihály-Deák Anna, gyermekei: Cecilia és Endre.

Borbáth Ferenc száldobosi bútoraszta-losmester, Barót. Sz. 1896. u. a. Atyja: Ferenc, édesanyja: Fitori Mária volt. Székely nemesi család leszármazottja. Brassóban faipari szakiskolát, majd Budapesten és Brassóban végzett szakmai tanulmányok és segédévei eltöltése után 1922-ben édesatyja által alapított üzemet vette át Baróton. Az üzemet modern géperőre rendezte be, épület- és bútorgyártással foglalkozik, több embert foglalkoztat. Szakmába vágó minden munkát vállal. Á világháborúban a 2-es gy.-e. kötelékében az olasz és albán fronton harcolt mint tizedes, 36 havi frontszolgálata van. Kitüntetése a bronz vit. é. és a K. cs.-k. Neje: Gabrielli Hermina, gyermekei: Ferenc, Margit és Edit.

Borbáth Ilona száldobosi ny. róm. kat. tanítónő, Budapest. Sz. Bánffyhunyad. Édesatyja: Sándor, édesanyja kálnoki Bedő Róza volt. Tanulmányait Nagyszebenben és Sepsiszentgyörgyön végezte. Működését Heves megyében Tarnabodon kezdte, ahol 3 évtizeden keresztül tanított és 1935-ben vonult nyugalomba.

Borbély Albert kereskedő és korcsmáros, Tusnádfürdő. Sz. 1889. Déva. Atyja: †Márton, anyja: †Kuthy Julianna. Iskolái után gazdálkodást tanulta, és 1904-ben már önálló lett. A világháború alatt katonai szolgálatot teljesített, mint tábori csendőr Szerbiába 3 éven keresztül. Kor. e. vit. é. és a jub. e. é. tulajdonosa, M. P. tagja, az Erdélyi Párt titkára. Ref. egyház gondnoka volt. Neje: †Tamás Rozália, nevelt gyermeke: Itos Dávid kinek atyja a világháborúban hősi halált halt.

Borbély András ny. m. kir. főerdőőr, Görgényszentimre. Sz. 1873. u. o. Atyja: Ferenc is főerdőőr, édesanyja: Szalma

Mária volt. Az erdészeti szakiskolát Liptóújváron végezte, majd 1893-ban a Kolozsvári Erdőigazgatóságnál kezdte meg működését. A román megszálláskor, a hűségeskü megtagadása miatt, állásából elbocsátották. Elbocsátása után több marosmenti cég kötelékében teljesített szolgálatot és 1935-ben került vissza Görgényszentimrére. A M. P. volt alelnöke, Hangya igazgatósági tag, a Szociális Misszió igazgatósági tagja, a róm. kat. egyház gondnoka. Neje: Simon Julia, székely nemesi családból származik. Székely nemesi család leszármazottja, minden hazafias és kulturális mozgalom támogatásában részt vesz.

Borbély András gazdálkodó, Csíkkozmás. Régi ősi székely családból származik, ősei is már Csíkkozmás-i gazdálkodók voltak. Iskoláit szülőfalujában végezte el, majd szüleitől tanulta el a gazdálkodást. Katonai szolgálatának eleget tett. A M. P.-nak tagja volt. Neje: Kovács Rozália, gyermekei: Anna, Róza és András.

Borbély Elek állami tanító, Felsőrákos. Sz. 1905. Székelykeresztúr. Atyja: Mózes, édesanyja: György Ilona, székely nemesi família leszármazottja. Székelykeresztúron végezte iskoláit és tanítói oklevelének elnyerése után Felsőrákoson tanított, közben Csekefalván, Fiátfalván és Szederjesen is működött. Katonaéveit a román hadseregben volt kénytelen leszolgálni. Neje: Tamás Erzsébet, gyermekei: Ferenc és Sándor. Mint a magyar kultúra terjesztője, minden hazafias és szociális munka irányításában részt vesz.

Borbély Gábor malomtulajdonos, molnármester, Nagygalambfalva. Sz. Székelyudvarhely 1902. Székely nemesi családból származik. Atyja: †Lajos is molnármester volt. Középiskolát Székelyudvarhelyen végzett, édesatyja mellett a molnáripart tanulta, mestervizsgát tett és 1932 óta Lajos öccsével közösen vezeti a tulajdonukban levő malmot. A malom motorikus erőre berendezett, modern vízimalom, a község és a környék részére kereskedelmi és vámőrlést végeznek. A malmot édesatyjuk, †Borbély Lajos alapította, melyet halála után Gábor és Lajos fia vett át és azóta is vezetik édesatyjuk szellemében. Neje: Száva Erzsébet, gyermekei: Erzsébet, Gábor, László, Károly, Magda és Márton. Minden hazafias és magyar ügy lelkes támogatója.

Borbély Gyula szegedvárai főgimnáziumi tanár, Budapest. Sz. 1881. Székelykocsárd. Atyja: Dániel, édesanyja árkosi Benkő Julianna. Igazolt székely prior nemesi családból származik, középiskoláit a nagyenyedi Bethlen kollégiumban végezte, ahol 1902-ben tett érettségit. A kolozsvári^ egyetem bölcsészeti fakultását hallgatta és 1908-ban tanári oklevelet nyert. Nagyenyeden kezdte tanári működését, mint magyar és latin tanár. Innen Fogarasra került és 1922-ben Budapestre menekült. 1932-ben a Barcsay-utcai gimnáziumban, majd a Kemény Zsigmond reáliskolában latin és magyar nyelv tanára lett. Azóta itt tanít. Neje: székelykocsárdi és nagyborosnyói .Kónya Margit, gyermekei: Gyula, István és Margit.

Borbély Gyula fakereskedő, Szováta. Sz. 1887. Nagybacon. Atyja: József, anyja: Lukács Pál Anna volt. Székely családból ered, iskoláit Baróton végezte, majd mint kereskedő különböző helyeken gyarapította szaktudását és 1910-ben fűszerüzletet létesített. 1941-ben fakereskedést és fűrészüzemet létestiett, ahol 8 alkalmazottat foglalkoztat. A világháborúban 1915—1916-ig vett részt, majd mint fakitermelő, felmentést nyert. Neje: Grega Kornélia, gyermeke: Edifh. A ref. egyház presbitere, egyházmegyei képviselő és minden kultúrintézmény támogatója.

Borbély István János bognármester, Székelybethlenfalva. Sz^ 1875. Szombatfalva. Atyja †József, édesanyja: †Barabás Juliánna. Székely nemes gazdacsaládból ered. Iskolái bevégzése után a bognáripart sajátította el és a szakmát mint segéd több éven át különböző mesterek mellett tanulta ki. 1903-ban önerejéből lett mester, Székelybethlenfalván. A Székel yudvarhely és Vidéke Jármű Iparegyesületnek elnöke volt. A világháborúban a 22-es honv. gy.-ezredben szolgált 51 hónapig. Neje: Máthé Róza, gyermeke: Ilona. A M. P. tagja és támogatója.

Borbély Lajos molnármester, Nagygalambfalva Sz. 1906. Székelyudvarhelyen. Székely nemesi család leszármazottja. Atyja: †Lajos is molnármester volt, aki mellett tanulta az ipart és iskolái elvégzésével mestervizsgát tett. Édesatyja által alapított malom vezetését atyja halála óta Gábor bátyjával közösen látja el. Neje: Bakos Rozália, gyermekei: Lajos és Margit.

Borbély Mózes igazgató-tanító, Kisgalambfalva. Sz. 1908. Székelykeresztúr. Székely nemesi család leszármazottja, tanulmányait Székelykeresztúron végezte és 1925-ben nyert-oklevelet. Tanítói működését 1925-ben kezdte el, majd 1928-ban Felsősófalvára, 1932-ben Kisgalambfalvára került, ahol azóta tanít. A ref. egyház kántora, a Dalkör karnagya, a Hangya Szövetkezet könyvelője. Neje: Kiss Anna, gyermekei: Zoltán és Endre-László.

Bordán János jegyző, Lisznyó. Sz. 1901. Piski: Atyja: †János, édesanyja: †Szapan Flóra volt. Szászvároson végezte a reáliskolát, majd Déván kereskedelmi érettségit tett. Aradon jegyzői tanfolyamot végzett. Felsőszállaspatakon kezdte meg pályafutását, ahonnan különböző helyekre került és jelenleg Lisznyón teljesíti hivatását. A román hadseregben volt kénytelen katonaéveit leszolgálni, mint hadapródőrmester szerelt le. Közismert magyarsága miatt nem egyszer bántalmazták és hivatala szolgálata alatt mellőzték.

Bordás Lázár ikafalvi, ny. rendőrkapitány, Csíkszentmárton. Sz. Háromszékteleken 1859. Régi székely nemesi család leszármazottja. Atyja: †Lázár, anyja: †Deák Rebeka. Tanulmányai után családi gazdaságban működött, majd tényleges katonai szolgálatra vonult be, onnan a csendőrség kötelékébe lépett, ahol 24 évet töltött el. Onnan a rendőrséghez került mint alkapitány, később mint kapitány, teljesített szolgálatot. Neje: Szabó Juliánna, gyermekei: Árpád dr., rendőrtanácsos, Mária (férj. Erőss Józsefné) okl. tanítónő és Irén (férj. Schlick Aurél gyógyszerész neje). A M. P.-nak volt, ezidőszerint az Erdélyi Pártnak a tagja.

Bordás Sándor dr. Bp. Sz. főv. Gázművek főmérnöke, Budapest. Sz. 1897. Szentiványlaborfalva. Atyja: †Dávid, édesanyja: szotyori Bartha Anna volt. Lófő székely nemzetség leszármazottja. Tanulmányait Segesváron, Székelyudvarhelyen végezte, ahol érettségit tett, majd Budapesten gépészmérnöki oklevelet és államtudományi doktorátust szerzett. 1924 óta áll a Székesfőváros szolgálatában. Neje: Antal Lívia. A székely eszmék és hazafias egyesületek lelkes támogatója.

Bordás Sándor II. bíró, gazdálkodó, Sepsimagyaros. Sz. 1896. u. o. Atyja: Mihály, anyja: Kore Anna. Iskoláit ott végezte, majd gazdálkodást tanulta. A világháborúban az orosz fronton harcolt és fogságba esett. Mint tizedes szerelt le. Neje: Kovács Berta, gyermekei: Irén, Gizella, Vilma, Ferenc, Sándor. A M. P.-nak tagja volt, jelenleg az Erdélyi Párt tagja.

Bordos Ferenc gazdálkodó, Marosszentgyörgy. Sz. 1893. u. o. Atyja: †Sándor, édesanyja †Bodoni Anna. Iskolái elvégzése után, mint pénzügyőr teljesített szolgálatot, 1916-ig és mint felvigyázó fejezte be 1919 óta önállóan gazdálkodik. A világháborúban az olasz fronton harcolt, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa, Neje.: György Anna. A román megszállás alatt irrdentizmus vádjával bebörtönözték.

Bordos Sándor id. gazdálkodó, Marosszentgyörgy. Sz. 1877. u. o. Atyja: †Sándor, édesanyja: †Bodoni Anna. Udvarhelymegyei székely lófő nemesi családból ered. Iskolái elvégzése után a szülei háznál gazdálkodást tanult, 1902 óta 27 holdas birtokán önállóan gazdálkodik. Részt vett a világháborúban és az orosz fronton 1915-ben orosz fogságba esett és 1918-ban került haza. Szakaszvezetői rangban szerelt le, a II. ezüst vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A Gazdakör tagja, a magyar kulturális mozgalom lelkes híve és párttolója, hazafias magatartása miatt többször meghurcolták. Neje: Kozma Róza, gyermekei: Lajos és Róza.

Boros Márton gazdálkodó, Zetelaka. Sz. 1893. u. o. Atyja: †Márton, édesanyja: Sebestyén Anna. Iskolái elvégzése után a szülői háznál gazdálkodást tanult és 1920-ban lett önálló gazda. A világháborúban a 2. huszár e.-ben az orosz, román és olasz fronton harcolt és mint tizedes szerelt le. II. ezüst vit. é., a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Tekintélyes polgár, a román imperium alatt volt községi főbíró. Neje: Lukács Ilona, gyermekei: Anna, Márton, Erzsébet, Mária, Ilona, Balázs, Ferenc és József.

Boros Mihály id. gazdálkodó, Tordátfalva. Sz. 1866. u. o. Ősrégi szabad székely családból ered, iskolái elvégzése után édesatyja mellett a gazdálkodást tanulta és az ősi birtokon kezdett gazdálkodni. Jelenleg 62 holdon folytat belterjes, korszerű gazdálkodást. Volt községi bíró, közgyám és kebli tanácsos. Neje: †Nagy Zsuzsánna. Gyermekei: Sándor, Mihály, Eszter és Ilonka.

Boros Mihály ifj. gazdálkodó, Tordátfalva. Sz. 1907. u. o. Iskolái elvégzése után, édesatyja útmutatása mellett, gazdálkodást tanult, majd kertészeti tanfolyamot végzett. Édesatyjával közösen gazdálkodik, aki a község tekintélyes polgára. Neje: Erdélyi Lenke, gyermekei: Gizella és Sándor. A képviselőtestületnek tagja, Hangya alapítótag, volt pénztárosa, volt helyettes bíró. Néhai Boros György püspök édesatyjának testvére volt.

Boros Mózes unitárius tanító, Jobbágyfalva. Sz. 1893. Tordátfalva. Atyja: †Ferenc, édesanyja: Osváth Eszter volt. Régi székely nemesi családból ered. Iskoláit Székelykeresztúron és Kolozsváron végezte, 1922-ben nyert oklevelet. Iszlón kezdte meg működését és 1926-ban került Jobbágyfalvára, ahol azóta is tanít. A világháborút végigharcolta, mint önkéntes tizedes szerelt le a székely hadosztályban. A M. P. tagja volt a román megszállás alatt is, minden hazafias és szociális és kulturális ügyet támogatott.

Boros Tódor gazdálkodó, Harcó. Sz. 1889. u. o. Ősrégi erdélyi család leszármazottja. Atyja: †János volt községi bíró,

édesanyja: †Nicusan Anna. Iskolái elvégzése után a család ősi földjén kezdte a gazdálkodást, 1920 óta önálló. A világháborúban az orosz fronton fogságba esett, kétszer sebesült, őrvezetői rangban szerelt le. Gyermekei: Gyula, Tódor és János. Minden kulturális, szociális és vallásos ügyet tehetsége szerint támogatott.

Boros Viktor, az Albina Bank igazgatója, a Boros Kerámia- és Agyagedény Ipar tulajdonosa, Marosvásárhely. Sz. 1898. Csittszentiván. Erdélyi nemes családból származik. Atyja: †István, görögkatolikus lelkész, édesanyja: †Sucin Ludovika. Marosvásárhelyen tett érettségit, majd az Albina Takarék és Hitelszöv. Rt. szolgálatába lépett 1920-ban. 1939 óta a bank igazgatója és az akkor megalapított üzemnek vezetője. Minden számottevő helybeli kereskedelmi, ipari és kulturális egyesület és intézmény vezetésében helyet foglal és részt vesz. A világháború alatt a 22. gy. ezr. kötelékében az orosz és olasz fronton harcolt, mint fiadapród-őrmester. Jelenleg tartalékos százados, az I. ezüst vit. é. és a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Assmann Gizella, gyermekei: Jenő és Titusz. Az 1939-ben megalapított Kerámia- és Agyagedény Ipar üzeme új irányzatot jelent a Székelyföld iparának fejlesztésében. A szűkebb anyagi viszonyok között élő társadalmi réteg edényszükségletének ellátására lett berendezve. Az üzem a kor követelményének megfelelően a legmodernebb égetőkemencékkel, gázfűtéses szárítókkal van ellátva és a modern jövő komoly ígérete. Termelvényeivel az agyagipar körébe tartozó cikkek gyártásával foglalkozik. A Marosmente egyedüli agyagedény nagyüzeme, amely 24 családnak nyujt állandó megélhetést.

Bors Benedek csíkszentkirályi, földbirtokos, Tusnádfürdő. Sz. 1865. Csíkszentkirály. Atyja: †István, anyja: báró Apor Juliánna. Ősrégi székely főnemesi családból származnak, a család nemességét a honfoglaláskor nyerte. Egyik ősük Bors vezér volt, aki Bors várát építette Borsod megyében. A szabadságharcban egyik ősük †József, mint hadnagy, Fehéregyházánál hősi halált halt. 1916-ban a román betörés alkalmával hunyt el. Neje: †olaszteleki Gál Rozália, gyermekei: István, Ilona, Anna és Károly.

Bors János uradalmi erdész, Marosvécs. Sz. 1878. Tordaszentlászló. Atyja: †János, édesanyja: †Székely Anna. Székely nemesi családból származik, iskoláit Kolozsváron végezte, ahol erdőőri szakvizsgát tett 1902-ben. 1898-ban került a Kolozsvári Erdőigazgatóság szolgálatába, ahol mint főerdőőr 21 éven keresztül teljesített szolgálatot. A románoknak teendő eskü megtagadása miatt állásából elbocsájtották és 1918 óta báró Kemény János marosvécsi uradalmának erdésze. Tántoríthatatlan magyarsága közismert volt a megszállás nehéz éveiben is, minden hazafias és magyar ügyet tőle telhetően támogatott. Neje: Csiszér Zsuzsánna, fia: János.

†Borsós József MÁV kiadó, Bordas. Sz. 1867. u. o. Székely eredetű család leszármazottja. Édesatyja: †János, jónevű szücsiparos volt. Iskolái elvégzése után az Államvasutak szolgálatába lépett, ahol 27 évet töltött el és mint vasúti kiadó szolgálatát mindenkor fölötteseinek legnagyobb megelégedésére végezte el. 1940-ben húnyt el. Özvegye: Dávid Juliánna.

Borza János sütőmester, Kézdivásárhely. Sz. 1916. Csorvás. Iskolái elvégzése után Kézdivásárhelyen tanulta a sütőipart és mint segéd jobb üzemekben fordult meg és 1941-ben saját erejéből és szorgalmából önálló mester lett és üzemet létestiett. Mint szakképzett, fiatal iparosa a városnak, minden idejét üzlete föllendítésére és iparának fejlesztésére fordítja. Higenikus és tiszta városi nívójú üzletében fehér finom- és bérsütést végez. A kultúra és a magyar eszmék lelkes támogatója.

Borzás Mihály gazdálkodó, Csiba. Sz. 1884. Karácsonyfalva. Ősrégi székely gazdacsaládból ered, édesatyja mellett a családi birtokon tanulta a gazdálkodást és 1908 óta műveli 20 holdas birtokát. Okszerű gazdálkodása mellett saját nevelésű haszonállatok tenyésztésével is foglalkozik. A világháborúban a 9-es huszárezred kötelékében az orosz, szerb és albán fronton harcolt, 52 hónapi szolgálat után szerelt le. A K. cs.-k. és a bronz vit. é. tulajdonosa. Neje: Tóth Róza, gyermekei: Emma, Sándor, Jenő és Kelemen.

Botár Béla v. árvaszéki elnök. Sz. 1879. Csíktapolván. Atyja: †Mihály, anyja: Imre Rozália. Régi székelylófő nemesi családból származik. Érettségit Udvarhelyen tett, egyetemet Kolozsváron végzett, jog- és államtudományi fakultást. Az Országos Levéltárnál levéltárosi vizsgát tett és pályafutását Csíkvármegyénél mint alleváltárnok kezdte meg. 1908-tól árvaszéki ülnökként működött 1921-ig, amikor a románok eskü megtagadása miatt kiutasították. Előbb a belügyminisztérium képviseletében Székesfehérváron cenzurahivatalban, majd Veszprém vármegyében mint árvaszéki ülnök teljesített szolgálatot, 1939-ig, amikor is nyugalomba vonult. A felszabaduláskor a belügyminiszter Csíkvármegye árvaszékének elnökévé nevezte ki. Neje: Fülöp Ilona, gyermeke: Erzsébet, a tokaji állami leányisk. tanárnője.

Botár Géza igazgató-tanító, Göröcsfalva. Sz. 1898. Csíktapolcán. Atyja: †István tanító volt. Középiskoláit Csíksomlyón végezte, 1916-ban nyerte oklevelét. 1925-ben került Göröcsfalvára, ahol a mai napig működik. 1916-ban a világháborúban vett részt, az orosz és olasz fronton. A K. cs.-k. és a bronz vit. é. birtokosa. Neje: Jánosi Jolán, gyermekei: Edit és Miklós. Az Erdélyi Pártnak tagja, a megszállás alatt a M. P-nak tagja volt, és a magyar nyelv tanításáért meghurcolták a románok.

Botond György dr. bankigazgató, Marosvásárhely. Sz. 1903. Szarvas. Tanulmányait a budapesti Tudományegyetemen végezte, ahol jogi doktori oklevelet nyert. A Szarvasi Takarékpénztárnál kezdte meg pályafutását, onnan a Szolnoki Hitelbankhoz került, majd 1938-ban a Kecskeméti Magyar Kereskedelmi Bank cégjegyzője lett. 1940. okt. 15 óta az Erdélyi Bank Rt. marosvásárhelyi intézetének igazgatója. Neje: Kelemen Margit, leánya: Piroska. A magyar kulturális és szociális intézmények lelkes támogatója.

Bozsóky Imre rácfehértói, nyug. áll. I. oszt törzsőrmester, Uzon. Sz. 1873. Nagyszeben. Tősgyökeres székely nemesi család lezármazottja, nemes és nemzetes rácfehértói előnevüket Mária Terézia erősítette meg. 6 gimnázium elvégzése után a 24. h. gy.-e.-hez vonult be, ahol 31 évet töltött el és mint I. oszt. törzsőrmester 1919-ben vonult nyugalomba. A világháborút végigküzdötte, kitüntetései a koronás vas érdemkereszt a vitézségi érem szalagján, a jub. és szolg, érmek. Tekintélyes polgára a községnek, minden hazafias és kulturális intézmény támogatója. Neje: Nagy Emma, gyermekei: Jenő és József.

Bögözy János ny. jav: kir. irodaigazgató. Sz. 1872. Dicsőszentmárton. Atyja: András gazdálkodó, anyja: Dénes Kata ősrégi ref. székely nemes családból származik. Középiskoláit Dicsőszentmártonban végezte, majd azok elvégzése után tényleges katonai szolgálatát a 9. honv. huszár ezr. kötelékében töltötte el, majd a világháború alatt az orosz és az olasz fronton harcolt, ahol kétszer sebesült. A II. o. ezüst vit. é., a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Tizedesi rangban szerelt le. A járásbíróság kötelékében Dicsőszentmártonban kezdte meg pályafutását, majd később saját kérelmére Marosvásárhelyre került. 1923-ban lett irodaigazgató, 1929-ben vonult nyugalomba. Neje: Pétersberger Olga, gyermekei: Olga és Irén. Minden magyar és kulturális egyesület munkájában részt vesz.

Böjthe Béla angyalosi, körjegyző, Nyárádkarácson Sz. 1912. Felsősófalva. Atyja: Béla ny. igazgató-tanító, anyja: Geréb Ágnes. Székely nemesi család leszármazottja. Gimnáziumot Székelyudvarhelyen és Székelykeresztúron az unitárius főgimnáziuban végezte. 1931-ben Fogarason nyert jegyzői oklevelet. Kötelező katonaéveit a román hadsereg kötelébében volt kénytelen leszolgálni, Bulgáriában szolgált. 1937-ben Nyárádkarácsonfalván mint írnok kezdte meg működését, mint segédjegyző került Nyárádgálfalvára, ahonnan a románok ismét bevonultatták és a Besszarábiaj erődítmények kiépítéséhez osztották be. Székelyföld visszatérésekor került Nyárádkarácsonra mint vezető jegyző. Kisebbségi sorsban a sorozatos szenvedések eltöltése után ezzel kárpótolták, hogy a község főjegyzője lett. A magyar eszmék és a magyar kultúra mindenkori lelkes támogatója: Neje: Lőrinczfalvi Fekete Éva.

Böjthe Béla angyalosi, ny. igazgató-tanító, Felsősófalva. Sz. 1862. Szolokma. Székely nemesi család leszármazottja, a nemesi előnevet Bethlen Gábor fejedelem adományozta. Atyja: †Sándor ref. lelkész volt. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Székelykeresztúron végezte, 1884-ben nyert oklevelet. Mikolán kezdett tanítani, onnan Alsósófalva, majd Felsősófalvára került és 1888-ban lett igazgató. 1926-ig tanított és miniszteri elismeréssel vonult nyugalomba. A Hitelszövetkezet megalapítója, ügyv. igazgató és könyvelő. Gyümölcsészeti és gazdasági tanfolyamot végzett, virilis megyei bizottsági tag volt, minden kulturális és szociális egyesület működésében és irányításában részt vett. Neje: Geréb Ágnes, gyermekei: Irén, polgáriiskolai tanárnő és Béla, községi főjegyző.

Böjthe György gazdálkodó, Marossárpatak. Sz. 1876. Marossárpatak. Tősgyökeres ref. magyar család leszármazottja. Atyja: †György, anyja: †Simon Mária. Iskolái után a családi földbirtokon gazdálkodást tanult, 1901 óta önálló. A világháborúban a 22. gy.-e.-ben az orosz és olasz harctéren küzdött, egészen a háború végéig. Tizedesi rangban szerelt le. Kitüntetései: kétszer II. o. ezüst, bronz vit. é. és K. cs.-k. Neje: Demeter Juliánna, gyermekei: Miklós, Anna, Júlia és Zsuzsanna. A M. P. tagja, 6 évig volt ref. presbiter, Szövetkezeti igazgatósági tag és könyvelő volt. Minden hazafias és kulturális egyesület működésében részt vett.

Böjthe István járai gazdálkodó, Marossárpatak. Sz. 1894. u. o. Székely nemesi család gyermeke. Az iskolák elvégzése után az ősi földön gazdálkodást tanult, 1921 óta önálló. Atyja: †György, anyja:

Simon Mária. A 62-es k. gy.-e.-ben a világháborúban az orosz harctérre került, ahol megsebesült és mint szakaszvezető szerelt le. A bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Vecserdi Anna, gyermeke: Ilona. A M. P. tagja, a Hitelszövetkezet és a Tejszöv. igazgatója, a Hangyának 8 éve felügy. biz. tagja, Dalárda alapító tag és a ref. egyház presbitere.

Böjthe János sárpataki, mintaiskola igazgató, Marosvásárhely. Sz. 1902. u. o. Atyja: János, a világháborúban halt hősi halált, anyja: Fodor Zsuzsánna. A nemesi előnevet Apaffy erdélyi fejedelem adományozta. Tanulmányait Nagyenyeden 1922-ben végezte. Tanítói pályafutását Szentháromságon kezdte el, Nagyernyén, Nagykárolyban és Küsmödben tanított, 1940 óta a mintaiskola igazgatója. A Dalárda és a sport egyesület, valamint az önképzőkör vezetésében részt vesz, a magyar kultúrát hivatásánál fogva és azon túl is a leghatékonyabban terjeszti. Neje: Simon Margit, gyermekei: Margit és Endre.

Bölöni Sándorné kereskedő, Septér. Sz. u. o. 1903-ban ment nőül Bölöni Sándorhoz, aki kereskedő volt. A †férje a világháború kitörésekor katonai szolgálatra vonult be, az orosz frontra került, ahol súlyosan megsebesült és 1916-ban betegen jött haza. Felépülve ismét kiment az orosz harctérre, ekkor fogságba esett, ahonnan 1918 szeptember havában szabadult, de még az előző időből a harctéren szerzett betegségéből kifolyólag elhalálozott. Ezen idő óta az özvegy maga vezeti az üzletet elég jó eredménnyel.

Böszörmény Sándor dr. beregböszörményi, földbirtokos, Komlód. Sz. 1887. Biharpüspöki. Atyja: Sándor, anyja: Borsos Irma. Régi papi család leszármazottja. Iskoláit Budapesten végezte, majd Stuttgartban folytatta, mint bölcsész tette le vizsgáit. Majd vásárolt 130 hold birtokot és azon folytat korszerű és belterjes gazdálkodást. A világháború alatt katonai szolgálatot teljesített, mint tüzérfőhadnagy szerelt le. Több kitüntetést szerzett, így az I. o. ezüst, stb. tulajdonosa. Neje: Pagy Heléna, kinek atyja: P. István, anyja: Emődi Nagy Ilona, kik régi magyar alföldi családból származtak. Minden magyar és kulturális ügynek áldozatkész, lelkes támogatója.

Bözödi Ádám Sámuel, földbirtokos, ny. állami tanító, Septér. Sz. 1872. Bözödön. Atyja: †Ádám Mózes birtokos volt. 1891-ben végezte el Székelykeresztúron az állami tanítóképzőt és mint tanító Alsósimonfalván, Septéren és Mezőszentmihálytelkén tevékenykedett. 1908-ban ment nyugdíjba és a magyar nyelv sikeres tanításáért a felettes hatóságtól dicsérő oklevelet és 50 forint jutalmat kapott. A háború alatt 1915-ben bevonult katonának Marosvásárhelyre, a 22. h. gy.-e.-hez és az orosz frontra került. Majd kórházba került és utána irodai szolgálati beosztást kapott. Neje: †Nagybölöni Sikó Eszter, kinek első férjétől két leánya van: erdőteleki Szentmarjai Anna és Mária. Saját gyermeke: Sándor, aki a debreceni gazdasági akadémia I. osztályát végezte el.

Branca Gábor görögkatolikus lelkész, Petele. Sz. 1880. u. o. Atyja: †Gábor, petelei lelkész, anyja: †Kozma Finika. Tanulmányait Szászrégenben és Balázsfalván végezte és 1903 óta mint lelkész teljesíti hivatását. Évtizedes lelkészi működése alatt a község híveinek nemcsak lelki szükségletét, hanem a magyarsághoz való mindenek fölötti ragaszkodását és szeretetét istápolta és híveibe a magyar kultúrát oltotta be. Neje: †Blás Mária, gyermeke: Silviusz, községi jegyző.

Braun Gábor órás és ékszerész, Székelykeresztúr. Sz. 1895. Borsa. Iskolái elvégzése után az órásipart tanulta és segédével letöltése után 1921-ben Székelykeresztúron lett önálló. Az órás és ékszerész szakmába vágó minden munkát végez. Neje: Mendel Eszter, gyermekei: Adolf, Ibolya, Emilia, Sándor, Zoltán és Aranka.

Brán Jenő gépészmérnök, földbirtokos, Mezőörményes. Sz. 1897. Tekén. Atyja: †dr. Jenő, kir. közjegyző, korábban m. kir. járásbíró volt. Brassóban végezte középiskoláit, kereskedelmi akadémiát Bécsben, Berlinben müegyetemet, hol diplomát nyert. 1931 óta a családi birtok vezetését vette át, jelenleg 300 holdon űz belterjes gazdálkodást. A M. P. áldásos működésében a megszállás alatt kivette a részét.

Breckner Vilmos szappangyár tulajdonos, Marosvásárhely. Sz. 1894. u. o. Tanulmányait Németországban végezte, gyermekkora óta édesatyja mellett a szappangyártást sajátította el és 1922 óta vezeti önállóan a tulajdonában levő Első Székelyföldi Gőzszappangyárat. A M. P. helyi elnöke volt, a Sportegyesület úszószakosztályának elnöke, az Erdélyi Kárpát Egyesület választmányi tagja, minden magyar és hazafias ügy lelkes támogatója. Üzeméből kerül ki a jónevű „Székely" szappan. Neje: Mészáros Ilona, gyermekei: Egon és Gusztáv.

Breuer József kovácsmester, Barót Sz. 1886. Dobsina. Atyja: József, anyja: Lipták Zsófia. Az iskolák elvégzése után a kovácsmesterséget tanulta ki, a vasiparban Brassón, Marosvásárhelyen, Kolozsváron, Budapesten fejlesztette szaktudását, majd a Csepeli Lőszergyárban mint munkavezető 11 évet töltött el. 1920-ban lett önálló. Neje: Medgyes Ida, gyermekei: Margit, Ilona, József, Károly, Irén és Ferenc. Magyarsága miatt többízben igyekeztek megfélemlíteni és különféle módon éreztették vele a keserves kisebbségi sorsot. Gyermekeit magyar szellemben nevelte.

†Brosz Károly felsőkeresk. iskolai tanár, Marosvásárhely. Sz. 1843. Eperjes. Tanulmányait Magyarországon és a Párizsi egyetemen végezte, mint tanár Budapesten, Aszódon, Miskolcon és 1912-től 1918-ig Marosvásárhelyen tanított. 1918-ban hunyt él. Tanári működése közben több lapnak volt munkatársa, mint a miskolci múzeum könyvtárosa geneologiai kutatásokkal foglalkozott. Özvegye: Molnár Anna, gyermeke: György. Nejének bátyját: Molnár Jánost hazaárulási perbe fogták a románok és 1 évig a kolozsvári Fellegvárba zárták be.

Brunhuber László aacheni, ny. huszárszázados, Szászrégen. Sz. 1886. Arad. Atyja: †Kálmán műépítész, anyja: Meistrovith Anna. Középiskoláit Aradon, hadapródiskolát Nagyváradon végzett, mint hadapród a 9. honv. huszárezr.-nél kezdte katonai pályafutását. 3 évig a 3-as huszároknál szolgált, a világháborúban résztvett, az orosz és román fronton harcolt, majd Bécsbe a hadügyminisztériumhoz került mint százados, ahol az összeomlásig szolgált. A III. o. vaskorona, III. o. kat. érd. ker., Sig Laud., K. cs.-k. tulajdonosa. A megszállás alatt kémkedéssel gyanúsították és börtönbe vetették. A M. P. tagja volt, jelenleg az Erdélyi Párt tagja, Kaszinó tagja, a Vitézi Szék városi hadnagya. Neje: Fritsch Erzsébet.

Buda Sándor görögkel. lelkész, Nánámfalva. Sz. 1883. Budafalva. Atyja: Tivadar is lelkész volt, édesanyja: Bartos Mária. Középiskoláit Szamosújvárott, a teológiát Nagyszebenben végezte. 1907-től folytatja papi pályafutását, előbb Alsószöcsön, majd 1919-től Názmányfalva választott lelkésze. Volt várm. törv.-hat. biz. tag, a község életében jelentős szerepet tölt be. Neje: Laményi Aranka, gyermekei: Flúvia, Virgil és Emília.

†Budai Domokos bódosi, földbirtokos, Bódos. Sz. 1850. u. o. Ősrégi székely nemesi család leszármazottja. Atyja: †Károly is földbirtokos volt. Középiskolái elvégzése után a családi birtok vezetését vette át és 170 holdas birtokát 1901-ben bekövetkezett haláláig a legnagyobb hozzáértéssel vezette. Halála óta Károly fia vezeti édesatyja szellemében, az ősi hagyományokhoz híven, ősei nyomdokain haladva. Özvegye: Dávid Lujza, gyermeke: Károly. Fiának, Budai Károlynak neje: Bene Etelka, gyermeke: Ella.

Budai Zoltánné sz. Heiszler Margit áll. isk. tanítónő, Középajta. Sz. 1884. Kara. Atyja: †Heiszler Jenő dohányjövedéki gondnok volt Marosvásárhelyen, édesanyja: Galmecz Mária. Középiskolát Szenicén, a tanítónőképzőt Pozsonyban végezte. 1905 óta megszakítás nélkül tanít Középajtán. A Magyar Kultúra hivatalos terjesztője és őre. A helyi Nőszövetség helyettes elnöke. Férje: †Budai Zoltán részt vett a világháborúban, végigküzdötte és 1941-ben hirtelen elhúnyt.

Burján Domokos székelydályai, gazdálkodó, ezüstkalászos gazda, Homoródszentpéter. Sz. 1902. Homoródszentmárton. Székely nemesi család leszármazottja. Atyja: id. Domokos, anyja: Beke Juliánna volt. Iskoláit szülőfalujában és a budapesti Homok-utcai polgáriban végezte, majd édesatyja útmutatása mellett gazdálkodni kezdett. 1926 óta önálló. Gazdasági tanfolyamot végzett, ahol mint ezüstkalászos gazda miniszteri kitüntetésben volt része. A Fogy. Szöv. felügy biz. tagja, a Hangya és a Közbirtokosság volt pénztárosa, valamint a cséplőgéptársulatnak. Irodalommal is foglalkozik, püspöki köszöntőt és a magyar csapatok bevonulásakor, valamint az ezüstkalászosok vizsgáján is saját költésű versét olvasta fel. A román hatóságok édesatyját bírónak, őt magát albírónak jelölték, de a tisztséget egyikük sem fogadta el. Neje: Rigó Kata, fia: József.

Burszán Béla órásmester, Székelyudvarhey. Sz. 1905. u. o. Atyja: Sándor tekintélyes tímármester. Iskoláit elvégezve az órásipart tanulta és mint segéd szaktudását jobb mesterek mellett fejlesztette és 1932-ben saját erejéből lett önálló. Minden szakmába vágó munkát szaktudással végez. Katonaáveit a román hadseregben volt kénytelen leszolgálni. Neje: Elekes Mária, gyermekei: Éva és Béla.

Burszán József sütőmester, Nyárádszereda. Sz. 1891. Backmadaras. Atyja: †János gazdálkodó, anyja: Szántó Eszter volt. Székely családból származik. Iskolái elvégzése után a sütőipart sajátította el és segédéveinek eltöltése után 1928-ban önerejéből és szorgalmából létesítette üzemét. Végigszolgálta a világháborút, orosz, olasz és román fronton harcolt, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Vass Erzsébet, gyermekei: Margit és János.

Burszán Romulus malomtulajdonos, Marosszentkirály, Ayja: †Aurél mészárosmester, anyja: †Festő Viktória. Tanulmányait a marosvásárhelyi fémipari szakiskolájában végezte és mint géplakatos a kolozsvári vasúti javítóműhelyben működött. Katonaéveinek letöltése után a szü-

lői háznál a családi birtokot művelte és 1930-ban vásárolta meg Marosszentkirályon az 1921 óta fennálló malmot, melyben kereskedelmi és vámőrlést végez. Volt községi bíró, tekintélyes polgára a községnek. Neje: Toma Rozália, gyermekei: Romulus és Hortenzia.

Borda Rezső áll. igazgató-tanító, Csíktusnád. Sz. 1885. u. o. Atyja: †János, anyja: †Erőss Zsuzsanna. Régi székely nemesi család leszármazottja. A dévai tanítóképzőben nyerte oklevelét. Pályafutását Kósteleken kezdte, majd számos állpmása volt, míg Tusnádfürdőre nevezték ki. 1934-ben nyugdíjba küldték, mert nem tudott románul. A felszabaduláskor 1940 szeptember havában ismét visszahelyezték régi hivatalába, és 1941 január havában saját kérésére Csíktusnádra nyert beosztást, ahol mint igazgató működik. A világháborúban az orosz fronton harcolt és fogságba esett. Neje: Rafain Margit, gyermeke: Zoltán. Sógora: Rafain Zoltán a világháborúban hősi halált halt.

Bustya Béla építési vállalkozó, Marosvásárhely. Sz. 1883. u. o. Atyja: †Sándor, anyja: †Kopasz Borbála. Középiskoláit Marosvásárhelyen végezte, 1901-ben nyert oklevelet. Mint építési rajzoló, majd építésvezető volt 1914-ig, amikor a világháború kitörésekor az orosz frontra került. Kétszer sebesült és mint őrmester szerelt le. Az 1. ezüst vit. é., a K. cs.-k. és a német hadi érem és vaskereszt tulajdonosa. 1918-tól önálló, a M. P. helyi tagozatának volt elnöki tanácstagja, 1925-től az Építőipari Szövetség elnöke, a helyi Iparos Egyesület alapító és vezetőségi tagja, minden kulturális, szociális és hazafias egyesület működésében részt vesz. Törhetetlen magyarsága miatt több ízben kellemetlensége volt a románokkal.

Bustya József gazdálkodó, Nyárádszentlászló. Sz. 1892. u. o. Régi tősgyökeres gazda család leszármazottja, 35 holdon folytat belterjes, korszerű gazdálkodást. A világháború alatt a „Viribus Unitis" csatahajón mint szakaszvezető-folyamőr teljesített szolgálatot, jelen volt a hajó elsüllyesztésénél és 1918 november 1-én több mint 1000 métert tett meg úszva az Adriai tengerben, hogy életét megmenthesse. Neje: Iszlay Berta, gyermekei: József és Ferenc. A község vezető és tekintélyes polgára, községi bíró, minden hazafias és társadalmi egyesület pártolója.

Buzogány Anna újszékei, ny. szfőv. polg. isk. tanárnő, Albertfalva, ősrégi székely nemesi család leszármazottja. Atyja: †Áron kultuszminiszteri osztálytanácsos, anyja: faltorjai Bartha Róza. Tanulmányait az Erzsébet Nőiskolában végezte és mint polgári iskolai tanár Budapesten működött. Az Unitárius Nőszövetség volt elnöke, a Hargitaváralja jelképes székely község tagja.

Buzogány Áron gazdálkodó, Szentábrahám. Sz. 1883. u. o. Ősrégi törzsökös székely család leszármazottja, iskolái elvégzése után atyja útmutatása mellett gazdálkodást tamilt. 20 holdnyi birtokán korszerű gazdálkodást folytat, saját nevelésű haszonállatokat tart. A világháborúban a 82-es székely hadosztály kötelékében az orosz fronton fogságba esett és 1918-ban szökve menekült. Neje: Palló Erzsébet (Palló Imre, a nagynevű operaénekes nővére), gyermekei: Zsuzsámra és Mihály. Törhetetlen magyarsága közismert volt, gyermekeit is magyar szellemben nevelte.

Buzogány György gazdálkodó, Szentábrahám. Sz. 1871. u. o. Atyja: †Mihály, anyja: †Fekete Rebeka. Tősgyökeres székely gazdacsalád leszármazottja, iskolái elvégzése után atyja mellett gazdálkodást tanult, majd a 82-es gy. ezr.-hez vonult be katonai szolgálatának letöltésére. A világháborúban a 22-es honv. gy. ezr.-ben vett részt, tizedesi rangban szerelt le. 1899 óta önálló gazda, 70 holdas birtokán intenzív, belterjes gazdálkodást folytat és megfelelő, saját nevelésű haszonállatokat tart. Neje: László Erzsébet, gyermeke: Zsuzsánna, férj. Marossy Albertné, körjegyző neje. Volt községi bíró, esküdt és virilis képviselőtestületi tag. Minden magyar, kulturális és hazafias egyesület támogatója.

Buzogány Jenő molnármester, malomtulajdonos, Kobátfalva. Sz. 1909. Oroszhegy. Ősrégi, székely szabad családból származik, atyja: †Mózes is malomtulajdonos volt. 4 középiskola elvégzése után ipari pályára lépett és a géplakatosi szakmát tanulta ki, majd a malomszakmát sajátította el. Édesatyja útmutatása mellett fejlesztette szaktudását, majd 1936-ban édesatyja halála után önálló lett. 1937-ben fűrésztelepet is létesített. Tekintélyes polgára a községnek, minden hazafias és társadalmi egylet lelkes támogatója. Neje: Simó Irma, gyermekei: Lenke, Jenő és Irma.

Bükkösi János kalaposmester, Marosvásárhely. Sz. 1912. Marosbogát. Atyja: †János, anyja: Orbán Mária volt. Székely törzsökös magyar család leszármazottja, iskoláit Marosbogáton végezte és a kötelező segédéyek eltöltése után, 1936-ban saját erejéből és szorgalmából Marosludason lett önálló mester. A fékezhetetlen román terror elől 1940-ben minden ingatlanának! hátrahagyásával Marosvásárhelyre menekült. A szakmába vágó minden munkát szakszerűen végez, új kalapok készítésével és eladásaival is foglalkozik.

Bükkösi Márton kereskedő, Szengerice. Sz. 1897. u. o. Iskolái után az asztalos ipart tanultai, majd a világháborúban vett részt, ahol az orosz, román és az olasz fronton, majd pedig Verdunnál harcolt. Kitüntetései: bronz vit. é. és K. cs.-k. A világháborúból visszatérve kereskedelmi pályára lépett s előbb mint szövetkezeti bolt vezetője 6 éven keresztül, és 1935 óta mint önálló kereskedő működik. Neje: Nagy Póli, gyermekei: Gerő és Zenobia. A M. P. működésében részt vett, 1920-ban az oláh megszálláskor magyarsága miatt bántalmazták.

Cazán György görögkel. lelkész, Fülelháza. Sz. 1877. u. o. Középiskoláit Balázsfalván, a teológiát Nagyszebenben végezte. Hosszú időn keresztül mint lelkész működik, 3 gyermek atyja. Gyermekei: Lukrécia, Natta és Vazul.

Chován Richárd záborszki, zeneiskolai igazgató, Marosvásárhely. Nemesi család leszármazottja. Sz. 1883. Wien. Atyja: Kálmán, anyja: Zins Sarolta. Budapesten tett érettségit 1902-ben. Zeneakadémiát végzett, 1907-ben nyert tanári oklevelet. Budapesten, Marosvásárhelyen a zeneiskola tanára, majd igazgatója lett és a románok nyugdíjazták. 1940 óta ismét aktív szolgálatot teljesít, mint az iskola igazgatója. A világháborúban a 12 train divízióban az orosz, olasz fronton teljesített szolgálatot, főhadnagyi rangban szerelt le. A Sig. Laud. (ezüst és a bronz a kardokkal) tulajdonosa. Neje: Metz Piroska. Minden kulturális és hazafias célt önzetlen lelkesedéssel támogat.

Ciceovan Ágoston nyug. középiskolai tanár, Marosvásárhely. Sz. 1879. Kérő. Atyja: Áron, anyja Miclea Zsuzsánna. Tanulmányait Szamosújváron kezdte, ahol érettségit tett 1908-ban. Mint tanár, neves tanintézetekben tevékenykedett és 1939-ben vonult nyugalomba. Neje: Maior Zsuzsánna, gyermeke: Ilona, férj. Veide Dénesné.

Cioloca Tivadar gazdálkodó, Tekeújfalu. Sz. 1894. u. o. Atyja: †Sándor, anyja: Suka Anasztázia. 1910 óta önálló gazdálkodó. 1914-ben részt vett a világháborúban, az orosz fronton harcolt és egyszer sebesült. Köztiszteletben álló polgár, aki a felszabadulás óta a község bírói tisztét tölti be. Neje: Zetis Viktória, gyermeke: Emília. Minden magyar és kulturális ügynek lelkes támogatója.

Csata Vencel községi főjegyző, Parajd. Sz. 1891. Gyergyócsomafalva. Édesatyja: †Miklós, édesanyja: †Szilágyi Rozália. Középiskoláit Csíksomlyón és Csíkszeredán végezte. Közigazgatási pályafutását Csík vármegye szolgálatában kezdte meg, onnan Udvarhely megyéhez került, ahol mint vezető-jegyző működött Atyhán 1936-ig, amikor törhetetlen magyarsága miatt a románok nyugdíjazták. A magyar hazához való visszatérés óta Parajd főjegyzője. Neje: Biró Katalin, gyermekei: Katalin és Gabriella. A világháború alatt a sebesültekért és a hadigondozottakért kifejtett önzetlen munkásságáért vöröskereszt elismerő oklevéllel tüntették ki.

Csath Károly műbútorasztalosmester, Marosvásárhely. Sz. 1908. u. o. Atyja: István, édesanyja: Belkovits Vilma volt. Székely családból ered. Középiskolát a végzett, majd az asztalosipart tanulta és mint segéd különböző mesterek mellett fejlesztette szaktudását. 1934 óta önálló, jónevű iparosa a városnak. Az ipartársulat választmányi tagja és jegyzője. Az előkelő közönség részére megrendelésre dolgozik.

Csatlós József gazdasági intéző, Gerny eszeg. Sz. 1911. Holtmaros. Atyja: †József, édesanyja: Vajda Zsuzsanna. Gazdasági szakiskolában 1925-től 1928-ig tanult, majd Csíkszeredán egy román állami .mintagazdaságban szerzett kiváló szaktudást, 1932-ig mint a román állami dohányjövedék alkalmazottja. 1934 óta dr. gróf Teleky Mihály gazdaságának ispánja, 1936 óta intézője. A magyar kultúra és szociális intézmények lelkes támogatója. Neje: Lázár Ilonka, gyermeke: József és Mária.

Csatlós Mihály gazdálkodó, Székelyvaja. Sz. 1889. u. o. Székely gazda családból ered. Édesatyja útmutatása mellett az ősei által szerzett föld megmunkálását tanulta, majd önálló gazda lett. Minden gabonaneműt és tengerit termel, saját ne-» velésű állatokat tart. A világháborúban a 12. cs. és kir. tüzérezredben az orosz és román fronton harcolt, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Húsz éven át volt tagja a M. P.-nak, a Gazdakörben vezetőségi tag. Neje: Zágoni Apollónia, gyermeke: Bálint.

Csavar István Emil csomortáni, szesznagykereskedő, Kézdivásárhely. Sz. 1905. Kézdivásárhely. Ősrégi székely primor nemesi család. Atyja: †István m. kir. dohánygyári felügyelő volt, édesanyja: Elekes Mária. A székely Mikó-kollégiumban végezte a középiskolát, 1921-ben tisztviselő lett és 1940-ben saját erejéből és szorgalmából létesítette bor, sör, szesz és szeszesitalok nagykereskedését. Neje: Zsarnóczky Mária, gyermeke: Mária. Édesatyja a megszállás alatt állását vesztette, nagyatyját, Elekes Imrét Jassiba hurcolták, és ott is halt meg.

Csáky László községi aljegyző, Nyárádtő. Sz. 1908. Nagyenyed. Szabad székely családból ered. Középiskolai tanulmányait a nagyenyedi Bethlen-kollégiumban végezte, majd Balázsfalván tett érettségit. A jegyzői tanfolyamot Fogarason hallgatta. Mint aljegyző Nyárádtőn működik a visszatérés óta. Neje: Horváth Mária. A M. P. mikefalvi csoportjának pénztárosa, törhetetlen magyarsága közismert, ezért a megszállás ideje alatt közhivatali alkalmazást nem is kapott.

Császár Donát nyug. igazgató-tanító, Csíkszentdomokos. Sz. 1874. Csíkrákoson. Székelykeresztúron szerzett tanítói oklevelet, s mint pedagógus Adácson kezdte meg pályafutását. 1898-ban került Szentdomokosra, ahol 1922-ig működött, amikor is nyugalomba vonult. Azóta a község közügyeiben és kulturális vezetésében vesz részt. A Hitelszövetkezet pénztárnoka és vezetője, a M. P. tagja volt, annak működésében tevékeny részt vett. Neje: Krausz Rozália, gyermekei: József, Irén és Gizella (férj. dr. Korda Ferencné, a Viktória-szövetk. igazgatójának neje).

Császár Gyula sepsiszentgyörgyi, tak.-pénzt. igazgató, Kilye. Sz. 1867. Sepsiszentgyörgy. Tősgyökeres székely nemes család leszármazottja. Tanulmányai elvégzése után a családi birtokon gazdálkodott, majd a kilyéni takarékpénztárhoz került, ahol annak igazgatója lett. 1939-ben húnyt el. A község kulturális és szociális egyesületeinek vezetésében nagy része volt, minden kutlurális intézményt hatásosan támogatott. Özvegye: hatojkai Patsa Erzsébet.

Császár József fűszer-, vas- és kézműárukereskedő, Csíkszentdomokos. Sz. 1902. u. o. Régi székely nemesi családból származik. Atyja: †Donát ny. igazgató-tanító, anyja: Krausz Rozália. Csíkszeredán tett érettségit, majd kereskedelmi pályára lépett és Brassóban sajátította el a szakmát, 1925-ben lett önálló, amikor átvette az édesatyja által 1900-ban alapított üzletét. A M. P. működésében az impérium alatt élénk részt vett. Köztiszteletben álló polgár, a község képv.-testületének tagja. Neje: Horejsi Kamilla, gyermeke: Donát.

Csedő Áron csíkszentgyörgyi, ny. MÁV s.-tiszt, Pestszentlőrinc. Sz. 1866. Csíkszentgyörgyön. Székely nemesi családból ered. A csíkszeredai gazdasági iskolában végezte tanulmányait, majd Brassóban a m. kir. pénzügy szolgálatában kezdte el működését. 1889-ben a 24. ezredben töltötte le katonai szolgálatát, mint számvivő őrmester 1892-ben szerelt le és ismét folytatta pénzügyi szolgálatát. 1893-ban lépett át a MÁV kötelékébe és Brassón, Csíkgyímesen, Sepsiszentgyörgyön teljesítette vasúti ténykedését. A megszálláskor a román eskü megtagadása miatt kiutasították, ekkor Budapestre került és Bp. Józsefvároson 1925-ig dolgozott. Pestszentlőrincen a r. k. egyház volt tanácsosa és 1927-től 1936-ig községi elöljáró. Neje: Beke Mária, gyermekei: Mária, férj. kézdiszentlelki Orbay Mihályné, Ilona-Margit, férj. Wesnitzky Vilmosné, Imre p. ü. fővigyázó, Anna polg. iskolai tanárnő, Vilma polg. isk. tanárnő.

Cseh András állami igazgató-tanító, Déda. Sz. 1903. Dálnok. Székely nemes családból született. Atyja: András, édesanyja: Bojha Teréz volt. Iskoláit a nagyenyedi Bethlen-kollégiumban, majd Kézdivásárhelyen végezte. Pedagógiai munkásságát főleg a Székelyföldön fejtette ki, Radnótfáján már igazgató lett és jelenleg a dédai iskola igazgatója. Neje: Péterffy Erzsébet, gyermekei: Zsolt és Csaba. A kisebbségi nehéz sorsban a 22 éves megszállás alatt sem tudta nagy magyarságát palástolni. Minden hazafias, kulturális és szociális megmozdulásban tevékeny része van.

Cseh Domokos gazdálkodó, Szentgerice. Sz. 1892. u. o. Régi székely nemesi család leszármazottja. Iskolái után a gazdálkodást tanulta, 1920 óta önállóan gazdálkodik belterjesen 25 holdat kitevő birtokán. A világháborúban részt vett, az olasz fronton harcolt, ahol meg is sebesült. A II. ezüst vit. é. és a bronz vit. é. kitüntetések tulajdonosa. A M. P. tagja, minden kulturális és magyar vonatkozású megmozdulásban részt vett. Neje: Havadtői Klára, gyermeke: Albert.

Cseke Ferenc igazgató-tantó, Jánosfalva. Sz. 1909. Homoródjánosfalva. Ősrégi szabad székely családból ered. Atyja: Mózes, anyja: György Julianna volt. Tanítói oklevelének elnyerése óta tanít a Székelyföldön. Székelykeresztúron kezdte pedagógiai munkásságát és 1934 óta van szülőfalujában. Egyházának kántora, a Dávid Ferenc ifj. egylet kulturális vezetője. Számos hazafias magyar színdarabot tanított be, a Hangya egyik megalapítója, a cséplőgépszövetkezet, a tejszövetkezet igazgatója, ügyvezetője.

Cseke Ferenc állami tanító, Csíkszentsimon. Sz. 1878. u. o. Régi székely nemesi családból származik. Atyja: †Ferenc, gazdálkodó volt. Középiskoláit Csíkszeredán, a tanítóképzőt Kolozsváron végezte el, 1898 óta mint pedagógus működik Csíkszentsimonon megszakítás nélkül. A Hangya ügyvezető elnöke, az Erdélyi Párt tagja, a M. P. működésében élénk tevékenységet fejtett ki. A világháborúban részt vett, 1914-től az orosz és olasz fronton küzdött ai 24. gy. e. kötelékében, mint zászlós szerelt le. A II. ezüst vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Bocskor Ida, gyermekei: Erzsébet, Mária és Ida.

Cseke István gazdálkodó, Csíkszentimre. Sz. 1893. u, o. Régi székely köznemes családból származik. Atyja: fjános, anyja: Tamás Magdolna. Középiskoláit Csíksomlyón és Kézdivásárhelyen végezte, majd: a m. kir. Pénzügyőrség kötelékében mint szemlész működött. 1919-ben a románok eskü megtagadása miatt állásából elmozdították. Ekkor saját birtokán kezdett gazdálkodni, ahol a ma,i napig belterjesen gazdálkodik. A Gazdakör alapító tagja, a Közbirtokosságnak 1920 óta elnöke. Községi képviselő, egyházgondnak, fürdőszövetkezeti elnök. Köztiszteletben álló polgár, aki a világháborúban részt vett, a 24. gy. e. kötelékében az orosz fronton egyszer sebesült s mint tizedes szerelt le. A M. P. intézőbizottsági tagja volt, s, magyar hazafias magatartása miatt a románok súlyos börtönbüntetést szabtak ki rá. Neje: Bálint Emma, gyermeke Dezső.

Cseke József id. gazdálkodó, Városfalva. Sz. 1870. u. o. Őstelepes, községalapító székely családból született. Atyja: †Mózes, anyja: †Benedek Rebeka Iskoláit elvégezte és az ősi földön gazdálkodást tanult, majd 1903-ban Amerikába vándorolt és ott 4 évet töltött. Hazajövetele óta önállóan gazdálkodik. Neje: †Gergely Róza, gyermeke: József. A megszállás nehéz ideje alatt minden hazafias, magyar egylet s mozgalom résztvevője volt, a Gazdakörnek 10 évig elnöke, Hangya elnök, 16 éven át községi pénztáros, majd községi bíró, Közbirtokossági elnök, a község köztiszteletben álló tekintélyes polgára.

Cseke József ifj. gazdálkodó, Városfalva. Sz. 1896. u. o. Iskoláit szülőfalujában végezte, majd édesatyja útmutatása mellett az ősi földön gazdálkodni kezdett. Neje: nemes lókodi Sándor Irma, gyermekei: József, Mózes, Róza. és Dezső. A világháborúban a 2. huszár ezredben a román, orosz, olasz fronton harcolt, sebesült, bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa A megszállás megszűnése óta a község albírája.

Csekme Ferenc, az O. F. A. cégvezetője, Maroshévíz. Sz. 1898. Gernyeszeg. éferégi székely családból ered. Atyja: Ferenc, anyja: Muzsnay Antónia. Középiskolát Marosvásárhelyen, Kismartonon, majd a wienerneustadti katonai akadémiát végezte el. Mint aktív tiszt a 62. gy. ezredben. szolgált, majd a székelyhadosztályban és a nemzeti hadseregben harcolt a világháborúban. Leszerelés után előbb a „Foresta" Rt.-nél 1924-ig működött, 1924-től az O. F. A. kötelekében, mint cégvezető van alkalmazásban. Minden hazafias, kultúr és szociális üeyet meleg szeretettel támogat, magyarsága közismert és emiatt a megszállás alatt többször volt kellemetlensége.

Csekme János dr. zabolai, zágoni és pávai, pénzügyi tanácsos, Budapest. Sz. 1889. Polya. Régi székely nemesi család leszármazottja. Atyja: Domokos, anyja: Torna: Anna. Tanulmányait a nagyszebeni gimnáziumban végezte, egyetemet Budapesten. Doktori diplomáját 1920-ban szerezte. Működését Nagyszebenben a pénzügyigazgatóságnál kezdte, 1919-ben repatriált, s azóta Budapesten teljesít szolgálatot. Neje: V. Horváth Róza, gyermekei Irén, Domokos és Béla.

Csendőr Ferenc id. gazdálkodó, Székelyszenttamás. Sz. 1905. u. o. Székely gazdacsaládból ered. Iskoláit elvégezvén a szülői háznál a gazdálkodást tanulta. Román katonaságnál volt kénytelen szolgálni a kötelező éveket. 1929 óta önálló gazda. Minden idejét gazdaságának vezetésére fordítja, főleg búzát és tengerit termel, saját nevelésű fajállatokat tart. Neje: nemes Demény Julianna, gyermekei: Ferenc, János, István és Jenő. A M. P. tagja volt a megszájlás alatt, gyermekeit magyar szellemben nevelte.

Csengeri Dénes asztalosmester, Kézdivásárhely. Sz. 1878. u. o. Atyja: Ferenc, anyja: Rácz Anna. Nemes székely iparos családból ered. Iskoláit és a szakmai képesítését szülővárosában végezte, segédéveit a legjobb mestereknél töltötte el és 1910-ben lett önálló mester. A nemes asztalos céhnek 10 évig volt alelnöke, minden hazafias, kulturális ügy támogatója. Neje: Jancsó Erzsébet, gyermekei: Lajos és István, mindkettő édesatyja mesterségét folytatja. A világháborúban a szerb és az orosz fronton mint tábori csendőr harcolt. Szakaszvezetői rangban szerelt le.

Csengeri Gusztáv vízimalomtulajdonos, Marosvécs. Sz. 1889. Marosfélfalu. Ősrégi székely községalapító családból ered. Atyja: †Péter, anyja: †Csoloka Saufira. Iskoláit elvégezve, Szászrégenben a molnár mesterséget tanulta és mint segéd az ország jobbnevű malmaiban fejlesztette szaktudását. Volt a saromberki és a szászrégeni városi malom vezetője. 1913 óta önálló mester, vámőrlést végez. Gazdálkodik és sertés-, szarvasmarhatenyésztéssel foglalkozik. Neje: Páska Teréz, székely családból ered.

Cserer Miklós sütőmester, Marosvásárhely. Sz. 1913. Görgényszentimre. Atyja: Gusztáv, édesanyja Lázár Melanie. Iskoláit

Marosvásárhelyen végezte, a sütőszakmában mint segéd itt és Budapesten fejlesztette szaktudását és 1940-ben lett önálló. Mint fiatal iparos minden idejét üzeme felvirágoztatására fordította. A menekülés alatt a románok mindentől megfosztottak. Neje: Beke Vilma, aki szintén részt vesz az üzletben és segédkezik férjének.

Cseresnyés Antal gazdálkodó, közs. bíró, Nyárádköszvényes. Sz. 1899. u. o. Székely nemes család leszármazottja. Atyja: †Lázár, anyja: †Ács Ágnes. Iskolái elvégzése után atyja mellett tanult gazdálkodni és 1925 óta önálló. A világháborúban részt vett, majd három évet kénytelen volt a románoknál is leszolgálni. Tekintélyes gazdája a községnek, 1936 szeptember óta községi bíró. A M. P. örökös tagja, Hangya-pénztáros, a Gazdakör tagja. Neje: Bakó Borbála. Minden magyar ügy lelkes pártolója volt a megszállás alatt.

Csergő Balázs férfi szabómester, Székelyudvarhely Sz. 1891. Gyergyószárhegy. Atyja: Gáspár, édesanyja: Puskás Teréz, mindketten ősrégi székely családból erednek. Iskolái elvégzése után a szabóipart tanulta és mint segéd Kolozsváron fejlesztette szaktudását és 1919-ben jött Székelyudvarhelyre, ahol önálló mester lett. Üzletében öt alkalmazottat foglalkoztat, a város elismert jónevű szabója, mértékután rendelésre dolgozik. A 82-es gy.-e.-ben szolgált, a világháborúban az orosz fronton megsebesült, tizedesi rangban szerelt le mint 50%-os rokkant. Neje: Gruber Piroska, gyermekei: Balázs, Erzsébet és Ibolya. Balázs fia édesatyja mellett a szabóipart folytatja.

Csernáth József hentes- és mészárosmester, Marosvásárhely, Sz. 1901. u. o. Székely család leszármazottja. Atyja: János, anyja: Frédiai Róza. Iskoláit Marosvasárhelyen végezte el és a húsiparban szabadult föl. A kötelező szakmai gyakorló éveinek letöltése után 1929-ben lett önálló. Üzletében friss vágású elsőrendű húsokat mér, saját készítményű hentesárúi ízletesek és közkedveltek. Neje: Daróczy Róza, gyermekei Ernő és Katalin. Magyarságát soha meg nem tagadta, a románok ezért nagy adókkal sujtották.

Csernátoni György közs. bíró. Radnótfája. Sz. 1889. u. o. Atyja: †Ferenc, anyja: Fogarasi Anna. Ősi székely családból ered. 1940 óta a község bírája, a Hangya és a Hitelszövetkezet, valamint a Gazdakör ügyvezető elnöke, a fúvószenekar alelnöke. A világháború idején, mint községi bíró és pénztárnok volt. Neje: Fogarasi Ilona, gyermekei: Ferenc és Klára. A miagyar eszmék éltetője és terjesztője, a megszállás alatt mindvégig megtartotta magyarságát és családját is magyar szellemben nevelte.

Csernyik Andor, a székelyudvarhelyi városi villamosművek igazgatója, Székelyudvarhely. Sz. 1885. Nyíregyháza. Atyja: †András, anyja: Hoch Mária volt. Középiskoláit Kassán végezte, majd a Ganz-gyárhoz Budapestre került, 1905-ben. Székelyudvarhelyre 1913-ban került, mint a Ganz-vállalat Rt. igazgatója és azóta vezeti az üzemet. A világháborúban Székelyudvarhelyen teljesített szolgálatot, mint önkéntes. Neje: Lanczky Mária, gyermekei: Magdolna állami tanítónő és Zsófia iparművészeti tanító.

Csetry Mihály mezőbándi, mű- és ortopad cipészmester, Marosvásárhely. Sz. 1888. u. o. Székely nemesi eredetű család, nemessége 1600-ból ered. Atyja: Mihály is cipészmester, anyja: Hadik Ilona volt. Iskoláit itt végezte, majd a lábbelikészítést tanulta. Budapesti technológián szaktanfolyamot végzett. 1910 óta önálló mester. Mérték után rendelésre dolgozik, az úri közönség kedvelt mestere, mű- és ortopäd specialista. A világháborúban a 62. gy. ezredben, szolgált Marosvásárhelyen. Neje: Székely Mária, gyermcKei: Mihály, Károly és Mária, a megszállás alatt a M. P. elnöki tagja volt.

Csep Endre vegyeskereskedő, Székelyudvarhely. Sz. 1881. u. o. Atyja: Gergely iparosmester, anyja: Waiger Rozána volt. Erdélyi családból ered. Iskoláit elvégezte, majd a szűcsipart tanulta ki, de abbahagyta és a kereskedői pályát választotta és 1908-ban saját erejéből önálló üzletet létesített. Városi nívójú üzletét nejével közösen, szakszerűen vezetik. Részt vett a világháborúban és az orosz fronton harcolt, 25%-os rokkant lett és mint szakaszvezető szerelt le. Neje: Daróczy Ilona, gyermekei: Ilona és Klára. Magyar voltát soha meg nem tagadva, gyermekeit magyar szellemben nevelte.

Csia Antal cófalvi, igazgató-tanító, Cófalva. Sz. 1886. Coralva. Primor székely nemes családból ered. Atyja: †Dénes, anyja: †Varga Mária. Iskoláit Coralvan és Budapesten végezte. Tanítói oklevelének elnyerése után Baranya megyében, Dravacsehin kezdte meg működését, majd különböző helyeken tanított, míg a román megszállás alatt magyar magatartása, valamint az iskolák önkényes bezárása miatt kénytelen a tanítást abbahagyni, gazdálkodással foglalkozni, mely idő alatt mint egyházi kántor működött. 1940 szept 21 óta a megszállás végével ismét tanít és mint igazgató-tanító vezeti a cófalvi iskolát. Neje: Albert Róza, gyermekei: Piroska, Árpád, Péter, Margit és Kornélia.

Csibi Ferenc kőművesmester, Marosvásárnely. Sz. 1882. u. o. Iskolái elvégzése után a kőművesipart sajátította el és mint segéd a kötelező gyakorlóévek alatt szaktudását nagyobb helyeken fejlesztette, majd 1912-ben önálló vállalkozó lett. Számos épület munkája, úgy itt helyben, mint a környéken tanuskodik mesterének szakmai tudásáról. A magyar iparos egyesület egyik alapítója, választmányi tagja, az építő-szakosztáy ügyvezetője, aleinöke. Számos hazafias és kulturális egyesület munkájában vesz részt A világháborúban a 62. közös gy.-e.-ben az orosz fronton harcolt, betegsege miatt 1918-ban szerelt le. Neje: Királyhalmi Eszter, gyermekei: Róza és Eszter.

Csibi János, molnármester, malombérlő, Radnótfája. Sz. 1884. Szászrégen. Atyja: †József, anyja: †Makkaria Mária. Székely család leszármazottja. Iskolái elvégzése után a molnáripart tanulta és mint segéd számos malomban fejlesztette szaktudását. Mint malombérlő először Magyaron kezdte munkálkodását, 1930 óta a radnótfájai malom bérlője, vám- és csereőrléssel foglalkozik. A világháborúban a 62. közös gy.-ezredben orosz fronton harcolt, fogságba került és 1919-ben tért haza 4 évi fogsága után. A K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Vajda Krisztina, gyermekei: Katica és János.

Csiby István ditrói, plébános. Székelyvéczke. Sz. 1912. Gyergyószentmiklós. Székely nemesi família leszármazottja. Atyja: János, édesanyja: Trohán Ilona volt. Tanulmányait Gyergyószentmiklóson, Székelyudvarhelyen és Temesváron, a theológiát Gyulafehérváron végezte és 1935-ben szentelték pappá. Torján, Gelenczén volt segédlelkész, majd Gyergyószentmiklóson, Kolozsváron volt 1938-ig, ahonnan Székelyvéczkére került, mint plébános. Minden kulturális, szociális, hazafias egylet munkájában tevékeny részt vesz.

Csíki Albert gazdálkodó, Kápolnásfalu. Sz. 1892. u. o. Székely gazdacsalád leszármazottja. Iskolákat szülőfalujában végzett, azután a szülői házban gazdálkodást tanult. 1913-ban kezdte katonai éveinek letöltését, a háború kitörésekor a 82. székely hadosztály kötelékében Bécsben szolgált, majd az orosz frontra került, később a román és az olasz fronton is harcot. Sebesült, szakaszvezetői rangban szerelt le. II. ezüst vit. é., bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Lőrincz Mária, szintén székely eredetű. A közbirtokosság elnöke, a község tekintélyes polgára, a magyar nemzeti eszmék lelkes harcosa.

Csiki Albert kereskedő, Nyárádremete. Sz. 1902. u. o. Atyja †Gyula, édesanyja: †Kováts Ilona. Nemes székely családból ered. Iskoláit Marosvásárhelyen végezte, majd kereskedői pályán szerzett gyakorló éveket és 1929-ben saját erejéből lett önálló. Városi nívójú üzlete szolid és megbízható bevásárlási forrása a község és a környék lakóinak is. A magyar .eszmék és a magyar kultúra mindenkor támogatója. Neje: Kováts Berta, gyermekei: Albert és Izabella.

Csíki András malomtulajdonos, Vargyas. Sz. 1903. u. o. Atyja: †Mihály, édesanyja: †Gaál Mária. Iskolái elvégzése után a molnáripart tanulta és mint segéd szaktudását gyarapította, majd 1924-ben lett önálló, amikor az elődei által megalapított malom vezetését átvette. Szakszerű vezetése mellett határozott fejlődésen ment át a malom. Neje: Román Vilma, gyermekei: Sándor, András, Margit, János, Vilma, Béla és Mihály. Bátyja: †György a háború alatt szerzett betegségében halt hősi halált.

Csíki Dénes gazdálkodó, Maroskeresztúr. Sz. 1883. Backmadaras. Szabad székely családból ered. Atyja: Sándor, édesanyja: Zajzon Julia. A szülői háznál gazdálkodást tanult. A háborúban a szerb és olasz fronton küzdött, tizedesi rangja volt és a bronz vit. é. és K. cs.-k. tulajdonosa. 1922-től 1928-ig Amerikában dolgozott, ahol jó nevet és megbecsülést szerzett a magyar munkáskéznek. Hazajötte óta főleg saját szerezte birtokán gazdálkodik. A hazafias, kulturális és szociális ügyeket mindig szerette támogatni. Neje: Fülöp Eszter, gyermekei: Lajos, Eszter, Dénes, Vilma és Sándor. A Hangya szöv. és és a Gazdakör tagja.

Csíki Dénes gazdálkodó, Görgényszentimre. Sz. 1869. u. o. Székely nemesi gazdacsalád leszármazottja Atyja: fDenes a 48-as szabadságharcban küzdött a magyar hazáért. Iskoláit a marosvásárhelyi ref. kollégiumban kezdte, majd tanulmányait abbahagyva, az ősi föld megmunkálását tanulta. Tényleges katonai szolgálatot a 62. gy.-ezredben, mint szakaszvezető teljesített. A kincstári erdészetnél hosszabb időt töltött. Hitelszövetkezeti könyvelő, községi elöljáró és a pénztárosi tisztséget hosszú esztendő óta közmegelégedésre tölti be. Neje: Dénes Róza, gyermekei: Dénes, Róza és Klára.

Csíki Dénes molnármester, malomtulajdonos, Marosszentgyörgy. Sz. 1903. Székely törzsökös magyar családból született. Ikoláit Marosvásárhelyen végezte, utána a molnármesterséget sajátította el. önerejéből lett önálló, malomtulajdonos. Kereskedelmi és vámőrlést végez. Neje: Greksza Irén. A magyar hazafias ügyek mindenkori önzetlen lelkes támogatója.

Csíki György ref. lelkész, Harasztkerék. Sz. 1890. Disznajó. A csíkdelenei Bocskor-

Csíki család leszármazottja, s úgy apai, mint anyai ágon ősi székely papi családból származik. Középiskoláit Marosvásárhelyen, theológiát Kolozsváron végezte el. Előbb Disznajódon, majd Kisfülpösön és Dedrádszéplakon, míg 1934 óta Harasztkeréken működik mint rendes lelkész. A M. P. tagja, minden magyar és kulturális megmozdulás lelkes támogatója. Neje: Molnár Magda, gyermeke: Judit.

Csíki István református, Maroshévíz. Sz. 1906 Kercsed. Édesatyja: István, édesanyja: Sütő Gizella. Középiskoláit Debrecenben végezte, a theológiát Kolozsváron fejezte be 1930-ban. Dicsőszentmártonban kezdte lelkészi működését, majd Domokosra került, 1935 óta pedig maroshévízi lelkipásztor A hazafias és vallásos, kultúr és szociális egyesületek működésében aktív részt vesz. Székely nemesi családból ered.

Csíki János szeszgyárvezető, Vargyas. Sz. 1902 Köpecz. Iskoláit Baróton végezte, Brassón gépészi és a szeszfőzdei gyakorlatot sajátította el. Gróf Béldi uradalomhoz került, ahol 2 évet töltött el és 1921-ben a vargyasi báró Dániel Ferenc szeszgyárának vezetője. A Dávid Ferenc Dalkör tagja, a ref. egyház és a műkedvelőkör tagja, minden kultúr intézmény támogatója. Neje: Policsek Erzsébet, gyermekei: Anna, László és János, kiket magyar szellemben nevelt.

Csíki Sándor gazdálkodó, Köpec. Sz. 1876. u. o. Régi székelyföldi családból ered. Atyja: †József, édesanyja: †Csorba Anna. 1901 óta önálló 62 hold földjén, mintaszerű gazdaságában gabonaneműt termel és haszonállatok tenyésztésével foglakozik. A község tekintélyes polgára. Neje: Nagy Emma, gyermekei: Sándor és Emma: Unokái: Anna, Sándor és Attila. A magyar eszmék állandó harcosa volt a megszállás alatt is.

Csíki Sándor malomtulajdonos, Csíkmadaras. Sz. 1889. Kisbacon. Iskoláit Nagybaconban végezte el, majd utána molnármesterséget tanult. Mint segéd több erdélyi városban fejlesztette szaktudását, 1939-ben önállósította magát és vásárolta meg a jelenlegi vízimalmát. A világháborúban részt vett a 82. gy. e. kötelékében az orosz, majd a román fronton, ahol meg is sebesült, sőt 1916 okt. 24-én román fogságba esett, II. o. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Imreh Julianna. A M. P. működésében élénk tevékenységet fejtett ki.

Csíki Zsigmond gazdálkodó, Firtosmartonos. Sz. 1890. u. o. Székely törzsökös gazdacsaládból ered. A szülői háznál gazdálkodást tanult, 1919 óta önálló. A háborúban a 82. közös gy. ezredben orosz, román fronton küzdött, betegen tért vissza, szakaszvezetői rangban szerelt le. Kitüntetései a II. ezüst, bronz vit. é. és a K. cs.-k. Neje: Köröndi Ilona. Az unitárius egyház keblitanácsosa, a községi képviselő testület tagja, a közügyek vezetésében részt vesz.

Csikor Irén nemes, tanítónő. Atyja: Sándor, anyja: Cseresznyák Ida. Tanítónői oklevelét Sopronban szerezte, Budapesten, Nagyszebenben és Kispesten fejtett ki, mint pedagógus, tevékenységet. A felszabaduló után került Maroslakára, azóta részt vesz a község közéletében és minden kulturális ügynek lelkes pártfogója.

Csíkszentsimoni Faipari Vállalat, Csíkszentsimon. A vállalat 1931-ben alakult. Megalapítói: Bartók Imre és Lichtenstein Miklós. Az üzem kereskedelmi tevékenysége az egész ország területére kiterjed. Gőzerőre berendezett szaküzem, ahol 40—50 embernek nyujtanak állandó megélhetést.

Csíky Albert főjegyző, Nyárádgálfalva. Sz. 1901. u. o. Atyja: Albert, édesanyja: †Zsigmond Apollónia. Ősi csíkmegyei nemesi család. Eredeti nevük Bocskor volt, ezt az üldöztetések alatt magyarosították ősei Csíkyre. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Kolozsváron végezte el, jegyzői tanfoiyamot Fogarason hallgatott, ahol oklevelet nyert. 1922-ben mint s. jegyző kezdte pályafutását, 1931 óta vezető körjegyző. Katonaéveit a román hadseregben volt kénytelen letölteni, ahol önkéntes őrmester szerelt le. Neje: Fekete Margit, gyermekei: Margit és Albert. Minden hazafias, kulturális egyesület működésében részt vesz. Ősrégi Székely nemesi családból származik.

Csíky Béla dr., körorvos. Sz. 1903. Budapest. Középiskoláit Gyergyószentmiklóson, Csíkszeredán, egyetemet Szegeden végzett. Grácban gyakorolt és Bécsben nyert orvosi diplomát, majd Németországban szerzett klinikai gyakorlatot. Katonai szolgálatának betöltése után mint körorvos ténykedik. Gyermekei: Miklós és Csaba. Székely nemes családból ered. Atyja: Béla, édesanyja: Lukárdy Anna.

Csíky Béla igazgató-tanító, Fotosmartonos. Sz. 1891. Ördöngösfüzes. Édesatyja: †György ref. lelkész, édesanyja: †Bálint Katalin. Tanítói oklevelét Nagyenyeden szerezte. A világháborúban az orosz fronton harcolt, sebesült, majd Montenegróban és Dalmáciában tejesített szogálatot. Mint főhadnagy szerelt le, Sig. Laud., I. ezüst, seb. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa, 40%-os rokkant. A sepsii járási lövészek parancsnoka. Neje: Szabó Ida, gyermeke: Katalin. Minden hazafias, kulturális egyesület munkájában vezetőszerepet tölt be.

Csíky Domokos id., fakereskedő, bércséplő. Nyárádremete. Sz. 1907. u. o. Székely nemes családból ered. Atyja fóyula, édesanyja †Kováts Ilona. A mészáros ipart tanulta, abban föl is szabadult és 1934-ig önálló mester volt. 1934 óta bércséplléssel és fakereskedései foglalkozik. A M. P. működő tagja, közismert magyar érzelmei miatt, többízben volt kellemetlensége. Neje: Ferenczy Emma, gyermekei: Domokos, Antal, Tibor és Julianna Minden hazafias magyar ügyet szeretettel támogatott.

Csíky Emil vas- és fémkereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1914. Marosvásárhelyen végezte iskoláit, majd a vasiparban szerzett szaktudást és mint kereskedő 1938-ban lett önálló. Üzletét önállóan vezeti. Neje: Sárcsy Erzsébet, gyermeke: Ildikó. Fiatal képzett kereskedő, minden idejét-üzlete föllendítésére fordítja.

Csíky Károly körjegyző, Siménfalva. Sz. 1893. Barót. Székely szabad család leszármazottja. Érettségit Székelyudvarhelyen tett, a jegyzői tanfolyamot Kolozsváron végezte el. Vargyason kezdte közigazgatási pályafutását, mint gyakornok. Segédjegyző volt Korondon, Fenyéden, Székelyszenterzsébeten, Gyalakután, ahonnan 1935-ben a román nyelv nemtudása miatt, ebocsátották. Újra 1939-ben kezdett működni Bárdoson, onnan Galambfalvára és 1940-ben Siménfalvára került. Végigharcolta a háborút, orosz és olasz fronton küzdött, sebesült, 60%-os rokkant lett. Neje: Gergely Judit.

Csíky Lajos állomáselöljáró, Mezőbergenye. Sz. 1891. Ditró. Székely nemesi családból ered. Édesatyja: †Lajos, édesanyja: †Balázs Róza. Ditróban 4 középiskolát végzett, majd a pénzügyőrséghez került, ahonnan 1917-ben a vasút kötelékébe lépett és azóta ott teljesít szolgálatot. A világháborúban a 22. gy. ezredben az orosz fronton kétszer sebesült. A II. ezüst, két bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Szakaszvezetői ragban szerelt le. Neje: Kocsis Katalin, gyermeke: Ibolya. A hazafias magyar ügyeket szívén viselte és mindig támogatta.

Csíky László géplakatos, cséplőgéptulajdonos, Illyefalva. Sz. 1908. Édesatyja: †Mihály, édesanyja: Farkas Erzsébet, Tősgyökeres magyar család leszármazottja. Iskoláit Illyefalván és Brassóban végezte és segédéveit jobb mesterek műhelyében töltötte el. Volt taxiengedélyes, gazdálkodó és bércséplő 1927-től önálló mester. A M. P. választmányi tagja. Neje: fSzékely Borbála Rendíthetetlen magyar érzelmei miatt, többször bántalmazták.

Csíky Mózes szabómester, Marosvásárhely. Sz. 1908. Nyomát. Székely család leszármazottja. Atyja: †József, édesanyja: Gaál Apollónia. Iskoláit Nyomáton végezte, a szabóiparban 1924-ben szabadult föl, 1933-ban lett önálló. Angol és francia úri szabó, rendelésre dolgozik, az úriközönség kedvelt mestere. Neje: Márton Juliánna, gyermeke: Zoltán.

Csíky Rozália állami óvónő. Görgényszentimre Székely nemesi származás. Édesatyja: Dénes, édesanyja: Dénes Rozália. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Szászvároson végezte, ahol kereskedelmi érettségit tett. A ref. nőszövetség keretében jótékony akciókban állandóan részt vesz, 1940 óta állami óvónő. A magyar nemzeti eszmék és nevelés hű őre.

Csiszár Antal rádió- és írógépműszerész. Székelyudvarhely. Sz. 1898. Erzsébetváros. Atyja: †Antal, édesanyja: Kelemen Ilona. Székely családból ered. Kolozsváron végezte iskoláit, majd a vasúti főműhelyben fejlesztette szakismereteit és mint bádogossegéd Bécsben is megfordult. 1922-ben lett önálló saját erejéből. A szakma minden ágát tökéletesen ismeri, rádiójavításokat is vállal. Közismert jó rádiókat készít. Részt vett a világháborúban az 50. gy. ezredben, az olasz fronton harcolt, mint szakaszvezető szerelt le. Neje: Kassai Farkas Ilona, gyermeke: Antal. Hazafias magatartása miatt a románok letartóztatták, bántalmazták.

Csiszár Ferenc désaknai, nyug. MÁV mozdonyvezető, Marosvásárhely. Sz. 1896. u. o. Székely családból ered. Atyja: Sándor, édesanyja: Kulcsár Ilona volt. 1914-ben lépett a MÁV szolgálatába, 1921-ben lett mozdonyvezető és 1932-ben vonult nyugalomba. Magyarságáért a románok tettleg bántalmazták, börtönbe zárták. Neje: Bernát Erzsébet, gyermekei: Ilona és László.

Csiszár Tamás férfiszabómester, Székelyudvarhely. Sz. 1911. Felsőboldogfalva. Székely családból ered. Atyja: †Tamás gazdálkodó, tekintélyes polgár volt, édesanyja: Kerekes Anna. A szabóipart tanulta és segédéveit jobb mestereknél töltötte, ahol tudását gyarapította. Rendelésre, mérték után dolgozik, az úriközönség kedvelt szabója. Neje: Török Erzsébet, gyermeke: Béla.

Csiszár Béla várm. számvevő, Csíkszereda. Sz. 1894. Csíksomyó. Atyja: Károly, anyja: Lukács Erzsébet. Lófő székely nemesi család leszármazottja. Szülőhelyén tett érettségit, egyetemi tanulmányati Kolozsváron végezte, ahol latin és történelem tanári oklevelet nyert. A világháborúban részt vett, orosz fogságba esett és mint cserefogoly tért haza 1922-ben. Mint zászlós a K. cs.-k., háb. e. é.

kitüntetésekkel szerelt le. 1922 óta Csík vármegye szolgálatában áll, jelenleg mint számvevő működik. A román imperium alatt a M. P. lelkes tagja volt. Neje: Szvoboda Margit, gyermekei: Erzsébet és Margit.

Csiszár Ferenc gazdálkodó, Székelyszentistván. Sz. 1896. u. o. Atyja: Ferenc, édesanyja: László Lidia Székely nemesi család leszárazottja. Középiskolát Gyulafehérváron végzett, 1925 óta önálló gazda. A háborúban a 46-os gy. ezredben szolgált. Neje: Biró Ágnes, gyermeke: Ágnes. Udvarhely megye magyarpárti képviselője, a ref. egyház presbitere, a magyar ügyek lelkes támogatója. A megszállás alatt szolgált a pénzügynél, mint fővigyázó, de állásából a hűségeskü megtagadása miatt elbocsátották.

Csiszár Gábor id., rk. tanító, Csíkszentkirály. Sz. 1886. u. o. Ősi lófő nemesi család leszármazottja, akinek atyja: Ábel, anyja: Tompos Regina volt. Középiskoláit és a képzőt Csíksomlyón végezte, oklevelet 1905-ben nyert. Pályafutását Kápolnásfaun kezdte meg, ahol 1926-ig teljesített szolgálatot, amikor a román nyelv nemtudása miatt, elbocsátották állásából. Ezidőtől egészen a felszabadulásig a családi birtokán gazdálkodott, majd 1940-ben a magyar katonai közigazgatás vezetői ismételten visszahelyezték állásába, ahol a mai napig tevékenykedik. A helyi Közbirtokosság elnöke, Hangya felügy. biz. tag, községi képviselő. A világháborúban részt vett a 24-es gy. e. kötelékében az orosz fronton és hadifogságba is esett. A K. cs.-k. tulajdonosa. A M. P. működésében részt vett. I. neje: †Tankó Gizella okl. tanítónő volt, második neje: Barabás Erzsébet, gyermekei: Irma, Lajos, Erzsébet, Antal, Magdolna.

Csiszár József gazdálkodó, Csíksomlyó. Sz. 1886. Csobátfalva. Atyja: †Pál, anyja: Márton Juliánna. Régi lófő székely családból származik. Iskolái után a gazdálkodást a, szülei birtokán kezdte el. 1908 óta önálló gazdálkodó, jelenleg 30 holdat kitevő saját gazdaságán belterjes gazdálkodást űz. A világháborúban részt vett a 24. gy. e. kötelékében, mint szkv. az orosz fronton harcolt és fogságba esett. 4 éven keresztül ette a fogság fekete kenyerét. A M. P. működésében élénk részt vett, s ezért többízben voltak kellemetlenségei. Jelenleg az Erdélyi Párt tagja, Csobátfalvi Közbirtokosság elnöke. Neje: Kánya Juliánna, gyermekei: Imre, József, Margit (Férj. Babis Károlyné).

Csiszér József id. gazdálkodó, Ége. Sz. 1889 u. o. Székely nemes család. Atyja: †Miklós, édesanyja: Lokodi Sándor Róza. Atyja mellett tanult gazdálkodni, majd 1907-ben Amerikába vándorolt, ahol 5 évet töltött. Jelenleg saiát földién folytat belterjes. korszerű gazdálkodást. A világháborúban a 82. közös gy ezredben orosz és olasz fronton harcol. A II. ezüst, bronz vit. é. és K cs.-k. tulaidonosa, Tizedesi rangban szerelt le. Neie: Mezei Mária, gyermekei: Mária és László. A M P. alelnöke, 13 éven át volt közs. pénztáros, a megszállás alatt bíró, a Hangya, a Tejszöv. és Közbirtokosság elnöke, a ref. presbitérium tagja, az Erdélyi Pártban a község képviselője.

Csiszér József ifj. gazdagodó, községi bíró Ége. Sz. 1896 u o. Székely nemes családból ered. Atyja: †Lajos, édesanyja: lókodi nemes Sándor Zsuzsanna volt. Szülőfalujában végezte iskoláit, atyja mellett gazdálkodást tanult. 1919 óta önálló gazda. 1928-ban Amerikába vándorolt és 1935-ben tért vissza. A világháborúban a 82. cs és kir. gy. ezredben orosz fogságba esett és 1918-ban szabadult Neje: Kovács Irma, gyermekei: Dénes, Erzsébet és Lajos. A Gazdakör pénztárosa, a Hangya ig. tagja, 1940-ben, a visszatéréskor, községi bíróvá választották. Közismert nagy magyarsága miatt többször volt kellemetlensége a megszállás alatt.

Csiszér József ny. MÁV főraktárnok, Marosvásárhely. Sz. 1859. Nyomát. Iskolái elvégzése után lépett a MÁV szolgálatába és Marosvásárhelyen 1919-ig teljesített szolgálatot. Részt vett 1879-ben a boszniai annektálásban. Mint főraktárnok vonult nyugalomba, szolgálatát mindenkor legteljesebb megelégedésre végezte el. Neje: kisadorjáni Adorjáni Jozefa, gyermekei: Berta, Ida és József, aki a háború alatt 8 hónapi fogságot szenvedett.

Csiszér Margit áll. polg. isk. tanár, Csíkszereda. Atyja: Sándor, anyja: †Dulinszky Regina. Mindkét ágról ősi székely lófő nemesi családból származnak. Középiskoláit Nagyszebenben végezte és tanári oklevelét is ugyanitt nyerte el. Mint pedagógus Szászrégenben kezdte meg pályafutásai, a román imperium alatt mint tanítónő működött, majd a felszabadulás után a csíkszeredai polgári Iskolához nyert kinevezést. Több egyházi és leányegyesület vezetésében vesz részt.

Csiszér Viktor szotyori, földbirtokos, Szotyor. Sz. 1902. u. o. Székely nemesi familiából ered. Középiskoláit Sepsiszentgyörgyön végezte, majd a családi birtokon gazdálkodni kezdett, 1926 óta önálló gazda. Jelenleg 80 holdon folytat korszerű, belterjes gazdálkodást, megfelelő, sajátnevelésű haszonállatokat tart, ipari növénytermeléssel is foglalkozik. Neje: Kiss Etelka, fia: Csaba. Volt magyarpárti elnök, községi képv. testületi tag, a ref. egyház vezetőségi tagja.

Csiszér Vilmos körjegyző, Csíkszentmiklós. Sz. 1888. Csíkszentkirályon. Úgy atyai, mint anyai ágról régi székely nemesi családból származik. Atyja: Ábel, anyja: Tompos Regina. Középiskoláit Csíksomlyón végezte, jegyzői tanfolyamot Marosvásárhelyen. Közigazgatási pályafutását Csíkszentsimonban kezdte meg, mint s. jegyző. 1918-ban Kászonjakabfalva jegyzője lett. 1929-ben Csíksomlyó körjegyzője, 1934-ben nyugalomba küldték, a román nyelv nemtudása miatt, majd a felszabadulás után, 1941-ben ismét reált tiválták és Csíkszentmiklós körjegyzője lett. Minden kulturális és magyar ügynek lelkes támogatója. Neje: Incze Anna, gyermekei: István, Pál, Ferenc és Vilmos.

Csizmadia István rézöntő-mester, Marosvásárhely. Sz. 1903. u. o. Atyja: János, édesanyja: Kováts Eszter volt. Erdélyi székely család. Iskolái elvégzése után a rézöntő szakmát sajátította el és 1924-ben létesítette üzemét, melyben 15 alkalmazottat foglalkoztat. A marosvásárhelyi Sport Egylet futball szakosztályának vezetőségi tagja, a M. P. párt intéző bizottsági tagja, a magyar iparos egyesület számvizsgálója. Katonaéveit a román hadseregben kellett leszolgálnia. Neje: Kovásznay Zajzon Erzsébet. gyermeke: Katalin.

Csizmás Sándor gazdálkodó Marosjára Sz. 1894 Körtefája. Székelyföldi családból ered. Atyja: †Mihály, édesanyja Rácz Ludovika. Gazdálkodni a szülői házban tanult. 1919 óta önálló gazda 30 holdas birtokán. A világháborúban a 22 gy. ezredben az orosz fronton harcolt. fogságba került és 2 évi fogsága után szökés átlal menekült meg. K. cs.-k. tulaidonosa. Neje: Bangha Anna. A magyar hazafias szellemet mindenkor pártolta.

Csoboth Béla gazdálkodó, malomtulajdonos, Torja. Sz. 1900. u. o. Atyja: †Pál, édesanyja: Veress Katalin. Középiskolát Kézdivásárhelyen végzett, majd édesatyja mellett gazdálkodott. 1925 óta önálló gazda. A tulajdonában levő kb. 200 éves malmot 1937-ben újjáépíttette, modern fölszereléssel látta el, 25 szántó, 136 hold erdő és legelő tulajdonosa. A magyar, majd a román hadseregben is kellett szolgálatot teljesítenie. Neje: Mike Rozália, gyermekei: Antal és Erzsébet. A Gazdakör tagja, az erdélyi mezőgazdasági egyesület és a M. P. örökös tagja.

Csoboth Géza gazdálkodó, cséplőgéptulajdonos, Torja. Sz. 1896. u. o. Atyja: †Pál volt. Székely család leszármazottja. Kézdivásárhelyen végezte iskoláit, majd Bécsben gépszerelést tanult, és hazatérése után cséplőgépet vásárolt, azóta azt. saját maga kezeli. 1920 óta önálló. 40 hold szántó és 140 hold erdő és legelő tulajdonosa. Főleg nemesített lencsét termel. A háborúban a 2. gy. ezredben az orosz fronton harcolt. A Gazdakör elnöke, Közbirtokossági elnök, M. P. tagja. Neje: Kováts Ágnes, gyermekei: Pál, Klára, János, Imre és Teréz.

Csolóka Simon nyug. igazgató-tanító, Görgényszentimre. Sz. 1877. Tanulmányait Balázsfalván végezte, ahol 1897-ben nyert okevelet. Pedagógiai működését Mezőörményesen kezdte, onnan Szászhídvégre került, 1935-ben nyugalomba vonult, mint igazgató-tanító. Neje: Katona Rozália, gyermeke: Ágoston, gör. kat. lelkész.

Csoma József gazdálkod, Városfalva. Sz. 1884. Jánosfalva. Szabad székely családból származik. Atyja: †Zsigmond, édesanyja: †Szőcs Rebeka. A szülői házban tanulta a föld megmunkálását, 1911 óta önálló gazda saját földjén. A világháborúban a 2. gy. ezredben az orosz és olasz fronton kétszer sebesült, rokkant lett. Tizedesi rangban szerelt le, bronz vit. é. és K. cs.-k. tulajdonosa. M. P. tagja, a Gazdakör tanácsosa, volt Közbirtokossági elnök, tanácsos, a Szövetkezet igazg. tagja, az egyház presbitere, a község elöljáróságának tagja. Neje: Mezey Ida, gyermekei: József, Zsigmond, Dénes, Irma, Juliánna.

Csömör Imre állami nyugdíjas, gazdálkodó, Deésfalva. Sz. 1882. Agyagfalva. Székely nemesi származás, Szegeden és Budapesten volt laboráns, a világháborúban a 82. székely ezredben az orosz, olasz fronton harcolt, kétízhen sebesült, az I. ezüst vit. é., bronz v. é., háb. e. é. és K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Flinta Rebeka, gyermekei: Rebeka, Ilona, Lídia, Ida és Erzsébet. Jelenleg saját földjén gazdálkodik, a megszállás alatt a M. P. lelkes támogatója volt, a községi tanács tagja.

Csongvay Ferenc tanító, Nyárádmagyaros, Sz. 1883. Sinfalva. Székelyföld családhól ered. Atyja: Sámuel, anyja: Szabó Rozália. Tanulmányait Tordán, Désen, Nagyenyeden végezte, 1904-ben kezdte pedagógiai működését, azóta megszakítás nélkül tanít. A világháborúban a 22. ezredben az orosz fronton harcolt, sebesült és mint hadanród őrmester szerelt le. Neje: Fejér Katalin, gyermekei: Jolán, Margit, Erzsébet, József és Etelka. Minden magyar és kulturális cél támogatója és résztvevője.

Csongvay Lajos lelkész, vallástanár Nyárádszentlászló. Sz. 1906. Bágyon. Atyja: Dénes, állami tanító, anyja: Csép Irma. Tanulmányait Kolozsváron végezte. 1934-ben szentelték föl. Székelykeresztúron és Brassóban volt mint lelkipásztor és vallástanár, jelenleg Nyárádszentlászlón te-

vékenykedik. Neje: Kiss Ilona, aki pedagógus székely családból származik, gyermekei: Éva, Zsolt és Attila. A Hangya ügyvezetője. Minden hazafias és kulturegyesület vezetésében részt vesz.

Csonka Károly géplakatos és kisbirtokos, Septér. Sz. 1884. Dunapentele. Atyja: Károly, 1918-ban került Septér községbe, s ezen idő óta gazdálkodással foglalkozik, kb. 35 hold földjén. 1905-ben tett eleget tényleges katonai kötelezettségének a székesfehérvári 69. K. u. k. gy.-ezrednél. A világháború kitörésekor ismét ezen ezr. kötelékében a szerb frontra került, majd onnan az orosz frontra, ahol 14 hónapig harcolt, megsebesült és mint 40%-os rokkantat szabadságolták. 1918-ban szerelt le mint őrmester. Kitüntetései: I. ezüst, bronz vit. é. és a K. cs.-k. érem elnyeréséért kérelme folyamatban van, valamint a vitézség elnyeréséért is folyamodott. Neje: Gráma Rozália, gyermekei: Rózsi, Gizella, Erzsébet és Károly.

Csont Lajos szíjgyártómester, Székelyudvarhely. Sz. 1900. u. o. Székely iparos családból származik. Iskoláit szülővárosában végezte, majd a szíjgyártómesterséget sajátította el. 1923. óta önálló mester, saját erejéből. A világháborúban az orosz és olasz fronton harcolt, sebesült. Neje: Mátéffy Anna, gyermekei: Anna és Lajos. A megszállás alatt a M. P. állandó tagja volt.

Csont Mihály gazdálkodó, Bögöz. Sz. 1890. u. o. Székely gazdacsalád leszármazottja, atyja mellett tanult gazdálkodni, majd 1907-ben Amerikába vándorolt; 1909-ben tért vissza, azóta önállóan gazdálkodik saját földjén. A világháborúban a 82. cs. és kir. gy.-ezredben szolgált, mint szakaszvezető szerelt le. Az orosz fronton harcolt, sebesült. Az I. o. ezüst vit. é. és K. cs-k. tulajdonosa. A ref. egyház gondnokai, 12 évig volt presbiter, az olvasókör elnöke. Neje: Istánczy Irma, gyermekei: Lina, Berta, Irma, Mihály, Zsuzsánna, Irén, Ilona, Domonkos és Margit. A magyar eszmék mindenkori lelkes támogatója.

Csont Samu kendői, ecetgyáros, Marosvásárhely. Sz. 1890. u. o. Székely nemes családból ered. Atyja: †Albert, anyja: Vízy Zsuzsanna. Tanulmányait a nagyenyedi ref. kollégiumban végezte, majd vármegyei tisztviselő volt. 1920. óta ecetgyáros. A világháborúban résztvett. A M. P. főjegyzője, a Korcsolya egylet ügyvezetője, a Sportegyesület vezetőségi tagja. A ref. egyház presbitere. Neje: Károly Irén. Magyarsága miatt letartóztatták.

Csont Sándor kendői, szesznagykereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1893. u. o. Tanulmányait a marosvásárhelyi felsőkereskedelmi iskolában végezte, majd magántisztviselője és igazgatója volt egy fatermelő vállalatnak. A ref. egyház tanácsosa, a M. P. intézőbizottsági tagja. A világháborúban a 82. gy.-ezredben az orosz, olasz és román fronton harcolt, főhadnagyi rangban szerelt le. A III. o. kat. érd. kereszt, I. o. vit. é., K. cs.-., bronz kat. érd. kereszt tulajdonosa. Lublin körüli harcokban sebesült. Neje: Kovács Teréz, gyermekei: Éva, Attila, Sándor és Béla.

Csonta L. András gazdálkodó, Csókfalva. Sz. 1891. u. o. Atyja: András, anyja: Kendi Erzsébet. A szülői háznál tanult gazdálkodni, jelenleg 40 hold földbirtokán gazdálkodik. Volt községi bíró, a közbirtokosság elnöke, közgyám, a Szövetkezet pénztárosa. Magyarsága miatt édesatyját és őt is tettleg bántalmazták. A M. P. tagja, minden magyar, kultúr és szociális egyesület támogatója. Neje: Killyen Zsuzsanna, gyermekei: József, Eszter, Árpád és Kálmán.

Csonta Endre csókfalvi, gazdálkodó, Csókfalva. Sz. 1908. u. o. Székely gazdacsalád leszármazottja. Atyja: András, anyja: Szoboszlay Amália. Középiskolát végzett, majd ősei nyomdokain haladva gazdálkodást kezdett, jelenleg 30 holdon gazdálkodik; traktor és cséplő fölszerelése van. Virilis községi képviselő, minden hazafias és kultur egyesület támogatója. Neje: Csonta Ágnes, gyermekei: Mária és Ibolya. Magyarsága miatt többször tartottak nála házkutatást és kellemetlenkedtek.

Csontos Miklós balázstelki és gálfalui, földbirtokos, Marosszeotgyörgy. Sz. 1896. u. o. Nemesi család leszármazottja. Atyja: Miklós, anyja: Lachegyi Berta. Marosvásárhelyein tett érettségit, majd Debrecenben gazdasági akadémiát végzett. A háborúban az albán és orosz fronton harcolt, fogságba került. Mezőháton gazdálkodott, a bécsi döntés után, hogy magyar hazába térhessen vissza, birtokát fölcserélte. Mintagazdaságot rendezett be. Neje: zilahi Sebess Piroska, gyermekei: Árpád és Miklós. Irredenta propaganda vád miatt többször tartottak nála házkutatást. Az Emge alapítótagja, minden hazafias, kultúr és szociális egyesület lelkes támogatója.

Csorba András postaügynök, nyug. állomásfőnök, Kisbacon. Sz. 1883. u. o. Atyja: András, anyja: Paraté Mária. Tanulmányai befejezése után 1900-ban a MÁV szolgálatába lépett. Brassóban 10 évet töltött, majd Mikeszász, Dicsőszentmárton, Tusnádfürdő, Bélafalva, legutóbb pedig Sepsiborok volt állomáshelye, ahol ismét 10 évet töltött el, mint állomásfőnök 1931-ben vonult nyugdíjba. Székelynemesi családból származik. Neje: Benedek Vilma, a nagynevű Benedek Elek író egyenes leszármazottja. Gyermekei: András és László.

Csorja Gyula református lelkész, Szőröse. Sz. 1898. Papok. Lófő székely nemesi családból ered. Atyja: Béla, anyja: Pál Irén. A székely Mikó-gimnáziumot Kolozsváron, a theológiát, 1923-ban Nagyváradon végezte el. 1935. óta szörcsei lelkész. Neje: Nagy P. Erzsébet. Minden hazafias, vallásos, kulturális és szociális egyesületben tevékeny részt vesz.

†Csorja Lázár ny. főjegyző, földbirtokos, Sziacsva. Sz. 1868. u. o. Atyja: Bálint, anyja: Bede Julianna. Középiskoláit Brassóban végezte és pályafutását a közigazgatási pályán kezdte meg. 22 éven keresztül mint községi főjegyző működött, de a románok eskü megtagadása miatt állásából felmentették, özvegye: egerhegyi Bíró Terézia, kinek atyja: B. Sándor, anyja: Hendel Póli. A M. P. működésében részt vett és minden magyar és kulturális ügynek lelkes támogatója volt.

Csorvásy József körjegyző, Beresztelke. Sz. 1899, Dedrádszéplak. Atyja: József, anyja: Maksay Róza. Ősrégi székely nemes-familia leszármazottja. Marosvásárhelyen tett érettségit, jegyzői oklevelét Fogarason nyerte el. Görgényszentimrén, Libánfalván, Harajdlcm, majd Romániában volt jegyző, jelenleg beresztelkei körjegyző. A világháborúban a 22. gy.-ezredben orosz és olasz harctéren küzdött. Neje: Sepsy Erzsébet, jegyzői írnok, volt postamesternő, de a románok magyar érzelmei miatt eltávolították. Gyermekei: Erzsébet és József.

Csorvási Mihály gazdálkodó, Dedrádszéplak. Sz. 1878. u. o. Régi székely nemesi családból származik. Iskolái elvégzése után a gazdálkodást tanulta és mint gazda működik a mai napig. A világháború alatt az orosz fronton harcolt 3 éven keresztül. Köztiszteletben álló polgár. Volt községi bíró, jelenleg is részt vesz a község közügyéi intézésében mint közgyám és mint községi képviselő. A megszállás alatt a M. P. tagja volt és minden magyar ügynek lelkes támogatója volt. Neje: Horváth Ilonka, gyermekei: Erzsébet, Klára és Katalin.

Csöndes Ferencné özv. kereskedő, Székelykakasd. Sz. 1892. Segesvár. A világháború után ment férjhez másodszor †Csöndes Ferenc műépítészhez, első férje: †Hiba Márton, 1914-ben hunyt el. 1922-ben nyitotta meg Székelykakasdon üzletét, melyet azóta vezet. Nevelt leánya: Ágoston Juci. Minden magyar, hazafias, kulturális célt tőle telhetőleg támogatott.

Csuda Tamás gazdálkodó, községi bíró, Görgényszentimre. Sz. 1878. Székely nemesi család leszármazottja. Atyja: Tamás, anyja: Balázs Róza. Iskolái elvégzése után tényleges katonaéveit Bécsben szolgálta le, ahonnan a m. kir. csendőrség kötelékébe lépett, majd az Erdőipari Rt. szolgálatában 33 évet töltött. 1939 óta szülőfalujában gazdálkodással és bércsépléssel foglalkozik és 1940-ben községi bírónak nevezték ki. A világháború alatt a 22. gy.-ezr. kötelékében az orosz fronton sebesült és 1915-ben fogságba esett. 1918-ban tért vissza. Neje: Sántha Anna, székely család leszármazottja, akinek édesatyja: †Ferenc, tekintélyes polgár, 15 évig községi bíró volt.

Csuka Emil gazdálkodó, Erdőszengyel. Sz. 1912. u. o. Atyja: †János, anyja: Petkó Anna. Iskolái elvégzése után gazdálkodást folytat és megfelelő haszonállatokat tart. Katonaéveit a román hadseregben volt kénytelen leszolgálni, mint tizedes szerelt le. Tekintélyes gazda, minden idejét földjének megmunkálására, gyarapítására fordítja.

Csukor Dénes ny. vasutas, Bözödújfalu. Sz. 1875. u. o. Ősrégi székely család leszármazottja. Iskolái elvégzése után katonaéveit szolgálta le és 1902-ben került a MÁV kötelékébe és működését Gyulafehérváron kezdte meg, majd az aradi Üzletvezetőséghez került. 13 évi szolgálat utáni betegsége miatt vonult nyugdíjba. Mint vasutas 1 évet szolgált a világháború alatt is. Neje: †Patakfalvi Julianna, gyermekei: Mária, Árpád és János.

Csula Kirilla gazdálkodó, Náznámfalva. Sz. 1890. u. o. Gazdálkodó családból származott, iskolái elvégzése után édesatyja mellett gazdálkodást tanult. Atyja: †János, anyja: †Kaluser Mária. A világháborúban a 62. gy.-ezredben az orosz, szerb fronton harcot. Leszerelése óta mint önálló. gazda dolgozik. A görögkeleti egyház tanácsosa, a községi tanács választott tagja. Neje: Kocsis Leticia, gyermekei: János, Teofil és Otilia.

Csulak Albert gazdálkodó, Szárazajta. Sz. 1900. u. o. Atyja: Tamás, anyja: †Németh Veronika. Székely család leszármazottja, négy gimnáziumot Székelyudvarhelyen végzett, majd édesatyja mellett a gazdálkodást sajátította el. Marosvásárhelyen a MÁV-nál mint pályafelvigyázó gyakornok működött, de az ősi föld iránti szeretet gazdasága vezetésére hozta vissza. 60 holdon folytat belterjes gazdálkodást. Az Erdőbirtokosság gazdája, közs.

képv. testületi tag, a ref. egyház képv. test. tagja, a Cséplőtársulat és a Gazdakör tagja. Neje: Nagy F. Lujza, gyermeke: Ibolyka, Lujza, Margit és Klára. Tekintélyes polgára a községnek.

Csalak István sütőmester, Kézdivásárhely. Sz. 1887. Szárazajta. Székely nemes család leszármazottja. Atyja: György, anyja: Nagy Lívia. A sütőipart Aradon tanulta, mint segéd Marosvásárhelyen, Fogarason, Gyulafehérváron, Hárszegen, Szászsebesen és Déván fejlesztette szaktudását, 1918-ban lett önálló. A világháborúban az orosz és az olasz fronton harcolt a 24. honv. gy.-ezr. kötelékében, sebesült. Neje: Tompos Rozália, gyermekei: Kálmán, István, Anna, Sándor, Magda, Lajos és Mária. Ikertestvére: †Csula Imre, aki szintén pékiparos volt, 1914-ben az orosz fronton halt hősi halált. Tekintélyes polgára a városnak, az Ipartestület igazg. tagja, a vegyes Ipartestület választmányi tagja, a ref. dalárda pártolója és a Vadászegylet rendes tagja. Minden magyar, kulturális egyesület lelkes támogatója.

Csutak Vilmos gazdálkodó, Szárazajta. Sz. 1876. u. o. Atyja: †György, anyja: †Nagy Lídia. Székely gazdacsaládból ered. Iskoláit elvégezte, majd a szülői háznál gazdálkodni kezdett, 12 éves kora óta két keze munkájából tartja fenn magát. Jelenleg 30 holdas birtokán gazdálkodik önállóan. A világháborúban a 24. gy.-ezr.-ben az orosz fronton küzdött, végigharcolta a háborút. Neje: Dávid Róza, testvéröccse Dávid Albert és Csula Imre hősi halált halt a világháborúban. A község tekintélyes polgára, minden hazafias és kulturális egyesület támogatója.

Csupor Jenő altorjai, tanító, Szentgerice. Sz. 1900. u. o. Ősrégi székely nemesi család sarja. Középiskoláit Marosvásárhelyen, a tanítóképzőt Székelykeresztúron végezte, s mint pedagógus működik a mai napig megszakítással, ugyanis 1934-ben a románok a magyarsága miatt nyugdíjba küldték. A helybeli Gazdakör elnöke, a Hitelszövetkezet igazgatója és pénztárosa, a Hangya szövetkezet felügyelőbizottsági tagja, a Tejszövetkezet felügy. elnöke, a ref. egyház presbitere. A M. P. működésében intenzív részt vett, az oláhok egy ízben ezért el is ítélték. Neje: Debreceni Gizella, gyermekei: Endre és Béla.

Csusz Kálmán állami tanító, kántor, Nagyborosnyó. Sz. 1899. Illyefalva. Régi székely nemes családból ered, a család elöneve imecsfalvi. Iskoláit Hosszúfalun, Kolozsváron és Nagyenyeden végezte, 1923-ban nyert oklevelet. A világháború alatt az olasz fronton harcolt, mint önkéntes őrmester szerelt le. Mint tanító Sándorfalván, Lisznyón, Uzonon a felekezeti iskolákban, majd 1928 óta Nagyborosnyón tanít az állami iskolában, ahol mint kántor is működik. Neje: Bitay Piroska, gyermekei: Piroska és Kálmán.

Csutak I. Ernő kovásznai, kereskedő, Csíkszereda, Sz. 1904. Segesvár. Atyja: József, anyja: Orbok Éva. Régi ősi székely nemesi család leszármazottja, aki középiskolai érettségijét Brassóban tette le, utána Argentiniában tanulmányúton volt, onnan visszatérve mint banktisztviselő Dicsöszentmártonban és több városban működött, 1932-ben a biztosítási szakmában helyezkedett el, és 1934-től kereskedelmi ügynökséget alapított. A megszállás ideje alatt a M. P. működésében résztvett, minden kulturális és hazafias megmozdulásnak lelkes támogatója volt. Neje: Puskás Ilona, gyermeke: Piroska.

Csutak Ferenc ref. esperes, Nyárádmagyaros. Sz. 1892. Torda. Atyja: †Károly, anyja: Kovács Anna. Székely nemesi család leszármazottja. Tanulmányait Tordán, Nagyenyeden és Kolozsváron végezte, 1919-ben szentelték fel. Marosvásárhelyen kezdte pályafutását, onnan Nyárásmagyarosra került, azóta megszakítás nélkül a fenti egyház vezetője. A világháborúban a 11-es tüzér-ezr. kötelékében az olasz fronton harcolt, főhadnagyi rangban szerelt le. A Sign. Laud. a II. o. ezüst, és a bronz vit. é., a K. cs.-k. tulajdonosa, Neje: Keresztes Lilla, gyermekei: Lilla és Ferenc. A román megszállás alatt is a M. P. vezetője volt, minden kulturális, hazafias egyesület működésében vezetőszerepet tölt be.

Csutak Gábor dr. szolgabíró, vm. aljegyző, Csíkszépvíz. Sz. 1911. Csíkrákos. Régi székely nemesi családból származik. Atyja: Gáspár. Középiskolai tanulmányait Brassóban, jogot Kolozsváron végzett, Pályafutását mint ügyvéd kezdte meg Csíkszeredán, majd a Vármegye kötelékébe lép, ahol csakhamar vármegyei aljegyzővé nevezik ki. Jelenleg csíkszépvizi járás szolgabírája. Neje: Bardocz Ilona, gyermeke: István. Az Erdélyi Párt tagja, egyébként tagja és lelkes támogatója minden hazafias és kulturális mozgalomnak.

Csutak Gyula György gazdálkodó, Kovászna. Sz. 1901. Atyja: György, gazdálkodó volt. Iskoláit Kovásznán végezte, majd a szülői háznál a földművelést tanulta és kora ifjúságától gazdálkodással foglalkozott. Neje: Kiss Karolina, gyermekei: Sándor és Zsuzsánna. A M. P. tagja, a ref. egyház képviselőtestületének tagja, tekintélyes polgára a községnek.

Csutak János kocsmáros, Maroshévíz. 1902. u. o. Atyja: György, anyja: Ráduj Anna. Iskoláit szülőfalujában végezte, majd cipészipart tanult és abban fel is szabadult. 1939-ben kapott italmérési engedélyt, kocsmája azóta áll fenn. Neje: Lőrincz Erzsébet, gyermekei: Olga és Ervin. A M. P. tagja, minden hazafias mozgalom lelkes támogatója, gyermekeit magyar szellemben nevelte.

Csutak József malomtulajdonos, Kovászna. Sz. 1876. u. o. Székely család leszármazottja. Tanulmányait Kovásznán végezte, majd ősi hagyományához híven a szülői háznál gazdálkodást tanult. 1904-ben faiparral foglalkozott, és mint tisztviselő működött 1923-ig, amikor a fenti helyen fűrésztelepet alapított, mely modern 50 lóerős gőzgéppel és 30 zollos gáterrel lett felszerelve, a környék egyik legmodernebb fatelepe. A világháború alatt a 24. gy.-ezr. kötelékében orosz és olasz fronton harcolt, mint szakaszvezető szerelt le. A II. o. ezüst és a bronz vit. é., a jubileumi és K. cs.-k. tulajdonosa. A ref. egyház presbitere, a Vajnafalvi Fürdőbirtokosok elnöke, a M. P. intézőbizottságának tagja, minden kulturális és szociális ügy lelkes és buzgó támogatója. Neje: Szabó Poxcene, gyermeke: Gyula.

Csutak Károly mádéfalvai, áll. tanító, Kovászna. Sz. 1889. Páki. Lófö székely nemesi család leszármazottja. Atyja: József, anyja: Ferencz Teréz. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön és Déván végezte, 1909-ben nyert oklevelet. Mint tanító Csíkrakottyán kezdte meg működését, Kisküküllőben, Ernyén, Papolcon, majd Csomakőrösön és 1940 óta Kovásznán tanít. A világháborúban a 2. gy.-ezr. kötelékében teljesítette hazafiúi kötelességét. Neje: Csomakőrösi Nagy Ilona, gyermeke: László. A Szövetkezet, a Közbirtokosság és minden társadalmi és kultúr egyesületnek működésében résztvesz, az előbbieknek igazgatósági tagja.

Csutak Péter molnármester, Gödemesterháza. Sz. 1899. Maroshévíz. Székely család leszármazottja: Atyja: †István, anyja: †Marika Anna. Iskoláit Maroshévizén végezte, majd ipari pályára lépett és a molnár szakmát sajátította el. A világháborúban a 22. gy.-ezr.-ben harcolt, leszerelése után önként vonult be a székely hadosztályhoz és résztvett a románok elleni ütközetekben, fogságba került és csak 1919 végén szabadult ki. Képzett molnár, kereskedelmi és vámőrlést végez. Neje: Csiki Anna, gyermekei István és Ilona. Közismert magyarsága miatt sokszor volt kellemetlensége a román hatóságokkal.

Csutak Vilmosné ny. igazgató-tanító özvegye, Sepsiszentgyörgy. Sz. 1882. Kolozsvár. Nemesi család leszármazottja, Tanulmányait Kolozsváron végezte és tanítónői oklevelet szerzett. Atyja: †Simfi István, anyja: †Robanszky Róza volt. Atyja mint ismert gépgyáros 1920-ban hunyt el. 1906-ban ment férjhez †Csutak Vilmoshoz, aki a székely Mikó kollégium igazgatója volt 20 éven keresztül, valamint a Székely Múzeum igazgatói tisztségét is viselte. A M. P. megszervezője volt, köztiszteletben és közszeretetben élt haláláig. Gyermekei: Csaba, aki Kolozsváron egyetemet végzett, teológiai hallgató, és Árpád gimnáziumi tanuló.

Csüdör Árpád kereskedő, Kézdiszentlélek. Sz. 1913. Nyujtód. Székely nemesi család leszármazottja. Atyja: Antal, anyja: Kovács Rozália. Kézdivásárhelyen kereskedelmi iskolát végzett és szakmai képzettség elnyerése után 1940-ben saját erejéből Kézdiszentléleken önálló üzletet létesített. Katonaéveit a román hadseregben kellett leszolgálnia. Neje: György Emilia, gyermeke: Anna. A M. P. lelkes tagja, minden kultúrintézmény támogatója.

Csűrös Ferenc gazdálkodó, Komolló. Sz. 1904. u. o. Atyja: Lukács, ősrégi székely nemesi családból származik. Iskolái után a gazdálkodást tanulta, önálló 1933-ban lett, jelenleg 12 holdon folytat belterjes gazdálkodást. Neje: Dambora Margit, gyermekei: Zoltán és Jolán. A M. P. működésében résztvett. E. M. G. E. tagja, a Gazdakör titkára, az, OKH, pénztárosa, községi képviselőtestületi tag. A község tekintélyes polgára.

Czáka Rozália földbirtokos, Maroskeresztár. Sz. Szovátán. Atyja: †József, anyja: Zoltány Piroska. Ősrégi székely nemes .család leszármazottja. Haszonélvezeti joga van a volt Knöpfler Albert-féle uradalom területén. Minden hazafias, kulturális és szociális megmozdulás támogatója.

Czerják Ferenc gazdálkodó, Sándortelke. Sz. 1892. u. o. Székely gazda-családból ered, iskoláit Sándortelken végezte, majd a föld szeretete a gazdálkodás elsajátítására sarkalta. Édesaityja tanította a szakismeretekre, majd a háború kitörésekor, 1914-ben a 82. székely ezredhez került és az orosz, majd a román fronton harcolt, ahol 1917-foien megsebesült. Mint szalkaszvezető az I. o. ezüst vit. é. és a K. cs.-k. kitüntetéssel szerelt le. Neje: Demeter Irma, gyermeke: Regina. Volt községi tanácsos, bíró, pénztáros. A ref. egyház presbtere, a közbirtokosság pénztárosa, az erdélyi párt megbízottja és a tejszövetkezet .pénztárosa. A község köztiszteletben álló polgára.

Czibula Henrik nyug. MÁV főmozdonyvezető, Marosvásárhely. Sz. 1882. Nándorhegy. Atyja.: †András, anyja: Kuch Katalin. Iskoláit Kudzsiron végezte és

1910-ben lépett a MÁV szolgálatába, aliol 1926-ban főmozdonyvezetővé nevezték ki és 1939-ben vonult nyugalomba. Szolgálatát mindvégig a legnagyobb szorgalommal látta el, fölötteseinek teljes megelégedésére. Neje: Zablodil Margit, gyermekei: Anna, Henrik, Emma és Gyula. A magyar hazafias ügyet mindig legnagyobb mértékben támogatta.

Czigler Albert földbirtokos, nyug. járásbíró, Makfalva. Sz. 1878. Kolozsváron. Atyja: †Emil, kir. táblai tanácselnök, anyja: Csiszár Berta, ősrégi erdélyi nemesi család leszármazottjai. Nagyatyja Marosvásárhely főorvosa, anyai nagyatyja, görgei Csiszár Domokos, tanár, honvéd főhadnagy, 1849-ben Vízaknán á szabadságharcban halt hősi halált. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Kolozsváron végezte, majd mint kir. járásbiró, Nagyajtán tevékenykedett éveken keresztül. Nyugdíjba vonulása óta gazdálkodással foglalkozik saját földjén, intenzív, mintaszerű gazdaságot és állatnevelést folytat. Neje: makfalvi Dósa Mária, Magdolna, (kinek édesatyja, Elek, Marostorda vármegye nagynevű alispánja volt. Édesanyja erzsébetvárosi Csíky Emma. Minden hazafias, kulturális, társadalmi egyesület munkájában részt vesz.

Czikó József csíkszentgyörgyi, nyug. m. kir. csendőrtiszthelyettes, Budapest. Sz. 1874. Csíkszentgyörgy. Ősrégi székely nemesi családból ered. Atyja: József földbirtokos volt, anyja: Gaál Julianna. Iskolái elvégzése után, 1895-ben vonult be tényleges szolgálati éveinek letöltésére a 82. közös gy.-ezredbe és Gyulafehérváron teljesített szolgálatot. Mint szakaszvezető lépett át a m. kir. csendőrséghez és Kolozsváron, Aforudbányán, Nagyenyeden, Gyulafehérváron, Magyarigenen, Zalanán, Verespatakon, Dicsőszentmárton. ban, Balázsfalván, Bonyhádon, Balatonkenesén, Pomázon és Siklóson működött, ahol mint szakaszparancsnok volt 1929-ig. A román megszálláskor 1919. márciustól, augusztusig internálták bátor és hazafias magatartása miatt. Számos kitüntetésben, dicsérő okiratban és elismerésben volt része. Neje: csíkszentimrei Csató Gizella, székely nemesi családból született, gyermekei: Joachim, József és Irén.

Czintos Piroska állami tanítónő, Sepsibesenyő. Sz. Sepsiszentgyörgy, nemesi családból ered. Atyja: Sándor, anyja: †Szabó Irma Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön végezte és tanítói oklevelének elnyerése után Sepsiszentkirályon kezdte el pedagógiai munkásságát. A románok nyelvmemtudás címén felfüggesztették és a magyar honvédség bevonulása óta ismét elfoglalta tanítói állását és Sepsibesenyőn áll a magyar kultúra és nemzetnevelés szolgálatában.

Cziriák József gazdálkodó, Csejd-Tófalva. Sz. 1897. Gyímesbükk. Székely gazdacsaládból született. Iskolái elvégzése után őseinek hagyományai szerint a föld megmunkálását tanulta, majd 1915-ben a világháború alatt az orosz frontra került, ahol 1916-ban sebesült. Fölgyógyulása után az olasz frontra ment. A bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Bilibók Viktória, gyermekei: István. Éva és Ilona. 1919 óta gazdálkodik saját földjén és 1930-ig Gyímesbükkön, azóta pedig Tófalván. A község tekintélyes polgára, a Gazdakör és a Gazdaegyesület tagja. Magyarságát mindvégig megtartva családját is magyar szellemben nevelte és oktatta.

Czirják Ferenr gazdálkodó, Mezőmadaras. Sz. 1899. u. o. Ősrégi gazdacsaládból ered, székelyföldi származás. Iskoláit szülőfalujában végezte és 7 holdon kezdett önállóan gazdálkodni, amit szorgalmából és takarékos életmódjából 19 holdra gyarapítóit. Mintaszerű gazdálkodást folytat, haszonállatokat nevel. Községi esküdt, a Tejszövetkezet igazgatósági tagja. Neje: Kibédi Eszter, gyermeke: Zoltán.

Czirmay András gazdálkodó, községi bíró, Dálnok. Sz. 1892. u. o. Atyja: †András, anyja: †Erdős Julianna, ősi gazdálkodó családból ered. Édesatyja útmutatása mellett gazdálkodást tanult, majd önálló gazda lett. A világháború kitörésekor tényleges katonaidejét szolgálta az 5. honv. tüzér-ezr.-ben. Az orosz és olasz fronton harcolt, egyízben sebesült. I. o. ezüst, bronz vit. é., K. cs.-k. kitüntetése van. Főtűzmesteri rangban szerelt le. Neje: Dán Borbála. Három évig volt a ref. egyház gondnoka, 14 éve presbiter, a dalárda tagja, a Szövetkezet ellenőrző biz. tagja, volt közs. pénztáros, gazdaköri tag. Mint a község tekintélyes polgára 1940 óta községi bíró, mely tisztségét közmegelégedésre tölti be. A nemzeti gárda helyi szervezetének paranésnoka.

Czitrom Géza kereskedő, Nagyborosnyó Sz 1906. Brassó. Iskoláit Brassón végezte, ahol gimnáziumi érettségit tett 1924-ben Édesatyja József mellett sajátította el és fejlesztette a kereskedelmi szakismereteket, majd 1938-ban önálló üzletet létesített Nagyborosnyón. Városi nívójú üzlete szolid és megbízható, a lakosság kedvelt bevásárlási forrása. A M. P. örökös tagja, minden hazafias, kulturális és társadalmi megmozdulás igaz támogatója. Katonaévét a román hadseregben volt kénytelen leszolgálni.

Daczú András gazdálkodó, Kézdiszárazpatak. Sz. 1902. u. o. Atyja: József, anyja: Antal Mária. Székely gazda család leszármazottja. Iskolái evégzése után a szülői háznál gazdálkodást tanult. 1930 óta önálló. Katonaéveit a román hadseregben szolgálta le. Neje: Szántó Ilona, gyermekei: Emma és Gergely.

Dakó Lajos ref. l. lelkész, ig.-tanító, Meggyesfalva. Sz. 1891. Nagyernye. Atyja: Dakó Lajos, anyja: Nemes Veronika volt. 1910-ben tanítói, 1922-ben lelkészi oklevelet szerzett és működését Berekeresztúron kezdte, volt Dányán, Kisküküllő megyében, Ploestiben, Andrásfalván, Bukovinában, Galacban, Megyesfalván, ahol egyházközséget és iskolát vezetett. Részt vett a M. P. megalakulásában, azonkvül a Hangya szövetkezet megalapításában. Mint egyházi és iskolavezető tevékenykedik. 1914-ben a 22. gy.-ezredhez vonult be a világháborúban, részt vett a kárpáti és az orosz fronti harcokban és 1915-ben fogságba esett. 1921-ben szökve menekült a fogságbó. Egyházközséget és iskoát szervezett és alapított a fenti helyeken és mint missziós lelkész a magyar falu elszakítotjait részesítette Lelki vigasztalásokban és a magyar hazafias szellemet ébrentartotta bennük. Neje: Nagy Rózsika.

Damó György gazdálkodó, Lisznyó. Sz. 1887. u. o. Atyja: †Kálmán, anyja: †Csorja Franciska. Ősrégi székely család leszármazottja. Négy középiskolát Sepsiszentgyörgyön végzett, majd édesatyja mellett gazdálkodni tanult. 56 holdas birtokán folytat belterjes gazdákodást. A világháborúban a 2. gy.-ezredben az orosz fronton harcolt. Neje: Kese Vilma, gyermekei: György és Eszter. Tekintélyes polgára a községnek.

Dancs Zsigmond ref. kántor, igazgató-tanító, Csomakőrös. Sz. 1900. Atyja: Benjámin, anyja: †Bodó Rozália. Székely nemes család leszármazottja. Kézdivásárhelyen és Nagyenyeden végezte tanulmányait és Csomakőrösön kezdte meg pedagógiai munkásságát. Mint ref. kántor és. tanító végzi hivatását. A ref. Dalárda karnagya, a Közbirtokosság pénztárosa és minden hazafias és kulturális intézmény résztvevője és támogatója. Neje: Bogyó Piroska, gyermekei: Ernő és Márta.

Darabont Ferenc gazdálkodó, Bikfalva. Sz. 1893. Székely család leszármazottja, nemesi eredet. Középiskolái elvégzése után Nagyenyeden a tanítóképző intézet növendéke volt, majd az ősi föld iránti szeretet tanumányai abbahagyására és a családi birtok megmunkálására késztette. A világháborúban a 24-es, 2-es és a 103-as ezr.-ben orosz, olasz, szerb és albán fronton harcolt. Neje: Kovács Irma, gyermeke: Sári, férjezett Szabó Vincéné, gyógyszerész neje. Az Erdélyi Párt titkára, a Hangya ügyv. igazgatója, OKH könyvelő, községi pénztáros és a Közbirtokosság pénztárosa. Az egyház gondnoka és a Gazdakörnek, valamint számos társadalmi egyesületnek vezetésében vesz részt.

Darabont D. József kovácsmester, Görgényüvegcsűr. Sz. 1885. u. o. Atyja: György, anyja: Palkó Mária volt. A kovácsipart Szászrégenben sajátította el, 1922 óta önálló mester. Volt községi képviselő. A világháborúban részt vett, a vasúti ezredben szolgált. A K. cs.-k. tulajdonosa. Közismert magyar érzései miatt a románok letartóztatták, megverték. Neje: Antaffy Erszébet, gyermekei: Ferenc, József, Anna, Sándor, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Darabont József körjegyző. Marosszentkirály. Sz. 1892. Fintaháza. Székely nemesi család leszármazottja. Atyja: Mihály, anyja: Báthy Erzsébet volt. Marosvásárhelyi ref. kollégiumban tett érettségit, majd a közigazgatási tanfolyamot végezte el. Mint aljegyző Medgyesfalván kezdte közigazgatási pályafutását, közben Budapesten és Kolozsváron a jogot végezte el. A világháborúban a 62-es gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, súlyosan sebesült és mint 40%-os rokkant szerelt le önkéntes tizedesi rangban. A román megszállás alatt 1934-ig volt vezetőjegyző, amikor magyarsága miatt büntetésül Fogaras megyébe helyezték. A bécsi döntés után került ismét Székelyföldre, ahol azóta Marosszentkirályon működik. Minden kulturális intézmény megszervezésében és vezetésében részt vesz.

Daradics Félix dr. ügyvéd, Csíkszereda. Sz. 1878. Csíktaplóca. Atyja: flgnác, édesanyja: †CsuIak Julianna. Tanulmányait Csíksomlyón és Kolozsváron végezte, 1905-ben tett ügyvédi vizsgát. Diplomájának elnyerése óta megszakítás nélkül végzi hivatását. A világháború alatt a 24. gy.-ezr-ben szolgált, az orosz fronton fogságba került és 1918-ban szökve menekült. Mint népfölkelő főhadnagy szerelt le. Irodalmi munkássága közismert volt különösen a régebbi időkben, az őrszem című társadalmi és politikai napilap volt szerkesztője és a Csíki Lapok munkatársa volt. Neje: Trahán Julianna. A városi és megyei tanács rendes tagja, a vármegyei M. P.-nak ügyv. enöke, később a csíkszeredai tagozat elnöke, a Hitelszövetkezet és a Gazdasági Szövetkezet elnöke és még számos kultúrintézmény vezetésében vett részt.

Gyermekei: Árpád szig. orvos, Debrecen és Gábor ügyvédjelölt, Csíkszereda.

Darkó Mihály bölöni, ny. igazgató-tanító, Dálnok. Sz. 1847. Középajta. Atyja: †József, anyja: †Árkosi Benkő Mária. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Székelykeresztúron végezte, tanítói működését 1871 ben Középajtán kezdte meg. Onnan Dálnokra került és 1911-ben 40 évi érdemdús szolgálat után vonult nyugalomba. Számos szakcikke jelent meg nyomtatásban, a helyi kisdedóvó alapítója, minden kulturális és szociális megmozdulásban irányító szerepet töltött be. Neje: dálnoki Veres Mária, gyermekei: dr. Darkó Jenő tanár, Anna, özv. Ötves Pálné gyógyszerész özvegye, Ilona ny. tanítónő és Mária, aki a ref. Nőegylet ügyv. elnöke.

Darkó Sándor nagyajtai, gazdálkodó, gépész, Jánosfalva. Sz. 1907. u. o. Székely nemes család leszármazottja. Atyja: †Pál, édesanyja: †Mezey Mária. Székelykeresztúron végzett négy gimnáziumot, majd ipart tanult és stabil és mobil motorok kezeléséből szakvizsgát tett. Homoródszentmárt.onban szövetkezeti gépész volt. A megszállás súlyos éveiben a M. P.-nak lelkes tagja, az EFE és a Gazdakör taga. A Hangya és a Tejszövetkezet felügy. biz. tagja, minden hazafias és kulturális egyesület támogatója. Neje: †Kányádi Jakab Ilona, gyermeke: Lilike.

Darvas Albert plébános, Nyárádsellye. Sz. 1893. Kászonújfalu. Székely nemes család leszámazottja. Atyja: †Albert, †anyja: Nagy Terézia. Tanulmányait Csíksomlyón, Csíkszeredán, Gyulafehérváron és Bécsben végezte, 1918-ban szentelték pappá. Azóta megszakítás nélkül végzi hivatását, Csíkszentsimonon, Csatószegen és Gyergyószentmiklóson töltött hosszabb időt, 1929 óta Nyárádsellye plébánosa. Minden kulturális, hazafias és vallásos egyesület működésében részt vesz.

Darvas Ferenc h. főerdész, Csíkkozmás. Sz. 1904. Csatószegen. Régi csíki kat. nemes székely család legzármazotta, akinek atya: András ismertnevű gazdálkodó volt. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult, majd 1928-ban vendéglős lett Kovásznán. Később Tusnádfürdőn mint penziótulajdonos működött, majd 1941-ben a magyar állam erdészeti hivatalának szolgálatába lépett mint h. főerdész. A M. P. működésében részt vett, az Erdélyi Pártnak tagja. Neje: Czikó Erzsébet, gyermeke: Zoltán.

Darvas György csíkcsatószegi, a Magyar Fa Rt. Csíkszeredai Kirendeltségének vezetője. Sz. 1904. Selyp. Atyja: György, anyja: Géczy Opra Mária volt. A család nemessége a 15. századból ered. Aradon tett érettségit, majd gazdasági tanfolyamot végzett. Az Erdélyi Magyar Gazdák Egyesülete kereskedelmi szervének, a Mezőgazdák Rt. cégvezetője volt, később az EMGE gazdasági felügyelője lett. Magyar Ált. Hitelbank Faérdekeltségének főtisztviselője és 1941-től a Magyar Fa Rt. budapesti cég kirendeltségének csíkszeredai adminisztratív vezetője. Magyarsága miatt négy havi börtönbüntetést szenvedett.

Darvas Mór fatermelő, fanagykereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1875. Marosrudas. Középiskolái elvégzése után a faiparban szerzett gyakorlatot és saját erejéből lett önálló. A Székelyföld egyik legnagyobb fatelepe, modernül felszerelt fűrésztelepe van. Működési köre Székelyföld határain túl is kiterjed. Neje: Sámuel Franciska, gyermekei: Ödön dr., Bernát, aki a fűrésztelep vezetésében vesz részt mint társ és Erzsébet.

Dálnoki Pál Lőrinc igazgató-tanító, Egerpatak. Sz. 1895. Dálnok. Lófő székely nemesi családból ered. Atyja: Lőrinc, anyja: Teleki Ilona. Középiskoláit Sepsiszentgyörgyön végezte, tanítóképzőt Székelykeresztúron. Bitóra került tanítónak és 1915-ben Egerpatakon működött mint tanító és ezidőszerint Egerpatakon állami igazgató-tanító tevékenykedik. A háború alatt katonai szolgálatot teljesített a 24. honv. gy.-ezred kötelékében. Az orosz fronton harcolt, fogságba is esett, ahonnan csak 1920-ban tért haza. A megszállás alatt minden magyar hazafias és kulturális megmozdulásnak lelkes támogatója és híve volt. Neje: Kis Izabella, három gyermeke van.

Dán János malomtulajdonos, Görgénysóakna. Sz. 1894. Görgénylibánfalva. Atyja: Ferenc, anyja: Gliga Anna volt. Iskolái elvégzése után a malomiparban önállósította magát és 1924-ben saját erejéből modern malmot épített, melyet fiainak segítségével közösen vezet. A községnek volt képviselőtest. tagja, kereskedelmi és vámőrlés végez. Modern, magasörlésű malom. Neje: Simó Lidia. Minden kulturális és hazafias egyesület támogatásában részt vesz.

Dáner István túrógyári társtulajdonos, Barót. Sz. 1893. u. o. Atyja: Ferenc, édesanyja: Sántha Ágnes volt. Középiskoláit Brassón végezte, majd a világháborúban a 2. gy.-ezr.-ben orosz, szerb és olasz fronton harcolt, háromszor sebesült és 1918-ban angol fogságba került, ahol két évet töltött. Főhadnagyi rangban szerelt le. Kitüntetései: Sig. Laud., ezüst és bronz vit. é., III. oszt: érdemkereszt, seb. é. és a K. cs.-k. 1927-ben vette át az Incéféle túrógyárat, melyet azóta vezet. A M. P. alapító tagja, a bécsi döntéskor megszervezte a helyőrséget és annak vezetője volt, leventeoktató. Neje: bölöni Sikó Ilona, gyermeke: István. Úgy ő, mint neje ősrégi nemesi család leszármazottai.

Dáné Mihály gazdálkodó, Recsenyéd. Sz. 1895. u. o. Tősgyökeres községalapító unitárius családból ered. Atyja: †György, anyja: nemes †László Rebeka. Iskolái elvégzése után 1921 óta gazdálkodik az ősi földön önállóan. A M. P. tagja, szövetkezetnek volt ig. tagja, a Hangya és a Tejszövetkezet vezetőségében vesz részt, egyházi presbiter, közbirtokossági tanácsos, a közs. képv. testület és a Gazdakör tagja. Neje: Béres Rebeka, gyermekei: Gyula és László.

Dániel Áron gazdálkodó, malomtulajdonos, Szentegyházasfalu. Sz. 1866. u o. Székely nemesi család leszármazottja. Székelyudvarhelyen középiskolát végzett, majd gazdálkodást tanult és a kötelező katnaéveit szolgálta le a 24. honv. gy.-e.-ben, ahol számvevő őrmesteri rangot ért el. Neje: Tamás Katalin, gyermekei: Julianna, férj. Lőrinczy Imréné, Veronika, Tankó Imréné, ifj. Áron, nős Csiki Judittal, Erzsébet, Konrád Domokosné, Margit, Balász Istvánné, Gábor nős Zsigmond Annával és Lajos, aki jelenleg a 30 hold családi földön gazdálkodik. Tekintélyes polgára a községnek, a hazafias eszméket mindenkor teljes erejével támogatta, volt községi bíró, közbirtokossági elnök, pénztáros és jegyző, és 1905—1941-ig a helyi takarékpénztár igazgatója, könyvelője és pénztárnoka, a r. k. egyház főgondnoka.

Dániel Ferenc báró vargyasi, primor földbirtokos, Vargyas. Sz. 1887. Atyja: †Lajos, édesanyja: †Pálffy Márta. Tanulmányait a kolozsvári unit. gimnáziumban végezte és 1914 óta vezeti földbirtokának egy részét, 1926-tól a teljes birtokot, mely jelenleg 2085 katasztrális holdra terjed ki. Birtokából a román állam 265 holdat sajátított ki. A legmodernebbül felszerelt gazdaság géperővel és megfelelő haszonállatokkal van felszerelve. Az uradalomhoz szeszgyár és két vízimalom is tartozik. Az év egész időszakában nyujt megélhetést. A szeszgyárban külön 4—5 állandó alkalmazottat is foglalkoztat. A világháború alatt önként jelentkezett frontszolgálatra és a 9. honv. huszár ezr. kötelékében az orosz fronton 1916-ban fogságba esett. Hadnagyi rangban szerelt le. Az Erdélyi Párt helyi elnöke, az unit. egyház tanácsosa, a Numizmatikai Társaság alapító tagja, az Országos Vadászegyesület tagja, a helyi Gazdakör elnöke, Szeszgyár Egyesület vál. tagja és minden kultúrintézmény támogatója. Neje: gróf Somssich Gabriella, gyermeke: Mihály. Nejének édesatyja: gróf Somssich Tihamér, Hont megye volt főispánja, mint huszárkapitány küzdötte végig a világháborút, édesanyja: gróf Vay Olga, a háború alatt önkéntes ápolónő volt.

Dániel Lajos báró vargyasi, földbirto--kos, Tarcsafalva. Sz. 1885. Vargyas. Atyja: †Lajos, országgyűlési képviselő, édesanyja: †tarcsafalvi Pálffy Márta. Tanulmányait Kolozsvárott végezte, ahol államtudományi vizsgát tett, majd vármegyei szolgálatba lépett. Közigazgatási pályafutását 1907-ben Alsófehér megyében kezdte meg, majd hét évi szolgálat után mint vármegyei tisztb. főjegyző leköszönt állásáról és 1914-ben a világháború kitörésekor a 7-es közös huszárezredbe vonult be. Az orosz, szerb, olasz és francia fronton harcolt, tízszer sbesült és zászlósi rangban szerelt le. A katonai arany érd. ker. és a II. ezüst vit. é. tulajdonosa. Neje: pettenyie Gyöngyössy Berta, gyermekei: Balázs gépészmérnök és Lajos gazdasági iskolai tanár. Második neje: Wiesner Falicitas, ebből a házasságából egy gyermeke született: Ulrika-Mária.

Dániel Lajosné báró vargyasi, sz. pettenyey Gyöngyössy Berta földbirtokos, Bencéd. Sz. Marosvásárhelyen. Atyja: †Béla földbirtokos, min. tanácsos, édesanyja: †abrudbányai Fikker Berta. Ősrégi magyar nemes család leszármazottja. Tanulmányait Kolozsváron végezte és tanítónői oklevelet szerzett, majd ugyanott zenekonzervatóriumot végzett. Gyermekei: Balázs gépészmérnök, Budapest és Lajos gazdasági iskolai tanár Székelykeresztúron. 170 holdas birtokán belterjes, korszerű gazdálkodást folytat, minden kultúrintézmény támogatásában, részt vesz.

Dániel és Mike vasöntöde, Barót. 1898-ban alapította Mike Gyula Erdőfülén és 1902-ben helyezték át Barótra. Az üzem alapításától kezdve a korral haladva modernizálódott, lágyvasöntések, kereskedelmi, gépöntvények, gazdasági gépalkatrészek, vízvezetékfelszerelések öntésével és előállításával foglalkozik. Átlagosan 10—12 szakmunkásnak és megfelelő számú segédmunkásnak nyújt állandó megélhetést. Jóminőségű öntvényeik nemcsak Székelyföldön, hanem az ország egész területén használatosak.

Dániel Zsigmond unit. el. isk. tanító, Vadad. Sz: 1906: Székelykál: Atyja: István, anyja: Tóth Julianna. Tanulmányait Budapesten és Csíkszeredán vé-

gezte és tanítói oklevelének elnyerése után Magyarszovátán kezdte pályafutását. Innen Iklandra került és 1930 óta a vadadi unit. el. népiskola igazgatója, kántora. A Gazdakör elnöke; minden kulturális és szociális egyesület munkájában részt vesz. Neje: Szász Edit, gyermekei: Zsigmond és Tibor. Katonaéveit a román hadseregben volt kénytelen leszolgálni és mint önkéntes szakaszvezető szerelt le.

Dátuj Demeter molnármester, Havadtő. Sz. 1884. Erdőszentgyörgy. Iskolái elvégzése után a molnáripart tanulta, és mint segéd 11 éven keresztül fejlesztette szaktudását és 1938-ban Havadtőn lett önálló mester. Jól felszerelt, modern malmát nevelt fia, Koch Viktor segítségével vezeti. A világháborúban a 62-es gy.-ezredben szolgált, orosz fogságba esett és három évi fogság után tért haza. Neje: Koch Mária, gyermeke: Viktor, aki atyja mellett a malom vezetését végzi, nős, neje: Sztancsu Anna, gyermekei: Viktor, János, Demeter és Mária.

Dávid Antal ifj. kereskedő, Kézdivásárhely. Sz. 1871. u. o. Atyja: †István, anyja: Cziffra Jozefa. Középiskoláit Brassóban, kereskedelmi akadémiát Kolozsvárott végzett, utána a családi üzletbe lépett, amelynek vezetését atyja halálakor 1913-ban vette át. Mint tekintélyes és köztiszteletben álló kereskedő a Kereskedő Kör elnöke volt, jelenleg örökös díszelnöke, a M. P. működésében megalakulása óta tevékenykedett és minden kulturális és magyar ügy lelkes támogatója volt. Neje: Bieber Erzsébet-Ilona.

Dávid Béla gazdálkodó, Szárazajta. Sz. 1887. u. o. Atyja: †István, anyja: Dávid Ráchel. Iskolái elvégzése után a szülői házban tanulta a gazdálkodást és jelenleg 74 holdas birtokán gazdálkodik és juhtenyésztéssel foglalkozik. A világháborúban az orosz fronton a 2-es, 101-es és 103-as ezredek kötelékében harcolt. Szakaszvezetői rangban szerelt le. Az I. és II. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Az Erdőbirtokosság tanácsosa, a Hangya szöv. és a Cséplőgépszöv. ig. tagja, a ref. egyház képviselője és a M. P. tagja. Neje: Elekes Berta, gyermekei: András, Lajos és Béla.

Dávid Dezső kereskedő, Kézdivásárhely. Sz. 1896. u. o. Atyja: †Antal kereskedelmi tanácsos, anyja: ferzsébetvárosi Csiky Ida. Tanulmányait Kézdivásárhelyen, Zentán és Kanizsán végezte, majd az iskola padjaiból került az 5. h. t. ezr. kötelékébe, ahol mint 55%-os rokkant 1918-ban szerelt le. Neje: Fejér Katalin, gyermekei: István, László, Imre és Erzsébet. A Katolikus Népszövetség titkára, a kézdivásárhelyi Keresk. Szöv. elnöke, a Mercur S. C. elnöke, a marosvásárhelyi Keresk. és Iparkamara tanácsosa, az Erdélyi és Bánáti Keresk. Testület Szövetségének igazg. tagja. Az Erdélyi Kiskereskedők Szövetségének elnöke, volt városi tanácsos és a M. P.-nak volt hivatalos képviselőjelöltje. A kereskedelem, az ipar és a magyar érdekek szolgálatában folytatott sokoldalú munkája mellett szakavatott tollal a magyar érdekeket sajtó útján is terjesztette és propagálta. Számos szakcikke jelent meg nyomtatásban kereskedőtársai és a magyar kereskedelem érdekében. Nagyszebenben 18 hónapi börtönre ítélték el, a szebeni és kolozsvári fellegvárban ebből 11 hónapot töltött, 6 hónapot internálva és rendőri felügyelet alatt töltött el. Minden magyar, kulturális és szociális ügyet legmesszebbmenően támogatott. Kézdivásárhely megyei város polgármestere 6929/ 1940. sz. bizonyítványa szerint a Vitézi Rendbe való fölvételét ajánlja.

Dávid György dr. ref. lelkész, Nyárádszereda. Sz. 1889. Braila. Atyja: †Mihály tekintélyes kötélgyártómester, édesanyja: †Papp Julianna. Lófő székely nemesi család sarja. Tanulmányait Nagyenyeden és Kolozsvárott végezte, 1916-ban szentelték pappá. 1923-ban Szegeden tanári oklevelet és doktorátust szerzett. 1913-ban kezdte papi pályafutását mint segédlelkész Középajtán, onnan Szilágyszegre került mint helyettes, majd Alsóbölkényben mint lelkész 1920-ig működött. Később Bözödre, Kibédre, Tordára és 1938-ban Nyárádszeredára került. Volt egyházmegyei főjegyző, Szászvároson és Nagyenyeden középiskolai tanár és zsinati képviselő. 1919-ben súlyosan bántalmazták és ugyanez év augusztusában magyarságáért 80 botbüntetést szenvedett. Hosszabb ideig fogságban is tartották románellenes magatartása miatt. Neje: káposztásszentmiklósi Nagy Anna, gyermekei: György, Málnáson s.-lelkész, Endre s.-jegyző, Ödön, Boriska, István, Hajnalka és Gyöngyike.

Dávid Gyula ref. lelkész, teológiai magántanár, Székelyudvarhely. Sz. 1902. Komolló. Atyja: József ref. lelkész, édesanyja: Csutak Mária volt. Székely nemesi család leszármazottja. Középiskoláit Szentgyörgyön, a teológiát Kolozsváron végezte, majd Báselben folytatta tanulmányait. 1925-ben kezdte pályafutását és Kolozsváron volt segédlelkész, majd Arapatakon mint lelkész és Nagyenyeden teológiai tanár volt, 1938-tól székelyudvarhelyi lelkész. Volt egyházmegyei tanácsos, taügyi előadó, egyházkerületi képviselő. M. P.-i elnök és megyebizottsági tag. Az Erdélyi Múzeum Egyesület és a Theologia Tanárok Munkaközösségének tagja. Irodalmi munkái közül nevezetesebbek: Kálvin gazdasági etikája; Az etika kérdése és irodalma; A közösségi élet etikája; Fegyelmezés a középiskolában, Isten és kenyér; most dolgozza föl Kálvin bibliamagyarázatait. A román megszállás alatt adta ki a Gyülekezeti Étel magyar nyelvű vallásos újságot, melyet a román hatóság betiltott. Neje: Imre Ida, gyermekei: Gyula, Klára, László és Lajos.

Dávid Gyula id. kereskedő, Sepsibükszád. Sz. 1874. Csíkszereda. Székely család leszármazottja. Iskolái elvégzése után á cipészipart tanulta ki és segédéveit töltötte, majd a 24. gy.-ezr. kötelékében kötelező katonaéveit szolgálta le. 1910-ben alapította meg ma is fennálló üzletét, melyet 1933 óta Gyula fia vezet. A világháború alatt a 24. gy.-ezr. kötelékében szolgált, őrmesteri rangban szerelt le. Neje: Petres Karolina, gyermekei: Gyula kereskedő, Anna, Bauer Béláné és nevelt gyermeke: Füleki Béla. A M. és az Erdélyi Párt tagja.

Dávid Gyula kereskedő, bejegyzett cég, Marosvásárhely. Sz. 1886. u. o. Atyja: †János műkertész, régi székely családból származott. Tanulmányait Marosvásárhelyen kezdte, segédéveit Szászrégen, Arad, Budapest nagyobb cégeinél töltötte el, 1930-ban saját erejéből lett önálló kereskedő Marosvásárhelyen. A világháború alatt a 62. közös gy.-ezr. kötelékében az orosz fronton harcolt, szakasZvezetői rangban szerelt le. Neje: Cichler Jusztina, gyermekei: Győző, András és György. Minden hazafias és kultuáris egyesület támogatója.

Dávid Izsáknél özv., sz. Diamantstein Anna gazdálkodó özvegye, Nagyernye. Sz. 1873. Marosszentkirály. Néhai férje 1867-ben Nagyernyén született, volt gazdálkodó és fűszerkereskedö, 1938-ban húnyt el. Halála óta özvegye vezeti a gazdálkodást. Hazafias és kulturális egyesületek támogatója.

Dávid József igazgató-tanító, Zalán. Sz. 1900. Komolló. Atyja: József ny. ref. lelkész, édesanyja: Csutak Mária volt. Székely nemes család leszármazottja. Tanulmányait Nagyenyeden végezte. A román uralom alatt bányatisztviselő volt, a visszatérés óta tanít Zalán községben. Részt vett a világháborúban és mint önkéntes őrmester szerelt le. Neje: Apáthy Margit, gyermeke: József. Közismert magyarsága miatt a megszállás alatt csendőri felügyelet alatt tartották a románok. Minden hazafias és kultúregyesület működésében részt vesz.

Dávid Kálmán földbirtokos, Csíkdelne. Sz. 1885. u. o. Ősrégi csíki lófő székely család sarja. Atyja: †Ferenc, anyja: †Biró Terézia. Csíksomlyón végezte középiskoláit, majd a családi birtokon gazdálkodást sajátított el. Katonai szolgálata után, később a csendőrség kötelékébe lépett, ahol nyugalombavonulásáig teljesített mint őrsvezető szolgálatot. Azóta saját gazdaságán belterjes gazdálkodást űz, amely kb. 50 hold kiterjedésű. 1916 óta bekapcsolódott a község közéletébe. A Közbirtokosság ig. tagja, később annak elnöke lett, egyházgondnok volt hosszú éveken át, a Gazdakör alapító elnöke, jelenleg v. t. b. tag és tagja a képviselőtestületnek. A Hangya ig. alelnöke. A M. P. elnöke volt, intézőbizottságának tagja. A magyar kisebbségi jogok lelkes támogatója. Tagja volt több reviziós egyesületnek. A világháborúban részt vett a 82. gy.-ezr. kötelékében. Neje: Birtha Veronika, gyermekei: Rozália, Brigitta és Erzsébet.

Dávid Mihály dr. orvos, min. tanácsos, Budapest. Sz. 1886. Atyja: †Mihály, kir. tanfelügyelő, édesanyja: †Morzes Karolina, ősrégi székely nemesi család leszármazottja. Neje: Szentirmay Ella.

Dávid Mózes gazdálkodó, Bözöd. Sz. 1859. Csíkmárton. Régi székely gazda család leszármazottja. Atyja: †Ábrahám. Iskolá elvégzése után a kereskedői pályára lépett, a kötelező segédévek leszolgálása után Bözödön a saját erejéből és szorgalmából lett önálló kereskedő 1880-ban. Üzletét 1930-ig vezette, jelenleg 40 holdas földbirtokán családjával gazdálkodik. Neje: Princz Hanni, kilenc élő gyermeke van. Gyermekeit magyar szellemben nevelte, a magyar kultúrának mindenkor hathatós támogatója volt.

Dávid Rozália r. k. tanítónő, Csíkszereda. Sz. u. o. Atyja: Elek, anyja: Erőss Emma. Régi lófő nemesi család leszármazottja. Középiskoláit és a tanítóképzőt Nagyváradon .végezte. Pályafutását Csíkszeredán kezdte meg, ahol a mai napig is tevékenykedik. Számos egyházi és kultúregyesület vezetésében vesz részt. A megszállás alatt a magyar történelem és a magyar haza szeretetét igyekezett tanítványaiba beoltani. Minden magyar és hazafias ügynek lelkes támogatója.

Dávid Sámuel kereskedő, Bözöd. Sz. 1894. u. o. Atyja Mózes, volt kereskedő és gazdálkodó. Iskolái elvégzése után édesatyja mellett kereskedést tanult és Székelykeresztúron gyarapította szaktudását. 1927-ben alapította meg mai üzletét, melvet azóta megszakítás nélkül vezet. A világháborúban a 35-ös brassói tüzérezred kötelékében az olasz harctéren

küzdött. Neje: Nagy Rozália, aki részt vesz az üzlet vezetésében.

Deák Albert körjegyző, Kobátfalva. Sz. 1914. u. o. Atyja: †Albert tekintélyes gazdálkodó földbirtokos. Tősgyökeres székely család leszármazottja. Székelyudvarhelyen tett gimnáziumi érettségit, jegyzői tanfolyamot Fogarason végezte. 1935 óta végzi közigazgatási működését, megelőzőleg mint gyakornok 1934-től működött. Mint segédjegyző három évig Székelykeresztúron is volt, 1940 óta kinevezett körjegyző. Neje: Papp Rozália, gyermekei Aranka és Albert. Mint a magyar kultúra katonája, minden hazafias és kulturális egyesület működésében részt vesz.

Deák Dénes cipészmester, Marosvásárhely. Sz. 1900. Magyarigen. Tősgyökeres székely család leszármazottja, kötelező iskolaéveinek elvégzése után a cipészszakmát tanulta, segédéveit Arad, Temesvár Nagyszeben legjobb mesterei mellett töltötte. 1930-ban saját erejéből lett önálló, mérték után rendelésre dolgozik, javtásokat is végez, az úri közönség kedvelt mestere, átlagosan 2 segédet foglalkoztat. A világháború alatt a 4-ik gépfegyverosztagnál szolgált. Neje: Szatmári Terézia, gyermeke: Gyula. Gyermekét magyar szellemben nevelte, a magyar eszméket mindég támogatta.

Deák Ferenc nyárádgálfalvi, ny. állami isk. ig.-tanító, Betfalva. Sz. 1879. Bikfalva. Székely nemesi család leszármazottja, pedagógus családból származott. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön és Székelykeresztúron végezte, 30 évi érdemdús szolgálat után 1928-ban vonult nyugalomba. Részt vett a világháborúban, ahol az orosz fronton fogságba került, tizedesi rangban szerelt le. Neje: Keresztes Borbála, gyermekei: Rozália tanítónő, Sándor gyógyszerész, Gábor vármegyei aljegyző és Ilona férj. Horváth Mártonné adótiszt neje. Hazafias magtartása miatt állandóan üldözték, tettleg is bántalmazták es állandó felügyelet alatt tartották.

Deák Gábor nyárádszenflászlói, ref. lelkész, Mezőfele. Sz. 1881. Bikfalva. Tősgyökeres nemes család leszármazottja. Édesatyja: †Farkas, édesanyja: †Kovács Erzsébet. Sepsiszentgyörgyön érettségizett 1902-ben és a theológiát Kolozsvárott végezte el. 1909-ben szentelték pappá, 1920 óta a Mezőfelei ref. gyülekezet vezetője. Neje: Derzsi Jolán. A M. P. helyi tagozatának megszervezője és elnöke, a marostordai Gazdasági Szövetkezet keretén belül megszervezte a Felei Gazdakört, minden kulturális, hazafias és vallásos egyesület vezetésében részt vesz. Magyarsága miatt hadbíróság elé is állították.

Deák Jenő sepsiszeniványi márkus, gazdálkodó, földbirtokos, Kovászna. Sz. 1878. u. o. Tanulmányait Kovásznán végezte, majd mint járásbírósági tisztviselő, Kovásznán teljesített szolgálatot. 1902-ben az ősi birtok gazdálkodását vette át és ott intenzív, belterjes gazdálkodást végez. Katonaéveit a 24-ik honv. gy. ezr. kötelékében töltötte el. Neje: Ignác Ilona, gyerekei: Ede és Ernő. A M. P. tagja, minden kulturális és szociális intézményt támogat. 230 hold kiterjedésű birtokán minden gabonanemfit és magvakat termel és megfeellő haszonállatok tenyésztésével foglalkozik.

Deák Károly egresi, mészáros és hentes, Marosvásárhely. Sz. 1898. u. o. Atyja: Dániel, édesanyja: Hódos Rozália volt. Tősgyökeres székely családból származik. Iskolájának elvégzése után a hentes és mészáros ipart tanulta, majd segédéveit jobb mestereknél töltötte, ahol szaktudását gyarapította és 1920-ban a saját erejéből önálló lett. Fővárosi nívójú, higienikus, tiszta üzlete van, ahol állandóan friss vágású húsokat mér, henfesárú készítményeit a saját műhelyébenlcészíti. A világháború alatt a 62. k. gy. ezredben az olasz fronton harcolt. Neje: Kiss Rozália, gyermekei: Attila és Márta. A magyar ügynek mindenkor lelkes támogatója volt.

Deák Lajos földbirtokos, a Gazdakör elnöke, Alsóbölkény. Sz. 1903. u. o. Tősgyökeres székely nemes család leszármazottja. Atyja: †Ferenc, édesanyja: †Vass Berta. Tordán középiskolai érettségit tett, majd édesatyja melellt az ősi föld megmunkálását sajátította el és 1938-ig édesatyjával közösen vezette, majd annak halála óta önállóan vezeti a 100 hold kiterjedésű és 20 holdas erdőbirtokot. A gazdaság a legmodernebb felszerelésű, melyben intenzív, korszerű és belterjes gazdálkodással foglalkozik. Mintaszerű tejgazdasága van. 1938 óta a Gazdakör elnöke, 4 évig volt a Hangya ügyvezetője, a ref. egyház világi képviselője. Ma is jelentős szerepet tölt be a társadalmi egyesületek életében. Neje: Dósa Zsuzsánna, gyermekei: Ferenc, György és Lajos.

Deák Mózes gazdálkodó, Etéd. Sz. u. o. Atyja: †Mózes, édesanyja: †Bertalan Ágnes. Tősgyökeres székely gazdacsalád leszármazottja, iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult, majd az ősi földön gazdálkodást kezdett. Tekintélyes polgára a községnek, a Közbirtokosságnak volt pénztárosa, a ref. egyházközség jegyzője 16 évig, és presbiter. A M. P. tagja. A világháborúban a 36-ik tüzérezr.-ben szolgált a szerb, orosz és olasz fronton harcod, sebesült, tizedesi rangban szerelt le. Az I. ezüst és a bronz vit. é., valamint a seb. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Kiss Erzsébet, gyermeke: Zsuzsánna.

Deák Sándor földbirtokos, Székelybethlenfalva. Sz. 1910. u. o. Székely nemes család leszármazottja, nemességük a 15-ik századra vezethető vissza. Tanulmányainak elvégzése után őseinek hagyományait tiszteletben tartva, az ősei által örökölt 100 holdon felüli birtok vezetését vette át és az ősök nyomdokain haladva, a modern gazdálkodás szerint munkáltatja földjét. Édesatyja: Kálmán, édesanyja †Barthalos Mária. Neje: kibédi Orbán Zelma, székelyföldi nemes család leszármazottja, gyermeke: Gábor. A 22 éves megszállás alatt a magyar eszmék és a magyar kultúra mindenkori lelkes harcosa volt.

Deák Tamás sepsiszentiványi, földbirtokos, községi bíró, Kovászna. Sz. 1883. u. o. Atyja: Domokos, édesanyja: Forró Cecilia volt, lőfő székely nemesi családból ered. Budapesten végezte a középiskolákat, majd a 24-ik h. gy. ezr. kötelékében a világháborúban az orosz fronton harcolt. Sebesült és 50%-os rokkant lett, őrmesteri rangban szerelt le, az I. ezüst, bronz, seb. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. 160 hold erdőgazdasága és 75 hold kiterjedésű gazdaságában belterjes gazdálkodást folytat. Magyarsága miatt birtokát elvették és megfigyelés alatt tartották. 1940 óta a község kinevezett bírája.

Debreczeni Gyula gazdálkodó, Udvarfalva. Sz. 1895. Teke. Atyja: †Gyula, ref. lelkész és vallástanár, édesanyja: nemes Rákossy Mária volt. Eredeti székely nemes család leszármazottja, középiskolai érettségit Marosvásárhelyen tett, majd a kolozsvári egyetemen jogot hallgatott. A világháború alatt a 62-es cs. és kir. ezr.-ben orosz, román és ólasz fronton küzdött, tartalékos hadnagy. Sig. Laud., az I. ezüst, bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Háború után Udvarfalvára, ősei birtokára vonult vissza, kizárólag gazdasága föllendítésére fordítva idejét. A helyi kulturális és hazafias egyesületek munkájában részt vesz.

Debreczy Domokos márkosfalvi, ny. iskolaigazgató, Marosvásárhely. Sz. 1878. Mezőpanit. Atyja: †Ferenc. Középiskoláit Nagyenyeden végezte, majd tanítói oklevelet nyert. 22 évi érdemdús pedagógiai munkálkodása után 1925-ben vonul nyugalomba, mint igazgató. Magyarsága miatt üldözték, 2 éivg internálták, birtokát elkobozták és bántalmazták. Neje: Egerházy Ilonka, leánya: Éva. Tősgyökeres székely nemes családból ered.

Debreczy Elek zágoni, ref. lelkész, Kisbórosnyó. Sz. 1900. Csomakőrös. Atyja: †Lajos, gazdálkodó volt. Régi székely nemesi család gyermeke, aki középiskoláit Sepsiszentgyörgyön végezte. Lelkészi működését Dicsőszentmártonban kezdte meg, 1929 óta mint rendes lelkész működik. 1933 június 1-én lett Kisborosnyó lelkésze és azóta vezeti hívei lelki életét. A világháborúban részt vett, a székely hadosztályban szolgált és román fogságba is esett, csak 1920-ban szerelt le. Neje: Debreczy Emma, okl. tanítónő, gyermekei: Éva és Klára. A M. P. elnöke, a Hangya ügyv. igazgatója, a Gazdakör elnöke, minden kulturális és hazafias megmozdulásnak lelkes pártolója.

Deé András id. gazdálkodó, Marosvásárhely. Sz. 1869. u. o. Atyja: †András, édesanyja: †Simor Eszter. Az iskolák elvégzése után az ősi föld megmunkálását tanulta és a gazdálkodást édesatyja mellett kezdte. Tekintélyes polgára a városnak, a ref. egyház presbitere, az Első Szántótestület tagja 1895 óta. A Gazdakör választmányi tagja. Neje: Kacsó Elisa, gyermekei: András, István és Ágnes, férj. Mikó Árpádné. Testvéröccse: Deé József a világháborúban halt hősi halált.

Deé András ifj. gazdálkodó, Marosvásárhely. Sz. 1901. u. o. Édesatyja: id. András, a város tekintélyes polgára. Székely nemesi család leszármazottja, iskoláit Marosvásárhelyen végezte, majd édesatyja irányítása mellett tanulta a gazdálkodást. 1932 óta önálló, a román megszállás alatt magyarsága miatt kényszer-munkatáborba vitték és csak a magyar sereg bevonulásakor szabadult ki. Neje: Dósa Mária, gyermekei: Mária és László. A ref. egyház kepviselőtestületének és a Gazdakör vezetőségének tagja.

Deé István bércséplő, Marosvásárhely. Sz. 1903. u. o. Édesatyja: András, édesanyja: Seres Ágnes volt. Tősgyökeres székely família leszármazottja. Iskoláit Marosvásárhelyen végezte, hol a Fémipari Szakiskola tanulója volt. Lakatos és mechanikus pályán gyarapította szakismereteit, 1928 óta saját gépével bércséplést végez. Neje: Tordai Eszter, gyermekei: István és Erzsébet. A M. P. munkájában mindig részt vett és gyermekeit is magyar szellemben nevelte.

Demes Zoltán ig. kántortanító, Csikmindszent. Sz. 1908. u. o. Atyja: †Ignác, anyja: Tamás Karolina. Regi székely katonacsaládból származik. Középiskoláit és tanítóképzőt Csíkszeredán végezte, pályafutását Csöb községben kezdte meg, s több állomása után 1940-től Csíkmindszent felekezeti iskola kántortanítója. A „Kalot” világi elnöke, leventeparancsnok, a Gazdakör jegyzője, az imperium alatt a

M. P. tagja volt, és minden hazafias és kulturális megmozdulásból kivette a részét. Neje: Fogarassy Ida.

Demeter Albert malomtulajdonos, Makfalva. Sz. 1904. Etéd. Atyja: Gáspár, édesanyja: Kelemen Ráchel volt. A molnáripart édesafyja mellett tanulta, 1928-ban lett önálló mester. Üzeme 35 lóerős motorral van felszerelve, magasörlésü malom, kereskedelmi és vámőrlést végez. Két alkalmazottat foglalkoztat állandóan. A M. P. tagja, katonaéveit a román hadseregben volt kénytelen leszolgálni. Neje: Huszár Ilona, gyermekei: Olga Albert és Gáspár.

Demeter Andor főjegyző, Fiátfalva. Sz. 1902. Kőrispatak. Atyja: Mihály, tanító volt. Ősrégi székely familiából ered. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Fogarason végezte. Udvarhey megye központi járásában kezdte meg működését mint járási titkár, majd vármegyei iroda-alfőnök lett. 1929-ben Szentegyházasfalun volt körjegyző, majd Oroszhegyre, Kobátfalvára, Romániába és 1940-ben Fiátfalvára került, mint vezető-főjegyző. Kezdeményezésére létesült a Hangya fiátfalvi fiókja, melynek vezetésében részt vesz. Neje: Gyarmathy Ilona, gyermekei: Andor, Róza és Pál.

Demeter Dezső tanító, Bözöd. Sz. 1900. Mátisfalva. Ősrégi székely pedagógus családból ered, a tanítóképzőt Nagyenyeden végezte és 1920-ban nyert oklevelet. 1931 óta tanít Bözödön. Minden kulturális és szociális egyesület támogatója. Neje: Kacsóh Irén, gyermekei: Ibolya és Jolán.

Demeter Ferenc gazdálkodó, Körtvélyfája. Sz. 1886. u. o. Atyja: István, édesanyja: †Papp Juliánna. Székely gazdacsaládból származik, édesatyja mellett tanulta a gazdálkodást és 1910 óta önálló gazda. A világháború alatt a 12-es utász zászlóaljnál az albán fronton harcolt, végigküzdötte a háborút. A bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Molnár Zsuzsánna, gyermekei: István, János, József, Ferenc, András, Anna és Zsuzsánna. Magyarságát mindig megtartotta, gyermekeit magyar szellemben nevelte fel.

Demeter István ref. lelkész, Nyárádszentanna. Sz. 1898. u. o. Édesatyja: †Mihály, édesanyja: †Gál Zsuzsánna. Székely nemesi családból származik. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Kolozsváron végezte. Mint lelkész Küsmödön lett megválasztva, 1929-ben pedig Nyárádszentannára hívták meg az egyház vezetésére. A világháborúban mint hadadpródőrmester a 22-es gy. ezr.-ben az orosz fronton teljestettí szolgálatot. Neje: Kónya Katalin, gyermekei: Katalin és Erna. A M. Pártnak volt elnöke, a Tűzoltó Egyesület elnöke, az Uri Kaszinó választmányi tagja, minden kultúrintézmény irányítója, és azoknak vezetésében részt vesz.

Demeter István gazdálkodó, Csekefalva. Sz. 1888. u. o. Ősrégi székely családból származik, édesatyja mellett gazdálkodni tanult, 1920 óta saját földjén folytat korszerű, belterjes gazdálkodást. A világháborúban a volt cs. és kir. 82-ik gy. ezr.-ben orosz és olasz frontön harcolt, sebesült, örvezetői rangban szerelt le. Tekintélyes polgára a községnek, a ref. egyház presbitere, 27 évig volt tűzoltóparancsnok, volt községi főbíró és M. P.-nak állandó tagja volt. Neje: Tarr Anna, gyermekei: Gábor és Juliánna.

Demeter József gazdálkodó, Gyepes. Sz. 1899. u. o. Régi székely családból származik. Atyja: †András, anyja: †Nagy-Gergely Mária. Iskolái után a gazdálkodást tanulta, majd pedig mint gépész tett vizsgát, 1926-tól gépkocsivezető volt és Brassóban működött. 1928-ban teherfuvarozó, majd autóbuszvállalkozó lett. Tekintélyes gazdálkodó, a Gazdakör elnöke, az GE tagja, a M. P.-nak volt tagja. A falu első tejfeldolgozó szövetkezetét alapította meg. Neje: Lázár Juliánna, gyermeke: József, aranykalászos gazda. A világháborúban az 5. ulánus ezred kötelékében az olasz fronton vett reszt.

Demeter Márton sütőmester, Marosvásárhely. Sz. 1903. u. o. Atyja: †Árpád, édesanyja: †Szilágyi Anna. Iskolái elvégzése után a sütőipart tanulta, segédéveit a legjobb mesterek meleltt töltötte, majd saját erejéből lett önálló mester. Az Iparoskor és a M. P. tagja, minden idejét ipara föllendítésére fordítja. Neje: Mihály Juliánna, gyermekei: Erzsébet és Magda.

Demeter Mátyás áll. ig.-tanító, Okland. Sz. 1896. Olasztelek. Atyja: †Mihály, édesanyja: Sütő Anna. Régi ősi székely nemesi család gyermeke, aki Székelykeresztúron végezte el a tanitóképzőt és mint pedagógus Oklandon kezdte meg pályafutását. A világháborúban is részt vett a 24. gy. e. kötelékében az olasz és orosz fronton. I. o. ezüst, Sig. Laud., K. cs.-k. kitüntetésekkel, mint hadnagy szerelt le. A székely hadosztály hősi harcaiban részt vett. A M P. működésében élénk tevékenységet fejtett ki. Neje: Szabó Vilma, gyermekei: István és Éva.

Demeter Miklós ny. tanító, Székelyudvarhely. Sz. 1878. Csekefalva. Nemes székely család gyermeke:, tanulmányait Székelykeresztúron végézte és 32 éven át folytatott pedagógiai munkásságot, amikor a románok hazafias magatartása miatt, nyugdíjazták. A világháborúban a 21-es honv. ezr. kötelékében Petrozsényban teljestíett határőr szolgálatot. A ref. egyház gondnoka, minden szociális és kulturális egyesület munkájában részt vesz. Neje: Papp Berta, gyermekei: Dezső, Gyula, Ilona, Miklós, László és András.

Demeter Sándor gazdálkodó, ny. m. kir. csendőrőrmester, Csekefalva. Sz. 1880. Székely nemes családból származik. Édesatyja: †Mózes, tekintélyes gazdálkodó volt. 4 középiskolát végzett, majd az ősi földön gazdálkodást tanult és kötelező katonaéveit leszolgálva, a m. kir. csendörség kötelékébe lépett. Csendőriskolát Brassóban végezte el. A világháború kitörésekor önként jelentkezett harctéri szolgálatra, a szerb, montenegrói, orosz és olasz fronton harcolt, súlyosan sebesült, 75%-os rokkant lett. Az arany vit. é. az I. ezüst vit. é., a 12 éves szolgálati jel és a K. cs.-k. tulajdonosa. A forradalom kitörése után, a megszállás miatt, nem tudott az anyaországba visszatérni és gazdálkodni kezdett. A M. P.-nak tagja, szolgálata alatt számos elismerésben részesült, több dicsérő okirat tulajdonosa. Neje: †Török Juliánna, gyermeke: Juliánná. A község tekintélyes polgára, minden hazafias és kulturális célt önzetlenül támogat.

Demeter Sándor gazdálkodó, Bögöz. Sz. 1880. u. o. Székely nemesi család sarja, iskoláit Bögözön végezte, majd a szülői háznál gazdálkodott 1901-ben a 82-es cs. és kir. gy. ezr.-ben Szászbeszterczén teljesítette katonai szolgálatát és mint őrvezető szerelt le. Amerikában is megfordult és külföldön szerzett tapasztalatait gazdálkodásában hasznosította: Neje: Fekete Ágnes, gyermekei: Ilona. Juci, Róza és Anna. A román uralom alatt a magyar eszméket mindenkor támogatta.

Demény Ferenc kövendi, ig.-tanító, Bözödújfalu. Sz. 1888. Makkfalva. Székely nemesi családból származik. Középiskolai tanulmányait Szászvároson és Nagyenyeden végezte és 1911-ben nyert tantói oklevelet, 1939-ben került Bözödujfalura, megelőzőleg több helyen működött A román megszállás alatt hazafias magtartása miatt felfüggesztették állásától és nem taníthatott. A magyar hadsereg bevonulásakor a katonai parancsnokság nevezte ki és azóta tanít újra, mint igazgató-tanító. Neje: Geréb Eszter, gyermeke: Ferenc, festőművész.

Depner Márton gazdálkodó, Uzon. Sz. 1904 Brassó. Ősrégi brassói szász családból származik, gazdasági iskolát végzett és a szülői háznál az ősi földön szerezte a gazdálkodáshoz szükséges gyakorlatot. 1936 óta önálló Uzonban, ahol saját és 82 hold bérelt földön munkálkodik. Az Erdélyi Párt tagja, minden idejét gazdálkodásának szenteli, a kultúr és szociális intézményeket támogatja.

Dergenov Demeter bulgár kertész, Marosvásárhely. Sz. 1899. Bulgária. Iskoláit Bulgáriában végezte, majd konyhakertészetet tanult és 1920 óta él Marosvásárhelyen. 9 holdon folytat bulgárkertészetet és termelvényeit főleg a marosvásárhelyi piacon értékesíti, elismert képzett kertész.

Derzsi Benjámin gazdálkodó, Medesér. Sz. 1876. u. o. Atyja: †Gergely is gazdálkodó volt, székely nemes családból ered. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult, tényleges katonai éveinek letöltése után a m kir. csendőriskolát Kolozsváron végezte és mint próbacsendőr Balázsfalván szolgált. Innen Abrudbányára, majd Marosújvárra került, és 1910-ben a m. kir. Földművelésügyi Minisztériumhoz lépett be mint altiszt, ahol 1921-ig teljesített szolgálatot és akkor vonult nyugalomba. Most saját födién gazdálkodik és 20 holdon folytat belterjes gazdálkodást. Neje: †Demeter Zsuzsánna. gyermekei: Zoltán, Benjámin, László, Vilma és Eszter.

Derzsi János áll iskola-igazgató, Árkos. Sz. 1906. Szászújfalu. Nemes székely család leszármazottja, tanulmányait Székelykeresztúron végezte és 1924-ben nyert oklevelet. Azóta különböző helyeken tanított és saiát kérelmére, 1935-ben került Árkosra, ahol azóta megszakítás nélkül tanít. A Tűzoltó Testület főparancsnoka, és minden kultúr és hazafias egyesület támogatója. Neje: Arany Olga, gyermekei: István és Olga.

Derzsi Kálmán kányádi, ref. lelkész, Mezőkölpény. Sz. 1886. Fintaháza. Atyja: †Albert, ref. kántortanító volt. Ősrégi székely nemesi leszármazás. Tanulmányait Kolozsváron végezte. 1911-ben szentelték pappá. Mint lelkész Nyárádszeredán kezdte munkásságát, onnan Nyárádszentannára került és 1915 óta a mezőkölpényi ref. egyház lelkipásztora. Neje: †Derzsi Margit, gyermekei: Margit, Jolán, okleveles tanítónő. Irén és Gabriella okleveles tanítónő Mezőkölpényben. 1935-ben vette feleségül Farkas Katalint. A M. P. alelnöke, a Hangya megalapítója és ügyv. elnöke, a Tejszövetkezet ügyv. könyvelője, egyházmegyei tanácsbíró.

Derzsi Lajos gazdálkodó, cséplőgéptulajdonos. Kénos Sz. 1903. u. o. Tősgyökeres székely családból ered. Atyja: Gyula, édesanyja: †Vida Emma. Édesatyja mellett gazdálkodott, majd társtulajdonosa lett a falu egyetlen cséplőgépjének és saját erejéből megtanulta a gép kezelését, majd 1940-ben gépészeti mestervizsgát tett. A M. P tagja, a Tejszövetkezet ig. tagja és a Gazdakör választmányi tagja. A falu tekintélyes polgára. Neje: kénosi Sándor Veronika, gyermekei: Margit, Emma és László.

Derzsi László községi aljegyző, Székelydálya. Sz. 1918. Felsőboldogfalva. Ősrégi székely nemesi családból származik. Atyja: Péter, édesanyja: Kerekes Zsuzsánna volt. Székelyudvarhelyen végezte tanulmányait és közigazgatási munkásságát Felsőboldogfalván kezdte, és 1940-ben került Székelydályra. A ref. Ifj. Egylet működésében, valamint a kulturális és hazafias egyesületekben vesz részt.

Deszke András gazdálkodó, Maksa. Sz. 1889. u. o. Atyja: János, tekintélyes gazdálkodó, édesanyja: Incze Zsuzsánna volt. Iskolái elvégzése után a szülői háznál tanulta a gazdakodást. 1920 óta önálló és 46 hold földön korszerű, belterjes gazdálkodást folytat és haszonállatok tenyésztésével foglalkozik. Végigküzdötte a világháborút és mint szakaszvezető szerelt le. Az orosz fronton harcolt. Magyarsága matt sokszor meghurcolták. A Gazdakör és M. P. örökös tagja. Neje: Kiss Anna, gyermekei: Irén, András és Etel.

†Deutsch Ábrahám kereskedő, Harasztkerék. Sz. 1886. Fejérd. Régi erdélyi család leszármazottja, akinek ősei már több mint 100 év előtt telepedtek le Erdélyben. 1906 óta mint önálló kereskedő működött haláláig. A világháborúban részt vett, mint 25%-os rokkant szerelt le, a II. ezüst é. vaskereszt, bronz vit. é. és K. cs.-k. kitüntetésekkel. Neje: Leöb Szerén, gyermekei: Vilmos, Sári, Lenke, Eszter és József.

Deutsch drogériatulajdonos, Marosvásárhely. Sz. 1887. Magyarigen. Tanulmányait Gyulafehérváron, egyetemet Budapesten végezte. A cég mint drogéria 1814 óta áll fenn, a város egyik legrégibb szaküzlete, melyet 1923-ban vett át és azóta vezet megszakítás nélkül. Részt vett a világháborúban és a szerb fronton harcolt, és mint hadnagy szerelt el. Minden magyar és kulturális ügy lelkes támogatója volt. A M. P. működésében részt vett.

Dénes Ferenc dr. muzsnai, járásbírósági fogalmazó, Barót. Sz. 1914. Bonyha. Székely nemes családból ered, ősrégi lófő székely familia. Középiskoáit Székelykeresztúron végezte el, és mint ügyvédjelölt 3 évig Székelykeresztúron működött és 1940-ben került a baróti járásbírósághoz. A Magyar Népközösség pénztárnoka, a M. P. tagja, minden kulturális és szociális egyesület munkájában aktív részt vesz. Katonai munkatáborba kényszerítették és a bécsi döntéskor szökve menekült. Neje: Máthé Ilona, gyermeke: Hajnalka.

Dénes János ref. lelkész, Illyefalva. Sz. 1885. Küsmöd. Ősrégi székely nemesi familia leszármazottja, tanulmányait Székelyudvarhelyen és Kolozsváron végezte. Mint segédlelkész Besztercén és Illyefalván működött, mint lekész Mezőkapus és Nagyikland községek egyházát vezette. 1916 óta Illyefalván mint megválasztott lelkész működik. A M. P. volt elnöke, a megyei 100-as intézőbizottság tagja, az Erdélyi Párt alelnöke, egyházmegyei tanácsos. Neje: albisi Csomoss Anna, gyermekei: Dezső theológus, Márta tanárjelölt, Lázló orvostanhallgató és János tanuló.

Dénes Mózes földbirtokos, Egerpatak. Sz 1900. u. o. Régi ősi lófő székely család leszármazottja. Atyja: †Barabás, édesanyja: †Kiss Julianna. Iskoláit helyben végezte el, utána a gazdálkodást tanulta. Tekintélyes gazdálkodóként tevékenykedik, egyházi presbiter, megyebíró, a M. P. lelkes tagja volf. Fivére: Lajos, részt vett a világháborúban, fogságba esett onnan való menekülése közben halt hősi halált. Neje: Szakács Gizella.

Dézsi Dávid MÁV tisztviselő, Csíkszereda. Sz. 1891. u. o. Atyja: †Dávid, anyja: Dávid Ágnes. Régi székey lófő család leszármazottai. Iskoláit Csíksomlyón végezte, majd az igazságügy szolgálatába lépett, mint tisztviselő. 1912-ben került a MÁV-hoz, ahol a mai napig teljesít szolgálatot. A M. P. működésében élénk tevékenységet fejtett ki és így számos üldöztetésnek volt kitéve. A világháborúban a 82. egy. ezr.-hez vonult be, az orosz fronton harcolt, sebesülten fogságba esett, ahonnan csak 1918 decemberében szabadult, Neje: Petres Berta, gyermekei: Lajos, Zoltán és Piroska.

Dézsi Ferenc timármester, Kézdivásárhely. Sz. 1873. u. o. Atyja: †István, tekintélyes timármester volt, édesanyja: †Márton Juliánna. Az ipart édesatyjától tanulta és 1903-ban lett saját erejéből önálló. 18 évi gvolt a ref. egyház presbitere, minden kulturális és hazafias egyesület támogatásában részt vesz. A román csapatok a megszálláskor 1916-ban a falu és az egyház egész vezetőségét elfogták, harangozniok sem volt szabad, és csak a felszabadító magyar csapatok bevonulása után nyithatták ki a templomot, amikor pap hiányában az összesereglett hívek előtt a Mindenhatóhoz ő mondott hálaadó könyörgést. Neje: Frank Ida, gyermekei: Zoltán, Teréz, Juliska, Ida, Margit és Sára.

Dézsi Gyula ny. MÁV segédtiszt, Kispest. Sz. 1880. Kolozsvár. Atyja: Árpád, néhai Sámuel nagyapja, aki részt vett az 1848—49-es szabadságharcban, majd a világosi fegyverletétel után elbujdosott, és hogy a megszálló csapatok el ne fogják, a családi nevet megváltoztatta. A családi név azelőtt deési Nagy volt. Édesanyja: †László Anna. Iskolái elvégzése után a kolozsvári MÁV kötelékébe került, onnan Nagyváradra helyezték át és 1912-től 1920-ig ismét Kolozsváron teljesített szolgálatot, amikor eskümegtagadás miatt kiutastíották és Budapestre menekült. 1924-ben vonult nyugalomba. Neje: Kovács Mária, gyermekei: Gyula, MÁV mozdonyvezető, Magdolna tanítónő.

Diamantstein Dezső fűszerkereskedő és malomtulajdonos, Marosvásárhely. Sz. 1883. Magyarbölkény. Középiskoláit Marosvásárhelyen végezte és 1908-ban alapította a ma is fennálló fűszerüzletét, mely egyike a város legrégebbi szaküzleteinek. 1933-ban vette meg az erdőszentgyörgyi gőzmalmot, mely teljesen modern, 80 HP hajtóerőre van berendezve, magasőrlésü malom, a helyi és környéki gazdák szükségleteit látja el. Végigharcolta a világháborút az olasz fronton, mint törzsőrmester szerelt le. Neje: Bretter Eszter, gyermekei: Ernő, Zseni, Miklós és Edith.

Diamantstein Henrik vaskereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1891. Kebeleszentiván. Iskoláit Marosvásárhelyen végezte, és a vasszakmát tanulta ki, mint segéd szaktudását a legjobb nevű helybeli cégnél gyarapította. A világháborút végigküzdötte, és 1922-ben Fischer Emánuellal társas viszonyban létesítette a céget, mely cég mint Diamantstein és Társa működik. Fischer Emánuel cégtárs is részt vett a háborúban és azt végigküzdötte.

Dimantstein Miksa, fakereskedő. Szászrégen. Sz. 1900. Mezőpagocsa. Atyja: Izsák, földbirtokos, anyja: Márványkövi Lenke volt. Középiskoláit Marosvásárhelyen végezte el, majd utána a faszakmában kezdte tevékenységét, mint tisztviselő. Majd önállósította magát mint fűrészgyáros, speciális hangszerkészítéshez alkamas fűrészáruit Német- és Franciaországba is exportálta. 1918-ban a 62. gy. e. kötelékében katonai szolgálatot teljesített. Neje: Izsák Ilona.

Dienes Ferenc kereskedő, Ikafalva. Sz. 1906. u. o. Atyja: Lázár gazdálkodó, anyja: Dombi Rozália. Székely gazdaosalád leszármazottja. Iskoláit szülőfalujában végezte, majd kereskedői pályát választott és azt elsajátítva,. 1934-ben saját erejéből és szorgalmából lett önálló kereskedő. Fővárosi nívójú üzlete a környék kedvelt bevásárlási forrása. A M. P. tagja, a Gazdakör titkára, minden idejét üzlete fellendítésére fordítja.

Dienes Izra ikafalvi, tanító, Nyárádtő. Sz. 1900. Ikafalva. Székely lófő nemes családból ered, Sepsiszentgyörgyön végezte tanulmányait. A világháborút a székely hadosztály kötelékében harcolta végig, fogságba került és 1920-ban szökve menekült. 1 évig a Budapesti Tanárképző Főiskolán tanult, résztvett a nyugatmagyarországi felkelésben. Különböző felekezeti iskolákban tanított, 1927-ben Magyarországra szökött és 7 évig Endrődön a Hangya Szövetkezet ügyv. ig. és elnöke volt. 11 évig volt leventeoktató. 1921—27-ig a román megszállás alatt sokat szenvedett magyarsága miatt, többször megverték és üldözték.

Dienes Kálmán ikafalvi ig. tanító, Kézdivásárhely. Sz. 1898. u. o. Ősrégi székely nemesi család leszármazottja. Atyja: †András, anyja: Török Ágnes, Tanulmányait Kolozsváron végezte, 1918-ban mint katona nyert tanítói oklevelet. A világháborúban a 24-es, majd a 310-es h. gy.-e.-ben és a székely hadosztályban orosz és román fronton harcolt, mint, zászlós szerelt le. Brassóban 6 hétig volt fogoly. 1919-ben a ref. felekezeti iskolában kezdte el pedagógiai működését, 1923-bian Székelyvajára, 1924-ben Mezőcsávásra került, majd pöspöki kinevezés folytán Szászmedgyesen tanított. Sepsiszentgyörgyre és 1940-ben Kézdivásárhelyre került mint igazgató-tanító. Neje: Barabás Ida, gyermekei: Kornélia Róza, és Kálmán Csaba.

Dimény János gazdálkodó és kereskedő, Komolló. Sz. 1894. u. o. Atyja: †Mózes, Ismertnevű régi székely családból származik. Atyja mellett tanulta a gazdálkodást, önálló 1919-ben lett. Jelenleg 23 holdat kitevő gazdaságán belterjes gazdálkodást űz. 1927-ben megalapította jelenleg is fennálló vegyeskereskedését. A világháborúban résztvett, a 2. gy.-e. kötelékében az orosz és olasz fronton harcolt. A II. o. ezüst, a bronz vit. é. (kétszer) és a K. cs.-k. tulajdonosa, mint tizedes szerelt le. Neje: llyés Anna, gyermekei: István, János, Imre, Anna, Margit, András és Ferenc. Az OKH helyi elnöke, a M. P. tagja.

Diósán József mészáros és hentes mester, Marosvásárhely. Sz. 1912, Székely családból ered. Iskoláit Marosvásárhelyen végezte,majd mészáros és hentes ipart tanult, segédéveit a legjobb nevű mestereknél töltötte, ahol kiváló szaktudásra tett szert. 1934-ben lett önálló. Üzlete fővárosi nívójú, tiszta és higenikus, saját készítményü hentesárui Ízletesek és keresettek!. Magyarsága miatt a románok nagy adóval és pénzbírsággal sulytották. Neje: Farkas,, Magda, gyermeke: Gyula.

Dobai György gazdálkodó, Marosvásárhely. Sz. 1891. u. o. Atyja: †János, anyja: Gyéresi Anna volt. Ősrégi székely községalapító család, 900 éve laknak már Székelyföldön. Iskolái elvégzése után édesatyja útmutatása mellett gazdálkodást tanult. 1919 óta önálló gazda, saját nevelésű haszonállatok tenyésztésével is foglalkozik. A világháborút a 9-es honvéd huszár-ezr.-ben harcolta végig, az orosz fronton fogságba került és szökve mene-

külte haza. Minden hazafias munkából vette a megilletı részt, a Gazdakör választmányi tagja, a család 21 éve tagja a Szántóegyesületnek. Neje: Kiss Julianna, gyermekei: János és Erzsébet.

Dobai István gazdálkodó, Vágás. Sz. 1902. u. o. Iskolái elvégzése után az ısi földön tanulta a gazdálkodást, 1923 óta önálló. 1924-ben a román seregben volt kénytelen katonaéveit leszolgálni. A M. P.-nak mindvégig tagja, a község tanácstagja, a róm. kat. egyház tanácsosa és a Tej szövetkezet elnöke. Neje: Kovács Julianna, gyermekei: István és Viktória. Úgy ı, mint neje tısgyökeres székely nemes család leszármazottja.

Dobai Márton asztalosmester, Medgyesfalva. Sz. 1906. u. o. Atyja: †Márton, anyja: Szakács Rozália. Iskoláit szülıfalujában végezte, majd az asztalosipart tanulta ki, és a kötelezı segédévek eltöltése után önálló mester lett. Marosvásárhelyen egy gyári üzem csoportvezetıje volt 8 éven át, ahol kiváló szaktudásra tett szert, azután lett önálló saját erejébıl. A Gazdakör elnöke, községi pénztáros és minden kulturális intézmény támogatója. Neje: Gozdó Vilma, gyermekei: László és Sándor.

Dobolyi Ferenc, aldobai babaritz, gazdálkodó, Bözödújfalu. Sz. 1913. Marosvásárhely. Székely nemes családból ered, Atyja: †Lajos, vármegyei tisztviselı volt. A marosvásárhelyi ref. kollégiumban végezte tanulmányait, majd a fogtechnikus ipart tanulta és mint önálló mester mőködött is Marosvásárhelyen. 1938-ban Bőzödre került, ahol azóta kizárólag gazdálkodással foglalkozik és 70 holdas földbirtokán belterjesen gazdálkodik és haszonállat tenyésztést folytat. Neje: Nagy Ilona.

Dobos István asztalos, Csíkrákos. Sz. 1896. u. o. Régi székely családból származik. Atyja: †Alajos. Iskolái után az asztalosi,part tanulta, majd mint segéd fejlesztette szaktudását. Önálló mester 1921-ben lett. Épület és bútorasztalos munkát végez üzemében, amely géperıre van berendezve. Résztvett a világháborúban a 82. gy.-e. kötelékében a román és olasz fronton, egyszer sebesült, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A M. P. tagja volt. Neje: Szőcs Erzsébet, gyermekei: Ilona, Gáspár, István és Géza. Az Erdélyi Párt tagja.

Dobos László gazdálkodó, Székelykál. Sz. 1872. u. o. Tısgyökeres székely gazdacsaládból ered, ısei több mint 200 éve laknak a községben. Atyja: †Sándor, anyja: †Szőcs Júlia. Gazdálkodást tanult, jelenleg 60 holdas birtokán folytat korszerő gazdálkodást. Az unitárius egyház részére nagyobb adományt juttatott. Az unitárius egyház örökös tanácsosa. Neje: Szőcs Júlia, aki a nemzeti zászlót a 22 éves megszállás alatt mint ereklyét ırizte és a fölszabadító magyar honvédsereg parancsnokának lelkes beszéd kíséretében adta át. Neje szintén igen vallásos és igen tevékeny részt vett az egyház életében és az utókor megemlékezését érdemelte ki. Gyermekei: György, Sándor, Paula, Anti a és Katalin.

Dobránszki József áll. elemi isk. tanító, Medgyesfalva. Sz. 1904. Szeged. Tanulmányait Aradon végezte, 1923-ban nyert tanítói oklevelet. Pedagógiai munkásságát Marosújváron kezdte meg, onnan Székelyhódosrai, Fogarasra, Türkösre és 1940-ben Medgyesfalvára került. 1924 óta rk. igazgató-tanító. 1940 óta vezeti a medgyesfalvai áll. elemi iskolát mint igazgató. Türkösön dalárdát szervezett és annak vezetıje volt, a Magyar Dalosszövetség tagja esztendık óta, magyarsága kö ismert. Neje: Kovács Erzsébet lófı székely nemesi családból ered, gyermeke: Irén.

Dobricza Lajos gazdálkodó, Zalán. Sz. 1890. Atyja: György, anyja: Szilágyi Éva. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult, majd ısei nyomdokain haladva a családi birtokon folytatja a gazdálkodást. 30 hold földbirtokán folytat belterjes gazdálkodást és haszonállattenyésztést. A világháborút a 2. gy.-ezr.-ben az orosz fronton, harcolta végig, egyízbem sebesült. Neje: Illyés Anna, gyermekei: Dezsı és Lajos.

Dobrovszky László kımővesmester, Középajta. Sz. 1894. Kaposvár. Iskoláit Kaposváron és Székesfehérváron végezte, majd 1915-ben a világhábor úalatt a 44. közös gy.-e.-ben az orosz frontra került, ahol kétszer megsebesült. Felgyógyulása után a román, majd az olasz fronton ırvezetıi rangban küzdötte végig a háborút. A bronz vit. é., a kétsávos seb. é. K. cs.-k. és a hab. e. érem tulajdonosa. Mint önálló mester Sepsiszentgyörgyön telepedett le, és 1921-ben került Középajtára. Az Erdélyi Párt tagja. Neje: Kómis Margit, akinek édesatyja Kómis Mihály 1915-ben az olasz fronton halt hısi halált.

Dóczy Lajos legeni, kereskedı, Marosvásárhely. Sz. 1891. Somosd. Atyja: Márton, anyja: Székely Julianna. Tısgyökeres székely családból származik. Iskoláit Tordán és Somosdon végezte, majd mint gazdasági segédtiszt a kisjenıi föherceg) uradalomban 1930-ig mőködött, amikor önálló kereskedı lett. A 22-es egészségügyi osztagban vett részt a világháborúban, ırvezetıi rangban szerelt le. A Vöröskiereszt és a háb. e. é. tulajdonosa. Magyarságáért a román hadbíróság elıl menekülni volt kénytelen, a magyar csapatokat átmentette a határon. Neje: szotyori Nagy Irén, gyermekei: Lajos és Győzı.

Dolvig Keresztély könyvkötımester és bazáráru kereskedı, Székelyudvarhely. Sz. 1897. Budapest. Atyja: †Mihály, sütımester volt. Iskoláit Marosvásárhelyen végezte, majd kereskedıi pályára lépett, késıbb pedig a könyvkötészetet elsajátítva, önálló mester lett 1927-ben. Elsı neje: †LászIó Anna volt, második neje: Ungvári Rozália. Gyermekei: László, Anna, Mihály és Julianna.

Domby Ferenc homoródszentmártoni, gazdálkodó, Lokod. Sz. 1913. Homoródszemtmárton. Székely nemesi család leszármazottja. Atyja: Mózes, anyja: Jakab Rebeka. Iskolái elvégzése után édesatyja mellett tanulta a gazdálkodást és 1940-ben került Lokodra, ahol apósa 6ándor Ferenc birtokán gazdálkodik. A M. P. és az Erdélyi Férfiak Egyesületének tagja, a szövetkezeti életben is részt vesz, tekintélyes polgára a községnek. Neje: Sándor Ilona.

Domby Ferenc homoródszentmártoni, gazdálkodó, Homoródszentmárton. Sz. 1908. Nemes székely család leszármazottjai. Atyja: Gyula, anyja: Beke Julianna. A gazdálkodását a szülıi háznál tanulta, jelenleg saját birtokán gazdálkodik. Tekintélyes polgára a községnek, a M. P. tagja, a Közbirtokosság elnöke, a Tejszövetkezet és a Cséplıgéptársulat tagja, a Gazdakör pénztárosa. Magyarságáért letartóztatták, nemzetgyalázási perbe fogták, bántalmazták és meghurcolták. Neje: Demeter Róza, gyermeke: Erzsébet.

Domby Mózes homoródszentmártoni, igazgató-tanító, Recsenyéd. Sz. 1898. Székely nemes családból ered. Atyja: Gyula, anyja: Beke Julianna. Tanulmányait Nagyenyeden végezte, 1921-ben nyert oklevelet. A világhábor alatt a 82-es székely ezred kötelékében az olasz és román fronton harcolt, mint hadapród-ırmester szerelt le. Pedagógiai mőködését Homoródkeményfalván kezdte, és 1927-ben került Recsenyédre, ahol azóta mint igazgató-tanító mőködik. A Tej szövetkezet megszervezıje és elnöke, egyházi kántor, a magyar és kulturális eszmék lelkes támogatója. Neje: Toró Elvira, gyermekei: Irén, Gyula és Jolán.

Domokos Áron gazdálkodó. Esztelnek. Sz. 1874. u. o. Atyja: D. Áron, anyja: Fábián Viktória. Ősi szabad székely nemes családból származik. Iskolái után a családi gazdaságban fejlesztette tudását, és 1898 óta önállóan gazdálkodik. Tényleges katonai szolgálatot a 2. gy.-e. kötelékében eszközölte, a világháborúban a 2. gy.-ezreddel a román fronton harcolt az összeomlásig. A II. o. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. kitüntetések tulajdonosa. A M. P.-nak megalakulás óta tagja, minden kulturális és magyar ügy lelkes támogatója, egyházának 6 éven keresztül megyei tanácsosa volt, az Erdélyi Pártnak tagja. Neje: Jancsó Ida.

Domokos Jakab cipészmester, Csíkszereda. Sz, 1895. Csíksomlyó. Atyja: †Károly, anyja: †Cserei Mária. Tısgyökeres székely család. Iskoláit Csíksomlyón végezte, majd Brassóba került, ahol ipari szakiskolát végzett és szaktudását Kolozsváron és Budapesten fejlesztette. 1920, óta önálló mester. 1920—27-ig 20 segédet is foglalkoztatott, de a, román üldöztetések és nagy közterhek miatt kénytelen volt üzemét redukálni. Jelenleg 5—6 alkalmazottat foglalkoztat, mérték utáni rendelésre és raktárra is készíti jáminőségő cipıit. A M. P. tagja, az Iparos Egyesület választmányi tagja 12 éve, a Dalárda - és a Sport Egyesület választmányi tagja. Törhetetlen magyarságai miatt esztendıkön keresztül üldözték, elítélték és csak amnesztia folytán szabadult meg. Gyermeke: Katalin.

Domokos Mihály alsócsernátoni, földbirtokos, Alsócsernáton. Sz. 1864. u. o. Atyja: †Mihály, anyja: †Kolozsvári Rozália volt. Lófı székely nemes családból származik. Gimnáziumi tanulmányait elvégezve édesatyja mellett gazdálkodást tanult és atyja halála után 1884 óta önállóan gazdálkodik 1000 hold ısi földön. Korszerő, belterjes gazdálkodást folytat, mindennemő gabonafélét és magvakat termel, a birtok nagyságához megfelelı mennyiségő és saját neveléső haszonállatot tart. Neje: Kolozsvári Klára, gyermekei: Erzsébet férj. dr. Hadnagy Károlyné, és Sarolta férj. dr. Kelemen Józsefné. Unokái: Erzsébet, Piroska, György, Katinka és József. Minden társadalmi és kulturális egyesület és hazafias célt támogatott és elımozdított.

†Donáth Sándor nagynyujtódi, föerdıtanácsos. Sz. 1865. Szörcse. Atyja: †László földbirtokos, anyja: †Becző Katalin. Tanulmányait Marosvásárhelyen, Sepsiszentgyörgyön és Selmecbányán végezte. Brassón és Hátszegen összesen 36 éven át teljesített szolgálatot és 1932-ben hunyt el. Étfalván a családi sírboltban van eltemetve. Özvegye: hadházfalvi Hatházy Szabina, nemesi család leszármazottja.

Dósa Albert gazdálkodó, Kibéd. Sz. 1896. u. o. Atyja: Sándor, anyja: Kovács Zsuzsanna. Iskoláit szülıfalujában végezte, majd ódesatyja mellett gazdálkodást tanult s jelenleg 24 hold földbirtokán gazdálkodik. A világháborúban a 62-es gy.-ezr.-ben orosz és olasz fronton har-

colt, sebesült és mint őrvezető szerelt le. A II. o. ezüst, bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Péterffy Sára, gyermekei: Albert, Ferenc, Farkas, Anna, Árpád és Emma. Minden magyar hiaizafias egyesület támogatásában résztvesz. Tekintélyes polgára a községnek, gyermekeit magyar szellemben nevelte.

Dósa Béla makfalvi, birtokos, Seprőd. Sz. 1903. Marosludas. Régi székely primor nemesi család sarjai. Egyesek szerint a történelemből közismert Dósa-parasztlázadó vezérnek volna egyenes leszármazottja. Tordán végezte el középiskoláit, majd Vásárhelyen beiratkozott a fémipari szakiskolába és annak 4 osztályát is elvégezte. Utána gazdálkodni kezdett és ma is mint birtokos, gazdálkodást folytat. A megszállás alatt minden magyar és hazafias megmozdulásnak lelkes híve volt, községi képviselőtestületi tag. A M. P.-nak volt tagja. Neje: szövérdi Szövérfy Karolina, gyermekei: Ildikó, Aranka és Zoltán.

Dósa B. György szabómester, Kibéd. Sz. 1914. Atyja: Ferenc, anyja: Domonkos Lívia. Iskoláit szülőfalujában végezte, majd a szabóipart tanulta ki és a legjobb mesterek műhelyében gyarapította szaktudását. 1940-ben lett önálló saját erejéből. Magyarságáért elhurcolták és hadbíróság elé állították, pénzbírságra és börtönbüntetésre ítélték. A M. P. tagja. Neje: Orbán Rozália.

Dósa György id. gazdálkodó, Marosvásárhely. Sz. 1873. Atyja: †Balázs, anyja: Salath Zsuzsánna volt. Tősgyökeres székely család leszármazottja, a család ősi fészke Makfalva volt. Iskoláit a ref. kollégiumban végezte, 1902 óta önálló gazda. Jelenleg 40 hold földbirtokán folytat belterjes gazdálkodást és haszonállat tenyésztést. Szarvasmarhái kiválóak. 23 évet töltött mint tisztviselő a város szolgálatában, a világháború alatt a 22-es gy.-e.-ben az orosz fronton- harcolt, sebesült. Neje: Torday Ágnes, gyermekei: Mária férj. Deé Andrásné, Pál, Erzsébet, Zsigmond, László és Ágnes férj. özv. Ivanov Istvánné. A M. P. tagja, a Gazdakör és a Szántóegylet titkára. Volt gazdaköri jegyző és elnök is. A ref. egyház presbitere, a község köztiszteletben élő polgára.

Dósa György ifj. gazdálkodó, Marosvásárhely. Sz. 1889. u. o. Atyja: †Mártón gazdálkodó, anyja: †Barabás Sára. Ősrégi székely nemesi családból ered, a történelmi nevezetességű Dósa-család leszármazottja. Iskoláit Marosvásárhelyen végezte, 1919 óta önálló gazda. Korszerű gazdálkodást és saját nevelésű haszonállat tenyésztést folytat. A világháborúban a 62-es k. gy.-ezr.-ben orosz és olasz fronton harcolt, sebesült, mint őrvezető szerelt le. Kétszer a II. o. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A Gazdakör ujjáalakítója, és annak vezetőségi tagja, volt pénztárnoka és 1938 óta alelnöke., a Szántóegyesület tagja 20 éve, a ref. egyház presbitere. Neje: Jánosi Eszter, gyermekei: Sándor, György és Rozália.

Dósa Imre gazdálkodó, Havad. Sz. 1901. Ősrégi helybeli ref. székely nemes család leszármazottja. Iskolái elvégzése után a gazdálkodást tanulta és jelenleg 44 hold földjén folytat korszerű gazdálkodást. Neje: Adorján Róza, havadi születésű nemesi családból származik, a család II. Rákóczi Györgytől kapta a nemességet. Nevelt gyermeke: Mihály Ilona. A M. P. tagja, minden kulturális munka támogatója és előmozdítója.

Dósa István makfalvi primor, ny. főszolgabíró, Maroshévíz. Sz. 1885. Ősrégi székely nemes családból ered, a család nemessége 1635-től származik. Atyja: Sándor, anyja: jobbágytelki Tolvay Katalin. Tanulmányait Marosvásárhelyen, Sopronban és a Budapesti Ludovika Akadémián, a jogot Debrecenben végezte el. 1910-ben lepett a közigazgatás szolgálatába mint szolgabíró, főispáni titkár és 1913-ban a Maroshévízi Szolgabírói Kirendeltség vezetője volt 1916-ig. 1916—1919-ig a régeni alsójárás főszolgabírója volt és a románok magyarsága miatt nyugdíj nélkül elbocsátották. A M. P. megszervezője és elnöke, a szászrégeni tagozat alelnöke. 1927-ben egy választás alkalmával a csendőrök elhurcolták és megverték. Letartóztatták, s hosszú ideig állandó megfigyelés alatt tartották. A magyar eszmék lelkes harcosai és támogatója volt, minden kultúrintézmény működésében résztvesz.

Dósa István gazdálkodó, Ilencfalva. Sz. 1885. u. o. Atyja: †József, anyja: †Kakasi Klára. Tősgyökeres székely nemes gazdacsaládból ered. Középiskolái elvégzése után 65 hold ősi birtokon gazdálkodást kezdett. Mintagazdaságában saját nevelésű haszonállatokat nevelt, és nemesített vetőmagvakat termelt. A községi elöljáróság tagja, számos egyesület vezetőségi tagja, és egyházi vezető. Igazolt székely nemesi család úgy ő, mint neje családja. A világháború alatt a 22-es gy.-ezr. kötelékében harcolt, majd gazdaságának vezetésére felmentették. Neje: Zöld Apollónia, gyermekei: István, Béla, Irén és Sámuel.

Dósa Lajos kereskedő, Átosfalva. Sz. 1910. u. o. Atyja: Lajos, anyja: Dós Apollónia. Szülőfalujában elvégezvén iskoláit, majd a kereskedői pályára lépett és megfelelő szakképzettség elsajátítása után önálló kereskedő lett. Tejcsarnokot is ő vezeti. A Gazdakör tagja, minden kulturális és szociális egyesület támogatója. Minden idejét üzlete felvirágoztatására fordítja. Neje: Madaras Lídia, gyermeke: Lajos,

Dósa László dr. ügyvéd, Nyárádszereda. Sz. 1883. Havad. Atyja: †László, anyja: †Török Lídia volt. Tősgyökeres székely család leszármazottja. Tanulmányait Nagyenyeden, Kolozsváron és Marosvásárhelyen végezte el. 1913-ban nyitotta meg ügyvédi irodáját Nyárádszeredán, mely azóta megszakítás nélkül áll fönn. A világháborúban a 62-es gy.-ezr.-ben az orosz és olasz fronton harcolt, sebesült. Főhadnagyi rangban szerelt le, a Sig. Laud., a bajor csapatkereszt, -bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Márk Ilonái, gyermekei: Judith és Edith. A ref. egyház főgondnoka volt hosszú esztendőkön keresztül, a M. P. és Iparos kör elnöke, az Uri Kaszinó választmányi tagja, a Hitelszövetkezet jogtanácsosa, egyházmegyei képviselő.

Dózsa Sándor kereskedő és gazdálkodó, Nagyteremi. Sz. 1903. Ákosfalva. Tősgyökeres székely nemesi családból ered. Atyja: †Dániel, anyja: Heuter Katalin. Iskoláit szülőfalujában végezte, majd kereskedést tanult és 1928-ban fűszerkereskedést nyitott és italárusító engedélyt kapott. A M. P. tagja, több hazafias és kulturális egyesület támogatója. Neje: Kaktasi Anna, gyermekei: Sándor és László.

Dragomán Sándor üveg-porcellán és díszműáru kereskedő, Székelyudvarhely. Sz, 1904. u. o. Atyja: †Domokos is kereskedő volt. Tősgyökeres székely család leszármazottja. Iskolái elvégzése után édesatyja által alapított üzletben tanulta a kereskedelmi Szakismereteket és 1936-ban vete át annak vezetését. Két alkalmazottat foglalkoztat, az üzletet a régi hagyományokhoz híven édesatyja szellemében vezeti. Katonaéveit a román hadseregben szolgálta le, a magyar eszméket mindenkor támogatta.

Drasoeván György pékmester, Marosvásárhely. Sz. 1903. Szászsebes. Iskoláit Szászsebesen és Budapesten végezte, majd a sütőipart tanulta és mint segéd a legjobb mesterek mellett szerzett szakmai gyakorlatot. Saját erejéből és szorgalmából 1937-ben lett önálló mester. Neje: Erdős Matild, gyermekei: György, Erzsébet és Lúcia. Szakképzett, intelligens iparosa a városnak, gyermekeit magyar szellemben nevelte.

Dredetián János gör. kat. esperes-plébános, Marosvásárhely. Sz. 1883. Kisfülpös. Középiskolai tanulmányait és a teológiát Balázsfalván végezte, 1905-ben szentelték pappá. Egyházi működését Mezőcsávason kezdte el, onnan Mezőszokolra és 1925-ben Marosvásárhelyre nevezték ki. Kizárólag hivatásának szenteli életét, nevéhez fűződik a nagy templom megépítése, mely a hívek közadakozása, valamint állami, vármegyei és városi segélyből épült föl. Egyházi irodalmi munkássággal foglalkozott, prédikációinak több kötetre szóló gyüjteménye van. Neje: Ratiu Auréllá, gyermekei: János, Eugénia és Lívia. Több kulturális és egyházi egyesület vezetésében vesz részt.

Druckmann Jakab tüzifakereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1898. Brodina. Középiskolai tanulmányait elvégezve Kolozsváron két évig az orvosi fakultást hallgatta, majd magántisztviselő lett. Előbb dohánytőzsdét, majd 1936-ban tűzi fa raktárt létesített és azóta fakereskedéssel foglalkozik. Neje: Alsó Blanka.

Duducz Gerő kereskedő, Illyefalva. Sz. 1883. u. o. Tősgyökeres székely családból származik. Atyja: †Gerő is kereskedő volt, aki 1879-ben alapította az üzletet. Négy középiskolát végzett, majd édesatyjának üzletében szerezte a kereskedői szakmai gyakorlatot és 1901 óta önálló. Magyarsága miatt megfigyelés alatt tartották, üzletét többször kifoszotották.

†Duha Iván földbirtokos, Mezőrücs. Sz. 1844. Szamosújvár. Atyja: †Kristóf, aki városi tanácsos volt. A család ősrégi örmény származású. Reálérettségit Nagyszebenben tett, majd atyja mellett tanulta a gazdálkodást, 1867 óta önállóan gazdálkodott a családi birtokon ahol belterjesen és okszerűen művelte a földjét, amely 300 hold kiterjedésű volt. 1925-ben hunyt el. Egyházi főgondnok volt, számos kulturális és hazafias megmozdulásban részt.vett Özvegye: Németh Gizella, gyermekei: Kristóf, Mária és Rozália.

Duka István malomtulajdonos, Zetelaka. Sz. 1903 u. o. Atyja: †János, anyja: †Csiky Anna. Iskoláit szülőfalujában végezte el, majd édesatyja mellett a molnáripart sajátította el és édesatyja által 1928-ban megvásárolt malomiban öccsével, Duka Mátyással közösen dolgozik. Édesatyjuk halála óta a malom közös tulajdonukat képezi. Neje: Bokor Erzsébet, gyermekei: Lajos és Gizella. Katonaéveit a román hadseregben kellett leszolgálnia. Magyarságát mindvégig megtartotta, gyermekeit magyar szellemben nevelte.

Duka Mátyás malomtulajdonos, Zetelaka. Sz, 1905. u. o. Atyja: †János, anyja: †Csiky Anna. Iskoláit szülőfalujában végezte és édesatyja tanítása mellett a molnáriparban szabadult föl. Katonaéveit kényszerűségből a román hadseregben töltötte, Édesatyja 1928-ban vásárolta a

malmot, melyet jelenleg István bátyjával közösen vezet. Neje: Biró Anna. A magyar kultúra és hazafias célok lelkes támogatója,

Dukát Ferenc gazdálkodó, Várhegy. Sz. 1907. Atyja: Ferenc tekintélyes gazdálkodó, a ref. egyház presbitere, anyja: Török Rebeka, iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult és 13 hold földjén gazdálkodik. Résztvett a Tejszövetkezet megalapításában, községi kisbíró, a Tejszövetkezet alelnöke, tekintélyes polgára a községnek. Magyarsága, miatt a román hadbíróság elé került, ahol 6 hónapi börtönbüntetésre ítélték, mely büntetést Kolozsváron töltötte ki, azonkívül 2000 lei pénzbüntetésre és 5 évi jogvesztésre ítélték el. Magyarságát mindvégig megtartotta.

Dusa Valér fűrészgyártulajdonos, Maroshévíz. Sz. 1899. u. o. Atyja: Zakariás, anyja: Platón Mária. Iskoláit Maroshévizen végezte el, majd a faiparban szerzett szakmai gyakorlatot és 1920-ban lett fakereskedő. A fűrészgyárat 1939-ben alapította, mely gőzerőre lett berendezve és 60 embert foglalkoztat. Erdőkitermelés körülbelül 100 embernek ad munkát. Fenyőfűrészárut és faragott fát gyárt. A községi képviselőtestület tagja. Résztvett a világháborúban, a 16. tüzér-ezr. kötelékében teljesített szolgálatot. A II. o. ezüst vit. é., a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Lunkán Julianna.

Egyed Béla gazdálkodó, községi bíró, Bódos, Sz. 1894. u: o. Székely református nemesi családból ered. Atyja: †Dániel, tekintélyes polgár, községi bíró volt. Iskolái elvégzése után édesatyja mellett gazdálkodást tanult, jelenleg saját földjén folytat belterjes gazdálkodást. A világháborúban a 2. gy.-ezr.-ben az olasz fronton küzdött, fogságba esett. Neje: Józsa Elza, gyermekei: Dániel és Ida. A M. P. tagja, 1941-ben pedig a község bíróvá választotta meg, mely tisztségét közmegelégedésre tölti be.

Egyed Béni igazgató-tanító, Torja. Sz. 1901. Bódos. Atyja: Dániel, anyja: Kolumbán Róza. Székely nemes család. Iskoláit Székelyudvarhelyen, Nagyenyeden végezte. Oklevelének elnyerése után Zalánpatakon kezdett tanítani, onnan került Torjára. A megszállás nehéz évei alatt a magyar kultúrát csak titokban tudta terjeszteni, állandó megfigyelés alatt állt. Katonaéveit is román hadseregben kellett leszolgálnia. Csak lélekben lehetett magyar. Gyermekei: Mária Dalma és Álmos. Minden hazafias és kultúr-egylet támogatója.

Egyed Géza igazgató-tanító. Bódos. Sz. 1892. u. o. Székely nemes család leszármazottja. Tanítói oklevelét Kolozsváron 1911-ben nyerte el, majd polgári iskolai tanárképzőt hallgatott és 1 éves pedagógiumot végzett. 1912-ben Nyíresen kezdett tanítani. Magyarbodzán, Nagyajtán, Köpeczen működött és 1925-ben került Bódosra. 1921-től igazgató. A világháborúban a 22. gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, 5 évi orosz fogságot szenvedett, zászlósi rangban szerelt le. Az I. o. ezüst vit. érem tulajdonosa. Neje: Gáspár Julianna, gyermekei: Zoltán, Csaba, Ákos és Julianna. Leventeoktató, gazdaköri elnök, minden kultúrintézmény és egyesület munkájában tevékeny részt vesz. Számos verse jelent meg. Megírta a község történetét is.

Eiter Rudolf vállalati igazgató, Málnásfürdő. Sz. 1873. Brassó. Erdélyi szász eredetű családból ered. Brassón kereskedelmi akadémiát végzett, majd cukorgyári tisztviselő, főkönyvelő, pénztáros és banktisztviselő volt. Jelenleg a Málnási Szénsavgyár, Siculia gyógyforrás, Málnás fürdőtelep igazgatója. A román megszállás alatt állandó zaklatásnak volt kitéve, anyagilag is károsították.

Eisler Iván kereskedő, Torja. Sz. 1904. Bojcza. Atyja: György, anyja: Pollák Erzsébet. Iskolái elvégzése után előbb géplakatosipart tanult, később a kereskedői pályára tért át és 1934-ben önálló üzletet létesített. Neje: Rózsa Gizella, gyermekei: Mária és Irén. Katonaéveit a román hadseregben szolgálta le, minden idejét üzlete felvirágoztatására fordítja.

Ekárt Andor unitárius lelkész, Csehétfalva. Sz. 1905. u. o. Atyja: †Andor 35 évig volt Csehétfalva lelkésze. Gimnáziumi érettségit Kolozsváron tett, teológiai tanulmányait is elvégezvén angol egyetemen fejlesztette tudását. Mint püspöki titkár kezdte pályafutását, majd Székelyszentmihályon volt s. lelkész, onnan Nyárádszentlászlóra került, jelenleg szülőfalujában édesatyja örökét átvette és itt végzi lelkész! hivatását. Neje: Pálffy Sára várfalvi, nemes család leszármazottja. Minden kultúregyesület vezetésében része van.

Elek György körjegyző, Mikháza. Sz. 1892. Nagyernye. Székely tősgyökeres gazdacsalád leszármazottja. Atyja: †György, anyja: Szenner Amália. Iskoláit szülőfalujában Nagyernyén, Marosvásárhelyen a gimnáziumot végezte el. Jegyzői oklevelének elnyerése után, mint segédjegyző Marosszentannán, Nyárádszeredán működött, 1940 óta Mikházai vezető jegyző. A világháborúban az orosz fronton harcolt, önkéntes tizedesi rangban szereltje. Neje: Csengerán Margit, gyermekei: József, Ede György. A magyar hazafias, kulturális és szociális egyesületek, munkájának támogatója.

Elek János kányádi, gyáros, Marosvásárhely. Sz. 1900. Csiba. Atyja: †János, anyja: †Jánossy Regina. Régi székely primőr család leszármazottja, aki középiskoláit és ipari tanulmányait Marosvásárhelyen és Budapesten végezte, majd tanulmányúton Bécsben, Budapesten, Bukarestben, Constanzában és Galatzban volt. Visszatérése után Marosvásárhelyen műasztalos üzemet alaptott, amely a mai napig is prosperál. A helyi gazdasági kamara, valamint a Kereskedelmi és Iparkamara által rendezett kiállításon két ízben arany éremmel tüntették ki. A M. P.-nak megalakulás óta a helyi intézőbizottságának is tagja. 1938 óta az Asztalos Ipartársulat elnöke, 1939 óta a Magyar Iparegyesület alelnöke. A város törvényhatósági biz. tagja, „Az egyesülés” című szövetkezet ügyv. elnöke, MSE választm. tagja, a futballszakosztálynak elnöke stb. 1937-ben a M. P. részéről képviselőjelölt volt, amikor csak a román terror tudta megakadályozni a megválasztását. Neje: Ritz Margit, gyermekei: Márton és Attila.

Elekes Balázs m. kir. postafelügyelő, Kispest. Sz. 1886. Székelyudvarhely. Székely nemes család leszármazottja. Atyja: †István, anyja: †Gallicza Rebeka. Középiskoláit Székelyudvarhelyen és Brassóban végezte. Segesváron kezdte meg pályafutását mint postatisztviselő, mint postatiszt Székelyudvarhelyen és Nagyenyeden tevékenykedett, Székelyudvarhelyen a gazdasági hivatal pénztárosa volt, a román megszállás alatt a hűségeskü megtagadása miatt kénytelen Budapestre menekülni és 1921 óta Budapesten teljesít szolgálatot. Neje: Jenne Tilda, gyermekei: Irma, Balázs, Gábor, Pál és Judit.

Elekes Domonkos dr. derzsi, ügyvéd, Székelykeresztúr. Sz. 1889. Siménfalva. Székely nemesi család leszármazottja, 1630-ban kapott nemességet. Atyja: †Dénes, anyja: †Nagy Eszter. Tanulmányai befejezése után ügyvédi gyakorlatot kezdett s ma is folytatja. A Sportegyesület, az Iparos Dalárda megalapítója, a Kaszinó elnöke. Az Unitárius Kör tagja, volt felügy. biz. tagja. A M. P. elnöke, a szövetkezet alapító tagja, a gimnázium fenntartásához nyolc éven át nagyban hozzájárult, minden hazafias, kultúr es szociális egyesület hathatós támogatója és vezetőségi tagja. Közismert, tántoríthatatlan magyarsága miatt a románok négy hónapig fogvatartották és állandó megfigyelés alatt tartották. Neje: Lengyel Mária, nemesi família leszármazottja, gyermekei: Sándor, Domokos, Emőd és Huba.

†**Elekes János** ny. MÁV főkalauz, Siménfalva. Sz. 1852. u. o: Székely nemes családbó lered. Atyja: György gazdálkodó volt Iskolái elvégzése után kötelező katonaéveit szolgálta le, a szülői háznál gazdálkodott, majd a vasút kötelékében 23 évet töltött el, mely idő alatt mindenkor teljes megelégedéssel végezte fontos szogálatát, 1919-ben húnyt el. Özvegye: Elekes Anna, fia: Béla vezérigazgató, nevelt gyermeke: Váry Domokos unit. lelkész.

Elekes Jenő szentkatolnai, m. kir. pt. műszaki igazgató, okl. gépészmérnök, Budapest. Sz. 1885. Szilágysomlyó. Atyja: Béla Háromszék vármegye volt főispánja, édesanyja: Zakariás Róza volt. Lófő székely nemesi család leszármazottja. Neje: zalaújvári Novák Mária.

Elekes Lajos gazdálkodó, Szárazajta. Sz. 1906. u. o. Atyja: János, anyja: Incze Terézia. Székely gazda családból ered. A szülői házban tanulta az ősi föld megmunkálását és jelenleg 49 holdon folytat korszerű gazdálkodást. A M. P. és a Gazdakör tagja. Katonaéveit 1928—29-ben szolgálta le. Neje: Kálnoky Róza, gyermekei: Irma, Melinda és nevelt fia: Incze Ferenc.

Elekes László elektromérnök, Marosvásárhely. Sz. 1904. u. o. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Németországban végezte és 1934-ben lett önálló. Mint elektromérnök rádió- és villamosvállalat tulajdonosa. Szakszerű javításokat, új rádiót is készít, számos közmunkát vállalt és végzett el úgy helyben, mint környéken. Neje: Stern Mária.

Elekes Miksa igazgató, Marosvásárhely. Sz. 1885. Petrozsény. Középiskolái után mint tisztviselő kezdte meg pályafutását, majd később fűrészgyári igazgatóként tevékenykedett az ismertnevű „Foresta”-üzemnél, ahol a Péterfalvi Gőzfűrész és a Petrozsényi Kőszénbányáknál fejtett ki tevékenységet. Több jótékonysági egyesületnek tagja. Magyarsága miatt több kellemetlensége is volt, így állásából is eltávolították. A világháborúban részt vett, mint 80%-os rokkant szeret le a II. ezüst vit. é. kitüntetéssel. Neje: Szántó Etel, gyermeke: Magda.

Elekes Sándor dr. gyergyóújfalusi, községi orvos, Csíkszentdomokos. Sz. 1913. Lövétén. Atyja: Elekes Nándor ny. községi jegyző, anyja: Tkalcsics Janka. Atyai ágon ősi székely nemesi családból származik. A család 1676-ban még Apafi fejedelemtől nyerte nemességét. Érettségi vizsgát Brassóban tett le, majd egyetemi tanulmányait Kolozsvárott folytatta. 1937-ben nyert diplomát. Mint segédorvos Kolozsváron tevékenykedett a klinikán egészen 1938-ig. Dobrudzsában is működött, itt érte a bécsi döntés, onnan megszökött

és Ditróba került mint körorvos, 1941-ben lett kinevezve Csíkszentdomokosra községi orvosnak.

†Eördög Albert nyug. körjegyző, Vadad. Sz. 1852. Holtmaros. A gimnáziumi érettségi letétele után Székelykál községben mint jegyző hosszú esztendőkön át működött és 1917-ben vonult nyugalomba. Özvegye: Nagypálffy Lujza igazolt nemesi családból ered. Hét gyermeke van, kik közül Ilona leánya Vadadon tanítónő. Néhai Eördög Albert igaz magyar hazafi, kiváló közigazgatási tisztviselő, volt, aki köztiszteletben és megbecsülésben élt.

Erdély Károly községi jegyző, Oroszhegy. Sz. 1906. Vágás. Ősrégi székely nemes család leszármazottja. Tanulmányait Székelyudvarhelyen, a jegyzői tanfolyamét Fogarason végezte. Közigazgatási munkásságát Oroszhegyen és Fenyéden mint ideiglenesen megbízott jegyző kezdte, jelenleg oroszhegyi vezető jegyző. Az oroszhegyi hitelszövetkezet igazgatósági tagja, a r. k. egyház tanácstagja. Katonaéveit a román hadseregben szolgálta le, önkéntes szakaszvezetői rangban szerelt le. Neje: Bálint Anna, gyermekei: Anna-Mária és Erzsébet. Magyarsága miatt éveken át mellőzték.

Erdélyi Béla rápolti, szikvízgyártó, Marosvásárhely. Sz. 1898. Nyárádszentimre. Székely nemesi család sarja. Tanulmányait a marosvásárhelyi ref. kollégiumban végezte, vegyészetet tanult és 18 éven keresztül sörgyári tisztviselő volt. 1938-ban szikvízkészítö gyárat vett át, annak tulajdonosa lett és önállóan vezeti. A M. P. tagja, minden kulturális és szociális mozgalom támogatója. Neje: Lázár Anna, gyermekei: Béla és László.

Erdélyi István igazgató-tanító. Kisteremi. Sz. 1916. Vámosláz. Nemesi család sarja. Atyja: †Mihály, anyja: †Varga Eszter. A besztercenaszódi tanítóképzőben 1937-ben nyert oklevelet, azóta tanít. 1940-ben lett igazgató. Neje: Kormány Klára. A kolozsvári r. k. ifj. kör tagja, a magyar népközösség és minden kultúr, szociális és vallásos egyesület munkájában tevékeny részt vesz.

Erdélyi János ny. MÁV főművezető, Marosvásárhely. Sz. 1872. Köpec. Székely családból ered. Atyja: János, anyja: Balázs Rozália volt. Iskoláit Nagyenyeden és Marosújváron végezte és 1890-ben lépett a vasút szolgálatába, ahol 1919-ben főművezetővé lépett elő. 1930-ban vonult nyugalomba 35 évi betudott szolgálat után. Kötelességét mindenkor teljes megelégedésre végezte és többször volt része elismerésben. A világháborúban 1916-ban román fogságba esett és két évi fogság után tért haza. Neje: Pánczél Klára.

Erdélyi József nyug. igazgató-tanító, Kökös. Sz. 1886. u. o. Tősgyökeres székely família leszármazottja. Édesatyja: †Samu is igazgató-tanító volt. Tanulmányait Hosszúfalun és Máramarossszigeten végezte és 1908-ban kezdte el pedagógiai munkásságát Kajánton. Mint igazgtanító utoljára Hosszúfalun tanított és 1940-ben vonult nyugalomba értékes és eredményes működése után. Részt vett a világháborúban, a 2. gy.-ezr.-ben az orosz fronton küzdött, betegen került haza. Neje: Kilin Izabella okl. tantónő, aki Kökösön ma is tanít; gyermekei: Izabella, Lajos és János. A dalárda vezetője, magyarsága miatt többször letartóztatták.

Erdélyi Mihály gazdálkodó, Kökös. Sz. 1883. u. o. Ősrégi székely ref. gazda család leszármazottja. Atyja: †Sámuel tekintélyes iparos volt. Iskoláit Kökösön végezte és édesatyja mellett a gazdálkodást tanulta. 1919 óta önállóan gazdálkodik. Tekintélyes polgára a községnek, az Erdőbirtbkosság elnöke, a M. P. int. biz. tagja, az Erdélyi Párt alelnöke, Hangya fel ügy. biz. tag, gazdaköri tag, községi tanácstag. Neje: Teleky Irma. Minden hazafias cél támogatásában önzetlenül munkálkodik.

Erdélyi Pál nyug. tanító, Holtmaros. Sz. 1882. Mezőnagycsán. Székely nemes családból ered. Tanulmányait Nagyenyeden végezte. Pedagógiai munkásságát 1901-ben kezdte meg és 1939-ig tanított. A ref. tanítóegylet elnöke hosszú esztendők óta. A magyar kultúrát soha meg nem alkudva, minden erejével és tudásával terjesztette, minden hazafias megmozdulásban része volt. Neje: Pataky Anna, gyermekei: Anna, Ilona, Gyula és Margit.

Erdős Eszter cukorka és déligyümölcs kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1901. Ősrégi erdélyi család leszármazottja. Atyja: János, anyja: Fekete Anna. Iskoláit elvégezte, majd férjhez ment †Szőcs Lajos mészárosmesterhez, aki tekintélyes iparos volt. Férje a világháborút végigharcolta mint őrmester, ahol súlyosan sebesült tüdőlövéssel és az ott szerzett sebesülése következtében halt el fiatalon 1938-ban. Férje halála után cukorkaüzletet nyitott. Gyermeke: János.

Erdős Gábor református lelkész, Gidófalva. Sz. 1889. Málnás. Ősrégi székely nemes család leszármazottja. Atyja: Gábor ny. igazgató-tanító, anyja: Csiszér Ilona. Tanulmányait Kolozsváron végezte el és mint lelkipásztor Nagyenyeden, Kézdialbison, Oltszemen, Sepsibesenyőn és 1934-től jelenlegi helyén végzi hivatását. A közs. képv. test. tagja, a Hitelszöv. és a Fogy. szöv. elnöke, Közbirtokossági elnök, egyházi és főegyházmegyei főjegyző. Minden hazafias, kulturális törekvés támogatója. Neje: Imreh Klára.

Erdős Sándor igazgató-tanító, Sepsibodok. Sz. 1891. Déva. Atyja: †Sándor is tanító volt, anyja: Dalström Ilona. Székely nemes családból ered. Iskoláit Déván végezte el, tanítói oklevelének elnyerése után Hidvégligeten kezdte pedagógiai munkálkodását, onnan Étfalvazoltánra, majd Sepsibodokra került. A világháborúban 1914-ben orosz fogságba került és csak 1918-ban tért haza. A Fogy. szöv. elnöke, Gazdakör elnöke. Mint zászlótartó esett fogságba és az ezredzászlót 6 évig rejtegetve megőrizte és haza is hozta. Neje: Szabó Emma, gyermekei: Emma férj. Mátyás Lászlóné és László. Saját födjén gazdálkodással is foglalkozik.

Erdős Sándor gazdálkodó, Folyfalva. Sz. 1904. u. o. Atyja: János, anyja: Fekete Anna. Ősrégi székely gazdacsaládból származik, 1929 óta önálló gazda. Minden gabonaneműt termel és haszonállatok nevelésével foglalkozik, 1934—38-ig, mint községi bíró a közérdeket szolgálta, minden hazafias és kulturális egyesület munkáját támogatta a megszállás alatt. Neje: Sebestyén Zsuzsanna. Gyermekeit magyar szellemben nevelte.

Erdővldéki Bánya Részvénytársaság, Köpec. 1874-ben létesült Erdővidéki Bányaegylet néven és 1924 óta részvénytársaság. 6 tisztviselőt és 140 munkást foglalkoztat, 124 kat. hold területen fekszik. Jelenleg egy aknával dolgozik, naponta 160 vágón szenet termel. A munkásság túlnyomó része a bányatelepen lakik, szociális és kultúrigényeikről a bányaigazgatóság megfelelően gondoskodik. Vezetősége: Márkus Ernő vezető igazgató és Blockner Arnold igazgató.

Erdővidéki Takarékpénztár Rt., Barót Alapítási év 1885. Altruista alapon működik. Célja a takarékosság, töke fejlesztése és a vidéki lakosság olcsó hitelellátása. Első elnöke és alapító Pótsa József főispán volt. Igazgatósága: dr. Fábián László, dr. Ferenczy Géza, Zathureczky Kálmán, Kolumbán Sándor, Takó Albert, Molnár Antal, Kovács Sándor. Felügyelő bizottsága három tagból áll. Igazgató: Jancsó Gyula, pénztárnok: Zathureczky Artur.

Erkedy Ferenc id. erkedi, okl. gyógyszerész, Pestszenterzsébet, Sz. 1888. Kolozsvár. Tősgyökeres magyar honfoglaló család leszármazottja. Atyja: †Sándor, anyja: Jónás Ilona. Tanulmányai elvégzése után gyógyszerészi oklevelet szerzett, jelenleg Pestszenterzsébeten gyógyszertár tulajdonos. Neje: nagyernyei László Jolán, gyermekei: ifj. Ferenc, okl. gyógyszerész, Sándor és Domokos.

Erős József csíkjenőfalvi nyug. körjegyző, Meggyesfalva. Sz. 1890. Oláhkocsárd. Székely lófőszékely család leszármazottja. Atyja: †József, anyja: Rákosi Katalin. Tanulmányai elvégzése után jegyzői oklevelet nyert és 1913-ban Szökefalván, mint aljegyző kezdte közigazgatási pályafutását. A világháborúban dacára fölmentésének, résztvett, mert önként jelentkezett harctéri szolgálatra. Az olasz fronton harcolt, főhadnagyi rangban szerelt le, hadirokkant, több kitüntetés tulajdonosa. A M. P. küküllővári tagozatának elnöke, minden hazafias, kulturális cél támogatója. Neje: Benedek Emma, gyermekei: Attila és Ibolya.

Erősdy Bálint erősdi, ny. m. kir. erdőtanácsos, Pestszentlőrinc. Sz. 1869. Bodola. Atyja: †Bálint földbirtokos, az 1848/49-i szabadságharc hős honvédfőhadnagya, anyja: †csíkszépvízi Nagy Teréz. Tanulmányait Brassóban, Nagyenyeden, Selmeczbányán végezte és Budapesten nyert erdömérnöki oklevelet. Az orsovai, lugosi, besztercebányai, mármarosszigeti és kolozsvári erdőigazgatóságnál teljesített szolgálatot. A román megszálláskor menekülnie kellett és 1926-ig teljesített szolgálatot, amikor nyugalomba vonult. A világháborúban hadnagyi rangban teljesített szolgálatot, főhadnagyi rangban szerelt le. Neje: Makay Anna.

Erőss Károly kereskedő. Sz. 1863. Csíkszereda. Iskolái elvégzése után a kereskedői pályára lépett, és Tusnádon 40 éven keresztül tevékenykedett. Neje: György Berta, gyermeke: dr. vitéz Erőss Sándor.

Erőss László ig. kántor-tanító, Lövéte. Sz. 1911. Csíkszereda. Régi székely nemesi család gyermeke. Atyja: †Ferenc, anyja: †Gondos Karola. Tanítóképzőt Csíkszeredán végezte el, majd az erdélyi róm. kat. püspökség szolgálatába állott, előbb mint kántor, majd 1934 óta mint ig. tanító működik. A M. P. lelkes tagja volt, a választási agitációkban számtalan esetben exponálta magát a magyar ügyekért, a lövétei dalárda vezetője volt, ahol szép sikereket ért el. Neje: Péter Mária, gyermeke: Klára.

Erőss Péter dr. csíkszentmiklósi és csíkborzsovai, ügyvéd, Csíkszereda. Sz. 1891. Csíkborzsova. Székely nemes famíliából ered; a család 1634-ben II. Rákóczy Györgytől kapta a nemességet. Atyja: Erőss György Gyula, anyja: Nagy Veronika. Tanulmányait Csíksomlyón és Kolozsváron végezte. Ügyvédi gyakorlatot Kolozsváron, Csíkszeredán, Nyárádszeredán és Zernyesten szerzett. 1925 óta Csíkszeredán önálló gyakorlatot folytat. Városi tanácsos, várm. biz. tag. A magyar kaszinó ügyésze. E. K. E. ügyésze és vál. tagja,

a „Csík” erdőgazdasági szöv. ig. tagja. A világháborúban a 82. gy.-ezr.-ben harcolt az orosz fronton, 13 sebbel súlyosan sebesülten került fogságba, zászlósi rangban. Neje: Horváth Erzsébet, gyermekei: Éva és Borbála. A M. P.-nak kezdettől fogva vezetőségi tagja, a csíkmegyei M. P. elnöki tanácsának tagja. Többször letartóztatták, sőt meg is verték, törhetetlen és bátor magyarsága miatt. Minden hazafias, szociális és kultúr egyesület mindenkori lelkes támogatója.

Erőss Sándor dr. vitéz csíkszeredai és csíkszentmiklósi, ügyvéd, ny. kir. tvszéki titkár. Sz. 1898. Csíkszereda. Atyja: Károly, anyja: György Berta. Régi ősi lófő nemes családból származik. Középiskoláit Csíkszeredán, egyetemet Szegeden végzett. Pályafutását az anyaországban kezdte meg, a törvényszék kötelékében. Később Sopronban és Mezőcsáton mint ügyvéd folytatott gyakorlatot, majd 1940 novemberében került vissza a szülővárosába, ahol a mai napig is mint ügyvéd tevékenykedik Résztvett a világháborúban a 24. brassói gy.-ezreddel az orosz és olasz harctereken harcolt. Háromszor sebesült, kat. érd. ker., I. o., II. o. ezüst, a bronz vit. é., a K. cs.-k. és a seb. é. kitüntetésekkel mint hadnagy szerelt le. Majd a székely hadosztályban, később pedig a nemzeti hadseregben teljesített szolgálatot, 1936-ban vitézzé avatták Neje: Uthy Ilona Melánia, gyermekei: István és Éva.

Esztegár Tódorné, Pap Ilona tanárnő, Marosvásárhely. Sz. 1897. Szatmárnémeti. Tanulmányait elvégezvén, mint okl. polg. iskolai tanárnő Szatmáron 1919-ben kezdett tanítani, megelőzőleg Nagyváradon tanított. Gyermekei: Tibor és József.

Éliás Sarolta kereskedő, Marosvásárhely. A cég 1921 óta áll fenn. Rövid-, kötöttáru üzlet és iüzöszalon. Férje: Mermelstein Salamon, aki 1894-ben született Péterfalván és tanult kereskedő, négy alkalmazottat foglalkoztat.

†**Éltető Albert** zilahi, földbirtokos, Szászrégen. Sz. 1870. Magyarrégen. Atyja: †Albert, anyja: Lutsch Sarolta. Régi nemesi családból származik. Középiskoláit és kereskedelmi akadémiát Kolozsvárott végzett, majd utána a családi birtokon gazdálkodott, 2000 holdat kitevő birtokán. A Magyarrégeni Bank volt vezérigazgatója, a görgénykerületi ref. egyház főgondnoka volt, minden kulturális ügynek lelkes támogatója volt egész haláláig, 1914-ben hunyt el. Özvegye: Urmánczy Janka, aki férje halála után egyedül vezette a családi birtokot, gyermekei: Mária (férjezett Kaiser Adolfné, főerdőmérnök neje).

Éltető Dániel zilahi, földbirtokos, Szászrégen. Sz. 1871. u. o. Atyja: †Albert, anyja: Lutsch Sarolta. Kereskedelmi és gazdasági akadémiát Kolozsváron végzett, tiszti vizsgát az 51. gy.-ezred kötelékében tette le. Kb. 1260 holdat kitevő birtokán önállóan gazdálkodott. A megyebiz. tagja, a ref. egyház tanácsosa. Neje: Vertán Ibolya. A M. P. működésében tevékeny részt vett. Minden kulturális, hazafias megmozdulásnak lelkes támogatója és híve volt, és a magyarság érdekében bátran szállt a megszállás alatt is síkra.

Éltető Etelka tanítónő, Maroshévíz. Sz. Vajdahunyad. Atyja: †József, anyja: †Pápay Etelka. Tanulmányait Vajdahunyadon végezte, Nagyszebenben nyert tanítói oklevelet 1931-ben. Déván kezdte pedagógiai munkásságát, ahol hat évet töltött, innen Lupényre került, majd 1940 óta Maroshévízen tanít. Atyja postatiszt volt, a románok magyarsága miatt 1936-ban állásából elbocsátották.

Élthes Károly tusnádi, vezető főjegyző, Csíkmadaras. Sz. 1883. Nagyajta. Régi nemesi székely családból származik, akinek őseit a XVII. századig vezetik vissza. Középiskoláit Csíksomlyón végezte, jegyzői tanfolyamot Marosvásárhelyen. Csíkszentmártonon kezdte meg pályafutását, majd Csíkszentkirályon mint jegyző teljesített szolgálatot, ahonnan a román megszálláskor felmentették magyarsága miatt, amikor is visszavonult, és mint gazdálkodó dolgozott 1940-ig saját birtokán. A felszabadulás után előbb Gyimesbükkben mint jegyző, majd Csíkmadarasra mint vezető jegyző került, ahol a mai napig fejt ki tevékenységet. Minden magyar és kulturális ügynek lelkes támogatója. Neje: László Anna, gyermeke: Károly.

Fall Gizella okl. szülésznő és védőnő, Csíksomlyó. Sz. Szászrégen. Régi marostordai család leszármazottja. Atyja: György ismertnevű iparos volt. A középiskoláit Szászrégenben és Marosvásárhelyen végezte, ahol érettségit tett. Ápolónői és védőnői oklevelet Brüsszelben, szülésznői oklevelet Nagyváradon szerzett. Működését Brüsszelben kezdte meg, majd Kolozsvárott, Bukarestben és Csíksomlyón folytatta, ahol a mai napig is tevékenykedik.

Falka András nyug. pénzügyőri főszemlész, Pestszenterzsébet. Sz. 1875. Sepsimagyaros. Atyja: †József, anyja: †Kovács Anna. Tősgyökeres székely lófő nemes családból származik. Tanulmányai elvégzése után 1895-ben került a pénzügyőrség kötelékébe és Fiumében kezdte meg állami szolgálatát. Onnan a nagyszebeni dohányraktárba helyezték és az oláh megszálláskor a hüségeskü megtagadása miatt menekülni volt kénytelen és Budapestre került. A budapesti Állampénztárnál, majd 1926-ig Szolnokon és 1929-ig pedig Buda. pesten teljesített szolgálatot és 40 évi érdemdús szolgálata után vonult nyugalomba. Neje: †Bozdog Mária 1937-ben húnyt el, gyermeke: Mária, özv. Madár Istvánná, m. kir. rendőrtisztviselö özvegye, unokája: István.

Faluvégi András ifj. gazdálkodó, községi bíró, Székelyszentistván. Sz. 1893. u. o. Atyja: András, anyja: Kovács Lidia. Székely gazda családból ered. Iskolái elvégzése után gazdálkodni kezdett, 65 hold földbirtokán önállóan belterjes, okszerű gazdálkodást folytat. A világháborúban a 22. gy.-ezr.-ben szolgált, kétszer sebesült, mint tizedes szerelt le. II. ezüst, két bronz vit. é., K. cs.-k. és a seb. é. tulajdonosa. A M. P. lelkes tagja, a magyar hadsereg bevonulása óta községi bíró, a ref. egyház gondnoka, tekintélyes polgára a községnek. Neje: Faluvégi T. Julianna, gyermekei: Amália, Lőrinc és Endre.

Faluvégi P. András asztalosmester, Csókfalva. Sz. 1888. u. o. Atyja: †Péter, anyja: †Nemes Paula. Iskolái elvégzése után ipari pályán kezdett az asztalosszakmával foglalkozni és kitanulta. Segédéveit jobb mesterek, műhelyében töltötte el, ahol gyarapította szakismereteit és önálló mester lett. Gazdálkodást, is folytat saját földjén. A világháborút a 22. honv. gy.-ezr.-ben küzdötte végig, sebesült. Neje: Kovács Anna, gyermeke: Mihály. Minden magyar és kulturális cél támogatója.

Faluvégi Gergely gazdálkodó, Székelyszentistván. Sz. 1903. Atyja: †János, anyja: †Kispál Zsuzsanna. Tősgyökeres székely ref. családból ered. Iskolái elvégzése után mint magántisztviselő pénztáros és raktárkezelő, majd gazdaságkezelő volt. Jelenleg önállóan gazdálkodik. Mint tekintélyes polgára a községnek minden kultúr és hazafias egyesület munkájának irányításában részt vesz. Neje: Nemes Julianna, gyermeke: Irénke.

Faluvégi D. József adóügyi jegyző, Maroshévíz. Sz. 1905. Csókfalva. Atyja: †József, anyja: †Raffay Koncz Mária. Tanulmányait Budapesten és Kolozsváron, a jegyzői tanfolyamot Fogarason végezte, Bukarestben jogot hallgatott. Korondon kezdte közigazgatási pályafutását, onnan Fiátfalvára került, ahonnan mint magyar embert a románok elmozdították. 1940 óta Maroshévízen adóügyi jegyző. Ősrégi szabad székely családból ered. Magyarsága miatt sokat szenvedett, csendőri felügyelet alatt állt, három ízben tartóztatták le. Minden hazafias, kulturális és szociális egyesület tagja és támogatója.

Faluvégi I. József gazdálkodó, Csókfalva. Sz. 1883. Atyja: †András, anyja: †Szoboszlai Róza. Ősrégi székely gazda családból ered. Jelenleg 30 hold földjén önálló gazda. A világháborúban a 62. gy.-ezr.-ben az orosz fronton fogságba került és négy évet szenvedett mint fogoly. Volt községi bíró, esküdt, az unit. egyház presbitere, Hangya szöv. elnök, minden kultúr és hazafias cél támogatója, tekintélyes polgár. Neje: Farkas Anna, gyermekei: Zsuzsanna, I. András és Jusztina.

Fancsali Áron nyug. igazgató-tanító, Székelyvécke. Sz. 1879. Farkaslaka. Ősrégi székely nemesi családból ered. Atyja: †János, anyja: †Banda Katalin. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Csíksomlyón végezte. Tanítói oklevelének elnyerése után négyévtizedes munkálkodása alatt a magyar kultúra őre volt Etéden és Székelyszálláson és 1935-ben vonult nyugalomba. Első neje: †Lőrinczy Julianna, gyermeke: Nila, férj. dr. Simó Lajosné. Második neje: Balázs Márta. Minden kultúrintézmény támogatásában részt vesz.

Fancsali M. Áron gazdálkodó, Farkaslaka. Sz. 1898. u. o. Atyja: †Márton, édesanyja: †Magyari Sára. Ősrégi székely gazda családból származik. Iskolái elvégzése után a szülői háznál tanulta a gazdálkodást, 1922 óta önálló. A világháborúban a 38. tüzérezredben az olasz fronton küzdött. Neje: Dénes Julianna, gyermekei: Albert és Erzsébet. Számos közérdekű, kultúr és szociális egyesület munkájában és támogatásában részt vesz.

Fancsali Elek nyug. csendörmester, Farkaslaka. Sz. 1870. u. o. Atyja: †Mihály, anyja: †Hadnagy Marcella. Székely tősgyökeres gazda családból származik. A kötelező katonaévek eltöltése után lépett át a m. kir. csendörség kötelékébe, ahol 25 évet töltött el. Hosszú és eredménydús szolgálata alatt mindenkor legteljesebb megelégedésre látta el szolgálatát, számos dicsérő okiratban és pénzjutalomban részesült eredményes munkájáért. Gyermeke: Erzsébet, férj. Hadnagy Áronné, gazdálkodó neje. Minden hazafias és kultúrmozgalom lelkes támogatója.

Farczády Elek dr. középiskolai tanár, mb. igazgató, Marosvásárhely. Sz. 1890. u. o. Székely ref. nemesi családból származik. Atyja: †József, anyja: †Petry Eszter. Tanulmányai elvégzése után mint latin-történelem szaktanár tanít, 1924 óta Kemény Zsigmond e. titkára. Neje: Geszith Nelli, leánya: Éva. A M. P. és a népközösség tagja. Tanulmányait a ref. kollégiumban Budapesten és Párisban végezte. Minden hazafias kultúr cél támogatója és lelkes harcosa.

Farkas Aladár nyug. igazgató-tanító, Sepsibodok. Sz. 1879. Atyja: †Károly tanító, anyja: †Simon Julianna. Lófő székely nemes eredet. Tanulmányait Buda-

pesten végezte és 1890-ben nyert tanítói oklevelet. Pályafutását Bölönben kezdte, majd Sepsibodokra került, ahol 1931-ben történt nyugalombavonulásáig tanított. A világháborúban a 2. gy.-ezr.-ben küzdött, fogságba esett és őrmesteri rangban szerelt le. Fogsága alatt sokat szenvedett, fél szemevilágát elvesztette. Neje: †Sikó Zsuzsanna, fia: Aladár okl. gazda. Második neje: †Ütő Berta, gyermekei: Erzsébet, férj. Vég Mihályné, Elemér tanító és Piroska tanítónő. A magyar kultúrát a legnehezebb időkben is megtörhetetlen bátorsággal terjesztette. Harmadszor is megnősülvén, feleségül vette Elernír Margitot.

†**Farkas Albert** borbereki, ny. főispán, Szászrégen. Sz. 1855. Dedrádszéplak. Középiskoláit és jogi tanulmányait Kolozsvárott végezte. Közigazgatási pályán kezdte pályafutását és csakhamar mint szolgabíró, később pedig Marosrégen főszolgabírája, majd 1900-ban Maros-Torda megye alispánja, főispánja, később országgyűlési képviselő lett. Működése alatt áldásos tevékenységet fejtett ki megyéje fejlődése érdekében, 1918-ban húnyt el. Özvegye: zilahi Éltető Katalin, gyermekei: Balázs, Erzsébet, Sarolta, Albert, István, Katalin, Judit.

Farkas Antal dr. nyug. körorvos, Görgényszentimre. Sz. 1870. Erzsébetváros. Székely tősgyökeres nemes családból ered. Tanulmányait Gyulafehérváron és Becsben végezte, 1898-ban avatták doktorrá. Székelykeresztúron kezdte pályafutását, onnan Gyergyószentimrére mint választott körorvos került és nyugalombavonulásáig teljesítette hivatását. A közéletben, a kultúr és szociális egyesületek munkájában tevékeny részt vett a román megszállásig, amikor magyar érzelmei miatt visszavonult. Neje: Benkő Ilona, gyermekei: András és Erzsébet.

Farkas Antal plébános, Alsócsernáton. Sz. 1903. Korond. Középiskoláit Székelyudvarhelyen, teológiát Gyulafehérváron végezte. 1928-ban szentelték fel, amikor is megkezdte papi pályafutását. Több állomása után 1932-ben jött Alsócsernátonba. A M. P. működésében részt vett és minden kulturális, hazafias és szociális ügy lelkes támogatója.

Farkas Béla gazdálkodó, Illyefalva. Sz. 1882. Székely gazda család leszármazottja. Atyja: †József, anyja: Hadnagy Jozefa. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön végezte és a szülői háznál tanulta a földművelést. 1902-ben vette át az ősi föld megmunkálást, azóta önálló. 60 holdon folytat korszerű gazdálkodást, megfelelő saját nevelésű állatokat is tart. Minden gabonafélét, cukorrépát, mákot és burgonyát termel. Tizedesi rangban vett részt a háborúban, de birtoka vezetésére fölmentést nyert. A vármegyei törv.-hat. biz. tagja, Hangya és a Gazdakör elnöke. Neje: Szotyori Nagy Ágnes, gyermekei: József, Magda és nevelt leánya: Illyés Anna, férj. Zakariás Dezsöné.

Farkas Domokos malomtulajdonos, Homoródalmás. Sz. 1893. u. o. Régi székely családból származik. Atyja: †János, anyja: Lászer Róza. Iskolái után a malomipart tanulta ki és mint molnár fejlesztette szaktudását. 1923-ban lett önálló és azóta vezeti saját. malmát. A M. P. működésében részt vett, ezért állandó elnyomatásban volt része. A világháborúban a 24. gy.-e. kötelékében az orosz fronton harcolt, ahol baltérdén megrokkant. Az I. o. ezüst vit. é. kitüntetéssel szerelt le. Neje: Szabó Ida, gyermekei: Ilona, László és Jolán.

Farkas Elek kereskedő, Székelykeresztúr. Sz. 1880. Gagy. Kereskedő családból ered, Atyja: †Mózes is kereskedő, tekintélyes po.gár volt. Gimnáziumi tanulmányai után lépett a kereskedelmi pályára és mint önálló kereskedő Szentábrahámon, majd Székelykeresztúron. lett saját erejéből. Résztvett a világháborúban a 82. közös gy.-ezr.-ben, mint számvevő őrmester szerelt le. Neje: Markovics Eszter. A magyar és kulturális egyesületek mindenkori támogatója.

Farkas Ferenc malomtulajdonos, Homoródalmás. Sz. 1899. Homoródszentmárton. ősrégi róm. kat. székely családból. Atyja: †János, anyja: Lázár Róza. Iskolái elvégzése után édesatyja mellett tanulta a molnáripart, amelyben később önálló mester lett, és a malom vezetését mind a mai napig személyesen látja el. A megszállás alatt a hűségeskü megtagadásáért 2 esztendei várfogságot kapott. Neje: Sorbán Rebeka, gyermekei: Jenő, Evira, Gizella, Anna, Emma és Erzsébet.

Farkas Ferenc gazdálkodó, központi fűr tésszerelő, Homoródszentlászló. Sz. 1884. Székely nemes családból származik. Iskoláit szülőfalujában végezte, majd a Budapesti MÁV gépgyárban és a Ganz gyárban, a csepeli Weiss Manfréd gyárban, mint gépmunkás elsajátította az esztergályos és szerelői szakmát. A világháborúban a 82. közös ezredben orosz fogságba esett, ahol 5 évig sínylődött. Tizedesi rangban szerelt le. Neje: Kövecsy Zsuzsanna, gyermekei: Zsiga, Gyula, Berta. 1940-ben községi bírónak nevezték ki. Minden magyar eszmét és kultúrintézményt támogat.

Farkas Gábor nyug. igazgató-tanító, Székelykeresztúr. Sz. 1889. u. i. Székely nemesi eredetű család. Tanulmányait Székelykeresztúron végezte, tanítói működését Medeséren kezdte, ahol 1910-től 1927-ig tanított. Innen Szentábrahámra került, ahol mint igazgató-tanító 1937-ig tevékenykedett. A világháborúban a 82. gy.-ezredben orosz fronton harcolt, sebesült és fölmentést nyert, mint önkéntes tizedes. A vármegyei tanító egylet pénztárosa, a Hitel és Tejszövetkezet igazgatósági tagja, dalárdát tanított, annak volt karnagya, jelenleg a vármegyei tanítók bankjának vezetője. Neje: Szentgyörgyi Ilona.

†**Farkas Gyula** borbereki, földbirtokos, Szászrégen. Sz. 1865. Dedrádszéplak. Atyja: †Mihály, anyja: zilahi Éltető Krisztina. A kereskedelmi akadémia elvégzése után a család 800 holdat kitevő birtokán gazdálkodott. Később erdőkitermeléssel foglalkozott. 1936-ban húnyt el. Özvegye: Jobbágytelki Tolvay Erzsébet, gyermekei: Ferenc dr., Magda, László, Erzsébet.

†**Farkas Imre** gazdálkodó, Marosszentanna. Sz. 1866. u. o. Ősrégi református székely gazdacsaládból ered, atyja: †Gergely, édesanyja: Nagy Julianna volt. Iskolái elvégzése után előbb a molnár mesterséget tanulta, majd áttért a gazdálkodásra és ősei hagyományaihoz híven gazdálkodni kezdett. A református egyháznak 20 évig volt gondnoka, volt községi főbíró, a községi lakosság és a köz javára önzetlenül dolgozott. A világháború alatt Balmazújvároson és Hajdudorogon teljesített szolgálatot. Közismert magyarsága miatt a románok üldözték. Neje: Székely Zsuzsanna.

Farkas Imre ikafalvi, nyug. m. kir. pénzügyi főtanácsos, Marosvásárhely. Sz. 1871. u. o. Székely nemes család leszármazottja. Középiskolai tanulmányai után a m. kir. pénzügyhöz lépett be és Brassón, Szamosújváron, Csíkszeredán teljesített szolgálatot. Nyugdíjba vonulása óta él Marosvásárhelyen. A köz érdekében mindig önzetlen munkásságot fejtett ki, a kultúr és szociális egyesületek vezetésében és támogatásában részt vett. Gyermekei: Ilonka és György.

Farkas Imre tisztv., Ratosnya. Sz. 1909-ben Érmihályfalván. Középiskoláit Marosvásárhelyen végezte el, s mint tisztviselő kezdte meg pályafutását. „Foresta" kötelékében működött 1936-tól. Nehéz kisebbségi sorsban élt a megszállás alatt. Neje: Dán Gabriella. A magyar és kulturális ügyek lelkes támogatója.

Farkas István Béla községi főjegyző, Kisbac. Sz. 1901. Kiskunmajsa. Atyja: fEde, édesanyja: †Terbe Piroska. Középiskolai tanulmányait elvégezte és Szombathelyen nyert oklevelet. Mint jegyző Kiskunmajsán, Szánkon és 1941 óta Kisbaconban működik. Katonaéveit a 7. h. gy.-e.-ben szolgálta le, mint emléklapos hadnagy. A község kulturális és szociáis egyesületeinek vezetésében aktív részi vesz.

Farkas János gazdálkodó, községi bíró, Székelyszentmiklós. Sz. 1887. u. o. Szabad székely gazdacsaládból ered, atyja: †Ferenc volt községi és megye bíró. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult és hat holdon kezdett gazdálkodni. Takarékos, szorgalmas életmódjával most 28 hold földbirtokán folytat belterjes gazdálkodást. A világháború alatt a 82. gy.-e. kiképző altisztje volt, mint szakaszvezető teljesített szolgálatot. Neje: Kébédi Erzsébet, gyermekei: Albert és Ida. Az unitárius egyház tanácsosa, községi főbíró, tekintélyes polgára a községnek.

Farkas Jenő református esperes, Udvarfalva. Sz. 1880. Székelyudvarhely. Székely nemesi családból ered, édesatyja: †Károly pokakereszturi ref. lelkész, édesanyja: †Kacsóh Gizella. Középiskoláit Marosvásárhelyen, a theológiát Kolozsváron végezte és 1904-ben szentelték, föl. 1925-ben lett esperes, 1908 óta Udvarfalva lelkipásztora. Számos iskola felépítése, egyházi és kűltúrmunka megindítása fűződik nevéhez. Több templomot újíttatott föl és két újat építtetett. Minden hazafias, vallásos és kultúrintézmény támogatója és aktív résztvevője. Neje: Ravasz Piroska, gyermekei: Jenő vallástanár, Károly ref. lelkész és Piroska, férj. Mester Istvánná, vallástanár neje.

Farkas Jenő református lelkész, Magyarfülpös. Sz, 1907. Mezőménes. Atyja: Domonkos, anyja: Gidófalvy Ágnes. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Kolozsváron végezte, 1935 óta lelkész. A Hangya alapítója és elnöke, egyházközségi vezető, a munkaközösség tagja. Neje: Józsa Teréz, okl. kántortanítónő, a ref. nőszövetség elnöke. Gyermekei: Ildikó és Csaba.

Farkas Jenő fűszer- és vegyeskereskedő, Bögöd. Sz. 1888. Vadasd. Iskoláit Vadasdon végezte el, majd a kereskedői szakmát sajátította el és mint segéd Szászdénteken fejlesztette szaktudását és 1913-ben saját erejéből lett önálló. A világháborúban a 62. gy.-e.-ben az orosz fronton harcolt, súlyosan megsebesült, tizedesi rangban szerelt le. A háb. e. é., K. cs.-k. és a seb. é. tulajdonosa. Üzlete szolidsága közismert a környéken, megbízható bevásárlási forrás. Neje: Bernáth Piroska, gyermekei: Andor, Sára, Ilona, Ferenc, Klára és József.

Farkas József igazgató-tanító, Sepsiszentkirály. Sz. 1887. Illyefalva. Atyja: †György, édesanyja: †Kiss Mária. Székely nemesi család. Sepsiszentgyörgyön

és Nagyenyeden végezte tanulmányait és Szovátán kezdte el pedagógiai működését. 1912 óta Sepsiszentkirályon tanít. A Gazdakör és a M. P. munkájában részt vesz. A világháborúban a 2. gy.-e-ben az orosz frontra került, sebesült, olasz fronton is harcolt és 1 évig fogságban volt. Zászlósi rangban szerelt le. A II. ezüst vit. é., bronz vit. é. és K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Magyari Ilona, gyermekei: Ilona férj. Sándor Andrásné és József egyetemi hallgató.

Farkas József gazdálkodó, Kibéd. Sz. 1877. Csíkfalva. Atyja: József, édesanyja: Orbán Mária. Székely gazdacsaládból származik. Iskolái elvégzése után az ősi földön kezdett gazdálkodni, jelenleg 25 holdon folytat korszerű gazdálkodást és állattenyésztést. A világháborúban a 22. gy.-e.-ben szolgált, de fölmentést nyert. Neje: Kacsóh Julianna, gyermekei: Gyula, Lidia, Zsuzsanna, Sára, Mária és Dénes. A M. P. helyi alelnöke, 12 évig volt ref. presbiter, a kultúr és szociális egyesületeket támogatta és közérdekű munkásságot fejtett ki.

Farkas József ref. lelkész, Nyárádszentsimon. Sz. 1886. Geges. Atyja: †József, anyja: †Nagy Karolin. Régi ősi székely főnemesi családból származnak. Középiskoláit Székelyudvarhelyen, theológiát Kolozsvárott végezte. 1924-ben szentelték fel. Működését Gegesen kezdte meg, mint theológus és s. tanító, majd báró Mednyánszky családnál mint nevelő működött. A világháborúban a 22. gy.-e. kötelékében az orosz fronton harcolt. Egyszer sebesült, az arany érd. ker., a K. cs.-k. kitüntetéssel mint hadnagy szerelt le. Utána 1918—1924-ig Gegesen, 1924-től Nyárádszentsimonban mint lelkész és tanító működik. Lelkipásztori működésén kívül a község felvirágoztatásában is tevékeny részt vesz, így a helyi Tejszövetkezet vezetője, a Gazdakör jegyzője, a M. P. volt elnöke, az Erdélyi Párt vezetője. Magyarsága miatt a megszállás alatt kisebb-nagyobb atrocitásoknak volt kitéve. Neje: torboszlói Beretzky Gizella, gyermekei: Jolán, Ibolya és Piroska.

Farkas József malomtulajdonos, Homoródszentmárton. Sz. 1894. u. o. Ősrégi székely család gyermeke. Iskolái elvégzése után bognár, kocsigyártó mesterséget tanult, majd atyjától a molnármesterséget sajátította el, 1920-ban malomtulajdonos lett. Kereskedelmi és váműrléssel foglalkozik. A világháborúban a 12. élelmezési osztagban az orosz fronton szolgál. A M. P. bizalmi embere volt, a Hangya és a Hitelszövetkezet felügy. biz. tagja. Neje: Kováts Julianna, gyermekei: Mózes, József és Erzsébet, Törhetetlen magyarsága miatt pénzbírsággal sújtották, meghurcolták. Gyermekeit is magyarnak nevelte, magyarságát a legnehezebb körülmények között sem tagadta.meg.

Farkas Kálmán tanító, Homorodalmás. Sz. 1912. Székelyszentmiklós. Ősrégi unit, szabad székely családból származik, atyja: Lázár, anyja: Tiboldi Zsuzsa. A tanítóképzőt Székelykeresztúron végezte el, pályafutását Ábrahámfalván kezdte meg. Több állomás után 1937-ben Firtosváraljára nevezték ki rendes tanítónak, 1940-ben Homoródalmásra nyert kinevezést. Magyarsága miatt meghurcolták, sőt le is tartóztatták, és 2 hónapon keresztül börtönben tartották: Neje: kálnoki Bedö Ilona.

Farkas Kálmán kereskedő, Septér. Sz. 1907. Alsófehér megye. Atyja: Lajos máv. ny. tisztviselő, anyja: Máthé Mária. Mint kereskedő .egy ideig különböző helyeken segédeskedett, majd pedig önállósította magát és ezidöszerint is mint kereskedő tevékenykedik. Tényleges katonai kötelezettségének 1929-ben tett eleget. Neje: Jarsa Johanna, gyermeke: Miklós.

Farkas Lajos községi pénztárnok, Nyárádszereda. Sz. 1892. Nyárádandrásfalva. Édesatyja: János, édesanyja: Magyari Ágnes. Középiskoláit Marosvásárhelyen végezte, majd önként vonult be katonai szolgálatra. A világháborúban a 2. közös vártüzér ezredben szolgált, a déldalmát és montenegrói harcokban vett részt. Tizedesi rangban szerelt le. 1930 óta tölti be a község pénztárnoki tisztségét. Neje: Raisinger Rózsi.

Farkas Lajos kőműves iparos, községi kisbíró, Görgényüvegcsűr. Sz. 1876. u. o. Székely családból ered. Iskolái elvégzése után Gyergyószentmiklóson a kőműves ipart tanulta, segédéveit Szászrégenben és Marosvásárhelyen töltötte és önálló mester lett. A világháborúban a 22. gy.-e.-ben az orosz fronton harcolt, sebesült és őrmesteri rangban szerelt le. A bronz vit., vaskereszt és a K. cs.-k. tulajdonosa. A község közéletében esztendők óta részt vesz. Községi tanácstag, egyháztanácsos, a kultúrtörekvések támogatója. Neje: Pálffy Anna, gyermekei: Julianna, Viktor, Gusztáv, Lajos, Zita és Domokos.

Farkas Lajos kereskedő, Déda. Sz. 1888. u. o. Iskolái elvégzése után a kereskedői szakmát tanulta és segédévei eltöltése után önerejéből nyitotta meg üzletét. A háborúban részt vett és orosz fogságba esett. Gyermekei: Izidor, Béla, Edit és Elza. Az iskola és kultúrház alapító tagja, minden hazafias törekvést támogat.

Farkas László bisztrai, földbirtokos, Szászrégen. Sz. 1899. Marosvásárhely. Atyja: Hermann. Középikoláit Marosvásárhelyen a ref. kollégiumban végezte. Kereskedelmi akadémiát Budapesten, mezőgazdasági akadémiát Berlinben járt. Mint földbirtokos tevékenykedik saját birtokán. A M. P. választmányi tagja volt, a polgári dalkör elnöke, a Magyar Kaszinónak háznagya. I. K. E.-nak tagja. Az Erdélyi Párt választmányi tagja. Az impérium alatt minden magyar megmozdulásnak cselekvő és résztvevő híve és a magyar kultúra lelkes támogatója volt. A világháborúban a 38. tábori tüzérek kötelékében teljesített szolgálatot és mint hadapródőrmester szerelt le. Neje: fZágoni Szabó Eszter.

Farkas László gazdálkodó, Etéd. Sz. 1888. u. o. Atyja: †Lajos, édesanyja Gedő Ágnes. Székely nemesi családból ered. Gazdálkodást tanult és az őseitől örökölt földön gazdálkodik. A világháborúban az orosz és az olasz fronton mint egészségügyi katona vett részt, tizedesi rangban szerelt le. Neje: Kiss Emma, gyermekei László és Lajos. A község vezetésében részt vesz. A hitelszövetkezet aligazgatója, a birtokosság volt pénztárnoka és albíró. Magyarsága miatt bántalmazták, a M. P. munkájában részt vett.

Farkas László fűszer- és rövidáru kereskedő, Székeiykeresztúr. Sz. 1893. u. o. A kereskedést atyja üzletében tanulta és önálló üzletet nyitott. Az üzletet családja segítségével vezeti. Neje: Klermár Regina, gyermekei: László, Margit, Andor, Edit, Lázár és Erzsébet. A M. P. volt tagja.

Farkas Márton gazdálkodó, malombérlő, Meggyesfalva. Sz. 1895. Erdőszentgyörgy. Középiskolai érettségit tett, majd gazdálkodást folytatott előbb a szülői háznál, később saját családi birtokán. Jelenleg a gróf Bissingen Erzsébet malom bérlője. A világháborúban az orosz fronton harcolt, mint karpaszományos őrmester szerelt le. Neje: Rossmann Irén, gyermeke: Gabriella A kultúr és szociális érdekeket támogatta, azok munkájában részt vett.

Farkas Mihály idősb, gazdálkodó, Agyagfalva. Sz 1885. u. o. Székely nemes családból ered. Iskolái elvégzése után a szülői házban tanulta a gazdálkodást. A világháborúban a vártüzérezred kötelékében a szerb, montenegrói és albán fronton harcolt, mint főtüzér szerelt le, a K. cs.-k. tulajdonosa. A M. P tagja, a református egyház presbitere. Neje: Zaugor Eszter, gyermekei: Mihály, Sándor és Pál.

Farkas Mihály ifj. gazdálkodó, Agyagfalva. Sz. 1912. U. o. Iskoláit szülőfalujában végezte, a gazdasági szakismereteket a szülői háznál tanulta és jelenleg nagyszülői földjét műveli, közösen gazdálkodva. Főleg gabonaneműt termel. A magyar ügyek lelkes harcosa volt, a fölszabaduláskor a magyar hadsereget saját szerzette „Hála és Dicsőség” című versét szavalta el a községházán. Felesége: Kővecsy Emma.

Farkas Péter gazdálkodó, Székelyszentmiklós. Sz. 1895. Székelyszentmihály. Ősrégi szabad székely gazdacsaládból származik. A szülőháznál édesatyja útmutatása mellett tanulta az ősi rög megmunkálását, 30 holdas birtokán folytat intenzív, belterjes gazdálkodást. A világháborúban a 22. honv. gy.-e.-ben orosz és román, majd az olasz harctéren küzdött. A II. ezüst és bronz vit. é., a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Vári Zsuzsanna, gyermekei: Irma, Zsuzsanna és József. Az unitárius egyház pénztárosa, a községi képviselőtestület tagja.

Farkas Sámuel terménykereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1883. u, o. Iskolái elvégzése után mint gazdasági intéző 21 évet töltött el gr. Somsich Tihamér földbirtokán Kiskenden. Marosvásárhelyen lett önálló kereskedő. A világháborúban az olasz fronton harcolt. Neje: Krausz Johanna, gyermekei: Dezső, Sándor, Ella és Ernő. Minden kulturális intézményt támogat.

Farkas Sámuel kereskedő, Nagykend. Sz. 1904. Székelyvaja. Iskolái elvégzése után 1931-ben Nagykenden nyitotta meg üzletét, megelőzőleg a kereskedést tanulta saját üzletükben a szülői házban és fölszabadulása után is fejlesztette tudását Göcsön, Ákosfalván és Balavásáron. Neje: Rosenfeld Irma, gyermeke: Judit.

Farkas Sándor örökösei fatelep, Székelyudvarhely. Farkas Sámuel. Sz. 1895. Segesvár. Középiskolai elvégzése után a wieni exportakadémián tanult, majd a családi fatelep vezetésére jött haza, melyet testvéreivel, közösen vezet. A háborúban hadnagyi rangban szolgált, olasz és román fronton. I. ezüst vit. é., II. ezüst vit. é., bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: †Kovács Anna, gyermeke: Judit és Pál. Második neje: Reszmann Etel. Testvérei, kikkel a telepet vezeti: Gábor, aki középiskolai elvégzése után szintén a telepen működik. Neje: Farkas Sarolta. Farkas Mózes a ref. kollégiumban végezte iskoláit, nős Klein Annával, gyermeke: Judit. Huga Körtvélyfáy Józsefné és dr. Körtvélyfáy Sándorné, gyermekei: Angéla és Kálmán. Mind haszonrészesei a fatelepnek és családi alapon kezelik az ősi hagyatékot.

Farkas Sándor borbereki, földbirtokos, Dedrádszéplak. Sz. 1889. u. o. Atyja †Mihály, anyja: angyalosi Forró Katalin.

Ugy apai, mint anyai ágról ősrégi székely nemesi családból származik. Kereskedelmi érettségit Kolozsváron tett, utána mint banktisztviselő Tekén, majd mint önálló kereskedő Székelyudvarhelyen fejtett ki tevékenységet, 1919-ben visszatért családi birtokára és azóta önállóan gazdálkodik. A világháborúban is részt vett, II. ezüst vit. é., K. cs.-k. kitüntetésekkel mint hadnagy szerelt le. A helyi hitelszövetkezet igazgatója, a M. P. működésében tevékeny részt vett. Neje: Gál Irma: gyermeke: Sándor-László.

Farkas Sándor gépész, gazdálkodó, Sárombeke. Sz. 1906 Marosvásárhely. Nemes családból ered, atyja: József, édesanyja Aszalós Julianna. Iskolái elvégzése után a gépész ipart tanulta és Romániában dolgozott, 1940 óta van Sáromberken, ahol megelőzőleg földet vásárolt. Neje: Vajda Mária, gyermeke: Mária. A megszállás alatt a románok letartóztatták és hadbíróság elé állították magyarsága miatt.

Farsch Károly kéményseprő mester, Maroshévíz. Sz. 1895. Magyarrégen. Iskoláit Szászrégenben végezte és a kéményseprő mesterséget tanulta. Mint segéd hosszú éveken át fejlesztette ipari tudását és 1920-ban lett mester. A világháborúban a 62. gy.-e.-ben orosz és román fronton harcolt, sebesült és tizedes! rangban szerelt le. A bronz vit. érem és a K cs.-k. kitüntetések tulajdonosa. Neje: Schiller Mária. A magyar egyesületek támogatásában mindig részt vett.

Fazakas A. Dénes gazdálkodó, községi bíró, Nyárádremete, Sz. 1895. u. o. Székely gazdacsalád leszármazottja, atyja: †Kálmán, édesanyja Balogh Eszter. Édesatyjánál tanulta a gazdasági szakismereteket, 1920-ban lett önálló. A világháborúban az orosz, olasz, francia fronton harcolt, szakasz vezető. Az I. ezüst vit. é., és a II. ezüst vit. é., bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Kibédi Eszter, gyermekei: Dénes és Berta. A M. P. örökös tagja, a község bírája 1933 óta, mely tisztséget közmegelégedésre tölt be. A románok bebörtönözték, megverték és hűséges magyarságáért a 22 év alatt fekete listán tartották.

Fazakas Dénes igazgató-tanító, Siménfalva. Sz. 1907. Gagy. Ősrégi szabad székely családból ered. Tanulmányait a székelykeresztúri tanítóképzőben végezte el, ahol oklevelet nyert 1937-ben. Romániában kezdett tanítani, onnan Kőrispatakra, Angyalosra, Sepsiszentkirályra, majd Fertőváraljára került és a román eskü megtagadása miatt elbocsátották. 1940 óta, a fölszabadulás után tanít ismét. Neje: Tiboldy Zsuzsanna, gyermekei: Dénes-János és András-László.

Fazakas Ferenc kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1887. u. o. Ősrégi székely család leszármazottja. Iskolái elvégzése után a kőműves ipart tanulta és 1938-ig önálló mester volt. 1938-ban vegyeskereskedést nyitott. Üzlete szolid és megbízhatósága révén a környék kedvelt bevásárlási forrása. Neje: Drebninszki Lujza, gyermekei: Ferenc, Irén, Margit és Juci. A magyar kultúra támogatója, gyermekeit magyar szellemben nevelte föl, a világháborút végigharcolta.

Fazakas J. György gazdálkodó, Jobbágyfalva. 1896 u. o. Atyja: †Ferenc, édesanyja Kocsis Julianna Székely gazdacsaládból eredt. A szülői háznál tanulta a földművelést. A viágháborúban a 22. gy-e.-ben orosz fronton harcolt és 3 évet töltött orosz fogságban. 1927-ben Amerikába vándorolt ki, ahol 12 évet töltött, 1939-ben tért haza és szülőfalujában vásárolt földet, melyen korszerű gazdálkodást folytat. Neje: Nagy Rozália. A község tekintélyes polgára, a magyar kultúra és nemzeti eszme lelkes támogatója.

Fazakas István malomtulajdonos, gazdálkodó, Csíkfalva. Sz. 1897. u. o. Székely gazdacsaládból ered. Édesatyja: †Ferenc mellett gazdálkodást tanult, majd 2 cséplőgépet és malmot vásárolt. Bércsépléssel is foglalkozik, a malomban kereskedelmi és váműrlést végez. Neje: Kiss Borbála, gyermekei: Károly, István, Béla. A magyar párt volt tagja, a kulturális és szociális célok támogatója.

Fazakas Jenő kobátfalvi, unitárius lelkész, Rava. Sz. 1902. Nyárádszentmárton. Székely nemesi családból ered, édesatyja: †Lajos unitárius esperes volt. Tanulmányait Kolozsváron végezte, 1932-ben szentelték föl. Erzsébetvároson kezdte hivatásának betöltését, onnan Meggyesre, Recsenyédre és 1938-ban Ravára került. A világháborúban mint önkéntes vett részt a székely hadosztályban, ahol román fogságba esett és 6 hónapot töltött. A Hangya igazgatója és elnöke, iskolaszéki elnök, a vallásos egyesület védnöke. Neje: Vass Julianna, gyermekei Mária és Zsuzsanna.

Fazakas József igazgató-tanító, Bözöd. Sz. 1902. Fiátfalva. Székely nemesi családból származik. Tanulmányait Déván és Csíksomlyón végezte. Oklevelének elnyerése után Ádámoson kezdte tanítói működését, onnan Dicsőszentmartonba, Sepsiköröspatakra, Csekefalvára, majd Bűzödre került. 1929-ben lett igazgató. A dalkör karnagya, a Hitelszövetkezet könyvelője, a Hangya felügy. biz. elnöke, az unitárius egyház kántora. Minden kuítúregyesület és szociális működés lelkes támogatója. Neje: Szabó Ilonka, gyermekei: Éva és Piroska.

Fazakas József id. gazdálkodó, községi pénztáros, Nyárádmagyaros. Sz. 1889. u. o. Atyja: Sándor, édesanyja: Nagy Eszter. Székely tősgyökeres gazdacsalád. A szülői házban tanulta a gazdálkodást, jelenleg 80 hold saját földjén gazdálkodik korszerűen. A világháborúban az orosz fronton mint szakaszvezető harcolt. Tekintélyes polgár, községi pénztárnok, a M. P. elnöke és a kultúregyesüietek támogatója. Neje: Györfy Vilma, gyermekei: József, Sándor, István, Vilma, Eszter és Lenke.

Fazekas Lajos gazdálkodó, Csíkszentsimon. Sz. 1874. u. o. Ősrégi székely nemesi családból származik, középiskoláit Csíksomlyón végezte, majd a szülei mellett gazdálkodott. Tényleges katonai szolgálatot a 82. gy.-e. kötelékében teljesítette. A világháborúban részt vett a 24. gy.-e. kötelékében az orosz fronton, egyszer sebesülten tért vissza. A *bronz vit.* é., seb. é. és K. cs.-k.-val mint szakaszvezető szerelt le. Jelenleg 34 holdat kitevő birtokán belterjes gazdálkodást űz. Neje: Erőss Erzsébet, gyermekei: Margit, Ida és Erzsébet.

Fazakas Julianna étkezde és kifözéstulajdonos. Marosvásárhely. Sz. 1903. u, o. Székely család leszármazottja, atyja: †János, édesanyja: Fazakas Jozefa. Az étkezdét saját erejéből 1940-ben nyitotta meg. Izletes ételek, változatos étlapok, naponta délben és este friss húsok kaphatók, helybeni elfogyasztásra és kihordva házakhoz is.

Fazakas Zsigmond csemegekereskedö és italmérő, Marosvásárhely. Sz. 1914. Brassó. Erdélyi családból ered. Iskolái elvégzése után a kereskedést tanulta és Brassón fejlesztette szaktudását. 1940-ben lett önálló saját erejéből. Katonaéveit a román hadseregben volt kénytelen leszolgálni. Szakképzett kereskedő, városi nívójú üzlete a környék kedvelt bevásárlási forrása. Minden idejét üzlete föllendítésére fordítja. Minden hazafias és kulturális cél támogatója.

Fazekas János gazdálkodó, Marosvásárhely. Sz. 1893. u. o. Székely tősgyökeres gazdacsaládból ered. Iskolái elvégzése után a szülői házban tanulta a gazdálkodást és 1919 óta önálló gazda. A mezőgazdasági egyesület versenyén szarvasmarháival aranyérmet és díszoklevelet nyert. A világháborúban a 12. tüzérezredben az orosz, szerb, olasz és román fronton harcolt. A bronz vit. é., szolgálati kereszt és a K. cs.-k. tulajdonosa, őrvezetői rangban szerelt le. Neje: Kiss Irén, gyermekei: Irén, Jozefa, János, Gizella és Imre. A magyar és hazafias egyesületek munkáját támogatta,, gyermekeit pedig magyar szellemben nevelte föl.

Fazekas Pál nyugállományú I. oszt. altiszt, Ujpest. Sz. 1875. Alsócsernáton. Atyja: †István, édesanyja: †Kocsis Anna. Székely lófő család leszármazottja, atyja mészáros mester volt. Iskoláit Alsócsernátonban végezte, majd édesatyja mellett a mészáros ipart tanulta, önálló mester volt szülőfalujában, majd Nagyborosnyón 1907-ig, amikor Ujpestre költözött. A világháborúban a 24. gy.-e. kötelékében az orosz és az olasz fronton harcolt, a bronz vit. é., a vaskereszt és a K. cs.-k. és a háb. e. é. tulajdonosa. Leszerelése után az Ujpesti Állami Polgári Leányiskolánál mint altiszt 1937-ig működött és mint I. oszt. altiszt vonult nyugalomba. Neje: Szabó Zsuzsánna, gyermeke: István.

Fábián Adorján Béla református lelkész, Bódos. Sz. 1902. Sepsiszentgyörgy. Székely nemes családból ered. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön és Gyulafehérváron végezte és 1931-ben szentelték föl. Jogi tanulmányokat Bukarestben végzett. Működését 1928-ban Patakfalván kezdte és 1939-ben került Bódosra. Egyházmegyei tanügyi előadó és pénztáros, a munkaközösség vezetője. Neje: Furó Margit, gyermekei: Ildikó, Emese és Levente. Törhetetlen magyarsága és irredenta viselkedése miatt állandó kellemetlenségben volt része, hadbíróság elé állították, állandó megfigyelés alatt tartották.

Fábián Abert gazdálkodó, községi bíró, Lőrinczfalva. Sz. 1890. u. o. Édesatyja: Aladár, édesanyja: Fábián Etelka. Tősgyökeres gazdacsaládból ered. Gazdálkodást tanult a szülői háznál, majd elvégezte a gazdasági szakiskolát is. Saját földjén folytat belterjes gazdálkodást és haszonállatokat nevel. A háborúban a román és olasz fronton harcolt. Neje: Fekete Anna, gyermekei: Anna, Etel és Irma. Másodízben tölti be a községben a bírói tisztséget, a közösség érdekeit mindennél előbbre helyezte, tisztségét közmegelégedésre tölti be.

Fábián Árpád gazdálkodó, községi bíró, Fancsal. Sz. 1882. Korond. Székely gazdacsaládból ered, atyja: József, édesanyja: †Lőrincz Ilona. Saját földjén gazdálkodik és haszonállatokat nevel. A világháborúban az orosz, szerb és olasz fronton harcolt, mint tizedes szerelt le, .a II. ezüst vit. é., bronz vit. é. és Károly cs.-k. tulajdonosa. 1940 óta tölti be a bírói tisztséget, 12 éve megye bíró, egyházi gondnok. Magyarsága miatt bántalmazták. Neje: Sebestyén Erzsébet,

gyermekei: József, Ilona, Erzsébet, Julianna és Imre.

Fábián Ferenc gazdálkodó, Nagybacon. Sz. 1883. u. o. Atyja: †Gyula, édesanyja: †Keresztes Julianna. Székely nemes eredet. Gimnáziumot járt Nagyenyeden,.majd a lakatos ipart tanulta és 1906-ig folytatta és akkor a m. kir. csendőrséghez lépett át a katonaévek letöltése után. A háború alatt mint tábori csendőrőrmester teljesített szolgálatot. Többször volt része dicsérő okiratban és elismerésben. A K. cs.-k. és a háb. e. é. tulajdonosa. Neje: Keresztes Mária, gyermekei: Júlia, Viktória—Szabó Józsefné, Mária—Zsigmond Jánosné, Olga—Boocz Petemé, Ferenc és Etelka. Volt községi tanácsos és minden hazafias, kulturális ügyet legjobb tudása szerint támogatott.

Fábián fűrészüzem, Székelyudvarhely. Alapította: †Fábián József. A telep a város legnagyobb üzemei közé tartozott, az első gőzmalom fűrészüzem és téglagyár volt, ahol átlagosan 120—150 állandó munkás dolgozott. Jelenleg a Fábián-család tulajdonát képezi és az örökösök az alapító szellemében vezetik a kor követelményeinek megfelelő újításokkal ellátva. Tulajdonosok: Fábián Olga, Irén özv. Dobay Istvánné, unitárius lelkész özvegye, Juliska Soó Domokosné városi tanácsos neje és Jolán. Az üzem jelenleg a megváltozott körülmények következtében 15—20 embert foglalkoztat.,

Fábián Ignác mübútor-asztalos mester, Kézdivásárhely. Sz. 1888. Osdola. Székely nemesi család leszármazottja. Iskolái elvégzése után az asztalos iparban szabadult föl, és hosszú éveken át fejlesztette szaktudását, a budapesti technológián mester tanfolyamot végzett. 1920-ban került Kézdivásárhelyre. Üzemét modern géperőre rendezte be, és állandóan több embernek nyújt megélhetést. Háború alatt, mint szakmunkás fegyvergyárban teljesített szolgálatot. Neje: Somody Katalin, gyermekei: Ibolya és István. Az ipartestület, a Spóregylet, a vegyes ipartársulat választmányi tagja, örökös magyarpárti tag. Az asztalos ipar méltó reprezentánsa.

Fábián István áll. el. isk. ig., Mezőerked. Sz. 1900. Nyárádszereda. Atyja: F. Ödön, anyja: Szász Irma. Régi székely nemesi család gyermeke, aki középiskoláit Marosvásárhelyen, a képzőt Déván végezte. Működését Lukafalván kezdte meg s több állomása után 1941-ben került Mezőerkedre. Minden hazafias, kulturális ügynek lelkes támogatója volt. Neje: Fdegdy Ilona, okl. tanítónő.

Fábián István ny. főerdész, Csíkkozmás. Sz. 1879. Felsősoraivá. Régi székely családból származik. Atyja: †Félix, ismertnevű gazdálkodó volt. Iskolái utálj szülei mellett gazdálkodott, majd az állami erdészeti erdőhivatal kötelékébe lépett, előbb mint erdész, később mint főerdész működött. 1939-ben 25 éves szolgálata után vonult nyugalomba. A M. P működésében résztvett, jelenleg az Erdélyi Párt tagja. Minden kulturális és hazafias ügy szolgálatában áll Neje: Szilágyi Rebeka.

Fábián István gazdálkodó, Székelybethlenfalva. Sz. 1903. u. o. Nemes székely gazdacsaládból ered. Atyja: †Ferenc, anyja: Lőrincz Róza. Gimnáziumi érettségit tett Székelyudvarhelyen és 1931 óta a,családi birtokon önálló gazda. Tekintélyes polgár. Neje: Nagy Teréz, gyermekei: Árpád és Ferenc.

Fábián István sófalvi főmozdonyvezető, Marosvásárhely. Sz. 1888. Szováta. Székely család leszármazottja. Atyja: Gedeon, anyja: Bomhér Zsuzsanna Iskoláit Szovátán és Miskolcon végezte és 1913 óta van az államvasutak szolgálatában. A világháborúban a 22. honv. gy.-e.-ben az orosz fronton harcolt, fogságba esett, majd 1916-ban hazatért és a vasúti ezredben szolgált a háború végéig. Őrmesteri rangban szerelt le. A II. o. német vaskereszt tulajdonosa. Neje: Veres Ilona, gyermekei: Géza, Lajos és Ilona.

Fábián István lovas, gazdálkodó, Korond. Sz. 1885. Székely nemesi származás. Iskolái elvégzése után atyja tanította gazdálkodni és 1909 óta önálló gazda. A világháborúban a 12. közös gy.-e.-ben az orosz, román és olasz fronton harcolta végig a háborút. A község tekintélyes polgára, minden kultúregylet támogatója, a róm. kat. egyház tanácsosa, Hangya felügy. biz. tagja, az Erdélyi Párt és a Gazdakör munkájában is részt vesz. Neje: Malmos Erzsébet, gyermekei: Péter, Mihály és Anna férj. Máté Balázsné.

Fábián Irén özv. Dobay Istvánné ref. lelkész özvegye, a Fábián fűrészüzem társtulajdonosa, Székelyudvarhely. Férje: †Dobay István unitárius lelkész 1938-ban halt meg, tekintélyes, jónevű lelkész és író volt. özvegye Fábián Irén Székelyudvarhelyen született, tanulmányait a ref. kollégiumban és a kolozsvári tanárképző intézetben és Szegeden a tud. akadémián végezte, 1938 óta átvette nővéreivel a fenti üzem teljes irányítását, vezetését és azt szakszerűen az alapító hagyományaihoz híven kezelik.

Fábián József gazdálkodó, Székelyszentkirály. Sz. 1910. Korond. Nemesi család gyermeke. Középiskoláit Székelykeresztúron végezte és atyja mellett tanult meg gazdálkodni. Katonaévét kénytelen volt a megszállás alatt a román hadseregben leszolgálni, mint csendőr tizedes szerelt le. Neje: Berze Róza, gyermeke: Imre. Jelenleg 110 holdon folytat korszerű, belterjes gazdálkodást, főleg búzát, kukoricát és burgonyát termel és saját nevelésű haszonállatokat tart. Az Erdélyi Párt helyi alelnöke, községi képviselőtestületi tag, a róm. kat. egyház vezetőségi tagja, a kulturális és szociális egyletek támogatója.

Fábián József molnármester, gazdálkodó, Korond. Sz. 1880. Ősrégi székely gazdacsalád. Atyja: †Dániel, anyja: †Vinczeffy Rozália. A község tekintélyes polgára, volt községi tanácstag, 3 évig albíró, 15 évig közbirtokossági képviselő, és a róm. kat. egyház tanácsosa 10 évig. A világháborúban a 35. tüzérezredben az orosz fronton küzdött, tizedesi rangban szerelt le. Haza-: fisága közismert, ezért a románok üldözték, édesatyját megölték 1916-ban. Neje: Fábián Mária. Gyermekeit magyar szellemben nevelte föl.

Fábián László dr. ügyvéd, Barót. Sz. 1874. Bódos. Lófőszékely nemes családból ered, IV. Béla király alatt kaptak alapító levelet. Középiskoláit Nagyenyeden és Sepsiszentgyörgyön, egyetemi tanulmányait Budapesten végezte. A Kassa—Oderbergi vasút igazgatóságánál a jogügyi osztály titkára volt, majd 1912 óta Baróton folytat ügyvédi gyakorlatot. A M P. megalapításában tevékeny részt vett, 1924—27-ig megyei alelnök, 1927-től járási tagozat elnöke. A román szenátusnak 3 évig volt tagja. Többször letartóztatták, különösen a választások alkalmával, hogy a magyar érdekeket ne tudja kellően képviselni. A Kaszinónak 27 éve elnöke, 12 éve a Dalárda elnöke, a református egyházmegye főgondnoka 10 éve. Az „Erdővidék" hetilap volt szerkesztője. A felszabadulás óta a „Székelynép" c. lap „fájdalmas" rovatának vezetője. Neje: †Molnár Ilona.

Fábián K. Mihály gazdálkodó, Korond. Sz. 1881. Székely nemes család leszármazottja. Atyja: †Ferenc, anyja: Gotthardt Rachel. Édesatyja mellett gazdálkodást tanult, jelenleg saját földjén korszerű és belterjes gazdálkodást folytat. Tekintélyes polgár, az unitárius egyház megyebírája, közbirtokossági tanácsos volt. A világháborúban a 22. honvéd gy.-e.-ben az orosz fronton harcolt, sebesült, őrvezetői rangban szerelt le. Neje: Lőrincz Mária, gyermekei: Rachel, Mihály és Imre. Magyarsága miatt bántalmazták, 5 hétig fogságban tartották.

Fábián Olga a Fábián fűrészüzem társtulajdonosa, üzemi vezetője, Székelyudvarhely. Tanulmányait elvégezte, majd édesatyja halála után nővéreivel, mint örökösökkel vezeti az üzemet. A teljes üzemi vezetést nő létére a legnagyobb szakszerűséggel, precíz pontossággal édesatyja nyomdokain haladva vezeti, nagy része van a családi vagyon megmentésében, hogy nem került idegen kézbe.

Fábián Vince gazdálkodó, Korond. Sz. 1889. u. o. Tősgyökeres székely gazdafamilia leszármazottja. A gazdálkodás alapismereteit édesatyja mellett tanulta, aki tekintélyes gazda volt. A világháborúban a 22. honv. gy.-e.-ben orosz és olasz fronton harcolt, sebesült és tizedesi rangban szerelt le. Első neje †Tófalvy Anna, második neje: Szász Anna. Gyermekei: Anna, Imre, Zsiga, Vincze, Ágnes, Péter, Mária. Gyermekeit magyar szellemben hazafiságra nevelte. Jelenleg 44 hold földjén belterjes gazdálkodást folytat és sajátnevelésű haszonállatokat tenyészt. Tekintélyes polgára a községnek.

Fábry Jenő állami tanító, Görgénysóakna. Sz. 1910. Pusztahollod. Tanulmányait Belényesen és Nagyenyeden végezte és 1929-ben Pósalakon lett tanítói minőségben megválasztva. Innen Nagymaháni református felekezeti iskolához került, majd a Szilágyságba és Marosjárára és végül a bécsi döntés után Görgénysóaknára került, igazgatói rangban. A magyar kultúra őre, a nemzeti eszmék lelkes támogatója. Neje: Kiss Julianna, gyermeke: Júlia.

Fám Gyula hentes és mészáros mester, Uzon. Sz. 1890. u. o. Szabad székely családból ered. Iskolái elvégzése után a húsipart tanulta, segédéveit Torda, Kolozsvár, Piski, Déva, Petrozsény, Sepsiszentgyörgy, Tusnád legjobb mestereinél töltötte és 1919-ben saját erejéből lett önálló mester. A háborúban az orosz és olasz fronton harcolt, sebesült és 7 hónapot töltött olasz fogságban. Szakaszvezetői rangot ért el, a bronz vit. é., K. cs.-k., szolg. érdem és a jub. kereszt tulajdonosa Neje: Juga Anna, gyermekei: Gyula és Róza. Az Erdélyi Párt és a M. P. tagja, a Gazdakör és az Ipartestület munkájában is tekintélyes része van.

Feigl Imre kántortanító, Maroshévíz. Sz. 1912. Gyergyócsomafalva. Atyja: Miksa, anyja: György-Fazekas Karolina. Tanulmányait Marosvásárhelyen végezte és 1931-ben nyert oklevelet. Nagyenyeden kezdte pedagógiai működését, onnan 1935-ben került Maroshévízre. Kántori teendőket is végez. A felnőtt és a gyermekkórus vezetője és a környéki versenyen I. díjat nyert. A M. P. tagja, mint a magyar kultúra katonája, minden hazafias cél és kultúregyesület támogatója.

Fejér Gyula ny. miniszteri osztályfőnök, Budapest. Sz. 1874. Hosszúfalu. Atyja: †Gyula evangélikus lelkész, anyja: †Ma-

gyary Karolina. Mindkét ágon tősgyökeres székely nemes familia. Neje: székelykeresztúri Kovács Erzsébet, első neje: †Vuk Margit. Gyermekei: Piroska, Ilona férj. vitéz nemes Fejér Jánosné, Zoltán és Kálmán.

Fejér Manó János dr. egyetemes orvos, fogszakorvos, Csíkszereda. Sz. 1895. Székely, tősgyökeres nemesi családból ered. Atyja: †István, anyja: Dávid Anna volt. Tanulmányait Csíksomlyón, Gyulafehérváron, Csíkszeredán és Kolozsváron végezte, 1913-ban nyerte diplomáját. Szakképesítését a kolozsvári fogászati klinikán szerezte. Mint körorvos Csíkrákoson kezdte működését, majd Brassón volt magánorvos. 1916-tól OTI orvos-fogorvos Csíkszeredán. A világháborúban a 24. honv. gy.-e.-ben orosz és olasz fronton harcolt, sebesült és jobbszemét vesztette. Hadnagyi rangban szerelt le. A bronz vit. é., seb. é., K. cs.-k. és a háb. e. é. tulajdonosa. A M. P. és az Erdélyi Párt tagja és lelkes támogatója. Neje: Orbán Ibolya, gyermekei: Mária és Judith.

Fejér Ödön szövöde tulajdonos, Marosvásárhely. Sz. 1892. u. o. Székely tősgyökeres erdélyi család leszármazottja. Iskolái elvégzése után a szövőipart tanulta Nagydisznódon és 1924-ben lett önálló mester Kovászán. Jelenleg Marosvásárhelyen van szövödéje. A világháborúban szakaszvezetői rangban küzdött, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A magyar eszmék mindenkori lelkes támogatója. Neje: Kőnig Emilia, gyermeke: Emilia. Üzemében 100%-os gyapjút sző, abrosz, lepedő és székelyszőttes kerül ki 5 szövőszékes üzeméből. Jelenleg 15 alkalmazottat foglalkoztat Kézierőre berendezett üzemének kibővítése most van folyamatban.

Fekete Albert gazdálkodó, Nagykede. Sz. 1900. u. o. Atyja: †Dániel, volt községi és megyebiró, tekintélyes polgár volt. Székely nemes család. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult. Jelenleg 30 hold földjén folytat belterjes, korszerű gazdálkodást és haszonállat tenyésztést. A világháborúban a. 82. székely ezredben vett részt A református egyház gondnoka, a Tejszövetkezet igazg. tagja, a község pénztárosa. Neje: Nemes Vilma, gyermekei: Albert és Lenke

Fekete Albert gazdálkodó, Tordátfalva. Sz. 1870 Atyja: Lajos, régi székely nemesi család leszármazottja. Iskoláit szülőfalujában végezte el, majd atyja mellett tanulta a gazdálkodást 1910-ben lett önálló, jelenleg 35 holdat kitevő nagyobbára saját szorgalmával szerzett földjén belterjes gazdálkodást űz. A képv. test tagja, a községnek volt bírája, hitelszövetkezeti igazg tag, a M. P.-nak volt tagja, köztiszteletben álló polgár, aki a község közéletében mindenkor kiveszi részét. Első neje: †Marton Julianna volt, második neje: Gombos Izabella. Gyermekei: Béni és Jolán

Fejér Gyufa m. kir. pénzügyi fővigyázó, nemesdömölki Sz. 1910. Kölcse. Atyja: †Imre tanító, anyja: Mayer Gizella. Tanulmányait a bonyhádi főgimnáziumban végezte, majd a m. kir. pénzügyőrség kötelékébe lépett és azóta ott teljesít szolgálatot Neje: Gogola Anna.

Fejér István MÁV főmozdonyvezető, Marosvásárhely. Sz. 1888. Radnót. Tősgyökeres székely családból ered. Iskolái elvégzése után 1911-ben lépett a MÁV kötelékébe, ahol 1937-ben bekövetkezett haláláig teljes megelégedésre töltötte be szolgálatát, mint főmozdonyvezető. Özvegye: Kövér Klára, gyermekei: Jolán férj. Hacsek Ákosné, Erzsébet férj. Kiss Istvánná, Jenő és Gizella férj. Boér Györgyné.

Fejér István dr. ügyészségi alelnök, Csíkszereda. Sz. 1884. Csíkszépvizen. Atyja: János, anyja: Hodagán Anna. Középiskoláit Csíksomlyón, egyetemet Kolozsváron végzett. Ügyvédi vizsgát Marosvásárhelyen tett. Mint ügyvéd Csíkszeredán kezdte pályafutását. 1918-ban Csíkszépvizre került mint ügyvéd és földbirtokos, 1940-ben Csíkszereda kir. ügyészség alelnöke lett. A világháborúban részt vett, az orosz, román és olasz harctéren. Kitüntetései: koronás arany érd. ker. és a bronz vit. é. A M. P. bizalmi embere volt és jogi tanácsadója. A kisebbség érdekében élénk tevékenységet fejtett ki. Gyermekei: Pál és István.

Fejér József intéző és kisbirtokos, Tancs. Sz. 1897. Fogaras. Atyja: F. János. Debrecenben végezte el a gazdasági akadémiát és mint intéző tevékenykedik ma, azonfelül saját kisbirtokát míveli. A háború alatt 1915-ben katonai szolgálatra vonult be a 22. hov. gy.-e.-hez, az orosz frontra, került, majd pedig 1918 év elején az olasz fronton harcolt. 1918-ban mint tartalékos hadnagy szerelt le. Kitüntetései: ezüst Sig. Laud., bronz Sig. Laud. a kardokkal, K. cs.-k. Neje: Nyakas Gizella.

Fekete Dénes építési vállalkozó, Székelyudvarhely. Sz. 1888. Szentábrahám. Atyja: Benjámin, anyja: Máthéffy Borbála. Gimnáziumi tanulmányait Székelykeresztúron és Székelyudvarhelyen a róm. kat. gimnáziumban végezte el, majd Budapesten felső ipariskolát végzett, 1910-ben nyert állást mint városi műszaki díjnok, majd mint építés-rajzoló és építésvezető tevékenykedett. Egy ideig atyja építési vállalatánál dolgozott. 1914-ben bevonult katonának és Chilmnél fejlövést kapott. 1919-ben tért vissza a háborúból és utána mint építési vállalkozó folytatta tevékenységét. Házat, templomot, stb. épített és tervezett. A munkakamara vizsgáztató bizottságának tagja, 1938-tól a bukaresti építészeti akadémia tagja. Ipartestületi választmányi tag, városi tanácsos. Neje: Szabó Irén, gyermekei: Dénes és Benjamin.

Fekete Domokos gazdálkodó, Nyárádgálfalva. Sz. 1881. u. o. Székely gazdacsalád leszármazottja. A gazdálkodást édesatyja mellett tanulta. A világháború alatt a 62-es k. gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, megsebesült. Tekintélyes gazda, földjén főleg gabonanemfit termel, és haszonállatok tenyésztésével foglalkozik. Neje: Koszony Mária, gyermekei: Eszter, Jenő, Dániel. A Szövetkezet választmányi tagja, a M. P. örökös tagja.

Fekete Ferenc m. kir. elemi iskolai tanító, Mezősámsond. Sz. 1920. Szászrégen. Atyja: Dénes, anyja: Klementis Hermina. Tanulmányait Marosvásárhelyen végezte, és 1940-ben kezdte pedagógiai működését Sámsonon. Minden idejét a magyar kultúra terjesztésére fordítja.

Fekete Ferencné sz. Albert Erzsébet tanítónő Sóvárad. Sz. 1897. Székelycsóka. Atyja: †Miklós, anyja: Hajdu Eszter. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Szatmárnémetiben végezte és Malomfalván kezdte pedagógiai működését, onnan Somosdra, és 1926-ban Sóváradra került, ahol azóta tanít. Férje: Fekete Ferenc magántisztviselő, gyermeke: Erzsébet. Székely tősgyökeres nemes család leszármazottjai mindketten.

Fekete Gáspár gazdálkodó, Nagykede. Sz. 1885. u. o. Székely nemesi család leszármazottja, gazdálkodást a szülői háznál tanulta, 1908 óta gazdálkodik 40 hold földjén. Volt községi bíró, a Tejszövetkezet igazgatósági tagja, a M. P. tagja. A világháborúban a 82-es k. gy.-ezr.-ben harcolt és az orosz fronton súlyosan sebesülve esett fogságba. Jobbkarját vesztette, 80%-os hadirokkant lett. A II. o. ezüst vit. é. tulajdonosa. Neje: Váry Ida, gyermekei: Gábor, Dezső és Irma.

†Fekete Gyula kereskedő és gazdálkodó, Szárazajta Sz. 1864. Sepsiszentgyörgy. Mint gazdálkodó és kereskedő 1917-ben hunyt el; azóta az üzletet özvegyi jogon neje: Dávid Róza vezeti, aki székely nemesi tősgyökeres gazdacsalád leszármazottja, férje nyomdokain haladva vezeti az üzletet. Gyermeke: Janka, özv. vadadi Nagy Andorné, kinek férje a világháborúban mint főhadnagy küzdött és mint 90%-os rokkant tért haza, számos kitüntetés tulajdonosa volt és 1939-ben hunyt el.

Fekete György gazdálkodó, Marossárpatak. Sz. 1896. Tordalag. Tősgyökeres székely család leszármazottja, atyja: †György, anyja: Bangha Zsuzsánna. A szülői háznál tanult gazdálkodni, 1919 óta önálló gazda. A község tekintélyes polgára, a ref. presbitériumnak hosszú esztendők óta tagja, a Hangya, a Hitelszövetkezet és a Tejszövetkezet igazg. tagja és 7 éven keresztül volt a község bírája. A világháborút a 22-es gy.-ezr. kötelékében orosz és olasz fronton harcolta végig, és mint kiképző altiszt szerelt le, egy ízben sebesült. Neje: Demeter Zsuzsánna, gyermekei: Anna, Zsuzsánna és Gyula.

Fekete János lőrincfalvi, ref. lelkész, Nyárádkarácsony. Sz. 1904. Székelykakasd. Tősgyökeres székely nemesi család leszármazottja, atyja: Zsigmond, ref. tanító, anyja: Pethő Anna. Középiskolái után a teológiát Kolozsváron végezte és 2 évig Marosvásárhelyen volt s. lelkész. Innen Felsősófalvára került, ahol $3^1/_2$ évet mint rendes lelkész töltött. 1934 óta van Nyárádkarácsony, Folytatván, mint az egyház vezetője Egyházmegyei tanácsbíró, a Hangya, a Hitelszövetkezet és a Tejszövetkezet elnöke, a Gazdakör ellenőre, Marostordai Megyei Földműves Szövetség választmányi tagja, a Székelyföldi Háziipari Központ igazgatósági tagja. Háziipari és Népművészeti kiállításokat rendezett dr. Gyárfás Pálnéval A népviselet megtartását célzó, „Székely találkozót" Korondon rendezett. Gazdasági tanfolyamot tartott, és Folyfalván Gazdanapot rendezett, melyért a román hatóság eljárást indított ellene, mint irredenta ellen Neje: Fodor Piroska, gyermekei: Imola és Zsolt. Minden hazafias, kulturális és vallásos egyesület működésében tevékeny részt vesz.

Fekete János gazdálkodó, Szentábrahám. Sz. 1875. Ősrégi székely gazdacsalád leszármazottja Atyja: †János, tekintélyes polgára volt a községnek. Iskolái elvégzése után őseitől örökölt földön kezdett gazdálkodni, melyet szorgalmával és takarékos életmódjával 32 holdra gyarapított. Belterjes, korszerű gazdálkodást folytat. A M. P.-nak hosszú idő óta tagja, az unitárius egyház kebli tanácsosa 20 év óta, hosszú esztendőkön keresztül volt községi képviselőtestületi tag. A világháborúban a 22. honv. gy.-ezr-ben szolgált. Minden kulturális és hazafias egyesület támogatója.

Fekete Jenő sütőmester, Marosvásárhely. Iskolái elvégzése után a sütőipart tanulta és segédéveit a legjobb mester műhelyében töltötte el, és saját erejéből és szorgalmából lett önálló mester. 1940 óta van Marosvásárhelyen. A megszállás alatt

a román hadseregbe kellett volna bevonulnia, és Besszarábiában teljesített szolgálatot, ahonnan az orosz megszálláskor megszökött. Szakképzett intelligens fiatal iparos, minden idejét ipara fellendítésére fordítja.

Fekete József unit. l. lelkész, ig. tanító, Kisadorján. Sz. 1882. Szentábrahám. Atyja: †József, anyja: Lőrinczy Zsuzsanna. Ősrégi székely főnemesi családból származik, aki középiskoláit Székelykeresztúron, képzőt ugyanott végezte el. Tanítói működését Kis- és Nagykedén kezdte meg. 1905-ben került Kisadorjánba. 1939-ben a románok magyarsága miatt nyugdíjazták, és ez időponttól a felszabadulásig mint lelkész teljesített szolgálatot, 1940-ben ismét visszahelyezték a magyar hatóságok állásába és a mai napig is mint igazgató-tanító működik. Az EMGE helyi elnöke, Dávid Ferenc Egylet ifjúsági elnöke, számos más hazafias és kulturális egyesület vezetésében működik közre. A Magyar Pártnak tagja volt és a magyar ügyek lelkes támogatója. Neje: Farkas Klára, gyermeke: József és Klára.

Fekete József ny. jegyző, földbirtokos, Nyomát. Sz. 1880. u. o. Régi törzsökös unitárius családból származik, főgimnáziumot és jegyzői tanfolyamot Kolozsváron végzett. Harcon kezdte meg pályafutását, és utoljára Mezőpaniton mint jegyző teljesített szolgálatot. 1920-ban vonult nyugalomba. Ez idő óta a nyomáti birtokán gazdálkodik. A M. P. működésében élénk tevékenységet fejtett ki és ezért rövid ideig el is volt zárva. Nyomát község közéletében is kiveszi intenzíven a részét, a Tejszövetkezet megszervezője és ügyvezető igazgatója, számos más hazafias és kulturális egyesület vezetésében tevékenykedik és a község képviselőtestületének tagja. Neje: mezőmadarasi Szekeres Mária, gyermekei: Margit, Jolán és Judit.

Fekete József nagyfaludi, ny. főerdőőr, Marosvásárhely. Sz. 1879. Nyárádgálfalva. Atyja: †Dániel, anyja: †Fekete Zsuzsanna. Iskoláit szülőfalujában és Görgényszentimrén szakiskolát végzett, majd a gyalui erdőgondnoksághoz került, ahol a gyakorlati évét töltötte. Később mint kinevezett egészen a román megszállásig teljesített szolgálatot, a román megszálló csapatok állásától elmozdították. A M. P.-nak mindvégig tagja volt. Első neje: Soós Júlia, második neje: Marton Mária. Gyermekei: Aranka, Ilonka, József, Gábor, Jenő és Julianna.

Fekete Julianna kereskedő, Csittszentiván. Sz. Barót. Székely tősgyökeres családból ered. Atyja: †György, anyja: †Bahó Lídia. Szülőfalujában végezte a 4 középiskolát, majd kereskedelmi pályára lépett és a Hangya Szövetkezetnél megfelelő gyakorlatot szerezve önálló üzetet létesített, melyet nagy szaktudással vezet. Magyarságát mindvégig megtartotta, hazafias és kulturális eszmék lelkes támogatója.

Fekete Károly tanító, Berekeresztur. Sz. 1912. Atyja: †Károly, anyja: Soó Erzsébet. Székely családból ered. Tanulmányait szülőfalujában, középiskoláit Petrozsényban, Hátszegen, a tanítóképzőt Nagyenyeden végeztte el. 1935-ben Berekeresztúron kezdte tanítói pályafutását. A Dalárda vezetője és karnagya, a Vasárnapi Iskola és a vallásos egyesületek vezetésében vesz részt. Katonaéveit a román hadseregben szolgálta le. Neje: Kolozsvári Piroska, kinek édesatyja: József, ref. lelkész, édesanyja: Elekes Emma volt. A M. P. tagja, magyarságáért hadbíróság elé állították.

Fekete Lajos gazdálkodó, Nyárádtő. Sz. 1895. Lörincfalvai szabad székely család leszármazottja. Atyja: †Lajos, anyja: Fábián Róza. Tanulmányait szülőfalujában és a Marosvásárhelyi ref. kollégiumban végezte, és 1927-től gazdálkodik önállóan. A község másodbírája, a M P. tagja, a kulturális mozgalmak mindenkor lelkes támogatója. A háborúban szerb, albán, montenegrói, orosz és olasz fronton harcolt, fogságba került és 1919-ben került csak haza. A II. o. ezüst, a bronz vit. é., a K. cs.-k. és a vaskereszt tulajdonosa. Neje: Nyárády Erzsébet, gyermeke: Pál.

Fekete Lajos malomtulajdonos, Bögöz. Sz. 1903. Tősgyökeres székely gazdacsalád leszármazottja. Középiskolát végzett, majd gépipari pályára lépett és 8 évig mint autószerelő Brassóban volt. 1939-ben malmot vásárolt, melyet azóta vezet. A község és a környék gazdaközönsége részére kereskedelmi és vámőrlést végez, a malom teljesen modern berendezésű. Neje: Thrul. Gizella. Az Ipartestület tagja, a. M. P. és a Székely Társaság működésében résztvett.

Fekete Manó téglagyár tulajdonos és igazgató, Marosvásárhely. Sz. 1878 Szőkefalva. Atyja: †Schwarcz Ignác, anyja: fHalbarik Vilma. Középiskoláit Fogarason végezte, ahol kereskedelmi érettségit tett, majd a marosvásárhelyi Agrár és Takarékpénztárnak volt tisztviselője, majd igazgatója lett. 1928-ban vették meg a jelenlegi üzemet, téglagyárat, melynek azóta vezetője Több ipari és gazdasági egyesület vezetésében vesz részt. Az üzem 150—160 munkást foglalkoztat. Neje: Farkas Dóra, gyermekei: Emma, Gárdos Pálné és Julianna Buck Pál Dezsőné.

Fekete Márton fakereskedö, Kézdivásárhely. Sz. 1901. u. o. Atyja: †Márton, anyja: Jancsó Ilona. Ősrégi primor székely nemesi családból származik. Középiskoliát helyben és Brassóban végezte. Majd 1920-ban átszökött az anyaországba, ahol a nemzeti hadsereg kötelékébe lépett és 1921-ben szerelt le. Később a közigazgatási tanfolyamot végezte el, de a magyaros multja miatt oklevelet nem kapott. Igy mint magántisztviselő kezdte pályafutását, majd később mint fakereskedő, önállósította magát. Neje: Muzsnay Mária, gyermeke: Kató.

Fekete Mihály drogériatulajdonos, Marosvásárhely. Sz. 1885. Nagyvárad. Tanulmányait Nagyváradon végezte, majd a drogéria szakmát tanulta ki és 33 éve önálló. Fővárosi nívójú üzletében droguacikkek, márkás áruk és jóminőségű saját készítményű piperecikkek kaphatók. Az úri közönség kedvelt drogériája. A M. P. tagja, minden kulturális és hazafias eszme lelkes támogatója.

Fekete Sándor főerdész, Ratosnya. Sz. 1880. Nyárádtő. Atyja: †Mihály. Iskolái után erdészeti pályán kezdte tevékenységét és 1901 óta működik, jelenleg mint főerdész. Neje: K. Julianna, gyermekei: Ilona, Jolán, Klára, László és Irén.

tFeldmann István MÁV mozdonyfelvigyázó, Marosvásárhely. Sz. 1888. Vajdahunyad. Édesatyja: †Kázmér, édesanyja: †Kollár Franciska. Iskoláit Vajdahunyadon, Piskin és Budapesten végezte, és 1911-ben lépett a MÁV kötelékébe, ahol 1928-ban bekövetkezett haláláig fellebvalóinak mindenkori legteljesebb megelégedésére végezte felelősségteljes szolgálatát. A világháborúban az orosz fronton harcolt, és meg is sebesült, majd a vasút fölmentette a további szolgálata alól. Özvegye: Fanony Mária, Kisdisznódon született.

Felméri Frigyes szíjgyártó és bőröndösmester, Marosvásárhely. Sz. 1877. Fogaras Atyja: János, anyja: M. Mária. Régi székely családból származik. Iparát Marosvásárhelyen tanulta, majd mint segéd, szaktudását az ország különböző városaiban fejlesztette. Közben tanulmányúton külföldön járt, Bécsben, Grácban stb. 1906-ban lett önálló a székely Iparkamara támogatása útján. A világháborúban részt vett a 9. honv. huszárezred kötelékében az orosz és az olasz fronton harcolt. Kitüntetése: K. cs.-k. A M. P. működésében élénk részt vett, üzemét 1934-ben fiának, Rezsőnek adta át. Neje: Krémer Frida, gyermekei: Lajos, Rezső, Frigyes, Margit.

Fenyő László tasnádi, községi jegyző, Kökös. Sz. 1916. Homoród. Hunyadmegyei nemes családból származik, ősei a nemességet a 15-ik században kapták. Édesatyja: Lajos, Mányán körjegyző. Tanulmányait Nagyenyeden végezte, majd Uzon község pénztárosa volt és 1939-ben került Kökösre, ahol azóta s. jegyző. A román megszállás alatt magyarsága miatt elhurcolták.

Ferenc Áron malomtulajdonos, Zetelaka. Sz. 1909. u. o. Atyja: †László édesanyja: Máthé Ilona. Iskolái elvégzése után atyja mellett a molnármesterséget tanulta, és a malmot édesatyjától örökölte, 1934 óta annak tulajdonosa. Kereskedelmi és vámőrlést végez. A román megszállás alatt 3 évig teljesített katonai szolgálatod magyarságát mindvégig megtartotta, és gyermekeit magyar szellemben nevelte fel. Neje: Koszta Berta, gyermekei: Juliska, Béla és Géza.

Ferenc Endre gazdálkodó, Székelylengyelfalva. Sz. 1899. u. o. Székely nemes gazdacsaládból ered. Középiskolai tanulmányait Székelyudvarhelyen végezte és a szülői háznál tanult gazdálkodást. 1926 óta önálló gazda, 25 hold birtokán főleg búzát és tengerit termel. Saját nevelésű haszonállatokat tart. A M. P. tagja, és mindvégig lelkes harcosa volt, a Közbirtokosság elnöke. Részt vett a világháborúban a 22-ik h. gy.-ezr. kötelékében. Majd 1920-ban a románok kényszerítették katonai szolgálatra, hol 3 évet töltött el. Neje: Benedek Apollónia, gyermekei: Regina, Margit, Magda, Endre és Rozália.

Ferenc Dénes gazdálkodó, Kézdimárkosfalva. Sz. 1871. Atyja: †János, édesanyja: Burgondi Julianna volt. Székely nemes család leszármazottja, tanulmányait Kézdivásárheyen végezte, 1899 óta önálló. A világháborúban részt vett, 1916—18-ig. Neje: Becző Berta, gyermekei: Dezső, László, Lajos, Károly és János. A Gazdakörnek és a M. P.-nak fiaival együtt tagja. Tekintélyes polgára a községnek, a közügyeknek mindég tevékeny résztvevője volt, és polgártársai érdekében önzetlenül dolgozott. Gyermekeit magyar szellemben nevelte.

Ferencz Gábor kereskedő, Homoródszentpál. Sz. 1909. Csíkszentkirály. Atyja: Mózes, édesanyja: Székely Julianna volt. Tősgyökeres székely családból ered. Iskolái elvégzése után a szabóipart tanulta ki, abban felszabadult és 1937-ig mint önálló mester dolgozott. A kereskedelmi pályára tért át, és a szárazajtai Hangya üzletvezetője volt, majd a homoródszentpáli Szövetkezetnek lett vezetője: Neje: Bocskor Gizella, gyermekei: Vilmos és Dezső.

Ferenc László gazdálkodó, Székelylengyelfalva. Sz. 1894. Ősrégi székely gazdacsaládból ered. Gazdálkodást a szülői háznál tanulta, 1915-ben vonult be a világháború alatt a 82-es k. gy. ezr.-hez, ahol

az orosz fronton megsebesült és fogságba esett. 1919-ben tért haza, azóta önálló gazda. Neje: Ferencz Ilona, gyermekei: Domokos, Károly, László, Géza, Erzsébet és Jenő. 30 holdas birtokán családjával közösen gazdálkodik, belterjes gazdálkodást folytat. A magyar eszmék és a magyar kultúra önzetlen katonája volt, a magyar eszméket mindenkor teljes erejével támogatta. Volt községi pénztárnok és egyháztanácsos.

Ferencz Imre főjegyző, Csíktusnád. Sz. 1901. Gyergyószentmiklös. Atyja: fGábor, anyja: Veres Veronika. Régi ősi székely nemesi család gyermeke, aki középiskoláit szülőhelyén végezte el, jegyzői tanfolyamot Kolozsvárott hallgatott Pályafutását szülővárosában kezdte el, majd több álomása után Csíkszentgyörgyön községi főjegyző, míg 1940-től jelenlegi beosztásában teljesít szolgálatot. Testvérbátyja: †Ferenc György a világháborúban hősi halált halt. Neje: Kovács Berta, gyermekei: Endre és Imre.

Ferenc István kereskedő, Nagyajta. Sz. 1899. Atyja: József, édesanyja: Uzoni Róza volt. Szülőfalujában végezte iskoláit és 1924 óta önálló kereskedő Nagyajtán. A világháborúban a székely hadosztály kötelékében harcolt, a K cs.-k. és a bronz vit. é. tulajdonosa. Tizedesi rangban szerelt le. A magyar csapatok felszabadítása előtt már 10 nappal házának tetején lengett a magyar zászló, ezért a román csendőrök feleségével együtt katonai fedezet mellett a községházára hurcolták, a zászlót darabokra tépték, annak rúdját összetörték, és őket bántalmazták. Neje: Kiss Erzsébet okleveles tanítónő, aki a tanítónőképzőt Nagyenyeden végezte el a ferencrendi zárdában. 1921-ben kezdte tanítói működését, és 1936-ig Nagyajtán tanított, amikor a románok állásától elmozdították, de a magyar csapatok bevonulása óta ismét a helyén áll, mint a magyar kultúra katonája, és végzi magasztos munkáját. Gyermeke: Edith.

Ferenc István gazdálkodó, Olasztelek. Sz. 1864. u. o. Tősgyökeres székely huszárcsaládból származik. Atyja: †György, édesanyja: †Markó Borbála. Atyja mellett tanulta a gazdálkodást, és 1887 óta önálló gazda, 25 hold földjén. Katonaéveit a 24. h. gy. ezr.-ben Brassóban és Marosvásárhelyen szolgálta le. Neje: Balásy Rebeka, gyermekei: József és nevelt fia: Balásy Imre. Tekintélyes polgára a községnek, 1890-től 1918-ig volt a község bírája, és a képviselőtestület tagja. A Közbirtokosság választmányi tagja.

Ferenc János gazdálkodó, Kézdimárkosfalva. Sz. 1888. u. o. Atyja: †János, édesanyja Bortándi Julianna volt. Régi ősi székely nemes család leszármazottja. Iskolai elvégzése után a szülői háznál kezdett gazdálkodni. 1919-ben önálló gazda lett, jelenleg 30 holdon folytat belterjes gazdálkodást, ebből 25 holdat örökölt, 5 holdat pedig saját erejéből és szorgalmából szerzett. Tényleges katonai szolgálatát Brassóban a 24-es gy. ezr.-nél és Kézdivásárhelyen szolgálta le. A világháború alatt az orosz fronton harcolt, súlyosan sebesült és 75%-os rokkant lett. Szakaszvezetői rangban szerelt le. Neje: Forró Juliánna. A Gazdakör tagja, a M. P.-nak is állandóan tagja, tekintélyes polgára a községnek.

Ferencz József ny. ig.-tanító, Csíkjenőfalva. Sz 1857. u. o. Ősi székely lófő nemesi családból származik. Atyja: †József, anyja: Gegő Teréz. Középiskoláit Csíkszeredán, a képzőt Kolozsvárott végezte el. Pedagógusi pályafutását Jenőfalván kezdte meg, onnan Karcfalvára, már mint igazgató-tanító 29 esztendőn keresztül teljesített szolgálatot. 30 éves érdemdús szolgálata után 1911-ben vonult nyugalomba. Volt egyházmegyei főgondnok évtizedeken át és a Tanítóegyesületnek elnöke volt. Neje: Trohán Jolán, gyermekei: Lajos, József, †Anna. A magyar ügyek mindenkori lelkes támogatója volt.

Ferencz József ref. lelkész, Komollo. Sz. 1885. Feldoboly. Régi ősi székely nemesi család leszármazottja. Atyja: József, ismertnevű gazdálkodó volt. Gimnáziumi érettségit Sepsiszentgyörgyön tett, theológiát Kolozsvárott végzett. Lelkészi működését Simonfalván kezdte meg 1910-ben. Több állomáshelye után 1921-ben választották meg Komollóra lelkésznek, ahol a mai napig is működik. A magyar ügyek mindenkori felkarolója és támogatója volt. Neje: Telegdy Ilona, gyermekei: Katalin, István, Klára, János, József.

Ferencz Károly mechanikus és villanyteleptulajdonos, Kovászna. Sz. 1892. Édesatyja: Lajos, édesanyja: Gecse Ágnes volt. Iskoláit Pákán, a szülőfalujában végezte, a szakmát Brassóban tanulta, és 1910-ben szabadult föl. Segédévei eltöltése után lett önálló, mint géplakatos. 1927-ben lett a villanytelep tulajdonosa, volt ipartestületi elnök, egyházpresbiter és minden magyar és kulturális egyesület támogatásában részt vett. A világháborúban mint 12-es árkász az orosz fronton küzdött, fogságba került és szökve menekült 1918-ban. Neje: Becsek Ilonka. A villanytelep modern. Diesel-motoros felszerelésű és Kovászna község köz- és magánvilágítására szolgál.

Ferencz Lajos főkántor, Csíkjenőfalva, Sz. 1890, Karcfalva. Régi lófő nemesi székely családból, aki középiskoláit és képzőt Csíksomlyón. végzett. Pályafutását Karcfalván kezdte meg, közben a világháborúban a 82. gy. e. kötelékében az orosz harctéren vett részt, s mint hadirokkant 1917-ben szerelt le. Utána ismét mint pedagógus működött, majd Csíkjenőfalván mint önálló kereskedő fejtett ki tevékenységet. 1941-ben ismét visszatért hivatásához és a főkántori teendőket látja el. A rk. ifjúsági egyesület vezetője volt 18 éven keresztül, egyházi tanácsos, községi képviselő volt, az ímperium alatt a M. P. tagja volt, minden hazafias megmozdulásnak lelkes támogatója. Neje: Orbán Veronika, postamesternő.

Ferencz Lajos gazdálkodó, Csíktusnád. Sz. 1894. u o. Atyja: †Jakab, anyja: Korody Terézia. Ősi székely nemesi család leszármazottja, aki szüleinél tanulta a gazdálkodást, 1921-től önálló gazdálkodó. A világháborúban kivette a részét a 31. határvadászat kötelékében a francia, olasz és orosz frontokon. Egyszer megsebesült, a bronz vit. é., K. cs.-k., seb. é., háb. e. é. tulajdonosa. A rk. iskola tanácsosa, a M. P. működésében részt vett és ezért üldöztetésben volt része. Neje: Uszu Erzsébet, gyermekei: Jolán és Frigyes.

Ferencz László vegyeskereskedő és gazdálkodó, Kápolnásfalu. Sz. 1879. u. o. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult, majd. kötelező katonaéveit a 34-es tüzér-ezr.-ben szolgálta le, mely után Amerikába vándorolt ki, ahol 4 évet töltött. Azóta gazdálkodik saját földjén, és fűszer- és vegyeskereskedéssel is foglalkozik. A világháborúban részt vett, az orosz, olasz és francia fronton harcolt, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Lőrincz Mária, gyermekei: Mária, Antal, József, Rózsi és Erzsébet. Volt Közbirtokossági elnök, tekintélyes polgára a községnek, a román uralom alatt a M. P. állandó tagja volt, gyermekeit magyar szellemben nevelte fel.

Ferencz Mihály Zsigmond dr. ügyvéd, Mezőmadaras. Sz. 1877. u. o. Atyja: †József, anyja: Csontos Róza. Középiskoláit Marosvásárhelyen, egyetemi tanulmányait Kolozsváron végezte. Ügyvédi gyakorlatát Marosvásárhelyen folytatta, közben kb. 500 holdat kitevő földbirtokán gazdálkodott. A helyi ref. kollégium elöljárója és jogtanácsosa, a ref. egyház presbitere, egyházmegyei főgondnok, a Szanatórium Egyesület alelnöke, számos más intézmény vezetésében vesz részt, a világháborúban az 5-ös tüzéreknél, mint főhadnagy harcolt, a Sig. Laud., a kardokkal kitüntetés tulajdonosa. Neje: Bochkor Adrienne, gyermekei: Judit, Adrienne és Éva.

Ferencz Simon áll. el. isk. igazgató, Csíkszentmihály. Sz. 1894. Csíkpálfalván. Atyja: István, anyja: Csomortán Regina. Régi lófő székely családból származik. Középiskoláit Csíksomlyón, a tanítóképzőt u. o végezte, mint pedagógus, pályafutását Csíkpálfalván kezdte meg. 1925-ben került Csíkszentmihályra, azóta a mai napig mint igazgató itt működik. A község közéletéből is kiveszi részét, mint községi képviselő, gazdakörі elnök, és számos más kulturális és hazafias egyesület vezetője. A világháborúban a 24. gy. e. kötelékében az orosz harctéren harcolt, hol fogságba esett és csak 1921-ben tért vissza. A M. P. működésében részt vett. Neje: Csáky Margit okl. tanítónő, gyermekei: Vilmos és Ernő

Fefenczi Imre tanító, Jobbágytelke. Sz. 1884. Atyja: †Tamás, édesanyja: †László Karolina Tanulmányait elvégezve, tanítói oklevelet szerzett és Eheden kezdte pedagógiai munkásságát. 1933 óta jobbágyfalvai tanító. Az Iskolánkívüli Népművelés terén hervadhatatlan érdemeket szerzett a magyar kultúra ápolásában és fenntartásában. A világháború alatt a 82-es székely ezred kötelékében az orosz front harcaiban vett részt, ahol megsebesült, és mint önkéntes szakaszvezetö szerelt le. A seb. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Ferencz Ilona, 5 gyermek atyja.

Ferenczy Árpád patakfalvi, gazdálkodó, Székelyhódos. Sz. 1881. Atyja: †Gáspár, édesanyja: †Szabó Anna. Tanulmányait Marosvásárhelyen végezte, 1919 óta önálló, 48 hold földbirtokán korszerű gazdálkodást folytat. A Közbirtokosság volt elnöke, a rk. egyház tanácstagja. A világháború alatt a 62-es gy. ezr. kötelékében mint tábori csendőr teljesített szolgálatot. Tényleges katonai éveinek letöltése után a m. kir. csendőrség kötelékében teljesített szolgálatot, és a Belügyminisztériumban is szolgált. A koronás ezüst érdemkereszt és a szolgálati vaskereszt tulajdonosa, a vitézségi érem szalagján. Neje: Moldovány Anna, gyermekei: Mária, András, Miklós és Mihály.

†**Ferenczy Béla** ny. jegyző, Csíktusnád. Sz. 1868. Szépvíz. Atyja: †Ignác rk. kántortanító, anyja: †Poszler Teréz. Régi székely nemesi család leszármazottja, aki középiskoláit Csíksomlyón végezte el, jegyzői tanfoyamot Csíkszeredán hallgatott. Pályafutását Csíktusnádon kezdte meg, ahol 1918-ig teljesített szolgálatot, amikor is nyugalomba vonult. 1922 június 14-én húnyt el. Életében minden hazafias és kulturális ügy lelkes támogatója volt. Özvegye: Tódor Borbála, aki ugyancsak régi székely nemesi családból származik. Gyermekei: Béla, Márton, (vitéz) Erzsébet, Olga, Ilona, Károly, Gizella.

Ferenczy Ferenc gazdálkodó, Csíktusnád. Sz. 1904. u. o. Régi székely család gyermeke. Atyja: †János, anyja: Koródy Erzsébet. Iskolái után a gazdálkodást szülei mellett tanulta. 1915-ben lett önálló. Azóta saját birtokán belterjes gazdálkodást űz. A róm. kat. egyháztanács tagja, OKH. ig. tagja, Hangya ellenőrző biz. tag, a M. P. volt tagja, az Erdélyi Párt választmányi tagja. Magyarsága miatt kisebb meghurcoltatásokban volt része a megszállás alatt. Neje: Imecs Erzsébet, gyermekei: Gábor és Piroska.

Ferenczy Ferenc vendéglős, Székelyudvarhely. Sz. 1873. u. o. Ősrégi székely nemes család leszármazottja, atyja: †Ferenc, jónevű tímármester, édesanyja: fNagy Anna. Iskolái elvégzése után a vendéglős ipart tanulta, és az ország különböző helyein fordult meg, ahol kiváló szaktudásra tett szert. Fővárosi nívójú vendéglője az úri társaság kedvelt szórakozóhelye, állandóan friss, meleg ételek, magyar konyha, erdélyi különlegességek, palackozott és folyó borok, valamint sörök kaphatók. Naponta cigányzene. A világháború alatt mint tizedes küzdött 1915—1918-ig. Neje: Molnár P. Irma, gyermeke: Irma. A város tekintélyes polgára, Ipartestület tagja, minden kulturális és hazafias cél lelkes támogatója.

Ferenczy Gábor igazgató-tanító, Nyárádszentbenedek. Sz. 1881. Boldogfalva. Tősgyökeres székely család leszármazottja, nemesi eredet. Atyja: †Gyula, édesanyja: Hodgyay Mária. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Nagyenyeden végezte, pedagógiai működését 1901-ben kezdte meg. A világháborúban részt vett és az 50-ik gy.-e. kötelékében harcolt és 1915-ben fogságba került, mint karpaszományos tizedes és 5 évet töltött az oroszok fogságában. Neje: Farkas Zsuzsánna, gyermekeik: Julianna, István, Anna és László. Magyarságáért üldözték és hadbíróság elé állították. Jelenleg a nyárádszentbenedeki iskola igazgatója. A magyar kultúra őre, aki méltóképen tölti be hivatását és terjeszti a magyar hazafiasságot és kultúrát.

Ferenczy Gyula irodatiszt, Dedrád Sz. 1896. Dedrádszéplak. Törzsökös erdélyi református családból származik. Atyja: Károly, anyja: fürmösi Julianna. 1918 óta Dedrád község körjegyzőségénél működik, a szükséges szakvizsgákat Marosvásárhelyen tette le. Közben a világháborúban is részt vett, a román és az olasz fronton harcolt. A II. ezüst vit. é., K. cs.-k. kitüntetések tulajdonosa. Neje: Krausz Mária, gyermekei: Jenő, Elza és Adolf. A magyar ügyeknek lelkes támogatója.

Ferenczy Gyula harasztkereki, főjegyző, Déda. Sz. 1894. u. o. Édesatyja: Gyula, édesanyja: Pécsi Laura. Lófőszékely nemesi család leszármazottja, tanulmányait Marosvásárhelyen végezte és a közig tanfolyam elvégzése után mint jegyző Marostorda megyében kezdte működését. Magyarsága miatt sokat szenvedett, mellőzték. A világháborúban az orosz fronton harcolt, fogságba került, és csak 1922-ben tért haza. Neje: Osváth Mária, gyermekei: Éva, Ágnes és Gyula. A magyar kultúra rendíthetetlen harcosa, a magyar eszmék, szociális egyesületek támogatója és tevékeny résztvevője.

Ferenczy István dr. kocsárdi, kir. közjegyző, Szászrégen. Szül. 1876 Görgényszentimrén. Atyja: János, r. kat. kántortanító volt, anyja: †Kiss Karola, régi lófő székely nemesi család leszármazottja, aki középiskoláit Szászrégenben, Marosvásárhelyen és Székelyudvarhelyen, egyetemi tanulmányait Kolozsváron végezte, ügyvédi vizsgát Marosvásárhelyen tett és ügyvédi praxisát Szászrégenben kezdte meg, ahol a mai napig is működik. 1940-től kezdve mint kir. közjegyző fejt ki tevékenységet. A M. P. helyi csoportjának elnöke volt, a róm. kat. egyházközség tanácsosa, a Magyar Kaszinó elnöke, a r. kat. státus helyi képviselője. A román megszállás alatt a magyarság érdekében kifejtett áldásos tevékenységéért a hatóságtól igen sok meghurcoltatásban volt része. A világháborúban a 62. gy.-e. kötelékében Albániában teljesített katonai szolgálatot. Mint tart. zászlós szerelt le. Neje: Rieger Emma, gyermekei: István, Emma, Zsófia, Sára, László.

Ferentzy Endre géplakatos, Székelyudvarhely. Sz. 1886. u. o. Atyja: †György, édesanyja Péter Mária. Székely családból ered. Iskolái elvégzése után a géplakatos iparban szabadult föl, majd Kassára ment, ahol műszaki tanfolyamot végzett, valamint elsajátította a mértékhitelesítést is. 1910-ben lett önálló. Katonaéveit mint tengerész töltötte el, a világháborúban pedig az orosz fronton harcolt. A megszállás alatt a M. P.-nak mindvégig lelkes tagja maradt. Neje: Benczédy Anna, gyermeke: Edith.

Ferentzi Ferenc patakfalvi, m. kir. p. ü. számv. főtanácsos, Budapest. Sz. 1873. Patakfalva. Atyja: †János, földbirtokos, édesanyja: fárvátfalvi Nagy Rebeka. Tősgyökeres székely nemes családból származik, tanulmányait Székelyudvarhelyen végezte és 1896-ban a vármegye szolgálatában kezdte meg pályafutását, mint árvaszéki jegyző. 1902-ben lépett át-a pénzügy kötelékébe, ahol a világháború kitöréséig működött. 1914-ben mint népfölkelő hadnagy a 24. gy.-e. kötelékében az orosz fronton harcolt, végigküzdötte a világháborút és századosi rangban szerelt le. A katonai érdemkereszt, kétszer a Sig. Laud. a kardokkal, a K. cs-k., a német vaskereszt, a háb. é. tulajdonosa. A román megszálláskor Székelyudvarhelyen az állami tisztviselők ellenállásában aktív részt vett, azért letartóztatták és bebörtönözték, ahonnan 1919 végén sikerült elmenekülni és Budapestre szökni. Tovább teljesített szolgálatot a Központi Fővámhivatalban és 1929-ben vonult nyugalomba. Az Országos Frontharcos Szövetség VII. csoportjának számvizsg. biz. elnöke, a ref. egyház presbitere és számvizsg. elnöke, a Szilágyi Erzsébet Nőegylet számvizsg. biz. elnöke, a Pénzügyi Számv. Tisztviselők Temetkezési és Segélyalapjának számvizsg. biz. tagja. Neje: Técsy Mária, gyermeke: István, okl. gyógyszerész.

Ferentzy László körjegyző, Nagygalambfalva. Sz. 1894. Székelyudvarhely. Tősgyökeres székely nemes családból származik. Székelyudvarhelyen tett érettségit és a világháborúban a 7. tábori tarack tüzérezredben orosz és olasz fronton harcolt, 34 havi frontszolgálata alatt egyszer sebesült, 1919-ben szerelt le, majd a székely hadosztály kötelékében tejesített szogálatot. Hadnagyi rangot ért el, az I. és a II. o. v. é., a K. cs.-k. és a sebesülési érem tulajdonosa. A jegyzői vizsgát Kolozsváron tette le és Homoródszentpálon kezdte működését. Onnan Lövétére, Homoródalmásra, Abásfalvára, majd a Regátba került magyarsága miatt s a bécsi döntés óta a Nagygalambfalvai körjegyzőség vezetője. A Tűzharcosok elnöke. Neje: Péter Vilma.

Ferentzy Pál patakfalvi, földbirtokos, Patakfalva. Sz. 1914. Székelykeresztur. Ősrégi székely nemes család leszármazottja, gimnáziumi érettségit tett, gazdasági szakiskolát végzett Székelykeresztu-ron. Egy évet töltött el mint uradalmi intéző, majd a családi birtokon önállóan gazdákodik. Főleg búzát és tengerit termel, valamint saját nevelésű haszonállatok nevelésével fogakozik. A magyar kultúra és a magyar eszmék önzetlen támogatója.

†Filep Domokos vadadi, kereskedő, Marosvásárhely. Tekintélyes kereskedő volt, aki 1939-ben húnyt el. Halála után özvegye férje nyomdokain haladva vezeti az üzletet, kinek első férje †Molnár Sándor, a világháborúban hősi halált halt. Gyermekei: Molnár Sándor és János, aki az üzletben segédkezik, második házasságából született leánya: Etelka. Gyermekeit magyar szellemben nevelte és minden magyar és kulturális ügy lelkes felkarolója.

Filep Gábor földbirtokos, Ikland. Sz. 1894. u. o. Atyja: Gyula, édesanyja: Balogh Johanna. Tanulmányait Iklandon és a tordai főgimnáziumban végezte, ahol érettségit tettt. A világháborúban a 22. h. gy.-e. kötelékében mint hadapród őrmester teljesített szolgálatot. A román megszállás alatt a legnehezebb időkben is az iklandi Gazdakör és a Tejszövetkezet vezetője volt, és a magyar társadalmi és kulturális egyesületek működésében tevékeny részt vett. Neje: Barta Lenke, okl. ref. tanítónő, gyermekei: Enikő és Gyula. Tősgyökeres székely nemes család leszármazottja, úgy az ő, mint felesége családja eredeti székely család.

Filep Imre vadadi, gazdálkodó, Erdőszengyel. Sz. 1901. u. o. Atyja: †József, édesanyja Fábián Ida. Középiskolai tanulmányait elvégezve, a közigazgatási pályára készült és mint jegyző gyakornok Mezőőrményesen működött. Katonaéveit kényszerűségből a románoknál szolgálta le. 1924 óta vezeti önállóan 35 holdas gazdaságát, belterjes, korszerű gazdálkodást végez. Neje: Nagy Ilona, gyermekei: Ida és Juliska. Törhetetlen magyarsága miatt többször bántalmazták. Tősgyökeres székely nemesi leszármazás.

Filep László vadadi, gazdálkodó, Marosszentgyörgy. Sz 1886. Ikland. Székely lófő nemes család sarja, atyja: †Mihály, édesanyja: †Kelemen Lina. Iskolái elvégzése után a m. kir. áll Erdőhivatalnál mint írnok működött, 1919 óta önálló gazda. A világháborúban az orosz és olasz fronton harcolt, megsebesült és fogságba esett. Mint őrmeter szerelt le. Az I. és a II. ezüst vit. és bronz vit. érem, a K. cs.-k. és a seb érem tulajdonosa. A kulturális és magyar mozgalmak mindenkori lelkes támogatója volt. Neje: Fekete Anna, gyermekei: Anna és Gyula. A Gazdakör elnöke, az Első Magyar Általános Biztosító Társaság megbízottja, tekintélyes polgára a községnek.

Filep Samu mészáros mester, Marosvásárhely Sz. 1908. Ikland. Édesatyja: Samu, édesanyja: Mátyus Zsuzsánna. Tősgyökeres magyar családból származik, iskolái elvégzése, után a húsiparban szabadult föl, és a kötelező segédévek letöltése után 1930-ban lett önálló mester. Tekintélyes iparosa a városnak, az Iparoskör tagja, fővárosi nívójú, higenikus és tiszta üzletében elsőrendű, friss vágású húsokat tart. Neje: Dénes Rózsika.

Filep Sámuel gazdálkodó, ny. jegyző, Erdőszengyel. Sz. 1874. u. o Atyja: †István, édesanyja: †Málnási Katalin. Iskolái elvégzése után közigazgatási pályára lépett és Marosvécsén kezdte el működését. Hétbükkön, majd Felsőrépán volt segédjegyző, ahol jegyzővé választották meg és innen vonult nyugalomba. 48 hold földbirtokon önállóan gazdálkodik, korszerű gazdákodást foytat. Törhetetlen magyar-

sága miatt sokat szenvedett, többször bántalmazták. Neje: Nagy Amadea, gyermeke: Piroska.

Filep Zsigmond vadadi, tanító, Erdőszengyel. Sz. 1888. Atyja: †József, édesanyja: †Fábián Ida. A tanítóképzőt Nagyenyeden végezte, mint tanító Vadászon kezdte el működését, 1940 óta tanít Erdőszengyelen. A 22. gy.-e.-ben mint önkéntes szakaszvezető végigszolgálta a világháborút, egyszer sebesült. Magyarsága miatt bántalmazták, megkínozták, többízben bezárták. Neje: Simó Anna, gyermeke: Anna.

Firtos Áron felsőbenczédi, ig.-tanító, Kénos. Sz. 1906. Gagy. Tősgyökeres székely primor család leszármazottja, atyja: Áron, édesanyja: Fóris Ida. Tanítói működését 1925-ben Székelykeresztúron kezdte. Innen Marosdégre, majd Bakmadarasra, Csíkszenttamásra, Lókodra, 1931-ben Kénosra került. Minden kulturális és szociális munka támogatója, a Gazdakör egyik megszervezője és pénztárosa, a Tejszövetkezet elnöke, a magyar kultúra vezető egyénisége. Neje: Bálint Jolán, gyermekei: Klára és István.

Fischel József kelmefestő és vegytisztító mester, Marosvásárhely. Sz. 1894. u. o. Iskoláit Bukarestben végezte és a kelmefestő és vegytisztító mesterséget sajátította el. 1921 óta önálló Marosvásárhelyen, a szakma jónevű iparosa. Az Ipartestület tagja, minden szakmába vágó munkát szakszerűen végez. Üzeme modern tisztítógéppel van felszerelve és két alkalmazottat foglalkoztat állandóan.

Fischer Béla fatermelő és kereskedő, Székelyudvarhely. Sz. 1887. Érsekújvár. Kereskedelmi iskolát végzett és Budapesten tett érettségit. A faiparban szerzett gyakorlatot, és mint tisztviselő Kovásznán és a Zsigmondtelepi fűrészgyárban huzamosabb időt töltött el. 1929 óta önálló. Volt városi tanácsos, a M. P. tagja, a Kereskedő Társulat választmányi tagja. A világháborúban mint önkéntes szakaszvezető 3 és fél évet töltött. Neje: Krausz Aranka, gyermeke: Andor. A román megszálláskor a vállalat 20 elbocsájtott magyar tisztviselőjének nyújtott huzamosabb ideig megéhetést.

†Fischer Ede maradék áruház tulajdonos, Marosvásárhely. Tekintélyes nevű kereskedő volt, résztvett a világháborúban és 1940-ben halt el. Halála után az üzletet felesége özvegyi jogon vezeti, a család segítségével. Gyermekei: Ilonka és Dezső.

Fischer Hermann bércséplő és vegyeskereskedő, Mezőrücs. Sz. 1894. Nagysármás. Középiskoláit Nagyváradon, majd atyja mellett, aki kereskedő volt, a családi üzletben fejlesztette szaktudását. 1920-ban lett önálló vegyeskereskedő, 1938-ban cséplőgéptulajdonos és azóta bércsépléssel is foglalkozik A M. P. tagja volt. Neje: Weiszberger Berta, gyermekei: Lili, Eliz és László.

Fitori Mihály kereskedő, Felsőrákos. Sz. 1901. u. o. Atyja †Mihály, édesanyja Biró Anna. Tősgyökeres székely családból származik, iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult édesatyja mellett és 1938-ban lett önálló kereskedő, üzlete a község olcsó és kedvelt bevásárlási forrása. Katonaéveit kényszerűségből a román hadseregben szolgálta le. Neje: Beke Rebeka, gyermeke Erzsébet. A M. P. volt tagja. Édesatyját a románok mint túszt elhurcolták és halálra kinozták.

Fitori Gy. Miklós gazdálkodó, községi másodbíró, Felsőrákos. Sz. 1884. u. o. Atyja: fMiklós, édesanyja: †Biró Anna. Iskolái elvégzése után édesatyja mellett a gazdálkodást tanulta, 1909 óta önálló. Tényleges katonai szolgálata idején a 82. gy.-e. kötelékében Boszniában szolgálta le. A világháborúban az orosz fronton harcolt, súlyosan sebesült és rokkant lett. Községi albíró, az egyház tanácsosa, tekintélyes polgára a községnek. Neje: Pál B. Juliánna, gyermeke: Juliánna.

Fitori Miklós gazdálkodó, Felsőrákos. Sz. 1884. u. o. Tősgyökeres székely család leszármazottja, iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult, saját földjén önállóan gazdákodik. A világháborúban a 9. huszár ezr. kötelékében orosz és román fronton küzdött és Dornawatránál 40 emberrel és 1 géppuskával az oroszok két teljes zászlóalját tartotta vissza. Tiszthelyettesi rangban szerelt le, az arany és az I. és a II. o. ezüst, bronz vit. é., a K. cs.-k. és a háb. e. é. tulajdonosa. Neje: Hkey Mária. A M. P. tagja, községi tanácstag, egyházi presbiter és községi húsvizsgáló.

Fleicher Károly ny. jegyző, Dedrád. Sz. 1887. u. o. Atyja: †Károly, ev. lelkész, anyja: †Zikeli Hermina. Középiskoláit Marosvásárhelyen, jegyzői tanfolyamot Kolozsvárott végezte. A közigazgatási pályán egy évi működése után Debrádra került, ahol nyugalombavonulásáig, 1936-ig, annak jegyzőjeként működött. Utána kereskedelmi pályára lépett és a község legnagyobb nagykereskedésének tulajdonosa. Részt vett a világháborúban a szerb, olasz fronton, harcolt, s mint főhadnagy a bajor kereszt, Sig. Laud. kitüntetésekkel szerelt le. A magyar ügynek mindenkori lelkes támogatója volt, korai nyugdíjaztatásának is ez volt okozója. Neje: Lissauer Eszter, gyermeke: Brunó.

Flóra Sándor malomtulajdonos, Marosvásárhely. Sz. 1882. Aranyosmeggyes. Atyja: †Lajos, édesanyja: †Rónaszéki Zamhó Lujza. Iskolái elvégzése után a molnár mesterséget tanulta ki és mint segéd a legjobb mesterek mellett fejlesztette szaktudását, saját erejéből és szorgalmából lett önálló mester. Modern berendezésű malmában kereskedelmi és vámőrlést végez. A világháború alatt a 21 ezr. kötelékében teljesített katonai szolgálatot. Neje: Papp Paula. Mint kisebbségi sorsban levő magyar, rendíthetetlen magyarsága miatt sokat szenvedett, a hazafias és kultúregyesületeket mindenkor támogatta.

Florián Gyula ügyvéd, Okland. Sz. 1884. u. o. Ősrégi székely nemesi családból származik, atyja: †Kristóf, anyja: †Egyedfi Sára. Középiskoláit Székelyudvarhelyen, egyetemet Kolozsvárott végezte. Majd ügyvédi prakszisát Oklandon kezdte meg, ahol a mai napig tevékenykedik. A M. P. működésében részt vett, minden magyar és kulturális ügynek lelkes pártfogója. A világháborúban az orosz harctéren harcolt, ahol fogságba is esett. Egyszer sebesült, a K. cs.-k. kitüntetés tulajdonosa. Neje: Kállay Erzsébet, gyermeke: Zoltán.

Fodor Béla városi főkertész, Kézdivásárhely. Sz. 1881. Arad. Nyolc középiskolát Aradon, majd Budapesten a kertészeti szakiskolát végezte, el, ahol 1902-ben oklevelet nyert. Gödöllőn a kir. parkban öt éven keresztül fejlesztette szaktudását, majd Kolozsvár, Zabola és 1930-ban Kézdivásárhely városához került mint főkertész. Számos szakcikke jelent meg szak- és napilapokban. A világháborúban az 5. gy.-e. kötelékében a szerb, orosz és olasz fronton vett részt, kétszer sebesült. Neje: Paltán Rozália.

Fodor Béla gazdálkodó, Magyarandrásfalva. Sz. 1911. u. o. Édesatyja: István, kultúrmérnök. Tősgyökeres székely nemes családból származik. A székelykeresztúri gimnáziumban tett érettségit, majd a családi birtok vezetését vette át, melyet nagy gonddal, hozzáértéssel és körültekintéssel végez. A községi képviselőtestületnek tagja, volt M. P. tag. Minden hazafias célt szolgáló egyesület lelkes támogatója.

Fodor Dezső ifj., a „Dermata" cipőüzlet tulajdonosa, Marosvásárhely. Sz. 1902. Völcsök. Atyja id. Dezső, földbirtokos. Erdélyi család leszármazottja, tanulmányait a kolozsvári ref. kollégiumban és a Kereskedemi Akadémián végezte. Majd a kereskedelmi pályára lépett es önálló lett. A jó minőségű és ismert márkájú „Dermata" cipők szaküzletének tulajdonosa. Katonaéveit Besztercén a 84. gy.-e. kötelékében töltötte, és mint önkéntes szakaszvezetö szerelt le. Családját a románok 800 hold földbirtoktól fosztották meg. A M. P. tagja és a magyar kultúra lelkes harcosa.

Fodor Endre községi tisztviselő, Málnás. Sz. 1910. Versec. Atyja: †Pál, Máv. állomás előljáró volt, háromszékmegyei családból ered, ősei odavalók. Tanulmányait a temesvári főgimnáziumban végezte és kereskedemi pályára lépett, majd 1936 óta községi tisztviselő. 1938-ban községi titkár lett. Az Erdélyi Párt tagja, minden magyar ügy tevékeny résztvevője.

Fodor Ferenc ny. iskolaigazgató, Marosvásárhely. Sz. 1883. Marossárpatak. Atyja: †János, édesanyja: †Simon Zsuzsánna. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Nagyenyeden végezte, oklevelének elnyerése után 1904-ben kezdte pedagógiai munkásságát. Tancs községben 33 éven át tanított megszakítás nélkül és mint igazgató vonult nyugalomba. Szolgálata alatt a magyar kultúrának mindenkor hű őrzője volt. Neje: Szabó Erzsébet, okleveles tanítónő. Mindketten minden hazafias, vallásos és kulturális egyesület támogatásában állandóan részt vettek.

Fodor Gyárfás kovácsmester, Csíkszereda. Sz. 1897. Csíkrákos. Székey lófő nemes családból származik. Iskolái elvégzése után Gyergyószárhegyen tanulta az ipart, segédéveit Csíkszeredán töltötte el, majd a világháborúban a 35-ös tüzér ezr. kötelékébe került, és az orosz, olasz fronton a világháború végéig mint patkoló kovács tevékenykedett. Két bronz, K. cs.-k. és a háb. e. é. tulajdonosa. 1923-ban lett önálló mester saját erejéből, üzemében 1—2 alkalmazottat is foglalkoztat. A környék jónevű mestere. Az Iparegyesület elöljárója, a M. P. és Erdélyi Párt tagja. Neje: Kalamár Anna, gyermekei: Imre, Jolán és Gyárfás.

Fodor János igazgató-tanító, Sepsimagyaros. Sz. 1899 Sepsimagyaros. Régi lófő székely családból származik. Atyja: Sándor, anyja: Bordás Rozália Középiskoláit Sepsiszentgyörgyön, a tanítóképzőt Nagyenyeden végezte. Előbb mint ref. kántortanító működött, 1929-től Magyaroson mint igazgató-tanító tevékenykedik. A református énekkar vezetője, a Gazdakör elnöke. A M P. tagja volt, minden magyar kulturális és szociális megmozdulásnak lelkes támogatója. Neje: Bartha Irma, gyermekei: Irma és Rozália.

Fodor József igazgató-tanító. Mezőrücs. Sz. 1914 Szőkefalva. Atyja: †Gyula. Régi székely nemesi családból származó földbirtokos volt. Középiskoláit és a képzőt Kézdivásárhelyen végezte el, majd pedagógusi pályafutását Bözödújfaluban kezdte meg, mint felekezeti tanító. Több állomáshelye után 1940-től Mezőrücs állami iskola igazgató-tanítója. Levente főoktató, aki a M. P. működésében is kivette a részét. Neje: Zikéli Katalin, gyermeke: Mária.

Fodor János sz. főv. polgáriiskolai tanár, Budapest. Sz. 1879. Csíkszentimre. Atyja: †Miklós földbirtokos, anyja: †Balló Borbála. Tanulmányait Csíkszeredán, a tanítóképzőt Kolozsváron végezte, majd a Budapesti Tanárképzőben nyert oklevelet. Működését 1901-ben Gyergyószentmiklóson kezdte, mint polgáriiskolai tanár és igazgató, majd 1910—1925-ig a kézdivásárhelyi polgári fiúiskola tanára. Neje: Kopasz Ilona, gyermekei: János dr. orvos és László műszaki főhadnagy.

Fodor Lőrinc várfalvi, körjegyző, Szentgerice. Sz. 1897. u. o. Aranyosszéki székely lófő nemes családnak gyermeke, aki érettségi vizsgát Kolozsváron, közigazgatási tanfolyamot Fogarason végzett. 1924-ben lépett a közigazgatási pályára, ahol több helyen mint jegyző működött. A felszabadítástól, 1940-töl Szentgerice körjegyzője. A magyar és kulturális ügyek mindenkori lelkes pártfogója és támogatója. Neje: Veres Ilona, gyermekei: Ilona, Lőrinc és Károly.

Fodor Miklós ref. lelkész Alsóbölkény. Sz. 1882. Mezőszava. Tősgyökeres székely nemes család leszármazottja. Atyja: †Miklós, anyja: †Máthé Mária. Tanulmányait Kolozsváron végezte. 1910-ben Kolozsváron mint segédlelkész kezdte pályafutását, majd Istvánházára és KüküllőSzéplakra került. Mint rendes lelkész Gógában kezdte meg működését. Jelenleg az Alsóbölkényi ref. egyház vezetője 1921 óta. A megszállás alatt saját tulajdonát képező birtokától megfosztották, őt magát súlyosan bántalmazták, lakását tönkretették, állandó megfigyelés alatt tartották. A Gazdakör és a Hangya Szövetkezet irányításában tevékeny része van. Neje: Girtler Ilona, gyermekei: Mária és Miklós.

Fodor Sándor műesztergályos, Marosvásárhely. Sz. 1884. Szászrégen. Atyja: †Sándor, anyja: Háhn Regina. Tősgyökeres székely családból ered Iskoláit Szászrégenben végezte, majd segédévei eltöltése után mint műesztergályos mester 1910-ben lett önálló. Végigharcolta a világháborút, bronz vit. é. és K. cs.-k. kitüntetése van. Az Asztalos Ipartestület volt pénztárosa, a ref. egyház presbitere, a M P. tagja. Neje: Háhn Margit, Gyermekei: Sándor és János.

Fodor Tivadar okl. kántor, igazgató-tanító, Marosvécs. Sz. 1898. Sepsibodok. Tősgyökeres székely család leszármazottja. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön és Déván végezte, 1920-ban nyert tanítói és kántori oklevelet. Sepsiárkoson kezdte az unitárius iskolában pedagógiai munkásságát, majd Sepsibodokra, Avasujvárosra és 1931-ben Marosvécsre került. Itt mint igazgató-tanító működik. A Hangya szöv. ügyvezetője és könyvelője, a Tejszövetkezet igazgatósági tagja. A világháborúban a 24-es, majd a 22-es ezr. kötelékében orosz és olasz fronton harcolt, később a székely hadosztályba lépett át Az I. o. ezüst vit. é., a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa, mint zászlós szerelt le. Neje: Gombos Ida okl. tanítónő, aki 1931 óta tanít Marosvécsen. A ref. Nőszövetség titkára. Gyermekei: Tivadar és Sarolta.

Fogarasi Pál gazdálkodó, Hodgya. Sz. 1882. Tősgyökeres székely család leszármazottja. Iskolái elvégzése után a szülői háznál a gazdálkodást tanulta. Katonaéveit a 82-es székely gy.-e.-ben Besztercén és Mosztárban töltötte. A világháború alatt a 82-es gy.-e.-ben az orosz fronton harcolt, ahol megsebesült és fogságba esett mint szakaszvezető. 1918-ban került haza 4 évi fogság után. 40 hold saját földjén gabonaneműt termel, tekintélyes polgára a községnek, volt községi bíró, közgyám és pénztáros, jelenleg a ref. egyház presbitere és világi képviselője. Neje: Biró Julianna, gyermekei: Vilma özv. Bodrogi Ernőné és Géza tanítóképző intézeti növendék.

Fóris Áron gazdálkodó, községi bíró, Kénos. Sz. 1903. u. o. Ősrégi székely nemesi családból származik. Atyja: †Áron, anyja: Sándor Vilma. Iskoláit szülőfalujában végezte, majd édesatyja mellett gazdálkodást tanult, 1935 óta önálló gazda. A M. P. és az EGE tagja. Gazdakör és a Tejszövetke^et életében is tevékeny részt vesz. Az egyház presbitere, gondnoka, 1940 óta a község bírája. Neje: Kovács Eliza, gyermekei: Gábor, Ilona, Áron és László. Törhetetlen magyarságát mindvégig megtartotta, a köz érdekeit önzetlenül segítette, gyermekeit magyar szellemben nevelte.

Fóris Ádám gazdálkodó, Kénos. Sz. 1907. Tősgyökeres székely családból ered. Atyja: Mózes, anyja: Gál Juliánna. Iskolái elvégzése után a gazdálkodást tanulta a szülői házban és 1930-ban az őseitől örökölt földön kezdett önállóan gazdálkodni. A M. P. tagja, az egyház presbitere, községi pénztáros, a Tejszövetkezet alapítása óta igazgatósági tagja, a Gazdakör választmányi tagja. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: kénosi Sándor Ilona, gyermekei: Géza, Ida és Jenő.

Fóris Mózes gazdálkodó, Kénos. Sz. 1889. Atyja: †Áron, anyja: Sándor Vilma. Iskolái elvégzése után gazdálkodni tanult, 1919 óta műveli önállóan az ősei által hagyományozott földet. A világháborúban a 82-es gy.-e.-ben az orosz fronton harcolt, ahol súlyosan megsebesült. A M. P. helyi tagozatának volt vezetője, az EFE és a Gazdakör tagja, 20 éve egyházi presbiter, pénztáros és gondnok. A Tejszövetkezet egyik megalapítója, volt községi bíró is; a község közérdekeit tartva szem előtt önzetlenül vállalt munkásságot a kulturális egyesületek közreműködésében. Neje: Lászner Róza, gyermekei: Károly, Ida, Mózes, Erzsébet és Jolán.

Forró Gyula bányatulajdonos, Gödemesterháza. Sz. 1900. Tekeújfalu. Atyja: Gyula, anyja: Kovács Lujza. Régi székely nemes család leszármazottja. Iskoláit Marosvásárhelyen és Budapesten végezte és mint bányavezető huzamosabb ideig működött, 1941-ben lett önálló bányatulajdonos. A bánya cca 150 családnak nyújt megélhetést. Neje: Blénesi Erzsébet, gyermekei: Katalin és István.

Forró József gazdálkodó, Kézdimarkosfalva. Sz. 1880. Atyja: †Albert, anyja: Bölöny Borbála. Nemes székely család leszármazottja. Iskoláit Sepsiszentgyörgyön a kollégiumban végezte, majd édesatyja mellett gazdálkodni tanult és 1903-ban lett önálló. 55 hodas birtokán korszerű gazdálkodást folytat. A világháborúban a 24. gy.-e. kötelékében az orosz fronton fogságba került és 1918-ban szökés útján menekült meg. Neje: Marossy Zsuzsánna, aki székely nemes családból ered. Gyermekei: József, Margit, Klára, Sándor, Zsuzsánna, János és László.

Forró Miklós főjegyző, Csíkszentgyörgy. Sz. 1889 Kézdimárkosfalva. Atyja: †Imre, régi székely nemesi családból származó földbirtokos volt. Gimnáziumi érettségit Sepsiszentgyörgyön, közig. tanfolyamot Marosvásárhelyen végzett, mint s. jegyző Kászonaltizen kezdte pályafutását. 1918-ban Csíkbánfalva jegyzője, majd 1941 óta Csíkszentgyörgy főjegyzőjeként működik. A magyar ügyek mindenkori lelkes támogatója volt. Neje: Tompos Margit, gyermekei: László, Sándor és Tibor.

Forró Zoltán angyalosi, gazdálkodó, Sepsibesenyő. Sz, 1876. Atyja: †Mór, anyja: †Hadnagy Berta. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön, Székelyudvarhelyen és gazdasági iskolát Algyógyon végzett. Résztvett a világháborúban, földbirtokán korszerű, belterjes gazdálkodást végez és saját nevelésű haszonállatok tenyésztésével is foglalkozik. Neje: alsósaturcsai Zathureczky Korinna, gyermekei Ádám, Éva, Zoltán és Korinna.

Fosztó Béla dr. fülei, földbirtokos, Bardócz. Sz. 1892. Erdőfüle. Atyja: József Józsiás, anyja: Boga Rozália. Lófő székely családból ered. 1912-ben tett érettségit Székelyudvarhelyen, a jogot Kolozsváron és Budapesten végezte, majd 1 évig a közigazgatási pályán működött. Az ősi birtokon gazdálkodással foglalkozik. A világháború alatt a 82. hadosztály kötelékében az orosz fronton harcolt, betegen került haza, majd az 50. gy.-e.-ben az olasz frontra került, ahol végigküzdötte a világháborút. Hadnagyi rangban szerelt le, a forradalom kitörésekor anyaezredéhez, a 82-esekhez vonult be és mint főhadnagy karhatalmi parancsnok, a pestmegyei Túrán tevékenykedett 1920 májusáig. A megszállás alatt törhetetlen és fajmagyarsága miatt állandó összetűzése volt a román hatóságokkal. 18-szor volt letartóztatva, 3-szor tették át a határon és 99 napig fogságot szenvedett. Minden ma-. gyár, hazafias és kulturális ügy lelkes és őszinte támogatója volt, magyar érzelmeit soha meg nem tagadta és a köz érdekeiért szállt síkra. Neje: Zayzon Erzsébet.

Fosztó Gyula maroskoppándi, ny. m. kir. csendőr alhadnagy, Budapest. Sz. 1878. Erdőfüle. Atyja: †Benedek, anyja: nagybaconi Gáspár Anna. Törzsökös székely lófő nemes famíliából származik. Iskolái elvégzése után előbb ipari pályára készült és a kerékgyártó mesterséget tanulta, majd tényleges katonai szolgálatra a 24. h. gy.-ezr.-hez vonult be, ahonnan mint szakaszvezető lépett át a m. kir. csendőrség kötelékébe. Kolozsvári kerületben, Alsófehér és Háromszék megyében teljesített szolgálatot a román megszállásig, onnan Budapestre került és 1936-ig teljesített szolgálatot. Számos elismerés és dicsérő okirat tulajdonosa. Neje: zaláni Bodor Teréz, gyermekei: Erzsébet okl. tanítónő, férj. nyujtódi Jancsó Gáborné, Gyula tisztviselő, Zoltán l. ü. hivatali alkalmazott, Irma old. tanítónő és István.

Fosztó György ref. lelkész, Jedd. Sz. 1892. Erdőfüle. Tősgyökeres ref. papi családból származik. Tanulmányait Erdőfülén, Székelyudvarhelyen és Kolozsváron végezte, ahol lelkészi oklevelet nyert. Mint segédlelkész Alvinczen, Fogarason, Kovásznán és Marosvásárhelyen működött. Márkodon kezdi meg rendes lelkészi működését, ahonnan Jeddre került. Egyházmegyei tanácsos, egyházkerületi tag, a jeddi M. P. elnöke. Mint marosvásárhelyi segédlelkészt a szószékről szedték le, mert a Miatyánkba a „Jöjjön el a mi dicső Magyarországunk”-at iktatta be. Vagyonát megdézsmálták, fogatát elkobozták. Neje: Bartha Mária okleveles tanítónő, gyermeke: Márta, szintén okleveles tanítónő.

Frank Zsigtnond cipőkereskedő, Székelyudvarhely. Sz. 1888. Dés. Iskoláit Désen végezte, a kereskedői szaktudását Budapesten szerezte és jobb üzletekben fejlesztette. 1912-ben lett önálló Désen, majd később Székelyudvarhelyen. Neje: Tausz Gizella, gyermeke: István, mérnök.

A M. P. volt tagja, minden hazafias és kultúr cél támogatója.

Frcska Sámuel kertész, Székelyudvarhely. Sz. 1867. Szarvas, Békésmegye. Iskolái elvégzése után a kertészetet tanulta, és hosszú esztendőkön keresztül Szarvason volt önálló. 1916—30-ig volt városi kertész. 3 hold területen konyha és virágkertészettel foglalkozik. Neje: †Cziráky Mária, 9 gyermeke és 38 unokája van. Hazafias magyar voltát soha meg nem tagadta, gyermekeit magyar szellemben nevelte.

Frencheli Arnold, nyárádszeredai rabbi. Sz. 1909. Hajdúböszörmény. Tanulmányait Hajdu megyében végezte és 1931-ben került Nyárádszeredára mint hitközségi vezető. Neje: Kohn Riza, gyermekei: Lázár, Iboly és Sámuel.

Freund József főrabbi, Szászrégen. Sz. 1882 Dunamócson. Középiskoláit Nagyváradon, teológiát Frankfurtban végzett. Pályafutását Szászrégenben kezdte, ahol a mai napig is működik. Minden kulturális és hazafias egyesület vezető tagja, egyházi és teológiai szaklapokban számos cikke jelent meg. Neje: Schreiber Róza, gyermekei: Gyula, Mór, Joachim, Jakab, René és Lea.

Fried Gábor fakereskedő, Székelykeresztúr. Sz. 1873. Maroskál. Atyja: †Dávid kereskedő, anyja: Dániel Juliánna. Iskolái elvégzése után a kereskedői pályára lépett és saját erejébö lett önálló. Volt M. P.-i tag, telepén átlag 200—300 embernek nyújt megélhetést. Neje: Klein Hermina, gyermekei: Olga, Jolán, Erzsébet, Ilonka, Andor, Szidónia és Ernő. Három fia halt meg a világháború alatt és az azt követő időkben, Ernő a harctéren, Ede a harctéren szerzett betegségében, Dezső a menekülés közben halt meg. A M. P. tagja, a magyar ügyet mindig támogatta.

Fried Miklós fakereskedő, Csíkszereda. Sz. 1903. Atyja: Sámuel, négy évtizeden át volt fakereskedő. Tanulmányait a Csíkszeredai róm. kat. főgimnáziumban végezte, majd mint gyógyszerész működött és 1926-ban lépett a kereskedelmi pályára. Az Országos Fakitermelő Rt. erdélyi üzemeinek volt 4 évig tisztviselője, amikor átvette édesatyja által alapított telep vezetését. Édesanyja: Szotyory Amália, tősgyökeres székely családból származott. Neje: Schiffmann Terézia, leánya: Judith. Az üzem több alkalmazottnak ad állandó megélhetést, és a város határain túl egész Székelyföldre kiterjed.

Friedmann Bertalan vendéglős és kávés Marosvásárhely Sz. 1891. Iskoláit Marosvásárhelyen végezte, a vendéglői ipart Budapesten a Wágner söröző̈ben tanulta, és szaktudását a Magyar Világ kávéházban fejlesztette. Kolozsváron és a marosvásárhelyi Hungária kávéház volt főpincére, majd átvette az üzletet, annak tulajdonosa lett. Az üzem kb. 40 személyt foglalkoztat, egyik legnagyobb szakmai üzeme a városnak. Fővárosi nívójú, az úri közönség kedvelt szórakozóhelye. A világháború alatt az orosz és az olasz fronton harcolt, tizedesi rangban szerelt le. A M P.-nak mindvégig lelkes tagja volt, minden hazafias, kulturális és "szociális munkát a leghatásosabban támogatott.

Friedmann rövidáru és kötöttáruház, Marosvásárhely. Tulajdonosa Sz. 1899. Mezőménes. Iskolái elvégzése után Marosvásárhelyen tanulta a szakmát és segédéveit a legjobb üzletekben töltötte el. 1933-ban saját erejéből és szorgalmából lett önálló kereskedő. A világháborúban tizedesi rangban szolgált. Neje: Berkovits-leány.

Friedmann Sándor dr. orvos, Kézdivásárhely. Sz. 1904. Máramarossziget. Atyja: †Farkas, férfiszabómester volt, a világháborúban hősi halált halt, anyja: Nádler Regina. Tanulmányait Gyergyó.szentmiklóson és Páduában végezte. 1930-ban nyert oklevelet, Uzonban kezdte működését, 1934-ben került Kézdivásárhelyre. Az Uri Kaszinó tagja, többízben tartott kultúrelőadást. Neje: Pick Erzsébet, leánya: Gizella.

Friedmann Zsigmond kereskedő, Nyárádszereda. Sz. 1903. Erdőszentgyörgy. Iskoláit Marosvásárhelyen végezte, majd a kereskedői pályára lépett és segédévei eltöltése után 1935-ben lett önálló. Katonaéveit a román hadseregben szolgálta le Neje: Tallér Regina, gyermeke: Lóránd.

Fridrik Árpád ny. igazgató-tanító. Mezőmadaras. Sz. 1871. Marosvásárhely. Tősgyökeres székely családból ered A kolozsvári tanitóképzőben az 1898-as évben nyert oklevelet. 4 évig volt nevelő, Marosvásárhelyen helyettes tanító, és 1902—1937-ig volt a ref. elemi iskola igazgató-tanítója. 35 évi érdemdús szolgálat után vonult nyugalomba. Jelenleg a mezőmadarasi Postaügynökség vezetője. Neje: Nágel Lujza, gyermekei: Ferenc, Erzsébet, Árpád, Lujza, György, József, Attila és János.

Frink Sándor községi vezetőjegyző, Marossárpatak. Sz. 1892. Somostelke. Atyja: †Károly földbirtokos, anyja: †Szokol Eugénia. Tanulmányait a marosvásárhelyi róm. kat. főgimnáziumban végezte, majd a közigazgatási pályára lépett. A világháborúban az 50-es k. gy.-ezr. kötelékében harcolt, sebesülten került vissza. 1916 óta mint vezető jegyző működik. Előbb Szentpálon, majd Somostelken volt jegyző, és 1936-tól a marossárpataki jegyzőség vezetője Minden kulturális és hazafias egyesület támogatója és annak vezetőségi tagja. Neje: Linkner Jolán, gyermekei: Károly és Magda.

Friss György gazdálkodó, Marosvásárhely. Sz. 1892. Atyja: †László, anyja: †Kovács Lívia. Iskolái elvégzése után édesatyja mellett a családi birtokon gazdálkodott, 1921 óta önálló. 1913-ban vonult be a 12-es tüzér ezr-hez s a világháború kitörésekor a szerb frontra került, onnan az orosz, majd az olasz harctéren vette ki részét ezrede harcaiból. 52 hónapi frontszolgálat után szerelt le. Neje: Deé Mária, gyermekei: Ella, László és Ilona

Fritsch Izidor fűszer- és festékkereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1882 Székelyudvarhely. Atyja: †József, anyja: †Fülöp Mária. Iskolái elvégzése után kereskedői szakmát tanult és segédéveit Gyulafehérvár, Déva, Budapest és Marosvásárhely jobb üzleteiben töltötte el és 1907-ben lett önálló. Az üzlet Fritsch Izidor és Fia néven a környék és a város kedvelt bevásárlási forrása. A világháború alatt az orosz és olasz fronton harcolt, tizedesi rangban szerelt le. Neje: Citrom Malvin, gyermekei: Ödön, Margit, Erzsébet és László.

Frits Jenő malomtulajdonos, Mezőörményes. Sz. 1893. Náznánfalva. Atyja: †Izsák, gazdálkodó volt. Iskolái után a géplakatos ipart tanulta, és mint segéd két évig fejlesztette szaktudását 1918-ban lett önálló lakatosmester Marosvásárhelyen. 1931-ben létesítette jelenlegi motorikus erőre berendezett malmát. A román megszállás alatt a M. P működésében részt vett. A világháborúban a haditengerészet kötelékében szolgált, ahol mint őrmester, a vaskereszt vit. é. szalagján kitüntetéssel szerelt le. Neje: Bleier Klára, gyermekei: Ella, Erzsébet és Ottó.

Frőhlich Ottó ny. gimnáziumi tanár, fiúnevelő intézeti igazgató, Székelyudvarhely. Sz. 1880. Atyja: †Zsigmond, anyja: †Boér Anna. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és a kolozsvári egyetemen végezte, ahol oklevelet nyert, Gyakorló tanár volt Székelyudvarhelyen, majd helyettes lett Kézdivásárhelyen. Székelyudvarhelyre nevezték ki rendes tanárrá és 1915-ben a Fiúnevelő Intézet igazgatója lett. A román megszállás alatt András fiának vád alá helyezése miatt mondott le igazgatói rangjáról. A magyar iskolaügyek terén kifejtett fáradhatatlan érdemeiért elismerő oklevéllel tüntették ki. Törhetetlen magyarsága miatt bebörtönözték, ahol 4 hónapot és 22 napot szenvedett. A M. P. egyik megalapítója és a román megszállás megszűnéséig vezetőségi tagja volt. Neje: Zakariás Ilona, gyermekei: Ottó dr. orvos, András tisztviselő és Margit tanárnő.

Fruchter Mór földgázmalom tulajdonos, Marosvásárhely. Sz. 1872. Mezősolymos. Iskolái elvégzése után 1920-ig gazdálkodással foglalkozott, és Nagyerenyőn lett malomtulajdonos. 1933-ban került Marosvásárhelyre s azóta megszakítás nélkül itt működik. A világháború alatt a román harctéren mint határcsendőr teljesített szolgálatot, mint tizedes szerelt le, egyszer sebesült. Neje: Ábrahám Teréz, 5 élő gyermeke van, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Fruchter Sámuel malomtulajdonos, bércséplő, Nagyernye. Sz. 1906. Beresztelke. Iskolái elvégzése után a molnármesterséget tanulta ki és 1933-ban lett önálló mester. 1925 óta foglalkozik már bércsépléssel. Az Ipartestület tagja, a magyar ügyek mindenkori odaadó támogatója volt. Édesatyját a románok elhurcolták és megverték. Neje: Goldstein Szerén, gyermekei: Judith, Oszkár és Éva.

Fuma Géza gazdálkodó, Görgényüvegcsür. Sz. 1878. Atyja: †János, anyja: Kufner Borbála. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult, és 1907 óta önálló gazda. Tekintélyes polgára a községnek, 6 évig volt a ref. egyház gondnoka és presbitere. A világháború alatt a 62. gy.-ezr. kötelékében az orosz, román és olasz harctéren harcolt, majd az albán és montenegrói fronton is küzdött, őrmesteri rangban szerelt le, a II. o. vit. érem, a bronz vit. érem és dicsérő okirat tulajdonosa. Neje: Zakariás Róza, gyermeke: Margit férj. Donka Jenőné.

Füley István ifj. szücsmester. Székelyudvarhely. Sz 1885. Atyja: István, anyja: Kassay Rozália volt. Tősgyökeres székely iparos családból származik, atyja is szűcsiparos volt. Iskolái elvégzése után a szűcsipart sajátította el és jól felkészülve az iparra 1910-ben lett önálló mester. A világháborúban részt vett és leszerelése után tovább folytatta iparát. Elismert szaktekintély, műhelyéből ízléses és szép munkák kerülnek ki. Neje: Nyegru Erzsébet, gyermekei: István, Ernő és Klára. A M. P. volt tagja, gyermekeit magyar szellemben nevelte.

Fülöp Albert ny. vármegyei irodafőtiszt, Székelybethlenfalva. Sz. 1869. Atyja: †János, anyja: Hajdu Róza. Tősgyökeres székely gazdacsalád leszármazottja. Középiskolái elvégzése után 1897-ben került a vármegye szolgálatába, ahol 1919-ig, a román megszállásig teljesítette hivatását. A hűségesküt nem tette le és nyugalomba vonult. Neje: †Bokor Borbála, 10 gyermeke van. A M. P. és a magyar eszmék mindenkori lelkes és odaadó harcosa volt. Gyermekeit magyar szellemben nevelte.

Fülöp András kereskedő, Hangya üzletvezető, Sepsidobok. Sz. 1903. Felsőcsernát. Atyja: †Lázár gazdálkodó, édesanyja: Szabó Karolina. Iskolái elvégzése után a kereskedői pályára lépett, tanult kereskedő, és szaktudásának fejlesztése után 1932 óta önálló. Katonaéveit a román hadseregben töltötte. Ősrégi székely család leszármazottja. Neje: Kökösy Mária, gyermekei: István és Róza.

Fülöp Dezső gazdálkodó, Magyarandrásfalva. Sz. 1889. Énlaka. Tősgyökeres székely gazdacsaládból származik. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult, majd tudásának gyarapítására, önszorgalmából gazda- és gépkezelőtanfolyamot végzett. Jelenleg 50 hold birtokán folytat korszerű, belterjes gazdálkodást és saját nevelésű haszonállatokat tart. A világháború alatt a 82-es k. gy. ezr.-ben az orosz fronton küzdött. A M. P. tagja, községi képviselőtestületi tag, és az unitárius egyház kebli tanácsosa. Neje: Máthé Irma, gyermekei: Irma, Lenke, Éva, Károly és Dezső.

Fülöp Ferenc ref. lelkipásztor, Erdőszentgyörgy. Sz. 1903. Parajd. Székely nemes családból származik. Atyja: György, édesanyja: Illyés Terézia volt. Tanulmányait Marosvásárhelyen végezte, majd két évet az Utrechti egyetemen töltött. 1929 óta Erdőszentgyörgy megválasztott lelkésze. A M. P. megválasztott elnöke, vármegyei intézőbizottsági tag, 1938 óta egyházmegyei főjegyző. Neje: Giesel Margit, gyermekei: Ildikó-Ilma, Emese-Éva és Árpád-Ferenc.

Fülöp Gergely gazdálkodó, Enlaka. Sz. 1884. u. o. Tősgyökeres székely gazdacsaládból származik, iskolái befejezése után a szülői háznál tanult gazdálkodni, 1921 óta önálló. Jelenleg 40 holdon folytat belterjes gazdálkodást, és haszonállattenyésztést. A világháború alatt a 22-es honv. gy. ezr.-ben az orosz fronton 1914-ben fogságba esett és 6 évi fogság után, 1920-ban tért haza. Mint tizedes szerelt le. Neje: Demeter Lídia, gyermeke: Emma, férj. Fülöp Jánosné. A M. P. volt tagja, községi képviselőtestületi tag és az unitárius egyház megyei gondnoka.

Fülöp János gazdálkodó, községi bíró, Maroskeresztúr. Sz. 1894. Atyja: János, tekintélyes gazdálkodó, szabolcsmegyei leszármazás, édesanyja: Aszalós Anna, marostordai családból származik. Nemesi leszármazás. Iskolái elvégzése után édesatyja mellett a gazdálkodást tanulta, majd a világháború kitörésekor a szerb frontra került, ahonnan az orosz, olasz és francia frontra vezényelték, egyszer sebesült, II. o. e. és a bronz vit. érem és a K. cs.-k. tulajdonosa. 1919-ben kezdett önállóan gazdálkodni, 5 évet az Egyesült Államokban töltött, korszerű, belterjes gazdálkodást folytat. A község tekintélyes polgára, volt M. Párti tag, a román megszállás alatt a köz érdekeiért mindenkor önzetlenül küzdött, 1940-ben a honvéd sereg bevonulása óta a község bírói tisztjét tölti be közmegelégedésre. A Gazdakör elnöke, a Hangya vezetőségi tagja. Neje: Fülöp Irma, gyermekei: Ilonka és János.

Fülöp Lajos ifj. gazdálkodó, Szentkatolna. Sz. 1900. Édesatyja: id. Imre, édesanyja: Fülöp Borbála volt. Tősgyökeres székely nemes családból származik. Iskolái befejezése után a szülői háznál gazdálkodott, majd önálló lett. A világháború alatt a 28-as tábori vadász ezr.-ben teljesített szolgálatot, majd a székely hadosztályhoz került. A román megszállás alatt a legnehezebb időkben, a közóhajnak engedve, 1 évig volt a község bírája. A Hangya felügy. bizottsági tagja, a M. P. és a Gazdakör tagja, minden kulturális és szociális cél támogatója. Neje: †Nagy Ágnes, gyermekei: Gizella és Lajos.

Fülöp Mihály gazdálkodó, Énlaka. Sz. 1894. Székely nemesi család leszármazottja. Édesatyja: †János. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult, 52 hold saját földjén belterjes, intenzív gazdálkodást folytat és haszonállat-tenyésztéssel is foglalkozik. A világháború alatt a 82-es gy. ezr.-ben az orosz fronton harcolt, sebesült és mint 40%-os rokkant szerelt le. Tevékeny része van a M. P. megszervezésében, ezért a román megszállás alatt üldözték. Neje: Dávid Berta: gyermekei: Lidia és Berta.

Fülöp Sándor bádogosmester, Marosvásárhely. Sz. 1908. Édesatyja: Lajos, édesanyja: †Gál Anna. Tanulmányai elvégzése után a bádogos és szerelő ipart sajátította el, majd a köteles segédévek eltöltése után, 1932-ben önálló mester lett a saját erejéből. A Magyar Iparos Egyesület tagja, a Marosvásárhelyi Építő Iparosegyesület gazdája, az IKE alapító tagja. Neje: Bakó Klára, gyermekei: Sándor és Márta. Tekintélyes jónevű iparos, ismert neve van úgy helyben, mint a városban és környékén.

Fürst Hermann pékmester, Nyárádszereda. Sz. 1893. Iskoláit Nyárádszeredán végezte, a sütőiparban szabadult föl, 1918-ban Nyárádszeredán lett önálló mester. Végigharcolta a világháborút az orosz és az olasz fronton, sebesült, őrmesteri rangban szerelt le. Neje: Mánik Helén. A M. P. volt tagja, minden kulturális és szociális ügy támogatója. Jónevű pékiparos.

Fürst Lajos és Fia cég, Marosvásárhely. A céget Fürst Lajos alapította, később fiával együtt közösen vezeti. Az 1894-ben létesült üzlet a város egyik legrégebbi szaküzlete, állandóan 4 alkalmazottat foglalkoztat. Fia 1907-ben Kolozsváron született, majd kitanulva a kereskedői szakmát, ő is az üzletben tevékenykedik atyja mellett. Katonaéveit a román hadseregben Marosvásárhelyen szolgálta, mint karpaszományos szakaszvezető szerelt le. Neje: Hirsch Katalin, gyermeke: János. A Kaszinó tagja, minden kulturális és hazafias cél támogatója.

Fürst Sándor fatermelő és villanytelep-tulajdonos, Parajd. Sz. 1880. Püspökladány. Középiskoláit Debrecenben végezte, a faipart tanulta és 1905-ben vette át az Ugron-féle fatelepet. A telep modern berendezésű, villanyfürésszel van ellátva, motorikus erőre van berendezve. Állandóan több alkalmazottat foglalkoztat. Exporttal is foglalkozik, és 1928-ban villanytelepet létesített, amely a község közvilágítását is szolgáltatja. A világháború alatt a 22-es honv. gy. ezr. első géppuskás századának volt parancsnoka, olasz és orosz fronton harcolt, egyízben sebesült, mint főhadnagy szerelt le. A III. oszt. katonai érdemkereszt, két Sig. Laud., a német II. oszt. vaskereszt, a török tiszti kitüntetés és K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Trattner Janka.

Füstös (Munteán) János gazdálkodó, Kovászna. Sz. u. o. Iskoláit szülőközségében végezte el, majd a gazdálkodást tanulta. Részt vett a világháborúban a 24. h. gy. e.-ben. Az orosz fronton fogságba esett. Neje: Z. Éva, gyermekei: Anna, György, Flóra, Miklós, János, Demeter, Mária.

Füzy Iván gazdálkodó, Szárazajta. Sz. 1900. Székely nemesi családból ered. Atyja: János, édesanyja: Dimén Lujza. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult és 1926 óta 80 hold birtokán folytat belterjes, korszerű gazdálkodást. Tekintélyes polgára a községnek, az Erdőbirtokosság tanácsosa, a község képviselőtestületi tagja, a ref. egyház képviselője, a M. P. és Hangya tagja. Két bátyja: István és Sándor hősi halált halt a haza védelmében. Neje: Incze Irma, gyermekei: Iván és Erzsébet.

Gaál Imre dr. ditrói, Csík vármegye Magánjavai igazgatója, Csíkszereda. Sz. 1882. Ditró. A család nemességét II. Rákóczi György fejedelemtől kapta. Atyja: †Miklós, földbirtokos, édesanyja: Bajkó Lotti volt. Tanulmányait Csíksomlyón, az egyetemet Budapesten, Wienben és Kolozsváron végezte. Gyergyószentmiklóson volt szolgabiró, majd főjegyző lett. 1918 óta a Vármegye Magánjavainak igazgatója. Elnöke és bányaigazgatója a Gyergyói Első Bányatársulatnak, a Borszéki Közbirtokosság társelnöke, a Vármegyei Bankok igazgatósági tagja, az Erdélyi Róm. Kath. Státus igazgatótanács tagja, a Magyar Kaszinó tagja, a M. P. vármegyei intézőbizottsági tagja, a Ditrói Kereskedő és Olvasókör elnöke. 1905—1914-ig a Csíkszeredán megjelenő volt „Székelység" c. napilap volt felelős szerkesztője. Önként vonult be a világháborúba, a 82-es székely ezr.-ben az orosz fronton fogságba esett és 4 évi fogság után, szökve menekült. Főhadnagyi rangban szerelt le, a Sig. Laud. kardokkal, a K. cs.-k. és a seb. érem tulajdonosa. Mint a Csiki Magánjavak igazgatója, az elkobzott vagyonok érdekében panasszal fordult a Genfi Nemzetek Szövetsége elé. Magyarsága miatt többször letartóztatták. Ditróban 200 holdas birtokán mintagazdálkodást és fajállattenyésztést folytat, állatállományával többször vett részt kiállításon és háromízben nyert aranyérmet. Neje: hetényi Kováts Irén, gyermekei: Endre és Irén.

Gaál Ilona áll. isk. tanítónő, Csíkszereda. Zsögödi születésű. Atyja: János, ny. várm. irodatiszt, anyja: Ruszuly Mária. Ősi székely nemesi családból származik, aki középiskoláit és a tanítónőképzőt Csíkszeredán végezte, pályafutását Kászonfeltizben kezdte meg a római katolikus iskolánál. 1941-ig tanított ott, amikor csíkszeredai állami iskolához nyert áthelyezést. Számos egyházi és kultúr egyesületnek vezetője, magyar és kulturális ügyek támogatója és felkarolója, magyarsága miatt számos kellemetlensége volt a megszállás alatt.

Gaál Márton ny. ig.-tanító, Marosvásárhely. Sz. 1882. Backmadaras. Középiskoláit Marosvásárhelyen és Székelykeresztúron végezte, tanítói működését mint levita kezdte. Mint rendes tanító, a sziljgysomíyói földmíves iskolában tanított, onnan Sáromberkére, majd Marosvásárhelyre került, ahol mint igazgató-tanító működött. A ref. egyház gondnoka, minden kultúr és szociális intézmény működésében részt vett. A román megszállás alatt sem szűnik meg a magyar eszméket hirdetni, a közoktatás terén maradandó nevet szerzett. Neje: Csernáth Anna, gyermeke: Gabriella, férj. dr. Vancsakovszky Károly né.

Gaál Pál gazdálkodó, Radnótfája. Sz. 1876. Atyja: †Pál, édesanyja Csorvási Anna volt. Iskolái elvégzése után a szülői háznál gazdálkodást tanult, majd 1916 óta 82 holdas ősi birtokon folytat belterjes gazdálkodást. Saját nevelésű haszonállataira különös gondot fordít, mindennemű gabonafélét termel. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: Bardóczy Eszter, gyermekei: Rozália, férj. Kacsóh Gáborné, Pál, egyetemi hallgató és Margit, férj. Kacsóh Béláné.

Gaál Tamás rk. esperes-plébános, Csíksomlyó. Sz. 1882. Barót. Atyja: †Sámuel, anyja: †Gál Mária. Ősi lófő nemesi székely családból származnak s az 1660-as évből van nemesi oklevelük kiállítva. Középiskoláit Székelyudvarhely, Kézdivásárhely és Gyulafehérváron, ahol theológiát is végzett. 1906-ban szentelték fel. 1910-ig mint káplán, majd ettől Karácsonyfalván mint plébános működik 1922-ig, amikor Gyergyóalfaluba esperes-plébános és tanfelügyelő és 1936-tól a mai napig Csíksomlyó esperes-plébánosa A M. P. tagja alapítás óta és annak helyi elnöke. A világháborúban mint tábori pap vett részt, a Sig. Laud. és a Vörös Kereszt kitüntetések tulajdonosa A megszállás alatt a magyarság egyik önfeláldozó lelkes vezetője volt, miért is többízben meghurcolták.

Gaál Viktor ref. lelkész, Vadasd. Sz. 1901. Magyarkálja ősi székely katona nemesi családból származik. Atyja: fViktor ref. tanító volt. Középiskoláit Nagyenyeden, a theológiát Kolozsváron végezte el, 1931-ben szentelték fel Mint felszentelt lelkész, Vadasdon és Kibéden működik. A M. P. tagja volt, magyarságáért a román megszállás alatt többször meghurcolták és hadbíróság elé állították, ahol el is ítélték. Neje: Imreh Aranka, gyermekei: Ödön, Márta és László

Gabos Lajos gazdálkodó, Marosjára. Sz. 1891. Atyja: id. Lajos, édesanyja: Böjthe Rozália volt Iskolái elvégzése után a szülői háznál tanult gazdálkodni, 1918 óta önálló A világháborúban a 62. gy. ezr.-ben az orosz és az olasz fronton harcolt, 1916-ban súlyosan megsebesült. A II. o. ezüst és a bronz vit. érem tulajdonosa. Neje: Irsay Eszter, gyermekei: Etelka és Ida. A M. P. támogatója és minden kulturális és hazafias irányú egyesület munkásságában részt vesz. Gyermekeit magyar szellemben nevelte.

Gagyi Albert gazdálkodó, ny. m. kir. csendőrőrmester, állami fővadőr, Kápolnásfalu. Sz. 1891. Parajd. Tősgyökeres székely család leszármazottja, iskolái elvégzése után a szülői háznál gazdálkodást tanult, majd önként jelentkezett katonai szolgálatra és a 82-es k. gy. ezr.-ben Bécsbe került, ahol 1913 végéig szolgált, amikor a m. kir. csendőrség kötelékébe lépett át. 1918-ig teljesített szolgálatot, amikor a Parajdi Bükkerdő Rt. fatelepének üzemvezetője lett. 1919-ben a románok magyarsága miatt elfogták, fogolytáborba vitték és fogságban tartották. Édesatyját és édesanyját is megverték. 1938-ban költözött Kápolnásfaluba, ahol gazdálkodni kezdett és 1939-ben a község főbírójává választották, amely tisztségét a legnagyobb megelégedésre töltötte be. A bécsi döntés után a községházára magyar lobogót tűzött ki, ezért újra elfogták, Székelyudvarhelyre hurcolták, de bátor magatartásával sikerült kiszabadulnia. Megalapította a nemzetőrséget, és már a magyar csapatok bevonulása előtt megbízható emberekkel a legnagyobb rendet és fegyelmet tartotta fönn. A nemzetőrség parancsnoka volt. A román bosszú elől a magyarok bevonulása előtti napokban menekülnie kellett s a bevonulásig a hegyek között bujkált. A Szombatfalvi Gazdakörnek 8 évig volt jegyzője, a Székelyudvarhelyi Vadásztársulatnak 14 évig volt intézője.

Gagyi Albert gazdálkodó, Etéd. Sz. 1880. Atyja: †József, édesanyja: Bekő Zsuzsanna volt. Tősgyökeres székely család leszármazottja. Iskolái befejezése után gazdálkodást tanult, majd önálló gazda lett. A világháborúban a 9-ik huszárezr.-ben az orosz fronton 42 hónapot töltött és mint szakaszvezető szerelt le, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A ref. egyház presbitere, volt M. P. elnök, 3 évig községi bíró és 2 évig megyebíró. Neje: Antalffy Ráchel, gyermekei: Albert, József, Róza és Ráchel.

Gagyi Áron gazdálkodó, Magyarandrásfalva. Sz. 1897. Tősgyökeres székely család leszármazottja. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult és 1928-ban lett önálló. A világháborúban a 82-es k. gy. ezr.-ben az orosz fronton harcolt Neje: Rácz Ilka, gyermekei: Zsuzsánna, Margit és József. A község képviselőtestületi tagja, volt M. P. tag, a kulturális és hazafias célok mindenkori támogatója, gyermekeit magyar szellemben nevelte.

Gagyi Dénes gazdálkodó, községi bíró, Magyarandrásfalva. Sz. 1890. Ősrégi székely család leszármazottja. Iskolái elvégzése után: †Miklós mellett tanult gazdálkodni és 1920 óta 20 holdas birtokán önálló Magánszorgalomból székely szabóipart tanult, és mint téli foglalkozást folytatja. A világháborúban a 22-ik gy. ezr.-ben az orosz fronton harcolt, sebesült. Mint szakaszvezető szerelt le. Tekintélyes polgára a községnek, közmegelégedésre tölti be a főbírói tisztséget, az unitárius egyház kebli tanácsosa, volt M. P. tag. Neje: Molnár Karolin, gyermekei: László, Erzsébet és Miklós.

Gagyi Domokos gazdálkodó, Magyarandrásfalva Sz. 1889. Tősgyökeres székely gazdacsaládból ered. A szülői háznál tanulta a gazdálkodást, jelenleg 25 holdon folytat belterjes, intenzív munkát és haszonállattenyésztéssel is foglalkozik. A világháborúban szakaszvezetői rangban a 12-es vonatosztag kötelékében orosz és olasz fronton harcolt. A K. cs.-k. és a bronz vit. é. tulajdonosa. A község képviselőtestületének tagja, az unitárius egyház kebli tanácsosa és 13 évig volt községi főbíró. Neje: Raffay Ráchel, gyermekei: Ilona, Jolán, Árpád, Lajos és Mária. A köz érdekében mindvégig önzetlenül cselekedett, köztiszteletben álló polgára a községnek.

Gagyi Endre tanító, Nyárádtő. Sz. 1913. Marosszentgyörgy. Atyja: †József, építész, édesanyja: Sandaró Anna. Szabad székelyudvarhelyi eredeti család. Tanulmányait Kézdivásárhelyen végezte, ahol tanítói és kántori oklevelet szerzett. 1933-ban Marosjárásra került, a rk. felekezeti iskolába, majd katonaéveinek leszolgálása után Nyárádmentén tanított és 1938-tól a bevonulásig, Csík megyében végezte hivatását. 190 óta a nyárádfői iskola tanítója.

Gagyi István Andor ref. isk. igazgató, Harasztkerék. Sz. 1909. Fintaháza. Apai ágon udvarhelymegyei lófő székely nemesi családból, anyai ágról szintén nemesi családból származik. Középiskolai tanulmányait a marosvásárhelyi kollégiumban, a tanítóképzőt Nagyenyeden végezte. 1929 óta működik mint pedagógus, 1930-tól kezdve Harasztkeréken. A M. P. működésében részt vett, minden magyar és kulturális ügy lelkes támogatója. Neje: Hideg Irma okl. tanítónő, kinek atyja: †H. János ref. lelkész, édesanyja: Dobay Irma. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön, Nagyenyeden és Székelyudvarhelyen végezte. 1930 óta működik mint ref. felekezeti iskolai tanítónő. Gyermekei: Etelka, Ildikó, Enikő és Emese.

Gagyi János községi bíró, gazdálkodó, Marospéterlak. Sz. 1889. Körtvélyfája. Atyja: †János, édesanyja: †Kiss Mária. Székely gazdacsaládból származik, a szülői háznál tanult gazdálkodni. A világháborúban a 22. gy.-e.-ben teljesített szolgálatot és az orosz fronton 1915-ben fogságba került és 3 évi fogság után szökve menekült meg. Az I. és II. ezüst vit é., a bronz vit. é és a K. cs.-k. tulajdonosa, Mint törzsőrmester szerelt le. Magyarsága miatt sokat szenvedett, bántalmazták, két hónapig bezárták. 1940 óta tölti be a község bírói tisztjét. Neje: Szabados Anna, gyermekei: Anna, Emma, János és Margit.

Gagyi Károly id. gazdálkodó, Parajd. Sz. 1877. u o. Atyja: †János, édesanyja: flllyés Teréz. Iskolái befejeztével gazdálkodni tanult, majd a parajdi sóbányánál mint őr teljesített szolgálatot. Jelenleg saját földjén gazdálkodással foglalkozik A világháborúban az orosz és az albán fronton harcolt, majd a tábori csendőrséghez osztották be és szakaszvezetői rangban szerelt le. A II. ezüst vit. é., a K cs.-k. tulajdonosa. Hosszú esztendők óta presbitere a ref. egyháznak, magyarsága miatt a románok súlyosan bántalmazták. Neje: Fülöp Erzsébet, gyermekei: Károly, Erzsébet, Ilona, Margit és Lajos.

Galicza Domokos gazdálkodó, Bódos. Sz. 1884 u. o. Tősgyökeres székely család leszármazottja. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanült és 1910 óta foytat önállóan gazdálkodást és haszonállattenyésztést saját földjén. A világháborúban a 2. gy-e. kötelékében a román, orosz és az olasz fronton harcolt, egy évig olasz fogságban volt. A II. ezüst vit. é., a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A Közbirtokosságnak volt elnöke, volt erdőgazda és a Legeltetési Társulat gazdája. Neje: Fábián Róza, gyermekei: Róza, Domokos, Ibolya és Viola.

Galicza Géza gazdálkodó, Bódos. Sz. 1891. u. o. Székely gazdacsaládból ered, iskolái elvégzése után lett önálló, jelenleg 30 holdon gazdálkodik. A világháborúban a 2. gy.-e.-ben az orosz, olasz fronton harcolt, kétszer sebesült és 1 évig olasz fogságban volt. Az I. és II. ezüst vit. é., a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Tekintélyes polgár, 15 évig volt bíró, valamint Közbirtokossági elnök, a ref. egyház presbitere, a Hangya Szöv. ig. tagja, a Közbirtokosság pénztárosa. Neje: Józsa Ilona, gyermeke: Ilona.

Garda Endre gazdálkodó, Vadasd. Sz. 1891. u. o. Tősgyökeres székely nemesi leszármazás. Edésatyja: János, a községnek 36 éven át volt vezető polgára, volt községi bíró. Iskolái befejezése után atyja tanította gazdálkodni, jelenleg 25 holdon folytat korszerű gazdálkodást. Tekintélyes polgár, volt községi bíró, M. P. tagja, minden hazafias és kultúregyesület támogatója. Neje: László Ilka, gyermekei: Endre, Ibolya és nevelt gyermeke: Ozsváth Márta.

Gazda Ferenc szíjgyártó, Meggyesfalva. Sz. 1884. Csejd. Atyja: †Ferenc, édesanyja Seprédi Zsuzsánna. Az iparban Esztergomban szabadult föl és mint segéd Sopronban, Pozsonyban, Bécsben, Léván és Szászrégenben szerezte meg a szakmai gyakorlatot és Szászlekencén lett önálló. 1919 óta él Meggyesfalván. Végigszolgálta a világháborút, az orosz és albán fronton harcolt, sebesült. Községi esküdt, egyedüli, aki a román megszállás alatt is mint esküdt töltötte be tisztségét a községben, a ref. egyház gondnoka és a ref. iskola egyik megalapítója. Neje: Barta Vilma, gyermekei: Vilma, Erzsébet, Ilona, Teréz és István. A román megszállás alatt sokat szenvedett, magyarsága miatt többször meg is verték.

Gazdag István gazdálkodó, Bölön. Sz. 1900. u. o. Székely gazdacsaládból ered, atyja: Miklós, édesanyja: Máthé Zsuzsánna. A gazdasági szakismereteket édesatyjától sajátította el, 1924 óta önálló. A román hadseregben teljesített katonai szolgálatot, ahol magyar érzelmei miatt több ízben bántalmazták. Az Erdőbirtokosság tanácsosa, a Tejszövetkezet pénztárosa, az Erdélyi Magyar Párt helyi alelnöke és a Zenekar tagja. Neje: Berecz Klára.

Gazdag Miklós gazdálkodó, Bölön. Sz. 1873. u. o. Atyja: †István, édesanyja: †Sikó Borbála. Törzsökös székely gazdacsalád. 1898 óta önálló gazda, saját földjén kalászosokat termel és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. Részt vett a világháborúban, a szerb, orosz és olasz fronton harcolt. Tekintélyes polgára a községnek, volt községi bíró, másodbíró, esküdt. Közbirtokossági tanácsos, az unitárius egyház presbitere, jelenleg pénztárosa. Neje: Máthé Zsuzsánna, gyermeke: Miklós, tanító, István, János és Ferenc gazdálkodó.

Gáber Márton községi főjegyző, Petele. Sz. 1888. Bolkács. Tősgyökeres székely nemes család leszármazottja, atyja: fMihály, édesanyja: †Schuszter Mária. Tanulmányait Meggyesen, Nagyszebenben, a jegyző tanfolyamot Fogarason végezte. Mint jegyző Vajolán kezdte pályafutását, onnan Görgényhodákra, Gyergyóvárhegyre, Gyergyósalmásra, Nyárádkarácsonyra és 1940-ben került Petelére. A Tűzoltóegyesület vezetője. Az 50. cs. és kir. gy.-e.-ben az olasz fronton harcolt, számvevőtiszti tanfolyamot végzett és mint számvevő őrmester szerelt le. Neje: Gáber Emma, gyermekei: Emma, Engelbert, Hedwig, Hilda, Frigyes és Olga.

Gábor Albert gazdálkodó, Recsenyéd. Sz. 1900. Homoródszentpál. Atyja: †András, édesanyja: †Bartha Mária. Ősrégi szabad székely családból származott. Iskolái elvégzése után a családi birtokon tanult gazdálkodni, 1926 óta önálló saját földjén, ahol korszerű gazdálkodást és haszonállattenyésztést folytat. A M. P. és a Gazdakör tagja, a Hangya és a Tejszövetkezet ig. tagja, volt albíró, Közbirtokossági elnök és egyházi presbiter. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: Török Julianna.

Gábor József ny. ig.-tanító, Udvarfalva. Sz. 1883. Pókakeresztúr. Székely nemesi leszármazás, atyja: József, gazdálkodó volt. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Nagyenyeden végezte, oklevelének elnyerése után Bicskén és Pakson tanított, majd Pókakeresztúrra került és 1918—1935-ig Várhegyen tanított, amikor magyarsága miatt nyugdíjazták. Minden magyar mozgalom és hazafias egyesület irányítója és lelkes támogatója volt. Neje: Nagy Katalin, gyermekei: Ákos, József és Júlia, aki okleveles tanítónő és az udvarfalvi ref. iskolában tanít.

Gábor Miklós id. gazdálkodó, Pókakeresztúr. Sz. 1869. u. o. Ősrégi ref. gazdacsaládból származik, atyja: †Miklós, édesanyja: †Székely Katalin. A gazdálkodást édesatyja útmutatása mellett tanulta és 1884 óta önálló. A község tekintélyes polgára, a ref. egyház presbitere és 1898—1923-ig, 25 esztendőn keresztül, a legnehezebb időkben töltötte be a bírói tisztséget. A Szövetkezet megalapítója, volt könyvelője. Neje: Gábor Sára, gyermekei: Miklós, Sára, Mihály és Pál.

Gábor Mihály ifj. gazdálkodó, Pókakeresztúr. Sz. 1907. u. o. Atyja: Miklós, édesanyja: Gábor Sára. Iskolái elvégzése után ősei nyomdokain haladva ő is gazdálkodást tanult és 1933 óta önálló. A M. P. tagja, a ref. egyház kurátora, a Szövetkezet tagja, magyarsága miatt több társával együtt a csendőrség meghurcolta. Neje: Zsellér Erzsébet, gyermekei: Erzsébet és Károly.

Gábos János alsó, gazdálkodó, Mátisfalva. Sz. 1873. Agyagfalva. Tősgyökeres székely családból ered. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult, majd a 9. huszár e. kötelékében Marosvásárhelyen szolgált. A világháborúban is részt vett és az orosz fronton harcolt a háború végéig. 24 holdas saját birtokon főleg búzát és kukoricát termel, haszonállattenyésztéssel is foglalkozik. A M. P.-nak régi, lelkes és buzgó tagja volt, a magyar kultúrát mindenkor támogatta. Neje: Gábos Márta, gyermeke: Márta, férj. Fábián Károlyné, tanító neje, Lidia férj. József Ferencné, Erzsébet férj. Palló Dénesné és Sámuel.

Gál Albert id. gazdálkodó. Székelydobó. Sz. 1876. u. o. Iskoláit szülőfalujában végezte, majd a családi birtokon tanult gazdálkodni és jelenleg 26 hold földön folytat korszerű gazdálkodást és haszonállattenyésztést. A világháborúban a 22. gy.-e. kötelékében az orosz és olasz fronton harcolt. Volt községi pénztáros 30 éven keresztül, a megszállás alatt a M. P.-nak mindvégig működő tagja volt. Neje: Vágási Juliánna, gyermekei: Albert, nős Pongrácz Reginával és Gizella, férj. Kovács Miklósné. Unokái: Gyula, Vilmos, Lukács, Irma, Miklós és Mátyás.

Gál Antal dr. ügyvéd, Csíkszereda. Sz. 1904. Csíkszentlélek. Atyja: †Cs. Ferenc földbirtokos, anyja: †Albert Mária. Törzsökös székely nemesi család sarja, aki középiskoláit Csíkszeredán és Székesfehérváron végezte, egyetemet Kolozsvárott, ügyvédi diplomát Csernowitzban szerzett. Ügyvédi gyakorlatát helyben folytatta, 1937 óta mint önálló ügyvéd működik. A város képviselőtestületének tagja és ügyésze, az Erdélyi Magyar Párt tagja, a közbirtokosság ügyésze, a csíkszépvízi Róm. kat. Kölcsönpénztár ügyésze. A M. P. áldásos működésében részt vett, a magyar és kulturális ügyek lelkes felkaroIója Neje: Salamon Rozália, gyermeke: Aladár.

Gál Béla ig. tanító. Lókod. Sz. 1911. Recsenyéd. Atyja: †József, unitárius lelkész volt. Tősgyökeres székely nemes család. Tanulmányait a székelykeresztúri tanítóképzőben 1930-ban végezte és Firtosváralján kezdett tanítani, majd 1932 óta Lókodon tevékenykedik. A falu kulturális és gazdasági egyesületeinek működésén részt vesz, az ifjúsági egyesület vezetője, dalárdát alapított, a községi szövetkezet elnöke, jegyzője, részt vesz a Tejszövetkezet működésében is, az unitárius egyház kántora.

Gál Dániel gazdálkodó, főidbérlő, Székely vája. Sz. 1904. u. o. Tősgyökeres székely gazdacsaládból ered, iskolái elvégzése után az örökölt földön gazdálkodott, 1926 óta önálló. Részt vett a dalárda megalapításában, a magyar gondolatot és magyar szellemet régi magyar emlékek felújításával, felolvasásokkal tartotta fenn a megszállás alatt. A dalárda pénztárosa, a román megszállás alatt sokszor volt kellemetlensége, megverték, 74 éves nagyapját is brutálisan bántalmazták a román csendőrök. Neje: Tanászi Lilla, gyermekei: Sándor és Lilla.

Gál Domokos id. gazdálkodó, Mezőpanit. Sz. 1875. u. o. Székely család leszármazottja, atyja: †János, édesanyja: †Mezei Ágnes. 1900 óta önálló gazda, tekintélyes polgára a községnek, a Gazdakör egyik megalapítója, 12 évig volt presbiter, a Hangya és a Tejszövetkezet ig. tagja, jelenleg elnöke, a Gazdanapon faj állatjaival díszoklevelet nyert. Neje: †Marton Sára, gyermeke: Sándor.

Gál Domokos gazdálkodó, szövetkezeti üzletvezető, Szentgerice. Sz. 1913. u. o. Atyja: G. János, anyja: G. Julianna. Régi helyi székely családból származik. Iskoláit Szengericén végezte, 1931-ben lett önálló gazdálkodó. 1941. májusában vette át a szövetkezeti üzlet vezetését. A Transilvánia tejszövetkezet pénztárnoka. A M. P. működésében részt vett. Minden magyar és kulturális ügynek lelkes hive és támogatója. Neje: Csupor Mária, gyermekei: Ilona és Kelemen.

Gál Ferenc vezető jegyző, Réty. Sz. 1887. Oltszem. Atyja: Domokos, ismertnevű földbirtokos, volt ősrégi nemesi székely család leszármazottja, aki érettségit Kézdivásárhelyen, a közigazgatási tanfolyamot Marosvásárhelyen végezte el. Mint gyakornok Torpán kezdte meg működését, számos állomása után 1941-ben került Rédy községbe mint vezető körjegyző. A világháborúban részt vett, az orosz fronton harcolt. Sebesülten fogságba esett, ahonnan 1920-ban tért csak vissza. Magyar érzelméről közismert, neje: Molnár Anna.

Gál Ferenc gazdálkodó, községi bíró. Városfalva. Sz. 1890. u. o. Tősgyökeres székely családból ered. Atyja: Ferenc, édesanyja: Zoltán Anna. 1919 óta vezeti önállóan gazdaságát. A világháború alatt a 24. gy.-e.-ben az orosz és az olasz fronton harcolt, kétszer sebesült, törzsőrmesteri rangot ért el, kitüntetései az I. és II. ezüst vit. é., a bronz vit. é., és a K. cs.-k. Az EGE és a helyi Gazdakör tagja, a Hangya és a Tejszövetkezetnek 7 évig volt ü. v. elnöke, a Hitelszövetkezetnek volt pénztárosa, majd elnöke, 5 évig volt egyházgondnok, a községi képviselőtestületnek tagja, a Nemzetőrség parancsnoka és a visszacsatolás óta a község első új magyar bírájává választották meg. Neje: Bartha Ilona, gyermekei: Bálint és Ferenc.

Gál Ferenc malom- és fűrészteleptulajdonos, Csíkszereda. Sz. 1876. Csíkdelne. Atyja: †Ferenc, anyja: †Bocskor Julianna. Székely lófő nemesi családnak sarja. Iskoláit Csíksomlyóban végezte el, majd Csíkszeredán sörgyárat létesített, 1909-ben, amit 9 esztendőn keresztül tartott üzemben. 1918-ban fűszer engross üzletet, és dohány nagytőzsdét alapított, majd 1926-ban malom és fűrésztelep tulajdonos lett, amely üzeme ma is megvan. A M. P. tagja volt, jelenleg az Erdélyi Párt működésében vesz részt. Magyarsága miatt számos kisebb atrocitásoknak volt kitéve. A világháborúban a 24. gy.-e. kötelékében Galíciában teljesített szolgálatot. Neje: Szopos Rozália.

Gál Gábor korcsmáros. Székelyvaja. Sz. 1912. u. o. Iskolái elvégzése után a vendéglői szakmát tanulta Marosvásárhelyen, majd Besztercén, Szászrégenben és az erdélyi fürdőhelyeken gyakorolta a szakmát. 1930-ban szabadult föl, a visszatéréskor lett önálló saját erejéből és szorgalmából. A román megszállás alatt kényszermunkára Vitték, ahol lábai elfagytak. Neje: Orbán Juliánna, a nagynevű Orbán Balázs családjának leszármazottja, gyermeke: Mária-Magdolna.

Gál Gergely gazdálkodó, mészárosmester, Székelydobó. Sz. 1891. u. o. Tőrzsökös székely család leszármazottja, iskolái

elvégzése után a mészáros iparban szabadult föl és a világháborúban az orosz és a román fronton harcolt, sebesült. 1917-ben szerelt le. Saját földjén gazdálkodással is foglalkozik, a megszállás alatt mindvégig a M. P. volt lekes és támogató tagja, a Hangya és a Tejszövetkezet ig. tagja, volt községi elöljáró. Neje: †Márton Mária, gyermekei: Ilona, férj. Dobay Sándorné, Gergely, Albert és Mária.

Gál Gergely gazdálkodó, Székelyudvarhely. Sz. 1883. Dobó. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult, majd tényleges katonai szolgálatra vonult be. Később Amerikába vándorolt és visszatérése után saját erejéből és szorgalmából megtakarított pénzéből vásárolt földet, ahol azóta is gazdálkodik. Édesatyja: †Félix, édesanyja: Széles Juliánna. Neje: Lázár Regina, gyermekei: Félix és Róza. Magyar származására büszke volt és úgy a megszállás alatt, mint Amerikában mindvégig megtartotta.

Gál Géza gazdálkodó, Kisbacon. Sz, 1901. u. o. Atyja Sándor, édesanyja: Benedek Ágnes volt. Középiskoláit Baróton végezte, a szülői házban tanult gazdálkodni, majd katonaéveit szolgálta le. A M. P. volt elnöke, 1940 óta községi pénztáros, a ref. egyház presbitere, volt községi képviselőtestületi tag. Neje: Benedek G. Vilma, gyermekei: Vilma, Ida és Zsuzsánna, tekintélyes polgára a községnek, minden magyar eszme lelkes támogatója, gyermekeit magyar szellemben nevelte.

Gál Jenő ig. tanító, Homoródszentmárton. Sz. 1897. Recsenyéd. Tősgyökeres székely nemes családból ered, atyja: †József, unitárius pap. Tanulmányait Székelykeresztúron végezte, a világháborúban a 22. h. gy.-e. kötelékében az orosz és az olasz fronton harcolt, hadnagyi rangban szerelt le. Két II. ezüst vit. é. és a K. cs.-k. birtokosa. A M. P. megszervezője és jegyzője volt, a Hangya ügyvezetője és könyvelője, minden szociális és kulturális egyesület munkájában részt vesz. Neje: Domby Eszter, okl. tanítónő, gyermekei: Magda és Jenő.

Gál László Máv. állomásfőnök, Kézdivásárhely. Sz. 1900. Gerence. Atyja †János, édesanyja: Cseh Zsuzsánna. Érettségit Kézdivásárhelyen tett, majd a 24. gy.-e. kötelékében Kolozsváron volt önkéntes, s a forradalom alatt mint hadapród őrmester a Marosmentén a demarkációs vonalon teljesített szolgálatot, 1922 óta van a vasút kötelékében és különböző állomáshelyeken teljesített szolgálatot és 1940 óta pedig kinevezett állomásfönök. Neje: Pánczél Mária, gyermekei: Mária, László és Zoltán. A kulturális és a hazafias egyesületek működésében tevékeny részt vett.

Gál Péter, a csíktaplócai gőzfűrész és vámmalom cég beltagja, Csíkszereda. Sz. 1900. Csíkszentgyörgy. Tősgyökeres székely nemes családból ered, tanulmányai elvégzése uttán a lakatos ipart tanulta, majd gépész szakvizsgát tett. Csíkszentgyörgyön lett önálló. A csíktaplócai fűrésztelep társtulajdonosa, a csíkszentgyörgyi fűrésztelep felestársa. Mint szakképzett szerelő Gelencén, Csíkszenttamáson, Madarason, Szentegyházason, Kászonfeltizen és Csíkszentkirályon is szerelt fel fűrésztelepeket. Neje: Illyés Anna, gyermekei: Győző, Magdolna, Adolf és Ibolyka.

Gál Péter & Pálffy és Gergely gőzfűrész és vámmalom, Csíktaplóca. A gőzfűrésztelep 1936-ban létesült, Gál Péter alapítása. Teljesen modern felszerelésű, 24 zollos gyorsgáterrel, 1 körfűrésszel van felszerelve. Átlag 15—20 alkalmazottat foglalkoztat, hajtóereje 40 HP gőzgép. A feldolgozott anyag 50%-a keleti exportra lesz kiszállítva. 1939-ben egyéni vállalattá alakult és mint társas cég 1940-ben kezdte meg működését. Napi termelése kb. 80 köbméter. Vezeti: Gergely András.

Gál Péter & Pálffy és Gergely gőzfűrész és vámmalom, Csíktaplóca. A váminalom 1939-ben mint társas cég alakult meg. Modern, gőzerőre berendezett üzemét 35 HP motor hajtja, 2 hengerszékkel, daráskővel van felszerelve. Síkszita, gabonatisztító és hűtőrendszere a környékben egyedülálló. Kereskedelmi és vámőrlést végez, átlagosan 5 alkalmazottnak nyújt megélhetést, a környékbeli szükségletet látja el. Naponta 15.000 kg-ot képes felőrölni, magas őrlésű malom. A cég beltagjai Gál Péter, Pálffy Károly és Gergely András.

Gál Sándor malomtulajdonos, Nagybacon. Sz. 1900. Köpec. Atyja: †József, édesanyja: †Fekete Róza volt. Tősgyökeres molnár családból származik, ősei is molnármesterek voltak és apáról fiúra szállt a mesterség iránti szeretet. Hajdunánáson lett önálló, és 1931 óta malomtulajdonos Nagybaconban. A tulajdonában lévő malom 1730-ban épült, melyet korszerűen átépített, a mai kor igényeinek megfelelően. Kereskedelmi és vámőrlést végez. Tekintélyes polgára a községnek, a kulturális és szociális egyesületek támogatója. Neje: Tankó Ágnes, gyermeke: Ákos.

Gál Sándor gazdálkodó, Mezőpanit. Sz. 1908. u. o. Székely család leszármazottja, atyja: Salamon, édesanyja: Bodó Ágnes volt. Iskolái elvégzése után a szülői háznál gazdálkodott, 1936-ban lett önálló. A Gazdakör, a Hangya és a Tejszövetkezet tagja. Neje: Nagy Gizella, gyermekei: Gizella, Sándor és Tamás. Tekintélyes polgára a községnek, gyermekeit magyar szellemben nevelte, minden kultúrintézmény lelkes támogatója.

Gálfalvy János, bölöni, ig. tanító, Mezőbánd. Sz. 1884. u. o. Tősgyökeres székely nemesi leszármazás, a 17-ik században kapta a család a nemességet. Székelykeresztúron végezte a tanítóképzőt és 1905-ben nyert oklevelet. Mezőbándon kezdte meg pedagógiai működését, 5 évig Maroshévizen tanított, majd ismét Mezőbándra került vissza. 1940 óta igazgatója a hét tanerős állami iskolának. A világháború alatt a 12. nehéz tüzér e.-ben az olasz fronton harcolt, sebesült, hadnagyi rangban szerelt le. A K. cs.-k., a seb. é. és a háb. e. é., osztrák és bolgár emlékérem tulajdonosa. 1934-ben a románok kényszernyugdíjba helyezték és csak a visszacsatolás óta tanít ismét. Neje: Rozsnyay Ilona, gyermekei: Zoltán és Ilona.

Gálffy Dénes gazdálkodó, Székelybethlenfalva. Sz. 1891. u. o. Atyja: Dénes, édesanyja: Soó Julianna. Tősgyökeres igazolt nemes családból származik, 1914-ben lett önálló gazda. A világháború alatt a 82. gy.-e. kötelékében az orosz frontra került és 1915-ben a Lublin körüli harcokban súlyosan sebesült, őrmesteri rangban szerelt le, sebesülése után újonckiképző altiszt volt. Tekintélyes polgára a községnek, 18 évig töltötte be a bírói tisztséget, 13 évig volt a róm. kat. egyház megyegondnoka. Neje: András Eszter, gyermekei: Dénes, Róza, Irén és Dezső.

Gálffy Dénes martonosi, unitárius tanító, Székelyszentmihály. Sz. 1898. Korond. Atyja: †Sándor is tanító volt. Tősgyökeres székely nemes család, a 13-ik században kapott nemesi levelet. A székelykeresztúri tanítóképzőben nyerte oklevelét és pedagógiai munkásságát Homoródjánosfalván kezdte meg 1920-ban. Jelenleg Székelyszentmihályon tanít. Rendíthetetlen magyarsága miatt a románok állásától elmozdították és négy éven át nem taníthatott. A világháborúban a 22. h. gy.-e.ben, majd a székely hadosztályban szolgált, az orosz fronton harcolt és hadnagyi rangban szerelt le. A II. ezüst vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A Gazdakör igazgatója, a Tejszövetkezet ügyvezetője, minden kulturális egyesület vezetésében aktív részt vesz. Neje: Márkus Mária, gyermekei: Lenke, Mária, Klára és Sándor.

Gálffy Ferenc gazdálkodó, Székelybethlenfalva. Sz. 1893. u. o. Atyja: Dénes, édesanyja: Soó Júlia. Tősgyökeres székely nemes családból született, az ősi földön tanult gazdákodni. A viágháborúban a 34. nehéz tüzér e. kötelékében a szerb és orosz fronton harcolt, majd a hegyi tüzérezredhez került. Tizedesi rangban szerelt le. A bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A róm. kat. egyház tanácstagja, tekintélyes polgár, gyermekeit magyar szellemben nevelte. Neje: Nagy Erzsébet, gyermekei: Ferenc, Erzsébet, Margit, Imre és Lajos.

Gálffy József gazdálkodó, Firtosmartonos. Sz. 1867. u. o. Tősgyökeres székely nemes családból ered, ősei a község megalapítói voltak. 20 holdon kezdett gazdálkodni, melyet szorgalmával 60 holdra gyarapítóit. Igen tekintélyes polgára a községnek, 14 évig volt községi bíró, 30 éve tanácsosa az unitárius egyháznak, a megszállás alatt a M. P.nak mindvégig lelkes támogatója, és tagja volt. Neje: Gálffy Zsuzsánna. A magyar kultúra és a hazafias egyesületek lelkes támogatója.

Gálffy Zoltán martonosi dr. primor ügyvéd, Erdőszentgyörgy. Sz. 1898. Szentegyházasfalva. Atyja: Ádám, községi jegyző volt, édesanyja: Gál Ilka. Tősgyökeres székely nemesi családból ered. Tanulmányait Székelykeresz{úron az unitárius főgimnáziumban végezte, majd a világháborúban a 82. székely hadosztály kötelékében a román és olasz fronton harcolt, kétszer sebesült, egyízben gázmérgezést szenvedett. Hadnagyi rangban szerelt le. A II. ezüst vit. é., a seb. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Leszerelése után egyetemi tanulmányait Kolozsváron végezte, majd ügyvédi vizsgát tett. 1935-ig Székelykeresztúron, azóta Erdőszentgyörgyön folytat ügyvédi gyakorlatot. Az unitárius ifjúsági egyesület elnöke, a Székelykeresztúri Uri Kaszinó jogtanácsosa. Az Atlétikai Club titkára, a Műkedvelő Kör tagja, az Unit. Főtanács örökös tagja, a Székelykeresztúri Unit. Főgimnázium és a Téli Gazd. Iskola felügy gondnoka. Neje: Péterffy Boriska, gyermekei: Gábor és Attila.

Gáll Gyula ig. tanító, Oroszhegy. Sz. 1890 Székelybethlenfalva. Nemesi családból ered. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Csíksomlyón végezte, majd Oroszhegyre került, ahol a róm. kat. fe7 lekezeti iskola tanítója volt 1924-ig. A románok állásából a román nyelv nem tudása miatt elbocsátották. Gazdálkodni kezdett, majd megalapította a Szövetkezetei és annak vezetője volt. 1940-ben a visszacsatolás után kezdett ismét taní-

tani, kántori teendőket is végez. A világháború alatt a 23. h. gy.-e.-ben orosz és olasz fronton harcolt, főhadnagyi rangban szerelt le. A Sig. Laud. a kardokkal, az I. és II. ezüst vit. é., a K. cs.-k. és a háb. e. é. tulajdonosa. Neje: †Tamás Anna, gyermekei: Anna, Margit, Erzsébet és Ilona. Volt Közbirtokossági elnök, tűzoltófőparancsnok, a róm. kat. egyház tanácstagja. A megszállás alatt a M. P. ügyv. elnöke és vármegyei tanácsnok volt.

Gáll József gazdálkodó, Ákosfalva. Sz. 1886. Atyja: †János, anyja: †Gyepessy Anna. Iskolái elvégzése után a szülői háznál tanult gazdálkodni, 1910-ben lett önálló. A világháborúban a 22. gy.-ezn kötelékében az orosz fronton harcolt, végigküldötte a háborút. Tekintélyes polgára a községnek, a M P. volt alelnöke, a Népközösség biz. tagja, a román uralom alatt a magyar eszmékért mindenkor bátran szállt síkra. Neje: Kiss Anna, gyermekei: Domokos, Károly ref. lelkész, József és Ferenc. 1941-ben községi bíróvá nevezték ki, amely tisztséget a lakosság közmegelégedésére tölti be.

Gáll Miklós főgépész, Nyárádszereda. Sz. 1880. Székely család leszármazottja. Iskolái elvégzése után a lakatosipart tanulta Kolozsváron Segédéveit Budapesten töltötte, és Mezőbándon lett Sándor Pál malmában főgépész, ahol 18 évet töltött. Onnan Lőrinczy Attila, majd Lőrinczy Béla főgépésze lett és 1938-ban került Nyárádszeredára, azóta a Zsigmond malom főgépésze. Végigküzdötte a világháborút. Neje: Rostás Karolin, gyermekei: József, Miklós, Rozália és Erzsébet. Gyermekeit magyar szellemben nevelte, a kulturális egyesületeknek mindig lelkes támogatója és segítője volt

Gáll Sándor fakereskedő, Sepsibükszád. Sz. 1895. Oltszem. Tősgyökeres székely családból származik Atyja: †Sándor igazgató-tanító volt. Székelykeresztúron tett érettségit, majd a világháború kitörésekor a 2. h. gy.-ezr-hez került, orosz, olasz és albán fronton harcolt, 8 hónapig olasz fogságban volt. Később a székely hadosztályhoz került, hadnagyi rangban szerelt le Az I. o. ezüst és a bronz vit. érem, a K. cs-k. tulajdonosa. Háború után gazdálkodni kezdett, majd egy kőbánya tisztviselője lett, amely tisztsége mellett fakereskedéssel is foglalkozik. A vármegyei kis fatermelők és kisfűrésztelep tulajdonosok egyesületének tagja, az Erdélyi Párt tagja és magyar kultúra támogatója. Neje: Bilánszky Ilona.

Gáspár Albert ny. igazgató-tanító, Bódos. Sz. 1863. Köpec Székely nemes pedagógus famíliából származik. Atyja: †István is tanító volt Középiskoláit Székelyudvarhelyen és Székelykeresztúron végezte, 1882-ben nyert oklevelet. Homoródszentmártonban kezdte meg tanítói működését, onnan Magyarhermányra, majd Bódosra került, 1925 óta van nyugdíjban mint igazgató. A Hangya alapítója és éveken át volt igazgatója, kántori teendőket is végzett, minden kulturális és hazafias egyesület működésében résztvett. Neje: †Nagy Ida, 1933-ban hunyt el. Gyermekei: Rezső, Albert, Karolin, Júlia és Ilona.

Gáspár Béla r. k. plébános, Kézdiszentkereszt. Sz. 1885. Tősgyökeres, lófő székely nemesi családból ered. Atyja: Gergely, anyja: Király Róza volt. Tanulmányait Székelyudvarhelyen, Kézdivásárhelyen és Gyulafehérváron végezte, mint káplán Tusnádon, Piskin működött, majd 1914-ben lett plébános. 1929 óta Kézdiszentkereszt plébánosa. A világháború alatt mint tábori pap Nagyszebenben, az alvinci fogolytáborban és Fiúmében tevékenykedett. Minden kulturális és szociális intézmény működésében részt vesz.

Gáspár Ferenc id. gazdálkodó, Firtosrflartonos. Sz. 1879. u. o. Székely nemes családból származik. Iskolái, után a szülői háznál gazdálkodni tanult, majd Székelyudvarhelyen kő- és agyagipari szakiskolát végzett. Szakképzett kőfaragó. Jelenleg gazdálkodással foglalkozik. A világháborúban a 22 gy.-ezr. kötelékében orosz és olasz fronton harcolt, olasz fogságot szenvedett. Tizedesi rangban szerelt le, az I. o. ezüst, a II. o. ezüst vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Benczédy Ágnes, gyermekei: Dénes, Balázs, Ida, Albert és Margit. A községi képviselőtestület tagja, volt M. P.-i tag, az unit egyház kebli tanácsosa, tekintélyes polgára a községnek.

Gáspár Géza gazdálkodó, Kézdiszentkereszt. Sz. 1901. u. o. Atyja: Lajos, anyja: Tuzson Anna. Iskolái elvégzése után édesatyja mellett gazdálkodást tanult, jelenleg 35 hold földjén folytat belterjes gazdálkodást. Tekintélyes polgára a községnek, a Gazdakör és a M. P. elnöke, a község bírája, minden kulturális és hazafias egyesület támogatója Bátyja: †András a világháborúban az olasz fronton halt hősi halált. Édesatyja is végigküzdötte a világháborút, mint szakaszvezető szerelt le, rokkant. Neje: Zand Anna, gyermekei: Vilma, Erzsébet, Gusztáv és Jenő. Gyermekeit magyar szellemben nevelte.

Gáspár Gyula ifj gazdálkodó, Nagyernye. Sz. 1922. Atyja: Gyula ref. lelkész, anyja: Szekeres Róza Középiskolai tanulmányainak elvégzése után gazdasági szakiskolát végzett, majd a család 70 holdas birtokán okszerű, belterjes, mintagazdálkodást folytat. A kulturális és szociális egyesületek lelkes támogatója, a magyar ügyek mindenkori pártolója volt.

Gáspár József gazdálkodó, községi bíró, Székelykövesd. Sz 1886. Mezőpanit. Székely ref. család leszármazottja. Iskolái elvégzése után a szülői háznál gazdálkodást tanult. A világháborúban a 62 k. gy.-ezr.-ben orosz és olasz fronton harcolt, sebesült. A M. P tagja, a ref. egyház presbitere, a Gazdakör alelnöke, a Szövetkezet ig. tagja, és a visszacsatolás óta a község főbírája lett. Neje: Adorján Anna, gyermekei: Salamon, Ilona, József, Dezső, Anna, Jolán és Sándor.

Gáspár Károly dr. erzsébetvárosi, uradalmi jószágigazgató, Oltszem. Sz. 1890 Marosvásárhely. Tősgyökeres örmény eredetű családból származik. Atyja: †Gyula, Korond gyógyfürdő és az Aragonj bánya tulajdonosa volt Középiskoláit, a jogot és a gazdasági akadémiát Kolozsváron végezte és működését az állami méntelep gazdaságában kezdte meg. 1936-ban lett igazgató. A világháborúban az orosz és olasz fronton harcolt, mint tüzér, főhadnagyi rangban szerelt le. Kétszer a II. ezüst vit é., a bronz vit. é., a II. o. kat. érdemkereszt, a Sig. Laud. és a K. cs-k. tulajdonosa. A M. P. és az Erdélyi Párt tagja. Neje: Hadnagy Erzsébet. Minden kulturális egyesület munkájában részt vesz és azt támogatja.

Gáspárfi Ferenc ny. állomásfőnök, Uzon. Sz. 1870. Kézdivásárhély. Tősgyökeres székely nemes családból származik. Atyja: †Ferenc is vasúti tiszt volt. Tanulmányait Gyulafehérváron végezte, majd vasúti szolgálatba lépett és közel 40 évi érdemdús munkássága után 1930-ban vonult nyugalomba. Felelősségteljes szolgálatát mindenkor a legteljesebb megelégedésre végezte el, szorgalmas tisztviselője volt a vasútnak. Neje: Magassy Eleonóra, gyermeke: Ferenc, belügyminiszteri felügyelő. A M. P. vezetőségi tagja volt, minden hazafias ügyet nagy lelkesedéssel pártolt.

Gecse Mózes gazdálkodó, Szárazajta. 1900. Atyja: †Sándor, anyja: Bedő Anna. Régi székely nemes családból származik, aki iskolai elvégzése után édesatyja mellett gazdálkodást tanult, és 1927 óta önálló. A katonaéveket a román hadseregben volt kénytelen leszolgálni, az Erdélyi Erdőbirtokosság felügy. bizottsági tagja, a ref. egyház képviselőtestületi tagja, a Tejszövetkezet ig. tagja. Tekintélyes polgára a községnek Neje: Egyed Honoráta, gyermekei: Magdolna és Vilma.

†Gellért Ferenc ny. igazgató-tanító, Marosvásárhely. Sz. Cseke községben Tanulmányait Nagyenyeden végezte, mint tanító Mezőbándon működött és 35 évi szolgálat után a románok üldözése elől 1934-ben vonult nyugalomba. 1935-ben hunyt el. Kiváló pedagógus volt, a népnevelés, a népművelés terén hervadhatatlan érdemeket szerzett. Fölötteseitől több ízben kapott elismerést és kitüntetést. Özvegye: Sütő Rozália.

Gencsy Ferenc r. k. igazgató-tanító, Maroshévíz. Sz 1885. Szárhegy. Tősgyökeres lófö székely családból származik. Atyja: Imre, anyja: Ambrus Katalin. Tanulmányait Ditrón és Kolozsváron végezte, az oklevelét 1906-ban nyerte. 1919-ben gépészeti szaktanfolyamot is végzett, mint gáz-, vízvezetékszerelő, gyümölcskertész- és tűzoltótanfolyamot hallgatott, rajztanfolyamot végzett, melyről oklevelet is szerzett Időjárási megfigyelő. Számos tankönyve jelent meg nyomtatásban, melyek a román megszállás alatt használatban is voltak. Gyermekszíndarabokat és verseket írt, napilapok és hetilapokban is jelentek meg cikkei. Korondon kezdte meg tanítói működését, onnan Maroshévízre, majd Marosvásárhelyre került és 1919 óta ismét Maroshévizen működik. A hűségeskü megtagadása miatt a románok letartóztatták, tettleg is bántalmazták. A világháborúban a 82 gy.-ezr. kötelékében az orosz fronton harcolt, sebesült, mint zászlós szerelt le. Neje: Marossy Ida, gyermeke: Izabella. A M. P. tagja, a helyi szervezet megalapítója és jegyzője

†Gyepessy Ferenc ny. igazgató-tanító, Cserefalva. Sz. 1874. Csejd Tősgyökeres székely családból származik. Tanítói oklevelének elnyerése után Jedden kezdte meg működését, onnan Cserefalvára került, ahol 1934-ben bekövetkezett haláláig tanított Az iskolánkívüli népművelés és a nemzetnevelés terén szerzett múlhatatlan érdemeket, elismert jó pedagógus volt. Özvegye: Debreczeni Eszter, aki tősgyökeres székely családból származik. Atyja: †Áron, anyja: †Székely Eszter. 7 gyermeke van, akiket magyar szellemben nevelt.

Gere Béla róm. kat. plébános, Székelykál. Sz. 1912 Csíkszentlélek. Atyja: †Dénes, anyja: Mihály Regina. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Székelyudvarhelyen, hittudományi főiskolai tanulmányait Gyulafehérváron végezte el. Édesatyja a világháború hősi halottja volt. 1935. aug. 1-től 1939 szept. 1-ig mint segédlelkész Gelencén, Csíkszentmildóson, Gyergyócsomafalván és Székelyudvarhelyen működött, 1939 szept. 1-én lett Székelykál plébánosa. Minden kulturális és vallásos egyesület vezetésében résztvesz, a magyar gondolat és szellem lelkes támogatója.

Geréb Béla gazdálkodó, Bözödújfalu, Sz. 1884. Székely nemes család sarja, atyja: †József gazdálkodó volt. Középiskolái elvégzése után a családi birtokon tanult gazdálkodni, jelenleg 26 hold föld tulajdonosa. Résztvett a világháborúban és a 82. gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, kétszer sebesült, 50%-os rokkant lett és őrmesteri rangban szerelt le. A Hangya Szövetkezet pénztárosa és alapító tagja, minden hazafias egylet támogatója. Neje: Nagy Ilona, gyermeke: Juliska.

Geréb Dávid árkosi, gazdálkodó, Homoródszentpál. Sz. 1873. u. o. Tősgyökeres székely unitárius családból ered. Atyja: †Ferenc, anyja: †Dimén Julianna. 1893 óta gazdálkodik önállóan saját földjén. A világháború alatt a 24. gy.-ezr.-ben szolgált, 1916-ban orosz fogságba esett és ott 1921-ig sínylődött. Az EGE és a M. P. tagja, a Gazdakörnek 7 évig volt tanácsosa, az egyház presbitere. A község minden szövetkezetének munkájában részt vesz. Neje: †Demeter Regina, gyermekei: Dávid, Dénes, Vilma és Ferenc.

Geréb Dénes árapataki, ref. lelkész, Kibéd. Sz. 1902. Bözödújfalu. Székely nemes családból származik, a család nemességét Mária Terézia adományozta. Székelyudvarhelyen és Kolozsváron végezte tanulmányait és a lelkészi oklevél elnyerése után 1933-ban Székelyabodon kezdte el működését, és 1935-ben Kibédre választották meg. A M. P. helyi tagozatának elnöke volt, az OKH és a Hangya, valamint a Tejszövetkezet ig. tagja. Neje: Máthé Ilona, gyermeke: Attila. Minden kulturális és vallásos egyesület vezetésében részt vesz, a szociális bizottság elnöke.

Geréb Kálmán gazdálkodó, községi bíró, Bözödújfalu. Sz. 1898. u. o. Tősgyökeres székely nemes családból ered. Atyja: Endre, 31 évig volt a községben pénztáros és bíró. Iskolái elvégzése után édesatyja mellett gazdálkodni tanult és jelenleg 73 hold földbirtokát kezeli szakszerűen, mint a község egyik első gazdája. A világháborút a 22. gy.-ezr. kötelékében a román, orosz, szerb és olasz fronton harcolta végig mint őrmester, vitézségéért az I. o. ezüst, két II. o. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. kitüntetéseket kapta. Neje: Személy Erzsébet, aki Erdőszentgyörgyről származott.

Geréb Pál ref. lelkész, Nagyborosnyó. Sz 1912. Apanagyfalu. Tősgyökeres székely nemesi családból született. Édesatyja: András is ref. lelkész volt. Tanulmányait Nagyenyeden, Kolozsváron és Zürichben végezte, s a lelkészi oklevél elnyerése után 1935-ben Kolozsváron kezdte meg lelkészi működését. 1939-ben lett Nagyborosnyón lelkipásztor. Az Erdélyi Párt titkára, a M. P. vezetőségi tagja, minden vallásos és kulturális egyesület vezetőségi tagja. Neje: Papp Erzsébet, gyermeke: Péter.

Gergely Árpád gazdálkodó, Máréfalva. Sz. 1899. Fenyéd. Atyja: †Gáspár, anyja: Horváth Julianna. Ősrégi székely gazdacsalád leszármazottja. Iskolái elvégzése után a szülői házban gazdálkodást tanult és 1922-ben önálló lett. Tekintélyes polgára a községnek, a közérdekű egyesületekben önzetlen munkásságot fejt ki. Katonaéveit a megszállás alatt szolgálta le. Neje: Tőzsér Anna, gyermekei: Juliánna, Erzsébet és Mária.

Gergely Béla gazdálkodó, Székelydálya. Sz. 1896. Tősgyökeres szabad székely család gyermeke. Atyja: Zsigmond, anyja: †Mező Róza. Iskoláit szülőfalujában végezte, majd nagybátyja mellett tanult gazdálkodni, és 1920-ban lett önálló. Egyik megszervezője a Szövetkezetnek, 5 évig volt községi tanácstag, 6 évig Közbirtokossági elnök, a M. P. és az EGE tagja. Magyarságáért sokat szenvedett, meg is verték. Első neje: †Ábrán Berta, második neje: Lörincz Kata, Gyermekei: József, Eszter és Béla.

Gergely Dénes gazdálkodó, Abásfalva. Sz. 1879. u. o. Atyja: †Lőrinc, anyja: †László Judit. Régi székely nemesi családból származik, aki iskoláit szülőfalujában végezte el, majd a gazdálkodást atyja mellett tanulta, 1904-ben a saját erejéből lett önálló gazdálkodó. A világháborúban részt vett, az orosz harctéren harcolt. A M. P.-nak tagja volt, magyarsága miatt meghurcolták; A Közbirtokosságnak pénztárnoka és bosszú időn keresztül elnöke is volt. A szövetkezet igazgatósági tagja, a megyei mezőgazdasági kamara választmányi tagja, egyházának 25 év óta presbitere. Minden hazafias megmozdulásból kivette részét. Neje: Gergely Anna.

Gergely Domokos gazdálkodó, Székelydálya. Sz. 1894. Ősrégi szabad székely családból ered. Atyja: Zsigmond, anyja: †Mező Rozália. Iskolái elvégzése után édesatyja mellett az ősi birtokon tanult gazdálkodni. A világháborúban az orosz fronton harcolt, fogságba került, megszökött, majd az olasz fronton az olaszok fogságába esett. A Közbirtokosság tanácstagja, a M. P. és az EGE tagja, a Hangya és a Tejszövetkezet pénztárosa és egyik megalapítója. Neje: Gergely Ilona, gyermekei: Domokos, Zsuzsánna, Zsigmond és Imre.

Gergely Gergely ny. községi főjegyző, Csíkszentimre. Sz. 1878. Kézdiszentlélek. Régi székely család tagja. Atyja: †Gergely Lukács, anyja: †Sipos Rozália. Középiskoláit Székelyudvarhelyen, egyetemi tanulmányait Kolozsváron végezte. Közigazgatási tanfolyamot ugyanott végzett és 1901-ben mint jegyzőgyakornok Csikkozmáson kezdte meg pályafutását. 1909-ben választották meg egyhangúlag Csíkszentimrére, ahol 1923-ig működött mint vezető jegyző, ekkor magyarsága miatt a románok, minden ellátás nélkül elmozdították. A csíkszentimre Hangya szövetkezet alapító alelnöke, majd később elnöke volt, de intenzív résztvett a község felvirágoztatásában is Az állattenyésztési szövetkezet megalapítója, amellyel múlhatatlan érdemeket szerzett. A Közbirtokosságnak 15 éven át jegyzője volt. A M. P. működésében mindvégig részt vett. Neje: Páll Anna, gyermekei: Jolán, Endre és Zoltán.

Gergely Géza elektrotechnikus, Marosvásárhely. Sz. 1899. Atyja: Ferenc, anyja: Koppándy Róza. Székely családból származik. Tanulmányait szülővárosában végezte és a Budapesti Technológián, majd a Ganz-gyárban kiváló szaktudásra tett szert és 1933-ban önálló vállalkozó volt. A kulturális, hazafias és szociális egyesületeknek tagja és támogatója. Neje: Veress Róza okl. tanítónő, gyermekei: Géza és Márton.

Gergely István földbirtokos, ny. postamester, Barót. Sz. 1868. u. o. Atyja: †Ferenc, anyja: Boda Apollónia. A család 1635 óta él Baróton, Csíkmegyéből került át, mindkét ágról nemesi leszármazás. Tanulmányai elvégzése után a m. kir. Posta kötelékébe lépett és 1896-tól 1918-ig volt Baróton postámester, amikor a románok végkielégítés nélkül elbocsátották, de 1941 óta ismét átvette a hivatal vezetését. A M. P. munkájában tevékeny részt vett, a rám. kat. egyháznak tanácstagja, községi képviselőtestületi tag. A világháborúban a közszolgálatban eltöltött eredményes és odaadó munkásságáért az arany érdemkeresztet kapta a vit. é. szal. Neje: †Lakatos Juliánna.

Gergely János elektrotechnikus, Marosvásárhely. Sz. 1904. Atyja: Ferenc, anyja: Koppándy Róza. Iskoláit Marosvásárhelyen végezte, majd az elektrotechnikát tanulta és a kötelező segédévek eltöltése után 1936-ban saját erejéből és szorgalmából lett önálló mester. A megszállás alatt a román hadseregben teljesített katonai szolgálatot. Neje: Barabás Róza, gyermeke: János.

Gergely József gazdálkodó, Székelydálya. Sz. 1859. Atyja: †József, anyja: †Márton Juliánna. A falut 1848-ban az akkori oláh betöréstől egyik őse, Gergely Sándor védte meg. A község egyik legidősebb gazdája, 1884 óta vezeti az őseitől rámaradt földbirtokon a gazdálkodást a legnagyobb hozzáértéssel. A M. P. helyi tagozatának elnöke, 60 éve presbitere a ref. egyháznak, Közbirtokosságnak elnöke, minden egyházi, kulturális és hazafias egyesület munkálkodásában részt vett. Neje: †Tompa Klára. A község tekintélyes polgára, a köz érdekében és gazdatársai ügyében mindenkor önzetlenül cselekedett.

Gergely József szentmártoni, áll. isk. tanító, Csíkszentsimon. Sz. 1887. u. o. Régi lófő székely nemesi család gyermeke. Atyja: †József ig.-tanító volt. Középiskoláit és a tanítóképzőt Csíksomlyón végezte, működését Csíkszentsimonban kezdte el, ahol megszakítás nélkül működik. 1940 óta mint állami iskolai igazgató. Résztvett a világháborúban is, ahol a 24. h. gy.-e. és a 4-es nagyváradi ezred kötelékében az orosz és albán fronton teljesített szolgálatot. Az I. o., II. o. ezüst vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Mint zászlós szerelt le. Az Erdélyi Párt tagja, községi képviselő, minden magyar ügynek lelkes támogatója. Neje: Jahn Erzsébet, gyermeke: Erzsébet, Lajos és József.

Gergely Mihály ig.-tanító, Teremiújfalu. Sz. 1900. Uzon. Ősrégi ref erdélyi székely nemes családból ered. Atyja: †Mihály, anyja: Rápó Anna. 1918-ban Nagyenyeden nyert oklevelet, Uzonban kezdte meg pedagógiai munkásságát, onnan Oltszemre, Mezőzáhra és 1929-ben Teremiújfalura került. A M. P. tagja, az újraszervezett Gazdakör üv. jegyzője, a megszállás alatt dalárdát alapított. A világháborúban a 24. gy.-ezr. kötelékében az olasz fronton harcolt. A község minden kultúrintézményében részt vesz. Neje: Sztojka Berta, gyermekei: Lenke, Aranka és Mihály.

Gergely Miklós gazdálkodó, Székelydálya. Sz. 1902. u. o. Székely szabad család leszármazottja. Atyja: †Miklós, anyja: nemes lókodi Sándor Berta. Iskolái befejezése után édesatyja mellett tanult gazdálkodni, 1930 óta önálló gazda. Az EGE tagja, a Hangya Szöv.-nek volt igazgatója és felügy. biz. tagja, Közbirtokossági tanácstag, volt pénztárosa, a Cséplőgép- és Tejszövetkezetnek is volt pénztárosa, és a magyar házhoz történt visszatérés óta a község pénztárosi tisztségét tölti be. Neje: Mező Berta, gyermekei: Erzsébet, Ilona és Ella.

Gergely Sándor gazdálkodó, Fenyéd. Sz. 1888. Tősgyökeres székely gazdacsaládból ered. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult az ősi földön, majd tényleges katonaéveit szolgálta le és 1913-ban Amerikába vándorolt ki, ahol 7 évet töltött el. Két keze munkájával és szorgalmával szerzett saját birtokon folytat belterjes gazdálkodást. Minden hazafias ügyet támogat, tekintélyes polgára a köz-

ségnek. Neje: Hajdu Borbála, gyermeke: Katalin.

Gerhardt József kereskedő, Zetelaka. Sz. 1893. Huszt. Iskoláit szülőfalujában végezte, majd kereskedő lett. Mint segéd szaktudását fejlesztette és 1920-ban lett önálló. A világháborúban a vasúti ezr. kötelékében orosz, olasz és román fronton harcolt, szakaszvezetői rangban szerelt le. A bronz vit. é. és a vaskereszt, valamint a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Bartha Anna, gyermekei: Dénes, Aranka, Magda, József, János és Etel, akiket magyar szellemben nevelt fel.

Gernárd Jenő dr. orvos, Csíkszentsimon. Sz. 1893. Sepsiszentgyörgy. Középiskoláit Sepsiszentgyörgyön, egyetemet Kolozsváron végezte el. A világháborúban a 24. és 21. honvéd gyalogezred k ötelékében teljesített szolgálatot. Minden hazafias és kulturális ügynek lelkes támogatója, a megszállás alatt a nyelvvizsgák miatt fegyelmi eljárást indítottak ellene. Neje: Vass Anna, gyermekei: László és Mária.

Gersch Hiller dr. körorvos, Nyárádtő. Sz. 1894. Segesvár. Tanulmányait Erzsébetvároson és Kolozsváron végezte, ahol orvosi diplomát nyert. A marosvásárhelyi állami kórházban huzamosabb időt töltött, ahol tudását fejlesztette. A világháborúban az orosz fronton harcolt, mint egészségügyi hadnagy szerelt le. Az arany érd. ker. a vit. é. szal., a II. o. ezüst vit. é., és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Radó Mária, gyermekei: Eleonóra és Vera. Jelenleg nyárádtői körorvosi tisztséget tölt be. Minden idejét hivatása foglalja le, a magyar kultúra és a hazafias egyesületek és társadalmi körök támogatója.

Gersch Rudolf kereskedő, Déda. Sz. 1889. Iskolái elvégzése után a kereskedelmi pályát választotta és a segédi gyakorlatok megszerzése után saját erejéből lett önálló. Résztvett a világháborúban, ahol az orosz fronton fogságba került, 1918-ban menekült meg, amikor az olasz frontra került és a háború végéig ott küzdött. Neje: Grünfeld Erzsébet, gyermekei: Márta, Éva és Judith, kiket magyarnak nevelt.

Geschmeidi Antal cipészmester, Marosvásárhely. Sz. 1901. u. o Atyja: †Antal is cipészmester volt, a szakma iránti szeretetet atyjától örökölte és tőle tanulta az ipart Segédéveit Budapesten töltötte, ahol kiváló mesterek mellett gyarapította szaktudását és 1926-ban vette át édesatyjától az üzemet. 4 alkalmazottat foglalkoztat, mérték utáni rendelésre és raktárra is dolgozik. Az úri közönség kedvelt mestere. Neje: Szabó Ilona, gyermeke: Ilona.

Gidófalvy Dénes gazdálkodó, Székelykakasd Sz. 1874. Tősgyökeres háromszékmegyei nemes családból származik. Atyja: †Mózes, anyja: Vita Anna. Tanulmányait szülőfalujában és Algyógyon végezte, 22 esztendőn keresztül mint uradalmi intéző állami szolgálatban működött. 5 évet töltött Fogaras megyében, majd ismét 5 évet a gróf Bissingen birtokon. Jelenleg önálló gazdálkodást folytat, a Gazdakör elnöke, 10 éven keresztül volt községi bíró, a román megszállás alatt magyarsága miatt az irredentizmus vádjával került hadbíróság elé, magyarsága miatt sokat szenvedett Résztvett a világháborúban, az orosz, szerb és albán front küzdelmeiben vette ki részét. Neje: Borda Anna, nevelt leánya: Gidófalvy Hajnalka Takács Lajos városi tisztviselő neje, Marosvásárhelyen.

Gidófalvy Jenő gazdálkodó, Kézdimárkosfalva. Sz. 1898 Tősgyökeres székely gazdacsaládból ered. Iskolái befejezése után a szülői házban tanult gazdálkodni. 1921 óta önálló a saját földjén. A világháborúban mint őrvezető harcolt az olasz fronton, vitézségéért bronz éremmel tüntették ki. A M. P. tagja, a Gazdakör pénztárnoka, a kulturális egyesületek működésében részt vesz.

Gidófalvy Lajos háromszéki, gazdálkodó, Meggyesfalva. Sz. 1872. Székelykakasd. Iskolái elvégzése után a MÁV kötelékébe lépett és 30 évi becsületes és felelőségteljes szolgálat után vonult nyugalomba. Azóta foglalkozik gazdálkodással. A község tekintélyes polgára, a ref. egyház gondnoka, presbitere, községi esküdt, a kulturális és hazafias mozgalmakban a legnagyobb önfeláldozással vette ki részét. Neje: Diószegi Róza, gyermekei: Lajos m. kir. honvédtiszt, Róza férj. Bács Rétemé, Antal, Andor, Tibor, István és Márton.

Gidófalvy Mózes gazdálkodó, Székelykakasd. Sz. 1886. Atyja: †Mózes, anyja: Csegey Zsuzsánna. Tősgyökeres székely gazdacsaládból született. Iskolái elvégzése után atyja útmutatása mellett tanulta meg a gazdálkodást. Édesatyja halála óta gazdálkodik önállóan. A Gazdakör tagja, a községi énekkar egyik alapító tagja, a kulturális, egyházi és hazafias megmozdulásokat minden erejével támogatja A világháborúban az orosz fronton súlyos tüdőlövéssel sebesült meg, 1 évig volt kórházban. Neje: Szép Róza, gyermekei: Róza, Mózes, Sándor, Albert, Zsuzsánna és Ferenc, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Giliga József gazdálkodó, Marosvásárhely. Sz. 1882. u. o. Atyja: †János tekintélyes gazda, anyja: †Papóczy Mária. Székely tősgyökeres gazdacsaládból ered, 1914 óta folytat önálló gazdálkodást. Saját nevelésű haszonállatokat tart. A világháborúban a 16. nehéz tüzér ezr. kötelékében szolgált, az orosz, olasz és román front ütközeteiben vett részt, sebesült. Tekintélyes polgára a Székelyföldnek, a Gazdakör és az Első Szántótársulat választmányi tagja, az Altiszti Egyesület tagja, részt vesz az „Erdélyi Gazda" társadalmi egyesület működésében Neje: Abódy Kádár Juliánna, gyermekei: Mária férj. Soós Jánosné, József és Julianna.

Gligor Péter férfiszabó, Marosvásárhely. Sz. 1891 Székelysárd. Atyja: †János, anyja: †Muntyán Mária. Iskoláit Székelykálón végezte, majd ipari pályára lépett és szabómesterséget tanult. Hosszú esztendőket töltött mint segéd jónevű iparosok mellett és 1927-ben lett önálló Mérték utáni rendelésre dolgozik, az úri közönség kedvelt szabója. Végigharcolta a világháborút, a Szabó Szövetkezet ig. tagja. Neje: Sztojka Mária, gyermekei: Cecilia és Alajos.

Glósz Edith tanítónő, Maroshévíz Sz. Nagyszeben. Atyja: dr. Glósz Miksa, édesanyja: †Szentpéteri Mária. 1936-ban nyert oklevelet és 1941 óta tanít Maroshévízen. Mint helyettes tanítónő Székelyudvarhelyen és Székelybethlenfalván tevékelykedett A román megszállás alatt közismert magyar érzemei miatt nem taníthatott.

Gold Efraim kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1894. Iskolái elvégzése után a sapkakészítő ipart tanulta, majd kereskedő lett és 1920 óta önálló Neje: Feldmann Rozália, gyermekei: Lujza és Lidia.

Goldstein Ida fűszer- és lisztkereskedő, Marosvásárhely Sz. Marosludason. Iskoláit Marosvásárhelyen végezte, édesatyja mellett kereskedést tanult, majd Farkas Dezső kereskedő felesége lett, aki az üzlet vezetésében tevékeny részt vesz és annak vezetője. 4 alkalmazottat foglalkoztat, az üzlet 1932 óta áll fönn és olcsó bevásárlási forrása a városnak.

Gombos Imre malomtulajdonos, Backamadaras. Sz. 1911. Atyja Imre, édesanyja: Makkay Helén. Tősgyökeres székely gazdacsaládból származik. Iskolái elvégzése után előbb mint gazdálkodó tevékenykedett és 1937 óta működik a malomiparban. Kereskedelmi és vámörlést végez, a M. P. és a Tejszövetkezet tagja, katonaéveit a román hadseregben volt kénytelen leszolgálni. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: Iklondy Rozália, gyermeke: Lenke.

Gombos Mórné özv. született **Erdős Berta,** cukrászüzem-tulajdonos, Marosvásárhely. Édesatyja: †Erdős Viktor 40 évig volt körjegyző Székelyföldön. 1895-től mint postamester működött és 1903-ban ment férjhez †Gombos Mórhoz, 1933-ban létesített saját erejéből cukrászüzemet és cukorkakereskedést, amelyet azóta saját maga vezet. A magyar és kulturális egyesületek mindenkori támogatója.

Gondos Gyárfás városi mérnök, a műszaki hivatal főnöke, Csíkszereda. Sz. 1898. Ozsdola. Tősgyökeres székely család leszármazottja. Édesatyja: Gyárfás, édesanyja: Zsögön Anna. Tanulmányait Kézdivásárhelyen, Székelyudvarhelyen, a Műegyetemet Budapesten 1923-ban végezte, ahol oklevelet nyert. A keresztvári vasútépítésnél mint szakaszmérnök kezdte meg pályafutását, majd Csíkszereda város szolgálatába lépett és jelenleg a műszaki hivatal főnöke. A világháború alatt a 24. h. gy. ezr. kötelékében az orosz és az olasz fronton harcolt, hadnagyi rangban szerelt le, az I. o. ezüst vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa Leszerelés után a nemzeti hadseregben és a műegyetemi zászlóaljnál teljesített katonai szolgálatot. A megszállás nehéz évei alatt a kultúrális és magyar hazafias egyesületek támogatásában mindenkor tevékeny részt vett. Neje: Nagy Erzsébet, gyermeke: Éva.

Gonosz Ilona m. kir. posta-segédellenőr, Pestszenterzsébet. Sz. Gyulafehérváron. Atyja: †Mihály, gyergyói földbirtokos, édesanyja: Szabó Rozália. Székely nemes család leszármazottja, tanulmányait Kolozsváron végezte, majd Bánffyhunyadra került a m. kir. posta kötelékébe, onnan Gyergyóra és Kolozsvárra került, ahonnan a román megszálláskor Budapestre menekült és azóta itt teljesít szolgálatot.

Gotthard Pál gazdálkodó, Homorodalmás Sz. 1891. u. o. Atyja: †János, anyja: Szabó Mária. Iskoláit szülőfalujában végezte el, majd a családi gazdaságban gazdálkodott, 1940 óta önálló gazda. A világháborúban a 26-os helyi tüzérek kötelékében az olasz fronton harcolt, ahol fogságba esett. A bronz és K. cs -k. kitüntetései vannak. A M. P működésében részt vett, a Gazdakör alelnöke, az egyháznak hosszú időn keresztül presbitere és kurátora. A Szövetkezet felügyelőbizottságának elnöke, a községnek tízes birája és esküdtje volt. Magyarsága miatt meghurcolták és megbüntették Neje: nemes Sándor Eszter, gyermekei: Gyula, Ida és Vilmos.

Gotthard Simon gazdálkodó, Csehétfalva. Sz. 1891. Tősgyökeres székely nemesi családból ered Édesatyja: †Ferenc, gazdálkodó, tekintélyes polgára volt a községnek. Nagyatyja: †Mihály, az unitárius egyház gondnoka volt, az egyház részére alapítványt is létesített. Iskolái elvégzése után ősei nyomdokain haladva, gazdálkodást tanult és 1919 óta önálló

saját földjén. Haszonállatneveléssel is foglalkozik. A világháborúban a 2. k. huszár ezr. kötelékében orosz, olasz és román fronton harcolt, sebesült K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Bálint Hermina, kinek első férje †Bálint D. Ferenc volt, aki a világháborúban 1918-ban az olasz fronton halt hősi halált. Gyermekei: Bálint D. Ferenc, Aranka Halmágyi Jenőné és Gotthard Albert, A M. P.-nak volt tagja, 8 évig volt községi pénztárnok, az unitárius egyháznak volt kebli tanácsosa, és Közbirtokossági erdőgazda.

Gotthard Zsigmond homorodalmási, ny. helyettes-államtitkár, Budapest. Sz. 1867. Kolozsmegyében. Édesatyja: Zsigmond, sztánai földbirtokos, édesanyja: Telegdy Erzsébet. A család 1658-ból származó, lófő székely nemesi oklevél tulajdonosa. Tanulmányait a kolozsvári unitárius gimnáziumban, majd az egyetemen végezte, és működését a m. kir. kultuszminisztériumban kezdte meg. Mint helyettes államtitkár 1924-ben vonult nyugalomba. A budapesti unitárius egyháznak 20 éve főgondnoka, kultuszminiszteri szolgálata alatt a középiskolai oktatás és tanügy terén hervadhatatlan érdemeket szerzett. Neje: Herczegh Gabriella, gyermeke: Zsigmond, okleveles mérnök, a m. kir. iparügyi minisztérium főmérnöke.

Gottesmann Vilmos magánzó, Székelyudvarhely Sz. J882. Munkács. Iskolái elvégzése után kereskedő pályára lépett, volt fatermelő és fakereskedő és 1907-ben került Székelyudvarhelyre, ahol előbb tisztviselő, majd fakereskedő lett. A világháború alatt őrmesteri rangban az orosz fronton harcolt, a bronz vit. é., a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Gutmann Éva, gyermekei: László dr. ügyvéd, Sándor, Endre, Miksa és Alice.

Gödemesterháza Uradalmi és Grassl György Erdőipari Rt., Palotailva. Az ipartelep 50 hold területen fekszik és 1918-ban alakult át részvénytársasággá, azelőtt Grassl és Társa név alatt volt bejegyezve. Magyar székely munkásokat foglalkoztat, 65 km hosszú iparvágánya van, ládagyár, gőzölde és modernül felszerelt famegmunkáló telepe van.. Munkás és tisztviselői lakások és korszerű, higiénikus, modern, a mai kor követelményeinek megfelelő kultúrintézmények állanak a munkások és a tisztviselők rendelkezésére. A báró Bánffy-család tulajdonát képezi. Vezető igazgatója: báró Bánffy Endre.

Gödri Endre ref. lelkész, Dedrádszéplak. Sz. 1912. Gyimesbükk. Atya: István ny. MÁV felügyelő, anyja: Kiss Margit. Középiskoláit Marosvásárhelyen a ref. kollégiumban, theológiát Kolozsvárott és a debreceni egyetemen végezte. 1933-ban Csíkszeredán mint s. lelkész, 1934-ben Dedrádszéplak lelkészeként kezdett működni. Minden magyar és kulturális ügynek lelkes támogatója: Neje: Csomos Sára, gyermekei: István, Anna és Mária.

Gub János gazdálkodó, Szováta. Sz. 1888. Tősgyökeres székely gazdacsaládból ered. Atyja: †János, édesanyja: †Veress Amália. Iskolái elvégzése után a szülői háznál gazdálkodást tanult és 1913 óta önálló gazda. 30 hold földjén korszerű gazdákodást folytat, haszonállatok tenyésztésével is foglalkozik. A világháborúban a 22-es h. gy. ezr.-ben az orosz fronton harcolt, 1916-ban tüdőlövést kapott és felmentést nyert. Mint őrvezető szerelt le, vitézi magatartásáért a 7-ik hadtestparancsnokság dicsérő okirattal tüntette ki, 1919-ben 6 társával együtt elfogták a román csendőrök, mint magyar összeesküvőt és Marosvásárhelyen, majd Kolozsváron a Fellegvárba zárták Magyarsága miatt többízben tartottak nála szabadulása után is házkutatást. Neje: Győry Vilma, gyermekei: Mária, Vilma és Erzsébet. A gyermekeket magyar szellemben nevelte fel.

Gubás Lukács gazdálkodó, Sepsibükszád. Sz. 1882. u o. Tősgyökeres székely eredetű gazdacsaládból született. Iskolái elvégzése után először szabóipart tanult, abban fel is szabadult és 15 évig működött, mint önálló mester. Jelenleg saját földjén gazdálkodik és saját nevelésű haszonállatokat tart A világháborúban a 2. h. gy.-e.-ben az orosz fronton hacolt, sebesült, rokkant lett. Az Erdélyi Párt és a M P. tagja, szövetkezeti tag. Neje: Antalka Róza, nevelt gyermeke: Kovács Ilona.

Gulácsy Endre tanító, Marosszentkirály. Sz. 1914. Marosugfa Atyja: †Endre gazdatiszt, édesanyja: Rátonyi Klára. Székely nemes családból származik, édesanyja a bölönyi Agyagássy főnemesi család leszármazottja. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Nagyenyeden végezte, ahol oklevelet nyert. 1938-ban Nagyercsén kezdett tanítani, onnan Pókára került mint igazgató-tanító a ref. iskolához, és 1940 óta a Marosszentkirályi iskolának vezetője. Sportegyesületeket szervezett és azoknak vezetője.

Guzs Péter gazdálkodó, Köpec. Sz. 1900. u. o. Atyja: Imre, édesanyja: Bogotay Juliánna volt. Iskoláit Baróton és Fiúmében végezte, ahol szakiskolát végzett Jelenleg gazdálkodással foglalkozik, saját földjén haszonállatokat is nevel. A világháborúban 1918-ban vonult be, 1910-ig teljesített szolgálatot. A 24. gy .-ezr.-ben és a székely hadosztályban szolgált. Neje: Gáspár Ilona, gyermekei: Vilma, Ferenc, Péter-Pál, Juliánna és Sándor. A Közbirtokosság könyvelője és pénztárosa, a M. P. volt tagja, gyermekeit magyar szellemben nevelte fel. Magyarsága miatt bíróság elé állították.

Gönczi Dénes gazdálkodó, Székelykál. Sz. 1888. u o. Atyja: †Gergely, édesanyja: †Nagy Ilka. Székely gazdacsalád leszármazottja, 1919 óta gazdálkodik önállóan 35 holdas földbirtokán és saját nevelésű állatokat tart. A világháború alatt a 62. k. gy.-e. kötelékében az orosz fronton harcolt, súlyosan sebesült, végigküzdötte a világháborút, a K. cs.-k. és a seb. é. tulajdonosa. Neje: Nagy Róza, kinek első férje: †Székely Lajos volt, aki 1914-ben az orosz fronton halt hősi halált a haza védelmében. Gyermekei: Ilonka—Dobos Ferencné, Vilma és Berta.

Gönczy Kálmán gazdálkodó, Székelykál. Sz. 1886 u. o. Atyja: †Gergely, édesanyja: †Nagy Ilka. Tősgyökeres székely családból származik, ősei nyomdokain haladva ő is gazdálkodást tanult és jelenleg 49 hold földbirtokát műveli nagy hozzáértéssel. Hat évig volt a község pénztárosa, az egyház presbitere és a közügyek önzetlen résztvevője. Neje: Marton Júlia, gyermekei: Jenő, GizeJla-Csorba Jánosné, András, Lujza és József. Tekintélyes polgára a községnek, gyermekeit magyar szellemben nevelte.

Gráb Ernő fűszerkereskedő, Maroshévíz. Sz. 1905. Nagyszombat. Tanulmányait Gyergyószentmiklóson és Brassón végezte, majd a kereskedői pályára lépett saját erejéből lett önálló. A M. P. tagja, és a kötelező segédévek eltöltése után a hazafias és kulturális egyesület mindenkori lelkes támogatója. Katonaéveit a román hadseregben volt kénytelen leszolgálni. Neje: Kandel Anna, gyermeke: Zsuzsánna. A cég 1921 óla áll fenn, azt nagy hozzáértéssel és szaktudással vezeti.

Grecu Milán gör. keleti lelkész, Déda. Sz. 1901. u. o Tanulmányait Nagyszebenben és Kolozsváron végezte, mint tanár Zilahon kezdte meg pályafutását és 1927 óta a dédai egyház vezetője. Az Astra vezetője, minden vallásos egyesület működésében részt vesz és annak irányítója Neje: Arám Konstanca.

Griszháber Béla rk. lelkész, Barót. Sz. 1914. Nagykároly. Édesatyja: †Antal, édesanyja: Holzinger Ilona Tanulmányait Nagykárolyban, a teológiát Gyulafehérváron végezte, 1940-ben szentelték pappá. Besztercén kezdte meg működését és 1940 dec. 1. óta káplán Baróton. A vallásos és kulturális egyesületek működésében aktív részt vesz.

Grossmann Fülöp malomtulajdonos, Magyaró Sz. 1873. Magyarléta. Iskolái elvégzése után előbb ipari és kereskedelmi pályán működött, volt kereskedő és húsiparos. 1925 óta a magyarói malom tulajdonosa. A világháborúban az orosz és a román fronton harcolt, végigküzdötte a háborút. Neje: Grünbaum Ida, gyermekei: Géza, Mendel és Móric. A magyar kulturális megmozdulásokat a megszállás alatt is támogatta.

Grosz Ignác textil kis- és nagykereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1895. Mezőgerebenes. Iskoláit Marosvásárhelyen végezte, majd a kereskedelmi pályán a textil iparban töltötte el segédéveit és 1937-ben lett önálló A Kereskedelmi Társulat tagja. A világháborúban mint tüzér az olasz fronton harcolt, betegen került vissza. A II. ezüst és bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Blau Margit, gyermekei: Ervin és Egon. Magyarsága miatt 1919-ben Marosludasról menekülnie kellett, testvéreit a románok letartóztatták, ták.

Gróza Sándor gazdálkodó, Szárazajta. *Sz.* 1884. u. o. Tősgyökeres gazdacsaládból származik, iskolái elvégzése után ősei által szerzett földön kezdett gazdálkodni, jelenleg 80 hold saját földön folytat belterjes gazdálkodást. Tekintélyes polgára a községnek, a ref. egyház presbitere, a Hitelszöv. ig. tagja, a Tejszöv. alélnöke, a Gazdaszövetség és a Legeltetési Társulat tagja. A világháborúban az orosz fronton harcolt, 4 évet töltött orosz fogságban. Neje: Nagy Ida, gyermekei: Vilmos és Klára férj. Incze Andrásné.

Gruja Etelka ref. tanítónő, Harasztkerek. Hunyadmegyei születésű atyja: †G. Farkas ref. tanító, anyja: Csiki Adél. Régi református erdélyi családból származnak, a tanítóképzőt Székelyudvarhelyen végezte, 1939-től Harasztkeréken működik. Minden kulturális ügynek lelkes támogatója.

Grünbaum Béla órásmester és ékszerész, Marosvásárhely. Sz. 1904. u. o. Iskoláit Marosvásárhelyen végezte, majd az órás ipart tanulta ki édesatyja mellett. Édesatyja 1901-ben alapította meg a ma is fönnálló, jónevű órás és ékszerészüzletet, melyet jelenleg ő vezet. Neje: Kertész Etel, gyermekei: László, Aliz, Miklós és Judith. Edesatyja részt vett a világháborúban a 22. h. gy.-e.-ben, az orosz fronton sebesült meg.

Grünfeld Márton fakereskedő, Gödemesterháza. Sz. 1897. Szilágynagyfalu. Iskoláit Szilágysomlyón végezte, majd kereskedelmi pályát tanult és a faiparban szerzett gyakorlatot. 1927-ben lett önálló. A világháborúban az 51. cs. és kir. e.-ben az olasz és francia fronton harcolt, majd a székely hadosztályhoz került, 1919-ben

pedig a nemzeti hadseregnek volt tagja, ahová önként jelentkezett. Mint tizedes szerelt le. A 11. ezüst és a bronz vit. é., valamint a K. cs.-k. tulajdonosa. Magyarsága miatt a románok bezárták, huzamosabb ideig a lakásán is megfigyelés alatt tartották. Neje: Rózenfeld Margit, gyermekei: Irma-Mária és András.

Gub M. Antal, főjegyző, Szováta. Sz. 1899. u. o. Atyja: †János, tekintélyes gazdálkodó és községi bíró, édesanyja: †Veress Amália. Székely gazdacsalád leszármazottja. Iskoláit Szovátán, Marosvásárhelyen végezte, jegyzői oklevelet 1922-ben Fogarason szerzett. Mint segédjegyző Szovátán kezdte működését, onnan Görgényhodákra került, ahol mint főjegyző működött, onnan Kolozsnagyidára helyezték, ahol 1938-ig működött, a bécsi elöntés után a katonai hatóság Szovátára helyezte és azóta itt működik. A világháború alatt a 22. gy.-e.-ben az orosz és olasz fronton harcolt, kétszer sebesült, rokkant és mint zászlós szerelt le. Az I. ezüst vit. é., a K. cs.-k. és a seb. érem tulajdonosa. Neje: Papp Erzsébet, gyermekei: Márta és Klára. A M. P. örökös tagja, több társadalmi és kulturális egyesület vezetőségi tagja.

Gyarmathy András gazdálkodó, Homoródszentpál Sz. 1905. u. o. Iskoláit Déván és Székelyudvarhelyen a ref. kollégiumban végezte, 1928-ban Németországba megy az EGE csereakciójával és gazdasági szakismereteket szerzett és 1936-ban lett önálló gazda. A M. P., az EGE tagja, a Nagyhomoród-menti 18 község gazdasági tudósítója, a Hangya ügyv. igazgatója. Neje: homoródszentmártoni és szentpáli Bencze Klára. Mindketten tősgyökeres székely nemes család leszármazottjai.

Gyarmathy Dezső gazdálkodó és malomtechnikus, Homoródszentpál. Sz. 1903. u. o. A család nemesi előneve gyarmati és belsőszolnokmegyei Gyarmathy volt. Atyja: †dr. Dezső, édesanyja: †szemerjei Szász Anna. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Debrecenben végezte, érettségit tett és a budapesti m. kir. állami Felsőipariskolában 1926-ban malomipari tanfolyamot végzett A malomszakmában több malom beörlését végezte el a környéken. Volt malombérlő. A Magyar Molnárok Lapjának tudósítója, a M. P. tagja, tekintélyes polgára a községnek.

Gyarmathy Dénes alsóboldogasszonyfalui, ny. áll. isk. igazgató-tanító, Székelyszentmihály. Sz. 1869. Alsóboldogfalva. Lófő székely nemesi leszármazás. Tanulmányait Székelykeresztúron végezte, 1890-ben nyert oklevelet. Több mint 3 évtizeden keresztül terjesztette a magyar kultúrát és 1923-ban vonult érdemdús szolgálat után nyugalomba. Mint egyházi kántor is működött, minden kulturális egyesület működésében részt vett. Neje: Varga Róza, gyermekei: Lenke, Endre, Árpád, Ilonka és Piroska. Fia: fPál a világháborúban 1917-ben mint a 82. cs. és kir. gy.-e. katonája halt hősi halált a haza védelmében.

Gyarmathy Károly gazdálkodó és kereskedő, Csíktusnád. Sz. 1873. Tölcsvár. Atyja: †Benjamin, anyja: †Beteg Klára. Ősi székely nemes család sarja, aki Csíksomlyón végezte középiskoláit, majd az atyja mellett kereskedői szakmát tanulta, 1891-ben önálló kereskedő lett. A Hangya igazgatóságának, a Hitelszövetkezet elnökségének tagja volt, a Gazdakör alapító tagja és hosszú időkön át annak vezetője volt. Közbirtokosság felügyelő bizottságának tagja, községi képviselő. A M. P. tagja volt. Magyarsága miatt kisebb üldöztetésekben volt része. A világháborúban a 82. gy.-e.-ben harcolt, ahol orosz fogságba esett. Neje: Kovács Mária, gyermeke: Margit.

Gyárfás Lajos lécfalvi, ref. lelkész, Balavásár. Sz. 1906. u. o. Atyja: Sámuel, édesanyja: szentpáli Török Emma. Tősgyökeres székely nemes család leszármazottja. A kolozsvári teológiát 1934-ben végezte, majd a Párisi Ref. Theológián a keleti tudományokból vizsgázott. A Comedi Francaise tagja. Kulturális munkát fejtett ki úgy Párisban, mint működési helyén. A román elnyomás alatt a magyar kultúra érdekében sokat fáradozott és magyar testvérei érdekében önzetlenül dolgozott. Neje: csíkszentsimoni Veress Margit, fia: Miklós.

†Gyenge Áron miklósvári, földbirtokos, Bölön. Sz. 1851. u. o. Atyja: †István, édesanyja: †Nagy Juliánna. Tősgyökeres székely ref. családból származott, tekintélyes polgára volt a községnek, volt megyebizottsági tag, községi főbíró, Hitelszövetkezeti felügy. biz. tag és a ref. egyház gondnoka hosszú esztendőkön keresztül. Özvegye: Lakatos Ilona, gyermekei: Áron földbirtokos és Ilona.

Gyergyaj Ferenc csomártani, r. k. igazg, kántortanító, Szentkatolna. Sz. 1911. Kászonjakabfalva. Édesatyja: Béla, ny. községi jegyző, édesanyja: Márton Vilma. Tősgyökeres székely nemes család. Tanulmányait Kézdivásárhelyen és Csíkszeredán végezte, 1930-ban nyert oklevelet. Sepsiköröspatakon kezdte meg tanítói munkásságát és 1939 óta van Szentkatolnán. Az Erdélyi Párt jegyzője, a Kalot legényegyesület elnöke, a helybeli dalárda megszervezője és minden kulturális egyesület aktív tagja. Neje: Bálint Ilona, aki hatolykai születésű, ősrégi csángó család leszármazottja.

Gyerkes Mihály ny. ig.-tanító, Székelyudvarhely. Sz. 1873. Nagymoha. Atyja: id. Mihály, édesanyja: Aros Borbála. A ref. kollégiumot Székelyudvarhelyen, a tanítóképzőt Székelykeresztúron végezte. 1893-ban kezdett tanítani Gagybátoron, onnan Nagysejkre, Középajtára, Agyagfalvára, Alsósfal vára, majd Székelyudvarhelyre került és mint igazgató-tanító hosszú és érdemdús szolgálat után vonult nyugalomba. A kulturális és hazafias egyesületek mindenkori lelkes támogatója. Neje: Farkas Róza, gyermekei: Erzsébet, Pál és Sára.

Gyéresi Ferenc gazdálkodó, Marosvásárhely. Sz. 1902. u. o. Tősgyökeres székely család leszármazottja, atyja: Sándor, édesanyja: Soós Anna. Iskolái befejezése után gazdálkodást tanult, majd a géplakatos ipart sajátította el. 1935 óta folytat önállóan saját földjén belterjes korszerű gazdálkodást és haszonállattenyésztést. A Gazdakör jegyzője, a M. P. munkájában vezető szerepet töltött be, tekintélyes polgára. Neje: Balizs Emma, koronkai családból ered.

Gyéresi Ferenc gazdálkodó, Marosvásárhely. Sz. 1886. u. o. Atyja: †Márton, édesanyja: †Deé Anna. Iskoláit Marosvásárhelyen végezte, majd a családi háznál gazdálkodni tanult, és mint m. kir. fegyőr 1918-ig teljesített szolgálatot. A románok állásából elbocsájtották. Jelenleg gazdálkodása mellett italméréssel is foglalkozik. A marosvásárhelyi II.-ik szántovető társulat elnöke. Neje: Fazakas Eszter, gyermekei: Ferenc, Márton, Anna, Eszter és Erzsébet.

Gyéresi Lajos gazdálkodó, Marosvásárhely. Sz. 1866. u. o. Atyja: Lajos, édesanyja: Ősz Mária. Tősgyökeres székely ref. gazdacsaládból származik. 1896 óta gazdálkodik önállóan és saját nevelésű haszonállatokat tart. Neje: Zsidó Zsuzsánna, gyermekei: József, Róza, Ferenc, Sándor, Mária és György. Lajos fia a világháborúban 1915 márc. 14-én a Kárpátok hősi védelmében halt hősi halált. Tekintélyes polgára a városnak, gyermekeit magyar szellemben nevelte fel, a Gazdakör tagja, minden szociális és kultúregyesület támogatásában részt vesz.

Gyöngyösi Károlyné állami tanítónő, Sepsiszentkirály. Sz. Ágostonfalván. Atyja: †Imreh István, édesanyja†Kupán Mária volt. Tősgyökeres székely nemes családból ered. Iskoláit Sepsiszentgyörgyön végezte, oklevelének elnyerése után mint felekezeti tanító Sepsiszentkirályon kezdte pályafutását, majd később állami tanító lett. A románok állásából elmozdították és 17 évig nem taníthatott és a visszatérés óta újból elfoglalta állását. Férje: Gyöngyösi Károly, az Erdélyi Gazdasági Egyesület fogalmazója, gyermekei: Károly és István. Férje végigküzdötte a világháborút és vitézi avatása most van folyamatban.

Győrbíró Andor szentkatolnai, földbirtokos, Szentkatolna. Sz. 1905. u. o. Atyja: †András, édesanyja: Győrbíró Anna. A kézdivásárhelyi r. k. főgimnáziumban tett érettségit, majd Kolozsváron jogot hallgatott, de édesatyja halála miatt tanulmányait abba kellett hagynia és az ősi birtok vezetését átvette. A M. P. helyi tagozatának titkára és elnöke, a róm. kat. egyház gondnoka, volt községi bíró, vármegyei intéző bizottsági tag, a kézdi és orbai rk. iskola fenntartó tanácsának jegyzője, volt tűzoltó főparancsnok, a Kézdivásárhelyi Gazdaszövetkezet igazg. tagja. Minden kulturális megmozdulás lelkes támogatója. Mint közismert és magyar mozgalomban résztvevő embert a románok vád alá helyezték, sokat zaklatták, sorozatos házkutatásokat tartottak nála. Neje: Pál Mária.

Győrbíró István ref. lelkész, Kökös. Sz. 1888. Tősgyökeres lófő székely nemes család leszármazottja. Atyja: †Dániel igazgató-kántortanító. Tanulmányait a kolozsvári teológián végezte el, 1916-ban szentelték pappá. Káinokon kezdte el működését, onnan Bódosra és 1922-ben Kökösre került. A M. P. volt üv. elnöke, a Hangya ig. tagja, az Erdélyi Párt és a Gazdakör elnöke. A megszállás alatt a románok megverték. Neje: Buday Katalin, középajtai, székely nemes családból ered. Gyermekei: Ilona Madarász Zoltánné, Margit Szabady Endréné és Sára.

Győrbíró Szilárd lécfalvi dr., okleveles gyógyszerész, drogéria tulajdonos, Újpest. Sz. 1877. Mármarossziget. Atyja: Samu, m. kir. tanácsos, pénzügyi igazgató; anyja: Ember Emma. Törzsökös lófő székely nemesi család leszármazottja, igazolt nemesi család. Tanulmányait Temesváron és a Budapesti Tudományíjgyetemen végezte. Újpest város egyik legrégebbi drogériájának tulajdonosa, több mint 30 esztendeje áll fenn Újpesten. Minden társadalmi, kulturális egyesület, valamint sportegyesületek és az erdélyi kultúregyesületek működésében vesz részt és azokat támogatja. Újpest tekintélyes polgára. Neje: Kmetty Terézia, gyermekei: Csaba és Emma.

Györgybíró Zoltán földbirtokos, ny. tb. főszolgabíró, Szentkatolna. Sz. 1886. Tősgyökeres székely nemesi család leszármazottja, lécfalvi nemesi család. Édesatyja: †Ignác tanító, édesanyja: Mihály Mária

volt. Tanulmányait elvégezvén a vármegye szolgálatába lépett és Krassó-Szörény megyében volt tb. főszolgabíró és a románoknak nem tett hűségesküt, ezért 1919-ben elbocsájtották és 1932-ig nyugdíjat sem kapott. Minden kulturális és hazafias egyesület támogatója. Neje: madonicí Mihalik Judith okl. tanítónő, aki oklevelét Sepsiszentgyörgyön szerezte és 1916-tól 22-ig Budapesten tanított. 1940 óta a szentkatolnai állami elemi iskola tanítónője. Gyermekei: Judith, Zoltán, Márta és Csaba.

Győrfy Albert vendéglős, Marosvásárhely. Sz. 1916. Marosludas. Atyja: József, anyja: Szabó Júlia volt. A vendéglős szakmát Marosvásárhelyen tanulta, felszabadulása után Brassón, Kolozsváron, Nagyszebenben, Borszéken, Szovátán és a Gyilkos-tó fürdőtelepein gyakorolta a vendéglátó ipart és 1940-ben társas alapon Székely Mártonnal önállóak. Megalapították a „Édes lyuk" vendéglőt, mely rövid fennálása óta is az úri közönség közkedvelt szórakozóhelye lett. Magyar konyhát vezetnek, melyet személyes felügyelet alatt tartanak.

Győrfy István ny. állami elemi isk. tanító, Székelyudvarhely. Sz. 1861. Rava. Tősgyökeres székely gazdacsaládból ered. Atyja: János, anyja: Nagy Judith volt. Tanulmányait Kolozsváron és Székelykeresztúron végezte és pályafutását 1882-ben Homoródszentmártonban kezdte meg. Mint igazgató került 1921-ben Székelyudvarhelyre az állami iskolába, ahol 1925-ben érdemdús és eredményes szolgálat után nyugalomba vonult. A Homoródszentmártonj Tanítókörnek volt elnöke, a Fogy. Szöv. ügyvezetője és 26 esztendőn keresztül a postahivatal vezetője. Neje: almási és bágyi Baczó Berta, gyermekei: Géza, a kecskeméti földmíves iskola tanítója, István p. k. tisztviselő, Béla dr. körorvos, Margit és Róza férj. Bencze Dénesné körjegyző neje Városfalván.

Győrffy András úri- és női cipészmester, Marosvásárhely. Sz. 1902. Marosjára. Tősgyökeres székely gazdacsaládból ered. Atyja: †Domokos, anyja: Nagy Zsuzsánna. Iskolái befejezése után a cipészipart tanulta, szakképzett mester, a felsőrész készítését külön tanfolyamon sajátította el. 1921-ben lett önálló, jónevű üzemében állandóan 4—5 alkalmazottat foglalkoztat. A M. P. volt tagja, az Ipartestületnek, a Cipészszakosztálynak tagja. Az úri közönség kedvelt cipésze. Neje: Balogh Rozália, gyermekei: András és Mária.

Győrffy Árpád községi segédjegyző és gazdálkodó, Csittszentiván. Sz. 1909. Zilah. Törzsökös székely nemesi családból ered. Atyja: Pál, anyja: †Mihályi Gizella volt. Tanulmányait Marosvásárhelyen végezte, majd közigazgatási tanfolyamot és mezőgazdasági szakiskolát végzett. Csombordon, Korondon volt gyakornok, majd Marosvásárhelyen árvaszéki írnok és 1940 óta Csittszentiványi segédjegyző. A M. P. és az EGE tagja, a Hangya üv. könyvelője, a Tejszövetkezet és a Gazdakör tagja, a Gazdák Bizt. Szövetkezet üv. könyvelője.

Győrffy Ferenc gépész, malomtulajdonos, Siménfalva. Sz. 1881. Kadács. Iskolái elvégzése után géplakatosipart tanulta, majd a malomszakmát sajátította el és saját erejéből Siménfalván lett önálló molnármester. Modern felszerelt malmában kereskedelmi és vámőrlést végez. Részt vett a világháborúban, és a 82. székely gy.-ezr. kötelékében orosz és olasz fronton harcolt, végigküzdötte a világháborút. Neje: Nagy Juliánna, gyermekei: József, Sándor, Ilona és Károly. Szakképzett iparos, minden kulturális és szociális egyesület működésében részt vesz.

Győrffy Géza nagysólymosi állami tanító, Nagygalambfalva. Sz. 1910, Székelykeresztúr. Tősgyökeres székely nemes családból származik. Atyja: †Mózes, aki a világháborúban az orosz fronton halt hősi halált a haza védelmében. Tanulmányait Székely keresztúron végezte és 1927-ben nyert oklevelet. Működését Bethlenszentmiklóson kezdte, onnan Tarcsafalvára, Nagygalambfalvára, Kőrispatakra, Szenterzsébetre került, majd 1940-ben újra Nagygalambfalvára helyezték, ahol azóta folytatja pedagógiai munkásságát. A helyi kultúr és társadalmi egyesületek működésében részt vesz.

Győrffy István kereskedő, a Hangya vezetője, Gernyeszeg. Sz. 1907. Radnótfája. Atyja: †István, anyja: Szellák Mária. Iskolái elvégzése után a kereskedői pályát tanulta ki és a kötelező segédévek eltöltése után lett a gernyeszegi Hangya vezetője, mint szakképzett, tanult kereskedő. Katonaéveit kényszerűségből a román hadseregben szolgálta le. Neje: Demzse Helén, gyermekei: István és Helén. A magyar kultúra mindenkori támogatója.

Győrffy János gazdálkodó, Vadasd. Sz. 1883. Tősgyökeres székely családból ered. Atyja: János, tekintélyes gazdálkodó volt. Iskolái elvégzése után a szülői házban sajátította el a gazdálkodást, jelenleg 30 holdat művel korszerűen és haszonállatok tenyésztésével is foglalkozik. A M. P. volt tágja, résztvett a világháborúban, de fölmentést nyert a családi gazdaság vezetésére. Neje: Simon Karolina, gyermekei: Margit, Erzsébet, János és Gyula. Gyermekeit magyar szellemben nevelte fel, tekintélyes polgára a városnak, minden kulturális és hazafias egyesület támogatója.

Győrffy Pál ny. tanár, m. b. igazgató, Marosvásárhely. Sz. 1876. Csittszentiván. Atyja: id. Pál, anyja: Zöld Zsuzsánna. Tősgyökeres székely nemes családból ered. Tanulmányait a Budapesti Polgáriiskolai Tanárképzőben fejezte be 1905-ben. Zilahon hitoktató, majd 1913-ban polgáriiskolai tanár, majd az ókirályságban 1933-ig folytatta pedagógiai munkásságát. A magyar kormány 1940-ben a marosvásárhelyi polgári iskola újjászervezésével bízta meg, igazgatói minőségben. A M. P., a Népközösség és a Kaszinó tagja, a Zilahi A. Club titkára, a ref. dalárda és a dalkör megszervezője és a helyi beszerzési csoport elnöke. Neje: Zöld Piroska, aki szintén pedagógus volt, gyermekei: ifj Pál, Attila, Árpád és Piroska.

Győrffy Pál ref. lelkész, Marosszentgyörgy. Sz. 1905. Kiskapus, Atyja: Pál, a marosvásárhelyi polg. isk, igazgatója, anyja: †Mihályi Gizella volt. A marosvásárhelyi ref. kollégiumban tett érettségit, majd a kolozsvári teológián lelkészi oklevelet nyert. Zilahon és Marosvásárhelyen volt segédlelkész, és 1927 óta a marosszentgyörgyi ref. egyházközség lelkésze. Az Erdélyi Gazdasági Egyesület tagja, a Hangya felügy. biz. elnöke, magyarsága miatt többször állították hadbíróság elé.

Győrffy Sándor gazdálkodó, Vadasd. Sz. 1888. Székely nemes család leszármazottja. Atyja: †Zsigmond is gazdálkodó volt. Jelenleg 50 holdon folytat korszerű gazdálkodást, és haszonállattenyésztést. Földjének javarészét két keze munkájával szerezte. A község volt képviselőtestületi tagja, M. P.-i tag, a román csendőrök többször bekísérték és zsarolták magyarsága miatt. A világháborúban a 22. h. gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, sebesült, 1918-ban szerelt le. Neje: Madaras Juliánna, gyermekei: Irma, Dénes és Emma.

Győrffy Sándor ny. várm. főlevéltáros, Csíkszentsimon. Sz. 1853. Csíkcsatószeg. Régi székely családból származik. Középiskoláit Csíksomlyón, egyetemi tanulmányait Kolozsváron végezte, a csíkszeredai tvszék szolgálatába lépett mint joggyakornok. Onnan Csíkvármegyéhez került, ahol később mint vármegyei főlevéltáros teljesített szolgálatot. 1903-ban 22 éves szolgálata után vonult nyugalomba. Köztiszteletben álló polgár, aki a román megszállás alatt minden magyar ügy lelkes támogatója volt. Neje: M. Julianna, aki szintén ősrégi Székely családból származik.

György Alajos Beszkárt alkalmazott, Budapest. Sz. 1889. Gyergyópatak. Tősgyökeres székely gazdacsaládból származik. Atyja: Sándor, anyja: †Bálint Rozália, kilyénfalvi születésű volt. Iskolái elvégzése után tényleges katonaidejét a 82. cs. és kir. gy.-ezr.-ben töltötte mint szakaszvezető. A világháború alatt az orosz és az olasz fronton harcolt, sebesült és olasz hadifogságba került, ahonnan 1919-ben szökve menekült. Neje: Kovács Mária.

György Antal állomásfőnök, Sóvárad. Sz. 1904. Brassó. Székely nemes családból ered. Atyja: †Antal, anyja: Héjja Marcella. Iskoláit a nagyenyedi és a sepsiszentgyörgyi kollégiumban végezte, majd a vasút kötelékébe lépett, ahol 1935-ben állomásfönökké nevezték ki és 1937 óta a sóváradi állomás vezetője. Katonaéveit a román hadseregben szolgálta le, mint önkéntes szakaszvezető. Neje: Veégh Márta, gyermekei: Márta, Éva és Attila.

György Bálint gazdálkodó, Kézdiszárazpatak. Sz. 1882. Atyja: József, anyja: Lukács Róza. Székely gazdacsaládból származik, nemesi leszármazás. Iskolái elvégzése után az ősei által szerzett földön tanult gazdálkodni, jelenleg 80 holdas birtokát vezeti korszerűen. A világháborúban mint szakaszvezető az orosz fronton sebesülten esett fogságba, a II. o. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa, 20 év óta a község főbírája, a Gazdakör elnöke, a M. P. alelnöke volt. A község egyik legtekintélyesebb polgára. Első neje: Kellem Mária, második neje: Kajcsa Mária, harmadik neje: Kellem Róza.

György Domokos ny. tanító, Kézdiszárazpatak. Sz. 1864. Tősgyökeres székely lófő nemes család leszármazottja. Atyja: Ferenc, anyja: Donáth Rozália volt. Iskolái elvégzése után Kézdivásárhelyen, Csíksomlyón, Egerváron és Esztelneken tanított huzamosabb időn keresztül, érdemdús és eredményes szolgálata után vonult nyugalomba. Neje: Lőrincz Mária, gyermekei: Ilona, Mária, Ödön, Erzsébet és Magda. Hosszú pedagógiai működése alatt minden kulturális és hazafias egyesület vezetésében részt vett, generációkat nevelt fel, akiket magyarosságra nevelt és a magyar haza iránti hűségre tanított.

György Elek, községi vezető jegyző, Kászonújfalu. Sz. 1886. Csíkszentimre. Atyja: †György Imre, anyja: †Nagy Karolina. Gimnáziumi tanulmányait Csíksomlyón és Kézdivásárhelyen végezte. Közigazgatási tanfolyam letétele után Tusnádon mint s. jegyző kezdte meg pályafutását, majd Csíkmindszent körjegyzője, Csíkmadarason községi jegyző, 1940-ben vonult nyugalomba és még ugyanez év szeptember 21-től ismét Kászonújfaluba mint jegyző, nyert beosztást. Volt közbirtokossági elnök, thb. tag, M. P.-i elnök, akit magyar érzelmei miatt az oláhok súlyosan bántalmaztak és üldöztek. Neje:

Ferenczy Erzsébet, gyermekei: Piroska (férj.) és Olga.

György Irénke tanítónő, Nyárádszereda. Sz. 1901. u. o. Atyja: †Lajos, anyja: Szász Ida volt. Tősgyökeres székely nemes családból ered. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Nagyenyeden végezte és pedagógiai munkásságát 1921-ben Lukaillencfalván a ref. felekezeti iskolában kezdte meg. Innen Makkfalvára, Nyárádszeredára, Mezőbándra és 1933-ban újra Nyárádszeredára került, ahol azóta is megszakítás nélkül tanít. A ref. Nőszövetség tagja, a Szociális Misszió titkára, minden hazafias eszme támogatója.

György István gazdálkodó, községi pénztárnok, Lövéte. Sz. 1877. u. o. Atyja: János, 48-as hadirokkant, anyja: András Teréz volt. Korán maradt árván és iskolái után a gazdálkodást tanulta, 18 éves korában már önálló gazda volt, saját erejéből sikerült felküzdenie magát a község első gazdái közé. A község közéletébe is befolyik, így előbb albírónak, majd később községi pénztárosnak választották meg, amely tisztséget 18 év óta viselt. A világháborúban a 24. gy.-e. kötelékében az orosz fronton harcolt. A megszállás alatt a M. P. tagja volt. Mint a község bírája az ő ideje alatt épült az emeletes kultúrház, a községi vágóhíd, piacbővítés, de emellett résztvett a szövetkezeti élet fejlesztésében is. Minden hazafias, kulturális és szociális intézménynek tagja. Neje: Sata Anna, gyermekei: Teréz, Julianna, István és Margit.

György Jakab Ignác ny. pü. tanácsos, Réty. Sz. 1879. u. o. Atyja: Jakab Ignác volt. Ősrégi székely szabad családból származik, aki érettségit Sepsiszentgyörgyön, államszámviteli vizsgát Budapesten tett. 1901-ben a pénzügyminisztérium szolgálatába lépett, és Sepsiszentgyörgyön mint gyakornok kezdte meg működését. 22 évi megszakítás nélküli szolgálata után 1922-ben mint számtanácsos vonult nyugalomba. A M. P. működésében részt vesz és minden hazafias és kulturális megmozdulásnak lelkes híve és támogatója.

György Gábor r. k. plébános, Kászonaltiz. Sz. 1883. Csíkszereda. Régi ősi székely családból származik. Atyja: †Antal, Középiskoláit Csíksomlyón, teológiát Gyulafehérváron végezte el, 1907-ben szentelték fel pappá. Mint káplán és plébános több helyen működött, 1923 óta Nagykászon plébánosa. A világháborúban a 44. gy.-e. kötelékében mint tábori lelkész teljesített szolgálatot a román fronton. A K. cs.-k. és a Vörös Kereszt érem tulajdonosa. Lelkipásztori teendőkön kívül a község közéletében is résztvesz, számos egyesület vezetését eszközli, községi képviselő. A megszállás alatt a magyar ügyeket felkarolta, és ezért üldöztetésekben volt része.

György Péter malomtulajdonos, Lövéte. Sz. 1879. u. o. Atyja: †Lőrinc, anyja: †M. Róza. Iskolái után különféle szakmában, így az asztalos és építőszakmában tevékenykedik, majd kézügyessége révén sípok, harmoniumok készítésével foglalkozott. 1903-ban a molnármesterséget tanulta, 1907-ben már malmot épített, amit később a híres Iövétei földomlás rombolt össze. 1926-ban fiával Péterrel megtervezte és megépítette a ma is fennálló vízimalmát. A megszállás alatt a M. P. tagja volt, magyarságáért brutalitásban volt része. Neje: Nemes Egyed Anna, gyermekei: Péter, Domokos és Lajos.

György Tibor ügyvéd, Nyárádszereda. Sz. 1911. Tanulmányait Marosvásárhelyen, Kolozsváron és Szegeden végezte és 1938-ban nyerte ügyvédi diplomáját. 1939 óta Nyárádszeredán folytat ügyvédi gyakorlatot. A M. P. tagja, az Uri Kaszinó ügyésze, minden magyar, kulturális és hazafias eszme támogatója.

György Vencel községi főjegyző, Kézdikővár. Sz. 1887. Kézdiszárazpatak. Atyja: †József, anyja: †Lukács Rozália. Tősgyökeres székely nemes családból ered. Tanulmányait Marosvásárhelyen végezte, jegyzői oklevelet 1911-ben nyert. Mint jegyző Fenyéden, Székelydobón működött, és 1920 óta Kézdikővár főjegyzője. A M. P. alelnöke, megyebíró, minden kulturális intézmény vezetője. A román hűségesküt megtagadta, azért állásától felfüggesztették és csak 1941 óta vezeti ismét a község ügyeit. Neje: Oláh Emma.

Györgybiró Mihály dr. körorvos, Barót. Sz. 1889. Szentkatolna. Atyja: Ignác, anyja: Mihály Mária volt. Tősgyökeres székely nemes családból származik. Középiskoláit Kézdivásárhelyen, az egyetemet Kolozsváron végezte, 1913-ban avatták doktorrá. Nagyajtán és Baróton volt körorvos, de a románok magyarsága miatt 1936-ban kényszer nyugdíjazták. Magyarsága miatt üldözték és többször indítottak eljárást ellene. A róm. kat. egyház tanácsosa és egyházgondnoka, a Népművelés előadója, a Baróti Katolikus Népszövetség elnöke és a Szentkereszt Hadsereg, valamint a községi képviselőtestület tagja. A világháború alatt mint főhadnagy-orvos vett részt. A II. o. Vöröskereszt hadiékítményes díszjelvény, és a K. cs.-k. tulajdonosa, érdemeiért a román koronarend lovagkeresztjével tüntették ki. Neje: Daner Anna, gyermekei: Mihály és Angéla.

György Jakab József gazdálkodó, Sepsibesenyő. Sz. 1899. Atyja: †József, anyja: Sorbán Mária volt. Községalapító székely családból ered. Iskoláit szülőfalujában és 4 polgárit Sepsiszentgyörgyön végzett, 1915 óta önálló gazda. Résztvett a világháborúban, az olasz fronton harcolt, a II. o. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. 1923 óta pénztárosa a községnek, a képviselőtestület tagja, az egyház presbitere. Neje: Sorbán Etelka.

Györgypál Domokos dr. csíktaplócai, ny. főispán, Csíkszereda. Sz. 1875. Csíktaplóca. Tősgyökeres székely lófő nemes családból ered. Atyja: †János, anyja: †Csedő Anna. Tanulmányait Csíksomlyón és Kolozsváron végezte, Marosvásárhelyen tett ügyvédi vizsgát. 1908-ig folytatott ügyvédi gyakorlatot, amikor a vármegye tiszti főügyésze lett. 1904—1908-ig a csíkszeredai kerület országgyűlési képviselője volt, 1918 nov. 14-től 1919 ápr. 22-ig Csíkmegye főispánja volt. A világháborúban mint hadnagy vonult be, de hivatalból fölmentést nyert A csíkmegyei Magánjavak igazgatótanácsának elnöke, a M. P. volt elnöke, az Erdélyi Kat. Népszövetség helyi elnöke, a Magyar Kaszinó elnöke, minden kulturális és szociális intézmény támogatója. Neje: csíkszeredai Geczö Ilona, gyermekei: Erzsébet, Magda férj. vitéz szófalvi Csia Istvánné m. kir. honv. őrnagy neje, és Ferenc m. kir. csendőrhadnagy.

Györgypál Károly áll. el. isk. igazgató, Csíkszereda. Sz. 1885. Csíktaplóca. Atyja: †János, anyja: Csedő Anna. Régi lófő székely nemesi család gyermeke, aki középiskoláit és tanítóképzőt Csíksomlyóban végezte el. Pályafutását Aldoboly-Farkadvágótelepen mint állami tanító kezdte meg. Onnan Csíkszentdomokosra került, ahol 1919-ig működött, amikor is a románok eskü megtagadása miatt állásából nyugdíjba helyezték. Még ugyanaz év folyamán, az erdélyi katolikus püspök az ottani katolikus iskolához nevezte ki, majd 1920-ban Csíkcsomortánba került, ahol 1937-ig működött, amikor állásától felmentették és csak 1940 szeptemberben helyezték-ismét vissza, de ekkor már a csíkszeredai állami iskolához igazgatónak. A világháborúban a 82. gy.-e. kötelékében az orosz harctéren harcolt, megsebesült, és mint 100%-os rokkant szerelt le. Csíkcsomortáni Gazdakör elnöke volt, számos egyesületnek, így ifjúsági egyesületnek alapítója és vezetője, a M. P. működésében résztvett. Minden hazafias és kulturális ügy lelkes pártolója.

Győri Ágoston gazdálkodó, Ehed. Sz. 1901. Atyja: †Kristóf, anyja: Győri Anna volt. Tősgyökeres székely nemesi családból származik. 1932 óta gazdálkodik önállóan az ősök által hagyományozott földön. A község bírói tisztségét közmegelégedésre tölti be. Neje: Kovács Ágnes, gyermekei: Benedek és Ambrus. Magyarsága miatt a románok bebörtönözték. Édesatyja hosszabb ideig volt a község albírája, ő maga is tekintélyes polgára a községnek. Bátyja: †Győri Antal végigküzdötte a világháborút, főhadnagyi rangban szerelt le és mint felszentelt pap 1937-ben húnvt el.

Győri Gyula ig.-tanító, Mezőakna. Sz. 1905. Ehed. Atyja: Zsigmond gazdálkodó, anyja: †Balog Anna. Régi ősi székely család leszármazottja. Iskoláit Marosvásárhelyen, majd Budapesten végezte, teológiát Kolozsváron folytatott. 1940-ben lett kinevezve Mezőaknára ig.-tanítónak. A M. P. tagja volt. A háború alatt katonai szolgálatot teljesített és mint őrvezetö szerelt le. Neje: Kövér Irénke.

Győri Ödön elemi iskolai igazgató-tanító. Magyaró. Sz. 1915. Ehed. Tősgyökeres székely nemesi családból származik. Atyja: Zsigmond, anyja: Balogh Anna volt. A család nemesi előneve marjalaki. Tanulmányait a marosvásárhelyi ref. kollégiumban végezte, a tanítói oklevél elnyerése után Magyaró községben nevezték ki, ahol az áll. el. népiskola igazgató-tanítója lett.

Györke Árpádné szül. Ambrus Margit áll. el. isk. tanítónő, Csíkszereda. Kézdivásárhelyi ismert Ambrus-család leszármazottja. Atyja: Péter tvszéki irodatiszt, anyja: Kertész Nika Borbála. Ősrégi lófő székely nemesi család leszármazottja, aki a középiskoláit Csíkszeredán, tanítóképzőt Kolozsváron végezte el, pályafutását Csíkszentdomokoson mint r. k. isk. tanító kezdte meg. Több állomása után a felszabaduláskor nyert Csíkszeredára mint áll. isk. tanítónő áthelyezést. Magyar érzelme és a magyar nyelv tanítása miatt számos kellemetlensége volt. Férje: Györke Árpád ny. áll. isk. ig.-tanító volt, akit ugyancsak a magyar érzelmei, valamint a román nyelv nemtudása miatt helyeztek nyugállományba. Gyermeke: György.

Györke Béla műbútor-asztalosmester, Marosvásárhely. Sz. 1899. Meggyes. Tősgyökeres székely családból ered. Középiskolási elvégzése után ipariskolát végzett, ahol a műbútorasztalos iparban kiváló szaktudásra tett szert. Tekintélyes iparosa a városnak. A M. P. tagja, a Magyar Iparos Tanoncotthon felügy. biz.-nak és az Ipartestületnek tagja. Magyarsága miatt a románok bebörtönözték és üldözték. A világháború alatt a 38. roham-zászlóaljban harcolt, megsebesült és mint hadapród-őrmester szerelt le. A bronz vit. é., a német vaskereszt és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Kövér Kamilla, gyermekei: Béla és Kató.

Györke Ernő erdőmérnök, Palotailva. Sz. 1891. Székelyudvarhely. Lófő székely nemesi családból ered. Atyja: †Károly, anyja: †Madaras Lotti. Iskoláit Szekelyudvarhelyen, Kolozsváron és a Selmecbányái rőiskolán végezte, ahol erdőmérnöki oklevelet nyert. A kovásznai Erdőgondnokság vezetője volt, onnan került Sepsiszentgyörgyre, ahol 1921-ig működött. A hűsegeskü megtagadása miatt elbocsájtották, és ekkor a Transsylvánia Faiparhoz került Kézdivásárhelyre. 1924—1932-ig a báró Bánffy-család gödemesterházai uradalmának volt erdőmérnöke, onnan báró Kemény Jánoshoz, majd 1939 óta báró Bánffy Dániel erdőbirtokának vezetője. Neje: Joós Piroska, gyermekei: Olivér és Zsombor.

Györke János ref. esperes, Székelyszentistván. Sz. 1887. Felsősófalva. Elődei 1647-től mint papok szolgálták az egyházat. Tősgyökeres székely nemes család, a család előneven száldobosi. Atyja Felsősófalva lelkésze volt, végigküzdutte a szabadságharcot és Zsibónál tette le a fegyvert. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Kolozsváron végezte, 1909-ben tett papi vizsgát. Egerbegyen kezdte s.-lelkészi működését, onnan Székelyszentisvánra választották meg. A világháborúban mint tábori lelkész a 4. zászlóaljnál teljesített szolgálatot. A bekecsalji ref. egyházmegye számvevője, 1938-tól az egyházmegye esperese. A megszállás alatt többször letartóztatták államellenes izgatás és netnzetgyalázás vádjával, de törhetetlen magyarsága soha meg nem rendült, többször fizetett pénzbüntetést és még a bécsi döntés előtti napon is házkutatást tartottak nála a román csendőrök. Neje: Kemény Ilma.

Győző György gazdálkodó, fűszerkereskedő és korcsmáros, Miklósvár. Sz. 1899. Urmös. Atyja: †György, anyja: †Nagy Mária. Tősgyökeres székely családból ered. Gazdálkodást tanult édesatyja mellett, majd 1923-ban lett önálló és gazdálkodása mellett kereskedéssel és italméréssel is foglalkozik. Az unit. egyház tanácsosa, az Erdélyi M. P. miklósvári elnöke. A világháborúban a 24. h. gy.-ezr.-ben a székely hadosztályban és a nemzeti hadseregben teljesített szolgálatot. A szolgálati katonai érdem érem tulajdonosa. Neje: Valavics Júlia, gyermekei: Etel, György és Katalin.

Gyulai Árpád unitárius lelkész, Korond. Sz. 1894. Pipe. Atyja: Ferenc, anyja: Sükösd Ilona volt. Tanulmányait Tordán és Kolozsváron végezte, 1918 óta a köröndi egyház lelkésze. Nagy magyarsága és irredentizmusa miatt kongruáját megvonták a románok. Neje:. Kádár Erzsébet, gyermeke: Lili.

Gyulay Ferenc községi tisztviselő, Felsőrákos. Sz. 1896. Komjatszeg. Székely nemes katona családból ered. Atyja: †Ferenc, anyja: †Sükösd Ilona. Iskoláit Kolozsváron az unitárius kollégiumban végezte, majd kereskedelmi pályát tanult és 15 évig önálló kereskedő volt. Jelenleg mint községi tisztviselő működik Felsőrákoson. A világháborúban az olasz fronton harcolt, sebesült és mint önkéntes tizedes szerelt le. A K. cs.-k., a háb. e. é. tulajdonosa. Neje: Bucsi Erzsébet, gyermekei: Ferenc, Erzsébet és Zoltán. A románok tettleg bántalmazták és kifosztották.

Gyulay József vendéglős, Nyárádszereda. Sz. 1884. Marosabafája. Tősgyökeres székely nemesi családból ered. Atyja: József, anyja: Fekete Anna volt. Iskolái elvégzése után a vendéglátóipart tanulta és Budapesten a jónevű Szikszay-vendéglőben gyakorolta iparát és Szászrégenben lett önálló. Később Nyárádszeredára került és azóta megszakítás nélkül vezeti üzemét. A világháború alatt mint őrmester a tisztiétkezde vezetője volt. Neje: Simon Erzsébet, gyermekei: József, Anna és Erzsébet. A M. P. lelkes tagja, minden kulturális és szociális intézmény támogatója, gyermekeit magyar szellemben nevelte.

Habina István bádogosmester, Székelykeresztúr. Sz. 1907. Hódoscsépány. Borsodmegyei családból ered. Atyja: †József, anyja: †Fenyődi Rozália. Iskolái elvégzése után a bádogosipart tanulta és mint segéd szaktudásának fejlesztése után Brassóban lett önálló mester 1939-ben. Jónevű iparosa a községnek, műhelyéből megbízható és jó munka kerül ki.

Hadnagy András gazdálkodó, Csókfalva. Ss. 1864. u. o. Atyja: András, anyja: Gáspár Zsuzsanna volt. Iskolái elvégzése után tényleges katonaidejét szolgálta a 2. huszár ezr.-ben és mint szakaszvezető lépett át a m. kir. rendőrséghez, ahol hosszú esztendőkön keresztül Budapesten szolgált és mint főellenőr vonult nyugalomba. A M. P. tagja, volt megyebíró, magyarsága miatt mint kémet tartóztatták le, Béla fiát pedig megverték. Az unit. egyház presbitere, tekintélyes polgára a községnek. Neje: Barabás Róza, gyermekei: Zsuzsánna, József, Berta, Emma, Béla, Róza, Ilonka és Juliánna

Hadnagy Anna okl. állami tanítónő, Komolló. Sz. Sepsibesenyőn. Édesatyja: Hadnagy Gyula ny. áll. tanító, ősrégi székely nemes család leszármazottja, aki a tanítóképzőt Székely udvarhelyen 1939-ben végezte el, s azóta mint pedagógus működik, közben egy évig mint óvónő tevékenykedett. 1941 március óta Komollóra nyert beosztást.

Hadnagy Ferenc főjegyző, Sepsibükszád. Sz. 1895. Zabolán. Tősgyökeres székely család leszármazottja. Tanulmányait Nagyenyeden, a jegyzőtanfolyamot Marosvásárhelyen végezte. Mint segédjegyző Zabolán kezdte meg pályafutását, mint jegyző 1919 óta Gidófalván, Szotyoron, Papokon, Sepsikőröspatakon, Bükszádon, Imecsfalván és Árkoson teljesített szolgálatot, majd magyarsága miatt Romániába helyezték és nyugalomba küldték. A magyar hadsereg bevonulása óta teljesíti ismét hivatását mint főjegyző. A Székelyföld volt körzetparancsnoka, a Kultúrház elnöke és megalapítója, közbirtokossági elnök, minden kulturális és hazafias egyesület aktív résztvevője. A világháborúban a 24. h. gy.-ezr.-ben orosz és olasz fronton küzdött, mint hadnagy szerelt le. A Sig. Laud., a III. oszt. kat. érdemkereszt és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Para Ida, gyermekei: Ibolya és Csilla.

Hadnagy Gyula dálnoki, földbirtokos, Dálnok. Sz. 1894. u. o. Tősgyökeres primőr székely nemes családból ered. Atyja: †Gyula, anyja: Donáth Lujza volt. Iskoláit Dálnokon, a székely Mikó-kollégiumban és a Műegyetemen végezte. A világháború kitörésekor tanulmányait abbahagyta és a 24., 32. és a 14. gy.-ezr. kötelékében a szerb és az olasz fronton harcolt, főhadnagyi rangban szerelt le. Később gazdasági pályára lépett, Kassán és a kolozsvári akadémián végezte tanulmányait. A M. P. elnöke, megalapítója, a községi tanács tagja és a Hangya igazgatója volt. Neje: streitfeldi Wittich Emma, gyermeke: Lívia.

Hadnagy Ilonka okl. tanítónő, Nagyernye. Sz. Csíksomlyón. Atyja: Gyula, anyja: nemes Kovács Erzsébet volt. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Nagyszebenben végezte el, 1930-ban nyert oklevelet. Működését Gyergyótekerőpatakon kezdte, onnan Gyergyoújfalura, Mikóházára, Csíkszentdomokosra került, majd a nagyernyei iskola tanítónője lett. Irredenta versei miatt hadbíróság elé állították és pénzbírsággal sújtották. A kat. Leányegyesület vezetője.

Hadnagy István dálnoki, földbirtokos, Dálnok. Sz. 1897. u. o. Atyja: †Gyula, anyja: nagynyujtódi Donáth Lujza volt. A székely Mikó-kollégiumban tett érettségit és a román megszállás miatt hagyta abba tanulmányait. Az ősök által szerzett birtokon gazdálkodik és haszonállat-neveléssel foglalkozik. A M. P. és a Gazdakör elnöke, minden magyar, szociális és kulturális egyesület támogatója. A világháborúban a román és olasz fronton harcolt, mint hadapródőrmester szerelt le. A bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: pávai Vajna Gizella, gyermekei: Lili és István. Mindketten tősgyökeres nemes székely családból erednek.

Hadnagy József gazdálkodó, Csókfalva. Sz. 1893. u. o. Tősgyökeres székely nemes családból ered, ősei községalapító nemesek voltak. Atyja: András tekintélyes gazdálkodó, anyja: Barabás Róza volt. Tanulmányait a Budapesti Ref. Főgimnáziumban, majd a tisztviselőtelepi áll. főgimnáziumban végezte. Igazgatója a nagynevű †Gaál Mózes volt. Kolozsváron jogot végzett, majd közigazgatási pályára lépett. Jelenleg az őseitől örökölt 60 holdas földbirtokán korszerű, belterjes gazdálkodást végez és saját nevelésű haszonállatok tenyésztésével foglalkozik. A világháború alatt a 22. gy.-ezred kötelékében az orosz fronton harcolt, súlyosan sebesült, főhadnagyi rangban szerelt le. Az EGE és a Méhész Egyesület tagja, volt községi bíró, tekintélyes polgára a községnek.

Hadnagy József községi jegyző, Maroshévíz. Sz. 1894. Csókfalva. Atyja: József, anyja: Bóka Julianna volt. Tősgykeres székely nemes családból származik. Tanulmányait Székelykeresztúron és Kolozsváron végezte, ahol jegyzői oklevelet nyert. Dicsőszentmártonban kezdte pályafutását, amikor a világháború kitörésekor a 62. gy.-ezr. kötelékében az orosz, majd az olasz frontra került. A 11. ezüst, kétszer a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Mezőcsávásón és Mezőmadarason volt s.-jegyző, Mezőrincsen főszolgabírói irodafőtiszt, majd Maroshévízen tevékenykedett, amikor a románok magyarsága miatt elbocsátották. Minden hazafias és kulturális egyesület működésének lelkes támogatója.

Hadnagy Sándor malomtulajdonos, Küküllőkemény falva. Sz. 1893. Székelybethlenfalva. Atyja: †Lajos, anyja: Farkas Mária volt. Iskolái elvégzése után a molnármesterséget tanulta és saját erejéből lett önálló. Kereskedelmi és vámőrlést végez, a környéki gazdák részére dolgozik. A világháborúban a 82. k. gy.-ezr.-ben az orosz fronton fogságba került, ahol két évet szenvedett. A K. cs.-k. tulajdonosa: Neje: Nyisztor Anna, gyermeke: Anna. Magyarsága miatt többször volt kellemetlenségben része.

Hadnagy Vince dálnoki, g. mérnök, földbirtokos, Kovászna. (Tősgyökeres székely nemesi családból származik. A család eredete 1241, a tatárjárásig vezethető vissza. Egyik őse, Jakab, mint a székelyek „Hadba-nagya” tatár fogságba került, csak váltságdíj ellenében 1242-ben tért haza. Valószínű „ha a Hadba-nagya”-tól kapta a Hadnagy nevet. Másik őse Mátyás

volt 1300-ban, kinek lánya Anna, a szárhegyi egyháznak egy aranyba foglalt kókuszdió-serleget adományozott. A család ősi fészke Dálnok volt. 1549-ben itt épült ősi kőházuk, amit 1900-ban építtette át. Primor nemességet 1591-ben Mihály nyerte dálnoki előnévvel. Kiterjedt előkelő székely nemes család.) Sz. 1867. Atyja: József, anyja: angyalosi Forró Amália. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön kezdte és Kolozsváron a Gazdasági Akadémián végezte be. 1888-ban gr. Károlyi Gyula birtokára került mint gazdatiszt, később Dálnokra jött, hol az ősi birtok vezetését vete át: A minisztérium 1900-ban gazdasági szakértőnek nevezte ki. A Gazdabizottság tagja, a Mezőgazdák belső munkatársa, vthb. tag. Neje: nagyajtai és nyujtódi Donáth Ida, gyermekei: Dezső és Vince.

Hadnagy Zsigmond földbirtokos, Csókfalva. Sz. 1887. Atyja: József, édesanyja: Bóka Julianna volt. Iskolái elvégzése után gazdálkodással kezdett foglalkozni, mintagazdasága és állattenyésztése híres. Több ízben vett részt a kiállításon, 1928-ban és 1932-ben aranyérmet és diplomát nyert. A M. P. tagja és pénztárosa, az egyház presbitere, volt községi bíró, a Hitelszövetkezet könyvelője, a Közbirtokossági Tanács elnöke, 1940 óta községi pénztáros is. A világháborúban mint a 2. k. huszárezred őrmestere vett részt, a koronás érdemker. tulajdonosa. Neje: Faluvégi I. Julianna, gyermeke: József.

Hajdu András szovátai, építész, Csíkszereda. Sz. 1880. Csíkmadaras. Atyja: János, anyja: Bálint Erzsébet. Régi lófő székely nemesi család leszármazottja. Iskoláit Csíktapolcán, fémipari szakiskolát Brassóban végzett. Tanoncéveit Csíkszeredán töltötte, a székely körvasút építkezésénél is közreműködött, s mint segéd az államépítészeti hivatalnál és az osztálymérnökségnél fejlesztette tudását, 1926-ban lett önálló, több fürészgyárat, vasúti állomást, őrházat, polgári házat és villát épített. A világháborúban részt vett a 24. gy.-e. kötelékében, ahol a román fronton harcolt, később mint katonai szakértő nyert beosztást. Hazafias magatartása miatt a felszabaduláskor felsőbb elismerésben részesült. A M. P. működésében részt vett, az Erdélyi Párt tagja, magyarsága miatt számos kellemetlenségnek volt kitéve. Neje: Jakobovics Regina.

Hajdu Domonkos vendéglős, Marosvásárhely. Sz. 1882. u. o. Atyja: †Mihály, anyja: Hajdu Mária volt. Tősgyökeres gazdacsaládból ered. Iskolái elvégzése után a lábbelikészítő mesterséget tanulta ki, és 1922-ig önálló mester volt. Akkor alapította vendéglőjét, melyet azóta szakszerűen vezet. A világháború alatt a 22. gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, rokkantán tért haza. Két házát a románok elkobozták és magyar érzelmei miatt zaklatták. Neje: Bodoni Ida, gyermekei: Erzsébet, Mária, Domonkos, Ilonka és Jenő.

Hajdu István dr. ügyvéd, Ákosfalva. Sz. 1887. u. o. Atyja: Gábor, anyja: Szánthó Ágnes. Tősgyökeres székely nemes családból ered. Tanulmányait Marosvásárhelyen, Kolozsváron és Budapesten végezte. Ügyvédi gyakorlátot Marosvásárhelyen folytatott 1924-ben bekövetkezett haláláig. Gazdálkodással is foglalkozott Ákosfalván, ahol 70 holdas földbirtokán korszerű, intenzív gazdálkodást folytatott. Özvegye: Radnóti Szánthó Emmi, gyermekei: Erzsébet, Magda és István. Tekintélyes polgára volt a városnak, a M. P.-nak volt vezére, magyarsága miatt állandóan megfigyelés alatt tartották és zaklatták.

Hajdu János gazdálkodó, Székelyvécke. Sz. 1895. u. o. Atyja: †Mihály, édesanyja: Sütő Juliánna. Iskolái elvégzése után atyja tanította gazdálkodni, és 1936 óta önálló gazda. A község bírája, a Gazdakör tagja, a magyar kultúra pártfogója és lelkes harcosa. Végigszolgálta a világháborút, előbb a 82-es, majd 62-es gy. ezr. kötelékében. A román fronton vett részt és mint őrvezető szerelt le. Neje: Lukács Katalin, gyermekei: Jolán, Róza, János, Margit és Irma.

Hajós Jenő gazdálkodó, Marosvásárhely. Sz. 1901. u. o. Atyja: Károly, édesanyja: Enyedi Irma. Tősgyökeres székely családból származik. Iskoláit Marosvásárhelyen végezte, majd a húsiparban szabadult fel és abban önálló is volt 1935-ig, azóta gazdálkodással is foglalkozik. Neje: Dabóczy Juliánna, gyermekei: Juliánna, Erzsébet és Gabriella. Gyermekeit magyar szellemben nevelte.

Halász Gyula mechanikus, Marosvásárhely. Sz. 1901. Atyja: id. Gyula, édesanyja: Kugler Katalin. Iskoláit szülőfalujában Detán, majd Brassóban végezte. Előbb kereskedelmi pályán működött mint gabonakereskedő és 1938 óta tanult szakmájában önálló mester. Neje: Patkó Katalin, gyermeke: Gyula. Magyarságát soha meg nem tagadta, gyermekét magyar szellemben nevelte fel. Jónevű iparosa a városnak.

Halloff István cukrászmester, Marosvásárhely. Sz. 1904. Tövis. Édesatyja: János, édesanyja: Horváth Róza. Iskolái elvégzése után a cukrászipart tanulta ki, mint segéd jónevü üzemekben szerzett gyakorlatot és 1927-ben Orsován lett önálló, majd Tövisen és 1940-ben üzemét Marosvásárhelyre helyezte át. Szakképzett iparos, süteményei kedveltek. Fővárosi nívójú üzletében állandóan friss, sajátkészítményű cukrászkészítményeket tart.

Hamar Jolán tanítónő, Ikafalva. Futásfalvi születésű. Atyja: Gyula, ny. postafőfelügyelő, édesanyja: †Szigeti Lujza. Tősgyökeres székely családból ered, ősei Mária Teréziától kaptak nemességet. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön végezte, 10 évig Futásfalván tanított, majd Ikafalvára került, ahol azóta megszakítás nélkül folytatja munkásságát. A M. P. örökös tagja, minden kulturális és hazafias egyesület működésében részt vesz.

Hamlet Jakab tükörgyáros, Marosvásárhely. Sz. 1904. Marosbogát. Tanulmányait Marosvásárhelyen, majd a pisai és a kolozsvári egyetemen végezte. 1900-ban vette át a marosvásárhelyi tükörgyár, üvegcsiszolda és rámagyár vezetését, amely Erdély egyik legnagyobb szakmai üzeme. 60 alkalmazottat foglalkoztat. Csiszolt tükröket, vásári és finom bazárárut készít, valamint képrámákat állít elő. Árucikkeit az ország területén értékesíti. A M. P.-nak volt tagja. Neje: Ferenc Margit, gyermekei: Katica és Judith.

Hamza Ferenc MÁV állomásfőnök, Erdőszentgyörgy. Sz. 1903. Marosvásárhely. Atyja: Lajos, ny. vasutas, székely nemesi családból ered. Édesanyja: Pál Róza. 1927-ben tanulmányai elvégzése után lépett a vasút kötelékebe, Mezőbándon volt gyakornok, majd Aninán és Oraviczán működött, 1938 óta pedig az erdőszentgyörgyi állomás vezetője. Neje: márkosfalvi Orbán Margit, algyógyi nemesi származás. A magyar kultúra és hazafias eszmék mindenkori lelkes harcosa volt.

Hantz Ernőné dr. sz. fejérdi Kelemen Ilona gyorsíró szakiskolai igazgató. Kispest. Sz. Kolozsváron. Tősgyökeres nemes családból származik, a család Bocskay István fejedelemtől 1605-ben nyert nemességet. Atyja: Ferenc, kolozsvári városi elöljáró, édesanyja: Stranz Róza. Kolozsvárott végezte középiskoláit, Budapesten szakiskolai vizsgát tett és 1926-ban alapította meg az igazgatása alatt működő gyors- és gépíró szakiskolát. Csepelen is van intézete. A Kispesti Gyorsíró Egyesület ügyv. alelnöke. A Német Birodalmi Gyorsíró Szövetség levelezőtagja, a Kispesti Ref. Nőegylet alelnöke. Férje: dr. Hantz Ernő ny. m. kir. rendőrkapitány, aki 1884-ben Kolozsváron született.

Harkó Polixia gazdálkodó. Székelyvaja. Sz. 1865. Koródszentmárton. Atyja: Péter, édesanyja: Sásvári Apollónia volt. Gazdálkodó családból származik, birtokát jelenleg bérbeadta, feles haszonra Férje mezőmadarasi jegyző volt és annak halála óta gazdasággal foglalkozott, melyet egészen az utóbbi évekig önállóan vezetett, jelenleg bérbeadja.

Harko Sándor gazdálkodó, községi főbíró, Komolló. Sz. 1900. u. o Atyja: fJózsef gazdálkodó volt. Törzsgyökeres székely nemesi családból származik, aki iskolái elvégzése után a gazdálkodást az atyja mellett tanulta. Önálló 1927-ben lett és jelenleg 37 holdat kitevő birtokán belterjesen gazdálkodik. A ref. egyház gondnoka, EMGE tagja, községi főbíró, a M. P. működésében kivette a részét, minden magyar és kulturális ügy lelkes támogatója. Neje: Stefáni Anna, gyermeke: József.

Hartly János ny. iskolaigazgató, Marosvásárhely. Sz. 1865. Atyja: †János, édesanyja: †Willmann Anna. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Kolozsváron végezte és 1884-ben nyert oklevelet. Itt kezdte el tanítói működését a községi iskolában, és mint igazgató és iskolagondnok, majd az iparostanonciskola rajzoktatója és igazgatója vonult nyugdíjba. 1885-től énektanítással is foglalkozott és több dalkör megszervezésében vett részt és azok megalapítója volt. Számos társadalmi és kulturális egyesület aktív vezetésében vett részt. 1900-ban a város polgársága th. biz. taggá választotta. Az ő elgondolására indult ki a székely társaságból a városi elemi iskolák államosítása iránti mozgalom, mulhatatlan érdemeket szerzett az iskolák államosításában, az átvételnél mint a város megbízottja és az összes iskolák igazgatója működött. Az építőbizottság tagja volt és irányítása mellett készültek el a tervek, és épült fel az állami iskola. Nevéhez fűződik az összes iskolának (a polgári fiúiskolának is) felszerelése és megnyitása. A Temetkezési Nagyegyletben 1903 óta felügyélőbizottsági tag, majd felügyelőbizottsági elnök s mint ilyen, ma is működik, és 38-ik éve fejt ki az egyesület fejlesztése terén áldásos tevékenységet. Neje: †Willmann Mária, fia: Domokos egyet. magántanár.

Havadtői Imre állami elemi iskolai igazgató-tanító, Náznámfalva. Sz. 1892. Ehed. Atyja: †József, kántortanító, bedei származású, a család a bedei előnevet viselte, édesanyja: Miklós Erzsébet csíksomlyói nemes székely lófő családból származik. Középiskoláit Nagyszebenben végezte, a tanítóképzőt Csíksomlyón. Működését Jobbágyfalván kezdte meg 1914-ben mint rk. kántortanitó, 1928-ban Szászvárosba került, onnan 1931-ben Dicsőszentmártonba, 1934-ben Oroszhegyre, majd 1939 okt. óta Náznámfalván működik. 1915-ben vonult a világháborúba önként a 22-es h.

gy.-ezr.-hez, onnan az orosz frontra került, ahol súlyosan megsebesült. 1918-ban nyert fölmentést, hadnagyi rangban szerelt le, a bronz vit. é. és a K.-cs-k. tulajdonosa. Magyarsága miatt többször volt fegyelmi vizsgálata és elbocsájtásra ítélték Neje: Kádár Erzsébet, gyermekei: Imre, József és Erzsébet.

Havadtőy Sándor ref. lelkész, Kovászna. Sz. 1891. Csomakőrös. Atyja: Gerő, ref. lelkész, édesanyja Kecse Vilma. Tősgyökeres székely nemes családból származik. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön és Kolozsváron végezte, 1916-ban szentelték pappá. Az Uri Kaszinó elnöke, minden kulturális és szociális egyesület vezetőségi tagja. A megszállás alatti hazafias munkássága miatt többízbén volt kellemetlensége a román hatóságokkal. Neje: Kovács Zsuzsánna okl. tanítónő, gyermekei: Klára és Sándor.

†Háberstumpf Károly építész, Székelybethlenfalva. Sz. 1868. Zetelaka. Atyja: †Gergely, édesanyja: †Lukács Regina. Tanulmányait Besztercén, az egyetemet Wienben végezte. Mint önálló építész hosszú éveken át fejtett ki tevékenységet. Számos köz- és magánépület építése fűződik nevéhez. Főleg Székelyudvarhelyen. Több társadalmi és kulturális egyesület vezetésében vett részt, özvegye: zetelaki Szabó Anna, fia Károly, m. kir. honv. ezredes, Gyula és Jenő a világháborúban hősi halált haltak.

Háner Adolf sörgyári igazgató, Marosvásárhely. Sz. 1891. Fogaras. Atyja: János, édesanyja: Etzetes Vilma. Iskoláit Brassóban végezte és mint magántisztviselő kezdte meg pályafutását, 1927-ben a helyi sörgyár igazgatója lett. A világháborúban a 29. h. gy.-e.-ben a szerb és orosz fronton harcolt. 1915-ben orosz fogságba került, ahol 5 évet szenvedett. Mint zászlós szerelt le, az I. ezüst vit. é. tulajdonosa. Neje: Goller Janka, gyermekei: Harry és Edgár.

Hászmán Pál igazgató-tanító, Alsócsernát. Sz. 1902. Atyja: †József, édesanyja: †Papp Mária. Tősgyökeres székely nemesi családból származik, iskoláit Gyulafalván, Székelykeresztúron és Kézdivásárhelyen végezte. Oklevelét elnyerve kezdte meg pedagógiai munkásságát, előbb Zabolán tanított, majd Alsócsernátonra került, ahol azóta megszakítás nélkül működik. Magyarsága miatt a román megszállás alatt 7 évig nem taníthatott, állásától felfüggesztették. Neje: Cseh Ida, szintén pedagógus családból származik, akinek atyja: †Lajos, jónevű pedagógus, igazgató-tanító volt. Gyermekei Magdolna és Éva. A M. P. volt tagja, a Gazdakör tagja, minden kulturális és társadalmi egyesület működésében részt vesz.

Hátszegi Dénes malomtulajdonos, Kászonújfalu. Sz. 1878. Homoródszentpálon. Atyja: †Sándor, anyja: Deák Anna. Ősi székely nemesi családból származik. Iskolái után a molnár ipart tanulta és mint segéd több helyen fejlesztette tudását. 1912-ben lett önálló saját erejéből és szorgalmából és ez idő óta 7 malmot épített át és modernizált. Igy a malomipar fejlődése terén szerzett érdemeket. Jelenlegi malmát mai napig is személyesen vezeti, amit 1935-ben alapított. Köztiszteletben álló, elismert iparos, aki a megszállás alatt is magyarságának számos tanujelét adta. A M. P. tagja volt. A világháborúban részt vett, ahol kétszer súlyosan sebesült. Neje: Szabó Mária, gyermeke: Julianna és Dénes.

Hátszegi Ferenc gazdálkodó, ezüstkalászos gazda, Homoródszentpál. Sz. 1890. u. o. Tősgyökeres székely gazdacsaládból ered, atyja: Sándor, édesanyja: †Deák Anna. Iskolái elvégzése után földmíveléssel foglalkozott és feles haszonra dolgozott, majd Amerikába vándorolt és ott 1911-ig különböző helyeken működött. Katonaéveinek leszolgálása után a csendőrség kötelékében szolgált és mint őrmester szerelt le. A M. P., az EGE tagja, a Gazdakör pénztárosa, a Hangya felügyelője, igazgatója, majd ügyvezető elnöke lett, a Hitelszövetkezet és a Tejszövetkezet igazg. tagja, a Cséplőgépszöv. pénztárosa. Községi tanácstag, a Közbirtokosságnak 12 éve elnöke. Neje: Dimény Rebeka, nevelt gyermekei: Szabó Mária és Gábor.

Hegedüs Márton gazdálkodó, Bordos. Sz. 1895. Pipe. Tősgyökeres székely nemes családból származik, atyja: †Márton, a község tekintélyes gazdája volt. Tanulmányait Dicsőszentmártonban és Kolozsváron végezte, ahol tanítóképző intézeti növendék volt. Majd ősei nyomdokain haladva az örökölt földön gazdálkodást kezdett. A. világháború kitörésekor önként vonult be, az 516. (38. tábori) tüzér-e.-ben orosz és olasz fronton harcolt. Tűzmesteri rangban szerelt le. Az I., II. ezüst és bronz vit. é és a K. cs.-k. tulajdonosa Neje: †Molnár Veronika, gyermekei: Matild, Vilmos, Dénes és Margit. A községnek volt M. P. jegyzője és 1940-ben a visszatérés óta első magyar bírája lett A megszállás alatt magyarsága miatt állandóan üldözték és megfigyelés alatt tartották.

Hegedüs Mihály ny. Máv. állomásfőnök, Szentábrahám. Sz. 1875 u. o. Tősgyökeres székely gazdacsaládból származik. Tanulmányait Székelykeresztúron, Kolozsváron és Baróton végezte és 1890-ben lépett a Máv. szolgálatába. 38 évig volt hű és odaadó tisztviselője a vasútnak, feletteseinek teljes megelégedésére végezte nehéz és felelősségteljes szolgálatát. Többször részesült írásbeli elismerésben. Neje: Jakab Vilma. A M. P.-nak volt tagja, a hazafias eszmék és a magyar kultúra mindenkori támogatója.

Hegyely Ernő körjegyző, Nagyernye. Sz. 1886. Zenteke. Atyja: †Endre, édesanyja: †Szöllőssy Zsuzsánna. Tősgyökeres székely nemes család leszármazottja, középiskoláit elvégezve, jegyzői oklevelet nyert és Székelyföldön teljesített szolgálatot. A románok 29 évi ténykedése után 1934-ben magyarsága miatt elbocsájtották, de 1940 óta ismét mint körjegyző működik. Közismert és tántoríthatatlan magyarsága miatt sok kellemetlenségben volt része a megszállás alatt.

Hegyi Béla gazdálkodó, cséplőgéptulajdonos, Székelymagyaros. Sz. 1909. Agyagfalva. Iskolái elvégzése után a szülői háznál tanult gazdálkodni és 1933-ban lett önálló. Tekintélyes polgára a községnek, a ref. egyház presbitere, a köz érdekeit mindig önzetlenül képviselte. Felesége Istók Juliánna, gyermeke Vilma. Tősgyökeres székely nemesi családból ered, főleg gabonaneműt termel, cséplőgépjével bércsépléssel is foglalkozik. Minden magyar és kulturális ügynek lelkes pártolója.

Hegyi Ferenc gazdálkodó, Kecsetkisfalu. Sz. 1896. Szentlélek. Iskoláit szülőhelyén végezte, majd édesatyja mellett gazdálkodást tanult. 1915-ben vonult be a 22. h. gy.-e.-be és az orosz fronton 1916-ban fogságba esett, 1918ban került haza, mint tizedes szerelt le, a bronz vit. é. tulajdonosa. Tősgyökeres székely nemes családból ered. A M. P. volt lelkes tagja és támogatója. Neje: Vajda Regina, gyermekei: Károly és István.

Hegyi István gazdálkodó, Székelydobó. Sz. 1894. Székely gazdacsaládból származik, iskolái elvégzése után a szülői háznál tanult gazdálkodni. 1918-tól 1919-ig teljesített katonai szolgálatot a 82. k. gy.-e-ben Szászváros on. Jelenleg 12 hold földjén gazdálkodik. Főleg gabonaneműt termel. A M. P. tagja, és minden magyar eszme önzetlen támogatója. Neje: Szabó Juliánna, gyermekei: Vilma, Zsigmond és Sándor.

Hegyi Péter id. gazdálkodó, Agyagfalva. Sz. 1858. u. o. Tősgyökeres székely gazdacsaládból ered, ősei nyomdokain haladva iskolái elvégzése után gazdálkodni tanult. Jelenleg 43 hold földön folytat korszerű, belterjes gazdálkodást, a család segítségével. A ref. egyház tanácstagja, a M. P. volt tagja, a község tekintélyes polgára. Neje: †Farkas Márta és †Nagy Anna. Gyermekei: Lidia férj. Hegyi Imréné, Pál és Zsigmond. 12 unokája és 6 dédunokája van.

Hegyi Péter tejüzem tulajdonos és gazdálkodó, Berectelke. Sz 1887. Siklód. Székely nemes család leszármazottja, gazdasági szakiskolát Csákváron, majd Sárváron vajmesteri szakiskolát végzett. Nagybaconban, Marosvásárhelyen és Berectelkén gyarapította szaktudását. 1912-ben tejüzemet létesített, mely a világháború alatt szünetelt, 1918-tól a mai napig azonban ismét vezetője. Gőzerőre berendezett szaküzem, két és fél HP. lóerős motorral ellátva, higenikusan van felszerelve. Üzemében tejtermékek készítésével foglalkozik és készítményeit Erdély nagyobb városaiban, sőt Szegeden és Budapesten is értékesíti. Több helyen tart fölöző és tejgyüjtő állomásokat. Az üzem veztésében fia: ifj. Hegyi Péter mint üzemvezető vesz részt. A világháborúban a 82. gy.-e.-ben az orosz fronton fogságba esett és 1918-ban szökve menekült meg. A Gazdakör elnöke, a Hitelszöv. ig tagja. Neje: dálnoki Lőrinczy Erzsébet, gyermekei: Péter, Zoltán és Károly.

Hegyi Zsigmond, gazdálkodó, Agyagfalva. Sz. 1894. u. o. Székely nemes családból származik, iskolái elvégzése után atyjától tanult gazdálkodni. 1914-ben a 82. gy-e.-ben orosz és olasz fronton harcolt, ahol fogságba került és 1920-ban jött haza, mint tizedes szereit le. A ref. egyház presbitere, a nemzeti és hazafias eszmék mindenkori támogatója. Neje: Papp Juliánna, gyermekei: Béla, Zsigmond és Anna. Jelenleg 35 hold földön folytat belterjes gazdálkodást és mint a község tekintélyes polgára tölti be a főbírói tisztséget.

Heisikovits Lajos gyártulajdonos, Marosvásárhely. Sz. 1900. u. o. Ősrégi erdélyi családból származik, atyja: †Dávid, édesanyja: †Vogel Etelka. Középiskoláit Szamosújváron végezte, majd a kereskedői pályán édesatyja üzletében mint terménykereskedő működött. 1936-ban fivérével, Manóval, társas alapon létesítették mai üzemüket, casain és növényi olajgyárat. Üzemük géperőre van berendezve, gyártmányai: casein és az ebből készült hideg enyv és napraforgómagolaj. Kapacitása: kb. 10000 kg. Casein és ugyanannyi olaj. Az üzem hat állandó alkalmazottat foglalkoztat. Neje: Krémer Regina, gyermekei: Ervin és Noémi.

Heisikovits Manó gyártulajdonos, Marosvásárhely. Sz. 1907. u. o. Középisko-

láit Marosvásárhelyen végezte és 1927-ben terménykereskedői pályán kezdett dolgozni fivérével társas viszonyban. 1936 óta a jelenlegi gyárvállalat beltagja. Neje: Bayer Irén, gyermeke: Judith.

Heller Hermann rövidáru kereskedő, Marosvásárhely. Sz 1904. Debrecen. Iskoláit Nagyváradon végezte, majd a rövidáru szakmát tanulta ki és mint segéd fejlesztette szaktudását. 1934-ben lett önálló saját erejéből és szorgalmából. Neje: Feldheim Ilonka, gyermekei: Edith és Éva. Minden idejét üzlete föllendítésére fordítja.

Hellvig Vilmos fürdőtulajdonos, Csíkszereda. Sz. 1894. u. o. Atyja: †János, édesanyja: †Zikéli Katalin volt Tanulmányait Csíkszeredán, a kereskedelmi akadémiát Budapesten végezte. A világháborúban az 5-ös tábori ágyúsezred kötelékében az orosz és olasz fronton harcolt, sebesült, mint főhadnagy szerelt le. Kétszer a Sig. Laud. a kardokkal, az I ezüst, a bronz vit. é. és a K cs.-k. tulajdonosa. 1920 óta a Czell cég Szentgyörgy Sörgyár Rt. főtisztviselője, a Csíkszeredai Dal- és Zeneegyesület alelnöke, 10 évig volt a Vadásztársulat pénztárosa, a műkedvelői előadások rendezője és aktív résztvevője, a ref. egyház presbitere. Az EKE választmányi tagja, a CSAK egyik alapító tagja és huzamosabb ideig vezetője volt. Felesége Barfuss Eleonóra, gyermeke: Vilmos.

Hendel György pékmester, Marosvásárhely. Sz. 1875. Beszterce. Atyja: †Hendel János, anyja: Zinz Mária. Iskolái után a sütőipart tanulta, majd 1918-ban lett önálló, ahol a mai napon is fennáll üzeme. Mint ismertnevii sütőmester működik, az iparosegylet tagja, a M. P. működésében részt vett. A világháború alatt a katonai pékségnél teljesített szolgálatot. Neje: Balázs Mária, gyermeke: Lajos, aki a világháborúban hősi halált halt.

Henter Endre tanító, Sepsibodok. Sz. 1895. u. o. Atyja: Béla, gazdálkodó, édesanyja: Köllő Julianna volt. Tősgyökeres szabad székely családból ered. Tanulmányait Kolozsváron végezte. 1915-ben nyert oklevelet. Homoródalmáson kezdett tanítani, 1940 óta Sepsibodokon állami tanító. A világháborúban az orosz és az olasz fronton harcolt, hadnagyi rangban szerelt le, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Kb. 106 hold földjén korszerű, belterjes gazdálkodást folytat. Neje: Bock Emma, gyermekei: Ibolya és Veronka.

Henter Pál ny. Máv segédtiszt, főmozdony vezető. Sz. 1865. Sepsibodok. Atyja: †Gábor, édesanyja: Kis Ráchel. Székely nemes családból származik, neje: Auer Teréz, gyermekei: Károly, Ida férj. Hadi Arturné, Sándor és Irén férj. Kovács Józsefné.

Henter Pálné sepsibodoki özv., nyug. tanárnő, Marosvásárhely. Tanulmányait Kolozsváron és a budapesti Tanárképzőben végezte. Hosszúfalun volt tanítónő, majd Tordára került mint tanárnő és 1920-tól 1929-ig, nyugalomba vonulásáig Marosvásárhely állami polgári leányiskolában, majd a Leánylíceumban működött. Férje: †Henter Pál, 1882-ben Marosjárán született, polgáriiskolai tanár volt és a világháborúban a 62. h. gy.-e. kötelékében a szerb fronton 1914. nov. 6-án halt hősi halált. Gyermekei: Kálmán, dr., orvos, Nagyváradon és Sára, zöldkeresztes védőnő.

Henter Sándor bodoki, m. kir. postatisztviselő, Kispest. Sz. 1896. Érsekújvár. Atyja: Pál, ny. Máv. s. tiszt, édesanyja: ludányi Auer Teréz Tanulmányait Érsekújváron végezte és 1915-ben a 12. gy.-e.-ben, majd az 5-ös közös huszár e.-ben az orosz, román és az olasz fronton harcolt, kétszer sebesült. Az I ezüst vit. é. kétszer, a II. ezüst vit. é., kétszer a bronz, seb. é. a K. cs.-k. és a háb. e. é. tulajdonosa. 1923 óta a m. kir. posta tisztviselője. Neje: Beleznay Ilona, gyermekei: László és Ilona.

†Henter Zoltán sepsiszentiváni, dr. orvos, Gemyeszeg. Sz. 1874. Marosvásárhely. Atyja: †Géza, földbirtokos, édesanyja: hilibi Gaál Anna Tanulmányait Gyulafehérváron és Kolozsváron végezte és a dicsőszentmártoni kórházban kezdte pályafutását, onnan 1902-ben került Gernyeszegre körorvosnak. A világháború alatt az olasz és orosz fronton mint főorvos teljesített szolgálatot, számos kitüntetés tulajdonosa. Elhúnyt 1936 május 19-én mint körorvos Gernyeszégen. Özvegye: kaáli Nagy Margit, gyermekei: Margit, Judith és Livia.

Herczeg Ferenc szöllősi, templomfestő mester, Marosvásárhely. Sz. 1878. Ősi. Iskolái elvégzése után festészeti főiskolát végzett, művészi gyakorlatot Bécsben, Münchenben és Budapesten szerzett. 1908 óta él Marosvásárhelyen mint önálló mester, számos kiállításon vett részt, ahol elismerő oklevelet nyert. Elismert, jónevű speciális templomfestő. Az Ipartestület alelnöke. A világháború alatt a 22. honv gy.-e.-ben az orosz fronton harcolt, sebesült, őrmesteri rangban szerelt le. Neje: marosvásárhelyi Szigyártó Nagy Anna, gyermekei: Erzsébet és Mária.

Herczeg János földbirtokos, malomtulajdonos, Maroskeresztur. Sz 1899. u. o. Négy középiskolát, majd gazdasági szakiskolát végzett és gazdálkodni tanult, jelenleg saját földjét műveli és a maroskeresztúri malom tulajdonosa, tekintélyes polgára a községnek, a Gazdakör alapító tagja, volt M. P. tag, minden kulturális és szociális ügy támogatója. A világháborúban a 22. h. gy.-e.-ben teljesített szolgálatot. Neje: Soós Irma, gyermekei: János és Ilona.

Hermáim Károly tanító, Homorodalmás. Sz. 1908. u. o. Régi erdélyi német származású család, atyja: †József, anyja: Darko Eszter. A tanítóképzőt Székelykeresztúron végezte el, utána 3 éven keresztül Almáson, részben Székelyvarságon működött mint tanító, majd az állam kötelékébe lépett és a pénzügyigazgatóságnál tevékenykedett, 1940-ben ismét tanítónak nevezik ki. A magyar ügyek lelkes pártolója. Neje: Lengyel Mária, gyermeke: Magda.

Hermann Ottó faszobrászmfivész és cementáru készítő mester, Székelybethlenfalva. Sz. 1878. Székelyudvarhely. Tanulmányait Székelyudvarhelyen kezdte, majd Bécsben és több külföldi államban gyarapította szaktudását és 1905-ben lett önálló. Nevéhez fűződik a 82-es cs. és kir. ezr. emlékműve, melyet fából faragott ki. A világháborúban a 82. gy.-e.-ben az orosz harctéren szolgált. Neje: Kun Irma, gyermeke: Irén.

Herschdörfer Áron kereskedő, Radnótfája. Sz. 1865. u. o. Iskolái elvégzése után kereskedői pályán működött, 1900 óta önálló kereskedő. A törvényhat. biz. tagja, minden kulturális és magyar vonatkozású eszme támogatója. Neje: †Fluchter Róza, gyermekei: Móric, Janka, Frida, Irén, József, Piroska, Kató és Olga.

Herszényi Andor herszényi, földbirtokos, ny. adótárnok, Székely vaja. Sz. 1885. Fogaras. Atyja: †Imre, főszolgabíró, majd polgármester volt Fogarason, édesanyja: szemeljai Bora Anna volt. Tanulmányait Kolozsváron az egyetemen végezte 1911-ben, majd a budapesti Zeneakadémiát végezte el. Mint közigazgatási gyakornok Fogarason működött, majd tanfelügyelői tolnok volt és 1921-ben Székelyvaja adótárnokává nevezték ki, 1928-ban vonult nyugalomba A világháborúban a 3. h. tábori ágyúsezredben küzdött. Neje: kézdiszentléleki Orvay Magda, gyermeke: Éva, férj. Tollas Józsefné.

Héczei Dénes gazdálkodó, Telekfalva. Sz. 1905 Miklósfalva. Iskoláit Telekfalván végezte, majd a szülői házban gazdálkodást tanult, jelenleg 18 hold földön folytat korszerű gazdálkodást és haszonállattenyésztést. A Tejszövetkezet volt igazgatója, tekintélyes polgára a községnek. Neje: Kovács Ilona, gyermekei: Dénes és Eszter.

Héjja Kálmán vármegyei árvaszéki ülnök, Csíkszereda. Sz 1909-ben Székelypetőfalván. Atyja: Héjja András Gápár, anyja: Both Veronika Középiskoláit Kézdivásárhelyen, egyetemi tanulmányait Kolozsvárott végezte, 1936-ban Hosszúfalván ügyvédjelöltként, 1937-től Csíkszeredái ügyvédi kamaránál működik. Majd 1940-ben árvaszéki ülnöknek nevezték ki. Az Uri Kaszinó és az EKE tagja.

†Hidegh István törvényszéki bíró, Budapest. Sz. Gyergyószentmiklós. Törzsökös székely nemesi családból ered, tanulmányait Csíksomlyón és Kolozsváron végezte. Működését Nagyszebenben kezdte meg mint joggyakornok, majd albíró lett. Nagytudású és képzett törvényszéki bíró volt. 47 éves korában 1910-ben húnyt el. Déván volt törvényszéki bíró. Özvegye: Végh Mária, hájasfalvi születésű, lófő nemes székely család gyermeke. Gyermekei: Erzsébet és Mária.

Hienz János körjegyző, Dedrád. Sz. 1892. Kisszentlászló. Atyja: †H. János kereskedő, anyja: †Hermann Zsófia. Tözsgyökös erdélyi családból származik, aki középiskolát Erzsébetvároson, közigazgatási tanfolyamot Marosvásárhelyen végezte el, 1919—1920ig Tekeújfalun, majd 1920-tól 1930-ig Szászpéntek községben teljesített szolgálatot. Dedrádon 1941 óta működik. A világháborúban részt vett az orosz és az olasz fronton harcolt és egyszer sebesült, az összeomlásig teljesített szolgálatot, I. ezüst vit. é., Sig. Laud. K. cs-k., seb. é.-mel mint főhadnagy szerelt le. Neje: Seima Zsuzsanna, gyermekei: Harold és Egon. A magyar kisebbség ügyében áldásos tevékenységet fejtett ki.

Hints Vilma farkaslaki, okl. gyógyszerész, Nyárádszereda. Atyja: Gergely, okl. gyógyszerész 1874-ben került Nyárádszeredára és ö alapította a „Reményhez” címzett gyógyszertárat. A község közéletében is fontos szerepet töltött be. Az Uri Kaszinó megalapítója volt. Édesanyja: nagyajtai Nyirédi Ilona. Középiskoláit Kolozsváron végezte, 1905-ben nyert oklevelet. Édesatyja által alapított gyógyszertár vezetését vette át, melynek jelenleg is tulajdonosa. A helyi Ref. Nőszövetség örökös díszelnöke, az Uri Kaszinó tagja, minden hazafias, szociális és kulturális egyesület lelkes támogatója.

Hirsch Izidor malombérlő, Gyalakuta. Sz. 1900. Székelybere. Iskolái elvégzése után kereskedői szakot tanulta. Előbb mint kereskedő működött, majd 1938 óta Gyalakuta községi malom bérlője. Minden kulturális és hazafias ügy lelkes támoga-

tója. Neje: Spierer Zseni, gyermekei: József és Róza.

Hirsch Jenő vendéglős, Marosvásárhely. Sz. 1868. u. o. Iskoláit Marosvásárhelyen végezte, majd a vendéglős iparban szabadult föl. A 22. h. gy.-e., 5-ös tüzér és a lábadozó osztag kantinját 45 évig kezelte. 1935 óta önálló vendéglős. Részt vett a világháborúban, háromszor sebesült, a II. ezüst vit., a bronz, a seb. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Aba Mária, gyermekei: Rezsim férj. Szegő Vilmosné, Ibolya férj. Farkas Albertné, Elza férj. Rózenblatt Maxné. és Ernő.

Hirsch Leopold kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1885 Iskolái elvégzése után a kereskedői pályát tanulta ki és szaktudásának fejlesztése után 1910-ben saját erejéből lett önálló. Nejé: Schwarcz Róza, gyermekei: Jenő, Imre, Lajos, Sári, Rezsi és Izidor. Minden idejét üzlete fellendítésére szenteli.

Hirsch Rudolf divatáru kereskedő, Székelyudvarhely. Sz. 1888. Mezősály. Iskolái elvégzése után a kereskedői pályára lépett és Budapest, Temesvár jobb üzleteiben szerezte szaktudását, majd 1911-ben Székelyudvarhelyen önálló üzletet létesített. A 82-es gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, mint tizedes szerelt le. Neje: Kun Malvin, gyermekei: András földrajz-történelem tanár és Emil joghallgató.

Hirschhorn Soma malomtulajdonos Mezőpanit Sz. 1907. Szentmáté. Atyja: Elek, anyja: Dászkál Róza volt. Iskoláit Désen és Kolozsváron végezte, a kereskedelmi pályán működött és 1935 óta a Mezőpaniti Gőzmalom társtulajdonosa. A M. P. helyi tagozatának tagja volt, a román uralom alatt magyarságáért üldözték. Neje: Erzmann Frida, gyermeke: Endre.

Hirchler Jakab nyug. tanító, Marosvásárhely. Sz. 1860 Keszthely. Tanulmányait Budapesten és Keszthelyen végezte, ahol oklevelet nyert. Pedagógiai pályán 4 évtizeden keresztül működött, több ízben részesült szóbeli és írásbeli elismerésben, dicséretben. 1926-ban vonult nyugalomba. Neje: Hermann Helén, gyermekei: Samu, Jeriás, Manó és Sarolta.

Hochmál Frigyes igazgató, Marosvásárhely. Sz. 1902 Beszterce. Atyja: János, anyja: Mojzis Krisztina volt. Tanulmányait Marosvásárhelyen végezte, majd mint magántisztviselő a helybeli Bőripar-ipartelep Rt.-nál kezdte működését, ahol főkönyvelő, majd 1940-ben igazgató lett Több kulturális és szociális egyesület támogatója. Neje: Kerekes Margit, aki szintén a Bőripari Vállalat Rt. tisztviselője, irodavezetője. Gyermeke: Ervin.

Hodgyai Dénes ifj. gazdálkodó és kereskedő, Miklósfalva Sz. 1895. Atyja: †Mózes, anyja: Barabás Anna volt. Tősgyökeres székely gazdacsalád. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult, a világháború kitörésekor a 23. gy.-ezr.-ben az orosz frontra került, sebesült. Őrmesteri rangban szerelt le, háromszor került az orosz frontra felgyógyulása után. Nagyszebenben mint kiképző altiszt működött. A K. cs.-k és a seb. é. tulajdonosa. Gazdálkodása mellett kereskedéssel is foglalkozik, melyet családja segítségével vezet. Neje: Nagy Irma, gyermekei: Dénes és Irma.

Hodgyai Domokos gazdálkodó, Miklósfalva. Sz 1898. Székely nemes gazdacsaládból ered. Atyja: †Elek, anyja: Hogyai Julianna volt. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult és 1930 óta folytat saját földön korszerű gazdálkodást. Neje: Veress Ida, gyermekei: Márton és Domokos. Gyermekeit magyar szellemben nevelte, hazafiasságát mindvégig megtartotta.

Hódor Attila állami tanító, Kézdiszászfaivi. Sz. 1905. Atyja: †András, anyja: Balázs Anna volt. Lófő székely nemesi család sarja. Tanulmányait Kézoivásárhelyen és Csíkszeredán végezte, 1924 óta tanít. Magyarsága miatt a megszállás alatt több ízben volt kellemetlensége. Neje: Kádár Karolina, gyermekei: Tibor, Sara és József.

Hódossy Kálmán, Csíkszereda Város Villamos Müvek igazgatója, Csíkszereda. Sz. 1882. Körmend. Tanulmányait Pápán és Budapesten végezte. Németországban, Gödöllőn és Gyöngyösön szerzett szakmai gyakorlatot és 192U óta üzemvezető igazgató. A világháborúban a 7. vártüzér ezredben az olasz fronton teljesített szolgálatot, a II. o. ezüst, bronz vit. é., vaskereszt és a K. cs.-k. tulajdonosa, mint szakaszvezető szerelt le. A ref. egyház gondnoka, az Erdélyi Párt intézőbizottsági tagja, a Csíki Hitelszöv. igazgatósági és a Magyar Elektr. Szöv. tagja. Neje: ikafálvi Farkas Ilona polgári iskolai tanárnő.

Hódossy Kálmánné szül. Farkas Ilona áll. isk. tanárnő, Csíkszereda. Sz. Brassó. Az ismertnevű ősi székely lófő nemes Farkas család leszármazottja. Atyja: Imre, anyja: †Muray Sarolta. Középiskoláit Sepsiszentgyörgyön és Nagyszebenben végezte. Tanárnői oklevelét a nagyszebeni Szt. Ferenc-zárdában nyerte el, és mint tanárnő 1919 óta a csíkszeredai polgári iskolában tanít a mai napig. A M. P. helyi csoportjának tagja, számos kulturális, szociális és egyházi egyesület vezetésében vesz részt, az Erdélyi Pártnak tagja. A megszállás alatt növendékeit titokban magyar nyelvre tanította, amiért számos támadás érte. Férje: Hódossy Kálmán, a Városi Villamos Művek ügyvezető igazgatója.

Hoffmann Mendel kereskedő, Marosvásárhévíz. Sz. 1912. Iskolái elvégzése után a kereskedelmi pályán Brassóban szabadult fel és mint segéd Brassón, Petrozsényban és Kolozsváron fejlesztette tudását, 1931-ben a saját erejéből lett önálló. Neje: Kirschenbaum Rózsi, gyermeke: Erna. Hazafias és kulturális ügyek támogatója.

Hogyai János gazdálkodó, kovácsmester, Etéd. Sz. 1897. Székely gazdacsaládból származik. Iskolái elvégzése után a szülői háznál tanulta a gazdálkodást, majd a kovácsmesterséget sajátította el. A világháborúban a 22. gy-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, onnan a román frontra került, majd a forradalomig a csendőrség kötelékében teljesített szolgálatot. A rét. egyház presbitere, a Közbirtokosság tanácstagja, az Ipartestület tagja, a Hitelszövetkezet felügy. biz. tagja, tekintélyes polgára a községnek. Magyar hazafiasságát a legnehezebb időkben is a legbátrabban hangoztatta. Neje: Máthé Vilma, gyermekei: Vilma, Vilmos és Piroska.

Hogyai Lajos etédi gazdálkodó, Etéd. Sz. 1890. Atyja: †János, anyja: †Simon Rebeka. A szülői házban gazdálkodni tanult. A világháború mint tényleges katonai szolgálatát teljesítőt, a 82 gy.-ezr.-ben érte és az orosz frontra került, ahol két ízben súlyosan sebesült és 1916-ban mint rokkant szerelt le. Szakaszvezetői rangja volt, a II. o. ezüst, a bronz vit. é., a seb. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa A M. P. bizalmi embere volt, magyarsága miatt többször meghurcolták, bántalmazták. Neje: Birtalan S. Zsuzsánna Ezsébet, fia Lajos, aki a szülői háznál gazdálkodik.

Hollanda János dr. r. k. plébános, Kézdisárfalva. Sz. 1882. Lemhény. Atyjá: †József, anyja: Csüdör Mária volt. Tősgyökeres székely családból ered. Iskoláit Kézdivásárhelyen és Gyulafehervároa vegezte. A világháború alatt mint tábori lelkész orosz es olasz fronton teljesített szolgálatot. Csíksomlyón kezdte lelkipásztori működését és a világháború után Futástalvára, Torjára, Gyergyóremetére és 1940-ben Kézdisárfalvára került. A Hitelszövetkezet elnöke, a M. P. volt elnöke, minden kulturális és hazafias cél támogatója, magyarságáért a megszállás alatt súlyosan bántalmazták.

Hollanda Tivadar segédjegyző, Futásfalva. Sz. 1906. Felsőcsernaton. Atyja: †Lajos, anyja: Fülöp Juliánna volt. Tanulmányait Kézdivasárheiyen vegezte, jegyzői oklevelet bogarason 19o4-ben nyert, azóta Futásfalván működik. Katonaéveit a román hadseregben voit kenyteíen leszoigáim. Minden kulturális ügy támogatója.

Holló János gazdálkodó, Csíktapolca. Sz. 1895. u. o. Atyja: †János, anyja: Imre Berta. Középiskoláit Csíksomlyón végezte, 1911-ben csíkszeredai törvényszékhez került mint gyakornok, s itt 1914-ig működött, amikor a pénzügyőrség szolgálatába lépett át mint felvigyázó, 1920-ban visszatért a családi birtokára és a mai napig azon gazdálkodik. A község közéletében részt vesz, a község pénztárnoka, a Gazdakör pénztárnoka, a M. P. jegyzője, közbirtokossági jegyző. Neje: Gegő Berta, régi ősi székeiy családból származnak, úgy a Holló, mint a Gegő családok révén.

Horovitz József kereskedő, gazdálkodó, földbérlő, Nyárádremete. Sz. 1892. Iskoláit Marosvasáhelyen és Dicsőszentmártonban végezte, majd Bécsben mint gyakornok ékszergyárban működött. A világháború alatt a 82. k. gy.-ezr.-ben az orosz, olasz fronton harcon, olasz fogságba került, főhadnagyi rangban szerelt le. Az ezüst es bronz Sig. Laud., az I. és II. o. vit. é., a seb. é., a német háb. e. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Rozenberger Roza, gyermekei: Éva, Judith és Tivadar.

Hortaver Erzsébet tanítónő, Görgenyüvegcsűr. Atyja: †Flórián, anyja: Kiss Erzsebet volt. Sepsiszentgyörgyön és Nagyszebenben a Ferencrendi Zárdában végezte tanulmányait és oklevelének elnyerése után Alvinczen kezdett tanítani. Magyarsága miatt huzamosabb ideig nem kapott állást, Alvinczről Csíkmadarasra, 1940-ben pedig Görgényüvegcsűrre került, ahol azóta tanít.

Horubás János állami elemi iskolai okl. kántortanító, Kobátfalva. Sz. 1908. Gagy. Atyja: †János, tekintélyes gazdálkodó volt, Tősgyökeres székely nemes családból származik. Tanulmányait Székelykeresztúron végezte és 1927-ben nyert oklevelet. Pedagógiai működését Székelymuzsnán kezdte meg 1927-ben. 1940 óta Kobátfalva kántortanítója. Neje: Mezey Vilma, oklevelés tanítónő. Gyermekei: János és Jenő. A magyar kultúra őre és lelkes harcosa, minden hazafias eszme támogatója, több társadalmi egyesület tagja.

Horváth Dávid cukrászmester, Kézdivásárhely. Sz. 1904. üelencén. Atyja: †János, anyja: †Kovács Teréz. Székely lófő nemesi család sarja. Iskolái után a cukrászipart tanulta, amit Budapesten, Brassóban, Kassán, Bécsben, Bukarestben, Galatzon, Brailában stb. városokban fejlesztett. 1935-ben önállósította magát. A megszállás alatt a M. P. működésében részt vett, minden kulturális és magyar ügynek lelkes támogatója volt. Neje: Illyés Ida. Gyermeke: Vilmos.

Horváth Domokos gazdálkodó, községi főbíró, Tibod. Sz. 1891. Tősgyökeres székely gazdacsaládból ered. Iskoláit Székelyszenttamáson végezte, majd gazdálkodást tanult a szülői házban. A világháborúban mint a 82-es cs. és kir. ezr. katonája, orosz és olasz fronton harcolt és orosz fogságba került. A II. o. ezüst vit. é. tulajdonosa. Neje: Pál Anna, gyermekei: Cecilia, Anna és Dénes. A M. P. volt tagja, községi tanácstag, egyháztanácsos, minden kulturális cél támogatója, volt községi albíró, 1940 óta a község főbírája.

Horváth Istvánné szül. Horváth Margit felsőbükki ref. isk. tanítónő, nagyenyedi születésű. Atyja: Viktor erdőfőmérnök, anyja: Asztalos Margit, ismertnevű magyar nemesi család tagjai. Középiskoláit és a tanítóképzőt Nagyenyeden a ref. tanítóképzőben végezte. Pályafutását Magyarbecén kezdte meg mint állami iskolai tanítónő. Több állomáshelye után került Szászrégenbe 1936-ban, ahol a mai napig működik. Több kultúr- és egyházi egyesület vezetésében vesz részt. Magyarsága miatt több kellemetlenségnek volt kitéve. Kézimunka órák alatt tanítványaival megismertette a magyar Himnuszt, a Szózatot és a magyar történelmet. Férje: Horváth István.

Horváth József székesi ny. középiskolai tanár, Marosvásárhely. Sz. 1889. Atyja: †József, anyja: Schneider Mária volt. Marosvásárhelyen és Kolozsváron végezte tanulmányait, 1911 óta mint magyar-német tanár működik Marosvásárhelyen. 1936-ban vonult nyugalomba, de 1940 óta ismét aktív szolgálatot teljesít, A világháborúban a 62. k. gy.-ezr.-ben az orosz és román fronton harcolt, a Sig. Laud., a K. cs.-k. és a bajor kereszt tulajdonosa. Neje: Keresztessy Ilona. A Helikon és több más erdélyi folyóiratban állandóan jelentek meg cikkei. Tudományos művet írt; számottevőbbek: Ausztrália, Kína, Az angolok Indiában, Mi készül a távolkeleten, a Földközi tenger angoluralom alatt Minden kulturális és hazafias megmozdulásban kiveszi részét. A Kemény Zsigmond Társaság tagja.

Horváth Lázár építési anyagkereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1882 Iskoláit Marosvásárhelyen végezte, majd édesatyja által 1886-ban alapított cégben tevékenykedett, melyet 1922-ben vett át, azóta önállóan vezet. A világháború alatt 1915—1918-ig teljesített szolgálatot. Neje: Rózenberg Margit, gyermeke: Vilmos Minden kulturális ügynek lelkes támogatója.

†Horváth Ödön MÁV főmozdonyvezető, Hódmezővásárhely. Sz. 1882. Tövis. Atyja: †Mózes, anyja: †Deák Zsuzsánna. Iskoláit Tövisen végezte és 1906-ban lépett a MÁV kötelékébe, ahol 27 évi nehéz és felelősségteljes szolgálat után 1939-ben vonult nyugalomba. 1940-ben hunyt el. A világháborúban mint tengerész őrmester teljesített szolgálatot, több kitüntetést kapott. Özvegye: Madaras Piroska, marosvásárhelyi születésű, székely családból származik.

†Horváth Sándor sárfalvai, kántortanító, Kézdisárfalva. Sz. Esztergom. Tanulmányai elvégzése után kántortanítói oklevelet nyert, és mint pedagógus több helyen működött. 1928-ban hunyt el. Gyermekei: Sándor, Rezső, Piroska, Dénes. Pedagógiai működése alatt szolgálatát mindenkor a legteljesebb megelégedésre végezte, lelkiismeretes és buzgó munkásságáért többízben részesült elismerésben és kitüntetésben. Özvegye: az ismert Héjja-család leszármazottja.

Horváth Sándor áll. el. isk. ig. és ref. lelkész, Mezőörvényes, Sz. 1885. Burkos. Atyja: †István teológiai tanár, ref. esperes. Ősrégi székely nemesi család leszármazottja, aki a gimnáziumi érettségit Székelyudvarhelyen, teológiát Kolozsváron tette le. 1907-ben kezdte meg lelkészi működését. 1911-ben szentelték föl. Tanítói oklevelét Nagyenyeden szerezte meg és mint lelkész és tanító működik. Minden magyar kulturális és hazafias megmozdulásnak lelkes támogatója.

Hosszú Béla dr. ügyvéd, Szászrégen. Sz. 1899. Ozsdolán. Atyja: †Ferenc fb., anyja: †Albert-Tóth Borbála. Régi katolikus székely nemesi családból származik. Középiskoláit Kézdivásárhelyen, Kolozsváron, majd Budapesten végezte. Egyetemi tanulmányait Budapesten, Kolozsváron és Szegeden végezte 1923-ban. Utána családi birtokon gazdálkodott, ügyvédi praxisát addig nem kezdhette meg, míg a román állampolgárságot meg nem szerezte. 1927-től Maroshévizen, majd 1938-tól Szászrégenben tevékenykedett. Közben magyar diplomáját nem ismervén él, Csernatini román egyetemen tett román nyelven vizsgát. A M. P. működésében résztvett s több magyar érzelmű titkos gyűlést tartott. Neje: Hügel Elvira.

Hoza János sütőmester, Marosvásárhely. Sz. 1904. Mezőpogácsa. Iskoláit Marosvásárhelyen végezte, majd a sütőiparban szabadult föl és mint segéd jobb mestereknél fejlesztette szaktudását. 1931-ben saját erejéből lett önálló mester. Az Ipartestület tagja, minden idejét iparának fejlesztésére fordítja. Neje: Bodó Ilona, gyermeke: Károly.

Hozó Anna csíkszentmártoni, ny. tanítónő, Csíkszentmárton. Sz. u. o. Tősgyökös székely nemesi családból származik. Atyja: Pál, aki polg. isk. tanár volt, és Gyergyószentmiklóson 42 évig működött. Oklevelét Kolozsváron nyerte, Csíkszépvizen, Kászonjakabfalván, jelenleg Csíkszentmártonban működik, a megszállás alatt magyarságának számos tanujelét adta.

Hubbes György gondnok, Tusnádfürdő. Sz 1888. Holtövén. Atyja: †Márton, anyja: Klein Róza. Régi erdélyi szász eredetű családból származik. Iskolái elvégzése után Budapesten a The Waggon Ltd. & Co. kötelékében mint tisztviselő kezdte meg pályafutását. 1914—1918-ig a világháborúban vett részt, ahol az I. tiroli vadászezred kötelékében az orosz fronton harcolt és kétízben sebesült meg. Mint főszámvevő szerelt le, a K. cs.-k., háb. e. é. és a seb. é. tulajdonosa. 1919-ben Sepsiszentgyörgyön mint kenyérgyáros 1936-ig, amikor is Tusnádfürdőre telepedett le, a fürdőigazgatóságnak felügyelőbizottsági tagja, községi tanácsos, az Erdélyi Pártnak tagja, az Újságírók otthonának gondnoka.

Hurubeanu Livius dr. körorvos, Csíkszépvíz. Sz, 1903. Gyergyótölgyes. Atyja: †János tanító, anyja: Kotta Lukrécia. Tőzsgyökös gyergyótölgyesi családból származik, aki középiskoláit Brassóban, egyetemi tanulmányait Jassyban végezte. Mint klinikai orvos, Jassyban kezdte meg pályafutását, egy ideig Gyergyóbékáson, majd Torda megyében és 1939 óta Csíkszépvizen mint körorvos működik. Orvosi irányú cikkei szaklapokban jelentek meg. OTI körzeti orvos, minden kulturális és hazafias ügy lelkes támogatója. Neje: Dobál Anna.

Huszár Ádám r. k. esperes-plébános, Barót. Sz. 1883. Miklósvár. Atyja: Lajos, anyja: Barabás Julianna volt. Tősgyökeres székely családból ered. Középiskoláit Brassón és Gyulafehérváron végezte, 1905-ben szentelték fel. Piskin 3 évig, Magyarláposon 21 évig tevékenykedett és 1929 óta Baróton esperes-plébános. A M. P. helyi elnöke és megszervezője, magyarsága miatt letartóztatták. Minden kulturális és szociális egyesület működésében részt vesz.

Huszár Károly pályamester, Csókfalva. Sz. 1901. Petrozsény. Atyja: József, anyja: Marosi Dina volt. Középiskoláit Dicsőszentmártonban végezte, 1919 óta áll a vasút szolgálatában, jelenleg mint pályamester tölti be hivatását. Minden kulturális és magyar ügy lelkes és buzgó támogatója. Neje: Szoboszlay Rozália, gyermekei: Éva és Imre.

Hügel Béla kereskedő és malomtulajdonos, Szászrégen, Sz. 1873. u. o. Atyja: Lipót, anyja: †Urbán Róza. Középiskoláit Szászrégenben végezte, majd kereskedői pályára lépett, ahol csakhamar önállósította magát, mint tekintélyes kereskedő működött. A M. P. helyi csoportjának, a Magyar Kaszinónak, a r. kat. egyháztanácsnak, a Magyar Polgári Dalkörnek tagja. A világháború alatt a 22. gy.-ezr. kötelékében mint népfölkelő teljesített helyi szolgálatot. Minden magyar ügynek támogatója Neje: Garboczy Emma, gyermekei: Lipót és Ferenc.

Id. Hügel Ferenc kereskedő és malomtulajdonos, Szászrégen. Sz. 1885 u. o. Kereskedelmi érettségije után Kolozsváron a Kereskedelmi Akadémiát hallgatta, majd mint banktisztviselő, a Mezőgazdasági Bank Rt. kötelékébe, később a Marosvásárhelyi Takarékpénztár szászrégeni fiókjánál, majd az osztrák-magyar államvasutaknál teljesített szolgálatot A világháborúban a 64. gy. e. kötelékében az orosz fronton harcolt, ahol megsebesült. Lábát amputálták és mint hadirokkant 1916-ban szerelt le. A M. P. helyi csoportjának értékes tagja, a Magyar Kaszinó tagja, r. kat. Egyháztanács tagja, a Dalkör pártoló tagja, stb., stb. A magyar és kulturális ügyek mindenkori támogatója. Neje: Pittlich Gizella, gyermekei: Gizella és Borbála.

Hügel József Lajos ny. százados, malomtulajdonos, Szászrégen. Sz. 1881. u o. Atyja: Lipót, anyja: Urbán Róza. Érettségi tanulmányai után katonai pályára lépett, és előbb a 64. gy.-e. kötelékében, majd a 34. gy.-e. kötelékében teljesített szolgálatot és az olasz fronton harcolt. Kitüntetése: III. kat. érd. ker. A M. P. helyi csoportjának értékes közreműködő tagja volt, a Magyar Kaszinó, a r. kat. Egyháztanács, a Polgári Dalkör tagja, városi tanácsos, tűzharcos szövetség szászrégeni elnöke. Neje: Lengyel Ilona, kinek atyja dr. Lengyel József Déva város volt polgármestere. Gyermeke: Marianna.

Iczkovics Bella kereskedő, Csíkszereda. Sz. 1902. Brassó. Atyja: †Benő, aki a világháborúban az orosz harctéren hősi halált halt, anyja: Turteltaub Gizella. Üzletét 1935-ben nyitotta és azt a legnagyobb szakértelemmel és tudással vezeti. Két alkalmazottnak nyujt állandó kenyeret. Minden kulturális ügynek lelkes támogatója.

Ignác Mihály ifj. gazdálkodó, Marosvásárhely. Sz. 1905. Atyja: id. Mihály, anyja: Oláh Anna. Székelyföldi gazda családból ered. Iskolái elvégzése után földműveléssel kezdett foglalkozni. A felszabaduláskor mint nemzetőr működött közre. Tekintélyes polgára a községnek, minden hazafias és kultúregyesület mű-

ködösében részt vett. Neje: Szász Ida, gyermeke: Rózsika.

Ignát Ferenc gazdálkodó, malomtulajdonos, Nyárádtő. Sz. 1884. Nyárádkarácsonyfalva. Törzsökös székely nemesi családból ered. Atyja: László, anyja: Fogarasi Julianna volt. Atyja útmutatása mellett tanulta a gazdálkodást, majd malmot bérelt és 1910 óta mint malomtulajdonos és gazdálkodó Nyárádtőn működik. A világháborúban az orosz fronton fogságba került és 1918-ban tért haza. Neje: Szász Sára, gyermekei: József,. György, Péter, Ilona, Margit és Katalin, akiket magyar szellemben nevelt fel.

Iklandi Zsigmond földbirtokos, gazdálkodó, Folyfalva. Sz. 1893. Atyja: János, anyja: Pethő Róza volt. Törzsökös székely gazda családból származik, nemesi eredetű. 1920 óta önálló és 58 holdas birtokán folytat intenzív és belterjes gazdálkodást. A község bírája, és minden hazafias és kulturális intézmény működésében részt vesz. A megszállás alatt tíz éven át töltötte be a bírói tisztséget megszakítás nélkül közmegelégedésre. A világháborúban a 62. gy.-ezr.-ben szerb és olasz fronton harcolt, sebesült. A K. cs.-k. és a kétsávos seb. é. tulajdonosa. Neje: Magái Anna, gyermeke: Margit.

Ilyés Ferenc kereskedő, Marosszentgyörgy. Sz. 1892. Kolozsvár. Atyja: †András, anyja: †Székely Zsuzsanna. 1913-ban vonult be mint tényleges, a háború kitörésekor először a szerb, majd onnan az orosz frontra került, ahol fogságba esett. Mint őrmester szerelt le. A M. P. tagja és a magyar eszmék lelkes támogatója volt. Neje: Jánossy Ida, gyermekei: laa, Ferenc, Jenó, László, Ilka és Mihály.

Ilyés János Ganz villamossági főgépész, Kézdivásárhely. Sz. 1902. Nyujtodon. Atyja: László, anyja: Lázár Ágnes volt. Lófő székely nemesi családból ered. Iskolái elvégzése után a lakatosipart tanulta, majd a stabil és mobil gépkezelésből szakvizsgát tett. Jelenleg a fenti telep üzeműnek rögépésze. A M. P. tagja, minden kultúrintézmény támogatója. Neje: Toodor Mária, gyermekei: László és Ibolya.

Illyés Ernőné, a Diana gyógyszertár tulajdonosa, okl. gyógyszerész, Makfalva. Sz. Marosvásárhelyen. Tanulmányait Marosvásárhelyen, Kolozsváron, Budapesten és Bukarestben végezte és 1922-ben nyert oklevelet. 1936-ban nyitotta meg lenti gyógyszertárát, amelyet azóta vezet. Férje: Illyés Ernő fogász, aki Kolozsváron született és Makfalván működik, gyermeke: Ernő.

Illyés Ferenc ny. m. kir. csendőrtiszthelyettes, Sashalom. Sz. 1878. Kadicsíalván. Törzsökös székely gazda családból származik. Atyja: †Ferenc, anyja: Jakab Anna volt. Iskolái elvégzése után tényleges katonai szolgálatra a 82. székely ezredhez vonult be, Boszniába és Székelyudvarhelyen teljesített szolgálatot, majd közvetlenül lépett át a m. kir. csendőrséghez. A világháborúban az orosz fronton, harcolt, a koronás ezüst érd. ker. és a vaskereszt, tulajdonosa. A román megszálláskor Tordason volt és szökés útján jött Budapestre és mint csendőr Szolnokon, Jászberényben, Gödöllőn, Sashalmon, Rákosszentmihályon, Valkon és Debrecenben teljesített szolgálatot, itt mint szakaszparancsnok. 1929-ben vonult nyugalomba. Neje: Kostsák Paula, gyermekei: Mária és Anna.

Illyés Lajos r. k. plébános, Szentháromság. Sz. 1900. Barót. Székely törzsökös gazda családból származik. Tanulmányait Baróton, Székelyudvarhelyen és Gyulafehérváron végezte el. 1923-ban szentelték pappá. Gyergyóalfaluban, Székelyudvarhelyen és Magyarzsokodon volt plébános, 1939-ben került Szentháromságra, ahol mint plébános és hitoktató tanár működik. A volt M. P. örökös tagja. Minden kulturális, hazafias és szociális egyesület támogatója.

Illyés Márton ny. csendőrőrmester és gazdáLkodó, Alsócsernát. Sz. 1874. Kászonújfalu. Atyja: †Ignác, anyja: Beöjthe Virág volt. Székely gazda családból ered. Iskolái elvégzése után katonaéveit szolgálta le, majd közvetlenül a m. kir. csendőrséghez lépett át, ahol 27 évi nehéz és felelősségteljes szolgálat után vonult nyugalomba. A világháború alatt a román fronton sebesült, és rokkant lett. Számos elismerésben és kitüntetésben volt része, szolgálatát mindenkor teljes megelégedésre vegezte el. Neje: Roka, Terez, gyermeke: Margit, unokái: Levente és Ildikó.

Illyés Sámuel gazdálkodó, Rava. Sz. 1872. Székely nemesi családból ered. Atyja: †Benedek tekintélyes polgár, községi vezetőember volt. iskolái elvégzése után a szülői háznál tanult gazdálkodni, jelenleg 37 holdon folytat korszerű gazdálkodást. A világháborúban a 22. honv. gy.-ezr.-ben, majd a csendörségnél mint tábori csendőr a román fronton harcolt, mint szkvtő szerelt le. A volt M. P. tagja, volt községi bíró, közgyám, pénztáros es minden kultúrintézmény vezetőségi tagja. Neje: Kedei Apollónia, gyermeke: Sámuel.

Illyés Orbán Balázs földbirtokos, Székelypálfalva. Sz. 1893. u. o. Ősrégi nemesi székely családból származik. A székelyudvarhelyi gimnáziumban érettségizett. 1914-ben vonult be katonai szolgálatra a 22. h. gy.-ezr.-hez, tisztiiskolájának elvégzése után 1915-ben az orosz frontra vezényelték, ahol 1916 júniusában fogságba esett. 1921-ben tért haza és mint főhadnagy szerelt le. I. ezüst, Sig. Laud. és K. cs.-k. érmek tulajdonosa. A Hangya fogy. szöv. elnöke. A román megszállás alatt a M. P. elnöke, annak hazafias és lelkes támogatója volt. Jelenleg az Erdélyi Párt elnöke. Neje: Bakk Julianna, gyermeke: László. Jelenleg 150 holdon gazdálkodik.

Illyés Orbán József gazdálkodó, közs. bíró, Székelypálfalva. Sz. 1890. u. o. Ősi székely családból származik. Középiskoláinak elvégzése után atyja mellett a gazdálkodást tanulta. Jelenlegi gazdaságán korszerű gazdálkodást folytat. 1911-ben mint tényleges a 9-es honv. huszároknál szolgált, a világháborúban az orosz harctéren küzdött, ahol súlyosan sebesült. A román uralom alatt a M. P. lelkes és támogató tagja volt. Neje: Bakk Erzsébet, gyermekei: István, Anna és József.

Imecs Gábor imecsfalvi, banktisztviselő, Budapest. Sz. 1891. Bélapátfalva. Székely főnemesi igazolt primor családból ered. Atyja: Béla főerdőtanácsos, anyja: étfalvi Imreh Anna volt. Tanulmányai elvégzése után mint banktisztviselő kezdte meg működését és jelenleg mint banktisztviselő Budapesten teljesít szolgálatot.

Imecs János dr. ügyvéd, Pestszenterzsébet. Sz. 1876. Balánbányán. Csíkmegyei nemes családból származik. Tanulmányai elvégzése után Csíkszeredán kezdte ügyvédi működését és 1920-ban a román hüségeskü megtagadása miatt került Pestszenterzsébetre. A világháborúban mint npf. százados teljesített szolgálatot, számos kitüntetés tulajdonosa. Neje: Madari Piroska, gyermekei: Piroska, Mária és Aladár. Mindketten nemesi családból származnak. Csíkszeredai működése alatt a Csíki Lapoknak volt szerkesztője, több társadalmi és kulturális irányú cikke jelent meg.

Imets Jánosné szül. Máthé Katalin, okl. tanítónő, Göröcsfalva. Gyimesfelsöbükki születésű, ősi székely nemesi család gyermeke. Atyja: László községi főjegyző volt. Oklevelét 1931-ben szerezte meg es azóta mint pedagógus működik. Gyermekei: Anna és Katalin. Az Erdélyi Pártnak tagja és tagja minden hazafias és kulturális egyesületnek. Férje: Imets János körjegyző, aki 1900-ban Tusnádon született. Tanulmányait Csíkszeredán végezte, jegyzői tanfolyamot Lugoson, oklevelét 1926-ban nyerte el. Több állomása után 1941 óta Csíkszentsimon körjegyzője.

Imecs Károly dr. ferencrendi házfőnök, Marosvásárhely. Sz. 1884. Tusnád. Törzsökös székely nemes családból származik. Tanulmányait Gyulafehérváron, Erzsébetvároson és Vajdahunyadon végezte, Gyulafehérváron szentelték pappá 1907-ben. Medgyesen kezdte pályafutását, ahol kilenc évig a rendi ifjúság oktatója volt, majd Marosvásárhelyre került mint házfőnök és igazgató-tanító. Marosszentgyörgyön volt lelkész és mint tábori pap teljesítette hivatását. 1924-ben került Dévára mint házfőnok és onnan 1930—1936-ig Kolozsváron mint a Rend tartománytónöke működött. 1936 óta a marosvásárhelyi Rend házfönöke. A megszállás alatt a magyarság érdekében fejtett ki erélyes és soha meg nem alkuvó cselekedeteivel maradandó, értékes munkásságot. Több ízben elítélték és 13 társával 1922-ben öt évi börtönbüntetésre ítélték. Maradandó irodalmi munkássága van. Társadalmi és hitbuzgalmi lapokban jelentek meg cikkei.

Imets Sámuel vargyasi, gazdálkodó, községi bíró, Vargyas. Sz. 1895. Atyja: †Albert, anyja: Soós Róza volt. Középiskoláit Baróton és Miskolcon végezte, majd a szülői háznál tanult gazdálkodni. A világháborúban a 82. székely ezr.-ben teljesített szolgálatot, majd felmentést nyert. 1927-ben választották meg községi bírónak és az oláh megszállás alatt két évig töltötte be tisztségét, majd magyar érzelmei miatt felfüggesztették. 1940 óta ismét főbírója Vargyasnak. Az OKH és a Hangya könyvelője, az unit. egyház presbitere, tekintélyes polgára a községnek. Neje: Simon Gizella, gyermekei: Sámuel, Béla, András és Judit.

Imre Ferenc gazdálkodó, okl. gépész, Várhegy. Sz. 1905. Mezőcsávason. Atyja: Sándor m. kir. honvédőrmester, gazdálkodó, tekintélyes polgár, anyja: Imre Zsuzsanna. Iskoláit Marosvásárhelyen végezte, majd a géplakatosiparban szabadult. Erdély nagyobb városaiban neves mesterek üzemeiben fejlesztette szaktudását és 1937-ben lett önálló. Mint cséplőgéptulajdonos bércsépléssel is foglalkozik, és 20 holdas birtokán gazdálkodást folytat. A ref. egyház gondnoka, a község tekintélyes polgára. Neje: Orbán Erzsébet, kinek édesatyja: †János 24 évig volt a ref. egyház gondnoka és községi kisbíró.

Imre Ferenc gazdálkodó, községi bíró, Kézdiszászfalu. Sz. 1900. Atyja: †Ferenc, anyja: †Czompo Mária. Ősrégi székely gazda családból ered. Édesatyja tanította meg gazdálkodni. 1923 óta, amikor édesatyja meghalt, örökölt és saját szerzemé-

nyű földjén önállóan gazdálkodik. A község bírája, a Gazdakör és a M. P. tagja. Tekintélyes polgára a községnek. A világháborúban az olasz fronton harcolt, a székely hadosztályhoz került és a románok fogságába esett. Neje: Jakobos Vilma, gyermekei: József és Erzsébet.

Imre Lászlóné dr. özv., r. k. gimn. tanárnő, Szászrégen. Sz. Temeskubinban. Atyja: †Köllő István pü. főtan., anyja: bethlenfalvi Nagy Ilona volt. Középiskoláit és tanári oklevelét a szentferencrendi zárdában nyerte el. 1918. évben az említett zárdában mint fiatal tanárnő kezdte működését, majd két évig a csíkszeredai polgári iskolában tanított, míg végül a szászrégeni r. k. gimnáziumba helyezték át, ahol ma is tanít. Férje: †dr. Imre László ügyvéd a világháborúban az orosz harctéren küzdött, ahol fogságba esett és onnan 1922 márciusában tért haza. 1927 márciusában hunyt el fogságban szerzett betegsége miatt. Gyermekei: Ilona és László.

Imre Pál id. gazdálkodó, Homoródszentpál. Sz. 1868. Törzsökös székely gazda családból származik. Atyja: †Sándor, anyja: †László Rebeka. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult és 1890 óta önálló gazda. Mint a község tekintélyes polgára 15 évig volt községi bíró. Az unit. egyház főtanácsának hosszú esztendők óta tagja, a Közbirtokosság elnöke, a Mezőgazdasági Kamara tanácsosa, a vármegyei Gazdasági Egyesület alelnöke és megyebizottsági tag. Magyarsága miatt többször tartóztatták le. Neje: Demeter Zsuzsanna, gyermekei: Jakab, Sándor, Rebeka, Pál, Zsuzsanna és Domokos.

Imre Pál ifj. gazdálkodó, gépész, ezüstkalászos gazda, Homoródszentpál. Sz. 1908. Iskoláit Székelykeresztúron az unit. gimnáziumban végezte, majd édesatyjánál az ősi föld megmunkálását tanulta és szaktudását fejlesztette. Cséplőgép és autóvezető szakvizsgát tett, majd 1929—1939-ig önállóan, azóta pedig a szövetkezet keretében működik. A megszállás alatt a M. P. tagja volt, az EGE tagja és elnöke, gazdaköri elnök volt. Neje: Kovács Eszter, gyermekei: Rebeka es Gábor, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Imre Samu községi körjegyző, Gernyeszeg. Sz. 1907. Korond. Atyja: †Lajos, anyja: Sükei Mária volt. Korondi székely nemesi famíliából származik. Tanulmányait Székelykeresztúron végezte, jegyzői tanfolyamot Fogarason hallgatott. Közigazgatási működését Bürkösön kezdte meg, majd Nagyküküllő megyében volt vezető-jegyző és 1940 szeptember óta Gernyeszeg körjegyzője. A község minden kultúr és szociális intézményének irányítója.

Imreh Albert gazdálkodó, községi pénztáros, Magyarpéterlaka. Sz. 1905. Nyárádkarácsony. Atyja: József, anyja: Kovács Karolina. Iskolái elvégzése után a szülői házban gazdálkodni tanult, majd önálló gazda lett. A Hangya ügyv. elnöke, a község pénztárosa. A román megszállás alatt katonai szolgálatot teljesített kényszerűségből a román hadseregben. Magyarságát rendületlenül megtartotta és gyermekeit is magyar szellemben nevelte. Neje: Borzás Vilma, gyermekei: Albert és Ferenc.

Imreh Árpád ref. lelkész, Fiatfalva. Sz. 1892. Illyefalván. Atyja: †Lajos állami tanító volt. Törzsökös székely nemesi családból származik. Sepsiszentgyörgyön tett érettségit, a teológiát Kolozsváron végezte el. Mint lelkész Székelyudvarhelyen kezdte működését és Bikafalván lett rendes lelkész. Innen Alsóboldogalvára, majd 1926-ban Fiatfalvára került. A hangya megalapítója és elnöke, minden kultúrintézmény támogatója. Neje: Nagy Mária, gyermekei: Éva, Etelka, Árpád es Lajos.

Imreh Béla étfalvi, gazdálkodó, földbirtokos, Étfalvazoltán. Sz. 1872. Székely nemesi család leszármazottja. Középiskolái elvégzése után a kolozsvári Gazdasági Akadémiát végezte el 1894-ben. Ezidőtől működik önállóan a marosvásárhelyi erdélyrészi miniszteri kirendeltségnél, majd a háromszékvármegyei gazdasági egyesületnél mint titkár, A Halász Társulat alelnök-igazgatója, a lótenyésztő bizottság titkára, a Gyermekvédő Liga titkára volt. Községi képviselő, törv.-hat. biz. tag, minden kultúrintézmény működésében vezetőszerepet tölt be. A megszállás alatt a háromszékmegyei M. P. századbizottságának volt tagja. A világháború alatt főispáni teendőkkel bízták meg.

Imreh Domokos igazgató-tanító, Árkos. Sz. 1915. Sepsikörospatak. Székely nemesi családból született. Középiskoláit Sepsiszentgyörgyön és Kézdivásárhelyen végezte. Mint pedagógus Raván kezdte el működését, onnan Busaházára és 1939-ben került Árkosra. Az ifjúsági egyesület vezetője, a kultúrintézmények előmozdítója.

†Imreh Elek fakereskedő, Csíkkarcfalva. Sz. 1882. Székelytamásfalva. Atyja: †Ferenc ősi székely nemes családból származik. Iskolái elvégzése után báró Grödl kovásznai fűrészüzemében kezdte meg pályafutását. Szorgalma és tudása révén a helybeli legnagyobb fakereskedő cég üzemvezetőjévé küzdötte fel magát. 1933-ban hunyt el. A M. P. tagja volt és a választások alkalmával bizalmi embere. Minden hazafias megmozdulás lelkes híve és támogatója volt. Özvegye: Kary Karolina, nevelt gyermekük: Kary Magda, özvegye 1935 jan. 1-én létesítette gőzfűrészüzemét, amely 17 állandó munkást foglalkoztat.

Imreh Jenő gazdálkodó, Mezőcsávás. Sz. 1908. Törzsökös székely nemesi családból származik. Atyja: György, anyja: Balogh Lilla volt. Iskoláit szülőfalujában és a marosvásárhelyi kollégiumban végezte és 1926-ban lett önálló gazda. A volt M. P. tagja, a Gazdakör alelnöke, a szövetkezeti élet aktív résztvevője. Magyarságáért többször állították hadbíróság elé, meghurcolták és bántalmazták.

Imreh József községi írnok, Havad. Sz. 1906. Nyárádkarácsonyfalva. Ősrégi székely nemesi családból ered. Atyja: József tekintélyes gazdálkodó. Felsőkereskedelmi iskolai érettségit tett és 1940-ben a katonai közigazgatás- által Havad községhez neveztetett ki, ahol mint körjegyző és írnok működik. Neje: Sypien Gizella.

Imreh József asztalosmester, Csíkszereda. Sz. 189,9. Csíkszépvízen. Atyja: †József, anyja: Szathmári Teréz, ősi lófő székely család sarja. Iskoláit Szülőkösségében végezte el, majd az asztalosmesterséget tanulta ki, 1937-ben önállósította magát s azóta önálló üzemet tart fenn. Üzemében épületasztalos munkák és a legmodernebb bútorok készülnek. Neje: Doczi Anna, gyermekei: Tivadar és Mihály.

Imreh Lajos ref. lelkész, Kézdimártonfalva. Sz. 1883. Palóc. Atyja: †Sámuel, anyja: †Imre Borbála. Törzsökös székely nemesi családból ered. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön végezte el. 1908-ban szentelték pappá. Mint s.-lelkész Erdőfülén és Marossárpatakon működött, és 1908-ban került Kézdimártonfalvára, ahol azóta megszakítás nélkül teljesíti hivatását. Magyarsága miatt a megszállás alatt hadbíróság elé állították és bántalmazták. Neje: Boér Szabina.

Imreh Lajos gazdálkodó, Nyárádkarácsony. Sz. 1888. Folyfalva. Székely nemesi gazdacsaládból ered, ősei nemes földbirtokosok voltak. Atyja: †Lajos, anyja: †Apa Eliza. 1921 óta önálló és 28 hold földjén korszerű, belterjes gazdálkodást folytat. A Gazdakör elnöke, a falu minden kultúr és szociális intézményének vezetőségi tagja. A világháborúban a 62. gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, súlyosan sebesült, és 46 havi háborús szolgálata van. Neje: Erdős Anna, gyermekei: Lajos, Apollónia és Anna.

Imreh Sándor gazdálkodó, Mezőcsávás. Sz.1878. Ősrégi székely nemesi családból ered. Atyja: †Márton, anyja: Székely Zsuzsanna volt. Iskolái elvégeztével katonasághoz vonult be és mint továbbszolgáló őrmesteri rangot ért el. 1913-ban lett önálló gazda. A világháború alatt a 22. honv. gy.-ezr.-ben az orosz fronton küzdött, fogságba került, és 1918-ban tért haza. A Hitelszöv. pénztárosa és könyvelője, a Hangya ig. tagja, a ref. egyház presbitere és gondnoka, a Gazdakör választm. tagja. Neje: Imreh Zsuzsanna, gyermekei: Katalin, Ferenc, Ilona, Ágnes és Nándor.

Imreh I. Tivadar szépvízi, birtokos és kereskedő, Csíkszépvíz. Sz. 1881. u. o. Atyja: †János, anyja: †éter Anna. A család 1641-ben I. Rákóczi György fejedelemtől nyerte nemességét. Atyja több éven át a község köztiszteletben álló bírája volt. Gimnáziumi tanulmányainak elvégzése után, a kereskedői szakmát tanulta ki. 1897-ben lett önálló, amikor megalapította ma is fennálló üzletét. Kereskedői hivatása mellett birtokát is a legnagyobb odaadással és szakértelemmel kezeli. Mint 34-es tábori tüzér az orosz és szerb harctéren 27 hónapot küzdött. A községben mint vezető ember többféle tisztséget töltött be. Neje: Bíró Anna, gyermekei: Zoltán dr., Gábor és Jolán.

Imreh Zoltán dr. körorvos, Mádéfalva. Sz. 1907. Szépvízen. Atyja: Tivadar, anyja: Biró Anna. Az Imreh-család az 1600-as években I. Rákóczi György fejedelemtől nyerte nemességét. Az egyetem elvégzése után Szépvízen mint magánorvos volt 3 éven át. 1937-ben nevezték ki Mádéfalvára körorvosnak, azóta tölti be tisztségét. Neje: Szilveszter Éva.

Imreh Zsigmond ny. ig.-tanító, Kibéd. Sz. 1884. Papolc. Ősrégi háromszéki nemes családból származik. Tanulmányait Déván végezte, 1903-ban nyert oklevelet. Működését a kommandói fűrésztelepen kezdte, onnan került Abafájára és 1906-ban Kibédre. Itt lett igazgató-tanító 1919-ben. 1935-ben a románok magyar érzelmei miatt nyugdíjazták. Neje: Kiss Anna ny. tanítónő, aki 28 évig volt pedagógus Székelyföldön. Gyermekei: Ferenc, aki az erdélyrészi Hangya szöv. titkára és Ernő.

Incze Andor vendéglős, Marosvásárhely. Sz. 1907. Backamadaras. Törzsökös székely családból származik. Iskolái elvégzése után a húsiparban szabadult fel és 1930-ig önálló húsiparos volt. Ekkor lépett át a vendéglői pályára, jelenleg Marosvásárhelyen önálló. Vendéglője városi nívón van berendezve, az úri közönség kedvelt szórakozóhelye. Hazafias és kulturális egyesületek támogatója. Atyja: Gerő, aki 1914—1918-ig a világháborúban résztvett. Anyja: Móré Vilma.

Incze Árpád gazdálkodó, Szárazajta. Sz. 1900. Atyja: Károly, anyja †Nagy Juliánna

volt. Törzsökös székely nemesi családból származik. Szülői háznál tanult meg gazdálkodni. 1927 óta önálló gazdálkodó. A Gazdakör tagja, hazafias és kulturális intézmények támogatója. Neje: Bartha Ida, gyermekei: Ibolyka. Apósa: †B. Gábor a világháborúban hősi halált halt.

Incze Bertalan gazdálkodó, községi pénztáros, Szárazajta. Sz. 1896. u. o. Atyja: János, anyja: Dávid Ágnes. Székely nemesi családból ered. 4 középiskolát Baróton és szakiskolát Marosvásárhelyen végzett. A világháború kitörésekor az 5-ös honv. tüzérezred kötelékében az orosz fronton harcolt, a K. cs-k. tulajdonosa. A község és az Erdőbirtokosság pénztárosa, tekintélyes polgár. Neje: Elekes Emma, gyermekei: Gábor és Terézia.

Incze Béla martonosi, földbirtokos, Fotosmartonos. Sz. 1898 Atyja: †Béla, anyja: †Kiss Etelka volt. Régi székely nemesi családból származik. Középiskoláit Székelyudvarhelyen és Csíkszeredán végezte, és 1920 óta vezeti a családi birtokot őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. A világháborúban az orosz és olasz fronton vett részt. A község képviselőtestületének tagja, minden hazafias és kultúrintézmény támogatója. Neje: Fodor Emma, gyermekei: Hajnalka, Gergely és Piroska.

Incze Béla kántor, oki tanító, Étfal vázoltán. Sz. 1913 Sepsikálnok. Atyja: Béla, anyja: †Szabó Anna volt. Székely nemesi család leszármazottja. Tanulmányait Székelykeresztúron végezte. 1930-ban Petőfalván kezdte tanítói működését, onnan Étfalvazoltánra, Maksára, Sepsibodokra, és vissza Étfalvazoltánra került. Az önkéntes Tűzoltótestület és a Ref. Dalárda vezetője és karnagya, a Szövetkezet ügyvezető könyvelője. Neje: Pap Emma, gyermeke: Éva.

Incze Dénes csíkdelnei ny. igazg.-tanító, Csíkdelne. Sz. 1876. u. o. Atyja: †Elek, anyja: †Kovács Julianna. Iskoláinak elvégzése után többhelyen mint tanító működött. 1930-ban nyugalomba vonult. 1940 szeptemberében a visszacsatoláskor újból a tanítói teendők ellátásával bízták meg. 1926-ban nyerte el ig.-tanítói címét. Úgy a multban, mint jelenleg is több tisztséget tölt be. 1914-ben a m. kir. csendőrségnél irodai szolgálatot teljesített. 1916-ban az első román betörésnél a csendőrségi iratok megmentéséért bronz éremmel tüntették ki. A M. P. tagja és minden hazafias megmozdulás támogatója volt. Neje: Lázár Anna, gyermekei: Gábor s. jegyző, Dénes és Zoltán.

Incze Domokos csíkdelnei r. k. főesperes, Csíkszentgyörgy. Sz. 1871. Csíkdelnében. Atyja: †András gazdálkodó volt. Ősi székely nemesi családból származik. Gimnáziumot Csíksomlyón, teológiát Gyulafehérváron végzett. Pappá 1894-ben szentelték. Pályafutását 1894-ben kezdte meg. Különböző helyeken fordult meg és mindenhol áldásos munkát végzett. 1920-ban nevezték ki főesperessé. 1910—18-ig orsz. gyül. képv., állandó törv. hat. biz. tag. A csíkvármegyei M. P.-nak kezdettől fogva alelnöke, örökös tiszteletbeli elnöke.

Incze Emánuel szárazajtai, id. ny. állami igazgató-tanító, Angyalos. Sz. Szárazajta. Törzsökös székely nemesi családból származik. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön és Kézdivásárhelyen végezte, és gazdasági szakiskolát végzett. Tanítói oklevelet Székely keresztúron nyert. 1884-ben kezdte meg pedagógiai működését, onnan került Angyalosra, ahol 1930-ig működött. 45 évig szolgálta a magyar kultúrát, hazafias és kulturális egyesületek, mindenkori vezetője volt. Irodalmi munkássága közismert, a „Független székelység" és a „Gyakorlati gazda" munkatársa és 45 éve megbízottja a Meteorológiai Intézetnek. Neje: Jancsó Rozália, gyermekei: Irma, Rózsa, Anna, Margit, Manó és László.

Incze Erzsébet tanítónő, Árkos. Atyja: †Balázs községi jegyző, anyja: †Tóth Teréz. Törzsökös székely nemesi családból ered. Középiskoláit Sepsiszentgyörgyön, Kolozsváron és Nagyszebenben végezte. Pedagógiai működését Sepsikőröspatakon kezdte, onnan Brassóba, majd szülőfalujába Árkosra került, ahol azóta megszakítás nélkül működik.

Incze Gábor gazdálkodó, Szárazajta. Sz. 1897. Atyja: †Albert, anyja: Bartha Róza volt. Ősrégi székely nemesi családból ered. Szülei házánál tanult gazdálkodni és 1919 óta önálló. Jelenleg 39 hold földbirtokon gazdálkodik korszerűen. A Gazdakör tagja, a ref. egyház Unio-szövetségi tagja, cséplőgéptulajdonos és Tejszövetkezeti tag, a polgári zenekar és a M. P. aktív tagja. A világháborúban a 38. nehéz tüzérezredben olasz és román fronton harcolt és meg is sebesült. Testvéröccse Albert hősi halált halt a világháborúban Neje: Keresztes Julianna, gyermekei: Jenő, Vilma, Albert és Margit.

Incze Gyuláné sz. Fekete Erzsébet, ref. tanítónő, Székelyvaja: Törzsökös székely nemesi famíliából ered Atyja: †Fekete Károly is pedagógus volt. Tanítói oklevelét Debrecenben szerezte, és 1921 óta működik. Székelyvaján és Göcsön tanított huzamosabb ideig, jelenleg a székelyvajai ref. iskola tanítónője. A ref Nőszövetség, a Szent Benedeki Szöv., az EGE és minden kulturális és hazafias egyesület tagja. Gyermeke: Edith-Erzsébet.

Incze János gazdálkodó, Vadad. Sz. 1893. Törzsökös székely gazdacsaládból származik. Atyja útmutatása mellett tanulta a gazdálkodást és cca 90 hold földjén foglalkozik őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel. Az egyház pénztárosa, a község kulturális és szociális egyesületeinek közvetlen résztvevője. A világháborúban a 62. közös ezredben harcolt, majd felmentést nyert. Neje: Györffy Anna, akinek első férje: †Soós Sándor a szerb fronton a világháborúban hősi halált halt. Gyermekei: Ilona, János, Ida és Ella.

Incze József szárazajtai, igazgató-tanító, Szárazajta. Törzsökös székely nemesi családból ered, ősei 1606-ban Bocskay fejedelemtől kapták a nemességet. Tanítói oklevelének elnyerése után 1903-ban kezdte működését mint levita, majd 1904 óta Szárazajtán működik mint igazgató. A Hangya pénztárosa, az OKH alelnöke, a Gazdakör titkára, erdőbirtokosság jegyzője, ref. egyházmegyei tanácsbíró és presbiter, községi képviselőtestületi tag, a legeltetési társulat titkára, a M. P. és a Férfi-Szövetség tagja. Részt vett a világháborúban. Az Országos Múzeumok és Könyvtárak tanácsa pénzjutalomban, a tanfelügyelőség dicsérő okiratban részesítette, Ferenc Salvator főhercegtől pedig az ezüst díszérmet kapta. 1918-ban megalapította a nemzetőrséget, a megszállás alatt a románok elfogták, megbilincselték és elhurcolták. Neje: Incze Mária okl. óvónő, gyermekei: Péter és Tibor. Első neje: fzatulcsai Zatuleczky Margit okl. tanítónő volt, aki 1916-ban a románok elől menekülve, mártírhalált halt.

Incze László fafűrészteleptulajdonos, Középajta. Sz. 1897. Atyja: †László, anyja: Incze Juliánna volt. Iskolái elvégzése után édesatyja tanította gazdálkodni és 1916-ban a 2. gy.-e. kötelékében az olasz frontra került, majd az orosz front harcaiban vett részt. A bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. 1940-ben lett fűrészteleptulajdonos. Az Erdélyi Párt tagja, a megszállás alatt magyarságát rendíthetetlenül megtartotta, családját is magyar szellemben nevelte fel. Neje: Szabó Anna, gyermekei: László, Juliska, Albert.

„Incze"-féle székelytúró és kaskavál sajtüzem, Barót. 1850-es években alapították, majd Incze Gyula kibővítette, korszerűen modernizálta, és európai hírnévre emelte. Az üzem kaskaválsajtot, székelytúrót, nyersgomolyát gyárt, a feldolgozásra kerülő anyagot a környéken szerzik be. Az üzem teljesítőképessége napi 2000 kg. Gyártmányai az ország egész területén, valamint külföldön is közismertek. Átlagosan 5 szakmunkást, időszerűleg alkalmi munkásokat is foglalkoztatnak. Az üzem teljesen modern, géperőre van berendezve.

Incze László szárazajtai, ref. lelkész, Csomakörös. Sz. 1903. Angyalos. Törzsökös lófő székely nemesi családból származik Atyja: Manó, anyja: Jancsó Rozália volt. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Kolozsváron végezte. Lelkészi működését Angyaloson kezdte, onnan Barótra, Barátosra, majd 1933-ban Csomakőrösre került. Az IKE Dalárda, a Nőszövetség megalapítója, minden kulturális és hazafias egyesület vezetőségi tagja. Neje: Kovács Sarolta.

Incze László szárazajtai, községi h. jegyző, Szárazajta. Sz. 1908 Dicsőszentmárton. Atyja: †Lajos, anyja: Incze Julianna. Lófő székely nemes családból származik. Érettségit Székelyudvarhelyen, a közigazgatási tanfolyamot Bogarason végezte Az IKE vezetője, a ref. Férfi Szövetség elnöke, az Erdélyi Párt alelnöke, a Hitelszöv. felügy. biz. elnöke. A község kulturális intézményeinek irányítója.

Incze Pál gazdálkodó, községi pénztáros, Farczád Sz. 1896. u. o. Iskoláit Farczádon végezte, majd a szülői háznál tanult gazdálkodni, 1919 óta önálló gazdálkodó. Törzsökös székely gazdacsaládból származik. A világháborúban a 82. székely ezredben orosz, román és olasz fronton küzdött és mint szkvő. szerelt le. A II. o. ezüst, bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A ref. egyház presbitere, a község és a Tejszövetkezet pénztárosa, a Hangya ig. tagja. Neje: Sándor Róza.

Incze Péter gazdálkodó, Küküllőkeményfalva. Sz. 1888. u. o. Atyja: †Péter, anyja: †Lukács Róza. Székely gazdacsaládból származik. 1918 óta önálló, 10 hold földjén belterjes gazdálkodást folytat. A község tekintélyes polgára, pénztáros, több éven át töltötte be a bírói tisztséget. A világháborúban az orosz fronton sebesült. A II. o. ezüst, a K. cs.-k. és a seb. é. tulajdonosa. Magyarsága miatt sok üldöztetésnek volt kitéve. Neje: Péter Anna, gyermekei: Gizella és Emma.

Incze Á. Sándor gazdálkodó, Szárazajta. Sz. 1892. Atyja: Lajos, anyja: Incze Terézia. Atyja tanította meg gazdálkodni, 1919-ben lett önálló. Résztvett a világháborúban és az 5. honv. tüzérezredben orosz és olasz fronton harcolt, sebesült és tizedesi ranggal szerelt le. Az I. és II. o. ezüst, valamint bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Vitézi városnyos. A Gazdakör és a M. P. tagja, leventeoktató, ref. egyház tanácstag, a cséplőgéptulajdonosok tagja. Neje: Incze Á. Berta, gyermekei: Vidor, Gizella és Benjámin,

Incze Sándor ifj. fakereskedő, Székelyudvarhely. Sz. 1871. Törzsökös székely családból származik. Atyja: Sándor tekintélyes fazekasiparos, anyja: Kovács Mária

volt. Iskolái elvégzése után a kereskedői pályán működött, majd 1896-ban a m. kir. csendőrség kötelékébe lépett, és mint alhadnagy vonult nyugalomba. A világháború alatt mint csendőr teljesített értékes szolgálatot. A koronás érd. ker., a bronz vit. é., a K. cs.-k. és számos szóig. érd. érem tulajdonosa. Leszerelése után a faiparban szerzett szakmai gyakorlatot, majd önálló kereskedő lett. Neje: Lukács Ilona, gyermekei: Ilonka, Sándor, Kálmán és Margit.

Incze Viktor igazgató-tanító, Szárazajta. Sz. 1880. Atyja: †Dániel, anyja: Bakó Ráchel volt. Lófő székely nemesi családból ered. Iskoláit Kolozsváron végezte és pedagógiai munkásságát 1900-ban Sepsikőröspatakon kezdte meg. Innen Szárazajtára került, ahol azóta megszakítás nélkül tanít. A M. P.-nak a 22 évi román megszállás alatt volt elnöke és megalapítója, az Erdélyi Párt elnöke, ref. kántor és az énekkar vezetője, a Fogy. Szöv. ügyv. igazgatója, és 32 év óta az OKH. ügyv. könyvelője. A Cséplőgép Szöv. igazgatója, a Tűzharcosok helyi csoportjának elnöke, leventeparancsnok, a polgári székely zenekar karnagya, a ref. Nőszövetség és a Dalkör vezetője. A világháborúban az orosz és olasz fronton harcolt, háborús érdemeiért a koronás ezüst érd.-keresztet kapta, a vit. é. szalagján. Neje: Bardócz Mária, gyermekei: Mária, Zsófia és Ernő.

Inczefi András gazdálkodó, Kadács. Sz. 1901. Szabad székely gazdacsaládból származik. Atyja: †Domokos tekintélyes polgár volt. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult, jelenleg 24 holdon folytat őstermelést és haszonállattenyésztést. A M. P. tagja, minden kultúr és hazafias egyesület lelkes támogatója. Neje: Izsák Borbála, gyermekei: Amália, Borbála, András és Lajos.

Inczefi Ferenc gazdálkodó, Kadács. **Sz.** 1883. Törzsökös székely szabad családból ered. Atyja: †József községi jegyző volt. Középiskolái elvégzése után a föld iránti szeretete a földműveléshez vonzotta és jelenleg saját földjén folytat korszerű, intenzív gazdálkodást. A világháború alatt a 9. honv. huszárezredben orosz, román és olasz fronton küzdött, mint őrvezető szerelt le. II. o. ezüst és K. cs.-k. kitüntetése van. Neje: Demeter Ilona, gyermekei: Róza, József, Erzsébet, Albert, Dénes, Zsuzsánna és Anna.

Issekutz Antal adóügyi jegyző, gazdálkodó, Székelykál. Sz. 1898. Nagyernye. Atyja: †Antal, anyja: †Both Eszter. Középiskolái elvégzése után a közigazgatási pályára lépett, és 1940 óta Székelykál adóügyi jegyzője. A megszállás alatt mint községi tisztviselő működött, hazafias magyar magatartása miatt nem érvényesült. A világháborúban a 62. gy.-ezr.-ben az orosz és olasz fronton harcolt, a II. o. ezüst, bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Kristóf Júlia, gyermekei: Antal és Lajos. A megszállás alatt kétízben is hadbíróság elé állították.

Istók Domokos gazdálkodó, Székelykeresztúr. Sz. 1870. Székelymagyaros. Törzsökös székely nemesi családból származik. Iskolái elvégzése után a szülői házban gazdálkodást tanult, jelenleg 60 holdas birtokán folytat korszerű gazdálkodást és haszonállattenyésztést. A világháború alatt a legnehezebb és legválságosabb időkben töltötte be a bírói tisztséget közmegelégedésre, Székely magyaroson. 1922-ben került Székelykeresztúrra. Neje: Bencze Ilona, gyermeke: Emma férj. Lőrinczy Jánosné, útbiztos neje. A ref. egyház presbitere, a M. P. tagja, minden kulturális intézmény működésében részt vesz.

Istók István gazdálkodó, Székelymagyaros. Sz. 1892. Székely nemesi családból ered. Iskoláit elvégezve gazdálkodást tanult, majd Amerikába vándorolt ki, ahol 3 évet töltött. A világháború alatt a 82. székely ezredben az orosz, román és francia fronton küzdött, többízben sebesült és mint szakaszvezető szerelt le. A II. o. ezüst, bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Istók Róza, gyermekei: István ifj. és Tamás. A község tekintélyes polgára, hazafias és kultúrintézmények támogatója, a közbirtokosság elnöke.

Istók Lajos gazdálkodó, Uzon. Sz. 1898. Törzsökös székely katonacsaládból ered. Atyja: †Ferenc volt. Iskolái elvégzése után a szülői házban tanult gazdálkodni, édesatyja útmutatása mellett, 1927-ben lett önálló gazda. Termelvényeivel a gazdasági kiállításon oklevelet nyert. A világháború alatt a 24. honv. gy.-ezr.-ben az olasz fronton küzdött. A ref. egyház presbitere, községi esküdt, a Gazdakör pénztárosa. Neje: Györgybiró Zsuzsanna, gyermeke: Ferenc.

Istók Miklós gazdálkodó, községi bíró, Székelymagyaros. Sz. 1885. Székely nemesi családból ered. Atyja útmutatása mellett az ősi föld megmunkálását tanulta és 1910-ben lett önálló. 8 éven keresztül volt a község bírája, 1920 óta ref. presbiter és 1940-ben közóhajra ismét vállalta a bírói tisztséget. A világháború alatt a 82. székely ezredben az orosz fronton harcolt, fogságba került, és csak 1920-ban került haza. Neje: Balázs Ilona, gyermeke: Irma férj. Istók Jenőné.

Istók Péter id. gazdálkodó, Székelymagyaros. Sz. 1875. Törzsökös székely nemesi gazdacsaládból ered. A szülői háznál gazdálkodott, majd katonaéveit szolgálta le, és 1904-ben Amerikába vándorolt, ott két évet töltött, majd még két ízben fordult meg az Újvilágban és végleg 1906-ban tért haza. A világháború alatt a 22. honv. gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, sebesült és fogságba esett és mint cserefogoly 1920-ig sínylődött az oroszok fogságában. A M. P. és a magyar eszmék lelkes harcosa, a ref. egyház gondnoka. Neje: Istók Lídia, gyermekei: Lídia férj. ifj. Séra Jánosné és Péter.

Istók Sándor gazdálkodó, Székelymagyaros. Sz. 1902. u. o. Székely nemesi gazdacsalád leszármazottja. Iskolái elvégzése után ipari pályán tanult és mint kőművesiparos 1930-ig önállóan folytatta iparát. Jelenleg gazdálkodással foglalkozik, 1940 óta a község pénztárosa, 1937 óta a ref. egyház presbitere. Neje: Séra Lídia.

Iszákovits Bernát ékszerész és műórásmester, Székelyudvarhely. Sz. 1887. Atyja: †Lázár, anyja: Berkovits Mária. Iskolái elvégzése után órásipart tanulta és mint segéd Budapesten, Nagyváradon és Sepsiszentgyörgyön fejlesztette szaktudását és 1912-ben lett önálló a saját erejéből. A világháború alatt 1915 március 22-én a Prezmysl vár átadásakor került az oroszok fogságába és szökve menekült haza. Neje: Blatt Adél, gyermekei: Magda és Klára.

Iszlai Albert ifj. gazdálkodó, Szentgerice. Sz. 1894. u. o. Ősi lófőnemes székely családból származik. 1916-ban lett önálló gazdálkodó. 1914-ben az orosz harctérre került, ahol kétszer sebesült. Jelenleg egyházi gondnok és egyházmegyei bíró. A M. P. tagja és minden magyar mozgalom lelkes híve és támogatója volt. Neje: Iszlai Julianna, gyermekei: Zita, Jenő, Erzsébet, Albert és Klára.

Iszlay Etel szentgericei, ny. állami tanítónő, Marosvásárhely. Sz. Tordán. Atyja: †Márton, anyja: †Barta Berta volt. Tanítói oklevelének elnyerése után Medgyesfalván kezdte pedagógiai munkásságát, onnan Bethlenfalvára került és 1935-ben vonult nyugalomba érdemdús szolgálat után. Hosszú pedagógiai működése alatt a magyar kultúra nagytehetségű terjesztője volt, keze alól számos nagytudású és nagynevű tanítvány került ki.

Iszlay G. József gazdálkodó és cséplőgéptulajdonos, Nyárádmagyaros. Sz. 1901. u. o. Törzsökös székely nemesi családból származik, iskolái elvégzése után gazdálkodást kezdett és gépkezelői tanfolyamot végzett el. Cséplőgépét saját maga kezeli. Katonaéveit kényszerűségből a román hadseregben szolgálta le, a volt M. P. tagja, a Tejszövetkezet igazgatója, minden kulturális és szociális intézmény támogatója. Neje: Kusztos Zsuzsanna, gyermekei: József és Jolán, akiket magyar szellemben nevelt fel.

Iszlai Lajos gazdálkodó és kereskedő, Teremiújfalu. Sz. 1877. Székelycsóka. Székely nemesi családból származik, a szülei háznál tanult gazdálkodni és katonaévei leszolgálása után a csendőrség kötelékébe lépett, ahol mint tiszthelyettes hosszú és érdemdús éveket töltött el. Jelenleg gazdálkodással foglalkozik és önálló kereskedő is. Az EGE tagja és elnöke, gazdakör; elnök, a ref. egyház presbitere, szociális misszió elnöke, a tejszövetkezet elnöke, községi tanácstag, a megszállás alatt magyar érzelmei miatt meghurcolták és bántalmazták. Neje: illencfalvi Kékessy Klára, gyermeke: Jenő.

Iszlay Mihály gazdálkodó, Nyárádmagyaros. Sz. 1877. u. o. Atyja: Mihály, édesanyja: Iszlay Apollónia. Székely nemesi családból ered, iskolái elvégzése után édesatyja tanította gazdálkodni, jelenleg 40 hold földön folytat korszerű gazdálkodást. A község tekintélyes polgára, 20 éve községi bíró és minden kulturális, szociális intézmény tagja, a hitelszövetkezet igazgatója. A világháború alatt az orosz fronton mint szakaszvezető került az oroszok fogságába és 1913-ban szerelt le. Neje: Rácz Berta, gyermekei: Ferenc, Elek, Dénes és Domokos.

Ivacson Dénes gazdálkodó, Nagyernye. Sz. 1886. u. o. Régi ősi törzsökös gazdálkodó család leszármazottja. Iskoláit szülőhelyén végezte le, majd utána a gazdálkodást szülei mellett tanulta. Jelenleg mint önálló gazda 30 holdat kitevő földbirtokán belterjesen gazdálkodik. A világháborúban a 62. gy.-ezr. kötelékében teljesített katonai, szolgálatot, később felmentést nyert. A Hitelszövetkezet felügyelőbizottsági tagja. Magyar érzelméről ismert, tisztes polgára a községnek. Neje: Kádár Paula, gyermekei: Dénes, Eliza és Ilona.

Ivanov János bolgár kertész, Marosvásárhely. Sz. 1915. u. o. Négy középiskolát szülőhelyén végezte, majd utána a lakatos és motorszerelőmesterséget tanulta. A bolgár kertészetet édesatyja mellett sajátította el, 1936-ban lett önálló a saját erejéből. Jelenleg 5 holdat kitevő birtokán foglalkozik kertészettel. Neje: Pap Angéla, két gyermeke van: Angéla és Anna.

Izrael Izidor gazdálkodó, Marossárpatak. Sz. 1898. Héderfája. Régi kisküllőmegyei családból származik. Atyja: József, anyja: Jakabovics Fanny. Iskoláit szülőhelyén végezte el, majd a gazdálkodást tanulta atyja mellett és előbb szüleivel közösen, majd 1924 óta sajátján gazdál-

kodik, amikor is a saját erejéből és szorgalmából önállósította magát. A világháborúban részt vett a 38. gy.-ezr. kötelékében, az orosz és olasz fronton harcolt, egyszer sebesült. Az I. o. ezüst, a bronz, a K. cs.-k., a vaskereszt vit. éremmel mint tizedes szerelt le. A megszállás alatt bátor magyar kiállásáért állandó zaklatásban volt része a román hatóságoktól.

Izrael Miklós pékmester, Marosvásárhely. Sz. 1910. u. o. Iskoláit a ref. kollégiumban Marosvásárhelyen végezte el, 1933 óta fejt ki üzleti tevékenységet. A marosvásárhelyi Sport Egylet vezetőségi tagja.

Izrael Sándor sütőmester, Marosvásárhely. Sz. 1912. u. o. Atyja: †Samu. Ősi erdélyi családból származik. Tanulmányait Marosvásárhelyen a ref. kollégiumban végezte. Jelenleg az 1900-ban alapított családi sütöde vezetője. Az EMESE Sport Egylet tagja.

Izsák Domokos gazdálkodó, községi bíró, Bencéd. Sz. 1895. Csehétfalva. Atyja: János, ismertnevü gazdálkodó volt, ősi székely nemesi családból származnak. Az iskolái elvégzése után szüleinél tanulta a gazdálkodást, 1918-ban lett önálló 12 holdon, amit szorgalmas, kétkeze munkájával 30 holdra gyarapított. A M. P. helyi tagozatának elnöke volt, magyarsága miatt üldöztetésben volt része. A világháborúban részt vett a 82. gy.-ezr. kötelékében, az orosz fronton fogságba esett és csak 1918 április havában szökött vissza. Mint tizedes a bronz vit. é. és a K. cs.-k.-val szerelt le. Mint írói őstehetség ismertté tette nevét, több verse jelent meg folyóiratokban és naptárakban, sőt a Minerva kiadásában „Dalok erdőn, mezőn" cím alatt önálló verses kötete jelent meg. „Legszegényebb legény" című versével az erdélyi magyar dalirodalmi társaság dicsérő oklevelét nyerte 1940-ben. Neje: Benczédi Anna, gyermekei: Domokos, Anna, Miklós, Ferenc és Zsuzsanna.

Izsák Ferenc gazdálkodó, Csehétfalva. Sz. 1891. u. o. Atyja: fPéter, ismert nevű gazdálkodó, megyebíró, községi bíró. Régi székely családból származik. Iskolái után a gazdálkodást tanulta, 1920-ban lett saját erejéből önálló, amit két keze szorgos munkájával és felesége segítségével 30 holdra gyarapított. A világháborúban részt vett, a 22. gy.-ezr. kötelékében az orosz fronton harcolt, ahol 1915 november 3-án fogságba esett Mint szakaszvezető szerelt le 1918-ban hazatérésekor. A M. P. tagja volt, a község közügyeiben kivette részét. Hat éven keresztül mint községi pénztáros, 4 éven át megyebíró, majd mint községi bíró tevékenykedett. Az unit. egyház kebli tanácsosa. Neje: Boros Ilka, gyermekei: Sándor, Árpád és Ferenc.

Izsák Lázár kereskedő, géptulajdonos. Mezősámsond. Sz. 1900. Adámos. Iskolái elvégzése után ipari, majd kereskedői pályán működött, majd cséplőgépet vásárolt és azóta bércsépléssel foglalkozik. Önálló kereskedő is. A világháborúban részt vett 1918-ban. Magyarságát a megszállás nehéz évei alatt is megtartotta. Neje: Lobi Gizella, gyermeke: Alfréd-Jenő.

Izsák Mór kereskedő, Septér. Sz. 1892. u. o. Iskolái elvégzése után a kereskedői pályára lépett és 2 évig mint kereskedő segéd Besztercén dolgozott. 1922-ben önállósította magát Septéren mint kereskedő. A világháború kitörésekor katonai szolgálatra vonult be, a 22. h. gy.-ezr.-del az orosz frontra került, majd az olasz frontra irányították. 1918-ban megsebesült és utána le is szerelt. Kitüntetései: II. ezüst és kétszer bronz vit. é. és K. cs.-k. Neje: Márton Hanny, gyermekei: Regina és Lili.

Izsák Imre gazdálkodó, Rava. Sz. 1879. u. o. Ősrégi székely nemesi családból származik, atyja: †Dániel. Iskoláit szülőhelyén végezte el, majd utána a gazdálkodást tanulta. Jelenleg 32 holdat kitevő gazdasággal önállóan gazdálkodik, a világháborúban részt vett a 82. gy.-ezr. kötelékében, az olasz fronton küzdött, ahol fogságba is esett. A M. P. tagja volt, az unit. egyház kebli tanácsosa, volt községi vezetőségi tag. Neje: Hegedüs Róza, gyermekei: Júlia, Mária, Rachel, Lajos és Dániel.

Izsák Lajos vaskereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1885. u. o. Atyja: Jakab, anyja: Mózes Regina. Tanulmányait Búzahazán végezte, majd előbb Nyárádszeredán, míg 1921-től Marosvásárhelyen önálló. A világháborúban részt vett és az orosz fronton 1915 április 23-án megsebesült. Mint őrmester a II. ezüst vit. é.-mel szerelt le. Neje: Löbl Malvin, gyermekei: Imre, Regina, Lidia.

Izsák István gazdálkodó, Rava. Sz. 1898. u. o. Székely nemesi családból származik, atyja: †István, aki a világháborúban a szerb fronton a haza védelmében halt hősi halált. Iskolái elvégzése után 1940-ig a bustyáni papírgyárban működött és amikor a magyar csapatok visszafoglalták Erdélyt, hazajött szülőfalujába és azóta itt gazdálkodik. Részt vett a világháborúban és a 22. gy.-ezr. kötelékében az orosz és olasz harctéren küzdött. Neje: Illyés Rachel, gyermekei: Ignác, Lőrinc és Ilona, akiket magyar szellemben nevelt fel.

Izsák János gazdálkodó, kovácsmester, Kadács. Sz. 1887. u. o. Székely gazda családból származik, édesatyja: †János. Iskolái elvégzése után a kovácsipart tanulta ki és a segédévek eltöltése után 1905-ben lett önálló saját erejéből és szorgalmából. Ipara mellett gazdálkodással is foglalkozik, a saját földjén 17 holdon. Az Ipartestület tagjá, a M. P. volt tagja. Neje: Bertalan Rachel, gyermekei: Julianna férj. Márton Domokosné, Kálmán, Eszter és Irma.

Izsák Lajos gazdálkodó, Rava. Sz. 1866. u. o. Törzsökös székely nemesi családból származik, atyja: †Mózes, tekintélyes polgár, bíró volt. Iskolái elvégzése után a gazdálkodást tanulta, jelenleg 28 hold földön folytat korszerű gazdálkodást. A volt M. P. tagja, 10 évig volt első bírája a községnek, magyarsága miatt üldözték. Neje: Hankó Ágnes, gyermekei: Júlia, Gyula, Dezső és Jenő.

Izsák Lajos paniti, gazdálkodó, Mezőpanit. Sz. 1880. u. o. Székely nemesi családból származik, atyja: János, anyja: Barabás Rachel. Iskolái elvégzése után a szülőföldjén gazdálkodott, 1910 óta önálló gazda Mezőpaniton. A M. P. és a presbitérium tagja, a Tejszövetkezet és a Hangya működésében is részt vesz. A világháborúban a 22. honv. gy.-ezr.ben a szerb és orosz fronton harcolt, orosz fogságban sínylődött 1918-ig. A II. ezüst vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa.

Jakab András gazdálkodó, Székelyzsombor. Sz. 1889. u. o. Atyja: †András, anyja: †Polgár Katalin. Iskoláinak elvégzése után atyja mellett tanulta a gazdálkodást. 1920 óta önálló gazda. A M. P. tagja volt, hazafias érzelme miatt a románok meghurcolták. Neje: Molnár Anna, gyermekei:Katalin, Irma, Anna és András.

Jakab András gazdálkodó és korcsmáros, Nagygalambfalva. Sz. 1897. u. o. Székely familia leszármazottja, atyja: György. Iskolái elvégzése után a szülői házban gazdálkodni tanult, jelenleg 20 holdon gazdálkodik és önálló korcsmáros. A község pénztárosa, tekintélyes polgár. A világháborúban a 82. székely ezredben a román és olasz fronton küzdött, az olaszok fogságában 20 hónapot töltött, mint őrvezető szerelt le. A bronz vit. é. és a K.-cs. k. tulajdonosa. Neje: Szakács Mária, gyermekei: András és Irma.

Jakab Antal kereskedő, Székelykeresztúr. Sz. 1878. Barót. Atyja: József, anyja: Simon Katalin. Erdélyi családból származik. Iskolái elvégzése után édesatyja által alapított üzletben tanulta a kereskedést és 1909 óta önálló. A M. P. és az Ipartestület tagja, minden idejét üzlete fellendítésére fordítja. Neje: Preiszler Etelka, két gyermeke van, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Jakab Béla közs. bíró, Csíktusnád. Sz. 1885. u. o. Atyja: †Lajos, anyja: †Beteg Klára. 1939-től a község főbírója. Iskoláinak elvégzése után a szülei birtokán gazdálkodott. A világháború kitörése után az orosz, majd az olasz frontra vezényelték, ahol hősies küzdelem után fogságba esett. Mint őrmester szerelt le. Az I., II. ezüst és a bronz vit. és a K. cs.-k. érmek tulajdonosa Magyar hazafiassága közismert volt. Neje: Szőke Veronika, gyermeke: Veronika.

Jakab Dénes rákosdi és alpestesi, ny. MÁV főfelügyelő, Budapest. Sz. 1869. Hátszeg. Atyja: †Károly, édesanyja: Kibédi Péterffy Viktor. Törzsökös székely nemesi családból ered, tanulmányait Déván és Budapesten végezte 1903-ban. A MÁV kötelékébe került, innen a kassa-oderbergi, majd a Déli Vasuti társasághoz került, ahol mint főtisztviselő működött és főfelügyelői rangban vonult nyugalomba. Neje: Kibédi Péterffy Emma, gyermekei: Gabriella okl. gyógyszerész és Károly diplomáciai tisztviselő.

Jakab Elek szentgericei, áll. tanító, Szabéd. Sz. 1909. u. o. Atyja: Elek, édesanyja: abrudbányai Rediger Jolán. Iskoláit Marosvásárhelyen és Kolozsváron végezte és Sámsonban kezdte meg pedagógiai működését, onnan Szabédre, Szovátára, Marosvécsre, Gyergyóvárhegy, Pókakereszturra került, jelenleg ismét Szabéden tanít. Levente főoktató, a Népház Építő Bizottság pénztárosa és több társadalmi és kultúregyesület tagja. Neje: Fodor Ágnes, leánya: Éva.

Jakab Elek szentgericei, földbirtokos, Szabéd. Sz. 1874. Atyja: †Farkas, anyja: †Kibédi Judit. Iskolái elvégzése után kereskedelmi pályán működött és önálló kereskedő volt. Jelenleg gazdálkodással is foglalkozik. Volt virilis községi képviselőtestületi tag, a világháborúban az orosz fronton fogságba esett és csak 1921-ben térhetett haza. Neje: Abnidbányai Rediger Jolán, aki szintén nemes családból származik, gyermekei: Jolán, Aranka, Elek, Géza és András.

Jakab György korcsmáros és kereskedő, Bözöd. Sz. 1885. u. o. Székely nemes családból ered, iskolái elvégzése után az atyja mellett tanult gazdálkodni. A világháború alatt a 82. székely ezredben az orosz fronton súlyosan sebesült, fogságba esett, 80 százalékos rokkant lett és 20 hónapig ette a fogság szomorú és fekete kenyerét. 1917-ben létesítette üzletét,

amelyet a családjával vezet. Neje: Gagyi Julianna, gyermeke: Júlia.

Jakab György, bözödi, újságíró, Bözöd. Sz. 1913. u. o. törzsökös székely nemes család leszármazottja, a XVI. század óta élnek Bözödön. Atyja: †Lajos. Középiskoláit és az egyetemet Kolozsvárott végezte, majd újságíró, 1932-ben a kolozsvári Keleti Újság, később az Ellenzék munkatársa lett. Az „Erdélyi Helikon" és a „Pásztortűz"-nek munkatársa, Budapesten a Magyar Élet és az „Egyedül vagyok" c. lap állandó munkatársa. Szépirodalommal, újságtudósítással és újságírással foglalkozik, első müve a székelyföldi szociográfia volt, két kötetes regénye Budapesten jelent meg. 1939-ben a Baumgarten díjat nyerte el Budapesten. Több színdarabot és drámát is írt. Cikkei, valamint irodalmi munkássága közismert. Az Ifjúsági Egyesület megalapítója, minden kulturális és szociális mozgalomban részt vesz.

Jakab György okl. jegyző, Palotailva. Sz. 1902. Kisszállás. Atyja: †Imre, édesanyja: †kisbaconi Benedek Katalin. Törzsökös székely nemes családból származik, tanulmányait Erzsébetvároson és Fogarason végezte el 1922-ben Jóson kezdte meg jegyzői működését, onnan Nyárádgálfalvára, majd Palotailvára került mint községi jegyző. A község minden kulturális és társadalmi egyesületének vezetésében részt vesz. Neje: Latkulik Ilona, gyermekei: Tibor és Klára.

Jakab Gyula rövidáru és divatüzlet-tulajdonos, Székelyudvarhely. Sz. 1876. Parót. Atyja: †József, édesanyja: †Simó Katalin. Iskolái elvégzése után kereskedői pályára lépett és mint segéd Debrecenben és Kolozsvárit fejlesztette szaktudását és 1908-ban lett önálló saját erejéből. A M. P. volt tagja, a világháború alatt mint őrvezető teljesített katonai szolgálatot. Neje: Keresztes Anna, aki szintén kereskedői családból származik, gyermekei: Gyula, István és Anna.

Jakab Gyula ref. tanító, Kányád. Sz. 1905. Sándortelke. Székely nemesi családból származik, tanulmányait Hosszúfalun és Nagyenyeden végezte, ahol 1924-ben nyert oklevelet. Sándortelkén 1924-ben kezdte pedagógiai munkásságát, amelyet azóta megszakítás nélkül folytat. A román megszállás nehéz és küzdelmes évei alatt a magyar kultúra és a magyar társadalmi együttműködés fejlesztése lebegett szemei előtt, több egyesület munkájában és irányításában vett részt. Törhetetlen magyarsága miatt számtalanszor volt csendőrségi eljárásnak kitéve. Neje: Szabó Vilma, gyermekei: Gyula, Sándor és Tibor.

Jakab István gazdálkodó, Patakfalva. Sz 1902. Székelyudvarhely. Székely nemes családból származik, középiskoláit Székelyudvarhelyen végezte, majd az ősi föld megmunkálását atyjától tanulta. A volt M. P.-nak lelkes és támogató tagja, az Erdőbirtokosság pénztárosa, a Legeltetési Társulat és a község pénztárosa.

A Gazdakör és a Tejszövetkezet tagja. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: Simo Róza, gyermekei: Dénes és István.

Jakab János gazdálkodó, Székelyzsombor. Sz. 1886. u. o. Atyja: †András, édesanyja: Polgár Katalin. A gazdálkodást atyja mellett tanulta. 1911 óta önálló gazda. A világháború alatt mint tábori csendőr szolgált az orosz fronton. A M. P. tagja és minden magyar mozgalom lelkes támogatója volt. Neje: Polgár Anna.

Jakab János ny. járásbíró, községi főbíró, Szekelykeresztúr. Sz. 1872. u. o. Atyja: †József, édesanyja: Farkas Róza. Tözsgyökeres székely nemes família leszármazottja, tanulmányait Székelyudvarhelyen és Kolozsvárott végezte. A bírói vizsgát Budapesten tette le. Mint járásbíró közel négy évtizeden keresztül működött és 1930-ban vonult nyugalomba. A község főbírája, a M. P. vezetőségi tagja, egyházi tanácsos, a Kaszinó elnöke. Minden hazafias kulturális és szociális egyesület működésében és vezetésében részt vesz. Neje: Nagy Róza, leánya: Róza.

Jakab Jenő körjegyző, Mezőörményes. Sz. 1911. Olthévíz. Atyja: István. Gimnáziumot Székelykeresztúron, közig. tanfolyamot Fogarason végezte. Jegyzői oklevelét 1931-ben kapta meg. Pályafutását 1934-ben, Aranyos-Torda megyében mint adótiszt kezdte meg. 1941-ben nevezték ki Mezőörményes községbe vezető körjegyzőnek. Magyar és hazafias ügyek támogatója volt a megszállás alatt is.

Jakab József kányádi gazdálkodó, ny. tanító, Székelydálya. Sz. 1869. Kányád. Tözsgyökeres székely lófő nemes családból származik, atyja: †Lőrinc, anyja,: †Nagy Eszter. Székelykeresztúron végezte tanulmányait, 1889-ben nyert oklevelet. Baróton volt levita, majd Nagyhalászon, Mátisfalván, Kányádon, Székelymuzsnán és Székelydályán tanított 1925-ig. Azóta gazdálkodással foglalkozik. Mint jónevü gazdája a környéknek, a kiállításokon többször kapott ezüst érmet és oklevelet termelvényeiért. A ref. egyház kántora, a presbitérium tagja, a tanítótestület választmányi tagja. Iskolánkívüli népművelési oktatásért miniszteri elismerésben részesült. Neje: dályai Kandó Ilona, gyermeke: Margit.

†Jakab József ny. áll. isk. igazgató, Marosvásárhely. Sz. 1865. Sándorberke. Tanulmányait Nagyenyeden végezte, ahol oklevelet nyert. Több mint négy évtizeden keresztül fejtett ki érdemdús pedagógiai munkásságot és 1928-ban hirtelenül halt el. Mint kántor kápláni és énekvezéri teendőket is végzett és érdemdús szolgálataiért többször részesült elismerésben és kitüntetésben. A megszállás nehéz évei alatt rendíthetetlen magyarságát megtartotta, ezért üldözték és sokat kellett szenvednie, özvegye: Csanády Rozália, gyermeke: Lajos.

Jakab József vas-, üveg- és porcellánkereskedő, Székelykeresztúr Sz. 1893. Fogaras. Atyja: †József, édesanyja: Albert Teréz. Iskoláit Nagyszebenben végezte, a kereskedői szakmát Marosvásárhelyen tanulta. 1929-ben lett önálló. A Kaszinó pénztárosa, az Ipartestület alelnöke, Székelykeresztúr tekintélyes polgára Végigharcolta a világháborút az olasz és orosz fronton, több kitüntetés tulajdonosa. Neje: Klusch Auguszta.

Jakab Lajos dr. árvaszéki ülnök, Csíkszereda. Sz. 1898 Csíkszentmárton. Atyja: Gyula, édesanyja: Fülöp Anna. 1923—34-ig szülőhelyén mint ügyvéd működött, 1941 febr. 1-én nevezték ki Csíkszeredára mint árvaszéki ülnök. 1917 jan.-tól 1918. nov.-ig részt vett a világháborúban. Neje: Apostol Flóra, gyermeke: Lajos.

Jakab Lajos csíki, cipészmester, Székelyudvarhely. Sz. 1902. u. o. Atyja: József, anyja: László Borbála. Székely gazda családból származik, iskolái elvégzése után ipari pályára lépett és a cipészipart tanulta ki. Mint segéd Budapesten fejlesztette szaktudását és Szolnok, Bukarest több üzemében dolgozott, ahol szaktudását fejlesztette. 1929-ben lett önálló. Mérték után rendelésre dolgozik, az úriközönség kedvelt mestere. Neje: Kállay Anna, gyermeke: Mária. Minden kulturális és hazafias intézményt mint igaz magyar támogatott a megszállás alatt is.

Jakab Lajos gazdálkodó, ny. csendőrőrmester, másodbíró. Bordás. Sz. 1885. Kézdialmáson. Törzsökös székely gazdacsaládból származik. Atyja: †Ferenc, tekintélyes gazda volt. Iskolái elvégzése után az ősföldön tanult gazdálkodni, majd katonai évek leszolgálása után a m. kir. csendőrség kötelékében 18 esztendőt töltött és nyugalombavonulása óta önálló gazda. A M. P. tagja, a község másodbírája, neje: †Molnár Eszter, gyermekei: Ferenc, László, Erzsébet és Tibor.

Jakab Mihály dr. körorvos, Makfalva. Sz. 1897. Szolokma. Édesatyja: Mihály, tekintélyes gazdálkodó volt. Lófő nemes székely családból ered, tanulmányait Székelyudvarhelyen, Budapesten és Bukarestben 1930-ig folytatta prakszisát. 1931-ben került Makfalvára, ahol mint körorvos tevékenykedik. A világháború alatt a 82. székely gy.-ezr.-ben harcolt, hadnagyi rangban szerelt le, több kitüntetés tulajdonosa. Neje: Huszár Ilona, gyermekei: Ilona és Gyöngyvér.

Jakab Mózes szalmakalapkészítő, Bözöd. Sz. 1904. u. o. Több száz éves községalapító székely családból származik, atyja: †György gazdálkodó volt Iskolái elvégzése után a szalmakalapkészítést tanulta ki és saját szorgalmából lett önálló. Kalapkészítést a család segítségével végzi, neje: Ádám Berta, gyermekei: Róza és György. Tekintélyes polgára a községnek, társadalmi és kulturális, hazafias egyesületeket mindig támogatta.

Jaklovszky Dénes dr. ifj. körorvos, Deményháza. Sz. 1912. Székelyudvarhely. Édesatyja: id Dénes tanár, édesanyja: Konsek Anna. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Kolozsváron végezte, diplomáját 1936-ban nyerte. Marosvásárhelyi tüdőkórház volt alorvosa, majd Besszarábiában tábori kórházban működött. 1937-ben tette le a főorvosi vizsgát és azóta Deményháza körorvosa. 1938-ban tudományos munkásságáért az I. o. egészségügyi érdemkereszttel tüntették ki. Neje: Szakács Anna, gyermekei: legifj. Dénes.

Jakócs Imre gazdálkodó, községi főbíró, Zetelaka. Sz. 1891. Atyja: †Ferenc, anyja: †Sándor Mária. Iskolái elvégzése után ősei nyomdokain haladva, a föld megmunkálását tanulta, majd önálló gazda lett, és jelenleg 23 holdon gazdálkodik. Tekintélyes polgára a községnek, 1940 óta a főbírói tisztségét tölti be. A Közbirtokosság elnöke, magyar hazafiassága miatt a megszállás alatt állandóan üldözték. A világháborúban a 22. honv. gy-ezredben az orosz fronton fogságba került, ahol 3 évig szenvedett és szökve menekült, mint szkv. szerelt le, több kitüntetés tulajdonosa. Neje: Zsombori Anna, gyermeken Mária, Dénes, Anna, János, Berta és Ferenc.

Jartcsó Béla földbirtokos, ny. községi főjegyző, Sepsimagyaros. Sz. 1878. Székely nemesi családból ered. Atyja: †Ferenc földbirtokos, édesanyja: Imreh Mária. Középiskoláit Sepsiszentgyörgyön, a jegyzői tanfolyamot Marosvásárhelyen végezte el. Sepsiszentgyörgyön kezdte közigazgatási működését, majd Aldobonyon lett főjegyző. A román megszállásig működött, majd magyarsága miatt állását otthagyta, de 1940 óta ismét működik Uzonban mint főjegyző. A M. P. volt elnöke, az Erdélyi Párt és a Gazdakör elnöke. Minden kultúr és társadalmi egyesület vezetőségi tagja. Neje: Deák Ida, gyermekei: dr. Fe-

renc, Tibor, Sarolta, Béla, Borbála, Katalin és Iván.

Jancsó Dénes mészáros- és hentesmester, Kézdivásárhely. Sz. 1898. Atyja: †Káros, édesanyja: †Bokor Anna. Székely nemesi családból származik, iskolái elvégzése után édesatyja mellett sajátította el a húsipart, és önerejéből és szorgalmából lett önálló. A világháború alatt a 24. h. gy.-ezr.-ben orosz és olasz fronton küzdött, az olaszok fogságába került és 1921-ben tért haza és a székely hadosztályhoz lépett át, ahol 1923-ig katonáskodott. A vegyes ipartársulat tagja, M. P. állandó -tagja, a Húsiparos Szakosztály tagja A románok a megszállás alatt Aradon bezárták, súlyosan bántalmazták, Szatmárra hurcolták, ahol gyüjtőtáborban kimondhatatlan embertelen bánásmódban részesítették. 1927 óta önálló Kézdivásárhelyen, a város tekintélyes polgára és jónevű húsiparosa. Neje: Gergely Róza, gyermekei: Lajos, Dénes, Károly, Dezső, Miklós.

Jancsó Gyula ny. körjegyző, Kézdiszászfalva Sz. 1887. Kézdiszentlélek. Atyja: fGyula uradalmi gazdatiszt, édesanyja: Tegze Lujza. Lófő primor székely nemesi család leszármazottja. Tanulmányait Kézdivásárhelyen végezte, jegyzői oklevelet Marosvásárhelyen kapott. Alsócsernáton volt gyakornok, majd Mikóházán volt segédjegyző. 1910-ben Lemhényben vezetőjegyző, innen 1917-ben Nyújtódra, majd Imecsfalvára került, ahol 1934-ig, nyugalombavonulásáig működött. Törhetetlen magyarságát a megszállás nehéz évei alatt is megtartotta, amiért állandó megfigyelés alatt tartották. Neje: †Dienes Zsuzsanna. Gyermekei: Gyula, Margit, Ernő és Zsuzsanna Jelenlegi neje: Szötsey Emma. Második házasságából született gyermeke: Benedek. A Gazdakör elnöke, a Magyar és az Erdélyi Párt jegyzője, a község minden kulturális és szociális egyesületnek vezetőségi tagja.

Jancsó Gyula nyujtódi, takarékpénztári igazgató, Barót. Sz. 1886. Nyujtód Atyja: Albert, édesanyja: Bakcsi Róza. Tanulmányait Kézdivásárhelyen, majd a közigazgatási tanfolyamot Marosvásárhelyen végezte el. Mint körjegyző működött Bardócon és 1928-ban vonult nyugalomba. Azóta a Baróti Erdővidéki Rt.-nál működik, ahol 1933-ban igazgatóvá nevezték ki. A román nyelv nemtudása miatt helyezték nyugalomba, mint jegyző, magyarsága miatt többízben volt kellemetlensége és állandó megfigyelés alatt tartották. Minden kulturális, szociális és hazafias egyesület munkájában kivette a részét. Neje: Zalányi Anna okl. tanítónő, fia: Gyula tanár, Tibor müegyetemi halig, és Györgyi.

Jancsó István ny. elemi iskolai igazgatótanító, Székelyszáldobos. Sz. 1868. Erdőfüle. Atyja: †István, édesanyja: †Nemes Boda Anna. Törzsökös székely nemes családból származik. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Nagyenyeden végezte el. 1889-ben nyert oklevelet Mint ref. felekezeti tanító Székelyudvarhelyen kezdte pedagógiai munkásságát, onnan Máramarosmegyébe került, mint iskolaigazgató és 38 évi érdemdús szolgálata után vonult nyugalomba. Székelyszáldoboson megalapította a Gazdakört, melynek elnöki tisztségét vállalta. Számos társadalmi, kulturális és szociális egyesület működésében vesz részt, többször részesült tanfelügyelői és miniszteri elismerésben is.

Jancsó József birtokos, Sepsimagyaros. Sz. 1890. u. o. Atyja: János, édesanyja: Berde Klára. Gimnáziumi érettségijét a szászvárosi ref. Kun-kollégiumban tette le. 1914-ben mint karp. őrmestert Vezényelték ki az orosz frontra, ahol kétízben súlyosan sebesült. Felgyógyulása után könnyű szolgálatra lett beosztva. Mint főhadnagy szerelt le. Sig. Laud. kétszer, K. cs.-k. és seb. é. tulajdonosa. Hazafias magyar érzelme miatt a románok többízben meghurcolták. A M. P. tagja volt. Neje: Dávid Jolán.

Jancsó László nagynyujtódi, gazdálkodó, Kézdimárkosfalva. Sz. 1910. Nyujtód. Atyja: †Vince, anyja: Forró Ilona. Székely lófő nemes családból ered. Székelyudvarhelyen végzett 4 középiskolát, majd a szülei háznál a családi birtokon tanult gazdálkodni. 1930 óta önálló. A Gazdakör és az Erdélyi Párt tagja, minden kulturális és szociális intézményt támogat. Neje: Veres Sarolta, gyermekei: László és Gábor.

Jancsó Mózes gazdálkodó és kereskedő, Alsócsernáton. Sz. 1886. Kézdivásárhely. Székely gazdacsaládból származik. Atyja: Sámuel vendéglős, édesanyja: Szőcs Sára Iskolái elvégzése után a mészáros és hentesipart tanulta és abban 1909-ig önálló is volt. A románok teljesen kiforgatták és kifosztották üzletéből, jelenleg a Hangya-szövetkezet vezetője. Saját földjén gazdálkodással is foglalkozik. A világháború alatt a 2. gy-e. kötelékében az olasz fronton harcolt. Neje: Fejes Klára, gyermekei: Mózes és Sarolta, akiket magyar szellemben nevelt.

Jartó László férfiszabómester, Csíkszereda. Sz 1897. Vágás. Atyja: Áron rk. kántortanító, édesanyja: †Köllő Magda. Törzsökös székely nemesi családból származik, középiskoláit Debrecenben végezte, majd a szabóipart sajátította el. Debrecenben, Ausztriában és Németországban fejlesztette szaktudását és mesterségében teljes képzettséggel felszerelve, 1919-ben lett önálló Csíkszentsimonban. 1922 óta Csíkszeredán működik. A város egyik legnagyobb szabóipari üzemének tulajdonosa. A világháborúban a 22., majd a 20. honv. gy-e.-ben az orosz fronton harcolt, fogságba került, és 1918-ban tért vissza. Visszatérése után az 538-as hegyi tüzérezredhez került, ahol az összeomlásig teljesített katonai szolgálatot. Neje: Incze Ágnes, gyermeke: Ella A magyar kulturális és szociális egyesületek mindenkori támogatója.

Jákó Lajos vitézi szék, fővárosi közélelmezési főfelügyelő, Budapest. Tőzsgyökeres, székely nemesi családból származik, a család predikátuma zágoni és lisznyói volt. Lófő nemesi családból ered. Atyja: †József igazgatótanító, édesanyja: fsárvári Bajkó Katalin. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön és Debrecenben végezte, ahol okleveles gazda lett. Mint uradalmi gazdatiszt működött, majd Budapest székesfővároshoz került 1921-ben. A világháború alatt a 24sh. gy.-e.-ben az orosz fronton súlyosan sebesült, majd a székely hadosztályhoz került. Mint hadnagy került a románok fogságába. Az I. o. és II. o. ezüst vit. é., seb. é. és K. cs.-k. és kat. érdemrend és a háb. e. é. tulajdonosa. 1936-ban avatták vitézzé. Neje: Morvay Irén, gyermekei: Katalin és Lajos.

Jánosy Dénes gazdálkodó, Székelymoson. Sz. 1868. Tőzsgyökeres székely gazdacsaládból származik. Édesatyja mellett tanulta a föld megmunkálását és ősei nyomdokain haladva, ő is gazdálkodni kezdett. Tekintélyes polgára a községnek, a M. P. volt tagja, a magyar és hazafias egyesületek mindenkori támogatója volt. Katonaéveit 1891-ben a 2. közös huszárezredben töltötte, ahol 3 évet szolgált. Neje: Mikó Anna, gyermeke: Imre.

Jánosi Ferenc gazdálkodó, Marosvásárhely. Sz. 1896. Atyja: †József, anyja: Bajkó Eszter. Iskolái elvégzése után atyja mellett tanult gazdálkodni, 1920 óta önálló. A város tekintélyes polgára, a világháború alatt a 62. közös gy.-e.-ben harcolt az orosz és olasz fronton. A megszállás alatt a M. P.-nak volt tagja, a Gazdakör és az Első Szántó-társulat bizottsági tagja. A románok magyarsága miatt bántalmazták. Két sógora: Dósa Sándor és Császár Lajos hősi halált haltak a világháborúban. Neje: Tordai Eszter, gyermekei: Sándor, Mária, Julianna és Ferenc.

Jánossy György kisgörgényi, ref. kántortanító, Mezőbánd Sz. 1897. Kisgörgény. Tözsgyökeres székely nemesi családból ered. Tanulmányait Nagyenyeden végezte és 1916-ban nyert oklevelet, 1918 óta tanít, Somosdon kezdte működését, onnan Sáromberkére, majd 1927-ben Mezőbándra került. Magyarsága miatt 1924-től 1940-ig nem kapott tanítói állást, addig mint ref. kántor működött. A világháború alatt a 62 közös gy.-e.-ben az olasz fronton harcolt és mint önkéntes őrmester szerelt le. Neje: Káli Karolina, gyermekei: Margit és György.

Jánosy János ny. ig.-tanító, Sepsikőröspatak Sz. 1873. Tusnád Székely nemesi családból származik Atyja: †Péter körjegyző volt. Tanulmányait Csíksomlyón végezte el és 1895 óta tanít. Cecén kezdette pedagógiai munkásságát, onnan Kiskunfélegyházára került és 30 évi érdemdús szolgálat után mint ig.-tanító vonult nyugalomba. Jelenleg Sepsikőröspatakon él. A M P.-nak volt tagja, többször részesült elismerésben és tanfelügyelői dicséretben. Neje: Simon Julianna, gyermekei: Jolán Botár Gézáné és Margit.

Jánosy Lajos molnármester, Miklósfalva. Sz. 1884. Kányád. Székely nemes családból származik. Atyja: †János, édesanyja: †Demeter Róza. Iskolái elvégzése után a géplakatos ipart tanulta és a diósgyőri MÁV gépgyárban dolgozott. 1930-ban gőzmalommá alakította át a miklósfalvi malmot és ott kereskedelmi és vámőrlést végez. A világháborúban a 82 székely ezredben, majd a 12. tüzéreknél teljesített katonai szolgálatot. Neje: Orbán Lina, gyermekei: Lajos, Ferenc, Sándor és Róza, akiket magyar szellemben nevelt fel.

Jánosi Sándor gazdálkodó, a Gazdakör pénztárosa, Marosvásárhely. Sz. 1888. Atyja: †József, édesanyja: Bajkó Eszter. Iskolái elvégzése után az ősi földön kezdett gazdálkodni édesatyjával és a világháború kitörésekor a 62. közös gy.-e.-ben az orosz fronton harcolt. A Gazdakör pénztárosa, a ref. egyháztanács tagja, az Első Szántó-társulat alelnöke 1907 óta. A továbbszolgáló altisztek választm. és az Erdélyi Gazd. Egyesület tagja. Minden hazafias és kulturális munkát támogat. Neje: Torday Mária, gyermekei; József, István, Rozália és Erzsébet.

Járy László macesdi, fel. isk. igazgató és kántor-tanító, Nyárádszentimre. Sz. 1914. Régi nemesi családból származik. A nagyenyedi Bethlen-kollegium tanítóképzőjében szerezte oklevelét. 1940 szept. óta működik Nyárádszentimrén. A M. P. tagja volt és a magyar kultúra munkás harcosa. Neje: Lukács Irma, gyermeke: Levente.

†Jeddy Péter medeséri, mérnök, műszaki tisztviselő, Rugonfalva. Sz. 1877. Székely nemes családból származik. Tanulmányait Kassán végezte és mint műszaki tisztviselő 20 éven keresztül Mosonban a Kühne gép-

gyárban működött. 1927-ben húnyt el Rugonfalván, ahol mint földbirtokos élt. Hitelszövetkezetnek volt alelnöke. Végigharcolta a világháborút, és mint százados szerelt le. Az arany és ezüst Sig. Laud. a kardokkal és a K. cs.-k. tulajdonosa volt. özvegye: Götz Jozefin, gyermekei: Péter, Gizella és Miklós, első neje: Marschall Anna volt.

†Jeddy Tamás medeséri, földbirtokos, Rugonfalva. Sz. 1863. Törzsökös székely nemes családból ered. Atyja: †Lajos tekintélyes földbirtokos volt. Tanulmányai elvégzése után a családi birtok vezetését vette át, amelyet a haláláig vezetett. 1931-ben húnyt el. Volt községi bíró és a vármegye törvényhatósági bizottságának tagja. Özvegye: Balogh Zsuzsanna, aki férjének halála óta gazdálkodást önállóan vezeti, férje nyomdokain haladva.

Jencsevics Artur cukrászmester, Kézdivásárhely. Sz. 1885. Brassó. Székely családból ered. Atyja: Bódog állami útmester, édesanyja: Theil Johanna. Iskolái elvégzése után a cukrászipart tanulta és Budapest, Szolnok jobb üzemeiben fejlesztette szaktudását és 1910-ben lett önálló Kézdivásárhelyen. Az Ipartestület és a M. P. működő tagja. A világháborúban a 2 gy.-e.ben az orosz és román fronton harcolt, testvéröccse: Jenő, hősi halált halt. Neje: Némethy Julianna.

†Jencsevics Árpád cukrászmester, Kézdivásárhely. Sz. 1896. Atyja: Bódog útbiztos, édesanyja Theil Johanna volt Székelyföldi családból származik, iskolái elvégzése után a cukrásziparban szerzett szakmai gyakorlatot és legjobb üzemekben fejlesztve szaktudását, 1922-ben lett önálló. Minden magyar kulturális és hazafias egyesület támogatója. A világháború alatt a 2. gy.-e.-ben az oroszok fogságába került, ahol 31/2 évet töltött és szökve menekült. 1934-ben húnyt el. Özvegye: Zoller Piroska.

Jenei Sándor ref. lelkész, Nagyernye. Sz. 1871. Melegföldvár. Atyja: †Mihály, anyja: Salak Márja. Középiskoláit Kolozsváron, teológiai tanulmányait Enyeden és Kolozsvárott végezte el. Papi pályafutását Nagyernyén kezdte meg, hol a mai napig is megszakítás nélkül működik A község közéletében élénk tevékenységet fejtett ki, amiért Darányi Ignáctól kitüntetést is kapott. A Tejszövetkezetet Szabó György volt plébánossal együtt alapította. Minden hazafias és kulturális megmozdulásnak lelkes támogatója és résztvevője volt. A birtok-parcellázás is az ő nevéhez fűződik, amelynek célja volt a kisemberek földhöz való juttatása és megsegítése. Végül a Hitelszövetkezet megalapítója és egyben elnöke is. Neje: Zoltán Ilona, gyermekei: Mária, Imre, Ilona, Erzsébet, Judit, Sándor, Ferenc és Jenő.

Jeney Ödön s. jegyző, Görgénysóakna. Sz. 1903. Asszonyszépe. Atyja: Domokos, édesanyja: Bálint Ilona. Tanulmányait Kolozsváron és Dicsőszentmártonban végezte, 3 román megszállás alatt magyaros magatartása miatt nem juthatott előbbre, magyarságát meg nem tagadta, ezért mellőzték. A bécsi döntés után került Görgénysóaknára mint s. jegyző, és tisztségében a katonai közigazgatás erősítette meg. A M. P.-nak volt tagja, minden kulturális, szociális és hazafias egyesület támogatója.

Jeremiás Béla malomtulajdonos, Székefyhódos. Sz. 1894. Szováta. Atyja: †József, anyja: †Biró Eliza. Iskolái befejezése után a géplakatos ipart tanulta ki, utána az ipari iskolán különböző szaktanfolyamot végzett és a malomiparra specializálta magát és Brassóban és Kolozsvárott fejlesztette szaktudását. 1925-ben Székelyhódos községben jelenleg is fennálló malmát létesítette, amely modernül van felszerelve. A világháború kitörésétől az összeomlásig az olasz és francia frontokon harcolt és 1918 év őszén szerelt le. A K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Pálffy Matild, gyermeke: Béla. Ugy ő, mint a felesége ősrégi székely nemesi családból származnak, nemességük 1645-ből kelt, amit Rákóczi György-féle nemesi igazolás bizonyít.

Jobb Dénes okl. kántor, segédjegyző, Homorodszentmárton. Sz. 1908. Homorodjánosfalva. Ősrégi székely nemes családból származik. Atyja: János, anyja: Mezei Vilma. Mint jegyző-gyakornok kezdte pályafutását, véglegesen azonban magyar volta miatt, elhelyezkedni nem tudott. Ekkor unitárius kántori vizsgát tett és Homoródszentmártonban megválasztották unitárius kántornak. Minden magyar hazafias és kulturális megmozdulásnak híve volt, a helyi Gazdakör elnöke, a M. P.-nak volt tagja, az EGE tagja, a Cséplőgép Szövetkezet szervezője és ügyvezető-igazgatója. Magyarsága miatt többízben volt kellemetlensége. Neje: László Eszter, gyermekei: Dénes és Ildikó

Jobb István gazdálkodó, Homorodszentpéter. Sz. 1904. u. o. Ősrégi unitárius nemesi székely családból származik Atyja: †Dénes, anyja: Tódor Anna Iskoláit szülőfalujában végezte el, majd atyja mellett kitanulta a gazdálkodást, akinek több cikkét és versét közölték a pesti és a homorodszentpéteri lapok. 1928 óta önálló gazda. Mindenkor megtartotta magyar hazafiasságát, a M. P.-nak volt tagja, az EGE és a Gazdakör tagja. A Hitelszövetkezet ig. tagja, a Hangya felügy. biz. tagja, stb. stb. Neje: Jobb Julianna, gyermekei: Ella, Julianna és Dénes.

Jobb János gazdálkodó, Jánosfalva. Sz. 1882 ősrégi szabad székely nemesi családból származik. Atyja: János, anyja: Kolozsi Julianna. Iskolai elvégzése után az atyja birtokán gazdálkodott, majd 1908 óta önállóan folytat gazdálkodást. A háború alatt a 82. gy.-e. kötelékében 1914—1918-ig az orosz és román frontokon harcolt és mint tizedes szerelt le. Kitüntetései bronz. vit. é. és K. cs.-k. Magyar érzelmei miatt kellemetlenségei voltak, a szövetkezeti élet egyik legelső szervezője volt, a Közbirtokosságnak 25 esztendőn keresztül tanácsosa és elnöke volt, a M. P. volt tagja, az EGE tagja, egyházi presbiter és valláskurátor. Neje: Mezei Vilma, gyermekei: Dénes, János, Vilma, Margit és Domokos.

Jobb Mózes gazdálkodó, Jánosfalva. Sz. 1884. u. o. Atyja: János, anyja: Kolozsi Julianna. Iskoláit szülőfalujában végezte, majd atyja mellett kitanulta a gazdálkodást. 1910 óta önálló gazda, amellett kereskedeelmmel is foglalkozik. A megszállás alatt magyarsága miatt, kellemetlenségei voltak. A M. P. tagja volt. Az EGE és a helyi Gazdakörnek hosszú időn át elnöke. A szövetkezeti élet megszervezésében részt vett. A háború alatt a 82. gy. e. kötelékében harcolt, az orosz és az olasz harctéren küzdött, egyszer meg is sebesült. Kitüntetései: II. o. vit. é., kétszer bronz vit. é. és K. cs.-k. Neje: Geréd Mária, gyermekei: Julianna, Gyula és Mária,

Jobbágy Sándor ny. tanító, Marosvásárhely. Sz. 1885. Atyja: Sándor, anyja: Tarcsafalvy Ilona. Ősi székely család leszármazottja. Iskoláit Kolozsváron végezte, 1906-ban kezdte meg működését mint tanító és 28 évi érdemdús pedagógiai munkásság után, 1935. évben ment nyugalomba. Igyekezett mindenkor tanítványaiba belenevelni a hazafiasságot és ő maga is minden hazafias, kulturális és szociális ügynek támogatója és résztvevője volt. A háború alatt mint nélkülözhetetlent, felmentették. Neje: Nagy Emma.

Joko Dénes dr. ref. lelkész, Alsócsernáton. Sz. 1889. Halmágy. Iskolai és teológiai tanulmányainak elvégzése után Székelyudvarhelyre, majd Kolozsvárra, 1912-ben Sepsiszentgyörgyre került, végül több év óta Alsócsernáton ref. lelkésze. A Hitel és a Fogyasztási Szövetkezet elnöke. A háború alatt mint tábori lelkész teljesített szolgálatot.

Jónás Zsigmond kereskedő, Nyárádszereda. Sz. 1898. Ákosfalva. Iskolái elvégzése után kereskedői pályán működött, majd 1926-ban lett önálló. Üzlete Jónás és Tsai néven van üzemben. A világháború alatt az orosz, román és olasz, fronton harcolt. A bronz és K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Kohn Eszter, gyermeke: Tibor.

Josefovits Samu kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1893. Marosugra. Atyja: †Mór. Budapesten végezte el iskoláit, a szakmát is Budapesten tanulta ki és 1924-ben lett Fogarason önálló. Ezidőszerint Marosvásárhelyen mint kereskedő fejt ki tevékenységet. Minden magyar megmozdulásnak lelkes támogatója. A háború alatt katonai szolgálatot teljesített, az olasz harctéren küzdött és mint őrmester a K. cs.-k.-el szerelt le. Neje: Bleyer Ilona, gyermekei: Olga és Ágnes.

Jozsa Dénes kisbirtokos, Septér. Sz. 1904. u. o. Elemi iskolai tanulmányait Mezőújlakon végezte, majd a ref. kollégiumba jár 4 esztendőn keresztül. 1937 óta mint önálló gazdálkodó tevékenykedik és saját földjét tartja mívelés alatt. 1926-ban katonai szolgálatra vonult be a 12-es tüzérekhez, és 1938., 1939. 1940-ben teljesített szolgálatot egészen a bécsi döntésig és mint szakasz vezető szerelt le. Neje: Schvab Rozália, gyermeke: Erzsébet.

Józsa Ferenc áll. isk. ig.-tanító, Középajta. Sz. 1903. Szárazajta. Nagy enyeden végezte el iskoláit, mint tanító 1923-ban kezdte meg működését Olaszteleken, ahol 2 évig tanított, 1926-ban került Középajtára, ahol megszakítás nélkül működik, jelenleg mint igazgató-tanító. A háború alatt katonai szolgálatot teljesített és mint szakaszparancsnok szerelt le. A Ref. Daegylet karnagya, járási intézőbizottság tagja, Hangya szövetkezeti igazgatósági tag. A megszállás alatt mindenkor megtartotta magyarságát és tanítványaiba is igyekezett beoltani a hazafiasságot és a magyar érzületet. Neje: Kálnoky Kornélia, gyermekei: Jolán és Róza.

Józsa Ferenc áll. tanító, Bibarczfalva. Sz. 1908. Bodos. Atyja: †Albert, anyja: Hegyi Mária. A székelykeresztúri székely tanító intézetben szerezte meg tanítói oklevelét 1926-ban. Több állomáshelye után 9 évig Nagymohán tanított, majd 1940-ben Bibarcfalvára került és itt nyert tanítói beosztást. A megszállás alatt mindenkor megtartotta magyarságát és emiatt kellemetlenségei is voltak, úgy hogy Nagymoháról emiatt menekülnie is kellett. Több kultúr magyar egyesületnek volt a vezetője. Neje: Bardócz Julianna, gyermekei: Árpád és Ferenc.

Józsa István kisbirtokos, Septér. Sz 1889. u. o. Marosvásárhelyen végezte el a rk. főgimnázium 4 osztályát. Majd kitanulta a gazdálkodást és ezidőszerint is mint gazdálkodó tevékenykedik. 1910-ben a 62. gy. ezredhez vonult be Marosvásár-

helyre, ahol 3 évig szolgált. A világháború kitörésekor 1914-ben az orosz frontra került, 1915-ben fogságba esett. 1918-ban szerelt le, mint őrmester. Kitüntetései: I. o. ezüst é. és bronz vit. é. és a K cs.-k. elnyeréséért a kérelem most van folyamatban. Neje: sárosberkeszi Nagy Etelka, gyermekei: István és Elemér.

Józsa István agyagfalvi, kovácsmester, Meggyesfalva. Sz. 1878. Mezőújlak. Atyja: †János, régi székely lófő nemesi család leszármazottja, Édesanyja: Kádár Anna. Besztercén tanulta ki a kovácsmesterséget, több helyen dolgozott mint segéd, majd gépészvizsgát is tett, 6 év óta dolgozik Meggyesfalván. A háború alatt katonai szolgálatot teljesített, 1914-ben az orosz frontra került, mindkét lábán megsebesült. Kitüntetése: bronz vit. é. A megszállás alatt minden magyar hazafias és kulturális megmozdulásnak támogatója volt. Neje: Hocza Mária, két nevelt fia van.

Józsa János gazdálkodó, Hodgya. Sz. 1875. Ősrégi nemesi család sarja. Iskoláit elvégezte, utána szüleinél tanulta a gazdálkodást. Tényleges katonai kötelezettségének a 82. k. gy.-e.-ben tett eleget. Mint szakaszvezető szerelt le. Ezidőszerint saját, mintegy 36 hold földjét tartja mívelés alatt. A világháborúban a 22. népf. h. gy.-e. kötelékében az orosz fronton harcolt. 1918-ban mint őrmester szerelt le. A román megszállás alatt a M. P. tagja volt. Volt községi pénztárnok, ref. egyházi presbiter. Neje: Kiss Róza, gyermekei: Katica és László, unokái: Emma, Árpád, Éva és Judit.

Józsa Jenő kisbirtokos, Septér. Sz. 1915. u. o. Atyja: Jozsa Miklós. A gazdálkodást tanulta, majd pedig önálló gazda lett és ezidőszerint a saját földjét tartja mívelés alatt. Katonai kötelezettségének 1937-ben tett eleget a vásárhelyi 39. ezred kötelékében, ahol 2 évig szolgált. Neje: Csonka Rózsika, gyermeke: Jenő.

Józsa Pál körjegyző, Székelykál. Sz. 1893. Küküllővár. Atyja: Pál, édesanyja: Szentannai Márta. Tanulmányait Marosvásárhelyen végezte, ugyanott hallgatta a jegyzői tanfolyamot is. Mint körjegyző, 1919-től működik. Siménfalván kezdte pályafutását, onnan több községben működött a Székelyföldön és 1940 szeptemberben került Székelykálba, a megszállás után mint első magyar jegyző. A világháborúban az 51. gy.-e.-ben az orosz és román, majd az olasz fronton küzdött, jelenleg tart. főhadnagy. A Sig. Laud., az 1. o. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Minden kulturális és hazafias egyesület működésében részt vett. Neje: Miriszlai Jolán, gyermekei: Jolán és Árpád.

Józsa Pál gazdálkodó és községi bíró, Hodgya. Sz. 1899. Ősrégi nemesi család sarja. Iskoláit szülőhelyén végezte el, majd utána szülei gazdaságában kezdett tevékenykedni. Jelenleg saját kb. 55 hold kiterjedésű birtokán folytat okszerű és belterjes, modern gazdálkodást. 1940 óta a községnek bírája is. A háború alatt a francia harctérre került. 1919-ben szerelt le. Kitüntetései a II. o. ezüst, háb. e. é., és K. cs.-k. Magyar érzelmeit mindenkor megtartotta, magyar hazafias, kulturális és szociális megmozdulásnak lelkes résztvevője és támogatója volt. Neje: Székely Anna, gyermekei: Pál és Lajos.

Józsa Sándor községi bíró és gazdálkodó, Szárazajta. Sz. 1883. u. o. Atyja: †György, anyja: †Ungvári Ágnes, ősrégi székely család sarja. Iskoláit helyben végezte, majd utána gazdálkodni kezdett, 1902 óta önálló, 1940 szept. óta községi főbíró, a ref. egyháznál számadó, azbOKH ig. tagja, az Erdőbirtokosság felügy. biz. tagja. A világháború alatt 1914—1918-ig teljesített katonai szolgálatot, az orosz és olasz harctéren küzdött. Neje: Dávid Leontina, gyermekei: János, Ilona, Dániel, Ráchel, Klára, Lujza, Ágnes, Károly, András, Lajos és Vilma.

József Emil utóda, Sajovits I. cipőkereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1896. Iskoláit nagyszebenben végezte, majd a kereskedői pályára lépett és 1926-ban vette át apósától, József Emiltől az 1899-ben megalapított üzletet. Egyik legrégibb szakmai üzlete a városnak, átlagosan 4 alkalmazottat foglalkoztat. A világháborúban orosz és olasz fronton harcolt, mint szakaszvezető szerelt le. Neje: József Mária, gyermekei: Magdolna és Ottó. A magyar kulturális, hazafias és szociális egyesületek állandó támogatója.

József Ferenc gazdálkodó, Mátisfalva. Sz. 1895. Ősrégi székely nemesi családból származik. Iskoláit szülőhelyén végezte el, majd utána a kőműves ipart tanulta, mint segéd több városban fejlesztette szaktudását. 1915-ben vonult be katonai szolgálatra, amikor is a 34. k. gy.-e.-ben a szerb, olasz és orosz harctereken harcolt. 1918-ban szerelt le. Kitüntetései: II. o. ezüst vit. é., bronz vit. é. és K. cs.-k. Jelenleg 15 hold földön folytat gazdálkodást. A román uralom alatt lelkes támogatója volt minden magyar megmozdulásnak. Volt községi tanácstag, ref. egyházi presbiter, a Hangya Szöv. igazgatósági tagja, a M. P. tagja. Neje: Gábor Lidia, gyermekei: Ferenc és Irma.

Jovánovits Iván háztulajdonos, Marosvásárhely. Sz. 1888. Iskoláit Óbecsén végezte, majd kereskedői szakon működött, a világháborúban az orosz, olasz és román fronton harcolt, mint őrmester szerelt le. A II. o. ezüst, koronás vaskereszt, K. cs.-k. és a bronz vit. é. tulajdonosa. Neje: Pánik Mária, 1920-ban került Brassóból Marosvásárhelyre.

Józan Miklós, a Magyar Unitárius Egyház vikáriusa, felsőházi tag. Sz. 1869. Tordatúr. Atyja: †Elek, édesanyja: pókafalvi Becsky Rozália. Neje: Haftl Etelka, gyermekei: Miklós vegyészmérnök, Dezső vegyészmérnök és György OKH tisztviselő.

Kabay Gábor igazgató-tanító, Kommandó. Sz. 1882. Bánffyhunyad. Székely nemesi családból ered. Atyja: József, anyja: Fórís Rozália. Tanulmányait Kolozsváron végezte és 1901-ben szerezte oklevelét. Pedagógiai munkásságát 1902-ben kezdte a Székelyföldön, ahol különböző helyeken 1931-ig terjesztette a magyar kultúrát és nevelte az ifjúságot, amikor a románok a hűségeskü megtagadása miatt állásából elbocsátották. 1940 óta tanít ismét, igazgatói minőségben Kommandón. Minden hazafias és kultúrcél lelkes és önzetlen támogatója. A román pap följelentése folytán letartóztatták, magyarságáért sokat kellett eltűrnie a megszállóktól. A világháborúban az orosz fronton teljesített szolgálatot. Neje: Sylveszter Ilona, gyermekei: Gábor dr. ügyvéd, József áll. pénztári tisztviselő, Lajos magántisztviselő, Ilona óvónő és Eszter.

Kacsó Ferenc felekezeti tanító, Székelyből. Sz. 1918. Székelyhódos. Atyja: †Gáspár, anyja: Jánosy Berta volt. Székely nemes családból ered. Iskoláit Szászrégenben, Kézdivásárhelyen és Marosvásárhelyen végezte. 1939-ben kezdte tanítói működését Gyímesközéplakon és 1940-ben került Székelyből. Katonaéveit a román hadseregben szolgálta le kényszerűségből. A kulturális és szociális egyesületek munkájának támogatója.

†Kacsó Ferenc körjegyző, Mikháza. Tekintélyes székely gazdacsaládból született, nemesi leszármazás. Tanulmányai elvégzése után a közigazgatási pályára lépett és mint körjegyző Mikóházán hosszú esztendőkig teljesítette hivatását. Köztiszteletben és közszeretetben élt haláláig. Özvegye az ősi földön gazdálkodik a család segítségével, Gyermekei: László dr., Dénes, Sándor, Erzsébet, Rozália, Ágnes és Anna.

Kacsó Gábor földműves, Szentgerice. Sz. 1899. u. o. Székely lófő nemesi családból származik. Iskoláit szülőközségében végezte el, majd a gazdálkodást tanulta és 1919 óta gazdálkodik önállóan. Mint községi bíró is tevékenykedik, a Hitelszövetkezet igazgatósági tagja, a Hangya ottani elnöke. A M. P.-nak volt tagja és minden hazafias magyar megmozdulásban kivette a részét és támogatta. Köztiszteletben álló polgár. Neje: Erdélyi Karolina, gyermekei: Irma, Ida és Lajos.

Kacsó Gábor sélyei gazdálkodó, dohánytermelési megbízott, Mezőfele. Sz. 1898. Tősgyökeres székely nemesi család leszármazottja. Tanulmányait szülőfalujában és a marosvásárhelyi ref. kollégiumban és Liptóújváron az erdészeti szakiskolában végezte. 1919-ben lépett a marosvásárhelyi erdészeti hivatalhoz, majd a hűségeskü megtagadása miatt elbocsátották és a dohányjövedéki felügyelőséghez került. Saját földjén gazdálkodást is folytat. A világháborúban a 22. gy.-ezr.-ben az olasz fronton küzdött. Résztvett a Fogy. szövetkezet újjáalakításában és annak elnöki tisztségét tölti be, minden hazafias cél támogatója. Neje: Gál Róza, gyermekei: Erzsébet és Tibor.

Kacsó György gazdálkodó, Backamadaras. Sz. 1891. Atyja: Márton, anyja: Gál Róza volt. Székely gazdacsaládból ered. Iskolái elvégzése után a szülői háznál tanulta a gazdálkodást. Belterjes, korszerű gazdálkodást folytat, tekintélyes gazda, volt magyarpárti tag, megyebíró. Neje: Simon Valéria, gyermekei: Márton, Margit és Blanka. Gyermekeit magyar szellemben nevelte föl, a köz érdekében önzetlen munkásságot fejt ki.

Kacsó Károly kendői, református lelkész, Pókakeresztúr. Sz. 1891. Kendő. Tősgyökeres székely nemes család sarja. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Kolozsváron végezte és 1914-ben szentelték pappá. 1922-ben Pókakeresztúron választották meg. A világháborúban a 35. tüzérezredben az orosz fronton teljesített katonai szolgálatot, orosz fogságból hazaszökött, majd az olasz fronton küzdött tovább. A II. o. ezüst, bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Soós Ella, gyermekei: Éva, Károly és Miklós. A M. P. megszervezője, a Gazdakör és a Hangya megalapításában nagy része van.

Kacsó Lajos selyei református lelkész, Mezőmadaras. Sz. 1884. Backamadaras. Székely nemes gazdacsaládból ered. Középiskoláit Marosvásárhelyen, a teológiát Kolozsváron végezte. Mint lelkész 1908-ban Pánczélcsehen kezdte meg szolgálatát, 1909 óta Mezőmadarason végzi hivatását. Neje: zabolai Szőke Ilona, gyermekei: Balázs és Lóránt. Irodalmi téren közismert munkásságot fejtett ki. Marosvásárhelyen 2 évig szerkesztette a „Barázda” hetilapot. Számos novellája, egyházi vonatkozású tudományos munkája jelent meg nyomtatásban. Volt magyarpárti elnök. Magyarsága miatt üldözték és 9 hónapig bujdosni volt kénytelen.

Kacsó Lajos nyárádselyei, s. jegyző, Bözöd. Sz. 1902. Székely nemes családból ered. A család 1400-as években nyert nemesi oklevelet. Atyja: †Sándor körjegyző volt Bözödön. Tanulmányait Székelykeresztúron végezte, majd ipari pályára lépett. 1935 óta van a közigazgatási pályán. Volt községi pénztárnok, majd segédjegyző lett. Neje: Frink Irma, gyermeke: Irén. Saját földjén korszerű, belterjes gazdálkodást folytat 54 hold földön és saját nevelésű haszonállatok nevelésével foglalkozik.

Kakasi Ferenc gazdálkodó, Ilencfalva. Sz. 1888. Ősrégi székely gazdacsaládból született Ilencfalván. Édesatyja mellett tanult gazdálkodni, majd az örökölt földön lett önálló 1919-ben. A világháborúban a 7. tüzérezredben az orosz fronton, majd az olasz fronton harcolt az 5. ágyús ezredben. Tizedesi rangban szerelt le 52 havi harctéri szolgálat után. A bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Trauzner Matild, gyermekei: Ferenc, Károly, János, Matild és Vilma. A megszállás alatt törhetetlen magyarsága miatt többször volt összetűzése a románokkal. Gyermekeit magyar szellemben nevelte.

Kakasi Viktor gazdálkodó, Ilencfalva. Sz. 1885. Tősgyökeres székely gazdacsalád leszármazottja. Atyja: †Károly, anyja: Kakasi Vilma volt. Iskolái elvégzése után atyja tanította meg a gazdálkodásra, 1909 óta önálló gazda. A világháborúban a 22. gy.-ezr.-ben az orosz fronton súlyosan sebesült, 45 hónapi harctéri szolgálata alatt az orosz fronton harcolt mindvégig. A K cs.-k. és a seb. é. tulajdonosa. Neje: Dávid Zsuzsanna, gyermekei: Viktor, Ilona és Lilla. A magyar hazafias és kulturális egyesületek munkáját önzetlenül támogatta a megszállás évei alatt. Tekintélyes polgára a községnek, gyermekeit magyar szellemben nevelte föl.

Kakasy Béla lukafalvi, községi főjegyző, Szentháromság. Sz 1881. Nagyteremi. Atyja: †Márton református lelkész, 50 éven át teljesítette hivatását. Lófőszékely nemesi családból ered, Tanulmányait Marosvásárhelyen és Kolozsváron végezte, majd Debrecenben csendőrtiszti tanfolyamot hallgatott, Budapesten tett szakvizsgát és Zalaegerszegre került, mint zászlós. Innen lépett a közigazgatás kötelékébe és Marosvásárhelyen végzett jegyzőtanfolyamot, 1907 óta végzi jegyzői ténykedését Mint körjegyző Lukafalván lett megválasztva és 1918 óta van Szentháromságon. Neje: Farkas Piroska. A magyar eszmék, hazafias és kulturális egyesületek támogatója.

Kakassy Dénes hentes és mészáros, Tusnádfürdő. Sz 1907. u. o. Atyja: †Gyula, anyja: Pál Veron. Ősrégi székely nemesi családból származik. Iskoláit Tusnádfürdőn végezte, majd kitanulta a hentes és mészáros mesterséget Brassóban és mint segéd ugyanott fejlesztette szaktudását. 1928-ban önállósította magát Csíkkozmáson, majd. 1936-ban került Brassóba, ahol 1940-ig tartózkodott és a bécsi döntés után Tusnádfürdőre költözött. 1940-ben létesített szalámigyárat, korábban Brassóban is volt már szalámi- és hentesárugyára. 1932—1934-ig katonai szolgálatot teljesített, és mint tizedes szerelt le. Neje: Gál Irma, régi székely család leszármazottja. Magyar érzelmei miatt állandó üldöztetésnek volt kitéve.

Kakassy Erzsébet káposztásszentmiklósi, tanítónő, Magyaró. Tősgyökeres székely nemes család leszármazottja. Édesatyja: Sándor is pedagógus, édesanyja: etédi Korondy Rozália. Tanítónői oklevelét Székelyudvarhelyen 1932-ben kapta. Vérvölgyön kezdte pályafutását, majd Szászvárosra került és 1940 óta tanít Magyarón. A helyi Nőszövetség titkárnője.

Kakucs Ferenc esperes-plébános, kerületi tanfelügyelő, Kadicsfalva. Sz. 1882. Nyárádremete. Atyja: József, anyja: Balog Mária. Iskolai tanulmányait Gyulafehérváron végezte, ott is tett érettségit és 1907-ben szentelték pappá. Mint segédlelkész Gyergyócsomafalván, Szárhegyen működött, majd 1911-ben lett Kadicsfalván plébános és 1933 óta mint esperes-plébános tevékenykedik. 1911-től mint kerületi tanfelügyelő is fejt ki működést. A megszállás alkalmával elmenekült Marosvásárhelyre a románok elöl, majd ismét visszatért Kadicsfalvára. Minden magyar hazafias megmozdulásnak támogatója és közreműködője volt, mint tanfelügyelő megmentette 35 iskola magyarságát a románoktól. A magyar kultúra terjesztéséért és a kisebbség mellett való bátor magatartásáért hadbíróság elé is állították.

Kalavér Sámuel magyarhelméci, igazgató-tanító, Kézdimartonfalva. Sz. 1880. Székely nemesi tősgyökeres gazdacsaládból ered. Atyja: †Sámuel, anyja: †Balló Anna. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Székelykeresztúron végezte el és 1900-ban nyert tanítói oklevelet. 1919-ig tanított, amikor a román eskü megtagadása miatt állását el kellett hagynia és 1940-től tanít ismét. Gazdálkodást is folytat 60 hold földbirtokán. A világháborúban a 24. gy.-ezr.-ben harcolt, önkéntes őrmesteri rangban szerelt le. Neje: Czell Zsuzsanna, gyermekei: Sámuel és László. A román megszállás alatt magyarsága miatt sokat szenvedett, állatjait leölték, a románok lakásába 24 lövést adtak le, őt magát megfigyelés alatt tartották, kellemetlenkedtek sokszor.

Kall Zoltán székesi református lelkész, Galambod. Sz. 1908. Mezősámsond. Székely nemes családból született. Atyja: †Albert, anyja: Ősz Mária volt Tanulmányait Marosvásárhelyen és a kolozsvári teológián végezte. 1934-ben szentelték föl és azóta a galambodi református egyház lelkésze. Neje: Ősz Margit. Volt magyarpárti elnök, népközösség, megszervezője, a Gazdakör elnöke, a községben megszervezte a haszonállatok biztosítását, újraélesztette a Hangyát és a Tejszövetkezet vezetői tisztségét is ő tölti be.

Kandel Chalm kereskedő, a Kandel és Spitzer-cég beltagja, Maroshévíz. Sz. 1910. Iskolái elvégzése után kereskedő lett és 1931 óta társasalapon önálló. Katonaéveit a román hadseregben szolgálta le. Neje: Malek Malvin, gyermekei: Hédi és Móric. A magyar kultúr és szociális egyesületeket támogatja.

Kandó István dályai, ny. vármegyei tisztviselő, gazdálkodó, Székelydálya. Sz. 1867. Székely nemesi család, őseit a XIII. századig vezetheti vissza. Atyja: †Sándor, anyja: †lécfalvi Gyárfás Ágnes volt. Iskoláit a székelyudvarhelyi ref. kollégiumban végezte, majd az ősi birtokon gazdálkodást tanult. 1895-től 1919-ig a vármegye szolgálatában volt, mint hivatalnok, amikor eskü megtagadása miatt, mint „soviniszta magyart” Segesváron, majd Nagyenyeden bírói ítélet és ügyészi vád hiánya dacára bebörtönözték. Kéthónapi börtön után elengedték, de ismét elfogták és Számosújváron internálták, majd elengedték, de naponta jelentkeznie kellett a rendőrségen. A M. P. megyei tagozatának felügy. biz. elnöke, az E. F. E. tagja, a Hangya felügy. bizottsági elnöke, éveken át volt presbiter. Neje: Konkoly Thege Ludmilla, gyermekei: Margit, Mihály ref. lelkész, Sándor, Róza és János.

Kandó János ifj. dályai, községi jegyző, Székelydálya. Sz. 1914. Székely nemes család gyermeke. Atyja: István, anyja: Konkoly Thege Ludmilla. Tanulmányait Székelyudvarhelyen végezte 1933-ban. Mint segédjegyző Kissolymoson, Andrásfalván, Galambfalván, Oklandon gyakorolt és 1940-ben a magyar katonai hatóság nevezte ki a székelydályai községi jegyzőség vezetőjének.

Kandó János dályai, gazdálkodó, Székelydálya. Sz. 1884. A dályai Kandó-család címere kék mezőben 2 ordas, két lábon álló kétfarkú vörösnyelvü oroszlán, mely fölött stilizált kutyafej van, melynek nyakában láncon tojásdad érem van. Az egész címert jobbról kék, balról piros szegély veszi körül. K. János atyja: †Sándor, anyja: †lécfalvi Gyárfás Ágnes volt. Iskoláit a baróti polgári iskolában végezte, majd az ősi birtokon tanulta a gazdálkodást. 1903-ban a pénzügy szolgálatába lépett, de 1919-ben a hűségeskűt nem tette le, inkább visszavonult és gazdálkodást kezdett saját földjén. Neje: Gáll Anna, gyermekei: Pál, Ilona és Anna. A M P. és az E. F. E. tagja, a szövetkezeti életben aktív részt vesz és minden magyar ügynek lelkes támogatója.

Kandó Rózsa dályai, iparművész, Székelydálya. A középiskolai szakismereteket magánúton szerezte és az ősi székely szövéssel behatóan kezdett foglalkozni, melyet nagy hozzáértéssel művészi tökéletességre fejlesztett Saját tervei szerint készített ruhái, főleg abroszai és törülközői és mindenféle szőttesei a legnagyobb tetszést és elismerést váltják ki a szakkörökben.

Kanyó Domokos sütőmester, Szováta. Sz. 1894. Atyja: Lajos, anyja: Sándor Róza volt Iskolái elvégzése után a sütőipart tanulta és segédévei eltöltése után Szovátán lett önálló mester 1924-ben saját erejéből és szorgalmából. Üzlete városi nívójú, szakképzett jónevű iparos, készítményei elsőrendűek, izletesek. A világháborút végigharcolta, 1918-ban szerelt le. Neje: Vincze Rozália, kinek édesatyja: Vincze István marosujvári körállatorvos, édesanyja: Kocsárdy Katalin volt. A M. P. volt tagja, minden hazafias ügyet szeretettel támogatott

Kapronczay Sándor asztalosmester, Székelykeresztúr. Sz. 1879. Tordas. Iskoláit Szászvároson végezte, az asztalosipart mint segéd Kolozsvár és Budapest legjobb mestereinél gyakorolta és 1910-ben lett önálló iparos Az iparos otthon elnöke, ipartestületi alelnök, számvizsgáló és elöljárósági tag, az iparos tanonciskola felügy. biz. elnöke. A világháborúban az orosz fronton fogságba esett, ahol 4 évet szenvedett. Neje: Tamási Eszter, fia Géza is asztalos

Karácson D. Imréné sz. sepsiszentgyörgyi és timafalvi Szentgyörgyi Mária, állami tanítónő, Bardóc. Nagysolymoson született, tanulmányait Kolozsváron és Nagyenyeden végezte. Székelyhidegkúton kezdte pedagógiai munkásságát 1928 óta állami tanítónő. 1934-ben a románok elbocsátották állásából. 1937-ben ment férjhez és 1940 óta ismét tanít Bardócon. Édesatyja: Szentgyörgyi Mihály 32 évig tanított, a világháborút végigküzdötte és mint főhadnagy szerelt le. Tősgyökeres székely nemesi család.

Karácson Ödön nyug. állami tanító, Bardóc. Sz. 1876. Erdőfüle. Atyja: †György 58 évig volt ref. lelkész, anyja: †Kovács Róza. Székely nemesi család. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Nagy-

enyeden végezte, ahol oklevelet nyert. 1898-ban Bardócon kezdett tanítani és 25 évig tanított, 41 éve kántor. A román hűségeskü megtagadása miatt vonult nyugalomba. A Hangya szövetkezetnek 28 évig volt könyvelője. A háborúban a 24. honv. gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, majd a 82. közös gy.-ezredhez helyezték át és 1916-ban fölmentették. Gazdálkodik is saját földjén, örökbefogadott fia: Karácson D. Imre, aki gazdaságát vezeti. Minden hazafias és kulturális egyesület támogatója.

Karácsony Antal dr. fűrészteleptulajdonos, Kászonimpér. Sz. 1886. u. o. Atyja: †János, anyja: Szvodoba Julianna. Gimnáziumot Csíksomlyón és Kézdivásárhelyen végzett, egyetemre Kolozsváron járt, a Ferenc József tudományegyetemen. Mint ügyvédjelölt Kolozsváron kezdte meg működését és ugyanott birtokán is folytatott gazdálkodást. Tényleges katonai kötelezettségének 1910-ben Bécsben tett eleget, mint első éves önkéntes és karp. őrmesteri rangig vitte. A világháborúban résztvett 1914—1918-ig a 82. K. u. k. gyalogezred kötelékében. Az orosz fronton gránát légnyomást szenvedett, minek következtében segédszolgálatra osztották be, és mint karp őrmester szerelt le. 1923-ban Kászonimpéren fűrésztelepet létesített. Jelenleg 17 alkalmazottal dolgozik, hol bérfűrészeléssel foglalkoznak. Igazolt frontharcos. A kolozsvári Keresztény Fatermelők Szövetségének választmányi tagja. A M P.-nak volt tagja. A román impérium alatt magyar hazafiassága miatt és a hűségeskü megtagadása miatt nem tudott elhelyezkedni, így a román hatóságok által állandó üldöztetésben volt része, tettleg is bántalmazták magyarsága miatt. Neje: Miller Emilia, gyermeke: Antal.

Karácsony István kereskedő, Erdőszentgyörgy. Sz. 1893 Atyja: Márton, anyja: Izmael Mária volt. Brassóban tett érettségit, majd édesatyja által alapított üzletben tanulta a kereskedést és 1925 óta vezeti az 1850-ben alapított céget, mely legrégebbi a községben. A világháborúban a 2 honv. gy.-ezr.-ben orosz fronton harcolt, majd a bécsi hadügyminisztériumban teljesített szolgálatot, mint tisztviselő. Neje: Jakabffy Ilona, gyermeke: Anna.

Karda Ferenc dr. ügyvezető igazgató, Csíkszentdomokos. Sz. 1893. u. o. Lófő székely nemesi családból származik. Atyja: †Károly, anyja: Szabó Katalin. A család 1634-ben II. Rákóczi Györgytől nyerte nemességét. Középiskoláit Csíksomlyón és Csíkszeredán végezte, államtudományi doktorátust Debrecenben nyert. Egyetemi tanulmányai után átképezte magát fakereskedőnek, és az OFA-nál helyezkedett el, ahol 4 évet töltött. Ezután a Viktória Ált. Gazd Szövetkezet megalapításában résztvett és jelenleg a Felcsíki Székely Erdőipari és Gazd. Szövetkezet ügyvezető igazgatója, az Erdélyi Gazd. Tanács tagja, a Szövetkezeti Központ ig tagja, v. t. b. tag. Irodalmi tevékenységet is fejt ki, amennyiben többirányú szakcikke jelent meg a faszakmával kapcsolatban. A világháború alatt a 20-as honvéd táboriágyús ezredhez került, az orosz és olasz fronton harcolt. Mint felderítő első tiszt működött. Kitüntetései: 3 tiszti Sig Laud a kardokkal, bronz vit. é. és K. cs.-k. Mint főhadnagy szerelt le. Neje: Császár Gizella, gyermekei: Pál és Zoltán. A megszállás alatt a helyi M. P. szervezője és elnöke volt.

Karda István dr. jenőfalvi, kir. törvényszéki bíró, Csíkszentdomokos. Sz. 1894. u. o. Atyja: †Péter, anyja: †Albert Anna. Mindkét részről ősi székely nemesi család leszármazottja. A Karda-család 1634-ben I. Rákóczi György fejedelemtől nyerte lófő-nemességét. A csíkszeredai r. k. főgimnáziumban tett érettségit, a kolozsvári egyetemen államtudományi és jogi doktorátust szerzett. Mint ügyvédjelölt Csíkszeredán működött, 1922—1937-ig önálló ügyvédi gyakorlatot folytatott szülőhelyén. 1937 óta Csíkszeredán működik mint kir. tvszéki bíró. A háború alatt a brassói 34. tüzérezred kötelékében szolgált 1914—1918-ig a szerb, orosz és olasz harctereken. Az olasz fronton meg is sebesült. Kitüntetései: a bronz Sig. Laud. a kardokkal, II. o. ezüst, bronz vit. é., K. cs.-k., seb. é. és a porosz kat. érd.-kereszt. Mint tart. hadnagy szerelt le. Az erdélyi r. k. Státus-gyűlés tagja. A vármegye törv. hat. bizottságának tagja. A román megszállás alatt a M. P. tagja, később intézőbizottsági tagja, majd elnöki tanács tagja vdt. Neje: Krausz Teréz, gyermekei: Attila, Tibor és Levente.

Kary Balázs üzemvezető, Csíkkarcfalva. Sz. 1900. Gyergyószentmiklós. Atyja: †Imre, anyja: Blénessy Erzsébet. Őrségi székely családból származik, aki középiskoláit Gyergyószentmiklóson végezte. Pályafutását a Lomási Erdőipar háromszéki telepénél kezdte meg s mint felügyelő 1933-ban került Karcfalvára, ahol nővére özv. Imreh Elekné gőzfűrészgyár üzemvezetője A M. P. működésében részt vett. Neje: Bajkó Katalin, gyermeke: Julianna.

Kassay Ernő kereskedő, Kézdimártonfalva. Sz. 1905. Marosvásárhely. Iskolái elvégzése után a kereskedői szakmát tanulta és 1933-ban lett önálló saját erejéből Katonaéveit a román hadseregben szolgálta le. Neje: Juratsek Anna. Tanult, intelligens kereskedő, minden idejét üzlete fellendítésére fordítja.

Kassay Farkas Miklós szücsmester, Székelyudvarhely. Sz 1909. Bethlenfalva. Tősgyökeres erdélyi nemes családból ered. Atyja: †Ákos rendőrkapitány, anyja: Boros Erzsébet volt. Iskoláit elvégezvén szűcsipart tanult és Bukarestben, Brassóban fejlesztette szaktudását és 1939-ben lett önálló mester. Képzett mester, izléses szép munka kerül ki üzeméből. Neje: László Anikó, gyermekei: Miklós és János. A M. P. volt tagja, minden hazafias és kultúregyesület támogatója.

Kassay Nándor MÁV segédtiszt, Mádéfalva Sz. 1901. u. o. Atyja: †Lajos, anyja: László Katalin volt. Régi lófő nemes székely család sarja. Középiskoláit Gyergyóalfaluban végezte. 1917-ben a MÁV szolgálatába lépett, majd az impérium alatt a román államvasutak vették át, ahol a felszabadulásig teljesített szolgálatot. A magyar ügyeket mindenkor titkon támogatta, s magyar érzelme miatt többízben volt atrocitásoknak kitéve. A mádéfalvi r. k. kultúrház felépítésében nagy része volt, mely a mai napig is a magyar kultúrát hirdeti. Neje: Vizoli Veronka, gyermekei: Alfréd és Vilmos.

Katarig Teofil aljegyző, Libánfalva. Sz. 1906. Görgényszentimre. Erdészcsaládból származik. Atyja: †Alexandru, anyja: Rotar Mária. Érettségit Balázsfalván tett, 1924-ben, majd 1935-ben Fogarasban jegyzői vizsgát tett. Több működési helye után 1941-ben kinevezték Libánfalvára aljegyzőnek. Neje: Costecke Illena, gyermeke: Alexandra.

Kataring Emil görög katolikus lelkész, Görgénysóakna. Sz. 1903. Görgényszentimre. Atyja: Sándor, anyja: Rotár Mária volt. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Balázsfalván végezte. 1930 óta Görgénysóakna lelkésze. Neje: B. Mária okl. tanítónő, gyermeke: Viorel.

Kató Dénes barátosi, állami tanító, Pestszentlőrinc. Sz. 1885. Újszékely. Atyja: Dénes ref. lévita, anyja: lokodi és homoródszentpályi Dimén Ráchel volt. Tanulmányait Székelykeresztúron végezte és Meggyesen kezdte pedagógiai munkásságát. 1921-ben kiutasították a hüségeskü megtagadása miatt és Hajduböszörményben tanított, majd 1923-ban került Pestszentlőrincre. Neje: Albisi Pánczél Gizella, gyermekei: László orvos és Magda tanítónő. Mindkét részről tősgyökeres székely nemesi leszármazású család.

Katona Ferenc nyug. unitárius esperes, Székelyszentmiklós. Sz. 1879. Siménfalva. Atyja: †Mihály unit. lelkész. Tősgyökeres székely családból ered. Tanulmányai elvégzése után mint lelkész 1903-ban Firtosmartonoson kezdte meg pályafutását, ahol 35 éven keresztül vezette az egyházat. 1938-tól 1941-ig volt Székelyszentmiklóson lelkész. 1923 óta esperes. Volt törvényhatósági bizottsági tag, a M. P. munkájában is tevékeny részt vett és minden kultúrintézményt támogatott. Ifjú éveiben költészettel foglalkozott, versei főleg folyóiratokban jelentek meg. Neje: †Simon Zsuzsanna, fia: Jenő körjegyző Második neje: Hamar Anna polgári iskolai tanárnő.

Katona Imre gazdálkodó, Székelyudvarhely. Sz. 1863. Atyja: †József, anyja: †Székely Rozália. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult és 1919 óta önálló gazda. Megelőzőleg 30 éven keresztül volt a m. kir. posta szolgálatában, mindenkor legteljesebb megelégedésre töltötte be állását. Tényleges katonaévét 1883-tól 1890-ig szolgálta le. Neje: Pál Rozália, gyermekei: Vilma férj. Vida Gyuláné, Róza, Erzsébet férj. Pap Gergelyné, Mária férj. Orbán Lajosné, Imre, Béla és Lajos.

Katona József unitárius lelkész, Tarcsafalva Sz. 1888. Siménfalva. Atyja: †Mihály unitárius lelkész volt. Székely nemes családból ered. Érettségit Kolozsváron, majd ugyanott teológiai vizsgát tett és lelkészi oklevelet szerzett. Tarcsafalván kezdte lelkészi működését, 1919-ben szentelték föl. Rendes lelkész és hitoktató, volt tábori lelkész. Választott képviselőtestületi tag, volt magyarpárti elnök, résztvett minden kultúr és szociális egyesületi munkában, ezért sok kellemetlensége volt a román megszálló csapatokkal. Neje: ádámosi Végh Emma, gyermekei: Sára és Erzsébet.

Katona Sándor agyagipar és cserépgyár, Korond. Sz. 1898 Székely családból ered. Iskoláit Korondon végezte, majd édesatyjától tanulta az agyagedénygyártást. Ez az ipar apáról fiúra száll már ősidők óta. Szaktudása és szorgalma révén üzemét gyárrá fejlesztette az idők folyamán, úgyhogy gyártmányai a messze külföldön is ismeretesek, jó nevet szereznek a magyar iparnak. A világháborúban a 82. gy.-ezr.-ben a román és olasz fronton harcolt, tizedest rangban szeleit le. Az Erdélyi Párt kiküldöttje, a M. P. lelkes tagja volt, minden hazafias, magyar irányú törekvést szeretettel támogatott. Neje: Csorba Anna, gyermekei: Anna és Sándor.

Katteró Mihály villanyszerelő és rádió műszerész, Marosvásárhely. Sz. 1903. Dés. Tanulmányait Désen végezte, majd a műszerész iparban szabadult föl és 1927-ben saját erejéből önálló üzletet nyitott. Minden szakmába vágó munkát szakszerűen végez, a kereskedő társulat és a róm. kat. egyház tagja. Neje: Márton Adrienne. A magyar társadalmi és kulturális egyesületek tagja.

Katyi István kereskedő, Kisfülpös. Sz. 1908. Glecsánán. Elemi iskolái elvégzése után kereskedői pályára lépett és mint segéd különböző helyeken tevékenykedett. Ezidőszerint Kisfülpösön mint kereskedő fejt ki működést. Katonai kötelezettségének a 27. tüzérezred kötelékében tett eleget. Neje: Pataky Katalin, gyermekei: Antal, János és Gábor.

Kaucsár Aladár ifj. autószerelő, gépjavitóüzem tulajdonos, Marosvásárhely. Sz. 1898. Budapest. Iskoláit Marosvásárhelyen végezte, majd az iparban fölszabadulva saját erejéből 1921-ben lett önálló mester. Segédévei alatt a legjobb üzemekben fejlesztette szaktudását, elismert kiváló szaktekintélyre tett szert. A világháború alatt, mint hadapród-őrmester 1916-tól 1918-ig harcolt. Az iparegyesület tagja, a kultúr és hazafias egyesületek támogatásából mindenkor kivette részét. Neje: Várna Anna, gyermekei: Jolán és Anna.

Kaucsár Ödön hentes és mészáros, Marosvásárhely. Sz. 1903. Budapest. Atyja: Aladár, édesanyja: Papcsek Mária. Marosvásárhelyen végezte iskoláit, utána a húsiparban szabadult föl és segédéveit a legjobb nevű szakemberek mellett töltötte el és 1930-ban lett önálló mester. Fővárosi nívójú üzletében állandóan friss vágású és elsőrendű húst tart, hentesárui saját készítmények. A megszállás ideje alatt, mint a többi kisebbségi sorsban élő magyar, nem érvényesülhetett. Neje: Vigh Rozália, gyermeke: Ödön, aki szintén édesatyja iparát tanulja.

Karán Miklós pékmester, Marosvásárhely. Sz. 1892. u. o. Tősgyökeres székely családból született Tanulmányait elvégezvén, a sütőipart Szászsebesen tanulta és 1927-ben Marosvásárhelyen lett önálló saját erejéből. A világháborúban az orosz fronton fogságba esett 1916-ban. Üzlete városi nívójú szaküzlet, fehér és finom sütést is végez, steer sütéssel is foglalkozik. Neje: Flóra Mária, gyermekei: Zevede, Ágoston, Rémusz, Olimpia, Mária és Miklós.

Kádár Adolf fakereskedö, Marosvásárhely. Sz. 1876. Marosvécs. Iskoláit Szászrégenben és Marosvásárhelyen végezte, 1919 óta önálló fakereskedö. A világháborúban a szerb és alhán fronton harcolt. Tekintélyes kereskedő, minden kultúr és hazafias egyesületet támogat.

Kádár Ágoston községi vezető jegyző, Mikóújfalu. Sz. 1908. Pélyen. Atyja: Ferenc, anyja: V. Borbála. Tanulmányai elvégzése után a közigazgatási pályára lépett, ahol a jegyzői tanfolyam elvégzése után mint jegyző Erdőtelek községben kezdte meg pályafutását 1932-ben. A községi Körjegyzők Országos Elnökségének tagja, a „Községi Jegyzők Közlöny”-nek munkatársa. Minden magyar és kulturális ügynek lelkes táomgatója.

Kádár Ákos körjegyző, Okland. Sz. 1930. u. o. Régi ősi székely nemesi családból származik, ősei a bözödi elönevet viselték. Atyja: †Lajos, unit. lelkész, anyja: Soós-Csiky Berta. Középiskoláit Székelykeresztúron, jegyzői tanfolyamot Fogarason végezte el, mint jegyzőségi titkár Abásfalván működött 1941-ig, amikor Oklandra nevezték ki jegyzőnek. A M. P.-tal tiltott összeköttetést tartott fenn és ezért felettesei a román megszállás alatt hadbíróság elé állították. Neje: György Anna, gyermekei: Levente és Zsófia.

Kádár Béla gazdálkodó, Sepsibükszád. Sz. 1888. u. o. Székely családból ered. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult és az ősök által szerzett földön lett önálló gazda. Jelenleg 56 holdas földbirtokát műveli korszerűen, fakitermeléssel is foglalkozik. A világháborúban a 24. gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, súlyosan sebesült és 100 százalékos rokkant lett. Volt községi bíró, a gazdakör elnöke, tűzoltófőparancsnok. Az Erdélyi Párt tagja. Neje: albisi Bakcsy Klára, nemesi családból ered, gyermekei: Sára, Mária, Katalin és Zelma.

Kádár Domokos gazdálkodó, Sáromberke. Sz. 1893. u. o. Ősrégi református gazdacsaládból ered. Atyja †János, édesanyja: Mózes Katalin volt. Az iskolák elvégzése után édesatyja mellett tanult gazdálkodni, örökségéhez szorgalmával is szerzett földet. A világháborúban a 62. gy.-e.-ben az orosz fronton fogságba esett és 39 hónapot volt orosz fogságban. Mint őrvezető szerelt le, a II. ezüst vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A M. P. és az EGE. tagja, 9 éve presbiter, a Hangya és a Tejszövetkezet igazgatósági tagja. A községi tanács volt tagja. Neje: Vajda Anna.

Kádár Ferenc gondnok, Sáromberke. Sz. 1891. u. o. Tősgyökeres székely gazdacsalád. Atyja: †Miklós, édesanyja: Kristó Zsuzsanna. Édesatyja tanította gazdálkodni, 1919 óta önálló. A világháborúban a 62. közös gy.-ezr.-ben az orosz fronton megsebesült. A bronz vit. éremmel tüntették ki. A református egyház gondnoka 1931 óta, a Hitelszövetkezet és a Tejszövetkezet ig. tagja és pénztárosa. Neje: Berekméry Zsuzsanna, gyermekei: Anna és Ilona. Tekintélyes polgára a községnek, minden kultúrintézményt támogat, gyermekeit magyarnak nevelte.

Kádár Ferenc gazdálkodó és kereskedő, Felsőrákos. Sz. 1906. u. o. Atyja: János, édesanyja: Biró Anna. Iskoláit Felsőrákoson végezte, azután gazdálkodást tanult és 1934-ig gazdálkodott, amikor kereskedést nyitott. Üzlete mellett gazdálkodást is folytat. Katonaéveit a megszállás alatt a román hadseregben szolgálta le. A magyar hazafias szellemet mindig ápolta, segítette, gyermekeit magyarnak nevelte föl. Neje: Csiszér Margit, gyermekei: Károly és Ferenc.

Kádár István dr. kórházi igazgató-főorvos, Barót. Sz. 1894. Sepsibükszád. Tanulmányait Csíksomlyón, Kolozsváron végezte. Tősgyökeres székely család leszármazottja. Atyja: Ferenc, édesanyja: Szép Mária. A kolozsvári klinikán kezdte gyakorlóévét, majd Kászonalcsíkon volt körorvos. A román eskü megtagadása miatt magánorvos lett és Nagyajtán működött. 1922 óta a baróti kórház főorvosa. A világháborúban a 2. gy.-e.-ben orosz, albán fronton harcolt, majd katonakórházban teljesített szolgálatot. Hadnagyi rangban szerelt le. A koronás arany érdemkereszt, a Salvátor vöröskereszt érem, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A megszállás alatt kórházát csak a legnagyobb nehézségek árán tudta fönntartani. A hazafias, kulturális és szociális egyesületeket támogatja, a szegénysorsúakat ingyen kezelte a román megszállás alatt is. Neje: bodoki K. Hosszú Klára, gyermeke: Zsófia-Zsombor.

Kádár János borosjenői, állami tanító, Pestszenterzsébet. Sz. 1877. Egri. A család ősei a Zsigmondi előnevet is használták. Édesatyja: †Gáspár, édesanyja: Csűry Ágnes. Tanulmányait Debrecenben végezte. Gyulán kezdett tanítani, onnan Karcagra, Feketetótra, Gyulavári ba, majd 1918-ban Pestszenterzsébetre került. Neje: bágyi Balássy Berta, háromszékmegyei nemesi családból ered. Gyermekei: Sándor, m. kir. honvédtiszt, Endre, Miklós, Lenke és Emma férj. Izsépy Gyuláné.

Kádár Lajos unitárius lelkész, Vargyas. Sz. 1902. Gyepes. Édesatyja: Lajos, édesanyja: Barcsik Berta. Székely tősgyökeres gazdacsaládból ered. Tanulmányait Kolozsváron végezte. 1925-ben Vargyason kezdte meg lelkészi működését, előbb mint s. lelkész, 1939 óta mint rendes lelkész teljesíti hivatását. Megfordult Fogarason, Nagyszebenben 1939-ig. A Dávid Ferenc ifj. egyesület, a férfi dalárda, a helyi gazdakör vezetője, minden kultúr és hazafias egyesület támogatója. Neje: Hóry Anna, gyermeke: Ildikó.

Kádár Márton abodi, igazgató-tanító. Mezőpanit. Sz. 1894. u. o. Székely nemes familia leszármazottja, atyja: †Ferenc, édesanyja: †Pete Julianna. Tanulmányait 1914-ben fejezte be Nagyenyeden. A világháborúban a 22. gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt és 1922-ben tért haza orosz fogságból, ahol 7 évet sínylődött. Hadapródi rangban szerelt le. A székely közbirtokosság jegyzője, a gazdakör kultúrügyeinek vezetője, a férfi dalkör karnagya, vezetője. A népművelés keretében számos színdarabot és előadást rendezett. Neje: Ferenczy Jolán, gyermekei: Tibor és Éva.

Kántor Ferenc gazdákodó, Sáromberke. Sz. 1895. Marosvásárhely. Székely nemes családból ered, atyja: †Ferenc, édesanyja: Kelemen Katalin. Tanulmányait Marosvásárhelyen végezte, majd jegyzőgyakornok volt Nagyernyén. A románok állásából elbocsátották, azóta az ősök által szerzett földön gazdálkodik. Törhetetlen magyarsága miatt a román csendőrök többször bántalmazták. A világháborúban az 5. tüzérezredben az orosz fronton harcolt, kétszer sebesült, tűzmestert rangban szerelt le. Az I. és a II. ezüst, a bronz vit. é., a K. cs.-k. és a német vaskereszt tulajdonosa. Neje: Szirmay Anna, gyermekei: Judit és Gabriella.

Kántor György gazdálkodó, Sáromberke. Sz. 1889. u. o. Székely református gazdacsalád gyermeke, atyja: †Péter, édesanyja: †Kristóf Erzsébet Iskoláit szülőfalujában végezte, édesatyja tanította meg gazdálkodni, 1919 óta önálló saját földjén. A világháborúban a 2. cs. és kir. vártüzérezredben szolgált, a szerb és olasz fronton harcolt. A koronás ezüst érdemkereszt, a II. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa, mint főtűzmester szerelt le. Jelen volt mint kivezényelt diszcsapat tagja a szarajevói gyilkosságnál. A Hangya alapító tagja, a Tejszövetkezet, Gazdakör és a népközösség tagja, a Tejszövetkezet ügyvezető könyvelője, a közügyek lelkes és önzetlen résztvevője. Neje: Szabó Anna, gyermekei: Attila, Tibor, Domokos és Ödön.

Kántor Jánosné szül. Bács Margit, ref. elemi iskolai tanítónő, Meggyesfalva. Sz. Bánfihunyad. Édesatyja: †György, iskola igazgató, édesanyja Gönczy Erzsébet. Székely nemesi családból ered. Tanulmányait Bánfihunyadon és Kolozsváron végezte. Kisiklódon kezdte pedagógiai működését, onnan Káposztásszentmiklósra, Csittszentivánra került. 1940 óta, a bécsi döntés óta tanít Meggyesfalván. Huzamosabb ideig férjével Bukarestben élt, ahol a református kultúregyesületek működésében, a magyar népközösségben dolgozott, majd a magyar követségen volt tisztviselő. Gyermekei: Erzsébet, Aladár, Margit és László.

Kánya László s. jegyző, Csíkdelne. Sz. 1904. u. o. Atyja: †Lajos, édesanyja: László Rozália, ősi lófő székely családból

származik. Középiskoláit Csíkszeredán, jegyzői tanfolyamot Fogarason végezte el. 1941 óta Csíkszentmiklóson mint s. jegyző működik. A román megszállás alatt a M. P. és az Erdélyi Gazd. Egyesület támogató tagja volt. Jelenleg az Erdélyi Párt és az EMGE tagja. Neje: Kánya Erzsébet.

Kádár Mózes bözödi, idősb., gazdálkodó, Homoródszentmárton. Sz. 1874. u. o. Székely nemesi családból ered, községalapító nemes család, őseinek nemessége már az 1712. évi nemesi összeíráskor igazolt nemessége volt. Atyja: †Péter, édesanyja: †nemes Simén Rozália. Iskolái elvégzése után az ősök által hagyományozott birtokán tanulta a gazdálkodást és 1896 óta önálló. A világháborúban részt vett az orosz fronton, majd tábori csendőr volt és mint szakaszvezető szerelt le. Volt községi bíró, sónyomőr 1922-ig, amikor nyugalomba vonult, 25 éve presbiter, községi képv. test. tag, volt Hangya igazgatósági tag, Gazdakör elnöke. Minden hazafias, kulturális egyesület támogatója, a közügyek lelkes harcosa, gazdatársai érdekében önzetlenül dolgozott.

Kádár Mózes ifj. bözödi, gazdálkodó, Homoródszentmárton. Atyja: id. Mózes, édesanyja: Imre Julianna. Tősgyökeres nemes gazdacsaládból ered. Sz. 1905. u. o. Atyja tanította a gazdasági szakismeretekre és 1930-ban lett önálló saját földjén. A cséplőgépszövetkezet, Hangya és az. EGE tagja, a Gazdakör elnöke, az unitárius egyház szentegyházfiúja, tekintélyes gazda. Neje: Soós Vilma, gyermekei: Mózes és Gyula.

Kákay Ernő igazgató-tanító, Nagybacon. Sz. 1888. Alsófalva. Székely nemesi eredetű családból született. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Nagyenyeden végezte, 1908-ban nyert oklevelet és Zabolán kezdte pályafutását. Tötösön, Dályán hosszú ideig tanított és 1933 óta Nagybacon igazgató-tanítója. A világháborúban a 82. cs. és kir. közös ezredben orosz és román fronton harcolt, kétszer sebesült és főhadnagyi rangban szerelt le. Az I. ezüst, seb. é., a háb. e. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A megszállás alatt hűségesküt nem tett, mint felekezeti tanító végezte pedagógiai munkásságát, törhetetlen magyarsága miatt számtalan esetben volt kellemetlensége. A ref. egyház kántora, a vitézi szék járási hadnagya, hitelszövetkezeti igazgató, minden kultúregyesület támogatója. Neje: Molnár Margit, gyermekei: Ernő, Tibor, Mária és Márta.

Káli Dénes alsósófalvi református lelkész, Nagykend. Sz. 1886. u. o. Atyja: Dénes ref. kántortanító volt Nagykenden, édesanyja: Sándor Ilka. Tősgyökeres székely nemes család. Tanulmányait Makfalván, Nagyenyeden és Kolozsváron végezte. Egy évig volt segédlelkész Nagykenden, majd kolozsvári hitoktató és 15 évig Lőrincrévén lelkész. 1926 óta a nagykendi egyház vezetője. Számos tudományos cikke jelent meg nyomtatásban. A románok magyarsága miatt üldözték, sőt meg is verték. Minden kultúrintézményt támogat. Neje: nagyajtai Darkó Gizella, gyermekei: Gizella, Ilona és Dénes.

Kálni Pál kovácsmester, Szentábrahám. Sz. 1896. Pozsony. Édesatyja: †Mihály is kovácsmester volt. Iskolái elvégzése után a kovács ipart tanulta és mint segéd 12 éven át fejlesztette szaktudását és 1923-ban lett önálló mester saját erejéből és szorgalmából. A világháború kitörésekor önként jelentkezett szolgálatra és a 4. közös huszárezredben az orosz és román fronton harcolt, kétszer sebesült és szakaszvezetői rangban szerelt le. A bronz vit. érem és a vaskereszt kitüntetése van. A M. P. volt tagja. Neje: Nemes Regina, gyermeke: Győző, hentes- és mészárosipart tanult.

Kálnoki Ferenc kisbirtokos, mészáros- és hentesmester, Szárazajta. Sz. 1875. u. o. Tősgyökeres székely gazdacsaládból ered, atyja: †Ferenc, édesanyja: †Egyed Rebeka. Középiskolát végzett Brassóban, majd a húsiparban szabadult föl és mint segéd Szárazajtán és Brassóban fejlesztette szaktudását és 1916-ban lett önálló. Saját földjén korszerű, belterjes gazdálkodást folytat és sajátnevelésű haszonállatokat tart. Részt vett a világháborúban, az orosz fronton harcolt. A közbirtokosság elnöke, volt M. P.-i alelnök, az Erdélyi Párt tagja. Neje: Elekes Ilona, gyermekei: Klára férj. Nagy Vlktorné, Zelma férj. Incze Zoltánné, Rózsi férj. Elekes Lajosné, Anna férj. Nagy Zoltánné, Ferenc és Emma.

Kálnoky Mária köröspataki, okl. tanítónő, Lázárfalva. Ősi háromszékmegyei székely nemesi család leszármazottja. A család nemességét az 1500-as években kapta. Atyja: †János. Tanulmányait Nagyszalontán és Csíkszeredán végezte el, ahol 1924-ben nyert oklevelet és azóta mint pedagógus működik. 1930-ban nyert Lázárfalvára áthelyezést, 1936-ban vonult nyugalomba. Majd a felszabaduláskor reaktiválták. Az Erdélyi Párt tagja, minden magyar és kulturális ügynek lelkes támogatója.

Kántor Domokos gazdálkodó, Sáromberke. Sz. 1896. u. o. Székely törzsökös református gazdacsaládból ered. Atyja: †Péter, édesanyja: †Kristóf Erzsébet. Iskolái elvégzése után gazdálkodott atyja mellett, 1919 óta önálló gazda saját erejéből. A világháborúban az 5. honv. tüzérezredben orosz és olasz fronton harcolt, sebesült, tizedesi rangban szerelt le. A bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdona. A ref. egyház presbitere, Hitelszövetkezeti tag, a Tejszövetkezet alapító tagja, 5 évig volt igazg. tagja, a románok magyarsága miatt megkinozták. Neje: Tóthpál Zsófia, marosvécsi családból ered.

Kántor Ferenc gazdálkodó, Sáromberke. Tősgyökeres székely református családból született 1873-ban. Atyja: †János, édesanyja: †László Eszter. Iskolái befejezése után édesatyjától tanult gazdálkodni és 1895 óta önálló gazda. Tekintélyes polgára a községnek, 30 éve presbitere a ref. egyháznak, a Szövetkezetek aligazgatója, alapító tagja, gazdakőri tag, a községi tanács taga. Első neje: Kristóf Zsuzsánna, második neje: Vajda Anna. Minden hazafias és kúltúregyesület támogatója.

Kánya Sándor Domokos ny. m. kir. p. ü. felügyelő. Sz. 1868. Csíkszentgyörgy. Atyja: Imre, édesanyja: Benedek Mária. Tanulmányait Csíksomlyón végezte, majd a pénzügyhöz került. Működési helyei: Segesvár, Székelyudvarhely, Fiume, Nyíregyháza, Nyitra, Dicsőszentmárton és Székesfehérvár voltak. 1924-ig vármegyei adminisztrátor volt. A forradalom után bizalmi szolgálatot teljesített és 1924-ben vonult nyugalomba. Tíz esztendőn kev resztül Szekszárd, Rákoscsaba és Pestszenterzsébet f. adóhivatali főnöke volt. Tősgyökeres székely lófő nemes famíliából származik. Neje: árkörösi Kapussy Erzsébet, nevelt fia: Imre, vámszaki főtiszt.

Kányády Vargha Mihály gazdálkodó, Nagygalambfalva. Sz. 1908. Atyja: †Mihály, a világháborúban az olasz fronton halt hősi halált. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult, jelenleg 25 holdon önálló gazda. A Legeltetési Bizottság elnöke, községi tanácstag, a ref. egyház presbitere. Neje: Máthé Emma, gyermekei: Mihály, Sándor és Endre.

Károly Márton gazdálkodó, Parajd. Sz. 1895. u. o. Székely gazdacsalád leszármazottja. A világháborúban a 22. h. gy.-ezr.-hez került, ahol az orosz fronton fogságba esett és 2 évi fogság után 1918-ban szökve menekült, 1919 óta önálló gazda, tekintélyes polgára a községnek. Neje Szász Anna, gyermekei: Anna, Márton, Lina, Lidia és Sándor, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Kászonyi József nyug. ipariskolai művezető, Marosvásárhely. Sz. 1872. Gémes. Édesatyja: †Sándor, édesanyja: †Buzásy Róza. Székely családból ered. Középiskoláit Kolozsváron, műszaki tanulmányait Budapesten végezte. A marosvásárhelyi szakiskolánál 1898-tól 1934-ig teljesített értékes szolgálatot és 36 évi érdemdús és eredménye munkássága után vonult nyugalomba. I. Ferenc József 1917-ben a III. o. polgári érdemkeresztttel, a román király elismerő érdemmel tüntette ki. Neje: Mürk Irén, gyermekei: Irén, József és Aranka.

Kátay Károly magántisztviselő, Gidófalva. Atyja: †Ferenc, édesanyja: étfalvi Sigmond Ilma. Iskoláit a budapesti m. kir. Felsőipariskolában végezte és működését a Sepsiszentgyörgyi Textilművekнél kezdte meg 1937-ben, ahol azóta megszakítás nélkül működik mint műszaki tisztviselő. Katonaéveit a román hadseregben szolgálta le. Neje: Kocsis Zsófia, gyermeke: Ferenc.

Kecseti László gazdálkodó, közs. bíró, Nagygalambfalva. Sz. 1886. u. o. Törzsökös, székely szabad családból származik, atyja: †Mihály, aki mellett gazdálkodást tanult. Részt vett a világháborúban és a 9. huszár ezr.-ben az orosz fronton küzdötte végig a világháborút. A Fogy. Szöv. pénztárosa és igazgatósági tagja 30 éve. 1922—1924-ig volt községi bíró és 1940-ben a köz óhajának engedve ismét vállalta a község vezető bírói tisztségét. Neje: Kányádi Karolina, gyermekei Sándor, László, Karolin, Erzsébet, Irma, Anna és Róza.

Kecskés András gazdálkodó, Rava. Sz. 1898. u. o. Székely nemes családból származik, atyja: †Izsák gazdálkodó volt. Középiskoláit Székelykeresztúron végezte, majd a szülői házban gazdálkodást tanult. 106 hold földön folytat korszerű, belterjes gazdálkodást és haszonállattenyésztést. Termelvényeivel a kiállításon díjat nyert. A M. P. volt tagja, 12 évig volt bíró, két évig pénztáros és községi tanácstag, az egyház kebli tanácsosa, és a Szövetkezet volt ügyv. igazgatója. A világháborúban a 82. cs. és kir. ezr.-ben olasz és román fronton harcolt, sebesült és 5 hónapot román fogságban is töltött. Tizedesi rangban szerelt le, a bronz v. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Sípos Eszter, gyermekei: Endre és László.

Kecskés Dénes gazdálkodó, Rava. Sz. 1889. u. o. Székely nemesi leszármazás, atyja: †Izsák, tekintélyes gazdálkodó volt. A .családi háznál tanult gadálkodni, jelenleg 36 hold földje van. A világháborúban a 82. székely ezr.-ben a román és orosz fronton harcolt, mint őrmester szerelt le. A bronz v. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A M. P. volt elnöke, az unitárius egyház gondnoka, 1940 óta a község

vezető bírája. 30 éve vesz részt a közügyek vezetésében. Neje: Izsák Juliánna, gyermekei: Jolán, Béla, Izsák, Lajos és Dénes.

Kedei Dénes gazdálkodó, Rava. Sz. 1871. u. o. Székely nemes családból származik, édesatyja: †Pál, jónevű gazda volt. A székelykeresztúri gimnáziumban tanult, majd iskolái befejezése után 1900-ban önálló gazda lett. Jelenleg 60 holdat művel, ahol főleg gabonanemüt termel. A világháborúban a 82. gy.-ezr.-ben a román fronton harcolt, maja fölmentést nyert. Neje: †Adorjáni Ilona volt, gyermekei: Dénes, Ilonka és Julia. Volt M. P. tag és a község vezetőségi tagja.

Kedei Izsák gazdálkodó, Rava. Sz. 1866. u. o. Tősgyökeres helyi székely családból származik, édesatyja: †Pál. Székelykeresztúron járt középiskolában, majd gazdálkodást tanult és jelenleg 70 hold saját földön folytat belterjes gazdálkodást és haszonállattenyésztést. A M. P. volt tagja, volt községi pénztáros és főbíró Neje: Gábor Anna, gyermekei: Pál, Apollónia, Izsák, Róza és Anna.

Kedei Pál gazdálkodó, Bodos. Sz. 1896. Rava Tősgyökeres székely család leszármazottja, atyja: Pál. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult a szülői házban, jelenleg 22 hold földön gazdálkodik. Részt vett a világháborúban és a 24. h. gy.-ezr.-ben az orosz fronton sebesült, majd a székely hadosztályhoz került. Mint szakaszvezetö szerelt le. A község péntárosa 1928 óta, a M. P. tagja. Neje: Engi Julianna.

Kedves Ferenc gazdaköri elnök, Csíkszentdomokos. Sz 1897. u. o. Tősgyökeres szabad székely családból származik, atyja: K. Lázár, anyja: Bodo Julianna. Iskolái elvégzése után a gazdálkodást a szülői háznál tanulta. Ezzel egyidőben a kovácsipart is elsajátította és később mint önálló kovácsmester 5 éven keresztül tevékenykedett szülőhelyén. Mint gazdálkodó 1924-ben lett önálló, ahol jelenleg 15 holdat kitevő gazdaságán belterjes gazdálkodást űz. Közbirtokossági pénztárnok, egyházi jegyző, hitelszövetkezeti könyvelő, Gazdakör elnöke. Az oláh imperium alatt a M. P. tagja volt, magyar érzelmeiért meghurcoltatásban volt része Jelenleg az Erdélyi Párt tagja. A világháborúban a 38. tüzérezred kötelékében a galíciai és az olasz fronton harcolt. Az I. és II. ezüst, bronz, K. cs.-k., háb. e. é. kitüntetések tulajdonosa. Neje: Kádár Julianna, gyermekei: Julianna, Gizella és Emma.

Kedves Péter rk. plébános, Ujtusnád. Sz. 1879. Csíkszentdomokos. Atyja: †Zoltán, anyja: Bara Katalin. Ősrégi székely család gyermeke, aki középiskolai és theológiai tanulmányait Csíksomlyón és Gyulafehérváron végezte. Mint káplán Gyergyóremetén kezdte meg működését, onnan Csomafalvára és Gyergyóújfaluba, majd 1908-ban Homorodremetére került, ahol már mint plébános tevékenykedett 11 esztendőn keresztül. 1920-ban nyert beosztást Ujtusnádra, azóta a mai napig itt fejt ki lelkipásztori tevékenységet. Számos egyházi és világi egyesületek vezetésében vesz részt. A M. P. tagja volt, s minden magyar és kulturális ügy lelkes támogatója.

Kientzel Rudolf s. jegyző, Szentábrahám. Sz. 1911. Parajd. Edesatyja: †Rudolf, tekintélyes asztalosmester volt, aki 1916 május 31-én az orosz fronton halt hősi halált. Középiskoláit Sepsiszentgyörgyön végezte és 1935-ben nyert jegyzői oklevelet. 1935-ben Parajdon mint községi pénztáros kezdte meg működését, majd Siklódon volt segédjegyző és 1938-ban került Szentábrahámra. A M. P. volt tagja. Neje: Veuter Ilona.

Kelemen Andor nagyernyei, körjegyző, Csíkszentmárton. Sz. 1899. Gyergyószentmiklós. Ősi székely nemesi családból származik, atyja: †Elek, telekkönyvvezető volt. A tanulmányait Csíksomlyón végezte, hol tanítói oklevelet is nyert. Majd közigazgatási pályára lépett és Lugoson a jegyzői tanfolyamot 1926-ban végezte el. Közben mint s. jegyző fejtett ki tevékenységet. 1940-ben lett Csíkszentmártonban főjegyző. Az Erdélyi Párt tagja, a M. P. intézőbizottságának volt tagja. Magyar érzelme közismert, melyért 1938-ban 4 hónapon keresztül állásvesztésre is volt ítélve.

Kelemen Dénes gazdálkodó, Etéd. Sz. 1896. u. o. Atyja: Mihály, édesanyja: †Farkas Rozália. Székely családból ered. Iskolái elvégzése után édesatyja, mellett gazdálkodott és 1915-ben vonult be a 22. h. gy-ezr.-hez és az orosz fronton 1916-ban sebesült és rokkantán szerelt le. A seb. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A M. P. tagja. Neje: Gedő Juliánna, gyermekei: Róza, Apollónia, Emma, Juliska és Ilona.

Kelemen Ferenc tisztviselő, Szászrégen. Sz. 1896. Torockó. Atyja: †János, anyja: Pál Anna. Ősi székely család gyermeke, aki középiskoláit Kolozsváron, erdészeti főiskolát Selmecbányán végezte el. A világháborúban részt vett, a 21. gy.-ezr. kötelékében az orosz, olasz fronton harcolt. Az I. ezüst, a III. o. kat. érd. ker. a kardokkal, K. cs.-k. kitüntetésekkel szerelt le. Mint tisztviselő működik és részt vett a M. P. működésében és minden magyar és kulturális mozgalomban. Neje: Szabó Piroska, gyermekei: Zsuzsanna és Éva.

Kelemen György gazdálkodó, Abafája. Sz. 1899. Atyja: †Péter, édesanyja: Németh Anna. 1920 óta önálló gazda, a világháború alatt a 16. tábori tüzér ezr.-ben az olasz és orosz fronton harcolt, majd a román hadseregben is kénytelen volt 31 hónapig katonáskodni. Magyar hazafiasságát mindvégig megtartotta, gyermekeit is magyar szellemben nevelte tel. A rk. egyház tanácstagja. Neje: Oltján Mária, gyermekei: György, András, Mária és Sándor.

Kelemen Imre unit. lelkész, Okland. Sz. 1903. Karácsonyfalva. Ősrégi székely nemesi családból származik, ősei a kotfalvi előnevet viselték. Atyja: †Lajos, anyja: Máthé Julianna. Középiskoláit Székelykeresztúron, teológiát Kolozsvárott végezte. Előbb mint gimnáziumi nevelő Székelykeresztúron, majd Medgyesen és Erzsébetváros mint h. lelkész működött. 1930-ban Homorodújfaluba, 1933-ban Oklandra választották meg lelkésznek. A M. P. tagja volt, magyar érzelme miatt kisebb-nagyobb meghurcoltatásban volt része, így hadbíróság elé is került. A község felvirágoztatásában intenzív része van, a Tejszövetkezet, a Gazdakör, a Géptársulat elnöke. Neje: sepsikőröspataki Bedő Boriska. Gyermeke: Csongor.

Kelemen István kobátfalvi, unitárius esperes-lelkész, Felsőrákos. Sz. 1885. Marosszentkirály. Atyja: †Albert, esperes-lelkész, édesanyja: †Gál Katalin. Törzsökös székely nemes családból ered. Tanulmányait Marosszentkirályon, Marosvásárhelyen és Kolozsváron végezte, ahol 6 hónapig volt helyettes lelkész, onnan került Csókfalvára és 1910 óta a Felsőrákosi egyház vezetője. Neje: Paál Irén, gyermekei: István, Tibor és Attila.

Kelemen János ny. tanító, Nyárádremete. Sz. 1888. Szováta. Székely nemes gazdacsaládból származik Atyja: †János, édesanyja: †Hajdu Eszter. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Székelykeresztúron végezte, 1909-ben nyert oklevelet. Komjátiban kezdte meg működését és 1911 óta a helyi rk. iskolánál tanított nyugalombavonulásáig, 1932-ig. A világháború alatt a 62. cs. és kir. gy. ezr.-ben teljesített katonai szolgálatot és mint önkéntes tizedes szerelt le, rokkant. Az Erdőbirtokosság jegyzője volt 7 évig, nagy része van a kultúrház felépítésében, a Hitelszöv. ügyv. igazgatója és könyvelője, a M. P. lelkes és buzgó tagja. Neje: Hajdu Katalin, gyermekei: Anna férj. Szabó Ferencné, Margit férj. Tamás Istvánné, Teréz, Piroska, János, András és Katalin. Gyermekeit magyar szellemben nevelte, minden kulturális és hazafias intézmény önzetlen támogatója.

Kelemen János községi bíró, Abafája. Sz. 1887. Atyja: †Péter, anyja: Németh Anna. Iskolái elvégzése után gazdálkodni kezdett A világháborúban a 62. gy.-ezr.-del az orosz frontra került, megsebesült és fogságba esett, 1918 márciusában szökve menekült haza. A II. o. ezüst és bronz vit. é és a K. cs.-k. tulajdonosa. Magyarsága miatt bezárták, többször megverték. 1940 óta a község bírája. Neje: Györffy Róza, gyermeke: Anna.

Kelemen Jenő földbirtokos, községi főbíró, Mezőkölpény Sz. 1878. Atyja: †János, földbirtokos volt. Törzsökös székely nemes eredet, gazdasági szakismereteit Algyógyon sajátította el szakiskolában és 1907-től 1914-ig gazdasági intéző volt. Jelenleg 103 holdon folytat korszerű gazdálkodást és haszonállattenyésztést. A M. P volt tagja, a Gazdakör alelnöke, a Tejszöv. ig. tagja. Hosszú esztendők óta a község bírája. Neje: Kiss Sarolta, gyermeke: Sára.

Kelemen József ny. vámszaki tanácsos, Sashalom. Sz. 1855. Nagy galambfalva. Székely nemesi családból származik. Atyja: János, édesanyja: Gál Juliánna. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és a kolozsvári egyetemen végezte és mint matematikai tanár kezdte pályafutását. A székelyudvarhelyi gimnáziumban tanított és 1882-ben lépett pénzügyi szolgálatba. Bodzaváron, Tölcsváron, Aradon, Kassán, Budapesten és Sátoraljaújhelyen teljesítette hivatását és 1924-ben vonult nyugalomba. A Hargitaváralja jelképes székely község tagja. Neje: Ütő Anna, gyermekei: Ilonka, János és Lajos. Béla fia a világháborúban 1918-ban az olasz fronton halt hősi halált.

Kelemen József tanügyi előadó. Marosvásárhely. Sz. 1911. Szováta. Tősgyökeres székely családból ered. Atyja: Antal, édesanyja: †Biró Róza. Tanulmányait Csíkszeredán végezte. Okleveles kántortanító. Tanított Désen, Szászrégenben és Marosvásárhelyen, jelenleg tanügyi előadó. A magyar népművelés terén önzetlen munkásságot fejt ki, színműveket, hazafias előadásokat tanított be és rendezett, énekkart alakított és annak vezetője volt. Minden kulturális és szociális egyesület működésében részt vesz. Neje: Bojtár Piroska, gyermekei: József, Mária és Kálmán.

Kelemen Károly dr. ügyvéd, Csíkszereda. Sz. 1904. Székelyudvarhely. Atyja: Lajos, anyja: Kassay F. Vilma. Középiskolai tanulmányait Székelyudvarhelyen, egyetemet Kolozsváron végzett, hol jogi doktorátust

nyert. 1935 óta folytat önálló ügyvédi gyakorlatot Csíkszeredán, az Országos M. P. megyei tagozatának jegyzője volt és annak állandó bizalmi embere. Az Első Magyar Egyetemi Hallgatók Egyesületének megalapításában részt vett. Minden magyar és kulturális ügy támogatója. Neje: Farczádi Sándor Erzsébet, gyermeke: Zsófia.

Kelemen Zs. Károly gazdálkodó, Szováta. Sz. 1885. Atyja: †Zsigmond, édesanyja: †Hajdu Anna. Székely nemes család. 1907 óta önálló gazda, 88 hold földön folytat belterjes gazdálkodást. A Székely Népnevelés ig. tagja, az Erdőbirtokosság elnöke, községi és egyház tanácstagja, volt albíró, a Gazdakör elnöke. Tekintélyes polgár. 1919-ben 6 társával együtt elfogták a román csendőrök, mint magyar összeesküvőt és Marosvásárhelyen, majd Kolozsváron a Fellegvárba zárták. Magyarsága miatt többízben tartottak szabadulása után is házkutatást. Neje: Mester Eliza, gyermeke: Károly.

Kelemen Lajos gazdálkodó, Abafája. Sz. 1894. Atyja: †Péter, édesanyja: Németh Anna. Iskoláit elvégezve, gazdálkodni kezdett és a világháború kitörésekor önként jelentkezett és a 62. gy.-ezr.-ben az orosz frontra került. Megsebesült, majd az olasz frontra vezényelték, ahol ismét súlyos sebet kapott. Az I. o. ezüst, kettő II. o. ezüst, bronz vit. é. és K. cs.-k. tulajdonosa. A Hangya pénztárosa, minden kulturális és hazafias egyesület támogatója. Neje: Kovács Zsuzsánna, gyermekei: Julianna, Anna és Lajos.

†Kelemen László dr. nagyernyei, törvényszéki elnök, Marosvásárhely Sz. 1882. Békés. Tanulmányait a kolozsvári egyetemen végezte, 1904-ben került Marosvásárhelyre, ahol 1938-ban bekövetkezett haláláig teljesítette hivatását. A Marosi Ref. Egyházkerület volt tanácsbírája. Özvegye: farkaslaki Hints Ilona, gyermekei: László dr. ref. kórházi főorvos, Zsombor mérnök, Attila orvostanhallgató.

Kelemen László gazdálkodó, Etéd. Sz. 1903. Atyja: †László, édesanyja: Bekő Ráchel volt Székely nemes családból származik, 1918 óta önálló gazda 55 hold birtokán. A M. P. titkára, a ref. egyház presbitere, volt községi bíró, a Tűzoltó Egylet pénztárosa, tekintélyes polgára a községnek Neje: Péter Ilka, gyermekei: Jolán és Ilka.

Kelemen Miklós nagyernyei, ny. ig.-tanító, Galambód. Sz 1884. Székely nemesi családból származik. Atyja: †Antal, édesanyja: †Pápay Ágnes. Tanítói oklevelének elnyerése után Nagyenyeden, Mezőtúron és Vajdaszentiványon végezte hivatását, a románok magyarsága miatt kényszernyugdíjazták, azóta gazdálkodással foglalkozik. Neje: Nemes Róza, nyugalmazott tanítónő Hazafias és kulturális egyesületek mindenkori lelkes támogatói.

Kemény Ferenc báró magyatgyerőmonostori, földbirtokos, Malomfalva. Sz. 1909. Cintos Tősgyökeres erdélyi magyar család leszármazottja, a bárói rangot Mária Teréziától kapták. Édesatyja: †Pál, édesanyja: báró széplaki Petricsevics-Horváth Eszter. Tanulmányait Nagyenyeden végezte, majd Nancyban végzett kereskedelmi és mezőgazdasági akadémiát. A család cintesi birtokát vezette, 1928 óta a malomfalvai birtok vezetője A magyar kultúra, a szociális egyesületek áldozatkész támogatója és tagja, a M. P. és az EGE tagja.

Kenyeres Sándor gazdálkodó, Csittszentiván. Sz. 1894. Tősgyökeres székely gazdacsaládból ered. Atyja: †András, édesanyja: †Bartha Anna. A szülői földön tanult gazdálkodni, jelenleg önálló gazda. A világháborúban a 62. gy.-e.-ben orosz és olasz fronton harcolt, kétszer sebesült, mint tizedes szerelt le. A bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A Gazdakör választmányi tagja és alelnöke, a Szövetkezet igazgatója, a M. P. és az EGE tagja. Neje: Veres Zsuzsánna, gyermekei: Sándor, József, Anna, Irma, Árpád, Károly, Gizella, Béla és Endre.

Kerekes András gazdálkodó, Torja. Sz. 1865. Székely eredetű családból származik. Atyja: István, édesanyja: Menyhárt Ágnes. Iskolái elvégzése után az ősi föld megmunkálását tanulta, tekintélyes gazdája a községnek, a M. P. volt tagja. Neje: Illyés Anna, gyermekei: Tamás, András és Anna.

Kerekes Árpád kereskedő, Székelyudvarhely. Sz. 1895. Erdélyi gazdálkodó családból származik. Atyja: Albert, édesanyja: Gergely Zsuzsánna. Tanult kereskedő, segédéveit Kecskemét, Kolozsvár, Marosludas jobb üzleteiben töltötte és saját erejéből és szorgalmából lett önálló 1930-ban. A világháború alatt mint őrvezető, az orosz fronton harcolt. A K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Szabó Margit, gyermekei: Klára és Árpád.

Kerekes János körjegyző, Marosszentanna. Sz. 1888. Atyja: †János, édesanyja: hortobágyfalvi Sigmond Izidora. Székely főnemesi családból ered. Tanulmányait Marosvásárhelyen végezte és 1913-ban nyert jegyzői oklevelet. Jedden kezdte közigazgatási működését, onnan Székelyhódosra került és 1914-ben bevonult az 51. k. gy.-ezr.-hez. Mint a 4. gépfegyver század parancsnoka orosz és olasz fronton harcolt, a Sig. Laud. és a K. cs.-k. tulajdonosa Főhadnagyi rangban szerelt le. A háború után Jobbágyfalván, Sóváron, Alsóbölkényen, Marosszentkirályon és Lukafalván volt jegyző és 1940 óta marosszentannai körjegyző. Neje: Kádár Zsuzsánna, gyermekei: Katalin, Izabella, János és András.

Kerekes Tamás gazdálkodó. Torja. Sz. 1889 Atyja: András, édesanyja: Illyés Anna. Atyja mellett tanulta a gazdálkodást és 1923 óta 60 hold földön termel mindennemű gabonafélét és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. Részt vett a világháborúban s a 24. gy.-ezr.-ben az olasz fronton harcolt. A Gazdakör tagja. Neje: Kerekes Vilma, gyermeke: Magda.

Keresszegi Ferenc építőmester, Görgényszentimre Sz. 1887. Atyja: János ácsmester, édesanyja: Szabó Róza. Tekintélyes iparosa a községnek, 1907 óta önálló Községi tanácsos, a Hitelszövetkezet elnöke, a ref. Férfiszövetség elnöke és a M. P. vezetőségi tagja. A világháborúban a 62. gy.-ezr.-ben teljesített szolgálatot. Neje: Schuller Mária, a ref. Nőszövetség titkárnője, gyermekei: Etel, Albert szolgabíró és Ferenc igazgató-tanító.

Kerestély Andor uradalmi segédtiszt, Nagyernye. Sz. 1912. Kisillye. Székely nemes família leszármazottja, középiskolai tanulmányai után Csíkszeredán gazdasági szakiskolát végzett. 1937-ben gróf Zichy-uradalomban, 1938-ban báró Bálintit Károly uradalmában mint uradalmi tiszt folytatta tevékenységét. Megelőzőleg saját családi birtokán mintagazdaságot rendezett be és ott tevékenykedett. Édesatyja: †József, a világháború alatt a marosvásárhelyi kórházban halt meg 1914-ben. A magyar kultúra és a magyar eszme támogatója.

Kerestély András ny. járási csendőrőrmester, Komolló. Sz. 1874. u. o. Atyja: Ferenc gazdálkodó volt. Régi székely családból származik, aki iskoláinak elvégzése után szabóipart tanult. 1895-ben a 12. tüzérezredhez vonult be, onnan 1898-ban a csendőrség kötelékébe lépett. 1911-ben Nagyváradon, 1912-ben Brassóban a csendőraltiszti iskolát elvégezte, és 1914-ig teljesített szolgálatot, amikor is nyugalomba vonult. Részt vett a világháborúban mint tábori csendőr. Neje: Baán Rozália. 6 gyermeke van: Anna, Ilona, Bandi, Jolán, András, Julianna. A M. P. tagja és községi pénztáros volt.

Kerestély András (Ferenc E.) gazdálkodó, Komolló. Sz. 1908. u. o. Régi székely családból származik. Atyja: †Aladár gazdálkodó volt. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult. 1936 óta önálló. Jelenleg 25 holdon folytat gazdálkodást. Neje: Veres Jolán, gyermeke: Klára. A helyi Gazdakör elnöke, ref. egyházi presbiter, képv. test. tag, a M. P.-nak tagja volt.

Kerestély Árpád gazdálkodó, Komolló. Sz. 1911. u. o. Iskoláit szülőközségében végezte el, majd gazdálkodást tanult, 1936 óta önálló és 20 holdat kitevő gazdaságán gazdálkodik. Neje: Karácsonyi Anna, gyermeke: Attila. Atyja: †Aladár gazdálkodó volt. A M. P.-nak tagja volt.

Kerestély Géza gazdálkodó, Szentábrahám. Sz. 1890. Tősgyökeres székely családból származik. Atyja: †Márton, a község tekintélyes polgára, törv. hat. biz. tag volt. 4 gimnázium elvégzése után a szülői háznál tanult gazdálkodni, jelenleg 51 holdas földbirtokán gazdálkodik okszerűen. Részt vett a világháborúban a 82. k gy.-é.-ben, az orosz fronton 1916-ban esett fogságba és 1919-ben szökéssel menekült meg Mint tizedes szerelt le. K. cs.-k. tulajdonosa. Az OKH könyvelője, az unitárius egyházközség kebli tanácsosa, volt községi bíró, a M. P. tagja, képviselőtestületi tag. Neje: Simon Rebeka, gyermekei: Dénes, Géza, Márton, Zsuzsánna és Anna.

Keresztély Gyula bádogosmester. Székelyudvarhely. Sz 1894. Nagyapja: András, Bem tábornok csapatában, 48-as zászlótartó őrmester volt. Tősgyökeres székely nemes családból ered. A bádogosipart mint segéd, Debrecenben, Budapesten és Kolozsváron, valamint Oroszországban fejlesztette, 1919-ben lett önálló Székelyudvarhelyen. Számos köz- és magánépület munkája fűződik nevéhez. A világháború alatt a 82. k. ezr.-ben az orosz fronton fogságba került, tizedesi rangban szerelt le. A II. o. ezüst, bronz é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Papp Margit, gyermeke: László. A Polgárikör, a dalárda tagja és az egyház presbitere.

Kerestély János gazdálkodó. Sz. 1909. Bukarest. Régi székely családból származik. Iskolái után gazdálkodást tanult, önálló 1933-ban lett. Jelenleg 12 holdon belterjes gazdálkodást űz. Atyja: †Márton kovácsmester volt. Neje: Kerestély Vilma, gyermeke: László. Az EMGE tagja, a M. P.-nak volt tagja.

Kerestély József ref. lelkész, Székelykövesd. Sz. 1903. Komolló. Tősgyökeres székely nemes családból ered. Atyja: †Aladár, édesanyja: Teleky Róza. Sepsiszentgyörgyön, Nagyenyeden és Kolozsváron végezte tanulmányait, 1931-ben szentelték pappá. Alsórákoson volt segédlelkész, majd Alvincen, Mezőbándon és Siklódon tevékenykedett. 1935 óta vezeti a székelykövesdi egyházat. Megszervezte a Gazdakört és a Hangya Hitelszövetkezetet, mely-

nek elnötó tisztségét tölti be. A M. P. volt tagja. Neje: Jancsó Margit, gyermekei: Éva és Zsolt.

Kerestély Mózes gazdálkodó, Énlaka. Sz. 1877. Atyja: †Mózes gazdálkodó volt. Székely nemes családból ered. Gazdálkodást tanult és 1898-ban vonult be a 82. k. gy.-ezr.-hez szolgálattételre és onnan 1901-ben közvetlenül lépett át a m. kir. csendőrséghez, ahol 3 évet töltött. Később önálló gazdálkodó lett. A világháborúban frontmögötti szolgálatot teljesített. Az unitárius egyház kebli tanácsosa, a M. P.-nak volt tagja. Neje: Demeter Sára, gyermekei: Juliánna, Irén, János és Emma.

Keresztes Albert mészárosmester és gazdálkodó, Sepsibükszád. Sz. 1887. u. o. Székely nemes családból származik, iskolái elvégzése után a húsiparos szakmát tanulta ki, a gazdálkodást édesatyja mellett sajátította el. 1911 óta önálló. A világháború alatt a 2. huszárezredben és a székely hadosztályban a szerb, olasz és a r.omán fronton harcolt, ahol megsebesült. A M. P. és az Erdélyi Párt tagja. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: †Olasz Róza, 1926-ben húnyt el.

Keresztes Andor községi főjegyző, Csíkkarcfalva. Sz. 1901. Csíkszentkirály, ősi székely nemesi családból származott. Atyja: †András birtokos, a vármegye törvényhatósági bizottságának tagja, a Hitelszövetkezet pénztárnoka és a M. P. csíkszentkirályi tagozatának pénztárnoka volt. Anyja: Sándor Ilona. Középiskoláit Csíkszeredán végezte, jegyzői tanfolyamot Lugoson folytatott. Mint jegyzőgyakornok Csíkszentkirályon kezdte meg működését, majd Csíkszentimrére került ugyancsak gyakornoknak. A világháború alatt katonai szolgálatot teljesített. 1941 óta Csíkkarcfalván mint vezetőjegyző működik. Minden hazafias és kulturális megmozdulásban részt vett. Neje: Páll Regina, gyermekei: Adél, Vilma és Mária.

Keresztes Béla id. kelmefestő és vegytisztító, Marosvásárhely. Sz. 1870. u. o. Atyja: József, édesanyja: Engel Sarolta. 1895 óta önálló mester, nagyképzettségü és szakmai tudású iparos. Elismert szaktekintély. Az Iparos Egyesület alelnöke. Neje: Fellnerer Lujza, gyermekei: Irma, Sarolta, Lujza, Margit, Ilona és Béla. Béla fia atyja mellett a szakmában dolgozik.

Keresztes Elek gazdálkodó, Csíkszereda. Sz. 1889. u. o. Atyja: Sándor, anyja: Keresztes Borbála. Csíkszeredán végzett gazd. felső népiskolát és tanítóképzőt. Ezután egy és fél éven át mint városi tisztviselő működött, majd a családi birtokon és l913 óta az atyja mellett kezdett gazdálkodni, 1922 óta Csíkszereda község erdőgazdája. A megszállás alatt a M. P. intézőbizottságának tagja volt, ezidőszerint az Erdélyi Párt tagja. A háború alatt katonai szolgálatot teljesített a 82. h. gy.ezr. kötelékében, az orosz fronton harcolt, kétszer meg is sebesült. Kitüntetései: bronz vit. e., K. cs.-k., kétsávos seb. é., magyar, német és osztrák háb. e. é. Mint tizedes szerelt le az összeomláskor. A román megszállás ideje alatt törhetetlen magyarsága folytán — mint minden reviziós mozgalomnak támogatója és híve — kellemetlenségnek és üldöztetésnek volt kitéve.

Keresztes Gyula áll. elemi isk. ig.-tanító, Réty. Sz. 1891. u. o. Atyja: †József kisgazda volt, ősrégi székely nemesi család leszármazottja. Középiskolát Sepsiszentgyörgyön, tanítóképzőt Déván végezte el. Pedagógiai pályafutását Boldogfalván kezdte el, majd Magyarlopán ig.-tanító lett. 1920—1923-ig Bodolán tanított mint ref. felekezeti tanító. 1923-tól 1940-ig mint ref. kántor, 1940-től mint áll. ig.-tanító működik Rétyen. 1914-ben katonai szolgálatra vonult be a 24. h. gy.ezr.-hez, az orosz fronton harcolt, ahol fogságba is esett. 1918-ban tért haza, mint tart. hadnagy szerelt le. Egyszer megsebesült. A M. P.-nak volt tagja s minden egyéb magyar, hazafias megmozdulásnak lelkes híve volt. Neje: Barabás Rozália, gyermekei: Éva, Katalin.

Keresztes Ilona állami óvónő, Felsősófalva. Székely nemes családból ered. Atyja: †János, anyja: †kolozsvári Péchy Gizella. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Sepsiszentgyörgyön végezte, ahol oklevelet nyert. Magyarsága miatt sokat szenvedett és 1931-ben nyugalomba is vonult, de Erdély felszabadulása óta ismét folytatja áldásos működését.

Keresztes József ny. m. kir. csendőrjárás őrmester, Nagybacon. Sz. 1867. Törzsökös székely nemes családból származik. Iskolái elvégzése után a szülői háznál gazdálkodást tanult és katonaévei leszolgálása után lépett át a m. kir. csendörséghez, ahol 36 éven keresztül felelősségteljes, odaadó és hűséges szolgálatot teljesített, mely idő alatt többször részesült elismerésben és dicsérő okiratban. Magyarsága miatt a románok hat hónapig lezárták, Nagyszebenben sínylődött. Neje: Tusay Karolina, gyermekei: Zsigmond dr. ügyvéd és József MÁV felügyelő.

Keresztes Lajos szabómester, gazdálkodó, Nagybacon. Sz. 1870. Atyja: †Izsák, tekintélyes gazda volt. A szabóipart tanulta ki Brassóban és segédéveit Marosvásárhelyen, Kolozsváron, Nagyváradon és Budapesten töltötte. 1891 óta önálló mester. A Gazdaszövetkezet elnöke, a ref. egyháznál 23 évig volt presbiter, a Hitelszöv. felügy. biz. elnöke, az Ipartestület tagja. Ipara mellett gazdálkodással is foglalkozik 20 hold földjén. A világháború alatt 1916—1918-ig teljesített katonai szolgálatot. Neje: Mihály Julianna, gyermekei: Júlia, Margit, Etel, Róza, Elvira és Zoltán.

Keresztes László malomtulajdonos, Zetelaka. Sz, 1896. Atyja: Mihály, édesanyja: László Anna volt. Iskolái elvégzése után a malomszákmát sajátította el. 1915 óta tulajdonosa a kb. 200 éve fönnálló, malomnak, mely a község és a környék gazdáinak szükségét van hivatva kielégíteni. A magyar és hazafias egyesületek résztvevője és támogatója. Neje: György Mária. A világháború alatt hadimunkát végzett, majd fölmentést nyert.

Keresztes Máté gazdálkodó, Dálnok. Sz. 1890. Atyja: Máté, anyja: Szőcs Zsuzsanna volt. Székely lófő családból ered. Gimnáziumot végzett, majd kereskedői pályán gyakorolt és 1914-ig Brassón, Budapesten, Bécsben, Nagyváradon, Kolozsváron és Nagyszebenben gyarapította szaktudását. A háború kitörésekor a 9-ik honv. huszár ezr.-hez vonult be és az orosz, román és olasz fronton harcolt, sebesült és mint őrmester szerelt le. Ali. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A Szövetség, Hitelszövetkezet elnöke és vezetője, az Iskolaszék tagja, a Hangya könyvelője.

Keresztes Pál gazdálkodó, Nagybacon. Sz. 1875. Atyja: †Pál, édesanyja: †Szép Ráchel. Székely nemes családból ered. 1896 óta önálló gazda és 30 hold földjén folytat korszerű gazdálkodást. A M. P. volt tagja, a magyar érdekeket mindenkor támogatta. A Közbirtokosságnak 18 éven át vezetője, a Hangya és a Hitelszöv. ig. tagja, a ref. egyház presbitere. A világháborúban a 24. h. gy.-ezr.-ben a román és orosz fronton harcolt, sebesült, tizedesi rangban szerelt le. A K. cs.-k., a II. ezüst kétszer, a bronz vit. é. és a háb. e. é. tulajdonosa. Neje: Bedő Julia.

Keresztes Sándor földbirtokos, Csíkszereda. Sz. 1857. u. o. Atyja: †Károly, anyja: †Erőss Julianna. Ősi törzsökös lófő nemes család leszármazottja, aki iskolái után a szülői háznál tanulta a gazdálkodást és előbb közösen atyjával, majd 1895 óta önállóan gazdálkodik. Jelenleg fia, Elek vezeti az 50 holdat kitevő családi birtokot, hol a kalászos-, kapásnövényeken kívül takarmány és ipari növények termelésével és haszonállatok nevelésével foglalkozik. A M. P. tagja volt és minden hazafias megmozdulásban kivette részét. Neje: Keresztes Borbála, gyermekei: Berta, Antal, Elek, Károly és Margit.

Keresztes Vilmos gazdálkodó. Nagybacon. Sz. 1887. Atyja: †József, anyja: Keresztes Mária volt. Iskolái elvégzése után az ősi földön kezdett gazdálkodni, melyet édesatyjától tanult. 1918 óta önálló kb. 100 hold földjén. A világháború alatt a 2. k. gy.-ezr.-ben orosz és olasz fronton küzdött, mint tizedes szerelt le. Súlyosan sebesült. A II. ezüst, bronz vit. é. és a háb. e. é., a K. cs.-k. tulajdonosa. — Neje: Bartha Julianna, gyermekei: László, József, Vilmos, Julianna és Sámuel. A ref. egyház számadó gondnoka, a Fogy. Szöv. ig. tagja, községi tanácstag tekintélyes polgára a községnek.

Keresztesi Gyula ny. ref. lelkész, Koronka. Sz. 1866. Harasztkerek. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Nagyenyeden végezte, 1890 óta működött mint lelkipásztor 1937-ig, amikor nyugdíjba vonult. Marosvásárhelyen, Sófalván és Magyarpéterlakán volt lelkipásztor. Több mint négy évtizedes érdemdús és áldásos működés után vonult nyugalomba. Neje: Szilveszter Ida, gyermekei: Ferenc gazdatiszt, Emma tanítónő, Réthy Mózes jegyző neje, Lajos, Anna dr. Balogh István körorvos neje.

Keresztesi Lajos ny. mozdonyfelvigyázó, Marosvásárhely. Sz. 1881. Nagyvárad. Iskoláit Kolozsváron végezte, majd a MÁV kötelékébe lépett 1904-ben és mozdonyvezetői szakvizsgát tett. 1918-ban lett felvigyázó és 1938-ban 42 évi beszámított szolgálati év után vonult nyugalomba. Neje: Stürczer Vilma. Minden hazafias, kulturális és szociális egyesület támogatásában részt vesz.

Keresztesy Dénes unitárius lelkész, Szabéd. Sz. 1888. Nyárádgálfalva. Atyja: †Zsigmond, anyja: †Zsigmond Julianna. Tanulmányait Kolozsváron végezte, a lelkész! oklevelének elnyerése után Polgárdin kezdte meg hivatásának teljesítését, onnan került Szentgericére és 1929 óta itt végzi lelkipásztori működését. Neje: Illyés Irma. Szentgericén dalárdát létesített és kultúrházat építtetett.

Keresztessy Ferenc vendéglős és malomtulajdonos, Nagybacon. Sz. 1883 u. o. Atyja: †József, anyja: Keresztes Mária volt. Székely nemes családból ered. Tanulmányait Nagybaconban és Sepsiszentgyörgyón végezte, majd Budapesten a Technológián vizsgázott. A világháborúban a vonatosztály kötelékében az orosz fronton küzdött az összeomlásig. Neje: Arus Irén, gyermekei: Ferenc-József, Blanka, Zita, Cecilia, Andor és Rudolf.

Kerezsi Istvánné özv. malomtulajdonos özvegye, Kézdiszárazpatak. Sz. 1890. Atyja: †Daczó János, anyja: †Lőrincz Róza. 1910-ben ment férjhez Kerezsi Ist-

ván gazdálkodóhoz, aki 1940 febr. 11-én húnyt el. A malmot nagy szaktudással, özvegyi jogon vezeti tovább férje nyomdokain haladva. Gyermekei: József, Béla, Mária, Berta, Katalin, István, Albert, Gábor és Tivadar. Gyermekeit magyar szellemben nevelte. Férje a világháborúban az orosz és az olasz fronton harcolt, súlyosan sebesült és fél karját elvesztette. A hazafias és kulturális egyesületek lelkes támogatója.

Kirizs Sándor ipartestületi jegyző, nyug. városi pénztáros, Kézdivásárhely. Sz. 1887. Ikafalva. Atyja: †József, édesanyja: Rákossy Julianna. Kolozsváron végezte tanítóképzőt, majd 1912-ben városi szolgálatba került és 1931-ben magyarsága miatt nyugdíjazták. Az Ipartestület jegyzője, a M. P. tagja, a városhoz való visszahelyezése most van folyamatban. Tényleges katonai idejét a 2. gy.-ezr. kötelékében töltötte. Neje: Székely Róza. Minden hazafias és kulturális egyesület lelkes támogatója.

Kisfaludy Mózes id. gazdálkodó, Kecsetkisfalu. Sz. 1883. Székely gazdacsaládból származik, nemesi eredet. Középiskoláit Székelyudvarhelyen végezte, majd édesatyja mellett gazdálkodni tanult. A világháborúban a 82. k. gy.-ezr. kötelékében harcolt, 1914—1918-ig. Tizedesi rangban szerelt le. Volt községi főbíró, pénztárnok, községi tanácstag és megyebíró. Jelenleg a ref. egyház presbitere. Neje: Széles Márta, gyermekei: Mózes ifj., Ferenc és Péter.

Kisgyörgy Imre ny. unitárius lelkész, Bölön. Sz. 1885. Atyja: †Tamás tanító, édesanyja: †Sikó Juliánna. Tanulmányait Nagyszebenben és Kolozsváron végezte, 1910-ben szentelték pappá. Magyarszákodon kezdte meg lelkészi működését, onnan Kissolymosra, 1915-ben Olthévízre választották meg. 1936-ban vonult nyugalomba. Azóta lakik Bölön községben. Az althévízi Hangya megalapítója, felekezeti iskolát létesített, 20 évig volt Hangya ügyv. könyvelő. Neje: Boér Irén, gyermeket: Imre, Ödön és Irén. A magyar kultúra és a társadalmi egyesületek pártolója.

Kisgyörgy József szabómester, Bölön. Sz. 1902. Iskoláit Bölönben és Földváron végezte, a szabóipart tanulta és a kötelező segédévek eltöltése után 1928-ban saját erejéből és szorgalmából lett önálló mester. Műhelyéből ízléses és megbízható munka került ki. Katonaéveit a román hadseregben volt kénytelen leszolgálni. Székely nemes családból származik. Atyja: József, édesanyja: Kisgyörgy Juliánna. A Hangya elnöke, a M. P. volt vezető tagja, az ifjúsági egyesület volt elnöke. Neje: Kovács Etelka, aki szintén székely nemes családból ered.

Kisgyörgy Sámuel gazdálkodó, Bölön. Sz. 1892. Atyja: †Sámuel, édesanyja: Biró Borbála volt A szülői házban tanult gazdálkodni és 1921 óta műveli saját földjét. A világháborúban a 2. gy -e.-ben az orosz és olasz fronton harcolt, kétszer sebesült, tizedesi rangban szerelt le. A II. o. ezüst, a bronz, a háb. e. é., K. cs.-k. tulajdonosa, A község másodbírája, volt M. Párti vezető tag. Neje: Poché Juliánna, gyermeke: Árpád.

Kiss Aladár gazdálkodó, Kurtapatak. Sz. 1898. Esztelnek. Atyja: †Antal, anyja: Biró Mária. Iskoláit szülőfalujában végezte, majd utána gazdálkodást tanult és mint önálló gazdálkodó működik a mai napig is. A Gazdakör tagja, a M. P. működésében részt vett. Minden magyar és kulturális ügy lelkes támogatója. Neje: Jakab Irén, az ismertnevű Jakab-család gyermeke, kinek atyja: †Gyufa, állami iskolai igazgató, anyja: Imreh Katalin. Gyermekei: Ernő, Lajos, Aladár és László.

†Kiss Albert sepsiszentgyörgyi, ref. espere-lelkész, Illyefalva. Sz. 1880. Tőgyökeres székely nemes család sarja. Édesatyja: †Albert is ref. pap volt. Mint lelkész Sepsikőrösön, Sepsiszentkirályon, majd Bikfalván tevékenykedett, ahol 32 évi áldásos és érdemdús működés után, 1938-ban húnyt el. A kolozsvári ref. egyház volt tanácstagja, a theológia elöljárója, a Mikó Kollégium vezetőségi tagja, egyházmegyei esperes és Magyar Párti elnök volt. Özvegye: Gazdag Róza, illyefalvi születésű, székely nemes családból ered.

Kiss Albert gazdálkodó, Tordátfalva. Sz. 1900. Atyja: †Ferenc, tekintélyes gazda, községi bíró volt. Négy gimnáziumot végzett, majd Amerikába vándorolt ki és 1935-ben tért vissza 11 évi távoliét után. 45 holdas birtokát feleségével közösen szerezte. Részt vett a világháborúban és olasz, majd román fogságba esett. A községi képviselőtestület tagja, az unitárius egyház kebli tanácsosa. Neje: Lukácsi Borbála, gyermekei: Ferenc és Margit.

Kiss András sükői, gazdálkodó, Sükő. Sz. 1890. Tősgyökeres ref. családból ered. Iskolái elvégzése után, édesatyja tanította gazdálkodni, 1919 óta önálló gazda. A világháborúban a 22. h. gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, kétszer sebesült. Mint szakaszvezető szerelt le, a I. o., két II. o. vit é. és a porosz hadiérem tulajdonosa. Volt községi albíró és bíró, tanácstag. A ref. egyház presbitere, a Gazdakör elnöke és a Közbirtokosság elnöke. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: Kovács Vilma.

Kerezsy Béla gazdálkodó, Esztelnek. Sz. 1886. Kézdiszárazpatak. Atyja: †Ferenc, anyja: Antal Róza. Régi szabad székely család leszármazottai. Brassóban végezte a faipari szakiskolát, Budapesten az iparművészeti főiskolán két éven keresztül tanult, majd mint magántisztviselő működött 1914-ig, amikor a világháborúban vett részt és az orosz és olasz fronton harcolt. Ezüst, bronz vit. é., K. cs.-k. kitüntetésekkel mint őrmester szerelt le. Később a faszakmában önállósította magát, de üzemét csakhamar feladta és ismét visszatért a gazdálkodáshoz. Neje: Domokos Zsófia, gyermekei: Lenke, Berta, Zoltán és Ferenc. A M. P. elnöke volt, az Erdélyi Párt, a Gazdakör tagja, minden kulturális és szociális megmozdulásból kivette a részét.

Kertész Albert gazdálkodó, Fiátfalva. Sz. 1892. Atyja: Albert. Tősgyökeres székely nemes családból származik. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult, jelenleg 12 holdas birtokán folytat intenzív, belterjes gazdálkodást, melyet főleg saját erejéből és szorgalmából szerzett. A 22. gy.-ezr. kötelékében a világháborúban az orosz és az olasz fronton harcolt. A M. P. volt tagja, volt képv.-test. tag, községi pénztáros, az Erdőbirtokosság elnöke, a Hangya ig. tagja, a ref. egyház presbitere. Neje: Kovács Anna, gyermekei: Dénes, Albert és Kálmán.

Kese György gazdálkodó, Lisznyó. Sz. 1872. Atyja: †György, édesanyja: †Dózsa Anna. Törzsökös székely nemes családból ered. Atyja mellett tanult gazdálkodni és katonaéveinek letöltése után a m. kir. csendőrség kötelékébe lépett át, ahol 1910-ig teljesített szolgálatot, amikor nyugalomba vonult. A község bírája, a ref. egyház presbitere, vezetőségi tagja a Gazdakörnek, a M. P.-nak és Fogy. Szövetkezetnek is. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: Flórián Mária, gyermekei: Lajos és Adél.

Kese Jenő lisznyói, ref. lelkész, Homoródszentmárton. Sz. 1913. Sepsiszentgyörgy. Tősgyökeres székely nemesi családból származik. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön és Kolozsváron végezte és 1935-ben nyert oklevelet, 1937-ben szentelték pappá. Sepsibodokon, Kisiklódon és Nagybaconban volt segédlelkész és 1939-ben Homoródszentmártonban választották meg. A Hangya szöv. könyvelője, 20 magyar község lelkipásztora, a Magyar Népközösség tagja, minden kulturális és szociális egyesület lelkes és buzgó támogatója. Neje: Hegyi Rozália, fia: Jenő.

Keserű József gazdálkodó, Lukafalva. Sz. 1884. Tősgyökeres székely gazda családból származik. Atyja: †Sándor, anyja: †Benkő Julia. 1910 óta önálló gazda, hosszú esztendőkön keresztül volt a ref. egyház gondnoka. A világháború alatt a 62. cs. és kir. ezr.-bén orosz és olasz, román fronton harcolt, sebesült és betegen tért haza. A bronz vit. é. és a K. cs.-k., a seb. é. tulajdonosa. Neje: Kádár Eszter Anna, gyermekei: Mária, Gizella, József és Sándor.

Keszler Albert kalaposmester. Székelyudvarhely. Sz. 1891. Törzsökös székely iparos családból ered. A kalaposipart tanulta ki és Szeged, Zombor, Nagyvárad és Kolozsvár legjobb mestereinél fejlesztette szaktudását, 1919-ben lett önálló mester. A 82. gy. ezr.-ben vett részt a világháborúban, az orosz fronton fogságba került és 1918-ban tért haza. Szakaszvezetői rangja van, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Rejk Vilma, gyermekei: Rozália, Albert és Károly, kiket magyar szellemben nevelt fel. Az ipartestület pénztárosa és vezetőségi tagja.

Kémenes István kereskedő, Lövéte. Sz. 1905. Gyergyószentmiklós. Mint régi lófő nemes székely család, ősei a gyergyói előnevet használták. Atyja: István, anyja: Kari Teréz. Iskoláit Gyergyószentmiklóson és Kolozsváron végezte el, ahol elektrotechnikai és ipari továbbképző tanfolyamokat látogatott és így több éven keresztül mint művezető dolgozott Brassóban és Oklandon. Később autóbuszvállalatot létesített, amit 1933-ban hagyott fel, amikor is Lövétén telepedett le és megalapította a ma is fennálló vegyeskereskedését. A M. P. helyi tagozatának titkára volt és bátran szállt síkra a magyarság érdekéért. Nyiltan támogatta a kisebbségben és elnyomatásban sínylődő magyarságot, és számos áldozatot hozott kulturális és egyházi téren is. Neje: Czakó Mária, gyermekei: Magda és István.

Kézdy Emil m. kir. áll. lakótelepi vezetőgondnok. Sz. 1889. Kolozsvár. Atyja: †Reich Albert kolozsvári orvos, anyja: Schmeer Anna volt. Nagyatyja: †Reich János Marosvásárhely első főkapitánya volt Tanulmányait Kolozsváron és Pozsonyban végezte, majd katonatiszti pályára lépett. A világháborút főhadnagyi rangban küzdötte végig, majd 14 esztendeig mint újságíró működött. Jelenleg az állami lakótelep vezető gondnoka.

Kezel Ferenc ny. MÁV mozdonyfelvigyázó, Marosvásárhely. Sz. 1877. Tősgyökeres székely családból ered. Atyja: Károly, anyja: Csekme Rozália volt. Iskolái elvégzése után 1901-ben lépett a MÁV kötelékébe, 1918-ban lett mozdonyfelvigyázó és 1935-ben 34 évi nehéz és felelősségteljes szolgálat után vonult nyugalomba. Neje: Virány Margit, gyermekei: Rudolf,

Margit, Anna, Ferenc és Ilona, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Kibédy S. Ferenc gazdálkodó, Nyárádköszvényes. Sz. 1891. Törzsökös székely gazdacsaládból származik. A földművelést édesatyjától tanulta és 1920-ban lett önálló gazda. Katonaéveit a 22. gy.-ezr.-ben szolgálta le a világháború alatt, az orosz fronton súlyosan sebesült, jobb lábát amputálták, jobb karja megbénult, 100%-os rokkant lett. Szakaszvezetői rangban szerelt le. Több kitüntetés tulajdonosa. Neje: Tóth Erzsébet, gyermeke: Teréz férj. Szilveszter Ferencné. Magyarsága miatt hadbíróság elé hurcolták.

Kicsi János MÁV s. tiszt, Kézdivásárhely. Sz. 1901. Uzon. Atyja: Mihály gazdálkodó, anyja: Palosán Mária volt Iskoláit Sepsiszentgyörgyön végezte, majd az Államvasutak kötelékébe lépett és szolgálatát Uzonban kezdte meg. Homoródkőhalom, Predeál, Brassó, Ploesti és a Jassii üzletvezetőség kötelékében teljesített szolgálatot, jelenleg Kézdivásárhelyen működik.

Kicsid Pál gazdálkodó, Kézdialbis. Sz. 1908, u. o. Atyja: †Zsigmond, anyja: Tankó Borbála. Úgy atyai mint anyai ágról ősrégi székely családból származik, aki tanulmányai elvégzése után a szülői háznál tanulta a gazdálkodást. A M P. működésében részt vesz. Minden magyar és hazafias megmozdulásnak lelkes támogatója. Tekintélyes polgár. Neje: Czine Zsófia, kinek atyja: Cz. János, anyja: Polgár Zsuzsanna, akik ismertnevű dalnoki gazdálkodó család leszármazottai.

Kleselstein Kálmán üvegkereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1894. Palotailva Iskoláit a ref. kollégiumban végezte, édesatyja üzletében fejlesztette kereskedelmi szaktudását, 1915-től 1918-ig az albán fronton teljesített szolgálatot, tizedesi rangban szerelt le. 1924-ben lett önálló, üzletében 6 alkalmazottat foglalkoztat. Neje: Ábrahám Sabina, gyermekei: Márton és Boriska. Minden magyar, kulturális és szociális ügy támogatója.

Kieselstein Sámuel kereskedő, Palotailva. Sz 1885. Gödemesterháza. Iskoláit Marosvásárhelyen és Kolozsváron végezte, majd kereskedői pályán működött és 1902-ben önálló üzletet nyitott. A világháború alatt mint a haditermény megbízottja, 1916-ban román fogságba került és 1918-ban tért haza. Neje: Márton Ilona, gyermekei: Lajos, Albert és Dezső, kiket magyar szellemben nevelt.

Kilyén András gazdálkodó, Székelyszentistvány. Sz. 1885. Atyja: László, anyja: Faluvégi Julianna volt. Székely gazdacsaládból származik, az ősi birtok kezelését sajátította el, jelenleg 60 hold földön folytat korszerű gazdálkodást. A világháborúban mint szakaszvezető a 62. k. gy.-ezr.-ben szolgált. A bronz vit. é., a K. cs.-k. és a vaskereszt tulajdonosa. Neje: Hadnagy Róza, gyermeke: András. A M. P. tagja, a magyar hazafias eszmék lelkes támogatója.

Kilyén József id. magánzó, Kökös. Sz. 1856. Törzsökös székely huszár családból származik. Gimnáziumi tanulmányait Sepsiszentgyörgyön végezte, majd az ősi birtokon gazdálkodott. Tekintélyes polgára a községnek, 30 évig volt községi bíró és örökös egyháztanácstag. Nevét a községházában márványtáblában örökítették meg. Annak megépítése nevéhez fűződik. Minden hazafias és nemzeti eszmét hatásosan támogatott, az Erdélyi és a M. P. volt tagja. Neje: Márk Róza, aki 26 éven keresztül vezette a kökösi postát.

Kilyén József ifj. gazdálkodó, Kökös. Sz. 1894. Székely huszár nemes családból származik. Atyja: †András. Iskolái elvégzése után a szülői házban gazdálkodást tanult, 1918 óta önálló. A megszállás alatt magyarsága miatt hadbíróság elé állították, a községi képviselőtestület tagja, az Erdélyi Párt bizottsági tagja, a M. P. tagja, az unitárius egyház kebli tanácsosa. Neje: Kökösi Juliánna, gyermekei: Irma, Piroska, Erzsébet, Juliánna és Etelka.

Kilyén Lajos borbereki, gazdálkodó, Ikland. Sz. 1886. Székely nemes családból ered. Iskolái után a gazdálkodást tanulta, 1918 óta gazdálkodik saját birtokán önállóan. A világháború alatt a 2. k. huszárezred kötelékében a szerb, orosz és olasz fronton harcolt, őrmesteri rangban szerelt le. A koronás vaskereszt és a K. cs-k. tulajdonosa. Neje: Nagy Julianna, gyermeke: Lajos. A község tekintélyes polgára. Minden magyar és kulturális ügynek lelkes támogatója.

Kilyén Mózes gazdálkodó, Kökös. Sz. 1885. Székely huszár nemes családból ered, gazdálkodást tanult és jelenleg saját földjén folytat, önálló gazdálkodást. Tekintélyes polgára a községnek, a M. P. volt tagja, az Erdélyi Pártnak volt tanácsosa, községi képv. test. tag, az unitárius egyház presbitere. A világháborúban a 2. k. ezr.-ben az orosz fronton harcolt, rokkantán szerelt le. Neje: Kilyén Mária, gyermekei: Borbála, Sándor, Mária, Anna, Lajos, Margit és Róza.

Kilyén Mózes gazdálkodó, Ikland. Sz. 1880. Atyja: László, anyja: Simon Róza volt. Nemes családból ered. 1906 óta önálló gazda, jelenleg 30 holdas földbirtokát műveli szakszerűen. A világháború alatt a 12-es tüzérezredben teljesített szolgálatot, 52 hónapi frontszolgálat után szerelt le. Több kitüntetés tulajdonosa. 9 évig volt a község bírája, a Szövetkezet vezetőségi tagja és több közérdekű egyesületben volt vezető. Neje: Mihály Amália, gyermekei: Gizella okl. tanítónő, Benedek Mihály unit. lelkész neje és Ferenc önálló gazdálkodó.

Kilyén Sándor elektrotechnikus, rádiókereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1896. Atyja: †Sándor, anyja: †Dobos Ágnes Székelykakasdon és Marosvásárhelyen végzett szakiskolát, és mint elektrotechnikus 1922-ben lett önálló. A világháborúban mint lövegvezető teljesített szolgálatot, súlyosan sebesült. A bronz vit. é., a seb. é., a koronás vas érdemkéreszt és a K. cs.-k. tulajdonosa. A megszállás alatt a románok kitüntetéseitől megfosztották és a hallgatása és közvetítése miatt több ízben zaklatták. A M. P. volt tagja, az Iparosegyesület választmányi tagja. Gyermeke: Tibor.

Kinda György muzsnai állami el. isk. igazgató, Erdőszentgyörgy. Sz. 1890. Székelymuzsna. Atyja: Sándor, anyja: zoltáni Jankó Anna volt. Székely nemes família leszármazottja. Székelyudvarhelyen és Nagyenyeden végezte tanulmányait és Tompafalván mint ref. kántortanító kezdte el működését. 1920-ban Székelyudvarhelyre és 1926-ban Erdőszentgyörgyre került és 1940-ben igazgatóvá nevezték ki. A ref. dalárda vezetője, számos egyházi és kulturális egyesület munkájában vesz részt. Harcolt a világháborúban és mint önkéntes tizedes került az oroszok fogságába, ahonnan 1920-ban tért haza. Neje: Nedoma Ilona, gyermekei Kálmán és Györgyi.

Király Gyuláné haralyi, szül. Fehér Ilona áll. tanítónő Kézdimárkosfalva. Született Sepsiszentgyörgyön. Atyja: †József, árvaszéki elnök volt. Primor nemesi családból ered. Sopronban nyert tanítói oklevelet és 1903-ban került Kézdimárkosfalvára. 1911-ben ment férjhez Király Gyula földbirtokoshoz. Minden kulturális és hazafias egyesület támogatója.

Király Lajos ifj. gazdálkodó, Etéd. Sz. 1900. Törzsökös székely nemes családból ered. 1922 óta gazdálkodik 40 holdas földbirtokán. Magyarsága miatt a megszállás alatt állandóan üldözték. A Közbirtokosság elnöke, volt községi pénztáros. Katonaéveit a román hadseregben volt kénytelen leszolgálni. Neje: Nagy Irma, gyermekei: Zoltán, Tamás és Lajos.

Király László tanító, Sóvárad. Sz. 1918. Atyja: István, anyja: Móga Jusztina volt. Lófő székely nemesi család gyermeke. 1940 okt. 15-én kezdte meg pedagógiai munkásságát Sóváradon. Tanulmányait Nagyenyeden, a Bethlen kollégiumban és a tanítóképzőben végezte el. Az Ifjúsági Keresztyén Egyesület elnöke, a szociális szervezet helyi tagozatának jegyzője, a román uralom alatt a M. P.-nak volt tagja, katonaéveit kényszerűségből a román hadseregben szolgálta le.

Kirilla László gazdálkodó, Gernyeszeg. Sz. 1882. Tősgyökeres székely nemes családból származik. A szülői házban gazdálkodást tanult. A világháborúban a 62-es k. gy.-ezr.-ben a szerb, orosz és olasz fronton harcolt, a II. o. ezüst, bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A legnehezebb időkben töltötte be a község bírói tisztségét. A Közbirtokosság elnöke, a Hitélszövetkezet felügyelője, a Fogy. Szöv. igazgatója, 22 éve presbitere a ref. egyháznak, a Gazdakör vezetőségi tagja. Cséplőgép tulajdonos. Neje: Szakács Eliza, gyermekei: dr Bodoni László okl. vegyész, Ilonka férj. Bucsin Emilné és Mihály gazdálkodó és gépkezelő.

Kiss Dezső kereskedő, Meggyesfalva. Sz. 1903. Marosvásárhely. Atyja: Mihály, anyja: Bartis Róza volt. Iskolái elvégzése után a cipészmesterséget tanulta és önálló mester is volt, majd kereskedői pályára tért át. A Magyar Iparos Egyesület tagja, községi esküdt és kisbíró, a. M. P. tagja, minden kulturális egyesület támogatója. 13 éves korában a világháború alatt a harctérre szökött, a székely hadosztályban szolgált, volt csendőrtizedes. Neje: Almásy Róza, gyermekei: Sarolta, Mihály és Margit.

Kiss Dénes malomtulajdonos, Székelykeresztúr. Sz 1880. Székelydobó. Tősgyökeres székely nemes családból ered, háromszékmegyei família. Tanulmányait szülőfalujában és Budapesten végezte, a molnármesterséget tanulta ki és 1912 óta önálló. 1934 óta a székelykeresztúri malom tulajdonosa, A világháborúban részt vett. Tekintélyes polgára a községnek, minden kulturális intézmény támogatója. Neje: Zsoldos Mária, gyermekei: Emil, Mária, Erzsébet okl. tanítónő és Anna.

Kiss Domokos gazdálkodó, Ákosfalva. Sz. 1896. Székely nemesi családból származik. Atyja: †Ferenc, anyja: Szabó Ida. A gazdálkodást édesatyja mellett sajátította el, 1922 óta önálló. A világháborúban a 22. gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, a Strypa menti ütközetben orosz fogságba került és 1918-ban tért haza. Neje: Varga Berta, gyermekei: Ida és Domokos, aki községi pénztáros. Tekintélyes polgára a községnek, magyar érzelmei közismertek voltak a megszállás alatt is.

Kiss Endre Hangya üzletvezető, Málnás. Sz. 1912. Komolló. Tősgyökeres háromszékmegyei ref. családból származik. Atyja: Endre ref. lelkész. Középiskoláit Sepsiszentgyörgyön és Brassóban végezte és kereskedelmi pályán fejlesztette szaktudását és 1940-ben a málnási Hangya üz-

letvezetője lett. Az Erdélyi Párt tagja, a Székely Társaságnak szintén. Neje: Kovács Iboly.

Kiss Ernő balázsfalvi, ref. lelkész. Sz. 1896. Öcsöd. Békés megye. Atyja: †Pál uradalmi intéző Öcsödön. A Janka-féle lázadás alkalmával családjuk csaknem minden tagját legyilkolták, székelyföldi birtokukat ekkor eladták és Temesvárra kerültek. 1803 óta a család a balázsfalvi előnevet használja.

Kiss Ernő szentkirályi, MÁV állomásfőnök, Ákosfalva. Sz. 1890. Komárom. Tősgyökeres primor lófő székely családból ered, 1611-ben kapták a nemességet. Atyja: Sándor, anyja: Major Mária volt. Tanulmányait Székelyudvarhelyen végezte, majd a MÁV kötelékébe lépett. Székelykccsárdon, Apahidán, Meggyesen teljesített szolgálatot, majd Tövis, Piski, Petrozsény, Székely keresztúr és 1940 óta Ákosfalva lett működési helye. A világháborúban a 82-es székely gy.-ezredben főhadnagyi rangban szolgált, a megszállás alatt magyarsága miatt előmenetelét megakadályozták. Neje: Bordán Paula, gyermekei: Ida, Magda és Pál.

Kiss Ferenc tanító, Ákosfalva. Sz. 1913. Székelykövesd. Atyja: Mihály, anyja: Ungváry Anna. Székely nemes családból ered. Iskoláit Nagyenyeden végezte és Maroskeresztúron kezdte pedagógiai működését. 1936-ig Székelyföldön volt helyettes, onnan került Ákosfalvára, hol, azóta ma is tanít. A M. P. volt tagja. Neje: Péter Margit, gyermeke: Csaba-Ferenc.

Kiss Ferenc gazdálkodó, Székelydobó. Sz. 1896. Nemes székely család leszármazottja. Iskolái elvégzése után atyja mellett a szülői háznál gazdálkodott, majd a világháború kitörésekor a 22-es gy.-ezr.-ben orosz és olasz fronton harcolt, sebesült és mint őrvezető szerelt le. A Tejszövetkezet és a Hangya szöv. ellenőre, a hazafias eszmék támogatója, a M. P. volt tagja. Neje: Somoray Róza. Gyermekei Juliánna, Lőrinc és Károly. Jelenleg saját földjén gazdálkodik, tekintélyes polgára a községnek.

Kiss Ferenc gazdálkodó, Ákosfalva. Sz. 1893. Atyja: †Ferenc, anyja: Szabó Ida volt. Székely nemes családból származott. A szülői háznál tanult gazdálkodni, 1920-ban lett önálló és jelenleg 28 hold földjét műveli. A világháborúban a 62-es gy.-ezr.-ben orosz fronton harcolt, sebesült és mint szakaszvezető szerelt le. A bronz, K. cs.-k., háb. e. é. és a seb. é. tulajdonosa. A M. P. volt tagja, és a magyar eszmék tántoríthatatlan követője és harcosa. Neje: borosnyai Nagy Ilona, Gyermekei: Irma férj. Gál Józsefné, Ferenc és Irén.

Kiss Ferenc gépszerelő, malomgépész, Mezőrücs. Sz. 1879. Eger. Atyja: †Ferenc betonozó mester volt. Régi hevesmegyei családból származik. Iskolái elvégzése után ipari pályára lépett és kitanulta a gépszerelői ipart és Budapesten a Rökk-gépgyárban dolgozott 5 évig, a Fegyver, és Gépgyárban 6 esztendőn át működött. 1924-ben mint malomtulajdonos önállósította magát. 1935-ben a malma leégett, ezután állásba ment és a mai napig is mint malomgépész tevékenykedik. A háború alatt katonai szolgálatot teljesített a 10 h. gy.-ezr.-ben mint őrvezető. Neje: Frimacsek Margit, gyermekei: Béla, István, Irén, Ferenc.

Kiss Gyula vendéglős, Székelyudvarhely. Sz. 1899. Szentjobb. Biharmegyei nemes családból származik. Atyja: Miklós, anyja: Higily Anna Iskoláit Nagyváradon és Budapesten végezte, majd kereskedelmi pályára lépett és önálló lett 1928-ban Brassóban. Innen menekülni volt kénytelen es így került Székelyudvarhelyre. A világháború alatt orosz és olasz fronton harcolt, sebesült, szakaszvezető volt, mint 75%-os rokkant szerelt le. A II. o. ezüst, bronz vit. é., K. cs.-k. és a német vaskereszt tulajdonosa. Magyarságát mindvégig megtartotta a megszállás alatt is. Neje: Mihály Anna.

Kiss György gazdálkodó, községi főbíró, Székelydobó. Sz. 1884. Törzsökös székely nemesi családból ered. Édesatyja mellett tanult gazdálkodni és 1906-ban vonult be katonai szolgálatra. 1914-ben a világháború kitörésekor mint tizedes vonult be a 82-es székely ezr.-hez, orosz és olasz fronton harcolt, súlyosan sebesült, szakaszvezetői rangban szerelt le. Az I. és II. o. ezüst, a bronz vit. é., a háb. e. é., valamint a K. cs.-k. tulajdonosa. Volt Közbirtokossági elnök, községi tanácstag és Tejszöv. elnök, a Hangya alapítója és ügyvezetője, a r. k. egyház tanácsosa, a kulturális egyesületek működésében aktív részt vesz. Neje: Gyöngyösy Ágnes, gyermeke: Aranka férj. Varga Sándorné.

Kiss György Béla Bp. Szfőv. Gázművei mérnöke, Budapest. Sz. 1907. Naszód. Atyja: Sándor törvényszéki bíró, anyja: Oláh Erzsébet volt. Tanulmányait Besztercén és Budapesten végezte, ahol gépészmérnöki oklevelet nyert. 1933 óta áll a Szfőv. Gázművei kötelékében. A székely eszmék és a székely kultúra lelkes támogatója. Neje: Kelecsényi Gizella, gyermekei: Béla-Lajos és Csaba-Tibor.

Kiss Imre gazdálkodó, Székelybere Sz. 1901. Székelydobó. Székely gazdacsaládból ered. Atyja: János, anyja: Antal Regina volt. Iskolái elvégzése után a szülői házban földműveléssel kezdett foglalkozni, majd önálló lett. Katonaéveit a román hadseregben szolgálta le kényszerűségből. A M. P. volt tagja, hazafias eszmék lelkes támogatója. Neje: Simonfy Rebeka, gyermekei: Regina és Imre.

Kiss Irén sepsiszentkirályi, nyug. tanítónő, Pestszenterzsébet. Sz. Dicsőszentmárton. Édesatyja: Kiss Sándor, unitárius kántortanító, édesanyja: árkosi Barabás Eleonóra. Törzsökös lófő székely nemesi származás. Kolozsváron végezte tanulmányait és mint tanítónő Aranyosrákoson kezdett tanítani, majd Pestszenterzsébetre került, ahol 1931-ig tevékenykedett. Nővére: Jolán, ny. állami óvónő, aki 1900-tól 1933-ig szintén Pestszenterzsébeten tanított.

Kiss István gazdálkodó, Vadad. Sz. 1902. u. o. Igazolt székely nemes famíliából származik. Iskolái után a szülői háznál tanulta a gazdálkodást, 1923 óta önálló és 40 hold földbirtokán belterjes gazdálkodást űz. A megszállás alatt hazafiasságát mindig megtartotta, a románok ezért nyilvántartották és figyelték. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: Szakács Irma, fia: András. Minden magyar és hazafias ügynek lelkes, áldozatkész támogatója.

Kiss István kalaposmester, Marosvásárhely. Sz. 1907. Mezősámsond. Marostordamegyei székely nemes családból ered, kinek atyja: †István. Iskolái elvégzése után a kalapos ipart tanulta és mint segéd jobb mesterek mellett fejlesztette szaktudását és 1935-ben lett önálló saját erejéből. A Magyar Iparosegyesület tagja, minden kulturális cél támogatója. Neje: György Katica.

Kiss János timafalvi, gazdálkodó, Székelykeresztúr. Sz. 1896. u. o. Atyja: †József, édesanyja: †Fodor Ráchel volt. Tősgyökeres székely családból származik. A szülői házban édesatyja útmutatása mellett tanult gazdálkodni és 1931-ben vette át az ősi birtok vezetését. A ref. egyház presbitere, a Gazdakör pénztárosa, minden helyi, társadalmi és kulturális egyesület tagja. Neje: Patakfalvi Ida, gyermekei József és Juliánna.

Kiss János okl. jegyző, kisbirtokos, Csíkfalva. Sz. 1901. u. o. Apja: †Zsigmond, anyja: Csépány Zsuzsanna. Törzsökös székely nemes családból származik, Székelykeresztúron tett érettségit, majd jogi tanulmányait Budapesten végezte. Gazdálkodik saját földjén, főleg gabonaneműt, kalászosokat termel és saját nevelésű haszonállatokat tart. Korszerű, intenzív gazdálkodást végez. A M. P. volt tagja, minden hazafias, kulturális és szociális cél támogatója.

Kiss János esperes-plébános, Kisküllőkeményfalva. Sz. 1865. Székelyudvarhely. Atyja: István, anyja: Biró Anna. Középiskoláit Székelyudvarhelyen és Gyulafehérváron, theológiát az utóbbi helyen végezte. 1889-ben szentelték pappá. Mint káplán Csíkrákoson, Kolozsvárt, mint plébános Kapnikbányán, Farkaslakán, Máréfalván, Sinfalván, majd végül 1934-től Küküllőkeményfalván működött, ahol 1939-ben tartotta meg aranymiséjét. Áldásos működése alatt Kapnikbányán kápolna, Farkaslakán új plébánia épületszárny, Máréfalván kőlappal fedett templom, plébánia, kerítés, Sinfalván új gazdasági épület, Kisküküllőkeményfalván plébánia-kerítés és új kert épült. 1916-ban alesperes, 1919-ben pedig az udvarhelyi esperesi kerület felügyelője lett, mely idő alatt 29 katolikus iskolát a román államosítástól mentett meg. Bátor, magyaros kiállása miatt sok kellemetlensége is volt.

Kiss János gazdálkodó, Kecsetkisfalu. Sz. 1904. u. o. Székely gazdacsalád leszármazottja. Iskoláit szülőközségében végezte el, majd édesatyja mellett tanulta a gazdálkodást és 1924 óta a saját földjén önálló gazda. Főleg búzát és tengerit termel. A Gazdakör vezetőségi tagja, a Tejszöv. könyvelője, az Erdélyi Magyar Párt vezető tagja, tekintélyes polgára a községnek, aki minden hazafias és kulturális megmozdulásban kivette részét. Neje: Bak Anna, gyermeke: Imre.

Kiss Zs. János timafalvi, gazdálkodó, Székelykeresztúr. Sz. 1878. u. o. Atyja: Zsigmond. Székely nemes család leszármazottja, több száz éves nemesi leszármazása van. Középiskolai tanulmányai elvégzése után a szülői házban tanult gazdálkodni, jelenleg 45 hold földbirtokán folytat korszerű belterjes gazdálkodást. A világháborúban a 22. h. gy.-ezr.-ben, majd a csendőrség kötelékében vett részt és mint tizedes szerelt le, irodai munkát teljesített. A M. P. egyik alapítója, a Városi Erdőbirtokosság elnöke, Közbirtokosság jegyzője, Hangya ügyvezetője, a Gazdakör és a Frontharcos kör jegyzője. A községi képv. testület tagja, minden kulturális irányú egyesület működésében részt vesz. Neje: timafalvi Kiss Ilona, gyermekei: Anna, Mária és Ilonka.

Kiss József rk. plébános, Görgényszentimre. Sz. 1905. Buziásfürdő. Tanulmányait Besztercenaszódon, Kalocsán, Krakkóban, Belgiumban, Lublinban végezte. 1933-ban Lublinban szentelték pappá. Mint jezsuita Szatmáron kezdte működését, majd Ditrón volt káplán és mint lelkész Sinfalván, Feleken és Radnalajosfalván működött, 1940 óta Görgényszentimre plébánosa. Több cikke jelent meg főleg a Nemzeti Ujságban és az erdélyi lapokban, népismereti, útleírásos cikkek,

több színdarabot is írt. Az erdélyi részi Szív Ujság alapítója, minden szociális és vallásos egyesület támogatója.

Kiss Károly timafalvi, gazdálkodó, Székelykeresztúr. Sz. 1871. u. o. Atyja: †János, isipert nevű gazdálkodó volt. Községalapító székely nemes családból származik, középiskoláit Székelyudvarhelyen végezte, majd a szülői házban ősei nyomdokain haladva gazdálkodást tanult. A M. P. volt tagja, a ref. egyház presbitere, volt Közbirtokossági elnök és 18 évig községi elöljáró. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: †Mircse Zsuzsánna, gyermeke: Ida, férj. Fekete Aladárné.

Kiss Lajos ref. esperes lelkész, Magyaró. Sz. 1868. Körtvélyfája. Atyja: †Lajos körtvélyfájai ref. lelkész, édesanyja: Mezei Katalin. Tősgyökeres székely nemes családból származik. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Nagyenyeden végezte. Sepsiszentgyörgyön, a székely Mikó-kollégiumban volt tanító. 1892—1896-ig Magyarón s. lelkész, 1900-ig Abafáján rendes lelkész. Innen Marosfelfalura és 1914-ben Magyaróra került, ahol azóta megszakítás nélkül működik. A görgényi ref. egyházmegye esperese 1920 óta. Az Erdélyi Ref. Egyházkerület ig. tanácstagja és a marosvásárhelyi ref. kollégium elöljárója. Minden magyar és kulturális cél önzetlen támogatója.

Kiss Lajos I. bíró, birtokos, Káinok. Sz. 1892. u. o. Ősi székely családból származik. Iskoláit helyben végezte, majd 1904-ben a családi birtokon kezdett gazdálkodni. 1940 óta a község bírája, egyházi presbiter és szövetkezeti felügyelő. A világháború alatt katonái szolgálatot teljesített, a 24. h. gy.-ezr. kötelékében az orosz fronton harcolt, ahol 3 hónap mulva fogságba esett, ahonnan csak 1920-ban tért haza. Minden hazafias és kulturális megmozdulásnak lelkes híve és támogatója volt, a M. P. volt tagja. Neje: Vitájos Rozália, gyermekei: Anna, Róza és Lajos.

Kiss Lajos gazdálkodó, Mezőcsávás. Sz. 1876. u. o. Tősgyökeres székely ref. családból származik, a gazdálkodást a szülői házban tanulta. 1914-ben lett önálló gazda, azóta kétkeze munkájával és szorgalmával műveli földjét és gyarapítja vagyonát. A világháborúban az 5. honv. tüzér ezr.-ben a szerb, orosz fronton harcolt mint irányzó fűtüzér. Községi képviselőtestület tagja, a Hangya felügy. biz. tagja, a ref. egyház vezetőségi tagja és minden hazafias irányú megmozdulás résztvevője és támogatója. A román megszállás alatt magyarsága miatt figyelték. Neje: Pápay Irén, gyermekei: Dénes, István, Ilona, Gerő és Irén.

Kiss H. Lajos gépész, Mezőcsávás. Sz. 1879. u. o. Tősgyökeres katona nemes családból ered, atyja: †József, édesanyja: Czegő Zsuzsánna. A diósgyőri fémipari szakiskolát, majd a budapesti Technológiát végezte, elektrotechnikai és gépészeti tanfolyamokat hallgatott és szakvizsgát tett. Az ország több városában és Amerikában fejlesztette szaktudását és 1912-ben lett önálló mester. Végigküzdötte a világháborút a 22. h. gy.-ezr. kötelékében. A megszállás alatt magyarsága miatt zaklatták, üldözték és fekete listán tartották. Neje: Takács Karolin, gyermekei: Elvira, Ernő, Gizella, Margit, Tibor és Aranka.

Kiss Lajos városi tisztviselő, adótiszt, Pestszenterzsébet. Sz. 1892. u. o. Lófő nemes székely familia leszármazottja, atyja: Lajos, édesanyja: Domokos Amália. Gyergyóalfalui család. Tanulmányait Budapesten végezte és 1926 óta van Pesterzsébet városnál. A világháborúban a 82. székely ezr. kötelékében az orosz, olasz és román fronton harcolt, kétszer sebesült és olasz hadifogságba is került. A II. ezüst, bronz vit. és seb. é., a koronás vaskereszt és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Baranyai Katalin, gyermekei: Katalin és Vilma.

Kiss László kálnoki, földbirtokos, Marossárpatak. Sz. 1877. Alsóboldogfalva. Atyja: †András, tanító, édesanyja: †Várhegyi Katalin. Tanulmányait Kolozsváron végezte és pályafutását Homonnán kezdte a gróf Andrássy birtokon mint gyakornok, a gróf Vigyázó gazdaság ellenőre lett. Innen az unitárius egyházhoz került mint intéző, majd a marossárpataki gróf Teleky birtok vezetője lett. 1937-ben vonult nyugalomba, azóta saját birtokán gazdálkodik Harasztkerekiben. A község közügyeiben tevékeny részt vesz, a Gazdakör és a Tejszöv. elnöke. Neje: Simó Erzsébet, nevelt leánya: Piroska. A megszállás alatt a M. P. elnöke volt, a románok hazafiassága miatt üldözték és megfigyelés alatt tartották.

Kiss Margit okleveles tanítónő, Disznajó. Sz. Nagyenyed. Atyja: György, édesanyja: Bodóczy Rozália. Székelyudvarhelyen végezte tanulmányait 1939-ben. Tősgyökeres székely család leszármazottja, oklevelének elnyerése óta a Székelyföldön fejt ki áldásos nevelői tevékenységet magyar szellemben. Minden magyar és kulturális ügy lelkes pártfogója. Számos egyházi egyesület működésében vesz részt.

Kiss Márton ferencrendi szerzetes házfőnök, rk. iskolaigazgató, Marosszentgyörgy. Sz. 1888. Esztelnek. Háromszékmegyei lófő székely nemes családból ered, atyja: †Ferenc, édesanyja: Szabó Teréz. Tanulmányait Kézdivásárhelyen, Csíksomlyón, Meggyesen és. Vajdahunyadon végezte. 22 éven át tanított a Székelyföld rk. intézeteiben, iskoláiban, majd 10 évig volt Marosszentgyörgy plébánosa. Jelenleg a ferencrendi zárda házfőnöke és rk. igazgató-tanító. A Szentkereszt Hadsereg igazgatója, a világháborúban mint tábori lelkész tevékenykedett, a magyar kultúra és a vallásos egyesületek vezetésében részt vesz.

Kiss Mózes gazdálkodó, Kecsetkisfalu. Sz. 1897. u. o. Székely gazdacsaládból Származik, atyja: †Mózes, édesanyja† Széles Anna. A szülői háznál gazdálkodni tanult, majd a világháború kitörésekor a 82. gy.-ezr. kötelékében teljesített szolgálatot, de fölmentést nyert mint gazdálkodó. 1914 óta önálló gazda, 36 hold földbirtokán kalászosokat termel és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: Szakál Eliza, gyermekei: Ilka, Mihály és Gizella.

Kis Sándor kálnoki, unitárius lelkész, Homoródjánosfalva. Sz. 1882. Jánosfalva. Törzsökös székely nemes család leszármazottja. Atyja: †György, édeanyja: †imecsfalvi Imecs Katalin. Tanulmányait Kolozsváron végezte, majd Angliában folytatta theológiai tanulmányait és egy évet Penssylvániában is töltött. 1908-ban került haza és Füzesgyarmaton lett lelkipásztor, onnan Kolozsvárra, Székelyudvarhelyre és 1931-ben Jánosfalvára került. A Gazdakör elnöke, a M. P. udvarhelymegyei végrehajtó biz. tagja, több angol művet fordított le magyarra, hírlapi cikkei és tanulmányai az erdélyi lapokban közismertek. Neje: Papp Erzsébet, gyermeke: György dr.

Kiss Sándor sükői, állami tanító, Csíkfalva. Sz. Sükő. Tősgyökeres székely családból származik, tanulmányait Székelykeresztúron végezte el. Székelymagyaroson, Nagysolymoson és Csókfalván tanított, oklevelének elnyerése óta a Hangya Szöv., a Tejcsarnok és az ifjúsági egyesületek vezetője. Az unitárius egyház kántora, a megszállás alatt is leginkább magyar nyelven tanított, mely ténykedése miatt állandó zaklatásnak volt kitéve, többször indítottak ellene vizsgálatot, de törhetetlen magyarsága soha nem rendült meg. Neje: Raffay G. Ilona, gyermekei: Lili és Sándor.

Kiss Sándor gazdálkodó, Sepsiszentkirály. Sz. 1892. u. o. Atyja: †Sándor, édesanyja: Szabó Juliánna. Székely nemesi családból származik, a nemességet 1600 körül kapták. Iskolái elvégzése után atyja tanította gazdálkodni, 50 hold földjén folytat belterjes gazdálkodást. Az Erdélyi Párt alelnöke, a Gazdakör és a M. P. intéző biz. tagja. A világháborúban a 2. h. gy.-ezr. kötelékében az orosz fronton fogságba esett, mint szakaszvezető szerelt le. Neje: Malyay Gizella, gyermekei: István és Ferenc, kiket magyar szellemben nevelt fel.

†Kiss Sándor földbirtokos, Beresztelke. Sz. 1857. u. o. Székely nemes család sarja, 10 éves korában jutott árvaságra és két keze munkájával és szorgalmával szerzett 50 holdas földbirtokon folytat intenzív gazdálkodást. Fiatalkorában a báró Bánffy család uradalmának számtartója, majd intézője volt, ahol hosszú esztendőket töltött el. A ref. egyház volt presbitere, 1921-ben halt el. Özvegye Bartus Karolin, gyermekei: Sándor, okl. gazda, gróf Teleky József uradalmi intézője, Gizella férj. Soós Sándorné, ref. lelkész neje.

Kiss Sándor ref. lelkész, Ratosnya. Sz. 1910-ben. u. o. Régi székely család gyermeke, kinek atyja: Sándor. Középiskoláit Marosvásárhelyen végezte el, theológiát Kolozsváron hallgatott. A M. P. tagja volt. Minden magyar és kulturális ügynek lelkes támogatója, a magyar kisebbségi sorsban levő honfitársak segítője volt. Neje: Szabó Gizella, gyermekei: Gizella és Sándor.

Kiss Sándor községi bíró, gazdálkodó, Csíkfalva. Sz. 1900. u. o. Székely gazdacsaládból ered, atyja: Sándor, édesanyja: Nagy Anna. A gazdálkodást a szülői házban tanulta, mint a község tekintélyes polgára 50 holdon gazdálkodik. 1933 óta közmegelégedésre tölti be a bírói tisztséget, volt M. P. tag. Neje: Kovács Vilma, gyermekei: Sándor és Irma.

Kiss Viktor gazdálkodó, mészárosmester, Nyárádmagyaros. Sz. 1884. u. o. Atyja: István, gazdálkodó, édesanyja: Mihály Sára volt. Iskolái elvégzése után a húsiparos szakmát sajátította el és 1918-ban lett a saját erejéből önálló. Ipara mellett a gazdálkodással is foglalkozik. A világháborúban a román fronton küzdött. A Hitelszövetkezet ig. tagja, a ref. egyház presbitere és pénztárosa. Neje: Kacsó Juliánna, aki szintén székely családból ered.

Kiss Zoltán unit. lelkész, Abásfalva. Sz. 1915. Kövend. Régi székely családból származik, a család kökösi előnevet viseli. Atyja: †Miklós, anyja: †Kövendi Weress Ágnes. Középiskoláit és theológiát Kolozsvárott végezte. Papi pályafutását Dicsőszentmártonban kezdte meg mint segédlelkész, 1940. év tavaszán Abásfalvára hívták meg és azóta itt teljesíti lelkipásztori szolgálatát. A M. P. működésében részt vett. A magyar nép-

község elnöke volt, az Ege tagja és helyi vezetője, aki részt vett a község gazdasági és kulturális életének fellendítésében. A Tejszövetkezet elnöke és a Fogyasztási Szövetkezet alapítója. Számos magyar és kulturális egyesület vezetésében vett részt.

Klein Bernát kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1891. u. o. Iskolái elvégzése után a kereskedői pályára lépett és 1919-ben Nagyváradon lett önálló, onnan került Marosvásárhelyre. A világháborúban a 37. k. gy.-ezr.-ben a szerb fronton harcolt. Neje: Klein Teréz.

Klein József, fakereskedő, Mezőrücs. Sz. 1903. Ádámos. Atyja: †K. Dávid, ki szintén kereskedő volt. Középiskoláit Dicsőszentártonban végezte, majd pedig kereskedelmi pályára lépett. Kezdetben az atyja mellett dolgozott annak vegyeskereskedésében. 1935-ben önállósította magát Mezőrücsön mint építési anyag- és fakereskedő. Lakóhelyén minden kulturális és hazafias megmozdulásnak lelkes támogatója és közreműködője volt. Neje: Klein Regina, gyermekei: Imre és Mária.

Klein Márton kereskedő, Mezőrücs. Sz. 1907. Mezőbánd. Atyja: †Ignác kovácsmester volt. Iskolái elvégzése után a kereskedői pályára lépett és mint fűszerkereskedő spezializálta magát. Négy éven át mint segéd fejlesztette szaktudását, 1937 óta a huga, Klein Regina neve alatt vezet vegyeskereskedést. Hazafias magatartása miatt kellemetlensége is volt. Neje: Rosenberg Sára, gyermeke: László.

Klein Nándor vendéglős, Marosvásárhely. Sz. 1897. u. o. Atyja: Mihály, édesanyja: Farkas Mária. Nagyváradon végezte iskoláit s a kereskedői pályán működött, majd a vendéglős iparra tért át. 1915-től vett részt a világháborúban és a 37. gy.-ezr.-ben az olasz frontos sebesült. Mint szakaszvezető szerelt le. Az I. és II. ezüst és a seb. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Wider Berta. A Vendéglős Ipartársulat helyettes ellenőre

Klózer György ref. lelkész, Mezősámsond. Sz. 1900. Nagymola. Székely családból származik, édesatyja: †György, édesanyja: Áros Anna. Tanulmányait Kolozsváron végezte el, Marosvásárhelyen lett segédlelkész és 1929 óta működik Sámsondon. A Gazdakör volt elnöke, jelenleg jegyzője, volt Hangya elnök és igazgatósági tag. Minden egyházi és társadalmi egyesület munkájában részt vesz. Neje: Tóth Ilona, gyermekei: Aranka és Attila.

Klutsch György kereskedő, Kökös. Sz. 1912. Prázsmár. Tősgyökeres szász családból származik, atyja: György, tekintélyes iparos, édesanyja: Szakács Mária. Középiskoláit Brassóban végezte, majd kereskedelmi pályára lépett és saját erejéből lett önálló Kökösön. Főleg termény eladással foglalkozik.

Knop Vencel nyug. ipariskolai tanár, gyártulajdonos, Korond. Sz. 1872. u. o. Iskolái elvégzése után a magyar kormány meghívására került a zalatnai ipariskolához mint tanár, ahol 21 évet töltött el. 1914-ben alapította meg Korondon aragonit feldolgozó üzemét, ahol állandóan 25 munkást foglalkoztat. Termelvénye egész Európában ismert. Neje: Vam Adél, gyermekei: Ferenc vegyész, okl. keramikus, Vencel egyet. hallg. és Izabella.

Knöpfler Zsigmond okleveles gyógyszerész, Görgényszentimre. Sz. 1890. u. o. Édesatyja: Jakab, édesanyja: Halbreich Eszter. Tanulmányait Fogarason, Budapesten és Kolozsváron végezte és a világháború kitörésekor a 22. ezr. egészségügyi osztagához vonult be, majd a 82. székely hadosztályba került, szerb, orosz és olasz fronton harcolt, kétszer sebesült. Az I., II. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Mint tartalékos hadnagy szerelt le. 1918-ban lett önálló Fogarason, onnan Désre, Kolozsvárra, Besztercére került és 1928 óta a görgényszentimrei Korona-gyógyszertár tulajdonosa Neje: Schwarcz Erzsébet, gyermekei: László, Pál és György.

Kocsi Károly gazdálkodó, Kézdimartonfalva. Sz. 1909. u. o. Atyja: †Endre, édesanyja: Csomó Zsuzsánna. Törzsökös székely családból származik. Négy középiskolát Sepsiszentgyörgyön végzett, majd gazdasági szakiskolát járt és az ősi földön gyarapította szakismereteit. Jelenleg 50 holdon folytat korszerű gazdálkodást. Tekintélyes polgára a községnek, községi tanácsos, tűzoltóparancsnok, a Gazdakör alelnöke, az Erdélyi Párt titkára. Volt M. P. tag és nemzetőrparancsnok. Neje: Vajna Juliánna, gyermeke: Zoltán.

Kocsis Boldizsár csendőrtiszthelyettes őrsparancsnok, Mezőcsávás. Sz. 1901. Timód. Tősgyökeres sopronmegyei család leszármazottja, atyja: †Ferenc, édesanyja: †Kiss Mária. Iskolái elvégzése után katonaéveit szolgálta le, ahonnan a m. kir. csendőrség kötelékébe lépett 1922-ben. 1934-ben örsparancsnoki vizsgát tett és 1940-ben került a mezőcsávási őrsre mint vezető. Neje: Nagy Rozália, gyermeke: Rozália.

Kocsis Dezső ig.-tanító, Illyefalva. Sz. 1914. Barót. Tősgyökeres háromszéki székely család leszármazottja. Tanulmányait Csíkszeredán, végezte, 1932-ben nyert oklevelet. Gyergyószentmiklóson kezdte tanítói működését, onnan Gyergyókilyénfalvára, Nyádáremetére, Marosvásárhelyre és 1937-ben Illyefalvára került, ahol ma is mint igazgató-tanító működik. A M. P. és az Erdélyi Párt tagja, a kulturális egyesületek működésében részt vesz.

Kocsis Elemér márkosfalvi, autókereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1906. Atyja: †Tivadar, anyja: Gábel Aranka volt. Tanulmányait a ref. kollégiumban végezte, majd a kereskedelmi pályára lépett és jelenleg autó és műszaki cikkek kereskedésével foglalkozik, a Kocsis és Borbáth cég beltagja. A Magyar Ip. Egyesület volt vezetőségi tagja. Neje: Juhász Mária, leánya: Mária.

Kocsis Ferenc birtokos, Székelytompa. Sz. 1902. Nyárádszentmárton. Régi törzsökös székely családból származik, aki iskoláit szülőialujában végezte el, majd azóta mint gazdálkodó működik, önálló 1926 óta. A község képv. test. tagja, az unit. egyház kurátora, a M. P. volt tagja. Minden hazafias és kulturális, mozgalomból kivette a részét. Neje: Török Zsuzsanna, gyermekei: Etelka és Jenő.

Kocsis György tanító, Déda. Sz. 1914. Tősgyökeres székely nemes családból származik. Atyja: †György, anyja: Mahana Mária volt. Tanulmányait Szatmáron és Nagykárolyban végezte, majd különböző helyeken tanított, jelenleg Dédán végzi hivatását. A magyar kultúra rendíthetetlen oszlopa és őre, a község minden kulturális, szociális és társadalmi egyesületeinek működésében részt vesz. Kizárólag hivatásának él.

Kocsis Imre rk. plébános, Bordos. Sz. 1895. Brassó. Törzsökös székely családból származik. Tanulmányait Brassóban és Gyulafehérváron végezte el, 1923-ban szentelték pappá. Mint káplán Gyergyószentmiklóson, Besztercén működött, mint plébános Óradnán, Homoródremetén fordult meg és 1939 óta Bordáson tölti be áldásos hivatását. A világháborúban mint hadnagy az olasz fronton küzdött, az I. ezüst vit. é., a Sig. Laud. kitüntetés tulajdonosa. A Hangya alapítója és ügyvezetője, a M. P. tagja, a Szociális Miszszió elnöke, a megszállás alatt bezárták és Besztercén volt magyarsága miatt bebörtönözve.

Kocsis István ig.-tanító, Vajdaszentivány. Sz. 1911. Magyaró. Törzsökös székely családból származik. Atyja: Gáspár földbirtokos, anyja: Szomory Mária volt. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Nagyenyeden végezte, ahol tanítói és kántori oklevelet szerzett. Vajdaszentiványon kezdte pályafutását 1930-ban és azóta itt működik. A Hangya üv. igazgatója, a Tűzoltó Egylet parancsnoka, gazdaköri jegyző és a M. P. volt jegyzője. Megszállás alatt is fenntartotta az iskola magyar jellegét és szellemét. Neje: Éltető Ilonka, gyermeke: Mária.

Kocsis János gazdálkodó, községi bíró, Magyaró. Sz. 1885. Törzsökös székely nemes családból származik. Atyja: András, anyja: Vajda Erzsébet volt. Iskolái elvégzése után a szülői házban tanulta a gazdálkodást, 1908 óta önálló gazda. Az EGE és a Marosmegyei M. P. tagja, a Gazdakör elnöke, a ref. egyház gondnoka 18 éve, a M. P. helyi elnöke, a Mezőgazdasági Kamara választmányi tagja. Minden magyar, kulturális és társadalmi egyesület munkájának lelkes tagja, a megszállás alatt többször letartóztatták és magyarsága miatt bántalmazták. A világháborúban részt vett, az orosz fronton sebesült. A község bírája. Neje: Vajda Mária, gyermekei: Mária és János.

Kocsis Lajos ref. ig.-tanító, Nagyernye. Sz. 1913. Radnótfája. Atyja: Sándor, édesanyja: Bocskay Róza. Székely nemes családból ered. Tanulmányait Szászrégenben és Nagyenyeden végezte el. Oklevelének elnyerése óta Nagyernyén végzi hivatását mint ig.-tanító. A község társadalmi és kulturális egyesületeiben tevékeny részt vesz. Neje: Fekete Margit okl. tanítónő, aki a képzőt Székelyudvarhelyen végezte és 1934 óta tanít. A ref. Nőegylet elnöke.

Kocsis Sámuel ref. lelkész, Maksa. Sz. 1911. Disznajó. Atyja: †János, édesanyja: Vita Erzsébet. Törzsökös székely családból ered. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Kolozsváron végezte, 1937-ben avatták fel. Több erdélyi községben működött, jelenleg Maksán végzi hivatását. Édesatyja a világháborúban, 1916 júl. 2-án hősi halált halt. Minden kulturális, szociális, hazafias egyesület vezetésében vezetőszerepet tölt be.

Kohán György timármester, Marosvásárhely. Sz. 1904. Magyarlapos. Nagyatyja: †György reszt vett az 1848-as szabadságharcban. Iskolái elvégzése után a timármesterséget sajátította el és Désen szabadult föl, majd 1936-ban saját erejéből lett önálló mester. Az Erdélyi Párt tagja. Neje: Magyari Ilona. Tekintélyes iparosa a városnak, elismert szaktekintély.

Kóhn Gyula fakereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1902. Héjjasfalva. Tanulmányait Marosvásárhelyen végezte és 1927-ben lett önálló fakereskedő. Neje: Berger Ilona, gyermekei: László, Gábor és Vera. Minden magyar, hazafias és kulturális ügynek támogatója.

Kóhn Mór pálinka- és szeszkereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1874. Margittá. Iskolái elvégzése után a kereskedői pályára lépett és 1901-ben lett önálló. 1914-ben

saját erejéből lett szeszkereskedő. A világháborúban a 62. gy.-e.-ben teljesített szolgálatot. Neje: Breuer Helén, gyermekei: Sándor és Ferenc. A M. P.-nak volt tagja.

Kolombán Sándor olaszteleki és szádbodosi ny. áll. községi főjegyző, Szárazajta. Sz. 1867. Sepsiszentgyörgy. Atyja: †Ferenc, édesanyja: †báró Apor Ilona. Tősgyökeres székely nemes család leszármazottja. Tanulmányait Marosvásárhelyen végezte és 1891-ben Szárazajtán lett községi jegyző, ahol 32 éven keresztül működött és a román hűségeskü megtagadása miatt bocsájtották el állásából. Az Erdélyi Párt tagja, a Fogy. Szövetkezet alapítója és elnöke, minden kulturális és szociális egyesület működésében részt vett. Katonaéveit a 3. huszár ezr.-ben töltötte és mint önkéntes tizedes szerelt le. Neje: †bögösi Baál Anna, gyermekei: István m. kir. honvédtiszt és Anna férj. bölöni Tana Albertné közs. főjegyző neje.

Kolosy Jenő alvinci és kolozsvári, ny. városi főmérnök, Budapest. Sz. 1870. Alvinc. Tősgyökeres székely nemes családból származik, az 1600-as években kapták nemesi levelüket. A legrégebbre visszavezethető őse Csanád vezértől származik, aki Szent Istvánnak unokatestvére volt. A kolosi hegy sóbányája családja tulajdonát képezte. Tanulmányait Déván és Budapesten végezte, ahol mérnöki oklevelet nyert. Mint fiatal mérnök a Versec—Kubinyi és az erdélyi Borgó—Besztercei vasútvonal építését vezette. Majd Lugosra került az Áll. Építészeti Hivatalhoz és onnan került Makóra mint városi főmérnök. 1912-ben Nagyenyedre és az oláh megszálláskor Budapestre került, ahol a Székesfőváros Közs. Jav. Műhelyének volt igazgatója és 1929-ben vonult nyugalomba. A világháborúban főhadnagyi rangban küzdött. Neje: barátosi Tóth Irén, gyermekei: Mária és Judith.

Kolozsváry József ref. lelkész, Berekeresztúr. Sz. 1873. Atyja: †Károly lelkész, édesanyja: †Oroszlán Lidia. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Kolozsváron végezte, 1901-ben szentelték pappá. Több mint 4 évtizeden át áll a beregkeresztúri ref. egyház élén és fejt ki áldásos tevékenységet. A Hangya elnöke, egyházmegyei számvevő és egyházmegyei esperes. Neje: Elekes Emma, kinek atyja: †Mózes unitárius lelkész volt. Gyermekei: József, Emma, Piroska, Zoltán, unokái: Tibor, Csaba, Ildikó és József.

Kolumbán András gazdálkodó, Olasztelek. Sz. 1906. Székely nemeá családból ered, a szülői háznál tanult gazdálkodni, 1930-ban lett önálló gazda. Jelenleg 24 holdat kitevő birtokán gazdálkodik. A M. P. volt tagja, a Gazdakör titkára, a magyar Himnusz eléneklése miatt bebörtönözték. Neje: Bartha Ilona, gyermekei: Albert, Csaba és Antal.

Kolumbán Dániel gazdálkodó, Olasztelek. Sz. 1865. Atyja: †Dániel, édesanyja: Veres Mária. Székely nemes család sarja. Iskoláit szülőfalujában végezte, majd az ősi földön tanult gazdálkodni. 15 évig volt a község bírája, volt községi és Hitelszövetkezeti pénztáros és a M. P. tagja. Neje: Balásy Teréz, Péter fia 1918-ban halt meg.

Kolumbán Géza gazdálkodó, Olasztelek. Sz. 1888. Atyja: †Mihály, édesanyja: Lénárt Ilona. Iskoláit elvégezte, a családi háznál kezdett gazdálkodni, 1909-ben lett önálló gazda, jelenleg 300 hold földjén belterjes, korszerű gazdálkodást és haszonállattenyésztést űz. A világháborúban a 82. székely gy.-e.-ben küzdött, sebesült és 1916-ban fölmentést kapott. A Közbirtokosság elnöke, az olasztelki Takarék Pénztár pénztárosa. Neje: Gáspár Irén, gyermekei: Ilona, Margit és Sándor Géza.

Kolumbán Géza olaszteleki, ref. lelkész, Szárazajta. Sz. 1905. Köpec. Tősgyökeres székely nemes családból származik. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Kolozsváron végezte és 1930-ban mint s. lelkész Brassóban kezdte működését. 1932-ben mint rendes lelkész került Nagyajtára és 1933-ban Szárazajtára választották meg. Az EKE, és a Nőszöv. elnöke, a Hangya könyvelője, a Cséplőgépszövetség alelnöke, belmissziói lelkész, értekezleti titkár, a M. P. járási főtitkára. A Nagy Dániel ifjúsági egyesület és a Gazdakör elnöke. Édesatyja: fGéza, a világháborúban szerzett betegségében halt hősi halált. Neje: Nagy Irma, gyermekei: Márta, Éva, Géza és Emese.

Kolumbán József dr. olaszteleki, ügyvéd, Csíkszereda. Sz. 1890. Tövis. Atyja: Ágoston, igazgató-tanító, anyja: †Virágh Borbála. Tősgyökeres székely nemes családból ered, tanulmányait Székelyudvarhelyen, Csíksomlyón, Erzsébetvároson és Kolozsvárott végezte. Ügyvédjelölt volt Erzsébetvároson és Hosszúaszón, 1923 óta Csíkszeredán folytat önálló ügyvédi gyakorlatot. Az Ügyvédi Kamara elnöke, a Kaszinó alelnöke, vármegyei és városi törv. hat. biz. tag. Az Erdélyi Status 15-ös biz. tagja, az Erdélyi Párt megyei elnöke, a Csík Gazd. szöv. ig. tagja, a Nemzeti Bank helyi intézetének váltó-ellenőre. Minden társadalmi, kulturális és szociális egyesület működő tagja. A világháborúban a 64. cs. és kir. gy.-e.-ben az orosz harctéren küzdött, Tarnopolnál fogságba került és 7 évi fogság után mint cserefogoly térhetett haza. Mint zászlós szerelt le.

Kolumbán Sándor gazdálkodó, Olasztelek. Sz. 1868. Atyja: †Lőrinc, édesanyja: Markó Livia. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult és 1892 óta önállóan gazdálkodik. Tekintélyes polgára a községnek, a Legeltetési Társulat elnöke, a M. P. volt tagja, a Hitelszöv. pénztárosa, 2 évig volt községi bíró. Neje: †Kolombán Teréz, gyermekei: Antal bányamérnök, Lidia tanítónő és Lőrinc kereskedő.

Kolumbán Tamás gazdálkodó, Olasztelek. Sz. 1903. Atyja: Gábor, édesanyja: Koiumbán Zsuzsánna. Iskolái elvégzése után atyja mellett tanult gazdálkodni, jelenleg 60 hold földjén önálló. Tekintélyes polgára a községnek, a M. P. volt tagja, hites húsvizsgáló. Katonaéveit a román hadseregben volt kénytelen leszolgálni. Neje: Gáspár Vilma, gyermekei: Lajos és Lenke, kiket magyar szellemben nevelt fel. Feleségének édesatyja: †Gáspár Ignác, akit a románok elhurcoltak és kivégeztek.

Komán József asztalosmester, Csíksomlyó. Sz. 1866. Sepsiszentgyörgy. Atyja: †Lukács, anyja: †Kerestély Rachel. Ősrégi család leszármazottja. Iskoláit Sepsiszentgyörgyön végezte, majd kitanulta az asztalosmesterséget és mint segéd Nagyváradon, Kolozsváron, Brassóban, Kézdivásárhelyen és Csíkszeredán fejlesztette szakmai tudását. 1888-ban szülőhelyére tért vissza és önállósította magát. Ezen idő óta van a fenti helyen asztalosműhelye. A Szövetség Hitelszövetkezet alapításában részt vett és annak elnöke. A M. Pártnak volt tagja. A román megszállás alatt sok kellemetlenségnek volt kitéve. Neje: Kovács Viktória, régi székely nemesi család sarja, gyermeke: Gizella.

Koncz Árpád bőrdíszműves és kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1898. Csíkszentmihály. Tősgyökeres székely családból származik, Hajdúböszörményben és Debrecenben végezte középiskoláit és a budapesti Iparművészeti Főiskolán a bőrdíszműves iparról mestervizsgát tett. 1925-ben lett önálló, és fővárosi nívójú üzletében bőrdíszmüárukat és utazási cikkeket árusít. A világháborúban az olasz fronton harcolt és mint hadapródőrmester szerelt le. A M. P. volt tagja, minden idejét üzlete föllendítésére fordítja. Tekintélyes iparosa a városnak, minden kulturális és hazafias egyesület lelkes támogatója.

Koncz Gyula főbíró és középbirtokos, Faragó. Sz. 1901. Mezőszentmárton. Atyja: †Géza, édesanyja: Szatmári Ágnes. A gazdálkodást tanulta és 1921-ben kezdett el önállóan gazdálkodni és ezen idő óta mint birtokos működik, egyben a község főbírája. Katonai kötelezettségének eleget tett a 11. huszárezred kötelékében. Neje: Göcsi Nagy Erzsébet.

Koncz Károly dr. csíkszentmihályi, ügyvéd, ny. tvszéki tanácselnök, Okland. Sz. 1872. Újvidék. Középiskoláit Csíksomlyón és Budapesten végezte és 1897-ben bírói, 1906-ban pedig ügyvédi vizsgát tett. Mint bíró Csíkszeredán, Marosvásárhelyen és az oklandi járásbíróságon teljesített szolgálatot, majd 1932-ben nyugalomba vonult, azóta ügyvédi gyakorlatot folytat. Neje: Lakatos tda, gyermekei István, Baróton ügyvéd és Erzsébet férj. Nagy Ferencné. A M. P. tagja megalakulása óta, a megszállás alatt magyar érzelmei miatt hátrálltatták és megfigyelés alatt tartották.

Koncz Lajos képzőintézeti mb. igazgató, Marosvásárhely. Sz. 1894. Csíkszentmihály. Tősgyörkeres székely családból származik, 1593-ban kapott nemességet a család. 1916-ban végezte tanulmányait Pápán, majd a kolozsvári egyetemen mint természetrajz és földrajzszakos tanár nyert oklevelet. 1920-ban kezdett tanítani Csíksomlyón, mint tanár az rk. tanítóképzőben, jelenleg az állami tanítóképző és a fiúlíceum tanára és az intézet megbízott igazgatója. Hírlapokban és folyóiratokbn számos cikke jelent meg, egyháztanácsos, több tankönyvet is írt. Neje: Pfeiffer Erzsébet, gyermeke: Antal.

Koncz Márton kereskedő, Székelyudvarhely. Sz. 1911. Marosvásárhely. Tősgyökeres székely családból származik, iskolái elvégzése után kereskedői pályát tanult, majd 1939-ben saját erejéből Székelyudvarhelyen lett önálló. Neje: Milyi Anna, gyermeke: Anna. A M. P. volt tagja, a magyar kultúra támogatója.

Kondrát József puskaműves és mechanikus, Marosvásárhely. Sz. 1899. Tősgyökeres székely családból származik. Édesatyja: János, édesanyja: Sebán Mária. Iskolái elvégzése után az ipari pályára lépett és 1933-ban lett önálló saját erejéből. A M. P. volt tagja, az Építő Ip. Egylet végrehajtóbiz. tagja. A világháborúban a 32. gy.-e.-ben vett részt. Neje: Olajos Ilona, gyermekei: Katalin és Gabriella.

Konrád Kálmán gyógyszerész, Csíkszentmárton. Sz. 1893. Székelykeresztúr. Atyja: †József, anyja: cserefalvi Farkas Krisztina. Ősi erdélyi nemesi család leszármazottja. Középiskolai tanulmányait Székelyudvarhelyen és Keresztúron, egyetemi tanulmányait Budapesten, Kolozsváron és Szegeden végezte. Mint segéd Erdély különböző városaiban fejlesztette tudását. 1924-ben önállósította magát Marosvásárhelyen és 1926-ban Csíkszentmártonban lett önálló „Attila” gyógytár elnevezés alatt. A világháborúban az orosz harctéren harcolt, majd a 22. helyőrségi kórházba volt beosztva, mint gyógyszerész

teljesített szolgálatot. Mint zászlós szerelt le. Az arany érd.-kereszt és a Vörös Kereszt ezüst díszjelvénye a hadiékítménnyel a tulajdona. A Katolikus Népszövetség helyi tagozatának elnöke. A megszállás alatt a M. P.-nak volt tagja és magyarsága miatt sok üldöztetésnek volt kitéve. Neje: Morik Margit, gyermekei: Kálmán, Ilona és Géza.

†Kontz Gyula ny. m. kir. ezredes, Csíkszenttamás. Sz. 1870. Újvidék. Ősrégi székely családból származik. Atyja: †József m. kir. százados volt, anyja: †Abos Eliz. Bécsben, Budapesten és Hamburgban végezte a felső hadmérnöki iskolákat. Az ottani hidásziskolának volt a tanára. Innen Zomborba ment a cs. és kir. 23. gy.-e.-hez, innen lett elvezényelve Tolmeinbe az olasz határra. Mint őrnagy, a világháború alatt a szerb harctéren volt két és fél éven át. A harctéren súlyos idegsokkot kapott, majd Bad-Ischlben kórházi parancsnok lett. Ezután Bécsbe került, ahol a katonai fémbeváltó hivatal parancsnoka volt. 1918-ban került Csíkszenttamásra, itt érte a forradalom és a megszállás. 36 esztendei érdemdús katonai szolgálat után, mint ezredes, 1918-ban nyugalomba vonult. Kitüntetései: Vaskoronarend, arany Sig. Laud., K. cs.-k. stb. Az oláh megszállás alatt a M. P.-nak volt tagja. 1941 január havában húnyt el. Özvegye: bogádi Bogády Ilona, marosbogádi ősi erdélyi nemesi család leszármazottja, kinek atyja: †Bogády Gyula ny. főszolgabíró volt, anyja: †csikszentmártoni Bocskor Ilona. Gyermekei: Katalin és Miklós.

Kónya Albert egerpataki és nagyborosnyói ny. m. kir. áll. pénztári igazgató, Pestszenterzsébet. Sz. 1862. Nagyborosnyó. Tősgyökeres székely nemesi családból ered, a család 1633-ban nyert nemesi oklevelet. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön és Székelyudvarhelyen végezte, majd az állampénztárhoz került és Kézdivásárhelyen, Battonyán, Lugoson, Oraviczabányán és Pestszenterzsébeten működött 1924-ig és mint adóhivatali főnök vonult nyugalomba. A ref. egyház presbitere, a Tűzoltótestület vezető tagja, OKH felügy. biz elnök, minden társadalmi, vallásos és jótékonycélú egyesület működésében aktív részt vesz. Neje: Seifert Aranka, gyermekei: Elvira férj. Fényes Pálné és Irén férj. dr. Varró Gézáné.

Kónya Antal földbirtokos, Kovászna. Sz. 1884. Zabolány. Régi nemesi családból származik, tősgyökeres székely család. 4 gimnáziumot Sepsiszentgyörgyön, majd gazdasági szakiskolát végzett, szőllő- és borkezelő volt és 1912-ig a zabolai Fogy. Szöv. üzletvezetője. Jelenleg 100 hold földjén folytat korszerű gazdálkodást és haszonállattenyésztést. A ref. egyház gondnoka, községi képviselőtestület tagja, magyarsága miatt, megszállás alatt, üldözték. Neje: Rákosy Zsuzsánna.

Kónya Ernő ref. lelkész. Székes. Sz. 1903. Székelykocsárd. Nagyborosnyói székely nemes családból ered, tanulmányait Nagyenyeden és Kolozsváron végezte 1926-ban. Magyarért kezdte lelkészi működését és 1929-ben került Székesre. A marosi ref. egyházmegye tanácsbírája, a Gazdakör vezetője, a Fogy. és a Tejszövetkezet elnöke, a községi tanács tagja. Magyarsága miatt a megszállás alatt megfigyelés alatt tartották, többször házkutatást végeztek és még a templomban is figyelték, beszédeit cenzúrázták. Minden társadalmi és kulturális egyesület működésében tevékeny részt vesz, Neje: Kiss Mária, gyermekei: Mária, Ernő, Jolán, Ibolya, Géza és Attila.

Kónya György nagyborosnyói, gazdálkodó, Angyalos. Sz. 1864. Nagyborosnyó. Tősgyökeres nemes székely családból ered. Atyja: †Dániel, édesanyja: †Kónya Borbála. Tanulmányait Kolozsváron végezte, majd iskolái elvégzése után, őseitől örökölt földön kezdett gazdálkodni. Főleg gabonanemüt, kalászosokat termel, kiváló minőségű és saját nevelésű haszonállatokat tenyészt. A vármegye törv. hat. biz. tagja, az egyház főgondnoka. Minden kulturális és szociális egyesület vezető tagja. Neje: Heiszini Gizella.

Kónya János molnármester, gazdálkodó, Székelyvaja. Sz. 1889. Mikefalva. Atyja: †János, édesanyja: Vass Berta. Dicsőszentmártonban 4 középiskolát végzett, majd a földműves szakiskola elvégzése után, Vaján a molnáripart tanulta. 1909 óta foglalkozik a molnáriparral, modern malmában kereskedelmi és vámőrlést végez, saját földjén gazdálkodással is foglalkozik. 3 évig volt a község bírája. A világháborúban a 21. és a 12. ezr. kötelékében harcolt. Gyermekei: László és István. Üzeme modern, géperőre van berendezve. 1940-ig nyersolajmotor és 1940 óta fagázgenerátoros meghajtásra van berendezve.

Kónya József ny. tanító, Felsöcsernáton. Sz. 1883. Zabola. Tősgyökeres székely család leszármazottja. Atyja: †László gazdálkodó volt. Tanulmányait Debrecenben végezte és 1904-ben nyert oklevelet. Több községben tanított, legutoljára Felsöcsernátonban és innen vonult eredményes és érdemdús pedagógiai működés után nyugalomba. A Gazdakör tagja, a M. P. örökös tagja. A világháború alatt a 24. gy.-ezr.-ben az orosz fronton hadnagyi rangban harcolt. Neje: Rákosi Irma, gyermekei: Sára, László, Katalin és Julianna.

Kónya Kálmán nagyborosnyói, okl. mérnök, földbirtokos, Nagyborosnyó. Sz. 1866. Törzsökös székely nemes családból ered, 1633-ban nyer a család nemességet. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Budapesten végezte, majd 1890-ben a 4. tüzér ezr, kötelékében szolgálta le önkéntesi évét és hadnagyi rangban szerelt le. A világháborúban részt vett és mint főhadnagy 1916-ban nyert fölmentést. Mint mérnök Füzesabonyban, Miskolcon, Ruttkán és Brassóban teljesített szolgálatot, jelenleg a családi birtokon folytat korszerű gazdálkodást. A M. P. és az Erdélyi Párt tagja, a ref. egyház főgondnoka, a Székely Múzeum választmányi tagja, a székely Mikó-kollegiumnak 15 éven át volt főgondnoka.. Neje: Ludányi Bay Anna, aki szintén székely nemesi eredetű.

Koós György gazdálkodó és szállító, Radnótfája. Sz. 1885. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult, majd a vendéglői pályán működött és 1914-ben a világháború kitörésekor a 22. h. gy.-ezr.-ben az orosz frontra került, ahol fellövéssel sebesült és 1917-ben leszerelt, az arany, ezüst és a bronz vit. é. tulajdonosa. Magyarságát mindvégig megtartotta, sok üldöztetésben volt része, többször fenyegették halállal. Neje: Harmafhy Vilma, gyermeke: György.

Korcseff Nedetka bolgár kertész, Marosvásárhely. Sz. 1908. Bulgária. Bulgáriában tanulta a konyhakertészetet és 1929-ben került Marosvásárhelyre, terményeit főleg a marosvásárhelyi és a környéki piacokon árusítja. Neje: Jellena Ivanov, gyermeke: Jordana.

Korda Mihály dr. jenőfalvi, orvos, Budapest. Sz. 1899. Csíkszentdomokos. Törzsökös székely lófő nemes családból származik. Édesatyja: Mihály, édesanyja: Szabó Katalin. Tanulmányait Csíkszeredán és Kolozsváron végezte és Budapesten nyert orvosi oklevelet 1924-ben. Fog- és szájszakorvos, MABI intézeti orvos. Neje: Fencsy Irén.

Kóréh Béla ref. lelkész, Homoródszentlászló. Sz. 1883. Sepsimagyaros. Törzsökös székely huszár családból ered. Tanulmányait Sepiszentgyörgyön és Sárospatakon végezte, 1910-ben Kolozsváron szentelték pappá. A hunyadmegyei Fehérvizen kezdte lelkészi működését, onnan került Telekfalvára, majd Homoródszentlászlóra. Működési helyein mindenütt tagja volt a kulturális, hazafias és társadalmi egyesületeknek, a helyi Gazdakör elnöke. Magyarsága miatt a megszállás alatt letartóztatták, magyar ÁBC-és könyvet írt, mely nyomtatásban is megjelent, ezért újból meghurcolták. Neje: Péter Anna, gyermekei: Róza okl. tanárnő, Béla városi tisztviselő Kolozsváron és Pál Barna tanító.

Komhoffer Vilmos dr. ügyvéd, Szászrégen. Sz. 1899. Sáromberke. Atyja: †Vilmos dr. ügyvéd volt, anyja: Szőcs Julianna. Középiskoláit a szászrégeni és a marosvásárhelyi főgimnáziumban végezte, egyetemre Budapesten és Kolozsváron járt. Ügyvédi gyakorlatot 1922 óta folytat. A világháborúban az 5. honv. tüzérezred kötelékében az összeomlásig teljesített szolgálatot, mint hadapród tűzmester szerelt le. A M. P. vármegyei intézőbizottságának tagja, megyei alel nőké, valamint helyi elnöke volt. Neje: ditrói Puskás Margit, gyermekei: Vilmos és Mária.

Kornya János gazdálkodó, Marossárpatak. Sz. 1869. Törzsökös székely ref. családból származik. Iskolái elvégzése után atyjától tanult gazdálkodni és 1890-ben lett önálló. A világháborúban a 12. trén-divizióban orosz és olasz fronton harcolt. A Hangya felügy. biz. és a Hitelszöv. tagja, a Tejszövetkezet vezetője, a ref. egyháznak 30 éve presbitere. Neje: Nagy Mária.

Korodi Ádám (Istváné) kisbirtokos, Újtusnád. Sz. 1886. u. o. Ősrégi székely nemesi családból származik. Atyja: †István, anyja: Urszuly Erzsébet. Újtusnádon végezte el iskoláit, majd a szülei mellett gazdálkodott. 1919 óta önálló gazda. Volt erdőgazda. Tényleges katonai kötelezettségének 1907—1910-ig tett eleget, Nagyszebenben a 2. gy. ezrednél. Részt vett a világháborúban 1914—1918-ig az olasz és orosz frontokon harcolt, egyszer sebesült és mint szkv. szerelt le. Kitüntetései: II. o. ezüst vit. é., bronz vit. é., K. cs.-k., a seb. é., és a háb. e. é. Magyar érzelmei miatt állandó zaklatásnak volt kitéve. A M. P. tagja volt, a Fogy. Szöv. felügyelőbizottságának tagja. Nejének első férje: †Tamás Lajos, az orosz fronton halt hősi halált. Neje: Kovács Anna ősi székely család leszármazottja. Gyermekei: Árpád, Anna, István, Tamás, Lajos.

Korodi Imre M. gazdálkodó, Csíktusnád. Sz. 1905. u. o. Atyja: †Jakab, anyja: Bors Erzsébet, ősrégi székely család leszármazottja. Elemi iskolai tanulmányait Csíktusnádon, gimnáziumot Csíkszeredán végzett. Iskolái elvégzése után a szülei birtokán kezdett gazdálkodni. 1932 óta önálló gazda és a saját földjét tartja mívelés alatt. Az OKH-nak volt igazgatósági tagja, a Magánosok Erdőtársulatának vezetője, a M. P.-nak volt tagja, jelenleg az Erdélyi Párt tagja. Neje: Lőrincz Róza ősrégi székely nemesi család leszármazottja. Gyermekei: Gizella és Erzsébet.

Korodi József terménykereskedő, Csíkszereda. Sz. 1885. Datk. Atyja: †Ferenc, anyja: †Korodi Ilona, régi székely család leszármazottja. Elemi iskolai tanulmányait Datk községben végezte el, majd a csendőrség kötelékébe lépett és 14 esztendeig szolgált és mint csendőrőrmester lépett ki a csendőrségtől. A háború tartama alatt is a csendőrségnél volt és több kitüntetés, így a K. cs.-k.-nek is tulajdonosa. A fenti helyen mint terménykereskedő működik, kielégítő eredménnyel. Neje: Wachs Erzsébet.

Kóródy Jenő koródi és tusnádi, ny. p. ü. főtanácsos, Budapest. Sz. 1873. Csíkszereda. Atyja: †István, anyja: gyergyószentmiklósi Blénessy Juliánna. Törzsökös székely család sarja. Tanulmányait Székelyudvarhelyen végezte és Nagybecskereken, Nagyrőcén, Rimaszombaton és Gyergyószentmiklóson működött, ahonnan 1921-ben a románok kiutasították. Budapestre került, ahol 1933-ig működött, majd nyugalomba vonult. Neje: medeséri Olajos Mária, gyermekei: Ilona férj. vitéz Kovács Károlyné, Jenő, László és Piroska.

Kóródy József kántortanító, Sóvárad. Sz. 1911. Székelyföldvár. Apja: †József, anyja: Turzay Ráchel. Székely nemesi családból származik. Tanulmányait Nagyenyeden és Kolozsváron végezte. Különböző helyeken tanított, oklevelének elnyerése után, 1936-ban Sóvárádra választották meg, ahol azóta is működik. A dalárda vezetője és karnagya, minden társadalmi és hazafias egyesület működésében részt vesz. Neje: Arnótu Ilona.

Kóródy Károly malomtulajdonos, Görgényüvegcsür. Sz. 1871. Gyergyószentmiklós. Atyja: Tamás, tekintélyes kovácsmester, édesanyja: Bocs Jozefa. Iskolái elvégzése után a kovácsipart tanulta, Görgényüvegcsürön lett önálló, majd a Vajdahunyadi m. kir. Vasgyárban dolgozott és 1919-ben vonult nyugalomba. A jelenlegi malmot apósától vette át, melyben kereskedelmi és vámőrlést végez, és a helybeli, valamit a környékbeli gazdálkodók szükségleteit elégíti ki. Neje: Szász Juliánna, gyermekei: László, Borbála, István és Viktória.

Kóródy László állami tanító, Görgényüvegcsür. Sz. 1916. Gyalár. Lófő székely nemes családból származik, nagytusnádi székely nemes. Édesatyja: Károly, édesanyja: Szász Juliánna. Tanulmányait Marosvásárhelyen, Székelyudvarhelyen és Csíksomlyón végezte. 1935—1940-ig magyarsága miatt állást nem kapott, ezen idő alatt Wienben 1 évi tanulmányúton volt, Szombathelyen gépjárművezetői vizsgát tett és Kolozsváron volt gépkocsivezető. A román hadseregbe besorozták, ahonnan 1940-ben szabadult és okt. 22 óta a görgényüvegcsüri iskola tanítója.

Kóródy Viktória áll. óvónő, Görgényüvegcsür. Atyja: Károly, kovácsmester, édesanyja: Szász Julianna volt. Törzsökös székely nemes családból származik. Középiskoláit Nagyszebenben és az ipariskolát Kolozsváron végezte el. 1938—1939-ben helyettes, 1940-ben végleges óvónő lett Görgényüvegcsürün. Megelőzőleg magyarsága miatt nem tudott álláshoz jutni.

Koronka Ferenc kovácsmester, Hangya üzletvezető, Énlaka. Sz. 1890. Bethlenfalva. Törzsökös székely családból ered, édesatyja: Péter, tekintélyes kovácsiparos volt. Iskolái elvégzése után a kovácsipart tanulta, 14 évet töltött el mint segéd és 1926-ban Küsmödön lett önálló. 1933-ban került Énlakára, ahol azóta a Hangya üzletvezetői tisztségét tölti be. A világháborúban a 32. gy.-ezr. kötelékében szolgált. M. P. volt tagja. Iparosköri tag, a hazafias célok támogatója. Neje: Lőrinczy Zsuzsánna, nevelt gyermeke: Dénes.

Koronka Gyula gazdálkodó, Mezőbergenye. Sz. 1894. u. o. Törzsökös székely családból ered, atyja: Gyula, édesanyja: Rozsnyay Zsuzsánna. Iskolái elvégzése után a szülői házban tanult gazdálkodni és 1920-ban lett önálló. A világháborúban a 62. ezr.-ben olasz és francia fronton harcolt, a II. ezüst vit. é. tulajdonosa. A M. P. és az EGE tagja, a Szövetkezet pénztárosa, a ref. egyház presbitere, Gazdakör tagja, községi képviselő. Neje: Sárosberleszi Nagy Ilona, gyermekei: Róza, Zsuzsánna, Erzsébet és Ilona.

Koros István katonai és úri szabómester, Marosvásárhely. Sz. 1914. Debrecen. Tősgyökeres magyar családból származik, atyja: Sándor is szabóiparos, édesanyja: Kakasi Anna. Iskoláit Debrecenben végezte, az ipart Debrecenben és Bukarestben tanulta, ahol szabászati akadémiát végzett és 1939-ben Marosvásárhelyen lett önálló mester. Üzemében katonai és csendőrségi felszereléseket is tart raktáron, mérték utáni rendelésre dolgozik, üzeméből ízléses és szép munka kerül ki.

Kósa István ref. tanító, Rugonfalva. Sz. 1918. Tősgyökeres székely nemes családból ered, atyja: István is tanító volt. Tanulmányait Székelykeresztúron végezte, 1938-ban nyert oklevelet és Magyarhidegkuton 1938-ban kezdte meg működését, majd 1940-ben Rugonfalvára került, ahol azóta a ref. felekezeti iskolának tanítója.

Kósa Kálmán kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1905. u. o. Atyja: †Kálmán, édesanyja: Nagy Mária. Törzsökös székely családból származik. Iskolái elvégzése után szeszfőzést tanult és 1931-ben lépett a kereskedői pályára és azóta önálló Marosvásárhelyen. A román hadseregben töltötte katonaéveit és a magyar nyelv használata miatt 3 hónapos továbbszolgálatra büntették. Neje: Vigh Ilona, gyermeke: Kálmán.

Kósa Márton gazdálkodó, Marosvásárhely. Sz. 1904. u. o. Atyja: †György, édesanyja: †Barabás Mária. Törzsökös székely nemes családból származik, iskolái elvégzése után édesatyja mellett tanult gazdálkodni, 1931 óta önálló. A Gazdakör tagja, jegyzője, a megszállás alatt a M. P. tagja volt. Neje: Sós Eszter, kinek atyja: S. György, anyja: Biró Zsuzsánna ősi nemes székely családból származik, gyermekei: Mária és Sára.

Kosch Emil vezérigazgató, Szászrégen. Sz. 1888. u. o. Atyja: †Frigyes, anyja: †Wermescher Regina. Régi szász család sarja. Középiskoláit Besztercén, erdészeti főiskolát Karlsruheban végzett. A világháborúban részt vett. A 62. gy.-e. kötelékében a szerb, olasz és román frontokon harcolt, kétszer sebesült. Mint főhadnagy a Sig. Laud. a kardokkal, a kat. érd. ker. kardokkal, a bajor király kat. érd. ker., a K. cs-k. és seb. é. kitüntetésekkel szerelt le. A közéletben mint fakereskedő tevékenykedett korábban, majd Ratosnyán fűrészteleptulajdonos volt. A világháború után az Erdélyi Erdőgazdasági R. T. kötelékében fejtett ki tevékenységet, ahol jelenleg vezérigazgató.

†Kósza József ny. m. kir. járási csendőrőrmester, Fenyéd. Sz. 1871 Csíkjenő. Iskolái elvégzése után az ősi földön gazdálkodott, majd katonaéveit szolgálta le és onnan lépett át a m. kir. csendőrség kötelékébe. Szolgálata alatt számos elismerő okiratban és dicséretben részesült és 1913-ban vonult érdemdús és eredményes szolgálat után nyugalomba mint járásőrmester. Többször kapott pénzjutalmat is. özvegye: Dávid Róza, gyermekei: Ferenc, Rozália és Péter.

Kottlik Ferenc kereskedő, Nagyajta. Sz. 1870. u. o. Törzsökös kuruc nemes családból származik, atyja: †József, anyja: †Gárdik Jusztinia. Tanulmányait Brassóban végezte, majd a kereskedést édesatyja mellett tanulta. 1890-ben lett önálló kereskedő. Tényleges katonai szolgálatát Pozsonyban a 14. huszár ezr.-nél töltötte, mint őrmester szerelt le. A megszállás alatt a M. P. és az Erdélyi Pártnak állandóan tagja volt, magyarságát soha meg nem tagadta. Neje: Vlassák Gizella, gyermeke: Rezső, kereskedő.

Kovács Albert vendéglős, Marosvásárhely. Sz. 1895. Marosszentkirály. Atyja: †József, anyja: Mezey Ágnes, mindketten nemesi család leszármazottai. Fiatal korában a hentes- és mészárosmesterséget tanulta ki. A háború alatt katonai szolgálatot teljesített, a 23. honv. gy.-ezr. kötelékében a 38. hadosztálynál az orosz fronton harcolt, egészen az összeomlásig. Nyíltan kitartott magyarsága mellett és ezért állandóan üldözték a román hatóságok. M. P. volt tagja. Neje: Jánossy Rozália, gyermekei: Irén, Albert és József.

Kovács Albert gazdálkodó, Tibod. Sz. 1894. Székelyszentkirály. Ősrégi nemes székely család sarja, iskoláit Székelyszentkirályon végezte, majd utána a szülői háznál gazdálkodott. Katonai szolgálatra 1914-ben vonult be a 34. tüzér ezr.-hez, az orosz, olasz és francia frontra vezényelték, ahol csapata minden ütközetében részt vett. 1918-ban szerelt le, a bronz. vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa, A román uralom alatt a M. P.-nak lelkes és buzgó tagja volt, községi tanácstag és a Tejszöv. elnöke. Neje: Horváth Rozália, aki szintén székely nemesi családból származik.

Kovács Albert ny. mozdonyvezető, Marosvásárhely. Sz. 1881. Mezőmadaras. Atyja: Mihály, édesanyja: Csibi Eszter. Iskoláit Mezőmadarason végezte. 1895-ben lépett a MÁV szolgálatába. 25 évi nehéz, felelősségteljes és odaadó szolgálat után 1920-ban vonult nyugalomba. A világháború alatt mint vasutas felmentést nyert. Magyarsága miatt sokat szenvedett, a románok a magyar állam által megállapított nyugdíjának felét elvonták, a megmaradt felének egyharmad részét pedig letiltották, ezért a legnagyobb nyomorban küzdött. Neje: Magyari Rozália.

Kovács Albert kereskedő, Torja. Sz. 1912. u. o. Székely család leszármazottja, anyja: †Antal, édesanyja: Szabó Zsuzsánna. A géplakatos ipart tanulta, majd a kereskedelmi pályára tért át 1932-ben és az édesatvja által alapított üzlet vezetését vette át. A tűzoltó egyesület tagja, a magyar eszmék és a magyar kulturális eszmék támogatója. Neje: Vizy Zsuzsánna, gyermeke: István.

Kovács Albert gazdálkodó, Sükő. Sz. u. o. Törzsökös székely ref. nemes családból ered, iskolái elvégzése után a szülői házban tanult gazdálkodni, majd a világháború kitörésekor a 22. h. gy.-e.-ben az orosz frontra került, ahol megsebesült, tizedesi rangban szerelt le. Az I. és II. ezüst, valamint a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A M. P. lelkes tagja volt, községi bíró és tanácsos, Tejcsarnok alapítója, a ref. egyház presbitere, volt tűzoltó parancsnok. Neje: Szabó Ida, gyermeke: Albert.

Kovács Ágoston gazdatiszt, Szentkatolna. Sz. 1895. Bereck. Atyja: Imre, édesanyja: †Pénzes Rozália. Tanulmányait Marosvásárhelyen, Lugoson és Temesváron végezte, ahol felsőipari szakiskolát végzett. A világháborúban a 24. h. gy.-e.-ben orosz és román fronton harcolt, kétszer sebesült, a II. ezüst és a bronz vit. é., valamint a K. cs.-k. tulajdonosa. Mint tizedes szerelt le. 1936 óta önállóan vezeti a Sinkovit Ottó-féle gazdaságot. Minden kulturális és szociális ügy lelkes és áldozatkész támogatója. Neje: Kovácsics Róza.

Kovács Ágoston Zoltán vitéz mészáros és hentesmester, Déda. Sz. 1899. Gyergyócsomafalva. Törzsökös székely nemes családból származik, iskolái elvégzése után a húsiparban szabadult föl és mint segéd jobb mesterek mellett tanulta ki az ipart. A világháborúban az orosz, olasz és román fronton harcolt, az I. és II. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A román megszállás alatt törhetetlen magyarsága miatt üldözték és megfigyelés alatt tartották. Neje: H. Vilma, gyermekei: Attila, Margit, Juliánna, Katalin és Vilma.

Kovács Antal r. kat. plébános, Jobbágytelke. Sz. 1900. Csíkverebes. Atyja: Kovács (Márton) Imre földmives, anyja: Bálint Anna. Gimnáziumi tanulmányait Csíkszeredán végezte, theológiai tanulmányait Gyulafehérváron folytatta, 1924-ben szentelték pappá. Gyergyóremetén, Petrozsényben mint segédlelkész működött. Utána 1927-ben a gödemesterházi r. kat. plébániát szervezte meg, kápolnát rendezett be és a hitoktatás megkezdésével a magyar szellemű nevelés megindítója volt. 1931-ben került Jobbágyfalvára mint plébános, a felekezeti iskolához négy tantermet építtetett fel, ezzel lehetővé tette a már tervbe vett román állami iskola felállításának elmaradását. Ezen munkássága mellett 1927—1931. években Palotailván, Szalárdon, Ratosnyán levő szórványokban a r. kat. plébánia lett az ott élő magyarság mentsvára. Mint kisebbségi magyar pap a legszebbet cselekedte hazájáért bátor kiállásával és azzal, hogy az elnyomatás dacára a magyar nyelv tanításával és hazafias érzelme fejlesztésével a magyarságot hazájának megtartotta.

Kovács Antal gazdálkodó, Székelybethlenfalva. Sz. 1897. Máréfalva. Atyja: Antal, édesanyja: †Péter Róza. Törzsökös székely gazdacsaládból ered. A szülői háznál tanult gazdálkodni és 1922 óta önálló. A világháború alatt a 22. gy.-ezr. -ben orosz és olasz fronton harcolt, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa, Neje: Simó Róza, gyermekei: Ferenc és Imre. A román megszállás alatt a magyar eszméket önzetlenül támogatta, gyermekeit magyar szellemben nevelte fel.

Kováts Áron szabómester. Székelykeresztúr. Sz. 1888. Bözödújfalu. Törzsökös székely családból származik, iskoláit Budapesten végezte, majd a szabóipart sajátította el. A világháború kitörésekor vonult be és 1917-ig harcolt az orosz fronton. 1919-ben lett önálló mester Székelykeresztúron, saját erejéből. Elismert jónevű iparosa a környéknek, mérték után. rendelésre dolgozik. Az loartestületnek 5 évig volt elnöke, a M. P. bizottsági tagja és minden kultúrintézmény támogatója. Neje: Frank Ida. gyermekei: Ibplvka. Sándor, Margit és Tibor.

Kovács Balázs esperes-plébános, ker. tanfeliigvelő, Csíkszentimre. Sz. 1885. Csíkverebes. Atyja: †K. Ignác, anyja: †Sándor Anna. Középiskoláit Csíksomlyón és Gyulafehérváron végezte, theológiát Gyulafehérváron járt. 1908-ban szentelték pappá. Előbb Baróton volt káplán, ezután mint lelkész működött, 1912-ben került Csíkszentimrére és ezen idő óta az Egyház vezető lelkésze, mint esperes-plébános működik, s egyben ker. tanfelügyelő. A világháború alatt katonai szolgálatot teljesített és mint tábori lelkész működött. A Hangya Szövetkezet központi igazgatóságának tagja, a csíkszentimrei „Hangya és Hitelszövetkezet" elnöke. Több egyházi egyesületnek vezetőségi tagja. Az oláh megszállás alatt a M. P. helyi tagozatának elnöke. Magyar érzelme miatt két ízben is hadbíróság elé állították. Az EMGE alapító, a „Csík"-szövetkezet felügyelő bizottságának tagja.

Kovács Barnabás gazdálkodó, községi bíró, Bardócs. Sz. 1873. u. o. Törzsökös székely családból ered, a szülői háznál tanult gazdálkodni és 1898 óta gazdálkodik saját földjén. 1922-től 1932-ig a legnehezebb időszakban töltötte be a bírói tisztséget és 1940-ben a község kívánságára újból vállalta a bírói tisztség viselését. 30 évig volt a ref. egyház megyebírája, minden hazafias, kulturális és társadalmi egyesület tagja. A világháborúban az 1. tüzér ezr.-ben az orosz, román és az olasz fronton harcolt, súlyosan sebesült. Neje: †Kója Julia, örökbefogadott fia Árpád, kinek neje: Gáspár Eszter.

Kovács Béla ig. tanító, Kökös. Sz. 1904. u. o. Törzsökös székely nemes családból ered. Középiskoláit Sepsiszentgyörgyön és Nagyenyeden végezte és 1923-ban nyert oklevelet. Tanítói működését Árapatakon kezdte meg, onnan került Sepsiköröspatakra és 1940-ben Kökösre. A román megszállás alatt nemzetgyalázásért hatszor állították hadbíróság elé és kémkedéssel is vádolták. Minden magyar és hazafias ügynek lelkes és odaadó támogatóa volt. Neje: Fülöp Karola, gyermekei Béla és Pál.

Kovács Béla igazgató-tanító, Betfalva. Sz. 1910. Héjjasfalva. Törzsökös székely családból ered, édesatyja: †János, ref. lelkész volt. Tanulmányait Székelykeresztúron és Nagyenyeden végezte, és 1928-ban kezdte pályafutását. 1940-ben a magyar katonai parancsnokság helyezte Betfalvára, ahol mint igazgató-tanító működik. Hazafias és kulturális ügyek lelkes támogatója.

Kovács Béla gazdálkodó, Mezőpanit. Sz. 1916. u. o. Ősrégi székely nemes családból ered, atyja: Tamás, édesanyja: Sikó Juliánna. Négy középiskolát végzett és ősei nyomdokain haladva földmívelést tanult a szülői házban, majd önálló gazda lett. A Népközösség, az IKE és az Ifjúsági Dalos Szöv. tagja. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: Somoray Ilona, gyermekei: Ilona és Irma.

Kovács Béni gazdálkodó, Jedd. Sz. 1888. u. o. Atyja: †András, édesanyja: Rigó Anna. Székely gazdacsaládból származik, 1912 óta önálló gazda és 20 holdasbirtokán folytat intenzív gazdálkodást. Volt községi bíró és képviselőtest. tag, a megszállás alatt magyarságát soha meg nem tagadta. A világháború alatt a 62. gy.-ezr.-ben a román fronton harcolt, majd gazdaságának vezetésére fölmentést nyert. Neie: Demeter Eszter, gyermekei: Lajos és Béni.

Kovács Béni áll. isk. ig.-tanító, Göröcsfalva. Sz. 1886. u. o. Ősrégi székely családból származik. Atyja: †Dénes, gazdálkodó volt. Középiskoláit Csíkszeredán végezte, majd tanítóképzőt járt. Oklevelét 1906-ban nyerte le. 1906-ban Máréfalván kezdte meg működését és 29 évi többhelyen kifejtett működése után mint igazgatótanító ment nyugdíjba 1935-ben. A háború alatt katonai szolgálatot teljesített, a 82. gy.-ezr. kötelékében az orosz fronton harcolt, fogságba esett, ahonnan 1918-ban szabadult ki. Neje: Háromszéki Irén, gyermekei: Emil és Viola. Az Erdélyi Párt tagja, a Gazdakör volt elnöke.

Kovács Dániel vendéglős, Kézdivásárhely. Sz. 1900. Kisbács. Atyja: †Dániel, édesanyja: Mészáros Ágnes. Iskoláit Kolozsváron végezte és gépkocsiszerelőnek készült. 1931-ben önálló vendéglős lett. Az iparban Wienben, Budapesten, Bukarestben és Csernovitzban fordult meg, ahol kiváló szaktudásra tett szert. A világháborúban a 21. h. gy.-ezr.-ben szolgált. Minden magyar és hazafias ügy önzetlen támogatója. Neje: Lukács Irma.

Kovács Dénes ifj. gazdálkodó, községi pénztáros, Sükő. Sz. 1905. u. o. Törzsökös székely ref. családból származik, gazdálkodást a szülői házban tanult. 1931 óta önálló gazda, főleg gabonaneműt termel és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. A M. P.-nak lelkes támogatója volt. Katonaéveit a román hadseregben kellett leszolgálnia. 1934 óta a község pénztárosa, tisztségét közmegelégedésre tölti be. Neje: Simó Gizella, gyermekei: Margit, Dénes és Ida.

Kovács Domokos gazdálkodó, albíró. Telekfalva. Sz. 1911. u. o. Törzsökös székely nemes családból ered, atyja tanította meg gazdálkodni. 1933—1934-ig a román hadseregben teljesített szolgálatot. A község tekintélyes polgára, a Tejszövetkezet felügyelője, 1940 óta albíró. A magyar és hazafias eszmék mindenkori lelkes támogatója volt. Neje: Forró Juliánna.

Kovács Elek abodi, malomtulajdonos, Beresztelke. Sz. 1883. Kendő. Törzsökös szabad székely család gyermeke, iskoláit Sárospatakon végezte, majd a molnár ipart tanulta és mint segéd Szűrte, Bodrogszeredahely, Nagykövesd, Szegimalom, Lasztóci és számos nagy városban fejlesztette szaktudását. Tíz évig báró Huszár abafai malmában volt főmolnár, majd öt évig bérlő, jelenleg a beresztelkei malom tulajdonosa. A malom 1926-ban létesült, 60 HP, lóerős szívógázmotor, 4 pár kő, 2 pár henger, stb. van felszerelve a malomban, ahol váműrléssel foglalkozik. Napi teljesítőképessége kb. 60 q búza. A világháború kitörésekor a 22. h. gy.-ezr.-hez vonult be, az orosz fronton küzdött. 1915-ben orosz fogságba esett, ahol 30 hónapon át mint főmolnár működött. 1918 jan.-ban szökés útján tért haza, mint tizedes szerelt le. Neje: Bod Ilona, ősi székely nemesi családból származik, gyermekei: Anna férj. Ferencz Mártonné, Irén, Ilona, Aranka és Balázs. A román megszállás alatt minden magyar hazafias megmozdulás híve és pártolója volt.

Kovács Elek kereskedő, Csókfalva. Sz. 1903. u. o. Székelv unitárius családból származik, atyja: András, édesanyja Baranyai Zsuzsánna. Iskolái elvégzése után a kereskedői pályán működött és mint Hangya üzletvezető kiváló szaktudásra tett szert. A Magyar Párt tagja, kulturális és szociális ügyek lelkes támogatója. Neie: Csonta Irma.

Kovács Ferenc gazdálkodó, Backamadaras. Sz. 1866. u. o. Atyja: †Márton gazdálkodó, tekintélyes polgár volt. Székely családból származik. Iskolái elvégzése után a szülői házban tanult gazdálkodni, jelenleg saját földién önálló, családjával közösen műveli földjét. Mint nép-

fölkelő vett részt a világháborúban, a M. P. volt tagja, gyermekeit magyar szellemben nevelte, magyarsága miatt a románok megverték. Neje: Tőkés Rebeka, gyermekei: Amália, Berta és Ferenc.

Kovács Ferenc gazdálkodó, Csíkkozmás. Sz. u. o. Ősrégi székely családból. Atyja: Kovács Ferenc György. Iskoláit Csíkkozmáson végezte el, utána gazdálkodni kezdett és ma is gazdálkodással foglalkozik. A M. P.-nak tagja. Izzó magyarsága miatt állandóan üldöztetésnek és sanyargatásnak volt kitéve. Neje: Orbán Anna, ősrégi székely nemesi család leszármazottja. Gyermekei: Annus és Dénes. Minden hazafias és kulturális ügy lelkes támogatója, köztiszteletben álló polgár.

Kovács Gábor tanító. Lövéte. Sz. 1914. Csíkdelne. Ősrégi lófő székely család gyermeke, kinek atyja: István, anyja: Orbán Veronika. Középiskoláit Csíkszeredán és Kézdivásárhelyen végezte el és mint okleveles tanító 1932-ben kezdte meg pályafutását Csíkmindszenten. Utána Csíksomlyó, Gyergyócsomafalva, Székelypetőfalva, míg 1938-ban Lövéte kő-, vetkezett. A M. P. lelkes híve és helyi vezetője volt. A magyar népközösség jegyzője volt s minden községben, hol működést fejtett ki, egyidejűleg az ifjúsági, egyházi és magyar egyesületek működésében és fejlesztésében is tevékeny részt vett. A felszabadulás óta megszervezte Lövéte községben a „Kalot" mozgalmat, amelynek világi vezetője: Neje: Király Ilona, gyermeke: Enikő.

Kovács Gergely huszár, községi vezető jegyző, Kászonjakabfalva. Sz. 1906. Csíkkozmáson. Ősrégi székely családból származik. Atyja: †K. Gergely, anyja: †Imecs Zsuzsanna. Gimnáziumi tanulmányait Csíkszeredán folytatta, közigazgatási tanfolyamot Fogarason végzett. Mint jegyző 1930-ban kezdte meg működését Csíkszentgyörgyön, ahonnan 1940-ben helyezték át Kászonjakabfalvára és ezen idő óta itt mint vezető jegyző fejt ki tevékenységet. Az édesatyja részt vett a világháborúban, az orosz fronton harcolt, ahol hősi halált halt. Neje: Bors Rozália, régi nemesi székely földbirtokos családból származik. Gyermekei: Ferenc és Teréz.

Kovács Gyula István gazdálkodó, Nagyernye. Sz. 1898. Törzsökös székely gazdacsaládból származik, ősei a község alapítói voltak. Iskolái elvégzése után a szülői háznál tanult gazdálkodni, majd saját erejéből lett önálló. A világháborúban az 5. tüzér-ezr.-ben vett részt, a román és olasz fronton harcolt, később a székely hadosztályba lépett át. Mint szakaszvezető szerelt le, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A Hangya ügyv. igazgatója, számos társadalmi és kulturális egyesület működésében vesz részt. Neje: Nagy Anna is székely nemesi családból származik.

Kovács György pékmester, Marosvásárhely. Sz. 1896. Sepsiszentgyörgy. Atyja: †Dénes, anyja: Papp Mária. Iskolái után a sütőipart tanulta, s hosszú éveken keresztül fejlesztette szakmai tudását. 1932-ben lett önálló és azóta folytatja üzemét a saját házában. A világháborúban részt vett az olasz, orosz és román fronton és 1919-ben a II. o. ezüst, bronz vit. é. és K. cs.-k. kitüntetésekkel szerelt le. A M. P. működésében részt vett. Az Iparos Egyesület tagja. Neje: Incze Mária, gyermekei: Gyula és Béla.

†Kováts Ignác gyógyszerész, Kászonaltiz. Sz. 1869. Feldoboly. Ősrégi székely családból származik. Atyja: †András földbirtokos volt. Tanulmányait kolozsvári egyetemen fejezte be, működését Nagyborosnyón kezdte meg. 1898-ban lett önálló Alsócsemátonyban, majd 1925-től Kászonaltizben működik. 1931-ben húnyt el. Életében a Hangya ügyvezető igazgatója volt, részt vett minden hazafias, kulturális megmozdulásban. Özvegye: Kökösy Ilona, aki ugyancsak régi székely családból származik, kinek atyja: †Sándor ref. lelkész volt. Gyermekei: Gizella, Piroska, Ilona, Ignác, Erzsébet.

Kovács Ignác id. kisbirtokos, Csíkverebes. Sz. 1860. u. o. Atyja: †Ignác, anyja: †Kórodi Julianna, ősrégi székely család leszármazottja. Iskoláit helyben végezte, majd pedig a szüleinél kitanulta a gazdálkodást, 1890 óta önállóan gazdálkodik saját birtokán. Tényleges katonai kötelezettségének a 62. és 82. gy.-e.-nél tett eleget. Mint tiszthelyettes szerelt le. Volt községi esküdt, II. bíró, 29 évig a község közgyámja, 9 esztendeig közbirtokossági jegyző és az rk. egyház tanácsosa. Meglehetősen kivette a részét a község fejlesztésében. Neje: Sándor Anna, gyermekei: Balázs Csíkszentimrén rk. alespere, Rozália férj. Kórodi Béláné, Ignác ifj. Károly, Ábrahám, Gyárfás, Anna és Berta.

Kovács Ignác ifj. kisbirtokos, községi pénztárnok, Csíkverebes. Sz. 1891. u. o. Atyja: id. Kovács Ignác, anyja: Sándor Anna. Ősrégi székely család leszármazottja. Iskoláit Csíkverebesen végezte; majd utána szüleinél kitanulta a gazdálkodást és 1923 óta önálló gazda, aki a saját földjét míveli. 1941 óta megválasztott községi pénztárnok és a Gazdakörnek is pénztárnoka. Neje: Pál Erzsébet. A M. P. munkájában részt vett, minden magyar és kulturális megmozdulás lelkes híve.

Kovács Imre segédjegyző, Felsőrákos. Sz. 1916. Homoródkarácsonyfalva. Székely nemes családból ered. Atyja: Albert, édesanyja: Andorkó Rebeka. Iskoláit Székelykereszti főgimnáziumban végezte, majd szülei mellett 2 évig gazdálkodott s csak azután lépett közigazgatási pályára. Jelenleg Felsőrákoson segédjegyző. A magyar ügyek szolgálatában állott mindenkor, minden hazafias és kulturális megmozdulásban részt vett.

Kovács Irén ny. tanítónő, Marosvásárhely. Sz. Vadasdon. Atyja: †János, édesanyja: Csizmadia Katalin. Tanulmányait elvégezve, Eperjesen nyert oklevelet. Gyalkután 1901-ben kezdte pedagógiai munkásságát, Körtefáján 33 évig egyhuzamban tanított és 1935-ben vonult nyugalomba. A magyar kultúra, a hazafias érzelem és a vallásos irányú nevelés volt a fő célja, melytől a megszállás nehéz éveiben sem férte el. Köztiszteletben és közszerstetben él Marosvásárhelyen.

Kovács Jakab gazdálkodó, Szentábrahám. Sz. 1879. Székely gazdacsaládból származik. Édesatyja: †József, aki mellett gazdálkodni tanult és 1893-ban lett önálló. A világháborúban a 82. székely ezredben szolgált. Esztendőkön keresztül volt pénztáros, a község képviselőtestületi tagja, több hazafias és kultúregyesüldt munkáiéban vesz önzetlenül részt. Neje: Hegedüs Zsuzsánna, gyermekei: Etelka, Julianna és József.

Kovács János gazdálkodó, Telekfalva. Sz. 1891. Ősrégi székely nemes család sarja. Iskoláit Telekfalván végezte, atyja mellett gazdálkodást tanult, a világháborúban a 2. huszár-ezr.-ben az orosz és az olasz fronton küzdött, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A Tejszöv. alelnöke, községi és Erdőbirtokossági pénztáros. Neje: Bálint Róza, gyerekei: Berta, Eliza és János.

Kovács János molnármester, Abafája. Sz. 1888. Kendő. Iskolái elvégzése után ipari pályán a malomszakmában szabadult föl és megfelelő szakmai előképzettség után 1925-ben lett mester. A világháború alatt tényleges katonai szolgálatot teljesített. Neje: Kocsis Juliánna, gyermekei: Károly és Piroska. Magyar hazafiassága miatt többször üldözték, sőt meg is verték.

Kovács János áll. tanító, Tordátfalva. Sz. 1908. Székelyszentmihály. Atyja: †József gazdálkodó volt. Ősrégi székely nemesi leszármazás. Tanulmányait Székelykeresztúron végezte, 1929-ben nyert oklevelet. 1928 óta tanít Tordátfalván, megszakítás nélkül. A M. P. volt tagja, volt közs. képviselőtest. tag, minden kulturális és szociális egyesület működésében részt vett. Neje: Gombos Borbála, gyermeke: János.

Kovács János gazdálkodó, Sepsibesenyö. Sz. 1884. Törzsökös székely családból ered, 1922 óta önálló gazda. Őstermeléssel és állattenyésztéssel foglalkozik. A világháborúban a 2. közös ezr.-ben orosz fronton küzdött, sebesült és fogságba esett. Az egyháztanács tagja, a Szövetkezet és az Erdélyi Párt helyi könyvtárosa, a Közbirtokosság elnöke. Neje: Szabó Etelka, gyermekei: Gábor, Klára és Endre.

Kovács János kereskedő és gazdálkodó, Torja. Sz. 1881. Kézdivásárhely. Atyja: †Pál, anyja: Benkő Terézia. Régi ősi székely család gyermeke, aki középiskoláit szülővárosában végezte el és ugyanott tanulta a kereskedői szakmát. 1904-ben önállósította magát saját erejéből és azóta mint kereskedő tevékenykedik. A világháborúban részt vett a 34. gy.-e. kötelékében az összeomlásig, és mint főtüzér a bronz vit. éremmel szerelt le. Magyar érzelméről közismert. Édesatyját 1916-ban 84 éves korában ugyancsak magyar érzelmei miatt hurcolták el az oláhok, aminek áldozata is lett.

Kovács Jenő vendéglős, Marosvásárhely. Sz. 1901. Atvja: †Gergely, édesanyja: Böszörményi Julianna. Székely gazdacsaládból ered. Iskoláit szülőfalujában, Mezőbándon végezte, majd atyja mellett gazdálkodott, 1922 óta pedig mint vendéglős, önálló. Hazafias és kulturális egyesületek támogatója. Neje: Szöllössy Jolán, gyermekei: József és János.

Kovács Katalin okl. tanítónő, Marosszentgyörgy. Sz. 1919. Radnót. Atyja: Tamás tanító, édesanyja: Michel Katalin. Törzsökös székely nemes család leszármazottja, tanulmányait a marosvásárhelyi és a nagyszebeni ferencrendi képzőben végezte. 1940 óta a marosszentgyörgyi rk. iskola tanítónője.

Kovács Kálmán id. gazdálkodó, Sepsimagyaros. Sz. 1882. u. o. Atyja: †Ferenc, anyja: Kovács Teréz. Iskoláit szülőhelyén végezte el, majd az atyja mellett a gazdálkodást tanulta. Közben a világháborúban vett részt, az orosz és olasz fronton ahol olasz fogságba esett. A község közéletében részt vesz, a M. P.-nak elnöke volt, az egyház presbitere, megyebíró, Erdőbirtokossági pénztáros, a Gazdakör alelnöke.

Kovács Kálmán ref. lelkész, Hagymásbodon. Sz. 1904. Magyarhermány. Törzsökös székely nemesi családból származik. Atyja: †József is ref. lelkész, édesanyja: †Schrödl Anna. Középiskoláit Székelykeresztúron végezte, előbb a bőripari szakmát tanulta ki, majd később elvégezte a teológiát. 1935-ben szentelték pappá. Azóta Hagymásbodon lelkésze. A meg-

szállás alatt minden kultúr, szociális és társadalmi egyesület működésében részt vett, magyarsága közismert volt, ezért üldözték és többször le is tartóztatták és vád alá helyezték. Neje: kézdialbisi Barabás Polixenia, gyermeke: Anna.

Kovács Károly ig.-tanító, Nyárádszereda. Sz. 1882. Atyja: †Elek, édesanyja: Kuron Mária. Törzsökös székely nemes eredet. Tanulmányait Nyárádszeredán, Marosvásárhelyen és Nagyenyeden végezte és 1904-ben kezdte pedagógiai pályafutását. Különböző állomási helyei után került Nyárádszeredára, a szülőhelyére, ahol mint igazgató-tanító működik, a megszállás óta. A világháborúban a 62. gy.-e.-ben olasz, orosz fronton küzdött, sebesült és hadnagyi rangban szerelt le. A ref. dalárda alelnöke, az Uri Kaszinó tagja, Hitelszöv. Intézet ig. tagja, minden kultúrintézmény működésében részt vesz. Neje: Elek Mária.

Kovács Lajos ny. községi aljegyző, Farkaslaka. Sz. 1859. Atyja: †József, édesanyja: †Dénes Anna. Törzsökös székely gazdacsaládból származik, nemesi eredet. Tanulmányai elvégzése után a közigazgatási pályára lépett, ahol 42 évi szolgálatot töltött el. köztiszteletben és közmegbecsülésben él Farkaslakán. Számos alkotás fűződik nevéhez. Neie: †Hadnagy Teréz, leánya: Irma férj. Nagy Dénesné.

Kovács Lajos gazdálkodó, Ábránfalva. Sz. 1889. Törzsökös ref. székely családból származik. Atyja: †Lajos, anyja: Bolya Anna. A 82. székely ezr.-ben küzdötte végig a világháborút, orosz, román, és az olasz fronton, ahol fogságba esett. Tizedesi rangban szerelt le, a II. o. ezüst, a bronz vit. é., K. cs.-k. és a német vaskereszt tulajdonosa. Tekintélyes polgára a községnek, magyar hazafiasságát mindig megtartotta és 7 gyermekét magyar szellemben nevelte fel. Neje: Bálint Zsuzsánna.

Kovács László dr. körorvos, Marosvécs. Sz. 1913. Marosvásárhely. Atyja: József, édesanyja: Nátha Klára. Régi erdélyi családból származik. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Jassyban végezte, ahol klinikai gyakorlatot is szerzett. Besszarábiában volt kórházi, majd körorvos két éven keresztül. A visszacsatolás óta Marosvécsen körorvos és 11 községben végzi hivatását.

Kovács Margit kadicsfalvi, tisztviselő, Budapest. Sz. Székelyudvarhely. Törzsökös székely nemes család leszármazottja. Atyja: †Domokos székelyudvarhelyi törv.-széki tisztv., anyja: szenterzsébeti Szakács Karolina. Apai és anyai ágon is székely nemes családból származik.

Kovács Márton gazdálkodó, Csehétfalva. Sz. 1876. Szabad székely családból ered. Iskolái elvégzése után a szülői házban tanult gazdálkodni. Atyja: †Zsigmond községi és megyebíró volt. 1912 óta önálló gazda. 38 holdas birtokát főleg két keze munkájával és szorgalmával szerezte. A világháborúban a 22. h. gy.-ezr.-ben orosz és szerb fronton harcolt, kétszer sebesült. Tizedesi rangban szerelt le. A M. P. volt tagja, Közbirtokosság tanácsosa, kétízben voít községi bíró, 14 évig pénztáros. 30 éve kebli tanácsosa az unitárius egyháznak és 3 éve az egyházmegye gondnoka. Neje: Simó Ilona, gyermekei: Márton. Ilona, Erzsébet és Róza.

Kovács Márton ig.-tanító, Székelyvaja. Sz. 1895. Göcs. Atyja: †Viktor, édesanyja: Simó Klára. Tanulmányait Nagyenyeden végezte, 1916-ban nyert oklevelet. A göcsi ref. iskolában kezdett tanítani, eskü megtagadása miatt a románok elbocsátották, 1940 óta ismét tanít mint igazgató-tanító. Közben gazdálkodással foglalkozott. A világháborúban a 62. k. ezr.-ben orosz, román és olasz fronton harcolt, sebesült, a I. o. ezüst, II. o. ezüst, bronz vit. érem és a K. cs.-k. tulajdonosa, mint hadaprójelölt szerelt le. Neje: Bereczky Amália, fia: Zsolt. Minden kultúrintézmény támogtója és azoknak működésében részt vesz.

Kovács Mihály ny. rk. esperes-plébános, Csíkszépvíz. Sz. 1861. Csíkverebes, ősi székely eredetű család leszármazottja. Atyja: †János. Középiskoláit Csíksomlyón, teológiát Gyulafehérvárott végzett, 1877-ben szentelték fel. Több állomáshelye után 1902-ben került Csikszépvízre, mint plébános és 1914-től esperes. Nyugalomba. 1935-ben vonult 48 évi áldásos munkássága után. Aranymisét 1937-ben tartott. A megszállás alatt a magyar ügyek legmélyebb megértői közé tartozott, a magyar kisebbségnek lelkes támogtója volt.

Kovács Mihály gazdálkodó, Székelydobó. Sz. 1871. Székely nemesi családból származik, iskolái elvégzése dtán atyja mellett tanult gazdálkodni és 1899 óta önálló gazda 17 hold földön. A világháborúban a 82. székely ezr.-ben az olasz fronton harcolt, sebesült. K. cs.-k.-je van. Tekintélyes polgára a községnek, a megszállás alatt a M. P.-nak volt tagja. Neje: Dobai Mária, gyermekei: Juliánna férj. Barabás Ferencné, Sándor, Albert nős Kezesdi Annával, Mária férj. Széles Dénesné, László, Rebeka férj. Antal Albertné, Imre, Róza férj. Kovács Imréné és Gizella.

Kovács Mihály ny. MÁV főmozdonyvezető, Marosvásárhely. Sz. 1887. Atya: Mihály, édesanya: Kiss Juliánna. Iskoláit Marosvásárhelyen végezte és 1912-ben került a MÁV-hoz, ahol 1929-ben lett főmozdonyvezető, 1933-ban vonult nehéz és felelősségteljes szolgálat után nyugalomba. Magyarsága miatt két éven keresztül nem szolgálhatott. Neje: Sebestyén Róza, nevelt leánya: Szalló Anna.

Kovács Miklós id. gazdálkodó, Székelydobó. Sz. 1878. Székely nemes családból ered, atyja mellett tanult gazdálkodni, majd önálló gazdálkodó lett. A világháború kitörésekor a 82.. székely e.-ben, majd a 22. h. ezr-ben az orosz fronton harcolt, sebesült és az oroszok fogságába került. Mint szakaszvezető szerelt le, a II. o. érem tulajdonosa. Jelenleg 24 hold földjén gazdálkodik. Volt községi bíró, a községi tanács tagja, a megszállás alatt magyarságáért lezárták. Neje: Péter Juliánna, gyermekei: József, Erzsébet, Miklós, Domokos, Juliánna, Vilma, Ida és Regina.

Kovács Miklós úri szabómester, Budapest. Sz. 1884. Ikland. Székely nemes családból ered. Atyja: †Mihály gazdálkodó,-édesanyja: Aszalós Juliánna. Iskolái elvégzése után a szabóiparban szabadult föl, segédéveit a legjobb mestereknél töltötte és 1923-ban lett a saját erejéből önálló mester. A világháborúban a 62. k. gy.-e.-ben teljesített szolgálatot. Neje: Zimmermann Mária, gyermekei: Erzsébet és Juliánna

Kovács Miklós gazdálkodó, Kobátfalva. Sz. 1875. Atyja: †Ferenc, tekintélyes gazdálkodó volt. Ősrégi székely községalapító családból született. Ősei nyomdokain haladva, az ősi föld megmunkálását a szülői háznál tanulta, édesatyja mellett és 1916-ban 100 holdas birtokán kezdett gazdálkodni. Édesatyja: Ferenc, akit a románok agyonlőttek. A 82. székely ezr.-ben 3 hónapot szolgált. Az unitárius egyháznak 2 évig volt gondnoka, 5 évig községi bíró, 10 évig Hangya elnök és 9 évig Tejszövetkezeti elnök. Minden magyar kulturális és hazafias egyesület lelkes támogatója. Neje: Varga Mária, gyermekei: Domokos és Róza.

Kovács Mózes gazdálkodó, Székelyszentkirály. Sz. 1904. Székely nemes gazdacsaládból származik, 1927 óta önálló ggzda. 15 hold földjén főleg gabonaféléket termel. Katonaéveit a román hadseregben töltötte, a Gazdakör jegyzője, a Közbirtokosság pénztárosa, a M. P. lelkes és buzgó tagja volt. Neje: Fancsali Ida.

Kovács Ödön dr. ügyvéd, Szászrégen. Sz. 1905. Kolozsvár. Atyja: †Ödön, anyja: Kun Eszter. Középiskoláit Marosvásárhelyen, egyetemi tanulmányait Kolozsváron végezte. Ügyvédi gyakorlatát Marosvásárhelyen kezdte meg, 1939-től Szászrégenben működik. A felszabaduláskor a katonai parancsnokság megbízásából közjegyzői tevékenységet fejtett ki, jelenleg mint gyakorló ügyvéd dolgozik. Az Országzászló Bizottságának titkára, a Turul Sport Egylet ügyvezető elnöke és alapítója, városi tb. ügyész, a Vadász Egyesület és a Magyar Kaszinó tagja, a megszállás alatt a magyar ügyek támogatója és felkarolója volt s választások alkalmával kifejtett magyarirányú tevékenységeiért meg is hurcolták. Neje: nagytéglási Ertsey Margit.

Kovács Ödönné áll. tanítónő, Kézdivásárhely. Sz. Sepsiszentgyörgy. Atyja: Mihály, anyja: Székely Vilma. Nagyszebenben nyert oklevelet. Mikófalun kezdte el pályafutását, onnan Kőröspatakra, Árkosra, Bodolára és Szentkatolnára, Kézdivásárhelyre és Oroszfalura került. 1940-ben ment nőül Kovács Ödön kereskedőhöz, kinek atyja: Ödön, ismert kereskedő, anyja: Márkus Róza. Minden kulturális, hazafias és szociális egyesület munkájában mindketten részt vesznek.

Kovács Pál ny. ig.-tanító, Marosvásárhely. Sz. 1869. Vadasd. Törzsökös székely nemes családból származik, Nagyenyeden végezte iskoláit. Nagyenyeden, Szászvároson, Aradon és Marosvásárhelyen tanított és 1940-ben 50 évi eredményes és érdemdús működés után vonult nyugalomba. Több elismerő és dicsérő okiratban részesült, maradandó alkotásai nevét felejthetetlenné tették a Székelyföldön. Neje: Csősz Vilma, gyermeke: Vilma.

Kovács Ödön márkodi, ny. csendőrszázados, Márkod. Sz. 1871. Régi törzsökös márkodi székely nemesi családból ered. A marosvásárhelyi ref. kollégiumban érettségizett, majd pedig a vasúti tiszti tanfolyamot végezte el Budapesten. Katonai kötelezettségének eleget tett, majd a csendőrség kötelékébe lépett és 1915-ben mint csendőrszázados ment nyugalomba. A háború alatt katonai szolgálatot teljesített és azirányú kérelmét, hogy a frontra küldjék, elutasították és frontmögötti szolgálatot teljesített. Magyar érzelmei miatt a megszállás alatt sok kellemetensége volt, többízben házkutatást is tartottak lakásán. Neje: Fekete Borbála.

Kovács Pál ref. lelkész Csíkszereda. Sz. 1902. Réty. Tősgyökeres ref. székely családból ered. Tanulmányait Sepsiben, Kolozsváron és Debrecenben végezte. Franciaországban hosszabb tanulmányutat tett és 1931-ben szentelték fel. Kovásznán kezdte pályafutását, onnan Sepsiszentgyörgyre, Gyergyószentmiklósra és 1935-ben Csíkszeredára került. A megszállás alatt magyarsága miatt hadbíróság elé állították. Neje: Mendly Katalin, gyermekei: Pál László és András.

Kovács Péter úri szabómester, Újpest. Sz. 1886. Bethlenfalva. Székely családból származik, nemesi eredet. Atyja: István, édesanyja: Csiky Terézia. Iskolái elvég-

zése után a szabóipart tanulta, 1908 óta él Újpesten. A város jónevű féfiszabó iparosa. A világháború alatt az 1. h. gy.-ezr.-ben teljesített szolgálatot. A Hargitaváralja jelképes székely község tagja. Neje: Búzás Júlia, gyermekei: Dénes, Mária és Irma.

Kovács Sándor gazdálkodó és bércséplő, Jedd. Sz. 1898. Atyja: †András, édesanyja: tRigó Anna. A szülői háznál tanult gazdálkodni. A világháború kitörésekor a 62. k. gy.-ezr.-hez vonult be, az olasz frontra került, ahol 34 hónapi szolgálatot teljesített a háború végéig. Gazdálkodással és bércséplőssel foglalkozik. Neje: †Kiss Irma, gyermekei: Sándor és Éva.

Kovács Sándor, ny. főmozdony vezető, Marosvásárhely. Sz. 1865. Hódmezővásárhely. Iskoláit Marosvásárhelyen végezte és a lakatosipart tanulta. A MÁV kötelékébe 1891-ben lépett, ahol 1916-ig teljesített nehéz és felelősségteljes szolgálatot. Mint főmozdonyvezetö, vonult nyugalomba. Szolgálatát mindenkor a legteljesebb megelégedésre végezte. Hazafias eszméket mindig támogatta. Neje: Varga Mária, gyermekei: Sándor gépészmérnök, Teréz Csont Sándor szeszgyáros neje, Árpád dr. orvos.

Kovács Sándor ref. lelkész, Sepsiszentkirály. Sz. 1895. Atyja: József ny. ref. lelkész, édesanyja: †Nagy Karolina. Lófő székely nemes családból ered. Iskoláit Nagyenyeden és Kolozsváron végezte, majd 3 évig orvosi pályán folytatta tanulmányait, majd 1922-ben teológiai tanulmányait kezdte meg, 1926-ban szentelték pappá. 1925 óta van Sepsiszentkiráiyon, mint a ref. egyház vezetője. Neje: Komlósy Anna, gyermekei: Klára, Sándor, József és Ádám.

Kovácsy Albert dr. farczádi, kir. közjegyző, volt országgyűlési képviselő, Marosvásárhely. Sz. 1875. Brassó. Atyja: Dénes, anyja: lemhényi Hankó Róza. A család nemességét Bethlen Gábortól kapta és nemességét a család is 1620-ig tudja visszavezetni. Középiskoláit Brassóban végezte, jogi doktorátust 1899-ben Kolozsvárott szerzett. Mint gyakorló ügyvéd Székelyudvarhelyen 1900—1908-ig működött, 1906—1908-ig függetlenségi programmal országgyűlési képviselőként lépett fel. 1908-ban kapta meg kir. közjegyzői kinevezését Marosvásárhelyen. A román megszállásig a marosvásárhelyi Közjegyző Kamara elnöke, v. f. b. tagja volt. A rk. tanács tagja. Magyarsága miatt állandóan zaklatásoknak volt kitéve, végül is a románok 1936-ban állásából elmozdították. Ezen tényt perrel támadta meg, sikerült állását ismét elfoglalnia. Neje: csíkszentkirályi Lestyán Judith, kinek atyja: csíkszentkirályi Lestyán Gyula, anyja: felsősófalvi Mátyus Eliza, kik régi főnemesi székely család leszármazottai.

Kovásznay István kovásznai és barátosi, nyugállományú ezredes. Sz. 1870. Tiszasüly. Törzsökös lófő székely nemesi családból származik, atyja: Zsigmond földbirtokos volt, aki I. Ferenc József király engedélyével az ősi Kovács nevet Kovásznayra változtatta át. Édesanyja: nemes Vajkó Katalin. Neje: Haász Sarolta, bajor eredetű, gyermekei: István tőzsdebizományos, Tibor Tak. Pénzt, igazgató, Sarolta férj. Schuller Ferencné és Csilla férj. Gyóni Zlinszky Lajosné.

Kováts Albert ny. főmozdonyvezető, Marosvásárhely. Sz. 1875. Barátos. Atyja: Károly, édesanyja: †Gál Róza. Iskoláit Brassóban végezte, a lakatosiparban szabadult föl és 1895-ben lépett a MÁV kötelékébe, ahol 33 évet töltött el és 1930-ban vonult nyugalomba. Szolgálatát mindenkor a legteljesebb megelégedésre végezte el. Neje: Gál Vilma, gyermekei: Károly, Albert, Etelka és László. Magyarságát soha meg nem tagadta és családjával is megtartatta.

Kováts András gazdálkodó, Kilyén. Sz. 1885. Törzsökös székely család sarja. Atyja: †András, édesanyja: Imreh Ágnes. 40 holdas földbirtokán folytat intenzív gazdálkodást és haszonállattenyésztést. 1914-ben a világháborúban mint őrmester küzdött, több kitüntetés tulajdonosa. Neje: †Nagy Amália, második felesége: Lőtte Karolin, szintén székely családból származik.

Kováts Antal gazdálkodó, Székelyhódos. Sz. 1888. Atyja: Jakab, édesanyja: Szabó Erzsébet. Igazolt székely nemes családból ered, jelenleg 25 holdon folytat korszerű gazdálkodást. A Közbirtokosság elnöke, a község pénztárosa, tekintélyes polgár. Részt vett a világháborúban és a 23. cs. és kir. vadász z.-aljban szerb és orosz fronton harcolt, fejlövést kapott, jobb szemét elvesztette és 80%-os rokkant lett. Őrmesteri rangban szereit le. Az I. o. ezüst vit. é., két seb. é., a K. cs.-k. és a mozgósítási kereszt tulajdonosa. Neje: Bereczki Anna, 5 élő gyermeke van, akiket magyar szellemben nevelt fel.

†**Kováts Béla** gazdasági felügyelő. Torja. Régi ősi székely nemesi primor családból származott, ki tanulmányai elvégzése után, mint gazdasági intéző és felügyelő működött haláláig, 1934-ig. Özvegye az ismert Dersy-családból származik, okl. tanítónő, aki tanulmányait Kolozsváron végezte. Férje halála óta bérlő útján míveiteti családi birtokukat. Házasságukból egy gyermek van: Margit. Férje első házasságából négy gyermek van: Melinda, Gyula, Endre, Erzsébet. Minden hazafias és kulturális ügynek lelkes támogatója.

Kováts Béla selyesi, mészáros, Nyárádremete. Sz. 1914. Toldalag. Atyja: †Kálmán, édesanyja: Técsy Regina. Iskolái elvégzése után a húsipart Marosvásárhelyen tanulta és mint segéd Borszéken, Szovátán és Marosvásárhelyen a legjobb mesterek mellett dolgozott, 1940-ben lett önálló mester. Üzlete városi nívójú. A magyar kulturális eszmék támogatója. Neje: Kutas Erzsébet.

Kováts Erzsébet magánzó. Torja. Atyja: †Béla gazdasági intéző, édesanyja: †Király Ágnes. Törzsökös székely nemes családból ered. Tanulmányait Gyulafehérváron végezte. Minden kulturális és hazafias cél lelkes támogatója. Apja 1934-ben, anyja 1905-ben húnyt el.

Kováts Ferenc kovásznai, körjegyző, Görgényszentimre. Sz. 1900. Magyarfülpös. Törzsökös székely nemes család, lófő székely leszármazás. Atyja: Ferenc gazdatiszt, édsanyja: Nagy Jozefa. Tanulmányait Marosvásárhelyen végezte, a világháborúban az 51. gy.-ezr. kötelékében teljesített szolgálatot és mint hadapródőrmester szerelt le. 1920-ban kezdte közigazgatási pályafutását Beresztelkén. Mint gyakornok és segédjegyző, majd Palotailvára került és 1927 óta körjegyző Görgényszentimrén. Neje: Tirnován Leticia, gyermekei: Ferenc és Letícia. A község minden kulturális, szociális és hazafias egyesületének irányítója.

Kováts Ferenc ny. Mávag tisztviselő. Kispest. Sz. 1875. Réty. Háromszékmegyei székely nemes családból ered. Atyja: †Ferenc, édesanyja: eresztevényi László Julianna. Tanulmányait Sepsiszentgyörgvön végezte, 1899 óta van állami szolgálatban. A vajdahunyadi vasgyárban kezdte működését, a román megszálláskor Budapestre menekült és 1922-ig a MÁV Gépgyárban teljesített szolgálatot. Neje: Linassy Lucia, gyermeke: Julianna okl. ref. vallástanárnő férj. alsódraszkóczi Morvay Istvánné ref. lelkész neje.

Kováts Ferenc dr. székelyudvarhelyi, egyet. c. rk. tanár, Budapest. Sz. 1888, Nagyszeben. Törzsökös székely nemes családból származik. Atyja: †Ferenc, édesanyja: Gibicz Mária. Tanulmányai elvégzése után az egyetem orvosi fakultását végezte, jelenleg mint egyet. rendkívüli tanár, a budapesti Új Szent János kórház tüdőbeteg osztályának főorvosa. Neje: kistétényi Walter Ilona, gyermekei: Ferenc és János, mindkettő orvos.

Kováts G. Sándor gazdálkodó, bíró, Mezőpanit. Sz. 1883. A család márkodi előnevet kapott, többszáz évvel ezelőtt. Ősei nemes emberek voltak. Atyja: †Gáspár, édesanyja: †Mezey Eszter volt. Mezőpaniton és Algyógyon végezte iskoláit és 1900-ban már édesatyja mellett a családi birtokon gazdálkodott. A világháború alatt a 22. gy.-ezr.-ben az oroszok fogságába esett, egyszer sebesült és a K. cs.-k. tulajdonosa. A M. P. és a Gazdakör tagja, a Hangya és a Tejszöv. pénztárosa és ig. tagja, a község bírája. Első neje: harinai Farkas Róza volt, jelenlegi felesége: Nemes Gizella. Gyermekei: Jolán, Juliska, Sándor és Gáspár.

Kováts József gazdálkodó, Homoródszentmárton. Sz. 1906. Törzsökös székely nemes családból származik, nemesi donációjukat az 1600-as években kapták, homoródszentmártoni előnévvel. Atyja: József, anyja: Szabó Julianna. Édesapja útmutatása mellett tanult gazdálkodni, 1933 óta önálló. A község bírája, valamennyi helyi társadalmi, kulturális és szociális egyesület működésében részt vesz. Neje: homoródszentmártoni Domby Eszter, gyermeke: Margit. A román megszállás alatt és mindenkor bátran szállt sikra a magyar ügyek védelmében, ezért több meghurcoltatásban volt része.

Kováts Katalin gyöngyösi, **Garda János** földbirtokos özvegye, Vadasd. Törzsökös székely nemes családból származik. Atyja: †János ref. tanító volt. Férje a község tekintélyes polgára és gazdálkodója volt, 1932-ben húnyt el. Férje halála óta 60 holdon folytat korszerű gazdálkodást. Gyermeke: †Jolán, férj. Hajdu Ferencné ig.-tanító neje volt, 1939-ben húnyt el. Unokái: Zoltán, Ferenc és Győző.

Kozák Géza asztalosmester és kocsigyártó, Székelyudvarhely. Sz. 1889. Atyja: †Gyula kerékgyártó, anyja: Flóris Julianna volt. Iskolái elvégzése után az asztalosmesterséget tanulta, majd a kötelező segédévek eltöltése után 1913-ban lett önálló mester. A világháború alatt mint géppuskás törzsőrmester, szakaszparancsnok a 22. gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, több kitüntetés tulajdonosa. Elismert jónevű iparosa a városnak. Neje: Szolda Mária, gyermekei: Margit és Matild.

Kozma Andor kereskedő. Szászrégen. Sz. 1892. Marosvásárhely. Atyja: †József, anyja: Demján Zsuzsanna. Iskoláit Marosvásárhelyen, végezte, majd a kereskedői szakot taulta s mint önálló kereskedő fejtett ki tevékenységet. A világháborúban részt vett a 22. gy.-ezr. kötelékében, az olasz és orosz harctereken harcolt, kétszer volt sebesült, tart. őrmester, az I. ezüst, kétszer a II. ezüst, bronz vit. é., K. cs.-k., seb. é. kitüntetésekkel szerelt le. 1918-ban Gyergyószentmiklóson mint el-

lenforradalmár többedmagával, de főleg személyes bátorságával a bolsevistákat leverte, a főbünösöket Marosvásárhelyre szállította, és tevékeny része volt a rend helyreállításában. Magyarságáról közismert, a M. P. tagja volt, a Polgári Dalkör tagja, a Tűzharcos Egyesület titkára és a LÉGO tanácstagja. Magyarsága miatt állandóan rendőri felügyelet alatt állott, amikor a román katonák 1920-ban Marosvásárhelyen egy magyar zászlót földre dobtak és lábbal tiportak, a zászló védelmére kelt, miért is igen sok üldöztetésnek és meghurcoltatásnak tette ki magát. A bécsi döntés után a honvédség bevonulásáig a magyar kincstári javakat személyes bátorságával mentette meg és ezen ténykedését a polgármesteri hivatal által kiállított bizonyítvány igazolja. Vitézzé való felavatása folyamatban van. Neje: Balogh Anna, gyermeke: Levente.

Kozma István ifj. gazdálkodó, Bölön. Sz. 1903. Ősrégi székely gazda családból származik, iskolái elvégzése után katonaéveit szolgálta le, majd a családi birtokon mint önálló gazda kezdett el gazdálkodni. Az unit. dalárda, a M. P. és a Gazdakör tagja, tekintélyes polgára a községnek. Neje: Tana Borbála, gyermekei: Julianna és Borbála.

Kozma József molnármester, Felsősófalva. Sz. 1876. Alsósófalva. Székely molnár családból származik. Atyja: †Mihály, anyja: †Lukács Julianna. Iskolái elvégzése után a molnáripart tanulta, majd saját erejéből és szorgalmából lett önálló Alsósófalván. A világháború alatt orosz, olasz, szerb és román fronton küzdött a háború végéig a 22. gy.-ezr.-ben. A M. P. volt tagja, minden hazafias eszme lelkes támogatója. Neje: Lukács Julianna, gyermekei: Lajos, Julianna, Anna, Lidia, József és Erzsébet. József fia édesatyja mellett a malomban működik.

†Kozma Miklós szentléleki, földbirtokos, Sepsibesenyő. Sz. 1864. Szentlélek. Tanulmányait Kolozsváron végezte és iskolái elvégzése után a család 140 holdas birtokának vezetését vette át, melyben haláláig működött. Volt virilis törv.-hat. biz. tag. Neje: szörtsei Szörtsey Klára, gyermeke: Jolán, férj. dr. Farkas lstvánné várm. aljegyző neje. Gábor fia az orosz, Gyula fia pedig az olasz fronton halt hősi halált a haza védelmében.

Kozma Miklósné szül. **Bedő Anna** okl. tanítónő, Homoródalmás. Atyja: †József, anyja: Szigethy Ilona tanítónő volt. Ősrégi székely nemesi családból származik, kinek ősei a kálnoki elönevet viselték. Tanítóképzőt a kolozsvári áll. tanítóképzőben, Nagyszebenben a Ferencrendi Nővéreknél végezte. 1921-ben azonban a romár megszállás alatt nem vállalt szolgálatot s csak a felszabadulás óta fejt ki pedagógusi tevékenységet. Férje: Kozma Miklós kántartanító, aki Adámoson és Betlenszentmiklóson mint felekezeti tanító működik. A megszállás alatt mindketten a magyar ügyek legőszintébb támogatói közé tartoztak.

Kozma Pál gazdálkodó, Csíkkozmás. Sz. 1878. u. o. Atyja: †Ignác, ősrégi székely nemesi család leszármazottja. Szülőhelyén végezte iskoláit, majd gazdálkodni kezdett és ma is gazdálkodással foglalkozik. A háború alatt katonai szolgálatra, vonult be és a 82-es székely hadosztályhoz került. Az olasz és orosz fronton harcolt és egy éven át fogságban is sínylődött. A K. cs.-k., bronz és vaskereszt kitüntetések tulajdonosa. 1918-ban szerelt le. Hazafiassága miatt a megszálláskor állandó üldöztetésnek volt kitéve. A M. P.-nak volt tagja. Neje: Moga Teréz.

Kozma Sándor dr. községi orvos, Maroshévíz. Sz. 1905. Bács. Atyja: István, édesanyja Gaál Anna volt. Székely nemes családból ered. Tanulmányait Kolozsváron végezte, mint fogászati szakorvos 1930-ban nyert oklevelet. Braniskán volt körorvos, onnan Magyarkapusra, majd Borszékre került, 1940 óta Maroshévíz községi orvosa. Neje: Rácz Irén. A megszállás alatt mint erősen magyar érzelműt megfigyelés alatt tartották és vegzálták.

Köblös Domokos gazdálkodó, Hangya üzletvezető, Sáromberke. Sz. 1900. Székely ref. családból származik. Atyja: Domokos, édesanyja: Katona Katalin volt. A szülői házban gazdálkodást tanult, majd a kereskedői pályán szerzett gyakorlatot és a Hangya üzletvezetője lett. A világháborúban 1918-ban a 62. gy.-e.-ben az olasz frontra került, ott küzdött. A M. P. tagja, a Tejszöv. ig. tagja és elnöke volt, községi pénztáros. Neje: Fülöp Katica.

Köblös Gyula gazdálkodó, Sáromberke. Sz. 1892. Ősrégi törzsökös székely ref. családból származik. Atyja: †András, édesanyja: †Mózes Zsuzsanna. Iskolái elvégzése után előbb pénzügyőri szolgálatot teljesített, majd az ősi föld megmunkálását végezte és önálló gazda. lett. A világháborúban a szerb, román fronton harcolt és őrmesteri rangban szerelt le, majd részt vett a szegedi nemzeti hadseregben. A M. P. tagja, a Tejszöv.-nek 8 évig volt pénztárosa, 1925 óta ai Hitelszövetkezet könyvelője. Neje: †Vajda Zsuzsanna, második neje: Kádár Erzsébet, gyermekei: Gyula, Erzsébet és István.

Kökössy Kálmán kökösi, földbirtokos, községi bíró, Nagyborosnyó. Sz. 1900. Kézdivásárhely. Ősrégi nemes család leszármazottja. Iskoláit Székelyudvarhelyen és Sepsiszentgyörgyön végezte, jelenleg 360 hold földjén korszerű, belterjes gazdálkodást és haszonállattenyésztést folytat. A M. és az Erdélyi P., valamint a Gazdakör elnöke, a ref. egyház presbitere. A világháborúban a 24. gy.-ezr.-ben szolgált mint hadapródőrmester, majd a román hadseregben is szolgálatra kényszerítették. Neje: Forró Emma, gyermekei: Margit, Sarolta és Károly. A románok 215 hold földet birtokából kisajátítottak.

Köllő Ferenc ditrói, m. kir. I. oszt. p. ü.-őri felügyelő, Budapest. Sz. 1882. Ditrö. Törzsökös lófő székely família. Atyja: Ignác édesanyja: Gyarmathy Mária volt. Tanulmányait Gyergyószentmiklóson végezte, majd a m. kir. pénzügyőrség kötelékébe lépett. Brassóban kezdte meg szolgálatát, onnan Krassószörény, majd Ugocsa megyébe került. A cseh megszállás miatt Gyulára helyezték, majd Budapestre került, hol 9 évig a p. ü.-őri altiszti iskola parancsnoka volt. 1937-ben vonult nyugalomba. A világháború alatt a határmenti őrszolgálataiért a II. ezüst vit. é., a háb. e. é. és a K. cs.-k. kitüntetést kapta. Neje: ditrói Csiby Olga Mária, gyermekei: Mária-Magda,. férj. Bartha lstvánné és Olga, férj. gödényházi Tar Lászlóné.

Költő István sepsikőröspataki, ref. lelkész, Dálnok. Sz. 1901. Uzon. Atyja: Mózes, édesanyja: Szabó Julianna volt. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön és Kolozsváron, végezte és 1926-ban Parajdon lett lelkész. Nyárádcsókfalván és Patakfalván volt segédlelkész és 1932-ben került Dálnokra mint rendes lelkész. 1938-ban húsvéti beszéde miatt a románok letartóztatták és fogságban tartották. 1939-ben ismét letartóztatták, fogsággal és pénzbüntetéssel sujtották. Neje: Márk-Bodor Ilona, gyermekei: Levente és Ildikó.

Körösi Albert magyarpéterlaki, ny. főszolgabíró, Szászrégen. Sz. 1878. Péterlaka. Atyja: Albert, anyja: mezőmadarasi Szekeres Fanny. Ősrégi primor székely családból származik. Középiskoláit Marosvásárhelyen, egyetemi tanulmányait Kolozsváron végezte, majd a közigazgatási pályán kezdte meg működését Marosvásárhelyen, ahol előbb mint joggyakornok, majd aljegyző, főszolgabíróként működött 1919-ig és az eskü megtagadása miatt állásából felfüggesztették. A M. P. helyi tagozatának működésében kivette részét. A világháborúban a 22. gy.-ezr. kötelékében Galíciában teljesített katonai szolgálatot. Neje: Farkas Sarolta, gyermeke: Albert.

Körösi György marosvásárhelyi és magyarpéterlaki, ny. főszolgabíró, Szászrégen. Sz. 1876. Magyarpéterlaka. Ősrégi primor székely családból származik. Középiskoláit Marosvásárhelyen, egyet. tanulmányait Kolozsváron végezte. Előbb a saját birtokán gazdálkodott, majd 1901-ben Maros-Torda vármegye kötelékébe lépett mint közigazgatási gyakornok. 1901-ben választották meg szolgabírónak, mely hivatását a román megszállásig teljesítette, amikor is 1919-ben a hüségeskü megtagadása miatt elbocsátották. Ezután Magyarpéterlakára költözött, ahol a saját birtokán gazdálkodott 1936-ig, amikor is Szászrégenbe tette át lakóhelyét. Magyarsága miatt a.z oláhok nem elégedtek meg azzal, hogy állásából kitették és a 200 holdas családi birtokából 130 holdat elvettek. A magyar kisebbség lelkes támogatója volt mindenkor; a görgényi ref. egyház gondnoka, a ref. iskolák fennmaradása érdekében élénk tevékenységet fejtett ki. Neje: Dávid Róza.

Kőrösy Károly vendéglős, Pestszentlőrinc. Sz. 1885. Marosvásárhely. Atyja: Károly, édesanyja: Keiner Franciska volt. Székely nemes családból származik. Iskolái elvégzése után az asztalosiparban szabadult föl, 25 éven keresztül a budapesti Neuschloss-Lichtig repülőgépgyárban munkavezető volt. A világháború alatt az orosz fronton küzdött és sebesült, mint tizedes szerelt le a 62. gy.-ezr.-ben. Jelenleg a pestszentlőrinci vasútállomás vendéglőse. Neje: Szűz Zsuzsanna, gyermekei: Katalin és Erzsébet.

Körtesi Károly fényképész-mester, Marosvásárhely. Sz. 1907. Zilah. Atyja: †Károly, édesanyja: †Szatmáry Zsuzsanna. Iskolái elvégzése után előbb a nyomdászipart tanulta, majd a fényképésziparban szabadult föl. Bukarestben 1934-ben lett önálló, majd Marosvásárhelyre került. Neje: Török Zsuzsanna, erdélyi gazda családból származik. A város jónevü fényképésze, fővárosi nívójú műterme a legkényesebb igényt is kielégíti.

Kőszeghy Domokos rk. kántortanító, Csíkszentlélek. Sz. 1899. u. o. Ősi székely nemesi család gyermeke. Atyja: †Bálint, anyja: †Kozó Vilma. Középiskoláit Csíkszeredán, tanítóképzőt Pápán és Csíksomlyón végezte el, mint felekzeti • tanító 1919-ben kezdte meg pályafutását Nagykászonban. A román megszálláskor egy évig börtönben sínylődött magyarsága miatt. Később a község segédjegyzője, majd a Csíkszeredai Államépítészeti Hivatal tisztviselője lett. 1925-ben a szent-

léleki r. k. iskolához nyert kinevezést, azóta vezeti. A község közéletében is élénk tevékenységet fejt ki. Gazdaköri elnök, a r. k. egyház főjegyzője, a M. P. volt helyi elnöke, Közbirtokosság jegyzője. Neje: Szakáts Elvira, gyermekei: Aranka, Elvira és Zsuzsanna. Fivére: †vitéz János, a világháborúban hősi halált halt.

Kösztler Artúr dr. bankigazgató, Csíkszereda. Sz. 1888. Brassó. Atyja: †Lajos, édesanyja: †Latzni Auguszta. Tanulmányait Temesvárott és Kolozsvárott végezte, ahol a jogtudományok doktora lett. A kolozsvári Erdélyi Banknál kezdte pályafutását, majd a Transsylvánia bankhoz került Gyulafehérvárra, majd Csíkszeredára. A M. P. volt tagja, minden kultúr és szociális egyesület támogatója. Neje: Brémer Jolán, leánya: Ildikó.

Kőváry Andor, az „OFA" pénztárosa, Maroshévíz. Sz. 1891. Sepsiszentgyörgy. Tősgyökeres székely nemes család. Atyja: †Áron, édesanyja: Frieder Sarolta volt. Középiskoláit Sepsiszentgyörgyön végezte, a faiparban tevékenyekedett és 13 év óta az OFA cég pénztárosa. Minden magyar ügyet felkarolt, támogatott, a kulturális eszmék és célok lelkes harcosa. Neje: Judig Erzsébet.

Kőváry Jakab unit. lelkész, Kénos. Sz. 1904. Tanulmányait Tordán, Kolozsváron és Oxfordban végezte, ahol az angol papi diplomát is megkapta. Tanulmányait ösztöndíjjal végezte el. 1930-ban választották meg Kenoson, azóta ott végzi áldásos papi munkáját. Külföldi ismeretségeire támaszkodva gyakran lépett föl hatásosan a szolgabíróval szemben románosítás miatt. 1937-ben vallástanári diplomát nyert, mert ismét angliai meghívásnak tesz eleget. Sorozatos előadásokat tartott Anglia legelőkelőbb helyein a magyar kisebbségi sorsról. Ilyen tárgyú cikkei az angol lapokban is megjelentek. Londonban, Liverpoolban és Hollandiában tartott előadásokat. Az egyházi főtanács tagja, az egyet. unit. lelkész-körjegyzője, az egyházköri nevelésügyi biz. elnöke, a Lelkész Egylet jegyzője. A Gazdakör és a Tejszöv. megszervezője és ügyv. ig.-ja, a már feledésbe menő székely népviselethez a falu népét igyekezett visszaszoktatni. Neje: Pálffy Margit, gyermekei: Zoltán és Kató.

†Kövér József MÁV főkalauz, Marosvásárhely. Sz. 1870. Ősrégi székely nemes családból született. Iskoláit Marosvásárhelyen végezte, majd 1894-ben került a MÁV-hoz, ahol 28 évet töltött el. 1933-ban halt meg. Szolgálatát mindenkor a legteljesebb megelégedésre végezte, és buzgó, hű szolgálatáért többször részesült elismerésben és jutalomban. Özvegye: Fekete Kamilla, gyermekei: Jenő, Ilona, Margit, Árpád, Irén, Mária. Első házasságából: József, Gizella, Sándor.

Kövér József gazdálkodó, Étfalvazoltán. Sz. 1872. Atyja: †József, édesanyja: †Zsunkuj Filianna. Székely családból származik. Iskoláit Étfalván és Sepsiszentgyörgyön végezte, Rimaszombaton gazdasági szakiskolát végzett. 1903-ban lett önálló gazda. 1909 óta községi pénztáros, 1922—1940-ig volt bíró és képv.-test. tag, minden közügy önzetlen katonája. Magyarságát megtartva, mindenkor a magyar érdekeket képviselte polgártársai javára. Neje: Vitályos Katalin, gyermekei: Károly, Zsuzsanna, Mária, Róza és Gábor.

Kövér Károly id. gidófalvi, gazdálkodó, Étfalvazoltán. Sz. 1887. Atyja: †József édesanyja: Jancsó Teréz volt. Iskoláit Gidófalván és Nagyenyeden végezte, 1927 óta önálló gazda 30 katasztrális holdon. A világháborúban az orosz és olasz fronton küzdött, egyszer sebesült. A községi tanács tagja, a Gazdakör jegyzője, tekintélyes polgár. Neje: Baksi Vilma, gyermeke: Lenke.

Kövér Lajos gidófalvi, áll. tanító, Gidófalva. Sz. 1892. Gidófalva. Atyja: †Ferenc, édesanyja: Orbán Amália volt. Tanulmányait Nagyenyeden végezte be, majd a világháború kitörésekor az orosz frontra került, ahol két ízben sebesült. Az I. és II. o. Sig. Laud., az 1. ezüst és a bronz vit. é., kétsávos seb. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Mint főhadnagy szerelt le. A Hitelszöv. ügyvezetője, a Fogy. Szöv. gazgatója és könyvelője, tűzoltóparancsnok, az ifj. dalkör vezetője. Neje: Csulak Gizella.

Köteles György gazdálkodó, Marosszentkirály. Sz. 1887. Régi gazda családból ered. Atyja: †János, édesanyja: †Köteles Mária. Iskolái elvégzése után a szülői házban tanult gazdálkodni és 1914-ben az 5-ös h. tüzérezr.-ben az orosz, majd az olasz frontra került. Tizedesi rangban szerelt le. Neje: Szentgyörgyi Mária.

Kraft András konyhakertész, Székelyudvarhely. Sz. 1883. Szász erdélyi családból származik. Atyja: †András, édesanyja: Gross Katalin volt. Iskolái elvégzése után a cipészipart tanulta, majd 1923 óta önálló kertész lett. A világháború alatt a 82-es székely ezr.-ben az orosz fronton harcolt, mint őrmester szerelt le. Az I. és II. ezüst, a bornz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Révész Mária, kilenc gyermeke van, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Krajtor János fodrászmester, Palotailva. Sz. 1911. Atyja: †Péter, anyja: †Horga Rafilo. iskolái elvégzése után a borbélyipart tanulta és a kötelező segédévek eltöltése után 1937-ben lett önálló mester Palotailván. Neje: Pressberger Erzsébet, gyermeke: Magda.

Krassowsky Emil kereskedő, Kézdiszentkereszt. Sz. 1895. Nagyszeben. Atyja: †Rezső kereskedő, édesanyja: Tompa Mária volt. Iskoláit Nagyszebenben és Csíksomlyón végezte, szaktudását Budapesten fejlesztette és saját erejéből lett önálló. A világháború alatt az olasz, és román fronton harcolt és tizedesi rangban szerelt le. Szakképzett, tanult kereskedő, minden idejét üzlete felvirágoztatására fordítja.

Krausz Dávid borkereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1890. Szászvessződ. Iskolái elvégzése után a kereskedelmi pályán fejlesztette szaktudását, 1922 óta önálló Marosvásárhelyen. A világháború alatt az orosz fronton sebesült, jobb karját elvesztette, 100%-os rokkant lett. Neje: Grünfeld Hermin, gyermekei: Judith és Lia. Hazafias és kultúregyesületek támogatója.

Krausz Gábor fűszerkereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1899. Erzsébetváros. Iskoláit Dicsőszentmártonban végezte, a fűszerszakmát Medgyesen és édesatyja, üzletében sajátította el. 1927 óta önálló. A világháborúban az 50. k. ezr.-ben az olasz fronton teljesített szolgálatot. A magyar eszmék támogatója volt. Neje: Áron Szerén, gyermeke: Ella.

Krausz Márton kereskedő, Marosvásárhely. Törv. bej. cég. Sz. 1897. Erzsébetváros. Iskoláit Dicsőszentmártonban, Kolozsváron, Medgyesen és Tapolcán végezte, 1918-ban alapította ma is fennálló üzletét. Mint kis- és nagykereskedő kilenc embernek nyújt megélhetést. Ip. kamarai tag. A 21. és a 310. ezr.-ben az orosz fronton harcolt. Neje: Elek Erzsébet, gyermekei: Tibor és Egon.

Krausz Sámuel kereskedő, Nyárádtő. Sz. 1905. Tanulmányait Marosvásárhelyen végezte és mint kereskedő ott lett először önálló, majd Nyárádtőre került. Üzlete városi nívójú, a környék kedvelt bevásárlási forrása. Kulturális és hazafias egyesületeket támogatott, az Iparkamara tagja. Neje: Stuhl Róza, gyermekei: Éva és Ernő.

Krausz Testvérek, Marosvásárhely. A Krausz-család ősei hosszú évszázadok óta élnek Erdélyben, s mint földbirtokosok és kereskedők tevékenykedtek. A Krausz Testvérek cége Marosvásárhelyen 1903 óta működik, árucikkeivel az egész Székelyföld és környékét látja el. Jól bevezetett ismertnevű kereskedők, a cég jó hírnévnek örvend. Az üzemben 48 alkalmazottnak nyújtanak megélhetést.

Krajnik Béla mészárosmester, Sepsikőröspatak. Sz. 1898. Ősei Kassáról származnak. Atyja: †Károly gazdálkodó volt. Iskolái elvégzése után a húsiparban szabadult föl és mint segéd Sepsiszentgyörgyön és Gyimesközéplakon fejlesztette szaktudását, 1923-ban lett önálló. A világháborúban a 38. h. tüzérezr.-ben az olasz fronton harcolt. Az Ipartestület és a M. P. tagja. Minden idejét ipara fellendítésére fordítja. Neje: Petres Ilona, gyermekei: Béla, Ibolya, Ilonka és Magda.

Krecsun János gör. kat. lelkész, Várhegy. Sz. 1905. Lackodi. Atyja: Miklós, édesanyja: Suska Mária volt. Tanulmányait Balásfalván végezte el és papi működését Szentjakabon kezdte meg. Onnan Haranglábra került és 1939 óta Várhegyen lelkész. Neje: Major Marióra, gyermekei: Emilia és Inocenció.

Kristó Domokos ny. ig.-tanító, Csíkszentkirály. Sz. 1875. u. o. Atyja: †Ferene, anyja: †Lakatos Ágnes. Ősi székely lófő nemesi családból származik. Középiskoláit Csíkszeredán, képzőt Csíksomlyón végezte el. 1895-ben Cs. Csatószegen kezdte meg pályafutását, majd számos állomáshelye után Csíkszentmihályra került, ahol 26 éven keresztül működött és 32 éves áldásos működése után 1924-ben vonult nyugalomba. A világháborúban részt vett a 24. gy.-ezr. kötelékében, az orosz fronton harcolt, ahol fogságba is esett. Csíkszentmihály község közéletében is tevékeny részt vett, mint ig.-tanító a kulturális fejlődés terén, majd a Hitelszövetkezet könyvelője, egyházközségi jegyző és kántor, községi faiskola kezelője fejtett ki hasznos tevékenységet. A faiskolai működéséért minisztériumi oklevéllal és jutalommal lett kitüntetve. Ugyancsak dicsérő oklevelet nyert a Vármegyei Gazdasági Egyesülettől, özvegye: Tompos Róza, gyermekei: Károly, Róza, Ágnes, Domokos, Margit, Vilmos Gábor.

Kristó Endre ig. kántortanító, Csíkszentkirály. Sz. 1900. u. o. Atyja: †István, anyja: Élthes Karolin. Régi ősi székely családból származik. Középiskoláit Csíkszeredán, tanítóképzőt Csíksomlyón végezte, működését Csíkszentkirályon kezdte meg, s azóta a helyi r. k. elemi iskolánál működik, 1926 óta mint igazgató-kántortanító. A Hitelszövetkezet könyvelője, a Hangya elnöke, a Közbirtokosság jegyzője, számos ifjúsági levente-, kultúr- és egyházi egyesületek vezetésében is részt vesz. A világháborúban a 24. h. gy.-ezr. kötelékében Albániában teljesített szolgálatot. Az összeomlás után a székely hadosztály kötelékébe lépett. A M. P. tagja volt, magyarsága miatt hazaárulással és

nemzetgyalázással vádolták. Neje: Szabó Irén, gyermekei: Katalin, András és Irén.

Kristó Károly Ferenc vármegyei számvizsgáló, Csíkszereda. Sz. 1901. Csíkszentmihály. Atyja: Domokos, anyja: Tompos Rozália. Ősi székely családból származik, anyai ágról 1654-ig van igazolva. A család „Tusnádi" előnevet használja. Középiskoláit Csíkszeredán végezte. 1921-ben repatriált és így az anyaországban mint vármegyei számvevőségi tisztviselő működött Budapesten, Beretytyóújfalun, Szekszárdon, Beregszászon stb. 1940-ben került Csíkszeredára, ahol a számvevőségi főnöki teendők elvégzésére lett kiküldve. Neje: Hirschberg Gertrud, kinek atyja lovagi címet visel.

Kristóf György gazdálkodó, Marossárpatak. Sz. 1885. Törzsökös magyar székely családból származik. Édesatyja: †György, édesanyja: †Nagy Ilka. 1911 óta önálló gazda. A 62. k. ezr.-ben az orosz fronton harcolt, sebesült és mint kiképző őrmester szerelt le. A Hangya és a Hitelszöv. ig. tagja, a ref. egyház presbitere, gazdaköri tag, a falu kulturális és szociális egyesületeinek buzgó támogatója. Neje: Fodor Mária, gyermekei: Mária és Julia.

Kristóf Ferenc körjegyzői írnok, Marossárpatak. Sz. 1903. Sáromberke. Székely ref. családból származik. Atyja: István, édesanyja: Szabados Eszter volt. Marosvásárhelyen tett érettségit, 1923 óta körjegyzői írnok. Neje: Elek Margit, gyermekei: Ferenc, Andor és Katalin. A község minden kulturális és hazafias egyesületének tagja.

Kristóf Péter gazdálkodó, Sáromberke. Sz. 1884. Törzsökös székely ref. családból ered. Atyja: †János, anyja: †Mózes Anna. A szülői házban tanult gazdálkodni, 1919 óta önálló gazda. A világháborúban a 12-es train-divisióban szolgált, orosz és olasz fronton fordult meg. A Hitelszöv. és a Tejszöv. alelnöke, a Hangya felügy. biz. tagja. Magyarsága miatt hadbíróság elé állították és elítélték. Neje: Kádár Anna, fia: András.

Kriszta Ivanov Oidvakov bolgár kertész, Marosvásárhely. Sz. 1881. Bulgária. Édesatyja mellett tanult kertészkedni és 1908-ban került Magyarországra. 1910-ben jött Marosvásárhelyre, ahol azóta önálló kertész. A világháborúban a 82-es székely ezr.-ben a magyarokkal együtt harcolt. Gyermekei: Iván, Erzsébet, Iliána és Mária; gyermekeit magyar szellemben nevelte.

†Krizbay József malomtulajdonos, Zágon. Sz. 1884. Bikfalva. Iskolái elvégzése után a molnáripart tanulta és 1934 óta vezeti a malmot, amely a község és a környék gazdáinak szükségletét elégíti ki. Tekintélyes polgára a községnek, a kulturális és hazafias egyesületeknek mindenkori támogatója. Neje: Beke Zsuzsanna, gyermekei: Benedek, Margit, Irén és Emma.

Kulcsár Ferenc gazdálkodó, Gernyeszeg. Sz. 1897. Törzsökös székely gazda családból ered. Atyja: †Ferenc tekintélyes polgár, édesanyja: Ujfalvi Gizella volt. A szülői házban tanult gazdálkodni, 1922 óta önálló. A világháború alatt a 16. k. tüzérzer.-ben harcolt; az olasz fronton fogságba került, majd hazatérésekor a románok fogták el. A ref. egyház presbitere, a község tekintélyes polgára. Neje: Vajna Anna, kinek édesatyja: †Mihály a községnek 12 évig volt bírája, gyermekei: Marika és Szotyory Anna, férj. Vajda Lajosné.

Kulcsár István gazdálkodó, Gernyeszeg. Sz. 1891. Tősgyökeres székely nemes családból ered. Atyja: †István, anyja: Vajna Mária volt. Iskolái elvégzése után önálló gazda lett és fivérével társas viszonyban bércséplőgép tulajdonos is. A ref. egyház presbitere, megszervezte a gernyeszegi szőlőtermelést, a kulturális és szociális egyesületek működésében részt vesz. Neje: Demeter Róza, gyermekei: Róza, férj. Vajna Lajosné, Mihály, Ilonka és Emma.

Kulcsár Lajos gazdálkodó, Gernyeszeg. Sz. 1877. Atyja: †Mihály, édesanyja: Szász Mária volt, Iskolái elvégzése után édesatyja mellett tanult gazdálkodni, majd önálló gazda lett. Volt kisbíró, községi képv.-test. tag, 9 évig községi pénztáros és egy évig községi bíró. Az 5-ös hidász században az orosz fronton teljesített szolgálatot, majd közérdekből mint bércséplő nyert fölmentést. A Hitelszöv. és a Hangya ügyv. ig., a ref. egyház presbitere és gazaaköri tag. Neje: Szabó Anna, gyermekei: Lajos, János és Marika.

Kulcsár Mihály gazdálkodó, Gernyeszeg. Sz. 1899. Törzsökös székely gazda családból ered, a családi birtokon gazdálkodik, édesatyja halála, 1927 óta önálló. A román hadseregben töltötte katonaéveit, minden magyar kulturális és szociális egyesület támogatója. Neje: Pap Zsuzsanna, gyermekei: Anna, Mária és Ferenc.

Kunn Zsigmond dr., gróf osdolai, földbirtokos, Mezőkölpény. Sz. 1882. ördijgkeresztúr. Törzsökös székely nemes családból ered. Már 1506-ban primor székely nemes volt a család őse. Édesatyja: gr. Kunn Károly volt. Tanulmányait Kolozsvárott és Budapesten végezte el, majd a családi birtok vezetéséhez kezdett. Jelenleg 250 holdon folytat belterjes, intenzív és korszerű gazdálkodást. Egyik őse, gr. Kunn Kocsárd az EMKE-nek 2000 hold földet adományozott, Szászváros pedig a ref. kollégiumot alapította. A M. P. tagja, minden kulturális és szociális egyesület lelkes és önzetlen támogatója. Neje: szentkirályi Szentkirályi Ilona, gyermekei: Géza, Ilona és Zsigmond.

†Kupán Albert pávai, földbirtokos, Kézdialbis. Sz. 1879. Kézdimártonfalva. Tősgyökeres nemes székely családból ered. Sepsiszentgyörgyön, Brassóban és Algyógyon végezte tanulmányait, majd édesatyja mellett kezdte tanulni a gazdasági szakismeretekét. Albison volt önálló gazda, ahol minden közügyben kivette az őt megillető részt. Volt árvagyám, gazdaköri elnök, egyháztanácstag. A világháborúban az orosz fronton harcolt mint őrmester és betegen került haza. 1940-ben hunyt el. Özvegye: Elekes Vilma gidófalvi nemesi eredetű családból ered.

Kuri Mihály gazdálkodó, Nagykend. Sz. 1898. Tősgyökeres nagykendi, községalapító családból ered. Atyja: István, édesanyja: †Balázs Kata. A szülői háznál tanult gazdálkodni és 1934 óta önálló. 14 hold földjét nagy szaktudással műveli. A világháborúban mint irányzó főtüzér az orosz és olasz fronton harcolt. A M. P. titkára, a község pénztárosa, a közügyek lelkes és önzetlen résztvevője, tekintélyes polgára a községnek. Neje: Fülöp Kata, gyermekei: István és Erzsébet, férj. Menyhárt Jánosné.

Kuron Márton gazdálkodó, Kibéd. Sz. 1883. Ősrégi szabad székely családból ered. Atyja: †Márton tekintélyes gazda volt. Iskolái elvégzése után atyai útmutatás mellett tanult meg gazdálkodni. 21 holdas földjén belterjes, korszerű gazdálkodást folytat. A világháborúban a 22. gy.-ezr.-ben az orosz fronton mint őrmester harcolt, sebesült, mint 60%-os rokkant szerelt le. A volt M. P. tagja, a felszabadulás óta a község bírája, volt községi tanácsos, közbirtokossági elnök, másodbíró. Neje: Dósa Eszter, gyermekei: Margit és Irén.

Kuszka András kifőző- és étkezdetulajdonos, Marosvásárhely. Sz. 1879. Székely családból ered. Atyja: Ferenc, édesanyja: Veréb Anna volt. Iskolái elvégzése után lábbelikészítő ipart tanult és önálló mester lett. Iparát ma is folytatja és azonkívül kifőzéssel foglalkozik. A világháborúban a 22. gy.-ezr.-ben küzdött, az orosz fronton fogságba esett és 1918-ban szerelt le. A K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Nám Lujza, leánya: Mária. Magyarsága miatt a megszállás alatt üldözték és megverték.

†Kusztos Endre kereskedő, Csókfalva. Sz. 1893. Kibéd. Atyja: †József, édesanyja: Molnár Irma volt. Iskolái elvégzése után a kereskedői pályán dolgozott és mint szakképzett kereskedő szövetkezeti vezető is volt. 1932-ben lett önálló saját erejéből és szorgalmából, üzletét nagy szakértelemmel vezette haláláig. A világháborúban részt vett. Halála óta özvegye vezeti az üzletet, férje nyomdokain haladva, özvegye: Gáspár Vilma, gyermeke: Endre.

Kusztos János asztalomester, Barót. Sz. 1889. Nagybacon. Székely nemes családból ered. Atyja: Lajos, édesanyja: Puskás Lidia volt. Iskolái elvégzése után az asztalosipart tanulta és Brassó, Bukarest legjobb mesterei mellett volt segéd, majd önálló lett saját erejéből és szorgalmából. A világháborúban a 12. árkász z.-alj kötelékében orosz és olasz fronton harcolt, mint tizedes szerelt le. Neje: Gábor Gizella, a nagynevű Gábor Áron egyenes leszármazottja.

Kuti Ábel hidegkúti, földbirtokos, malomtulajdonos, Szentgerice. Sz. 1871. Ősi lófő nemes családból származik, kinek ősei kb. 300 évvel ezelőtt kerültek Szentgericére. 1900 óta önállóan gazdálkodik 50 holdat kitevő birtokán. Köztiszteletben álló polgár, aki az idők folyamán többször volt a község bírája. A világháború alatt két évig katonai szolgálatot is teljesített, jelenleg a Hitelszövetkezet elnöKe, melynek megalapításában tevékeny része volt. Neje: lncze Katalin, gyermeke: Ilona, férj. Pálfi Antalné, ref. kollégiumi tanár neje. A M. P. működésében részt vett, minden kulturális és hazafias megmozdulásnak támogatója volt.

Kuti Endre kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1908. Szentgerice. Atyja: Károly, édesanyja: Gál Jusztina. Iskolái elvégzése után a kereskedői pályára lépett. 1941-ben lett önálló. A kulturális mozgalmakban élénk szerepet játszott. Neje: Bányai Irén, gyermeke: Endre.

Kuti Károly hidegkúti, földbirtokos, Szentgerice. Sz. 1878. u. o. Ősrégi székely lófő nemesi családból származik. A politikai életben nagy szerepet játszik. 30 évig volt községi bíró. Jelenleg a községi kepv.-test. tagja. A Gazdakör elnöke. A M. P. elnöki tanácsának tagja és a magyar eszmék buzgó harcosa volt. Neje: Magos Ilona, gyermekei: Endre, Elemér, Albert és Lenke.

Kuti János gazdálkodó, Uzon. Sz. 1879. Tősgyökeres székely nemes família sarja. Tanulmányai elvégzése után mint uradalmi tiszttartó 18 éven át egy 650 holdas birtokon működött, majd 1918-ban

önálló gazda lett. Jelenleg 42 holdon folytat belterjes gazdálkodást. A ref. egyház presbitere, az Erdélyi Párt tagja, a községi képv.-test. tagja. A közügyek önzetlen szóvivője. Neje: Kese Etelka, fia: István. A megszállás alatt magyarsága miatt sokat kellett szenvednie.

Kuthy Dénes gazdálkodó, Cserefalva. Sz. 1874. Atyja: †Ábel, édesanyja: Iszlai Karolin volt. Székely nemesi családból ered. Iskolái elvégzése után az ősi föld megmunkálását tanulta és 1906-ban lett önálló. 60 hold földjén korszerű, belterjes gazdálkodást folytat. Tekintélyes polgára a községnek. Választott megyebizottsági tag, a dalárda alapítója, nagy része van a Gazdakör és a Tejszövetkezet megalapításában. Számos értékes díjazásban volt része a gazdakiállításokon kiváló minőségű terményeiért és állataiért. Szarvasmarhái a környék legszebb állatpéldányai. Esztendőkön át volt bíró, két ízben volt országgyűlési képviselőjelölt. Gazdatársai érdekeit mindenkor önzetlenül képviselte. Neje: †Sámuel Júlia, gyermekei: Károly, Kálmán és Jenő.

Labauer Miklós igazgató-tanító, Maksa. Sz. 1901. Atyja: Vilmos, anyja: Csiszár Ilona volt. Törzsökös régi székely nemesi családból származik. Tanulmányait Kézdivásárhelyen, Budapesten, Déván és Nagyenyeden végezte el. 1920-ban nyert oklevelet. 1924-ben Maksán választották meg kántornak. Jelenleg igazgató-tanítói minőségben vezeti a maksai állami iskolát. Gazdálkodással is foglalkozik. A Gazdakör elnöke, a Dalárda vezetője, a M. P. örökös tagja. A kulturális intézmények és hazafias célok támogatója. Első neje: fBányay Erzsébet, második neje: Bodola Erzsébet.

Lajos Balázs r. k. plébános, Mádéfalva. Sz. 1894. Csíktaplócán. Csíksomlyón és Csíkszeredán végezte el a középiskolákat, majd Gyulafehérváron és Budapesten folytatta teológiai tanulmányait. 1918-ban Budapesten szentelték pappá. Mint plébános Lupényban, Csíkszentsimonban, Szegeden, Petrozsényban működött és több állomáshelye után 1938-ban került Csíkmádéfalvára plébánosnak. 1935—1938-ig fel volt függesztve állásától magyar érzelmei miatt, mert a katolikus iskolában a növendékeket titokban magyar szellemben nevelte.

†Lajos Sándor igazgató-tanító, Marosvásárhely. Sz. 1849. Székelyudvarhelyen végezte tanulmányait és mint tanító Radnóton 18 évig, majd több székelyföldi községben tanított 40 éven keresztül. 1906-ban 40 éves szolgálati esztendejében nagy ünnepségben részesítették. Elismert kiváló pedagógus volt. I. Ferenc József királytól koronás ezüst érdemkeresztet kapott, érdemei jutalmául. Özvegye: Papp Anna, mindketten törzsökös székely nemesi családból származtak, a város kulturális, szociális és hazafias egyesületeinek állandó támogatói voltak.

Lakatos M. András gazdálkodó, Kászonfeltiz. Sz. 1893. u. o. Atyja: M. András, székely nemesi család sarja. Iskoláit szülőhelyén végezte el, utána a szülei gazdaságában segédkezett, majd kellő szakértelem birtokában önálló gazda lett. A háború alatt 1914-ben bevonult katonának Székelyudvarhelyen a 82-es gy.-ezr.-hez, az orosz frontra került, ahol meg is sebesült. 1918-ban az összeomláskor szerelt le. A megszállás alatt a M. P. tagja volt és magyarságát nem tagadta meg, ami miatt állandó kellemetlenségnek volt kitéve. Jelenleg a Gazdakör vezető tagja. Neje: Balász Franciska, gyermekei: Vilma és József.

Lakatos Ferenc gazdálkodó, Nyárádselye. Sz. 1877. u. o. Atyja: Péter, anyja: †Balogh Anna. Régi ősi nemesi család leszármazottja, aki iskolái elvégzése után atyja mellett tanulta a gazdálkodást. 1900-ban lett önálló szüleitől örökölt földbirtokon, amit szorgalmas munkával 76 holdra gyarapítóit. Köztiszteletben álló polgár, Neje: Kováts Lídia, aki az ismertnevű régi székely nemesi Kováts-családból származik, kinek atyja: †Benjámin, anyja: Kacsó Sára volt. Egy gyermekük van: Berta.

Lakatos István ref. el. isk. igazgató, Rigmány. Sz. 1896. Kelementelke. Törzsökös székely nemes családból származik. Atyja: Márton, anyja: Botos Erzsébet volt. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Nagyenyeden végezte, és Gegesen kezdte meg tanítói munkásságát. A világháború alatt a 22. honv. gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, légnyomástól sebesült, mint zászlós szerelt le. A II. o. ezüst és a bronz vit. é. tulajdonosa. 1940 óta tanít Rigmányban. A M. P. volt vezetőségi tagja, megszervezte a dalárdát, kulturális előadásokat tartott, színielőadást tanított be és minden hazafias és kulturegyesület működését elősegítette. Neje: Kiss Emma, kinek atyja: Kiss János 48 éven keresztül volt Rigmányban ref. tanító. Gyermekei: Magda, Gábor és Emma.

Lakatos János kézdivásárhelyi, r. k. esperes-plébános, Lázárfalva. Sz. 1881. u. o. Törzsökös csíki székely nemes családból ered. Atyja: †Izra r. k. tanítóképezdei intézeti tanár volt Csíksomlyón. Tanulmányait Csíksomlyón és Bécsben végezte, 1903-ban szentelték fel. Kolozsváron kezdte pályafutását, onnan Bereckre, Gyergyócsomafalvára került. 1907-től plébános és mint ilyen Vágás, Hosszúaszó, Illyefalva és a nyárádköszvényesi r. k. egyházat vezette. 1938 óta esperes Lázárfalván. A világháborúban mint a 38. hadosztály plébánosa tevékenykedett. A M. P. volt elnöke, az Erdélyi Párt tagja, több vallásos egyesület vezetője.

Lakatos Tivadar csíkszentmihályi, városi tanácsos, Székelyudvarhely. Sz. 1897. Atyja: †János, anyja: †Kováts Rozália. Csíkszentmihályi községalapító, törzsökös nemes családból származik. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Kolozsváron végezte. A vármegye szolgálatában kezdte pályafutását mint közig. gyakornok és 1906-ban lett városi tanácsos. 1932-ben nyugalomba vonult, de Székelyföld visszatérése óta ismét elfoglalta hivatalát. Neje: Pamrel Anna, gyermekei: Anna és Margit. A székelyudvarhelyi vármegye Gazdasági Egyesület titkára, a „Székely közlet" c., valamint a Torda és Vidéke lapban többször jelentek meg szakcikkei, tudományos és irodalmi munkássága közismert, több ízben díjat is nyert. Több községben tartott előadást, baromfitenyésztésről és méhészetről, elnöke az Erdélyrészi Méhész Egyesületnek.

Lakó Menyhért r. k. plébános, Nyárádszereda. Sz. 1908. Nyárádköszvényes. Atyja: Lajos tekintélyes gazdálkodó, édesanyja: †Hajdu Erzsébet. Székely nemesi családból származik. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Gyulafehérváron végezte 1926-ban. 1932 óta felszentelt pap. Csíksomlyón kezdte meg pályafutását, onnan Székelyudvarhelyre, Marosvásárhelyre és 1937-ben Nyárádszeredára került mint plébános. A M. P. és minden hazafias mozgalom lelkes támogatója.

Landovics Ernő pékmester, Marosvásárhely. Sz. 1895. u. o. Atyja: †Ernő, anyja: †Kertész Anna. Édesatyja műhelyében tanulta ki a pékmesterséget, és eredetileg atyja mellett segédeskedett. 1921 óta önálló műhelye van. A világháború alatt a 22. gy.-ezr. kötelékében az orosz fronton harcolt, ahol fogságba esett és ahonnan csak 1921-ben szabadult. Magyarsága miatt sok üldöztetésnek volt kitéve, a románok az iparát is elvették. A M. P.-nak volt és jelenleg az Erdélyi Pártnak tagja. Neje: †Bogdánov Irén, gyermekei: Jenő és Anna.

Lapikás János fűszerkereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1884. Viczén. Atyja: János, anyja: Sipos Ilona. Mint kereskedő Szamosújváron tanult ki és Zilahon, Kolozsváron, Dicsőszentmártonban fejlesztette tudását, önálló Marosvásárhelyen 1913-ban lett. A háború alatt a 62. cs. és kir. gy.-ez.-ben az orosz, majd a román fronton harcolt, mint tizedes. Kitüntetései: bronz vit. é. és K. cs.-k. Az összeomláskor szerelt le. A románok magyar érzelme miatt üldözték és üzletét tönkretették. A felszabadulás után ismét önállósította magát. A M. P. tagja volt. Neje: Papp Ilona, gyermeke: Ibolya.

Lassu-Győr Pál János, okl. gyógyszerész, Pestszentlőrinc. Sz. 1908. Csíkdelne. Atyja: †Árpád községi jegyző, anyja: Karácson Róza volt. Tősgyökeres székely nemes családból származik. Tanulmányait Csíkszeredán, az egyetemet Budapesten végezte el. Többhelyen működött mint segéd, majd önálló gyógyszerész lett Pestszentlőrincen. Neje: Ferenczy Hildegard, gyermeke: János. A székely kultúra és a székely egyesületeknek ma is állandó támogatója.

Lazsáti Sándor kárpitosmester, Marosvásárhely. Sz. 1899. Atyja: Zsigmond, anyja: fPálffy Karolin. Székely családból származik. Iskoláit Budapesten végezte, majd a kárpitos szakmát tanulta ki. A kötelező segédévek eltöltése után a szakmára teljesen felkészülten 1935-ben lett önálló. Műhelyéből és kezealól megbízható, ízléses munka kerül ki. Magyarságáért a románok szigorúan megbüntették, elzárták és áttették a határon. Neje: Császár Rozália.

László Albert gazdálkodó. Fancsal. Sz. 1888. Szentkirály. Atyja: János, anyja: †Márton Veronika. Székely nemesi családból ered. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult és 1920 óta önálló saját földjén. A község albírája, az Egyház tanácsosa, a M. P. volt tagja, tekintélyes polgára a községnek. A világháborúban a 82. székely gy.-ezr.-ben, az orosz fronton harcolt, többször sebesült, végigküzdötte a világháborút. Az I. és II. o. ezüst vit. é., a seb. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Sebestyén Berta, gyermekei: Erzsébet, Anna, Sándor, Dénes és Albert.

László Antal községi bíró, Csíkdelne. Sz. 1888. u. o. Atyja: †Lajos, anyja: †Erőss Erzsébet. Katonai szóig, után 1910-ben a m. kir. csendőrséghez osztották be. A világháború alatt határszéli szolgálatot teljesített. 1919-ben román fogságba esett, ahonnan 1920 februárban fért haza. Mint tiszthelyettes szerelt le. Azóta is családi birtokán gazdálkodik. A visszacsatolás után a bírói tisztség ellátásával bízták meg. Neje: Csathó Vilma, gyermekei: Antal, Ilonka és Irén.

László Áron gazdálkodó, Magyarandrásfalva. Sz. 1905. Atyja a világháború hősi halottja, az orosz fronton halt hősi halált. Székely nemes gazdacsaládból származik. Iskolái elvégzése után önálló gazda lett.

14 holdas földjén családjával belterjes gazdálkodást folytat. A ref. egyház presbitere, a képviselőtestület tagja, a M. P. volt tagja. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: Szentgyörgyi Zsuzsanna, gyermekei: József, Áron és Árpád, kiket magyar szellemben nevelt fel.

László Dezső dr. főispán, Csíkszereda. Sz. 1883. Csíkgyimes. Atyja: László Ferenc kereskedő, anyja: Dobay Ottilia. Csíksomlyón r. k. gimnáziumban érettségizett, egyetemi tanulmányait a kolozsvári egyetem jogi fakultásán végezte el és Marosvásárhelyen tett ügyvédi vizsgát. Gyergyószentmiklóson folytatott ügyvédi gyakorlatot, ahol leginkább közbirtokossági ügyekkel foglalkozott. A vármegye életében mint törv. hatósági elnök több éven 3 cikluson át vett részt. A román parlamentben magyarpárti országgyűlési képviselő volt. A felszabaduláskor a magyar parlamentbe lett behíva, míg jelenleg csíkvármegye főispánja. A világháború alatt katonai szolgálatot teljesített a 82. gy.-ezr.-ben mint főhadnagy szolgált. Neje: Filtscher Alice, gyermeke: Pál (orvos Szegeden).

László Domokos csíkmádéfalvi, kárpitosmester, Csíkszereda. Sz. 1887. Atyja: Lőrinc, anyja: gelencei Szakács Viktória volt. Törzsökös székely nemesi családból ered. Iskoláit Csíkszeredán és Csíksomlyón végezte, a szakmát Brassóban tanulta. Mint fiatal segéd tanulmányai fejlesztése végett Bécs, Nussdorf, Budapest, Temesvár és Nagyszeben elsőrangú üzemeiben dolgozott és Csíkszeredán lett önálló mester saját erejéből. Elismert jónevű iparosa a városnak. Az Erdélyi Párt szervezőbizottság! tagja, minden kulturális, hazafias és szociális egyesület támogatója. A megszállás alatt a csíki lapokban 1928-ban megjelent „Felhívás az iparos társaimhoz” cikkekért felelősségrevonták és bántalmazták. A polgárőrségnek volt tagja és egyik megszervezője. A világháború alatt az 5. honvéd tüzérezredben az orsz fronton harcolt. Neje: mezőbándi Bándy Borbála, gyermeke: Ibolya. Hazafias és magyar magatartása közismert volt.

László Ferenc gyepesi és jánosfalvi, unit. igazgató-tanító, Bölön. Sz. 1903. Atyja: †Károly, anyja: Sándor Amália volt. Székely nemes családból ered. Iskoláit Székelykeresztúron végezte és 1923-ban kezdte Homoródszentpéteren pedagógiai működését. A M. P. volt tagja, magyarságáért és magyar beszédéért egyhónapi fogságot szenvedett, minden hazafias, kulturális egyesület működésében részt vett. Neje: kálnoki Gyöngyösi Margit, gyermekei: Ferenc és Mátyás Károly.

László Ferenc r. k. igazg.-tanító, Nagyernye. Sz. 1885. Sáromberke. Atyja: Ferenc tekintélyes molnármester, anyja: Simonffy Jozefin. Törzsökös székely nemes családból származik. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Déván végezte. Tanítói működését Szentkeresztbányán kezdte 1904-ben, onnan Balatonhenyhére, majd Nagyernyére került, ahol 1908 óta megszakítás nélkül tanít. A világháború alatt a 62., majd a 22. gy.-ezr.-ben az orosz fronton és olasz fronton harcolt, mint tart. főhadnagy szerelt le. Az I. és II. o. ezüst, vit. é., a bronz érdemérem és a K. cs.-k. tulajdonosa. A helyi Tejszövetkezetnek 8 éve vezetője, az Ifjúsági Egyesület megalapítója, a magyar kultúra rendíthetetlen és oszlopos tagja. Neje: Péter Gabriella, gyermekei: Erzsébet és Éva.

László Ferenc kereskedő, Nyárádmagyaros. Sz. 1890. Székely nemes családból származik. Iskolái elvégzése után kereskedői pályát tanult, a segédévek eltöltése után 1925-ben lett önálló kereskedő. A magyar hazafias és kulturális egyesületek állandó támogatója, és a M. P. volt tagja. Neje: Németh Margit, gyermekei: Ferenc, István, Margit, Ilona és Olga.

László Ferenc gazdálkodó, Hodgya. Sz. 1908. Községalapító székely gazdacsaládból ered. Iskolái elvégzése után ősei nyomdokain haladva gazdálkodni tanult. Jelenleg 34 holdon folytat gazdálkodást. A M. P. harcos és támogató tagja, a magyar eszmék hirdetője volt. A Hangya pénztárosa, a Gazdakör tagja, községi képviselőtestületi tag. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: Bogdán Vilma, gyermeke: István.

László Géza altorjai, igazgató-tanító, Kolozsnagyida. 1914-ben született Magyarbükkösön. Atyja: Albert ny. tanító, anyja: †Magyari Anna. Régi székely lófőnemesi család leszármazottja. A kolozsvári ref. gimnáziumban tette le az érettségit, utána a Ferenc József tudományegyetemre a bölcsészeti fakultásán, majd pedig a teológián folytatta tanulmányait. Ezidőszerint a kolozsnagyidai állami elemi iskola igazgató-tanítója. A megszállás alatt kitartott magyarsága mellett és állandóan a magyar kultúrát és nyelvet hirdette. Az „IKE” tagja.

László Gyula kászonjakabfalvi, ny. m. kir. jegyintézeti főfelügyelő, Budapest. Sz. 1865. Brassó. Atyja: †Gyula, anyja: Schmidt Friderika volt. Törzsökös székely nemes család leszármazottja. Tanulmányait Brassóban végezte, majd az Osztrák-Magyar Bankhoz került mint tisztviselő, 1900-tól 1921-ig a kolozsvári fióknak volt vezetője és utolsó magyar főnöke. A megszálláskor Budapestre került és az állami jegyintézet kötelékében 1927-ig nyugalombavonulásáig működött. Neje: Csíkszeredai Szabó Margit, gyermekei: Gyula, Béla, Mária és Judit.

László Gyula kászonjakabfalvi, áll. el. isk. igazgató, Pestszentlőrinc. Sz. 1876. Csíkmádéfalva. Atyja: Tamás, anyja: Mánya Johanna volt. Tanulmányait Kolozsváron végezte, Hunyad megyében kezdte működését mint tanító. 1903—1907-ig Ploestiben működött, majd Feltótra került mint igazgató-tanító. A világháborúban a 2. honv. gy.-ezr.-ben az orosz, szerb, olasz és montenegrói fronton küzdött, századosi rangban szerelt le. Kitüntetése: Sig. Laud. a kardokkal. A háború után az aradi állomásparancsnokság vezetője volt, a kommunizmus alatt mint péncélvonat parancsnokot Miskolcon a kommunisták lefegyverezték. Majd Budapestre kerül, ahol megszervezte az aradi zászlóaljat és a nemzeti csapat Budapestre való bevonulásakor mint rendfenntartó teljesített karhatalmi szolgálatot. 1920-ban lett a kispesti állami elemi iskola igazgatója, közben a külügyminisztériumban, mint a magyar-román határmegállapító-bizottság segédbiztosa működött. Előbb Nagyváradra és onnan ismét a külügyminisztériumba került vissza. Az Aradi Szövetség aktív tagja, az Erdélyi Férfiak és a Hargita-Váralja jelképes, székely község egyik megalapítója. Irodalmi munkássága közismert, számos cikke jelent meg nyomtatásban is. Neje: ditrói Puskás Klára, gyermeke: Klára férj. Szeleczky Zoltánné.

László Imre r. k. plébános, Csíkrákos. Sz. 1884. Székelyszentkirály. Törzsökös székely nemes család leszármazottja. Atyja: Lajos földbirtokos volt. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Gyulafehérváron végezte, 1908-ban szentelték pappá. Mint káplán Gyergyószentmiklóson kezdte működését, onnan Brassóba, majd Jürtösre került mint plébános és 1921 óta Csíkrákos plébánosa. A világháborúban az olasz fronton mint tábori s. lelkész működött. A megszállás alatt ötször tartóztatták le, háromízben elzárták és állandóan üldözték hazafias magatartása miatt állandó megfigyelés alatt tartották. A Hitelszövetkezet elnöke, minden kulturális és szociális egyesület vezetésében részt vesz.

László János cserépgyáros, Székelyszentkirály. Sz. 1905. Atyja: †János, anyja: †László Teréz. Iskoláit Székelyudvarhelyen végezte és édesatyja mellett tanulta a cserépgyártómesterséget. Az üzem, amelyet édesatyja alapított 52 év óta áll fenn. A M. P. elnöke, a hazafias és kulturális társadalmi egyesületek állandó támogatója és lelkes tagja. Törzsökös székely nemes családból származik. Neje: Simon Anna, gyermekei: Ernő és Tibor.

László János gazdálkodó, Kézdikővár. Sz. 1876. Atyja: †Ferenc, anyja: Lemhényi Borbála volt. Székely gazdacsaládból származik, ősei már a község megalapításában résztvettek. Jelenleg 60 holdas földbirtokán folytat korszerű, belterjes gazdálkodást és haszonállattenyésztést. Tekintélyes polgára a községnek, a Gazdakör és a M. P. tagja. A világháborúban a 24. gy.-ezr.-ben az orosz és román fronton harcolt, mint tizedes szerelt le. Neje: Bódi Zsuzsanna, gyermekei: Erzsébet, Veronika, Dénes, Imre, Anna és János. Dénes fia r. k. pap.

László János r. k. tanító, Székelyszentkirály. Sz. 1899. Ősrégi székely családból származik. Gimnáziumi tanulmányait 1912—1916-ig végezte, majd pedig a tanítóképzőt Csíksomlyón fejezte be. 1922-ben kezdte meg működését Küküllőkeményfalván, 1924 december havában került Székelyszentkirályra, ahol a mai napig is mint tanító működik. Azonfelül gazdálkodást is folytat. A megszállás alatt magyarságáért állandóan üldöztetésnek volt kitéve, az Erdélyi Párt tagja, és egyébként is minden kulturális és hazafias eszme támogatója. Neje: Sebestyén Julianna, gyermekei: Jenő, Béla, Magda, János, Teréz és Lenke.

László József gazdálkodó, Máréfalva. Sz. 1889. Atyja: †László, anyja: Csiky Katalin volt. Ősrégi székely gazdálkodó család leszármazottja. Iskolái elvégzése után atyja útmutatása mellett tanulta a gazdálkodást, 18 éves kora óta önálló. A világháborúban a 22. honv. gy.-ezr. kötelékében az orosz fronton harcolt, és 1916-ban fogságba került. Két évig szenvedett az oroszok fogságában, mint őrmester szerelt le. Az I. o. ezüst vit. é., a K. cs.-k. és a háb. e. é. tulajdonosa. A község tekintélyes polgára, 18 éve községi pénztáros, egy évig bíró, 3 évig megyebíró és a Közbirtokosság elnöke és pénztárosa volt. Neje: Kovács Márta, gyermeke: Margit.

László Karolina Anna óvónő, Meggyesfalva. Régi lófő székely nemesi családból származik. Atyja: †Ferenc, anyja: Simonffy Jozefa, szintén székely lófő nemesi család sarja, óvónői pályafutását Kucorán kezdte meg, onnan Görgényüvegcsürre került, ahol 5 évig tevékenykedett. A román megszálláskor elmozdították állásából és csak a felszabadulás után foglalta el ismét állását. A román megszállás alatt a magyar Himnuszra tanítgattá környezetét. Minden hazafias magyar eszmének lelkes támogatója és résztvevője volt. Férje Bálint József, gyermeke: Bálint Balázs.

László Károly altorjai, gazdálkodó, lakatosmester, Bögöz. Sz. 1890. Ősrégi székely nemes családból származik. Iskolái

elvégzése után a géplakatosipart tanulta ki és abban szabadult fel. 11 évet töltött a MÁV szolgálatában, jelenleg gazdálkodással és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. A világháborúban orosz és olasz fronton harcolt, a francia fronton szolgált és mint tizedes szerelt le. A II. o. ezüst, a bronz vit. é., a K. cs.-k. és a vaskereszt tulajdonosa. A megszállás alatt a magyar eszméket mindenkor lelkes támogatásban részesítette. Neje: Szilágyi Lina, gyermekei: László, Karolina, Julianna és Margit

László Lajos Hangya üzletvezető, Kibéd. Sz. 1883. Tősgyökeres székely szabad családból származik. Atyja: †Mihály gazdálkodó volt. Iskolái elvégzése után a szülői háznál gazdálkodást tanult, majd kereskedelmi pályára lépett és 1910 óta a Hangya kötelékében működik. A világháború alatt a második vártüzérezredben a szerb, montenegrói, olasz és orosz fronton harcolt, mint tűzmester szerelt le. Az I. és II. o. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Deák Julianna, gyermekei: Ödön és Lajos. A M. P. volt tagja, a hazafias és nemzeti eszmék lelkes támogatója.

László Lóra tanítónő, Nyárádszentmárton. Sz. 1914. Iszló. Atyja: Balázs lelkész, anyja: László Jolán volt. Törzsökös székely nemes családból származik. Tanulmányait Kolozsváron végezte el és 1940-ben Csíkfalván kezdett tanítani. A magyar kultúra lelkes ée megbízható őre, aki hivatva van a magyar generáció hazafias szellemben való nevelésére.

László Péter ny. adótiszt, Medesér. Sz. 1890. Atyja: †Mihály tekintélyes gazdálkodó volt. Székely nemes családból származik. Iskoláit Székelykeresztúron és Kolozsváron végezte. A nagyváradi adóhivatalnál kezdte pályafutásai és mint adóhivatali tisztviselő, 25 éven keresztül működött. 1936-ban vonult nyugalomba. Neje: Nagy Julianna, gyermekei: Ibolya és József. A M.P. volt tagja, a hazafias eszmék támogatója.

László Sándor igazgató-tanító, Fitód. Sz. 1888. Zsögöd. Igazolt székely nemes család leszármazottja. Atyja: †Sándor, anyja: Kedves Mária volt. Tanulmányait Csíksomlyón végezte és 1907-ben nyert oklevelet. 1908-ban zalamegyei Várfölde községben kezdett tanítani, 1911-ben került Fitódra, ahol azóta megszakítás nélkül tanít mint az iskola igazgatója. A világháborúban az orosz és román fronton harcolt, mint zászlós szerelt le, az I. és II. o. ezüst, bronz, vit. érem és a K. cs.-k. tulajdonosa. A megszállás alatt mindvégig tagja volt a M. P.-nak, erkölcsi és anyagi támogatója, minden hazafias és kulturális egyesületnek. Neje: Székely Julianna, gyermekei: Irén, Piroska, Sándor, Etelka és Mária.

László Sándor gazdálkodó, Farcád. Sz. 1892. Hodgya. Székely gazdacsaládból ered. Iskoláit Farcádon végezte és a szülői házban tanult gazdálkodni. Jelenleg 15 hold földön folytat korszerű gazdálkodást és haszonállattenyésztést. A világháborúban a 82. székely ezredben az orosz, román és az olasz fronton harcolt, háromszor sebesült, és mint tizedes szerelt le. A bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Lőrinc Róza, gyermekei: Sándor és Lina, kiket magyar szellemben nevelt fel.

László Zoltán órásmester és ékszerész, Kézdivásárhely. Sz. 1906. Kézdisárfalva. Atyja: József tekintélyes asztalosmester, anyja: Hodor Anna volt. Középiskoláit Brassóban végezte, ahol a szakmát is kitanulta és mint segéd Brassó, Sepsiszentgyörgy, Bukarest, Braila, Constanza, úalatz legjobb mestereinél fejlesztette szaktudását és 1939-ben Rozsnyón lett önálló mester. Jelenleg Kézdivásárhelyen van üzlete. A város jónevű, tekintélyes szakiparosa. Neje: Pécsy Magdolna.

László Zsigmond ny. igazgató-tanító, Csekefalva. Sz. 1860. Homorodjánosfalva. Atyja: †Zsigmond gazdálkodó volt. Ősrégi székely nemes családból született. Székelykeresztúron végezte tanulmányait és 1884-ben nyert oklevelet. Pedagógiai működését Szentábrahámban kezdte meg 1886-bán. 4 évtizedes érdemdús és lelkiismeretes pedagógiai munkássága után 1925-ben vonult nyugalomba. Minden magyar hazafias és kulturális egyesületnek lelkes támogatója volt. Neje: †Varga Gizella, gyermekei: Balázs unit. lelkész, Zsigmond közig. tisztv., Ilona tanítónő, Gizella, Géza és Erzsébet. 1932-ben vette nőül Tarr Juliannát.

Lázár Antal kereskedő, Parajd. Sz. 1888. Alsósófalva. Ősrégi székely nemes kereskedő családból származik. Atyja: †Antal is kereskedő volt. Középiskolái elvégzése után kereskedői pályán kezdett működni, 1905 óta önálló. A világháborúban a 82. székely gy.-ezr. kötelékében orosz és olasz fronton harcolt, egy évig olasz fogságban is volt. Mint tizedes szerelt le. Hazafias, kulturális és szociális egyesületek lelkes támogatója.

Lázár Attila kertész, Marosvásárhely. Sz. 1909. Atyja: Mihály, anyja: Perzsa Aranka volt. Székely családból született. Iskoláit Nagytereimben végezte, majd a kertészeti pályára lépett, ahol huzamosabb ideig folytatott segédi gyakorlatot. 1933 óta önálló kertész Marosvásárhelyen. Magyarságát a megszállás nehéz évei alatt is megtartotta. Neje: †Szlovacsek Franciska, gyermeke: Attila.

Lázár Gergely cipészmester, Bartót. Sz. 1907. Bardóc. Atyja: Barabás, anyja: Kolumbán Mária volt. Iskolái elvégzése után a cipészszakmát tanulta ki és mint segéd Brassóban és Bukarestben fejlesztette szaktudását, 1938-ban lett önálló Baróton. Mérték után rendelésre dolgozik, az úri közöfiség kedvelt mestere. Magyarsága miatt a román megszállás alatt bántalmazták. Neje: Benedek Anna.

Lázár Gerő kereskedő, Parajd. Sz. 1897. Székely nemes családból származik, édesatyja: †Antal, tekintélyes kereskedő volt. Középiskoláit Gyergyószentmiklóson végezte, majd édesatyja által alapított üzletben tanulta a kereskedői szaktudást és 1919 óta önálló. A világháború alatt a 22. honv. gy.-ezr.-ben az orosz fronton küzdött, két évig volt hadifogoly. Intelligens képzett kereskedője a községnek, a hazafias eszmék támogatója.

Lázár Ignác ny. tisztviselő, Marosvásárhely. Sz. 1886. Gyergyószentmiklós. Gyergyói törzsökös székely nemesi gazdacsaládból származik, édesatyja: Ignác, aki részt vett a boszniai okkupációban. Tanulmányai elvégzése után mint állami hivatalnok kataszteri nyilvántartáshoz került, megelőzőleg tanítóképzőt is végzett. Minden hazafias és kulturális ügy támogatója volt. A Hitelbank és a Tejszövetkezet igazgatósági tagja. Mint a kisebbségi sorsban levő magyar alattvaló a román megszállás alatt előbbre jutni nem tudott és kényszemyugdíjazással vonult nyugalomba. Rendíthetetlenül kitartott magyarsága mellett, gyermekeit, is magyarnak nevelte fel. Neje: Mészáros Veronika, gyermekei: Ilonka és László.

Lázár István polg. isk. igazgató, Barót. Sz. 1893. Apáca. Atyja: Pál, anyja: Bartha Márta. Tanulmányait Hosszúfalun, Kolozsvárt, Budapesten végezte, tanári oklevelét Budapesten 1917-ben nyerte el. Gyergyóújfalu, Barót, Kézdivásárhely, Nazsód, majd Ismételten Baróton működött. 1934-ben először, majd 1939-ben másodszor bocsátották el állásából a románok a román nyelv nemtudása miatt. A világháborúban részt vett, 1914—1918-ig a 24. gy.-ezr. kötelékében az orosz fronton, megsebesült és mint rokkant szerelt le. Gyermekei: Klára, László és Pál.

Lázár József tanító, Homoródremete. Sz. 1914. Lövéte. Ősrégi székely családból származik, édesatyja: József, anyja: Szőcs Róza volt. A tanítóképzőt Marosvásárhelyen és Kézdivásárhelyen végezte, 1934-ben. 1940-ben nevezték ki a homoródremétei rk. elemi iskolához mint első új magyar tanítót a megszállás után. Magyarsága miatt a román megszállás alatt nem kapott állást, elhelyezkedni nem tudott. Dalárda és minden kulturális és szociális egyesület működésében részt vesz.

Lázár Klára csíkvacsárcsi, ny. városi. tisztviselő, Marosvásárhely. Ősrégi székely nemesi család leszármazottja. Tanulmányainak elvégzése után mint tisztviselőnő kezdte meg pályafutását és mint városi tisztviselőnő tevékenykedett. A megszállás alatt is megtartotta magyarságát és hazafiasságát, emiatt állandóan üldözték és kellemetlenkedtek neki a hatóságok olyannyira, hogy 1935-ben kényszernyugdíjazták. Minden hazafias, kulturális és szociális intézmény támogatója.

Lázár Márton kereskedő, Parajd. Sz. 1895. u. o. Ősi székely törzsökös család leszármazottja. Atyja: †Antal. Középiskolai tanulmányait Gyergyószentmiklóson végezte el, utána Parajára visszakerült és 1913-ban alapította meg jelenlegi üzletét, amelyet a mai napig vezet. A háború alatt katonai szolgálatot teljesített, 1915-ben vonult be a 82. gy.-ezr.-hez, az olasz fronton harcolt és 1919-ben szerelt le, mint őrvezető. A megszállás alatt megtartotta hazafiasságát és magyarságát.

Lázár Mihály dálnoki, ny. pü. ü. miniszteri tanácsos, Budapest. Sz. 1870. Dálnok. Atyja: †Elek, anyja: léczfalvi Bernád Zsuzsanna. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön és Nagyenyeden, valamint Székelyudvarhelyen, egyetemi tanulmányait Kolozsváron végezte. Működését Hátszegen kezdte meg nagybátyja közjegyzői irodájában. Majd Temesváron a pénzügyigazgatóság kötelékébe lépett, ahol mint fogalmazó és segédtitkár, majd Brassóban mint titkár és tanácsos és 1922-ben Budapesten a VIII/b. és VIII/a. adófelügyelőségen mint főnök teljesített szolgálatot 1930-ig, amikor is nyugalomba vonult. Neje: szalóki Foltényi-Mercedes Mária, Gyermekei: Elemér és Dalma.

Lázár Vilmos dr. delnei, ny. pü. tisztviselő, Uzon. Sz. 1890. Kovászna. Ősi székely nemesi család gyermeke. Atyja: Benedek. Középiskolai tanulmányait Kézdivásárhelyen kezdte, egyetemi tanulmányait Kolozsváron végezte. A pénzügyigazgatóság kötelékében kezdte meg pályafutását, ahol 1940-ig teljesített szolgálatot. A világháborúban részt vett, az orosz fronton küzdött. Egyszer sebesült. A Sig. Laud. K. cs.-k. kitüntetésekkel mint főhadnagy szerelt le. Magyar érzelmei miatt a román megszálláskor számos kellemetlensége volt. Neje: Bodali Hajnalka, gyermeke: András.

Lázár Testvérek, kereskedők, Parajd. A céget 1870-ben †Lázár Antal alapította,

mely idő óta a család tulajdonát képezi. Rőfös, rövidáru és divatcikkek szaküzlete. A helyi és környéki szükségletet látja el.

Lebovits Mór, fakereskedő, Maroshévíz. Sz. 1878. Ratosnya. Atyja: Ábrahám, anyja: Frits Száli. Iskolai tanulmányait Kolozsváron végezte, majd kereskedelmi érettségit tett, utána fakereskedést nyitott, amelyet ma is folytat. A háború alatt katonai szolgálatot teljesített a 22. h. gy.-ezr. kötelékében, 1917-ben került az olasz frontra, majd mint tartalékos főhadnagy szerelt le. Háromízben sebesült, több kitüntetés tulajdonosa.

Lebovits Salamon kereskedő, Szentábrahám. Sz. 1889. Maroskövesd. Atyja: †Náthán, kereskedő volt. Iskolái elvégzése után a kereskedelmi pályára lépett, az atyja üzletében fejlesztette szaktudását és önállósította magát Szentábrahámban. Tényleges katonai kötelezettségének 1910-ben tett eleget a várfüzéreknél. A világháború alatt pedig a 27. tüzérezrednél szolgált, az orosz és albán harctéren küzdött, egyszer sebesült. Mint szakaszvezető szerelt le. Több kitüntetés tulajdonosa. Neje: Fried Regina, gyermekei: Borbála, Ferenc.

Lehner Gyula körjegyző, Csíkrákos. Sz. 1886. u. o. Ősrégi székely család sarja, atyja: †Vencel, aki kereskedő volt. Érettségi vizsgáit Kézdivásárhelyen tette le, oklevelét 1907-ben szerezte meg. Csíkrákoson kezdte meg működését, mint jegyző. Majd Csíkszentmiklós körjegyzője, később Csíkszentmihály főjegyzője lett. Innen magyarsága miatt a románok elmozdították állásából. Jelenleg Csíkrákos község körjegyzőié. A megszállás alatt magyarsága mellett mindenkor kitartott és emiatt üldözték. Neje: Gábori Erzsébet, gyermekei: Erzsébet és Emilia.

Leichtag Salamon kereskedő, Székelykeresztúr. Sz. 1877. Ákosfalva. Atyja: Éliás. Iskolái után a kereskedői szakot tanulta és mint kereskedő fejlesztette szaktudását, 1910-ben lett önálló a saját erejéből. Majd 1925 óta Székelykeresztúron működik. A világháborúban részt vett a 22. ezred kötelékében, az orosz, román és olasz fronton harcolt, mint őrmester szerelt le a bronz vit. é. és a K. cs.-k. kitüntetésekkel. Neje: Goldmann Berta, gyermekei: Móric, Róza, Jenő és Sarolta.

Lendler Andor üzemvezető, Dédabisztra. Sz. 1898. Sóskút. Tanulmányait Székesfehérváron végezte és mint bányatisztviselő több üzemben működött, 1920 óta él Erdélyben. A világháború alatt 1916-tól teljesített frontszolgálatot, az I. és II. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. 1920-tól 1926-ig Gyergyósalamáson működött, jelenleg Dédabisztrán tevékenykedik. Minden hazafias és kulturális megmozdulást támogat. Neje: Fischer Ilona, gyermeke: Ágnes.

Lengyel Alfréd textilkereskedő és inggyáros, Marosvásárhely. Sz. 1895. Turnu-Severin. Atyja: †Frigyes. Tanulmányainak elvégzése után Wienben a világhírű Singer gyár kötelékében kezdte meg pályafutását. 1923-ban Brassóban, majd Marosvásárhelyen tevékenykedett, 1903-ban lett önálló, üzemében átlagosan 25 embert foglalkoztat. Neje: Deutsch Berta, gyermekei: Walter és Márton. A világháborúban részt vett az olasz és orosz fronton és mint hadnagy szerelt le. Az arany érd. ker. és a K. cs.-k. tulajdonosa.

Lengyel Dénes autófuvarozó, Szováta. Sz. 1905. u. o. Atyja: †János, anyja: Demeter Teréz. Ősrégi székely nemesi család leszármazottja. Iskolái elvégzése után gróf Haller Jenőnél tevékenykedett, majd utána kitanulta, az ácsmesterséget, 1929-ben letette a gépkocsivezetői vizsgát. 1930 óta önálló autófuvarozó. Tényleges katonai kötelezettségének eleget tett. A M. P.-nak tagja volt s általában mindenkor megtartotta magyar érzelmét. Neje: Siklódy Kornélia, gyermekei: Dénes és Károly, akiket magyar szellemben nevelt.

Lengyel János ig.-tanító, Székelymoson. Sz. 1887. Marosfelfalu. Atyja: †András, anyja: Baky Júlia. Iskoláit Marosvásárhelyen, a tanítóképzőt Kolozsváron végezte, szakipariskolai vizsgát is tett. 1912-ben kezdte meg működését először Unoka községben, 1919-ben került Hódmezővásárhelyre és több állomáshelye után Székelymosonba került, ahol mint ig.-tanító működik. A háború alatt katonai szolgálatra vonult be, a 22. h. gy.-ezr. kötelékében 3 évig az orosz fronton küzdött, ahol meg is sebesült. Két gyermeke van. A M. P. tagja volt és gyermekeit is igyekezett mindenkor magyar szellemben nevelni.

Leonhardt Oszkár fűrésztelep-tulajdonos és gyáros. Lázárfalva. Sz. 1894. Brassó. Ősi brassói eredetű szász család sarja. Atyja: †Oszkár, aki szintén gyáros volt. Brassóban érettségizett. A világháborúban a 35-ös tüzéreknél teljesített szolgálatot. Az orosz fronton harcolt egészen 1918-ig és mint főhadnagy szerelt le. Kitüntetései: Sig. Laud. a hadiékítménnyel, a K. cs.-k. és elismerő oklevél. A leszerelés után előbb mint földbérlő gazdálkodott, majd Sepsibodókon mint fakereskedő tevékenykedett. 1932-ben Lázárfalván megalapította a mai fűrészüzemét, amely gőzerőre van berendezve, a mai kor szellemének megfelelően. Az üzemben 18—20 alkalmazottat foglalkoztat. A megszállás alatt a Magyar Pártnak volt tagja, jelenleg az Erdélyi Pártnak és számos faipari egyesületnek tagja. Neje: Haán Eugénia.

Léb Izsák fűszer-, üveg- és porcellánkereskedő, Székelyudvarhely. Sz. 1903. Széplak. Atyja: Móric, anyja: Katz Etelka. Iskolái után a kereskedői szakot tanulta és e szakmában fejlesztette tudását. Önálló 1930-ban Székelyudvarhelyen lett, ahol a mai napig is vezeti üzletét. Neje: Markovits Helén, gyermeke: Henrik és Edit.

Léb Sámuel kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1898. u. o. Atyja: Fülöp, anyja: Kohn Cecilia. Marosvásárhelyen végezte el iskolai tanulmányait, majd kereskedelmi pályára lépett és 1934 óta önállóan vezeti üzletét. A háború alatt katonai szolgálatot teljesített, a 62. cs. és kir. gy.-ezr.-hez vonult be, az orosz és olasz fronton harcolt és 1918-ban szerelt le. A K. cs.-k. kitüntetés tuljdonosa. Neje: Dávidovics Klára.

Léta Sándor gazdálkodó, Bölön. Sz. 1901. u. o. Atyja: †Áron, anyja Kisgyörgy Rozália. Iskoláit szülőhelyén végezte el, majd pedig a családi birtokon kitanulta a gazdálkodást, majd pedig 1926 óta önálló gazdálkodást folytat mintegy 22 hold kiterjedésű földjén. Katonai kötelezettségének eleget tett. Neje: Szabó Zsuzsanna, gyermekei: Árpád, Áron és Judit. Mindenkor megtartotta magyar hazafiságát, emiatt üldözték és tettleg is bántalmazták. A Hangyának felügyelőbizottsági és igazgatósági tagja, az Erdélyi Párt tagja, stb., stb.

Lichtenstein Henrik kereskedő, Kommandó. Sz. 1896. u. o. Atyja: Sámuel: anyja: Fischer Hermina. Kereskedelmi érettségit Brassóban tett. Mint tisztviselő a Rimamurányi Salgótarjáni r. t. kötelékében kezdte meg pályafutását. Majd édesatyja üzletének vezetését vette át és 1929 óta önálló kereskedő. A világháborúban részt vett, a 36. tábori tüzérezred kötelékében az olasz fronton harcolt, ahol megsebesült és fogságba is esett. A bronz vit. é. és a K. cs.-k.-tel mint karp. őrmester szerelt le, A román megszállás alatt a magyar ügyek mindenkori lelkes támogatója volt. Neje: Vágó Margit, gyermeke: Katalin és György.

Liszka Gedeon tanfelügyelőséghez beosztott tanító, Marosvásárhely. Sz. 1895. Szászrégen. Erdélyben letelepedett lengyel főnemes családból származik. Atyja: Károly, anyja: Dürr Malvin volt. Középiskoláit Marosvásárhelyen a ref. kollégiumban végezte. Középiskoláit Marosvásárhelyen, tanítóképzőt Nagyenyeden végezte el. Pályafutását Mezőbergenyén kezdte meg. Jelenleg Marosvásárhelyen a tanfelügyelőség kötelékében teljesít szolgálatot. Közéleti tevékenységet intenzíven fejtett ki, a Gazdakör, Hangya, EMGE, Tejszövetkezet szervezése terén. A M. P. tagja volt, minden magyar és hazafias ügynek lelkes támogatója. Neje: Zsigmond Klára, gyermekei: Károly és Pál.

Lokodi Gergely ifj. gazdálkodó, Nyárádremete. Sz. 1896. u. o. Atyja: id. Gergely, anyja: Kacsó Anna. Régi ősi nemesi családból származik. Iskoláit szülőközségében végezte el, majd családi gazdaságban fejlesztette tudását. Később mint erdész tevékenykedett, majd Vármezőre telepedett le mint önálló gazdálkodó és ugyanakkor pisztrángtenyészethez kezdett. A világháborúban részt vett, különböző harctereken küzdött és mint tizedes, a K. cs.-k., bronz vit. é. kitüntetésekkel, betegen szerelt le. Neje: Hegyi Katalin. 7 gyermeke van. A M. P.-nak tagja volt.

Lókody István tanító, Nyárádszereda. Sz. 1917. Szászrégen. Atyja: István, anyja: Nagy Margit. Középiskoláit és a tanítóképzőt Marosvásárhelyen végezte, előbb Vásárhelyen, majd Nyárádszeredán működött, mint községi, 1940-től állami iskolai tanító Nyárádszeredán. A román megszállás alatt a M. P. tagja volt és minden magyarirányú mozgalomból kivette részét. Testvérei: Margit, Gabriella, Etelka és Károly.

Lokody Pál joghallgató, Mikháza. Sz. 1919. u. o. Atyja: id: Márton, anyja: Bakó Eszter. Középiskoláit Székelyudvarhelyen és Csíkszeredán, egyetemet Kolozsvárott végzett. 1940-ben Mikháza községházához jegyzői gyakornoknak lett kinevezve^A M. P. tagja volt és minden magyar ügynek lelkes résztvevője. Édesatyja köztiszteletben álló polgára volt a községnek és hosszú időn keresztül mint községi tanácsos, a falu írnoka és mint bíró tevékenykedett.

Longera János okl. jegyző, Jedd. Sz. 1893. Erdőszentgyörgy. Atyja: †János, anyja: Hütter Amália. Középiskoláit Debrecenben, jegyzői tanfolyamot Marosvásárhelyen végezte el. Mint segédjegyző Székelyhódoson kezdte meg pályafutását, onnan Székelybere körjegyzője lett 1919-ben. A román megszállás alatt 1940-ig vezette a község közügyeit. A megszállás alatt, minthogy gyermekeit magyar iskolában neveltette, többízben voltak kellemetlenségei. Neje: Nagy Adél, gyermekei: János, Éva, Juliánna.

Losonczy Magda tanítónő, Székelyvécke. Sz. Beresztelk. Atyja: György ismertnevű főszolgabíró volt Marosvásárhelyen. Középiskoláit és képzőt Nagyenyeden vé-

gezte. 1937 óta Székely véckén működik, a megszállás alatt is minden magyar és kulturális ügynek támogatója és résztvevője volt. A helyi nőegylet örökös tagja.

Losonczy Márton községi bíró, gazdálkodó, Nyárádszentimre. Sz. 1894. u. o. Régi törzsökös székely nemesi családból származik. Iskoláit szülőhelyén végezte el, majd szülei mellett gazdálkodott és 1922 óta önálló gazda. A világháború alatt 4 esztendőn át katonai szolgálatot teljesített és a II. o. ezüst, bronz vit. é. és K. cs.-k. kitüntetésekkel szerelt le. A megszállás alatt hazafias érzelmei miatt a románok tettleg is bántalmazták, mindamellett minden magyar megmozdulásban részt vett és azt támogatta. A község köztiszteletben álló polgára és magyarérzésü bírája. Neje: Tőkés Zsuzsánna, gyermekei: Margit, Aranka, Imre, Kató és Buda.

Lovass Miklós ig.-tanító, Maroskeresztúr. Sz. 1916. Torda. Atyja: †Albert, anyja: Böjte Anna, régi erdélyi család leszármazottja. A tanítóképzőt 1936-ban Nagyenyeden végezte el, pályafutását Széken kezdte meg, onnan Szászrégen, Erzsébetváros, Udvarfalva, 1940-ben pedig Maroskeresztúr következett, ahol mint a ref. iskola ig.-tanítója fejt ki tevékenységet. A román megszállás alatt a magyar kultúra legszélesebb keretek közötti terjesztése volt a főcélja. A község gazdasági fellendítésében is része volt, a Fogyasztási Szövetkezet vezetésében mint felügyelőbizottsági elnök vett részt.

Lovász József kovácsmester, Mezőpanit Sz. 1905. Harcon. Ősrégi mezőségi ref. család leszármazottja. Atyja: †János, anyja: Kibédi Ágnes. Iskolái elvégzése után a kovácsipart tanulta és azt Erdély számos városában fejlesztette és mint kiváló szakember, 1929-ben önállósította magát saját erejéből és azóta vezeti üzemét. A M. P. működésében részt vesz. Neje: Riza Juliska, gyermeke: József.

Löbl Oszkár dr. orvos, Korond. Sz. 1898. Gyulakuta. Atyja: Izsák, anyja: Rosenfeld Rozália. Középiskoláit Székelykeresztúron, egyetemi tanulmányait Bécsben és Olaszországban végezte. Tanulmányújáról hazatérve, mint magánorvos kezdte el működését 1927-ben és 1930 óta Korondon folytat gyakorlatot. A világháborúban részt vett, 1916-tól a 22. h. gy.-ezr: kötelékében az orosz, majd az olasz harctéren harcolt és mint zászlós szerelt le. Magyar ügyek lelkes támogatója. Neje: Balázs Rozália, fia: Egon.

Lőrincz András ref. lelkész, Sóvárad. Sz. 1905. Etéd. Atyja: †András, anyja: Salamon Rozália, ősrégi székely család gyermeke. Középiskoláit Székelykeresztúron, egyetemi tanulmányait Kolozsváron végezte. 1927 július 1-én kezdte meg papi működését Alsócsernátonban. Több állomása után 1939-ben került Sóváradra, mint lelkész. Magyarsága miatt a román megszálláskor hadbíróság elé állították. A kolozsvármegyei M. P. intézőbizottságának tagja, a sóváradi M. P. vezetője volt.

Lőrincz Dániel gazda, Korond. Sz. 1870. Atyja: †Mózes, anyja: †Lőrincz Rebeka, ősrégi székely nemesi gazdacsalád leszármazottja. A gazdálkodást szüleinél tanulta ki és egyideig az atyja birtokán tevékenykedett, de már évek hosszú sora óta önálló gazda. Tényleges katonai kötelezettségének eleget tett, a háború alatt azonban, mint gazdát felmentették. Ma kb. 40—42 hold birtoka van. A M. P.-nak volt tagja, hazafiassága elismert és minden magyar megmozdulásnak hű harcosa volt. Neje: Simén Juliánna, gyermekei: Domokos és Eliza.

Lőrincz Dénes gazdálkodó, Mátisfalva. Sz. 1877. u. o. Ősrégi székely nemesi családból származik. Iskoláit szülőhelyén végezte el, majd utána a kivácsipart tanulta. Tényleges katonai szolgálatát a 2. huszár-ezr. kötelékében töltötte le, majd 1901-ben mint önálló kovács kezdett működni szülőhelyén. 1908-ban Amerikába vándorolt ki, ahonnan a háború kitörése előtt érkezett vissza, mikor is a 9. honv. h.-e. kötelékében az orosz, román fronton harcolt s mint tizedes a bronz vit. é., K. cs.-k. kitüntetésekkel szerelt le. A világháború után a kovácsmesterséget folytatta, emellett a családi gazdaságán gazdálkodik mind a mai napig. Neje: Miklós Zsuzsánna, .gyermekei: Zsuzsánna, Dénes és Domokos. A M. P. tagja volt.

Lőrincz Dénes gazdálkodó, Székelydája. Sz. 1914. u. o. Ősrégi székely nemes család gyermeke. Atyja: †Dénes, anyja: Szabó Borbála. Iskoláit szülőfalujában végezte el, majd a gazdálkodást tanulta, 1937-ben Márton Dénesné birtokának kezelését veszi át, ami később saját tulajdonába megy át. A M. P. működésében kivette részét. Neje: Bálint Regina, gyermeke: Dénes.

Lőrincz Erzsébet tanítónő, Mezőbergenye. Ősi székely családból származik, a család a baconi elönevet viseli. Atyja: Jeromos, anyja: Havadtői Margit. Mint pedagógus Erdély több városában, sőt a bukaresti ref. elemi iskolában is tanított. 1941-ben került Mezőbergenyére mint ref. felekezeti tanító. Az egyházi és minden magyar kultúr és hazafias egyesületek működéséből kiveszi részét.

Lőrincz Gyula gazdálkodó, Bágy. Sz. 1901. u. o. Ősrégi székely nemesi család. Atyja: János, anyja: Zólya Mária. Iskoláit szülőfalujában végezte el, majd korán árvaságra jutott és fiatalkora óta lett önálló gazdálkodó a szüleitől örökölt földön, amit szorgalmas, kitartó odaadással művel. A M. P. felügy. biz. tagja volt, az EGE helyi szervezetének alelnöke és a szövetkezetek vezetőségi tagja. Neje: Bencze Róza, gyermekei: Irén, Gyula, Ákos és István.

Lőrincz Imre kereskedő, Korond. Sz. 1908. Atyja: Mihály, anyja: Biró Zsuzsánna. Ősrégi nemesi székely családból származik. Iskoláit Korondon végezte el, utána apja által 1920-ban alapított üzletükben szülőitől szerezte meg szaktudását és 1939-ben átvette az édesapja üzletét, amelyet a saját nevét vezet, mint önálló kereskedő. Tényleges katonai kötelezettségének eleget tett. A megszállás alatt is mindenkor megtartotta magyarságát és minden hazafias és kulturális megmozdulásnak lelkes harcosa volt, amiért tettleg is bántalmazták. Neje: Fodor Vilma, gyermekei: Vilma és Albert.

Lőrincz A. István gazdálkodó, Kápolnásfalu. Sz. 1892. u. o. Ősrégi székely családból származik, iskoláit szülőföldjén végezte, majd utána atyja mellett tanulta a gazdálkodást. A világháborúban a 2. huszárok kötelékében az orosz, román és olasz fronton harcolt. 1918-ban szerelt le. II. o. ezüst, bornz, K. cs.-k. kitüntetésekkel. A román uralom alatt a M. P. lelkes támogatója volt. Magyarságáért kétízben letartóztatták. A Gazdakör elnöke. Szorgalmas, odaadó munkásságával Homoródfürdőn 20 szobás üdülőtelepe van, amit saját erejéből épített fel. Neje: Csíki Ilona.

Lőrincz Jakab kisbirtokos, Csíktusnád. Sz. 1878. u. o. Atyja: †Lőrincz Pál, anyja: †Éltes Juliánna. Mindkkét részről ősrégi székely nemesi család leszármazottai. Iskoláit Csíksomlyón végezte, azután szüleinél kezdett el gazdálkodni. Tényleges katonai kötelezettségének 1898—1901-ig tett eleget. A világháborúban önként vett részt és a 82. K. u. K. gyalogezrednél mint szakaszvezető teljesített szolgálatot. A román megszállás alatt hazafias érzelmeiért állandó üldöztetésben és meghurcoltatásban volt része. 1921-ben lett saját erejéből önálló. Neje: imecs Gizella, régi székely család sarja, gyermekei: Imre, Rozália és Gizella.

Lőrincz Kálmán gazdálkodó, Kápolnásfalu. Sz. 1894. Ősrégi székely nemes családból származik. Iskolái után a szülei mellett a gazdálkodást tanulta, majd 1911-ben a kályhásmesterséget sajátította el. A világháborúban részt vett a 82. közös gy.-e. kötelékében az orosz és olasz fronton, mint szakaszvezető szerelt le. Háromszor a II. o. ezüst, bronz vit. é. és a K. cs.-k. kitüntetések tulajdonosa. Jelenleg mint önálló gazdálkodó, 11 holdat kitevő gazdaságát vezeti. A megszállás alatt a M. P. tagja és lelkes támogatója volt. Volt községi pénztárnok, jelenleg a Gazdakör pénztárnoka. Neje: Lőrincz Veronika, gyermekei: István, Kálmán, Mihály és Ágoston.

Lőrincz Mihály gazdálkodó, Kápohiásfalu. Sz. 1887. u. o. Régi székely nemes családból származik, iskolái elvégzése után a gazdálkodást édesatyja mellett tanulta, majd Amerikába vándorolt ki, ahol 3 évig fejlesztette tudását, 1908-ban tért vissza. A világháborúban részt vett az orosz fronton, ahol 1914 decemberében sebesült, majd ismét az oroszok ellen küzdött, amikor is 1916-ban foglyul ejtették és csak 1918-ban jött vissza, mint tizedes. A bronz vit. é. tulajdonosa. Jelenleg 16 holdat kitevő gazdaságát míveli. A M. P. tagja és lelkes támogatója volt, volt községi főbíró és birtkossági jegyző, jelenleg a rk. egyház tanácsosa és a Szöv. Bank pénztárnoka. Neje: Tóth Veronika.

Lőrincz Mózes id. gazdálkodó, Székelydálya. Sz. 1881. u. o. Ősrégi szabad székely családból származik. Anyja: †Mózes, anyja: †Zágoni Borbála. Iskoláit szülőfalujában végezte el, majd atyja mellett tanulta a gazdálkodást, 1921-ben lett önálló gazdálkodó. A világháborúban részt vett a 82. gy.-e. kötelékében az orosz, román és olasz fronton harcolt, egyszer sebesült. A K. cs.-k. tulajdonosa. M. P.-nak lelkes híve, a községnek hosszú időn át pénztárnoka volt. A szövetkezeti életben részt vesz, s két évtizedes tagja az egyházak presbitériumának. A román megszállás alatt, mint községi pénztáros, egy anitreviziós nyilatkozat aláírására kényszerítették, de ő még súlyos testi bántalmazások dacára is, magyar érzelmei miatt, megtagadta. Neje: Kecskés Lidia, gyermekei: Mózes, István, Ilona.

Lőrincz Sándor bardóci, ref. lelkész, Páva. Sz. 1911. Marosvásárhely. Elődjei: Lőrincz Jeromos Sándor, Gáspár iskolamesterek, Sándor bardóci birtokos. Sepsiszentgyörgyben érettségizett, teológiát Kolozsváron végezte. Mint segédlelkész, 1934-ben került Kovásznára, 1937-től Páva lelkésze. A M. P.-nak tagja volt, 1938-ban magyarsága miatt, mint államellenes izgatót, félévi börtönre ítélték.

Lőrincz Sándor ref. kántortanító, Nyárádselye. Sz. 1915. Farcád. Atyja: Áron ref. lelkész volt. Anyja: Nagy Irma. Tanítóképzőt Nagyenyeden a Bethlen-kollegiumban végezte, pedagógusi pályafutását Nyárádselyén, mint kántortanító kezdte meg. Minden magyar és kulturális ügy-

ben kivette részét, testvérei: Béla, Géza és Irma.

Lőrinczi Mózes községi bíró, gazdálkodó, Etéd. Sz. 1894. u. o. Atyja: Mózes, anyja: Deák Rebeka. Ősi székely nemesi családból származik, iskolái után a gazdálkodást tanulta. A világháborúban részt vett a 82. gy.-e. kötelékében az orosz, román és olasz fronton harcolt, négyszer sebesült. Mint szkv. szerelt le, a kétszer bronz vit. é., a K. cs.-k., seb. é. tulajdonosa. A M. P. tagja volt, minden hazafias megmozdulásból kivette részét. Neje: Gedő Vilma, gyermekei: Mózes, Albert és József.

Lőrinczi Zoltán ny. főhadnagy, földbirtokos, Ikland. Sz. 1888. u. o. Atyja: †Dénes, anyja: †György Róza. Ősi nemesi földbirtokos családból származik. Székelyudvarhelyen tett gimnáziumi érettségit, majd utána tényleges katonai szolgálatra a 22. honv. gy.-e. kötelékébe vonult be, melynek kötelékében gazdászati tanfolyamot Budapesten végzett. Később a m. kir. Koronaőrséghez nyert beosztást, innen visszavezényelték a 22. h. gy.-e.-hez mint gazdasági tisztet. A világháborúban mint hadnagy, az orosz és az olasz fronton harcolt. Kitüntetései: kor. aranyérem a kardokkal, arany Sig. Laud., ezüst Sig. Laud., K. cs.-k., a 12—13. mozg. érem és más emlékérem tulajdonosa. Mint főhadnagy szerelt le. A román megszállás alatt magyarsága miatt, állandóan megfigyelés alatt állott. A hadbíróság elé hurcoltak és bebörtönözték.

Lőrinczy Albert dálnoki, bankigazgató, Mezőbánd. Sz. 1891. Mezőbánd. Atyja: †JJános, ősrégi székely nemesi családból származik. Gimnáziumi tanulmányait Marosvásárhelyen, tanítóképzőt Kolozsváron végzett. Mint pedagógus, 4 éven keresztül működött, majd 1926-ban Marosvásárhelyi Takp. kötelékébe került, mint bankpénztáros. 1939 óta mint igazgató vezeti a bankot. A világháborúban részt vett, az orosz fronton harcolt, ahol 1915-ben fogságba esett és 6 évi szenvedés után tért vissza, mint szkv. A II. o. ezüst vit. érem tulajdonosa. A M. P. tagja. Neje: marosjárai Rozsnyay Jozefa, gyermekei: Albert, András, Jozefa és Erzsi.

Lőrinczy Dénes gazdálkodó, Szentábrahám. Sz. 1889. u. o. Atyja: †Domokos, régi nemesi családból származik. A család nemességét 1610-ben kapta. Iskolái után a gazdálkodást tanulta, 1925-ben lett önálló, jelenleg 20 holdon folytat belterjes gazdálkodást. A világháborúban részt vett, a 82. gy.-e. kötelékében az albán fronton harcolt. Volt községi képv.-test. tag, M. P.-nak tagja volt. Első neje: Lőrinczy Eszter 1924-ben elhúnyt, ezen házasságából 3 gyermeke: Sándor, Julianna, Ilona; második neje: Simó Vendina, ezen házasságából is három gyermeke van: Domokos, Dénes és Sári.

Lőrinczy Dénes gazdálkodó, Szentábrahám. Sz. 1890. u. o. Atyja: †Mózes, régi ősi székely nemesi családból származik. Iskolái után a gazdálkodást tanulta a szülei háznál. 1936 óta önálló, jelenleg 23 holdat kitevő birtokán korszerű gazdálkodást űz. Volt községi pénztáros 10 éven keresztül és részt vett a M. P. működésében. A világháborúban a 82. gy.-e. kötelékében az orosz, román és olasz harctereken küzdött. Egyszer sebesült. A bronz vit. é. és K. cs.-k. tulajdonosa, Neje: Lőrinczy Ilona, gyermekei: Mózes, Ilona, Lajos, Zsuzsánna és Béla.

Lőrinczy Ferenc tanfelügyelő, Marosvásárhely. Sz. 1884. Bürkös. Régi mezőbergenyei ősi székely család gyermeke. Atyja: György, anyja: Wolf Katalin. Tanítói oklevelet Déván nyerte, s mint pedagógus, számos helyen fejtett ki értékes tevékenységet. 1936-tól érdemes munkássága eredményeként, az erdélyi ref. egyház tanfelügyelővé nevezte ki, majd 1940 november 4-től Maros-Torda kir. tanfelügyelője lett. A román megszállás alatt nemzethűségi eskü megtagadása miatt állásából elbocsátották, amikor is a református egyház szolgálatában állott. Mindenkor a magyar nemzeti kultúra érdekében harcolt. Az M. P. értékes közreműködő tagja volt. A világháborúban részt vett, a 24. h. gy.-e. kötelékében a galíciai harctéren küzdött, ahol egyszer súlyosan meg is sebesült. Neje: Simon Piroska, gyermekei: Piroska, Sára, Márta, Kató, Ferenc, László, és Julianna.

Lőrinczy Gábor gazdálkodó, Szentábrahám. Sz. 1869. u. o. Atyja: †Zsigmond, ősrégi székely nemesi családból származik. Iskolái után a gazdálkodást tanulta, 1898-ban lett önálló gazdálkodó 49 holdon, amely birtokot szorgalmas, odaadó munkával 90 holdra gyarapítóit. A világháborúban a 9. huszár-e. kötelékében teljesített szolgálatot. Köztiszteletben álló polgár, aki több mint 20 éven keresztül a község bírája volt, a község állandó virilis képviselője. Az OKH felügy. bizottság elnöke, az unit. egyház kebli tanácsosa, a M. P. vezetőségi tagja volt. Neje: Nagy Zsuzsánna, gyermekei: József csíkfalvai ref. lelkész, György, Margit, Julianna, Viola és Zsuzsánna.

Lőrinczy István gazdálkodó, Szentábrahám. Sz. 1900. u. o. Atyja: Gergely, régi nemes családból származik. Iskolái után a gazdálkodást tanulta. Jelenleg 13 holdon folytat belterjes gazdálkodást. Volt képv. test. tag, és községi törvénybíró. A Hangya pénztárnoka, a M. P.-nak tagja volt. Minden magyar és kulturális ügynek lelkes támogatója.

Lőrinczy István kereskedő, Rugonfalva. Sz. 1888. Bonyha. Atyja: †István. Iskolái után a gazdálkodást tanulta, majd 1924-ben kereskedői pályára lépett. A szakmában önálló lett. Jelenleg Rugonfalván vezeti üzletét. A világháborúban is részt vett, az orosz harctéren küzdött, ahol fogságba esett. Mint szakaszvezető szerelt le. A II. o. ezüst és a K. cs.-k. tulajdonosa. Magyarsága miatt a román megszállás alatt meghurcolták. Neje: Balogh Erzsébet.

Lőrinczy János szentábrahámi, ref. lelkész, Bordos, Sz. 1903. Torda. Székely nemes családból származik, a család 1600-ban kapta nemességét. Érettségit Tordán, teológiát Kolozsváron végezte. 1934-ben szentelték fel. Pályafutását Tordán kezdte meg, 1937-ben került Bordosra, ahol a mai napig végzi lelkipásztori teendőit. A megszállás alatt magyarsága miatt hadbíróság elé állították és állandó üldöztetésnek volt kitéve. Neje: Szabó Anna, gyermeke: Enikő.

Lőrinczy János gazdálkodó, Székelykeresztúr. Sz. 1890. u. o. Atyja: †Lajos, székely nemesi családból származik. Iskolái után az útbiztosi vizsgát tette le és mint útbiztos fejtett ki tevékenységet. A világháborúban részt vett és mint őrmester szerelt le. Több kitüntetés tulajdonosa. A M. P. tagja. Neje: Istók Emma, gyermekei: Domokos, Lajos és Zoltán.

Lőrinczy József ref. lelkész, Csíkfalva. Sz. 1898. Szentábrahámban. Atyja: Gábor, anyja: Nagy Zsuzsánna. Tanulmányait Székelykeresztúron, Kolozsváron és Egerben végezte, 1929-ben szentelték pappá. Kézdivásárhelyen mint s. lelkész, majd Szilágysomlyón, s jelenleg Csíkfalván mint lelkész működik. A világháborúban önként vett részt, az olasz harctéren volt. Neje: Bányai Erzsébet, 2 gyermeke van. A M. P. tagja volt.

Lőrinczy Mihály kántortanító, Homoródszentpál. Sz. 1906. Csekefalva. Régi ősi székely nemes családból származik, a szentábrahámi és csekefalvi előnevet viseli. A tanítóképzőt Székelykeresztúron végezte, pályafutását Homoródszentpéteren kezdte, 1935 óta Homoródszentpálon tanít. A M. P. tagja volt. Egyházának kántora s mint ilyen énekkarok vezetője. A magyar dalkultúrának fejlesztésén fáradozott a román impérium alatt i[illegible]s, sőt előadásokat is tartott, miért is több ízben atrocitásoknak volt kitéve. A Hangya szövetkezet és a Hitelszövetkezet vezetésében is tevékeny részt vesz, ez utóbbinak ügyv. könyvelője. Neje: Buzogány J. Zsuzsanna, gyermeke: Jolán.

Lőrinczy Mihály B. gazdálkodó, Szentábrahám. Sz. 1871. u. o. Atyja: †Béni, régi székely család gyermeke. Iskolái elvégzése után a gazdálkodást tanulta. Tényleges katonai szolgálatot 1892-ben teljesített, ahonnan közvetlen a m. kir. csendőrséghez lépett. A világháborúban mint csendőr vett részt és a románok ellen Harcolt. A háború után kényszernyugdijazták. A koronás ezüst érd. ker. a hadiérem szalagján kitüntetés tulajdonosa. A M. P. tagja, a községnek volt bírája, kepv.-test. tag, OKH ig. tag, unit. egyház keoli tanácsosa. Neje: Lőrinczy Gizella, gyermekei: Mária Terézia, Gizella, Mihály, Gabriella, Domokos és Ferenc.

Lőrinczy Mihály K. gazdálkodó, Szentábrahám. Sz. 1899. u. o. Atyja: †Mózes gazdálkodó és bíró volt. Ősrégi székely családból származik. Iskolái elvégzése után a gazdálkodást tanulta szüleinél. 1922-ben lett önálló, jelenleg 20 holdat kitevő gazdaságán belterjesen gazdálkodik. A világháborúban részt vett a 82. gy.-ezr. kötelékében, az olasz harctéren küzdött. Közs. képv.-test. tag, unit. egyház kébli tanácsosa, a M. P. volt tagja. Neje: kissomlyói Máthéffy Ilona, gyermekei: Margit, Domokos, Julianna, Ilona.

Lőrinczy Tamás dálnoki, kereskedő, Mezőrücs. Sz. 1902. Mezőbánd. Ősrégi székely nemesi család leszármazottja. Atyja: János földbirtokos. Gimnáziumi tanulmányait Marosvásárhelyen végezte, majd kitanulta a fűszer- és vegyeskereskedői szakot. Három évi segédeskedés után 1926-ban önálló lett Mezőbándon, 1929-ben Mezőrücsön, ahol megalapította jelenlegi üzletét. A M. P. tagja, ezidőszerint mint községi főbíró is tevékenykedik, a ref. egyház gondnoka és a helybeli Gazdakör pénztárnoka. Neje: Nagy Mária, gyermekei: Tamás és Edit.

Lőte Dénes áll. tanító, Illyefalva. Sz. 1898. u. o. Ősi székely katona családból származik. Atyja: Lajos. Tanulmányait Sepsisztgyörgyön és Sz.-keresztúron végezte. Mint pedagógus szülőhelyén kezdte működését 1918-ban. Az oláh megszállás ideje alatt a román nyelv nemtudása miatt állásától felfüggesztették, miután a ref. felekezeti iskolában nyert elhelyezkedést. A M. P. tagja volt, jelenleg az Erdélyi Párt tagja. A román zászló meggyalázása miatt súlyos büntetésben volt része. A világháborúban részt vett a 24. gy.-ezr. kötelékében, az orosz harctéren küzdött, mint tart. zászlós szerelt le. A II. ezüst vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Bakcsi Klára, gyermeke: Bendegúz.

Lőte Jenő dr. ügyvéd, Nyárádszereda. Sz. 1883. Székelykál. Atyja: †Dávid, anyja: Farkas Eleonora. Régi családból

származik, eredetét a XVI. századba lehet visszavezetni. Középiskoláit Marosvásárhelyen, egyetemet Kolozsvárott végzett. 1911-ben szerezte meg ügyvédi diplomáját és azóta Nyárádszeredán fejt ki tevékenységet. A világháborúban a 62. gy.-ezr.-del az orosz fronton harcolt mint főhadnagy és fogságba esett. Több katonai kitüntetés tulajdonosa. A M. P. működésében részt vett, minden kulturális, magyar megmozdulás támogatója.

Lőte Lázár kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1879. Székelykál. Atyja: †Dávid, anyja: Farkas Eleonóra. Középiskolái után mint fatermelő működött, majd Székelykálon malomtulajdonos, 1919-től Marosvásárhelyen szállodabérlő. Később az ipartestület titkára, majd pedig alelnöke lett, 1926-ban megalapította Löte-áruház néven rövidáruüzletét, amelyet nejével közösen a mai napig vezetnek. Az üzletben hét alkalmazottnak nyújtanak megélhetést. A M. P. intézőbizottságának tagja volt. A világháborúban részt vett, mint hadirokkant orosz fogságból tért haza őrm. ranggal. Neje: Ábrahám Furina.

Luka Béla pék, Marosvásárhely. Sz. 1885. u. o. Atyja: Ferenc, anyja: Szabó Julianna, ősi háromszékmegyei családból származik. Iskolái elvégzése után a fényképészetet tanulta és több nagyobb városban fejlesztette szaktudását. Debrecen, Miskolc, Kolozsvár, Budapest, Nagyvárad, Szeged voltak állomáshelyei, önálló 1924-ben lett Marosvásárhelyen. A világháború alatt részt vett a 22. gy.-ezr. kötelékében, az orosz fronton volt és mint úrvezető szerelt le. Neje: O. Berta, gyermekei: Márta és Julianna. A M. P. intézőbizottságának tagja volt.

Lukács Dávid l. bíró, gazdálkodó, Csíkszentsimon. Sz. 1875. u. o. Őrségi székely családból származik. Atyja: †Péter I. bíró és gazdálkodó volt. Iskolái, elvégzése után a szülői háznál tanulta a gazdálkodást, később önálló lett. Jelenleg 40 hold birtokán korszerűen gazdálkodik. A világháború alatt a 24. gy.-ezr. kötelékében az orosz, román és olasz fronton harcolt, 1918-ban szerelt le. Kitüntetései: K. cs.-k. és a bronz vit. é. Jelenleg a község bírója. A megszállás alatt magyarsága folytán állandó üldöztetésben volt része, sőt le is volt zárva. A M. P. volt tagja, jelenleg az Erdélyi Párt elnöke, a Fogy. Szöv. igazgatója, egyházi tanácstag stb. Neje: Jánossy Zsuzsanna, gyermekei: Dávid, Margit, Katalin, Péter és Ilona.

Járyné sz. Lukács Irma macesdi, felekezeti iskolai tanítónő, Nyárádszentimre. Sz. Halmágyon (Fogaras m.). Régi törzsökös halmágyi, csángó eredetű családból származik. Atyja: †György földbirtokos. A tanítóképzőt Székelyudvarhelyen és Nagyszebenben végezte a Ferencrendi Nővéreknél. Több állomáshelye volt, jelenleg Nyárádszentimrén fejt ki mint ref. el. isk. tanítónő tevékenységet. Férje: Járy László, gyermeke: Levente. A magyar kultúra önzetlen terjesztője volt és ezért a román hatóságok állandóan kellemetlenkedtek.

Lukács István gazdálkodó, Máréfalva. Sz. 19ÜÖ. u. o. Atyja: István, anyja: Firtos Berta. Régi székely családból származik. Iskolái után gazdálkodást tanult, 1926 óta önállóan gazdálkodik 42 hold kiterjedésű birtokán. A M. P. volt tagja. Köztiszteletben álló polgár, aki két éven át községi bíró volt. A Közbirtokosság jegyzője és elnöke. Neje: Simon Rózsa, gyermekei: Annus, Domokos, Károly és Béla, kiket magyar hazafias szellemben nevelt.

Lukács István ifj. gazdálkodó, Székelykövesd. Sz. 1900. u. o. Ősrégi székely családból származik. Édesatyja: József, anyja: Nagy Anna. Iskolái elvégzése után az atyja gazdaságában tanulta a gazdálkodást, majd megnősült és ezen idő óta a saját földjét tartja művelés alatt, amelyet belterjesen művel meg. A szövetkezeti életben élénk részt vesz, tagja a Hangyának és a Tejszövetkezetnek, a Gazdakör tagja s minden magyar és hazafias megmozdulásnak lelkes támogatója és résztvevője. A M. P. tagja volt. Neje: Orbán Róza, gyermekei: Ernő és Salamon.

Lukács János id. gazdálkodó, Székelykövesd. Sz. 1864. u. o. Ősrégi székely nemesi családból származik. Atyja: †Márton, anyja: †Soós Sára. Iskolái elvégzése után az atyja birtokán tanulta ki a gazdálkodást, majd pedig részben örökölt, részben saját maga által szerzett birtokon folytat gazdálkodást. A M. P. tagja volt, a ref. egyház presbitere, köztiszteletben álló polgár, a községnek hosszú éveken keresztül volt igazságos bírája. Első neje: Márton Ráchel, második neje: Deák Sára, gyermekei: János és István.

Lukács József id. gazdálkodó, Székelykövesd. Sz. 1869. u. o. Ősrégi ref. családból származik. Atyja: †Elek, anyja: †Sárkány Borbála. Iskolái után az atyja birtokán tanulta ki a gazdálkodást és egy ideig ott dolgozott, majd pedig 1889-ben önállósította magát. Mintaszerűen gazdálkodik, úgy hogy a románok öt, egyetlen magyart oklevéllel és pénzjutalommal tüntették ki. A megszállás alatt a M. P.-nak volt lelkes tagja, a presbitériumnak két évtizeden keresztül tagja és kurátora. Neje: Nagy Anna, gyermekei: Márton es István. (Anna leánya meghalt, Salamon fia pedig a háború alatt hősi halált halt.)

Lukács Péter ref. kántor, Marosszentkirály. Sz. 1910. Székelykövesd. Atyja: János, anyja: Nagy Lilla. Iskoláit Székelykeresztúron végezte és Nagyenyeden szerezte kántori oklevelét. Tcbb állomáshelye után 1938-ban került Mezőménesre, 1939-ben Marosszentkirályra kántornak és a mai napig is itt tevékenykedik. Mindenkor kitartott magyar volta mellett és emiatt a románok az állami tanítóképzőből elbocsátották, a bizonyítvány kiadását megtagadták, úgy hogy a felekezeti iskola beiratásáról le is késett, ami igen hátrányos volt a további előmenetelére. Izzó hazafias érzelmei miatt egyéb kellemetlensége is volt a románok alatt. Neje: Papp Erzsébet, gyermeke: László.

P. Lukács Teofil szerzetes, Mikháza. Sz. 1907. Gyergyószálhegy. Atyja: †József, anyja: Bártis Anna. Középiskoláit Gyergyószentmiklóson és Udvarhelyen, teológiai tanulmányait Vajdahunyadon végezte el. 1930-ban szentelték pappá Gyulafehérváron. Papi pályafutását Vajdahunyadon kezdte, majd Szatmár, Dés, Marosvásárhely, és 1940 november 16-án Mikházára került, hol a mai napig is mint rendházfőnök teljesít értékes szolgálatot.

Lukács Vilmos dr. hilibi, ügyvéd, Kézdivásárhely. Sz. 1876. Kézdiszászfalu. Atyja: László, anyja: Jakabos Anna. Régi lófő székely nemesi család leszármazottja, aki középiskoláit szülővárosában és Csíksomlyón végezte, egyetemet Kolozsvárott hallgatott. Ügyvédi vizsgát Marosvásárhelyen tett, gyakorlatot Kézdivásárhelyen kezdett. Városi tiszti ügyész, a helyi Tűzharcos Szövetség elnöke, a M: P.-nak volt választmányi tagja. Részt vett a világháborúban a 24. gy.-ezr. kötelékében. Az orosz fronton harcolt, egyszer sebesült, mint szds. a Sig. Laud. a kardokal, a III. hadiékítményes kat. érd. ker., seb. é. és K. cs.-k. kitüntetésekkel szerelt le. Neje: Molnár Eszter, gyermekei: dr. László és Margit.

Lukácsffy Elek dr. kir. közjegyző, Okland. Sz. 1879. Lengyelfalva. A család a nagyküküllőfalvi előnevet használta, különben is ősrégi székely nemesi család. Atyja: †Elek, anyja: ábrahámfalvi Ugron Ida. Székelyudvarhelyen a r. k. főgimnáziumban végezte tanulmányait, majd pedig 1889-ben a kolozsvári Ferenc József Tudomány Egyetemen a jogi fakultásra iratkozott be 1904-ben. 1912-ben mint gyakorló ügyvéd nyitott magának irodát. Évtizedes munkássága alatt közszeretetnek és köztiszteletnek örvend. Ennek tulajdonítható, hogy megválasztották Oklandban kir. közjegyzőnek, azonfelül Udvarhely vármegye Földműves Szövetségének és a vármegyei jegyzői karnak ügyvédje. Neje: nagybaconi Baló Mária, gyermekei: Judit, Sára és Éva.

Lukácsy Ferenc gazdálkodó, Székelyszentmiklós. Sz. 1875. Atyja: †Mózes gazdálkodó, volt községi bíró, ősrégi székely nemesi család leszármazottja. Iskolái elvégzése után a szülei birtokán tanulta a gazdálkodást, és 1897-ben saját erejéből lett önálló. Jelenleg 15 holdon belterjesen és okszerűen gazdálkodik. A háború alatt a csendőrségnél teljesített mint szakaszvezető szolgálatot. Volt községi bíró, a M. P. tagja volt. Egyházának kebli tanácsosa. Neje: Farkas Zsuzsanna, gyermekei: Elek, Zsuzsanna, Ferenc, Domokos és Dénes.

Lukácsy István tani, beosztott igazgatótanító, tanügyi előadó, Marosvásár-Sz. 1897. Szentháromság. Régi nemesi családból származik, ősei a tordátfalvi előnevet viselték. Tanítóképzőt Székelykeresztúron végzett, mint pedagógus, pályafutását Eheden kezdte el 1919-ben. Majd több állomáshelye után került Marosvásárhelyre, ahol a tanfelügyelőségnél nyert beosztást. A M. P. működésében részt vett, de részt vett Jobbágytelke község kulturális, gazdasági életében, ahol a Hangya Szövetkezet szervezője és ügyv. igazgatójaként is működött. A világháborúban a 22. honv. gy.-e. kötelékében az orosz fronton harcolt, ahol megsebesült és 7 éven keresztül 80%-os rokkant volt. II. o ezüst kitüntetéssel, mint hadapródjelöit szerelt le. Neje: Petress Magda, gyermekei: István és József.

Lukácsy Sándor malomtulajdonos, Homoródszentpál. Sz. 1886. u. o. Régi székely nemesi családból származik. Atyja: Pál, anyja: Dimén Rebeka. Iskolái után a molnáripart tanulta és a szakmában fejlesztette szaktudását, 1912-ben lett önálló malomtulajdonos, majd 1923 óta Homoródszentpálon működik. A román megszállás alatt a M. P. tagja volt és lelkes támogatója volt minden magyar és hazafias megmozdulásnak, valamint tagja volt az ottani szövetkezeteknek. A világháborúban részt vett, a 82. gy.-e. kötelékében az orosz fronton szolgált és egyszer sebesült. Neje: Szabó Regina, gyermekei: Ferenc és Sándor.

Lukáts Sándor gazdálkodó, Égé. Sz. 1893. u. o. Ősi székely jobbágycsalád leszármazottja. Atyja: †János, anyja: Gábos Róza. Iskolái elvégése után, édesatyja mellett tanulta a gazdálkodást. 1920-ban lett önálló. A M. P. helyi tagozatának elnöke volt, a Gazdakör jegyzője, pénztárosa valamennyi helyi szövetkezetnek. Volt bíró, mely idő alatt a községháza és a kultúrtelep épült fel. A világháborúban

részt vett, a 24. gy.-e. kötelékében az orosz fronton harcolt, egyszer sebesült, a II. o. bronz és a K. cs.-k. kitüntetésekkel, mint tizedes szerelt le. Neje: Kováts Regina, gyermekei: Sándor és Sára.

Lutz József ny. kir. ügyész, földbirtokos, Marosvásárhely. Sz. 1878. Sáp. Iskoláit Léván végezte el, a Tudományegyetemet Budapesten. Pályafutását Pozsonyban az ítélőtábla kötelékében kezdte meg 1901-ben. Onnan Aranyosmarótra a Törvényszékhez, majd Marosvásárhelyre a kir. ügyészséghez nyert beosztást. Itteni szolgálata teljesítése közben érte a román megszállás, amikor állásából visszavonult és Káposztásszentmiklóson és Nyárádremetén levő birtokán gazdálkodott. Ezidő alatt közéleti tevékenységet fejtett ki, a M. P. tagja volt és minden magyar ügynek lelkes támogatója. A világháborúban a 22. honv. gy.-e. kötelékében mint hadnagy vett részt. Bátor magyar kiállásáért számos atrocitásban volt része.

Lux József, a Czell Szentgyörgy-sörgyár Rt. cégvezetője. Sz. 1898. Csíkszereda. Atyja: †Sándor, anyja: Tamás Róza. Régi székely családból származik, aki a Csíkszeredái rk. főgimnáziumban tett érettségit, majd fiatalon részt vett a világháborúban a 24. h. gy.-e. kötelékében az orosz és olasz harctereken. Az I. o. ezüst, bronz vit. é., K. cs.-k. tulajdonosa. A Magyar Kaszinó, Vadásztársulat tagja, a román imperium alatt mindig a M. P. tagja volt, minden hazafias megmozdulásból kivette részét. Neje: Szentpétery Klára, erzsébetvárosi.

Macskássy László timkovai, moziengedélyes, Újpest. Sz. 1896. Székelyudvarhely. Törzsökös székely nemes családból származik. Atyja: Ignác Székelyudvarhelyen volt m. kir. postafőfelügyelő, édesanyja: Tassaly Ilona. Tanulmányait Székelyudvarhelyen, Kolozsváron, majd a budapesti egyetemen végezte. A világháborúban a 82. székely hadosztályban orosz és román fronton harcolt, hadnagyi rangban szerelt le. A I. és II. o. ezüst vit. é. a bajor vit. érem, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Simon Erzsébet, gyermeke: László.

Macsuka József mészáros és hentes, Sensibükszád. Sz. 1905. Nagypeleske. Iskolái elvégzése után a húsipart Szatmárnémetin, Kolozsváron és Bukarestben a legjobb mesterek mellett tanulta, jelenleg a saját ereiéből és szorgalmából önálló mester. Az Erdélyi Párt tagja, tekintélyes és tanult iparosa a községnek. Neie: Fehér Erzsébet, gyermeke: István. Minden idejét ipara fellendítésére fordítja.

Madaras András gazdálkodó, Sóvárad. 1881. Törzsökös székely nemes családból származik. 50 hold földbirtokán folytat őstermelést és haszonállattenyésztést. A község tekintélyes polgára, a M. P. volt tagja, 1938-ban lett községi bíró, a ref. egyház presbitere, a Hangya ellenőre. A világháborúban a 21-es és 22-es h. gy.-ezr. kötelékében az orosz fronton harcolt, mint szakaszvezető, majd gazdaságának vezetésére felmentést nyert. Neje: Balogh Juliánná, gyermekei: András, Judith, Ernő, Sándor és Erzsébet.

Madaras Béla gazdálkodó, Sóvárad. Sz. 1902. Törzsökös székely gazdacsaládból származik. 1929 óta önálló gazda, őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. 1937-ben a község bírájává választották, tekintélyes polgára a községnek. Neje: Biró Krisztina, gyermekei: Béla és Ilona, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Madaras Gábor kibédi, kúriai bíró, az OFB állandó tanács vez. bírája. Sz. 1871. Héderfája. Atyja: Ferenc földbirtokos, anyja: farcádi Kováts Matild volt. Törzsökös székely nemes primor családból származik, 1585-ben már megerősített nemességük volt. A család teljes előneve: kibédi, ádobi, beregkeresztúri, sóváradi és szóvátai. Neje: Boér Gizella, gyermekei: Gizella, dr. Gábor, Béla és István.

Madaras István kibédi és abodi, magánzó, Budapest. Sz. 1885. Marosvásárhely. Atyja: György, anyja: Bányay Eszter volt. Lófő székely nemes családból származik. Középiskoláit Marosvásárhelyen és Budapesten végezte és 1905-ben a Haditengerészetnél kezdte katonaéveinek leszolgálását. A fél világrészt bejárta hajóval, 3 évig volt világkörüli úton. A világháború alatt a haditengerészetnél SMS Habsburg hajón teljesített szolgálatot, számos ütközetben vett részt, háromszor sebesült és mint őrmester szerelt le. Több kitüntetés tulajdonosa. A világháború után huzamosabb időt Amerikában töltött és 1935-ben tért vissza. Neje: Mihóky Margit.

Madaras József dr. kibédi, ügyvéd, a Magyar Nemzeti Bank jogtanácsosa, Budapest. Sz. 1876. Héderfája. Atyja: Ferenc földbirtokos, körjegyző, anyja farcádi Kováts Matild volt. Törzsökös székely nemes famíliából származik. Neje: zborai Hatala Györgyike, gyermekei: ifj. dr. József ügyvéd és Györgyike.

Madaras Kálmán gazdálkodó, községi bíró, Vadasd. Sz. 1904. Törzsökös székely nemes gazdacsaládból ered, 20 kat. hold földön folytat gazdálkodást és őstermelést, valamint haszonállattenyésztést. A M. P. volt tagja, a községnek első magyar bírája. Neje: Paál Rebekka, gyermekei: Irén, Kálmán és Rozália.

Magoss Andor gazdálkodó, Csittszentiván. Sz. 1887. Nyárádtő. Székely nemes családból származik. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Kolozsváron végezte, majd m. kir. postasegédtiszti vizsgát tett és mint helyettes postamester Besztercén működött. A románoknak esküt nem tett, ezért állást nem kapott, azóta gazdálkodással foglalkozik. A világháború alatt a 22-es gy.-ezr.-ben orosz és olasz fronton küzdött, háromszor sebesült. Az I. és II. o. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A Hangya elnöke, a Tejszöv. ig. tagja, a M. P., az EGE és a Gazdakör tagja. Neje: Bartha Róza.

Magyar Ferenc, a „Kalot" székely Népfőiskola igazgatója, Csíksomlyó. Sz. 1916. Iriolygalsa. Atyja: Sándor, anyja: Varga Erzsébet. Tanulmányait Losoncon végezte el, majd Belgiumban, Franciaországban tanulmányozta a földműves ifjúság szervezeteit és az iskolánkívüli továbbképzést. Visszatérése után a Felvidéken szervezte meg a magyar földműves ifjúságot és 1939-ben került a Kalothoz, ahol a kulturális és sajtó ügyeket intézte. 1941-ben bízták meg a székelyföldi Népfőiskola megszervezésével. Neje: Pollák Erzsébet.

Magyari Albert ig.-tanító, Gödemesterháza. Sz. 1883. Székelykál. Törzsökös székely családból ered. Atyja: †Ferenc, anyja: †Mihály Zsuzsánna. Iskoláit Marosvásárhelyen és Nagyenyeden végezte és oklevelének elnyerése után 1903-ban kezdte meg hivatását. Tanított Bakmadarason. Székelyberén, Hátszegen, Marosvásárhelyen, majd Gödemesterházára került. Neje: Aszalós Gizella, gyermekei: Gizella és Magdolna. Minden hazafias és kulturális egyesület működésében részt vesz.

Magyari Dénes gazdálkodó, községi bíró, Székelykál. Sz. 1885. Atyja: †Ferenc, anyja: †Mihály Zsuzsánna. Nemes családból származik, 1907 óta önálló gazda, 70 holdas földbirtokán korszerű, intenzív gazdálkodást folytat. A ref. egyház presbitere, gondnoka, minden hazafias és kulturális egyesület tagja. A község bírája. A világháborúban a 12-es hegyi tüzér-ezr.-ben a szerb, olasz, orosz és román fronton harcolt, mint szakaszvezető szerelt le. Több kitüntetés tulajdonősa. Neje: Nagy Berta, gyermekei: Ferenc, Dénes, Albert és Ilona.

Magyari József gazdálkodó, földbirtokos, Marosvásárhely. Sz. 1881. Székelybő. Iskolái elvégzése után atyja mellett tanult meg gazdálkodni, gazdálkodással foglalkozik. Tekintélyes polgára a városnak. A Magyar Népközösség, a Gazdakör és a Székely Szántó Társulat tagja. Volt városi erdőőr. A megszállás alatt törhetetlen magyarsága miatt sokat szenvedett. Neje: Kiss Regina, gyermekei: Márton, Juliánna, József, János, Regina, Anna és Lajos, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Magyari Márton gazdálkodó és bérlő, Marosvásárhely. Sz. 1905. Atyja: József, anyja: Kiss Regina volt. Tanulmányait Marosvásárhelyen végezte, a szülői háznál tanult meg gazdálkodni. A megszállás alatt sokat szenvedett, egész családját összefogták, bezárták és bántalmazták. 6 hónapig voltak lezárva, állandóan ütötték, verték őket. A Magyar Népközösség működő tagja, minden hazafias és kulturális egyesület lelkes támogatója. Neje: Márton Juliska, aki szintén székely családból származik.

Magyari Pál róm. kat. tanító, Székelyvécke. Sz. 1912. Székelyvarság. Atyja: József, anyja: Tifán Anna volt. Primor székely nemesi családból származik. Tanulmányait Székelvudvarhelyen és Csíkszeredán végezte, 1931-ben nvert oklevelet. Oroszhegyen kezdett tanítani, onnan került 1934-ben Székelyvéckére. Egyházi kántor, minden hazafias, vallásos és kulturális egyesület tagia, örökös M. P.-i tag.

Magyari Pál, a Hangya Szöv. üzletvezetője, Oroszhegy. Sz. 1915. Székely nemes családból származik. Iskolái elvégzése után a génlakatosinart tanulta és abban is szabadult. Később a kereskedői pályán működött és az oroszhegvi Hangya Szöv. üzletvezetője lett. A hazafias, kulturális egyesületek támogatója. Neje: Márton Ilona, gyermeke: Edittí.

Magyari Sándor id. gazdálkodó. Jedd Sz. 1894. Atyja: †Sándor. Anyja: †szentgelicei Gál Ilona. Ősei nyomdokain haladva a gazdálkodást tanulta ki édesatyja mellett, jelenleg őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. A világháborúban a 12-es, majd az 5-ös tábori tüzérezredben harcolt, mint szakaszvezetö szerelt le. A II. o. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Tekintélyes polgára a községnek, 1940 óta pénztáros. Neje: Böjté Piroska, gyermekei: Endre és Sándor.

Magyari Zoltán ref. lelkész, Ikland. Sz. 1884. Jedd. Törzsökös székelv nemesi családból származik. Atyja: Sándor, anyja: Gál Ilona volt. Tanulmányainak elvégzése után lelkészi oklevelet nyert és mint s. lelkész Szászcsávason, mint másodlelkész Egrestőn. majd 1912—1924-ig lelkész volt Andrásfalván, Bukovinában és 1925 óta Ikland község megválasztott lelkipásztora. Bukovinában háromszori orosz megszállást élt át. A magyar és hazafias, valamint a kulturális egyesületek működésében részt vesz. Kétízben letartóztatták, bebörtönöz-

ték a választások alatti ténykedés miatt. Neje: Szabó Gizella, gyermeke: Zoltán cserefalvai lelkész.

Magyary Árpád szentháromsági ref. lelkész, Székelykakasd. Sz. 1878. Fintaháza. Atyja: †Dániel ref. lelkész, anyja: Demjén Róza volt. Törzsökös székely lófő nemes családból ered. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Kolozsváron végezte. Lelkészi működését 1899-ben Kakasdon kezdte, ahol azóta megszakítás nélkül tevékenykedik. Megalapította a Biblia Olvasókört, mely az ország első és egyetlen olvasóköre volt abban az időben. A megszállás alatt magyarsága miatt állandó üldözésben volt része. Neje: zilahi Sebes Katalin, gyermekei: Gizella, Árpád, István, Katalin, Ferenc, Dániel és Zsuzsánna.

Magyary Miklós ref. lelkész, Betfalva. Sz. 1911. Felvinc. Atyja: József gazdálkodó volt. Törzsökös székely nemes családból származik. Tanulmányait Nagyenyeden és Kolozsváron végezte és 1935-ben szentelték pappá. Működését Selymesilosván kezdte, onnan Marosludasra, Székelykeresztúrra, Székelyudvarhelyre, majd 1938-ban Botfalvára került mint rendes leír kész. Hazafias, vallásos és kulturális egyesületek működésében részt vesz.

Magyarosi (Őrző) Dénes gazdálkodó, kisbíró, Nagykend. Sz. 1902. Székely gazdacsaládból származik. Atyja: Mihály, anyja: Menyhárt Erzsébet volt. 1916-ban lett önálló gazda. A Gazdakör és a Hangya Szöv. tagja, minden hazafias és kulturális megmozdulásban részt vesz. A község kisbírója. Neje: Fülöp Eszter, gyermekei: Dénes, Sándor, Mihály, Erzsébet, István és János.

Magyarosi József fazekasmester, Görgényszentimre. Sz. 1897. Atyja: András gazdálkodó, anyja: Fábián Mária volt. Iskolái elvégzése után a fazekasipart sajátította el, huzamosabb ideig volt segéd, majd saját erejéből és szorgalmából lett önálló mester. A világháborúban a 62-es gy.-ezr.-ben a román, olasz és francia fronton küzdött a hazáért. Neje: Szücs Sára, aki szintén székelyföldi családból született.

Magyarosi Mihály gazdálkodó, Nagykend. Sz. 1895. Atyja: †Mihály, anyja: †Szalma Borbála. Székely gazdacsaládból származik, 1920 óta foglalkozik önállóan őstermeléssel és haszonállatok tenyésztésével. A Hangya, a Gazdakör és a Közbirtokosság elnöke, a község bírája, tisztségeit a legnagyobb megelégedésre tölti be. A köz érdekében a megszállás alatt is önzetlenül dolgozott. A világháborúban az olasz fronton kétszer sebesült. Neje: Máthé Borbála, gyermekei: Borbála, János, Mihály és Katalin.

Magyarosi Sándor ig.-tanító, Szászrégen. Sz. 1912. Kisfülpös. Atyja: János, anyja: Héncz Julianna. Székely nemesi családból származik. A tanítóképzőt Nagyenyeden 1933-ban végezte és Marosjárán kezdte meg pedagógiai munkásságát. 1934 óta tanít Szászrégenben. A M. P. tagja, az egyházi és ifjúsági dalárdának, valamint az IKE-nek vezetője. Neje: Csernátoni Klára, gyermekei: Klára és Sándor Levente. A kulturális és szociális egyesületek működésében részt vesz.

Mailáth Sándor asztalos, a Hargita Parkettkészítő üzem tulajdonosa, Marosvásárhely. Sz. 1899. Atyja: Ferenc, anyja Nagy Irma. Székely tősgyökeres családból származik. Iskoláit Marosvásárhelyen végezte, az asztalosipart tanulta ki és 1941-ben létesítette parkettkészítő üzemét. Szakképzett, jónevű iparosa a városnak. A M. P., az Iparos Egyesület vezetőségi tagja. A világháborúban az olasz és francia fronton harcolt, a II. o. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Szál Mária. A ref. dalkör és a Műkedvelő Társulat alapító tagja, a hazafias és kulturális egyesület buzgó tagja és támogatója.

Major Benjámin gör. kat. lelkész, Maroslaka. Sz. 1908. Tanulmányait Balázsfalván végezte el, 1939 óta Maroslaka lelkésze. Mint lelkész Pusztaalmáson kezdte meg pályafutását, onnan került a fenti helyre. Neje: Gergely Anna, gyermekei: Emil Leon és Jusztin.

Makkai Endre nagyenyedi, körjegyző, Mezőpanit. Sz. 1885. Atyja: †Izsák, anyja: tmálnási és újegyházi Drotleff Szabina. Tanulmányait Gyergyószentmiklóson és Nagyenyeden végezte, a közig. pályafutását Magyarrégenen kezdte el 1903-ban. A kolozsvári teológia hallgatója volt és később a közig. pályán kezdte meg működését. 1940-ben nevezték ki Mezőpanitra körjegyzőnek. A megszállás alatt magyarságáért sokat szenvedett, 25 botbüntetéssel sulytották, megverték és kényszernyugdíjazták. A magyar csapatok bevonulása óta ismét végzi hivatását. A M. P. int. bizottságának tagja. Népközösségi tag, a kulturális és hazafias egyesületek vezetője. Neje: †Fosztó Aranka, gyermekei: dr. András és László.

Makkai Márton gazdálkodó, Backamadaras. Sz. 1886. Székely nemesi családból származik, 18 hold földbirtokán foglalkozik őstermeléssel és haszonállatok tenyésztésével. Tekintélyes polgára a községnek, 1940 óta községi bíró, a Hitelszöv. elnöke, a Tejszöv. igazgatója, a Hangya pénztárosa, és alapítója a Földműves Egyesületnek. Neje: Makkay Ida, gyermekei: Sándor, Zsigmond, Márton és Margit, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Makkai Sándor gazdálkodó, Backamadaras. Sz. 1867. Székely nemesi családból származik. Iskolái elvégzése után gazdálkodni kezdett, jelenleg 35 hold földjén folytat korszerű, belterjes gazdálkodást. A megszállás alatt 10 évig volt a Hangya elnöke, az egyházmegyéi tanács tagja, volt Tejszöv. elnök. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: Barri Róza, gyermekei: Dénes és Zsófia.

Makó Dávid segédjegyző, Alsócsernáton. Sz. 1908. Székely nemes családból ered. Iskoláit Kézdivásárhelyen és Csíkszeredán végezte; közig. munkásságát Kézdikőváron kezdte, innen került Alsócsernádra. Neje: Jónás Erzsébet, gyermeke: Ilonka. A hazafias és kulturális egyesületek tagja.

†Maksai Béla ny. körjegyző, Lisznyó. Sz. 1870. Zágon. 1939-ben történt elhalálozásáig végezte hivatását, lelkes buzgó és kötelességtudó tisztviselője volt a vármegyének, akit a magyar lakosság szeretete vett körül. Özvegyének édesatyja: †Gazda László, édesanyja: †Benke Zsuzsánna. Székely nemes lófő családból származnak. A ref. Nőegyesület tagja, gyermekei: Piroska, Anna, Lenke és Zsuzsánna.

Mandel Béla cipőkereskedő, Csíkszereda. Sz. 1884. Nyírbátor. Iskolái elvégzése után önálló kereskedő lett, majd Csíkszeredán nyitotta meg üzletét. A világháborúban a 15-ös k. huszárezr.-ben, majd a train divízióban teljesített szolgálatot. Neje: Weisz Szeréna, gyermeke: Zoltán, aki magyar nevelésben részesült.

Mandula Ödön kereskedő, Mezőörvényes. Sz. 1908. Marosludas. Iskolái elvégzése után a kereskedelmi pályára lépett és a fűszerszakmában szabadult fel. Atyja mellett volt Marosujváron üzletvezető és 1933-ban vette át apósa üzletét, amely 80 éve van a család tulajdonában. Neje: Berkovics Sára, gyermeke: Judit.

Mantsch Reinhold körjegyző, Szászpéntek. Sz. 1900. Szászalmád. Törzsökös erdélyi szász családból származik. Tanulmányait Brassóban végezte, majd Kolozsváron a belügyi államtitkárságnál kezdte meg működését. Mint irodatiszt volt Höltövényben, Tatrangon, mint segédjegyző Tusnádon és Csíkszentsimonon. 1931-ben lett községi és körjegyző. A világháború alatt a 24-es h. gy.-ezr.-ben végezte a tiszti iskolát, majd a székely hadosztályban teljesített szolgálatot. Mint kisebbségi sorsban élő személy, mindenütt háttérbe szorult. Neje: Darvas Nagy Ágota, fia: Reinhold.

Mara Dezső bőrgyáros, Szászrégen. Sz. 1907. Atyja: †József bőrgyáros, anyja: csíkcsatószegi Darvas Rozália volt. Kereskedelmi akadémiát végzett Marosvásárhelyen, majd a Freibergi világhírű tímár szakiskolát végezte el és Németországban képezte ki magát. 1935-ben édesatyja halála után vette át a bőrgyárat, melyet atyja nyomdokain haladva vezet. Az üzem modern, villany és gőzerőre van berendezve, átlagosan 80—100 embert foglalkoztat és gyártmányai a Székelyföldön túl, az ország területén is közismertek. Mara Dezső, a M. P. és a Népközösség, valamint az összes kulturális és hazafias egyesületek tagja, a Turul Sport Szövetség tagja, a Magyar Kaszinó pénztárosa. A megszállás alatt a család magatartása miatt sokat szenvedett atyját, édesanyját a románok bezárták és mindanyiukat megfigyelés alatt tartották. Neje: zágoni Szabó Gizella, gyermekei: Ilona-Gizella és Márta-Rozália.

Marconi Sándorné sz. Magyari Sarolta tanítónő, Ratosnya. Sz. Zalatnán. Tanulmányait Nagyszebenben a Ferencrendi Zárdában, majd Szatmárnémetiben az Irgalmasoknál végezte el. Jelenleg Ratosnyán tanít. A kulturális és hazafias, valamint a szociális egyesületek működésében részt vesz.

Marina János uradalmi gazdatiszt, Póka. Sz. 1913. Kissármás. Iskoláit Sármáson végezte, maid a gazdálkodást tanulta ki. 1940-ig Bíró József földbirtokának volt a vezetője, 1940 óta a Jakabffy örökösök pókai gazdaságának vezetője. A ref. egyház kulturális intézményeinek működésében és a Gazdakör vezetésében vesz részt. Neje: Sánta Lili.

Markovics Dávid m. kir. pü. főtanácsos, Marosvásárhely. Sz. 1878. Dés. Tanulmányait Brossón végezte, majd az adóhivatalhoz került, ahol 1903-ban kezdte meg pályafutását. 30 évi felelősségteljes és érdemdús szolgálat után mint főtanácsos vonult nyugalomba. Neje: Hirsch Zelma, gyermekei: Sára és Olga.

Markovits Márton kereskedő, Mezőkirályfalva. Sz. 1890. Mezőoroszfája. Iskolái elvégzése után kereskedői pályára lépett és mint segéd a fűszer szakmában szerzett gyakorlatot, majd 1920-ban lett önálló kereskedő. A világháborúban a 12-es tüzérezredben mint tizedes az orosz és az olasz fronton fordult meg. A II. o. ezüst vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa, Neje: Goldenfeld Teréz, gyermeke: Izsák és Ilonka.

Marosi Dénes id. gazdálkodó, Kadács. Sz. 1872. Atyja: †György tekintélyes gazda, a község bírája volt. Iskolái elvégzése után önálló gazda lett és jelenleg 36 hold földön folytat őstermelést és haszonállattenyésztést. A 22-es, 23-as, 20-as és a 32-es ezr.-ben az orosz és az olasz fronton küzdött a világháborúban. Tekin-

télyes polgára a községnek, 5 évig volt főbíró, a közügyek önzetlen munkása volt. Neje: Lukácsi Vilma, gyermekei: Dénes gazdálkodó.

Marosi Dénes gazdálkodó, községi másodbíró, Rava. Sz. 1900. Székelynemes családból származik. Atyja: †Dénes, végigküzdötte a világháborút, tekintélyes polgára volt a községnek. Iskolái elvégzése után a szülői házban tanult gazdálkodni, jelenleg 20 holdat művel. A világháborúban a 9-es huszárezr.-ben az olasz frontra került, majd a székely hadosztályhoz osztották be. A M. P. tagja, a község másodbírája. Neje: Izsák Juliánna, gyermekei: Dénes és Ágnes.

Marosi Juliánna okl. tanítónő, Bordos. Sz. Vulkánban. Tősgyökeres székely nemes családból származik. Atyja: András bányatisztviselő, végigharcolta a világháborút. Tanulmányait Nagyszebenben végezte, 1940-ben nyert oklevelet, azóta tanít Bordason.

Marossi Márton unit. lelkész, Székelyszentmihály. Sz. 1888. Kadács. Tősgyökeres székely nemesi családból származik. Középiskoláit Székelyudvarhelyen, a teológiát Kolozsváron végezte el. Homoródkeményfalván kezdte pályafutását, onnan Kadácsra és 1927-ben Székelyszentmihályra került mint lelkész és hitoktató. A Hangya elnöke, a közs. képv. test. tagja, valamennyi kulturális egyesület tevékenységében részt vesz. Egyetemes egyházi tanácsos, nevelésügyi biz. elnök, fegyelmi bíró, „Az Unitárius Egyház" című lap szerkesztője. Neje: Kiss Ágnes, gyermekei: Katalin, Klára és Iboly.

Marossy Albert közs. főjegyző, Szentábrahám. Sz. 1886. Siménfalva. Atyja: †János gazdálkodó volt. Tősgyökeres székely nemes családból származik. Középiskoláit Székelyudvarhelyen, a jegyzői tanfolyamot Budapesten végezte el. 1909-ben nyert oklevelet. Vágsellyén volt gyakornok, majd segédjegyző és 1911-ben lett Szentábrahám körjegyzője. A község kulturális és szociális intézményeinek működésében részt vesz. Neie: Buzogány Zsuzsánna, gyermekei: Márta, Zoltán és Miklós.

Marossy József igazgató-tanító, Rava. Sz. 1912. Kadács. Székelv nemes családból származik. Atvja: †Mátyás igazgató-tanító volt, aki végigküzdötte a világháborút és francia hadifogságban volt. Tanulmányait Kolozsváron és Nagyenyeden végezte. 1936-ban kezdte pedagógiai működését és 1938 óta igazgató tanító Raván. A Hangya Szöv. könyvelője, leventeoktató, minden kulturális intézmény működésében részt vesz. Neje: Berey Ilona okl. tanítónő, gyermeke: Csaba.

Marossy Mihály nagyvajdafalvi, gazdálkodó, Csittszentiván. Sz. 1893. Törzsökös székely nemes családból származik. Középiskoláit Marosvásárhelyen végezte, majd a családi birtoknak vezetésére hagyta abba tanulmányait és gazdálkodni kezdett. Őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel is foglalkozik. A 23 táb. vadász z.-aljban szerb és olasz fronton harcolt, kétszer sebesült, mint szakaszvezető szerelt le. A bronz és a K. cs.-k. tulajdonosa, A Gazdakör és a Szöv, vezetőségi tagja, a községnek esztendőkig volt pénztárosa. Neje: Sütő Karolin.

Martini Géza okl. gazda, a téli gazdasági iskola igazgatója, Kézdivásárhely. Sz. 1889. Sepsibükszád. Középiskoláit Gyulafehérváron, Székelyudvarhelyen, a gazdasági akadémiát 1911-ben Kolozsváron végezte. Zalamegyében szerzett gyakorlatot, majd a világháború kitörésekor a 2. k. gy.-e.-ben orosz és olasz fronton harcolt, 1916-ban az olaszok fogságába került, ahol 4 évet töltött. Az I., II. ezüst vit. é. tulajdonosa, 1921-ben a kolozsi ménesbirtok gazdasági vezetője lett, de magyarsága miatt állását otthagyta. 1935 óta vezeti a téli gazdasági szakiskolát. A kulturális, szociális egyesületek működésében részt vesz. Neje: Kádár Jolán, gyermeke: Helén.

Martini János gazdatiszt, Torja. Sz. 1910. Sósmező. Tanulmányait Kézdivásárhelyen és Brassóban végezte, két évet töltött Bukarestben. A szülői háznál munkálkodott, Ojtozon és 1938 óta dr. Sólyom Miklós ügyvéd torjai gazdaságának vezetője. Minden kulturális és szociális egyesület munkájából kiveszi részét.

Marton Benedek gazdálkodó, községi bíró, Kézdimárkosfalva. Sz. 1904. Törzsökös székely nemes családból származik, gimnáziumi tanulmányai elvégzése után, ősei nyomdokain haladva, a családi birtokon kezdett gazdálkodni. A M. P. és a Gazdakör elnöke és egyik alapitója, a község bírája, tekintélyes polgára a községnek, a család nemességét a birtokukban levő és 1649-ben kiállított eredeti oklevél igazolja.

Martry Ágoston községi főjegyző, Szováta. Sz. 1889. Elek. Tanulmányait Kézdivásárhelyen, Aradon végezte és 1912-ben kezdte meg közig. pályafutását. Besztercenaszódon lett körjegyző és Bethlenházáról került Szovátára. A világháború alatt a 33. gy.-e.-ben szerb, olasz és orosz fronton harcolt, mint tartalékos főhadnagy szerelt le. A Sig. Laud., a I. és a II. o. ezüst és a bronz vit. érem, valamint a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Kiss Mária, gyermeke: Ágoston közigazgatási tisztviselő. A község minden kulturális és hazafias egyesületének tagja.

Mazinger László ny. állampénztári főtanácsos, Budapest. Sz. 1878. Kézdivásárhely. Atyja: Sándor, édesanyja: Mágory Amália, Középiskoláit Brassóban végezte, pályafutását Kézdivásárhelyen kezdte meg. A román megszállásig Székelyudvarhelyen működött, majd Budapestre menekült és egészen a nyugdíjaztatásáig itt működött. Neje: Waczek Erzsébet fogarasi származású, gyermekei: †László, aki 22 éves korában húnyt el és Antal kereskedő. Unokái: Antal és László.

Mágori Gyula magántisztviselő, Kézdivásárhely. Sz. 1890. Régi székely családból származik, tanulmányait szülővárosában végezte, majd a kereskedői pályára lépett. 5 évig mint pénztári ellenőrző működött, de magyarsága miatt nyugdíjazták. 1922—1927-ig önálló kereskedő volt, majd magántisztviselő lett. Jelenleg mint cégvezető tevékenykedik. Neje: Györffy Róza, törzsökös székely családból ered.

Mágori Jenő dr. ügyvéd, Kézdivásárhely. Sz. I907. Atyja: Lázár tekintélyes szücsmester, édesanyja: Fazakas Teréz. Törzsökös székely primor családból származik. Tanulmányait Kézdivásárhelyen és Kolozsváron végezte, 1935-ben nyitotta meg ügyvédi irodáját. A ref. egyház és az Uri Kaszinó ügyésze, a társadalmi és kulturális egyesületek működésében részt vesz. Neje: Balogh Antónia.

Májerszky Gyula p. ü. tisztviselő és gazdálkodó, Killyén. Sz. 1890. Sepsibükszád. Ősrégi háromszékmegyei nemes családból ered, tanulmányait Szekelyudvarhelyen és Kolozsváron végezte, majd a pénzügy kötelékébe lépett. Mint p. ü. tisztviselő, saját földjén gazdálkodással is foglalkozik. A világháborúban a 2. k. gy.-ezr. kötelékében orosz és olasz fronton harcolt, 3 évet töltött az olaszok fogságában, főhadnagyi rangban szerelt le. A II. ezüst vit. é. tulajdonosa. Az Erdélyi Párt, a M. P. volt tagja, a megszállás alatt magyarsága miatt nem érvényesülhetett. Neje: Vass Ilona, gyermeke: Ibolya.

Málnásy Béla gazdálkodó, Szárazajta. Sz. 1906. Apácza. Atyja: †László, édesanyja: †Málnásy Juliánna. Ősrégi székely nemes családból ered, középiskoláit Szatmárnémetiben végezte, majd Marosvásárhelyen a vasesztergályos szakmát tanulta ki. Iparát később abbahagyta, a megszállás alatt magyarsága miatt üldözték, ezért gazdálkodni kezdett. A M. P. és a Gazdakör tagja, egyházi képviselő, a Gép. Szöv. előadója. Neje: Szép Erzsébet, gyermekei: Bertalan és Erzsébet.

Málas János gör. kel. román esperes, Szászrégen. Sz. 1892. Gernyeszeg. Középiskoláit Marosvásárhelyen, a teológiát Nagyszebenben végezte el. 1915-től végzi lelkészi hivatását és Náznámfalván volt az egyház vezetője. 1927-től van Szászrégenben, a szászrégeni gk. egyházkerület vezetője. Neje: Gliga Florentina, gyermekei: János, Vionell, Aurél és Florentina.

Mán Gyula gör. keleti lelkész, Görgényszentimre. Sz. 1906. Marosbárdos. Középiskoláit Marosvásárhelyen, a teológiát Kolozsvárott végezte és mint bölcsész és joghallgató volt 3 évig Kolozsváron. 1930-ban szentelték pappá. Feketén kezdte lelkészi működését, onnan került Mezőmadarasra és 1938-ban Görgényszentimrére. Több irodalmi munkája és cikke jelent meg szaklapokban, egyházi, vallásos tárgyú és szépirodalmi cikkei is. Neje: Krecsun Ilona, gyermekei: Juliánna, Auguszta, Titusz és Pál.

Máncz János rk. gimn. igazgató, Szászrégen. Sz. 1893. Mezőfény. Tanulmányait Halmiban és Szatmáron végezte, a pedagógiumot Budapesten 1917—1923-ig a szatmárnémeti tanítóképzőnek volt tanára, majd az intézet bezárásakor került Szászrégenbe, ahol a polg. isk., majd a gimnázium tanára, és végül igazgatója lett. A Magyar Polgári Dalkör h. karnagya, a M. P. tagja, egyházi tanácstag és pénztáros, a tanonciskola és a tanonc-otthon igazgatója. Hazafias magyarsága miatt a megszállása alatt állandó megfigyelés alatt volt és nem érvényesülhetett.

Mánya Gergely kereskedő, Parajd. Sz. 1891. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Kolozsváron végezte, a jogakadémia elvégzése után Tépett a kereskedői pályára és átvette édesatyja: †Gergely által alapított üzlet vezetését, mely 1850 óta áll fenn. A világháborúban a 82-es székely ezr.-ben az orosz és a román fronton harcolt, főhadnagyi rangban szerelt le, a II. ezüst, a bronz vit. é. és a seb. é., valamint a K. cs.-k. tulajdonosa. A Frontharcos Szövetség elnöke, a M. P. volt tagja. Részt vett a románok elleni felkelésben, ezért három hónapi börtönre ítélték, megelőzőleg nyolc hónapig az erdőben volt kénytelen bujkálni. Neje: Ágoston Mária.

Mánya Kristóf gazdálkodó, Csíkrákos. Sz. 1872. Székely gazda családból származik. Iskolái elvégzése után lett önálló gazda, jelenleg 24 hold földbirtokán folytat őstermelést és haszonállattenyésztést. Hazafias és kulturális egyesületek támogatója. Neje: Hajdu Anna, gyermekei: Béla kereskedő, Ernő közig. tisztv., Kristóf egyet. hallg. Zoltán gimn. tanuló, Anna, férj. Dobos Árpád tanár neje.

†Márik Károly pü. számtanácsos, Barót. Sz. 1873. Atyja: Lajos községi jegyző,

édesanyja: baróti Keserü Anna volt. Középiskoláit Brassóban végezte, az államszámviteli vizsgát Kolozsváron tette le. Mint gyakornok Sepsisztgyörgyön kezdte meg működését és mint adótiszt került Dévára. Kolozsvárra került mint számellenőr, majd Brassóra mint számvizsgáló és 1918-ban számtanácsosi rangot ért el. Az eskümegtagadás miatt a románok kiutasították és Baróton telepedtek le, ahol banktisztviselő volt és a családi birtokon gazdálkodott 1928-ban bekövetkezett haláláig. A világháborúban a 24. gy.-ezr.-ben orosz, román fronton küzdött, számos kitüntetés tulajdonosa, mint főhadnagy szerelt le. Özvegye: tusnádi Élthes Ilona, székely nemes család leszármazottja, a Róm. Kat. Nőegylet tagja és a Brassói Gyermekotthon felügy biz. tagja; gyermekei: Lajos és Margit.

†**Máriaffy Gábor** maxai, földbirtokos, Maroskeresztúr. Sz. 1896. Marosszentgyörgy. Atyja: Lajos földbirtokos, édesanyja: Toldalghy Rozália grófnő volt. Tatán végezte középiskoláit, és az iskola padjaiból közvetlenül a világháborúba vonult be, az olasz és a román fronton harcolt. Főhadnagyi rangban szerelt le, számos kitüntetés tulajdonosa. 1938-ban történt elhúnytáig vezette földbirtokát, melyet a románok alaposan megnyirbáltak. A megszállás alatt törhetetlen és nagy magyarsága miatt állandó megfigyelés alatt tartották, többször büntették. Özvegye: Bálintit bárónő, gyermekei: Méda, Lilly és Judith. Özvegyének édesatyja: †báró Bálintit József, édesanyja: gróf Béldi Georgine volt. A család nemessége a XIII. századra nyúlik vissza.

Márk Benedek uzoni, gazdálkodó, Uzon. Sz. 1902. Székely nemes családból származik. Iskolái elvégzése után lett önálló, 1935 óta 48 holdon folytat őstermelést és haszonállattenyésztést. Tekintélyes polgára a községnek, a ref. egyház presbitere, közs. képv.-test. tag, a Gazdakör, az Erdélyi Párt és a M. P. tagja. Neje: Kuthy Anna, gyermekei: Karolnia, Róza és Benedek, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Márk Károly egerpataki, MÁV főintéző, Budapest. Sz. 1883. Brassó. Atyja: Lajos, édesanyja: Székely Anna volt. Lófő székely nemes családból származik. Tanulmányait Brassóban és Kolozsváron végezte, majd az Államvasutak kötelékében Brassón, Meggyesen, Küküllőszögön, Botfalun, Tövisen és Apácán teljesített szolgálatot és a román megszálláskor állásának elhagyására kényszerítették. 1921 óta van Budapesten. Mint állomásfőnök Pestszentlőrinren, Kőbányaalsón, Drégelypalánkon, Biatorbágyon és Rákosszentmihályon tevékenykedett. Neje: Fogarassy Gázner Anna, gyermekei: László és Irén.

Márk Károly egerpataki, földbirtokos, Körtvélyfája. Sz. 1895. Magyarrégen. Atyja: Simon, édesanyja: Prohászka Mária volt. Tősgyökeres székely nemes családból származik. Középiskolai elvégzése után a családi birtok vezetését vette át. Jelenleg 100 hold földjén folytat korszerű, belterjes gazdálkodást. Minden hazafias és magyar ügy pártolója. Neje: †bolgárfalvi és borosjenői Sebessy Éva, fia: Károly.

Márk Sámuel ny. MÁV tisztviselő, Marosvásárhely. Sz. 1885. Zalatna. Atyja: Sámuel, édesanyja: Bitay Julianna volt. Iskolái elvégzése után a MÁV kötelékébe lépett és 1909-ben mint pályafelvigyázó kezdte meg működését. 1912-ben nevezték ki mint tisztviselőt és 1940-ig teljesített nehéz és értékes szolgálatot a vasútnál. Neje: Porhay Mária, gyermeke: Margit, férj. Groza Joachimné.

Márkon Dezső Hangya-kirendeltségi főnök, Székelyudvarhely. Sz. 1896. Szászsebes. Atyja: †Péter, édesanyja: †Czigler Ida. Tanulmányait Szászsebesen végezte, majd a világháború kitörésekor 2/20. h. tüzérezr.-ben az olasz frontra került és mint tűzmester szerelt le. A II. ezüst, kétszer a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. 1922 óta vezetője a Hagya-kirendeltségnek. A kulturális és hazafias egyesületek támogatója.

Márkos Irén halmágyi, tanítónő, Sáromberke. Sz. Halmágy. Székely nemes családból származik. Tanulmányait Székelyudvarhelyen végezte 1929-ben. Magyarpéterlakán kezdte pályafutását, majd a Székelyföld különböző községeiben tanított és Bukarestben is volt leánynevelő tanítónő. 1940 óta tanít Sáromberkén. Minden hazafias, kultúr és szociális egyesület működésében részt vesz.

Márkos Jakab gazdálkodó, közs. bíró, Jánosfalva. Sz. 1891. Törzsökös szabad székely családból származik. 1912-ben lett önálló gazda, azóta foglalkozik őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel. Végigküzdötte a világháborút a 24. h. gy.-ezr.-ben. Az EGE és a Gazdakör tagja, a Népközösség elnöke és tanácstagja, 20 éve presbitere és jelenleg gondnoka az unit. egyháznak. Részt vett a szövetkezetek megszervezésében, 20 évig volt közbirtokossági tanácstag és elnök, a megszállás legnehezebb éveiben közs. bíró. jelenleg is a bírói tisztséget tölti be közmegelégedésre. Neje: †László Katalin, második neje: Szolga Mária, gyermekei: László és Irma.

Márkos Sándor körjegyző, Etéd. Sz. 1883. Székely nemes családból származik. Atyja: †Sándor tanító volt. Középiskoláit Csíksomlyón, egyetemet Kolozsváron, a jegyzői tanfolyamot Pécsen végezte. 1913-ban kezdte közig. pályafutását. A világháborúban a 82-es székely gy.-ezr.-ben az orosz, olasz és az orosz fronton harcolt, mint főhadnagy szerelt le. A Sig. Laud., két II. ezüst, a bronz vit. é., a seb. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa: 1924-ben a románok kényszernyugdíjazták, magyarsága miatt üldözték, letartóztatták. Minden hazafias, kulturális cél és egyesület támogatója.

Márkus Albert gazdálkodó, Nagyernye. Sz. 1888. Törzsökös székely gazda családból ered, ősei a község alapítói közé tartoznak. 1931 óta önálló és 20 hold földjén foglalkozik gazdálkodással és haszonállatok tenyésztésével. A világháborúban a szekerész osztagban teljesített szolgálatot, súlyosan sebesült, 40%-os rokkant lett. A r. k. egyház tanácsosa, volt közs. bíró. Neje: felsővisti Káli Anna, gyermekei: Ida, Margit, Albert és Lajos.

Márkus János ny. igazgató-tanító, Marosvásárhely. Sz. 1872. Törzsökös székely nemes családból származik. Atyja: József, édesanyja: Szálteleky Rozália volt. Oklevelének elnyerése után Marosvásárhelyen kezdte tanítói munkásságát, ahol 36 éven keresztül tanított. Hosszú, érdemdús és eredményekben gazdag szolgálata alatt többször részesült elismerésben és kitüntetésben. Minden kulturális, szociális egyesület munkájából kivette részét. Neje: Szász Irma, fia: Ödön okl. gyógyszerész.

Márkus János molnármester, Gelence. Sz. 1897. Halmágy. Iskoláit Fogarason végezte, majd a molnáripart tanulta ki és felszabadulva, fejlesztette szaktudását. 1940 óta bérli a malmot Gelencén. A világháborúban a 35-ös tüzér és a 2. gy.-ezr.-ben orosz, olasz fronton küzdött, olasz fogságban volt és mint szakaszvezető szerelt le. A II. ezüst, a K. cs.-k: tulajdonosa: Neje: Kelemen Mária, gyermekei: János, Aladár és Gizella.

Márkus Sándor gazdálkodó, Székes. Sz. 1882. Törzsökös székely gazda családból ered, 1909 óta foglalkozik önállóan őstermeléssel és haszonállatok tenyésztésével. A világháború alatt a 22. gy.-ezr.-ben az orosz, olasz fronton harcolt, sebesült, majd az olaszok fogságába került. Tekintélyes polgára a községnek, gazdatársai érdekében a közügyekben önzetlen munkásságot fejtett ki. Neje: Györffy Paula, gyermekei: Lajos, Ida, Sándor, István, József, Magda és Paula, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Mármor Móric kereskedő, Maroshévíz. Sz. 1892. Petrova. Nagyváradon végezte iskoláit, majd a kereskedői pályára lépett és saját erejéből lett önálló. Végigszolgálta a világháborút, a M. P. volt tagja és támogatója. Neje: S. Mária.

Márton András id. gazdálkodó, Székelydálya. Sz. 1876. Törzsökös szabad székely családból ered; őse, András, mint lovas vitéz vett részt a szabadságharcban. Iskolái elvégzése, után édesatyja tanította meg gazdálkodni és 1900-ban lett önálló. Egyik meghonosítója a 12 soros tengerinek, terményeivel és saját nevelésű állataival több kiállításon vett részt, elismerést és oklevelet szerzett. A község virilis képviselője, volt pénztárosa, a M. P. tagja és pénztárosa, a szövetkezeti életben is tevékeny munkásságot fejtett ki. A megszállás alatt bátor és magyaros magatartási miatt többször volt kellemetlenségben része. Neje: Bencze Róza, gyermekei: Dénes, András, Zsuzsanna és István.

Márton András id. gazdálkodó, Székelyszentmiklós. Sz. 1876. Tősgyökeres székely gazda családból származik, 1892-ben lett önálló, jelenleg 40 holdon folytat korszerű gazdálkodást és haszonállattenyésztést. A világháborúban a 21. gy.-ezr.-ben mint szakaszvezető az orosz fronton harcolt. A II. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa: Az unit: egyház gondnoka, 15 évig volt főtanácsosa, volt M. P.-i elnök. 30 évig községi bíró, képv.-test. tag. Neje: Szentannai Ilona, gyermeke: ifj. András

Márton Benedek, erdőmérnök, Torja. Sz. 1866. Törzsökös székely nemes családból származik. Atyja: †János, édesanyja: Szabó Mária volt. Tanulmányait Brassón és Selmecbányán végezte, 1898-ban nyert mérnöki oklevelet. Neje: Zágoni Gizella.

Márton Dénes hogyai, gazdálkodó, közs. bíró, Ocfalva. Sz. 1893. Székelydálya. Iskolái elvégzése után a szülői házban tanult édesatyja mellett gazdálkodni, jelenleg 33 hold földet művel. A világháborúban a 24. gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, fogságba esett, ahol öt évig szenvedett, mint cserefogoly tért haza. A ref. egyház presbitere, a Tejszöv. elnöke és alapító tagja, a Közbirtokosságnak és a Gazdakörnek elnöke, a ref. egyháznak volt világi képviselője. Köztiszteletben álló polgára a községnek. Neje: Benedek Ilona, gyermekei: Géza és József.

Márton Elek gazdálkodó, Futásfalva. Sz. 1899. Torja. Székely nemes családból származik, a gazdálkodást édesatyjától tanulta, jelenleg 80 hold földjén folytat korszerű gazdálkodást. Részt vett a vi-

lágháborúban, a Gazdakör tagja, a hazafias és kultúr intézmények támogatója. Neje: Györgyjakab Irén, gyermekei: Benedek és Endre.

Márton Ferenc gazdálkodó, Zetelaka. Sz. 1892. Nemes családból származik. Atyja: †Mózes, édesanyja: †Sebestyén Vilma. A szülői háznál tanult meg gazdálkodni, 1927-ben lett önálló. Végigküzdötte a világháborút és az oroszok fogságában négy évig sínylődött. Köztiszteletben álló polgár, volt megyebíró és egyházi gondnok. Neje: Lukács Mária.

Márton Ferenc gazdálkodó, Lövéte. Ősrégi szabad székely családból származik. Atyja mellett tanult meg gazdálkodni, majd bányában dolgozott 1938-ig, de 35 évi munka után a román bánya egyszerűen elbocsátotta nyugdíj és végkielégítés nélkül. Azóta kizárólag gazdálkodással foglalkozik. A Kisgazdapárt megyei bizottságának titkára, közs. tanácstag, a Szövetkezet könyvelője és felügy. biz. elnöke; a kultúregyesületek működésében tevékeny részt vesz. A 82. székely ezr.-ben a világháború alatt 1915-ben fogságba esett és három évet szenvedett Oroszországban. Mint tizedes szerelt le. A II. ezüst vit. é. és a K. cs:-k: tulajdonosa: Neje: Márton Anna, gyermekei: Anna, Ferenc, István, Teréz, András és Róza, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Márton Gábor dr. csíkszentgyörgyi, ügyvéd, Csekefalva. Sz. 1878. Csíkbánfalva. Lófő székely nemes családból ered. Középiskoláit Csíksomlyón, az egyetemet Kolozsváron végezte. Egységes bírói és ügyvédi vizsgát Marosvásárhelyen tette le. Csíkszeredán és Csíkszentmártonon volt ügyvédjelölt, 1911 óta folytat önálló ügyvédi gyakorlatot. Az Erdélyi Párt alcsíki járási elnöke, vm. biz. tag, községi tanácsos, a M. P. megyei int. biz. tagja, helyi vezetőségi tag. Magyarsága miatt a megszállás alatt hat héten keresztül csendőri kísérettel vezették a csíkszeredai ügyészségre, ahol naponta kellett jelentkeznie. Neje: Csutak Rozália, gyermekei: Gabriella, Klára és Botond.

Márton György közs. főjegyző, Csíkszentkirály. Sz. 1903. Csíkszentgyörgy. Tősgyökeres székelv nemes családból zármazik, középiskoláit Csíkszeredán, a jegyzői tanfolyamot Lugoson végezte. A megszállás alatt a M. P. vmegyei int. biz. tagja, a Hangya igazgatója, Székelyföld visszatérésekor nevezték ki csíkszentkirályi főjegyzőnek. Neje: Bardócz Erzsébet, sízékelv nemes családból ered.

Márton István gazdálkodó. Recsenvéd. Sz. 1898. Tősgyökeres székely családból ered. Iskolái elvégzése után a szülői háznál tanult meg gazdálkodni és 1923-ban lett önálló. Őstermeléssel és haszonállatok tenyésztésével foglalkozik. A M. P. és az EGE tagja, a Gazdakör tanácsosa, az unit. egyház presbitere, volt gondnoka, volt közs. pénztáros és részt vesz a szövetkezetek életében is. Első neje: †Szabó Irma, második neje: Szabó Rebeka, gyermekei: Dénes és István.

Márton János tanító, Torja. Sz. 1914. Székely nemes családból ered. Atyja: Mihály, édesanyja: Kőszeghy Róza volt. Tanulmányait Kézdivásárhelyen és Marosvásárhelyen végezte, 1940 óta végzi pedagógiai munkásságát.

Márton János gazdálkodó, Székelyudvarhely. Sz. 1903. Atyja: †Dénes, édesanyja: Tarcsafalvy Julianna volt. 1931 óta önálló gazda, 21 hold földbirtokán foglalkozik őstermeléssel és haszonállatok tenyésztésével. Képzett és tanult gazdája a községnek, az EMGE tagja. Neje: Benkő Julianna, gyermekei: János és Klári, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Márton József gyergyósztmiklósi, földbirtokos, Illyefalva. Sz. 1891. Ősrégi székely nemes családból ered. Atyja: †Lajos földbirtokos, fakereskedő volt. Középiskoláit Gyergyószenímiklóson végezte és 1918-ban lett önálló gazda. Jelenleg 70 hold földön folytat mintaszerű gazdálkodást modern, jólfelszerelt gazdasági eszközeivel. A világháború alatt a 82-es székely ezr.-ben az orosz fronton súlyosan sebesült mint tizedes és 20%-os rokkant lett. A M. P. volt tagja, az Erdélyi Párt alelnöke, a ref. egyház presbitere, községi képviselő. Neje: Petke Vilma, gyermekei: Mária, dr. Serester Zoltán főorvos neje.

Márton József futásfalvi, ny. főszolgabíró, földbirtokos, Nyárádszentanna. Sz. 1869. Ősrégi székely nemesi családból ered. Tanulmányait Kolozsváron és Budapesten végezte. Iskolái befejezése után Marosvásárhelyre került 1894-ben és a vármegye szolgálatába lépett. Nyárádszeredán volt főszolgabíró, 1912-ben vonult nyugalomba. Jelenleg a család ősi birtokán belterjes gazdálkodást és haszonállattenyésztést folytat. Minden kulturális, hazafias és társadalmi egyesület működésében részt vesz. Neje: †lemhényi Hankó Ilona, aki 1930-ban húnyt el, gyermekei: Piroska és János. Második neje: K. Nagy Erzsébet, ebből a házasságából két gyermeke született: Márta és Zoltán.

Márton József bőrgyáros, Marosvásárhely. Sz. 1899. Csíkdánfalva. Székely nemesi családból ered. Iskoláit elvégezve a bőriparban szabadult fel, 1924-ben lett önálló mester, jelenleg fennálló és jónevű üzemét 1936-ban építette. Tekintélyes szakiparos, a M. P. és az Iparos Egyesület tagja. Neje: Vorell Mária, gyermekei: József és Gizella.

Márton József gazdálkodó, Homoródremete. Sz. 1903. Szabad székely családból származik. Édesatyja a világháborúban hősi halált halt, édesanyja: Márton Gizella volt. Korán jutott árvaságra és gyermekkora óta két keze munkájával és szorgalmával tartotta fenn magát. A Népközösség jegyzője, a M. P. ellenőre, a községnek két éven át volt pénztárosa, a Szövetkezet igazgatója, egyházának gondnoka és presbitere volt. A Székelyföld visszatérése óta községi közgyám. Gazdakört itkára és az Erdélyi Párt választmányi tagja. Neje: Both Veronika, aki az Oltáregylet és a Rózsafűzér Társulat jegyzője.

Márton Károly gazdálkodó, Nyárádremete, Vármező. Sz. 1898. Nyárádselye. Székely szabad gazda családból származik. Iskolái elvégzése után a szülői háznál tanult gazdálkodni, majd a világháborúban a 9. h. gy.-ezr.-ben az orosz és az olasz fronton küzdött mint szakaszvezető. Tekintélyes polgára a községnek, a M. P. tagja. Neje: †Kovács Katalin. 1927-ben hunyt el. második neje: Lókody Erzsébet, fia: Árpád.

Márton Lajos mechanikus, Homoródremete. Sz. 1899. Székely gazda családból ered. Atyja: Lajos, édesanyja: Molnár Vilma. Iskolái elvégzése után gazdálkodott, majd a cséplőgépkezelést sajátította el és szaktudásának fejlesztése után különböző szakvizsgákat tett és gépkocsivezető lett. Az ország egyik legnagyobb petróleumvállalatának gépkocsivezetője és utazója. A M. P. tagja, a Székelyföld visszatérésének örömére a község részére országzászlót ajándékozott. A világháború alatt a 24. gy.-ezr.-ben az olasz fronton harcolt, tizedesi rangban szerelt le. Neje: Szőke Julianna, gyermeke: Lajos.

Márton Lajos gazdálkodó, építőmester, Homoródremete. Sz. 1869. Törzsökös székely szabad családból ered. Iskolái elvégzése után az asztalosipart tanulta, majd önálló gazda lett és földműveléssel kezdett foglalkozni. Később Amerikába vándorolt ki és 1905-ben tért vissza. Mint önálló iparos és építőmester számos köz- és magánépület megalkotása fűződik nevéhez. Volt egyháztanácsos, a község albirája. A megszállás alatt magyar érzelmei miatt elfogták, megkötözték, megverték és megkötözve hurcolták 20 kilométeren keresztül, súlyos testi sérelmekben volt rézé. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: Molnár Vilma, gyermekei: Ákos, Lajos, Margit, István, Géza és László.

Márton László dr. csíkszentimrei, főszolgabíró, Csíkszentmárton. Sz. 1894. Csíkszentdomokos. Atyja: †Gábor ig.-tanító, közismert pedagógus, édesanyja: †Karacsy Berta. Tősgyökeres székely nemes családból származik. Középiskoláit Székelyudvarhelyen, a jogot Kolozsváron végezte el. Mint közig. gyakornok 1917-ben kezdte pályafutását Csíkszeredán. Mint megválasztott v. főjegyző és árvaszéki elnök, majd helyettes polgármester volt, de a hűségeskü megtagadása miatt elbocsátották, akkor családi birtokos gazdálkodással foglalkozott. A Székelyföld visszatérésekor vette át a főbírói hivatal vezetését. A Csíkmegyei M. P. vm. int. biz. tagja, több ízben internátlák és megfigyelés alatt tartották. A csíkszentsimoni Hangyának 14 éven át volt üv. igazgatója és négy évig Hitelszöv. igazgató. Minden kulturális, hazafias és szociális ügy hathatós támogatója. Neje: Darvas Ilona, gyermekei: Barnabás és Ernő.

Márton Mihály gazdálkodó, földbirtokos, Réty. Sz. 1886. Gyergyószentmiklós. Tősgyökeres székely nemes családból származik. Atyja: †Lajos tekintélyes fakereskedő és gazdálkodó volt. 1912 óta önálló és 72 hold földjén folytat korszerű gazdálkodást és haszonállattenyésztést. A M. P. volt tagja, képv.-test. tag, a kultúrintézmények támogatója. Neje: Keresztes Mária, gyermeke: József.

Márton Mózes r. k. plébános, Székelyszentkirály. Sz. 1896. Zetelaka. Ősrégi székely nemes családból ered. Tanulmányait Székelyudvarhelyen, Gyulafehérváron és Budapesten végezte. 1919-ben szentelték pappá. Mint s.-lelkész Sepsiszentgyörgyön, Csíkszentgyörgyön, Marosvásárhelyen és Kolozsváron működött, mint önálló lelkész Türkösön kezdte pályafutását, maid Székelyszentkirályra került. A megszállás alatt többször volt magyarsága miatt kellemetlenségben része. Minden kulturális és egyházi egyesület vezetésében részt vesz.

Márton Pál áll. tanító, Kézdikővár. Sz. 1903. Lövéte. Törzsökös székely nemes családból származik. Iskoláit Székelyudvarhelyen, majd Székelykeresztúron végezte, 1922-ben nyert oklevelet. Mint állami tanító és kántor működik. Minden szociális és kulturális egyesület működésében részt vesz. Neje: Keresy Erzsébet, gyermekei: Emil és Árpád.

Márton Péter gazdálkodó, Kászonfeltíz. Sz. 1884. Tősgyökeres székely gazda családból ered. Iskolái elvégzése után a szülői háznál tanult gazdálkodni. Végigküzdötte a világháborút, megsebesült. Tekintélyes polgára a községnek, a Közbirtokosságnak volt elnöke, a községnek bí-

rája. Hazafiassága miatt állandóan üldözték, de magyarságát mindvégig megőrizte. A M. P. tagja. Neje: Lestyán Mária, gyermekei: András és Mária, gyermekeit magyar szellemben nevelte.

Márton Tamás késes- és műköszörűsmester, Marosvéárhely. Sz. 1882. Gyergyóditró. Székely nemes családból származik. iskoláit Szegeden végezte, majd a késes- és műköszörűsiparban szabadult föl és 1898-ban lett önálló. Részt vett a világháborúban, 42 hónapi frontszolgálata alatt egyszer sebesült, tizedesi rangban szerelt tc. Az I., II. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Ébly Apollónia, gyermekei: Ilonka, Anna, Erzsébet és Mária. A megszállás alatt magyarsága miatt megverték, magyarságát soha meg nem tagadta, gyermekeit magyar szellemben nevelte.

Máté Albert gazdálkodó, Nagygalambfalva. Sz. 1885. Székely nemes csilládból származik. Iskolái elvégzése után édesatyja mellett tanult meg gazdálkodni, jelenleg mint önálló gazda, őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. A világháború alatt mint hadimunkás Budapesten dolgozott, majd hat évet Amerikában is töltött. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: Szaniszló Rozália, gyermekei: Albert és Dénes.

Máté János gazdálkodó, Fiátfalva. Sz. 1900. Székely nemes családból származik. Édesatyja mellett a szülői házban tanult meg gazdálkodni, 1930 óta önálló, 25 hold földjén foglalkozik őstermeléssel és haszonállatok tenyésztésével. Részt vett a világháborúban a 22. gy.-ezr.-ben. A M. P. voít tagja, községi képv.-test. tag. Neje: Kálmán Anna, gyermeke: Erzsébet.

Máté Lajos ny. uradalmi kerékgyártó, Gernyeszeg. Sz. 1866. Atyja: †János, gazdálkodó volt. Iskolái elvégzése után a kerékgyártó ipart tanulta, a szakmában felszabadult, majd önálló mester volt, huzamosabb időt töltött a grófi uradalomban. Hazafiasságát mindvégig megtartotta, tekintélyes polgára a községnek. Neje: Szálffy Gizella.

Máthé Áron vitéz gazdálkodó, Bibárcfalva. Sz. 1891. u. o. Székely nemes családból származik, atyja: János, édesanyja: Biró Mária. Iskolái elvégzése után gazdálkodott, majd kátona éveit szolgálta le. A világháború kitörésekor a 24-es h. gy.-ezr.-ben az orosz fronton súlyosan sebesült és mint szakaszvezető zerelt le. A II. ezüst és a seb. érem, valamint a K. cs.-k. tulajdonosa. A ref. egyház presbitere, a M. P. tagja és megalapítója. Neje: Szász Mária.

Máthé Balázs Albert gazdálkodó, Vargyas. Sz. 1912. Recsenyéd. Atyja: †János, édesanyja: Imecs Katalin. Négy középiskolát végzett Székelykeresztúron. majd kereskedői pályán működött és később gazdálkodni kezdett. 1930 óta folytat őstermelést és haszonállattenyésztést. Tekintélyes polgára a községnek. A Közbirtokosság tanácsosa, a Dávid Ferenc dalárda jegyzője, a Gazdakör titkára, községi közélelmezési biztos. Neje: Pál Anna, gyermeke: Irma. Édesatyja: †János a világháborúban mint tartalékos zászlós halt hősi halált 1914-ben.

Máthé Béla rádióműszerész és elektrotechnikus, autószerelő, Marosvásárhely. Sz. 1908. Erked. Atyja: István, édesanyja: Kónya Berta. Középiskoláit Sepsiszentgyörgyön és Marosvásárhelyen végezte, 1931-ben lett a saját erejéből önálló. A szakma kiváló képviselője, ismert jónevü iparosa a városnak. Neje; Pap Ilona, gyermeke: Veronka.

Máthé Domokos gazdálkodó, Homoródszentpéter. Sz. 1901. u. o: Tősgyökeres székely nemes családból ered, édesatyja mellett tanult gazdálkodni, 1936-ban lett önálló. Hosszú ideig juhtenyésztéssel foglalkozott. Élénk részt vesz a Szövetkezetek életében, a Gazdakör alelnöke, a Tejszöv. igazgatója és felügyelő biz. tagja, a Hangya alapító tagja, a Hitelszöv. tagja. Neje: Vass Eszter, gyermekei: Domokos és Irén, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Máthé Elek gazdálkodó, Recsenyéd. Sz. 1869. u. o: Székely nemes családból ered, iskolái elvégzése után atyja mellett tanulta meg a föld művelését és az ősöktől örökölt földön kezdett gazdálkodni. Tekintélyes polgára a községnek, az unit. egyház volt gondnoka és örökös presbitere, a M. P. elnöke, éveken keresztül községi- bíró, a Gazdakörnek és a Szövetkezetnek a munkájából is tevékeny részt vállal. Neje: nemes homoródszentmártoni Domby Eszter, gyermeke: Ida, férj. Fekete Pálné.

Máthé Ferenc id. gazdálkodó, Vargyas. Sz. 1873. u. o. Nemes családból származik, iskolái elvégzése után 1896-ban lett önálló gazda, azóta foglalkozik őstermeléssel és saját nevelésű állatok tenyésztésével. Köztiszteletben álló polgára a községnek, a legnehezebb időkben 14 évig volt albíró, 3 évig bíró, 12 évig gondnok az unit. egyháznál, a Hangya és a Szövetkezet igazg. tagja. Neje: Tóth Vilma, gyermekei: Ferenc, Ilona és Anna.

Máthé Ferenc ifj. gazdálkodó, Vargyas. Sz. 1904. u. o. Atyja: †Ferenc, édesanyja: Ilkei Rebeka. Iskolái elvégzése után a szülői háznál tanult gazdálkodni és az ősi földön lett önálló. Jelenleg 8 hold földön foglalkozik őstermeléssel. A Gazdakör és a Magyar Párt tagja. Gyermekei: Ferenc, Lászó, István és Vilmos.

Máthé Gyula ig. tanító, Bibarcfalva. Sz. 1887. Nagybacon. Törzsökös székely nemesi családból származik, Nagyenyeden végezte tanulmányait és 1909-ben nyert oklevelet. Farnadon, Hontvarsányon, Mezőszaván, Szekelyszáldoboson és Székelyszenterzsébefeh tanított és mint igazgató és kántor 1925-ben került Bibarcfalvára. A Hangya igazgatója és könyvelője, a Közbirtokosság levelezője, a M. P.-nak egyik megalapítója, illetve szervezője. A világháborúban a 2-ik gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, sebesült, mint önkéntes tizedes szerelt le[1]. Neje: Peteley Paula, gyermekei: Gyula és Gizella.

Máthé Györgyné okl. tanítónő, Felsőcsernáton. Sz. 1890. u. o. Csíkmegyei nemes családból származik, tanulmányait Gyulafehérváron és Sepsiszentgyörgyön végezte, 1907-ben nyert oklevelet. Tövismezőn és Felsőcsernátonon végezte pedagógiai munkásságát, 1913-ban ment férjhez Máthé György okl. jegyzőhöz. A Katolikus Nőegvlet titkára és elnöknője. Gyermekei: Jenő, Juliánna, Ödön és Gábor.

Máthé István dr. közjegyző, Okland. Sz. 1878. u. o. Székely nemes családból származik, atyja: Zsigmond, édesanyja: Szolga Rebekka. Tanulmányait Székelyudvarhelyen, a jogot Kolozsváron végezte és 1909-ben tett Marosvásárhelyen ügyvédi vizsgát. Oklandon folytat ügyvédi gyakorlatot 1909 óta. A 82. székely ezr.-ben küzdötte végig a. világháborút, mint főhadnagy szerelt le. A M. P. helyi elnöke és megszervezője, a megyei intézőbizottság tagja. Hazafiassága miatt hadbíróság elé állították, a csendőrök megfigyelés alatt tartották. A Székelyföld felszabadulásakor királyi közjegyzővé nevezték ki. Neje: szentgerincei Jakab Ilona, gyermekei: István és László.

Máthé Jánosné sz. Szalma Irén ny. áll. tanítónő, Marosvásárhely. Sz. 1883. u. o. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Kolozsváron végezte, pedagógiai munkásságát Nyárádtön kezdte, onnan 1904-ben került Marosvásárhelyre. 31 évi érdemdús és eredményekben gazdag szolgálat után vonult nyugalomba. Első férje: †Nagy György, 1915-ben az orosz fronton halt hősi halált a világháborúban. Jelenlegi férje Máthé János, ig.-tanító, 1879-ben Meződombon született és közel 40 évi pedagógiai munkásság után vonult nyugalomba. Gyermeke: Elemér, orvos.

Máthé Lajos gazdálkodó, Vargyas. Sz. 1903. u. o. Székely nemes családból származik, iskoláit helyben, két középiskolát Székelykeresztúron végzett, majd a szülői házban gazdálkodást tanult. 1929 óta foglalkozik őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel mint önálló gazda. Az unit. egyház presbitere, a Közbirtokosság pénztárosa, a M. P. tagja. Neje: Máthé Rebekka, gyermekei: István, Zoltán és Jolán, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Máthé László dr. ügyvéd, Csíkszereda. Sz. 1910. Gyimesfelsőlok. Törzsökös székely nemes családból ered, atyja: László ny. közs. jegyző, édesanyja: Dajbukát Katalin. Tanulmányait Csíkszeredán, Bukaresten és Kolozsváron végezte, 1936 óta folytat önállóan ügyvédi gyakorlatot. Az Erdélyi Párt, a Magyar Kaszinó és az EGE tagja.

Máthé Sándor timármester, Székelykeresztúr. Sz. 1889. Tövis. Régi székely nemes családból ered, iskolái elvégzése után a timáriparban szabadult fel, segédéveit Németországban töltötte és 1920-ban lett a saját erejéből és szorgalmából önálló A világháború alatt az orosz fronton harcolt és rokkantán tért haza. Neje: András Erzsébet, gyermeke Ilonka, dr. Dénes Ferenc ügyvéd neje. Tekintélyes iparosa a városnak, kiváló szaktekintély, az Ipartestület alelnöki

Máthé Sámuel kereskedő, gazdálkodó és községi albíró, Vargyas. Sz. 1896. u. o. Atyja Sándor, édeanyja: Szolga Vilma. Székely nemes családból származik, iskolái elvégzése után a szülői háznál tanult meg gazdálkodni. A világháború alatt a 82. székely ezr.-ben az orosz és a román fronton harcolt, kétszer sebesült, mint őrmester szerelt le. A kisezüst és a bronz v., a seb. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa: Két éve helyettes bíró, a Dávid Ferenc dalkör h. elnöke, az unit. egyház tanácsosa, a M. P. tagja. Tekintélyes polgára a községnek.

Mátéffy Áron kissolymosi, gazdálkodó, községi bíró, Szentábrahám. Sz. 1892. u. o. Székely nemes családból ered, ősei 1667-ben kapták a nemességet. 1919 óta önálló gazda, 40 hold földbirtokán korszerű, belterjes gazdálkodást folytat. A világháború alatt a 34. tüzér ezr.-ben orosz és olasz fronton harcolt, tizedesi rangban szerelt le. A II. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa: A község főbírája, két évig volt a Hangya, elnöke és 15 évig iskolaszéki elnök. Neje: Miklóssy Karolin, gyermekei: Jolán és Olga.

Mátéffy Domokos kissolymosi, gazdálkodó, Szentábrahám. Sz. 1897. u. o. Törzsökös székely nemes család. Atyja: †Domokos, tekintélyes gazda volt. A család nemeségét 1667-ben kapta. A szülői házban tanult meg gazdálkodni, jelenleg 27 kat. hold földjén foglalkozik őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel. A 22. h. gy.-e.-ben a világháború alatt Bukovinái-

ban és az orosz fronton küzdött. A közs. képviselő test. és a M. P. tagja. Neje: Fekete Julianna, gyermekei: Juliánna, Etelka, Domokos és Erzsébet.

Mátéffy Ferenc kissolymosi, kereskedő, Bözödújfalu. Sz. 1904. Szentábrahám. Ősrégi nemes családból származik, édesatyja: Domokos, mellette tanult gazdálkodni, majd katonaéveit szolgálta le és később a kereskedői pályára lépett. 1937-ben lett önálló kereskedő, üzlete a község kedvelt és megbízható bevásárlási forrása. Neje: Fekete Etel, gyermekei: Ferenc és Margit.

Mátéffy Miklós kissolymosi, gazdálkodó. Székely nemes családtól származik, Apaffy Mihálytól kapták a nemességet. A világháborúban a 24. h.-gy.-ezr.-ben teljesített belbiztonsági szolgálatot. Tekintélyes polgára a községnek, a M. P. volt tagja, a kulturális és hazafias egyesületek támogatója. Neje: fKoronka Lidia, gyermekei: Ilona férj. Fenyédy Ferencné és Gyula.

Máthis Béla közs. főjegyző, Barót. Sz. 1908. Hásság. Atyja András, édesanyja Kóréh Gizella. Középiskoláit Székelyudvarhelyen, a jegyzői tanfolyamot Fogarason végezte és 1934-ben nyert oklevelet. Zágonban kezdte pályafutását, és a Székelyföld felszabadulása óta Barót község főjegyzője. A magyar eszmék mindenkori bátor és rendíthetetlen harcosa volt, magyar érzelmeit soha el nem titkolta a megszállás alatt többször volt ezért kellemetlensége. Neje: Kolcser Erzsébet.

Mátis Gézáné özv. sz. Végh Matild gazdálkodó, Ikafalva, Sz. Felcsőcsernát. Székely nemes családból származik, atyja: fKaroly, édesanyja: Butyka Anna. 1887-ben ment férjzhez: †Máthis Géza jónevű gazdálkodóhoz, aki 1939-ben hunyt el. Jelenleg 140 hold földön gazdálkodik. Nevelt leánya: Puskás Irénke. Minden hazafias és kulturális egyesület támogatásában részt vesz.

Mátray Béla gépkocsivezető, Marosvécs. Sz. 1897. Kolozsvár: Székely nemes családból származik, középiskoláit Kolozsváron végezte, majd az 51. gy.-ezr.-ben az orosz és belga fronton harcolt, sebesült. Ismert nevű, aktív sportember, labdarúgó volt, erdélyi több nagy sportegyesületének volt tagja és 14 év óta báró Kemény János gépkocsivezetője. Neie Fazekas Ilona, kinek háziszőnyeg szövődéje van, melyet 1931-ben báró Kemény János alapított. 1937 óta bérli, jelenleg mint teljes jogú tulajdonos. Modern, hat szövőszékkei berendezett üzem, 15 szövőasszonyt foglalkoztat. Torontáli szövésű modern háziszőnyegeket állít elő tiszta gyapjúból, nemcsak a Székelyföldet, hanem az anyaországot is ellátja az üzem termelésével. Neje: Fazekas Ilona, gyermekei: Ilonka és Béla.

Mátyás Ábel közs. körjegyző. Csókfalva. Sz. 1896. Székelypálfalva. Törzsökös székely nemes családból származik, atyja: Mihály, édesanyja: Patakfalvy Karolina. Tanulmányait Rácváros végezte, a jegyzői oklevelet Fogarason nyerte el. Oláhsolymoson kezdte működését, onnan Szászcsávásra, Vézára. Magyarsárosra, majd Csókfalvára került. A világháborúban a 82. gy.-ezr.-ben teljesített szolgálatot. Neje: Mezey Katalin, gyermekei: Mihály, Sára és Gabriella.

Mátyás Albert gazdálkodó, községi bíró, Homoródkarácsonyfalva. Sz. 1884. u. o. Törzsökös székely nemes családból származik, atyja: †Ferenc, édesanyja: Bálint Mária. 1914-ben lett önálló gazda, azóta foglalkozik őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel. A M. P. helyi titkára, a kulturális, szociális egyletek működésében tevékeny részt vesz, a Szövetkezet és a Gazdakör egyik alapítója, köztiszteletben álló polgára a községnek, a bírói tisztséget már másodízben tölti be. A világháborúban a 82. székely ezr.-ben szolgált, 3 évet töltött az oroszok fogságában, mint őrmester szerelt le, az I. ezüst vit. érem tulajdonosa. Neje: Péter Mária, gyermekei Lajos, Ferenc, Ilona, Albert és Imre.

Mátyás Gyula gazdálkodó, községi bíró, Ikafalva. Sz. 1896. u. o. Székely nemes családból ered, atyja házánál tanult meg gazdálkodni, 1921 óta önálló 25 hold földön. A világháború alatt a 35. tüzér ezr.-ben orosz és olasz fronton küzdött, mint tizedes szerelt le. A II. ezüst és a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa: Első neje: Rahovi Margit, elhunft 1929-ben, második neje: Varjasi Erzsébet, gyermekei András, Dezső, Sára és Gyula.

Mátyás József fűrésztelep tulajdonos, Csíkkozmás. Sz. 1910. u. o. Székely gazdacsaládból ered, édesatyja: István, a fűrésztelep megalapítója volt. Középiskolai érettségit Kézdivásárhelyen, a jogot Kolozsváron végété és 1931-ben vette át édesatyjától a fűrésztelepet, amelyet azóta nagy szaktudással és szorgalommal, vezet. Az Erdélyi és a M. P. tagja, a megszállás alatt 1 hónapi fogházbüntetésre ítélték. Az üzem jelenlegi tulajdonosa Mátyás József és Balázs. A telep 1907-ben létesült, gőzerőre van berendezve, különböző famegmunkáló gépekkel van felszerelve.

Mátyás István gazdálkodó, Csíkkozmás. Sz. 1885. u. o. Törzsökös csíkmegyei székely nemes családból ered, atyja: †Lajos. Középiskoláit Csíksomlyón végezte, majd a családi birtokon kezdett gazdálkodni. Jelenleg 50 hold földön foglalkozik korszerű, belterjes gazdálkodással és az 1907-ben alapított fűrészüzemét József és Balázs fiainak adta át. Tulajdonát képezi tégla és cserépgyár is, mely na is a család vezetése alatt áll. Végigküzdötte a világháborút, sebesült, az oroszok fogságában 5 és fél évet szenvedett, 1920-ban tért haza. Neje nevén vegyeskereskedés van, amelyet 1922 óta önállóan vezet. Neje: Udvardy Anna, gyermekei Anna, Balázs, József, Vilma és Jenő. A vármegye törvhat. biz. tagja, községi tanácsos, közig. biz. tag, a M. P. volt elnöke, minden kultúrintézmény támogatója

Mátyás B. Lajos gazdálkodó, cséplőgéptulajdonos, Kibéd. Sz. 1907. u. o. Iskolái elvégzése után az ipari pályán működött és a cipészipart tanulta ki, abban felszabadulva önálló mester lett. Ipara mellett gazdálkodással és bércsépléssel is foglalkozik. Az Iparoskor és a Dalárda tagja, tekintélyes polgára a községnek. Neje: Madaras Anna, leánya: Anna.

Mátyás Lajos malomtulajdonos, Homoródszentmárton. Sz. 1912. Homoródkarácsonyfalva. Székely nemes családból ered, atyja: Albert, édesanyja: Péter Mária. Iskolái elvégzése után a molnáripart tanulta ki, maid átvette a család tulajdonában levő vízimalom vezetését. A Gazdakör és a M. P. tagja, magyarságáért megverték, üldözték. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: Farkas Erzsébet, aki szintén székely családból származik.

Mátyás Sámuel gazdálkodó, Marosszentanna. Sz. 1883. u. o. Székely nemes családból ered, atyja Lőrinc, tekintélyes gazda, közs. képviselő, édesanyja: Gyepessy Róza volt. 1910 óta önálló gazda, saját földjén őstermeléssel és hazonáilattenyésztéssel foglalkozik. A világháborúban a 22. h. majd a 3. huszár ezr.-ben az orosz fronton harcolt, sebesült, majd a román és az olasz fronton küzdötte végig a háborút. A II. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A ref. egyház presbitere 26 éve, volt községi tanácsos, a román csendőrök hazafias magatartása miatt nejével együtt súlyosan bántalmazták. Neje: Peres Ágnes, gyermekei: Lőrinc, Sándor és János.

†Mátyus István ny. Máv. főkalauz, Marosvásárhely. Sz. 1866. u. o. Atyja: István, édesanyja: Kassy Juliánna. Törzsökös székely nemes családból származik, 1880-ban lépett a Máv. kötelékébe, ahol 40 évi felelősségteljes szolgálati évet töltött el. 1920-ban vonult nyugalomba és 1938-ban húnyt el. Odaadó és buzgó alkalmazottja volt a vasútnak, a IV. oszt. polg. érdemkereszttel tűntették ki. Özvegye: Kiss Anna, gyermekei: Erzsébet, György, Katalin és Klára.

Mátyus József gazdálkodó, Székelykál. Sz. 1898. u. o. Atyja: †Ferenc, édesanyja: †Dobos Ágnes. 1924-ben lett önálló, azóta 40 holdas birtokán folytat korszerű és belterjes gazdálkodást. A világháborúban a 62. k. gy.-ezr.-ben az olasz és román fronton harcolt, 3 év óta a község pénztárosa, az. unit. egyház tanácsosa és pénztárosa. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: Kacsóh Rozália, gyermekei: Rozália és József, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Mázsa Péter ig. tanító. Maroskövesd. Sz. 1909. Kolozsvár. Törzsökös székely nemes családból származik, az anyai ág ősei vitézlő előnevet viselték. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Székelykeresztúron végezte, pedagógiai munkásságát Szentháromágon kezdte meg, onnan került Maroskövesdre. A hazafias és kulturális egyesületek mindenkori lelkes munkása volt, a gyermeket, sőt a tanítványait is magyar versekre és dalokra tanította.

Medve András dr., városi orvos, kórházi ig. főorvos, Szászrégen. Sz. 1905. u. o. Székely lófő nemes családból származik, atyja: Sándor, édesanyja: Czisztár Rozália. Középiskoláit Marosvásárhelyen, az egyetemet Kolozsváron végezte. 1930-ban nyerte orvosi diplomáját. 1940-ben lett a m. kir. állami kórház igazgató-főorvosa és a belgyógyászati osztály vezetője. A M. P. jegyzője és Ifjúsági szakosztály elnöke volt, a Polgári Dalkör főtitkára, a Rk. Népszövetség pénztárosa és választmányi tagja. Neje: Makkay Piroska, rk. gimnáziumi tanárnő, festőművész, kinek atyja: †János, bányatiszt, édesanyja: aldobói Butyka Ida volt. 1938 óta tanít a szászrégeni gimnáziumban. A ref. Nőegylet tagja, gyermekei: Piroska és Imola.

Mendel Hermann kereskedő, Görgénysóakna. Sz. 1905. u. o. Iskolái elvégzése után a kereskedői pályán tanult és 1931-ben vette át apósa, Hersch Mózes által alapított üzlet vezetését. Neje: Hersch Frida. Minden idejét üzlete fellendítésére fordítja.

Mendel Rózsi női kalapszalón tulajdonos, Marosvásárhely. Iskolái elvégzése után nővérénél tanulta ki a női kalapkészítő ipart, 1925-ben lett önálló. Fővárosi nívójú üzemében 8 alkalmazottat foglalkoztat, üzlete a város főterén van. A kulturális és a hazafias egyesületek támogatója. Az úri közönség kedvelt bevásárlási forrása.

Menyei András kovácsmester, gazdálkodó, Görgényszentimre. Sz. 1896. Szász-

régen. Iskolái elvégzése után a kovácsiparban szabadult föl és mint segéd Szászrégenben, Gyergyófalun és Gyergyószentmártonban fejlesztette szaktudását és 1919-ben lett önálló. A világháborúban a 12. hidász zászlóaljban szolgált, majd Diósgyőrbe vezényelték. Később mint vasúti kocsivizsgáló lakatos teljesített szolgálatot. Neje: Szász Rozália. A község tekintélyes és jónevű iparosa.

Menyhárt Antal rk. plébános, Kézdikővár. Sz. 1906. Torja. Középiskoláit Kézdivásárhelyen, a theológiát Gyulafehérváron végezte, 1930-ban szentelték pappá. Gyergyóremetén kezdte pályafutását, onnan Csomafalvára, Petrozsényba, Torjára, majd Radnótra került, 1938-ban lett internátusi igazgató. 1938 óta Kézdikővár plébánosa. A vallásos, hazafias és kultúregyesületek támogatója és vezetője.

Merza István rk. esp.-plébános, Szászrégen. Sz. 1883, Gyergyótölgyes. Középiskoláit Székelyudvarhelyen és Marosvásárhelyen, a theológiát Gyulafehérváron végezte. 1906-ban szentelték pappá és Gyergyóremetén kezdte pályafutását. Székelyudvarhelyen, Erzsébetvároson és Csíkszeredán volt plébános, 1928-ban lett Szászrégen esp.-plébánosa. Több egyházi alkotás fűződik nevéhez, kultúrházat, iskolát építtetett.

Meskó Andor kereskedő, Mádéfalva. Sz. 1907. u. o. Erdélyi családból származik, Csíkszeredán és Marosvásárhelyen járt középiskolában és a kereskedői szakmát Gyimesközéplakon és Gyimesbükkösön sajátította el. 1927-ben lett önálló saját erejéből és szorgalmából. A Erdélyi és a Magyar Párt tagja, a megszállás alatt magyar érzelmei miatt letartóztatták és bezárták Csíkszeredán. Intelligens, szakképzett kereskedő, minden idejét üzlete fellendítésére fordítja.

Mester Sándor gazdálkodó, Rugonfalva. Sz. 1880. u. o. Székely nemes családból ered, iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult és jelenleg 20 holdon folytat belterjes gazdálkodást. A világháborúban a 82. k. gy.-ezr.-ben orosz, román és olasz fronton küzdött, kétszer sebesült és mint tizedes szerelt le. A bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Vetési Mária, gvermekei: Miklós dr. egyet. tanár, orsz. képviselő és Irma férj. Bálint Albertné, akivel közösen gazdálkodik, aki a Hangya pénztárosa és az unit. szórvány gondnoka. Mester Sándor a Tejszövetkezet elnöke és a ref. egyház presbitere.

Mezei András sütömester. Marosvásárhely. Sz. 1881. Atyja: †Ignác, édesanyja: Csibi Elekes Rozália. Törzsökös székely eazdacsaládból ered, tanulmányait Balázsfalván és Borszéken végezte, segédéveit Gyergyószentmiklóson töltötte. 1904-ben lett önálló mester. Elismert, jónevű iparosa a városnak. A világháborúban mint tizedes küzdött a 82. székely gy.-ezr.-ben. Neje: Mánya Juliánna, gyermekei Andor, Rozália.

Mezei Dénes ifj. gazdálkodó, Homoródjánosfalva. Sz. 1893. u. o. Ősrégi szabad székely családból ered, atyja: †Dénes, édesanyja: Vass Rebekka. Iskolái elvégzése után a szülői házban tanult gazdálkodni, 1919-ben lett önálló. A világháborúban a 34-es tüzér ezr.-ben orosz és olasz fronton küzdött, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A M. P. és a Népközösség tagja, az EGE és a helyi Gazdakör elnöke, Szövetkezeti elnök, volt egyházi gondnok és presbiter. Magyarsága miatt többször került összeütközésbe a román megszállókkal. Neje: Benedek Borbála, gyermekei: Klára, Ilona, Pál és Jenő.

Mezey Géza fűszerkereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1893. Nagybánya. Atyja: István, édesanyja: Juhász Mária. A kereskedelmi szakmát a Turterebesi Hangyánál sajátította el, később mint segéd Budapesten fejlesztette szaktudását. 1926-ban Székelyhódoson lett önálló és 1935-ben került Marosvásárhelyre. A világháborúban a 12-es h. gy.-ezr.-ben orosz és olasz fronton harcolt mint őrmester, kétszer sebesült, a bronz vit. érem és a K. cs.-k. tulajdonosa. A hazafias, kulturális egyesületek lelkes tagja. Neje: Csuha Erzsébet, gyermekei Erzsébet, Géza, Ferenc és Margit.

Mezey Gyula kereskedő, Marosvásárhely. Székely nemes családból származik. Atyja: †András tekintélyes szabóiparos, édesanyja: †Szakács Eszter. Tanult kereskedő, szaktudásának fejlesztése után, 1933-ban lett önálló, ajat erejéből és szorgalmából. Fővárosi nívójú üzletében 4 alkalmazottat foglalkoztat. A M. P. és a Népközösség tagja, minden, hazafias és kulturális egyesület támogatója. Neje: Bözörményi Anna.

Mezey Tamás szabómester, Marosvásárhely. Sz. 1895. Gyergyóditró. Ősrégi székely nemes családból származik, tanulmányait Gyergyóditrón végezte, a szabóipart Budapesten a legjobb mestereknél sajátította el. 1935-ben lett önálló, azóta folytatja iparát. A világháborúban a 22. gy.-e.-ben harcolt, fogságba került, 6 évi orosz fogság után tért haza. A város tekintélyes női szabómestere, az úri közönség kedvelt szabója. Neje: Mihály Zsuzsanna, gyermeke: Margit.

Mezey Zsigmond gazdálkodó, Homoródjánosfalva. Sz. 1898. Iskolái elvégzése után a szülői háznál tanult gazdálkodni, 1920 óta önálló. Őstermeléssel és hazonállattenyésztéssel foglalkozik. A M. P. és az EGE tagja, gazdaköri tag, a Közbirtokosság és a Szövetkezet pénztárosa, az unit. egyház presbitere. Neje: Sárdy Juliánna, gyermekei: Piroska, Ilka és Rozália.

Mészáros Pál vasbútorkészítő-mester, Marosvásárhely. Sz. 1893. Szegvár. Iskoláit Temesváron végezte, majd a sodronyés vasbútorkészítő iparban szabadult föl és 1930-ban Temesváron lett önálló. 1932-ben került Marosvásárhelyre, átlagosan 3 alkalmazottat foglalkoztat üzemében. Végigszolgálta a világháborút, az összeomláskor olasz fogságba került. Onnan hazatérve, a románok ejtették foglyul, ahol 3 hónapot szenvedett. Két II. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Fror Mária, gyermekei: János, Lajos és Margit.

Mészely Imre mészárosmester, Sepsikőröspatak. Sz. 1895. Középiskoláit elvégezve, Brassóban tanulta a húsipart és szaktudásának fejlesztése után. 1922-ben lett önálló saját erejéből. A világháborúban a 2. k. gy.-e.-ben az oroszok fogságába került, ahol 6 évig szenvedett. Mint tizedes szerelt el, a II. ezüst és a bronz vit. érem, valamint a K. cs.-k. tulajdonosa, Tekintélyes iparosa a községnek, a M. P. és az Ipartestület tagja. Neje: Kiss Anna, gyermekei: Imre, Anna, Sára, Antal és József. kiket magvar szellemben nevelt.

Miedáner Miklós ig.-tanító, Gödemesterháza. Sz. 1897. Makkfalva. Középiskoláit Marosvásárhelyen és Székelykeresztúron végezte, oklevelének elnyerése után, Nyárádmagyaroson, Marosjárán tanított és 1940-ben került Gödemesterházára. A világháború alatt a 22. h. gy.e.-ben orosz és olasz fronton harcolt, sebesült, mint zászlós szerelt le. A II. ezüst vit. érem és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: †Tőkés Ida, gyermekei: Eszter, Lajos és Pál. A község kulturális és hazafias egyesületeinek működésében tevékeny részt vesz, a rk. egyház kántora.

Mihály Árpád gazdálkodó, Kadicsfalva. Sz. 1883. Atyja: †András, édesanyja: †Pál Borbála. 1908-ban lett önálló gazda, 25 hold földbirtokán őstermeléssel foglalkozik. A világháború alatt Amerikában tartózkodót. Egyházi tanácstag, magyar érzelmei miatt, a megszállás alatt, sokszor volt része kellemetlenségekben, sokszor került össze a megszálló románokkal. Neje: Gegő Anna, gyermeke: Teréz.

Mihály Imre kereskedő, Székelyudvarhely. Sz. 1896. Kadicsfalva. Székely nemes családból származik, iskoláit elvégezvén, a kereskedői pályára lépett és szövetkezeti üzletvezető lett. 1925 óta a betlenfalvai Szövetkezet üzletvezetője. A világháború alatt a 82. cs. és kir. ezr.-ben az olasz és román fronton harcolt, olasz hadifogságba került, kitüntetése a bronz vit. é. és a K. cs.-k. Neje: Vass Juliánna, gyermekei: Juliánna és Mária.

Mihály János gazdálkodó, Kadicsfalva. Sz. 1901. Atyja: †id. János, édesanyja: Kovács Ilona. Székely gazdacsaládból ered. Iskolái elvégzése után Kanadába került, ahol 10 évig tartózkodót, majd szülőfalujába visszatérve, önálló gazda lett. Hazafiasságát mindvégig megtartotta, a kulurális és szociális egyesületek támogatásában mindig részt vesz. Amije van, azt két keze munkájával és szorgalmával szerezte.

Mihály József gazdálkodó, Erdőcsinád. Sz. 1897. Atyja: Pál, édesanyja: †Jeney Anna. 1930-ban lett önálló gazda, 34 holdas földbirtokán folytat korszerű, belterjes gazdálkodást és haszonállattenyésztést. A világháborút végigküzdötte a 62. k. gv.-e.-ben az orosz fronton, tizedesi rangban szerelt le. A bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulaidonosa. 3 évig volt a község bírája. 4 évig községi pénztáros és huzamosabb ideig képv. test. tag. A közügyek önzetlen munkása. Neje: Szász Rozália.

†Mihály Gergely textiláru-kereskedő, Csíkkarcfalva. Sz. 1871. Kézdivásárhelv. Tősgyökeres székely nemes családból ered, ősei Báthory Kristóftól 1580-ban kaptak adományt és II. Rákóczi Györgytől 1655-ben kapták a nemességet. Atyja: József, édesanyja: Dobál Tekla. Középiskoláit Kézdivásárhelyen és Brassóban végezte, majd édesatyja mellett tanulta a textil kereskedői szakmát. 1914—1938-ig vezette édesatyja által alapított és 1880 óta fennálló üzletet, mely megyeszerte jóhírnévnek örvendő textilszakmai üzlet. 1939-ben húnyt el. Az üzletet özvegye, Szabó Ilona vezeti, férie nvomdokain haladva, István fia segítségével, özvegyének édesatyja: †dr. Szabó Barnabás ezredorvos volt, édesanyja: fszentmiklósi Pongrácz Anna. István fia a marosvásárhelyi gazdasági akadémia hallgatója és édesanyja mellett a fextilüzlet vezetésében segédkezik.

Mihály Lajos rk. plébános. Kápolnásfalu. Sz. 1892. Lövéte. Atyja: Lajos, édesanyja: Gábos Anna. Középiskoláit Székelyudvarhelyen, a teológiát Gyulafehérváron végezte el és 1915-ben szentelték pappá. Segédlelkész volt Gyergyóalfalun és Csíkkarcfalván, onnan Mikóújfalura, Gyergyókillyénfalvára és Marosludasra került. 1937 óta Kápolnásfalu plébánosa. A világháborúban mint tábori lelkész vett részt, a II. o. lelkészt érdemkereszt, a Vöröskereszt érdemérem és a K. cs.-k. tulajdonosa. A

Ferencz József lovagrendre lett felterjesztve. Részt vett a székely hadosztály megszervezésében, azért a románok elfogták és nyoicizben kapott 25—25 botbüntetést, félévig feküdt betegen, de a magyar és székely öntudat hirdetésétől a megszállás 22 éve alatt soha el nem állt és a megszállás alatt a teljesen román vidéken is, kevésszámú magyarnak, állandóan a magyar eszméket hirdette.

Mihály Lajos gazdálkodó, Nagyadorján. Sz. 1877. Havad. Székely ref. családból származik, iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult, majd önálló gazda lett. 1903-ban került Nagyadorjánba, azóta itt gazdálkodik önállóan. A községi képv. test. tagja, cséplőgéptulajdonos, a magyar kulturális és hazafias egyesületek mindenkori támogatója. Neje: Miklóssy Rozália, székely nemes családból származik, gyermekei: Lajos, Róza, Péter, Jusztina, Ilona, Juliánna és Karolina. Magyarságát mindvégig megtartotta, gyermekeit magyar szellemben nevelte fel. A Nyárádmenti Vadásztársulat tagja.

†**Mihály Pál** bibarcfalvi, ny. min. tanácsos, Budapest. Sz. 1858. Székely udvarhely. Törzsökös székely nemes családból származik, tanulmányait a kolozsvári gazd. akadémián végezte. Pályafutását Kolozsváron a kataszteri hivatalnál kezdte, ahol 25 évet töltött mint igazgató, onnan 1911-ben Szegedre, 1914-ben Kassára került. 1919-ig itt mint a hivatal felügyelője és vezetője tevékenykedett, majd a megszálláskor Budapestre menekült és a p. ü. minisztériumban 1926-ig teljesített szolgálatot, majd nyugdíjba vonult. 1936-ban hunyt el. Özvegye: Dittrich Adél.

Mihály Péter gazdálkodó, vendéglős, Nyárádmagyaros. Sz. 1896. Székely gazdacsaládból származik, a családi gazdaság vezetését édesatyja halála után vette át, majd a világháborúban 1915—1918-ig harcolt. A Gazdakör pénztárosa, a M. P. volt tagja, tekintélyes polgára a községnek. Neje: Biró Juliánna, gyermekei: Béla és Gyula, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Mihály Zoltán ref. ig.-tanító, Málnás. Sz. 1893. Törzsökös székely nemes családból ered, tanulmányait Székelyudvarhelyen és Nagyenyeden végezte, 1912-ben nyert oklevelet. Nagykakucson kezdte pedagógiai működését, onnan került 1920-ban Málnásra, mint igazgató-tanító. Hazafias magatartása miatt, mint M. Párti delegátust, a választások alatt letartóztatták. A világháború alatt a 24. gy.-e.-ben harcolt, egyszer sebesült, 5 évet töltött orosz fogságban, mint hadnagy szerelt le. Neje: Orbán Rozália.

Mihályi Ferenc id. gazdálkodó, Bögöz. Sz. 1890. Székely nemes családból származik, iskolái elvégzése után a szülői házban tanult meg gazdálkodni, majd önálló gazda lett. A világháborúban a 9. huszárezr. kötelékében az orosz fronton küzdötte végig a háborút, többször sebesült, mint őrvezető szerelt le. A II. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A ref. egyház presbitere, a Tejcsarnok igazgatója, a község albírája. Köztiszteletben álló polgára a községnek. Neje: Fekete Balázs Juliánna, gyermekei: Ilona, Erzsébet, Ferenc, Dániel, József, Berta és Domokos, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Mihálka László pereskedő, Déda. Sz. 1881. Iskolái elvégzése után tanulta a kereskedői szakmát és saját erejéből lett önálló 1911-ben. Részt vett a világháborúban, az oroszok fogságába került. Tanult és szakképzett kereskedő, üzlete a község és a környék kedvelt bevásárlási forrása. Neje: Anna Multhian, 3 gyermeke van.

Mihálykó László mészáros- és hentesmester, Székely udvarhely. Sz. 1914. Déva. Atyja: Antal, édesanyja: Olasz Zsuzsánna. Székely családból származik, iskolái elvégzése után a húsiparba szabadult föl, majd szaktudásának fejlesztése után, a saját erejéből és szorgalmából lett önálló. Szakképzett, intelligens iparosa a városnak. Neje: Illyés F. Rozália, aki szintén erdélyi nemes családból származik.

Mike Ferenc üzemvezető, Barót. Sz. 1910. Tanulmányait Baróton végetze, majd a családi alapítású Mike-féle vasöntödében szerzett szakismereteket és szaktudását Brassóban fejlesztette. A M. P.-nak volt tagja, minden kulturális és társadalmi intézmény támogatója.

Mike Gyula vasöntöde-tulajdonos, Barót. Sz. 1881. Szentkeresztbánya. Iskolái elvégzése után a vasöntőipart tanulta ki, szaktudását Brassóban és Mohácson fejlesztette, 1902-ben lett önálló. A világháború alatt a 24. h. gy.-ezr.-ben küzdött az orosz fronton, majd 1918-ban szerelt le, mint őrvezető. Kitüntetése a K. cs.-k. Magyarsága miatt sok zaklatásnak volt kitéve, de magyarságát a legnehezebb időkben is megtartotta, a M. P.-nak alapítása óta tagja, annak megszervezésében tevékeny részt vett. Neje: Dániel Mária, ősrégi székely nemes családból származik, neje szintén székely eredetű.

Miklós Albert gazdálkodó, Fenyéd. Sz. 1888. Székely gazdacsaládból származik. Atyja: †Albert, édesanyja: †Gergely Cecilia. 1918 óta folytat önállóan őstermelést és haszonállattenyésztést. Végigküzdötte a világháborút a 34-es tüzérezr.-ben a szerb, orosz és olasz fronton vett részt. Mint őrvezető szerelt le, a II. o. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Tekintélyes polgára a községnek, a hazafias és kulturális egyesületek támogatója. Neje: Lukács Márta, kinek öccse, Dénes a világháborúban az olasz fronton halt hősi halált.

Miklós Ernő m. kir. postamester Kobátfalva. Sz. 1885. Székelyszentmihály. Édesatyja: †György kántortanító volt. Székely nemes családból származik, középiskoláit és a tanítóképző 2 osztályát Székelykeresztúron végezte, majd Kolozsváron postamesteri tanfolyamon vett részt. 1926-ban került Kobátfalvára mint postai kiadó és 1934-ben lett postamester. A románok később állásából elbocsájtották és a Székelyföld visszatérésekor került újra hivatalába 1940-ben. A világháborúban a 82. székely ezr.-ben az orosz fronton harcolt, mint tiszthelyettes szerelt le. 1 évet töltött az oroszok fogságában, kétszer a I. o. és két II. o. ezüst, a bronz vit. é., a német vaskereszt és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Czirmos Anna postamesternő, gyermekei: György, Sára. Judith és Katalin.

Miklós Gerőné özv. gazdálkodó, Alsócsernáton. Sz. Kézdimártonfalva. Atyja: †Molteán Zsigmond gazdálkodó, édesanyja: Czell Rozália. 1909-ben ment férjhez Miklós Gerőhöz, aki tekintélyes gazdálkodó volt, 1936-ban hányt el. Gyermekei: Erzsébet és Margit. Férjé halála óta 70 holdon folytat korszerű, belterjes gazdálkodást. A hazafias és kulturális egyesületek támogatója.

Miklós István dálnoki, gazdálkodó, Kézdialbis. Sz. 1867. Dálnok. Lófő székely nemes családból származik. Atyja: †Albert, édesanyja: Fejér Anna. A község tekintélyes polgára, éveken át volt községi képviselő és tűzoltóparancsnok, a ref. egyház presbitere, a M. P. tagja a megalakulás óta. Neje: †Vén Borbála, aki szintén székely nemes családból született.

Miklós Mózes gazdálkodó, cipészmester, Fenyéd. Sz. 1885. Atyja: †Mózes, édesanyja: †Illyés Róza. Iskolái elvégzése után a cipészipart sajátította el és 1911-ben lett önálló mester. Az iparán kívül saját földjén gazdálkodással is foglalkozik. A világháborúban a 82. székely ezr.-ben 1915-ben az oroszok fogságába került, ahol 44 hónapig sínylődött. A K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Györgypál Anna, gyermekei: Mózes, Béla, Emil és Gábor.

Miklós Sándor gazdálkodó, túró- és sajtgyáros, Nagybacon. Sz. 1891. Ősrégi székely gazdacsaládból ered, 1918 óta önálló gazda és 50 holdas földbirtokán folytat korszerű gazdálkodást. A túrógyárat édesatyja: †János alapította, amely 60 év óta áll fenn. A világháború alatt a 34. nehéz tüzérezr.-ben orosz, olasz és francia fronton harcolt, mint őrvezető szerelt le. Az 1912—1913. évi emlékkereszt, a 6 éves szolgálati érem, a bronz vit. é., és a K. cs.-k. tulajdonosa. A község hazafias, kulturális és társadalmi egyesületeiben tevékeny részt vett. Neje: Zöldi Anna, gyermekei: Julia, Magda, Róza és Mária.

Miklósi Boldizsár nagyadorjáni, földműves, Nagyadorján. Sz. 1890. u. o. Ősrégi nemesi családból ered. A család nemesi levelét 1426-ban IV. Károly német-római császár adományozta. A megszállás alatt minden magyar hazafias megmozdulásnak híve volt, a M. P. tagja és a kulturális és hazafias mozgalmakat állandóan támogatta. A háború alatt frontszolgálatot teljesített és 1918-ban szerelt le az orosz hadifogságból. Neje: Fekete Erzsébet, gyermekei: Sándor, Gyula és Jenő.

Miklósica György főgépész, Póka. Sz. 1903. Atyja: †István, édesanyja: Papp Róza. Iskolát Nagybányán és Marosvásárhelyen végezte, majd a gépészmesterséget tanulta ki és segédéveinek eltöltése után, 1926 óta a pókai malom üzemvezetője. Képzett és tanult iparos, a stabil és mobil gépek kezeléséből szakvizsgát tett. Édesatyja a román betöréskor hősi halált halt. Neje: Rusz Erna, gyermekei: István, Judith és Tilda.

Minier Károly közs. pénztárnok, Csíkszentmihály Sz. 1894. u. o. Atyja: †Albert, anyja: †Szörtsey Karolin. Középiskoláit Csíksomlyón végezte 1914 októberben bevonult a 24. honv. gy.-e.-hez. Az orosz harctéren küzdött, ahol 1915 júniusában fogságba esett. Onnan 1918 szept. 22-én tért haza, szökés útján. A visszacsatolás után bízták meg a pénztárnoki teendők ellátásával. A M. P. lelkes és támogató tagja volt.

Minier Lajos főszolgabíró, Csíkszépvíz. Sz. 1882. Csíkszentmihály. Atyja: Albert, édesanyja: Szörtsey Karolin. Egyetem elvégzése után 1910-ben lépett a vármegye szolgálatába. 1912—1919-ig Sepsiszentgyörgyön mint szolgabíró működött, de eskü nemtevése miatt, a románok hivatalából karhatalommal eltávolították. A visszacsatolás nevezték szepsii járás főszolgabírójának. A M. P. intézőbizottsági tagja volt s mint ilyen, számtalanszor síkraszállt a magyar ezmékért Neje: Zakariás Lenke, gyermekei: Albert, Endre és Tibor.

Miriszlay Károly vajai, gazdálkodó, Székes. Sz. 1857. Törzsökös székely nemes családból származik, édesatyja mellett tanulta a gazdálkodást, majd önálló gazda lett. Mint a község tekintélyes és köztiszteletben élő polgára, esztendőkön keresztül töltötte be a bírói tisztséget és gazdatársai érdekében, önzetlen munkásságot fejtett ki a kulturális egyesületekben. Neje:

†Nagy Zsuzsanna, gyermekei: Erzsébet, Gizella és Emma. József és Endre fia a világháborúban hősi halált halt a haza védelmében.

Miriszlay Sándor vajai, gazdálkodó, Székes. Sz. 1888. Törzsökös nemes székely családból ered. A gazdálkodást édestyja mellett tanulta és 1920-ban kezdett önállóan gazdálkodni Végigharcolta a világháborút és a 35. tüzérezr.-ben harcolt. A bronz és a K. cs.-k. tulajdonsa. Tekintélyes polgára a községnek, 5 gyermekét nevelte fel magyar szellemben. Minden kulturális, hazafias egyesület áldozatkész támogatója.

Mirtse Ferenc barátosi, ref. lelkész. Orbaitelek. Sz. 1876. Barátos. Törzsökös székely nemes családból származik. Atyja: József, édesanyja: Bartók Cecilia. A teológiát 1899-ben végezte Kolozsváron és lelkészi működését Kovásznán kezdte meg. 1902 óta az orbaitelki ref. gyülekezet vezető-lelkésze. Nevéhez fűződik az iskola, a kultúrház és a Gazdakör létesítése, a román megszállás alatt lakását kifosztották, összes iratait elégették és többízben zaklatták. Neje: Deák Katalin, gyermekei: Lenke, Olga, Piroska tanítónők és Katalin polg. leányiskolái felügyelő.

Mischinger Miklós bankigazgató, Szászrégen. Sz. 1892. Középiskoláit Kolozsváron végezte, majd Németországban és Londonban végzett kereskedelmi akadémiai tanfolyamot. Az Erdélyi Bank és a Tak. Pénztár tisztviselője lett, majd Marosvásárhelyre került, 1920 óta pedig a Szászrégeni Egyesült Bank Rt. vezérigazgatója. Városi képv. test. tag, a rk. egyház tanácsosa, a Magyar Kaszinó háznagya, a Népközösség és a M. P. helyi pénztárnoka, a Sporthorgász Egyesület társelnöke, minden kulturális, hazafias egyesület működésében részt vesz. A megszállás alatt magyarsága miatt kétszer tartóztatták le. A világháborúban a 22. h. gy.-e.-ben küzdött. Neje: Bartha Irén, gyermeke: Károly.

Miskolczy István nemes pávai, ny. vármegyei aljegyző, földbirtokos, Páva. Sz. 1891. Törzsökös székely nemes családból származik, tanulmányait az erzsébetvárosi főgimnáziumban, az egyetemet Kolozsváron végezte és 1913-ban tett államtudományi vizsgát. Mint közig. gyakornok kezdte pályafutását, majd tb. szolgabíró lett és a világháború kitörésekor vonult be az 5. számú tréndivizióhoz, onnan a 19. ezr.hez. Mint tartalékos főhadnagy szerelt le. Mint vármegyei aljegyző teljesített továbbszolgálatot, de a románok elbocsájtották és a 22 éves megszállás alatt gazdálkodással foglalkozott. A M. P. megbízásából 1940-ben a kovásznai főszolgabírói hivatalt vezette. A megszállás alatt a Gazdakör volt elnöke, a M. P. int. biz. tagja és minden kulturális és hazafias egyesület támogatója. Neje: Pálmay Erzsébet, gyermeke: Vera-Ágnes.

Misz Olivér ny. főgimnáziumi tanár, földbirtokos, helyettes igazgató, Marosvásárhely. Sz. 1857. Maroskeresztúr. Atyja: †József, szász család leszármazottja, székely ezr. főhadnagya volt, édesanyja: Szilveszter Jozefa. Középiskoláit Nagyszebenben, az egyetemet Kolozsváron végezte, a matematika és fizika tanára volt és 30 évig töltötte hivatását és mint helyettesigazgató vonult nyugalomba. 1872 óta vezeti maroskeresztúri birtokát, az Uri Kaszinó tagja, várm. törv. hat. biz. tag volt, minden kulturális, hazafias és szociális egyesület munkájában tevékeny részt vész. Neje: †Fekete Katalin, a világháború alatt önkéntes ápolónő volt. 4 nevelt gyermeke van, valamennyit magyar szellemben nevelte fel.

Moga Géza gazdálkodó, Székelydobó. Sz. 1889. Ősrégi nemes családból származik, iskolái elvégzése után ipari pályára lépett, a cipészipart sajátította el. Később gazdálkodni kezdett és jelenleg 15 hold földjén folytat őstermelést és állattenyésztést. A magyar hazafias eszmék lelkes támogatója, a Tejszövetkezet tanácsosa, volt községi bíró, közgyám, pénztáros és képv. tes. tag. Neje: Benke Ilona, gyermekei: Rozália, Erzsébet, Jusztin és Géza.

Mohossiny László lovag, taubenbergi, repülőtéri kirendeltségi vezető, Budapest. Sz. 1882. Marosvásárhely. Atyja: †László, anyja: †hohennai Hölbling Ernesztin. Középiskoláit Marosvásárhelyen végezte. A világháborúban részt vett, azt végigküzdötte és mint 50%-os rokkant szerelt le. Később a székely hadosztály harcaiban, Szinérváralján vett részt. A román megszálláskor Kecskeméten helyezkedett el, ahol a menekült tisztviselők étkezdéjét alapította meg, majd később ugyanott mint malomigazgató, 10 évig működött, amikor is Erdélyből magyarsága miatt kiüldözött fivérének adta át ezt az állást. 1937 óta áll az Ibusz szolgálatában Gyermeke: Kató.

Mokán Tivadar kereskedő és gazdálkodó, Nagybacon. Sz. 1890. Székely család leszármazottja. Édesatyja: †Tódor, jóhírnevű túrógyáros volt, aki az 1000 éves kiállításon és a Kolozsvári Országos Kiállításon érmet és oklevelet nyert. A kerekedelmi érettségit Kolozsváron tette le, majd a kereskedelmi pályán szerzett gyakorlatot és 1924-ben lett önálló. Végigküzdötte a világháborút és a 2. gy.-ezr. kötelékében orosz fogságba esett, ahol 7 évig szenvedett. Neje: Mihály Lujza, gyermekei: Tivadar, Ferenc és Zulejka.

Moldován János gazdálkodó, Görgénysóakna. Sz. 1897. Középiskoláit Marosvásárhelyen a ref. kollégiumban végezte, majd a családi birtok gazdaságának vezetésére hagyta abba tanulmányait és gazdálkodást kezdett. A világháborúban a 22. h. ezr.ben az orosz fronton harcolt, fogságba esett és 3 évet sínylődött. Neje: Moldován Zsófia, gyermekei: Flove, Chirilla, Emil és János.

Moldován János kovácsmester, Mezőcsávás, Sz. 1908. Atyja: †Ferenc, édesanyja: Stefán Mária. Iskolái elvégzése után a kovácsipart sajátította el és a kötelező segédévek eltöltése után, 1931-ben lett önálló A gyógykovács-tanfolyamot is elvégezte szakképzett iparos, a szakmába vágó minden munkát tökéletesen végez. A Dalkör és a Ref. Ifj. Mozgalom tagja, tekintélyes iparosa a községnek. Neje: Barabási Eszter.

Moldován János ny. állami tanító, Marosvásárhely. Sz. 1876. Náznánfalva. Középiskoláit Nagyenyeden végezte és tanítói oklevelének elnyerése után, 1903-ban kezdte meg pedagógiai munkásságát. 35 évi érdemdús és eredményes munkássága után vonult nyugalomba. A világháború alatt a 62. h. k. gy.-ezr.-ben vett részt, hadnagyi rangban szerelt le. Neje: Oltyán Anna, 7 gyermeket nevelt fel magyar szellemben, kik közül kettő szintén pedagógus.

Moldován Pál kocsigyártó- és kerék gyártómester, Mezőcsávás. Sz. 1912. Iskolái elvégzése után a kerékgyártó ipart tanulta ki Marosvásárhelyen, majd saját erejéből és szorgalmából lett önálló mester, 1931-ben. Szakképzett iparos, a megszállás alatt magyar érzelmei miatt, többízben bántalmazták, de magyarsága mellett mindvégig kitartott.

Moldován Simon gazdálkodó, Póka. Sz. 1882. Iskolai elvégzése után édesatyja mellett tanult meg gazdálkodni és 1905 óta önálló. A világháborúban a 62. k. gy.-e.-ben szerb, orosz és olasz fronton harcolt, kétszer sebesült. A bronz és a K. cs.-k. tulajdonosa. A ref. egyház gondnoka és presbitere, a köz. képv. test. tagja, a Hitelszövetkezet pénztárosa, minden kultúregyesület vezetésében részt vesz. Neje: Váry Eszter, gyermekei: Sándor és Mihály.

Moldován Szilárd körjegyző, Tekeújfalu. Sz. 1897. Száltelke. Atyja: †György, Iskoláit egy ideig mint magántanuló végezte el, majd pedig a marosvásárhelyi felsőkereskedelmi iskolát járta ki. 1920-ban szerezte meg jegyzői oklevelét, és mint s. jegyző Mezősámsondon, Bágyon, Aranyosgyéresen, Csittszentiványon, Kozmatelkén és legutóbb Mezőszentkirályon fejtett ki tevékenységet. Ezidőszerint Tekeújfalun mint körjegyző működik. Nős, 3 gyermeke van.

Moldován Viktor gazdálkodó, Bordos. Sz. 1876. Iskoláit szülőfalujában végezte, majd katonaéveit szolgálta le és a m. kir. csendőrség kötelékében 12 évet töltött el. A világháború alatt a 22. h. gy.-ezr.-ben orosz és román fronton mint őrmester harcolt, kitüntetése a koronás ezüst érd.-ker. a vit. érem szalagjával. A Gazdakör elnöke. Neje: Bognár Mária, gyermekei: Irén, Gyula, Margit és Dezső.

Moldován Zsigmond magántisztviselő. Maroshévíz. Sz. 1902. Mezőszengyel. Középiskoláit Marosvásárhelyen végezte, majd azután önálló kereskedő lett Jelenleg a Czell Sörgyár tisztviselője. A M. P. helyi szervezésében tevékeny részt vett, ezért a megszállás alatt megfigyelés alatt tartották, többször tartottak házkutatatást a lakásán.. Neje: Kovács Anna Jolán, gyermekei: Zsigmond és Pál.

Molnár Albert id. ref. levita-lelkész és esperesi káplán, Marosszentanna. Sz. 1885. Marosugra. Édesatyja: Károly ref. lelkész és kántortanító volt. Székely nemes családból származik, tanulmányait Marosvásárhelyen és Nagyenyeden végezte a tanítóképzőben, majd Kolozsváron 1922-ben lelkészképesítő vizsgát tett. 1909-ben kezdte meg tanítói működését Marosszentannán, ahol 1922 óta mint lelkész, és 1925 óta mint esperesi káplán tevékenykedik. A község kulturális egyesületeinek vezetésében tevékeny szerepet tölt be, vilt v. m. t. h. biz. tag. A megszállás alatt minden alkalmat megragadott, hogy hívei sérelmeit orvosolhassa. Neje: Jeney Ilona, gyermeke: Albert.

Molnár András gazdálkodó, községi bíró, Uzon. Sz. 1890. Árkos. Ősrégi székely nemes családból ered, középiskolát végzett, majd a molnáriparban tevékenykedett, mint malomtulajdonos, jelenleg vejével, Szebeni Rudolffal közösen működik. A világháborúban az orosz fronton harcolt, tizedesi rangban szerelt le. Neje: Vársa Anna, nevelt leánya: Sidó Borbála férj. Szebeni Rudolfné. A M. P. votl tagja, az Iparoskor elnöke, a Tűzoltó Testület parancsnoka, az Erdélyi Párt alelnöke, minden kulturális, szociális és hazafias egyesület vezetőségi tagja.

Molnár Domonkos gazdálkodó, Rugonfalva. Sz. 1895. Törzsökös székely gazdacsaládból származik, édesatyja mellett tanult meg gazdálkodni és annak halála után, 1940-ben vette át a családi birtok önálló vezetését, ejlenleg 50 hold területen folytat őstermelést. A világháborúban a 82. székely ezr.-ben az olasz fronton harcolt, sebesült és mint őrvezető szerelt le. A Gazdakör elnöke, a Hitelszöv. felügy.

biz. tagja, volt megyebíró és a Tejszöv. ig. tagja. Neje: Kelemen Ágnes, gyermekei: Vilma, Margit és Ibolyka.

†Molnár Ferenc cserépgyártó, Kászonfeltíz. Sz. 1892. Nagybacon. Atyja: Molnár Ferenc ősrégi székely család leszármazottja. Iskoláit Nagybaconban végezte, majd pedig cserépvetéssel, illetve cserépgyártással kezdett el foglalkozni. A háború kitörésekor 1914-ben katonai szolgálatra vonult be, a háborút végigküzdötte és csak az összeomláskor, 1918-ban szerelt le. A románok állandóan üldözték és bántalmazták, olyannyira súlyosan, hogy a románok által elszenvedett ütlegekből kifolyó sérüléseiben belehalt. A M. P. tagja volt. Özvegye: Keresztes Lujza, gyermekei: Margit, Juliska, Erzsébet, Zelma, Emma és Feri.

Molnár György ifj. gazdálkodó, Illyefalva. Sz. 1888. Ősrégi székely gazda családból ered. Atyja: †József tanította meg gazdálkodni, majd önálló lett. Jelenleg 25 holdon folytat korszerű gazdálkodást. A község tekintélyes polgára, a ref. egyház presbitere, volt községi húsvizsgáló és a Szövetkezet ig. tagja, a M. és az Erdélyi P. tagja. A világháborúban a 24-es gy.-ezr.-ben az orosz fronton súlyosan sebesült és 60%-os rokkant lett. Neje: Tomka Teréz, szintén székely családból ered.

Molnár Ignác malomtulajdonos, Barót, Sz. 1899. Száldobos. Székely családból származik. Iskolái elvégzése után édesatyja mellett tanulta a molnármesterséget és 1926-ban vette át édesatyjától a malmot, melyet azóta nagy szakértelemmel vezet. Modern, ötjáratú malom, kizárólag vámőrléssel foglalkozik. A megszállás alatt magyar érzelmei miatt többször tartottak házkutatást, nagy adókkal sújtották. A világháború alatt a román fronton harcolt, sebesült és mint tizedes szerelt le. A seb. é. és a K. cs.-k. kitüntetése van: Neje: Bogyor Lujza, gyermekei: Magda, Viola, Zoltán és Tibor, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Molnár Imre dr. járásbírósági elnök, Okland. Sz. 1900. Telekfalva. Tősgyökeres székely nemes családból származik. Atyja: Ignác, édesanyja: Bálint Róza volt. Középiskoláit Székelyudvarhelyen és Balázsfalván, az egyetemet Debrecenben és Kolozsváron végezte. Ügyvédi vizsgát 1926-ban tett. Mint gyakorló ügyvéd hat éven át volt Székelyudvarhelyen és kilenc évig Oklandon. 1940 óta a járásbíróság elnöke. A világháborúban a 22. h. és 3. h. gy.-ezr.-ben szolgált, mint hadapród-őrmester szerelt le. A románok letartóztatták és a nagyszebeni hadbíróságon hat hétig volt fogoly, a székely hadosztályi tagsága miatt. A választások alkalmával többször letartóztatták, állandó megfigyelés alatt tartották. Neje: Máthé Erzsébet. A M. P. alapítása óta tagja, részt vett annak megalapításában, városi és megyei int biz. tag.

Molnár Imre, a Hangya üzletvezetője, Parajd. Sz. 1911. Székely gazda családból származik. Iskolái elvégzése után a szülői háznál tanult gazdálkodni, majd a kereskedelmi pályára lépett és 1940-ben lett a narajdi Hangya szöv. üzletvezetője. A M. P. volt tagja. Neje: Hentner Ilona, gyermekei: Irén és Margit. Édesatyja: Molnár Dénes végigküzdötte a világháborút, hat évig szenvedett az oroszok fogságában.

Molnár István főgimn. tanár, Székelykeresztúr. Középiskoláit Székelykeresztúron, az egyetemet Kolozsváron végezte és 1934-ben kezdte pályafutását. Neje a Török Dénes. Utódai köt.-szövőde tulajdonosa. Nejének első férje: †Török Dénes kötszövőmester volt, akinek halála után neje és gyermekei örökölték a szövődét és azt ma is vezetik. Gyermekei: Magda, László, Judith és Kálmán.

Molnár János vadadi vendéglős, Marosvásárhely. Sz. 1900. Székely nemes családból származik. Iskolái elvégzése után a lakatosiparban szabadult föl, tanulmányait Csepelen és Marosvásárhelyen folytatta és 1938-ban tért át a vendéglősiparra. A M. P. tagja, a Magyar Iparosegyesület dalárdájának aktív tagja, minden kultúrintézmény támogatója. A világháborúban mint önként jelentkező all-es lovashadosztály kötelékében az 5. huszár-ezr.-ben harcolt, a II. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A megszállás alatt magyar érzelmei miatt bántalmazták. Neje: Simon Rozália, gyermekei: Árpád, Rudolf és Attila

Molnár József közs. főjegyző, Kibéd. Sz. 1898. Székely nemes családból származik. Tanulmányait Kézdivásárhelyen, a jegyzői tanfolyamot Marosvásárhelyen végezte el és 1918-ban nyert oklevelet. Görgényszentimrén volt s.-jegyző, majd Bordáson főjegyző, onnan Kőrispatakra, majd Székelyvarságra került és magyarsága miatt onnan a Regátba helyezték. 1940-ben lett Kibéd község főjegyzője. Neje: Kuszka Rozália, gyermekei: Ödön és Klára. Minden kulturális és társadalmi egyesület irányítója és lelkes és buzgó tagja.

Molnár József id. szűcsmester, Szászrégen. Sz.. 1881. Marosfalu. Atyja: †Molnár János, anyja: Juhász Julianna, régi székely nemesi család sarja. Iskoláit Szászrégenben végezte, azután kitanulta a szűcsmesterséget és 1906-ban önállósította magát. Ma három segéddel dolgozik és a vidéki piacokat látogatja. A háború alatt Boszniában, majd Hercegovinában és a budapesti vártüzéreknél teljesített szolgálatot. A M. P. tagja volt, ref. presbiter, és minden magyar hazafias és kulturális megmozdulásnak vezetője volt. A megszállás alatt sok üldöztetésnek volt kitéve. Neje: Schneider Zelma, gyermeke: József.

Molnár Józsiás polg. isk. igazgató, Kézdivásárhely. Sz. 1893. Gelence. Székely nemes családból származik. Atyja: Mihály jónevű pedagógus, édesanyja: Bálint Emerencia volt. Tanulmányait Kézdivásárhelyen, Kolozsváron és Budapesten végezte, 1925-ben nyert tanári oklevelet. Jelenleg a kézdivásárhelyi polg. iskola igazgatója. A világháborúban a 24. gy.-ezr.-ben az olasz fronton harcolt, 1918-ban a franciák fogságába került, 1920-ban tért haza, főhadnagyi rangban szerelt le. Az ezüst és a bronz Sig. Laud. a kardokkal, a II. ezüst, a bronz vit. é., a seb. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa: A Gábor Áron Sportegylet és a Légvédelmi Liga vezetőségi tagja, minden kulturális, hazafias egvesület működésében részt vesz. Neje: Balogh Gabriella. Édesatyja: dr. Balog Vendel ügyvéd volt, akit a románok 1916-ban mint túszt hurcoltak el, többször bántalmazták, 1917-ben húnyt el.

Molnár Kálmán igazgató-tanító, Mezősámson. Sz. 1912. Barót. Székely nemes családból származik. Nagyenyeden végezte tanulmányait és 1934-ben Baróton kezdte pedagógiai munkásságát Nagyernyén, Dezsőházán, Aradon és Széken tanított, 1939 óta Sámson igazgató-tanítója. A Levente Egylet főoktatója, a Polg. Lövészegylet elnöke, a Budapesti Csapadékmérő Állomás helyi megfigyelője. Neje: Mátyás Anna okl. tanítónő.

Molnár Lajos gazdálkodó, Székelybő. Sz. 1878. Székely nemes családból származik. Édesatyja tanította meg gazdálkodni, jelenleg 38 hold földjén gazdálkodik korszerűen. A világháborúban a 22-es gy.-ezr.-ben orosz, olasz, szerb fronton harcolt. Tekintélyes polgára a községnek, három ízben volt községi bíró, minden kulturális és hazafias egyesület támogatója. Neje: Jánosi Róza, gyermekei: József, Lajos, Borbála, Rozália, Margit, János és Ilona. Gyermekeit magyar szellemben nevelte fel.

Molnár Lázár r. k. plébános, Homoródkarácsonyfalva. Sz. 1905. Máréfalva. Ősrégi székely nemesi család leszármazottja. Atyja: Lázár, anyja: Dávid Vilma. Gimnáziumi tanulmányait a marosvásárhelyi r. k. főgimnáziumban végezte, majd a gyulafehérvári püspöki szemináriumot végezte el, és 1928-ban szentelték pappá. Előbb Csíksomlyón, majd Besztercén, Kézdiszentléleken stb. helyeken tevékenykedett mint plébános, majd 1936 óta Homoródkarácsonyfalva r. k. plébánosa. Magyarsága miatt állandó üldöztetésben volt része, a kisebbségért vívott harca miatt a románok méghurcolták. A M. P.-nak volt tagja.

Molnár Lázár tanító, Lövéte. Sz. 1884. Kézdialmás. Ősrégi lovas székely családból ered. Atyja: †Lajos, anyja: †Barthok Róza. Tanítóképzőt 1903-ban végezte el, több állomáshelye után Lövétén tanít. 1939-ben vonult nyugalomba. A magyar hatóságok 1941-ben megint állásba helyezték. Működedvelő dalárda megszervezője. Minden magyar hazafias és kulturális ügy lelkes támogatója és magyarsága miatt személyes szabadságában is korlátozva volt. A háború alatt a 24. h. gy.-ezr. kötelékében harcolt az orosz harctéren mint önkéntes tizedes. Neje: Dávid Vilma, nevelt fia: Petress Bálint-Lázár, Árpád, Imre, Lajos és Ernő.

Molnár Mária férj. Resch Sándorné áll. tanítónő, Nagyborosnyó. Tősgyökeres székely nemesi családból ered. Édesatyja: János ny. tanító. Tanulmányait szülőhelyén Zágonban, majd a székelyudvarhelyi tanítóképzőben végezte és 1928-ban Uzonban kezdte meg pedagógiai munkásságát. Onnan Kökösre, Alsócsernátonra és 1940-ben Nagyborosnyóra került. Férje: Resch Sánodr áll. tanító.

Molnár Mátyás gazdálkodó, Miklósfalva. Sz. 1888. Homoródszentlászló. Ősrégi nemes családból ered. Atyja: †Dániel 30 évig volt Homoródszentlászló tanítója. 1917 óta gazdálkodik önállóan 25 hold földjén. A község tekintélyes polgára, öt évig volt községi bíró, hét évig közbirtokossági elnök, négy évig tejszövetkezeti alelnök. Jelenleg a Tejszövetkezet elnöke. A világháborúban a gyulafehérvári hidász zlóaljban a szerb és orosz fronton harcolt, sebesült, majd a 12-es trén divízióban az olasz frontra került. Mint szakaszvezető szerelt le, a seb. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Nagy Zsuzsanna, gyermekei: Elza, Endre és Dániel, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Molnár Mihály kereskedő, Csíkverebes. Sz. 1895. u. o. Atyja: †András, anyja: †Kovács Róza. Ősrégi székely család sarja. Elemi iskolai tanulmányait és négy ipariskolát Baróton végezte el, majd kitanulta a szabóipart. Mint segéd egy éven át fejlesztette szaktudását és 1914-ben lett önálló. 1918-ban létesítette Csíkverebesen jelenlegi üzletét. Gazdakör titkára, kközs. képv.-test. tag, az Erdélyi Pártnak alelnöke, r. k. tanácstag. Neje: Apolczán

Rebeka, ősrégi székely család leszármazottja, gyermekei: György és Irénke.

Molnár Ödön ref. lelkész. Tancs. Sz. 1883. Szászrégen. Gimnáziumi és teológiai tanulmányait Nagyenyeden végezte, utána Parajdon kezdte pályafutását mint s.-lelkész, majd Kolozsváron 1911-től 1913-ig volt és 1932 óta Tancson működik mint lelkész. Minden magyar hazafias és kulturális ügy támogatója volt. Neje: Vadnai Hermin, gyermekei: Ödön, Anna, Ibolyka, Ernő, Zoltán és Etelka.

Molnár Zoltán kereskedő, Sepsimogyorós. 1905-ben született Nagyváradon. Atyja: János, anyja: Török Anna. Négy gimnáziumot, majd kereskedelmi szaktanfolyamot Brassóban végzett és ugyanott kezdte el pályafutását mint kereskedő. Hazafias és magyar érzelmei miatt állandó üldöztetésben volt része. A M. P. volt tagja. Neje: Vajna Erzsébet, gyermekei: Zoltán, Árpád, Antal.

Monteán János kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1888. Brassó. Atyja: †György tekintélyes iparos volt, anyja: †Szurbru Piroska. Iskolái elvégzése után Bécsben fejlesztette kereskedelmi szaktudását és 1919 óta önálló. A világháborúban orosz és olasz fronton harcolt, mint számvevő őrmester szerelt le. Az I., II. ezüst, bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa: Neje: Galló Erzsébet, gyermekei: János és Jenő. A hazafias kulturális egyesületek támogatója.

Moriár János üzletvezető, Székelykeresztúr. Sz. 1913. Iskolái elvégzése után a kereskedői pályára lépett és szaktudásának fejlesztése után 1938-ban Székelykeresztúron az Essigmann János cég üzletvezetője lett. A fővárosi nívójú üzletben hat alkalmazott dolgozik önállóan. Neje: Schuszter Margit. Minden hazafias, kulturális egyesület és intézmény lelkes és buzgó támogatója.

Mózes András gazdálkodó, Sáromberke. Sz. 1892. Székely ref. nemes családból ered. Atyja: †György, édesanyja: †Fülöp Zsuzsanna volt. 1922 óta önálló gazda, ős-termeléssel és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. A Gazdakör és a M. P. tagja, a ref. egyház presbitere, az összes szövetkezetek működésében tevékeny részt vesz, a Hitelszöv. ig. tagja. A világháborúban a 9-es huszárezr.-ben az orosz, olasz és a román fronton harcolt. Neje: Berekméri Anna.

Mózes János malomtulajdonos, Székelybethlenfalva. Sz. 1876. u. o. Ősrégi székely gazda családból származik. Atyja: †Dénes, anyja: †Mózes Mária. A malomszakmát néhai atyjánál tanulta ki, majd önállósította magát mint malombérlő. Később megvette a jelenlegi malmát, amely évtizedek óta áll fenn. A malom modernül van felszerelve. A háború alatt a 22. h. gy.-ezr.-hez vonult be, előbb az orosz, majd az olasz fronton harcolt, ahol 1917-ben fogságba esett, ahonnan 1920-ban szabadult 56 hónapi fogság után. Neje: Kovács Róza, hat gyermeke van.

Mózes Károly vendéglős, Marosvásárhely. Sz. 1889. Sáromberke. A vendéglőipart tanulta, mint főpincér működött eredetileg Bukovinában, ahova a román rendőrség állandó üldözése elől menekült és ott volt 17 éven át. 1940-ben tért vissza Marosvásárhelyre és 1941 január hava óta a vasúti étterem bérlője. Tényleges katonai szolgálatának 1907-ben tett eleget, majd a csendőrséghez került és mint c. őrmester teljesített szolgálatot. A háború alatt mint tábori csendőr a román és orosz fronton teljesített szolgálatot az összeomlásig. A kommun alatt a kommunisták mint a „Székely Gárda" tagját a piliscsabai fogolytáborba internálták és meghurcolták. Neje: Basa Rozália, gyermeke: Ervin.

Mozsner Árpád kéményseprőmester, Marosvásárhely. Sz. 1904. Csíkgyímes. Atyja: Ferenc, anyja: Bodonbi Borbála. Iskolái elvégzése után a kéményseprőipart tanulta ki, majd mint segéd tovább fejlesztette szaktudását. Előbb Brassóban lett önálló, majd pedig 1904 óta Marosvásárhelyen tevékenykedik mint kéményseprőmester. A megszállás alatt a M. P. tagja volt és minden hazafias és kulturális ügy támogatója volt. Neje: Máth Katalin.

Muica Teodor gör. kel. lelkész, Erdőszentgyörgy. Sz. 1883. u. o. Régi erdőszentgyörgyi családból származik. Középiskoláit Marosvásárhelyen és Nagyszebenben végezte, 1903-ban tette le az érettségit, a teológiát Nagyszebenben végezte, majd pedig egy éven át joghallgató volt Budapesten. 1906-ban választották meg Erdőszentgyörgyre lelkésznek és azóta itt tevékenykedik. A megszállás alatt minden hazafias és kulturális ügynek lelkes támogatója és résztvevője volt. Neje: Rusu Aurélia, volt erdőszentgyörgyi gör. kel. lelkész leánya, gyermekei: Aurélia, Dóra, János és Teodor.

Murvay Lajos bágyoni, ny. jegyző, Fiátfalva. Sz. 1880. Újszékely. Ősrégi nemesi család leszármazottja. Gimnáziumi tanulmányait Székelykeresztúron végezte, közigazg. pályafutását Fiátfalván kezdte 1895-ben mint gyakornok, 1902-ben megválasztották segédjegyzőnek. 1931-ben vonult nyugalomba. A háború alatt katonai szolgálatot teljesített a 22. h. gy.-ezr. kötelékében. Neje: †Nagy Klára, gyermekei István és Klára.

Muszka Jenő tanító, Homoródalmás, Sz. 1911. Újszékely. Ősrégi székely nemesi családból ered. II. Rákóczi Ferenctől kapta nemességét a család. Atyja: †Mózes, anyja: Nagy Juia. Székelykeresztúron 1928-ban kezdte meg működését, majd pedig több állomáshelye után 1940 óta Homoródalmáson mint tanító tevékenykedik. Magyarságát mindenkor megtartotta és ezért üldöztetésben is volt része.

Mühsam Frigyes kereskedő. Marosvásárhely. Sz. 1896. Segesvár. Atyja: Frigyes, anyja: Kürschner Regina. Iskoláit Segesváron végezte, majd a kereskedői pályára lépett és 1928 óta önálló kereskedő. 1915-ben katonai szolgálatra vonult be a 31. gy.-ezr.-hez, 35 hónapi frontszolgálat után az összeomláskor szerelt le mint tizedes. A II. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa: Neje: Bögöny Erzsébet.

Müller János kereskedő, Sepsibükszád. Sz. 1905. u. o. Ősrégi székely családból. Atyja: †János gazdálkodó volt. Iskolái elvégzése után a szüleinél tanulta ki a kereskedői szakmát, és 1940 óta lett önálló. A M. P. tagja volt, az Erdélyi Párt tagja. Neje: Keresztes Etel, gyermeke: Sándor.

Müller Mihály kereskedő-vendéglős, ny. járásőrmester, Málnásfürdő. Sz. 1873. Sepsibükszád. Régi székely családból származik. Iskolái elvégzése után a csendőrséghez került, ahol 30 évet töltött el és mint járási őrmester ment nyugalomba. Ezidőszerint mint kereskedő, illetve vendéglős működik. Elismerő oklevél és II. ezüst vit. é. kitüntetések tulajdonosa. Neje: Puskás Ágnes, ősrégi székely család sarja, fia: Zoltán, aki okl. tanító. A M. P.-nak volt tagja, minden hazafias és kulturális ügy támogatója, az Erdélyi Párt tagja.

Müller Róbert ny. áll. polg. isk. igazgató, Marosvásárhely. Sz. 1876. Rábafüzes. Atyja: Ede, anyja: Huber Vilma. Polgári iskolai tanulmányai után egyetemet végzett 1899-ben. Orosházán működött mint tanár, majd pedig Marosvásárhelyre került és 1938-ban vonult nyugalomba mint igazgató-tanító. A háború alatt a 22. h. gy.-ezr. kötelékében az olasz és orosz fronton harcolt és mint hadnagy szerelt le. A koronás ezüst érd. ker. a vit. érem szalagján, a II. ezüst vit. é. tulajdonosa. Neje: Háry Margit, gyermekei: László és Éva.

Müller Adolf kereskedő, Kézdikővár. Sz. 1909. Sepsibükszád. Atyja: József, anyja: Blega Rozália. Régi nemesi székely család leszármazottja. Iskoláit Gyulafehérváron és Bukarestben végezte, majd a kereskedői pályára lépett és ezidőszerint mint kereskedő tevékenykedik Kézdikőváron. A háború alatt katonai szolgálatot teljesített és mint tizedes szerelt le. Neje: Szabó Irén, gyermeke: László.

Naftali József tükörgyártulajdonos, Marosvásárhely. Sz. 1894. Balázsfalva. Iskolái elvégzése után mint hadifogoly Oroszországban az üvegcsiszoló mesterséget tanulta ki, hazatérése után önállósította magát és üzemét szakszerűen fejlesztette. A világháborúban részt vett, az oroszok fogságába esett. A Magyar Építő Iparos Egyesület és a Tanoncotthon tagja. Neje: Ostfeld Berta, gyermekei: Reimond, Edvin és Bálint. Üzemében átlagosan húsz munkást foglalkoztat.

Nagy Aladár gazdálkodó, Szárazajta. Sz. 1904. Atyja: Ferenc, édesanyja: Csiky Rozália volt. Ősrégi székely nemesi család. Iskolái elvégzése után atyja mellett tanult meg gazdálkodni. 1935 óta önálló, 21 hold földjén főleg gabonaneműt termel. A ref. egyház presbitere, az Erdőbirtokosság felügy. biz. tagja, két évig a román hadseregben kellett katonáskodnia. Neje: Benkő Rozália, gyermeke: Gizella.

Nagy Albert hosszúmezői, ig.-tanító, Mezőcsávás. Sz. 1880. Nemes családból ered. Atyja: †Albert, anyja: †Koronka Zsuzsanna. Tanítói oklevelének elnyerése után Debrecen, Balmazújváros, Dombegyháza, Backmadaras volt működési helye és 1911 óta Mezőcsáváson végzi hivatását. 1923-ban a román nyelv nemtudása miatt vonult nyugalomba, de a felszabadulás óta ismét tanít és a fenti iskola igazgatójává nevezték ki. A világháborúban a 22. h. gy.-ezr.-ben teljesített szolgálatot mint tizedes. A községi tanács tagja, a ref. egyház presbitere és gondnoka, minden kulturális és hazafias egyesület tagja. Neje: †Farkas Anna, fia: János ref. lelkész, író.

Nagy Albert gazdálkodó, Mezőcsávás. Sz. 1873. Székely nemes család leszármazottja. 1898 óta önálló gazda. A község népszerű gazdája, akit „kicsi" Nagy Albertnek hívnak. Saját földjén gazdálkodik és főleg gabonaféléket termel.

Nagy András dr. csíkmindszenti és bethlenfalvi, egyetemi orvos, Csíkszereda. Sz. 1905. Atyja: †dr. Béni ügyvéd, anyja: bethlenfalvi Nagy Julianna volt. Székely nemes család sarja. Tanulmányait Csíkszeredán, Debrecenben, Kolozsváron, Bukarestben és Párisban végezte. Szombathelyen volt kórházi s.-orvos, majd Párisban klinikai asszisztens. 1931—35-ig magánorvos, 1935—38-ig Gyulafehérváron a r. k. hittudományi főiskola rendes tanára medicina pastoralis tanszéken és püspöki

házi orvos. 1938 óta Csíkszeredán magánpraxist folytat. 1939 óta a csíksomlyói Salvator-egészségház igazg.-orvosa. Számos népegészségügyi és társadalmi cikke jelent meg, több erdélyi városban tartott előadást. Az Erdélyi R. K. Statusgyűlés tagja, EME választmányi tag, az Erdélyi Kat. Akadémia belső tagja, a bpesti kat. Írók és Hírlapírók Pázmány-egy. tagja stb. Neje: ürögdi Nagy Marianne, gyermekei: Benedek és Margit-Beatrix.

Nagy András szotyori, magánzó, Kökös. Sz. 1901. Illyefalva. Törzsökös székely nemes család sarja, 1858-ban kapták a nemességet Báthory fejedelemtől, melyet 1607-ben megerősítettek. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön végezte, majd Szabadkán tejgazdasági tanfolyamot, szakiskolát tanult. Mint magántisztviselő Bukarestben 1930-ig működött és raktárfőnök volt. Innen az uzoni községházához került és mint adóhivatali pénztáros volt 1940-ig. Neje: Váncsa Jolán, gyermekei: Sári, Csilla és Zsófia. Az Erdélyi Párt tagja, minden kultúrcélt támogat.

Nagy András bódosi földbirtokos, Marospéterlaka. Sz. 1878. Beszterce. Székely nemes családból ered. Atyja: †János, édesanyja: Varró Berta volt. Tanulmányait és egyetemet Kolozsváron végezte, majd közigazgatási pályán működött, volt tb. főszolgabíró Nárádszeredán és Marosvásárhelyen tszéki joggyakornok. 1918-ban a románok nyugdíjazták magyarságáért. A világháborúban a 22. h. gy.ezr.-ben harcolt, majd fölmentést nyert. A Hitelszövetkezet igazg. tagja, minden kultúregyesület támogatója. Neje: Alrób Berta.

Nagy Árpád m. kir. posta s.-ellenőr, Budapest. Sz. 1895 Székelykeresztúr. Törzsökös székely nemes Családból ered, Atyja: János, édesanyja Kiss Róza volt. Tanulmányait Székelykeresztúron végezte, majd a m. kir. postához került 1912-ben. Székelykeresztúron, Brassóban, Kolozsváron, Tövisen, Petrozsényban és Medgyesen teljesített szolgálatot a román megszállásig, amikor Budapestre került, azóta itt végzi szolgálatát.

†**Nagy Árpád** káli, tb. főszolgabíró, Székelykál. Sz. 1885. Maroskeresztúr. Tősgyökeres székely nemes familiából ered. Tanulmányait Kolozsváron a jogakadémián végezte. Pályafutását a közigazgatásnál kezdte és mint tb. főszolgabíró teljesített szolgálatot 1936-ban bekövetkezett haláláig. A világháborúban mint tart. hadnagy küzdött, fölmentéssel tért haza. Minden kulturális, hazafias egyesület lelkes támogatója volt. özvegye: Gialomuzzi Lenke. Gyermekei: István-Árpád, László-Zsombor és Ilona-Mária-Magdolna. Nagy magyarsága közismert volt, ezért a románok állandó megfigyelés alatt tartották.

Nagy Árpád szotyori, gazdálkodó, cséplőgéptulajdonos, Illyefalva. Sz. 1874. Székely nemes elszármazás. Atyja: †Ede, édesanyja: †Séra Amália. Iskoláit Illyefalván, Székelyudvarhelyen és Sepsiszentgyörgyön végezte, maid a kolozsmonostori gazd. iskola tanfolyamát hallgatta. Tűzoltó és gépész szakvizsgát tett. Utána különböző helyeken, mint uradalmi írnok, majd s. tiszt működött, később uradalmi intéző lett. A világháborúban, mint hadapródőrmester, majd hadnagyi rangban küzdött a szerb és román fronton, fogságba került, de megszökött és betegen került Budapestre, ahol kiképző tiszt volt. 1917-ben lett főhadnagy. Kitüntetése: a legfelsőbb dicsérő elismerés a vit. érem szalagon kardokkal, Koronás érdemkeresztre fölterjesztése volt. Volt közs. képviselő test. tag, Közbirtokossági elnök. Minden kulturális és szociális, hazafias célt önzetlen támogatásban részesít.

Nagy Béla ig.-tanító, Beresztelke. Sz. 1901. Nyárádszereda. Törzsökös székely nemes családból ered. Atyja: †Márton, édesanyja: †Székely Juliánna. A család nemessége az 1400-as évekből ered. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Nagyenyeden végezte, 1921-ben nyert oklevelet. Bethlenszentmiklóson kezdett tanítani, onnan Nyárádszentannára, majd Sármásra került, mint ref. kántortanító, ahol 10 éven keresztül az állami gimnáziumnál mint óraadó tanár és titkár is volt. Innen Mezőbodonra, majd 1931-ben Beresztelkére került, ahol jelenleg ig.-tanító és a ref. egyház kántora. A Hitelszöv. könyvelője, az OTT parancsnoka, közismert magyarsága miatt háttérbe szorították.

†**Nagy Dániel** gazdálkodó, Ikland. Sz. 1860. Erdőcsinád. Atyja: †József, édesanyja: †Tolvaj Ágnes. Iskolái elvégzése után a szülői háznál tanult gazdálkodni és önálló gazda volt. A világháború alatt, mint törzsőrmester küzdött, számos kitüntetésben volt része. Elhúnyt 1933 szept. 4-én. Tekintélyes gazdája volt a községnek, a közügyekben kivette részét. Özvegye: György Ilona, gyermekei: Etel, Ilonka, Árpád.

Nagy Dénes gazdálkodó, Székelykeresztúr. Sz, 1898. Törzsökös székely gazdacsaládból ered, középiskoláit Székelykeresztúron végezte, majd a családi birtok vezetését vette át. Édesatyja: †Márton, aki 1917-ben a világháborúban hősi halált halt. A M. P. tagja, hazafias és kultúrintézmények támogatója. Neje: Dénes Irma, gyermekei: Irén, Anna, Erzsébet és Márta.

Nagy Dénes gazdálkodó, Oroszhegy. Sz. 1873. Székely gazdacsaládból származik, iskolái elvégzése után a szülői háznál tanult gazdálkodni, jelenleg 53 hold földön termel minden gabonaneműt és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. A világháború alatt a 82. székely ezr.-ben, majd a 22. honv. ezr.-ben szerb, olasz és orosz fronton harcolt, mint szakaszvezető szerelt le. A II. o. ezüst, bronz és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Dénes Mária, gyermekei: Berta, Dénes, Róza, Ilona és Eszter. A Közbirtokosság elnöke, volt községi bíró, a rk. egyház tanácstagja, az Erdőbirtokosság gazdája, tekintélyes polgár.

Nagy Dénes kereskedő, Középajta. **Sz.** 1908. Atyja: †Áron, édesanyja: Szabó Ágnes volt. Sepsiszentgyörgyön végzett középiskolát, majd édesatyja mellett a családi birtokon gazdálkodott, 1933-ban kereskedést, 1935-ben korcsmát létesített, saját erejéből. Az EGE és a M. P. tagja, a megszállás alatt magyarsága miatt hadbíróság elé állították és pénzbírsággal sújtották. Neje: Szilágyi Ilona, gyermekei: Dénes és Ágnes.

Nagy Dénes bódosi, jegyzőgyakornok, Köpecz. Sz. 1899. Atyja: †Dénes, édesanyja: †Dávid Gizella. Törzsökös székely nemes családból származik, középiskoláit Székelyudvarhelyen és Nagyenyeden végezte el, és mint bányatisztviselő kezdte meg működését. Később kereskedelmi pályán működött. 1940-ben pedig mint községi tisztviselőt, jegyzőgyakornokká nevezte ki a katonai parancsnokság. A világháború alatt a 2. közös ezr.-ben orosz, olasz fronton harcolt, mint hadapródőrmester, a háb. e. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa, 1919-ben a székely hadosztályban is szolgált. Minden hazafias és kultúregyesület tagja. Neje: Varga Anna, gyermeke: Gyöngyi.

Nagy Dénes gazdálkodó, Nyárádgálfalva. Sz. 1894. Székely nemes családból származik, iskolái elvégzése után atyja tanította meg gazdálkodni és 1920-ban, édesatyja halála után lett önálló. Jelenleg 25 hold földön folytat korszerű gazdálkodást. A világháború alatt az orosz fronton harcolt, betegen került haza. Neje: Kiss Anna, gyermekei: Elvira, Rozália és Árpád, kiket magyar szellemben nevelt fel. A M. P. volt tagja, a nemzeti eszmék támogatója.

Nagy Domonkos gazdálkodó, cséplőgéptulajdonos, Marosjára. Sz. 1904. Atyja: Albert, édesanyja: Székely Ágnes volt. Iskolái elvégzése után ősei nyomdokain haladva, gazdálkodást tanult, 192? óta önálló, cséplőgépével bércséplést is vállal. Az egyház segédkántora, a Szövetkezet pénztarosa. Magyarságát mindvégig megtartotta, székely nemesi családból származik. Neje: Nagy Lina, gyermekei: Béla, Lajos, Irma és Domonkos.

Nagy Domokos dr. ügyvéd, Budapes. Sz. 1902. Kézdivásárhely. Atyja: †Domokos dr. ügyvéd, Csíkszeredán volt ügyvéd, édesanyja: Málojer Lujza volt. Csíkszentléleki lófő székely nemes családból származik. Iskolái elvégzése után mint ügyvéd került Budapestre. Neje: aldobói Rákossy Anna, aki szintén székely nemes családból ered. Gyermeke: Ágnes.

Nagy Elek ref. esperes, Nagybacon. Sz. 1887. Székelykeresztúr. Atyja: Elek, édesanyja: Jozsa Mária. Törzsökös székely nemesi családból származik. Tanulmányai után lelkészi oklevelet nyert és mint s. lelkész Siménfalván, Szilágyszegen, mint h. lelkész Zsibón, mint rendes lelkész Kissolymoson és Kányában működött. 1918 óta Nagybaconban lelkész és esperes. Az udvarhelyi református egyház tanácsbírája, az Erdővidéki Egyházmegyében. A Kálvin Szövetség és Lelkész Egyesület elnöke, belmissziói előadó, számvevő, főjegyző, 1936-ban lett esperes-lelkész. A sepsiszentgyörgyi ref. kollégium elöljárósági tagja, egyházkerületi képv., a magyarországi ref. Zsinat lelkészi póttagja. A Hitelszövetkezet és a Hangya alapításában részt vett, és annak vezetőségi tagja. A megszállás alatt a magyar életnek vezetőségi tagja, állandó üldözésnek volt kitéve, többször vették őrizetbe és egy temetési beszéde miatt, letartóztatták és két hónapig vizsgálati fogságban tartották a kolozsvári börtönben. Minden kulturális, hazafias, társadalmi és vallásos egyesület lelkes támogatója és tagja. Neje: nagybaconi Nagy Katalin, gyermekei: Károly karp. akadémikus és nevelt leánya: Malakka Nagy Zita.

Nagy Elek abódi, közig. gyakornok, Kibéd. Sz. 1913. Székelyabód. Törzsökös székely nemes családból származik, tanulmányait Marosvásárhelyen végezte, majd mint gazdatiszt a kolozsmegyei Aranykúton tevékenykedett. 1941 jan. óta mint közig. gyakornok, Kábádén működik. Bátyja: †Nagy Lajos 1917-ben az olasz fronton hősi halált halt a haza védelmében.

Nagy Elek sárosberkeszi, földbirtokos, Mezőbergenye. Sz. 1890. Ősrégi erdélyi magyar nemes családból ered. Atyja: †Dénes, édesanyja: Lőrinczi Anna volt. Tanulmányait Marosvásárhelyen végezte, majd gazdasági tanfolyamokat végzett. 1910 óta önálló földbirtakos. A világháborúban a 62. k. ezr.-ben az orosz fronton rokkant lett. A M. P., az EGE és a

Méhészeti Egyesület tagja. A Szövetkezet és a Gazdakör elnöke és megszervezője. A megszállás alatt magyarsága miatt sok kellemetlenségben volt része. Neje: csíkszentkirályi Sülő Piroska, Radnóton született lófő székely nemes családból ered, a család eredete Attila nemzetségéig vezethető vissza, őse Silló vezér volt. Valamennyien katonák voltak, nagyatyja szabadságharcban Bem vezérnek volt katonája, aihol fejsebet kapott. A Nöszövetségnek volt alelnöknője, jelenleg elnöke, számos kultúrelőadást rendezett és a magyarságot összetartotta a megszállás nehéz évei alatt is. Férjével közösen gazdálkodik, birtokukon több családnak nyújtanak állandó megélhetést. Simentháli és magyar vörös-tarka fajteheneket, yorkshirei sertéseket és hosszúszőrű juhokat tenyészt. Gyermekeik: Elemér, Lajos és Dénes.

Nagy Elvira Arabella zsadányi, okl. tanítónő, Mezőszabad. Gyulán született, ősrégi nemes családból származik. Tanulmányait Kecskeméten az Angolkiasszonyoknál végezte, 1940-ben nyert oklevelet és 1941 óta tanít Mezőszabadon. A román betöréskor édesatyját bebörtönözték, vagyonából kifosztották és menekülésre kényszerítették.

Nagy Endre körjegyző, Fenyéd. Sz. 1889. Székelyudvarhely. Atyja: †István, édesanyja: Száva Emma volt. Középiskoláit Székelyudvarhelyen, a jegyzői tanfolyamot Marosvásárhelyen végezte el. A világháborúban a 82. székely ezr.-ben orosz és olasz fronton harcolt, majd mint körjegyző, fölmentést nyert. A román eskü megtagadása miatt egy ideig nem működött, jelenleg a fenyédi körjegyzőség vezetője. Minden hazafias, kulturális és szociális egyesület működésében részt vesz. Neje: Albert Irén, gyermekei: Olga és Piroska.

Nagy Endre ref. lelkész, Erdőcsinád. Sz. 1890. Hévíz. Küküllő megye. Atyja: József ref. lelkész, édesanyja: Kováts Berta volt. Göcsei, székely nemes család leszármazottja, tanulmányait Erdőszentgyörgyön, Marosvásárhelyen és Kolozsváron végezte, majd Erdőcsinád község választotta meg 1918-ban és azóta megszakítás nélkül itt működik. Magyarsága miatt letartóztatták, a csendőrök kellemetlenkedtek neki beszédei és magyar magatartása miatt. Minden hazafias, vallásos és kulturális egyesület tagja. Neje: Keresztesi Regina, gyermekei: Éva és Irma.

Nagy Ferenc hosszúmezei, gazdálkodó, Mezőcsávás. Sz. 1877. u. o. Törzsökös székely nemes családból ered. Atyja: †Ferenc, édesanyja: Pápai Márta. Iskolái elvégzése után atyja mellett tanult gazdálkodni és 1901 óta önálló, A világháború alatt a 22. h. ezr.-ben 1916-ban az oroszok fogságába esett, ahol 2 évig sínylődött. Mint őrmester szerelt le. A Hangya ig. tagja és ügyv. elnöke, a Gazdakör vezetőségi tagja, a ref. egyház presbitere és gondnoka, a vármegye törv. hat. biz. tagja. 1940 óta a község bírájává nevezték ki. Neje: Simon Eszter, gyermekei: István, Ferenc, Dénes, Ilona és Erzsébet.

Nagy Ferenc gazdálkodó, Zetelaka. Sz. 1872. Atyja: †Ferenc, édesanyja: †Ferenczy Eszter. Törzsökös székely gazdacsaládból származik. Iskolái elvégzése után az ősi földön kezdett gazdálkodni, melynek mívelését édesatyja mellett tanulta. Volt községi bíró, pénztáros és minden kulturális egyesület működésében részt vett. Katonaéveit a 82. székely ezr.-ben szolgálta le, szakaszvezetői rangot ért el. Neje: Szabó Anna, gyermekei: Vilma férj. Jakab Mihályné, Ferenc, Anna, Imre, Dénes, Mihály, Eszter és György.

Nagy Ferenc gazdálkodó, Székelybethlenfailva. Sz. 1867. Atyja: †Mihály, édesanyja: †Balássy Anna. Törzsökös székely gazdacsaládból származik, iskolái elvégzése után 1893-ban lett önálló gazda. Jelenleg 35 hold földön folytat belterjes gazdálkodást, köztiszteletben élő polgára a községnek, volt bíró, iskolaszéki tag, minden hazafias és kulturális egyesület vezetőségi tagja. A magyar csapatok bevonulásakor a kisgazdák nevében ő fogadta Magyarország Kormányzóját és beszéddel üdvözölte. Neje: Pál Eszter, gyermekei: Erzsébet és Teréz.

Nagy Ferenc kereskedő, Székelyudvarhely. Sz. 1869. Régi erdélyi család leszármazottja. Atyja: János, tekintélyes ácsmester volt. Iskoláit Brassóban végezte, majd cipészipart tanultai ki és 1897-ben lett önálló. Később kereskedést létesített, melyet családjával közösen vezet. A világháborúban a 24. gy.-e.-ben szolgált. Neje: Vass Erzsébet, gyermekei: László, Erzsébet és Irénke, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Nagy Ferenc gazdálkodó, Póka. Sz. 1898. Ősrégi ref. székely családból származik. Édesatyja: †Sándor, édesanyja: †Modován Mária. Iskolái elvégzése után gazdálkodni tanult, majd 1934-ben lett önálló. A világháború alatt a 62. k. gy.-ezr.-ben az olasz fronton fogságba esett, mint őrvezető szerelt le. A K. cs.-k. és a bronz vit. é. tulajdonosa. A Szövetkezet könyvelője, a Hangya ig. tagja, a ref. egyház presbitere, 12 évig volt kántor. Neje: Székely Anna, gyermekei: Sándor és Károly.

Nagy Ferenc gazdálkodó, Bölön. Sz. 1886. Atyja: †Ferenc, édesanyja: †Kozma Anna. Ősrégi székely vitéz családból származik, iskolái elvégzése után az asztalosipart tanulta ki, majd 12 évet az Államvasutaknál töltött el. A hüségeskü megtagadása miatt, a románok alatt nem szolgált és folytatta iparát. 1926 óta gazdálkodással foglalkozik. Katonaéveit a 2. k. gy.-e.-ben szolgálta le. Megalapította a Tejszövetkezetét és annak elnöke lett, a Hangya felügy. biz. elnöke, a M. P. és az Erdélyi Párt tagja, az unitárius egyháznak is tagja. Neje: bölöni Szabó Ilona, gyermekei: Ferenc és László.

Nagy Ferenc ifj. földbirtokos, szkv. százados, Kézdivásárhely. Sz. 1878. Törzsökös székely nemes családból származik, tanulmányait Kolozsváron végezte, majd katonaéveinek Ieszolgálása után, a család birtokának vezetésére tért haza. Édesatyja mint műmalom-tulajdonos és szeszgyáros tevékenykedett, melynek vezetését hazatérése után ő vállalta. A világháború alatt az orosz, szerb, albán, dalmát és montenegrói fronton harcolt; gránátnyomással sebesült és mint százados szerelt le. A Sig. Laud. a kardokkal és számos más kitüntetés tulajdonosa. Neje: Csiszár Vilma. A Mészáros Ipartestület elnöke, 42 éve önkéntes tűzoltó és parancsnok, a Hadirokkantak elnöke. A M. P. volt választmányi tagja, a 100-as bizottság tagja.

Nagy Ferenc erdőtanácsos, erdőmérnök, Marosvásárhely. Sz. 1890. Harangláb. Székely nemes családból ered, tanulmányait Nagyenyeden és Selmecbányán végezte. A világháború alatt az 1. tábori vadászzászlóaljban mint hadapród került fogságba és 5 évet szenvedett, 1920-ban tért vissza. Jelenleg mint erdőtanácsos, Marosvásárhelyen teljesít szolgálatot. A megszállás alatt magyarsága miatt megfigyelés alatt tartották. Neje: Temesváry Erzsébet.

Nagy Galaczi József épület- és bútorasztalosmester, gyáros, Csíkszereda. Sz. 1891. Gyimesbükk. Atyja: †György, édeanyja: †Sárik Mária. Székely lófő nemes családból ered. Iskoláit Gyimesen és Csíkszeredán végezte, majd az asztalosiparban szabadult föl és saját erejéből és szorgalmából lett önálló mester. Katonaéveit a cs. és kir. haditengerészetnél töltötte el, végigküzdötte a világháborút, megsebesült és mint tengerész őrmester szerelt le. Több kitüntetés tulajdonosa. Modern, géperőre berendezett üzemében átlagosan 15 alkalmazottat foglalkoztat, időszakonként többet is. Az Erdélyi Párt és a Gazdakör tagja, az Ipartestület szakosztályi tagja, a város jónevű és tekintélyes iparosa. A megszállás alatt törhetetlen magyarsága miatt sok megpróbáltatásban volt része. Neje: Imre Anna.

Nagy Gábor hosszúmezői, gazdálkodó, Mezőcsávás. Sz. 1893. Törzsökös székely nemes családból származik. Atyja: †Albert, édesanyja: Koronka Zsuzsanna. Iskoláit Mezőcsáváson és Marosvásárhelyen végezte, majd családi birtokának vezetésére szülei mellett maradt és 1923-ban lett önálló. A világháború alatt a 62-es k. gy.-ezr.-ben az orosz és olasz fronton harcolt, kétszer sebesült. A M. P. és az EGE tagja, részt vesz a szövetkezeti életben, a hazafias és nemzeti célok támogatója. Neje: Szegedi Anna.

Nagy Gergely fűrésztelep-tulajdonos. Páva. Sz. 1906. Ősrégi székely családból származik. Atyja: Gergely, anyja: Bende Juliánna. Iskoláit Brassóban végezte, ahol mint gyakornok tevékenykedett egy fűrésztelepen, majd cséplőgépet vásárolt és később fűrésztelepet létesített. Üzeme a kor követelményeinek megfelelően modern. gépekkel van felszerelve, ahol több alkalmazottat foglalkoztat. A községi tanács tagja, hazafias, kulturális és szociális egyesületek támogatója. Fia: Gergely.

Nagy Gergely hosszúmezői, ig.-tanító, Mezőcsávás. Sz. 1881. Vajdaszentivány. ősrégi székely nemes családból ered, az oklevelet Bethlen Gábor fejedelemtől kapták ősei. Nagyenyeden nyerte oklevelét, mint tanító Szamosudvarhelyen, Alsóbölkényben, Szikesen tanított és 1940 óta Mezőcsávás ig.-tanítója. A M. P. megszervezője, az EGE tagja, a megszállás alatt magyarsága miatt nem tanithatott és mint ref. kántor tevékenykedett a Székelyföldön és terjesztette a magyar kultúrát. A Hangya elnöke, a Gazdakör ig.-tagja. A világháború alatt a 62-es k. gy.-ezr.-ben az orosz és olasz fronton harcolt, sebesült. Neje: Nagy Zsuzsanna, gyermekei: Zuzsanna, Dániel, Ilona, Margit és Sára.

Nagy Gergely Mózes almási, gazdálkodó, Abásfalva. Sz. 1866. Törzsökös székely nemesi családból származik. Atyja: †Mózes, édesanyja: †Márton Anna. A családi birtokon tanult meg gazdálkodni és az őseitől örökölt földhöz saját szorgalmával is szerzett és azon foglalkozik őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel. Köztiszteletben álló, tekintélyes polgára a községnek, volt megyebizottsági tag, anyakönyvvezető és községi pénztáros, községi, bíró, a M. P. és az EGE tagja, közbirtokossági elnök, minden kulturális és szociális egyesület támogatója és résztvevője. A vármegye díszkoszorúját †Tisza Istvánnak ő adta át. A megszállás

alatt törhetetlen magyarságáért meghurcolták és bántalmazták.

Nagy Géza ny. honv. tiszthelyettes, Budapest. Sz. 1891. Esztelnek. Törzsökös székely nemes családból származik. Atyja: Ferenc gazdálkodó, anyja: Kiss Rozália volt. Iskoláit Esztelneken végezte, mjijd 1912-ben a 2. k. gy.-ezr.-hez vonult bé katonai szolgálatra. A világháború alatt háromszor sebesült, olasz és orosz fronton harcolt, fogságba esett és Olaszországból Angliába szállították, 1919-ben tért haza. A nemzeti hadseregben szolgált tovább, a Fővezérségnél és a Testőrségnél teljesített szolgálatot. 1927-ben mint tiszthelyettes a saját kérelmére vonult nyugalomba. Számos kitüntetés tulajdonosa. Neje: Vajas Mária, gyermeke: Lajos.

Nagy Géza áll. tanító, Kézdivásárhely. Sz. 1890. Kovászna. Törzsökös székely primor nemes családból származik. Atyja: †Géza. Tanulmányait Kézdivásárhelyen és Déván végezte. 1909-ben nyert oklevelet. Kézdivásárhelyen az ipariskolának is ig.-tanítója jelenleg, több helyen tanított a Székelyföldön. Minden hazafias, kulturális egyesület tagja. Neje: Portik Anna, gyermekei: Éva, Géza és Ervin.

Nagy Géza gazdálkodó, Patakfalva. Sz. 1880. Székely nemes családból ered. Székelyudvarhelyen végzett középiskolát, majd kő- és agyagipari szakiskolát, majd a fővárosban fejlesztette szaktudását. Mint gazdatiszt kezdte pályafutását, majd a világháborúban a 22. h.-ezr.-ben az orosz fronton fogságba került, ahol négy évet töltött. Megszökött, és mint őrmester szerelt le. 1934 óta önálló gazdálkodó. A Gazdakör elnöke, a Tejszöv. ig. tagja, volt községi bíró és tanácstag is. Neje[1]: Ravasz Mária, gyermeke: György gimn. tanuló.

Nagy Géza gazdálkodó, Kökös, Sz. 1895. Törzsökös székely gazdacsaládból ered. Édesatyja: †Imre. Jelenleg 10 holdon folytat belterjes gazdálkodást és haszonállattenyésztést. A világháború alatt a 2. gy.-ezr.-ben az olasz fronton harcolt, a M. P. volt vezető tagja, az Erdélyi Párt titkára, a községi képv.-test. tagja, a ref. egyház presbitere. Neje: Nagy Amália, gyermekei: Ilona, Aranka, Géza és Borbála. Gyermekeit magyar szellemben nevelte.

Nagy Gyula ig.-tanító, Nagyadorján. Sz. 1890. Harasztkerék. Törzsökös székely ref. nemes családból ered. Nagyenyeden szerezte diplomáját és Kiskenden kezdte meg pedagógiai működését. Búzásbesenyőre, Marosugrára, majd Nagyadorjánra került, ahol jelenleg is tevékenykedik. Minden kulturális egyesület tagja, a Petőfi Társaság 100-as bizottságának tagja. A világháború alatt az Államvasutak kötelékében teljesített szolgálatot. Neje: Szabó Róza, gyermekei: Margit, Jenő, László, Jolán, Erzsébet, Róza és Gyula.

Nagy B. Gyula gazdálkodó, Szárazajta. Sz. 1900. u. o. Székely nemes családból származik, atyja: †József, édesanyja: †Bardócz Borbála. Iskolái elvégzése után édesanyja tanította gazdálkodni, 1925 óta önálló. A Gazdakör tagja, a Legeltetési Birtokosság gazdája, a M. P. volt tagja. Testvérbátyja: Dániel, 1914-ben a szerb fronton halt hősi halált. Neje: Nagy Teréz, gyermeke: Gyula, kit magyar szellemben nevelt fel.

Nagy Gyula kereskedő, Középajta. Sz. 1903. u. o. Atyja: József, édesanyja: Lőrincz Róza volt. Iskoláit Középajtán végezte, majd édesatyja által alapított üzletet és korcsmát vette át, melyet 1927 óta nagy szakértelemmel önállóan vezet. Testvérbátyja: Imre, hősi halált halt a haza védelmében. Neje: Benkő Róza, gyermekei: Eszter és Aranka.

†Nagy Gyula kövendi, földbirtokos, Vajdaszentivány. Sz. 1860. u. o. Atyja: †Tamás földbirtokos, szolgabíró, édesanyja: †gyergyóremetei Veres Ágnes. Törzsökös székely nemes családból ered, tanulmányait Besztercén és Wienben végezte, majd Brassóban volt üzletvezető és 27 éven keresztül Csíkszeredán önálló kereskedő. A románok betörésekor menekülni volt kénytelen és családjával szülőhelyére menekült, azóta itt vezeti az ősök által szerzett föld művelését. 1940 decemberében húnyt el, azóta özvegye, jobbágytelki Tolvaly Margit vezeti férje nyomdokain haladva. Gyermekei: Margit és Erzsébet, férj. radnóti Szánthó Gergelyné.

Nagy Gyula okl. tanító, Marosvásárhely, Sz. 1905. u. o. Törzsökös székely nemes családból ered, atyja: János, édesanyja: sóváradi Zsigmond Ida volt. Tanulmányait Nagyenyeden végezte és mint tanító Bogártelkén, Jedden és Szászvároson működött. Jelenleg a Tanfelügyelőséghez nyert Marosvásárhelyen beosztást. Számos kulturális, szociális és hazafias egyesület működésében vesz részt. Neje: szatmári Gönczy Judith.

Nagy György malomtulajdonos, Nagytereim. Sz. 1905. Ódellő. Iskolái elvégzése után édesatyja malmában sajátította el a molnár mesterséget és 1935 óta bátyjával közösen vezetik a malmot. A M. P. tagja, a község minden kulturális és hazafias egyesületi munkájában részt vesz. Neje: Magyari Anna, gyermekei: Ilona, György, József és András.

Nagy György malomtulajdonos, Nagyborosnyó. Sz. 1897. Egerpatak. Atyja: †András is molnármester volt, anyja: Molnár Anna volt. Székely gazdacsaládból származott, középiskolai érettségit Marosvásárhelyen tett, majd a szülői háznál az ősi föld megmunkálását tanulta ki. 1918-ban vette át édesatyja által alapított malom vezetését. A gazdakör és a M. P. tagja. A malom 1870 óta áll fönn és azt 1925-ben modern fölszereléssel látta el. A világháború alatt a 24. h. gy.-ezr.-ben orosz és olasz fronton harcolt és mint hadnagy szerelt le. A bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Kovács Teréz, gyermekei: Sára és Éva.

Nagy György molnármester, gazdálkodó, Korond. Sz. 1890. u. o. Atyja: †István, édesanyja: †Béla Amália. Székely nemes családból ered, iskolái elvégzése után édesatyja mellett gazdálkodott, a molnármesterséget tanulta ki. Saját erejéből lett önálló. A világháború alatt a 82. székely ezr.-ben az orosz fronton harcolt, az I. ezüst vit. ér. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Az Erdélyi Gazdasági Egyesület és az egyház tanácstagja. Neje: Vinczeffy Zsuzsánna, akit a románok magyarsága miatt 6 hónapig lezárva tartottak.

Nagy Győző ig.-tanító, Csittszentiván. Sz. 1900. Marosvásárhely. Sárosberkeszi és fileki székely nemes családból származik, tanulmányait Nagyenyeden végezte, mint tanító Mezőbergenye, Marosszentkirály és Maroskereszturon működött, 1934 óta Csittszentivánon mint igazgató tanít. A Gazdakör ügyv. elnöke, mindkét szövetkezet igazgatója, számos szociális, hazafias és kultúregyesület munkájában vesz részt és irányítja azokat. Neje: Mirtse Irma, gyermekei: Győző és Ildikó.

Nagy Imre ny. Iőmozdonyvezető, Marosvásárhely. Sz. 1886. u. o. Atyja: †András, édesanyja: †Siposs Eszter. Székely nemes családból származik, iskoláit Marosvásárhelyen végezte és 1916-ban lett főmozdonyvezető. 1904-től 1939-ig állt a vasút szolgálatában, szolgálatát mindenkor a legteljesebb megelégedésre végezte. Katonaéveit a haditengerészetnél töltötte el, ahol 5 évet szolgált. Neje: Debreczeni Ilona, gyermeke: Endre. A hazafias, kulturális és szociális egyesületeket mindenkor hathatósan támogatta.

Nagy Imre gazdálkodó, Csókfalva. Sz. 1887. u. o. Atyja: Mihály, tekintélyes gazdálkodó volt. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult a szülői háznál. A világháború alatt a 62. gy.-ezr.-ben négy évet töltött a fronton, megsebesült és 60%-os rokkant lett. Minden hazafias és kulturális egyesületet támogatott, a ref. egyház presbitere. Neje: Nemes Ágnes, aki okl. közs. szülésznő, Gyermekei: Lidia és Mária.

Nagy Imre mészárosmester, Marosvásárhely. Sz. 1910. u. o. Atyja: Sándor, édesanyja: Simon Anna volt. Törzsökös székely családból származik. Iskolái elvégzése után a húsipart tanulta ki és 1940-ben saját erejéből és szorgalmából lett önálló mester. Üzlete fővárosi nívójú, ahol állandóan friss vágású húsokat mér. Neje: Boldosán Anna, gyermeke: Anna.

Nagy István ig.-tanító, Köpecz. Sz. 1914. Mezőpanit. Atyja: †Albert, édesanyja: Pete Ágnes volt. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Nagyenyeden végezte, 1934 óta tanít Köpecen. Az Ifjúsági Egyesület elnöke, Hangya elnök, egyházi kántor, a Dalárda karnagya, a Tejszöv. könyvelője, levente kiképző és minden hazafias, kulturális egyesület tagja. Neje: Benedek Etelka.

Nagy István káli, malomtulajdonos, Mezőszabad. Sz. 1887. Szentgerice. Ősrégi székely nemes családból ered, iskoláit szülőfalujában és Székelykeresztúron végezte, majd Diósgyőrben és a budapesti Technológián szaktanulmányokat végzett, ahol a stabil és mobil gépkezelésből szakvizsgát tett. 1922-ben létesítette malmát, melyet azóta nagy szaktudással vezet. A megszállás alatt magyarsága miatt sokszor volt kellemetlensége, a hazafias és kulturális egyesületeket mindenkor támogatta. Neje: Vojtilla Jolán.

†Nagy István kézdivásárhdyi, földbirtokos, szeszgyáros, Kézdivásárhely. S z. 1881. u. o. Törzökös székely ref. családból származik, a cég, melynek tulajdonosa volt, 1866 óta áll fenn, mint szeszgyár és a gazdaság 430 hold földön terül el. Átlagosan 15 családot foglalkoztat. †Nagy István a világháborúban mint önkéntes vett részt a szerb fronton és haláláig vezette a földbirtokot és a szeszgyárat. 1930-ban húnyt el. Özvegye aranyospolyáni Csiszár Mária, gyermekei: Ferenc-Endre, a gazdaság vezetője: Lajos-Dezső és Erzsébet-Piroska. Minden hazafias és kulturális munkát a legmeszszebbmenően támogatnak.

Nagy István malomtulajdonos, Nagytereim. Sz. 1902. Ódellő. Törzsökös lófő nemes székely családból ered, atyja: flstván, édesanyja: Porkoláb Anna volt. Iskolái elvégzése után édesatyja mellett tanulta a molnár mesterséget és 1935-ben öccsével társas viszonyban lett önálló. Dicsőszentmártonban kezdte működését, ahol malom művezető volt, jelenleg közösen vezetik a nagytereim malmot, melyet korszerűen rendeztek be, a kor igényeinek megfelelően. A Magyar Dalos-

szövetség tagja, minden kulturális, szociális és társadalmi egyesület lelkes támogatója. Neje: Káli Ida, gyermekei: István, Lajos és Ibolya.

Nagy István műszerész, Marosvásárhely. Sz. 1892. Galambod. Ősrégi székely nemesi családból ered, atyja: †Károly, édesanyja: †Jaczkó Rebeka. Iskoláit Besztercén végezte és saját erejéből és szorgalmából lett önálló. Műhelyében a szakmába vágó minden munkát végez, kerékpár és varrógép speciálista. A világháborúban mint fegyvermester az olasz fronton teljesített szolgálatot. Az Ipartestület tagja, minden hazafias és társadalmi egyesület támogatója. Neje: Vigh Anna, gyermekei: Ottilia, Gabriella és István.

Nagy István kereskedő, Homoródszentmárton. Sz. 1882. Zágon. Ősrégi székely nemesi családból származik, a család a „feldobolyi" előnevet használja. Atyja: †Nagy István, anyja: Bartha Terézia. Iskoláit szülőfalujában végezte el, majd Brassóban kitanulta a szabómesterséget, és mint szabó hosszabb tanulmányutat tett, Becsben, Berlinben is járt és állami ösztöndíjat nyert. A világháború alatt a 2. honv. gy.-ezr. kötelékében harcolt az orosz fronton, mint szakaszvezető szerelt le, a K. cs.-k. tulajdonosa. A homoródszentmártoni „Hangya" szövetkezet üzletvezetője, a M. P. tagja. Magyarságáért mindenkor síkra szállt és emiatt kellemetlenségei is voltak. Neje: Kósa Róza, gyermeke: József.

Nagy István gazdálkodó, Mezőcsávás. Sz. 1906. u. o. Törzsökös székely nemes családból ered. Atyja: Ferenc, tekintélyes polgár, községi bíró, édesanyja: Simon Eszter. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult a szülői háznál, majd a kötelező katonaéveit szolgálta le a román hadseregben, ahol súlyos szerencsétlenség érte, mert jobb lábát bokánál levágták a román katonakórházban.

Nagy István id. gazdálkodó, Miklósfalva. Sz. 1892. u. o. Törzsökös székely gazdacsaládból ered, ősei nyomdokain haladva ő is gazdálkodást tanult. A világháborúban az orosz fronton sebesült, fogságba esett, ahol 4 évig szenvedett. Tizedesi rangot ért el. Az I., II. és a bronz vit. é. tulajdonosa. Neje: Sándor Borbála, gyermekei: Ilona, Irma, Imre és József.

Nagy István sárosbereszi és zilahi, ref. lelkész, Csitszentiván. Sz. 1886. Marosvásárhely. Törzsökös székely nemesi leszármazás. Atyja: †Ferenc, édesanyja: Szacsvay Ilona volt. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Kolozsváron végezte, 1910-ben szentelték pappá. Mezőcsávásson volt segédlelkész, onnan Gegesre választották meg. 1912 óta Csitszentiványi lelkipásztora. A M. P. megszervezője és elnöke, a megyei választmány tagja, minden kultúrintézmény munkájában hatásosan részt vesz. Magyarsága miatt le-, tartóztatták, működésében akadályozták és- állandó megfigyelés alatt tartották. Neje: Török Róza. Korán árvaságra jutott és 6 árva testvérét nevelte és taníttatta ki.

Nagy János gazdálkodó, ny. csendőrőrmester, Csíkdelne. Sz. 1887. u. o. Székely nemes családból ered, a szülői háznál gazdálkodást tanult, majd a 82-es k. gy.-ezr.-hez vonult be, ahonnan a m. kir. csendőrség kötelékébe lépett át. 1918-ig teljesítette nehéz és felelősségteljes szolgálatát feljebbvalóinak teljes megelégedésére. Számos elismerésben, dicsérő okiratban és kitüntetésben volt része. Nyugalomba vonulása után mint gazdálkodó tevékenykedik. A Közbirtokosság volt elnöke, a Hangya ig. tagja, rk. egyházmegyei tanácsosa. Neje: Kovács Regina, gyermekei: János, Piroska, Ferenc és István.

Nagy János ref. lelkész, Bede. Sz. 1893. Sepsibükszád. Atyja: †György, édesanyja: Csont Rozália volt. Székely nemes család leszármazottja. Tanulmányait Csíksomlyón, Szászvároson, Debrecenben és Bécsben végezte. 1916-ban katolikus pappá szentelték és mint rk. vallástanár tevékenykedett. A debreceni theológián különbözeti vizsgát tett és 1922-ben ref. papi vizsgát tett. Érmihályfalván volt segédlelkész, onnan Magyarerőmonostorra és 1929-ben Bedére került. Magyarsága miatt a megszállás alatt internálták, bebörtönözték, fizetését megszűntették. A M. P. örökös tagja és helyi elnöke, minden kulturális és hazafias cél támogatója. Neje: Nagy Margit, gyermekei: Attila és László.

Nagy János vármegyei nyugdíjas. Ehed. Sz. 1864. u. o. Atyja: †János, édesanyja: †Györgyi Rozália. 1898-ban kezdte szolgálatát a vármegyénél, ahol 32 évet töltött és 1930-ban vonult nyugalomba. Mint nyugdíjas Vadadon saját földjén gazdálkodik is. Tekintélyes polgára a községnek, minden hazafias és szociális ügyet lelkesen támogat. Neje: Siklódi Eszter, gyermekei János, Ágnes és József. Szolgálatát mindenkor a legteljesebb megelégedésre végezte, gyermekeit magyar szellemben nevelte fel.

Nagy János kereskedő, gazdálkodó, Marossárpatak. Sz. 1895. u. o. Ref. székely családból származik, nemesi eredet. Atyja: János, anyja: Gábor Zsuzsa. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult, majd kereskedelmi pályán működött és 1920 óta a Hangya üzletvezetője és önálló gazdálkodó. A világháborúban a 62: k. gy.-ezr.-ben az olasz és orosz fronton harcolt, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A Hangyának megalapítása óta tagja és 20 éve vezetője, a Hitelszöv. és a Tejszöv. tagja. Neje: Kristóf Erzsébet, gyermekei: Mária, Eszter és Erzsébet.

Nagy József gazdálkodó, községi bíró, Miklósfalva. Sz. 1888. u. o. Törzslkös székely gazdacsaládból ered, atyja: †Zsigmond, anyja: fHajai Rebeka. Iskolái elvégzése után édesatyja mellett tanult gazdálkodni. A világháborúban a 82. k. ezr.-ben az orosz és az olasz fronton harcolt, sebesült és rokkant lett. A község tekintélyes polgára, a M. P.-nak volt tagja, mint a község bírája köztiszteletben él és közmegelégedésre végzi hivatását. Neje: Nagy Regina.

†Nagy József dr. földbirtokos, Szászrégen. A közigazgatási pályán működött, később országgyűlési képviselő volt. 1919-ben helyezték Szászrégenbe. Özvegye: Constantinidi Irén, aki előkelő görög családból származik, kinek atyja: Pondsáti Constantinidi, anyja: Worell Irén volt. Harasztkeréki Farkas Lajosné sz. Worell Irén név alatt a csíksomlyói szülészeti intézet részére 10.000 pengőt adományozott, édesanyja emlékére. A családot a románok állandóan vegzálták, sőt még birtokukból is elkoboztak 170 holdat. Minden szociális ügy támogatói.

Nagy József, kereskedő, Homoródszentmárton. 1912-ben Marosvásárhelyen végezte iskoláit, majd ennek elvégzése után kereskedelmi pályára lépett és ezidőszerint is mint kereskedő tevékenykedik. Neje: Kathonay Erzsébet, gyermeke: Margit.

Nagy József gazdálkodó, Vajdaszentivány. Sz. 1880. Keresztvár. Törzsökös székely szabad családból származik, atyja: †György, anyja: †Székely Mária. Iskolái elvégzése után atyja mellett dolgozott, majd a 24. gy.-ezr.-ben szolgálta le katonaéveit, mely után a magyar kir. csendőrség kötelékébe lépett át, ahol 1919-ig teljesített szolgálatot. Máramarosszigeten, Kassán, Nyírbátoron, Nyíregyházán és a Székelyföldön teljesített szolgálatot, magyar érzelmei miatt a románok elbocsájtották. Őrsparancsnoki rangot ért el. A románok hadbíróság elé állították és kémkedéssel vádolták és csak nehezen menekült meg. Neje: Málnássy Anna.

Nagy József káli, ig.-tanító, Szabéd. Sz. 1901. u. o. Atyja: †Sándor, édesanyja: Kozma Mária volt. Tanulmányait Székelykeresztúron végezte, Ildandon kezdett tanítani, onnan Dicsőszentmártonba és 1927-ben a fenti helyre került. A községi képviselőtestület tagja, a Hangya felügy. biz. tagja, újjászervezte a Gazdakört és minden magyar és kulturális intézmény és egyesület munkájában részt vesz. A románok magyarsága miatt letartóztatták és csak a magyar csapatok bevonulásakor engedték szabadon. Neje: szentgericei Jakab Aranka, gyermekei: Zoltán és Magda.

Nagy I. József gazdálkodó, földbirtokos, Nagy bacon. Sz. 1885. u. o. Törzsökös székely gazdacsaládból származik, atyja: †János, tekintélyes gazda. Középiskoláit Baróton végezte, majd a családi birtok vezetésére Nagybaconban édesatyjához került és önálló lett. Jelenleg 100 holdas birtokon folytat belterjes, korszerű gazdálkodást. A világháború alatt a 2. gy.-ezr.-ben orosz és olasz fronton harcolt, 11 hónapi olasz fogságot szenvedett. Tizedesi rangban szereit le. A Gazdakör elnöke, minden hazafias és társadalmi egyesület tagja. Neje: Balló Etelka, gyermekei: Anna, Sárika és János.

Nagy József gazdálkodó, Gidófalva. Sz. 1869. u. o. Törzsökös székely gazdacsaládból származik, atyja: †Dénes, anyja: Zajzon Teréz. Iskoláit Gidófalván és Sepsiszentgyörgyön végezte. Édesatyja tanította meg gazdálkodni, 1900 óta önálló. 9 évig volt a község bírája, az Erdőbirtokosság elnöke volt 12 évig, a közs. képv.-testület és a presbitérium tagja. Neje: Kövér Juliánna, gyermekei: Margit, Sárika és Juliánna. Magyarsága miatt sokat szenvedett a megszállás alatt.

Nagy József sütőmester, Marosvásárhely. Sz. 1903. Gyulakuta. Atyja: †Ferenc, édesanyja: László Mária volt. Iskoláit Marosvásárhelyen végezte, majd a sütőipart tanulta ki és 1927-ben saját erejéből lett önálló mester. A M. P. és a Magyar Iparos Egyesület tagja. Minden kulturális és hazafias egyesület támogatója. Tekintélyes iparosa a városnak, szakképzett mester. Neje: Szőcs Vilma.

Nagy Józsefné sz. Gábor Ilona okl. tanítónő, Árkos. Született Kakasdon. Atyja: †Sándor, ref. lelkész, édesanyja: Fehérdi Ilona volt. Tanulmányait Nagyenyeden és Sepsiszentgyörgyön végezte, jelenleg Árkoson tanít. Férje: Nagy József, ref. kántortanító Sepsiszentgyörgyön. Gyermekei: Ilona, Ferenc és János.

Nagy Judith áll. tanítónő, Náznámfalva. Született Marosvásárhelyen. Atyja: Jenő, édesanyja: zilahi Sebess Margit volt. Székelyudvarhelyen és Cinkotán végezte tanulmányait és kantori oklevelet is szerzett. 1940 óta a náznámfalvi iskola tanítónője.

Nagy Juliánna tanítónő, Sáromberke. Sz. Nagyernye. Törzsökös székely nemes családból ered, tanulmányait Nagyszebenben végezte. 1939-ben kezdte tanítónői működését Nagyernyén, onnan került Sáromberkére.

Nagy Katalin áll. tanítónő, Nagybacon. Törzsökös székely nemes családból származik, édesatyja: †Pál is pedagógus volt. Tanulmányait Kézdivásárhelyen és Sepsiszentgyörgyön végezte. Nagybaconban kezdte működését mint felekezeti tanító, majd a kisbaconi áll. iskolában tanított és végül 1927-ben ismét Nagybaconba került az állami iskolához, ahol azóta megszakítás nélkül végzi hivatását. Öcsce: †György volt, akit a románok magyarsága miatt súlyosan bántalmaztak és ennek következtében 1925-ben hunyt el.

Nagy Lajos Miklósé, gazdálkodó, Marosjára. Sz. 1887. u. o. Atyja: Miklós, édesanyja: †Péntek Zsuzsánna 1913 óta önálló gazda. A világháborúban a 22-es h. gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, több ízben sebesült, végigküzdötte a háborút. Neje: Szatmári Klára. Tekintélyes polgára a községnek, 8 gyermekét nevelte fel magyar szellemben.

Nagy Lajos kereskedő, Gernyeszeg. Sz. 1911. Bonyha. Atyja: János, ny. tanító, édesanyja: Debreczeny Viktória. Tanulmányait a nagyenyedi Bethlen-kollégiumban végezte, majd a kereskedői pályán fejlesztette szaktudását és 1940-ben lett önálló saját erejéből. Neje: Vajda Zsuzsánna, fia: Levente. A magyar, kulturális és hazafias egyesületek támogatója.

Nagy Lajos gazdálkodó, Kobátfalva. Sz. 1888. u. o. Törzsökös székely nemes családból származik, édesatyja: †Mózes, tanította meg gazdálkodni. Jelenleg 20 holdon folytat korszerű és belterjes gazdálkodást. A világháború alatt a 82-es székely ezr.-ben 1915-ben az oroszok fogságába került, ahol 5 évig szenvedett. A M. P. volt tagja, 10 évig volt községi pénztáros, az unitárius egyház tanácsosa, a Tejszövetkezet elnöke, megalapítója és 3 évig volt pénztárosa. Neje: Nagy Juliánna, gyermekei: Juliánna és Lajos.

Nagy Lajos ny. vasuti fűtő, Marosvásárhely. Sz. 1877. Márkod. Székely családból származik, atyja: Lajos, édesanyja: Kovács Ráchel volt. 1908-ban került a Máv. kötelékébe, ahol 19 évi odaadó és szorgalmas szolgálati év után vonult nyugalomba. Mindenkor feljebbvalóinak legteljesebb megelégedésére végezte szolgálatát. Neje: Siklódy Eszter, gyermekei: Károly, Berta, Jenő, Irma, Béla, Lajos, Eszter, Rózsa és József, akiket magyar szellemben nevelt fel.

Nagy Lajos ny. Máv. főkalauz. Marosvásárhely. Sz. 1877. Mezőtúr. Atyja: János, anyja: Nagy Eszter volt. Iskolái elvégzése után 1907-ben került a vasúthoz, ahol 25 évi felelősségteljes és érdemdús szolgálati év után vonult nyugalomba. Magyarsága miatt kellett 1938-ban megválni a vasút szolgálatától. Neje: Nagy Juliánna, leánya: Irén, férj. Kéncse Ferencné.

Nagy Lajos mészárosmester. Marosvásárhely. Sz. 1909. Szabéd. Atyja: †Lajos, édesanyja: Bota Zsuzsánna volt. Törzsökös székely családból származik, a húsipari szakmát tanulta ki és 1937-ben lett saját erejéből önálló. Jónevű iparosa a városnak, elismert szaktekintély. Neje: Bukaresti Margit, gyermekei: Lajos és István.

Nagy Lajos gazdálkodó, ácsmester. Kászonfalva. Sz. 1908. Székely nemes családból származik, atyja: †Lajos, anyja: Bartha Terézia volt. Édesatyja mellett gazdálkodást tanult, majd az ácsipart sajátította el és Bukarestben 1938-ig volt munkavezető, azóta pedig önálló mester. A közs. képvis. test. és az Erdélyi Párt tagja, volt M. Párti tag. Neje: Keresztes Erzsébet, aki szintén székely nemes családból származik.

Nagy Lajos ref. esperes, Székelykeresztúr. Sz. 1884. Kányád. Atyja: Mózes, édesanyja: Gidó Mária, törzsökös székely családból ered, tanulmányait Székelyudvarhelyen, Kolozsváron, Németországban, majd a jénai és göttingi egyetemen végezte. 1909-ben székelykeresztúron lett segédlelkész, majd rendes lelkész és esperes. Hat éven keresztül volt szerkesztője a Harangszó című néplapnak, azonkívül számos cikke jelent meg nyomtatásban, főleg egyházi lapokban. A Kaszinó vezetőségi tagja, a Népbank alelnöke, községi képv., egyházmegyei helyettes elnök, minden kulturális és hazafias egyesület vezetőségi tagja. Neje: Végler Margit, gyermekei: Lajos lelkész, Sára tanítónő, Endre orvostanhallgató és Gábor.

Nagy Lajos hódosi, közs. pénztáros, Köpec. Sz. 1896. u. o. Atyja: †Dénes, édesanyja: Dávid Gizella. Székelyudvarhelyen végezte iskoláit, majd a mészáros és hentesipart tanulta, abban felszabadult és önálló mester lett. 1940 óta a község kinevezett pénztárosa. A világháború alatt a 2. cs. és kir. közös ezr.-ben az orosz fronton harcolt, őrmesteri rangot ért el. A II. ezüst vit. ér., K. cs.-k. és a háb. e. é. tulajdonosa. Neje: Demeter Lujza, gyermeke: Dénes-Lajos tanuló.

Nagy B. Lajos gazdálkodó, Köpecz. Sz. 1907. Atyja: †István, édesanyja Gál Anna volt. A szülői háznál tanult gazdálkodni, 1929 óta önálló, 56 hold földjén belterjes, korszerű gazdálkodást folytat. A M. P. volt tagja, a Hangya ig. tagja, a Gazdakör tagja. Neje: Nagy Ida, gyermekei: Árpád, Levente és Lajos, kiket magyar szellemben nevelt föl.

Nagy Lajos ig.-tanító, Barót. Sz. 1884. Zetejaka. Törzsökös lófő székely nemes családból ered. Atyja: János, édesanyja: Máthé Rozália vdt. Tanulmányait Baróton és Csíksomlyón végezte, 1928 óta igazgató Baróton. A világháború alatt a 82. székely hadosztály kötelékében az orosz fronton harcolt. Részt vett a M. P. megszervezésében, minden kulturális és hazafias egyesület tagja. Neje: Molnár Ágnes, gyermekei: Margit dr. orvos. Endre gimn. tanár és Mária egyetemi hallgató.

Nagy Lajos gazdálkodó, Kecsetkisfalud. Sz. 1902. Székely nemes családból származik. Atyja: †Sándor, édesanyja: Biró Mária volt. A gazdálkodást a szülői háznál tanulta, 1923 óta önálló gazda. A ref. egyház presbitere, községi képviselő test. tag, volt M. P. tag. Neje: Kiss Anna, gyermekei: Sándor és Anna.

Nagy László gazdálkodó, Felsőboklogfalva. Sz. 1892. Székely törzsökös gazdacsaládból származik, nemes család sarja. Iskolái elvégzése után édesatyja tanította meg gazdálkodni. Jelenleg 28 hold földön belterjes gazdálkodást folytat. A világháborúban a 34. cs. és kir. tüzérezredben a szerb és olasz fronton harcolt, a II. o. ezüst, bronz és a K. cs.-k. tulajdonosa. A M. P. volt tagja, a hazafias eszmék lelkes támogatója. Neje: Bak Zsuzsánna, gyermeke: József.

Nagy László id. gazdálkodó, Nyárádköszvényes. Sz. 1883. Atyja: †György, édesanyja: Pataky Rozália volt. Székely gazdacsaládból ered. A szülői házban tanulta a föld megmunkálását, jelenleg 25 hold földjén folytat korszerű gazdálkodást és haszonállattenyésztést. Végigküzdötte a világháborút és mint tizedes szerelt le. A bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Siklódi Erzsébet, gyermekei: Ilona, Károly, Júlia, Imre, Margit, Rozália, Zsuzsánna és Erzsébet.

Nagy Lőrinc gazdálkodó, Mezőpanit. Sz. 1900. Törzsökös székely gazdacsaládból származik. Atyja: Ágoston, édesanyja: Barabássy Eszter. Atyja tanította meg gazdálkodni. 1930 óta saját földjén önálló gazda. A M. P. és az EGE tagja, Gazdakör pénztárosa, a Hangya, a Székely Közbirtokosság ig. tagja. Neje: Sikó Anna, gyermekei: Lőrinc, Eszter és Anna.

Nagy Márton kereskedő és gazdálkodó, Bágy. Sz. 1909. Székely nemes családból származik. Atyja: Ferenc, édesanyja: Szabados Mária. Iskolái elvégzése után atyja mellett gazdálkodást, majd a Székelyföldön kereskedelmi tanulmányokat végzett és 1940-ben az akkor létesült Hangyának vezetőjévé választották meg. A M. P. tagja, magyarsága miatt bántalmazták, megverték. Neje: Dáné Borbála, gyermeke: Vilmos.

Nagy Mátyás közs. főjegyző, Nagyernye. Sz. 1888. Mezőmadaras. Tősgyökeres székely nemes családból származik. Atyja: †Péter, anyja: Bartha Katalin. Tanulmányait Marosvásárhelyen végezte, majd jegyzői tanfolyamot hallgatott. Csíkszentivánon kezdte pályafutását, majd 1919-ben a hűségeskü megtagadása miatt a románok kényszernyugdíjba helyezték. Azóta gazdálkodással foglalkozik. Megalapította a Hangya Szövetkezetei és minden kulturális és társadalmi egyesület működésében részt vesz. Neje: Szemer Mária, gyermekei: Sára, Margit és Juliánna. Miklós bátyja és Ferenc öccse a világháborúban hősi halált halt.

Nagy Mihály kertész, Barót. Sz. 1894. Alsócsernáton. Brassóban tanulta a kertészetet és 8 évig volt segéd, majd 1924-ben Baróton lett önálló, faiskolája, konyha- és virágkertészete van. Modern, fűthető virágházzal van felszerelve. Sepsiszentgyörgyön oklevelet, aranyérmet, bronzérmet, állami nagy ezüstérmet és számos díjat, oklevelet nyert különböző kiállításokon termelvényeivel. A M. P. volt tagja, megszervezte a gazdasági tanfolyamot, minden idejét a köznek szenteli. A világháborúban a 2. k. gy.-ezr.-ben küzdött. Neje: Szabó Anna, leánya: Magda.

Nagy Péter gazdálkodó, Marossárpatak. Sz. 1879. Törzsökös székely ref. családból ered. Atyja: †Péter, édesanyja: †Vajda Ágnes. Korán jutott árvaságra, vagyonának javarészét két keze szorgalmával és munkájával szerezte. A világháborúban a 22. h. gy.-ezr.-ben az oroszok fogságába került, ahol 7 évig szenvedett. A M. P. volt tagja, a ref. egyház presbitere, a Tejszöv. felügy. biz. tagja, a Hitelszövetkezet tagja. Neje: Papp Zsuzsánna.

Nagy Samu okl. tanító. Csíkfalva. Sz. 1910. Szentháromság. Törzsökös székely nemes családból ered. Atyja: †Sándor, édesanyja: †Török Berta. Tanulmányait Kolozsváron végezte, és mint missziós lelkész kezdte működését. Nagysármáson 4 évig volt s. lelkész, majd később tanítói szaktanulmányait végezte el és mint pedagógus folytatja pályafutását. Neje: Gyepessy Éva. Minden kulturális és hazafias egyesület tagja.

Nagy Samu szabómester, Marosvásárhely. Sz. 1887. Mája. Törzsökös székely

családból ered. Atyja: †Samu, tekintélyes polgár volt. Iskolái elvégzése után a szabóipart tanulta ki és mint segéd a legjobb mesterek mellett fejlesztette szaktudását és 1919-ben lett a saját erejéből önálló. Mérték után rendelésre dolgozik, az Ipartestület tagja. Jónevű iparosa a városnak. A világháborúban 3 évig volt katona, sebesült. 3 bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Szilágyi Regina, gyermekei: József és Kálmán.

Nagy Sándor ref. lelkész, Kisgalambfalva. Sz. 1903. Teke. Székely törzsökös nemes családból származik. Tanulmányait Kolozsváron végezte és mint lelkész Bánffyhunyadon kezdte el pályafutását. 1929 dec. 1-én került Kisgalambfalvára, azóta itt végzi hivatását. A Hangya elnöke, minden kulturális, hazafias és vallásos egyesület vezetésében részt vesz. Neje: Gáll I. Janka, gyermekei: Sándor, Klára és Vilma.

Nagy Sándor kereskedő, Bibarcfalva. Sz. 1889. Csíkzsögöd. Atyja: Bálint, édesanyja: Nagy Erzsébet volt. Iskoláit Csíksomlyón végezte és a csíkszeredai törvényszéknél mint gyakornok kezdte pályafutását: 1911-ben telekkönyvezetői vizsgát tett, majd főszolgabírói tisztviselő volt. A románok magyarsága miatt elbocsátották, letartóztatták és internálni is akarták. 1925-ben saját erejéből létesítette üzletét és azóta önálló kereskedő. A világháború alatt a 24. h. gy.-e.-ben teljesített szolgálatot, őrmesteri rangban szerelt le. Neje: Kálnoki Bedő Viktória, fia: Sándor.

Nagy Sándor gazdálkodó, Malomfalva. Sz. 1895. Törzsökös székely gazdacsaládból származik. Atyja: †Mihály, édesanyja: †Tóth Anna. Iskolái elvégzése után a szülői földön kezdett gazdálkodni, 1935 óta önálló. A világháborúban a 62. h. gy.-ezr.-ben harcolt, az orosz fronton fogságba esett, ahol 3 évig szenvedett. A közs. tanács tagja, volt albíró, a ref. egyház gondnoka, a M. P. volt tagja, 1940-ben közs. bíróvá választották meg. Neje: Gidófalvy Klára, gyermekei: Sándor, András, Ilonka és Árpád.

†**Nagy Sándor** szotyori, ny. árvaszéki elnök, Szotyor. Sz. 1838. u. o. Ősi címeres nemesi család leszármazottja. Tanulmányait a kolozsvári jogtudományi egyetemen végezte, s mint árvaszéki elnök teljesített 1902-ig szolgálatot Fogaras megyében, amikor is elhúnyt. A Székelyföld kulturális és hazafias egyesületei legmelegebb támogatója volt életében. Özvegye: székelydályai Sándor Rozália udvarhelymegyei családból származik, fia: fszotyori Nagy Gábor okl. gépészmérnök, aki 1892-ben született, tanulmányait Budapesten a Műegyetemen végezte és 1924-ben húnyt el. Leánya: szotyori Nagy Rozália, szül. 1897-ben Kolozsváron, érettségi vizsgát a kolozsvári Marianumban tett. Férje: Blau Móric gyárigazgató Brassóban. Gyermekük: Ferenc, aki 1922-ben született, jelenleg gimnáziumi tanuló.

†**Nagy Sándor** áll. tanító, Bódos. Sz. 1897. Székely nemes családból származik. Édesatyja: †Dániel, tekintélyes gazda volt. Tanulmányait Debrecenben és Székelykeresztúron végezte, és 1938-ig, bekövetkezett haláláig, Bódoson tanított. A világháborúban a 24. h. gy.-e.-ben az orosz fronton küzdött, kétszer sebesült, 60%-os rokkant lett, hunt hadapród szerelt le. özvegye: Bódosi Kornélia okl. tanítónő, ki jelenleg is Bódosoh tanít.

Nagy Sándor dr. fiátfalvai és székelykeresztúri, főszolgabíró, Parajd. Sz. 1879. Székelykeresztúr. Tősgyökeres székely nemes családból származik, a nemességet Apaffy Mihály erdélyi fejedelem adományozta a családnak. Középiskoláit Székelyudvarhelyen, az egyetemet Kolozsváron végezte és mint ügyvéd kezdte pályafutását Székelykeresztúron. Később a vármegye szolgálatába lépett és a román megszálláskor Székelykeresztúr szolgabírája volt. A megszállás alatt ügyvédi gyakorlatot folytatott, kétízben volt megválaszott bíró, többször letartóztatták magyarsága miatt és hadbíróság elé állították. A M. P.-nak és a Vadász Társaságnak esztendőkön át volt titkára, minden magyar és kulturális egyesület támogatásában részt vesz. A Székelyföld felszabadulásakor, 1940 novemberében, a parajdi járás főszolgabírájává választották meg, azóta itt végzi hivatását.

Nagy Sándor csengeri, gazdálkodó, Póka. Sz. 1890. Székely ref. családból származik. Atyja: János, a ref. egyház örökös presbitere, édesanyja: Bodri Eszter volt. Édesatyja mellett tanult meg gazdálkodni, 1920 óta önálló. A világháborúban a 62. k. gy.-e.-ben az orosz fronton fogságba esett, ahol 3 évig sínylődött. A ref. egyház gondnoka, a Hit. Szöv. ig. tanácsának alélnöke, a Hangya ig. tagja, közs. albíró, tekintélyes polgára a községnek. Neje: Moldovány Zsuzsánna, gyermekei: Sándor, Anna, Lajos, Károly és Erzsébet.

Nagy Simon szotyori, földbirtokos, Szotyor. Sz. 1915. Atyja: †Simon. Törzsökös székely nemes családból származik, ősei a XIII. században Pálfalváról kerültek Szotyorra. Középiskoláit Sepsiszentgyörgyön és Székelykeresztúron végezte, majd a családi birtok vezetését vette át. Jelenleg 200 holdon folytat belterjes gazdálkodást. Ipari növényeket is termel, saját nevelésű haszonállatokat tart. A ref. egyház presbitere, az Erdélyi Párt alelnöke, közs. képv. test. tag. Neje: Sidó Rozália, gyermeke: Simon.

Nagy Simon káli, okl. tanító, gazdálkodó, Szabéd. Sz. 1894. Szabéd. Atyja: †András, édesanyja: Buday Anna volt. Tanulmányait Nagyenyeden végezte, ahol oklevelet nyert. Mint földbirtokos, a családi birtok vezetését végzi, őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. A M. P. alelnöke, az unit. egyház pénztárosa, a főtanácsának tagja, a Hangya ügyv. és elnöke, gazdaköri elnök, volt községi bíró, pénztáros és minden kultúrintézmény és egyesület tagja, a román megszállás alatt, választott képviselője volt a Marostordamegyei Mezőgazdasági Kamarának. A világháborúban az orosz fronton küzdött, fogságba esett és 1920-ban tért haza. Neje: Szabó Jolán, gyermekei: Judith és Győző.

Nagy Szakács József kisbirtokos, Vajdaszentivány. Sz. 1891. Atyja: †András, édesanyja: †Kiss Anna. Törzsökös székely családból származik, édesatyjától tanult gazdálkodni. 1914 óta önálló, birtokát szorgalmas és becsületes munkával gyarapította. A ref. egyház presbitere, a Gazdakör volt alelnöke, 1940 óta ügyvez. igazgatója, a ref. dalkör szertárosa. Végigharcolta a világháborút, a 62. gy.-e.-ben orosz, olasz és francia fronton küzdött, kétszer sebesült, szakaszvezetői rangot ért el. A II. o. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Szabados Zsuzsánna, kinek öccse, András, a világháborúban halt hősi halált.

Nagy Tamás közs. pénztáros, Erdőszengyel. Sz. 1904. Erdőcsinád. Iskolái elvégzése után a szülői háznál tanult gazdálkodni, majd önálló gazda lett. 1940 óta pénztárosa a községnek, a ref. egyház presbitere, a Gazdakör alelnöke, tekintélyes polgára a községnek. Székely nemes családból származik. Neje: Bodoni Elza, gyermekei: Lenke, Erzsébet, Irén, Attila, Margit, Hajnalka és Magda, kiket magyar szellemben nevelt.

Nagy Tamás gazdálkodó, Szárazajta. Sz. 1882. Atyja: †György, édesanyja: Józsa Ágnes volt. Székely nemes családból ered. 1912 óta önálló és jelenleg 25 hold földön gazdálkodik. A világháborúban az orosz fronton harcolt, súlyosan sebesült és rokkant lett. A K. cs.-k. tulajdonosa. Tizedesi rangot ért el, a ref. egyház presbitere, a M. P. volt tagja. Neje: Dávid Matild, aki szintén nemes székely családból ered.

Nagy Tamás gazdálkodó, Barót. Sz. 1895. Feldoboj. Atyja: Ignác, édesanyja: Nagy Sára volt. Iskolái elvégzése után 8 évig a pénzügyőrség kötelékében szolgált, de magyarsága miatt elbocsátották. A botfalui cukorgyárnál volt ellenőr, jelenleg saját földjén gazdálkodik. Az ÖTÉ segédtisztje 15 éve, a Határőr önvédemi csoport bizalmi parancsnoka, magyarsága miatt letartóztatták, állandóan figyelték. Neje: Kónya Margit, gyermekei: Margit, Jolán és Dezső. A Nagy, valamint a Kónya család is törzsökös székely nemesi eredet.

Nagy Tibor dr. királyi közjegyző, Csíkszereda. Sz. 1909. Kézdivásárhely. Atyja: Dénes gimn tanár, édesanyja: Kiss Rozália volt. Törzsökös székely nemes családból származik. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Kolozsváron végezte, majd ügyvédi vizsgát tett és Csíkszeredán folytatott önálló gyakorlatot. A Székelyföld visszatérése óta megbízott kir. közjegyző Csíkszeredán. A Csíkszeredai Testnevelő Egyesület elnöke, a Magyar Kaszinó és a Zeneegylet tagja. Minden hazafias, kulturális és társadalmi egyesület működésében részt vesz. Neje: Nagy Zsófia Borbála, gyermekei: Katalin és Réka.

Nagy Vencel ig.-tanító, Szentábrahám. Sz. 1909. Csekefalva. Székely nemes családból származik, tanulmányait Székelykeresztúron végezte, 1926-ban nyert oklevelet Pedagógiai munkásságát Balázstelken kezdte, onnan került Medesérre, majd 1940 óta a szentábrahámi iskola igazgatója. Az iskolánkívüli népművelés, valamint az ifjúsági egyesület és a Dalárda vezetője, Medeséren a Tejszövetkezetet és a Gazdakört alapította meg. Minden kulturális és társadalmi egyesület működésében részt vesz.

Nagy Vilmos gazdálkodó, Nagybacon. Sz. 1883. Törzsökös székely gazdacsaládból ered. Iskolái elvégzése után, a férfiszabóipart tanulta és 1905-ben már önálló mester volt. 1911-től 1920-ig Amerikában volt és 1932 óta mint gazdálkodó él Nagybaconban. Magyarságát mindenhol a legnehezebb és válságosabb körülmények között is megtartotta. Gyermekeit magyar szellemben nevelte fel, gyermekei: Margit, Zoltán és Vilma.

Nagy Vilmos asztalosmester, Magyar* andrásfalva. Sz. 1911. Székely szabad családból származik, iskolái elvégzése után, az asztalosipart tanulta és mint segéd, 4 éven át a legjobb nevű mestereknél fejlesztette szaktudását. 1937-ben lett önálló, saját erejéből és szorgalmából. Az épület- és bútorasztalos szakma minden ágát tökéletesen érti. Jónevű iparosa a községnek, a M. P. volt tagja, községi képvis. test. tag.

Nagy Zoltán ref. lelkész, Felsősófalva. Sz. 1906. Mezőtúr. Tanulmányait Kolozsváron végezte és mint missziós lelkész Bukarestben 1 éven át működött. A skót ref. egyház ösztöndíján Skóciában töltött

hosszabb tanulmányutat, majd Székelyudvarhelyen 3 évig volt segédlelkész és 1934 óta a felsősófalvai gyülekezet vezetője. Neje: Rajk Berta, gyermekei: Ernő és Klára.

Nagy Zoltán sárosberkeszi, okl. kántor, ig.-tanító, Mezőkölpény. Sz. 1899. Mezőbergenye. Atyja: †Pál. Törzsökös székely nemes családból ered, tanulmányait Marosvásárhelyen és Nagyenyeden végezte. Székelykövesden kezdett tanítani, onnan Somosára, majd 1922-ben Mezőkölpényre került, azóta ig.-tanító. A világháborúban a 22. h. gy.-ezr.-ben orosz, olasz fronton harcolt, mint hadapródőrmester. Gazdakör jegyzője, levente főoktató és egyházmegyei iskolalátogató Neje: Bartalis Borbála, gyermekei: Pál és Zoltán.

Nagy Zoltán gazdálkodó, Szárazajta. Sz. 1910. Atyja: Izsák, édesanyja: Gecse Irma volt. A szülői háznál tanplt gazdálkodni és édesatyja tanította a föld megművelésére. A ref. egyház presbitere, 3 M. P. tagja. Neje: Kálnoki Anna, gyermekei: Zoltán és Károly. Atyja a község tekintélyes polgára, aki a világháborúban az orosz fronton harcolt és 50%-os rokkant lett.

Nagy Zsigmond községi főjegyző, Backmadaras. Sz. 1901. Nyárádgálfalva. Atyja: †Mózes, édesanyja: Sipos Eszter volt. Törzsökös székely nemes családból ered. Tanulmányait Kolozsváron végezte, 1940 óta Backmadaras község főjegyzője. A község minden kulturális, hazafias irányú egyesületének vezetője. Neje: Márkos Anna, gyermekei: Margit és Zsigmond.

Nagyházi János gazdálkodó, Torja. Sz. 1882. Atyja: †Antal, édesanyja: Bartos Teréz. Nemes családból ered. Kézdivásárhelyen végezte iskoláit, majd a családi birtokon kezdett gazdálkodni. Jelenleg 50 holdat művel. A Gazdakör és a Vadász Társulat tagja. A román megszállás alatt magyarsága miatt többször bántalmazták. A világháborúban orosz, olasz és román fronton küzdött, kétszer sebesült. Neje: Bodó Mária, gyermekei: Antal, János, Teréz.

Nagy Oláh Gergely kereskedő, Kézdimártonfalva. Sz. 1917. Alsócsernáton. Atyja: †Dénes, a világháborúban halt hősi halált. Székely gazdacsaládból származik. Iskolái elvégzése után kereskedést tanult, 1940-ben lett önálló. Üzlete kedvelt bevásárló forrása a községnek. Neje: Pál Piroska, aki részt vesz az üzlet vezetésében.

†Nasen Miklós áll. tanító, Marosvásárhely. Sz. 1877. Oklevelének elnyerése után Palotailván kezdett tanítani és 1921-ben bekövetkezett haláláig, érdemdús pedagógiai munkásságot folytatott. Minden kulturális és hazafias célt segített. Özvegye: Moldován Mária.

Nemes Árpád ref. lelkész, Gernyeszeg. Sz. 1891. Mezőbodon Atyja: Árpád, a küküllői egyházmegye esperese volt, édesanyja: Varró Róza, kinek atyja sajósófalvi ref. lelkész volt. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Debrecenben végezte, Kisfülpösön kezdte pályafutását és 1933 óta lelkész Gernyeszegen. A Szövetkezet elnöke, minden kulturális és hazafias célt támogat és azok irányításában részt vesz. Neje: Jeney Judith, gyermekei: Árpád és Sándor.

Nemes Dénes okl. kántortanító, Beresztelke. Sz. 1905. Geges. Atyja: Dénes, édesanyja: †Kováts Julianna. Törzsökös székely nemes család, tanulmányait Dicsőszentmártonban és Nagyenyeden végezte. Havadon mint felekezeti tanító kezdte működését, onnan Somosdra került és 1927-ben Beresztelkén lett kántortanító. 1930-ban Sóváradra, majd Tordára került és csak a Székelyföld visszatérése óta működik ismét Beresztelkén. Minden hazafias, kulturális egyesület működésben részt vesz, a ref. Dalkör karnagya, megszervezte a tordai ifj. M. Pártot és a Népközösség Tordai Tagozata kulturális osztályának volt titkára és előadója.

Nemes Ferenc cserépgyáros, gazdálkodó, Szentistván. Sz. 1906. Székely családból származik. Atyja: Ferenc, édesanyja: Farkas Judith volt. 20 holdon gazdálkodik és cserépgyártással is foglalkozik. A hazafias és kulturális egyesületek lelkes és önzetlen támogatója. Neje[1]: Siszer Ilona, gyermekei: Ida és Ilona.

Nemes Gáspár földbirtokos, Székelyszentistván. Sz. 1894. Atyja: Vencel, édesanyja: Kiss Lidia volt. Iskolái elvégzése után gazdálkodni kezdett, jelenleg 40 hold földet művel, ahol belterjes gazdálkodással és haszonállatok nevelésével is foglalkozik. A ref. egyház presbitere, a Közbirtokosság pénztárosa, volt községi bíró és községi pénztáros, mely tisztséget önzetlenül, díjmentesen végezte. A világháborúban a 62. k. gy.-ezr.-ben 43 hónapot töltött az orosz és olasz fronton, mint szakaszvezető szerelt le. A bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Raffay Eliz, gyermekei: Vencel és Berta.

Nemes Tamás gazdálkodó, Nagyernye. Sz. 1899. Székely nemes családból ered. Atyja: Antal, édesanyja: Papp Ilona volt. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult, 1918 óta önálló. A magyar, hazafias és kulturális egyesületek támogatója, a ref. egyház presbitere. A világháborúban a 9. huszárezr.-ben az olasz fronton harcolt. Neje: †Nemes Jolán, 1937-ben halt meg, gyermekei: Etelka és Erzsébet, akiket magyar szellemben nevelt fel.

Nemes Zoltán szentistváni, ref. lelkész, Beresztelke. Sz. 1885. Mezőbodon. Atyja: †Árpád, ref. esperes, édesanyja: Varró Róza volt. Törzsökös székely ref. családból származik, tanulmányait Székelyudvarhelyen és Sárospatakon végezte. 1909-ben választották meg Beresztelkén, azóta itt végzi hivatását. 21 év óta ügyv. elnöke a Hangyának, jelenleg Hitelszövetkezeti elnök. A ref. Dalkörnek 20 évig volt karnagya, az ifj. egyesületnek alapítója és vezetője. A megszállás alatt hazafias és hitbuzgalmi egyesületet vezetett. Neje: Vén Ilona, okl. tanítónő, a ref. Nőegylet elnöke és a Vasárnapi Iskola vezetője.

Neumann Gerő magánzó, Nagyborosnyó. Sz. 1868. Hosszúaszó. Középiskoláit Gyulafehérváron végezte, majd nagybátyjánál szeszgyárban működött, gazdasági vezető volt, majd mint önálló ecetgyáros és kereskedő működött. A világháborúban részt vett a 24. h. gy.-e.-ben. Neje: Neubaum Terézia, gyermekei: Ferenc és Lajos.

Neustadter János fűszerkereskedő, Székel vkeresztúr. Sz. 1884. Segesvár. Atyja: †János, tekintélyes csizmadiamester volt. Erdélyi családból származik, iskolái elvégzése után kereskedést tanulta ki és 1924-ben lett önálló. Üzlete a környék kedvelt bevásárlási forrása. Neje: Mihály Vilma, gyermekei: Vilma és Gertrud.

Németh Albert gazdálkodó, Bódos. Sz. 1884. Törzsökös székely gazdacsaládból származik, a szülőiháznál tanult gazdálkodni. jelenleg 30 holdon önálló. A világháború alatt a 24. h. ezr.-ben az orosz fronton mint tizedes küzdött, sebesült. A M. P. volt elnöke, hazafias egyesületek támogatója. Neje: Rebeka Anna, gyermekei: Albert és Julianna.

Németh András mártonfalvi, magánzó, Mezőrucs. Sz. 1874. Dálnok. Törzsökös székely nemes családból ered, 300 hold föld családi birtokát a román állam kisajátította, jelenleg 40 holdon gazdálkodik. A Gazdaszövetkezetnek elnöke, az egyháznak volt főgondnoka. A M. P.-nak mindig lelkes és tevékeny harcosa, tekintélyes polgára a községnek, minden kulturális és hazafias ügy támogatója.

Németh Benjámin gazdálkodó, Szárazajta. Sz. 1897. Székely nemes családból származik. Atyja: †József, édesanyja: Bajka Mária volt. Iskoláit szülőfalujában végezte, gazdálkodást tanult és 1925-ben lett önálló. 65 hold földbirtokán folytat belterjes gazdálkodást és haszonállattenyésztést. A Gazdakör jegyzője, a közs. kepv. test. tagja, tekintélyes polgára a községnek. Testvérbátyja, András, a világháborúban hősi halált halt. Neje: Nagy Rozália, gyermekei: Benjámin, Rozália és Irma, kiket magyar szellemben nevelt.

Németh Jenő kereskedő, Szárazajta. Sz. 1918. Atyja: †Sándor, édesanyja: †Gedeon Mária. Iskolái elvégzése után Sepsiszentgyörgyön tanulta a kereskedést és 1941-ben lett önálló saját erejéből. Az ifj. egylet és a M. P. tagja, minden idejét üzlete föllendítésére fordítja.

Németh Lajos ig.-tanító, Nyárádmagyaros. Sz. 1904. Szováta. Törzsökös székely nemes családból származik, tanulmányait Szovátán, Budapesten, Cegléden, Marosvásárhelyen és Székelykeresztúron végezte. Szovátán kezdte működését és 1932 óta tanít Nyárádmagyaroson. A ref. egyház kántora, a hazafias és kulturális egyesületek támogatója és tagja. Neje: Deák Erzsébet, gyermekei: Ilona és László.

Németh Lenke okl. tanítónő, Déda. Sz. 1910. Fogaras. Iskoláit Fogarason és Nagyszebenben végezte és oklevelének elnyerése után előbb Fogaras megyében, majd Maros-Torda megyében működött, jelenleg a dédai iskolában végzi hivatását. A hazafias, kulturális és szociális egyesületek működésében tevékeny részt vesz.

Németh Márton kereskedő, Sepsibükszád. Sz. 1902. Málnás. Törzsökös székely nemes családból származik. Iskolái elvégzése után a kereskedői pályán tanult, majd saját erejéből és szorgalmából kereskedést és korcsmát nyitott. Tekintélyes polgára a községnek, az Erdélyi és a M. P. volt tagja, az üzletet családja segítségével vezeti. Neje: Halkó Ilona, gyermekei: Sándor, Antal és György.

Németh Sándor gazdálkodó, Csekefalva. Sz. 1901. Törzsökös székely nemes családból ered. A gimnáziumot végzett, majd a szülői háznál atyja mellett tanult gazdálkodni. A M. P. volt társelnökei megalakította a fúvószenekart és betanította, az unit. egyház volt gondnoka és kebli tanácsosa. Neje: Major Polixénia, gyermekei: Gizella, Sándor és Polixénia.

Németh Sándor gazdálkodó, MÁV altiszt, Szárazajta. Sz. 1883. Atyja: †József, édesanyja: Bajka Mária. Iskolái elvégzése után a MÁV kötelékébe lépett be és mint kinevezett pályaőr Brassóban és Fogarason teljesített szolgálatot. A hűségeskü megtagadása miatt a románok elbocsátották. Azóta gazdálkodással foglalkozik. Tekintélyes polgára a községnek, a hazafias és kulturális intézmények támogatója. Neje: Józsa Irma, leánya: Ilona férj. Nagy Ignácné.

Németi Dénes gazdálkodó, közs. bíró, Nagyadorján. Sz. 1891. Törzsökös székely nemes családból származik, iskolái elvégzése után 1917-ben kezdett önállóan gazdálkodni. A világháborúban a szerb, orosz

és olasz fronton teljesített szolgálatot. A M. P. és a Gazdakör tagja, a község tekintélyes polgára, a világháború alatt vitézi magatartásáért a II. o. ezüst vit. é. kapta. A község bírói tisztségét tölti be. Neje: Biró Emma, gyermekei: Dénes, József és Emma.

Némethy Gergely gazdálkodó, Vadasd. Sz. 1874. Törzsökös székely nemes családból származik. Atyja: †József gazdálkodó volt. Iskolái elvégzése után atyja tanította meg gazdálkodni, jelenleg 100 hold földön folytat intenzív, korszerű gazdálkodást és haszonállattenyésztést. A világháborúban a 62. k. gy.-e. kötelékében szolgált. 7 évig volt községi bíró, a ref. egyháznak presbitere, volt gondnoka. Neje: Kedey Róza, nevelt gyermeke: Király Árpád.

Némethy Gyula magántisztviselő, Szentiványlaborfalva. Sz. 1904. Bikfalva. Atyja: Gyula ny. vámtiszt, ősrégi székely nemes családból ered, Brassóban végezte középiskoláit és mint állami tisztviselő, Brassóban a pénzügynél teljesített szolgálatot. 1940-ben a románoktól átszökött és azóta Pál Ferenc műmalmában tevékenykedik mint tisztviselő Szentiványlaborfalván. Neje: Gottsmann Zsuzsánna, gyermekei: Gyula és Zsuzsánna.

Némethy István gazdálkodó, Vadasd. Sz. 1867. Törzsökös székely nemes családból származik. Atyja: †József. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult, önálló gazda lett, 3 évig a csendőrségnél is szolgált. 37 holdas földbirtokán folytat belterjes gazdálkodást és haszonállattenyésztést. A M. P. tagja, a hazafias és kulturális egyesületek támogatója. Neje: Kedey Mária, nevelt gyermeke: Vinczy Ilona.

Nlioara Camil gazdálkodó, Székelyudvarhely. Sz. 1880. Szélkút. Atyja: Dániel, gör. kat. lelkész volt. Édesanyja: Ruszon Erzsébet. Iskolái elvégzése után a kovácsipart tanulta ki és 1906-ban önálló mester lett. 1931-ig folytatta iparát, amikor vendéglőt létesített, jelenleg gazdálkodással foglalkozik. A világháború alatt a 101. k. gy.-ezr.-ben az orosz fronton mint ezr. kovács tevékenykedett. Bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Berze Berta, örökbefogadott gyermeke, öccsének leánya: Berze Berta. A szociális, kulturális és hazafias egyésületek támogatója.

Nicoara Simon gör. kat. esperes-lelkész. Mezőrucs. Sz. 1888. Mezőörményes. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Balázsfalván végezte, 1913-ban szentelték pappá. 1931-ben lett esperes, lelkészi és hitoktatói teendőket is végez. Az Astra közművelődési egysület járási elnöke, a képv. test. tagja. Neje: Mára Ottilia, gyermekei:. Auguszta, Ottilia, Virginia, Mária és János.

Nicolau György gör. kat. lelkész, Mezőkirályfalva. Sz. 1903. Tanulmányait Balázsfalván végezte el és 1930-ban szentelték pappá Lelkészi működését Alsóbölkényen kezdte meg, onnan került 1932-ben Mezőkirályfalvára. A közs. képviselő test. tagja, a Mária Kongregáció vezetője. Neje: Bogdán Melánia, gyermeke: Lionel.

Niculescu Sándor gör. kel. lelkész, Magyaró. Sz. 1883. Gödemesterháza. A család ősei több mint 200 évre visszamenőleg gör. keleti lelkészek voltak. Atvja: †Sándor, gör. keleti pap, édesanyja: Ujica Juliánna volt. Tanulmányait Nagyszebenben végezte, 1906-ban szentelték fel. 1909 óta a magyari gör. kel. egyház lelkésze és vezetője. Neje: Branea Zoita, gyermekei: Aretina és Aurél. Minden kulturális és szociális ügy lelkes támogatója.

Niczuj Gyula gazdálkodó, Sepsibükszád. Sz. 1889. u. o. Atyja: Miklós, tekintélyes gazdálkodó. Iskolái elvégzése után a szülői háznál tanult gazdálkodni, jelenleg 45 holdas birtokán folytat korszerű, belterjes gazdálkodást. A községnek volt bírája, a Szövetkezet ü. v. d-nöke, az Erdélyi és a Magyar Párt tagja. A világháborúban a 2-ik h. gy.-ezr.-ben az orosz fronton küzdött, egyszer sebesült, 1918-ban szerelt le mint tizedes, 65%-os rokkant lett. Neje: Péter Karolina, gyermekei: Mária, Gyula és Árpád.

Nika András gazdálkodó, Cséplőtulajdonos, Réty. Sz. 1900. Komolló. Atyja: †Mihály, gazdálkodó és kovácsmester volt. Iskolái elvégzése után a kereskedelmi pályán működött, majd 1918-ban cséplőgépet vásárolt és bércsépléssel kezdett foglalkozni. Két cséplőgarnitura tulajdonosa és 28 hold földjén őstermeléssel is foglalkozik. A képviselőtest. és a Géptulajdonosok Orsz. Egyesületének tanácstagja, a megszállás alatt 10 hétig vizsgálati fogságban tartották magyar érzelmei miatt. 1918-ban önként teljesített szolgálatot a székely hadosztályban. Neje: Fimma Anna.

Nika József gazdálkodó, cséplőgéptulajdonos, Komolló. Sz. 1895. Atyja: †Mihály, kovácsmester volt. Az iskolák elvégzése után a lakatosipart tanulta, négy évig volt segéd, majd saját erejéből és szorgalmából gazdálkodni kezdett és cséplőgépgarniturát vásárolt. Bércsépléssel és gazdálkodással is foglalkozik. A világháborúban a 2. k. gy.-ezr.-ben orosz, olasz és albán fronton küzdött mint őrvezető, kétszer sebesült, kitüntetése a K. cs.-k. Első neje: †Veres Ilona, második neje: Módi Erzsébet, gyermekei: József, Sára és Vilmos. A közs. képv. test. tagja, a M. P. volt tagja.

Nilca Ágoston gör. kel. esperes, lelkész, Mezőszabad. Sz. 1870. Korod. Székely gazdacsaládból származik, atyja: †Tódor, édesanyja: Gália Mária volt. Balázsfalván végezte tanulmányait, ahol oklevelet nyert. 1917 óta a mezőszabadi egyház vezetője. A Nemzeti Parasztpárt járási elnöke, szövetkezeti elnök, a kulturális és vallásos egyesületek vezetője. Neje: †Joanovicin Mária, gyermekei: Traján, Emília, Augusztin és Virgil.

Nits Márton fakéreg és ecsetforgácsüzem tulajdonosa, Szászrégen. Sz. 1900. Dés. Középiskoláit Désen és Szamosújváron végezte, majd Budapesten a Felsőipariskola elvégzése után gyógyszer-dobozgyárat létesített Szamosújváron. 1930-ban létesítette jelenlegi üzemét Szászrégenben és azóta önállóan vezeti üzemét nagy hozzáértéssel és szaktudással. A ref. egyház presbitere, a M. P. tagja, a Magyar Kaszinó és az Ip. Olvasókör tagja. A megszállás alatt magyarságát mindvégig megtartotta, gyermekeit magyar szellemben nevelte fel. Neje: Bojtor Róza, gyermekei: Tibor és Mária.

Noé Elek sütőmester, Marosvásárhely. Sz. 1899. Retteg. Iskolái elvégzése után a sütőiparban szabadult fel és 1925-ben lett önálló. Négy-kemencés modern, üzeme van. A jótékony és hazafias egyesületek buzgó támogatója. Neje: Snitzer Szidónia, gyermekei: Bernát és Ella.

Novák Dávid építési vállalkozó, Székelyudvarhely. Sz. 1878. Csíkszépviz. Iskolái elvégzése után előbb a kereskedelmi pályán működött, majd Székelyudvarhelyen önálló vállalkozó lett. Utak és hidak építését, útburkolatok készítését vállalja, saját kőbányája van és a kitermelt anyagot a város és környéke részére szállítja. A világháború alatt a 82-es székely gy.-ezr.-ben mint szakaszvezető harcolt, rokkantán szerelt le. Neje: Pók Aranka. A hazafias és kulturális egyesületek támogatója.

Novák József vendéglős, Marosvásárhely. Sz. 1906. Nyárádszentanna. Székely gazdacsaládból származik, iskolái elvégzése után a húsiparos szakmában szabadult fel és 13 évig Bukarestben működött. Jelenleg Marosvásárhelyen vendéglős. A hazafias és kulturális, magyar ügyek támogatója. Neje: György Ilona, aki részt vesz az üzlet vezetésében.

Nucu János kereskedő és erdőőr, Kásva. Sz. 1908. u o. Atyja: Mihály, gazdálkodó, édesanyja: Papp Karolina volt. Iskolái elvégzése után huzamosabb ideig mint erdőőr Bélborban tevékenykedett, 1937-ig, amikor Kásván fűszerüzletet és korcsmát létesített, melyet azóta vezet. Neje: Sztán Ilona, gyermekei: Olympia, Romulus és Rémus.

Nuridsány Márton id. divatáru üzlet tulajdonos, Csíkszereda. Sz. 1886. Számosújvár. Középiskoláit Szamosújváron végezte, majd a kereskedői szakmát sajátította el és 1906-ban alapította meg Csíkszeredán ma is fennálló úri és női divatáru üzletét, amely fővárosi nívójú és az úri közönség kedvelt bevásárlási forrása. Alapító elnöke a Kereskedők Egyesületének, a város kulturális, szociális és társadalmi egyesületeinek működésében részt vesz. A világháborút a 82-es székely gy.-ezr.-ben harcolta végig. Mint őrmester orosz és olasz fronton fordult meg. Neje: Azbej Katalin, gyermekei: József, dr. orvos, ifj. Márton kereskedő és András. Az üzletet 1934 óta fiának adta át.

Nuridsány Márton ifj. úri és női divatáru kereskedő, Csíkszereda. Sz. 1908. u. o. Középiskoláit Csíkszeredán végezte, a szakmát édesatyja mellett Csíkszeredán és Budapesten tanulta és 1934 óta vezeti édesatyja által alapított és jó hírnévnek örvendő szaküzletet. A Kereskedők Körének könyvtárosa. Neje: Székely Erzsébet.

Nussbaum Adolf, a Nussbaum Testvérek cég társtulajdonosa, Marosvásárhely. Sz. 1887. u. o. Iskoláit Nagyszebenben végezte, majd a kereskedelmi pályára lépett. Testvéreivel közösen végzi a jónevű és esztendők óta fennálló cég vezetését. Végigküzdötte a világháborút. Neje: Krámer Júlia.

Nussbaum Hermann kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1896. Szászcsanád. Iskoláit Balázsfalván és Nagyszebenben végezte, majd a kereskedelmi. pályára lépett és 1933-ban lett önálló. A világháborúban 22 hónapot töltött a fronton, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa: Neje: Baum Rózsa, gyermeke: Klára.

Nussbaum József, a Viktória Iparüzemek vezetője, Meggyesfalva. Sz. 1885. Hosszúaszó. Tanulmányait Nagyszebenben és Kolozsváron végezte, majd a Nussbaum Testvérek cég társtulajdonosa lett, melynek központja Marosvásárhelyen van. A Kereskedelmi és Iparkamara tanácsosa, a Magyar Párt és a Kaszinó tagja, végigküzdötte a világháborút. Neje: Jalus Erzsébet.

Nussbaum Lajos kereskedő, a Nussbaum Testvérek cég tulajdonosa, Marosvásárhely. Sz. 1895. Nagyszeben. Iskoláit Nagyszebenben végezte. Részt vett a világháborúban, azt végigharcolta, jelenleg testvéreivel közösen vezeti a céget. Neje: Schwarzberg Dóra.

Nussbaum Móric kereskedő, Marosvásárhely, a Nusbaum Testvérek cég társtu-

lajdonosa. Sz. 1888. A világháborút végigküzdötte, testvéreivel közösen vezeti a céget. Neje: Steinfeld Helén, gyermekei; Egon és Alfréd.

Nyárádi Antal gazdálkodó. Nyárádtő. Sz. 1903. u. o. Atyja: Dániel, édesanyja: Barta Klára volt. Székely gazdacsaládból származik, 12 éve önálló gazda, saját földjén belterjes és intenzív gazdálkodást folytat. A megszállás alatt hazafias magatartása miatt sokszor volt kellemetlenségé, a magyar kultúra mindenkori lelkes és buzgó támogatója volt. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: Sándor Ilona, gyermekei: István és Katalin.

Nyárády István gazdálkodó, Székelysárd. Sz. 1886. u. o. Törzsökös székely nemes családból ered, iskolái elvégzése után a pénzügyőrség kötelékébe lépett és a világháború kitörésekor a 62-es k. gy.-ezr. kötelékében az orosz fronton küzdött, ahol fogságba került és csak 1918-ban tért haza. Azóta gazdálkodással foglalkozik, tekintélyes polgára a községnek, az egyház gondnoka, községi tanácsos, magyarsága miatt a megszállás alatt állandó megfigyelés alatt tartották. Neje: Bartha Mária, gyermeke: István, aki gazdasági iskolát végzett. 1940 óta a román megszállás után a község első magyar bírája lett, amely tisztségét azóta közmegelégedésre tölti be.

Olajos László ref. lelkész, okl. középiskolai vallástanár, Etéd. Sz. 1901. Kolozsvár. Tanulmányait Kolozsváron és Strassburgban végezte el. 1924—1925-ben Kolozsváron volt s. lelkész, onnan Marosvécsre került mint rendes lelkész és 1935 óta van Etéden. Neje: Bányai Ilona. A megszállás alatt magyar érzelmei miatt állandóan fekete listán szerepelt, vád alá helyezték és állandóan megfigyelés alatt tartották.

Oláh Anna r. tanítónő, Csíkkozmás. Sz. 1911. Székelyvarság. Atyja: Jakab, rk. tanító, édesanyja: Hajdu Vilma volt. Székely nemes családból származik, tanulmányait a Szentferencrendi Nővérek Tanintézetében Nagyszebenben végezte 1930-ban. Pedagógiai munkásságát Szentiván-laborfalván kezdte, onnan Szentegyházasfaluba, majd Csíkkozmásra került a róm. kat. iskolához. A szociális és kulturális intézmények működésében részt vesz.

Oláh Gyula gazdálkodó, gőzfűrésztulajdonos, Szentegyházasfalva. Sz. 1899. u. o. Székely nemes családból ered, iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult, majd a mezőhegyesi állami ménesbirtokon 3 éven át volt huszár. A világháborúban a 22-es h. gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, majd a román fronton megsebesült, fogságba került és a világháború után is katonai szolgálatot teljesített 1925-ig. Neje: Tamás Juliánna, gyermekei: Luca, Eszter, Irma, Magda, Teréz és Tibor. 1936 óta tulajdonosa a gőzfűrésztelepnek.

Oláh Lajos gazdálkodó, Ákosfalva. Sz. 1889. Nyárádszentbenedek. Atyja: †János, édesanyja: Buksa Anna volt. Iskolái elvégzése után atyja mellett tanult meg gazdálkodni, jelenleg 17 hold földjén folytat korszerű gazdálkodást. A világháborúban a 62-es gy.-ezr.-ben orosz és olasz fronton harcolt, mint őrmester szerelt le. A II. ezüst, a bronz vit., a vaskereszt és a seb. é., háb. emlékérem és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Székely Regina. A község tekintélyes polgára.

Oláh Károly közs. jegyző, Csíkszentmihály. Sz. 1906. Szászhegy. Atyja: †Károly földbirtokos, édesanyja: Silló Julianna. Ősi lófő székely családból származik. Középiskoláit Gyergyószentmiklóson, jegyzői tanfolyamot Fogarason végezte. 1941 március 1-én nevezték, ki Csíkszentmihály közs. vezető jegyzőjévé. A M. P. tagja volt. Neje: Keresztes Katalin, gyermekei: Károly, Győző és Melinda.

Oláh Zsigmond id. gazdálkodó, Parajd. Sz. 1860. u. o. Székely gazdacsaládból származik, a szülői háznál tanult gazdálkodni, részt vett a boszniai okkupációban, ahol több kitüntetést szerzett. Tekintélyes polgára a községnek, minden hazafias és kulturális egyesületet támogatott, a ref. egyház presbitere, közs. elöljáró, a Hitelszövetkezet felügyelő biz. tagja. Néhai neje: Gagyi Zsuzsánna. Fia: Mihály, végigküzdötte a világháborút a 82-es székely ezr.-ben, a román és olasz fronton harcolt és 13 hónapig az olaszok fogságában is volt.

Olasz Márton id. gazdálkodó, Máréfalva. Sz. 1864. u. o. Atyja: †Ferenc, édesanyja: †Fábián Zsófia volt. Ősrégi székely nemes gazdacsalád leszármazottja. Iskolái elvégzése után a szülői házban gazdálkodást tanult, majd katonaéveit szolgálta le és onnan közvetlenül a magy. kir. csendőrséghez lépett át, ahol 7 évet töltött el. 1895—1919-ig mint erdőőr teljesített szolgálatot. Jelenleg gazdálkodással foglalkozik. A M. P. tagja, 3 évig volt Közbirtokossági elnök, 6 évig megyebíró, köztiszteletben álló polgára a községnek. Neje: Kovács Katalin.

Olosz Albert gazdálkodó, Kovászna. Sz. 1887. u. o. Atyja: György, édesanyja Baráti Rozália volt. Középiskoláit Kézdivásárhelyen, majd Debrecenben, a tanítóképzőt végezte és 1902-ben az ősi birtok vezetését vette át. A vármegye szolgálatában mint tisztviselő is dolgozott, de kénytelen volt a családi birtok vezetése miatt abbahagyni tisztviselői működését. A ref. egyház presbitere, a M. P. tagja, minden hazafias és kulturális egyesület támogatója. A világháborúban a 23-as gy.-ezr.-ben küzdött. Neje: Kádár Ida, leánya: Éva, theológiát végzett. Székely katonacsaládból származik.

Olosz Dénes földbirtokos, gazdálkodó, Kovászna. Sz. 1900. u. o. Atyja: György, édesanyja: Baróti Rozália volt. Ősi székely katonacsalád leszármazottja. Iskolái elvégzése után az ősi birtok gazdálkodásához kezdett, atyja tanította meg a föld megmunkálására. 50 holdon folytat belterjes és korszerű gazdálkodást. A M. P. tagja, a hazafias és kultúregyesületek támogatója. Neje: Pászka Ilona, gyermeke: László.

Olteán Péter gör. kat. lelkész, Székelysárd. Sz. 1906. Kisszentlőrinc. Iskoláit Balázsfalván végezte és 1932-ben kezdte meg lelkészi működését. Neje: Naska Ilona, gyermekei: Márius és János. A Nőegylet lelki vezetője, a hitbuzgalmi egyesületek irányítója.

Olteán Sándor gör. keleti lelkész Meggyesfalva. Sz. 1876. u. o. Atyja: György, gazdálkodó, édesanyja: Moldován Anikó volt. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Nagyszebenben végezte, 1899-ben szentelték pappá. A község kultúrájának fejlődésében tekintélyes része van, a kulturális és vallásos egyesületek támogatója. Neje: Harsán Aranka, gyermekei: Aranka, Sándor, Eugénia és Dóra.

Olti Domokos gazdálkodó, Mádéfalva. Sz. 1882. u. o. Törzsökös lófő székely családból ered, a szülői házban tanult meg gazdálkodni és önállósága óta foglalkozik korszerű gazdálkodással és haszonállatok tenyésztésével. A község tekintélyes polgára, a Közbirtokosság, az Erdélyi Párt és a M. P. tagja, a megszállás alatt hatszor megverték, magyarsága mellett mindvégig és rendíthetetlenül kitartott. A világháborút végigküzdötte mint őrvezető, az orosz és olasz fronton harcolt, az I., II. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: fSzentes Mária, gyermekei: Irén, férj. Szabó Jenőné, Teréz és Ilona.

Oltján Sándor gazdálkodó, Abafája. Sz. 1897. u. o. Atyja: Sándor, édesanyja: Bartha Zsuzsánna volt. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult és 1922 óta önálló. A világháborúban mint tüzér az orosz fronton küzdött és mint tizedes szerelt le. A K. cs.-k. tulajdonosa. A község tanácsosa, hazafias és kulturáli egyesületek támogatója. Neje: Németh Anna.

Opendi Károly állami tanító, Görgényadorján. Sz. 1888. Naszód. Atyja: †Sámuel, édesanyja: †Dienes Karolina volt. Tanulmányait Besztercén és Nagyszebenben végezte és 1907-ben nyert oklevelet. A megszállás alatt 22 évig Törökországban tartózkodott. Részt vett a világháborúban, majd mint nélkülözhetetlen tanerő felmentést nyert. Gyermekei: dr. Herta orvos Németországban és Erich.

Opra Lajos ig.-tanító, Sósmező, Kézdioroszfalu. Sz. 1899. Kézdiszentlélek. Törzsökös székely nemes családból származik, atyja: †János ny. tanító, édesanyja: Bara Iulianna volt. Tanulmányait Kézdivásárhelyen és Csíksomlvón végezte, 1919-ben nyert oklevelet. Zágonytárkányon, Torián, Kézdiszentléleken, Sósmezőn és jelenleg Oroszfaluban tanít. A világháború alatt a 24-es gy.-ezr. kötelékében szolgált. A kulturális, hazafias és szociális egyesületek vezetésében részt vesz.

Opra Miklós gazdálkodó, községi bíró, Kézdikővár. Sz. 1895. u. o. Székely törzsökös gazdacsaládból származik, atyja: József, édesanyja: Kováts Anna volt. A szülői háznál tanult meg gazdálkodni és 1920-ban lett önálló. 70 hold földbirtokán folytat korszerű gazdálkodást és haszonállattenyésztést. A világháborúban az orosz fronton harcolt, 3 évig fogságban szenvedett. Neje: Daczó Róza.

Opra Pál ny. tanító, Kézdiszárazpatak. Sz. 1870. Kézdikővár. Atyja: †István tekintélyes gazdálkodó volt. Székely gazda családból származik. Tanulmányait Kézdivásárhelyen és Csíksomlvón végezte, ahol oklevelet nyert. 36 évig folytatott érdemdús és eredményteljes pedagógiai munkásságot és 1926-ban vonult nyugalomba. A Gazdakör és a M. P. tagja, magyarsága miatt bebörönözték, többször bántalmazták és lezárták. Neje: György Anna, gyermekei: Elek, Jenő és Benedek. Ignác fia hősi halált halt a világháborúban.

Orbay Dezső gazdálkodó, Kézdiszentlélek. Sz. 1894. Csíkszentmárton. Tanulmányait Kézdivásárhelyen, Kolozsváron végezte, ahol jogot hallgatott. A világháborút végigküzdötte, hadnagyi rangban szerelt le, három évet töltött az oroszok fogságában, az I. ezüst és bronz vit. é. tulajdonosa. A kulturális és hazafias egyesületek támogatója.

Orbay Gábor gazdálkodó, Kézdiszentlélek. Sz. 1892. Kézdivásárhely. Atyja: †Mátyás járásbiró, édesanyja Kozma Mária volt. Székely nemes családból származik. Iskolái elvégzése után a családi birtok vezetését vette át. Öccsével, Dezsővel közösen gazdálkodik. Végigküzdötte a világháborút. Hazafias és kulturális egyesületek lelkes támogatója.

Orbán Áron gazdálkodó, községi és állami pénztáros. Felsőboldogfalva. Sz. 1889. Ocfalva. Székely nemes családból származik. Iskolái elvégzése után négy évet töltött Amerikában, 1911-ben tért haza. A világháborúban a 82-es székely ezr.-ben orosz, román és olasz fronton harcolt, az olaszok fogságába került, őrmesteri rangban szerelt le. Az I. ezüst, két II. ezüst, a bronz vit. é., koronás vas érd.-ker., a K. cs.-k. és a seb. é. tulajdonosa. A ref. egyház presbitere, a község pénztárosa. Neje: Demeter Mária, gyermekei: Irén és Áron.

Orbán Árpád gazdálkodó, Ocfalva. Sz. 1873. Székely nemes családból származik. Középiskoláit a székelyudvarhelyi ref. kollégidmban végezte, majd a családi birtok vezetését édesatyjától tanulta el. Jelenleg 23 holdon gazdálkodik. A M. P. volt helyi elnöke, a ref. egyház presbitere és világi elnöke volt, magyarságát soha meg nem tagadta. Neje: Székely Berta, gyermekei: Irma, Ilona, Berta, Áron, Lukács és Irén. Gyermekeit magyar szellemben nevelte.

Orbán Árpád áll. tanító, Csíkjenőfalva. Sz. 1900. Csíksomlyó. Lófő nemes székely családból ered. Atyja: János, édesanyja: Bardócz Ágnes volt. Csíkszeredán és Csíksomlyón végezte tanulmányait és mint pedagógus Tószegen kezdte meg működését. Zombán és 1941-ben Csíkjenőn tanít, a leventék főoktatója, a kulturális egyesületek működésében részt vesz. A világháború alatt a 24-es brassói gy.-ezr.-ben végezte a tisztiiskolát, majd a székely hadosztályba került, később pedig a nemzeti hadseregben teljesített szolgálatot, mint hadnagy szerelt le. Neje: Mathis Zsófia. Mint levente főoktató több ízben részesült elismerésben, irodalmi pályamunkájával 1929-ben a Gaál Gyula serlegdíjat, mint az OTT országos díját nyerte el.

†Orbán Balázs ny. várm. főjegyző, Marosvásárhely. Sz. 1873. Középiskoláit Marosvásárhelyen, egyetemi tanulmányait Budapesten végezte. A közigazgatási pályán kezdte meg működését Maros-Torda vármegye kötelékében, ahol hosszú éveken keresztül tevékenykedett, és értékes munkásságának eredményeként vármegyei főjegyzővé nevezték ki. A magyar ügyek mindenkori leglelkesebb pártolói közé tartozott, és a magyar kisebbségnek támogatója volt. Özvegye: Sipos Margit, gyermekei: István, György és Mária. Úgy ő, mint özvegye ősei régi székely köznemesek voltak.

Orbán Dezső gazdálkodó, Udvarfalva. Sz. 1891. Kibéd. Székely nemes családból származik. Atyja: Lajos, édesanyja: Gergelyffy Judith, nagyatyja a 48-as szabadságharcban mint hadnagy küzdött. Iskolái elvégzése után a 9. huszárezr. kötelékében szolgálta katonaéveit és a világháború kitörésekor mint szakaszvezető került az orosz frontra, több ízben sebesült, majd az 54. gyaloghadosztályhoz került, a hírszerző különítményhez. Később mint kiképző altiszt működött, őrmesteri rangban szerelt le. Orosz és olasz fronton harcolt, az I. és II. ezüst, a bronz vit. é., seb. é., K. cs.-k. tulajdonosa.. A ref. egyház presbitere, volt községi képviselő, tekintélyes polgára a községnek. Neje: Raduly Karolin, gyermekei: Dezső, Béla és Ernő.

Orbán Zs. Ferenc gazdálkodó, Telekfalva. Sz. 1878. Iskolái elvégzése után a szülői házban tanult gazdálkodni, majd önálló gazda lett. A világháború alatt a 22. h. gy.-ezr.-ben 1915-ben az orosz fronton fogságba kerüli, ahol hat étig szenvedett. Törzsökös székely nemes családból ered, a magyar kultúra és a hazafias eszmék lelkes és buzgó támogatója. Neje: Geléd Mária, gyermekei: Vilma, Balázs és Rudolf. Gyermekeit magyar szellemben nevelte.

Orbán István gazdálkodó, Sándortelke. Sz. 1881. Telekfalva. Székely nemes családból származik. Iskolái elvégzése után a szülői háznál tanult gazdálkodni, majd önálló gazda lett. A világháborúban a székely hadosztály kötelékében az orosz fronton harcolt, négy évi fogságot szenvedett. A M. P. tagja, volt községi tanácstag, községi főbíró és pénztáros is. a Kisgazdák Körének elnöke, a Tejszöv. ig. tagja, a ref. egyház presbitere. 1940 óta ismét bírája a községnek. Köztiszteletben álló tekintélyes polgár. Neje: Bálint Lujza, gyermeke: Géza.

Orbán István gazdálkodó, Görgényszentimre. Sz. 1888. Székely nemes családból származik. Atyja: István, anyja: Éger Borbála. Iskolái elvégzése után atyja mellett tanult meg gazdálkodni. Becsületes munkával küzdötte fel magát a község tekintélyes polgárai közé. Magyarsága miatt a megszállás alatt sokat szenvedett, a csendőrök fiával együtt többször bántalmazták. Neje: Pozonyi Ilona, fia: István gazdálkodó.

Orbán János gazdálkodó, községi bíró, Várhegy. Sz. 1899. Atyja: †Sándor, édesanyja: Szász Mária volt. 1922 óta önálló gazda, tősgyökeres székely ref. családból származik. A világháborúban a 62-es k. gy.-ezr.-ben az olasz és román fronton harcolt; a ref. egyház presbitere és 1940 óta közkívánatra a község bírája. Neje: Makkai Ágnes, gyermekei: János, Ágnes és Róza.

Orbán János gazdálkodó, Gidófalva. Sz. 1886. Atyja: †id. Gergely, édesanyja: †Vitályos Lujza. Régi tőzsgyökeres székely család leszármazottja. Iskoláit Brassóban végezte, majd a m. kir. áll. faipari szakiskola négy osztályát végezte és 1940-től mint községi tisztviselő működött Sepsikőröspatakon. Innen a m. kir. Pénzügy kötelékében 1920-ig teljesített szolgálatot mint szemlész és fövigyázó. Magyarsága miatt állásából elbocsájtották, azóta gazdálkodással foglalkozik. A világháború alatt a határvédelemnél és a csendőrség kötelékében szolgált. Neje: Maksói Benkő Anna. Minden kulturális és szociális egyesület támogatója.

Orbán János Magánzó, Uzon. Sz. 1866. Csíkszereda. Törzsökös székely nemes családból ered. Atyja: †János, volt orsz.-gyűlési képv. és Csíkszereda rendőrfőkapitánya. Tanulmányait Budapesten végezte, ahol gyógyszerészi oklevelet nyert, majd jogot végzett. Csíkszeredán volt önálló gyógyszerész 12 éven át, majd a családi birtok vezetése miatt gyógyszerészi működését abbahagyta. A világháború alatt mint rokkant hadapródőrmester szerelt le. Magyarsága miatt állandó megfigyelés alatt tartották, üldözték, birtokát elvették, több ízben fogvatartották. Neje: †Fehér Gizella.

Orbán József id. fűrészüzemtulajdonos, Csikkarcfalva. Sz. 1873. Gyergyócsomófalva. Székely nemes családból ered. Atyja: †Sándor, édesanyja: †Bartalis Borbála. Tanulmányait Gyergyóalfalun és a budapesti Technológián végezte el. Gépészeti szakvizsgát tett és szakképzettségének fejlesztése után mint vezető és társtulajdonos lett. 1911-ben alapította ma is fennálló jónevű fűrészgyárát, melyet 1932 óta fiával, Józseffel együtt vezet. Az irodai munkát veje, Máthé János végzi. Volt vmegyei törv. hat. biz. tag. A megszállás alatt állandóan összeütközésbe került a románokkal, magyarsága miatt üldözték. Az r. k. egyház státusgyűlési képviselője, egyháztanácsos. Részt vett a világháborúban. Neje: †Simon Katalin, gyermekei: Veronika, ifj. József, Vencel és Juliánna.

Orbán József ifj. fűrészüzemvezető, Csikkarcfalva. Sz. 1898. Atyja: id. József, édesanyja: †Simon Katalin vcát. Tanítóképzőt Csíksomlyón végezte, majd a világháborúban az orosz fronton sebesült és hadifogságba került. Mint hadapródőrm. szerelt le, majd édesatyja által alapított fürészüzem vezetését vette át. Az egyháztanács és a községi képv. test. tagja, a M. P. volt bizalmi embere Neje: Pávai Vajna Ilona, gyermeke: Éva.

Orbán József Fűrészgyár, Csíkkarcfalva, létesült 1911-ben. 50 lóerős gőzgéppel felszerelt, modern üzem, két gáterrel van felszerelve, fűrészárukat állít elő. Főleg eporttal foglalkozik, Sziris, Alexandria és a keleti piacok voltak legnagyobb fölvevői a termékeinek. Jelenleg főleg Magyarország és Románia területe részére dolgozik, átlagosan 50 alkalmazottat foglalkoztat, 1929 óta a község villanyvilágítását látja el.

Orbán József ref. lelkész, Komlód. Sz. 1890. Balavásár. Atyja: †Gábor, ref. lelkész, nagyatyja is lelkész volt. Tanulmányait Marosvásárhelyen, Kolozsváron és Sárospatakon végezte és 1928-ban került Komlódra, hol azóta végzi el lelkészi hivatását. Erdélyi Párt örökös tagja, minden kulturális, egyházi és hazafias egyesület működésében részt vesz. Neje: Adorjáni Julia, gyermekei: Katalin és Mária.

Orbán Károly vendéglős, Marosvásárhely. Sz. 1899. Székelyhódos. Székely nemes családból származik. Atyja: János, édesanyja: Tóth Ágnes volt. Szakképzett és tanult vendéglős, 1926-ban lett önálló. Az Ipartestület vendéglős szakosztályának vezetőségi tagja, a hazafias egyesületek támogatója. Neje Reinzinger Julia, gyermekei Károly, Imre és Sándor.

Orbán Károly gazdálkodó, okl. tanító, Gidófalva. Sz. 1896. Atyja: Gergely, édesanyja Vitályos Lujza volt. Törzsökös székely nemes családból származik. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön és Déván végezte, ahol tanítói oklevelet nyert. 1917-ben kezdett tanítani, és huzamosabb ideig mint pedagógus működött, majd birtokának vezetését vette át. Magyarsága miatt letartóztatták, tettleg bántalmazták. Végig küzdötte a világháborút és mint tartalékos hadnagy szerelt le. A II. ezüst vit. é., a bronz vit. é. és a K. cs.-k. kereszt tulajdonosa. Neje: Keresztes Róza.

Orbán Lajos körjegyző, Nagyteremi. Sz. 1900. Deményháza. Tősgyökeres székely nemes családból ered. Édesatyja †Imre, édesanyja: †Szabó Zsuzsánna. Tanulmányait Marosvásárhelyen végezte és Lugoson nyert jegyzői oklevelet. Mint segédjegyző Nyárádkarácsonyon működött és az erdélyi felszabadulás óta nagyteremi körjegyző. Magyarsága miatt esztendőkön keresztül mellőzték és nem kapott munkatudásának megfelelő beosztást. Minden hazafias, kulturális egyesület támogatója. Neje: Hajdu Rozália, gyermekei: Lajos és István.

Orbán Lajos kereskedő, Gidófalva. Sz. 1881. Iskolái elvégzése után a pénzügy kötelékében 10 évet töltött, majd a Világháború kitörésekor katonai szolgálatra vonult be, ahol 4 évet töltött és tizedesi rangban szerelt le. 6 évig volt községi adószedő, majd saját erejéből önálló kereskedő lett. Neje: Fancsó Anna, gyerme-

kei: Etelka, Lajos, Barnabás, Dezső és Ilona.

Orbán László sütőmester, Marosvásárhely. Sz. 188. Kézdimárkosfalva. Székely nemes családból ered, iskolái elvégzése után a sütőipart tanulta, majd önálló mester lett. A világháborút az orosz és román fronton küzdötte végig. Fővárosi nívójú üzletében 3—4 alkalmazottat foglalkoztat. Neje: Talaba Ida, gyermekei: László Vilmos és Ida. Tekintélyes polgára a városnak, jónevü szakképzett iparos.

Orbán Miklós mészáros- és hentesmester Székelyudvarhely. Sz. 1886. Atyja: †Dénes, édesanyja: Kassay Anna volt. Székely nemes családból ered, iskolái elvégzése után édesatyja mellett tanulta az ipart, majd Budapesten a Brauch Ferenc hentesárugyárban fejlesztette szaktudását és szülővárosában lett önálló, átvette édesatyja által 1876-ban alapított üzlet vezetését, melyet nagy szakértelemmel és hozzáértéssel vezet. A világháborút mint tizedes a 82-es székelyezredben küzdötte végig. Tizedesi rangban szerelt le. Neje: Kassay Berta, gyermekei: Dénes, András éá Győző.

Orbán Mózes gazdálkodó, Abrándfalva. Sz. 1891. Atyja: †Sándor, édesanyja: Baja Róza. Törzsökös székely gazdacsaládból származik, iskolái elvégzése után édesatyja mellett tanult gazdálkodni és a világháború kitörésekor a szerb frontra került, majd később az orosz, román és olasz fronton is megfordult. Neje: Nagy Julianna, hazafias, kulturális egyesületek lelkes támogatója.

Orbán Sámuel ny. MÁV főmozdonyvezető, gazdálkodó, Kézdimárkosfalva. Sz. 1881. Atyja: vitéz Orbán Pál volt, aki a königrátzi csatában tüntette ki magát, édesanyja: Bitay Veronika volt. Székely nemes családból száramzik, iskolái elvégzése után a Máv-hoz került és mjnt főmozdonyvezetö, magyarsága miatt idő előtt vonult nyugalomba. Részt vett a világháborúban, a szerb és román fronton harcolt. Neje: Vass Mária, gyermekei: Sámuel, jogszigorló, Dezső közg. akad. hallgató és Ferenc gazdálkodó. Gazdálkodással is foglalkozik, a családi birtokot fiával közösen vezeti. Minden kulturális és hazafias cél támogatója. Neje: a Női Szövetség elnöke.

Orbán Sándor gazdálkodó, Recenyéd. Sz. 1902. Törzsökös székely unitárius családból ered. Atyja: †Sándor, édesanyja: Jakab Mária. Atyja mellett gazdálkodni tafiult, 1926 óta önállóan vezeti gazdaságát. A M. P. és az EGE tagja és tanácsosa, Gazdakörnek volt pénztárosa, Közbirtosági tanácsos. Volt egyházi presbiter és gondnok, a Szövetkezet munkájában és vezetésében önzetlen munkásságot fejt ki. Neje: nemes Kénosi Sándor Margit, gyermekei: Gyula és Sándor.

Orbán Sándorné özv. malomtulajdonos, Nyárádszereda. Sz. 1874. Édesatyja: Medvésy György malomtulajdonos, anyja: Sebestyén Zsuzsánna volt. 1896-ban ment férjhez †Orbán Sándorhoz, aki tekintélyes molnármester volt. Gyermekei Lajos, Sándor, Rozália, Ilona, József, Margit, Berta, György fia a világháborúban hunyt el. A malomban 5—6 állandó alkalmazottat foglalkoztat, kereskedelmi és vámőrlést végez. Az üzemet családjával közösen vezeti.

Orbán Zsigmond gazdálkodó, ny. I. o. vonatvezetö, Kézdialbis. Sz. 1879. Márkosfalva. Iskolái elvégzése után a gazdálkodással kezdett foglalkozni, majd a vasúthoz került, ahol 25. évi szolgálatát teljes megelégedésre végezte és mint első oszt. vonatvezetőt helyezték nyugalomba. Azóta őstermeléssel foglalkozik. Az Erdélyi és a M. P. alapító tagja, a ref. dalárda aktív tagja. Neje: Elekes Juliánna, albisi, ne,mcs családból származik, gyermekei: Erzsébet, József és Irén.

Orbók Gyula kökösi, unit. lelkész. Csókfalva. Sz. 1892. Székelykocsárd. Tanulmányait Kolozsváron végezte és Csókfalván kezdte papi működését, azóta megszakítás nélkül itt működik. Tősgyökeres székely nemesi családból zármazik. Atyja: Gyula állami tanító, édeanyja: Szemián Berta volt. Számos egyházi egyesület és kultúrintézmény vezetője és elnöke. A megszállás alatt törhetetlen magyarsága miatt állandó megfigyelés alatt tartották, zsarolták, magyar testvérei érdekében mindig a legnagyobb bátorsággal szállt síkra a megszállás nehéz évei alatt. Neje: Csonta Berta, gyermekei: Ferenc és László.

Orlik Batta Jenő kalaposmester, Marosvásárhely. Sz. 1907. Iskolái elvégzése után édesatyja mellett szerezte szaktudását és 1937-ben lett önálló. Üzlete a Kalap Király néven közismert Székelyföldön. A kulturális és hazafias egyesületek mindenkori támogatója, jónevü szakiparosa a városnak. Átlagosan 3—4 alkalmazottat foglalkoztat. Minden idejét üzlete felvirágoztatására fordítja.

Orosz István malomüzletvezető, Ákosfalva. Sz. 1903. Marosvásárhely. Atyja: István, édesanyja: Mojzes Anna volt. Székely családból ered. Iskolái elvégzése után az asztalosipart tanulta és mint segéd Nagyváradon, Bukarestben és Marosvásárhelyen működött. 1939 óta üzemvezető Ákosfalván. A M. P. volt tagja, részt vett a megszervezésében, magyarsága mellett a legnehezebb időkben is kitartott Neje: Nagy Irma, gyermeke: Judith.

Orosz Mihály gazdálkodó, Harasztkerék. Sz. 1864. Backamadaras. Atyja: †György, édesanyja: Munteán Lidia volt. Iskolái elvégzése után katonai szolgálatra vonult be, majd hét évet töltött a csendőrségnél és mint őrsparancsnok szerelt le. 1898-ban került Harasztkerékre, azóta őstermeléssel foglalkozik. Két ízben volt községi bíró a lakosság teljes megelégedésére, és a közügyekben tevékeny részt vett. Neje: Szőcs Anna, gyermekei: Irén, Mihály, György, Viktor, József. és Jenő.

Osváth Albert havadi, ny. áll. tanító, Marosvásárhely. Sz. 1860. Mezőménes. Székely nemes családból származik. Atyja: †Imre, anyja: Voja Klára. Tanulmányait Kolozsváron végezte, pedagógiai munkásságát Maroskeresztúron kezdte meg, 36 évig terjesztette a magyar kultúrát és a hazafias eszméket a Székelyföldön, pedagógiai munkássága és kiválósága a Székelyföldön közismert volt. Neje: Pápai Izda, gyermekei: Dezső, Emma, Irma és Gizella. Albert fia az orosz fronton a világháborúban hősi halált halt.

Ozsváth Árpád körjegyző, Tancs. Sz. 1895. Torontáljózseffalva. Nemes családból származik. Atyja: Balázs: édesanyja: Bertalan Rozália volt. Tanulmányai elvégzése után jegyzői oklevelet nyert, és 1915-ben kezdte közig. pályafutását. Tanulmányait Székelyudvarhelyen végezte, a közig tanfolyamot pedig Kassán. 1919—1921-ig volt s.-jegyző, 1921—1928-ig jegyző Hétúron, és 1928—1940-ig jegyző Apóidon, onnan került Tancsra. Neje: Gutt Sára, gyermekei: Gertrud, Rozália és Árpád.

Osváth Elemér gazdálkodó, Hangyaüzletvezető, Harasztkerék. Sz. 1910. Székely nemes családból származik. Két középiskolát végzett, majd gazdálkodással kezdett foglalkozni és később kereskedelmi pályára lépett. 1935 óta önálló gazda, a Hangya üzletvezetője, a község és a Tejszöv. pénztárosa, a Közbirtokosság jegyzője. A magyar kultúra mindenkori lelkes támogatója. Neje: Nagy Ilona, gyermekei: Ibolyka és Elemér.

Osváth Ferenc gazdálkodó, Harasztkerék. Sz. 1875. Régi székely ref. nemes családból ered, a szülői háznál tanult gazdálkodni és 1899 óta önálló. A ref. egyház presbitere, volt községi pénztáros és bíró, tisztségeit közmegelégedésre töltötte be. A hazafias és kulturcélok támogatója. Neje: Kuthy Karolina, gyermekei: Mária, Etel, Ferenc, Karolina, Elemér, Ráchel, László és Ilona, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Osváth Ferenc gazdálkodó, Harasztkerék. Sz. 1905. Székely nemes családból származik, ősei is gazdálkodók voltak. Az ősi földön tanult meg gazdálkodni, 1935 óta önálló. Tekintélyes polgára a községnek, korszerű, belterjes gazdálkodást folytat. A Gazdakör elnöke, minden hazafias egyesület támogatója. Neje: Gál Karolina, gyermeke: Lotti.

Osváth István felsőmihályfalvi és hilibi, nyug. körjegyző, Csíkkozmás. Sz. 1889. Hilib. Törzsökös székely nemes családból ered. Középikoláit Kezdivásárhelyen, a közig. tanfolyamot Marosvásárhelyen végezte. Nyujtódon kezdte el pályafutását és 1913-ban került Kozmásra. Hazafias magatartása miatt 1934-ben nyugdíjazták. A világháborúban a 24. h. gy.ezr.-ben főhadnagyi rangban szolgált, majd fölmentést nyert. A Sig. Laud. a kardokkal, a K. cs.-k. és a II. ezüst vit. é. tulajdonosa. Neje: Lőszner Irma, gyermeke: Margit. Nejének tégla- és cserépgyára van, mely 1924 óta áll fenn.

Osváth István gazdálkodó, közs. bíró, Bibarcfalva. Sz. 1898. Törkbecse. Törzsökös nemes huszár családból származik. Atyja: †Balázs, anyja: Bertalan Róza. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult a szülői házban. A világháború alatt a 82-es székely ezr.-ben az orosz, román és az olasz fronton harcolt, ahol fogságba került és egy évet töltött. A II. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A M P. tagja, alelnöke és egyik megszervezője, a visszatérés óta a község bírája. A megszállás alatt magyarsága miatt állandó megfigyelés alatt tartották. Neje: Torday Margit, gyermekei: Judith, Pál és István.

Osváth Márton gazdálkodó, Kobátfalva. Sz. 1898. Atyja: †Áron körjegyző volt. Nagyatyja: †Márton a község első jegyzője volt. Iskolái elvégzése után a szülői háznál tanult gazdálkodni, és 1926 óta önállóan vezeti 40 hold földbirtokát, ahol korszerű gazdálkodást és haszonállattenyésztést űz. A világháború alatt a 82-es székely ezr.-ben a román fronton sebesült, 25%-os rokkant lett. Mint önkéntes szakaszvezető szerelt le. A bronz vit. é. tulajdonosa. Neje: Török Berta. A M. P. volt tagja, az unit. egyház főtanácsosa, a község kulturális és hazafias egyesületeinek buzgó és lelkes résztvevője.

Osváth Sándor gépész, Bibarcfalva. Sz. 1883. Székely nemes családból származik. Iskolái elvégzése után a gépészkovácsipart tanulta és abban szabadult föl. Később gazdálkodással is kezdett foglalkozni, iparát jelenleg is folytatja. A világháborúban a 82-es székely ezr.-ben

orosz és olasz fronton harcolt, sebesült. Tizedesi rangban szerelt le, a II. ezüst, bronz vit. é., a háb. e. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Gáspár Lidia, gyermekei: Juilanna, László, Borbála, Sándor, Béla és Gizella. A közs. tanács volt tagja, magyarsága miatt sokat szenvedett, letartóztatták és üldözték.

Osváth Sándor gazdálkodó, Harasztkerék. Sz. 1903. Székely ref. nemes családból ered. A szülői háznál tanult gazdálkodni, a közs. képv.-test. tagja, esküdt, a Gazdakör pénztárosa, a M. P. tagja. Neje: Dénes Klára, gyermekei: Károly és Margit.

Ölvedi Domonkos gazdálkodó, községi bíró, Marosjára. Sz. 1907. Atyja: †Endre, édesanyja: Székely Anna volt. Iskolái elvégzése után a szülői háznál tanult meg gazdálkodni, jelenleg 20 hold földjét műveli szakszerűen, haszonállatok tenyésztésével is foglalkozik. A ref. egyház presbitere, az Erdélyi Birt. Szöv. elnöke, a Szociális Bizottság tagja és 1940 óta a község bírája. Törhetetlen magyarsága közismert volt a megszállás nehéz évei alatt is. Neje: Irsai Gizella, gyermekei: Domonkos, Magda és Endre.

Ölvedi Ignác gazdálkodó, Marosjára. Sz. 1896. Atyja: †Ignác, anyja: †Nagy Erzsébet. Iskolái elvégzése után a szülői birtok megmunkálásához kezdett, 1919 óta önálló gazda. A Szövetkezet ügyv. könyvelője, a Szociális Segélyző Bizottság tagja és halottkém. Több verse jelent meg, az országzászló szentelésekor is az ő versét szavalták. Neje: Székely Róza, gyermekei: Ignác, Árpád, Erich.

Ördög István Mihály gazdálkodó, közs. pénztáros. Magyaró. Sz. 1890. Székely nemes családból ered. Atyja: †Mihály, édesanyja: Szőcs Zsuzsánna volt. 1920 óta önálló gazda, földjén gabonaneműt termel és haszonállatok tenyésztésével foglalkozik. Az 1. ezüst, két II. ezüst, bronz vit. é., K. cs.-k. és a hatéves szolg. ker. tulajdonosa. Neje: Szász Mária, gyermekei: Mária és József. Magyarságát mindvégig megtartotta, minden kulturális és hazafias egyesületet támogatott.

Ördög József szentlászlói, gazdálkodó, kisbirtokos, Holtmaros. Sz. 1875. Törzsökös székely nemes családból származik. Atyja: †István, anyja: Bakos Katalin. Négy középikolája elvégzése után gazdálkodással kezdett foglalkozni, melyet édesatyjától tanult. 30 holdas földbirtokán belterjes gazdálkodást végez és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. A Hangya és a Gazdakör, valamint a M. P.-nak tagja. A világháborúban az albán fronton harcolt, mint tizedes szerelt le, a bronz vit. é. tulajdonosa. Hazafias és kulturális egyesületek mindenkori lelkes támogatója. Neje: Csatlós Katalin, gyermeke: Irma.

Ősz János ny. ig.-tanító, Marosvásárhely. Sz. 1863. Makfalva. Atyja: †Sándor, édesanyja: †Szakács Mária. A tanítóképzőt Nagyenyeden végezte, majd Kolozsváron lévita oklevelet nyert. Kibéden és Pócson működött, 48 évi eredményteljes és érdemdús szolgálat után vonult nyugalomba. Számos kulturális alkotás fűződik nevéhez. Neje: Galaszi Tömösváry llofia, gyermekei: Sándor jogász, Erzsébet, Ferenc tanár, Rózsa, Gyula dr. állatorvos, Géza, Ilonka és Zoltán. István fia az orosz fronton halt hősi halált 1915-ben, János fia pedig mint főhadnagy a románok betörésekor 1919-ben árulás következtében halt mártírhalált.

Ősz Lázár ref. lelkész, Torja. Sz. 1877. Atyja: †Salamon énektanító, édesanyja: †Kovács Róza. Tősgyökeres lófő székely családból származik. Iskoláit Sepsiszentgyörgyön, a theológiát Kolozsváron végezte és 1912-ben szentelték pappá. A világháborúban mint tábori lelkész végezte hivatását, 36 éve a torjai gyülekezet vezetője. A Hitel és a Fogy. Szöv. igazgatója, a kulturális egyesületek támogatója., Neje: †Zsigmond Ida, gyermeke: Piroska.

Ősz Sándor id. székesi, ny. tanító, tanügyi előadó, Galambod. Székely nemes családból származik. Atyja: †Sándor, édesanyja: Kovács Mária volt. Tanulmányait Nagyenyeden végezte, Mezőménesen kezdett tanítani, majd 1919-ben került Galambodra, ahol azóta megszakítás nélkül tanít. Több könyve jelent meg nyomtatásban, számos elismerésben és kitüntetésben volt része, a falu kulturális és szociális megélhetését gyékény- és sásszövés tanításával segítette elő. Minden hazafias, társadalmi és kulturális egyesület működésében vezető szerepet tölt be. Neje: nagyernyei Kelemen Ilona, gyermekei: Irén, ifj. Sándor, Zoltán, Margit és Aranka.

Ősz Sándor székesi, ref. ig.-tanító, Csejd. Sz. 1908. Mezőménes. Atyja: Sándor, anyja: nagyernyei Kelemen Ilona. Lófő székely nemes családból ered. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Nagyenyeden végezte. Hagymásbódoson kezdte pedagógiai munkásságát, onnan Mezőbergenyére, Jeddre, majd 1934-ben Csejdre került. A Hangya üzletvezetője, a Gazdakör titkára és jegyzője, a magyar kultúrát a megszállás nehéz évei alatt is hatásosan terjesztette. Az Állatbiztosító Társulat elnöke, minden kulturális és hazafias egyesület támogatója.

Páll Ferenc molnármester, malomtulajdonos, Szentiványlaborfalva. Sz. 1887. Torja. Atyja: †Simon, tekintélyes molnármester, édesanyja: †Sólyom Rózsa. Törzsökös székely nemes családból ered, Kézdivásárhelyen végezte a középiskolát, majd édesatyja mellett a molnáripart sajátította el és 1920 óta vezeti édesatyja által alapított malmot Kereskedelmi és vámőrlést végez, a M. P. vezető tagja, a ref. egyház főgondnoka és kerületi egyháztanácsos, tűzoltó főparancsnok, a Gazdakör elnöke, az Őskeresztény Molnárok Szövetségének székelyföldi megbízottja. A kisebbségi sorsban szeifvedő magyar egyházaknak adakozója és támogatója volt. Neje: Kese Margit, gyermekei: Rozália, férj.: Gaál Józsefné. Margit, férj.: Bucs Bálintrte és Mária féri. Bucs Józsefné.

Paál István r. k. kántor, igazgató-tanító, Páráid. Sz. 1916. Borbánd. Atyja: Elek, tanító, édesanyja: Vörös Ida volt. Tanulmányait Székelyudvarhelyen s Kézdivásárhelven végezte, 1936-ban nyert oklevelet. Etéden kezdte pedagógiai munkásságát, onnan Mikóházára, majd Parajdra került. A Kath. Legényegylet elnöke, a Meteorológiai Intézet helvi megfigyelője. A kulturális intézmények vezetésében tevékeny részt vesz.

Paál János baróti, m. kir. főerdőmérnök Székelyudvarhely. Sz. 1869. Barót. Törzsökös székely nemes családból származik. Atyja: †Antal, édesanyja: Deák Zsuzsánna volt. Selmecbányái Erdészeti Főiskolán végezte tanulmányait és a Csíkszeredái m. kir. Erdőhivatalnál 1895-ben kezdte meg működését. 1903 óta a Köröndi M. Kir. Erdőgondnokság vezetője 1920-ig, amikor nyugalomba vonult. Magyarsága miatt többször volt kellemetlenségben része. Neje: kászonyimpéri Balázs Vilma, gyermekei: Erzsébet, János, Magda és Etelka.

Paál Sándor bethlenfalvi, földbirtokos, Székelybethlenfalva. Sz. 1890. Atyja: †Sándor, édesanyja: Gálffy Eliz volt. Törzsökös székely nemes családból származik, 50 holdas földbirtokán folytat őstermelést és haszonállattenyésztést. A világ- ^ háború alatt a 82-es székely ezr.-ben küzdött, majd fölmentést nyert. Tekintélyes polgára a községnek, számos közérdekű tisztséget tötött be. Neje: H. Bedő Mária, gyermekei Kálmán, László, Andor, Edit, Ildikó, Sándor és Mária, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Paál Sándor gazdálkodó, Rugonfalva. Sz. 1887. Székely nemes családból származik. Atyja: †Ferenc, tekintélyes polgár, a község bírája volt. Iskolai elvégzése után gazdálkodással kezdett foglalkozni, 40 hold földjén folytat belterjes gazdálkodást és haszonállattenyésztést. A világháborúban a 82-es székely ezr.-ben az orosz fronton fogságba esett, ahol 3 évet szenvedett és mint szakaszvezető szerelt le. A Tejszövetkezet elnöke, 13 évig volt községi bíró. Neje: Kuti Anna, Sára, Sándor és Ferenc.

Paál Sándor dr. rugonfalvi, ny. OTI számv. tanácsos, Budapest. Sz. 1882. Kisgalambfalva. Törzsökös székely nemes családból származik. Atyja -jSándor, édesanyja Áros Karolina volt. Mint tanító kezdte pályafutását, oklevelet Székelykeresztúron szerzett, majd Kolozsváron és Budapesten jogi és államtudományi doktorátust szerzett. Mint tanító és ref. kántor, valamint tanonciskolái ig. működött, több iskolának ének és zenetanára volt Székelyföldön. Székelyudvarhelyen a Dalárda karnagya volt, és 1919-ben menekülni volt kénytelen és a csepeli iskolához, majd a Pestvidéki Pénzügyigazg.-hoz nyert beosztást. 1927-ben a Fővámhoz, 1928-ban pedig kérelmére az OT1-hoz került, ahol 7 évet szolgált, 1935-ben vonult nyugalomba. Az „Udvarhelymegyei Népművelés" című hivatalos lap volt főszerkesztője. Többször tartott előadást, mint lyceumi titkár. A székely ének és zenekultúra fejlesztésében múlhatatlan érdemeket szerzett. Neje: Zámolyl Zámoly Irma, gyermekei: dr. Lajos, p. ü. fogalmazó.

Pakot Ferenc szentléleki, ny. törv.-széki irodafőtiszt, Budapest. Sz. 1878. Farkaslaka. Lófő székely nemes családból ered, szentléleki nemesi előnevüket az 1600-as években kapták, ősei akkor kerültek Farkaslakára. Tanulmányait Székelyudvarhelyen végezte és működését a Budapesti Járásbíróságnál kezdte meg. A világháborúban a 82-es székely e.-ben harcolt, sebesült és olasz fogságba került. Hadnagyi rangban szerelt le. Több kitüntetés tulajdonosa. Családjával a román megszálláskor menekült Budapestre és itt vonult nyugalomba. Neje: †szenterzsébeti Szakács Vilma, gyermekei: VilmaSára, Rozália-Anna és Márta.

Patkó Mihály kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1896. Sály. Atyja: †Mihály, édesanyja: Fogarassy Mária volt. Székely nemes családból ered. Négy középiskolát Dicsőszentmártónban végzett, végigküzdötte a világháborút, rokkantán került haza. A I. ezüst vit. é. és K. cs.-k. tulajdonosa 1920 óta önálló kereskedő, az Erdélyi Párt és a Kereskedők Egyesületének tagja. Magyarságát soha meg nem tagadta, a románok megverték és üldözték. Neje: Szilágyi Zsuzsánna, gyermekei: János, Jenő és Mihály.

Palkó Gyulatordai, földbirtokos, Vajdaszentivány. Született 1882. u. o. Törzsö-

kös székely nemes családból származik. Atyja: †György, édesanyja: †Szenthe Franciska. Gazdasági szakiskolát végzett Algyógyon, majd a szülői háznál a családi birtok megműveléséhez kezdett. Jelenleg 545 holdon folytat korszerű, intenzív gazdálkodást, különleges magyar szarvasmarhatenyészete híres a Székelyföldön, kalászos, kapás növényeket, magvakat és szójababot termel. A ref. egyház presbitere, volt kamarai tag, a községi képviselőtest. tagja, a Szójabab Termelők szindikátusának igazg. tagja. A világháborút a 12-es hadosztály kötelékében szolgálta végig. Neje: Demjén Anna, gyermekei: Gyula, Irén és Margit.

Paláncz Irén okl. tanítónő, Szotyor. Sz. Csíkdánfalván. Atyja: †Sándor, ig. tanító. Székely nemes családból származik Tanulmányait Csíkszeredán és Sepsiszentgyörgyön végezte, ahol oklevelet nyert. Csókszenttamáson kezdett tanítani, onnan Kányára, Újpestre és 1940-ben Szoivorra került, mint tanítónő. Azóta itt végzi áldásos hivatását.

Paneth Ármin fakereskedő, Barót. Sz. 1880. Aldor. Iskolái elvégzése után kereskedelmi pályára lépett és Baróton lett 1910-ben önálló. Erdőkitermeléssel, vasúti talpfák és tüzifakereskedéssel foglalkozik. A világháború alatt a 32-es h. gy.-ezr. kötelékében az orosz és olasz fronton harcolt, mint szakaszvezető. A koronás vas érdemkereszt és a K. cs.-k. kitüntetése van. Hazafias és. kulturális egyesületek támogatója. Fia: Márton, atyja mellett tevékenykedik.

Pap Domokos gazdálkodó, Bencéd. Sz, 1902. u. o. Törzsökös székely nemes családból származik, iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult a szülői háznál, édesatyja: †Sándor mellett. 1928-ban lett önálló. 45 hold földbirtokán folytat belterjes, korszerű gazdálkodást. A M. P. volt tagja, közs. képviselő, az unit. ggyház kebli tanácsosa. Neje: Varga Mária, gyermekei: Domokos és Ferenc, kiket magyar szellemben nevelt fel. Minden kulturális, szociális és hazafias egyesület lelkes támogatója. Magyarságát a megszállás nehéz és keserves éveiben is rendületlenül megtartotta. Köztiszteletben álló és tekintélyes polgára a községnek.

Pap Ferenc unit. lelkész, Homoródszentpéter. Sz. 1891. Kobátfalva. Törzsökös székely nemes családból származik, tanulmányait Kolozsváron végezte 1916-ban. Kede község választotta meg, ahol 1939-ig működött, akkor került Homoródszentpéterre és azóta a helyi gyülekezet lelkipásztora. A szövetkezeti életben tevékeny és vezető szerepet töltött be, azok irányítója és vezetője. Az EGE tagja és a helyi Gazdakör titkára. Minden kultúrintézmény támogatója. Neje: Bedő Sára.

Pap Gyula gazdálkodó, Bencéd. Sz. 1892. u. o. Törzsökös székely nemes családból ered, iskolái elvégzése után lett önálló gazda 1918-ban. Jelenleg 30 holdon folytat korszerű, belterjes gazdálkodást. Neie: Kovács Zsuzsánna, kinek első férje: †Benczédy Ferenc, a világháborúban az orosz fronton 1914-ben halt hősi halált. Nevelt fia: Benczédy Ferenc. Tekintélyes polgára a községnek, volt képv. test. tag, két évig bíró, az unit. egyház kebli tanácsosa.

Pap Gyula unit. lelkész, Szentháromság. Sz. 1881. Nagykadács. Atyja: Sándor is unit. lelkész volt. Szentháromságon teljesítette hivatását, édesanyja: Cseh Julianna. Nemes székely családból ered, Székelykeresztúron és Kolozsváron végezte tanulmányait és fölszentelése után Csókfalván, Taresafalván és Iklandon te vérült, ahol édesatyja örökébe lépett. Neje: Márkos Juliánna okl. tanítónő, gyermekei: Sándor, Judith és Sára. A M. P. örökös tagja, minden kulturális és hazafias egyesület vezetésében részt vesz.

Pap István ny. csendőralhadnagy, Erdőszentgyörgy. Sz. 1874. Atyja: György gazdálkodó, édesanyja: Mujkó Anna volt. Erdélyi családból származik. Iskolái elvégzése után katonaéveit szolgálta le, majd 22 esztendőt töltött a m. kir. csendőrség kötelékében és mint alhadnagy vonult nyugalomba, szolgálatát mindenkor fölötteseinek teljes megelégedésére végezte, számos elismerésben és kitüntetésben volt része.

Pap Mózes gazdálkodó, községi pénztáros, Bencéd. Sz. 1890. u. o. Atyja: Zsigmond, gazdálkodó volt. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult a szülői háznál és 1920 óta, önálló. Jelenleg 40 holdat művel, ahol belterjes gazdálkodást folytat. A világháborúban a 82-es székely ezr.-ben harcolt, az olasz fronton fogságba került, ahol négy évet töltött. Az unit. egyház kebli tanácsosa, községi pénztáros, tekintélyes polgára a községnek. Neje: Deák Zsuzsánna, gyermekei Márta, férj. László Ferencné és Mózes.

Papp Ágoston ny. isk. igazgató, Marosvásárhely. Sz. 1867. Buzásbesenyő. Atyja: †Teofil, édesanyja: Harsány Daminka volt. Középiskoláit Marosvásárhelyen és Balászfalván végezte és 35 évi pedagógiai munkásság után 1929-ben vonult nyugalomba. Elismert jónevű pedagógus, maradandó nevet biztosított magának a Székelyföldön. Több ízben részesült kitüntetésben és elismerésben. Neje: Szegő Ersébet, gyermekei: Aurél okl. tanár, Heléna és Olveria.

Papp Domokos gazdálkodó, Kobátfalva. Sz. 1900. Atyja: †Ferenc, gazdálkodó volt. Törzsökös székely gazdacsaládból ered. Négy középiskolát végzett, majd atyja mellett tanult gazdálkodni és 1928 óta Önálló. 28 hold földön folytat betejres gazdákodást és haszonállattenyésztést. A M. P. volt tagja, képv. test. tag., tekintélyes polgára a községnek. Neje: Deák Anna, gyermekei: Albert, Juliánna, Rozália és Domokos.

Papp Ferenc gazdálkodó, Kobátfalva. Sz. 1899. u. o. Törzsökös székely gazdacsaládból ered, atyja: †Ferenc. 1923-ban kezdett önállóan gazdálkodni, jelenleg 18 holdon gazdálkodik intenzíven családjával. A világháborúban az olasz fronton a 35-ös tüzéreknél szolált, 1918-ban került az olaszok fogságába. A Gazdasági Egyesület pénztárosa, volt M. Párti tag. Neje: Benedekffy Zsuzsánna, gyermekei: Ferenc és Béla.

Papp M. Gábor ezüstkalászos gazdálkodó, Homoródszentpál. Sz. 1884. Homoródszentmárton. Tősgyökeres székely nemes családból ered, iskolái elvégzése után 1904-ben lett önálló gazda. A világháborúban a 82-es székely ezr.-ben harcolt és az orosz fronton sebesült. Esztendőkön keresztül volt presbitere és gondnoka az egyháznak, 1923 óta kebli tanácsos. Az egyháznak harangot vásárolt nejével együtt, ugyancsak egyházának teret hagyományozott, melyet kívánságára Petőfitémek nevezett el. ezért a Petőfi Társaságtól, Budapestről, szobrot állítottak és nagy ünnepséggel avatták fel. Községi tanácsos, közbirtokossági elnök, volt községi bíró, a község minden hazafias és kulturális egyesületének vezetésében, részt vesz. Neje: nemes Sándor Appolónia.

Papp János közs. pénztáros, Radnótfája. Sz. 1890. Körtefája. Atyja: †András tekintélyes ácsmester, édesanyja: Kurtsó Anna volt Iskolái elvégzése után atyja mellett gazdálkodást tanult. A világháború kitörésekor a 22-es gy.-ezr.-ben az orosz frontra került, ott súlyosan sebesült több ízben, az I., II. ezüst és a bronz vit. é. kétszer és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Geréb Ilona, gyermekei: János és Imre. A ref. egyház presbitere, a fúvós zenekar tagja, a község kultúrintézményeinek résztvevője.

Papp János vendéglős, Kézdivásárhely. Sz. 1874. u. o. Atyja: †János, timármester, édesanyja: Kovács Mária volt. Székely nemes családból ered. Iskolái elvégzése után az ősök által megkezdett mesterséget folytatta és 1930-ban lett vendéglős. A világháború alatt a csendőrség kötelékében teljesített szolgálatot, üzletét nagy hozzáértéssel és szaktudással vezeti. Neje: Kovács Ida, gyermeke: Ilona.

Papp János ny. ig.-tanító, Kásva. Sz. 1862. u. o. Atyja: Flóris gazdálkodó volt. Tanulmányait Balázsfalván végezte és 1882-ben Kásván kezdett tanítani. 1906-ban vonult nyugalomba. 16 évig volt törvényhatósági biz. tag, a gör. kat. egyház volt gondnoka, a községi képviselőtest. és minden kultúrintézmény működésében részt vett. Neje: Tirnován Aurélia, gyermekei: Flórián ig.-tanító, Kornélia szolgabíró, Felicia, Emil dr. orvos, Mária, Juonel csendőrhadnagy és Mircsa tanító.

Papp János id. gazdálkodó, malomtulajdonos, Máréfalva. Sz. 1870. u. o. Székely nemes családból ered, Székelyudvarhelyen végezte középiskoláit, majd a szülői háznál tanult meg gazdálkodni. Tekintélyes polgára a községnek. Katonaéveit a 82-es gy.-ezr.-ben szolgálta le. Volt közgyám, jegyzői megbízott, községi tanácsos, egyháztanácsos, és a Hangya Szövetkezet elnöke. Neje: Adorjáni Róza, gyermekei Margit, Róza és László. Jelenleg 260 holdon gazdálkodik családjával, főleg gabonanemüt termel és haszonállattenyésztéssel foglalkozik.

Papp Katalin tanítónő, Nyárádremete. Sz. 1917. u. o. Atyja: József, édesanyja: Turóczy Ilona volt. Nemes családból ered, iskoláit Kisvárdán végezte és 1936-ban Nyírbélteken kezdte pedagógiai működését, onnan került Nyárádremetére. A kulturális és szociális egyesületek aktív tagja.

Papp Károly id. malomtulajdonos, Csíkszereda. Sz. 1866. Brassó. Törzsökös háromszéki nemes családból ered. Atyja: †András, anyja: †Dombora Zsuzsanna. Középiskoláit Brassóban végezte, majd gabona- és fűszerkereskedő volt. 1910-ben alapította meg vízimalmát és 1913-ban műmalommá alakittotta át. A malom az Olt partján fekszik, modern vízi erőre van berendezve, kereskedelmi és vámőrlést végez és villanyberendezése is van. Első neje: †Almássy Mária, fia: ifj. Papp Károly, tekintélyes kereskedő, második neje: Szópós Mária. Minden kulturális és hazafias egyesület támogatója.

Papp Márton kereskedő, Kibéd. Sz. 1889. Sóvárad. Törzsökös szabad székely családból ered, atyja: †Márton. Iskolái elvégzése után a kereskedelmi pályára lépett és atyja mellett tanulta a szakmát. 1917-ben lett önálló Kibéden. Szakképzett, intelligens kereskedő. A világháborúban a 62-es k. gy.-ezr.-ben harcolt. A Tűzharcos Szövetség és a Keresztény Magyar Kereskedők tagja, a Gazdakör és a M. P. volt tagja, a magyar eszmék támo-

gatója. Neje: Szállasy Mária, gyermeke: Irén.

Papp Ödön kereskedő, Gödemesterháza. Sz. 1890. u. o. Székely nemes családból ered, atyja: †Ferenc, édesanyja: †Zöldi Ágnes volt. Nagyenyeden végezte iskoláit, majd a kereskedői pályán tanult. A világháborúban, a 62-es gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, fogságba esett és mint szakaszvezető szerelt le. Az I., II. ezüst, a háb. e. é. és a K. cs.-k. kitüntetések tulajdonosa. Leszerelése után a székely vadász ezr.-ben is szolgált. Neje: Bánya Erzsébet, gyermekei: Ferenc-Károly és Gizella, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Papp Sándor korcsmáros, Gödemesterháza. Sz. 1900. u. o. Atyja: †Ferenc, édesanyja: Zöldy Ágnes volt. Székely nemes családból ered. Középiskoláit Marosvásárhelyen és Brassón végezte, ipari pályára lépett, majd postamester lett, de magyarsága miatt a románok elbocsátották. 1932-ben korcsmát és fűszerüzletet létesített, melyet azóta nagy szaktudással vezet. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: Simon Rózsa, gyermekei: Rózsa, Piroska és József.

Papp Sándor ig.-tanító, Futásfalva. Sz. 1888. Máréfalva. Székely nemes családból származik, 1600-as évek óta élnek itt ősei. Atyja: Domokos, édesanyja: Biró Anna volt. 1914-ben nyerte tanítói oklevelét és Futásfalván kezdett tanítani, azóta megszakítás nélkül végzi áldásos hivatását. Neje: Mátyás Anna, gyermekei: Andor, Zsófia és Lenke. A kulturális, hazafias egyesületek támogatója és azoknak vezetőségi tagja.

Para András gazdálkodó és fűrészteleptulajdonos, Sepsiköröspatak. Sz. 1875. u. o. Törzsökös székely nemes családból ered, atyja: †András, tekintélyes ácsiparos volt. Iskolái elvégzése után ácsipart tanult és önálló mester lett. 30 hold földjén gazdálkodással is foglalkozik és 1927-ben fűrésztelepet létesített. A világháborúban orosz és román fronton harcolt, sebesült. Neje: Hosszú Berta, gyermekei: Emma, Etel, Irén és Zoltán. Községi bíró volt 7 évig, a ref. egyház gondnoka, a M. P. tagja, községi képviselő, és minden hazafias egyesület tagja.

Para Sándor ig. tanító, Sepsiköröspatak. Sz. 1913. u. o. Törzsökös székely gazdacsaládból származik, nemesi eredet. Atyja: †Sándor, a világháborúban halt hősi halált. Iskolái elvégzése után 1933-ban nyert tanítói oklevelet Kézdivásárhelyen. Mint pedagógus több helyen fordult meg és 1937-ben került szülőfalujába, azóta megszakítás nélkül tanít. A Gazdakör tagja, hazafias és kulturális egyesületek működésében részt vesz. Neje: Szabó Irén.

Paraté Ferenc gör. kat. lelkész, Kászonimpér. Sz. 1914. Vargyas. Atyja: Gyula, édesanyja: Gál Anna volt. Ősrégi székely családból származik, tanulmányait Székelyudvarhelyen és Balázsfalván végezte, lelkészi működését Szárazajtán kezdte meg és 1941 óta Kászonimpéren teljesíti hivatását. Édesatyja a világháborúban szerzett betegségében halt meg 1919-ben. Neje: Földváry Rózsa, gyermeke: Ferdinánd.

Pataky Ferenc körjegyző, Nagybacon. Sz. 1877. Szörcse. Székely nemes családból ered, atyja: †Ferenc, földbirtokos volt. Sepsiszentgyörgyön tett érettségit, ugyanott végzett jegyzői tanfolyamot és 1899-ben nyert oklevelet. Nagyajtán kezdte közigazgatási pályafutását, majd Nagybaconba került, 1902-ben lett főjegyző. Magyarsága miatt a románok elbocsátották, de a Székelyföld visszafoglalása óta újból visszahelyezték állásába. A M. P. vot tagja, kulturális és hazafias egyesületek vezetőségi és pártoló tagja. Neje: Makán Viola.

Pataky Mihály Máv. nyugdíjas, Ratosnya. Sz. 1872. Szárazpatak. Atyja: †Mihály, édesanyja: Törik Anna volt. Iskolái elvégzése után lépett a Máv. szolgálatába, ahol 32 évi nehéz és felelősségteljes szolgálat után vonult nyugalomba. Magyarságát mindvégig megtartotta, a M. Párt volt tagja. Neje: Diószegi Mária.

Pataky Sándor gazdálkodó, Szentháromság. Sz. 1871. u. o. Atyja: †Károly, édesanyja: György Borbála volt Székely nemes családból ered, a szülői háznál tanút gazdálkodni, 1904 óta önálló. Tekintélyes polgára a községnek, a volt M. P. örökös tagja. Neje: Nagy Berta, gyermekei: Béla, Irma, Berta, Sándor, Lenke, Mária, Matild, Margit és Erzsébet, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Patakfalvy Lajos gazdálkodó, Székelykeresztúr. Sz. 1887. u. o: Törzsökös székely nemes családból származik, középiskolái elvégzése után az ősi földön tanult meg gazdálkodni, 35 hold földjén folytat korszerű, belterjes gazdálkodást Terményeivel, valamint saját nevelésű haszonállataival több kiállításon vett részt, ahol számos díjat és oklevelet nyert. A világháború alatt a 82-es székely gy.-ezr.-ben az orosz fronton fogságba esett és 3 évi fogság után szökve menekült haza. A községi képv. test. tagja, az unit. egyház presbitere. Neje: Pitó Ilona, gyermekei: Lajos, József, Ilonka és Rózsa.

Patkós Andor malomtulajdonos, Nyárádkarácsony. Sz. 1905. Törzsökös molnár családból származik, ősei is mint molnármesterek és malomtulajdonosok éltek. Atyja: †András, anyja: Ignáth Emma, aki mellett tanulta a szakmát és 1929-ben lett önálló. Előbb Bakmadarason, majd 1938-ban Nyárádkarácsonyfalván telepedett le mint malomtulajdonos. Üzemében kereskedelmi és vámőrlést végez. Neje: Boér Jolán, szintén székelyföldi családból ered.

Patkós János malomtulajdonos, Csekefalva. Sz. 1883. Szentlőrinc. Atyja: †János, édesanyja: †Ignáth Borbála volt. Évtizedekre visszamenőleg kimutatható, hogy ősei is a malomiparban működtek, iskolái elvégzése után atyja mellett tanulta meg a szakmát és 1925-ben vásárolta meg a ma is tulajdonát képező malmot. A világháborúban a 22-es h. gy.-ezr.-ben szolgált, a hazafias és kulturális egyesületek támogatója. Neje: Zágonyi Anna, hét gyermeket nevelt fel.

Pál Balázs Lajos gazdálkodó, ácsmester, Harcó. sz. 1887. Gyergyóremete. Székely nemes családból származik, atyja: †Márton, édesanyja Portik Szabó Erzsébet volt. Iskoláit Gyergyóremetén és Gyergyószentmiklóson végezte, majd önálló ácsmester lett. Saját földjén gazdálkodással is foglalkozik. A világháborúban a 12-es árkász és hidász zászlóaljban az orosz fronton harcolt, sebesült és rokkantán tért haza mint tizedes. A II. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A község tanácsosa, tekintélyes polgára a községnek, a M. P. volt tagja. Neje: Sztán Anna, gyermekei: Lajos és Béla.

Páll Dénes unit lelkész, Siménfalva. Sz. 1892. Firtosváralja. Törzsökös székely szabad családból származik, tanulmányait Székelykeresztúron és Kolozsváron végezte és pályafutását 1916-ban Kőrispatakon kezdte el. Mint megválasztott lelkész Gyepesen és 1922 óta Siménfalván tevékenykedik. A világháború alatt mint tábori lelkész teljesítette hivatását, századosi rangban szerelt le, kitüntetése a II. o. lelkészi érdemkereszt a kardokkal és a K. cs.-k. Az Egyet. Unit. Lelkészegyesület elnöke, a Hangya igazgatója, képv. test. és több megyei bizottságnak tagja.

Pál Domokos ifj. gazdálkodó, közs. pénztáros, Tibod. Sz. 1903. u. o. Törzsökös székely nemes családból ered, tanulmányait Székelyszenttamáson végezte, majd édesatyja mellett a gazdálkodást tanulta meg. Volt községi tanácstag és 1940 óta a község pénztárosi tisztségét tölti be közmegelégedésre. Saját földjén őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel is foglalkozik. Neje: Pálffy Angéla, gyermekei: Jolán és Margit.

Pál Ferenc, unit. esperes, Okland. Sz. 1861. Firtosváralja. Atyja: Péter, édesanyja: Jánosy Rozália volt. Törzsökös székely nemesi családból ered. Tanulmányait Székelykeresztúron és Kolozsváron végezte, 1887-ben szentelték fel Dicsőszentmártonban. Recsenyéden kezdte pályafutását és 1890-ben került Oklándra, ahol 43 éven keresztül folytatta áldásos működését. Nevét úgy az egyházi, mint a társadalmi életben tette maradandóvá az utókor részére. Több intézménynek volt megalapítója és vezetője, 1933-ban vonult nyugalomba. Neje: Imecs Róza, nevelt gyermekük: Balázs Róza, ákinek édesatyja hősi halált halt a világháborúban.

Pál Ferenc dálnoki, ig.-tanító, Nagyborosnyó. Sz. 1891. Dálnok. Tősgyökeres székely nemes családból ered, a nemességet Apaffy Mihály erdélyi fejedelemtől kapták ősei. Tanulmányait Kolozsváron végezte és 1910-ben Nagyborosnyón kezdte el tanítói működését, onnan Lövőpetribe, majd ismét Nagyborosnyóra került, ahol azóta megszakítás nélkül működik. 1928-ban lett igazgató. A világháborúban a 24-es gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, mint hadnagy szerelt le, az arany érdemkereszt tulajdonosa. Az Erdélyi es a M. P. volt tagja. Neje: Balázs Róza, gyermeke: Balázs.

Pál Géza gazdálkodó, Sepsibesenyő. 1897. Atyja: †Ferenc, édesanyja: †Barabás Mária. Középiskolái elvégzése után a szülői háznál tanult meg gazdálkodni, 1926. óta önálló. Kb. 33 hold földjén folytat őstermelést és haszonállattenyésztést. Részt vett a világháborúban, az orosz fronton harcolt, a bronz vit. é. és a K. cs-k. tulajdonosa. A Gazdakör pénztárosa, volt községi tanácsos, tekintélyes polgár. Neje: Ambrus Mária, gyermekei: Etel, Juliánna és Erzsébet.

Pál István ifj., gazdálkodó, Sepsibesenyő. Sz. 1890. Atyja: István, édesanyja: Ambrus Ágnes volt. Iskolái elevégzése után a zösi birtokon tanult még gazdálkodni és 20 hold saját földön foglalkozik őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel. A világháborút a 24-es gy. e.-ben küzdötte végig az orosz és olasz fronton. Hét évig volt a község bírája, 1931—1938-ig az egyház presbitere. A M. P. volt helyi megbízottja. Székelyföld visszatérése óta ismét, mint községi bíró tevékenykedik. Neje: Jákó Mária, gyermekei: Berta és Vilmos.

Pál Jakab gazdálkodó, községi pénztáros, Máréfalva. Sz. 1899. Atyja: †József, édesanyja: †Fábián Márta, ősrégi székely nemes családból ered, az ősi földön tanult meg gazdálkodni, majd önálló gazda lett. A M. P. tagja, a Szövetkezet ig.

tagja, 1940 óta pedig a község pénztárosa. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: Kovács Juliánna, gyermekei: Etelka, Andor, Gizella, Béla és Gyula.

Pál B. János gazdálkodó, közs. bíró. Felsőrákos. Sz. 1891. Székely családból származik, iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult, majd önálló gazda lett. A világháborúban a 82-es székely e.-ben az orosz fronton harcolt, kétszer sebesült. A Hangya pénztárosa, volt községi esküdt, tekintélyes polgár, 1940 óta a község bírája. Neje: †Lőrincz Anna, gyermekei: János és Gyula.

Pál János gazdálkodó és méhész, Medesér. Sz. 1874. Atyja: †Ferenc, egyházmegyei bíró volt. Tősgyökeres székely szabad családból ered, 2 középiskolát végzett, majd önálló gazda lett. Kb. 50 hold földön folytat okszerű gazdálkodást, haszonállattenyésztést. Gyümölcstermeléssel és méhészettel is foglalkozik. Az egyház kebli tanácsosa, képv.-test. tag, a M. P.-nak volt tagja. Neje: Bartalics Gizella, gyermekei: Dénes, Vilma, Ella, János, Irma, Gizella és Ferenc. Dénes fia unit. lelkész, János pedig gimn. tanár.

Pál János id. gazdálkodó, Kecsetkísfalud. Sz. 1892. Székely gazdacsaládból származik, a szülői háznál tanult meg gazdálkodni, majd a világháború alatt a 22-es h. e.-ben az orosz fronton fogságba esett, ahol 4 évig sínylődött. Mint tizedes szerelt le, a II. ezüst vit. é. és a K. cs.-k: tulajdonosa. Jelenleg 20 holdon gazdálkodik. A rej. egyház presbitere, volt községi tanácsos és bíró, tekintélyes polgár. Neje: Kiss Anna, gyermekei: János ifj., Rebeka, Anna és Árpád.

Pál Lajos ny. állomásfőnök, Bikafalva. Sz. 1878. Törzsökös székely nemes családból származik. Atyja: †Lajos, gazdálkodó volt. Középiskolái elvégzése után Alvincen kezdte meg pályafutását, onnan Szászsebesre, Opálosra, Békésgyulára és Nagytalmácsra helyezték, 1920-ban vonult nyugalomba. A IV. oszt. polgári érdemkereszt tulajdonosa. Jelenleg gazdálkodik a saját földjén, a közs. képv. test. tagja, valamint az Erdélyi Pártnak. Neje: Molnár Anna.

Páll Lajos gazdálkodó és gépész, Mezőcsávás. Sz. 1902. Törzsökös székely ref. családból származik. Atyja: †Mihály, édesanyja: Kiss Rozália volt. Mezőcsávason és Marosvásárhelyen végezte tanulmányait a stabil és mobil gépekből szakvizsgát tett és 1935-ben lett önálló. A ref. egyház pénztárosa, a Gazdakör, a Dalosszövetség, a M. P. tagja. Neje: Tőkés Mária, gyermekei: Lajos, Jenő és Dezső.

Pál László gazdálkodó, albíró, Felsőboldögfalva. Sz. 1896. Székely nemes családból származik, a szülői háznál tanult meg gazdálkodni és 1822 óta önálló. A világháború kitörésekor a 62-es k. e.-hez került, az orosz és az olasz fronton küzdött, sebesült, és mint szakaszvezető szerelt le, a II. ezüst vit. é. két bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. 3 évig volt községi tanácstag, a ref. egyház presbitere Neje: Biró Regina, gyermekei: Margit, Gizella és Irma.

Pál Márton ny, erdészeti főtisztviselő, Székelybethlenfalva. Sz. 1875. Atyja: †József, édesanyja: †Pál Borbála. Tanulmányai elvégzése után az Állami Erdőhivatalhoz került, ahol 35 évi érdemdús és felelősségteljes szolgálat után, mint főtiszt vonult nyugalomba. A hazafias és kulturális egyesületek mindenkori támogatója volt. Neje: Balássy Vilma, gyermekei: Géza és Vilma.

Pál Péter gazdálkodó, ácsmester, Harsó. Sz. 1897. Gyergyóremete. Tősgyökeres székely nemes családból származik, a középiskolát Gyergyóditrón. végezte, majd a szabóipart, azután az ácsipart tanulta ki. 1917 óta önálló ácsmester Harcán. Gazdálkodással is foglalkozik. A világháború alatt orosz, román és olasz fronton harcolt, kétszer sebesült. A M. P. tagja, községi tanácsos és albiró. Neje: Sztán Ilona, gyermekei: Ilona, Erzsébet, Róza, Sándor, Jenő, Péter, János és Margit.

Páll Sándor füszerkereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1912. Búzásbesenyő. Székely nemes családból származik. Atyja: János, édesanyja: Rózsa Anna volt. Iskolái elvégzése után lépett a kereskedői pályára és Marosvásárhelyen lett önálló saját erejéből és szorgalmából 1940-ben. Minden idejét üzlete fellendítésére fordítja, a rk. Dalárda aktív tagja. Neje: Király Gizella, fia: László.

Pál Tibor közs. főjegyző, Kézdikővár. Sz. 1902. Kézdiszentlélek. Atyja: Péter, ny. jegyző, édesanyja: Könczey Irén volt. Törzsökös székely nemes családból ered, tanulmnyait Kézdivásárhelyen és Fogarason végezte, 1927-ben nyert oklevelet. A község minden kulturális, hazafias és szociális egyesületeinek irányítója. Neje: Tóth Janka, gyermeke: Tibor.

Pál Zsigmond gazdálkodó, Bikfalva. Sz. 1892. Székely nemes családból származik. Atyja: †Lajos, 35 évig volt a község bírája, akit a király arany érdemkereszttel tüntetett. ki. 5 középiskolát végzett, majd az ősi földön tanult meg gazdálkodni és 1919-bep lett önálló. A világháborúban a 2-ik gy. e.-ben az orosz fronton harcolt, sebesült és 3 évi orosz fogságot szenvedett. Mint szakaszvezető szerelt le. A II. ezüst vit. é., a bronz vit. é. tulajdonosa. Az Erdélyi Párt tagja, az Erdő és Legelő Birtokosságnak elnöke, a Fogy. Szöv. ig. tagja, a Levente Egyesület vezetőségi tagja, a Gazdakör, a Magyar, valamint az Erdélyi Párt tagja. A románok háromszor hurcolták meg magyarsága miatt. Neje: Kovács Etel, gyermeke: Ilka.

Pálfalvi Antal közs. jegyző, Bátos. Sz. 1910. Budapest. Atyja: Polster Lőrinc, édesanyja: Riezmayer Rozália volt. Középiskoláit Budapesten végezte, a közig. tanfolyamot Szombathelyen hallgatta és 1935-ben Bugyin kezdte közig. pályafutását. 1941-ig volt s. jegyző, majd Bátos község vezető jegyzőjévé nevezték ki. Neje: Tóth Mária, gyermekei: Éva és Mária.

Pálfy János rk. plébános, Jobbágyfalva. Sz. 1874. Máriafalva. Atyja: Dénes, édesanyja: Csergő Ágnes volt. Székely nemes családból ered. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Gyulafehérváron végezte, ahol 1899-ben szentelték pappá. Tetelakán, Brassóban, Gyulafehérváron, Maroshijén volt lelkész és 1918 óta Jobbágyfalva plébánosa. Minden társadalmi, hitbuzgalmi és hazafias egyesület működésében részt vesz.

Pálfy József gazdálkodó, Máréfalva. Sz. 1890. Törzsökös székely nemes családból ered, Brassón végezte középiskoláit, majd az ősi földön gazdálkodást tanult és önálló lett. A világháborúban a 2-ik h. e.-ben orosz, olasz és román fronton harcolt, és a II. ezüst vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Főleg gabonaneműt termel és haszonállatok tenyésztésével foglalkozik. A M. P. volt tagja, hazafias és kulturális egyesületek mindenkori támogatója. Neje: Pálfy Regina, gyermekei: József, Eszter, Gyula és István.

Pálffy Albert tarcsafalvi, unit. lelkész, Medesér. Sz. 1899. Törzsökös székely nemes családból származik. Tanulmányait Székelykeresztúron és Kolozsváron végezte és 1923 óta végzi hivatását, mint lelkész. 1925-ben lett Medeséren a gyülekezet vezetője, azóta itt működik. A világháború alatt a 82es székely és a 131-es kombinált e.-ben az olasz fronton küzdött, 1918-ban fogságba esett, mint önkéntes szakaszvezető szerelt le. A hitelszöv. ü. v. ig. a képv, test. tagja, minden kulturális, hazafias és hitbuzgalmi egyesület támogatója. Neje: Benedekffy Rozália, gyermekei: Pál és Éva.

Pálffy Albert gazdálkodó, Hodgya. Sz. 1892. Székely gazdacsaládból származik, nemesi eredet. Édesatyja tanította meg gazdálkodni és 1921 óta önálló. Jelenleg 20 hold földön folytat őstermelést. A világháborúban a 82-es székely e.-ben orosz és olasz fronton harcolt. A ref. egyház presbitere és megyebírája, a hazafias és magyar eszmék mindenkori támogatója. Neje: Péter Juliánna, gyermekei: László, Albert és Gábor.

Pálffy András várfalvai, ny. körjegyző, Csíksomlyó, Sz. 1870. Várfalva. Atyja: †András, édesanyja: †Finta Zsuzsánna. Székely nemes családból származik, középiskoláit Kolozsváron végezte és 1893-ban nyert jegyzői oklevelet. Nagykászonban kezdte jegyzői pályafutását, onnan Csíksomlyóra került, de magyarsága miatt a megszállás hosszú esztendői alatt többször volt összetűzése a román megszállókkal, különböző tisztségeket vállalt, hogy a magyar honfitársai érdekeit kellőképen képviselhesse. Mint nyugdíjas jegyző az adóhivető bizottságnak volt tagja, és minden erejével a magyarok érdekeit védte. A Gazdakör és a Fogy. Szöv. elnöke, 28 évig volt v. m. t. h. biz. tag, 19 évig vármegyei egyesület elnöke. Neje: János Rozália, gyermekei: Etelka és Erzsébet.

Pálffy Áron gazdálkodó, Hodgya. Sz. 1878. Tősgyökeres székely nemes családból ered, a szülői házban tanult meg gazdálkodni és 1902 óta önálló. Jelenleg 50 hold földön gazdálkodik, főleg gabonaneműt termel. Tekintélyes polgára a községnek, a ref. egyház presbitere, a Gazdakör és a Közbirtokosság elnöke. A világháború alatt a 22-es h. gy.-e.-ben, mint szakaszvezető teljesített szolgálatot. Neje: Kiss Borbála, gyermekei: Károly, orsz.-gyűlési képviselő, Imre közs. pénztáros, a Hangya ig. tagja és Appolónia. Unokái: Zoltán, Csaba, Attila, Emma, Árpád, Károly és Ibolya.

Pálffy Árpád unit lelkész, Körispatak. Sz. 1900. Atyja: †József, édesanyja: Péterffy Emma volt. Törzsökös székely család leszármazottja, az érettségit Székelykeresztúron tette le, theológiai tanulmányait Kolozsváron végezte. Székelykeresztúron volt s. lelkész és 1924 óta Kőrispatak rendes lelkésze. A megszállás keserves éve alatt nyíltan és titokban dolgozott a magyar jövőért, ifj. egyesületet, Nőszövetséget alapított, ahol a hazafias magyar szellemet ápolták. Minden hazafias, kultúr és szociális intézmény lelkes támogatója és irányítója.

Pálffy Géza tarcsafalvi, okl. tanító, Medesér. Sz. 1889. Tarcsafalva. Ősrégi székely családból származik. Székelykeresztúron és Kolozsváron végezte tanulmányait. Füzesgyarmaton kezdte pedagógiai működését, onnan Karácsonyfalvára, majd Fiátfalvára került, 1937-ben a ro-

mának magyarsága miatt nyugdíjazták, de 1940-ben újra elfoglalta állását és Medeséren tanít. A világháborúban a 82-es k. gy.-e.-ben teljesített szolgálatot, betegen szerelt le. Neje: Kugler Etelka, gyermekei: Zoltán, Erzsébet, Géza és Emma. A hazafias és kulturális egyesületek vezetésében részt vesz.

Pálffy György gagyi és tarcsafalvi, gazdálkodó, községi bíró, Tarcsafalva. Sz. 1913. Ősrégi székely nemes családból származik, 4 gimnázium elvégzése után a szülői háznál tanult gazdálkodni, atyja: fGyörgy mellett, aki a község tekintélyes polgára volt. Jelenleg 91 hold földbirtokán folytat korszerű gazdálkodást. A község főbírája, a Tejszövetkezet alelnöke, az unit. egyház kebli tanácsosa. Neje: Tamássy Margit, gyermekei: Ottilia, György, Nelli és Gyula.

Pálffy János id. gazdálkodó, Tarcsafalva. Sz. 1879. Atyja: †Zsigmond, gazdálkodó, községi pénztáros volt. Székely nemes családból ered. Iskolái elvégzése után 1898-ban lett önálló. Tekintélyes polgára a községnek, a M. P.-nak volt tagja, az unit. egyház kebli tanácsosa és 9 évig gondnoka, 12 évig volt községi bíró. A világháborúban a 22-es gy.-ezrben orosz és olasz fronton harcolt. Neje: Péterffy Anna, gyermekei: Ilona, István, Jolán es Géza.

Pálffy Károly gőzfűrész és malom társtulajdonos, Csíkszereda. Sz. 1903. Aranyosegerbegy. Törzsökös székely nemes családból származik. Atyja: Károly, anyja: †Böjte Klára. Tordán végezte középiskoláit, majd autószerelő ipart tanult és Kolozsváron, majd Bukarestben volt munkavezető. 1932-ben Csíkszentkirályon lett önálló fakereskedő, majd gőzfűrésztelepet vásárolt társas viszonyban. Cége: Pálffy Károly és Gergely András cég címén működik. 1939 óta beltagja a Csíktaplócai Gőzfűrész és Vámmalom társascégnek. Neje: Székely Rozália, fia: Károly. Bukarestből magyarsága miatt kellett eltávozni, mert ott állandóan üldözték és különféle vádakkal illették.

Pálffy Károly vasúti raktárnak, Marosvásárhely. Sz. 1891. Várfalva. Atyja: Balázs, édesanyja: Pálffy Julia. Iskoláit Tordán végezte és 1911 óta áll a Vasút szolgálatában. A világháború alatt mint tem gerész negyedes teljesített szolgálatot. Neje: Herceg Berta, gyermekei: Ilona és Edith.

Pálffy Mózes ecetgyáros, Székelykeresztúr. Sz. 1892. u. o. Iskolái elvégzése után a vasút kötelékébe lépett, majd 1923-ban ecetgyárat létesített, melyet nagy szakértelemmel és hozzáértéssel vezet mai napig. Tősgyökeres székely nemes családból származik, atyja: †Lajos, tekintélyes gazdálkodó volt. A világháborút végigküzdötte és mint rokkant szerelt le. Neje: Nagy L., gyermeke: Olga.

Pálhegyi József gazdálkodó, Mátisfalva. Sz. 1880. u. o. Törzsökös székely nemes családból származik, a szülői házban tanult gazdálkodni. A világháború alatt a 22-es h. ezr.-ben az orosz fronton harcolt, mint tizedes szerelt le. Jelenleg 23 hold földön folytat őstermelést és haszonállattenyésztést. Volt községi és megyebíró, a ref. egyház presbitere és a községi tanács tagja. Neje: Gábos Juliánna, gyermekei: Ilona, Lajos, János és Pál.

Páljános József ig.-tanító, Bikfalva. Sz. 1902. u. o. Székely nemes családból származik, Sepsiszentgyörgyön és Nagyenyeden végezte tanulmányait, 1921-ben nyert oklevelet. Felsőcsernátonban, Bodolán, Vízaknán tanított és 1940 óta a bikfalvai állami isk. igazgatója. A megszállás alatt magyarsága miatt kétszer volt hadbíróság előtt, állásától 6 hónapra felfüggesztették. A M. P. helyi titkára, az Erdélyi Párt tagja. A kultúrintézmények működésében részt vesz. Neje: Mrhályfalvy Irma, gyermeke: István.

Páncél Bálint gazdálkodó, Ikafalva. Sz. 1895. u. o. Atyja: †Károly, édesanyja: †Dienes Juliánna volt. Székely családból ered, édesatyja mellett tanult gazdálkodni és 1922 óta önálló, őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. A világháborúban az orosz és az olasz fronton harcolt, sebesült, mint őrvezető szerelt le. A bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Tekintélyes polgára a községnek, hazafias egyesületek támogatója. Neje: Simon Karolina, gyermekei: Benjámin, Imre és Dezső, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Pánitz Antal nagyikJódi, körjegyző, Bözöd. Sz. 1896. Torda. Tősgyökeres székely nemes családból származik, az 1600-as években kapta a család a nemességet. Tanulmányait Tordán és Fogarason végezte, 1922-ben nyert oklevelet. Alsófülén kezdte közigazgatási pályafutását és 1940-ben került Bözödre mint körjegyző. A világháború alatt a 21-es h. gy.-ezr.-ben az orosz fronton küzdött, sebesült és csaknem 5 évig sínylődött az oroszok fogságában. Mint zászlós szerelt le. Minden hazafias és kulturális egyesület támogatója. Neje: Piblinger Katalin-Erzsébet, fia: Antal.

Pánti András cukrászmester, Marosvásárhely. Sz. 1905. Sepsiköröspatak. Szabadkán végezte tanulmányait, a cukrásziparban a legjobb mesterek mellett fejlesztette szaktudását, 1935-ben lett önálló a saját erejéből és szorgalmából. A M. P. és a Népközösség tagja. Neje: Farkas Anna, gyermekei: Sándor, Jenő és László, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Pászka Ágoston rk. plébános, Nyárádköszvényes. Sz. 1901. Kézdiszentlélek. Székely nemes család leszármazottja, lófő nemes eredet. Tanulmányait Kézdivásárhelyen és Gyulafehérváron végezte, 1925-ben szentelték pappá. Csíkszentdomokoson kezdte pályafutását, onnan Petrozsényba, majd Radnalajosfalvára került, ahol plébános lett 1928-ban. Bukovinában, Kirlibabán, DitróhódosOh, Görgényüvegcsürön volt lelkipásztor és 1938-ban került Nyárádköszvényesre. Minden kulturális, vallásos és hazafias ügy igaz és önzetlen támogatója.

Pásztohy Dezső dr. nagyváradi, főszolgabíró, földbirtokos, Torja. Sz. 1887. u. o. Atyja: Tibor, törvényszéki bíró volt. Törzsökös székely nemes családból származik, tanulmányait Brassóban, Kézdivásárhelyen és Kolozsváron végezte. 1909-ben kezdte közig. pályafutását, 1917-ben lett a kézdi járás főszolgabírója. A megszállás alatt a románok két ízben is elbocsátották állásából, a kézdii egyházmegye tanácsbírája, tanácsosa, a járás M. P.-nak alelnöke, a Hitelszövetkezet igazgatója és minden kulturális és szociális egyesület támogatója és veztőségi tagja. Torján a családi birtokon korszerű, belterjes gazdálkodást folytat.

Pellion Ervin, rk. fiúnevelő intézeti tanár, Marosvásárhely. Sz. 1909. Makó. Atyja: †Arthur, édesanyja: Lanta Lujza volt. Balázsfalván és Gyulafehérváron végezte tanulmányait, majd a kolozsvári egyetemen 1940-ben mint magyar és filozófiai tanár nyert oklevelet, A marosvásárhelyi rk. gimnázium tanára és a Fiúnevelő subrégense. 1932-ben mint káplán Gyergyóújfaluban tevékenykedett, 1933—1934-ig Sepsiszentgyörgyön. Mindkét helyen számos hitbuzgalmi egyesületet létesített és annak vezetője volt.

Pepella Áron kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1913. Hagymásbod. Atyja: János, édesanyja: Pádár Róza volt. Iskolái elvégzése után a kereskedő pályán tanult, és megfelelő szaktudás elsajátítása után 1938-ban lett önálló kerekedő Minden idejét üzlete föllendítésére fordítja. Neje: Krika Ilona.

Perdi Miklós malomtulajdonos, Kovászna. Sz. 1885. u. o. Tősgyökeres községalapító családból ered, ősei itt éltek. Iskolái elvégzése után a faiparban működött és önálló lett. 1923-ban fűrésztelepet létesített. Modern szállodát épített a községben, az idegenforgalom föllendülése nevéhez fűződik. A Fürdőbizottság tagja, az egyház presbitere, minden kulturális és hazafias egyesület támogatója. A világháborúban az 5-ös h. tüzér ezr.-ben az orosz fronton harcolt, sebesült. A II. ezüst vit. é., a K. cs.-k. tulajdonosa: Neje: Szász Zsuzsánna, gyermekei: Sándor, Ilona és Gyula. Tekintélyes polgára a községnek, gyermekeit magyar szellemben nevelte.

Peteléi Sándor-Ferenc ig.-tanító, Mezőkölpény. Sz. 1900. Marosvásárhely. Törzsökös székely nemes családból származik, a tanítóképzőt Zilahon végezte és 1918-ban nyert oklevelet. Petrozsényban kezdte pedagógiai működését, de magyarsága miatt abbahagyta és mint szobrász 16 esztendőn keresztül Bukarestben működött. 1940-ben Mezőkölpényben lett #ig.-tanító. Minden hazafias, társadalmi és kultúrintézmény tagja. Neje: Rusznák Anna.

Pethő Benedek ny. főszolgabrió, földbirtokos, Torja. Sz. 1882. u. o. Tősgyökeres székely nemes családból ered, atyja: dr. József ügyvéd, édesanyja: Benedek Zsuzsánna. Sepsiszentgyörgyön és Kolozsváron végezte tanulmányait é Kézdivásárhelyen 1907-ben lett szolgabíró. 14 évig Kovásznán működött, majd nyugalomba vénült és 1920 óta Torján 500 holdon folytat korszerű, intenzív gazdálkodást. A ref. egyház presbitere, a Dalárda díszelnöke, a Hitelszövetkezet ig. tagja. Valamennyi kultúr és szociális egyesület működésében részt vesz.

Pethő István ig.-tanító, Várhegy. Sz. 1918. Vámosgálfalva. Székely nemes családból származik, édesatyja: Mihály is pedagógus volt, édesanyja: Dali Emma. Nagyenyeden nyert oklevelet és 1938 óta: Várhegyen tanít. Számos munkája jelent meg nyomtatásban, több tanulmányt és pedagógiai művet írt és munkái szaklapokban is megjelentek.

Pethő János ref. ig.-tanító, Nagytereim. Sz. 1888. Dicsőszentmárton. Tősgyökeres székely nemes családból ered, atyja: †József, édesanyja: Fodor Anna volt. Tanítói oklevelet Máramarosszigeten 1908-ban nyerte és Küküllőtelkén, Gógán, majd Nagytereimben folytatta pedagógiai munkásságát. A világháborúban az 50-es gy.-ezr. kötelékében orosz és olasz fronton harcolt, sebesült. A Hitelszöv. igazgatója, a M. P. és az EGE tagja, midnen kultúrintézmény támogatója. Gyermekei: Éva és László. Neje: sz. Kerekes Irma galambodi, okl. tanítónő, Nagyteremi. Sz. Marosvásárhely. 1886. Atyja: †Sámuel, jónevű tanár, pedagógus, édesanyja: Ajtay Nina, marosvásárhelyi polgármester leánya volt. Tanulmányait 1905-ben Kolozsváron végezte és 1908 óta Nagytereimben végzi

hivatását. A román megszállás alatt a hűségeskü megtagadása miatt internálták és kényszernyugdíjazták.

Pethő Kálmán unit. lelkész, Nyomát. Sz. 1883. Szentgerice. Székely nemesi családból származik, édesatyja: †Mózes, unit lelkész, édesanyja: Kovács Johanna volt. Középiskoláit Kolozsváron végezte, a theológiát szintén Kolozsváron hallgatta, 1907-ben mint helyettes lelkész került Budapestre. 1908-ban lett rendes lelkész. A Gazdakör elnöke, a megszállás alatt a magyar hívek érdekében számtalan esetben volt összetűzése a román megszállókkal. Neje: mezőmadarasi Szekeres Anna, primor székely nemesi családból ered, gyermekei Kálmán és Julianna, férj. Bedő Imréné.

Pető János okl. erdőmérnök, a m. kir. áll. Erdészisko la igazgatója, Görgényszentimre. Sz. 1887. Palánka. Atyja: †dr. János, jb. elnök, édesanyja: †Ivanits Anna, bácskai családból származik. Tanulmányait Százvároson és Szabadkán végezte, majd a budapesti Pázmány Péter Egyetemen a számtan és fizika szaktanár jelöltje volt. A Selmecbányái Erdészeti Főiskolához került, ahol erdőmérnöki diplomát nyert. 1920 óta áll az erdészet kötelékében, erdei vasutak tervezésével és építésével foglalkozott és 1940-ben bízták meg a görgényszentimrei áll. alerdész szakiskola vezetésével és igazgatásával. Éveken át volt szerkeztője az Oravicabányai Hírlapnak. Minden kulturális, társadalmi és hazafias egyesület támogatója. Neje: Roslawszky Erzsébet.

Pető Mózes gazdálkodó, Magyarhermány. Sz. 1878. u. o. Atyja: †Imre, édesanyja: †Kalabér Borbála. Székely gazdacsaládból származik, 1902 óta önálló, 84 hold földbirtokán őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. Tekintélyes polgára a községnek, 17 éve községi bíró, Klzbirtokossági elnök, 34 éve a Birtokosság tanácsosa, a ref. egyház presbitere, a Hangya alapítója, volt pénztárosa és ig. tagja és 10 év óta ügyvezetője. A Gazdakör elnöke, 1917-ben IV. Károly királytól és Zita királynétól az erdélyi gyermekek érdekében kifejtett eredményes munkásságáért elismerő oklevelet kapott. A világháborút a 24-es h. gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolta végig, őrmesteri rangban mentették fel, hogy a község bírói tisztségét betölthesse. Neje: Baló Rebeka, gyermeke: Irma.

Petránker Mór rövidárukereskedő, rőfös, Marosvásárhely. Sz. 1898. Delatin. Iskolái elvégzése után a kereskedői pályán a textil szakmában szabadult fel, majd 1925-ben a saját erejéből és szorgalmából lett kereskedő. Textil, rövid és kötött árukat tart raktáron szaküzletében. Neje: Lax Malvin, 3 gyermeke van.

Petránker Viktorné kereskedő, Marosvásárhely. Sz. Libánfalva. Erdélyi családból származik és 1933-ban ment nőül Petranker Viktorhoz, aki tanult kereskedő volt. Üzletüket közösen vezetik nagy szakértelemmel. A város olcsó és megbízható beszerzési forrása. Két gyermekük van: Mihály és Blanka.

Petres Kálmán fiúnevelőintézeti igazgató, Marosvásárhely. Sz. 1890. Csobotfalva. Törzsökös székely nemes családból származik, atyja: Illés, édesanyja: Csomortány Veronika. Csíksomlyón és Gyulafehérváron végezte tanulmányait, 1914-ben szentelték pappá. Csíksomlyón volt s. lelkész, majd Piskitelepre, Nagyszebenbe a Teréz Árvaházhoz került mint polgáriiskolai tanár. 1924—1929-ig Marosvásárhelyen hittanár, majd Gyergyószentmiklóson zárdaigazgató lett, jelenleg a marosvásárhelyi Fiúnevelő Intézet igazgató régense:. Magyarságáért 1939-ben börtönbe zárták, ahonnan betegen került ki.

Petrovics Győző géplakatos és cséplőgéptulajdonos, Kökös. Sz. 1910. u. o. Törzsökös székely gazdacsaládból származik, atyja: †Pál, édesanyja: Tóth Julianna volt. Középiskoláit Sepsiszentgyörgyön végezte, majd a lakatos ipart tanulta ki és 1937-ben önálló mester lett. Két garnitúra cséplőgéppel bércséplést vállal. Szakképzett, intelligens iparos, az Erdélyi Párt tagja, a kulturális és hazafias egyesületek támogatója.

Péntek György gazdálkodó, Marosjára. Sz. 1893. Atyja: Lajos, anyja: Győrffy Eszter volt. 1920 óta gazdálkodik saját földjén önállóan. A világháborúban a 62-es gy.-ezr. kötelékében az orosz fronton harcolt, fogságba került, ahol 3 évig szenvedett. Az I., II. ezüst vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A Gazdakör elnöke, a ref. egyház presbitere. Neje: Irsay Etelka, gyermekei; György, Ida, Mihály, Rebeka, Etelka, Lajos, Károly és Zsigmond. Gyermekeit magyar szellemben nevelte fel.

†Péter Antal ig.-tanító, Marosvásárhely. Sz. 1871. Csóka. Székely nemes családból származik, Nagyenyeden nyerte tanítói oklevelét és Görgényszentimrén, majd Marosvásárhelyen tanított, 1923-ban történt elhalálozásáig. Ismert pedagógus volt, számos elismerésben és kitüntetésen volt része. Nevét maradandóvá tette a tanítványok és azok szülői emlékezetében. Özvegye: Donáth Lenke, gyermekei: Irénke és Béla.

Péter Áron gazdálkodó. Oroszhegy. Sz. 1879. u. o. Törzsökös székely nemes családból származik, Székelyudvarhelyen végzett középiskolát, majd önállóan kezdett gazdálkodni. Őstermeléssel foglalkozik. A világháborúban a 24-es gy.-ezr.-ben az orosz fronton fogságba került. Tekintélyes polgára a községnek, volt községi képviselő, Közbirtokossági alelnök és elnök, az Erdélyi Magyar Párt elnöke, a Hitelszöv. igazgatója. Neje: Kovács Veronika, gyermeke: Vilma, férj. Péter Jenőné. Unokái: Vilma, Pál, Imre, Gáspár, Berta és Gizella.

Péter Árpád ny. p. ü. főtanácsos, Csíksomlyó. Sz. 1870. Csíkcsicsó. Atyja: †Áron, édesanyja: fZsigmond Teréz. Székely nemes családból ered, középiskoláit Csíksomlyón végezte, majd az állampénztár kötelekébe lépett és Csíkszeredán, Temesrékáson, Hódságon, Lugoson, Zsombolyán, Élesden tevékenykedett és főtanácsosi rangban 1928-ban vonult nyugalomba. Magyar testvérei érdekében mint főtisztviselő nagy szolgálatokat tett és nagy része volt abban, hogy az adózási túlkapásokban a magyar kisebbségi sorsban levőket mindig kisegítette. Neje: Sámuel Julianna.

Péter Domokos tanító, Udvarfalva. Sz. 1921. Nagyöhes. Atyja: Domokos, ig.-tanító Marosvásárhelyen, édesanyja: Simon Ilona. Székely nemes családból származik. Marosvásárhelyen és Nagyenyeden végezte iskoláit, 1940 óta tanít Udvarfalván, mint a ref. iskola igazgatója. A Hangya ü. v. elnöke, egyik megalapítója, atyját a megszállás alatt a románok magyarsága miatt súlyosan bántalmazták, megverték.

Péter Domokos id. ny. állami tanító, Lukafalva. Sz. 1866. Székely csóka. Székely nemes családból származik, ősei is pedagógusok voltak. Nagyenyeden nyert tanítói oklevelet és 1887-ben kezdett Lukafalván tanítani és 43 évi eredményes és érdemdús pedagógiai munkásság után vonult nyugalomba. Neje: Demény Eszter, gyermekei: Sándor, Domokos, Eszter, Benedek, Lajos és Margit.

Péter Gábor községi jegyző, Gidófalva. Sz. 1896. Kisbocs. Atyja: Izsák ny. ig.-tanító, édesanyja: Benedek Teréz volt. Székely nemes családból származik, tanulmányait Székelykeresztúron végezte és mint jegyző tevékenykedett különböző helyeken és 1940-ben került Gidófalvára mint jegyző. A világháborúban részt vett és orosz fogságba került, ahol 1920-ig szenvedett. Mint zászlós szerelt le. A bronz vit. é. és a K.-cs.-k. tulajdonosa: Neje: Winter Ida, gyermeke: Gábor. Minden hazafias, kulturális és szociális ügy támogatója.

Péter Gergely ig. tanító, Illyefalva. Sz. 1898. Józseffalva. Székely nemes családból származik, Budapestén és Nagyváradon végezte tanulmányait és 1917-ben nyert oklevelet. Illyefalván, Máréfalván, Szentkatolnán és a moldovai csángó községekben tanított és 1940 óta Illyefalva ig.-tanítója. A világháborúban a 41-es gy.-ezr.-ben mint hadapród őrmester az olasz fronton küzdött, magyarsága miatt a románok hadbíróság elé állították, halálra ítélték, majd életfogytiglani kényszermunkára változtatták az ítéletet. Három évi börtön után kegyelemben részesült, de a tanítástól örökre eltiltották. Súlyosan bántalmazták, megverték. Minden kulturális, hazafias, szociális egyesület támogatója. Neje: Csomós Krisztina, gyermekei: Gergely és Eszter.

Péter Gerő ref. lelkész, Étfalyazoltán. Sz. 1879. Tősgyökeres székely nemes családból ered, édesatyja: †Gergely, édesanyja: Paál Borbála. Középiskoláit Sepsiszentgyörgyön, a theológiát Kolozsváron végezte el. Lelkészi működését Székelyszentistvánon kezdte, onnan Keresztvárra, majd 1920-ban Étfalvazoltánra került, ahol azóta megszakítás nélkül végzi hivatását. Az Erdélyi Párt és a Fogy. Szöv. elnöke, a Ref. Nőegylet vezetője, a Férfiszövetség elnöke. Neje: Szabó Ilona, gyermekei: Endre, Gerő, Imre-Pál és Dóra.

Péter Imre rk. plébános, Esztelnek. Sz. 1892. Csíkborsova. Törzsökös lófő székely családból származik, édesatyja: Antal, édesanyja: †Erőss Rozália. Tanulmányait Csíksomlyón és Gyulafehérváron, majd Wienben végezte. S. lelkész volt Sepsiszentgyörgyön, Gyergyófalun és mint rendes lelkész Nagykászon, Kolozsvár, Székelyvarság és Mikóújfalun tevékenykedett és 1934 óta Esztelnek plébánosa. A M. P. helyi tagozatának elnöke. Hangya és gazdaköri elnök.

Péter Imre ig.-tanító, Ajnád. Sz. 1889. Csíkpálfalva. Törzsökös szabad székely családból származik, atyja: †György édesanyja: †Lajos Anna. Csíksomlyón 1911-ben nyert oklevelet és Székelyudvarhelyen kezdte pályafutását. Oroszhegyen, Diafalván, Csíkszentmiklóson tanított, a románok nyugdíjba helyezték és csak a Székelyföld visszacsatolása óta az ajnádi iskola tanítója. A Legényegylet vezetője, minden hazafias és kulturális egyesület támogatója. Neje: Gál Emília, gyermekei: Imre, Piroska es Jolán.

Péter S. Imre gazdálkodó és korcsmáros, Kápolnásfalu. Sz. 1885. Székely nemes család leszármazottja, a szülői háznál tanult gazdálkodni és az őseitől örökölt földön lett önálló. A világháborúban a 82-es k. gy.-ezr.-ben az orosz és az olasz fronton harcolt, sebesült, mint sza-

kaszvezető szerelt le. Kitüntetései a II. ezüst és a bronz vit. é., valamint a K. cs.-k. A Közbirtokosság volt elnöke, pénztárosa és jegyzője, volt főbíró, községi tanácsos és az rk. egyház tanácstagja. Neje: Both Veronika, gyermekei: Mária és Irén, okl. tanítónők.

Péter Izsák ny. ig. tanító, Kisbacon. Sz. 1869. Felsőboldogasszonyfalva. Székely nemes családból származik, atyja: Mózes, édesanyja: Paál Ágnes volt. Székelyudvarhelyen és Székelykeresztúron végezte tanulmányát, majd 40 évig tanított a Székelyföldön és 1928-ban eredményteljes és érdemdús szolgálata után vonult nyugalomba. A család nemessége a XIV.-ik századig vezethető vissza. A megszállás alatt magyarsága miatt állandó megfigyelés alatt tartották. Neje: Benedek Teréz, gyermekei: Kálmán, Gábor és Jenő.

Péter János dr. csíkvárdotfalvi, ny. főigazgató, Kézdivásárhely. Sz. 1870. u. o. Székely nemes családból ered, lófő székely leszármazás. Csíksomlyón és Ko-Kolozsváron végezte tanulmányait és mint magyar-latin szakos tanár Gyulafehérváron és Kézdivásárhelyen tanított nyugalomba vonulásáig. Számos önálló műve és fordítása jelent meg könyvalakban és nyomtatásban. Több neveléstudományi cikke jelent meg szaklapokban, társadalmi és népművelődési cikkei a székelyföldi heti és időszaki lapokban állandóan jelentek meg. A budapesti Magy. Pedagógiai Társaság tagja, a kézdivásárhelyi Ped. Társaság elnöke, számos kulturális és hazafias egyesületben vesz részt. Neje: †árvái Török Mária, gyermekei: Amadé, Ilonka, János és Mária. Gábor fia 1917-ben hősi halált halt a világháborúban.

Péter János rk. plébános, Vágás. Sz. 1881. Székelydobó. Gyulafehérváron végezte tarmlmányait és 1905-ben szentelték pappá. Mint s. lelkész és hitoktató Gyergyószentmiklóson kezdte pályafutását, onnan Lövétére, Mezőszengyelre, Máréfalvára és 1933-ban Vágásra került. A világháborúban önként jelentkezett és mint tábori, majd kórházi lelkész teljesítette hivatását. A megszállás alatt több ízben idézték törvényszék elé, törhetetlen magyarságáért. Számos hitbuzgalmi és kulturális egyesület vezetésében vesz részt.

Péter József gazdálkodó, Székelydobó. Sz. 1884. u. o. Székely nemes családból származik, iskolái elvégzése után édesatyja tanította meg gazdálkodni. A világháborúban a 82-es székely gy.-ezr.-ben orosz és olasz fronton harcolt, fogságba került, ahol 4 évig szenvedett. A II. ezüst vit. é. és a jub. e. é. tulajdonosa: Tekintélyes polgára a községnek, a hazafias és kulturális eszmék mindenkori támogatója. A világháború előtt tényleges katonai szolgálata alatt már szakaszvezetői rangot ért el és 3 évet a m, kir. csendőrségnél is szolgált. Neje: Hegyi Juliánna, gyermekei: Erzsébet és Sándor.

Péter József Máv. tisztviselő, Csíkszereda. Sz. 1902. Bukarest. Atyja: Benjámin, édesanyja: Székely Juliánna volt. Székely nemes családból származik, tanulmányait Székelyudvarhelyen a kő- és agyagipari szakiskolában végezte és mint épületszobrász és keramikus fordult meg Nagyszebenben, Brassóban, Bukarestben, Bulgáriában és 1930-ban hagyta félbe iparának folytatását, azóta van a Máv. osztálymérnökségen mint tisztviselő. A megszállás nehéz évei alatt is magyarságát minden körülmények között is megtartotta. Önerejéből küzdötte fel magát. Neje: Karda Maria.

Péter Lajos gazdálkodó, Székelyszentkirály. Sz. 1900. u. o. Törzsökös székely gazdacsaládból származik és édesatyja mellett tanult gazdálkodni. Jelenleg mint önálló gazda őStermeéssel foglalkozik. Volt községi pénztáros, a Gazdakör pénztárosa, a magyar és hazafias eszmék mindenkori lelkes támogatója. Neje: László Róza, gyermekei: Sándor, Teréz, Vilma, Margit, Róza, István és Erzsébet, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Péter Lajos nagyadorjáni ref. lelkész, Havad. Sz. 1899. Lukafalva. Törzsökös székely nemesi családból ered, atyja: Domokos, ny. ref. ig.-tanító. Tanulmányait Nagyenyeden és Kolozsváron végezte, 1928-ban szentelték pappá. 1927 óta tölti be nemes hivatását Havadon megszakítás nélkül. A M. P. volt körzeti megbízottja, a megszállás alatt elzárták, hadbíróság élé állították, álandóan üldözték. Neje: Ősz Irén, gyermekei: Lajos, Ilona és Zoltán.

Péter Lázár ny. Beszkárt alkalmazott, Sashalom. Sz. 1889. Székelyudvarhely. Atyja: †Lázár, édesanyja: Birigy Mária volt. Iskolái elvégzése után katonaéveit a 82-es székely ezr. kötelékében Hercegovinában, Mostárban és Wienben szolgálta le, a világháborúban az orosz fronton 1915-ben fogságba esett, ahonnan 37 hónapi keserves fogság után szökve menekült meg. 1926-ban vonult nyugalomba. A sashalmi Hargitaváralja jelképes székely község vezetőségi tagja, a ref. egyesület vezetőségi tagja. Neje: Dáni Anna, szintén székely családból származik, gyermeke: István.

Péter Mihály gazdálkodó, Székelyudvarhely. Sz. 1893. Atyja: †Ferenc, édesanyja: Pál Eszter volt. Iskolái elvégzése után édesatyja mellett gazdálkodni tanult, majd 1918 óta foglalkozik önállóan őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel. A hazafias, magyar eszmék mindenkori lelkes támogatója. Neje: Gonda Mária, gyermekei Irma, Ferenc és Erzsébet, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Péter Miklós gazdálkodó, Székelydobó. Sz. 1886. u. o. Iskoláit Székelydobón végezte, majd a szülői háznál tanult gazdálkodni és önálló gazda iett. A világháborúban a 82-es székely ezr.-ben a román és az orosz fronton harcolt, fogságba került, ahol 5 évig sínylődött. Tizedesi rangban szerelt le, a II. ezüst vit. é. tulajdonosa. Tekintélyes polgára a községnek, a románok magyarsága miatt többször bezárták, volt községi tanácstag és bíró, a Tejszöv. ig. tagja, közs. képviselő. Neje: Szabó Erzsébet, gyermekei: Vilma, János, Erzsébet, Borbála, Irma és Róza.

Péter Mózes gazdálkodó, Felsőboldogfalva. Sz. 1886. u. o. Székely nemes csacsaládból származik, iskolái elvégzése után a szülői háznál tanult gazdálkodni, majd önálló lett és őstermeléssel foglalkozik. A világháború alatt a 2-ik k. huszár ezr. kötelékében a román, orosz és szerb fronton harcolt, sebesült és mint őrmester szerelt le. A II. ezüst és a bronz vit. é., a seb. é. és a szolgálati érdemkereszt tulajdonosa. Volt községi bíró, megyebíró, községi pénztáros, az iskolaszék elnöke, a ref. egyház presbitere és Közbirtokossági elnök. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: Bak Regina, gyermeke: Ilona, férj. Biró Gáborné.

Péter Ödön unit. lelkész, Tordátfalva. Sz. 1882. Aranyosgyéres. Törzsökös lófő székely nemes családból ered. Kolozsváron végezte tanulmányait és a Székelyföld községeiben teljesítette lelkész! hivatását. 1924 óta van Tordátfalvan mint lelkész és hitoktató. Egyházköri jegyző, lelkészköri elnök, a Hangya ü. v. igazgatója. Neje: Mezei Mária, gyermekei: Margit, Géza és Ödön. A hazafias, kulturális és hitbuzgalmi egyesületek vezetésében vezető szerepet tölt be.

Péter Pál Máv. állomáselőljáró, Deményháza. Sz. 1891. Magyarókereke. Törzsökös ref. családból származik, atyja: †András, édesanyja: Tamás Katalin volt Bánffyhunyadon és Székelykeresztúron végezte középiskoláit, majd a Máv. kötelékébe került 193-ban. A világháború alatt mint vasutas teljesített nehéz és felelősségteljes szolgálatot. A megszállás alatt soha nem szűnt meg a kulturális és a hazafias egyesületek működésében részt venni, a magyarok összetartásán fáradozni. Neje: Bartha Irén, nagyborosnyoi nemes családból származik. Gyermeke: Éva.

Péter Piroska állami tanítónő, Középajta. Sz. 1916. Szamosfalva. Atyja: †Lajos, édesanyja Rédiger Margit volt. Kecskeméten végezte tanulmányait és 1936-ban nyert oklevelet. 1940 óta tanít Nagyajtán. A Vöröskereszt Egylet csoportvezetője, kultúr és szociális egyesületek működésében vesz részt, édesatyja a világháborúban szerzett betegségében halt hősi halált.

Péter Sándor ref. lelkész, Marosszentkirály. Sz. 1894. Magyarbece. Törzsökös székely nemes családból származik, tanulmányait Kolozsváron végezte, 1914-ben nyert oklevelet. A Gazdakör ü. v. alelnöke, a Hangya vezetője, a M. P. intéző bizottságának tagja. Minden kulturális és hitbuzgalmi intézmény vezetésében részt vesz. Neje: Muzsnay Gizella, gyermekei: Sándor, Edith és Judith.

Péter Sándor ig.-tanító, Csíkpálfalva. Sz. 1883. Atyja: †György, édesanyja: †Lajos Anna. Székely nemes családból ered, tanulmányait Csíksomlyón és Kézdivásárhelyen végezte, 1910-ben nj-ert oklevelet. Az ország különböző részein tanított és 1934-ben a románok nyugdíjba kényszerítették, de 1940 óta ismét folytatja pedagógiai működését. A M. P. és az Erdélyi Párt tagja, a Hangya elnök-igazgatója, a Kalot alapító igazgatója, a Közbirtokosság felügy. biz. tagja, a Tűzoltótestület parancsnoka. A világháborúban a 24-es h. gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, hadnagyi rangban szereit le, az I. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Nagy Irma, gyermekei: Péter, Olga, Irma és Ernő.

Péter Sándorné özv. sz. Dávid Margit tanítónő, Csíkszereda. Sz. Komollón. Atyja: Dávid József, ny ref. lelkész, édesanyja: Csutak Mária volt. Ősrégi lófő székely nemes családból ered, tanulmányait Kolozsváron és Sepsiszentgyörgyön végezte és 1917-ben nyert oklevelet. A sepsikőröspataki ref. iskolában kezdte pályafutását, onnan Sepsiszentkirályra, Zalánra került, de magyafsága miatt a megszállás alatt állásából elbocsájtották. 1940-ben foglalta el ismét állását, azóta tanít. Férje: †Péter Sándor vármegyei számvevő, a város tekintélyes polgára, gyermekei: Sándor, László es Sarolta.

Péter Viktor homoródszentpáli, ny. ig.-tanító, Székelyszentistván. Sz. 1873. u. o. Nemes családból származik, Nagyenyeden végezte tanulmányait és 1982-ben kezdte pedagógiai munkásságát. 1930-ban vonult nyugalomba mint igazgató, hosszú és érdemdús szolgálata alatt Székelyföldön

terjesztette a magyar kultúrát. Törhetetlen magyarsága miatt többször került összeütközésbe a román megszálló csapatokkal. A világháború alatt a 22-es gy.-ezr.-ben a szerb harctéren küzdött, mint százados szerelt le. Neje: Maksai Róza, gyermekei: Jolán: Anna, Péter és Viktor.

Péter Viktor ifj. homoródi, ref. kántortanító, Székelyvaja. Sz. 1907. u. o. Atyja: id: Viktor tanító, édesanyja: Maksay Róza volt. Ősrégi székely pedagógus családból származik. Tanulmányait Nagyenyeden végezte, oklevelének elnyerése után a Székelyföld községeiben kezdett tanítani, ahol a mai napig is végzi hivatását. A ref. egyház jegyzője, a Gazdakör ügyvezetője, a Tejszövetkezet ellenőre, az ifjúsági egyesület elnöke. Minden kulturális és szociális egyesület működésében részt vesz. Neje: csókfalvi Osonta Irma, gyermekei: Emese és István.

Péterfy László ref. lelkész, Nyárádsellye. Sz. 1910. u. o. Törzsökös székely nemes családból származik, tanulmányait Marosvásárhelyen és Kolozsváron végezte, majd oklevelet nyert. A Székelyföldön végezte hivatását, jelenleg a nyárádsellyei gyülekezet vezetője. A megszállás alatt magyarsága miatt állandóan figyelemmel kisérték és sokszor folytatott nehéz küzdelmet a magyar érdekekért. A kulturális és vallásos, valamint a hazafias egyesületek működésében tevékeny részt vesz. Neje: Dabóczy Irén okl. tanítónő, gyermekei: László és Irén.

Péterffy Gyula nagyajtai, községi főjegyző, Nagyajta. Sz. 1893. Középajta. Törzsökös székely nemes családból ered, atyja: Sándor, édesanyja Csiky Rozália volt. Kolozsváron és Marosvásárhelyen végezte tanulmányait és 1914-ben kezdte közigazg. pályafutását Mikóújfaluban. 1926-ig működött Középajtán, a románok magyarsága miatt elbocsájtották. 1940-ben a Székelyföld felszabadulásakor bízták meg Nagyajta község vezetésével. Középajtán a Gazdakörnek volt titkára, a Hangya ig. és könyvelője, a Cukorrépa Termelő Fogy. Szöv.-nek vezetője. A kulturális és hazafias egyesületek vezetésében részt Vesz. Neje: Kádár Ágnes, gyermeke: Sándor.

Péterffy István kibédi, OTI főorvos Marosvécs. Atyja: Ferenc, marosvécsi ref. lelkész, édesanyja: Csiky Botskor Juliánna volt. Törzsökös székely nemes família leszármazottja, Marosvásárhelyen és Kolozsváron végezte tanulmányait és 1897—1910-ig mint járási tisztiorvos végezte hivatását. 1911-től Marosvásárhelyen gyakorló orvos, OTI főorvos. A világháború alatt 4 éven át mint kórházvezető sebészorvos ténykedett. Minden magyar, társadalmi és kulturális egyesület működésében részt vett. Neje: kéröi Kathonay Erzsébet, gyermekei: István, László dr. és Erzsébet.

Péterffy Papp Domonkos gazdálkodó, Kadács. Sz. 1901. Kobátfalva. Székely gazdacsaládból származik, iskolái elvégezése után édesatyja, Miklós tanította meg gazdálkodni, jelenleg 15 hold földön folytat őstermelést és haszonállattenyésztést. Tekintéyes polgára a községnek. Neje: Marossy Mircsa Erzsébet, gyermekei: Irma és Elek.

Péterffy Kálmán kibédi, ref. lelkész, Gyalakuta. Sz. 1906. Vingárd. Atyja: Kálmán, édesanyja: Benkő Vilma volt. Tősgyökeres székely kuruc család leszármazottja, tanulmányait a Bethlen-kollégiumban és a gyula fehérvári rk. gimnáziumban végezte. Érettségi vizsgája után mint géplakatos föl is szabadult, majd több mint 5 évig gazdálkodott. Lelkészi oklevelét a Kolozsvári Teológián nyerte és mint segédlelkész Kányádra került, onnan Székelyudvarhelyre, majd Torboszlóra helyezték. A megszállás hosszú évei alatt törhetetlen magyarsága és hazafias érzése szembeszállt a román terrorral, többször büntették, állandóan megfigyelés alatt tartották és figyelték. Minden kulturális, vallásos és szociális egyesület lelkes támogatója és vezetőségi tagja. A magyar kultúra megbízható pillére. Neje: Márk Sarolta, kinek édeatyja: Márk Mihály agyagfalvi ref. lelkész. Gyermekei: Enikő, Gyöngyike és Sarolta.

Pfeffermann Sámuel kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1893. u. o. Iskolái elvégzése után kereskedést tanult és 1936-ban lett jelenlegi helyén önálló kereskedő. Üzletét feleségével közösen vezeti, az üzlet neje nevén van cégjegyezve. A világháborúban a 73-as gy.-ezr. kötelékében vett részt. Gyermekei: Flóra, Jakab és Jenő.

Phleps Dániel sütőmester. Székelyudvarhely. Sz. 1891. u. o. Atyja: †Frigyes, m. kir. erdész volt Szászsebesen. Erdélyi szász családból származik, iskolái elvégzése után főleg Budapesten fejlesztette szaktudását, 1919-ben lett a saját erejéből és szorgalmából önálló. A világháborúban az orosz fronton fogságba került és mint szakaszvezető szerelt le. Neje: Mészáros Rozália, aki 1917-ben elhúnyt. Második neje: Killinger Mária, gyermekei: Dániel, Mária, Kurt, Jozefin és Károly, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Pichler Béla állami tanító, Barót. Sz. 1889. Atyja: Gyula, édesanyja: Valovits Paula volt. Tanulmányait Eperjesen végezte és 1908-ban nyert oklevelet. Noszoj, Jolsva, Rimaszombat, Mezőtelkes, Borgó-Prund, Szászlekence voltak állomáshelyei és 1918-ban a román eskü megtagadása miatt elbocsájtották. A magyar csapatok a Székelyföld felszabadításakor 1940-ben helyezték vissza állásába. A világháborúban a 2-ik gy.-ezr. kötelékében mint önkéntes szakaszvezető harcolt, sebesült. A K. cs.-k. és a seb. é. tulajdonoa: Neje: Salati Ilona, gyermekei: Ilona, Katalin, Edit és Béla

Pichler József ifj. sütőmester. Barót. Sz. 1913. u. o: Atyja: József, édesanyja: Nagy Rozália volt. Tanulmányait Segesváron végezte, majd a sütőiparban szabadult föl és 1940-ben saját erejéből és szorgalmából önálló mester lett. Szakképzett, intelligens mester, üzeme városi nívójú, magyarságát mindvégig megtartotta, amiért üldözték és bántalmazták. Neje: Gáspár Márta, leánya Ildikó. Az üzemét fnagyatyja alapította, mely azóta apáról-fiúra szállt, jelenleg modernül, a kor igényeinek van berendezve és a község és környék igényeinek szükségletét látja el.

Piroska András ácsmester, Szováta. Sz. 1885. u. o. Atyja: András, molnármester, édesanyja: Jeremiás Eszter volt. Székely családból származik. Iskolái elvégzése után az ácsiparban szabadult föl és 1909 óta folytatja iparát mint önálló mester. A világháború alatt az orosz fronton harcolt, fogságba került és 4 évig szenvedett. Mint őrvezető szerelt le. Neje: Lukács Katalin, gyermekei: András, Katalin, Erzsébet, Mária, Borbála, Árpád, József és Ferenc.

Pitner Árpád dr. m. kir. törvényszéki bíró, Csíkszereda. Sz. 1887. Arad. Atyja: †Árpád, édesanyja: †Athanaczkovics Emilia, osztrák lovagi családból származott. Középiskoláit Zilahon és Besztercebányán az egyetemet Kolozsváron végezte, ahol egységes ügyvédi és bírói vizsgát tett. A Csíkszeredai kir. törvényszék volt jegyzője és a világháború kitörésekor az orosz frontra kerüít, ahol fogságba esett, 1921-ben tért haza és 1929-ig román bíróságon működött, majd állásáról leköszönt. 1930—1931-ben Csíkmegye választott alispánja volt és 1931-től folytatott önálló ügyvédi gyakorlatot. 1941-ben nevezték ki törvényszéki bírónak. Az Erdélyi Rk. Státus tagja, és a 15-ös bizottság választmányi elnöke, a vármegye törv. hat. bizottságának és a kisgyűlés tagja, minden kulturális és szociális intézmény támogatója. Neje: Laborfalvy László Piroska.

Plájás György molnármester, Marosvásárhely. Sz. 1887. Atyja: †Péter, édesanyja: †Siposs Zsuzsánna. Marosvásárhelyen végezte iskoláit, majd a molnáripart tanulta ki és önálló lett. A M. P. volt tagja, hazafias és kulturális egyesületek támogatója. 1915—1918-ig szolgált a háborúban, a K. cs.-k., a bronz és a II. o. ezüst é. tulajdonosa. Neje: T. Ilona, gyermekei: György, József, Sándor, Mózes és Éva, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Plájer Péter kereskedő, kantinos, Megygyesfalva. Sz. 1883. Prásmár. Szász családból származik, iskolái elvégzése után a vendéglősipart tanulta és Nyíregyházán, Eszéken, Brassón, Zilahon fejlesztette szaktudását és Zilahon lett önálló. Megygyesre és Erzsébetvárosra került és 1914 óta van Meggyesfalván mint kereskedő és a téglagyári kantin bérlője. A világháborúban a 2. gy.-ezr.-ben az orosz fronton kétszer sebesült, rokkant lett és mint segédszolgálatos szerelt le. Neje: Wolff Dorottya, gyermekei: Péter és Pál, mindketten kereskedők.

Polacsek Ferenc, a Foresta Rt. felügyelője, Szászrégen. Sz. 1889. Vághalmos. Iskolái elvégzése után kereskedelmi pá* lyán működött, mint magántisztviselő lépett a Foresta Rt. kötelékébe, ahol jelenleg a felügyelői tisztséget tölti be. A világháborúban a szerb és az orosz fronton vett részt. Neje: Brecher Irén, gyermeke: Lia.

Polonkay Tivadar dr. ref. lelkész, Középajta. Sz. 1888. Nyírmihálydi. Atyja: †Imre, édesanyja: Marton Irma volt. Tanulmányait Hajdúböszörményben és Debrecenben végezte, 1914-ben nyert oklevelet. Doktorátust 1916-ban Szegeden tette le. Mint segédlelkész óváriban kezdte meg működését, innen Bihamagybajomba, majd Biharbordára került. Mint rendes lelkész Székesen és Magyarhermányban tevékenykedett és 1926 óta a középajtai ref. egyház vezetője. A ref. egyházkerület képviselője, az OKH és a Fogyasztási szöv. ü. v. elnöke, a M. P. megyei alenöke, a Hangya Szöv. kpi felügy. bizottságának volt alelnoke, a Vadásztársulat elnöke, minden hitbuzgalmi, szociális és kulturális egyesület vezetője. A világháborúban mint tábori lelkész tevékenykedett, a román megszállás alatt kétízben tartóztatták le hazafias magatartása miatt. Neje: Molnár Erzsébet.

Pop Ágoston gör. kel. lelkész, Mezőakna. Sz. 1904. Iskoláit Balázsfalván és Kolozsváron végezte, jelenleg a mezőaknai egyház vezetője Neje: Katián Ibolya, gyermekei: Anna, Emil, Eugénia, Elvira, Ágoston és Ovidius. A hitbuzgalmi és vallásos egyesületek vezetője.

Pop József gör. kat. főesperes, püspöki helynök, Marosvásárhely. Sz. 1896. Désakna. Tanulmányait Désen, Nagyváradon és Budapesten végezte, 1923-ban Balázsfalván szentelték pappá. Mint gimnáziumi tanár Nagybányán kezdte pályafutását,

onnan Balázsfatvára került mint lelkész és 1938 óta működik Marosvásárhelyen mint főesperes. Vallásos, irodalmi és oktató előadásokat tartott, mint esperes-plébános működési körébe 33 paróchia és mintegy 70 fiókegyház tartozik. Neje: Morárius Ottilia, gyermekei: Emil, Mária és Ibolya.

Pop Kődreanu gör. kat. lelkész. Mezőbánd. Sz. 1904. Atyja: János, ny. tanító. Tanulmányait Balazsfalván végezte és 1929-ben szentelték pappá. Mezőbodonyban kezdte lelkészi működését, majd 1940-ben került Mezőbándra. Az iskolánál mint hitoktató tevékenykedik és a mezőbándi egyház vezetője. Neje: Tatár Felicia, gyermekei: Felicia és Jenő.

Porst József ig.-tanító, Maroshévíz. Sz. 1881. Görgényszentimre. Atyja: József, édesanyja: Kulcsár Juliánna volt. Tanulmányait Székelyudvarhelyen, Kolozsváron és Kiskunfélegyházán végezte. Mint tanító Maroshevízen, Görgényszentimrén, Szentháromságon és 1940 óta mint ig.-tanító a maroshévízi iskolában tanít. A világháborúban a 62. gy.-ezr.-ben az orosz és olasz froton küzdött, sebesült. Az I. és II. o. ezüst, bronz vit. és seb. é., a bajor érdemkereszt és a K. cs.-k. tulajdonosa. A Vármegyei Földműves Szövetség tagozatának h. elnöke, a M. P. alapítója és kerületi vezetője, a kulturális és szociális egyesületek mindenkori résztvevője. Neje: Petry Berta okl. tanítónő.

Portih János könyvelő, Ratosnya. Sz. 1905. Gyergyóremete. Középiskolái elvégzése után lépett a tisztviselői pályára, jelenleg mint könyvelő tevékenykedik. A M. P. tagja. Neje: Pál Róza, gyermekei: Emma, Ágnes, Márta, Lia-Erzsébet. Gyermekeit magyar szellemben nevelte, minden kulturális és hazafias egylet buzgó támogatója.

†Posoni Gábor dr. posoni-papolci, m. kir. ítélő tanácselnök, Marosvásárhely, Sz. 1864. Todra. Törzsökös székely nemes családból ered, a család nemességét 1601-ben Báthory Zsigmond fejedelem erősítette meg. Tanulmányait Kolozsváron végezte és a marosvásárhelyi törvényszéknél kezdte pályafutását. Nagy tudású és széles látókörű kiváló judiciummal bíró tagja volt a magyar bírói karnak, 1916-ban húnyt el, mint táblai tanácselnök. A vármegye és a város valamennyi fontosabb kulturális és társadalmi egyesületének működésében részt vett. Özvegye: gyulafehérvári és gidófalvi Vitályos Róza, kinek 38 hitelesített nemesi őse van. Atyja: †Samu törvényszéki bíró, királyi közjegyző, földbirtokos volt, édesanyja sepsikiflyéni Czakó Ida volt. Gyermekei: Gábor, Róza és László. Özvegye jelenleg a család földbirtokát vezeti.

Posta Ferenc ny. főmozdonyvezető, Málnás. Sz. 1878. Törzsökös székely nemes családból származik, középiskolái elvégzése után Budapestre került, ahol a géplakatos ipart tanulta, majd Málnásfürdőre került. 1909-ben lépett a MÁV kötelékébe, ahol 24 évig mint mozdonyvezető teljesített szolgálatot és mint főmozdonyvezető vonult nyugalomba. Megbízható, pontos és lelkiismeretes alkalmazottja volt a vasútnak. A M. P. és az Erdélyi Párt tagja, minden hazfias és kultúregyesület támogatója. Neje: kálnoki Bedő Vilma, aki szintén nemes családból ered.

Potsa János hatojkai, ref. lelkész, Torja. Sz. 1889. Czófalva. Székely nemes családból származik, tanulmányait Kézdivásárhelyen, Székelyudvarhelyen és Debrecenben végezte Sepsiszentgyörgyön és Nagyszebenben volt s. tanár és Kisborosnyón választották meg lelkésznek 1916-ban. Onnan került Czófalvára és 1938-ban Torjára. A kulturális és hazafias, valamint a vallásos egyesületek vezetésében részt vesz, gyermekei: József és Edith.

Potyó Antal körjegyző, Csíkdelne. Sz. 1884. Kozmáson. Atyja: †Antal, anyja: †Lestyán Rozália. Ősi nemesi székely családból származik. 1576-ban kapták nemességüket. Középiskoláit Csíksomlyón, jegyzői tanfolyamot Marosvásárhelyen végezte. 1910-ben nevezték ki Csíkbánfalvára jegyzőnek, ahol nyolc éven át működött, innen Szentdomokosra került, ahol a románok eskümegtagadás miatt állásából felfüggesztették. 1921-ben került vissza Csíkszentmiklósra, körjegyzőnek. Majd 1924 szept.-ben román nyelv nemtudása miatt nyugdíjazták. A visszacsatoláskor helyezték vissza állásába. Neje: Lázár Erzsébet, gyermekei: Erzsébet, Ferenc és Imre.

Pozsonyi Ignác görgényszentimrei körjegyző, Póka. Sz. 1897. Szászrégen. Ősrégi székely nemes családból származik. Tanulmányait Marosvásárhelyen végezte és 1919-ben nyert oklevelet. A világháború alatt a 62-es gy.-ezr.-ben az orosz és az olasz fronton harcolt, mint zászlós szerelt le. A megszállás alatt mint megbízhatatlan magyart kezelték és üldözték. 1940 ben került Pókára mint vezetőjegyző. Neje: egreseöi Moóréh Ágnes, gyermekei: István és Ágnes.

Pötyő Béláné sz. Gaicza Margit állami ovónő Marosszentkirály. Iskoláit Bukarestben végezte és 1927-ben nyert oklevelet. Mint óvónő Lemhényben, Gyergyóditrón és Gyergyóremetén működött, majd Marosszentgyörgyre került és 1940 óta van Marosszentkirályon. A megszállás alatt a románok többször megbüntették, mert a gyermekeket magyar nyelven tanította. Gyermeke: Arisztid-Arthur.

Pötyő Péter szabómester, Marosvásárhely. Sz. 1888. Lemhény. Atyja: János, édesanyja: Sebestyén Borbála volt. Ősrégi székely nemes családból származik. Iskolái elvégzése után a szabóiparban szabadult föl és 1911-ben saját erejéből lett önálló. A világháborúban részt vett, jónevű iparosa a városnak, mérték után, rendelésre dolgozik. Az úri közönség kedvelt szabómestere. Neje: Tőkés Rozália, gyermekei: Béla, Lenke és Ibolyka.

Pröhle Gusztáv földbirtokos, fűrésztelepi igazgató, Zágon. Sz. 1909. Atyja: Gusztáv, édesanyja: Simon Erzsébet volt. Középiskoláit a székely Mikó-kollegiumban végezte, majd Brasssóban kereskedelmi pályára lépett és az Erdélyi Erdő Rt. kötelékében mint tisztviselő működött, 1940 óta a telep igazgatói tisztségét tölti be. A kulturális, szociális, valamint a hazafias egyesületek mindenkori támogatója. Neje: Izsák Erzsébet.

Puskás Ferenc ditrói, közs. főjegyző, Csíkszentdomokos. Sz. 1906. Ditró. Törzsökös székely nemes családból származik. Atyja: †Aladár, édesanyja: †Siklósy Karolin. Érettségit Budapesten tett, a jegyzőtanfolyamot Egerben végezte el. Nagytarcsán volt jegyzőgyakornok, majd Szilvásváradra került és Sajókazinczon, majd Parasznyán volt s. jegyző. 1941 márc. 1. óta Csíkszentdomokos kinevezett főjegyzője. A Levente Bizottság elnöke.

Puskás István kereskedő, gazdálkodó, Teremiújfalu. Sz. 1902. Illencfalva. Törzsökös székely nemes családból származik. Édesatyja: †István, édesanyja: Vetési Róza volt. Iskolái elvégzése után édesatyja mellett a családi birtokon tanult gazdálkodni és 1936-ban lett önálló kereskedő és korcsmáros. A Gazdakör, a Dalosszövetség tagja, a község majorbírája, a román megszállás alatt törhetetlen magyarsága miatt többször volt kellemetlensége. A működvelő előadások állandó szereplője és részt vesz a község kulturális fejlődésében. Neje: Pethő Lujza, gyermekei: Márton, István és Ida.

Puskás István ny. p. ü. osztályfőnök, Nagykede. Sz. 1880. Székelyudvarhely. Törzsökös székely nemes családból származik, érettségit Székelyudvarhelyen, az államtudományi vizsgát Budapesten, az egyetem bölcsészeti fakultását Kolozsváron végezte. A pénzügy kötelékében Gyulán kezdte pályafutását mint gyakornok, majd Segesvárra került, ahol 1929-ben 26 évi nehéz és felelősségteljes szolgálati év után, osztályfőnöki rangban vonult nyugalomba. A M. P. tagja, minden hazafias, magyar és kulturális és társadalmi egyesület munkájában mindenkor részt vett és azokat támogatta. Neje: Kibédy Berta, székely nemes családból származik.

Puskás Levente dr. ditrói, m. kir. járásbírósági alelnök, Csíkszereda. Sz. 1885. Borszék. Atyja: †István, édesanyja: †Biró Ottilia. Törzsökös székely nemes család, nemességét 1741-ben Mária Terézia adományozta. Marosvásárhelyen végezte középiskoláit, a kolozsvári egyetemen szerezte a jogtudományi doktorátust. Egységes bírói és ügyvédi vizsgát 1913-ban tett, majd a világháború kitörésekor a 82. székely ezr.-ben a román és az orosz fronton harcolt. Többször sebesült, mint főhadnagy szerelt le. A K. cs.-k. tulajdonosa. 1940-ig Ditrón folytatott ügyvédi gyakorlatot, majd a gyergyószentmiklósi kir. járásbírósághoz lépett át és 1941-ben a Csíkszeredai Járásbíróság alelnökévé nevezték ki. A M. P. bizalmi férfia, titkára és alelnöke volt, 15 volt a borszéki Közbirtokosság alelnöke és ügyésze, községi és egyháztanácsos volt esztendőkön keresztül, minden kulturális és társadalmi egyesület tagja. Neje: szenterzsébeti Szakáts Erzsébet, gyermekei: Zoltán, Márta és Ildikó.

Puskás Piroska rk. gimnáziumi tanár, Szászrégen. Atyja: †József, ny. járási főállatorvos, édesanyja: Révész Ilonka volt. Törzsökös székely nemes családból született, középikoláit a kolozsvári Mariánumban, az egyetemet Kolozsváron végezte el. A magyar nyelv és irodalom tanára, a Leányclub magyar nyelvi és irodalmi előadója.

Pünkösti István ref. lelkész, Uzon. Sz. 1873. Székely nemes családból származik, édesatyja is lelkész volt, a család ne[1]-mességét II. Rákóczi György és Mária Terézia adományozta. Középiskoláit Székelyudvarhelyen, a teológiát Budapesten végezte, 1900-ban kezdte pályafutását Uzonban, ahol azóta megszakítás nélkül tevékenykedik. A megszállás alatt nagy magyarsága miatt vizsgálatot tartottak, különböző vádakkal illették. Az Erdélyi és a M. P. elnöke. Neje: Jakó Eszter, gyermekei: Piroska férj. dr. Máthé Ernoné és János.

Raáb Ernő konyhafelszerelési és háztartási szaküzlet tulajdonosa, Marosvásárhely. Sz. 1913. Parajd. Atyja: Lajos kereskedő, édesanyja: Daróczy Juliánna székelyudvarhelyi nemes családból ered. Középiskoláit Segesváron, Nagyszebenben és Aradon végezte, majd a kereskedelmi pályán 5 éven keresztül tanult, majd Bukarestben is fejlesztette szaktudását és 1937 ben Gyulafehérváron lett önálló. 1940-ben került Marosvásárhelyre és itt nyitotta meg üzletét. Fővárosi nívójú üzletében konyhafelszerelési és háztartási cikkeket

tart raktáron. Üzlete csakhamar kedvelt bevásárlási forrása lett a város közönségének. Neje: Csiky Magda, gyermekei: Magda és Anikó.

Radetzky Károly közs. főjegyző, Csíkszenttamás. Sz. 1905. Erdőd. Atyja: Dezső, főjegyző, édesanyja: Fogarassy Jolán volt. Tanulmányait Szatmáron és Kispesten, a jegyzői tanfolyamot Egerben végezte. Kocsordon kezdte pályafutását, onnan Náprádra, majd Verebre került és 1941-ben nevezték ki Csíkszenttamásra vezető jegyzőnek. Édesatyja a román megszálláskor menekülni volt kénytelen, a románok kiutasították Erdődről. Neje: Dohy Gizella, gyermekei: Sándor és Ilona.

Radó Andor ig.-tanító, Budapest. Sz. 1882. Harasztos. Atyja: János, édesanyja: Jakab Ráchel volt. Székely nemes családból származik, tanulmányait Nagyenyeden végezte, ahol oklevelet nyert. Aranyosegerbenyen kezdte pályafutását, majd állami tanító lett. A világháború alatt az 50-es gy.-ezr. kötelékében az albán fronton harcolt és mint századparancsnok-főhadnagy szerelt le. Az arany érdemkereszt tulajdonosa. Az oláh megszállás után 1922-ig igazgatója vöt az általa megszervezett 4 tanerős ref. iskolának, de eskü megtagadása miatt kénytelen volt állását otthagyni és Budapestre menekülni. Minden társadalmi, kulturális egyesület működésében részt vesz, a székely eszmék lelkes képviselője és harcosa.

Radó Gergely dr. dohánytőzsdetulajdonos, hadirokkant, Kispest. Sz. 1895. Harasztos. Atyja: †János, édesanyja: †Jakab Ráchel. Középiskoláit Nagyenyeden és Tordán végezte, majd a kolozsvári és magyaróvári Gazdasági Akadémia hallgatója volt. A világháború alatt az 50. k. gy.-ezr. kötelékében az orosz, majd az olasz frontra került, és 1918-ban súlyosan sebesült, s a trieszti kórházban lábát amputálták 50%-os rokkant lett, hadnagyi rangban szerelt le. Kitüntetése a Sig. Laud. a kardokkal, a II. o. ezüst vit. é., a K. cs.-k. és a seb. é. 1921-ben avatták doktorrá, egyidejűleg a Kereskedelmi Akadémiát is elvégezte. Az Aranyosszéki Nemzetségnek első nemzetségfője, a székely kulturális élet résztvevője és lelkes támogatója, a székely hazafias egyesületeknek. Neje: Szücs Mária.

Rafael Ármin kereskedő és gazdálkodó, Bölön. Sz. 1883. Iskoláit a székely Mikó kollégiumban végezte, majd kereskedő lett és később gazdálkodással is kezdett foglalkozni. A községnek volt tüzoltófőparancsnoka, az Erdőbirtokosság alelnöke. A kulturális és szociális egyesületek támogatója.

Rafael Manó kereskedő, Bölön. Sz. 1881. Iskoláit Sepsiszentgyörgyön végezte, majd kereskedelmi pályára lépett és a saját erejéből lett önálló. A világháborúban a 24-es h. gy.-ezr.-ben orosz és román fronton mint számvevő őrmester teljesített szolgálatot. A háborús emlékérem és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Augner Eugénia.

Rafain Pál gazdálkodó, Csíktusnád. Sz. 1915. Ősrégi gazdacsaládból származik. Atyja: †Péter, édesanyja: Ábrahám Anna volt. 1939 óta önálló gazda, a szülői házban tanult meg gazdálkodni, a föld megmunkálását, a modern gazdaság korszerű eszközeivel végzi. Neje: Bartha Amália, aki szintén székely nemes családból ered.

Rafain Péter gazdálkodó, Csíktusnád. Sz. 1900. Atyja: †Péter, édesanyja: †Ábrahám Ágnes. Székely gazdacsaládból származik. Iskolái elvégzése után a szülői háznál tanulta a földművelés és jelenleg 32 hold földbirtokán folytat korszerű gazdálkodást. 4 évig volt Erdőgazda, a Gazdakör gazdája, közs. tanácsos, Közbirtokossági elnök és a r. k. egyház tanácstagja. Neje: Csatlós Ilona, gyermekei: Gábor és Zoltán, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Raffay Ádám földbirtokos, gazdálkodó, Csókfalva. Sz. 1894. Atyja: Dániel, édesanyja: Hadnagy Lívia volt. Tősgyökeres székely nemes családból származik. Iskolái elvégzése után az ősök által hagyományozott földön kezdett gazdálkodni, majd önálló gazda lett. A világháború alatt a 22-es gy.-ezr. kötelékében harcolt, sebesült, kitüntetése a kisezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. Neje: Bartha Rozália, gyermeke: Emma. A M. P. tagja, a kulturális és szociális egyesületek támogatója, a megszállás alatt magyarsága miatt többször tartottak nála házkutatást.

Raffay András gazdálkodó, Csókfalva. Sz. 1892. Atyja: Dániel, édesanyja: Hadnagy Lídia volt. Iskolái elvégzése után az ősi földön tanult meg gazdálkodni édesatyja mellett, majd önálló gazda lett. A világháborúban a 12-es tüzér-ezr.-Ben harcolt, a K. cs.-k. tulajdonosa. Lelkes tagja volt a M. P.-nak, hazafias és kulturális ügyek buzgó támogatója. Neje: Killyén Juliánna, gyermeke: Ilonka.

Rácz Béla kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1898. Atyja: Péter, édesanyja: Timár Zsuzsánna volt. Iskolái elvégzése után mint kereskedő szabadult föl és 1929-ben lett önálló kereskedő. Üzletét társas viszonyban Rácz Béla és Társa néven vezeti. Megbízható, kedvelt bevásárlási forrása a városnak. Neje: Salamonovics Jozefin. Tekintélyes polgára a városnak, a hazafias és kulturális egyesületek támogatója.

Rácz György gazdálkodó, malomtulajdonos, Mezőcsávás. Sz. 1893. Mezőbánd. Atyja: †Lajos, édesanyja: †Fülöp Róza. Mezőbándon, Aranyosgyéresen és Marosvásárhelyen végezte iskoláit, majd a szabóiparban szabadult fel. Iparát abbahagyva, később a géplakatos szakmát is megtanulta, majd 1919-ben édesatyjától átvette a malmot, melyet azóta nagy szaktudással és hozzáértéssel vezet. A M. P. tagja, résztvett annak megszervezésében és megalapításában. A világháború alatt a 22-es gy.-ezr kötelékében az orosz és olasz fronton harcolt, sebesült és fogságba esett. Tizedesi rangban szerelt le. Neje: Vizi Rozália, gyermekei: Béla és Katalin.

Rácz Lajos igazgató-tanító, okl. kántor, Csíkszentmiklós. Sz. 1885. Nyujtód. Ősrégi székely nemes családból származik. Atyja: †Lajos, édesanyja: †Kovács Franciska. Tanulmányait Kézdivásárhelyen és Csíksomlyón végezte, majd kántori oklevelet szerzett. Gyímesközéplakon kezdte pályafutását, onnan Csíkszentmihályra, majd Csíkszentmiklósra került 1924-ben. A világháborúban a 24-es gy.-ezr.-ben harcolt, orosz fogságba került és csak 1920-ban szerelt le. A Kalot vezetője, a közs. képvis. test. tagja. Neje: Barthos Anna Mária, gyermekei: Mária, Anna, Lajos, Gergely, Ilona, Béla és Géza.

Rácz László körjegyző, Szentháromság. Sz. 1903. Nyárádköszvényes. Atyja: †György, édesanyja: László Viktória volt. Tanulmányait Kolozsváron, a jegyzői tanfolyamot Lugoson végezte, ahol oklevelet nyert. A Székelyföld községeiben tevékenykedett mint jegyző és a bécsi döntés után került Szentháromságra, azóta vezeti a körjegyzőség ügyeit. Neje: Tamás Ilona, gyermekei: Borbála, László és Tibor. A kulturális és hazafias egyesületek irányítója és résztvevője.

Rád Gyula gazdálkodó, Abafája. Sz. 1895. Atyja: József, édesanyja: †Bartha Mária, ősei nyomdokain haladva gazdálkodást tanult, jelenleg őstermeléssel foglalkozik. A világháború alatt a 62-es gy.-ezr.-ben az olasz fronton sebesült, majd fogságba esett és 1919 okt.-ben került vissza. Kétszer a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Tekintélyes polgára a községnek, a Gazdakör alelnöke, a ref. egyház gondnoka. Neje: Oltján Zsuzsánna, gyermekei: Gyula, János, Sándor és József.

Rád József ifj. gazdálkodó, községi pénztáros, Abafája. Sz. 1905. Atyja id. József, édesanyja: †Bartha Mária. 7 hold földön folytat belterjes gazdálkodást, valamint haszonállattenyésztést, a ref. egyház presbitere és 1940 óta a község pénztárosa. A hazafias és kulturális egyesület tagja. Neje: Kovács Katalin, gyermekei: Ibolya, József és Gyula.

Rád Péter gazdálkodó, Erdőszengyel. Sz. 1890. Atyja: id. Péter, édesanyja: Vali Kata. Iskolái elvégzése után 1920 óta önálló gazda, a saját földjén őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel is foglalkozik. A világháború alatt a 23-as vadász z.-aljban a szerb fronton harcolt, megsebesült, majd az orosz frontra került, ahol 1915-ben fogságba esett, de 1917-ben megszökött. Mint szakaszvezető szerelt le. A hazafias és kulturális egyesületek támogatója. Neje: Máré Mária.

Rádu Dénes gör. keleti lelkész, Marosközesd. Sz. 1873. Szászndas. Tanulmányait Székelykeresztúron és Székelyudvarhelyen, majd Nagyszebenben végezte el. Jelenleg a maroskövesdi egyház vezető lelkésze. Neje: Máthé Kornélia, gyermekei: Viktória és Silvia.

Ráduly András gazdálkodó, Nagyemye. Sz. 1890. Atyja: József, édesanyja: Kovács Zsuzsánna volt. Iskolái elvégzése után atyja mellett gazdálkodni tanult és 1929 óta önálló saját földjén. Esztendők óta részt vesz a közéletben, a Tejszövetkezet igazgatója, a Hitelszövetkezet és a Hangya igazgatósági tagja. A M. P. munkájában és irányításában is tevékeny részt vesz. A világháborúban a 62-es gy.-ezr.-ben az orosz fronton 1915-ben fogságba került és 1918-ban tért haza, tizedesi rangban szerelt le. Neje: Markos Katalin, gyermekei: József, Katalin, András és Rozália.

Ráduly Dénes Hangya üzletvezető, Bárót. Sz. 1912. Iskolái elvégzése után a kereskedői pályán fejlesztette szaktudását és 10 évig volt a Lőrincz Endre cég üzletvezetője. A felszabadulászkor újjáalakult Hangya üzletvezetője lett, melyet azóta nagy szakértelemmel vezet. A „Kalot" helyi szervezetének elnöke, magyarsága miatt többször volt letartóztatásban. Szakképzett, intelligens kereskedő, székely családból ered. Atyja: Antal, anyja: Gaál Erzsébet.

Ráduly István molnár-mester, gazdálkodó, Esztelnek. Sz. 1892. Atyja: †Lajos, édesanyja: †Benkő Juliánna. Iskolái elvégzése után a molnáripart tanulta és gazdálkodott, majd a világháború kitörésekor az orosz, olasz és román fronton küzdött és mint őrvezető szerelt le. Tekintélyes polgára a községnek, a M. P. örökös tagja és az Erdélyi Párt tagja. Neje: Pajzs Veronika, gyermekei: János és Berta, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Ráduly János mádéfalvi ny. min. tanácsos, Budapest. Sz. 1886. Széicelykeresztúr. Atyja: †Mihály, tekintélyes földbirtokos volt. Székely nemes családból származik. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Selmecbányán végezte, mint erdőmérnök. A

besztercei, majd a székelyudvarhelyi erdészeti hivatalhoz került és 1911-től 1925-ig a m. kir. Földművelésügyi Minisztériumban teljesített szolgálatot. Miniszteri tanácsosi rangban vonult nyugalomba, és 1930 aug. 23-án hunyt el. Lelkes tagja volt az erdélyi egyesületeknek. Özvegye: homoródjánosfalvi Sándor Emma, aki szintén székely nemes családból ered.

Ráduly János gazdálkodó, Udvarfalva. Tekintélyes polgára a községnek, községi tanácsos, egyházi presbiter, 24 évig volt községi bíró, 25 éve gondnoka a ref. egyháznak. Végigküzdötte a világháborút, a szerb, orosz és az olasz fronton, K. cs.-k. és a bajor háb. e. é. tulajdonosa. Neje: Kiss Juliánna, gyermekei: János, István és Zoltán.

Ráduly József gazdálkodó, Várhegy. Sz. 1899. Udvarfalva. 1912 óta önálló gazda, 45 hold birtokán intenzív, korszerű gazdálkodást folytat. Székely családból származik, a ref. egyház presbitere, közs. képviselő. A világháborúban a 22-es gy.-ezr.-ben az olasz fronton harcolt, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: udvarvalfi Szász Zsuzsánna, gyermekei: Juliánna és József.

Ráduly József gazdálkodó, Recsenyéd. Sz. 1901. Székely nemes családból származik. Atyja: †János, édesanyja: †Bomhér Rebeka. 1927 óta önálló gazda, a földművelést atyja mellett tanulta. A M. P.-nak és a EGE-nek tagja, a Gazdakör jegyzője, egyházi presbiter és pénztáros. Volt községi albíró, a Hangya elnöke és a Közbirtokosság tanácsosa. Tekintélyes polgár. Neje: Kovács Juliánna, gyermekei: Juliánna és László.

Rádulyi András gazdálkodó, földbirtokos, Killyén. Sz. 1869. Iskolái elvégzése után önálló gazda lett, jelenleg 80 hold földbirtokán korszerű gazdálkodást és haszonállattenyésztést folytat. Tekintélyes polgára a községnek, a Gazdakör elnöke, a M. P. tagja, 14 évig volt községi bíró. A megszállás alatt hazafiassága miatt üldözték. Neje: Barabás Ágnes, gyermekei: András, Lajos országgyűlési képviselő és Júlia.

Ráduly Lajos országgyűlési képviselő, Killyén. Sz. 1904. Atyja: András a község tekintélyes polgára, gazdálkodó, esztendőkön keresztül volt községi bíró, édesanyja: Barabás Ágnes. Középiskoláit Sepsiszentgyörgyön végezte, majd a családi birtok művelését tanulta meg édesatyja mellett. A községnek volt bírája, a megszállás alatt részt vett minden kulturális, szociális és hazafias egyesület működésében, 1940-ben képviselővé választották meg. Neje: Khel Margit, okl. tanítónő, gyermeke: Lajos.

Rákosy Dénes közs. körjegyző, Mezőerked. Sz. 1891. Felsőcsernáton. Atyja: †Demeter, édesanyja: †Kovács Amália. Törzsökös székely nemes lófő családból ered, a nemességet II. Rákóczi Györgytől kapták. Jegyzői oklevelét 1912-ben nyerte el és Gyimesfelsőlakon kezdte pályafutását. Nagysármásra, Vargyasra, Jászapátiba és 1919-ben Alsócsernátonra került. 1931-ben a románok állásából eltávolították és csak 1940 óta tölti be ismét hivatását. Neje: Paál Irén, gyermekei: Erzsébet és László. Minden kultúrintézmény támogatója.

†Rákosi Kristóf főgimnáziumi tanár, Csikrákos. Sz. 1866. Németországból származott. Atyja: †Sehner Venczel, postamester volt. Egyetemi tanulmányait Kolozsváron végezte és mint tanár Gyergyószentmiklóson működött. A román hűségeskű megtagadása miatt állásából elbocsátották és 1924-ben hunyt el. Özvegye: delnei Bocskor Borbála, székely nemes családból ered, nevelt gyermekei: Ilona, Adél és Margit.

Rákosy László ref. lelkész, Sepsikőrispatak. Sz, 1899. Nagysolymos. Atyja: †Béla, édesanyja: Kállay Berta volt. Tanulmányait Székelyudvarhelyen, Nagyenyeden és Kolozsváron végezte és Szilágysomlyón kezdte lelkipásztori működését, 1927-ben. Innen Kissolymosra, majd 1930-ban Kőrispatakra került mint rendes lelkész. A világháborúban a 82-es székely ezr.-ben mint hadapród-őrmester a román és az olasz fronton teljesített szolgálatot. A megszállás alatt vallásos összejöveteleket tartott, ahol az unitáriusokkal közösen a magyar kultúrát fejlesztették, ezért többször vitték a csendőrségre. Neje: Vargha Sára, gyermekei: Éva és László.

Rákosy Mór közs. segédjegyző, Kozmás. Sz. 1899. Felsőcsernáton. Törzsökös székely nemes családból származik, a XVI. században kapták a nemességet. Atyja: József, anyja: Bardócz Ágnes. Tanulmányait Kézdivásárhelyen, a jegyzői tanfolyamot Fogarason végezte el és Gyimesfelsőlakon kezdte el közig. pályafutását. Csíkdelne, Ménaság és Csíktaplóca volt további állomáshelye és jelenleg Kozmáson végzi hivatását. A világháborúba önként vonult be, a román fronton küzdött, az Erdélyi Párt tagja. Neje: Gál Erzsébet, gyermeke: Laura.

Rákossy István dr. ügyvéd, Csíkszereda. Sz. 1910. Csíkszentmárton. Atyja: István erdőmérnök, édesanyja: Kiss Anna volt. Tanulmányait Brassón, Bukarestben és Kolozsváron végezte, 1937-ben kezdett Brassón ügyvédi gyakorlatot folytatni és 1940 óta van Csíkszeredán. A magyar Kaszinó és az Erdélyi Párt tagja, a kultúrintézmények támogatója.

Rákossy István ny. m. kir. főerdőmérnök, kirendeltségi vezető, Csíkszentmárton. Sz. 1882. Aldoboly. Ősrégi székely lófő nemes családból származik. Atyja: †Ferenc, édesanyja: Szabó Borbála volt. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön és Selmecbányán az Erdőmérnöki Főiskolán végezte, oklevelét Budapesten nyerte el. Az Egri Főkáptalannál kezdte pályafutását, majd a Csíkmegyei Állami Erdőkezelésnél tevékenykedett és 1908-ban került Csíkszentmártonba, ahol az erdőgondnokság vezetésével bízták meg. A megszállás alatt magyarsága miatt nyugdíjazták és Tusnádfürdő igazgatója volt, majd építészettel foglalkozott és a visszacsatolás óta a Csíkszentmártoni Erdőfelügyelőség Kirendeltségének vezetője. Neje: Kiss Anna, gyermekei: István dr. ügyvéd és Anna Laura férj. dr. Nagy Domokosné.

Rákossy Zoltán illyefalvi áll. polg. isk. tanulm. felügy. igazg., Újpest. Sz. 1885. Kézdivásárhely. Székely igazolt lófő nemes családból ered. Atyja: †József, ig.-tanító, anyja: Szakács Mária volt. Tanulmányait Kolozsváron és Budapesten végezte és mint polg. isk. tanár Nagymihályon, Breznóbányán, és mint igazgató Turócszentmártonban, Pápán, Ócsán és 1921 óta Ujpesten tanít. Az Orsz. Polg. Tan. egyesület elnöke, a Bpesti Ref. Egyházmegye tanácsbírája, az Orsz. Közokt. Tanács tagja, az újpesti ref. egyház főgondnoka, a Légó Liga alelnöke Ujpesten, számos tudományos, kulturális egyesület működésében részt vesz. A világháborúban a haza érdekében kifejtett munkásságáért miniszteri elismerésben részesült, a polg. háb. e. é. és az Orsz. Ifj. Vöröskereszt e. é. tulajdonosa, Neje: Grega Ilona, gyermekei: Dezső dr. és Klára.

Rápolthy Károly peselneki és rápolti, körjegyző, Kolozsnagyida. Sz. 1896. Alsóilosva. Háromszékmegyei primor nemes családból származik. Tanulmányait Nagyenyeden, Marosvásárhelyen és a jogakadémiát Nagyváradon végezte. Kolozsnagyidán, majd Nagysomkuton működött, amikor a románok 1935-ben nyugdíjba kényszerítették, de 1940 óta ismét mint körjegyző tölti be hivatását. A M. P. és a hazafias, valamint a kulturális egyesületek vezetésében tevékeny részt vesz. A világháborúban az orosz és az olasz harctéren küzdött, a II. o. ezüst és a bronz vit. étulajdonosa, mint zászlós szerelt le. Neje: lécfalvi és szentimrei Bodor Teréz, gyermekei: Károly és Jenő.

Rátz István lécfalvi ref. lelkész, Csejd. Sz. 1890. Lécfalva. Tősgyökeres lófő székely nemes családból ered. 1622-ben Bethlen Gábortól kapták a nemességet. Atyja: Károly csendőrhadnagy, anyja: bölöni Bölöny Krisztina volt. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön és Kolozsváron végezte. Székelyudvarhelyen volt s.-lelkész, majd Petrila Lónyay Bányatelep lelkésze volt, onnan került Csejdre, ahol 22 éve működik. Az IKE ig. tagja, a ref. egyházmegye tanácstagja, minden szociális és kulturális egyesület működésében önzetlen munkásságot fejt ki. Magyarsága miatt sokat zaklatták. Neje: Merza Frida, gyermekei: Erzsébet, Éva, László és István.

Rátz Pál körjegyző, Málnás. Sz. 1913. Bitta. Székely nemes családból származik. Atyja: †Mózes ig.-tanító volt, aki világháborúban az orosz fronton halt hősi halált. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyon es Csurgón végezte, a jegyzői tanfolyamot Fogarason hallgatta és 1934-ben nyert oklevelet. Mártonfalván kezdte közig. működését mint jegyzőgyakornok és 1941-ben lett Málnás község körjegyzője. Az Erdélyi Párt tagja, a, község minden kulturális es szociális egyesületének irányítója és résztvevője.

Reisz Sándor órás és ékszerész, Székelyudvarhely. Sz. 1906. Csókfalva. Atyja: †Albert vendéglős volt. Iskolái elvégzése után az órásioart tanulta ki és szaktudásának fejlesztése után 1919-ben lett önálló mester. A szakma méltó képviselője, jónevű szakiparos. Minden szakmába vágó munkát vállal és szakszerűen végez.

Reiszfeld Miklós villany- és rádiószerelő, Marosvásárhely. Sz. 1892. Szászrégen. Iskoláit Szászrégenben végezte, majd a villanyszerelést sajátította el és 1911-ben lett önálló saját erejéből és szorgalmából. A világháború alatt frontszolgálatot teljesített és tizedesj rangban szerelt le. Villany és rádió felszerelési szaküzlete van, a szakmába vágó mindennemű javítást tökéletesen végez és vállal. 30 éve tagja az önkéntes Tűzoltó Testületnek, alparancsnok, életveszélyes mentésért kitüntetést kapott. Az Építőipariskola választmányi tagja, a Vásárhelyi T. E. örökös tagja. Magyarsága miatt 6 hónapig internálták. Neje: Bechler Cecilia, gyermekei: Sándor és Ilona.

Reitter Károly építész, Gernyeszeg. Sz. 1884. Kabold. Középiskoláit a magyar nyelv elsajátítása miatt Budapesten végezte. Szakképzett és tekintélyes építész, a Műemlékek Orsz. Bizottságánál huzamosabb ideig működött, számos templom, kastély és műemlék restaurálása fűződik nevéhez. A Tejszövetkezet megalapítója és üv. elnöke, a hazafias és kulturális egyesületek támogatója. Neje: cserefalvi Farkas Anna okl. tanítónő és óvónő, aki 1935-ig végezte hivatását, amikor nyugalomba vonult. Nevelt gyermeke: Ildikó.

Rend László igazg.-tanító, okl. kántor, Marosfelfalu. Sz. 1884. Szabéd. Székely nemes családból ered. Tanulmányait Székelykeresztúron végezte és 1904-ben tanítói és kántortanítói oklevelet szerzett. 1907 óta a marosfelfalui iskolában tanít, 1923-ban igazgató lett. A Hitelszöv. ügyvezetője és könyvelője, a Bocskay Dalkör karmestere és megalapítója, a Méhészeti Egyesület alapítója és elnöke, minden kulturális és hazafias egyesület tagja. Postamesteri vizsgát is tett, és a község postahivatalát is vezette. Magyarsága miatt kilencszer állították hadbíróság elé. A világháborúban a 62-es gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, mint hadapród őrmester fölmentéssel szerelt le. Neje: Jakab Klára, a helyi Nöszövetség vezetője, gyermekei: László pt. főtiszt. Piroska tanítónő, Ilona tanítónő, Imre tanító, Margit tanítónő, Gyula tisztviselő és Jolán. A Rend-család 6 tagja halt hősi halált a világháborúban.

Rettegi Zoltán körjegyző, Kézdimártonfalva. Sz. 1908. Kézdiszárazpatak. Atyja: Ferenc ny. tanító. Székely nemes családból származik. Tanulmányait Kézdivásárhelyen és Csíkszeredán, a jegyzői tanfolyamot Fogarason végezte. 1934-ben mint h. jegyző Előpatakon kezdte munkálkodását, majd 1937 óta Alsócsernáton körjegyzője. 1940-ben került Kézdimártonfalvára és azóta végzi fenti körjegyzőség teendőit. Neje: György Berta.

Reznek József gazdálkodó, Kökös. Sz. 1892. Tősgyökeres székely gazdacsaládból ered. Édesatyja mellett tanult meg gazdálkodni és 1922 óta önálló. A világháborúban a 2-ik gy.-ezr.-ben mint őrvezető az orosz, román és olasz fronton harcolt. Kitüntetése a K. cs.-k. Tekintélyes polgára a községnek, a Magyar és az Erdélyi Párt volt tagja, a ref. egyház gondnoka. Neje: Plugor Róza, nevelt gyermeke: Nagy Margit.

Régeni Áron áll. tanító, okl. kántor, Árkos. Sz. 1878. Káinok. Székely nemes családból származik. Atyja: †György, anyja: †Kiss Rebeka. Tanulmányait Székelykeresztúron és Kolozsváron végezte és mint tanító 1897-ben kezdte pályafutását. A megszállás alatt magyarsága miatt állásából elbocsájtották. de a Székelyföld visszatérése óta ismét elfoglalta helyét. Számos hazafias és kulturális egyesület tagja, a Dalárda vezetője. Neje: Kovács Teréz, gyermekei: Piroska és Juliska.

Régeni Piroska okl. tanítónő, férj. Boroda Györgyné, Árkos. Sz. Kolozsváron. Atyja: Áron, apyja: Kovács Teréz. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön és Kolozsváron végezte és 1927-ben Árkoson kezdte pedagógiai munkásságát. Az Unit. Nőszöv. tagja, a kulturális egyesületek működésében részt vesz.

Réter János kántortanító, Székelyzsombor. Sz. 1899. Bikafalva. Atyja: János ny. tanító, édesanyja: Fazekas Vilma volt. A székelykeresztúri tanítóképzőt végezte el, és Gyepesen, Hidegkúton és Miklósfalván tanított, majd 1934-ben került Székelyzsomborba. A világháborúban a 82-es székely ezr.-ben az olasz fronton fogságba került, majd a nemzeti hadseregben teljesített szolgálatot és mint önkéntes őrmester szerelt le. Neje: Kiss Róza. A Tejszöv. ügyv. elnöke, leventeoktató, a község minden kulturális, szociális egyesületének munkájában részt vesz.

Réthy János gazdasági intéző, Vargyas. Sz. 1909. Gernyeszég. Székely nemes családból ered. Szakiskolái elvégzése után mint gyakornok 3 évig a Regátban működött és 8 évig Nagyernyén volt uradalmi intéző, majd 1941-ben a báró Dániel Ferenc uradalmának intézője lett. Az EMGE rendes tagja, számos kulturális és hazafias egyesület támogatója. Neje: Csipor Erzsébet, gyermekei: János és Jenő.

Réthy Mózes körjegyző, Alsóbölkény. Sz. 1901. Kisillye. Atyja: †Dénes ref. tanító, édesanyja: †Máthé Anna. Tanulmányait a debreceni ref. kollégiumban végezte el, majd a székely hadosztály kötelékében teljesített szolgálatot 1919 jún.-ig. Kisilyére került és mint jegyzőgyakórnok kezdte működését, majd 1920-ban közig. tanfolyamot végzett. 1921-ben lett segédjegyző és 1938 óta mint vezető jegyző működik. Neje: Keresztes Emma okl. tanítónő, gyermekei: Gabriella, László és Éva. A hazafias, kulturális és társadalmi egyesületek működésében tevékeny részt vesz

Réz György dr. csapói egyet. orvos, Alsócsernáton. Sz. 1910. Kézdivásárhely. Atyja: Béla ügyvéd, édesanyja: Lukács Aranka volt. Primor székely nemes családból származik. Tanulmányait Kézdivásárhelyen és Kolozsváron végeztetés 1941 óta mint körorvos végzi hivatását Alsócsernátonon. Minden kultúr és szociális, valamint a hazafias egyesületek munkájában részt vesz.

Richter Aladár fatermelő, Sepsibükszád. Sz. 1889. Kopócsapáti. Iskoláit Szatmárnémetin végezte, majd a KSOD kötelékében huzamosabb ideig teljesített szolgálatot, de magyarsága miatt a csehek kiutasították. Erdélybe került és a faiparban kezdett tevékenykedni, jelenleg fakitermeléssel foglalkozik. A világháborúban a 43-as, majd a 82-es székely ezr.-ben orosz, olasz és román fronton harcolt, kétszer sebesült, mint őrmester szerelt le. A II. o. ezüst, a bonz vit. é., a K. cs.-k. és a koronás vas érdemkereszt tulajdonosa. Az Erdélyi Párt elnöke, a megszállás alatt a választások idejére, mint a M. P. bizalmi emberét elfogták és fogvatartották. Neje: Varga Regina, gyermekei: Zoltán és Jenő.

†Richter Rudolf banktisztviselő, Siménfalva. Középiskolái elvégzése után banktisztviselő lett, majd Dicsőszentmártonban 1935-ben történt haláláig tevékenykedett. Özvegye: Gridó Juliánna okl. tanítónő, aki Dicsőszentmártonban született, székely nemes családból származik, atyja unit. esperes volt. Tanulmányait Nagyszebenben végezte, Dicsőszentmártonban kezdett tanítani. A megszállás alatt közismert magyarsága miatt nem taníthatott és 1940 óta végzi ismét hivatását. Gyermekei: Rudolf és Juliánna.

Rigó Albert gazdálkodó és kereskedő, Városfalva. Sz. 1897. Ősrégi székely unit. családból ered és atyja mellett gazdálkodást tanult. Később kereskedelmi pályára lépett és huzamosabb ideig volt a Hangya üzletvezetője. 1930 óta önálló és a község kocsmájának bérlője. A világháború alatt a 24-es gy.-ezr.-ben szolgált orosz és olasz fronton. Mint tizedes szerelt le, a II. o. ezüst, bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A M. P. és az EGE. valamint a Gazdakör tagja, a Tejszöv. és a Cséplőgép Társulat pénztárosa. A község kulturális és hazafias egyesületeinek életében részt vesz. Neje: László Eszter.

Rigó Mihály kovácsmester, Septér. Sz. 1884. Mezőkölbölkút. Iskoláit elvégezvén katonaéveit a 12-es mezei tüzér-ezr.-ben töltötte, majd a világháborúba vonult be, ahol orosz fronton teljesített szolgálatot és mint főtüzér szerelt le. Szakképzett jónevű iparosa a községnek. Neje: Fodor Anna,, gyermekei: Margit, Zoltán és Anna.

Ring Sándor építkezésianyag kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1899. Iskolái elvégzése után fűrészgyári vezető volt, majd 1927-ben társas alapon Léwi Andorral lett önálló. A világháborúban mint önkéntes vett részt. Neje: Hirsch Gizella, gyermekei: Ádám és Judit.

Ritz Mihály asztalosmester, Marosvásárhely. Sz. 1874. Atyja: Mihály, édesanyja: Kassay Mária. Iskoláit Marosvásárhelyen és Budapesten végezte és az asztalosiparban szabadult föl. Segédéveinek eltöltése után 1901-ben lett önálló mester, saját erejéből és szorgalmából. Tekintélyes, jónevü iparos, főleg épületasztalos munkákat készít, számos köz- és magánépület munkája fűződik nevéhez. A világháborúban a 22. gy., majd a 4. csendőrezr.-ben és a 315. ezr-ben szolgált, az orosz, román és az olasz fronton fordult meg és mint törzsőrmester szerelt le. Kitüntetései a Ferencz József jub. kereszt, a bronz, K. cs.-k. és német vaskereszt tulajdonosa. Neje: Kiss Erzsébet.

Rittersburg József gazdálkodó, Görgényszentimre. Sz. 1886. Atyja: †József kereskedő, édesanyja: Boér Lujza volt. Iskolái elvégzése után cipészipart tanult, majd Gyulafehérváron önálló mester lett 1910-től 1926-ig Görgényszentimrén volt üzlete, azóta gazdálkodással foglalkozik. A világháborúban a 62. k. gy.-ezr.-ben harcolt, az orosz fronton fogságba került és 3 évi fogság után tért haza. A közs. képv. testület tagja, tekintélyes polgára a városnak. Neje: Stamfel Irma. A családból Rittersburg Albert, Ferenc és Sándor mindhárman hősi halált haltak a világháborúban.

Román István gazdálkodó, Vargyas. Sz. 1914. Atyja: Ferenc, édesanyja: Ilkey Rebeka volt. Régi székely gazdacsaládból származik, iskolái elvégzése után édesanyja mellett tanulta a gazdálkodást, mivel édesatyja huzamosabb időt töltött Amerikában. A Gazdakör, a M. P. és az ÖTT tagja. A hazafias és kulturális egye^ sületek támogatója. Neje: Farkas Emma, gyermekei: Irma és Róza.

Roóz Jenő magántisztviselő, üzemvezető, Nyárádremete. Sz. 1893. Tanulmányait Szatmárnémetiben végezte, majd magántisztviselő lett. 1931-ben került a „Fagul" kötelékébe, ahol jelenleg, mint üzemvezető tevékenykedik. A világháború alatt az 5. gy.-ezr.-ben az orosz és román, majd a francia fronton küzdött, sebesült és mint hadnagy szerelt le. A katonai érdemkereszt a kardokkal, a bronz vit. és a seb. é., a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Izsák Johanna, gyermekei: Zsigmond és Tamás.

Rosenbaum Pál műszaki kereskedő. Szászrégen Sz. 1893. Mezőbánd. Iskolái elvégzése után a kereskedelmi pályán fejlesztette szaktudását, maid saját erejéből és szorgalmából lett önálló. Részt vett a világháborúban, ahol meg is sebesült. A hazafias és kulturális egyesületek támogatója. Neje: Kisselstein Margit, gyermekei: Katalin és Judit.

Rósenberger Sámuel kereskedő, Nyárádremete, Vármező. Sz. 1878. Marosborgó. Iskolái elvégzése után a kereskedelmi pályára lépett, majd önálló kereskedő lett, jelenleg a vármezei-nyárádremetei kantin vezetője. A világháborúban mint tizedes küzdött, orosz fogságban volt. Neje: Diósi Matild, gyermekei: Ernő, Irén, Oszkár, Béla és Fülöp.

Rosenblatt Oszkár cséplőgéptulajdonos, Teke. Sz. 1889. Dipse. Iskolái elvégzése után a gépészipart tanulta ki és 1921-ben került Tekére. Két cséplőgarnitura és egy teherautó tulajdonosa, bércsépléssel foglalkozik. A M. P. volt tagja, az Iparegyesület tagja. A világháborúban mint s.

szolgálatos töltött 3 évet. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: Godel Klára, gyermekei: Ervin, Jenő és Sarolta.

Rosenfeld Géza kereskedő, Görgényszentimre. Sz. 1885. Iskolái elvégzése után atyja mellett tanulta a kereskedést és 1919-ben lett önálló saját erejéből és szorgalmából. A világháborúban a 62. gy.-ezr.-ben sebesült és mint beteg leszerelt. Neje: Haumann Regina, gyermekei: Arnold, Sándor, Samu, Zoltán, Aranka, Ilonka, Ibolyka és Piroska.

Rosenfeld Jenő textil- és gyapotnagykereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1886. Mezőkapus. Középiskoláit Marosvásárhelyen és Gyulafehérváron végezte, majd a kereskedelmi pályán folytatta textiliparban tanulmányait és 1914-ben saját erejéből lett önálló. A város szolid és megbízható cége, a Kereskedelmi Társulat elnöke, a Sport Egylet Úszószakosztályának elnöke, a kulturális, hazafias és szociális egyesületek mindenkori lelkes támogatója. Neje: Elek Olga, gyermekei: Eleonóra és Edvin.

Rosenez Kovács Lajos gazdálkodó, Bözödújfalu. Sz. 1899. Székely gazdacsaládból származik, iskolái elvégzése után atyja mellett tanult meg gazdálkodni, jelenleg 50 hold birtokán folytat korszerű gazdálkodást. A világháborúban őrvezetői rangban teljesített szolgálatot az olasz fronton, egyízben sebesült. A közs. képv. test. tagja, tekintélyes polgára a községnek. Neje: Nagy Vilma, gyermekei: Elvira, Ilonka, Endre, József, Béla, Ida és Bella, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Rosenfeld József kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1871. Harina. Iskolái elvégzése után a szesziparban szabadult föl és 1912-ben lett önálló kereskedő saját erejéből és szorgalmából. A világháborúban mint népfelkelő vett részt. Neje: †Blum Sarolta, gyermekei: Lajos, Ilona, Erzsébet és Eszter. Lajos fia mint hadnagy vett részt a világháborúban.

Rosenfeld Samu kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1893. Kelemenkerte. Iskolái elvégzése után atyja mellett gazdálkodást tanult, majd a kereskedői pályára lépett és 1920 óta önálló. A világháborúban orosz és olasz fronton küzdött, sebesült. Neje: Márk Eszter, gyermekei: Gyula, Miklós és Magdolna.

Rosmann Izsák fém- és hulladékvaskereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1890. Iskoláit Kolozsváron végezte, majd a kereskedői pályára lépett és 1913-ban Kolozsváron lett önálló. 1937-ben került Marosvásárhelyre. A M. P. tagja. A világháborúban 3 évig teljesített katonai szolgálatot. Neje: Grün Frida, gyermekei: Ernő, László és Anna.

Rósner József olajmalom-tulajdonos, Teke. Sz. 1884. Felsőbalázsfalva. Iskolái elvégzése után a malomszakmát tanulta, majd Mezőveresegyházán 1907-ben építette fel malmát. 1936-ban fenti helyen létesítette malmát és Besztercén két malom képezi még tulajdonát. A világháborúban mint főhadnagy vett részt, de betegsége miatt fölmentest nyert. Neje: Háger Zseni, gyermekei: Gizella, Jakab, Manó és Kálmán.

Rosonczy Aladár áll. tanító, Bölön. Sz. 1909. Székely nemes családból származik. Atyja: †Mihály, édesanyja: Faluvégi Zsuzsánna. Tanulmányait Székelykeresztúron végezte és 1926-ban kezdte pedagógiai munkásságát. Azóta megszakítás nélkül működik. Minden hazafias és kulturális egyesület tagja. Gyermekei: Ibolyka és Cecilia.

Róth Sándor dr. gyakorló-orvos, Nyárádremete. Sz. 1903. Arad. Tanulmányait Aradon és Pádován Olaszországban végezte, ahol 1931-ben nyert oklevelet. Bukarestben és Olaszországban kezdte gyakorlatát és 1937 óta orvos Nyárádremetén. Neje: Farkas Erzsébet. A kultúr és szociális egyesületek támogatója.

Róth Sándor Hangya-üzletvezető, Középajta. Sz. 1899. Felsőbánya. Tanulmányait Szatmáron végezte, ahol kereskedelmi érettségit tett. A kereskedői gyakorlatot különböző helyeken sajátította el és 1922-ben lett önálló. Jeleneg a Hangya üzletvezetője. A világháborúban az 1. és a 29. gy.-ezr.-ben a román fronton harcolt, mint hadapródőrmester szerelt le. A háb. e. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa, Neje: Wilhelm Eszter. A hazafias és kulturális egyesületek támogatója.

Róthmann Mór fakereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1881. Székelybö. Atyja: †Lipót fakereskedő voft. Iskoláit Brassóban végezte, ahol érettségit tett, majd a faiparban folytatta szaktanulmányait és saját erejéből lett önálló A világháborúban a 62. gy.-ezr.-ben teljesített szolgálatot. Mint főhadnagy szerelt le, a Sig. Laud., a koronás ar. érdemkereszt, a II. o. Vöröskereszt és a szolgálati kereszt tulajdonosa. Neje: Izsák Helén.

Róthstein Vilmos ecetgyáros, Marosvásárhely. Sz. 1897. Iskolái elvégzése után mint biz. tisztviselő működött, majd 1927-ben ecetgyárat létesített, melyet azóta önállóan vezet. A világháború alatt mint zászlós, a szerb fronton teljesített szolgálatot. Neje: Elekes Ilona.

Rozsnyay Béla, marosjárai, városi tisztviselő, Kispest. Sz. 1880. Mezőtóhát. Atyja: György, édesanyja: nagyberivói Boér Róza volt. Székely nemes családból származik, tanulmányait Kolozsváron és Kolozsmonostoron a Gazdasági Tanintézetben végezte, majd a család marosbogáti birtokán gazdálkodott. A világháborúban a 22. h. ezr.-ben az orosz fronton 1916-ban fogságba került és 1917-ben szökve menekült meg. Századosi rangban szerelt le, a III. oszt. kat. érdemkereszt, a jub., a K, cs.-k. és a Sig. Laud., valamint a kettőssávos seb. é. tulajdonosa. 1922-ben a román megszállás alatt hazafias magatartása miatt kiutasították és menekülni volt kénytelen. Neie: losonci Makay Jolán, gyermeke: Jolán.

Ruhig Zoltán, a Városi Mozgó tulajdonosa, Marosvásárhely. Sz. 1914. Szováta. Atyja: László fatermelő, édesanyja: Leveleki Margit., Marosvásárhelyen és Párizsban végezte tanulmányait, majd édesatyja mellett a faiparban tevékenykedett. 1930 óta bérli a Városi Mozgót. Minden kulturális, hazafias és társadalmi egyesület pártolója. Atyja: László végigküzdötte a világháborút, jelenleg tartalékos százados.

†Russi János gör. kel. felkész, Kolozsnagyida. 1927-ben hunyt el. özvegye: Cristea Mária, földbirtokos, Topliczán született, előkelő román családból származik, nagybátyja román miniszterelnök volt. Jelenleg mint lelkészi nyugdíjas, földbirtokának vezetésével foglalkozik. Gyermekei: György, jónevű festő, Münchenben él, János Bukarestben társadalombiztosítási főtisztviselő és Ilona férj. dr. Czupu Jánosné, közjegyző neje.

Rusz László malomtulajdonos, Septér. Sz. 1910. Kozmatelke. Iskolái elvégzése után a malomszakmát tanulta és abban szerzett gyakorlatot, és 1935 óta vezeti édesatyja által alapított motorosmalmot, Septéren. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: Fiszkután Zsuzsánna. A kulturális és hazafias egyesületek támogatója.

Sajgó Bálint szabómester, Maroshévfz. Sz. 1898. Gyergyóalfalu. Székely nemes családból ered. Iskolái elvégzése után, Budapesten tanulta iparát és segédéveit a legjobb mesterek mellett töltötte el s 1927-ben önálló mester lett. A világháborúban a 82. gy.-ezr.-ben a román fronton harcolt balláblövéssel sebesült. A bronz vit. é., a seb. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Szakképzett, tanult iparos, műhelyéből megbízható és jó munka kerül ki. Neje: Eperjessy Juliánna, gyermekei: Magda, Attila és Éva, akiket magyar szellemben nevelt fel.

Sala Bozsidár id. gazdálkodó, Agyagfalva. Sz. 1885. Székely nemes családból származik. Iskolái elvégzése után a malomszakot tanulta ki, és mint malomépítő asztalos szabadult fel. Jelenleg 30 hold földön gazdálkodik és vezeti kereskedelmi és vámmalmát fiai segítségével. A Hangya igazgatója, a ref. egyház presbitere. Neje: Szőcs Ágnes, gyermekei: Boldizsár, Balázs és Béla.

Sala Erzsébet ref. felekezeti tanítónő, Dedrádszéplak. Sz. 1913. Brassó. Atyja: János, édesanyja: Tompa Zsuzsánna volt. Törzsökös székely családból származik, tanulmányait Székelyudvarhelyen végezte 1932-ben A sombori ref. iskolában kezdett tanítani, 1940 óta Dedrádszéplakon a ref. iskola tanítónője. A Leányszövetség vezetője, a Nőegylet titkára.

Salamon Béla termény- és magkereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1889. Meggyes. Atyja: †Izsák, édesanyja: Gioláli Berta. Iskoláit elvégezte, majd kereskedelmi pályára lépett és Nyárádgálfalván volt önálló kereskedő. 1920 óta van Marosvásárhelyen, termény- és magkereskedéssel foglalkozik, üzletében 4 alkalmazottat foglalkoztat. Neje: Ábrahám Gizella, gyermeke: Irén.

Salamon Ernő fakereskedő, Csíkszentkirály. Sz. 1903. Marosújvár. Iskolái elvégzése után mint magántisztviselő működött. 1935-ben önállósította magát mint fakereskedő 1936-ban Csíkszentkirályon fűrészüzemet létesített, amelyet azóta is a legnagyobb szakértelemmel vezet. Neje: Thierer Renáta, gyermeke: Miklós.

†Salamon Lázár kereskedő, Görgényszentimre. Iskolái elvégzése után mint kereskedő tevékenykedett, 1936-ban történt haláláig. Részt vett a világháborúban. Özvegye: Schwarcz Frida, aki jelenleg az üzletet vezeti férje nyomdokain haladva. Gyermekei: Ignác, Aranka, Szeréna, Zoltán, Emil, József és Margit.

Salamon Péter id. gazdálkodó, Nyárádremete. Sz. 1883. Székely családból származik, iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult, majd önálló lett. A világháborúban a 9. huszárezr.-ben orosz, román és olasz fronton harcolt mint szakaszvezető. A II. o. ezüst, a bonz vit é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Konta Zsuzsánna, gyermekei: Róza, József, Péter.

Salamon Sándor, az „OFA" eladási osztály vezetője, Maroshévíz. Sz. 1895. Homoródszentpál. Középiskoláit Brassón, az egyetemet Kolozsváron végezte és a faipart tanulmányozta, majd magántisztviselő lett. Az „OFA" eladási osztályának jelenleg a vezetője. A világháborúban a 82. székely ezr.-ben az olasz fronton mint önkéntes hadapródjelölt teljesített szolgálatot. Minden magyar és hazafias egyesület tagja, az unit. egyház presbitere. Neje: Domány Ilona, gyermeke: Éva-Judith.

Salamon Vendel ny. pt. altiszt, gazdálkodó, községi bíró, Csíkpálfalva. Sz. 1882. Székely nemes családból származik. Atyja: †István, édesanyja: †Sándor Mária. A m.

kir. posta kötelékébe Csíkpálfalván mint II. oszt. altiszt működött, hazafias magatartása miatt kétízben is kényszernyugdíjazták, 1939 óta van ténylegesen nyugdíjazva. A M. és az Erdélyi Párt tagja, Gazdaköri és EGE tag. Gazdálkodással foglalkozik, tekintélyes polgára, a község bírói tisztségét tölti be. Magyarsága miatt a román csendőrök úgy megverték, hogy huzamosabb ideig betegen feküdt, megfigyelés alatt tartották és naponta kellett a kat. parancsnokságon jelentkeznie. Neje: Péter Anna, gyermekei: Irén, Anna, Erzsébet, Mária és Tibor.

Sallah Imre dr. m. kir. postatitkár, Pestszentlörinc. Sz. 1886. Szamosújvár. Tősgyökeres székely ref. családból származik. Atyja: †István, édesanyja: Nagy Róza volt. Tanulmányait Nagyenyeden és a kolozsvári egyetemen végezte, majd a m. kir. posta kötelékébe lépett, 1920-ig Kolozsváron működött. A románok a hűségeskü megtakadása miatt kiutasították és akkor került Budapestre, ahol azóta tevékenykedik.

Salat Antal gazdálkodó, Jedd. Sz. 1892. Mikkháza. Törzsökös székely gazdacsaládból származik. Atyja: †István, édesanyja: Timár Julia volt. Édesatyja tanította meg gazdálkodni, majd önálló gazda lett. A világháborúban a 23. vadászzászlóaljban a szerb, orosz és olasz fronton harcolt, mint törzsőrmester szerelt le. Kétszer az I. és 11. ezüst, a bronz, kétcsíkos seb. é., a K. cs.-k. és a 6 éves szolgálati érdemkereszt tulajdonosa Tekintélyes polgára a községnek Neje: Magyari Anna, gyermekei: Antal és Ilona.

Salat Dénes szabómester, gazdálkodó, Mikháza. Sz. 1908. Székely gazdacsaládból származik, iskolái elvégzése után a szabóipart tanulta ki, maid a szülői háznál a gazdálkodást is elsajátította. 1933 óta önálló mester. Jó nevű iparosa a községnek. Neje: Kacsóh Anna, gyermekei: Dénes, András és Terézia, akiket magyar szellemben nevelt fel.

Salat Ferenc gazdálkodó, Mikháza. Sz. 1893. Székely nemes család gyermeke. Atyja: István, édesanyja: Timár Juliánna volt. Édesatyja tanította meg a föld megművelésére. A világháborúban a 23. gy.-ezr.-ben az orosz fronton mint őrvezető harcolt Az I. o. ezüst, bronz vit. érem és a K. cs.-k. tualjdonosa. Neje: Janka Anna, gyermekei: Anna, József és Ferenc. Tekintélyes polgára a községnek, főleg őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. Magyarsága miatt sokat szenvedett a megszállás alatt.

Salat István ifj. gazdálkodó, községi bíró. Mikháza. Sz. 1879. Székely tősgyökeres gazdacsaládból származik, édesatyja mellett tanult meg gazdálkodni. Atyja: István tekintélyes gazda, édesanyja: Timár Juliánna volt. A világháborúban a 62. gy.-ezr.-ben a francia fronton harcolt. Tekintélyes polgára a községnek, a község bírája, a M. P. örökös tagja. A megszállás alatt üldözték és sokat bántalmazták magyarságáért. Neje: Janka Erzsébet, kinek első férje. György László hősi halált halt a világháborúban. Gyermekei: Géza és Ágnes, három nevelt gyermeke van, †György László gyermekei: László, Pál és Lajos.

Salló Albert ny. kántortanító. Csíkszereda. Sz. 1882. u. o. Ősrégi székely lófő nemes családból származik, tanulmányait Csíkszeredán és Csíksomlyón végezte. 1901-ben nyert oklevelet. 30 éven át tanított a zsögödi rk., majd az állami iskolában. A világháború alatt a 24-es h. gy.-ez.-ben az orosz harctéren szolgált, majd fölmentést nyert. Mint önkéntes tizedes szerelt le, a II. ezüst vit. é. és a K.-cs.-k. tulajdonosa. Több ízben állott rendőri megfigyelés alatt, magyar érzelmei miatt állandóan megfigyelés alatt tartották. Volt Gazdaköri elnök, a M. P., az Erdélyi Párt és a Gazdakör tagja. Neje: Fülöp Anna, gyermekei: Endre, Erzsébet, Sándor, Emília, Albert, Elemér és Imre.

Salvátor Egészségház, Csíksomlyó. 1937-ben alapította a Szociális Testvérek Társasága, az Országos Katolikus Nőszövetség felkérésére. A Szociális Testvérek tervezték meg, a nép közegészségügyének gondozásával, csecsemőgondozással foglalkozik. Ingyenes orvosi rendelőt és szülőotthont tart fenn. Az Egészségház vezetője: Stróbl Gerta szociális testvér.

Sarkady Elek ének- és zenetanár, Csíkszereda. Sz. 1902. u. o. Tanulmányait Déván, Jassyban végezte, ahol oklevelet nyert és a dévai rk főreáliskolában mint h. tanár kezdte pályafutását. Olaszországban hosszabb tanulmányutat végzett, 1931 óta a rk. főgimnázium ének- és zenetanára. Népdalgyüjtéssel foglalkozik, számos cikke jelent meg helybeli lapokban. A Dal és Zene Egylet karnagya, a polg. leányiskola zene- és énektanára, az Erdélyi Orsz. Dalosszövetség ig. tagja. Neje: Szemenyey Rozália.

Sata Mózes közs. bíró, gazdálkodó, Lókod. Sz. 1896. Ősrégi székely gazdacsaládból származik, atyja: †János, édesanyja: †Sándor Juliánna 1921 óta önálló gazda. Tekintélyes polgára a községnek, a ref. egyház presbitere és volt gondnoka, a Tejszövetkezet ig. tagja, a Gazdakör tanácsosa, volt községi pénztáros és 1940 óta bíró. A világháborúban a 82-es székely ezr.-ben harcolt, az oroszok fogságába esett és mint őrvezető szerelt le. Neje: Czerják Regina.

Sáffránek Kálmán kéményseprőmester, Marosvásárhely. Sz. 1874. u. o. Székely családból származik, atyja: †Antal, sőt nagyatyja is kéményseprő volt. Apáról fiúra szállt és öröklődött a mesterség iránti szeretet és 1897-ben édesatyjától vette át a mesterséget. A világháborút végigharcolta és 3 évet töltött az oroszok fogságában. Mint őrmester szerelt le. Több kitüntetés tulajdonosa. Neje: Meggyesfalvi Irma, gyermekei: Irén, Margit, Ilona, Zoltán, Irma és Anna, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Sámuel Benő kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1900. u. o. Középiskolai elvégzése után kereskedői pályára lépett és 1920-ban lett önálló kereskedő, a saját erejéből és szorgalmából. Neje: Panejh Gizella, gyermekei: Lea, Zelma, Henrik és Éva.

Sámuel Elemér, kereskedő, Gödemesterháza. Sz. 1900. Maroshévíz. Iskoláit Gyergyószentmiklóson végezte, majd a kereskedői pályára lépett és a szakmában eltöltött megfelelő gyakorlat után 1934-ben lett önálló. Üzletét nagy szakértelemmel vezeti. Székely nemes családból származik, atyja: †Mihály, édesanyja: Pojeteil Róza. A világháborúban a 62-es gy.-ezr.-ben a francia fronton fogságba került, ahol 1 évet töltött. Neje: Vadász Mária, gyermekei: István, Mária, Elemér és Erzsébet. 1940 óta a község bírája, tekintélyes polgára a községnek.

Sándor Albert gazdálkodó. Kénos. Sz. 1902. u. o. Kénosi nemes székely családból származik, atyja: †Áron, édesanyja: Kovács Juliánna volt. Iskolái elvégzése után atyja mellett tanult meg gazdálkodni és 1935-ben lett önálló. A M. P. tagja, az Ege választmányi tagja, valamint a Gazdaköré, egyházi presbiter és a Szövetkezet vezetőségi tagja, őstermeléssel foglalkozik. Neje: kénosi Sándor Vilma, gyermekei: Appolónia és Róna.

Sándor András, gazdálkodó, községi pénztárnok, Kászonjakabfalva. Sz. 1895. u. o. Ősrégi székely családból származik, édesatyja: †József mellett tanult meg gazdálkodni, 1922 óta önálló. A világháborúban a 82-es székely ezr.-ben az orosz fronton harcolt, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa, községi húsvizsgáló, esztendők óta a község pénztárosa, a Közbirtokosság és a Kászoni Bank tagja és ellenőre Neje: Máté Mária, nevelt gyermeke: Vancsa András. A tanfelügyelőségtől dicsérő okiratban részesült, a megszállás alatt a magyarországi szemléltető képeket házánál őrizte és a visszacsatoláskor azokat hiánytalanul visszaszolgáltatta. A bevonulás előtti napokban a M. P. plakátjait testi épségének kockáztatásával kiragasztotta.

Sándor Ákos csíkszentmihályi, ny. főispán, Budapest. Sz. 1863. Szombatfalva. Atyja: György, m. kir. hanvédszázados, édesanyja: szombatfalvi Szombatfalvy Karolina. Törzsökös székely főnemesi primőr famíIia, János nevű őse 1411-ben Hunyadi János föudvarnoka volt. Tanulmányait Budapesten végezte és közig. működését Torda-Aranyos megyénél kezdte meg. Mint szolgabíró, vm. aljegyző, és főispáni titkár volt. Később a belügyminisztériumba rendelték be, 1918-ban lett Csíkmegye főispánja, akit még IV. Károly király nevezett ki. A nemzeti újjáéledés után újból aktív tisztviselője volt a belügyminisztériumnak, négy évig működött a menekültügyi hivatalnál gróf Bethlen István mellett. Számos polgári kitüntetése van, Ferenc Józseftől a polgári érdemkeresztet és a Ferenc József-rend lovagkeresztjét kapta érdemei elismeréséül.

Sándor Áron gazdálkodó, Farcád. Sz. 1885. u. o. Ősrégi székely gazdacsaládból ered. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult és 1909 óta önálló. A. világháborúban a 82-es székely ezr.-ben az orosz fronton harcolt, végigküzdötte a háborút. Jelenleg 30 hold földön foglalkozik őstermeléssel. A ref. egyház presbitere, volt megyebírája, a hazafias és kulturális egyesületek tagja. Neje: Incze Eliza, aki szintén székely családból ered.

Sándor Benjámin gazdálkodó, Csíkszentsimon. Sz. 1901. u. o. Ősrégi székely nemes családból származik, a szülői háznál tanult gazdálkodni, jelenleg 70 hold földön foglalkozik őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel. A megszállás alatt két ízben is elzárták, a Gazdakör alelnöke, az Erdélyi Párt tagja, a Futura bizományosa. Neje: †Szőke Veronika, gyermekei: István és Béni.

Sándor Domonkos id. gazdálkodó, Farcád. Sz. 1876. u. o. Székely gazdacsaládból származik, 1890-es évek óta foglalkozik önállóan őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel. Volt községi és megyebíró, a ref. egyház világi képviselője, tekintélyes polgára a községnek. Neje: Simó Juliánna, gyermekei: Juliánna és Domokos. Részt vett a világháborúban, a 22-es h. gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, ahol meg is sebesült.

Sándor Ferenc lókodi, gazdálkodó, Lókod. Sz. 1871. u. o. Székely nemes családból származik, atyja: †János, édesanyja: Csoma Ráchel volt. Iskolái elvégzése után atyja tanította meg a földmívelésre, 1900 óta önálló gazda. Két évet töltött Amerikában és az ott szerzett ta-

pasztalatokkal megerősödve folytat őstermelést. Esztendőkön keresztül volt a község pénztárosa, majd bírája. 40 éve presbiter és volt egyházi gondnok, majd kántor is. A Hitelszöv. könyvelője és igazgatója. A Tejszöv. ig. tagja. Neje: Pál Regina, gyermekei: Eszter és Ilona.

Sándor Gábor dr. farcádi, ügyvéd, földbirtokos, Csíkszereda. Sz. 1882. Csíkszentimre. Tősgyökeres székely nemes családból ered, nemességet Zsigmond király adományozta. Tanulmányait Kolozsváron, ügyvédi vizsgát Marosvásárhelyen végezte, 1909 óta folytat önálló ügyvédi gyakorlatot. A világháború alatt az orosz fronton sebesült, az oroszok fogságába került mint tartalékos hadnagy. Minden kulturális és hazafias egyesület tagja. Neje: tolcsvai Vajtsuk Irén, gyermekei: Erzsébet és Tibor.

Sándor Géza magánzó, földbirtokos. Nagybacon. Sz. 1879. Torda. Bácskai családból ered, tanulmányait Marosvásárhelyen és Nagyszebenben végezte, majd a kereskedelmi pályán működött és 1940 óta foglalkozik gazdálkodással. Üzletét fiának adta át. A világháborúban mint őrmester vett részt. Neje: Zsigmond Margit, székely családból ered, gyermekei: Kálmán, László és Margit. A Hitelszöv. ig. tagja, minden hazafias és kulturális egyesület támogatója.

Sándor Ignác ifj. községi főbíró, Csíkverebes. Sz. 1908. u. o. Székely gazdag családból származik, atyja: †Lajos, édesanyja: †Kovács Karolina. Iskoláit Csíkszeredán és Brassóban végezte, majd a szabóipart tanulta. Önálló iparát abbahagyva 1936 óta gazdálkodással foglalkozik. Az Erdélyi Pártnak volt titkára, volt Közbirtokossági elnök, 1941 óta a köség főbírája. Neje: Molnár Mária, gyermekei: László és Erzsébet. Nejének két bátyja: Árpád és Ignác hősi halált halt a világháborúban.

Sándor Imre ny. rk. tanító, Szentdemeter. Sz. 1872. Csíkmindszent. Székely nemes családból ered, tanulmányait Csíksomlyón végezte, ahol 1895-ben nyert oklevelet. Sajóvárkonyon, Horvátkimlén tanított, és 1899-ben került Szentdemeterre, majd 1935-ben vonult eredményes és érdemdús pedagógiai szolgálat után nyugalomba. A M. P. volt tagja és titkára. Neje: Balázs Vilma, gyermekei: Gábor, Márta és Erzsébet.

Sándor Irma áll. tanítónő, Sepsibesenyő. Bars megyében született, atyja: †Ferenc, m. kir. csendőrtiszthelyettes, édesanyja: Antal Irma volt. Iskolait Pápán végezte, ahol 1937-ben nyert oklevelet. Lajoskomáromban, Tiszafüreden, Bánhidán tanított és 1941 óta Sepsibesenyőn végzi pedagógiai munkásságát. A kulturális és szociális egyesületek működésében részt vesz.

Sándor István tanító, Torja. Sz. 1902. Nagynyujtód. Atyja: †Ferenc, a világháborúban halt hősi halált. Édesanyja: Szánthó Anna. Székely nemes családból ered, Székelykeresztúron nyerte oklevelét 1923-ban. 1925-ben került Torjára, ahol azóta megszakítás nélkül működik. A Hitelszövetkezet könyvelője, az ÖTT parancsnoka, a M. P. volt tagja, a megszállás alatt magyarsága miatt sokat üldözték. Neje: ősz Piroska, gyermekei: Piroska, Klára és Ibolya.

Sándor István malomtulajdonos, Barót. Sz. 1899. Árapatak. Atyja: †József, édesanyja: †Gál Julianna. A molnár mesterséget édesatyja mellett sajátította el, majd önálló malomtulajdonos ett. Kizárólag vámőrléssel foglalkozik. A világháborúban az 5-ös h. tüzér.-ezr.-ben teljesített solgálatot. Neje: Daczó Rozália, gyermeke: Árpád és fogadott leánya: Sándor Ibolyka. Magyarsága miatt többször tartottak házkutatást, letartóztatták, lovait elvitték a románok.

Sándor János szikes, gazdálkodó, Farcád. Sz. 1893. Ősrégi székely gazdacsaládból származik, iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult, majd a 82-es k. gy.-ezr.-ben végigküzdötte a világháborút és az orosz, román és olasz fronton fordult meg. Kétszer sebesült, tizedesi rangban szerelt le, a II. ezüst, a bronz vit. é., a háb. e. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa: Neje: Szabó Mária, gyermekei: János, Ilona és Juliánna. A ref. egyház presbitere, a Hangya és a Tejszövetkezet ig. tagja, a hazafias és kulturális egyesületek támogatója.

Sándor József szabómester, községi közgyám, Décsfalva. Sz. 1891. u. o. Ősrégi székely nemes családból származik, iskoláit Agyagfalván végezte és Décsfalván 1917-ben lett önálló szabómester. Tekintélyes polgára a községnek, jónevű és képzett iparos, 1940 óta a községi közgyámi tisztséget tölti be. Neje: Korna Julianna, gyermekei: Eszter és Irma.

Sándor József gazdálkodó, Farcád. Sz. 1892. u. o. Székely nemes családból ered, atyja mellett tanult meg gazdálkodni, majd a viágháború kitörésekor a 82-es székely ezr.-ben az orosz fronton harcolt. Mint szakaszvezető szerelt le, a háb. emlékérem, a K. cs.-k. és a vaskereszt tulajdonosa. Volt községi bíró és pénztáros, a ref. egyház presbitere, a Hangya és a Tejszöv. ig. tagja. 40 hold földbirtokán foglalkozik őstermeléssel és haszonállatok tenyésztésével. Neje: Sándor Juliánná, gyermekei: József, Irén és Ida.

Sándor Kálmán, kereskedő, Nagybacon. Sz. 1910. u. o. Tősgyökeres székely nemes családból származik, atyja: Géza földbirtokos. Brassóban tett középiskolai érettségit, majd a kolozsvári egyetem hallgatója volt a bölcsészeti karon, majd 1940-ben önálló kereskedő lett. A kulturális, hazafias és szociális egyesületek mindenkori lelkes támogatója.

Sándor Károly gazdálkodó, Patakfalva. Sz. 1903. Székelydája. Ősrégi székely nemes családból ered, a szülői házban tanult gazdálkodni, jelenleg 36 hold földön foglalkozik őstermeléssel és haszonállatok tenyésztésével. A magyar és hazafias eszmék lelkes támogatója. Neje: Szabados Ida, gyermekei: Béla és Károly, kiket magyar szellemben nevelt.

Sándor Lajos edény- és vaskereskedő, Pestszenterzsébet. Sz. 1886. Sepsiárkos. Háromszékmegyei székely nemes famíliából ered, atyja: †Dániel, akit a románok magyarsága miatt 1918-ban agyonvertek, édesanyja: Végh Rozália. Iskolái elvégzése után a kereskedelmi pályára lépett és szaktudásának fejlesztése után lett önálló kereskedő 1904-ben. A világháborúban a 24-es gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, mint őrmester szerelt le. A Hargitaváralja jelképes székely község vál. tagja, a Rákóczi Szövetség tagja és pénztárosa. Neje: Kovács Mária, gyermeke: Rozália.

Sándor Lajos csíki, dr., ügyvéd, Budapest. Sz. 1886. Városfalván. Atyja: Lajos unit. lelkész, édesanyja: bágyi Balássy Julianna. Lófő székely nemesi család. Tanulmányait Hosszúfalun és Székelykeresztúron, majd Székelyudvarhelyen végezte, egyetemet és a doktorátust Kolozsváron szerezte meg. Ügyvédi vizsgát Budapesten tette le, mint jogász Oklandon működött, majd önálló ügyvédi irodát nyitott. A világháborúban az orosz fronton küzdött, a 24, majd a 40-es hadosztály kézigéppuskás szakaszában. A Sig. Laud. a kardokkal, a II. ezüst vit. é. tulajdonosa. Neje: Tordai Kádár Julianna, gyermekei: Ildikó és Enikő.

†Sándor Lajos ig.-tanító, Barót. Sz. 1871. Szárazajta. Székelykeresztúron nyerte tanítói oklevelét és Székelyudvarhelyen, Szárazajtán és Középajtán tanított, 1925-ben történt nyugalomba vonulásáig. A ref. dalárdának volt elnöke Baróton, Középajtán községi képv. és minden kulturális, szociális intézmény lelkes támogatója volt haláláig. Elhúnyt 1938-ban. Özvegye: Fábián Róza.

Sándor Miklós ref. tanító, Mezőmadaras. Sz. 1915. Torda. Tanulmányait Nagyenyeden végezte, 1936-ban nyert oklevelet. Vérvölgyön kezdte pedagógiai munkásságát, majd Székre, Mezősámsonra, Maroskeresztúrra és 1940-ben Mezőmadarasra került, ahol azóta végzi hivatását. A hazafias, kultúr és szociális egyesületek működésében részt vez. Székely nemes család leszármazottja.

Sándor Mózes lókodi gazdálkodó, Székelydálya. Sz. 1893. u. o. Székely nemes családból ered, atyja: Mózes, édesanyja: Gergely Katalin volt. A szülői házban atyja mellett tanult gazdákodni. 1921 óta önálló. A 82-es székely ezr.-ben orosz és olasz fronton harcolt, orosz fogságba esett, mint őrvezető szerelt le. A M. P. volt alelnöke, esztendők óta a ref. egyház presbitere, 1934 óta gondnok, a Szövetkezet egyik alapítója, ig. tagja, a Közbirtokosság jegyzője, volt községi bíró és minden hazafias és magyar ügy lelkes harcosa. Neje: Dáné Anna, gyermekei: Margit, Anna és Ilona.

Sándor Mózes kovácsmester, Székelybethlenfalva. Sz. 1896. Décsfalva. Atyja: †János, édesanyja: †Toma Rebeka. Székely gazdacsaládból származik, iskolái elvégzése után az ipari pályára lépett és 1920-ban a saját erejéből lett önálló. A világháború alatt a 82-es székely ezr.-ben az orosz, olasz és francia fronton harcolt, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa: Neje: Bálint Anna, gyermekei: István, Imre, Gyula, Mózes és János, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Sándor Zoltán farcádi primor, okl. gyógyszerész, Erdőszentgyörgy. Sz. 1887. Székelyudvarhely. Atyja: Ignác, ny. áll. pti főigazgató, édesanyja: szentgyörgyy Polixénia volt. Székely primor főnemesi családból ered. Középiskoláit Nagyenyeden, az egyetemet Kolozsváron végezte, ahol gyógyszerészi oklevelet nyert. 1912-ben lett önálló gyógyszerész. Az Uri Kaszinó volt elnöke, az Udvarhelymegyei Gyógyszerész Kamarának 10 éven át volt elnöke. Neje: †Longera Amália, gyermeke: Zoltán, okl. gyógyszerész.

Sánta Balázs gazdálkodó, Kászonaltiz. Sz. 1899. u. o. Többszáz éves székely gazdacsaládból származik, édesatyja mellett tanult gazdálkodni, 1920-ban lett önálló. Az Erdélyi Párt tagozatának elnöke, a közs. tanács tagja. Neje: Máthé Mária, gyermekei: András, József, Erzsébet, Franciska és Mária. A megszállás alatt letartóztatták, majd fogvatartották, magyarsága miatt sok üldözésben volt része.

Sánta Péter gazdálkodó. Sóvárad. Sz. 1868. u. o. Székely törzsökös gazdacsalád leszármazottja, nemesi eredet. Atyja: Péter, anyja: Madaras Judit volt. Iskolái elvégzése után az ősi földön a szülői házban tanulta a gazdálkodást, majd önálló

lett. 70 hold földbirtokán haszonállattenyésztéssel és őstermeléssel foglalkozik. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: Sánta Karolina, gyermekei: Jusztina, Ágnes, Péter, József és Lina. A családból Gábor részt vett a székely fölkelésben, a románok elfogták, bebörtönözték, az ott szerzett szenvedései következtében hunyt el.

Sántha Dániel ifj. ny. határőrőrmester, magántiszt., magánalkalmazott. Sz. 1900. Magyarlápos. Atyja: Dániel id., édesanyja: †Leo Juliánna Iskolái elvégzése után 1917-ben az 5-ik h. tüzér oszt.-hoz vonult be, majd az olasz harctérre került. Az I. ezüst vit. ér., a K. cs.-k., a háb: e. é. és a tüzér szóig, érem tulajdonosa. A háború befejezése után a m. kir. csendőrség kötelékébe lépett és 1924-től 1934-ig a határőrség kötelékében teljesített értékes szolgálatot, akkor vonult nyugalomba. A Frontharcos Szöv. ig. tagja. Neje: Bella Ilona Mária, fia Elemér.

Sántha József ig. tanító, gazdálkodó, Vadasd. Sz. 1890. u. o. Székely nemes családból származik, tanulmányait Székelyudvarhelyen és Nagyenyeden végezte, 1911-ben nyert oklevelet. Gegesen kezdte pályafutását és 1917 óta tanít Vadasdon, egyúttal hitoktató is. A világháborúban a 22-es és a 24-es ezr.-ben vett részt, megbetegedett, majd fölmentést nyert. A megszállás alatt hadbíróság elé állították és zaklatták, a Dalárda alapítója és vezetője, levente vezető, a Hangya ügyv. igazgatója. Neje: Kiss Ágnes, gyermekei: Irén, Ilonka és József.

Sántha Sándor tanító, Lövéte. Sz. 1914. Csíkpálfalva. Ősrégi székely szabad családból ered, atyja: †Mihály, édesanyja: Kőszegi Amália volt. Kézdivásárhelyen 1934-ben nyert oklevelet, majd a rk. Püspökségnél kezdett tanítani. Csíkszentkirály, Csíkbánfalva, Csíkdánfalva és 1939 óta Lövéte rk. iskolájában tanít. Minden kultúrintézmény működésében részt vesz, a Kalot aktív tagja.

Sárkány András gazdálkodó, községi bíró, Mezőőrményes. Sz. 1896. Székely nemes családból származik, iskolái elvégzése után a szülői háznál gazdálkodást tanult, 1919 óta önálló. Részt vett a világháborúban és a 62-es k. gy.-ezr.-ben az orosz fronton fogságba esett, ahol 3 évig szenvedett. A ref. egyház presbitere, községi főbíró. Neje: Vincze Rózsa, gyermekei: Ferenc, András és Ilona.

Sárkány Endre üvegkereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1889. Meződomb. Iskolái elvégzése után a kereskedelmi pályára lépett és mint segéd a szakma jőnevű mesterei mellett fejlesztette szaktudását, majd 1918-ban saját erejéből lett önálló. A szakma minden ágával foglalkozik, üvegezést is vállal. Üzlete fővárosi nívójú, 4—5 alkalmazottat foglalkoztat. A világháborúban mint őrmester vett részt, a K. cs.-k. kitüntetése van. Neje: Nagy Erzsébet, gyermekei: Endre, István és Ilonka, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Sárosi János gazdálkodó, Szentgerice. Sz. 1895. u. o. Ősrégi törzsökös székely családból ered, önként vonult be katonai szolgálatra 1913-ban, az orosz frontra került, több ízben sebesült, majd az olasz fronton küzdötte végig a világháborút. Mint törzsőrmester szerelt le, az I. és II. ezüst vit. é., a német ezüst érem és a bajor kereszt, valamint a K. cs.-k. tulajdonosa. Mint törzsőrmester szerelt le. A Tejszövetkezet elnöke, volt községi bíró, a M. P. és a magyar eszmék lelkes harcosa.

Sárosi József ny. unit. lelkész, Szentgerice. Sz. 1863. u. o: Székely nemes családból származik, Székelykeresztúron és Kolozsváron végezte tanulmányait és mint lelkész Tarcsafalván, Csókfalván és Raván teljesítette hivatását, 1930-bah vonult nyugalomba. Az Egyházi Főtanács tagja, kulturális és szociális alkotásokat teremtett és ezzel tette nevét maradandóvá az utókor számára. Neje: †Gál Anna, szentgericei, leánya: Juliánna, férj. Biró Izsákné, lelkész neje.

Sárosi Mária, ny. áll. tanítónő, Marosvásárhely. Sz. Verespatak. Székely nemes családból származik, tanulmányait Kolozsváron és Spesiszentgyörgyön végezte és mint tanítónő Maroskeresztúron kezdte pedagógiai munkásságát. Marosvásárhelyre került, ahol 1934-ben történt kényszernyugdíjazásáig végezte pedagógiai munkásságát. Magyarsága miatt kellett állását otthagynia. Számos elismerésben és kitüntetésben volt része, magyarsága miatt a megszállás alatt sokat kellett szenvednie.

Sárosy István kereskedő Marosvásárhely. Sz. 1890. Gyimes. Atyja: Károly, édesanyja: Kazsán Mária volt. Iskoláit Gyimesen és Brassón végezte, majd a kereskedelmi pályán működött mint segéd és 1936-ban lett önálló. A világháborúban 31 hónapig teljesített katonai szolgálatot, mint őrmester szerelt le, a koronás ezüst érdemkereszt, a II. ezüst és a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa: Neje: Fali Erzsébet, gyermeke: Margit, férj. Papp Ferencné, kereskedő neje.

Sárossy Béla állami isk. igazgató, rk. kántor, Mádéfalva. Sz. 1888. Csíkrákos, ősi székely lófő nemes családból ered, tanulmányait Csíkszeredán és Csíksomlyón végezte. Mint felekezeti tanító kezdte működését, Répcebónyán és Gercsejen, majd 1918 óta Mádéfalván tanít. 1935-ben lett kántor. 1940 óta igazgató. A hitelszöv. könyvelője és igazgatója, a Dalárda, a Legényegylet, a Népművelés vezetője, a Gazdakör elnöke, minden kultúr intézmény támogatója. A világháborúban a 82-es székely gy.-ezr.-ben az orosz, olasz és román fronton harcolt, mint hadnagy szerelt le, az I. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa: A vth. biz. tag. Neje: Borbély Berta, okl. tanítónő, gyermeke: Béla, rajztanár.

Sbuncsa Miklós földbirtokos, Maroshévíz. Sz. 1901. u. o: Atyja: Zakariás, édesanyja: Teszlován Mária volt. Középiskolái elvégzése után mint járásbírói tisztviselő kezdte pályafutását, majd a családi birtokon kezdett gazdálkodni, 1908 óta önálló. 90 hold földbirtokán folytat őstermelést és haszonállattenyésztést. A község képv. test. tagja, a kulturális és szociális egyesületek támogatója. Neje: Bob Valéria.

Schaff Jenő gazdatiszt, Sáromberke. Sz. 1902. Marosvásárhelyen és Csíkszeredán végezte tanulmányait, majd Sárdon kezdte mint gyakornok működését. 1925 óta gróf Teleky Károly Sáromberki Uradalmának intézője. Minden kulturális, hazafias és társadalmi egyesület működésében részt vesz. Az uradalom mint mintagazdaság főleg búzájával több kiállításon vett részt, ahol aranyérmet nyert. Sertés, baromfi, valamint gyümölcstermelése mintaszerű, modernül felszerelt gazdaság, malommal és olajütővel van felszerelve.

Schmidt Imre dr. polgármester, Szászrégen. Sz. 1885. Atyja: Ferenc főerdőtanácsos volt. Középisholai tanulmányait Marosvizsolyon, Budapesten és a budapesti egyetemen végezte. A vármegyénél kezdte meg mint szolgabíró pályafutását, és 1940 óta Szászrégen város polgármestere. Több kulturális egyesület elnöke és megalapítója. Újjáalakította a M. P.-ot és a róm. kat. egyházközséget hívta életre. Számos alkotás fűződik nevéhez. Neje: W. Albertina, gyermekei: István, Magda és Ödön. 1918-tól 1922-ig Veszprémben városi tanácsnok volt és 1928-ban került Szászrégen városhoz, mint tisztviselő.

Schmidt Károly vendéglős, Tusnádfürdő. Sz. 1881. Brassó. Brassóban végezte középiskoláit, majd a kereskedői szakmában szerzett gyakorlatot és Budapesten fejlesztette szaktudását. 1922-ben tért át a vendéglős iparra, azóta önálló. A világháborúban a 2-ik és a 32-es k. gy.-ezr.-ben szolgált Budapesten. Neje: Bálint Márta. Fivére: Alfréd a világháború alatt hősi halált halt.

Schrank Jenő középiskolai tanár, Marosvásárhely. Sz. 1892. Bajor családból származik. Atyja: János, édesanyja: Platz Vilma volt. A család ősei lassanként elmagyarosodtak Székelyföldön. Középiskoláit Marosvásárhelyen, az egyetemet Kolozsváron végezte, ahol matematika és fizika tanári oklevelet nyert. A világháborúban a 62-es k. gy.-ezr. kötelékében az olasz fronton harcolt, tartalékos hadnagy. A megszállás alatt magyar érzelmei miatt letartóztatták és 7 hónapi fogsággal súlytották. Az aradi Credo egyesület titkára volt 10 évig, számos cikke jelent meg az erdélyi lapokban, magyarsága miatt a megszállás alatt sokat szenvedett. Neje: Izmáéi Katalin, gyermekei: Mária, János és László.

Schnitzer Artur vegyeskereskedő, Szováta. Sz. 1899. Brassó. Iskoláit Marosvásárhelyen végezte, ahol kereskedelmi érettségit tett, majd szaktudásának fejlesztése után 1923-ban lett önálló. Szakképzett kereskedő. Neje: Léb Rozália, gyermekei: Ernő és Lenke. A Magyar Iparegyesület és a Kereskedelmi Egyesület tagja.

Schréter Miklós játékáru tervező mester, Marosvásárhely. Sz. 1892. Máramarosszigeten. Iskoláit Máramarosszigeten végezte, Budapesten, Bécsben és Németországban szerezte szakmai ismereteit. A világháborúban a 85-ös és a 103-as k. gy.-ezr.-ben teljesített frontszolgálatot és mint szakaszvezető szerelt le. A bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Lebovics Margit, gyermekei: Zoltán és Hajnalka, aki szintén részt vesznek az üzem vezetésében. Az üzem vezetésében. Az üzem 40—60 leányt foglalkoztat, főleg játékbaba készítéssel foglalkozik, géperőre, modernül van felszerelve.

Schuller Frigyes kereskedő, Székelykeresztúr. Sz. 1902. Zetelaka. Atyja: fFrigyes, aki a világháborúban 1916-ban halt hősi halált a szerb fronton, édesanyja: Lukácsffy Ilona. Iskolái elvégzése után tanítói oklevelet nyert, majd kereskedői pályára lépett és 1929-ben Székelykeresztúron lett önálló. Üzlete városi nívójú, kedvelt és megbízható bevásárlási forrása a környéknek. Neje: Szécsy Irén, gyermekei: Frigyes, Irén és Mária.

Schuller Gyula kereskedő, Erdőszentgyörgy. Sz. 1893. Székelyudvarhely. Középiskoláit Székelyudvarhelyen végezte és a kereskedői szakmát szülővárosában és Székelykeresztúron sajátította el. 1919-ben lett a saját erejéből és szorgalmából önálló. A világháborúban a 22-es gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, mint őrmester szerelt le. Több kitüntetés tulajdonosa. Neje: Szőke Erzsébet, gyermekei: Judith, Klára, Jenő és Lenke. Magyar érzelmei miatt a megszállás alatt sok kellemetlenségben volt része.

†**Schuller Rudolf** földbirtkos, Erdőszentgyörgy. Sz. 1862. Berethalom. Középiskoláit Segesváron és Bécsben végezte, jogász, majd orvostanhallgató volt, de tanulmányait abbahagyva a családi birtokon kezdett gazdálkodni 1885-ben. 1938-ban történt elhunytáig volt ardőszentgyörgyi földbirtokos, mezőgazdasági terményekkel, őstermeléssel és haszonállatok tenyésztésével foglalkozott. A vármegye társadalmi és kulturális életében jelentékeny szerepet töltött be, igazi nagy magyar volt. A román megszállók birtokából több mint 1000 holdat sajátítottak ki. Özvegye: Pávay-Vajna Juliska, gyermekei: Erna, Ludovika, Magda és Rudolf.

Schüle Viktor ny. MÁV főmozdonyvezető, Marosvásárhely. Sz. 1868. Nagyszeben. Iskoláit Kolozsváron végezte, majd a vasút szolgálatába lépett, ahol 33 évet töltött el. Szolgálata alatt mindenkor a legteljesebb megelégedésre végezte nehéz és felelősségteljes munkáját. A világháborúban mint vasutas a román fronton az első sebesült volt. A Ferenc József jub. e. é., a koronás vaskereszt és a seb. é. tulajdonosa. Tényleges hatonai éveit Póláben a haditengerészetnél szolgálta le és mint őrmester szerelt le. Neje: Zakariás Katalin, gyermekei: Izabella, vitéz Seregdy Viktor, Aranka, András, István és Katalin. Viktor fia részt vett a románok elleni föllkelésben, ezért 3 évi börtönnel súlytották.

Schwarzenberger Imre, a „Mies" Testvérek Rt. bőrnagykereskedés üzletvezetője, Székelyudvarhely. Sz. 1906. Atyja: Imre, édesanyja: Kiss Anna volt. Iskolái elvégzése után a bőrszakmában szabadult fel. Szaktudását több vállalat kötelékében fejlesztette és 1931-ben lett a Mies Testvérek cég üzletvezetője. Neje: Vetési Mária, gyermekei: Mária és Márta. Minden hazafias és kulturális ügynek lelkes támogatója.

Schwartzenberger Sándor kereskedő, Mezőörményes. Sz. 1894. Iskolái elvégzése után a kereskedelmi pályára lépett és szaktudásának fejlesztése után 1920-ban lett saját erejéből és szorgalmából önálló. Mezőörvényesen. Részt vett a világháborúban, sebesült, a II. o. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Friedmann Szerén, gyermekei: Tibor és Nándor.

Schwáb Ferenc MÁV főmozdonyvezető, Marosvásárhely. Sz. 1888. Kolozsvár. Atyja: János, anyja: Maroser Regina. Iskoláit Kolozsváron végezte, majd a MÁV kötelékébe lépett 1914-ben, ahol 1916-ban mozdonyvezető, 1938-ban pedig főmozdonyvezető lett. Mint vasutas teljesített szolgálatot a világháború alatt, fölötteseinek mindenkori legteljesebb megelégedésére végezte szogálatát. Neje: Sárkány Margit, gyermekei: Margit, Ferenc és Éva.

Sebesi Ferenc gazdálkodó. Nyárádkölszvényes. Sz. 1910. Atyja: †János, anyja: Nemes Zsuzsánna volt. Édesatyja a világháborúban hunyt el. Iskolái elvégzése után gazdálokdni tanult és 1934 óta önálló, 41 hold földién. Tekintélves polgára a községnek, a M. P. volt örökös tagja, magyarsága miatt 7 hónapi börtönbüntetést szenvedett, de hazafias érzelmeit és magyarságát soha meg nem tagadta. Neje: Nyulás Eszter, gyermeke: Irma.

Sebesi Mihály mészáros mester, Radnótfája. Sz. 1910 Szováta. Atyja: Mihály, anyja: Lénárt Zsuzsánna volt. Iskolái elvégzése után a húsiparos szakmában szabadult föl és 1935-ben lett önálló. Te-kintélyes, jónevű iparosa a községnek, elismert szaktekintély. Neie: Fábián Erzsébet.

Sebessy Miklós bolgárfalvi és borosjenei bércséplő, malomtulajdonos, Rugonfalva. Sz. 1874. Tőrzsökös székely nemes családból ered, ősei 1595-ben kaptak nemességet. Középiskoláit Kolozsváron végezte, majd a gépipart tanulta ki és 1918-ban lett önálló malomtulajdonos. Előzőleg bércsépéssel is foglalkozott, amelyet most is folytat. Üzemében vámőrlést végez, az üzem vezetését Gábor fia segítségével végzi. Neje: Paál Róza, gyermeke: Gábor, aki részt vesz az üzem vezetésében, neje: Székely Margit okl. tanítónő, gyermekei: Margit és Rozália.

Sebestyén Albert gazdálkodó, Fancsal. Sz. 1887. Ősrégi székely gazdacsaládból származik. Atyja: †Albert, anyja: †Sebestyén Ida volt. 1919 óta önálló gazda, őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel is foglalkozik. A világháborúban a 82-es székely ezr.-ben orosz, román és olasz fronton harcolt, többször sebesült, szakaszvezetői rangban szerelt le. A II. o. ezüst, két bronz vit. é., seb. és jub. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Tekintélyes polgára a községnek, 11 évig volt a Közbirtokosság pénztárosa, 4 évig községi bíró és 4 évig közgyám. Neje: Sebestyén Berta, gyermekei: Bencze Lajos és Sebestyén Tibor, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Sebestyén Amália kereskedő, Köpecz. Székely családból származik. Atyja: Sándor, anyja: Nagy Poli. A családi háznál tanulta a kereskedői szakmát és 1940 óta van önálló kereskedése. Üzletét nagy szaktudással és szorgalommal vezeti, minden idejét az üzlet föllendítésére fordítja.

Sebestyén István m. kir. honv. tiszthelyettes, Budapest. Sz. 1890. Dálnok. Tősgyökeres székely nemes családból ered. Atyja: József, anyja: Czintos Rozália volt. Iskoláit Dálnokon végezte, majd atyja mellett gazdálkodni tanult. 1911-ben vonult be a volt cs. és kir. 2-ik gy.-ezr.-hez, majd végigküzdötte a világháborút, és mint olasz fogoly 1919-ben tért haza. Több ízben sebesült, az I. és II. o. ezüst, a bronz vit. é., valamint a K. cs.-k. tulajdonosa, Jelenleg mint tiszthelyettes teljesít szolgálatot. 1922-ben középiskolai tanumányait Pápán végezte el. Neje: Toldi Eszter.

Sebestyén M. István gazdálkodó, Zetelaka. Sz. 1877. Atyja: †Mózes, anyja: Csergő Márta. Székely nemes családból származik, 1901 óta foglalkozik őstermeléssel 32 hold földbirtokán. Atyja: 32 éven keresztül volt a község körjegyzője. Neje: Sebestyén Vilma, gyermekei: Endre, Jolán, Mózes, Anna, Ilona és Márta. A világháborúban a 82-es k. gy.-ezr.-ben küzdött. 3 évig volt községi pénztáros, minden kulturális, hazafias egyesület támogatója.

Sebestyén Lajos közs. körjegyző, Marosoroszfalu. Sz. 1897. Folyfalva. Atyja: †Lajos, anyja: Csíky Verona volt. Székely nemes családból származik. Tanulmányait Marosvásárhelyen végezte, a jegyzői tanfolyam elvégzése után 1916-ban kezdte meg közig. pályafutását. Részt vett a világháborúban, jelenleg a marosoroszfalui körjegyzőség vezetője. Minden kulturális és hazafias egylet lelkes résztvevője. Neje: Czikó Anna, gyermekei: Lajos és Ilona.

Sebestyén Lajos igazgató-tanító, Zetelaka. Sz. 1912. Székely nemes családból ered. Atyja: Lajos, anyja: Gáspár Emma volt. Tanulmányait Csíkszeredán végezte, és mint okleveles tanító 1932-ben kezdte meg működését. A Hangya ügyvezetője, könyvelője, a Hitelszövetkezet elnöke. A kulturális intézmények működésében részt vesz.

Sebestyén László id. gazdálkodó, Fancsal. Sz. 1883. Székely nemes családból ered. Atyja: †Albert, anyja: †Sebestyén Ida. 1910 óta önálló gazda, őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. A világháborúban a szerb, orosz, román és olasz fronton harcolt, hatszor sebesült. Tizedesi rangban szerelt le, a II. o. ezüst, a bronz vit. é., a K. cs.-k. és a seb. é., valamint a vaskereszt tulajdonosa. Neje: Lakatos Juliánna, gyermekei: Anna, Margit, József, Erzsébet és Magda.

Sebők Bálint kereskedő, Küküllőkeményfalva. Sz. 1885. Székely nemes családból származik. Iskolái elvégzése után a kereskedelmi pályán fejlesztette szaktudását, 1919 óta önálló. Tekintélyes, szakképzett és intelligens kereskedő. A világháborúban mint szakaszvezető az orosz fronton súlyosan sebesült, az I. o. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa, Neje: Erdős Vilma, gyermekei: Béla, Andor, László, Piroska és Erzsébet, kiket magyar szellemben nevelt.

Sebők Domonkos malomtulajdonos Küküllőkeményfalva. Sz. 1900. Székely gazdacsaládból származik. Atyja: id. Márton, anyja: Sebők Marcella. Iskolái elvégzése után Ipari pályán működött és 1928 óta malomtulajdonos. Tekintélyes polgára a községnek, a Közbirtokosság elnöke. A világháború alatt a 82-es k. székely ezr.-ben küzdött, majd tovább szolgált a székely hadosztályban. 2 hónapig volt a románok fogságában. Közismert magyarságát mindvégig megtartotta. Neje: Domonkos Mária, gyermekei: Dezső, Ödön, Domonkos és Sára.

Sebők Márton közs. bíró, Küküllőkeményfalva. Sz. 1889. Székely nemes családból származik. Atyja: id. Márton, anyja: Sebők Marcella volt. Iskolái elvégzése után a szülői háznál tanult gazdálkodni, jelenleg őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. A világháborúban az orosz fronton került fogságba, ahol két évig szenvedett. Mint tizedes szerelt le, a II. o. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. 1940 óta a község kinevezett bírája. Neje: Gergely Zsuzsánna, gyermekei: Árpád, Ferenc., Endre és Marcella.

Seidner Mózes ny. isk. igazgató-tanító, Marosvásárhely. Sz. 1864. Tanulmányait Csernovitzban végezte, és oklevelének elnyerése után hosszú esztendőkön keresztül folytatott pedagógiai munkásságot és eredményteljes működés után 1926-ban mint igazgató vonult nyugalomba. Neje: Huszta Lenke, 4 gyermeke van, akiket magyar szellemben nevelt fel.

Selbán János gör. kat. lelkész, Vajdaszentivány. Sz. 1914. Gyergyóújfalu. Atyja: id. János, anyja: Szabó Róza volt. Tanulmányait Gyergyószentmiklóson, Brassóban és Balázsfalván végezte, itt szentelték 1939-ben pappá. Baróton kezdte meg pályafutását és 1940 óta Vajdaszentivány lelkésze. Neje: Csuka Aranka, gyermeke: Cassia. Minden kulturális vonatkozású egyesület és cél támogatója.

Sepsi Jenő ref. igazgató-tanító, Kiskend. Sz. 1896. Koródszentmárton. Székely nemesi családból származik. Atyja: Lajos, anyja: Baranyay Vilma volt. Tanulmányait Nagyenyeden végezte, oklevelének elnyerése után Székelycsókán kezdte pedagógiai munkásságát és 1924 óta tanít Kiskenden. A világháborúban az oroszok fogságába került, majd a székely hadosztályba lépett be és mint hadnagy szerelt le. Törhetetlen magyarságáért többször büntették, 14 hónapig internálták, börtönbe zárták. Minden szociális és hazafias egyesület működésében részt vesz. Neje: márkodi és beregkeresztúri Gönczy Margit, gyermekei: Margit és Jenő Zoltán.

Serbanecz Péter tanító, Görgényoros2-falu. Sz. 1907. Tanulmányait Tordán és Besztercenaszódon végezte, majd oklevelének elnyerése után Alsóbölkényen kezdte pályafutását és 1930-ban került Görgényoroszfalura. A kulturális és szociális egyesületek működésében tevékeny részt vesz.

Seres Ferenc bérlő, gazdálkodó, Marosvásárhely. Sz. 1899. Ősrégi székely gazdacsaládból származik. Atyja: †Ferenc, anyja: †Szakóczy Anna. Iskolái elvégzése után ősei nyomdokain haladva gazdálkodást tanult, majd önálló gazda lett. A világháborúban a 116-os tábori tüzér-ezrben az olasz fronton harcolt. Tekintélyes polgára a városnak, az Első Szántó Társulat és a Háztulajdonosok Egyesületének, a Gazdakörnek és a Magyar Népközösségnek tagja. Neje: Farczády Anna, gyermekei: Ferenc, Mihály, József, Pál, valamint Anna és Márton ikrek. A megszállás után mint nemzetőr végzett értékes szolgálatot a magyar hadseregben.

Seres Ferenc Hangya üzletvezető, Nagyajta. Sz. 1912. Egri. Egriben és Szatmáron végezte iskoláit, majd a sütőiparban szabadult föl, 1939-ben lett önálló. 1941 óta üzletvezetője az újonnan alakult Hangya Szövetkezetnek, a Magyar Kaszinó és a Magyar Párt tagja. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: Biró Katalin, mindketten törzsökös székely nemes családból származnak.

Serester Árpád földbirtokos, Kökös. Sz. 1886. u. o. Törzsökös székely szabad családból származik, nemesi leszármazás. Atyja: tSándor, valamint nagyatyja: Sámuel is unit. lelkész volt. Mindketten Kökösön voltak lelkészek. Középiskolái elvégzése után a családi birtok vezetését vette át és 1906 óta folytat önálló, korszerű gazdálkodást és haszonállattenyésztést. A megszállás alatt rendíthetetlen magyarságáért letartóztatták, megverték, kiutasították és megfigyelés alatt tartották. Az unit. egyház gondnoka. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: Pál Rozália, gyermekei: Matild, Lenke, Katalin és Álmos.

Séra Imre temetkezési vállalkozó, Kézdivásárhely. Sz. 1913. u. o. Atyja: †Gyula, a város nagynevű polgármestere, édesanyja: Csiszár Ilona volt. Tősgyökeres székely nemes családból ered. Középiskoláit Kézdivásárhelyen, az egyetemet Kolozsváron végezte és 1933 óta tulajdonosa a temetkezési vállalatnak. A város tekintélyes polgára. A hazafias és kulturális intézmények támogatásában részt vesz. Neje: Kolfás Erzsébet.

Séra István zaláni, közs. jegyző, Sepsibodok. Sz. 1893. Sepsiszentgyörgy. Tősgyökeres székely nemesi családból származik, édesatyja: †Lajos járásbíró, édesanyja: Kenyeres Mária volt. Középiskolái elvégzése után Kolozsváron jogot végzett, de magyarsága miatt a megszállás alatt álláshoz jutni nem tudott. 1940-ben lett a község körjegyzője. A világháború alatt a 38-as táb. tüzér ezr.-ben az orosz és román fronton harcolt, mint főhadnagy szerelt le. Neje: Székesi Horváth Mária, gyermekei: István és Ildikó. Hazafias és kulturális egyesületek működésében és irányításában tevékeny részt vesz.

Séra Kálmán ig. tanító, Székelykeresztúr. Sz. 1876. u. o. Iskolái elvégzése után mint pedagógus kezdte pályafutását és 1899-ben lett ig. tanító. 1901-ben tanulmányutat tett Párisban, majd továbbfolytatta tanítói munkásságát. Részt vett a világháborúban, majd a polg. isk. igazgatója lett és Székelyudvarhelyen a ref. kollégium igazgatói teendőit is ő. látta el. A Székelyföld visszatérése óta ismét igazgatója az intézetnek. Számos elismerésben és kitüntetésben volt része, kiváló pedagógiai munkássága a Székelyföldön elismert. Minden kulturális és hazafias egyesület támogatója és résztvevője. Tősgyökeres székely nemes családból ered, ősei II. Rákóczi Ferenctől kapták a nemességet.

Séra Lajos zaláni, gazdálkodó, Zalán. Sz. 1895. Brassó. Atyja: †Lajos, édesanyja Kenyeres Mária volt. Tanulmányai elvégzése után gazdálkodást tanult, majd likőrgyári irodavezető volt Brassóban. Jelenleg őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. A világháborúban az olasz és román fronton harcolt, a II. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.,-k. tulajdonosa. Neje: Boda Erzsébet, gyermekei: Erzsébet és Ilona.

Séra Pál gazdálkodó, Székelymagyaros. Sz. 1866. u. o. Székely nemes gazdacsaládból ered. Iskolái elvégzése után a szülői házban tanult meg gazdálkodni. Jelenleg 75 holdon folytat őstermelést és állattenyésztést. Tekintélyes polgára a községnek, a ref. egyház presbitere, jegyzője és világi képviselője, 3 évig volt községi bíró, majd esztendőkön keresztül községi pénztáros. Magyarságáért meghurcolták és lezárták. Neje: István Rebeka, gyermekei: Lídia, Rebeka, Irma és Berta.

Sift Károly tanító, Középajta. Sz. 1881. Homoród. Atyja: †Frigyes, édesanyja: fBaku Katalin. Székelykeresztúron 1901-ben nyert oklevelet és Uzdborjádon tanított 6 hónapig, onnan Szilágybagosra Hajdudorogra, Uzdiszentpéterre, Magyarmacskásra, Vargyasra. és 1925-ben Középajtára került. Minden hazafias és kulturális egyesület támogatója. Bátyja: †Frigyes, az orosz fronton halt hősi halált a hazáért.

Sigmond Antal lemhényi, állampénztári főtanácsos, Budapest. Sz. 1880. Gidófalva. Törzsökös székely nemes családból származik, atyja: Ferenc, édesanyja: Benkö Juliánna volt. Primor lófő székely eredet. Tanulmányait Brassón és Fogarason végezte és Kézdivásárhelyen az adóhivatalnál kezdte pályafutását. Kovászna, Dés, Nyárádszereda, Székelyudvarhely, Kolozsvár volt további állomáshelye, majd a román megszálláskor Budapestre volt kénytelen menekülni, mert a hűségesküt megtagadta és a románok letartóztatták. A budapesfvidéki adóhivatal főanácsosa. Neje: Pittlich Berta, fia: János, tűzoltótiszt.

Sigmond Gáspár hermányi, ny. gyógyped. tanár, kisegítő isk. igazgató, Pestszentlőrinc. Sz. 1878. Magyarhermány. Atyja: Albert, földbirtokos, édesanyja: dályai Lőrincz Rozália volt. Igazolt lofő nemes székely családból származik. Tanulmányait Brassóban és Székelykeresztúron végezte, ahol oklevelet nyert. A román megszálláskor hazafias magatartása miatt menekülni volt kénytelen, Budapestre, majd Pestszenterzsébetre került, ahol kisegítő tanítói oklevelet nyert, majd gyógypedagógiai tanár lett. 1937-ben vonult nyugalomba, 38 évi érdemdús és eredményekben gazdag munkásság után vonult nyugalomba. Egyházi presbiter, az Uri Kaszinó tagja. Nejé: Gyurka Gizella, gyermeke: Albert-Gáspár, főmérnök.

Sigmond Imre m. kir. állampénzt. főtanácsos, Budapest. Sz. 1877. Gidófalva. Atyja: †Ferenc, édesanyja: Benkö Juliánná. Lófő székely nemesi családból származik. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön és Brassóban végezte, pályafutását a kézdivásárhelyi adóhivatalnál kezdte, majd Sepsiszentgyörgyre került, ahol a román megszállásig tevékenykedett. Kispestre került, majd 1925 óta Budapesten tevékenykedik. Első neje: †Kátay Anna, gyermekei: dr. István, Sára és Erzsébet, második neje: Kovács Ilona, gyermekei: Gábor, Imre és Ilona.

Sigmond József kökösi, unit. lelkész, Székelyudvarhely. Sz. 1891. u. o. Törzsökös székely nemes családból származik, középiskoláit Sepsiszentgyörgyön, az egyetemet Kolozsváron végezte. Budapesten volt helyettes lelkész, majd Homoródjánosfalván 1914-ben kezdte meg lelkészi működését. 1931-ben került Székelyudvarhelyre. Volt egyházi jegyző, az egyházi főtanács tagja, a székely dalegylet, a ref. dalárda alapítója, az Unitárius Szószék c. lapnak 10 évig volt szerkesztője. Számos szociális és kulturális intézmény alapítása fűződik nevéhez. A megszállás alatt többször volt vád alá helyezve. Neje: Mátyás Piroska, ismert író nő, több szépirodalmi cikke és színdarabja jelent meg. Gyermekei: Éva és Zoltán.

Sigmond Olga aisószentmihályfalvi és kisenyedi, áll. polg. isk. tanárnő, Ujpest. Sz. Alsószentmihály. Atyja Elek, földbirtokos, édesanyja: földesi Tóth Róza volt. Székely primor családból ered. Tanári oklevelének elnyerése után Marosvásárhelyen kezdte működését, majd kiutasították és Újpestre került, ahol 1920 óta a polg. leányiskola tanára. A Vöröskereszt Egyesület ezüst éremmel és oklevéllel tüntette ki, miniszteri elismerésben részesült.

Sigmond Pál lemhényi, ref. lelkész, Mezőbergenye. Sz. 1905. Mezőpanit. Székely nemes családból származik, atyja: †Ferenc, édesanyja: †Muzsnay Jolán. Tanulmányait Marosvásárhelyen és a theológiát Kolozsváron végezte el. Bánffyhunyadon és Mezőbergenyen volt segédlelkész és 1931 óta mint rendes lelkész vezeti a gyülekezetét. A M. P., az EGE tagja, Tejszövetkezet alapító tagja, a Gazdakör elnöke, minden kulturális egyesület irányításában részt vesz. Neje: sirósbereszi Nagy Éva, gyermekei: Éva és Dezső.

Sigmond Sándor kökösi, szfőv. adóhiv. tiszt, Budapest. Sz. 1900. Déva. Igazolt lófő székely nemesi családból származik, atyja: †Károly, édesanyja: albisi Elekes Anna volt Neje: Ajtay Anna, okl. tanítónő, aki tanulmányait Székelyudvarhelyen, Kolozsváron és Nagyenyeden végezte és Kökösön tanított. Gyermekei: Tamás és Sándor.

Sigmond Sándor kökösi, kereskedő, BikfaLva. Sz. 1882. u. u, Székely nemes családból származik, atyja: †Dénes, tekintélyes gazda volt. Iskolái elvégzése után a kereskedői pályára lépett és 1914-ben lett önálló kereskedő saját erejéből és szorgalmából. Tekintélyes polgára a községnek, részt vesz minden hazafias és kulturális egyesület működésében. Neje: Csiszér Klára, gyermekei: Sándor, Berta, Ödön, Jenő és Dezső.

Siklódi Péter gazdálkodó, Mikháza. származik, 1930-ban lett önálló gazda, Sz. 1903. u. o. Székely gazdacsaládból azóta őstermeléssel és haszonállatok tenyésztésével foglalkozik 1937 óta tölti be a bírói tisztet, tekintélyes polgára a községnek. Neje: Fogarassy Anna, gyermekei: Kálmán, Emma és Eszter. A megszállás alatt magyarsága miatt bíróság elé állították és súlyosan bántalmazták.

Siklódi Sándor gazdálkodó, Nyárádszereda. Sz. 1900. Demeterfalva. Székely gazdacsaládból származik, iskolái elvégzése után atyja mellett tanult meg gazdálkodni, korszerű, belterjes gazdálkodással foglalkozik, mezőgazdasági termékeket és gyümölcsöt termel. Részt vett a világháborúban, 11 évig mint gazdatiszt tevékenykedett. Neje: Nagy Gizella, gyermekei: Zoltán és Elemér. A kulturális és hazafias egyesületek támogatója.

Siklódi Albert márkodi, bizt. int. titkár, Kézdivásárhely. Sz. 1896. u. o. Székely lófő családból származik, a család nemességét 1484-ben Mátyás király adományozta. Tanulmányait Marosvásárhelyen végezte, mint bizt. int. főtisztviselő működik 1925 óta. A M. P., a ref. egyház, a Sport Egyesületek és az Uri Kaszinó tagja, minden kulturális és hazafias intézmény támogatója, önként állt be a székely hadosztályba, maja a románok fogságába került és 1922-ben telepedett le szülőföldjén. Neje: árkosi és altorjai Benkő Jolán, zongoratanárnő, gyermeke: Emil.

Siklódy István ny. ipariskolai tanár, Székelybethlenfalva. Sz. 1866. Gyergyóditró. Atyja: †István, anyja: †Mészáros Júlia. Tősgyökeres székely nemesi családból származik. Kolozsváron végezte a tanítóképzőt, majd Budapesten szakiskolai képesítést nyert. 30 éven át a brassói pólg. isk. tanára volt, ahol a magyar kultúra és a szakoktatás terén szerzett hervadhatatlan érdemeket. Neje: †Putkovszky Irén, fia: István.

Sikó Elek kereskedő és gazdálkodó, Buzaháza. Sz. 1897. Székely nemes családból származik. Iskolái elvégzése után a kereskedelmi pályán fejlesztette szaktudását, majd 1925-ben saját erejéből és szorgalmából lett önálló. A világháborúban aktív szolgálatot teljesített, mint tábori csendőr, és őrmesteri rangban szerelt le. Közismert magyarsága miatt sokszor kellett elbujdosnia, résztvett a sóvidéki lázadásban. Minden kulturális és szociális egyesület munkájában részt vesz. Neje: Jánosi Rozália, gyermekei: Juliánna, Ilonka, Elemér és Aranka.

Sikó Ferenc gazdálkodó, Marosszentkirály. Sz. 1885. Mezőpanit. Atyja: †József, anyja: Kelemen Ágnes volt. Szülőfalujában végezte iskoláit, édesatyja mellett tanult gazdálkodni. A község tekintélyes polgára, az egyház gondnoka, közs. képviselő, á Közbirtokosság elnöke. A világháború alatt a 9-ik huszárezr.-ben szolgált, majd gazdaságának vezetésére fölmentést nyert. Neje: Kovács Márta, gyermekei: Antal, Ilona, Ágnes, Márta, Eszter, Rozália, Birikó, Ferenc és Juliánna, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Sikó Jánosné gazdálkodó, Mikóháza. Sz. 1903. Atyja: Gergely, anyja: Kovács Ágnes volt. Törzsökös székely nemes családból ered, 1925-ben ment férjhez Sikó Jánoshoz és 30 hold földbirtokán férjével közösen gazdálkodik. Gyermekei: Sándor, Zoltán és Ferenc, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Sikó József gazdálkodó, Mezőpanit. Sz: 1890. Székely nemes gazdacsaládból ered, 1910 óta önálló. Korszerű, belterjes gazdálkodást folytat, úgy terményeivel, mint állatjaival több ízben vett részt kiállításon, ahol díjakat nyert. Tekintélyes, köztiszteletben álló polgára a községnek, a Közbirtokosság elnöke, a szövetkezetek munkájában tevékeny részt vesz, minden kultúr és szociális intézményt támogat. A világháborúban a 12-es hegyi tüzér-ezr.-ben a szerb, orosz és román fronton harcolt. Neje: Jánosi Eszter, gyermekei: Eszter, József, Juliánna és Ilona.

Sikó L. Mihály gazdálkodó, Marosszentkirály. Sz. 1905. Mezőpanit. Atyja: †József, anyja: Sikó Anna volt. Iskolái elvégzése után a húsipart tanulta és fel is szabadult. Később az ősi föld iránti szeretet a gazdálkodáshoz vonzotta. A község pénztárosa, a Gazdák Bizt. Szöv.-nek helyi képviselője, a Nemzetőrség ig. tagja. A kulturális és szociális ügyek buzgó támogatója.

Sikó Pál nagybödöni, ref. ig.-tanító, Márkod. Sz. 1893. Málya. Régi székely lófő nemes családból ered. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Nagyenyeden végezte, ahol tanítói és kántori oklevelet is szerzett. 1913-ban kezdte pedagógiai működését, majd a világháborúban teljesített katonai szolgálatot Az Erdélyi Párt int. biz. tagja, résztvett az erdélyi felkelésben, ezért a románok megverték, a megszállás alatt a románok felügyelet alatt tartották. 1919 óta a márkodi iskola vezetője. Neje: Mályai Sikó Rozália, leánya: Izabella.

Simén Domokos homoródszentmártoni, unit. lelkész, Homoródalmás. Sz. 1902. Homoródszentmárton. Törzsökös székely nemes családból ered Atyja: †Ferenc, anyja: †Dimén Zsuzsánna. Tanulmányait Székelykeresztúron végezte és 1927-ben szentelték pappá. Homoródalmáson egyhangú megválasztással került az egyház vezetésére, azóta itt végzi áldásos működését. Volt M. P.-i elnök, minden kulturális és szociális egylet támogatója. A megszállás alatt különféle hamis vádakkal illették, letartóztatták és több mint 40 kilométeren keresztül őrsről-őrsre hurcolták a csendőrök. Számos hírlapi cikke jelent meg, a M. P. megszervezője és elnöke. Neje: Botár Anna tanítónő, gyermekei: Domokos és Anna.

Simén Domokos gazdálkodó, Szentábrahám. Sz. 1883. Kissolymos. Atyja: †Elek is tekintélyes gazdálkodó volt. 1908 óta önálló gazda, szorgalmas munkával növelte földjét, belterjes, korszerű gazdálkodást folytat. A világháborúban a 82-es k. gy.-ezr.-ben teljesített szolgálatot. A M. P. volt[1] pénztárosa, közs. képv. test. tag, 26 évig volt a Hitelszöv. pénztárosa, az unit. egyház tanácsosa. Neje: Keresztély Gizella, gyermeke: Domokos.

Simó Albert gazdálkodó, Sükő. Sz. 1874. Székely nemes családból származik, a szülői házban tanult gazdálkodni, majd katonaéveit szolgálta tc. A világháborúban a 22-es h. gy.-ezr.-ben orosz, olasz fronton küzdött, kétszer sebesült. A II. o. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k., valamint a háb. e. é. tulajdonosa. A magyar eszmék lelkes támogatója. Neje: Simó Ida, gyermekei: Éva, Gizella, Erzsébet és Albert.

Simó Dénes gazdálkodó, Vágás. Sz. 1902. Székely csatádból származik, a szülői háznál tanult gazdálkodni és 1926-ban lett önálló. A Tejszöv. ellenőre, a község pénztárosa, hazafias és kulturális egyesületek tagja. Neje: Lázár Ilona, gyermekei: Ida, András, Ilona, Dénes és Áron, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Simó Ferenc gazdálkodó, Sükő. Sz. 1885. Őrségi ref. székely család leszármazottja. Iskolái elvégzése után a szülői háznál tanult meg gazdálkodni. A világháború kitörésekor a 22-es gy.-ezr.-hez vonult be katonai szolgálatra, az- orosz, később az olasz frontra vezényelték. Sebesült és mint őrvezető szerelt le. Kitüntetései a II. o. ezüst, a bronz vit. é., a háb. e. é. és a K. cs.-k. Neje: †Kovács Gizella, második neje: Benczédy Jolán, gyermekei: Ákos és Ferenc.

Simó Ferenc kissomlyói gazdálkodó, Székelybő. Sz. 1876. Régi székely nemes családból ered. Iskolái elvégzése után önálló gazda lett, jelenleg 38 hold földön foglalkozik őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel. A világháborúban a 22-es gy.-ezr.-ben az olasz fronton sebesült, 3 évig volt a község bírája, tekintélyes polgár. Neje: Ölvedy Nina, gyermekei: Erzsébet, Anna, József, János, Ferenc, Eszter és István, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Simó János gazdálkodó, asztalosmester, malomtulajdonos, Máréfalva. Sz. 1888. Iskolái elvégzése után az ipari pályára lépett és mint asztalos szabadult fel. Résztvett a világháborúban, a 82-és gy.-ezr. kötelékében az orosz fronton harcolt, megsebesült és 1915-ben szerelt le. Neje: Pál Anna, aki szintén ősrégi székely nemes családból származik, gyermekei: János, Teréz, Ágnes, Lajos, Árpád, József, Erzsébet, Lázár és Anna. A román uralom alatt a magyar eszméket teljes erejével támogatta, a M. P. tagja volt.

Simó József kissolymosi, földbirtokos, Harasztkerék. Sz. 1883. Atyja: †József szolgabíró volt. Székely nemes családból származik, udvarhelymegyei eredetű. Középiskoláit Kolozsváron végezte, majd a család szövérdi birtokán gazdálkodott és 1917 óta a harasztkeréki birtokot vezeti. A M. P. elnöke, a megszállás alatt hadbíróság elé állították, megverték, a hazafias és magyár eszmék lelkes harcosa. Neje: szovátai Hajdu Lenke, gyermekei: József, Miklós, Pál, Erzsébet és Ferenc.

Simó József gazdálkodó, közs. főbíró, Sükő. Sz. 1891. Törzsökös székely nemes családból származik. Iskolái elvégzése után a szülői házban. gazdálkodott, majd a világháború kitörésekor a 82-es gy.-ezr.-hez vonult be. Végigküzdötte a világháborút. A község főbírája, a Közbirtokosság tanácstagja, a Gazdakör és a Tejszöv. ig. tagja, a magyar eszmék lelkes támogatója. Neje: Bálint Irma, gyermekei: Lajos, Erzsébet és Sándor.

Simó. József ig.-tanító, Székelysárd. Sz. 1919. Ákosfalva. Atyja: Lőrinc, édesanyja: Tóth Ágnes volt. Tanulmányait Marosvásárhelyen végezte és 1939-ben kezdte meg pedagógiai munkásságát Havadon, 1940-ben került mint igazgató-tanító Székelysárdra. A kultúrintézmények munkájában tevékeny részt vesz. Neje: Pataky Erzsébet, gyermeke: Éva.

Simó Lázár gazdálkodó, Székelylengyelfalva. Sz. 1898. Nemes gazdacsaládból származik, a szülői házban tanult meg gazdálkodni és 1923 óta önálló, őstermeléssel foglalkozik, 1940 óta a község közgyáma, a nemzeti eszmék lelkes támogatója. Neje: Bálint Anna, gyermekei: Gáspár és Béla.

Simó Márton gazdálkodó, dohánykisárus, Székelylengyelfalva. Sz. 1897. Ősrégi székely nemes családból ered. Édesatyja mellett tanult gazdálkodni, majd katonai kötelezettségének tett eleget, a világháborúban pedig a 82-es székely ezr.-ben az orosz, román és olasz fronton küzdött. Egyszer sebesült és mint tizedes szerelt le. A II. o. ezüst, a bronz vit. é., a seb. é., a háb. e. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa, Egyházi tanácsos, a M. P. lelkes tagja, a nemzeti eszmék támogatója.

Simó Pál gazdálkodó, községi főbíró, Patakfalva. Sz. 1888. Székely nemes családból származik, katonaéveit a 2-ik huszár ezr.-ben szolgálta le és tizedesi rangban szerelt le. A világháború kitörésekor a 4-es huszár ezr.-hez vonult be, a szerb,

orosz és román fronton küzdött, súlyosan sebesült és mint őrmester szerelt le. A II. o. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A ref. egyház presbitere, volt községi tanácstag és albíró, a Gazdakör és a Tejszöv. tagja, 1940 óta a község főbírája. Neje: Nagy Rozália, gyermekei: Lajos, Irma és Eszter, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Simó Péter gazdálkodó, Sükő. Sz. 1889. Székely ref. családból származik. Iskolái elvégzése után 1914-ben vándorolt ki Amerikába, ahol 6 évet töltött. Visszatérése után szülői birtokának vezetését vette át és jelenleg 40 hold földön foglalkozik korszerű, belterjes gazdálkodással. Neje: Vajda Zsuzsánna, gyermeke: Margaréta. Tekintélyes polgára a községnek, vo.t községi albíró, főbíró, pénztáros és községi tanácstag, valamint ref. egyházi gondnok. Jelenleg presbiter, a Tejszöv. és a Gazdakör vezetőségi tagja.

Simó Sándor gazdálkodó, Sükő. Sz. 1897. Székely ref. nemes családból származik. Iskolái elvégzése után a szülői háznál tanult gazdálkodni, majd katonaéveit szolgálta le, a világháborúban a 16-os tüzérezr.-ben orosz és olasz fronton küzdött. Jelenleg 28 holdon végez őstermelést és haszonállattenyésztést. Volt községi pénztáros, megyebíró, jelenleg a Gazdakör és a Tejszövetkezet vezetőségi tagja. Neje: Kiss Irma, aki szintén székely nemes család leszármazottja.

Simon András gazdálkodó, Bogárfalva. Sz. 1882. Törzsökös székely gazdacsaládból származik. Édesatyja mellett tanult meg gazdálkodni, jelenleg 35 hold földjén főleg gabonanemüt termel és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. A világháború alatt gazdaságának vezetésére fölmentést nyert. Volt községi és Közbirtokossági pénztáros, valamint községi bíró, jelenleg a Gazdakör pénztárosa, 1940 óta a község főbírája. Neje: Bodó Rozália, gyermekei: András, István és Erzsébet.

Simon Anna állami tanítónő, Medesér. Sz. Sepsibodony. Atyja: †József tekintélyes gazdálkodó volt. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön és Székelyudvarhelyen végezte és 1930-ban nyert oklevelet. Pedagógiai működését mint felekezeti tanító kezdte meg. Sepsikőröspatakon, Dicsőszentmártonban tanított, de magyar érzelmei miatt állásából eltávolították. 1940 óta a medeséri állami iskola tantiónője. A Népszövetség ügyvezető elnöke.

Simon Endre csekefalvi, ref. lelkész, Nyárádszentimre. Sz. 1895. Havad. Lófő székely nemes családból ered. Nagyatyja: Elek a 48-as szabadságharc vitéze volt. Tanulmányait Marosvásárhelyen, Szászvároson és Kolozsváron végezte, mint lelkész 2 évig Dicsőszentmártonban tevékenykedett, ahonnan Szentgericére került, ahol 8 évig volt rendes lelkész. 1933 óta van Nyárádszentimrén. A világháborúban hadnagyi rangban szolgált, sebesült, a II. o. ezüst, bronz vit. é. és K. cs.-k. kitüntetése van. Magyarsága miatt 2 évi börtönbüntetésre ítélték, ebből 7 hónapot ki is töltött, magyar zászló miatt 30 napig tartották fogságban. Neje: Hegyi Jolán, gyermekei: Jolán és Magda.

Simon Ferenc szentkatolnai és hatojkai, gazdálkodó, Szentkatolna. Sz. I879. Felsőcsernáton. Lófő székely nemes családból ered. Atyja: †József, édesanyja: Czakó Juliánna volt. Középiskolai tanulmányait Kézdivásárhelyen és Sepsiszentgyörgyön végezte és 1921-ig a MÁV kötelékében teljesített szolgálatot. A hüségeskü megtagadása miatt elbocsájtották, 1934 óta foglalkozik gazdálkodással. A Hangya pénztárosa, a Gazdakör, a M. P. tagja, az altruista egyesületek működésében tevékeny részt vesz. Ősrégi nemes család, családfája a XVI.-ik századig vezethető vissza.

Simon Ferenc bethlenfalvi, ny. igazgatótanító, Marosvásárhely. Sz. 1878. Nyárádszentanna. Székely nemes családból született. Atyja: †Ferenc, édesanyja: Veres Júlia volt. Középiskoláit Nagyenyeden és Budapesten végezte és 1896-ban kezdte meg pályafutását. 1919-ben a hűségeskü megtagadása miatt állásából elbocsájtották, majd 1921 ben újra visszatért és 1933-ig tanított. Magyar érzelmei miatt állandóan megfigyelés alatt tartották és előmenetelében gátolták. Neje: Nagy Gizella, szintén székely nemes család leszármazottja.

Simon Gábor ref. lelkész, Székelytompa. Sz. 1878. Bede Atyja: †Elek ref. lelkész, édesanyja: Zöld Ágnes szintén ref. papnak leánya volt. Törzsökös nemes székely családból ered. Tanulmányait Nagyenyeden, Marosvásárhelyen és Debrecenben végezte, 1903-ban szentelték fel. Pályafutását Sellyén kezdte 1904 ben, onnan Abafájára, majd Székelytompára került. 1925-ben és azóta itt működik. A szociális szervezet irányítója, a Munkaközösség elnöke, minden szociális és kulturális egyesület támogatója. Magyarsága miatt elítélték és bántalmazták. Neje: Koronka Ilona.

Simon Imre bikfalvi ref. lelkész, Kányád. Sz. 1901. Sepsibódok. Törzsökös székely nemes családból származik. Középiskoláit Budapesten, a teológiát Kolozsváron végezte el és Székelyudvarhelyen kezdte meg lelkészt működését. 1934 óta a kányádi gyülekezet vezetője, a Hangya és a Szociális Népközösség elnöke, a megszállás alatt magyarsága miatt bezárták, megverték. Neje: Lukácsffy Judith, aki szintén székely nemes család leszármazottja, gyermekei: Alpár és Gyöngyvér.

Simon István, a Zabolai Faipar Rt. üzletvezetője. Sepsibükszád. Sz. 1892. Zágon. Atyja: †Imre tanító volt. Székely nemes családból származik. Középiskoláit Sepsiszentgyörgyön végezte, majd jegyzői oklevelet nyert 1912-ben. Mint jegyző kezdte pályafutását, de magyar érzelmei miatt állásából eltávolították és azóta működik a faiparban. A világháborúban résztvett, mint főhadnagy szerelt le, az orosz és olasz fronton küzdött, olasz fogságban is volt. Számos kitüntetés tulajdonosa. Az Erdélyi és a M. P. tagja. Neje: Biró Erzsébet, gyermeke: Csaba. A Zabolai Faipar Rt. 1925-ben alakult rt. alapon. Talpfa és tüzelőfa kitermeléssel foglalkozik, átlagosan 100—140 embernek nyújt megélhetést. Az üzem termelő képessége az egész ország területére kiterjed.

Simon István gazdálkodó, Marossárpatak. Sz. 1900. Ősrégi ref. székely családból származik. Atyja: †György, édesanyja: †Kelemen Mária. Az ősi földön tanult gazdálkodni és 1924-ben lett önálló. 1918-ban résztvett a világháborúban a 62-es k. gy.-ezr. kötelékében. A M. P. tagja, a ref. egyház presbitere, a Hitelszöv. felügy. biz. elnöke és pénztárosa. Magyarsága miatt a román csendőrök elhurcolták és megkínozták. Neje: Kádár Juliánna, fia: István.

Simon János gazdálkodó, asztalosmester, Maksa. Sz. 1885. Atyja: †István, édesanyja: †Mezei Rozália. Székely gazdacsaládból származik. Iskoláit Brassóban végezte, majd az asztalosipart tanulta ki. Brassón és Budapesten töltötte a segédéveit és 1910-ben lett önálló. A sepsiszentgyörgyi ipari kiállításon ezüstérmet és oklevelet nyert kiváló munkájáért. A világháborúban az orosz és az olasz fronton harcolt, fogságba esett. Neje: Maksai Berta, nevelt fia: Kerti Sándor tanító. A község tekintélyes polgára, gazdálkodással, őstermeléssel foglalkozik, minden kulturális intézmény támogatója, a megszállás alatt családjavai együtt többízben bántalmazták magyarságuk miatt.

Simon János bogárfalvi, r. k. igazgatótanító, Székelybethlenfalva. Sz. 1911. Bogárfalva. Székely nemes családból származik. Oklevelét Kézdivásárhelyen 1933-ban nyerte el és mint pedagógus Csíkcsatószegen, Csíkmadarason, Csíkszentdomokoson tanított és 1935 óta a székelybethlenfalvi iskola vezetője. A magyar kultúra érdekében néha éjt napot egyenlővé téve dolgozott, az Iskolánkívüli Népoktatás terén kiváló és eredményes munkát végzett. Neje: Tóth Irén okl. tanítónő, gyermeke: Attila.

Simon János gazdálkodó, Székelyudvarhely. Sz. 1869. Bogárfalva. Atyja: †János, édesanyja: †Asztalos Juliánna. Székely nemes családból származik, 1884 óta önálló gazda, jelenleg 60 hold földbirtokán folytat őstermelést és haszonállattenyésztést. Volt M. P.-i tag, Gazdaköri elnök, közs. pénztáros és a r. k. egyház tanácstagja. Neje: Benedekffy Irma, 6 gyermekét nevelte fel hazafias magyar szellemben.

Simon P. János lőrincfalvi, gazdálkodó, Mezőcsávás. Sz. I891. Székely nemes családból származik. Iskolái elvégzése után különböző gazdasági szaktanfolyamot hallgatott és 1919-ben lett önálló. A község tekintélyes polgára, a M. P., az EGE, a közs. képv. test. tagja, a Gazdakör és a Hangya ügyv. elnöke, egyházi presbiter és 4 évig volt gondnok is. A világháborúban a 22-es gy.-ezr-ben. az oroszok fogságába került, ahol 3 évet szenvedett. A K. cs.-k. tulajdona. Neje: Székely Regina, gyermekei: Margit, Lujza és Magda.

Simon László magántisztviselő, Dédabisztra. Sz. 1913. Atyja: József, anyja: Biri Anna volt. Székely nemesi családból származik. Középiskoláit és a Kereskedelmi Akadémiát Kolozsváron végezte, jelenleg mint magántisztviselő tevékenykedik. Neje: Salamon Elvira.

Simon Mihály gazdálkodó, községi albíró, Középajta. Sz. 1893. Iskolái elvégzése után a szülői háznál tanult meg gazdálkodni és 1920 óta önálló. Tekintélyes polgára a községnek, volt Közbirtokossági pénztárnok, jelenleg a Gazdakör pénztárnoka, a község helyettes bírája. A megszállás alatt 10 hónapig volt bíró. A világháborúban a 2-ik k. gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt és mint őrvezető szerelt le. Neje: Nagy Eszter, gyermekei: Mihály és Eliza.

Simonffy Géza kibédi okl. jegyző, ny. honv. zászlós. Mezőmadaras. Sz. 1890. Alsórákos. Székely nemes családból származik, a nagyváradi honv. hadapród iskola növendéke volt, mint tényleges zászlós rokkant meg, nyugalomba vonult, majd jegyzői oklevelet szerzett. Résztvett a világháborúban, az orosz fronton küzdött. Jelenleg 24 holdon folytat őstermelést és haszonállattenyésztést. A Magyar Nyomozó Különítmény egyik megalapítója, minden kultúrintézmény támogatója. Neje: káli Nagy Rozália, gyermeke: István.

Singer Ernő szifonfej készítő és szikvízgyártó, Marosvásárhely. Sz. 1898. Iskolái elvégzése után szikvízkészítéssel kezdett foglalkozni, majd szifonfej-készítő üzemet létesített, ahol cca 40 állandó alkalmazottat foglalkoztat. A kulturális és szociális intézmények támogatója, a Magyar Iparos

Egyesület tagja. A világháborúban az 51-es k. ezr.-ben mint önkéntes őrvezeiö teljesített szolgálatot. Neje: Helmann Ilonka, gyermekei: Katalin, Éva, Magda, Miria és Viktória.

Sipos Ferenc szabómester, Kézdivásárhely. Sz. 1904. Atyja: Ferenc gazdálkodó, édesanyja: Lukács Juliánna volt. Székely gazdacsaládból származik. Iskoláit szülőfalujában Csíkszékvizen végezte, majd a szabóipart tanulta ki és 1934-ben Brassón lett önálló. 6—8 alkalmazottal dolgozott és 1940-ben menekülni kénytelen, és mindenét otthagyva menekült Kézdivásárhelyre. Elismert, jónevű és tanult iparos, műhelyéből ízléses és megbízható munkák kerülnek ki. Neje: Szabó Erzsébet. A kulturális és hazafias egyesületek támogatója.

Sipos Ferenc állomásfőnök, Szováta. Sz. 1885. Tompa. Székely nemes családból származik. Iskoláit Nagyváradon végezte, ahol érettségit tett és Marosvásárhelyen, majd Nagyváradon, Vaskán és Kalocsán teljesített szolgálatot. Jelenleg a szovátai MÁV állomás vezetője.. A megszállás alatt mindvégig tagja volt a M. P.-nak. Neje: Györki Nagy Piroska, gyermeke: Margit. Kotanaéveit a 12-es tüzérezr.-ben szolgálta le.

Sipos János gazdálkodó, Somosd. Sz. 1907. Székely gazdacsaládból ered, elődjei a község alapítói voltak. 1930-ban lett önálló gazda, őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. A Fogy. Szöv. és a Dalárda választmányi tagja, jegyzője, a megszállás alatt magyar érzelmei miatt többször megverték. Neje: Székely Lujza, aki szintén székely nemes családból származik.

Sylvester Mihály közs. főjegyző, Futásfalva. Sz. 1899. Atyja: †Antal, édesanyja: Kolcza Klára volt. Lófő székely nemesi családból ered. Középiskoláit Sepsiszentgyörgyön, közigazgatási tanfolyamot Fogarason végezte el. Gelenczén volt adóügyi jegyző, 1933-ban pedig Futásfalva főjegyzője lett. Azóta megszakítás nélkül itt végzi hivatását. Részt vett a világháborúban. Minden kulturális, társadalmi és hazafias egyesület működésében részt vesz. Neje: Páll Gizella, okl. tanítónő, gyermekei: György és Viktor.

Slepák Ábrahám órásmester és ékszerész,. Marosvásárhely. Sz. 1887. Oroszországban. Iskoláit Oroszországban végezte, ugyanott tanulta az ipart és 1907-ben lett önálló Marosvásárhelyen. Közismert, jónevű iparosa a városnak, minden kulturális, hazafias és jótékony egyesület támogatója. Az Órás és Ékszerész Ipartársulat elnöke, a Kereskedők Társulatának választmányi tagja, műhelyéből megbízható és kiváló munkák kerülnek ki. Neje: †Fischer Olga, aki 1940-ben hunyt el. 1931-ben nyert arany diplomát az ipari és gazdasági kiállításon, több ízben nyert a kirakatversenyen.

Sófalvi Ferenc gazdálkodó, Csehétfalva. Sz. 1877. Atyja: †Ferenc gazdálkodó, aki 20 évig volt községi pénztáros és 6 évig közgyám Csehétfalván. Nemes család leszármazottja, 1920 óta önálló és 30 hold földbirtokán folytat korszerű gazdálkodást. A M. P. tagja, közs. képviselő, a Közbirtokosság elnöke, az unit. egyház kebli tanácsosa. Neje: Györffy Paula, nevelt leánya: Kovács Zsuzsanna férj. Deák Ferencné.

Sófalvi Károly férfiszabómester, Marosvásárhely. Sz. 1908. Nyárádnyomád. Ősrégi székely családból származik. Iskolái elvégzése után a szabóipart tanulta ki, majd szaktudásának fejlesztése után 1936-ban lett önálló saját erejéből és szorgalmából. Az úri közönség kedvelt mestere, minden idejét ipara fejlesztésére fordítja. Neje: Peres Irén, leánya: Katalin.

Sófalvy Balázs állami tanító, Tarcsafalva. Sz. 1911. Medesér. Atyja: Mózes, tekintélyes gazdálkodó volt. Székely nemes családból származik, oklevelét 1929-ben Székelykeresztúron szerezte és 1929 óta tanít Tarcsafalván. Az unit. egyház kántora, a Dávid Ferenc ifj. egyesület vezetője. Neje: Jakabffy Margit, gyermeke: Balázs.

Sófalvy Dénes id. etédi, gazdálkodó, Székelyszentmiklós. Sz. 1860. Törzsökös székely nemes családból ered, 3 középiskolát végzett, majd gazdálkodást tanult a szülői házban és 1883 óta önálló. Tekintélyes polgára a községnek, a közs. képv. test. tagja 35 éve, 16 év óta a Szövetkezet könyvelője, 9 évig volt iskolaszéki elnök. A M. P. tagja. Neje: Molnár Juliánna, gyermekei: Dénes, István és Eszter.

Solymossy Károly fűszer, porcellán és üvegkereskedő, Csíkszereda. Sz. 1882. Szászváros. Törzsökös székely nemes családból származik. Középiskoláit Szászvároson végezte, majd kereskedelmi szakmát tanult és 1909-ben társult be apósa által alapított jónevű üzletbe. A Kereskedők Körének alelnöke, volt városi tanácsos és megyebizottsági tag, tűzoltó parancsnok, a ref. egyház tanácsosa, az adófelszólamlási bizottság tagja, minden kultúrintézmény támogatója. A világháborúban a 23-as h. gy.-ezr.-ben harcolt, őrmesteri rangban szerelt le, az orosz és az olasz harctéren kétízben sebesült, a II. o. ezüst, a bronz vit. é., a koronás ezüst érdemkereszt, a seb. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa, Neje: Michna Juliánna, gyermeke: István, aki az üzletben tevékenykedik, a Kereskedők Körének pénztárosa.

Sólyom Ferenc ref. lelkész, Alsócsernáton. Sz. 1887. Torja. Törzsökös székely nemes családból ered. Atyja: †János, édesanyja: Hatházy Zsuzsánna volt. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön és Sárospatakon végezte és 1910-ben szentelték pappá. Borsodmegyében Edelényben és Sajószentpéteren tevékenykedett, majd Sepsiárkosra került és 1925 óta Alsócsernáton lelkésze. A megszállás alatt hívei érdekében sokat tett, iparkodott a népet hitében és erkölcsében megerősíteni és magyarságában megtartani. Neje: Ujházy Janka, gyermekei: Ferenc tanár Berlinben és Janka.

Sólyom Sándor gazdálkodó, ny. vasutas, Torja. Sz. 1894. Szászváros. Székely nemes családból származik. Atyja: Sándor 30 évig volt az Államvasutak szolgálatában, édesanyja: †Szabó Amália. Iskolái elvégzése után az Államvasutak szolgálatába lépett és mint vasúti forgalmi tiszt 1934-ben vonult nyugalomba, azóta gazdálkodással foglalkozik. A világháborúban a 2. gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, sebesült, 1918-ban szerelt le. Neje: Balázs Kamilla, aki szintén székely nemes családból származik.

Sommslch Tihamérné grófné sz. **Vay Olga grófnő** földbirtokos, Kiskend. Atyja: Vay Ábrahám, édesanyja kézdiszentléleki Kozma Katalin volt. Férjé gróf Sommsich Tihamér Hontmegye ny. főispánja, a világháború alatt mint tartalékos huszárszázados küzdött, számos kitüntetés tulajdonosa. Gyermekei: Mária báró Shell Istvánné és Gabriella báró Dániel Ferencné.

Somodi Ferenc ifj. gazdálkodó, Etéd. Sz. 1881. Székely gazdacsaládból ered. Iskolái elvégzése után ősei által örökölt földön lett önálló gazda. A világháborúban a 2. huszárezr.-ben a román fronton harcolt, mint szakaszvezető szerelt le. A bronz vit. é., és a K. cs.-k. tulajdoonsa. A község köztiszteletben élő polgára, a M. P. és az Erdélyi Párt volt elnöke, volt községi bíró, pénztáros, ref. egyházmegyei bíró. A közügyek lelkes résztvevője. Neje: Kelemen Paula, gyermeke: Ferenc.

Somogyi Endre ref. lelkész, Réty. Sz. 1902. Érmindszent. Szilágymegyei nemes családból származik, tanulmányait Zilahon és Kolozsváron végezte, lelkészi működését Kovásznán kezdte meg. Innen Székelycsókára került mint rendes lelkész és 1938 óta Rétyen teljesíti hivatását. A Hangya elnöke, a közügyek és a kulturális egyesületek működésében részt vesz. Neje: Szendy Mária, gyermekei: Mária és Endre.

Somorai Domonkos gazdálkodó, fűszeres és korcsmáros, Vágás. Sz. 1886. Ősrégi székely nemes családból ered, a szülői házban tanult gazdálkodni, majd katonaévei letöltése után a m. kir. csendőrséghez lépett át. 1913-ig volt csendőr, Petrozsényban működött. Azóta önálló majd 1913—1931-ig mint bányaaltiszt fűszeres, korcsmáros és gazdálkodó. Neje: fRomán Juliánna, gyermekei: József és Anna. Tekintélyes polgára a községnek, jelenleg a Hangya Szöv. vezetője.

Somorai Ferenc bognármester és gazdálkodó, Patakfalva. Sz. 1899. Székely gazdacsaládból származik, iskolái elvégzése után a bognáripart tanulta és abban szabadult föl. A világháborúban a 35. nehéz tüzérezr.-ben az olasz és francia fronton harcolt, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Az Iskolaszék elnöke, a ref. egyház presbitere és a Tejszöv. pénztárosa. Neje: Ráduly Margit, gyermeke: Irén.

Soó Dénes rk. plébános, Csíkszentmihály. Sz. 1890. Bethlenfalva. Atyja: Lajos földbirtokos, édesanyja: Józsa Zsuzsánna volt. Székely nemes családból származik, tanulmányait Székelyudvarhelyen és Gyulafehérváron végezete. Mint s. lelkész Csíkszentgyörgyön kezdte pályafutását, majd a világháború alatt mint tábori lelkész tevékenykedett. A II. oszt. lelkészi érdemkereszt tulajdonosa. Marosvásárhelyen folytatta lelkipásztori működését, onnan Sinfalvára, majd Szentdemeterre került mint plébános és 1932 óta Csíkszentmihály plébánosa. Az Erdélyi Párt tagja, a hitbuzgalmi egyesületek egyházi igazgatója. A megszállás alatt sokat szenvedett, hazafiassága miatt hadbíróság elé állították.

Soós Adolf ref. lelkész, Marossárpatak. Sz. 1883. Keresztvár. Atyja: †József, édesanyja: †lisznyói Szotyory Zsuzsánna. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Kolozsváron végezte, 1907-ben szentelték pappá. Lelkészi pályafutását Bukarestben kezdte meg, Nagyolyvason volt missziós pap, majd Telekfalvára és 1914-ben Marossárpatakra került. A közügyek vezetésében tevékeny részt vesz, a Hangya, a Gazdakör és a Tejszöv. vezetőségi tagja, nevéhez fűződik az iskolák újjáépítése, minden kulturális és hazafias egyesület vezetője. Neje: Perédy Erzsébet, gyermekei: József aldobói lelkész, Lajos Hangya tisztviselő, Ella férj. Kacsó Károlyné ref. lelkész neje és Éva.

Sóss Antal rk. plébános, főesperes, Székelyudvarhely. Sz. 1885. Barót. Atyja: Imre, édesanyja: Szabó Teréz volt. Székely gazdacsaládból származik, tanulmányait Székelyudvarhelyen és Gyulafehérváron végezte, majd 1909-ben szentelték pappá. Nagykászonban kezdte pályafutását, onnan Csíkszentgyörgyre, Kolozsmonostorra került, mint káplán. Szentegyházasfalun lett plébános, innen Csíknagy-

boldogasszonyra és 1939-ben Székelyudvarhelyre került. 1939 óta főesperes. A megye törv. hat. biz. tagja, a megszállás alatt többízben letartóztatták, számos kulturális és szociális alkotás fűződik nevéhez.

Soós Gyula ny. felekezeti tanító, Illencfalva. Sz. 1879. Fiátfalva. Törzsökös székely nemes családból származik. Székelykeresztúron végezte el a tanítóképzőt és 1923-ig tanított. Pedagógiai munkássága alatt számos elismerésben részesült, nevét pedagógiai munkássága tette maradandóvá. Részt vett a világháborúban és mint hadnagy szerelt le. A K. cs.-k. és a bronz vit. érem tulajdonosa Neje: Dósa Róza, Hazafias magyartartása miatt a románok nyugdíjba kényszerítették.

Soós Ilona fényképész, Marosvásárhely. Sz, Székelybere. Édesatyja: †Ince vármegyei útmester, édesanyja: Kacsó Lidia volt. Erdélyi család leszármazottja, iskoláit Budapesten, a fényképészipart Marosvásárhelyen végezte. 1936-ban lett önálló saját erejéből és szorgalmából. Fővárosi nívójú műtermében 2 alkalmazottat foglalkoztat és minden szakmába vágó munkát nagy szaktudással végez.

Soós Péter ny. csendőr, Székélyvaja. Sz. 1883. Atyja: †Mihály, édesanyja: †Sepsi Juliánna. Gazdálkodó családból származik, iskolái elvégzése után a cipészipart tanulta, majd a 12. k. tüzérezr.-ben szolgálta le katonaévet, melynek etlöltése után a m. kir. csendőrséghez lépett be. 1913-ban vonult nyugalomba. 1914-ben az ákosfalvi Hangya boltkezelője lett és azt 1919-ig vezette. A megszálláskor menekülni volt kénytelen és Vaján újból iparában dolgozott. A Hangya ügyv. igazgatója, és a M. P. jegyzője volt, 3 évig volt közs. adóvégrehajtó, majd a ravai Hangya üzletvezetője lett. Minden kulturális és szociális egyesület működésében részt vett, magyarsága miatt üldözték. Neje: Jánosi Appolónia, gyermekei: Anna és Péter.

Soós Sándor mészárosmester, Marosvásárhely. Sz. 1883. Székely nemes családból származik, iskolái elvégzése után a húsiparban szabadult föl, szaktudását a legjobb névű mestereknél fejlesztette és 1907-ben lett önálló. Végigküzdötte a világháborút, őrmesteri rangban szerelt le és a koronás ezüst érdemkereszt és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Csergőfi Mária, nevelt gyermeke: Rajtmann Imre és leánya, Klára.

Soós Tibor bándi, elektrotechnikus. Marosvásárhely. Sz. 1913. Székely nemes családból származik, gimnáziumot Marosvásárhelyen, az Elektrotechnikai Szakiskolát Budapesten végezte el. Saját erejéből lett önálló mester, elismert szaktekintélye a városnak, a Keresk. és Iparkamara választmányi tagja. Minden hazafias, kulturális és társadalmi egyesület résztvevője és támogatója.

†Soós Zoltán homoródoklandi és vargyasi, szücsmester, Budapest. Sz. 1887. Mezőbánd. Törzsökös székely nemes családból származik, oklevelet II. Rákóczi György fejedelemtől kapták az ősei. Iskolái elvégzése után a szücsipart sajátította el és mint segéd Brassóban és Kézdivásárhelyen fejlesztette szaktudását, előbb Budapesten, majd Keszthelyen lett önálló. Iámét Budapestre került, kiváló és elismert szaktekintély volt a szücsiparnak, az Ipartestület díszoklevéllel tüntette ki. A világháborúban a román és az olasz fronton küzdött, 1937-ben hányt el Budapesten, özvegye: Nemes Magdolna, aki szintén nemes családból származik. Gyermekei: Ilona férj. dr. Nagyistók Imre orvos neje és András közgazdász.

Sövér Ferenc gyergyóalfalui, p. ü. főtanácsos, Budapest. Sz. 1880. Erzsébetváros. Atyja: Adolf m. kir. honvédőrnagy, édesanyja: kis- és nagysolymossi Koncz Juliánna volt. Középiskoláit Marosvásárhelyen, Budapesten és a kolozsvári egyetemen végezte, pályafutását a székelyudvarhelyi p. ü. igazgatóságnál kezdte meg. Innen Dévára, Csíkszeredára, majd a megszálláskor Budapestre került, jelenleg a Székesfővárosnál teljesíti hivatását. Neje: Losdorfer Emilia, gyermekei: Nelli, Ferenc, Elemér és Klára.

Spierer Béla kereskedő, Marosszentanna. Sz. 1893. Marosvásárhelyen tett érettségit, majd mint magátisztviselő működött és 1932-ben vette át édesatyja által alapított üzletet, azóta azt vezeti. A világháborúban a 22. h. gy.-ezr.-ben az orosz és az olasz fronton vett részt, főhadnagyi rangban szerelt le. A II. o. ezüst vit. é. és a K. cs.-k. lett kitüntetve. Neje: Léb Margit, gyermekei: Zseni, Kató és Éva.

Spierer Sándor kereskedő, Nyárádszereda. Sz. 1888. Marosvásárhely. Iskolái elvégzése után a kereskedői pályán szabadult föl és szaktudásának fejlesztése után, 1913-ban lett önálló. Részt vett a világháborúban, mint tizedes szerelt le. A kulturális egyesületek támogatója.

Spitz Miksa fatermelő es fakereskedő, a Szilva-fűrészüzem tulajdonosa. Sz. 1892. Középiskolai elvégzése után kereskedői pályán működött és a faiparban szerezte szakmai ismereteit, majd önálló fakereskedő és fűrésztelep tulajdonos lett. Részt vett a világháborúban, az olasz fronton sebesült és tizedesi rangban szerelt le. A bronz vit. érem kétszer, a II. o. ezüst és a K. cs.-k. kitüntetése van. Üzeme modern, géperőre van berendezve, társasviszonyban tulajdonos Brumüller Izsákkal. Üzemében kb. 40—50 munkást foglalkoztat. A környék egyik legnagyobb üzeme.

Spitzer Fischl kereskedő, a Kandel és Spitzer cég beltagja, Maroshévíz. Sz. 1910. Iskolái elvégzése után a kereskedelmi pályára lépett és 1931-ben társasviszonyban lett önálló kereskedő. Neje: Slomovits Hajnalka, gyermeke: Hersi Ilona.

Spitzer Manó kereskedő. Maroshévíz. Sz. 1916. Iskolái elvégzése után a kereskedelmi pályára lépett és 1935-ben lett önálló saját erejéből. Neje: Gancz Helén, aki részt vesz az üzlet vezetésében. A hazafias és kultúregyesületek támogatója.

Stancsa Antal fafűrésztelep-tulajdonos, Parajd. Sz. 1886. Siánki. Iskolái után a géplakatos szakmát tanulta, és 20 éven keresztül ténykedett különböző fűrésztelepeken, ahol kiváló szaktudásra tett szert. 1936 óta önálló teleptulajdonos. Neje: Kövér Gizella, egy örökbefogadott gyermeke van. A kulturális egyesületek támogatásában részt vesz.

Stanislay Emil gör. kat. lelkész, Mezőörményes. Sz. 1896. Lissza. Atyja: tEustadh tanító volt. Tanulmányait Balázsfalván végezte és ott szentelték pappá. Az esperesi kerület bizottsági tagja, a vm. th. biz. tagja, volt községi képviselő. A világháborúban mint tartalékos hadnagy az orosz és az olasz fronton küzdött, az I. o. ezüst és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Rimbetin Rozita, gyermekei: Felicia, Aurora, Emil és Dóra. Lisszán kezdte meg lelkészi pályafutását és 1938-ban került Mezőörményesre, ahol azóta működik.

Steinmetz Samu gyártulajdonos, Esztelnek. Sz. 1895. Szurdok. 1921-ben lett önálló és 1938-ban jött Esztelnekre, ahol Szende Jánossal társasviszonyban létesitette gőzfűrésztelepét. A telepet Weiss Menyhért alapította 1934-ben. A környékbeli erdők fáinak kitermelésére alakult. A közlekedési és szállítási nehézségek miatt csak időszakonként működik. Két körfűrészei, egy gatteros 36 HP-re berendezett modren üzem. Steinmetz Samu neje: Paszternák Mária, gyermekei: Sári, Erzsébet és Ráchel.

Steuer Imre üzemvezető, Szalárdtelep. Sz. 1901. Mesterszállás. Atyja: †dr. Lajos, vármegyei főorvos volt. Temesváron végezte középiskoláit, majd a faiparban tevékenykedett mint tisztviselő. Jelenleg mint üzemvezető tevényekedik. A magyar kultúra támogatója. Neje: Weichhercz Blanka, gyermekei: Olivér és Tibor.

Stock György kereskedő, Torja. Sz. 1888. Veresmart. Iskolái elvégzése után mechanikai szakmában szabadult föl, majd 1925-ben lett önálló. Később édesatyjától örökölt kereskedést és vendéglőt vette át, melyet azóta vezet. A világháborúban a 2. huszárezr.-ben a román és az olasz fronton harcolt, az I. és II. o. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa, mint szakaszvezető szerelt le. Neje: Móré Jakab Gizella. A helyi Tüzoltótestület parancsnoka, a M. P. örökös tagja, a Gazdakör tagja. Minden kultúr és szociális intézmény támogatója.

Strul Adolf kereskedő, Maroshévíz. Sz. 1903. Marosvásárhely. Iskolái elvégzése után a kereskedői pályán fejlesztette szaktudását, 1936-ban lett önálló, vas-, fűszer- és festékkereskedő. A hazafias és kulturális egyesületek támogatója. Neje: Kárpe-. lesz Irma, gyermekei: Edit, Franciska, Dezső, Éva és Mózes.

Sturek Emil Fiúnevelő intézeti Subrégens, Marosvásárhely. Sz. 1909. Gyulafehérvár. Ősrégi gyulafehérvári családból származik. Édesatyja: Ede, édesanyja: Bocskay Appolónia volt. Középiskoláit Gyulafehérváron, a teológiai, pedagógiai és filozófiai tanulmányait Kolozsváron végezte el. Mint tanár, Gyulafehérváron kezdte pályafutását, jelenleg a Marosvásárhelyi Fiúnevelő Intézetnél végzi hivatását.

Suba Lajos gazdálkodó, Seprőd. Sz. 1900. Szilágymegyei lófő nemes családból származik, nemesi oklevelet Báthory erdélyi fejedelem adományozta őseinek. Iskoláit Marosvásárhelyen végezte és 1922-ben lett önálló gazda. 1918-ban az olasz frontra került, ahol fogságba esett és egy évi-fogság után került vissza. 1937 óta a község bírája, a kulturális és hazafias egyesületek résztvevője. Neje: Biró Róza, gyermekei: Árpád, Ida és Károly.

Suciu Ferenc állami tanító, Kásva. Sz. 1899. Nagyernye. †Sándor gazdálkodó, édesanyja: Kezán Zsuzsánna volt. Középiskoláit Marosvásárhelyen, tanítóképzőt Máramarosszigeten és Balázsfalván végezte. Tanítói működését 1921-ben Mezőkemenesen kezdte és 1941-ben került Kásvára. A világháborúban a 22. gy.-ezr.-ben az olasz fronton súlyosan sebesült, rokkant lett és mint önkéntes szakaszvezető szerelt le. Minden kultúr és szociális intézmény támogatója.

Súgó József körjegyző, Görgénysóakna. Sz. 1901. Marossárpatak. Atyja: †József, édesanyja: Eötvös Juliánna volt. Marosvásárhelyen és Nagyenyeden végezte tanulmányait, Fogarason nyert jegyzői oklevelet. 1930 óta a község jegyzője. Magyarsága miatt két hónapig a Regátban kellett szolgálatot teljesítenie. A kulturális, szociális egyesületek működésében

tevékeny részt vesz. Neje: Moldovány Ilona.

Suteán Viktor gör. kat. lelkész, Kásla. Sz. 1883. Atyja: Grigor, gazdálkodó volt. Tanulmányait Hósobodrogon és Nagyszebenben végezte el. 1907-ben szentelték pappá, majd ugyanekkor Káslára választották meg és azóta megszakítás nélkül itt működik. A világháború alatt a 22. h. gy.-ezr.-ben hat hónapig teljesített szolgálatot. A község egyesületeinek vezetésében tevékeny részt vesz. Neje: Nucz Mária, gyermekei: Hortenzia és Lucia.

Sükösd József földbirtokos, Csókfalva. Sz. 1888. Sóvárad. Székely gazdacsaládból származik, iskolái elvégzése után lett önálló gazda, gazdasági szakismereteit a szülői házban szerezte. 25 hold földjén folytat korszerű gazdálkodást és 2 cséplőgarnitura tulajdonosa. A Gazdakör tagja, a ref. egyház presbitere, a hazafias és kulturális intézmények támogatója. A világháborúban a 12. tüzérezr.-ben orosz és olasz fronton küzdött, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Biró Juliánná, gyermekié: József, Julianna és Klára.

Sütő Béla asztalosmester, Vargyas. Sz. 1895. Atyja: †Lajos, édesanyja: †Boncz Veronika. Iskolái elvégzése után az asztalosipart tanulta ki és 1921-ben lett önálló mester. A kiállításokon többízben nyert oklevelet, kétízben arany- és ezüstéremmel tüntették ki. A stabil és mobil gépek kezeléséből szakvizsgát tett, a község elismert szaktekintélye és jónevű iparosa. A világháborúban a 82. gy.-ezr.-ben teljesített szolgálatot. Neje: Takáts Jusztina, gyermeke: Béla. Testvérbátyja: †Dénes, hősi halált halt a világháborúban.

Sütő Ferenc gazdálkodó, Vajdaszentivány. Sz. 1880. u. o. Atyja: †György, édesanyja: Makó Zsuzsánna volt. Iskolái elvégzése után gazdálkodással és haszonállattenyésztéssel foglalkozik, 1900 óta mint bércséplő saját fölszerelésével működik. A Hangya Szöv. ellenőre, a Tejszöv. ellenőre, a ref. egyház presbitere. A megszállás alatt magyarsága miatt bántalmazták, fogságba vetették és hatalmas pénzbüntetésre ítélték. Neje: Sütő Katalin, gyermekei: Gyula, Ferenc, Marika és Katica.

Sütő Mózes gazdálkodó és korcsmáros, Fiátfalva. Sz. 1902. Székelykeresztúr. Ősrégi székely nemes családból származik, iskolái élvégzése után előbb a kerékgyártó ipart tanulta, szaktudását Budapesten fejlesztette, majd önálló mester lett. Ipari baleset miatt hagyta abba iparát és 1922 óta gazdálkodással foglalkozik. 1937-ben korcsmát nyitott, melyet azóta megszakítás nélkül vezet. Neje: Simó Rebeka, gyermekei: László, József, Anna és Mária, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Sütő Szöszi magántisztviselő, Ratosnya. Született Ratosnyán, iskoláit Szászrégenben végezte, atyja: András, édesanyja: Raduthy Szakáts Rozália volt. Régi erdélyi családból származik, középiskolái elvégzése után magántisztviselő lett. Jelenleg Ratosnyán tevékenykedik.

Svella Gyula fűszerkereskedő. Marosvásárhely. Sz. 1894. Szentegyházasfalu. Édesatyja: Ferenc főgépész, édesanyja: Bartalis Teréz volt. Középiskoláit Brassóban végezte, a kereskedői szakmát Budapesten sajátította el. Szentágotán mint társtulajdonos tevékenykedett 1941-ig, amikor Marosvásárhelyen önálló üzletet létesített. A világháborúban a 82-es székely ezr.-ben az orosz fronton küzdött, öt lőtt sebet kapott, majd mint segédszolgálatos a világháború végén szereit le. Tizedesi rangban szerelt le, a bronz vit. ér., a K. cs.-k. és a sebesülési érem tulajdonosa. A M. P. szentágotai alelnöke és a rk. egyház gondnoka volt, minden hazafias és kulturális egyesület lelkes támogatója. Neje: Kocsis Ida, gyermekei: Gyula és Magda.

Szabaday Rudolf malomtulajdonos, Középajta. Sz. 1891. Budapest. Iskoláit Krauburgban, Középajtán és Kőröspatakon végezte, majd a malomipart sajátította el és 1925-ben lett önálló. Kereskedelmi és vámörlést végez, a község és a környék gazdáinak szükségletét látja el. Neje: Benkő Ida, gyermekei: Endre, Rudolf és Ella.

Szabadi Dénes id. gazdálkodó, Homoródszentlászló. Sz. 1870. u. o. Székely gazdacsaládból ered, középskolái elvégzése után a szülői háznál tanult gazdálkodni, majd önálló lett. A község tekintélyes polgára, Homoródszentlászló főbírája, Ábránfalva községi pénztárosa és jegyzőhelyettese. Neje: Hodgyai Anna, gyermekei: Dénes, Vilma, Berta és Gizella. A világháború alatt a közügyek vezetésére fölmentést nyert. A ref. egyház gondnoka, volt presbitere.

Szabados József ref. lelkész, Székelydálya. Sz. 1882. Patakfalva. Törzsökös székely szabad családból ered, atyja: †József, édesanyja: †Simó Ágnes. Székelyudvarbelyen, Sárospatakon és Kolozsváron végezte iskoláit és Telekfalván kezdte él lelkészi működését. 1913 óta a székelydályai gyülekezet vezetője. A M. P. megszervezője és elnöke, az Udvarhely Megyei Bizottság tagja. Gazdakör elnöke, a Tej és a Fogyasztási, valamint a Cséplőgépszövetkezet megalapítója és ezek vezetésében is részt vesz. Magyarsága miatt meghurcolták és vád alá helyezték. Neje: Tarcsafalvy Borbála, gyermeke Margit.

Szabó Albert kötélgyártómester, Marosvásárhely. Sz. 1901. u. o. Székely nemes családból származik, középiskolái elvégzése után édesatyja: †Albert mellett tanulta a kötélgyártás mesterségét és 1931-ben átvette az üzem vezetését. Modern, villanyerőre berendezett műhelyében a szakma minden ágával foglalkozik, szakképzett, intelligens iparos, átlagosan 3—4 alkalmazottat foglalkoztat. Neje: Deák Ilona, gyermekei: Edith és Endre.

Szabó András gazdálkodó, Sándortelke. Sz. 1897. u. o. Székely nemes családból ered, a gazdálkodást édesatyjától tanulta. A világháború kitörésekor a 22-es gy.-ezr.-ben az orosz és román fronton harcolt. A bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Volt községi bíró és tanácsos, a Tejszöv. tagja, a Közbirtokosság elnöke. Neje: Istáncsuj Ilona, gyermekei: Gyula, Márton, Emil és Ferenc.

Szabó András ny. ref. kollégiumi igazgató, Székelyudvarhely. Sz. 1871. Bita. Atyja: †Mihály, édesanyja: Csiszár Rebeka volt. Nemes családból származik, tanulmányait Sepsiszentgyörgyön és Székelyudvarhelyen, az egyetemet Kolozsváron végezte és mint latin-görög és tornatanár nyert oklevelet. A világháborúban a 24-es ezr. kötelékében vett részt, mint százados szerelt le. Irodalmi munkái közül nevezetesebbek: „Balgaság dicsérete” latin fordítás, Kálvin magyarázatai, Pál apostolnak thymoteusokhoz írt leveleiből, számos Ovidius és Seneca fordítás. Több munkája most van sajtó alatt. Nevéhez fűződik a kollégium épületének modernizálása. A kulturális és szociális egyesületek munkájában tevékeny részt vesz. Neje: Bokros Irén, okl. tanítónő, a ref. Nőszövetség elnöke, gyermekei: Gizella, Irén, Ernő és Magda.

Szabó Bálint id. földműves, Nyárádszentimre. Sz. 1897. u. o. Régi törzsökös székely nemesi családból származik, anyja: Markódi Marton Lidia. Gazdálkodással foglalkozik saját földjén. A községi képviselőtestületnek tagja. A háború alatt két évig teljesített katonai szolgálatot. Mindenkor megtartotta magyarságát és emiatt állandó üldöztetésekben volt része. Neje: Kiss Ilona, ugyancsak székely nemesi családból származik, a család nemességét Rákóczi György erdélyi fejedelemtől nyerte. Gyermekei: Bálint theológus, Ilona, Károly és Gizela.

Szabó Bálint ifj. theológus, Nyárádszentimre. Sz. 1915. u. o. Régi székely nemesi családból származik. Középiskoláit Marosvásárhelyen, theológiát Kolozsváron végzi. Az „Adatok téli hagyományaink ismertetéséhez” c. mű összeállításánál, mely 1939-ben jelent meg, intenzív részt vett.

Szabó Béla dr. kir. közjegyző, Szászrégen. Sz. Kolozsvár. Atyja: József, édesanyja: Hosszú Zsuzsánna volt. Tanulmányait Kolozsváron, Budapesten végezte, ügyvédi gyakorlatát 1903-ban Szászrégenben kezdte meg, a társadalmi élet kiemelkedő alakja. A megszállás alatt magyar honfitársai érdekében állandóan exponálta magát, a M. P. és a Népközösség volt elnöke, a magyar csapatok bevonulásakor a Kormányzót és a magyar hadsereget fogadta, huzamosabb ideig volt polgármester és alpolgármester, a Magyar Kaszinó elnöke, minden kultúrintézmény és egyesület vezetőségi tagja. Neje: Farkas Erzsébet, Maros-Torda megye volt főispánjának lánya, fia: Béla. Két ipari és mezőgazdasági kiállítást rendezett és az iparosság érdekeit mindenkor teljes erőfel támogatta.

Szabó Béla ny. polg. isk. igazgató, Soroksár. Sz. 1875. Marosvásárhely.. Székely nemes családból ered, atyja: †Mihály, édesanyja: Till Róza volt. Tanulmányait Aradon és Budapesten végezte és mint polg. isk. tanár Ujszenttamáson kezdte működését. A megszállásig mint az intézet igazgatója működött, majd Soroksárra került, ahol 1932-ben történt nyugalomba vonulásáig tevékenykedett. A Hargitaváralja jelképes székely község tagja. Neje: Szilbreisz Katalin, okl. tanítónő, gyevmekei: Béla és dr. Vilmos.

Szabó Béla kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1907. Atyja: †Ferenc, édesanyja: †Filep Emma. Iskolái elvégzése után atyja mellett tanulta a kereskedői szakmát és azóta megszakítás nélkül vezeti. Neje: Fekete Zsuzsánna. Minden kulturális és szociális egyesület támogatója.

Szabó Béla gazdálkodó, Zalán. Sz. 1876. Székely gazdacsaládból származik, 1904 óta önálló, 180 hold földbirtokán végez korszerű, belterjes gazdálkodást. A világháborúban mint tizedes harcolt a 24. gy.-ezr.-ben, 20 évig volt a község bírája, a Gazdakör és a M. P. tagja, a hazafias és kulturális ügyek támogatója. Neje: Nicola Anna, gyermeke: dr. Béla és Lajos.

Szabó Dávidné sz. **Kozma Jolán** állami tanítónő, Kézdiszentkereszt. Törzsökös székely nemes családból származik, tanulmányait Sepsiszentgyörgyön végezte, ahol oklevelet nyert. Férje: Szabó Dávid okl. gazda, uradalmi intéző. Részt vett a világháborúban, számos kitüntetés tulajdonosa. A kultúrintézmények munkájában tevékeny részt vesz.

Szabó Dezső földbirtokos. Kénos. Sz. 1885. Abafája. Tősgyökeres székely családból ered, tanulmányait Székelyudvarhelyen végezte, majd kereskedelmi pályára lépett és önálló üzletet létesített, melyet 1926-ig tartott fönn. Azóta saját birtokát műveli. A világháborúban a 82. k. gy.-ezr.-ben harcolt, az oroszok fogságába került és csak 1918-ban szabadult. A M. P., az EGE tagja, a Tejszöv. ig. tagja, a Gazdakör elnöke Neje: kénosi Sándor Juliánna, gyermekei: Irén, Júlia, Sára, Éva és Márta.

Szabó Dénes gazdálkodó, Sándortelke. Sz. 1884. Nemes családból származik, a szülői háznál tanult meg gazdálkodni, majd önálló lett és őstermeléssel foglalkozik. A világháborúban a 35. lovas hadosztály kötelékében orosz, olasz és francia fronton harcolt mint tizedes. A bronz vit. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A ref. egyház presbitere, volt községi tanácsos és főbíró, M. Párti elnök. Neje: Csoma Rebeka, aki szintén nemes családból ered.

Szabó Dénes ref. igazgató-tanító, Dedrádszéplak. Sz. 1905. Magyarhermány. Törzsökös székely ref. családból származik. Atyja: †István, édesanyja: Bogdán Mária volt. Székelykeresztúron végezte középiskoláit és mint tanító, Kozmatelkén kezdte meg működését. Székelyföld visszatérése óta Dedrádszéplakon tanít. A Hitelszövetkezet pénztárosa, a Hangya és a Transsylvánia Tejszöv. könyvelője. Tevékeny részt vesz a kulturális és hazafias egyesületek munkájában. Neje: Csorvási Erzsébet, gyermekei: Zoltán és István.

Szabó Dénes gazdálkodó és gépész, Homoródszentpál. Sz. 1909. Szabad székely családból származik, iskolái elvégzése után a szülői háznál kezdett gazdálkodni és 1923 óta bércsépléssel is foglalkozik. A Cséplőgép Szövetkezet gépét vezeti, különféle szakvizsgákat végzett, az autóvezetés és cséplőgép-vezetői szakvizsgát is. Az EGE és a Gazdakör alelnöke, több szövetkezet tagja. Neje: homoródszentmártoni nemes Kováts Juliánna, gyermekei: Dénes, Gábor, Vilma és Juliánna

Szabó Dénes rk. plébános, Bözödújfalu. Sz. 1878. Székelypálfalva. Székely törzsökös nemes családból ered. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Gyulafehérváron végezte és 1902-ben szentelték pappá. Mint káplán, Gyergyóremetén kezdte működését, onnan Ditróra helyezték és 1906-ban lett plébános. Szentháromságon, Sómezőn, Bordáson, Etéden teljesítette hivatását és 1939-ben került Bözödújfalura. Minden vallásos és hazafias egyesület működésében aktív részt vesz. A megszállás alatt magyarsága miatt üldözték.

Szabó Dénes gazdálkodó, Seprőd. Sz. 1889. Szentimrei székely nemes családból ered, 1912 óta gazdálkodik önállóan. 3 évig volt községi bíró, megyebíró, a ref. egyház presbitere, a képviselőtestület tagja. A hazafias és a kultúregyesületek támogatója. Neje: Siklódy Karolina, gyermekei: Lajos, Dénes, Ferenc és Kálmán.

Szabó Dénes mészáros- és malomtulajdonos, Székelyudvarhely. Sz. 1894. Székely családból származik Atyja: †Ferenc, jónevű mészáros, édesanyja: Kapca Anna volt. Iskolái elvégzése után a húsiparban szabadult föl és mint családi örökséget kapta a vízimalmot, melyet, szakszerűen vezet. A világháború alatt mint tizedes szolgált, a 82. székely ezr.-ben az orosz és a román fronton. Neje: Brkóczy Margit, gyermekei: Anna, Mária és Margit.

Szabó Dénes gazdálkodó, Farcád. Sz. 1910. Székely gazdacsaládból származik, a szülői házban tanult gazdálkodni, jelenleg 20 holdon folytat őstermelést és haszonállattenyésztést. A M. P. tagja, a Gazdakör elnöke, a Hangya és a Tejszöv. ig- tagja.

Szabó Elek elemi isk. tanító, Csíkszereda. Sz. 1886. Csíkszentimre. Székely lófő nemes családból származik, tanulmányait Csíksomlyón végezte, pedagógiai munkásságát 1907-ben Szőkeíalván kezdte. Innen Székelyszentkirályra, Csíkszentkirályra került és mint kántor is tevékenykedett, mert a román hatóság 1930-ban nyugdíj nélkül elbocsájtotta. A világháború alatt a 82. székely ezr.-ben orosz, olasz fronton harcolt, mint főhadnagy szerelt le. A Sig. Laud., a II. o. ezüst, bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Tántoríthatatlan magyarsága miatt állandóan üldözték, le is tartóztatták. Neje: Cseke Zenóbia, gyermekei: Irén, László és Ilona.

Szabó Elek id. gazdálkodó és fűrésztelep tulajd, Mikháza. Sz. 1879. Atyja: †Elek, édesanyja: Keresztes Juliánna volt. A gazdálkodást édesatyja mellett tanulta, majd saját erejéből és szorgalmából fűrésztelepet létesített. A világháborúban sebesülten került az oroszok fogságába, ahol 6 évig szenvedett. Tekintélyes polgára a községnek, minden hazafias és kulturális cél támogatója. Neje: †Gál Ágnes, gyermekei: Elek, Júlia és Ágnes.

Szabó Elza árvátfalvi, okl. gyógyszerész, Kézdivásárhely. Sz. u. o. Középiskoláit szülőhelyén, egyetemet Szegeden végezte, ahol gyógyszerész oklevelet szerzett. 1932 óta saját illatszertára van. A család életben levő tagjai: Vilma és Mária. Atyja: †árvátfalvi Sz. Tamás ny. járásbírósági irodaigazgató, ányja: flemhényi Bálinth Malvina. Fivére: József, mint önkéntes szakaszvezető a világháborúban halt hősi halált 1915 jan. 6-án. Apai nagyatyja: †nemes és vitéz árvátfalvi Sz. Lajos, kinek neje: †Szabó Róza. A család 1720-ban kapta a nemességet. Lajos őse végigküzdötte az 1848-i szabadságharcot, később mint táblabíró működött. Apai dédnagyapja: †árvátfalvi Szabó Sámuel, kinek neje: †nagyzsombori Zsombory Zsuzsánna. Anyai nagyatyja: Lemhényi Bálint József huszárfőhadnagy volt, ki ugyancsak végigharcolta a szabadságharcot, akinek apja: †Mihály honvédőrnagy, földbirtokos, anyja: †vásárhelyi Papp Judit volt. Neje: †kurtapataki Boka Eleonóra, kik 1643-ban kapták első nemesi levelüket, majd 1743-ban ismételten nemesi levelet nyertek, Mária Teréziától. Backamadarasi Kiss Bálint cs. és kir. kamarás szerint a család Árpád királyi vérével összeköttetésben áll. Kurtapataki Boka Lajos nagybirtokos neje: karatnai Könzey Erzsébet volt. Gyermeke: Lemhényi Bálint Malvina árvátfalvi Szabó Tamás felesége volt, ezek gyermekei: Vilma, Mária és Elza, akik jelenleg is még Kézdivásárhelyen élnek.

Szabó Endre ref. igazgató-tanító, Nagygalambfalva. Sz. 1897. Ikafalva. Törzsökös székely szabad családból ered. Atyja: †Lajos igazgató-tapító volt. Székelyudvarhelyen és Nagyenyeden végezte tanulmányait, 1921-ben nyert oklevelet. Felsőcsernátonon és Szűrésén tanított és 1930-ban került Nagygalambfalvára, ahol azóta a ref. iskola igazgatója. A világháborúban az orosz, olasz és román fronton harcolt, mint hadapród őrmester 6 hétig volt román fogságban. A kétszer bronz vit. é., a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Mózes Ilona, gyermekei: Anna, Lajos, Róza és Béla.

Szabó. Ézsiás gazdálkodó, Recsenyéd. Sz. 1888. Őstelepes székely nemes családból ered. Atyja: †Ferenc, anyja: †Kiss Juliánna Az ősi föld megmunkálását tanulta édesatyjától és 1912-ben lett önálló. A világháborúban a 82-es székely ezr.-ben küzdött, az orosz fronton sebesült, majd 3 évet szenvedett az oroszok fogságában. A szövetkezetek igazgatósági tagja, a Közbirtokosság elnöke, volt pénztárosa, a Gazdakör, az EGE és a M. P. tagja. Neje: Márton Ilona, gyermekei: Dénes, Vilma és Eszter.

Szabó Ferenc mérlegkészítő mester, Marosvásárhely. Sz. 1906. Magyaró. Székely gazdacsaládból származik. Iskolái elvégzése után a mérlegkészítő ipart tanulta, szaktudását Marosvásárhelyen és Bukarestben fejlesztette, majd 1930-ban lett önálló mester. Jónevű iparos, szakképzett mester. Neje: Tóth Anna, gyermekei: Ferenc és Erzsébet.

Szabó Ferenc autófényező és kárpitos mester, Csíkszereda. Sz. 1910. Gyergyószentmiklós. Régi székely lófő nemes család leszármazottja. Atyja: János, anyja: Lőrincz Anna. Tanulmányait Csíkszeredán végezte, melynek elvégzése után autófényezést és kárpitosmesterséget tanult. Szaktudását Bukarestben, Csíkszeredán és Ploestiben fejlesztette, Csíkszeredán lett önálló. A bécsi döntéskor sietve tért haza, bár mindenét ott kellett hagynia és így érzékeny anyagi kárt szenvedett. Neje: Dávid Anna, leánya: Éva, kit magyar szellemben nevelt fel. Az Ipartestület tagja, a szakma kiváló képviselője.

†Szabó Ferenc ref. lelkész, Feldoboly. Sz. 1896. Törzsökös székely nemes családból ered. Atyja: †János, anyja: Jákó Gizella. Tanulmányait Kolozsváron végezte és lelkészi működését Feldobolyon kezdte meg .ahol 1936-ban bekövetkezett haláláig tevékenykedett. Minden kultúr, hazafias és szociális intézmény vezetője és lelkes támogatója volt haláláig, özvegye: Kovács Gizella, gyermekei: Attila és János. A család cca 80 hold földön folytat korszerű, belterjes gazdálkodást.

Szabó Ferenc gazdálkodó, Körtvélyfája. Sz. 1876. Ref. székely nemes családból ered. Atyja: †István, anyja: Vajda Katalin volt. A világháború alatt a 315-ös gy. ezr.-ben, majd a m. kir. csendőrségnél az orosz fronton küzdött, fogságba került és 4 évi szenvedés után szökve menekült. A ref. egyház tanácsosa, volt presbitere, hazafiasságát mindvégig megtartotta, gyermekeit magyar szellemben nevelte fel. Szakaszvezetői rangban került haza a háborúból, K. cs.-k.-je van. Neje: Szász Ágnes, gyermekei: Katalin, Emma, Róza, Ágnes és Ferenc.

Szabó Gábor csíkszentmártoni, gazdálkodó, Székelyudvarhely. Sz. 1900. Törzsökös székely nemes családból származik. Atyja: †Gábor, a vármegye nagynevű alispánja volt. Középiskoláit Székelyudvarhelyen végezte, majd a családi birtokon kezdett gazdálkodni. A világháborúban mint hadapród őrmester vett részt. Neje: Balázsy Sarolta, gyermekei: Mária, Anikó és Gabriella. Minden magyar hazafias és kultúrintézmény támogatója.

†Szabó Gábor ny. vármegyei alispán, Székelybethlenfalva. Sz. Csíksomlyón. Törzsökös székely nemes családból ered. Tanulmányai elvégzése után a közig. pályán kezdte pályafutását és Udvarhely megyénél mint főszolgabíró, majd alispán tevékenykedett. Több kultúr és szociális munka teszi nevét maradandóvá a vármegye történetében, szolgálatát mindenkor a magyar nép érdekei szemelőtt tartásával végezte.

Özvegye: kadicsfalvi Török Piroska, fia: Gábor.

†Szabó Gerő .ny. igazgató-tanító, Tordátfalva. Sz. 1866. Illyefalva. Törzsökös székely nemes családból ered. Tanulmányait Székelykeresztúron végezte és Kisbán kezdte tanítói működését, ahol 25 évet töltött. 5 évig Szolnok-Doboka megyéhen, majd Tordátfalván tanított és több mint 40 évi eredmény teljes működés után vonult nyugalomba. 1934-ben hunyt el. Özvegye: ádámosi Végh Katalin. Minden kulturális és társadalmi egyesület működésében aktív részt vesz, a Székelyföld kiváló pedagógusa volt, kinek nevét tanítványai ma is emlegetik.

Szabó György gazdálkodó, Gernyeszeg. Sz. 1884. Törzsökös székely nemes családból ered. Atyja: †György, anyja: †Vajna Zsuzsánna. Iskolái elvégzése után a szülői házban tanult gazdálkodni. A világháborúban a 62-es k. gy.-ezr.-ben az orosz fronton küzdött, kétszer sebesült és mint őrmester szerelt le. Az I. o. ezüst, a K. cs.-k., seb. é. és bolgár kereszt tulajdonosa. A helybeli bank igazgatósági tagja, a Szövetkezet felügyelője, minden kultúr és szociális intézmény támogatója. Neje: Berekméri Anna, gyermekei: József, Emma, ifj. György és János.

Szabó Gyula r. k. plébános, Szentegyházasfalú. Sz. 1906. Székelypálfalva. Törzsökös székely nemes családból ered. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Gyulafehérváron végezte, 1930-ban szentelték pappá. Gyergyószárhegyen volt káplán, Petrozsényben s. lelkész és 1936-ban Marosjárán plébános. 1938 óta van Szentegyházasfalun, az egyházi és szociális, valamint a kulturális egyesületek aktív résztvevője. A megszállás alatt magyar hívei érdekében számtalanszor szállt síkra, 2 ízben volt hadbírósági tárgyalása.

Szabó Gyula gazdálkodó, községi bíró, Körtvélyfája. Sz. 1908. Ősrégi székely gazdacsaládból ered. Atyja: †József, anyja: Demján Anna volt. Tekintélyes polgára a községnek, 54 hold földbirtokán folytat korszerű gazdálkodást és haszonállattenyésztést. 1940 óta községi bíró, a ref. egyház presbitere, volt gondnoka, a Dalárda elnöke, minden kultúr és hazafias egyesület támogatója. Magyarsága miatt sokat tűrt a megszállás alatt. Neje: Vormayer Margit, gyermekei: Gyula, József és András, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Szabó Gyula férfiszabóméster, Kovászna. Sz. 1906. Székelykeresztúr. Atyja: Mózes, anyja: Tamás Rozália volt. Ősrégi székely lófő nemes családból származik. Középiskoláit Székelykeresztúron és Budapesten végezte, szaktudását a legjobb mesterek mellett fejlesztette és 1930-ban került vissza Kovásznára. A község tekintélyes és jónevű iparosa 3—4 alkalmazottat foglalkoztat, az Ipartestület elöljárója, a Műkedvelő kör alapítója, minden kultúregyesület támogatója. Neje: Vajna Etelka, gyermeke: Gyula.

Szabó Gyula igazgató-tanító, Orbaitelek. Sz. 1910. Bódos. Atyja: Gyula, anyja: Nagy Jolán volt. Székely nemesi családból származik. Tanulmányait Székelykeresztúron végezte és Kézdiszentkereszten, majd Székelypetőfalván és Kézdiszentléleken tanított, 1937 óta Orbaitelek igazgató-tanítója. Egyházi kántor, az ifj. egyesület vezetője, tűzoltóparancsnok és levente főoktató. Neje: Kovács Katalin, okl. tanítónő. A hazafias és kulturális egyesületek tevékeny tagja.

Szabó Gyula kárpitosmester, Székelyudvarhely. Sz. 1896. Székely iparoscsaládból származik. Atyja: †Gyula könyvkötőmester, anyja: Molnár Rozália volt. Iskolái elvégzése után a kárpitos iparban szabadult föl és mint segéd Debrecen, Budapest, Bécs és Brassó jónevű mestereinél fejlesztette szaktudását, majd 1919-ben saját erejéből és szorgalmából lett önálló. A világháborúban a 35-ös tábori tüzér-ezr.-ben az orosz fronton súlyosan sebesült, jobb szemét vesztette és 80%-os rokkant lett. A város kiváló és jónevű szakiparosa. Neje: Gyarmati Rozália, gyermekei: Éva és Márta. Hadikitüntetése a bronz vit. é. és a K. cs.-k. Az Ipartestület titkára és elöljárója, a Székely Dalegylet és a Presbitérium tagja.

Szabó Gyula ref. lelkész, Nagygalambfalva. Sz. 1886. Ikafalva. Törzsökös székely nemes családból származik. Atyja: †Lajos ig.-tanító volt. Középiskoláit Székelyudvarhelyen, az egyetemet Kolozsváron végezte 1909-ben. Mint lelkész Székelyudvarhelyen, Egerbegyen, Csomakőrösön és 1931 óta Nagygalambfalván tevékenykedik. A világháború alatt az 1-es lovas cs. és kir. lovas hadosztály százados tábori lelkésze volt, a hadiékítményes Ferenc József-rend és Vöröskereszt érdemérem tulajdonosa. A Hangya igazgatója, Gazdakör elnöke, a Tejszöv. megalapítója. A megszállás alatt törhetetlen és bátor magatartásáért és hazafiasságáért többször állították haditörvényszék elé. Neje: Bajkó Ida, gyermekei: Ella, Magda, Margit és Erzsébet.

Szabó Imre fogarasi, m. kir. állampénztári főtanácsos, Kispest. Sz. 1876. Székelyből. Lófő székely nemes családból ered. Atyja: †Miklós, anyja: harasztosi Mezey Vilma volt. Igazolt nemes családból ered. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Brassóban végezte, pályafutását Marosvásárhelyen 1898-ban kezdte meg. Mint főtiszt 1913-ban került Kispestre, ahol azóta megszakítás nélkül tevékenykedik. Neje: Spályi Elvira, gyermekei: Béla, Imre és Blanka.

Szabó Imre közs. jegyző. Felsőrákos. Sz. 1904. Székelyudvarhely. Ősrégi lófő székely nemes családból ered. Atyja: †Gábor, anyja: †Gyázsa Emilia. Tanulmányait Székelyudvarhelyen végezte, majd közig. tanfolyam elvégzése után Felsőrákos község jegyzője lett. Mint kisebbségi sorsban levőt a megszállás alatt állandóan háttérbe szorították és nem engedték érvényesülni. Neje: Szabó Ilona. A község minden szociális és hazafias, altruista intézményének tagja.

Szabó Imre gazdálkodó, csizmadiamester, Nagybacon. Sz. 1892. Tősgyökeres székely nemes családból ered, Atyja: †András gazdálkodó volt. Iskolái elvégzése után a cipészmesterséget tanulta, és Brassón, Szombathelyen és Baróton fejlesztette szaktudását, 1922-ben lett önálló. Iparán kívül gazdálkodással is foglalkozik. A M. P. volt tagja. A világháborút a 2-ik k. gy.-ezr.-ben orosz és olasz fronton harcolta végig. Neje: Benedek Marcella, gyermekei: Ilona, Gábor és Erzsébet, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Szabó Irma okl. tanítónő, Meggyesfalva. Sz. Feleken. Atyja: József, anyja: Kovács Irma volt. Székely nemes családból ered. Középiskoláit Miskolcon végezte és elvégezte a Zöldkeresztes védőnői tanfolyamot is. Pedagógiai működését 1940-ben Meggyesfalván kezdte meg.

Szabó István ny. ref. lelkész, Kézdimárkosfalva. Sz. 1878. Törzsökös székely nemes családból ered. Atyja: †András, anyja: Keresztes Julianna volt. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön és Kolozsváron végezte, 1907-ben szenteltek fel. 30 évi érdemdús és eredményteljes lelkipásztori működés után vonult nyugalomba. A kulturális intézményeket hathatós támogatásban részesítette, M. P.-i elnök volt, a megszállás alatt magyar érzelmei miatt állandóan üldözték. Neje: Kovács Zsuzsánna, gyermekei: Irma, Zsuzsánna.

Szabó István gazdálkodó, Recsenyéd. Sz. 1897. Ősrégi székely unit. családból ered. Atyja: †Ferenc mellett tanulta a föld megművelését, az őseitől örökölt földön lett önálló gazda. Tekintélyes polgára a községnek, a M. P. elnöke, az egyház presbitere, a Hangya és a Tejszöv. igazgatója, a Gazdakör elnöke, két ízben volt községi bíró. Törhetetlen magyarságáért a megszállás alatt állandó megfigyelés alatt tartották, 1940 óta ismét a falu bírája. Neje: Fekete Eszter, gyermekei: Erzsébet és József, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Szabó István gazdálkodó és férfiszabómester, Teremiújfalu. Sz. 1878. Nagyteremi. Törzsökös székely nemes családból ered. Atyja: †István, anyja: Méder Mária volt. Szászrégenben végezte iskoláit, majd a szabóiparban szabadult föl. Segédéveinek eltöltése után 1901-ben lett önálló mester. Tekintélyes, jónevű iparosa a községnek, ipara mellett gazdálkodással is foglalkozik. A világháborúban a 16-os tüzér-ezr.-ben az olasz fronton küzdött, a megszállás alatt magyarságáért meghül colták, többször zsarolták. Neje: Benkő Anna, gyermekei: Károly tanító és Anna.

Szabó István fogarasi vitéz, községi főjegyző, Okland. Sz. 1892. Székelybö. Törzsökös székely nemes családból ered. Atyja: Miklós, anyja: Mezey Vilma volt. Tanulmányait Marosvásárhelyen végezte, 1927-ben nyert oklevelet. A világháborúban a 22-es h. gy.-ezr.-ben orosz és olasz fronton küzdött, kétszer sebesült, főhadnagyi rangban szerelt le. Az I. o. ezüst vit. é., a Sig. Laud. kitüntetés tulajdonosa. A megszállás alatt letartóztatták, 3 hétig fogvatartották. magas váliságdíj ellenében engedték csak szabadon, többször megverték, magyarságáért sokat szenvedett. Állásából 1936-ban elbocsájtották, és a Székelyföld fölszabadulása óta vezetője ismét a községnek. Neje: Bekő Ilona, gyermekei: Ildikó és Ilona.

Szabó István ezüstkalászos gazda, községi bíró Homoródszentpál. Sz. 1897. Unitárius székely nemes családból származik. Atyja: István, anyja: lokodi Sándor Ilona volt. 1921 óta önálló gazda, az EGE gazdasági szaktanfolyamán az ezüstkalászos címmel tüntették ki. Áldozatkész polgára a községnek, élete végéig az Úrvacsorához kenyeret és bort adományozott. A M. P. elnöke, az egyház presbitere és országos főtanácstagja, a Szövetkezetek pénztárosa, a Cséplőgépszöv. elnöke, a község bírája. Neje: Imre Rebeka, aki szintén székely nemes családból ered.

Szabó János ifj. gazdálkodó, Sükő. Sz. 1899. Törzsökös ref. nemes családból származik. Iskolái elvégzése után előbb ipari pályán tevékenykedett és mint falburkoló fejlesztette szaktudását, majd az ősi földön gazdálkodni kezdett. 15 hold földjén folytat őstermelést és haszonállattenyésztést. A Gazdakör pénztárosa, a hazafias és kulturális egyesületek támogatója. Neje: Simó Ilka, gyermekei: Dezső és Gyula.

Szabó János községi pénztáros, Hitelszöv. könyvelő, Kászonaltiz. Sz. 1897, Kézdiszentlélek. Csíkmegyei székely nemes családból ered. Atyja: †Sándor ig.-tanító volt. Középiskoláit Budapesten, a katonai reált Pozsonyban végezte, majd a világ-

háború kitörésekor az orosz és olasz fronton küzdött. Leszerelése után a székelyhadosztályban-is részt vett, mint tartalékos hadnagy szerelt le. Kitüntetése az I. és II. o. ezüst, a bronz vit. é., a háb. e. é., és a K. cs.-k. Jelenleg a Hitelszöv. könyvelője és a község pénztárosa. Magyarsága miatt a megszállás alatt hadbíróság elé állították, bezárták. Neje: Szálasi Mária, gyermekei: Miklós és Mária.

Szabó János gazdálkodó, Közbirtokossági elnök, Csíkszentdomokos. Sz. 1892. Törzsökös domokosi szabad székely családból ered, ősei a község alapítói között voltak. A szülői házban atyja mellett tanult meg gazdálkodni, jelenleg 30 holdon folytat korszerű gazdálkodást és haszonállattenyésztést. A világháború alatt a 82-es székely ezr.-ben a román és az olasz fronton harcolt, a II. o. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A M. P.-nak mindvégig lelkes tagja, volt határbíró, 1938 óta a Közbirtokosság elnöke. Gazdatársai érdekeinek képviselője. Neje: Kedves Borbála, gyermekei: József, Lajos, János és Erzsébet.

Szabó János kárpitos és kocsifényező mester, Csíkszereda. Sz. 1878. Csíkdánfalva. Atyja: †György, anyja: †Böjthe Borbála. Lófő székely nemes családból ered. Csíkszépvizen végezte iskoláit, majd ipari szaktudását fejlesztette és 1909-ben Gyergyószentmiklóson lett önálló mester. 1910 óta van Csíkszeredán. Az Ipartestület alapító tagja, a város tekintélyes iparosa, a Magyar és az Erdélyi Párt tagja. A világháborúban a 34-es tüzér-ezr.-ben orosz, olasz és francia fronton harcolt mint tizedes. Neje: Lőrincz Anna, gyermekei: Anna, Erzsébet, Ferenc, Magdolna és Jolán.

Szabó János gazdálkodó, Körtvélyfája. Sz. 1881. Törzsökös székely gazdacsaládból származik, atyja: †János tanította meg a gazdasági szakismeretekre és jelenleg 26 hold földet művel. A világháborúban a 62-es cs. és kir. ezr.-ben az orosz fronton küzdött, majd gazdaságának vezetésére felmentették. A ref. egyháznak gondnoka, a hazafias célok támogatója. Neje: Szabó Anna, gyermekei: Zsuzsánna, Péter, János, György, István, András, Anna és Mária, kiket magyar szellemben nevelt.

Szabó Jenő kereskedő, Hangya üzletvezető, Radnótfája. Sz. 1908. Mezőrohon. Atyja: †Lajos, anyja: †Makai Mária. Iskolái elvégzése után a kereskedői szakmát tanulta, a radnótfájai Hangya üzletet 1940 óta vezeti nagy szaktudással és szakértelemmel. A hazafias egyesületek támogatója. Neje: Oláh Erzsébet, székelyföldi családból ered.

Szabó József gazdálkodó, Vajdaszentivány. Sz. 1904. Körtvélyfája. Törzsökös székely gazdacsaládból ered. Középiskoláit Marosvásárhelyen végezte és édesatyja halála után átvette a családi birtok vezetését. Jelenleg apósával közösen gazdálkodik. A Tejszöv. elnöke és vezetője, a Gazdakör tagja, a Hangya pénztárosa. A M. P. volt tagja. Neje: Urszuly Anna, gyermekei: József és László, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Szabó József ny. m. kir. csendőr, járásőrmester, Bibarcfalva. Sz. 1871. Atyja: Mózes, anyja: Osváth Teréz volt. Katonai éveinek leszolgálása után 1897-ben lépett át a m. kir. csendőrség kötelékébe és szolgálatát mint őrsparancsnok 1917-ben fejezte be, amikor nyugalomba vonult. 20 hold földjén őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. Részt vett a világháborúban, a koronás ezüst érdemkereszt, a II. o. ezüst vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Többször részesült elismerésben és kitüntetésben. Neje: Gáspár Anna, gyermeke: Gáspár. Mindketten székely nemes családból származnak.

Szabó József ifj. gazdálkodó, Bölön. Sz. 1894. Székely családból származik, őseitől örökölt földön atyja tanította meg gazdálkodni. A világháború kitörésekor a 34-es tüzér-ezr.-ben az orosz, olasz és szerb fronton harcolt mint őrsvezető. A bronz vit. é., a háb. e. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A M. P. tagja, községi tanácsos, a kultúrintézmények támogatója. Nejt: Bedő Ágnes, gyermekei: Erzsébet, Géza, Borbála és Ida, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Szabó József ref. lelkész, Marosjára. Sz. 1906. Atyja: †Károly, anyja: Szövérffy Anna volt. Székely nemes családból ered. Teológiai tanulmányait Kolozsváron végezte, majd a baseli egyetem hallgatója volt. Alsórákoson mint esperesi s. lelkész, Tövisen s. lelkész működött, 1933 nov. 1. óta Marosjára rendes lelkésze. A megszállás alatt közismert magyar magatartása miatt megfigyelés alatt állt, a kultúr és szociális intézmények támogatója. Neje: Veres Berta, gyermekei: Barnabás, Bertalan és Ágnes.

Szabó József gazdálkodó, Telekfalva. Sz. 1901. A szülői házban tanult meg gazdálkodni és 1924-ben lett önálló. Kezdeményezésére létesült a Tejcsarnok, melyet saját maga vezetett 1930-ig, amikor a Szövetkezetnek adta át. A Tejszöv. felügy. bizottságának tagja, tekintélyes polgára a községnek, a kulturális egyesületek működésében részt vesz.

Szabó József állami tanító, Mezőszabad. Sz. 1916. Brassó. Székely családból származik. Atyja: József, anyja: Tóth Etelka volt. Tanulmányait Brassóban végezte, 1940-ben lett mezőszabadi iskola tanítója. Az Erdélyi Magyar Dalosszöv. brassói tagozatának tagja, a M. P. és a brassói Székely Társaság tagja.

Szabó József fogarasi, ny. állomásfőnök, Székelyből. Sz. 1885. Atyja: †Miklós, anyja: Mezey Vilma volt. Székely családból származik. Középiskoláit Marosvásárhelyen végezte, 1909-ben került a MÁV kötelékébe. Mint állomásfőnök több helyen működött, 1939-ben 28 évi érdemdús és eredményes szolgálat után vonult nyugalomba. 1908-ban a boszniai háborúban a Ferenc József kereszttel tüntették ki. Neje: Székely Juliánna, 4 nevelt gyermeke van: Székely Géza, Székely Anna, Benedek Erzsébet és Weiner Mihály, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Szabó József főmozdonyvezető, Marosvásárhely. Sz. 1887. Brassó. Székely családból származik. Iskoláit Brassóban és Budapesten végezte, 1913-ban lett mozdonyvezető és 1938-ban 28 évi nehéz és felelősségteljes szolgálat után vonult nyugalomba. Magyarságát mindvégig megtartotta. Neje: Tóth Etelka, gyermekei: Zoltán dr., OTI orvos, József tanító és Sándor.

Szabó Kálmán zágoni, a szászrégeni felső járás szolgabírája, Szászrégen. Sz. 1892. Atyja: tödön dr. megyei tisztifőorvos, anyja: †Éltető Gizella zilahi. Törzsökös székely családból származik. Középiskolai tanulmányait Budapesten, az egyetemet Kolozsváron végezte, majd a közig. pályára lépett. A román megszállás alatt magyarsága miatt a románok hivatalából eltávolították és gazdálkodással és vándorméhészettel foglalkozott. A magyar csapatok bevonulása óta a régeni járás szolgabírói tisztségét tölti be. Minden kulturális, hazafias és szociális ügy támogatója, a Kaszinó alapító és igazgatósági tagja, a r. k. egyház és a Népszövetség vezetőségi tagja. Első neje: †Urmánczy Ilona volt, jelenlegi neje: Prágai Ilona, gyermekei: István, Kálmán és Gizella.

Szabó Kálmán gazdálkodó, Mezőcsávás. Sz. 1913. Mezőbergenye. Ősrégi székely nemes családból ered. Atyja: †József tekintélyes gazdálkodó volt. Fiatal kora óta önerejéből tartja fenn magát, 1930 óta önálló gazda. A Gazdakör, a M. P. és a szövetkezetek tagja, magyarsága miatt a megszállás alatt letartóztatták, megverték, börtönbe vetették. Neje: Simon Magda, leánya: Lenke.

Szabó Kálmán kereskedő, Kézdivásárhely. Sz. 1895. Atyja: †Sámuel tekintélyes tímármester, anyja: nyujtódi Jancsó Mária volt. Iskolái elvégzése után a kereskedői szakmában szabadult fel, 1931-ben lett önálló. Elismert szaktekintély, szakképzett kereskedő, a képviselőtestület, a Kaszinó és a M. P. tagja, a Kereskedők Körének gazdája, minden kultúr és szociális intézmény támogatója. A világháborúban a 2-ik és a 103-es gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, mint szakaszvezető. A bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Nagy Ella, aki szintén székely családból származik, gyermekei: Kálmán és Gábor.

Szabó Kálmán mohai, gazdálkodó, Medesér. Sz. 1871. Atyja: †Mózes, medeséri körjegyző volt. Középiskolai elvégzése után kezdett gazdálkodással foglalkozni, jelenleg 60 hold földjén foglalkozik őstermeléssel. Tekintélyes polgára a községnek, 30 évig volt községi elöljáró, 12 évig anyakönyvvezető, a községnek volt bírája, a M. P. tagja. Neje: Járay Juliánna, fogadott gyermeke: Járay Szabó Lajos gazdálkodó, unokái: Matild és Lajos.

†Szabó Károly szálloda- és étteremtulajdonos, Székelyudvarhely. Sz. 1890. u. o. Atyja: Szabó Ferenc fb. és háztulajdonos, anyja: Kapcza Anna. Iskoláit Székelyudvarhelyen végezte, majd a K. u. k. hadsereg kötelékében Bécsben teljesített katonai szolgálatot, és a világháborúban a 82. gy.-ezr. kötelékében orosz fronton harcolt a háború befejezéséig. Kétszer sebesült, felgyógyulása után azonban ismét visszakerült az orosz frontra. A II. o. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Harctéri szolgálata közben egy ízben az oroszok elfogták, de sikerült visszaszöknie ezredéhez. 1919-ben nősült, neje: Máthé Matild, kinek atyja: Pál földbirtokos, gyermekei: Ferenc, György, Éva és Magda. György 11 éves, Magda 2 hetes korában hunyt el. Magyar érzelmeiről ismert volt és bátor magyaros kiállásáért a román megszállás alatt többször meghurcolták a végnélküli zaklatások okozta epebajban 1936 február havában hunyt el. Halála osztatlan részvétet keltett a város társadalmában. Életében tagja volt a M. P. intézőbizottságának és .támogatója volt minden magyar és kulturális ügynek és élénk szerepet vitt a közügyek vezetésében is.

Szabó Károly ig.-tanító, Nagyteremi. Sz. 1903. Lukafalva. Iskoláit Nagyenyeden végezte és 1923-ban kezdte pedagógiai működését. Az általa szervezett dalárdával Désen az első díjat nyerte. Magyarsága miatt csendőrök elfogták és a bíróság hivatalvesztésre ítélte, de 1940 óta Nagyteremben ismét igazgató-tanító.

Szabó Károly ifj. gazdálkodó, községi pénztáros, Fenyéd. Sz. 1903. Törzsökös székely nemes családból ered. Atyja: Márton, anyja: Major Rozália volt. A szülői házban tanult meg gazdálkodni, jelenleg 20 hold földet művei. Nejé: Illyés Gizella, gyermekei: Károly, Sándor, Ignác és Márton, kiket magyar széliemben nevelt fel.

Hazafiasságát a megszállás alatt is mindvégig megtartotta, a közügyek vezetésében mindvégig részt vett.

Szabó Lajos gazdálkodó, Homorodvárosfalva. Sz. 1897. Ősi székely szabad családból származik. Atyja: Áron mellett tanulta a föld megművelését, 1922 óta önálló. A M. P. az EGE tagja, a Gazdakör pénztárosa, a Hangya és Tejszöv., valamint a Cséplőgép Társulat igazgatósági tagja, egyházi presbiter és volt községi albíró is. Neje: Péter Mária, aki szintén nemes családból ered.

Szabó Lajos molnármester, Etéd. Sz. 1891. Bibarcfalva. Atyja: †Lajos, anyja: †Gáspár Mária. Székely nemes családból ered. Iskolái elvégzése után ipari pályára lépett, majd a világháború kitörésekor a 24-es h. gy.-ezr.-ben küzdötte végig a világháborút, az orosz fronton kétszer sebesült és mint szakaszvezető rokkantán szerelt le. A II. o. ezüst vit. é., a seb. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Péter Vilma, gyermekei: Lajos, Ilona, Kálmán, Róza, Károly és Jolán, kiket magyar szellemben nevelt fel. A ref. egyház presbitere, a kultúrintézmények tálhogatója, mint önálló molnármester tekintélyes polgára a városnak.

Szabó László malomtulajdonos, Erdőszentgyörgy. Sz. 1899. Atyja: László, anyja: Belusál Erzsébet volt. Iskoláit Hosszúfaluban és Kézdivásárhelyen végezte, majd a gépész szakmát tanulmányozta, majd 1921-ben önálló malomtulajdonos lett Erdőszentgyörgyön. Székelykeresztúron az Iparos Otthon elnöke volt, magyar érzelmeiért, mint a vármegye képviselőjelöltjét a románok meghurcolták. A világháborúban a vasúti ezr.-ben teljesített szolgálatot. Neje: Bándy Rozália, gyermekei: Zoltán, László, Csaba és András.

Szabó László gazdálkodó, Cséplőgéptulajdonos, Székelykeresztúr. Sz. 1874. Abony. Középiskolai tanulmányait Budapesten végezte és mint okleveles gépész került a Székelyföldre. Gazdálkodással és bércsépléssel foglalkozik, 3 garnitúra cséplőgépfölszerelése van. A M. P. volt tagja és tanácsosa, tekintélyes polgára a városnak. Neje: Belusár Erzsébet, gyermekei: László és András, mindketten tanult gépészek.

Szabó László igazgató-tanító, Abásfalva. Sz. 1905. Homoródszentpál. Ősrégi szabad székely családból származik. Tanulmányait 1924-ben Székelykeresztúron végezte, 1939 óta tanít Abátfalván. Minden kulturális intézmény munkájában részt vesz, a Gazdakör jegyzője, a Tejszöv., a Hangya és a Dalárda vezetőségi tagja, az egyház kántora. Neje: Tamás Irén, gyermekei: László és Zoltán.

Szabó M. Lajos gazdálkodó, Gernyeszeg. Sz. 1870. Székely nemes familiából ered. Atyja: †György, anyja: Váli Mária volt. Ifjú éveiben gróf Teleky Domokos, majd Mezősámsondon özv. gróf Bethlen Istvánné uradalmának volt alkalmazottja, majd gazdálkodással kezdett foglalkozni. Huzamosabb ideig a Magy. Kir. Posta raktárkezelője volt Kolozsváron, majd önálló gazda lett. 16 évig volt a M. P. elnöke, a ref. egyház presbitere, a Hitelszöv. igazgatója, a Fogy. Szöv. felügy. biz. tagja, minden kultúrintézmény és hazafias egyesület munkájában részt vesz. A világháború alatt a 62-es k. gy.-ezr.-ben mint a Tiszti Kaszinó vezetője tevékenykedett Bosznia-Hercegovinában. Neje: Fülöp Nina.

Szabó Mihály ácsmester, Gernyeszeg. Sz. 1898. Atyja: †András, anyja: †Vajda Mária. Iskolái elvégzése után az ácsiparban szabadult föl, az államvasutak kötelékében dolgozott és 19 év óta gróf Teieky gazdaság uradalmi ácsmestere. A világháborúban az orosz, olasz fronton teljesített katonai szolgálatot, 5 lövéssel sebesült. Neje: Kulcsár Ilona, gyermekei: Mihály, Gyula és Margit, kiket magyar szellemben nevelt fel. A világháború alatt tizedesi rangot ért el, a II. o. ezüst és a bronz vit. é., a vaskereszt és a K. cs.-k. tulajdonosa.

Szabó Mihály mészáros és hentesmester, Szováta. Sz. 1885. Makfalva. Ősrégi székely családból származik. Iskolái elvégzése után a húsiparban szabadult föl és 1919-ben lett a saját erejéből önálló. A világháborúban a 62-es k. gy.-ezr.-ben az orosz fronton fogságba került, ahol 3 évig szenvedett. Mint tizedes szerelt le, kitüntetése a II. o. ezüst, a bronz vit. é., a K. cs.-k. és a háb. e. é. Neje: Jeremiás Ilona, gyermekei: Mihály, Matild, Ernő *é£* Klára, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Szabó Miklós gazdálkodó, kovácsmester, Kézdimárkosfalva. Sz. 1884. Atyja: †András, anyja: Keresztes Juliánna volt. Székely nemes családból származik. A kovácsiparban szabadult föl és szaktudásának fejlesztése után 1909-ben lett önálló saját erejéből. A világháborúban a 2-ik gy.-ezr.-ben orosz, olasz és román fronton harcolt, sebesült mint szakaszvezető. Kitüntetése a bronz vit. é., a K. cs.-k. és a seb. é. Neje: Mantó Juliánna, aki a Népszövetség ellenőre, szintén székely családból származik.

Szabó Mózes ref. lévita, állami tanító, Égé. Sz. 1887. Tősgyökeres székely szabad családból származik. Atyja: Sámuel, anyja: Bíró Juliánna volt. Tanulmányait Nagyenyeden végezte 1906-ban. Mint tanító Tamásda, Rugonfalva, Magyarhidegkút, Székelymuzsna községekben tanított, 1926 óta van Égén. 1921-ben tette le a lévita vizsgát. A világháborúban a 82-es székely hadosztályban levő magyar reformátusok részére istentiszteletet és vallásos előadásokat tartott. A Gazdakör megszervezője, az EGE tagja és elnöke, a M. P. több tagozatának volt vezetője, magyarsága miatt internálták. Működvelői előadásokat rendezett, az előadásra került, darabok nagyrészét ő maga tanította be. A Tejszöv. és a Fogy. Szövetkezetnek is vezetője. Neje: Osváth Zsuzsánna, gyermekei: Sára és Éva.

Szabó Pál igazgató-tanító, Kilyén. Sz. 1881. Sepsiszentgyörgy. Atyja: fDávid, anyja: †Imreh Juliánna. Székely nemes családból származik. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön és Déván végezte, mint kántortanító kezdte tevékenységét. Jelenleg a kilyéni iskola igazgató-tanítója. A világháborúban a 2-ik gy.-ezr.-ben harcolt és mint önkéntes tizedes szerelt le. Nepe: Kovács Juliánna, gyermekei: Jenő, Dezső, Attila, Árpád, Katalin, Juliánna és Béla.

Szabó Sámuel ref. lelkész, Marosvécs. Sz. 1903. Görgényszentimre. Nemes székely család leszármazottja, atyja: †János, édesanyja: Kebelei Anna volt. Marosvásárhelyen tett érettségit és 1927-ben Kolozsváron nyert lelkészi oklevelet. Györgyfalván lett rendes lelkésszé megválasztva és 1936-ban Marosvécsre hívták meg. A Hangya elnöke és megalapítója, valamint a Tejszövetkezetnek is. Több magyar vonatkozású egyházi munkája jelent meg, meiy miatt a román megszállás alatt sok zaklatásban volt része. Neje: Erdélyi Margit, gyermekei: Viola, Margit és Judith.

Szabó Sándor gazdálkodó, Bogoz. Sz. 1882. u. o. Ősrégi székely nemes családból ered, a szülői házban tanult gazdálkodni és 1920 óta önálló saját földjén. A világháború alatt a 22-es egészségügyi csapat kötelékében az orosz és olasz fronton mint őrvezető teljesített szolgálatot. A község tekintélyes polgára, a ref. egyház presbitere és gondnoka, 9 évig volt albíró. Neje: Demeter Róza, gyermekei: Sándor és Anna.

Szabó Sándor gazdálkodó, Sándortelke. Sz. 1881. u. o. Székely gazdacsaládból származik, iskolái elvégzése után édesatyja mellett tanult gazdálkodni. Jelenleg 30 hold földön gazdálkodik, őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel is foglalkozik. A világháború alatt a 24-es h. gy.-ezr.-ben teljesített szolgálatot, majd gazdaságának vezetésére fölmentést nyert. Volt községi tanácsos, pénztáros, főbíró, közbirtokossági elnök, a ref. egyház presbitere. Neje: Bara Juliánna, gyermekei: Vilma, Jakab Gyula tanító neje és Sándor, nős György Juliannával.

Szabó Sándor felfalusi, gazdálkodó, Mezőcsávás. Sz. 1878. u. o. Ősrégi székely nemes családból ered, atyja: †István, édesanyja: †Simon Eszter. Iskolái elvégzése után az őseitől örökölt földön kezdett gazdálkodni, 1900 óta önálló. A világháborúban a 22-es h. gy.-ezr.-ben az orosz fronton fogságba esett mint szakaszvezető és 1918-ban szerelt le A II. o. ezüst vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A M. P. és az EGE tagja, a Szövetkezet ig. tagja, községi tanácstag, a ref. egyház presbitere és volt gondnoka. A megszállás alatt hazafias magatartása és cselekedetei miatt elfogták és megverték. Neje: Szegedi Zsuzsánna, gyermekei: Ida, Anna, Emma, Sándor, Domokos és József.

Szabó Tibor mohai, s. községi jegyző, Kobátfalva. Sz. 1900. Székelyudvarhely. Atyja: fdr. Gábor orvos volt Törzsökös székely nemes családból származik, tanulmányait Székelyudvarhelyen és Kolozsváron végezte 1920-ban. Magyarnádason kezdte közig. működését mint gyakornok, 1924-ben lett segéd jegyző és 1932 óta tevékenykedik Kobátfalván.

Szabó Vince id. gazdálkodó, Dálnok. Sz. 1868. u. o. Lófő székely nemes családból származik, iskoláit Baróton végezte, majd s. jegyző volt és 1918—1922-ig Dálnokon mint községi pénztáros tevékenykedett. Azóta gazdálkodással foglalkozik. 1935 óta a község pénztárosa. A világháború alatt mint közélelmezési biztos tevékenykedett. A „Szövetség" Hitelszövetkezet ügyv. igazgatója. Tekintélyes polgára a községnek, a kulturális és szociális egyesületekben tevékeny munkásságot fejt ki.

Szacsvay Gyula dr. esztelneki, fogorvos, Budapest. Sz. 1899. Kézdivásárhely. Atyja: †dr. Gyula, ügyvéd, édesanyja: csíkszentimrei Gergely Irma volt. Primor székely nemes családból ered, igazolt nemes család. Középiskoláit Kézdivásárhelyen végezte, majd a román betörés miatt Sárospatakon tett érettségit és a 3-ik huszár ezr. kötelékében az orosz-olasz frontra került és mint zászlós szerelt le. A bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. 1925-ben szerzett orvosi diplomát és azóta mint fogszakorvos tevékenykedik.

Szacsvay Pál dr. lécfalvi, városi fogalmazó, Pestszenterzsébet. Sz. 1896. Felvitte. Primor székely főnemesi családból származik, atyja: Zsigmond, földbirtokos, édesanyja: budai Schiessel Janka volt. Tanulmányait Nagyenyeden és a budapesti egyetemen végezte. A világháború alatt a 21-es h. gy.-ezr. kötelékében mint hadapród jelölt került orosz fogságba, ahol 5 évig szenvedett. A Hargitaváralja jelképes székely község vezetőségi tagja. Neje: Venczel Valéria, okl. tanítónő.

Szacsvay Sándor dr. lécfalvi, Máv. titkár, Budapest. Sz. 1894. Felvinc. Atyja: Zsigmond földbirtokos, édesanyja: budai Schiessel Janka volt. Székely primor nemesi családból származik, tanulmányai elvégzése után került az államvasutakhoz. A kultúrintézmények és a székely egyesületek támogatója. Neje: nagyajtai: Darkó Emilia, gyermekei: Sándor és Pál.

Szakács Antal rk. fiúnevelőintézeti igazgató, Székelyud varhely. Sz. 1901. Barót. Székely nemes családból származik, édesatyja: József, édesanyja: Dániel Mária volt. Tanulmányait Baróton, Kolozsváron, Gyulafehérváron és a theológiát Gyulán végezte el. Mint vallástanár Ditrón kezdte el működését, onnan Gyergyószentmiklósra, Kézdivásárhelyre, Brassóba került és 1936 óta a helyi internátus igazgatja.

Szakács Ferenc gazdálkodó, Székelykál. Sz. 1888. u. o. Atyja: †Ferenc, édesanyja: Gál Ágnes volt. Székely nemes családból származik, mint önálló gazda jelenleg 50 holdat művel és azon őstermeléssel és haszonállatok tenyésztésével foglalkozik. A világháborúban az orosz fronton fogságba esett, ahol 3 és fél évet szenvedett, a román megszállás nehéz évei alatt magyarságát mindvégig megtartotta, volt községi tanácsos, az unit. egyház tanácsosa. Neje: Kiss Erzsébet, gyermekei: Ferenc és Erzsébet.

Szakács György gazdálkodó, Bibarcfalva. Sz. 1881. Nagyajta. Atyja: †György, édesanyja: Ungvári Rozália volt. Négy középiskolát végzett Baróton, majd ipari pályára lépett, de később iparát abbahagyva az ősi földön kezdett gazdálkodni. 48 hold szántón és 200 hold erdőn és legelőn foglalkozik őstermeléssel és saját nevelésű állatok tenyésztésével. A világháború alatt a 22-ik egészségügyi osztagban orosz és olasz fronton harcolt, mint tizedes szerelt le. Neje: Csülök Ilona, gyermekei: Gábor, Hermina, Vilma, Lujza, Zoltán és Anna. Volt községi bíró, a M. P. alelnöke, magyarságáért letartóztatták és megfigyelés alatt tartották.

Szakács Gyula ifj. mészárosmester, Sepsisznetgyörgy. Sz. 1916. Botfalu. Törzsökös székely nemes családból ered, atyja: id. Gyula, édesanyja: kézdimartonosi Fülöp Margit volt. Brassóban végezte középiskoláit, majd a húsiparban felszabadulva Brassban és Bukarestben fejlesztette szaktudását és 1941-ben saját erejéből és szorgalmából lett önálló mester. Szakképzett iparos, minden idejét ipara fellendítésére fordítja.

Szakács János, gazdálkodó, molnármester, Kadács. Sz. 1900. u. o. Ősi szabad székely gazdacsaládból ered, iskolái elvégzése után a molnáriparban lett önálló és 1930 óta mester. Kereskedelmi és vámőrléssel, valamint saját földjén őstermeléssel foglalkozik. A világháborúban a 82-es székely ezr.-ben az olasz fronton harcolt. A M. P. és az Ipartestület tagja. Neje: Marossy Rozália, gyermekei: Albert és Erzsébet, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Szakács József dr. szenterzsébeti, ügyvéd, Budapest. Sz. 1880. Székelyudvarhely. Atyja: †József, édesanyja: Bodrogi Zsófia volt. Lófő székely nemes családból származik, őseinek Bethlen Gábor adományozta a nemességet. Neje; koródái Kiss Ilona, gyermekei: József, Sándor és Éva.

Szakács József ny. vasutas, Vajdaszentivány. Sz. 1869. Iskolái elvégzése után katonaéveit szolgálta le és onnan közvetlenül a Máv, kötelékébe lépett és Marosvásárhelyen, Raván, Baradiakon. Csapón és 26 évig Körtefáján tevékenykedett, 1927-ben Abahidán mint pályaőr vonult nyugalomba. Felelősségteljes szolgálatát mindenkor a legteljesebb megelégedésre végezte. Neje: Bubla Berta, nevelt gyermekei: Péterffy Berta és Domahidy Gyula.

Szakács József gazdálkodó, gépész, Kadács. Sz. 1905. u. o. Szabad székely gazdacsaládból származik, iskolái elvégzése után mint gépész és lakatos fejlesztette szaktudását, majd önálló mester és géptulajdonos lett. Cséplőgépével bércséplést vállal és saját földjén, 18 holdon, őstermeléssel is foglalkozik. A M. P. tagja, tekintéyes polgára a községnek. Neje: Marossy Erzsébet, gyermekei: József és Zsuzsánna, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Szakács Miklós szeszgyártulajdonos, Székelykeresztúr. Sz. 1887. Székelyudvarhely. Atyja: †József, édesanyja: †Bodrogi Zsófia. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Kolozsváron végezte, majd banktisztviselő volt és 1935-ben vásárolta meg a helyi szeszgyárat, melynek azóta tulajdonosa és vezetője. A M. P. megyei tanácstagja és helyi alelnöke, minden kultúr és szociális intézmény támogatója. Neje: Győrffy Emma, gyermekei: Márta és Zoltán.

Szakáts Dénesné szenterzsébeti, özv. sz. Molnár Erzsébet, ref. lelkész özvegye okl. tanítónő, Marosvásárhely. Sz. Nagy körös. Atyja: †Molnár Lajos, édesanyja: †Kovács Mária. Oklevelének elnyerése uttán 10 éven keresztül folytatta pedagógiai munkásságát és a hűségeskü megtagadása miatt fosztották meg állásától. Férje 1885-ben született, tanulmányait Kolozsváron végezte és mint lelkész 1938-ban bekövetkezett haláláig tevékenykedett. Az egyházmegye volt tanácsosa és bírája, gyermekei: Irén és János.

Szakáts Dénes szenterzsébeti, szfőv. altiszt, Budapest. Sz. 1909. Székelyandrásfalva. Atyja: †Dénes, édesanyja: kissolmosi Lőriczy Sára. Lófő nemes székely családból származik, iskolái elvégzése után Budapestre került és a Székesfőváros kötelékébe lépett, ahol azóta megszakítás nélkül végzi felelősségteljes szolgálatát.

Sakáts István szenterzsébeti, ny. m. kir. törvényszéki elnök, Budapest. Sz. 1872. Brád. Atyja: †István, közs. jegyző, édesanyja: Werner Mária volt. Igazolt székely nemes családból ered, tanulmányai elvégzése után az igazságügy szolgálatában kezdte meg működését és több évtizedes felelősségteljes és eredménydús szolgálat után vonult nyugalomba. Neje: Lohs Minka, gyermekei: dr. Pál miniszteri titkár, dr. István kir. közjegyző.

Szakáts Károly dr. szenterzsébeti, m. kir. pt. tanácsos, Budapest. Sz. 1885. Székelyudvarhely. Törzsökös székely nemes családból származik. Édesatyja: †Imre, édesanyja: Asztalos Anna volt.

Szalma János gazdálkodó, községi bíró. Nagy kend. Sz. 1899. u. o. Székely nemes családból származik, atyja: István, édesanyja: Magyarosi Erzsébet. A szülői háznál tanult gazdálkodni, jelenleg 53 hold földön foglalkozik őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel. Másodízben bírája a községnek, a M. P. elnöke. A kulturális és hazafias egyesületek áldozatkész támogatója. Neje: Menyhárt Katalin, gyermekei: Erzsébet, Katalin, István, Borbála és János, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Szálló Géza gazdálkodó, Kézdiszentkereszt. Sz. 1888. u. o. Székely nemes családból származik, atyja: †János, tekintélyes gazda volt. Iskolái elvégzése után édesatyja tanította a föld megmunkálására és atyja halála óta gazdálkodik önállóan. A világháborúban a 2-ik k. gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt. A Gazdakör tagja, az egyház gondnoka, volt M. Párti tag. Neje: Gáspár Teréz, aki szintén székely nemes családból származik.

Szaniszló Imre főjegyző, Szentegyházasfalva. Sz. 1904. Nagygalambfalva. Törzsökös székely nemes családból származik, érettségit Székelyudvarhelyen, a jegyzői tanfolyamot Fogarason végezte el. Homoródszentmártonban, Nagygalambfalván tevékenykedett, jelenleg Szentegyházasfalva vezető jegyzője. A gőzfűrésztelep társtulajdonosa, részt vesz a Fogyasztási és a Tejszövetkezet vezetésében, minden kultúrintézmény támogatója. Neje: Giurgin Eugénia, házasságából két fia született, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Szathmáry Dénes asztalosmester; Hangya üzletvezető, Szentábrahám. Sz. 1879. Nagymedesér. Székely gazdacsaládból származik. Atyja: †Mózes tekintélyes gazda volt. Iskolái befejezése után az asztalosiparban szabadult föl és 1906-ban lett önálló mester. 1934-ig folytatta iparát, majd átvette a szentábrahámi Hangya Szöv. vezetését. A világháborúban a 82-es székely ezr.-ben teljesített. szolgálatot. A M. P. volt tagja, volt községi képviselő. Neje: Deák Vilma, aki szintén székely nemes családból ered.

Szathmáry Ferenc kövendi ny. igazgatótanító, Székelykeresztúr. Sz. 1884. Székelyderzs. Igazolt székely nemes családból ered, ősei Báthory Gábortól, majd Apaffy fejedelemtől kapta a nemességet. Atyja: †Miklós is igazgató-tanító volt. Tanulmányait Székelykeresztúron végezte és több mint 3 évtizeden keresztül folytatta áldásos és érdemdús pedagógiai munkásságát, a románok a nyelv nem tudása miatt nyugdíjba kényszerítették. A Hangya ügyv. igazgatója, a M. P. volt tagja, a Hangya pénztárosa. A világháború alatt mint önkéntes őrmester a 82-es székely e^r.-ben harcolt az orosz és olasz fronton.: Neje: Kádár Ibolyka, okl. tanítónő.

Szathmáry Illyés Mihályné sz. özv. Ziegler Berta járásbíró özvegye. Néhai férje Nagyenyeden és Budapesten végezte tanulmányait és mint táblai tanácsjegyző Nagyváradon tevékenykedett és mint járásbíró került Nagyenyedre. A világháború alatt mint tüzér főhadnagy teljesített katonai szolgálatot, több kitüntetés tulajdonosa. 1921-ben hunyt el. Özvegye a ref. Nőszövetség tagja, gyermekei: Mihály, Kamilló, Berta és Magda.

Szathmáry Mózes asztalosmester, Szentábrahám. Sz. 1909. Nagymedesér. Ősrégi székely nemes családból származik. Atyja: Mózes tekintélyes gazdálkodó volt. Iskolái elvégzése után az asztalos iparban szabadult fel, majd saját erejéből és szorgalmából lett önálló. Mint épület- és bútor-asztalos jónevet szerzett, úgy a községben mint a környékben, az Ipartestület tagja, volt M. P.-i tag. Neje: László Ilona, aki szintén nemes székely családból ered.

Szatmáry József id. gazdálkodó, Nyárádtő. Sz. 1880. Törzsökös gzabad székely családból származik. Iskoláit elvégezve a kerékgyártó szakmát tanulta ki és gróf Haller György uradalmában, majd Nyárádtön volt önálló mester. Iparát abbahagyva jelenleg gazdálkodással foglalkozik. A világháborúban az orosz fronton

harcolt, mint tizedes szerelt le, kétszer a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa, A község tekintélyes polgára, magyar érzelmeit soha meg nem tagadta. Neje: Nyárádi Anna, gyermekei: József, János és Anna.

Szálasi Ferenc id. ny. m. kir. katonai építészeti számvevőségi tanácsos. Sz. 1866. Bécs. Erzsébetvárosi székely familiából származik. Atyja: †Antal az 1848—49. szabadságharcban részt vett. Anyja: Helmreich Juliánna. Tanulmányait Fischauban, Bécsben és Pozsonyban végezte. 15 évi csapatszolgálata után különböző közigazgatási osztályokon és helyőrségeken teljesített szolgálatot és a világháborúban az orosz fronton Ukrajnában, harcolt. A bronz Sig. Laud., a vit. é. szalagján, a koronás arany érdemkereszt és több kitüntetés tulajdonosa. Neje: Szakmár Erzsébet, kassai családból származik, gyermekei: Ferenc, ny. m. kir. honv. őrnagy, Béla m. kir. honv. őrnagy, Rezső m. kir. tüzér szertári tisztviselő, Károly m. kir. honv. százados, és Vilma.

Szállási Ferenc kereskedő, Korond. Sz. 1892. Atyja: †Márton, anyja: Zakariás Mária volt. Székely nemes családból szár- _ mazik. Édesatyja mellett a kereskedői szakmában nőtt fel, az üzlet apáró-fiúra öröklőrött és 1818 óta van a család tulajdonában. A világháborúban a 2. huszár-ezr.-ben az orosz, román és olasz fronton küzdött, sebesült és fogságba került, ahonnan szökve menekült, mint szakaszvezető. A II. o. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Gorove Emilia, gyermekei: János és Ferenc, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Szántó Ferenc ny. igazgató-tanító, Sepsikőröspatak. Sz. 1862. Kézdiszárazpatak. Székely nemes családból származik. Tanulmányait Kézdivásárhelyen és Csíksomlyón végezte 1881-ben. 43 évi érdemdús és eredményteljes szolgálat után vonult nyugalomba, mint kántor és igazgató-tanító. Több kitüntetésben volt része. A megszállás alatt a M. P.-nak volt elnöke, hazafias magatartásáért üldözték, bezárták, hadbíróság elé állították. Neje: Köntés Karolina, gyermekei: Jenő, Anna, Lajos, József és Ferenc.

Szántó István igazgató-tanító, Marossárpatak. Sz. 1908. Csekelaka. Székely nemes családból származik. Tanulmányait 1930-ban Nagyenyeden Végezte. 1935 óta van a marossárpatakj iskolánál, 1938-ban lett igazgató. A M. P. tagja, a kultúregyesületek működésében és irányításában részt vesz. Neje: Fodor Magdolna, gyermekei: Ildikó és Emese.

Szász András vendéglős és kereskedő, ny. csendőrőrmester, Paraj d. Sz. 1875. Dálnok. Székely nemes családból származott. Katonaéveinek leszolgálása után a m. kir. csendőrség kötelékében 23 évig teljesített szolgálatot, végigküzdötte a világháborút és nyugalomba vonulása után létesítette kereskedését és vendéglőjét. Gyermekei: Tibor, ref. lelkész, Elvira, Erzsébet és András. A megszállás alatt részt vett a románok elleni felkelésben, ezért 3 hónapra bezárták és megfigyelés alatt tartották.

Szász Béla földbirtokos, Nagyborosnyó. Sz. 1898. Bánffyhunyad. Törzsökös székely nemes családból származik. Középiskolái elvégzése után a szilágysomlyói gazdasági szakiskolát végezte el, majd a Bánffy uradalom gazdatisztje volt és 1935 óta vezeti 153 hold földbirtokát. Korszerű, belterjes gazdálkodást folytat. A világháborúban az 5. és a 38. tüzér-ezr.-ben az orosz-olasz és a román fronton küzdött, sebesült és mint főtűzmester szerelt le. A székely hadosztályban teljesített szolgálatot, 2 hónapot töltött a románok fogságában. Neje: Ferenczy Erzsébet, gyermekei: Ágnes, Erzsébet, Éva és Piroska. Az Erdélyi Párt és a M. P. tagja, községi tanácstag, gazdasági tudósító. Atyja: †Balázs volt, akit a románok megvertek, megkínoztak és az így szerzett betegségében hunyt el.

Szász Dénes unitárius lelkész, Bözöd. Sz. 1886. Siménfalva. Törzsökös székely nemesi család leszármazottja, a nemességet Mária Teréziától kapták ősei. Tanulmányait Kolozsváron végezte, 1915-ben szentelték föl. Előbb Haranglábon végezte hivatását és 1920-ban került Bözödre. A haranglábi felekezeti iskola fölépítése nevéhez fűződik. A megszállás alatt 5 ízben állították a román főtörvényszék elé magyarsága miatt. A helyi Tejszövetkezet egyik alapítója. Neje: Zsakó Amália, gyermekei: Dénes lelkész, Amália tanítónő, Irén nőszövetségi titkár és Ilona gimn. tanuló.

Szász Ferenc áll. elemi isk. igazgató, Kovászna. Sz. 1887. Páva. Atyja: Ferenc gazdálkodó, anyja: Faragó Anna volt. Tősgyökeres székely családból ered. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön és Kolozsváron végezte el, 1906-ban nyert oklevelet. Mint felekezeti tanító kezdte működését, majd 1927-ben lett állami tanító és 1940-ben igazgató-tanító. A világháború alatt az orosz fronton küzdött, a Tűzoltó Testület parancsnoka. Több műve jelent meg, nevezetesebb az „Irva-olvasás tanítás módszereiről” és „A román nyelv tanítása” című műve. Magyarsága miatt meghurcolták, elbocsátották és áthelyezték. Neje: Csutak Mária, gyermekei: Jolán, Mária és Ferenc.

Szász Ferenc ifj. gazdálkodó, Barót. Sz. 1898. Székely nemes családból származik. Iskolái elvégzése után az ipari pályán működött és a bádogos iparban szabadult fél. 1939 óta önálló gazda, 30 hold földbirtokán foglalkozik őstermeléssel. Közismert magyar érzelmei miatt állandó megfigyelés alatt tartották. A világháborút végigküzdötte és a 2. gy.-ezr.-ben orosz, olasz fronton harcolt, angol hadifogságba került, 1920-ban tért haza. A II. o. ezüst, bronz vit. é., K. cs.-k., seb. é., és a háb. e. é. tulajdonosa. Neje: Kiss Ilona, gyermekei: Ida, Anna, István, Dénes, József és Vilma.

Szász Ferenc ifj. gazdálkodó, Székelykál. Sz. 1911. Székely nemes családból származik. Atyja: Ferenc, anyja: Mátyás Zsuzsánna volt. A szülői házban tanult meg gazdálkodást, 1940-ben lett önálló. Tekintélyes gazdája a községnek, a megszállás nehéz évei alatt is megtartotta magyarságát. Neje: Nemes Ilona, kinek édesatyja végigküzdötte a világháborút és több kitüntetés tulajdonosa volt. Gyermeke: Ilonka.

Szász Gáspár gazdálkodó, Magyaró. Sz. 1891. Székely gazdacsaládból származik. Atyja: †József, anyja: †Szabó Borbála. 1906 óta gazdálkodik önállóan és saját cséplőgépével bércséplléssel is foglalkozik. A ref. egyház presbitere, a Gazdakör titkára, a M. P.-nak megbízottja volt. A világháborúban az oroszok fogságába került, ahol 3 évet szenvedett. A község helyettes bírája. Neje: Kocsis Mária, gyermekei: József, Zsuzsánna és Róza.

Szász G. Gerő dr. szemerjai, polgármester, Csíkszereda. Sz. 1904. Csíkszentimre. Törzsökös székely nemes családból származik. Atyja: †Gergely, anyja: †Máthé Krisztina. Tanulmányait Csíkszeredán és Kolozsváron végezte, ahol jogi doktorátust szerzett, a közig. tanfolyamot Fogarason végezte. Nagyváradon és Csíkszeredán folytatott önálló ügyvédi gyakorlatot és a román megszállás alatt a M. P. előterjesztésére nevezték ki a város polgármesteri tisztségére, melyet azóta közmegelégedésre tölt be. A katonai közig. volt előadója, az EGE igazgatósági tagja, mint egyetemi hallgató a Magyar Ifjúsági egyesület alelnöke volt, minden kultúr és hazafias intézmény támogatója és résztvevője. A Magyar Kaszinó tagja. Neje: dr. Ruzsetzky Alexandra, egyetemes orvosnő, 1937 óta folytat orvosi gyakorlatot, fia: Gergely-Tibor.

Szász Imre ref. lelkész, Györgényszentimre. Sz. 1904. Páva. Székely törzsökös nemes famíliából származik. Atyja: János, anyja: Bene Anna volt. Tanulmányait Kolozsváron fejezte be és 1934-ben szentelték pappá. Barátoson és Brassóban volt segédlélkész, 1936 óta a görgényszentimrei egyház vezetője. Magyarsága miatt meghurcolták, letartóztatták és megverték. Minden hazafias és vallásos intézmény támogatója. Neje: Gödri Margit, gyermekei: Ildikó és Márta.

Szász Lajos gazdálkodó, községi bíró. Udvarfalva. Sz. 1889. ref. székely családból származik. Atyja: †György, anyja: Nagy Juliánna volt. 1919 óta gazdálkodik önállóan, a község tekintélyes polgára, már másodízben tölti be a bírói tisztséget közmegelégedésre. Végigküzdötte a világháborút, sebesült és 3 évi orosz fogságot szenvedett. A megszállás alatt törhetetlen magyarságáért a román csendőrök Marosvásárhelyre hurcolták, összeverték, 22 éve annak betege. Neje: Székely Eliza, aki szintén székely gazdacsaládból származik, gyermekei: Lajos, Erzsébet, Ráchel és János.

Szász Lajos felső, gazdálkodó, Telekfalva. Sz. 1894. Székely gazdacsaládból származik, a szülői házban tanult meg gazdálkodni, majd katonaéveit szolgálta le és a 82-es székely ezr.-ben az orosz frontra került, az oroszok elfogták, 2 évet töltött fogságban, A bronz vit. é. tulajdonosa. Mint önálló gazda 20 hold földjén foglalkozik őstermeléssel. A Tejcsarnok igazgatósági tagja, a kultúr és szociális egyesületek támogatója. Neje: Sándor Róza, gyermekei: Gyula és Ferenc.

Szász Lajos cséplőgéptulajdonos, gazdálkodó, Körvélyfája. Sz. 1907. Székely család leszármazottja. Atyja: †József, anyja: Biró Ilona volt. A gépkezelői és gépészipart sajátította el Marosvásárhelyen és mint önálló géptulajdonos bércséplléssel és gazdálkodással foglalkozik. A Dalárda aktív tagja. Neje: Pop Karolin, gyermekei: Lajos és Pál, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Szász Márton ny. ref. lelkész Szászrégen. Sz. 1864. Udvarfalva. Törzsökös lófő székely nemes családból ered. Atyja: †György, anyja: Nagy Rozália volt. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Nagyenyeden végezte. Több évtizeden keresztül töltötte be lelkészi hivatását, a görgényi egyházközség jegyzője és tanügyi előadója. Eredményteljes munkálkodását maradandó emlékek és alkotások örökítik meg. Neje: pávai Bene Ilona, primor székely nemes családból ered.

Szász Mihály gazdálkodó, ny. vasutas. Székelyvaja. Sz. 1887. Nyárádszentbenedek. Iskolái elvégzése után a vasút kötelékébe került, ahol huzamosabb időt töltött el, majd magyarsága miatt kényszernyugdíjba küldték. Azóta gazdálkodással

foglalkozik. A megszállás alatt magyarsága miatt csendőrségen megkínozták, megverték, 12 évig volt a községi tanács tagja, a választások alatt a M. P. megbízottja. A világháborúban a 34-es k. tüzérezr.-ben teljesített szolgálatot. Az I. o. és II. o. ezüst vit. é. tulajdonosa. Neje: †Sepsi Róza, gyermekei: Róza és Anna.

Szász Mihály parkett-készítő mester, Nyárádszentanna. Sz. 1909. Atyja: József gazdálkodó, anyja: Joós Regina. Törzsökös székely nemes családból származik. Iskolái elvégzése után Bukarestben a parkett-készítő ipart tanulta ki és 1937-ben lett a saját erejéből önálló. Képzett iparos, a M. P. tagja, a hazafias egyesületek támogatója. Neje: Kováts Karolina, gyermekei: Ibolya és Irén.

Szász Péter gazdálkodó, Gyepes. Sz. 1905. Székely gazdacsaládból ered. Atyja: Mózes, anyja: Demeter Lídia volt. A szülői házban atyja mellett tanult meg gazdálkodni, gazdasága mellett méhészettel is foglalkozik. Tekintélyes polgára a községnek, a Gazdakör pénztárosa, egyházi presbiter és községi albíró. Neje: Kádár Juliánna, fia Mózes.

Szász Sándor id. gazdálkodó, Vajdaszentivány. Sz. 1891. Szabad székely gazdacsaládból született. Atyja: †Sándor, anyja: †Szábó Szakács Mária. Az ősi földön tanult meg gazdálkodni, jelenleg 25 hold földjén folytat korszerű, belterjes gazdálkodást. A M. P. és a Gazdakör tevékeny tagja, a világháború alatt a 9-es huszár-ezr.-ben az orosz és az olasz fronton harcolt mint szakaszvezető. Az I. o., II. o. ezüst, bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa, Neje: Nagy Ágnes, gyermekei: Róza, ifj. Sándor és Mária.

Szász Tibor ref. lelkész, Bikfalva. Sz. 1914. Nagyborosnyó. Székely nemes családból származik. Iskoláit Marosvásárhelyen és Kolozsváron végezte. Brassóban kezdte meg lelkészi működését, onnan 1938-ban került Bikfalvára. A M. P. volt tagja, az Erdélyi Párt és a Hangya Szöv. elnöke, a Hitelszöv. pénztárosa, a községi képv. test. tagja. Neje: Gál Mária, gyermeke: Mária.

Száva Antal m. kir. járásbíró, Csíkszereda. Sz. 1870. Csíkmadaras. Atyja: †János, anyja: Dajbukát Katalin volt. Székely nemes családból született. Középiskoláit Csíkszeredán, az egyetemet Kolozsváron végezte és a kolozsvári kir. törvényszéknél kezdte meg pályafutását. 1901-ben került Csíkszeredára mint törvényszéki albíró, 1908-ban lett járásbíró. A román eskü megtagadása miatt vonult nyugalomba. A csíkmadarasi r. k. egyházközség főgondnoka, a Kaszinó, az Erdélyi és a M. P., valamint a Népszövetség tagja. Magyarsága miatt állandó megfigyelés alatt tartották. Neje: Fejér Ilona, gyermekei: Antal és János.

Száva Mihály ny. igazgató-tanító, Nagygalambfálva. Sz. 1859. Homoródszentfászló. Őrségi székely nemes családból származik. Atyja: †János tekintélyes gazda volt. Székelykeresztúron nyerte tanítói oklevelét és Oczfalván 17 évig, Nagygalambfalván 29 évig tanított. 1926-ban vonult nyugalomba mint igazgató. Több mint 4 évtizedes, pedagógiai munkássága alatt többször részesült elismerésben és kitüntetésben. Törhetetlen magyarságát idős kora dacára is megtartotta a megszállás alatt, ezért üldözték, és a csendőrök lakásából hurcolták el. Neje: Petre Rebeka, gyermekei: Albert, Eszter, Berta, Róza, rzsébet és Ilona.

Szebeni Mihály gazdálkodó Köpecz. Sz. 1902. Törzsökös székely nemes családból származik, édesatyja tanította meg a föld megművelésére, 1921 óta foglalkozik őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel. Atyja: †Dávid, a világháborúban halt hősi halált, anyja: Beke Borbála. A hazafias és magyar eszmék lelkes támogatója. Neje: Benedek Piroska, gyermekei: Dávid és Bendegúz.

Szebeni Rezső molnármester, malomtulajdonos. Uzon. Sz. 1909. Nagyajta. Székely törzsökös nemes családból származik. Középiskoláit Budapesten, az egyetemet Szegeden végezte, és orvosi pályára készült, tanulmányait később abbahagyta^ 1935-ben vette át az uzoni malom vezetését, amely 1937 óta tulajdona. Kereskedelmi és vámőrléssel foglalkozik, a község világítását is a malom látja el. Modern, berendezett 50 HP-ős magas őrlésű malom. A M. P. volt tagja, az Ipartestület, a Keresztény Magyar Molnárszövetség, az erdélyi M. P. választmányi tagja. A románok 1940-ben kivonulásuk alkalmával teljesen kirabolták. Neje; Sidó Borbála, gyermekei: Edith és Ilona.

Szegedi G. Dénes kereskedő és gazdálkodó, Mezőfele. Sz. 1915. Törzsökös székely családból származik. Iskolái elvégzése után atyja mellett gazdálkodást tanult, majd a kereskedelmi pályára lépett és 1939-ben a Hangya üzletvezetője lett. A M. P., az Erdélyi Dalosszövetség tagja, a kulturális és hazafias egyesületek támogatója. Neje: Iszlai Terézia, fia: Géza.

Szegedi Sámuel gazdálkodó, Mezőcsávás. Sz. 1893. Őrségi székely ref. családból származik. Atyja: †Sámuel, anyja Tóth Ida volt. Iskoláit szülőfalujában végezte, majd gazdasági tanfolyamot hallgatott Algyógyon. Azután több nagy birtokon volt alkalmazásban, 1920 óta önálló gazda. Falujában ő honosította meg a géppel való gazdálkodást. A Hangya elnöke és igazgatója, a Gazdakör felügy. biz. tagja, megszervezte az állatbiztosítást. Neje: Simon Anna, gyermekei: Gyula, Gizella, Jenő és Anna.

Szegedi Sándor alvinci, ref. igazgató-tanító, Mezőfele. Sz. 1895. Székely nemes családból származik. Nagyenyeden 1914-ben végezte tanulmányait, ahol oklevelet nyert és azóta tanít szülőfalujában Mezőfelén. A M. P. egyik megszervezője és vezetőségi tagja, ref. kántor, a Hangya ügyvezetője és igazgatója. A világháborúban a 22-es h. gy.-ezr.-ben a 15-ös ezr.-ben az olasz fronton küzdött, a II. o. ezüst, bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa, hadnagyi rangban szerelt le. Neje kaáli Nagy Irén, gyermekei: Irén, Éva és Emma.

Szegedy Lászlóné özv. sz. Szikszay Ilona m. kir. postamester, Budapest. Nagyszebenben született, székely családból származik. Atyja: †Károly katonatiszt, majd építkezési vállalkozó volt. Anyja: †Wellesz Irén. Igazolt nemesi családból származik, Mária Teréziától kapták nemességüket. Tanulmányai elvégzése után 1913-ban került a Posta kötelékébe és 1921-ig volt Gyulafehérváron, de magyarsága miatt menekülni volt kénytelen. 1926-ban mint hadiözvegy, miután férje, aki járásbíró volt és a háborúból szerzett betegségében hunyt el, postamesteri hivatalt kapott.

Szeitz Margit ny. tanítónő, Marosvásárhely. Sz. Kolozsváron. Atyja: †Lajos, anyja: Bolor Berta volt. Tanítói oklevelének elnyerése után Sófalván tanított és 31 évi érdemdús és eredményes szolgálata után vonult nyugalomba. A világháború alatt a magyar katona érdekében fejtett ki áldásos tevékenységet, nemcsak a városban, hanem a környékén is. Két örökbefogadott gyermeket nevelt fel, Kiss Margit és Kiss Pál. Minden hazafias és nemes cél önzetlen támogatója.

Szekeres Elek túrógyár tulajdonos. Bárót. Sz. 1897. Mezőmadaras. Törzsökös székely családból származik, Atyja: Dénes, anyja: Süköd Juliánna voít. Szászvároson tett érettségit, majd a debreceni mezőgazdasági akadémia oklevelét szerezte meg. Mint uradalmi intéző több helyen tevékenykedett és 1931 óta tulajdonosa a baróti túrógyárnak. A világháború alatt a 62-es gy.-ezr.-ben az orosz és az olasz fronton harcolt, mint zászlós szerelt le. Minden kultúrintézmény támogatója. Neje: Sikó Rozália, aki szintén nemes családból ered, gyermekei: Dénes és Zoltán.

Szekeres Ferenc kereskedő, Mezőmadaras. Sz. 1909. Mezőband. Atyja: Gergely tekintélyes kovácsmester volt. Székely családból származik. Iskolái elvégzése után a kereskedői szakmát tanulta, 7 évig mint segéd fejlesztette szaktudását és 1933-ban lett önálló saját érejéből és szorgalmából. Intelligens, tanult kereskedő, a volt M. P. tagja. Neje: Friedrich Erzsébet, gyermekei; Ferenc és Éva.

Szekeres István földbirtokos, Mezőrücs. Sz. 1872. Mezősámsond. Székely nemes családból származik. Középiskolai elvégzése után édesatyja †András mellett a családi birtokon kezdett gazdálkodni, jelenleg 84 hold földön folytat korszerű, belterjes gazdálkodást és haszonállattenyésztést. Tényleges katonaéveit a 2. k. huszár-ezr.-ben töltötte mint szakaszvezető. A Legeltetési Társulat elnöke, a Gazdakör alélnöke, a törv. hat. biz. tagja és M. P.-i tag. Neje: Boros Judith, gyermeke: Katalin.

Szekeres István kisbirtokos, Septér. Sz. u. o. Székely nemes családból származik. Iskolái elvégzése a szülői házban gazdálkodni tanult, katonaéveit a 31-es huszár-ezr.-ben Kolozsváron töltötte le. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: Pápai Erzsébet, aki szintén erdélyi család leszármazottja.

Szekeres János gépészkovács mester, Uzon. Sz. 1883. Étfalvazoltán. Őrségi székely nemes családból származik. Iskolái elvégzése után Gidófalván tanulta az ipart és mint segéd Uzon, Bukarest és Temesvár legjobb mestereinél fejlesztette szaktudását és 1908-ban lett önálló mester. Cséplőgéptulajdonos, és bércséplést is vállal. A világháború alatt a 2-ik és a 4-ik ezr.-ben orosz, olasz fronton küzdött, mint őrmester szerelt le. A megszállás alatt megverték, üldözték és megfigyelés alatt tartották magyarságáért. Az Ipartestület tagja, a ref. egyház presbitere. Neje: †Dánér Borbála, gyermekei: László, János és Borbála, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Szekeres József gazdálkodó, Mezőcsávás. Sz. 1905. Mezősámsond. Törzsökös székely családból ered. Atyja: †József, anyja: Boros Judith volt. Szülőfalujában és Marosvásárhelyen végezte iskoláit, és 1929 óta önálló. A község tekintélyes polgára, a bécsi döntés szerint román részen maradt, de a román hatóságok üldözését nem bírta ki és Mezőcsávásra költözött. Neje: Szigethy Ida, aki szintén székely nemes családból származik. Minden kulturális, hazafias ügy lelkes támogatója és résztvevője.

Szelák Béla mészárosmester, Marosvásárhely. Sz. 1894. Atyja: Albert, anyja: Pápay Nina volt. Székely családból ered. Iskolái elvégzése után a húsiparban szabadult föl és 1918-ban lett önálló mester. Szakképzett, jónevű iparosa a városnak. A

világháború alatt a 2. huszár-ezr.-ben sebesülten került az oroszok fogságába, ahol 26 hónapot sínylődött. A II. o. ezüst, a bronz vit. é., seb. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Nagy Mária. Minden kulturális és szociális intézmény támogatója.

Szenchea Oktávián okl. gyógyszerész, Barót. Sz. 1888. Vermesd. Tanulmányait Brassóban és Budapesten végezte, ahol 1913-ban nyert oklevelet A világháború alatt mint gyógyszerész hadnagy több helyőrségi kórházban teljesített szolgálatot és 1921-ben vette át a nagyborosnyói gyógyszertárat, melyet 1929-ig vezetett. Jelenleg a baroti Magyar Korona gyógyszertár tulajdonosa. Neje: Proka Piroska, gyermeke: Inon-Oktavián.

Szendrey Károly székedi, MÁV nyugdíjas, Gidófalva. Sz. 1861. Székely nemes családból származik. Iskoláit Gidófalván végezte, majd a MÁV kötelékébe lépett 1890-ben. Brassón és Sepsiszentgyörgyön teljesített szolgálatot és 1914-ben vonult nyugalomba. Magyar érzelmei miatt többízben volt összetűzése a román megszállókkal. Neje: Sigmond Vilma, gyermekei: dr. Kálmán orvos és Ferenc pü. tisztviselő.

Szenkovits Ferenc fűszerkereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1880. Balavásár. Atyja: †Lajos, anyja: Nagy Katalin volt. Középiskoláit Marosvásárhelyen végezte, majd a kereskedői szakmában szabadult fel és 1908-ban Székelyvéckén lett önálló. 1909 óta van Marosvásárhelyen. A székelyvéckei községi képviselőtestület és a r. k. egyház tanácsának és a M. P.-nak volt tagja. A világháborúban a 22-es és a 3-as gy.-ezr.-ben mint számvevő őrmester az orosz és az olasz fronton harcolt. A II. o. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa, Fővárosi nívójú üzlete a város megbízható és kedvelt bevásárlási forrása.

Szenkovits Lajos községi s. jegyző, Bordos. Sz. 1876. Szentháromság, Székely családból származik. Atyja: †Lajos tekintélyes kereskedő volt. Tanulmányait Marosvásárhelyen végezte és mint körjegyzői írnok Székelyvéckén kezdte pályafutását. Volt községi titkár, és 1940 óta Bordáson segédjegyző. A világháború alatt a 22-es gy.-ezr.-ben mint őrmester a csendőr szárnyparancsnokságnál teljesített szolgálatot. Neje: Karakás Rozália, leánya: Margit, Réthy József ig.-tanító neje.

Szenner Jenő nagyernyei, MÁV állomásfőnök, Marosvásárhely. Sz. 1890. Nagyernye. Atyja: Dániel volt. Székely nemes családból származik. Gimnáziumi érettségit Tatán szerezte, a vasút kötelékében Almásfüzitőn mint gyakornok kezdte pályafutását, a tiszti tanfolyamot Budapesten végezte, majd Tata, Tóváros, Felsőgalla, Ercsi és Oroszka állomáok főnöke volt és 1940 óta Marosvásárhely MÁV állomásfőnöke. Neje: Andriska Ida, gyermekei: Károly és Ida.

Szennyes György gazdálkodó, Csíktusnád. Sz. 1903. Atyja: †György, édesanyja: †Raffain Erzsébet. Édesatyja tanította meg gazdálkodni, 1941 óta önálló. Községi esküdt, a Gazdakör ellenőre, a M. P. alelnöke, a Hangya, az OKH ellenőre, a rk. egyház tanácstagja, az Erdőtársulat igazgatósági tagja. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: Imecs Ilona, aki székely családból ered, gyermekei: Róza és Antal.

Szennyes György kereskedő, Uzon. Sz. 1878. Székely törzsökös gazdacsaládból ered, iskolái elvégzése után atyja: †István, gazdálkodni tanította, majd a kereskedelmi pályára lépett és 15 évig volt Szövetkezeti kereskedő. 1923-ban lett önálló, saját erejéből alapította üzletét. A Magyar és az Erdélyi Párt tagja, tekintélyes polgára a községnek. Neje: †Illyés Róza, nevelt fia: Szennyes János, aki részt vesz az üzlet vezetésében. Brassóban tett érettségit, majd a kereskedelmi pályára lépett és atyja mellett tevékenykedik.

Szentannay Mózes gazdálkodó, Székelyszentmiklós. Sz. 1897. Székelyszentmihály. Törzsökös székely családból származik, atyja: †Mózes, községi bíró és egyházgondnok volt. Iskolái elvégzése után atyja melellt tanulta a gazdasági szakismereteket, jelenleg 30 hold földön foglalkozik őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel. A M. P. és a községi képvis. test. tagja. Neje: Sófalvy Juliánna, gyermekei: Zsuzsánna, Dénes és Mózes.

Szentannay Sándor id. gazdálkodó, Székelyszentmiklós. Sz. 1890. Atyja: †János, tekintélyes gazda, volt megyebíró. Nemes családból ered, iskoláit elvégezvén, a szülői birtokon tanult meg gazdálkodni, majd önálló lett. Korszerű, belterjes gazdálkodása van, volt Közbirtokossági elnök, iskolaszéki tag. Magyarsága miatt a megszállás alatt 50 botütést szenvedett. Volt nemzetőrségi alparancsnok. A világháború alatt a 22. gy.-ezr.-ben teljesített szolgálatot. Neje: Sófalvy Eszter, gyermekei: Juliánna, Sándor és János, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Szente Ferenc gazdálkodó, Oczfalva. Sz. 1904. Székely családból származik, édesatyja mellett a szülői házban tanult meg gazdálkodni, jelenleg őstermeléssel és haszonállatok tenyésztésével foglalkozik. Községi közgyám és albíró, a hazafias célok támogatója. Neje: Antal Erzsébet, gyermekei: Ida, Erzsébet, Ferenc és Sándor.

Szente Lajos igazgató-tanító, Görgényszentimre. Sz. 1893. Székelyszentistván. Atyja: pulyoni Szente Lajos földbirtokos, édesanyja: gegesi Somody Amália volt. Székely nemesi családból származik, tanulmányait Marosvásárhelyen és Székelykeresztúron végezte és 1913-ban Hagymásbodonban mint ref. kántortanító kezdte pályafutását. A világháborúban a 22. gy.-ezr.-ben az orosz fronton sebesült, majd orosz fogságba került és mint zászlós 1920-ban tért haza. Az I. o. ezüst vit. é. tulajdonosa. 1922 óta tanít Magyarón mint ref. tanító. A katonai parancsnokság volt tanügyi előadója, majd igazgató-tanítónak nevezték ki. Magyarsága miatt súlyosan bántalmazták, a M. P. és a Hitelszöv.-nek elnöke, kezdeményezésére építették a magyarói kultúrpalotát, a Gazdakör volt vezetője. Neje: Fekete Anna, gyermekei: Piroska és Lajos.

Szente Péter ny. MÁV mozdonyfelvigyázó, Marosvásárhely. Sz. 1882. Marosbogát. Székely nemes családból származik, atyja: István, édesanyja Bak Rozália volt. iskolái elvégzése után a lakatosipari tanulta ki, majd a MÁV kötelékébe került, ahol 30 évi nehéz és felelősségteljes szolgálati év után, mint mozdonyfelvigyázó vonult nyugalomba. Neje: Szabó Mária, gyermekei: Irén, férj. Ciszmár Demetemé törv.-széki jegyző neje és Béla. Minden hazafias és kulturális egylet támogatója.

Szentgyörgyi Ilona ref. elemi iskolai tanítónő, Udvarfalva. Sz. Nagysolymoson. Székely főnemesi családból ered, elődjei a sepsiszentgyörgyi és timafalvi előnevet viselték. Atyja: Mihály ny. állami tanító, édesanyja: Debreczy Ágnes volt. Tanulmányait Székelyudvarhelyen végezte %és tanítói működését 1939-ben Marosszentannán kezdte meg. 1940 óta tevékenykedik Udvarfalván. Minden kultúr és szociális intézmény támogatója, egész családját üldözték magyar és hazafias magatartása miatt.

Szentgyörgyi Kornélia sepsiszentgyörgyi és timafalvi ny. áll. tanítónő, Marosvásárhely. Atyja: †István, édesanyja: †Végh Ágnes. Törzsökös székely nemes családból származik, oklevelének megszerzése után 36 éven keresztül folytatott érdemdús és eredményteljes működést, a Székelyföld kiváló pedagógusa volt. 1931-ben vonult nyugalomba. Fivére: †Dénes is jónevű, ismert pedagógus volt, aki szintén a Székelyföldön tanított. A kulturális szociális és hazafias egyesületek lelkes támogatója.

Szentiványi Gábor dr. sepsiszentiványi, földbirtokos, volt ügyvéd, Szentivánlabor-falva. Sz. 1884. Sepsiszentgyörgy. Atyja: †Miklós, vármegyei alispán, földbirtokos, orsz. gyűl. képviselő volt. Törzsökös székely primor nemesi családból ered, a család tulajdonában van dédatyja: fGábor által a bécsi és gyulafehérvári levéltárakból hiteles okmányokból összegyüjtött többszáz oldalra terjedő emlékirat, a Szentiványi család multjára és eredetére vonatkozó hiteles adatokkal. Középiskoláit a Székelyföldön, a jogot Budapesten végezte, 1910-ben nyert doktori diplomát. 4 évig volt gyakorló ügyvéd, majd 1914-ben, a világháború kitörésekor, a 9. huszár ezr. kötelékében az orosz fronton harcolt és mint kiképzőiskolai parancsnok teljesített szolgálatot. Ezredével az olasz és román fronton is részt vett, és mint főhadnagy szerelt le. A Sig. Laud., az I. o. ezüst, a bronz vit., a seb. é. és a K. cs.-k. tualjdonosa. Jelenleg 428 holdra terjedő birtokán korszerű, belterjes gazdálkodást végez, főleg nemesített vetőmagvak termelésével és állattenyésztéssel foglalkozik. A Háromszéki Tak. Pénztár és a Barosszövetség vármegyei elnöke, az unit. egyházközség felügy. gondnoka, a Danubia Faipari Rt. ig. tagja, a Jókai Nyomda Rt. igazgatója, vármegyei törv. hat. biz. tag. Neje: Pischluger Lili, gyermekei: Zsófia és Tamás.

Szentkirályi Gábor érszentkirályi, gazdálkodó és földbérlő, Marosszentkirály. Sz. 1880. Primor székely nemesi családból származik, középiskoláit Nagyszebenben, a Gazdasági Akadémiát Kolozsváron végezte.. Oklevelének elnyerése után a családi birtokon és bérelt birtokon folytatott korszerű és belterjes gazdálkodást, 1937 óta gazdálkodik Marosszentkirályon. A M. P. megalakulása óta tagja, a Kemény Zsigmond Irodalmi Társaság és a Nyárádszeredai Kaszinó tagja, a Mosoni ref. egyház patrónusa, a tompai egyház világi képviselője, a Marosludasi Függetlenségi Párt st. alelnöke. A megszállás alatt letartóztatták, vagyonának nagy részét elvették, a világháborúban a 312. és a 21. h. ezr.-ben az orosz, román fronton harcolt, mint önkéntes tizedes nyert felmentést.

Szentkovits Dezső kereskedő, Szováta. Sz. 1911. Eték. Ősrégi magyar székely családból származik, iskolái elvégzése után a kereskedői pályán szabadult fel, 1940-ben a saját erejéből lett önálló. A M. P. tagja, szakképzett, intelligens kereskedő, minden idejét kizárólag üzlete fellendítésére fordítja.

Szentmártoni Bálint pozsonyi, unit. kántortanító, gazdálkodó, Buzaháza. Sz. 1875. Nyárádszentmárton. Atyja: †Kálmán, unit. lelkész, székely nemesi családból ered. Középiskolái elvégzése után 1896-ban nyert tanítói oklevelet. 1916-ig Buzaházán, majd azután Csíkfalván és 1920—1936-ig ismét Buzaházán tanított Magyarsága miatt nyugdíjazták, de 1940-ben ismét reaktiváltak, a Gazdakör mun-

kájában tevékeny részt vesz, szépirodalmi és pedagógiai művei, valamint szakcikkei állandóan jelentek meg nyomtatásban. Neje: Nagy Ilona, gyermekei: Olga és Kálmán.

Szentpáli Aranka tanítónő, Bölön, Sz, 1910. Atyja: †Sándor, szolgabíró, édesanyja: Faragó Irén volt. Törzsökös székely nemesi családból származik. Tanulmányait Nagyszebenben és Brassóban végezte és 3 évig mint óvónő működött, majd közig. tisztviselőnő volt és 1941 óta tanít a bölöni iskolában. A szociális egyesületek működésében részt vesz.

Szentpétery Antal asztalosmester, háztulajdonos, Marosvásárhely. Sz. 1900. Törzsökös székely nemes családból származik, iskolái elvégzése után az aztalosiparban szabadutl fel, Marosvásárhelyen gyarapította szaktudását, majd önálló mester lett. Neje: Szabó Erzsébet, magántisztviselő, gyermeke: Anna. A család nemességét az 1760-as években Mária Terézia adományozta őseinek. Minden hazafias, szociális és kultúrintézmény támogatója.

Szécsy Bertalan aljegyző, Rugonfalva. Sz. 1891. Betfalva. Törzsökös székely nemes családból származik. Atyja: †Sándor tekintélyes gazda volt. Középiskoláit Déván végezte, majd textilipari szakiskola hallgatója volt és Nagyenyeden mint textilgyári művezető tevékenykedett. A világháborúban a 22. h.-ezr.-ben orosz, olasz fronton harcolt, kétízben sebesült, mint törzsőrmester szerelt le. Az I. o. és II. o. ezüst, a bronz vit. é., a koronás ezüst és a vas érdemkereszt, K. cs.-k. stb. tulajdonosa. 1922 óta rugonfalvai aljegyző. Neje: Fekete Eszter, gyermekei: László és Margit.

Székely Albert ig.-tanító, Zágon. Sz. 1892. Törzsökös székely nemes családból ered. Atyja: †Ferenc, édesanyja: Földes Ilona volt. Oklevelének elnyerése utálj a Székelyföldön kezdte tanítói működését, magyarsága miatt állásából elbocsájtották, 1940 óta mint igazgató-tanító tanít. A község kultúr és szociális egyesületeinek működésében részt vesz. Magyarsága miatt a megszállás alatt kétízben letartóztatták. A világháború alatt a 24. h. gy.-ezr.-ben teljesített szolgálatot. Neje: Simon Ella Juliánna, gyermekei: József, Albert, Ilona, Pál, Éva és László.

Székely Balázs gazdálkodó, Homoródszentlászló. S.z. 1887. Ősrégi székely nemes családból származik, iskolái elvégzése után édesatyja mellett gazdálkodott, majd önálló gazda lett. A világháborúban a 24. gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt. A község tekintélyes polgára, a ref. egyház gondnoka, presbitere, volt községi főbíró, a hazafias és kultúregyesületek támogatója. Neje: Lőrincz Lina, gyermekei: Ilona férj. Kocsár Dénesné, unokái: Balázs, Dénes és Domokos.

Székely Dénes gazdálkodó, Homoródszentpéter. Sz. 1892. Törzsökös székely családból származik. Atyja: †Dénes, édesanyja: †Vass Juliánna. 1920 óta önálló gazda, őseitől örökölt földön folytat belterjes gazdálkodást és haszonállattenyésztést. A világháborúban a 34. tüzérezr.-ben az oroszok fogságába esett, ahol 4 évig szenvedett. M. P. volt titkára és alelnöke, az EGE tagja, Gazdaköri alelnök, Szövetkezet pénztárosa, a Közbirtokosság tanácsosa. Neje: Tódor Ida, gyermekei: Jakab okl. gazda és Ilona.

Székely Domokos igazgató-tanító, Bélafalva. Sz. 1902. Bódos. Ősrégi lófő székely nemes családból származik. Atyja: †Lajos, világháborúban halt hősi halált, édesanyja: Salaki Róza volt. Tanulmányait 1921-ben Nagyenyeden végezte és mint felekezeti tanító kezdte működését. 1931 óta tanít Bélafalván, 1940-ben lett igazgató. M. P. tagja, a Dalárda vezetője, a népművelési előadások megtartásával fejlesztette a magyar kultúrát, minden kultúrintézmény működésében részt vesz. Neje: Tamás Irén, m. kir. postamester, gyermekei: Mária és Jolán.

Székely Domokos gazdálkodó, Homoródszentpéter. Sz. 1895. Őstelepes székely unit. családból származik. Atyja: id. Miklós, édesanyja: Bencze Anna volt. Iskolái elvégzése után édesatyja mellett tanult gazdálkodni és 1922 óta önálló. A világháborúban a 82. székely ezr.-ben az orosz fronton sebesült, majd fogságba esett és 20 hónapot töltött Oroszországban. A M. P. alelnöke, a Gazdakör jegyzője, a Tejszöv. ig. tagja, a Fogy. Szöv. igazgatója, a Cséplőgép Társulat jegyzője, volt presbiter és községi pénztáros. Neje: Demeter Zsuzsánna, gyermekei: Domokos, Balázs (ezüstkalászos gazda), Irén és Magda.

Székely Endre kántortanító, Csíktusnád. Sz. 1890. Gyergyóalfalu. Atyja: †András, szintén kántortanító volt, édesanyja: fBalogh Krisztina. Törzsökös székely nemes családból származik, 1909-ben Csíksomlyón nyert tanítói oklevelet. 1934 óta tanít Csíktusnádon. A Kalot vezetője, az ifj. Dalárda karnagya, részt vett a világháborúban min egyéves önkéntes. Neje: István Erzsébet, aki szintén székely családból származik, gyermekei: Miklós, Endre, Ida és János.

Székely Ernő ref. igazgató-tanító, lelkész, Mezősámsond. Sz. 1900. Bibarcfalva. Atyja: †Ignác, édesanyja: Kozócsa Mária volt. Tanulmányait Déván és Kolozsváron végezte el. 1920-ban kezdte pályafutását Esztény-Mezőpagocsány, ahonnan 1940-ben menekült Rücsre, majd Sámsondra. Mint igazgató-tanító és lelkész működött Rücsön. Magyarságáért 7 hónapig börtönbüntetést szenvedett Nagyszebenben. Részt vett a világháborúban, a székely hadosztály kötelékében, ahol fogságba esett és 1919 aug. szabadult meg. Mint hadapródőrmester szerelt le. Neje: Várady Rózsa, gyermekei: Gyöngyvér-Hajnalka, András-Boldizsár. Minden kultúr fes hazafias intézmény támogatója.

Székely Ferenc rk. plébános, Torja. Sz. 1911. Vulkán. Atyja: Sz. Gyula György, édesanyja: Martri Mária volt. Tanulmányait Gyulafehérváron végezte, 1925-ben szentelték pappá. Csatószegen kezdte pályafutását és 1940-ben került Felsőtorjára mint plébános. A Kaláka leányegyesület és a Kalot szervezetének vezetője, minden hazafias, vallásos, szociális egyesület tagja, vezetője és irányítója.

Székely György dr. kilyéni, orsz.-gyűlési képviselő, Kilyén. Sz. 1858. Tősgyökeres székely nemes családból származik, édesatyja: †Gergely. Tanulmányait Budapesten végezte, majd a család földbirtokát vezette, azután a vármegye szolgálatába lépett, volt főispáni titkár, később Brassó és Fogaras vármegye főispánja lett. Elhúnyt 1913-ban. Nevéhez maradandó alkotások fűződnek.özvegye hatolykai Patsa Erzsébet, akinek édesatyja: †József, császári és kir. kamarás vbtt. és Háromszék megye főispánja volt 26 éven keresztül.

Székely György id. gazdálkodó, Maroskeresztúr. Sz. 1887. Szabad székely családból származik, iskolái elvégzése után gazdálkodással kezdett foglalkozni, majd Amerikába vándorolt és az ott szerzett és megtakarított pénzen vásárolt földet és azon gazdálkodik. A világháborúban az orosz, olasz és a francia fronton fordult meg, a II. o. ezüst, a bronz és K. cs.-k. tulajdonosa. A község tekintélyes polgára, volt községi esküdt, a Gazdakör pénztárosa, minden hazafias, kultúregyesület támogatója, a megszállás alatt magyarságáért többször volt összeütközése a román megszállókkal. Neje: Dasa Róza gyermekei: Erzsébet, György és Károly.

Székely István kisbirtokos, Mezőőrményes. Sz. 1896. Septér. Székely családból származik, iskolái elvégzése után az őseitől örökölt földön tanult meg gazdálkodni, majd önálló gazda lett. A világháború alatt a 62. k gy.-ezr.-ben az orosz fronton sebesült, a bronz és K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Józsa Vilma, gyermekei: Margit, Sándor, Olga és Zsuzsánna.

Székely István gazdálkodó, ny. tiszthelyettes, Kézdimártonfalva. Sz. 1884. Szék. Törzsökös székely családból származik, iskolái elvégzése után a volt cs. és kir. 2. huszárezr.-hez vonult be, ahol 1921-ig teljesített szolgálatot és mint tiszthelyettes vonult nyugalomba, azóta foglalkozik gazdálkodással. Végigküzdötte a világháborút, olasz, orosz és román fronton küzdött, több helyen fordult meg, az I. o. és II. o. ezüst, a bronz, jub. és szolgálati é. és a seb. é., valamint a K. cs.-k. tulajdonosa. A Gazdakör, a Magyar és Erdélyi Párt tagja. Neje: Fülöp Mária, gyermekei: Gizejla és Sarolta, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Székely János kereskedő és gazdálkodó, Mezőcsávás. Sz. 1891. Törzsökös székely nemes családból származik, nemességét Apaffy fejedelem adományozta őseinek. Atyja: †János, tekintélyes polgár volt. Iskolái elvégzése után atyja mellett gazdálkodott, katonaéveit letöltötte, majd a m. kir. csendőrség szolgálatába lépett. 1933-ban önálló üzletet létesített, megelőzőleg a Hangya üzletvezetője volt. A világháborúban a 103. gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, a bronz és a K. cs.-k. tulajdonosa. A M. P., az EGE és a Gazdakör tagja, a ref. egyház presbitere, a megszállás alatt többször meghurcolták hazafias magatartása miatt. Neje: Bekő Eszter, gyermekei: Lajos, Eszter, Katalin és János.

Székely János ref. tanító, Seprőd. Sz. 1916. Halmágy. Törzsökös halmágyi csángó családból származik, a székelykeresztúri tanítóképzőben 1940-ben szerezte oklevelét, 1941 óta tanít Seprődön. Hazafias és kultúrintézmények munkájában részt vesz.

Székely János ref. tanító, Sepsibodok. Sz. 1913. Marosgombás. Atyja: János, gazdálkodó, édesanyja: Győrffy Ráchel volt. Iskoláit Nagyenyeden végezte, 1932-ben nyert tanítói oklevelet. Illyefalván, majd Gyéresen tanított és 1935 óta van Sepsibodokon mint a ref. felekezeti iskola vezetője. A ref. Dalárda és az IKE vezetője, minden hazafias és kultúrintézmény tagja. Neje: Molnár Ilona, okl. tanítónő, gyermekei: János és Csaba.

Székely Jenő pókakeresztúri, ny. min. tanácsos, Budapest. Sz. 1871. Kézdiszárazpatak. Édesatyja: Endre, földbirtokos, főszolgabíró, édesanyja: dénesfalvi Babolcs Adél volt. Primor székelv családból származik, tanulmányait a Székelyföldön végezte és mint okleveles gazda kezdte pályafutását. Huzamosabb időt töltött a Földművelésügyi Minisztériumban, mint min. tanácsos vonult nyugalomba. Neje: Solmos Beatrice, gyermeke: György-Harold.

Székely József dr. ny. p. ü. tanácsos, Marosvásárhely. Sz. 1873. Tősgyökeres székely nemes családból származik, középiskoláit Nagyenyeden, a jogot Debrecen-

ben és Kolozsváron végezte. A nagyváradi Pénzügyigazgatóságnál. 1899-ben kezdte pályafutását, onnan került Dévára és mint tanácsos vonult nyugalomba. Hazafias magatartása miatt a megszállás alatt sok kellemetlenségben volt része. Neje: †Nyárádi Gizella, gyermekei: Zoltán és Gizella.

Székely Lajos gazdálkodó, Homoródszentlászló. Sz. 1902. Törzsökös székely gazdacsaládból származik, a szülői háznál tanult meg gazdálkodni, jelenleg 75 hold földbirtokán foglalkozik őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel. A M. P. volt tagja, a ref. egyház presbitere, volt gondnoka, volt községi albíró és községi pénztáros. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: Ferencz Emma, gyermeke: Miklós.

Székely Lajos ref. tanító, Bede. Sz. 1922. Piski. Atyja: Lajos, édesanyja: Patkó Vilma volt. Törzsökös székely nemes családból származik. A nagyenyedi tanítóképzőben nyert oklevelet és 1940 ben kezdte tanítói működését Bedén.

Székely Lajos gazdálkodó, kovácsmester, Telekfalva. Sz. 1902. Székely gazdacsaládból származik, iskolái elvégzése után a kovácsiparban szabadult fel, 1921-ben lett önálló mester. Gazdálkodással is foglalkozik és mint iparművész fafaragó szövetkezetek útján értékesíti munkáit. Községi közgyám, a ref. egyház presbitere, tűzoltóparancsnok, a Gazdakör tagja. Neje: Jakab Ilona, gyermekei: Dénes, Lajos, Ilona és Balázs.

Székely Levente dr., tanársegéd, fürdőorvos, Szováta. Sz. 1911. Nagyenyed. Atyja: †János, anyja: kézdivásárhelyi Vásárhelyi Anna. Középiskoláit Nagyenyeden és Meggyesen, egyetemet Kolozsvárott végezte el, mint orvos, Marosvásárhelyen, Szovátán és Aradon fejtett ki tevékenységet, 1941 óta Szováta fürdőorvosa.

Székely Márton vendéglős, Marosvásárhely. Sz. 1916. Nyárádfolyfalva. Régi törzsökös székely családból származik. Atyja: Lajos, édesanyja: Fekete Regina volt. Marosvásárhelyen a vendéglátó iparban szabadult fel, főleg a Székelyföldön fejlesztette szaktudását és 1940-ben Györffy Alberttal társasviszonyban lett önálló. Az „Édes Lyuk" című vendéglő tulajdonosa. Neje: Ujfalvi Ilona, szintén székely családból ered, vendéglőjük az úri közönség kedvelt találkozóhelye.

Székely Miklós ny. főmozdonyvezető, Marosvásárhely. Sz. 1882. Marosújvár. Ősrégi székely családból származik, a lakatosiparban szabadult fel, majd 1908-ban a MÁV kötelékébe lépett, ahol 31 évi nehéz és felelősségteljes szolgálat után vonult nyugalomba. A hazafias és kulturális egyesületek mindenkori lelkes támogatója. Szolgálatát mindenkor teljes megelégedésre végezte. Neje: lemhényi Zsigmond Irén, gyermekei: Miklós, Ilona, József, Erzsébet és Károly.

Székely Miklós ifj. gazdálkodó, Homoródszentpéter. Sz. 1889. Őstelepes székely családból származik, atyja mellett tanult gazdálkodni, majd Amerikába vándorolt, ahol mint mészáros és hentes tevékenykedett. Kétszer járt Amerikában, 1922 óta végleg szülőföldjén telepedett meg és azóta gazdálkodással foglalkozik. A Gazdakör alapító elnöke, részt vesz a Szövetkezetek megalapításában és megszervezésében, volt Közbirtokbssági elnök, községi albíró, a ref. egyház volt gondnoka és presbitere, tekintélyes polgára a községnek. Neje: Vass Irma, gyemekei; Gizella, Juliánna, Anna és Irma.

Székely Miklós id, gazdálkodó. Marossárpatak. Sz. 1867. Törzsökös székely ref. családból származik, Atyja: :†Ferenc, édesanyja: Zselyki Katalin volt. 1890-^ben lett önálló gazda, az ősök által szerzett földön, azóta foglalkozik őstermeléssel. M. P. tagja, a Hangya felügyelője, a Hítelszöv. és a Tejszöv. igazgatója, volt egyházmegyei főgondnok, a presbitérium örökös tb. tágja. Neje: Kelemen Nagy Zsuzsánna, gyermekei: ifj. Miklós, Zsuzsánna és Anna.

Székely Miklós gazdálkodó. Marossárpatak. Sz. 1904. Székely nemes gazdacsaládból származik, iskolái elvégzése után atyja mellett tanult meg gazdálkodni és 1927-ben lett önálló A Tejszöv. és a Hangya jg. tagja, tekintélyes polgára a községnek Neje: Vecserdi Mária, gyermekei: Ferenc és Miklós.

Székely Mózes id. gazdálkodó, Felsőrákos. Sz. 1879. Atyja: †János, édesanyja: †Pál Róza. Iskolái elvégzése után a szülői házban tanult meg gazdálkodni, jelenleg 25 hold földön foglalkozik őstermeléssel. A 34. tüzérezr.-ben vett részt a világháborúban. A Hitelszöv. pénztárosa, a Hangya vezetője, a román megszállás alatt mint a község bírája védte gazdatársai érdekeit. Neje: Biró Katalin, gyermekei: Mózes, Katalin és Anna.

Székely Mózes gazdálkodó, Ábránfalva. Sz. 1893. Szentlászló. Ősrégi székely gazdacsaládból származik. Atyja: †Sándor, édesanyja: Benkő Zsuzsánna volt. 1918-ban lett önálló gazda, korszerű gazdálkodással és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. A világháborúban a 82. székely ezr.-ben sebesült és mint rokkant került haza. Az I. o. ezüst, a bronz vit. é. a seb., é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A község tekintélyes polgára. Magyar érzelmei miatt a megszállás alatt sokat kellett tűrnie. Neje: Nagy Berta.

Székely Péter csávási, gazdálkodó, Mezőcsávás. Sz. 1889. Törzsökös székely nemesi családból ered. Atyja: †Péter, édesanyja: †Czegő Eszter. Édesatyja mellett tanult gazdálkodni, 1927-ben lett önálló. A M. P. taga, községi képviselő, egyházi ipresbiter, a Gazdakör felügy. biz. tagja. A világháború alatt a 62. k. gy.-ezr.-ben az orosz és az olasz fronton harcolt, olasz fogságban is volt 27 hónapig és mint szakaszvezető szerelt le. Neje: Zólyomi Eszter, gyermekei: Béla, Irén és Gyula.

Székely Péter gazdálkodó, Somosd. Sz. 1887. Atyja: †Péter, édesanyja: †Sipos Paula. Székely családból ered. Iskolái elvégzése után a családi birtokon kezdett gazdálkodni, jelenleg 36 hold földön foglalkozik korszerű gadálkodással. A világháborúban a 62. gy.-ezr.-ben a román fronton harcolt, kórházba került, majd felmentést nyert. A ref. egyház presbitere, tekintélyes polgára a községnek. Neje: Heuter Vilma, örökbefogadott gyermeke: Julia.

Székely Sándor id. gazdálkodó, kisbirtokos, Septér. Sz. 1873. Székely gazdacsaládból származik, édesatyja, aki tekintélyes gazda volt, tanította meg gazdálkodni, jelenleg őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. A világháború alatt mint nélkülözhetetlen, nyert felmentést. A legnehezebb időkben volt a község főbírája és a világháború alatt közmegelégedésre töltötte be tisztségét. 10 évig volt községi bíró. Neje: Benedek Zsuzsánna, gyermekei: István és Sándor.

Székely Sándor gazdálkodó, Marossárpatak. Sz. 1898. Székely ref. családból származik. Atyja: †János, édesanyja: Mózes Anna volt. 1925 óta foglalkozik őstermeléssel mint önálló gazda. A világháború alatt a 62. gy.-ezr.-ben az olasz fronton esett fogságba, ahol 32 hónapot fölött, mint tizedes. A bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A Hangyának 12 évig volt igazgatója, jelenleg pénztárosa, a presbitérium tagja, 13 évig volt gondnoka. Magyarsága miatt a megszállás alatt elfogták, megkinozták és megverték a románok. Neje: †Nagy Ilona, gyermeke: Zita.

Székely Sándor nemes, körjegyző, Székelyvaja. Sz. 1900. Kőrösbánya. Törzsökös székely nemes családból született, atyja: †György, édesanyja: Flóra Ilona volt. Szászvároson végezte középiskoláit, 1923-ban Fogarason szerezte jegyzői oklevelét. Kőrösbányán volt gyakornok, 1923-ban Valisorán lett s. jegyző, 1924-ben jegyző Ó-Romániában, Dobrudzsában különböző jegyzőségeken tevékenykedett és 1940 óta van Székely vaján. A megszállás alatt letartóztatták, megbotozták, több ízben akarták törhetetlen magyarságától eltántorítani. Neje: Csóra Teodóra. Minden kulturális, hazafias egyesület működésében részt vesz és azt támogatja.

Székely Zoltán kaáli, pénzügyi tisztviselő, Marosvásárhely. Sz. 1901. Párád. Középiskolái elvégzése után 1927-ben lépett állami szolgálatba, minden kultúr és szociális intézmény támogatója. Neje: dobófalvi Kóbori Ibolya, aki szintén székely nemes családból származik, édesatyja: †Kóbor János, kollégiumi tanár volt, akit állandóan üldöztek, mert a megszállás alatt soha nem szűnt meg hangoztatni, hogy az oláh uralom csak átmeneti jellegű lehet.

Széll Imre virágkertész, Székelybethlenfalva. Sz. 1911. Atyja: †Imre, édesanyja: Márton Júlia volt. Ősrégi székely gazdacsaládból származik, édesatyjától tanulta a kertészetet, aki kiváló szakember volt, többször vett részt különböző kiállításokon, aranyérmet, számos kitüntetést és számos oklevelet is nyert. Atyja halála után örökölte az általa megalapított kertészetet, melyet azóta nagy szeretettel és hozzáértéssel vezet. Tekintélyes iparosa a környéknek. Neje: Salamon Mária, gyermeke: Klára.

Széll Jakab ref. lelkész, Vajdaszentiványi. Sz. 1874. Matisfalva. Tősgyökeres székely nemes cs.aládból ered, atyja: †János, édesanyja: †Kocs Borbála. Székelyudvarhelyen tett érettségit, a theológiát Kolozsváron végezte. 1899-ben Szőkefalván kezdte meg lelkészi működését, onnan Somosdra és 1907-ben Vajdaszentiványra került, ahol azóta megszakítás nélkül tölti be hivatását. A vármegye törv. hat. biz. tagja, a Gazdakör alapítója és díszelnöke, a Hangya újjászervezője, igazgatója és elnöke 34 év óta. A Gazdakör megalakulásakor vezette be a községbe a burgonyatermelést. Irodalommal is foglalkozik, több munkája jelent meg nyomtatásban. Neje: Szöllössy Ilona, gyermekei: Ilona, férj. Makkai Károlyné, jegyző neje, János községi jegyző, Endre tisztviselő, Piroska, férj. Tóth Sándorné ref. lelkész neje és Erzsébet, férj. Gyallay K. Ferencné, adóhiv. tisztv. neje Szászrégenben. Mint a M. P. helyi elnöke, a román megszállás alatt állandó zaklatásnak volt kitéve, minden kulturális és hazafias vonatkozású ügy aktív résztvevője volt.

Széll János községi körjegyző, Marosvécs. Sz. 1902. Dicsőszentmárton. Édesatyja: Jakab, ref. lelkész, édesanyja: Szöllössy Ilona volt. Középiskoláit Marosvásárhelyen, a közig. tanfolyamot Fogarason végezte. 1927-ben ugyanitt kezdte pályafutását mint s. jegyző, majd járási titkár lett és 1938-ig Alsóidecsen volt

jegyző. Két évet Ó-Romániában töltött, majd a visszacsatolás óta marosvécsi körjegyző. A Szociális Munkaközösség tagja, a Hangya felügy. biz. elnöke, minden kultúrintézmény résztvevője. Neje: Winkler Mária, gyermekei János és Anna-Mária.

Szép Ákos fűszer- és csemegekereskedő Marosvásárhely. Sz. 1914. Kézdialmás. Törzsökös székely nemes családból származik, atyja: Imre, édesanyja: Gál Emilia volt. Középiskoláit Nagyenyeden és Marosvásárhelyen végezte, majd a kereskedői szakmában fejlesztette szaktudását és mint tehetséges rajzoló, iparművészeti rajztanfolyamot is végzett és mint templomfestő is tevékenykedett Herczegh Ferenc festőművésznél. Mint önálló iparművész és festő, több kiállításon vett részt, művészi értékű munkáival több állami megbízást nyert. A Sport Egyesületek és a Dalárda volt aktív tagja, minden kultúr és hazafias intézmény támogatója. 1940-ben alapította fűszerüzletét, melyet nagy szakértelemmel és szaktudással vezet.

Szép F. János csíkszentsimoni, polgáriiskolai tanár. Sz. 1887. Csíkszentsimon. Édesatyja: János, édesanyja: Veres Juliánna volt. Törzsökös lófő székely családból származik, tanulmányait a Székelyföldön végezte és mint középiskolai tanár tevékenykedik. Neje: Harrach Anna-Mária, polgári leányiskolái igazgató.

Szép Károly gazdálkodó, Szárazajta. Sz. 1896. u. o. Székely nemes családból származik, atyja: †György, édesanyja: Nagy Klára volt. A szülői házban tanult meg gazdálkodni, majd önálló gazda lett és őstermeléssel foglalkozik. A világháborúban a 2-es huszár ezr. kötelékében mint tizedes az orosz és olasz fronton küzdött. A bronz vit. é. tulajdonosa. A ref. egyház presbitere, az Erdélyi Párt és a Frontharcos Szöv. jegyzője, az Erdőbirtokosok felügy. biz. tagja, a Minerva raktárnoka. Neje: Józsa Honoráta, gyermeke: Klára.

Szép Mózes gazdálkodó, Székelykakasd. Sz. 1900. u. o. Atyja: †Ferenc, édesanyja: Gidófalvi Eszter volt. Törzsökös székely családból származik, 1929 óta foglalkozik önállóan korszerű, belterjes gazdálkodással és haszonállattenyésztéssel. Minden kulturális és hazafias egyesület támogatója, a M. P. tagja volt. Neje: Gidófalvi Eszter, gyermekei: Mózes, György, István, Árpád, Ferenc és Sándor.

Szép Ödön gazdálkodó, Kézdivásárhely. Sz. 1892. Szárazajta: Székely nemes családból származik, atyja: †Mihály, édesanyja: †Bardócz Júlia volt. Tanulmányait Nagyenyeden és Baróton végezte, majd kereskedő lett, de 1947-ben üzletét testvéröccsének adta át, azóta gazdálkodik. A ref. egyház h. gondnoka, a Tak. Pénztár ig. tagja, a M P. választmányi tagja, minden kulturális intézmény támogatója. Neje: Rácz Irén, gyermeke: Ibolyka.

Széplaki Károly géplakatosmester, Uzon. Sz. 1895. u. o. Ősrégi székely családból ered, iskolái elvégzése után a lakatosipart tanulta és Budapesten fejlesztette szaktudását, majd 1921-ben lett önálló saját erejéből és szorgalmából. Géperőre berendezett, modern üzemében 2—3 alkalmazottat foglalkoztat. Saját cséplőgépe is van, bércsépléssel is foglalkozik. Háromszor vett részt ipari kiállításon, állami aranyérmeket és oklevelet nyert. Az Ipartestület elöljárója, képv. test. tag, a M. P. volt jegyzője, az Erdélyi Párt alelnöke és a Dalárda jegyzője. Minden kultúrintézmény támogatója. Neje: Nagy Vilma, gyermekei: Katalin, Károly és Rózsa.

Szigyártó Károly kereskedő, Káinok. Sz. 1910. u. o. Székely nemes családból származik, atyja: György, édesanyja: B. Juliánna volt. Iskolái elvégzése után a kereskedői pályán fejlesztette, szaktudását, jelenleg mint szakképzett kereskedő, a kálnoki Hangya Szövetkezet üzletvezetője. Neje: Sándor Erzsébet, gyermekei: Erzsébet és Sarolta.

Szikszay Jenő molnármester, malomtulajdonos, Szentábrahám. Sz. 1896. Magyarandrásfalva. Ősrégi székely családból származik, iskolái elvégzése után a molnáriparban szabadult fel és főleg Budapesten fejlesztette szaktudását. 1928-ban lett önálló mester. Ipara mellett gazdálkodással is foglalkozik. Cséplőgéptulajdonos. A világháborúban a 2-es gy.-ezr.-ben az orosz fronton fogságba került, ahol öt évig szenvedett. A M. P. és a községi képv.-test. tagja, az unit. egyház tanácsosa. Neje: Kocsis Margit, gyermekei: Ferenc, Béla és Margit. A szövetkezeti életben is jelentős vezető szerepet tölt be.

Szilágyi György ref. lelkész és tanító, Siménfalva. Sz. 1900. Havadtő. Törzsökös székely nemes családból származik, középiskoláit Nagyenyeden, a theológiát Kolozsváron végezte el. 1921-ben lett lelkész és 1922-ben nyerte tanítói oklevelét. A megszállás alatt mint felsőiskolás diákot fogták el a románok és magyarsága miatt súlyosan bántalmazták. Hivatását Kisillyén kezdte el, ahol a magyar nyelv tanítása miatt állásától felfüggesztették. Innen Nagykevére, majd 1925-ben Siménfalvára került, mint ref. lelkész és itt 1940 óta mint tanító is működik. Neje: Fazakas Gizella, gyermekei: Erzsébet és György.

Szilágyi Imre gazdálkodó, községi bíró, Harcó. Sz. 1877. u. o. Ősrégi ref. székely családból származik, atyja: †Sándor, édesanyja: †Gidó Anna. Iskolái elvégzése után az ősei által szerzett földön tanult gazdálkodni és 1922-ben lett önálló gazda. Végigküzdötte a világháborút, a 22-es gy.-ezr.-ben az orosz fronton fogságba esett, ahol 5 évig szenvedett. A M. P. tagja, a ref. egyház gondnoka, az EGE tagja és a község bírája. Neje: Király Borbála, gyermekei: Imre, János, Sándor és József.

Szilágyi Ignác cukrász és vendéglős, Székelyudvarhely. Sz. 1894. u. o. Székely nemes családból származik, iskolái elvégzése után a cukrászipart tanulta ki és a kötelező segédévek eltöltése után mint cukrász és vendéglős lett önálló 1929-ben. A világháború alatt cukorkaüzeme a Székelyföld egyik legnagyobb szakmai üzeme, jóminőségű, márkás árukat állít elő. Vendéglőjét feleségével közösen vezeti. A világháborúban a 82-es székely ezr.-ben az orosz fronton fogságba került, ahol öt évig sínylődött, mint hadnagy szerelt le. Az I. o. ezüst vit. é. tulajdonosa. Neje: Zorug Ida, gyermekei: Iván és István. A megszállás alatt mindvégig a M. P.-nak volt tagja, a kulturális és hazafias egyesületek támogatója.

Szilágyi József földbirtokos, községi bíró, Dedrádszéplak. Sz. 1893. Jedd. Ref. székely nemes családból ered, középiskolái elvégzése után mint uradalmi ispán tevékenykedett, ma kb. 100 hold földbirtokán foglalkozik őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel. A világháború alatt 1917-ig teljesített frontszolgálatot, kitüntetései az I. o. ezüst, a bronz vit. é., a K. cs.-k., a német kisezüst v. é. és a sebb. é. Fél karját elvesztette. A M. P. elnöke, minden kultúrintézmény támogatója. Neje: mályai és makfalvj Albert Emma, kinek első férje: borbereki Farkas József volfc Gyermekei: E. Gizella, férj. báró Apor Józsefné és F. Irma férj. báró Apor Péterné.

Szilágyi Gizella áll. tanítónő, Kézdikővár. Született Budapesten. Tanulmányait Budapesten végezte, ahol oklevelet szerzett és 1941-ben került Kézdikővárra az állami iskolához. Édesatyja: István, építőmester, végigküzdötte a világháborút és betegen került haza, édesanyja: Fejes Emma. Atyja 6 évet töltött az oroszok fogságában. Minden kultúrintézmény lelkes és buzgó támogatója.

Szilágyi Imre Máv. nyugdíjas, Meggyesfalva. Sz. 1886. Somosd. Atyja: †Imre, is vasúti alkalmazott volt, édesanyja: Nagy Eszter. Iskolái elvégzése után 1910-ben került a vasúthoz, Tövisen töltött 15 évet és betegsége miatt 1925-ben vonult nyugalomba. Mindenkori és törhetetlen magyarsága miatt sok kellemetlenségben volt része menekülni volt kénytelen. Neje: Székely Amália, gyermekei: Károly, Pál, Imre, Róza, István és Irma.

Szilágyi János textilnagykereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1899. Ipp. Atyja: Károly, kultúrmérnök, anyja: Zachariás Olga. Középiskolái elvégzése után édesatyja mellett működött, 1914-ben lépett a kereskedői pályára Ditróban, 1916-ban Budapestre menekült, ahol a textilszakmában működött, 1920-ban Marosvásárhelyre mint üzletvezető és 1941-ben pedig önálló lett. A M. P. tagja volt, s minden hazafias és kulturális megmozdulásban részt vett. Neje: Veress Jolán.

Szilágyi László özv. sz. nagyajtai Huszár Ilona okl. gyógyszerész, Szováta. Sz. Nyárádszereda. Édesatyja: †Huszár Gyula, okl. gyógyszerész, édesanyja: nagyenyedi Jeney Margit volt. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Kolozsváron végezte, Szilágyi László főszolgabíróhoz ment feleségül. Férjének halálja után édesatyja által alapított gyógyszertár vezetését vette át. A M. P., a ref. Nőegylet tagja, minden hazafias, kulturális egyesület tagja.

Szilágyi Mózes gazdálkodó, Bögöz. Sz. 1895. u. o. Ősrégi székely családból származik, iskolái elvégzése után a szülői háznál tanulta a földművelést, jelenleg 20 hold földön gazdálkodik A világháborúban a 82-es székely ezr.-ben az ólasz fronton küzdött, mint örvezető. A K. cs.-k. és a háb. e. é. tulajdonosa. Neje: Buksa Anna, gyermekei: Ferenc, Irén, Mózes és Erzsébet, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Szilágyi Peres Gergely gazdálkodó, Harcó. Sz. 1902. Marosudvarfalva. Törzsökös székely ref. családból származik, atyja: †Ferenc, édesanyja: †Székely Klára volt. Korán jutott árvaságra, fiatal éveiben adoptálta Szilágyi János, aki mellett gazdálkodást tanult. 1926 óta önálló gazda, a község tekintélyes polgára, a M. P. volt tagja, 1935 óta presbiter. Neje: Gál Ágnes, gyermekei: János, József és Róza.

Szilárd József építészmérnök, Csíkszereda. Sz. 1908. Rózsahegy. Atyja: †Schmidt Ferenc, főerdőtanácsos, édesanyja: Belopotoczky Emília volt. Középiskoláit Csíkszeredán, az egyetemet Budapesten végezte és mint építészmérnök tervező és vállalkozó tevékenykedik. Számos köz- és magánépület megalkotása fűződik nevéhez. A M. P., az EGE és a CsTE tagja, tennisz szakosztályi elnök, több sportegyesület és kultúrintézmény tagja és támogatója. A Hargitafürdői Uz Bence-

menedékház, a nagysomlyói kilátótorony megépítése is nevéhez fűződik. A Budapesti Nemzetközi Vásárra ő készítette el az erdélyi képviselet eszmei terveit.

Szilveszter Lajos államrendőrségi alkalmazott, Kispest. Sz. 1883. Kibéd. Atyja: †Dénes, édesanyja: Orbán Júlia volt. Székely nemes családból származik, iskolái elvégzése után gazdálkodott, majd kötelező katonaéveit a 62-es gy.-ezr.-ben szolgálta le és mint tizedes lépett át a m. kir. államrendőrség szolgálatába 1905-ben. Neje: Dósa Lidia, gyermekei: Lajos, Ilona, Pál és Jenő.

Szini Andor okl. gyógyszerész, Kézdivásárhely. Sz. 1895. Bereck. Atyja: †Albert, gyógyszerész, édesanyja: †Benkő Emma. Középiskoláit a székely Mikó-kollégiumban, az egyetemet Budapesten végezte. 1920-ban nyert oklevelet, gyakorlatot édesatyja mellett szerezte és 1922-ben vette át a Magyar Korona-gyógyszertárat. A világháborúban mint gyógyszerész az orosz, albán fronton, majd a 18-as katonai kórházban tevékenykedett, az arany érdemkereszt és az ezüst Vöröskereszt érdemérem tulajdonosa. A ref. egyház főgondnoka, képviselőtest. tag, a Stefánia ig. tagja. Neje: Szilveszter Klára, gyermekei: Andor és László.

Szinte Mária állami óvónő, Kézdialbis. Sz. 1908. Kézdimárkosfalva. Székely nemes családból származik, atyja: †Vilmos, édesanyja: aranyosrákosi Baló Ilona volt. Tanulmányait Brassóban végezte, 1929-ben nyert oklevelet. Sepsibükszádon kezdte pedagógiai munkásságát és 1930-ban került Albisra. Minden kulturális, szociális és hazafias egyesület lelkes és ádozatkész támogatója.

Szinte Vllmosné özv. sz. aranyosrákosi Baló Ilona ny. tanító özvegye, Kézdimárkosfalva. Atyja: Lajos, unit lelkész, édesanyja: Költő Mária volt. Törzsökls székely családból származik. Férje: †Szinte Vilmos, ismert nevű pedagógus volt, aki 1934-ben húnyt el. Gyermekei: Irén, Ilona, Vilmos, Anna, Mária, Ferenc és Zoltán.

Szitás István gazdálkodó, községi bíró, Székelyzsombor. Sz. 1890. Törzsökös székely szabad családból származik, atyja: †András, édesanyja: †Lőrincz Kata. 1911-ben lett önálló gazda, azóta foglalkozik őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel. A M. P. és a Gazdakör elnöke, a Szövetkezet pénztárosa, a ref. egyház gondnoka, a község bírája. A megszállás alatt letartóztatták, állandó megfigyelés alatt tartották magyarsága miatt. Neje: Szitás Kata, gyermekei: Katalin, András és István.

Szoboszlay Dániel gazdálkodó, Csókfalva. Sz. 1903. Atyja: Dániel, édesanyja: Faluvégi Anna volt. A szülői házban tanult meg gazdálkodni, jelenleg 14 hold földön folytat korszerű gazdálkodást. A Gazdakör elnöke, minden kultúrintézmény támogatója. Neje: Személy Juliánna, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Szoboszlay Sándor gazdálkodó, Csókfalva. Sz. 1886. Szentistván. Atyja: Sándor, édesanyja: Nemes Mária volt. Törzsökös székely családból származik, iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult és a világháborúban a 62-es gy.-ezr.-ben vett részt. A M. P. tagja, magyarságáért a megszállás alatt a románok hadbíróság elé állították, elítélték és annyira megverték, hogy hónapokig állt kórházi kezelés alatt. Neje: Bartha Klára.

Szombatfalvy József gazdálkodó, Bözödújfalu. Sz. 1876. u. u. Törzsökös székely nemes családból származik, 1900 óta önálló gazda. Jelenleg 60 hold földjén folytat belterjes, korszerű gazdálkodást és haszonállattenyésztést. A világháborúban a 24-es h. gy.-ezr.-ben az orosz fronton sebesült és mint rokkant szerelt le. Neje: Bedő Ilona, gyermekei: Ella, József, László és Polixénia.

Sopos András ig. tanító, Székelyzsombor. Sz. 1881. Csíkszereda. Törzsökös szabad székely katonacsaládból ered, atyja: †János, édesanyja: Keresztes Mária volt. 1901-ben Csíksomlyón végezte tanulmányait és Alvinczen kezdte pályafutását. 1924 óta tanít Székelyzsomboron. Magyarsága miatt 1934-ben nyugdíjazták, de 1940 óta ismét tanít és mint igazgató tölti be hivatását. A rk. egyház kántora, a Szövetkezet könyvelője. A világháborúban a 82-es cs. és kir. gy.-ezr.-ben vett részt. Neje: Tutora Teréz, gyermekei: Ilona, Margit, Anna és Sándor.

Szopos Lajos kir. járásbíró, Csíkszereda. Sz. 1879. Atyja: †Elek, édesanyja: †Kovács Rozália volt. Csíkmegyei székely nemes családból született, középiskoláit Csíksomlyón, az egyetemet Kolozsváron végezte. Mint joggyakornok Csíkszentmártonon és Brassón tevékenykedett a törvényszéknél, Fogarason, Kézdivásárhelyen és Csíkszeredán volt aljegyző, jegyző és albíró és 1915-ben mint járásbíró került a járásbírósághoz. A világháborúban a 24-es. és a 13-as gy.-ezr.-ben mint főhadnagy az orosz fronton került fogságba, ahol 6 évig sínylődött a pétervári csillagbörtönben mint túsz egy évet töltött. 1924-ben szerzett oklevelet mint ügyvéd és folytatott önálló ügyvédi gyakorlatot. A visszacsatolás óta mint kir. járásbíró tölti be ismét hivatását. A megszállás alatt magyarsága miatt állandó megfigyelés alatt tartották, egy ízben letartóztatták. Minden kultúr és hazafias intézmény támogatója. Neje: Bauer Ilona.

Szotyory Antal gazdálkodó, Lisznyó. Sz. 1898. Törzsökös székely nemes családból ered, ősei az 1500-as években kapták a nemességet. A gazdálkodást édesatyja: †Antal mellett tanulta, jelenleg 57 hold földön gazdálkodik. A világháború alatt a 2-ik gy.-ezr.-ben az orosz fronton fogságba került, 1918-ban szabadult. Mint tizedes szerelt le. A Gazdakör tagja, az Erdélyi Párt tagja. Neje: Fekete Ilona, gyermekei: Elvira és György, kiket magyar szellemben nevelt fel. A megszállás alatt sokat szenvedett magyarságáért, bezárták, üldözték, bántalmazták.

†Szőcs Ákos sóváradi, ref. lelkész, Jedd. Sz. 1865. u. o. Tanulmányait Budapesten végezte, mint lelkész Jedden megszakítás nélkül 42 éven keresztül töltötte be nemes hivatását és 1931-ben hunyt el. Nevét kulturális és szociális intézmények teszik maradandóvá, özvegye: Adorján Jozefa, gyermekei: János, Farkas, Ákos, Gerő, András, Adorján, Sándor és Erzsébet, férj. Magyari Kálmánné.

Szőcs Árpád (Császár) városi tisztviselő, Pestszenterzsébet. Sz. 1899. Kézdivásárhely. Törzsökös székely nemes családból ered, atyja: Cs. Szőcs József, édesanyja: †Mágory Vilma. Tanulmányait Kézdivásárhelyen és Déván végezte és 1920 óta áll Pestszenterzsébet város szolgálatában mint tisztviselő. Neje: Kovács Ibolya, gyermeke: Attila.

Szőcs Béla igazgató-tanító, ref. kántor, Székelytamásfalva. Sz. 1891. Kézdivásárhely. Törzsökös székely katonacsaládból származik, tanulmányait Kézdivásárhelyen és Budapesten végezte, mint pedagógus Székelytamásfalván kezdte működését, ahol igazgató lett. A dalárda vezetője, gazdaköri jegyző, egyházi tanácsos ás megyebirósági tag. Minden kultúrintézmény működésében tevékeny részt vesz. A világháborúban a 2-ik gy.-ez.-ben mint önkéntes örvezető harcolt. Neje: Béres Mária, gyermekei: Béla, Endre és Kálmán.

Szőcs Gyula mészárosmester, Marosvásárhely. Sz. 1904. Szováta. Törzsökös székely nemesi családból származik, atyja: József, édesanyja: Varga Ráchel volt. Iskolái elvégzése után a húsiparban szabadult fel, 1931-ben saját erejéből és szorgalmából lett önálló mester. Üzlete fővárosi nívójú, a hazafias és kultúrintézmények mindenkori lelkes támogatója. Neje: Giliga Ágnes, gyermeke: Zoltán.

Szőcs Ignác Izidor, az esztelneki zárda főnöke, Esztelnek. Sz. 1898. Csíkcsomortán. Lófő székely gazdacsaládból származik, atyja: Mihály, édesanyja: Bakó Juliánna volt. Tanulmányait Csíkszeredán, Csíksomlyón és Vajdahunyadon végezte, mint lelkész és hitoktató Kőhalmon, Kolozsváron, Désen, Szatmáron és Szászvároson tevékenykedett, 1939 óta pedig Esztelneken házfőnök.

Szőcs János mészárosmester, Marosvásárhely. Sz. 1891. u. o. Édesatyja: János, édesanyja: Barabás Eszter volt. Székely nemesi családból származik, iskolái elvégzése után a mészáros mesterséget tanulta és 1912-ben lett önálló mester. Sóvárosi nívójú üzletében állandóan friss vágású húsokat tart. A világháborúban a 22-es gy.-ezr.-ben teljesített szolgálatot. Neje: Kovács Berta, gyermekei: József dr. orvos és János, ki édesatyja iparát tanulta.

Szőcs Mihály ny. csendőrjárásőrmester, Nagybacon. Sz. 1861. Zalánpatak. Székely nemes családból származik, atyja: †Tódor, a község tekintélyes polgára, gazdálkodó, községi főbíró volt. Iskolái elvégzése után gazdálkodni kezdett a szülői háznál, majd katonaéveinek leszolgálása után közvetlenül a m. kir. csendőrség kötelékébe lépett, ahol 22 és fél évet töltött el. Szolgálata alatt többször részesült elismerésben és dicséretben eredményes munkásságáért. Neje: Bardócz Juliánna, aki szintén székely nemes családból származik.

Szőcs Sándor ifj. adóügyi s. jegyző, Csíktusnád. Sz. 1906. u. o. Atyja: id. Sándor, édesanyja: Gál Klára volt. Törzsökös székely nemes család. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön és Kolozsváron végezte, ahol jogvégzettséget nyert. Csíkszentmártonon kezdte közig. pályafutását, 1941-ben került Csíktusnádra. Csíktusnádfürdő segédjegyzője, a kolozsvári Székely Társaság volt titkára, a hazafias *éi* kultúrintézmények résztvevője.

Szőcs Sándor gazdálkodó, Harcó. Sz. 1906. u. o. Törzsökös székely ref. családból származik, édesatyja: †József, a világháborúban halt hősi halált, a község tekintélyes gazdája volt, édesanyja: Adorján Zsuzsánna. Iskolái elvégzése után a szülői házban tanult gazdálkodni és 1933-ban lett önálló, őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. A M. Párt tagja és egyik megszervezője, a ref. egyház presbitere, az EGE tagja. Neje: Kiss Katalin, fia: Károly.

Szögyör Domokos gazdálkodó, Ajnád. Sz. 1899. Atyja: †Gergely, édesanyja: Buzás Terézia volt. Székely katonacsaládból származik, iskolái elvégzése után a lakatos és kovácsipart tanulta és Budapesten fejlesztette szaktudását, majd önálló mester lett. 1930 óta foglalkozik gazdálkodással. A Hangya által rendezett

tanfolyamot végezte el és a Hangyának üzletvezetője, pénztárnoka és könyvelője volt. 11 év óta ügyvezetője, a Közbirtokosság jegyzője. A világháborúban a 82-es székely ezr.-ben az olasz fronton harcolt, majd a nemzeti hadseregben teljesített szolgálatot, mint őrvezető szerelt le, a K. cs.-k. és a háb. e. é. tulajdonosa: Neje: Nagy Rozália, gyermekei: József, Zoltán, Magda, Juliánna, Jusztina és Ibolya, kiket magyar szellemben nevelt föl.

Szőke Árpád gazdálkodó, Tibod. Sz. 1891. u. o. Székely családból származik, édesatyja mellett tanult gazdálkodni, majd a világháború kitörésekor a 22-es gy.-ezr.-ben az orosz fronton fogságba esett, ahol 3 évet szenvedett. Volt községi és megyebíró, a Hangya pénztárosa, a M. P. vezetőségi tagja, a kultúregyesületek támogatója. Neje: András Anna, gyermekei: Árpád, Lajos, Domokos, Anna, Julianna, László, Imre és Antal.

Szőke Gábor okl. tanító, vendéglős és gazdálkodó, Székely keresztúr. Sz. 1890. u. o. Atyja: Károly, földbirtokos, édesanyja: Lőrincz Lidia volt. Székely családból származik, tanulmányait Székelykeresztúron és Nagyenyeden végezte és mint ref. tanító Rugonfalván tevékenykedett. 10 évi pedagógiai munkássága után magyarsága miatt kellett állását otthagynia, Székelykeresztúrra, a családi birtok vezetésére tért vissza és vendéglőt is létesített. A világháborúban az orosz fronton harcolt, 4 évig orosz fogságban volt és mint főhadnagy szerelt le. Az I. és II. o. ezüst vit. é. tulajdonosa. Neje: Benedek Viola, gyermekei Klára és Károly. A ref. egyház presbitere, a Műkedvelő Egyesület elnöke.

Szőke István szíjgyártómester, Székelyudvarhely. Sz. 1892. Rugonfalva. Atyja: †István, édesanyja: Mester Juliánna volt. Székely nemes családból származik, iskolái elvégzése után a szíjgyártó szakmát Kolozsváron, Budapesten, Wienben fejlesztette és 1920-ban lett önálló mester. A világháborúban a 34-es tüzér ezr.-ben orosz és olasz fronton küzdött mint szakaszvezető. Neje: Sándor Berta, gyermekei István és Mária-Ibolya, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Szőke József községi bíró, Csíkszentimre. Sz. 1880. Csíkszereda. Csíkmegyei székely nemes családból ered, atyja: †Pál, édesanyja: †Gere Terézia volt. Iskoláit: Csíkszeredán és Csíksomlyón végezte, ahol tanítói oklevelet szerzett. 35 évig tevékenykedett a csíkszentimrei iskolánál, majd a románok 1935-ben megfosztották állásától. A visszacsatoláskor a község főbírói tisztségével bízták meg. A Hangya ig. tagja és pénztárosa, a Hitelszöv. felügy. biz. elnöke, közbirtokossági ellenőr. A világháborúban a 24-es gy.-ezr.-ben orosz és olasz fronton küzdött, kétszer sebesült, hadnagyi rangban szerelt le. Az I. o. ezüst vit. é. és a Károly cs.-k. tulajdonosa. Neje: Sándor Rozália.

Szőke József B. községi főbíró, Rugonfalva. Sz. 1895. u. o. Törzsökös székely családból származik, iskolái elvégzése után atyja mellett tanult gazdálkodni, jelenleg 25 hold földjén folytat őstermelést és haszonállattenyésztést. A világháborúban mint őrvezető a 82-es székely ezr.-ben az olasz fronton sebesült és 50%-os rokkant lett. A község főbírája, esztendők óta vesz részt a közügyek intézésében. Neje: Mester Zsuzsánna, gyermekei: László, Károly és Zsuzsánna.

Szőke Mihály csíkszentmártoni, ny. gazdasági iskolai igazgató-tanár, Csíkcsekefalva. Sz. 1877. u. o. Törzsökös székely családból ered, atyja: †János, édesanyja: †Bocskor Borbála volt. Csíksomlyón tett érettségit, a Gazdasági Akadémiát Magyaróváron végezte és Kecskeméten tett tanári vizsgát. Kondoroson a csákovai földmívesiskolában, Marosvásárhelyen, Csíksomlyón, Breznóbányán, Komáromban, Rimaszombaton és Nagyszentmiklóson tevékenykedett és mint igazgatótanár vonult 1931-ben nyugalomba. A vármegye törv. hat. biz. tagja, az Erdélyi Magy. Gazd. Egy. felügyelője, a M. P. választmányi tagja, a Csík Szövetkezet ig. tagja, a Viktória Szövetkezet alapító elnöke. A Garamvidék hetilap volt felelős szerkesztője. Neje: †Péter Karolina volt, aki 1936-ban húnyt el.

Szőke Miklós ref. lelkész, Ikafalva. Sz. 1889. Zabola. Tősgyökeres székely nemes família sarja, nemességet Báthory Gábortól kapták. Iskoláit Sepsiszentgyörgyön és Kézdivásárhelyen, a theológiát Kolozsváron végezte el. Mint segédlelkész Siménfalván és Kovásznán tevékenykedett, 1922 óta az ikafalvai egyház vezető lelkésze. Az Erdélyi Párt helyi elnöke. Neje: Hadnagy Zúlejka.

Szőke Mózes gazdálkodó, Homoródremete. Sz. 1892. u. o. Ősrégi székely családból származik, atyja: †Mózes, édesanyja: †Lukács Marcella. A szülői házban tanult gazdálkodni, 1919 óta Önálló gazda. A világháborúban a 24-es gy.-ezr.-ben sebesült és az oroszok fogságába került, ahol 4 évet szenvedett. Mint őrmester szerelt le, az I. o. ezüst vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A Népközösség titkára, volt községi közgyám, egyházi tanácsos, gondnok. A román megszállás alatt a magyarságáért megverték és évekig nem tudott kigyógyulni sérüléseiből. Neje: Márton Róza gyermekei: Juliánna, Mózes, Balázs és Marcella, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Szőke Sándor kereskedő, Marosvásárhey. Sz. 1913. Bihardiószeg. Iskolái elvégzése után mint kereskedő szabadult fel és 1937-ben lett önálló saját erejéből és szorgalmából. Szakképzett, intelligens kereskedő, üzlete fővárosi nívójú. Neje: Tamás Irén, gyermeke: Zoltán.

Szőke Zoltán zabolai, ig.-tanító, Maros-, oroszfalu. Sz. 1894. Páncélcseh. Atyja: †Albert, ig.-tanító, édesanyja: sepsiszentgyörgyi Szentgyörgyi Anna. Székely nemes családból ered, tanulmányait 1913-ban Kolozsváron végezte. A világháborúban az orosz fronton fogságba került, ahonnan csak 1921-ben szabadult meg. A II. o. ezüst vit. é. tulajdonosa, 1940 óta igazgató-tanító Marosoroszfalun. Neje: Bakk Erzsébet. Minden kulturális és szociális egyesület működésében részt vesz.

Szöllősi Kereskedelmi Részvénytársaság, szesznagykereskedés, likőr és rumgyár. A vállalatot 1893-ban alapította néhai Szöllősi Sámuel. Részvénytársasággá 1930-ban lett. Átlag 30 alkalmazottat foglalkoztat, likőr- és rumgyárának készítményei ismertek, különösen híres gyártmánya a „fenyővíz" elnevezésű székely pálinka. A román megszállás alatt a vállalat valamennyi tisztviselői és munkásai kivétel nélkül magyar nemzetiségűek voltak és a magyarságuk miatt állásukat vesztett megyei és más köztisztviselőket a hatósági presszió dacára is kenyérhez juttatta.

Szöllősi Ödön dr. felsőlboldogfalvai, ügyvéd, Székelyudvarhely. Sz. 1878. Szécskeresztúr. Atyja: Sámuel, f. birtokos és szeszgyáros, édesanyja: Engländer Mária volt. Tanulmányait a székelyudvarhelyi ref. kollégiumban, Budapesten és Marosvásárhelyen végezte, ahol ügyvédi vizsgát tett. 1906 óta folytat önálló gyakorlatot. A világháborúban részt vett, főhadnagyi rangban szerelt le, a Signum Laudis kitüntetés tulajdonosa. Mezőgazdasági Szeszgyár társtulajdonosa, a Kereskedő Társulat tb. elnöke, a Kereskedelmi és Iparkamara tanácsosa. Első neje: nagyborosnyói †Bartha Ilona 1919-ben húnyt el, második neje †Szabady Márta volt, aki ben húnyt el. Második nejének első házasságából született leányát bolgárfalvi és boroskrakkói Sebessy Évát fogadta örökbe. A hazafias, kulturális egyesületek, iskolák támogatója.

Szőnyi Éva fűszer- és csemegekereskedő, Marosvásárhely. Törzsökös székely nemesi családból származik, édesatyja: Géza, ref. lelkész, édesanyja: Gálfalvy Irén volt. Tanulmányait elvégezve, saját erejéből létesítette csemege üzletét 1938-ban. Üzlete fővárosi nívójú, az úri közönség kedvelt bevásárlási forrása, a kulturális és szociális intézmények támogatója.

Szörtsey Péter szörcsei, földbirtokos, községi bíró, Szörcse. Sz. 1891. u. o. Törzsökös, község alapító székely családból származik, atyja: Sándor, édesanyja: Bitai Mária volt Iskolái elvégzése után a mészáros mesterséget tanulta ki és felszabadulása után önálló mester lett. A világháborúban a 24-es gy.-ezr.-ben teljesített szolgálatot, mint szakaszvezető szerelt le, az I. és II. o. ezüst vit. é. kétszer, a bronz vit. é., K. cs.-k. és a háb: e. é. tulajdonosa. A M. P. tagja, a hazafias magyar egyesületek állandó támogatója. Tekintélyes polgára a községnek, jelenleg a főbírói tisztséget tölti be. Leánya: Éva.

„Szövetség" Hitelszövetkezet Kászonaltiz. 1896-ban alakult meg, alapítói a község polgárai voltak. Jelenleg 328 tagja van, 5 község tartozik érdekkörébe. Saját házában működik, elnöke Veres Lajos, pénztáros Pataky György, könyvelő Szabó János, felügy. biz. elnök György. Gábor plébános.

Szövérfy János gazdálkodó, Nyárádszentlászló. Sz. 1882. Backamadaras. Székely családból származik, atyja: Bálint, édesanyja: Makkai Róza volt. Iskolái elvégzése után a szülői háznál tanult meg gazdálkodni, majd önálló lett. A világháborúban a 12-es tüzér ezr.-ben az orosz és az olasz fronton harcolt mint tizede?, a bronz vit. é., a K. cs.-k. és a háb. e. é. tulajdonosa. A ref. egyháznak volt gondnoka. Neje: Tono Rebeka, gyermeke: József és Rózsi.

Szövérffy Károly szövérdi, ref. ig.-tanító, Székelykakasd. Sz. 1906. Szövérd. Atyja: Dénes, édesanyja: Pithó Zéfi volt. Lófő székely nemes családból ered, tanulmányait Marosvásárhelyen végezte és Marosszentannán kezdte pedagógiai munkásságát. 1931 óta tanít Székel ykakasdon. A M. P. tagja, a Gazdakör újjáalakítója, az Énekkar megszervezője és vezetője. Minden hazafias és kultúregyesület tevékenytagja. Neje: Herberth Ilona, gyermekei; Attila és Magda.

Sztankó Zoltán m. kir. erdőfelügyelő, Csíkszereda. Sz. 1887. Nagyida. Atyja: †Albert. édesanyja: †Ternovits Mária. Kassán és a Selmecbányái főiskolán végezte tanulmányait és 1912-ben Budapesten tett állami vizsgát. Csíkszeredán kezdte pályafutását és a Csíkvármegyei Erdőfelügyelőség vezetője lett. A román megszálláskor eskü megtagadása miatt vált meg állásától és mint fatermelő és fakereskedő működött. A Csík Erdőgaz-

dasági, Gazdasági és Hitelszövetkezetnek megalakulása óta ig. tagja és ügyv. álelnöke volt. 1940 óta helyezték vissza ismét állásába és az Erdőfelügyelőség vezetését vette át. A megszállás alatt a kisebbségi jogok megvédésében tevékeny része volt, minden hazafias és kultúrintézmény támogatója. A világháború alatt a 19-es hegyi dandár csendőrkülönítményében, majd az 1. hadsereg szállásmesteri hivatalánál mint referens teljesített szolgálatot mint főhadnagy. IV. Károly királytól a III. oszt. polg. hadi érdemrendet kapta.

Stojka István kovácsmester, Kászonaltin. Sz. 1903. u. o. Iskoláit Csíkszeredán végezte, majd az ipari pályára lépett és a kovácsiparban szabadult fel. Szakképzett, tekintélyes iparosa a községnek, 1934 óta önálló. Községi tanácsos, a Közbirtokosság vezetőségi tagja. M. Párti tag. Neje: András Anna, aki szintén székely nemes családból származik.

Sztreza Miklós vendéglős, Sepsiszentkirály. Sz. 1910. Mikóújfalu. Atyja: Dávid gazdálkodó, édesanyja: Nedelkó Mária volt. Iskolái elvégzése után a lakatosipart tanulta, abban fel is szabadult, majd a vendéglői iparra tért át. 1940-ben létesítette vendéglőjét, melyet nejével együtt vezet. A szociális egyesületek támogatója. Neje: Ferenczi Vilma.

Sztroja János étkezdetulajdonos, Marosvásárhely. Sz. 1885. u. o. Iskolái elvégzése után az építőiparban szabadult fel, 1915 óta mint étkezdetulajdonos tevékenykedik, A világháborúban az oroszok fogságába került, sebesült és rokkantán tért haza. Neje: Konrád Anna, gyermekei: László és János, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Szűz László községi körjegyző, Görgényszentimre. Sz. 1902. Doboka. Atyja: László, uradalmi gazdatiszt, édesanyja: Ambrus Ilona volt. Tanulmányait Nagyenyeden a Bethlen-kollégiumban végezte, majd a debreceni gazd. Akadémián két évfolyamot hallgatott. 1930-ig mint uradalmi tisztviselő működött, majd közig. tanfolyamot végzett Lugoson. Ismét hosszabb időt töltött különböző uradalmakban, mert magyarsága miatt a románok állást betölteni nem engedték és 1940-ben lett görgényszentimrei körjegyző. Minden kulturális, hazafias egyesület tagja. Neje: Vadasdy Erzsébet, kinek atyja: †Sándor, a világháborúban halt hősi halált.

Takács Béla hentes és mészáros mester, Marosvásárhely. Sz. 1899. ősrégi székely családból ered. Iskolái elvégzése után a húsiparban szabadult fel, majd a saját erejéből és szorgalmából lett önálló mester. Fővárosi nívójú üzemében állandóan friss vágású húsokat tart. A világháborúban az 53-as nehéz tüzér-ezr.-ben teljesített szolgálatot mint főtüzér, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Weisz Erzsébet, gyermekei: István, Béla és Elemér.

Takács Lajos, a Maros vásárhelyi Takarékpénztár Rt. csíkszeredai fiókjának főnöke, Csíkszereda. 1900-ban Kökösön született. Atyja: Károly ny. ref. lelkész, tb. esperes, anyja: Kiss Ilona, ősrégi székely családból származnak. 1918-ban gimnáziumi érettségit tett, azután a MÁV szolgálatába lépett, majd az uralomváltozáskor a román vasutakhoz került. 1921-ben katonai szolgálatra vonult be, ahonnan mint tartalékos hadnagy szerelt le. Mindenkor megtartotta magyarságát és emiatt a leszerelés után a románok nem vették vissza és ekkor a bankpályára lépett. A Csíkszeredai Takarékpénztárnál, majd az Agrár takarékpénztár csíkszeredai fiókjához került, ahonnan ugyanezen intézet gyergyószentmiklósi fiókjához tette át működési helyét. Ezidőszerint ismét Csíkszeredán működik, mint főnök. A református egyháztanács titkára, a Csíkszeredai Dal- és Zeneegyesület titkára, az Erdélyi Párt csíkmegyei tagozatának ellenőre, stb. stb. A megszállás alatt sok megaláztatásban volt részé, tagja volt a M. P.-nak. Neje: alsócsernátoni Cseh Gizella, gyermekei: István és Lajos.

Takács Márton ny. tanító, Marosvásárhely. Sz. 1879. Balázsfalva. Atyja: †János, anyja: †Dénes Mária. Tanulmányait Nagyenyeden végezte és mint pedagógus Tokakeresztúr és Marosvásárhely voltak állomáshelyei és 35 évi eredményteljes pedagógiai munkásság után vonnlt nyugalomba. Több társadalmi és kultúr egyesület munkájában vette ki részét, volt Gazdaköri elnök és Szövetkezeti pénztáros. A világháborúban a 62-es k. gy.-ezr.-ben teljesített szolgálatot. Neje: Benedek Irma, gyermekei: Jolán, Irén, József és Zoltán.

Takó Albert szűcsmester. Barót. Sz. 1887. Atyja: József, anyja: Bene Zsuzsanna volt. Iskolái elvégzése után iparát Brassón, Nagyszebenben és Budapesten fejlesztette mint segéd és 1911-ben lett önálló saját erejéből. Minden szakmájába vágó munkát szakszerűen végez, szakképzett, intelligens iparos. A M. P. alapító lelkes tagja, közs. képviselő, Ipartestületi alelnök, az Erdővidéki Takarékpénztár Rt. ig. tagja. A világháborúban a 42-es train divisióval orosz, román fronton fordult meg, sebesült. A K. cs.-k. tulajdonosa. Lófő székely családból ered. Neje: nagybaconai Keresztes Ida,, gyermekei: Vanda, Ida, Magda, Albert és Márta.

Tamás Áron gazdálkodó, Homoródszentpál. Sz, 1889. Iskolái elvégzése után a szülői házban ősei nyomdokain haladva gazdálkodást tanult és 1919 óta önálló. A világháborúban mint őrvezető az orosz és olasz fronton küzdött, a 24-es gy.-ezr.-ben. A II. o. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A Gazdakör jegyzője, a Hangya Szöv. könyvelője. Közbirtokosság pénztárosa, községi pénztáros és az egyház presbitere. Neje: Sándor Juliánná, gyermekei: Júliánna, Lenke és Rebeka.

Tamás Gábor mészáros mester, ezüstkalászos gazda, Homoródszentpál. Sz. 1885. Székely családból származik. Iskolái elvégzése után édesatyja †Sándor mellett tanulta a mészáros ipart és a gazdálkodást. 1920-ban lett önálló mester. Az EGE által rendezett tanfolyamon az ezüstkalászos címet nyerte el. A világháborúban a 24-es gy.-ezr.-ben az orosz fronton fogságba került és 3 évet szenvedett mint főhely, őrmesteri rangban szerelt le. A román megszállás alatt magyarságáért súlyosan bántalmazták atyjával együtt, bebörtönözték. Az egyház presbitere, a Szövetkezet felügy. biz. tagja, a Közbirtokosság jegyzője 20 év óta, minden hazafias egyesület támogatója. Neje: Bartha Ida, fia: Gábor.

Tamás István kereskedő, Fenyéd. Sz. 1895. Atyja: †Jónás, anyja: †Gergely Anna. Székely családból származik. Iskolái elvégzése után a mészáros iparban szabadult fel, mint mészáros és korcsmáros önállóan tevékenykedett. 1931 óta kereskedő is. A világháborúban a 82-es székely gy.-e.-ben teljesitett szolgálatot, majd felmentést nyert. Magyarsága miatt a megszállás alatt sokat üldözték. Neje: Lukács Emma, gyermeke: Emma.

Tamás József, ny. vasútas, Bordás. Sz. 1877. Törzsökös székely nemes családból ered. Atyja: †János, tekintélyes gazda volt. A szülői háznál gazdálkodni tanult, majd katonaéveit szolgálta le és onnan lépett át a vasút kötelékébe, ahol 30 évig végezte nehéz és felelősségteljes munkáját. 1930-ban vonult nyugalomba. A M. P. tagja. Neje: Piroska Katalin, gyermeke: József, Ilona, Emma és Béla. Egy nevelt gyermeke van: Lukács L. Lanos. Gyermekeit magyar szellemben nevelte fel.

Tamás Sándor Imre, gazdálkodó, Mádéfalva. Sz. 1893. Székely nemes családból származik, lófő székely eredet. Édesatyja tanította meg gazdálkodni és mint önálló gazda, őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. A világháborúban a 24-es gy.-ezr.-ben orosz és olasz fronton harcolt, sebesült. A megszállás alatt magyarságát mindvégig megtartotta, családját is magyarnak nevelte. Neje: Székely Juliánna, gyermekei: Tamás, Gáspár, Gizella, Géza és Béla.

Tamás Simon fenyédi gyógyszerész, Homoródszentmárton. Sz. 1889. Csíktaplóca. Székely nemes családból származik. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, Budapesten gyakorolt, Brassón volt üzletvezető és Homoródszentmártonban 1927-ben lett önálló. A világháborúban a 22-es e. ü. osztagnál az olasz fronton küzdött, hadnagyi rangban szerelt le. Az Erdélyi Párt helyi elnöke, a M. P. tagja. A románok Miklós fiát bántalmazták és bebörtönözték. Neje: Wotsch Lujza, gyermekei: Miklós és Magda, mindketten gyógyszerészek.

Tana Géza gazdálkodó, Bölön. Sz. 1889. Iskolái elvégzése után a családi háznál édesatyja †István mellett tanult gazdálkodni, 1919 óta önálló és 22 hold földjén foglalkozik őstermeléssel és haszonállatok tenyésztésével. A világháborúban a 34-es tüzér-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, sebesült, mint szakaszvezető szerelt le. A K. cs.-k. és a háb. e. é. tulajdonosa, A M. P. alelnöke, a község főbírája, a megszállás alatt internálták és megfigyelés alatt tartották. Neje: Bódpsy Borbála, gyermekei: Géza és Irma.

Tankó András MÁV tisztviselő, Csíkszereda. Sz. 1905. Csíkszentmihály. Atyja: †János, anyja: Mihók Erzsébet volt. Székely csángó családból született. Iskolái elvégzése után az Államvasutak kötelékébe lépett és mint pályafelvigyázó gyakornok kezdte működését. Az Ókirályságban, Brassón, Mádéfalván, Csíkszeredán, Sepsiszentgyörgyön teljesített szolgálatot, 1940 óta van Csíkszeredán. Magyarsága miatt két ízben is elbocsájtották állásából. A hazafias és kultúrintézmények támogatója.

Tankó János vaskereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1906. Székelysárd. Atyja: †János, anyja: Meggyesy Lujza volt. Székely családból származik. Középiskolai érettségit tett, majd a vasszakmában fejlesztette tudását és önálló kereskedő lett. A Kereskedők Körének választmányi tagja, a hazafias és kultúregyesületek támogatója. Neje: Hegedűs Erzsébet, gyermeke: Éva.

Tar Domokos igazgató-tanító, Fiátfalva. Sz. 1906. Csekefalva. Atyja: †József, kisbirtokos volt. Székely családból ered, 1925-ben Székelykeresztúron nyert oklevelet. Iklódon és Nagymedvésen tanított és 1928-ban került Fiatfalvára. Az Iskolánkivüli Népművelés vezetője, részt vesz a hazafias és kultúregyesületek vezetésében. Neje: Fazekas Ilona, gyermekei: Domokos és Erzsébet.

Tarcsi Lajos gazdálkodó, h. bíró, Uzon. Sz. 1897. Törzsökös székely nemes csa-

ládból ered. Atyja: †Tamás tanította gazdálkodni, jelenleg 22 hold földön folytat korszerű gazdálkodást és állattenyésztést. A világháborúban a 35-ös tüzér-ezr.-ben a dalmát, román és az orosz fronton küzdött mint főtüzér. Kitüntetése a K. cs.-k. és a Ferenc József vaskereszt. A M. P. volt tagja, a község másodbírája, mely tisztséget már többízben töltötte be közmegelégedésre. Neje: Tóth Zsuzsánna, gyermekei: Lajos, Ignác, István.

Tatár Jenő községi főjegyző, Nyárádmagyaros. Sz. 1902. Harasztos. Ősrégi székely nemes családból származik. Atyja: Sándor, anyja: Tatár Julianna volt. Tanulmányait Nagyenyeden és Fogarason végezte és mint s. jegyző Székelykocsárdon kezdte pályafutását. Alsódetreken lett főjegyző és 1940-ben helyezték Nyárádmagyarosra. A Hangya ügyvezetője, a M. P. örökös tagja, a község kultúrintézményeinek vezetőségi tagja. Neje: Babczi Katalin, gyermekei: Klára, Katalin és Jenő.

Tatár Patricius gör. kat. lelkész, Mezőerked. Sz. 1893. Vajdaszentivány. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Balázsfalván végezte, 1917-ben Nagyváradon szentelték pappá. Kincsesfőn kezdte tevékenységét és 1920-ban került Mezőerkedre. Több vallásos és kulturális egyesület működésében vesz részt. Neje: Caliani Mária, gyermekei: Ilona, Gabriella, Hajnalka, Patricius és Anna.

Tavaszi Dániel gazdálkodó, Nagyernye. Sz. 1892. Törzsökös székely családból származik, 1919 óta önálló gazda. A világháborúban a 62-es cs. és kir. ezr.-ben az orosz fronton súlyosan sebesült, mint rokkant szerelt le. A megszállás alatt magyar érzelmei miatt letartóztatták és bántalmazták. A Tejszöv. pénztárosa és ig. tagja, a ref. egyház presbitere, volt gondnoka, a Hangya és a Hitelszöv. ig. tagja. Neje: Ivácson Berta, gyermekei: Sándor, Albert, Zoltán, György es nevelt fia: György Domokos, kinek atyja: †György Lajos a világháborúban halt hősi halált.

Tavaszy György dr. magyarbölkényi és szászfülpösi gazdálkodó, Póka. Sz. 1889. Marossárpatak. Törzsökös székely nemes családból ered. Atyja: †Károly, anyja: †Egyed Berta. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Kolozsváron végezte és mint gyakornok a nagyszebeni kir. törvényszékhez került, de a románok magyarsága miatt elbocsájtották. A kulturális egyesületek működésében, valamint a szövetkezeti életben tevékeny részt vesz, őstermeléssel és haszonállatteffyésztéssel foglalkozik födbirtokán.

Tápay Antal útmester. Kézdivásárhely. Sz. 1881. Magyarpadé. Atyja: Tamás gazdálkodó volt. Iskolái elvégzése után a szülői háznál gazdálkodott, katonaéveit a cs. és kir. 4-es huszár-ezr.-ben Bécsben a lovagló-tanárképző intézetben töltötte. A világháborúban a szerb és orosz fronton harcolt, az I. o. ezüst vit. é., a K. cs.-k. és a szolgálati kereszt, valamint a jub. érem tulajdonosa, őrmesteri rangban szolgált. Mint kinevezett királyi útmester nyert felmentést. Neje: Veress Katalin, gyermekei: Piroska-Irén, Antal-István és Irén-Erzsébet.

Tegző Ambrus kereskedő, Székelyzsombor. Sz. 1910. Sepsizala. Szabad székely családból származik. Atyja: Ambrus, anyja: Herzberg Etelka volt. Középiskoláit a székely Mikó kollégiumban végezte és előbb a húsipart tanulta, majd a kereskedői pályára lépett és 1937 óta vezeti a székelyzsombori Hangya üzletet. Neje: Frenkó Margit. Hazafias és kultúregyesületek támogatója.

†Telea Simon vendéglő és beszálló tulajdonos, Csíkszereda. Iskolái elvégzése után a M. Kir. Posta kötelékébe lépett és 1920-ban vonult nyugalomba. Azóta 1932-ben bekövetkezett haláláig kereskedéssel, bor-sor és szeszes italok nagybani eladásával foglalkozott. Halála óta özvegye Krizbai Ilona, Jenő és Simon gyermekeivel a beszállót és vendéglőt vezeti nagy hozzáértéssel és szaktudással. A kultúr és szociális intézmények támogatója.

Teleky Géza Hangya üzletvezető, Nagygalambfalva. Sz. 1892. Dálnok. ősrégi székely nemes családból származik. Sepsiszentgyörgyön tanulta a kereskedői szakmát, majd önálló kereskedő lett. 1940 óta vezeti Nagygalambfalván a Hangya Szövetkezetei. A világháborúban a 2-ik k. gy.-ezr.-ben mint szakaszvezető az orosz és az olasz fronton küzdött, sebesült, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa, Neje: Léva Juliánna, gyermeke: Béla, tanítóképző intézeti növendék.

Temesváry János uzoni, földbirtokos, Uzon. Sz. 1880. Törzsökös székely nemes családból ered, uzoni előnevet I. Ferenc József adományozta. Tanulmányait Kolozsváron és a debreceni Gazdasági Akadémián végezte, majd testvérével, fGerővel vezette a családi birtokot. A birtok modern, korszerű felszereléssel van ellátva, belterjes gazdálkodást folytat. A világháborúban a 9-es tüzér-ezr.-ben orosz, román és olasz fronton küzdött, mint százados szeréit le. A Ferencz József lovagrend keresztje a kardokkal, 3 Sig. Laud. a kardokkal, a K. cs.-k. és a jub. é. tulajdonosa, A r. k. egyház főgondnoka, a M. P.-nak mindvégig tagja és a magyar kisgazdák mindenkori pártfogója és védelmezője volt. Minden kultúr intézmény támogatója. Neje: fogarasi Papp Viola, gyermekei: János és Gerő.

†Tersztyánszky Sándor főgimnáziumi tanár, Csíksomlyó. Székely nemes családból származik és mint a brassói r. k. főgimnázium rendes tanára 1936-ban bekövetkezett haláláig végezte hivatását, özvegye Petres Anna, aki székely lófő nemes családból származik. Atyja: †Domokos, anyja: Köllő Matild volt. Fia Sándor. A megszállás alatt állandóan megfigyelés alatt tartották, mint politikai foglyot bebörtönözték, majd kényszermunkára ítélték, de később felmentést nyert.

Técsy Sándor barlabási, ig.-tanító, Mezőmadaras. Sz. 1893. Virágosvölgy. Székely törzsökös nemes családból származik. Atyja: †János MÁV tisztviselő volt. Nagyenyeden 1912-ben nyerte oklevelét és Tekén kezdte pedagógiai munkásságát. Várhegyen, Magyarón és Szászrégenben tanított, 1936 óta van Mezőmadarason. A világháborúban a 22-es gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, sebesült, mint főhadnagy szerelt le. Az I. és II. o. ezüst, a seb., a magyar-osztrák és bolgár háb. e. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Levente főoktató, a Tűzharcosok és a Dalárda vezetője, a M. P. tagja. Neje: Szöllőssy Ilona, gyermekei: Ibolya, Sándor, László és Ágnes.

Téglás Gábor kereskedő, Bölön. Sz. 1899. Nagyajta. Székely nemes családból ered. Atyja: †Áron, anyja: Dersi Juliánna volt. iskoláit elvégezvén, a kereskedő szakmában fejlesztette szaktudását és 1927-ben lett önálló saját erejéből. Szakképzett kereskedő. A világháborúban a 24-es h. gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt. A megszállás alatt eskümegtagadása miatt 25 botbüntetést szenvedett. Neje: Lengyel Lujza, gyermekei: Irénke és József, kiket magyár szellemben nevelt fel.

Téglás István kereskedő, Bölön. Sz. 1897. Nagyajta. Atyja: †Áron, anyja: Dersi Juliánna volt. Székely nemes családból származik. Iskolái elvégzése után előbb ipari pályán tanult, majd 1927-ben saját erejéből és szorgalmából lett kereskedő. A világháborúban a 2-ik cs. és kir. ezr.-ben az orosz, román és olasz fronton harcolt, a bronz vit. é., a K. cs.-k. és a háb. e. é. tulajdonosa. A M. P. volt tagja. Neje: György Mária, gyermekei: Mária és Lajos, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Thalblum Bernát kereskedő, Görgényüvegcsür. Sz. 1885. Atyja: T. Hersch, anyja: Blumenfeld Zseni. Iskolái elvégzése után a kereskedői pályára lépett és ezidőszerint is mint kereskedő működik. A háború alatt katonai szolgálatra vonult be, az orosz, lengyel, olasz, francia fronton harcolt mint őrmester szerelt le. Kitüntetései: bronz vit. é. és a K. cs.-k. Neje: Rosenfeld Klára, gyermekei: Aranka, Ibolya, Helén és Bözsi.

†Thuróczy István lábbelikészítő mester, Kézdivásárhely. Sz. 1884. Atyja: Bálint, anyja: szentkatolnai Bakk Tekla volt. Törzsökös székely nemes családból ered. Édesatyja mellett a csizmadia mesterséget sajátította el, 1919-ben lett önálló. A szakma kiváló képviselője volt, több kiállításon nyert érmet és kitüntetést. A világháborúban a 2-ik k. gy.-ezr.-ben az orosz fronton a Przemysl vár elestekor került az oroszok fogságába, ahol 4 évet sínylődött. Özvegye: altorjai Lévay Berta, primor székely nemes családból ered, gyermekei: Emilia, Sárika és Margit.

Tibád Gergely vaskereskedő. Székelyudvarhely. Sz. 1901. Iskolái elvégzése után a vaskereskedői szakmát Kolozsváron tanulta és fejlesztette és 1927-ben lett önálló. Neje: Merz Margit, gyermekei: Levente és Judith, kiket magyar szellemben nevelt fel. A város szakképzett kereskedője, a M. P. volt tagja, a kultúrintézmények támogatója.

Tiboldy Mihály gazdálkodó, Székelyszentmiklós. Sz. 1881. Atyja: †Sándor gazdálkodó, volt bíró és megyebíró, ősrégi székely nemes család leszármazottja. Édesatyja tanította meg gazdálkodni és 1908 óta önálló. 26 hold földjén foglalkozik őstermeléssel. A világháborúban a 82-es székely ezr.-ben az orosz fronton harcolt sebesült. Volt községi bíró, 9 évig megyebíró, a M. P.-nak tagja. A közügyek lelkes résztvevője. Neje: Marossy Ida, aki szintén székely nemes családból született.

†Tihanyi Mór kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1873. Mint tanult kereskedő létesítette üzletét, melyet 1940-ben bekövetkezett haláláig vezetett, üzlete bejegyzett cég. Halála óta özvegye Brüll Fanni vezeti, férje nyomdokain haladva. A világháborúban a 62-es gy.-ezr. kötelékében teljesített katonai szolgálatot, betegen került haza. A hazafias és kultúr egyesületek lelkes és buzgó támogatója.

Timár Elek birtokos és mészárosmester, Csíkszentmiklós. Sz. 1895. u. o. Ősi székely családból származik. Atyja: József, anyja: Buzás Rozália. Iskolai tanulmányait helyben végezte, majd a hentes és mészáros mesterséget tanulta ki, mint segéd tevékenykedett, majd pedig 1921-ben önálló mester lett. Ezidőszerint is mint hentes és mészáros tevékenykedik és amellett az öröklött és saját szerzeményű birtokán gazdálkodik. A község képviselőtestületének tagja, egyháztanacsos, a Gazdakörnek alakulás óta elnöke, a Közbirtokosságnak 1940. óta elnöke, 1932 óta pedig pénztárnoka. A világháborúba katonai

szolgálatra vonult be, a 82. gy.-ezr. kötelékébe. Az orosz harctéren küzdött, meg. sebesült, orosz fogságba került ahonnan 1918-ban tért haza. A megszállás alatt a M. P. volt tagja, és minden hazafias megmozdulásból kivette a részét. Neje: Tankó Krisztina, gyermekei: Antal, Géza és Elek.

Timár Lajos fűszerkereskédő és gazdálkodó, Telekfalva. Sz. 1899. Törzsökös székely nemes családból ered. Atyja mellett tanult gazdálkodni. A világháborúban a 82-es k. ezr.-ben teljesített szolgálatot, majd önálló gazda lett. Később Telekfalván. vegyes kereskedést létesített, melyet családjával közösen vezet. A ref. egyház volt megyebírája, a Tejszöv. és a Gazdakör tagja. Neje: Andrássy Juliánna, gyermekei: Erzsébet és Dénes.

Timó Antal Siró, gazdálkodó, Kászonújfalu. Sz. 1886. Székely gazdacsaládból származik. Iskolái elvégzése után a szülői házban tanult gazdálkodni, majd önálló lett. A világháborúban a 24-es h. gy.-ezr.-ben az orosz fronton került fogságba, sebesült. Mint fogoly 4 évig sinylődött. A seb. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Csobot Julianna, gyermekei: Alajos, Antal és József, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Tinku Illés sütőmester, Kézdivásárhely. Sz. 1910. Atyja: †János, anyja: Leimerge Veronika volt. Szülőfalujában Batizban végezte iskoláit; majd a sütőiparban, Szatmáron, Nagyváradon, Kolozsváron és Brassón fejlesztette szaktudását és 1938-ban lett önálló. Szakképzett iparos, az Ipartestület tagja, névmagyarosítása most van folyamatban. Neje: Dézsi Ida, aki székely családból született. A megszállás alatt sokat szenvedett magyarságáért, 18 hónapig volt gyüjtőtáborban.

Tischler József körjegyző, Sepsikőröspatak. Sz. 1904. Törzsökös székely nemes családból származik. Középiskoláit Csíkszeredán, a jegyzői tanfolyamot 1925-ben Lugoson végezte, Sepsibodokon kezdte pályafutását, onnan Gidófalvára és 1941-ben Sepsikőröspatakra került mint körjegyző. Neje: Fogarassy Irma, aki szintén székely nemes családból ered. Valamennyi kultúregyesület munkájában részt vesz.

Toásó Áron gazdálkodó, Székelydobó. Sz. 1905. Székely gazdacsaládból származik, a szülői háznál tanult gazdálkodni és 1930 óta önálló, őstermeléssel foglalkozik. Tekintélyes polgára a községnek, a hazafias eszmék lelkes támogatója. Neje: Péter Juliánna, gyermekei: Márton, Mihály és Miklós Zoltán.

Toásó Dénes gazdálkodó, Székelydobó. Sz. 1892. Törzsökös székely gazdacsaládból ered. Iskoláit szülőfalujában végezte, édesatyja mellett tanult gazdálkodni, majd a világháborúban a 34-es tüzér-ezr.-ben orosz és olasz fronton harcolt, mint főtüzér szerelt le. Az I. o. ezüst, két bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa, Volt községi pénztáros, a M. P. tagja, minden hazafias megmozdulás lelkes támogatója. Neje: †Antal Berta, gyermekei: Gizella, Gergely, Dénes,.Teréz és Mária.

Toásó Domonkos gazdálkodó. Székelydobó. Sz. 1900. Törzsökös székely gazdacsaládból ered, a szülői háznál tanult gazdálkodni, a világháborúban a 82-es k. ezr.-hez vonult be és Szászvároson teljesített szolgálatot. A M. P. lelkes tagja, egyházi tanácstag, községi tanácsos, a Hangya ig. tagja, a Tejszöv. elnöke. Neje: Cseresnyés Viktória, gyermekei: Regina, Márta és Irén.

Toásó Miklós id. gazdálkodó. Székelydobó. Sz. 1875. Ősrégi székely gazdacsaládból ered. Iskoláit szülőfalujában végezte és atyja mellett, tanúit gázdálkodni, 1901 óta önálló. A világháborúban a 82-es székely ezr.-ben az orosz fronton harcolt, a K. cs.-k. tulajdonosa. Volt egyházi tanácsos, a M. P. tagja, a hazafias és kultúrégyesületek támogatója. Neje: Gál Mária, gyermekei: Erzsébet, Áron, Lőrinc, Miklós, Magdolna és Lajos.

Tob Tibor okl. gyógyszerész, Nyárádszereda. 1912-ben Erdőszentgyörgyön született. Atyja: Tóth Zsigmond községi jegyző volt Nyárádremetén, anyja: Kacsó Rozália, Iskoláit Kolozsváron az unitárius kollégiumban végezte, majd érettségit 1930-ban tett, az egyetemet pedig Kolozsváron és Bucarestben végezte. Gyógyszerészi oklevelét 1936-ban szerezte meg. Különféle gyógyszertárakban dolgozott mint gyógyszerész. Tényleges katonai kötelezettségének eleget tett és mint őrmester szerelt le.

Tódor János dr. m. kir. törvényszéki tanácselnök, Csíkszereda. Sz. 1888. Brassó. Atyja: †János, anyja: †Tonts Rozália, Törzsökös székely nemes családból származik. Középiskoláit Brassóban, az egyetemet Kolozsváron végezte, pályafutását a marosvásárhelyi törvényszéken kezdte, innen Brassóba került, majd a világháború kitörésekor a 22-es h. gy.-ezr.-ben az orosz fronton hadifogságba került, ahol 6 évet szenvedett. A III. oszt. kat. érdemkereszt, az ezüst és a bronz Sig. Laud. tulajdonosa, hadnagyi rangban szerelt le. Brassón folytatta működését, 1923-ban került Csíkszeredára, mint járásbíró, majd törvényszéki bíró lett és 1930 óta tanácselnök. Neje: Szentpétery Erzsébet, székelyföldi nemes családból származik, gyermekei: János és Éva.

Tódor László r. k. plébános, Szentivánlaborfalva. Sz. 1886. Csatószeg. Atyja: †István r. k. tanító. Törzsökös székely szabad családból származik. Középiskoláit Gsíksomlyón, a teológiát Gyulafehérváron végezte és 1909-ben szentelték fel. Székelyudvarhelyen kezdte pályafutását, onnan Brassó, Ditró, Petrozsény és Marosvásárhelyre került és 1938 óta a szentivánlaborfalvai r. k. egyház plébánosa. 1906 óta plébános. Az Erdélyi Párt alelnöke, a képv. test. tagja, az egyházi, vallásos és kulturális egyesületek vezetője.

Tófalvy István molnármester, Kororid. Sz. 1887. Atyja: János, anyja: fKatona Rebeka. Székely nemes gazdacsaládból ered. A szülői házban tanult gazdálkodni, majd önálló lett. A világháborúban a 22. gy.-ezr.-ben az orosz fronton sebesült, fogságba esett, mint őrmester szerelt le, 2 évi fogság után. Az I. o. és II. o. ezüst vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Volt községi tanácsos, a Gazdakör választmányi tagja, az Erdélyi Magyar Párt bizalmi férfia. Neje: Lőrincz Borbála, gyermeke: Margit.

Tófalvy Mózes gazdálkodó, Korond. Sz. 1890. Székely nemes családból származik. Atyja: †Lajos, édesanyja: †Balázs Anna. Őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. A világháborúban a 82. székely ezr.-ben súlyosan sebesült, mint szakaszvezető szerelt le. A M. P. tagja, Közbirtokosság pénztárosa, a rk. egyház és a község tanácsosa. Neje: Simon Appolónia 8 gyermekét nevelte fel magyar szellemben.

Tokos András gazdálkodó. Nagybacon. Sz. 1889. Atyja: †Ferenc, édesanyja: Szász Róza volt. Törzsökös székely gazdacsaládból ered, mint önálló gazda jelenleg 35 hold földjén foglalkozik korszerű gazdálkodással. A világháborúban a 24. h. gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, mint tizedes. A K. cs.-k. és a bronz vit. érem tulajdonosa. 7 évig volt községi albíró, a Közbirtokosság vezető elnöke, minden kultúr és szociális intézmény munkájában részt vesz. Neje: Nagy Vilma, gyermekei: Géza, Vilma, Béla és Klára. Nejének bátyja: †Nagy József, mint őrmester az olasz-fronton 1916-ban halt hősi halált.

Tokos András sepsibaconi, ref ig.-tanító, Magyaró. Sz. 1915. Székely nemes családból származik, atyja: Jenő, édesanyja: bágyoni Bágyi Jolán volt. Tanítói oklevelét 1937-ben Nagyenyeden szerezte és Magyarón kezdett tanítani. A Petőfi Társaság tagja, a kultúrintézmények támogatója. Neje: fegyverneki Fegyverneki Margit.

ToldalagI József gróf, földbirtokos, Koronka. Sz. 1899. Atyja: László, földbirtokos, ref. kollégiumi főgondnok volt. A középiskola padjaiból került a világháborúba, ahol 1918 jan, 19-én sebesült és 8 kitüntetést nyert. A Vitézi Szék járási hadnagya, a marosvásárhelyi kollégium főgondnoka, kiváló történész és főgeológus, a Johannita rend lovagja. Neje: gróf Béldy Zsuzsánna, gyermekei: Zsuzsánna és Orsolya. A hazafias, kulturális, társadalmi egyesületek mindenkori lelkes támogatója, a Toldalagi vagyon 90%-át a románok elvették.

†Tollas Ferenc gazdálkodó. Székelyvaja. Sz. 1870. Illencfalva. Székely ref. nemes családból ered. Atyja: Ferenc, édesanyja: Deák Anna volt. A szülői háznál tanult meg gazdálkodni, majd önálló lett. A világháborúban mint tizedes a 62. gy-ezr.-ben szolgált. Volt községi bíró, részt vett a közügyek irányításában és vezetésében. A magyar, kulturális, szociális egyesületeket mindenkor támogatta. Özvegye: Lőrinczy Katalin, gyermekei: József, Károly, Jenő és Árpád, akiket magyar szellemben nevelt fel.

Tollas János kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1897. Lukaillencfalva. Atyja: Ferenc, édesanyja: Kakas Juliánna volt. Székely gazdacsaládból ered, iskoláit Marosvásárhelyen végezte, előbb gazdálkodást, majd kereskedést tanult. A világháborúban a 12. cs. és kir. tüzérezr.-ben orosz és olasz fronton harcolt. A bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. 1938-ban lett önálló kereskedő. Neje: Benjámin Gizella, gyermeke: Juliska. Nejének édesatyja a világháborúban halt hősi halált, nagyatyját a románok végezték ki. Tollas Jánost tántoríthatatlan magyarsága miatt súlyosan bántalamazták, megverték.

Tolokán Dezső kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1906. Marosbogát. Tanulmányait Székelyudvarhelyen végezte, a kereskedői pályán fejlesztette szaktudását és 1934-ben lett önálló saját erejéből és szorgalmából. A megszállt területről menekült és 1941 óta van Marosvásárhelyen. Neje: Pungucz Anna, gyermekei: Mária és Dezső. A hazafias és magyar egyesületek mindenkori lelkes támogatója. A román hadseregben való szolgálattétel elől megszökött.

Tolokán Géza kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1898. Marosbogát. Atyja: †Márton, édesanyja: †Számtartó Rebeka. Székely családból ered, tanulmányait Marosvásárhelyen végezte. Szakképzett, önálló kereskedő, a világháborúban az olasz fronton küzdött, 3 évig, a II. o. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Kiss Mária, gyermeke: Gyula. A M. P. volt tagja, a kultúregyesületek támogatója.

†Tolvaly Albert m. kir. honv. őrnagy, Ákosfalva. Sz. 1858. Lukafalva. Atyja: †József, édesanyja: †Mátyus Zsuzsánna.

Tőrzsökös székely családból származik, tanulmányait Budapesten és Marosvásárhelyen végezte és 1879-ben vonult be a 22. h. gy.-ezr. kötelékébe és mint továbbszolgáló teljesített katonai szolgálatot. A világháborúban is részt vett, őrnagy, több kitüntetés tulajdonosa, 1934 aug. 22-én hunyt el. Özvegye: Incze Ilona, gyermeke: Albert.

Tolvaly Erzsébet jobbágytelki, földbirtokos, Erdőcsinád. Sz. Makfalva. Székely nemes családból származik. Atyja: †József, édesanyja: Réthy Ágnes volt. A Tejközpont könyvelője és 58 hold földbirtokán foglalkozik őstermeléssel és haszonállatok tenyésztésével. Édesatyja hosszú esztendőkön keresztül Makfalva tanítója volt. Minden kultúr és szociális intézmény támogatója.

Tolvaly Ferenc jobbágytelki, gazdálkodó, ornitológus, Póka. Sz. 1873. Törzsökös székely nemes családból származik. Atyja: †Ferenc, édesanyja: †Nagyajtay Cserey Erzsébet. Tanulmányait elvégezvén, a közig. pályán működött és 22 évi körjegyzői ténykedés után magyarsága miatt a románok nyugdíjba kényszerítették. Gazdálkodással foglalkozik, az Ornitológiai Intézet levelező tagja. Nevéről elnevezett ornitológiái szabadalma van, melyet Európaszerte használnak. Neje: csíkszentmártoni Becse Mária, gyermekei: Sándor, Margit és Anna. A megszállás alatt magyarsága miatt sok kellemetlenségben volt része.

Tolvaly Ferenc menyői és hareklényi földbirtokos, Nagyteremi. Sz. 1871. Atyja: †Sámuel, édesanyja: Fülöp Katalin volt. Székely nemes családból ered, a kolozsvári Keresk. Akadémián végezte tanulmányait és 1922 ótar vezeti önállóan birtokát. A románok magyarsága miatt négyszer állították hadbíróság elé, megverték, megkínozták, de törhetetlen magyarsága mindenkor példaképen állt az utókor előtt. Neje: Regiusz Lujza. Minden magyar kulturális, szociális és hazafias egyesület buzgó és önzetlen támogatója.

Tolvaly Ferenc gazdálkodó és asztalos, Erdőcsinád. Sz. 1902. Atyja: †Albert, édesanyja: Kővári Ágnes volt. Ősrégi székely gazdacsaládból származik, kötelező katonaéveit a román hadseregben szolgálta le. Magyar hazafiasságát mindvégig megtartotta, a magyar érdekeket önzetlenül támogatta. Neje: Baki Klára, gyermekei: Ferenc, József és Teréz.

Tolvaly József szöv.-vezető, Erdőcsinád. Sz. 1898. Atyja: †Albert, édesanyja: Kővári Ágnes volt. Székely nemes családból származik, tekintélyes polgára a községnek. 1940 óta a Szövetkezet vezetője, a Közbirtokosság titkára, irodalmi tevékenysége közismert, több költeménye jelent meg nyomtatásban, hazafiassága miatt 2 hónapra lezárták. Neje: Nagy Eszter, gyermekei: Ilona, Erzsébet, Gizella és Rozália.

Tolvaly Sándor gazdálkodó, Póka. 1901. Marosvásárhely. Törzsökös székely nemes családból származik, katonaiskolában végezte tanulmányait, 1916-ban kénytelen volt félbeszakítani és azóta önálló gazdálkodással foglalkozik a családi birtokon. A presbitérium tagja, a Tejfeldolgozó megalapítója, esztendők óta a község bírája. Neje: krasznói és posoni Possoni Rozália, gyermekei: Ferenc és Márta.

†Tompa Béla gazdálkodó, Kézdimártonfalva. Sz. 1899. Alsócsernáton. Székely gazdacsaládból származik, iskolái után a szülői házban tanult gazdálkodni, részt vett a világháborúban és az abban szerzett betegsége következtében 1934-ben húnyt el. Gyermekéi: Jenő, Gábor, Dezső, Béla és Benedek. Özvegye férje halála óta a család segítségével vezeti a birtokot, őstermeléssel foglalkozik, a kultúr és szociális intézmények támogatója.

Tompa Kálmán ig.-tanító, Hagymásbodon. Sz. 1915. Bözöd. Atyja: Zsigmond, édesanyja: Fülöp Róza. Székely nemes családból származik, tanulmányait Nagyenyeden a Bethlen-kollegiumban végezte és mint felekezeti tanító Bikafalván kezdte munkásságát. 1938 óta van Hagymásbodonban. Az egyház kántora, a dalárda megszervezője, az ifjúsági egyesület vezetője, minden kulturális és szociális munkában tevékeny részt vesz. Neje: Vájná Mária, gyermeke: Éva-Gyöngyi.

†Tompa Péter kereskedő és gazdálkodó, Maksa. Sz. 1906. Szentiványlaborfalva. Székely gazdacsaládból ered. Iskolái elvégzése után a kereskedést tanulta és 1926-ban lett önálló. Üzlete mellett gazdálkodással is foglalkozott 1940-ben bekövetkezett haláláig. Azóta özvegye vezeti úgy a gazdaságot, mint az üzletet, nagy hozzáértéssel. Férje a világháborút végigharcolta, a orosz és az olasz fronton és több kitüntetést szerzett. A M. P. és a ref. Nőegylet tagja, gyermekei: Ferenc és Mihály kollégiumi tanulók.

Tordai Albert földmíves, Nyárádszentimre. Sz. 1877. u. o. Régi székely nemesi családból származik. Anyja: Nagy Zsuzsánna. Iskoláit helyben végezte, majd pedig gazdálkodni kezdett. 1914—1918-ig községi bíró volt. Mint ilyen, a község első gazdája. A megszállás ideje alatt a M. Pártnak volt tagja, magyarsága miatt különben is üldöztetésben volt része. A román hatóság kényszeríteni akarta román iskola építésére, és ezért le is mondott tisztségéről. Fiát: Sándort betegen vitték el télvíz idején közmunkára és ott megbetegedve, meg is halt. Neje: Szabó Rózsa ugyancsak székely nemesi családból származik, 2 gyermeke van.

Tordai Albert gazdálkodó, bognármester, Marosagárd. Sz. 1895. Csejd. Törzsökös székely gazdacsaládból ered. Atyja: †Lajos, édesanyja: †Zrínyi Julia. Iskolái elvégzése után édesatyja mellett sajátította el az ipart. 1921-ben lett önálló mester. Saját földjén gazdálkodással is foglalkozik. Részt vett a viágháborúban a 62. gy.-ezr.-ben az orosz fronton küzdött, mint 40%-os rokkant szerelt le. Neje: Gazda Ágnes. A község tekintélyes polgára; a kulturális intézmények támogatója.

Tordai Ferenc ifj. gazdálkodó. Marosvásárhely. Sz. 1893. Atyja: István, édesanyja: Papolczi Eszter volt. Törzsökös székely családból származik, iskolái elvégzése után a szülői házban gazdálkodást tanult, majd a világháborúban a 9. h. huszárezr.-ben, majd az 5. h. tüzérezr.-ben az orosz és az olasz fronton küzdött. Kitüntetései a II. o. ezüst, a bronz és a K. cs.-k. Jelenleg 40 hold földön gazdálkodik. A ref. egyház presbitere, az Első Szántó Társulat elnöke, a marosvásárhelyi Gazdakör elnöke, a M. P. belső tanácsának és intézőbizottságának tagja. A románok súlyosan megverték, jobb karjára megbénult. Neje: Jánossy Róza, gyermekei: Róza, Julia és Árpád.

Tordai István id. vendéglős, Marosvásárhely, Sz. 1865. Édesatyja: †József, édesanyja: Deé Anna volt. Székely nemes családból származik, többszáz éves székely család. Iskoláit a ref. kollégiumban végezte, majd a családi birtokon önálló gazdálkodást folytatott és 1910-ben saját házában vendéglőt nyitott. Neje: Fischer Emma, gyermekei: ifj. Ferenc, Lajos és Eszter. A Gazdakör volt elnöke, minden kulturális és szociális intézmény támogatója, a ref. egyház presbitere.

Tordai István gazdálkodó, Marosvásárhely. Sz. 1894. Atyja: Sándor, édesanyja: Deé Zsuzsánna volt. A szülői háznál kezdett gazdálkodni és 1921-ben lett önálló. Székely nemes család leszármazottja. A világháborúban a 62. k. gy.-ezr.-ben küzdött, az orosz fronton harcolt, olasz fogságban is volt. A Gazdakör, a M. P. volt tagja, kultúrintézmények támogatója. Neje: Tóth Katalin. Fivére: Sándor, az orosz fronton halt hősi halált.

Tordai János gazdálkodó, a Gazdakör alelnöke. Marosvásárhely. Sz. 1899. Atyja: Ferenc, édesanyja: Giliga Juliánna volt. Székely nemes gazdacsaládból ered, édesatyja mellett tanult meg gazdálkodni, jelenleg 20 hold földet művel. A világháborúban önként vett részt és az olasz fronton harcotl. Neje: Soós Mária, gyermekei: Mária Juliánna és Árpád. A M. P. és a Gazdakör vezetőségi tagja már 10 éve.

Tordai János gazdálkodó, Bibarcfalva. Sz. 1881. Székely gazdacsaládból származik. Atyja: †János, édesanyja: Szilágyi Anna. 1908-ban lett önálló gazda, azóta foglalkozik őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel. A világháborúban a 24. h. gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, bátor és vitéz magatartásáért az arany vit. érmet kapta és őrmesterré léptették elő. Sebesült, kitüntetései arany, az I. o. ezüst vit. é., K. cs.-k. és a háb. emlékérem. A ref. egyház presbitere, községi pénztáros. Közbirtokosság tanácsosa, a Hangya ig. tagja. Neje: Bartalis Lidia, aki szintén nemes családból származik.

Torday Ferenc id. gazdálkodó, Marosvásárhely. Sz. 1858. Törzsökös székely nemes családból ered, többszázéves nenemesi leszármazás. Atyja mellett tanulta a gazdálkodást, 24 éves kora óta önálló gazda. Volt esküdtszéki tag, a város egyik mintagazdája, saját nevelésű állatjaival I-ső díjat és kitüntetést nyert. Neje: Giliga Juliánna, gyermkei: Ágnes, Eszter, Anna, János, György, Pál és Erzsébet. Fia: †József a világháborúban az orosz harctéren esett fogságba, ahol hősi halált halt. A M. P. tagja, a ref. egyház volt presbitere.

Torjai László felsőcsernátoni, községi főjegyző, Lisznyó. Sz. 1904. Felsőcsernáton. Törzsökös, primor székely nemes családból származik, tanulmányait Fogarason és Brassóban végezte, 1925-ben nyert oklevelet. Futásfalván és Kovásznán, majd Sósmezőn és a Székelyföld számos községében működött, a román megszállás alatt érvényesülni nem tudott és a románok állásából egyizben el is bocsájtották. Jelenleg Lisznyó község (körjegyzője. Neje: Biok Margit, gyermeke: Éva. Minden kultúr és szociális intézmény működésében részt vesz.

Torma Gábor községi főjegyző, Csíkszentimre. Sz. 1911. Mélykút. Atyja: Gábor, földbirtokos, édesanyja: fTóth Kiss Marcella volt. Hajdumegyei nemes csalódból ered. Tanulmányait Bácsalmáson és Baján, a közig. tanfolyamot Egerben végezte. Mélykúton jegyző-gyakornok, Kécelen s. jegyző és 1941-ben mint jegyző került Csíkszentimrére. A Csíkszeredai Fürdőbizottság Intézőbizottsági tagja, a kultúrintézmények aktív résztvevője. Neje: Doszpod Margit, gyermeke: Gábór-Endre. Nagybátyja: †Torma János a világháborúban hősi halált halt.

Tornay G. Ferenc szöv. vezető, Zetelaka. Sz. 1899. Atyja: Gergely, édesanyja:

Sebestyén Juliánna volt. Törzsökös székely gazdacsaládból származik, 1939 óta a zöyetkezet vezetője. A világháborúban a 62., 82. gy. és a 2. huszárezr.-ben az olasz fronton harcotl, sebesült, majd fölmentést nyert. A K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Márton Lujza, gyermekei: Vilma, Irén, Ferenc és Árpád, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Toró Gyula ref. lelkipásztor, Marosfelfalu. Sz. 1898. Kányád. Tősgyökeres székely nemes családból ered, édesatyja: †István, édesanyja: Jakab Rozália, nagyanyja: báró Orbán Ida volt. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Kolozsváron végezte, 1923-ban szentelték fel és Marosvásárhelyen kezdte meg működését, majd Marosfelfalura került mint rendes lelkész. A ref. egyházi zenekar elnöke, minden kulturális, szociális és társadalmi egyesület vezetőségi tagja. Részt vett a világháborúban 1916—1918-ig és mint önkéntes szakaszvezető az orosz fronton harcolt. A M. P. volt tagja, magyarságáért letartóztatták. Neje: Tóth Erzsébet, aki a ref. Nőszövetség elnöke, gyermekei: Éva-Erzsébet, Gyula, István és Mária-Márta.

Tóth Gáspár ig.-tanító, Görgényszentimre. Sz. 1912. Nyujtód. Székely nemes családból származik. Atyja: †István, édesanyja: Kerezsi Róza volt. Kézdivásárhelyen végezte tanulmányait és pedagógiai működését Homoródremetén kezdte meg. Egy évig Nyárádköszvényesen tanított és 1941 óta a görgényszentimrei rk. iskola igazgató-tanítója. Minden hazafias és kultúrintézmény támogatója.

Tóth Gerő áll. elemi isk. igazgató, Kovászna. Sz. 1903. Imecsfalva. Háromszékmegyei családból származik, nemesi eredet. Atyja: Kelemen is tanító volt, édesanyja: Zsögön Berta. Tanulmányait Kézdivásarhelyen és Székelyudvarhelyen végezte, 1924-ben nyert oklevelet. A Regátban kezdett tanítani, onnan Papokra és 1940-ben Kovásznára került. A Levente Egylet oktatója, a kultúregyletek működésében részt vesz. Neje: Ruszeszku Emília, gyermeke: Blanka.

Tóth Gyula id. gazdálkodó, Mezőfele. Sz. 4888. Törzsökös székely ref. családból ered. Atyja: †János, édesanyja: Nemes Nagy Lujza volt. Iskolái elvégzése után édesatyja birtokán gazdálkodott, 1912 óta önálló gazda, őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. A világháborúban a 12. train divisióban, majd a 16. tüzérezr.-ben a szerb, orosz és olasz fronton fordult meg, két bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdnosa. A M. P. és a ref. presbitérium tagja, a Szövetkezet igazgatója, 12 éve községi bíró, számos kulturális és szociáils alkotás fűződik bírói munkásságához. Neje: Fülpesy Róza, gyermekei: Róza, Ida, Gyula, Dénes és Zsuzsánna.

Tóth József gazdálkodó, Vargyas. Sz. 1892. Atyja: †Péter édesanyja: †Pál Anna. 1919-ben lett önálló gazda, 120 hold földbirtokán korszerű gazdálkodással és haszonállatok tenyésztésével foglalkozik. A világháborúban a 82. székely ezr.-ben Bécsben, majd az orosz fronton szolgált, ahol sebesült és mint oktató altiszt teljesített szolgálatot a háború végéig. Az I. o. és II. o. ezüst, bronz vit é., seb. é., háb. em. é. és a K. cs.-k. tulajdnosa. Tekintélyes polgára a községnek, az Erdélyi és a M. P. tagja, a megszállás alatt a román csendőrök magyarságáért megverték, 4 fogát kiütötték és rálőttek. Neje: Buksza Veronika, gyermekei: Péter és Anna, bátyja: †Péter a világháborúban halt hősi halált.

Tóth József községi főjegyző, Árkos. Sz. 1898. Középajta. Törzsökös székely szabad családból ered, háromszékmegyei nemes család. Tanulmányait Brassóban, á jegyzői tanfolyamot Fogarason végezte el. Zágonbárkán, Szentiváanlaborfalván, Zabolán és Sepsiköröspatakon működött, 1940 óta Árkos főjegyzője. A világháborúban a 2. gy.-ezr.-ben orosz, olasz fronton küzdött, a székely hadosztályba lépett át, ahol a románok fogságába került. A II. o. ezüst, a bronz vit. érem és a K. cs.-k. tulajdonosa. A Tűzoltó Testület és a leventék elnöke, az Erdélyi Párt tagja, hazafias és kultúregyesületek támogatója.

Tóth József gazdálkodó és gépész, Homoródszentpál. Sz. 1905. Törzsökös székely unit. családból ered. Atyja: †Ferenc, a világháborúban halt hősi halált, édesanyja: Beke Zsuzsánna volt. Az ősök által szerzett földön tanulta a gazdálkodást, majd önálló gazda lett. Különböző szakvizsgákat tett, a stabil és mobil motorok kezeléséről és cséplőgépész szakvizsgát is tett. A Cséplőgép Szövetségének vezetője, az EGE és a Gazdakör tagja, a Hangya felügy. biz. tagja, kultúrintézmények működésében részt vesz. Neje: Nemes Sándor Ida, gyermeke: Ferenc.

Tóth Károly gazdálkodó, Vargyas. Sz. 1912- Székely gazdacsaládból ered. Atyja: Sándor, édesanyja: Székely Ida volt. Iskolái elvégzése után atyja mellett tanult gazdálkodni, majd Németországban tanulmányozta a földmívelést, azután lett önálló gazda. A község tekintélyes polgára, a Dalárda tagja, községi élelmezési megbízott, két évig volt gazdaköri alelnök. Neje: Máthé Zsuzsánna, gyermeke: Irén.

Tóth László osdolai, ny. községi főjegyző, Kispest. Sz. 1882. Kolozsvár. Atyja: †Sándor, m. kir. h. p. ü. igazgató, élesanyja: Dicskey Bogyó Karolina volt. Lófő székely nemes családból származik, tanulmányait Csíksomlyón, Kolozsváron és Marosvásárhelyen végezte és Csíkszenttamáson kezdte pályafutását. A román megszálláskor Budapestre menekült és nyugalomba vonult. Neje: Amberboy Matild, gyermekei: László, Kálmán és Leona.

Tóth Mihály gazdatiszt, Árkos. Sz. 1890. Uzon. Törzsökös székely nemes családból ered, középiskoláit Csíkszeredán végezte és a marosvásárhelyi cukorgyárnál mint tisztviselő kezdte pályafutását. Gróf Haller György uradalmában volt gazdatiszt, majd a világháborúban az orosz fronton harcolt, sebesülten tért haza és 40%-os rokkant lett. Mint tiszthelyettes szerelt le. Két T. o. és II. o. ezüst, bronz, II. oszt. Vaskereszt, háb. em. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A ref. Férfiszövetség elnöke, a Tűzoltó Testület parancsnoka, gazdaköri elnök, a M. Pártnak alelnöke és elnöke volt, az Erdélyi Párt vezetője. A 34. k. tüzérezredben teljesített szolgálatot. A hűségeskü megtagadása miatt a románok üldözték. Neje: Gáspár Anna, gyermekei: Sarolta, Katalin és Judith.

Tóth Mihály gazdálkodó, községi kisbíró, Radnótfája. Sz. 1891. Nyárádkarácsonyfalva. Atyja: †Domonkos, édesanyja: Károly Zsuzsánna volt. A szülői háznál tanult meg gazdálkodni, majd önálló gazda lett. Magyar hazafiasságát mindvégig megtartotta, gyermekeit hazafias szellemben nevelte. A Hitelszöv. tagja, egyházi presbiter, a Hangya ig. tagja, a község kisbírája. Neje: Kozma Rozália gyermekei: Rozália és Jenő.

Tóth Ödön földbirtokos. Étfalvazoltán. Sz. 1894. Sepsikálnok. Atyja: †Miklós, édesányja: †Ütő Juliánna. Iskoláit Szászvároson végezte és Brassóban mint kereskedő tevékenykedett. 1925 óta foglalkozik őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel. A világháborúban részt vett és mint rokkant szerelt le. A képvis. test. tagja, magyarságáért pénzbüntetéssel és fogsággal súlytották. Neje: Kocsis Berta, gyermekei: Pálma és Edit.

Tóth Pál gazdálkodó, Nagyadorján. Sz. 1863. Törzsökös székely nemes gazdacsaládból származik, a szülői háznál édesatyja tanította a föld megmunkálására és 1888-ban lett önálló gazda. 20 hold földbirtokán foglalkozik őstermeléssel és haszönállattenyésztéssel. Tiszteletreméltó polgára a községnek, 15 évig volt közs. bíró, 3 évig megyebíró, gazdatársai érdekében mindig önzetlenül munkálkodott. Neje: Vajda Jusztina, aki ugyancsak székely nemes családból született.

Tóth Sándor gazdálkodó, Mezőfele. Sz. 1872. Törzsökös ref. székely családból ered. Atyja: †Ferenc, édesanyja: †Kiss Zsuzsánna. 1900-ban lett önálló gazda, azóta foglalkozik korszerű, belterjes gazdálkodással. A világháborúban a 2. huszárezr.-ben az orosz fronton harcolt, a K. cs.-k. tüntették ki. A Szöv. igazgatósági tagja, 30 éve ref. egyházmegyei presbiter, egyházi gondnok, több mint 10 évig volt községi bíró, a M. P. tagja, tekintélyes polgár. Neje: Kiss Ilona.

Tóth Vilmos dr., földbirtokos, Vargyas. Sz. 1887. Atyja: †Péter, édesanyja †Pál Anna. Tanulmányait Baróton és Kolozsváron végezte és a közig. pályán mint jegyzőgyakornok kezdte meg működését. Oklandon volt ügyvédjelölt, majd Déván a kir. Törvényszéknél volt joggyakornok, majd jegyző. A román hűségeskü megtagadása miatt állásából elbocsájították, azóta Vargyason gazdálkodással foglalkozik. A világháborúban a 82. székely ezr.-ben mint önkéntes szolgált, majd felmentést nyert. A Népközösség titkára, a Gazdakör és az Erdélyi Párt alelnöke, a M. P. elnöke és alelnöke volt, a Dávid Ferenc-egylet tagja. Minden kultúr és szociális egyesület támogatója. Bátyja: †Péter, a román fronton halt hősi háláit. Neje: Máthé Zsuzsánna, gyermekei: László, Sára és Éva.

Tőke Béni városi alszámvevö, adóhiv. főnök. Csíkszereda. Sz. 1903. Csíkzsögöd. Atyja: †József, édesanyja: Jakab Rozália volt. Törzsökös székely nemes családból ered, középiskolái elvégzése, után jegyzői oklevelet szerzett és a kolozsvári jogegyetemen volt hallgató. Csíkszeredán volt városi jegyző, majd főjegyző és mint ilyen, a felszabadulásig tevékenykedett. Jelenleg a városi adóhivatal főnöke. Neje: László Anna, gyermekei: Béni-Levente és Anna. A Magyar Kaszinó tagja, volt titkára, a Rk. Népszöv. titkára és az iskolaszék elnöke.

Tőke Rozália polg. isk. tanárnő, Csíkszereda. Törzsökös lófő székely nemes családból ered. tanulmányait Győrben és Kalocsán végezte és Apatinban kezdte meg pedagógiai munkásságát. 1918-ban került Gyergyóalfalura, majd a román uralom alatt 1923-ban a magyar iskolák megszűnése miatt maradt állás nélkül. 1940 óta tanít ismét. A kultúr és szociális intézmények hathatós támogatója.

Tőkés Béla gazdálkodó és kereskedő, Nyárádmagyaros. Sz. 1908. Atyja: Gergely, édesanyja: Rácz Jusztina volt. Székely gazdacsaládból származik, iskolái elvégzése után a kereskedelmi pályán szabadult fel, 1937-ben lett saját erejéből önálló. Gazdálkodással is foglalkozik, a Magyar Párt tagja, kultúr és szociális intéz-

mények támogatója. Neje: Nagy Mária, fia: Béla.

Tőkés Ernő berei, ref. esperes, Szováta. Sz. 1883. Berzova. Atyja: Elek gazdálkodó. Ősrégi székely családból származik, nagyatyja testvére: b. Tőkés István, Wesselényi nevelője volt. Középiskolai tanulmányait Szászvárosban végezte, a református kollégiumban, teológiát pedig Kolozsvárott. Több állomáshelye után 20 évig Bukarestben mint lelkész működött, később esperes lett. Ezidőszerint Szovátán mint ref. esperes működik. Neje: Lendvay Gabriella, gyermekei: Ernő, Sándor, Gabirella, Ilonka és András.

†**Tőkés Ferenc** gazdálkodó, Nyárádmagyaros. Székely nemes családból ered. Iskolái elvégzése után a szülői házban tanult meg gazdálkodni, majd önálló gazda lett. 1934-ben bekövetkezett haláláig vezette birtokát. A világháborúban mint szakaszvezető vett részt, az oroszok fogságában is hosszú időt töltött el. A Gazdakör, a kultúr és szociális intézmények tagja volt. Halála óta özvegye vezeti a birtokot, aki szintén nemes családból ered. Édesatyja: †Kacsó Károly, édesanyja pedig Nagy Ilona volt.

Tőkés János kereskedő, Szováta. Sz. 1912. Atyja: János, ref. lelkész, édesanyja: Soós Ida volt. Törzsökös székely nemes család leszármazottja, középiskoláit Kolozsváron végezte, majd a kereskedelmi pályán fejlesztette szaktudását és 1940-ben lett önálló. Szakképzett, intelligens kereskedő, a kulturális intézmények támogatója.

Tőkés János ny. fomozdonyvezető, Marosvásárhely. Sz. 1888. Nyárádmagyaros. Atyja: Sándor, édesanyja: Szilveszter Rozália volt. Székely családból ered, iskoláit szülőfalujában és Kolozsváron végezte és 1913-ban lépett a MÁV szolgálatába. Mozdonyvezetői szakvizsgát Budapesten tett. Részt vett a világháborúban a 12. cs. és kir. tüzérezr.-ben, az orosz fronton küzdött, majd mint vasutas nyert felmentést. 1936-ban vonult nyugalomba, nehéz és felelősségteljes szolgálata után. Szolgálati éveit mindenkor a legnagyobb megelégedésre töltötte el. Neje: Nagy Ilona, gyermekei: Balázs és János. János fiát Magyarországra írt levele miátt 1 évi elzárásra és 5 évi jogvesztésre ítélték.

Tőkés József ref. esperes-lelkész, Málnás. Sz. 1884. Nagysajó. Törzsökös marostordai székely családból ered. Atyja: †József is ref. lelkész volt. Tanulmányait Nagyenyeden, Kolozsváron és Berlinben végezte, lelkészi hivatását 1909-ben Málnáson kezdte meg, ahol azóta megszakítás nélkül tevékenykedik. A megszállás alatt többízben letartóztatták. A M. P. és az Erdélyi Párt volt elnöke, minden kultúr és szociális intézmény támogatója. Neje: Simon Emma, gyermekei: József, törv.-széki jegyző, István püspöki titkár és Éva tanítónő.

Tőkés László vendéglős, Marosvásárhely. Sz. 1902. Kisadorján. Atyja: Károly, édesanyja: Izsák Julianna volt. Törzsökös székely családból származik, édesatyja mellett mint gazdálkodó fejlesztette szaktudását és 1940-ben lett vendéglős saját erejéből. A megszállás alatt magyarságáért bántalmazták, figyelték. Neje Adorjáni Klára, gyermekei: Klára és Pál.

Tőkés László gazdálkodó, Nyárádmagyaros. Sz. 1894. Atyja: László, édesanyja: Szilveszter Katalin volt. Székely gazdacsaládból származik. Jelenleg 18 hold földjén foglalkozik őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel. A világháborúban mint tizedes az orosz és az olasz fronton harcolt. A M. P. örökös tagja, minden hazafias egylet támogatója. Neje: Kacsó Jusztina, gyermekei: Béla, Jusztina, Ilona és Éva.

Tömösváry József mészáros és hentesmester Marosvásárhely. Sz. 1909. Törzsökös székely családból származik, atyja: József, édesanyja: Domonkos Zsuzsánna volt. Iskolái elvégzése után a húsiparban szabadult fel és 1939-ben önerejéből nyitotta meg városi nívójú üzletét. Neje: Balázs Krisztina, gyermekei: József és György. Szakképzett, intelligens iparos, az Ipartestület tagja.

Török Albert gazdálkodó, Havad. Sz. 1899. Székely ref. családból származik. Atyja: †János, a község tekintélyes polgára volt. Jelenleg 35 hold földjén foglalkozik őstermeléssel és haszonállatok tenyésztésével. A világháborúban az 5. tüzérezr.-ben az orosz és az olasz fronton küzdött. A M. P. tagja, a ref. egyház presbitere, volt községi képviselő. Neje: Kovács Rebeka, gyermekei: Albert és Piroska.

Török Antal ny. m. kir. vámszaki tanácsos, Budapest. Sz. 1875. Szentháromság. Atyja: †István, körjegyző, édesanyja: hilibi Gál Lidia volt. Törzsökös lófő székely családból ered, tanulmányait Marosvásárhelyen és Gyulafehérváron végezte és 1905-ben került Budapestre. A Statisztikai Hivatalnál kezdte működését, majd a Fővámhivatal kötelékébe lépett és 40 évi állami szolgálat után vonult nyugalomba 1937-ben. A székely egyesületek mindenkori támogatója. Neje: Baky Sarolta, fia: Antal: okl. gazda.

Török Bálint ig.-tanító, Lécfalva. Sz. 1914. Papolc. Törzsökös székely nemes családból származik, tanulmányait Székelykeresztúron végezte 1936-ban. Oklevelének elnyerése után a Székelyföldön kezdte meg tanítói munkásságát és jelenleg Lécfalván tanít. Atyja: Bálint, végigharcolta a világháborút. A kultúr és szociális intézmények működésében tevékeny részt vesz.

Török Dánielné sz. Tittel Ilona tanítónő, Mezőerked. Sz. Kőhalom. Atyja: Vince, p. ü. főbiztos, édesanyja: Reichert Julianna volt. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Nagyszebenben végezte és 1908-ban Marosszentkirályon kezdte peT dagógiai munkásságát. Hazafias magatartása miatt állásából elbocsájtották és 1940-ben nevezték ki Mezőerkedre az állami iskolához. Férje: Török Dániel, ny. körjegyző, aki 1886-ban Disznajón született, tanulmányait Marosvásárhelyen végezte és mint jegyző Marosszentkirályon, Szentgericén, Görgényszentimrén, Magyarrégenben és Marosvécsen tevékenykedett, majd 1934-ben vonult nyugalomba. Gyermeke: Julianna.

Török Elek tanító, Nyárádgálfalva. Sz. 1883. Csekefalva. Atyja: †Elek, édesanyja: Németh Eliza volt. Törzsökös székely nemes családból származik, tanulmányait Székelykeresztúron végezte, 1902-ben nyert oklevelet. Nyárádgálfalván kezdte pályafutását és azóta megszakítás nélkül végezte nehéz és felelősségteljes munkáját. A M. P. volt vezetőségi tagja, 22 évig Tejszövetkezeti elnök, a kultúrintézmények támogatója. Neje: Albert Eliza, akinek édesatyja: †Áron, szintén tanító volt.

†**Török Ferenc** ny. ig.-tantió, Bözöd. Sz. 1871. Énlaka. Székely nemes család leszármazottja, tanulmányait Székelykeresztúron és Székelyudvarhelyen végezte és mint tanító 40 évi eredményes és érdemdús szolgálat után 1932-ben húnyt el. Özvegye: Radó Julianna, gyermeke: Erzsébet, férj. Elekes Béláné. Jenő fia mint joghallgató 1915-ben a világháborúban halt hősi halált.

Török Gáspár gazdálkodó, tégla- és cserépüzem tulajdonos, Agyagfalva. Sz. 1882. u. o. Iskolái elvégzése után édesatyja tanította az ősi föld megmunkálására. Saját erejéből és szorgalmából cserép- és téglakészítő üzemet létesített, melyet nagy szaktudással és hozzáértéssel vezet. A 82-es székely gy.-ezr.-ben szolgálta le katonaéveit, Mostárban teljesített szolgálatot és a koronás arany érdemkereszttel tüntették ki. A ref. egyháznak volt gondnoka, a hazafias és kultúregyesületek támogatója. Neje: Kövecsy Juliánna, gyermekei: Gáspár, Eszter és Mihály.

Török Imre gazdálkodó, Nyárádszereda. Sz. 1876. Havad. Székely nemes családból ered, iskolái elvégzése után gazdálkodni kezdett, majd a m. kir. csendőrség szolgálatában hosszabb időt töltött el és nyugdíjba vonult, azóta foglalkozik gazdálkodással. A község tekintélyes polgára. Első neje: Adorján Anna, második neje: Bereczky Vilma, gyermekei: Imre és Ibolya.

Török János márkosfalvi, timármester, bőrkereskedő, Kézdivásárhely. Sz. 1865. u. o. Törzsökös székely nemes családból ered, atyja: †János, édesanyja: Szöcs Anna volt. Középiskolái elvégzése után lépett ipari pályára és a timár mesterségben szabadult fel. 1885-ben már önálló mester volt, a város egyik legrégebbi szakiparosa. Minden társadalmi és kultúrintézmény támogatója. Neje: Benkő Gizella, gyermekei: Margit férj. Sandu Flóriánné, Róza férj. Bajka Péterné és Ibolya.

Török József homoródszentpáli, ezüstkalászos gazdálkodó, Homoródszentpál. Sz. 1903. Székely nemes családból ered. Iskolái elvégzése után édesatyja tanította meg gazdálkodni és 1936-ban lett önálló. A község szövetkezetének munkájában tevékeny részt vesz, a M. P. és az EGE tagja, a Gazdakör ig. tagja, az unit. egyház pénztárosa. Közbirtokosság alelnöke, hosszú esztendők óta községi tanácsos. Az EGE tanfolyamán ezüstkalászos címmel tüntették ki. Neje: Kelemen Vilma, gyermekei: József és Ferenc.

†**Török József** magyarói, ny. csendőrőrmester, Vadad. Sz. 1875. Nyárádmagyaros. Székely nemes családból származott. Katonaéveinek leszolgálása után közvetlenül a m. kir. csendőrség kötelékébe lépett, végigküzdötte a világháborút, a bronz vit. é./a vaskereszt, a vitézségi érem szalagján és a K. cs.-k. tulajdonosa. A község tekintélyes polgára volt, nyugalomba vonulása után gazdálkodással foglalkozott. Özvegye: kisadorjáni Adorjáni Borbála, aki ugyancsak székely eredetű, gyermekei: Jenő önálló gazdálkodó és Kálmán m. kir. h. tiszt.

Török Mihály r. k. plébános, Szováta. Sz. 1903. Atyja: Mihály, anyja: Balogh Anna volt. Székelyföldi ősrégi gazdacsaládból származik. Tanulmányait Marosvásárhelyen és Gyulafehérváron végezte és 1927-ben szentelték pappá. Kézdiszentléleken, Lemhenyben, Gyergyószentmiklóson és Marosjárán is tevékenykedett, 1936 óta Szováta plébánosa. A M. P. örökös tagja, a Hangya és a Gazdaszöv. elnöke, a vallásos, hazafias és kultúr egyesületeknek vezetőségi tagja.

Török Miklós gazdálkodó, Bözödújfalu. Sz. 1889. Kissolymos. Udvarhelymegyei székely gazdacsaládból ered. Iskolái elvégzése után gazdasági szakiskolában

folytatta tanulmányait és 1912-ben lett önálló. 40 hold földjén foglalkozik őstermeléssel és haszonállatok tenyésztésével. A világháborúban a 82-es székely ezr.-ben orosz, román és olasz fronton küzdött, sebesült és mint 50%-os rokkant szerelt le. A bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Pálffy Piroska, gyermeke: Hedvig.

Török Sándor gazdálkodó, Csekefalva. Sz. 1894. Székely nemesi leszármazás. Atyja: †Sándor gazdálkodó volt. Iskolái elvégzése után gazdasági szakismereteit fejlesztette. A világháborúban a 82-es székely ezr.-ben orosz és olasz fronton küzdött, az oroszok fogságából megszökött, három ízben sebesült, végigküzdötte a világháborút. 1923-ban Amerikába vándorolt ki, ahol 9 évet töltött és az ott szerzett tapasztalatokkal meggazdagodva 1932-ben tért haza. A község tekintélyes polgára, a M. P. tagja volt, az unit. egyház gondnoka. Neje: Simó Ilona, gyermekei: Eszter, Erzsébet és Ilona.

Török Zoltán dr. városi főjegyző, h. polgármester, Kézdivásárhely. Sz. 1892. Ikafalva. Atyja: †Sándor jónevű építész, anyja: †futásfalvi Vargyassy Rozália volt. Tanulmányait Kézdivásárhelyen és a szegedi egyetemen végezte, 1922-ben nyert oklevelet. Kézdivásárhelyen mint ügyvédjelölt kezdte pályafutását, majd a város tanácsnokává nevezték ki. A 3-as tiroli császár vadász és a 62-es gy.-ezr.-ben az orosz fronton megsebesült, majd az olasz frontra került. Főhadnagyi rangban szerelt le, kitüntetései a bronz vit. é., az ezüst és a bronz Sig. Laud. a kardokkal a vit. é. szalagján, a III. o. kat. érdemkereszt, K. cs.-k., a seb. é. stb. Neje: Lukács Aranka. Minden kulturális és szociális egyesületet hathatós támogatásban részesít a megszállás alatt sok szenvedésben volt része.

Törzsök Elemér fűrésztelep tulajdonos, Lázárfalva. Sz. 1909. Gyergyóremete. Székely gazdacsaládból származik. Tanulmányai elvégzése után a géplakatosipart tanulta ki, majd önálló mester lett és saját erejéből létesítette géperőre berendezett üzemét. Bércsépléssel is foglalkozik. Volt M. P.-i tag, a Bércséplő Szövetkezetnek tagja, az Erdélyi Párt tagja. Neje: Nagy Ágnes, gyermeke: Lenke.

Tövissi Dezső hagymásbodoni, földbirtokos, Mezőbánd. Sz. 1885. Székely nemes családból származik. Atyja: †Gyula. Középiskolái elvégzése után a kereskedelmi pályán szabadult fel és 20 évig volt önálló kereskedő. 1930 óta 68 hold földbirtokán foglalkozik belterjes, korszerű gazdálkodással. A világháborúban a 23-as vadász z.-aljban a szerb fronton küzdött. A M. P. volt tagja, a kultúrintézmények támogatója. Neje: Barra Mária, gyermekei: Gyula Rózsa és Béla.

Tövissy Béla hagymásbodoni, földbirtokos, Hagymásbodon. Sz. 1904. Törzsökös székely nemes családból ered. Atyja: †Béla, anyja: Sárossy Ilona. Marosvásárhelyen tett érettségit 10 évig banktisztviselő volt, 1931-ben ősiéitől örökölt földön kezdett gazdálkodással foglalkozni. Mintagazdasága a megyében híres, a község bírája a Gazdakör elnöke a ref. egyház vezetőségi tagja. Minden kulturális intézmény vezetéseben részt vesz és azt támogatja. Gyermeke: Árpád Béla.

Tövissy Ödön hagymásbodoni, gazdálkodó, földbirtokos, Mezőbánd. Sz. 1897. Székely nemes családból származik. Atyja: tjózsef. Marosvásárhelyen tett kereskedelmi érettségit, majd a világháborúban a 22-es gy.-ezr.-ben és a székely hadosztályban küzdött. Orosz és olasz fronton fordult meg, sebesült, majd a nemzeti hadseregben is szolgált. Mint hadnagy szerelt le, a II. o. ezüst vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. 80 hold földjén intenzív, belterjes gazdálkodással foglalkozik. A Hangya elnöke, a ref. egyház pénztárosa és presbitere, volt Tejszöv. elnök, a kultúrintézmények tagja és támogatója. Neje: Borbély Lenke, gyermekei: Balázs, Erzsébet és József.

Trandabur János fonódatulajdonos, Kovászna. Sz. 1882. u. o. Iskolái elvégzése után atyja mellett tanulta a fonóipart és a szakmában tevékenykedik a mai napig. A világháborúban részt vett, az orosz fronton, mint 60%-os hadirokkant a bronz kitüntetéssel szerelt le. Régi kovásznai családból származik.

Triff János kovácsmester, Meggyesfalva. Sz. 1885. Atyja: †Péter, édesanyja: Zaharia Anna volt. Iskolái elvégzése után a kovácsiparban szabadult fel és szaktudásának fejlesztése után lett önálló mester. A megszállás alatt magyar érzelmei miatt többször bántalmazták, a M. P. volt tagja, az Iparoskor tagja, a világháborút, végigküzdötte és a székely hadosztályban is harcolt. Kétszer sebesült. Neje: Szentgyörgyi Emma, gyermekei: Anna, József, János, Rozália, Emma és Margit, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Trimfuj Albert gazdálkodó, Barót. Sz. 1901. Régi gazdacsaládból származik. Atyja: Ferenc, anyja: Kiss Juliánna volt. Iskolái elvégzése után gazdálkodást tanult édesatyja mellett és 1925 óta folytat önállóan őstermelést és haszonállattenyésztést. A M. P. volt tagja, az Erdőbirtokosság elnöke, minden kultúregyesület támogatója. Neje: Kiss Emma, gyermekei: Emma, Mária, Rozália és Magdolna.

Trózner Lajos gazdálkodó, Kolozsnagyida. Sz. 1906. Folyfalva. Atyja: †Ferenc, anyja: Aszalós Anna volt. 1933 óta gazdálkodik önállóan és Józsa Andor főszolgabíró birtokát is kezeli. A Gazdakör, a képviselő test. tagja, a Gazdaegyesület választmányi tagja és jegyzője. A kultúr és hazafias egyesületek támogatója. Neje: Kovács Ilonka, gyermeke: Katalin.

Trózner Lajos hadrévi, gimnáziumi tanár, Marosvásárhely. Sz. 1867. Székely nemes családból származik. Atyja: Sámuel, anyja: László Anna volt Tanulmányait Marosvásárhelyen, a teológiát Nagyenyeden végezte el és mint ref. lelkész Somosdon tevékenykedett. Később mint magyar-latin tanár folytatta pályafutását és 1932-ben több évtizedes, érdemdús és eredményes szolgálat után vonult nyugalomba. A Kemény Zsigmond irodalmi társulat alelnöke, a Stefánia elnöke és alelnöke, az IKE díszelnöke, a Háztulajdonosok Szövetségének elnöke, minden kulturális és szociális egyesületnek tagja. A ref. egyháznak 40 éve presbitere. Neje: Soós Anna, gyermekei: Anna és József.

Tunyogi Sándor áll. elemi isk. tanító, Torja. Sz. 1892. Törzsökös székely nemes családból ered. Atyja: Sándor, anyja: Szilágyi Ilona volt. Tordán, szülővárosában és Déván végezte tanulmányait, 1910-ben nyert oklevelet. Mezőszakálon, Mezőbodonban tanított és 1931-bén került Torjára. A Fogy. Szöv. vezetőség tagja, a M. P. örökös tagja, a kultúrintézmények támogatója. A vlágháborúban a 21-es h. gy.-ezr.-ben az orosz fronton fogságba esett és 1921-ig szenvedett. Mint hadapród őrmester szerelt le. Neje: Szilágyi Mária, gyermeke: Sándor.

Turóczy Árpád kisjeszeni, igazgatótanító, kántor, Kézdialbis, Sz. 1896. Kézdivásárhely. Tősgyökeres székely nemes családból ered. Tanulmányait Kézdivásárhelyen és Nagyenyeden végezte, 1916-bán nyert oklevelet. A világháborúban a 24-es h. gy.-ezr.-ben, majd a székely hadosztályban orosz és olasz fronton harcolt, tartalékos hadnagyi rangban szerelt le, két II. o. ezüst vit. é., K. cs.-k. tulajdonosa, leszerelése után Nagyszebenben volt kántortanító, ott népiskolát szervezett, 1922—1923-ban Alsófalván tanított. Siklódon volt lévita, segédlelkész és 1926 óta kántor és igazgató-tanító Kézdialbison. A Turóczy-család tősgyökeres székely nemes család, nemességét a kézdivásárhelyi tanács 1742-ben hirdette ki. Neje: Aszmann Ilona, gyermekei: Árpád-Botond-Zalán és Attila-Lehel.

Tusa András ig.-tanító, Alsócsernáton. Sz. 1898. Kézdimártonfalva. Tanulmányait Kézdivásárhelyen, Zilahon és Sepsiszentgyörgyön végezte, 1920-ban kezdett tanítani a ref. felekezeti iskolában és 1940 óta van Alsócsernátonban. Résztvett a világháborúban, a románok fogságába esett és mint zászlós szerelt le a székely hadosztályban. A román uralom alatt többször bántalmazták, favágásra kényszerítették. Neje: Deák Erzsébet, gyermekei: Mihály, Erzsébet és Emilia.

Tusa Béla martonfalvi, községi bíró, gazdálkodó, Székelytamásfalva. Sz. 1891. Imecsfalva. Székely nemes családból származik. Tanulmányai elvégzése után gazdasági szakiskolát is végzett, majd önálló gazda lett. A világháborúban a 2-ik vártüzér ezr.-ben küzdötte végig a világháborút és mint tűzmester szerelt le. A koronás vas érdemkereszt, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A M. P. volt elnöke, a község bírája, vármegyei törv. hat. biz. tag. Neje: Kondráth Lotti, leánya: Piroska.

Tusnádi Élthes Endre dr. városi tiszti orvos, Csíkszereda. Sz. 1892. Gyímesbükkön. Atyja: †András, anyja: †B. Katalin. Iskoláit Csíksomlyón és Kolozsváron végezte, utóbbi helyen a r. k. főgimnáziumban. Egyetemi tanulmányait Kolozsváron a Ferenc József Tudományegyetemen végezte, majd pedig a kolozsvári klinikán gyakornokosdokott. 1940. január havában lett Csíkszereda tisztiorvosa és jelenleg is mint ilyen működik. A háború alatt katonai szolgálatra vonult be, az orosz, román és olasz frontokon harcolt. A Sig. Laud., a II. o. ezüst vit. é., a Vöröskereszt II. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: Antal Ida.

†Tusnády Incze Dénes vezető járásbíró, Tusnádfürdő. Sz. 1867. Tusnád. Törzsökös lófő székely nemes családból ered. Tanulmányait elvégezvén lépett az igazságügy szolgálatába és mint járásbíró Gyergyószentmiklóson, Dicsőszentmártonban, Kézdivásárhelyen és Nagybányán tevékenykedett. Az eskü megtagadása miatt sok kellemetlenségben volt része, haláláig nem szűnt meg a magyar ügyek támogatásában részt venni. Özvegye: Fejér Juliánná, aki a világháború alatt mint vezető ápolónő tevékenykedett és a Vöröskereszt ezüst érdemkeresztjét kapta kitüntetésül.

Tuzsán Ferenc magántisztviselő, Ratosnya. Sz. 1912. Középiskoláit Kézdivásárhelyen és Budapesten végezte, ahol érettségit tett. Jelenleg mint joghallgató és magántisztviselő tevékenykedik., Minden kulturális és hazafias ügy támogatója. Neje: Viliginschi Eugénia.

Tüzes István miklósvári, ig.-tanító, Sáromberke. Sz. 1892. Brassó. Ősrégi székely nemes családból ered, Déván 1912-ben

nyerte oklevelét. A világháború kitörésekor a 22-es gy.-ezr.-el az orosz fronton fogságba került, ahonnan megszökött, majd később mint nemzetőr teljesített szolgálatot. A románok az eskü megtagadása miatt állásából eltávolították és mint réf. tanító folytatta tovább működését. Illyén, Sáromberkén, tanított, ahol 1940-ben lett igazgató. Gépkezelői szakvizsgákat tett, amíg tanítással nem foglalkozhatott, különféle gépkezelői tanfolyamokon vett részt. Neje: Réti Boriska. Minden kultúr és hazafias egyesület támogatója.

Ugron Albert ref. ig.-tanító. Székelykövesd. Sz. 1911. Csíkbánfalva. Székely nemes családból származik. Atyja: Albert, anyja: Bodor Róza volt. 1932-ben Nagyenyeden nyerte oklevelét és mint tanító Mezősámsondon és Fintaházán tanított, 1940-ben került Székelykövesdre. A Gazdakör elnöke, a Szövetkezet könyvelője, a ref. egyház kántora, az IKE vezetője, részt vesz minden kultúregyesület munkájában. Neje: Derzsi Margit, gyermekei: András és Ildikó.

Ugron Ákos ábránfalvi, földbirtokos, Székelyudvarhely. Sz. 1889. Szombatfalva. Törzsökös székely nemes családból származik. Atyja: †Ákos, anyja: felsőbüki, kis és nagysitkei Nagy Sarolta volt. Tanulmányait Budapesten, Tatán, Veszprémben és Nyitrán végezte, majd mint egyetemi hallgató a párizsi és berlini egyetemen is folytatta tanulmányait. Udvarhely megye kötelékében mint joggyakornok kezdte pályafutását és mint vármegyei főjegyző tevékenykedik. A világháborúba önként jelentkezett az orosz fronton harcolt a székely hadosztály kötelékében. Sebesülten került haza, majd felmentést nyert. 1916-ban Tisza-párti programmal az oláhfalvi kerület országgyűlési képviselője lett. Tisztségét a román megszállásig töltötte be, kommunellenes magatartása miatt a vörösök elfogták, de a fogságból megszökött és Ausztriába menekült. A Mezőgazdasági Kamara elnöke, M. Párti tag, minden kultúr és szociális egyesület résztvevője és támogatója, jelenleg a családi birtok vezetésével foglalkozik kb. 413 holdon folytat korszerű, belterjes gazdálkodást, birtokán kívül egy géperőre berendezett modern téglagyárnak is tulajdonosa, mely 1927-ben létesült. Atyja: †Ákos, Udvarhely megye legutolsó magyar főispánja volt.

Ugron János földbirtokos, gazdálkodó, Székelykeresztúr. Sz. 1899. Fiátfalva. Atyja: †Zoltán, édesanyja: †Nagy Margit. Tanulmáyait elvégezvén, édesanyja mellett tanult meg gazdálkodni, jelenleg őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. A ref. egyház gondnoka, a Kaszinó választmányi tagja, M. P. int. bizottsági tagja és minden kultúrintézmény támogatója, a község tekintélyes polgára,

Ujfalussy Tódor Jenő dr. ny. p. ü. főtanácsos, volt polgármester, Budapest. Sz. 1878. Kászonújfalu. Atyja: †János földbirtokos, édesanyja: †Szotyory Teréz. Törzsökös székely nemes familiából ered, 1896-ban változtatták meg Tódor nevüket Ujfalussyra. Tanulmányait Gyulafehérváron és Kalocsán végezte, a Budapesti Tudományegyetemen 1902-ben avatták doktorrá. Csíkmegyében kezdte pályafutátását, mpjd Csíkszereda polgármestere lett, amely tisztségét a román megszállásig töltötte be, majd Budapestre menekült, ahol mint p. ü. főtanácsos 1936-ban vonult nyugalomba. A polgármesteri, hazafias, eredményes működéséért a Ferenc József-rend hadiékítményes lovagkeresztjével és a II. oszt. Vöröskereszt tiszti díszjelvényével tüntették ki. A Hargitaváralja jelképes székely község volt jegyzője, és a székely ügyek támogatója. Neje: Ditróy Köllő Erzsébet, aki szintén székely nemes családból ered, gyermeke: László, jogszigorló, a m. kir Operaház zenekari tagja.

Ujfalvy Mihály gazdálkodó, Sóvárad. Sz. 1896. Székely nemes családból származik, iskolái elvégzése után lett önálló gazda és 1920 óta foglalkozik őstermeléssel. A világháborúban a 62. gy.-ezr.-ben a szerb, olasz és a francia fronton harcolt, mint szakaszvezető. A II. o. ezüst, a bronz vit. é., a K. cs.-k. és a a német vaskereszt kitüntetés tulajdonosa. Részt vett a székely felkelésben, a románok elfogták, bebörtönözték, többször megverték és családjával együtt megfigyelés alatt tartották. Neje: Vass Juliánna, gyermeke: László-Mihály.

Ujházi László m. kir. h. postamester, Kobátfalva. Sz. 1919. Pusztatetétlen. Atyja: Gyula, tekintélyes iparos. Középiskoláit Cegléden végezte, majd a szegedi postatanfolyamot hallgatta és mint kiadó kezdte működését 1940 óta a kobátfalyi m. kir. posta helyettes postamestere.

Ujlaki János gazdálkodó, Beresztelke. Sz. 1891. Törzsökös székely családból származik. Atyja: †András, édesanyja: †Várady Róza. A kovácsipart tanulta és felszabadulása után mint önálló mester működött 1922-ig és a nagy román adó kivetése miatt hagyta abba iparát, azóta foglalkozik gazdálkodással. A világháborúban a 12. hegyi tüzérezr.-ben a szerb, orosz és román fronton küzdött, a bronz vit. é., a K. cs.-k. és legfelsőbb dicsérő elismerésben részesült, majd a koronás vaskeresztet kapta kitüntetésül. Mint tűzmester szerelt le. Mindvégig lelkes tagja volt a M. Pártnak, üldözték, hadbíróság elé állították. Neje: Szabados Amália, kinek első férje: †Pataky Sándor a világháborúban, 1915-ben, halt hősi halált. Két öccse, Ujlaki Tamás és Pál a szerb, illetve a román fronton szerzett sebesülésükbe haltak hősi halált.

Ujlaky Sándor községi pénztáros, Beresztelke. Sz. 1900. Atyja: Sándor, tekintélyes gazdálkodó, édesanyja: Brassay Zsuzsánna volt. Községalapító székely családból származik. Iskoláit szülőfalujában és Marosvásárhelyen végezte, tanulmányait atyja halála miatt hagyta abba és gazdálkodást kezdett az ősi földön. A ref. egyház presbitere, 1929 óta község pénztáros, a Hitelszövekezet ig. tagja, a Hangya elnöke, Gazdakör jegyzője, a közügyek önzetlen munkása. Neje: Illyés Zsuzsánna, gyermekei: Erzsébet és Sándor.

Ujvárossy Béla hegyközkovácsi, közs. főjegyző, Maroshévíz. Sz. 1902. Marosszentgyörgy. Törzsökös székely nemes családból ered, középiskoláit Szegeden, a jegyzői tanfolyamot Fogarason végezte el és 1924-ben nyert oklevelet. Marossárpatakon, Palotailván működött és 1940 szept. óta van Maroshévízen. A megszállás alatt hazaárulással vádolták, előmenetelében akadályozták, a hazafias és kultúregyesületek vezetőségi tagja.

Ungur Grigore g. kat. lelkész és tanító, Libánfalv.a. Sz. 1907. Kisnyulas Atyja: Petru, édesanyja: Kovács Mária volt. Iskoláit Balázsfalván végezte el, ahol tanítói oklevelet nyert 1927-ben, teológiai tanulmányait pedig 1932-ben végezte el. Görgényüvegcsürön volt mint ig.-tanító és gör. kat. lelkész és a Székelyföld visszatérésekor került Libánfalvára, azóta itt teljesíti hivatását. Neje: Cotta Viktória, gyermeke: Mircea.

Urmánczy Jeromos, a Magyar Fa Rt. csíkszeredai kirendeltségének vezetője, Csíkszereda. Sz. 1902. Maroshévíz. Édesatyja: Jeromos, nagybirtokos, édesanyja: Teleszky Ilona volt. Törzsökös székely nemes családból ered, tanulmányait Kalocsán, Nyitrán, Marosvásárhelyen és a lipcsei Gazdasági Akadémián végezte. A brassói celluloze gyár tisztviselője volt Fogarason, majd 1940-ben a Magyar Fa Rt. csíkszeredai kirendeltségének vezetője lett. A M. P. lelkes és áldozatkész tagja volt a megszállás egész ideje alatt.

Urszuly László gazdálkodó, Vajdaszentivány. Sz. 1888. Gazdacsaládból származik, iskolái elvégése után tényleges katonaéveit töltötte le és önálló gazda lett. A világháborút végigküzdötte mint tizedes, légnyomással került haza. A Gazdakör és a gör. kat. egyház tagja. 40 hold földbirtokán korszerű, belterjes gazdálkodást folytat. Neje: Kiss Zsuzsánna, aki szabad székely családból származik, leánya: Anna férj. Szabó Józsefné.

Uzoni Gábor gazdálkodó, Bölön. Sz. 1874. Atyja: †Izsák, édesanyja: László Juliánna volt. Székely nemes családból származik, iskolái elvégzése után a szülői háznál tanul meg gazdálkodni és 1898 óta önálló. Katonaéveit a 2. k. gy.-ezr. kötelékében szolgálta le. Az unit. egyháznak esztendőkön át volt presbitere, a község tekintélyes polgára. Neje: Varga Anna.

Ürmössy Domonkos vendéglős, Kökös. Sz. 1892. Törzsökös szabad székely családból ered, iskolaévei elvégzése után a 2. gy.-ezr.-ben szolgálta katonaéveit, majd a m. kir. csendőrség kötelékébe lépett, végigszolgálta a világháborút és 12 és fél évig eredmény teljes szolgálatot teljesített. A románok a megszállás alatt hazafias ténykedéséért elfogták, 25 botbüntetésre ítélték, állandó megfigyelés alatt tartották. A hazafias és magyar ügyeknek mindenkori lelkes harcosa, az Erdélyi Párt alelnöke, a Tűzoltó Testület megszervezője és parancsnoka, többedmagával szervezte meg a nemzetőrséget és a román túlkapások ellen a lakosságot megvédte a bevonulás előtti napokban. Neje: Virágh Mária, 3 nevelt gyermekét magyar szellemben nevelte fel. Gyermekei: Ürmössy Irén, Domonkos és Virágh Julia.

Ürmössy Gyula unit. lelkész, Fiátfalva. Sz. 1905. Kadács. Atyja: †Sándor ugyancsak unit. lelkész volt. Törzsökös székely nemes családból ered, tanulmányait Székelyudvarhelyen és Kolozsváron végezte. Mint hitoktató lelkész kezdte pályafutását és 1934-ben került Fiátfalvára. Azóta az egyház vezetője. A M. P. tagja, Népközösség titkára, a kultúr és hazafias egyesületek vezetésében tevékeny részt vesz. Neje: Fazakas Piroska, leánya: Éva-Mária.

Ürmössy Zoltán okl. gazda, közélelmezési felügyelő, Budapest. Sz. 1900. Körmöcbánya. Atyja: †Kálmán, pénzverdéi igazgató, édesanyja: Váry Anna volt. Törzsökös székely nemes lófő családból ered, tanulmányait Körmöcbányán és Magyaróváron a Gazdasági Akadémián végezte, majd mint magántisztv. és gazdatiszt működött és később a m. kir. Pénzverdéhez, majd Budapest székesfővároshoz került; Édesatyja: †Ürmössy Kálmán a világháború végével mint a körmöcbányai Pénzverde vezetője az arany és ezüst készletét átmentette és Budapestén helyezte ismét üzembe. Mint miniszteri tanácsos hányt el 1922-ben.

Ütő András áll. ig.-tanító, Komolló. Sz. 1903. Sepsiszentgyörgy. Atyja: Zsigmond. Törzsökös székely nemes családból származik, tanulmányait Székelykeresztúron

végezte el és 1923-ban nyert oklevelet. Középajtán. Mikóújfalun és Csekefalván tanított. 1930-ban került Komollóra. A román megszállás alatt 1935-ben állásából elbocsájtották és Erdély visszatérése óta foglalta el ismét állását Komollón, mint igazgató. A M. P. volt tagja, 5 évig szövőgyárban dolgozott a megszállás alatt. Neje: Bora Vilma, gyermekei: András és Kata.

Vad Imre fűszer- és textilárukereskedő, Székelykeresztúr. Sz. 1905. Kézdivásárhely. Atyja: Imre, édesanyja: Petranger Berta volt. Székelyföldön végezte iskoláit és kereskedelmi szakismeerteinek fejlesztése után, 1923-ban vette át édesatyja által alapított szaküzlet vezetését. Szakképzett, intelligens kereskedő, üzlete fővárosi nívójú. Minden kultúr és szociális intézmény lelkes támogatója.

Vajda András gazdálkodó, Sáromberke. Sz. 1895. Törzsökös székely családból származik. Atyja: †István, édesanyja: †Cseh Klára. 1920-ban lett önálló gazda, azóta foglalkozik őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel. Végigharcolta a világháborút és az 5/38-as tüzérezr.-ben szolgált mint tűzmester. Megfordult az orosz és olasz fronton, a II. o. ezüst, a bronz és K. cs.-k tulajdonosa. M. P. és az EGE tagja, a Hiteiszöv. és a Hangya elnöke, dalegyesületek és a sportegyesületek működő tagja. Neje: Berekméry Mária, gyermekei: †Endre, István, Miklós és Margit.

Vajda András gazdálkodó, Sáromberke. Sz. 1907. Ősrégi ref. családból származik, édesatyja: †János, a világháborúban halt hősi halált, édesanyja: †Kántor Juliánna. Önállóan gazdálkodik, őstermeléssel és haszonállatok tenyésztésével is foglalkozik. A Tejszöv. pénztárosa, a szövetkezeti életben nagy szerepet játszik, a Gazdakör tagja. Neje: Berekméri Mária, gyermeke: Mária.

Vajda András gazdálkodó, Székelypálfalva. Sz. 1892. Törzsökös nemes családból ered, iskolái elvégzése után édesatyja mellett tanult meg gazdálkodni, majd önálló gazda lett. A világháborúban a 34. tüzérezr.-ben az orosz, olasz, szerb és francia fronton küzdött, a bronz vit. érem és a K. cs.-k. tulajdonosa. A megszállás alatt hazafias és magyar eszmék mindenkori lelkes harcosa volt. Neje: Székely Katalin, gyermekei: Imre, Erzsébet, Katalin, József és Lajos.

Vajda András gazdálkodó, községi pénztáros, Gernyeszeg. Sz. 1902. Atyja: András, édesanyja: Szabó Zsuzsánna volt. Iskolái elvégzése után a szülői házban tanult gazdálkodni. 1912-ben Amerikába vándorolt, ahol mint aütófuvarozó tevékenykedett. 1931-ben saját autójával jött látogatóba szülőfalujába. Hazafias magyarságát mindvégig megtartotta és gyermekeit is magyar szellemben nevelte. Neje: Bálint Zsófia, gyermekei: András és Gábor.

Vajda András sombereki, gépész, Sárombereke. Sz. 1907. Törzsökös székely nemesi családból ered, középiskolái elvégzése után a géplakatos ipart tanulta ki és 1924-ben szabadult fel. Szaktudásának fejlesztése után 1934-ben lett önálló és cséplőgépével bércséplést is vállal. A Hiteszöv, a Gazdakör és a szociális szervezet tagja. Neje: felsősófalvi Fábián Margit, gyermeke: Zoltán.

Vajda Domokos gazdálkodó, Sáromberke. Sz. 1884. Ref. székely családból ered. Nagyenyeden gimnáziumot végzett, majd katonaéveit szolgálta le és a háború befejezésekor mint tűzmester szerelt le. Az 5/88-as tüzérezr.-ben az orosz fronton harcolt, az I. és II. ezüst, bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Leszerelése után az ősi földön kezdett gazdálkodni. Az EGE és a M. P. tagja, ref. presbiter, a Tejszöv. ig. tagja, a Frontharcosok helyi alparancsnoka, a Hangya és a Hitelszövetkezet, a Gazdakör vezetőségi tagja és elnöke, kilenc évig volt községi bíró. Neje: Deél Mária, gyermekei: Domokos, Károly, Irén, Mária, Ferenc, Klára és Ilona. Tekintélyes polgára a községnek, gyermekeit magyar szellemben nevelte fel.

Vajda Ferenc szövőmester, Barót. Sz. 1912. Brassó. Tanulmányait Brassóban végezte, majd ipari pályára lépett és a szövőipart sajátította el. 1937-ben saját erejéből lett önálló. Üzeme női és székely szőttes, oxford- és férfiruhaanyagot állít elő. Átlagosan 10—12 munkást foglalkoztat, jóminőségfi árut készít és hoz forgalomba. A megszállás alatt a M. P.-nak lelkes és odaadó támogatója volt. Törzsökös székely nemes családból származik. Atyja: Ferenc, anyja: Bede Anna.

Vajda György gazdálkodó, Náznámfalva. Sz. 1880. Marossárpatak. Atyja: †György, édesanyja: †Demeter Mária. Székely gazdacsaládból ered, a szülői háznál tanulta a gazdasági szakismereteket, majd katonai szolgálatra vonult be. A 12. utászoknál töltötte katonaéveit, majd a m. kir. csendőrséghez lépett át, ahol 1911-ig mint őrsvezető működött. 1911-től 1920-ig Marosvásárhelyen mint városi rendőr teljesített szolgálatot, 1923-ig pedig városi adószedő volt. Magyarsága miatt bocsájtották el, azóta gazdálkodással foglalkozik. A világháborút végigküzdötte, az orosz fronton sebesült, őrmesteri rangot ért el. A magyar és hazafias ügyek mindenkori lelkes támogatója. Neje: Imreh Zsuzsánna, gyermekei: György és József.

Vajda Imre gazdálkodó, Bölön. Sz. 1886. Atyja: †Elek, édesanyja: †Tana Anna. Székely nemes családból ered. Iskolái elvégzése után a szülői házban tanulta a gazdálkodást és 1910 óta önálló. A világháborúban részt vett, az orosz fronton harcolt, sebesült, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A M. P. és a Gazdakör tagja, volt felügy. biz. tag, az unit. egyháznál 30 éve presbiter. Neje: Gazdag Borbála, gyermekei: Imre, Borbála, Elek, Veronika és Anna.

Vajda István uradalmi intéző, Mezőmadaras. Sz. 1906. Szabad székely család leszármazottja, tanulmányait Marosvásárhelyen és a csíkszeredai középfokú gazdasági iskolában végezte, 1926-ban nyert oklevelet. Mint uradalmi gyakornok kezdte működését, 1927-ben Orbán Károly gazdaságának intézője lett, melyet azóta vezet. Az uradalom 520 holdon terül el, korszerűen van berendezve, modern felszereléssel van ellátva. Intenzív, belterjes gazdálkodást folytat. A község tekintélyes polgára, a M. P. tagja, a Gazdakör titkára, a Tejszöv. alelnöke és a Hangya jg. tagja. Neje: Szekeres Katinka, gyermekei: Judith és Márta.

Vajda János kereskedő, Görgényüvegcsür. Sz. 1897. Holtmaros. Atyja: †János gazdálkodó, édesanyja: Sütő Kató Záuzsánna volt. Iskolái elvégzése után a szabóipart tanulta Szászrégenben, mint segéd Budapesten is dolgozott. A világháború kitörésekor önként jelentkezett, a 22., majd a 20. h. gy.-ezr.-nél harcolt. Az orosz fronton 1917-ben súlyosan megsebesült és rokkant lett. Mint tizedes szerelt le, a II. o. ezüst és a K. cs.-k. tulajdonosa. Saját erejéből és szorgalmából létesítette üzletét, melyet 1935 óta vezet Görgényüvegcsürön. Minden kultúr és hazafias egyesület munkájából Holtmaroson kivette részét, itt a ref. egyház gondnoka. A megszállás alatt hadbíróság elé állították és megfigyelés alatt tartották. Neje: Kohl Paula, gyermekei: Jolán, János és Ferenc.

Vajda Károly tanító, Okland. Sz. 1903. Csehétfalva. Törzsökös székely unit. családból származik. Atyja: Antal, édesanyja: Bedő Gizella volt. Tanulmányait Székelykeresztúron végezte 1922-ben. Homoródalmáson és Fogaras megyében volt felekezeti tanító, majd Oklandra került. Egyházi kántor, a Dávid Ferenc ifj. egylet vezetője, vonószenekar megszervezője, a Polgári Kaszinó megszerevzője, levente-oktató.

Vajda Mihály id. gazdálkodó, vasúti nyugdíjas, Sáromberke. Sz. 1883. Törzsökös ref. székely családból ered. Atyja: †Mihály, édesanyja: †Kovács Anna. Szülői házban tanult gazdálkodni, majd az Államvasutak kötelékébe lépett és a besztercei vonalon 1931-ig Sáromberkén teljesített szolgálatot. Azóta gazdálkodással foglalkozik. A presbitérium tagja, részt vesz a szövetkezetek működésében is. Neje: Mózes Juliánna, gyermekei: Ferenc, Mihály, József, Irén és Márton. Fia: ifj. Mihály tekintélyes iparos, a M. P. és az Ipartestület tagja, akinek neje: Simon Erzsébet.

Vajda Zoltán állami tanító, Marosszentkirály. Sz. 1921. Mezőmacs. Atyja: Dezső gazdatiszt, édesanyja: Gámentzy Irma volt. Székely nemes családból ered, ősei Sáromberkéről származnak. Tanulmányait Nagyenyeden végezte, 1940-ben nyerte oklevelét és Náznámfalván kezdett tanítani, majd Marosszentkirályra került. A sport egyesületek működésében mint aktív tag vesz részt.

Vajik István hentes- és mészárosmester, Kézdivásárhely. Sz. 1903. Atyja: Dénes, édesanyja: †Török Anna. Nemes családból származik. Iskolái elvégzése után a mészáros és hentes iparban szabadult fel és Kézdivásárhelyen fejlesztette szaktudását, majd 1929-ben saját erejéből lett önálló mester. A város szakképzett, jónevű húsiparosa, az Ipartestület tagja, a kulturális és szociális egyesületek támogatója. Neje: Richter Anna, gyermekei; Anna, Mária-Magdolna, Erzsébet és Attila.

Vajna Antal pávai, gazdálkodó, Kézdimártonfalva. Sz; 1867. Atyja: †Albert, édesanyja: Vajna Zsuzsánna volt. Törzsökös nemes családból származik, Kolozsváron gazdasági szakiskolát végzett, majd önálló gazda lett és 50 hold földbirtokán 1924 óta foglalkozik belterjes, korszerű gazdálkodással. A M. P. és a Gazdakör tagja, katonaéveit a 2. k. gy.-ezr.-ben szolgálta le. Neje: Kertész Mária, gyermekei: Rózsa, Erzsébet és Ilona.

Vajna Ferenc dr. pávai, m. kir. főbányatanácsos, főgeológus, Budapest. Sz. 1886. Csongva, Alsófehér megye. Atyja: fElek, ügyvéd, édesanyja: László Mária volt. Törzsökös székely lófő nemes családból ered. Neje: pávai Vajna Anna.

Vajna Gábor kovásznai, főjegyző, Kö~kös. Sz. 1892. Kovászna. Törzsökös székely nemes családból származik. Édestyja: †Antal Középiskoláit Sepsiszentgyörgyön, a jegyzői tanfolyamot Kolozsváron végezte el. 1913-ban nyert oklevelet. Lécfalván kezdte pályafutását, onnan Koyásznára, Imecsfalvára, Szitabodra és 1941-ben mint főjegyző került Kökösre. A világháborúban a 24., majd a 32. h. gy.-ezr.-ben az orosz fronton fogságba került,

mint zászlós és 3 évig sínylődött Oroszországban Neje: Fejér Klára, gyermekei: Gáspár és 4 nevelt gyermeke: Kicsid Vilma, Erzsébet és Béla, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Vajna József gazdálkodó, Gernyeszeg. Sz. 1871. Atyja: †János, a község tekintélyes polgára, egyházi gondnok és községi képviselő, édesanyja: Pap Erzsébet volt. Szabad székely család leszármazottja, édesatyja mellett tanult meg gazdálkodni és 1900 óta önálló. A világháborúban a 26. tábori tüzérezr.-ben az orosz fronton küzdött, a megszállás alatt kétízben letartóztatták magyarsága miatt, a ref. egyház volt gondnoka, a Tejcsarnok ig. tagja, részt vett a Gazdakör megalapításában és volt elnöke, a közs. képvis. test. tagja. Neje: Boczog Rebeka, leánya: Róza férj. Kulcsár Sándorné

Vajna József gazdálkodó. Kisbacon. Sz. 1888. Atyja: Ferenc, édesanyja: Csorba Éva volt. Régi székely nemes családból származik. A középiskoláit Baróton végezte. majd ősei nyomdokain haladva, gazdálkodást tanult és jelenleg 38 hold földjét műveli. A világháborúban a 82. székely ezr.-ben az orosz fronton küzdött, ahol megsebesült. A M. P. tagja, 1921—1929-ig volt a község bírája, volt Közbirtokossági elnök. Neje: Benedek Lujza, gyermekei: Mária, Boriska és Ferenc.

Vajna Katalin tanítónő, Makfalva. Sz. Nyárádszereda. Atyjt: Ernő, édesanyja: Pelméri Katalin volt. Székely nemes családból származik, tanulmányait Marosvásárhelyen és Székelyudvarhelyen végezte és 1940 óta a makfalvi iskolában tanít. A szociális és kulturális egyesületek munkájában részt vesz.

Vajna Mihály vajnafalvi, kereskedő, Egerpatak. Sz. 1908. Kovászna. Atyja: Lajos, édesanyja: Kozma Emma volt. Lófő székely nemes családból ered. Iskoláit Kovásznán végezte és a kereskedelmi pályán fejlesztette szaktudását, 1926-ban szabadult fel. Brassón lett önálló kereskedő, 1940-ben tért vissza Egerpatakra, ahol a Hangya Szöv. üzletvezetője lett. Minden hazafias ügy támogatója. Neje: Antal Irén, gyermekei: Jenő és Miska.

Vajna Sándor földbirtokos, Kovászna. Sz. 1905. Székely katonacsaládból ered. Atyja: †Sándor, édesanyja: †Gotz Teréz volt. A családi birtokon tanult meg gazdálkodni, jelenleg 50 holdon folytat korszerű, belterjes gazdálkodást és haszonállattenyésztést. A ref. egyház presbitere, a M. P. tagja, a község tekintélyes polgára. Neje: Olosz Zsuzsánna, aki szintén székely nemes családból származik.

Valentsik Endre férfiszabó. Székelyudvarhely. Sz. 1882. Atyja: Lajos, szeszgyáros és órásmester volt. Törzsökös székely családból ered. Iskoláit szülővárosában végezte, a szabóiparban Budapesten és Kolozsváron fejlesztette szaktudását, majd 1911-ben lett önálló mester. A város jónevű férfiszabója. A világháborúban az orosz és az olasz fronton harcolt, vitézi magatartásáért a II. o. ezüst é. és a K. cs.-k. kapta. Neje: Nagy Margit, gyermekei: László, Ferenc, Endre és Ágnes, akiket magyar szellemben nevelt fel.

Valovics István könyvkötőmester, Bárót. Sz. 1877. Atyja: Pál, édesanyja: Vitályos Julianna volt. Iskolái elvégzése után mint székely nemes család leszármazottja, a könyvkötőmesterséget tanulta ki, Brassó és Budapest legjobb műhelyeiben fordult meg és az iparra teljesen felkészülten 1903-ban lett önálló. Az Ipartestület egyik megszervezője, valamint a baróti dalárdának, volt ipartestületi titkár és 1936 óta annak elnöke. A baróti dalárda több környékbeli dalosversenyen nyert első díjat. A világháborúban mint szolgálatvezető őrmester a brassói kórházban teljesített szolgáaltot, a koronás vasérdemkereszt, az ezüst Salvátor-kereszt tulajdonosa. Neje: Kovács Juliánna. A hazafias egyesületek munkájában mindketten közreműködnek.

Vantsa György ig.-tanító, Kézdimárkosfalva. Sz. 1904. Atyja: †István ig.-tanító, édesanyja: Mihály Ilona votl. Törzsökös székely család leszármazottja, tanulmányait Sepsiszentgyörgyön és Nagyenyeden végezte, tanítói és kántori oklevelet szerzett 1940-ben lett ig.-tanító. Neje: Berde Irén, gyermekei: Károly, István és József.

Varga Andor székelyszentmihályi és szentábrahámi, körjegyző, Csittszentiván. Sz. 1890. Okland. Lófő nemes székely családból ered. Atyja: †Árpád, édesanyja: Dávid Lujza volt. Székelyudvarhelyen és Marosvásárhelyen végezte tanulmányait, ahol 1912-ben jegyzői oklevelet nyert. Pályafutását Alsókápolnán kezdte mint s. jegyző. Onnan Magyarsárosra került mint jegyző, majd Szászbogácson és 1940 óta Csittszentiványon működik. A világháborúban a 64. k. gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, sebesült, s mint önkéntes szakaszvezető szerelt le. A II. o. ezüst vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: †Bényi Erzsébet, második neje: Derzsi Klára, gyermekei: Klára és Brigitta. Az unit. egyház főtanácsának tagja, a Hangya Szöv. és a Gazdakör vezetője, minden hazafias és kulturális egyesület lelkes támogatója.

Varga András gazdálkodó, Medesér. Sz. 1862. Atyja: †János gazdálkodó, községi bíró volt. Ősrégi szabad székely családból ered, iskolái elvégzése után a szülői házban tanulta az ősi föld megmunkálását és 10 holdon kezdett munkálkodni. Szorgalmas és becsületes munkával 100 holdra gyarapította földjét, melyen belterjes és korszerű gazdálkodást folytat. Volt községi bíró, az unit. egyház megyebírája, a hazafias és kultúregyesületek támogatója. Neje: Gombos Sára, gyermeke: János, aki 1900-ban született és édesatyjával együtt vezeti a családi birtokot és azonkívül saját 73 hold földjén gazdálkodik. Neje: László Izabella, gyermekei: Ilonka, András, Vilma, Izabella és Sára.

Varga Árpád bódi, ref. tanító, Magyaró. Sz. 1916. Nagyenyed. Atyja: Gábor, Békésmegyéből régi nemesi családból származik Tanulmányait Nagyenyeden végezte és 1936-ban nyert oklevelet. Étfalvazoltánon kezdte tanítói működését és 1938-ban került Magyaróra. A görgényi Tanító Társulat tagja, a Petőfi Társaság pártoló tagja. Részt vesz a magyar ifjúság nevelésében. Minden hazafias és kulturális megmozdulásnak lelkes támgatója.

Varga Dénes szabómester, Székelyudvarhely. Sz. 1889. Törzsökös székely nemes családból származik, iskolái elvégzése után a férfiszabóságot tanulta ki, Budapest és Kassa legjobb mesterei mellett fejlestzette szaktudását és 1911-ben lett önálló mester. Elismert szaktekintély. A világháborúban a 82. k. gy.-ezr.-ben az orosz és a román fronton harcolt, 60%-os rokkant lett, mint tizedes szerelt le. Két II. o. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Első neje: Péter Ilonka, második neje: Pál Rozália, gyermekei: Margit és Dinka.

Varga Domonkos gazdálkodó és szabómester, Ákosfalva. Sz. 1882. Berekeresztúr. Székely nemes családból származik, Marosvásárhelyén végezte iskoláit, majd a szabóiparban szabadult fel és 1907-ben lett önálló mester. Ipara mellett őstermeléssel is foglalkozik. A világháborúban a 4. és a 22. gy.-ezr.-ben az orosz és az olasz fronton küzdött, a bronz vit. é., K. cs.-k. és a háb. emlékérem tulajdonosa. A M. P. tagja, magyarságáért tettleg bántalmaták és zsarolták. Neje: Czegő Lina, gyermekei: Sándor és fogadott gyermeke: Ilona férj. Székely Mihályné.

†Varga Géza ny. tanító, Marosvásárhely. Sz. 1875. Törzsökös székely nemes családból származik, iskolái elvégzése után Marovásárhelyen 35 évig folytatta eredmény dús pedagógiai munkásságát és magyar sáea miatt kényszerítették a románok nyugdíjba. Özvegye: Szekeres Katalin okl. óvónő és tanítónő. Mezőcsáton kezdte pedagógiai munkásságát, majd Marosvásárhelyen vonult nyugalomba. Minden kulturális, hazafias és társadalmi egyesület támogatója és résztvevője.

Varga János Máv. állomáselőljáró, Bélafalva. Sz. 1902. Marosdicse. Székely nemes családból származik, atyja: Márton, édesanyja: Varga Mária volt. A nagyenyedi Bethlen-kollégiumban végezte tanulmányait, 1920-ban került a vasúthoz és szakvizsgák letétele után állomáselőljáróvá nevezték ki. A megszállás alatt magyarsága miatt nem tudott érvényesülni. Neje: Kiss Irén, gyermekei: Irén és Ibolya.

Varga Mózes ny. Máv. mozdonyfűtő, Budapest. Sz. 1874. Kiskede. Atyja: Mózes, édesanyja: Kibédi Júlia volt. Törzsökös székely nemes családból ered, a. szülői háznál gazdálkodott, majd a 2-ik huszár ezr.-ben töltötte katonaéveit és azután lépett a Máv. kötelékébe. Hosszú esztendőket töltött el a Bp. Ferencvárosi p. u.-on és mint mozdonyfűtő 1922-ben vonult nyugalomba. Neje: Vónya Mária, gyermekei: Julianna, Mária, Eszter, József, Mózes és Ferenc.

Vargyassy Márton futásfalvi, ny. szv. főtanácsos, Pestszentlőrinc. Sz. 1875. Futásfalva. Atyja: András, földbirtokos, édesanyja: Pál Rozália volt Törzsökös lófő székely nemes család. Tanulmányait Csíksomlyón, Gyulafehérváron és Kolozsváron végezte és Nagyváradon volt joghallgató. Mint adóhiv. tiszt Antalfalván kezdte pályafutását és az ország különböző helyein teljesített szolgálatot, 1920-ban menekülni volt kénytelen és akkor került Budapestre. A Fővámhiv. Számvevőségnél működött, majd Balassagyarmaton volt főnök és ismét Budapestre került. 40 évi érdemdús szolgálat után vonult nyugalomba. A Csíksomlyói Öregdiákok Egyesületének elnöke, a „Székelység” lap munkatársa, a Turáni Társaság tagja, a Hargitaváralja lap szerkesztője és a pestszenterzsébeti Hargitaváralja jelképes község főbírája. Több tudományos munkája jelent meg nyomtatásban. „A székely rovásírás története”, „A székelység eredete”, „A székelység részvétele az 1848—49-es szabadságharcban”, „A Turánizmus története” stb. Neje: Terényi Mária, gyermekei: †László okl. gyógyszerész, aki a világháborúban szerzett betegségében húnyt el és †dr. Hajnalka, mint orvos halt meg 1927-ben.

Varjassy András földbirtokos, Futásfalva. Sz. 1901. u. o. Törzsökös lófő székely családból ered, atyja: †József, édesanyja: Bardócz Róza volt. Kézdivásárhelyen tett érettségit, majd, a budapesti egyetemen jogot hallgatott, majd édesatyja mellé az ősi föld megmunkálásához tért haza a szülői házhoz, 1940 óta a családi birtokot kezeli. 120 hold földön folytat korszerű, belterjes gazdálkodást. A

M. P. és a Gazdakör elnöke. Neje: Dénes Jolán, gyermekei: Erzsébet, Antal és László, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Varró Gáspár gazdálkodó, cséplőgép-, tulajdonos, Fiátfalva. Sz. 1898. u. o. Törzsökös székely gazdacsaládból származik, édesatyja: Mózes mellett tanult meg gazdálkodni, majd 12 évet Kanadában töltött el és 1936 óta gazdálkodik ismét Székelyföldön. A községi képv. test. és a M. P. tagja, cséplőgépével bércséplést is vállal. Neje: Hadnagy Ráchel, gyermekei: Lajos és Julianna.

Vass Albert kötélgyártómester. Kispest. Sz. 1873. Nagyenyed. Atyja: Sándor, tekintélyes tímármester, édesanyja: Angyalossy Eszter volt. Középiskoláit a nagyenyedi Bethlen-kollégiumban végezte, majd a kötélgyártó szakmát tanulta ki és Erdély nagyobb városaiban fejlesztette szaktudását. 1920 óta él Kispesten. A világháborúban az 1-ső honv. tüzér ezrben az olasz fronton harcolt. Neje: Magyar Irén.

Vass András pacsai, gazdálkodó. Oroszhegy. Sz. 1884. u. o. Törzsökös székely nemes családból ered, a szülői háznál tanult gazdálkodni, majd önálló gazda lett. A világháborúban az orosz fronton harcolt, megsebesült, mint szakaszvezető szerelt le, a II. o. ezüst, a bronz vit. é., a háb. emlékérem és a K. cs.-k. tulajdonosa. Első neje: †Boldizsár Anna, második neje: Tifán Berta. Gyermekei: Anna és Márton. A község tekintélyes polgára, volt községi közgyám, tűzoltóparancsnok, közbirtokossági elnök, jegyző, jelenleg pénztáros. A rk. egyház gondnoka, minden hazafias, vallásos és társadalmi egyesületnek önzetlen résztvevője és támogatója.

Vass András gazdálkodó, Homoródszentpéter. Sz. 1879. u. o. Őstelepes székely nemes családból ered. Atyja: †András, édesanyja: †Jakab Anna. Iskolái elvégzése után a szülői háznál tanult meg gazdálkodni és 1904-ben lett önálló. A világháborúban a 82. székely ezredben orosz-román fronton harcolt, sebesült. A K. cs.-k. és a német vaskereszttel tüntették ki. A Közbirtokosságnak volt elnöke, az unit. egyház gondnoka, presbitere, résztvesz a szövetkezetek irányításában és működésében is, a M. P. és az EGE tagja. Neje: Jakab Rebeka, gyermekei: Albert, Béla okl. ezüstkalászos gazda és Eszter.

Vass Antal gazdálkodó, Hangya üzletvezető, Firtosmartonos. Sz. 1879. u. o. Székely szabad családból ered, atyja: †Mózes, tekintélyes gazda volt. Iskolái elvégzése után a gazdálkodást tanulta, majd a budapesti elmegyógyintézet ápolója volt 14 éven át. A világháborúban a 35. nehéz tüzérezredben mint tűzmester harcolt. A bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Később a kereskedést választotta mint kereseti lehetőséget és abban szerzett gyakorlatot. Jelenleg a Hangya vezetője. A M. P. tagja. Neje: Geley Ida, nevelt fia: Simon Mihály, gyermeke: lrénke.

Vass Árpád gazdálkodó, Firtosmartonos. Sz. 1897. u. o. Ősrégi székely családból származik, iskolái elvégzése után gazdálkodni tanult és jelenleg 40 hold földjén folytat korszerű, belterjes gazdálkodást és haszonállattenyésztést. A világháborúban az 5-ös táb. ágyús ezr.-ben az olasz és román fronton küzdött mint tizedes. Az I. o. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Az unit. egyház kebli tanácsosa, községi pénztáros, a M. P. tagja. Neje: Szentpály Ida, aki szintén székely nemes családból ered, gyermekei: Árpád és Lajos.

Vass Barabás erdei munkás, Görgényüvegcsür. Sz. 1896. u. o. Régi székely család leszármazottja, fiatal kóra óta foglalkozik fairtással. A világháborúban a 22-es h., majd az 5-ös tüzér ezr.-ben harcolt, gázgránáttól sebesült. A II. o. ezüst vit. é. tulajdonosa. Leszerelése után a székely hadosztály kötelékében részt vett az Erdélyért folyó harcokban, a románok fogságába került, számtalanszor megbotozták és állandó megfigyelés alatt tartották. Neje: Darabont Klára, gyermekei: Anna, László, István, Sándor és Ferenc, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Vass Béla Máv. tisztviselő, Marosvásárhely. Sz. 1897. Darlac. Törzsökös erdélyi famíliából származik, középiskoláit Erzsébetvároson végezte, az érettségi letétele után munkáslétszámban vették fel a vasút kötelékébe, magyarsága miatt csak nagyon nehezen tudott előrejutni. Jelenleg mint tisztviselő teljesít szolgálatot. A világháborúban a 62-es k. gy.-ezr.-ben az orosz, olasz, belga fronton harcolt, mint zászlós szerelt le, K. cs.-k. kitüntetése van. Neje: Simon Margit, gyermeke: Béla. Minden hazafias és kultúrintézmény lelkes és buzgó támogatója.

Vass Dénes gazdálkodó, községi bíró, Homoródszentpéter. Sz. 1907. Többszáz éves székely nemes családból ered, iskolái elvégzése után atyja tanította meg gazdálkodni és jelenleg is az ősi föld megmunkálásán dolgozik. Tekintélyes polgára a községnek, a Székelyföldön számos verse és cikke jelent meg, a Gazdakör alelnöke, Közbirtokossági elnök, valamennyi Szövetkezet vezetőségi tagja, a megszállás utáni idők első magyar bírája, a dalárda elnöke. Magyarságáért a román csendőrök megkínozták, megverték és börtönbüntetésre ítélték. Neje: Jobb Emma, leánya: Margit.

Vass D. Domonkos gazdálkodó, Átosfalva. Sz. 1907. Sóvárad. Atyja: József, édesanyja: Nemes Zsuzsánna volt. Székely nemes gazdacsalád leszármazottja, gazdálkodni édesatyja tanította meg, jelenleg 45 hold földbirtokán foglalkozik őstermeléssel és haszonáattenyésztéssel. A Gazdakör elnöke, a M. P. tagja, a kultúr és hazafias egyesületek mindenkori önzetlen támogatója. Neje: Péterffy Szabó Polixénia, gyermekei: Julianna és Imre.

Vass Ferenc kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1907. Marosbükkös. Székely nemes családból ered, atyja: Márton, édesanyja: Biró Katalin volt. A kereskedelmi pályán szabadult fel és a szakmai gyakorlatok elsajátítása után 1931-ben saját erejéből és szorgalmából lett önálló. Intelligens, szakképzett kereskedő, magyarságáért a megszállás alatt üldözték, Neje: Kocsis Mária.

Vass Géza vendéglős és szállodás, Tusnádfürdő. Sz. 1899. Torja. Törzsökös székely nemes családból származik, atyja: †Dénes, édesanyja: Háromszéky Katalin volt. Iskolái elvégzése után a vendéglátó ipart tanulta, segédéveit főleg a széicelyföldi városokban töltötte, ahol kiváló szaktudásra tett szert. Csíkszeredában 1920-ban lett önálló, majd Tusnádfürdőre került, ahol a „Három huszár” étterem bérlője és vezetője lett. A szakma méltó képviselője, elismert szaktekintély. A világháborúban a 24-es és a 310-es ezr.-ben az orosz fronton harcolt, a K. cs.-k. és a háb. e. é. tulajdonosa. Két bátyja: Gyula és Béla halt hősi halált a haza védelmében. Neje: Sztanka Mariska, nevelt gyermeke: Sztanka Dezső. Minden kultúrintézmény támogatója.

Vass István áll. vadőr, Görgényüvegcsür. Sz. 1888. Atyja: István, édesanyja: Bocskay Zsuzsánna volt. Székely család leszármazottja, előbb a kőműves iparban szabadult fel és mint segéd működött, majd a világháború kitörésekor munkáscsapatnál teljesített szolgálatot a háború végéig. A románok több éven át nem folyósították fizetését, magyarsága miatt megbotozták és üldözték. Három évig volt kisbíró, rk. egyház tanácstagja, hat évig volt Közbirtokossági elnök, községi erdőpénztárnok, 1940 óta ismét mint állami vadőr teljesíti hivatását. Neje: Szász Magdolna, gyermekei: József, Teréz, Julianna, Ágoston és Viktor.

Vass Lajos martonosi, ny. unit tanító, Tarcsafalva. Sz. 1877. u. o. Ősrégi nemes székely családból ered, tanulmányait Székely keresztáron végezte, ahol 1897-ben nyert oklevelet. A világháborúban a 22-es h. gy.-ezr.-ben teljesített szolgálatot, 37 évi érdemdús és eredményteljes szolgálat után vonult nyugalomba. Volt egyházi kántor, valamennyi kultúregyesület vezetésében részt vett. Neje: Pethő Erzsébet, gyermekei: Erzsébet, Jenő és Lajos.

Vass Pál dr., homoródjánosfalvi, okl. gyógyszerész, Okland. Sz. 1909. u. o. Törzsökös székely nemes családból ered, tanulmányait Szekelyudvarhelyen és Bukarestben végezte el, majd doktori diplomát szerzett. Mint diák már Bukarestben magyar ifj. egyesületnek volt vezető elnöke, majd az unit. egyház presbitere és a Népközösség tagja. 1936 óta az oklandi gyógyszertárat vezeti. Tíz községet lát el szegényalapon gyógyszerrel. Minden kultúr és szociális intézmény tagja és támogatója.

Vass Sándor gazdálkodó, községi biró, Bözöd. Sz. 1898. Székely unit. nemes családból származik, iskolái elvégzése után a szülői háznál atyja mellett tanult gazdálkodni, jelenleg 70 holdon űz korszerű gazdálkodást és haszonállattenyésztést. 1937 óta a község főbírája, tisztségét közmegelégedésre látja el, a köz érdekében mindenkor önzetlenül munkálkodott. Neje: Osváth Eszter, aki szintén Székely családból származik.

Vass Zsigmond szántói, mészárosmester, Meggyesfalva. Sz. 1875. Marosvásárhely. Székely család leszármazottja, atyja: fZsigmond, édesanyja: Kurdila Róza volt. Iskolái elvégzése után a húsipart tanulta és 1902 óta önálló mester. A község egyik legrégibbi szakiparosa, üzlete városi nívójú. A világháborúban mint huszárőrmester teljesített frontszolgálatot, többször sebesült, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Mindenkor lelkes támogatója volt a hazafias és magyar ügyeknek. Neje: Ursuli Berta.

Vaszi Ferenc molnármester, Kadács. Sz. 1914. Kisgalambfalva. Ősrégi székely eredetű család, édesatyja: †János, is molnármester volt. Atyja 1941-ben hunyt el és halála után vette át önállóan a család tulajdonát képező vízimalom kezelését. Kizárólag vámőrléssel foglalkozik. Mestersége mellett gazdálkodást is végez. Tekintélyes polgára a községnek. Neje: Izsák Eszter, aki erdélyi családból származik.

Vágási Mihály gazdálkodó, Vágás. Sz. 1876. u. o. Székely gazdacsaládból ered, a szülői házban tanult meg gazdálkodni, jelenleg 14 hold földön foglalkozik őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel. A

világháborúban a 12-es tüzér ezr.-ben az orosz fronton küzdött, mint főtüzér szerelt le. A románok házát felgyújtották, vagyonát teljesen elpusztították, őt magát magyar érzelmei miatt teljesen tönkretették. Neje: Győrffy Vilma, aki szintén székely családból származik.

Vágásy Géza gazdálkodó, községi főbíró, Vágás. Sz. 1902. u. o. Törzsökös székely nemes családból ered, iskoláit Ujhután végezte, majd a szülői házban tanult meg gazdálkodni. Saját földjén őstermeléssel és haszonállatok tenyésztésével foglalkozik. A M. P. lelkes tagja, a Hangya és a Tejszöv. vezetőségi tagja, rk. egyház tanácstagja. Neje: Antal Rebeka, örökbefogadott gyermeke: Teréz. A község első magyar bírája a megszállás óta.

Vágásy Pál gazdálkodó, Vágás. Sz. 1915. Székelydobó. Törzsökös gazdacsalád leszármazottja, édesatyja mellett tanulta a föld megművelését, jelenleg 26 hold földbirtokán gazdálkodik. A hazafias és magyar kultúregyesületek munkájában mindenkor részt vett. Neje: Dobay Klára, aki szintén erdélyi családból ered.

Vámos Sándor kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1884. Hajduszoboszló. Iskolái elvégzése után Nagyvárad, Kolozsvár és Budapesten fejlesztette szaktudását és 1910-ben Marosvásárhelyen lett önálló. A világháborúban mint számvevő őrmester szerelt le. Első neje: †Zelker Mária volt. Házasságából három gyermeke van: Katalin, Géza és Éva, második neje: Marton Erzsébet, gyermeke: Ágnes.

Váncsa Mihály gazdálkodó, Zalán. Sz. 1871. u. o. Törzsökös székely nemes családból ered, atyja: †János, gazdálkodó, édesanyja: †Tamás Katalin. Iskolái elvégzése után a Máv. szolgálatába lépett, ahol 22 évi felelősségteljes szolgálat után vonult nyugalomba. Vendéglőt létesített saját erejéből és szorgalmából, melyet azóta megszakítás nélkül vezet. Katonaéveit Fogarason töltötte, a hazafias és kultúregyesületek mindenkori támogatója. Neje: Szakács Rozália, gyermekei: János, Sándor és ajos, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Várady Albert sóváradi, ref. lelkész, Mezőpanit. Sz. 1889. Demeterfalva. Atyja: †Mihály, édesanyja: †szentsimoni Balogh Karolina. Marosvásárhelyen tett érettségit és Kolozsváron 1912-ben szentelték pappá, azóta megszakítás nélkül itt végzi hivatását. Többször meghurcolták és bántalmazták magyarsága miatt, több vallásos és szociális irányú cikke jelent meg nyomtatásban. 12 évig volt az egyházmegye tanügyi belmissziói előadója. Egyházkerületi képviselő és egyházmegyei tanácsos. A M. P. elnöke. Az egyházmegyei lelkészi egyesületnek 1934 óta elnöke. Neje: Melczer Julianna, okl. tanítónő, gyermekei: Albert és Ibolya.

Várady János gazdálkodó. Sóvárad. Sz. 1890. u. o. Atyja: †János, édesanyja: Sebe Karolin volt. A szülői házban tanult meg gazdálkodni, jelenleg 32 hold földjén folytat korszerű, belterjes gazdálkodást. A világháborúban a 22-es h. gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, sebesült. A Hangya elnöke, volt Hitelszöv. elnök és M. Párti tag. Neje: Moldován Anna, aki szintén székely családból származik.

Várady F. Kálmán kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1898. u. o. Székely nemes család leszármazottja, édesatyja: †Sándor, is kereskedő volt, aki mellett szabadult fel és 1936-ban lett önálló, átvéve édesatyja által 1892-ben alapított üzlet vezetését. A M. P. és a Népközösség tagja, szakképzett, intelligens kereskedő, a hazafias és kultúrintézmények támogatója. Neje: Schrank Ilona, gyermeke: Klára.

Várady Szász István kerékgyártómester, Tancs. Sz. 1903. u. o. Iskolái elvégzése után a kerékgyártó ipart tanulta ki és szaktudásának fejlesztése után önerejéből és szorgalmából lett önálló mester. Képzett, jónevű iparosa a községnek, a megszállás alatt magyar érzelmeit soha meg nem tagadta. Neje: Ercsi Irén, gyermekei: István, Ambrus, Rozália, Olga és Lajos.

Várady Szőcs Antal gazdálkodó, Nagyernye. Sz. 1912. u. o. Atyja: Sámuel, édesanyja: Csiszár Mária volt. Őstelepes székely gazdacsaládból származik, őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. A ref. egyház presbitere, a kulturális és hazafias célú mozgalamk támogatója. Neje: Simon Irén, fia: Ferenc.

Váry Domokos küstnödi és martonosi, unit. lelkész, Homoródszentpál. Sz. 1886. Siménfalva. Törzsökös lófő székely családból ered, a család eredeteti nemes neve Váraljay volt, melyet a XIX.-ik században rövidítettek le. Középiskoláit Kolozsváron végezte és 1915-ben fejezte be theológiai tanulmányait, 1916-ban szentelték pappá. Azóta megszakítás nélkül végzi nemes hivatását és vezeti egyházának híveit. A M. P. helyi elnöke, több mint 20 gazdakört szervezett meg mint EGE int. biz. tag, a Hangya, a Tejszöv. vezetőségi tagja, a Hitelszöv. elnöke. A székelyudvarhelyi egyházközség jegyzője és helyettes esperese. A megszállás alatt sok harcot kellett megvívnia hívei érdekében. Több irodalmi munkája jelent meg nyomtatásban, főleg a Székelyföldön. Többször nyert pályadíjat. Az „Unitárius Közlöny" belső munkatársa. Neje: bágyi és homoródalmási Baczó Eszter, gyermekei: Magdolna és Éva.

Váry Domokos gazdálkodó, Magyarandrásfalva. Sz. 1914. Kiskede. Atyja: †Domokos, 1917-ben a világháborúban halt hősi halált. Ősrégi székely nemes családból származik. Iskolái elvégzése után mint burkolatkészítő és burkoló szabadult fel és 1937 óta folytat őstermelést saját földjén. A község tekintélyes polgára, a M. P. tagja, közs. képv. test. tag. Neje: Fazekas Rozália, gyermeke: Domokos.

Várna László Máv. tisztviselő, Marosvásárhely. Sz. 1898. u. o. Atyja: †László, cs. és kir. őrmester. Tanulmányai elvégzése után a Máv-hoz mint tisztviselő került, ahol 1915 óta teljesít felelősségteljes szolgálatot. A hazafias és magyar ügyek mindenkori pártolója volt. Neje: Török Rozália, gyermekei: Ibolyka és Tibor.

Várnai Győző és Friedmann Márkusz kereskedők, Marosvásárhely. A város autószaküzlete, mely autók vételével, eladásával, valamint azokhoz tartozó felszerelésekkel és alkatrészek eladásával foglalkozik. Cégtulajdonosok: Várnai Győző és Friedmann Márkusz.

Váró Gézáné dr. sz. Csató Gabriella jankafalvi, a székelyudvarhelyi ref. tanítóképzőintézet igazgató-tanára, Székelyudvarhely. Sz. Dicsőszentmárton. Atyja: jankafalvi Csató Gábor, Kisküküllő megye utolsó magyar alispánja volt. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön és Budapesten végezte, a székesfővárosnál kezdte pályafutását, majd 1920-ban tért haza Erdélybe, ahol Nagyenyeden, Brassón tanított, majd a székelyudvarhelyi tanítóképző intézet tanára, illetve igazgatója lett. Férje: dr. Váró Géza, székelyudvarhélyi ügyvéd.

Vágó Pál dr. bágyoni és szentbenedeki, járásbírósági végrehajtó, Maroshévíz-Budapest. Sz. 1890. Nagyenyed. Törzsökös. székely nemes család leszármazottja, atyja: †Lajos, édesanyja: lécfalvi Bitay Ottilia volt. Aranyosszéki primor lófő székely nemes családból ered, tanulmányait Nagyenyeden, Kolozsváron és Budapesten végezte. A világháborúban a 22-es h. gy.-ezr.-ben az orosz fronton fogságba esett, ahol öt évet szenvedett. Zászlósi rangban szerelt le. Neje: Csíkszentmártoni Szabó Jolán, gyermekei: Jolán, Piroska és Pál,

Várterész István közs. körjegyző, Lukafalva. Sz. 1889. Gyergyóremeté. Törzsökös székely nemes családból származik, atyja: †Gergely, édesanyja: †Várterész Rebeka. Középiskoláit Székelyudvarhelyen, a jegyzői tanfolyamot Marosvásár-, helyen végezte. Pályafutását Magyarpéterlakán kezdte meg, onnan Körtvélyfájára került, majd a világháború kitörésekor a 82-es székely gy.-ezr.-ben az orosz harctéren mint zászlós került fogságba, ahol 5 évig szenvedett. 52 napi hajóutat tett meg Szibériából hazajövetelekor. Magyar volta miatt sokáig nem jutott állásához, 1940-ben lett Erdély felszabadulásakor körjegyző, azóta nagy hozzáértéssel és szeretettel végzi a körjegyzőség ügyeit. Három gyermekét nevelte fel hazafias szellemben, minden magyar, hazafias és kultúrügynek támogatója.

Vecserdi András gazdálkodó. Marossárpatak. Sz. 1902. u. o. Ősrégi székely család leszármazottja, atyja: †János, édesanyja: Böjthe Mária volt. Iskolái elvégzése után atyjától tanult meg gazdálkodni és 1928 óta foglalkozik önállóan őstermeléssel. A Tejszöv. ügyv. igazgatója, a M. P. és a Szövetkezetek munkájának, lelkes támogatója. Neje: Demeter Zsuzsámra, gyermekei: András és Erzsébet.

Venczel Lajos gazdálkodó, Korond. Sz. 1878. u. o. Székely gazdacsaládból származik, atyja: †Lajos, édesanyja: †Fábián Anna. 1899 óta gazdálkodik önállóan saját földjén. Mint a község tekintélyes polgára, a M. P.-nak volt elnöke és 6 évig községi bíró. 30 éve a Közbirtokosság elnöke és a Fogy. Szöv. pénztárnoka. A megszállás alatt magyar hazafiassága miatt sok üldöztetésben volt része, de magyarságát mindvégig megtartotta. Kötelező katonaéveit a 34-es tüzér ezr.-ben szolgálta le. Neje: Nagy Róza, gyermekei: Mihály, György, Juliánna, Péter, Lajos és Ákos, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Venczel Miklós mészárosmester, Marosvásárhely. Sz. 1918. u. o. Atyja: †István, édesanyja: Moldován Etelka volt. Iskolái elvégzése után a húsiparban szabadult fel és szaktudásának fejlesztése után 1940-ben nyitotta meg üzletét saját erejéből és szorgalmából. Intelligens, képzőit húsiparos, minden idejét ipara fellendítésére fordítja.

Venczel Mózes gazdálkodó, Korond. Sz. 1883. u. o. Atyja: †Lajos, édesanyja: †Fábián Anna. Törzsökös székely gazdacsaládból ered, édesatyja mellett gazdálkodást tanult, majd önálló gazda lett. A világháborúban a 44-es tüzér ezr.-ben az orosz, olasz fronton harcolt, az olaszok fogságába került. A II. o. ezüst viti. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa, mint tizedes szerelt le. Az Erdélyi Párt és a Gazdakör elnöke, a M. P. tagja. Neje: Barta Márta,

hét gyermekét nevelte fel magyar szellemben.

Veress András gazdálkodó. Oroszhegy. Sz. 1879. u. o. redeti székely nemes családból született, iskolái elvégzése után mint községi tisztviselő kezdte pályafutását, majd erdőkitermelési felügyelő volt. Jelenleg mint önálló gazda munkálkodik. A világháborúban a 24-es h. ezr.-ben teljesített szolgálatot. Volt községi és közbirtokossági pénztáros, jelenleg a Tejszöv. pénztárnoka, rk. egyháztanácstag, a kultúregyesületek önzetlen és lelkes résztvevője és támogatója. Első neje: †Szász Juliánna, második neje: †Bálint Veronika, a harmadik neje: †Tifán Borbála. Gyermekei: Sára, Ferenc és Ilona.

Veress Adám gazdálkodó, Kászonaltiz. Sz. 1899. u. o. Székely nemes családból származik, az 1300-as években már Székelyföldön éltek ősei. Atyja: †Imre, a község tekintélyes polgára volt. Középiskolai érettségit Csíkszeredán tett, majd a világháborúban a 24-es gy.-ezr.-ben orosz és olasz fronton harcolt, sebesült, majd a Székely hadosztály kötelékében teljesített szolgalatot. Mint hadnagy szerelt le, az I. és II. o. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Jelenleg 60 hold földön folytat korszerű, belterjes gazdálkodást. Magyarsága miatt több ízben tartóztatták le a megszállás alatt. A M. P. volt elnöke, Nemzetvédelmi Szöv. tag, a Hangya igazgatója, a közs. képv. test. és a vármegyei törv. hat. biz. tag. Neje: István Julianna, gyermekei: Árpád és Margit.

Veress Árpád telegdi, okl. gyógyszerész, Szászrégen. Sz. 1867. Vaád. Törzsökös székely nemes famíliából ered. Atyja: †Adolf, anyja: †Kozgária Franciska. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Kolozsváron végezte, 1895 óta önálló gyógyszerész. A M. P. helyi csoportjának tagja, a hazafias és kultúr egyesületek lelkes támogtója. Neje: Balázs Mária, gyermekei: Árpád gyógyszerész, vitéz Veress Zoltán tüzéralezredes, Mária okl. gyógyszerész Gyékényesen és Irén férj. Brassóy Béláné gyógyszerész neje.

Veress Ferenc gazdálkodó, Szentbenedek. Sz. 1882. Székelyszállás. Törzsökös székely családból származik. Atyja: †Mihály tekintélyes gazdálkodó volt. Jelenleg 18 hold földön foglalkozik őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel. A világháborúban a 82-es székely ezr.-ben az orosz, olasz és román fronton harcolt, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A M. P. volt lelkes tagja, a hazafias és kulturális egyesületek résztvevője. Neje: Lukács Regina, gyermekei: Irma, Mihály, Ferenc, Mária és Róza, kiket magyar szellemben nevelt.

Veress Gábor dr. árkosi m. kir. kormányfőtanácsos MÁV igazgató, Budapest. Sz. 1885. Kolozsvár. Törzsökös székely unit. család leszármazottja. Atyja: dr. Vilmos, anyja: malomvizi Malom Aranka. Tanulmányai elvégzése után a Vasút kötelékébe lépett és nagy szaktudása és rátermettsége révén MÁV igazgató, m. kir. kormányfőtanácsos és az Ibusz alelnök-vezérigazgatója lett. Neje: Lugossy Bruz Riza, gyermeke: Kató.

Veress Gábor gazdálkodó, Csíkszent-Simon. Sz. 1893. Törzsökös székely gazdacsalád leszármazottja. Édesatyja tanította meg a föld megmunkálására, jelenleg 25 hold földön gazdálkodik. A világháborúban a 34-es tüzér-ezr.-ben orosz és olasz fronton küzdött, mint főfüzér. A II. o. ezüst vit. é., a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A község tekintélyes polgára, volt községi másodbíró és tanácsos, Közbirtokossági elnök és pénztáros. Jelenleg az Erdélyi Párt tagja és a Gazdakör pénztárosa. Neje: Koródy Teréz, gyermekei: Dénes, Gábor, Regina és Sándor.

Veress Gizella állami tanítónő, Lisznyó. Sz. 1916. Igrici. Atyja: †Károly, ref. ig.-tanító, jónevű pedagógus volt, édesanyja: Gere Malvin volt. Tanulmányait Miskolcon és Kecskeméten végezte, ahol oklevelet nyert 1940-ben Lisznyón kezdte pedagógiai munkásságát.

Veress György vasúti nyugdíjas, Bordás. Sz. 1871. Törzsökös székely nemes családból ered. Atyja: †György gazdálkodó volt. Gazdálkodást tanult a szülői háznál, majd 1895-ben a vasút kötelékébe lépett, ahol 25 évet töltött el. Felelőségteljes szolgálatát mindenkor a legnagyobb megelégedésre végezte el. A M. P. volt tagja. Neje: Dávid Mária, gyermekei: Lajos, József, György, Ilonka és Albert.

†Veress Gyula telegdi, ny. méneskari százados, Nyárádszereda. Sz. 1879. Alsővenice. Tanulmányait Nagyszebenben végezte és mint méneskari százados teljesített szolgálatot különböző városokban és 1916-ban súlyos lovasszerencsétlenség érte, ebből eredő betegségében hunyt el 1921-ben. özvegye farkaslaki Hints Róza. Gyermekei: Tibor okl. gyógyszerész, Lóránt vm. szoc. szerv, tisztviselő, és Tihamér Béla gimnáziumi tanuló, akit magyar dal éneklése miatt letartóztattak, 3 napon keresztül súlyosan ütötték, verték, államgyalázással vádolták és felségsértéssel, 2 évi börtönre ítéltek, melyből $8^1/_2$ hónapot tötött ki a kolozsvári, marosvásárheíyi és dési börtönökben és csak a Szentszék közbenjárására Szabadult ki fogságából 1940 jún. 12-én.

Veress István gazdálkodó, Gernyeszeg. Sz. 1907. Törzsökös székely gazdacsaládból ered. Atyja: †György tekintélyes gazda, huzamosabb ideig volt Amerikában, vagyonát főleg ott szerezte, majd hazatérve gazdálkodni kezdett és a világháborúban az orosz fronton 1916-ban halt hősi halált Édesanyja: †Vajda Júlia volt. Gyermekkorát Amerikában töltötte, fiatalon került árvaságra, azóta két keze munkájával és szorgalmával kereste meg kenyerét. A község tekintélyes gazdája lett, a ref. egyház presbitere, községi tanácsos, a Gazdakör ügyvezető elnöke. A román megszállás alatt egy magyar gyalázó románt megütött, ezért elfogták, súlyosan bántalmazták, állandó megfigyelés alatt tartották, családjával együtt sokat szenvedett. Neje: Ölvedy Karolina, gyermekei: Magda és Juliska.

Veress József kereskedő, Ikafalva. Sz. 1900. Dálnok. Atyja: †Mózes gazdálkodó volt. Gazdacsalád leszármazottja. Iskolái elvégzése után a kereskedést tanulta ki, és saját erejéből és szorgalmából 1934-ben lett önálló. A világháborúban az olasz fronton, majd a székely hadosztályban teljesített szolgálatot. Szakképzett, intelligens kereskedő, kizárólag üzlete fellendítésére fordítja idejét. Neje: Boér Juliánna, gyermekei: Gyula és Emma.

Veress József márkosfalvi, állami tanító, Felsőcsernáton. Sz. 1886. Törzsökös székely családból ered. Atyja: †András, édesanyja: Rákosy Zsuzsánna volt. Tanulmányait Kézdivásárhelyen, Hosszúfalun és Déván végezte, 1908-ban nyert oklevelet. A világháborúban a 24-es gy.-ezr.-ben mint hadnagy az orosz és az olasz fronton teljesített szolgálatot, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Hazafias magatartása miatt a román megszálás alatt 20 évig nem taníthatott és többször bántalmazták is. Minden kulturális, hazafias és társadalmi egyesület támogatója, jelenleg a Felsőcsemátoni iskola tanítója. Neje: Szőcs Teréz.

Veres László földműves, községi albíró, Rigmány. Sz. 1903. u. o. Régi székely nemesi családból származik. A család Rákóczi fejedelem idejében kapta nemességét, ennek előtte a család Szilágyságban lakott. Iskoláit Rigmányban végezte, 1939 óta gazdálkodik önállóan. A Hangya igazgatója és pénztárnoka a Tejszövetkezet ügyv. igazgatója. A M. P.-nak volt tagja és a kisebbség érdekében mindenkor exponálta magát. Neje: Kádár Olga, gyermeke: Eliza.

Veress Márton dr. körorvos, Görgényszentimre. Sz. 1893. Kolozsvár. Atyja: Mátyás, anyja: Jakobi Eszter volt. Törzsökös székely nemes család leszármazottja. Kolozsváron végezte tanulmányait és 1922-ben nyerte doktori diplomáját. Magyargyerőmonostoron kezdte működését, és 1931-ben került mint körorvos Görgényszentimrére. A világháborúban a 26-os cs. és kir. esztergomi ezr.-ben teljesített szolgálatot, mint egészségügyi zászlós került az oroszok fogságába, ahol 6 évig sínylődött. Minden szociális és kulturális megmozdulásban részt vesz. Neje: Járay Margit.

Veress Sándorné özv. községi szülésznő, Középajta. Iskolái elvégzése után Szombathelyen szülésznői tanfolyamot hallgatott, ahol oklevelet nyert. Magángyakorlatot folytatott és 1904 óta községi szülésznő. Felelőségteljes szolgálatát mindenkor teljes megelégedésre töltötte be. Férje: †Veress Sándor a község tekintélyes iparosa, műszobrász volt, aki 1904-ben hunyt el, leánya: Ilona férj. Incze Józsefné.

Veress József kovácsmester, Kovászna. Sz. 1898. Törzsökös székely katonacsaládból származik. Atyja: †György, anyja: †Szász Teréz. Kézdivásárhelyen és Kovásznán végezte iskoláit, majd a kovácsiparban szabadult fel. 1929-ben lett saját erejéből és szorgalmából önálló. Saját födjén gazdálkodással is foglakozik. A világháborúban az 52-ik k. gy.-ezr.-ben az orosz, román és az olasz fronton harcolt. A K. cs.-k. és a bronz vit. é. tulajdonosa. A megszállás alatt magyarságáért hadbíróság elé állították. A község tekintélyes polgára és a másodbírói tisztséget tölti be. Neje: Ziegler Teréz.

Veress Kálmán gazdálkodó, Székelyszállás. Sz. 1903. Törzsökös székely nemes családból származik. Atyja: †József gazdálkodó, anyja: Károly Katalin volt. A szülői házban tanult gazdálkodni, jelenleg őstermeléssel foglalkozik. A Gazdakör és a M. P. tagja, a község bírája. Neje: Veress Veronika, gyermekei: Endre, József és Olga.

Veress Kálmán gazdálkodó, Csókfalva. Sz. 1894. Rigmány. Atyja: Béni, anyja: Kacsóh Lívia volt. Középiskoláit Marosvásárhelyen végezte, majd édesatyja mellett gazdálkodni tanult. A világháborúban a 62-es k. gy.-ezr.-ben mint tizedes küzdött, sebesült, a K. cs.-k. tulajdonosa. A Hangya Szöv. és. a Gazdakör tagja, a kulturális és szociális egyesületek támogatója. Neje: Faluvégi Rozália, gyermekei: Erzsébet és Kálmán.

Veress Károly dálnoki, községi körjegyző, Nyárádszereda. Sz. 1900. Aranyosgerend. Atyja: †Károly ref. lelkész, anyja: Dali Irma volt. Középiskoláit Nagyenyeden végezte és 1922-ben lépett a közig. pályára. A bécsi döntés után román területen maradt községből jött át Nyárád-

szeredára, ahol mint körjegyző teljesíti hivatását. Neje: Bozzer Juliánna okl. óvónő, gyermekei: Ildikó és Károly.

Veress Lajos mészáros és hentes mester, Kászonaltiz. Sz. 1870. Kászonfeltiz. Törzsökös székely nemes családból származik, nagyatyja: †Dénes, az 1848-as szabadságharc honvédtisztje volt. Iskolái elvégzése után a húsipart tanulta és szaktudásának fejlesztése után saját erejéből lett önálló mester. Az Erdélyi és a M. P. tagja, volt másodbíró, a Hitelszöv. elnöke. Neje: Salamon Karolina, két nevelt gyermeke van: Kazacsay Matild férj. dr. Weisz Mórné és Antal dr. kórházi orvos.

Veress Lajos fitodi, gazdálkodó, községi bíró, Illyefalva. Sz. 1882. Tősgyökeres székely nemes családból ered. Atyja: †Antal r. k. kántortanító volt. 4 középiskolát végzett, majd a családi birtokon kezdett gazdálkodni, jelenleg 25 hold földön folytat korszerű gazdálkodást. A világháborúban mint őrmester harcolt, sebesült és a 24-es gy.-ezr.-ben orosz és olasz fronton fordult meg. A II. o. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A M. P. volt bizalmi embere, ezért letartóztatták, bezárták és megverték, az Erdélyi Párt alelnöke, harmadízben bírája a községnek. Tisztségét közmegelégedésre tölti be. Neje: Reznek Róza, fia: Ákos tanítóképzős.

Veress Mátyás ny. ig.-tanító, Bözödújfalu. Sz. 1881. Rigmán. Nemes családból ered. Atyja: †Dénes tekintélyes gazdálkodó volt. Tanulmányait Nagyenyeden 1901-ben végezte és Nyárádszenttamáson, majd Székelyberén volt ig.-tanító és 1938-ban vonult nyugalomba. Elismert jónevű pedagógus volt, többször részesült elismerésben és kitüntetésben. A világháborúban mint hadnagy a 62-es k. gy.-ezr.-ben orosz és olasz fronton harcolt, sebesült, a bronz vit. é., a bajor kereszt és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje: tarcsafalvi Pálffy Eszter, gyermekei: László és Árpád. A község pénztárosa, a Hangya ügyv. igazgatója, volt Szövetkezeti elnök és községi képviselő.

Veress Mózes községi főbíró, Bögöz. Sz. 1880. Székely gazdacsaládból ered, a szülői háznál tanult meg gazdálkodni. A világháborúban a 22-es h. gy.-ezr.-ben orosz, olasz, román fronton küzdött, sebesült, esztendők óta vesz részt a közügyek vezetésében, az Olvasókör és a Tejszöv. elnöke, a Közbirtokosságnak jegyzője, közgyám és a község főbírája. Neje: Csomor Mária, gyermekei: Mózes, Albert és István, kiket magyar szellemben nevelt.

Veress Sándor gazdálkodó, Vajdaszentiván. Sz. 1892. Magyarbölkény. Szabad székely gazdacsaládból ered. Atyja: †Péter, anyja: Menyhárt Zsuzsánna volt. A szülői házban tanult gazdálkodni és a világháborúban az orosz, olasz és francia fronton küzdött, mint szakaszvezető, sebesült, két II. o. ezüst, bronz vit. é. a német szolgálati és a K. cs.-k. tulajdonosa. Az egyháztanács, a Gazdakör és a M. P. tagja, a Hangya felügy. biz. tagja. Neje: Biró Anna, gyermekei: Ilona férj. Ujlaki Andrásné és Péter.

Veress Tamás kovácsmester, cséplőgéptulajdonos, Kovászna. Sz. 1898. Iskolái elvégzése után a kovácsiparban szabadult fel és 1922-ben lett önálló mester. Többször részesült ipari kitüntetésben és jutalomban, tanonc és segédkorában is. Elismert, jónevű szakiparos, 1926 óta bércséplléssel is foglalkozik. A világháborúban mint tizedes a 2-ik gy.-ezr.-ben az olasz fronton küzdött egyszer sebesült. Az Ipartestület vezetőségi tagja, volt. álelnöke, 1941 óta pedig elnöke, a ref. egyház presbitere. Családja nemes leszármazás. Neje: Szász Zsuzsánna.

Vertén L. István kereskedő, Kézdivásárhely. Székely lófő nemes családból származik. Iskolái elvégzése után a világháború kitörésekor az olasz frontra került és mint 60%-os rokkant került haza. Hadnagyi rangban szerelt le, a II. o. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. Neje nevén női kalap és kézimunka szaküzlet van Kézdivásárhelyen, amely az úri közönség kedvelt bevásárlási forrása.

Vertel Márton sütőmester, Marosvásárhely. Sz. 1893. Sóvárad. Székely család leszármazottja. Iskolai elvégzése után Petrozsényben szabadult fel, 1929-ben Aranyosgyéresen nyitotta meg műhelyét. Innen 1940-ben került mint menekült magyar területre. Minden idejét ipara fellendítésére és fejlesztésére szenteli. A Vasgárda terrorja elől volt kénytelen elmenekülni. A világháborúban 23 hónapig volt az oroszok fogságában, ahonnan szökve menekült meg. Neje: Kállay Aranka.

Veszprémi Demeter ref. lelkész, Márkod. Sz. 1893. Maroskecze. Törzsökös székely nemes családból ered. Középiskoláit Tordán, a teológiát Kolozsváron végezte el. Zilahon segédlelkész volt, majd Koronkán mint esperesi káplán működött és 1924-ben került Márkodra. A bekecsaljai ref. egyházmegye számvevője. A M. P. tagja, magyar érdekek védelme miatt többször került a megszállás alatt összeütközésbe a románokkal. Neje: Gál Kornélia ref. tanítónő, gyermekei: Kornélia, Lóránt és Klára.

Vetési Erzsébet tanítónő, Nyárádszentlászló. Sz. 1919. Kolozsvár. Atyja: Albert vasúti tisztviselő, anyja: Vadadi Nagy Ágnes volt. Ősrégi székely nemes családból ered. Nagyszebenben végezte tanulmányait és Kisadorjánban kezdte pályafutását, onnan került Nyárádszentlászlóra 1940-ben.

Vezsényi József szűcsmester, Csíkszereda. Sz. 1910. Csíkszépvíz. Atyja: Sándor, anyja: Kozma Zsuzsánna volt. Nemes családból származik, édesanyja régi székely nemesi eredet. Iskoláit Csíkszépvizen, az ipariskolát Brassóban végezte, mely után a szűcsipart tanulta ki. Szaktudását Bukarestben, Kolozsvárott, Marosvásárhelyen, Budapesten és Miskolcon gyarapította, 1937-ben Csíkszeredán önállósította magát. Állandóan 4 személyzettel dolgozik, jelenleg a Glóbus magyar nyersbőripar beszerző rt.-nak csíkmegyei megbízottja. Az Ipartestületnek ig. tagja és könyvtárosa, a M. P. tagja, a brassói ifjúsági M. P.-nak elnöke volt huzamosabb időn keresztül, az EKE rendes tagja, több sportegyesületnek tagja. A megszállás alatt a magyar és hazafias érdekek lelkes híve és önzetlen támogatója volt.

Vécsey Gyula elektrotechnikus mester, Csíkszereda. Sz. 1908. Lófő nemes székely családból ered. Középiskoláit Csíkszeredán és Budapesten végezte, majd műegyetemi hallgató volt és építész, elektró.-technikai felsőtagozatot végzett Budapesten, ahol 1934-ben oklevelet nyert. 1935-ben Vécsey és Biró néven társas alapon lett önálló, 1940,óta egyedüli cégtulajdonos. Rádiólaboratórium, villamossági és rádió cikkek szaküzlete. A M. P. választmányi tagja, a Népközösség volt titkára, az EKE tagja. Neje: Róka Margit, gyermekei: Gyula és Zsolt.

Végh Benjámin unitárius tb. esperes, Árkos. Sz. 1881. Tordátfalva. Székely nemesi család sarjt, 1620-ban kaptak nemességet ősei. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Kolozsváron végezte, 1907-ben szentelték föl. 1904-ben kezdte el lelkészt működését Árkoson, mint hitoktató, majd ugyanitt lett 1904-ben rendes lelkész, 1925 óta tb. esperes. A Hangya Szöv. ügyv. igazgatója, elnöke, a Gazdakör elnöke, a Dalárda elnöke, egyházi tanácsos.

Végh Imre községi írnok, Székelyzsombor. Sz. 1902. Homoródkarácsonfalva. Ősrégi székely nemes családból származik. Tanulmányait Fogarason végezte és mint magántisztviselő tevékenykedett. 1940 óta községi írnok. Neje: Szigeti Piroska, gyermekei: József és Imre.

Végh István gazdálkodó, ny. h. tiszthelyettes, Mezőbánd. Sz. 1886. Mezősámson. Atyja: †István gazdálkodó volt. Székely nemes családból származik. 4 középiskolát végzett, majd katonaéveinek leszolgálása után mint továbbszolgáló a m. kir. honvédség kötelékében teljesített szolgálatot, majd a világháborúban a szerb, orosz és olasz fronton küzdött, kétszer sebesült. Kitüntetése: az I. o. ezüst, a bronz vit. é., K. cs.-k., a II. o. bajor kereszt, a német harcos ezüst érem és a bajor jub. kereszt. 1941-ben ismét a magyar hadsereg kötelékébe kérte magát és mint tiszthelyettes teljesít szolgálatot. Családjával 20 hold földjén gazdálkodással is foglalkozik. A hazafias és kulturális egyesületek mindenkori támogatója volt. Neje: Rácz Katalin, gyermekei: Béla, József és Balázs.

Végh József ádámosi, gazdálkodó, Tordátfalva. Sz. 1868. Törzsökös székely nemes családból ered. Atyja: †Sámuel községi bíró, tekintélyes polgár volt. Iskolái elvégzése után édesatyja tanította a föld megmunkálására és 1886-ban lett önálló. Jelenleg 62 hold földjén őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. Egyházának kebli tanácsosa, a M. P. tagja, volt községi bíró és 30 évig virilis képviselő. Tiszteletreméltó polgára a községnek. Neje: †Fekete Zsuzsánna, 1922-ben hunyt el. Gyermekei: József, Irma és Ákos.

Végh Károly vendéglős, Marosvásárhely. Sz. 1906. Atyja: Sándor, anyja: Helén volt. Ősrégi székely családból ered. Marosvásárhelyen végezte iskoláit, mint asztalosinas kezdte pályafutását. Iparában fel is szabadult és önálló mester lett. 1940-ben ipara mellett a vendéglős ipart is gyakorolja. A Marosvásárhelyi Asztalos Ipartársulat választmányi tagja, a kultúregyesiiletek támogatója. Neje: Darvas Ilona, gyermekei: Ibolya és Magda.

Vékás Elek kereskedő és kocsmáros, gazdálkodó, Kisgalambfalva. Sz. 1878. Székely gazdacsaládból származik. Atyja: †Mózes is gazdálkodó volt. Iskolái elvégzése után az ősök által szerzett földön kezdett munkálkodni, jelenleg 20 hold földön gazdálkodik. 1921-ben üzletet és kocsmát létesített, melyet azóta megszakítás nélkül vezet. A M. P. tagja, volt községi pénztáros. A világháborúban a 22-es h. gy.-ezr.-ben teljesített szolgálatot. Neje: Demeter Mária, gyermekei: Elek, Albert, Erzsébet és Emma.

†Vida Géza tanító, Sepsiszentkirály. Törzsökös székely nemes családból származik, oklevelének elnyerése után mint pedagógus a Székelyföldön működött, végigküzdötte a világháborút és mint őrmester szerelt le. 1938-ban hunyt el. Kiváló közismert pedagógus volt. özvegye székely nemes családból származik, kinek atyja: †Kerekes Pál tanító, anyja: Kováts Borbála volt. Gyermekei: Vilma, Sarolta, Piroska, Mária férj. Blaskó Lajosné.

Vida Mária férj. Csomafáy Imréné postatiszt, író és magánzó, Marosvásárhely.

Atyja: †Vida Árpád kiváló festőművész, nagyatyja: Vida Gyula m. kir. honv. tábornok volt. Művészi tehetséggel megáldott ősrégi székely leszármazás, aki évtizedes művészi és írói munkát fejt ki és több kötetes kulturális értékeket gyüjtött össze. Fia: csomafai Csomafáy Károly festőművész, műszaki tisztviselő.

Vida Péter cipészmester, Marosvásárhely. Sz. 1896. Atyja: †Károly, édesanyja: Szilágyi Eszter volt. Iparát Segesváron tanulta és 1924-ben lett önálló mester. 1940-ben román állampolgárságáról lemondott és magyar területre ment át. A segesvári ref. egyháznak volt presbitere, a Munkakamarának tagja, a Székely Alkalmazottak alelnöke, a Magyar Népközösség int. b. tagja. A világháborúban az orosz, olasz és román fronton küzdött, K. cs.-k. kitüntetése van. Szakképzett, jónevű iparosa a városnak. Neje: Deák Berta, gyermekei: Géza, Péter és Károly.

Viktória Általános Gazdasági Szövetkezet, Csíkszentdomokos. üzletágai fafeldolgozás, gőzmalom vámőrlésre, villanytelep közvilágításra, mészégetés, kőtermelés, tejfeldolgozás és újabban terménybeszerzés és értékesítés. 1904-ben alakult Szövetkezet előbb csak hiteléletre terjedt ki, az 1935-ben alakult Általános Gazdasági Szövetkezet pedig szövetkezeti alapon létesült. A két szövetkezet egyesítés előtt áll és „Felcsíki Székely Erdőipari és Gazdasági Szövetkezet" néven fog tovább működni. Eddigi munkakörét megtartva a fűrészáru és épületfa kereskedelemre terjeszti ki munkakörét és az anyaországi piacokkal keres közvetlen kapcsolatokat. A tagok létszáma cca 500, az üzletrészтőke 50.000 pengő. Keresztény, magyar altruista szövetkezet. Tisztikara: ügyv. ig. dr. Karda Ferenc, fűrészüzemi és faosztályvezető Karda Károly, malom- villany- és mészüzem veető Karda Árpád. Egy könyvelő, egy erdőkezelő tisztviselő, 9 tagú igazgatóság és 3 tagú felügyelőbizottság végzi az ügyvezetést és ellenőrzést.

Viktória Hitelszövetkezet, Csíkcsekefalva. Alakult 1938-ban. A Szövetkezet altruista alapon létesült, célja a gazdatársadalom megsegítése, kisebb kölcsönök nyújtásával. 9 tagú választmány és 6 felügyelő biz. tag vesz részt a Szövetkezet ügyvitelében. Központja Kolozsváron székel Elnök Szőke Mihály ny. gazdasági iskolai tanár, alelnök Bartha Ádám megyebíró, pénztáros Gondos Imre gazdálkodó, könyvelője Szőke Ágoston ny. ig.-tanító.

Vild Mihály malomtulajdonos, Havad. Sz. 1898. Borszék. Törzsökös székely nemes családból származik. Atyja: Mihály bányász volt. Iskolái elvégzése után a kőműves iparban szabadult fel és mint segéd Borszéken fejlesztette szaktudását. A molnáriparra később tért át és a jelenlegi malmot 1931-ben vetette meg, azóta foglalkozik vámőrléssel. Üzeme 25 lóerős, szívógáz-motoros meghajtású. Átlagos napi teljesítőképessége 3000 kg. A M. P. tagja, hazafias egyesületek támogatója. Neje: Mészáros Anna, gyermekei: Mária és Frida.

Vinczeffy Józsefné gazdálkodó özvegye, Makfalva. Törzsökös székely családból származik. Atyja: †Albert József, anyja: Huszár Eszter volt. Férje a község tekintélyes polgára volt, résztvett a közügyek vezetésében és irányításában, 1915-ben hunyt el. jelenleg 60 hold tulajdonosa, két testvérével közösen vezeti a gazdaságot. A hazafias egyesületeket a megszállás alatt is mindenkor támogatásban részesítette.

Virág Ágoston gazdálkodó, Csíkszentsimon. Székely nemes családból származik. Középiskoláit Csíkszeredán végezte, majd a szülői házban tanult gazdálkodni. A megszállás alatt magyarságáért letartóztatták, kínozták és 3 hónapig fogva tartották. A Közbirtokosságnak volt pénztárosa, volt községi pénztáros, jelenleg a Gazdakör elnöke, r. k. egyházi tanácstag, községi képviselő és az Erdélyi Párt tagja. Neje: Péterffy Borbála, gyermekei: Berta, Juliánna, Ágoston, Adolf, Egyed és János, kiket magyar szellemben nevelt fel.

Virág Ferenc gazdálkodó, községi bíró, Kisteremi. Sz. 1905. Székelykocsárd. Törzsökös székely ref. tsaládból származik. Édestyja tanította meg gazdálkodni és 1927-ben lett önálló. A község tekintélyes polgára, magyar és hazafias magatartása miatt több ízben bántalmazták, de magyarságától eltéríteni nem tudták. A ref. egyház volt presbitere, a M. P. tagja és a megszállás után közvetlen az első magyar bírája lett községének. Neje: Pap Zsuzsánna, fia: Elek.

Virág Irén állami tanítónő, Csíktusnád. Sz. Csíkkozmás. Atya: Mihály, anyja: Bálint Anna volt. Székely nemes családból ered. 1938-ban nyert oklevelet és Csíkkozmáson kezdte meg pedagógiai működését és 1940 óta tanít Csíktusnádon. A r. k. Leányegylet vezetője.

Vischán László dr. közs. főjegyző, Székelyvécke. Sz. 1889. Szilágysomlyó. Atyja: fElék törvényszéki bíró, anyja: †Nagy Erzsébet. Törzsökös nemes családból származik. Tanulmányait Erzsébetvároson és Kolozsváron végezte és oklevelének elnyerése után Marosvásárhelyen és Balavásáron működött, ahol vezető jegyző volt. 1940-ben került a Székelyvéckei körjegyzőséghez vezetőjegyzőnek. A M. P. volt vez. tagja, a hazafias és kultúr egyesületek mindenkori lelkes támogatója. Neje: Száva Ilona, gyermekei: László és Gábor.

Visky Dezső rettegi, ny. iskolaigazgató, Pestszentlőrinc. Sz. 1874. Torda. Atyja: György szolgabíró, anyja: borbereki Csiszár Zsuzsánna volt. Lófő székely nemes családból ered. Tanulmányait Nagyenyeden végezte és pedagógiai működését Siklódon kezdte meg. Felsősófalván, majd több székely községben tanított, a világháború kitörésekor katonai szolgálatra vonult be. Mint önkéntes őrmester szerelt le 1918-ban. A románok a megszálláskor állásának elhagyására kényszerítették, ekkor Hajdúböszörményre, majd Györgyösre került, ahol mint igazgató-tanító vonult nyugalomba. Neje: farcádi Sándor Vilma, szintén székely nemes családból ered, gyermeke: László.

Viszkrián Jeroftein gör. kel- orthodox lelkész, Mezőbánd. Sz. 1882. Szászkézd. Atyja: †Mózes tímárinester volt. Tanulmányait Székelyudvarhelyen és Nagyszebenben végezte, 1908-ban. szentelték pappá. Lelkészi működését Keresden kezdte meg és 1924 óta Mezőbándi lelkész és hitoktató. Neje: Gyásza Aranka, gyermekei: Aranka, Hortenzia és Jenő.

Vitális Béla asztalosmester, gazdálkodó, Nagyernye. Sz. 1897. Atyja: Antal, anyja: Papp Anna volt. Édesatyja mellett az asztalosipart tanulta és 1917-ben szabadult fel. Résztvett a világháborúban és sebesülten került olasz fogságba, ahonnan 1920-ban tért haza. Saját erejéből és szorgalmából lett önálló épület- és bútorasztalos mester. A Fogy. Szöv.-nek 7 éve elnöke, jelenleg is ügyv. igazgatója. Közbirtokossági képviselői esküdt és az unit. egyház megyebírája, Neje: Tóth Ida, gyermekei: Piroska, Béla és Anna.

Vitális Jenő gazdálkodó, asztalosmester, Mezőcsávás. Sz. Nagyernye. Ősrégi gazdacsaládból származik. Atyja: Antal, édesanyja: Papp Anna volt. Iskoláit Nagyernyén végezte, a szakmát édesatyja mellett sajátította el és Marosvásárhelyen, majd Budapesten gyarapította szaktudását és 1925-ben lett önálló mester. A,z épület- és bútorasztalos szakmába vágó minden munkát végez és vállal. A M. P. tagja, élénk részt vesz a szövetkezetek munkájában, magyarságáért többször volt kellemetlensége. Neje: Szegedy Ágnes, gyermeke: Ágnes,

Vitályos Gábor ny. ig.-tanító, Oltszem. Sz. 1878. Káinok. Székely nemes családból származik, tanulmányait Sepsiszentgyörgyön és Kolozsváron végezte, 1898-ban nyerte oklevelét és azóta megszakítás nélkül tanított — 1929-ben történt nyugalomba vonulásáig. Az Erdélyi Párt tagja, 21 évig volt a Hangya ügyv. igazgatója. Minden kulturális és hazafias munka lelkes pártfogója. Neje: Farkas Juliánna, leánya: Lenke férj. Ferencz Dezsőné.

Vitályos Géza dr. gidófalvi, szanatóriumi főorvos, közkórházi sebészfőorvos, Csíkszereda. Sz. 1908. Radnót. Háromszéki ősrégi nemes családból származik. Atyja: Géza ny. főszolgabíró, édesanyja: jankafalvF Csathó Gizella. Marosvásárhelyen és Kolozsváron végezte tanulmányait, 1934-ben nyerte orvosi diplomáját, s a budapesti 2. sz. női klinikán, majd a debreceni és a zalaegerszegi kórházakban gyakorolt mint alorvos. 1940-ben lett a helybeli szanatórium főorvosa és közkórházi sebészfőorvos. Az Erdélyi Párt tágja, a kultúr és a szociális egyesületek támogatója.

Vitéz Berárd dr. P. nagyszöllősi és szilágykrasznai, ferencrendi szerzetes, iskolaigazgató, Marosvásárhely. Sz. 1896. Szilágysomlyó. Atyja: Antal, édesanyja: Éles Juliánna volt. Szászáváros, Kolozsváron és Szegeden végezte tanulmányait, 1921-ben szentelték pappá és 1922-ben Csíksomlyón nyert tanári oklevelet. Mint teológiai tanár Vajdahunyadon, mint házfőnök Kolozsváron, Máriaradnán és Csíksomlyón tevékenykedett, Vajdahunyadon és Désen volt plébános, A M. P. dési alosztályának alelnöke. A románok üldözése elől 1939-ben menekülni volt kénytelen Magyarországra. Jelenleg a rk. fiúiskola igazgatója.

Vitos Alajos gazdálkodó, Kászonújfalu. Sz. 1881. Székely nemes családból származik. Atyja: †Márton tekintélyes gazda volt. Édesatyja mellett tanult meg gazdálkodni, jelenleg őstermeléssel és haszonállatnyésztésse foglalkozik. A 34. tüzérezr.-ben végigszolgálta a világháborút. A megszállás alatt a M. Pártnak volt tagja, jelenleg megyebíró. Neje: Szilveszter Mária, aki szintén székely nemes családból ered, gyermekei: Lajos és Márton.

Vizi Sándor ifj. csíkjenőfalvi, vendéglős, Csíkszereda. Sz. 1914. Csíkszentimre. Atyja: József, édesanyja: Balló Juliánna volt. Lófő nemes székely családból ered, középiskoláit Csíkszeredán végezte, majd édesatyja mellett a vendéglősiparban gyarapította szaktudását és szüleivel közösen vezeti. A megszállás alatt mint politikai fogoly nemzetgyalázásért volt letartóztatva, majd szabadcsapat-szervezés és hazaárulás vádja miatt 3 hónapi börtönbüntetést szenvedett. Embertelen kínzások következtében vesetuberkulózist kapott, egyik veséjét elvesztette. Az Erdélyi és a Magyar Párt tagja.

Voda András dr. körorvos, Mezőörményes. Sz. 1899. Atyja: †Lóránt g. kat. lelkész, földbirtokos volt. Erdélyi családból

ered. Középiskoláit Balázsfalván, az egyetemet Olaszországban végezte. 1928-ban nosztrifikálták diplomáját és Apahidán mint körorvos kezdte pályafutását és 1929-ben került Mezőörményesre.

Voda Emi dr. ügyvéd, földbirtokos, Mezőörményes. Sz. 1906. Tanulmányait Balázsfalván és Kolozsváron végezte, 1936-ban nyerte diplomáját. 1938-ban a családi birtok vezetését vette át és jelenleg belterjes, korszerű gazdálkodással és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. A közs. képvis. test. és a kutúregyesületek tagja.

Vogel József dr., megbízott körorvos, Homoródszentmárton. Sz. 1908. Zichyfalva. Középiskoláit Csíkszeredán és Kolozsváron végezte és mint magánorvos Csíkszeredán és Gyergyócsomafalván működött, majd 1936-ban Homoródszentmárton körorvosa lett. Lelkes tagja a M. Pártnak, a szociális és kulturális irányú egyesületek irányításában tevékeny részt vesz, a Bolyai Farkas-kör főpénztárosa, a bukaresti Kiss Ferenc magyar diákegyesület veeztőségi tagja. Felesége: csíkvárdotfalvi Bartalis Irén, gyermekük: Éva.

Volloncs Miklós ref. esperes, Maksa. Sz. 1872. Torja. Édesatyja: Károly gazdálkodó, édesanyja: Nemecs Zsuzsánna volt. Székely nemes család leszármazottja, tanulmányait Sepsiszentgyörgyön, Nagyenyeden, Kolozsváron, Sárospatakon és Hollandiában végezte el. Maksán kezdte el pályafutását, onnan Nagypaládra helyezték, majd 1923-ban Maksára választották meg. M. P. és a Gazdakör elnöke, a Brassói Szeretetház felügyelője, a kézdi ref. egyházmegye esperese. A Székely Mikó Kollégium elöljárósági tagja, a Magyar Ref. Zsinat vezetőségi tagja. Magyarsága miatt letartóztattak és többször megverték. Első neje: László Irén. Második neje: László Róza. gyermekei: Miklós, Albert, Irén férj. Nagy Péterné ref. lelkész neje, Erzsébet férj. Kovács Istvánná, Margit és Anna. Harmadik neje: Zajzon Berta.

Vulcu Miklós földbirtokos, volt szenátor, Mezőrücs. Sz. 1870. Selisnye. Nagyszebenben és a kolozsvári egyetemen végezte tanulmányait, jelenleg 250 hold családi birtokán foglalkozik őstermeléssel. 8 évig volt a román állam szenátora és 3 évig országgy. képv. és törvh. biz. tag. A kolozsvári gk. tanács tagja. Neje: Moldoványi Irén, gyermekei: Leticia, Elvira és Dorina.

Vulkán Béla állami tanító, Kislekence. Sz. 1921. Vízakna. Középiskoláit Székelyudvarhelyen, tanítóképzőt Marosvásárhelyen végezte és 1940 óta tanít Kislekencén. Atyja: Béla, édesanyja: Budovszky Erzsébet.

Waczel Ferenc fogtechnikus, Csíkszereda. Sz. 1890. Nagyvárad. Középiskolái elvégzése után fogtechnikai képesítést nyert és 1919-ben mint önálló mester Csíkszeredán kezdte meg működését. A világháborúban a 37. gy.-ezr.-ben az egészségügyi csapatoknál teljesített szolgalatot szerb és orosz harctéren, a bronz vit é., a K. cs.-k. és az 1908-as Balkán emlékérem tulajdonosa. A M. Pártnak mindvégig lelkes és támogató tagja volt, a Méhész Egyesület pénztárosa Neje: Orbán Anna, gyermekei: János, József és Ferenc.

Walter Jenő kereskedő, Maroshévíz. Sz. 1891. Marosvásárhelyen végezte iskoláit, majd a kereskedői szakmában szabadult fel, saját erejéből és szorgalmából lett önálló. Szakképzett, intelligens kereskedő, a M. P. és a magyar egyesületek támogatója volt a megszállás alatt. A világháborúban az orosz fronton súlyosan megsebesült és rokkantán tért haza.

Wagner Béla községi vezető-körjegyző, Mezőcsávás. Sz. 1904. Dicsőszentmárton. Megmagyarosodott német nemes családból származik. Atyja: †Béla, édesanyja: Füzessy Gizella volt. Nagyatyja mint bányamester került Erdélybe. Tanulmányait Gyulafehérváron, a jegyző-tanfolyamot 1925-ben Fogarason végezte. Hosszúaszón volt s. jegyző, majd 1928-ban Oláhújfaluban jegyző. 1940 óta Mezőcsáváson körjegyző. A M. P. tagja és a bécsi döntéskor egyik napról a másikra Oláhújfaluból áttették a határon, mert sem románnak, sem németnek nem akarta magát vallani. Neje: Szabó Jolán, gyermeke: Ilona.

Wágner János vaskereskedő. Székelyudvarhely. Sz. 1866. Segesvár. Atyja: András asztalosmester, édesanyja: Jenker Rozália volt. Iskolái elvégzése után kereskedő lett és szaktudásának fejlesztése után lett önálló. Tekintélyes kereskedője a városnak, tényleges katonaidejét mint szakaszvezető Nagyszebenben szolgálta le. Neje: Farkas Ottilia, aki szintén erdélyi családból származik.

Weidenfelder Frigyes erdőkezelő, Szalárd. Sz. 1891. Sepsiszentgyörgy. Iskolái elvégzése után fűrésztelepi alkalmazott volt, hosszú esztendőkön keresztül és jelenleg mint erdőkezelő végzi munkáját. A világháborúban a 12. hadtest kötelékében mint nyilvántartó őrmester teljesített szolgálatot. A hazafias és kultúregyesületek támogatója. Neje: Hochsmann Ida, három gyermeke van.

Weisz Ernő bőröndös és bőrdíszműves, Marosvásárhely. Sz. 1915. Iskoláit Marosvásárhelyen végezte, ahol érettségit tett, majd édesatyja mellett a bőrdíszműves ipart sajátította el. Atyja halála után vette át az üzlet vezetését, melyet azóta megszakítás nélkül folytat. Az Ipartársulat és a Marosvásárhelyi Sport Egyesület tagja.

Weisz Hermann földbirtokos, Mezőörményes. Sz. 1874. Radnótfája. Iskolái elvégzése után atyja mellett tanult gazdálkodni, majd önálló lett. A világháborúban a 62. k. gy.-ezr.-ben az orosz fronton szolgált. Volt közs. képvis. test. tag. Neje: Klein Blanka.

Weisz Mihály kereskedő, Libánfalva. Sz. 1878. Iskoláit szülőfalujában és Szászrégenben végezte és kereskedői pályára lépett. Részt vett a világháborúban, ahol őrmesteri rangot ért el. Neje: Farkas Regina, gyermekei: Tibor, Sándor, Ottilia, Szerén, Helén, Teréz, Olga és Ármin.

Weisz Miklós kereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1887. Feketeerdő. Iskolái elvégzése után a kereskedői pályára lépett és 1929 óta önálló kereskedő. Az „Ábrahám és Weisz" cég beltagja. A világháborúban részt vett. Neje: Hartnik Szeréna, gyermeke: Éva.

Wiegner Zsigmond kereskedő, Déda. Sz. 1883. Középiskolai végzettsége után lépett a kereskedelmi pályára és 1913 óta önálló kereskedő. A világháborúban részt vett, üzletét a megszállás alatt kifosztották és hatalmas kárt okoztak. A kulturális és szociális egyesületek támogatója. Neje: Grosz Anna, gyermekei: József és Erika.

Wintemltz Ödön liszt- és terménykereskedő, Kézdivásárhely. Sz. 1910. Iskolái elvégzése után a kereskedői pályára lépett és szaktudásának fejlesztése után 1935-ben lett saját erejéből és szorgalmából önálló. Atyja: †Ödön tisztviselő, édesanyja: Hoffmann Rozália volt. Atyja végigharcolta a világháborút, több kitüntetésnek volt tulajdonosa és mint hadapródőrmester szerelt tcle Elhúnyt 1921-ben. Neje: Károlyi Etelka. A Kereskedők Egyesületének és az Ipartestület tagja, a kultúr és a hazafias egyesületek támogatója. Mint aktív sportember, számos díjat nyert, Kézdivásárhely ping-pong bajnoka.

Wittenberg S. Kálmán fűrészgyártulajdonos, Gelence. Sz. 1874. Iskolái elvégzése után a faiparban kezdte meg működését és jelenleg mint fűrészgyár-tulajdonos tevékenykedik. A világháborúban a 24. h. gy.-ezr.-ben mint c. őrmester teljesített szolgálatot. A M. P. tagja, a kultúr és szociális ügyek támogatója. Neje: Aufner Ilona.

Wolf Manó készruha- és szövetárukereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1898. Szászrégen. Iskolái elvégzése után atyja mellett tanult kereskedést és 1926-ban Marosvásárhelyen lett önálló. A világháborúban olasz és orosz fronton fordult meg. Neje: Izrael Irén, gyermeke: Lia.

Zaharie Jakab, fakereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1883. Kirlibaba. Iskoláit elvégezve, kereskedelmi pályára lépett és 1918-ban Tölgyesen lett önálfó kereskedő. 1923-ban került Marosvásárhelyre. Részt vett a világháborúban, ahonnan betegen került haza. Neje: Rósenbaum Malvin, gyermekei: Margit, Piroska és Etelka.

Zaig Mihály vegyeskereskedő, Mezőerked. Sz. 1908. Atyja: Márton, gazdálkodó volt. A kereskedői szakmát Segesváron tanulta, majd 1937-ben a mezőerkedi Fogy. Szöv. üzletvezetője lett. 1941 óta önálló kereskedő. Neje: Dengel Margit, gyermeke: Helmuth. Szakképzett, intelligens kereskedő, amije van, két keze munkájával és szorgalmával szerezte.

Zajzon Géza körjegyző, Meggyesfalva. Sz. 1902. Magyarkálya. Atyja: Milán, gazdatiszt, bánáti származású, édesanyja: Zajzon Róza, uzoni nemes származású. Lófő székely nemes család leszármazottja, tanulmányait Marosvásárhelyen a ref. kollégiumban végezte, jegyzői oklevelet Fogarason szerzett. Gyulahután kezdte pályafutását, onnan Mezőrücsre, Nagynyulasra, majd Lukafalvára került és mint segédjegyző működött Meggyesfalván. Erdély visszatérése óta mint vezető körjegyző tevékenykedik. A megszállás alatt magyarsága miatt elnyomták és érvényesülni nem engedték.

Zajzon János uzoni, gazdálkodó, Mezőpanit. Sz. 1888. Atyja: †Lajos, édesanyja: Bartha Polixénia. Mezőpaniton és Marosvásárhelyen a ref. kollégiumban végezte iskoláit, majd a családi birtokon tanult meg gazdálkodni és 1910 óta önálló. A világháborúban a szerb és az olasz fronton harcolt, sebesült, mint őrvezető szerelt le. Magyarságáért fiával együtt elhurcolták és elítélték. A Tejszöv. tagja, volt községi esküdt, a Hangya felügy. biz. tagja és presbiter. Neje: Sikó Borbála, gyermekei: Zoltán, Lajos, Juliánna, József, Ilona és Gizella akiket magyar szellemben nevelt fel.

Zajzon Jenő uzoni, gazdálkodó, Mezőkölpény. Sz. 1901. Törzsökös székely nemes családból ered, Marosvásárhelyen végezte tanulmányait és 1918 óta önálló gazda. Őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. A M. P. és az EGE tagja. Neje: Pete Margit, fia: Jenő.

†Zajzon Mihály uzoni, ref. lelkész, Seprőd. Sz. 1871. Bardócz. Ősrégi ref. papi családból származik, elődei csaknem mind ref. papok voltak. Tanulmányait Nagyenyeden végezte és 1897-től mint tanító és s. lelkész működött. Balajton és Csekefalván volt rendes lelkész és Küküllőalmáson vonult nyugalomba. 1921-ben Seprődön telepedett le, 1941-bén húnyt el.

Neje: szövérdi Szövérffy Berta, aki szintén .székely nemes családból származik. A forradalom alatt minden jószágát elvitték, vagyonából kifosztották. Közismert jónevű író volt.

Zakariás Ignác gazdálkodó, Orbatelek. Sz. 1891. Székely családból származik, atyjá: István, édesanyja: Hadházy Borbála volt. Iskolái elvégzése után a szülői házban tanult gazdálkodni, majd önálló lett. A világháborúban a 24. gy.-ezr.-ben szolgált, az orosz fronton súlyosan sebesült, mint törzsőrmester széerlt le. Az I. o. és II. o. ezüst vit. érem és a K. cs.-k. tulajdonosa. M. P. tagja, 12 évig volt presbiter, a Gazdakör elnöke és 1940 óta a község főbírája. Neje: Hadházy Ida, gyermekei: Ida, Margit, Vera, Ignác, Imre, Erzsébet, György, Gyula, akiket magyar szellemben nevelt fel.

Zanda Appolónia okl. óvónő, Kézdiszenfkereszt. Ősrégi nemes családból származik, oklevelének elnyerése után Brassóban és Sepsiszentgyörgyön, Árospatakon és Kézdiszentkereszten tanított, jelenleg nővérével, Zanda Bertával és fivérével, Lászlóval közösen vezetik 60 hold kiterjedésű földön gazdaságukat. Zanda László a világháborúban, légnyomástól súlyos betegséget kapott.

Zongor Sámuel gazdálkodó, Agyagfalva. Sz. 1884. Törzsökös székely nemes családból származik, a szülői háznál tanult gazdálkodni, 1908 óta önálló. 26 hold földjén foglalkozik őstermeléssel. A világháborúban a 82. székely ezr.-ben teljesített szolgálatot. Volt községi bíró és községi tanácstag, a M. P. lelkes tagja, a hazafias egyesületek támogatója. Első neje: †Istók Anna, 1930-ban húnyt el. Második neje: Istók Ágnes, gyermekei: János és Anna.

Zathuretzky Kálmán alsózatulcsai, ny. főszolgabíró, földbirtokos, Nagyajta. Lófő székely nemes családból származik, tanulmányait Nagyszebenben, majd a budapesti és a berlini egyetemen végezte. Nagyajtán kezdte pályafutását mint joggyakornok, mint főszolgabíró a miklósvári és a sepsii járásban 1919-ig tevékenykedett. Magyarsága miatt hagyta ott állását, azóta gazdálkodással foglalkozik nagyajtai birtokán. A M. P. járási alelnöke, a Központi 100-as bizottság tagja, az erdővidéki ref. egyház főgondnoka, a Tak. Pénztár ig. tagja, a Hitelszöv. felügy. biz. elnöke. A megszállás alatt többször tartóztatták le. A családból a világháborúban többen haltak hősi halált a haza védelmében. Minden hazafias és kulturális intézmény irányításában és vezetésében részt vesz.

Zágoni Lajos gazdálkodó, Kovászna. Sz. 1902. Törzsökös székely lovascsaládból szárazik. Atyja: Lajos, édesanyja: Dancs Berta volt. Iskoláit Sepsiszentgyörgyön a gimnáziumban végezte, majd 1921 óta az ősi birtok gazdálkodását vezeti. 55 hold földön és 20 hold erdőségen foglalkozik őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel. A M. P. tagja, hazafias és szociális egyesületek támogatója. Neje: Bogyó Irma.

Zerbes György, a Zsögöd-fürdő tulajdonosa, Csíkszereda. Sz. 1877. Prázsmár. Szász család leszármazottja, Erdélyből ered. Tanulmányait a prázsmari és a böltövényi gazdasági szakiskolában végezte, majd a 24. h. gy.-ezr.-ben katonaéveit szolgálta le és mint továbbszolgáló altiszt törzsőrmesteri rangot ért el. 1909-ben vonult nyugalomba. Nyugalombavonulása után kereskedelmi pályán működött, Csíkszeredán cserép- és cementőgyáros lett, majd vendéglős, borbély-, pék- és mészárosüzletet létesített, melyet a világháborúig nyitva is tartott. 1913-ban vette meg Zsögöd fürdőt. A háború kitörésekor önként jelentkezett szolgálatra, s az orosz frontra került, a megszállás alatt magyarsága miatt üldözték, majd 10 évi fegyházra ítélték, amely büntetését sóbányában kellett kitöltenie. Fogsága alatt emlékiratot készített, melyet magyar és román nyelven írt, ebben megrázóan írta le a kisebbségi sorsban levők borzalmas szenvedéseit. Emlékiratát sikerült a fegyházból magával kivinni. Neje: fPásztori Julánna, gyermekei: István, Erzsébet, György, Ilona és Julianna.

Zélig Etel vegyeskereskedő, Marosvásárhely. Kereskedő családból született, édesatyja mellett tanulta meg a szakismereteket, jelenleg mint önálló üzlettulajdonos tevékenykedik. Férje: Salamon Mór, akivel közösen vezeti az üzletet. A hazafias egyesületek és célok támogatója.

†Zichy Wladimir gróf zichy és vásonkeői, földbirtokos, Vajdaszentivány. Sz. 1864. Pozsony. Középiskoláit Kalksburgban és Sopronban végezte, majd jogi fakultáson folytatta tanulmányait. 1905-ben balasasgyarmati kerület képviselőjévé választották meg és 7 évig volt képviselő. 1929-ig vezette Vajdaszentiványon a birtokot, mely nejének öröksége. Özvegye: gróf Zichy Melanie, gyermekei: Wladimir, Mária férj. báró Bánffy Dánielné, Józefin, Eleonóra és Gábor. A birtok jelenleg 600 holdon terül el, nagyobb részét a románok kisajátították. Cukorrépa és szójabab a főtermelés, és nevezetessége yorkshirei sertéstenyésztés, valamint magas félvér és telivér tenyészlovak.

Zoltán Sándor unit. lelkész, Homoródszentmárton. Sz. 1888. Homoródalmás. Székely eredetű nemes családból származik .tanulmányait Kolozsváron végezte és 1914-ben szentelték fel. 1912 óta tevékenykedik mint lelkész. A megszállás alatt a románok bebörtönözték, hazafias magatartása miatt állandóan szemmeltartották, figyelték és többször büntették. A Himnusz és a Magyar Hiszekegy tanítása miatt államfogházra és pénzbüntetésre ítélték el. A Hangya és a Hitelszöv. igazgatója, teológiai magántanár, több hittudományi munkája jelent meg. Gyermekei: Sándor, Attila, Judith és Aladár.

Zoltáni Pál étfalvi, ref. lelkipásztor, Sáromberke. Sz. 1888. Atyja: †Imre imecsfalvi ref. lelkész, édesanyja: fCsusz Ilona. Székely nemes családból ered. Tanulmányait Marosvsárhelyen és Kolozsváron végezte el, szülőfalujában volt segédlelkész, 1912 óta rendes lelkész. A M. P. intézőbizottsági tagja, a Hitelszöv. ig. tagja és alelnöke, minden kulturális és szociális egyesület lelkes támogatója. Irodalmi munkássága közismert, nyomtatásban több műve jelent meg. Főleg vallásos vonatkozású cikkeket írt.

Zongor Pál beődi, földbirtokos, Mezőkölpény. Sz. 1902. Székely nemes családból származik, középiskoláit Budapesten, a Gazdasági Akadémiát Keszthelyen végezte el. 1939-ben lett önálló, jelenleg 120 hold földön folytat korszerű, belterjes gazdálkodást. A közs. képvis. test. és a M. P. tagja. Neje: makfalvi Bernád Irén, gyermekei: Miklós és Judith.

Zorzi Jenő rövidárukereskedö, rőfös, Marosvásárhely. Sz. 1871. Atyja: János, vállalkozó, édesanyja: Bogdán Anna volt. Erdélyi családból származik, a kereskedői pályán szabadult fel, mint szakképzett, önálló kereskedő, 1909 óta vezeti fővárosi nívójú üzletét. A világháborút mint tizedes küzdötte végig. Minden hazafias és kulturális egyesület támogatója. Szakképzett intelligens kereskedő, minden idejét üzlete fellerdítésére fordítja.

Zólya Dénes gazdálkodó, Bágy. Sz. 1898. Székely gazdacsaládból ered. Atyja: Ferenc, édesanyja: Beke Zsuzsánna volt. Édesatyja tanította meg gazdálkodni és 1922-ben lett önálló gazda. A M. P. alelnöke, 9 évig volt községi albíró és bíró, a románok falujából kiüldözték és huzamosabb ideig Brassóban élt. A Gazdakör választmányi tagja, a Székelyföld visszatérésekor jött haza szülőfalujába, ahol egyhangúlag ismét községi bíróvá választották meg. Neje: Bencze Julianna, gyermekei: József, Dénes és Jenő.

Zólyomi Miklós id. gazdálkodó, Galambod. Sz. 1896. Székely gazdacsaládból Származik. Atyja: †Ferenc, édesanyja: Böjthe Zsuzsánna volt. 1922 óta önálló gazda, a község tekintélyes polgára, a ref. egyház presbitere, 5 évig volt gondnoka, részt vesz a szövetkezetek munkájában és 1940-ben a község bírájává választották meg. A világháborúban a 62. k. gy.-ezr.-ben orosz és olasz fronton harcolt. Neje: Zólyomi Ágnes, ugyancsak székely nemes családból származik, gyermekei: Erzsébet és Miklós.

Zöld Gábor csíkmádéfalvi, középiskolai tanár, Marosvásárhely. Sz. 1884. Törzsökös székely nemes családból ered, tanulmányait Nagyenyeden és Budapesten végezte. Tanári működését Karánsebesen kezdte meg 1909-ben és 1918 óta a marosvásárhelyi intézet tanára. A M. P. és a Népközösség tagja, a kultúrintézmények támogatója. Neje: báró lengyelfalvi Orbán Ella, fia: Gábor.

Zöld Károly gazdálkodó, Csittszentiván. Sz. 1898. Ősrégi székely nemes családból ered. Atyja: †József, édesanyja: Török Polixénia volt. Atyja tanította meg gazdálkodni és 1923 óta önálló. A község mintagazdája, az EGE gazdasági tanfolyamát hallgatta, az egyház presbitere, a Tejszöv. elnöke, községi pénztáros. Gazdakör és a M. P., vaalmint az EGE tagja. A megszállás utáni első magyar bírája a községnek. Neje: Nagy Klára, gyermekei: Gábor, Irén és István.

Zöld Mihály gazdálkodó, Csittszentiván. Sz. 1897. Törzsökös székely nemes családból ered. Atyja: †György, édesanyja: Bartha Róza volt. Iskolái elvégzése után a szülői háznál tanult gazdálkodni, 1925 óta önálló. A ref. egyház presbitere, a Hangya és a Tejszöv. felügy. biz. tagja, a Gazdakör elnöke, községi képv. test. tag. Neje: Benkő Ida, aki szintén székely családból ered.

Zudor Miklós gazdálkodó, Pókakeresztúr. Sz. 1889. Nemes székely családból származik. Atyja: †Zsigmond, édesanyja: †Gábor Zsuzsánna. Iskolái elvégzése után szülőföldjén tanult gazdálkodni, majd Diósgyőrbe került, ahol 1910-ig dolgozott. A világháborúban 1915-ben az orosz fronton fogságba került, ahol 6 éven keresztül szenvedett. A ref. egyház gondnoka, a község első magyar bírája, a M. P. tagja és a község lakóinak érdekében önzetlen munkálkodást fejt ki. Neje: Gábor Anna, fogadott gyermeke: Gábor Károly. A Hitelszöv. elnöke, a Hangya felügy. biz. tagja és a Tejszöv. megszervezője.

Zuliáni Antal kőbányatulajdonos, Málnásfürdő Sz. 1882. Olaszország. Iskoláit Olaszországban végezte, majd Magyarországra került és Málnásfürdőn telepedett le, mint okl. kőműves és kőfaragó iparos. Saját erejéből és szorgalmából küzdötte fel magát, elismert szaktekintély a kör-

nyékén. Az Erdélyi Párt tagja, minden hazafias, magyar ügy támogatója. Neje: Kocsis Ágnes, aki székely családból származott, gyermekei: Gizella, Ida, Ágnes és József.

Zsakó János szabómester, Marosvásárhely. Sz. 1894. Székelymuzsna. Atyja: †János állami tanító, édesanyja: †Kiss Rozália. Törzsökös székely eredetű családból származik, tanulmányait Kecskeméten végezte, és a szabóiparban mint segéd, a legjobb mesterek mellett sajátította el a. mesterséget. 1929-ben lett önálló. Mérték után megrendelésre dolgozik, az úri közönség kedvelt szabója. Részt vett a világháborúban, ahol megsebesült. Neje: Benke Mária, gyermeke: Izabella.

Zsarnóczky Jenő vendéglős, Kézdivásárhely. Sz. 191b. Cófalva. Atyja: †Károly, jónevű kereskedő, édesanyja: Fáth Róza volt. Régi nemes családból származik, iskolái elvégzése után a vendéglátó iparban szabadult fel és 1940-ben saját hazában nyitotta meg vendéglőjét. Szakképzett, intelligens vendéglős, minden idejét üzletének fellendítésére és fejlesztésére fordítja.

Zsarnóczky Károly kereskedő, Kézdivásárhely. Sz. 1896. Sepsibodog. Atyja: fKároly, édesanyja: Tóth Rozália volt. Sepsiszentgyörgyön 4 középiskolát végzett, majd mint segéd a kereskedői pályán fejlesztette szaktudását. 1918-ban lett önálló. Intelligens, szakképzett kereskedő. A világháborúban a 24. gy.-ezr.-ben harcolt. Neje: Nagy Anna, gyermekei: Tibor, Károly és András, akiket magyar szellemben nevelt fel.

Zsák István szücsmester, Marosvásárhely. Sz. 1907. Bukarest. Atyja: Keresztély, sütőmester, édesanyja: Balogh Berta volt. Törzsökös magyar családból származik, a kereskedői pályán szabadult fel és később tért át a szücsiparra. 1931-ben Bukarestben lett önálló, ahonnan magyar származása miatt kiutasították és Marosvásárhelyre került.

Zsidó Gábor ifj. gazdálkodó, Székelymoson. Sz. 1910. Atyja: Domokos, szintén tekintélyes gazdálkodó volt. Iskolái elvégzése után édesatyja tanította meg gazdálkodni, jelenleg őstermeléssel és haszonállattenyésztéssel foglalkozik. A M. Pártnak volt tagja, 1940-ben községi bíróvá választották meg. Neje: Kacsóh Gizella, gyermekei: Béla és Teréz.

Zsidó Gyula fatermelő és fakereskedő, Kászonimpér. Sz. 1899. u. o. Székely nemes családból származik, atyja: †Antal, jónevű vendéglős és fakereskedö volt. Középiskoláit Kézdivásárhelyen és Csíkszeredán végezte, majd a vasút szolgálatába lépett, ahonnan 1920-ban eskü megtagadása miatt elbocsájtották. A faiparban kezdett munkálkodni és 1940-ben bérelt telepen fatermeléssel és fakereskedéssel foglalkozik. Gőzerőre berendezett üzeme van, több alkalmazottat foglalkoztat, a Magyar és az Erdélyi Párt tagja, hazafiassága miatt letartóztatták és hadbíróság elé állították. Neje: csíkszentmihályi Buzás Jolán, aki szintén ősrégi székely nemes családból származik, kinek édesatjya: †János, igazgató-tanító volt.

Zsidó Gyula ifj. gazdálkodó, Székelymoson. Sz. 1894. u. o. Atyaj: †Domokos, édesanyja: Dobos Zsuzsánna volt. Iskolái elvégzése után a szülői házban tanult gazdálkodni és 1920-ban lett önálló. A világháborúban a 62-es k. gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, 1915-ben fogságba került és 2 évig sínylődött. Mint tizedes szerelt le. A M. P. tagja, a község pénztárosa, hazafias intézmények lelkes támogatója. Neje: Zsidó Ilona, gyermeke: Etelka.

Zsidó Zoltán gazdálkodó, Ikland. Sz. 1912. Kolozsvár. Középiskolái elvégzése után autó- és motorszerelő szakvizsgát tett és mint gépkocsivezető tevékenykedett. 1940 óta foglalkozik őstermeléssel és haszonállatok tenyésztésével. Tekintélyes polgára a községnek, jelenleg 26 hold földet művei. Édesatyja: †Zsidó József, a 62-es k. gy.-ezr.-ben mint törzsőrmester a haza védelmében halt hősi halált. Neje: Balogh Zsuzsánna, gyermekei: József, Rózsi és Zoltán.

Zsigmond Albert ig.-tanító. Nagybacon. Sz. 1901. u. o. Ősrégi székely nemes családból származik, atyja: Benjámin, gazdálkodó volt. Tanulmányait Sepsiszentgyörgyön és Nagyenyeden végezte el, 1919-ben nyert oklevelet. Homoródszentmártonban kezdte pedagógiai munkásságát, onnan Zágonba, Zalánpatakra és 1926-ban Nagy baconra került. A hazafias, kulturális és társadalmi egyesületek működésében aktív részt vesz. Neje: Nagy Anna, fia: Benjámin.

Zsigmond Bálint gazdálkodó, Kökös. Sz. 1890. u. o. Unit. székely nemes családból ered, iskolái elvégzése után a szülői házban tanult meg gazdálkodni, jelenleg őstermeléssel és haszonállatok tenyésztésévé foglalkozik. Az unit. egyház presbitere, a Magyar és az Erdélyi Párt tagja, Hangya felügy. biz. tag. A világháborúban a 2-ik gy.-ezr.-ben az orosz fronton harcolt, betegen került haza. Neje: Nagy Karolina, aki szintén székely nemes családból származik.

Zsigmond Benjámin ifj. Hangya üzletvezető, Nagybacon. Sz. 1909. u. o. Atyja: †Gábor, édesanyja: †Nagy Juliánna Székely nemes családból ered. Nagybaconban és Baróton végezte iskoláit, majd a kereskedői pályára lépett és önálló lett. Jelenleg a nagybaconi Hangya üzletvezetője. A M. P. volt tagaj, minden hazafias, magyar ügyet nagy szeretettel karol fel. Neje: Bardócz Mária, gyermeke: Károly.

Zsigmond Dezső lemhényi, ref. lelkész, Disznajó. Sz. 1894. Mezőpanit. Primor nemes családból származik, a család nemesi levele 1576-ból ered. Atyja: †Ferenc, édesanyja: Muzsnay Jolán volt. Theológiai tanulmányait 1916-ban végezte el, 1919-ben Marosvásárhelyen volt segédlelkész, majd a kollégiumban internátusi felügyelő, amikor Disznajó község ref. lelkészévé választották. A vármegye törv. hat. biz. tagja, a görgényi egyházmegye aljegyzője. A kulturális, hazafias és szociális egyesületek vezetőségi tagja.

Zsigmond Endre községi tisztviselő, Beresztelke. Sz. 1907. Nyárádszentlászló. Atyja: Titus, édesanyja: Simó Kata volt. Székely családból származik, iskolái elvégzése után előbb gazdálkodni kezdett a szülői háznál, majd Hangya üzletvezető volt és a bécsi döntés óta mint községi tisztviselő tevékenykedik. Neje: Fekete Irén, fia: Endre.

Zsigmond Géza dr. lemhényi adókezelő, Dédabisztra. Sz. 1891. Atyja: Ferenc, édesanyja: Muzsnai Jolán. A marosvásárhelyi ref. kollégiumban tett érettségit, majd a szegedi egyetemen volt joghallgató, ahol doktorátust szerzett, 1923 óta mint közig. tisztviselő tevékenykedik. Hazafias magatartása miatt többször bántalmazták, mert nem beszélt románul, megfigyelés alatt tartották és előmenetelében akadályozták. A világháborúban részt vett, az orosz és a román fronton harcolt, számos kitüntetés tulajdonosa. Neje: Zongor Katalin, gyermekei: Magda és Géza.

Zsigmond István malomtulajdonos, Nyárádszgreda. Sz. 1884. Nyárádgálfalva. Törzsökös székely nemes családból származik, atyja: Mihály, édesanyja: Adorjáni Rozália volt. Középiskoláit Székelykeresztúron végezte, gazdálkodást tanult, majd édesatyja mellett a malomszakmát sajátította el és 1912-ben önálló malomtulajdonos lett Nyárádgálfalván és Nyárádszeredán. Végigküzdötte a világháborút, a Hitelszöv. és a Hangya ig. tagja, az Uri Kaszinó és a M. P. tagja. Neje: Szereday Mária, gyermekei: Ida, Anna és Mihály, kiket magyar szellemben nevelt.

Zsigmond János kereskedő, Székelykeresztúr. Sz. 1914. u. o. Atyja: †Lukács, édesanyja: Molnár Zsuzsánna volt. Iskolái elvégzése után kereskedelmi pályán szabadult fel és szaktudásának fejlesztése után 1938-ban lett saját erejéből és szorgalmából önálló. Képzett, intelligens kereskedő, minden idejét üzletének felvirágoztatására fordítja. Neje: Patakfavi Ilona, gyermeke: János.

Zsigmond József, unitárius lelkész, Lókod. Sz, 1903. Sinfalva. Tősgyökeres székely, családból ered, atyja: †Miklós, édesanyja: Bitai Nagy Ágnes volt. Tanulmányait Kolozsvárott végezte és mint magántisztviselő kezdte pályafutását, majd a kolozsvári theológiát elvégezte és 1929-ben lett segédlelkész. 1930 tóa rendes lelkész. 1934-ben szentelték pappá, ugyanez évben került Lókodra, a lókodi egyház meghívására. A Gazdakör elnöke, a Tejszövetkezet megalapítója, a község minden szociális és kulturális egyesületének irányítója. Neje: Nagy Erzsébet, gyermekei: László, Árpád és Levente.

Zsigmond Károly lemhényi, földbirtokos, községi bíró. Csiba. Sz. 1890. u. o. Atyja: †Károly, édesanyja: Bartha Mária volt. Igazolt nemes családból származik. Jelenleg 50 hold földbirtokán folytat őstermelést és haszonálattenyésztést. A világháborúban a 12-es huszár ezr.-ben mint őrmester küzdött, 52 hónapig volt a harctéren. Részt vett a község szövetkezeteinek megalapításában és a Gazdakörnek is tagja, hosszú esztendők óta tölti be közmegelégedésre a bírói tisztséget. Neje: lemhényi Zsigmond Rebeka, gyermekei: Ernő és Károly.

Zsigmond Károly gazdálkodó, községi bíró, Kökös. Sz. 1891. u. o. Törzsökös székely nemes családból ered, iskolái elvégzése után édesatyja: †Mihály mellett tanult gazdálkodni, jelenleg 8 hód földjén foglalkozik őstermeléssel. Részt vett a világháborúban és a 24-es h. gy.-ezr.-ben mint tizedes került az oroszok fogságába, ahol 4 évig szenvedett. A M. P. és Erdélyi Párt tagja, a község első magyar bírája. Neje: Incze Rozália, gyermeke: Károly.

Zsigmond László magántisztviselő, Ratosnya. Sz. 1911. Gyergyóremete. Atyja: József, édesanyja: Benke Berta volt. Székely nemes családból származik, Ditrón végezte középiskoláit, majd póstatisztviselő lett, később mint magántisztviselő helyezkedett el. A megszállás alatt magyar volta miatt nem tudott megfelelő állást kapni. A hazafias és kultúregyesületek támogatója. Neje: Koncz Anna.

Zsigmond Pál gazdálkodó, Nyárádszentlászló. Sz. 1911. u. o. Székely nemes családból ered, atyja: Titus, édesanyja: Simó Katalin volt. Középiskolái elvégzése után mint tisztviselő kezdte pályafutását, majd gazdálkodással foglalkozott a szülői házban és 1940-ben a nyárádgálfalvai körjegyzőség segédjegyzőjévé nevezte ki,

Önkéntes Tűzoltó Testület tagja .minden kultúr, hazafias és magyar egyesület tagja és támogatója. Neje: Csongray Etelka, kinek édesatyja: Csongray Ferenc, állami tanító.

Zsigmond Sándor községi hajdú, földműves, gazdálkodó, Bölön. Sz. 1903. u. o. Atyja: András, édesanyja: Magyari Anna volt. Törzsökös székely nemes családból ered, iskolái elvégzése után szülőfalujában földműveléssel kezdett foglakozni, 1940 óta mint községi hajdú tevékenykedik. Neje: Kisgyörgy Amália, kinek édesatyja a világháborúban halt hősi halált. Gyermekei: Rozália, Irén és Zsuzsanna.

Zsigmond Zoltán tanító. Nagybacon. Sz. 1901. u. o. Tősgyökeres székely nemes családból származik, atyja: †Zsigmond, m. kir. csendőrjárásőrmester volt. Tanulmányait Nagyenyeden és Székelykeresztúron végezte el, ahol 1922-ben nyert oklevelet. Nagybaconban kezdte pedagógiai működését, onnan Kézdikiskászonba, majd vissza Nagybaconba került és jelenleg is itt tevékenykedik. A község minden kulturális egyesületének működésében részt vesz. Neje: Szinte Irén, okl. tanítónő, gyermeke: Zoltán.

Adorjáni Gyula nemes, gazdálkodó, Nyárádszentimre. Sz. 1900. u. o. Régi székely nemes családból származik. Marosvásárhelyen járt középiskolába, majd a szülői háznál tanult meg gazdálkodni édesatyja mellett. Tekintélyes polgára a községnek, a megszállás alatt háromszor volt hadbíróság elé állítva magyarsága miatt. A katonai esküt is megtagadta, ezért egy évre ítélték el. A községi képv. test. tagja, egyházmegyei bíró, a hazafias célok lelkes támogatója. Neje: Szabadi Rózsi, gyermekei: Rózsika, Gyula és Albert.

Antal Mihály vezető körjegyző, Libánfalva. Sz. 1906. Alsórákos. Atyja: Zsigmond, anyja: L. Ilona, ősrégi székely nemesi család leszármazottja. Középiskoláit a székelykeresztúri unitárius gimnáziumban végezte el, majd körjegyzői vizsgát Fogarasban tette le. Segédjegyzőnek Gernyeszegre nevezték ki, ahol 1940-ig működött. Ezidőszerint Libánfalva vezető jegyzője. Mindenkor kitartott magyarsága mellett és minden magyár hazafias és kulturális megmozdulásnak híve volt.

Balogh Tamás gazdálkodó, cséplőgéptulajdonos, Rigmány. Sz. 1899. Gegecs. Törzsökös székely nemes gazdacsaládból ered. Iskoláit Rigmánybán végezte, majd a családi birtokon kezdett gazdálkodni. A község pénztárosa, a Hangya és a Tejszöv. felügyelője, a ref. egyház presbitere. A világháborúpan az olasz fronton harcolt. Magyar érzelmeit soha nem titkolta, ezért sokszor volt kellemetlensége. Neje: Veres Lidia, gyermekei: Margit, János és Péter.

Bartha Géza nagyborosnyói és szárazajta, úri és hölgyfodrász mester, Csíkszereda. Sz. 1896. Csíkszépvíz. Székely nemes családból ered. Atyja: †Ignác, édesianyja: †Tőke Lina. Tanulmányait Csíkszeredán végezte, ipariskolai továbbképző tanfolyamot is végzett. Szaktudásának fejlesztése után saját erejéből és szorgalmából lett önálló mester. A világháborúban a 82. székely ezredben az olasz és a. francia fronton küzdött és a franciák fogságba került. Mint tizedes szerelt le, az I. és II. o. ezüst, a bronz vit. é. és a háb. e. é., osztrák és bolgár hadiérem és a K. cs.-k. tulajdonosa. 1925-től önálló mester, mégalápította a Corsó úri és hölgyfodrász-szalont, majd Grieger Károllyal társasviszonyban lett, a Lux fodrász-szalon tulajdonosa. Fővárosi nívójú és modernül berendezett üzlete a szakma egyik legkiválóbb reprezentásává emelte. Az Ipartestület előljárója, a tanonc és segéd vizsg. biz. alelnöke, a Női és Férfi Fodrászszakosztály elnöke. Volt törvhat. biz. tag. Első neje: †Füleky Anna, második neje: Schwab Margit, gyermeke: ifj. Géza.

Beke Miklós csíkszentsimoni, m. kir. p. ü. tanácsos, Budapest. Sz. 1884. Csíkszentsimon. Atyja: †Lajos, földbirtokos, édesanyja: Jánossy Zsuzsánna volt. Igazolt székely lófő családból származik.

Benedekné sz. Ádám Mária, magánzó, Szováta. Törzsökösi székely családból. Gyergyóditrón született. Atyja: †Ádám József, édesanyja: Deák Krisztina volt. †férje rugonfalvi szentléleki és kadicsfalvi Benedek András, m. kir. járásőrmester volt. Székely főnemes családból származott és 1900-ban húnyt el. Nevelt fia: Kovács Ferenc, közs. jegyző Uzonban. Minden hazafias, kulturális egyesület támogatója.

†Bernády György ny. főispán, Marosvásárhely. Törzsökös székely nemes családból származik, tanulmányai elvégzése után a közig. pályán kezdte működését, volt rendőrkapitány, polgármester, majd főispán. Számos kulturális alkotás fűződik nevéhez, nevét maradandóvá tették a működése alatt létesült intézmények, középületek és szociális intézmények az egész vármegye területén. A megszállás évei alatt magyarsága miatt sokat szenvedett. A kultúr és hazafias egyesületek mindenkori támogatója volt. Elhúnyt 1938-ban. Özvegye ma is a kultúr és szociális egyesületek lelkes és önzetlen támogatója.

Bécsy István vendéglős, Szováta. Sz. 1891. Kunágota. Iskolái elvégzése után a vendéglátó iparban Temesvár, Debrecen, Arad, Szeged és Kolozsvár legjobb üzemeiben fejlesztette szaktudását és 1921-ben került Marosvásárhelyre, ahol a Transsylvánia-étterem bérlője volt. 1930-ban Szovátán telepedett le. A világháborúban a 2-ik h. gy.-ezr.-ben orosz, román és olasz fronton küzdött, sebesült és az olaszok fogságába került, mint 45%-os rokkant szerelt le. Kitüntetése a II. o. ezüst, bronz vit. é., a K. cs.-k. Neje: Lucz Gizella. A hazafias, kulturális és társadalmi egyesületek lelkes támogatója

Biró Balázs gazdálkodó, szabómester és kereskedő, Bélafalva. Sz. 1910. Kurtapatak, ősrégi székely lófő nemesi családból származik. Atyja: †Gergely, anyja: †Biró Róza. Iskoláit Sepsiszentgyörgyön, majd Brassóban végezte, majd pedig kitanulta a szabómesterséget. 1937-ben Kurtapatakon nyitott üzletet, amelyet 1940-ben Bélafalvára tett át. Ezidőszerint van üzlete és gazdálkodással is foglalkozik. A megszállás alatt mindenkor kitartott magyarsága mellett a M. P. volt tagja, hosszú ideig pénztárosa a Kurtapataki Közbirtokosságnak és a Gazdakörnek tagja.

Bognár Kálmánné özv. sz. Kövendy Nagy Ilona postasegédellenőr, Budapest. Atyja: †Kövendy Nagy Kálmán ref. lelkész, édesanyja: illencfalvi Szász Anna volt. Törzsökös székely nemes lófő családból származik. Tanulmányait Nyárádszeredán, Fülpösön, Szászrégenben és Marosvásárhelyen végezte, majd a M. Kir. Posta szolgálatába lépett. Mint postai kiadó Nyárádszeredán és Marosvásárhelyen tevekenykedett a román megszállásig és a hűségeskű megtagadása miatt 1922-ben Budapestre került. Gyermekei: Sándor és Kálmán.

Boldizsár Ödön Ürmössy, ny. m. kir. főerdőőr, Budapest Sz. 1855. Abrudbánya. Atyja: Lajos városgazda, anyja: Vitéz Juliánna volt. Iskoláit a kolozsvári gimnáziumbaij végezte, majd erdészeti pályára lépett és a Beszterce—Naszód megyei Borgó völgyben majd Lippán tevékenykedett, mint erdészeti tisztviselő. 1921-ben vonult 36 évi érdemdús szolgálata után nyugalomba. Szolgálatát mindenkor a legteljesebb megelégedésre végezte el. Neje: Misky Amália, gyermekei: László kohómérnök, Andor erdőtanácsos. Vidor okl. gyógyszerész és Ilona miniszteri irodafőtiszt.

Borbély László ifj. gazdálkodó, közs. bíró, Rigmány. Sz. 1902. Lófő nemes szabad székely családból ered. Iskolái elvégzése után fiatal korában már a Nemzetőrség szolgálatában állott, 1926-ban lett önálló gazda. A Közbirtokosság, a Hangya és a Tejszöv. igazgatója, őstermeléssel és haszonállattenyesztéssel foglalkozik. Közmegelégedésre tölti be a bírói tisztséget, magyarsága miatt a románok súlyosan bántalmazták, megverték. Neje: Kádár Eliza, gyermekei: Sándor, József és Eliza.

Csipán József id. gazdálkodó, Rigmány. Sz. 1858. Törzsökös háromszéki nemes családból származik, ősei között a 30 éves háborúban már volt, aki a franciák ellen küzdött. Az 1882—83-as boszniai hadjáratban teljesített szolgálatot, több kitüntetésben részesült. Tekintélyes, köztiszteletben élő polgára a községnek. Neje: Rigmányi Ágnes, aki szintén nemes családból származik. Gyermekei: vitéz dr. Csipán János. Nándor, Eszter, Marika, József. A kulturális és hazafias egyesületek működésében mindenkor részt vesz.

Csíkszeredai Gyógyfürdő, †Hellvig János 1900-ban 36 gazda tulajdonát képező kis fürdőt vette meg, amelyet 2 esztendő alatt modern alapokon kibővített (Kurtszalonnal). A fürdő vize analysis szerint vasas és szénsavas, 21C° meleg, vérszegénység ellen ivóvízkúra mellett gyógyhatású, részint szénsavas tulajdonságánál fogva testi és szellemi kimerültség ellen üdítőleg hat, a fürdő Helvig Vilmos, Helvig János és Durrné, Helvig Ella tulajdona.

Csomós József ny. I. oszt. postatiszt, Újpest. Sz. 1869. Márkosfalva. Tősgyökeres székely nemes családból ered. Atyja: József, anyja: Bende Rozália volt. Iskolái elvégzése után az ősi földön édesatyja mellett gazdálkodott, majd katonaéveit a 2. k. gy.-ezr.-ben szolgálta le, ahonnan a csendőrség kötelékébe lépett. Innen került a M. Kir. Postához és Budapesten, később Újpesten 1935-ig teljesített szolgálatot. 35 évi felelőségteljes és érdemdús szolgálat után vonult nyugalomba. Az Újpesti Székely Társaság egyik megalapítója, és volt másodelnöke, a Katolikus Legényegylet tagja. Neje: Kaspar Janka, gyermekei: Antal, István, Lujza, József és Irma.

Dávid András vm. számv. főtanácsos, Csíkszereda. Sz. 1895. Székely törzsökös nemes családból származik, ősei I. Rákóczi György fejedelemtől kapták a nemességet. Csíksomlyón és Csíkszeredán végezte középiskoláit, és 1916-ban a pénzügynél kezdte pályafutását. 1925-ben lépett vármegyei szolgálatba. 1935-ben állásából magyarsága miatt elbocsátották, de 1941-ben mint kinevezett vármegyei számv. főtanácsos került vissza hivatalába. Mint nagy magyar, a megszállás alatt állandó üldözésben volt része. Neje: szemerjai Szász Anna, gyermekei: Gál András, Gál József és Dávid Mihály-László.

Deák Sándor kereskedő, Szováta. Sz. 1909. Sóvárad. Atyja: †Gergely körjegyző,

anyja: Soó Anna volt. Székely nemes családból származik. Iskolái elvégzée után a kereskedői pályára lépett és a megfelelő gyakorlatok megszerzése után 1937-ben lett saját erejéből és szorgalmából önálló. Mint középiskolát végzett, szakképzett, intelligens kereskedő, a szakma egyik kiváló képviselője. A ref. Dalárda, az Iparos Egylet, az Erdélyi Párt és több kultúr-egyesület működésében vesz részt. Neje: Szenkovits Anna, aki szintén székely nemes családból ered.

Deutsch Ferenc fűrésztelep, Bereck. A gőzhajtásos, kétkeretfűrészes üzem, amely 24 órás munkanapot dolgozik, 30 munkást 20—40 erdei vágót, 5 tisztviselőt foglalkoztat. Évi kitermelése 12—14.000 m^s körül mozog (gömbfa). Épület és bútorárut állít elő. Tipikus székelyföldi üzem.

Diénes Gusztáv ikefalvi gazdálkodó és földbirtokos, Lemhény. Sz. 1881. Brassó. Ősrégi székely nemesi család leszármazottja. Atyja: †László, anyja: Benkő Rebeka. Gimnáziumi tanulmányait a kézdivásárhelyi r. k. főgimnáziumban végezte el, majd Csíksomlyón a tanítóképzőbe járt 3 esztendeig. Utána mint franciskánus barát 12 évig tevékenykedett. A rendből való kilépése után mint énekes színész működött. 1908 óta örökölt földön gazdálkodást folytat. A háború alatt katonai szolgálatot tei]esített, 1914—1917-ig az orosz fronton harcolt, sebesülten jött haza és mint törzsőrmester, kiképző iskola parancsnoka lett. Kitüntetései: I. o. ezüst vit. é. és K. cs.-k. Neje: Zsigmond Vilma, gyermeke: Jolán.

Endes Klára csíkszentsimoni, ny. áll, tanítónő, Budapest. Nagyküküllő megyéből származik. Atyja: Albert földbirtokos, anyja: Bolyai Miske Mária, ismertnevű székely főnemesi család. Tanulmányait Nagyszebenben és Nagyváradon végezte, pedagógusi pályafutását Kassán kezdte el. Több állomása után került Sepsiszentgyörgyre, ahol az oláh megszállás érte, amikor is Meggyesre menekült, majd 1920-ban repatriált és Budapesten működött. 1923-ban vonult nyugalomba.

Erdélyi Erdőgazdasági Rt. Szászrégen. 1908-ban alakult mint részvénytársaság Szászrégenj Erdőipari Rt. néven. 1939-ben lett Erdélyi Erdőgazdasági Rt. Kizárólag erdőgazdasággal foglalkozik. A Rt. tulajdonát cca. 36.000 kat. hold erdő képezte, amelyből a román állam 19.000 holdat sajátított ki. A Rt. elődje a Szászrégeni Első Tutajkereskedelmi Társulat volt, és a kitermelt fenyörönköket tutajnak állítva összse a Maroson Szegedig szállította és ott dolgoztatta fel saját, valamint idegen fürészteelpeken. Évente átlag 5000 tutajt szállítottak, mely kb. 1 millió m^3 famennyiségnek felel meg.

Frank Miklós okl. mérnök, Csíkszereda. Sz. 1891. Sajóvárkony. Tanulmányait Budapesten végezte, ahol mérnöki oklevelet nyert. Mint városi mérnök Csíkszeredán kezdte meg működését, 1928 óta folytat mint magánvállalkozó önálló gyakorlatot. A világháborúban mint főhadnagy a 8. utász z.-aljban küzdött, két Sig. Laud. a kardokkal és a K. cs.-k. tulajdonosa. Az Erdélyi Párt tagja, az Erdélyi Kárpát Egyesület, a Csíkszeredai Dal- és Zene[1]-egylet alelnöke. Neje: Bíró Erszébet, gyermeke: Elvira.

Fodor Sándor bodoki, vm. számv. tanácsos, Csíktaplóca. Sz. 1896. Beszterce. Székely nemes családból származik. Atyja: †Sándor vm. irodatiszt, anyja: Baka Vilma ny. r. k. tanítónő volt. Középiskoláit Besztercén végezte, ugyanott kezdte pályafutását, majd a világháborúban a 63-as k. gy.-ezr.-ben sebesülten esett az oroszok fogságába, ahol csaknem 6 évet szenvedett. A magyar és bolgár hadiérem, a K. cs.-k. a háb. e. é. és a seb. é. tulajdonosa. 1921-től számtiszt, a beszterci pénzügyig.-nál, majd vármegyei gyámpénztártárnál főszámvevő, 1940-ben ig. számvevő volt és 1941 óta mint vármegyei számvevőségi tanácsos teljesíti hivatását. Minden hazafias intézmény támoatója. Neje: Hágler Amália, gyermeke: Sándor-Árpád.

Gál János vm. számvevő, Csíkszereda. Sz. 1904. Zsögöd. Lófő székely nemes család leszármazottja. Atyja: János, anyja: Ruszuly Mária volt. Tanulmányait Csíkszeredán végezte, 1924 óta áll a vármegye szolgálatában mint számvevő. A város több kultúr és hazafias egyesületének tagja. Neje: Teutsch Erzsébet, gyermekei: Vilmos és Piroska.

Gidáli József dr. orvos, Szováta. Sz. 1898. Tövis. Törzsökös székely családból származik. Atyja: Lajos, anyja: Márton Róza volt. Középiskoláit Nagyenyeden, az egyetemet Kolozsváron végezte. A marosvásárhelyi kórházban mint gyakorló orvos kezdte működését, jelenleg Szovátán folytat orvosi gyakorlatot. A világháborúban a 62-es gy.-ezr. kötelékében teljesített szolgálatot. A kultúr és szociális egyesületek vezetésében közreműködik. Neje: Heller Gizella, fia: György.

Hajdu Alajos, Roger, ig.-tanító, Esztelnek. Sz. 1885. Nagyselyk. Tősgyökeres székely nemes családból ered. Tanulmányait Kézdivásárhelyen végezte, tanítói oklevelét Déván nyerte el. Vajdahunyadon a teológiát és Meggyesen filozófiát végzett. 1904 óta a Ferencrendi Zárda tagja, 1924-ig elemi iskolai tanító és hitoktató volt, amikor magyar érzelmei miatt a románok elbocsájtották, a Székelyföld viszszatérése 1940 óta tanít Esztelneken.

Hatfaludy István ny. huszár százados, Szováta. Sz. 1892. Marosvásárhely. Atyja: István kúriai bíró, anyja: Báró Bornemissza Anna volt. Tanulmányait Marosvásárhelyen, Budapesten végezte, majd a mödlingi cs. és kir. Akadémia hallgatója volt. A világháborúban mint vezérkari tiszt az orosz és az olasz fronton vett részt, majd a 9-ik huszár-ezr.-nél mint karhatalmi parancsnok teljesített rendfenntartó szolgálatot. A bécsi döntés alkalmával azonnal nemzetőrséget szervezett és ezzel megakadályozta a kivonuló román csapatokat a fosztogatásban és garázdálkodásban. A szovátai Villatulajdonos Egyletnek elnöke, a Közbirtokosság ügyv. elnöke, a Vitézi Szék vármegyei széktartója.

Illyés Tibor okl. gazda, Szováta. Sz. 1876. Budapest. Székely nemes családból származik, ősei a XVIII. században nyertek nemességet. A család női ága grófi rangot kapott. Budapesten és Kolozsváron végezte tanulmányait, 1906 óta foglalkozik Szováta fürdőügyeivel és nagy része van a község fürdőhellyétételének és nevezetességének propagálásában. A világháborúban önként jelentkezett, az orosz és a román fronton mint főhadnagy teljesített szolgálatot és betegsége miatt szerelt le. A katonai érdemkereszt és számos kitüntetés tulajdonosa. A románok Parajára internálták és megfigyelés alatt tartották 1 hónapig. A magyar hazafias, szociális és kultúr intézmények lelkes támogatója és azoknak irányításában tevékeny részt vesz. Neje: Szentiványi Júlia, gyermekeik: Valéria és Visnyovszky Zsiga. okl. kertész akadémikus.

Kakasi Pál id. gazdálkodó, Ilencfalva. Sz. 1884. u. o. Atyja: †Antal, édesanyja: †Zöld Apollónia. Székely nemesi családból ered. A szülői háznál tanulta a gazdálkodást és 1907 óta önálló. Jelenleg 27 hold földet művel, korszerűen gazdálkodik. A világháborúban a 22. gy.-ezr.-ben az orosz fronton, harcolt, sebesült. A bronz vit. é., sebesülési érem, K. cs.-k. és a szolgálati kereszt tulajdonosa. Neje: Kakasy Erzsébet, gyermekeit magyar szellemben nevelte föl. A közérdeket mindig önzetlenül szolgálta és több ízben töltött be a polgárság érdekében tisztséget a községben.

Kakasi Sándor gazdálkodó, Ilencfalva. Sz. 1877. Atyja: †Gergely, édesanyja: †Sárosi Ágnes. Tekintélyes székely nemesi eredetű család gyermeke. 1901 óta önálló 30 holdas földbirtokán, ahol intenzív, korszerű gazdálkodást folytat családjával. A világháborúban a 9-ik honvéd huszárezredben szolgált, a román és orosz fronton harcolt, orosz fogságot szenvedett, 44 hónapi frontszolgáltta van. A bronz vit. é., a K. cs.-k. tulajdonosa: Neje: Kakasi Apollónia, fia: Sándor. A magyar kultúra és a hazafias egyesületek mindenkori lelkes támogatója.

Kakassy István körjegyzői írnok, Nagytereim. Sz. 1918. Ilencfalva. Tősgyökeres székely nemes családból ered. Atyja: †Zsigmond, édesanyja: †Bozsi Erzsébet. Tanulmányait a marosvásárhelyi ref. kollégiumban és Nagyenyeden végezte. Radnóton lett körjegyzői írnok és 1940-ben került Nagyteremibe. A református egyházi egyesületek munkájából veszi ki részét.

Kakassy Nándor ref. kántortanító, Székelybere. Sz. 1901. Csittszentiván. Atyja: †K. Sándor, anyja: †Berecky Karolin. Iskoláit Nagyenyeden végezte. 1920-ban nyert tanítói oklevelet. Ugyanaz évben kezdte meg hivatásának teljesítését és 1939-ben került Székelyberére. Katonaéveit kényszerűségből a román hadseregben kellett leszolgálnia. Neje: Ménasági Jolán. A Hangya elnöke, gazdaköri jegyző, a dalárda karnagya, elnöke, minden hazafias magyar cél támogatója.

Káli Imre vendéglős, Szováta. Sz. 1889. Székes. Székely, tősgyökeres nemes gazdacsaládból származik. Édesatyja: fMózes földbirtokos, édesanyja: Tőkés Rozália. Tanulmányait Marosvásárhelyen a fa- és fémipari szakiskolában végezte, majd Budapesten a Ganz-gyárban volt műszaki tisztviselő. Mint önálló vendéglős Szovátán működik, fővárosi nívójú szaküzlete az úri közönség kedvelt szórakozóhelye. A világháborúban a 62. közös gy.-ezr.-ben olasz és orosz fronton harcolt. Neje: †Borsos Ilona, gyermekei: Adrién és Ibolyka. Második neje: Deák Ilona. A román megszállás alatt hazafias magatartása sokat szenvedett, feleségét, aki községi tisztviselő, állásából elűzték, engedélyét megvonták és csak a magyar csapatok bevonulása után nyerte vissza.

Kali Kálmán gazdálkodó, Székes. Sz. 1870. u. o. Édesatyja: †József, édesanyja: Ősz Borbála. Tősgyökeres székely gazdacsaládból ered, 1902 óta önálló gazda, ősei a község alapító családjai közé tartoztak. A világháború alatt orosz és román fronton harcolt. Neje: Dobos Anna, gyermekei: Zsófi és Ibolya. A község tekintélye polgára, a közügyekben mindig részt vett és a köz érdekeit önzetlenül szolgálta.

Kali Mózes gazdálkodó, Marosagárd. Sz. 1875. Székes. Atyja: †Simon, édesanyja: †György Amália. Gazdacsaládból származik. Iskolái elvégzése után a gazdálkodást tanulta és 1896 óta önálló sa-

ját földjén. Tekintélyes polgára a községnek, 18 éven keresztül volt a ref. egyház gondnoka, volt községi bíró. A községi lakoság érdekeit mindenkor önzetlenül képviselte. A világháborúban a 23. gy.-ezr.-ben az olasz fronton harcolt, mint szakaszvezető. Neje: Magyarossy Mária. A magyar érdekeket mindig támogatta és a hazafias egyesületek munkájában vett részt, gyermekeit magyar szellemben nevelte.

Kincses Elemérné özv. sz. Pálffy Erzsébet panzió-tulajdonos, Szováta. Kolozsváron született. Atyja: Endre MÁV tisztviselő, anyja: Fazekas Borbála volt. †férje a MÁV kötelékében mint mérnök Marosvásárhelyen teljesítette hivatását és 1916-ban hunyt el. 1927 óta Szovátán mint villabérlő, jonevü és közkedvelt úri panziót tart. A marosvásárhelyi ref. Nőszövetség tagja, a szociális és jótékony egyesületek állandó résztvevője és támogatta. Gyermekei: Éva férj. dr. Szerdahelyi Lászlóné és Elemér dr. törv. jegyző.

Klein Albertné dr. villatulajdonos, ev. teológiai tanár neje, Szováta. 1923 óta a gróf Dezseffy-család kastélyának bérlője, melyben 25 hideg-meleg vizes szoba áll a nyaraló vendégek rendelkezésére. Magyar és diétás konyhát vezet, melyet személyes felügyelete alatt tart. A panzió Klein-villa néven közismert.

Kunn Károly gróf osdolai, ny m. kir. pü. tanácsos, Budapest. Sz. 1886. Ördögkeresztúr. Atyja: †Károly földbirtokos, anyja: tolcsvai-pacséri Kászonyi Polixénia. Törzsökös székely primor főnemesi familia.

Léwi Andor építési anyagkereskedő, Marosvásárhely. Sz. 1900. Iskolái elvégzése után mint fatelepi tisztviselő kezdte pályafutását és 1927-ben Ring Sándorral társas alapon lett önálló. Mint önkéntes vett részt a világháborúban.

Lokody Pál gazdálkodó és fűrészteleptulajdonos, Nyárádremete. Sz. 1876. Vármező. Atyja: †Gergely, anyja: Kaczó Rozália. Ősrégi székely család leszármazottja. Iskoláit szülőfalujában végezte el, utána atyja mellett kitanulta a gazdálkodást, majd önálló gazda lett, amellett fűrésztelepet is létesített. A román uralom alatt mindenkor megtartotta magyarságát, a M. P.-nak tagja volt. Neje: Nagy Zsuzsanna, házasságából 10 gyermeke származott.

Lőrinczy Miklós tanító, tanügyi előadó, Nyárádszentlászló. Sz. 1890. Csekefalván. Atyja: †Dénes, anyja: Kéri Mária. Ősrégi székely nemesi család sarja. Középiskolai elvégzése után a tanítóképzőt végezte el, majd 1911-ben Hunyadmegyében kezdte el tanítói pályafutását, miután azonban ott ritkán lakott magyar nép, Nyárádszentlászlóra jött 1913-oan és azóta a felekezeti iskola tanítója. A háború alatt a 82-es gy.-ezr. kötelékében teljesített katonai szolgálatot, elvégezte a tiszti iskolát is Nagyszebenben és mint önkéntes szakaszvezető szerelt le. A M. P. tagja volt. Több tiszteletbeli állást tölt be, a Fogy. Szöv. vezetője, a Gazdakörnek vezetője, egyébként is minden hazafias és kultúr-egyesület lelkes támogatója. Az Unitárius Tamtóegylet elnöke 20 év óta, tanügyi előadó. Neje: Fogel Katalin, gyermekei: Olga és Miklós.

A Magyar Fa Részvénytársaság Csíkszeredai Kirendeltsége, Csíkszereda. A rt. 1940 december-havában létesült és azt a Pesti Magyar Ker. Bank és a Magyar Ált. Hitelbank létesítették. Laky Dezső közellátási miniszter intenciója szerint a programm az, hogy a vállalat a németországi fakivitel lebonyolításával, fűrészáru felvásárlásával és annak külföldre való exportálásával foglalkozzék. Az rt. a Székelyföldön a 4 vármegyében nagykiterjedésű gömbfakitermelést vett át, ezen gömbfamennyiség kifuvarozása folyamatban van, ezzel kapcsolatban több fűrészüzemet létesít, illetőleg leállított kisebb fűrésztelepeket akar átvenni és üzembe^ helyezni. Az export céljaira már felvásárolta azokat a készleteket, amelyeket a volt tulajdonosok az ősz folyamán a Kereskedelmi Hivatalnál bejelentettek. A kiszállítás azonban nehézségekbe ütközik és ezen ez csak lassan halad, de remélik, hogy 1941-ben nagyobb tempóban tudják keresztülvinni a szállítást, amikor is az anyaországot a Székelyfölddel szélesnyomtávú vasútvonal köt össze. A továbbiakban a Székelyfölddel akarja felvenni a kapcsolatot és az erdőkitermelés minden fázisába bele akar folyni. A kirendeltségnek ezideig Csíkszentkirályon van működési telephelye, illetve fűrészanyagtelepe, valamint Csíkszentsimonban is. A helyi adottságokhoz mérten fog további telephelyeket felállítani az erdélyi részeken. A kirendeltség vezetője: Urmánczy Jeromos. A technikai rész vezetésével Galló Márton van megbízva, míg a kirendeltség iroda-adminisztrációs ügyeit csíkcsatószegi Darvas Gyula irányítja.

Marton P. Péter márkodi, gazdálkodó, Márkod. Sz. 1903. Törzsökös székely gazdacsaládból ered. Iskolái elvégzése után édesatyja mellett tanulta a földmívelést és 1928 óta önálló gazda. A közs. képvis. test. és az iskolaszék tagja, volt községi bíró és a választások alatt tanusított magyar magatartása miatt a románok lemondatták bírói tisztségéről. Neje: erdőcsinádi Nagy Zsuzsánna, gyermekei: Ilona, Róza és Péter.

Mátyás Ákos dr. balneológus, Szováta. Sz. 1893. Nagyenyed. Atyja: dr. Mihály nagyenyedi járásorvos, nagyatyja: Simon, a 48-as szabadságharc honvédhuszár őrmestere volt. Édesanyja: Sperber Laura volt. Erdélyi családból származik, középiskoláit Nagyenyeden, az egyetemet Kolozsváron végezte, 1920-ban nyerte orvosi diplomáját. A kolozsvári Park Szanatóriumnak volt sebész-asszisztense, majd magángyakorlatot folytatott Kolozsváron és 1924 óta nyáridényben Szováta orvosa. Az Erdélyi Múzeum Egyesület tagja, 1930 óta a szovátai 20 szobás üdülő tulajdonosa és vezetője, saját villanyteleppel rendelkezik és orvosi gépekkel a legmodernebbül van felszerelve. Neje: dr. Mátyás Terézia orvos, sebész és kozmetikus Gyermekei: Adrien és Marietta.

S. Nagy Jenő dr. fiátfalvi és székelykeresztúri, kir. közjegyző, Csíkszentmárton. Sz. 1872. Székelykeresztúr. Atyja: fiatfalvi és székelykeresztúri S. Nagy Sándor, édesanyja: fiátfalvi és székelykeresztúri S. Nagy Marcella. 1892-ben tett érettségit a székelyudvarhelyi ref. kollégiumban, a kolozsvári egyetem bölcsészeti és jogi fakultására iratkozott be, majd a budapesti egyetem jogi fakultásán folytatta tanulmányait, oklevelét a marosvásárhelyi kir. táblánál szervezett ügyvédvizsgálóbizottságtól kapta és .1901-ben nyitott ügyvédi irodát, Csíkszentmártonban 1919-ig mint gyakorló ügyvéd tevékenykedett, majd az összeomláskor a hűségeskü megtagadása miatt kénytelen volt abbahagyni ügyvédi gyakorlatát és azt csak a felszabadulás után, 1941-ben folytatta, amikor is Csíkszentmárton székhellyel kir. közjegyzőnek lett kinevezve. Minden magyar hazafias mozgalomban részt vett, a Tusnádfürdőn tartott nevezetes Székely-Kongresszuson a járási 48/49-es pártnak lett elnöke, Csíkvármegye közigazgatási élétében is élénk szerepet vitt, törvényhatósági biz. tag, virilis jogon, tiszteletbeli főügyésze volt a vármegyének. A világháború alatt katonai szolgálatot teljesített, a 82-ik székely gyalogezredben. A kisebbség érdekében mindenkor erősen exponálta magát és emiatt állandó meghurcoltatásban és zakaltásban volt része. Neje: máréfalvi Pap Mária, gyermekei: Zoltán dr. juris, belügym. s. titkár, Jenő m. kir. huszárfőhadnagy Nagyváradon.

Nicora Jenőné dr. Manglicio Mária orvos, Szováta. Sz. Budapesten. Atyja: Bíró (Manglicio) Jenő műszaki, vállalkozó, édesanyja: Papp Karola, háromszékmegyei nemes családból származik. Tanulmányait Budapesten végezté, ahol orvos diplomát nyert, majd feleségül ment dr Nicora szászrégeni kórházi igazgatóorvoshoz. Jelenleg Szovátán tevékenykedik, valamennyi szociális és kulturális egyesület lelkes támogatója.

Papp Jánosné özv. sz. Mészáros Pepi kisbirtokos, Septér. Sz. Mezőújlakon. Székelyföldi gazdacsaládból származik, úgy ő, mint férje: †Papp János, aki végigharcolta a világháborút és 1917-ben az orosz fronton fogságba került, ahol 5 évig szenvedett. 1939 június 23-án halt meg, mint a község tehintélyes polgára. Halála óta özvegye, gyermekei segítségével, vezeti a földbirtokot. Gyermekei: Emil, János, Gyula, Elemér és Izabella.

†Sándor János ny. m. kir. belügyminiszter, Szováta. Sz. 1860. Mezőkapus. Csíkszentmihályi primor székely nemes családból származik, tanulmányait Marosvásárhelyen és Bécsben végezte d. A közig. pályán mint főszolgabíró Marosludason kezdte tevékenységét, majd miniszterelnöki titkár, Tordán és Dicsőszentmártonban mint alispán, majd a Székelyföldön két vármegyének főispánja volt és gróf Tisza István mellett mint államtitkár tevékenykedett. A koalíciós kormány képviselője, majd a háború alatt belügyminiszter volt. 1922-ben húnyt el. Nevét több szociális és kulturális alkotás örökítette meg. Neje: Tisza Anna, gyermekei: Béla, István, Anna és Ágnes. János fia mint zászlós, az orosz fronton 1915-ben tünt el.

Siklódi Péter márkodi, kereskedő, cséplögéptulajdonos, Márkod. Sz. 1905. Törzsökös székely nemes családból származik, középiskolát és szakiskolát végzett Marosvásárhelyen, majd a kereskedelmi pályára lépett és 1932-ben vette át édesatyja által alapított üzlet vezetését. Intelligens szakképzett kereskedő, bércsépléssel is foglalkozik. A hazafias és kultúr-egyesületek támogatója. Neje: Kátay Vilma, gyermeke: Livia.

Sikó Lajos márkodi, gazdálkodó, községi bíró, Márkod. Sz. 1895. Többszázéves székely nemes lófő családból származik, édesatyja a község tekintélyes és köztiszteletben álló polgára volt. Mellette tanult gazdálkodni, majd önálló gazda lett. A világháborúban részt vett, megsebesült és mint rokkant került haza. A bronz vit. é. és a K. cs.-k. tulajdonosa. A M. P. tagja, a ref. egyház presbitere, a község bírája. Neje: Siklódy Ilona, nevelt fia: Bartha József.

Sükösd János májai, gazdálkodó, Márkod. Sz. 1897. Törzsökös székely nemes családból ered, középiskoláit Marosvásárhelyes végezte, majd a szülői háznál tanult gazdálkodni, jelenleg őstermeléssel

foglalkozik. A világháborúban orosz, olasz és francia fronton harcolt. A közs. képvis. test. és a M. P. tagja, községi pénztáros, volt bíró, a Hangya Szöv. elnöke, annak újjászervezője és adminisztrátora. Neje: selyei Kacsó Regina, gyermeke: Károly. A román megszállás alatt a szavazások alkalmával súlyosan sebesült, a hazafias és kultúregyesületek mindenkori lelkes támogatója volt. A világháború alatt vitézi magatartásáért a II. o. ezüst, a bronz vit. é. és a K. cs.-k. kapta.

Samu József dr. városi fogalmazó, Pestszenterzsébet. Sz. 1905. Ócsa. Családjuk 1306-ban a székelyek dunántúli letelepedésekor került Somogy megyébe Tanulmányait Budapesten végezte, ahol jogtudományi doktorátust szerzett. Jelenleg Pestszenterzsébet város tisztviselője. Neje: Wacha Gizella, gyermekei: Gizella és Sára.

Vass György, a Lomási Erdőipar vezetője, Marosvásárhely. Sz. Arad. Iskoláit Aradon a róm. kat. gimnáziumban végezte, előbb Aradon tevékenykedett a Lomási Erdöiparnál, majd Marosvásárhelyre lett áthelyezve és ezidőszerint mint a Lomási Erdőipar vezetője tevékenykedik. Atyja: †ifj. Gusztáv ACSEV főfelügyelője volt, aki a román megszállás alatt is a magyar ügyeknek lelkes támogatója és szószólója volt. 1936-ban húnyt el, halála osztatlan részvétet keltett az ottani magyar társadalomban.

Zsigmond Samu reményi, malomtulajdonos, Marosvásárhely. Sz. 1877. Radnótfája. Tözsgyökeres székely nemesi családból származik, atyja: †János, édesanyja: Iklani Fülöp Rozália volt. Tanulmányait Budapesten végezte, ahol elektrotechnikát tanult. Később tért vissza Marosvásárhelyre, ahol hosszú esztendőket töltött el a város szolgálatában és mint műszaki felügyelő 1918-ban vonult nyugalomba. A világháborúban is részt vett, a 9. h. huszárezr. kötelékében harcolt, ahol háromszor, megsebesült. Kitüntetései: II. o. ezüst vit. é. és a K. cs.-k. Jótékonyságáról közismert, köztiszteletben álló polgára a városnak, aki a református egyház és iskolák részére nagy pénzáldozatokat hozott a román megszállás keserű és nehéz évei alatt is. A M. P. tagja volt és minden magyar kulturális ügynek lelkes önzetlen támogatója. Igazi magyar érzelmeit számtalan esetben bebizonyította a megszállás évei alatt azzal is, hogy a tulajdonát képező, malomban több, nagycsaládos magyar embereket foglalkoztatott és részükre biztosította a napi megélhetést. Neje: Seress Zsuzsánna, gyermekük: Dezső.

Zsögöd-fürdő, Csíkszereda. A fürdő kb. 90 éve áll fenn, az első tulajdonosa Sprencz György volt, aki nagy vadász hírében állott, izomcsúzban szenvedett és itt e helyen gyógyította betegségét. Megvette a fürdőt és sokan, kik mankóval jöttek ide gyógyulást keresni, mankó nélkül hagyták el az akkor még fürdő-gödröcskékből álló telepet. A víz telve van jód, chlór, calcium, kén, vas és szénsav vegyiösszetételekkel. A fürdő igen szép helyen fekszik. Ma már a fürdőnek vonatállomása is van. Északi fekvése pormentes. Az egész terület 4 hektár őserdő, amely az ott üdülő közönség rendelkezésére áll. A tengerszíne felett 648 méter magasan fekszik, fenyvesekkel körülvéve. Postája, távírdája, Csíkszereda. Közvetlen vasútvonal köti össze Budapesttel, amely a fürdőig visz. A szállodája 20 szobás, jelenlegi tulajdonosa, Zerbes György. Bőven nyujt a fürdő szórakozást az ott üdülőknek, űzhetnek halászatot, vadászatot, kirándulhatnak a Gyilkos-tóhoz, amely 40 km-re fekszik innen. A románok lehetőleg tönkretették a fürdőt, de a mostani tulajdonosa igyekszik azt minden tekintetben a mai színvonalra emelni.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Rövidítések:

Sz. N. M.	Székely Nemzeti Múzeum
Sz. O.	Székely oklevéltár
U. p.	Utolsó posta
U. t.	Utolsó távirda
V. á.	Vasútállomás
Sz.	Született
M. kir.	Magyar királyi
É. k.	Érdem kereszt
K. cs. k.	Károly csapatkereszt
Háb. e. é.	Háborús emlékérem
Seb. é.	Sebesülési érem
I. o. ezüst	Nagyezüst vitézségi érem
II. o. ezüst	Kisezüst vitézségi érem
vit. é.	Vitézségi érem
rom. kat.	Római katolikus
rom. kat. egyh.	Római katolikus egyház
ref.	Református
unit.	Unitárius
ev.	Evangélikus
g. kat.	Görög katolikus
g. kel.	Görög keleti
l.	Lélek — lakós
km.	Kilométer
egyh.	Egyház

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Összefoglalás

Albert Vilmos: A székely nép humora 49
Anghi Balázs: A marostordai Földmíves Szövetség 73
Antal Áron: Csík vármegye a 22 éves oláh megszállás alatt 235
Antalffy Endre: Híres székelyek 78
Bányai János: Ki székely? 9
Mit nevezünk Székelyföldnek? 13
A Székelyföld arculata 14
A Székelyföld földtani viszonyai 16
A Székelyföld őstörténete 18
Vízrajzi viszonyok 21
Ásványvizek világa 23
Gyógylápok és forrásiszapok 28
Természetes gázforrások 29
Termőtalaj 31
Növényvilág 33
Állatvilág 34
Települési viszonyok 35
A természet és a foglalkozási ágak 36
A Székelyföld tájai 95—155
Bányai Edit: A székely viselet 47
Biás István: Székely nemes családok 81—92
Bogáts Dénes: Sepsiszentgyörgy története 265—294
Csiby Andor dr.: Gyergyószentmiklós 243—250
Dobos Ferenc dr.: Fenyő a Hargitán 8
A székelyek hun eredete 10
Udvarhely vármegye a román megszállás alatt 202
Földi István: Kézdivásárhely jelene 295
Harkó József: A Sepsi járás néprajza 40
Incze Lajos dr.: A Székelyföld műveltségi viszonyai 51
Kertész János dr.: A Székelyföld irodalma 92
A Székelyföld vármegyéi, városai és falvai 157—318
Lendvay Ferenc: A marosvásárhelyi vértanuk 160
A Székelyföld meséi, mondái és hagyományai 319—373
Lévai Lajos dr.: A székely anyaszék néprajzi kincsei 37
Székelyudvarhely művelődési képe 215
Lukács Tamás dr.: Gyergyó gazdasági élete 70
A gyergyószentmiklósi m. kir. állami gimnázium 250
Pongrácz Kálmán dr.: A Székelyföld gazdasági problémái 58
Schmidt dr.: Szászrégen 164
Török Andor dr.: *Előszó* 7